Storia

10
9 F M
10

C.1.nº 9.

~~9-9.a.16.~~

IVSTITIA ET PAX

ANNALES SACRI AB ORBE CONDITO AD IPSVM CHRISTI PASSIONE REPARATVM

CVM PRÆCIPVIS ETHNICORVM TEMPORIBVS APTE ORDINATEQVE DISPOSITI

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI CONGREGATIONIS S. PAVLI CLERICO REGVLARI

Tomus I.

CVM PRIVILEGIIS.

LEX ET

PROPHETÆ

GRATIA ET

ECCLESIÆ EXALTATIO

VERITAS

SYNAGOGÆ INTERITVS

MEDIOLANI
Ex Typographia Her. Pacifici Pontij et Io. Baptæ Picaliæ M D C X

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

36

Digitized by Google

PERILLVSTRI
AC REVERENDISS.^MO^
D. CAROLO
A BASILICA PETRI
ECCLESIÆ NOVARIEN. EPISCOPO.

Auguſtinus Torniellus Congreg. S. PAVLI *Clericus Regularis felicitatem.*

SACRORVM Annalium ſeries hæc ita digeſta, præſtantiſſime atq; ornatiſſime Antiſtes, neſcio planè quo modo præter meam fermè opinionem in hanc formam redacta, nunc prodeat in lucem. Nam cum ego nihil minus, quam de hoc opere conficiendo, aut edendo cogitarem; ſed tantummodo quadam ductus cupiditate, non omnino, vt arbitror, reprehendenda, in eam curam, & cogitationem incumbere cœpiſſem, vt quæ mihi ſacros libros volutanti dubia, præſertim in ratione temporum occurrebant, diſſoluerem; factum eſt, quando plura iam me ſatis enodaſſe putaram, vt alia noua ſemper exurgerent, & aliquandiu in tali ſtudio perſeuerans, tandem intelligerem, fieri nullo modo poſſe, vt omnia plana redderentur, niſi altius, & a prima origine, ac deinceps tempora accuratius ordinare tentarem. Quod dum ſenſim, & multo tempore ac labore molior: ecce, vix me aduertente, liber iſte exortus eſt. Hunc ergo cum poſtea, pro ingenij mei tenuitate, aliquatenus augere, expolire, & tempora ſacra cum aliquot probatioribus Ethnicorum Epochis fideliter componere curaſſem; & viris in eo genere eruditis examinandum tradidiſſem; illiſque probantibus, in commune commodum, meorum quoque Superiorum iudicio & conceſſu, edi poſſe cognouiſſem:

uiſſem: merito illum tibi optime Præſul dicare conſtitui; qui patriæ meæ Paſtor es vigilantiſſimus; qui huius noſtræ Congregationis ſummus Rector aliquandiu extitiſti, eamque ſanctiſſime gubernaſti; qui denique cum adhuc inter nos eſſes, me ad hæc ſtudia colenda, tuo primus exemplo excitaſti; tunc præſertim, quando à B.Carolo S. Praxedis Cardinali, Mediolanen. Archiepiſcopo, ad grauiſſima negotia cum Rege Hiſpaniarum gerenda miſſus, & inde reuerſus narrabas nobis: te in ea legatione, quod à negotijs ſupererat temporis, totum in ſacræ ſcripturæ hiſtorijs ad rationem temporum diſponendis poſuiſſe. Sed vtinam id operis à te (quem conſtat ſcientia ac iuditio plurimum valere, & eſſe litterarum, ſacræque ac profanæ antiquitatis bene peritum) confici potuiſſet. Quandoquidem multo felicius, magisque pro dignitate illud præſtitiſſes; &, vt mihi licet conijcere, iam nunc libros in eo genere omnibus numeris abſolutos atque perfectos haberemus. Verum poſteaquam te à Summo Pontifice ad maiora vocatum, & Eccleſiæ Nouarienſi præfectum, ad alia ſtudium conuertere, animumque intendere coactum vidimus; ne argumentum hoc à nemine adhuc ex propoſito pertractatum, quod Eccleſiæ Dei admodum vtile, ne dicam neceſſarium, videbatur, amplius deſiderari ſinerem, in animum induxi, quæ prius ad id pertinentia, vt dixi, adnotaueram, recognoſcere, emendare, ad meliorem ordinem redigere, & experiri, an forte (quod Deo dante contigit) ipſe illud quoquomodo poſſem abſoluere. Itaque, quod te Auctore prodire debuerat, vt tuo ſaltem ſub patrocinio prodeat, illud etiam effecit, quod mihi in hoc opus incumbenti non ſemel tuis ſermonibus animum addideris; & vbi abſolutum eſſe accepiſti, valde lætatus ſis; atque vt typis mandaretur, non modo hortator, verum etiam adiutor eſſe volueris. Accipe igitur, Reuerendiſſime Antiſtes, hoſce meos qualeſcunque labores, in ſtudio aliàs tibi admodum grato, & iucundo exantlatos, pignus perpetuæ obſeruantiæ erga te meæ: neque muneris paruitatem, ſed ipſam magis animi propenſionem attende; ac me, vt ſoles, ama.

AVCTOR

AVCTOR LECTORI.

VNIVERSAM rerum veterum, cùm humanarum præcipuarum, tum verò inprimis diuinarum memoriã, ab origine Mundi ad Chriſtum in cruce paſſum, quæ ex ſacris potiſſimum libris, alijsque probatis Auctoribus hauriri potuit, per ordinem temporum, ſexque Mundi ætates deductam, duobus Tomis breuiter, quantum licuit, complexi ſumus. Quorum primus memorabilia continet, quæ ab ipſis Mundi primordijs, ad prima templi Salomonis fundamenta contigiſſe didicimus; annorum trium millium ac viginti duorum interuallo; intra quod, quattuor priores mundi ætates excurriſſe certum eſt.

Alter ea tradit, quæ ad reliquas duas poſteriores pertinent; nimirum quæ ab ipſius templi fundamentis ad paſsionem obitumque Redemptoris, mille ac ſexaginta duorum annorum curriculo, ſunt geſta.

In vtroque autem Tomo, ad plurima ſcripturæ ſacræ loca dilucidè magis percipienda, plures quoque imagines, æreis formis Illuſtriſsimæ Comitiſſæ Octauiæ Marlianæ Triuultiæ pia liberalitate fabrefactis, excuſas adijci curauimus; quibus quæ non ſatis plenè verbis explicari poſſe videbantur, veluti ante oculos poſita proponuntur.

In calce verò cuiuſque mundi ætatis addidimus tabulas annales ad eandem ſpectantes; quarum vſus in Operis Præfatione num. 5. latius deſcribitur.

His accedent ad finem poſterioris Tomi tres totius Operis indices. Primus argumenta rerum præcipuarum, quæ pertractantur, indicabit. Alter loca ſcripturæ ſacræ, quæ adducta ſunt, & aliquo modo explicata. Tertius denique index, erit vniuerſalis & locupletiſsimus eorum omnium, quæ in vtroque tomo continentur.

Ceterum, quoniam ſcriptura exemplaris Typographo tradita non ſatis erat clara, nec captu facilis; nimirum correctionibus, additamentis, ac poſtillis frequentioribus, non in marginibus tantum, ſed & ipſas inter lineas referta; quòd, ob ingraueſcentem Auctoris ætatem, aliaque impedimenta, prius deſcribi non potuerit; & item, quia diſtantia ſanè non modica Typographiæ ab ipſius Auctoris Collegio, aliaque eiuſmodi multa, quæ hic narrare nimis longum eſſet, in cauſa fuere, vt non potuerint folia (quemadmodum oportuiſſet) ſecundo recognoſci, antequã imprimerentur: propterea mirari nemo debebit, ſi plura in opere corrigenda irrepſerunt. Horum tamen grauiora, quæ inter legendũ offendimus; ad finem vtriuſque tomi diſtinctis notis habebuntur. Reliqua prudens Lector, humanitati tuæ excuſanda, intelligentiæque emendanda relinquemus.

DON COSMVS DOSSENIVS
Congregationis Clericorum Regularium S. PAVLI
Præpoſitus Generalis.

ANNALES Sacros a R. P. Don Auguſtino Torniello, Aſſiſtente noſtro conſcriptos, peritorum virorum, quibus id commiſimus, accurata Lectione, & graui iudicio recognitos, ac probatos, typis mandari, atque ad communem vtilitatem edi poſſe, quantum in nobis eſt, libenti animo concedimus. Dat. Mediolani in Collegio noſtro Sanctorum Apoſtolorum Pauli, & Barnabæ, die xvij. menſis Iunij, M. DCIX.

Don Coſmus Doſſenius Præp. Gen.

Ego Don Leonardus Griphius Clericus Regularis Congregationis Sancti PAVLI.

DE mandato Reuerendiſſimi Patris Innocentij Granelli Inquiſitoris Generalis Mediolani &c. hos Annales Sacros vidi, & perlegi. Et quia nihil in ipſis S. Catholicæ fidei, bonis moribus, ac Regulis Sacroſancti Concilij Tridentini, & Indicis nuper editi contrarium inueni, propterea ipſos imprimi poſſe iudicaui. Dat. in Collegio S. Alexandri die xj. menſis Octobris M. DCVIII.

Attenta fide reuiſionis ſupradicta, iuxta tenorem contentorum in præfata atteſtatione.

Imprimatur,

Frater Innocentius Granellus Inquiſitor Generalis Mediolani.

Aloyſius Boſſius Canon. Ordin. Theol. pro Illuſtriſs. Cardinali Archiep.

Vidit Saccus pro Excellentiſs. Senatu.

AVGVSTINI TORNIELLI IN SACROS ANNALES

PRÆFATIO.

QVANTVM diuinæ ſcripturæ ſtudioſis, ſacrorum annalium cognitio conferat ad multa loca difficilia aperienda, & quæ inter ſe pugnare videntur, concilianda; aſſiduum Sanctorum Patrum ſtudium, in hiſce difficultatibus, hac potiſſimum ratione, explicandis, poſitum; ſatis ſuperq; declarat. Etenim ſi ratio temporum, vt omnes vno ore prædicant, omnium Dux hiſtoriarum, & Magiſtra ſemper extitit; ita vt ea ſublata, ex plurimis illarum, valdeq; implicitis quæſtionibus, non ſecus, ac magni cuiuſdam labyrinthi anfractibus, abſq; filo euadere, aut extricare ſe ſe nemo poſſit: quanto minus ſacras profiteri hiſtorias, ſine ſacrorum temporum doctrina, quis audeat? Non igitur mirum eſt, ſi etiam Theologi, præſertim vero recentiores ferè omnes, inter ſelectos quoſdam Sacræ Theologiæ locos, quos ad ſacrarum litterarum ſcientiam maximè neceſſarios iudicarunt, illum (licet hactenus, vt arbitror, haud ſatis plenè elucidatum) non in poſtremis poſuere, qui eſt de recta dimetiendorum temporum ratione, ſine qua multos videas, alioquin eruditos viros, quotidie ſacros libros volutantes, qui tamen quæ ſæpius lectitauerint, ita confusè concipiunt, vt ſine errore, cum opus eſt, ea proferre vix poſſint. Nam vt vno, aut altero exemplo id comprobem; quot ex his inueniri putas, qui etſi centies libros Exodi, & Numerorum perlegerint, neſciant tamen quo ordine, quibuſue temporibus, ac locis ille populus tentoria fixerit, manna, coturnicibuſq; alitus, aqua de petra recreatus, à ſerpentibus percuſſus fuerit, & huiuſmodi ſexcenta alia? quot item comperies, qui in ſucceſſionibus Regum Iuda, & Regum Iſrael diſtinguendis, ex lectione libri Regum, & Paralipomenon, ita animo inuoluuntur, vt ſeſe multis expedire implicationibus, nec magno cum labore poſſint? ſed, quod maius eſt, non deſunt etiam, qui ex ignoratione temporum, audeant aliquando, non ſine contentione de-

Temporũ cognitio quam vtilis, & neceſſaria.

fendere, ſeptem puerorum Machabæorum martyria, fuiſſe poſteriora bellis à Iuda Machabæo, & fratribus ſuis fortiter geſtis; eo decepti argumento, quod hæc in primo libro Machabæorum, illa verò in ſecundo deſcripta ſint; haud percipientes, libros illos à diuerſis auctoribus fuiſſe compoſitos: quod certè, vel mediocriter, in horum temporum cognitione, exercitatis, mouere riſum quandoq; ſolet. Age verò, quid de Theologis dicemus? ex quorum ſchola multi ſunt, qui quantumuis excellentis ſint ingenij, nihilominus, quoniam 2
in recta temporum ratione callenda, minus accuratam operam nauarunt; vbi in aliquam ex his magnis ſacræ ſcripturæ difficultatibus inciderint, quarum ſolutio potiſſimum ex annorum ſupputationibus pendet; veluti in eam, quæ eſt de Iudicum temporibus, ideſt de vera annorum ſumma, ab exitu de Ægypto, ad prima templi Salomonis fundamenta: vel de ſeptuaginta annis Babylonicæ captiuitatis ritè diſtinguendis, ac ſupputandis, aut de ſeptuaginta hebdomadis *Danieli* reuelatis, vnde numerari, & vbi terminari debeant: cum, inquam, eis hæ, aut huiuſmodi aliæ difficultates occurrunt, vſq; adeò in his enodandis hæſitant, inaniterq; laborant, & non ſemel à Chronographorum varietate ſe confundi ſinunt, vt non ſecus, ac nautæ, qui cum in ſyrtes impingunt, vel magnis laboribus inde exire nequeunt; eodem ferè modo iſti, poſt longiſſimas diſputationes, vel falſa aſſerant, vel nihil tandem concludant, nihil certi affirmare audeant, & lectorem magis, ac magis dubium, atq; perplexum relinquant: aut, quod peius eſt, aliquando opinionem aliquam, reſponſionemue pertinacius, quam par eſt, defendere profiteantur; non animaduertentes, quod & ſi reſponſio illa propoſitam difficultatem plenè fortaſſis euacuare videatur, alias nihilominus non mediocres pariat; & aliqua iam ſatis explorata in dubium vocet. Vnde meritò iſtis illud Philoſophi dictum obijci poteſt: Ad pauca reſpicientes facilè enunciant. quod procul dubio, quamuis in omni difficultatum genere valde ſit periculoſum; præcipuè tamen vbi de ſacris chronologijs agitur; in quibus non ſat eſt, quod aliqua reſponſio vnum, aut alterum ſcripturæ locum conciliet; ſed oportet, vt eidem cætera quoq; per omnia reſpondeant. quemadmodum enim ea eſt vis veritatis, vt omnia conſona reddat, & nihil inordinatum relinquat; ita è contrario illud exploratiſſimum eſt apud omnes, præſertim in his, quæ ſunt temporis, quod vnicum erratum plura alia neceſſariò ſecum trahit; & vbi ſemel à vero annorum tramite deflectere contigerit, totam temporum ſeriem perturbari neceſſe eſt. Quamobrem, vt vno verbo dicam, non facile veritatem aſſequi poſſunt; qui aliquam ex huiuſcemodi difficultatibus tractare aggrediuntur; ſi non omnem prius ſacrorum temporum ordinem probè tenere ſtudeant. Sed & illud nonnunquam accidit, vt eadem temporum ſerie nequaquam benè perſpecta, & cognita, facilè admodum ſit in vero, ac legitimo litterali ſenſu ſacri textus percipiendo decipi: quo quidem male percepto, cum ipſe ſit præcipuum, ſolidumq; allegoriarum, atq; aliorum ſenſuum ſpiritualium fundamentum; neceſſe eſt in myſticis quoq; ſenſibus litteræ applicandis, ſeu ex littera eliciendis, ſæpenumero aberrare; quod nonnullis interdum ſcriptoribus, & præcipuè verbi Dei Concionatoribus euenire ſolet. Enim verò quemadmodum optimè docet Sanctus Gregorius homil. 2. in Ezechielem: ad hoc vt quis diuina myſteria veraciter oſtendere valeat, opus eſt, vt prius hiſtoriæ radicem

figat;

figat; & poſt, fructus ſpiritus per ſigna, & allegorias proferat. Quantum autem ad hiſtoriæ præſertim ſacræ radicem firmiter ſtabiliendam, ipſa temporum ratio conferat; tota hæc noſtra lucubratio demonſtrabit. Itaq; à memoratis erroribus, innumeriſq; alijs deceptionibus, vt ſtudioſos ſacræ ſcripturæ, quantum Deus conceſſerit, liberos facerem, animum induxi librum hunc conſcribere; cuius ope, qui eum ad manus habere, & tanquam fidum ductorem præeuntem, ac ſuo curſu viam, vadumq; monſtrantem ſequi non recuſauerint, liberè poſſint, & ſine errore; ſed potius magna cum animi, oblectatione, & vtilitate, libros ſacros, maximè quos vocant hiſtoriales, perlegere, & torrentem iſtum ſacrorum annalium ſine periculo pertranſire. *Libri huius vtilitas.*

3 In quo quidem opere, non fuit animus ex propoſito ſacram hiſtoriam nouo ſtylo conſcribere, ſicuti à Ioſepho factitatum nouimus, (qui tamen videtur nonniſi certis quibuſdam locis, & quandoq; etiam veluti obiter de ratione temporum fuiſſe ſolicitus.) Quis enim purius, aut accomodatius valeat actiones ſacras, quàm verbis ſacris explicare? Neque item duximus, ſacrorum Bibliorum volumen varias in partes ſecare, eaſq; varijs in locis tranſpoſitas, ad ordinem temporum accommodare: quemadmodum à Cornelio Ianſenio in textu ſuæ Concordiæ euangelicæ actum eſſe videmus. Non etiam viſum eſt, ſacram temporum rationem, veluti omnino nudam exponere, ne id forſitan indecorum, aut inuerecundum exiſtimari poſſet: neq; eandem copioſa plenave, ac redundāti rerum geſtarum narratione, tamquam latis quibuſdam phaleratiſq; hiſtoriæ veſtibus amictam, atq; exornatam; ſed ſtrictis potius, & quaſi decurtatis, quæ currenti impedimento non ſint indutam tradere cogitaui; & ea qua par eſt, veneratione, ſacro codice integro atq; intacto prorſus ſeruato, ſeorſum breuiter, ordinateq; percurrere, annales ſacros, ab orbe condito, ad humani generis reparationem in Chriſti paſſione, obituq; completam: hoc vno contentus munere, ſi, quæ ad hiſtoriam pertinebunt ſtrictim recenſuero; & ad ſingulos annos, ſacri voluminis loca adnotauero, vbi ea, quæ hic ſummatim tanguntur, fuſius explicata ſunt. Niſi fortè quædam breuius, obſcuriuſq; tradita, interdum latius elucidare viſum fuerit: aut vbi aliqua rationis temporum difficultas inciderit, quæ paucis explicari poſſe, non videatur. Ita fiet, vt vnuſquiſq; intelligat, hiſtoriam ſacram non aliunde plenius poſſe, quam ex ſacris libris hauriri: ordinem vero ſacrorum temporum integrum, ac germanum ex illiſmet quidem in primis, ſed hac tamen noſtra lucubratione adhibita, qua obſcuriora quæq; in hoc genere, quantum Deus dederit, elucidare conabimur, facillimè poſſe continuari. *Auctoris intentio.*

4 Vt autem annales diſtinctè magis tradi, & in promptu haberi facilius poſſint; operæpretium duximus ſequi vulgatam illam, ac paſſim receptam horum temporum diſtributionem, in ſex, quas vocant, mundi ætates; non nihil tamen, ſi illarum terminos ſpectes, variatam. Cum enim omnia tempora ab initio ad finem mundi, communiter, optimeq; in tria præcipuè diuidi ſoleant; ac primum quidem legis naturæ; alterum legis ſcriptæ, ſeu Moſaicæ; tertium verò Euangelij, vel gratiæ tempus nuncupetur: ſi duo priora rurſus, vt fit, tripliciter ſingula ſubdiuidantur, exſurgent procul dubio, ab orbe condito ad Chriſtum paſſum, ſex, quas memorauimus mundi ætates. eritq; prima, quæ ducitur ab Adam, ad diluuium expletum: ſecunda à diluuio, ideſt ab exi- *Partitio operis in ſex Mundi ætates*

tu Noe de arca, ad Abrahæ aduentum in terram Chanaam, ſiue ad promiſſiones ſibi à Deo factas: tertia ad exitum Iſraelis de Ægypto, ſiue ad legem ſcriptam: quarta à lege lata, ad ædificationem templi Salomonis: quinta ad eiuſdem templi deſolationem: ſextam verò ad paſſionem, mortemq; Redemptoris terminabimus: ſeptimam autem, quæ eſt à paſſione, ſeu, vt alijs magis placet, à Natiuitate Chriſti ad finem mundi, quæ tota pertinet ad tempora legis Euangelicæ, iam ab Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. Cardinali, Cæſare Baronio luculentiſſimè, non ſolum edi cæptam, ſed etiam penè ad annum ſalutis noſtræ milleſimum ducenteſimum, felici admodum progreſſu, prouectam; alijs, quod is morte ſublatus præſtare non valuit, ad noſtra vſq; tempora, vtinam eadem felicitate, deducendam, libentiſſimè relinquemus. præſertim cum ad iuuandos, in hac parte, ſacræ ſcripturæ ſtudioſos, hæc à nobis prouincia potiſſimum ſuſcepta ſit; pauca verò admodum ad ſeptimam mundi ætatem pertinentia, in ſacris codicibus habeantur, eaq; ab alijs, & præcipuè ab ipſo Baronio, cumulatè explicata.

Contro-uerſiarũ rationes vbi petendæ.

Annaliũ Tabulæ quid præſtent.

In calce verò cuiuſlibet mundi ætatis, rationes controuerſiarum inter auctores de ſumma annorum ipſius, breuiter aſſignabimus: deinde cuiq; ætati apponere ſatagemus compendioſiores quaſdam ipſorum annalium tabulas, ea qua fieri poterit diligentia, ac ſtudio diſpoſitas; in quibus, præter ordinariam annorum directionem veluti in paruo quodam ſpeculo; licebit multa ſimul, breuiter, diſtinctèq; intueri: nempe totam illorum temporum ſeriem ſatis appoſitè ſubordinatam; nec non plurima eorumdem temporum initia, quæ Arabes Iarich, Græci Epochas, Latini verò Æras vulgo nominant, à quibus ipſamet tempora deduci, & dinumerari ſolent. item Sabbaticos, Iubileorumq; ac Olympiadum annos, & præterea ſingula propè tempora vitæ, regniq; ac Principatus procerum, quorum ibi fit mentio; quando ſcilicet quiſq; natus, quo tempore ad regnum aſſumptus, quando mortuus ſit, quot annis cum ceteris vixerit, regnaueritq; & huiuſmodi alia; ac deniq; omnium illius ætatis mundi temporum ſupputationes, & concurſus. Et licet huiuſmodi tabulæ nequaquam ita componi poſſint, vt omnes anni, qui ſuo ordine in eadem linea ponuntur, inuicem omni ex parte concurrere valeant, propter diuerſa eorum principia; quoniam anni Regum, aut Iudicum non ſemper ab eodem anni tempore, ſed ab eo, quo quiſq; regnare, ſeu præeſſe cœperat, ſumunt exordium; neq; anni ab orbe creato idem habent principium cum annis à diluuio, vel à promiſſionibus, vel à lege, vel à fundato templo Salomonis, vel ab eodem euerſo, vel ab initio Olympiadum, vel ab Vrbe condita: attamen quia illud nobis curæ fuit, vt ſemper, quantum fieri licuit, illos annos in eadem linea poneremus, qui inter ſe ſaltem pro maiori parte coinciderent, vt infra pluribus in locis manifeſtum fiet; icciroo, ſi ob indicatas cauſas aliquando contigerit (quod tamen rarò admodum fore putamus) aliquem annum cum altero eiuſdem lineæ nulla ex parte concurrentem inuenire, non multum tamen à tali concurſu aberit; quandoquidem cum anno præcedentis, vel ſubſequentis lineæ aliquo modo concurrere comperietur: neq; mirum videri debet, ſi in tanta annorum ſerie, ac varietate, leuis quidam huiuſcemodi defectus deprehendatur. 5

Tempora non nimis exquiſitè putanda.

Proinde illud in vniuerſum hoc loco pium lectorem admonitum velim, ne 6

inter

inter examinandos hoſce annales, nimis diligens ſit, & exquiſitus; ſiue in annorum concurſibus præcisè exquirendis; ſiue in temporum particulis accuratius ſupputandis. non enim humani eſt ingenij, in tam longo præſertim temporum ſpatio, ita ſingula ad vnguem definire, vt non aliquid, vel minimum, plus, minuſue effugiat; præſertim cum non ad futura tantum tempora, ſed ad præterita quoq; aliquatenus extendi poſſe videatur irrefragabile illud Saluatoris dictum, Actorum primo verſ. 7. Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, ideſt, quæ Deus ita præcisè manifeſtare noluit: & item illud Eccleſiaſtici cap. 1. ver. 2. Arenam maris, & pluuiæ guttas, & dies ſæculi quis dinumerauit? Quare, haud immeritò, non profeſſi ſumus ærarum, Regumq; annos ſubtilius expendere, ſicuti ſæpè ſolent Ptolemæus in ſua Almageſto, & Ioſephus Scaliger in ſuis de emendatione temporum libris, quoto ſcilicet menſe, cycloue lunari, die, aut hora cœperint, deſierintue. Nam hæc, & ſimilia libenter Mathematicis diſcutienda relinquimus: compendioſiorem viam, & ſacrarum ſcripturarum exempla ſecuti, quas manifeſtum eſt, conſultò minutias temporum ſæpè ſolere contemnere; & in recenſendis annis, nonnunquam fractos, ſeu incompletos integris immiſcere, vt in hoc ipſomet opere liquidò conſtabit. Quamquam hæc ſanè modica paucorum temporum, vt ita dixerim, confuſio, vel potius indiſtincta traditio, ſeu minus exacta ſupputatio, non tanti æſtimanda eſt; vt à fide annalium quemquam reuocare debeat; cum præſertim videamus id non paſſim fieri; immò ſæpius in ſcripturis ſacris tempora ſatis diligenter notata eſſe; plurimorumq; illuſtrium virorum ætates, & regnorum durationes accuratè deſcriptas; aliquot item annorum ſupputationes liquido expreſſas; quas paulò plus, minuſue certum eſt veras reperiri. hæc autem non fruſtra in ſcripturis tradita, neq; ſine magno Dei conſilio, hominumq; vtilitate à Sanctis Doctoribus tanto ſtudio conquiſita eſſe, fateri debent omnes. Vnde enim melius, quam ex pura, & ſincera, fideliterq; diſtincta temporum ſerie, diuinarum promiſſionum, & propheticarum prædictionum veritas exploratur? Quid igitur? nonnè ex his perſpicuum fit, & fidem indubitatam habendam eſſe ſacris annalibus, & tamen in his diſcutiendis, computandiſue ſubtilius, aut curioſius, quam par eſt, non eſſe immorandum? præſertim cum proximè acceſſiſſe ad veritatem, contentus quiſq; eſſe poſſit, & debeat; ſatiſq; ſit ad controuerſias dirimendas exploratum habere, quo quid circiter tempore actum fuerit. Et hæc valde optamus vt omnes memoria teneant: ſic enim nemo iure nobis moleſtus eſſe poterit, vbi de vno tantum circiter anno quæſtio eſſe poſſe videatur.

Annaliũ notitia ad quid conferat.

7 Porrò, ne quis fortè nos exiſtimet ad arbitrium noſtrum aliqua finxiſſe; ideoq; ad credendum his, quæ dicentur, minus propenſus reddatur; Sciat velim, mihi in toto hoc opere illud curæ potiſſimum fuiſſe, ne quidquam, niſi luce ipſa meridiana clarius, aſſerendum putarem ſine conuenienti probatione ex ipſamet ſacra ſcriptura, quantum fieri potuit, diligentiſſimè deſumpta, vel certè ex probatiſſimis auctoribus accepta. non enim omnia, quæ ad hos annales, præſertim verò ſextæ mundi ætatis pertinent, ex ſacris codicibus haberi poſſunt, in quibus multa conſultò prætermiſſa ſunt, multa breuiter tacta, vt ſuis locis videbitur: quæ tamen pro pleniori intelligentia diuinarum ſcriptu-

Quomodo hæc tradita probentur.

rarum, ab Eccleſiaſticis auctoribus, immò etiam interdum ab Ethnicis ipſis deſumere, non modò non vitio dandum eſt; ſed potius laudabiliter fieri poſſe, & debere, ſuo nos exemplo, etiam ipſi Sancti Patres docuere. Poſſent hic innumera propemodum adduci loca SS. Hieronymi, & Auguſtini, & aliorum, qui tamquam veri Iſraelitæ, Dei monitu, vaſa aurea, & argentea, ab Ægyptijs mutuata, in donarijs poſtea Domini, ad vſum tabernaculi, & ornamentorum eius conficiendorum, ſumma cum pietate repoſuerunt. Sed hæc miſſa faciamus, quæ à nemine in dubium vocari iurè poſſunt.

Auctorũ in ratione tẽporum cenſura.

Chronologia Hebræorum.

Illud potius hoc loco non prætereundum puto, non omnes, alioqui eruditiſſimos ſcriptores, in his. quæ ad tempora pertinent, inter ſe conuenire; neq; omnes item in eo genere probandos eſſe. ſiquidem aliqui, inter quos eſt Nicolaus de Lyra ſuper libri primi Eſdræ cap. 1. & libri Eſther cap. 1. & Daniel. cap. 9. ſequuntur chronologiam hebræorum; quam, vt plurimum, mendoſam eſſe, & ridiculam, ſatis conſtat: præſertim cum adeo ſuperfluè addicta eſſe videatur litteræ ſacri textus, vt nihil ferè admittere audeat, quod in ea expreſſum non ſit: tamquam ſi curæ fuiſſet Spiritui Sancto, in ſacris codicibus omnium Gentilium hiſtoriam texere, & nihil omittere, quod ad Regum exterorum, & Monarchiarum tempora pertineret. 8

Chronologia Anniana reprobatur.

Quidam verò, veluti Io. Driedo, Nauclerus, Valerius Anſelmus, Io. Lucidus, Michael Medina, Sixtus Senenſis, & alij, ſecuti ſunt aliam chronologiam, quam veteribus omninò incognitam, non longe à noſtris temporibus, quidam Ioannes Annius Viterbienſis, neſcio quomodo adinuentam, & antiquiſſimorum auctorum, videlicet Beroſi, Manethonis, Methaſtenis, & Philonis nominibus honeſtatam, & à ſe commentarijs auctam, in lucem dedit: quam impoſturam prius à Raphaele Volaterano Antropologiæ ſuæ lib. 14. in verbo Beroſus, detectam; poſtea alij plures cordati ſcriptores reprobarunt; quemadmodum refert Melchior Canus lib. 11. locorum Theologicorum cap. 6. vbi de diſcernendis probatæ fidei auctoribus diſſerens, pluribus cùm argumentis, tùm auctoritatibus, prædictam Annij fictionem, falſitatemq; prodere nititur. Quod idem poſtea fecit pluribus in locis, ſed præcipuè libro vndecimo commentariorum ſuorum in Danielem Benedictus Pererius, vir inter ſacrorum librorum expoſitores, in ratione temporum diſquirenda ſollertiſſimus, cuius nos diligentia in eodem ſtudio nonnihil excitati ſumus. Sed & ante Pererium Gilbertus Genebrardus Chronologiæ ſuæ lib. pri. Beroſum Annij, fictitium appellat; & Franciſcus Ribera ſuper Zachariæ cap. pri. num. 25. Remoueamus, inquit, commentitium Methaſtenem, qui vel nomine ipſo indicat commentum; cum nullus fuerit vnquam Methaſtenes: Megaſtenes dicere debuit, qui finxit, ſi ludere legentes volebat. Ioſephus quoq; Scaliger lib. 5. de emendatione temporum, in capite, cui titulus eſt, De initio Merodac, aduerſus Annij hiſtoriam acrius inuehens, eam mendaciorum officinam vocat, & ſomnia ſub nominibus Beroſi, Philonis, & aliorum publicata: ſuponitq; veri nihil in ratione temporum aſſequi eos poſſe, qui non ſentiunt libros illos memoria Auorum in Italia fuiſſe confictos. Deniq; nouiſſimè omnium, quos viderim, Franciſcus Suarez in ſuis commentarijs ſuper 3. part. Summæ S. Thomæ, diſputat. pri. Sect. 2. ait: Hiſtoriam Io. Annij ex falſis auctoribus eſſe confictam, & nullam iam auctoritatem habere. Nos quoq; 9

infra

infra ſuis locis, prout ſeſe occaſio obtulerit, Annianæ hiſtoriæ intolerabiles aperiemus errores. Itaq; ex his omnibus apparet, argumenta, quæ pro eiuſdem Annij Chronologia adducit Hiſpanus ille, qui Monarchiam Eccleſiaſticam patrio ſcripſit idiomate, leuiora eſſe, quàm, vt à nobis hoc loco refelli debeant; quippe quæ non ex intima rerum perpenſione, ſed ex quibuſdam exterioribus circunſtantijs, & leuioribus coniecturis ſint petita.

10 Nonnulli etiam, inter quos ſunt Tertullianus, & Clemens Alexandrinus, & ex recentioribus Genebrardus, & alij, vſi ſunt tertia chronologia, quæ ex annotatione annorum Regum cuiuſlibet Monarchiæ colligitur. quæ quidem, tametſi non eſt improbanda, non tamen ſemper vſquequaq; certa, & ſecura eſt; quia huiuſcemodi ſcriptores, vt ab omnibus penè chronographis obſeruatum eſt, in recenſendis tot Regibus, aliquando quoſdam obſcuriores omittunt: interdum eos tantummodo commemorant, qui ex legitima ſucceſſione, vel electione regno potiti ſunt; ijs, qui tyrannicè ſe in regnum intruſerunt prætermiſſis: nonnumquam etiam interregnorum tempora prætereunt; aut annos patrum, filiorumq; vel aliorum corregnantium, vtriq; attribuunt, tanquam ſi totidem ſinguli ſeorſum, vnus poſt alterum, regnauerint: & non rarò item extremos cuiuſq; Regis annos vix inchoatos, pro completis enumerant; vel contrà pænè completos, pro incompletis reputant, & connumerare negligunt: quo fit, vt non ſemper inter ſe conſentiant auctores, in hiſce annis Regum recenſendis. Quod, ſi quis etiam ſacræ ſcripturæ, Regum præcipuè, & Iudicum libris, eamdem poſſe importari calumniam ſuſpicetur; meminerit primo, quo auctore diuina eloquia dictata, edita, & vſq; nunc conſeruata fuerint; & ſic omnem cuiuſuis erroris, etiam in ratione temporum, vel minimam ſuſpicionem facilè ab animo ſuo propulſare poterit: deinde tametſi in ſacris litteris alicubi aliquid, quod ad hiſtoriæ continuationem pertineat, omiſſum videatur, id multoties alibi expreſſum, vel ſaltem inſinuatum reperiri; vt in hoc opere ſæpiſſimè demonſtrabimus: poſtremo ſacram ſcripturam non ſemper ex ſola regum vnius regni ſucceſſione, eorumdemq; annorum dinumeratione, tempora metiri; ſed etiam interdum ex collatione annorum Regum alterius Regni cum altero, ſicuti Regum Iſrael, cum annis Regum Iuda, & contra; vt frequenter videre eſt in libris Regum (qua de re ſub titulo De concordia temporum Regum corregnantium ſuper Iudam, & ſuper Iſrael, breuem, accuratumq; tractatum ſcripſit Richardus de S. Victore ad B. Bernardum Abbatem Clareuallenſem) interdum etiam ſubducendo longi temporis anteacti annos, vt exempli gratia fit ad Galat. cap. 3. ver. 17. vbi ponitur præciſa annorum ſumma à promiſſionibus Abrahæ factis, ad legem datam: & lib. 3. Reg. cap. 6. ver. 1. ab exitu Iſraelis de Ægypto, hoc eſt ab anno legis datæ, ad tempus, quo Salomon fundamenta templi iecit: & Ierem. cap. 25. verſ. 3. ab anno decimo tertio regni Ioſiæ, ad quartum Ioakim, primumq; Nabuchodonoſor; & alibi item alias huiuſmodi temporum ſubductiones in ſcriptura ſacra expreſſas inuenies. Huc accedit, quod aliquando etiam, ex aliqua veluti temporum radice, quam, vt diximus, Latini æram vocant, tempora deducit; vt verbi gratia in Ezechiele à tranſmigratione Ioachin regis Iuda: & in libris Machabæorum à Regno Græcorum. His adde, ſi placet, etiam æram illam ex ſacris libris collectam, quam nos ab introitu Iſraelitarum in terram Cha-

Chronologia à Regum annis ſumpta.

Chronologia Sacrâ quomodo procedat.

naam

naam deducemus, pro Sabbaticis, iubileorumq; annis diſcernendis valde accõmodatam. Ex quibus omnibus diſtingui poſſunt confuſiones, ſi quæ ſunt, annorum completorum cum incompletis; & ſi quid aliud eſt, quod ſacram temporum rationem perturbare poſſit. vbi enim hæc omnia, & alia item eiuſmodi multa, conuenire viderimus (quod in tabulis infra ponendis, pro ſuo quiſq; arbitrio experiri poterit) magnum profectò argumentum habebimus parte veritatis: cuius proprium eſt nihil repugnans, nihil implicans in ſe admittere.

Chronologia faſtorũ conſularium. Sunt etiam quibus valdè arridet quarta Chronologia, quæ per annos in faſtis Conſularibus digeſtos, ab vrbe condita deducitur. Sed hæc varia admodum apud antiquos reperitur ſcriptores; inter quos magna, in annis digerendis, diſſenſio fuit, vt oſtendunt Onuphrius Panuinius, lib. pri. commentariorum ſuorum in *faſtis* cap. De anno & die Vrbis conditæ, & Carolus Sigonius in ſuo faſtorum commentario cap. De Conſulibus primum creatis; & ante ipſos Cicero tradidit in Bruto. Quod multiplici de cauſa potuit euenire: puta quia, quos alij Conſules, & ſine Conſulibus Dictatores ſæpè interſerunt; eos omninò alij prætereunt: Item ob dilata olim, vel anticipata ſæpiſſimè à Senatu, ſiue ab ijs, ad quos ſpectabat, prout occaſiones ferebant, comitia; & variatum tempus ineundi conſulatum, ac durationis eiuſdem: conſtat enim Conſules non ſemper fuiſſe annuos; ſed quandoq; ſemeſtres, & quadrimeſtres, & bimeſtres, & meſtruos; vt docet Onuphrius ibidem lib. pri. cap. De Conſulatu: Et deniq; propter varias Kalendarij mutationes à Regibus, & Imperatoribus Romanis factas. Nam, vt ex Macrobio, & Solino referunt Io. Lucidus in ſuo libello De vero die paſſionis *Chriſti* cap. 2. & Onuphrius libro citato cap. De anno, & partibus eius, Romulus primus Romanorum Rex, primum edidit Kalendarium; in quo conſtituit annum dierum trecentorum quatuor, quos in decem tantummodo menſes partitus eſt, iuxta illud Ouidij primo Faſtorum. 11

Kalendarij mutationes.

Tempora digereret cùm conditor vrbis, in anno,
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.

Hunc verò annum inchoari voluit à menſe Martio in honorem Martis, à quo ſe genitum eſſe exiſtimabat, ſeu ab alijs exiſtimari volebat. Et cum per viginti quattuor circiter annos perduraſſet Kalendarium Romuleum, poſtea Numa Pompilius, qui eidem Romulo proximè ſucceſſit, ſecundum edidit Kalendarium; in quo additis anno Romuli diebus quinquaginta, annum inſtituit, more Græcorum, trecentorum quinquaginta quattuor dierum, ex quibus duodecim menſes Lunares confici ſolent: vnde benè ſequitur idem Poeta loco citato.

At Numa, nec Ianum, nec auitas præterit vmbras,
Menſibus antiquis præpoſuitq; duos.

Adiecit præterea idem Numa iterum prædictis anni diebus, diem vnum, in honorem imparis numeri à Pithagora celebrati; vnde factum eſt, vt annus Romanus tunc trecentorum quinquaginta quinq; dierum euaderet: & nihilominus Romani, vt tandem annum lunarem cum ſolari adæquarent, Græcorum exemplo, intercalabant, ſingulo annorum octennio, nonaginta dies, non vnica, aut duabus tantummodo intercalationibus in vnoquoq; octennio,

vt

vt ſolebant Græci,ſed quattuor; nempe intercalando alternis annis dies viginti duos,alternis verò dies viginti tres. Cum autẽ intercalatores cõperiſſent,in fine octennij ſuperabundare octo dies, propter illũ diẽ additũ in honorẽ imparis numeri;vt hunc ẽt errorẽ emendarent,tertio quoq; octennio intercalabant,nõ nonaginta dies, vt fiebat in alijs octennijs, ſed tantummodo ſexaginta ſex; nimirum in anno ſecundo, & ſexto ſexdecim dies; in quarto autem, & octauo, ſeptemdecim; ſicq; compenſabant illos viginti quattuor dies, qui ſpatio viginti quattuor annorum, creuerant. Verum cum procedente tempore, magna eſſet exorta confuſio; vel propter ſæpius, ſuperſtitionis ergò, intermiſſam intercalationem; vel vitio Pontificum illorum temporum, ad quos ſpectabat dictam intercalationem facere, qui quandoq; in gratiam publicanorum protrahebant, quandoq; verò contrahebant anni dies: Iulius Cæſar, anno vitæ ſuæ penultimo, Kalendarium tertiò correxit,attribuens vnicuiq; anno dies trecentos ſexaginta quinq; à menſe Ianuario inchoandos: & quoniam intellexit ſolem nonniſi in dictis tercentis ſexaginta quinq; diebus, & ferè ſex horis, curſum ſuum naturalem conficere; mandauit quarto quoq; anno diem vnum intercalari; vt ſic illa etiam quarta diei pars abſumeretur. Deniq; Auguſtus poſt triginta ſex annos à Kalendario Iuliano, cum alium quemdam errorem deprehendiſſet, ex anticipata illius diei intercalatione emanatum, quarto loco Kalendarium reformauit, quod ad noſtra vſq; tempora in viridi obſeruantia perſeuerauit: donec tandem fel. rec. Gregorius XIII. Kalendarium poſtremo emendatum; quem Gregorianum appellant, edidit, atq; in vſum induci curauit. Ecce quot anni varietates à Romulea Kalendarij emendatione, ad Auguſtanam, ſeptingentorum ſcilicet quinquaginta ferè annorum ſpatio, factæ ſunt. Et licet anni quandoq; debitis tandem peractis intercalationibus, æquati ſint; non tamen propterea omnis errandi occaſio, in annis conſularibus diſtinguendis, & in ceteris ſingularibus actionibus ſuo cuique anno aſſignandis, euitari potuit: quoniam non ordinatè, & præſtitutis temporibus, quemadmodum apud Græcos, ſed poſt decurſas multorum annorum confuſiones, id præſtitum fuit. Vnde non mirum eſt, ſi Onuphrius Panuinius diligentiſſimus faſtorum indagator, cum animaduertiſſet, prædictis, alijſq; de cauſſis, plurimas in hac quarta chronologia exortas eſſe difficultates, variaſq; reperiri ſcriptorum veterum opiniones; ex omnibus ſententijs, duas veriſimiliores, & magis receptas delegerit; alteram ex Varrone, & ex faſtis capitolinis alteram; quas in ſuis faſtis ponere non eſt grauatus, vt quam quiſq; mallet ſequeretur: tametſi inter eas vnius tantum anni differentia deprehendatur.

12 Demum alij quintam ſequuntur chronologiam, quæ ex Olympiadum obſeruatione conſurgit: quæ profectò, vt magis probati auctores communiter ſentiunt, eſt omnium certiſſima, fuitq; ſemper, etiam apud antiquos, & probatiſſimos ſcriptores vſu recepta. *Chronologia Olympiadum.* Iccirco nos, relictis priorum chronologiarum aſſeclis, Hebræorum ſcilicet, & Annij; vbicumq; aliquid ex ſacra ſcriptura elicere non poterimus; ſi ante annum primum Regni Ioatham, in quo cœperunt Olympiades, id contigerit; ad ſcriptores, qui tertiæ chronologiæ adhæſerunt, optimorum inter eos habito delectu; exinde verò ad illos in primis, qui quintam, quæ Olympiadum eſt, chronologiam ſecuti ſunt, confugiemus: non aſpernantes etiam illam, quæ ab vrbe condita, faſtiſq; conſularibus, ex *Quam Chronologiam Auctor ſequi intendat.*

Varronis

Varronis potiſſimum ſententia, deducitur: memores eius, quod optimè docuit Sanctus Auguſtinus lib. 2. de Doctr. Chriſtiana cap. 28. dicens quod cognitio hiſtoriarum, quæ per Olympiadum, & Conſulum tempora habetur, magnopere conducit ad plurima loca ſacræ ſcripturæ probè intelligenda, & horum ignorantia multos coegit errare.

Sacra tẽpora cur ethnicorũ æris componẽda.

13 Quapropter nemini mirum videri poterit, ſi inter ſacra hæc tempora, potiſſimum verò in tabulis infra diſpoſitis, præcipuas Gentilium Monarchias, earumq; Regum ſucceſſiones, nec non aliquot eorumdem Gentilium æras, ab ethnicis ſcriptoribus magis obſeruatas, componere ſtuduimus: puta eas, quæ à Nabonaſſaro, ab vrbe condita, ab initio Olympiadum duci ſolent; & ſi quæ ſunt huiuſmodi aliæ. non enim fuit animus miſcere, vt aiunt, ſacra profanis; ſed ſacrorum annalium veritatem, ethnicorum quoq; temporum collatione, comprobare. Nam ſi tantopere ſtudioſorum mentes oblectare ſolent, qui Chriſtianæ fidei dogmata, tametſi certiſſima, quippe quæ æterna veritate nitantur, naturalibus tamen rationibus nullo modo aduerſari, ſed omnino conſona eſſe declarant; cur non idem aliquo modo efficiet, qui ſacros annales, quantumuis certiſſimos, vt pote ex ſacris libris depromptos, etiam Gentilium hiſtorijs nequaquam repugnare, quin potius cum ipſis optimè connecti, ac colligari poſſe demonſtrabit? Igitur eadem item de cauſſa, neq; inutile, iniucundumue fore putaui, aliqua etiam, præſertim illuſtriora ethnicorum geſta, proprijs locis intexere, quibus, ni fallor, noſtra hæc temporum ſeries adhuc magis, magiſq; comprobari poterit.

Cur aliquãdo per quæſtiones hiſtoria ſit tradenda.

14 Ceterum neminem offenſum velim, quod rem hiſtoricam, non methodo hiſtorica, ſed per quæſtiones interdum diſputare, ac tradere videar: quandoquidem id neceſſitate, non voluntate factum intelligent omnes antiquiſſimarum actionum ſtudioſi. quippe qui, cum non ignorent quantum huiuſcemodi rerum inueſtigatio obſcuritatis habeat (vt propterea mirum non ſit, ſi ſæpius de eadem re variæ, & nonnunquam etiam contrariæ inueniuntur inſigniũ auctorum opiniones) certè ſimul etiam intelligent, non rarò neceſſarium fore, ad eruendam, atq; enucleandam veritatem, rationibus hinc inde adductis, & probè diſcuſſis, rem diligentius examinare, ac deniq; non purum hiſtoricum, ſed, vt ita loquar, Scholaſticum agere; mihiq; libenter, vt arbitror, hanc veniam dabunt.

Cur aliquãdo interruptè.

15 Sed & aliam pariter poſtulare cogor, vt ſcilicet nemo miretur, ſi noſtra hæc ſacrorum annalium traditio, non prorſus continuata inueniatur, ſed multoties interrupta, ita vt plurium in ea annorum acta deſiderentur, quandoquidem certum eſt, aliter fieri non potuiſſe: etenim res ab vltima præſertim antiquitate geſtas, puta quartæ, tertiæ, ſecundæ, & primæ mundi ætatis, non aliunde, tamquam ex proprio fonte, quam ex ſacris libris hauriri poſſe, nemo eſt qui neſciat. Atqui illud quoq; exploratiſſimum habemus (vt benè notat S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 2. & nos ſub anno mundi 1666. num. 11. fuſius explicabimus) ſcripturæ ſacræ auctores, non puros eſſe hiſtoricos, ſed etiam Prophetas; ac proinde non omnia ſcriptis mandare curaſſe, ſed illa duntaxat, quæ latens aliquod myſterium continere, & hominum ſaluti conducere videbantur. Quare, ſi ipſamet hiſtoria ſacra multos ſparſim annos omninò vacuos, hoc eſt, ſine vlla rerum in eis geſtarum memoria, conſultò præterijt,

quis

quis non videt, idem nos quoq; facere coactos eſſe?

16 Poſtremò, quoniam ipſa rerum obſcura traditio, quæ in ſacris ſcripturis non rarò offenditur, coget nos interdum, vel inuitos, expoſitoris munere fungi, tametſi ad hiſtoricam narrationem id non pertinere minimè dubitemus: ſi aliquando vſu veniet, aliquem ſacræ ſcripturæ textum exponere non in eo ſenſu, quem prima fronte videtur exprimere; pium, prudentemq; lectorem etiam, atq; etiam obſecramus, vt non ſtatim huiuſcemodi noſtram expoſitionem reijciat, ſed vim argumentationum, conſecutionumq; & textuum collationem prius diligenter perpendere non grauetur, quàm ſententiam ferat. fieri enim ſæpè ſolet, vt primo aſpectu locus aliquis vno modo intelligendus eſſe videatur, quem tamen alijs locis collatum, accuratiuſq;, &, vt aiunt, aurificis ſtatera, non populari trutina expenſum, neceſſariò aliter explicari debere, quiuis iudicabit. Quod tamen non paſſim, neq; niſi grauiſſimorum Patrum auctoritate fulti, ac Catholicorum Doctorum ſententiam ſecuti, faciendum duximus. Et hæc dicta ſufficiant, vt vnuſquiſq; intelligat, quis ſcopus, quæ mens, quæ conſilia mea omnia fuerint in toto hoc opere. quod omnino, meq; ipſum pariter, irrefragabili Sanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſuræ, libens, volenſq; ſubijcio, paratus eiuſdem iudicio potius, quam meo in omnibus acquieſcere.

Cur interdum ſacri textus exponendi.

PRIMA Mundi ætas complectitur annos mille ſexcentos quinquaginta ſex.

SECVNDA	Annos	Quadringentos quinquaginta ſex.
TERTIA		Quadringentos triginta vnũ.
QVARTA		Quadringentos ſeptuaginta nouem.
QVINTA		Quadringentos vigintiquattuor.
SEXTA		Sexcentos triginta octo.

ANNALES SACRI PRIMAE MVNDI AETATIS AB ORBE CONDITO AD DILVVIVM EXPLETVM.

1 DE. Sacris Annalibus, ab exordio Mundi, agere inſtituentes, opus ſanè arduum, ac valde laborioſum aggredimur: quod vtique ab omnipotenti Deo dirigi, iuuari, ac perfici, vel ex ſemetipſo, tacita quadam poſtulatione, flagitat atq; expectat: & nos pariter, eumdem patrem luminum, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, nobis adeſſe, fauere, opem ferre, quantum poſſumus, enixè, atq; humiliter imploramus. Vt igitur ea, quæ dicturi ſumus, aptè, & eo deinceps ordine, quo res ipſæ à ſuo principio deriuatæ ſunt, atq; ita quoq; facilius tradi poſſint; operę pretium exiſtimauimus, quædã hic aliquanto altius repetere: ac prius de ſummo omnium opifice, rerumq; primordijs, ab eodem, ante tempora ſæcularia, diſpoſitis, quantum ipſe cōceſſerit, & ad rem pertinere videbitur, pauca præmittere. Atq; illud in primis, quod aduerſus veterum Philoſophorum errores, ſacra teſtantur eloquia, vel in ipſo Geneſis initio, & Prou. c. 8. verſ. 22. & Io. c. 1. ver. 3. & c. 17. verſ. 5. videlicet; Mundum nō ab æterno extitiſſe; ſed certo quodam tempore, ſiue (vt magis propriè loquamur) in ipſo tēporis exordio, fuiſſe à Deo procreatum. Itaq; ante omnia, duo hic neceſſario ſupponenda ſunt: nempe, Deum eſſe; & eumdem eſſe rerum omnium conditorem. De primo quidem quatenus naturæ lumine cognoſci poteſt, multa doctè, ac præclare diſſerit pater eloquentiæ Cicero, in toto penè De natura Deorum lib. 2. tametſi res ei adeo clara videatur, vt ne egere quidem probatione exiſtimari poſſit. *Quod Deus ſit.* Quid enim, inquit, poteſt eſſe tam apertum, tamq; perſpicuum, cum cælum ſuſpeximus, cæleſtiaq; contemplati ſumus, quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur? Et poſteaquam hoc ipſum idem Auctor auctoritate Ennij Poetæ comprobauit, protinus ſubiungit: Quod qui dubitat, haud ſanè intelligo, cur non idem, Sol ne ſit, an non, dubitare poſſit. Quid enim eſt hoc illo euidentius? quod niſi cognitum comprehenſumq; animis haberemus, non tam ſtabilis opinio permaneret, nec confirmaretur diuturnitate temporis, nec vnà cum ſæculis, ætatibuſq; hominum inueterare potuiſſet. Etenim videmus ceteras opiniones fictas, atq; vanas diuturnitate extabuiſſe.] Deniq; aſſerit; quod inter omnes, omnium ſententia conſtat, omnibus innatum eſſe, & in animo quaſi inſculptum, eſſe Deum. Et hoc deinceps, longa oratione proſequitur multis confirmare rationibus, ex antiquis etiam Philoſophis, Cleanthe, Chryſippo, Socrate apud Xenophontem, Zenone, & Ariſtotele, petitis. Quæ quidem Ethnicorum argumenta, ad maiorem Atheiſtarum confuſionem, eorum præſertim, qui clãculũ inter Chriſtianos, tamquam inter pullos aquilarum adulterini, acie palpitantes, vel potius inter aquilas, nicticoraces, aut veſpertiliones, verſari non verentur, hic adducere poſſemus; *Aduerſus Atheiſtas.* ſi id permitteret ipſa breuitatis meta, quam nobis ipſi præſtituimus. Quamuis aduerſus eoſdem quoq; ſatis pugnent, quæ efficaciter admodum diſputat B. Thomas in vtraq;

ſua ſumma, nempe contra Gentes lib. pri. cap.10. vſq; ad 14. & Theologica, in tota primæ partis quæſt. 2. Ad quos ſanè Auctores vtinam miſeri aliquando confugere in animum inducerent, eorum ſcripta volutare, vim argumentationum introſpicere, perpendere, & æqua lance librare, quo denſiſſimas noctis tenebras, de cordibus ſuis, Deo bene iuuante, talibus ſaltem lucernis, propellere poſſent. Sed non eſt nobis diutius immorandum in hac certiſſima veritate pluribus ſtabilienda, quam & naturalis quidam hominum, in magnis præſertim vitæ periculis ad opem diuinam implorandam, recurſus; & non obſcurus quoq; ad qualemcunq; ſaltem diuinum cultum inſtinctus, in omnes quantumuis barbaras nationes, ab ipſa veluti natura inditus, ac penè de matris vtero tractus, aut cum lacte nutricis hauſtus apertiſſimè produnt; & certum eſt, quod eamdem veritatem luce meridiana clariorem, nemo vmquam ſanæ mentis non admiſit, recepit, amplexus, profeſſus eſt. Non enim ſimplici quadam ignoratione; ſed ea, quam prauæ diſpoſitionis appellant, compertum eſt, laborare perditos illos homines, de quibus in Pſalmi 13. initio legimus: Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus. Quemadmodum etiam clarè indicant, quæ ibidem ſubſequuntur: Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. & quæ ſequuntur.

Quod Deus ſit omnium conditor, ex creaturis dignoſcitur.

Alterum, quod hîc ſupponendum dicebamus, erat; Deum eſſe rerum omnium conditorem. Quod & penè innumera Diuinæ ſcripturæ teſtimonia aſſeuerant; & hæc tam vaſta, tamque bene diſpoſita Mundi fabrica; ac præcipuarum eius partium, puta cælorum, ſtellarum, elementorum, aliarumq; rerum, mira varietas, pulchritudo, & conſonantia; quid aliud arguunt, niſi diuinam ſupremi omnium Architecti, in eiſdem efficiendis, diſponendis, ornandis, ſapientiam? vt non immerito ſcriptum ſit in exordio Pſal. 18. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Idipſum demonſtrant, non ſolum ipſa corporum cæleſtium magnitudo, eorumdemq; ordinatiſſima motuum continuatio; verum etiam ſublunaria quæq; lapilli pretioſi, metalla, foſſilia omnia, & innumera plantarum genera; ſi naturæ, vires, mirabileſq; ſingulorum effectus, quos non à ſe ipſis, neq; ab alio quàm ab ipſo Deo, ſortitos eſſe certiſſimum eſt, ſedulo perpendantur; & ſi cum S. Auguſtino Tract. 24. in Ioan. opera Dei mira, ac ſtupenda, in quolibet ſeminis grano, conſiderentur; & quomodo ipſe de paucis granis, ſegetes creet, atq; multiplicet. Maximè verò omnium, ac multo euidentius hoc idem oſtendunt ipſa animalia; & præcipuè perfectiora; ſi tot tantaſq; eorum proprietates, facultateſq; ad ſui conſeruationem, defenſionem, proprij corporis nutritionem, infirmitatum eis contingentium curationem, ac deniq; in procurandis, alendiſq; filijs, pro ſpecie ipſorum perpetuanda, diligentiam ſolicitudinemq; attendamus; & corpora item eorumdem tantis tamq; varijs membris, incomprehenſibili artificio, ad multiplices ipſorum motus, neceſſarioſq; vitæ vſus, quin etiam ad oblectamenta cuiuſq; naturæ conuenientia, aucupanda, appoſitiſſimè, ac decenti proportione compacta, & concinnè admodum (ſicuti oculis ipſis non iniucunde cernimus) accommodata: hæc enim apertiſſimè prædicant id, quod in quodam reſponſorio, infra octauam Pentecoſtes, Sancta canit Eccleſia; nempe Deum eſſe omnium artificem, omnem habentem virtutem, omnia proſpicientem. Sed & adhuc longe mirabiliora ſunt, & ad demonſtrandam inæſtimabilem Diuini cōditoris virtutem efficaciora, quæ in corporibus noſtris ceterorumq; animalium intrinſecus latent; & ſolis earum indagatoribus, aliqua ſaltem ex parte, ſunt cognita; nempe oſſium diſpoſitio, iuncturæ, ligamenta, cartilagines, membranæ; muſculorum multitudo, complexus, & implexus; Organa ſenſuum, inexplicabili magiſterio fabricata; & alia item plurima ad alios vſus, puta ad voces, ad loquelam, variaſq; modulationes, & cantus; ad generationem, & conceptionem; ad cibos ſibi proportionatos ſugendos, carpendos, vorandos, mandendos, deglutiendos, concoquendos, diſtribuendos, & huiuſmodi. His adde vaſa multiformia, ad diuerſi generis excrementa excipienda, retinenda, ac certis temporibus emittenda, congruis locis mirabiliter aptata: denique viſcera omnia, præſertim inſigniora, iecur, cor, cerebrum, & quæ ab ipſis procedunt, nerui, arteriæ, venæ; quæ (vt ait Cicero lib. 2. De natura Deorum) crebræ multæq; toto corpore intextæ, vim quandam incredibilem artificioſi operis diuiniq; teſtantur. Videat accuratus lector, plura quæ de his idem Auctor ibidem elegantiſſimè, vt ſolet omnia; & ſi libet & vacat, adhuc plurima, quæ diligentiſſimè Galenus in libris de vſu partium, tradiderunt; & intelliget, nihil aliud æque horum

rum

rum Philoſophorum mentes, ad Diuinæ naturæ notitiam, erigere valuiſſe.

3 Hæc quæ hactenus tetigimus,& eiuſmodi alia; ſi non perfunctoriè, vt communiter fit,ſed penitiori quadam conſideratione; neque cũ ethnicis Philoſophis tantum; ſed cum ſanctis quoque, & Eccleſiaſticis Doctoribus; potiſſimum verò cum valde pio,ac religioſo viro, & egregio noſtri temporis ſcriptore, Ludouico Granatenſi, in ſuæ, ad fidei Symbolum, Introductionis parte prima, vbi hoc argumentũ latiſſimè atque eloquentiſſimè proſequitur, cõtemplari voluerimus; proculdubio re ipſa comperiemus; mirabilia,quæ de rebus in hoc mundo exiſtentibus, ac præcipuè de inteſtinis animalium partibus,& organis, vel leuiter indicauimus, non ab ipſiſmet animalibus,neque ab vlla alia, præterquam à Diuina potentia fieri,proficiſci ue potuiſſe. Quod & apertè ſcriptura ſacra nos docuit Eccleſiaſtæ cap. 11. verſ. 5. dicens: Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus,& qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium.] Et item in perſona generoſæ illius mulieris, quæ 2. Machab. cap. 7. verſ. 22. coram filijs ſuis id conſtanter aſſeuerabat: Neſcio, inquiens, qualiter in vtero meo apparuiſtis. Neque enim ego ſpiritum, & animam donaui vobis,& vitam: & ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed enim mundi Creator,qui formauit hominis natiuitatem,quique omniũ inuenit originem.] Igitur manifeſtè patet, quod ſubminiſtrare animalibus vitam, viuacemq; potentiã, animare, & ordinare membra, vegetare ſenſus,formare ſemina, alimenta donare,& huiuſmodi alia,diuinæ ſolius eſt poteſtatis. Cuius memorati,alijq; admirabiles effectus, ideo (quemadmodum loco ſupra num. præcedenti citato Sanctus aſſerit Auguſtinus) noſtris paſſim admoti ſunt ſenſibus,quo erigeretur mens; & exhibiti oculis, vbi exerceretur intellectus; vt inuiſibilem Deum, per viſibilia opera miraremur; & erecti ad fidem; & purgati per fidem; etiam ipſum inuiſibilem videre cuperemus. Sic ille. Denique Apoſtolus ad Rom. cap.1.verſ.20. docet, ex horũ viſibilium contemplatione, olim Philoſophos, ſolo lumine naturali (vt ibidem expoſitores declarant) Deum exiſtere,cognouiſſe. Inuiſibilia enim inquit, ipſius (hoc eſt Dei, nempe eius potentia, ſapientia, & bonitas, per quæ eius natura manifeſtatur) à creatura, ideſt à creatione, mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur][& conſequenter]ſempiterna quoque eius virtus & Diuinitas.] Videamus,obſecro,quæ S.Ioan.Chryſoſtomus homil.9.ad Populum Antiochenum,præfata Apoſtoli verba declarans, ſuo more luculenter,& ornatè diſſerit; Quorum pauca de multis,hic retuliſſe ſufficiat: Ante omnium oculos,ait,creaturam in medio propoſuit (ſubaudi Deus) vt ex operibus Creatorem conijciant; quod quidem & alius dicebat(nempe ſapiens paulo poſt citandus:) Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum, proportionabiliter, ipſarum Auctor conſideratur. Vidiſti magnitudinem? conſidera potentiam Conditoris cum admiratione. Vidiſti pulchritudinem? ſapientiam obſtupeſce; quod & Propheta demonſtrans,dicebat: Cæli enarrant gloriam Dei. Quomodo igitur narrant, dic mihi? Vocem non habent. Os non poſſident. ipſis non eſt lingua. Quomodo igitur narrant? per ipſum aſpectum: cum enim videris pulchritudinem, magnitudinem, celſitudinẽ, ſitum,formam,per tantum temporis permanere; tamquam vocem audiens,& ad aſpectum diſcens,adoras eum,qui tam pulchrum,& admirabile corpus creauit. Tacet cælum; ſed ipſius aſpectus vocem tuba clariorem emittit; per oculos,non per aures nos docens: hic enim ſenſus,natura eſt illo certior,& manifeſtior. Si enim per libros docuiſſet,& litteras; Litterarum quidem peritus ſcripta didiciſſet; neſciens verò, nihil inde adiutus abijſſet,ſi quis alius non induxiſſet. Et diues quidem librum emiſſet;pauper autem emere non potuiſſet. Rurſum, vocem quidem illam per litteras ſignificatam ſciens,intus poſitam noſcet; Scytha verò,& Barbarus, & Indus, & Ægyptius, & omnes lingua carentes illa,nihil docti abijſſent. Hoc autem de Cælo dicere non licet; ſed & Scytha,& Barbarus,& Indus,& Ægyptius, & omnis homo ſuper terrã incedẽs, hanc vocem audiet. Non enim per aures, ſed per oculos in mentem incidit noſtram. Viſibilium autem participatio eadem,neq; differens ſicut linguarum. In hunc pariter librum,& idiota,& ſapiens,intueri potuerũt,& pauper & diues,& quocumq; quis venerit,in cælum reſpiciens, ſufficientem capiet doctrinam ex aſpectu. Quod quidẽ & ipſe Propheta innuens & demonſtrans,quod vocem creatura Barbaris emittit,& Græcis,& omnibus vniuerſaliter hominibus ſic intelligi facilẽ,dicebat: Nõ ſunt loquelę, neq; ſermones,quorum non audiantur voces eorum.Quod autem dicit tale eſt:Nõ eſt

gens neq; lingua,quæ hanc vocẽ intelligere non poſſit:ſed talis eſt ipſorum vox,vt ab oĩbus hominibus audiri poſſit.]Hæc,& plura eiuſmodi alia,quę breuitatis ſtudio prætterimus,ibidem proſequitur idem S.Doctor.Itaq; vt vno verbo rẽ perſtringamus, veriſſimum eſt,non modo cælos,ſed & vniuerſa hæc,quæ in hoc mũdo conſpicimus,tacitas quaſdã eſſe oĩum creaturarum voces,quæ pariter,licet nõ eodẽ modo,cum S.Propheta in Pſal.99.verſ.3.in auribus aures audiẽdi habẽtiũ,perpetuo exclamãt:Scitote quoniã Dñs ipſe eſt Deus: ipſe fecit nos & non ipſi nos.Quare nõ immerito S.Aug.in Pſal.26.verſ.6.dicebat:Circumeat animus tuus ꝑ vniuerſam creaturã; vndiq; tibi clamabit creatura:Deus me fecit.Quicquid te delectauerit in arte;artificẽ cõmẽdat: magisq́; ſi circumeas vniuerſa,conſideratio concipit artificis laudẽ.Vides Cælos; magna opera Dei ſunt.Vides terrã;Deus fecit ſemina innumera,diuerſitates germinũ,multitudinẽ animaliũ. Circumi adhuc Cælos,vſq; ad terrã,nihil relinquas; vndiq; tibi oĩa reſonant conditorẽ.Et ipſe ſpecies creaturarũ,voces ſunt quædã,creatorẽ laudantiũ.

Cõtra Idolatras. Nõ igitur mirũ eſt,ſi Sapien.cap.13.per totũ,haud immerito certè, cõqueritur Sapiens de quorumdã hominũ vanitate,vel potius dixerim,inſipientia;qui ex rerũ creatarũ pulchritudine,nõ ſolũ ad ſummi Dei Creatoris cognitionẽ,mentis oculos eleuare nõ ſtuduerunt;ſed in ipſarũ vana duntaxat contẽplatione perſiſtentes,vel etiã delitefcentes;eaſdem,deos eſſe exiſtimarunt. Ponam hic verba ſacri textus, vt res clarior fiat:Vani, inquit,ſunt omnes homines,in quibus non ſubeſt ſcientia Dei:& de his quę videntur bona,non potuerunt intelligere eum qui eſt;neq; operibus attendẽtes,agnouerunt quis eſſet Artifex:ſed aut ignem,aut ſpiritum,aut citatum aerem,aut gyrũ ſtellarum,aut nimiam aquam,aut Solem & Lunã, rectores orbis terrarũ deos putauerũt. Quorum ſi ſpecie delectati,deos putauerunt:ſciant quanto his dominator eorum ſpecioſior eſt.Speciei enim generator,hæc oĩa conſtituit.Aut ſi virtutem & opera eorum mirati ſunt,intelligãt ab illis,quoniã qui hæc fecit, fortior eſt illis:a magnitudine.n. ſpeciei & creaturæ,cognoſcibiliter,(ſiue vt exponit B. Chriſoſtomus numero præcedenti citatus,proportionabiliter)poterit Creator horũ videri.hactenus Sapiens. Qui ibidem poſt pauca,pronunciat,quod his qui ſic errant,nõ debet ignoſci.Si enim,ait, tantum potuerunt ſcire,vt poſſent æſtimare ſæculum (ideſt mundi naturam aſſidua cõtẽplatione aſſequi)quomodo huius Dñm non facilius inuenerunt? ſic ille.Sed ſi infelices iſti ſunt & inexcuſabiles; quanto infeliciores & minus excuſatione digni ſunt hi, de quibus ibidẽ ſubiũgitur: Et inter mortuos ſors illorũ eſt, qui appellauerunt deos, opera manuũ hominum,aurũ & argentum,artis inuentionẽ,&ſimilitudines animaliũ, aut lapidem inutilem,opus manus antiquę.] Hos Idolatras ridẽt ibidẽ & capitibus ſequentibus idẽ Auctor, & Ieremias in toto Baruch cap. 6. Et alibi ſcriptura nõ ſemel. 4

De natura Dei. Sed,his omiſſis,iam redeundum eſt ad id,de quo agere cæperamus, nẽpe ad ſupremum rerum omnium Conditorem;de cuius natura prius aliquid vel primis tãtum, vt dicitur,labris deguſtandum videtur,anteq̃ ad eius operationes deſcẽdamus: id enim recta ordinis ratio poſtulat. Porrò ipſum eſſe naturam quandam omniũ,quæ ſunt,aut eſſe poſſunt perfectiſſimam,atq; eminentiſſimã; naturaliter ſcire poſſumus.Nã ſi quid ea perfectius,ſublimiuſue reperiri,aut excogitari vnquam poſſet;illud vtique, & non aliud illo minus,Deum eſſe,fateri oporteret.Et hunc item vnum eſſe, etiam Philoſophi cognouerunt.Siquidem contemplantes ordinatiſſimam hanc rerum vniuerſitatẽ; in qua tot tantaq; rerum genera,ita inter ſe ſubordinata eſſe cõſpiciuntur; vt ſe ſe inuicem,veluti per quoſdam gradus,in naturarum ſuarum perfectione, trãſcendere, ac ſuperare videantur:quemadmodum patet conſideranti,primo elementa,Dein mixta quæ vocant imperfecta,mox perfecta,poſt hæc varias plantarum, animantiumq; ſpecies,alias alijs perfectiores, vſq; quo veniamus ad homines,& Angelos, ac deniq; ad ipſum Deum,vltra quem amplius aſcendi non poteſt: nihil aliud arguere potuerunt, q̃ ipſum Deum eſſe vnum,eumdemq; ſuper omnia perfectiſſimum. Quod etiam ipſis declarabat ſucceſſiua mouentiũ ſeries,& cauſſarum ſubalternatio, donec ad ſupremũ motorem,& cauſam cauſarum,quæ pariter vnus Deus eſt,deueniatur.Etenim rationi admodum repugnat,in his, dari poſſe proceſſum in infinitum. 5

Deum eſſe vnum.

Deũ eſſe trinum. Verum enimuerò primam hanc rerum omnium cauſam, & ſupremum motorem, quem dicimus Deum, in eſſentia vnum eſſe; trinum verò in perſonis nempe Patrem, Filium, & Spiritumſanctum; & totam ſimul hanc Trinitatem, ad mundi huius fabricam concurriſſe: non ex Philoſophorum dogmatibus; neque lumine 6

natu-

naturali, intelligere valemus; ſed ex diuinis addiſcere oraculis oportet; quibus fidē non adhibere, impium eſſet: Et item, ex communi Sacrorum Theologorum ſchola; quæ ſanam hanc doctrinam; tamquam ex intimis ſacræ ſcripturæ penetralibus, maximo ſtudio, ac diuina illuſtratione, erutam; palam profitetur docetq;: nimirum primam illam Sanctiſſimæ Trinitatis perſonam, quā Patrem appellamus (quoniam iuxta humanæ intelligentiæ modum, veluti principium quoddam eſt, & origo totius diuinitatis) ſe ipſam intelligendo, producere cōceptum quemdam perfectiſſimum, quem ſecundam Trinitatis perſonam, & Filium dicimus, ſeu Verbum illud æternum, de quo legimus Ioan. pri. In principio erat verbum. Vtramq; verò perſonam, ſcilicet Patrem, & Filium, ſe ſe inuicem mirum in modum diligentes, mutua quadam atq; ineffabili ſpiratione, tertiam producere perſonam, quæ Amor, ſiue charitas quandoque dicitur, iuxta illud Ioan. 4. Deus charitas eſt. Interdum verò, communi nomine, Spiritus (qua voce ſignificari Deum, habemus in Euang. Ioan. cap. 4. verſ. 24. Spiritus eſt Deus) communiter autem, & veluti per antonomaſiam, à ſacris Theologis, atq; ab vniuerſa pariter ſancta Eccleſia, & à ſacra item ſcriptura, Spiritus Sanctus appellatur. Sanè, quod dictum eſt, Deum Patrem, generare Deum Filium; & vtrumq; ſimul producere Spiritum Sanctum; non eo prorſus modo fieri accipiendum eſt, quo in nobis ipſis ſpiritualiter experimur: quandoquidem & amor ille, qui ex mutua inter nos dilectione producitur, accidentalis res eſt; & humana mens cum rem aliquam intelligit, cōceptum quemdam eiuſdem rei accidentalem in ſe ipſa gignit, qui pro diuerſitate rerum intellectarum variari, ac multiplicari conſueuit. Sed longe altiori atq, excellentiori modo æternus ille Pater, in quo nihil prorſus accidentale eſt, nihil à ſe ipſo alienum (quicquid enim in Deo eſt, Deus eſt) vniuerſa bona ſua, hoc eſt, totum ſe ipſum intuens, ac cumulatiſſimè, perfectiſſimeq; (quod ei proprium, ac ſingulare eſt) intelligens, atq; comprehendens, conceptum vnum ſimpliciſſimum, ac perfectiſſimum, quem dicimus vnicū Dei filium, conſubſtantialem, coæternum, ſibiq; per omnia parem generat. & vterq;, Pater ſcilicet & Filius, deifico quodam atq; incomprehenſibili mutuæ charitatis amore, Spiritum Sanctum, verum, ſempiternumq; Deum, ipſiſq; per omnia æqualem, vt Theologico vtar termino; æternaliter producunt. Quomodo autē iſta fiant; noli quærere, quemadmodū rectè Sanctus monet Auguſtinus, ſi non vis errare: etenim hæc, & huiuſmodi alia Dei arcana, curioſius quam par eſt, inueſtigare nemo debet; ne, ſicuti ſcriptum eſt, Scrutator Maieſtatis opprimatur à gloria. Quin potius diuinam bonitatem humiliter demirari, ac venerari debemus; nec non etiam debitas ei gratiarum actiones exſoluere; tum quod inſcrutabilem ſempiternamq; Verbi ſui generationē, in mentibus quoq; noſtris, modo paulo ante indicato, aliquatenus adumbrare non indignum duxerit; vt hac etiam inter alias de cauſa, hominem ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatum fuiſſe, teſtante ſacro eloquio, conſtet: tum quod populo Chriſtiano, non communem quamdam, ſicut, & ceteris gentibus; diuinæ Maieſtatis ſuæ notitiam viribus ingenij humani à Philoſophis intellectam, conceſſerit: ſed inſuper aliam quoq, illa multo ſublimiorem, & valde reconditam, quæ omnem humanam intelligentiam ſuperat, nimirum altiſſimæ Trinitatis myſterium, mira pietate reuelare, ac patefacere non ſit dedignatus. & deniq; (quemadmodum hortatur ſancta Mater Eccleſia in Catechiſmi Romani par. pr.) Deum ſine intermiſſione rogare nos conuenit, vt qui diuino beneficio hæc credimus, aliquando in æterna tabernacula recepti, digni ſimus, qui videamus, quæ tanta ſit Dei Patris fœcunditas, vt ſe ipſum intuens atque intelligens, parem, & æqualem ſibi filium gignat: quoue modó duorum idem planè & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus eſt, à Patre & Filio procedens, genitorem, & genitum, æterno atque indiſſolubili vinculo, inter ſe connectat: atque ita diuinæ Trinitatis vna ſit eſſentia, & trium perſonarum perfecta diſtinctio. Verum pauca hæc de interna illa Deitatis operatione, quæ tribus diuinæ eſſentiæ perſonis non eadem eſt, ſed ſingulis propria, atque ab æterno; breuiter præmiſiſſe ſat ſit.

7 Nunc ad eam, quæ exterius ſe extendit, & aliquando initium habuit, videlicet ad vniuerſi procreationem, pro inſtituti noſtri ratione, veniamus. hæc namque tribus hiſce diuinis perſonis, vt ſacri omnes Theologi ſentiunt, communis eſt; quod etiam clare indicauit Regius ille Pſaltes in Pſal. 32. inquiens: Verbo Domini cæli firmati *Rerū creatio à Sanctiſſima Trinitate profecta.*

 ſunt,

ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.] Verbum enim Domini, vt ſacri te-
ſtantur expoſitores, Filius eſt Patris; & Spiritus oris eius Spiritus Sanctus eſt. Appo-
ſitè igitur Rupertus Abbas Tuitienſis, cōmentaria ſua in Geneſim inſcribere maluit;
De Trinitate, & operibus eius; vt hoc titulo indicaret, omnia quæ ibidem de creatu-
rarum productione narrantur, opera eſſe totius Trinitatis. Quod etiam docuerat
B. Auguſtinus Tom. 2. Epiſtola 102. quæ eſt ad Euodium, his verbis: Non putemus
à Patre aliam, & à filio aliam, & à Spiritu Sancto aliam eſſe conditam creaturam; ſed
omnia & ſingula, quæ creata ſunt, vel creantur, Trinitate creante, ſubſiſtere.] & San-
ctus Fulgentius lib. De fide ad Petrum cap. 3. in princ. qui liber inter opera Sancti
Auguſtini circunfertur. Principaliter itaq; inquit, tene, omnem creaturam, quæ non
eſt Trinitas Deus, ab ipſa Sancta Trinitate, quæ ſolus Deus æternus, & verus eſt, crea-
tam ex nihilo. Ac ſic vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue Thro-
nos, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates; opus atq; creaturam eſſe
Sanctæ Trinitatis, quæ eſt vnus Deus rerum omnium creator, & Dominus, æternus,
omnipotens, iuſtus, & bonus, habens naturaliter vt ſemper ſit, & mutari aliquando nō
poſſit.] Sic ibi citatus Sanctus vbi plura quoq; alia ad hoc oſtendendum, prudens le-
ctor inueniet. Deniq; in officio Sanctiſſimæ Trinitatis, Sancta canit Eccleſia: Bene-
dicta ſit Sancta, creatrix, & gubernatrix omnium, Sancta, & indiuidua Trinitas.

Dei quædam deſcriptiones.

Vt igitur hinc hiſtoriam noſtram exordiamur, Summus ille rerum opifex, trinus 8
in perſonis, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, In eſſentia verò vnus Deus
Opt. Max. qui naturaliter ſimpliciſſimus, increatus, æternus, immenſus, & omnino
independens ſemper exſtitit, eritq; à nemine, præterquam à ſe ipſo comprehenſibi-
lis; in ſe, & ex ſe ſubſtantialiter, & ſupra quam quod dici, aut capi poteſt, feliciſſimus,
ac beatiſſimus; Ille inquam ſupremus omnium Princeps, immenſæ, ac nimis metu-
endæ maieſtatis, qui vt dicitur in Apocalyp. cap. 19. verſ. 16. habet in veſtimento,
& in fæmore ſuo ſcriptum Rex Regum, & Dominus Dominantium,] & vt habetur pri-
ma ad Tim. cap. 6. verſ. 16. ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſ-
ſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, cui honor, & imperium
ſempiternum,] & deniq; vt ait Sanctus Leo Papa ſerm. 2. de Natiuit. Ille Deus omni-

Deus cur Mundum creare voluerit.

potens, & clemens, cuius natura bonitas, cuius virtus potentia, cuius opus miſeri-
cordia eſt: mundum quidem condere (cum ſit ipſe immutabilis) ab æterno decreue-
rat, vt ex proprio, atque indeficienti omnium bonorum ſuorum fonte, veluti riuulos
quoſdam deriuaret, & inæſtimabiles omnipotentiæ, ſapientiæ, ac bonitatis ſuæ diui-
tias oſtē deret, quemadmodum in magnificentiſſimo illo Aſſueri Regis conuiuio quo-
quomodo adumbratum legimus, Heſter cap. pri. Sed tamen non niſi certo quodam,
vt ita dixerim, tempore, mundum ipſum, & omnia quæ in eo ſunt, producere voluit;
tum vt inde poſtmodum cunctis manifeſtius notum faceret, ſe eſſe primum Auctorem
omnium, & primam cunctarum rerum cauſſam; magiſq; declararet infinitam vim di-
uinæ virtutis ſuæ, quæ non ſolum res ex nihilo; ſed etiam, quando ei complacuit, ef-
ficere potuerit: tum etiam vt euidentius declararet, ſe non ex neceſſitate, aut pro-
pria vtilitate, quaſi creaturarum famulatu indigeret; ſed ex libera voluntate, & pu-
ro diffundendæ bonitatis ſuæ ſtudio, vniuerſi fabricam conſtruxiſſe; cum ex ea, nihil
gloriæ ſuæ eſſentiali accreſceret; ſed per tot ſæcula, vel potius, vt ita dixerim, per
tot æternitates, ſine ipſis creaturis, in ſe ipſo æque feliciſſimus ſemper extiterit; &
vt ait Pſalmiſta, Bonorum noſtrorum ipſe non egeat.

An primo creata ſit ſapientia.

Itaque in principio, vt ait Moyſes, ideſt ante omnia tempora ſæcularia; nimirum 9
intra immenſam illam æternitatis ſuæ latitudinem; quando ſcilicet infallibili volun-
tatis ſuæ propoſito complacuit, creauit Deus cælum, & terram. Sed hic antequam
vlterius progrediamur, neceſſarium videtur tacitæ cuidam obiectioni occurrere. di-
cet enim fortaſſe aliquis: Quomodo hoc verum eſt; ſi Eccleſiaſtici cap. pri. verſ. 4.
legimus, quod prior omnium creata eſt ſapientia? & cap. 24. verſ. 5. ipſamet ſapi-
entia, de ſe idem teſtatur, dicens: Ego ex ore altiſſimi prodiui primogenita ante
omnem creaturam. & verſ. 14. Ab initio, inquit, & ante ſæcula creata ſum. Et Pro-
uerb. cap. 8. verſ. 24. Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram; nec dum
fontes aquarum eruperant; nec dum montes graui mole conſtiterant; ante col-
les ego parturiebar: adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.

Quando

Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos: quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum: quando circundabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos: quando appendebat fundamenta terræ. Cum eo eram cuncta componens &c.] Reſpondemus, quod licet ex his poſſet forte quis ſuſpicari, Deum ante productionem cæli, & terræ, creaſſe ſpiritum ſapientiæ, ac per ipſum poſtea reliqua omnia perfeciſſe: attamen certum eſt, præcitata, & ſi quæ ſunt alia eiuſmodi ſcripturæ loca; non ita eſſe accipienda, ac ſi velint ſignificare, ipſam ſapientiam propriè, ac re vera fuiſſe creatam; ſed potius cum Cornelio Ianſenio, in ſuis citatorum librorum commentarijs, interpretanda eſſe, ac ſi innuere voluiſſent; ipſam ſapientiam, ante rerum creationem extitiſſe. Quod etiam clarè indicant verba, quæ in eodem Prou. cap. verſ. 23. habetur: Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fieret.] & in cap. Eccleſ. adducto verſ. 5. primogenita ante omnem creaturam.] non dicit: ante alias creaturas. ſed ante omnem creaturam: ideſt ab æterno (quemadmodum de filio Dei dicitur) genita. ſenſus igitur germanus locorum, quos citauimus, eſt; Diuinam ſapientiam, ab æterno quidem extitiſſe: ſed humano more, quodammodo dici poſſe, quod concepta, & veluti per ſpiritualem quamdam parturitionem, edita fuerit, vel creata ab initio: quoniam cum prius ante mundi conſtitutionem, lateret in Deo; poſtea per prima ipſius Dei opera in ipſo mundi initio facta, manifeſtari cœpit; & veluti ſimul cum ipſis mundi primordijs produci, hoc eſt, in lucem edi. & hoc quoq; videtur poſſe elici ex his quæ loco Prouerb. allegato verſ. 22. habentur: Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quidquã faceret à principio.] Hæc ſiquidem poſſeſſio (vt ait B. Hieronymus in epiſtola 139. quæ eſt ad Cyprianum tom. 3.) ſignificat, quod ſemper filius in patre, & pater in filio fuerit. Et (quemadmodum rectè etiam ipſe exponit Ianſenius) Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.] idem eſt ac ſi diceremus: Dominus habuit me in initio operationum ſuarum; imò etiam antequam quidquam faceret à principio: ideſt ante ipſam creaturarum productionem. Et ratio quoq; adſtipulatur, ſapientiam ab æterno exſtitiſſe. Nam ſi, vt par eſt, per ſapientiam intelligamus Dei ſapientiam: profectò cum illa nihil aliud ſit, niſi ipſemet Deus; ſeu naturalis filius Dei, cui ſpecialiter ipſa attribui ſolet ſapientia: implicat dicere, hanc ſapientiam aliquando habuiſſe principium: Deus enim æternus eſt. Si verò per ſapientiam, intelligamus illam, quam aliquando Deus ſuis ſolet communicare creaturis: neq; hæc propriè, & abſolutè creata dici poteſt; cum ſit quædam diuinæ, increatæque ſapientiæ participatio. Neque ante omnem creaturam genita poteſt intelligi, quod ipſis creaturis fuerit communicata; quoniam rationabiliter ſupponere oportet, ipſas prius creaturas eſſe productas; ac deinde eis ſapientiam fuiſſe communicatam. Conſtat itaque diuinam ſcripturam, locis ſupra adductis, & alibi non ſemel, quotieſcunque de diuina ſapientia, tamquam de re ab ipſo Deo ſeparata, loquitur; & introducit ipſam dicentem: ſe cum Deo, quando præparabat cælos, & cetera primorum ſex dierum opera moliebatur, adfuiſſe; & cum ipſo Deo cuncta componere ſtuduiſſe, & eiuſmodi alia; conſtat, inquam, eam humano more loqui, vt vel ſic facilius, & aliqualiter quæ Dei ſunt humana mens capere valeat: etenim ipſa, præ ſua exiguitate, quæ in Deo vnum ſunt, non niſi ſenſim, & per
10 partes, atq; ad humanarum rerum ſimilitudinem, percipere poteſt. Vt igitur ad id vnde digreſſi ſumus, redeamus: verum eſt quod ait Moyſes: In principio creauit Deus cælum, & terram, ideſt hoc vniuerſum; ſiue omnem creaturam, tam ſpiritualẽ, quam corporalem: ſiquidem cæli, & terræ nomine; etiam in ipſis contenta, & conſequenter omnis creatura comprehendi poteſt. Niſi forte hiſce verbis, ſanctus Propheta etiam indicare voluerit, Deum in principio, hoc eſt, ante alia, quæ ſubſequenter in ſacro textu narrantur, creaſſe cælum & terram; videlicet cælos, & elementa ita vt cæli vocabulo, omnes cæli ſignificari videantur; terræ verò, omnia quæ ſub cælo ſunt. Solent autem cæli, in vniuerſum, ad tres potiſſimum reduci; nempe ad Empyreum, vbi ſedes eſt beatorum; ſidereum, quo omnes quotquot ſunt mobiles cæli orbes amplectimur; Et aereum, quod ſubtiliora duo elementa ſignare videtur, aerem ſcilicet & ignem; quos propterea Moyſen in ſua narratione non expreſſiſſe, aiunt, quod eos vulgus cælum eſſe exiſtimaret. Vel ſi mauis illum, cuncta quattuor elementa,

Rerum creatio.

Cæli quot, et quid cæli nomine.

ta, terræ vocabulo indicaſſe, vt pote quæ, vt infra ſub die mundi primo, num. pri. oſtendemus, in maſſa terrea, quodammodo contineri videantur: neceſſe erit dicere, Moyſem, cæli voce, tantummodo Sidereum, ac Empyreum indicare voluiſſe. Neq; enim à ſenſu Moſaico alienum putamus (quemadmodum etiam multi ex Sanctis Patribus, Theologiſq; Doctoribus ſentiunt) cæli nomine, etiam Empyreum fuiſſe indicatum; tametſi illud à ceteris, cum natura, tum creatione, vt numero ſequenti patebit, valde diuerſum ſit; & tempore Moyſi, communiter, Iudæis eſſet omnino incognitum. Nam cur in huius vniuerſi creationis narratione, prætermitti ea res debuit, quæ eiuſdem pars maxima, & præcipua, nobiliorq; eſt? etenim quamquam ſatis videri poterat, ſi Moyſes, qui rudiori Populo hæc ſcribebat, vt eum ab errore Gentiliū reuocaret, adorantium Solem, & Lunam, aliaq; aſtra; ſi inquam docuiſſet, hæc & cuncta, quæ videntur, ab inuiſibili Deo eſſe creata, vt vel ſic ipſi deſinerent, creaturas, tamquam Deos colere; quin potius, ex earum pulchritudine, & præſtantia, ſummi creatoris eminentiam, maieſtatemq; agnoſcerent; eiq; omnem cultum, venerationemq; adhibere in animum inducerent: Attamen ſanctus vir, ac Propheta, non erat neſcius, ſcripta ſua ad poſteros quoque ac peritiores eſſe peruentura; qui Deum Opt. Max. non modo viſibilium; ſed etiam inuiſibilium factorem eſſe faterentur. Quare cum optime teneret, ſe propter datam ſibi à Deo primordiorum Mundi notitiam, ſapientibus, ac inſipientibus fore debitorem; ex quo hiſtoriam creationis vniuerſi, diuino nutu ſcribendam ſuſceperat; prudentiſſimè ita ſtylum ſuæ narrationis temperare ſtuduit; vt æque omnibus prodeſſe, ac ſatisfacere poſſet: & quæ de totius Mundi opificio ſcriberet, ſic ab imperita multitudine, quatenus ei opus eſſe videretur, commode capi valerent; vt pariter eleuatiora quoque ingenia, ad primam rerum productionem, cum naturali, tum etiam diuino lumine, altius contemplandam, promoueret. Itaq; vt arbitror, non inconuenit cum multis ſacris Theologis, ac ſanctis Patribus ponere, cælum Empyreum, vel pariter cum ceteris, vel potius, vno ſaltem momento, ante alios cælos, à Deo fuiſſe conditum, Angelicíſq; ſpiritibus refertum: Quandoquidem, conſtat, opinionem illam, quam tangit Auguſtinus Eugubinus in ſua Coſmopæia, de cælo empyreo, quod ſcilicet cum ipſo Deo coæternum fuerit; eſſe erroneam, vel penè hæreticam, ideoq; à ſuis codicibus, Eccleſia iubente, penitus expungendam. Nam vt ait Sanctus Auguſtinus lib. 8. ſuper Geneſ. ad litteram cap. 23. Trinitas ita eſt æterna, vt ei coæternum aliquid eſſe non poſſit. & præterea ſtat illud inconcuſſæ veritatis axioma, à quo ſuum Tertullianus librum quintum aduerſus Marcionem exorditur. Nihil ſine origine, niſi ſolus Deus. & illud item Ioan. cap. pri. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.

De cælo Empyreo.

Vt autem, antequam ad alios cælos deueniamus, aliquid de ipſo Empyreo, Angelicíſq; ſpiritibus in eo creatis, in medium afferamus; dicimus primo, cū ſacra Theologorum ſchola, cælum Empyreū eſſe corpus cæleſte omnium, quæ in vniuerſo mundo ſunt, celſiſſimum, atque ampliſſimum: ſiquidem ſuper omnes cælos, à Philoſophis, atq; Aſtrologis lumine naturali cognitos, latiſſime diſtenditur; & propterea in ſcripturis ſacris, per excellentiam, cælum cæli dicitur, & cæli cælorum appellatione ſignatur. Differre autem à ceteris, certum eſt; non ſolum, quod magnitudine, ac nobilitate, reliquos omnes longe admodum ſuperet; verum etiam, quod cum ceteri in continuo motu circulari ſint; illud immobile, ac ſtabile ſemper maneat; vt propterea non defuerint ex Theologis, qui ipſum non ſphæricam, vt ceteri; ſed quadratam habere figuram dicere non dubitauerint: Et cum alij non vno eodemq; tempore, plaſmati ſimul ac perfecti fuerint; ſed veluti per partes fabricati (prius namq; ſine proprio ornatu; mox luce, aſtriſq; decorati, ac proprijs item motibus donati, atq; ad perfectum redacti ſunt) illud ſimulac à Deo creatum eſt; illico etiam vſq; quaq; perfectū, ac modis omnibus abſolutum, fuit; nec non ſublimi quadam claritate, ac maieſtate illuſtratum; ita vt totum, diuina quadam, & innata luce præfulgeat; luce, inquam, admodum rara, quæ radios non emittit, nec mortalium oculis cerni poteſt; cuiuſmodi lux ignis in propria ſphæra eſſe perhibetur; vt appoſitè de ipſo Empyreo dictum accipi poſſit, quod de ſuperna illa Ciuitate Ieruſalem, Ioan. in Apocalyp. cap. penult. verſ. 23. ait: Non eget Sole, neque Luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit eam. Quod enim ibi, ſub prædictæ Ciuitatis typo, empyreum deſignetur, ex his 11

quæ

quæ paucis interpoſitis, ſubiunguntur, manifeſtum eſt. Sequitur namque: Nec intrabit in eam aliquid coinquinatũ, aut abominationem faciens, & mendacium; niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.] Porrò cælum Empyreum, ab illo ſummo tanti operis Artifiçe, conſtitutum fuiſſe beatorum ſedem, in qua tum Angelos ibidem creatos; tum poſtea homines quoque de huius mundi ergaſtulo, ſine macula illuc translatos, perpetuoque manſuros, ipſe deifica viſione ſua in immenſum, lætificaret, bearetque; nemo eſt qui ambigat, dicente Domino (Matth. cap. 25. verſi. 34.) Venite benedicti patris mei poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi.] vt propterea mirum non ſit ſi S. Io. Damaſcenus lib. 2. de fide Orthodoxa cap. 6. (vt ibidem nonnulli exponunt) exiſtimauerit, hoc eſſe tertium illud cælum, ad quòd ſe raptum teſtatur Apoſtolus 2. ad Cor. cap. 12. ibique profitetur ſe vidiſſe arcana Dei, quæ non licet homini loqui: & item ſi, hac de cauſa, Cælum Empyreum, & regio viuorum, & terra viuentium, atque a mitibus poſſidenda; in ſcripturis ſacris interdum appellari conſueuit. Vnde S. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in Monte cap. 3. ſuper illa Matthæi verba: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.] Illam, inquit, credo terram, de qua in Pſalm. dicitur: Spes mea es tu, portio mea, in terra viuentium: ſignificat enim quandam ſoliditatem, & ſtabilitatem hereditatis perpetuæ, vbi anima per bonum affectum, tamquã loco ſuo requieſcit, ſicut corpus in terra, & inde cibo ſuo alitur, ſicut corpus ex terra. ipſa eſt requies & vita ſanctorum. Sic S. Aug. Potuit forte etiam Empyreum, terræ vocabulo notari, ſiue quòd ad huius terræ ſimilitudinem, ſtabile ſit; ſiue quia, quemadmodum terra hæc pro mortalium, ita illud, vt dictum eſt, pro immortalium habitatione deſtinatum fuerit.

12 Ceterum in hoc Empyreo Cælo, vt diximus, ſumma illa bonitas, innumerabilem propemodum beatorum Spirituum multitudinem, in nouem ordines, treſque hierarchias (quemadmodum S. Dionyſius Areopagita lib. De celeſti Hierarch. cap. 6. & B. Greg. homilia 34. in Euang. ante medium, & alij tradunt) ordinatiſſime diſtributam, ad ſui ipſius gloriam, famulatumque procreauit; vnde & Daniel. cap. 7. ver. 10. legimus: Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei. Atque his omnibus, eximia bona ſua; præ ceteris creaturis, cumulatiſſime communicauit. Nam licet ab ipſa natura, ac perfectione diuina, quæ ſimpliciſſimus, ac puriſſimus actus eſt, in immenſum deficerent, diſtarentq; (nulla enim inter creaturã & Creatorem, tamquàm finiti ad infinitum, proportio eſſe poteſt.) Attamen, illis naturam adeo nobilem, ac ſuper alia opera eius eminentem, elargitus eſt; vt nihil, poſt ipſummet Deum, perfectius eſſet; nihil quod ad ipſam Diuinam eſſentiam, propius accedere poſſe videretur. Neque enim ex anima & corpore; aut vt cæteræ res naturales, ex materia & forma; ſed prorſus immateriales, & ſimpliciſſimi, quantum creaturis competere potuit, a Deo facti ſunt; ex actu duntaxat, & potentia (vt Scholaſticorum more loquar) compoſiti. Et inſuper (quod longè excellentius fuit) eoſdẽ Angelos, ita ad æternam beatitudinem ordinauit; vt ad eam promerendam; vel æternæ infelicitatis reatum ſubeundum; vnicus illis liberæ voluntatis actus; adhæſionis ſcilicet Deo, vel auerſionis ab illo, ſufficeret. *De Angelorũ creatione.*

13 Quamquam autem de Angelorum creatione, Moyſes in Geneſi expreſſe non meminerit; quippe quod in populo illo carnali, ſpiritualium eiuſmodi creaturarum, nulla tunc haberetur cognitio: oportet tamen eam quoque, licet ſubobſcurè, puta cæli aut lucis nomine, ibidem aliqualiter fuiſſe indicatam; vt optimè probat S. Auguſti. lib. 11. de Ciuit. cap. 9. conſtat enim in ipſa huius vniuerſi creatione, etiã Angelos debuiſſe comprehendi. Nam & inter alia Domini opera, in Cantico trium puerorum, quod habetur Danielis cap. 3. ipſi in primis connumerantur. ibi nanque ſic legimus: Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula. Et continuo ſubiungitur: Benedicite Angeli Domini Domino. ac deinceps, eodem modo, aliæ creaturarum ſpecies, ad idem faciendum excitantur. Quod & clarius manifeſtatur in Pſal. 148. initio; vbi regius Propheta, cunctas pariter inuitat creaturas, ad laudandum Dominum; incipienſq; ab Angelis, tamquam a nobilioribus, ait: Laudate eum omnes Angeli eius. laudate eum omnes virtutes eius. Dein ſucceſſiuè proſequitur ſimiliter hortari Solem, & Lunam, & Stellas; ac tandem huiuſce exortationis cauſam aperiens; protinus addit: Quia ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandauit, & *Angelorũ creatio quomodo a Moyſe indicata.*

creata

creata ſunt] ac ſi apertius dixiſſet: Ideo vos hortor & obteſtor, vt laudetis Dominũ; quia ipſe plaſmator,& Creator veſter eſt. Ecce ergo Angelorum creationem,quam, vt diximus, Moyſes ſubobſcurè duntaxat indicauerat; quomodo regius Pſaltes, non ſolum a Deo factam explicitè pronunciauerit; ſed etiam qualiter facta fuerit, apertiſſime tradiderit: ſolo ſcilicet verbo, ac nuda ſuæ volũtatis ſignificatione,& in ſumma non maiori negotio,quàm quæuis alia quantumlibet minima.

De Lucifero Angelorũ Principe.

Ceterum inter omnia cæleſtium Spirituum agmina, primus omnium Angelorum, 14
idemq; perfectiſſimus, ac nobiliſſimus, fuit Lucifer; quemadmodum ſentiunt plerique ex ſanctis Patribus, Græcis, ac Latinis; quorum ſententias ſigillatim profert Auctor Gloſſæ litteralis magnæ, ſuper Geneſ. cap.1. In primis verò B.Greg.lib.32.Moraliũ cap.24.aliàs 18, id præclarè admodũ colligit ex illis verbis Iob cap.40. verſ.14. Ipſe eſt principium viarum Dei,qui fecit eum. Et item ex Ezechiel. cap. 28. verſic. 12.vbi, ſub perſona regis Tyri,figurata locutione, eiuſdem Luciferi perfectiones fuſius Propheta recenſet, dicens: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in delicijs Paradiſi Dei fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuum: ſardius, topazius, & iaſpis, chryſolitus, & onix, & berillus, ſapphirus, & carbunculus, & ſmaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die qua conditus es, præparata ſunt. Tu Cherub extentus, & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti. Perfectus in vijs tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te.] hactenus Prophetæ verba. Quæ optime exponit,declaratq; idem ſanctus Doctor vbi ſupra. Cuius tota de primatu Luciferi ſententia, ad verbum refertur in Decreto de pænitentia diſt.2. can. 45. Plura etiam in eandem ſententiam ex eodem Ezechiel. cap. 28. appoſitè diſſerit Rupertus Abbas lib. pri. De victoria verbi Dei cap. 8. Et ibidem quoque exponens quæ idem Propheta cap.31.verſ.3.vſque ad 10. ſub nomine regis Aſſur, pariter de Lucifero tradit dicens: Ecce Aſſur quaſi Cædrus in libano, pulcher ramis, & frondibus nemoroſus &c.]Ipſius Luciferi pulchritudinem & ſuper alios Angelicos ſpiritus eminentiam oſtendit, ſpeciatim ponderans illa verba,quæ ibidem ſequuntur: Excelſus altitudine, & inter condenſas frondes eleuatum eſt cacumen eius.] Et illa item quæ (quibuſdam interpoſitis) ibi pariter ſubiunguntur: Cedri non fuerunt altiores illo, in Paradiſo Dei, Abietes non adæquauerunt ſummitatem eius, & Platani non fuerunt æque frondibus illius; omne lignum Paradiſi Dei,non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini eius.] Vbi rectè citatus Auctor, per cedros, & abietes, & platanos; reliquas Angelorum dignitates interpretatur; tanquam ſi in tribus illis cæleſtium ſpirituum Hierarchijs, nihil eſſet cum Luciferi ſublimitate conferendum. Sed præter ea quæ citati Auctores adferunt; idem quoque quod ipſi probare intendunt,inferri poſſe videtur ex illo Pſal.109.verſiculo: Ex vtero ante Luciferum genui te.] Nam alioqui nihil Chriſto dignum diceret, ſi ipſum ante primum Angelum, hoc eſt ante primam, perfectiſſimamq;, omnium Dei creaturarum, fuiſſe genitum, non indicaret. Denique ad hoc ipſum, veluti ſenſibili quodam ſigno exprimẽdum (ſi ex viſibilibus inuiſibilia coniectari licet) fortè permiſit Deus, vt Cain Adami primogenitus, fuerit quodammodo caput omnium impiorum hominum; & primus qui fraternum ſanguinem iniuſtè per inuidiam fuderit; & qui pariter primo ciuitatem condiderit; vt vel ſic viſibiliter adumbraret in terris,quod inuiſibiliter geſtum fuerat in cælis; nimirum de Lucifero; qui cum eſſet primus omnium quos Deus condiderat Angelorum; fuit quoque primus, qui fratres ſuos ſeducens, ſpirituali morte peremit. Vnde & de ipſo dicitur Ioan. cap.8. verſ. 44. Ille homicida erat ab initio. Et Sapien. cap.2. verſ.24. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum.] & factus inuiſibile omnium iniquorum caput; ipſe fuit primus auctor ædificandæ ipſorum Ciuitatis: illius, inquam,quæ omnino cõtraria eſt Ciuitati Dei & bonorum: de qua plurima eademq; præclara S.Auguſt. alibi quidem ſæpe; ſed præcipuè in libris vigintiduobus, quos de ipſa egregiè admodum ſcripſit, & inſcripſit.

Lucifer quò, & cur a Deo defecerit

Ipſe ergo primarius eminentiſſimuſq; omnium Angelorum Princeps Lucifer (ſicut 15
& ille qui poſtea primus fuit inter homines) ingratiſſime a ſuo creatore defecit. Cum enim excellentiam ſuam, & vt ita dixerim,rotam pulchritudinis ſuæ, pauonis more, inordinatius admirans; quod ceteris omnibus antecelleret,plus iuſto, ſibi cõplacuiſ-

ſet:

ſet: Deum quidem tantorum bonorum Auctorem, præ ſublimi ſua cognitione, non ignorauit. Verumtamen (quemadmodum de philoſophis proditur ad Rom. cap. 1. verſ.21.) non ſicut Deum glorificauit, aut gratias egit; ſed (quatenus de ſpirituali creatura dici poteſt) euanuit in cogitationibus ſuis; & obſcuratum eſt inſipiens cor eius. Nam (vt ex Ezechielis cap. 28. verſ. 17. patet) quando eleuatum eſt cor eius in decore ſuo, perdidit ſapientiam ſuam] ſubaudi, non naturalem; ſed gratuitam. Etenim cum perſpicaciſſimo illo naturali ſuo lumine præuideret, infinitam Dei bonitatem in immenſum ſui ipſius diffuſiuam; quaſi parum eſſet, quod tanta creaturis bona contuliſſet; nullum terminum, aut modum largiſſimæ bonorum ſuorum communicationi poſiturã, donec eas diuinæ faceret conſortes naturæ, vt dicitur 2. Petr. cap. 1. verſ.4. ac denique ſe ipſam hypoſtaticè, atque indiſſolubiliter creaturæ rationali copularet: ratus infelix neminem, niſi ſe, tanto dignum honore reperiri poſſe; ſiue (quemadmodum de ſuperbo Aman dicitur Eſther cap.6. verſ. 6.) cogitans in corde ſuo, & reputans quod nullum alium rex, niſi ſe, [ſic] vellet honorare; ob idque magis adhuc animo intumeſcens; dixit in corde ſuo, verba illa blaſphemiæ plena, quæ poſtmodum ſub perſona regis Babylonis, retulit Iſaias cap.14. verſ.13. dicens: In cælum conſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcẽdam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo.] Sed & (tãquam ſi id iam factum eſſet) pariter blaſphemans addidit illa, quæ ſub nomine regis Tyri tradit Ezechiel cap.28. verſ.2. Deus ego ſum; & in cathedra Dei ſedi.] & illa item, quæ idẽ Propheta cap.29. verſ.3. de Pharaone Ægypti rege, qui pariter fuit figura Luciferi, ait: Ego feci me ipſum.] Atque hoc pacto (vt in ſucceſſu oppoſito verbis vtar Apoſtoli) rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſimilitudinemq; illã Dei perfectiſſimam, quæ ſoli naturali filio Dei conuenit; qui eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Patris; verus Deus de Deo vero, lumen de lumine; ſuperbè nimis appetijt, atque inſolẽti admodum vſurpatione quodãmodo rapere ſe poſſe præſumpſit.

Ad animi ſubmiſſionẽ cohortatio.

O quàm noxiæ hominibus quoque ſunt eiuſmodi animoſitates, ſeu animorum intumeſcentium elationes, ſiue magnarum rerum (vt ita dixerim) prætenſiones, quæ in nobis interdum ex mentis leuitate, aut diabolica ſuggeſtione, ſemper verò ex noſtri ſtatus ignoratione, proueniunt; & quo altius extollunt, eo miſerabilius incautos præcipitant. Satagamus, obſecro, hæc & eiuſmodi pernicioſa germina, ab agro noſtræ mentis euellere; & (quemadmodum bene conſulit Sapiens Prouerb. cap.4. verſ.23.) omni cuſtodia ſeruare corda noſtra, ac diligenter obſeruare, ne tale quid, nobis dormientibus, ſuperſeminet in eis antiquus hoſtis; ſed vt primum tales motus inſurgere, aut pullulare ſentimus; eoſdem confeſtim propriæ humilitatis conſideratione cõpeſcere; & (vt etiam Ethnicus Philoſophus Cicero 1. De Officijs ſuadebat) Quanto ſuperiores ſumus, tanto nos ſubmiſſius gerere: vt poſſimus verè aliquando cum Sancto Propheta dicere: Domine non eſt exaltatũ cor meum, neque elati ſunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.] Et ne Luciferum imitari velle videamur. Qui cum intenſius diuina perſcrutans conſilia, diuino ſcilicet numine aperiente didiciſſet (liceat hic Poëtæ verbis vti) manere alta mente repoſtum illud Altiſſimi firmum, ratum, atque immutabile, diuinæ voluntatis propoſitum, quo ab æterno decreuerat, vt increatum Dei verbum, non Angelorum, ſed hominum naturam aſſumeret; ita vt homo, non Angelus, aliquando filius Dei, & Deus verè diceretur, eſſetque; & fore vt non alicui Angelorum; ſed homini Deus diceret: Filius meus es tu; ego hodie genui te.] Et rurſum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium.] Et poſt pauca: Et adorent eum omnes Angeli Dei.] Et iterum. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Vt latius videre eſt ad Hebr. cap.1. Quæ omnia certum eſt dici de Chriſto, quẽ ibidem verſ.6. Apoſtolus vocat Primogenitum: & de quo ad Roma. cap.1. verſ.4. ait: Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum ſpiritũ ſanctificationis: & ad Coloſſ. cap.1. verſic. 15. Qui eſt, inquit, imago Dei inuiſibilis primogenitus omnis creaturæ: Et quem princeps Apoſtolorum Petrus Epiſtola 1. cap.1. ver.20. ait præcognitum fuiſſe ante mundi conſtitutionem. Et præterea cum illud etiam penetraſſet, acerrimus futurarum rerum indagator Lucifer, diuinæ voluntatis eſſe, vt ijdem Angeli, non ſolũ prædicto hominiq; Deoq; inſeruirent; ſed etiam eſſent adminiſtratorij ſpiritus in

mini-

miniſterium miſſi propter eos homines, qui hereditatem caperent ſalutis; vt habetur cap. ad Hebr. citato: Hæc & huiuſmodi nimis indignè ferens ſuperbiſſimus omnium Lucifer; ſpreta ſtatim in corde ſuo iuſtiſſima Dei diſpoſitione, ab ea receſſit: quamtumuis ſciret, aut ſcire poſſet, Deū homini potius, quàm Angelo ſe perſonaliter vnire ſtatuiſſe; non quia Angelicam naturam deſpiceret; non quia penes ipſum vlla eſſe poſſet perſonarum acceptio; quippe qui cum ſit omnium Dominus, nemini quicquam magis debeat; ſed liberè cui voluerit, ſine vlla vllius iniuria, poſſit dona ſua tribuere: iuxta illud Matthæi cap. 20. verſ. 15. An non licet mihi quod volo facere? Verum, quia dicta cum homine vnio erat naturæ Dei conuenientiſſima: quādoquidem, hoc pacto ſumma illa bonitas multo latius excellentiuſq; ad omnes res creatas diffundebatur. Nam Angelica natura ſpiritualis cum ſit; contra verò cæleſtium corporum elementorumq; tota corporalis; humana autem, ex ſpirituali corporaliq; compoſita; proculdubio humanam aſſumens Deus, quodammodo omnem ſibi creaturam, arctiſſimo quodam vinculo, copulabat; atque ſe ipſum, ſuamq; infinitam bonitatem, non per partes, ſicuti in rerū creatione; ſed modis omnibus, atque inimmenſum (quod proprium ſummi boni eſt) omni creaturæ, tum ſpirituali, tum corporali, congruentiſſimè communicabat. Quandoquidem (vt optimè docet homil. 29. in Euang. B. Gregorius) omnis creaturæ aliquid habet homo: habet namque commune eſſe cum lapidibus, vigere cum arboribus, ſentire cum animalibus, intelligere cū Angelis. Verum enimuerò omnia hæc, vt diximus, auſu quodam valde temerario, paruipendens rex ſuper omnes filios ſuperbiæ Lucifer; proprio ac inordinato deceptus amore; propriamq; gloriam, diuinæ ordinationi audaciſſimè præferens (quoniam excæcauerat eum malitia ſua) continuo cæpit, non modo ſeipſum a Dei creatoris ſui obedientia ſubtrahere; ſed etiam ei totis viribus aduerſari; alioſq; Angelos (vt humano more de ſpiritibus cœleſtibus loquamur) tentare, ad defectionem ſollicitare; atque omnino a Dei ſeruitio auertere: Indeq; primo Satanæ, qui aduerſarius apoſtatauc interpretatur; & tentatoris nomen accepit; iuxta illud Matth. cap. 4. ver. 3. Et accedens tentator &c.

Cur Deus humanā potius q̄ Angelicā naturam aſſumpſit.

Lucifer Angelos ad defectionē ſollicitat.

Luciferi inſipiētia

Verè ergo, vt dicebamus, obſcuratū eſt inſipiens cor eius; & multo magis quàm 16
poſtea Philoſophorum, de quibus loquebatur Apoſtolus: quin etiā longe plus quàm aliorum hominum. Nam ſi inſipientes ſunt, qui propterea Dei mandata non recipiunt nec ſeruant; quod Deum non eſſe exiſtiment, iuxta illud Pſal. 13. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus: quanto cunctorum hominum inſipientiū inſipientiſſimus fuit Lucifer; qui ſciens quod Deus, non ſolum eſt; ſed etiam inquirentibus ſe remunerator eſt, vt dicitur ad Hebr. cap. 11. verſ. 6. Et inſuper, quod arma eius, potentia ſunt deſtruere omnem munitionem, & conſilia, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus eum; & in promptu habet vlciſci omnem inobedientiam, vt legimus 2. ad Cor. cap. 10. verſ. 4. vſque ad 7. Nihilominus eidē reluctari; & primus cōtra eū pugnare non eſt veritus: ingnorans miſer, quod poſtea non ignorauit homo; ille, inquam, qui dicebat: Quis reſtitit Deo, & pacem habuit? Iob cap. 9. verſ. 4. Ecce quomodo ſuperbia malitiam parit; malitia verò cordis excæcationem; hæc autem in ſenſum dari reprobum quodammodo flagitat. Diſcant hoc Luciferi exemplo, qui alijs præeminent; & qui ad arcana Dei percipienda, diuino lumine magis illuſtrantur; aut aliquo alio ſingulari dono ſunt præditi, non propterea extolli; nec ſibi quicquam arrogare; ſed magis de ſe humiliter ſentire; memores (quod etiam Philoſophos non latuit) pauca eſſe, quæ ſcimus in comparatione eorum, quæ ignoramus; Et Deum maiora alijs conferre ſemper poſſe. Meminerint item, quod B. Greg. homil. 9. in Euang. ſollicitè conſiderare nos admonet; ne ſcilicet qui plus ceteris in hoc mundo accepiſſe aliquid cernimus, grauius inde iudicemur; cum enim augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum: tanto ergo eſſe humilior, atque ad ſeruiendum Deo promptior quiſque debet ex munere, quanto ſe obligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione. hæc ille. Videant igitur qui grandia a Deo acceperunt, ne ſi minus grati inueniātur, & Dei beneficia minus recognoſcere, cumque minus quàm par eſt, glorificare ſtuduerint; ſe ipſos, tum collatis; tum quibus altiora conferantur, indignos reddant: vel etiam (quod magis timendum eſt) ne in ſenſum dari reprobū, ac deinceps in peius iugiter ruere permittantur. Si enim vt dicitur 2. Petri cap. 2. verſ. 4.

Alia hortatio ad humilitatē & gratitudinē.

vet.4. Angelis peccantibus Deus nõ pepercit; quanto minus parcet hoībus illorũ extollentiã atq; ingratitudinem imitantibus? Conſideret ergo homo (vt ait S. Greg. lib.32. Moraliũ ſub finẽ cap.18.) Quid elatus in terra mereatur; ſi & p̃latus Angelis, Angelus in cælo proſternitur. Vnde & bene per Prophetã dicitur (nimirũ Iſaiæ cap. 34.verſ.5.) Inebriatus eſt in cælo gladius meus. ac ſi apertè diceret: Qua ira feriã ſuperbos terræ, perpendite, ſi ipſos etiã, quos in cælo iuxta me condidi, pro elationis vitio, percutere non peperci. Hæc ille. nos autẽ cæptam proſequamur hiſtoriam.

17 Contra Luciferum, ita vt dictum eſt inſanientem, alter Angelorum princeps, nomine Michael, ſancto diuini honoris zelo accenſus; cum multis alijs qui cum ſequebantur, inſurgens; pro Deo pugnare, iuſtiſſimaq; eius conſilia cõmendare, extollere, & vt his oẽs humiliter acquieſcerent cohortari acriter nitebatur. Interim Domino (qui iuſtus eſt in oĩbus vijs ſuis & ſanctus in oĩbus operibus ſuis) ſinente quos natura liberos condiderat, pro ſuo quemq; arbitrio agere, vt vel æternã beatitudinẽ ad quã eos (quemadmodũ ſupra nu.12. dictum eſt) ordinauerat, promereri; vel ea ſe indignos reddere; & conſequenter iuſtè in Dei gratia irreuocabili ſentẽtia confirmari, aut reprobari poſſent. Hæc fuit magna illa ſeditio, & prælium in cælo factum, non armorũ motibus, ſed voluntatum diſſenſionibus, de quo obiter quoque meminiſſe videtur S. Ioannes Apocalyp. cap.12. verſ.7. vbi ait: Et factum eſt prælium magnum in cælo, Michael & Angeli eius præliabantur cũ Dracone, & Draco pugnabat, & Angeli eius, & non præualuerunt, neq; locus inuentus eſt eorum amplius in cælo] ſubaudi, empyreo. In quo conflictu magna Angelorũ multitudo, tertia .ſ. eorũ pars (quemadmodum nonnulli eliciunt ex eodẽ Apocalyp. cap. ver.4. vbi dicitur, ꝙ cauda Draconis trahebat tertiã partẽ ſtellarũ cæli, & miſit eas in terrã. i. in inferiores partes terrę) in ſuperbiã elata, a Creatore ſuo ad Luciferũ deſciuit; ob idq; a Dei gratia, & ab altiſſimo illo perfectionis ſtatu, cũ ſuo principe Lucifero, in profundũ malorũ deiecta, illico cecidit; iuxta illud Luc. cap.10. verſ.18. Videbã Satanã ſicut fulgur de cælo cadentẽ; & illud Apocal. cap. citato verſ.9. Et proiectus eſt Draco ille magnus ſerpens antiquus, qui vocabatur Diabolus, & Satanas; qui ſeducit vniuerſum orbem; & proiectus eſt in terrã; & Angeli eius cũ eo miſſi ſunt. Quamq̃. n. dubiũ non ſit, quæ in Apocalypſi traduntur, propheticas quaſdã eſſe prædictiones earũ rerũ, quæ militãti Eccleſiæ superuẽturæ erãt, vt colligitur c. eius 1. ver.1. & 19. Et ꝓpterea, quæ adduximus loca, cõiter, rectèq; de Diabolicis certaminibus aduerſus eãdẽ Eccleſiã, Antichriſti p̃ſertim tẽporibus, ineundis, interpretari ſoleant: nihilominus, eadẽ quoq; de memoratis Angelorũ p̃lijs, initio Mundi geſtis, non incongrue accipi poſſe videntur; quemadmodũ exponit Vgo Cardinalis ſuper cap. Apocalyp.12. Et non obſcurè itẽ Arethas, a Ribera ibidẽ citatus, indicat dicẽs: ꝙ cũ Michael Dux exercitus, nõ tulerit Diaboli ſuperbiã; & bellica virtute, illũ a ſua in cælo cõuerſatione, iã olim abiecerit; rurſum in aduentu Antichriſti, pro ſanctis pugnabit. ſic ferè ille. Quẽ ſi q̃s interroget; vbi nã acceperit, ꝙ Michael de cæleſti cõuerſatione Diabolũ expulerit: certè non niſi de eodem Apocalyp. lib. id ſumpſiſſe fateri cogetur. ergo quæ ibi traduntur, non tantummodo de futuris in Eccleſia Dei quæ in terra eſt, ſed etiã de iã factis in ea quæ in cælo cõdita fuit, rectè poſſunt, debentq; intelligi: ergo ſicuti ex dicto lib. ipſe colligit, Michaelẽ cũ Diabolo quõdã cõflixiſſe; ita poſſum⁹ & nos ex eodẽ colligere, ꝙ Diabolus olim de cœlo traxerit tertiã partẽ Angelorum; & idẽ, ſub mũdi finẽ, per Antichriſtũ, inducet in errorẽ multos eorũ, qui in fide ſtabiles eſſe videbantur. Et ſic eiuſmodi alia ibidem tradita, ad vtrumque ſenſum, ſine vllo errore, accõmodari poterunt: præſertim, cũ magna ſimilitudo eſſe videatur, inter ea quæ prius in cæleſti regno Dei, ac poſtea in terreſtri, ꝙ eſt Eccleſia, ſunt geſta: & cõſtet ſcripturæ ſacræ propriũ eſſe, ac peculiare; vt in vnaquaq; narratione, ſit plurimorũ ſenſuum, eorundemq; pariter veriſſimorum, fæcundiſſima. Sed ad id vnde digredi cæpimus, reuertamur.

18 Vt igitur tã grãdẽ Angelorũ ruinã, ſecũdũ altiſſima, optimaq; ſuorũ inſcrutabiliũ iudiciorũ conſilia repararet verè pius, verè miſericors Dñs; naturã quoq; humanã, ꝓut ab æterno diſpoſuerat, procreare voluit; ꝓp quã et vniuerſum hunc ſenſibilẽ Mũdũ cõdiderat. Hoc vt cognouit Lucifer, & qui cũ eo pulſi de cælo fuerant; tanta ac tã graui clade accepta, nihilo meliores facti (quòd a Dei gratia irreuocabili caſu excidiſſent) non modo a ſtultitia ſua deſiſtere nõ valuerunt (qm̃ de Angelo dicitur: Quicquid apprehendit immobiliter apprehendit) quin potius in malitia ſua obſtinatè per-

De prælio Angelorũ in cælo.

Lucifer & Angeli eius de cælo pulſi contra homines bellũ parãt.

ſiſtẽtes;cũ aduerſus Angelos bonos,in Dei gr̃a iã cõfirmatos , nihil ſe amplius poſſe,
certo ſcirẽt;inuidia tabeſcẽtes,cõtra hoĩem,quẽ ad beatitudinẽ,de qua ipſi turpiter
eiecti fuerãt, creãdũ nouerãt:in ipſum,malignitatẽ ſuã exercere,ipſum tentare,calũ
niari,ac modis oĩbus pſequi decreuerũt,vt ex eodẽ Apoc. c.ver.12.colligi põt vbi le
gimus:Væ terræ,& mari;q̃a deſcẽdit Diabolus ad vos habẽs irã magnã.Et idẽ adhuc
clari⁹,innoteſcit ex typo,qui ibidẽ ſubiũgit,illius mulieris,q̃ paritura erat, ante quã
ſtetit Draco,vt deuoraret filiũ eius:cui cum nocere minime potuiſſet ; iratus Draco,
abijt facere præliũ cũ reliquis de ſemine eius,qui cuſtodiũt mãdata eius.Quibus ver
bis ſatis ſuperq; inſinuatur id,ꝙ poſtea Dñs in Euang.Io.c.8.ver.44.dicebat; Satanã
ab initio homicidã fuiſſe;& ab eo vſq; tẽpore,Agnum,hoc eſt Chriſtum occidiſſe,de
quo Apoca.c.13.verſ.8.dicitur;qui occiſus eſt ab origine mundi] ſubaudi,mẽtaliter:
ſiquidẽ ex tunc Diabolus inuidiã atq; irã magnã cõceperat cõtra Chriſtũ, & eos qui
per ipſum erant ſalutẽ conſecuturi;quos non ſolũ in ipſo mundi exordio , in Adã, &
filijs,perſequi cæpit, quẽadmodũ ſuis poſtea locis dicemus ; ſed & deinceps pariter
ſucceſſiuè,per ſingulas gñationes,oĩmodis inſectari nunq̃ deſtitit;non per ſe ſolum ,
ſuoſq; malignos ſpiritus (ꝙ magno noſtro periculo quotidie experimur) verũ ẽt per
malitiæ ſuæ alũnos;prauos inq̃ hoĩes,quibus dicebat Dñs loco Ioan.proximè citato:
vos ex patre Diabolo eſtis,& deſideria patris veſtri vultis perficere . Sed neq; ab hac
peſſima perſecutione ceſſabit malignus , vſq; ad cõſumationẽ ſæculi , hoc eſt vſq; ad
extremũ vniuerſalis Iudicij diẽ;qui eſt terminus eidẽ a Deo præfinitus,& permiſſus,
ad vexãdos,exercendoſq; ſuis tẽtationibus hoĩes.vnde Matth.c.8.verſ.29. cõquere-
rebantur de Chriſto Dæmones dicẽtes ; Quid nobis & tibi Ieſu fili Dei ? veniſti ante
tẽpus torquere nos?& Lucæ cap.8.verſ.31. rogabãt eũ , ne mitteret eos in Abyſſum.

Lucifero, & ſuis quæ manent pœna

Porro ne quis putet Luciferũ hæc impune agere;recolat primo ꝙ ſcriptũ habemus in
Epiſtola Iudæ Apoſtoli verſ.5.vbi cõmonere,inquit,vos volo,ſcientes ſemel oĩa:qm̃
Ieſus populũ de terra Ægypti ſaluans,ſecundò eos qui nõ crediderunt,perdidit; An-
gelos verò qui non ſeruauerunt ſuũ principatũ;ſed dereliquerũt ſuũ domiciliũ,in iu
diciũ magni Dei,vinculis æternis,ſub caligine reſeruauit.Et 2.Petr.cap.2.verſ.4. le-
gimus:ſi.n.Deus Angelis peccãtibus nõ pepercit,ſed rudẽtibus inferni detractos, in
tartarũ tradidit cruciandos in iudiciũ reſeruari &c. Recolat itẽ ꝙ dicitur Matth.ca.
25.verſ.42.Ignẽ æternũ paratũ eſſe Diabolo & Angelis eius. Et quæ ſcribit Ezechiel
c.28.verſ.16,vbi poſtcaq̃ perfectiones donaq; Lucifero diuinitus tradita, quę nos ſu
pra.nu.11.retulimus,recenſuit;ſubiungit:In multitudine negotiationis tuæ , repleta
ſunt interiora tua iniquitate;& peccaſti,& eieci te de mõte Dei,& pdidi te o cherub
protegens,de medio lapidũ ignitorũ;& eleuatũ eſt cor tuũ in decore tuo : perdidiſti
ſapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te;ante faciẽ regum dedi te vt cer-
nerent te . In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ pol-
luiſti ſanctificationem tuam : producam ergo ignem de medio tui qui comedat te; &
dabo te in cinerem ſuper terram in conſpectu omnium videntiũ te . Omnes qui vide
rint te in gentibus obſtupeſcent ſuper te : nihili factus es , & non eris in perpetuum.
hucuſq; verba Ezechielis. Deniq; attende quæ de eodẽ lucifero habentur Iſaiæ cap.
14.ver.12.& 15. Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer,qui mane oriebaris?corruiſti in
terram , qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo : In cælum conſcendam &c.
Similis ero altiſſimo ; veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci.

Angeli prius, an cum Mũdo cõditi.

Vtrum autem longe antequam creatus ſit Mundus iſte quem videmus , creati fue- 19
rint Angeli,quòd multi ex Patribus Grecis,& aliquot itẽ ex antiquioribus latinis ſen
ſere,quorũ loca,ſententiaſq; ad verbũ refert Auctor Gloſſæ litteralis magnæ in cap.
1.Geneſis : An potius ſimul cũ hoc mundo ſint conditi , prout tenuit S.Augu. lib.11.
De ciuit.cap.6,& latius cap.9,& alibi nõ ſemel, & poſt ipſum oẽs ferè latini Patres ,
& Magiſter 2.ſent.diſt.2.& B.Tho,in ſum.par.1.q.61.art. 3, cũ tota pene Theologo-
rũ ſchola;ipſis Theologis diſputandum, diſcutiendumq; relinquimus . Illud tantum-
modo addentes , poſteriorẽ opinionem, quam etiam Innocentius III. & Concilium
magnum Lateranenſe,priori prætulit ; merito nobis quoque potiorem videri ; præ-
ſertim ſi ad mentẽ Hugonis de Sancto Victore referatur ; qui lib.1. De Sacramentis,
part.1.cap.9.& 10. putat , in primo temporis momento , quo factum eſt cælum , &
terra , ſimul quoque creatos eſſe Angelos , & per illam moram, qua terra manſit ina-
nis , & vacua , ideſt ante creationem corporeæ lucis ; eos fuiſſe in via ad merendum,

ac demerendum. Quando autem facta eſt lux, & diuiſa a tenebris; tunc diſcretos eſſe bonos a malis; & illos quidem in gratia fuiſſe confirmatos: hos verò in malis obduratos. Ita vt quod agebatur in mundo ſenſibili; figura & imago eſſet eorum, quæ fiebant in intelligibili. Illud verò certiſſimum eſt, Angelos, non ſolum ante conditum hominem, fuiſſe creatos; ſed iam etiam aliquos ipſorum, per peccatum, a Deo defeciſſe; vt colligi poteſt Sapient. cap. 2. ver. 24. vbi dicitur: Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Ex hoc namque ſcripturæ loco, Sanctus Ioannes Chryſoſtomus homil. 22. in Geneſ. argumentatur, Diabolum a ſua dignitate, antequam formaretur Adam, excidiſſe. Nam ſi (inquit) non ante factum hominem, excidit; quando in tanta dignitate manens, inuidit homini? Neque enim conſentaneum eſt Angelum incorporeum; & in tanta dignitate conſtitutum, inuidiſſe homini corpus geſtanti: ſed inuidit, quod iam ex ſuperna gloria, in extremam ignominiam deiectus fuerat. Licet igitur incorporeus eſſet, videns tamen hominem, tantum in corpore honorem, beneuolentia conditoris, ſortitum, inuidia exarſit; & deceptione, ad quam ſerpentis opera vſus eſt, hominem mortis ſupplicio fecit obnoxium. talis enim malitia, non poteſt non grauiter ferre aliorum felicitatem. Hæc S. Chryſ.

20 Verum, poſteaquam de Mundo ſuperiori, qui Beatorum ſedes eſt, pro tenui captu noſtro, pauca hæc, quæ neceſſaria videbantur, prælibauimus; tempus eſt, vt ad inferiorem hunc noſtrum deſcendamus; ac de eius origine; nec non de his quæ deinceps in eo acta ſunt, pro vt inſtituti noſtri ratio poſtulat, ex ſacris potiſſimum ſcriptoribus, breuiter, ordinateque agere incipiamus. Et primo quidem ſupponere oportet, quòd tametſi certum ſit, atque indubitatum; quin & de fide, Mundum ex nihilo eſſe factum, vt apertè traditur 2. Machab. cap. 7. verſ. 28. illis verbis: Peto nate vt aſpicias ad Cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominũ genus. Et Sapien. cap. 2. ver. 2. legimus: Quia ex nihilo nati ſumus: verumtamen certum quoque eſt, Orbem terrarum non immediatè ex nihilo; ſed ex materia inuiſa eſſe creatum, quemadmodum diſertis verbis exprimitur Sap. cap. 11. verſ. 18. Manus tua, inquit, creauit orbem terrarũ ex materia inuiſa. Vbi quidam antiqui codices pro, inuiſa, habent informi: vt teſtatur S. Aug. lib. De fide & Symbolo cap. 2. Quare ſi mediante materia inuiſa, ſiue informi, Mundus ex nihilo factus eſt; vtique oportet ipſam materiã inuiſam ex nihilo immediate fuiſſe a Deo creatam; alioqui nullo modo vera eſſe poſſet, memorata ſacræ ſcripturæ aſſertio; ꝙ ſcilicet ex nihilo plaſmatus ſit Mundus. Et hinc proditur error Seleucianorum, & aliorũ item quorundam Hæreticorum, qui materiam inuiſam ex qua factus dicitur Mundus, crediderunt nequaquã a Deo fuiſſe creatam, ſed ipſi Deo fuiſſe coæternam: cõtra quos diſputant Irenæus lib. 2. cap. 11. & Tertullianus in lib. aduerſus Hermogenem cap. 4. Et Euſebius lib. 7. De Præpar. Euangelica cap. 8. Dionyſij, & Origenis rationibus, & Gregorius Nyſſenus lib. De hominis Opificio cap. 24. & alij.

Mundus quo ex nihilo factus.

21 Verumenimuerò; quid per materiam inuiſam ſeu informem accipiendum ſit, nõ omnes conueniunt. Etenim, vt docet S. Thom. in quæſtionibus diſputatis q. 4. artic. 1. in corp. Duæ fuerunt hac de re opiniones, catholicæ veritati minime repugnantes; quarum prima, quam idem S. Doctor tribuit B. Auguſtino, tenet materiæ informis nomine, in ſcriptura ſacra, debere accipi materiam abſque omni forma, in potentia tamen exiſtentem ad omnes formas. Altera materiam non omni forma carentẽ, ſed quæ nondum habeat vltimum naturæ ſuæ complementum, & decorem. Igitur primæ opinionis ſectatores, exiſtimarunt materiam inuiſam ſeu informem, eſſe illã, quæ a Peripateticis materia prima dicitur, & inter tria rerum naturalium principia connumeratur. nec defuerunt, qui putarint Moyſen quoque huius meminiſſe Gene. cap. primo verſ. 2. licet ſatis obſcure, illis verbis: Terra autem erat inanis, & vacua. ſiue (vt habet editio lxx. Interpretum) terra autem erat inuiſibilis & incompoſita. Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Quo loquendi modo, inquiunt, diuinus vates, de re omnino inſenſibili verba faciens; vt a rudiori quoq; Populo cui Geneſim ſcribebat, aliqualiter capi poſſet; conatus eſt, naturã memoratæ materiæ primæ, quæ vix a doctis viris intelligi poteſt, quibuſdam rerum ſenſibilium terminis, exprimere, & certis veluti ſimilitudinibus, circumſcribere: & primo, quoniam ipſa materia prima omnium eſt ſuſceptiua formarũ, appellauit eam terram aquis opertã: terra enim valde materialis eſt, & præſertim ſi madida ſit, ad varias formas, atque figuras ſuſci-

De materia inuiſa ſeu informi.

piendas admodum accommodata. vnde veteres Græciæ Sapientes, materiam omnium rerum Hylem, ſiue Hylin appellarunt, quæ vox terram aquis permixtam, ideſt cœnum, limumue ſignificat. Et quia vlterius materia prima obſcuram quandam, & ferè nullam habet actualem exiſtentiam, cum ſit in pura potentia, recte non ſimpliciter terram; ſed terram inanem & vacuam Propheta nuncupauit; quas voces Aquila, & Theodotion (vt videre eſt in Scholijs ad editionem lxx. Interpretum adiectis) interpretati ſunt, vanitatem & nihilum; non quia re vera materia nihil penitus ſit; ſed quia parum habet entitatis; definitur enim a Philoſopho 7. Metaph. tex. 8. quòd neque quid, neque quantum, nec aliquid aliud tale quidpiam dicitur. Præterea quia nullam habet propriam formam, qua cerni, dignoſci, terminariue poſſit; ſed interminata, ac propterea etiam penè imperceptibilis eſt: (ſiquidem non per ſe, ſed tantũmodo per analogiam ad rerum artificialium materiam, cognoſcitur) apposite informis, & incompoſita, & inuiſa, ſeu inuiſibilis, dicta eſt, & tenebroſa abyſſus; quæ vox profunditatem ſignificat viſu impenetrabilem. Alij contra, putant hanc quam modo retulimus opinionem, non poſſe Moſaicis verbis accommodari, dicẽtes: quòd materia prima, ſecundum Philoſophos, vt diximus, in pura potentia eſt; at vero prima illa cælorum, elementorumq; ſubſtantia, quæ in principio mundi a Deo creata eſſe dicitur; licet non dum haberet vltimum naturæ ſuæ complementum, & ornatum; non erat tamẽ omnino informis, & in potentia; ſed per formas cæli, terræq; actualiter exiſtens; vt ex ipſa Moſis narratione perſpicuum eſt. dicitur autem (inquiunt iſti) in lib. Sapientiæ, materia inuiſa, ſiue informis; non quia penitus eſſet inuiſibilis, & formæ expers, cuiuſmodi materiã primam a Philoſophis deſcribi aſſeruimus: ſed dicitur inuiſa eo modo, quo Beda in Hexaemeron, & alij exponunt, videlicet qm̃ prædicta cælorũ, elementorumq; corpora, valde adhuc erant rudia, & materialia, & ſine illa luce, ac formoſitate, ornatuue, quẽ poſtea ſubſequentibus diebus acceperunt, conſpici nequaquã poterant, aut diſcerni. Et hoc idẽ (ſubdunt) indicare voluiſſe Moyſem, cũ dixit, terrã fuiſſe inanẽ & vacuã, quia .ſ. necdum in montes, & colles, valleſq;, & cãpos diſtincta, nec hoĩbus, alijſq; animantibus, & plantis, repleta; ſed his oĩbus vacua, obſcura, ac tenebroſa, atque ſub aquis altè obruta, & abſcondita erat. Et certè, ex ſacro textu, bene iſti videntur argumentari. Sed quia nimis durũ videtur, ſubſtantiã in ſe perfectã, & proprijs cælorũ, terræq; formis imbutam, ac diſtinctam, ob id ſolum ꝙ cõuenientẽ ſibi ornatũ nondum eſſet aſſecuta, appellatã eſſe in lib. Sapientiæ materiam inuiſam, ſeu informẽ, ex qua factus eſt Mũdus; præſertim cũ ipſi cæli, ac terra, primariæ partes ſint eiuſdem Mundi, & ipſorũ appellatione, totus quodãmodo mundus in ſacris ſcripturis ſæpiſſime indicari videatur: Icceirco alij, aliam quãdam excogitarũt materiam inuiſam, ſiue informem, inter memoratas mediam; nimirũ non omni prorſus forma expertem; neq; aliqua particulari Cælorum terræue forma indutã; ſed generali duntaxat quadam forma præditam, & in potentia ad oẽs alias ſuſcipiendas. Et hæc materia, ad primam reducitur; quam iſti putant, non a formis, quas quotidie ſuſcipit, mutatq; ſuam, qua in mundo eſt, actualem accipere exiſtentiam; qm̃ cum eas cõtinuo amittat, nouaſque ſuſcipiat (corruptio quippe vnius generatiõ eſt alterius) ſequeretur dictam materiæ primæ exiſtentiam, in continua ſuæ actualitatis acquiſitione, ac amiſſione verſari, ꝙ iſtis videtur inconueniens. Propterea exiſtimant, materiã primam, habere obſcuram quandam, & vniuerſalẽ naturæ ſuæ conuenientem formã, per quam actualiter exiſtat; fuiſſeq; ab initio, ad modum corpulentæ cuiuſdã rudis indigeſtæq; molis, quæ totum ſpatium ſub Empyrei concauitate exiſtentem, impleret; ex qua poſtmodũ mole, corpora omnia, tam cæleſtia, quàm elementaria, prius aliqualiter formata, ac diſtincta fuere; mox luce, motibus, alijſq; ad eorum ornatũ pertinentibus decorata; demum ad eam perfectionem, quam nunc videmus perducta, numeris omnibus abſoluta ſunt. Et hæc materia inuiſa vel informis, forte illa eadẽ eſt, quam Anaxagoras, alijq; ex antiquis Philoſophis appellarunt Chaos: huic enim videtur optime reſpondere illa eiuſdem Chaos deſcriptio, quam elegantiſſime Ouidius lib. 1. Metamorphoſeos expreſſit his verſibus.

Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cælum,
Vnus erat toto naturæ vultus in Orbe,
Quem dixere Chaos, rudis indigeſtaq; moles,
Nec quidquam niſi pondus iners congeſtaq; eodem

Non

Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titam.
Nec noua creſcendo reparabat cornua Phœbe.
Nec circumfuſo pendebat in aere Tellus
Ponderibus librata ſuis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque erat & tellus, illic & pontus & aer,
Sic erat inſtabilis tellus, innabilis vnda.
Lucis egens aer, nulli ſua forma manebat,
Obſtabatq́ alijs aliud, quia corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Sed quidquid ſit de varia prædictæ materiæ inuiſæ intelligentia; illud (vt dixi) ex ſacro eloquio conſtat; Mundũ a Deo ex ipſa fuiſſe productũ; ipſam vero ex nihilo eſſe creatã; & cõſequenter, abſolutè loquendo, Deũ originaliter cuncta ex nihilo creaſſe; quòd maxime Deo tamquam primæ, ac nobiliſſimæ cauſæ, conuenire videtur. Cum enim cauſa nobilior, paucioribus ad operãdum egeat adminiculis, & Ars, quæ ignobiliſſimam habet actionem, requirat ſubiectum ex materia & forma compoſitum, puta lignum, aut æs; vt faciat ſtatuam: natura autem, ſolam exigat materiam primam; vt cum ex aere fit ignis; ergo Deus, qui in infinitum naturæ ſuperat nobilitatem, proculdubio nihil prærequiret; ſed ipſam quoque materiam primam, ex nihilo produxiſſe neceſſarium erit; alioqui, ſi ex alia eam fecit; de ea idem quæri poſſet; & conſequenter, oporteret dari proceſſum in infinitum.

22 Itaq; nõ videtur inconueniẽs ponere, vt dictũ eſt, Deũ primo, in vno inſtãti, creaſſe ex nihilo materiam primam a Philoſophis cognitam; ſed non a ſingulis eodẽ nomine appellatã; ſiue ea ſit omnino informis; ſiue potius generali tantum forma prædita; illam videlicet, cuius meminit liber Sapiẽtiæ, & ſubobſcurè per Moyſem quoque verbis ſupra adductis, potuit indicari. In alio verò inſtanti, de potentia illius materiæ, eduxiſſe illam cæli terræq; ſubſtantiam adhuc quodammodo informẽ; ſeu prima illa cælorum elementorumq; corpora rudia atque indigeſta, quæ poſtea Moyſes narrat, ſubſequentibus ſex diebus paullatim ab ipſo Deo, ad debitam perfectionẽ decoremq; fuiſſe perducta. Quæ poſitio, diuinæ potentiæ nihil derogare videtur. Nam ſi Deus, qui proculdubio poterat, vnico actu, cuncta nõ ſolum ex nihilo creare; ſed etiã illico perfectiſſima facere: maluit nihilominus, primo res imperfectas producere; mox eas ad ſuam perfectionem perducere; vt ſacri eloquij textus manifeſtè declarat: Quid prohibet opinari; eumdem, prius materiam primam ex nihilo creaſſe, mox ex ipſius potentia, paullatim, vt diximus, cetera omnia quæ voluit, eduxiſſe? præſertim cum in ipſis ſacris ſcripturis, nihil huic poſitioni contrarium reperiatur. Quin potius, hæc, eaſdem ſcripturas, cum dictis Philoſophorum, in aliquo ſaltem, cõcordes reddere videatur: Et præterea Moſis ſapientiam prudentiamq; ſummopere commendare; qui Mundi originem tali narratione deſcripſerit, quæ, vt dictum eſt, ſatisfacere doctis pariter atque indoctis cumulatè poſſet. Ita nimirum ipſe a Deo edoctus, eiuſque exemplo commonitus fuerat Moyſes; qui cum aliquando Dominum de ſuo nomine interrogaſſet; audiuit ab eo primũ illa verba: Ego ſum qui ſum. Sic dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Deinde protinus illa: Sic dices filijs Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos.] Qua profecto nominis conduplicatione; certũ eſt ipſum Deũ, non eruditis tantum; ſed rudioribus quoque ingenijs, ſe ſe demittere, & accommodare voluiſſe. Sed hæc, ad excitanda ſtudioſorum ingenia, tetigiſſe ſufficiat; legentiumq; iudicio relicta intelligantur. Et hactenus quidem de Mundi Primordijs. Nunc ad ea, quæ ſimul cum Cæli motu, quem raptus vocant, & quo tempora ſæcularia primum menſurari cæperunt; ac ſucceſſiuis deinde temporibus acta ſunt, accedendum videtur.

Modus creationis cæli & terræ.

MVNDI DIES PRIMVS.

De creatione cæli & terræ.

VT igitur iterum veluti ad caput redeat narratio noſtra, dicimus, quod 1
ſiue ante omnia mobilia; ſiue (ſi magis placet) ſtatim poſt materiam
primam ex nihilo creatam; Deus, in principio, ideſt (vt exponit Caie-
tanus ad litteram) in primo inſtanti temporis cum cælo cōcreati, crea
uit Cælum & terram; videlicet, cælos & elementa, quantum quidem
ad eorum ſubſtantiam, perfecta; de cetero adhuc incompoſita & incō
pta; vt latius ſuis locis explicabitur. Sicuti nanque per cælum rectè accipi poſſunt
omnes cælorum orbes, non dum proprijs inter ſe motibus plenè diſtincti, aſtriſque
exornati; ita per terram, reliqua etiam elementa. Quandoquidem omnia quodā-
modo in maſſa terreſtri confuſe contineri videntur. Ignem enim (vt ſcribit S. Baſi-
lius homil. 1. in Hexaemeron) ex ipſa, pluribus in locis, præcipuè verò in Ætna Si-
ciliæ monte, ſæpius erumpere, notum eſt: Aerem item è cauernis ſubterraneis, in
terremotibus exilire, & fontes aquarum pariter ex terræ viſceribus promanare con-
ſpicimus.

Quō cæli incorruptibiles, elemēta uerō ſint corruptibilia.

Verum enimuero, quemadmodum ex Philoſophorum doctrinis conſtat Cælos na- 2
tura ſua eſſe incorruptibiles; ita certum eſt, elementa eſſe naturaliter corruptibi-
lia, & ſibi inuicem contraria; vt ex mutua ipſorum conflictatione apparet: quoti-
die ſiquidem videmus, alterum ab altero, ſecundum partes, perimi; & manifeſtum
eſt, quòd corruptio vnius, eſt generatio alterius. Quamquam ad huius vniuerſi
conſeruationem, diuina diſpenſatione, tali ſint æquilibrio diſpoſita; vt alterum
ab altero penitus aboleri non valeat. Ac propterea non mirum eſt, ſi quæ in cæ-
lis ſunt, omnia mirabiliter pacata, & ordinata ſemper manent: contra verò, quæ
ſub ipſis exiſtunt, perpetua quadam, eademque inordinata commotione iugiter agi-
tari, ac fluctuare videntur. Ceterum non elementa ſolum, ſed & cælos ipſos, & om-
ne quòd creatum eſt, quantumuis naturam habeat incorruptibilem; poſſe nihilo-
minus, per ſupremam Creatoris potentiam, prorſus annihilari, certiſſimum eſt. Qui
enim potuit illud, ſolo nutu ex nihilo facere; conſequens eſt, vt non minori negotio,
idem valeat ad nihilum redigere. Porrò Cælorum ſubſtantiam, quam diaphanam
eſſe cernimus, non fluidam, ſicuti aer; ſed admodum ſolidam eſſe, teſtatur Iob. cap.
37. verſ. 18. dicens: Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos, qui ſolidiſſimi, quaſi ære
fuſi ſunt. Cuius dictum, num de tota eorundam cælorum ſubſtantia; an forte, per
ſynecdochen, tantūmodo de Aſtris, (quæ iuxta communiorem expoſitorū Ariſt. ſen-
tentiam ſuper lib. 2. De cælo cap. 7. denſiores cæli partes eſſe, ac propterea ipſa dun-
taxat lucere, dicuntur) accipiendum ſit; dubitari poteſt; quoniam S. Baſilius ho-
mil. 1. in Hexaemeron, & poſt ipſum etiam B. Ambr. lib. 1. Hexaemer. cap. 6. ex Iſai.
cap. 51. verſ. 6. eliciunt, ſubſtantiam cæli eſſe ſubtilem, tenuemque & nō ſolidam, &
eandem ſententiam ex eodem S. Baſilio confirmat B. Io. Damaſcenus Orthodoxæ fi-
dei lib. 2. cap. 6. Quod ſi verum eſſet, vtique ad eiuſmodi ſcripturæ loca inter ſe con-
cilianda, ſatis commoda videretur eſſe prædicta partiū cæli diſtinctio, nempe, quòd
aſtra ipſa ſint ſolidiſſima; cælorum verò ſpatia ſubtilia & peruia. Sed quoniam ijdē
SS. Doctores, memoratam ſententiam ſuam deducunt ex textu lxx. Interpretum,
qui ſic habet: Deus firmauit cælum ſicut fumum. Vel: Cælum ſicut fumus firmatum
eſt] lectio autem editionis vulgatæ, ibidem valde diuerſa eſt; & ſenſum longe di-
uerſum videtur exprimere. inquit enim: Quia cæli ſicut fumus liqueſcent] nimirum
in die diſſolutionis ipſorum; quæ diſſolutio, B. Hiero. ibidem atteſtante, non ſolum
loco Iſai. citato; ſed etiam in Pſal. 101. verſ. 27. & Matth. cap. 24. verſ. 35. & 2. Petr.
cap. 3. verſ. 7. 10. & 11. prænunciata eſt; Et ab eodem S. Doctore exponitur pro mu-
tatione ipſorum in formam multo præſtantiorem: Propterea, quod Aſtra tantum ſo-
lida ſint, non autem etiam reliqua cælorum ſubſtantia; neque certo aſſerere, ne-
que negare omnino me poſſe video; ſed præſtare magis, totum de hac re iudicium le
ctoris prudentiæ relinquere: præſertim cum præcitata lxx. Interpretum verba, B.
Hiero. vbi ſupra, ita exponat, ac ſi dictum eſſet; quod omnis cælorum firmitas, & ro-
bur, & fortitudo, vento inaniſſimo, & fumo qui in auras ſoluitur, coæquetur. Nam
ſi S. Do-

Cælorum ſubſtantia fluida an ſolida.

ſi S. Doctor dixiſſet: cælorum firmitatem, vento, & fumo, non coæquari; ſed coæquandam eſſe, nimirum in die mutationis eorum: profecto & ipſa lxx. Interpretum lectio, prorſus cum vulgata coincideret; & nulla propoſitæ difficultatis excitandæ occaſio, interueniſſet.

3 Ceterum, in memorata, de qua agere cæpimus, rudi indigeſtaque rerum productarum congerie, quam aliqui, vt dictum eſt, materiam inuiſam appellandam exiſtimarunt, cælos, elementaq; vllo vnquam tempore, actualiter inter ſe omnino cõmiſta, & confuſa extitiſſe, nullatenus admittendũ putamus: Quin potius credimus, ſingula proprijs locis, eo fere modo, & ordine, quo nũc ſunt, a ſummo illo rerum opifice, primo fuiſſe creata, & diſpoſita, pro vt cuiuſque natura, & conditio poſtulare videbatur. Etenim de terra, habemus in Pſal. 118. verſ. 90. a Deo fundatam eſſe, & permanere, nimirũ in loco ſuo naturali, in quo ab initio fundata fuerat. Et in Pſal. 103. verſ. 5. legimus: Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, non inclinabitur in ſæculũ ſæculi. Eſt autem ſtabilitas terræ, ſua innata grauitas, in loco oĩum infimo ſita, hoc eſt (vt Philoſophi omnes, Aſtrologiq; fatẽtur) in ipſo totius vniuerſi centro, quo nihil inferius reperiri poteſt, nec a ſphærica, altiſſimaq; cælorum conuexione, ſeu circumferentia remotius. Talis quippe locus, terræ omnium corporum naturalium grauiſſimæ, congruebat; neque alibi naturaliter fundari, aut conquieſcere, permanereue conuenientius potuiſſet. Et hanc eſſe immobilitatis ſuæ cauſam, latè probat Macrobius lib. 1. de ſomnio Scipionis cap. 22. De aquis quoque, quod a principio immediatè eſſent ſuper terram, eamque vndique operirent; ex ſacro textu euidenter apparet. Idem de alijs duobus elementis, aere ſcilicet & igne, æquũ eſt credere; cũ enim aquis leuiora ſint; naturaliter etiam ſuper duo priora, ſtatim ac creata ſunt, eſſe debuerunt. Et eadem ratione ignem ſupra aerem produci oportuit. De cælis pariter, quod ſuper omnia elementa, ab initio ſuæ creationis, extiterint; inde fit clarum, quòd nuſquam legimus, eos de loco, in quo primum conditi ſunt, vel tantiſper fuiſſe dimotos. Neque prædictis obſtat diuiſio aquarum, de qua inferius ſub die Mundi. 2. num. 1. dicemus, quòd eorum pars ſuper terram relicta; altera verò ſupra cælos poſita fuit: Quia ſi reuera aquæ ſuper cælos ſunt; illas, ſecluſo miraculo, alterius eſſe ſpeciei neceſſe eſt, vt ſub Die mundi citata num. 4. ex B. Thom. probabimus. Si verò, quòd magis credimus, illæ ſunt, quæ ex vaporibus in media aeris regione eleuatis generantur: proculdubio, vt primũ ſunt genitæ (niſi ibidem aliquandiu vi ventorum retineantur) inde deorſum ad locum ſuum naturaliter feruntur. Quare conſtat, vt diximus, res a principio nequaquam inter ſe actualiter fuiſſe confuſas, vt nonnulli putarunt; ſed aliqualiter diſtinctas, ac locis ſibi proprijs ſituatas, licet adhuc eſſent incompoſitæ, atque inornatæ.

Cælos & elementa proprijs locis eſſe creata.

4 Fuit igitur prima hæc cælorum, elementorumque productio, veluti prima quædã, ac rudis, totius Mundi delineatio, ſeu adumbratio, ab illa ſuprema Dei ſapiẽtia, quæ ſemper in omni opere ſuo, ordinatiſſimè procedit, profecta: quã poſtea proprijs veluti coloribus, ac figuris, eadem diuina ſapientia, perpoliuit, quãdo reliqua omnia ſucceſſiuè digerens, atque componens, quæ ad perfectam Mundi diſpoſitionem, ornatumq; deeſſe videbantur, adiecit, atque abſoluit. Sunt autem quæ poſt prima illa cælorum, elementorumque corpora, fecit Deus; cetera omnia, quæ vel in prædictis corporibus primo factis, reperiuntur; vel ex ipſis conſtant. Ad hæc namque duo capita reduci poſſunt. Nam Aſtra quæ, vt diximus, Philoſophi aiunt denſiores ſui orbis partes eſſe, ideoq; ſola lucere; in ipſis cælis collocata cernimus: ſublunaria autem ex elementis conſtare, quis neſcit? Sanè cuncta hæc, primis ſex diebus facta fuiſſe, teſtatus eſt Moyſes Exod. cap. 20. verſ. 11, dicens: Sex enim diebus creauit Dominus Cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Et Geneſ. cap. 1. quænam ſingulis hiſce diebus producta fuerint, ordinatè deſcribit; cuius nos quoque ordinẽ hic ſequi intendimus: nam de illa Eccleſiaſtici ſententia cap. 18. verſ. primo, ex qua colligit S. Aug. omnia, ſimul fuiſſe creata, quomodo ſit intelligenda, nos infra, commodiore loco, explicabimus, nimirum ſub 6. Mundi die, nu. 32. & 33.

Prima mundi delineatio.

5 Primo igitur mundi die, qui mox ab Hebręis, prima ſabbati; ab Ethnicis vero dies Solis; a noſtris autẽ, dies Dominica dicta eſt; poſt creata cælorum elementorumq; corpora; ante alia Deus lucem hanc corporalem, quam oculis conſpicimus, cõdidit;

De lucis creatione.

quæ

quæ non modo cælorum,verum etiam ceterarum rerum ſenſibilium, decus eſt,atque
ornamentum præcipuum,& maximum;ſine quo cuncta veluti in tenebris ſepulta,de-
liteſcerent: vt propterea rectè Auctor lib. 4. Eſdræ cap.6. ver.40. dixerit: Tunc di-
xiſti de theſauris tuis,proferri lumen luminoſum,quo appareret opus tuũ]ideſt quo
videri poſſent opera tua; Atque hoc pacto,vt dicitur ad Hebr.cap.11.verſ.3.ex inui-
ſibilibus, viſibilia fierent. Congruum verò fuit,& quodãmodo neceſſarium(ex quo
Deus ſex diebus cuncta patrare decreuerat) primo die fieri lucem, ac motum primi
mobilis; ſine quibus, dies ipſi inter ſe diſtingui,ac ſecerni poſſe non videbantur. Sa-
nè hanc lucem,arbitror fuiſſe globum quendam magnum,in quo indiſtinctè erat, ſal-
tem virtualiter,omnis lux,omnium planetarum, & aſtrorum. Quem globum quidã
dixerunt fuiſſe elementum ignis,ſiue ignem prius latentem in terra,indeque,Deo iu-
bente, exilientem; qui in ſuprema mundi parte protinus aſcendit, vt ſic toti mun-
do lumen ſuum, claritatemque impertiret. Alij, tum ex antiquis Patribus, tum ex
ſacræ ſcripturæ expoſitoribus, & Scholaſticis Doctoribus, crediderunt fuiſſe ve-
luti nubem quandam lucidam, qualis nonnumquam videri ſolet in aurora, quæ po-
ſtea nubes, vel Sole creato, ſtatim euanuerit, vel ex illa factus ſit Sol. Sed ne lon-
gior ſim in recenſendis varijs de hac prima luce opinionibus; dico multo probabilio
rem eſſe illam, quæ fuit primo Dioniſij Areopagitæ; & quam poſtea, alijs refutatis,
probarunt B.Thom. par.1.q.67.artic.4. & q. 70. artic. 1. & aliquot Geneſis expoſi-
tores, nimirum lucem illam, ſeu prædictum globum communem lucis naturam in
De ſolari corpore.
ſe continentem, fuiſſe ipſummet ſolare corpus, adhuc informe; quòd non per mira-
culoſam, ſucceſſiuamq; radiorum ſuorum emiſſionem, ac retractionem, vt aliqui ar-
bitrati ſunt; ſed ſua præſentia, & abſentia, ideſt per motum,quem vocãt raptus,effi-
ciebat diem ac noctẽ: illico enim ac creatum fuit corpus ſolare, ſic imperfectum; ſi-
mul cum primo mobili, ac vniuerſo cælo, ferri cæpit circulariter ab oriente in occi-
dentem; & hoc modo diuiſit Deus lucem a tenebris in toto primo triduo; appella-
uitq; lucem Diem, videlicet,vt vocant,artificialẽ; & tenebras noctem; factumq; eſt
veſpere & mane dies vnus, ideſt primus,vel ex vno die artificiali, & vna nocte; dies
vnus naturalis,& completus, qui fuit omnium primus; & eodem modo reliqui duo,
qui proxime ſecuti ſunt. Atque ita hæc diei noctiſque diſtinctio, eadem menſura fa-
cta eſt, qua poſtmodum quarto die, facere cepit Sol omnino abſolutus atque perfe-
ctus. Et hinc illa ſoluitur quæſtio. Quomodo Sol factus ſit quarta die, cum ex quo
ipſe raptu ſuo efficit diem, nulla ante ipſius creationẽ præceſſiſſe videatur dies. Cete 6
Solare corpus in qua Cæli parte creatũ ſit.
rum oportet præfatum corpus luminoſum, creatum fuiſſe in orizonte orientali, re-
ſpectu illius regionis, in qua primi homines habitarunt; alioqui primus dies, non
fuiſſet æqualis,ac ſimilis ſubſequentibus. Nec obſtat,quòd dicitur, factum eſſe ve-
ſpere & mane diem vnum; vnde quidam colligunt,primam lucẽ creatam eſſe in me-
ridie, vel paulo poſt, quando ſimul dies tendere incipit ad veſperam: quia ſenſus
illorum verborum,vt bene explicat S.Baſilius, homil.2.in Hexaemeron,non eſt indi-
care prius fuiſſe veſperam, quàm mane; ſed prius commemoratur veſpera, tamquã
diei finis; & poſtea mane,qui eſt finis noctis,vt hinc conſtet,priorem fuiſſe diem ar-
tificialem,quam noctem: quandoque primus ille mundi ſtatus,ante exortam lucem,
non noctis; ſed tenebrarum vocabulo ſignari conſueuit: nox enim ea temporis por-
tio dicta eſt,quæ proprie contradiſtinguitur ad ipſum diem.

Diſtinctio lucis & tenebrarũ cur.
Diſtinxit vero Deus lucem a tenebris,aſſignans cuique tempora ſua; quoniam,vt 7
tangit Theodoretus q.7. in Geneſ.licet inter ſe contraria eſſent,futurum tamẽ erat,
vt ambo neceſſaria forent,tam hominibus, quàm etiam beſtijs; quamuis non eodem
modo. Nam lux hominum operibus, ac laboribus,præcipue confert: tenebræ autẽ
ad quietem. feris verò contra,tenebræ ad laborem, in procurandis ſibi alimentis;lux
autem ad quieſcendum aptior videtur,iuxta illud Pſal.103. Poſuiſti tenebras, & fa-
cta eſt nox; in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ; Catuli leonum rugientes,vt ra
piant,& quærant a Deo eſcam ſibi. Ortus eſt Sol & congregati ſunt, & in cubilibus
ſuis collocabuntur. exibit homo ad opus ſuum; & ad operationem ſuam vſque ad ve
ſperam. Ceterum,illud amplius habet Lux; quòd cum ea, quæ facta ſunt apparere
faciat; omnibus animantibus viſum habentibus,occaſionem quodammodo præbet,
ſingulis pro ſuo captu, collaudandi eum,qui tantarum rerum varietatem,& pulchri-
tudinem operatus eſt.

8 Ad hunc eundem primum diem pertinere poſſunt ea omnia, quæ paulo ante lucis corporeæ productionem, facta fuiſſe creduntur; videlicet Cæli Empyrei, Angelorumq; creatio, & memoratæ ceterarum rerum materiæ primæ, & præterea etiam prima aliorum cælorum, elementorumque productio: nam & ſi proprie loquẽdo, dies naturalis, ab vno Solis ortu, ad alium, definiri conſueuerit: attamen, quia totum quoque auroræ tempus, quòd Solis ortum præcedit, communiter ad eũdem diem pertinere, ac reduci videtur: ideo, quamuis in prima die nulla præceſſerit aurora, ſi vt dictum eſt, prima lux in orientali orizonte creata eſt; cum prædicta, paulo ante ſint condita, idem fere eſt, ac ſi in ipſo auroræ tempore, fuiſſent creata; & quod paulo ante lucem factum eſt, recte ad eundem diem qui cum luce exoritur, referri poteſt, pro vt re vera referri videtur, Exodi cap. 20. ver. 11. vbi dicitur: Sex. n. diebus creauit Dominus cælum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt. *Ad primũ mũdi diẽ pertinentia.*

MVNDI DIES SECVNDVS.

1 DIe orbis ſecundo, quem Hebræi ſecundam ſabbati; nos verò, ritu Eccleſiaſtico, feriam ſecundam; vulgò autem, retento Ethnicorum more, diem Lunæ dicimus; fecit Deus firmamentum in medio aquarum, diuiſitque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his, quæ erant ſuper firmamentum; vocauitque Deus firmamentum, Cælum. Vbi firmamenti cælique nomine, proculdubio Scriptura Sacra, videtur indicare voluiſſe, omne id quòd vulgariter cælum eſſe exiſtimatur; videlicet totum interuallum, quod a terræ, mariſue ſuperficie, circumquaque in altum protenditur, vſque ad primum mobile. Nam & vis vocis hebraicæ, pro qua latine redditur firmamentum, vt aiunt illius idiomatis profeſſores, magis propriè videtur expanſionem, ſeu extenſionem ſignificare: Et in eodem primo Geneſ. cap. legimus, Deum feciſſe luminaria in firmamento cæli; & in ipſo item cælo, poſuiſſe ſtellas: Et paulo poſt, ter ibidem, aues, vocantur volatilia Cæli. Ex quibus ſatis manifeſtè colligi poteſt; Moyſem, loco citato, firmamenti, cæliq; vocabulo, totum prædictum ſpatium complecti voluiſſe. Quamobrem non incongruè multi, egregijque Doctores, hic pro firmamento aquas ab aquis diuidente, per Synecdochen, accipiunt partem dictæ expãſionis; nimirum eam, quæ a terræ, mariſque ſuperficie, ſurſum vſque ad mediam aeris regionem expanditur; in qua pluuiæ gignuntur, vt infra num. 5. latius dicemus. *De firmamento.*

2 Verum enimuero, quando dicitur Deus, in hoc ſecundo Die, feciſſe firmamentũ; non debemus arbitrari, quod tunc aliquam ſubſtantiam de nouo creauerit; puta memoratam aeris, vel etiam ignis, ac cælorum extenſionem; vel quod tunc ſaltem, eandem ſubſtantiam ita extenſam, in prædicta elementa, cæloſq; diſtinxerit: Quandoquidem omnia hæc, diximus, in primo tẽporis inſtanti, fuiſſe præſtita; nimirũ die primo, qñ creauit in principio Deus cælum, & terram, ideſt cælos, & elementa, quantũ ſpectat ad ipſorum ſubſtantiam: Inferius autem, ipſam cælorum diſtinctionẽ, atq; abſolutionem, quarto die factam eſſe dicemus. Quid igitur operatus eſt ſecũdo hoc die Deus? Reſpondemus breuiter: diuiſionem aquarũ efficiens, vt prædicta expãſio, quę prius erat ſuper omnes aquas, mox eſſet veluti vaſtum quoddam ſepimentum, perpetuo firmatum, inter ipſas; ita vt deinceps, nequaquam poſſent ſimul redire, ac pariter, vt antea iugiter permanere. Et hoc poſito, non videretur abſurdum id quod in littera dicitur: vocauitq. Deus firmamentum cælum. ita exponere, hoc eſt, voluit Deus vt cælum, in ſenſu numero præcedenti expoſito ſumptum, poſt hæc diceretur, eſſetq; firmamentum, ſiue ſepimentum, diuidens aquas ab aquis iuxta duplicem memoratæ diſtinctionis aquarum intelligentiam, quæ infra num. 4. & 5. a nobis explicabitur. *Quid fecerit hoc die Deus.*

3 De cetero, neminem iure mirari poſſe putamus, quòd ſubſtantia adeo mobilis, ſicuti ſunt aer, & ignis, & cælorum orbes, firmamenti nomine nuncupetur; ſi meminerit eorum quæ tradit S. Aug. lib. 2. De Geneſi ad litteram cap. 10. Nomen, inquit, firmamenti, non cogit, vt ſtare cælum putemus: firmamentum enim, non propter ſtatio- *cur ſubſtãtia mobilis dicta ſit firmamentum.*

ſtationem; ſed propter firmitatem; aut propter intranſgreſſibilem terminum ſuperiorum, & inferiorum aquarum intelligere licet. His S. Aug. dictis,conſona quoq; ſcribit Rupertus lib.1. De Tinitate & operibus eius, cap.22.dicens: firmamentum, non ſolidum quid,aut durum, vt vulgo putatur; ſed aer eſt extenſus, & adeo ſubtiliatus; vt licet videri queat, rectius tamen ſpiritus dici poſſit, quàm corpus; teſtante Eccleſiaſte cap.1.verſ.6. cum dicit de luminaribus quæ viſibiliter in eo feruntur: luſtrans vniuerſa in circuitu, pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur. Hoc itaque cum ſolidum non ſit, ſed neque ita corpulentum,vt hæc inferior pars aeris; aliunde tamen ſcriptura illud nuncupauit firmamentum, videlicet, eo quòd diuidat aquas ab aquis. Hucuſque Rupertus, qui ſecundam ex duabus mox referendis opinionibus, ſequitur.

De diuiſione aquarum. Quod vna earũ pars reuera ſit ſuper cælos.

4 Sed quod attinet ad memoratam hanc diuiſionem aquarum, duæ circumferuntur opiniones, ambæ probabiles, ambæ veritati catholicæ nullatenus aduerſantes; tametſi ſecunda pluribus, multo probabilior videtur, vt num. ſequenti dicemus. Prima igitur eſt eorum, qui putant verè & realiter, hac ipſa die, diuiſas eſſe aquas, quæ erant ſuper terram; & earum partem,ſuper omnes cælos mobiles fuiſſe transpoſitam, vt ibidem perpetuo permaneret. Quod nituntur, alijs quoq; ſcripturæ locis, comprobare; nimirum Daniel.cap.3.verſ.60. Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt Domino. Et Pſal.103.verſ.3. Extendens cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. Et adhuc clarius Pſal.148.verſ.4. Laudate eum cæli cælorum, & aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini. per illud namque, Quæ ſuper cælos ſunt,non alios,niſi prænotatos cælos cælorum, Propheta indicaſſe videtur. Quod ſi ita eſt, profecto locus iſte admodum vrgere dignoſcitur. Et quamquam nec ſenſus, nec humana ratio demonſtrare videatur, poſſe aquas eſſe ſupra ſidereum cælum: attamen, vt ait S.Aug.lib.2. de Geneſ. ad literam cap.5. Maior eſt ſcripturæ auctoritas, quàm omnis humani ingenij capacitas. Vnde quomodo,& quales aquæ ibi ſint: eas tamen ibi eſſe, minime dubitamus. Ex qua S.Doctoris ſententia, inferre poſſumus, vanum quoque eſſe ſcrutari, quem vſum habeant aquæ illæ in hoc vniuerſo, & an ſint, quòd quidam vocant, cælum aqueum, aut Cryſtallinum; ſiue glaciale; & an ea ſit vniuerſalis cauſa frigoris, qui in hoc mundo, vbicumque Solis ardore abigi temperariue non poteſt,maxime dominatur. De his enim & eiuſmodi alijs, nulla omnino certa haberi ſcientia poteſt; cum tota illarum notitia, ex ſola ſacrarum ſcripturarum reuelatione, dependeat: nulla autem, in Sacro eloquio, de ipſis mentio habeatur: niſi locis citatis, in quibus tantũmodo innuitur aquas ſuper cælos eſſe locatas. Quod ſi quis fortaſſe videatur nõ poſſe capere;qui fieri poſſit, vt aquæ, q̃ naturaliter multo craſſiores ſunt, & grauiores,quã ſint aer,& ignis,& corpora cæleſtia;nihilominus ſuprà ipſos cælos perpetuo ſtare queant: meminerit,quẽadmodum admonet Rupertus lib.1. De Trinitate cap. 25. globum hunc inferiorem, ex aquis,terraq; compoſitum,in medio aeris vndequaq; circumfuſi, immobiliter pẽdere; & in ſe ipſo,tanquam in baſe firmiſſima conquieſcere. Quis verò neſciat,nõ minus impoſſibile videri,memoratam hanc orbis terrarum maſſam, omnium quæ in vniuerſo ſunt, natura ſua ponderoſiſſimam,in medio aeris,qui tam tenuis eſt,vt percipi vix poſſit,ſuſtineri: quam aquarum ſphæram, ſupra ſidereum cælum poſſe conſiſtere? præſertim ſi cæli ſubſtantia ſolida eſſet,quemadmodum nos ſupra ſub primo Mundi die num.2. indicauimus. Igitur, ſi primum nos oculis pæne ipſis cernimus, alterum profecto non eſſe incredibile fateri debemus. Sed & adhuc magis ceſſare poterit huiuſcemodi admiratio, ſi doctrinam B.Thom. attendamus, qui par. 1. quæſt. 68.art.3.ad primum ait, quòd ſi per aquas ſuperiores, illas intelligamus, quæ ſuper cælum ſidereum eſſe dicuntur: oportere eas eſſe alterius naturæ,ab iſtis inferioribus; & firmamentum diſtinxiſſe aquarum naturam; ita vt aliæ naturaliter eſſent ſub firmamento; aliæ autem ſupra ipſum circumquaque diffuſæ, perpetuo permanerent.

Quod ſit in media regione aeris.

5 Altera opinio eſt,prædictas aquas,eſſe illas,quæ in media aeris regione gignũtur, & in pluuias denſatæ decidunt: ad cuius confirmationem,aliquot ſcripturæ loca adduci ſolent,quæ de huiuſmodi aquis,tanquam in cælo exiſtẽtibus,loqui videntur: vt eſt illud Iſai.cap.55.verſ.10. Quomodo deſcendit imber,& nix de cælo.& Pſal.146. verſ.8. Qui operit cælum nubibus,& parat terræ pluuiam. clarum eſt autem nubes, &

& aquas, quæ ex ipſis fiunt, ſiue in ipſis continẽtur; non operire cælos, ſed mediam aeris regionem. Legimus item ſcripturã ſacram non ſemel vti hiſce verbis: Claudere, aut aperire cælũ, ſeu catharractas cæli; pro dare, aut prohibere pluuias; quemadmodum patet Geneſ.cap. 7.verſ.11. & cap.8.verſ,2. & Lucæ cap.4. verſ.25. Quibus, alijſque locis, manifeſtè, cæli nomine, ſignificat mediam aeris regionem, in qua pluuiæ generantur. Hanc eandem opinionem S. Aug.lib.2. ſuper Geneſ.ad literam, laude digniſſimam iudicat; & ſine vlla fidei offenſione credi poſſe teſtatur. Et B.Thom.pariter vbi ſup. eam probat. Et ex recentioribus plurimi hanc priori anteponere videntur, tamquã ſcripturæ, rationique magis conſentaneam; & ipſo quoque ſenſu perceptibilem. Atque ad alia Scripturæ loca pro priori opinione adducta, reſpondent; de cælo aereo eſſe intelligenda, vt ex ſupra dictis manifeſtum eſt. Nec obſtare, quòd Danie. cap. 3. & Pſalm. 148. aquæ non ſupra cælum; ſed ſupra cælos, eſſe dicantur: quia (inquiunt) hebræa vox, quæ latine cælum, ſeu cælos reddi ſolet, caret ſingulari, quemadmodum apud nos Vercellæ, Venetiæ, Syracuſæ, & huiuſmodi: itaque idem eſt, ſuper cælos; ac ſi dictum eſſet, ſuper cælum, nempe aereum. Et vbi dicitur: Laudate eum cæli cælorum, & aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt. Non dicit, quæ ſuper eos, vel ſuper cælos cælorum; ſed quæ ſuper cælos ſunt, ideſt, quæ ſunt ſuper cælum aereum, vt ſup. expoſuimus. Et præfati Auctores, cæterique omnes huius opinionis ſectatores, recte firmamentum hic accipiunt, per Synecdochen, ideſt partem, pro tota prædicta extenſione, vt dictum eſt.

6 Sanè opus hoc diei ſecundi, ſi iuxta proximè expoſitam ſententiam, de aquis quæ in media regione aeris gignuntur, accipiatur; mirabile admodum fuit; & mortalibus multum vtile: Siquidem hoc eſt, quòd non ſine magna admiratione, contemplabatur Iob.cap,37.verſ.5.dicens: Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna, & inſcrutabilia; Qui præcipit niui vt deſcendat in terram, & hiemis pluuijs, & imbri fortitudinis ſuæ. Et Ieremias cap.10.verſ.13. Ad vocem ſuam, inquit, dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ, fulgura in pluuiam facit, &c. Et Amos cap.9.verſ.6. Qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ Dominus nomen eius. Et B.Greg. Nazianzenus Oratione 2. de Theologia prope finem. Quis aquam, inquit, in nubibus vinxit, eamque partim in nubibus fixit (ô facinus admirandum) verbo retentã, tametſi natura ſua fluxã & labilem; partim in totius terræ faciem tempeſtiuè & æquabiliter effudit, velutq; ſeminauit, ſic ille. Qui ibidem incomparabili eloquentia, & copia, multa alia ad hãc rem pertinentia proſequitur. & certe quis non miretur aquas natura fluidas, & graues, ab aere adeo tenui, & raro, aliquandiu ſuſtineri, ne decidant; conſtringi item,
7 & congelari, atque in niues, pruinas, grandineſq; conuerti; denique a ventis, ſummi Dei arbitrio, huc atque illuc interdum, ad caſtiganda hominum errata; ordinarie verò ad innumera mortalibus beneficia conferenda, transmitti? Quis itẽ neſciat, quanta ſit pluuiarum vtilitas? his namque terra irrigatur, ac fœcũda redditur, largaſq; fruges opportuno tempore profert; his fontes, amnes, lacus, ad mortalium vſus, reficiuntur; ciſternæ, puteiq; implentur; plantæ creſcunt, animalia ſitim ſedant, ac mirabiliter, in æſtiuis præſertim ardoribus recreantur. Cogita quales ærumnas, tempore ſiccitatis, patiatur terra; vt non immeritò dixerit Pſalmiſta Pſal.142. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi; & intelliges, quanta ſit imbriũ neceſſitas, & cõmoditas; & quàm recte propterea, pro tanti beneficij recognitione, frequenter cantet Eccleſia: Benedictus es Domine in firmamento Cæli, & laudabilis, & glorioſus in ſæcula.

De his q̃ in media aeris regione gignuntur.

MVNDI DIES TERTIVS.

TErtio die, qui tertia ſabbati, ſeu tertia feria, & vulgariter Dies Martis appellatur, diſcopertæ ſunt plagæ orbis terrarum, ab aquis. Nam vt primum, iubente Domino, congregatæ ſunt aquæ in vnum locum; apparuit arida, quam Deus vocauit terrã, congregationeſq; aquarũ appellauit maria; atque ita exinde terra, quæ prius tota ſub aquis manſerat; multis in locis ſtare ſuper ipſas viſa eſt; vt quodammodo ſuper ipſas fundata videatur, iuxta illud Pſalmi

Terra ab aquis nudata.

mi

mi 135. verſ.6. Qui firmauit terram ſuper aquas. Et Pſal.23. verſ.2.vbi loquens Pro-
pheta de Orbe terrarum, ait: Quia ſuper maria fundauit eũ, & ſuper flumina præpa-
rauit eum. Non.n. ſenſus Pſalmiſtæ eſt, q̃ re vera fundamenta terræ poſita,firmata-
ve ſint ſuper aquas maris, aut fluminũ; cum potius, è contrario, ipſas aquas à terra
ſuſtineri palã ſit: ſed voluit his verbis indicare Regius Pſaltes, Deũ, die tertio,ad
plantarũ procreationem, vſumq; animaliũ mox creandorum, feciſſe terram altiorẽ
aquis;ita vt,ex quo ſuper maria,fluminaq; eminere cæpit,quoquomodo ſuper aquas
fundata, firmataue eſſe, ac dici poſſe, videatur. Sane quomodo hæc terræ ſuper 2
aquas eleuatio, & aquarum congregatio in vnum locum, facta ſit, multipliciter ab
Eccleſiaſticis ſcriptoribus exponitur. Et primo quidam putant, id per maximas va-
lidorum ventorum vrentium immiſſiones, eſſe peractum; quandoquidem, hoc pa-
cto, deſiccatas fuiſſe Diluuij aquas, innuitur Geneſ.cap.8.verſ.1.illis verbis: Addu-
xit Spiritum (ideſt vt exponit Lyranus) ventum ſiccum ſuper terram, & imminutæ
ſunt aquæ.] Et eodem modo diuiſit Dominus mare rubrum filijs Iſrael. Nam cum
extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus, flante vento vehe-
menti, & vrenti, tota nocte, & vertit in ſiccum, diuiſaque eſt aqua. Exod. cap.
14. verſic. 21. Sed hoc videretur naturaliter fieri non potuiſſe, nec ſine magno mi-
raculo, quòd ſine magna neceſsitate,ponendum non eſt: ſiquidem ventus, quantũ-
uis validus & vrens, non videtur vno die, tot, tamque latè expanſas terræ regio-
nes, ab aquis adeo immenſis, denudare valuiſſe. Dicere autem cum Auguſtino Eu-
gubino in ſua Coſmopeia:hanc terræ exſiccationem multo tempore fuiſſe per actam;
& primo quidem plagas ad polum Arcticum vergentes, quæ altiores eſſe dicuntur;
poſtea paulatim reliquas; vi Solis aquas exſiccantis; vt ipſe arbitratur; ſiue vt alij,
vi ventorum vrentium, fuiſſe detectas; videtur repugnare ſacro textui, aperte aſſe-
renti, hanc terræ denudationem die tertia eſſe factam; & communi Theologorum
ſententiæ; qui ponunt prima ſex dierum Dei opera, per diuinam omnipotentiam;
pene in inſtanti, ſingula eſſe patrata. Alij magnam hanc terræ partem, ab aquis;
denudatam putant per ipſarum aquarũ condenſationem; quæ prius cum eſſent ſubti-
liores, vt nunc ſunt aquæ pluuiales; vel etiam (vt quidam ſentiunt) adhuc magis te-
nues, nimirum veluti eſt materia vaporoſa, aut nebuloſa, ſeu caliginoſa, iuxta illud
Eccleſiaſ. cap.24.verſ.7. Et ſicut nebula texi omnem terram. Et Iob. cap.38. verſ.
9. cum ponerem nubem veſtimentum eius; & caligine illud quaſi pannis infantiæ,
obuoluerem] neceſſario maiorem locum occupabant, totamque terrã vndique ope-
riebant: At vero poſteaquam vehementer incraſſatæ ſunt, ſicut nunc videmus eſſe
aquam maris; multo minori loco contineri potuerunt, altioreſque terræ partes ſic-
cas relinquere. Non deſunt etiam, quibus viſum eſt, Deum ſua omnipotenti vir- 3
tute terram, quæ tum forte ſub aquis erat circumquaque æqualis, illico mutata ali-
quatenus exteriori eius figura, in qualem reddidiſſe, ita vt alicubi eminentias ad-
modũ grandes; alicubi verò profundas, lataſq; quodãmodo in immenſum concaui-
tates haberet, in quibus aquæ prius æqualiter per vniuerſam terræ ſuperficiem vn-
dique diffuſæ; poſtea naturaliter tamquam in vaſis quibuſdam ampliſſimis confluen-
do, ſe ſe reciperent; altioreſque terræ plagas denudatas, ac detectas relinquerent;
atque ita vniuerſum orbem terrarum, ex aquis, terriſque, mira varietate diſtinctũ,
efficerent; quemadmodum in paruis hiſce globis, in quibus arte mathematica, to-
tus inferior hic mundus delineari, pingiue ſolet, contemplari poſſumus. Huius ſen-
tentiæ videtur etiam fuiſſe Regius Propheta in Pſal.103.verſ.6. vbi referens ſtatum,
quem habebat orbis terrarum ante hunc tertium diem, ait: Abyſſus ſicut veſtimen-
tum amictus eius, ſuper montes ſtabunt aquæ] hoc eſt, tam magna aquarum abyſſo
vndique circumdatus erat, vt montes etiam operire potuiſſet. Sequitur: Ab in-
crepatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt. quibus verbis perſpicue
exprimitur mirabilis vis, & effectus diuinæ iuſſionis, quæ in hoc die tertio facta eſt,
quando dixit Deus: Congregentur aquæ quæ ſub cælo ſunt in vnum locum, & appa-
reat arida] ſiquidem illæ veluti præ formidine in fugam verſæ, ſtatim magno impe-
tu, confluxerunt in locum ſibi a Domino præparatum; de quo ſubiungitur: Aſcen-
dunt montes, & deſcendunt campi, in locum quem fundaſti eis. quę verba explicãt
inæqualitatem terræ eodem tempore a Deo factam, in partes ſcilicet, quaſdam qui-

Quomodo terra fuerit ab aqs nudata.

dem

dem maximè eleuatas, atque eminentes, quaſdam vero valde depreſſas, & humiles, ad quas commode, ac naturaliter aquæ potuerunt confluere, & latas, ſubliminoreſque orbis plagas, nudas, ſiccaſque relinquere. Poſtremo ait: Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram. ac ſi diceret: Et ſic eas in locis humilioribus veluti quibuſdam terminis concluſiſti, vt inde amplius exire non queant, neque rurſus obruere terram. Sed vtrum vno tantum ex enumeratis modis, & quo; an forte (quod non eſt improbabile) omnibus ſimul concurrentibus, tam citò perfecta ſit hæc terrarum exſiccatio; nequaquam certò definiri poteſt; cum certiſſimum ſit, Deum infinitis, vt ita dixerim, alijs medijs, idem efficere potuiſſe; & in ſacro eloquio primaria dumtaxat huius rei cauſa exprimatur, nimirum ipſa Dei iuſſio, illis verbis: Congregentur aquæ in vnum locum &c.

4 Ceterum, quod dicitur: In vnum locum; vnum debemus accipere, nôn numero, ſed ſpecie; Etenim non mare vnum dumtaxat in mundo eſt; ſed multa multis terræ tractibus ſeparata; quæ tametſi ferè omnia, cum oceano aliqualiter coniungi videantur; extat nihilominus mare Caſpium vndique concluſum, & item in Palæſtina, circa regionem olim Sodomorum, & Gomorrhæorum, mare illud in quo influit Iordanes, quod ſcriptura vocat Salſiſſimum, quodque pariter ab oceano penitus ſeiunctum eſt. quemadmodum, & lacus plurimi, in diuerſis terræ partibus, qui nullam habent manifeſtam cum oceano coniunctionem; niſi forte per occultos, ſubterraneoſque meatus, per quos etiam aquæ maris, iterum ad fontes, ac flumina redeunt, iuxta illud Eccleſiaſtæ capitulo primo verſic. ſeptimo: Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. Quare quod dictum eſt: Congregentur aquæ in vnum locum] idem ferè eſt, ac ſi dixiſſet, Congregentur aquæ in loca vnius generis, videlicet humiliora. quod etiam aperte indicant verba, quæ paulo poſt ſubduntur: Congregationeſque aquarum appellauit maria:] non enim dicit congregationem; ſed congregationes aquarum: neque (inquit) appellauit mare; ſed maria; vt non vnum tantum; ſed multa vnius ſpeciei loca, ſeu receptacula aquarum; à Deo facta eſſe declararet. *Quid ſignificet illud, in vnum locum.*

5 Ex ſupra dictis inferri poteſt, aquas ab hoc die mundi tertio, non amplius efficere propriam ſphæram terræ proximam, ac ſuper extenſam, eamque multo maiorem, ſicut prius. Neque etiam verum eſſe quod multi, alioqui magni nominis Doctores, ſenſere, nimirum ipſas aquas, vt minorem terræ locum occuparent, ad præceptum Domini, in maximam intumuiſſe altitudinem, ita vt etiam nunc, longe ipſa terra, altiores ſint? Nam cum omnia flumina, quæ per inferiores terræ partes ſemper ad ima decurrunt, tandem intrent in mare, vt ait Eccleſiaſtes capitulo primo verſiculo ſeptimo, neceſſe eſt ipſum mare, non modo non celſius, ſed multo ipſa terra humilius eſſe. Nec obſtant multa ſcripturæ teſtimonia, à præcitatis Auctoribus adducta, quæ oppoſitum confirmare videntur; qualia ſunt, illud Prouerb. capitulo octauo verſiculo vigeſimonono: Legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos. Et Ierem. capitulo quinto, verſiculo vigeſimoſecundo: Qui poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit, & commouebuntur, & non poterunt, & intumeſcent fluctus eius, & non tranſibunt illud. Et Iob capitulo 38. verſiculo octauo: Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de vulua procedens? & poſt pauca. Circundedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia, & dixi; hucuſque venies, & non procedes amplius; & hic confringes tumentes fluctus tuos. Et Pſalm. 103. verſiculo nono. Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram. Ex quibus, alijſque huiuſmodi locis videtur, aquas vſque adeo ſuper altitudinem terræ elatas eſſe, vt niſi diuina virtute continerentur, facile, naturaliterque poſſent iterum ſuper ipſam confluere, totamque obruere. Sed non ita eſt. Nam etſi naturales inclinationes creaturis irrationabilibus, vel etiam inſenſibilibus à Deo inditæ, in ſcripturis ſacris interdum appellentur leges (nimirum non eſſentialiter, ſed quaſi participatiue, vt optime declarat B. Thom. prima ſecundæ, quæſtione 90. articulo primo ad primum) nihilominus implicat dicere, *Aquas nõ eſſe terra altiores.*

vel arbitrari, eiuſmodi leges, naturalibus rerum inclinationibus perpetuo aduerſantes, fuiſſe datas. Quare ex eo quod locis citatis, legimus Deum poſuiſſe legem, terminoſue, aut præcepta aquis, ne tranſirent fines ſuos; non debemus inferre, quod eas perpetuo miraculo, & contra propriam ipſarum naturam, eleuatas contineat, ne ad ima fluere valeant; ſed quod eas in inferioribus terræ partibus collocauerit, vnde eleuari, cum graues ſint, & exire non poſſint. Sequitur 6
item ex his quæ hactenus dicta ſunt, vanam omnino, erroneâque vel potius, vt ſic loquar, chimericam eſſe illã Pauli Burgenſis opinionem, quam in additione prima ſuper cap. primo Geneſ. latius explicare conatur, vbi ſuadere contendit, Oceanum facere veluti propriam aquæ ſphæram, interſecantem ipſum terræ globum, eo modo, quem figura hic in margine poſita, refert.

Nam præterquam quod rationibus etiam proxime adductis facile reprobari hæc poſitio poteſt; euidenter quoque reſfellitur à Mathematicis, ſeu Coſmographis; inter quos non deſunt, qui manifeſtiſſimis probant argumentis, terram eſſe longe maiorem aqua; præcipuè vero Alexander Piccolominus, qui de hac re integrum egregiumque volumen à ſe Italicè ſcriptum edidit. omnes vero fatentur, ex aquis, terriſq; mira varietate, vt prædictum eſt, inter ſe diſtinctis, fieri globum vnum ſphæricum, cuius centrum idem eſt cum centro totius mundi. Porrò rotunditatem huius globi, & memoratam quoque eius varietatem, etiam experimento didicerunt, qui per longas, ac ferè immenſas nauigationes, ad partes mundi prius incognitas, non procul à noſtris temporibus, peruenerunt. Hi namque cum ex Hiſpanijs, occaſum verſus, diu ad modum nauigantes, curſum ſolis quodammodo imitati, per hemiſphærium huic noſtro ſuppoſitum, ad orientales inſulas, regioneſque appuliſſent, ab his numquam retrocedentes, ſed ſemper recta via, occidentem verſus, ad anteriora tendentes, tandem toto terrarum orbe circulariter emenſo, trium annorum ſpatio, ad idem Hiſpaniarum littus, vnde diſceſſerant, reuerſi ſunt; vt ex noui Orbis Hiſtorijs manifeſtum eſt.

Quomodo terra dici poſſit die tertio creata.

Ex eo autem, quod in ſacro textu dicitur: Et appareat arida: clare colligi poteſt, terram non fuiſſe in hoc tertio die factam, vt non nulli crediderunt; ſed cum 7
fuiſſet à principio creata ſub aquis, vt ſupra dictum eſt; poſtmodum in hac die, recedentibus aquis, remanſit ſparſim magna ex parte diſcooperta, & eatenus in ſuperficie exſiccata, vt commode poſſet herbas, plantaſque producere. Niſi forte intelligamus terram die tertio eſſe creatam, ideſt perfectam, & abſolutam, in ea forma, & figura, quam modo videmus, videlicet adeo inæqualem, vt partes eius humiliores plenæ ſint aquis, altiores vero, quæ ab ipſis eminent aquis, partim adhuc etiam magis aſcendant in montibus, & collibus; partim deſcendant in campis, & vallibus, vt habemus in Pſal. 103. verſiculo octauo; varijſque fluminibus irrigatæ, diuerſi generis plantas, ad vſus animalium hominumque producant.

De Plantarum productione.

8
Itaq; terra, ſtatim ac ab aquis, Deo iubente, denudata fuit; protulit quidem, vt diximus, omnis generis plantas, veruntamen, non naturaliter, ex virtute ſeminis in ea ſati: neque item naturaliter, eo modo quo nunc ſolet, primo paulatim eas germinare, mox per ſucceſſiua incrementa, multo temporis ſpatio, ad perfectum ſui generis ſtatum eaſdem perducere: Sed ex vi verbi Dei, illico protulit omnes herbarum, arborumque ſpecies, in ſtatu perfecto; ideſt proprijs frondibus, fructibus, ſeminibuſve, onuſtas: quod indicant ea Geneſ. verba: Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens vnumquodque ſementem, ſecundum ſpeciem ſuam. tunc enim quæ vt cumque viuunt, perfecta eſſe dicuntur, quando poſſunt generare ſibi ſimile, vt habemus ex Ariſtot. libro quarto Metheor. Atque hæc inſtantanea, vt ita dixerim, plantarum productio, antequam naturaliter ſingulæ ex proprijs ſeminibus oriri cæpiſſent in terra, tunc potiſſimum neceſſaria fuit; vt poſſet illico ſuppeditari cibus homini, & ceteris animantibus paulo poſt creandis. Non tamen veriſimile eſt, eodem tempore, in omni terrarum plaga, eandem perfectam plantarũ productionem eſſe factam: ſed tantũmodo in his terræ tractibus, in quibus

tunc

tunc conueniens huiuſmodi plantis anni conſtitutio, nimirum vbi ver, æſtasve, aut autumnus aderat. Nam in partibus ad Arcticum,ſiue ad Antarcticum magis vergentibus, vbi tunc hiems erat; quidam putant arbores ſine folijs, floribus, & fructibus, aridas fuiſſe productas, vt eſſe ſolent tempore hiemis: ſed ne cogamur dicere, prima Dei opera alicubi fuiſſe imperfecta, & aliquandiu ſic permanſiſſe; fortaſſe melius eſt, ponere, in talibus locis, plantas non actu, ſed potentia, in ſuis nimirum duntaxat cauſis, eſſe procreatas; ac poſtea congruis temporibus,naturaliter natas,auctaſq; , & ad perfectum fuiſſe productas; non enim ait ſcriptura,omnes vbique terrarum plantas, vno, eodemque tempore, a Deo eſſe factas; ſed Deum feciſſe tertio die omnia plantarum genera; videlicet in locis, ad quæque earum ferenda, accommodatis; ideſt, neque aut nimio rigore, aut extremo calore, ariditateq; inhabilibus, cuiuſmodi etiam hodie plura reperiri, & ſine plantis eſſe certum eſt.

9 Neque hic dubitandum eſt de Roſa,num ab initio facta ſit, vt modo eſt, cum ſpinis; & de aliarum ſpinarum,ac tribulorum; & item venenatarum plantarum productione; num hoc die facta fuerit; vel potius poſt Adæ peccatum; in pœnam ſcilicet ipſius. Etenim quemadmodnm conſtat,peccatum primi parentis, non mutaſſe naturales hominũ proprietates; ſic nec roſæ, aliarumue rerũ. Et ratio dictat oportuiſſe, ad perfectionem vniuerſi, omnes herbarum,arborumque ſpecies,hoc die eſſe factas; ſicuti poſtea, die quinto, omnia animalia aquatica; ſexto verò, cuncta terreſtria, condita ſunt; inter quæ pariter multa hominibus noxia, reperiri certiſſimum eſt. Quod ſi in primis, ſex dierum, Dei operibus, tot plantarum,animantiumque differentiæ defuiſſent, quomodo cuncta,quæ fecerat,valde bona & perfecta,dici potuiſſent? Itaque,quemadmodum Deus,antequam animalia,homineſq; procrearet, plantas producere voluit bonas, vt eſſent illis in cibum; Sic præuidens ipſius hominis caſum, in præuaricationis eius pænam, produxit roſam cum ſpinis, herbasq;& animalia noxia, quæ homo, ſi non peccaſſet, certo dignoſcere,ac varijs modis,ſine vllo incommodo, deuitare potuiſſet; & nihilominus etiam poſt peccatum, eidem in multis vſui eſſe poterant, vt patet de Theriaca, quæ vtiliter ex noxijs animalibus, ſimplicibus q; componitur. *De Plantis homini noxijs.*

10 De his vero herbarum, ſeu plantarum generibus, quæ non ex ſemine aliquo,ſed ex quadam putredine, certis præcipue temporibus, ac locis, tam in terra, quam in paluſtrium aquarum ſuperficie, generari videmus; cuiuſmodi ſunt tubera, & boletorum plura genera, & agaricus, aliaque huiuſmodi, quæ ſiue e terra, ſiue ex arborum truncis, vel etiam ex quodam genere petrarum in locis vliginoſis poſito, paulatim erumpere conſpiciuntur; Et herba item illa, quam Muſcum vocant, aliæq; non nullæ; quæ pariter ſuper arborum cortices, ac tectorum tegulas, naſcuntur: & lens paluſtris, quæ in ſtagnis aquarum oritur, & ceteræ huiuſmodi. (Quid enim mirum eſt ex putri materia plantas gigni, cum ex eadem, animalia quoque generari,quæ plantis longe perfectiora ſunt, in confeſſo ſit apud omnes?) De his inquam, & item de arboribus illis,quæ mediam quãdam naturam ſortitæ videntur,inter duas diuerſi generis plantas; cuiuſmodi ſunt quæ Nuces perſicæ dicuntur, & Pira cotonea, & Piralimonia, & Limonia citria, & huiuſmodi ſexcẽta alia; quarum poma, mediam certe figuram, ſaporem, ac naturam redolent, inter binos, quos referunt diuerſi generis fructus: quæ (ſi verum eſt quod fertur) non à natura, ſed potius hominum induſtria, ab occulto quodam inſerendi, ſeu radices, ſeminaue commiſcendi, aut alterandi, artificio, ſolis quibuſdam hortorum cultoribus cognito, primam originem duxiſſe creduntur: Proculdubio, ſi de his, & ſimilibus quæratur, num eodem die creata ſint, quo ceteræ plantæ; idem penè iudicium ferri poterit, quod de Animalibus ex putri materia ortis, vel ex commiſtione diuerſarum ſpecierum generatis, infra ſub die mundi 6.nu. 1. dicemus. *De Plantis quæ ex putri materia arteue naſcuntur.*

11 Porrò differentias plantarum, quæ penè ſunt innumerabiles, & vires earum,multi diligenter indagare, ſcriptiſque mandare conati ſunt: ſed quemadmodum contigit ceteris rerum naturalium ſcriptoribus, puta his, qui de ſtellis, de Animalibus, de foſſilibus, & huiuſmodi alijs ſcripſerunt; minus eſt quod ipſi, ſummo labore, ſtudio, & induſtria, conſequi potuerunt; quàm quod eos præterit: tanta eſt, *Plantarũ differentiæ uireſq*

ſummi illius rerum conditoris in vnoquoque genere virtus, affluentia, & varietas; atque humanæ mentis imbecillitas; vt non modo vniuerſaliter; ſed etiam in vnaquaque facultate, veriſſimum illud ſit quòd Philoſophorum præcipui faſſi ſunt, nimirum, maxima pars eorum, quæ ſcimus; minima eſt eorum, quæ ignoramus.

De foſſilium generibus. Eodem tertio die, in quo diximus terram a Deo ſuam poſtremam accepiſſe perfectionem; probabile admodum eſt, creata quoque fuiſſe in viſceribus eius cuncta metallorum, ac mineralium, omniumque foſſilium genera; tametſi de his Moyſes nullum verbum fecerit, ſiue quia hæc nullum naturæ eſſendiue gradum, ipſa terra; ceteriſque rebus omnino inanimatis, ſublimiorem haberent; ſiue quia vocabulo terræ, cuncta quæ intra ipſam naturaliter gignuntur, comprehendi maluerit: alioqui etiam reconditas ventorum, nubium, pluuiæ, niuis, pruinæ, grandinis, tonitruorum, ac fulminum, quæ in aere generantur, origines deſcripſiſſe debuerat; & ſi quæ alia, in alijs fiunt elementis. 12

De Paradiſo terreſtri. Eodem item die (vt eſt opinio Doctorum communior) quando ſcilicet produxit in vniuerſo orbe omnis generis plantas eo modo, quo ſuperius declaratum eſt; hortum quoque quendam peculiarem, amæniſſimum, ac delicioſiſſimum, Dominus cōdidit, arboribus pulcherrimè conſitum, ac ſuauiſſimorum fructuum vbertate refertiſſimum, qui communiter dicitur Paradiſus terreſtris; de quo Geneſ. cap. 2. in editione vulgata legimus: Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis a principio, in quo poſuit hominem. &c. ex quo loco B. Hieronymus in lib. traditionum Hebraicarum in Geneſ. ponderans illa verba-A principio-colligit, Paradiſum factum fuiſſe ante cælum, & terram. Verum ſi non de Paradiſo ſpirituali, qui eſt vita æterna, parata ante mundi conſtitutionem; ſed ad litteram de Paradiſo terreſtri loquitur S. Hieronymus, neceſſe eſt, ipſum intelligere voluiſſe, ante cælum, & terrā; ideſt priuſquam perfecti eſſent cæli, & terra, & omnis ornatus eorum; quòd non die tertio; ſed ſexto expleto, factum eſſe certiſſimum eſt; quandoquidem, quarto die, Cæli ſideribus, quinto autem, & ſexto, terra animantibus exornata fuere. Conſtat autem illud-A principio-magnam habere latitudinem; & non eſſe neceſſario referendum ad initium primi diei; ſed ſufficere, vt poſſit referri ad vnum ex primis ſex diebus, commodius verò ad tertium: nam ratio ſuadet, ipſum Paradiſum fuiſſe plantatum ante hominis creationem, & eodem tempore quo primum ceteræ plantæ ſunt conditæ, vt iam dictum eſt. Quare, arbitror, toto cælo aberrare eos, qui putant ipſum fuiſſe factum poſt plaſmatum hominem. Maxime verò demiratus ſum Genebrardum, qui in ſua Chronologia aſſeruit, Deum plantaſſe hunc Paradiſum, ſecundo die: cuius ſententiæ profecto animus refugit aſſentiri. Quoniam tunc terra vndique operiebatur fluctibus; non enim diuiſæ ſunt aquæ, ita vt apparere poſſet arida, niſi die tertio; & conſequenter, non potuit terra prius producere plantas, oleraq; virentia, cum fructibus, ac ſeminibus ſuis; quibus conſtat, hortum illum fuiſſe conſitum. Et præterea ſequeretur, plantas ante diem tertium eſſe productas, quòd manifeſtò ſacræ repugnaret hiſtoriæ. 13

Quando fuerit conditus.

Quæ de Paradiſo terreſtri ſcriptura tradiderit. Ceterum, ex vulgato ſacræ ſcripturæ textu, nil aliud de hoc Paradiſo habemus, niſi quòd produxit in eo Dominus omne lignum pulcrum viſu, & ad veſcendum ſuaue; & in medio eius poſuit duas arbores, quarum altera lignum vitæ; altera lignum ſcientiæ boni & mali appellata eſt; & quòd a fluuio quodam poterat irrigari, qui per eundem locum pertranſibat; & inde poſtea diuidebatur in quattuor capita ſeu flumina; quorum primo nomen erat Phiſon, qui lambit terram Heuilath, vbi naſcitur aurum optimum, & Bdellium, & lapis Onychinus. Secundo Gehon, qui circuit omnem terram Æthiopiæ, & tertio Tygris, qui vadit contra Aſſyrios. Et quarto Euphrates. Poſtremo, quòd poſtea Dominus in Paradiſum tranſtulit Adamum, vt operaretur, & cuſtodiret illum. 14

Quæſita quædā de Paradiſo terreſtri. Verum enimuerò, circa ea quæ breuiter tangit Moyſes de Paradiſo terreſtri, multa quæri poſſunt; primo an ipſe prædictorum quattuor fluminum origines, curſuſque notauerit prout reperiebātur tēporibus ſuis, quando ſcilicet Geneſim deſcribebat; vel potius, prout erant in exordio mundi, aut ante diluuium. Secundo num ille fluuius, qui irrigabat Paradiſum, in ipſomet ſcaturiret; an alibi oriens, ad ipſum flueret 15

ret Paradiſum, ac per ipſum pertranſiens, eumdem irrigaret. Tertio vtrũ illa quattuor flumina egrederentur de fluuio Paradiſi in ipſo Paradiſo; vel ſtatim in egreſſu fluuij de Paradiſo; an vero poſteaquam parum, aut multum proceſſerat extra Paradiſum. Quarto, quænam ſint flumina, quæ Moyſes appellat Phiſon & Gehon; & num adhuc exſtent. Quinto, quid per terram Heuilath, & per Æthiopiam accipere debeamus. Sexto, In quanam orbis plaga ſeu regione ſitus eſſet hic Paradiſus. Septimo, vtrum adhuc ſuperſit. Octauo, an omnia ligna paradiſi eſſent fructifera, & ad eſum apta. Et poſtremo quid ſentiendum ſit de duabus arboribus in medio paradiſi collocatis.

16 Vt igitur ad prædicta breuiter aliquid reſpondeamus; dicimus. Ad primum probabilius videri, Moyſen memoratorum fluminum initia, curſusq; deſcripſiſſe, prout temporibus ſuis erant, & videri poterant: alioqui vereri debuiſſet, ne a Geographis falſa probaretur eſſe eius hiſtoria; præſertim cum de immutatione a Diluuio facta, nihil ipſe meminerit. Et hoc etiam ipſius textus verba indicare videntur. Nam licet vbi loquitur de fluuio Paradiſi Geneſ. cap. 2. verſ. 10. vulgata editio verbo vtatur præterito imperfecto egrediebatur; tamen ibidem quando agit de eiuſdem fluuij diuiſione in quattuor fluminum initia, vtitur verbo præſenti. Qui (inquit) diuiditur in quattuor capita. Et eodem modo proſequitur, ſingula eadem flumina dinumerans, vbi ſubiungit: Nomen vni Phiſon, ipſe eſt qui circuit omnẽ terram Heuilath. & poſt pauca: Nomen fluuij ſecundi Gehon, ipſe eſt qui circuit omnem terram Æthiopiæ; nomen vero fluuij tertij Tygris, ipſe vadit contra Aſſyrios; fluuius autem quartus ipſe eſt Euphrates. Ecce quomodo de vnoquoque loquitur per verba de præſenti; eſt, vadit, circuit, circumit. Immo verò in textu lxx. Interprętum non ſolum vbi ſingula quattuor flumina deſcribuntur; ſed etiam vbi fit mentio de illo fluuio, a quo illa quattuor deriuantur; ſemper ponuntur verba de præſenti: ſic enim legitur: Flumẽ autem procedit ex Eden ad irrigandum Paradiſum, ꝙ inde diuiditur in quattuor initia; nomen vni Phiſon, hoc eſt ꝙ circuit totam terram Heuilath, vbi eſt aurum, & aurũ terræ illius bonum, & ibi eſt carbunculus, & lapis praſſinus. Et nomen flumini ſecundo, Gehon, hoc eſt quòd circuit totam terram Æthiopiæ. & flumen tertium Tygris, hoc eſt quòd vadit cõtra Aſſyrios. Et flumen quartum Euphrates.] Præterea in vtroque textu videmus fieri mentionem de Aſſyrijs & Æthiopibus: atqui ante Diluuiũ, neque Aſſyrios exſtitiſſe, neque Æthiopes, conſtare poterit ex his, quæ ſub anno Mũdi 1931. num. 24. 25. 26. & 50. dicentur: vbi Aſſyrios ab Aſſur filio Sem, & Æthiopes a Chus filio Cham, qui poſt Diluuium nati ſunt, prodijſſe docebimus. *De quattuor fluminum Paradiſi deſcriptione.*

17 Ad ſecundum dicimus, quòd quamuis vulgata editio videatur inſinuare, fluuium illum in ipſomet Paradiſo exoriri, illis verbis: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradiſum] ſi intelligamus eundem eſſe locũ voluptatis, & Paradiſum: Attamen, quia ex contextu lxx. Interprętum apparet, locum voluptatis fuiſſe totam regionem Edem, in cuius orientali parte, plantatus fuerat hortus, ſeu Paradiſus; propterea videtur vterque textus, ſine vllo errore, etiam in hoc ſenſu poſſe accipi, vt velit denotare, fluuium illum ſcaturiginem ſuam habuiſſe in loco voluptatis, ideſt in regione Eden; & deinceps properaſſe orientem verſus ad irrigandum in tranſitu ſuo Paradiſum. *De fluuio Paradiſi.*

18 Ad tertium reſponderi poteſt, neque ex textu vulgato, neque ex lxx. Interprętum editione, liquido haberi, quòd diuiſio illa fluuij in quattuor capita, ſeu flumina, fieret intra Paradiſum, aut in egreſſu eius, prope, aut procul, ab ipſo Paradiſo. Nam illa verba: Qui inde diuiditur &c. ad ſingulos memoratos ſenſus, adaptari cõmode poſſunt. Et quæ in eiuſmodi rebus adeo antiquis, ex ſcriptura ſacra, elicere non poſſumus; proculdubio eadem nos ignorare, ſimpliciter fateri debemus. non enim aliunde expiſcari queunt. *De eiuſdẽ fluuij diuiſione.*

19 Ad quartum. De duobus fluminibus, Phiſon ſcilicet, & Gehõ, duplex habetur opinio; altera, quæ communior eſt, putat Moyſem, per Phiſon, intellexiſſe Gangem; & per Gehon, Nilum: Quod & quidam confirmare nituntur, ex Eccl. cap. 24. verſ. 35. vbi comparatur ſapientia ipſi Phiſon, tanquam flumini omnium maximo; Et Ierem. cap. 2. verſ. 18. vbi loco eius quod editio vulgata vertit: Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam] In lxx. Interprætibus legimus: vt bibas aquam Ge- *De Phiſõ & Gehõ*

hon. Quæ opinio (vt ex ſequentibus innoteſcet) non videtur poſſe ſuſtineri; niſi ſupponamus Moyſem deſcripſiſſe quattuor illa Paradiſi flumina, pro vt ante Diluuium, non autem ipſo Moyſe viuente exſtabant; Quod tamen nos ſupra num. 16. refutauimus. Altera opinio, eſt eorum qui credunt, quod licet forte locis citatis, per Phiſon, & Gehon ſcriptura ſacra intellexerit Gangem, & Nilum; non tamen in Geneſ.cap.2. Quoniam ibidem perſpicue dicitur, quod Phiſon, & Gehon, ab vno eodemque amne exoriebantur. Atqui Ganges, & Nilus, a partibus Mundi adeo ab inuicem remotis, ac penè oppoſitis; ſuas ducunt origines; vt nullatenus ab vno, eodemque amne deriuari poſſe videantur. Siquidem Ganges ab Indiæ regionibus ad aquilonē vergētibus oritur; Nilus verò ab extremis ferè terminis Africæ auſtralibus: Niſi ſupponere velimus, Nili, Gangiſque alueos, & fontes, Diluuij temporibus, ad diuerſas poſtea regiones fuiſſe tranſlatos. Itaque exiſtimant ſecundæ huius opinionis ſectatores, fieri poſſe, vt quamuis forte olim, Ganges & Nilus, nuncuparentur, Phiſon & Gehon; nihilominus, hæc eadem nomina, duobus quoque alijs fluminibus alibi exiſtentibus communia fuerint: Quod non eſt improbabile; quandoquidem conſtat non ſolum aliquot flumina, ſed & diuerſas vrbes, & pagos, & regiones, & loca, eandem nominis appellationem fuiſſe ſortita. Ceterum, an memorata duo flumina, Phiſon videlicet & Gehon, in ſecundo ſenſu accepta, ideſt quatenus a Gange, & Nilo diuerſa, hodie reperiantur, incertum eſt. Quare cum videamus Ethnicos ſcriptores, de Euphrate & Tygri, ſæpius, tanquam de fluminibus inſignioribus, meminiſſe; De reliquis verò duobus Phiſon ſcilicet & Gehon, nihil prorſus: veriſimile admodum videtur, quòd tempore Moyſis, vt infra num. 23. dicemus, ex Euphrate Tygrique in regione Eden pariter copulatis, efficeretur fluuius ille Paradiſi, qui poſtea in quattuor capita, ſeu flumina diuidebatur; quorum duo, priorum Tygris videlicet & Euphratis, nomina retinerent; duo autē reliqua, Phiſon, et Gehon, nuncuparentur: Procedente verò tempore, vt fit in alijs fluminibus, ob varias eorum reuolutiones aut aliqua alia de cauſa, Tygris, & Euphratis oſtia paulatim magis dilatari, ipſius verò Phiſon, & Gehon, ſenſim occludi cæpiſſe; ac tandem eorum alueos, vel omnino exaruiſſe, cunctis ipſorum aquis ad Tygrim, & Euphratem deuolutis; Vel, ſi adhuc Phiſon & Gehon, extare conceſſerimus, illos deinceps adeò exiles, atque in hominum opinione obſcuros eſſe redditos, vt mirum non ſit, ſi ab Ethnicis ſcriptoribus non ſint memorati. Quamuis forte verius, tutiuſve dicere poſſimus, non ſolum duo hæc flumina, Phiſon ſcilicet, & Gehon, poſtmodum omnino fluere deſijſſe; ſed inſuper totā prædicti fluuij quadripartitam diuiſionem, hodie penitus eſſe ſublatam. Nam Tygris, & Euphrates, ex quo ſemel in ingreſſu Chaldææ, hoc eſt aliquanto ſupra Ciuitatem nomine Bagdet, in antiquæ Babyloniæ ruinis fabricatam, in vnum coire incipiunt; exinde ſimul per eundem vnum alueum, in Mare Perſicum exonerantur; quemadmodum videre eſt in nonnullis Geographorū Tabulis; & refert Ioan. Boterus in ſuis Relationibus vniuerſalibus Italicè conſcriptis, parte 1. lib. 2. vbi diſſerit de Chaldæa.

Ad quintum, videlicet, de terra Heuilath, & Æthiopiæ; ſub hac diſtinctione reſpō 20
deri debet. Nā ſi vera eſſet opinio aſſerentium; Moyſen vocabulo Phiſon; ſignaſſe Gangem, & nomine Gheon, Nilum; proculdubio oporteret, per terram Heuilath, quam Phiſon lambit, accipere aliquam Orientalis Indiæ regionem hoc nomine appellatam: & per Æthiopiam, quam circuit Gehon, illam quæ in Africa eſt, & hodie ſub Presbyteri Ioannis, ſeu Abiſſinorum Imperio manet, vt teſtatur Abraham Ortellius in ſuo Orbis Theatro, tabula 4. & 99. Si verò Phiſon, & Gehon, a Gange, & Nilo diuerſa ſunt, vt altera habet opinio; conuenienter admodum poſſumus (ꝙ etiā admonet Pererius) per Heuilath, accipere regionem illā olim inter Aſſyriā, & Ægyptū poſitam, cuius fit mentio Geneſ.cap.25. verſ.18. vbi de Iſmaele dicitur, quòd habitauit ab Heuila, vſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum, introeuntibus Aſſyrios. & lib.1. Reg.cap.15.verſ.7. legimus. Percuſſit Saul Amalec, ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ eſt è regione Ægypti. Item per Æthiopiam, non illam exiſtentem in Africa, quā ad occidentem eluit Nilus; ſed aliam, olim non longe ab Euphrate ſitam; quæ erat etiam confinis Arabiæ; nec multum quoque a Palæſtina diſtare videbatur, vt manifeſte colligitur lib.2.Paralip.cap.21.verſ.16. vbi hæc verba habentur: *Suſcitauit ergo*

Domi-

Dominus contra Ioram, ſpiritum Philiſthinorum, & Arabũ, qui confines ſunt Æthiopibus. Et hos puto eſſe illos, qui cum Zara eorum Rege, venerant contra Iudam decies centena millia, quos, Deo bene iuuante, percuſſit Aſa Rex Iuda, vt deſcribitur 2.Paralip. cap.14. Non enim probabile eſt, tantã Æthiopum multitudinem, vſque ab remotiſſimis Abyſſinorum regionibus, veniſſe contra Iudã: neque Moyſen, ex tam longinqua, ſed magis ex proxima aliqua regione, duxiſſe vxorem illam, quæ Numer.cap.12.dicitur Æthiopiſſa.

21 Ad ſextum, vbinã eſſet Paradiſus terreſtris, dicimus; primo reijciendam eſſe opinionem illam, quæ Ioſepho tribuitur, exiſtimantem Paradiſi terreſtris nomine, totam hanc terram debere intelligi, & illam item, quæ putat, extra ipſam terram ab hominibus habitatam, hoc eſt vltra vaſtiſſimum Oceanum, fuiſſe conditum Paradiſum: huiuſcemodi namq; opinionibus aduerſatur ſcriptura ſacra, vt probe oſtendunt Cardinalis Bellarminus, & Pererius locis infra citandis, vbi etiam optime refellunt illorum ſententiam, qui prope Lunæ globum, terreſtrem Paradiſum poſuere. Secundo dicimus ex ſacra hiſtoria, ſi ſequamur textum vulgatæ æditionis, ſciri non poſſe in quanam mundi parte Paradiſum hunc Deus plantauerit: quia Geneſ. cap. 2. vbi de hoc agitur, nulla fit mentio regionis, ſeu loci particularis in quo fuerit plantatus; ſed tantummodo tangitur tempus, generaliter illis verbis: Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis a principio] & poſt pauca; locus item, cum ſola voluptatis circunſtantia, ſignatur, vbi ſubditur: & fluius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradiſum. Qua narratione, illud ſolum exprimitur, quòd locus ille erat delicioſus; ſed vbinam eſſet, ſubticetur. At ſi ſequamur textum lxx.Interprętũ, qui loco citato ſic habet: Et plantauit Deus Paradiſum in Eden, ad Orientẽ &c. Et paulo poſt: flumen autem procedit ex Eden ad irrigandum Paradiſum. proculdubio poſſumus colligere, Paradiſum fuiſſe plantatum in plaga orbis orientali; & in regione quæ hebraicè dicebatur Eden; ſeu (vt aliqui exponunt) in parte orientali ipſius regionis Eden, quam ad orientem, reſpectu Paleſtinæ, fuiſſe ſitam, ex inferius dicendis apparebit. Et licet non ſim neſcius, hanc vocem Eden ſignificare delicias; & non nunquàm abſolutè pro loco voluptatis, ſeu delicioſo poſſe accipi; illud tamen perſpicuum eſt, etiam in ſacris libris, pro nomine proprio loci, ſeu regionis ſic appellatæ vſurpari, vt patet Geneſ.cap.4.verſ.16. Ezechielis cap.27.verſ.23.lib.4.Reg.cap.19.verſ.12.& Iſai.cap.37.verſ.12. Et probabile admodum eſt, eandem vocem Eden, etiam Geneſ.cap.2.pro regione oriẽtali ſic dicta, ſumi debere, quemadmodum proculdubio ſumitur in cap.4.eiuſdem libri, vbi dicitur: qnòd egreſſus Cain a facie Domini, habitauit profugus in terra ad orientalem plagam Eden. nam cum in vtroque Geneſ.capite, adiungatur particula illa-Ad orientem-ſeu (quòd idem eſt)-ad orientalem plagam,-vtique datur intelligi, vocem illam Eden, vtrobique in eadem ſignificatione fuiſſe acceptam, vt clarius lxx.Interpræcs expreſſerunt. Nec propterea ſequeretur abſurdum, quod hinc deducit Cardinalis Bellarminus; nempe Caino datum fuiſſe pro exilio Paradiſum: quia reſponderi poteſt, vel regionem illam fuiſſe adeo longe, lateq; extenſam, vt in ea procul admodum a Paradiſo exſulare potuerit Cainus: vel Cainum non proprie in Eden exſulaſſe; ſed (vt magis apertè tradit textus lxx. Interpræτum) in Neel, contra Eden, ideſt in alia regione, quæ poſita erat contra Eden. *Vbi nam eſſet Paradiſus terreſtris.*

22 Vtrum vero regio illa, quia erat valde delitioſa, iccirco denominata ſit Eden, ꝙ delicias ſeu voluptatem ſignificat: an è conuerſo, ideo vox Eden poſtea cæperit pro voluptate, & delicijs, vſurpari; quoniam olim fuerit nomen loci delicioſi, ac voluptuoſi; quemadmodum aliqui credunt, vocem Iubilationis, ideo iucunditatem denotare, propterea quòd deducta ſit a Iubal filio Lamech, qui fuit vir Iubiloſus, & iucũdus; pater ſcilicet canentium cithara, & organo, vt legimus Geneſ. cap.4. verſ.21. Reſpondere poſſumus, hanc dubitationem eandem ferè eſſe cum illa, qua quæritur; vtrum nomina, ſeu vocabula prius ſuas habuerint ſignificationes proprias, impoſitaque ſint rebus, pro ut ipſarum naturis congruere aptius videbantur, quòd Platonicis placuiſſe creditur: an è contrario, nomina ipſa, ſeu vocabula, indifferenter, & ad placitum olim impoſita rebus fuerint, vt ſenſiſſe videntur Peripatetici, & veriſimile eſt accidiſſe in diuiſione linguarum: poſtea verò a rerum naturis, ſuas acceperint ſignifica- *De nominum impoſitione.*

gnificationes,atque etymologias. Sed quidquid ſit de hac quæſtione,quam hic plenius diſcutere, ad rem non pertinet: dicimus iuxta ſacram hiſtoriã, in exordio mundi,nomina primo fuiſſe impoſita rebus ab Adamo,qui cum pro ſapiẽtia ei diuinitus tradita, rerum naturas, vocumq; ſignificationes optime dignoſceret; conuenientia ſingulis rebus nomina accommodauit; vt innuitur Geneſ. cap.2.verſ.19.vbi dicitur, quòd iccirco Deus adduxit animalia ad Adamum, vt videret quid vocaret ea: ideſt vt conſideraret quæ nam ſingulis nomina magis congruentia imponeret. & ſtatim ſubditur: Omne enim quòd vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius. & paulo poſt,videlicet verſ.23. legimus, quòd Adam vocauit nomen vxoris ſuæ Virago,quia inquit, de viro ſumpta eſt. Igitur vt ad rem redeamus, reſpondere poſſumus quæſito dicentes; credibilius eſſe, Adamum ideo appellaſſe locum illum Eden, quòd delicias ſignificabat, quia iudicauit nullum aliud nomen magis conuenire ipſi loco,quem videbat ſupra modum eſſe delicioſum. Et hæc obiter dicta ſint.

Vbi fuerit regio Edẽ

Si quis autem ad huc curioſius percunctetur, vbinam fuerit dicta regio Eden, dicimus probabiliter credi poſſe, eam fuiſſe vbi nunc eſt Meſopotamia, aut non longe ab illis partibus; illæ etenim regiones,proprie in ſcriptura Sacra orientales appellãtur; & ſunt primæ,quæ a priſcis illis hominibus habitari cæperint,vt optime probat Pererius loco inferius citando; & præterea Ezechiel loco ſup. adducto, inter negotiatores Tyri,iungit habitatores Eden, cum habitatoribus Charam, ſeu Haran; quã eſſe in Meſopotamia cõſtat Geneſ.cap.28.verſ.5. & 10.item Iſaias vbi ſup.inter gentes, ac regiones, a Regibus Aſſyriorum domitas, connumerat Eden & Haran, innuens non valde eas ab inuicem diſtare. Neque verò huic opinioni officit, quod ibi nullus ex quattuor Paradiſi fluminibus, oriri comperiatur: neq; etiam quòd illæ regiones, non adeo ſint temperatæ, ſicuti dicitur fuiſſe regio Paradiſi, in qua homines nudi, ſine vllo nocumento morabantur, vt patet Geneſ.cap.3.verſ.7. Ad primũ enim dupliciter reſponderi poteſt. Nam ijs qui putant, per Phiſon & Gehon debere intelligi Gangem & Nilum; reſpondere poſſumus,capita,alueoſque prædictorum fluminum, Diluuij tempore, fuiſſe immutatos, vt ſupra tactum eſt, & mox nu. 28. plenius explicabitur: ijs autem, qui Phiſon & Gehon, diuerſa a prædictis flumina, eſſe exiſtimant; ſatisfieri poterit, ſi dixerimus,eſſe ſatis credibile, quòd temporibus Moyſi, Euphrates & Tygris, multo ſuperius, quam nunc: ideſt longe ſupra Chaldæam in ipſa tamen regione Eden,quam valde amplam fuiſſe diximus,iungerentur; ac ſimul per eundem alueum, ad locum vbi plantatus fuerat Paradiſus, defluentes, vnicum efficerent fluuium, qui deinde in quattuor diuideretur, quorum duo priora, quæ ab occidentali parte fluebant, Phiſon & Gehon, appellarentur; reliqua verò duo,quæ per plagas magis orientales pertranſibant, propria Tygris & Euphratis nomina retinuerint: paulatim autem ſuccedentibus temporibus, & eiuſdem fluuij innundationibus; ceteris oſtijs limo, arenaue, occluſis, nunc tandem per vnicum alueum quattuor illa flumina in ſinum Perſicum deuoluantur; vt ſupra probatum eſt ita hodie reperiri:quod nemo mirari debet, cũ ſæpiſſime videamus alibi quoque maximas fieri huiuſcemodi fluminum mutationes. Ad ſecundum, de illa aeris temperie, quam ponũt Doctores in Paradiſo terreſtri;ſcilicet quòd ibi eſſet ver perpetuũ, nulla frigora, nulli æſtus, nullæ pluuiæ, neque nubes, neque niues, grandineſve, aut aliud quid huiuſmodi: hæc inquam loci illius amænitas; vel cõparatiue ad alias mundi partes accipienda eſt;ita vt reliquis omnibus, Paradiſi regio temperatior fuerit; quòd etiam de ipſa Meſopotamia, & regionibus ei proximis dici poſſe videtur: vel ſi omnimodam, perfectiſſimamque aeris temperiem, in Paradiſo manſiſſe velimus; neceſſe eſt dicere: eam non omnino naturaliter, ſed præter ordinarium naturæ curſum, tunc temporis, Deo ſic diſponente,accidiſſe; naturaliter namque nulla eſt orbis pars,in qua non ſit aliquando aliquis,vel modicus,caloris,aut frigoris, humiditatiſue,aut ſiccitatis exceſſus: potuit tamen Deus, ex ſpeciali quadam ſua prouidentia,& priuilegio, per ſecundas cauſas,præſertim verò varia, certis tẽporibus, ventorum immiſſione, locum illum ab æſtu, & frigore,& item a pluujs,& ariditate, omnino præſeruare; atque hoc pacto, temperatiſſimum atque amæniſſimum reddere: ſicuti enim aliquando in media hieme accidit, flante auſtro,aerem tepeſcere; & media æſtate, flante aura frigidiori, æſtum temperari; eodem modo,etiam in Paradiſo 23

diſo terreſtri, potuit ex diuina diſpenſatione, amænitas perpetua produci & conſeruari, donec tandem Deo placuit, locum illum diluuio penitus abolere. Quod autem, modo iam expoſito, aeris temperies in Paradiſo terreſtri produceretur; colligi etiã poſſe videtur ex illis verbis, quæ habentur Geneſ. cap. 3. verſ. 8. Cum audiſſent vocẽ Domini Dei deambulantis in Paradiſo, ad auram poſt meridiem, &c. Quid eſt enim dicere ad auram poſt meridiem? niſi quoquomodo inſinuare, quòd Deus illam diei partem, quæ naturaliter calidior eſſe ſolet, aura ſuaui, ad temperiem reduci curabat. Facile igitur ex his ſolui poterunt Cardinalis Bellarmini argumenta, quibus probare nititur, fieri non poſſe, vt Paradiſus fuerit in Meſopotamia, aut non longe ab ea, quia regiones illæ, non ſunt omnino temperatæ, & diluuium non potuit aerem loci vbi fuerat Paradiſus immutare; & quia ibi non oriuntur quattuor flumina Paradiſi.

24 Erat ſeptimum quæſitum, an adhuc exſtet iſte Paradiſus; quòd quidem eſt valde dubium; ſunt enim de hac re duæ, prorſus inter ſe contrariæ, opiniones; altera quæ aſſerit exſtare, ſed vbi ſit neſciri; altera quæ putat ipſum fuiſſe in Meſopotamia, ſed ab aquis Diluuij eſſe ſubuerſum. Vtraque harum opinionum, neceſſe eſt vt ſupponat aliquòd miraculum. Nam ſi cum reliqua terra, diluuio obrutus fuit Paradiſus; oportet quod tũc Henoch (quem conſtat ante diluuij tempora de communi hominũ cætu fuiſſe tranſlatum, & adhuc etiam viuere) miro quodam modo fuerit alicubi præſeruatus: ſi vero nunc quoque manet Paradiſus; proculdubio conſequens eſt, ipſum mirabiliter ab diluuij aquis fuiſſe protectum: repugnat enim aeris clementiæ, & bonitati, quam Sancti Patres in eo poſuere; dicere ipſum in altiſſimo quodam terræ loco ſitum, vbi naturaliter aquæ diluuij pertingere non potuerunt. Nam quæ admodũ altiora ſunt loca, quo mediæ regioni aeris ſunt viciniora, eo etiam ſunt frigidiora, & humanæ habitationi magis incommoda.

An adhuc exſtet Paradiſus terreſtris.

25 Poſteriorem ſententiam nimirum quòd Paradiſus diluuio interierit; quæ fuit quorundam recentiorum, nempe Auguſtini Eugubini, Hieronymi Oleaſtri in Geneſ. Frãciſci Vatabli in annotationibus ad cap. 2. Gene. Et Cornelij Ianſenij in cap. 143. ſuæ Concordiæ Euangelicæ; late admodum defendere, & confirmare conatur Pererius lib. 3. ſuorum cõmentariorum in Geneſ. vbi pluribus quæſtionibus, multa de Paradiſo terreſtri diſputat. contra verò Cardinalis Bellarminus tomo 3. ſuarum controuerſiarum, in lib. De gratia primi hominis, vbi pariter a cap. 10. incluſiue, vſque ad finem libri, de eodem Paradiſo plura diſſerit & præcipue cap. 12. 13. & 14. hanc ſecundam nititur opinionem infringere, & ſuſtinere priorem; quam dicit fuiſſe veterum Patrum Irenæi, Hieronymi, Auguſtini, Thedoreti, Bedæ, & aliorum, & & præterea omnium fere Scholaſticorum; & (quod maius eſt) videtur quodammodo defendere, eam eſſe de fide: quod ſi verum eſſet, vtique oporteret eidem, ſine vlla mentis hæſitatione, ſubſcribere: Sed quoniam id nullibi ab Eccleſia determinatum inuenimus; Et manifeſtum eſt, precitatos Doctores qui oppoſitum ſentiũt, eſſe Catholicos; ipſorumque libros paſſim, abſque vlla hæreſis ſuſpicione, admitti; tanquam a Sacris Inquiſitoribus ſubſcriptos, & approbatos: Iccirco, ſuppoſito quòd hæc ſit quæſtio ad vtramque partem diſputabilis; dicimus: priorem quidem ſententiam eſſe tutiorem; quia communior eſt, & magis recepta; nihilominus alteram etiã valde probabilem videri; præſertim ſi rationes, quæ pro ipſa faciunt, accuratius perpendantur. Cum autem hæc dubitatio adeo perplexa ſit, vt nihil certi definiri poſſe videatur; Satis eſſe duximus, potiora tantummodo quædã argumenta, quæ vtrinque afferri ſolent, hic breuiter recenſere; iudicium verò Lectori reſeruare.

26 Itaq; pro priori opinione, argui poteſt primo ſic. Diluuiũ miſſum fuit propter peccata hominum, vt clarè patet Geneſ. cap. 6. verſic. 5. vſque ad 14. ergo non videtur debuiſſe deſtruere, niſi terram habitationi hominum, poſt lapſum, deſtinatam; non autem Paradiſum terreſtrem, qui tantummodo pro hominibus in ſtatu innocentiæ permanentibus, a Deo fuerat præparatus; cuius rei ſignum eſt, quòd ſtatim poſt peccatum, inde eiecti ſunt Adam & Heua; & poſita eſt cuſtodia, ne quis deinceps ex eorum progenie, tanquam peccato originali iam infecta, illuc amplius ingredi poſſet. Secundo communiter creditur, Enoch & Eliam, in proprijs corporibus degere, & in Paradiſo terreſtri commorari. legimus namque Eccleſiaſtici cap. 44. verſic. 16. Henoch tranſlatum eſſe in Paradiſum; neque videtur ibi de alio Paradiſo debere intelligi

Quod Paradiſus terreſtris adhuc exſtet.

telligi, quam de illo de quo hic loquimur; ergo ſequitur ipſum adhuc ſupereſſe. Tertio Scriptura ſacra manifeſte dicit, de Paradiſo terreſtri egredi quattuor flumina, videlicet Phiſon, Gehon, Tygrim, & Euphratem; de quibus non ſemel fit mentio in ſacris libris, tanquam de fluminibus, quæ etiam poſt diluuium reperiantur; ergo videtur, etiam ipſum Paradiſum, vnde illa exeunt, exſtare: Nulla item ratio apparet, cur diluuio Paradiſus deſtrui debuerit; neq; vſpiam legimus ipſum interijſſe. Neq; aduerſatur Scripturæ ſacræ, quod aliqua pars terræ, fuerit à diluuio præſeruata; Nam licet Geneſ. cap. 7. verſic. 19. dicatur, quod aquæ præualuerunt nimis ſuper terram, opertiq; ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cælo; attamen, in eodem capite verſ. 21. & 22. legimus quoque vniuerſos homines, & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ erat, interijſſe; & poſt pauca ſubiungitur: Remanſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in Arca], & tamen omnes admittunt Henoch non fuiſſe in Arca, neque mortuum eſſe; vnde quemadmodum ab hac vniuerſali propoſitione: Mortui ſunt vniuerſi homines, præter Noe, & qui cum eo erant in Arca, certum eſt excipi debere ipſum Henoch, qui nec mortuus eſt, nec erat in Arca; quoniam proculdubio interpretanda eſt Scriptura tanquam ſi loquatur de his tantum, qui in communi hominum conuerſatione viuebant; non autem de Henoch, qui ad ſingulare quoddam vitæ genus, à ceteris mortalibus valde diuerſum, ſpeciali Dei dono, tranſlatus fuerat: ita vbi ſcriptura dicit: aquas operuiſſe omnem terram, ſub vniuerſo cælo; intelligenda eſt illa terra, quæ data fuerat communiter hominibus, poſt lapſum, inhabitanda; non autem illa, in qua plãtatus fuerat Paradiſus, ab his tantummodo, qui ſtatum innocentiæ retinuiſſent, incolendus.

Quod Paradiſus terreſtris interierit

Pro altera verò opinione, ita poſſumus ratiocinari. Si Paradiſus terreſtris 27
prius erat locus hominum, in ſtatu innocentiæ permanentium; certè eo ſublato, non videtur inconueniens arbitrari, quod Deus ſimul cum reliqua terra, ipſum quoque Paradiſum diluuio interire permiſerit: cum præſertim finis, vſuſq; ipſius iam ceſſaſſet. Quin etiam ex eodem fundamento deduci poteſt, non eſſe admittendum, quod aſſerunt primæ opinionis defenſores; nempe Paradiſum terreſtre conſeruatum fuiſſe propter Henoch, & Eliam, quos in eo vitam agere pro certo habent. Scimus namque eos in peccato originali, ſicut ceteros Adæ filios, eſſe conceptos. vnde videtur, locum illum eis conuenire minime potuiſſe: ſi enim aliquis poſt Adæ peccatum ibi transferendus fuiſſet; conuenientius videbatur, Ieremiam, aut Ioannem Baptiſtam, in eo loco debuiſſe collocari, quos in matris vtero ſantificatos nouimus. Quid igitur? ergo ne, quod Henoch, & Elias adhuc viuant, in dubium vocamus? nequaquam. Sed quod ſint in illo Paradiſo, de quo eiectus eſt Adam; ex præmiſſis negari poſſe aſſerimus. Nam licet Eccleſiaſtici cap. 44. verſic. 16. dicatur: Henoch tranſlatum eſſe in Paradiſum, vt habet lectio vulgata, cui credimus; non tamen ſcriptura explicat ſe loqui de hoc Paradiſo; & ſcimus Paradiſi vocem, non ſemel in ſacris libris vſurpari pro aliquo delicioſo loco, ſeu horto fructiferis arboribus conſito, vt patet Cant. cap. 4. verſic. 13. Emiſſiones tuæ Paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. & Eccleſiaſtæ cap. 2. verſic. 5. vbi editio Latina habet-feci mihi hortos, & pomaria-Græca lectio, & item Chaldaica Paraphraſis habent-hortos, & Paradiſos-vt videre eſt in Biblijs Regijs: vnde nihil repugnat Scripturæ, ſi dicamus, ipſum Henoch, non in hoc Paradiſo de quo agimus, ſed in alio delicioſo loco, qui Paradiſi nomine ſignificatus ſit, fuiſſe collocatum: aut ſi quis mordicus in Adami Paradiſo poſitum velit; dicemus, ipſum diluuij tempore alibi fuiſſe tranſlatum, & nunc cum Elia morari, donec ad diſceptandum aduerſus Antichriſtum ambos venire opus
ſit. Quod autem amplius non ſuperſit memoratus Paradiſus, illud etiam perſuade- 28
re poteſt. Nam cum in nulla orbis plaga, à quoquam adhuc, per tot ſæcula, non modo inueniri potuerit, ſed neque ipſius aliquod vllum veſtigium, vel minimum, vllo in loco apparuiſſe prodatur; profecto ſatis probabiliter credi poſſe videtur, ipſum non amplius ſuper eſſe; ſed aquis diluuij, Deo permittente, fuiſſe abolitum. dicere enim quod in loco prorſus inacceſſibili poſitus ſit; aduerſatur Scripturæ dicenti; Deum collocaſſe Cherubin ante Paradiſum voluptatis, & flãmeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Signum eſt ergo, quod locus ille nõ erat per ſe inacceſſibilis; alioqui ad quid illa cuſtodiæ appoſitio? Ne igitur fruſtra,

à Deo,

à Deo, poſitam fuiſſe illam cuſtodiam dicere compellamur; neceſſe eſt fateri, quod
ante diluuium, aliquos ab eius ingreſſu illa auerterit, redireq; compulerit: quod ſi
aliquando, etiam poſt diluuium contigiſſet; profectò ſciri hoc indicio ſaltem poſ-
ſet, in quanam orbis parte ſitus eſſet iſte Paradiſus. Præterea ex deſcriptione flu-
minum Paradiſi, quæ habetur Geneſ. cap. 2. Siue ſequamur communiorem ſenten-
tiam dicentium, per Phiſon, & Gehon, debere intelligi Gangem, & Nilum: Siue
aliam, quæ putat debere accipi duo alia flumina, ab Euphrate, Tygrique olim deri-
uata; videtur poſſe deduci, non amplius ſuper eſſe Paradiſum ibidem deſcriptum:
Nam prima ſententia poſita; Sic argui poteſt. Moyſes dicit, quod fluuius, qui eũ-
dem Paradiſum irrigabat, diuidebatur in prædicta quattuor flumina: at nunc ſi Geo-
graphorum tabulis, ac libris credimus, certiſſimum eſt, eadem flumina, non ab vno,
eodemque amne, vt ita dicam, ramificari; Sed habere ſingula proprias origines, ſeu
fontes; eoſque in oppoſitis fermè orbis terrarum partibus, atque inter ſe per infini-
ta propemodum ſpatia diſtantes. Nilus namque in extremis ferè auſtralibus Africæ
regionibus exoritur; ac deinceps longiſſimo curſu contra Aquilonem defluens, tan-
dem in Mediterraneo mari demergitur. contra verò Euphrates, & Tygris, ab Aqui-
lonari orbis plaga, hoc eſt, ab Armenia egredientes, ad auſtrum per multas circui-
tiones properantes, poſtremo in mare perſicum exonerantur. Ganges autem, re-
motiſſimè à prædictis, nempe in orientalibus Indiæ Prouincijs prodiens, easque lon
gis itineribus alluens, demum in Indicum oceanum deuoluitur. Cum igitur (ſup-
poſito ꝙ Phiſon, & Gehõ ſint Ganges, & Nilus) certiſſimè tenendũ ſit, prædicta quat
tuor flumina, ante diluuium, ab vno paradiſi fluuio originem habuiſſe, vt ſacra te-
ſtatur hiſtoria: nunc autem perſpicue, & quodammodo ad ſenſum pateat, rem longe
aliter ſe habere; atque ad ſubterraneos, occultoſque meatus recurrere (quemadmo
dum facere coguntur omnes prioris ſententiæ ſectatores) in tanta præſertim, ac tã
immenſa locorum diſtantia, res ſit adeo incerta, & obſcura, & vix imaginari, ne dũ
aſtrui poſſe videatur; quid aliud rationabilius cogitare, aut proferre poſſumus; quã
paradiſum illum terreſtrem, in ſacra Scriptura deſcriptum, (Deo ita permittente)
cum alijs terrarum partibus fuiſſe aquis diluuij obrutum, & omnino euerſum? valde
etenim rationabile eſt credere, vaſtiſſimas illas aquarum inundationes, hinc, atque
illinc per annum integrum, tanta vi recurrentes, ſeu (vt dicitur Geneſ. cap. 8. ver-
ſic. 3.) euntes & redeuntes, totam ferè ipſius terræ ſuperficiem dimouiſſe; neque
ſolum ædificia cuncta penitus diruiſſe, arboreſque eradicaſſe; Sed etiam alicubi in-
gentes foueas excauaſſe, alicubi magnos terrarum aggeres congeſſiſſe, colles pluri-
mos humili ſolo æquaſſe, valles repleuiſſe, veteres fontes obturaſſe, nouos aperuiſ-
ſe, fluminum alueos, curſuſque in diuerſa commutaſſe, & vt vno verbo dixerim,
vniuerſam pænè ipſius terræ faciem, à priore valde differentem reliquiſſe; ita vt
mirum non ſit, ſi præcipua illa quattuor Aſiæ, Africæque flumina, quæ prius ab vno,
eodemque paradiſi fluuio initia ſua mutuabantur, poſtmodum (quantum attinet ad
eorum originem, & curſum) adeo inter ſe diſiuncta, & variata fuerint; vt præter
nomina, nullam cum prioribus ſimilitudinem retinuiſſe videantur, & quodammodo
29 potius alia à primis eſſe, dici poſſint. Si vero conceſſerimus, vt alij ſentiunt, per Phi-
ſon, & Gehon, non Gangen & Nilum; ſed alia flumina debere intelligi, quæ etiam
tempore Moſis, ex Tygri, atque Euphrate in vnum coeuntibus, tamquam rami ab
vno fluuio deducerentur, eo modo quo in Geneſim deſcribuntur: etiam hoc ſuppo-
ſito; poteſt eadem inferri concluſio; ſcilicet non amplius exſtare Paradiſum. Nam
cum clarum ſit, eas regiones, per quas hæc flumina pertranſibant, communiter fuiſ-
ſe ſatis cognitas, atque ab expleto diluuio, ſemper valde habitatas; proculdubio, ſi
poſt diluuium paradiſus remanſiſſet illæſus, facile fuiſſet illis gentibus ipſum adin-
uenire; Et ſi in eo ingredi non potuiſſent, ob cuſtodiam ibi à Deo poſitam; ſaltem
in quanam illarum regionum parte eſſet, exquirere, atque aliquomodo comperire,
ſeu probabiliter coniectari valuiſſent. Cum igitur è cõuerſo, conſtet, à nemine pro-
ditum eſſe, quod vllo vnquam tempore, poſt diluuium, paradiſi locus, aut vllum ip-
ſius veſtigium, à quoquam reperiri potuerit; certe ſit conſequens, ipſum diluuio eſ-
ſe deletum. Et licet hac poſita ſententia, conſequatur non tantam terræ mutationẽ
à diluuij aquis in loco paradiſi contigiſſe, quantã neceſſe eſt ſupponere factam eſſe,
ſi admit-

ſi admittamus Phiſon, & Gehon fuiſſe illa flumina, quæ hodie vocamus Gangem, & Nilum: non tamen propterea ſequitur maximas, quas retulimus, mutationes, in alijs terræ partibus minimè fuiſſe relictas: nam ratio ipſa dictat, neque aliter credi poſſe videtur, quam quod diluuij innundationes, vt dictum eſt, penè omnia ſubuerterint, quamuis non eodem modo vbique, ſed alicubi magis, minuſue, prout in maximis fluminum incrementis fieri conſpicimus. Neque verò eſt, quod quis opponat, columbam ſtatim poſt diluuium attuliſſe ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo: idque ſignum eſſe, quod aquæ diluuij, non modo tantas in terris mutationes non reliquerint; ſed neque oleæ plantam eradicauerint; quoniam nemini mirum videri debet, quod inter montium petras, aliquæ olearum plantæ reſeruatæ fuerint, quæ poſt quadragintaſeptem dies, à diſcopertis montium cacuminibus, virentia folia, ramoſque tenellos protulerint, è quibus vnum columba, debili licet roſtro, auellere, atque ad Arcam portare potuerit.

An Paradiſi plantæ omnes eſſent fructiferæ.

30 Sed iam ad id, quod octauo loco propoſitum fuerat, veniamus; nimirum ad arbores plantaſque in Paradiſo productas: et videamus, num omnes eſſent fructiferæ; ita vt de ipſarum fructibus, veſci homines, cæteraque animalia poſſent: quemadmodum colligit Beda in ſuo Hexaemeron, ex illis Scripturæ verbis: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ. & quæ ſequuntur. Ex his enim arguit citatus Auctor, quod ante reatum hominis, nil noxium terra protulit, nullam herbam venenatam, nullam arborem ſterilem: cum, inquit, manifeſtè dictum ſit, quod omnis herba, & vniuerſa ligna, data ſint hominibus, ac volatilibus, terræ quoque animantibus cunctis, in eſcam. His addere poſſumus, quod dictum eſt Adamo: Ex omni ligno Paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali, ne comedas. ergo ſignum eſt, quod cunctæ Paradiſi arbores, erant fructiferæ, ac fructus proferebant ad veſcendum aptos. Sed his non obſtantibus, quod attinet ad arbores, plantaſque fructiferas (nam de venenatis ac noxijs, ſupra num. 9. actum eſt) oppoſita ſententia veritatem habet. Siquidem non eſt credendum, multas arborum ſpecies, quæ tametſi fructum non ferũt ab hominibus comeſtibilem; ſunt tamen ſpecioſiſſimæ, & ad multa valde vtiles, puta platanos, abietes, vlmos, & eiuſmodi alias, in exordio Mundi defuiſſe; aut tũc quidem fuiſſe frugiferas; poſt lapſum verò hominis, fructus ad eſum accommodatos ferre deſijſſe. Si enim peccatum, bona ipſius hominis naturalia non abſtulit; quanto minus arborum, & plantarum? Præterea ex Scripturæ ſacræ textu clarè habemus, Deum produxiſſe in Paradiſo, omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue; quæ profecto verba, ratio dictat, in ſenſu diſiuncto potius, quàm coniuncto eſſe accipienda; cum præſertim conſtet, aliquot eſſe plantarum, ſeu lignorum genera, nequaquam pulchra viſu, quæ tamen fructus proferunt valde ſuaues, vt ſunt vitis, pepones, & ſimilia; quæ in Paradiſo defuiſſe, nullatenus credendum eſt. Igitur ex lignis Paradiſi, alia erant ſuaues admodum fructus producentia; alia verò ſine fructibus quidem cibarijs; ſed nihilominus viſu pulcherrima. Quod etiam comprobari poteſt Ezechielis auctoritate, qui Prophetiæ ſuæ cap.31. verſic. 8. teſtatur, in Paradiſo extitiſſe Cedros, platanos, & abietes; quas conſtat non ferre fructus ad eſum humanum aptos. Igitur illud: Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint vobis in eſcam. & illud pariter: Ex omni ligno Paradiſi comede. proculdubio accipienda ſunt, non de omni herba & ligno, abſolutè; ſed de omni planta ferente fructus comeſtibiles.

Arbores vitæ, & ſcientiæ boni, & mali cuius ſpeciei eſſent.

31 Iam verò quod attinet ad prædictas duas arbores, in medio Paradiſi collocatas; Si quæratur cuius nam ſpeciei fuerint; reſponderi poteſt; quod ſi arbor vitæ, non ab extrinſeco, & ſupernaturali quodam Dei munere (vt quidam ſenſerunt) habebat illam vim præſeruandi hominem ab interitu; ſed id ex vi propriæ naturæ eidem diuinitus inditæ, præſtare poterat; vt alijs magis placet, & multo probabilius videtur; præſertim cum certum ſit, hominem, etiam poſt lapſum, eiuſdem ligni beneficio, à morte præſeruari potuiſſe, niſi adhibita Paradiſo cuſtodia, prohibitus fuiſſet ſumere deinceps de ligno vitæ: ſi inquam, arbor iſta naturaliter operabatur in producenda & conſeruanda hominis vita; profecto conſequitur quod fuerit ſpecie à

cunctis

cunctis alijs arboribus à Deo creatis, longe diuerſa. Siquidem nulla alia arbor talem valet effectum producere. Cum igitur eius operatio eſſet ſingularis, & ab omnibus alijs ceterarum arborum virtute differret; oportet quod etiam natura eius, & ſpecies eſſet eiuſmodi: contra verò, arbor ſcientiæ boni, & mali, non videtur fuiſſe diuerſa ab alijs; ſed vna ex ipſis: quandoquidem Adami interitus, qui ex illius eſu conſecutus eſt, non fuit effectus naturalis dictæ arboris, ſeu fructus eius, qui in ſe noxij nihil habebat, ſed inobedientiæ. Non enim homini illa arbor fuerat interdicta, quod mala eſſet, ſed quia prohibita, prohibita, inquam, non propter aliud, quàm ad commendandum puræ, ac ſimplicis obedientiæ bonum; quæ magna virtus eſt rationalis creaturæ, ſub Creatore Domino conſtitutæ, vt optime tradit S. Auguſtinus libr. 13. de Ciuit. cap. 20. Quare ſuperuacaneum eſt quærere, an illa arbor fuerit, ficulnea, vel malus citria (quam citro malam, & malum medicam plantariæ rei profeſſores appellant, quod è Media primum deuecta fuerit) aut aurantia, aut limonia malus, aut alia; cum ſic potuerit eſſe prunus, vel pyrus, vel quid ſimile. Et propterea à nullo huiuſcemodi arborum fructu abſtinere tenemur; quoniam quodnam illud fuerit ignoramus; & conſtat vanam ac futilitatis plenam omnino illam eſſe coniecturam, ob quam imperitum vulgus, quæ ab Hetruſcis lomia dicuntur, poma Adami nũcupare maluit, quod ſcilicet in eorum cortice ſatis inæquali, etiam fixuræ quædam appareant, perinde ac ſi dentibus demorſa eſſent. Valeat igitur etiam opinio illorum, qui leuiter admodum ſuſpicantur, prohibitam arborem, non aliam fuiſſe niſi ficulneam, propterea quod Adam, & Heua, ſtatim ac de fructu vetitæ arboris manducauerunt, de eiuſdem potius quam alterius plantæ folijs, fecerunt ſibi perizomata; quia nimirum illa eis tunc erat propinquior, & folia eius ad manus magis habebant; cum è conuerſo, longe credibilius videatur, quod alij argumentantur, videlicet nullo modo fuiſſe ficulneam; quoniam cognito ſuæ tranſgreſſionis reatu parentes noſtri, ſi ex fici eſu id accidiſſet, probabile eſt, ipſos non modo illius folia ſumere, ſed ne ipſam quidem ficulneam, præ nimia eius abominatione, denuo amplius aſpicere, ſuſtinuiſſe. Creditur autem arbor ſcientiæ boni, & mali, hanc ſortita appellationem, ab euentu; vt communiter ſacri putant Theologi. Nam ſicuti pars illa deſerti Pharan, dicta eſt ſepulcra concupiſcentiæ; quia ibidẽ interfecti ſepultiq; ſunt, qui carnes concupierant, Numer. cap. 11. verſ. 34. Et quemadmodum locus ille, in quo olim Abraham foderat puteum, ſeu fontem, dederatque pro eo, Abimelech Domino terræ illius, agnas ſeptem, dictus poſtea eſt Berſabeæ, ideſt fons ſeptem, ſcilicet agnarum; ſeu fons vel puteus iuramenti, quia ibi vterque iurauerat, Geneſ. cap. 21. verſ. 30. Ita aiunt, hanc arborem, dictam eſſe ſcientiæ boni, & mali, ab eo quod acciderat; quia ſcilicet per comeſtionem illius fructus vetiti, experimento didicerant parentes noſtri, bonum quo prius fruebantur, & multa mala, quæ eis deinceps, propter illam inobedientiam, ſubſecuta ſunt. Vel etiam ſic dicta eſt, ab eo, quod venturum erat, quod præuidens Deus, ſic arborem bis appellauit ante lapſum hominis; nimirum Geneſ. cap. 2. verſ. 9. & 17. niſi forte id per anticipationem à Moyſe relatum eſt, vt quidam putant. Quamquam melius fortaſſis dici poſſit, vt alij exiſtimãt, quod nomen hoc ea arbor accepit, à deceptione, quæ Adamo, & Heuæ facta eſt à ſerpente, quando dixit eis: Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum, & malum. Cuius rei ſignum quoque eſt, quod poſt hæc Dominus ſubſannauerit eos, ironice dicens: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis, factus eſt ſciens bonum, & malum. non quia re vera Adam, & Heua, poſt eſum ligni vetiti, nõ ſtatim conſecuti fuiſſent doloroſam illã, experimentalemq; ſcientiam boni, & mali, quam habent, qui bono amiſſo, in malã prolapſi ſunt; ſed quia non illã ſuauem, atq; iucundã adepti fuerint, quã habent in cælo Beati, quãq; falſo eis promiſerat doloſus ſerpens, cũ dixit: Eritis ſicut Dij, ſcientes bonũ, & malũ. *Arbor ſcientiæ boni & mali, vnde ſic dicta.*

32 Sed de ligno vitæ, maius dubium eſt, verum ſic dictum ſit, eo quod haberet facultatem præſeruandi perpetuo à morte naturali hominem, vt non nulli ex Patribus, videlicet S. Auguſtinus loco proxime citato, & cap. ſequenti, & S. Ioan. Chryſoſtomus homil. 18. in Geneſ. & alij: an tantummodo ad valde longum tempus, vt præcipui ex Scholaſticis Doctoribus, nempe B. Tho. par. 1. q. 97. art. 4. Et Scotus in 2. ſententiarũ diſt. 19. q. 1. & alij ſenſiſſe videntur. Certè, memoratorum Patrũ ſententia, videtur ſcripturæ ſacræ magis conſentanea. Nam conſtat Adamum fuiſſe eiectũ de Paradiſo, ne forte mitteret manum ſuam, & ſumeret etiam de ligno vitæ, & comederet, & viue- *An lignũ vitæ perpetuo poſſet à morte hominẽ præſeruare.*

ret in æternum. ſic enim legimus Gen.cap.3. verſ.22.Præterea ad Rom.c.5.verſ.12. dicitur: ꝙ propter peccatum mors intrauit in mundum. Et Sap.cap.1.verſ.13. Quoniam Deus mortem non fecit,& poſt pauca. Impij autem manibus,& verbis accerſierunt illā.Ex quibus omnibus apparet,ꝙ ſi homo non peccaſſet,potuiſſet prædicti fructus eſu, viuere in æternū. Et ratio quoq; adſtipulatur. Nam ſi ille fructus naturalem habebat facultatē refouendi calorem naturalem,& reſtaurandi humidum radicale in ea perfectione,quæ reperiri ſolet in ſtatu perfectæ virilitatis;conſequens eſt,vt quotieſcunq; ex eo Adam manducaſſet, ſemper refloreſcere eius caro potuiſſet; & ſic viuere in æternum. neq; impoſſibile videtur,quod aliquando ex cauſa finita, conſecutiuè,& quodammodo per accidens,ſequatur effectus perpetuus,nam ſicuti generatio hominis,aut equi,quæ finitæ virtutis eſt,ſucceſſiue reiterata,ſpeciem humanam,aut equinam, perpetuare poteſt; ita quoq; ſucceſſiua illa humidi,caloriſq; reparatio, poterat Adami vitam perpetuam reddere. Nihilominus, quia credibilius eſt,Deum nō poſuiſſe Adamum in Paradiſo terreſtri, vt perpetuis temporibus, ibi maneret; ſed potius, vt aliquando ipſum, ſine obitu (ideſt eo modo,quo exoptare videbatur Apoſtolus 2. ad Cor. cap.5.verſ.4.dicens: Nolumus expoliari,ſed ſuper veſtiri) de terreſtri,ad cæleſte Paradiſum, cum transferret,in quo amplius, ad imortalitatem conſeruandam, non egeret edere de ligno vitæ: Ad conciliandas Doctorum, quos citauimus opiniones; dicere poſſumus, quod illius arboris,fructus,vim habuit conſeruandi hominem,donec Deo placeret ipſum ad Beatorum vitam in cælū transferre;ita tamen,vt ſi eidem Deo placuiſſet Adamum in Paradiſo terreſtri perpetuo degere; potuiſſet ibidem, eſu dictæ arboris, in æternum, ab omni ſenio, & naturali carnis defectu, incolumis præſeruari:talis .n. erat naturalis eiuſdem arboris facultas. Et ſi quæratur. Ad quid illa arbor, ſi, & quando ipſe Adam ad cæleſtem Paradiſum euolaſſet? Reſpondeo, eā Adami quoq; filijs poſtea idem præſtare potuiſſe, donec ſingulos ad cæleſtia regna,ſine obitu, transferre, Domino placuiſſet;& deinceps alijs eorum deſcendentibus ſucceſſiuè vſq; in perpetuum. De hac arbore,videtur mentio haberi in ea viſione,quæ demonſtrata eſt Ioanni Apocalyp. c.vlt. verſ.2. vbi dicitur:Ex vtraq; parte fluminis, lignū vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens 33
fructum ſuum, & folia ligni, ad ſanitatem gentium. Simile quid legimus in viſione illa Ezechielis ca.47. verſ.12. de quodā torrente, in cuius ripis, inquit, orietur, ex vtraq; parte,omne lignū pomiferum; non defluet folium ex eo,& nō deficiet fructus eius, per ſingulos menſes afferet primitiua,& erit fructus eius in cibum, & folia eius ad medicinam. Verū hæc ſcripturæ loca,non corporaliter,ſed ſpiritualiter intelligēda ſunt: nec ad Paradiſi terreſtris fluuiū,lignūq; quidquā attinent; ſed ad ſtatum Eccleſiæ triūphantis,ac militantis præmonſtrandū. Nā prior illa viſio fluuij,ac ligni vitæ,proculdubio ſignificat torrentē voluptatis gloriæ æternæ,quo fruūtur in cælo beati,vt cōmuniter ſentiunt Apocalyp.expoſitores. Ille verò alius torrēs, cū lignis pomiferis,Ezechieli demōſtratus;ſignabat doctrinā euāgelicā,q̄ animos hominū, ſpirituali cibo,potuq; abunde reficit,in hac Eccleſia militanti,vt optime exponit S. Hieron.

MVNDI DIES QVARTVS.

De Solis, Lunæ, ac ſtellarum creatione.

QVARTO die,vel quarta Sabbati,ſeu feria;nimirū die Mercurij cōmuniter 1
appellata; Vt quæ ad exornādos cælos ſpectabāt, perficeret conditor orbis Deus; lucē in globo lucido,quē ſolem informē diximus, collectā, diſtinxit; atq; in cuncta luminaria cæli,mirabiliter diſpertiuit, vz. in Solē, Lunā,& Stellas; ſingulis ſeptem planetis, ſingulos cælos,proprioſq; motus attribuens: Stellas aūt, quas ad differentiā planetarū,fixas vocant,in octaua poſuit ſphæra. Itaq; hoc die, re vera, & propriè, Sol factus eſſe dicitur;quāuis non omnino quoad ipſius ſubſtantiam,quæ pariter cū cælo,ſeu cū prima lucis creatione, facta eſſe creditur; Sed quia hodie; ex memorata impurioris lucis diſtributione inter aſtra (ſi tamen illa propriā habent lucem)remanſit ipſum ſolare corpus veluti defæcatū,& vſquequaq; abſolutū,atque perfectū;vel ſi nullā in ſe lucē habent ſydera præter eā,quam iugiter à ſole accipiunt, vt cōmuniter ſenſiſſe videntur Aſtrologi; aucto diuinitus hodie lucis prius creatæ, ſeu lucidi illius globi ſplendore,tāto Sol purior,ac lucidior,quàm in primo triduo eſſet, redditus fuerit, vt non immerito propriam,quam vſq; nunc retinet formam, hoc demum die quarto,& non prius accepiſſe credatur. In quo autem anni menſe, ſeu zodiaci

d diaci

diaci ſigno, Sol creatus fuerit, infra ſub die mundi 6. nu. 37. vſque ad 42. incluſiuè diſputabimus, vbi agemus de tempore quo conditus eſt orbis. De multitudine verò, ac differentijs ſtellarum, hic dicere ſuperuacaneū putamus, quoniam ad Aſtrologos pertinet. Sed tamen non omittendum videtur, quamobrem Deus hanc lucis partitionem in tot luminaria diſtribuerit; magna ſcilicet, & parua; ſiue cur præter ſolem, etiam alia luminaria fecerit. Ad quod quidem bene aliqui reſpondent; vt conuenientem, ac magis proportionatum diuerſorum animalium, mox creandorum, obtutibus ſplendorem temperaret; Sed melius, vt luminaria ipſa ſic multiplicata, ac ordinata, eſſent in ſigna, & tempora, & dies, & annos, quemadmodum exprimitur in littera: ſol namque per motum diurnum, qui eſt primi mobilis, in circulos raptus, ortu ſuo & occaſu, dies, noctesque diſtinguit. Altero autem motu, qui ei proprius eſt, per circulum zodiaci, annum terminat; eundemque duobus ſolſtitijs, & totidem æquinoctijs, in quattuor partes, ſeu tempora ſecat; videlicet Ver, Æſtatem, Autumnum, & Hiemem; varietatesque dierum ac noctium efficit. Nam primi tres mundi dies, omnes inter ſe æquales fuiſſe creduntur; quoniam globus ille luminoſus, nullo alio motu, quam diurno, ſeu primi mobilis, ferebatur. Luna autem curſu ſuo proprio, menſes ſecernit. Per ſtellarum verò diſpoſitiones, ſigna quædam in zodiaco, & reliquis cæli partibus, confinguntur; quorum figuris & motibus, Aſtronomi, necnon & Nautæ, atque Agricolæ, in ſuis ad communem vtilitatem obſeruationibus, dirigi ſolent. Et præterea, cum aſtra, vt aiunt Philoſophi, luce, motuque ſuo, in hiſce inferioribus agant; recte ad tam varios, multiplicesque effectus in hoc mundo inferiori producendos, fecit Deus in ſuperiori tot, tantasque lucis motuumque diuerſitates. Quare, vt vno verbo dicam, quidquid Philoſophi omnes, atque Aſtronomi, ab orbe condito, vſque in præſentem diem, per tot millia annorum ſpatia, tanto labore, ac ſtudio, in ipſis cælorum motibus, aſpectibus, ac effectibus, obſeruare, atque adinuenire, nec non tantis voluminibus conſcribere, poſterisque mandare potuerunt, poteruntque, vſque ad finem mundi; id omne, & multo plura, in hoc quarto mundi Die, à ſummo illo rerum opifice, vno verbo, ac ſimplici voluntatis ſuæ oſtenſione peracta, optimèque diſpoſita, atque in ſuis cauſis præordinata fuiſſe, dubiū non eſt.

2 Mira verò Dei diſpenſatione factum eſſe creditur, vt prædicta cæli luminaria, quæ tamquam ſecundæ cauſæ, concurrere ſolent ad plantarum, aliarumque rerum ſublunarium generationem, & conſeruationem, & conſequenter, ante ipſas creari debuiſſe videbantur; nihilominus, poſt ipſarum plantarum productionem condita fuerint. Hoc etenim argumento oſtendere voluit Deus, ſe verè eſſe primarium omnium auctorem, & conſeruatorem; ac ſine vllo ſecundarum cauſarum adminiculo, quandocunque ei complacet, omnia poſſe peragere, & conſeruare. Nec non etiam eadem actione quodammodo præpoſtera, præmonſtraſſe videtur ſumma illa ſapientia; quanta mox, non modo Gentilium, ſed etiam quorundam Iudæorum (vt nos in Mundi primordijs nu. 4. diximus; & ſub anno mundi 1545. nu. 64. & alibi dicemus) futura cæcitas foret; qui ſtellarum, & lunæ, præſertim verò ſolis pulchritudine decepti, & quod horum influxibus, hæc inferiora gigni, & conſeruari, ac nonnunquam corrumpi viderent; illis tamquam dijs, honorem diuinum habituri eſſent: cū tamen, ſi ordinem creationis rerum, vt par erat, attendere voluiſſent; proculdubio intelligere potuiſſent, ſolem, ceteraq; aſtra Cæli, non eſſe deos, ſed opera manuum Dei; neq; à ſe ipſis ſplendorem omnem, quem emittunt, vimq; influendi in hæc inferiora habuiſſe; ſed à luce illa primitus creata; vel potius originaliter ab ipſo omniū creatore Deo; qui queadmodū potuit plantas ſine ſole, ac reliquis aſtris producere, ac vegetare, ita quoq; ſine ipſis, potuiſſet reliqua oīa ſublunaria generare, & cōſeruare.

Cur cæli luminaria poſt plantas terra fuerint condita.

MVNDI DIES QVINTVS.

1 QVINTO mundi Die, ſeu quinta Sabbati, aut feria, quæ & dies Iouis dicitur, creauit Deus cuncta piſcium, cætorum, conchiliorum, & in ſumma aquatilium genera; & item omnes auium, aliorumq; volatilium ſpecies. Quæ omnia, primam ex aquis originē duxiſſe credimus, vt ex textu vulgato Geneſ. paulo poſt citando, manifeſtum eſt; quem libentiſſime hic præſertim ſequimur; quoniam,

De piſciū auiumq; creatione

præterquam ꝙ iſte textus eſt maioris in S.Eccleſia auctoritatis,quam alij; videtur & hoc loco conformior doctrinis præcipuorum Sanctorum Patrum, & Theologorum, qui idem ſentiunt; videlicet quod Deus, non modo piſces, ſed & aues quoque pariter ex aquis produxit,quemadmodum ex Hymno S. Ambroſij Santa canit Eccleſia; dicens: Magnæ Deus potentiæ, qui ex aquis ortum genus, partim remittis gurgiſti, partim leuas in aera, demerſa lymphis imprimens, ſubuecta cælis irrigans, vt ſtirpe vna prodita, diuerſa rapiant loca. Verumtamen propter illa verba Geneſ.ca. 1.verſ. 20. Producant aquæ reptile animę viuentis, & volatile ſuper terram, ſub firmamento cæli] & paulo poſt: Omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundum genus ſuum.] non debemus inferre, ipſa aquatilia, & volatilia, producta fuiſſe ab aquis tanquam à cauſa efficiente:ſiquidem vera ipſorum efficiens cauſa fuit Deus,vt ibidem dicitur: Creauitq; Deus cæte grandia, & omnem animam viuentem &c. Sed dicuntur aquæ prædicta animalia produxiſſe, ideſt præbuiſſe materiam, ad eorum generationem. Nec propterea credere debemus, piſces, & volatilia, ex quattuor elementis nequaquam conſtare; ſed tantummodo ex aqua; quandoquidem infra Geneſ. cap.2.verſ.19. dicuntur etiam ipſa volatilia, ex humo fuiſſe formata. Et licet de reliquis duobus elementis, aeris ſcilicet, & ignis, in animalium creatione Moyſes nullam fecerit mentionem, fortaſſis quod rudiori populo verba faceret, ſciretque pleroſque ſphæram ignis ignoraſſe, aeremque tamquam vacuum exiſtimaſſe: non inde tamen fit conſequens, ignem quoque atque aerem,ad miſtorum, præſertim perfectorum, qualia sũt piſces, & aues, generationem, minime concurriſſe: ſed quando dicimus, piſces, aueſq; ex aquis eſſe productas; debemus intelligere, à prædominio; non quidem abſolutè; quoniam in cunctis ferè animalibus videtur terreum prædominari elementum; ſed comparatiue ad ea animalia terreſtria,quæ poſtmodum ſexto die procreata ſunt: ſiquidem conſtat piſces, & aues, reſpectu terreſtrium animalium,humidioris eſſe tẽperamenti. quamuis illud inter piſces,& aues interſit; quod humiditas, quæ excedit in piſcibus, frigidior eſſe creditur, & craſſior,aquæq; ſimilior; quæ autem in volatilibus,aliquanto calidior,& ſubtilior; nimirum nubiloſi, ac vaporoſi aeris naturæ proximior. Quo fit,vt non immerito, naturalem quandam habeant volatilia leuitatem, & propenſionem eleuandi ſe in hac inferiori aeris regione, quæ valde humida, & vaporoſa eſt; ſupra ipſam autem, vbi aeris elementum purius diſtenditur,nequaquã valeant eleuari: ſignum profecto non leue, quod in horum animaliũ temperamento, non purioris aeris elementum prædominetur; ſed humidioris, ac terræ proximi; quod quia quodammodo ſubtilioris aquæ naturam magis redolere videtur; ideo recte dictum eſt, aues ex aquis eſſe productas; quæ aquæ, prout in aliquot volatilium generibus magis aut minus vaporoſæ,ſubtilioreſque, & calidæ ſunt, efficiunt vt illa altius, aut humilius (ceteris paribus) auolare conſpiciantur.

Inter piſces, & aues diſcrimina. Ceterum, licet ſit inter piſces, & aues magna diuerſitas; quandoquidem in vniuerſum, piſces, longe admodũ volucribus ſunt fœcundiores, & multiplicis generis, 2
vt quodammodo innuit ſcriptura in Pſal. 103. verſ. 25. dicens: hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus,illic reptilia quorum non eſt numerus,animalia puſilla cum magnis.] nuſquam vero (quod ſciam) dicit aues eſſe innumerabiles. Item inter piſces ſunt qui mole corporum valde ſuperant omnem terreſtrium animalium magnitudinem; contra verò maxima auium,longè minor eſt quàm ſint quadrupedia etiam mediocria; vt in noſtro hoc Hemiſpherio communiter cernimus. Niſi forte verum eſt, quod ex Marco Paulo, viro, inquit, fide digniſſimo, refert, grauis ſane auctor, Ioannes Mauburnus Bruxellenſis, in ſuo Roſeto exercitiorum ſpiritualium, tit. 33. qui eſt de regione creaturarum cap. 4. nimirum reperiri auem, quæ dicitur Cuſch, tantæ proceritatis (agit enim ibi de magnitudine creaturarum) vt elephantem ſubleuet in aera. Et inſuper aliam, nomine Troæcoque, quæ facili volatu, balenas, cete,& naues onuſtas,in aere ex vnguibus veſcitur,more quo apud nos miluus, murẽ dilaniat. Quamquam (dato quod hæc hiſtoria vera ſit) ſi Marcus Paulus à Mauburno citatus (quem nos nõ vidimus) dictarum auium magnitudinis,nihil aliud expreſſius meminit; certè nobis non videtur ſatis firmum dicti Mauburni argumentum, quo ex tantæ fortitudinis actionibus, tantam arguit earundem volucrum magnitudinem.

Quando-

Quandoquidem, & de quodam piſciculo ſemipedali, quem Latini, ab effectu, Remoram, Græci Echeneidem vocant, legimus apud Plinium lib. 32.cap. 1. quod tanta vi pollet, vt quinqueremem, aut aliud magnum eiuſmodi nauigium plenis actum velis, clauo aut puppi adhærens, remorari ac retinere facile queat. Cuius portenti, ibidem præclara Imperatorum, quibus id accidit, referuntur exempla. Vnde non irrationabiliter, idem quoque de dictis auibus ſuſpicari poſſe videtur; eas ſcilicet quamuis pluribus ſint terreſtribus, aquatilibusque animalibus corpore minores; viribus tamen eſſe multo fortiores. Ad quod ſuſpicandum, illud etiam me mouet, quod Henricus Haſſia, ab eodem Roſeti Auctore, vbi ſupra citatus; ſuper Bibliorum initio aſſerat; animalia aquæ, in tribus excedere animantia terræ,& aeris; ſcilicet quantitate, numero, &, vt ipſe loquitur, monſtruoſitate; & cauſas aſſignat. Sed, vt ad rem redeamus, illud item inter piſces, & animantia terreſtria diſſidet; quod piſces, & quæ in aquis iugiter degunt; aut pedibus, cruribusque omnino carent; aut ea adeo breuia, lacertarum more habent, quemadmodum & Crocodili; vt his corpora ſuſtinere vix poſſint: ideoque rectè quæcunque viuunt in aquis, inter reptilia connumerari ſolent. At verò volatilia ferè omnia, ſatis longa, & firma habent crura, quibus corpora conuenienter eleuata fulciuntur, & ferunt. Denique piſces, vt plurimum dentibus donati ſunt: ex volucribus verò paucæ. E conuerſo autem inter piſces aueſque, plurimæ etiam reperiuntur ſimilitudines, ſi naturalem, in quo degunt, locum, & corporum qualitates, ipſorumque motus, inuicem conferantur. Etenim vtraque eorum habitatio, aër ſcilicet & aqua, ſunt diaphana, vbique peruia, de facili penetrabilia, agitabilia, & humida. Siquidem inferior hæc aeris pars, in qua volitant aues, humore quodam aqueo ferè ſemper imbuta manet; & interdum etiam ſenſibiliter madida eſt; & in aquam facile tranſmutabilis. Magna item leuitas atque agilitas, tam in auium, quàm in piſcium corporibus cernitur; & horum pinnæ, ac ſquammæ, illarum alas ac pennas admodum imitari videntur; & æquè aues ac piſces, auribus extra prominentibus, nec non mamillis quoque & veſica, ne ipſorum forte agilitatem retardare poſſent, & alijs item de cauſis, carere dicuntur. Et multa auium genera, quoquomodo, non ſecus ac piſces, circa aquas verſari, & inde ſibi victum expiſcari maxime delectantur. Poſtremo qualiter in aquis natant piſces, cauda veluti nautico gubernaculo, curſum ſuum moderantes ac dirigentes; non ab ſimili ferè modo, in aere volitant aues. Quibus forte materialibus, quotidianiſque exemplis, homo erudiri à Deo potuit: in actionibus quoque humanis, finem, qui caudæ quodammodo reſpondere videtur, eſſe illum, qui noſtras in ipſum met dirigit operationes. Non immerito igitur, ob memoratas etiam piſciũ, auiumque ſimilitudines, creduntur eadem pariter die, & ex eadem fermè materia, creatæ volucres, & piſces.

In quibus conueniãt piſces, & aues.

3 Libet hic attexere quæ de ipſis piſcibus & volucribus diſertè memorat B. Gregorius Nazianzenus oratione ſecunda, de Theologia, vt ex his paucis, liceat de reliquis philoſophari, & conijcere quanta ſint, & quam mirabilia opera Dei, quæ hoc mundi die, in aquis, aereque ſunt facta. Age mihi, inquit, piſcium quoque naturam conſidera per aquas labentium, ac per humidam naturam, vt ita dicam, volantium, ac proprium quidem aerem trahentium, in noſtro autem periclitantium, quemadmodum nos quoque in aquis ſolemus: mores etiam eorum, & affectus, & coitus, & generationes, & magnitudines, & pulchritudines, certas item manſiones, & oberrationes, conuentus ac ſeceſſiones, & proprietates, terreſtribus animantibus penè conſimiles; nonnullorum conſortia, & contrarias, tam in formis, quàm in nominibus proprietates. Ad hæc greges auium tecum reputa, quàmque uaria, & multiplici figura ſint, varijſque coloribus: qui fiat, vt alia muta ſint, alia canora, quæque horum ſuauiſſimi cantus ſit ratio, et a quo hanc facultatem acceperint. Quis lyram cicadis in pectore dedit? & cantus illos atque garritus, quos cum meridiano ſolis æſtu, ad muſicam incitantur, in arborum ramis fundunt; ac nemora cantu implent, viatoremque garritu ſuo proſequuntur? Quis cantum cygno contexit, cum pennis in auram expanſis, modulatum ſibilum edit? Mitto enim illas vi expreſſas voces, & quidquid artes aduerſus veritatem ingenioſè comminiſcuntur. Quid cauſæ eſt, cur arrogans ille, & Medicus (hoc eſt ex Media deuectus) pauo, elegantiam, gloriamq;

De Piſcibus, & Auibus ex Nazianzeno.

adeo affectet, vt quoties aliquem propius accedentem viderit, aut etiam fœminis, vt aiunt, ſe ſe oſtentare voluerit (nec enim pulchritudinis ſuæ ignarus eſt) protinus elata ceruice, penniſque in orbem concinnatis, atque oculis illis aureo quodam, gemmantique fulgore in aceruum contractis, corporis ſui elegantiam amaſijs ſuis cũ faſtuoſo inceſſu, velut in theatro ſpectandam proponat? [& poſt pauca ſubiungit:] Tu verò mihi naturalem quoque animantium rationis expertium ſolertiam ſuſpice, rationeſque declara. Quomodo volucres in petris, & arboribus, ac tectis, non minus elegantes quàm tutos, & alendis pullis accommodatos nidos elaborant? Vnde apibus, & araneis, tantus laboris & induſtriæ amor; vt & illæ fauos conſtruant, & ſexangularum fiſtularum, ſibique ex aduerſo reſpondentium adiumento contineāt, vtque ipſis firmitatem comparent, per intermedium ſeptum, angulares rectis alternatim innectant, idque in tam caliginoſis aluearibus, obſcuriſque figmentis: Et hæ rurſus per vſque adeo tenuia; & ſubtilia ſtamina multipliciter intenſa, ſinuoſas telas contexant (& quidem ex tam exiguis principijs, vt vix vlla oculorum acie poſſint perſpici) easque ſimul, & pro domicilio habeant, & pro imbecilliorum animalium venatione, ad famem depellendam? Quis Euclides hoc artificium imitando expreſſerit, de lineis pertractans nuſquam extantibus, atque in demonſtrationibus anxio labore deſudans? Quis Palamedes? (qui etiam inſtruendi exercitus artem, motusq; adeo, & figuras, nullis alijs præceptoribus vſus, quàm gruibus, didiciſſe fertur, cum videlicet eas ordine, ac multiplici volatus genere moueri perſpexiſſet.) Quinam Phidiæ, & Zeuxides, ac Polygnoti, Parrhaſij etiam, Aglaophontes, qui incredibili quadam elegantium formarum pingendarum, ſculpendarumque peritia claruerunt? Quis Gnoſius Dedali chorus (concinnam illam Nympham intelligo) ad omnem artis elegantiam confectus, & expolitus? Quis Cretenſis labyrinthus difficiles exitus & anfractus habens, identidemque in ſe ſe artis impoſturis incurrens? hucusque Nazianzenus. Innumeræ aliæ, admirabileſque paucis his animalium hac die creatorum dotibus, ac proprietatibus ab eodem Auctore recenſitis, adijci poſſent ex alijs ſcriptoribus petitæ, ſi tempus, ociumque ſuppeteret; ſed neque id breuitas ab initio propoſita pateretur.

MVNDI DIES SEXTVS.

1 SEXTO Mundi die, quem Hebræi ſextam Sabbati, nos verò ſextam feriam, & diem veneris appellamus, creauit Deus animalia terreſtria, iumenta ſcilicet, & reptilia, & beſtias terræ, Geneſ. capit. 1. verſic. 24. Ad hæc enim tria capita, reduci poſſe videntur vniuerſa animantia irrationabilia, quæ potiſſimum degunt in terra. Nam quæ nec pedes habent, nec crura, ſaltem longiora ac ſolidiora, quibus totum corpus à terra eleuatum, firmiter ſuſtinere ac ferre valeant, rectè reptilium vocabulo complecti videntur: Reliqua verò, ſi ſunt naturaliter domeſtica, & diſciplinabilia, vſibusque humanis plurimum inſeruientia; iumentorum nomine deſignantur: Quæ autem talia non ſunt; communiter inter beſtias terræ computari poſſunt. At verò animalia, quæ ex putri materia, & item quæ ex diuerſarum ſpecierum cõmiſtione generantur, ſiue ea ſint aquatica; ſiue volatilia; ſiue terreſtria; ſaltem in ſuis cauſis, eodemmet die, quo alia eiuſdem generis, creata eſſe, nemo dubitare debet. Nam ſicuti omnia cuiuſuis ſpeciei indiuidua, quodammodo dici poſſunt, in exordio Mundi fuiſſe creata; quia in primis cuiusq; ſpeciei indiuiduis, vt aiunt, cauſaliter, & effectiuè continebantur: ita etiam animalia, quæ ex diuerſarum ſpecierum coitu gignuntur, potentialiter, vt dicitur, contineri videntur in illis ſpeciebus, vnde generantur: & quæ ex putri materia fiunt, virtualiter erant in ſuis cauſis, ab exordio Mundi creatis. Sed quid dicemus de his animalibus, quæ amphibia dicuntur, quod in terris pariter, & in aquis vitam ducant, quanam die producta fuerint? Ad hoc breuiter, probabiliterq; dici poteſt, rationabile videri, quæ magis in aqua verſari ſolent, die quinto: quæ verò diutius in terra, die ſexto fuiſſe facta.

De terreſtrium Animalium creatione.

Quæ ex putri materia naſcuntur.

Quæ ex diuerſis ſpeciebus generantur.

Quæ dicuntur Amphibia.

Verum quia ſupra diximus, Deum feciſſe animalia, quædam aquatica; quædam 2

volatilia, quæ per aera feruntur; & quædam item terreſtria; ſuſpicari merito quiſpiã poterit, num aliqua etiam, vt ita dixerim, ignea animantia Deus aliquando creauerit. Ad hoc reſpondere poſſumus, in igne quidem elementari, hoc eſt in ipſa ignis ſphæra, num aliqua ſint, viuantve animalia, ſciri nullo modo poſſe. De igne autem iſto inferiori, qui apud nos eſt, refert Ariſtoteles lib. 5. De hiſtoria animalium cap. 19. quod in Cypro Inſula, ærarijs fornacibus, vbi calcites lapis ingeſtus, compluribus diebus crematur, beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ, paulo muſcis grandioribus maiores, quæ per ignem ſaliunt atque ambulant, & ab igne dimotæ, emoriuntur. vbi idem Auctor ſubiungit: Nonnulla corpora eſſe animalium, quæ igne non abſumantur; Salamandra claro argumento eſt: quæ, vt aiunt, per ignem inambulans eum extinguit. Sic ille. Sed quicquid ſit de præfatis beſtiolis, quæ à Græcis Pyrauſtæ vocari dicuntur; certe de Salamandra, quamuis, vt fertur, aliquantiſper in igne illæſa morari poſſit, quod ipſa frigidiſſimi ſit temperamenti: ſi tamen diutius ibi detineatur, ab igne tandem conſumi ſolere, probatiſſimorum auctorum experiẽtia teſtatum habemus. Vtrum autem vllum aliud animalium genus reperiatur, quod ab igne lædi non valeat, ignoramus. Dicimus tamen nobis id non impoſſibile videri. Quandoquidem ipſi vidimus quoddam ligni genus ſatis leue, & aſpectu valde cõbuſtibile, quod ex Ianuæ montibus delatum aiebant; cuius modica ſanè portio cultello ſecta, & in referto carbonum ardentium foco iniecta, ibidemque me præſente alijſque multis inſpectantibus diu relicta, non modo abſumi, ſed neque accendi vel minimum lædi vnquam potuit. Nam forcipe mox inde detracta, omnino vt prius integra viſebatur. Quare ſi in ligno id cernitur, quis neget idem in aliquo animali poſſe contingere?

An ſint aliqua animalia in igne degẽtia?

3 Ceterum, quia hactenus de irrationabilium animalium creatione egimus; & de ſingulis corundem ſpeciebus diſſerere, nimis longum eſſet, præſertim cum de ipſis plurimi exſtent libri, tum ab Ariſtotele, tum ab alijs conſcripti; viſum eſt hic pauca ponere, quæ in vniuerſum, de ipſorum differentijs, ac naturis, per modum admirationis, eleganter diſſerit B. Gregorius Nazianzenus, loco ſuperius num. 3. præcedentis diei citato, in hæc verba: Vis ne aliorum quoque animantium diſcrimina, quibus tum à nobis, tum inter ſe differunt, naturas etiam, & generationes, & educationes, & regiones, & mores, ac velut in Repub. vitæ functiones, enumerem? Qui fit igitur vt alia ſocietate delectentur; alia ſoliuaga ſint? Alia herbis; alia carnibus nutriantur? Alia iracunda ſint; alia manſueta? Alia cum hominibus verſari, atq; ali ſoleant; alia indomita, atque libera ſint? Alia ad rationem, & diſciplinam propius accedant; alia à ratione, ac diſciplina prorſus auerſa ſint? Alia pluribus ſenſibus; alia paucioribus prædita ſint? Alia torpida; alia incedendi facultate; alia etiã ſumma pernicitate donata ſint? Alia magnitudine, & pulchritudine, aut alterutro horum excellant; alia autem per exigua ſint, aut deformiſſima, aut etiam vtroq; vitio laborent? Alia ſtrenua ſint, alia imbecilla? Alia iniuriam propulſent; alia ſuſpecta & inſidioſa ſint; alia incauta? Alia induſtriæ, reique familiaris adminiſtrandæ laude floreant; alia prorſus inertia ſint, & improuida? Quodque prius dicendũ erat; qui fit vt alia humi ſerpant; alia corpore recto ſint? Alia certa ſede acquieſcant; alia in vtroque elemento degant? Alia elegantiæ ſtudioſa ſint; alia ab omni ornatu abhorreant? Alia coniugata ſint; alia à coniugij vinculis libera? Alia pudica; alia libidinoſa? Alia multum fœcunda; alia parum? Alia diuturnæ vitæ; alia breuis? Concidat, atque obruatur oratio neceſſe eſt, ſi ſigillatim omnia perſequi tentet. Hæc Nazianzenus, quæ hic inſerere non alienum duximus. quandoquidem ex his paucis, diſcere licebit, quanta, & quam mira fecerit Deus, quando ſola ſuæ voluntatis ſignificatione, eadem animalia tam multiplicia, & adeo inter ſe varia, ac diuerſa creauit. Vt fortaſſe etiam tam ſenſibili exemplo demonſtraret, ſe tamquam Dominum omnium, ad huius vniuerſitatis harmoniam conſtituendam, creaturis ſuis, dona ſua diuerſimode diſtribuiſſe, ac diſpoſuiſſe omnia in menſura, numero, & pondere, vt dicitur Sapien. cap. 11. verſ. 21. plus minusve diuidens ſingulis prout vult. Quod, & poſtea ſpiritualiter egit in hominibus. Siquidem ex Apoſtolo 1. ad Corint. capit. 7. verſic. 7. conſtat, quod vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Et cap. 12. verſic. 4. & ſequentibus: diuiſiones

De Animalibus terreſtribus ex Nazianzeno.

nes

nes gratiarum, miniſtrationum, & operationum, ſunt: quemadmodum ibidem idē Apoſtolus confirmat ſimilitudine corporis humani, quod cum vnum ſit, plura tamen, & diuerſa membra habet, non eundem actum habentia, ſed alia alijs infirmiora, ignobiliora, perfectiora, & plus vel minus neceſſaria, & hoc idem ipſemet D. N. I. Chriſtus docuit Matthæi cap. 25. verſic. 13. in parabola talentorum, quæ, inquit, homo dedit ſeruis ſuis, vni quinque, alij duo, alij vero vnum. Sed hæc primis, vt dicitur, labris deguſtanda, hic præbuiſſe ſufficiat, vt protinus redire liceat vnde digreſſi ſumus.

De hominis creatione.

Eadem die ſexta, poſt omnium animalium irrationabilium creationem, fecit 4
Deus rationale animal, nimirum hominem, ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, Geneſ. cap. 1. verſic. 26. & 27. vt præeſſet ceteris omnibus, iuxta illud Pſal. 8. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cæli, & piſces maris &c. formauit autem Dominus humanum corpus, de limo terræ, vt dicitur Geneſ. capit. 2. verſic. 7. & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ; ideſt creauit animam, eamque ſtatim indidit corpori. Et factus eſt homo in animam viuentem; hoc eſt, & factus eſt homo animal viuens. Quærunt aliqui; num corpus primi hominis ante animam factus fuerit, quemadmodum in aliorum hominum generatione, prius in vtero formatur embrio, quam animetur. Sed ſi primus homo, vno temporis momento creatus eſt; vtique ceſſat omnino iſta quæſtio; ſiquidem oportet vtrumque ſimul, in eodem inſtanti, fuiſſe productum; cum vtraque corpus ſcilicet, & anima, ſit eſſentialis pars hominis. Si autem in corporis plaſmate, mora aliqua interceſſit, vt ſupponere videntur, qui huiuſmodi quæſitum proponunt: dicimus neceſſarium eſſe, quod in vltimo inſtanti plenè abſoluti corporis, creata quoque ſimul, & infuſa ei fuerit anima. Nam ſi primus homo, in ætate perfecta, vt ſuo loco dicetur, conditus eſt; oportet omnia corporis organa, ita fuiſſe abſoluta; vt ſtatim ac factus eſt homo; anima ipſius his vti poſſet in ſuis operationibus. quod non vſu venit in alijs generationibus, in quibus ſenſim, & multo tempore formatur homo; & vt primum aliqua dumtaxat concepti embrionis organa, nimirum vitalia, formata ſunt; eidem anima illico creata infunditur; ita vt licet tunc ille embrio ſic animatus, homo ſit; nihilominus, prius actu, vita duntaxat plantæ viuat, mox animalis, ac demum hominis, prout deinceps harum potentiarum organa ſucceſſiue paulatim perficiuntur.

De humani corporis perfectione.

Sanè humanum corpus, licet ex quattuor elementis, & à prædominio, è terra fa- 5
ctum ſit, quemadmodum cetera terreſtrium animalium corpora: attamen, adeo in primis qualitatibus optime temperatum, & in compactione membrorum, bene diſpoſitum, & conformatum, atque in organorum omnium cum interiorum, tum exteriorum, multiplicitate, ac varietate, mirabiliter diſtinctum, exornatumque fuit; vt longe admodum vniuerſis ceterorum animalium corporibus, tum pulchritudine, tum ad plures, variaſque functiones aptitudine antecellat; nec iure quiſquam queri poſſit, quod inter omnia animantia, ſolus homo nudus, inermiſque naſcatur: quandoquidem, duobus ſingulariter ſibi à Deo datis, ingenio nimirum, & manibus, commode poteſt omnia ſibi indumenta, & munimenta, aliaque ad vitæ vſus, excogitare, atque conficere. Vide, ſi placet, de his plurima non minus doctè, quā eleganter, & ornatè tradita apud Ciceronem libr. 2. De Natura Deorum. Quin etiam eiſdem donis valet homo cuncta animalia, quantumuis naturaliter ſe fortiora, aut velociora, aut proceriora, ſuperare, comprehendere, ac propriæ ſubijcere ſeruituti: vt hoc ſit, quod eidem indulſit Deus, Geneſ. cap. 1. verſ. 28. dicens: Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram.] Quod & deuote recolit regius Pſaltes in Pſal. 8. illis verbis: Conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cæli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris.] Neque verò humani corporis minuit excellentiam, ꝙ hominem contingat, in quibuſdam à brutis ſuperari; puta quod ipſum in acie luminum vincant aquilæ, & linces; in olfactu canes, ac vultures; in curſu cerui, & ſimilia; quoniam hæc, ex quodam exceſſu primarum qualitatum, naturaliter prouenire, neceſſe eſt; qui ſi eſſet in homine, proculdubio ipſum ad multa alia neceſſa-

rio

rio inhabilem redderet. Et nihilominus conſtat, quod tametſi quædam animalia, rem ſenſibilem, homine celerius, aut magis de longinquo, percipere valeant; aut à vehementiori obiecto minus lædantur, vt pulli Aquilarum ab aſpectu ſolis; longe tamen melius homo, atque excellentius, cunctas rei ſenſibilis differẽtias, varietatesque, quam quælibet animalia, dignoſcere, ac dijudicare poterit. Quare iure merito Seneca lib.2. ad Ebutium liberalem. De Beneficijs cap.29. & lactantius lib. de opificio Dei, contra quoſdam, acrius inuehuntur, illorumque impudentiam damnant, qui prædicta non conſiderantes, de ipſo Deo, ſeu de natura grauiter conqueruntur; quod ceteris largior animalibus, quàm homini fuiſſe, illiſque abundantius prouidiſſe, videatur: atque eoſdem ingratos, inſanoſq; appellant; quod diuina beneficia homini collata, non pro merito æſtimauerint; nec datori Deo gratias egerint. Quod ſi præfati Auctores, iure illos aſſerunt eſſe culpandos, qui de humani corporis, quæ nunc cernitur, conditione, perperam conqueruntur; Quid dicturi fuiſſent, ſi illam quam primis noſtris parentibus Deus donauerat, ſibi ante oculos poſuiſſent? quæ nimirum, præter ceteras eximias eius dotes, etiam illam habebat incomparabilem; quod tametſi naturaliter mori poterat; ſummo tamen Dei beneficio, ad manum habebat vitæ lignum, cuius eſu (vt ſub die mundi 3. nu.32. dictum eſt) vitam in optima ſui ſtatus conſtitutione, perpetuò conſeruare valeret.

6 Hic dicendum eſſet aliquid de mirabili hominis Opificio, quod non minus ac magni huius mundi fabrica; in ſtuporem induxit omnium pænè excellentium virorum *De hominis opificio.*
ingenia; vt propterea ipſum hominem, microcoſmon, hoc eſt, paruum mundum, nũcupare non dubitauerint. Sed quia res eſt adeo multiplex & copioſa, vt paucis perſtringi nullo modo poſſe videatur; & inſtituti noſtri ratio, non permittit nos in eiuſmodi diutius immorari; ſatius viſum eſt, prudentem lectorem talia ſcire cupientẽ, ad ſcriptores in hoc genere præſtantiores remittere. Quorum alij, magis quæ ad corpus, variaque eius organa inæſtimabili artificio fabricata, & ſuper quam dici poteſt, exquiſitè ad omnes vſus, actuſque, & voluntates animæ ea regentis, accommodata, pertinent; Vt Galenus in libris de vſu partium; & Anotomiſtæ omnes; ac præcipuè Andreas Veſalius ipſorum omnium facile princeps. Alij verò, magis quæ ad animam, eiuſque potentias, tum ſenſibiles, tum rationales ſpectant; vt S. Gregorius Nyſſenus in libro quem de opificio hominis inſcripſit; & B. Thom. part. pri. quæſt.90. vſque ad 103. fuſius inueſtigare conati ſunt. Alij denique ad vtramque hominis ſubſtantiam pertinentia, breuiori compendio, eruditè, eleganterque complecti ſtuduerunt; quemadmodum fecit Cicero lib.2. De natura Deorum; Et Lactantius Firmianus in lib. cui titulus eſt, de Opificio Dei, vel de formatione hominis. Nouiſſimè autem omnium, Ludouicus Granatenſis, in ſuæ Introductionis ad fidei Symbolum part.1. cap.23. vſque ad 35. Et horum quidem trium, primi ac poſtremi non minus lectorem iuuare, quàm oblectare poterit oratio: Vtrique enim admodum competere videtur, illud Poetæ lyrici: Omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci. Sed & plura de multis varijſque donis, primo homini à Deo collatis, breuiter tangit Eccleſiaſticus cap.17. nimirum, de creatione eius ad imaginem Dei, de poteſtate ac dominio ſuper cuncta animalia eidem tradito, de ſenſibus exterioribus, & interioribus, de loquela, de intellectu, conſilio, diſciplina, ſcientia, lege, & huiuſmodi alijs, quæ omnia fuſius proſequuntur illius loci expoſitores. Hæc & plura alia his ſimilia ſunt, quæ B. Gregorius Nazianzenus, quomodo in homine diſpoſita, & compoſita fuerint, non deſinit admirari; cuius dicta hic referre non grauabor, quoniam multa de homine mirabilia, paucis complectuntur. *De donis homini à Deo collatis. Ex Eccleſiaſtico. Ex Nazianzeno* Inquit enim in oratione ſecunda de Theologia: Quæ hæc miſtio noſtra eſt? quis motus? quomodo id quod immortale eſt, cum re mortali copulata eſt? qui fit vt anima circumferatur, & vitam impertiat, & affectuum ſit particeps? qui fit vt mens & circumſcripta ſit, & interminata, in nobis maneat, & motus fluxioniſque celeritate omnia perluſtret? qui fit vt ſermonis opera percipiatur viciſſim, ac communicetur, ac per aerem graſſetur, & cũ rebus ipſis ingrediatur? qui fit vt cum ſenſibus conſuetudinẽ habeat, ac rurſus à ſenſibus in ſe ipſam colligatur? Atque vt quæ priora ſunt dicam, quæ prima noſtri effictio, & coagmentatio in naturæ officina? quæ etiam poſtrema formatio ac perfectio? quæ cibi appetitio ac diſtributio? quis nos ſponte ad primos illos fontes, ac vi-

tæ facultates duxit? Quomodo cibis corpus, animus contrà ſermone ac doctrina nutritur? Quis naturæ tractus, mutuaque affectio parentibus & liberis, vt amore contineatur, & conſeruetur? Qui fit, vt ſtatæ ſint facies, & lineamentis ita diſtinctæ, vt cum earum propè infinitus ſit numerus, propria tamen cuiuſque figura, nulla, modis omnibus abſoluta, ſimilitudine repræſentari queat? Qui fit, vt idem animal, mortale, & immortale ſit, illud interitu, hoc procreatione? Vt enim aliud morte ſubducitur, ita rurſus ipſi aliud ſubrogatur, non ſecus atque in fluminis tractu nequaquam fixi, ſtabiliſque. Multa de hominis membris, & partibus adhuc cõmemorare poſſem, deque mutua earum concinnitate: quippe quæ, naturæ, & rationis lege, non minus ad elegantiam, quàm ad vtilitatem coniungantur ſimul, ac diſtinguantur; præcellant, ac dignitate inferiores ſint; vniantur, ac diſtrahantur; contineant, ac contineantur. Multa etiam de vocibus, & auribus: qui nimirum fit, vt illæ per vocalia inſtrumenta ferantur, hæ verò eas excipiant, ac per intermedij aeris percuſſionem, atque impreſſionem inter ſe iungantur. Multa item de oculis ineffabili modo cum ſenſilibus rebus conſortium habentibus, ac ſola voluntate, & ſimul cum voluntate ſe ſe mouentibus, eodẽque modo cum mente affectis. Pari enim celeritate, & illa intellectibilibus iungitur, & illi rebus ijs quæ ſub cernendi ſenſum cadunt. Multa præterea de reliquis ſenſibus, qui velut admittendis externis rebus deſtinati ſunt, nec ratione percipiuntur. Multa denique de ea, qua in ſomnis fruimur quiete, atque inſomniorum figmentis, de memoria, de reminiſcentia, de ratione, de ira & cupiditate, reliquiſque, vt vno verbo complectar, quibus paruus hic mundus, ideſt homo, gubernatur. hæc Nazianzenus raptim, de mirabilibus quæ in homine reperiuntur. Plura quoque eiuſmodi diſertè admodum tradita, videre licet apud Philonem, in libro de ſomnijs: Sed ex his obſecro, pauca hæc, veluti pro arrhabone, accipe. De ſenſibus agens, quibus, & vocem neſcio quo modo annectit: Poſſumus, inquit, dicere quinquefariam eos diuidi, habere ſua quemque inſtrumenta, naturæ opificio, viſum oculos, auditum aures, nares odoratum, & ceteros pariter: hos menti nuntiare, de colorum, figurarum, vocum, vaporum, ſaporumque proprietatibus, & in vniuerſum, de corporibus, eorumque qualitatibus. Eoſdem eſſe animæ apparitores; ad quam quicquid vident audiuntve, deferunt: & ſi quid extrinſecus immineat noxium præuident, præcauentque, ne quod improuiſum, & immedicabile malum Dominæ obrepat. Similiter de voce noſtrum eſt iudicium, aliam, eſſe acutam, grauem aliam, & quantum à concinna inconcinna diſcrepet, ab exiliore grandior, deque alijs plurimis diſcriminibus generum, colorum, diſtantiarum, coniunctorum, diſiunctorumque, de diateſſaron, diapente, diapaſon, ſimphonijs, atque etiam de articulata voce, quam ſolus homo ſortitus eſt, quædam, nouimus: à mente hanc proficiſci, in ore articulari, linguæ plectro abſolui, atque ita expreſſam, ſermonem iam non nudam vocem informemque fieri, ſed cum mentis eſſe interpretem. Sic ille. Et hæc de hominis ſtructura in vniuerſum ſint dicta.

Ex Philone.

De nomine primi hominis.

Nam de nomine primi hominis, cum idem ſit latinè homo, quod Hebraicè Adam; conſequens eſt, ipſum Adamum, ſeu primum hominem, nullo proprio, ſed ſpeciei dumtaxat nomine, fuiſſe appellatum: ſiquidem omnes ab eo deſcendentes, homines nuncupantur.

Cur homo dicitur factus ad imaginẽ, & ſimilitudinem Dei.

Quoniam autem multa ſunt, propter quæ, inter omnes creaturas à Moyſe recenſitas, ſolus homo, dicitur factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei; operæpretium duximus, ab eo primum, quod hiſtoriæ magis conſentaneum, & in ipſo ſacro textu euidentius inſinuari videtur, auſpicari. Nam poſt illa verba: faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram,] continuo ſubiungitur: Et præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæque terræ. Ex quibus verbis, videtur indicari, in hoc potiſſimum, eſſe accipiendam hanc imaginem, & ſimilitudinem Dei; quod queadmodum ipſe Deus verè finis eſt omnium: vniuerſa namque propter ſe ipſum operatus eſt Dominus, vt dicitur Prouerb. cap. 16. verſ. 4. Ita homo eſt quodammodo finis cunctarum rerum, ſaltem ſenſibilium, vt infra fuſius nu. 30. demonſtrabimus. Si enim Sol, & Luna, & ſtellæ omnes, creatæ ſunt in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt, vt expreſsè traditur Deuter. cap. 4. verſ. 19. Conſtat proculdubio, etiam reliqua, quæ minus nobilia ſunt, propter eumdem hominẽ 7

eſſe

eſſe facta; ac ſuper omnia hominem ſingulari quadam ſuperioritate donatum; eſſeque veluti Deum quendam in terris viſibilem,& dominum omnium.

8 His addere poterit plurimas quoque alias Dei ſimilitudines, qui per ſingula alia Dei dona, naturalia, & gratuita diſcurrere voluerit, homini ſpecialiter elargita. Nam cum ei tantummodo (miſſos nunc faciamus Angelos, quorum hic non meminit Moyſes) dederit naturam ratione, intelligentiaque præditam; cuius tam excellentis muneris gratia, homo quo ad animam, in qua imago Dei magis elucet, eſt incorporeus, immortalis, atque intellectu, voluntate, liberoq; arbitrio, vt infra num. 27. docebimus, inſignitus; & conſequenter, ſapientiæ, virtutis, ac Diuinæ gratiæ, fœlicitatiſque æternæ capax; & merito propterea cunctis alijs animantibus prælatus: rectè ad imaginem Dei factus dicitur; quoniam hæc,& eiuſmodi omnia, quæ aliquatenus in homine ſunt; modo quodam in immenſum ſupereminentiſſimo, ac perfectiſſimo, in Deo exiſtunt. Quamquam neque illud quoque omittendum videtur; hominem dici ad imaginem Dei eſſe conditum; quia omnia naturarum genera, quæ ad quattuor nimirum ad exiſtentia, viuentia, ſentientia, & intelligentia, reduci poſſe videtur; atque in Deo eminentiſſima ſunt; in homine, per participationem eſſe reperiuntur; vt propterea hominē, omnis creaturæ nomine ſignari teſtetur B.Gregorius homil.29.in Euangelia. Denique ſicuti Deus, in magno hoc mundo, ubique eſt per eſſentiā, præſentiam,& potentiam; ſic anima hominis, in corpore ſuo, quod microcoſmos, ideſt paruus mundus nuncupari ſolet, tota in toto eſſe perhibetur,& tota in qualibet parte: Et ipſe homo per imaginationis ſuæ potentiam, quodammodo vbique hoc eſt in qualibet mundi parte, quandocunq; ei libuerit, eſſe ac verſari poſſe videtur. Sanè quod aliqua Dei ſimilitudo, prout dictum eſt, in homine reperiatur, præter irrefragabilem Diuinæ Scripturæ aſſertionem, tribus quoque alijs modis aliqualiter ab effectibus colligi, atque indicari poteſt. Ac primo quia homo, quod attinet ad vim eius cognoſcitiuam, quoquomodo quandam videtur infinitam habere mentis capacitatem, per quam ad omnes propemodum res cognoſcendas habilis, atq; idoneus apparet; & ſciendi deſiderio, nihil penè imperſcrutatum relinquit. Vnde eſt illud præclarum Ariſtotelis dictum primo Methaphy. Omnes homines natura ſcire deſiderant. ac ſi apertius dixiſſet: homo ita natura comparatus eſt, vt innatum eius ſciendi deſiderium, tamquam interminatum, quamuis ad omnia, non ſolum terreſtria, ſed etiam cæleſtia, quodammodo ſe extendere audeat; numquam tamen ad ſciendi finem perueniat. Secundo quod ſpectat ad voluntatis humanæ libertatem, videmus eam non tantum indeterminatè ad omnia ferri, atque ad quælibet particularia, & finita bona ſe ſe extendere; verum etiam infinitum quendam, & quodammodo inexplebilem earumdem habere appetitum: Vt non immeritò Sanctus Bernardus in Serm. 3. de Reſurrectione Domini, poſteaquam plura aduerſus propriam voluntatem, ſcitè admodum diſſeruit; hæc ſub inferat: Sed numquid cōtenta erit hac iniuria? addit adhuc: & quod in ſe eſt, omnia quoque, quæ Dei ſunt, tollit, & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vſuram, acquirit pecuniam modicam, ſimiliter Mundum lucrari conaretur vniuerſum, ſi non deeſſet poſſibilitas, ſi ſuppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter: nemini, qui ſit in propria voluntate, poſſet vniuerſus mundus ſufficere. Hæc, & alia multa, quæ ibidem citatus Sanctus de propria voluntate fuſius proſequitur; tametſi, quatenus diuinæ voluntati aduerſantur, execranda ſint; nihilominus, in eo quod infinitam quamdam humanæ voluntatis potentiam arguunt; neſcio quid diuinum, & Deo ſimile, in ea ponere videntur. Quid plura? Nonne conſtat humanæ voluntatis appetitum, ita eſſe natura ſua inexplebilem, vt non niſi ſummo bono, quod infinitum eſt, ſaturari poſſe videatur? nonne hoc apertè atteſtabatur regius Propheta; quando in Pſal.16. exclamans: ſatiabor, dicebat, cum apparuerit gloria tua? Et Sanctus Auguſtinus lib.1. ſuarum Confeſſionum cap. 1. nonne ad Deum deuotè conuerſus proteſtabatur dicens: feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te? Scimus autem quia naturale eſt, vt ſimile appetat ac conquieſcat in ſuo ſibi ſimile. Tertio, & vltimo, naturalis illa perpetuitatis cupido in hominum animis inſita, quid aliud, quàm ſummi Dei æternitatem, aliquatenus, pro modulo ſuo, æmulari videtur?

Porrò

Porrò quoniam, vt legimus in calce Pſal.91. Rectus Dominus Deus noſter,& non eſt iniquitas in eo: Ad memoratam quoque imaginem Dei,quæ reperitur in homine, pertinet illud, quod dicitur Eccleſiaſtæ cap. 7. in fine: Hoc inueni,quod fecerit Deus hominem rectum:] rectum, inquam, non ſolum corpore, quod recta cælum ſpectare conſpicitur, quemadmodum eleganter etiam hiſce verſibus expreſſit Ouidius primo Matamorphoſeos. 9

De hominis rectitudine.

Pronaque cum ſpectent animalia cetera terram;
Os homini ſublime dedit, cælumque videre
Iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Sed etiam, & inprimis,quod ad animam pertinet, ſine vlla iniquitate, & inclinatione ad peccatum; ita rectus, vt in cunctis actionibus,veluti erecto ad cælum ſpiritu,hoc eſt ſine vlla curuitate,ſeu inordinata ad res terrenas deflexione,aut retractione, recta, in Deum creatorem ſuum tendere poſſet. Supponit ergo iſta hominis rectitudo, non ſolum carentiam cuiuſuis tortuoſæ iniquitatis, & peccati; ſed etiam actus perfectos, omnes virtutis numeros complentes; & conſequenter abſolutionem quamdam cunctarum hominis partium, ac potentiarum; & conuenientiſſimam inter eas ſubordinationem; ita vt in homine neque corpus animam aggrauaret,eiuſue operationes vllatenus retardaret; neque in ipſa anima, potentiæ inferiores, ſuperioribus vmquam reluctarentur; quin potius eiſdem ad nutum deſeruirent, ac miro quodam nexu iunctæ, inuicem ſe iuuarent; Et denique humana mens, ac ratio, in omnibus ſubdita eſſet Deo, ac legibus ab eo latis. Ex hac humani ſpiritus rectitudine, quæ nihil incompoſitum, nihil inordinatum, indecorumve admittebat, producebatur in Adamo interna illa pax, quæ ipſum, etiam in hac vita, quodammodo beare poterat. De qua diſſerens B. Auguſtinus lib. 1.de Sermone Domini in monte,cap. 4. ſic eam deſcribebat dicens: In pacificis, ordinata ſunt omnia; nullusque motus, aduerſus rationem rebellis eſt;ſed cuncta obtemperant ſpiritui hominis,cum & ipſe obtemperet Deo. Et ſupra cap. 2. Pacifici, inquit in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes, & ſubijcientes rationi, ideſt menti, & ſpiritui, carnaleſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei. In quo ita ſunt ordinata omnia, vt id quod eſt in homine præcipuum, & excellens; hoc imperet; ceteris non reluctantibus,quæ ſunt nobis, beſtijſque communia: atque id ipſum quod excellit in homine, ideſt mens, & ratio, ſubijciatur potiori, quod eſt ipſa veritas vnigenitus filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperiori ſe ipſe ſubijciat. Et hæc eſt pax,quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis: hæc vita conſummati, perfectique ſapientis. Sic B. Auguſtinus. Denique iſta pax quæ in primo homine reperiebatur facile poterat oſtendere, quod ipſe merito dici poſſet filius Dei, iuxta illud Matthæi capit. 5. verſ. 9. Beati pacifici,quoniam filij Dei vocabuntur. & conſequenter, quod ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus eſſet. Siquidē filius,imago dicitur,& ſimilitudo patris. Vnde de Adamo legimus Gen. cap. 5.verſ. 3. & genuit ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, vocauitque nomen eius Seth.

Homo creatus fuit in gratia, & cū iuſtitia originali.

Ex his itaque inferre poſſumus, primum hominem (quod etiam communiter aſſerunt Doctores) in gratia,quam vocant gratum facientem, fuiſſe à Deo creatum; ſine qua, prædicta rectitudo mentis, & perfecta ſenſuum ſubiectio rationi,conſiſtere nō poteſt. Et item eumdem Adamum, fuiſſe conditum cum iuſtitia originali,cuius radix, in prædicta humanarum potentiarum ordinatione, & ſupernaturali ſubiectione rationis ad Deum, quæ eſt per gratiam gratum facientem,conſiſtit, vt optime docet B. Thom. par. 1. quæſt. 100. art. 1. ad 2. Cum igitur originalis iuſtitia, virtus quædam ſit vniuerſalis, quæ aggregationem omnium bonorum habituum, ad ſpiritualem hominis rectitudinem pertinentium, complectitur: vtique neceſſario infertur, cunctas Adami potentias, ac præcipue primarias, nempe intellectum ac voluntatem, omnibus bonis habitibus fuiſſe præditas. Habuit ergo Adam intellectum valde perſpicacem, & illuminatum, qui bene nouerat non modo omnia, quæ homo naturaliter ſcire poteſt,aut ei noſſe conuenit,habens nimirum omnes ſcientias,cum ſpeculatiuas, tum practicas, ſiue agibiles, arteſque ingenuas; ſed multa inſuper nouit earum rerum, quæ naturalem cognitionem excedunt;illa ſcilicet per quæ poſ- 10

ſet

ſet in ſuum finē ſupranaturalem tendere:& in ſumma callere cuncta poterat,quæ per diſcurſum, tum ex naturalibus, tum ex ſupranaturalibus principijs ſibi à Deo imperatis, deduci ac deriuari poſſunt: etenim hæc propria eſt humani intellectus rectitudo, per quam à recta veritatis via aberrare, aut detorqueri nequit: & per quam primus homo non ſolum in huius vitæ neceſſarijs,ac conuenientibus ſibi,ſuiſque,corporalium inſtrumentorum adminiculo, proſpicere; verum etiam cunctas actiones ſuas, ad finem ſupranaturalem,hoc eſt ad cæleſtem beatitudinē, ad quam ſe nouerat creatum, conſequendam, ſine vllo impedimento, ordinare ; ac dirigere poterat. Porrò Adamum habuiſſe in prima ſui creatione perfectiſſimam hanc rerum ſcientiam, etiā apertè teſtatur Eccleſiaſticus c.17.verſ.5.his verbis: Et diſciplina intellectus repleuit illos: creauit illis ſcientiam ſpiritus: ſenſu impleuit cor illorum: & mala, & bona oſtendit illis.(loquitur autem ibi de noſtris primis parentibus Adamo,& Heua.) Sed & ex eo quod Geneſ. cap.2.verſ.19. & 20. dicitur,Deum adduxiſſe cuncta animalia coram Adamo, vt videret quid vocaret ea: colligunt Doctores, Adamum fuiſſe omni ſcientia præditum;alioqui non potuiſſet ſingulis nomina,ipſorū naturis cōuenientia, imponere. Quod verò attinet ad voluntatem; oportet Adamum hiſce potiſſimū virtutibus fuiſſe imbutum, mira ſcilicet erga Deum & ea quæ Dei ſunt, religione ſeu pietate; & debita erga proximum iuſtitia: in his enim Dei, & proximi charitas poſita eſſe videtur. Super omnia autem, in vtraque memorata Adami potentia, oportet excelluiſſe prudentiam ſingularem, per quam quæ appetenda, & quæ fugienda eſſent, non ſolum ſagaciter præcognoſcere; ſed & illa quidem deligere; hæc verò penitus deuitare poſſet. Denique iuſtitia originalis diuinitus Adamo collata, poſuit in parte eius ſenſitiua admirabilem temperantiam, ac fortitudinem, quibus vis iraſcibilis, pariter ac concupiſcibilis, nec non ceteræ, quæ ab his procedunt,animæ paſſiones, ſeu affectiones,maxime frenantur, & in officio, ſiue in debita rectitudine, hoc eſt ſub omni rationis regimine, continentur. Ecce quot, quamque eximijs donis naturalibus, ac ſupernatutalibus Adami animum exornauit Deus; vt his, alijſque eiuſmodi, recto tramite, poſſet perpetuo in Deum tendere, ac ſine vllo offendiculo, ſecundum eius voluntatem ac legem, iugiter ambulare. Ita decuit ſummum illum rerum Opificem, cuius perfecta ſunt opera, hominem condere, cum ea animi rectitudine, quæ ſtatui ſuæ naturæ perfectiſſimo congrueret. Sed vtinam in ea ipſe homo permanſiſſet; & non potius ab ea vltrò recedens, ſe ipſum, totamque poſteritatem ſuam, in tot tantaſque obliquitates, ac miſerabiles,pernicioſaſque cōfuſiones pertraxiſſet; vt etiam ipſiſmet poſteris ſuis, nimirum infidelibus,primordia generis humani ignorantibus, poſtea occaſionem præbuerit, humanam deplorandi conditionem, quod quodammodo naturaliter ad mala quæque propenſior ſit, & ad ea quæ recta ſunt, non ſine magna contentione, perduci poſſe videatur: tamquam ſi maximum hoc malum,diuinæ largitionis defectu; non autem ex lapſu primi parentis nos perpeti oporteat. Sed quomodo tandem tanto huic hominum infortunio, cum magno fœnore gratiarū,ſubuenerit pius,& miſericors Deus; aliàs dicendū erit.

11 Iam verò,quia etiam immortalitatem homini à Deo conceſſam, iuxta illud Sap. cap.2.verſ.23. Deus creauit hominē inexterminabilem,ideſt (vt exponit Ianſenius) in incorruptione; diximus ad Dei imaginē quæ in homine eſt, pertinere: videndum eſt quanam immortalitate homo donatus fuerit. Et primo quidem ſatis euidens eſt, non illa, quæ ſoli Deo competit, cuius meminit Apoſtolus prima ad Timothe. cap. 6. verſ. 16. de ipſo Deo dicens: Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem &c. hæc ſiquidem immortalitas duo includit, quæ nulli creaturæ cōpetere poſſunt; alterum eſt æternitatem, non ſolum (vt verbis Theologorum vtar) à parte poſt, ſed etiam à parte ante; non enim Deus tantummodo eſt, eritque, ſed &̄ fuit ſemper immortalis: cū autē ipſe ab extra nullā habeat creaturam ſibi coæternā,vtiq; ſequitur nullā creaturam,à parte ante eſſe,immortalem;Dixi,ab extra,quia certum eſt in mente diuina,omnia,ēt creata, ab æterno fuiſſe:nihil enim noui ei pōt accidere. Alterum eſt,quod Deus ita immortalis eſt,vt neq; ēt per diuinā potentiam poſſit nō eſſe talis; atq; hæc quidem impotentia,nō modo vllā in Deo imperfectionē ponit; quin potius ſingulariſſimam, atque eminentiſſimam perfectionem; quemadmodum aliæ huiuſmodi; puta quod non poſſit peccare, non eſſe bonus, iuſtus,

Qualiter homo factus ſit immortalis.

communiter, non-niſi circa decimumquintum vitæ annum, ad generandum idonei eſſe videntur; ſequeretur eos olim non niſi multo poſt centeſimum gignere potuiſſe: & tamen conſtat Geneſ.cap.5.verſ.15.& 21. Malaleel, & Henoch anno ſexageſimoquinto genuiſſe, & forte etiam multo prius. etenim, vt infra ſub anno Mundi 133. num.3. dicetur, probabile admodum eſt, illam priſcorũ virorum progeniẽ, quæ cap. Geneſ. citato recenſetur, non per primogenitos tantummodo fuiſſe deductam, ſed per eos, qui linea recta præceſſerant ipſum Noe; ſiue primogeniti eſſent, ſiue non; ſiquidem ſcimus Moyſem voluiſſe deſcribere genealogiam ipſius Noe, per quem poſt diluuium reparata eſt totius humani generis propagatio. Quare fateri cogimur ſingulas priſcorum ætates puta infantiæ, pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuentutis & ſenectutis, non preciſè ad proportionem longitudinis vitæ ipſorum, fuiſſe noſtris ætatibus longiores: quanta vero inter illorum, noſtramque iuuentutem differentia interceſſerit, certo definire non poſſumus. Sed vtcunque ſit, ſufficit id pro exploratiſſimo haberi, quòd ſupra dictum eſt, videlicet Adamum quemadmodum animo, & corpore in ſuo genere perfectiſſimum, atque abſolutiſſimum, ita quoque in ætate perfectiſſima a Deo, cuius perfecta ſunt opera, fuiſſe plaſmatum.

13 Vtrum autem corpus Adami, valde exceſſerit communem humanorum corporum conſtitutionem, ſeu magnitudinem, quærendum modo eſt; nempe an fuerit Gigas, vt multi perperam opinati ſunt, fabulantes, ipſum mox vt fuit de paradiſo terreſtri eiectus, oceanum pedibus tranſuadaſſe, atque ad hunc noſtrum hemiſphærium inhabitandum veniſſe. Sane Adamum fuiſſe inter Gigantes maximum, probare nititur Io. Lucidus lib.1. De emendatione temporum cap.4. ex Ioſu. cap.14. verſ.15. vbi hæc habentur: Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbæ: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt]. Quod autem Enacim eſſent Gigãtes, manifeſte habemus Numer. cap.13. in fine: Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac, de genere Giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur. Sed vtique arbitror Io. Lucidum falli. Nam præter id quòd Caietanus ibidem (licet ſatis audacter) notat Interpretem, quòd non contentus munere interpretandi; etiam expoſitoris officio functus ſit; præbueritq; occaſionem fabellæ, quæ circumfertur, de primo noſtro Parente, quòd ſcilicet in Hebron ſepultus fuerit: nõ deſunt alij quoque probati Auctores qui cum eodem Caietano ſentiunt, nomen Adam, loco citato, debere ſumi; nõ quatenus, per antonomaſiam, ſignat primum omnium parentem; ſed quatenus eſt nomẽ commune ſpeciei: ita vt ſenſus ſcripturæ, eo loci ſit. Hebron olim dictam eſſe Cariath Arbæ, ideſt Ciuitatem Arbæ; eo quod Arba, qui illic inter filios Enacim erat ſepultus, maximus homo fuerat. Eodem ferè modo eundem locum exponit Cardinalis Toletus ſuper Ioan.cap.19.annot.12. Neque item certum eſt, ſcripturam, voce illa, maximus, magis indicare voluiſſe corporis proceritatem, quàm quid aliud; poteſt enim, vt multis placet, recte accipi, maximus, dignitate, aut nominis celebritate, aut virtute, aut aliqua alia excellenti prærogatiua. Vnde quidam (vt refert ibidem Lyranus) putant ſcripturam maximi hominis vocabulo, intellexiſſe Abrahamum, quem conſtat ſepultum fuiſſe in Hebron, Geneſ. capitulo 25. verſiculo nono, & clarius capitulo 23. verſiculo 19. & ſic inter illius terræ Gigantes. Nemo eſt autem qui neſciat, Abrahamum non Gigantem, ſed magnæ virtutis virum exſtitiſſe; & inter Patriarchas maximum; præſertim propter tot, tamque præclaras ſibi factas a Deo repromiſſiones, & in ſemine ſuo impletas. Obſtat inſuper Ioan. Lucido, & ſectatoribus eius, editio lxx. Interpretum; & præcipue illa, quæ Romæ anno ſalutis 1588. quàm diligentiſſime caſtigata, & correcta prodijt. quæ citatum Ioſue locum multo aliter interpretatur; & nullam prorſus Adami mentionem facit. inquit enim: Nomen autem ipſius Chebron erat antea Ciuitas Argob, Metropolis ipſorum Enacim hæc. Poſtremo, quòd magis vrget, exiſtimare Adamum fuiſſe Gigantem, repugnat & rationi, & ſacræ ſcripturæ rationi; quia ratio ſuadet Adamum fuiſſe a Deo conditum, ſicut animo rectum, vt patet Eccleſiaſtici cap.7. ſic etiã corpore, perfectæ magnitudinis, qualis ea eſſe creditur, quæ in perfectæ ætatis hominibus communiter reperiri ſolet; non autem corpore giganteo, ꝗ loco Numer. adducto, ſcriptura ſacra, monſtris comparare non abnuit. Ecquis verò aſſerere audeat

Nũ Adã fuerit Gigas, & cuius ſtaturæ.

Deum,qui perfectiſſimus eſt in omnibus operibus ſuis,feciſſe primum hominem corpore monſtroſum ? Repugnat etiam ſcripturæ ſacræ, quæ Geneſ.cap.6. ſatis apertè inſinuat,non prius in mundo Gigãtes extitiſſe,quàm ex quo primum filij Dei, ideſt viri iuſti, nimirum progeniti ex Seth, ingreſſi ſunt ad filias hominum, hoc eſt acceperunt ſibi vxores de praua ſobole Caini, vt mox ſuo loco dicetur. Quod autem ipſe Adam non fuerit circumciſus,nec Idololatra,vt aliqui perperam opinati ſunt, ſed fuerit Propheta; affirmat S.Epiphanius non longe ab initio ſui Panarij. Certe Adamum prædixiſſe duos vniuerſales rerum interitus mox futuros, alterum diluuio; incendio alterum, de quo meminit ſanctus Petrus in ſua ſecunda canonica, ſcriptum reliquit Ioſephus primo Antiq. cap.3.

An Adã fuerit circumciſus, & Idolatra & Propheta.

Adam ad quid in paradiſo terreſtri poſitus.

Eodem tempore,videlicet vt primum plaſmatus fuit Adam; tulit eum Dominus, 14
& poſuit in paradiſo voluptatis,quem ad hoc plantauerat; de quo plura ſuperius dicta ſunt; vt operaretur & cuſtodiret illum,Geneſ. cap.2.verſ.15.vt (inquam) operaretur,non operatione laborioſa, & moleſta,aut ad paranda ſibi victui neceſſaria; ſicuti poſt lapſum quando audiuit: Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ,ſpinas & tribulos germinabit tibi,& comedes herbam terræ; in ſudore vultus tui veſceris pane, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es; quia puluis es,& in puluerem reuerteris. Geneſ. cap. 3. verſ. 17. Sed vt delitioſè operaretur, & magna cum animi voluptate; quemadmodum de multis Regibus, & Principibus proditum eſt;qui ex agri, ſeu vinearum, hortorumue cultura, maximam percipere ſolebant oblectationem. Vide quæ de agriculturæ delicijs, cum temporalibus, tum ſpiritualibus, tangit Sanctus Auguſtinus libro octauo. De Geneſ. ad litteram capitulo octauo, & intelliges, quàm iucundum fuerit, ante culpam, Adamo operari in paradiſo terreſtri. Porrò ſi quis recolat abſolutum prope imperium, ac dominium, quòd idem Adam habebat ſuper cuncta animalia, quæ ei ad nutum parere non recuſabant; quemadmodum poſtea nonnunquam viſum eſt contigiſſe quibuſdam ſanctis viris, puta Sancto Franciſco, & Sancto Antonio, quem Patauinum vocant; non quòd in ea vrbe natus; ſed quia ibi mortuus ac ſepultus eſt; quibus piſces, auesque paruiſſe; & alijs item ſanctis, etiam feras ipſas obtemperaſſe legimus; ſi quis (inquàm) hæc, & huiuſmodi ad memoriam reuocet, cognoſcet non operoſum, aut moleſtum fuiſſe Adamo, cuſtodire paradiſum a beſtijs terræ, ac volatilibus cæli; quippe qui ſine vllo negotio, poſſet iucundam quandam in eis iuriſdictionem exercere; & quaſdam quidem ad edendos aliquos illius loci fructus, antequam marceſcerent, admittere; quaſdam verò ab his, alijſue, arcere; prout ei bonum, opportunumue videbatur.

Quomodo eodẽ trãſlatus.

Quomodo autem tulerit eum Dominus; an miniſterio Angeli, quemadmodũ Ra- 15
phael deducebat Tobiã, an quo pacto Angelus apprehenſum per capillos Habacuc, in impetu ſpiritus portauit in Babyloniam; vel potius quo modo ſpiritus Domini rapuit Philippum, tranſtulitque eum in Azotũ: & ſicuti Diabolus aſſumpſit Ieſum, & ſtatuit ſupra pinnaculum Templi: ſuperfluum eſt diſquirere; cum nec ſciri poſſit, nec ſcire quidquam referat. Quamquam ſatis probabiliter dici poteſt; quòd ſi locus,in quo plaſmatus fuerat Adam, erat valde vicinus paradiſo terreſtri; vtique credibilius eſt, Adamum, ſicuti a Raphaele Tobias, fuiſſe illuc veluti manu deductum ab eo Angelo, per quem poſtea non ſemel locutus eſt ei Deus; puta quando præcepit ei, ne de ligno vetito comederet; & quando vocauit eum. Vbi es? Quare hoc feciſti? &c. Si autem longe admodum diſtabat locus ille a Paradiſo; neceſſe eſt dicere, Adamum fuiſſe eo tranſlatum vno ex alijs prænarratis modis; aut aliquo alio ſimili; ſiquidem oportet modicum ſanè tempus in hac tranſlatione inſumptum eſſe,vt ſupereſſet Adamo tempus ad alia eodem die peragenda, de quibus deinceps dicturi ſumus.

Cur animalia ad Adamum ducta.

Porrò in paradiſum terreſtrem,adduxit Deus cuncta animantia terræ,& volatilia 16
cæli,ad Adamũ,vt ſingulis ipſe nomina imponeret.nõ ſunt autem adducti piſces, tũ quia ſine ſingulari miraculo, id fieri non potuiſſet: tum verò maxime, quoniam non videbatur tũc neceſſaria illa nominum impoſitio piſcibus; vt pote qui in aquis delitеſcerẽt,nec ita frequẽter viſendi eſſent ab hominibus;pſertim primæ mũdi ætatis;

vt oporteret eos propria habere nomina, quibus in communi collocutione diſtingui, ac ſignificari poſſent; quemadmodum vſu venire poterat de ceteris animalibus, quæ in terra, & in aere verſantia, frequentius ab hominibus viſenda erant. Non etiam videtur fuiſſe neceſſariũ, ꝗ ad Adamum adducerentur omnia animalia, quæ ex putri materia naſcuntur; quoniam conſtat plura iiſdem ferè nominibus appellari, quibus illa eiuſdem generis, quæ ex propagatione generantur. Putant verò Doctores animalia ducta fuiſſe ad Adamum, non ſolum (quemadmodum exprimitur in littera) vt eis nomina imponeret; atque hoc pacto, etiam tantorum diuerſitate vocabulorum primum illud hominum idioma locupletaret; quod poſtea, niſi homo peccaſſet; in omni humana progenie, & pariter in cunctis terrarum plagis, perpetuo, & vniformiter perſeueraſſet: ſed etiam alijs de cauſis: puta ad augendas illius Paradiſi delicias; & vt Adam ex ipſorum animalium aſpectu, & contemplatione, intelligeret, quantum ipſe cunctis, Dei beneficio, præſtaret; atque iccirco ad debitas ei gratias exoluendas, magis ac magis incenderetur. Item vt quia cuncta propter ipſum condita fuerant; ipſe ea quodammodo tamquam dominus ſeruos ſuos præſens dignoſceret; & ipſa pariter eum veluti proprium dominum recognoſcerent. Et præterea, vt Adam videns in ſingulis ipſorum ſpeciebus adeſſe marem, & fæminam generationis adiutricem; ipſe intelligeret, idem neceſſario in humana quoque ſpecie fieri oportere, & forte propterea ſubdit Scriptura: Adæ verò non inueniebatur adiutor ſimilis eius, nimirum ad gignendam prolem, ſicuti in ceteris videre erat animalibus, & continuo ſubnectit Heuæ creationem.

17 Porrò ſi hanc animalium coram Adamo coadunationem, miraculosè, & vel vnico inſtanti, vel modico temporis ſpatio factam fuiſſe conceſſerimus; poterit etiam admitti, totum hoc negotium, nempe tam ipſorum animalium conuocationem, quam nominum impoſitionem, ante creationem Heuæ fuiſſe peractam. At ſi (quod magis credibile videtur) ſine miraculo vtrumque factum credimus: neceſſe eſt dicere, quod Deus, poſteaquam tranſtulit Adamum in Paradiſum terreſtrem, adduxit etiam ibi cuncta animalium genera; ſiue Angelorum miniſterio; ſiue interiori quodam inſtinctu, & impulſu ipſis animalibus tunc immiſſo; vt putat Sanctus Auguſtinus lib. 9. de Geneſ. ad litteram cap. 14. vbi ait: quod iuſſio Dei, peruenit non ſolum ad homines, nec ſolum ad aues, & pecora, verum etiam ad ea quæ ſub aquis latent; ſicuti ad cetum, qui glutiuit Ionam. Nec ſolum ad iſta maiora; verum etiam ad vermiculum: nam & huic legimus diuinitus iuſſum, vt radicem cucurbitæ roderet, ſub cuius vmbraculo Propheta requieuerat. Sic ille. Si inquam, non per miraculum, & penè in inſtanti; ſed quodammodo naturaliter, hæc animaliũ coadunatio ad Adamũ, modo proxime expoſito, facta eſt, potuit certe Adam, non ſolũ illico ante creationẽ Heuæ, ſed et poſt, prout opportunum ei videretur, conſiderata, & bene perſpecta ipſorum natura, ſingulis congruentia nomina imponere. Quo ſuppoſito; dicere oportet, verba illa Geneſ. cap. 2. verſic. 19. Omne enim, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius, appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes beſtias terræ.] proculdubio tamquam per anticipationem dicta intelligi debere.

Quomodo Animalia ad Adamum perducta.

18 Eodem die ſexto, neceſſe eſt formatam fuiſſe Heuam; nam quod facta fuerit poſt Adamum, præter id, quod manifeſte ſeries ipſa hiſtoriæ ſacræ, quæ traditur Geneſ. c. 1. & 2. declarat, etiam expreſſius aſſerit Apoſtolus prima ad Timot. cap. 2. verſic. 13. dicens: Adam enim primus formatus eſt, deinde Heua. Quod autem non fuerit facta die ſeptimo, vt perperam credidit Catharinus patet; quia Geneſ. c. 1. verſ. 27. vbi dicitur: Maſculum, & fæminam fecit eos, poſt pauca ſubiungitur: viditque Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona; & factum eſt veſpere, & mane dies ſextus. ex quibus verbis, manifeſte infertur, tum ipſam Heuam, tum reliqua omnia, eodem die ſexto fuiſſe abſoluta. Nec obſtat quod Geneſ. cap. 2. verſic. 2. legimus: Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quia ibi illud die ſeptimo proculdubio intelligi debet excluſiuè, & idem eſt ac ſi dixiſſet: in fine ſexti, non enim abſolutè dicit: compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum. Sed continuo addit: quod fecerat ſubaudi diebus ſex præcedentibus, ſtatimque ſubiecit: Et requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat. Igitur ſi ſex diebus omnia facta ſunt; & die ſeptimo ceſſauit Deus ab omni opere; vt ex Sacra Geneſi iam probatum eſt, & cla-

Heua quando creata.

rius exprimitur,Exodi cap.20. verſ.9. vbi præcipit Moyſes Hebræis,vt ſex diebus faciant opera ſua; in ſeptimo autem ceſſent ab omni opere, & ſubiungens cauſſam: Sex enim (inquit) diebus fecit Dominus cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt; & requieuit in die ſeptimo,ergo euidentiſſime conſequitur; etiam ipſam Heuam; non die ſeptimo; ſed ſexto fuiſſe creatam.

Heua vbi creata.

Non autem ita clarum eſt, vbi nam formata ſit Heua; videlicet nũ in eodem loco, 19
in quo factus fuerat Adam, vt quodammodo inſinuari videtur Geneſ. cap.1.verſ.27. illis verbis: Ad imaginem Dei fecit illum; maſculum, & fæminam creauit eos. Et ſentiunt Ioſephus primo antiqui.cap.1. & Tertullianus lib.2. contra Martionem, & Rupertus lib. 2. De Trinitate, & operibus eius cap.32. Nam è contrario communis Scholaſticorum opinio ſuper ſecundo ſententiarum diſtinct.18. & in prima parte B. Thomæ quæſt. 162.ar.4. eſt quod Heua formata ſit in Paradiſo terreſtri. Quod etiã ſentit S. Baſilius homil.11.in Geneſ. quæ eſt de Paradiſo, & videtur quoque euidentiſſime colligi poſſe ex continuatione hiſtoriæ, quæ in Geneſi, deſcribitur. Nam cum cap. 1. verſ. 27. dictum eſſet. Et creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, poſtea cap.2. verſ.15. dicitur. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſum voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum. [& paulo infra, cum dictum eſſet: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Et non multo poſt: Adæ verò non inueniebatur adiutor ſimilis eius ſtatim ſubiungitur: Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam; cumq; obdormiſſet, tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea; & ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem; & adduxit eam ad Adam. Ecce quomodo ex ipſa quoque ſacri textus ſerie, videtur poſſe colligi, primam mulierem in Paradiſo terreſtri fuiſſe formatam. Quod ſi verum eſt; vtique prææallegata Geneſ. verba: Maſculum, & fæminam fecit eos: accipienda ſunt, tamquam per anticipationis figuram, dicta; & ad inſinuandum; quod etiam ipſa Heua, eodem die facta fuit, quo Adam; licet non continuo poſt ipſum; neque in eodem loco; neque eodem modo; vt dictum eſt.

De anima mulieris creatione

Ceterum de plaſmate mulieris, quod ad eius animam ſpectat, nihil in ſacro textu 20
expreſſum habemus: Vnde ſupponendum eſt, Deum in eius creatione, corporique infuſione; nihil diuerſum egiſſe, ab eo quod fecerat in ipſa viri anima procreanda, corporique copulanda. Etenim certum eſt, ipſam pariter Heuæ animam, ad imaginem Dei fuiſſe factam; rationalem, æternæ beatitudinis capacem, atque iiſdem dotibus, ac priuilegijs exornatam; ſicut fuerat anima Adami. Quod etiam ſatis apertè colligi poteſt, Eccleſiaſtici cap.17. verſic. 5. vſque ad 13. Ibi enim Scriptura ſacra, nihil diſcreuit, inter dona conceſſa Adamo, & Heuæ; ſed eadem vtrique pariter collata fuiſſe commemorat. Vnde patet mulieris animam, eiuſdem, cum anima viri, naturæ creatam eſſe; & conſequenter, eadem ratione; hoc eſt, per modum inſufflationis, corpori, ad ipſum viuificandum,eſſe inditam. Hoc ſanè item videntur indicare ea Geneſ. verba quæ habentur cap. 1. verſ. 27. Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum; maſculum, & fæminam fecit eos. Quo planè loquendi modo, Scriptura ſacra inſinuat, tam Heuam, quam Adamum, ad imaginem Dei fuiſſe creatos; & nullam aliam inter eos exſtitiſſe differentiam; niſi quod alter ipſorum, maſculinum ſortitus eſt ſexum; alter fæmineum: Quæ differentia, potiſſimum corporea eſt, vt paulo poſt ex Ariſtoetle oſtendemus. Præterea B. Thom. ſup. cap. 3. ad Coloſ. lectione ſecunda dicit: innouationem diuinæ imaginis in homine, quæ per innouantem Chriſti gratiam, facta eſt; eſſe communem omnibus; quia facta eſt ſecundum aliquid,quod conuenit omnibus; nimirum ſecundum mentem; aliàs, inquit, non pertineret ad hominem inquantum homo. Et poſt pauca: exponens illa Apoſtoli verba,quæ ibidem,in ſacris quibuſdam exemplaribus (tametſi non in omnibus) reperiuntur; videlicet: vbi non eſt maſculus, & fæmina. ſubiungit: quia non differunt mente, ſed ſecundum ſexum corporeum. Sic ille. Quod autem hæc ſexus differentia, non ſit eſſentialis; docet Ariſtoteles li. 10. Metaphy. cap.8. ſiue tex. 25. dicens: quod maſculus, & fæmina, animalis propriæ ſunt paſſiones; ſed non ſecundum ſubſtantiam; verum in materia,& corpore. Quapropter idem ſemen,aut mas fit, aut fæmina,aliqua paſſione affectum. Siquidẽ,

vt ibi exponit B. Thom. cum fuerit calor eius operans, fortis; fiet maſculus; cum autem erit debilis; fiet fæmina. Igitur non differt fæmina à viro ſubſtantialiter; ſed accidentaliter, ratione corporis, in aliquibus membris, diuerſimodè conformati: ſicut differt naſus concauus à ſimo, vt idem Ariſtoteles eiuſdem libr. capit. 5. docet. Conſtat ergo virum, muliere præſtantiorem dici, potiſſimum ratione ſexus; non ratione ſpeciei; quæ eadem in vtroque eſt: quandoquidem, vterque veraciter homo eſt, & nuncupatur. Vtrum autem aliqua ex parte forſitan etiam perfectior dicenda ſit anima viri, quàm mulieris; haud ineptè, vt arbitror, quæri poteſt. Non quod, an vir magis homo ſit quàm fæmina, diſputare velimus, cum clarum ſit ex Philoſophorum dogmatibus, & præſertim Ariſtotelis in prædicamento ſubſtantiæ tex. 12. Subſtantiam non recipere magis, & minus; Sed quia fieri poteſt, vt anima viri perfectioribus quibuſdam habitibus donata fuerit. Et quidem ſi ab exterioribus actibus humanis, licet de intimis eiuſdem animæ potentijs iudicium ferre; cum perſpicuè videamus viros, veluti ſuapte natura, ad præclariora quæque negotia, quantumuis ardua ac difficillima promptè capienda, fidenter ſuſcipienda, probè gerenda, ac deniquc feliciter expedienda, admodum præſtare mulieribus; & inter ipſoſmet quoque viros, alios alijs eſſe ſublimioris ingenij ac virtutis; certè manifeſtum fit, eſſe in hominibus quoſdam perfectionis gradus, & in his, præcipuè inter virum, & mulierem, vniuerſaliter loquendo, non nihil diſtare; ac proinde credi poſſe, primarias animæ potentias, nempe intellectum & voluntatem, & conſequenter ipſam animã, non nihil in viris eſſe perfectiorem, hoc eſt perfectioribus habitibus præditam. Ex alia verò parte, videntur etiam ſatis rationabiliter memorati effectus ad organa tantum poſſe referri; quod nimirum ea meliora, aptioraue ſint in viris, quàm in mulieribus. Et nihilominus, non propter hoc tantum, videtur ordo rerum tum naturalis, tum diuinus, virum prætuliſſe mulieri eo modo, quo declarat Apoſtolus prima ad Corin. cap. 11. verſ. 3. dicens: Volo autem vos ſcire, quod omnis viri caput Chriſtus eſt: caput autem mulieris vir: caput verò Chriſti Deus. Quia hæc Apoſtoli verba valde abſoluta, & vniuerſalia ſunt; nec ſanè plurimas excipiunt mulieres, quas, ex earum operationibus, conſtat habere organa intellectualia longe perfectiora, quàm multi habeant viri. Igitur tutius dicendum videtur; Deum quidem nihil eſſentiale inter virum, & mulierem diſcreuiſſe; ſed tamen, diuina eius ordinatione ſic exigente, voluiſſe, vt in hoc mundo, vir caput eſſet mulieris, hoc eſt, vt mulieres ſubditæ eſſent viris; ſicuti videmus interdum, viros ingenio ac virtute nihilo inferiores, parere alijs, qui ratione officij, aut ſtatus præſident. De cetero in æterna illa, quam expectamus, vita; ſicuti certum eſt, aliquos viros etiam Angelis natura perfectioribus, ac ſpecie differentibus, ſingulari quodam Dei beneficio, fore præferendos: ita non inconuenit, quaſdam quoque mulieres, diuino munere, non viris tantũ, ſed ipſis etiam Angelis poſſe, potuiſſeue multo perfectiores ac præſtantiores euadere; quemadmodum eueniſſe Deiparæ Virgini, dubitare nemo debet. Sed hæc accuratius diſcutere, non eſt præſentis negotij. Videat qui vult, plura, quæ in hoc genere ſubtiliter, eruditèque diſſerit Annibal Guaſcus in diſputatione de humanarum animarum æqualitate.

Vtrum anima viri perfectior ſit anima mulieris.

21 Dicamus nunc aliquid de corpore ipſius Heuæ, quod ab ipſo Adami corpore, non in aliqua duntaxat membrorum cõformatione; ſed etiam in materia ipſius proxima, conſtat fuiſſe diuerſum. Etenim non de limo terræ, ſicuti illud, immediatè factũ fuit; verum ex vna de coſtis Adami, carne ſcilicet cooperta, vt poſſet veridica eſſe eiuſdẽ Adami ſententia, quam de ipſa muliere protulit dicens: Hoc os de oſſibus meis, & caro de carne mea. Siue coſta illa fuerit corpori eius ſuperuacanea, & tantummodo ad formandam ex ea mulierem ſuperaddita, vt multi putant: Siue vt alij, re vera fuerit vna ex neceſſarijs; pro qua poſtea alteram priori ſimilem, Deus ipſe ſupleuerit. Decuit autem primam mulierem de viro fieri, non verò contra; ad commendandam ipſius viri dignitatem; & ad declarandum, quod, vt ex Apoſtolo præcedenti numero diximus: Mulieris caput eſt vir. Et ibidem paulo poſt ſubditur: Vir imago, & gloria Dei eſt; mulier autem gloria viri. Non enim, inquit, vir ex muliere, ſed mulier ex viro. etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum; nẽpe, vt eſſet ei in adiutorium, ad procreandam, nutriendam, alendamq; prolem; immo

De corporis Heuæ creatione.

etiam

etiam educandam, præſertim fæmineam; & maſculinam, quoque antequã ad adultã perueniat ætatem. Porrò conuenienter admodum, immiſit Dominus altum ſoporẽ in Adamum; vt vel ſic hebetato, ac veluti obſtupefacto ſenſu tactus; ſine dolore auelli ab eius latere coſta poſſet. Et item vt in ipſo ſomno, veluti in ecſtaſim raptus; intelligeret, non modo Heuam de latere ſuo formatam (quod poſtea expergefactus enunciauit dicens: Hoc os de oſſibus meis, & caro de carne mea. hæc vocabitur virago; quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna) ſed & inſuper penetraret myſterium, quod in hoc facto latebat; & poſt multa tempora, manifeſtatum fuit ab Apoſtolo, ad Epheſ. cap.5. verſ. 32. vbi poſtremis præcitatis Adami verbis, ſtatim ſubiungit: Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia: apertè nobis inſinuans, ipſam Heuam de coſta Adami dormientis formatam; & poſtea eidem coniugio copulatam; ſine dubio præfiguraſſe fidelium Eccleſiam, ex latere Chriſti in cruce defuncti, aperto, eductam, atque ædificatam (inde enim Sacramenta nouæ legis, dimanarunt, quæ gratiam conferunt, & per quæ omnis vera iuſtitia vel incipit, vel incepta augetur, vel amiſſa reparatur, vt tradit Concil. Tridentinum ſeſſ.7. de Sacramentis) vel etiam ad præfigurandam eãdem Eccleſiam, quæ nuptijs ſpiritualibus, per eadem Sacramenta, eidem Chriſto, in hac vita quidem deſponſatur, vt perfectius deinde in altera, ipſi pariter Chriſto, tamquam virgo caſta, & ſine ruga, exhiberi, vinculoqne indiſſolubili copulari, atque vniri in perpetuum poſſit.

De duplici nomine primæ mulieris.

Illud verò etiam obſeruandum eſt Heuam duplici vocabulo, ab eius viro fuiſſe appellatam: primo namque dicta eſt virago, quod de viro ſumpta eſſet, Geneſ. cap. 2. verſic. 23. Dein cap. ſequenti verſic. 20. vocata eſt Heua, eo quod mater eſset (ſubaudi futura) cunctorum viuentium]. prior nominis etymologia, à proprietate præterita; poſterior, à futura deſumpta eſt: quia nimirum illa mulier, prima erat mater omnium hominum, qui ſingulariter, & per excellentiam dicuntur viuentes, quod præ ceteris animantibus, nobiliori, atque excellentiori vita uiuant. Prima eius nominis impoſitio, creditur facta illico ac coram Adamo ſtatuta fuit. altera, poſtquã audiuit: Terra es, & in terram reuerteris] vt ait S. Epiphanius libr. 3. Hæreſi 78. poſt medium. Et quoniam idem Sanctus ibidem ſubiungit: Et mirum eſt, quod poſt tranſgreſſionem, hoc magnum cognomen habuit. Et re vera mirandum videtur; ꝙ mulier poſteaquam cauſa mortis fuit cunctis hominibus, appellata ſit mater viuentium: nec citatus Auctor vllam huius rei affert cauſam: poſſet fortaſſe dici vel id eſſe dictum, per antiphraſim, ſicuti quidam rex Ægypti, qui propriam matrem interfecerat, Phylometer, hoc eſt matris amator nuncupari voluit. Vel Heuam ironicè appellatam, hoc eſt matrem viuentium; hominum ſcilicet iam ex tunc amiſſa immortalitate, breuem ac miſerabilem vitam ducere incipientium. Niſi forte magis expediat dicere, Adamum, qui redemptionem mundi (Deo reuelante illis verbis ſerpenti denunciatis: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ipſa conteret caput tuum) futuram didicerat; ſpiritu prophetico appellaſſe vxorem ſuam, etiam poſt lapſum, matrem viuentium; quoniam ex ipſa vtique, per carnalem propagationem, prodituri erãt etiam illi omnes, qui poſtea, virtute paſſionis Chriſti, ad beatam, æternamque vitam perducendi erant. Ceterum ex hac duplici primæ mulieris nũcupatione, creditur prodijſſe vſus binominæ appellationis, præſertim in mulieribus, vt patet de Sara, quam quidam putant alio nomine dictam fuiſſe Ieſcam: & de Eſther, quæ etiam Ediſſa dicebatur, Eſther cap.2. verſ.7. & de alijs. 22

Nuditas primorum parentum quid argueret.

Sanè de Adamo, & Heua, antequam laberentur in culpam, ſubdit Scriptura ſacra, Geneſ. cap.2. in fine; quod erant ambo nudi, & non erubeſcebant. Ex quibus verbis, licet intelligere, quam venuſta ſpecie, & bona corporis habitudine eſſent præditi; & quanta ipſorum eſſet (non quidem naturæ ipſius vi, ſed quemadmodum aſſerit Catechiſmus Romanus parte prima cap.2. num. 19. diuino beneficio) impaſſibilitas; quippe qui neque ad contegendam vllam eorumdem maculam; neque ad eadem vllis monilibus exornanda; neque ad protegendum ſe à frigore, æſtu, alijsque cæli iniurijs; vllo prorſus veſtium vſu indigerent. Et quanta item eſſet ipſorum animi puritas; & potentiarum eius integra ſubordinatio; ita vt nullum in ſe motum experirentur, 23

rirĕtur,cui verecundia deberetur;nihilque velandum putarent,quod nihil refrenandum haberent, & denique nullam legem ſentirent in membris ſuis,repugnantem legi mentis ſuæ. Quæ omnia ex ſingularibus illis animorum dotibus, quæ Dominus eiſdem,quando ad imaginem ſuam eos condidit, cælitus præſtiterat; emanaſſe certiſſimum eſt; nimirum ex iuſtitia originali, animi & corporis rectitudine, immortalitate,alijſque eiuſmodi de quibus nos ſupra nu.6.vſque ad 10.multa diſſeruimus; & nu.18. eadem vtrique, nimirum Adamo pariter, & Heuæ, communicata fuiſſe,ſatis euidentet probauimus: conſtat autem, quod eaſdem dotes numquam amiſiſſent; ſi admirabilem illum innocentiæ ſtatum, in quo creati fuerãt; perpetuo retinere ſtuduiſſent. Sed iam ad vlteriora procedamus.

24 Creatis, in tam felici ſtatu, Adamo, & Heua, ijſdemque tot ac talibus animi, corporiſque dotibus, decoratis,ac nobilitatis; hæc Deum addidiſſe comperimus. Primo ſpecialiter benedixit humano generi; qua benedictione tribuit ei fæcunditatem, ideſt propagandi ſeu multiplicandi appetitum pariter ac facultatem; vt habitatoribus implerent terram. Geneſ. cap.1. verſ.28. illis verbis: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Atque hæc benedictio, communicata item fuerat ceteris animalibus, quæ pariter, vi iſtius benedictionis, naturali quodam appetitu, & impulſu ad generationem impelluntur. Non autem data eſt plantis; quoniam terra, quæ iuſſu Domini Geneſ. cap.1.verſ.11.eas primitus mirabiliter germinauit,ac produxit; poſtmodum ſolis calore, & cæli rore imbuta, recipiendo pariter, ac fouendo quod ex ipſis met plantis naturaliter decidit ſemen; ſola ſine comite, aut alio coitu eas multiplicare naturaliter poteſt. Dedit deinde Deus eidem generi humano quodammodo abſolutum ſuper cuncta terræ animantia dominium,& penè omnimodam poteſtatem; ibidem ſubdens; Et dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Tertio indicauit ipſi Adamo, & Heuæ ſe dediſſe omnem herbam, & arborum fructus, ac ſemina,in eſcam vniuerſaliter, tam ipſis eorumque poſteris, quam reliquis animantibus dicens: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram,& vniuerſa ligna,quæ habent in ſemet ipſis ſementem generis ſui; vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli,& vniuerſis quæ mouentur in terra,& in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum. Nec obſtat, hæc omnia haberi in capit. primo Geneſ. creationem verò Heuæ in ſecundo. Quia hoc accidiſſe per figuram anticipationis, clarè infertur ex littera, quæ ibidem quoque, videlicet ca. primo etiam aliqualiter anticipat mentionem facere creationis Heuæ dicens: Maſculum, & fæminam fecit eos. Et ſubinde proſequitur, quæ ſupra de benedictione generis humani retulimus; ſemperque loquitur in numero plurali: Benedixit illis. Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. dominamini piſcibus maris &c. Ecce dedi vobis. & quæ ſequuntur. Ex quibus manifeſtè apparet, omnia hæc dicta eſſe poſt Heuæ creationem. Quarto, & vltimo, iniunxit eis præceptum de ligno ſcientiæ boni, & mali non comedendo; de quo licet non deſint, qui illud datum putent Adamo tantum, ante creatam Heuam, vt ex ipſa latini textus ſerie videtur poſſe colligi, à qua ſine alio eiuſdem ſcripturæ textu aliter docente; aut ſine ſufficienti ratione,non eſt diſcedendum: Attamen probabilius videtur, vtrique fuiſſe denunciatum, quod vtrumque pariter obligabat; & pro cuius tranſgreſſione, vterque ſimul deinde punitus fuit: præſertim cum in eodem textu Geneſ. cap.3. verſ.1. clarè id expreſſum habeamus illis verbis: Cur præcepit vobis Deus &c.& verſic. 3. De fructu verò quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens ad mulierem: nequaquam morte moriameni &c. Et idem ibi in numero plurali pariter explicat textus lxx. Interpretum Romæ quam emendatiſſimè editus anno ſalutis 1588. qui Geneſ. cap. 2. verſic. 17. ſic habet: De ligno autem cognoſcendi bonum, & malum, non edetis de illo: qua die autem ederitis ex eo, morte moriemini. Ecce quomodo conſtat, vtrique, Adamo ſcilicet,& Heuæ ſimul datum fuiſſe hoc præceptum. Nec à myſterio vacat,hunc locum,in lectione Hebraica,Chaldaica,& vulgatæ editionis Latina,tradi in numero ſingulari; quia id factum creditur,ad denotandum,quod iſtud præceptum, licet proculdubio ambos obligaret; primo tamen, ac principaliter, datum fuit Adamo; ita vt ſufficeret ſola ipſius Adami, non autem ſola ipſius Heuæ tranſgreſſio, ad vniuerſam

Diuina benedictio quid operata ſit in hominibus, & animalibus.

Deus dat dominiū homini ſuper cuncta animalia.

Dat eſcā hominibus,& cūctis animalibus.

Interdicit Deus homini eſum ligni vetiti.

eorum

eorum ſobolem inficiendam, vt latius infra nu.31. declarabitur.

Contra Hæreticos oppugnantes ſtatum cælibatus.

Igitur, vt de his quattuor, aliquid hic ſucceſſiuè dicamus. Quod attinet ad primū: 25
ſcire oportet, quod Hæretici perperam exiſtimantes, in illis ſcripturæ verbis: Creſcite, & multiplicamini &c. diuinum contineri præceptum, obligans omnes, & ſingulos ad dandam operam liberorum propagationi: hinc occaſionem arripiunt, impugnandi ſtatum cælibatus, tantopere in ſcripturis ſacris, ab ipſomet Ieſu Chriſto Domino noſtro, & ab eius Apoſtolo commendatum; atque innumeris deinde ſanctiſſimorum virorum, ac mulierum exemplis comprobatum. Sed profectò à veritate catholica, toto (quod aiunt) cælo aberrant Hæretici. Etenim hiſce verbis, non præceptum dare hominibus voluit Dominus; ſed generandi facultatem eis impartiri; quemadmodum ijſdem penè verbis, fecerat animalibus ratione carentibus; & conſequenter eiuſmodi moralis præcepti omnino incapacibus. Et ſi hoc aliquo modo, præceptum dici poſſet: certè cum ad quid eſſet datum, planè indicent verba, quæ ſubſequūtur, videlicet: Et replete terram. Si iſte eſt finis, & terminus talis mandati: Quis non videt, quod poſt repletam terram, ceſſare debuit eiuſmodi obligatio? Vt propterea non irrationabiliter quidam putauerint, prædicta verba, vim quodammodo habuiſſe præcepti, in primis duntaxat illis mundi temporibus, quando hominum multiplicatio neceſſaria videbatur, pro replenda habitatoribus terra. Verum, quæ, obſecro, neceſſitas aderat tunc faciendi tale præceptum? cū ſolus ipſe generandi appetitus, prædictorum vi verborum, hominibus naturaliter à Deo inditus; & ingens illa voluptas actui coitus naturaliter adiecta; abundè ſufficere poſſent cunctos ferè homines ad eiuſmodi actū, non modo allicere, ſed & quodammodo inpellere? ac per conſequens, ſine illo præcepto, ſatis multiplicari homines, & repleri habitatoribus terra potuiſſet? ſicuti re ipſa repletam videmus; etiam ſi conſtet, quamplurimos vitam perpetuo cælibem traduxiſſe. Sed ſi omnibus, & ſingulis præceptum feciſſet Dominus, dicens: Creſcite & multiplicamini. Vtique etiam ſub præcepto caderent ea, quæ ibidem ſubſequuntur: & replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Quod quis non videt eſſe omnino abſurdum? alioqui, quiſquis aut terram ſibi non ſubijceret, aut piſces maris, cæliue aues, & quadrupedia terræ non caperet, ac poſſideret; tanquam reus mandatorum Dei violatorum, cenſendus foret. Neque verò obſtat ꝙ prædicta verba: Creſcite &c. imperatiuè ſint tradita: Quia eodē pariter modo, locutus eſt Dominus ceteris animalibus, & penè ſimiliter ipſi ēt terræ, cū dixit: Germinet terra herbā virentē, & quæ ſequuntur. Et tamen, proprie loquendo, non autē methaphoricè; nemo verè dixerit Deū imperaſſe, ſeu præcepiſſe brutis, & adhuc minus terræ, quæ omnino inſenſibilis eſt. Sed potius ipſum Deū, prædicta oīa, per modum imperantis protuliſſe, non tanquā volens præcepta facere; ſed ad oſtendendam verborum ſuorū, ac voluntatis ſuæ efficaciam, cui non modo irrationabilia, verumetiam inſenſibilia, non minus ac ſi ſenſu, & ratione eſſent prædita, ad nutū obſequuntur; Quemadmodum quando dixit: fiat lux. fiat firmamentum, & reliqua.

Deniq; ſi hæc verba: Creſcite &c. inducerent præceptū ſingulis hominibus amplexandi ſtatum coniugalē; oporteret fateri, Scripturā ſacrā (ꝙ nephas eſt arbitrari) ſibi ipſi eſſe contrariam: Quandoquidē negare nō poſſumus, quin Apoſt. 1. ad Cor. in toto fere c.7. non præferat coniugio virginitatē, & cælibatū. Et ipſemet Chriſtus Matth. c.19. verſ.10. cum de ſatis arcta coniugij lege diſſeruiſſet; dictūq; ei eſſet à diſcipulis ſuis: ſi ita eſt cauſa hominis cū vxore, nō expedit nubere. Reſpondit: Non omnes capiunt verbū iſtud; ſed quibus datum eſt: ſunt .n. eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: Et ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: Et ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt, propter regnū cælorū. Qui poteſt capere capiat. Quibus verbis inficiari nemo pōt, quin apertiſſime Chriſtus homines ad vitam cælibē amplexandā, non ſit vehemētet adhortatus, vt optime exponit S. Io. Chryſoſt. hom.63. in Matthæū ſub medium. Quod certè non feciſſet Dominus, ſi oēs, & ſinguli diuino præcepto tenerentur ducere vxores, & filios procreare. Igitur, vt diximus, verba illa. Creſcite &c. non habuerunt vim præcipiendi, ſed tribuendi hominibus eam facultatem, & illū naturalē appetitū multiplicandi genus ſuū, quē Dominus ijſdē verbis tribuerat ceteris animalibus. Verūtamē, ꝙ attinet ad huius appetitus executionē, illud inter bruta, homineſq; intereſt; ꝙ illa, irrationabilia cum ſint, naturali quodam inſtinctu, & ſenſuali dun- 26

taxat

taxat impulſu aguntur; Iſti verò, qui ratione ſunt præditi; recta potiſſimum ratione, ac diuina lege in ſuis operationibus dirigi ac regulari debent. Poſtulat autem tum inſtitutio diuina, tum recta ratio, non expedire, vt ſinguli coniugio copulari teneantur: cum id ad humanam ſpeciem conſeruandam, atque quantum opus eſt, multiplicandam, neceſſarium non ſit: contra verò, rationi, diuiniſque conſilijs, valde ſit conſentaneum, in Sancta Dei Eccleſia aliquos, præſertim cultui diuino ſpecialiter mancipatos, vitam cælibem agere: vt vel ſic à curis ſæcularibus, & à mundi illecebris, alijſque impedimentis liberi, accuratius, ac puriori mentis affectu, corporiſque ſeruitio, diuinis rebus vacare queant. Quod ſi in ipſis Idolorum cultoribus, puta in virginibus Veſtalibus, Gentilitas non abhorruit; ſed continuato vſu probauit: quis in cultu veri, & ſummi Dei, quem longe ſanctius, ac perfectius venerari par eſt, illud audeat improbare ac damnare? Deinde, ſi videmus quotidie, multa animalium genera, tum volatilia, tum quadrupedia, ab hominibus, ſine vlla Dei offenſa, caſtrari; quemadmodum altilia, vt ad eſum pinguiora, ac magis ſaporoſa reddantur; & iumenta, vt in oneribus deferendis pacatiora fiant, faciliuſque in alijs quoque hominum ſeruitijs dirigi poſſint. Quin etiam conſtet, ipſos item homines, apud quaſdam nationes, à proprijs parentibus, non per iniuriam eunuchos fieri conſueuiſſe; ſed vt ſic idonei reddantur, qui ad inſeruiendum mulieribus principũ conquiri, atque ipſorum quæſtu longe vberrimo conduci valeant: Et ſcimus equos militares etſi non caſtratione, certe diligenti admodum cuſtodia, à coitu præſeruari, quo in bellis validiores euadant: Quid miramur, ſi ex hominibus aliqui, ſine creatoris offenſa, immo cum eiuſdem gratia, ſe ipſos quodammodo, per continentiam, caſtrare contendunt, propter regnum cælorum? vt ſcilicet, & contra Diabolum fortiores; & in conſpectu Dei gratiores; & ad omnes ipſius Dei nutus promptiores efficiantur; ac denique, vt purius, ſanctiuſque diuinis miniſterijs intereſſe, & ſanctiſſimo Deo vacare, atque inſeruire poſſint? præſertim cum certiſſimum ſit, vt quotidiana docet experientia; & monet etiam Apoſtolus prima ad Cor. cap. 7. verſ. 32. quod vir, & mulier nupti, cogitant quæ ſunt mundi, & quomodo placeant ſibi inuicem, & diuiſi ſunt; ideſt non plenè, ſed ex parte tantum, in ijs quæ Dei ſunt occupari poſſunt: Qui autem innupti; nulla alia premuntur ſollicitudine, niſi hac vna; quomodo placeant Deo. Et hæc pauca hic, veluti obiter, ad fauorem cælibatus, quantum ipſa occaſio exigere videbatur, ſint dicta. nunc ad inſtitutum noſtrum redeamus.

27 Diximus Deum, poſt indultam cunctis mundi animantibus fœcunditatem, vt qui in ſuis indiuiduis non poterant, ſaltem ſecundum ſpecies, perpetuari valerent; Secundo loco ipſis omnibus, hominem ſpecialiter prætuliſſe; cumque tamquam omnium Principem, ac dominatorem conſtituiſſe; ius ei, & poteſtatem ampliſſimam in cuncta animantia tribuens: vt propterea mirum non ſit, ſi licitum eſt homini, eadem venari, occidere, & in vſus proprios inſumere, aut conuertere: ſiquidem ius iſtud etiam poſt lapſum hominis permanet, tamquam ei naturaliter datum, propter naturæ rationalis excellentiam, & imaginem Dei eidem naturaliter inditam. certũ eſt autem ipſum hominem bona naturalia, propter peccatum non amiſiſſe; quoniam peccatum naturam non deſtruit. Videtur etiam ſpecialiter homini eadem poteſtas à Deo confirmata poſt peccatum, quando ſcilicet exacto diluuio dixit Deus Noe, & filijs eius: Et terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres cæli, cum vniuerſis quæ mouentur ſuper terram; omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt, & omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Geneſ. cap. 9. verſic. 2. Itaque vt dictum eſt, etiã poſt lapſum, habet homo ius dominij huius, & poteſtatis ſuper omnia animantia: & propterea vt ait S. Iacobus Apoſtolus in ſua Catholica ca. 3. verſic. 7. Omnis natura beſtiarum, volucrum, & ſerpentium, & ceterorum, domantur, & domita ſunt à natura humana], & loquitur ibi Apoſtolus non de ſtatu innocentiæ hominum, ſed lapſus. & hoc idem etiam patet experientia, quandoquidem videmus cuncta animantium genera, ab hominibus ſubijci, ac ſuperari. Atque hæc quidem vis, & poteſtas, non in corporis, ſed in animi viribus potiſſimum ſita eſt. Quis enim neſciat hominem nudum, inermemque naſci? contra vero animalia, multis varijſque, non ſolum te- *De hominis dominio ſuper cetera animantia.*

gumentis;

gumentis; ſed etiam veluti quibuſdam loricis, ad ſui tutelam operta ; & quaſi armis, ad aliorum offenſam donata fuiſſe ? aculeis, dentibus, cornibus, vnguibus, roſtris, & huiuſmodi ? Quis item neſciat hominem, à pluribus feris, membrorum agilitate, curſus velocitate, virium robore, & quorundam ſenſuum acumine, longe ſuperari? non enim lincis viſum, aut vulturis, canisve olfactum habet homo; neque ceruis velocior, aut leonibus fortior eſt; aut piſcium, auiumque mobilitatem aſſequi valet: & quamquam natando, piſces quodammodo æmulari videatur; non tamen aues volando, imitari adhuc potuit. At vero ratione, conſilio, prudentia, ingenio, omnibus antecellit. His itaque animi dotibus potiſſimum, & præterea etiam, vt notauit Medicorum princeps Galenus lib. 9. De vſu partium cap. 2. manuum adiumento, quibus arma, laqueos, hamos, ſagenas, & infinita propemodum alia retium, aliorumque huiuſmodi inſtrumentorum genera, fabricare valet; cunctis irrationabilibus dominatur. Hiſce auxilium eum in vſum cõparatis, omne robur virium, & ferocitatem ipſorum frangit; aſtutiam ſupplantat; impetum retardat. his frænat equos, domat Elephãtes, Leones, Vrſos, & omne ferarum genus. his ſerpentes abigit, dracones necat, cete grandia, balenas, & omnia maris monſtra, non minus ac paruos piſciculos, capit, interficit, & in vſus proprios conuertit. Quid plura? aues e cælo detrahit, piſces de profundo mari educit, & quædam etiam animalia, e montium ſpeluncis, & fermè ex ipſis terræ viſceribus, extrahit: adeo nullus eſt locus ita abſconditus, nullus receſſus ita abditus, in quo tuto permanere animalia, & hominis dominium eludere, aut omnino à ſe abdicare valeant. Sed hæc tũ Eccleſiaſticis Auctoribus, tum etiam ethnicis Philoſophis notiora ſunt, quam vt pluribus explicari hoc loco indigeant.

De dominio hominis in animalia.

28 Verum enim verò, illud quoque indubitatum eſt, hoc hominis in animalia dominium, quantum ſpectat ad eius vſum, valde eſſe poſt lapſum ipſius hominis, imminutum, & limitatum. Quandoquidem in feliciſſimo illo innocentiæ ſtatu, multo pleniorem ac perfectiorem habebat homo prædictæ poteſtatis vſum, & promptiſſimam executionem; ita vt, neque ex parte ſua, vlla eſſet in præcipiendo difficultas; neque ex parte animalium, vlla interueniret in obediendo homini repugnantia. Quia (vt quidam exiſtimant) cum tunc eſſet in homine longe maior induſtria, prudentia, ſolertia, ac peritia cunctarũ proprietatũ, & naturaliũ inclinationũ ipſorum animaliũ; facile poterat ſuis artibus, & ingenio, illa domare, & ſibi omnino ſubdita, atque ad nutum obſequentia reddere; quemadmodum nunc quoque aliquatenus interdum fieri videmus. Etenim non deſunt, qui probatiſſimis quibuſdam antidotis, ſiue vt vocant, præſeruatiuis, vel etiam incantationibus (quod tamen ſine grauiſſima culpa, vt patet Deuter. cap. 18. verſ. 11. fieri nequit) venenoſos innoxiè contrectant ſerpentes. Et qui ſucco, vt aiunt, ordei elephantos manſuefaciunt. Et qui leones, vel eos plaga aliqua curantes, vel bene alentes, commodèque tractantes, vel ad frigidiores regiones deferentes, ita naturali ſua ferocia exuunt, vt cum eis etiam ludere nõ vereantur. Et item qui pſittacos, picas, aliaſque volucres, ſæpius iterata cibi admodum grati appoſitione ac retractione, docent humana verba proferre. Vnde illud Perſij in Prol. Satyr.

Quis expediuit pſittaco ſuum chaire ?
Coruos quis olim concauum ſalutare.
Picaſque docuit verba noſtra conari ?
Magiſter artis, ingenijque largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.

Ad hunc modum, ſed multo facilius, ac perfectius, & ſine vllo labore, aut culpa, putant aliqui hominem, ante peccatum, potuiſſe cuncta animalia ſibi in omnibus obſequentia reddere. Alij autem opinantur, quod quemadmodum in ſtatu innocentiæ, Dei prouidentia cautum erat, ne animalia, aut quicquam aliud, nocere poſſet homini; ita etiam Angelico, vt creditur, miniſterio prouiſum fuerit, vt eadem animalia, ſuapte natura, omnino imperio ac voluntati humanæ obtemperarent. Quicquid ſit de cauſa, & modo; conſtat de effectu, quod omnia ad nutum homini parebant. At verò poſt lapſum, non item. Tametſi, Deo miſerante, quædam nobis haud obſcura prioris poteſtatis veſtigia remanſerint: ex quibus etiam ad credendum quanta prior illa fuerit, facile adduci poſſumus. Etenim præterquam quod nunc quoque poteſt

homo

homo quælibet animalia quantum vis ferocia, & callida, vi, arte, & ingenio domare, hoc eſt ſuperare, occidere, capere, & in poteſtatem redigere, iuxta Sancti Iacobi ſententiam numero præcedenti adductam: Conſtat etiam aliqua, ex omnibus ferè ipſorum generibus, animalia, hominum artibus & induſtria, aliquo ſaltem modo poſſe mitificari. Nam & de Aſpide à quodam Ægyptio aliquatenus cicur reddita, ex Phylarco refert Plinius lib.10.cap.74. & de Heraclide philoſopho Pontico, legimus in vita ipſius apud Diogenem Laertium; quod cum adhuc eſſet puer, draconem enutriuit; & domeſtica deinceps conuerſatione, donec vixit, ſecum habuit. De Auguſto quoque tradit Plinius lib. 8. cap. 17. quod Q. Tuberone, Fabio Maxim. coſſ. iiij. Nonas Maij Theatri Marcelli dedicatione, Tigrim primus omnium Romæ oſtendit in cauea manſuefactam. Claudius verò ſimul quattuor. De altera item Tigride mitificata, & Anaſtaſio Imperatori ex India dono miſſa, refert ex Marcellino, Gloſſa Ordinaria ſuper Epiſtola Catholica Beati Iacobi Apoſtoli capitulo tertio. Denique plura huius generis exempla adducunt Ioan. Rauiſius Textor, in ſua officina cap. De diuerſis animalibus manſuefactis, quorum miniſterio vſi ſunt homines. Et Auctor Theatri vitæ humanæ, volumine 20. libro ſecundo capit. De animalium domitoribus, cicuratoribus, & magiſtris. Nos verò paucis hiſce contenti fuimus, quoniam, ſi aſpides, ſi dracones, ſi ipſæ tigrides omnium ferarum ſæuiſſimæ, hominum, induſtria manſueſcere poſſunt; quanto idem ſit credibilius de alijs animalibus minori feritate præditis? Verum illud prorſus veriſſimum eſt, neque quemlibet hominem, ad quælibet animalia vel capienda, vel manſuefacienda eſſe idoneum, neque vllum omnino reperiri hominem, qui naturaliter cunctis irrationabilibus, ac vt ſibi ſemper obediant, ſicuti prius ſolebant, efficere queat. Siquidem præter aquatica humanis artibus manſueſcere neſcia, duo ſunt aliorum genera, quæ humanum imperium communiter recuſare, omnium maximè ſolent; nimirum maiora, & magis ferocia, vt ſunt lupi, leones, tigres &c. Et minima atque infirma, cuiuſmodi culices, pulices, & omne muſcarum genus. hæc namque minus etiam cicurari valent quàm fortia, & magna; & quodammodo inſuper homini magis infeſta ſunt, vt quotidiè experimur. Verum enim verò, eſt quod ſanè plurimum debeamus Diuinæ bonitati, quæ (poſteaquam nobis ab eius obedientia recedentibus, iuſtum valde erat, vt ipſa quoque irrationabilia à noſtra ditione deſciſcerent) ita vltionem hanc temperauit, vt & ea potiſſimum ab omnimoda hominis ſubiectione ſubtrahi permiſerit, quæ eidem minus erant vtilia, & commoda, cuiuſmodi ſunt feræ: reliquerit verò quæ vſibus, & oblectamentis quoque humanis, magis erant idonea; nempe pecora, iumenta, canes, ſimias, pſittacos, & id genus alia. Et præterea indulſerit, vt multa eſſent animalium genera, quæ tam et ſi non ſemper hominibus parere videantur, eiſdem tamen naturali quadam inclinatione, vt plurimum famulari non renuunt, vel quodammodo ſcienter ac de induſtria, vt accipitres, falcones, & eiuſmodi alia in varijs aucupiorum luſibus, quæſtubuſve adhibita; & præcipuè canes, qui non modo pro dominis ſuis alacriter venari non cunctantur; verum etiam eoſdem dominos, cum opus eſt, & quæ dominorum ſunt, puta pecora, & iumenta, ab hoſtibus, à lupis feriſque tutari, ac pro eiſdem fortiter, & interdum quoque vſque ad mortem pugnare non metuunt: alia verò, licet neſcia, quod pro homine laborent, non ceſſant tamen, quæ illi noxia ſunt, omni ſtudio, diu noctuque inſectari, ac perdere. Vt feles, de quibus non ſine admiratione Plinius libro decimo capitulo 73. dicebat: Quo ſilentio, quàm leuibus veſtigijs, quàm multo ſpeculatu, in muſculos exiliunt. & Ciconiæ, quæ venenoſos quoque ſerpentes interimunt. Quod & potiſſimum præſtant Ibes, ſoli, vt aiunt, Ægypto peculiares, de quibus Cicero libro ſecundo De natura Deorum: Ibes, inquit, maximam vim ſerpentium conficiunt, cum ſint aues excelſæ, rigidis cruribus, corneo, proceroque roſtro: auertunt peſtem ab Ægypto, cum volucres angues, ex vaſtitate Lybiæ, vento africo inuectas, interficiunt, atque conſumunt. Hæc ille. Quamobrem olim Ægyptij, vt erant omnino omnis veri Dei cognitionis expertes, atque ignari, eaſdem Ibices pro Dijs habere ac venerari non dubitarunt; honorem quem Diuinæ prouidentiæ exhibere, atque ab eadem tale tantumque beneficium recognoſcere debebant, ir-

rationabilibus hiſce animalibus ingratiſſimè tribuentes.

De dominio hominis in homines.

Ceterum ſi quis quærat, num Deus dominium quoque dederit homini in homines 29
(videmus enim alios alijs dominari) breuiter ex B. Thom. parte prima quæſtione 92. articulo primo ad ſecundum reſpondemus: Duplex, ex Ariſtotile ſeptimo Politic. capitulo decimoquarto, reperiri dominium inter homines: alterum quod totum pertinet ad dominantis vtilitatem; quod coactum, violentum, & tyrannicum appellant, ac ſeruile: quia ſibi ſubditos graui ſeruitute premit; & hoc à Deo non eſt datum homini in ſtatu innocentiæ exiſtenti: ſed poſtmodum, diuina permiſſione, in pœnam peccati, iure introductum fuit inter homines: nam vt Sanctus ait Auguſtinus libro decimonono de Ciuit. cap. 15. conditio ſeruitutis, iure intelligitur impoſita peccatori: proinde nuſquam ſcripturarum, legimus ſeruum, antequam hoc uocabulo Noe iuſtus peccatum filij vindicaret; et nomen itaque iſtud, culpa meruit, non natura. hactenus Auguſtinus. Alterum eſt dominium voluntarium, & liberum, ſeu in liberos, quod ciuile dicitur, & naturaliter in omni communitate, ac multitudine videtur eſſe per quam neceſſarium: alioqui, vbi non eſt debitus ordo ſuperiorum, & inferiorum; neceſſe eſt omnia perturbari, & confundi. Et hoc dominium, non ſolum a Deo datum eſt hominibus; ſed etiam Angelis; ſunt enim inter ipſos alij, alijs natura ſuperiores. Veruntamen, quia huiuſcemodi dominium, principaliter reſpicit bonum ſubditorum, & totius communitatis; non omnibus conueniebat hominibus, ſed quibuſdam dumtaxat, poteſtate, ac prudentia, præſtantioribus: iccirco non dictum eſt homini vniuerſaliter, vt dominaretur hominibus; ſed tantummodo animalibus; quia ibi loquitur ſcriptura de dominio, quod homini naturaliter quatenus homo eſt, conuenit, & ad omnes, & ſingulos pertinet.

Vtrum animalia quæ nunc ſunt carniuora ſic fuerint ante diluuium.

Sed iam ad id, quod tertio loco propoſitum fuerat, veniamus: ſcilicet ad annonam, à Deo, cunctis animantibus præparatam; quæ quoniam herbis, & ſeminibus 30
arborumque fructibus, concluditur; conſequi videtur, eſum carnis, in prima mundi ætate, nemini fuiſſe conceſſum: quod inferius quoque ſub anno mundi 1657. num. 11. vſque ad 16. ſpeciatim reſpectu hominum comprobabimus. Et hinc oritur magna illa difficultas, de his animalibus, quæ nunc naturaliter carnibus veſci videmus; vt ſunt lupi, leones, vultures, falcones, & alia huiuſmodi, vtrum etiam tunc carnis eſu nutrirentur, vt ſentit B. Thom. parte prima quæſt. 96. articulo primo, ad 2. an etiam ipſa, ſicut & cetera, tantummodo herbas fructuſque comederent: vt arbitrantur Beda in Hexaemeron, & Sanctus Baſilius in homil. 11. in Geneſ. & alij. Et quidem primo aſpectu non mediocriter mouet dictum B. Thomæ, qui ait, irrationabile eſſe opinari, naturam horum animalium fuiſſe immutatam, ita vt quæ nunc carnibus naturaliter veſcuntur, prius herbis naturaliter veſcerentur. Et eſt ac ſi hoc pacto argueret Sanctus Doctor. Quod naturale alicui eſt, ſemper tale eſt; itaque ſi verbi gratia lupus, & leo, nunc naturaliter paſcuntur carnibus; ergo ſemper; & conſequenter etiam ante diluuium videntur neceſſario eodem cibo veſci conſueuiſſe: At contra, valde vrget Sacræ Scripturæ auctoritas, quæ adeo clarè, & generaliter loquitur, vt nullus relinqui poſſe videatur ambigendi locus: inquit enim Geneſ. capitulo primo verſic. 29. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemet ipſis ſementem generis ſui; vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ; omnique volucri cæli; & vniuerſis quæ mouentur in terra; & in quibus eſt anima viuens; vt habeant ad veſcendum. Ecce quomodo tantummodo humi naſcentia concedit in cibum hominibus, & ceteris animantibus, quæ terminis, vt ita dixerim, generaliſſimis complectitur, conceptis verbis, explicans cuncta animantia terræ; & omnia volucria cæli, & vniuerſa, quæ mouentur in terra; & demum, vt iterum paucis omnia ſine vlla exceptione comprehendat; addit: Et in quibus eſt anima viuens. Quis igitur audeat ſuſpicari, ne dum aſſerere, quod ex prædicta generalitate, excipienda ſint tot animalium genera, eaque ceteris nobiliora, quæ nunc carniuora dicimus; cum ne vnum quidem vel minimum genus excipiendum fore, apertiſſime, præcitata verba demonſtrent? Aut quis vnquam cogitare poterit, Deum de quo legimus in Pſalm. 148.

Qui

Qui dat iumentis eſcam ipſorum,& pullis coruorum inuocantibus eum. Et Matthæi cap.6. verſ.26. Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt,neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. & denique in Pſalm. 103. omnia à te expectant, vt des illis eſcam in tempore, dante te illis, colligent,aperien te te manum tuam,omnia implebuntur bonitate. Quis,inquam,credat vniuerſalem Dei prouidentiam,& bonitatem,quæ ſe extendit ad omnia,& (vt dictum eſt) etiam pullis coruorum, tanquam adulterinis,eo quod albi ſint, à proprijs parentibus in nido derelictis, ſubuenire non negligit: tot ac tantis nobilioribus animalium generibus,qualia ſunt,quæ nunc carniuora appellamus,prouidere ab initio de cibis naturæ ipſorum conuenientibus non curaſſe? profecto renuit animus credere, quod in prædicta communi omnibus animantibus prouiſione,illa præſertim animalia,quæ ceteris præſtare videntur, prætterita fuerint. Quare neceſſarium videtur,ipſa quoque cum ceteris fuiſſe comprehenſa,& eamdem cum illis eſcam fuiſſe ſortita; alioqui nõ diu viuere, neque vſque nunc ſpecies ſuas conſeruare potuiſſent. præterea ſi vera eſſet opinio illorum,qui putant Deum ab initio duo tantum animalia, maſculum ſcilicet, & fæminam, cuiuſque ſpeciei creaſſe; ac proinde ipſis quemadmodum & hominibus dixiſſe: Creſcite, & multiplicamini: certe neceſſario conſequeretur,quod animalia, quæ nunc ſunt carniuora, tunc ſaltem per ſatis longum tempus, non potuiſſent veſci carnibus, donec ſcilicet cetera multiplicata eſſent: alioqui ſi ex tunc v. g. lupus ouem, & aquila columbam comediſſent, nequaquam oues,columbæque multiplicari potuiſſent; & multæ aliæ animalium ſpecies prorſus ſublatæ,atque omnino exterminatæ, mundum ipſum mancum, imperfectumque reliquiſſent. His adde, quod communiter omnes (paucis duntaxat exceptis) concedunt, in Arca non fuiſſe repoſitas carnes, pro paſcendis carniuoris, quod eſt admodum credibile,quia præceperat Dominus ipſi Noe Geneſ. capit. 6. verſic. 21. vt tolleret ſecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poterant, vt eſſent, tam ſibi, quam animalibus in cibum: atqui eo tempore eſus carnis adhuc nemini à Deo conceſſus fuerat; ergo Noe non cõportauit in arcam carnes; igitur durante diluuio, nimirum anno integro, neceſſe eſt, non carnibus, ſed eſu aliorum ciborum, etiam ipſa, quæ nunc ſunt carniuora, fuiſſe ſuſtentata:quod ſi verum eſt, vt credimus, & ſub anno mundi 1656. num. 13. confirmabimus oportet inſuper fateri, eadem animalia etiam poſt egreſſum de Arca per aliquod tempus, non carnibus, ſed alijs cibis fuiſſe alita, donec ſcilicet aliorum animalium ſpecies, quæ à carniuoris edi ſolent, amplius multiplicarentur. Itaque ex dictis manifeſtum eſt, quod animalia,que nunc ſunt catniuora, non ſemper fuere talia, ſed aliquando ipſa quoque herbis, & terræ fructibus, ſicut & cetera,paſcebantur. Nec hoc difficile credi poterit, ſi recolamus, quod ante diluuium, longe meliorem habebant animalia corporis habitudinem; cuius rei ſignum eſt, quod diutius admodum viuebant, vt patet de hominibus: & humi naſcentia, erant multo me lioris ſucci, quàm nunc; ita vt etiam homines his tantummodo veſcentes,non ſolum poſſent ſatis commodam vitam degere; ſed etiam longe robuſtiores euaderent, quã

31 ex quo carnibus veſci cæperunt. Reſtat nunc ad rationem S.Tho.in contrarium adductam reſpondere. Dicimus ergo, eſum carnis, in prædictis animalibus,non eſſe proprietatem adeo naturalem, ſicuti eſt eſſe riſibile in homine: ſiquidem hoc cum fluat ex principijs naturalibus ipſius hominis, inſeparabile eſt ab ipſo homine; illud autẽ nequaquam: nam in carniuoris, edere carnes, vna eſt ex illis proprietatibus, quæ ex corporum temperamento ſeu habitudine prouenire poſſunt, vel etiam ex longa conſuetudine iam introducta: quæ proprietates non ſimpliciter, & proprie dicuntur na turales; ſed largo quodam modo,quemadmodum etiam vulgo dicimus conſuetudinẽ eſſe alteram naturam: & propterea, non ſunt à ſubiecto inſeparabiles; ſed variata, vt ſæpe fit,quam vocant,complexione;aut ſenſim mutata conſuetudine; etiam ipſæ variãtur. Quamuis fieri quandoque poſſit, vt permanente cauſa,ipſæ quoque perpetuo durent. Videmus enim quoſdam, veluti naturaliter aquam bibere, ita vt vini potũ nullo modo ſuſtinere poſſint: alios caſeum,aut aliud ciborum genus, ita abominari; vt illum vix videre ſuſtineant; qui tamen poſtea, vel,vt dixi, ex complexionis mutatione,vel etiam ex ſolo vſu, paulatim, & interdum non ſine maxima difficultate, introducto,vinum ita bibere aſſueſcunt, vt deinceps ſine eius potu diu viuere poſſe nõ

videantur: & ſimiliter cibos prius ingratos,magna cum ſuauitate,& valetudinis augmento,deguſtent, & ſumant. Scimus etiam pueros ſeu infantes nutriri lacte, ſenes vero potiſſimũ vino: Sed hoc ordinariè accidit;quia valde diuerſa eſt corporis conſtitutio in infante,ab ea quæ eſt in ſene: Sed illæ aliæ proprietates,puta bibendi aquã, vel non edendi caſeum, aut quid aliud, interdum, vt dixi, mutata cauſa, aut ſuperata conſuetudine, ceſſant; interdum verò, cauſa perpetuo permanente, & ipſe pariter permanent ſemper. Quod nunc vſu veniſſe credimus in carniuoris, quæ partim (vt dixi) ob corporeã conſtitutionem poſt diluuium,immutatam; partim ex longo vſu, iam per plures ætates,& ſucceſſiones, admodum obfirmato; proprietatem hũc carniuoram, veluti quandam alteram naturam, induiſſe certum eſt; non quidem (vt arbitror)omnino ac naturaliter inſeparabilem; ſed ex accidenti; nimirum quia rationis expertia cum ſint, ſenſumque ſuapte natura in omnibus ſequãtur, fieri poſſe non videatur, vt relictis carnibus, induci poſſint ad edendas herbas, & fructus, iã (quemadmodum dictum eſt) deteriores poſt diluuium redditos, & ipſis modo penitus inſuaues. Sed quæret hic fortaſſe aliquis, quomodo, & qua occaſione cæperint huiuſmodi animalia, relicto herbarum,fructuumque eſu,veſci carnibus. Ad hoc dicimus,nihil certi poſſe nos in medium afferre; ſed tamen,non improbabiliter cõiectari,quod quia ceteris calidiora ac ſicciora ſunt; auidiora quoque eſſe ſolẽt; & item audaciora, atque ad inferendam vim debilioribus promptiora: cum igitur poſt diluuium, aliquando experirẽtur herbas,& fructus,iam deterioris ſucci factos,non æque ac prius, eorum naturali indigentiæ, ac guſtui ſatisfacere; fieri poteſt caſu aliquo accidiſſe, vt dum præ famis impatientia, aut aliter in furorem acta, infirmiora inſectarentur animalia, & morderent: ſemel deguſtata ſanguinis, carniſque ſuauitate; deinceps, relictis paulatim herbis, & fructibus, eſui carnis ita adhæſerint, & filios exemplo ſuo ita facere docuerint; vt tandem id eis in naturam tranſierit; ſi non omnino fortaſſis inſeparabilem; certe ſeparatu difficillimam. Sed iam cæptam proſequamur hiſtoriam.

Quomodo quæ nunc dicuntur carniuora cæperint eſſe talia.

Poſt tot beneficia, & priuilegia, primis noſtris parentibus indulta, placuit Deo, 32
eoſdem ſanctiſſimis legibus inſtituere; & hoc eſt, quod quarto loco tractare propoſueramus. Igitur tres primo leges eis ab initio creationis ipſorum dedit: Alteram nimirum naturalem; cuius primum præceptum eſt: Bonum eſſe faciendum, & proſequendum; malum verò vitandum; vt rectè docet S. Thom. pri. 2. quæſt. 94. in corp. art. 2. Porrò iſta lex dicitur naturalis;quia communis eſt cunctis hominibus; & tamquam ipſius hominis naturæ ingenita; nobiſque naturali lumine manifeſtata; quemadmodum breuiter innuit regius Propheta in Pſalm. 4. verſic. 7. illis verbis: Signatũ eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Et explicatius tradit Apoſtolus ad Rom. ca. 2. verſic. 14. & 15. vbi ait: quod Gentes quando naturaliter ea,quæ legis ſunt,faciũt; oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Alteram ſupernaturalem, ſcilicet de credendo, ac ſperando in Deum, ipſumque ſuper omnia diligendo; quam legem; idem Deus, non naturali, ſed ſupernaturali modo, hominibus, ad ipſorum maius bonum dare ſolet; & ipſis met, vel per internam inſpirationẽ,vt primis hominibus; vel per ſcripturas ſacras; vel etiam per alicuius inſtructionem, declarare. Tertiam demum ſpecialem; videlicet de ligno ſcientiæ boni, & mali, minime deguſtando, eis imponere, operæpretium duxit; vt huiuſcemodi legibus, manifeſtum faceret, ſe liberum hominibus arbitrium tribuiſſe: alioqui, ad quid illis leges, præſertim pœnales iniungere, qui non aliter quàm quod præceptum, prohibitumve eſſet, facere non poſſent? Rectè igitur Sapiens Eccleſiaſtici cap. 15. verſic. 14. vbi teſtatur Deum feciſſe hominem liberum, adiungit etiam, & dediſſe ei præcepta dicens: Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui; adiecit mandata, & præcepta ſua: ſi volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. appoſuit tibi aquam & ignem, ad quodcunque volueris porrige manum tuam. ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. hactenus Sapiens. Itaque, vt dixi, dedit Dominus primis noſtris parentibus vnicum dumtaxat præceptum negatiuum; videlicet, ne de ligno ſcientiæ boni, & mali comederent, ſub pœna mortis incurrendæ, ſi de ipſo edere auſi eſſent. Quod quidem præceptum, licet ipſi Adamo, vtpote qui caput

De legibus à Deo primum homini datis.

De præcepto abſtinendi à fructu vetito.

erat

erat mulieris, & totius humani generis origo, primo & principaliter factum ſit; ambos tamen proculdubio obligabat. Nam, & propter eius tranſgreſſionem, vterque punitus fuit, vt nos infra ſub anno mundi primo num. 12. vſque ad 21. fuſius oſtendemus. Quamuis ſi ſolus Adam illud non fuiſſet tranſgreſſus; non tota eius poſteritas, tranſgreſſionis illius pœnas lueret, vt etiam ſupra num.23. dictum eſt. Vir enim principaliter, & actiuè concurrit ad generationem prolis,& ideo ipſa magis proprie à patre,quàm à matre prodire dicitur: vnde etiam genealogiæ per paternam lineã, non autem per maternam rectè deduci ſolent. Et certum eſt, mulierem à Deo datã fuiſſe viro in adiutorium, quemadmodum legimus Geneſ. cap. 2. verſic. 18. & 20. In adiutorium,inquam, ad gignendam prolem,ſicuti optimè declarat Sanctus Augustinus lib. 9. De Geneſ. ad litteram cap.3.& 5. Vnde licet ipſa quoque neceſſario ad ipſam concurrat generationem;non tamen tamquam principalis ac primaria generationis origo, quæ ſola eſt ipſe vir. Cum ergo ſolus Adam re vera eſſet veluti primũ caput,ac ſeminarium totius humani generis,ex quo nimirum omne genus hominum erat propagandum, & multiplicandum; vtique ſequitur, quod ſi ipſe non peccaſſet, ſed Heua tantum; originalis culpæ labes, ad poſteros transfundi non potuiſſet. Creditur itaque Deus tale quoddam fœdus cum ipſo Adamo tunc inijſſe; vt ſi is dictum mandatum perpetuò obſeruaſſet; iuſtitia originalis,immortalitas, & gratia gratum faciens, aliaque eiuſmodi ſupernaturalia dona eidem collata; etiã ad poſteros ſuos, veluti iure quodam hæreditario pertranſirent: contra verò, quandocunque ipſe inobediens Deo fieret; prædicta omnia, non ſibi tantum; ſed toti etiam poſteritati ſuæ amitteret: non ſecus ac videmus perduellem ac rebellem regi, non modo bonorum, quæ à rege acceperat, ipſo iure iacturam facere; verum etiam progeniem quoque ſuam, eadem læſæ Maieſtatis nota infectam; & conſequenter regis gratia expertem relinquere. Et hoc eſt originale peccatum, quod nos miſeri ex lapſu primi parentis contraximus; & cuius cauſa (Apoſtolo ad Epheſ. cap. 2. verſic. 3. teſte) eramus (ſubaudi ante Baptiſmum) natura filij iræ, ſicut & ceteri. Sed ſi quis quærat, cur duabus primis legibus non contentus; tertiam inſuper Deus adijcere voluerit. Reſpondent Doctores: id duplici de cauſa eſſe factum. nempe vt abſolutum ſe Deus hominis Dominum eſſe euidentius oſtenderet; qui etiam ea,quæ neque legi naturali, neque ſupernaturali aduerſantur, neque vllo modo per ſe mala eſſent, ipſe nihilo minus pro ſuo arbitratu tamquam ſupremus omnium Dominus, abſolutè præcipere, prohibereve poſſet. Vnde non ineptè quidam obſeruarunt, quod Deus Geneſ.cap. 1. & 2. numquam ſe Dominum à Moyſe appellari voluit, niſi poſt indultum homini ſuper cetera animalia dominium. Ad quid hoc, inquiunt? niſi vt ſpecialiter oſtenderet, ſe ita hominem animalium, aliarumque rerum dominum conſtituiſſe, vt propterea ipſe non deſineret eſſe, vt ſemper fuit, eminentiſſimus omnium Dominus: homines verò in cunctis ipſorum dominijs,ei eſſe ſubordinatos,qui(vt dicitur Apocalyp. cap.19. verſic.16.) habet in fæmore ſuo ſcriptum: Rex regum, & Dominus dominantium. Sic multi principes ſolent oppida ſua alijs infeudare; quod eſt corũdem Dominos inſtituere; ſupremo ſibi ſemper, vt aiunt, dominio reſeruato; per quod nihilominus, & oppidanis, & eorum dominis imperandi ius habent. Altera dicti præcepti cauſa eſt,vt vel ſic in ipſo primo homine,ac totius humani generis exordio, maximum virtutis obedientiæ bonum, & inobedientiæ detrimentum demonſtraret. Quandoquidem in tertio hoc præcepto, nihil aliud quàm obedientia maioribus, in his,quæ mala non ſunt, exigi videbatur: Deo primum tamquam ſupremo omnium Domino, qui nihil mali iubere poteſt; deinde alijs etiam poteſtatibus ab ipſo inſtitutis. Vt propterea ſcitè dixerit Apoſtolus ad Rom. cap. 13. verſ. primo. Omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubditam eſſe debere. Non enim, inquit, eſt poteſtas,niſi à Deo; quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. ſic Apoſtolus. Quamquam illud inter dominos merum, & miſtum habentes imperiũ,& alios, intereſt; quod primi poſſunt præcipere quæcunque per ſe mala non ſunt, etiã ſub pœna capitis; ſicuti olim fecit Salomon Semeo, quando imperauit ei, ne tranſiret torrentem Cedron; alioqui ſciret ſe moriturum 3. Reg.ca.2.verſic.36. et ſubditi parere tenentur. Ceteri verò principes ac rectores,præcipere poſſunt,non niſi legi-

Cur præceptum de ligno veti to non deguſtando datum ſit.

bus conſentanea. Quibus tamen, etiam in dubijs, parendum eſt. Et hæc ſunt, quæ primis ſex diebus à Deo acta eſſe, ſacra narrat hiſtoria.

Mundus ſex diebus an in vno inſtāti ſit creatus.

Verum enim verò, quoniam hactenus de ijs, quæ ſex primis diebus à Deo creata 33
ſunt, ex ſacro textu egimus; ſi quis ſucceſſiuè huic rerum productioni, ac diſpoſitioni opponat opinionem S. Auguſtini lib. 2. de Geneſ. ad litteram cap. 6. & lib. 4. ca. 33. & alibi non ſemel declaratam; & aliorum, qui ipſum ſecuti putauerunt, Mundum nō veluti per partes, ſex dierum interuallo; ſed ſimul totum, vno temporis momento fuiſſe creatum ac perfectum: dicimus huiuſcemodi doctrinam, non communiter ab omnibus; ſed ab admodum paucis eſſe receptam; et plures habere contradictores; nouiſſimè verò etiam Pererium, qui ſuper 2. Geneſ. capite, ſatis neruosè contra eam diſputat. Et certe, ea poſita, admodum difficile erit, ne dicam impoſſibile, multa ſacræ ſcripturæ loca, præſertim verò duo priora Geneſ. capita, rectè iuxta ſenſum dictæ opinionis exponere; ac alium ſenſum litteralem, diuerſum ab eo, qui ibidem cōceptis verbis traditur, & manifeſtè hiſtoricus eſt, & planus, excogitare; & ſi id fieret; certè ille ſenſus non poſſet conciliari cum alijs ſcripturæ locis, nempè Exod. ca. 20. verſic. 9. & 10. & cap. 31. verſic. 13. vſque ad 16. & cap. 34. verſic. 21. & cap. 35. verſic. 2. & Leuit. cap. 23. verſ. 3. & Deuter. cap. 5. verſic. 13. & 14. Quibus in locis præcipitur: Sex diebus operandum eſſe; in ſeptimo autem quieſcendum: & huius præcepti ratio redditur Exod. cap. 20. verſic. 11. & item apertè, ac ex profeſſo replicatur cap. 31. verſ. 17. quia nimirum, ſex diebus mundum Deus condidit, & in ſeptimo requieuit; ac propterea illum ſanctificauit, voluitque ab hominibus ſcriptæ legis temporibus ſabbatizari. Et forte eadem quoque de cauſa creditur Dominus præcepiſſe (Exod. cap. 23. verſic. 10. & Leuit. ca. 25. verſic. 3.) Hebræis, vt ſex annis terram colerent; & in ſeptimo incultam, ac minime ſeminatam relinquerent. Et pari ratione, vt hebraici generis ſerui, ſex annis duntaxat dominis deſeruirent Hebræis; in ſeptimo autem ab eiſdem liberi dimitterentur: vt patet Exod. ca. 21. verſ. 2. & Deuter. cap. 15. verſ. 12. & 18. Ad quid, obſecro, huiuſmodi præcepta; ſi re vera mundus vnico inſtanti; non autem ſex diebus factus eſſet? Sed neque verum eſt, quod quidam dictæ opinionis ſectatores aſſerunt, nimirum illam ſex dierum protractionem, videri quodammodo omnipotentiæ ipſius Dei derogare; quaſi non minori tempore, idem præſtare potuerit. Nam in illa ſex dierum intercapedine; & triplicis Mundi ſtatus repræſentatione, videlicet creationis, diſtinctionis, & ornatus rerum, diſtributè magis, & euidentius oſtendit Deus, non modo omnipotentiam; ſed & ſapientiam, ac bonitatem ſuam; quæ ſunt tria ipſius primaria attributa. Omnipotentiam, in rebus de nihilo producendis, & his, quæ ſingulis diebus faciebat, vnica iuſſione, & vnico pariter inſtanti producendis. Sapientiam, in his quæ fecerat, ſapientiſſimè diſtinguendis ac ordinandis, ita vt Mundus omnibus partibus inter ſe congruentibus cohæreret ac niteretur; quod ad opus priorum trium dierum pertinuiſſe videtur. Bonitatem verò, in eiſdem rebus iam productis, optimèque diſpoſitis, mirabiliter exornandis, decorandis, ac perficiendis, quod tribus poſterioribus diebus actum eſt. Præterea non videtur memorata Sancti Auguſtini opinio, ex ſacra Scriptura ſatis firmiter elici poſſe, ac ſtabiliri. Nam illa tria eiuſdem S. Scripturæ loca, quæ pro illa adduci ſolent; multo aliter ab alijs Eccleſiaſticis Scriptoribus exponi conſueuerunt; et ita vt non minus noſtræ, communiorique, quàm B. Auguſtini ſententiæ adaptari poſſint. Etenim quod dicitur Geneſ. cap. 2. verſic. 4. In die quo fecit Dominus Deus cælum, & terram, & omne virgultum agri, omnemque herbam &c. Illud in die idem eſt ac ſi dixiſſet in tempore vel in diebus ſumpto numero ſingulari, pro plurali, vt alias ſcriptura ſolet, & è conuerſo. Quod autem adducitur ex Iob cap. 40. verſ. 10. Ecce Behemoth, quem feci tecum. (dato quod ibi Behemoth, vt multi putant, ſumi debeat pro diabolo) licet ad mentem dicti Sancti Doctoris, exponi poſſit: quod diabolus & homo, in eodem pariter inſtanti fuerint creati: ad mentem tamen aliorum rectè etiam poteſt intelligi, perinde ac ſi diceretur, eos pariter in codē mundi exordio eſſe factos; ſumpto exordij vocabulo, non ſtrictè, pro primo indiuiſibili temporis momento; ſed (vt ſcriptura ſacra alias quoque ſolet accipere) latiori quodammodo, quatenus ſcilicet totam, ſucceſſiuamque ſex primorum dierum latitudinem complectitur. Vnde non incongruè, inquiunt, Quicquid

quid intra prædictos ſex dies actum eſt; id omne, in ſcripturis ſacris, ab initio Mundi
actum dici. Quandoquidem, non de terra ſolũ, quæ primo die facta eſt, in Pſal. 101.
verſ. 26. legimus: Initio tu Domine terram fundaſti; ſed etiam de Paradiſo terre-
ſtri, quem nos ſub die Mundi tertio nu. 13. diximus: in ipſomet die tertio fuiſſe plan
tatum, Geneſ. cap. 2. verſ. 8. dicitur: Plantauerat autem Dominus Deus Paradiſum
voluptatis à principio. Quin etiam de homine ipſo, qui vt ex Geneſ. cap. 1. apertè
colligitur, factus eſt die ſexto, eadem ſcriptura ſacra Matthæi capit. 19. verſic. 4. &
alibi non ſemel, ab initio factum tradit. Si autem (vt multi alij) per Behemoth, nõ
diabolum; ſed maximum quendam ex terreſtribus animalibus, accipiamus: vtique
ſenſus illorum verborum-quem feci tecum-erit, veluti ſi dictum fuiſſet, quem feci eo
dem die-conſtat enim tam hominem, quàm reliqua animalia terreſtria, fuiſſe die ſex-
to creata. Denique locus ille Eccleſiaſtici cap. 18. verſ. 1. Qui viuit in æternum,
creauit omnia ſimul] non debeat, inquiunt, intelligi quod omnia eodem tempore, ſi-
ue in eodem inſtanti fuerint condita; ſed illud ſimul-vt etiam ibidem exponit Ianſe-
nius, idem importat ac ſi diceremus-pariter-ſiue-vniuerſaliter-In qua ſignificatione
accipitur quoque in Pſal. 13. vbi dicitur: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti
ſunt. Simul, inquam, non tempore; ſed vt dicitur, collectiuè. Et in Pſalm. 48. Si-
mul inſipiens, & ſtultus peribunt; ideſt, tam iſte, quam ille. vt ſit ſenſus: Deum creaſ-
ſe omnia ſine vlla cuiuſuis rei exceptione, iuxta illud Ioan. cap. 1. omnia per ipſum
34 facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Poſſet tamen opinio Sancti Auguſtini in hoc *In quo ſenſu opinio S. Auguſt. poſſit admitti.*
ſenſu ſuſtineri; ſi diceremus, omnia ſimul tempore, creata fuiſſe, vel quantum ſpectat
ad primam rerum materiã, quæ ex nihilo immediate creata eſt; & in qua omnia, quæ
poſtea ſex diebus ſucceſſiue facta ſunt, erant in potentia. Non autem quod attinet
ad ipſas rerum ſpecies mox de potentia illius materiæ à Deo eductas. Vel vt ait S.
Thom. par. 1. quæſt. 74. ar. 2. ad 2. (quod in idem ferè incidit) omnia ſimul creata eſ-
ſe, quantum ad rerum ſubſtantiam quodammodo informem; non autem quantum ad
formationem, quæ facta eſt per diſtinctionem, & ornatum; vt propterea crediderit
Sanctus Doctor, Eccleſiaſticum ſignanter vti verbo creationis. Eandem penè ſenten-
tiam pluribus explicat B. Gregorius lib. 32. Moralium cap. 9. dicens: Rurſus quæ-
rendum eſt, quomodo Deus cuncta ſimul condidit, dum Moyſes ſex dierum mutatio-
ne variante, diſtinctè creata deſcribat. quod tamen citius agnoſcimus, ſi ipſas cau-
ſas originum ſubtiliter indagamus. rerum quippe ſubſtantia ſimul creata eſt; ſed
ſimul ſpecies formata non eſt: & quod ſimul exſtitit per ſubſtantiam materiæ, non ſi-
mul apparuit per ſpeciem formæ. Cum enim ſimul factum cælum, terraque deſcri-
bitur; ſimul ſpiritalia atque corporalia; ſimul quidquid de cælo oritur; ſimul factum
quidquid de terra producitur, indicatur. Sol quippe, luna, & ſidera, quarto die in
cælo facta perhibentur; ſed quod quarto dieproceſſit in ſpecie; primo die in cæli
ſubſtantia exſtitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur; & tertio arbu-
ſta condita, & cuncta terræ virentia deſcribuntur; Sed hoc quod die tertio ſe in ſpe
cie protulit; nimirum primo die, in ipſa, de qua ortum eſt, terræ ſubſtantia, conditũ
fuit. Hinc eſt, quod Moyſes diſtinctè per dies ſingulos condita omnia retulit, & tamen
ſimul omnia creata ſubiunxit dicens: Iſtæ ſunt generationes cæli, & terræ, quando
creata ſunt, in die, quo fecit Dominus cælum, & terram, & omne virgultum agri, an
tequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis. Qui enim diuerſis diebus
creatum cælum, & terram, virgultum, herbamque narrauerat; nunc vno die facta
manifeſtat; vt liquido oſtenderet, quod creatura omnis ſimul per ſubſtantiam exſti-
tit, quamuis non ſimul per ſpeciem proceſſit. hinc illic quoque ſcriptum eſt: Crea
uit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum,
& fæminam fecit eos: nec dum enim Heua facta deſcribitur; & iam homo maſculus,
& fæmina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere procul dubio fæmina erat proceſſura;
in illo iam computatur per ſubſtantiam, à quo fuerat producenda per formam. Con-
ſiderare tamen hæc in minimis poſſumus, vt ex minimis maiora penſemus. herba
namque cum creatur, nec dum in illa fructus, nec dum fructus ſui ſemen oſtenditur;
ineſt vero ei, etiam cum non apparet, fructus, & ſemen; quia nimirum ſimul ſunt in
radicis ſubſtantia, quæ non ſimul prodeunt per temporis incrementa. Hæc Grego-
rius. Ex quibus apparet, dici poſſe, omnia ſimul quidem tempore in ſuis cauſis creata

fuiſſe,

fuiſſe; non autem ſingula ſpecifice producta.

Ad quid Deus Mũdum condiderit. Sed poſteaquam hactenus de Mundo à Deo condito actum eſt: quæret hic fortaſſe aliquis, cur, ſiue ad quid, & quo modo, & quando, Deus mundum fecerit. Ad primũ reſpondit Sapiens Prouerb. cap. 16. verſic. 4. dicens: Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: nimirum primario propter gloriam ſuam. Cui ſententiæ B. Bernardus Serm. 3. id die Pentecoſtes addit: Et omnia propter ſuos. aliter tamen propter ſe; & aliter propter ſuos in eo quippe quod dicitur: omnia propter ſe; præueniens commendatur origo. in eo autem quod dicitur: omnia propter ſuos; magis exprimitur fructus ſequens. Omnia fecit propter ſemet ipſum; gratuita videlicet bonitate. omnia propter electos ſuos; pro eorum ſcilicet vtilitate: vt illa quidẽ efficiens cauſa ſit; hæc finis. Sic Bernardus. Verum non propter electos tantum; ſed etiam vniuerſaliter propter hominem, credere debemus Deum feciſſe hunc mũdum; vt ſcilicet per tanti, tamque excellentis operis magnitudinem, ſumma eius potentia, ſapientia, ac bonitas, cunctis innoteſceret; & vt ait Apoſtolus ad Rom. cap. 1. verſic. 20. Inuiſibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpicerentur; ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Atque item vt ex huiuſcemodi cognitione, homines ad ipſum Deum, cum amandum, tum colendum prouocarentur. Quare merito ſubdit eodem loco Apoſtolus: Ita vt ſint ineſcuſabiles (nimirum huius mundi ſapientes) quia inquit, cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Altero item modo, dicitur Deus feciſſe totam hanc mundi fabricam, propter hominem, quem in ea plaſmare diſpoſuerat; quia videlicet ad eius commodum, vſuſque omnia ſenſibilia facta eſſe certum eſt; vt quotidiana docet experientia. Videmus enim cuncta non ſolum animalia, & plantas; ſed etiam petras, terras, metalla, mineralia, & quidquid aliud in mundo eſt, ſiue magnum, ſiue paruum, omnia, inquam, & ſingula, in gradu ſuo, eidem homini deſeruire, vel ad cibum, veſtitum, morbos curandos; vel ad varia oblectamenta; quin etiam ad ipſum in multis erudiendum, & cum opus eſt, caſtigandum: adde inſuper, vt dictum eſt, & ad manifeſtandam hominibus infinitam Dei potentiam, & virtutem, quæ non minus in minutiſſimis quibuſdam animalibus; quàm in magnis elucet; nam & ſi grandia quædam animalium corpora; puta cetorum, elephantorum, & huiuſmodi, cunctis admirabilia videantur; & diuinam creatoris potentiam valde admodum cõmendent; attamen, ſi alia quædam vſque adeo minima quorundam animalium corpora, vt vix ſenſu percipi queant, attentius conſiderentur; & quomodo in tam exiguo corpuſculo, tot reperiri organa poſſint, quot varij eorum motus, & facultates, neceſſario requirunt, & oſtendunt: proculdubio non minus admirabilem in ipſis; quam in magnis, Deum eſſe comperiemus. Quin potius minima hæc (quippe quæ de cetero prorſus homini inutilia eſſe videantur) hac potiſſimum de cauſa fuiſſe condita videntur, vt in his præſertim, admirabilem Dei potentiam, ſapientiã, & bonitatem, quæ etiam ad hæc adeo minima, & contemptibilia tantopere ſe extendat; non ſine ſtupore conſideremus. Ceterum ſi ipſimet cæli, qui (vt ait Pſalmiſta) enarrant gloriam Dei; multis quoque alijs humanæ vitæ vſibus inſeruiunt; ſi inquã, Solem, & Lunam, & omnia aſtra cæli, creauit Dominus Deus, in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt, vt dicitur Deuter. cap. 4. verſic. 19. & quod maius eſt, ſi etiam Angeli, ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, vt aperte teſtatur Apoſtolus ad Hebr. in calce capitis primi, quis dubitet cetera quoque minus perfecta, & cõſequenter totum hũc mundum, propter hominem eſſe factum, & cuncta, quæ in eo ſunt, eidem ex diuina diſpenſatione famulari? 35

Quomodo factus ſit Mundus. Tranſeamus nunc ad modum, quo factus eſt Mundus: nimirum per ſimplicem Dei iuſſionem. Sic enim legimus Geneſ. cap. 1. Dixit Deus: fiat lux: fiat firmamentum, & diuidat aquas ab aquis. congregentur aquæ. germinet terra: fiant luminaria: producant aquæ &c. & factum eſt ita. Vnde non mirum eſt, ſi hæc admirans Pſalmiſta ait: Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. Et Sanctus Ambroſius lib. 4. de Sacramentis cap. 4. ait, Iuſſit Dominus, & factum eſt cælum. iuſſit Dominus, & facta eſt terra. iuſſit Dominus, & facta ſunt maria. iuſſit Dominus, & omnis creatura generata eſt. vides, quam operatorius ſit ſermo Chriſti? & poſt pauca ſubdit: 36

ſubdit: cælum non erat,mare non erat, terra non erat; ſed audi dicentem: Ipſe di-
xit, & facta ſunt,ipſe mandauit, & creata ſunt. hæc Ambroſius. Complacuit autem
Deo hoc pacto vniuerſa producere; vt ſupremam auctoritatem ſuam, & miram vo-
luntatis ſuæ efficaciam apertius manifeſtaret, doceretque eam, etiam ad illa quæ nõ
ſunt, ſe ſe extendere; iuxta illud ad Roma. cap.4.verſ.17. & vocat ea,quæ non ſunt,
tamquã ea quæ ſunt. Et vt ſuam item infinitam potentiam proderet, cui non modo
quidquam impoſſibile eſt: verum omnia quæ vult, quando vult, & eo modo, ac or-
dine, quo vult, ſine vllo cuiuſuis auxilio, ipſe tanta facilitate,ac celeritate facit,quã
ta, ne homo quidem dicere, aut cogitare valet. Ex dictis patet mundum non ab æ-
terno fuiſſe,vt falſo non nulli ex antiquis Philoſophis prodiderunt; neque ab intel-
lectu quodam eſſe factum, vt cenſuit Anaxagoras: neque quantum attinet ad partẽ
elementarem, à ſecundis Dijs, vt Platonici; multo minus caſu, & ex fortuito atomo
rum concurſu, vt ſtultè crediderunt Democritus,& Leucippus: ſed neque ab ipſo
Deo ex neceſſitate naturæ proceſſiſſe, ſicut radius ex ſole, aut ex corpore vmbra; vt
perperã ſenſere Peripatetici: ſed ex libera ſummi Dei electione,& voluntate. Quod
etiam expreſſe habemus Apocalyp. cap.4. in fine. his verbis: Quia tu creaſti omnia;
& propter voluntatem tuam erant, (ſcilicet in mente diuina) & creata ſunt. Et in
Pſalm. 134. legimus: Omnia quæcunque voluit fecit, in cælo, & in terra,in mari, &
in omnibus abyſſis. & in Pſal. 110. Magna opera Domini exquiſita in omnes volun-
37 tates eius. Itaque certiſſimum eſt, Deum non propria eius natura cogente, hunc
mundum produxiſſe, quemadmodum ignis non poteſt non calefacere: neque illud
tamquam opus ſuæ potentiæ prorſus adæquatum, ita procreaſſe, vt naturaliter non
potuerit non talem mundum, ideſt nec maiorem, nec minorem, nec alterius formæ
facere. quandoquidem è conuerſo; quod ipſe Deus, vt diximus, propria volunta-
te mundum fecerit, eo modo quo nunc eſt; cum tamen ipſe proculdubio ſit longe
amplioris, immo infinitæ virtutis, ac potentiæ; ita vt per ſe, ſine vllo cauſarum ſe-
cundarum, aut alterius rei adminiculo, ſeu concurſu,potuiſſet omnia hæc, aliter,&
multo maiora facere: Satis ſuperque declarant innumera, quæ ipſe poſtmodum di-
uerſis temporibus per ſe, ſuoſque edidit miracula; nimirum opera ſupra omnem cu-
iuſuis creaturæ virtutem, & non ſolum præter vſitatum rerum ordinem, ſed manife-
ſte interdum etiam contra propriam ipſarum rerum naturam,qualia ſunt homines in
igne illæſos aliquandiu permanere: ambulare ſuper aquas: mortuos ad vitam reuo-
care,& huiuſmodi ſexcenta alia: quæ profecto quid aliud nobis innuunt, niſi Deum
eſſe naturarum pro ſuo libito conditorem, & moderatorem; atque ea facilitate, qua
eas facit, poſſe ad nutum immutare; effectus ſuos ſuſpendere; & quomodolibet ei
placuerit alterare, ac variare; tamquam voluntati ſuæ vſque adeo ſubiectas, ab eaq;
omnino dependentes; vt in illis, & per illas, quidquid ei libuerit, efficere, ſine vlla
repugnantia, aut difficultate, poſſit. veriſſimum enim illud eſt, quod ait regius Pro-
pheta in Pſal. 118. Quoniam omnia ſeruiunt ei. Ceterum rationes, quibus prædi-
ctæ, aliæque Philoſophorum opiniones de origine mundi à fide catholica deuiãtes,
redarguuntur; peti poſſunt à Sancto Thoma ſparſim pluribus in locis; præcipue ve-
ro part.1.quæſt.45.46.& 47. Et in quæſtionibus diſputatis quæſt.3. quæ eſt de crea
tione, & lib. 2. Summæ contra Gentiles à cap.31. vſque ad 46.& ab eiuſdem Sancti
Doctoris expoſitoribus locis citatis.
38 Reſtat nunc aliquid dicere, quando factus ſit Mundus. Cui quæſito ſic breuiter *Quando factus ſit Mundus.*
ſatisfacere poſſumus: quando ineffabili voluntatis Dei propoſito complacuit, ve-
nitque hora, quam inſcrutabilis conſilij ſui altitudo, ſecundum ordinatiſſimam rerũ
diſpoſitionem, quæ in mente Diuina eſt, ab æterno præſtituerat. Veriſſima namq;
eſt illa B. Auguſtini tract.104. in Ioan. ſententia: Omne tempus,& quid, & quando
faceret, vel fieri fineret, ab illo eſſe diſpoſitum, qui tempori ſubditus non eſt. Quo-
niam quæ futura erant per ſingula tempora, in Dei ſapientia cauſas habent, in qua
nulla ſunt tempora.] Si verò quæratur de anni tempore,quo creatus eſt Mundus;ver-
no ne, an æſtiuo, autumnali, vel hiemali. Dicimus, prius aduertere oportere, quæ-
ſitum iſtud, non eſſe vniuerſaliter intelligenddm de omni orbis parte: non enim fie-
ri poteſt, vt vbique terrarum, vno eodemque anni tempore, fuerit ver, aut autum-
nus, æſtas, vel hiems: nam quando in antarcticis regionibus æſtas eſt, conſtat in ar-

cticis eſſe hiemem, & è conuerſo; & quando ſol incipit elongare ſe ab anctarticis plagis, & appropinquare arcticis; in iſtis ver facerent; in illis verò autumnum, & è contra. Debet igitur propoſita dubitatio accipi de illo orbis climate;ſeu de illa regione, in qua erat Paradiſus terreſtris: vel in qua plaſmatus eſt Adam: vel quam primi noſtri parentes de Paradiſo pulſi, primum incoluerunt. Vt autem ad quæſitum hoc breuiter reſpondeamus; dicimus non poſſe certo definiri, quodnam anni tempus fuerit,quando factus eſt mundus; quoniam neque in ſcripturis ſacris clarè exprimitur: neque Doctores, qui de hac re ſcripſerunt, inter ſe conueniunt. Itaque ne tempus in re tam ancipiti, & incerta conteramus; ſufficiat hic Doctorum tantummodo opiniones recenſere, & quænam probabilior videatur, oſtendere; eademque aliquot rationibus confirmare. Tres fuerunt in hac difficultate opiniones; prima tenuit mundum creatum eſſe tempore veris; altera in æſtate; poſtrema in autumno. De hieme enim nemo, quod ſciam,ſuſpicari potuit;quoniam tunc terra arida, atq; horrida eſt: vnde animalia recens à Deo creata, neque paſcua, neque cibos inuenire

An Mundus æſtiuo tempore creatus ſit. potuiſſent. Sanè mundum æſtiuo tempore creatum fuiſſe, quemadmodum aſſerit Gherardus Mercator in principio ſuæ Chronologiæ; refelli facile poteſt; quoniam eo nititur fundamento,quod Geneſ. cap.8.verſic.11. dictum ſit,columbam à Noe de Arca emiſſam, die decima ſeptima, vel decima octaua menſis vndecimi, reuerſam, tuliſſe ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo. & hinc colligit præcitatus Auctor; menſem illum vndecimum fuiſſe,quem nos Maium appellamus, qui incidit in vere, quo tempore ſolent oleæ, ceteræque arbores, folia virentia germinare; & inde infert, primum anni, Mundiq; menſem, fuiſſe quem nos Iulium dicimus, qui fere in media currit æſtate; & à quo Maius menſis vndecimus eſt. Supponit autem hæc opinio, priſcos illos viros, præcipue eos qui erant ante diluuium, conſueuiſſe inchoare annum ab eo tempore, quo conditus fuerat Mundus: quod quidem etſi verum eſſe credimus; non tamen concedendam putamus illationem præcitati Auctoris, videlicet:columba tulit ramum oliuæ virentibus folijs; ergo tunc erat tempus vernum:quia conſtat oleas toto ferè anni tempore folia habere virentia. Et dato, quod tunc eſſet ver; non inde tamen omnino conuincitur, Iulium fuiſſe primum anni menſem, numerando annos ab orbe condito: quia non eſt certum, quomodo ſcriptura ibi computet illos menſes; videlicet num ab initio anni ſexcenteſimi primi vitæ Noe, an ab inchoato diluuio; de qua re magna eſt difficultas; vt infra ſuo loco dicemus: Quare nihil certi concludit Gherardi argumentum. Neque ſufficit ad eius opinionem ſuſtinendam, quod Solinus cap.35. referat, Ægyptios exiſtimaſſe, mundi exordium eo tempore incidiſſe, quo ſol ſignum leonis ingreditur. Quia cur ita ſenſerint, non adducit; & quod gratis dicitur; gratis quoque reijci poteſt:nec Ægyptiorum auctoritas, ſine ratio adducta quemquam mouere debet; præſertim cum ex Ioſepho lib. 1. antiq. cap.4. & Cicerone lib.2. de Natura Deorum, & Lactantio lib. 1. Diuinarũ inſtitutionum cap.6. conſtet, eoſdem Ægyptios, ab antiquiſſimis temporibus, conſueuiſſe inchoare annos ſuos ab eo menſe, qui noſtro reſpondet Septembri; quos ſi ab orbe condito (vt creditur) deducebant, aut ſe deducere putabant; neceſſe eſt fateri, eos olim ſenſiſſe,mundum, non æſtiuo, ſed autumnali tempore, exordium ſumpſiſſe. Et ratio dictat, hac in re, magis eſſe credendum antiquiſſimis Ægyptiorum; vtpote qui primordijs mundi viciniores erant; quàm minus antiquis. 39

An verno tempore. Mundum autem in æquinoctio vernali; vel ſaltem tempore veris fuiſſe conditum; eſt opinio celeberrima, quam ſecuti ſunt non ſolum Aſtrologi ferè omnes, qui ob id præcipue ſignum Arietis, quod ingreditur ſol ineunte Vere,primum inter omnia zodiaci ſigna poſuiſſe creduntur: ſed etiam plurimi, præcipuique ſcriptores Eccleſiaſtici, Græci, ac Latini, & non nulli ex Hebraicis; quorum aliquos hic per ſuas claſſes citare non grauabor; nimirum ex Græcis, Sancti Baſilius in Hexaemeron; Athanaſius in reſponſione ad quæſt.17. Antiochi; Greg. Nazianzenus in oratione in nouam Dominicam: Euſebius in libro,qui omnimoda hiſtoria, inſcribitur; à Pererio in Geneſ. citatus: Cyrillus Hieroſolymitanus, Cathecheſi 14. Theodoretus in qu. 72. in Exod. Damaſcenus lib. 2. de fide Orthodoxa cap.7. Synodus Palæſtina, à Theophilo Epiſcopo Cæſarienſi,iuſſu Victoris Papæ congregata, cuius meminit Beda in Exordio lib. De ſex ætatibus mundi, & alij. Ex Latinis Sanctus Leo Papa in 40

Serm.

Serm. 9. De Paſſione Domini. B. Ambroſius lib. 1. cap. 4. ſui Hexaemeron. Beda in Gloſſa interlineari ſuper cap. 35. Geneſ. & in lib. De ratione temporum cap. 28. & 40. & alibi non ſemel S. Iſidorus lib. 5. etymolog. cap. de temporibus. Strabus, & Rabanus ſuper Exod. cap. 12. Hiſtoria Scholaſtica in Geneſ. Linconienſis, Gualterus Monacus in li. De ætate mũdi, Paulus Epiſcopus Foroſemproniẽſis, & alij quos citat Io. Lucidus li. 1. De emendatione temporum c. 2. qui & ipſe eſt eiuſdem opinionis. & Rabbi Ioſue ab eodem Lucido allegatus; & alij plures. Rationes autem quæ pro hac opinione ſolent adduci, ferè iſtæ ſunt. Quia, inquiunt, vernum tempus, vt plurimum ſolet eſſe temperate calidum, & humidum: & conſequenter generationi, vitæque plantarum, atque animalium, aptiſſimum: Quare cum tunc videantur quodãmodo omnia naſci; naſcentis etiam mundi tempus illud videtur exprimere. Item quia Geneſ. cap. 1. verſic. 11. dicitur: Germinet terra herbam virentem; quod propriè fieri videmus in vere. Item quia videtur valde conueniens, quod eo tempore conditus fuerit mundus, quo etiam poſtea, per Verbi incarnationem, & Chriſti paſſionem, reparatus fuit; ſed incarnatio Verbi, & Paſſio Chriſti, facta ſunt in vere; ergo. Item quoniam idcirco (vt aiunt) Dominus per Moyſem præcepit Hebræis, vt à menſe Niſan, quod partim noſtro reſpondet Martio, partim Aprili, annum ſuum inciperent, non ſolum quia tunc eos eduxerat de Ægypto; ſed etiam, propterea quod eodem tempore creatus fuerat, & redimi debebat Mundus. Quæ quidem argumenta parum vigere videntur. Nam poſſet his reſponderi, concedendo quòd tempus veris, in quo propter temperamentum eius calidum, & humidum, videntur naſci omnia; quodammodo naſcentis mundi refert imaginem, vel (vt ita dixerim) infantiã; tempus autem autumni in quo fructus iam maturi ſunt atque perfecti, eiuſdem mundi virilitatem, ſeu perfectam repræſentat ætatem. Sed ſic vt clarũ eſt, Adamum, & Heuam, non eſſe natos naturaliter infantes, quemadmodum poſtea ceteri homines; ſed mirabiliter à Deo, in ætate perfecta, fuiſſe plaſmatos; ſicuti, & cetera animalia omnia: ita credibile eſt, mundum, ſi naturaliter productus eſſet, fortaſſis à tempore veris initium ſumere debuiſſe, vt citati Auctores, naturali ordine dumtaxat inſpecto, opinati ſunt: Sed quoniam à Deo mirabiliter in ſtatu perfecto creatus eſt, quando ſcilicet quæ in ipſo naſcuntur ad propriam perfectionem iam peruenerant; iccirco magis conuenit dicere, mundum cæpiſſe ab autumno, quam à vere. Ad illud autem, quod aiunt dici Geneſ. 1. Germinet terra herbam virentem; quod videtur indicare tempus vernum: replicari poteſt; ibidem quoque ſubdi: Et lignum pomiferum faciens fructum, iuxta genus ſuum: Et cap. 3. verſic. 2. Heua fatetur tunc fuiſſe tempus fructuum dicens: De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo veſcimur: quod magis indicat autumnum. Ad illas conuenientias creationis, & redemptionis mundi; dicere poſſumus, quod tametſi non ſint aſpernandæ; non tamen tantam habent certitudinem, vt his omnino fidendum eſſe videatur. Poſtremo, ad illud de præcepto inchoandi annum Hebraicum à menſe Niſan; non poteſt negari; quin principaliter datum fuerit in memoriam Iſraeliticæ liberationis de ſeruitute Ægyptiaca, vt teſtatur Ioſephus lib. 1. antiq. cap. 4. Quod autem etiam quia in eodẽ menſe creatus eſſet mundus, omnino incertum eſt; & neque ex ſcriptura ſacra; neq; alia ratione probari poteſt. Itaq; hæc opinio, quod mundus verno tempore conditus fuerit; maiorem habet confirmationem à multitudine, auctoritateque Doctorũ, qui eam ſequuntur; quam ab efficacia rationum, quæ pro ea adduci ſolent. Vnde non videtur improbabile, hoſce Auctores, vel ſimpliciter omnes Aſtronomorum ſententiam recepiſſe; vel ſucceſſiuè poſteriores priorum opinionem, ſine vlla rei diſcuſſione, vt alias interdum euenire ſolet, fuiſſe ſecutos. Nam ſi reſponſiones ad ipſorum fundamenta iam adductas, & argumenta contra eos numero proximo adducenda diligentius expendiſſent; forſitan ſententiam mutaſſent.

41 Tertia opinio, quod ſcilicet mundus cæperit ab autumnali tempore, fuit quorundam ex præcipuis ac antiquiſſimis Hebræorum Rabbinis, videlicet Ioſephi primo antiq. cap. 4. & Rabbi Eliazer in Geneſ. & Rabbi Abraham ſuper cap. 7. Danielis. Eiuſdem ſententiæ ſunt ex Latinis ſcriptoribus Nicolaus de Lyra ſuper Geneſ. ca. 7. & Abulenſis ſuper cap. 1. Geneſ. quæſt. 21. & in priori parte ſui Defenſorij cap. 14. & Arias Montanus, in ſuo libello de ſæculis, in apparatu Bibliorum regiorum inſerto; *An autũnali tempore.*

& alij.

& alij. Picus et Mirandulanus lib.7. aduerſus Aſtronomos cap.6. videtur in eandem magis inclinare ſententiam. Quæ licet non ſit à tam multis recepta, quemadmodũ præcedens; poteſt tamen validioribus fortaſſe rationibus fulciri. Nam etſi certum ſit, non omnes nationes ab eodem tempore ſuum inchoare annum conſueuiſſe; ſed quaſdam ab æſtate, puta Arabes, teſte Iulio Firmico lib. 3. & Macrobio in lib. De ſomnio Scipionis; aliquas à tempore veris, vt olim Romani, regnante Romulo; aliquas ab autumno, vt Ægyptij, Perſæ, & nonnulli alij orientales; quaſdam denique ab hieme, vt fit apud nos à Kal. Ianuarij: Attamen, valde rationi conſentaneum videtur, mundum fuiſſe creatum in initio illius menſis, qui primus fuit in menſibus anni, apud antiquiſſimas nationes; plagæ præſertim orientalis, in qua priſci illi primæ, ac ſecundæ mundi ætatis homines, primum habitaſſe creduntur. Conſtat autẽ, teſte B. Hieronymo ſuper capit.1. Ezechielis, primum anni menſem apud omnes orientales fuiſſe quem Hebræi vocant Thiſri, qui noſtro quandoque Septembri, & quandoque Octobri reſpondere ſolet; Eandem quoque conſuetudinem fuiſſe apud Hebræos, viuente adhuc Moyſe, ſatis euidenter conſtat ex Exod. cap.23. verſic.16. vbi loquens ſcriptura de feſto Tabernaculorum, ait: Sollenitatem quoque (ſupple ages) in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro; & capit. 34. verſic.22. eãdem ſolennitatem iubet Dominus agi debere, quando redeunte anni tempore, cuncta conduntur. ex quibus locis euidenter apparet finem præcedentis; & initium ſubſequentis anni, apud Hebræos, in autumno tunc incidere ſolitum fuiſſe: anni inquam vulgaris; nam annus ſacer, à quo deſumi conſueuerat ordo celebrãdi ſtatutas per annum ſolemnitates, Paſchæ, ſcilicet, Pentecoſtes, Tubarum, &c. incipiebat à menſe Niſan, qui noſtro reſpondet Martio, vel Aprili; vt præceptum fuerat à Moyſe Exod.cap.12. verſic.2. quod etiam affirmat Ioſephus primo antiq. ca. 4. vbi ait, Moyſem in ſuis faſtis inſtituiſſe primum anni menſem, illum qui apud Hebræos dicitur Niſan, quod in eo, ipſos de Ægypto eduxiſſet; eumdemque menſem omnium, quæ ad rem diuinam pertinerent, exordium feciſſe; alioqui quod ad nundinationes rerum venalium, reliquamque diſpenſationem anni attinet, nihil de priſtino ritu innouaſſe. Ex quo patet olim etiam Hebræos anni ſui initium ab autumno ſumere conſueuiſſe. His addi poteſt, conuenientius videri, ponere, annum inchoari conſueuiſſe ab autumno, etiam ante diluuium: ita vt ipſum diluuiũ, quod cœpit menſe ſecundo, Geneſ. cap.7. verſic. 11. cœperit menſe Nouembri, & ſe ſe extenderit ad tẽpus hiemale, quod naturaliter humidum eſſe ſolet, & pluuijs obnoxium; quam ponere primum anni menſem incidiſſe in vere, ex quo ſequeretur diluuium contigiſſe in æſtate, quæ naturaliter ſicca eſt, & pluuijs, atque inundationibus minus obnoxia. Nam etſi diluuium non ex cauſis naturalibus tantummodo proueniſſe credatur; veriſimile tamen admodum eſt, Deum ad illud efficiendum cauſis quoque ſecundis, & naturalibus, ac temporis opportunitate, vſum fuiſſe. Quæ quidem ratio militat, ſuppoſita opinione illorum, qui putant ſecundum illum menſem, in quo cœpit diluuium, fuiſſe pariter ſecundum anni, qui tunc communiter agebatur. Quod nos quoque ſub anno mundi 1657. num. 3. comprobabimus. Ad hanc eandem noſtram opinionem confirmandam, facere poterunt, quæ nos ſub anno mundi proximè citato num.4. & 5. dicemus. Aliud argumentum, quo confirmari poteſt mundum 42
ab autumno cœpiſſe, tale eſt, ex quo in autumno colligi, reponique ſolent fructus maturi, & alij illico ſeminari, videtur quodammodo ſenſibiliter inſinuari, tunc annum naturaliter eſſe completum, & denuo renouari. Quid enim aliud protendit illa fructuum collectio, & repoſitio, illa arborum exſiccatio, & foliorum caſus, niſi quendam anni exitum, & interitum? & item noua illa ſemina in terram proiecta, quibus arua fœcundantur, & nouam ſegetem pullulare incipiunt; niſi quoddam noui anni, tunc ſubſequentis, initium? Itaque ſi ipſum autumnale tempus, nouæ rerum generationi, præ omnibus naturaliter idoneum eſſe videmus: profecto non inconuenit ab ipſo mundum inchoaſſe arbitrari. Alia ratio ad idem probandum, ab ipſa arborum perfectione deſumitur. conuenit namque pro certo habere, quod quemadmodum Deus, cuius perfecta ſunt opera, creauit hominem, & cuncta animalia in ſtatu perfecto, ſic etiam produxerit arbores, & plantas in ea perfectione, quæ magis illarum naturis congruebat, præſertim cum eas ad cibum, ſuſtenta-

tatio-

tationemque ipſorum animalium deſtinaſſet. Quis autem non videt, numquam arbores eſſe æque abſolutas, atque perfectas, quam cum ſunt onuſtæ fructibus maturis, & in ſuo genere optimis? quod quidem communiter contingit in autumno: plurima enim, & nobiliora arborum genera, ea potiſſimum ſunt, quæ fructus edunt autumnales. ergo fateri oportet mundum, ab autumno exordium ſumpſiſſe. Nec obſtat quod aliqui dicunt, primas illas arbores, bis in anno conſueuiſſe fructus ſuos proferre; vere ſcilicet, & autumno: quia primi homines, non incoluiſſe creduntur regiones ſub æquinoctiali, vel ſub zona torrida exiſtentes; in quibus id naturaliter contingere perhibent; in alijs verò regionibus, non ſine miraculo videtur tale quid contingere potuiſſe, præſertim vniuerſaliter in omni lignorum ſpecie. certum eſt autem, non
1 eſſe confugiendum ad miracula, vbi poteſt naturaliter prouiſum eſſe intelligi. Non etiam obſtat prædictis reſponſio cuiuſdam Ioannis in ſumma Anglicana par. 1. diſtin. 1. cap. 1. à Io. Lucido citati lib. 1. De emendatione temporum cap. 2. videlicet, nō poſſe dici, quod fructus, & arbores in autumno ſint in ſua maxima perfectione: quia (inquit) tunc perfectum eſt in diminutione; cito enim minuitur, ac deficit eorum perfectio, propter imminentem hiemem, quæ eſt occaſio corruptionis huiuſcemodi rebus inferioribus. Non inquam hoc obſtat; quia videmus flores, tunc primum, cum perfecti fuerint, ab illa pulchritudine paulatim deficere, tabeſcere, & areſieri. Sed & homines ipſi, & cetera animalia, cum ad virilitatem, perfectumque ætatis ſuæ ſtatum peruenerint; nonne paulo poſt ad ſenectutem properare incipiunt? Quid plura? pone tibi prudens lector ante oculos rotā illā, à nonnullis nō inutiliter confictā, belleque in quibuſdam tabulis expreſſam, quæ repræſentat in ambitu ſuo cunctas res caducas, atque mortales, quas cum in ſummo ipſius rotæ eleuatas conſpexeris, illico ab eadem deorſum ſenſim ferri videbis; & intelliges commune eſſe cunctis rebus corruptibilibus, vt cum ad perfectum ſui ſtatus peruenerint; ſtatim declinare incipiāt, & tendere ad interitū. Non igitur valet argumentū citati Auctoris. arbores hieme inchoāte deficere incipiunt, ergo ſignū eſt illas in autūno non fuiſſe perfectas. immo ſignum eſt in autumno fuiſſe perfectas; quia ineunte hieme declinare incipiunt.

43 Prædictis rationibus addere poſſumus aliā, quæ erit poſtremā, nēpe, videri magis naturaliter, proportionata à Deo alimenta pro hominibus, ac ceteris animantibus fuiſſe prouiſa; ſi ponamus mundum in autumno fuiſſe creatum; quando iuxta ordinarium naturæ curſum, fructus maturi ſunt, & apti per totam hiemem, annumque ſequentem conſeruari; quam ſi poneremus ipſius mundi exordia in vere; quo tempore nihil ferè aliud in plantis, atque arboribus inuenitur, niſi flores, & folia. Sed eſto quod Adam, & Heua ſatis commode vernalibus fructibus nutriri potuiſſent; Et quod de his, dictum eſſet Geneſ. cap. 3, verſ. 2. De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo, veſcimur: non tamen videtur tempus veris potuiſſe naturaliter ſuppeditare talem, tantamque fructuum copiam, ac varietatem, quanta, qualiſque requiri videbatur, ad cibanda tot, tamquè diuerſi generis animalia, & ea præſertim, quæ cibis aridioribus, cuiuſmodi eſſe ſolent autumnales, veſci conſueuerunt. Hæc, quæ hic adduximus argumenta, quamuis multo magis vrgere videantur; quam quæ pro præcedenti opinione adduci ſolent: non tamen eſſe demonſtrabilia, cōcedimus; ideoq; facile admittimus, non eſſe culpandos, qui Mundum verno potius tempore produ-
2 ctum putant. Eſt enim eorum quoque ſententia rationabilis: tametſi nobis illa magis arrideat, quæ ipſam mundi originem, in autumno ponit. Nam præter rationes hactenus pro ea adductas, ipſa etiam magis conſonat, & quadrat ijs, quæ ſub anno mundi 1656. num. 13. dicemus, De Noe, qui primo, vel ſecundo anni menſe, videlicet, non multo prius quam inciperet diluuium, comportauit iubente Domino, in Arcam, ex omnibus eſcis, quæ tunc mandi licitè poterant; nimirum tantam fructuū terræ copiam, quanta opus eſſe videretur, pro ſe, familiaque ſua, & cunctis animantibus, quæ in Arca ab aquis diluuij præſeruanda erant, paſcendis, ac ſuſtentandis; non pro modico dumtaxat tempore; ſed per vnum, & amplius annum. Etenim non viderentur eiuſmodi fructus, tam diu naturaliter, in Arca præſertim vndique occluſa, conſeruari potuiſſe; ſi non fuiſſent autumnales, & non multo ante collecti. Et hæc breuiter de ſex primorum dierum operibus attigiſſe ſufficiat: Quandoquidem, qui plura deſiderat, videre poterit Hexaemeron B. Baſilij, Sancti

Ambroſij, Bedæ, & ſi qui ſunt alij; Item egregium Ludouici Granatenſis librum, quem in fidei Symbolo edidit; Tonſtatum quoque ac Pererium, & ceteros Geneſ. Expoſitores.

MVNDI DIES SEPTIMVS.

Quid egerit Deus die ſeptimo.

DIE mundi ſeptimo, quem tum Hebræi, tum nos Sabbatum appellamus; Compleuit Deus opus ſuum, quod fecerat, & requieuit ab vniuerſo opere, quod patrarat. Geneſ. capit. 2. verſic. 2. Non quod in hoc quoque die, Dominus aliquid, ad ipſius Mundi complementum, operatus ſit; ſiquidem iam in calce præcedentis capitis dictum fuerat, quod Deus die ſexta, vidit cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et Exod. cap. 20. verſic. 11. legimus: Sex enim diebus fecit Deus cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requieuit die ſeptimo. Igitur nihil operis fecit Deus die ſeptimo; Sed quando dicitur compleuiſſe, die ſeptimo opus ſuum; illud die ſeptimo accipiendum eſt excluſiuè, ac ſi diceremus: Die ſeptimo, expletis omnibus, ad Mundi fabricam pertinentibus; requieuit; hoc eſt operari ceſſauit, iuxta illud Iſai. cap. 1. verſic. 16. Quieſcite agere peruersè. ideſt: ceſſate. Ceſſauit, inquam, Deus, non abſolutè ab omni opere; Sed ab vniuerſo opere quod patrarat: ideſt non ab opere conſeruandi, regendi, ac gubernandi mundum, dirigendique homines in viam ſalutis, ad conſequendam vitam æternam, ad quam creati ſunt; de quibus profecto operibus, intelligi debet dictum illud Ioan. capitulo quinto verſiculo decimoſeptimo. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor: ſed ceſſauit ab operibus creationis, diſtinctionis, & ornatus rerum. hoc eſt à mundi fabrica, quam fecerat: quia videbat illam, per ea, quæ ſex præcedentibus diebus acta fuerant, iam euaſiſſe omnibus numeris abſolutam, atque perfectam; vt propterea ſuperius dictum fuerit: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. ideſt omnia ſimul, & ſingula ſeorſum, in ſuo genere, & gradu, erant valde perfecta. Hic ſi quis quærat, cur dicatur Deus requieuiſſe die ſeptima ab operibus ſuis: reſpondent Doctores: Quia Deus inquiunt, facto mundo, non requieuit in opere ſuo, quantumuis perfectiſſimo, tamquam ex eo vtilitatem, aut delectationem capiens; prout ſæpe ſolent homines (quod vitium eſt, & infirmitas animæ, vt ait B. Auguſtinus libro quarto de Geneſ. ad litteram capitulo 15.) ita ſuis operibus delectari, vt potius in ipſis, quam in ſe requieſcant ab eis. Deus autem, vtpote qui mundum fecerat, non quod eo vllatenus indigeret; ſed ex pura eius charitate, & ſedulo diffundendæ bonitatis ſuæ ſtudio; recte dicitur requieuiſſe ab operibus ſuis; ideſt, vt ita dixerim, quodammodo extra opera ſua, in ſe ipſo; quippe qui non magis, aut minus beatus eſſet, poſt mundi conſtitutionem; quam ante, & in tota æternitate ſua; in qua ſola naturali ac propria beatitudine, hoc eſt ſe ipſo contentus, ſemper eodem modo beatiſſimus permanet. 1

De ſabbati ſanctificatione.

Porrò quoniam longe præſtantior, atque honorabilior eſt ipſa operis perfectio, quam inchoatio, aut proſecutio; iure merito Deus, illico poſt abſolutum, ſex diebus, mundi opificium, benedixit diei ſeptimo, & ſantificauit illum ceſſans ipſe à creationis operibus. Benedixit, inquam, hoc eſt benefecit diei ſeptimo: ſiquidem ipſum præ ceteris hebdomadæ diebus, in honore haberi voluit; ſanctificando, ideſt ſegregando illum ab alijs, & ab omni vſu profano, & à cunctis operum ſeruilium exercitationibus; ac ſpeciali quadam ratione eundem ſuo cultui dedicando. Ita vt propterea non immerito quidam exiſtimauerint, hoc ipſo die in cælis, omnes Angelorum choros, ſpeciali quadam exultatione, & iubilo, in Dei laudes prorupiſſe; quod tam præclarum, & admirabile opus abſoluiſſet: Putentque de hiſce diuinis laudibus accipiendum eſſe illud Iob capitulo 38. verſiculo 4. Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ. & poſt pauca: Cũ me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarẽt omnes 2

filij

filij Dei. Verumtamen in terris iſta Sabbati ſanctificatio,non niſi poſt multa ſæcula, in vſum veniſſe creditur: nimirum temporibus Moyſi, quando ſub præcepto data eſt filijs Iſrael. De cetero, neminem ad eius obſeruantiam obligaſſe: quippe quæ ad tempus dumtaxat Moſaicæ legis, in quo Moyſes Geneſim conſcripſit ac vulgauit, reſpiceret; & certum ſit, nullum aliud præceptum poſitiuum primis noſtris parentibus datum fuiſſe; præter illud, de abſtinendo ab eſu ligni ſcientiæ boni, & mali. Quamuis autem non improbabile videatur opinari, quod ſaltem Enos, qui fuit tertius ab Adamo; & de quo dicitur Geneſ.cap.4. in fine: Ipſe cæpit inuocare nomen Domini. Subaudi, non abſolutè (id enim prius fecerant Cain & Abel in ſuis ſacrificijs, & vt credimus, ante ipſos etiam Adam) ſed quod ipſe, qui cæperat inuocare nomen Domini pijs quibuſdam adinuentionibus, & obſeruantijs, quemadmodum ſub anno mundi 236. num.4. declarabitur; inter alias, ipſam quoque Sabbati obſeruantiam, in vſum primus inducere curauerit; ceſſando ab operibus ſeruilibus,ad honorem Dei, & ad aliqualem eius imitationem, quem ſciebat eo die requieuiſſe, & eumdem diem ſanctificaſſe; tum etiam vt hac potiſſimum ratione, gratias Deo ageret, pro ipſa Mundi rerumque omnium creatione. Attamen de hac Sabbati obſeruantia tunc temporis exercita, nihil certi affirmare poſſumus; præſertim cum nulla eius in ſcripturis ſacris mentio habeatur. Vnde, ſi in prima mundi ætate, penes quoſdam, cuſtodita fuit Sabbati ſanctificatio; neceſſe eſt non ex diuino præcepto, ꝙ nullum tunc extabat; ſed ex ſola pietate id actum fuiſſe: & non multo poſt, nimirum in vniuerſali illa hominum præuaricatione, quæ ſubſecuta eſt, & mox generali diluuio punita fuit; omnino defeciſſe: vel ſi à Noe viro iuſto ac filijs eius retenta, aliquandiu etiam poſt diluuium viguit: oportet pariter eam cito, vel ſaltem multo ante Moſis tempora, fuiſſe antiquatam, penituſque abolitam. Quandoquidem nullibi gentium legimus, eam in vſu exſtitiſſe; & ſi alicubi, aliquod eius veſtigium, certè apud Hebræos, tamquam ceteris nationibus religioſiores, manſiſſe debuiſſet. Atqui (ſi Philoni libro 1. de vita Moſis vltra libri medium credimus) Iſraelitæ, cum iā dudum quæſiſſent, quiſnam eſſet Mundi natalis dies, quo hoc vniuerſum abſolutum eſt; rem à ſuis maioribus ignoratam, tandem didicerunt non ſolùm oraculo (Moyſi videlicet facto) verum etiam argumento mannæ manifeſtiſſimo; quæ cum ſingulis alijs diebus mirabiliter plueret, colligereturque; ſi quid in craſtinum aſſeruabatur, corruptum vermiculis ſcatebat, in Sabbato autem mirabilius, neque cadebat man, neque quod pridie pro biduo collectum fuerat, putreſcebat.] Igitur, ſi Hebræi, ante exitum de Ægypto, ignorabant quiſnam eſſet dies Sabbati; quomodo poterant religionem eius, à Deo olim inſtitutam, obſeruare? Patet itaque, vt dictum eſt, non niſi moſaicæ legis temporibus, in vſu fuiſſe memoratum ſeptimi diei cultum; nec poſt ipſam etiam ſemper, niſi penes Hebræos, perduraſſe. Siquidem certum eſt, quod deinde per legem euangelicam, in proximum diem, qui Dominicus dicitur, tranſlatus fuit; & non nihil item immutatus; non ſolum quoad eius ritum, & celebrationis modum; ſed etiam quoad finem, & intentionem. Nam ſanctificatio Sabbati, ſpeciatim ad conditi orbis; Dominici verò diei, ad eiuſdem orbis reparati beneficium recolendum, inſtituta fuit: tamquam ſi illa ſeptimi diei, ab operibus ſeruilibus vacatio; ad conſideranda, quæ præcedentibus ſex diebus opera naturalia, nempè creationis, diſtinctionis, & ornatus rerum, Deus pro homine fecerat; debitaſque ei, pro eiſdem, gratiarum actiones exoluendas, deſeruire deberet; noſtram verò octaui diei Sabbatizationem, ad opera, quæ vocant gratiæ, ac præſertim noſtræ redemptionis,multo prioribus excellentiora, à quibus eodem die Dominus requieſcere cæperat, ſedulo contemplanda,ſpiritualibuſque exercitijs,ac ſacroſanctis ſacrificijs recognoſcenda, potiſſimum conferre ac dirigere debeamus; memores illius ſententiæ,quam in paſcalis cerei benedictione, ſancta canit Eccleſia, illis verbis: Nihil enim naſci profuit, ſi non redimi profuiſſet.

3 Ceterum quia, vt diximus, ſeptimi diei cultus, apud Hebræos, in omnimoda illa requie, ſeu operum ſeruilium abdicatione, conſiſtere videbatur; propterea dies ille, Sabbati nomen accepit: Quæ vox hebraicè ſignificat requiem,vt teſtatur Ioſeph. 1. antiq.cap.2. vnde & Sabbatizare, idem eſt, quod quieſcere, ſeu vacare. Et hinc apparet,quam longe à vero aberrauerint Plutarchus,& Appion Alexandrinus: quorū

Cur dies ſeptimus Sabbatū dictū ſit.

primus lib. 4. Sympoſiacorum, ſeu conuiualium quæſtionum quæſt. 5. nomen Sabbati à Baccho deductum, & ipſius Bacchi cultores fuiſſe Iudæos, falſo credidit: fortaſſis ob cauſam quam nos ſub anno mundi 4032. nu. 9. adducemus; Et quia Sabbos, inquit, vulgus nunc Bacchos vocat; & illi Bacchum ſe colere dicunt, quod ſe mutuò ad potandum inuitant. Alter vero, ſcripſit Hebræos ex Ægypto redeuntes, inguinum vlceribus laboraſſe, qui morbus apud Ægyptios Sabbo nuncupatur; & ſeptimo die quieuiſſe, ideoque cum appellaſſe Sabbatum. Quod dictum meritò ſubſannat Ioſepus lib. 2. contra dictum Appionem non longe à principio.

POST PRIMAM MVNDI HEBDOMADAM.

De hominis præuaricatione, & ingratitudine.

SED iam tempus eſt, vt poſteaquam hucuſque vidimus, quæ fecerit Deus propter hominem in prima mundi hebdomada; modo videamus quomodo deinceps ingratus homo ſe geſſerit erga Deum, reddens ei mala pro bonis. Nam tot tantiſque beneficijs ab eo acceptis; cum vnicum dumtaxat præceptum poſitiuum, ſcilicet abſtinendi a ligno ſcientiæ boni & mali, ab eodem Deo, in recognitionem ſupremæ poteſtatis ſuæ accepiſſet; ne illud quidem diu obſeruare, neque creatori ſuo, in re præſertim tam facili, obedire ſuſtinuit. Etenim Heua primum, ſerpentina ac diabolica calliditate inſipienter decepta; deinde Adã quoque, vxori ſuæ nimium credulus, de ligno vetito deguſtantes; incomparabile illud innocentiæ donum, ac Dei gratiam pariter amiſerunt; & ſeipſos, ſobolemque ſuam vniuerſam, peccato originali maculatam, mox in mala innumera præcipitarunt; proditores prius hominum, quam progenitores effecti. Caſum hunc miſerabilem primorum humani generis parentum, etiam nunc cunctis hominibus deplorandum, ſacra narrat hiſtoria Geneſ. cap. 3. vbi illud in primis pro certo ſupponendum eſt, Heuam non proprie à naturali illo ſerpente, qui vt erat animal, rationis expers, naturaliter loqui diſcurrere, ac ratiocinari cũ ea nullo modo poterat; ſed à diabolo principaliter fuiſſe deluſam; qui tunc per ſerpentem, eo modo quo alias ſolet per arreptitios, humana verba proferens, infirmiori ſexui, primo fallacijs ſuis facile perſuaſit; ac non multo poſt per ipſam Heuam etiam virum eius ad diuini mandati tranſgreſſionem induxit. Sanè non ſerpentem, ſed dæmonem in ſerpente primos homines decepiſſe, colligi etiam poteſt Sapien. cap. 2. verſic. 23. vbi legimus; quod Deus creauit hominem in exterminabilem: ideſt vt ſub 6. Mundi die num. 9. declarauimus quodammodo immortalem: inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. & Ioan. cap. 8. verſic. 44. de diabolo verba faciens. Ille, inquit, homicida erat ab initio. quia ſcilicet primos homines ad peccandum inducens, morti obnoxios reddidit. Neque verò, quod ſerpens viſu horribilis eſſe videatur, ineptè vel parum ſcitè, eo vſus eſt dæmon ad perſuadendum Heuæ eſum ligni vetiti: non enim veritus eſt, ne ipſa eius aſpectum perhorreſceret, aufugeretve; quandoquidem optime ille nouerat, quam eſſent homini ante lapſum cuncta animalia leniter ſubiecta ita vt non modo ei læſionem inferre; ſed ne vllum quidem timorem, aut horrorem vel minimum incutere poſſent. niſi forte etiam (vt nonnullis placuit) ad ipſam Heuam iucundius detinendam, ac demulcendam; ex cunctis ſerpentium generibus, formoſiorem illum delegerit, quem Scytalem appellant: de quo Solinus cap. 29. ſcribit, quod tanta præfulget tergi varietate, vt notarum gratia, videntes retardet; & quoniam reptando pigrior eſt; quos aſſequi nequit; miraculo ſui capiat ſtupentes. Sic ille. 1

Cur per ſerpentẽ diabolus hominem tẽtauerit.

Verum merito hic percunctari quiſpiam poſſet; Cur potius per ſerpentem, quam per aliquod aliud animal, diabolus tentare Heuam voluerit? Ad quod reſpondemus cum B. Auguſtino libro vndecimo de Geneſ. ad litteram cap. tertio, non eſſe putandum, quod diabolus ſerpentem, per quem tentaret elegerit, ſed cum decipere cuperet; non niſi per illud animal potuit, per quod poſſe, à Deo permiſſus eſt. nocendi .n. cupiditas, ineſt cuique a ſe; ſed poteſtas à ſolo Deo eſt. Hæc S. Auguſtinus. Itaque diuina prouidentia factum credimus, vt non fortiſſimum, ac ſuperbiſſimum; ſed callidiſſimum ex animalibus, pro medio, ſeu inſtrumento, ad deprauandos 2

homines,

homines, aſſumpſerit Dæmon; quia licet ipſe eſſet omnium creaturarum fortiſſimus, ac ſuperbiſſimus, (ſiquidem de eo ſcriptum eſt Iob cap. 41. in fine: Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, vt nullum timeret, omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ) erat nihilominus etiam ad malefaciendum, omnium aſtutiſſimus; non minus enim de ipſo, quam de ſerpente accipiendum eſt quod dicitur Geneſ. cap. 3. Sed & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Et quoniam non habebat à Deo facultatem inferendi vim hominibus innocentiæ ſtatum cuſtodientibus; ſed tantummodo illos tentare permiſſum ei fuerat; vt inde clarius innoteſceret, hominem libero arbitrio naturaliter eſſe præditum, quemadmodum ſupra ſub die mundi 6. num.31. ex cap. Eccleſiaſtici 15. probatum eſt; propterea diabolum non latuit, ſibi cum homine, non uirium robore, ſed artibus, & aſtu, tunc fore decertandum. Quod contra euenit poſt lapſum; quando deuictum ſubiugatumque hominem, omnimodis vſque adeo violenter oppreſſit, & ſibi deſeruire coegit, vt paulatim totum ferè mundum, idololatria, omniumque vitiorũ genere repleuerit. Sed & poſt reparatum à Redemptore orbem; tametſi ille fortis armatus, per Chriſti crucem, viribus, ac ſpolijs exutus; de licentia quoque Dei, multas, & graues Eccleſiæ Sanctæ perſecutiones, forinſecus excitauerit, olim in paſſionibus Sancti Iob præfiguratas; tamen ipſius Eccleſiæ animam, quæ eſt fides charitate informata, illæſam ſeruare diuino præcepto coactus eſt. Quo fit, vt modo etiam, quamuis huiuſcemodi multa nobis ab extra intentare; intus tamen violenti nihil, ſed fraudulenti multum moliri queat. Quod eleganter B. Bernardus in quodam ſermone, qui de quadruplici debito eſt, expreſſit dicens: Non timeo vobis fratres à viribus Satanæ; cum nouerim fortitudinem eius, per Redemptoris noſtri vulnera traductam, & deductam ad nihilum: à verſutijs, & aſtutijs illius formido mihi, & pro vobis; in quibus partim ſubtilitate naturæ, partim experientia temporum, ſub tot annorum millibus eruditus; fragilitatem humanæ naturæ quaquauerſum ſe verterit, non ignorat. Sic ille inſatiabilis homicida, primis parentibus noſtris, non vrſos, non leones, non fortia terræ animalia delegauit; ſed tortuoſum, & callidum ſerpentem; qui per ſinuoſa volumina, nunc caput cauda, nunc caudam capite tegere conſueuit. denique, & ſerpens, non fortior erat, ſed callidior cunctis animantibus terræ, ait Scriptura hucuſque Bernardus.
3 Igitur, vt ad rem redeamus, tentauit Heuam Satanas (Deo ſic permittente, & diſponente) per ſerpentem, vt ex callida huius animalis natura, eiuſque ad clam lædendum, ſollerti, atque aſtuta procliuitate; innumerabiles diaboli artes, quibus humanum genus occulte, fraudulenterque proſequitur, diſceremus. Conſtat enim quod quamquã inter animalia, alia quoque naturaliter admodum callida, & aſtuta reperiatur, vt lupi, ſimiæ, vulpes, &c. nihilominus, ad inſidiandum nobis, clamque lædendos homines, non tam propriæ commoditatis procurandæ, aut incommoditatis vitandæ (vt cetera animalia) quam ſolius malitiæ gratia; veriſſimũ eſt, quod ait ſcriptura loco præallegato; Serpentem vſque ab initio mundi, fuiſſe cunctis animantibus terræ callidiorem; licet ante lapſum hominis, naturalem potentiam, quam ad nocendum habebat, actu exercere non poſſet, propter excellens illud dominium, quod tunc ſuper omnia animantia, homini à Deo datum fuerat. Fuit ẽt valde conueniens, vt diabolus, per ſerpentem magis, quam per aliud animal, tentaret mulierem; ad inſinuandum nobis, quod ipſe nunc quoque ſerpentis naturã quodammodo repræſentat; nimirum ſpiritualiter ſerpendo, per exteriores, interioreſq; hominis ſenſus, infirmioreſque potentias, vt ipſum, maligno quidem, ſed ſuaui perſuaſionis ſuæ ſibilo, ac veneno ſenſim inſtillato, prorſus inficiat. Et quemadmodũ ſerpens, animal eſt lubricum, & tortuoſis anfractibus mobile, admodumq; volubile: ita Diabolus (quem Iob cap.26.verſic.13. & Iſai. cap.27.verſic. 2. colubrum, & ſerpentem tortuoſum appellant) & eius membra, impij videlicet homines, ſemper in ſuis actibus, & conuerſationibus, per vias lubricas, & tortuoſas, malignè procedũt; ad incautos decipiendos, maxime accommodatas. Et ſicuti conſtat naturale odium eſſe inter ſerpentem, & hominem, iuxta illud Geneſ. cap. 3. verſic. 15. Inimicitias ponam inter te, & Mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius:] ita inter hominem, & diabolum, implacabile, ac perpetuum eſſe diſſiduum, & ſpiritualem luctam, ad quam nos armat Apoſto-

lus ad Epheſ.cap.6.verſic.11.dicens: Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Et denique admodum appoſitè, per ſerpentem, hæc diabolica tentatio facta fuit; vt ex ſimilitudine ſerpentis, in quē ſe diabolus inſinuauit, manifeſta fieret abiecta nimis eiuſdem diaboli vilitas, ad quā ex nobiliſſimo intelligentiarum ordine, ob nimiam ſuperbiam ſuam, miſerrime deuenit, vt ſerpentibus quodammodo aſſimilari neceſſe habuerit, & pene inter ipſos computari. Poſſet & hoc addi, libentiſſime dæmonem elegiſſe ſibi ſerpentem, tamquam ſuperbiſſimæ intentioni ſuæ aptiſſimum medium; vt ſcilicet per viliſſimum hoc animal, omnium nobiliſſimum, atq; præſtantiſſimum, ideſt hominem, ſuperaret, ac proſterneret.

Quomodo diabolus Heuam tētauerit.

Sanè modus quo tentauit Satan Heuam, fuit primo per ſemetipſum, ſubtili quadam ſuggeſtione, excitando in ea deſiderium quoddam omnimodæ libertatis edendi de quolibet ligno paradiſi; & conſequenter nonnullam quoque diuinæ prohibitionis diſplicentiam. Deinde, medio ſerpente, quem forte Mulier numquam antea viderat; & audiens loquentem, putabat humana voce à Deo donatum; interrogauit eam illis verbis: Cur præcepit vobis Deus &c. vt vel ſic melius exploraret, quidnam interna illa ſuggeſtio operata eſſet. Vt autem illa reſpondit: Deum præcepiſſe eis; ne ederent de ligno in medio paradiſi exiſtente; & ne tangerent illud; ne forte morerentur; intellexit aſtutiſſimus tentator, iam Heuæ aliqualiter diſplicere cæpiſſe Dei præceptum; quod planè indicabant illa verba, per exaggerationem addita: Et ne tangeremus illud. (non enim hoc dixerat Deus:) & inſuper penetrauit diabolus, eam de pœna quoque tranſgreſſoribus indicta, quoquo modo dubitare, ſubiungens illud: ne forte moriamur. non obſtante quod Deus abſolutè, & ſine vlla exceptione pronunciaſſet: In quacunque hora comederitis, moriemini. Videns ergo diabolus: mulierem aliquomodo iam ad ſibi credendum diſpoſitam, illico fraudulentum ſubintulit mendacium dicens: Nequaquam moriemini: Scit enim Deus, quod in quacunque hora comederitis, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. quibus verbis facile incautam fefellit mulierem, promptamque reddidit, ad diuini mandati tranſgreſſionem, cum metu pene remoto: Non moriemini; tum blandimentis, amplaque pollicitatione. Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. Sunt autem verba hæc, ſi quis ea bene attendat, admodum ambigua, ſophiſtica, & fallaciæ plena; vt hinc diſcere liceat; Diabolum fuiſſe primarium ſophiſticarum deceptionum inuentorem; eique proinde antonomaſticè conuenire illud Eccleſiaſtici cap. 37. verſic. 23. Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt. Siquidem æquiuocando, cuncta confundit, dum alio ſenſu loquitur verſipellis, & alio ſua dicta intelligi curat. nam quod ait: Nequaquam moriemini verum quidem eſt, ſi de corporali, & ſubitanea morte accipiatur (diu namque, etiam poſt peccatum vixerunt) ſed non erat verum, quod ipſe volebat intelligi: videlicet, quod ſtatim vita animæ, quæ Dei gratia eſt, non eſſent priuandi, & quod numquam immortalitatem corporis, quam à Deo acceperant, amittere poſſent. Vnde patet, quam verum ſit, quod de diabolo dicebat Dominus Ioan. cap.8. verſic.44. Non eſt veritas in eo, & cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur; quia mendax eſt, & pater eius; ſcilicet mendacij. Nam & ea quæ ſequuntur: Scit enim Deus, quod in quacunque hora comederitis, aperientur oculi veſtri. expreſſa continent mendacia, ingentemque blaſphæmiam, in eo ſenſu accepta, quem diabolus mulieri perſuadere intendebat; nimirum quod Deus inuideret homini, maius aliquod bonum. Sciebat namque ille iniquus; illam oculorum apertionem, non ad eos maiori lumine illuſtrandos, ac beatificandos; ſed ad propriæ miſeriæ notitia confundendos, eſſe directam; quemadmodum re ipſa euenit, quando poſt lapſum, cognouerunt ſe eſſe nudos; & erubeſcentes conſuerunt folia ficus, vt facerent ſibi perizomata. talis eſt, tametſi longe peior, doloroſa illa oculorum apertio, ſeu cognitio, viſioue damnatorum: cuius meminit Sapiens cap.5.verſic.2. Videntes turbabuntur timore horribili &c. Denique in eo quod ait: Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. quid aliud indicare volebat impius ſeductor, quam quod diuinam quādam, ſeu angelicam viſionem, ſcientiamque bonorum ac malorum omnium,

Verba Dæmonis ambigua.

4

omnium, ad hæc deuitanda, ac illa amplexanda, eſſent conſecuturi? cum nihilominus, è contrario, bene noſſet fraudulentus, ipſos ad falſorum Deorum, hoc eſt Dæmonum ſimilitudinem, miſerrimam illam, ac mærore plenam, boni per eos amiſſi cognitionem, & malorum, quæ ex peccato proficiſcuntur, experimentalem ſcientiã, pro præmio ſuæ inobedientiæ, habituros.

Quomodo Heua peccauerit.

5 His itaque, & huiuſcemodi fallacibus verbis, & artificioſe ad decipiendum compoſitis, deluſa Mulier; primo quidem intus elatione quadam animi peccauit, paruifaciens violare mandatum Dei: quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia: Eccleſiaſtici cap. 10. verſic. 15. præſertim interior: & de eadem ſuperbia legimus Tob. cap. 4. verſic. 14. In ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio, & Prouerb. cap. 16. verſic. 18. dicitur: Contritionem (ideſt perditionem, ſeu calamitatem, & fracturam, vt exponit Ianſenius) præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltatur ſpiritus: ſiquidem ruina, quæ occulte fit intus in anima, præcedit eam, quæ manifeſte ſubſequitur, & apparet in opere; iuxta illud Matth. cap. 15. verſ. 19. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria &c. prius inquit cogitationes malæ; deinde homicidia, & reliqua vitia, quæ actibus exterioribus cõmittuntur. Poſt memoratum internum ſuperbiæ actum; curioſius, intenſiuſque prohibitum contemplans fructum Mulier, atq; ex externa pulchritudine, internam eius ſuauitatem coniectans; non ſolum comedit ipſa; ſed & viro ſuo comedendum tradidit; ſicque vterque peccatum inobediẽtiæ conſummatum admiſit. Ceterum ſi quis accuratius cuncta perſcrutari, ac perpendere voluerit, quæ infelix iſta mulier, in toto hoc cum ſerpente cõgreſſu, cogitauit, dixit, egitque; profecto inueniet, eam multipliciter peccaſſe. Siquidem ſuperba fuit, Dijs, hoc eſt Deo, aut Angelis, in cognitione & ſcientia, aſſimilari affectans, diuinumque proinde paruipendens mandatum. Accidioſa, illud pariter tædio habẽs. Inobediens, ipſum voluntarie transgrediendo. & curioſa, fructum vetitum, plus iuſto, & parum caute contemplans, & guſtare deſiderans. Gulæ quoque nimium indulſit; eundem protinus comedendo. Mendax item fuit, falſo referens, ſibi interdictum eſſe etiam ligni tactum. & infidelis, quia de diuina aſſertione hæſitans, eam ſub dubio retulit, & mox diabolo magis credidit dicenti: Non moriemini: quam Deo pronuntiãti: In quacunque die comederitis, moriemini. Scandaloſa inſuper exſtitit, cum exemplo, & ſuaſu, viro ſuo ruinarum cauſas præbuit. Et demum quodammodo impœnitens, quando peccatum ſuum non humiliter, ac ſimpliciter faſſa eſt; ſed excuſare contendit dicẽs: Serpens decepit me. Ecce quanta in vno facinore ſunt crimina. Et in quot vitia, ac præcipitia velocius prolabuntur, qui ſemel à via virtutis declinare incipiunt.

Adami peccata.

6 Eadem penè peccata, ad exemplum vxoris ſuæ, commiſit Adam; nimirum ſuperbiæ, quam ſubſannando exprobrauit ei Dominus dicens: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt; ſciens bonum & malum. Geneſ. cap. 3. verſic. 22. Inobedientiæ, vt colligitur ibidem verſic. 17. Quia comediſti de ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, & ad Rom. cap. 5. verſ. 19. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per vnius obedientiam, iuſti conſtituũtur multi. Immoderatæ cuiuſdam indulgentiæ erga vxorem, de qua merito obiurgatus eſt, loco Geneſ. proxime citato illis verbis. Quia audiſti vocem vxoris tuæ. Et præterea gulæ, vt notum eſt, ex vetiti fructus comeſtione. ac demum excuſationis peccati: Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi. In qua defenſione, videtur propriam culpam non ſolum in ſociam; ſed oblique quoquomodo etiam (quod peius eſt) in ipſius ſociæ creatorem, ac datorem Deum retorſiſſe. Veruntamen, tametſi non conſtet Adamum cõmiſiſſe (quemadmodum de Heua dictum fuit) peccatum infidelitatis, quod ceteris ſupra memoratis genere ſuo grauius eſt, neque Idololatriæ, vt non nulli perperam opinati ſunt: nihilominus, ex duobus ſaltem capitibus certum eſt, ipſum Adamum, Heua multo grauius deliquiſſe; nimirũ primo quia ipſe erat vxore ſua in dignoſcendis diaboli tentationibus ſapientior; & ad eaſdem repellendas fortior; quare maiori poterat facilitate abſtinere à peccato: & cum ipſe eſſet caput Mulieris, non debebat in tranſgreſſione eam ſequi, ſed increpare, ac corrigere. Deinde propter grauitatem damni, ex Adami peccato ſecuti, quod fuit omnium maximum, non ſibi ſolum, ſed & vniuerſo generi humano, vt quotidie

Cur grauius peccauerit Adam quam Heua.

tidie experimur, & tangit Apoſtolus ad Rom. cap. 5. verſic. 12. dicens: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: non enim hic per vnum hominem Heuam intelligit, ſed Adamum; quem propterea, in eadem epiſtola, multipliciter contraponit Chriſto. Et confirmatur; quia, vt ſacri ſentiunt Theologi, ſi Adam non peccaſſet, nihil ei., aut poſteris eius Heuæ peccatum obfuiſſet. Nec refert quod Eccleſiaſtici cap.25. verſic.33. dictum ſit: A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. quia nemini dubium eſt, quod Heua prius peccauit, & ipſa item dedit quidem occaſionem peccandi Adamo, ac propterea, vt aiunt, occaſionaliter, per ipſam omnes morimur; attamen in rei veritate, (vt etiam ſub die mundi 6.num. 32. oſtendimus) non ipſa; ſed Adam vir eius, fuit propria cauſa diffuſionis culpæ originalis in omnem poſteritatem, & corruptelæ totius humanæ naturæ: ſiquidem ipſe tamquam caput, & origo omnium hominum, peccans commeruit omnia mala quæ deinceps ſubſecuta ſunt; nimirum moriendi neceſſitatem, innocentiæ ſtatus, & iuſtitiæ originalis amiſſionem & cuncta denique alia corporis, atque animi incommoda, quæ ex vitiata origine, in omnes poſtea propagines eius transfuſa ſunt.

Quid acciderit Adamo, et Heua poſt peccatum.

Diximus de tentatione, & lapſu primorum parentum; dicamus nunc aliquid de his, quæ poſtea ipſis contigiſſe, ex ſacro eloquio habemus; initium ſumentes ab eo 7
quod dicitur Geneſ.cap.3.verſic. 7. & apertiſunt oculi amborum: & cum cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata: & deinceps proſequitur ſacer textus enarrans qualiter audientes vocem Domini, præ timore, abſconderunt ſe; veruntamen vocati coram Domino, & interrogati, ac rei inuenti, iuſtam punitionis ſententiam acceperunt, ac tandem de paradiſo terreſtri eiecti ſunt. Qua in re illud primo intuendum eſt, quod in Adamo, & Heua primis parentibus noſtris, veluti in quodam ſpeculo, videtur nobis imago quædam peccatoris, ad viuum repræſentari; qui dum peccat, aut peccare parat, cæcus eſt, non videns quã graue malum ſit offenſa Dei, & culpa mortifera, & quanta eam pœna ſequatur. Vt primũ autem peccatũ perpetrauit; tunc aperiuntur oculi eius, & agnoſcit intus delictum ſuum, propria ipſum accuſante conſcientia, & intelligit, quam malum, & amarum ſit, nunc à Dei gratia excidiſſe, & deinceps expectare vltionem culpæ, quam meruit ſempiternam. Tunc aduertit peccator ſe eſſe nudum; ideſt diuinis exutum ornamentis, & virtutum veſtibus denudatum; auditque intrinſecus, vel ſaltem audire deberet, vocem Dei dicentis ſibi: Neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus? ſuadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris; vt non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inũge oculos tuos, vt videas. Apocalyp. cap.3. verſic.17. Eſt autem collyrium, conſideratio iuſtitiæ, & miſericordiæ Dei: aurum verò ignitum, & probatum, feruens veræ charitatis ardor, qui animam ditare, beare, & veſtire poteſt, operiens multitudinem peccatorum. Hoc aurum peccator, pœnitendo, emere ſuadetur; nimirum contritione, confeſſione, & ſatisfactione: quemadmodum feciſſe legimus illam, de qua dicitur Luc.cap.7.verſic. 47. remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Non ſic Adam, & Heua, qui potius conuerſi ſunt ad conſuenda folia ficus, vt his verenda tegerent, ideſt ad componendas excuſationes in peccatis; quibus reatum ſuum quantum poterant occultarent. Hos, heu nimium imitari ſolent peccatores, qui leuioribus quibuſdam folijs, hoc eſt argumentis, ex arbore amoris proprij decerptis, ſibi applaudere, ac delicta ſua extenuare, defendere, & operire, ſatagunt. Sed quemadmodum Adam, & Heua, etiam poſt perizomata ſibi adhibita, non omnino potuerunt abigere verecundiam, & timorem, præſertim quando vocari ſe à Domino ad iudicium, audierunt: ita peccatores, quantumvis in hac vita ſuis folijs, ideſt excuſationibus, diligenti admodum ſtudio excogitatis, & compoſitis; ſiue, vt alij mundanis quibuſdam conſolationibus ſedulo conquiſitis, & ſucceſſiue vna poſt alteram, veluti inuicem copulatis, & conſutis, moliantur eludere, ſupprimere, aut ſaltem velare pudorem, animique confuſionem, ex continua peccati repræſentatione contractam; & ſedare ſynderesim, interiora animi torquentem, verbiſque Apoſtolicis perpetuo exprobrantem. Quem fructum habuiſtis tunc in his, in quibus nunc erubeſcitis? non tamen id conſequi valent; neque iuſtum cohibere timorem, qui ab ipſis,

Quæ ſoleant accidere peccatoribus.

ſis, diuino iudicio, ſeparari non poteſt. Vnde merito impius Cain, poſt fratricidiũ, ſibi valde metuebat dicens Domino: Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar. & poſt pauca: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. & ita Lamech. Quoniam, inquit, occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentulum in liuorem meũ; Septuplum vltio dabitur de Cain; de Lamech vero ſeptuagies ſepties. Gen. c. 4. verſ. 14. & 23. Quare certum eſt veriſſimum eſſe quod Sapien. cap. 17. verſic. 10. legimus videlicet: Cum ſit enim timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæua, perturbata conſcientia. quod ſi verum eſt in reliquo vitæ tempore: veriſſimum tunc maxime eſſe conſtat, quando adueniente graui aliqua infirmitate, vel alio mortis periculo, peccatores ad tribunal Chriſti vocari ſe ſentiunt: Siquidem tunc, non ſecus ac Adam, & Heua, latebras quærunt, dicentes: Domine quãdo veneris iudicare terram, vbi me abſcondam à vultu iræ tuæ? quia peccaui nimis in vita mea. commiſſa mea paueſco, & ante te erubeſco; &c. Vel etiam vt dicitur Luc. cap. 23. verſ. 30. Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, operite nos. Sed iam ad hiſtoriam redeamus.

8 Igitur vt primum peccauerunt primi parentes noſtri; ait ſcriptura, apertos eſſe oculos amborum. oculos (inquam) non corporis, quos conſtat prius non fuiſſe clauſo, non enim fructum vetitum videre, concupiſcere, ac decerpere, potuiſſent; ſed oculos cordis, quos antea peccandi libidine obcæcatos habuerant; ita vt mala quæ ex peccato ventura erant, proſpicere non poſſent: poſt peccatum verò, vtique cognouerunt ſe à diabolo eſſe deluſos; & de felici innocentiæ ſtatu deturbatos. Præterea, ex quo ipſi à debita Deo obedientia deſciuerunt; iuſto Dei iudicio, non exteriora ſolum, ſed propriam quoque carnem ſibi, hoc eſt ſpiritui, rationique reluctantem experti ſunt; quoſdam videlicet obſcænos, & inuoluntarios genitalium motus ſentientes; quos cum pro debita honeſtate compeſcere non poſſent; de eorum nuditate erubeſcentes, eadẽ perizomatibus contegere operæ pretium duxerunt. Quod ante peccatum facere neceſſarium non fuerat; quoniam tunc ipſa quoque genitalia, non minus erant rationi, voluntatique omnino obſequentia, ac manus, & pedes, aliaque huiuſmodi membra, quæ non niſi ad ipſius voluntatis nutum moueri, quieſcereve ſolent. Cum autẽ nihil eis commodius occurreret, quam folia ficus, quæ ad manum erant, & lata admodum ſunt, atque intento operi ſatis commoda videbantur: ex ipſis ſimul nexis, fecerunt ſibi perizomata, ideſt ſuccintoria, ſiue ſubligacula, quæ etiam Sancti Auguſtini temporibus, vt videre eſt apud ipſum lib. 24. de Ciuit. c. 17. campeſtria dicebãtur; quoniã his iuuenes, qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant. Vnde qui ita ſuccincti erant, campeſtratos vulgus appellabat. Porrò hunc ſubligaculorum vſum, naturali quadam diſciplina, ab hoc primorum parentum exemplo, deriuatum eſſe ad omnes ferè gentes, manifeſtum eſt. Nam, quæ frigidiores incolunt regiones, ſaltem in balneis, alijſque ſimilibus occaſionibus, his vti conſueuerunt; quæ verò calidiores, paſſim, & ordinarie præſertim verò in æſtate, quando ſine veſtibus, ac penè nudi incedunt. Exſtant de hac re, non pauca antiquiſſimorum ſcriptorum teſtimonia, nec non recentiorum, ac præcipue illorum, qui noui orbis hiſtorias deſcripſerunt, quos hic referre ſuperuacaneum puto.

Quomodo apertiſint oculi primorum parẽtum.

Cur fecerint ſibi perizomata.

9 Non multo, vt arbitror, poſt fabricata, aptataque ſibi perizomata, audientes Adam, & Heua vocem Domini deambulantis in paradiſo, ad auram poſt meridiem; ideſt eo tempore quo dies iam declinare cœperat: perterrefacti, ſe ſe inter denſiores paradiſi arbores, abdiderunt: ſed mox à Deo vocati; coram eo aſtare, non ſine magno ipſorum rubore, & pauore, coacti ſunt. Cumque interrogati, Adam primus, culpam in eius ſociam; & illa in ſerpentem retuliſſent: ſingulos, iuſtus Dominus, conuenienti caſtigatione puniuit. Et primo quidem ſerpenti ſine vlla interrogatione; quia non erat reuocandus ad veniam, maledixit dicens: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Geneſ. ca. 3. verſic. 14. Nec quiſquam miretur, Deum maledixiſſe ſerpenti, qui nihil deliquerat, ſiquidem aliàs, conſueuit Deus maledicere creaturis, non ſolum irrationabilibus, ſed etiam inſenſatis, propter homines. Nam, & paulo poſt maledixit

Adam, et Heua ad iuditium vocati.

Deus maledicit ſerpenti.

xit terræ propter Adamum: maledicta terra in opere tuo. Et vniuerſali diluuio, propter peccata hominum, deleuit cum eis etiam cuncta animantia terræ, quæ nihil peccauerant. Et Leuit. cap. 20. verſic. 15. iuſſit occidi pecus, cum quo quiſpiã coiuiſſet. Quare non mirum eſt, ſi modo maledixit ſerpenti, propter diabolum, qui eo, ad decipiendum, perimendumque hominem, vſus fuerat. Quod forte etiam factum eſt; vt inde conijcere poſſent Adam, & Heua, quanto maiori eſſent ipſi animaduerſione digni, qui ex propria electione peccauerant. Quod ſi Sancta Crux, per quam Chriſtus mundi redemptionem, & peccati expiationem operatus eſt, iuſta Dei ordinatione, in cunctis gentibus benedicta fuit; quis non videat, congruum quoque fuiſſe, vt è contrario, ſerpens cuius miniſterio Satanas interitum totius humani generis procurauerat, malediceretur? Et, ſi non ea Crux dumtaxat, in qua Chriſtus pependit; ſed aliæ quoque cuiuſcunque materiæ ſint, quia illam repræſentant; eãdem benedictionem participant: nonne congruum etiam fuit; vt non ille ſolus ſerpens, qui diaboli organum exſtitit; ſed omnes quoque alij ſerpentes, eiuſdem maledictionis conſortes fuerint?

Quæ in ſerpentis maledictione contineantur

Videtur autem iſta ſerpentis maledictio, tria mala continere; nimirum ſuper pe- 10
ctus reptare; terram comedere, & cum homine perpetuas habere inimicitias. Sed dicet aliquis: non ne omnia hæc erant ſerpenti, etiam ante maledictionem, connaturalia? non ne ſuper pectus gradiebatur? non ne terram comedebat? & licet ex ſpeciali prouidentia Dei non poſſet actu nocere homini in ſtatu innocentiæ permanenti: non ne habebat virus, & naturalem potentiam, ad id efficiendum? vtique hoc verum eſt. Quomodo ergo hæc, præſertim duo priora, ad maledictionem, & ſupplicium iniuncta ſunt ſerpenti; ſi vſque hodie nullum ei nocumentum, incommodumve adferre videntur? Reſpondeo dupliciter; primo, quod hæc quæ diximus, videlicet reptare ſuper pectus, & ventrem; terram edere; & habere virus homini noxium; ante prædictam maledictionem, non faciebant ſerpentem homini abominabilem, vt patet de Heua, quæ ipſum non eſt auerſata, quin potius cum eo aliquamdiu familiariter conuerſata eſt: tum quia ſciebat hæc (vt diximus) naturalia eſſe ſerpenti; tum etiam, quia nullum tunc detrimentum pati poterat ab eo. At vero poſt memoratam maledictionem; quoniam cæpit ſerpens poſſe veneno inficere hominem, propterea cæpit eidem adeo eſſe execrabilis, vt vix eum ſine ſtomacho, & horrore intueri ſuſtineat. ſine horrore propter malignam eius naturam, & ipſis hominibus admodum pernicioſam. Sine ſtomacho autem, ob alias eius viliſſimas qualitates, præſertim quod ſuper pectus gradiatur, & terrã comedat; quæ deinceps vi diuinæ illius maledictionis, apud homines probro eſſe cæperunt. Secundo dicimus haſce maledictiones, illatas eſſe ſerpenti; quia appoſitæ admodum ſunt, ad ſignificandas maledictiones ſpirituales, contra diabolum fulminatas. Conſtat nãque, quod hæc ſerpentis maledictio; tametſi iuxta ſenſum hiſtoricum, & litteralem; ad verum ſerpentem pertineat; nihilominus, iuxta ſenſum myſticum hic principaliter à Deo intentum; referri debet ad diabolum, qui huius maleficij auctor fuit. Eſt autem magna ſimilitudo inter maledictiones diabolo, & ſerpenti inflictas. Nam quemadmodum ſerpens dicitur maledictus inter omnes beſtias terræ; tamquam omnium ipſe peſtilentior: ita diabolus inter omnes damnatos; quorum ipſe peſſimus eſt; & cunctarum cauſa maledictionum. & ſicut ille ſuper pectus, ventremque gradiendo, circumuoluitur; atque hoc pacto corpus ſuum vbicumque voluerit, ad malefaciendum impellit: ita iſte circumagendo, ac cõmouendo binas hominis appetitiuas potentias, videlicet iraſcibilem, quæ in pectore eſſe dicitur; & concupiſcibilem, quæ in ventre; ipſos homines, præſertim terrenis tantummodo actibus inhiantes; qui inter membra ipſius diaboli computari poſſunt; ad quæcumque mala perpetranda perducit. Et item eo ferè modo, quo verus ſerpens re ipſa comedit terram, cunctis diebus vitæ ſuæ: eodem quoque figuratus ſerpens Diabolus, vſque ad conſummationẽ ſæculi, ſpiritualiter terrenos homines depaſcitur, vt bene monemur 1. Petri cap. 5. verſic. 8. Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quem deuoret. Vnde etiam Beatus Gregorius ſup. Pſ. 101: de diabolo verba faciens: Peccatores quoq;, ait, in ventrem ſuæ malitiæ abſcondit; iſque hominum perditionem deſiderans, quodammodo reficitur, dum prauis eorum operationibus delectatur. Et præterea ſicuti perpetuum exſtat inter ſer-

Maledictiones inflictæ ſerpenti, alias diabolo illatas ſignabant.

pen-

pentem, hominemque diſſidium; & ille quidem calcaneo,quæ poſtrema pars eſt hominis, inſidiare non deſtitit; homo vero contra ſtudet contererc principale illius membrum,quod eſt caput; cum aliter eum interimere vix poſſit: ita Satanas, finem boni operis hominum vitiare conatur, vt totum eius meritum euacuet: homo autẽ, niſi Satanæ capita comprimat, hoc eſt principia tentationum eius, ad petram,quæ Chriſtus eſt, allidat; difficile admodum ea ſuperare valet. Et denique, quemadmodum diabolus etiam antequam tentaſſet hominem, iam erat ad pœnas æternas à Deo condemnatus; ita ſerpens, priuſquam Dæmonis inſtrumentum fieret ad fallendum hominem; iam memoratas, vt dictum eſt,ſortitus fuerat qualitates. Ecce quam belle hæc inter ſe cohæreant.

11 Ceterum hic non prætereundum videtur; quod illa verba, quæ dixit Deus ſerpẽti: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. nonnulli (vt teſtantur Beda in horum verborum expoſitione, & Eucherius lib.1. cap.3. in Geneſ.) de beatiſſima Dei Genitrice Maria intelligunt, quæ quanto præ ceteris Deum magis dilexit; tanto grauiores cum diabolo inimicitias exercuit; & glorioſiores de ipſo victorias reportauit. Nam, vt eleganter ait B. Bernardus Homil. 2. ſuper Miſſus eſt. Cui hæc ſeruata victoria eſt, niſi Mariæ? ipſa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni ſuggeſtionem, tam de carnis illecebra, quam de mentis ſuperbia, deduxit ad nihilum. hæc Bernardus. Porrò ſemen mulieris dicunt eſſe, primo Chriſtum, deinde omnes electos, qui pro lege Dei, in hac vita cum diabolo decertant: Dæmonis autem ſemen ſunt eius tentationes; & item reprobi homines, per quos illas diſſeminare nõ ceſſat; de quibus reprobis conuenienter accipi poteſt,quod apud Ioan. cap.8. verſic.44. dicebat Ieſus Iudæis: vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere. & Sapient. cap.2. in fine. Imitantur autem illum (nẽpe diabolũ de quo ibi loquitur)qui ſunt ex parte eius.Et ipſa quidem diaboli capita, hoc eſt tentationes, & perſecutiones Sancti omnes, Deo bene iuuante, compreſſerunt. Veruntamen ipſe Chriſtus, longe excellentiori modo contriuit caput ſerpentis, qui non ſolum in deſerto; ſupra pinnaculum templi;& in alto montis cacumine; tentantem ſe, ſtrenue ſuperauit;ſed etiam originalis peccati chirographum, & omnem diabolicã poteſtatẽ,pro totius mũdi ſalute mirabiliter in cruce cõfregit.Et hoc eſt, quod ab origine mundi præcitatis verbis prænunciatum fuiſſe aiunt; nimirum, aliquando naſciturum de Virgine Maria Chriſtum,qui mundum ſua morte,& paſſione redimeret, & de diabolo, ac regno eius, omnimodis triumpharet. Libet hic ponere verba S. Leonis Papæ, ex Serm. eius ſecundo, De Natiuitate Domini. Deus (inquit) omnipotens, & clemens, cuius natura bonitas,cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia eſt,ſtatim vt nos diabolica malignitas veneno ſuæ mortificauit inuidiæ,prædeſtinata renouandis mortalibus ſuæ pietatis remedia,inter ipſa mundi primordia præſignauit, denuncians ſerpenti,futurum ſemen mulieris, quod noxij capitis elationem ſua virtute contereret; Chriſtum ſcilicet in carne venturum, Deum hominemque ſignans; qui natus ex Virgine, violatorem humanæ propaginis,incorrupta natiuitate damnaret. hactenus S. Leo. Porrò hoc myſterium innotuiſſe Adamo; ipſumque illico in Chriſtum venturum credidiſſe; ſperaſſeque ab eo tandem,& à peccato, & à malis inde ſecutis, liberatum iri; communiter creditur,& neceſſario credendum videtur, ſi verum eſt, quod infra ſub anno mundi 930. num. 9. dicemus: videlicet eumdem Adamum ſalutem fuiſſe conſecutum; & in Dei gratia deceſſiſſe. Certum eſt enim neminem vnquam niſi in fide Chriſti potuiſſe ſaluari.

Geneſ.uerba exponuntur.

12 Mulctato ſerpente; mulierem quoque Deus triplici caſtigatione puniuit,inquiẽs: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. ecce prima: In dolore paries filios: ecce ſecunda. Et ſub viri poteſtate eris: & ipſe dominabitur tui. ecce tertia. nam mors fuit ei cum viro ſuo pœna communis. Videntur autem tria hæc mala, tribus Heuæ delictis reſpondere. Siquidem, quia ipſa virum ad peccandum induxerat;iure condemnata eſt,vt deinceps ſubiecta ſit viro; & ſe ab eo agi, ac dominari patiatur. Deinde illa ſenſualis delectatio, cui nimium indulſerat, cibum vetitum contẽplando, ac deguſtando; grauiſſimis partus doloribus compenſata eſt. Et demum, quoniam ſerpenti crediderat dicenti: Eritis ſicut Dij: Vt experimento dignoſceſceret,

Heua caſtigationes.

ſceret,quam longe ab Angelorum beatitudine corruiſſet; ait: Multiplicabo ærumnas tuas. Quod vero ſtatim ſubiungit: Et conceptus tuos. idem eſſe videtur, ac ſi dixiſſet: Et multiplicatio conceptuum tuorum, quæ alioqui fuiſſet tibi ad gaudiorum, & conſolationum multiplicationem, mox erit tibi ad augmentum mæroris, & plurimarum occaſio afflictionum: tum propter dolores, perturbationes, ac varias indiſpoſitiones, quas ſentiunt mulieres, dum in vtero habent; tum propter plurimas, quæ ad matres potiſſimum pertinent, curas, ſollicitudines, moleſtias, labores; in filijs nutriendis, educandis, edocendis, & vſque ad pubertatem perducendis: tū etiam ob multa, quæ non ſine magno, matrum præſertim dolore, accidere ſolent filijs; puta ſi materno in ventre eos mori contingat; ſi monſtroſi, aut aliquo corporis vitio deformes naſcantur; ſi eis infirmitates aliquæ ſuperueniant; ſi poſtea amentes, ſtolidi, ſtupidive euadant; ſi caſu aliquo repentino, & inopinato luxentur, mutilentur, mortemvè oppetant, aut quid aliud ſimile ipſis accidat. Et præterea etiam propter mala, quæ mali filij parētibus adferre ſolēt; nimirū quia inobedientes, ſuperbi, & faſtidioſi ingenij ſint, rem domeſticam dilapident, perdite viuant, aduerſus parentes inſurgant, vel aliter ſcandala, ac flagitia perpetrent, Deo hominibus odibiles efficiantur, & innumera huiuſmodi alia. Etenim hæc, & ſimilia, nonnumquam ita parentum animos angunt, & frangunt; vt eos breui, præ nimia cordis triſtitia, miſere vitam, animamque agere cogant. Et quamquam plurima, quæ memorauimus, videantur, vtrique parenti eſſe communia: nihilominus, vt quotidiana docet experientia, videmus propter prædicta; multo magis affligi ſolere matres, quam patres; ſiue ob ſexus infirmitatem; ſiue quia illæ cum filios naturaliter ardentius diligant, conſequenter etiam quælibet illis aduerſa magis timent; & ſi quid tale eis accidat, aut ab eis ipſæ patiantur; magis ſentiunt, & grauius ferunt. nimirum hæc ipſis à Deo vſque ab origine mundi inflicta eſt pæna, his verbis: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos. quæ quidam ſic accipienda putant, ac ſi dictum eſſet. Multiplicabo cū ærūnis cōceptus tuos. vel in cōceptibus tuis ærūnas tuas. ꝙ ferè in idē recidit.

Heua quales ſuſtinuerit ærumnas. Sanè ipſam Heuam, ante omnes alias mulieres, aliqua ſaltem ex ſupradictis 13 malis, filiorum cauſa, fuiſſe perpeſſam; dubium non eſt. Ipſi namque in primis, hæc in pænam peccati pænitentia à Deo iniuncta fuit. Et quamuis incompertum habeamus, num ipſa aliquando abortum fecerit; aut monſtroſam, aliquove ſenſu, aut membro mancā, vel defectuoſam prolem ediderit; quod etiam nunc nōn omnibus mulieribus, ſed quibuſdam tantum, & raro admodum, euenire ſolet: attamen in alendis, educandisque filijs, credibile eſt Heuam, non ſolum, vt aliæ poſtmodum mulieres, multa incommoda pertuliſſe; ſed etiam maiora, & grauiora, quia cum ſola eſſet; multis auxilijs caruit; & plura, quæ deinceps vſu, & arte adinuenta, & prouiſa ſunt, ad commodiorem filiorum alendorum rationem pertinentia; eidem in illo præſertim orbis principio, defuiſſe cenſendum eſt. Et præterea, quis dubitet eam à filio ſuo primogenito, quem conſtat fuiſſe peſſimum, ſæpius & multis modis fuiſſe afflictam? præſertim quando Abelem fratrem, virum probum, ac iuſtum, Deoque, & parentibus charum, iniuſte interfecit? Quod facinus, quam grauiter ipſa præcipue Heua tulerit; ſatis aperte indicatur Geneſ. cap.4. verſic. 25. vbi in ortu Seth, quaſi aliquantulum reſpirans, dixit: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain. quaſi diceret: Benedictus Deus, qui me dignatus eſt conſolari, ſuper interitu dilecti filij mei Abelis, dando nunc mihi alium filium pro ipſo. Denique etiam probabile videtur, eamdem Heuam, multas quoque ærumnas ſuſtinuiſſe, occaſione aliorum filiorum, quos poſt ipſum Seth, genuiſſe creditur. nam filij, deſcendentesque ex Adamo, (præter generationem Seth) omnes videntur promiſcue inter perditos illius temporis homines connumerari; quos ſcriptura ſacra Geneſ. ca: 6. verſic. 2. vocat filios hominum, ad differentiam filiorum Seth; qui ſoli, ob eorum pietatem, nomine filiorum Dei ibidem ſignificari creduntur.

De altera Heuæ pænitentia. Quod verò attinet ad ſecundam Heuæ iniunctam pænitentiam: In dolore paries filios. fuit hæc quoque profecto grauis admodum caſtigatio. quandoquidem partus 14 dolores, mortis doloribus aſſimilari poſſe videtur; quia cruciatus valde exceſſiuos efficiunt, & vt plurimum, cum vitæ periculo coniunctos; & quandoq; ēt mortē inferentes. Vnde non mirum eſt, ſi tam frequenter ſcriptura ſacra, vbi maximas quorundā

præſſu-

præſſuras exprimere intendit; parturientium exemplo eas veluti ante oculos ponere ſolita eſt: vt patet in Pſalm. 47. verſic. ſeptimo, & ſæpiſſime apud Prophetas Iſaiā, Ieremiam, Ezechielem, Oſeam, & Michæam, tamquam omnibus notiſſimum ſit, partus dolores, eſſe omnium grauiſſimos. Quod tametſi ita ſit, illos tamen benignus, & miſericors Dominus mitigare, atque alleuiare interdum ſolet, compenſando eos cum ingenti, de ſecuta prole, lætitia; vt ipſemet dicebat Ieſus Ioan. capitulo decimoſexto verſiculo 21. Mulier cum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Quod ſi quis arguat, dolores partus eſſe mulieribus naturales; ideſt ex cauſis ſibi naturalibus prouenientes; & conſequenter non videri datos eis in pœnam peccati. dicimus mortem non minus eſſe homini naturalem, quàm tamen eidem in pœnam delicti datam fuiſſe certum eſt; dicente Apoſtolo ad Rom. cap. 5. verſic. 12. & per peccatum mors. etenim quemadmodum ex ſpeciali gratia Dei, homo, ſi non peccaſſet, à morte præſeruatus fuiſſet; ita mulier à doloribus partus. Quamquam autem quidam putent, mulieres, in ſtatu innocentiæ, non ſine nouo miraculo potuiſſe abſque doloribus parere, ita tamen, vt quia id tunc fuiſſet eis vſitatum, & perpetuum, propterea non pro miraculo eſſet habitum: nobis tamen oppoſitum verius videtur. Nam ſi, vt ait Ariſtoteles libro ſeptimo de hiſtor. animalium, capitulo nono, ceteris animalibus partus non laborioſi eueniunt. idque ſine nouo miraculo. quis ambigat, idem quoque mulieribus in ſtatu innocentiæ naturaliter euenire potuiſſe?

15 Sed iam ad poſtremam Heuæ pœnitentiam deueniamus, quæ duas habet partes: & ſub viri (inquit ſcriptura) poteſtate eris. hæc eſt prima pars: altera, quæ grauior eſt: Et ipſe dominabitur tui. quod ideo ſubiunctum creditur; quia ſunt nonnulli, qui ita ab alterius poteſtate dependent; vt eis tamen tamquam dominis parere non teneantur; cuiuſmodi ſunt minores, & pupilli, qui contractus quidem facere ſine tutorum, actorumve interuentu, & auctoritate non valent, veruntamen eos, vt dominos, nullatenus recognoſcunt. Qui autem ſub alicuius dominio ſunt; multo maiori ſubiectione premuntur. igitur ſecunda memoratæ pœnitentiæ pars, primam declarat, magiſque contrahit, & coarctat; ac ſi diceretur: ita ſub viri poteſtate eris, vt ipſum tamquam dominum, perpetuo habere tenearis. De hac ſubiectione, expreſſum habemus mandatum 1. Petri cap. 3. quod ita incipit: Similiter, & mulieres, ſubditæ ſint viris ſuis. Idē tradit Apoſtolus ad Coloſſ. c. 3. verſ. 18. Mulieres inquit, ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domino. Quomodo autem oporteat eas eſſe ſubditas, clarius explicat ad Epheſ. cap. 5. verſic. 22. dicens: Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. Et poſt pauca, ſubinfert: ſed ſicut Eccleſia, ſubiecta eſt Chriſto; ita & mulieres viris ſuis in omnibus. vbi tum ex ſimilitudine Chriſti ad Eccleſiam, tum ex illa particula: in omnibus. Satis euidenter inſinuatur amplum dominium, quod habet à Deo vir, in propriam vxorem. Et hoc idem confirmat Sanctus Petrus, loco proxime citato verſ. 5. exemplo ſanctarum mulierum, & præcipue Saræ; quæ Abrahaam virum ſuum, dominum vocabat, eique tamquam Domino obedire non recuſabat. ponam hic Petri verba; quæ ſunt: Sic enim aliquando, & ſanctæ mulieres, ſperantes in Deo, ornabant ſe, ſubiectæ proprijs viris; ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans. Apoſtolus quoque prima ad Timot. cap. 2. verſ. 12. Mulieri non permittebat dominari in virum: vtique quia ſciebat, quod magis, e conuerſo, vir à Deo ius dominij in mulierem ſortitus fuerat. Porrò grauitas huius dominij, ex amiſſione iuſtitiæ originalis profecta eſt. ſiquidem illa quamdiu in homine viguit, viri dominium, rectum, æquum, ac rationabile faciebat: & memoratam ſubiectionem, tamquā iuſtam, debitam, ac diuinæ ordinationi conformem; mulieri voluntariam, facilem, ſuauemque reddebat. Poſt peccatum verò, permiſit Deus, vxores nonnumquam, præ vana quadam ſuperbia, viris plus iuſto reluctari; & propterea ab ipſis durius, accerbiuſque tractari; quo factum eſt, vt illæ hanc ſubiectionem, tamquam nimis oneroſam, & penè intolerabilem, auerſari cæperint; eamdemque non ſine magna difficultate, & moleſtia, ſuſtinere. Et hæc eſt pœna mulieri à Deo,

De tertia Heuæ pœnitentia.

ob peccatum eius, merito inflicta. Quare huiuſcemodi vexationes, & preſſuras, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè, à viris inferantur; debent ipſæ humiliter, patienterque ſufferre; & non propterea ſe ab ipſorũ debita ſubiectione ſubtrahere; quemadmodum de Sancta Monica B. Auguſtini matre legimus, alijſque pijs, ſanctiſque mulieribus; quibus hæc pænitentia, quantumuis grauis, mirum in modum profuit, non ad diluendas culpas tantum; ſed etiam ad diuina in cælis patientiæ, humilitatis, ac obedientiæ præmia promerenda. Et hæc dicta ſint de diuina mulieris caſtigatione.

De iuſtiſſima Dei ſententia contra Adamum lata.

Veniamus modo ad iuſtiſſimam Dei ſententiam, contra virum latam. Hæc ipſum ad duas valde graues pænitentias condemnauit: nimirum ad victum, magnis labori- 16
bus, ac ſudoribus, ſibi toto vitæ ſuæ tempore comparandum; quæ maxima quædam, ac iugis miſeria eſt. & deinde, ad mortem, quæ teſte Ariſtotele lib. 3. Ethicorum ca. 6. eſt vltimum vitæ maxime omnium terribile. Prima condemnatio hiſce verbis continetur: Maledicta terra in opere tuo. Vbi licet aduertere, non abſolute à Deo maledictam eſſe terram, propter peccatum hominis; ſed cum hac limitatione in opere tuo, ideſt in cultura mox ei neceſſario per te adhibenda, vt magis paulo poſt declarabitur. Quid autem importet huiuſcemodi maledictio, ſubſequentia explicant verba: In laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi; & comedes herbam terræ. In ſudore vultus tui, veſceris pane. Geneſ. cap. 3. verſ. 17. quod eſt ac ſi dixiſſet: Quia inobediens fuiſti mihi; exinde pauperē, ac valde laborioſam vitam ages; quoniam eijciam te de feraciſſima hac Paradiſi terra, quæ hactenus ſine cultura, vel ſaltem ſine labore tuo, largam præbuit tibi optimorum omnium fructuum abundantiam: & mittam te in terram aliam, ab hac longe
diuerſam, valde infelicem, & in huius comparatione, quodammodo maledictam; 21
quæ vix etiam poſteaquam multis, grauibuſque laboribus à te fuerit culta, præbebit tibi victui neceſſaria: Quin potius, loco herbarum, lignorumque fructiferorum; infinitam penè ſpinarum, ac tribulorum copiam proferet; in quorum exſtirpatione, multum te inſudare oportebit; ne ab eis fruges, quas pro tui ſuſtentatione ſeminabis, ſuffocari contingat. Itaque, vt diximus, non fuit à Deo terra propter hominē abſolutè maledicta; ideſt, propria, ac naturali ſua fertilitate priuata: neque verum eſt, vt nonnulli perperam putarunt, eam non niſi poſt hominis peccatum, ſpinas, & tribulos producere cœpiſſe: Sed ita ante, ſicut poſt memoratam Dei ſententiam, erat terra, alicubi quidem ex ſe fertiliſſima, vt in paradiſo terreſtri; alicubi verò multo minus; & etiam quibuſdam in locis (vt nunc quoque viſitur) omnino deſerta, & arida, nihil præter ſpinas tribuloſque germinans, aut ſilueſtres huiuſmodi alias plantas, ad brutorum vſus, & vniuerſi complementum; ne ſcilicet vllum in eo plantarum genus deſiderari poſſet. At vero terra, quæ Adamo, poſt eius condemnationem, danda erat; quia tametſi non eſſet penitus infructifera; erat tamen prorſus inculta; ita vt ei neceſſarium foret, cum ingenti labore illam colere; & ſpinas, tribuloſque ſæpius renaſcentes, exſtirpare; ac pro eis plantas ſerere frugiferas: propterea dixit Deus: Maledicta terra in opere tuo. nimirum, quia tot, tantorumque laborum occaſionem, eidem Adamo, præbitura erat. quemadmodum Sanctus Iob, maledixit diei natiuitatis ſuæ; ob multas miſerias, exceſſiuoſque dolores, quos ipſe in hac vita ſuſtinere cogebatur.

Cum ergo propter Adæ peccatum; non aqua, non aer, non ignis, maledicta fuiſ-
ſe legantur; neque in aliquo deteriorata; quamuis propter homines facta eſſent. 17
Sed neque terræ ipſi maledictio ſimpliciter, & abſolutè inflicta fuerit; niſi quodammodo per accidens, vt iam expoſitum eſt: tanto minus probabile eſt, Solem, & Lunam, ob primi parentis lapſum, vllam incurriſſe maledictionem, aut claritatis ſuæ imminutionem. Quo fit, vt non videatur recipienda illa, ſuper Iſaiæ capitulo 30. verſic. 26. Gloſſa interlinearis, quæ habet: Solem, & Lunam quando Adam peccauit, fuiſſe minorata, & ad priſtinam claritatem, quam nimirum in prima mundi dierum hebdomada, ante hominis tranſgreſſionem, habuerant; aliquādo fore reſtituenda: videlicet, quando, vt ibidem Iſaias ait, erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis, erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierũ (ſubaudi, vt quidā aiunt, primorum Mundi) in die qua alligauerit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit. Quæ poſteriora Prophetæ verba, ſi, vt multi exponunt,

Refutatur opinio gloſſa interlinearis.

de

de tempore redemptionis humanæ, quæ à Chriſto facienda erat, accipi debent: profectò oporteret, Chriſti temporibus, auctum mirabiliter fuiſſe ſolis ac lunæ ſplendorem; & tunc reſtituta fuiſſe hæc duo luminaria cæli ad priſtinum, quem ante hominis lapſum, habebant lucis fulgorem: Quod tamen re ipſa fuiſſe præſtitum; ſcribere aut aſſerere, adhuc auſus eſt nemo. Et quidem certum eſt, Prophetam loco citato, non propriè; ſed figuratè loqui; ac lucis nomine; vel temporalem Iſraelis exultationem, ob inimicorum eius interitum; vel cognitionem rerum ſpiritualium, ex Chriſti doctrina copioſiſſimè illuſtrandam; vel lætitiam ſempiternam in cæleſti patria, ſupra quã dici, aut excogitari poſſit, percipiendam, indicare voluiſſe, vt ibidem ſacri docent expoſitores.

18 Altera Adami condemnatio, fuit ad mortem, non illico, ſed poſt multa tandem tempora, omnino ſubeundam; vt exprimitur his verbis: Donec reuertaris in terram de qua ſumptus es; quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Geneſ. cap. 3. verſ. 19. Tametſi non dubium eſt, quod ſtatim ac peccauerunt primi parentes deſtituti illa Dei gratia, & ligni vitæ vſu, quo in vitam perpetuo ſeruari poterant; ſtatim quodãmodo mori cæperunt; hoc eſt irreparabili quodam fluxu, ad interitum paulatim tendere. Nam vt ait B. Gregorius homil. 37. in Euangelia. Ipſe quotidianus defectus corruptionis, quid eſt aliud quàm quædam prolixitas mortis? Et hoc eſt quod Adamo prædixerat Dominus Geneſ. cap. 2. verſ. 17. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris. Eſt autem mors veluti centrum quoddam in quo tamquam lineæ, deſinunt cetera mala. nam cuncta quæ nos hic torquent, quid aliud ſunt, quam quædam viæ ducentes ad interitum? ipſa vero mors, non ne finis, complementum, & terminus eſt corporalium omnium huius mundi malorum? Sanè licet mors ſit naturalis homini: habet enim homo in ſe ipſo naturales moriendi cauſas: nimirum qualitates, & humores inuicem contrarios, ac perpetuo inter ſe pugnantes, donec tandẽ, vno ſuperante, ipſa humani corporis compoſitio, & conſtitutio, intereat: attamen, quia certum eſt, quod ſi homo non peccaſſet; proculdubio eſu ligni vitæ, ac Dei omnipotentis gratia, (vt ſupradictum fuit) à morte præſeruatus fuiſſet. ideo certiſſimũ quoque eſt, eamdem mortem fuiſſe homini in pænam peccati, à Deo inditam, ſeu permiſſam, ſublatis pariter ab eo, prædicta eius gratia, & vſu ligni vitæ. Et quidem, quod mors homini propter peccatum euenerit; eſt de fide; ac propterea in dubium vocare non licet: id enim non ſemel repetitum habemus ad Rom. cap. 5. verſ. 12. & deinceps; & Sapientiæ cap. 2. verſ. 23. legimus Deum creaſſe hominem inexterminabilem: Inuidia autem diaboli mortem intraſſe in orbem terrarum. Et ſcimus Deum comminatũ eſſe primo homini mortẽ, ſi peccaret: In quacumque hora comederis ex eo, morte morieris. Geneſ. cap. 2. verſ. 17. Igitur, quia in Adamo omnes peccauimus, ab eo originalem contrahentes culpam, omnes morimur: Sic enim loco ad Rom. citato dicitur: Propterea ſicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt. Sed ſi per peccatum mors; quæret forte hic aliquis. Quid dicendum de Chriſto, & de Beatiſſima eius Matre; qui non peccauerunt? Quid de Sancto Io. Baptiſta, de Ieremia, & ſi qui ſunt alij in Matris vtero ſanctificati; qui tamen omnes mortui ſunt? reſpondeo, Chriſtum, non pro ſuis, ſed pro noſtris peccatis eſſe mortuũ: voluiſſeq; pro ſalute mundi (culpa dumtaxat, & ignorantia exceptis) cũ humanitate noſtra, humanas quoque paſſibilitates, vt ita dicam, & peccati pænalitates, aſſumere: alioqui, neque quod verus homo eſſet, credi, neque genus humanum propria paſſione, ac morte, redimere potuiſſet. Similiter licet ipſe Chriſtus, glorioſam genitricem ſuam, ab omni culpa præſeruauerit; & quoſdam alios in vtero materno ſanctificauerit: nihilominus, ad ſui imitationem, reliquit in eis eaſdem peccati pænalitates, vt per illarum tolerantiam, maiora ſibi merita comparare poſſent; & inſuper, vt quemadmodum de ſe dicit Apoſtolus ad Coloſ. capitulo primo verſiculo 24. ſuis paſſionibus, adimplerent, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne ſua, pro corpore eius, quæ eſt Eccleſia. ideſt, vt ſuis paſſionibus ditarent theſauros Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti myſticum; cuius caput eſt ipſe Chriſtus, per quem habent ſancti, qui ſunt membra corporis eius, hoc eſt Eccleſiæ, vt patienter mundi huius mala ſuſtinentes, diuina præmia ſibi, alijsque conſequi poſſint: etenim paſſiones ſanctorum,

De condẽnatione Adami ad mortem.

Locus Apoſtoli explicatur.

rum, non ſolum ipſis gratiam merentur, ſed & ad ſatisfaciendum, atque impetrandum pro alijs Eccleſiæ membris, quibus à Chriſti Vicario, theſaurorum ſpiritualiũ legitimo diſpenſatore, applicantur; plurimum valent. Ceterum hic valde admirari, & commendare debemus immenſam diuinæ bonitatis prouidentiã, quæ duas proxime memoratas, vſque adeo graues, pænas, nimirum vniuerſam huius vitæ laborum calamitatumque congeriem; & poſtremo mortem, hominibus ad peccati caſtigationem, ita iniunxerit; vt etiam his qui non peccauerunt, ſint admodum vtiles; & peccatoribus, non ſolum ad diluendas culpas, veniamque conſequendam: ſed etiam aliter multimodis prodeſſe poſſint: nam & ſola vexatio dat intellectum: Iſai. cap. 28. verſic. 19. & laborandi neceſſitas otium ſentinam omnium malorum, arcet, petulantiam frænat, ſuperbiam abigit, humilitatem fouet; & denique (vt paſſim dici ſolet) Mala, quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Similiter nihil eſt, quod æque nos à malis perpetrandis retrahat; ac certæ mortis conſideratio, & metus, iuxta vulgatum illud Eccleſiaſtici cap. 7. in fine: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Incertitudo quoque horæ mortis, nos ſollicitos facit, & vt ſemper bene parati inueniamur, iugiter admonet. & præterea, illud etiam boni mors in hominibus operatur; vt non ſinat malos perpetuo malefacere; neque bonos in huius mundi ærumnis ſemper verſari. Ecce quam ſalubres, & ſalutares homini pænitentias iniunxit pius, & miſericors Dominus.

De tunicis pelliceis Adamo, & Heuæ datis.

Poſt latam aduerſus Adamum, & Heuam, iuſtæ condemnationis ſententiam; miſe 19
ratus eorum Dominus, quod videret ipſos, propter peccatum, factos morti obnoxios, corruptibiles, admodumque paſſibiles, ac debiles, ad reſiſtendum frigori, æſtui, ventis, imbribus, alijsque huiuſmodi cauſis exterioribus, fecit eis tunicas pelliceas, quę poſſent eorum corpora protegere; præſertim cum extra paradiſum, de quo paulo poſt eijciendi erant, eos degere oporteret; vbi non eam amplius, quam in ipſo terreſtri paradiſo ſenſerant, aeris temperiem, habituri erant. Porrò huiuſmodi tunicas, non immediate à Deo factas, ſatis rationabiliter ſentiunt Doctores; quoniam, quod Deus ipſe aut per Angelos animalia occiderit, decorticauerit, atque tandem, ex eorum pellibus, tunicas concinnauerit; credere, non ſolum de tali ac tanta maieſtate, ſed etiam de ipſis Angelis, prorſus indignum videtur: quod verò miraculoſe eas fecerit, non probant; pro certo axiomate habentes: non eſſe ponenda miracula ſine neceſſitate; hoc autem, per manus hominum, ſatis commode fieri poterat. Igitur credibilius putant, dictas tunicas, ab ipſis met Adamo, & Heua, fuiſſe fabrefactas; neceſſitate nimirum eos ad hoc impellente; & Deo intus pariter inſpirante, ac docẽte. Qui enim ab initio cunctas rerum ſenſibilium ſpecies, pro homine creauerat, eique primaria duo inſtrumenta, cunctarum rerum conficiendarum tribuerat; alterum ſpirituale, & corporale alterum; videlicet ingenium, & manus (meritò à ſummis Philoſophis, per antonomaſiam, organa organorum appellatas) quibus ſciret, poſſetque cuncta ritè, ad proprios vſus accommodare; quique eumdem hominem paulatim poſtea, congruis nimirum & opportunis temporibus, ſpecialibus quibuſdam interniſq; ſuggeſtionibus, docturus erat, qualiter rebus creatis, ad proprias neceſſitates, ſubleuandas, vti deberet. Credibile eſt quod tunc aperuerit ſenſum Adamo, & Heuæ, vt occiſis, & decorticatis animalibus, quæ ad ipſorum ſeruitium creata eſſe non ignorabant; ex eorum pellibus, ſibi indumenta facerent: nullus ſiquidẽ alius veſtiũ conficiendarum modus, eis tunc commodior, ac paratu facilior, in promptu fuiſſe videtur. Nam ex lana, linove, vel etiam ex palmæ folijs (vt poſtea heremitæ) eas intexere, non niſi multo tempore, labore, atque artificio potuiſſent. Quod verò aliqui putarunt, tunicas illas, ex quarundam arborum corticibus fuiſſe compactas, ſanè modicam habet probabilitatem; & magis neſcio quid immaginarium redolet, quam reale; præſertim cum nuſquam legerimus, aliquando homines talibus vſos veſtibus: è conuerſo autẽ, ex ethnicis quoque ſcriptoribus conſtet, ab antiquiſſimis tẽporibus, homines animaliũ pellibus tegi conſueuiſſe; quod profecto, ab hoc primorũ patrũ exẽplo deductum eſſe, nemo dubitare debet. fuit ẽt non ſine diuina prouidentia factum, vt mortuorum potius animaliũ pellibus, quã quouis alio tegumẽto vterentur, poſt peccatum, homines, quò nimirũ melius, ex quotidiana veſtiũ, quas geſtabãt, inſpectione, iugiter recordarent, ſe eſſe mortales: & quod prius, ſe in honore creatos eſſe non intellexerant; mox

comparatos eſſe iumentis inſipientibus, & ſimiles illis quodammodo effectos; atque hoc pacto propriam agnoſcentes miſeriam, humiliarent animas ſuas coram Domino; & miſericordiam ab eo intenſius impetrare ſtuderent. Ad hoc quoque (vt arbitror,) acriori licet medio, eos inducere intendebat Deus, quando vt vidit tali habitu indutos; ſeuera illa quidem eos, opportuna tamen ironia, irridere cæpit dicens: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum, & malum. Geneſ. cap. 3. verſic. 22. qua voce-Adam-vtrumque virum ſcilicet, & mulierem, complexus eſt; ſiquidem Geneſ. cap. 5. verſic. 2. legimus, & vocauit nomen eorum Adam. Solet autem Deus interdum in hac vita, ſubſannare peccatores, iuxta illud Prouerb. cap. 1. verſic. 26. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit. Vt ſcilicet ipſorum, ex peccato profectam, ignominiam intuentes; ad illum, qui eos poſſit ſaluos facere, auidius conuertantur: quemadmodũ dicebat Regius Propheta in Pſal. 82. verſ. 17. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.

De Adamo, & Heua è paradiſo eiectis.

20 His peractis eiecit Deus Adamũ, & Heuam, de voluptarijs hortis, hoc eſt, de terreſtri paradiſo: quæ fuit veluti quædam ſententiæ contra eos latæ, executio. ſiquidem exinde, priuati vſu ligni vitæ quodammodo mori, ideſt ad interitum tendere cæperunt; & grauiter aeris iniurias ferre; ac terræ colendæ labores ſuſtinere: & Heua non multo poſt, conceptus moleſtias, & deinde partus dolores experiri. Quæ omnia proculdubio eos ſenſim diſponebant ad mortem; vel potius paulatim, ac diu mori cõpellebant. ipſe enim quotidianus defectus corruptionis (vt ait B. Gregorius homil. 37. in Euangelio) quid eſt aliud, quam quædam prolixitas mortis? Sed ne, aut ipſi, aut eorũ poſteri deinceps, cupitate prorogandi vitã flagrantes, auderent tentare rurſus ingredi in paradiſum, vt de fructu ligni vitæ decerperent; prouidè admodũ Dominus, vigilem, pariterque inſuperabilem paradiſo cuſtodiam poſuit; nimirum Cherubin, & flammeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Geneſ. cap. 3. in fine. hoc eſt (vt bene exponit, probatque Pererius) Angelos, ſtrictos tenentes gladios, ex vtraq; parte acutos; qui non ſolum, viſibilibus hiſce armis arcerent inde homines; ſed inuiſibili, ac ſpiritali virtute ſua, etiam Dæmones; ne & ipſi de ligno vitæ ſumerent, quo fallere poſſent homines illius cupidiſſimos; ſiue promittentes, ſiue etiam re ipſa dantes de ipſo his, qui ſpreto Dei cultu, ipſos adorarent.

Quantũ temporis Adam, et Heua morati ſint in paradiſo terreſtri.

21 Verum hic ſi quis quærat; quanto tempore morati ſint Adam, & Heua in paradiſo terreſtri; dico id præciſe ſciri non poſſe: nam licet ex ſacro textu videatur colligi poſſe; quod quo die peccauerunt; eodem met de paradiſo eiecti ſint; conſequenter namque poſt lapſus ipſorum deſcriptionem, narrat ſcriptura ſacra eos de nuditate ſua erubeſcere cæpiſſe; feciſſeque ſibi perizomata; & audita voce Domini, ſe ſe abſcondiſſe; ſed ab eo vocatos, ac ſucceſſiuè interrogatos, condemnatos, & eiectos eſſe. Quod ſub finem illius met diei contigiſſe inſinuant illa verba Geneſ. capit. 3. verſic. 8. Et cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem. & quæ ſequuntur. At vero ſcire quantum temporis, in ſtatu innocentiæ permanſiſſent; hoc opus hic labor eſt. Nam neque ex ſacro eloquio id elici poteſt, neque de hac re vlla exſtat antiqua traditio; neque idem ſentiunt Doctores: ex quo fit, vt etiam variæ ſint, de tempore, quo manſerunt in paradiſo terreſtri, opiniones. Quidam enim putant ipſos eodem met die quo creati ſunt, & peccaſſe; & e paradiſo pulſos fuiſſe. ita vt, quemadmodum ſecundus Adam Dominus noſter Ieſus Chriſtus feriæ ſextæ hora, vt putant, prima, ſputis fædatus, illuſus, percuſſus, & reprobatus eſt à Iudæis; & hora tertia deſinente condemnatus, ductus eſt in montem Caluariæ crucifigi; & non multo poſt inter tertiam ac ſextam horã felle potatus cruci affixus fuit; & poſtremo hora nona, quæ erat, inquiunt, tertia poſt meridiem, cum expiraſſet, latronem ſecum in paradiſum introduxit: Ita primus Adam hora ſextæ feriæ prima, inquiunt, de luto formatus eſt; hora tertia translatus eſt in paradiſum terreſtrẽ; & inter tertiam ac ſextam horam de ligno vetito guſtauit; ac demum hora nona cum Heua coniuge, de paradiſo pulſus eſt. Sed quod dicta horarum orationis diſtributio, non rite facta fuerit, conſtabit ex his, quæ nos ſub anno mundi 4084. nu. 14. dicemus. Alijs contra videtur ſpatium vnius diei artificialis nimis breue, ad tot

peragenda, quæ in ſacro textu ſcripta reperiuntur. Nam vt omittamus, eo die formata prius eſſe de humo omnia animantia terreſtria, & poſtremo loco ipſum Adamum; qui deinde in paradiſum tranſpoſitus eſt, vt operaretur, & cuſtodiret illum; datáq; ſibi facultatem veſcendi de omnibus illius loci fructibus; præterquam de ligno ſcientiæ boni & mali; & item poteſtatem dominandi piſcibus maris, & volatilibus cæli, ac beſtijs vniuerſæ terræ; quæ omnia non in inſtanti, ſed ſucceſſiue per conuenientia temporum interualla acta eſſe nemo ambigit: certe (ſecluſo miraculo) non videtur veriſimile, cuncta animalia potuiſſe, in tam exiguo tempore, ad Adamum adduci; & ab eo ſingula proprijs, ac ipſorum naturæ congruentibus, nominibus appellari. debuit inſuper aliquo tempore, licet breui, manſiſſe Adam ſopore correptus; quando ex coſta eius, ædificatum eſt corpus Heuæ; cuius tentatio, etiam rationabiliter videtur ſupponere, quod prius per aliquod tempus, à ſerpente obſeruata fuerit edere de ceteris omnibus fructibus, numquam vero de vetito; vt colligi poteſt ex reſponſione ipſius Heuæ ad ſerpentem: De fructu lignorum, quæ ſunt in paradiſo, veſcimur, de fructu vero &c. Durum igitur nimis viſum eſt multis Auctoribus, prædicta omnia ad ſummum, intra ſpatium duodecim horarum, eſſe coarctanda. Quare Abulenſis ſup. Geneſ. cap. 13. arbitratus eſt, Adamum fuiſſe de paradiſo exterminatum, die immediate ſequenti ab eius creatione; hoc eſt die mundi ſeptima; ſed hoc planè repugnat ſcripturæ dicenti; Deum requieuiſſe die ſeptimo ab omni opere. Alij putarunt Adamum manſiſſe in paradiſo terreſtri octo diebus. Alij quadraginta, & propterea Chriſtum in deſerto totidem ieiunaſſe, in remedium culpæ illius, nimirum vetitæ comeſtionis. Alij plures annos, nempe quot Chriſtus in terris conuerſari voluit. Sed quidquid ſit; communior Doctorum opinio eſt; ipſos pauco tempore in tam delicioſo loco moratos eſſe. Non enim veriſimile eſt; tabeſcentem diaboli inuidiam, diutius potuiſſe, tantam illorum ſuſtinere felicitatem. Itaque ſi prima, quam retulimus, opinio vera non eſt; profecto videtur proxime ad veritatem acceſſiſſe illa, quæ putat Adamum, per vnam dierum octauam, in Paradiſo illo manſiſſe. nam quod aiūt Doctores: Eodem die Adamum eſſe creatum, & è paradiſo pulſum; poſſet etiam ſatis conuenienter accipi, non de eadem die numero; ſed de eadem hebdomadæ feria, nempe ſexta.

Adam, & Heua in Paradiſo terreſtri virgines permanſerunt.

Quoniam vero poſt eiectionem Adami, & Heuæ de paradiſo terreſtri, ſcriptura ſacra continuo ſubiungit congreſſum ipſorum dicens: Adam vero cognouit vxorem ſuam Heuam, quæ concepit &c. Geneſ. cap. 4. verſ. 1. nec vnquam antea, de hac re quidquam meminerat; hinc colligunt Sacrorum librorū expoſitores, & Sacræ Theologiæ profeſſores, Adamum, & Heuam quamdiu manſerunt in dicto paradiſo, virgines permanſiſſe, & conſequenter, non ſtatim executioni mandaſſe præceptum, ſi tamen præceptum illud dici poteſt, quod acceperant de procreāda ſobole illis verbis: Creſcite & multiplicamini &c. & hoc ſine defectu; quippe quod bene ſcirent, præceptum illud eſſe, vt aiunt, affirmatiuum, quod quidem ſemper; ſed non ad ſemper obligare ſolet. quamquam proculdubio illud etiam in paradiſo illo, obſeruaſſent, tempore ac loco conuenientibus; ſi longiori temporis ſpatio, ibidem permanſiſſent. ex accidenti igitur, & ob breuitatem moræ, hæc dilatio contigit; vel forte etiā diuina diſpenſatione id factum fuit, ad præfigurandam perpetuam illam ſanctorum virginitatem, quæ poſt glorioſam corporum reſurrectionem, in paradiſo cæleſti ſeruabitur; de qua meminit Matth. cap. 22. verſ. 30. In reſurrectione enim, neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei. quod etiam repetunt Sancti Marc. cap. 12. verſ. 25. & Luc. cap. 20. verſ. 35. 22

Adam, & Heua egreſſi de paradiſo copulātur

Cain, & Abel quādo nati.

Igitur Adam, & Heua, non niſi poſt egreſſum de paradiſo terreſti, coniugalem inter ſe copulam inire cæperunt. Vtrum autem breui, aut multo poſt tempore, etſi certo definiri non poteſt: probabile tamen videtur, id paulo poſt contigiſſe; & conſequenter Cainum & Abelem, natos eſſe; alterum in eodem primo mundi anno; alterum in ſecundo: Quod ſatis apertè indicare videtur ſacer textus; qui vt diximus, ſtatim poſt deſcriptam illorum de paradiſo eiectionem; ſequitur dicens: Adam verò cognouit vxorem ſuam Heuam; quæ concepit, & peperit Cain, dicens: Poſſedi hominem per Deum. Et illico ſubiungit. Ruſumque peperit fratrem eius Abel. Videlicet in ſecundo partu; quem in illo præſertim mundi exordio, in quo admodum 23

neceſ-

neceſſaria erat hominum multiplicatio; veriſimile eſt contigiſſe in proximè ſequenti anno; ita vt non plus vno circiter anno Cain fuerit natu maior ipſo Abel; vt etiam ex ſub anno mundi 2.num.1. dicendis colligi poterit. Porrò Cain fuiſſe primogenitum Adami & Heuæ; ſatis inſinuant illa verba, quæ in ortu eius, dixit mater ipſius Heua, quando appellauit eum Cain dicens: Poſſedi hominem per Deum. ideſt, gratia, & benignitate Dei. Quia enim tunc, & non prius cæperat habere filium (quod eſt poſſidere hominem:) idcirco vocauit eum Cain, quod latinè interpretatur poſſeſſio; vt exponit Ioſephus 1. Antiq. cap.4. Beatus quoque Auguſtiuus li.15. de Ciuit. cap.15. probat Cain fuiſſe primum, qui natus ſit ex coniunctione maris, & fæminæ. Neque enim, inquit, illo nato, dixiſſet Adam [vel potius Heua] quod dixiſſe legitur. Acquiſiui hominem per Deum, niſi illis duobus, ipſe fuiſſet homo naſcendo additus primus. Sic ille. Ex dictis ergo inferri poteſt, quod *Cain Adami, & Heuæ primogenitus.*

14 Eodem primo Mundi anno, menſe circiter decimo, de Adam, qui, vt aliàs etiam dictum eſt, proditor hominum prius quam genitor fuerat; natus eſt Cain primogenitus eius; quem exilij ſui initio genuit. Quare primus annus vitæ Cain, ferè totus concurrit cum anno orbis ſecundo; vt in noſtris tabulis notatum inuenies. Hoc ſi ita eſt, vt credimus; conſequitur, fictitiam ac mendacem eſſe, falſoq; attributam S. Methodio Martyri, viſionem illam, ſeu reuelationem, quam refert Petrus Comeſtor ca.25. hiſtoriæ Scholaſticæ lib. Geneſ. Quod ſcilicet Adam & Heua, cum de paradiſo terreſtri virgines exijſſent; poſt annos quindecim, genuerunt Cain primogenitum ſuum, & ſororem eius nomine Calmanan. Dein poſt annos totidem, hoc eſt anno ab eorum expulſione trigeſimo, procrearunt Abelem, & ſororem eius Delboram. Mox anno vitæ Adami centeſimotrigeſimo, Cain occidit Abelem; quem parentes eius planxerunt annis centum; & poſt planctum genuerunt Seth, qui (iuxta textum lxx. Interpretum, quem huius hiſtoriæ ſeu viſionis Auctor ſequitur) natus dicitur anno ducenteſimo trigeſimo patris. Porrò intra primos quindecim annos ante conceptum Cain, decurſos; putant prædictæ reuelationis ſectatores, Adamum, & Heuam, in virginitate ſua permanſiſſe; peccatum, quod perpetrauerant, iugiter plangentes. Et poſt natum Cain celibem rurſus vitam egiſſe per alios quindecim annos, ideſt vſque ad conceptum Abelem. Et item tertio, per illos centum luctus annos, in quibus planxerunt necem Abelis; nempe vſque ad genitum Seth. Quia, inquinnt, alioqui oporteret Heuam, per tot ac tam longa annorum interualla, fuiſſe ſterilem: quod non eſt credibile. Sed fictitiam, vt diximus, atque erroneam eſſe eiuſmodi reuelationem, inde colligitur; quod multa falſa, aliquibus veris mixta, cõtineat. Nam, quod primi parentes noſtri, virgines in paradiſo terreſtri permanſerint; Et quod Cain fuerit eorum primogenitus; iam ſupra conceſſum, & comprobatum eſt. Credere autem Adamum, & Heuam, à coniugio abſtinuiſſe annis quindecim in pænitentiam peccati inobedientiæ ab ipſis admiſſi; nimis abſurdum videtur: tum quia bene nouerant, ſe in ætate perfecta creatos, vt cito vacare poſſent liberorũ propagationi, de qua illico moniti fuerant illis verbis: Creſcite, & multiplicamini &c. tum quia tot annis eam differre, potius fuiſſet nouus inobedientiæ actus, quàm pænitentiæ: præſertim cum iam certo ſcirent ſe eſſe morituros; ac de hora mortis, non minus ac nos, eſſent ignari. Huc accedit, non eſſe veriſimile, eos tam diu potuiſſe ſtimulis concupiſcentiæ carnalis reſiſtere; quos multo acriores ac vehementiores poſt peccatum expertos eſſe, dubium non eſt. Quin etiam ſupponi pro certo poſſet, eoſdem præ omnibus poſteris ſuis, naturali valdeq; rationali prolis deſiderio flagraſſe; quemadmodum non obſcurè indicant præcitata Heuæ verba: Poſſedi hominem per Deum. ideſt, tandem, Dei beneficio, optatam conſecuta ſum prolem. Itaque ex his omnibus, incredibile fit, Adamum, & Heuam à carnali copula, per annos quindecim abſtinuiſſe, ante generationem Caini; & totidem ante conceptionẽ Abelis. Illud verò adhuc multo abſurdius, dicere, aut opinari Adamum, alioquin virum prudentiſſimum; plangere voluiſſe mortem filij ſui Abelis centum annis: peccatum verò ſuum tantummodo quindecim; & in eiuſmodi luctu, ab actu coniugali tunc temporis admodum neceſſario, per tot annorum decades abſtinere; quin potius procuraſſe quantocius obitum Abelis, aliornm generatione filiorum, reſtaurare; & quemadmodum ab anno mundi primo fecerant, per ſingulos ferè annos prolem

Caini ortus.

Viſio Methodij refutatur.

ſuam

ſuam augere. Denique memoratæ viſionis impoſtura, inde etiam deprehendi poterit, quod ſupponit Adamum fuiſſe ducentorum triginta annorum, quando genuit Seth. iuxta textum lxx. Interpretum, quem in hoc, & in pluribus item alijs annorum numeris, deprauatum eſſe, ex infra ſub anno mundi 131. præſertim nu. 7. dicendis apertiſſimè conſtabit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS II.

Abel quã do natus.

ANNO mundi ſecundo (vt ex proximè dictis, & proximè item ac num. 4. dicendis, admodum probabiliter inferri poteſt) credimus natum eſſe Adamo, circa poſtremos huius anni menſes, alterum filium, quem vocauit Abel. Geneſ. cap. 4. verſic. 2. Si enim poſt diluuium, in primo illo renouati orbis triennio, quando quattuor tantum in vniuerſo Mũdo remanſerant coniugatorum hominum paria, Sem, ſingulo anno, genuit filios; quemadmodum ſub anno mundi 1657. num. 19. ex ipſo met ſacro textu colligi poſſe oſtendemus: certè non minus, immo verò magis credibile eſt, in ipſo primo orbis initio, quando ſoli Adam, & vxor eius Heua reperiebantur in Mundo, eos tum ratione fæcunditatis, ſimul & prolis multiplicandæ neceſſitatis, quam à Domino acceperant, illis verbis: Creſcite & multiplicamini, & replete terram; tum naturali prolis quo ardebant deſiderio: & denique, vt ſe tandem aliquando ex illo ſolitudinis tædio eximerent, quotannis filios procreaſſe. Sed dicet aliquis. ergo neceſſe eſt Cainum lacte matris grauidæ fuiſſe alitum. Nulla enim alia tum aderat nutrix, quæ ipſum lactare poſſet. Scimus autem lac prægnantium, infantibus noxium eſſe, vt quotidiano liquet experimento. Cuius rei, cauſam quoque afferunt Phyſici, nimirum quod eo tempore embrio, qui puriorem matris ſanguinem pro ſui nutritione trahit, deteriorem pro lactis materia relinquit; quo fit vt lac, quod ex ea in mammis conficitur, minus ſanum præbeat infanti nutrimentum. Ad hæc dicimus, quod licet tale lac ſæpe infantes lædere nõ imus inficias: videmus tamen etiam ſatis frequenter pauperculas mulieres, dum editos lactant paruulos, denuo concipere; & quia alias conducere nutrices, pretio deficiente, non valent, proſequi eoſdem infantes proprio quo cæperant lacte nutrire. Quorum etſi nonnulli, pro firmiori, infirmiorive, proprij, aut materni corporis habitudine, magis minusve patiantur & interdum quod ea potiſſimum de cauſa, quidam periclitentur, aut pereant: plurimos tamen inde parum, aut nihil detrimenti ſentire, & pati, certum eſt: præſertim cum iam apti ſunt ſorbitiunculas quaſdam ex ouili vaccinove lacte ſtatim emũcto; ſiue iuſcula, uel pulticulas, aut eiuſmodi alia liquidiora fercula, aptè ad hoc, nutricum arte parata, interdum ſumere. Itaque ſi noſtra hac tempeſtate, in qua, omnium conſenſu, corporeæ hominũ conſtitutiones, multo ſunt, quã olim, imbecilliores; fætarũ mulierum lac, nõ ſẽper letale infantulis pernicioſũve eſt; maxime ijs, qui de pauperculis, agreſtioribusq; mulierculis naſcuntur, ac propterea minus delicatè ac molliter viuere, ab ipſo penè ortu, neceſſario aſſueſcere incipiunt; diuina, vt arbitror, diſpenſatione, tum matrum, tum filiorum egeſtati ſic conſulente: Quid miramur, ſi de Adamo, & Heua, priſcis illis Mundi annis nati (quod tam ipſi, quàm eorum parentes, robuſtioris admodum eſſent habitudinis) etiam lacte prægnantis aliquandiu ſalubriter nutriri potuerint? accedente præſertim ſingulari quadam matris induſtria, in prædictis ſorbitiunculis, alijsve huiuſmodi appoſitè parandis ac prouidendis; quam eidem, à Deo tunc ſpecialiter inditam, dubitare non debemus ad faciliorem nempe hominum multiplicationem; quæ eo potiſſimum tempore, valde neceſſaria videbatur. Sed & potuit ipſe Adam, qui omnium herbarum fructuumq; vires optimè callebat, aliquid tum Heuæ comedendum attuliſſe, quod naturalem haberet facultatem optimi ſanguinis adeo augendi, vt & pro alendo fætu, & pro lacte pariter optimo conficiendo, abunde ſufficeret. Quamobrem nullatenus dubitandum videtur, quin Heua ſingulo 1

Cain lacte prægnãtis innoxie alitus.

anno

anno quiuerit liberos concipere, parereque, ac ſine vllo ipſorum incomodo educare; & conſequenter hoc anno ad finem, vt dictum eſt, iam vergente, gignere Abelem: oportet ergo annum vitæ Abelis primum concurriſſe pro maiori parte, cum anno mundi tertio, vt etiam patet in tabulis.

2 Porrò duos hoſce primos Adæ filios, Cain ſcilicet, & Abel, vt primum rationis vſum ſunt adepti, valde inter ſe differentis fuiſſe ingenij, manifeſtum eſt. Siquidem de Abel, quod ſemper fuerit vir bonus ac timens Deum, facile credi poteſt; quoniã ipſemet Dominus Matthæi cap. 23. verſ. 35. appellat eum iuſtum: A ſanguine, inquit, Abel iuſti. Et Geneſ. cap. 4. verſ. 2. & 4. legimus quod Abel cum eſſet paſtor ouium, obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum; & reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Nuſquam verò in ſacris ſcripturis apparet, quod fuerit malus. ſicuti è conuerſo nullibi reperimus Cain quandoque fuiſſe bonum. Quod autem fuerit valde peruerſus, liquido colligere poſſumus ex Epiſtola Canonica Sancti Iudæ Apoſtoli verſ. 11. vbi ait: Væ illis, qui in via Cain abierunt. Et item ex Geneſ. cap. 4. verſ. 5. vbi dicitur: Ad Cain verò, & ad munera illius non reſpexit. Supple Dominus. Ex quo apparet, quod non recta intentione, neque optimos terræ fructus, ſed deteriores offerebat Domino: alioqui Deus, qui non eſt acceptator perſonarum, ita accepta habuiſſet munera eius, non ſecus ac fratris. Et infra ſub annis mundi 130. nu. 7. & 133. numero primo, ex Ioſepho etiam demonſtrabimus, eundem Cain virum fuiſſe peſſimum; & eius quoque progeniem ſceleratiſſimam euaſiſſe.

Abel ſemper bonus

Cain ſemper malus

3 Ab his duobus fratribus, vita moribuſque tantopere diſſidentibus, conſtat exortas eſſe in hoc mundo duas illas myſticas Ciuitates; Dei videlicet, & Diaboli; de quibus luculenter admodum agit B. Auguſtinus in libris, quos à digniori inſcripſit: De Ciuitate Dei. quarum altera, ex his hominibus, qui ſecundum hominem; altera ex illis qui ſecundum Deum viuere ſatagunt, cõſtituitur, hoc eſt, altera ex reprobis, qui præſciti ſunt, & ad æterna ſupplicia, cum diabolo deſtinati: altera ex electis, qui prædeſtinati ſunt, in æternum regnare cum Deo. Et primi quidem appoſitè à Caino originem duxiſſe dicuntur, qui prior natus eſt: quoniam, vt ait Apoſtolus 1. ad Cor. cap. 15. verſ. 46. non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpiritale: ita inquit Sanctus Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 1. prior natus eſt ciuis huius ſæculi; poſterior autem iſto, peregrinus in ſæculo: & pertinens ad Ciuitatem Dei. Sic Auguſtinus. Propterea Cain dicitur fuiſſe Agricola, cuius officium ſedes permanentes videtur exigere, & magis terrena ſapere: Abel autem paſtor ouium, quod etiam à peregrinantibus exerceri valet: nec ita mentem occupat, quin diuinarum quoque rerum contemplationi vacare poſſit. Inſuper Cain dicitur in terris ædificaſſe ciuitatem: Abel autem nequaquam; quia nimirum, vt loco proxime adducto, ſubdit S. Auguſtinus. Superna eſt Sanctorum ciuitas, quamuis hic pariat ciues ſuos, in quibus tamen peregrinatur, donec regni eius tempus adueniat. Sed & ipſa quoque memoratorum fratrum nominis ethymologia, declarat eos fuiſſe veluti duo capita dictarum Ciuitatum, in ipſiſquè adumbratas quoquomodo fuiſſe naturas, propenſioneſque ipſarum: etenim Cain, vt dictum eſt, interpretatur poſſeſſio. quæ uox aliquatenus repreſentat procliuem quandam, & inordinatam ad res terrenas inclinationem; quæ aperte conſpicitur in huius mundi hominibus; qui in acquiſitione, & poſſeſſione rerum caducarum, felicitatem ſuam poſuiſſe; & in hoc omnia penè ſtudia, operaque ſua, collocare videntur: contra verò, Abel interpretatur luctus, ſeu vanitas, aut nihil, vt videre eſt apud Ioſephum 1. antiq. c. 4. & hoc protendebat, quod pij homines ſolent in hac vita, tum propria, tum etiam aliena peccata plangere; & pro nihilo ducere bona huius ſæculi, tamquam vanitati ſubiecta. Præterea proditum eſt Cainum procreaſſe filios; & eius ſucceſſio deſcribitur Geneſ. cap. 4. verſ. 17. & ſequentibus: De Abele autem, nihil tale legimus, ad denotandum, quod amatorum huius mundi Ciuitas, carnalibus propagari, augeri, & conſeruari, generationibus ſolet: Ciuitas verò Dei, ſpirituale habet ex ipſo Deo generationẽ, progreſſum, æternamq; durationem. Siquidem ex his dumtaxat hominibus conſtat, qui non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

A Cain & Abel duæ ciuitates: Dei, & Diaboli.

Quomodo

Quomodo autem quis ex Deo naſci poſſit; dicebat Dominus Nicodemo apud Ioan. c.3.verſ.3. his verbis: Niſi quis renatus fuerit denuo,non poteſt videre regnum Dei. & verſic.5. clarius ſe explicans, repetit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.quod natum eſt ex carne,caro eſt:quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: nō mireris quia dixi tibi,oportet vos naſci denuo;] vbi proculdubio intelligit de baptiſmo,per quod ex Deo naſci,ſeu renaſci poteſt homo. Denique ſicuti certum eſt,vt infra ſuo loco dicemus,vtrumque, Cainum videlicet, & Abelem, obtuliſſe Domino ſacrificia; non tamen pari intentione,ac pietate; ac propterea non vtraque fuiſſe accepta Deo: ita conſtat vniuerſaliter omnes, tam bonos, quam malos, aliqualem Dei cultum profiteri, (eſt enim hoc à natura hominū cordibus inſitum:) veruntamen, quia mali, aut non recta fide, aut non puro corde, & ea qua decet pietate, ac reuerentia, id faciunt; ideo verum eſt quod dicitur, Prouerb.cap.15.verſ. 8. victimæ impiorum abominabiles Domino:vota iuſtorum placabilia. Sed quoniam hoc, de duabus ciuitatibus argumentum, vt diximus, fuſiſſime proſequitur Sanctus Auguſtinus in libris paulo ante citatis; ſufficiat hæc pauca de ipſo hic breuiter attigiſſe.

Adam, et Heuā ſingulis penè annis filios genuiſſe.

Poſt Caini, & Abelis natiuitatem; tametſi ſcriptura ſacra, nullum alium ex Adamo, & Heua genitum memoret, vſque ad ortum Seth: nihilominus credendum eſt (vt ſub anno mundi primo num. 24. & ſub hoc etiam ſecundo mundi anno, num. 1. diximus) eos ſingulo quoque anno genuiſſe. renuit enim animus credere, quod bis per annos quindecim, & ſemel toto annorum centenario, aut penitus ab vſu coniugali abſtinuerint, aut prorſus fuerint infæcundi,cum certum ſit eos nequaquam naturalem,quam à Domino illis verbis: Creſcite & multiplicamini &c. acceperant fæcunditatem; ſicuti nec alia bona naturalia, per peccatum amiſiſſe. Cum igitur, vt ſupra dictum fuit, ideo ipſi in ætate perfecta, & ad generandum valida, ſe creatos ſcirent, vt citius hominum propagationi vacare poſſent, terramque, in illo præſertim mundi exordio vacuam, habitatoribus (vt ipſemet præceperat Dominus) replere: nullatenus dubitandum videtur, quin quamplurimos item alios, inter Abelē & Seth, genuerint filios, & filias; & forte vnum vel vnam ſingulis annis, vel etiam interdum geminos; qui poſtea creſcentes, partim adiuuerint parentes, fratremque primogenitum, in agriculturæ operibus; partim Abelem in officio paſtorali. Quis enim credat in tam longo annorum curriculo, à duobus tantum viris, terram fuiſſe cultam; & ab vno dumtaxat, curam paſcendi greges, fuiſſe exercitam? Huc accedit, quod ſi Cain, quando interfecit Abelem,remanſiſſet in mundo ſolus cum parentibus ſuis; ad quid dixiſſet Domino; omnis igitur qui inuenerit me, occidet me? Et ne hoc quiſpiam putaret, de beſtijs fuiſſe dictum; ipſa Domini reſponſio declarauit dicens: Nequaquam ita fiet; Sed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Quod & in eodem ſenſu, nempe tamquam de hominibus pronunciatum, accepit, accipique voluit Lamech, quando Geneſ.cap.4.verſ.23. dicebat: Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentulum in liuorem meum. ſeptuplum vltio dabitur de Cain; de Lamech verò ſeptuagies ſepties, vt nos infra ſub anno mundi 875. num.2. explicabimus. Igitur, ſi verebatur Cain occidi ab hominibus,qui eum inueniſſent in regione, ad quam profugus eijciebatur: ſignum eſt, quod tunc iam multiplicati erant homines in terra: nimirum iam nati ex Adamo, & Heua, & ex ipſo met Caino; qui interim multos,vt dictum eſt,iam genuerant liberos; & ex his etiā nepotes non paucos. Nemo tamen mirari debet ſi nullus ex dictis Adæ liberis inter Abelem, & Seth genitis, recenſitus inueniatur: quoniam neque etiam in ſacro eloquio recenſetur vllus eorum,quos poſt natum Seth,idem Adam genuiſſe dicitur Geneſ. cap.5.verſ.4. Solus itaque nominatur Seth,quemadmodum deinceps in ſingulis ſubſequentibus generationibus, ſoli nominantur hi, per quos recta linea deuenitur ad Noe, cuius genealogiam Moyſes deſcribere intendebat: quoniam ipſe cum tribus dumtaxat filijs, & propria, filiorumque vxoribus, ex omni genere humano ſpeciali Dei beneficio præſeruatus ab vniuerſali diluuio fuit. 4

Cain, & Abel Deo ſacrificāt.

Quod vero attinet ad primos duos Adæ filios Cainum, & Abelem, nihil aliud de ipſis intra prænotatum de quo nunc ſermo eſt,tempus, proditum habemus: niſi quod cum ambo adoleuiſſent; alter nempe Cain, ad imitationem patris agriculturæ ope- 5

ram dabat; alter verò paſcendarum potius ouium munus ſibi aſſumpſit: & nihilominus vterque, ſiue quia ſic à patre edocti inſtitutique fuiſſent, ſiue etiam naturali lumine illuſtrati; de rebus ad ſe, vel ad officia ſua pertinentibus, certis temporibus munera Domino offerebant: ille de frugibus terræ: hic de ouium gregibus. & iſte quidem, qui mira erga Deum pietate ferebatur, de primogenitis, & pinguioribus, ſibique carioribus oblationes Domino ſeparabat: ille verò, vt creditur, & ſupra nu. 1. probauimus, de peioribus ac deterioribus terræ prouentibus, vtpote qui non toto corde Deum coleret; ſed ex indeuota quadam conſuetudine: quo deinceps factum eſt, vt cum aliquando aduerteret fratris munera Deo accepta fuiſſe; ſua vero nequaquam; inuidia eo vſque exarſerit; vt ſe tandem à cæde fraterna temperare nullatenus quiuerit, quemadmodum infra ſuo loco dicetur.

6 Puto aũt ꝙ Abel oues agnosvè, aut arietes, corã Domino totos incendere ſoleret; quia cum tunc eſus carniũ adhuc conceſſus non fuiſſet; non eſt credibile virũ iuſtum, ĕt occaſione ſacrificij, eas edere auſum eſſe: neq; itẽ credendum eſt, ꝙ huiuſcemodi animalia, Deo, ſemel oblata, poſtmodum aut alicubi inhumata proijceret, aut ſubtus terram putreſcenda conderet; quemadmodum (detractis tamen prius pellibus) eum facere conſueuiſſe putamus, quandocumque alias pecora eius mori, aut occidi contingeret; quandoquidem de grege ſuo, lacte duntaxat ad cibum, lana verò, & corio, ad indumenta, tabernaculaque conficienda, contentus fuiſſe creditur. Cain autem bene poterat oblata per eum Domino, poſtea comedere; quia non animalia; ſed tantummodo terræ fructus, offerre conſueuerat. Ceterum hic mos offerendi animalia, fruges que Domino; ſiue ſacrificia ex animalibus; & libamina ex frugibus; à primis illis duobus fratribus poſtmodum tranſiuit ad poſteros; & vſu receptus in vniuerſis penè mundi nationibus, perſeuerauit per aliquot annorum millenaria; nimirum vſque ad aduentum Chriſti; qui demum inſtante paſſione, & morte ſua, huiuſcemodi ſacrificiorum multiplicitatem (per quam diuerſimode, ac veluti per partes, ipſe met Chriſtus, & ſanctum ſacrificium, immaculata hoſtia, ſiue holocauſtum, ꝙ de ſe ipſo in cruce, æterno exhibuit patri, præfigurabatur) antiquauit; & pro tot differentijs hoſtiarum, nouum, vnicumque corporis, ac ſanguinis ſui, ſub ſpeciebus panis, & vini, ſacrificium Deo quotidie in Sancta Eccleſia offerendum inſtituit. *Mos ſacrificandi Deo animalia vnde ortus.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS *130.*

1 ANNO vitæ ſuæ circiter centeſimo vigeſimo octauo, vt videre eſt in tabulis; Abel à fratre ſuo Caino valide percuſſus, interijt. Quod ſic colligimus. Nam, vt ſentiunt Caietanus, & Pererius in Geneſ. oportet Abelem paulo antequam naſceretur Seth, fuiſſe occiſum: alioqui, ſi hoc ante aliquot ſaltem annos ab ortu Seth, eueniſſet; profecto primus, qui Adæ filius, poſt interitum Abelis, natus eſſet (iam enim ſuppoſuimus Heuam ſingulis annis parere conſueuiſſe,) magis debuiſſet dici datus pro Abele occiſo, quam ipſe Seth. Itaque ſi paulo antequam naſceretur Seth, interemptus eſt Abel; & ſi annus vitæ Abelis primus (vt ſub anno mundi 2. num. 1. iam probatum fuit) magis concurrit cum anno mundi tertio, vtiq; ſequitur ipſum fuiſſe annorum centum viginti octo, quando à fratre necatus eſt, vt apparet in tabulis. *Abel à Cain quã do interfectus fuerit.*

2 Vtrum verò toto vitæ ſuæ tempore, Abel in cælibatu permanſerit an non, ex ſacris libris certo ſcire non poſſumus. Epiphanius tamen contra Sethianos Hæreſ. 39. aſſerit Abelem occiſum eſſe priuſquam duxiſſet vxorem: verum vnde nam hoc deſumpſerit, incompertum habemus: niſi forte id elicere quoquomodo potuerit, ex illis Heuæ verbis, quæ in ortu Seth protulit dicens: Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain. ac ſi dicere voluiſſet; ſe Dei gratia tunc peperiſſe filium, ex cuius ſemine prodituri erant multi boni, ac Deum timentes viri, quemadmodum ſperabat ex Abele, ſi non fuiſſet occiſus, antequam vxorem duceret. *Abel an ſemper vitam cælibẽ egerit.*

Sed

Sed an iſte ſit verus ac legitimus horum Heuæ verborum ſenſus,aliorum ſit iudicium. Certe ſi Abel à Caino occiſus, figura fuit Chriſti à Iudæis interempti (vt late , eleganterque oſtendit Rupertus lib. in Geneſ.3. cap.6.) non videtur inconueniens opinari, ipſum quoque Abelem virginem obijſſe, ſicut & Chriſtus ; præſertim cum hoc nullatenus ſacro eloquio aduerſari comperiatur : ſic enim figura magis reſponderet figurato . Quamquam probabile etiam valde ſit,ipſum Abelem, non tamdiu ſine vxore, & liberis extitiſſe,ſed,ſicut dicemus de Henoch,& Noe,quos pariter conſtat fuiſſe viros iuſtos, & ſanctos genuiſſe filios, & filias . Non enim hoc repugnat ſanctitati: nam licet poſt legem Euangelicam multo melius , & perfectius ſit cælibem , quam coniugalem vitam agere; propter cauſas,quas tangit Apoſtolus 1 . ad Cor.cap.7. ferè per totum : attamen ante ipſam , virginitas nullius precij erat,& ſterilitas probro eſſe ſolebat . Et præſertim in primis mundi ætatibus, videtur Domino magis placuiſſe, vt homines liberorum propagationi incumberent ; ac propterea non modo ante, ſed etiam poſt diluuium, dixiſſe eis : Creſcite, & multiplicamini &c. Sed de Abele,vtcumque res fuerit.

Abel cur à Cain occiſus.

Præſtat hic potius videre, qua nam de cauſa , & qua occaſione ab impio fratre oc- 3
ciſus fuerit. Sanè cauſam tanti facinoris, tetigit Ioan. epiſtola 1.cap.3.verſ. 12. dicens . Non ſicut Cain , qui ex maligno erat , & occidit fratrem ſuum . & propter quid occidit eum ? quoniam opera eius maligna erant; fratris autem eius iuſta. Quibus verbis, non obſcure inſinuat, grande hoc ſcelus,non ex leui radice , ideſt non ex ſimplici quadam , ſubitaque iracundia prodijſſe ; nec repentino caſu, ſed ex mera, ac præmeditata malitia , diabolicaque fraternæ bonitatis inuidentia ; vt ex conſequentibus manifeſtum fiet . Occaſio autem,quemadmodum ex Geneſ. cap.4.verſ.3. colligi poteſt , talis fuit . Cum quadam die ambo ſacrificia facerent ; ecce ignis è cælo repente demiſſus, totam (vt creditur) Abelis hoſtiam mirabiliter abſumpſit : oblationes verò Caini nullatenus attigit. dixi (vt creditur) quia licet expreſſum non habeamus in littera ; id tamen aſſerere non dubitant ſacri textus expoſitores, & certè ſatis rationabiliter ; quoniam conſtat , poſt multa quoque tempora , ſæpius Deum tali ſigno, & eodem penè modo, declarare conſueuiſſe ; grata ſibi admodum eſſe quorumdam ſacrificia,vt patet de ſacrificio Aaronis . Leuit.cap. 9. in fine . Gedeonis , Iudic. cap.6.verſic. 21. Dauidis 1. Paralip. cap. 21. verſ. 26. Salomonis 2. Paralip. cap.7. verſ.3. Eliæ 3. Reg. ca.18. verſ.38. Neemiæ 2. Machab.cap.1. verſ. 22. Igitur intelligens Cainus, Dominum fratris oblationem acceptam habuiſſe, ſuā verò non item ; maligno quodam zelo accenſus , cogitat fratrem de medio tollere . quod videns,qui nouit omnia,Deus , pro ſua ſingulari miſeratione (quoniam non vult mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur, & viuat) blande admodum,& paterno affectu Cainum corripit; & ne peccet in fratrem, ſuadere non deſinit, his verbis: Quare iratus es ? & cur concidit facies tua ? nonne ſi bene egeris recipies ? ſin autem male , ſtatim in foribus peccatum aderit ? Sed ſub te erit appetitus eius , & tu dominaberis illius.Geneſ.cap.4.verſ.6. quaſi diceret : Quid tantopere furis Caine ? cur crudelia meditaris, proijciens me nunc, & ſtatuēs oculos tuos declinare in terram ? Putas ne bene iraſceris ? Seda , ſeda animum tuum ; vt recte iudicare poſſis, & expendere cauſam tantæ commotionis, quæ non eſt culpa fratris ; quid enim mali fecit ? ſed maligna certe ſuggeſtio diaboli; qui te quoque nunc, vt prius parentes tuos, ad peccatum pertrhaere conatur . noli ergo fili , noli locum dare diabolo ; ſed magis fortiter dimica, & reſiſte ei ; & fugiet à te confuſus; tibi verò bene erit, recipieſque coronam victoriæ. Sin autem tentationi ceſſeris; & malum agere volueris ; ſcito quia mala pariter recipies . Ergo dum vales , dum res adhuc integra eſt , & tempus , occaſioque permittunt ; derelinque furorem ; cogita execrandam culpæ, & talis culpæ turpitudinem ; cogita horrendam Dei vindictam ; & pænas tanto dignas flagitio, quas euitare nullo modo vnquam poteris ; memento , quod te liberum creaui ; & iccirco ſi tu volueris non conſentire peccato, certiſſime ſub te erit , ac ſub tuo imperio frænabitur hic inordinatus appetitus tuus , & libido iſta peccandi non poterit præualere tibi , ſed tu potius dominaberis ei ; & omnino ſubiectum rationi ſenſum ac diuinæ legi obtemperantem tenebis . Sic ſolet nunc quoque ſemper pius, & miſericors Deus,peccare volentes, bonis inſpirationibus præuenire ; vt vel eos à

pec-

peccatis retrahat; vel ipſi poſtea inexcuſabiles fiant, ſi ſe à perpetrandis malis reuocari non ſinant. quemadmodum ipſi Caino euenit; qui his, atque huiuſcemodi ſaluberrimis conſilijs, atque admonitionibus, magis ac magis obdurans cor ſuum, audire corripientem negligit; quin potius, quod peruerſe cogitauerat, opere implere deliberat; nimirum ad hoc quoque ſpecialiter incitatus à Diabolo, qui (vt quidam putant) verebatur, ne ipſe Abel, quia iuſtus, & ſanctus erat, eſſet ſemen illud mulieris, de quo prædixerat Dominus ſerpenti, ſiue Dæmoni: Ipſe conteret caput tuum. Itaque Cainus doloſè reducto in agrum fratre, vbi neminem ſui ſceleris conſcium reperiri poſſe putabat; Abelem nihil mali ſuſpicantem de repente aggreditur, & (an ferro, fuſteve, aut ſaxo, incertum eſt, nec ſcire quidquam refert) tamdiu cædere non ceſſat, donec ipſum effuſo ſanguine, efflaſſe quoque animam vidit, & condito ſubtus terram cadauere, abijt.

4 Videamus nunc, quomodò Dominus, qui tanta fecerat, vt Cainum à fraterna nece diuerteret; quomodo, inquam, erga fratricidam ſe gerat: non enim ſubito, velut ira percitus, grauiter eum increpat, & punit; ſed magis, vt oſtendat, quia neque etiã cum peccatoribus, ſine miſericordia agere ſolet; ipſum in iudicio accitum, prouocare prius tentat ad pænitentiam: & vt præbeat ei anſam confitendi criminis, veniamque petendi, & impetrandi; magis ipſe deſiderans illi ignoſcere, quam ille ſibi optaret ignoſci: placide interrogat: Vbi eſt Abel frater tuus? Quo proteruè admodum, ac mendaciter reſpondente: neſcio: num cuſtos fratris mei ſum ego? patienter Dominus rurſum, & clarius percunctatur: Quid feciſti? Sed illo ad hoc reſponſum non dante; & adhuc in ſua proteruia, ac contumacia perſiſtente; ſubiũgit Dominus: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Eſt autem iſte clamor, vel internus conſcientiæ vermis ſiue ſtimulus, & ſolicitudo quæ peccatoris mentem cruciatu angit, vexatque perpetuo; vel ipſa diuinæ iuſtitiæ expoſtulatio aduerſus delinquentes, cuius vox iugiter in auribus Dei clamat; nec aliquando, vt cõticeſcat, ſupprimi vllo modo poteſt, donec illi, vt par eſt, caſtigẽtur. Quandoquidẽ certiſſimũ eſt, quod Deus vel maturè, vel ſerò, nullum ſcelus, omnino inultum relinquit. Vox ergo, inquit, ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra, nimirum vindictam aduerſum te expoſtulans: quaſi diceret: Ne putes Caine crimen tuum eſſe occultum, nec poſſe probari; & iccirco licere tibi reſponſum iudici negare: non eſt ita. en ſanguis quem immaniter fudiſti, teſtis eſt contra te irrefragabilis. en terra, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua, te accuſat: en euidentia facti, quæ te conuincit, ita vt iam non ſit opus confeſſione tua, ad ferendam contra te iuſtæ condemnationis ſententiam. Quid plura? non ne conſcientia mille teſtes? non ne ipſa te condemnat? Nunc igitur maledictus eris ſuper terram. cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos. vagus & profugus eris ſuper terram. Geneſ. capitulo quarto, verſiculo vndecimo. Quibus verbis tripliciter mulctaſſe videtur Dominus Cainum. primo maledictione; maledictione, inquam, peſſima; non qualis Adamo prius data, quæ labores tantummodo in colenda terra reſpicere videbatur. maledicta terra in opere tuo. Sed qualis aduerſus ſerpentem, dæmonemve fulminata fuerat; propter culpæ ſimilitudinem, quæ tam in Caino, quam in ipſo met Diabolo, ex maligna radice, nimirum boni alieni inuidentia, proceſſit. propterea iiſdem penè verbis dictum eſt: Maledictus eris &c. quod propriam tangit perſonam; & hæc maledictio intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius: ita, vt penè deſperans dixerit: Maior eſt iniquitas mea, quam, vt veniam merear.

Cain quo modo punitus à Deo fuerit.

5 Altera animaduerſio ſic habet: terra cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos. & videtur eſſe ſimilis ei, quæ data fuit Adamo, & poſteris eius, in pænam peccati originalis: Verumtamen quia hæc ſpecialiter etiam Caino in vltionem fratricidij irrogata eſt: ratio dictat eam aliquid peius continere: puta quod terra illa, ad quam eijci debebat Cainus, magis infecunda eſſet, & ad colendum difficilior, quam ea, ad quam pulſus fuerat Adam; & magis obnoxia pruinæ, grandini, erucæ, locuſtæ, brucis, rubigini, & ſi quæ ſunt alia huiuſmodi terræ fructibus aduerſantia. Tertia punitio eſt: Vagus, & profugus eris ſuper terram. quæ quodam-

K modo

modo videtur magis propria, & vſitata; ſed mitior homicidarum pæna; ſolent enim
ad minus in exſilium mitti; vel ipſimet, poſt patratum ſcelus, huc atque illuc
vagari coguntur; & pauide ſemper de loco in locum fuga tranſire, ne in manus
judicum deueniant; aut ne forte ipſos quoque ab alijs inquiri, & occidi contingat.
Nam ferè ſemper re ipſa probari videmus id quod Geneſ. capitulo 9. verſic. 6. le-
gimus: Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Et hoc
quoque videtur Deus addidiſſe prioribus in Cainum animaduerſionibus, ſi diligen-
ter illa ipſius Caini verba attendamus: Omnis igitur, qui inuenerit me, interficiet
me. nam licet eidem Dominus reſponderit: nequaquam ita fiet; ſed omnis qui oc-
ciderit Cain, ſeptuplum punietur: non tamen videtur Dominus abſolute pronun-
ciaſſe, quod nequaquam interficiendus eſſet; ſed cum aliqua ex his condicionibus;
nempe quod nequaquam, vel ſtatim, vel à quocumque, vel etiam impune, vt forte,
ipſe putabat, interficiendus foret. Etenim ſi vera eſt illa Hebræorum antiqua tradi-
tio, de qua inferius ſuo loco agemus; conſtat ipſum Cain occiſum fuiſſe à Lamech,
qui ex linea Caini fuit, & ſeptimus ab Adamo, vt patet Geneſ. cap. 4. verſ. 17. & 18.
creditur autem occiſio Caini ibidem verſic. 23. narrari vbi idem Lamech ſubdidit
illa verba: Septuplum vltio dabitur de Cain: quæ videntur eumdem habere ſenſũ,
ac illa quæ ſuperius dixerat Deus: Omnis qui occiderit Cain ſeptuplum punietur;
hoc eſt grauiter admodum. Ecce quod non dixit Dominus: Non occidetur Cain;
Sed potius è conuerſo, Caini interfector grauiter admodum punietur. ergo inſinua-
uit Dominus Cainum eſſe occidendum: quæ fuit quarta pæna fratricidij, tribus prio
ribus addita. nec obſtat quod ſequitur in ſacro textu. Poſuitque Dominus in Cain
ſignum, vt non interficeret eum omnis, qui inueniſſet eum. Siquidem illud ſignum,
ſiue fuerit continuus quidam corporis eius, aut capitis tremor, aut aliud ſimile; id
tantummodò operabatur, ne à quolibet, vel cito interficeretur: volebat enim Domi-
nus ipſum diutius; nimirum vſque ad ſeptimam generationem, miſerrimam vitam
ducere, ad poſterorum exemplum.

Cain, & alij peccatores prius audaces, mox fiunt timidi.

Igitur audiens Cain ſe ad tot, tantaque ſupplicia adiudicatum à Deo, & condem 6
natum; valde admodum pertimeſcere ſibi cœpit; & de ſua ſalute deſperare, dicens:
Maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear &c. & de propria item vita, ſubiun-
gens: Igitur omnis, qui inuenerit me, occidet me. Sic ſolent reprobi homines, an-
te peccatum, vel etiam ante conſiderationem reatus peccati; procaces, proterui au-
daces, & intrepidi ſunt: poſt peccatum autem, & apprehenſionem iuſti iudicij Dei;
fiunt pauidi, & puſillanimes; ita vt interdum etiam trepident timore, vbi timendum
non ſit (timor enim, Tullio in Partitionibus oratorijs atteſtante, ex conſcientia pec-
catorum exoritur) & quod peius eſt, minus doleant de culpa, quam de pæna, quæ

Minus dolent de culpa, quã de pæna.

eos manet; magiſque vereãtur pænas temporales, quam æternas; ſicuti Cain, qui
(vt ait S. Bernardus in declamatione, de bonis deſerendis; ſuper illa verba Matthæi
cap. 19. Ecce nos reliquimus omnia) occidendum ſe ſe cauſabatur infelix; tamquã
pro magno beneficio habiturus, ſi prohiberetur occidi. & protinus ſubdit: Conſola
tionem miſeram obtinuit, quam quærebat; & oblitus eſt conſolationis maximæ, pro

Cur Cain non ſtatim occiſus.

qua multo ſtudioſius ſupplicare, & remedium quærere oportebat. Sic ille. Credi-
derim verò Dominum conceſſiſſe Caino, ne ſtatim morte corporali puniendus eſſet;
vt pro ſua miſeratione, ipſum longiori tempore ad pænitentiam expectaret; vel ſi
emendari nollet; diu miſerrimeque viuendo, non vnica dumtaxat, ſed multiplici
morte moreretur: ſiquidem, vt ait B. Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel cap. 10. Iſti
Cain longæuitas indulta, vindicta eſt; eo quod vixit in metu; & prolixum ſpatium,
multo cucurrit & infructuoſo labore; qua pæna, nihil grauius, quam vt quis ipſe ſibi
maiorum cauſa pænarum ſit. Et inſuper, vt longa eius infelicitas documento eſſet
poſteris, ne & ipſi talia patrare auderent. Addi quoque & illud poteſt; vt ſcilicet

Cain quomodo egreſſus à facie Domini, & vbi habitauerit.

oſtenderet Deus; quod etſi reprobos interdum, quo ad quædam temporalia, exau-
dire videatur; id tandem ad maiorem ipſorum pænam cedere ſolet.
Poſt hæc, Cain egreſſus eſt à facie Domini, ideſt ab illa præſentia corporali, in 7
qua ei Dominus ad ipſum condemnandum apparuerat; ſiue etiam ab illa terra, in qua
Dominus interdũ ſe manifeſtare; & hominũ ſacrificia ſuſcipere, & cũ eis quandoque

ſub

ſub quadam corporali ſpecie loqui ſolebat. Et quamdiu ferè poſtea vixit Cain, profugus errauit, habitauitque in terra ad orientalem plagam Eden, cuius loci, ſub eodem prorſus nomine meminerunt Iſaias cap.37.verſic.12.& Ezechiel,cap.27.verſic. 22. ibique filios procreauit, quorum genealogia, vſque ad ſeptimam generationem deſcribitur Geneſ. cap. 4. verſic. 17. & ſequentibus. Qualis verò deinceps fuerit Cainus; colligere poſſumus ex Ioſepho,qui lib.1.antiq.cap.3. aſſerit eumdem fuiſſe virum peſſimum; & poſt fratricidium, cum eiectus eſſet à Domino,de illa regione,& profugus, vagusque tandem in Naide,quæ eſt ad orientalem terram Eden, conſediſſet, ibique filios genuiſſet; non ſolum illa exſilij caſtigatione vitam emendaſſe; ſed, & in peius ſemper prolapſum; omnibus voluptatibus, vel cum aliorum iniuria indulgens, & facultates domeſticas, per vim, ac rapinas, accumulans; accitis vndecumque latrociniorum, ac nequitiæ ſocijs; magiſtrum illis ad facinoroſam vitam eſſe effectum; aliorumque plurium malorum auctorem exſtitiſſe. *Qualis fuerit.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS *131.*

1 ANNO poſtero inchoante,Adam expletis centum triginta vitæ ſuæ annis (vt ex regula hic nu. 2. aſſignanda deducendū putamus) nimirum ineunte anno ætatis ſuæ centeſimo trigeſimo primo,genuit Seth: Geneſ. cap. 5. verſic. 3. quare primus annus vitæ Seth concurrit cum eodem centeſimo trigeſimo primo ætatis Adæ, vt videre eſt in tabulis. Poſt natum vero Seth, vixit Adam octingentis annis, & genuit filios, & filias, ibidem. Eodem quoque anno probabile eſt, Cainum genuiſſe Henoch,à quo poſtea denominauit Ciuitatem,quam ædificauit, vt ſub anno mundi 133.nu.1.dicet. Vtrū vero iſteHenoch fuerit primogenitus,ſeu natu maximus filiorum Caini, vt putat Ioſephus; incompertum habemus: mihi tamen probabilius videtur, quod non; quia, vt ex Geneſ. cap.4.verſ. 17. apparet, Cain genuit Henoch non multo poſt occiſum Abelem; ideſt anno vitæ ipſius Caini circiter centeſimo trigeſimo, vt ex ſupradictis infertur. Atqui non eſt credibile ipſum, in illo præſertim mundi exordio, aut ſine vxore, aut ſine liberis, tam longo tempore exſtitiſſe; quin potius iam valde copioſam ſobolem propagaſſe. *Adam quando genuit Seth.*

2 Sed antequam ſingulas priſcorum Patrum generationes recenſeamus; tria hic præmittere neceſſariū videtur. Primo quod cū in qualibet generatione, ille annus, quo pater dicitur generaſſe filiū,v. g. annus centeſimus,trigeſimus quo Adā genuit Seth; poſſit tripliciter ſumi;vel ac ſi eſſet tantūmodo inchoatus; vel ita cōpletus,vt iam annus proximus, per plures dies, aliquodue menſes, eſſet inceptus; vel demū, vt tunc fuerit præcisè expletus. Nos poſtremos ſingularum generationum annos,hoc tertio modo accipiendos duximus, & hanc nobis regulā eſſe paſſim,&, vt dicitur,ordinariè obſeruandam; non quia neceſſario credendum putemus, Adamum tunc genuiſſe Seth, quando annum vitæ centeſimum trigeſimum præcisè exegit; & Seth eodemmet die, annum ætatis centeſimum quintum expleuiſſe, quo genuit Enos; & ſic de alijs. Sed quia eamdem regulam ſecuti ſunt ceteri boni Auctores, tamquam tutiorem;quippe quæ minus habeat errandi periculum:quoniam ſi primo modo anni accipiantur, & ſupputentur; ſumma ipſorum reſultabit minor; ſi ſecundo modo, maior; ſi autem tertio, euadet media inter extremas; quamuis hæc differentia non ſit valde plurium annorum; vt quiuis annos primæ, & ſecundæ mundi ætatis, ſeorſum tribus prædictis modis ſupputando, facile experiri poterit. *Regula in generationibus obſeruanda.*

3 Alterum quod hic præmittere operę pretium videtur eſt;non eſſe putandum quod omnes primæ ac ſecundæ mundi ætatis Patriarchæ, qui in ſacro eloquio recenſentur: eo tantum anno,quo ſinguli Geneſ.cap.5. & 11. dicuntur filium genuiſſe;& non etiam multo antea, vxores ducere; ac filios procreare cæperint. Quis enim credat Iaredum, non niſi anno ætatis ſuæ centeſimo ſexageſimo ſecundo; & Lamech anno vitæ centeſimo octogeſimo ſecundo; & Mathuſala anno centeſimo octogeſimo ſeptimo; *Patriarchæ prius genuiſſe creduntur, quàm ſcriptum ſit.*

timo; Noe vero quingenteſimo, & non prius filios generare cœpiſſe? & tanto temporum ſine vxoribus manſiſſe, aut fuiſſe infecundos? illa præſertim prima mundi ætate, in qua homines naturaliter fœcundiſſimi eſſe ſolebant, & peculiari quodam inſtinctu, ad propagandam ſobolem propenſiores; vtpote qui non ignorabant, Dei voluntatem eſſe, vt quantocius terram habitatoribus replerent. Et dato quod quidã ex ipſis, ſero admodum generare cœperint; non tamen credibile eſt alios, poſt tot annorum decades, vel etiam centurias, opus tunc adeo neceſſarium, aut conſulto diſtuliſſe, aut prius exercere non valuiſſe. Hinc aliud ſequitur notatu dignum: ex quo (quia ſatis perſpicuum videtur) etiam quæ dicta ſunt adhuc magis confirmari poſſunt. Eſt autem, quod non primogenitorum tantummodo ſucceſſionem, locis proximè citatis, ſcriptura ſacra proſequitur; quemadmodum etiam docet S. Auguſtinus lib. 15. De Ciuit. cap. 15. & 20. & id comprobat exemplo genealogiæ Saluatoris, quæ Matthæi cap. 1. non ſemper ducitur per primogenitos, ſed per illos, quicũque eſſent, per quos rectà ad Chriſti generationem tendebatur. Perſpicuum namq; eſt, quod neque Iſaac, neque Iacob, neque Iudas, neque Phares, fuerunt primogeniti: Quin etiam, Dauid erat minimus fratrum ſuorum; Et Salomon pariter alios habebat fratres natu maiores. Et præterea, ſicuti manifeſtum eſt, Seth non fuiſſe primogenitum Adæ, ita fieri potuit, vt Enos non fuerit primogenitus Seth; neque Cainan ipſius Enos; & ſic de alijs. Quare, vt dicebamus, non primogenitos dumtaxat, locis adductis, ſcriptura ſacra commemorat; ſed illos tantum (ſiue primogeniti eſſent, ſiue non) per quos recta, vt aiunt, linea, ab Adam ad Noe; & à Noe ad Abrã peruenitur. Horum enim in primis genealogia texenda erat; tum quia ipſi inter ceteros, omnium præcipui exſtiterunt; & vterque ſingulari quadam, ac valde inſigni prærogatiua à Deo donatus eſt: quandoquidem Noe, vniuerſali adueniente diluuio, humanum genus ab interitu, in Arca ſeruare meruit; Et Abram, diuinas in ſemine ſuo obtinuit de Chriſto repromiſſiones, & per ipſum vniuerſalem in omnibus gentibus benedictionem; tum quia inde poſtmodum deducenda erat etiam genealogia Saluatoris.

Genealogias ſcriptura non per primogenitos tãtum deduxit.

Tertium ac poſtremum, quod hoc loco præmittendum propoſueramus, eſt, nume- 4
ros annorum vitæ Patriarcharum primæ & ſecundæ mundi ætatis, diuerſimode admodum, & aliter tradi in lxx. Interpretum codicibus, ac in Hebraicis, & Latinis vulgatæ editionis expreſſi inueniuntur. Hoc vt facilius perſpiciatur, ſubiectam tabellam componere ſtuduimus; ex qua omnes vtriuſque textus differentiæ colligi poterunt, quemadmodum etiam infra explicabitur.

Annorum diuerſitas inter Codices lxx. Interpretum, & Vulgatos.

Anni

Anni Secundum Codices.

		Hebræos, & Latinos vulgatos.	*Lxx.Interp.* *Romanos.*	*Lxx.Interp.* *Regios*		*Hebr. et Lat. vulg.*	*Lxx.Interp.* *Rō.*	*Lxx.Interp.* *Reg.*		*Hebr. et Lat. vulg.*	*70.Interp.* *Rō.*	*70.Interp.* *Reg.*
Adam		130	230			800	700			930	930	
Seth		105	205			807	707			912	912	
Enos		90	190			815	715			905	905	
Cainan		70	170			840	740			910	910	
Malaleel		65	165			830	730			895	895	
Iared	quãdo	162	162			800	800			962	962	
Henoch	genuit	65	165			300	200		ões	365	365	
Mathuſala	filium	187	167	165		782	802		vitæ	969	969	
Lamech	hic de-	182	188		ſuper	595	565		eius	777	753	
Noe	ſcrip-	500	500		uixit	450	450		anni	950	950	
Sem	tũ,erat	100	100		annis	500	500			600	600	vſque ad Diluuiũ
Arphaxad	anno-	35	135			303	300	430		338	435	565
Cainan	rum		130				330				460	
Sale		30	130			403	330			433	460	
Heber		34	134			430	270	370		464	404	504
Phaleg		30	130	134		209	209			439	339	343
Reu		32	132			207	207			239	339	
Sarug		30	130			200	200			230	330	
Nachor		29	179			119	125			148	304	
Thare		70	70			135	135			205	205	
Abram												
In ſumma an.Mundi		1946	3412									

Ijs adde annos 1466 qui ſuperſunt in ſumma lxx. Interpretum.

& efficies ſummam 3412 annorum ab eiſdem lxx. Interpretibus collectam.

5 Ex hac ergo tabella apparet primò, quod prædicti textus, in ſolis quattuor generationibus, nempe in ſexta, decima, vndecima, & vigeſima, inter ſe per omnia conueniunt: in reliquis verò omnibus, multipliciter diſcordant; quemadmodum, ſingula diligenter in eadem tabella, vel in ipſis met ſacris codicibus conferenti, perſpicuum fiet. Nam licet in numeris annorum totius vitæ ipſius Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaeel, Henoch, & Mathuſala, ſupputandis, nihil omnino diſcrepent: in hoc tamen valde diſſentiunt, quod textus lxx. Interpretum, ſingulis hiſce generationibus, & alijs item plurimis, addit centum annos, ad eos qui in textu hebraico, & Latino vulgato notati inueniuntur, antequam quiſque filium ibidem nominatum genuiſſe dicatur; quos poſtea centum annos, detrahit de ſingulis annorum ſummis, quibus illi, poſt genitum filium, ſuperuixiſſe perhibentur. Quo fit, vt vterque textus in tempore quidem generationis variet: in eo autem, quo ſinguli è vita exceſſerunt, conueniat. Sed & ex illa potiſſimum centum annorum tranſpoſitione, tanta in ſummis annorum, vtriusque textus, ab orbe condito, ad ortum Abrahæ, exoritur diuerſitas, vt quæ ex textu lxx. Interpretum colligitur, eam quæ ex hebraico reſultat, non in mille ducentis triginta ſex annis tantum, vt ſcribit Sixtus Senenſis lib. 5. ſuæ Bibliothecæ Sanctæ Annot. 68. Sed in mille quadringentis ſexaginta ſex; ſuperet; quemadmodum in prænotata tabella liquido apparet. Cum ergo diſcrepantia hæc, tã grãdis ſit, vt cõciliari nullo modo poſſe videatur; reſtat neceſſario ſupponi debere alterũ ipſorũ textuũ eſſe mẽdoſũ; & ratio dictat, nõ fortuito, ſed dedita opa fuiſſe corruptũ. *Tabellæ declaratio.*

Nam illa diuerſitatis ſimilitudo, & parilitas, per tot generationes, penè vniformiter continuata; ita vt ante genitum filium, in vno textu ſuperſint centum annis in alio deſint; poſt genitum autem, vbi deerant, ſuperſint: vbi verò ſupererant, deſint: vt ſumma conueniat; profectò (quemadmodum etiam bene adnotauit S. Auguſtinus lib. 15. de Ciu. c. 13.) non caſum redolet, ſed induſtriam. Quomodo autem hæc acciderit corruptela; & in quo textu; & qua de cauſa; & quonam auctore; incertum eſt. Niſi quod Sanctus Auguſtinus vbi ſupra (cui ſubſcribunt Beda, in libello de ſex ætatibus mundi, & alij alibi) admodum probabiliter illam tribuit, non quidem ipſis lxx. Interpretibus, quos, inquit, laudabiliter celebratos viros potuiſſe mentiri, difficile eſt: neque Hebræorum ſcriptoribus, quos minus credibile eſt vel omnes vno conſilio, in hoc conſpirare voluiſſe, aut valuiſſe, vt non tantum gentibus, ſed & ſibimet ipſis veritatem auferrent; vel in codicibus tam multis, ac per vniuerſum penè orbem tam longè lateque diſperſis, tale quid perpetrare potuiſſe: ſed ei, qui primus ex famoſa illa Ptolemæi Philadelphi Bibliotheca deſcripſit; à quo cumquam ex fonte, ceteri poſtea lxx. Interpretum codices, corruptelam contraxerunt. Is enim, quiſquis ille fuerit, probabiliter creditur, de induſtria, addidiſſe centum annos ante ſingulas prope generationes, ea potiſſimum de cauſa, quod ne tam prolixa illa vitæ diuturnitas primorum hominum, apud gentiles ficticia putaretur, exiſtimauerit, aut ab alijs exiſtimari voluerit, annos priſcorum illorum hominum fuiſſe breuiſſimos; ita vt decem ex ipſis, vnum ex noſtris facerent. Et quoniam poſita hac opinione, ſi poſtea annos illos breuiores, ad noſtros communes reduceremus; ſequeretur ex Hebraico textu, Adamum, cum ageret annum decimumtertium, genuiſſe Seth, & ipſum Seth, cum eſſet annorum decem cum dimidio; & Enos anno vitæ nono, & Cainan ſeptimo, & Malaleel ſexto; & Henoch pariter ſexto, quod planè abſurdum foret: Ideo hiſce omnibus penè generationibus addidit centum annos, hoc eſt, decē ex noſtris. Quod non fecit in generatione Iared, qui ſecundum veritatem genuit anno ætatis ſuæ centeſimo ſexageſimo ſecundo; ideſt iuxta illius correctoris computum, anno ſextodecimo expleto, quia illa ætas apta eſt ad generandum: ſicuti etiam nihil addidit ad generationes Mathuſala, Lamech, & Noe, eadem ratione. Cur autem nihil addiderit ad generationes Sem, & Thare, quos iuxta eius ſupputandi rationem, ſequeretur genuiſſe, Sem quidem anno decimo, Thare verò ſeptimo: prouidentia Dei fuit, ne conſtans eſſet in errore, vt corruptela facilius deprehenderetur.

Vnde orta ſit corruptela textus lxx. Interpretum.

Græci textus corruptio oſtēditur.

Eſt autem ſatis euidens, iſta Græci textus corruptio; quia, ſi intelligit annos illos fuiſſe breuiores noſtris; ita vt vnus ex noſtris contineat decem ex illis: hoc repugnat ſacræ ſcripturæ, vt notat Abulenſis ſuper capit. 5. Geneſ. quæſt. 8. Nam ſequeretur: quemlibet illorum annorum, tantummodo triginta ſex diebus, ideſt vno dumtaxat ſenario dierum quadrato, conſtaſſe; (ſex enim ſexies ducta faciunt triginta ſex,) & conſequenter illos annos, fuiſſe vnius tantum menſis, & paucorum amplius dierum; quod omnino aduerſatur ſacræ ſcripturæ, quæ Geneſ. capit. 7. & 8. mentionem facit primi, ſecundi, ſeptimi, & decimi menſis eiuſdem anni. Quod ſi dixeris, menſes quoque illos fuiſſe ad proportionem illorum annorum, breuiores; reſpondemus; ergo oporteret eos trium tantummodo dierum extitiſſe. At hoc pariter refragatur citatis ſcripturæ locis; ſiquidem Geneſ. cap. 7. verſ. 11. fit mentio diei decimi ſeptimi menſis ſecundi; & cap. ſequenti verſ. 4. & 14. diei vigeſimi ſeptimi eiuſdem menſis ſecundi. Quare videtur manifeſte inferri poſſe, tam menſes illos, quam annos, fuiſſe noſtris menſibus lunaribus, annisque ſolaribus, per omnia ſimiles; vt late probat S. Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 14. & nos inferius, ex ſacra Geneſi, probabimus, ab anno ſexcenteſimo vitæ Noe, ad annum ipſius ſexcenteſimum primum, duxiſſe trecentos ſexaginta quinque dies; quibus (vno ferè quadrante addito) annuus ſolis curſus, ac integer annus ſolaris, expleri ſolet. Præterea ſupponendum eſt, ſcripturam ſacram, loqui ſemper de annis vniformiter, & eiuſdem generis; non enim vſpiam apparet de oppoſito; & quemadmodum ait, Adamum vixiſſe nongentis triginta annis; ita etiam dicit, Moyſem vixiſſe centum viginti annos, Deuteron. ca. vltim. verſ. 7. & Dauidem annos ſeptuaginta, 2. Reg. cap. 5. verſ. 4. ibi namq; dicitur, quod triginta annorum erat cum regnare cœpiſſet, & quadraginta annis regnauit: & conſtat

ſtat tam Moyſem, quam Dauidem, in ſenectute mortuos eſſe; nam de primo: loco Deuteron. citato, tamquam quid in ſenecta mirandum ſubditur, quod non caligauit oculus eius, nec dentes eius moti ſunt: de altero vero legimus in initio libri tertij Reg. Et Rex Dauid ſenuerat, habebatque ætatis plurimos dies; cumque operiretur veſtibus non caleſiebat &c. Igitur ſi anni centum viginti, vitæ Moyſis, & ſeptuaginta Dauidis, fuiſſent ſinguli dierum tantummodo triginta ſex: oporteret Moyſem nõ expleuiſſe annum ex noſtris duodecimum, nec Dauid ſeptimum; & conſequenter, non eſſent mortui ſenes. Si vero etiam dicti anni fuiſſent trimeſtres, vt erant apud Archadas, teſte Solino in Polyhiſtore cap. 2. aut quadrimeſtres, vt olim apud Ægyptios, quemadmodum tradit idem Solinus ibidem, & Plutarchus in vita Numæ Pompilij: nec ſic dici poſſet, Moyſem ac Dauidem, in ſenectute deceſſiſſe: ſiquidem Moyſes non exceſſiſſet annos ex noſtris triginta aut quadraginta; Dauid verò viginti vnũ aut viginti octo. quæ omnia diuinæ veritati in ſacris libris traditæ, omnino aduerſari perſpicuum eſt.

7 Si vero etiam ille Græci textus correctoꝛ, vel potius corruptor, intelligit memoratos priſcorum hominum annos, eſſe æquales noſtris; ſequitur, iuxta ipſius computum, aliud inconueniens; nimirum, Mathuſala ſuperſtitem fuiſſe, poſt diluuium, annos quattuordecim, vel ſexdecim. Nam ponit ipſum Mathuſala, poſtquam genuit Lamech, ſuperuixiſſe annos octingentos duos, (vel vt habent aliqui codices minus probati) annos octingentos quattuor. At verò à natiuitate Lamech, ad Diluuium, ponit tantummodo annos ſeptingẽtos octoginta octo: ſiquidem ait, ipſum Lamech fuiſſe centum octoginta octo annorum, quando genuit Noe, cuius anno vitæ ſexcenteſimo diluuium cæpit: ergo ſuperſunt anni ſexdecim, vel ſaltem quattuordecim vitæ ipſius Mathuſala, poſt Diluuium. At enim hoc eſt omnino contrarium ſcripturæ ſacræ affirmanti Geneſ. cap. 7. verſic. 21. & 22. conſumptos eſſe vniuerſos homines, præter Noe, & qui cum eo remanſerant in Arca, in qua (vt Princeps Apoſtolorum, S. Petrus epiſtola 1. cap. 3. verſic. 20. teſtatur) pauci, ideſt octo animæ, ſaluæ factæ ſunt; videlicet Noe, Sem, Cham, & Iaphet, & ſingulæ ipſorum vxores. Quod argumentum, (quemadmodum refert Cardinalis Bellarminus in Controuerſijs libro 2. De verbo Dei cap. 6.) non potuerunt ſoluere SS. Hieronymus, Auguſtinus, Eucherius, & alij; niſi admittendo, textum lxx. Interpretum, ab aliquo fuiſſe vitiatum, vt ſupra num. 5. dictum eſt. Valeat igitur inuentum illud, quod recitat Sanctus Auguſtinus lib. 15. De Ciuit. cap. 11. quorumdam dicentium, Mathuſala, Diluuij tempore, mirabiliter, cum patre ſuo Henoch, fuiſſe translatum: quia nullo ſacræ ſcripturæ textu probari, neque Sanctorum Patrum teſtimonio, aut Eccleſiæ auctoritate fulciri poteſt. Quin etiam huic poſitioni refragatur, quod ait idem S. Auguſtinus lib. proximè citato cap. 13. videlicet, in tribus lxx. Interpretum codicibus Græcis, & vno Latino, & vno etiam Syro, inter ſe conſentientibus, reperiri, ipſum Mathuſala, vita functum eſſe, ſex annis ante Diluuium: quod, & compendioſius repetit in quæſtionibus in Geneſ. quæſt. 2. ex qua quidem Sancti Auguſtini relatione confirmari põt, tum falſitas memorati commenti de Mathuſala cum patre tranſlato: tum etiam prædicta textus lxx. Interpretum corruptela; quippe qui in hiſce annis priſcorum Patriarcharum recenſendis, non ſolum ab omnibus Hebraicis, Chaldaicis, & Latinis editionibus magnopere diſcrepet; ſed etiam à nonnullis quoque eorumdem lxx. Interpretum codicibus, cum veteribus, tum recentioribus. Quod & manifeſtius in præoſtenſa tabella videri poterit, vbi apparet, in multis annorum numeris, ipſum textum lxx. Interpretum varium inueniri, etiam in emendatioribus eius codicibus, nimirum Romanis, ac Regijs. Et præterea hoc idem adhuc magis confirmari poteſt, ſi hos cum antiquioribus conferamus. Nam ex B. Auguſtino lib. 15. de Ciuit. capit. 20. habemus, quod in his, quos ipſe ad manus habebat; ab Adam ad Diluuium computabantur anni bis mille ducenti ſexaginta duo: Et libr. 16. capit. 10. ait: quod in eiſdem codicibus, à Diluuio, ad ortum Abrahæ inueniebantur anni mille, & ſeptuaginta duo. Qui prioribus iuncti, faciunt ſummam annorum, ab orbe condito, ad ortum Abrahæ, ter mille trecentorum, & triginta quattuor. Quæ ſumma minus habet annos ſeptuaginta octo, quã quæ ex noſtri tẽporis codicibus magis probatis liquido ſubducitur, quemadmodum in memorata tabella clarè apparet. Quoniam igitur, &

ex

Annos vulgatæ editionis non autẽ lxx. Interpretum eſſe ſequendos.

ex rationibus adductis, & SS. Patrum auctoritate, patet textum lxx. Interpretum, cenſeri fuiſſe corruptum, vbicumque in annis vitæ Patriarcharum primæ, ac ſecundæ ætatis mundi recenſendis, à vulgato valde differt: & probabile eſt, idem quoque poſtea, in alijs pluribus ſcripturæ locis accidiſſe, in quibus eiuſmodi annorum numeri, ab eiſdem in Hebræo, ac Latino textu notatis, admodum diſcrepare deprehenduntur; vt excẽpli gra. videre eſt in poſtremis ferè verbis lib. Iob; & Tobiæ c. vlt. verſ. 1. 2. 3. & 16. Et Danie. c. 2. verſ. 1. & 2. Machab. cap. 1. verſ. 10. Et alibi non ſemel; Propterea nos in toto hoc opere (quod ad tales ſpectat numeros) relictis ipſorum lxx. Interpretum codicibus, intendimus vulgatam ſequi editionem, quam ex vero, & legitimo textu Hebraico fideliſſimè, in hac præſertim parte, tranſlatum eſſe, nemo dubitauerit, qui ea quæ de huiuſmodi annorum numeris in ipſa legimus, contulerit cum his quæ B. Hieronimus in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. teſtatur ſe reperiſſe in Hebræorum ac Samaritanorum libris: Proculdubio namque adamuſſim conuenire cõperiet: à Græcis verò codicibus, plurimum diſcrepare. Opportunè igitur hoc loco cum Venerabili Beda, alijſque grauiſſimis Auctoribus, regulam illam, ſanè optimam, obſeruandam duximus, quam tradit S. Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. c. 13. inquiens: Rectè fieri nullo modo dubitauerim; vt cum diuerſum aliquid in vtriſque codicibus (loquitur autem ibi de Hebraicis, & Græcis) inuenitur: Quandoquidem ad fidem rerum geſtarum, vtrunque eſſe non poteſt verum: ei linguæ potius credatur, vnde eſt in aliam facta tranſlatio. Quam ſententiam vtique tanquam veriſſimã, idem Sanctus Doctor cap. ibidem proximè ſequente, repetit, vbi de numerorum varietate quæ inter codices, inquit, Hebræos, & noſtros (hoc eſt lxx. Interpretum, quibus eiuſdem Sancti Auguſtini temporibus communiter tum Græcæ, tum Latinæ vtebantur Eccleſiæ) reperiebatur, verba faciens, ſubiungit: Quod ſi dicta varietas, quid habet ita diuerſum, vt verum eſſe vtrumque non poſſit; rerum geſtarum fides, ab ea lingua repetenda eſt, ex qua interpretatum eſt quod habemus. Sic S. Auguſtinus. Et hæc de magna illa annorum primæ & ſecundæ mundi ætatis differentia, quæ inter codices lxx. Interpretũ, & vulgares Latinos Hebraicoſque perſpicitur, dicta ſint ſimpliciter vtique, & pro veritate; non autem notandi ſtudio; neque vt omnem lxx. Interpretum editionis auctoritatem reijcere velimus; & nihil, niſi quod in Hebræis codicibus legatur, rectum putemus: Quam quidem calumniam, non æquo videtur iudicio inuſiſſe Chronographis noſtri temporis, Antonius Contius in ſuis, ad Sancti Nicephori Epiſcopi Conſtantinopolitani Chronologiam, notis capitulo primo. Nam (quemadmodum, meritò ſanè, Index expurgandorum Romæ nuper editus, ibidem margini adfigendum præcipit) dum nimio Contius ſtudio lxx. Interpretum tranſlationis Chronologiam tuetur; non videt ſe incautè Hebraici fontis, & vulgatæ editionis Chronologiam labefactare, quæ cum illa lxx. Interpretum, perſpicuè pugnat. Et conſtat Patres corruptelam lxx. Interpretum exemplarium ingenuè profiteri; vt tum ex his, quæ à nobis iam dicta ſunt, tum etiam ex illis, quæ apud P. Thomam Maluendam Theol. Dominic. lib. 1. De Antichriſto ca. 14. 15. & 16. in eodem Indice citatum, habentur, ſatis euidenter patet. De cetero autem, quantum nos lxx. Interpretum editioni, meritò ſanè, tribuendum cenſeamus, facile prudens lector dignoſcere poterit ex his, quæ in proceſſu operis, ac præſertim ſub annis Mundi 1694. nu. 1. & 2. & 3353. num. 2. alibique dicemus.

De Seth Adæ filio.

Sed iam ad ipſum Seth redeamus, cuius ſolum ex omnibus Adæ filijs (præter duos
priores Cain & Abel, quorum alter alterum interfecit) ſcriptura ſacra meminit; quia, 8
vt dictum eſt, per ipſum deducenda erat genealogia Noe, & Abrahæ: & item quia in ipſius tantum poſteritate conſeruanda erat Adami progenies, & humanum genus, in omni terra propagandũ: reliquæ enim generationes omnes, quæ ex Caino, alijſve Adæ filijs, poſtmodum progenitæ ſunt, cunctæ Diluuio tandem interierunt. Porrò Seth, cum primum ei per ætatem licuit, virtutum ſtudijs ſe totum dediciſſe; & cum ipſe vir optimus euaſiſſet; etiam nepotes ſui ſimiles, poſt ſe reliquiſſe, ſcribit Ioſephus lib. 1. antiq. cap. 3. & addit Suidas in verbo Seth; eumdem ab hominibus illorum temporum, Deum fuiſſe appellatum, quod videtur ex Geneſ. cap. 6. verſic. 2. deſumpſiſſe; vbi diſtinguuntur filij Dei, à filijs hominum, id eſt vt communiter creditur, filij Seth (qui ob perſpicuas admodum ac ſingulares virtutes ſuas, tamquam

Deus

Deus habebatur) à reliquis hominibus. oportet autem accipere Seth nuncupatum fuiſſe Deum, non per eſſentiam, aut proprietatem; non enim tale quid vir ſanctus ſuſtinere potuiſſet; ſed per quamdam ſimilitudinem, & participationem; prout etiam Moyſes Exod. cap.7.verſ.1. conſtitutus dicitur Deus Pharaonis, & in Pſalm. 81. qui ad iudices populorum pertinet, legimus: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat. & paulo poſt ſubditur: Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes.

9 Ceterum libros, nomine Seth inſcriptos, non eſſe ipſius Seth; ſed ab Hæreticis confictos; ſicuti alium ſub nomine Abraham, omni malitia refertum, quem etiam reuelationem appellant; & item alium ex nomine Moyſi; & alios quoque aliorum illuſtrium virorum nominibus inſignitos; diffuſe narrat S.Epiphanius Hæreſ.39. quæ eſt contra Sethianos, vbi multa alia inuenies, falſo ab Hæreticis, ipſi Seth attributa. Auctor operis imperfecti in Matthæum (vt refert Siſtus Senenſis lib. 2. ſuæ Bibliothecæ in vocabulo Seth) exponens illud Matth. ca.2. Vidimus ſtellam eius in oriente &c. mentionem facit cuiuſdam ſcripturæ Seth, de ſtella apparitura in ortu Meſſiæ, his verbis: Audiui aliquos referentes, de quadam ſcriptura (& ſi non certa) tamen non deſtruente fidem, ſed potius delectante: quoniam erat quædam gens, ſita in ipſo principio orientis, iuxta oceanum, apud quã ferebatur quædam ſcriptura inſcripta nomine Seth, de apparitura hac ſtella, & muneribus huiuſmodi Chriſto offerendis; quæ per generationes ſtudioſorum hominum, patribus referentibus filijs ſuis, habebatur deducta &c. hactenus ille Auctor. Sed quod ipſe hic retulit, quamuis non ſit contra fidem; nullo tamen firmo videtur niti fundamento, quin potius figmentum quoddam redolere.

Libri nomine Seth & Abraham, & Moyſes conficti.

10 De filijs autem Seth, quod fuerint omnes bona indole præditi, & primi inuentores aſtronomicarum ſcientiarum, ſcribit Ioſephus loco proxime citato: vbi etiam illud ſubiungit, quod cum ſciret Adamum prædixiſſe duos vniuerſales mundi interitus, vnum diluuio, alterum incendio; veriti ne inuenta ſua prius perirent, quam pernoſcerentur; excitatis duabus columnis, vtrique ſua inuenta inſcripſerunt; vt ſi lateritiam diluuio deleri prius contingeret; lapidea ſuperſtes, hominibus, qui ab ipſo euaſiſſent, diſcendi copiam faceret; & quæ inſcripta continebat, ſpectanda exhiberet. Si vero contra prius ab igne, lapidea in calcem diſſolueretur; lateritia olim inuentas ipſorum obſeruationes poſteris ſuppeditaret. Et aiunt lapideam illam, ab ipſis dedicatam, quæ & noſtris temporibus, exſtat in terra Syria. Sic ferè Ioſephus.

De filijs Seth.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 133.

1 ANNO circiter vno aut altero poſtquam de Caino natus eſt Henoch; (quem ſub finem primi anni ab eiecto patre natum, ex Geneſ. cap.4.verſ.16. & 17. ſatis probabiliter colligere poſſumus) ipſe Cain, cum aliquamdiu huc atque illuc vagus ſedes mutaſſet, tandem congregatis qui de ſtirpe ſua iam progeniti erãt; ſiue ad maiorem ſui tutelam (ſemper enim ab aliquo occidi metuebat) ſiue, vt ipſe melius poſſet omnibus dominari; ſiue vt poſt incurſiones, & prædas, quas teſte Ioſepho primo Antiq. cap.3. per vim, de alienis bonis, facere ſolebat; tutiori loco ſe recipere, eaſque reponere valeret: primus omnium ædificauit Ciuitatem, quam ex nomine paruuli filij ſui Henoch, quem diligebat plurimum, vocauit Henochiam Geneſ. cap.4.verſ.17. Hanc Ioſephus vbi ſupra vocat Enoſam, quia per Henoch poſuit Enoſum. Quod autem per hæc tempora potuerit Cain vrbem condere, nemo dubitare debebit; ſi recolere non grauabitur quod, vt ex dictis conſequitur, ipſe iã, exceſſerat annum ætatis ſuæ centeſimum trigeſimum; quo fit vt etiam poſſet numerum ſatis magnum habere poſterorum. Quamquam autem credi poſſit, hanc Ciuitatem à principio quidem fuiſſe paruulam, quippe quæ ex ſola Caini ſobole tunc cõſtaret: oportet tamen eamdem poſtea admodum eſſe auctam, ac tandem adeo famo-

Cain primus omnium ædificat ciuitatem.

fam

ſam in toto orbe effectam; vt non immerito, de ipſa tantum, ante diluuium ædificata, in ſacris ſcripturis mentio habeatur. Vnde ſatis ſit probabile, non ſolum Caini poſteros valde poſtmodum eſſe multiplicatos; ſed etiam plurimos quoque de alijs Adami filijs ac nepotibus, ad memoratam vrbem deinceps pariter incolendam, conueniſſe: nimirum eos, qui cum Caini progenie primum à paterna veraque religione deſciuentes, ad Idololatriã paulatim declinare cæperunt: inter quos nullatenus computare debemus Sethi poſteritatem, quæ multo, quam ceteræ omnes, diutius in veri ac ſummi Dei cultu permanſit, vt nos infra ſub anno mundi 987. num. 3. dicemus.

Caini ſoboles peſſima. Ceterum Caini quoque ſoboles, vt ait Ioſephus loco paulo ante citato, ſuperſtite etiam tum Adamo, ſceleratiſſima euaſit, dum poſterior quiſque fit deterior, nec ſolũ imitatur priorum vitia, ſed & ſuperat, interim nec à bellis, nec à latrocinijs temperando; & qui à cædibus abſtinebant, alioquin auare & ſuperbè inter ſuos viuebant. Sic ille. Sed nec illud hic prætereundum videtur, quod ex quo Cain cum alijs peſſimis ſuæ progeniei viris, primus vrbem condidiſſe dicitur; ſit manifeſtum, quam bene, vſque ab initio ſæculi, res ipſa indicarit, veram eſſe egregiam illam Saluatoris ſententiam Luc. cap. 16. verſ. 8. regiſtratam: Quia filij huius ſæculi, prudentiores filijs lucis, in generatione ſua, hoc eſt, in genere ſuo, ſunt. nimirum in terrenis vtilitatibus, ac commoditatibus, ſibi ſuiſque comparandis: quippe qui nihil de ſupernis, æterniſque bonis cogitantes, omnem ipſorum curam, ſollicitudinem, induſtriam, operamque in huius vitæ caducis bonis conquirendis, conſeruandis, augendis, ac fruendis, collocare videantur. Et quia verum eſt, quod ait Salluſtius: Vbi intenderis, ibi ingenium valet. propterea non mirum eſt, quod & Cain primus ciuitatem condidiſſe; & vnus de poſteris eius Lamech, primus polygamiæ auctor exſtitiſſe, & filij eius Muſicã, ferrariã, ærariam, aliaſq; artes inueniſſe legantur. Etenim Iubal, inuentor, & pater canentium Cithara, & Organo: & Tubalcain, malleator in cuncta opera æris, & ferri, fuiſſe dicuntur. Et denique ſi huius Mundi homines, in eiuſmodi adinuentionibus, longe ſuperant viros pietatem colentes; qui è cõuerſo, nihil aut parum ſolliciti de huius vitæ commodis, tamquam breui perituris; omnia ſtudia ſua, & omnes conatus in æternæ vitæ bonis comparandis, libenter atque alacri animo conferunt.

Quomodo profani, religioſis prudentiores ſint.

De regibus primæ ciuitatis in mundo ædificatæ.

Sanè in prædicta vrbe, quam ædificauit Cain, B. Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 2
20. ait: ſex fuiſſe reges, vſque ad Diluuium; nempe primo ipſum Cain, mox illos ſucceſſiuè, qui memorantur Geneſ. cap. 4. verſ. 17. & 18. & hoc eſt admodum rationabile; præſertim, ſi regis vocabulo, vniuerſaliter intelligamus, vnum ceteris præſidentem, cunctoſque principaliter gubernantem; ſiue is rex, ſiue primarius rector, ſiue princeps, ſiue alio ſimili quouis nomine, vocetur. Nam cum Ciuitas, non ex vno, ſed ex multis conſtet, in loci vnitate conuenientibus, & Politiam, ſeu Rempublicam conſtituentibus: Ciuitas autem ſtare non poſſit, ſine lege, neque lex, ſine rege, rectoreve, aut principe, qui eam tueatur, & rite obſeruari curet, & cunctis iuſtitiam diſtribuat: Vtique oportet Rempublicam, ab vno potiſſimum adminiſtrari. Nam etſi interdum id fieri contingat à pluribus; ſiue bonis, quam Ariſtocratiam Græci vocant; ſiue malis, quæ Ochlocratia dicitur: oportet tamen ſemper aliquem quodammodo præeſſe multitudini; alioqui vbi nullus eſt ordo, ibi confuſionem oriri neceſſe eſt. Videtur autem probabilius, olim Ciuitates, ab vno potius, quam à pluribus regi conſueuiſſe, vt colligi poteſt ex lib. Geneſ. & Ioſue, ex quibus patet, in terra Chanaan, tot ferè reges exſtitiſſe, quot oppida. & certum eſt apud Romanos primo à regibus res fuiſſe adminiſtratas. Quin etiam Ariſtoteles 3. Politic. cap. 11. hoc idem videtur ſupponere, vbi ait: Et ob hoc forſan rex ab initio repertus eſt, quod difficile erat viros plures excellenti virtute reperiri, præſertim cum tunc ciuitates paruæ forent. Sic ille. Quamquam, ni fallor, credibilius ſit, ab initio reges, non per optimi electionem; ſed per potentiam fuiſſe introductos; vt patet de Cain, ante, & de Nemrod, poſt Diluuium. Videmus enim ea, quæ ab hominibus proficiſcuntur, communiter ab imperfecto auſpicari; deinde vero, poſt multa experimenta, paulatim, quantum fieri poteſt ad perfectum perduci. Itaque ſi penè ab ipſo mundi exordio condita ciuitas fuit; plures quoque alias exinde temporum ſucceſſu, ædificatas eſſe dubitandum non eſt. Et per conſequens, facile admitti poteſt, etiam ante Diluuiũ,

plures

plures in mundo reges exſtitiſſe. Nam, quod aiunt, ex ſcriptura ſacra videri, Nemrod fuiſſe primum, qui regnare cæperit; rectè exponi poteſt, de ijs qui poſt diluuiū tyrannicè ſe in regno intruſerunt; vt nos ſub anno mundi 1931. num. 28. declarabimus. Quod autem Cain quoque, qui ante diluuium primus regnaſſe dicitur, Tyranni potius, quam iuſti regis, mores ingeniumque redoleuerit, ex his, quæ ſuperius num. primo, & ſub anno mundi 130. num. 7. dicta ſunt, inferri liquido poſſe videtur.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 236.

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo quinto circiter exacto, ſiue centeſimo ſexto inchoante, Seth genuit Enos, Geneſ.cap.5. verſic.6. Quare annus vitæ Enos primus, concurrit totus cum centeſimo ſexto patris ſui Seth, vt patet in tabulis. Poſt ortum autem ipſius Enos, ſuperuixit Seth annis octingentis ſeptem, & genuit filios, & filias, vt ibidem dicitur. Per hæc quoque circiter tempora, probabile eſt, quod Henoch filius Caini genuerit & ipſe filium ſuum Irad, cuius tantum fit mentio Geneſ. cap.4. verſ.18. Quod hic obiter adnotaſſe ſufficiat. *Enos quādo natus.*

2 Redeamus ad Enos. Sunt qui putant patrem ſuum Seth, non ſine diuino conſilio, appellaſſe hunc filium ſuum Enos, quod interpretatur vir. quia nimirum præuiderit, eius temporibus, & præcipua etiam eius opera; cultum veri Dei notabiliter fore inſtaurandum, & augendum: quod proprium, atque præcipuum virorum munus eſſe deberet; tunc potiſſimum quando ipſum met diuinum cultum à perditis hominibus deſeri, vitiari, & quod peius eſt, Dæmonibus attribui perſpiciunt: quemadmodum poſtea Enos feciſſe videtur: de ipſo enim legimus Geneſ.cap.4. in fine: Iſte cæpit inuocare nomen Domini. Vbi licet alia verſio habeat: Tunc initium fuit inuocandi nomen Domini. (quod non nihil differre, &, vt ibidem notat Caietanus, magis tempus, quā perſonam ſignare videtur:) & Paraphraſis Chaldaica oppoſitum quodammodo ſignificare videatur dicens: Tunc in diebus eius inceperunt filij hominum, vt non orarent in nomine Domini. attamen hæc ſcripturæ ſententia, ex multiplici penè vnius Hebraici verbi ſignificatione, vt docet Hieronymus Oleaſter, tam diuerſimode tranſlata; tria nobis indicat; quæ tametſi inter ſe diuerſa, & quoquomodo etiam oppoſita eſſe videantur; nihilominus admodum conſentanea ſunt; vt ex his, quæ ſubiungemus, planè conſtabit. Primum eſt, quod ipſe Enos cæpit inuocare nomen Domini, eo ſpeciali modo, quo inferius declarabitur. Alterum eſt, quod alij quoque temporibus dicti Enos, idem facere cæperunt. Tertium, quod per eadem tempora filij hominum, ideſt impij, ac peruerſi homines, & ipſi cæperant, loco Dei, inuocare creaturas, vt paulo poſt oſtendemus. Ecce quanta paucis ſcriptura ſacra nos docet, & quam magna eſt vbertas eius, vtpote quæ non modo plures ſenſus myſticos contineat, vt notum eſt; ſed interdum quoque plures litterales, æque proprios ac germanos, qui non niſi multis, varijsq; tranſlationibus in natura lingua explicari queant. *Enos cur ſic vocatus.* *Locus Geneſ. explicatur.*

3 Igitur, vt prædicta clarius explicemus; Cum Enos ad virilem perueniſſet ætatem, contigit, vt filij hominum, hoc eſt qui erant de ſtirpe Caini, & aliorum filiorum Adæ (excepta dumtaxat familia Seth, quæ nomine filiorum Dei, vt ſub anno mundi 131. num. 8. dictum eſt, appellari iam conſueuerat) per diuerſos paulatim traducti errores; & de malis in mala quotidie prolabentes; tandem, vt fit, ad Idololatriā, quæ vt probat Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 94. art. 3. omnium peccatorum dici poteſt maximum, declinare cæperint; attribuentes nomen Dei quibuſdam creaturis, præſertim ſublimioribus, puta Soli, Lunæ, & Stellis; eaſque diuino cultu colentes, atque inuocantes; vt ſuper Geneſ.cap.4. Hebræorum ſecutus ſententiam, exponit Lyranus: cuius expoſitio, licet ibidem in additionibus Pauli Burgenſis impugnetur, ritè tamen, meo iudicio, in Matthiæ Thoringi replicis defenditur. Etenim, quamuis communiter *De Idololatriæ initio.*

niter credatur, Idololatriam à Nino ſumpſiſſe initium, (de qua re ſub anno mundi 1997. num.2. agemus) attamen, quod nunc ad rem pertinet, dicimus eſſe admodũ credibile, eam etiam ante diluuium incepiſſe: quoniam iam ex tunc, teſtãte ſacro eloquio Geneſ. cap.6. verſic.5. multa malitia hominum erat in terra, & cuncta cogitatio cordis, intenta erat ad malum omni tempore. & verſ.11. ſubditur: quod corrupta eſt terra coram Deo, & repleta iniquitate: omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper rerram. ex quibus verbis adeo grauibus, totieſque cum tanta emphaſi repetitis, ſatis aperte inſinuatur; nullum flagitij genus, tunc temporis, in mundo defuiſſe: ac propterea vniuerſali diluuio debuiſſe puniri, & expurgari. Hoc idẽ planè indicant verba illa, quæ in eodem capit. verſ. 6. habentur; Pœnituit Deum, quod hominem feciſſet in terra, & tactus dolore cordis intrinſecus, delebo (inquit) hominem &c. quæ exponens Sanctus Ambroſius in lib. de Noe, & Arca capitulo quarto ait: Neque enim Deus cogitat ſicut homines, vt aliqua ei noua ſuccedat ſententia; neque iraſcitur quaſi mutabilis; ſed ideo hæc leguntur, vt exprimatur peccatorum acerbitas, quæ diuinam meruerit offenſam: tamquam eo vſque increuerit culpa; vt etiam Deus, qui naturaliter non mouetur, aut ira, aut odio, aut paſſione vlla; prouocatus videatur ad iracundiam. huc uſque Sanctus Ambroſius. Cum igitur ex ore omnium ferè Prophetarum, conſtet Idololatriam inter omnia præuaricationum genera, maxime Deum ad iracundiam (vt humano more loquar) prouocare conſueuiſſe: quoniam, quemadmodum dicitur Sapien. cap. 14. verſ. 12. Initium fornicationis (intellige à Deo) eſt exquiſitio Idolorum; & adinuentio illorum, corruptio vitæ eſt. proculdubio ſequitur, rationabile admodum eſſe, credere, quod inter maximas, quas ſcriptura memorat iniquitates, ab hominibus ante diluuium adinuentas, & perpetratas; Idololatria in primis numeranda ſit; ad quam, cetera peccata homines diſponere, ac præparare ſolent; ac per ipſam denique terram fuiſſe corruptam. Nec obſtat quod Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 94. artic.4. ad ſecundum putet, in prima mundi ætate, non fuiſſe Idololatriam, propter recentem creationis mundi memoriã: quia vt bene ſuper Geneſ. cap.4. replicat contra Burgenſem Thoringus ratio B. Thom. ad id non cogit: nam ſi recens creati orbis memoria excluſit Idololatriam per mille ſexcentos, & amplius annos: vtique etiam memoria ſeueriſſimæ illius punitionis, quæ facta eſt per diluuium, debuiſſet eam excludere adhuc per plures annos: At qui certum eſt, quod cito poſt diluuium, quemadmodum ad alia priora peccata redierunt; ita etiam deſciuerunt ad Idola homines. Quod ſi quis opponat, ſcripturam ſacram, in tota prima mundi ætate nullam omnino Idololatriæ mentionem explicitã facere: reſponderi poteſt, non omnia, ſed admodum pauca eorum quæ in toto illo tempore acta ſunt, Dei monitu, à Moyſe fuiſſe conſcripta: & in paucis his, ipſam quoque Idololatriam implicite inſinuatam, ex ſupradictis ſatis poſſe conſtare.

Quando, et quomodo caperit augeri Dei cultus.

Iiſdem ergo temporibus, filij Dei, ideſt viri boni, ac timentes Deum, quales erant omnes de familia Seth, & in primis ipſe Enos; videntes Idololatriæ vitiũ, in ceteris Adæ familijs, iam pululare cæpiſſe; nec ſe aliter poſſe tanto malo reſiſtere: cæperũt 4
non quidem tunc ſolum, Deum colere: ſiquidem conſtat prius Cain, & Abel ſacrificia Deo obtuliſſe: & credendum eſt etiam ante Enos, non modo Seth patrem ſuum, quem diximus ob eximias eius virtutes Deum fuiſſe appellatum; ſed alios quoque, & primũ omnium ipſum Adamum ſacrificia, oblationeſque, & precationes Deo feciſſe, poſteroſque ſuos eadem facere docuiſſe: Sed cæperunt, ipſo præſertim Enos auctore, & primario hortatore, ſe ſe mutuo excitare, ad veri Dei cultum propenſius, ac perfectius exercendum. Quare præter frequentiora ſacrificia ac munera, quæ eidem offerre ſummo ſtudio ſatagebant; non contenti, maiorum dumtaxat more Deũ colere; excogitarunt inſuper alios modos, ritus, & cæremonias, ad deuotionem magis ac magis in ſe, alijſque excitandã, ac promouendam. Qui autem fuerint ij modi; incompertum habemus; poſſumus tamen ſatis veriſimiliter coniectari, tunc primum (ſicuti poſtea circa initia reparati orbis, in primitiua ſcilicet Eccleſia, multo perfectius actum eſt) inſtitutos fuiſſe ſpirituales quoſdam conuentus, & quaſdam deuotas precationes, puta pſalmos, aut hymnos, in ſummi Dei laudem, certis temporibus, & locis pie cultis, communiter recitandos: præcipue verò diebus Sabbatis; in quibus etiam probabile eſt, quod ab operibus ſeruilibus ex tunc abſtinere cœperint, ad hono-

honorem Dei, quem pariter nouerant, die ſeptimo, ceſſaſſe ab omni opere, quod patrarat; & illum quidem præ ceteris diem, tamquam à Deo ſanctificatum, diuino cultui dedicarint; ac in ſpiritualibus actionibus inſumendum decreuerint. Sicque veluti primam quandam Sanctæ Eccleſiæ viſibilem formam inſtituere, ac repræſentare aggreſſi ſint, in qua per hæc, aliaq; ſancta exercitia, ad viam veritatis, ac ſalutis reuocare ab eadem aberrantes curarent; & quos verbis non poterant; bonis ſaltem exemplis lucrifacere contenderent. Et quoniam hoc eodem tempore verus Dei cultus, ob plurimos ad Idololatriam declinantes, maximam fecerat iacturam; apud quoſdam verò pietatem ſectantes, ipſo Enos primo auctore, valde admodum auctus fuerat: iccirco putamus, ſcripturam ſacram omnia hæc breuiter ſignificare voluiſſe, præmiſſis verbis triplicem interpretationem recipientibus; nimirum: Iſte (ſubaudi Enos cœpit inuocare nomen Domini) & tunc, hoc eſt quando Enos factus eſt vir, initium fuit iuuocandi nomen Domini. & aliter: Tunc in diebus (ſupple iuuentutis, aut pueritiæ, eius; nempe ipſius Enos) inceperunt filij hominum, vt non orarent in nomine Domini.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 326.

1 ANNO vitæ ſuæ nonageſimo exacto, Enos genuit Cainan. Geneſ. cap.5.ver. 9. ita, vt annus primus Cainan, idem fuerit nonageſimus primus ipſius Enos, vt expreſſum eſt in tabulis. At verò poſt natiuitatem dicti Cainan, vixit Enos octingentis quindecim annis, & genuit filios, & filias. ibidem. Nihil verò aliud de iſto Cainan habemus in ſacris libris, neque apud alios ſcriptores; niſi tempus natiuitatis eius; & generationis filij ſui Malaleel, quod paulo poſt indicabimus; & numerum annorum vitæ; ac denique annum mortis ipſius. Vnde credi poteſt, ipſum nihil admodum notatu dignum geſſiſſe. Et forte per eadem tempora Irad filius Henoch filij Caini, genuit Mauiael, vt dicitur Geneſ.cap.4.verſ.18.

Cainan quando natus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 396.

1 ANNO ætatis ſuæ ſeptuageſimo expleto, Cainan genuit Malaleel, Geneſ. c. 5.verſ.12. Quare annus primus vitæ Malaleel, fuit ſeptuageſimus primus patris ſui Cainan, vt videre eſt in tabulis. & poſt natum Malaleel, vixit Cainan octingentis quadraginta annis, genuitque filios, & filias, vt ibidem ſubditur. Sed neque de ipſo Malaleel, aliud inuenimus ſcriptum, præter tempora hic notata, nimirum ortus ipſius, & generationis filij ſui Iared; ac poſtremo obitus eius. & proptere a non inconuenit, idem ſentire de ipſo, quemadmodum dictum eſt de patre ſuo Cainan. Et probabile item eſt, quod iiſdem circiter temporibus Mauiael Caini pronepos, genuerit Mathuſael, vt habemus Geneſ. cap. 4. verſ.18.

Malaleel quando natus.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 461.

1 ANNO vitæ ſexageſimo quinto circiter, exacto, Malaleel, genuit Iared. Geneſ. cap.5. verſ.15. Quo fit, vt primus annus Iared, fuerit ſexageſimus ſextus vitæ

Iaredis Natiuitas.

patris ſui Malaleel, vt perſpicuum eſt in tabulis; & poſt genitum Iared, ſuperuixit Malaleel annis octingẽtis triginta, & genuit filios, & filias; vt videre eſt loco citato. De iſto pariter Iared, idem iudiciũ, eãdẽq; ſentẽtiam ferre poſſumus, quam de patre, & auo ſuo tulimus; & credere ſcripturam ſacram, de ipſis alioqui mentionem non feciſſe; niſi per ipſos neceſſario texenda fuiſſet ſeries generationis Noe, & Abrahæ; vt ſub anno mundi 131. num. 3. dictum eſt. Credibile quoque videtur, per hæc ferè tempora, à Mathuſaele Caini abnepote, genitum eſſe Lamech; vt legimus Geneſ. c. 4. verſ. 18. de quo ibidem ſubditur; quod poſtea iſte Lamech duas duxit vxores; genuitque, ex Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentorijs, atque paſtorum; Vnde inferri poſſe videtur quod prius paſtores, vel ſub dio, vel in antris habitarent. Et Iubal, qui fuit pater canentium cithara, & organo; ex altera verò, cui nomen erat Sella, genuit Tubalcain, & ſororem eius Noema: fuit verò Tubalcain malleator; & faber in cuncta opera æris, & ferri.

Polygamia, Muſica, æraria, & ferraria origo.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 623.

Henoch quando natus.

ANNO ætatis ſuæ centeſimo ſexageſimo ſecundo circiter expleto, Iared genuit Henoch Geneſ. cap. 5. verſ. 18. Itaque primus annus Henoch fuit cẽteſimus ſexageſimus tertius vitæ patris ſui Iared. A nato autem Henoch vixit Iared octingentis annis. genuitque filios, & filias, vt ibidem legimus. Et quidẽ hunc Henoch, poſtea fuiſſe Prophetam, ac ſcripſiſſe non nulla diuina, negare non poſſumus, vt ait Sanctus Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 23. idque ibidem, & libr. 18. cap. 38. colligit, ex Epiſtola Catholica Iudæ Apoſtoli verſiculo 14. vbi non ſolum teſtatur Apoſtolus, iſtum Henoch prophetaſſe de extremo Dei iudicio; ſed etiã ſignanter citat verba prophetiæ eius, inquiens: Prophetauit autem, & de his ſeptimus ab Adam Henoch, dicens: Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios. & quæ ſequuntur. ex quibus verbis videtur poſſe inferri, prophetiam illam, non per traditionem; ſed etiam per ſcripturam perueniſſe ad tempora Apoſtolorum. Putant verò aliqui, Apoſtolorum temporibus, exſtitiſſe librum ipſius Henoch integrum, atque incorruptum; ex ipſoque Iudam, allegatam ad verbum deſumpſiſſe ſententiam. exiſtimant enim Apoſtolum non aliunde, quam ex proprio, & canonico libro ſumere debuiſſe teſtimonium de re tam graui, qualis eſt extremum iudicium. Verum hoc non ita eſſe inde cõijci poſſe videtur; quod ſi dictus liber tunc exſtitiſſet, proculdubio propter auctoris ſanctitatem, & antiquitatem in maximo fuiſſet honore apud Hebræos; ac de ipſo aliquã ſaltem mentionem feciſſent Philo, & Ioſephus, Iudaicarum antiquitatum ſtudioſiſſimi. Quare probabilius fit, ipſum Iudam deſumpſiſſe prædicta verba, non ex proprio ipſius Henoch libro; ſed ex aliquo alio, probato tamen, in quo ea citata inuenerit; qui liber poſtea temporum iniuria ſit deperditus. 1

Quod fuerit propheta.

Liber Henoch apocryphus.

Ceterum ille liber Henoch, qui temporibus S. Hieronymi, S. Auguſtini, Origenis, Tertulliani, Bedæ, & aliorum, erat ſatis vulgatus, & ab ipſis citatus; creditur fuiſſe apochryphus; & ab aliquo confictus; ac ſub nomine Henoch editus; quia tametſi aliqua vera; multa tamen falſis ac fabuloſis admiſta continebat; vt teſtatur idem S. Auguſtinus lib. de Ciuitate 15. cap. 23. Vtrum autem talis impoſtura contigerit ante, an poſt tempora Apoſtolorum; incertum eſt: probabilius tamen credi poteſt, poſt defunctos Apoſtolos, ab hæreticis emanatam: Vide plura de hoc libro Henoch, ex Origene, & alijs, apud Sixtum Senenſem lib. 2. ſuæ Bibliothecæ ſanctæ, in littera Henoch; & apud Pererium lib. 7. in Geneſ. 2

AB

AB ORBE CONDITO
ANNVS 688.

Mathuſala quando natus.

1 ANNO ſexageſimo quinto, vitæ ſuæ, Henoch genuit Mathuſala. Geneſ. ca.5.verſ.21. igitur annus eius vitæ primus concurrit cum ſexageſimo ſexto patris ſui Henoch, vt notandum eſt in tabulis. Et ſuperuixit Henoch in cō-muni hominum conſuetudine, poſtquam genuit Mathuſala, annis trecentis, & genuit filios, & filias. Ibidem. Aduertendum verò hic eſt; quod quia non ante natum Mathuſala, ſed poſt, dicitur Henoch ambulaſſe cum Deo, colligit Procopius Gazeus ſcriptor Græcus, indicari, ipſum Henoch prius fuiſſe improbum; poſtea verò non ſolum pænituiſſe, vitamque emendaſſe; ſed etiam deinceps ad tantam vitæ perfectionem deueniſſe; vt & placere Deo, & viuus ab hac communi vita transferri, meruerit. Verum cum videamus ſcripturam ſacram, nuſquam reprehendiſſe Henoch; quin potius ſemper de ipſo honorifice loqui: indignum videtur, quidquam mali de tanto viro ſuſpicari: præſertim cum multo melius, ex cap. Geneſ. citato, in quo bis dicitur Henoch ambulaſſe cum Deo, exiſtimet Caietanus inſinuari; ipſum Henoch, & à pueritia, & per totam vitam fuiſſe ſanctum, ac Deo carum. Eſt enim ambulare cum Deo idem, ac ſi diceretur ambulare in vijs Dei, & facere quæ grata ſunt ei. Vnde ad Abraham dixit Dominus, Geneſ. cap. 17. verſic. 1. Ambula coram me, & eſto perfectus. hoc eſt, cura, mihi vt placeas ſemper; & facias quæ bona ſunt in oculis meis.

Henoch an ſemper fuerit bonus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 875.

Lamech quando natus.

1 ANNO centeſimo octogeſimo ſeptimo vitæ ſuæ, circiter, expleto, Mathuſala genuit Lamech, Geneſ. cap. 5. verſ. 25. & propterea annus primus ipſius Lamech, fuit centeſimus octogeſimus octauus patris ſui Mathuſala, vt apparet in tabulis. Qui poſt genitum Lamechum, vixit ſeptingentis octoginta duobus annis; genuitque filios, ac filias, vt patet ibidem. Porrò iſte Lamech valde differt, ab eo de quo fit mentio Geneſ. cap. 4. ille enim erat de ſtirpe Cain; iſte de progenie Seth; ille fuit valde luxurioſus, ſiquidem non vna contentus vxore, primus duas accepiſſe traditur; & præterea etiam homicida, vt paulo poſt dicetur: de iſto verò Lamech, nihil mali legimus.

De Caini interitu.

2 Inter natiuitatem huius Lamech, & obitum Adami, probabile eſt, accidiſſe impij Caini interitum; qui vt perditè ſemper vixerat; ita demum miſerrimè, infeliciterq; vitam finiuit; caſu ſcilicet ab vno, ex poſteris ſuis, ſagitta transfixus; ſi tamen vera eſt, vt credimus, antiqua illa Hebræorum traditio, à multis ſuper cap. Geneſ. 4. relata, quam etiam probare videtur B. Hieronymus in Epiſtola 125. ad Damaſum quæſt. 1. & poſt ipſum idē quoque Rupertus, Rabanus, Strabus, Lyranus, Caietanus Abulenſis, Pererius, alijque grauiſſimi Auctores receperunt. Quod ſcilicet Lamech, qui fuit ipſius Caini atnepos; & venationi admodum deditus; cum præ accidentali quadam oculorum debilitate, aliquatenus cæcutire cœpiſſet; & nihilominus, quadam die, puero ductore, vt ſolebat, ad venandum exiſſet; non pro carnibus, quibus tunc homines non veſcebantur; ſed vel recreationis cauſa, vel pro quadrupedum pellibus, ad indumenta, tabernaculaque conficienda; forte accidit; vt Cain inter fruteta latitaret; quippe qui accuſante intus conſcientia, ſemper eſſet pauidus, ac ſæpenumero timeret, etiam vbi nulla eſſet cauſa timendi, iuxta illud Prouerb. cap. 28. verſic. 1. fugit impius, nemine perſequente. Et illud Ciceronis pro Milone. Magna vis eſt

conſcientiæ in vtramque partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerunt, & pœnam ante ſemper ante oculos verſari putent, qui peccarint. Cum itaque adoleſcens qui commitabatur Lamechum, de longe aſpiciens; ex quadam vmbra, motuque ramorum, ſuſpicatus eſſet ibi adeſſe feram; illico admonuit Lamechum, vt illuc iaculū dirigeret; quod cum ille feciſſet; ac poſtea deprehendiſſet ſe, præter intentionē, occidiſſe Cainum; cuius occiſionem Dominus ſub graui pœna prohibuerat; continuo ira percitus; vſque adeo exarſit in comitem; quod ſe ad tantum ſcelus impuliſſet; vt illum arcu, aut baculo, diu grauiterque percutiens; tandem ſine vlla ſanguinis effuſione, interimeret: mox tanti facinoris conſideratione perterritus; quaſi deſperās dixit vxoribus ſuis; vt legimus Geneſ. cap.4. verſic.23. Quoniam occidi virum in vulnus meum. ideſt Cainum ſagitta mea in corde eius infixa: & adoleſcentulum in liuorem meum. hoc eſt comitē liuore mortali, percuſſionibus, ac contuſionibus, in corpore eius inducto, ſeptuplum vltio dabitur de Cain; de Lamech verò ſeptuagies ſepties. Non quod re vera ipſe grauius deliquiſſet, quam Cain; immo multo leuius; nā Cain ex mera inuidia, ac malignitate, ſciens, ac volens, propium interfecerat fratrē. virum iuſtum, ac ſanctum, Lamech verò, non dedita opera; ſed caſu occiderat Cainum virum peſſimum; & ſibi multo minus propinquum; & pariter præ facti diſplicentia, & repentina iracundia, interemit eum, qui prioris cauſa fuerat homicidij: ſed quia non poterant ab eius corde excidere illa Domini verba: Omnis, qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Geneſ. cap.4. verſic. 15. & præ magna animi perturbatione, non valebat recta ratione caſum conſiderare, atque expēdere; nimio timore correptus, & vt propriæ vitæ conſuleret; protinus in verba paulo ante relata, prorupit: ac ſi dicere voluiſſet: Audite vxores meæ; & cunctis ad vos, pro rei nouitate, concurrentibus, dicite, ac diuulgate: quod tametſi notum ſit, grauiter punitum iri interfectorem Caini; longe tamen grauius punietur, quicunque Lamechum occidere attentauerit. Scio non defuiſſe, ex antiquis ſcriptoribus; & etiam ex recentioribus, maxime Paulum Burgenſem; contra quem bene replicat Thoringius; qui reijcientes memoratam Hebræorum traditionem, locum Geneſ. proxime adductum aliter interpretandum putent: Sed profecto ad ipſum, alioqui valde obſcurum, probe dilucidandum atque explanandum, memorata traditio videtur admodum accommoda ta, & propria; vt ex ceterarum expoſitionum collatione, quiuis dijudicare facile poterit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 930.

ANNO vitæ ſuæ nongenteſimo trigeſimo circiter expleto, Adā mortuus eſt. Geneſ. cap.5. verſ.5. quod ſignanter ſcriptura ſacra non ſolum de ipſo Adamo; ſed etiam de omnibus alijs, quos recenſet primæ mundi ætatis hominibus, vno dumtaxat excepto Henoch, qui viuus translatus fuit; & adhuc viuere creditur; exprimere voluit, illa clauſula toties citato capite reperita, vt nemo dubitare poſſet, re ipſa comprobatam eſſe illam Dei ſententiam, quæ contra hominem lata fuerat, Geneſ. cap.3. verſ.19. Puluis es, & in puluerem reuerteris. & cap. 2. verſ. 17. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris: & conſequenter cunctis manifeſtum fieret, mendaciſſimum, ac fraudulentum fuiſſe Dæmonem, qui cap. 3. verſ. 4. dixerat. Nequaquam morte moriemini.

Adā quādo mortuus.

vixit

vixit igitur Adam cum	Seth	annis	Octingentis.
	Enos		Sexcentis nonaginta quinque.
	Cainan		Sexcentis quinque.
	Malaleel		Quingentis triginta quinque.
	Iared		Quadimgentis ſeptuaginta.
	Henoch		Trecentis octo.
	Mathuſala		Ducentis quadraginta tribus.
	Lamech		Quinquaginta ſex.

Adam quotannis cum alijs ſui temporis vixerit.

2 Notandum verò hic eſt,quod nõ ſolum in ſumma annorum vitæ Adami; ſed in ceteris quoque ſummis reliquorum Patriarcharum primæ mundi ætatis,non diſcrepat textus lxx. Interpretum à textu editionis Latinæ vulgatæ;niſi in annis Lamech, quē vulgata ponit vixiſſe annis ſeptingentis ſeptuaginta ſeptem ; lxx. verò Interpretes, eidem attribuunt annos tantummodo ſeptingentos quinquaginta tres . ratio autem cur in reliquis non differant , eſt : quia quantum lxx. Interpretes addere vnicuique ſolent antequam genuerit filium ; tantum detrahunt poſt ipſum genitum ; vt videre eſt in ſingulis; præterquam in Mathuſala ; vbi contra , quantum detrahunt de annis eius ante generatum Lamechum , tantundem addunt poſt ipſius generationem ; vt quiſque , ex vtriuſque textus collatione liquido cognoſcere poterit . & in tabella ſub anno mnndi 131.nu.4. poſita, perſpicuè intueri . *Annorum conuenientia, & diſcrepantia.*

3 De die verò obitus Adami,nihil aliud dicere poſſumus,niſi quod Sanctus Irenæus lib.5.cap. 23. aduerſus Hæreſes , aſſerit ipſum obijſſe feria hebdomadæ ſexta ; tali enim die de fructu vetito comederat . quod inde elicit; quia Geneſ.cap.2.verſic.17. legimus : In quacumque die comederis ex eo , morte morieris . quæ verba licet fortè melius in alio ſenſu exponi poſſint, vt ſub anno mundi primo num. 18. dictum eſt; & propterea non videatur neceſſaria talis illatio : nihilominus, quia etiam hunc ſenſum commode recipere poſſe videntur, nec alibi de oppoſita ſententia conſtat : poſſumus, ſi placet, ſequi opinionem ipſius Irenæi, cuius verba ſunt hæc : Si quis velit diligenter diſcere,qua die ex ſeptem diebus mortuus eſt Adam; inueniet ex Domini diſpoſitione: recapitulans enim vniuerſum hominem in ſe, ab initio vſque ad finem; recapitulatus eſt, & mortem eius . manifeſtum eſt itaque , quoniam in illa die mortē ſuſtinuit Dominus, obediens Patri; in qua mortuus eſt Adam , inobediens Deo . in qua autem mortuus eſt; in ipſa & manducauit : dixit enim Deus : In qua die manducabitis ex eo , morte moriemini . Hunc itaque diem recapitulans in ſemetipſum Dominus; venit ad paſſionem pridie ante Sabbatum,quæ eſt ſexta conditionis dies; in qua homo plaſmatus eſt ; ſecundam plaſmationem eam,quæ eſt à morte, per ſuam paſſionem,donans . Sic Irenæus . *De die obitus Adami.*

4 De loco autem ſepulturæ ipſius Adami, ſi quæratur , vbi nam primo à filijs , ac nepotibus ſuis, ante diluuium tumulatus fuerit:dicimus id ſciri nequaquam poſſe:quoniam de hoc ; aut vbi habitauerit , præſertim ſub finē vitæ ſuæ ; aut in quo loco defunctus ſit ; ſcriptura ſacra non meminit . & conſtat non ſolum omnia cadauerum oſſa, diſſipata; ſed etiam ſepulcra ipſorum, cum reliquis , quæ tunc exſtabant , ædificijs, à diluuij inundationibus vaſtata ac diſperſa omnino fuiſſe ; ita vt nullum eorum poſtea veſtigium remanſerit . Verum enimuero (vt refert Andreas Maſſius ferè in calce cõmentariorum ſuorum in Ioſue) Iacobus Orrhohaita, ſiue Edeſſenus,inter Syrorum ſcriptores valde nobilis, & magni Ephraimi olim doctor , memoriæ prodidit; Noe , oſſa primi parentis Adami,religioſe in Arcam ad ſe recepiſſe; & poſt ſiccatum à Diluuio orbem terrarum illa inter ſuos tres liberos , cum orbe ipſo diſtribuiſſe ; Semoque , quem anteferebat ceteris , caluariam donaſſe; & cum ea,regionem illam, quam modo Iudæam appellamus . Et hæc quidem à priſcis Syris, tamquam per manus tradita poſteris fuiſſe , idem Maſſius credibile admodum putat . Hanc Syrorum traditionem comprobare videtur S. Epiphanius, qui in ſuo Ancoratu , verſus finem, apertè ſcribit; quod Noe velut Mundi heres à Deo cõſtitutus, diuiſit tribus filijs ſuis vniuerſum mundum ſub ſortem miſſum, & vnamquamque partem, iuxta ſortem, ſingulis diſtribuit . Et paulo poſt dicit ; quod Palæſtina, & tota ipſius vicinia,ſub ſortē Sem cecidit . Quæ omnia cum ſupradictis maximè conueniunt . Quod ſi cuiquam

Adam vbi mortuus, ac tumulatus ſit.

De Syrorum traditione.

ſortaſſis prima fronte videantur hæc aliquomodo reluctari Scripturæ ſacræ,quæ Ge-
neſ. cap.11. videtur terrarum diuiſionem adſcribere non ipſi Noe, ſed Deo; qui mi-
rabiliter, per linguarum confuſionem,coegit homines ab inuicem diſcedere, & no-
uas ſibi ſedes procurare: Et item Geneſ. cap.10. verſ.15. videtur innuere, terram
illam,quæ poſtmodum Iudæa dicta eſt; non filijs Sem, ſed filijs Chanaam, filij Cham
obtigiſſe; ab ipſiſque Chananæam fuiſſe appellatam. Ad hæc ſub anno Mundi 1909.
num.3. reſpondebimus; oſtendemusque nullatenus prædictis contradicere. Itaque
ſi memorata Syrorum traditio, vera eſt,in ea parte, quæ magis videtur poſſe dubita-
tionem pati; nempe quod Noe diuiſerit filijs ſuis orbem terrarum; dederitque Se-
mo Iudæam: multo magis videtur recipienda, in eo quod aſſerit, eumdem Noe tu-
liſſe ſecum oſſa Adami in Arca;ac poſt diluuium eá diuiſiſſe filijs ſuis; dediſſeque Se-
mo nobiliorem ipſorum partem;eam ſcilicet,in qua erat Caluaria eius:tum quia om-
nes quotquot de Adami ſepulchro ſcripſere,concedunt ipſum in Iudæa eſſe tumula-
tum; licet inter ſe non nihil de loco particulari diſcordent,vt paulo poſt,ſcilicet nu.
7. videbimus: tum quia; multo probabilius eſt, oſſa Adami ſepulta eſſe in Iudæa poſt
diluuium, quam antea: quoniam credibile eſt,ob ingentes ipſius diluuij innundatio-
nes, vſque adeo immutatam fuiſſe faciem terræ; vt ipſe Noe aut filij eius locum ſe-
pulturæ Adami, poſt diluuium, recognoſcere, aut adinuenire naturaliter potuiſſe,
non videantur; nec conſequenter poſteris indicare, quod magis in Iudæa, quam ali-
bi ſepultus foret. Sed de hoc ſatis.

Illud verò non videtur hic ſilentio inuoluendum; quod ſiue Noe ſimplici quodam 5
pietatis affectu tulerit ſecum oſſa Adami; ſiue (quod magis reor) quia iam no-
uiſſet Adamum teſtamento reliquiſſe poſteris ſuis præceptum, de præſeruandis tran
ſferendiſque, diluuij tempore, oſſibus ſuis in Arcam; ſicuti poſtea Ioſeph Geneſ.ca.
vltim.verſic.24. morti proximus adiurauit fratres ſuos; vt in exitu Iſraelis de Ægy-
pto,transferrent etiam oſſa ſua in terram Chanaam; quod poſtmodum præſtitit Moy
ſes Exod.cap.13.verſ.19. profecto apparet; vel vſque ab initio mundi, primos illos
patres, valde ſollicitos extitiſſe,de proprijs, parentumque ſuorum cadaueribus ho-
neſto loco condendis, atque aſſeruandis. Sed ad quid obſecro, hæc ſollicitudo? nõ
enim credendum eſt, ſanctos viros, vanitatis ſtudio, tantopere id curaſſe: ſicuti po-
ſtea Ethnici, & Idololatræ; qui nihil ſpirituale cogitantes; ſuperbiſſima ſibi, aut ma-
ioribus ſuis ſepulchra, magnificẽtiſſimis impenſis, in Ægypto præſertim,& apud Ro-
manos, extruxerunt; vt vel ſic memoriam ipſorum perpetuam facerent: non inquã,
ea fuit ſanctorum hominum mens, in cõmendanda poſteris, oſſium ſuorum curã; aut
ſibi maioribusve ſuis ſepulcra præparanda: Sed hæc faciebant, ad proteſtandam fu-
turæ corporum reſurrectionis fidem; quam Redemptoris ſanguine promerendam,
certiſſime (vt poſtea diſertis expreſſit verbis S. Iob.cap.19.verſ.23. & ſequentibus)
expectabant, ſperabantque; iuſtis quidem ad gloriam; impijs autem ad ſupplicium
ſempiternum quemadmodum poſtremo docuit Dominus Ioan. capit. 5. verſ.29. di-
cens: Et procedent,qui bona fecerunt,in reſurrectionem vitæ;qui verò mala egerũt,
in reſurrectionem iudicij. Et propterea ſancti homines non tantum ſepeliri, ſed
inter bonos præſertim, ſepeliri affectabant; tamquam etiam poſt mortem reſpuen-
tes conſortia malorum. Hinc eſt, quod Abraham poſteaquam cœpit habitare in ter-
ra Chanaam, nihil diligentius procuraſſe videtur, quam, vt proprium ſibi, ſuiſque de
ſcendentibus, ſepulturæ locum, precio compararet. Et deinde Iacob, cum eſſet in
Ægypto, morti apropinquans, præcepit filijs ſuis; ne corpus ſuum ibi cum Idolola-
tris; ſed in terra generi ſuo repromiſſa, cum patribus ſuis, ſepelirent; in ipſo met
nimirum ſepulchro, in quo Abraham, Sara, Iſaac, Rebecca, & Lia, cõditi erant. Ge-
neſ. cap.49. verſ. 29. & Ioſeph item, vt diximus, curauit inde aſportari oſſa ſua, ac
in terra patrum ſuorum ſepeliri. De multis quoque ſanctis viris, vt de Sancto Seba-
ſtiano, Gamaliele, alijſque non paucis legimus, eos poſt mortem, in ſomnis apparuiſ-
ſe amicis ſuis, admonuiſſeque illos, vt honeſtius ſua corpora ſepelirent. Quorſum
hæc? niſi vt hoc ſigno, doctrinam de fide reſurrectionis, à patribus, propemodum
ab initio ſæculi, acceptam; & per ætates, tamquã per manus traditam, certã indubi-
tatamq; profiterentur, retinendãq; curarent; aut forte temporum iniuria, atque ho-
minum malitia obſcuratam, labefactatamque reſtituerent? Nec non, vt ſanctorum

Cur priſci patres ſolliciti fuerint de ſuorum cadauerum ſepultura.

oſſa,

oſſa, etiam ante diem vniuerſalis reſurrectionis,debitum honorem,venerationemq; promereri declararent; quod in hac vita, animabus iuncta, ſeruire iuſtitiæ ſedulo non recuſauerint; templaque Spiritus ſancti eſſe meruerint; & propterea aliquando immortalitatis gloria meritò, ac iurè ſint induenda?

6 Ex his perſpicuum fit, quam impie agant, qui non modo ſanctos, iuſtosque viros, dum adhuc viuunt, perſequi, plagiſque eorum corpora dilacerare; ſed inſuper eorum oſſa poſt obitum diſperdere; atque non ſolum honore debito priuare, verum ét contumelijs afficere, non verentur. Et item quantum à recto tramite aberrent, qui perdite viuentes; ac de glorioſa reſurrectione deſperantes; pariter de honeſta proprijs cadaueribus ſepultura tradenda, nihil prorſus curare videtur. Quemadmodũ etiam quidam Philoſophi nihil minus, quam veram philoſophiam callentes. Talis fertur fuiſſe Diogenes Cynicus; de quo refert Cicero lib.1. Tuſcul. quæſtionũ, quod cum morti appropinquaret, proijci ſe iuſſit inhumatum. tum amici. Volucribus, & feris? minime verò, inquit; ſed bacillum prope me, quo abigam, ponitote. Quì poteris? illi: non enim ſenties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil ſentienti? Sic ille. Arguta ſanè, ſed non minus inhumana reſponſio. Quamquam Diogenes Laertius, in calce vitæ eiuſdem Cynici; idem aliquanto durius atque inhumanius, de eodem Cynico, tradat; inquiens: Aiunt quidam illum, dum moreretur mandaſſe inſepultum proijci cadauer, vt omnes beſtiæ participes illius eſſent. Verum quis non videt impijſſimum eſſe huiuſcemodi neglectum ſepulturæ? cuius tanta ſemper fuit in ſacris ſcripturis, & apud omnes viros probos exiſtimatio; vt inter opera pietatis, & miſericordiæ, non immeritò, connumeretur: ſepelire mortuos: & hac de cauſa tantopere cõmendatus fuerit, & in hac etiam vita remuneratus Tobias ſenior, vt ex libro eius apparet. Contra vero, in opprobrium, pænamque facinorum ſuorum multis reputata ſit carentia ſepulturæ. Vnde, & de impia Iezabel prædictum fuit 3. Reg. cap.21. verſ. 23. quod cadauer eius inſepultum, à canibus comedendum foret. & de Ioakim, quod propter peccata ſua, ſepultura aſini ſepeliri deberet, Iere. cap.22. verſ.19. Et de impio Iaſone legimus 2.Machab. cap. 5. verſ. 10. Qui inſepultos multos abiecerat, ipſe, & illamentatus, & inſepultus abijcitur: ſepultura neque peregrina vſus, neque patrio ſepulchro participans. Et cap. 13. verſ. 7. Similia de ſacrilego Menelao referuntur. Vnde non mirum eſt, ſi in ſacris Canonibus prohibitum ſit, excommunicatos, certoſque alios facinoroſos in loco ſacro ſepeliri. Quid plura? cum Sapiens inter maxima, quæ alicui in hoc mundo aduerſa poſſint accidere, carentiam ſepulturæ poſuerit, Eccleſiaſtæ cap.6. verſ. 3. dicens: Si genuerit quiſpiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis ſubſtantiæ ſuæ, ſepulturaque careat: de hoc egò pronuncio, quod melius illo ſit abortiuus. Sed hæc obiter hic dicta ſufficiant.

Contra Sanctorũ oſſa diſperdentes, & nihil de honeſta ſepultura curan[t]e[s]

7 Redeamus ad Adamum, de cuius ſepulturæ loco in Iudæa exiſtente, duæ circumferuntur opiniones. Altera eſt, ipſum in monté Caluariæ fuiſſe humatum, vbi poſtea crucifixus eſt Dominus. Et in eodem loco aiunt, Abrahamum iuſſum eſſe immolare filium ſuum Iſaac: atque inde exiſtimant, monté illum ſortitum fuiſſe cognomentũ Caluariæ; quod in eo Caluaria primi hominis, & aliorum eius oſſium pars, tumulata fuerit. Inde etiam emanaſſe putant conſuetudinem illam, quæ paſſim iam inoleuit, pingendi ſeu fingendi ad calcem crucis Chriſti, cranium defuncti hominis, cum aliquot oſſibus: ad deſignandum, quod quemadmodum olim oſſa Eliſæi, per ſimplicem contactum, ſuſcitauerũt cuiuſdam defuncti cadauer, caſu in ſepulchro eius proiectũ 4. Reg. cap.13. verſ.21. Ita ſanguis Chriſti, ſuper oſſa Adami ſtillans; vitam mirabiliter ei, ac generi ſuo contulit ſempiternam. Auctores primæ huius opinionis fuere, in primis Origenes in tractatu 35. in Matthæum, quem poſtea ſecuti ſunt omnes ferè antiqui Patres, nempe Sanctus Athanaſius in lib. De Paſſione Domini, ſiue in ſermone de cruce, & Paſſione; Sanctus Baſilius in Iſaiæ cap.5. B. Chryſoſtomus homil. 84. in Ioan. Sanctus Cyprianus in ſermone de Reſurrectione Chriſti, Sanctus Epiphanius Hæreſ.46. contra Tatianos in fine. B. Ambroſius lib. 5. Epiſtolarum, Epiſtola 19. & in caput Lucæ 23. Sanctus Hieronymus in Epiſtola Paulæ, & Euſtochij, ad Marcellam, quæ eſt 17. Sanctus Auguſtinus in ſermone 71. De tempore, qui eſt, De immolatione Iſaac. Euthymius in Matthæi capit. 67. & Theophilactus in ſingulis quattuor

Vbi nam in Iudæa ſepultus ſit Adam.

quattuor Euangeliſtis, videlicet ſuper Matthæi cap. 27. Marc. 15. Luc. 23. & Ioan. 19. Quos ſequuntur ex recentioribus plures alij probati Auctores: quoniam licet hæc opinio nullum habeat ex ſacro eloquio fundamentum: nititur tamen antiqua traditione; & multas, eaſque præclaras habet conuenientias; vt videre eſt apud præcitatos Patres; præcipuè vero apud Sanctum Auguſtinum. Quod ſi vera eſſet alia Hebræorum traditio, de qua inferius ſub anno mundi 2118. num. 8. & 9. diſputabimus; nimirum quod Melchiſedech, qui temporibus Abrahæ regnabat in Salem, hoc eſt, vt communior habet ſententia, in Ieruſalem; ipſe eſſet Sem: proculdubio longe probabilius eſſet, ipſum Sem voluiſſe oſſa Adami condere potius penes locum, quē ipſe ad habitandum delegerat, quam alibi.

Altera ſententia eſt B. Hieronymi, qui ſup. Matthæi ca. 27. & ſuper cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſ. aſſerit, Adamum, non in monte Caluariæ conditum eſſe; ſed in Hebron: 8
quod probat ex Ioſue cap. 14. in fine, vbi hæc habentur: Nomen Hebron antea vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi, inter Enacim ſitus eſt. videtur autem B. Hieronymus quodammodo irridere priorem ſententiam, quaſi aures populi demulcentem; & aſſerit, montem Caluariæ non à primi hominis Caluaria eſſe denominatum; ſed à multitudine craniorum, ſeu Caluariarum, quæ ibi reperiebantur; (erat enim locus vbi vlt. ſupplicio damnati ſolebant interfici.) Quare videtur poſſe inferri, vel memoratam Paulæ, & Euſtochij Epiſtolam ad Marcellam, quæ inter B. Hieronymi Epiſtolas ponitur, non eſſe ipſius Hieronymi; vel ipſum aliquando fuiſſe prioris opinionis: in ea namque Epiſtola, ſi eius eſt, videtur primam probare ſententiam, quam locis citatis improbaſſe iam diximus. Hanc ſecundam opinionem, ſecuti ſunt etiam aliqui ex poſterioribus; nempe Iſidorus, Carthuſianus, Lyranus, Abulenſis ſuper loco Ioſue paulo ante adducto. Itaque cum vtraque opinio probabilis ſit; probatoſque habeat defenſores; poterit quiuis pro ſuo arbitratu deligere, quam ipſe veriorem exiſtimauerit. Nobis tamen prima potior viſa eſt; quoniam citatus Ioſue textus, aliter ab alijs Eccleſiaſticis Doctoribus exponi ſolet; vt ſub die mundi 6. num. 13. indicauimus. & nihil officit, quod poſterioribus temporibus mons ille, vt putat Sanctus Hieronymus, ob damnatorum Caluarias, potius, quam ob eam, quæ Adami fuerat, Caluariæ nomen acceperit: & denique quia prima opinio, tum propter rationes adductas; tum propter tot tantorumque Patrum auctoritatem, qui eam ſecuti ſunt, & docuerunt; longe probabilior videtur, & ſecurius recipienda.

De ſalute vero Adami, quamquam multi hæretici, probare conati fuerint, ipſum, 9
quod mundi interitus cauſa exſtiterit, inter damnatos eſſe deputatum; & non nulli etiam, ex catholicis de hoc dubitare viſi ſint: attamen ſine vlla hæſitatione pronunciandum videtur, & abſolute tenendum; quod ſit ſaluus; vt ex ſubſequentibus apparebit. non enim obſtat, quod ad Rom. cap. 5. & 1. ad Cor. cap. 15. opponat Apoſtolus Adamum Chriſto; illum peccati, mortis, ac damnationis; hunc verò iuſtitiæ, vitæ, & ſalutis æternæ auctorem faciens: quia ibi Apoſtolus conſiderat Adamum, vt primum peccatorem; non, vt pænitentem. Atqui illum poſt lapſum pænituiſſe, & tandem inueniſſe gratiam in oculis Domini, ac ſalutem ſempiternam eſſe cōſecutum; communiter ſentit Eccleſia; vt teſtatur Sanctus Auguſtinus Epiſtola 99. quæ eſt ad Euodium: idque confirmat auctoritate Scripturæ ſacræ: nimirum Sapien. ca. 10. verſ. 1. vbi ſic legimus: Hæc (& loquitur ibi de Sapientia) illum, qui primus formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit; & eduxit illum à delicto ſuo; & dedit illi virtutem continendi omnia; ideſt imperandi omnibus. Idem ſentiunt, probantque multis rationibus, veteres Patres; vt videre eſt penes Irenæum lib. 3. à ca. 34. vſque ad 40. & apud Epiphanium hæreſ. 46. & Alphonſum de Caſtro lib. 2. aduerſus hæreſes in verbo Adam; & in confutatione primi erroris. Quod ſi verum eſt, vt ſub anno mundi 1. nu. 11. diximus: ex his verbis, quæ dixit Deus ſerpenti Geneſ. cap. 3. verſ. 15. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum. innotuiſſe Adamo myſterium redemptionis mundi; ipſumque credidiſſe in Chriſtum venturum; ſperaſſeque ſe poſteroſque ſuos, virtute paſſionis illius, à cunctis reatibus, & pænis liberos fieri; profecto credendum eſt, ipſum quoque ab eo, qui ſaluos facit ſperantes in ſe, perfectam aliquando ſalutē fuiſſe conſecutum. præſertim cum tam longam egerit de peccato ſuo pænitentiam; tum

Adamum ſalutem fuiſſe conſecutum.

tum in hac vita tot miſerijs, ac calamitatibus plena, per annos nongentos triginta; tum etiam poſt obitum, pluſquam tribus millibus annis diuina viſione priuatus, in ea inferni parte, quam limbum appellant: Et forte etiam prius aliquo tempore in purgatorio, vbi præter damni pænam, etiam intolerabiles ſenſus pænæ ſuſtineri ſolent.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 987.

1 ANNO trecenteſimo ſexageſimo quinto vitæ ſuæ circiter expleto, Henoch Sethi trinepos non apparuit amplius; quia eum Dominus ab hominum oculis (incertum quo) tranſtulit, Geneſ. ca. 5. verſ. 24. Exſtant vero duæ de hac tranſlatione opiniones: Altera vulgaris, quæ putat ipſum Henoch tranſlatum fuiſſe in paradiſum terreſtrem, vnde eiectus fuerat Adam; donec ſub finem mundi veniat cum Elia ad prædicandum contra Antichriſtum. Quæ opinio videtur eſſe deducta, ex cap. Eccleſiaſtici 44. verſ. 16. vbi in textu Latino exprimitur: Henoch tranſlatũ fuiſſe in Paradiſum. quæ verba, huius ſententiæ ſectatores interpretãtur de Paradiſo terreſtri. Quamquam non deſunt, qui ſuſpicati ſint, illud-in Paradiſum-ab aliquo perperam eſſe adiectum; his perſuaſi argumentis, quod in textu Græco non reperiatur: & quod non nulli magnæ auctoritatis Patres inferius citandi, non veriti ſint affirmare, ex ſacra ſcriptura non haberi, quo tranſlatus fuerit Henoch; quos tamen legiſſe locum illum Eccleſiaſtici dubitare nemo debet. Verum enimuero textum Latinum, nullo modo in hac parte fuiſſe vitiatum, ſatis ſuperque declarat editio vulgata, Romæ poſtremo recognita, & ſub Clemente viij. edita, ac probata: in qua eadẽ verba-in paradiſum-eodẽ prorſus loco appoſita habentur in hunc modũ: Henoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pænitentiã, ideſt (quẽadmodũ ibidẽ, exponit Vgo Cardinalis) Henoch placuit Deo; quia ambulauit cum eo, Gen. cap. 5. verſ. 22. & 24. Et translatus eſt in paradiſum terreſtrem; inde venturus in fine mundi; vt det gentibus ſapientiam; ideſt conſilium pænitendi, & præcauẽdi verſutias, & fallacias Antichriſti. *De tranſlatione Henoch.*

2 Altera opinio eſt eorum, qui ſecuti ſunt textum Græcum, inter quos ex ipſis Græcis fuere S. Io. Chryſoſtomus homil. 21. in Geneſ. & Theodoretus quæſt. 45. in Gen. Et ex Latinis Rupertus lib. 3. de Trinitate, & operibus eius cap. 33. qui tenent, ex ſcriptura ſacra nequaquam haberi, quonam translatus ſit Henoch: & propterea duo priores inquiunt, non eſſe de hac re curioſius inueſtigandum; ſed neque vtrum vſque ad præſens tempus viuat idem Henoch; & quid nunc agat. Eodem quoque modo poſſumus & nos dicere, quod ſiue Henoch tranſlatus ſit in Paradiſum terreſtrem, vt prior habet opinio; ſiue in aliquam aliam mundi partem; vanum videtur ſcrutari, quomodo viuere potuerit, quando aquæ diluuij innundauernnt ſuper vniuerſam faciem terræ: præſertim ſi, vt ſub die Mundi 3. num. 25. dictum eſt, etiam ipſum paradiſum terreſtrem. tunc omnino deſtruxiſſent: quia non inconueniens videretur, in tali caſu, confugere ad miracula, & dicere; quod quemadmodum Elias ab incendio mirabiliter præſeruatus à Deo eſt, quando in curru igneo raptus fuit: ita credibile eſt; ipſum Henoch miro quodam modo, ac ſoli Deo cognito, ab aquis diluuij fuiſſe reſeruatum. Verum de his, atque huiuſmodi alijs quæſitis, non incurioſe quidem; ſed nec inutiliter fuſiſſime diſputat Pererius ſeptem quæſtionibus ad calcem primi Tomi commentariorum ſuorum in Geneſim; vbi inter alia multa, probat, ipſum Henoch tranſlatum eſſe in Paradiſum; ideſt non in eo, in quo fuerat Adam; ſed in aliam quamdam ſecretam, & amœniſſimam regionem; quæ vniuerſaliter in ſcripturis ſacris, Paradiſi nomine, vt alias probauimus, nũcupari ſolet: vbi in magna corporis atq; animi tranquillitate, & forte ẽt ſine cibo; & potu; Deo illum mirabiliter ſuſtentãte vIuit; viuetque ferè, vſque ad conſummationem ſæculi: quo tempore, ipſe quoque morti debitum reddet. Et quod triplici potiſſimum de cauſa, ad vitam in terris adeo

felicem,

felicem, ac diuturnam, & quoquomodo immortalitati ſimilem tranſlatus eſt: nimirū,
vt fidem faceret Deus illius immortalitatis, quam Adamo conceſſerat, ſi obediens ei
fuiſſet. & item per memoratum genus vitæ ipſius Henoch, nobis ſpecimen quoddā
præberet alterius immortalitatis; quam poſt vniuerſalem corporum reſurrectionem,
expectamus. & denique, vt ipſe Henoch ante obitum ſuum, poſſet in fine mundi ſic
vti communiter creditur, venire cum Elia ad prædicandam Chriſti fidem, aduerſus
Antichriſtum, illam tunc omnimodis oppugnantem. Et hæc de multis hic tetigiſſe
ſat ſit. Illud tantummodo addentes, quod de hac tranſlatione Henoch, meminit &
Apoſtolus ad Hebr. cap. 11. verſ. 5. dicens: fide Henoch tranſlatus eſt, ne videret
mortem: & non inueniebatur; quia tranſtulit illum Deus: ante tranſlationem enim
teſtimonium habuit, placuiſſe Deo. Vbi in eo quod dicit, ne videret mortem ma-
nifeſtatur, illum adhuc viuere; & conſequenter, quod anni eius hic enumerati, non
ſunt totius vitæ ipſius; ſed tantummodo illius vitæ, quam ipſe Henoch, in hac com- 1
muni hominum conuerſatione; & conſortio traduxit. Hoc igitur modo dicimus
quod

Henoch quot annis vixerit cum alijs primæ mundi ætatis Patriarchis.

vixit Henoch cum	Adam	annis	Trecentis octo.
	Seth		trecentis ſexaginta quinque.
	Enos		trecentis ſexaginta quinque.
	Cainan		trecentis ſexaginta quinque.
	Malaleel		trecentis ſexaginta quinque.
	Iared		trecentis ſexaginta quinque.
	Mathuſala		trecentis.
	Lamech		centum tredecim.

Filij Seth quo vſque boni.

Hucuſque, vt teſtatur Ioſephus primo Antiq. cap. 4. Progenies Seth, perſeuera- 3
uit in vnius ſummi Dei cultu, & in probitate morum; per ſeptem ſcilicet generatio-
nes; ideſt ferè vſque ad tranſlatum Henoch; qui fuit ſeptimus ab Adamo. Exinde
enim, vel forte etiam aliquanto prius, cœperunt & ipſi, qui de Seth deſcenderant,
ſenſim ad vitia declinare; & (vt ibidem ſubdit Ioſephus) qui prius certatim virtutē
exercuerant, poſtea duplo maiore ſtudio, malitiam ſectabantur: atque ita Deū
infenſum ſibi reddiderunt. Sanè quod citatus Auctor, de huius generationis præ-
uaricatione ſcribit, valde rationabile exiſtimo; quoniam quod Sapien. cap. 4. verſu
10. de viro iuſto dicitur: Placens Deo, factus eſt dilectus, & viuens inter peccatores
tranſlatus eſt; raptus eſt, ne malitia immutaret intellectum eius, aut ne fictio deci- c
peret animam illius. poteſt non incongruè ſignanter intelligi de ipſo Henoch, quod
ſcilicet propterea, à Deo tranſlatus ſit; ne forte ipſum quoque, ex vniuerſali illa
hominum præuaricatione, labem aliquam contrahere contingeret. Præterea, ſi po-
ſteri Seth, qui valde iam aucti, & multiplicati erant; deinceps in veri Dei cultu, ac
morum probitate, quam à maioribus acceperant, permanſiſſent, non videretur cre-
dibile, quod diluuio mundum, Deus delere voluiſſet, qui vt legimus Geneſ. cap. 18.
verſic. 32. paratus erat non ſubuertere Sodomam, & Gomorrham, ac reliquas illius
regionis ciuitates; ſi ibi ſaltem decem iuſtos inueniſſet. Quare probabilius videtur,
Deum à filijs Seth, poſt earum præuaricationem, multo magis fuiſſe offenſum, quam
ab alijs; quoniam videmus eos, qui poſt multos annos in ſancto Dei timore, & dile-
ctione, tranſactos, à via veritatis, & iuſtitiæ deuiare non verentur; fieri omnium
deteriores. nam, vt ait Sanctus Petrus Epiſtola 2. cap. 2. verſ. 20. Qui refugientes
coinquinationes mundi, his rurſus implicati ſuperantur: facta ſunt eis poſteriora,
deteriora prioribus. melius enim erat illis, non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt
agnitionem, retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato. con-
tigit enim eis illud veri Prouerbij. Canis reuerſus ad ſuum vomitum, & Sus lota
in volutabro luti. Et Apoſtolus ad Hebræ. cap. 6. verſic. 4. Impoſſibile eſt enim (in-
quit, ideſt valde admodum difficile) eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiā
donum cæleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonū
Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi; & prolapſi ſunt; rurſus renouari ad pœniten-
tiam. Et poſt pauca, ſubdit: Terra enim ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem;
& generās herbam opportunam illis à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo:
proferens

proferens autem ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionem. Et cap.10. verſ. 26. ait: Voluntarie enim peccãtibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis; iam non relinquitur pro peccatis hoſtia: terribilis autem quædam expectatio iudicij &c. Dicebat quoque B. Gregorius homil.17. in Lucæ cap.10. quod nullum ab alijs maius præiudicium, quam à Sacerdotibus tolerat Deus; quando eos, quos ad aliorum correctionem poſuit; dare de ſe exempla prauitatis cernit. Tales autem quodammodo erant tunc temporis filij Seth reſpectu aliorum hominum. Quod non ſine ingenti patris eorum,qui tum etiã in humanis erat, mærore, accidiſſe dubium non eſt. Tametſi penes ipſum, donec vixit, aliquot ſemper viros probos, ac eius veſtigia ſequentes, remanſiſſe, & paucos item quoſdam deinceps, poſt eius obitum, à vitæ religionis, ac probitatis ſectatores, ſucceſſiuè vſque ad ipſum Noe, credi poſſit, quemadmodum etiam infra num.5. dicemus.

4 Igitur duo præcipua, per hæc circiter tempora, eueniſſe putamus. Alterum eſt, quod iam cœperat humanum genus, in terris valde admodum multiplicari. Non quemadmodum ſub anno mundi 2.num.4. & ſub anno 133. num.primo, dicebamus; ſed multo amplius; & vt ita dixerim, ferè in immenſum augeri; ac longe, lateque per orbem expandi, ac dilatari. Nam ſi (vt ſub anno mundi 2329. num. 19. oſtendemus) ex vno coniugatorum pari, ducentorum, ac decem annorum interuallo, procreari poſſunt ad octies centenamilia hominum paria, quoniam iſte naſcentium numerus, veluti per multiplicatam, vt aiunt, analogiam, ſingulo trigeſimo anno, ſeptuplum augeri poſſe videtur, quemadmodum ex ſupputatione loco citato facienda apparebit: quot ex paribus coniugatorum octies centum millibus, anno mundi ducenteſimo decimo, iam genitis; deinceps, ad hæc vſque tempora, hoc eſt, vſque ad annum mundi nongenteſimum octogeſimum ſeptimum, naſci, prodireve potuerunt? *Hominũ multiplicatio quãta.*

5 Alterum eſt, quod ſic cunctis Adæ familijs, tam vehementer multiplicatis, ac magna ex parte repleta habitatoribus terra; cum pariter quoque multum creuiſſet hominum malitia in ceteris ipſius Adami generationibus; cœpit etiam malum hoc penetrare ad poſteros Seth, qui propemodum ſoli in toto orbe terrarum, multis temporibus, in ſancto Dei timore, deuotoque eius cultu perſeuerauerant; ac proinde filiorum Dei nomine nuncupari conſueuerant. Etenim, & ipſi, poſteaquam vehementer multiplicati ſunt; cum primo quidem paulatim, à parentum bonitate degenerare cœpiſſent; id poſtea longe notabilius, atque euidentius fecerunt, circa poſtremos annos, quibus Henoch inter homines vitam duxit: Et adhuc multo magis, poſteaquam dictus Henoch, ab ipſorum conſortio tranſlatus à Deo eſt. Ita, vt iam, ex tunc dici veriſſime potuiſſet; quod poſtea dicebat Iſaias cap.9. verſ. 3. Multiplicaſti gentem, & non magnificaſti lætitiam. Et hoc deinceps per cuncta ferè ſæcula, & noſtris quoque temporibus, vſu venire perſpectum eſt; & quotidie perſpicitur; non ſolum in ſæcularium domibus, vrbibus, Regnis, & Imperijs, alijſque, ſi quæ ſunt mundanorum hominum collectionibus; ſed etiam in ipſiſmet religioſorum, piorumq; conuentibus; qui quantumuis à principio, feruenti admodum ſpiritu, multa prudentia, ac ſanctiſſimis legibus inſtituti, atque fundati fuerint: nihilominus interdum quo magis perſonarum numero augentur; eo propius ad interitum accedere videntur; ob maximas, quæ inter ipſos oriri conſpiciuntur, confuſiones, diſſenſiones, ac diſcordias. Quoniam, vt plurimum, & ordinarie veriſſimum eſt, quod communiter dicitur: Vbi multitudo, ibi confuſio, & diſcordia. Et illud itẽ: Concordia res paruæ creſcunt; diſcordia, maximæ dilabuntur. Et quemadmodum dicebat Dominus, Lucæ cap.11. verſic. 17. Omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur &c. Itaque hæc filiorum Seth, ceterarumque Adæ familiarum præuaricatio, maiora indies incrementa recipiens, perdurauit per annos ab hinc prope ſexcentos ſeptuaginta, nimirum, vſque ad Noeticum diluuium; quo omnes poſtea conſumpti ſunt, præter Noe, & qui cum eo pauci erant in Arca. Qua in re licet admirari longam Dei patientiam; in peccatoribus, ad pænitentiam expectandis; quam iiſdem peccatoribus, præſertim verò impænitentibus, exprobrat Apoſtolus ad Rom. ca.2. verſic.4. dicens: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras, quoniam benignitas Dei ad pænitentiam te adducit? & pariter pertimeſcere, licet longam vindictæ *Filij Seth valdè multiplicati præuaricatur, & vniuerſali diluuio dant cauſam.* *Lõga Dei in peccatoribus ad pænitẽtiã expectãdis patientia.*

dictæ eius dilationem; de qua B. Gregorius homil. 13. in Euangelia dicit: ꝙ Deus tanto diſtrictiorem iuſtitiam in iudicio exigit, quanto longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Et hoc idem (quod mirabilius videtur) multo antea, Valerius Maximus naturali dumtaxat lumine illuſtratus, præcognouit, eleganterque in exemplorum memorabilium lib. 1. cap. 2. expreſſit dicens: Lento enim gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira: tarditatemque ſupplicij grauitate compenſat. Vide multa eiuſmodi apud Plutarchum in commentario, cui titulus eſt: De his, qui ſero à numine puniuntur. Rectè igitur (vt vnde ſumus digreſſi, redeamus) S. Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 24. non dicit de poſteris Seth, nullum diluuio perijſſe: Sed nullum eorum, quos de ſemine Seth propagatos, ſcriptura ſacra commemorat, hoc eſt nominatim recenſet: Quia omnes hi aut iuſti fuerunt, vt Noe, & forte etiam filij eius; aut ad diluuij tempora non peruenerunt. Alios autem, qui Caini, ceterarũque Adæ familiarum vitia, abominationesque ſectati ſunt, & vſque ad diluuium vixerunt, certum eſt, ab ipſo diluuio pariter cum reliqua Adami poſteritate fuiſſe conſumptos. Cum ergo conſtet omnes primi hominis generationes, propter earum iniquitates prorſus interijſſe, præter eam, quæ de Seth viro non ſolum in ſe iuſto, ſed et in alijs, præſertim verò ad ſe pertinentibus, iuſtitiam procurante, prodierat; quoniam in ea dumtaxat, etiam poſt memoratam eius præuaricationem, ſemper aliquos, tametſi quandoque admodum paucos, viros bonos exſtitiſſe credendum eſt; ita, vt diluuij tempore, ſolus Noe, vir iuſtus, Geneſ. cap. 6. verſ. 9. & cap. 7. verſ. 1. referatur; ac propterea ſolus cum ſua familia per Arcam ſaluari promeruerit. Hinc profectò monemur, nihil æque, non ſolum ad æternam ſalutem conſequendam, ſed etiam ad domos familiasque, (quod naturaliter homines tantopere exoptare videntur) in hac quoque vita perpetuandas, valere; ac ipſa veræ religionis, ac vitæ probitatis cõtinuata profeſſio. Quod maxime procurare debent; non modo patres familias in ſuis domibus: verum etiam rectores, Reges, ac Principes, in ſuis vrbibus, prouincijs, ac regnis; ne facile eos, aut eorum ſucceſſores, Deo permittente, his priuari cõtingat. Etenim pietatem, & iuſtitiam, familias, ſucceſſionesque diu conſeruare; è contrario autem, impietatem ac malitiam, eaſdem ad nihilum redigere; multifarie multisque modis docet, replicatque regius Propheta in toto penè Pſal. 36. de iuſtis aſſerens, quod in æternum conſeruabuntur: de iniuſtis verò, quod ſemen eorum peribit. & iterum explicatius inquit: Iuſti autem hereditabunt terram, & inhabitabũt (per nauraleſ ſubaudi ſucceſſiones) in ſæculum ſæculi ſuper eam. Et ſunt, ſubdit, reliquiæ homini pacifico: Iniuſti autem diſperibunt ſimul, reliquiæ impiorum interibunt. Et eiuſmodi alia multa; quæ proculdubio, ex hiſtorijs tum ſacris, tum etiã prophanis conſtat re ipſa, innumeris propemodum exemplis, ijſdemque illuſtriſſimis, per cuncta fermè ſæcula fuiſſe comprobata; quæ modo ſigillatim perſequi ſuperfluum puto.

S. Auguſt. dictum exponitur.

Vita probitas, et religio familias etiam perpetuat

Occaſio præuaricationis filiorum Seth, & vniuerſalis diluuij quæ?

Verum, vt iterum ad poſteros Seth redeamus; Quæret hic fortaſſe aliquis, quænã 6
fuerit prima potiorque occaſio præuaricationis filiorum, ſeu familiarum Seth. Ad hoc ſine dubio reſpondere poſſumus, fuiſſe hanc; nimirum, quia cum prius, vt aſſerit Theodoretus quæſt. 47. in Geneſ. ſeparatum eſſet genus Seth; & non permiſceretur cum cognatione Caini; propter illatam ei à Domino maledictionem; poſtea poſteri Seth, carnali quadã concupiſcentiam ducti, cœperunt miſcere connubia cum filiabus poſterorum Caini; aliarumque Adami familiarum; in quibus impietas, & omnia penè; mala, quæ ad ipſam impietatem ſubſequi ſolent, regnare conſueuerant: Vnde factum eſt; vt dictæ affinitatis occaſione; contracta deinceps frequenti conſuetudine, ac familiaritate cum peruerſis illis hominibus; apud quos iam Lamecho, Iubal, & Tubalcaino auctoribus; tum Polygamia, id eſt vxorum pluralitas; tum muſicorũ organa, luxus, laſciuiæque illecebra; tum etiam arma ærea, ferreaque, crudelitatis, & bellorum, violentiarumque inſtrumenta, in vſu erant: facile ipſa quoque progenies Seth, quę prius ab omni iniquitate aliena videbatur, paulatim deinceps ad illorũ vitia, maleficiaque perpetranda procliuis fieret; illecta præſertim, vt credibile eſt, peruerſis malarum illarum mulierum ſuaſionibus. Nihil enim eſt, quod æque viros ad quodlibet flagitij genus inducere incitareve poſſit, ac blanda quædam perniciosaque mulierum ſuaſio. Vt propterea aſtutiſſimus omnium Diabolus, nullum opportunius

ſinius medium ad ſeducendum Adamum adinuenire valuerit, & eodem Diabolo Auctore, perfidus ille Propheta Balaam, peſſimum illud conſilium dederit Moabitis; vt ſcilicet per ipſorum mulieres inducere curarent Iſraelitas ad colenda Idola; quemadmodum eueniſſe legimus Num. cap. 25. verſ. 1. & tangitur etiam cap. 31. verſic. 16. & Apocalyp. cap. 2. verſ. 14. Notum quoque eſt Samſonem, tametſi fortiſſimum; & Salomonem, quantumuis ſapientiſſimum, à mulieribus eſſe ſeductos. Quare non mirum eſt, ſi Abraham, & Iſaac, noluerunt dare filijs ſuis vxores de Chananæorum populis, inter quos ipſi habitabant; ſed eas, ex propria cognatione, vſque de Meſopotamia adduci curarunt, Geneſ. cap. 24. & 28. Neque item mirum eſt, ſi Dominus per Moyſem Exod. cap. 34. verſ. 16. prohibuit populo Iſraelitico; ne vxores daret filijs ſuis alienigenas: ne, inquit, poſtquam fuerint fornicatæ; fornicari faciant, & filios tuos, in deos ſuos. Quod præceptum, repetitum habetur etiam Deuter. c. 7. verſic. 3. vbi cauſa ſubiungitur. quia inquit, ſeducet filium tuum, ne ſequatur me; & vt magis ſeruiat dijs alienis: iraſceturque furor Domini, & delebit te cito. Eiuſdem item prohibitionis fit mentio 3. Reg. cap. 11. verſ. 2. vbi additur: certiſſimè enim auertent corda veſtra, vt ſequamini deos earum. Quamobrem, etiam Eſdras ſtrenue laborauit, vt Iudæi vxores dimitterent alienigenas, 1. Eſdr. cap. 9. & 10. Porrò mulieres primariam præbuiſſe cauſam præuaricandi filijs Seth, apertè ſatis indicat Scriptura ſacra Geneſ. cap. 6. verſ. 2. dicens: Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ; acceperunt ſibi vxores, ex omnibus, quas elegerant. & poſt pauca, ſubiungit; Ex his genitos eſſe Gigantes, viros famoſos, nimirum in omni genere malorum. Nam cum virium robore ceteros antecellerent; ad maiora quoque facinora valentius perpetranda potentiores, promptioreſque euadebant: & quoniam præ intolerabili eorum ſuperbia, ferocia, atque impietate, contra omne fas, iuſque diuinum, ac naturale, omnia prauæ ipſorum voluntati, ac cupiditati reluctantia oppugnabant, ſuperabantque; vſque adeo creuit eorum fama; vt eos cum dijs etiam belligerare auſos eſſe, Ethnici ſcriptores fabulari non omiſerint. Denique horum ſcelera atque iniquitates, eo vſque deuenerunt; vt ab his corruptum, contaminatumque vniuerſum genus humanum, iuſto Dei iudicio, vniuerſali illo; ac deinceps, in omni ætate celeberrimo diluuio, deleri promeruerit.

Gigantū facinora.

7 Ex dictis inferri poteſt nullatenus hiſtoriæ ſacræ conſentaneum eſſe, loco Geneſ. adducto, per filios Dei (vt quidam faciunt) accipere Angelos bonos aut malos: nec etiam (vt poſtmodum oſtendemus) homines Principum filios: ſiue corporis mole ac proceritate eminentes. Nam primo, quod ad Angelos bonos attinet. Quis non videt extremæ dementiæ eſſe, vt B. Chryſoſtomus homil. 22. in Geneſ. teſtatur, ſuſpicari: incorporeas illas, ac beatas mentes, poſt habitis cæleſtibus delicijs, ac voluptatibus; & diuino illo amore, in quo olim fuerant, Dei gratia, immobiliter confirmatæ, ſe ſe ad impuram mulierum libidinem demiſiſſe? præſertim cum Matthæi ca. 22. verſ. 30. Marc. cap. 12. verſ. 25. & Luc. ca. 20. verſic. 36. teſtetur Dominus: quod in reſurrectione homines, neque nubent, neq; nubentur; ſed erunt, ait ſicut Angeli Dei. hoc eſt puriſſimi, atque ab omni carnis inquinamento alieniſſimi. Sed de reprobis Angelis, ideſt de Dæmonibus, quod in ſacro eloquio, quandoque vocentur ſpiritus immundi, poſſet forte quis tale quid rationabilius opinari. Veruntamen, ſi vera eſt, vt credimus, communior opinio Theologorum, quod ſcilicet omnes Angeli, tam boni quam mali, naturam ſortiti ſint incorpoream; quemadmodum etiam videtur atteſtari ſcriptura ſacra, quæ Angelos Dei vocat, ſpiritus, Pſal. 103. Qui facis Angelos tuos ſpiritus. ideſt, vt exponit S. Gregorius homil. 34. in Euangelia. Qui eos, quos ſemper habes ſpiritus, etiam cum volueris Angelos facis. & idem videtur de Dæmonibus inſinuare Marc. capitulo quinto verſiculo nono, & Luc. capit. octauo, verſiculo 30. vbi narrat de vno dæmoniaco, in quo integra Dæmonum legio, ideſt ſex millia Dæmonia, vno eodemque tempore habitabant: quod non videtur fieri potuiſſe, niſi ſupponendo ipſos Dæmones eſſe incorporeos: Certe ſi res ita eſt; conſequitur neque bonos, neque malos Angelos, cum mulieribus naturaliter commiſceri, ac ex ipſis Gigantes gignere potuiſſe. Quin etiam addimus; quod nec

Per filios Dei non poſſe accipi Angelos bonos.

Neque malos.

ſi ſubtiliori, aereoue corpore, vt multi putant, Dæmones præditi eſſent; tale quid effiecre valuiſſent: quoniam nec ſic venereas ſentire voluptates, cum ſenſu tactus talia corpora careant; nec ſemen in ſemet ipſis producere, ob defectum virtutis vegetatiuę, cuius opus eſt ipſa ſeminis productio: nec generare vllum in muliere animal poſſent; cũ Dæmon animal non ſit; & ex non animali, animal per coitum, propagari nequeat; & certum ſit, quod Dæmon, & mulier, non ſolum ſpecie; ſed etiam toto differant genere; nullamque propterea ad generandum, inter ſe habeant conueniẽtiam. Inſuper dato, & non conceſſo, quod ex muliere Dæmon propagare poſſet aliquod animal; non tamen hominem; quandoquidem videmus, ex diuerſarum ſpecierum concubitu, diuerſum quid ab vtraque generari, vt ex equa, & aſino, mulus.

Angeli an poſſint per aſſumpta corpora coire cum mulieribus, & homines generare.

Sed dicet aliquis, quod Angeli tam boni quam mali, ſiue corporei ſunt, ſiue incorporei: poſſunt tamen corpora, etiam ſolida, & humanis ſimillima aſſumere; vt 8
perſpicuum eſt de his tribus, quos Abraham tamquam peregrinos humaniſſime excepit Geneſ. cap. 18. verſ. 4. eiſque præparari conuiuium iuſſit, & pedes lauaſſe dicitur: quamuis hoc poſtremum ſatis ſcriptura non exprimat: & de illo, qui luctabatur cum Iacob vſque mane, Geneſ. capitulo 32. verſiculo 24. Quare non videtur inconueniens credere, quod ſaltem mediantibus huiuſcemodi corporibus, potuerint poſſintque Dæmones cum mulieribus rem habere; vel etiam, vt multi aſſerunt, per ſemen turpiter viris ſuccumbentes exceptum, & mulieribus incubantes inditum, gignere homines: propterea, namque aiunt ipſos Dæmones, quandoque dici ſuccubos, quandoque incubos; & quos ſic generant homines, non Dæmonum, ſed hominum re vera eſſe filios. Verum an Dæmones poſſint per talem humani ſeminis tranſlationem, facere, vt mulier ſine reali complexu viri, hominem concipiat, non omnino certum puto: quoniam, vt bene notat Pererius, ſuper loco Geneſ. citato: prolifica ſeminis vis, teſte Ariſtotele libro ſecundo, De generatione animalium, capitulo tertio, eſt calor quidam non igneus, ſed cuiuſdam naturæ ſpiritualis, quæ proportione reſpondet elemento ſtellarum; qui calor, quod non in corpore denſo, ſed admodum tenui, videlicet in ſemine fluido ſpumoſoque contineatur; facile exhalare, atque euaneſcere poteſt: Vnde ne id fiat, videmus ita eſſe à Deo virorum mulierumque genitalia naturaliter conſtituta, & conformata, vt commode poſſit ipſum ſemen ſine vlla prorſus euaporatione, aut alteratione, ex aeris contactu contracta, ab vno in aliud transfundi: quia nimirum videtur ſuam non poſſe, extra ipſa genitalia vaſa, prolificam vim conſeruare: non minus ac ſolent ipſi, quos vocant naturales, vitales, & animales hominis ſpiritus; qui ob tenuitatem, facilemque ipſorum reſolutionem; non queunt extra propria humani corporis organa conſeruari; aut ita in aliud corpus humanum transfundi; vt in eo valeant ſuas exercere facultates: neque item extra proprium corpus humanum, vlla Dæmonum arte generari: alioqui poſſent Dæmones, per huiuſmodi ſpirituum transfuſionem, aut generationem, etiam mortuos ad vitam reuocare, quod diuinæ ſolius eſt poteſtatis.

Quomodo poſſint Dæmones cum mulieribus coire.

Verum enimuero, quidquid ſit de memorata hominum generatione, miniſte- 9
rio Dæmonum procurata. Illud certiſſimum puto, poſſe Dæmones per aſſumpta corpora denſa, & humanis ſimillima, coire cum fæminis, vel etiam turpiter viris ſuccumbere; modo tamen admodum imperfecto, & frigido, ac à naturali valde diuerſo. Nam, vt ait Caietanus ſuper ſecunda ſecundæ, Beati Thom. quæſtione 95. articulo tertio, naturalis hominum commiſtio, tanto delectabilior eſt, quam Dæmonis in corpore aſſumpto; quanto verum excedit veriſimile. cuius rei ratio aſſignari poteſt; quia conſtat, non poſſe Dæmones corpus vllum, adeo per omnia humano ſimile, fingere; quin accurato ſenſu tactus, impoſtura dignoſci queat: alioqui non fuiſſet ſufficiens, illa veri Corporis Chriſti per accuratam eius contrectationem; probatio; quam propoſuit Apoſtolis, Dominus dicens: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Luc. capitulo vlt. verſ. 39. & tamen certum eſt huiuſcemodi probationem fuiſſe ſufficientiſſimam. Nam ſi illa carnis mollicies, illa vitalis caloris vel potius teporis ſuauitas,

quæ

quæ in homine viuente palpando percipitur; nequaquam ſentiri poteſt in cadauere recens defuncti hominis licet adhuc callidum ſit, & eandem numero carnem, eadéq; mébra ſubſtantialiter habeat, quæ viuens habuerat;ac per hoc,ſolo tactu,viuus à defuncto diſcerni facile poteſt: quanto facilius,ac certius deprehendi poterit corpus à Dæmone aſſumptū,quod neq; eiuſdem ſubſtātiæ eſt,neq; eadem cum verò homine membra habet? Igitur, vt ad rem redeamus tanta eſt Dæmonum malitia, & nocendi hominibus cupido; vt quamuis ipſi nullam, ex memoratis immunditijs,valeant corporalem percipere delectationem, nec perfectè eas exercere; nihilominus, vt vel ſic ad libidinem magis prouocent homines; & conſequenter ad Dei offenſam; certum eſt, eos interdum tales, prout melius poſſunt, abominabiles coitus moliri, & merito propterea immundorum ſpirituum nomine appellari. Sanè execrabiles eiuſmodi concubitus, re ipſa, ſæpius eueniſſe teſtantur multi graues,probatique auctores: & ſatis clare aſſeuerat Innocentius Papa viij. in Epiſtola decretali, aduerſus Maleficarum mulierum hæreſim,his verbis: Non ſine ingenti moleſtia, ad noſtrum peruenit auditum, complures vtriuſque ſexus perſonas, propriæ ſalutis immemores, & à fide catholica deuiantes, cum Dæmonibus incubis, & ſuccubis abuti. Qua propter ne labes huius hæreticæ prauitatis, in perniciem animarum, ſua venena diffundat; opportunis remedijs, prout noſtro incumbit officio, prouidere volentes; ſtatuimus, vt Inquiſitores per nos deputati, debitum inquiſitionis officium, in huiuſmodi perſonas exequantur: hactenus verba Innocentij, quæ non ſinunt nos de huiuſcemodi Dæmonum cum hominibus turpitudine dubitare.

10 Neque huic ſententiæ iam penè ab vniuerſali Eccleſia receptæ,contraria ſunt,quę ſcribunt B. Chryſoſtomus homil.22. in Geneſ. & eius diſcipulus Caſſianus collationum lib.12. cap. 8. & Cyrillus Alexandrinus libr. 2. Allegoriarum in Pentateucum Serm.1. & Phylaſtrius Epiſcopus Brixienſis cap. 108. ſui Catalogi aduerſus hæreſes, & Concilium Ancyranum,cuius verba referuntur in Decretis,cauſa 26.quæſt.5. Quia, vt probat Sixtus Senenſis in ſua Bibliotheca ſancta libro 5. annotatione 73.vbi diſputat contra Cornelium Agrippam; qui prędictorum teſtimonijs, non bene perceptis fretus, in libro, quem aduerſus Lamiarum Inquiſitores edidit; irridet eos, qui maleficas inſectantur, & puniunt,quod ſe cum Dæmonibus concubuiſſe confeſſæ fuerint: Quia inquam, vt probat Sixtus; citati Auctores, non negant Dæmones poſſe; modo ſuperius expoſito, rem habere cum mulieribus; ſed aſſerunt non poſſe Dæmones cum mulieribus naturaliter commiſceri, eo ſcilicet prorſus modo, quo ſolēt homines, ſemen de propria ipſorum ſubſtātia emittentes; quod nihil memoratæ ſententiæ reluctatur. Concilium quoque Ancyranum, licet affirmet fæminas quaſdam falſis imaginibus Dæmonum arte deludi; quod in confeſſo eſt apud omnes: non tamen decernit, illas mulierum ſuper quaſdam beſtias equitationes, & ipſarum nocturnas à Dæmonibus in longinqua vectationes, ſemper eſſe imaginarias, & falſas, nec vnquam realiter poſſe contingere; vt perperam credidit Agrippa. Quis enim neſciat,Dæmonem (permittente Deo) naturaliter poſſe quælibet corpora, ſine vllo labore, vbicumque voluerit transferre? præſertim cum ipſa corpora naturaliter obediant Angelis, ad motum localem,vt probat B. Thom. par. prima quæſt. 110. art. 3. Neque etiam quicquam aliud prædictum Concilium determinat, ex quo inferri poſſit; memoratos mulierum cum Dæmonibus concubitus contingere nullo modo poſſe.

11 Itaque, vt ad propoſitam difficultatem breuiter reſpondeamus; dicimus, nullo modo admittendam eſſe illorum opinionem, qui aſſerunt filios Dei, ideſt Angelos bonos aut malos, accepiſſe filias hominum ſibi in vxores, ex ipſiſque genuiſſe Gigantes: Etenim de bonis Angelis, indignum prorſus videtur tale quid ſuſpicari, ne dū aſſeuerare: rebelles verò ſpiritus, nomine filiorum Dei nuncupari, nuſquam inuenimus. Et certum eſt quod ipſi,tametſi poſſint; modo ſuperius declarato,abuti mulieribus; non tamen eas re vera accipere vxores, & ex ipſis naturaliter filios procreare, vt hactenus oſtenſum eſt: ſcriptura autem non dicit filios Dei abuſos eſſe filiabus hominum; ſed aperte pronunciat: Acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant. quod clarum eſt, de creaturis ſpiritualibus, & (vt diximus) non ſolum ſpecie, *Nomine filiorū Dei non poſſe accipi Angelos bonos, nec malos.*

ſed etiam genere differentibus, dici non potuiſſe. Præterea (quod valde admodum vrget) ſi per filios Dei, Angeli aut Dæmones accipiendi eſſent: cum perſpicuum ſit, vt Sacri docent expoſitores, Lyranus, Abulenſis, & alij, loco Geneſ. citato, Moyſi intentum eſſe, Diluuij cauſas præaſſignare: proculdubio neceſſarium foret, fateri; Diluuium, non propter peccata hominum, ſed Angelorum, aut Dæmonum, à Deo fuiſſe inductum; quod eſt omnino abſurdum. Huc accedit quod (vt etiam tangit Theodoretus quæſt. 47. in Geneſim) ſi Angeli boni vel mali, cum filiabus hominum commiſti eſſent; non modo homines Deum non offendiſſent; ſed ipſi potius ab Angelis iniuriam paſſi, de Deo conqueri quodammodo potuiſſent; quod permiſiſſet filias ſuas à Dæmonibus fraudulenter, impuneque violari. Atqui contra factum legimus: ſiquidem non de Deo homines; ſed de hominibus Deus merito conqueſtus eſt; & hac de re, non Angelos, aut Dæmones punire; ſed homines Diluuio delere dignum duxit: ergo ſignum eſt, ipſos eſſe, qui peccatis ſuis Deum ad iuſtam iracundiã prouocauerant; vt in eodem met Geneſ. c. 6. multipliciter, euidentiſſimeque ſcriptura declarat, dicens: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. & paulo poſt: Videns autem Deus, quod multa malitia hominum eſſet in terra; & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore; pænituit eũ, quod hominem feciſſet in terra: & tactus dolore cordis intrinſecus; delebo, inquit, hominem, quem creaui, à facie terræ &c. & paucis interpoſitis; denuo ſubdit: corrupta eſt autem terra coram Deo; & repleta eſt iniquitate. cumque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram) dixit ad Noe: finis vniuerſæ carnis venit coram me, repleta eſt terra iniquitate à facie eorum; & ego diſperdam eos cum terra. Patet igitur per filios Dei nequaquam accipi poſſe Angelos, neque bonos, neque malos.

Per filios Dei non poſſe acci pi filios principũ.

Quod autem nomine filiorum Dei, non etiam conueniens ſit, ſignari homines nobiliores; filios ſcilicet Principum, Iudicumve, qui, quandoque Dij nuncupari ſolẽt; vt numero ſequenti probabitur; manifeſtum eſt: quoniam, quod filij Principum, ſeu Iudicũ deligerent mulieres pulchras; vt acciperẽt ſibi ex illis vxores; res eſt, quæ per ſe conſiderata; etiam ſine peccato fieri potuit; tantum abeſt, vt propterea debuiſſet Deus vniuerſum mundum diluuio abſorbere. Quod ſi dixeris, vt quidam Rabini ſentiunt, illos Principum ſeu Iudicum filios, per immoderatam libidinem, violare cœpiſſe mulieres pulchras, antequam viris ſuis traderentur. reſpondeo; hoc in ſacro textu non haberi; quin potius totum oppoſitum; videlicet: Videntes quod eſſent pulchræ, elegerunt ex ipſis ſibi vxores. Deinde, dato quod in hoc per quandam carnalis concupiſcentiæ immoderantiam, aliquo modo peccaſſent; & conceſſo item, quod ob peccata Principum, aliquando Deus plurimos de populo interfecerit: non tamen videntur huiuſcemodi peccata adeo enormia; vt punitionem adeo terribilẽ, atque vniuerſalem meruiſſe videantur. Eadem ferè de cauſa, non videtur probanda opinio Hieronymi Oleaſtri, qui ſuper loco Geneſ. ſæpius adducto, per filios Dei intelligit viros proceræ magnitudinis, admodumque formoſos. Nam quid peccaſſent viri iſti, eligendo ſibi vxores forma, & magnitudine pares? Dices: peccabant ex praua intentione; quia hoc faciebant, vt poſſent gignere filios robore validos; & eorum auxilio opprimere ceteros. dico neque hoc in ſacro textu reperiri. Sed demus ita eſſe. Quis iudicet hoc fuiſſe peccatum tam grande; vt puniri Diluuio vniuerſali debuerit? aut quis vnquam dicere audeat Deum; qui vt non ſemel in Pſalmis legimus, iudicat populos in æquitate; voluiſſe ſimul & iniuſte opprimentes, & inique oppreſſos interimere, noxios pariter, & innoxios perdere? Quod ſi hæc quorumdam iniquitas generali diluuio punienda erat: certe & alijs temporibus, & nunc quoque tale diluuium expectandum foret. Nam quis non videat, malum hoc etiam poſt diluuium, per vniuerſum penè mundum graſſari numquam deſijſſe? Quin iam veluti vitium pro natura inoleuiſſe? Quæ enim fuere tempora, aut qui populi; quæ gens adeo ſancta, in qua non aliquo modo viſi ſint imbecilliores à fortioribus opprimi? Sanè eleganter admodum vir ille doctiſſimus Alciatus; vt quam vniuerſale eſſet hoc malũ, ac veluti quodãmodo ipſi naturæ (Deo ſic permittẽte) ingenitũ, indicaret; fabrè in tabella depictis animalibus terreſtribus, aquaticis, atq; aereis, ſingulisq;

Neq; magnos formoſosque homines.

18

in proprio elemento collocatis; quorum in vno quoque genere, quæ validiora erant, inſectari videbantur infirma. egregium illud ſubiecit Emblema: O male tuta manens vndique debilitas.

13 Reſtat igitur planum, & indubitatum, bene nos cum multis, grauibuſque Doctoribus, videlicet Sancto Auguſtino libr. 14. de Ciuit. cap. 23. Theodoreto vbi ſupra Strabo in Gloſſa ordinaria, Lyrano, Vgone, Abulenſe, Caietano, & alijs ſup. Geneſ. cap. 6. per filios Dei accepiſſe filios Seth; ſiue quia Seth, vt ſub anno mundi 131. nu. 8. diximus, appellatus fuit Deus: ſiue quia filij eius erant viri iuſti, & admodum religioſi; credentes & ipſi, quemadmodum de Adamo dictum eſt, in Chriſtum venturum. de huiuſmodi, namque dicitur Ioan. cap. 1. verſic. 12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius; qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri; ſed ex Deo nati ſunt &c. Siue quia propter ipſorum ſapientiam, & prudentiam, eſſent veluti Principes, & ceterorum hominum Iudices, qui pariter Exod. cap. 22. verſic. 8. & 9. & in Pſalm. 81. Dij appellantur; Siue item, quia etiam eſſent formoſo, & admodũ procero corpore, vt colligit Oleaſter, tum ex vi verbi Hebraici, tum etiam, quia conſtat ex ipſis poſtea ortos eſſe Gigantes. non enim inconuenit, omnia hæc in filijs Seth pariter concurriſſe; ac propterea nomine filiorum Dei eſſe nuncupatos. Per filias verò hominum; vel quæ erant de poſteritate impij Caini; recte poſſumus, debemuſq; intelligere; vel vniuerſaliter filias hominum mundanorum; quos varijs in locis deſcribit Apoſtolus; ad Philip. cap. 3. verſic. 19. dicens. Qui terrena ſapiunt. & 1. ad Cor. cap. 3. verſic. 3. Non ne ſecundum hominem ambulatis? & capit. 2. verſic. 14. animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei, & Sanctus Apoſtolus Iudas in ſua Catholica verſ. 19. hos vocat animales, ſpiritum non habentes. eoſdemque increpat Dauid in Pſal. 4. verſ. 3. dicens: filij hominum, vſque quo graui corde; vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? *Nomine filiorũ Dei poſteros Seth eſſe intelligendos.*

14 Ceterum, quod poſteri Seth, alioqui viri boni, qui pro continuanda in domibus ſuis hæreditaria probitate, ac religione; debuerant omni ſtudio malorum conſortiã deuitare; ſcientes veriſſimum illud eſſe, quod qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Eccleſiaſtici cap. 13. verſ. 1. & ſi cum electo, electus eris; & cum peruerſo peruerteris. Pſal. 17. verſ. 27. ac propterea, quemadmodum à maioribus acceperant, debuiſſent deligere ſibi vxores de cognatione ſua, omni virtutum genere ornatas: nihilominus ſenſualem potius concupiſcentiam; quam rectam rationem ſequuti; maluerint cum peruerſis mulieribus eo quod eſſent pulchræ, coniugia contrahere; non timentes ſibi, nec poſteris ſuis, nè ſcilicet (quod poſtea euenit) & ipſi pariter deprauarentur: hoc eſt, quod ſummopere diſplicuit Deo. præſertim cum videret, ob peſſima huiuſcemodi connubia, quotidie augeri magis, ac dilatari iniquitates; donec tandem eo ventum eſt; vt verè dici poſſet; omnem carnem corrupiſſe viam ſuam. Et hæc fuit vera cauſa diluuij, vt latius ſupra num. 5. & 6. dictum eſt. *De vera diluuij cauſa.*

15 Per hæc quoque circiter tempora, exortos eſſe Gigantes, ex ipſo ſacro textu, præſertim vulgato, colligi poſſe videtur. Nam, vt omittam, quod hactenus Gigantum ſcriptura meminiſſe non videatur; quoniam tametſi Baruch cap. 3. verſ. 26. dictum ſit; Gigantes ab initio exſtitiſſe; nihilominus conſtat, illud ab initio ibi idem ſignificare, quod ab antiquiſſimis temporibus; & in prima mundi ætate: certè, in eo quod Moyſes, cum dixiſſet Geneſ. cap. 6. verſic. 4. Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. poſteà veluti huius dicti rationem reddens, volenſque adhuc magis exprimere quando, & qualiter cœperint eſſe Gigantes in mũdo; immediate ſubiungit. Poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt: iſti ſunt potentes à ſæculo viri famoſi. Quibus vtrique verbis, declarare voluit; quod ex quo copulati ſunt filij Dei cum filiabus hominum; cœperunt gigni Gigantes; quorum fama poſtmodum ſpecialiter, ob magnam eorum potentiam, celebrata eſt in vniuerſo mundo. Non auſim tamen negare; etiam prius aliquos fortaſſis exſtitiſſe Gigantes; ſed admodum paucos; & non adeo potentes ac famoſos. *Gigantes quando cœperint.*

16 Sed quoniam de Gigantibus variæ circumferuntur opiniones: quidam enim putauerunt eos non fuiſſe homines; ſed potius Dæmones, ſub humana ſpecie; & à Dæmo *Qui fuerint Gigãtes.*

nibus genitos: in cuius etiam rei ſignum aiunt; poſt Chriſtum paſſum, non amplius viſos eſſe Gigantes; quoniam inquiunt, ex tunc ſublata fuit Diabolo talis poteſtas. Nec defuerunt item magnæ alioqui auctoritatis ſcriptores, nimirum Philo Iudæus in lib. De Gigantibus, & Origenes, vt ex Genadio Epiſcopo Conſtantinopolitano refert Sixtus Senenſis annotatione 76. & alij; qui nomine Gigantum, in ſcripturis ſignari crediderunt homines, non inuſitata corporis magnitudine conſpicuos, vt cõmuniter ſumitur; ſed tantummodo homines improbos, iniquos, crudeles, ſuperbos, Dei oſores, & quodammodo Atheiſtas; fortaſſe, quod eis videretur fieri non poſſe; vt in hoc mundo tam grandia hominum corpora reperirentur, quemadmodum à nõ nullis proditum fuerat: Propterea, operæ precium erit, primo probare; Gigantes verè fuiſſe homines; non autem ſub humana forma Dæmones; & conſequenter non à Dæmonibus, ſed ab hominibus dumtaxat naturaliter gigni potuiſſe. Deinde, ex ſacris libris, & alijs probatis Auctoribus, tum antiquis, tum recentioribus, demonſtrare, eoſdem, de quibus agimus, Gigantes, fuiſſe quoſdam homines, corporis magnitudine, atque altitudine, communem ceterorum hominum ſtaturam valde excedentes; & eiuſmodi aliquos poſt Chriſtum quoque paſſum, natos.

Gigantes verè fuiſſe homines.

Et quidem Gigantes vere, ac realiter eſſe homines; vel ex ipſo aſpectu patet ad ſenſum; & ex eorumdem actionibus euidens eſt: ſiquidem omnes ipſorum actus, tum corporales, tum mentales, ſunt ſicuti ceterorum hominum. Itaque ſi Gigantes habent eaſdem cum ceteris hominibus operationes, ergo eaſdem potentias; ergo eandem naturam, & formam; ergo verè, & ſubſtantialiter homines ſunt. Præterea, certum eſt eos habere corpus, alijs humanis corporibus per omnia ſimile; atque iiſdem organis præditum; niſi quod ceteris tantummodo proceritate præeminet: atqui maius, & minus, in huiuſmodi non variat ſpeciem; cum ſit differentia accidentalis, non ſubſtantialis: alioqui neceſſario dicendum eſſet; nec pigmeos verè eſſe homines; quod omnino abſurdum foret. Nemini verò mirum videri debet; tantam in humana ſtatura differentiam reperiri; quando idem in aliquibus quoque aliorum animalium ſpeciebus quotidie videmus; & præſertim in ſpecie canum; inter quos, quanto communem ipſorum magnitudinem excedunt, qui è Corſica deuehuntur, tanto ab ea deficiunt paruuli catelli, qui ad mulierum ſolatia haberi ſolent. Igitur ſi Gigantes re vera homines ſunt; neceſſarium eſt, ab hominibus eſſe propagatos; & non a Dæmonibus. Nam quæ eiuſdem ſpeciei ſunt; non ſolum eamdem habent naturam, & formam; ſed & cauſam efficientem, ſeu generantem nec non, & eumdem quoque modum generationis; ſicuti videmus in omnibus alijs vnius ſpeciei indiuiduis. Quæ autem ex diuerſarum ſpecierum concubitu naſcuntur, ab vtraque differunt; vt dictũ eſt de mulo; qui ab equa, & aſino, à quibus gignitur, diuerſus eſt. Non poſſe verò Dæmonem ex muliere, quidquam generare; iam ſupra num. 7. probatum eſt; tum quia Dæmon ſecundum ſaniorem doctrinam, incorporeus eſt; & conſequenter ſemẽ nec habere poteſt, nec emittere; tum etiam quia à muliere, toto genere differt, neque vllam omnino (quod attinet ad generationem) cum ea conuenientiam habet. Nec obſtat illud Geneſ. cap. 3. verſ. 15. vbi ad ſerpentem, vel potius ad Dæmonem ſub forma ſerpentis, Dominus dixit: Inimicitias ponam inter te, & mulierem, ſemẽ tuum, & ſemen illius &c. Siquidem ibi ſemen ſumitur, pro poſteritate ſeu filijs; & quidem (ex parte Dæmonis) non carnalibus, ſed ſpiritualibus; ideſt pro filijs, non per realem generationem propagatis; ſed per quamdam morum ſimilitudinem inſtitutis: quemadmodum Ioan. cap. 8. verſic. 44. vocabat Dominus Iudæos filios Diaboli; non carnaliter; ſed ſpiritualiter dicens: Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere. Vnde patet, quantum à veritate aberrauerit Franciſcus Georgius à Sixto Senenſe annot. 51. citatus; qui inquirens problemate 54. tomi primi. Quodnam ſit ſemen Diaboli, vniuerſo hominum generi inimicum; perperam decernit, fuiſſe Gigantes ex coitu Dæmonum cum mulieribus genitos. & tomo 6. problem. 330. putat ipſos Dæmones, animalia eſſe corporea proprium ſemẽ emittentia; & ad coeundum cum mulieribus, atque ad generandum, apta. quæ omnia tamquam veræ Philoſophiæ, ac Theologiæ prorſus aduerſantia, penitus eſſe explodenda, quis non videt?

Quod autem Gigantes fuerint non tantum homines peruerſi, & impij, ac admodum 18

dum potentes; ſed etiam corporis proceritate admirabiles; ex aliquot ſcripturæ locis manifeſtum eſt. inter quæ non in poſtremis ponendus videtur prææallegatus Baruchi textus; qui præciſe de Gigantibus huius primæ mundi ætatis loquitur; & aperte mentionem facit ſtaturæ ipſorum dicens: Ibi fuerunt Gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum. Atteſtantur quoque Hebræi exploratores, (Numer.cap.13. in calce) ſe vidiſſe in terra Chanaam monſtra quædam filiorum Enac, de genere Giganteo; quibus comparati, inquiunt, quaſi locuſtæ videbamur. Et Deuter. cap.2.verſ.11. fit mentio quorumdam hominum adeo excelſorum; vt de Enacim ſtirpe, quaſi Gigantes crederentur; & eſſent ſimiles filiorum Enacim. & paulo poſt; nimirum verſ.20.de regione Ammonitarum legimus: Terra Gigantum reputata eſt; & in ipſa olim habitauerunt Gigantes; quos Ammonitæ vocāt Zomzommim; populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, ſicut Enacim. & cap.3.verſic.11. dicitur; quod Og erat de ſtirpe Gigantum; & quod monſtrabatur lectus eius in vrbe Rabath ferreus, nouem cubitos habens longitudinis, & quattuor latitudinis. Item 2. Reg.cap.21. verſ. 18. habemus, quod Arapha erat de genere Gigantum; & verſ.16. & 19. fit mentio quorumdam Gethæorum ſtirpis Araphæ; videlicet de Ieſbibenob, cuius haſtæ ferrum, trecentas vncias appēdebat. & de Goliath, cuius haſtile haſtæ, erat quaſi liciatorium texentium; quod etiam prius dictum fuerat 1. Reg.cap.17. verſ.4. vſque ad 8. vbi etiam additur; quod idem Goliath erat altitudinis ſex cubitorum, & palmi, & quod pondus loricæ eius, quinque millia ſiclorū æris erat, & ferrum haſtæ eius, ſexcentos ſiclos habebat ferri. In lib. quoque Iudith cap.16. verſ. 8. Gigantes appellantur excelſi. Ex quibus ſcripturæ locis, manifeſte apparet, Gigantes fuiſſe quoſdam miræ altitudinis, ac craſſitudinis homines.

Quod Gigantes fuerit homines proceræ magnitudinis, probatur ex ſacra ſcriptura.

19 Hoc idem ex alijs ſcriptoribus oſtendere poſſumus; præſertim ex Sancto Auguſtino lib. de Ciuitate 15. cap. 9. vbi ait: in quibuſdam temporibus, & locis, inuentos eſſe homines, qui communem ceterorum ſtaturam, in corporis magnitudine, & altitudine, mirabiliter exceſſerunt; vt patet (inquit) de illis, quorum comparatione Hebræi veluti locuſtæ videbantur. Et idem ſanctus ibidem teſtatur, ſuo tempore inuenta eſſe oſſa hominū mortuorū incredibilis magnitudinis; & inſuper ſe alioſq; ſecum proprijs vidiſſe oculis, in Vticenſi littore, molarem hominis dentem tam ingentem; vt ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim ſcinderetur; centum videretur facere potuiſſe; eumque Gigantis alicuius fuiſſe credit. Huiuſmodi alterum non multo minorem vidi ego Vercellis; qui à tempore propemodum immemorabili pie aſſeruatur; ac certis temporibus oſtenditur in Eccleſia noſtra Sancti Chriſtophori, tamquam reliquia eiuſdem Sancti, quem maximum fuiſſe Gigantem, communis opinio eſt. Similia de Gigantum oſſibus, alij quoque ſcriptores prodiderunt, tum veteres, tum recentiores. Nam Ioſephus lib.5. Antiq. circa initia cap.2.de Hebronitis olim ab Iſraele perdomitis, agens, ait: Apud hos, in eam diem, ſuperſtites erāt quidam è Gigantum genere; ſtatura, & ſpecie ceteris mortalibus diſpares; viſu ſimul, & auditu horribiles; quorum oſſa adhuc oſtenduntur, qualia vix credent, qui non viderunt ipſi. hæc Ioſephus. Solinus verò cap.4. ſcribit, Oreſtis oſſa Olympiade quinquageſima, & octaua, Tegeæ à Spartanis inuenta, impleſſe longitudinem cubitorum ſeptem. Et ſubdit: In bello Cretico, cum elata flumina, impetu pluſquam vi amnica inuecta, terras rupiſſent; poſt diſceſſum fluctuum, inter plurima humi diſſidia, humanum cadauer, cubitorum trium atque triginta, fuiſſe repertum; cuius inſpectandi cupidine L. Flaccum legatum, Metellum etiam ipſum impendio admodū captos miraculo, quod auditu refutarant, oculis potitos. Et in eadem Cretæ Inſula, ſcribit Plinius lib.7. cap. 16. terræmotu rupto monte, inuentum eſſe corpus ſtās quadraginta ſex cubitorū; quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe arbitrantur. Plutarchus quoque in Sertorij vita ſcribit; quod in Mauritaniæ Oppido Tingi, vbi Antæum tradunt Afri conditum; eius tumulum eruit Sertorius, non habita Barbaris fide, ob magnitudinem: & vt corpus offendit ſexaginta cubitos (vt fama eſt) longum; cæſis victimis, tumulum adaggerauit, honoreſque, & famam eius amplificauit. Antonius item Sabellicus, Enneade prima libr.1. non longe ab initio, narratum ſibi ab hoſpite fide digno, affirmat; paucis ante annis, in Cretæ Inſulæ meridiana parte, operarios quoſdam indigenas, immanis arboris truncos, ad naualem fabricam radicitus euellere

Ex alijs Auctoribus.

lere molientes; in humanum caput, dolij inſtar, incidiſſe; quod cum imperiti temere attrectaſſent, confeſtim putri vetuſtate ſolutum, in puluerem abijſſe. Ceterum dentes ſtupendæ magnitudinis, ad Inſulæ magiſtratus delatos, rei fidem feciſſe; quorum vnus Venetijs hodie (inquit) in priuata domo, pro miraculo viſitur. Refert præterea Auctor ſupplementi Chronicorum lib. 3. de corpore Pallantis, Euandri filij, à Turno olim occiſi; quod anno Domini 1041. à quodam ruſtico, non procul à Roma repertum ſit, in magno quodam ſepulchro, cum breui nominis ſui inſcriptione: cuius corporis altitudo (inquit) excelſorum murorum altitudinem ſuperabat; & vulnus habebat quattuor pedibus prolixius. Sed & Symphorianus Cāpeſius, in lib. quem inſcripſit, Hortus Gallicus, rem valde portentoſam tradit; nimirum: In Sicilia ad cuiuſdam montis radices, non procul ab vrbe Trapano; quoſdam, veteris muri fundamenta, pro domo extruenda, eruentes; ſpeluncam inueniſſe ampliſſimam; in quā, facibus accenſis, introeuntes; viderunt incredibilis magnitudinis hominem ſedentem, ac veluti pro baculo trabem, antennæ inſtar, tenentem: in cuius primo aſpectu perterrefacti; confeſtim foras fugerunt: mox cum armatis denuo ſpecum ingreſſi; vt quid nam illud eſſet certius dignoſcerent; tandem cognouerunt, eſſe Gigantis defuncti corpus; quod vt primum contigere, atque attrectare cœperunt; in cinerē reſolutum eſt. relictis oſſibus vſque adeo magnis, vt eius Caluaria, tritici modium cōmode caperet, & commenſurata totius corporis longitudo, ad ducentos cubitos ſe ſe extendere videretur. Idem Auctor teſtatur ſe apud Valentiam vrbem, in quodam Fratrum minorum monaſterio, vidiſſe oſſa Gigantis tam grandia; quod ad illorum rationem, ſtatura eius, quadraginta cubitos exceſſiſſe videbatur. Narrat quoque Ioſephus Acoſta lib. 1. ſuarum Hiſtoriarum naturalium, & moralium Indicarum, capit. 19. etiam in America Peruuiana, quæ noui Orbis pars eſt; reperiri quædam oſſa Gigantum, tantæ magnitudinis; vt illos communem trium hominum noſtri temporis ſtaturam adæquaſſe oſtendant. & addit, quod eoſdem Gigantes per mare vectos, illuc appuliſſe perhibent; & cum indigenis bellaſſe; ac ſuperba quædam ædificia illic extruxiſſe, quæ adhuc viſuntur; ac demum ob enormiſſima eorum, præſertim contra naturam, peccata, igne de cælo miſſo fuiſſe conſumptos.

Sed eſto in præallegatis auctoribus (quod attinet ad tam exceſſiuum cubitorum 20
numerum) aliquid fortaſſis veluti hyperbolicè narratum, irrepſiſſe: non propterea tamen de Gigātea quorumdam hominum proceritate dubitare vllo modo poſſumus, aut debemus; ſi his, quæ ex ſacra ſcriptura adduximus; quæ nos errare non ſinunt; teſtimonia quoque alia poſteriora addere libuerit. Certe Solinus, & Plinius locis nu. præcedenti adductis, aiunt: Sub Auguſto extitiſſe Puſionem, & Secundillam denos pedes, & amplius, proceritatis habentes; quorum reliquiæ, inquiunt, adhuc in conditorio Salluſtianorum videntur. Et inſuper addunt: poſtmodum, ſub Claudio Principe, Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum, nouem pedum, & totidem vnciarum. Ioſephus quoque 18. Antiq. cap. 6. ſcribit, Artabanum Parthorum regem, miſiſſe Tiberio Imperatori virum ſtatura cubitorum ſeptem; genere Iudæum; Eleazarum nomine. His addere poſſumus, quod Solinus item tradit cap. 32. Syrbotas longos eſſe ad pedes duodecim. Ceterum noſtris temporibus, vel paulò antè; licet viſa nō fuerint humana corpora (quod ipſe nouerim) tam grandia; quemadmodum antiquitus fuiſſe leguntur (natura, vt aiunt ſenſim deficiente:) nihilominus certum eſt, extitiſſe aliqua, communem aliorum ſtaturam valde excedentia. Nam, (vt ſcribit Antonius Torquemada in ſuo florum curioſorum Viridario, quod ipſe Hiſpano idiomate conſcripſit, & Cælius Malaſpina in Italicam linguam conuertit) vixit Iulij Papæ iij. tēporibus in Calabria vir tantæ magnitudinis; vt illum videndi deſiderio ipſemet Pontifex Romam adduci iuſſerit: & quia nullus equus, aut mulus eum deferre valebat; in curru vectus, crura foris pendentia, præ longitudine corporis, proferre cogebatur: et cum eſſet membrorum conformitate ſatis proportionata; ſtans, altiorem quemque Romæ tunc degentem, à medio pectore ſurſum excedebat. Hoc ego facile credendum puto: quandoquidem memini me adhuc adoleſcentulum, Mediolani vidiſſe hominem viuum, Piſauri, vt aiebant, natum, qui ſub Gigantis nomine, quæſtus gratia, circonducebatur; & communi ſtatura dimidio ferè altior erat; cunctiſque numeroſiſſimæ illius vrbis celſioribus uiris collatus; ab humero ſurſum eminebat.

nebat. Plura Gigantum, qui varijs locis, ac temporibus viguerunt, nomina, recenſuere Rauiſius Textor in ſua officina, & Auctor Theatri vitæ humanæ volumine 2. in principio libr. 2. Quare, vt dicebamus, quod varijs locis ac temporibus exſtiterint Gigantes, hóc eſt homines non ſolum corporum robore, & morum peruerſitate tremendi; ſed etiam corporali magnitudine admirabiles; atque alij alijs altiores; nullus (vt opinor) remanet ambigendi locus. & conſequenter, ex ſupradictis quoque apparet, futile eſſe, & falſum, quod temere aſſeruit Franciſcus Georgius prælegatus; nimirum nullos poſt Chriſtum paſſum, exſtitiſſe Gigantes.

Gigantes cur a Deo facti.

21 Cur autem Deus tantam corporum menſuram Gigantibus diſtribuerit: reſpondet Theodoretus quæſt. 48. in Geneſ. dicens: hoc ſapienter à Deo diſpenſatum eſſe; vt hinc diſceremus, per facile ipſi fuiſſe; etiam maiores homines, quam nunc ſunt, creare; ſed, vt ſuperbiam amputaret, & cohiberet arrogantiam, non dediſſe communiter hominibus maxima corpora. Nam ſi exiguis corporibus præditi; non modo contra ſe inuicem; ſed contra Deum quoque creatorem omnium attolluntur; quid non commiſiſſent, ſi maxima corpora ſortiti eſſent? B. autem Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 23. prope finem capitis; aliam de Gigantum generatione cauſam affert dicens: Quos propterea creare placuit Creatori; vt etiam hinc oſtenderetur; non ſolum pulchritudines; verum etiam magnitudines, & fortitudines corporum; non magni pendendas eſſe ſapienti: qui ſpiritualibus, atque immortalibus, longe melioribus, atque firmioribus, & bonorum proprijs, non bonorum malorumque communibus, beatificatur bonis. quam rem alius Propheta commendans ait: Ibi fuerunt Gigantes illi nominati, qui ab initio fuerunt ſtaturoſi ſcientes prælium. non hos elegit Dominus; nec viam ſcientiæ dedit illis; ſed interierunt; quia non habuerunt ſapientiam; perierunt propter inconſiderantiam. Sic refert Sanctus Auguſtinus præcitati Prophetæ verba, quæ in editione vulgata aliqãto aliter, licet in eundem ſenſum recidant, referuntur; vt videre eſt Baruchi cap. 3. verſ. 26. vſque ad 29.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1042.*

Seth quãdo mortuus, & quãtum cum ceteris vixerit.

1 ANNO nongenteſimo duodecimo ætatis ſuæ circiter exacto, Seth mortuus eſt, Geneſ. cap. 5. verſ. 12. & ita notatum eſt in tabulis.

vixit ergo Seth cum	Adam	annis	Octingentis
	Enos		octingentis ſeptem.
	Cainan		ſeptingentis decem, & ſeptem.
	Malaleel		ſexcentis quadraginta ſeptem.
	Iared		quingentis octoginta duobus.
	Henoch		trecentis ſexaginta quinque.
	Mathuſala		trecentis quinquaginta quinque.
	Lamech		centum ſexaginta octo, vt ex

tabulis liquido colligi poteſt.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1057.*

Noe quãdo natus.

1 ANNO centeſimo octogeſimo ſecundo vitæ ſuæ, completo, Geneſ. cap. 5. verſ. 28.) hoc eſt ineunte anno centeſimo octogeſimo tertio, Lamech genuit Noe. Quo fit, vt primus annus ipſius Noe; ferè totus coinciderit, cum eodem anno centeſimo octogeſimo tertio, patris ſui Lamech; vt videre eſt in tabulis.

Vixit

Lamech videtur fuiſſe Propheta.

Vixit verò Lumech poſt genitum Noe, quingentis nonaginta quinque annis, & ge-
nuit filios, & filias. Geneſ.cap.citato verſic.30. Videtur autem etiam ipſe Lamech
fuiſſe prophetico afflatus ſpiritu, quādo filium ſuum, qui fuit decimus ab Adā, voca-
uit Noe, dicens: Iſte conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarũ;
in terra cui maledixit Dominus. vel (vt habet lectio lxx. Interpretum:) Iſte requie-
ſcere nos faciet ab operibus noſtris, & à triſtitijs manuum noſtrarum; & à terra, quā
maledixit Dominus Deus. Ex quibus verbis liquido apparet, ipſum Lamech præui-
diſſe, quod iſte filius ſuus Noe, allaturus erat mundo ingentem quandam conſolatio
nem, ſeu quietem: & propterea appellaſſe eum Noe, quod quietem ſignificat.

Quæ fuerit iſta quies?

Quæ autem iſta fuerit conſolatio, & quies, non eodem modo à ſacris Doctoribus 2
exponitur. Hieronymus Oleaſter ſuper Geneſ. cap.5. ad litteram: ſunt, inquit, qui
putant, Noe conſolaturum eſſe homines ſui temporis, quia poſtea vinum inuenerit,
cuius guſtu homines iucundantur, & à laboribus non mediocriter leuari videntur.
Alij dicunt, Lamechum ſpiritu diuino, præuidiſſe, Deum filio ſuo Noe conceſſurum
eſſe eſum carnium; ex qua conceſſione conſequebatur, non opus fore hominibus tan
to labore terram colere. Et ſubdit idem Oleaſter, alium ſibi occurrere ſenſum, nē-
pe, quod Lamech intellexerit, Deum, terræ, cui propter Adami, & Caini peccatum,
maledixerat, deinceps propter ipſius Noe iuſtitiam benedicturum, & proinde mi-
nori negotio, fore colendam; vtpote, poſt nouam benedictionem, fœcundiorem red-
ditam. Sed hæc expoſitio non ſatis firma videtur; quoniam videmus adhuc perma-
nere veterem illam terræ maledictionem. Niſi enim multis, aſſiduiſque laboribus
excolatur, breui ex ſe ipſa penè redditur infructifera: præterquam quod multorum
opinio valde probabilis eſt; multo feraciorem fuiſſe terram ante Diluuium, quàm
poſt; propter validas oceani innundationes, & ſalſedinem, qua nihil aptius eſt ad
ſterilitatem terræ inducendam; vt ſub anno mundi 1656. num. 8. dicemus. Diodo-
rus Epiſcopus Tharſenſis, vt refert Sixtus lib.5. Bibliothecæ ſanctæ annotatione 69.
& Iudæorum Rabbini, quos citat Abulenſis ſuper cap.5. Geneſ. quæſt. 6. & Lyranus
ibidem: interpretati ſunt prædictum Lamechi vaticinium, de inſtrumentorum ruſti
corum inuentione; quia ante tempora Noe, laborabant homines in colenda terra,
proprijs corporum ſuorum operibus; & in hoc cultu maxime vexabantur, parumque
proficiebant: Noe autem, inquiunt, primus fabricauit vomeres, & aratra; & agri-
culturæ labores, pro maiori parte, ad bruta tranſtulit, iunctis bobus ad arandum; &
iumentis ad onera portanda adhibitis: quo tam ſalubri inuento, mirifice conſolatus
eſt genus humanum ab operibus, & laboribus manuum ſuarum: quia manus homi- 3
uum à duris, & grauibus fodiendæ terræ laboribus liberauit. Et hæc expoſitio vide-
retur valde conſentanea litteræ; niſi obſtaret auctoritas Ioſephi; qui lib.1. antiq.ca.
3. dicit, Cainum fuiſſe primum, qui arare terram excogitauerit. obſtant etiam obie-
ctiones Burgenſis in additionibus ſuis contra Lyranum adductæ; vbi probat prædi-
ctam expoſitionem non habere firmum fundamentum in ſacri textus littera: nam
(quidquid dicat Toringius in ſuis replicis) nō videtur ex ſacra ſcriptura colligi poſ-
ſe, quod ipſe Noe fuerit primus inuentor aratri; licet de eo dicatur, quod fuit vir
Agricola; idem namque prius de Caino dictum fuerat.

At verò B. Chryſoſtomus homil.21. in Geneſ. multo aliter hanc Lamechi prophe 3
tiam interpretatur; nimirum de quiete, ſeu ceſſatione malorum operum, per aboli-
tionem hominum impiorum diluuio faciendam. Ponam hic verba ipſius; vt ex ipſis
melius ſententia eius percipi valeat. Et vocauit, inquit, nomen illius Noe. Apud
nos hoc nomen, ſi quis interpretetur, quietem dicit. Quietem autem vocat, gene-
ralem illum interitum, poſt multos annos futurum, ſicut, & Iob dicit: Mors viro
quies: quoniam valde magnus labor eſt malitiæ. Abolitionem, & ſublationem per
diluuium futuram, quietem vocat. & vocauit nomen illius Noe. conſequenter ap-
pellationem nominis interpretatur, & dicit; Hic vtique quietem nobis præſtabit
ab operibus noſtris: à malitia, inquit, deſiſtere faciet, & à moleſtijs manuum noſtra-
rum: & iterum hoc ipſum ab operibus, inquit, malis. Non enim hoc dicit, quod 1
manus malè habuerint; ſed quia per illarum opera, & malas actiones, moleſtiæ, &
triſtitiæ auctæ ſint. Et à terra, quam maledixit Dominus Deus, liberabit nos, inquit,
ab omnibus malis prementibus; & terram maledictam dicit, quæ cum labore exerce-

tur,

tur, & colitur, propter protoplaſti tranſgreſſionem. hactenus verba Chryſoſtomi.

4 Sed forte præſtat memoratum Lamechi vaticinium vniuerſalius exponere, de cunctis donis humano generi maximè vtilibus, quæ præſtiturus erat mundo Deus, in gratiam ipſius Noe, ex quibus quies magna, & ingens conſolatio homines bonos erat conſecutura. ſunt autem hæc; præſeruatio generis humani ab omnimodo interitu, per Arcam: mundi renouatio, &, vt ita dixerim, quietatio, deſtructis impijs, qui eum turbulentiſſimum reddebant: fœdus ſempiternum inter Deum, & Noe, ac poſteros eius ictum, & arcus cæleſtis ſigno firmiter ſtabilitum, de non mittendis vltra aquis Diluuij, ad delendam vniuerſam terram. his addere poſſumus nouam benedictionem ipſi Noe, & ſucceſſoribus eius, à Deo collatam, & confirmationem vniuerſalis dominij ſuper cuncta animantia, & conceſſionem eſus carnium; quæ non parum agriculturæ labores minuere poterat; &, ſi placet, etiam adiuentionem potus vini, ab ipſo Noe, non ſine Dei inſtinctu, excogitatam: & ſi quæ ſunt huiuſmodi alia. hæc ſiquidem in cauſa fuerunt, vt poſtea homines multo tempore, in terra prius maledicta; poſtmodum verò pluribus hiſce benedictionibus donata; cum magna corporis, & animi quiete, ſecuritate, & conſolatione, vitam ducerent.

5 Itaque Lamech, qui prius ob nimiam hominum malitiam, quæ tunc in vniuerſa terra graſſabatur, & cuncta perturbabat; valde angebatur animo; & iuſtam Dei vindictam, imminentemque totius mundi interitum Diluuio futurum, & iam multo ante ab Adamo prænunciatum, meritò pertimeſcebat: cum in ortu huius filij ſui diuino afflatus ſpiritu præuidiſſet, eum euaſurum in virum iuſtum, atque perfectum; qui dignus aliquando foret, inuenire gratiam coram Domino, & prædicta dona adeo vniuerſalia, & cunctis profutura, à Deo obtinere, ad ſuam, ſuorumque conſolationem: propterea, vt hæc mundo non ſemel indicaret, ac prædiceret; impoſuit huic paruulo ſuo nomen Noe; quod quietem ſignificabat; eamdemque temporibus ſuis certò futuram præmonſtrabat: vt vel ſic (quemadmodum bene loco præallegato notat B. Chryſoſtomus:) mox, vt quis nomen pueri ſciſcitatus eſſet; ex interpretatione vocabuli, quod futurum erat, cognoſceret: & deinceps etiam, ex frequenti huius nominis appellatione; quod forte obliuioni traditum eſſet; denuo in memoriam tempeſtiue, ac intempeſtiue reuocari poſſet, & altius in hominum cordibus infigi.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1140.*

1 ANNO ætatis ſuæ nongenteſimo quinto, circiter expleto, Enos mortuus eſt, Geneſ. cap. 5. verſ. 11.

Enos quãdo mortuus, & quibus cũ et quãdiu vixerit.

vixit verò Enos cum	Adam	annis	ſexcentis nonaginta quinque.
	Seth		octingentis ſeptem.
	Cainan		octingentis quindecim.
	Malaleel		ſeptingentis quadraginta quinque.
	Iared		ſexcentis octoginta.
	Henoch		trecentis ſexaginta quinque.
	Mathuſala		quadringentis quinquaginta tribus.
	Lamech		ducentis ſexaginta ſex.
	Noe		octoginta quattuor, vt ex

tabulis liquido colligi poteſt.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1235.*

Cainan quando mortuus, & quibus cum, quãdiuque vixerit.

ANNO vitæ ſuæ, nongenteſimo decimo, circiter expleto, Cainan mortuus 1
eſt. Geneſ. cap. 5. verſ. 14.

vixit autem Cainan cum ... annis

Adam	ſexcentis quinque.
Seth	ſeptingentis decem, & ſeptem.
Enos	octingentis quindecim.
Malaleel	octingentis quadraginta.
Iared	ſeptingentis ſeptuaginta quinque.
Henoch	trecentis ſexaginta quinque.
Mathuſala	quingentis quadraginta octo.
Lamech	trecentis ſexaginta vno.
Noe	centum ſeptuaginta nouem.

vt apparet ex tabulis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1290.*

Malaleel quando mortuus, & quibus cum, quãdiuque vixerit.

ANNO octingenteſimo nonageſimo quinto, ætatis ſuæ circiter completo, 1
Malaleel mortuus eſt, Geneſ. cap. 5. verſic. 17.

vixit itaque Malaleel cum ... annis

Adam	Quingentis triginta quinque.
Seth	ſexcentis quadraginta ſeptem.
Enos	ſeptingentis quadraginta quinque.
Cainan	octingentis quadraginta.
Iared	octingentis triginta.
Henoch	trecentis ſexaginta quinque.
Mathuſala	ſexcentis tribus.
Lamech	quadringentis ſexdecim.
Noe	ducentis triginta quattuor.

vt videre eſt in tabulis.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1422.*

Iared quãdo mortuus.

ANNO vitæ ſuæ nongenteſimo ſexageſimo ſecundo circiter defluxo, Iared 1
mortuus eſt, Geneſ. cap. 5. verſic. 20.

Quæ verò alia, præter prædictorum generationes, obituſque Patriarcharum, & 2
alia à nobis hactenus recenſita, acta ſint, ab ortu Seth, vſque ad obitum Iared; ſpatio ſcilicet annorum mille ducentorum nonaginta duorum; ſcriptura ſacra non exprimit.

Porro

Porro Iared vixit cum	Adam	annis	quadringentis ſeptuaginta.
	Seth		quingentis octoginta duobus.
	Enos		ſexcentis octoginta.
	Cainan		ſeptingentis ſeptuaginta quinque.
	Malaleel		octingentis triginta.
	Henoch		trecentis ſexaginta quinque.
	Mathuſala		ſeptingentis triginta quinque.
	Lamech		quingentis quadraginta octo.
	Noe		trecentis ſexaginta ſex; vt

Quibus cum, & quamdiu vixerit.

in tabulis experiri, quiſque poterit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1537.

1 ANNO vitæ Noe quadringenteſimo octogeſimo primo circiter inchoante, videns Deus terram eſſe corruptam; comminatus eſt diſperdere illuuione vniuerſali omnem carnē; indulgens tamen hominibus dilationem centū viginti annorum, ad ipſorum conuerſionem; vt ſcilicet interim à peccatis reſipiſcentes, pænitentiam agerent; & ſic diuinam experiri miſerationem poſſent; quæ non vult mortem peccatorum; ſed vt magis conuertantur, & viuant; & ſemper parata eſt mutare ſententiam; ſi ipſi mutare vitam non negligant; vt manifeſte oſtendunt Manaſſis, Niniuitarum, & aliorum pænitentia, ac conuerſio. Sanè hoc quod diximus, ſatis manifeſte colligi poteſt ex illis verbis, quæ habentur Geneſ. capit. 6. verſic. 3. Dixitque Deus: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt; eruntque dies illius centum viginti annorum. ideſt non ſinam homines viuere in æternum in peccatis eorum; ſed adhuc expectabo eos ad pænitentiam per annos centum viginti; à tempore ſcilicet huius comminationis inchoandos; quibus exactis, deſtruam eos vniuerſali diluuio: In hoc etenim ſenſu conſtat præallegata Geneſ. verba fuiſſe accepta; & expoſita à primarijs Doctoribus, & Sanctæ Eccleſiæ Patribus B. Chryſoſtomo homil. 22. in Geneſ. B. Hieronymo in traditionibus hebraicis in Geneſ. & ſuper Danielis cap. 9. Sancto Auguſtino lib. 15. de Ciuit. cap. 24. & Venerabili Beda ſuper Gen. c. 5. & alijs non nullis. Tametſi non deſint alij magni nominis ſcriptores, tum veteres, tum recentiores; nempe Philo in lib. de Gigantibus, & Ioſephus 1. antiq. c. 4. non longe ab initio. Et Lactantius lib. 2. Diuinarum inſtitutionū ca. 14. & Diodorus Tarſenſis, apud Lipomanum in catena citatus. Et Rupertus lib. 4. in Gen. c. 13. & Abulenſis ſuper cap. 6. Gen. quæſt. 11. qui perperam putant, eiſdem ſcripturæ verbis, contractam eſſe hominum vitam ad illos centum viginti annos. Hos manifeſte ipſamet ſcriptura ſacra redarguit; quæ nullum in tota prima mundi ætatē commemorat; qui tam paucis vixerit annis; & plures qui ad multos annorum centenarios, vitam produxerunt; vt videre eſt Geneſ. c. 5. Et ca. 11. vbi tradit omnes ſecundæ ætatis Patriarchas ibidem recenſitos, longe prædictum centum viginti annorum numerum exceſſiſſe; & aliquos quidem plus ducentis annis; aliquos ſupra trecenteſimum; & etiam vltra quadringenteſimum vitæ annum fuiſſe ſuperſtites. Sed & in tertia mundi ætate, conſtat non paucos, multo plures, quam centum viginti vitæ annos habuiſſe. Nam Abraham erat annorum centum ſeptuaginta quinque quādo mortuus eſt Geneſ. c. 25. verſ. 8. & ſimiliter Iſmael centum triginta ſeptem. ibidē verſ. 17. & Iſaac centum octoginta cap. 35. verſ. 28. & Iacob centum quadraginta ſeptem c. 47. verſ. 28. quando mortui ſunt. Leui quoque vixit annos centum triginta ſeptem, vt habetur Exod. cap. 6. verſ. 16. & Caath filius eius annos centum triginta tres, ibidem verſ. 18. & Amram annos centum triginta ſeptem verſ. 20. Maria etiam Soror Moyſis quæ proximior fuit quartæ mundi ætati vixiſſe creditur annis ſecundū aliquos centum triginta quinque; Quamuis nos putemus eam è vita exceſſiſſe anno ætatis ſuæ centeſimo vigeſimo ſeptimo circiter incipiente; vt notatum eſt in tabulis.

Diluuij comminatio.

Explicatur textus Geneſ.

N Et

Et certum eſt Ioiadam Pontificem in quinta mundi ætate annos vitæ centum triginta exegiſſe. 2. Paralip.cap.24.verſ. 15. Quare patet vanum eſſe, & falſum aſſerere, Deum prædictis verbis voluiſſe deinceps vitam hominum ad centum viginti annos contrahere, & nos infra ſub anno mundi 1656. nu.3. vſque ad 6. plurimos alios recenſebimus, qui poſt hæc tempora, vitam ad longe plures quam centum viginti annos produxerunt.

Quod ſi diuinã hanc ſententiam, quam conſtat ante diluuium fuiſſe pronunciatã; aliqui nihilominus in ſenſu à nobis hactenus refutato, intelligendã, & non ad primæ, neque ad ſecundæ, neque ad tertiæ mundi ætatis tempora; ſed ad ea dumtaxat, quę circiter initia quartæ mundi ætatis fluxerunt, pertinuiſſe contendant; quoniam tunc Aaron, Moyſes, & Ioſue, & alij paulo plus minuſve centum viginti annis vixiſſe legũtur: ad quid (obſecro reſpondeant velim) ante diluuium fieri debuit talis illorum vitæ hominum taxatio, qui tanto poſt; & non potius illorum, qui tunc nati, vel proxime naſcituri erant? vel ſi ad tam longinqua tempora reſpiciebat illa prædictio; cur id aliquo modo in littera non indicatum fuit? vel dilata ſaltem talis pronunciatio, vſque quo ſtatim, vel paulo poſt, implenda foret? Præterea, cum certum ſit, diuerſis temporibus, variè vitas hominum fuiſſe reſtrictas; & à diluuio vſque ad Dauidem, ſenſim quidem, ſed valde admodum eſſe abbreuiatas: ſi aliqua, vſque ab initio prænunciãda erat; cur non magis prænunciata fuit poſtrema illa humanæ vitæ reſtrictio, quæ poſtea vniuerſalior, ac diuturnior fuit? nimirum, quæ à temporibus Dauidis vſque nunc, per aliquot annorum millenarios perduraſſe videtur; cuius meminit idem Dauid in Pſal. 89. verſ. 10. dicens: Dies annorum noſtrorum in ipſis (ideſt vniuerſaliter in hominibus) ſeptuaginta anni; ſi autem in potentatibus (hoc eſt in robuſtioribus) octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor: quod nunc quoque communiori didicimus experientia. Igitur, reiecta huiuſcemodi opinione, firmiter teneamus; diuinam de qua agimus ſententiam, ad tunc, quando à Deo pronunciata fuit, viuentes pertinuiſſe; quos proculdubio, poſt centum viginti annos, diluuio interituros eſſe prænunciauit. 2

De tempore comminationis diluuij difficultas.

Verum quia de tempore huius cõminationis, illud inter S. Hieronymum, & B. Auguſtinum diſſidet, quod Sanctus Hieronymus, putat factam anno quingenteſimo vitę Noe; ſed poſtea Deum abbreuiaſſe hoc tempus, amputatis viginti annis. Quam S. Hieronymi opinionem, comprobare nititur Vgo Cardinalis exemplo Ezechiæ; cui pœnitenti, adiecit Dominus annos vitæ quindecim 4. Reg. cap. 20. verſ. 6. Sanctus verò Auguſtinus tenet factam fuiſſe anno quadringenteſimo octogeſimo vitæ ipſius Noe (intellige expleto.) Nos libentius hac in parte ſecuti ſumus Sancti Auguſtini ſententiam: quia Deus, qui longanimis eſt, & præſtabilis ſuper malitia hominum; & ad hunc finem prædicit, quæ miſſurus eſt flagella; vt inducat, expecteтque peccatores ad pœnitentiam; ſolet quidem addere ad miſerationes ſuas; vt in caſu Ezechiæ, & alijs; & contrahere item tribulationum durationes, iuxta illud Matthæi capit. 24. verſic. 22. Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non ſalua fieret omnis caro; ſed propter electos breuiabuntur dies illi. At verò dilationes, ad conuerſionem peccatorum expectandam, ſemel indultas, abbreuiare non conſueuit pius, & miſericors Dominus ſed interdum potius elongare; vt planè inſinuat Parabola, quæ habetur Luc. cap. 13. ver. 6. De ficulnea, quæ triennio ſine fructibus inuenta, tandem iuſſa eſt ſuccidi; veruntamen adhuc aliquantulum reſeruata eſt, ad interceſſionem cultoris dicentis: Domine dimitte illam & hoc anno, vſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſiquidem fecerit fructum; ſin autem in futurum ſuccides eam. & præterea quia nihil prohibet dicere, diluuium comminatum eſſe anno quadringenteſimo octogeſimo vitæ Noe; quod enim prius ſcriptura Gen. c. 5. verſ. 31. dixerit Noe cum quingentorũ eſſet annorum, genuiſſe Sem Cham, & Iaphet; recte accipi poteſt, fuiſſe per figuram anticipationis, præmiſſum: vel etiam (vt ait Sanctus Auguſtinus libro decimoquinto de Ciuit. capit. 24.) credere poſſumus, ſcripturam, annos vitæ Noe quadringentos octoginta, appellaſſe quingentos, vſurpãdo (vt interdum ſolet) numerum perfectum, pro imperfecto. & in hoc, S. Auguſtinum potius quam S. Hieronymũ ſequuntur Beda vbi ſupra, & Abulenſis ſuper cap. 6. Geneſ. quæſt. 11. & ſuper ca. 11. quæſt. 17. & Lipomanus in Geneſ. & alij. 3

A B

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1557.

1 NOE, cum quingentorum eſſet annorum, hoc eſt cum compleuiſſet annum vitæ quingenteſimum, inchoante nimirum quingenteſimo primo; genuit Sem, Cham, & Iaphet, Geneſ. cap. 5. verſ. 31. Quæ verba B. Chryſoſtomus hom. 24. in Geneſ. prout ſonant, admodum ſtrictè intelligit: nimirum Noe hos tantummodo tres filios in tota vita ſua, nec ante quingenteſimum ætatis ſuæ annum genuiſſe. atque hinc occaſionem arripit, excellentem huius viri continentiam commendãdi; qui, cum tantæ intemperantiæ dediti eſſent omnes huius temporis homines; manſerit ſolus continentiæ virtutem ſtrenuè ſeruans, donec ad quingenteſimum annum peruenit. conſidera, inquit, quantæ fuerit virtutis, in tantã temporis longitudinem, concupiſcentiæ rabiem refrænare, viamque longe diuerſam ab alijs ingredi; nec ſolum ab illicito coitu ſe cohibere; ſed etiam à legitimo, & inculpato. hæc ille. verum enimuero, non videtur ex allegatis, alijsve vllis ſacræ ſcripturæ verbis, conuinci poſſe, ipſum Noe, non alios ante, & poſt quingenteſimum vitæ annum, filios procreaſſe: alioquin, in alijs quoque primæ, & ſecundæ mundi ætatis generationibus; ſi præcisè ad litteram, quæ ſcripta ſunt, accipienda forent; oporteret fateri totam illam generationum ſeriem, quæ deſcribitur Geneſ. cap. 5. & 11. (prima dumtaxat quæ de ortu Seth loquitur, excepta) per ſolos primogenitos eſſe deductam: Quod ſub anno Mundi 131. num. 3. refutauimus. Quare quemadmodum credibilius videtur, ipſum Seth ante centeſimum quinctum vitæ annum, in quo dicitur genuiſſe Enos, plures quoque alios generaſſe; & ſimiliter Enos ante annum nonageſimum; & ſic de alijs, vt ſub anno mundi proximè allegato diximus: ita & Noe ante quingenteſimum. Durum namque nimis videretur dicere ipſum Noe, aut prius tanto tempore, fuiſſe impotentem; aut manſiſſe quingentorum annorum ſpatio, ſine vxore ac liberis infecundum; aut continentiæ ſtudio, tamdiu ab vſu coniugij, de vxoris conſenſu (aliter enim ſine culpa fieri non potuiſſet) abſtinere voluiſſe; illis præcipuè temporibus, in quibus ipſe generationis actus, pro humano genere multiplicando non modo valde honeſtus erat atque laudabilis; ſed et à cunctis, etiam ſanctis viris valde expetendus videbatur; ita vt etiam Henoch, qui propter ſingularem vitæ ſanctitatẽ, à communi morte, vſq; hodie mirabiliter præſeruatus, atq; ad ſingulare quoddã vitæ genus à mortalibus ſeparatum, tranſlatus à Deo eſt; vacaſſe generationi anno vitæ ſuæ ſexageſimo; & deinceps, filios procreaſſe legatur; & forte ẽt ante. Etenim tunc temporis, abſtinentia ab actu coniugali, diuinæ repugnare ordinationi quodãmodo credebatur, quæ hominum multiplicationẽ tantopere cõmendauerat, & vt quantocius terra hominibus repleretur, ſe exoptare, nõ obſcure, indicauerat. Quare credendum eſt, ſanctiſſimos illius tẽporis viros, exiſtimantes Deo ſe rem valde gratã facturos, liberorũ procreationi vacare, nec omiſiſſe, nec diutius diſtuliſſe. Nõ igitur ſatis firmum videtur eſſe Hieronymi Oleaſtri fundamentnm ſuper Gen. c. 5. ad mores; ex quo elicit, debere nos exempla ſumere caſtitatis, & continentiæ, à priſcis illis Patribus, qui non niſi circiter centenarij, generationi operã dabant; & præcipuè ab ipſo Noe, qui quingentis annis, inquit, cælibem vitã egit. ꝙ ijs quæ à nobis prædicta ſunt admodum repugnare manifeſtũ eſt. Credimus itẽ decipi Abulenſẽ, qui exponens memorata Gen. verba: Noe cum quingentorũ eſſet annorũ genuit Sem Chã, & Iaphet. probare nititur, ipſum neq; ante quingenteſimum vitæ annũ genuiſſe, neq; poſt; præter tres prænominatos. Quia, inquit, in prioribus generationibus, ſcriptura ſacra, ſolos eos commemorat, per quos recta ad generationem Noe peruenitur, alijs omiſſis: hic autẽ non neceſſe erat ſic facere; qm̃ non intendebat deducere genealogiã ipſius Noe, per hos tres filios, ad aliquem terminum, vel terminos. Nam ſi dicis: ad Abraham. vtique ad ipſum peruenitur per ſolam progeniem vnius ex iſtis, nempe Sem. ergo (ſubinfert Abulenſis) nominauit ſcriptura tres, quia Noe nullos alios genuit. ſed, pace tanti viri dixerim, non tenet illatio. poteſt enim alia aſſignari ratio,

Noe an ante quingẽteſimum vitæ annũ cælibẽ vitam egerit.

Noe an ſolos tres genuerit filios in ſacro eloquio nominatos.

tio, cur tres tantum illos, & non plures, neque pauciores nominauerit: quam ſi quis
percunctetur; dici poterit; Moyſem, ceteris Noe filijs conſulto præteritis, horum
dumtaxat trium meminiſſe, propterea quod Sem neceſſario erat commemorandus:
quia per ipſum texenda erat poſterorum eius genealogia, vſque ad Abraham, Iſaac,
& Iacob, vel etiam ab alijs ſacris poſtea Auctoribus, vſque ad Chriſtum: Cham verò,
& Iaphet, non erant prætermittendi; quod pariter cum ipſo Sem, ſoli, de omnibus
filijs Noe ante diluuium genitis, cum patre præſeruati à diluuio fuerint in Arca; ac
per ipſos deinde reparatum ſit genus humanum, ab ipſo diluuio iam penè extinctũ. 1
Neque verò, quemquã mouere debet alia eiuſdem Abulenſis ratio: nempe Deum nõ
luiſſe, propter bonitatem ipſius Noe, quod aliquis de ſemine eius diluuio deperiret:
Et iccirco permiſiſſe, vt alios ipſe filios non gigneret; ne forte inter eos aliqui fierēt
improbi, & ex eorum poſtea interitu, Noe nimium affligeretur. Hoc ſiquidem gra-
tis dicitur. Quis enim nouit ſenſum Domini? Sed quis eſt qui neſciat, de iuſtis
quoque viris, improbos interdum eſſe exortos? veluti de Iſaac, Eſau; de Dauid, Ab-
ſalom; de Ioſia Ioachim &c. Quin èt conſtat ex tribus hiſce filijs Noe, Cham fuiſſe im-
probũ, ac propterea à patre, in filio Chanaã, maledici meruiſſe: Quare ſi Deus noluiſ-
ſet contriſtare ipſum Noe; ita potuiſſet præſeruare alios eius filios, licet improbos, in
Arca, ſicut ipſum Cham. Denique ſi quis adhuc inſtet, certum eſſe, quod Geneſ.
capit. 7. verſiculo primo habemus, Deum dixiſſe ipſi Noe: Ingredere tu, & omnis
domus tua in Arcam. Et quod verſic. 13. apertè traditur, in eadem Arca tantum-
modo ingreſſos eſſe, Noe, Sem, Cham, & Iaphet, filios eius: Vxorem illius, & tres
vxores, filiorum eius; nimirum, (vt dicitur prima Petri cap. 3. verſiculo 20.) pauci,
ideſt octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Ergo ſignum eſt, non alios filios, ſal-
tē ante diluuium, à Noe fuiſſe genitos. Ad hoc dicimus, non neceſſario id ſequi; quia
nihilominus fieri poteſt, vt Noe plures alios genuerit; qui pariter ante diluuium: vel
mortui ſint; vel, quod à paterna pietate deſciuiſſent, èt ab eius domo, manumiſſi, re-
ceſſerint; & ſic deſierint eſſe de domo Noe; ac tandem cum alijs improbis diluuio in-
terierint.

Tres filij Noe num eodem anno an quãdo geniti.

Ceterum, non putandum eſt, hoſce tres filios Noe, eodem met anno fuiſſe geni- 2
tos. Videtur enim fieri non poſſe; vt ex iiſdem parentibus, vno anno, tres ſint geni-
ti; niſi eodem partu omnes editi fuiſſent. At hoc videtur aduerſari ſcripturæ Gen.
cap. 9. verſic. 24. Vbi Cham appellatur filius Noe minor. Et cap. 10. verſic. 21. vbi,
in editione vulgata, Sem dicitur Frater Iaphethi maior. Quæ voces, maior ſcilicet,
& minor, præſertim inter fratres, ordinariè ad ætatem referri ſolent. Sed, vt arbi-
tror, ſcripturæ ſenſus eſt; quod Noe quingentorum erat annorũ, quando prædictos
tres filios generare cœpit: ita, vt ad huius textus veritatem ſufficiat, quod vnus ex
memoratis filijs, puta Sem; vel (vt Hæbrei putant) Iaphet, anno vitæ Noe quingen-
teſimo expleto, ſit genitus; ceteri verò ſucceſſiuè deinceps. Nam, & de Sem Gen.
cap. 11. verſic. 10. legimus quod centum erat annorum biennio poſt diluuium; ex quo
inferri poteſt, ipſum eſſe natum circa finem anni vitæ Noe patris ſui quingenteſimi
ſecundi, vt etiam ſub annis Mundi 1559. numero primo, & 1659. nu. 2. dicemus.

Noe inuenit gratiã coram Deo.

Per eadem quoque circiter tempora, credimus Noe inueniſſe gratiam in conſpe- 3
ctu Domini, qui, vt dicitur in Pſalm. 13. verſic. 2. De Cælo proſpiciens ſuper filios
hominum, vt videret ſi eſſet intelligens aut requirens Deum. Ex omnibus in terra
tum viuentibus, vnicum ferè Noe, iuſtum atque perfectum inuenit: iuſtum: quia ad
normam veræ iuſtitiæ, iuriſque Diuini, in omnibus ſe ſe gerere ſtudebat. Perfectũ:
ſiue aliorum comparatione; vel potius, quia totis viribus, ad veram vitæ perfectio-
nem tendere nitebatur. Quandoquidem ipſe, in tanta humani generis corruptela;
penè ſolus cum Deo ambulabat, hoc eſt, ea circumſpectione, in cunctis operibus,
verbis, & cogitationibus ſuis procedebat, ac ſi, vt dicitur in Pſ. 15. ver. 8. prouideret
Dominũ in conſpectu ſuo ſemper, ipſumq; tamquam ſpeculatorem deſuper adſtantē;
perpetuo attenderet; qui ſe diebus omnibus, actuſq; ſuos proſpiceret, obſeruaretq;
à luce prima in veſperum, & è conuerſo. Sanè illud viri huius perfectionem valdè
magnificat; quod, vt poſtea dicebat de Sancto Iob, Beatus Gregorius initio ſuorũ
Moralium: Non admodum laudabile eſt, bonum eſſe cum bonis; ſed bonum eſſe cum
malis. Sicuti enim grauioris culpæ eſt, inter bonos, bonum non eſſe; ita im-

menſi

menſi eſt præconij, bonum etiam inter malos extitiſſe. Diximus Noe penè ſolum inuentum fuiſſe iuſtum; quia num etiam vxor, & poſtea filij eius, & vxores eorum, tales fuerint; an verò ob iuſtitiam ipſius Noe, & in eius gratiam, ſaluati à diluuio fuerint; non vſquequaque exploratum videtur. Nam etſi probabile ſit, vxorem quoque eius, ac liberos, cum vxoribus ſuis, fuiſſe probitate inſignes, ac propterea ſolos, cum patre ipſorum Noe, diluuio non fuiſſe deletos: Nihilominus, ex Geneſ. ca.7. verſic.1. vbi legimus: Dixit Dominus ad eum (nempe ad Noe) Ingredere tu, & omnis domus tua in Arcam: te enim vidi iuſtum coram me, in generatione hac. videtur potius indicari, ſolum Noe, ob eius iuſtitiam, meruiſſe à diluuio præſeruari; domum verò ſuam, ad conſolationem capitis; & ad faciliorem hominum reparationẽ, ſecum fuiſſe ſeruatam. Siquidem reddens rationem huius indultæ ſalutis Dominus; iuſtitiæ ſolius Noe, mentionem facit. Quamquam non abſurdum etiam videri poſſit arbitrari, coniugem ipſius Noe, & filios, ac vxores eorum; reſpectu quidem Noe, non fuiſſe iuſtos; & ideo, de ſolo Noe dici: te enim vidi iuſtum coram me, in generatione hac. Sed in comparatione aliorum, fuiſſe bonos; vel ſaltem non malos, aut certe nullum ipſorum adeo peruerſum, ſicuti erant cæteri, qui tunc viuebant, homines.

An ſolus Noe inuẽtus ſit iuſtus.

4 Igitur eodem tempore, cum ſcilicet Dominus vidiſſet, quod homines vitæ longitudine ad flagitia abuterentur; & iam totam ferè terram, hoc eſt hominum genus, ſiue carnem eſſe corruptam, (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram) dixit ad Noe: finis vniuerſæ carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra. fac tibi Arcam &c. Geneſ. capit. 6. verſic. 12. Et eſt ac ſi dixiſſet: Quoniam, vt vides, ò Noe: non eſt veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra: quinimmo: Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium, & omnia penè alia peccata innundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit, hoc eſt appoſuerunt iniquitates ſuper iniquitates eorum. tunc enim ſanguis ſanguinem tangit, quando peccato peccatum additur, vt ante Dei oculos, adiunctis iniquitatibus anima cruentetur. Sic B. Gregorius homil. 11. in Ezechielem. Propter hoc lugebit terra. Oſeæ cap.4. verſic. 2. quia, vt alias à me prænunciatum fuit, innundabunt aquæ ſuper terram; ſtatui enim diſperdere vniuerſali diluuio omnem carnem. Tu vero ſcito, inueniſſe te gratiam coram me: propterea, ex omnibus qui in mundo ſunt hominibus te ſolum cum modica familia tua, quæ tecum reperietur, veluti quoddam humani generis ſeminarium, reſeruare decreui. Itaque fac tibi Arcam, præciſè ad formam, menſuraſque à me præſcribendas (de quibus nos paulo inferius agemus) vt cum diuinæ huius vindictæ tempus à me præfinitum aduenerit; tu, tuique in eam ingreſſi ab aquis ſuper vniuerſam terram vehementer innundantibus, incolumes ſeruari valeatis. Ex his, & eiuſmodi alijs ſub anno mundi 1537. num. primo, dictis intueri licet, quàm temerè Beroſus ille Annianus, & fictitius, ſcripſerit: ipſum Noe, ex quadam ſiderum obſeruatione, præuidiſſe illuuionem mox futuram; ac propterea nauigio ſibi ſuiſque proſpexiſſe. Sic ſolent impij tribuere aſtris, naturæ, caſui, ſeu fortunæ, vel etiam humanæ induſtriæ; quæ à Dei voluntate, gratia, aut iuſtitia, proficiſci certiſſimum eſt; vt bene notat Genebrardus lib.1. ſuæ Chronologiæ.

Præcipit Dominus Noe, ut faciat arcã.

5 Eodem anno neceſſe eſt ipſum Noe cœpiſſe arcam fabricare, ſi vera eſt illa iam penè ab omnibus recepta vetus Patrum ſententia; quòd ſcilicet centum annis extructa fuerit; vt tradunt Origenes libr.4. contra Celſum, & Sanctus Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. vlt. & libr.12. contra Fauſtum cap.18. & idem ſupponit tamquam veriſſimum in quæſtionibus in Geneſ. quæſtione 5. vbi quærit: Quomodo potuerit arca tam magna, fieri centum annis, à quattuor hominibus? & reſpondet quæſito. non magnum eſſe, Noe fabros alios conduxiſſe; qui tamen mercede accepta, nihilq; aliud curantes, ob eorum incredulitatem, non intrarunt. Clarius item quæſtione 23. de eadem arca verba faciens. Centum (inquit) annis facta reperitur. Eamdem opinionem ſequuntur B. Gregorius homil.15. in Ezechielem, & Rupertus lib.4. in Geneſ. cap.20. & alij poſteriores ferè omnes. nec immerito: nam ſi anno vitæ ſuæ quingenteſimo exacto, iuſſus eſt Noe fabricare arcam: vtique credendum eſt, ipſum, qui iuſtus erat atque perfectus, illico Domini iuſſa exequi cœpiſſe: ab hoc verò anno,

Arca quãdo cœpta eſt fabricari.

N 3 ad

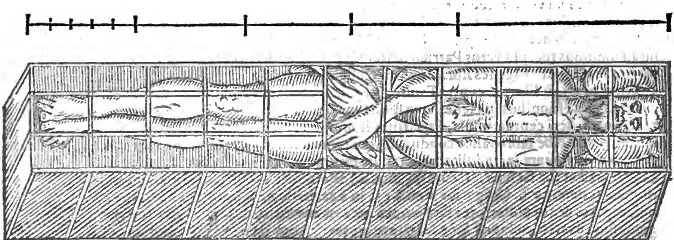
ad initium diluuij, certum eſt centum annos integros interceſſiſſe. Neque obſtat, quod legimus. Geneſ.cap.6.verſic.18. Ponamque fœdus meum tecum; & ingredieris Arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tecum. & quæ ſequuntur. nam ſi quis putet inde colligi poſſe, quod hæc, & paulo ante memorata, dixerit Dominus ipſi Noe, non anno vitæ eius quingenteſimo, quando filij eius, vt dictum eſt, nondũ omnes nati eſſe poterant, ne dum vxorati; ſed poſt aliquot annorum decades; quãdo ſcilicet poſtmodum viri facti, iam duxerant vxores: reſpondemus, id nequaquam debere admitti, quandoquidem ex ipſo contextu ſacro apparet, prædicta omnia, hoc de quo nunc agimus anno, à Deo prolata eſſe; nimirum quando Noe gignere cœpit tres filios ibidem nominatos, quos ſupra genuiſſe ſeu gignere cœpiſſe anno ætatis ſuæ quingenteſimo, ſcriptura iam expreſſerat. Verum tamen eſt, quod præter ea quæ ibi præcipit Deus de arca tunc fabricanda, reliqua ferè omnia (quod ſpectat ad executionem) non ad idem tempus, ſed ad mox futurum, videlicet ad diluuio proximum, ſunt referenda; quando nimirum conſtat filios Noe vxores iam duxiſſe. propterea in textu legimus: Et ego diſperdam eos cum terra. Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram. Ponamque fœdus meum tecum, & ingredieris arcam tu & filij tui &c. ex quibus fit manifeſtum, quod hæc, & ſimilia, in poſterũ, nempe diluuij temporibus, implenda fore, hic prænunciantur.

De Arca ſtructura.

Porro de ſtructura huius Arcæ, pauca quædam, & tantummodo quæ neceſſaria videntur, hoc loco, breuitati conſulentes, dicere operæ precium duximus. Videlicet 6
de menſuris in ea ædificãda diuinitus præſcriptis. de forma ſeu figura ipſius exteriori; & de interiori partium eius diſpoſitione. Qui enim plura deſiderat, videre poterit egregium Io. Buteonis libellum, quem de Arca Noe, inſcripſit; in quo multa ſanè ſcitu digna complectitur, quæ fuſius proſequitur Pererius lib.10. & 11. Commentariorum ſuorum in Geneſ. exſtat etiam Ariæ Montani libellus in ſuo Bibliorum regiorum apparatu inſertus, qui inſcribitur Noah, ideſt de fabrica, & for. Arcæ. non contemnẽdus.

De Arca menſuris.

Itaque quod attinet ad menſuras, dubitare nemo debet, quin Noe fecerit Arcam præciſè, intus longam cubitis trecentis: latam quinquaginta, & altam triginta; quemadmodum præceperat ei Dominus, Geneſ. capit. 6. verſ.15. Et talis (inquit Sanctus Auguſtinus libr.15. de Ciuit.c.26.) eſt humani corporis, ſupinè iacentis, proportio: ſiquidem longitudo eius ſexcupla eſt ad latitudinem, decupla verò ad altitudinem ſeu profunditatem: ſi recta linea, longitudinem eius dimetiamur à ſummo vertice, ad pedum plantas: latitudinem ab extremitate alterius humeri, ad alterum: & profunditatem, à ſumitate pectoris ad dorſi ſuperficiem, vt figura hic poſita declarat. Propterea enim non quadratæ prorſus, aut alterius figuræ fieri arca debuit; ſed tanto latitudine longior, vt dictum eſt. Neque item eiuſdem arcæ longitudinis extremitates in acutum terminari oportuit; quia non ad iter per aquas faciendum (vt longæ naues) confici debebat; ſed tantummodo, vt aquis ſupernatans, in ipſa exiſtentes à diluuio præſeruaret.

Menſura trecentum cubitorum.

Verum

7 Verum ſi quis percunctetur, cuius nam longitudinis eſſent illi cubiti. reſpondeo varias eſſe hac de re ſententias. Quidam enim veriti, nec ſi dixerimus menſuram cubiti, quo vſus eſt Noe, fuiſſe vulgarem, quam definiunt eſſe ſeſquidedalem; arca nimis arcta, & anguſta euaſiſſet: neque tot animantium genera, eſcaſque, pro illis integro anno alendis, commode capere potuiſſet; vt hanc Hæreticorum calumniam declinarent; in alteram huic oppoſitam inciderunt. Nam dicentes Moyſem loqui de cubitis Geometricis; quorum ſinguli (inquiunt) ſex ex noſtris ſeſquipedalibus continent; anſam alijs Hæreticis præbuerunt irridendi huiuſcemodi cubitos; ex quibus profecto totum arcæ ædificium, ad tam vaſtam magnitudinem excreuiſſet, vt vix credi poſſet, humanis viribus tale quid vnquam compingi potuiſſe: præterquam quod ſuperuacanea quoque fuiſſet tanta eius amplitudo; & nullatenus ſupponendum eſt, Deum ſuperflua, aut penè impoſſibilia iuſſiſſe. Quod ſi Moyſes, in Arcæ fabrica, de talibus cubitis egiſſe, deberet intelligi; vtique eodem modo videretur intelligẽdus, vbicumque de cubitis abſolute, & ſine vlla alia circumſtantia, mentionem facit. nulla enim ratio ſuadet, quod magis hic de cubitis geometricis, loqui voluerit; quam alibi: atqui hoc poſito, plura ſine dubio ſequerentur abſurda. Nam Exod. cap. 27. verſic. 1. de Altari conſtruendo agens, dicit: Illum debuiſſe fieri altum tribus cubitis; qui ſi eſſent geometrici, facerent altitudinem ipſius decem, & octo cubitorum ſeſquipedalium; & conſequenter ad ipſum, non niſi per ſcalas, & gradus, aſcendi potuiſſet; contra expreſſum Domini præceptum, quod habetur, Exod. cap. 20. in fine; vbi ait: Non aſcendes per gradus ad Altare meum. Præterea 1. Reg. cap. 17. verſic. 4. habemus, quod proceritas ſtaturæ Goliath Gigantis, erat ſex cubitorum, & palmi. quæ ſi de cubitis geometricis intelligenda foret; oporteret ipſum Goliath fuiſſe altum triginta ſex cubitis ſeſquipedalibus, & palmo: & conſequenter caput eius habuiſſe altitudinis, ſex ferè cubitos communes; ſicque fuiſſe maius toto Dauidis corpore, & propterea videretur non poſſe credi, quod verſic. 54. citati capitis legimus; nimirum Dauidem aſſumpſiſſe caput Goliath, & tuliſſe illum in Ieruſalem; & verſic. 57. cum eodem capite in manu, coram Saule fuiſſe introductum. *Quales eſſent cubiti.*

8 Itaque relictis hiſce geometricis cubitis, tamquam fictitijs, (nulla enim vt fertur ipſorum mentio reperitur apud Geometras) putant alij magis probati Auctores, arcæ cubitos fuiſſe ſeſquipedales; ſcilicet vigintiquattuor digitorum tranſuerſalium; Alij aliquanto maiores; nimirum vigintiocto digitorum. Alij item illos faciunt longiores, ita, vt ſinguli contineant quadraginta duorum digitorum tranſuerſalium longitudinem. Nobis probabilior videtur illorum ſententia, qui arbitrantur Moyſem hic, & vbique, loqui de cubitis ad menſuram cubiti virilis; vnde & nomen huius mẽſuræ deductum eſt. quod etiam ipſe met Moyſes expreſſe videtur ſignificaſſe Deut. cap. 3. verſ. 11. iuxta magis receptam loci illius interpretationem. Eſt autem menſura cubiti virilis manus, illa quæ ab externo flexi brachij angulo, ad medij digiti ſummitatem protenditur; non quidem in brachio pueri, ſed hominis perfectæ ætatis; puta triginta trium circiter annorum; non Gigantis, aut Pigmæi; ſed formæ ſeu ſtaturæ quadratæ; hoc eſt per omnia admodum proportionatæ, cuiuſmodi credimus fuiſſe Adamum, quando à Deo immediate plaſmatus eſt, & Dominus Noſter Ieſus Chriſtus, quando pro ſalute mundi fuit cruci affixus: quam quidem cubiti menſuram, aiunt eſſe vigintiquattuor digitorum tranſuerſalium, & ſeſquipedalem; & totius eiuſdem viri altitudinis, quartam circiter partem complecti. Et in ſumma, cubitus ſacer, eſt media pars paſſus, vt manifeſtè declaratur, Num. c. 35. verſ. 4. vbi decernitur Suburbanorum latitudo mille paſſuum: qui mille paſſus, ibidem verſ. ſequenti, declarantur facere cubitos bis mille. Admodum verò etiam probabile eſt, talium cubitorum menſuram, olim ab ipſo met Adamo primum fuiſſe introductam; ac deinde, ne ob varias humanorum corporum ſtaturas, deprauaretur; ligneis, aut metallicis lineis, ad poſteros vniformiter deriuaſſe; & non modo ante diluuium; ſed etiã poſt, per multa tempora, eodem modo apud omnes homines fuiſſe vſitatam.

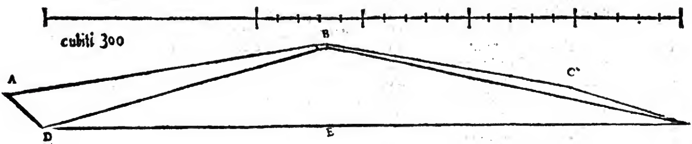
9 Sanè ſi de huiuſmodi cubitis ſcripturam ſacram loqui accipiamus; nullum ſequitur inconueniẽs. nam neque Altaris præſcripta trium cubitorum altitudo erit miniſterio Sacerdotum improportionata: neque caput Goliath tam magnum, quin commode manu, à Dauide ferri potuerit: neque Arca talibus cubitis commenſura-

ta,

ta nimis vaſta, vt ab hominibus illis minime fabricari, neque nimis anguſta euadet, vt tot animalium, eſcarumque genera continere nequaquam poſſet. Etenim, ſi multiplices trecentos longitudinis cubitos, per quinquaginta latitudinis; reſultabunt quindecim millia quadratorum, in baſi ipſius Arcæ; qui rurſus per triginta altitudinis cubitos multiplicati; efficiunt ſummam quadringentorum quinquaginta millium cuborum, ſeu quadratorum ſolidorum. Quibus addi poſſet total capacitas ſub tecti culmine exiſtens, quæ ſuppoſito quod mediana culminis altitudo, vno tantum cubito arcæ latera excederet; vt tenet Buteo, nihilominus contineret cubos ſeu quadratos ſolidos ſeptem mille quingentos, & (ſi faſtigium multo altius erat, vt infra dicemus) multo plures. ſed nos totum quod erat ſub tecto ſpatium, conſulto prætermittimus, compenſantes illud cum eo, quod de ipſius Arcæ capacitate occupabant contignationes, columnæ, & varia tabulata, quibus manſiones ipſæ diſtinguebantur; de quibus paulo infra ſuo loco agemus. Cum igitur totum Arcæ vacuum, deductis omnibus impedimentis, fuerit quadringentorum quinquaginta millium cuborum, ſeu quadratorum ſolidorum; proculdubio poterat abunde ſufficere, pro cunctis illis animalibus, eſciſque ipſorum commode continendis; etiam ſi inſuper multa pecorum millia, pro alendis carniuoris, ibidem inferri oportuiſſet; vt geometricis rationibus ſubtiliter, ac euidentiſſime probat Io. Buteo, in ſuo libello ſuperius citato. Et hæc de menſuris Arcæ, eiuſque capacitate, dicta ſufficiant. nam quod etiam bitumine intrinſecus, & extrinſecus linita fuerit, vt fit in nauigijs, quæ loco bituminis, pice intus, & extra diligenter liniri ſolent; ne (quod alioqui facile fieret) lignorum ſubſtãtia aquis imbibita, intus quoque exſudaret, citiuſque marceſceret; ex ſacro textu ſatis eſt manifeſtum.

De figura Arcæ, & tecti eius.

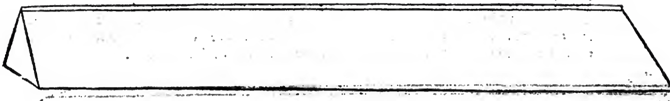
De figura autem ipſius Arcæ, & tecti eius; non bene conuenit inter ſacri textus 10
expoſitores. Nam licet ferè omnes exiſtiment, verba illa, quæ habentur Geneſ. cap. 6. verſ. 16. Et in cubito conſummabis ſummitatem eius. non ad feneſtræ, ſed ad ipſius Arcæ, ſeu tecti eius formam, pertinere: non tamen omnes eodem modo prædicta verba intelligunt. Siquidem maior pars Doctorum credit Deum, hiſce verbis mandaſſe ipſi Noe, vt faceret ſummitatem Arcæ, ſeu tecti eius, vno cubito latam. Aliqui vero putant Deum voluiſſe, vt Arcæ faſtigium, vno tantum cubito, ſuper latera eius emineret: & nihilominus, ſinguli ferè omnes variant in Arcæ figura deſcribenda, & vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundare videtur. Et primo quidem Origenes, quē poſtea ſecuti ſunt Beda, Rupertus, & Abulenſis; arbitratus eſt Arcam fuiſſe quodammodo pyramidalem; ita tamen, vt fundum, ſiue baſis eius, non eſſet quadra; ſed ſexies ſua latitudine longior; ſummitas verò non acuta; ſed veluti ſecta, & vnius cubiti menſura, vtrinque quadra, vt hæc quoquomodo oſtendit figura.

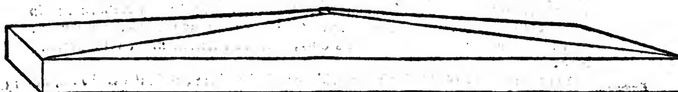
In qua ſupponimus A.C. eſſe lineam longitudinis Arcæ, cubitorum trecentum. A.D. latitudinem cubitorum quinquaginta. B.E. altitudinem cubitorum triginta. Sed profecto huiuſcemodi figura; cuiuſdam tecti potius formam referre videtur. & inſuper multa patitur incommoda ad ipſam ædificationem, & item ad ſtabulationem animalium, nec non etiam ad natandum, & quod magis refert, valde admodum minuit ipſius Arcæ capacitatem, vt optime aduertit, probatque Io. Buteo vbi ſupra.

Caietanus autem, aliter Arcæ figuram expreſſiſſe viſus eſt; ſed & ipſe in modum 11
alterius tecti, cuius ſummitas lata ſit vno cubito, longa vero quantum tota arca. hoc modo.

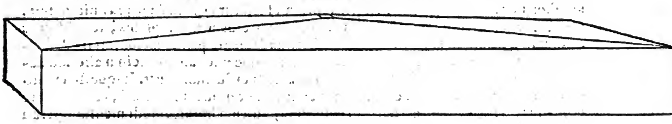
Quæ

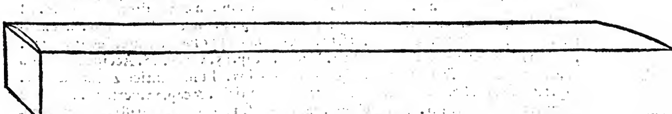
Quæ figura eaſdem penè patitur difficultates, quas prima. Quare Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Morali Arca cap. 3. quattuor Arcæ parietes quindecim tantum cubitis perpendiculariter erigit, ipſiſque tectum ſuper imponit totidem cubitis altum, forma ferè pyramidali, ac veluti cacumine ſecto, prout in Origenis delineatione poſitum eſt, & hic deſcribitur.

Veruntamen iſta etiam Arcæ figura, cum proxime ad ſuperiores accedere videatur, merito quoque iiſdem ferè argumentis, quibus illæ, reijci poſſe videtur. Itaque multo melius Lyranus, & alij non nulli, faciunt Arcam, præciſè prout habetur in littera, longam cubitis trecentis, latam quinquaginta, & altam perpendiculariter triginta, cui ſuper imponunt tectum priori non abſimilem: tametſi eius altitudinem minime determinent, quemadmodum ſubiecta oſtendit delineatio.

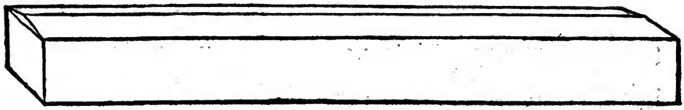

12 Sed ad quid obſecro illa cacuminis abſciſio, & vnius cubiti quadratura, in ſummitate tecti poſita? quæ neque ad decorem, neque ad vtilitatem, aut neceſſitatem vllã, neque ad quidquam aliud facere poſſe videtur. Hanc inconuenientiam, ſeu vt ita dixerim, ſuperfluitatem; vt deuitarent Io. Buteo, & Arias Montanus; aliter exponẽtes præcitata Geneſ. verba-Et in cubito conſummabis ſummitatem eius-dixerunt, ſenſum eorundem verborum eſſe, vt Arcæ ad prædictas menſuras fabricatæ, imponeretur tectum ea ratione diſpoſitum, vt mediana culminis altitudo per totam Arcæ longitudinem excurrens, vnico tantum cubito latera eius excederet. tametſi nõ nihil inter ſe memorati Auctores differant; Siquidem Mõtanus tectum facit aliqualiter conuexum; quantum ſcilicet vnius cubiti altitudo ferre poteſt, hoc pacto.

Quam

Quam profectò figuram nos probare non poſſumus; quoniam fornix lata quinquaginta cubitis, & vno tantum cubito eleuata, non modo nullam habet gratiam, ſed & valde deformis eſſe videtur, & ad pluuiæ, præſertim minutioris ac diuturnæ profluuium, ſatis inepta. Vnde conſultius Buteo conſtituit culmen Arcæ faſtigiatum, & deſinentem in angulo valde admodum obtuſo; pro vt hæc figura demonſtrat.

Quæ quidem tamquam præſtantior, atque ad deſtinatum vſum accommodatior, cũctis prioribus præferenda videtur: ſi tamen proprius ſenſus illorum verborum-Et in cubito conſummabis ſummitatem eius-eſt (vt omnes exponunt) ac ſi diceremus, Arcam ſeu tectum, quod erat ſummitas eius; in vnius cubiti menſura terminari debere.

Exponuntur verba Gen ca.6. verſ.17.

Verum enimuero (ni fallor) mihi videtur nihil obſtare, quin illa verba, ſic accipi poſſint, debeantve; vt non ad Arcæ, aut tecti eius formam deſignandam pertineant; ſed magis ad commendandam ipſi Noe exactam præſcriptarum menſurarum obſeruantiam. Non enim dixit Dominus: Et in vno cubito conſummabis ſummitatem eius. ſed indefinitè,-in cubito-Quo loquendi modo, non videtur ſignificare voluiſſe; quod Arcæ ſummitas in vnius cubiti latitudine, aut altitudine compleri deberet; ſed eſt, ac ſi dicere voluiſſet: Vt arcam ipſam, & omnes eius partes, adamuſſim iuxta præſtitutas tibi menſuras fabricare, ac perficere valeas; ſemper cubitum, hoc eſt cubiti menſuram, ad manus habere debebis; qua veluti præcipuo inſtrumento, totiuſque operis directorio, totam hanc fabricam abſoluere curabis; ita vt nec amplior, nec anguſtior, neque alterius formæ efficiatur, quàm à me præfinitum fuit. Quid eſt enim dicere-conſummabis ſummitatem eius-niſi complebis, ſeu abſolues ædificium eius? nam ſicuti cuiuſuis fabricæ, fundamenta primo iaciuntur; ita & ſummitatem, poſtremo loco exſtruere neceſſe eſt: neque vnquam ædificium aliquod abſolutum dicitur; donec ad debitam ſummitatem perductum fuerit. Itaque, In cubito conſummabis ſummitatem eius. non inconuenienter ſic interpretari, vel exponere poſſumus; ideſt, mediante hac cubiti menſura, ſeu, cum huiuſcemodi menſura, perduces eam vſque ad ſummitatem, ac debitam perfectionem. 13

Et hæc eſt phraſis hebraica, cuius vſus admodum frequens eſt in ſacris libris, in quibus tametſi iſta præpoſitio-in-varias habeat ſignificationes, quarum duodecim enumerat Pererius ſuper Gen. ca.32.nu.5. Sæpiſſime tamen vſurpari ſolet pro-cum-vt Geneſ. cap.3. verſ. 16. In dolore paries filios. & verſ.17. In laboribus comedes ex ea. Et cap.32.ver.10. In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum. Et Exod. cap.4. verſ. 17. virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna. Et Iudic.cap.15. ver.15. & 16. Mandibulam aſini arripiens, interfecit in ea mille viros: & ait, In maxilla aſini, In mandibula pulli aſinarum deleui eos. Et Iudith cap.2. verſ.16. reſiſtentes ſibi, occidit in ore gladij. Et in Pſal.72. verſ.6. In ſecuri & Aſcia deiecerunt eam. & in Pſal.150. Laudate eum in ſono tubæ. in pſalterio & cithara. in tympano & choro. in chordis & organo. in cymbalis beneſonantibus. in cymbalis iubilationis. Et 1. Machab. cap.1. verſ.18. Et intrauit in Ægyptum, in multitudine graui. in curribus, & elephantis &c. & cap.3. verſ.12. & gladium Appolonij abſtulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. Et 2. Machab. cap.15. verſic. 16. Accipe ſanctum gladium, munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios. Et in Cantico Zachariæ Luc. cap.1. verſic.74. Seruiamus illi in ſanctitate, & iuſtitia. & cap.22. verſ. 49. Domine ſi percutimus in gladio. Et ad Coloſſ. cap.3. verſ. 16. verbum Chriſti habitet in vobis, in omni ſapientia. & verſic. 22. In ſimplicitate cordis timentes Deum. Et ad Theſſaloni. cap.1. verſic.5. Quia Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantum, 14

tantum, ſed & in virtute,& in ſpiritu ſancto, & in plenitudine multa. Et ad Hebræ. cap. primo verſiculo 1. & 2. Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis: nouiſſime locutus eſt nobis in filio. ideſt mediantibus Prophetis, & filio. Plura hic fortaſſe quam oportuit, ſcripturæ loca adduximus; ſed id factum eſt, vt omnes intelligant, hanc eſſe locutionem in omnibus ferè libris, tum veteris, tum noui teſtamenti valde vſitatam: Et propterea, ex his alijſque eiuſmodi locis fieri manifeſtum, poſſe nos admodum propriè, & ſine vlla erroris ſuſpicione, exponere illud-In cubito-hoc eſt-cũcubito-vel mediante tali inſtrumento conſummabis ſummitatem eius, ideſt ædificabis eam vſque ad ſummum verticem.

15 Quod ſi hæc noſtra expoſitio, quæ ſatis firma videtur, probanda eſt: nihil prohibet tectum altius vno cubito ſuper Arcæ latera exſtitiſſe. Nam licet illa Buteonis altitudo, ſufficere poſſe videatur, ad pluuiæ profluuium; in tecto præſertim faſtigiato, ac bene læuigato, ac bitumine deſuper accuratius delinito: Videmus tamen tecta cõmuniter altiori culmine fieri ſolere; etiam illa quæ plumbeis æreiſue laminis operta ſunt, & ob hoc ſolum ad pluuiam quamuis minutiſſimam, diuturnamque, à ſubiectis partibus arcendam, tuta eſſe videantur. Porrò tectum Arcæ altius conſtituere, vt in typo infra num. 19. ſubijciendo videri poterit; nimirum ad conuenientem quamdam latitudinis proportionem; ita vt eius culmen, duodecim ac ſemis cubitos haberet altitudinis; & ſic vno totius latitudinis quadrante, ſuprema Arcæ latera ſuperaret: non modo quidquam incommodi, ſed multum commodi adferre poterat; tum ad ipſius Arcæ capacitatem magis augendam; tum etiam ad nidos volucrum aptius ſub ipſo tecto diſponendos, & concinnandos, & ad maiorem earumdem volitãdi commoditatem. Et hæc ſit noſtra de forma Arcæ ſententia, quæ ſi tamquam noua, & à communiori Doctorum opinione non nihil diſcedens; non placet; facile poterit quiuis, pro ſuo libito, alicui ex prænotatis adhærere, aut aliam ſibi aptiorem fingere.

16 Quod attinet ad interiores Arcæ manſionum partitiones; ex ſacris libris, nihil aliud habemus, niſi quod mandauit Dominus Noe Geneſ. cap. 6. verſic. 14. vt manſionculas in Arca faceret; & cænacula, et triſtega. Quo fit, vt quamuis de particularibus manſionum diuiſionibus, qualiter ſcilicet ſingulæ articulatim diſtinctæ, ac diſpoſitæ fuerint, nihil certi affirmare poſſimus: attamen in vniuerſum conſtare videatur, totam Arcæ capacitatem, primo in tres præcipuè veluti aulas ampliſſimas fuiſſe diſtinctam; & ſupra ſe inuicem collocatas. Etenim certum eſt, olim ſuperiores domus, cænacula nuncupari conſueuiſſe, vt colligi poteſt ex quodam Vitruuij loco, nimirum libr. 2. ſub finem ca. 8. vbi ait, quod aucto mirum in modum Populo Romano; cum neceſſe fuiſſet in cænaculis habitare, ad ædificiorum altitudines deuentum eſt. & ex Cicerone, qui in Oratione ſecunda, de lege Agraria dicit, Romam in montibus poſitam, & conuallibus, cænaculis ſublatam, atque ſuſpenſam. Quod etiam ſacræ ſcripturæ teſtimonijs confirmari poteſt. nam 3. Reg. cap. 6. verſic. 8. de templo, legimus: Et per cochleam aſcendebant in medium cænaculum, & à medio in tertium. & c. 17. verſ. 23. de Elia, qui tulit puerum, & depoſuit eum de cænaculo, in inferiorem domum. Et 4. Reg. cap. 1. verſic. 2. Ochozias Rex Iſrael dicitur cecidiſſe per cancellos cænaculi, atque ex huiuſcemodi caſu ægrotaſſe, ac demum perijſſe: ſignum eſt igitur quod cænaculum illud erat in ſuperiori parte domus; & ſatis amplum atq; apertum, cancelliſque circundatum; fortaſſis ad maiores delicias, vt de menſa poſſent longius proſpicere. Certum quoque eſt, quod quia antiquitus, in amplioribus ædium locis, triclinia diſponere, ac cænare conſueuerant: propterea appellatione cænaculi, non ſolum ſuperiora, ſed etiam quælibet ampliora loca bene poſſunt ſignificari. Quod autem tria, & non plura, nec pauciora fuerint in Arca huiuſcemodi cænacula; ſatis clare inſinuat verbum illud græcum triſtega. in ſacro textu additum (vt creditur) ad denotandum numerum cænaculorum. Siquidem triſtega Græcè idem ſignificare dicitur, quod Latinè diceremus, tria tuguria, ſeu, tria tecta.

De interioribus Arcæ mãſionibus.

Cænacula quæ olim dicerẽtur.

17 Propterea valde rationabiliter, ex præcitatis ſcripturæ verbis, colligunt Doctores, totius Arcæ altitudinem, intus quadruplici contignatione fuiſſe partitam; ex qua, tria cænacula, vel ſolaria, ſeu loca ampliſſima reſultabant; ſingula, longa, lataq; quantum erat tota longitudo, ac latitudo Arcæ. Nam infima pars, quattuor circiter

Arcæ ſentina.

cubitis

cubitis alta, tamquam ſentina, ad animalium excrementa, ſordeſque excipiendas, deputata erat: niſi forte etiam aliquid ſaburræ, puta arenæ aut lapidum ad vnius cubiti altitudinem haberet, ad maiorem ipſius Arcæ firmitatem, vt in magnis nauigijs apponi ſolet. Supra ſentinam erat primum cænaculum ſeu ſolarium decem circiter cubitis altum: pluribus tabulatis in varias manſiunculas diuiſum, ad quadrupedia diuerſi generis ſeparatim continenda, cum ſuis deambulatorijs, per quæ ad ſingulas manſiunculas commodè iri poſſet. Habebant vero (vt arbitror, & ratio ipſa dictat) ſingulæ manſiunculæ, paruulas quaſdam in pauimento feneſtellas cum ſuis operculis, quæ facile attolli poſſent, quotieſcumque ſordes in ſentinam proijcere oporteret. Et alij item erant in ſingulis manſiunculis foruli, directæ ſuper præſepia à ſuperiori contignatione deſcendentes, veluti longiores quædam capſulæ ſeu canales, alij ampliores, per quos palea, fænum, & alia iumentorum cibaria, ad plures dies; alij anguſtiores, vnde aqua ad potandum in vaſis ad hoc paratis, de ſuperiori cænaculo, ſtatis temporibus, demitti commode poſſent. Et præterea quædam ſpiracula, veluti quidam camini, qui vſque ad Arcæ ſummitatem protendebantur; vt per aperta quædam oſtiola, vtrinque ſub prominente tecti ſtillicidio aptè fabricata; quo à pluuijs tuta, & ab aquarum fluctibus remotiora eſſent; fætores exhalare, & incluſus aer tranſpirare quoquomodo poſſet, ne ſordium pædore infectus, animalia etiam ipſa inficeret interimeretque. In hoc cænaculo erat oſtium ex latere deorſum, vt dicitur Geneſ. cap. 6. verſ. 16. ideſt non in ipſo Arcæ fundo, ſed immediate ſupra ſentinam; ita vt in prima contignatione, ſeu in pauimento primi cœnaculi, limen haberet, & in ipſo limine cardines, à quibus fores in terra, vel in eminentiori quodam aſcenſu verſatæ; veluti ſcalæ, ſeu pontis cuiuſdam vicem, ad ingreſſum in Arca ſupplerent. Debuit autem oſtium illud eſſe ſatis amplum, & altum, vt per ipſum commode poſſent, etiam maiora animalia, ingredi, qualia ſunt Elephantes, Cameli, & id genus alia. Scalas item in hoc primo, & in ſecundo quoque cænaculo appoſitè diſpoſitas fuiſſe, dubitare nemo debet, per quas homines ad ſuperiora conſcendere, & inde ad inferiora deſcendere, prout animalium cura exigeret, commode valerent.

De primo Arcæ cænaculo, & in eo contentis.

Arcæ oſtium.

De medio Arcæ cænaculo, & in eo contentis.

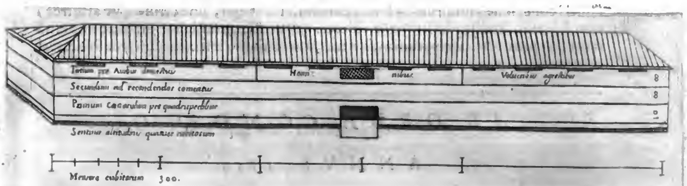
Sanè in ſecundo cœnaculo, quod erat altitudinis circiter cubitorum octo, & pariter multis ſepimentis, in varias apothecas diuerſimode diſtinctum, erant repoſitoria omnis generis commeatus, & annonæ. ibi aderant ampla palearia, fænilia, & horrea hordei, auenæ, viciæ, milij, panici, & aliarum frugum, quæ iumentis, ac volucribus dari ſolent. & loca item, magnis aquæ dulcis vaſis referta. His addi debent omnium fructuum, nucum, malorum, caſtanearum, & item frumenti, olei, leguminum, pro victu hominum, cellæ ſeparatæ ac bene diſpoſitæ, cum ſuis deambulatorijs, per quæ ſingula loca, vbicumque opus eſſet, facile adiri poſſent. Atque hæc duo cœnacula nullam feneſtram habebant; quia nullo indigebant lumine: non ſecundum, quoniam erat veluti cella penuaria domus: non primum, quoniam irrationabilia, non nihil in caligine videre creduntur: & naturaliter quodammodo tenebris delectari: quandoquidem genus omne ferarum, noctu eſcas quærere, interdiu vero in ſpecubus, & antris latitare conſueuit. reptilia quoque, arborum ac petrarum ſciſſuras, auida quadam cupiditate quæritant, vt in his ſe recipere, ac conquieſcere valeant: Et volucres in nemoribus, alijſque opacis locis, libentiſſime verſantur. domeſtica item animalia, nempe pecora, ac iumenta, in ſtabulis minime luminoſis cõtineri ſolent, & in obſcuro ſalubrius paſci. Et in ſumma certum eſt, cuncta animalium genera, in tenebris quietius viuere, & facilius gubernari; videmus namque ferociores equos, & falcones, & accipitres, aliaque huiuſmodi, occluſis oculis, vbique facillimè circunduci, ac circumferri. Itaque neque intus, ob cauſſas iam memoratas, neque foris ob magnos fluctuum impetus, vllam in primo ac ſecundo Arcæ cœnaculo, expediebat eſſe feneſtram: præſertim cum facile poſſent filij Noe vti lucernis, quotieſcumque ad eadem cœnacula, vel pro victualibus accipiendis, vel pro paſcendis animalibus, ſordibuſve detergendis, deſcendere opus eſſet. 18

Animalia videntur tenebris delectari.

Dicamus nunc aliquid de ſupremo cœnaculo, quod à proprio pauimento ad tecti initium octo circiter cubitis altum fuiſſe credimus; & in tres præcipuas, ſecundum Arcæ longitudinem, partes prope æquales, diſtinctum: quarum ſingulæ, ad centum cubitos longæ, quinquaginta verò latæ erant. Porrò mediam harum partem, hominum 19

De ſupremo cœnaculo, & in eo cõtentis.

num habitationi deſtinatam, hoc pacto diſpoſitam fuiſſe putamus: vt ſcilicet in eius medio aula eſſet ſatis magna, habens ad Arcæ latus feneſtram competenter grandẽ; ab interiori parte, vitreis fortaſſe (ſi tamen tunc vitri vſus iam adinuentus erat) ſpecularibus munitam, quæ interdiu claudi, & aperiri; ab extra verò ligneis valuis, quæ noctu tẽpeſtatibusve ingruentibus, intus trahi, recludi, ac ferreis peſſulis firmiter obſerari poſſent. Probabile eſt aũt, prope dictã feneſtrã, vtrinq; quoſdam veluti puteos vſq; ad ſentinã pertingentes extitiſſe, cũ ſuis funibus, & vaſis, ad humidiora inde excremẽta haurienda, atq; ex Arcæ feneſtra proijcienda, paratos. Quorũ tamen puteorũ ora, extra id temporis, ſemper bene clauſa manerent. Ad dictæ verò Aulæ latera, credimus domunculas extructas fuiſſe plurimas; quaſdam quidem pro lectulis ipſius Noe, & filiorum, vxorumque ſuarum; quaſdam verò pro coquina, & ſtrue lignorum ad eius vſum, & cellis penarijs biſcocti panis, aliorumque ciborum, pro ordinario eorumdem victu. Reliqua autem duo ſpatia; centum videlicet cubitorum ab vna parte: & totidem ab altera; erant volatilibus deſignata; hinc domeſticis, illinc agreſtibus; nidis vtrinque pro ipſis appoſitè fabrefactis, & prout opus eſſe videbatur, inter ſe diſtinctis, ſeu ab inuicem ſciunctis, & ſine lumine, ob rationes ſuperius adductas. Ceterum, tum in hoc ſuperiori; tum in inferiori cænaculo, pluribus in locis, rimulas, & forulos, ſeu cauernulas quaſdam conſulto relictas, aut de induſtria in parietibus, & contignationibus, ac tabulatis, factas fuiſſe credimus; vt in ipſis parua reptilia veluti lacertæ, ſtelliones, & chamæleontes, & id genus alia, ſe ſe recipere poſſent; ita vt ferè nihil de Arcæ ſpatio occuparent. Probabile demum quoque videtur, vtrinque ad Arcæ tecti ſtillicidium, æreos canales forinſecus fuiſſe appenſos, eatenuſque aptatos, vt quandocunque opus eſſet, per alios eiuſdem generis canales, deintus à quattuor Arcæ angulis ſuperioribus, vel ab eiuſdem Arcæ feneſtra emittẽdos, deriuari poſſent in Arcam aquæ pluuiales, pro vaſis denuo replendis, ad quotidianos animalium, hominumque vſus. Et hac ratione, vel ſimili quodam modo, Arcam intus, foriſque fuiſſe compactam, ac diſpoſitam, ſatis rationabiliter conijcere poſſumus. Cuius typum ad faciliorem eorum quæ diximus intelligentiam aliqualiter hic exprimere curauimus.

80 Per eadem quoque tempora, Noe dum fabricaret Arcam, prædicaſſe etiam dicitur populis pænitentiam, & veram ad Deum conuerſionem; per quam poſſent peccatores inuenire miſericordiam in conſpectu Domini, & euadere comminatum ab eo diluuium. Et hoc videtur poſſe colligi ex illis B. Petri verbis, quæ in priori eius Epiſtola cap.3. verſ.19. ſic habent: In quo, & his qui in carcere erant ſpiritibus, veniens prædicauit; qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam, in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua octo animæ &c.] iuxta primam obſcuriſſimi illius loci expoſitionem, quam refert ibidem Lyranus, (& videtur deſumpta ex Sancto Auguſtino Epiſtola 99.) quæ ſupponit ibi Apoſtolum loqui, non de prædicatione Chriſti apud inferos, ſed de ea, quæ olim facta fuerat per ipſum Noe, de qua hic loquimur. Quamquam ſenſus memoratæ Petri ſententiæ magis germanus, videatur eſſe; quod Chriſtus, quando non in corpore; ſed in ſpiritu, hoc eſt in anima deſcendit ad inferos; prædicauit illis ſpiritibus, ideſt animabus, quæ in *Noe prædicat populis pænitentiam.*

infernali carcere detinebantur: prædicauit, inquam, hoc eſt, manifeſtauit, ſe non viuorum tantum; ſed etiam mortuorum iudicem eſſe conſtitutum, & condemnaturũ eos, qui in diebus carnis ſuæ, increduli fuerant Moyſi, & prophetis prædicantibus Chriſtum eſſe venturum; & in tali incredulitate, de hac vita deceſſerant. Quemadmodum in diebus Noe contigerat ijs, qui expectantes Dei patientiam, ideſt temere de diuina patientia præſumentes; recuſauerant credere ipſi Noe prædicanti diluuiũ mox futurum: qui pariter in incredulitate ſua perierant. Eſt enim inter hos magna ſimilitudo; præſertim cum in vtroque caſu, nulla videatur eſſe numeri proportio inter eos qui interierunt, & eos qui ſalutem ſunt conſequuti: Siquidem conſtat, quod quemadmodum ex tanto hominum numero, qui viuente Noe, in vniuerſo erant mũdo, octo dumtaxat animæ ſaluæ factæ ſunt per Arcam: Sic ex infinita pænè animatũ multitudine, quam reperit Chriſtus in inferno, paucas admodum, nempe ſolas illorum, qui eum, & venturum eſſe crediderant, & præcepta eius viuendo tenuerant, per ſuam gratiam liberauit; Vt teſtatur B. Gregorius lib. 6. Epiſtolarum cap. 179. Sed quidquid ſit de vera prædictorum verborum intelligentia: quod Noe prædicauerit hominibus ſui temporis, multo clarius colligi poteſt ex eodem B. Petro, Epiſtola eius ſecunda cap. 2. verſ. 5. vbi Noe octauum eorum qui ſaluati ſunt in Arca, vocat iuſtitiæ præconem, quia nimirum prædicauerat ac prædixerat horrendum illud diuinæ iuſtitiæ exemplum, quod poſtea per diluuium, vniuerſali illo hominum interitu, manifeſtatum eſt.

Quod vero diximus Noe prædicaſſe pænitentiam, non bonis tantum vitæ ſuæ exẽplis, accipiendum putamus (de hoc enim nemini dubium eſſe poteſt quin ſi erat iuſtus atque perfectus, etiam toto vitæ ſuæ tempore bonis actibus id egregie admodũ præſtiterit) ſed etiam verbis; idque, vt veriſimile eſt, magno zelo, & multa inſtantia, opportunè, & importunè, vt poſtea aiebat Apoſtolus. Qua quidem prædicatione, licet parum, aut nihil profecerit, quantum ad corporalem audientium ſalutem, qui omnes increduli exſtiterunt, diluuioque ſubmerſi ſunt: non eſt tamen improbabile, quod plurimum profecerit in animarum ſalute promouenda; quandoquidem multos eorum, qui prius increduli fuerant; poſtea inchoante diluuio; & vallibus iam repletis, credidiſſe, ac pænituiſſe; atque creſcentibus aquis, poſt mortem, in locum ſalutis conceſſiſſe, nimirum in limbo Sanctorum Patrum; ſine errore (vt arbitror) cum Lyrano, & alijs admitti poſſe videtur; ne tam ſtrenuam, laborioſam, ac diuturnã tanti viri prædicationem, caſſam, irritam, atq; omnino infructuoſam euaſiſſe fateri cogamur. 21

AB ORBE CONDITO

ANNVS 1559.

De ortu Sem.

ANNO quingenteſimo ſecundo vitæ ſuæ expleto, ideſt quingenteſimo tertio inchoante, quod Noe genuerit Sem, colligi poteſt Geneſ. cap. 11. verſic. 10. vbi dicitur; Sem biennio poſt diluuium fuiſſe centum annorum. Et hoc procul dubio admittendum eſſet, ſi vellemus intelligere textum illum præciſè, prout in littera, prima fronte videtur exprimere, quemadmodum hic faciunt Hebræi, & qui cum ipſis tenent, non Sem, ſed Iaphet fuiſſe inter tres filios Noe natu maiorem. At vero qui arbitrantur, non Iaphet, ſed Sem, fuiſſe cunctis fratribus ſuis ſeniorem: dicunt ſcripturam ſacram in præcitato textu duos illos annos ſupra centeſimum more ſuo omiſiſſe; quoniam ſolet nonnumquam huiuſcemodi minutiora tempora, in ſupputationibus ſuis præterire; vt in præfatione diximus; & inſuper etiam ſub anno mũdi 1659. num. 2. demonſtrabimus; Vbi quænam ex his duabus opinionibus probabilior ſit, diſcutiemus. De ortu vero Cham, nihil certi habemus: alijs opinantibus ipſum fuiſſe natu minorem trium filiorum Noe; propter illa verba quæ habẽtur Geneſ. c. 9. ver. 25. Cũ didiciſſet Noe quæ fecerat filius ſuus minor &c. & hæc videtur eſſe opinio communior. Alijs autem exiſtimantibus ipſum Cham inter prædictos duos fra- 1

tres

tres eſſe natum; quoniam ſcriptura ſacra ſemper inter eos medium nominat, Sem, Cham, & Iaphet. Atque iſti exponunt locum Geneſ. citatum debere referri, non ad Cham, ſed ad filium eius Chanaam: de quo ſubiungitur. Maledictus Chanaam &c. qui cum eſſet minimus filiorũ Cham; ibi hebraico more (inquiunt) appellatur filius Noe minor.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1651.*

1 ANNO ſeptingenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, ætatis ſuæ deſinente, Lamech mortuus eſt, Geneſ. cap. 5. verſic. 31.

Lamech quando mortuus, & quibuscum & quamdiu vixerit.

vixit autem Lamech cum	Adam	annis	quinquaginta ſex.
	Seth		centum ſexaginta octo.
	Enos		ducentis ſexaginta ſex.
	Cainan		trecentis ſexaginta vno.
	Malaleel		quadringentis ſexdecim.
	Iared		quingentis quadraginta octo.
	Henoch		centum tredecim.
	Mathuſala		ſeptingentis ſeptuaginta ſeptem.
	Noe		quingentis nonaginta quinque.

AB ORBE CONDITO

ANNVS *1656.*

1 ANNO nongenteſimo ſexageſimo nono vitæ eius inchoante, Mathuſala mortuus eſt. Geneſ. cap. 5. verſ. 27. Cumque, alij plerique homines primæ mundi ætatis annum explerent nongenteſimum, aut non multum excederent; ipſe ad milleſimum proxime omnium acceſſit. Dixi, inchoante: quia ſiue ponamus ipſum natũ eſſe incipiente; ſiue expleto anno ſexageſimo quinto patris ſui Henoch, vt poſitum eſt in tabulis: ſemper neceſſe erit, quod poſtremus annus ipſius Mathuſala, concurrat cum anno ſexcenteſimo vitæ Noe. & ratio eſt; quoniam, vt habetur Geneſ. cap. 5. verſ. 25. Mathuſala vixerat centum octoginta ſeptem annos, quando genuit Lamech: Et Lamech centum octoginta duorum erat quando genuit Noe; ibidem verſic. 28. Ergo Mathuſala vixerat annos trecentos ſexaginta nouem, quando natus eſt Noe: quibus adde ſexcentos vitæ ipſius Noe tempore diluuij, & inuenies præciſè numerum annorum nongentorum ſexaginta nouem ætatis Mathuſala, in ſcriptura expreſſum: cum igitur menſe ſecundo anni ſexcenteſimi ipſius Noe (vt infra dicemus) diluuium cœperit: ad quod non perueniſſe ipſum Mathuſalam, certiſſimè conſtat: reſtat neceſſaria ſequela, nimirum eumdem Mathuſalam, non expleuiſſe annum nongenteſimum ſexageſimum nonum; ſed tantummodo per vnum circiter menſem inchoaſſe.

Mathuſala quando mortuus ſit.

2 Et hinc quoque colligitur, quod ſumma annorum mille ſexcentorum quinquaginta ſex, quam omnes ferè ponunt ab orbe condito ad diluuium, ſi de annis integris intelligenda eſt, terminare debet, non ad diluuium inchoatum, ſed prope completum; ita, vt annus milleſimus ſexcenteſimus quinquageſimus ſextus, in quo factum eſt, perdurauitque diluuium, pertineat totus ad primam mundi ætatem. Propterea nos, ſecundam orbis ætatem incipiemus, non (vt multi faciunt) ab inchoato diluuio,

quod fuit veluti quidam Mundi interitus; ſed à completo; nempe ab egreſſu Noe,& cunctorum animantium de Arca: tunc namque Mundus, tamquam denuo reuiuiſcere viſus eſt; & quaſi de nouo incipere.

Mathuſala quibus cum & quamdiu vixerit.

ceterum Mathuſala vixit cum	Adam	annis	ducentis quadraginta tribus.
	Seth		trecentis quinquaginta quinque.
	Enos		quadringentis quinquaginta tribus.
	Cainan		quingentis quadraginta octo.
	Malaleel		ſexcentis tribus.
	Iared		ſeptingentis triginta quinque.
	Henoch		trecentis.
	Lamech		ſeptingentis ſeptuaginta ſeptem.
	Noe		ſexcentis.

De priſcorum patrum longæuitate, & cauſis.

Itaque inter homines quos ſcriptura ſacra commemorat,(mittamus nunc duos illos tantum, Henoch ſcilicet & Eliam, quos hodie etiam viuere, & vſque ad Antichriſti aduentum, victuros eſſe, communis opinio eſt) Mathuſalam longe omnium diuturniorem in hoc mundo vitam duxiſſe comperimus: nam etſi de Adamo dici poſſe videatur, ipſum diutius quodammodo vixiſſe, ſi ætatem in qua creatus fuerat(quã quidam ſexaginta circiter annorum fuiſſe exiſtimant) attendamus: attamen certum eſt, annos quos re vera ipſe Adam in hac vita traduxit; multo annis vitæ Mathuſala pauciores exſtitiſſe. Poſtulat ergo hic locus, vt de cauſis tam diuturnæ vitæ priſcorũ illorum hominum, aliquid diſſeramus. Sed prius, quod (etiam ſuppoſita fide, quæ omnem tollit difficultatem) non ſit incredibile, eos tam diu vixiſſe, perſuaderi poteſt à ſimili. Nam cum certum ſit (vt ſub anno Mundi 987. num. 18. demonſtrauimus) extitiſſe homines, communem ceterorum hominum ſtaturam valde excedẽtes, quos communiter Gigantes appellamus; ſi tanta, in corporum humanorum magnitudine, inæqualitas conſpicitur: quid mirum, etiam in vitæ eorumdem hominum prolixitate, maximam diuerſitatem reperiri potuiſſe? Quandoquidem, vt ait S.Auguſtinus libr. 15. de Ciuit. capitulo nono, tametſi priſcorum hominum magnitudines corporum, plerumque oſſa eorum adinuenta, (quoniam diuturna ſunt) etiam multis poſterioribus ſæculis produnt: annorum autem numeroſitas cuiuſque hominis, quæ temporibus illis fuit; nullis nunc talibus documentis venire in experimentum poteſt: non ideo tamen fides huic ſacræ hiſtoriæ deroganda eſt; cuius tanto imprudentius narrata non credimus, quanto impleri certius prænunciata conſpicimus. Sic iſte ſanctus. qui deinde citat Plinium afferentem, eſſe adhuc gentem vbi ducentos annos viuitur. & ſubdit: Si ergo humanarum vitarum diuturnitates, quas experti non ſumus; hodie habere creduntur incognita nobis loca, cur non habuiſſe credantur, & tempora? an vero eſt credibile alicubi eſſe quod hic non eſt; & incredibile eſt aliquando fuiſſe quod nunc non eſt? Hæc S. Auguſtinus. 3

Ioſephus quoque primo antiq. cap.4. prope finem, profert plures antiquiſſimos ac nobiliſſimos ſcriptores, nempe Manethonem Ægyptiarum rerum ſcriptorem, & Beroſum Chaldaicarum, Mochum, Heſtiæum, Hieronymum Ægyptium, qui Phænicũ res proſequuti ſunt; de memorata priſcorum longæuitate idem ſentientes. Heſiodum quoque, cum Haccathæo, Hellanicum, & Acuſilaum, Ephorum, & Nicolaum; qui narrant, priſcos illos homines ad mille annos vitam produxiſſe: ideſt prope ad milleſimum vitæ annum acceſſiſſe. Quod etiam de his qui vltra Hiperboreos montes, ſeptentrionem verſus, incolunt; ex Simonide, & Pindaro refert Strabo lib.15. quamuis id fabuloſum ſuſpicetur. His addere poſſumus Solinum; qui cap. 32. de quibuſdam Æthiopibus, quos Macrobios vocabant; & vltra Meroem Nili inſulam, ſuper exortum ſolis habitabant; ait, quod dimidio eorum protentior eſt, quam noſtra vita. Neque citati Auctores tantum; ſed alij quoque, tum veteres, tum recentiores (quos refert Antonius Torquemada, in ſuo floſculorum curioſorum viridario, tracta. primo) multa de quibuſdam alijs ſupra ordinarium naturæ 4

curſum longioribus hominum ætatibus ſcripta reliquerunt; nimirum Xenophon, qui quemdam de maritimis regibus affirmat vixiſſe annis octingentis; alterum ſexcentis; & forte hi ſunt, quorum meminit Rauiſius in ſua officina Tomo 1. ſub titulo eorum qui diu vixerunt, his verbis. Impetris, Pulutiniorum inſulæ Rex, vixit annis octingentis, & filius eius ſexcentis. Et Plinius infra citandus prodit in Illyrico hominem nomine Dandonium, ſuperſtitem fuiſſe annis quingentis. Sed nec fabuloſum creditur, quod multi Poetæ nempe Iuuenalis Satyra 10. ex Homero; & Tibullus lib. 4. & Propertius lib. 2. & Ouidius Metamor. libr. 12. tradiderunt; Neſtorem ad trecentos annos vitam produxiſſe. Hellanicus item antiquiſſimus ſcriptor, homines in Ætholia prouincia ducentis, & nonnumquam trecentis annis, vixiſſe tradit. Et Iſigonus, & Plinius quoſdam populos in India, quos appellabant Cyrnos, paſſim centum, & quinquaginta vitæ annos traduxiſſe commemorant. Oneſicritus etiam, qui ſæpius à Strabone citatur, ſcribit, in quadam Indiæ regione, homines communiter viuere centum triginta annos ſine ſenio, ac veluti in media ipſorum ætate decedere. Eos quoque, qui incolunt Inſulam, quam vocant Pandoram, ducentos, necnō & trecentos annos in humanis degere. Alia item huiuſcemodi teſtimonia; ſed recentiora, & exempla magis particularia, idem Torquemada adducit, quæ breuitatis cauſa prætermittimus. Nam de Sancto Seruatio Epiſcopo Tongrenſi, quem obijſſe aiunt anno Domini 403. quod vixerit annis trecentis ſeptuaginta tribus, ſcriptis mandarunt Segebertus in Chronico, ſub anno Domini 399. & Petrus in Catal. libr. 5. c. 162. & alij. Conſtat præterea multorum ſcriptorum teſtimonio, quod anno Domini circiter 1139. imperante Conrado huius nominis Tertio, mortuus eſt in Gallia vir quidam, Ioannes nuncupatus, annorum trecentum ſexaginta & vno; qui propterea Ioannes de temporibus vulgo dicitur; & olim fuerat miles cuſtodiæ corporis Caroli Magni Imperatoris; vt Petrus Meſſias in eiuſdem Cōradi vita, & Auctor faſciculi temporum, & alij plurimi ſcriptis tradiderunt. de quo etiam Ioanne creditur Mantuanus in Alphonſo dixiſſe: Et quem fama refert hiemes vidiſſe trecentas. Verum non minus memorabile eſt, quod de quodam Indo meminit Io. Petrus Maffæius lib. 11. hiſtoriarum indicarum, vbi deſcribens quædam ad annum ſalutis circiter 1536. pertinentia, in illis partibus geſta, ait: Dum hæc parantur, quidam è Gangaridum gente, quam hodie Bengalam vocant, Prætorem adijt, natus, vt ferebatur, annos trecentos triginta quinque; neque mendacij ſuſpicio ſuberat; nam & ſeniores, qui tum erant, ſe de hoc eodem grandæuo aiebant à maioribus accepiſſe; & ipſe filium habebat nonagenarium; & cum litteram noſſet nullam, quæ referebantur ab eo, de veterū geſtis rebus, ad fidem annalium optime congruebant. Huic aliquoties iam deciderant dentes, alijs continuo ſubnaſcentibus; & barba, vbi prorſus incanuiſſet, in atrū denuo colorem, idque paullatim ſemetipſa vertebat. ante centeſimum annum Idola coluerat inde æque miſerabili errore, ad nefariam Mahumetis tranſierat ſectam. Is propter miraculi nouitatem, Sultani ſtipendijs ali conſuetus, idem vitæ ſubſidiū, à Nonnio petijt. Nonnius haud grauatè aſſignauit: hæc Maffæius. Quæ ex Hernando Lopez à Caſtagneda, regis Portugaliæ Chronographo accepiſſe creditur; Qui libro ſui Chronici 8. eadem ferè ſcripſerat; & inſuper aliud quoque exemplum ſimile retulerat, nimirum: Eodem circiter tempore, extitiſſe in Bengala Æthiopem nomine Xequepir, qui trecentorum erat annorum; & ob ſingularem vitæ auſteritatem, & abſtinentiam, tamquam Sanctus, inter illius regionis Æthiopes habebatur.

5 Quòd verò de priori Indo dictum eſt, qui ſtatis temporibus veluti reiuueneſcere uidebatur; multis quoque alijs accidiſſe, teſtatur Torquemada loco paulo ſuperius citato; vbi aliquot alia eiuſmodi exempla adducit. Omitto hic commemorare S. Romualdum Rauēnatem; qui annū centeſimū vigeſimum agens ad Deū migrauit, anno Domini 1027. vt in eius vita Breuiario Romano intexta legimus: Quoniam hodie quoque eiuſdem ætatis homines non deeſſe compertum habemus. Illud ſolum non præteribo: circumferri nunc ex Suetia relationes anno ſalutis 1578. habitas, quæ atteſtantur, in illis regionibus homines ordinarie diu admodum uiuere: ita vt ibidem nemo miretur, plures ad annum vitæ centeſimum trigeſimum, vel etiam centeſimū quadrageſimum peruenire. Quoniam, inquiunt, id ibi communiter ac paſſim eue-

niret; ſi crapula, & ebrietas multis vitæ tramitem intempeſtiuè non abrumperet. Ceterum qui plura in hoc genere deſiderat; conſulat Plinium lib.7.cap.48, & 49. & officinam Rauiſij Textoris vbi ſupra; & Auctorem Theatri vitæ humanæ volumine 2. lib.3. in principio. Vbi agit de longæuitate ſeu diuturnitate vitæ; & inueniet extitiſſe plurimos valde grandæuos vtriuſque ſexus, & cuiuſcunque ſtatus, adeo vniuerſaliter per omnia ferè ſæcula, & in varijs orbis terræ partibus; vt probabile non ſit, quod quidam ſuſpicati ſunt; nẽpe annos ipſorũ fuiſſe trimeſtres, aut quadrimeſtres: Quandoquidem certum eſt eiuſmodi annorum dimetiendorum rationem, non niſi certis temporibus, paucisque admodum locis, fuiſſe obſeruatam; Vniuerſaliter autem cunctas penè orbis nationes, iuxta Solis, aut Lunationum curſus, annos ſuos metiri conſueuiſſe: Et nos ſupra ſub anno mundi 131.num.5. probauimus, ſcripturam ſacram ordinariè loqui de annis ſolaribus. Quare ex ijs,quæ adduximus longæuorũ hominum exemplis; maximè eorum,qui non longe à noſtris temporibus ſuperſtites fuerunt; ſatis conſtare videtur, nullatenus eſſe mirandum, quòd circa prima illa mundi tempora, homines longè admodum diuturniorem, quàm nunc, vitam ducerent; certis præſertim concurrentibus tunc cauſis, de quibus conſequenter agemus.

Cur homines olim tam longæui.

Sunt autem præcipuè, ſeptem illæ, quas proſequitur Abulenſis ſuper Geneſ. cap. 6
quinto quæſt. vndecima, vbi quærit: Cur olim tam diu viuere potuerint homines, qui nunc tam cito ſeneſcunt, & pereunt. Quarum aliquas breuiter tangit Ioſephus primo Antiq. capitulo quarto. Prima fuit corporeæ ipſorum habitudinis bonitas, quæ ſecundum Phyſicos, in optima quattuor humorum, ac primarum qualitatum temperie; & membrorum totius corporis conformatione,conſiſtit. Hæc autem duo in Adami Heuæq; plaſmatione tamquam a Deo immediate facta, proculdubio credendum eſt fuiſſe perfectiſſima; ita vt etiam nõ modico poſt tempore,in eorum quoque ſucceſſoribus,adhuc ſatis firma, & valida perdurare potuerint: poſtea namq; cõſtat,ꝙ optima illa humanorũ corporum conſtitutio; vbi per plures admodum ſucceſſiones, à prima ſua origine, elongari cœpta eſt; ſenſim quoque à primæua ſua integritate, ac perfectione ſenſibiliter deficere cœpit. Varijs deinde etiam morbis, & accidentibus fracta ac debilitata, facta eſt minus potens ad perferenda, propulſandaque contraria; & ad ſui ipſius conſeruationem: Vnde paulatim imminuta eſt hominum vita; donec tandem communiter ad ſeptuaginta, vel in potentatibus, ideſt robuſtiotibus, ad octoginta annos, vt habemus in Pſalm. 89. verſic.10. deuenit: Et quamquam non hæc ſola, ſed aliæ item cauſæ (de quibus paulo poſt diſſeremus) cõcurrant ad longam, aut breuem hominis vitam efficiendam: ex quo fit, vt aliqui interdum poſteri diutius vixerint, quam ipſorum anteceſſores, vt patet de Mathuſala, & alijs non paucis: conſtat tamen,ceteris paribus,illos longiorem duxiſſe vitam; qui magis principio creationis humanæ naturæ appropinquarunt; & eo breuiorem, quo longius ab eo nati ſunt. quod licet ex comparatione hominum eiuſdem mundi ætatis non ſemper appareat: fit tamen ſatis euidens atque perſpicuum; ſi vitas hominum vnius mundi ætatis, cum altera conferamus.

Altera cauſa fuit perpetua quædam in victu temperantia: numquam enim crapulis, aut ebrietatibus indulgebant; ſed erant contenti cibis ſimplicibus, ac naturalibus,quantum naturalis ipſorum ferebat indigentia; & aqua dumtaxat,quæ tunc erat ſaluberrima, ſitim extinguebant: neque replebant ventrem tot edulijs arte coquorũ diuerſimode conditis,ac compoſitis,ad palatum magis oblectandum,quam ad ſuſtẽtandam vitam accommodatis, vt noſtris fit temporibus; quorum vſu (quemadmodũ mox docuit experientia) multæ gignuntur ægritudines, vitaque ipſa admodum debilitatur ac minuitur,iuxta illud Eccleſiaſtici cap.37.ver.32. Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam: in multis enim eſcis, erit infirmitas; & auiditas appropinquabit vſque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam. 7

Tertia cauſa dicitur fuiſſe alimentorum præſtãtia: longe enim melioris ſucci ac nutrimenti (aiunt) extitiſſe humi naſcentia ante diluuium, quam poſt; propter aquas Oceani valde ſalſas, quarum inundationibus terra ſterilis; & infæcunda facta eſt; quemadmodum legimus dè quibuſdam Ducibus, qui hoſtium vrbes à ſe deletas, ſale ſeminarunt; ne vel vllum in eis germen oriretur. cuius rei exemplum legimus Iudic. 8

cap,

cap.9.verſic.45. Et ob hanc cauſam, exiſtimant, Deum conceſſiſſe hominibus eſum carnis, poſt diluuium; vt vel ſic memorato fructuum terræ defectui, ſuppleri aliquo modo poſſet.

9 Quarta cauſa fuit perfecta quædam rerum naturalium cognitio, quam Dei beneficio habuit Adam; qui cum optimè noſſet vires herbarum, lignorum, fructuum, metallorum, lapidum, animalium, ceterarumque huiuſmodi rerum; nouerat etiam ea omnia quæ habebant vim conſeruandi ac producendi vitam; iiſque vſus eſt ipſe, & docuit poſteros ſuos. Sed hæc peritia creditur vel diluuij, vel diuiſionis linguarum & gentium temporibus, Deo ſic permittente, periiſſe; ne homines his freti remedijs, propenſiores eſſent ad crapulas, ebrietates, luxurias, & ſimilia.

10 Quinta cauſa aſſignatur, benignus quidam ac ſpecialis aſpectus ſiderum; ex quo Dei prouidentia, ſuper illam præcipuè regionem, quam incolebant priſci illi Patres, proueniebant influxus valde ſalutares, & ad conſeruandam, diuque producendam hominum vitam efficaciſſimi. talis autem ac tam diuturnus ſiderum aſpectus, ſiue influxus, aiunt prouenire non potuiſſe, ex motu raptus cælorum, qui quotidie perficitur ac renouatur; neque ex motu proprio planetarum, quorum Saturnus, qui omniũ tardiſſimus eſt, triginta annorum curriculo, circulum ſuum abſoluit; ſed ſecundum proprium motum octauæ, vel vt alij exiſtimant, nonæ ſphæræ: hæc enim adeo ſegniter curſum ſuum peragit; vt non niſi centum annis, gradum vnum conficiat: quo fit, vt in tota prima mundi ætate, quæ fuit mille ſexcentorum quinquaginta ſexannorũ, non potuerit variari prædictus cæli aſpectus, niſi per decem, & ſex gradus cum dimidio, duobus circiter adiectis minutis: Vnde cum ab iſto cæli motu, & aſtrorum proſpectu, quantum attinet ad cauſas naturales, potiſſimum pendere credatur hominum vita, & mors, non mirum eſt, ſi in tota prima mundi ætate, parum immutata eſt eorũdem hominum longæuitas. oportet autem benignum illum aſtrorum aſpectum, quando, poſt primam mundi ætatem, ſtellati cæli motu, ad alias terræ regiones deuenit; eadem Dei prouidentia, per aliquos contrarij influxus planetas concurrentes ac prædominãtes, à memorato, producendæ hominum ætatis, effectu, fuiſſe impeditum: & idcirco nullibi deinde viſos eſſe homines, qui communiter tamdiu viuerent. Sanè quod attinet ad prædictum octauæ ſpheræ motum; aiunt ab eo alias quoque admirabiles quaſdam cauſari in hoc mundo inferiori mutationes; puta quod aliqua terrarũ plaga, fluctibus maris tota paulatim operiatur: & è conuerſo, non modica maris portio, aquis ſenſim recedentibus, arida relinquatur: & item quod aliqua terra prius optima, & bene culta, poſtmodum reddatur infructuoſa atque inhabitabilis; & quæ erat ſterilis & deſerta, ferax admodum efficiatur, ac habitatoribus plena; & alia huiuſcemodi mirabilia, quæ probati Auctores prodiderunt.

11 Sextã cauſam fuiſſe perhibent, vt commodius, citiuſque multiplicari poſſet genus humanum, & repleri habitatoribus terra, quod præſertim in illo mundi exordio neceſſarium videbatur. hoc autem non tam facile fieri potuiſſet, ſi tunc ita breuis fuiſſet vita hominum, ſicuti nunc eſt.

12 Septima demum tamquam finalis cauſa adduci ſolet; vt per longiorem vitam poſſent homines adinuenire artes ac ſcientias, vſibus humanis admodum vtiles ac neceſſarias, necnon ad perficiendum intellectum accommodatas, quæ non niſi pluribus longiſſimique temporis experimentis, atque obſeruationibus reperiri, ac probe teneri valent. Vnde non immerito dicebat Ariſtoteles primo Methaphyſices capit.1. experientiam artes facere; & primo Ethicorum capit.7. tempus eſſe inuentorem, & promotorem artium ac ſcientiarum; & per ipſum fieri artium additamenta. Potiſſimum autem videtur neceſſaria fuiſſe diuturnitas illa vitæ, ad Aſtrologiæ, ac Geometriæ ſcientias adinueniendas; quarum certitudinem (vt ſcribit Ioſephus primo Antiq. capit.4. prope finem) aſſequi non poterant; ſi minus ſexcentis annis vixiſſent, & ratio eſt, quia aliqui ex motibus cæleſtibus (vt dictum eſt) ſero admodum complẽtur; ideoque non niſi longiſſimo temporum tractu, obſeruari poſſunt. Cum igitur in his alijsque huiuſmodi ſcientijs ac facultatibus, quædam rarò admodum accidant; & multa ſint quæ ſine experimentali, quam vocant, cognitione probe ſciri, poſteriſq; mandari cumulatè nequeant; & vt ait Hippocrates in Aphoriſmorum initio; experimentum ſit admodum fallax; & conſequenter ad exactam eius comprobationem, exigat

gat longiſſimam experientis durationem, atque obſeruationem: non mirum eſt, ſi altiſſima illa Dei prouidentia, quæ (vt dicitur Sapien.cap.8.ver.1.) attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter,] ex quo priſcos Patres, etiam in multis tamquam vniuerſæ poſteritatis magiſtros fore deſtinauerat, eoſque ob id diutius viuere oportere intelligeret: varias multipliceſque, quas memorauimus, veluti ſecundas ac naturales prolixioris vitæ cauſas, tunc temporis, concurrere naturaliter voluit; vt longo vſu ac ſtudio, plenam quodammodo humanarum artium, ac ſcientiarum notitiam conſequi, & quæ tam diu didiciſſent, ijs qui poſtmodum multo minus victuri erant, citius tradere ac communicare valerent.

Arca quãdo expleta, et eſcis bene prouiſa.

13 Eodem anno, qui erat ſexcenteſimus vitæ Noe, non multo poſt mortem Aui ſui Mathuſala, ipſe Noe, expleta Arcæ fabrica, intulit in eam ex omnibus eſcis quæ comedi poterant, quemadmodum præceperat ei Dominus Geneſ. cap.6. verſ. 21. Ad quas eſcas proculdubio pertinuiſſe intelligenda ſunt, multa magnaque dulcis aquæ vaſa, ad potandum, ciboſque coquendos. Sed & in eadem eſcarum generalitate, Origenes homil.2. ſuper Geneſ. cap.6. & Io. Buteo in ſuo de Arca Noe libello, putãt comprehendi quoque carnes; nimirum multa ouium millia, pro alendis carniuoris: qua ratione dici etiam poſſet, contineri piſces, pro his animalium generibus, quæ ſolent ueſci piſcibus. Sed (pace iſtorum dixerim) hæc opinio, non videtur vllo modo admittenda. Nam præterquam quod ſuperius ſub ſexta mundi die num. 28. & 29. probauimus, quòd etiam animalia, quæ nunc ſunt carniuora; ante diluuium neq; carnes, neque piſces, comedebant, ſed tantummodo terræ fructus, à Deo tunc vniuerſaliter cunctis animantibus in cibum aſſignatos: Et ipſe met Buteo teſtatur, omnes vno ore Theologos concedere, nullum ex carniuoris animalibus, diluuio durante, carnes comediſſe; ſed omnes in Arca, ſiue Dei prouidentia, ſiue neceſſitate cogente, quia nullæ ibi erant carnes, toto illo anno manducaſſe cibos alijs animalibus communes: Illud etiam noſtram confirmat opinionem, quòd ſcriptura ſacra Geneſ.cap. 7. verſic.2. ſignanter deſcribit numerum omnis generis animalium quæ ingreſſa ſunt in Arcam; videlicet de mundis ſeptena, & ſeptena; hoc eſt iuxta magis probatam Doctorum expoſitionem ſeptem vnius ſpeciei, & ſeptem alterius, & ſic de alijs ſingulis: quorũ tria erãt fæmini ſexus, & quattuor maſculini, ob cauſam infra nu. 15. explicandã. De immundis verò duo, & duo, ſcilicet maſculũ, & feminam vniuſcuiuſq; ſpeciei: quæ omnia egreſſa etiam eſſe de Arca poſt diluuium, dubitare nõ debemus; tum quia id ſatis aperte colligere poſſumus ex Geneſ. ca.8. verſ.17. & 19. tum quia in Arca nullum animal obijſſe reperimus. Itaque ſi non alia animalia, præter ſuperius notata, in Arcã introducta ſunt; quis non videt, quod ſi pro paſcendis carniuoris, non carniuora occidenda fuiſſent; cuncta quæ ibi erant non carniuora, haud potuiſſent ipſis carniuoris, ſpatio nimirum vnius anni, in cibum ſufficere? Ratio etiã ipſa ſuadet, nullas ibidem carnes mortuas fuiſſe reconditas; non ſale ſalitas, aut aromatibus conditas; quia ad eſum animalium non fuiſſent aptæ. non crudas, neque aſſas igni, aut ſole ſiccatas; quoniam neque hoc pacto, à putredine præſeruari tanto tempore, in Arca præſertim ferè vndique concluſa, potuiſſent. Quapropter; quòd in ſacro textu legimus: Tolles igitur tecum ex omnibus eſcis quæ mãdi poſſunt &c. non abſolute, & omnino vniuerſaliter accipiendum eſt; ita vt carnes quoque piſceſve comprehendat; ſed cum debita illius temporis circumſtantia, quæ tangitur illa particula-quæ mandi poſſunt-clarum namque eſt, quod quando Dominus hæc præcepit, non dum licitè edi poterant carnes, piſceſve; quoniam nec dum illorum vſus fuerat conceſſus, vt à nobis loco ſupra citato probatum eſt.

Carnes in memoratis eſcis nullas extitiſſe.

De ſupellectili in Arca ſeruata.

14 Rationabile item videtur credere, ipſum Noe, præter animalia, & ipſorum cibaria, intuliſſe etiam in Arcam copioſam ſupellectilem, tam ruſticam, quam vrbanam vaſorum æreorum, ſtanneorumque, & huiuſmodi; itemque ferramentorum fabrilium, vniuerſi generis, quibus ipſe, & filij eius, ſiccato diluuio, vti poſſent, in operibus manuum ſuarum; quippe qui omnia validiſſimis aquarum innundationibus diſperdenda, aut corrumpenda iam præuiderat; neque poſtea facile huiuſcemodi denuo poſſe parari; alioqui illico, ſiccatis aquis, neceſſe fuiſſet in montibus quærere, fodereque metalla, quibus inſtrumenta præſertim ruſtica, falces, ligones, & ſimilia, fabricarent, ad colendam terram. Illud verò etiam, tametſi ſcriptum non ſit, concedere omnes

omnes debent; Quòd quemadmodum Noe, Deo dirigente, animalium manſiones, locaque ſapientiſſime diſtinxerat, (vt ſub anno mundi 1557.num.17. breuiter tetigimus) ne ſe inuicem vllo modo poſſent animalia lædere: ita etiam, miro iudicio, onera cuncta intra Arcam, ea ratione locare ac diſponere ſtuduit, vt ipſa Arca, veluti iuſtis librata ponderibus, recta poſitione, ſuper aquas conſiſtere, ferrive poſſet.

15 Eodem anno ſexcenteſimo vitæ Noe, die decima menſis ſecundi, ſeptem videlicet diebus ante initium diluuij; præcepit Dominus Noe, vt ingrederetur in Arcam ipſe, & filij eius, ſcilicet Sem, Cham, & Iaphet, cum vxoribus ſuis, (credibile namque eſt, tunc nullos, ſi quos alios habuit filios Noe, præter prænominatos; aut fuiſſe ſuperſtites; aut in domo paterna; ſed procul ab ea valde exſtitiſſe.) Sanè vxorum nomina quæ ſcriptura ſacra ſubticuit, haud equidem ſcio, quomodo quidam ſcire potuerint, neque ſi verum eſt, quod ipſi prodiderunt; præſertim cum inter ſe minime conſentiant: nam vxorem Noe Gnoſtici hæretici, Noriam appellabant; Epiphanius verò contra eos diſputans, Hæreſ. 26. Barthenon nuncupatam contendit; At Beroſus Annianus, eamdem Tyteam magnam vocat, reliquas autẽ tres, Pandoram, Noelam, & Noeglam: ſed quidquid ſit, non eſt de hac re diſceptandum, cum nihil ad rem referat, quod magis hoc, quam illo nomine appellatæ fuerint. Mandauit præterea Dominus ipſi Noe; vt ex omnibus animantibus terreſtribus, & volatilibus cuiuſque ſpeciei, tolleret id eſt ſineret in Arcam ingredi: de immundis duo, & duo ſingularum ſpecierum, hoc eſt par vnum, maſculum ſcilicet, & feminam, vt conſeruari, ac poſtea denuo multiplicari poſſent: De mundis vero ſeptena, & ſeptena, Geneſ. cap. 7. ver. 3. nimirum ſeptem cuiuſuis ſpeciei, quorum tria eſſent fæminini ſexus, & quattuor maſculini; vt tria ſingularum ſpecierum paria, ad ſpeciem cõſeruandam, prolemq; augendam, expleto diluuio, incumberent; quartum verò animal maſculum, in ſacrificijs pro gratiarum actione, offerri poſſet: quod deinde factum legimus Geneſ. cap. 8. verſic. 20. Congruum autem fuit plura mundorum animalium paria aſſeruari, quã immundorum: quoniam hæc ad propriæ tantum ſpeciei conſeruationem: illa verò inſuper etiam ad varios hominum vſus, & ad ſacrificia Deo offerrenda, magis erant multiplicanda. Sed hæc mundorum, atque immundorum animalium differentia, hoc loco, non quo ad eſum accipienda eſt: ſiquidem tunc temporis, quando hæc acta ſunt, nec dum eſus carnium conceſſus fuerat, vt ſuperius num. 13. & ſub die ſexta Mundi num. 28. oſtenſum eſt, & infra ſub anno Mundi 1657. nu. 11. oſtendemus: Sed quoad ſacrificia; credibile enim eſt, priſcos illos primæ mundi ætatis Patres, vel naturali quodam iudicio ac lumine, vel diuina reuelatione, non quæcumque animalia, ſed tantummodo manſuetiora, & vſibus humanis commodiora, in ſacrificijs adhibuiſſe; reliqua verò, quantum ad hoc, immunda nuncupaſſe; quamquam poſtea, videlicet ſcriptæ legis temporibus, ad diſcernenda animalia, quibus veſci licitum erat, ab alijs hæc differentia potiſſimum inuecta ſit.

Quando præceperit Dominus Noe, vt cum familia ſua ingrederetur in Arcam.

De animantibus in Arcam inductis.

De differentia animalium mundorũ & immũdorum.

16 Et hinc patet decipi eos, qui putant non ſolum hoc, de abſtinendo ab eſu immundorum animalium, ſed etiam cuncta alia Moſaicæ legis præcepta, olim ante ipſam legem à viris probis ac Deum timentibus obſeruari conſueuiſſe: nam ſi Deus Geneſ. cap. 9. verſ. 3. quando dedit hominibus vniuerſa animalia in cibum dicens: & omne quod mouetur erit vobis in cibum. Nihil omnino diſcreuit inter munda, & immunda; ſed omnia vniuerſaliter; quaſi olera virentia (inquit) tradidi vobis. quis audeat ſuſpicari, pios viros, ab vllo horum tamquam immũdo ante legem latam, diuinamq; declarationem, abſtinuiſſe? Quod enim Deus, vſque ab initio purificauerat illis verbis: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. & mox immenſa largitate, homini in cibum ſumenda ſine vllo diſcrimine tradiderat; quis commune, & immundum reputare vnquam auſus eſſet? Præterea, quamuis inficiari nemo poſſit, quædã ex his, quæ poſtmodum lege cauta ſunt; etiam ante ipſam legem fuiſſe vſitata, vt patet ſparſim in Geneſ. nimirum De Altarium ædificatione, ca. 8. verſic. 20. & cap. 12. verſic. 7. & cap. 33. in fine. De abſtinendo ab eſu ſanguinis capit. 9. verſic. 4. De votis, & oblatione decimarum capit. 28. verſic. 20. & 22. De ſuſcitando ſemine fratris abſque liberis defuncti cap. 38. verſic. 8. Attamen certum eſt, quædam alia, quæ in lege ſcripta ſunt, prius non fuiſſe in vſu: nam ſcimus quod Leuit. cap. 18. verſic. 12. & 18. lex prohibebat, ne quis ſororem patris, aut ſororem propriæ vxoris duceret:

Legalia nõ omnia ante legẽ obſeruata.

&

& nihilominus conſtat Exod. cap.6.verſic.20. & Numer.cap.26.verſic. 59. Amram filium Caath filij leui, duxiſſe Iochabed amitam ſuam, ideſt ſororem patris ſui Caath, & filiam leui: Et Iacob duxiſſe Rachelem ſororem Liæ vxoris ſuæ, Geneſ.cap.29.ver. 28. Quamquam, quod dictum eſt de Iochabed, probabilior ſit opinio eorum, qui putant ipſam fuiſſe patruelem, hoc eſt conſobrinam mariti ſui, filiam ſcilicet fratris Caath patris Amram, vt nos ſub anno mundi 2464. num.2. & 3. oſtendemus.

Quomodo Animalia in Arcam intro ducta.

Porrò, vt ad hiſtoriam redeamus; non eſt putandum prædicta animalia ad Arcam, 17
opera dumtaxat ipſius Noe, & filiorum eius fuiſſe congregata, (non enim videtur eos ſeptē dierū ſpatio naturaliter potuiſſe, & Arcā tot cõmeatuū generibus replere, & tot animalium differentias conquirere, atque ad ipſam Arcā adducere) ſed potius ipſa met animalia, quæ Dominus conſeruare decreuerat, diuino quodam inſtinctu, ad Arcam veniſſe, ſeu Angelorum miniſterio fuiſſe perducta. Noe verò, quemadmodum præceperat ei Dominus, curaſſe vt venientia, intra Arcam admitterentur, eiſque manſiones, & loca, quæ parauerat ſingulis ſpeciebus opportuna, aſſignaret, eſcaſque præberet. Verum enimuero quia ex illis verbis, quæ Geneſ.cap.7. verſ. 3. leguntur. Vt ſaluetur ſemen ſuper faciem vniuerſæ terræ. liquido conſtat, Dei præceptum de introducendis in Arcam animalibus, eo fuiſſe directum, vt ſpecies ipſorum à diluuio præſeruari poſſent: ratio dictat, non fuiſſe neceſſarium, vt in ipſam ingrederentur illa animalia, quæ ex putri materia, vt vermes, apes, ſcorpiones, & id genus alia: & quæ ex diuerſarum ſpecierum commiſtione, generari ſolent, vt muli &c. Quia etiam omnibus huiuſcemodi animalium indiuiduis omnino conſumptis, facile erat eorum ſpecies reparare, ſeminarijs eorum cauſſis remanentibus. Quo fit, vt Io. Buteo in ſuo carniuorū cathalogo, inter ea quæ putat ingreſſa eſſe in Arcam, potuiſſet vel potius debuiſſet præterire lupos canarios, & ceruarios: hi nāq; ex miſtione luporum cum canibus, aut ceruis, procreari dicuntur. De piſcibus etiam cuius vis generis, alijſque animalibus, quæ in aquis degunt, patet non opus fuiſſe, vt eorum ſpecies in Arca præſeruarentur; neque quæ vocant amphibia, præſertim quæ magis in aquis, quam in terra, morari conſueuerunt, vt ranæ crocodilli, & ſimilia.

Quæ in Arcā non ſunt ingreſſa.

Noe quando in Arcam ingreſſus eſt.

Igitur Noe, omnia quæ mandauerat Dominus, intra præfatum vnius dierum ſep- 18
timanæ ſpatium, executioni demandare, cum diligentiſſime curaſſet: in articulo diei decimi ſeptimi eiuſdem menſis, omnibus in Arcam rite compoſitis, ingreſſus eſt in eam cum memorata familia ſua; & clauſit deforis oſtium Dominus; vt ſignanter exprimitur Geneſ.cap.7.verſ.16. Quod Angelorum miniſterio factum fuiſſe, dubitare nemo debet. Nec ſolum vtcumque clauſiſſe; ſed etiam diligentiſſime rimulas obturaſſe; ac bitumine deſuper deliniſſe putandum eſt, ne aquæ intus penetrare vllo modo poſſent. Et hæc pauca, de multis quæ ante diluuium acta ſunt, in ſacro eloquio notata, breuiter hic attuliſſe, atque ſuis locis inſeruiſſe ſat ſit. Ex quibus apparet parum tuta eſſe, quæ ſcribit Methodius Martyr, apud Abulenſem ſuper cap. Gen. 6.
circa initia ſui commentarij relatus; nimirum quod anno quingenteſimo, primæ Cy- 21
liadis, hoc eſt primi annorum mundi millenarij, progenies Caini abvtebatur vxoribus fratrum ſuorum. Deinde anno eiuſdem Cyliadis ſexcenteſimo; Mulieres in inſaniam verſæ, ſupergrediebantur viris ſuis. Mortuo autem Seth, ſeparauit ſe cognatio eius à ſobole Caini, redieruntque ad natale ſolum: nam, & Pater eorum viuens, prohibuerat ne miſcerentur. & habitauit cognatio Seth in Cordan monte, paradiſo terreſtri proximo: Cain verò habitauit in campo, in quo fratrem ſuum interemerat. Quingenteſimo autem ſecundæ Cyliadis anno, qui erat ab orbe condito, milleſimus quingenteſimus, exarſerunt maſculi in alterutrum coeuntes. Et ſeptingenteſimo eiuſdem ſecundæ Cyliadis anno, filij Seth concupierunt filias Caini; atq; inde orti ſunt Gigantes. Demum tertia incipiente Cyliade, nimirum expletis duobus ab orbe condito annorum millibus, diluuium innūdauit. hactenus ex Methodio. Sed quidquid ſit de veritate rerum à Methodio prænarratarum (ſi tamen verè ipſius ſunt, & non potius ab aliquo alio perperam ei adſcriptæ) Nos eaſdem, neque omnino probare, neque improbare audemus. Quoniam tametſi quoquomodo à Moyſis hiſtoria videantur eſſe diuerſa; non tamen eidem dici poſſunt eſſe contraria. Quia quod ſcriptura ſacra, verbis quibuſdam vniuerſalibus, nempe illis: Videns Deus, quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis, inten-

Quædam à Methodio tradita, eſſe incerta.

ta eſſet ad malum] & ſimilibus; Significauit: citatus Auctor expræſſius deſcripſit,ad particularia hominum vitia deſcendens. Quamuis vnde nam ea deſumpſerit,ignoretur, niſi quod per reuelationem eadem accepiſſe traditur; de qua tamen nihil conſtat. Et quidem, licet rationi conſonum ſit, genus humanum,non ſtatim in profundum malorum deueniſſe; ſed per quoſdam veluti gradus, vſque ad diluuij tempora, ſemper in peius, hoc eſt ad maiora indies vitia fuiſſe prolapſum: attamen, quod id factũ ſit, modis & temporibus à Methodio prænotatis; vtique id probandum fuerat; præſertim cum (quod ad memoratam attinet temporum diſtributionem) certũ ſit, eam non poſſe ſubſiſtere. Siquidem certiſſimum eſt, ab orbe condito, ad diluuium, non pluſquam annos mille ſexcentos quinquaginta ſex eſſe decurſos, vt patet ex continuata noſtra temporum ratione, quam ex vulgata Bibliorum editione fideliter deſumpſimus. Nam quæ in lxx. Interpretibus habetur, tota corrupta eſt, quemadmodum nos ſub anno Mundi 131. nu.4. & deinceps latius oſtendimus; Et Abulenſis loco proximè citato ait, quod littera lxx. Interpretum ſuſtineri non poteſt in eo quod ponit maiores annorum numeros, quam noſtra, & hebraica.

19. Eodem die decimoſeptimo eiuſdẽ menſis ſecundi, anni ſexcenteſimi ætatis Noe, cœpiſſe diluuium, apertè colligitur Geneſ. cap.7.verſ.11. editionis vulgatæ, quam ſequimur; ibi enim expreſsè traditur, tunc ruptos eſſe omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractas cæli apertas; & factã eſſe pluuiam ſuper terram, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Nam quod textus lxx.Interpretum ibidem ait, id contigiſſe die vigeſimo ſeptimo; nos infra num.26. probabimus ſtare non poſſe. Ceterum proximè adducta ſacræ ſcripturæ verba, duo in primis videntur inſinuare. Alterum eſt, ipſum diluuium, non ex cauſſis tantummodo naturalibus (vt nonnulli perperam exiſtimarunt) eueniſſe: ſed potiſſimum ex ſupernaturali potentia Dei; qui Angelorum miniſterio, ad peccatores de terra abolendos, maximam illam ſuper faciem eius vim aquarum induxit, quam non ſemel antea, præſertim Geneſ.cap.6.verſ.7. & 13. & c. 7.verſ.4. prædixerat. Etenim illa fontium ruptio; & cataractarum cæli apertio; tametſi methaphoricè prolata videatur: proculdubio denotat quid violentum, & inſolitum, ac præter communem curſum, ordinemque naturæ. Alterum eſt, tantam fuiſſe aquarum copiam, quæ tum è viſceribus terræ, per ipſius meatus, ſurſum intumeſcebat; tum è cælo, nimirum aereo, hoc eſt à media aeris regione, vbi de nubibus aquæ generari ſolent, impetu maximo deſcendebat; vt fontes è cauernis terræ, non ſenſim, more conſueto, manare; ſed veluti ruptis, ac dilatatis ipſorum oſtijs, altius erumpere, ebullire, largiterque aquas eructare viderentur: Et cataractæ cæli, hoc eſt ingentes nubium fluxiones; non guttas minutatim, veluti per cribrum, vt aliàs fieri ſolet, demittere; ſed quaſi diſciſæ, apertæ, ac patefactæ, aquas horrendo fragore, & impetu, ac mira quadam redundantia effundere. Perdurauit autem in toto orbe terrarum huiuſcemodi pluuia, per totos quadraginta dies, ac totidem noctes (Gen. cap.7. verſ.12. & 17.) ſine vlla prorſus intermiſſione, aut diminutione; aquis interim, ſuper vniuerſam terrarum ſuperficiem, iugiter augeſcentibus; ac primo quidem valles, & humiliora quæque loca replentibus, Arcamque in ſublime attollentibus; mox etiam colles; & ad extremum, iuga quoque montium altiora occupantibus. Horrendum viſu ſpectaculum, in quo vniuerſum per orbem, cernere erat ingentes inter illos pluuiæ fragores, pereuntiumque eiulatus, cuncta confundi, ſubuerti omnia, & aquarum fluctibus inuolui, atque demergi. Vbique pauor, vbique tremor. Oh quam vellent illius temporis homines, audiſſe, quem talia prædicentem irriſerant. quam prudentem Noe, & ſe inſanos prædicabant. Oh, ſi poſſent, quam libenter nunc in Arcam ingrederentur; & ibidem incluſi, etiam perpetuo, ſi opus eſſet, permanere præeligerent; aut quiduis aliud in ea pati, potius quam tumentes ſuper ſe fluctus, & imminentem illum, atque ineuitabilem interitum, ante oculos habere. Sed heu prohdolor; nuſquam certa ſalus ijs quibus iure id obijci poterat: Sero ſapiunt Phryges. Circumcurſabant per domos, trepidæ, cum paruulis matres, neſciẽtes quo pergerent; ſurgebant pauidi de menſa, aut de cubili, ſponſus, & ſponſa; & vnuſquiſque, prout meliuspoterat, ſalientem euadere fruſtra ſatagebat vndam. Vidiſſes quoſdam repente ſuperiora domus; alios etiam tectorum cacumina conſcẽdere. Nonnullos item excelſarum arborum ramos ſcandere; alios verò cum feſtinatione

Diluuium quando cæperit.

Miſerabilis hominum interitus.

tione

tione ad collium, montiumque iuga confugere; Et, quod omnem miſeriam ſuperabat, neminem maximam illam vim aquarum, vbique penetrantium, eludere potuiſſe. Nam quadrageſimo pluuiæ die, altiſſimos, quoſque vniuerſæ terræ montes, vnda non ſolum operuit, verum etiam ſuper ipſorum vertices, quindecim cubitis altior fuit: Sicque non ſolum flagrans, vbique terrarum libido omnium hominum eluuione reſtincta eſt; ſed etiam vniuerſa animantia, tum terreſtria, tum aerea prorſus conſumpta ſunt; præter ea quæ cum ipſo Noe, ad ſobolem conſeruandam incluſa erant in Arca. ibidem verſic. 20. vſque ad finem capit. Quid læſerant irrationabilia? (inquit Sanctus Ambroſius in lib. De Noe cap. 10. & Arca) Sed quia propter hominem illa facta erant, eo vtique deleto propter quem facta ſunt, conſequens erat, vt etiam illa delerentur, quia non erat qui his vteretur. Sanè quod attinet ad repentinam, horribilemque hanc mundi illuuionem; ſi quis eam ſibi arctius, ante oculos mentis ponat, præclarum profectò habebit exemplar, & imaginem quandam futuræ conſũmationis ſæculi, & extremi iudicij. Nã vt ipſe met Dñs Noſter dicebat Matth. c. 24. ver. 36. & 37. Sicut in diebus Noe, ita erit, & aduentus filij hominis: Sicut enim erãt, in diebus ante diluuiũ, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in Arcam; & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes; ita erit, & aduentus filij hominis. Sic ibi Dominus. Quãquam illud intereſt, quod tempore diluuij, probabile eſt, quemadmodum ſub anno mundi 1557. num. 21. oſtendimus, aliquos verè pænituiſſe; & corporalem illam mortem, libenter in peccatorum ſuorum pænam ſuſtinuiſſe; ac poſt eam in locum ſalutis conceſſiſſe: At verò in extrema illa iudicij die, nullum pænitendi tempus, nulla peccatoribus reliqua erit ſpes ſalutis; Sed ſicuti Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates, quæ ſubuerſæ ſunt in momento; ita tunc, pronunciata contra reos ſententia, confeſtim ad inferna deſcendent.

Quando deſiit pluuia.

29	29
16	30
40	26
85	85

Itaque, vt ad rem redeamus, Die quadrageſimo deſinente, ab inchoato diluuio; 20
qui fuit ab initio anni vitæ Noe ſexcenteſimi, dies octogeſimus quintus, ſiue tertij menſis vigeſimus ſextus, deſijt pluuia; pariterque ceſſauit incrementum aquarũ: quoniam ſubtus terram, clauſi ſunt fontes abyſſi, ne poſſent amplius veluti euomere, & regurgitare aquas ſuper terram; & ſuperius, clauſæ ſunt cataractæ cæli, ideſt nubiũ fluxiones, Geneſ. cap. 8. verſ. 2. quod ibidem per recapitulationem fuiſſe dictum, videtur ſenſiſſe B. Auguſtinus in Quæſtionibus in Geneſ. quæſt. 12. Et tunc quindecim cubitis altior fuit vnda ſuper montes, Geneſ. cap. 7. verſ. 20. Permanſerunt verò aquæ in illo ſtatu, centum quinquaginta diebus, vt exprimitur in calce eiuſdem capit. & capit. ſequenti verſ. 3. nimirum, à die quadragaſimo pluuiæ, computandis.

Quando Aquæ cœperint minui.

40	85	29
150	150	30
1	1	29
		30
191	236	29
		30
		29
		30
		236

Oportet ergo eaſdem diluuij aquas cæpiſſe minui die ſequenti inchoante videlicet centeſimo nonageſimo primo, ab inchoato diluuio; qui erat dies ducenteſimus trigeſimus ſextus, à proximè memorati anni ſexcenteſimi vitæ Noe exordio, ſiue dies vltimus menſis octaui, ab eiuſdem anni initio. Siquidem tunc, vt legimus Gen. ca. 8. verſ. 1. Adduxit Dominus ſpiritum ſuper terram (ſubaudi aquis opertam) & imminutæ ſunt, hoc eſt minui cœperunt, aquæ. Puto autem ſpiritum à Deo adductũ, fuiſſe vẽtum valde admodum exſiccantem, atque agitantem aquas. quod innuitur illis verbis: Reuerſæque ſunt aquæ euntes, & redeuntes, & cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies. Geneſ. cap. 8. verſ. 3. Quod ſi ventus ille vrens, cuius meminit ſcriptura Exod. cap. 14. verſ. 21. tam cito exſiccare valuit mare rubrum; vt per ipſum, ſicco veſtigio, eadem nocte, tranſire potuerit exercitus Hebræorum. Quis miretur ventum ſimilem, vel forte longe validiorem, mirabiliter à Deo productum, atque per omnes orbis partes immiſſum, aquas diluuij, centum viginti octo dierum ſpatio, (tot enim ad anni ſolaris complementum reſtabant, vt ex paulo poſt dicendis ſupputari poterit) paulatim minuere, ac tandem arefacere potuiſſe? Porrò ad præfatos anni ſolaris dies rectè computandos, oportet ſupponere menſes, tum proxime memoratos, tum etiam memorandos, more hebraico, fuiſſe lunares, (vt infra num. 24. & 25. oſtendemus) quorum ſinguli, viginti nouem, alternatim, & triginta, continent dies. conſtat namque Lunam, ordinariè, viginti nouem diebus cum dimidio, proprium ſuum conficere curſum; nempe ab vna eius renouatione ad alteram.

Quoniam

21 Quoniam autem ſupra num.19. & 20. dictum eſt, diluuij aquas exceſſiſſe montiũ altitudinem, cubitis quindecim; liquido colligitur, erroneam omnino eſſe illorum opinionem, qui exiſtimarunt, ante diluuium, nec montes exſtitiſſe, nec valles; ſed totam terram in rotunda ſuperficie ſua fuiſſe æqualem; ex vi autem aquarum diluuij, huc atque illuc validiſſime confluentium, montes fuiſſe aggeratos; vallesque excauatas, & omnem terræ inæqualitatem, quam modo videmus, effectam. Qua ratione, oporteret etiam nunc in Oceano plures huiuſcemodi montes cauſſari, & nouas ſæpius inſulas fieri. Quod an verum ſit, equidem non adhuc exploratum habeo. Verum, contra memoratam opinionem, præter locum ſcripturæ allegatum, facit quoque illud, quod de Sapientiæ diuinæ antiquitate legimus, Prouerb.ca. 8.ver.25. Nec dum montes graui mole conſtiterant: ante colles ego parturiebar. Quæ enim, obſecro, eſſet ſapientiæ huius antiquitas; ſi diluuij Noetici tempora, paululum dũtaxat præceſſiſſet? Sed valeat, diſpereatque hæc tam inepta opinio, tamque ſacræ ſcripturæ contraria; ac diuino numini iniurioſa, quæ opus Dei, terræ ſcilicet creationem, mancam, vtique, atque imperfectam facit; quippe cui ante diluuium, tam longo temporum tractu, defuerit pulcherrima hæc montium, valliumque varietas, quæ prouincias diſtinguit, ventorum impetus frangit; cryſtallum, multaque marmorum gemmarum, metallorum, aliorumque foſſilium genera, ad varios hominum vſus, atque ornatus, producit; fontes, fluminumque origines deriuat, ad camporũ irrigationes, nauigationesque commodè exercendas; varia item plantarum, animaliumque ſpecies, ad proprias ipſarum naturas, accommodatè, conuenienterque vegetat, & conſeruat, iuxta illud, quod in Pſal.103. verſic. 8. vſque ad 19. inſinuatur illis verbis: Aſcendunt montes, & deſcendunt campi: in locum quem fundaſti eis. Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium pertranſibunt aquæ. potabunt omnes beſtiæ agri: expectabunt onagri in ſiti ſua. ſuper ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces. rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operum tuorum ſatiabitur terra: producens fænum iumentis: & herbam ſeruituti hominum: vt educas panem de terra: & vinum lætificet cor hominis: vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & Cedri Libani quas plantauit: illic paſſeres nidificabunt. Herodij domus dux eſt eorum: montes excelſi ceruis: petra refugium hærinacijs. Sed & multa inſuper alia hominibus, ceteriſque animalibus bona, præſtat prædicta montium, valliumque, & camporum varietas; quæ fuſius hic perſequi ſuperuacuum putamus.

Montes ab exordio mundi extitiſſe.

22 Menſe ſeptimo (nimirum ab inchoato diluuio, vt paulo poſt probabitur) die vigeſima ſeptima eiuſdem menſis, ideſt die decimo quarto, ab initio decrementi aquarum; Arca, quæ hactenus, ab ipſo ferè diluuij exordio, huc atque illuc ferebatur ſuper aquas; tandem requieuit ſuper montes Armeniæ, Geneſ. cap. 8. verſ. 4. hoc eſt (numero plurali pro ſingulari, quemadmodum aliàs ſcriptura ſacra ſolet, vſurpato) ſuper vno montium Armeniæ, quem Cordyeum appellari ex Beroſo tradit Ioſephus 1. Antiq. cap.4. his verbis: fertur autem, & nauigij huius pars in Armenia apud mõtem Cordyeorum, ſuper eſſe, & quoſdam, bitumen inde abraſum, ſecum reportare, quo maximè, vice amuleti, eius loci homines, vti ſolent. Sic Ioſephus. Hinc etiam montem, in eodem, quo Roma, climate, poſitum perhibent. Ceterum, quod attinet ad diem ipſius menſis, in quo diximus Arcam requieuiſſe; textus Chaldaicus, vt videre eſt in Biblijs regijs, pro-die vigeſima ſeptima-habet-die decima ſeptima-ſed ſecundum hanc litteram oporteret ipſam Arcam, tribus dũtaxat diebus integris poſtquam cœperant aquæ minui, requieuiſſe, quod non videtur veriſimile. Propterea magis puto ſtandum eſſe textibus Latinis, & Græcis Romæ impreſſis, qui vniformiter habent, id contigiſſe vigeſimo ſeptimo dicti menſis die, nimirum die decimo quarto, ſubaudi inchoante, ex quo aquæ iam decreſcere cœperant. probabile enim videtur, dictam Arcam, circa diluuij initia (quoniam tunc magis onuſta erat, & grauis) aliquanto altius, quam pro medietate, ſub vndas latuiſſe, deinceps verò ex continua commeatus conſumptione, paulatim leuiorem eſſe redditam; ita vt aliquanto amplius ſuper aquas eleuaretur, emineretque, & conſequenter menſe ſexto ab inchoata eluuione, Arca minus quindecim cubitis ſubtus occultaretur. Nam licet animalium, excrementa in ſentinam continuo deiecta, interim valde aucta eſſent, illa

Arca quãdo, et vbi requieuerit.

P tamen

tamen longe minoris erant ponderis,quam annona ab ipſis conſumpta, & nihilominus magnam item eorumdem excrementorũ partem (vt infra ſub anno mundi 1657. num. 2. dicetur) ab ipſo Noe, & filijs eius, ratione ſub anno mundi 1557. num. 19. iam expoſita, ſæpius eductam, atque extra Arcam fuiſſe proiectam, dubitandum nõ eſt; vt propterea deinceps ipſa potuerit Arca, et ſuper altiſſimos quoſq; montes natare ac ferri. Siquidẽ, vt diximus, aquæ in sũmo ipſarũ incremento nõ niſi quindecim cubitis ſuper mõtiũ vertices auctæ ſunt. Atq; hoc pacto bene potuit Arcæ carina, decimo quarto decrementi die incipiente, iugũ altiſſimi montis contingere, atq; in eo firmata, requieſcere. Diximus Arcã requieuiſſe ſeptimo menſe, ab inchoato diluuio. Quia, ſi dicis à principio anni vitæ Noe ſexcenteſimi: nullo modo poterit veridica reperiri ſcriptura ſacra, in eo quòd ait, eamdem Arcam requieuiſſe, vigeſimo ſeptimo die menſis ſeptimi: ſiue computes dies centum quinquaginta, ſtatus aquarum, à fine quadraginta dierum pluuiæ; ſiue ab initio diluuij; quemadmodum aliqui perperam ſupputandos exiſtimarunt. Nam cum dictum ſit, diluuium cœpiſſe inchoante decimo ſeptimo die menſis ſecundi, ſi prius ſeorſum computaueris dies triginta primi menſis; & ſexdecim ſecundi; & quadraginta pluuiæ; & centum quinquaginta ſtatus aquarum; & his addideris tredecim dies ab initio decrementi aquarum, poſt

30 16 40 150 13 — 249

quos diximus Arcam requieuiſſe; inuenies ſummam ducentorum quadraginta nouẽ dierum, qui efficiunt octo menſes lunares, & duodecim dies menſis noni. Si verò de hac ſumma detraxeris quadraginta illos pluuiæ dies, tamquam in prædictis centum quinquaginta diebus, ſtatus aquarum, contentos; reſultabit ſumma dierum ducentorum nouem; qui faciunt menſes lunares ſeptem integros, & ſuperſunt dies duo, menſis octaui. Et ſic vtroque modo, oporteret Arcam non die vigeſimo ſeptimo menſis ſeptimi, vt ſcriptura ſacra teſtatur; ſed die ſecundo menſis octaui, vel duodecimo menſis noni, requieuiſſe. Igitur neceſſario dicendum eſt; menſem illum ſeptimum, in cuius die vigeſimo ſeptimo Moyſes Arcam requieuiſſe tradit; ab initio diluuij; non autem ab exordio anni vitæ Noe ſexcentiſimi, eſſe accipiendum; vt patet ex ipſa dierum ſupputatione, quæ ab inchoato diluuio deducta præcisè conſonat; ab exordio autem dicti anni ſexcenteſimi, nullo modo conuenire poteſt; vt probatum eſt. Et confirmari poteſt ex eo quòd (vt numero ſequenti oſtendemus) quæ ſubiunguntur de menſe decimo; ab eodem diluuij initio deducenda ſunt. Et nulla apparet ratio, cur iſti menſes, ſeptimus ſcilicet, & decimus, diuerſimode ſupputari debeant. Itaque, vt dictum eſt, Arca requieuit, ab inchoato quidem diluuio, die ducenteſimo quarto incipiente, qui erat dies vigeſimus ſeptimus menſis ſeptimi: ab initio autem anni ſexcenteſimi vitæ Noe, die ducenteſimo quinquageſimo primo, pariter incipiente, qui erat decimus quintus menſis noni.

Montiũ cacumina quãdo apparuerint

Menſe decimo, die prima menſis (ſubaudi inchoante) apparuerunt cacumina mõtium Geneſ. c. 8. verſ. 5. Computanda verò eſt hæc dies prima menſis decimi, ab inchoato diluuio, vt num. proximo oſtendemus; erat ergo, ab eodem diluuij exordio, dies ducenteſimus ſexageſimus ſeptimus; & à die requietis Arcæ, ſexageſimus tertius; & à principio anni ſexcẽteſimi vitæ Noe, trecenteſimus decimus tertius; id eſt mẽſis vndecimi dies decimus ſeptimus; vt quiuis pro libito putare poterit. Poſt quadraginta dies (nimirum incluſo etiam primo menſis decimi, vt num. ſequenti patebit) Noe aperiens Arcæ feneſtram, dimiſit coruum, qui non eſt reuerſus; emiſit quoque columbam poſt eum, quæ cum non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum, Geneſ. cap. 8. verſic. 6. non enim tam longe volare poterat, vt ad aliorũ montium cacumina perueniret, ſicuti fecerat coruus. Poſt dies ſeptem, ab hiſce quadraginta, numerandos; Noe rurſum dimiſit columbam, quæ reuerſa eſt ad eum, ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo; quo ſigno intellexit Noe, quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Expectauitque nihilominus ſeptem alios dies, & emiſit columbam, quæ non eſt reuerſa vltra ad eum. Geneſ. capit. proxime citato verſic. decimo, vſque ad 13. Vbi Moyſes, ex his quæ à verſiculo 11. præcedentis capitis hactenus narrauerat, continuo ſubinfert dicens: Igitur ſexcenteſimo primo anno, ſubaudi vitæ Noe (refertur .n. ad id ꝙ c. 7. ver. 6. dixerat de anno ſexcẽteſimo vitæ Noe; & ver. 11. ꝙ die decimo ſeptimo menſis ſecũdi, illius anni cœperat diluuium) 23

Noe quãdo dimiſit coruum, & columbam ter.

diluuium) primo menſe, prima die menſis, imminutæ ſunt aquæ ſuper terram; & aperiens Noe tectum Arcæ, aſpexit, viditque quod exſiccata eſſet ſuperficies terræ. *Quando aperuit Arcæ tectum.* Ceterum quòd Moyſes tradit de Noe, qui de Arca emiſit columbam, Plutarchus in commentario, qui terreſtriane, an aquatilia animalia ſint callidiora, ſeu, De ſolertia animalium, inſcribitur; æquiuocatione deceptus, tribuit Deucalioni, ſub quo aliud diluuium contigiſſe certum eſt; & (more Ethnicorum, qui cum de hiſtoria ſacra aliquid tangunt; diuerſimodè illud referunt; ac interdum etiam inter fabuloſa computare non verentur) inquit: Sanè qui fabulas narrant, ij columbam aiunt ex Arca emiſſam, Deucalioni certum indicium detuliſſe tempeſtatis, cum rurſus ingrederetur: ſerenitatis, cum auolaſſet. hæc ille.

24 Porrò ex memorata Moſis illatione, liquido videtur poſſe colligi, quod quando ſuperius dixit; prima die menſis decimi appatuiſſe cacumina montium: proculdubio nouem illi menſes integri, qui præceſſerant, ſupputari nullo modo poſſunt, ab initio anni ſexcenteſimi ætatis Noe: quia poſtmodum apertè ſcriptura ſacra dicit, poſt eoſdem illos nouem menſes, vſque ad initium anni ſexcenteſimi primi, fluxiſſe duntaxat quadraginta, & bis ſeptem dies; qui nullatenus poſſunt reliquos tres efficere menſes, & annum illum ſolarem explere: deficiunt, namque ad eius implementum pluſquam alij quadraginta dies. ſuppoſito (vt ſæpius diximus) dictos menſes fuiſſe lunares. Itaque ex prædicta Moſis illatione, neceſſarium videtur fateri, memoratam primam menſis decimi diem, & ipſum pariter menſem, ſupputari debere, non ab initio anni ſexcenteſimi vitæ Noe; ſed ab initio diluuij, quod cœperat inchoante die decimo ſeptimo, menſis ſecundi, eiuſdem anni. Nec obſtat argumentum Pererij contra Caietanum, quod ſic habet: Si culmina montium apparuerunt inchoante decimo menſe, ab initio diluuij; ergo apparuerunt inchoante die decimo ſeptimo menſis vndecimi, ab initio anni ſexcenteſimi vitæ Noe. Siquidem conſtat ab initio huius anni ad initium diluuij, fluxiſſe menſem vnum, & dies ſexdecim, die enim decimo ſeptimo incipiente, cœpit diluuium. ergo remanebant tantummodo vnus menſis, & dies quattuordecim, ideſt quadraginta quattuor, vel ad ſummum quadraginta quinque dies, ad illius anni finem. ergo non poſſet veridica eſſe ſcriptura, quæ Geneſ. cap. 8. verſ. 6. vſque ad 13. expreſsè teſtatur, ab apparitione montium, ad tecti Arcæ apertionem, prima die anni ſexcenteſimi primi factam, tranſiſſe quadraginta, & bis ſeptem dies. Pro argumenti huius diſſolutione, ſupponere oportet, menſes, in ſcriptura ſacra, ordinariè accipiendos eſſe lunares, quod omnes concedunt; annos verò, Solares, vt conſequenter patebit. Nam etſi ſolerent Iudæi quoquomodo annis vti lunaribus, qui per lunationes eos metiri conſueuerant: attamen neceſſe erat, vt certis temporibus illos adæquarent Solaribus: alioqui, non potuiſſent ſemper inchoare ſuum annum ſacrum, à menſe nouarum frugum, & in eo ſuū Paſcha celebrare, quemadmodum latius nos ſub anno mundi 2544. num. 9. explicabimus. Itaque, hoc poſito; concedimus cacumina montium, apparuiſſe die menſis vndecimi decimo ſeptimo, anni ætatis Noe ſexcenteſimi. Sed dicimus, hos menſes fuiſſe lunares. conſtat autem decem menſes lunares, & ſexdecim dies menſis vndecimi, efficere ſummam dierum trecentorum vndecim: quibus ſi adijcias primo quadraginta dies, computata prima apparitionis montium, & mox alios quattuordecim; proculdubio reſultabunt, in ſumma, dies trecenti ſexaginta quinque; qui, addito quadrante, faciunt annum vnum ſolarem integrum, decurſum ab initio anni vitæ Noe ſexcenteſimi, ad initium anni ſexcenteſimi primi; & continentem dies vndecim ſupra duodecim lunationes. Et hoc idem, aliter etiam ex ſacro textu colligi liquidò poſſe, nu. ſequenti oſtendemus. Ceſſat ergo memorata Pererij obiectio; & aliæ, quas ex ea ipſe deducit. Cui neque illud profectò mirum videri debet; quod hic ſcriptura ſacra computet primum, & ſecundum menſem, ab exordio anni vitæ Noe; alios verò eiuſdem anni dies, & menſes, ab initio diluuij: Siquidem ſolet interdum alibi quoque annos, præter cœptum ordinem, ab alijs etiam principiis obiter cōputare, vt nos ſub anno mundi 3095. nū. 3. aliquot exemplis planū faciemus.

Ratio putandi mēſes et dies Gen. ca. 8. memoratos.

311
40
14
365

25 Porrò ipſos huius anni ſolaris dies, vt dicebamus, tribus quoque alijs modis, ex ſacra ſcriptura, liquido colligere poſſumus. Et primo ſic. numera dies viginti nouem, primi menſis, & ſexdecim, ſecundi (nam die decimo ſeptimo ſecundi menſis *Triplex ſupputatio dierū huius anni.*

circumaſpicere (quod non poterat de feneſtra, quæ ad latus arcæ poſita erat) & videre, ſi iam vbique deſeruiſſent aquæ ſuperficiem terræ; & iccirco non fuit neceſſe, niſi vnam tantummodo, aut alteram tecti tabulam amouere.

27 Et hæc pauca breuiter commemoraſſe ſufficiat, de pertinentibus ad primam mundi ætatem: Cuius omne tempus, nimirum ab orbe condito, ad diluuium expletum, iuxta Hebraicos, & Latinos vulgatæ editionis textvs, reperitur exſtitiſſe annorum mille ſexcentorum quinquaginta ſex completorum: Si tamen ſupponamus (vt communiter fieri ſolet) poſtremos, cuiuſque generationis annos, fuiſſe integros; quemadmodum ſub anno mundi 131. num.2. dictum eſt. Secus, ſi tantummodo inchoatos: nam ſic nouem circiter annis minor ſumma euaderet. At verò, ſecundum Codices lxx. Interpretum, quos in hac parte deprauatos fuiſſe, ſub anno mundi proxime citato num.4. ſatis ſuperque demonſtrauimus; numerantur longe plures anni, nimirum bis mille ducenti quadraginta duo: Siquidem ipſi lxx. Interpretes, vel potius ipſorum Codices, ponunt Adamum, quando genuit Seth, fuiſſe annorum

	230
Seth quando genuit Enos an.	205
Enos	190
Cainan	170
Malaleel	165
Iared	162
Henoch	165
Mathuſala	167
Lamech	188
Noe in fine diluuij expleuerat vitæ annum	600
	ſumma an. 2242.

Ceterum de annorum ſupputatione, & numero huius primæ mundi ætatis, nulla alia, quod ſciam, exſtat inter Auctores diſſenſio, aut difficultas.

TABVLAE

Computationis, & concurſus annorum vitæ Patriarcharum primæ Mundi ætatis.

ANNI.

	Ab orbe cõdito	Vitæ Adami	Vitæ Caini	Vitæ Abelis	Vitæ Seth	Vitæ Enos	Vitæ Cainan	Vitæ Malaleel	Vitæ Iared	Vitæ Henoch	Vitæ Mathuſala	Vitæ Lamech
Mundus, & Adam Creati ab initio; Cain verò natus ſub finem an.	1	1										
Concurrit ferè totus cũ Caini an. primo, ſub cuius finem credimus natum eſſe Abelem.	2	2	1									
Concurrit pro maiori parte cũ primo Abelis Poſt annos 127.	3 127	3 127	2 127	1 127								
Abel a Cain fratre occiditur an.	130	130	129	128								
Seth naſcitur incho. an. Poſt annos 2.	131 2	131 2	130 2		1 2							
Cain primus omnium ædificat Ciuitatẽ. an. Poſt annos 103.	133 103	133 103	132 103		3 103							
Enos natus eſt inch. an. Poſt annos 90.	236 90	236 90	235 90		106 90	1 90						
Enos genuit Cainan incho. an. Poſt annos 70.	326 70	326 70	325 70		196 70	91 70	1 70					
Cainan genuit Malaleel inch. an. Poſt annos 65.	396 65	396 65	395 65		266 65	161 65	71 65	1 65				
Malaleel genuit Iared incho. an. Poſt annos 162.	461 162	461 162	460 162		331 162	226 162	136 162	66 162	1 162			
Henoch naſcit inch. an. Poſt annos 65.	623 65	623 65	622 65		493 65	388 65	298 65	228 65	163 65	1 65		
Mathuſala nat⁹ inch. an. Poſt annos 187.	688 187	688 187	687 187		558 187	453 187	363 187	293 187	228 187	66 187	1 187	
Mathuſala genuit Lamech incho. an. Poſt annos 55.	875 55	875 55	874		745 55	640 55	550 55	480 55	415 55	253 55	188 55	1 55
Adã mortuus eſt ĩ fi. an. Poſt annos 57.	930 57	930			800 57	695 57	605 57	535 57	470 57	308 57	243 57	56 57
Henoch trãſlatus eſt, ſub fin. an. Poſt annos 55.	987 55				857 55	752 55	662 55	592 55	527 55	365	300 55	113 55
Seth moritur in fi. an. Poſt annos 15.	1042 15				912	807 15	717 15	647 15	582 15		355 15	168 15

ANNI.

	Ab orbe cō dito	Vitæ Enos	Vitæ Cai- nan	Vitæ Mala leel	Vitæ Iared	Vitæ Ma- thuſa la	Vitæ La- mech	Vitæ Noe	Vitæ Sē ſm̄ Latinos, & Iaphet ſm̄ Hebræos.	Vitæ Iaphet ſm̄ Lati- nos, & Sem ſm̄ Hebræ.
Noe naſcitur incho.an.	1057	822	732	662	597	370	183	1		
Poſt annos 83.	83	83	83	83	83	83	83	83		
Enos mortuus eſt in fine an.	1140	905	815	745	680	453	266	84		
Poſt annos 95.	95		95	95	95	95	95	95		
Cainan moritur in fine an.	1235		910	840	775	548	361	179		
Poſt annos 55.	55			55	55	55	55	55		
Malaleel mortuus eſt in fin.an.	1290			895	830	603	416	234		
Poſt annos 132.	132				132	132	132	132		
Iared moritur in fine an.	1422				962	735	548	366		
Poſt annos 115.	115					115	115	115		
Deus cōminatus eſt diluuium incho. an.	1537					850	663	481		
Poſt annos 20.	20					20	20	20		
Naſcitur Iaphet iuxta Hebræorum opinionem incho. an.	1557					870	683	501	1	
Poſt annos 2.	2					2	2	2	2	
Sem natus creditur ſecundum Hebræos incho. an.	1559					872	685	503	3	1
Poſt annos 92.	92					92	92	92	92	92
Lamech mortuus eſt in fin. an.	1651					964	777	595	95	93
Poſt annos 5. inchoatos.	5					5		5	5	5
Mathuſala moritur inchoato anno videlicet paulo ante initium diluuij-	1656					969		600	100	98
Anno ſequenti	1							1	1	1

ANNALES SACRI SECVNDAE MVNDI AETATIS.

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

IAm verò alteram Sacrorum Annalium partem per ſecundam mundi ætatem, nempe ab exacto diluuio ad diuinas pollicitationes Abrahæ factas, vt initio propoſueramus, deducendam aggrediamur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1657.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS I.

ANNO ſexcenteſimo primo vitæ ſuæ, Noe, cum die prima menſis primi, vt ſupra dictum eſt, aperuiſſet tectum Arcæ, vidiſſetque iam imminutas eſſe aquas ſuper terram: non tamen auſus eſt exire: ſiue quia (vt placet Abulenſi) licet ſuprema terræ ſuperficies, videretur exſiccata, ideſt, non appareret madida: ſubtus tamen erat adhuc aquoſa, & lutoſa, & non tam ſolida, vt tuto, commodeve, poſſet greſſus hominum, brutorumque animalium, ſuſtinere: ſiue (quod magis probandum puto) quia quemadmodum Noe, ante diluuium, non niſi ad iuſſum Domini ingreſſus fuerat in Arcam; ſic etiam, expleto diluuio, expectare voluit eiuſdem Domini iuſſionem, quæ facta eſt ad eum menſe ſecundo huius anni, vigeſimo ſeptimo die menſis; Et tunc ſtatim egreſſus eſt ipſe, cum vxore, & liberis, ac nuribus ſuis, & cunctis animantibus, de Arca, Geneſ. capit. 8. verſ. 14. vſque ad 20. In ea ergo morati erant, anno vno integro, & decem diebus: iuxta textum Latinum vulgatæ editionis, & Chaldaicum; qui habent cœpiſſe diluuium die decima

Noe quando cū ſuis de Arca egreſſus, et quamdiu in ea moratus.

decima

decima ſeptima menſis ſecundi, anni ſexcenteſimi vitæ Noe; & exitum de Arca, in diem vigeſimam ſeptimam menſis ſecundi, anni ſexcenteſimi primi incidiſſe: At verò ſecundum verſionem lxx. Interpretum, quæ ponit eos exiſſe eadem met die alterius anni, qua ingreſſi fuerant, nimirum vigeſima ſeptima menſis ſecundi; oporteret ipſos manſiſſe in Arca, vno præcisè dumtaxat anno.

Quid agerent Noe, & filij eius in Arca.

Intra quod quidem tempus, ſi quis curioſius interroget, quid agerent Noe, & filij eius, in Arca tamdiu incluſi: Quid aliud cogitare poſſumus, niſi eos in primis plãxiſſe generale illud orbis terrarum excidium, & humani generis interitum: & tũ ex naturali quadam, ac pia commiſeratione eorum qui peribant, quorum forte miſerabiles clamores, & eiulatus audierant, pro illorum ſalute, apud Deum, ſupplicare: tum ex propriæ præſeruationis conſideratione, pro tali ac tanto beneficio, quas poterant maiores, Deo gratias agere non ceſſaſſe. Deinde ita tempus, diuturnæ illius veluti carcerationis, diſtribuere conſueuiſſe; vt præter illud, quod ad propriorũ corporum ſuſtentationem neceſſarium erat, reliquum totum, vtiliter ac fructuoſe, tranſigerent; ac proinde aſſiduis precibus, atque orationibus quotidie, certis horis, pariter vacare ſtuduiſſe. De cetero animalium, quæ Deus ad Arcam vocauerat, curam agere, ſtatutis temporibus alimenta eis præbere; & ne in proprio ſtercore computreſcerent, immunditias ipſorum tergere, atque in Arcæ ſentinam, per feneſtellas appoſite fabrefactas, demittere ſedulo curaſſe; eaſque poſtmodum ſuis operculis bene clauſas tenere, ne fætidis exhalationibus, ac pedore animalia ipſa conficerentur. Et præterea ſentinam quoque ipſam alleuiare interdum curaſſe, educendo ab ea excrementa, præſertim humidiora, ac per Arcæ feneſtram proijciendo, quemadmodum ſub anno mundi 1656. num. 22. declaratum eſt. Ex quibus manifeſtè cõijcere poſſumus, ipſum Noe, & filios eius, multa ſanè ac magna incommoda, varioſq; labores, & moleſtias fuiſſe perpeſſos; ſed omnia libenter, ac confidenter admodum pertuliſſe: tum quia ſecuri erant de corporali ipſorum ſalute: tum quia multo melius erat, pro amore Dei quaſuis ærumnas ad tempus in illo tenebricoſo carcere tolerare, quam cum reliquis diluuio interire: & præterea, quoniam ſciebant hanc eſſe voluntatem Dei, vt ibidem cetera animalia paſcerent, ac iuuarent. Sic quippe; ſic in Sancta Eccleſia; cuius typum Arca illa gerebat; extra quam, non eſt ſalus; & ne vnus quidem ab æterno interitu euadere vnquam potuit; quid aliud peragere ſatagunt Prælati, ac religioſi viri, quam populorum greges, quos B. Gregorius homil. 17. in cap. 10. Lucæ, animalia Dei vocat; verbo Dei, virtutum exemplis, & Santiſſima Euchariſtia paſcere? à vitiorum ſordibus, ſacrificiorum oblatione, ieiuniorum indictione, & Sacramenti pænitentiæ ſcopis mundare? nec non ſpirituales, prauorum exemplorum, hæreticalium corruptionum, & diabolicarum ſuggeſtionum, fætores omni conatu, ac diligentia arcere, aliaque huiuſmodi, ad promouendam animarum ſalutem neceſſaria, procurare? Sed nec illud vacat myſterio, ad præſignãdum videlicet Prælatorum ac Religioſorum hominum in ſancta Dei Eccleſia cælibatum: quod communis, tum Hebræorum, tum Chriſtianorum opinio eſt; ipſum Noe, & filios eius, donec manſerunt in Arca, ab vxoribus abſtinuiſſe. Et hoc idem de ceteris quoque animantibus multi ſenſerunt. Verum hæc, quæ ad myſticum pertinẽt ſenſum, conſulto relinquamus: non enim inſtituti noſtri eſt, ea fuſius perſequi, ſed interdum vbi opportunum videtur, breuiter attingere.

Noe, & filios eius in Arca ab actu cõiugali abſtinuiſſe, ceteraque que animalia a coitu.

De menſe exitus Noe in Arca.

3 Illud potius diſquiramus, Quis nam fuerit iſte menſis in quo Noe dicitur exiſſe de Arca: hinc namque non ſolum patebit, quando deſierit; ſed etiam quo tempore diluuium cœperit; cum de vtroque idem ſit iudicium. Dicimus ergo, primo quidẽ manifeſtum eſſe, dictum menſem fuiſſe ſecundum anni ſexcenteſimi primi vitæ Noe: nam & hoc ex collatione eorum, quæ dicuntur Geneſ. cap. 7. verſic. 11. & cap. 8. verſ. 13. aperte colligi poteſt. At verò, vtrum etiam fuerit ſecundus anni tunc currentis; nimirum anni ab orbe condito milleſimi ſexcenteſimi quinquageſimi ſeptimi; non æque ex ſacris ſcripturis elicere poſſumus. Veruntamen, quia Doctores ferè omnes (teſte Pererio ſuper capit. Geneſ. 7.) putant memoratum menſem etiam fuiſſe ſecundum, in ordine menſium anni communis; quem tunc ab eo die quo creatus fuerat mundus, auſpicari conſueuiſſe, admodum rationabile eſt: propterea ſupponere poſſumus, Noe natum eſſe in exordio anni communiter tunc temporis vſitati; & cõ-

ſequenter

ſequenter menſem ſecundum anni communis, ſemper fuiſſe etiam ſecundum cuiuſuis anni vitæ Noe. Sed quoniam (vt nos ſub die mundi 6. num. 41. vſque ad 45. incluſiue notauimus) magna eſt inter Doctores, de tempore creati orbis diſceptatio; et præcipue inter illos, qui eius creationem in tempus vernum; et eos qui in autumno referendam contendunt: non mirum eſt, ſi conſequenter inter eos, magna, quoque diſſenſio reperitur, de hoc ſecundo menſe; alijs aſſerentibus fuiſſe illum, qui noſtro Maio; alijs, qui noſtro reſpondere poterat Nouembri; quod nos magis probandum putamus; propter rationes quas ſub die mundi proxime allegato num. 44. adduximus, pro illorum opinione, quæ habet; mundum in autumnali tempore fuiſſe conditum. Et præſertim, quia tametſi teneamus, diluuium principaliter per ſupranaturalem Dei omnipotentiam fuiſſe cauſatum; nihilominus credibile item eſt, ipſũ Deum, maluiſſe deligere tempus anni pluuijs, atque innundationibus magis opportunum, quale eſt hiemale; quam æſtiuum, quod naturaliter ſicciſſimum eſſe ſolet; & conſequenter magis conſentaneum videtur, diluuium cœpiſſe inchoante circiter hieme; & tota ipſa hieme ac vere, quæ pariter humidior eſſe ſolet, perduraſſe; computato nimirum toto pluuiæ ſeu incrementi, & ſtatus aquarum tempore; & poſtea in æſtate, atque autumno, quæ tempora naturaliter ſicciora ſunt, paulatim aquas eſſe exſiccatas. Et præterea, quia videtur ipſum Noe, cõmodius, exacto autumno, quam vere, potuiſſe coaceruare, & comportare in Arcam, ex omnibus terræ fructibus; præſertim autumnalibus, quæ diutius poterant aſſeruari.

4 Non tamen hic prætereunda videtur opinio fratris Antonij Fonſecæ Luſitani; qui in ſuis annotationibus marginalibus ſuper commentaria Caietani, in cap. 8. Geneſ. putat menſem exitus Noe de Arca, fuiſſe Ianuarium; quem propterea dicit à primis Gentilibus poſtmodum ipſi Noe fuiſſe conſecratum; & ab eo denominatum: Siquidem Noe ab ipſis Ianus nuncupabatur. Exiſtimat item, quod ſicuti Moyſes, Deo iubente, præcepit filijs Iſrael, vt annum deinceps inchoarent a menſe Niſan, qui noſtro reſpondet Martio, vel Aprili; eo quod in eo liberati fuerant de ſeruitute Ægyptiaca: ita Noe ad memoriam ſempiternam liberationis à diluuio, voluerit ſuos poſteros incipere annum à menſe illo, in quo ipſe exierat de Arca; qui poſtea, ob cauſam ſuperius tactam, Ianuarius dictus eſt. Poteſt autem illud quoque probabiliter, in argumentum huius opinionis adferri; quod iccirco fortaſſe bicipitem Gentilitas Ianum pingere conſueuerit; vt hoc tam ſingulari ſigno, aperte indicaret, ipſum potuiſſe pariter anteriora, poſterioraque videre, iuxta illud Ouidij, primo Faſtorum.

Quod fuerit Ianuarius.

Ianum cur Gentilitas bicipitem finxerit.

Iane biceps, anni tacite labentis origo,
Solus de ſuperis qui tua terga vides.

Filij namque eius, iuniores cum eſſent; pauca admodum ſcire poterant eorum, quæ ante diluuium acta fuerant; & magnam partem eorum, quæ nouerant, à Patre didicerant: Noe verò qui diu admodum ante, & poſt diluuium vixerat; ipſe ſolus inter omnes primæ mundi ętatis proceres, ſingulari diuinæ bonitatis beneficio, potuit duplicem rerum habuiſſe notitiam, eorum ſcilicet, quæ retro acciderant, ideſt, quæ diluuium præceſſerant; & eorum quæ mox ſubſequuta ſunt. Et nos quidquid ſcimus, ex his quæ ante diluuium acciderunt; non per alium, niſi per ipſum Noe ſucceſſiue vſque ad Moyſem; & per Moyſem ad nos perueniſſe profitemur. Vnde conuenienter menſis Iano, ſeu, ipſi Noe dicatus; primus in menſibus anni eſſe debuit, quemadmodum nunc quoque eſt: quia cum eius initium, ſit veluti totius anni præteriti finis, futurique principium; quodammodo Ianum ipſum imitari, hoc eſt, præterita reſpicere, futuraque proſpicere videtur. Hunc morem inchoandi annum à menſe Ianuario, vt refert citatus Auctor, poſtea Numa Pompilius Romæ; vel primus introduxit; vel temporum iniuria iam pridem in Italia collapſum inſtaurauit in honorem ipſius Noe, quem, vt dixi, Gentilitas poſt diuiſionem linguarum, Ianum appellabat. Plutarchus etiam in vita Numæ Pompilij, refert ipſum Numam, inchoaſſe annum à menſe Ianuario: nam antea Romani à Martio ſolebant annum ſuum exordiri, ex inſtitutione Romuli primi ipſorum Regis, qui primum anni menſem Marti, à quo genitus credi volebat, dicauerat. Idem ferè ſentiunt hi omnes ſcriptores, qui prodiderunt eumdem Numam addidiſſe duos menſes, nempe Ianuarium, & Februarium,

Calendario Romuleo. Sunt autem Fuluius nobilior, Dionyſius, Liuius, Solinus, Cenſorinus, & Macrobius, ab Onuphrio Panuinio in ſuis Faſtorum commentarijs citati. At verò Iunius Graccus, ab eodem relatus, hoc tribuit L. Tarquinio Priſco V. Romanorum Regi. Ioannes autem Lucidus in ſuo libello de verò die paſſionis Chriſti capit. 2. videtur inchoationem anni apud Romanos à menſe Ianuario, attribuiſſe Iulio Cæſari. Sed quis nam fuerit, qui annum ab hoc menſe in Italia inchoari præceperit, ſcire, parum refert.

Soluuntur difficultates de menſe Ianuario quod fuerit primus menſis anni poſt diluuium.

Quod autem hoc menſe, Noe de Arca exierit: tametſi ex dictis probabile admodum videatur; nonnullas tamen patitur difficultates. 5 Nam certum eſt, Noe exiſſe menſe ſecundo; atqui menſis Ianuarius (dicet quis) non potuit eſſe ſecundus; neque iuxta opinionem illorum, qui putant annos illos exordiri conſueuiſſe in vere; neque eorum qui in autumno. Præterea quando Noe exiuit de Arca, nimirum die vigeſima ſeptima menſis ſecundi, erat ille menſis iam prope finem, vnde non videtur veriſimile quòd voluerit inchoare annum à menſe iam prope expleto. Ad hæc reſponderi poſſet. primo, ex ſacris ſcripturis non haberi, quòd ille fuerit menſis ſecundus anni communis, ſed anni ſexcenteſimi primi vitæ Noe; qui menſis potuit eſſe tertius vel quartus anni tunc currentis, vel, ſi volumus ſaluare communem Doctorum opinionem, quòd etiam eſſet menſis ſecundus anni, qui tunc ciuiliter agebatur; dicere poſſumus; quòd licet hodie Ianuarius ab autumno longius diſtet; id euenit ex minus exacta calculandi integram anni ſolaris durationem, ratione; quam inierunt qui Gregorianum præceſſerant calendarium. Nam ſi Kalendæ Ianuarij, quæ temporibus Concilij Nicæni, quod anno ſalutis 325. celebratum eſt: incidebant octo circiter diebus poſt ſolſtitium hiemale: deinde temporibus Gregorianæ correctionis, ſpatio ſcilicet annorum 1258. paullatim deuenerunt vſque ad decimum octauum circiter diē, poſt memoratum ſolſtitium; ita vt in correctione, opus fuerit intercalare decē dies. Quis dubitet dictas Ianuarij Kalendas, eodem vel alio ſimili modo, à tempore diluuij vſque ad prædictum Cōcilium, ſpatio ſcilicet annorum 2720. ſenſim, ab illo anni tempore, in quo prius incidere ſolebant, ſe ſe amplius, quàm alijs viginti diebus, elongare potuiſſe? Non igitur videtur improbabile, mēſem Ianuarium, ſeu illum qui Ianuario reſpondebat, in diebus Noe incidere conſueuiſſe multo ante ſolſtitium hiemale: id eſt eo fere tempore, quo nunc incidere ſolent Kalendæ noſtri Decembris. Quod ſi verum eſt: certe potuit Ianuarius eſſe ſecundus, aut tertius menſis anni tunc communiter vſitati, ſuppoſito quòd à fine autumni, quando ſcilicet conduntur omnes fructus, anni illi ſolerent auſpicari. Dixi aut tertius, quia probabilius videtur ipſum Noe, non præciſè ab eo tempore, quo de Arca exiuit, nimirum à vigeſima ſeptima die menſis ſecundi; ſed à proximo tertij menſis initio, nouum annum inchoaſſe: nam poſt exitum, in exiguo illo ſecundi menſis reſiduo, credimus ipſum ædificaſſe Altare, vt dicitur Geneſ. cap. 8. verſic. 20. & alia, quæ opus erant, præparaſſe; ac demum in ipſo tertij menſis exordio, obtuliſſe ſacrificia Domino; atque benedictione ab eo obtenta; voluiſſe ad ſempiternam tanti beneficij, ac renouati orbis memoriam; vt deinceps ab illo menſe annus inciperet, tamquam ſi tunc denuo creatus eſſet Mundus. Sed dicet hic fortaſſe aliquis: Quando Noe, & familia eius, & animalia, quæ cum eo erant, exierunt de Arca; ſi tunc hiems ingruebat, quomodo deinceps ali potuerunt, terra tunc temporis nihil producente? Ad hoc dicimus, rationabile admodum eſſe opinari, eumdem Noe, tamquam prudentiſſimum, & diuino rectum ſpiritu, tantam cibariorum copiam anno præcedenti in Arcam intuliſſe, quæ pro magna præſentis quoque anni parte, poſſet ſufficere. Præterquam quod; ex quo ſcimus iam à prima die menſis decimi apparuiſſe cacumina montium; vtique etiam videtur credibile, trium ſcilicet ferè menſium ſpatio, inde ad exitum animalium de Arca decurſo, in partibus montium apricis, hoc eſt, ad auſtrum ſpectantibus, & ab aquilone protectis, natas eſſe varij generis herbas, & fructus, pro ipſis alendis ſufficientes; attenta maxime ipſorum animalium paucitate: dictum eſt enim ſub anno mundi 1656. num. 15. de ſingulis mundorum ſpeciebus tria tantum paria exſtitiſſe; immundorum verò vnum. certum eſt autem, quod vbi ſol terræ madidæ ſuperuenit, citius eam germinare facit; & inde eſt quod iam ante aliquot dies emiſſa columba, tulerat ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo.

Verum

Quis nã primus Altare erexerit.

6 Verum quia ex paulo ante narratis, nunc primum, in ſcripturis ſacris, inuenimus factam eſſe mentionem altaris ad Dei cultum ædificati: Quæri poteſt, num primus omnium Noe altaria erexerit, & ante ipſum, in aliqua naturali eminentia, offerri ſacrificia conſueuerint: an verò à maioribus ſuis Noe altaria exſtruere didicerit: nõ enim omnia ſcripta ſunt quæ fecerant Adam, Cain, Abel, Seth, Enos, & alij; quorũ duos ſacrificia Deo obtuliſſe certum eſt; & idem quoque de alijs, tamquam religioſis viris, omnino ſentiendum videtur. Sanè de hac re nihil certi adferre poſſumus, niſi ꝙ vtraq; opinio probabilis eſt. Si tamen prior vera eſſet; vtique oporteret ipsũ Noe, vel externa reuelatione, vel interno inſtinctu, à Deo id didiciſſe. Quomodo aũt, & ex qua materia; nimirum an ex terra aliquantulum aggerata, & compreſſa, an ex lapidibus impolitis, illud ædificauerit; quis poteſt diuinare? Altero tamen iſtorum modorum credimus à Noe extructum eſſe altare: tũ quia non videtur, credibile, tũc temporis, aliter fieri potuiſſe, nulla præſertim tunc exiſtente opportunitate ſculpẽdi aut poliendi lapides; aut coquendi lateres, aut quid aliud ſimile moliendi: tũ quia idem ipſe Dominus, qui prius docuerat Noe; poſtea docuit ẽt filios Iſrael; vt altare de terra facerent, aut de lapidibus impolitis; & ne adeo in altum erigerent; vt ad illud per gradus aſcendere cogerentur, Exod. c. 20. ver. 24. Fabricato igitur altari; obtulit Noe ſuper illud ſacrificia Domino, de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, quemadmodum legimus. Gen. c. 8. ver. 20. Illa inquam credimus obtuliſſe animalia munda, de quibus ſub anno præcedenti nu. 15. dictum eſt, ꝙ ideo Dominus ſeptena cuiuſq; ſpeciei, nimirum quattuor maſculini, & tria feminini ſexus ad Arcam conuocauerat; vt poſt diluuium, tria paria propagationi, & multiplicationi vacare, quartũ verò ſine ſocia (quod maſculum fuiſſe credimus) in ſacrificijs offerri poſſet. obtulit aũt hæc in holocauſtum, ꝙ totũ incendi ſolebat in honorẽ Dei; tum quia illud gratius ipſi Deo fore credebatur; tum etiã, qm̃ tunc non adhuc conceſſus erat eſus carnium. Quod verò ſubditur: Et odoratus eſt Dominus odorẽ ſuauitatis. Quid aliud figurata hac locutione inſinuatur; niſi mirificè admodũ hoſtias illas Deo placuiſſe? præſertim in holocauſtũ oblatas, tamquam miræ pietatis ac religionis indiciũ; & grati animi ſignũ, ꝙ tunc extrinſecè oſtendi poterat, maximũ. Ex his apparet, Dominũ, ſemper ab hominibus non internã ſolũ mentis gratitudinẽ, ſed externã quoq; diuinorũ beneficiorũ recognitionem, acceptã habuiſſe. Etenim quẽadmodũ dicebat B. Chryſoſt. ho. 60. ad Populũ Antiochenum: ſi homo incorporeus eſſet, nuda, & incorporea ei dona dediſſet; ſed qm̃ anima corpori cõſerta eſt, inſenſibilibus, intelligibilia ei præbet: ita nos dicere poſſumus: Si homo ſpiritus eſſet, ſpiritualia dũtaxat ab eo Deus exigeret; ſed quia ex ſpiritu pariter conſtat, & carne, internũ pariter, & externum cultũ, ab eo conuenienter exquirit; & pro collatis præſertim corporalibus ac tẽporalibus donis; ẽt corporales ac temporales gratiarũ actiones libentiſſime ſuſcipit. Sed quid dicam, ſuſcipit? immo verò eas inſuper nouis interdũ, eximijsq; alijs remunerat, cumulatq; beneficijs. Vt propterea veriſſimũ ſit, ꝙ cõmuniter dicitur. Qui de acceptis, gratũ ſe exhibet, ad maiora promerẽda ſe diſponit. Sic videmus cõtigiſſe ipſi Noe, cui Dñs illico poſt memorata ſacrificia; plures quoq; alias cõtulit benedictiones, vt mox dicẽ.

Noe ſacrificat Deo.

Cultum non internum tãtũ ſed etiam externum Deus ab homine requirit.

Gratitudo Noe nouis beneficijs cõpenſatur.

7 Quam verò grata fuerint Domino holocauſta, quæ ei obtulit Noe, illud in primis admodum perſpicue declarat, ꝙ eidem ſtatim ſubintulit Dominus dicens: Nequaquã vltra maledicã terræ propter homines. & quæ ſequuntur. Gen. c. 8. ver. 21. ac ſi dixiſſet: Noli timere Noe; quoniam quemadmodum quando te vidi iuſtum coram me, nõ te ſolum, ſed domũ quoq; tuã tecũ, à diluuio mirabiliter præſeruaui, & quaſi ſeminarium renaſcentis mundi eſſe volui: Sic nunc, quia te vidi gratum: in tui quoque gratiam, polliceor; ꝙ numquam amplius malefaciã terræ propter homines, ſicut nunc feci, deſtruens vniuerſam faciem eius diluuio; ſed donec illa erit habitatio hominum; perſeuerabunt in ea, ſicut à principio, ordinatæ tẽporum, actionumq; humanarum, viciſſitudines, tũ quotidianæ, diei ac noctis, quietis ac laboris; tũ anniuerſariæ, hiemis & æſtatis, ſementis ac meſſis, & huiuſmodi aliæ, ex quibus, & ipſa terræ facies, in admirabili ſua pulchritudine conſeruatur; & ad animalia etiam conſeruanda, apta redditur. Quod ſi deinceps peccauerint homines; numquid impune peccabunt? nequaquam. quia quantum quidem ad vniuerſales attinet huius vitæ caſtigationes, paterno affectu flagellabuntur, replicatis quibuſdam alijs bonorũ ac malorum viciſſitudinibus; vt ſenſim, & vt ita dicam, ſuauiter (quod eſt opus diuinæ miſericordiæ ad-

Q modum

modum ſingulare) ab ea propenſione, ac procliuitate retrahantur, quam quodammodo naturaliter habent ad peccandum; tamquam, poſt naturæ corruptionem, à primo parente contractam. quia .n. propterea, ſenſus, & cogitatio humani cordis ad malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua, ideſt, quia propter originale peccatũ, & multa item alia parentum actualia, eo infirmitatis, & miſeriæ deuenit maior hominum pars; vt ab adoleſcentia ſua, incipiat in ipſis inferior hominis portio, nimirum appetitus ſenſitiuus, non ſolũ rationi non obtemperare; ſed eidẽ aduerſari, præualere, ac dominari, eãq; ad bona ſenſibilia eatenus inclinare, & quodammodo naturaliter trahere; vt eam faciat, contra omne ius faſq; ſuis voluptatibus deſeruire: Iccirco videtur humana fragilitas, aliquatenus memoratam caſtigationis moderationem, promereri. Sed ſi ſic eſt, dicet aliquis; Cur igitur Deus, propter peccata hominum, cunctos ferè homines ſemel diluuio interemit? Reſpondet S. Ambr. lib. de Noe, & Arca. c. 22. dicens: Etſi vindicauerat in hominũ genus; tamen cognouerat, quia vindicta legis, ad timorem proficit, & cognitionem doctrinæ, magis quam ad naturæ commutationem; quæ corrigi in aliquibus poteſt; in omnibus mutari non poteſt. Vindicauit ergo Dominus, quo timeremus; pepercit, vt reſeruaremur; & vindicauit ſemel ad exemplum timoris; pepercit in reliquum, ne dominaretur ſemper amaritudo peccati. Simulque, ſi quis peccata cupiat ſæpius vindicare, aſper magis, quam cenſorius habetur. Ideoque dicit Dominus: non adijciam maledicere terræ, propter opera hominum. ideſt; quia pietatem ſuam, circa vniuerſitatem hominum voluit declarare; & tamen ſecuritatem, & negligentiam quandam mentibus humanis afferre non debuit; in paucos vindicat; plures reſeruat. hucuſque S. Ambroſius.

Promiſſio de terra non amplius exterminanda quomodo intelligenda.

Sanè diuina hæc promiſſio, de non deſtruenda amplius terra: ſi non diluuio ſolum; ſed nec incendio, nec vllo alio generali exterminio, vniuerſaliter accipienda eſt: procul dubio cum prænotata modificatione debet intelligi, nimirum, donec terra erit habitatio hominum. etenim in conſummatione ſæculi, quando igne omnia hęc exurenda ſunt, & quando nouos cælos, & nouam terram, ſecundum promiſſa Dei, (vt teſtatur Princeps Apoſtolorũ S. Petr. Epiſt. 2. c. vl. ver. 7. 10. & 13.) expectamus: hæc, quã videmus, ordinatiſſima temporũ diſtributio ac varietas, quæ hominum vtilitatibus, ac neceſſitatibus mirabiliter deſeruit; non erit ipſis amplius neceſſaria, qui non amplius terram hanc inhabitabunt; ſed tunc, partim ad perpetuos inferni cruciatus damnandi; partim ad cœleſtia gaudia, in æternum duratura, transferendi erunt. Propterea tunc quidem diſſoluentur terrenæ iſtæ viciſſitudines; verum non propter peccata hominum, ideſt non ad ipſorum vindictam; ſed magis ad ipſius Mundi renouationem, & in meliorem ſtatum commutationem. Si verò, ꝙ promiſit Deus, ſe non amplius maledicturum terræ, propter homines; de diluuio numquam deinceps mittendo (vt inferius declarari videtur, nimirum, Gen. c. 9. verſ. 11. & ſequentibus, & item Eccleſiaſt. c. 44. ver. 19. veriſſimum eſt, abſolute loquendo, quod numquam poſtea fuit, neque erit, vniuerſale diluuium diſſipans terram. Nam etſi diluuia quædã particularia quandoq; miſerit Deus in aliquot terrarum plagas; & præcipue duo ab Ethnicis Scriptoribus admodum celebrata; nimirum illud Ogigis, ab Ogige tum in Attica regnante ſic cognominatum; ꝙ vniuerſam regionem illam, vſque adeo deuaſtaſſe fertur, vt eam per ducentos poſtea annos incultam, atque inhabitatam reddiderit: & illud ꝙ Deucalionis nuncupatur, & magnam Theſſaliæ partem innundauit, abſumptis hominibus penè omnibus, præter paucos, qui ratibus ad montes aufugerant; & præcipue ad Parnaſum, in cuius ambitu tum regnabat Deucalion; qui quoniam ad ſe appellentes, benigne recipiebat, ac ſuſtentabat; tamquam orbis reparator, à Poetis celebratur. Veruntamen, à diluuio Noetico, vt diximus, nullum aliud vnquã fuit, eritve illi ſimile, ꝙ ſcilicet vniuerſaliter totam terrarum ſuperficiem ſubuerterit, aut ſubuertat. Neque enim, vllo vnquam tempore, irritum fieri potuit, poteritve diuinum illud pactum, de quo infra num. 18. agemus.

Diluuiũ vniuerſale, à Noetico nullũ vnquam fuit, erit ve.

Cæterum, non contentus Dominus lætificaſſe ſeruum ſuum Noe, tam ampla, tamque ſingulari pollicitatione, alias quoq; eidem, & filijs ſuis, adiecit benedictiones; Siquidẽ Gen. c. 9. in ipſo exordio legimus: Benedixitq; Deus Noe, & filijs eius, & dixit ad eos: Creſcite &c. ex quibus perſpicuum fit, quod quemadmodum in ipſo primo orbis initio, tres præcipuas dederat Deus homini benedictiones, vt patet Gen. cap. 1. verſ. 28. nimirum ſingularem quandam fœcunditatem, ad ſpeciem conſeruandam,

Benedictiones Noe, et poſteris eius facta.

dam, indiuiduaque multiplicanda, largam alimentorum copiam ac varietatem, ad commodam, optimamque vitæ ſuſtentationem: & denique dominium, ac principatum, ſuper cuncta alia animantia; quod pertinet ad oſtendendam ac commendandã ipſius hominis dignitatem: ita nunc, in ipſa eiuſdem orbis renouatione, eaſdem Deus benedictiones, iam quodammodo, propter maxima omnium penè hominum ſcelera, veluti amiſſas; denuo ipſi Noe, & filijs eius reſtituit, & non ſine fenore, vt mox dicetur, confirmauit: ac quatenus opus eſſet, de nouo conceſſit, iiſdem plenè verbis dicens: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. de qua benedictione ſatis dictum eſt, ſub die Mundi 6. num. 23. & 24. nec hic aliud dicendum videtur, niſi quod coniugia quæ prius hiſce verbis inſtituerat, mox confirmauit. Sequitur: Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres cæli, & omnes piſces maris &c. Sanè quantus ſit iſte terror, indicant quæ ſcribit Sanctus Baſilius homil. 10. in Hexaemeron, vbi ait: piſces, qui cicurari nullo modo poſſunt, humanas etiam vmbras vereri, & ab ipſis aufugere; & Plinius lib. 8. cap. 4. prodit, Elephantes hominũ veſtigia formidare. Videmus inſuper vniuerſa penè animalia, ob eundem metum, aut homini parere, vt domeſtica; aut ipſum aggredi non audere, vt feræ; niſi laceſſitæ, aut inſecutæ, aut fame vrgente, aut aliqua perturbatione fuerint agitatæ. Quamuis autem non videatur Deus, memoratis verbis, dediſſe hominibus tam amplum dominium ſuper cetera animalia, ſicut à principio mũdi (de qua re, ſub die mundi 6. num. 25. 26. & 27. actum eſt) nihilominus, ex his quæ ſequuntur, etiam maius dediſſe, conuinci poteſt: Subditur enim: Et omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum. Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.] Vnde patet cuncta animalia, poſt diluuium, ita abſolute in hominis poteſtatẽ fuiſſe tradita; vt non ſolum his vti, ſed etiam eadem, pro libito ſuo, in cibum ſumere, & in proprium conuertere nutrimentum poſſit; quod antea ei conceſſum non fuiſſe, paulo poſt oſtendemus.

Animalia metuunt hominem.

20 Si prius (quod attinet ad Chronologiam) adnotauero, falſum eſſe, quod nonnulli prodiderunt; nempe memoratas haſce benedictiones, à Deo datas eſſe, quinquageſimo anno poſt diluuium; quod nullo pacto admittendum putamus. Etenim conſtat, illico poſt diluuium, Noe obtuliſſe holocauſta Domino, eaque ipſi admodum grata exſtitiſſe; ac proinde non videtur veriſimile, quod Dominus ipſi Noe, & poſteris eius benedicere diſtulerit; præſertim cum ex ſacro textu potius oppoſitum inſinuetur; nimirum ſtatim poſt ipſa ſacrificia, datas eſſe benedictiones: Quæ, ſi, vt iam indicatum eſt, nil aliud continere videntur, niſi quandam renouationem ſeu cõfirmationem illarum, quas ab ipſo mundi exordio Deus humano generi impertitus fuerat; quis non videt, conuenientius dari debuiſſe ſtatim expleto diluuio, ideſt in ipſa orbis renouatione, quam poſt annos quinquaginta? Quod ſi filij Noe (vt eſt cõmunis Doctorum opinio) præ grandi illo diluuij timore, non auſi ſunt ad proprias vxores accedere, niſi poſteaquam à Domino audierunt: Creſcite, & multiplicamini &c. Quis credat per quinquaginta annos continuos poſt diluuium, homines non eſſe multiplicatos? aut, ſi prius multiplicari cœperunt, quemadmodum ex infra nu. 19. & ſub anno 1658. & 1659. dicendis manifeſtum fiet; ad quid anno quinquageſimo dictum eſt eis à Domino: Creſcite, & multiplicamini? Sed obſecro omittamus tale cõmentum, quod nullo ſacræ ſcripturæ fundamento firmari poteſt: & a quibuſdam videtur excogitatum; vt vel hinc probare poſſent Iubileorum annos eſſe antiquiſſimos; & vel ab ipſo mundi initio; vel ſaltem ab eiuſdem reparatione, illico poſt diluuium eſſe inchoandos: quos bene redarguit Rutilius Benzonius Epiſcopus Lauretanus, De anno Iubilei lib. 3. cap. 1.

Memorata benedictiones quãdo homini data.

21 Sed, vt ad tertiam redeamus benedictionẽ ipſi Noe, & poſteritati eius à Deo impertitam; videtur ea non nihil differre ab illa, quam idem Deus, Adamo, & ſucceſſoribus ſuis, in ipſo mundi exordio, conceſſerat: Siquidem tunc herbas tantũmodo, & ſemina, & fructus, in cibum, hominibus tradiderat; nunc vero ẽt carnes omniũ quæ mouentur adiecit, & poteſtas veſcendi carnibus, nunc primum facta eſt: diuina ſemper augeſcente liberalitate. Verum quia ex tali conceſſione, videtur poſſe inferri, non licuiſſe homini ante diluuium veſci carnibus (de qua re ab Eccleſiaſticis Doctoribus diſputari ſolet) vt, quid nobis ſentiendum videatur, aperiamus; Scire oporteret;

De annona Noe, et poſteris eius conceſſa.

Q 2 tet;

De eſu carnium varia ſententia.

tet; quoſdam putaſſe eſum carnis, & ante diluuium fuiſſe licitum; ſed non vſitatum. Alios contra, non fuiſſe licitum; ſed communiter ab omnibus vſurpatum. Non nullos verò credidiſſe, ſimul & fuiſſe licitum, & vſu receptum. Aliquos è conuerſo, nec omnino fuiſſe licitum, nec vniuerſaliter ab omnibus vſitatum. quæ poſtrema nobis ſententia magis placet. Sed, quoniam ei maxime obſtare videntur quædam, Caietani præſertim, ac Soti argumenta; ea in primis hic referre, ac diluere neceſſe eſt. Caietanus ſuper Geneſ. ca.9. aſſerit, licuiſſe etiam ante diluuium carnes edere; propter naturale dominium, ꝙ Deus vſq; ab initio mundi dederat hominibns, ſuper cũcta animantia, illis nimirum verbis. Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animãtibus, quæ mouentur ſuper terram. Deinde ex eodem Caietano ſuper Gen.c.4. poſſumus ſic arguere: Clarum eſt Abelem fuiſſe paſtorem ouium, ergo comedere poterat de ipſarum lacte, caſeo, & agnis; ſcribit enim Apoſtolus 1. ad Cor.cap.9. verſ.7. Quis paſcit gregem, & de lacte eius non manducat? Sed ſi agnos manducare non potuiſſet; non in eius laudem ſcriptura ſacra dixiſſet, quod de primogenitis, & adipibus offerebat Domino: nam ſi propter lanarum, pelliumque vſus, tantummodo greges paſcebat, vtique ita ei vtilia erant pecora macilenta, ſicuti pinguia; nec meruiſſet commendari, quod potius hæc, quam illa obtuliſſet. Præterea addere poſſumus, ꝙ nulla lex naturalis, aut poſitiua, videtur tunc prohibuiſſe eſum carnis. nec dici poteſt, ipſum non fuiſſe vtilem, ac ſalubrem hominibus, ante diluuium, ſicuti poſt; ergo tunc quoque fuit licitus. Sotus item lib.5. de iuſtitia, & iure, Quæſt.1.art.1. probat pluribus rationibus, non fuiſſe vetitum hominibus, ante diluuium veſci carnibus, poſt naturæ lapſum. & primo, Quia (inquit) eſus carnium eſt vitæ humanæ, eiuſque incolumitati, maxime naturalis, vt patet tum experientia, tum Medicorum iudicio; qui nihil inter cibos, eo ſalubrius, neq; ad vires conſeruandas, augendasve aptius poſſunt; ergo videtur, ẽt ante diluuiũ, ab hominibus naturaliter fuiſſe appetitus, & vſitatus. Secundo, ſi homines toto illo tẽpore carnes non mãducaſſent, neceſſarium videtur hoc eueniſſe; vel quia illis fuerant vetitæ; vel quia ſaporẽ, ſalubritatemq; earum ignorarent; vel quia non eſſent tunc tẽporis neceſſariæ. Si primum dixeris, reſpondet, prohibitionem nullam reperiri. Si ſecundũ, non eſt veriſimile (inquit,) mille ſexcentorum annorũ ſpatio, gentes illas, alioqui ſagaciſſimas, ignoraſſe, aut etiam experimento non didiciſſe, carnes eſſe ad cibum accommodatiſſimas. Si tertium aſſerueris; concedit homines, ſi in ſtatu innocentiæ permanſiſſent, à carnibus abſtinuiſſe, tamquã eo tẽpore non neceſſarijs: attamen, quia poſt peccatum, eo tandem ventũ eſt; vt omnis caro corruperit viam ſuam; propterea, quemadmodum in ceteris vitæ huius voluptatibus, præter omne fas, iuſq; ſe ſe homines immerſerunt, ita ẽt valde credibile, eſt, ad ſatisfaciendum immoderatis gulæ concupiſcẽtijs eos, neq; carnibus peperciſſe. Tertio ſic arguit. cum cuncta animalia facta ſint propter hominẽ, multaq; reperiantur, quæ non aliter, quã in cibis, vſui eſſe poſſunt hominibus, vt gallinæ, piſces, & huiuſmodi: ergo horum ſaltẽ animalium carnibus veſcebantur homines, ẽt ante diluuiũ; alioqui fruſtra hæc tunc in mundo fuiſſent. Quarto ſi venatio, auctore Ariſtot. 1. Politicorũ c.5. homini naturalis eſt; profecto erat in vſu, ẽt ante diluuiũ; nõ ſolum ad animi oblectamentum; ſed ẽt ad delicatiores cibos, ex agreſtium animaliũ carnibus, comparandos. Quinto ante diluuiũ, ſolebant offerri Domino in ſacrificijs ẽt animalia, vt patet de Abel. Gen.c.4.ver.4. ergo conſequens eſt, vt facta oblatione, carnes illorũ ederent: hoc .n. ſemper, & vbique fuit in vſu; vt carnes Domino libatæ, mox à Sacerdotibus comederentur; præterquam in holocauſtis, in quibus omnia cremebantur: nuſquã vero legimus, ante diluuiũ, tantũmodo holocauſta; non ẽt aliquando alia ſacrificia fieri conſueuiſſe. Demũ credibile admodum videtur, homines illius tẽporis, ſicuti lac gregũ ſuorũ, ita eorũdẽ carnes, in cibũ aliqñ ſumpſiſſe; Et cũ tot animalia excoriarent, ad paranda ſibi veſtimenta, ac tabernacula; non ſemper carnes proieciſſe; quæ aliquãdo aerem inficere potuiſſent; ſed igni quandoq; admouiſſe; & cũ ex odore primũ; deinde ex guſtu; ad eſum valde accommodatas eſſe intellexiſſent; cœpiſſe eas, prout ſolebãt panẽ, et herbas, coquere, atq; comedere.

Eſus carnis ante diluuium illicitus.

His tamẽ nõ obſtantibus, dicimus, ꝙ eſus carniũ, nec fuit ante diluuiũ omnino licitus, neq; cõiter ab omnibus hominibus vſurpatus. atq; hęc ſentẽtia videtur ſatis euidẽter tũ ex verbis ſacri textus colligi; tũ plurimorũ Doct. auctoritatibus, rationibusq; 12

poſſe

poſſe comprobari. Nam cum ante diluuium, ſolas herbas, ſeminaque, & lignorum fructus conceſſiſſet Deus tam hominibus, quam iumentis, ac cunctis animalibus in cibum, vt expreſſe habemus Geneſ. cap. 1. verſic. 29. Poſt diluuium autem, idem Deus indulſerit, vt omne quod mouetur, & viuit, eſſet hominibus in eſcam, vt patet Geneſ. cap. 9. verſic. 3. fit conſequens, non fuiſſe ipſis hominibus conceſſas carnes ante diluuium: præſertim cum ibidem ſubiungatur: Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. ac ſi dixiſſet: hactenus ſolas herbas, & terræ naſcentia, ſeu vt vno verbo dicam, ſola vegetabilia, tradidi vobis in cibum: nunc verò etiam ſenſibilia, id eſt cuncta animantia trado, quibus veſci poſſitis, ac ſi eſſent olera virentia. In hanc ſententiam conuenire videntur omnes ferè prædictorum locorum Geneſis Expoſitores. Videlicet Gloſſa Ordinaria, Lyranus, Beda, Abulenſis, Hugo Cardinalis, Rabanus, Dionyſius Carthuſianus, & Rupertus. Item B. Chryſoſtomus hom. 27. in Geneſ. Theodoretus quæſt. 55. in Geneſ. & S. Thomas prima ſecundæ quæſt. 102. art. 6. ad ſecundum. Tametſi aliqui ex citatis Auctoribus, magis abſolutè; aliqui verò cautius loqui videantur. Eadem quoque ſententia confirmari poteſt ratione. Nam cum (vt omnes fatentur) ante diluuium, maior vis nutriendi eſſet in herbis, & fructibus, quam poſt; quia terra nondum Oceani eluuionibus, & eius ſalſedine (quæ diluuij poſtea temporibus ſuper eam anno integro manſit) areſacta, longe copioſiores, & melioris ſucci fructus, producebat: propterea commode poterant homines, ſine vllo eſu carnium, ſolis terræ naſcentibus nutriri ac ſuſtentari. Huc accedit naturæ humanæ robur, & vigor qui ante diluuium, multo validior erat; vt ipſa hominum illius temporis vitæ diuturnitas, quæ poſtmodum valde imminuta eſt, atteſtatur. quo fit, vt mirum non ſit, ſi duriores illos glandium cibos facilius concoquere, & ſine carnibus valide admodum nutriri valebant.

13 Vt igitur ad argumenta in contrarium adducta reſpondeamus; Ad primum Caietani dicimus, quod naturale dominium à Deo datum homini, ſuper vniuerſa animantia, ante diluuium non extendebatur ad hoc, vt homo poſſet ea manducare; tū quia illorum carnibus veſci, eo tempore non indigebat; tum quia eſus carnium, non dum ei fuerat à Deo conceſſus. Scimus autem & Principes terræ, naturale dominium habere in ſibi ſubditos; & Patres in filios: & tamen non inde ſequitur; poſſe eos licite ipſorum veſci carnibus (mittamus nunc extremæ neceſſitatis caſum, quia in eo, etiam ante diluuium, potuiſſent homines carnes edere.) Ad illud, quod dictum eſt de Abel; concedimus, eum fuiſſe paſtorem ouium; ediſſeque de ipſarum lacte, vt dicebat Apoſtolus; non tamen etiam de Agnis, ſeu carnibus gregis ſui (de hoc enim nihil meminit eo loci Apoſtolus) neque ibidem loqui intendit ſpecialiter de tempore, quod diluuium præceſſerat; ſed communiter, prout ſuis fieri ſolebat temporibus. Dicimus præterea commendari Abelem, quod primitiua pecora, ac magis pinguia offerret Domino; quoniam ea, vniuerſaliter loquendo, videntur hominibus eſſe chariora. Solemus etenim cuiuſcumque generis primitias magis diligere, & pecora meliora, ac pinguia ſolent eſſe dominis ſuis etiam vtiliora; quia ad gregem amplius multiplicandum; & ad maiorem lactis, ac lanarum copiam producendam, videntur eſſe aptiora. Ad aliud de lege, reſponderi poteſt; quod etſi nulla extaret lex ſpecialis, quæ expreſſe prohiberet eſum carnis: implicite tamen continebatur huiuſcemodi prohibitio in illa, quam retulimus taxatione, ſeu aſſignatione olerum, ac terræ fructuum, in cibos hominum, ac iumentorum: & item in naturalibus temperantiæ legibus. nec refert, quod poſt lapſum, aliqualiter obſcuratum remanſerit in hominibus lumen naturale: quandoquidem non vſque adeo erat obtenebratum; quin ſatis dilucide poſſent homines, præſertim verò viri probi, vel ex ipſa experientia dignoſcere cibos eis à Domino tunc expreſſe conceſſos, ad vitam in optimo ſtatu conſeruandam, commode potuiſſe ſufficere; cetera autem, ſaltem implicite, fuiſſe ipſis prohibita; tamquam tunc ſuperflua, & damnoſa; quippe quæ ad petulantiam magis excitandam; & propter ipſorum intemperantiam, ad multa quoque morborum genera inducenda, propè certam occaſionem præbere poſſent. Ad argumenta Soti. ad primum concedimus carnes nunc eſſe ad nutriendos homines accommodatiſſimas, laudarique à Medicis, non tam quod multum nutriant, quam etiam, quia facile à debilioribus quoque ſtomachis, concoqui queunt, addimus, tamen eas valde

Ad argumenta Caietani.

Ad argumenta Soti.

rationabiliter, ante diluuium, non fuiſſe conceſſas; tamquam tunc minime neceſſarias; propter copiã, & varietatẽ aliorũ ciborũ, qui optimi erant nutrimenti; & robuſtiſſimis illis habitudinibus aptiores: robuſtiſſimis enim corporibus, etiam de conſilio Medicorum, duriores cibi magis conueniunt. Siquidem illi ſi bene concoquantur, vt in ipſis fit, magis nutriunt; & ſolidius præbent alimentum; & ad manutenendas, immò verò, & ad augendas vires, magis ſunt accommodati. Ad ſecundum reſpondemus; viros probos ac Deum timentes, ante diluuium, à carnibus abſtinuiſſe; quoniam erant vetitæ, modo ſuperius expoſito: prauos verò, eas præter fas, comediſſe, vt iam dictum eſt. Ad tertium dicimus; gallinas, piſceſque, & huiuſmodi alia, fuiſſe à Deo creata ad vſus hominum: vt ſcilicet his veſci poſſent; non quidem tunc, quia non opus erat; ſed poſterioribus temporibus. Quis enim neſciat, etiam ea quibus homines ad medicamenta dumtaxat vti ſolent, fuiſſe ab initio mundi creata; quando nullæ adhuc erant infirmitates? nec poterat dici, quod tunc fruſtra eſſent in Mundo; quia ſaltem ad perfectionem vniuerſi pertinebant; & ſuo tempore poſtea vſui eſſe debebant hominibus: quemadmodum ſupra quoq; diximus, ab initio creatas fuiſſe ſpinas, & tribulos, & ſerpentes, & ſimilia, ad vindictam peccatorum, quæ Deus præuidebat ab hominibus fore perpetranda. Ad quartum dici poteſt, non eſſe inconueniens opinari, venationem, ante diluuium, fuiſſe à viris probis exercitatã, tantum ad animi ſolatium, quantum ſcilicet ſpectat ad aucupia: quod verò attinet ad quadrupedium inſectationem; vt de ipſorum quoque pellibus, ſibi indumenta parare, ac tentoria, ſeu tabernacula conficere poſſent. Carnes autem, non multo negotio, poterant iam excoriatas, ſubtus terram condere, vbi de aeris infectione timendum eſſet; alioqui eas ſub dio relinquere: quemadmodum hodie etiam fieri ſolet in Inſulis noui orbis, quas vocant Cuba, Hiſpaniola, Iamica, & Dominica; vbi ob nimiam vaccarum multitudinem, quæ paſſim, & ſine vlla diſtinctione, in agris paſcuntur; incolæ eas ad libitum capiunt; & abſtracto corio, quod ad merces auferunt; nudas carnes proijciunt, vt ſcribit Ioſephus Acoſta lib. 1. ſuarum hiſtoriarum naturaliũ, & moralium Indicarum, cap. 21. Ad quintum reſpondere poſſumus; certum eſſe, ſacrificia, & oblationes Domino, non de animalibus tantum; ſed etiam de frugibus terræ, ante diluuim, fieri conſueuiſſe; vt patet Geneſ. cap. 4. Verum, ſuppoſita illa eſus carnium prohibitione, quæ tum ex ſacro textu: tum Doctorum auctoritatibus ac rationibus iam probata eſt; ſequitur neceſſario dicendum, quod ſicuti ſolebant fructus terræ poſt oblationem comedere: ita carnes animalium ſemper in ſacrificijs, ſaltem viri boni, totas incendere conſueuerant, ad exemplum, & aliqualem imitationem ſacrificiorum Abelis, quæ igne mirabiliter è cælo deſcendente, abſumpta fuiſſe communis Doctorum opinio eſt: hoc enim ſigno (inquiunt) intellexit Cain, Dominum reſpexiſſe, hoc eſt accepta habuiſſe munera Abelis; ſua verò non item. Poſtremum admittimus; tamquam ſententiæ noſtræ nullatenus contrarium, vt conſequentia docebunt.

Quatuor de carniũ eſu concluſiones.

Itaque ex dictis, quattuor hæc nobis manifeſta redduntur. Primo Deum dediſſe 14
hominibus, ante diluuium, tantummodo lignorum, ſeu plantarum fructus, ſeminaq; & herbas, ad eſum: vt aperte legimus Geneſ. cap. 1. ſæpius citato; quoniam illa tunc erant, ad homines probe alendos, valde apta, & ſufficientia; tum ob ſucci bonitatẽ, tum ob corporum, habitudinumque firmitatem: vt ſupra expoſitum fuit. Secundo, carnes tunc temporis, non quidem fuiſſe vetitas, expreſſa ac ſpeciali prohibitione; ſed tantum implicita, & ea item, quæ naturalibus temperantiæ legibus continebatur; quibus, quiſque poterat ſatis dignoſcere, illos dumtaxat cibos, ad vitam optime ſuſtentandam, potuiſſe ſufficere, quos, pro illo tempore Dominus expreſſe conceſſerat: ceteros verò, nimirum carnes, piſces, & huiuſmodi alia; implicite ſaltem tunc cenſeri vetita, tamquam ſuperflua. Et proinde, viros probos. ac ſanctum Dei timorem in ſe habentes, ab illis, vtpote ad gulæ potius oblectamenta, quam ad vitæ conſeruationem pertinentibus, vltro, libenterque abſtinuiſſe. Tertio, homines, procedente tempore, atque humana ſenſim, paſſimque creſcente malitia, (paucis dumtaxat exceptis) non fuiſſe herbis, ac terræ fructibus contentos; ſed carnibus, et veſci voluiſſe: eoque tamdem proceſſiſſe impiorum hominum voracitatem (diluuio præſertim iam appropinquante, quando ſcilicet, vt dicitur Geneſ. capit. 6. verſic. 5.

multa

multa malitia hominum erat in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta erat ad malum omni tempore) vt carnes, etiam cum ſanguine, hoc eſt, vt quidam putant, vel crudas, vel fortaſſis penè viuas, & adhuc palpitantes, more ferino, deuorare non erubeſcerent. Quin etiam, vt ex Beroſo refert Caietanus ſuper Geneſ. cap. 4. Vſque adeo increuerat humana ingluuies, vt homines, omnis humanitatis obliti, humanas quoque carnes, edere non ſint veriti. Quod certe non videtur incredibile, quandoquidem nos idipſum etiam nunc de nõnullis Tartaris audiuimus, & de Barbaris quibuſdam noui Orbis nationibus, non ſine horrore legimus. Ceterum hæc, & huiuſmodi priſcorum illorum ſcelera, cum alijs prope innumeris coniuncta, diluuij aquis à Deo punita fuiſſe dubium non eſt: vtinam etiam penitus forent exterminata, atque abolita. Quartum ac poſtremum eſt, Deum exacto diluuio, eſum carnis expreſſe, conceptiſq; verbis conceſſiſſe; tum quia humana natura iã imbecillior facta, delicatioribus cibis egere iam cœperat; tum etiam propterea quod, vt ſæpe iam diximus, aquæ diluuij, validis hinc atque illinc vndarum agitationibus, & Oceani ſalſedine, vbique transfuſa, terram reddiderant valde infructuoſam, & ad gignendos optimi ſucci fructus, minus idoneam.

15 Verum enimuerò, quod attinet ad memoratam veſcendi carnibus facultatem, duo aduertere oportet: alterum eſt, eam indifferenter quidem, & vniuerſaliter omnibus datam eſſe hominibus: non ita tamen, vt omnes, & ſingulos ad eſum carnis obligaret; ſed volentes dumtaxat ſineret, alio non obſtante, carnes edere: fuit enim magis proprie loquendo, quædam conceſſio potius, & indulgentia, quam iuſſio aut præceptum, vt communiter ſacri ſentiunt expoſitores. Quare manifeſtum eſt, illos valde admodum allucinari Hæreticos, qui hinc occaſionem arripiunt calumniandi Catholicos, quod aliquando deuotionis ergò, vel certis temporibus, ad honorem Dei, ac Sanctorum, iubente Santa Eccleſia, à carnibus abſtineant: & item irridendi quorundam Religioſorum inſtituta, quæ ſuis alumnis, vel pænitentiæ cauſa, vel vt caſtius viuere queant, carnis eſum prohibent. Quaſi ſolo carnium eſu, viuere homo poſſit: quaſi verum non ſit, quod aiebat Dominus Matthæi cap. 4. verſic. 4. primam diaboli tentationem impugnans. Non in ſolo pane viuit homo; ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Quod ſi ab ipſo pane aliquando ad Dei cultum, ſalutemque animarum, abſtinendum duxit Dominus, quis dubitet, eadem de cauſa, etiam à carnibus abſtinere licitum, ac ſalutare admodum eſſe? An arctius obligat conceſſio carnis in eſcam, quam panis? Vtinam attenderent iſti Apoſtolum 1. ad Cor. cap. 6. ver. 12. dicentem: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt, & capitulo decimo verſiculo 22. Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Certiſſimum verò eſt, quod quemadmodum verba illa: Creſcite, & multiplicamini &c. non obligant ſingulos dare operam liberorum generationi, vt ſub die mundi 6. num. 42. probauimus: ita neque iſta: Omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum &c. inducunt neceſſitatem ſingulis hominibus, vt carnes manducent. Neque item inſinuant licitum eſſe (quod multi faciunt) luxus, aut oſtentationis gratia, ſiue vt inſatiabilibus gulæ illecebris inſeruiant, vllis non parcere ſumptibus, aut laboribus, pro conquirẽdis, & vndique comportandis cuiuſuis generis animalium carnibus, in vnica præſertim menſa exponendis: alioqui ſi ſic omnino ad litteram prædicta verba accipienda eſſe, quis contendat, poterit etiam inde inferre, teneri ſingulos homines ad manducandum de omni quod mouetur, & viuit; ita vt ſi de vno, aut altero quis numquam comederit, diuini præcepti transgreſſor habeatur. quod ſanè dictu ridiculum foret: & ſic ſentienti, iure, meritoque obijci poſſet illud Apoſtoli 2. Cor. cap. 3. verſic. 6. Littera occidit, ſpiritus autem viuificat. *Conceſſio eſus carniũ, quomodo intelligẽda.*

16 Alterum, quod aduertendum eſſe dicebamus, eſt: eſum animalium, non abſolutè fuiſſe conceſſum, ſed cum ea exceptione, quæ ſubiungitur Geneſ. capit. 9. verſic. 4. Excepto quod carnem cum ſanguine non comedetis: ſanguinem enim animarum veſtrarum requiram &c. Quod quidem præceptum poſtea Moyſes in lege ſua explicatius regiſtrauit, & non ſemel replicauit Leuitici cap. 17. verſ. 10. vſque ad 15. & Deuter. cap. 12. verſ. 16. 23. & 24. Quo præcepto (vt ſacri ſentiunt expoſitores) multa in eſu animalium excipiuntur. Nam primo explicite vetatur, ne ſanguinem ipſorum vllo modo ederent, ſiue à carne ſeparatum, ſiue cum ipſa admixtum, vt fit *Sanguinis eſus prohibitus.*

edendo

edendo animalia ſuffocata, aut contuſione, alioue modo, ſine ſanguinis effuſione, occiſa, & item ſi quis adhuc viuentia, vel palpitantia, manducaret. quidam etiam addunt; vt ſi quis carnes crudas comederet, quæ ſanguine madere ſolent, & in quibus vix fieri poſſe videtur, vt non aliquid remaneat ſanguinis. Atque hæc prohibitio, quod attinet ad ſuffocata, & ad ſanguinem; cum ſit rei non per ſe malæ; creditur, in hoc renaſcentis mundi exordio, facta; vt per huiuſcemodi obedientiam, quæ ſola hic videtur exigi, recognoſcerent homines ſupremum Dei dominium; ac eidem humiliter obſequentes, proteſtarentur: ipſum poſſe, quæcumque ei placuerint, non tantum mala; ſed & bona quoque atque indifferentia, pro ſuo libito, iuſtè eis prohibere. Quemadmodum ſub die mundi 6. num. 30. dictum eſt; ipſum Deum, eadem de cauſſa, in ipſo creati Orbis exordio, prohibuiſſe primis noſtris Parentibus, eſum fructus illius plantæ, quæ dicebatur arbor ſcientiæ boni, & mali. Igitur ad prædictum præceptum negatiuum, de non edendo ſanguine, explicitè datum; neceſſario conſequitur aliud affirmatiuum; nempe de ipſo ſanguine ab animalibus, priuſquam coquerentur, ac comederentur, fundẽdo. quod poſtea etiam explicitè traditum eſt locis præſertim Leuit. citatis; Vbi inſuper tranſgreſſoribus pæna mortis infligitur. Et præterea duæ adijciuntur cauſæ, ſeu conuenientiæ; cur eſum ſanguinis homini Deus prohibuerit; nimirum quia (inquit ibidem ſcriptura) anima omnis carnis, in ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper altare, in eo expietis pro animabus veſtris; & ſanguis pro animæ piaculo ſit.] Ac ſi dixiſſet: Prohibui vobis eſum ſanguinis, in quo præcipuè videtur animalium vita contineri; iuxta illud Poetæ: vitam cum ſanguine fudit. ne forte videamini animas etiam velle comedere; & quemadmodum carnes veſtras, animalium carnibus; ita animas quoque veſtras, ipſorum animabus alere ac nutrire; quod ſanè abſurdum valde videri poſſet; præſertim dicente Domino, Deuter. cap. 12. verſ. 23. Sanguis enim eorum pro anima eſt: Et iccirco non debes animam comedere cum carnibus.] Altera cauſa eſt, quia ſanguinem, inquit, reſeruaui mihi, ad expianda pecata veſtra, in ſacrificijs immolandum: conceſſi enim vobis animalium carnes, ad corpora veſtra nutrienda, ſanguinem verò ipſorum & animas, ſeu vitas, in remedium, & ſalutem animarum veſtrarum; quatenus ſcilicet, illorum ſanguis, & vita, in ſacrificijs effuſus, ſignificabat Chriſti ſanguinem, & uitam, in ara Crucis aliquando effundendum, & pro redemptione mundi immolandum.

Sanguinis eſus cur prohibitus.

Sed, ne quandoque poſteri ipſius Noe, procedentibus temporibus, propter illã generalitatem: omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum: putarent licere carnes quoque humanas, ſanguine dumtaxat prius effuſo, manducare; ſtatim prohibetur effuſio humani ſanguinis, appoſita duplici pæna; nimirum altera ab ipſo met Deo; altera ab hominibus infligenda. Prior inſinuatur loco Geneſ. citato illis verbis; Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarũ, & de manu hominis, & de manu viri, & fratris eius, requiram animam hominis.] Quo loquendi modo, videtur voluiſſe complecti cuncta homicidiorum genera. dum enim ait: Sanguinem animarum veſtrarum requiram; vtique etiam ſeipſos interimentes comprehendit. dum verò protinus addit: Et de manu cunctarum beſtiarũ, & de manu hominis &c. eos ſignat, qui per ſe, vel per alios, homines videlicet, aut per beſtias, hominem occiderint. ac ſi vniuerſaliter dixiſſet: Omnis homicida, ſubaudi iniuſtus; ſiue beſtia fuerit; ſiue homo; vir aut, femina; cognatus, aut extraneus; quicumque is fuerit; requiram animam hominis, hoc eſt, defuncti, de manu eius. hoc eſt, puniam ego ipſe eum, pæna ineuitabili ac ſempiterna: Et inſuper, ad maiorem incutiendum timorem, etiam temporaliter pæna capitis, per humanos iudices infligenda; quibus illico tradidit ius gladij in homicidas, protinus ſubiungens: Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. (ſubaudi. Si tamen de homicidio legitimè conſtiterit) Vnde Exod. cap. 21. verſ. 28. Non dominum beſtiæ tantum; ſed & ipſam beſtiam, quæ homicidium perpetraſſet, iuſſit Deus interfici. Sed & in memorata homicidij prohibitione, viſa eſt Caietano alia quoque prohibitio, implicitè contineri, tam beſtijs, quàm hominibus, nimirum, ne humanam edere carnem vnquam audeant. Quandoquidem ut ipſe ſubtiliter philoſophatur, alimentum ſuapte natura debet eſſe imperfectius eo, quòd alitur, quoniã 17

De homicidij prohibitione.

ali-

alimentum ordinatur ad id quod alitur, tamquam medium ad ſuum finem: conſtat autem vniuerſaliter, finem eſſe perfectiorem ijs quæ ordinantur ad finem; Vnde homo ſuapte natura, nullius debet eſſe alimentum: non aliorum animalium; quia ijs omnibus ipſe eſt præſtantior: Non alterius hominis; quoniam eſt par, & eiuſdem naturæ. Ceterum ius gladij in homicidas, dedit Deus homini, non ſolum illico poſt diluuium, videlicet legis naturæ temporibus; verum etiam legis ſcriptæ; nimirum Exod. ca. 21. verſic. 12. his verbis: Qui percuſſerit hominem, volens occidere, morte moriatur. Et Leuit. cap. 24. verſic. 17. Qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur. Et Deuter. cap. 19. verſ. 12. præcipitur, vt homicida voluntarius, & inſidioſus, de loco effugij euellatur, ad mortem. Quin, & Exod. cap. proxime citato verſic. 14. iubetur euelli etiam ab altari, vt moriatur. Quam legem adhuc amplius extendendam iudicauit Salomon, in caſu Ioab, præcipiens eumdem ab altari nolentem diſcedere, ibidem interfici, 3. Reg. cap. 2. Sed, & in lege Euangelica, idem ius in homicidas inſinuatur Matth. cap. 26. verſic. 52. dicente Domino: Omnes qui accipiunt gladium (nimirum animo deliberato, vt occidant hominem) gladio peribunt. Et explicatius Apocalyp. cap. 13. verſ. 10. Qui in gladio occiderit; oportet eum gladio occidi.] Et propterea non mirum eſt, ſi videmus homicidas vniuerſaliter apud omnes penè nationes non diuino ſolum, ſed etiam humano iure, ad mortem inquiri, ac damnari. Etenim magnam vim habuit in omnium animis hæc diuina ſententia, & ratio eius, quæ hic ſubiungitur: Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. ex qua fit conſequens; quod ſi non licet principis imaginem deſtruere, tanto minus Dei; & ſicut ille fit reus læſæ Maieſtatis humanæ, ita iſte diuinæ. Ecce quāta paucis complexus eſt Dominus in memorata eſus ſanguinis exceptione. Quandoquidem, vt dictum eſt, ſimul, & ſemel explicite prohibuit eſum ſanguinis, tum à carne ſeparatum, tum cum ea quomodolibet admiſtum; & hoc propter cauſam ſuperius adductam; & conſequenter præcepit effundi debere ſanguinem ab animalibus, antequam ab hominibus comederentur; atque item ipſis implicite interdixit eſum carnis crudæ, vel adhuc palpitantis; nec non & humanæ, tam beſtijs, quam hominibus, ad occurrendum exceſſibus, ante diluuium, ab eiſdem hominibns, more ferino perpetratis. Ac demum, hinc ſumpta occaſione, manifeſte, vniuerſaliterque vetuit homicidium; poſuitque pœnas tranſgreſſoribus, diuinas atque humanas; vt ſic magis retraheret ab huiuſmodi ſcelere homines; ne ſicuti ab initio mundi, Cain interfecit Abelem; ita quoque in hoc eiuſdem mundi reparationis exordio, ſe ſe filij Noe interimere auderent.

Ius gladij in homicidas.

18 Sed vide hic immenſam diuinæ bonitatis clementiam, quantum ſe ſe humanæ imbecillitati demittit, & accommodat. Videbat Deus homines illos paucos de Arca paulo ante egreſſos; & præſertim mulieres; de tremendo illo vniuerſali diluuio adhuc admodum trepidantes, atque intra ſe quodammodo ratiocinantes, ac tacitis cogitationibus, hæc aut ſimilia reuoluentes: Ad quid iſtæ tam grandes Domini benedictiones? Ad quid propagatio, ad quid multiplicatio noſtra ſuper terram? Quid nobis proderit dominium ſuper vniuerſa animantia, quæ ſub cælo ſunt? Quid eſus carnium? Quid ius vindictæ in homicidas? Quid hæc, & ſi quæ ſunt alia, alioqui præclara Dei dona, conferre nobis poterunt? Si nos donaque ſua, iterum diluuio Deus auferat? Quomodo deinceps poterimus animum ab hoc timore compeſcere, quotieſcunque turbari cælum contigerit, & quandocumque vehementiſſimas in terram pluuias cadere videbimus? Adhuc inſonant in auribus noſtris, horrendus ille quadraginta dierum fragor aquarum deſuper irruentium; & miſerabiles illi pereuntium eiulatus. non ne præſtat mori magis, quam videre amplius tantum, ac tam vniuerſale mundi exterminium? Sed eſto; Deus poterit nos denuo per Arcam præſeruare. Atqui perhorreſcit animus diutinam illius carceris moram; concutit, nimiumque exagitat corda noſtra, illa validarum Arcæ iactationum, recordatio. Quid plura? nihil vnquam, præ perenni huius timoris anguſtia, iam lætificare nos poterit. Hæ, atque huiuſmodi, exanimatæ illius familiæ perturbationes, ita omnium corda deprimebant opprimebātq;, vt vix intēdere poſſent animū his, quæ paulo ante dixerat Dominus: Non maledicā amplius terræ propter homines. & quēadmodum legimus. Luc. cap. 18. verſ. 31. de Apoſtolis; quod dicente eis Domino: Ecce aſcendimus

Promiſſio de diluuio vniuerſali amplius non mittendo, cur toties repetita.

mus

mus Ieroſolymam, & conſũmabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis: tradetur enim gentibus,& illudetur,& flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquam flagellauerint, occident eum; & tertia die reſurget. Sequitur: & ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis; & non intelligebant quæ dicebantur. Sic quodammodo filijs Noe contigiſſe videtur. Quare miſertus ipſorum Dominus; eadem quæ prius, non ſemel repetit, clariuſque declarat, ſe non amplius miſſurum aquas diluuij ſuper terram: & inſuper ſolemni quadam promiſſione, ac ſigno viſibili eis præſtito; illos omnino de hac re ſecuros vſque adeo reddere contendit; vt quodammodo non videatur finem facere poſſe, eadem ſæpius repetendi, varieque explicandi; quod nimirum arguit, quam difficile,hac de re, perſuaderi poſſent, ob cauſas à nobis ſuperius allegatas. Libet hic ponere verba ſacri textus; vt omnes intelligant verum eſſe, quod diximus: & propterea non otiosè huiuſcemodi repetitiones à Deo fuiſſe multiplicatas. Ecce ego, inquit, ſtatuam pactum meum vobiſcum, & cum ſemine veſtro poſt vos, & ad omnem animam viuentem, quæ eſt vobiſcum, tam in volucribus, quam in iumentis, & pecudibus terræ cunctis, quæ egreſſa ſunt de Arca, & vniuerſis beſtijs terræ. Statuam pactum meum vobiſcũ, & nequaquam vltra interficietur omnis caro,aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium diſſipans terram. Dixitque Deus: Hoc ſignum fœderis,quod do inter me, & vos, & ad omnem animam viuentem,quæ eſt vobiſcum,in generationes ſempiternas: Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram: cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus; & recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat: & non erunt vltra aquæ diluuij, ad delendam vniuerſam terram: eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis ſempiterni, quod pactum eſt inter Deũ, & omnẽ animam viuentem vniuerſæ carnis, quæ eſt ſuper terram. Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit ſignum fœderis,quod conſtitui inter me,& omnem carnem ſuper terram. hactenus verba ſacri textus. Ex quibus ſatis apparet,quod diximus: alioqui ſufficere poterat rem paucis expedire: ac breuiter dicere: Bono animo eſtote filij, non amplius diſſipabitur diluuio terra: itaque cum videritis obtenebrari cælum nubibus, nolite expaueſcere, ſed adſpicite ad iridem, quæ apparere ſolet in nubibus, & in eiſdem modice denſis,atque humidis, aduerſique ſolis fulgore percuſſis, naturaliter generari. ipſa enim deinceps, ex particulari mea inſtitutione, erit vobis, & poſteris veſtris, ſignum perenne atque infallibile, numquam amplius venturi vniuerſalis diluuij. Quare ipſam aſpicientes, omnem ex animis veſtris timorem facillime diſcutietis. Ceterum diuinam hanc promiſſionem, fœdere ſempiterno, confirmatam, Iſaias cap. 54. verſic. 9. iuramenti quoque vim habuiſſe commemorat. non quia ſine iuramento firma non ſint promiſſa Dei; ſed ad maiorem inducendam ſecuritatem: & ſic magis ſubleuandam illorum hominum infirmitatem; & in ſumma, ad denotandum, immutabilem omnino fore, diuinæ huius promiſſionis certitudinem: Quam etiam iridis ſigno, omnibus conſpicuo, Deus corroborare voluit; vt poſtea homines illud intuentes; non in naturalibus eius cauſis, more Philoſophorum, tantummodo indagandis, morarentur: Sed potius diuini fœderis, in cuius ſignum à Deo datum fuit, recordarentur; & hinc, ad concipiendum ſanctum Dei timorem, immenſam eius potentiam, tremendamque iuſtitiam, in vniuerſali illo diluuio demonſtratam, contemplarentur: illinc verò, ad ſpem, amoremque erga Deum amplius excitandum, penſarent diuinæ illius miſericordiæ amplitudinem, quæ in hac promiſſione, de diluuio amplius non mittendo, mirabiliter elucet: præſertim ſi cõſideremus, quam breuis fuerit memoratus iuſtitiæ rigor,qui anno vno dumtaxat perdurauit: reſpectu miſerationis, qui non obſtantibus infinitis propemodum ſceleribus, quibus iram interitumque meremur; ad reliqua nihilominus omnia huius mundi tempora ſe ſe extendit: vt veriſſimum illud ſit, quod dicebat Pſalmiſta: Et miſericordia eius ſuper omnia opera eius. Et Ieremias Threnorum cap. 3. verſiculo 22. Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes eius.

De ortu Aelam. Eodem anno primo poſt expletum diluuium, menſe circiter decimo, neceſſe eſt de Sem natum eſſe Ælam: ſi Ælam fuit primogenitus ipſius Sem, vt credimus, & 19

colligi

colligi poteſt Geneſ. cap. 10. verſic. 22. vbi numerantur filij Sem; & primo ponitur Ælam, deinde Aſſur, tertio loco Arphaxad, poſtea reliqui: nulla namque ratio apparet, cur ſcriptura ſacra alium ibi, qnam natiuitatis ordinem, obſeruare debuerit. Nam cum Arphaxad natus ſit anno tertio, poſt diluuium, vt paulo poſt oſtendemus; minus veriſimile eſt arbirrari, ipſum Sem duobus primis annis fuiſſe infæcundũ, quã quod in primo genuerit Ælam; & in ſecundo Aſſur; præſertim cum, ex nullo alio ſcripturæ loco, colligi poſſit oppoſitum; & ſub hoc eodem anno num. 2. iam dictum ſit, communem eſſe omnium opinionem, non modo Sem; ſed nec vllum alium, donec manſerunt in Arca, auſum eſſe, filiorum procreationi operam dare; quin potius nimio terrore correptos, pænitentiæ opera exercuiſſe, lugentes communem illam humani generis cladem; nec ad mulieres accendendum eſſe exiſtimaſſe, vſque quò intelligerent, Deum humano generi fore placatum; ac de ipſo reparando, deliberaſſe: alioqui videri poſſet, fruſtra Dominum, expleto diluuio, iterum protuliſſe verba illa de generatione filiorum: Creſcite, & multiplicamini &c. Neque eſt quod quis prædictis neceſſariam opponat ſequelam, alendi infantulos, matris lacte prægnantis; quod eis noxium eſſe ſolet: quandoquidem etſi tunc tres aliæ aderant mulieres; proculdubio, vel illæ quoque pepererant, vel non. Si non, certe nec lac habere, dareve poterant filijs Sem; ſi pepererant, ſatis erat illis proprios lactare filios: Non, inquam, hæc obſtat obiectio, quoniam eidem ſub anno mundi 2. num. 1. iam ſatis ſuperque reſponſum eſt.

20 Sub finem eiuſdem anni primi ab expleto diluuio, creditur Iapheth, quoque genuiſſe primum filium ſuum nomine Gomer. & de Cham, natum eſſe Chus, qui primus inter filios eius recenſetur, Geneſ. cap. 10. verſic. 6. Quare annus inſequens ferè totus concurrit cum anno primo vitæ Ælam, Gomer, & Chus. vt in tabulis adnotatum inuenies. *Creduntur nati Gomer, & Chus.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1658.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS II.

1 ANNO ab exitu Noe de Arca, ſecundo, circa initia menſis octaui credimus Sem genuiſſe ſecundum filium ſuum, quem vocauit Aſſur, vt ex ſupradictis infertur; & de Iapheth natum eſſe Magog; & de Cham Meſraim: Vnde primus annus iſtorum, pro maiori parte, concurrit cum anno ſequenti, vt videre eſt in tabulis. *Ortus Aſſur, Magog, & Meſraim*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1659.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS III.

1 BIennio (nimirum expleto) poſt ſiccatum diluuium ideſt anno tertio exitus filiorum Noe de Arca, ſub finem circiter menſis quinti, Sem cum eſſet centum annorum *Sem genuit Arphaxad.*

norum (intellige completorum, iuxta regulam, ſub anno mundi 131. num. 2. traditam) genuit Arphaxad, Geneſ. ca.11. verſic. 10. Itaque, iuxta computum Hebræorum, oportet primum annum dicti Arphaxad, concurrere pro maiori parte cum centeſimo primo patris ſui Sem; & cum anno poſt diluuium tertio, vt in tabulis adnotabimus. Porrò ipſe Sem, poſtquam genuit Arphaxad, vixit annis quingentis, & genuit filios, & filias. Ibidem verſic. 11. Per idem quoque tempus, probabile eſt, de Iapheth, ortum eſſe Madai; & de Cham, Phuth; & conſequenter, quod primus annus ætatis Arphaxad, Madai, & Phuth; fuerit iſte tertius, ab exacto diluuio; quoniam cum eo pro maiori parte concurrit.

Sem quo patris anno natus.

Verum enimuero, quod diximus, Sem fuiſſe centum annorum, quando genuit 2
Arphaxad, biennio poſt diluuium, poteſt ad litteràm verum eſſe, ſi ponamus ipſum Sem non fuiſſe natu maiorem trium filiorum Noe; ſed ſecundo loco genitum. Quia, vt ſub anno mundi 1557. num. 2. notauimus, quando ſcriptura Geneſ. cap. 5. in fine, dicit: quod Noe quingentorum erat annorum, quando genuit Sem, Cham, & Iapheth; non debet intelligi, quod eodem met anno, omnes tres genuerit; ſed quod eo anno, cœperit eos gignere. Quare ſufficit, ad veram illius ſacri textus intelligentiam, vnum tantum, illo anno eſſe genitum; puta Iapheth; reliquos verò poſtea. Et ſic potuit Sem naſci anno vitæ Noe quingenteſimo ſecundo iam prope expleto; & conſequenter fuiſſe annorum centum, biennio poſt diluuium, quando ſcilicet genuit Arphaxad. Porrò quod Iapheth, non autem Sem, fuerit natu maior, colligunt Hebræi ex Geneſ. cap. 10. verſ. 21. vbi pro fratre Iapheth maiore (vt noſtra habet editio vulgata) quod vtique refertur ad Sem. Legunt Fratre Iapheth Maioris quod nõ niſi ad Iapheth referri poteſt, vt teſtatur ibidem Lyranus. Et ita quoque habet textus lxx. Interpretum anno ſalutis 1588. Romæ editus. Atque eamdem ſententiam ſequuntur Genebrardus in ſua Chronologia, & Lyranus, & Abulenſis ſuper capit. 5. Geneſ. Vbi etiam addunt, ipſum Sem primo nominatum fuiſſe inter fratres ſuos, nõ quia ipſorum eſſet ſenior; ſed propter maiorem eius dignitatem; nimirum quia de eius ſtirpe poſtea nati ſunt Patriarchæ, & Prophetæ; ac demum ipſe met Chriſtus.

Iaphet fuiſſe natu maiorẽ qui ſentiant.

Quod Sẽ fuerit natu maior, & alij putant.

At verò ſi (vt ſentit S. Auguſtinus lib. 16. De Ciuit. cap. 3. Et ex ſacro textu vul- 3
gato colligunt Caietanus, & alij) Sem fuit natu maior inter memoratos filios Noe: oportet ipſum neceſſario natum eſſe anno quingenteſimo vitæ patris ſui Noe; & cõſequenter fuiſſe centum duorum annorum, quando biennio poſt diluuium, ipſe genuit Arphaxad. Nec propterea culpanda eſt ſcriptura, tamquam falſa; quoniam certum eſt, quod, in ſupputationibus, ipſa interdum minutos quoſdam numeros, conſulto præterire ſolet; & (vt idem Sanctus Auguſtinus quæſt. 47. in Exod. ait) tempora ita nuncupare conſueuit, vt quod de ſumma perfectioris numeri, paulùlum excreſcit, aut infra eſt, non computetur. Quæ doctrina, veriſſima eſt: poteſtque pluribus quoque alijs ſcripturæ ſacræ exemplis, confirmari. Et primo, Geneſ. cap. 15. verſ. 13. dicitur, Semen Abrahæ peregrinaturum quadringentis annis; quos ab ortu Iſaac, ad exitum Iſraelis de Ægypto, computandos eſſe, communior Doctorum opinio eſt: Et tamen conſtat quod inueniuntur quadringenti quinque, vt nos ſub anno mundi 2118. num. 16. oſtendemus. Deinde, Numer. cap. 14. verſ. 33. prædicitur, filios Iſrael vagaturos in deſerto per annos quadraginta; & portaturos iniquitatẽ patrum ſuorum, qui murmurauerant in Cades Barne; & de terra promiſſionis obtinenda, deſperauerant. Atqui certum eſt, quod à prædictæ murmurationis tempore, nõ niſi per annos triginta octo, & aliquot menſes, filij Iſrael in deſerto permanſerunt; quemadmodum ſub anno mundi 2545. num. 64. demonſtrabimus. Ecce quomodo aliquando ſcriptura ſacra modicum aliquid addit, minuitve, vt plenos, integroſque numeros proferat. Idem videre eſt Iudic. cap. 8. verſ. 30. Vbi legimus quod Ierobaal, qui & Gedeon, habuit ſeptuaginta filios (ſubaudi legitimos) qui egreſſi ſunt de femore eius, eo quod plures haberet vxores: Et cap. 9. verſic. 5. ſubditur, quod Abimelech, qui fuit vnus de filijs Gedeonis, non tamen legitimus, occidit fratres ſuos ſeptuaginta viros, ſuper lapidem vnum: Et tamen conſtat quod interfecti ab ipſo fuerunt tantummodo ſexaginta nouem viri. Siquidem non occidit fratrem ſuum natu minimum, de quo ibidem ſubiungitur. Remanſitque Ioathan filius Ierobaal minimus, & abſconditus eſt. Item in eiuſdem libri c. 20. verſic. 15. & 16. Scriptura

Minutiores numeri in ſacris ſcripturis præteriti.

tradit

tradit in exercitu Beniamitarum fuiſſe vigintiquinque millia,& ſeptingentos viros. & infra verſ.46. & 47. ait cæſa fuiſſe de Beniamin vigintiquinque millia, & ſuperfuiſſe tantummodo ſexcentos viros. ergo non vigintiquinque millia dumtaxat; ſed vigintiquinque millia, & centum fuerunt occiſi. omiſit autem ſcriptura numerare illa centum, quæ forte etiam minus erant; quia modicum quid eſſe videbantur, reſpectu totius numeri. Idem oſtendi poteſt ex 2. Reg.cap.5.verſ.4. Vbi habetur Dauidem regnaſſe in ſumma annis quadraginta; & ibidem explicatur,quod in Hebron regnauit ſeptem annis, & ſex menſibus; in Ieruſalem verò, triginta tribus annis. Item 3. Reg. cap.6.verſ.37. dicitur,quod anno regni Salomonis quarto, fundata eſt Domus Domini, menſe Zio, quem ſupra verſic.1.dixerat eſſe ſecundum; & addit, quod perfecta fuit anno vndecimo, menſe Bul, qui eſt menſis octauus. & continuo ſubiungit: Ædificataque eſt annis ſeptem. Vides quod vtrobique ſex, in ſupputatione, menſes prætermittuntur. quia, vt diximus,conſueuit nonnumquam ſcriptura ſacra, numeros integros, plenoſque, pro fractis, atque imperfectis vſurpare. Nam, & ſic quoque, in familiaribus hominum colloquijs, interdum fieri ſolet; Et quod ab aliquo numero parum abeſt; ſiue quia modicum quid excedat, aut deficiat; tamquam nihil abeſſe communiter cenſetur.

4 Sanè ſi quis hoc loco percunctetur, quænam ex prædictis duabus opinionibus verior ſit, Vtrum ſcilicet Sem, an Iapheth, fuerit natu maior inter filios Noe. dicimus non facile id poſſe determinari; propter textuum ſcripturæ ſacræ varietatem; & ambiguitatem Hebraicæ vocis, pro qua Interpretes aliqui reddiderunt-maiore-aliqui verò-maioris-quoniam huiuſcemodi vox in Hebræo, vt aiunt, cum ſit indeclinabilis, vtroque modo interpretari poteſt. Verumtamen probabilius videtur, Sem fuiſſe maiorem: tum quia id manifeſte colligitur ex textu editionis vulgatæ,quæ inter alias, maiorem habet in ſancta Eccleſia auctoritatem; præſertim illa, quæ Romæ prodijt anno ſalutis 1593. Sub Clemente Octauo; tum quia licet textus lxx. Interpretum Romæ pariter anno ſalutis 1588. impreſſus,habeat-Sem fratre Iapheth maioris: Ille tamen antiquus; quo Sanctus vtebatur Auguſtinus habebat-Sem fratre Iapheth maiori-vt videre eſt in ſcholijs eiuſdem editionis lxx. Interpretum. Et inſuper Chaldaicæ Paraphraſis tranſlatio, quæ in Biblijs regijs habetur,eumdem ſenſum videtur exprimere. Et item Sanctis Pagnini, ac Vatabli, verſiones.

Vtrum Sẽ an Iapheth fuerit natu maior.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1660.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 4.

1 ANNO, poſt diluuium, quarto, menſe circiter tertio, credimus de Cham, natum eſſe Chanaan, quod & ex ſub anno mundi 1666. nu.3. dicendis, colligi poterit. Et forte etiam eodem circiter tempore, de Iapheth natus eſt Iauan; & de Sem, Lud. Quod ſi ita eſt, annus ipſorum primus, pro maiori parte, cum anno præſenti concurrit.

Ortus Chanaan et Iauan, & Lud.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1661.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 5.

Ortus Thubal, & Aram & Moſoch.

ANNO quinto circiter inchoāte poſt diluuium, probabile eſt quod Iapheth
genuerit Thubal; & Sem, Aram; & quod menſe circiter decimo eiuſdem 1
anni, ipſi Iapheth natus ſit ſextus filius, qui Geneſ. cap.10. verſic.3. nuncupatur Moſoch. Quare, ſi ſic eſt, primus annus vitæ Moſoch ferè totus concurrit cum ſequenti, vt in tabulis notabimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1662.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 6.

Ortus Thiras.

ANNO poſt expletum diluuium ſexto, menſe circiter ſeptimo, credi poteſt
ipſum Iapheth genuiſſe filium eius ſeptimum, quem appellauit Thiras, vt lo- 1
co Geneſ. proxime citato apparet. Igitur primus annus vitæ Thiras, magis videtur concurrere debere cum ſequenti.

Noe an vllos poſt diluuium genuerit filios.

Verum quia ſcriptura ſacra nuſquam meminit, de Noe natos eſſe filios, poſt dilu-
uium: non abs re erit, hoc loco diſquirere, num vllos, poſt exitum de Arca, liberos 2
genuerit, nec ne. Et quidem pro parte negatiua facit, quod non ſolum illorum nomina penitus fuerint præterita; ſed etiam quod de ipſo Noe, poſt genitos Sem, Châ, & Iapheth, ſcriptura non ſubiunxerit clauſulam illam-& genuit filios, & filias-quam in alijs Patriarcharum primæ, & ſecundæ ætatis mundi generationibus, adijcere ſolet, Geneſ. cap.5. & 11. Et præterea Geneſ. c.9. verſ. 19. & in calce capitis decimi, videtur dici, à tribus tantum filijs Noe, videlicet Sem, Cham, & Iapheth, poſt diluuium, diſſeminatos eſſe populos in orbe terrarum: ergo ſignum eſt, Noe, nullos alios genuiſſe filios: nam ab ijs quoque oporteret alicubi deductas eſſe colonias, & familias. Ex alia parte, videtur admodum vrgere quod legimus ca.9. ver.1. & 7. Benedixitque Deus Noe, & filijs eius, & dixit ad eos: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. quibus verbis, ſingularem hominibus fœcunditatem, à Deo, præſtitã fuiſſe nemo in dubium vocat. ergo, & ipſi Noe, cui eadem quoque dicta fuiſſe certũ eſt. Non enim illud: Et dixit ad eos. exponi poteſt, ideſt, tantummodo ad filios. quia præterquam quod inſulſa eſſet huiuſmodi interpretatio; quæ ſequuntur: Et terror veſter, &c. omnia communia ſunt etiam ipſi Noe: Quod ſi non ſolum ad filios, ſed etiam ad ipſum Noe pertinebant ceteræ benedictiones, quæ ibidem recenſentur, nempe dominium ſuper cuncta animalia; facultas edendi carnes, excepto ſanguine; & ius gladij in homicidas: cur non etiam fœcunditas, & multiplicandi facultas, quæ ibi poſt prædicta ſtatim iterum vniuerſaliter cunctis qui aderant, tribuitur, repetitis ijſdem verbis: Vos autem creſcite, & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, & implete eam? Caietanus quoque hoc idem videtur colligere, ex eo ꝙ in eodẽ cap.ver.18. ſubiungitur: Erant ergo filij Noe, qui egreſſi ſunt de Arca, Sem, Cham, & Iapheth. nimirũ illud-qui egreſſi ſunt de Arca-putat dictum eſſe, ad diſtinctionem eorum, qui poſt ab eodem Noe, geniti fuerunt.

Sed

3 Sed, vt cũque res fuerit (eſt enim valde dubia.) mihi certe probabilius videtur, ipſum Noe alios quoque poſt diluuium filios procreaſſe: alioqui fruſtra Deus ipſi etiã ſignanter dixiſſet. Creſcite &c. potuiſſetque ſeparatim id tantummodo filijs eius indicare. Neque videtur Noe fuiſſe adeo ſenex, quin naturaliter potuerit adhuc generare, præſertim accedente vi diuinæ illius benedictionis recens datæ; & quæ tunc aderat, multiplicandi genus humanum, neceſſitate. Nam ſi hoc tempore, in quo vita hominis communiter ad ſeptuaginta, vel octoginta annos protendi ſolet; multi propè ſeptuageſimum annum, & non nulli quoque poſt, filios procreare valent: cur Noe, qui vixit nongentos quinquaginta annos; non potuit ſaltem ab anno ſexcenteſimo, ad ſeptingenteſimum, plures filios gignere? Sed ſi horum nullatenus meminit Moyſes; quis mirerur? non enim antiquiſſima quæque conſcribere profeſſus eſt; ſed ea dumtaxat, quæ ad populum ſuum aliqualiter pertinuiſſe viderentur; qualia non exiſtimauit eſſe ea, quæ forte de alijs filijs Noe dici potuiſſent: quemadmodum neque illa, quæ de alijs primæ ac ſecundæ ætatis patriarcharum filijs conſulto idem Moyſes præterijt. Nec ſingulare eſt, in deſcriptione generationis Noe Geneſ. ca. 5. verſ. 31. omiſſam fuiſſe conſuetam illam clauſulam, in alijs generationibus toties repetitam-Et genuit filios, & filias-Quandoquidem pariter deſideratur, in deſcriptione generationum Cham. Geneſ. cap. 10. ver. 6. & Iapheth, ibidem ver. 3. & Thare cap. 11. verſ. 32. Et tamen non videtur credibile, quod iſti nullos alios filios genuerint, niſi quos Scriptura ſacra commemorat: alioqui quid operata eſſet in ipſis Dominica illa benedictio: Creſcite, & multiplicamini &c. Si Iapheth in tota vita ſua ſeptem tantum, & Cham quattuor, & Thare tres dumtaxat mares; & nullas omnino feminas genuiſſent? Quod autem dicitur, humanum genus à tribus filijs Noe diſſeminatum; puto ideo dictum, non quia ab alijs etiam eiuſdem Noe filijs, facta non fuerit iſta diſſeminatio; Sed quia, qui de prædictis tribus deſcenderunt, fuerũt illuſtriores huius diſſeminationis principes; & veluti capita eorum, qui ab alijs ſegregati, nouas ſibi ſedes quærere, ac varias orbis regiones inhabitare cœperunt. Valeat igitur, & diſpereat commentitia, atque inſana illa Beroſi Anniani adinuentio, quæ habet; quod cum Noe ebrius iaceret; Cham illius virilia comprehendens; ac tacitè ſubmurmurando, carmine magico patri illudens, ſterilem eum ac perinde caſtratum reddidit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1666.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 10.

1 ANNO poſt diluuium circiter decimo, vt ex paulo poſt videlicet num. 3. dicendis colligi poterit; Noe qui ſtatim vt exierat de Arca, cœperat cum filijs ſuis exercere terram, quo ſibi, ſuiſque victum pararet, & poſt aliquot, vt arbitror annos, plantauerat vineam, quæ cum ſuo tempore poſtea vuas optimas, copioſioreſque protuliſſet, cogitauit prouidus ſenex, ab his expreſſum vinum bibere; quod hauſtum vberius, ne ipſi quidem pepercit Auctori; qui vtique vini vim neſciens, eiuſque ſuauitate illectus, in ebrietatem incidit. Ex quo videtur poſſe inferri, vini potum in prima mundi ætate non fuiſſe in vſu. Nam licet inter alias frugiferas terræ plantas, tunc etiam vites exſtitiſſe dubium non ſit: attamen, credunt Doctores, vitibus tantum ad manducandas vuas, non autem ad vinum, quoque ab ipſis exprimendum ac potandum vti homines conſueuiſſe: Noe autem per hæc tempora primum fuiſſe vini inuentorem. Cum enim ipſe, ſicut & ceteri homines, antea ſemper aquã *Noe vinũ bibens inebriatur.*

bibiſſet, quæ ante diluuium optima erat, & ad guſtus ſuauitatem, corporiſque ſanitatem, admodum accommodata; poſt ipſum autem manifeſta comperiſſet experientia, ipſas aquas deteriores euaſiſſe, & minus ſalubres; putauit ingraueſcente præſertim iam eius ætate, vini potum ſibi fore ſalubriorem; & ideo plantauit vineam; ideſt, vites, vndecumque potuit collectas, ac ſelectas, & conuenienti loco, ac diligentiori cultura ſatas, in vineæ formam primus redegit: bibensque ex ea merum ea menſura qua prius ſolebat aquam bibere; vel forte etiam aliquanto largiori, ob illius ſuauitatem ac dulcedinem, inaduertenter inebriatus eſt. Non enim (vt teſtantur Theodoretus quæſtione 56. & Beatus Chryſoſtomus homil. 29. in Geneſ. & alij) præ intemperantia, Noe in ebrietatem lapſus eſt; ſed ex mera potentiæ vini ignoratione atque inexperientia.

Noe nudus, à filio Cham, irriſus, ab alijs palio opertus eſt.

Accidit autem vt cum inquieta quadam ſomnolentia, quæ ebrietatẽ comitari ſolet, correptus, Noe operimenta à ſe proieciſſet; nudus iaceret in tabernaculo ſuo, quod cum forte (vt ſatis rationabiliter Hebræi, & aliquot ex Catholicis opinantur Doctores) vidiſſet filius Cham nomine Chanaan, ſtatim accurrens, ſuo indicauit patri; qui cum debuiſſet grauiter obiurgare filium, è contrario, præ curioſa quadam leuitate, & ipſe veniens vidit nudata eſſe verenda patris: nec ea ſolum operire curauit, quin potius non inſipienter tantum (vt fecerat paruulus) ſed etiam, cum iniqua quadam irriſione, nunciauit duobus fratribus ſuis. At illi huiuſcemodi impietatẽ, atque illuſionem toto corde auerſantes; & inſuper auerſa facie, ne patris virilia viderent, accedentes; pallio parentem operuerunt: inſigne poſteris exemplum relinquentes, eximiæ pietatis ac reuerentiæ, quam erga parentes, tam carnales, quam ſpirituales, etiam quoquomodo delinquentes, exhibere tenemur. 2

Sanè, ſi verum eſt, vt diximus, Chanaan primo vidiſſe nudatum auum, ac retuliſſe patri; vtique oportet ipſum iam tunc fuiſſe doli capacem, ac ſaltem ſeptennem: 3
Quare cum dictum ſit, Chanaan natum eſſe anno poſt diluuium quarto; ſequitur ſatis probabiliter hanc ebrietatis Noe hiſtoriam, hoc circiter anno contigiſſe. Quod etiam ſenſiſſe videntur Caietanus, Pererius, & alij. Certe, iam ante nõ admodũ multos annos, natum eſſe Chanaan; non obſcurè indicat lectio lxx. Interpretum: quæ eumdem Chanaan, appellat puerum, dicens: Maledictus Chanaan puer; famulus erit fratribus ſuis.

Noe expergefactus maledicit Chanaan, & benedicit Sem, & Iapheth.

Ceterum Noe, digeſto tandem vino; ac de graui illa ſomnolentia expergefactus; 4
vt primum aduertit eius pudenda non veſte conſueta, ſed alieno pallio, præter ſolitum, eſſe contecta, cauſamque huiuſcemodi nouitatis ignoraret; ex duobus filijs ſciſcitatur, eoſdemque inſtanter vrget: quid nam ſibi acciderit, vt fideliter aperiant. Illi, licet præ ipſorum modeſtia, non libenter, tamen, patre ſic iubente ac volente; rem, prout geſta fuerat, retulerunt. Quam vt audiuit Noe; cum eſſet iuſtus, & diuino, vt creditur, actus ſpiritu, iuſta filijs rependit ſtipendia meritorum; vindicans impietatem atq; iniuriam ſibi à filio ſuo Cham ac nepote Chanaan indignè illatam; maledictione eiſdem inflicta: & è conuerſo, pium remunerans obſequium, quod ſibi à reliquis filijs ſuis, Sem, et Iapheth fuerat impenſum; larga eis impertita benedictione: de quibus hic conſequenter agemus. Sanè maledictio, vt ab ea exordiamur, hiſce verbis vibrata fuit: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Geneſ. cap. 9. verſ. 25. ac ſi dixiſſet: Iſta erit maledictio, & iuſta pæna, quæ à Deo inuretur ipſi Chanaan; quod ſcilicet abiectiſſimæ ſeruitutis iugo, ſubijcietur à fratribus ſuis.

Maledictio Chanaan, reſpiciebat poſteros eius.

Quæ quidem maledictio, non ad perſonam ipſius Chanaan: ſed ad poſteros eius, 5
nimirum ad Chananæos referenda eſt; vt paulo poſt explicabimus. Nam de ipſo Chanaan, nuſquam legimus, quod ſeruierit fratribus ſuis; Quin potius creditur per vim expuliſſe fratres, ſeu propinquos ſuos; videlicet filios Sem, de ſedibus ſuis; vt ſub anno mundi 1909. num. 3. dicemus. Neque hoc nouum eſt, in ſacro eloquio, prædici interdum aliqua, de vno particulari; quæ poſtmodum, non in perſona, ſed in ſemine eius, implenda eſſe debent intelligi. Tale eſt illud, quod Iſaac filio ſuo Eſau, petenti ab eo benedictionem, reſpondit dicens: Dediſſe eã fratri ſuo Iacob, quem inquit, dominũ tuum conſtitui; & oẽs fratres eius, ſeruituti illius ſubiugaui, Gen. c. 27.

ver.

ver.37.& tamẽ nuſquã reperitur, ꝙ Iacob fuerit dominus fratris ſui Eſau,ſed potius è conuerſo certum eſt, ipſum Iacob, non ſemel adoraſſe, appellaſſeque Eſau dominũ ſuum, vt tradit B. Chryſoſtomus homil. 8. in Matthæum, & nos ſub anno mundi 2319. num.2. oſtendemus. Præterea 1. Reg. cap.2. verſic. 32. legimus Dominum, inter alia, hoc quoque comminatum eſſe Heli Sacerdoti magno de familia Ithamar: Videbis, inquit, æmulum tuum in templo,in vniuerſis proſperis Iſrael &c. Quæ tamen comminatio, non in ipſius Heli perſona; ſed in eius poſteritate poſtmodum impleta eſt; nimirum in Abiathar vno de poſteris dicti Heli; qui vidit æmulum ſuum, hoc eſt, Sadoc Sacerdotem de ſtirpe Eleazar, pro ſe in pontificatu,à Rege Salomone ſuffectum; & in omnibus auctum, ac proſpere gradientem: ſe verò de Ieruſalem in Anathoth, ab eodem rege eiectum; vt ſub anno mundi 3020. nu. 12. dicemus. De Simeone quoque, & Leui prædictum fuerat Geneſ. cap. 49. verſic. 7. Diuidam eos in Iacob, & diſperdam eos in Iſrael. Quod non in ipſis met; ſed in eorum poſteritate tamdem fuiſſe impletum; ex his quæ à nobis ſub anno mundi 2345. num. 6. dicenda ſunt, planum fiet. Denique conſtat,promiſſiones Abrahæ factas, in ſemine ſuo fuiſſe impletas; & præſertim illam quæ erat,de terra Chanaam eidem tradenda. nam S. Stephanus Actorum c.7. verſic.5. proteſtatur,quod Deus non dedit Abrahamo de terra Chanaam nec paſſum pedis; ſed repromiſit dare eam ei, & ſemini ſuo, ideſt, vt exponit Caietanus,reſpectu, & ratione ſui, dare eam ſemini ſuo. Nonnulla quoque alia huiuſcemodi exempla in Prophetarum libris inuenies. Quomodo autem poſteritas Chanaam infelicitati ſeruitutis ſubiecta fuerit; breuiter tangit B. Chryſoſtomus vbi ſupra, dicens; id poſtea impletum fuiſſe in Gabaonitis. At verò Genebrardus lib.1. ſuæ Chronologiæ ſub anno mundi 1657. ait:quod propter Noeticam hanc maledictionem, Chananæi, & multi Africæ populi, perpetuæ Europæorum, & Aſianorum ſeruituti fuerunt obnoxij; qui proinde, inquit, reges ferè habuerunt extraneos, olim Perſas, Ptolemæos, Græcos, Romanos, Saracenos,hodie Turcas, Arabes &c. Sed neque quiſquam miretur, Senem prudentem maledixiſſe puero inſipienti; quandoquidem Eliſæum quoque Dei nutu idem egiſſe habemus 4.Re. ca.2.verſic.24. Et conſtat huiuſmodi maledictiones à ſanctis viris prolatas, potius diuinæ vindictæ prædictiones exſtitiſſe.

Poſteri Chanaan quomodo ſeruituti fuerint addicti.

6 Verum dicet aliquis; cur non magis maledixit ipſi Cham, cuius culpa multo grauior erat, quam pueri? Reſpondent, Doctores: Quia non auſus eſt Noe nominatim maledicere ei, cui benedixerat Dominus; ſed eidem maledixit in ſua poſteritate; nõ quidem omni; ſed in ea dumtaxat, quæ de Chanaam primo (vt creditur,) dicti ſceleris auctore,prodituta erat: Quod principaliter ipſi Cham valde admodum diſplicuiſſe nemini dubium eſt: Siquidem filiorum calamitates,redundant etiam ad patrũ miſeriam ac mæſtitiam; iuxta illud Prouerb. cap.10. verſic. 1. filius ſapiens lætificat patrem, filius verò ſtultus, mæſtitia eſt matris ſuæ. Reſpicit autem,vt dixi, iſta maledictio, poſteros ipſius Cham; nimirum alludens ad ea quæ poſtea, Moyſis,Ioſue,& Regum temporibus, Chananæorum populis acciderunt; quos hic Noe, ſpiritu Prophetico, præuidit peſſimorum parentum ſuorum imitatores, ac ſceleratiſſimos euaſuros: ac proinde, Deo ipſos ſic puniente, à filijs Sem, hoc eſt, ab Hebræis, qui de Sem deſcenderent, partim occidendos, & de ipſorum regione exterminandos; partim perpetuæ ſeruituti fore mancipandos. Quod libenter hic attingere voluit Moyſes, ad ſolatium populi ſui, cui hanc ſcribebat hiſtoriam, vt ex collatione huius maledictionis, olim inflictæ ipſi Chanaam;cum repromiſſionibus poſtea Abrahæ factis, de illorum terra ipſi & ſemini eius dandas magis ac magis in hac ſpe confirmarentur Hebræi, & ad illam conſequendam vehementius animarentur.

Noe cur maledixit Chanaan, & non Chã.

7 Notandum vero hic eſt, nunc primum factam eſſe ſeruitutis mentionem: ſeruitutis inquam violentæ ac moleſtæ: nam voluntaria illa ſeruitus, & ſubiectio, cuius meminit Apoſtolus ad Rom. cap. 13.verſic.1. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: naturaliter creaturis omnibus rationalibus eſt communis; vt ſub die mundi 6. num.29. oſtendimus. At verò hæc coacta, & dura ſeruitus (vt bene notarunt B. Chryſoſtomus homil.29. in Gen.& Sanctus Auguſtinus lib.19. de Ciuit. cap.15.) ab hoc peccato Cham, ſiue etiam ipſius Chanaan, mediante hac Noetica maledictione, primam duxit originem. non quia nunc ſtatim in vſum induci cœperit,ſed

Seruitus quando, & vnde primo orta ſit.

quia nunc primum nominari,& poſteris infligi cœpta eſt: Nam antea nullum hominem legimus in ſeruitutem redactum; aut tali pœna punitum. Poſterioribus verò temporibus, propter ingraueſcentia hominum peccata, vſque adeo dilatata eſt iſta maledictio; vt diuino iudicio, etiam permiſſa ſit ſeruitus paſſim apud omnes,præſertìm barbaras nationes, iure humano induci. Appoſitè autem tali pœna videtur punita impietas, & irreuerentia potiſſimum erga parentes, & maiores: quoniam valde iuſtum, & rationi conſentaneum eſt, ſeruili moleſtaque ſubiectione premi debere eos, qui filialem ſuauemque ac naturalem ſubiectionem, ſeu ſeruitutem, violare nõ erubuerunt. Et iuſta ſanè videtur pœna, ijs,qui præ ſuperbia, & irreuerentia,parentibus ac ſuperioribus ſuis non modo debitum denegant exhibere honorem, ſed eis etiam illudere non verentur; ſi ipſi propterea in tali collocentur ſtatu, qui nullo ab hominibus honore reuerentiave dignus habeatur. Quin potius, tamquam viles, & abiecti ad vilia quæque, & abiectiſſima ſeruitutis opera, vel inuiti deſtinentur; eademque, ſi renuant, plagarum ac verberum vi obire,exercereque cogantur. Quamquam Deus peſſima hac caſtigatione non contentus; aliam quoque ijs, qui parentes inhonorauerint, poſtea addiderit, Exod. cap.20. verſic.12. dicens: Honora patrem tuum, & matrem tuam,vt ſis longæuus ſuper terram. ac ſi neceſſario ſubinferendum indicaret. Quod ſi non feceris, cito de vita migrabis. Sed ad rem redeuntes.

De benedictione Sem.

8 Dicamus nunc aliquid de benedictionibus, à Noe, duobus reliquis filijs ſuis, primo Sem, tamquam primario, impenſæ ſibi pietatis auctori, deinde etiam ipſi Iapheth impertitis: Benedictus, inquit, Dominus Deus Sem. Sit Chanaam ſeruus eius. quaſi dicere voluiſſet: verè Deus,quem colet Sem, & poſteritas eius, ille ſolus eſt verus Deus benedictus in ſæcula; & ipſe tot ac tam magnas dabit benedictiones ipſi Sem, & ſemini eius. vt vel hinc maxime, ſuper omnia benedicendus eſſe videatur, liberaliſſimus tantorum bonorum creaturæ ſuæ largitor. Inter quæ, præcipua hæc fuiſſe videntur. Quod ſana fides, & verus Dei cultus, in ſola ipſius Sem poſteritate, permanſerit; in ea inquam, quæ per Heber,Abraham,Iſaac, & Iacob, propagata eſt: nam reliqua eius ſoboles, cum omnibus Cham, & Iaphet poſteris, cito ad Idola colenda declinarunt. Item quod ex ipſo Sem, tot ac tam boni ac ſancti viri, Patriarchæ, & Prophetæ, prodierint, & (quod omnia ſuperat) ipſe met Meſſias. Denique quod Sem longiori vita vixerit: ſiquidem neminem in ſacris libris poſt diluuium, diutius ipſo vixiſſe comperimus. Poſſumus etiam his addere: Quod, per antonomaſiam, ipſe appellatus ſit Sacerdos Dei Altiſſimi. Si tamen vera eſt opinio eorum, qui putant ipſum eumdem fuiſſe cum Melchiſedech,de qua ſub annis mundi 2118. num.8. & 9. & 2156. num.1. & 2. diſputabimus. Ex quibus apparet, in Sem, prius impleta, & oſtenſa fuiſſe, quæ poſtea ſcripta ſunt Eccleſiaſtici capit. 3.verſ.6. & 7. Qui honorat patrem, iucundabitur in filijs. & vita viuet longiore. & verſic. 9. & 10. In opere, & ſermone, & omni patientia, honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat. Neque dubitandum eſt, ipſum Sem conſequutum eſſe alias quoque benedictiones, quæ in eodem capit. honorantibus patrem promittuntur; nimirum gloriam, ac diuitiarum abundantiã, & promptam in orationibus exauditionem; nec non facilem peccatorum dimiſſionẽ; atque opportunam in tempore tribulationis liberationem; & ſi quæ ſunt huiuſmodi alia. Quomodo autem Chanaam fuerit ſeruus eius, iam ſupra nume. ſexto expoſitum eſt.

De benedictione Iapheth.

9 Sequitur benedictio Iapheth. Dilatet (ait Noe) Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaam ſeruus eius. tria itaque in hac benedictione contineri videntur. primo valde ampla ſobolis Iapheth, & populorum de ipſa propagandorũ, per expanſas admodum, & ſpacioſas terrarum plagas, dilatatio: de qua ſub anno mũdi 1931. num.19. opportunius diſſeremus. Alterum eſt,poſteros Iapheth habitaturos in tabernaculis,ſeu (vt habet editio lxx. Interpretum) in domibus Sem. quo innuitur, eos tam magna incrementa habituros, vt non eis ſufficere queat, latiſſima pars orbis, quæ ad incolendum ipſis obtigerit; ſed inſuper oporteat eos in ſortem Sem habitare; ſiue quibuſdam poſteris ipſius Sem inde eiectis; ſiue miſtim cum ipſis, ſimulve pacificè conuiuentes. quod poſterioribus ſæculis non ſemel contigiſſe, ex ſacris quoque hiſtorijs conſtare poteſt; nam & Iudæos,de Iudæa à Gentibus tranſlatos,

ſlatos,& Gentilium colonias non ſemel in Iudæa deductas;in Regum præcipue libris legimus. præter id quod ſub anno mundi 1932. num.22.dicemus. Niſi aliud forte, figurato hoc loquendi modo,Noe ſobobſcure voluerit innuere, & quoquomodo præ ſignare; nimirum, vnionem Gentilium, & Iudæorum in vna Chriſti religione ac fide. in hac enim, tamquam in propria domo, primum habitarunt Iudæi,credentes in Chriſtum venturum, & patribus ſuis repromiſſum; mox etiam multi ex ipſis, eidem poſteaquam venit fideliter adhærentes; deinde, vt notum eſt, in eamdem domum, ſeu religionem, multo copioſius introierunt etiam Gentiles. & quidem in primitiua Eccleſia, per aliquod tempus, erat domus hæc, vtrique populo communis: poſtea verò, deſijt eſſe Iudæa ſanctificatio eius, & Chriſtiana religio facta eſt habitatio Gentium. conſtat autem Iudæos de Sem, Gentiles vero, magna ex parte, de Iapheth deſcendiſſe.

10 Sanè ad id,quod poſtremo dicebamus, alludere videtur voluiſſe Rupertus; qui li. 4. cõmentariorum in Geneſ. cap.39. Tabernacula Sem, in quibus habitaturus dicitur Iapheth, putat eſſe Iudæorum priuilegia, quæ Apoſtolus ad Rom.cap.9.verſic.4. enumerat dicens. Quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa: quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. In his (inquit) ille populus aliquando habitabat ſolus; nam nos Gentes, foris eramus. Eratis enim (ait idẽ Apoſtolus ad Epheſ. cap.2.verſic.12.) illo in tempore, nimirum ante conuerſionem veſtram, ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Quomodo autem in hiſce tabernaculis poſtea habitauerint filij Iapheth; ita idem Rupertus docet. De Iapheth namque ſcimus, inter alias nationes, prodijſſe etiam Græcos, & Latinos; qui in cunctis ferè gentibus principatum obtinuerunt; illi propter ſapientiam, & eloquentiam; iſti propter potentiam; per horum linguas patefacta ſunt prædicta tabernacula Sem, cunctis Gentibus,ad inhabitandum:tranſlatis enim,ex Hebræo in Græcum, & Latinum ſermonem, diuinis eloquijs; ſacrarum ſcripturarum ſcientiam, & veri Dei notitiam, gentes perceperunt. & primo quidem Iudæi, quibus illa tabernacula ædificata fuerant, in ea introierunt; deinde non nulli gentilium, ex Cham,& Sem, originem ducentium, vt colligi poteſt Actorum cap.2. ver. 9. vbi inter Iudæos qui ex varijs Aſiæ Africæque regionibus ad feſtum Ieroſolymas venerant, nominantur, etiam Proſeliti, nempe alij ex iiſdem regionibus ad Iudaiſmum conuerſi, quorum plurimos etiam Chriſti fidem tunc ſuſcepiſſe credendum eſt. Denique poſteri Iapheth, à quibus Europa potiſſimum poſſeſſa fuerat, in illis tabernaculis habitando præualuerunt. Tertium poſtremo quod in benedictione Iapheth ſubiungitur. Sitq; Chanaam ſeruus eius. quomodo poſtea, & quando impletum ſit, non ſatis exploratum habeo: niſi forte Chananæi,ex quo ab Iſraele de proprijs eiecti ſunt ſedibus, in ſeruitutem gentium ex Iapheth progenitarum aliquo modo deuenerint.

11 Quid verò ab hoc tempore, egerint Noe, & filij eius, & vbi habitauerint, num ſemper in ea regione vbi Arca ſteterat, quæ poſtmodum Armenia dicta eſt, moram duxerint; an verò ad alias proximas aut remotas; & ad quaſnam pertranſierint; aut vbi tandem vitam terminauerint; & huiuſmodi alia, quæ plura fuiſſe,& ſcitu digna, dubitare nemo debet; ſcriptura ſacra non commemorat: quemadmodum etiam, vt notat Sanctus Auguſtinus lib.16. de Ciuit. cap.2. nullam facit mentionem quorumdam iuſtorum, quos à Noe ad Abraham, interceſſiſſe, ac pie Deum coluiſſe, credendum eſt: nimirum breuitati conſulens; & ne eſſet hæc magis hiſtorica diligentia, quam prophetica prouidentia: & concludit ibidem Sanctus Auguſtinus: Illa itaque exequitur ſacrarum litterarum ſcriptor, vel potius per eum Dei ſpiritus, quibus non ſolum narrentur præterita; verum etiam prænuncientur futura, quæ tamen pertinẽt ad Ciuitatem Dei, ideſt ad electos; nam de alijs, videlicet reprobis, quidquid hic dicitur, ad hoc dicitur, vt ex illa comparatione contraria,vel proficiat vel emineat. Quamuis (vt idem Sanctus Doctor ſubiungit) non omnia quæ geſta narrantur, aliquid etiam futurum ſignificare putanda ſunt; ſed propter illa,quæ aliquid ſignificãt, etiam ea quæ nihil ſignificant, attexuntur. Solo enim vomere terra proſcinditur; ſed vt hoc fieri poſſit, etiam cetera aratri membra ſunt neceſſaria. Et ſoli nerui in citharis,

Quid egerint filij Noe, & vbi primũ habitauerint, ſciri nõ poteſt.

citharis, atque huiuſmodi vaſis muſicis, aptantur ad cantum; ſed vt aptari poſſint, inſunt & cetera in compaginibus organorũ, quæ non percutiuntur à canentibus, ſed ea quæ percuſſa reſonant, his connectuntur. ita in prophetica hiſtoria, dicuntur & aliqua, quæ nihil ſignificant, ſed quibus adhæreant quæ ſignificant, & quodammodo religentur. huc vſque Sanctus Auguſtinus. Patet igitur à Moyſe, tamquam non puram, ſed propheticam ſcribente hiſtoriam, multa conſulto fuiſſe prætterita; & ea tantum exarata, quæ conducere poſſe putabat populo ſuo, ad cuius ſpiritualem vtilitatem, vetera hæc ſcribenda ſuſceperat. Et quoniam quæ à proximioribus eorum patribus, Abraham, Iſaac, & Iacob, ac filijs eius, acta erant, magis ad rem facere exiſtimabat; vt ad hæc quantocius properaret; compendioſius antiquiora percurrere; in poſterioribus verò diutius immorari, operæ pretium duxit. Quamobrem nos quoque, quando plura de antiquiſſimis illis viris, ac præclaris eorum geſtis, ſcire nõ poſſumus; paucis his contenti eſſe debemus, quæ Deo placuit nobis, per ſacra volumina tradere, & conari ſalutares, quos prætendit, inde fructus trahere. Non tamẽ hic ſilentio inuoluendum puto, quod ex Geneſ. cap. 11. verſic. 2. vbi dicuntur poſteri Noe veniſſe de Oriente, in campum Senaar, hoc eſt in Babylonia; proculdubio colligi poteſt eoſdem poſt egreſſum de Arca, non diu permanſiſſe in Armenia, vbi Arca requieuerat; ſed paulatim ad partes dictæ regionis Senaar orientales tranſiſſe; ibique in illis prouincijs, quæ poſtmodum Perſia, & Aſſyria dictæ ſunt, aliquandiu habitaſſe; mox ab illis partibus orientalibus occidentem verſus, vſque ad fluuium Tigrim veniſſe. quem Arphaxad primus cum ſua familia tranſiſſe creditur (quemadmodum ſub anno mundi 1754. num. 2. dicemus) Deinde reliquos item poſteros Noe, eiuſdem Arphaxadi exemplum ſecutos, de Oriente pariter veniſſe in campũ Senaar; atque ibi Babylonem condere aggreſſos eſſe, vt infra ſub anno mundi 1931. num. 4. dicturi ſumus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1694.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 38.

Arphaxad quando genuerit Cainã.

ANNO ætatis ſuæ trigeſimo quinto expleto, ideſt trigeſimo ſexto inchoante, Arphaxad genuit Cainan, vt habetur in editione lxx. Interpretum Geneſ. c. 11. Igitur primus annus Cainan concurrit penè totus cum trigeſimo ſexto ipſius Arphaxad, vt in tabulis diſpoſitum eſt. Quod autem in vulgata legimus; ipſum Arphaxad, eodem anno genuiſſe Sale; debet intelligi, non actu, ſed virtute, quia ſcilicet genuit patrem Sale, in cuius lumbis, & cauſa generatiua, idem Sale continebatur: quemadmodum etiam exponi ſolet illud Matthæi cap. 1. verſic. 8. Ioram autem genuit Oziam, ſiquidem Ioram non immediate genuit Oziam, ſed mediantibus Ochozia, Ioa et Amaſia, qui immediate genuit Oziam. Porrò Arphaxad poſtquam genuit Cainan, vixit trecentis annis, & genuit filios, & filias, vt in citato Geneſ. loco apud eoſdem lxx. Interpretes legimus. 1

De generatione Cainan filij Arphaxad, varia opiniones.

Ponimus hic generationem Cainan; quia licet nec in Hebraica lectione, nec in Latina vulgata, nec in Chaldaica paraphraſi, nec apud Ioſephum, habeatur: habetur tamen, vt diximus, in textu lxx. Interpretum; & item in genealogia Saluatoris, quã deſcribit Luc. cap. 3. verſic. 36. vbi ait: Qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad. Ad quem Lucæ locum, qui ſequuntur vulgatum, Geneſ. textum, putantque nullo modo hic eſſe ponendam generationem Cainan; ſolent multipliciter reſpondere. Quidam enim (vt refert Iacobus Naclantus, in lib. quem 2

inſcripſit

inſcripſit Scripturæ ſacræ medulla; ſeu Arcanorum Chriſti; vbi agit de annis tertiæ mundi ætatis) putant Lucam poſuiſſe generationem Cainan; non ex propria, ſed ex lxx. Interpretum ſententia: vt per hoc oſtenderet, mirum in modum in ſacris litteris, tribuendum eſſe Græcorum codicibus; & icciroo Caietanus in 3.capit. Euangelij Lucæ, & Ianſenius in cap.14. ſuæ Concordiæ Euangelicæ; & Genebrardus in ſua Chronologia, nituntur excuſare Sanctum Lucam, dicentes: ipſum ſequi voluiſſe lxx. Interpretum tranſlationem, quæ tunc temporis, vbique admodum vulgata, & recepta erat: veritum, ne ſi contra communem omnium opinionem, ipſe à prædicta interpretatione receſſiſſet, minus quæ ſcribebat, à populis reciperentur. Sed hæc excuſatio non placet; quoniam neque ad fulciendam lxx. Interpretum verſionem; neque ob metum, ne Euangelium ſuum minus probaretur, neque vlla alia de cauſa ſcribere debuiſſet rem, quam ipſe diuino afflatus ſpiritu, ſciret eſſe à veritate alienam. Alij ſentiunt locum S. Lucæ citatum, ab aliquo fuiſſe corruptum; qui ipſius S. Lucæ Euangelio, cum loco Geneſ. cap.11. in lxx. Interpretum editione, collato; cum deprehendiſſet generationem Cainan, in Chriſti genealogia deficere; arbitratus id, non niſi ſcriptoris oſcitantia contigiſſe; proindeque operæ precium fore illam reſtituere; protinus eam Euangelio Sancti Lucæ addidit. Sed hoc gratis dicitur: neque enim oſtendere poſſunt, aliquem probatum Lucæ codicem, vllo vnquam tempore repertum eſſe, ſine illa generatione. Quare, cum è conuerſo videamus, omnes probatos Sancti Lucæ codices, & qui communiter in Eccleſia leguntur; ponere generationem Cainan; profecto non tam facile ab his recedere debemus: nec præterea fas videtur in dubium vocare puritatem textus lxx. Interpretum, qui Romæ anno ſalutis 1588. prodijt emendatiſſimus, & Pontificia auctoritate firmatus, in quo generatio Cainan, diſertis verbis exprimitur. Ioannes Lucidus, Hermanus, & Nauclerus, arbitrati ſunt, Sale fuiſſe binominem; dicuntque textum Sancti Lucæ eſſe corrigendum, & ſic legi debere. Qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui & Cainan. idest qui Sale, alio nomine vocabatur Cainan. Quæ correctio, vel potius corruptio, nullatenus eſt admittenda; tum quia nullus codex, nec Græcus, nec Latinus, ſic habet: tum etiam quia lxx. Interpretes manifeſte tribuunt vnicuique, Sale ſcilicet, & Cainan, diſtinctos annos. Denique Naclantus loco paulo ante citato, nititur alio modo exponere textum Sancti Lucæ, dicens: ipſum Sale tum ipſius Cainan, tum ipſius Arphaxad filium eſſe potuiſſe; illius, ſecundum legem, huius ſecundum naturam: nam licet lex de patre legali, non niſi Moyſis temporibus promulgata ſit, Deuter. cap. 25. verſ. 5. longe tamen prius, re ipſa, erat in vſu: vnde legimus, Geneſ. capit. 38. verſ. 8. quod defuncto Her primogenito Iudæ, ſine liberis, iuſſus eſt Onan frater eius ingredi ad relictam ab ipſo Her, vt ſemen defuncto ſuſcitaret fratri. Ita (credit Naclantus) contigiſſe in caſu propoſito, nimirum quod defuncto Cainan ſine liberis, Arphaxad frater eius, ex relicta ipſius Cainan, genuerit Sale. ingenioſa certe expoſitio; ſed parum enodandæ difficultati apta; ſiquidem manifeſte repugnat textui lxx. Interpretum, qui Geneſ. capitulo 11. aperte dicit, quod Arphaxad genuit Cainan, & Cainan genuit Sale; ergo Arphaxad, & Cainan, non fuerunt fratres; ſed pater, & filius. præterea, non eſt verum, quod Cainan mortuus ſit ſine prole, quia idem textus, cõceptis verbis, ait ipſum Cainan poſtquam genuit Sale, vixiſſe trecentis triginta annis, ac genuiſſe filios, & filias.

3 Patet igitur prædictas, tum Naclanti, tum aliorum expoſitiones, eſſe reijciendas; & textum Sancti Lucæ, ſimpliciter, & prout ſonat, eſſe intelligendum; & conſequenter hic nullo modo prætermittendã eſſe generationem Cainan; quam adeo diſtinctè ac diſertè ſcripſerunt, in veteri quidem teſtamento, lxx. Interpretes, de quorum ſincera tranſlatione, egregium illud habemus apud Euſebium lib. 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. Origenis teſtimonium, aſſerentis; Id pro verò in diuinis ſcripturis habendum eſſe, quod lxx. Interpretes tranſtulerunt; cum & Apoſtolica id firmatum ſit auctoritate; & longo Eccleſiæ vſu comprobatum: In nouo autem teſtamento S. Lucas Euangeliſta (de cuius pariter veritate, atque ingenuitate, ne minimum quidẽ dubitare fas eſt) eamdem generationem Cainan explicate admodum prodidit; & multi præterea ſcriptores, Græci ac Latini; præſertim verò Euſebius, non longe ab exordio ſui Chronici, & Sanctus Auguſtinus lib.16. de Ciuit. cap.3. & Sanctus Epipha-

phanius ſub finem ſui Ancoratus, ſub nomine Cena dicens: Arphaxad genuit Cena. Cena, Sala; Sala, Heber; eamdem admittunt ac recipiunt. Quare miror Auguſtinũ Eugubinum in Geneſ. cap. 11. & Sixtum Senenſem lib. 5. ſuæ Bibliothecæ ſanctæ, annotatione 88. nimis audacter, auſos eſſe, abſolutè pronunciare; lxx. Interpretes erraſſe, adijcientes generationem Cainan, & quod peius eſt, ſubdunt: hunc errorem, etiam irrepſiſſe in genealogia Saluatoris; quam deſcribit Lucas cap. 3. ſui Euangelij. Quod ſi quis quærat, cur prædicta generatio Cainan, in vulgata Geneſ. editione non habeatur. difficile eſt reſpondere; nihilominus dici poſſet; vel forte Hebræum codicem vnde noſtri deſcripti ſunt; ea in parte, vetuſtate, aut caſu aliquo corroſum, ſeu obliteratum fuiſſe; vel per errorem, ab ijs qui de illo primum deſcripſerunt, illam generationem fuiſſe prætermiſſam, idque poſt verſionem lxx. Interpretum; alioqui illi eam in ſua interpretatione non addidiſſent; Et ſi ipſi, aut quiuis alius, de ſuo capite eam finxiſſet, certe Sanctus Lucas diuino illuſtratus ſpiritu, qui nec fallere, nec falli poteſt, eam in genealogia Chriſti minime poſuiſſet. Denique Cardinalis Toletus magnæ auctoritatis ſcriptor, ſuper Luc. cap. 3. annotatione 61. Vbi pariter cunctis, quæ memoratæ generationi Cainan, fieri ſolent obiectionibus neruoſè admodum reſpondet: ad extremum concludit; minus eſſe periculum dicere, exemplaria Hebraica, ea in parte, non haberi perfecta; quam aſſerere in Euangelio errorem, ſeu mendacium vel minimum reperiri. Poſſet etiam dici diuina diſpenſatione factum eſſe, vt generatio Cainan in vulgatis codicibus prætermita; tum à lxx. Interpretibus, tum etiam à S. Luca diuinitus ſuppleta fuerit: nam (vt aiunt Lipomanus in ſua Catena in Geneſ. & Melchior Canus lib. 2. de locis Theologicis cap. 18.) potuit Spiritus ſanctus, quem tum Moyſi tum lxx. Interpretibus, tum ipſi Sancto Lucæ, ſicuti, & ceteris omnibus ſacris Scriptoribus aſtitiſſe, ſcribentibusque dictaſſe, negare non poſſumus, iuxta illud 2. Petr. cap. 1. verſ. 21. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. & illud, quod in Miſſæ Symbolo canitur: Qui locutus eſt per Prophetas. & illud item Pſalmiſtæ: Lingua mea, calamus ſcribæ velociter ſcribentis: potuit inquam Spiritus ſanctus, primo quidem, ſiue ob aliquod grande peccatum ipſius Cainan; ſiue myſtica aliqua de cauſa, nobis adhuc ignota, Moyſis mentem permouiſſe; vt in hac generationum ſerie, Cainan conſulto præteriret; ac ſic quemadmodum decem generationes ab Adam ad Noe numerauerat; totidem dumtaxat, à Sem, ad Abrahamum recenſeret: Sicuti ſcimus Matthæum Euangeliſtam Deo inſpirante, quorumdam Regum nomina in genealogia Saluatoris vltro præteriſſe, vt tres tantummodo teſſeradecades ad occultum vtique aliquod myſterium præſignandum, faceret. Deinde verò credibile eſt, eumdem Spiritum ſanctum ad ſupplendam potiſſimum ſacram priſcorum illorum temporum Chronologiam, ſuggeſſiſſe lxx. Interpretibus, vt generationem ipſius Cainan, quam, vel ex antiquiſſima traditione; vel ex hiſtorijs fide dignis; vel, quod probabilius reor, ex alijs ſacris libris, poſtmodum iniuria temporũ deperditis, certam indubitatamque haberent, ſuo loco insererent. Et demum docuiſſe Sanctum Lucam Euangeliſtam, vt ad eiuſdem rei fidem magis confirmandam, eamdem generationem in ſuo Euangelio intexeret. Ceterum nos libenter hic, in recenſendis annis vitæ ipſius Cainan, prætermittimus, centum illos in hac, & ſimilibus generationibus à correctore, vel potius corruptore textus lxx. Interpretum ſuperadditos, vt ſub anno mundi 131. num. 4. probatum eſt. 2

Generatio Cainã cur in editione vulgata Geneſ. præterita.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1724.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 61.

Ortus Sale.

CAINAN cum expleuiſſet annos triginta, nimirum inchoante anno vitæ ſuæ trigeſimo primo, genuit Sale, Geneſ. cap. 11. iuxta textum lxx. Interpretum. 1

Quare

Quare annus primus ætatis Sale,ferè totus concurrit cum trigeſimo primo vitæ Cainan; de quo ibidem ſubditur, quod poſteaquam genuit Sale, vixit ipſe Cainan trecentis triginta annis, & genuit filios, & filias.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1754.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 98.

1 ANNO ætatis ſuæ trigeſimo completo, ſeu trigeſimo primo ineunte, Sale genuit Heber, Geneſ. cap.11. verſ.14. Vnde primus annus vitæ Heber, penè totus concurrit cum trigeſimo primo dicti Sale, vt videre eſt in tabulis. Vixit autem Sale, poſtquam genuit Heber, quadringentis tribus annis, & genuit filios, & filias. *Ortus Heber.*

2 Hunc Heber, Hieronymus Oleaſter in cap. Geneſ.11. ad litteram, facit diuerſum ab eo, cuius fit mentio Geneſ. capit.10. verſ. 21. illis verbis: De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber &c. putatque alterum fuiſſe filium Sem; alterum Sale. Nam exponens memorata verba:Sale genuit Heber] dicit:à quo aliqui ex Hebræis, putant nomen Hebræorum deriuatum; & non ab Heber, de quo capite præcedenti; qui fuit filius Sem. Sic Oleaſter. Verumtamen alij locum Geneſ. proxime citatum, multo aliter exponunt; putantes illud-Heber-ibi non eſſe nomen proprium alicuius viri: Sed hoc tantum, illis verbis, ſignificari; quod Sem (quia primus cum filijs, ac nepotibus ſuis Tygrim traieciſſe creditur) dicatur pater omnium filiorum Heber, ideſt, omnium qui vltra flumen venerunt: Siquidem-Heber-idem aiunt, Hebraicè, ſignificare, quod Latinè dicimus-vltra-At verò S. Auguſtinus lib. 16. De Ciuit.ca. 3. adhuc longe aliter explicat præallegatum Geneſ. textum. inquit enim: Sed vnde incipiunt commemorari filij Sem; habet quiddam obſcuritatis, quod expoſitione illuſtrandum eſt; quia & multum ad rem pertinet, quam requirimus. Sic enim legitur: Et Sem natus eſt etiam ipſi patri omnium filiorum Heber fratri Iaphet maiori. Ordo verborum eſt: Et Sem natus eſt Heber etiam ipſi, ideſt, ipſi Sem natus eſt Heber; qui Sem, pater eſt omnium filiorum. Sem ergo patriarcham, intelligi voluit, omnium qui de ſtirpe eius exorti ſunt; quos commemoraturus eſt; ſiue ſint filij; ſiue ſint nepotes, & pronepotes, & deinceps itidem exorti. Non ſanè iſtum Heber, genuit Sem; Sed ab illo quintus, in progenitorum ſerie reperitur: Sem quippe, inter alios filios, genuit Arphaxad, Arphaxad genuit Cainan, Cainan genuit Sala, Sala genuit Heber. non itaque fruſtra ipſe primus nominatus eſt, in progenie veniente de Sem; & prælatus eſt etiam filijs, cum ſit quintus nepos: niſi quia verum eſt, quod traditur; ex illo Hebræos eſſe cognominatos, tanquam Heberæos; Cum & alia poſſit eſſe opinio, vt ex Abraham, tamquam Abrahæi dicti eſſe videantur. Sed nimirum hoc verum eſt, quod ex Heber, Heberæi appellati ſunt, ac deinde, vna detracta littera, Hebræi. quam linguam ſolus Iſrael populus potuit obtinere, in quo Dei Ciuitas, & in ſanctis peregrinata eſt, & in omnibus ſacramento adumbrata. hucuſque S. Auguſtinus. Ex cuius expoſitione (quam memoratæ Oleaſtri præferendam cenſemus) patet, eumdem eſſe Heber, qui commemoratur Geneſ. cap.10. verſic.24. & cap.11. verſ.14. de quo hic agimus, cum eo, cuius fit mentio Geneſ.cap.10.verſ.21. Nam quod ibidem dicitur: Sem pater omnium filiorum Heber; hoc ad commendationem ipſius Sem dictum videtur. Et eſt ac ſi ſcriptura ſacra dicere voluiſſet: Sem ob id fuiſſe patriarcham inter fratres ſuos clariſſimum; quod ex eius progenie poſtea deſcenderint omnes filij, hoc eſt, poſteri Heber; illi nimirū præcipue, quorum lingua, Hebræa dicta eſt; & ipſi Hebræi appellati ſunt; & in populum *Geneſ. textus varie exponitur.*

pulum Dei electum, cooptati; in quo plurimi Patriarchæ, & Prophetæ; alijque ſancti viri; Et denique Sanctus Sanctorum, ſecundum carnem, erat naſciturus. Sed neque contemnenda videtur opinio eorum, qui putant, eo ipſo, quo Heber natus eſt, tempore, dictum Arphaxad, cum omni progenie ſua, traiceciſſe fluuium Tygrim; & primo omnium conſediſſe in Chaldæa; ac propterea infantem tunc natum, appellaſſe Heber; quæ vox (B. Hieronymo in libello de nominibus Hebraicis atteſtante) interpretatur tranſiens, ſiue tranſitus. Cui opinioni etiam fauet, quod idem S. Doctor in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. & Ioſephus primo antiq. cap. 7. aiunt, ab Arphaxad prodijſſe Chaldæos. Quod autem dictus Heber poſtea fuerit magnus Propheta, & diuino afflatus ſpiritu, in futuris præuidendis, colligit Rabbi Ioſeph (vt refert Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum, quæ Seder olam Rabba inſcribitur, cap. 1.) ex hoc, quod in ortu filij ſui, nomen ei impoſuerit, Phaleg, quod interpretatur diuiſio; nimirum quia tunc præuidebat, ſub ipſo, poſt plures annos, futuram linguarum, & gentium diuiſionem, de qua poſtea ſuo loco agemus.

Heber quod fuerit Propheta.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 1756.

SECVNDAE MVNDI AETATIS

ANNVS 100.

ANNO poſt diluuium expletum centeſimo, Noe dicitur genuiſſe alium filiũ, 1
cuius non meminit Moyſes, nomine Ionitum ſiue Ionichum: ſi tamen vera ſunt, quæ ex Methodio tradit Abulenſis, quæſt. 5. ſuper Geneſ. cap. 10. dicens: Refert Methodius Martyr in lib. Chiliadum, quod Noe centeſimo anno tertiæ Chiliadis, ideſt, centum annis poſt diluuium, genuit filium nomine Ionichum; cui trecenteſimo anno eiuſdem Chiliadis, ideſt, trecenteſimo anno poſt diluuium, donationes fecit; & miſit eum in terram Ethaim; & intrauit vſque ad mare, quod dicitur Heliocora, ideſt, Solis regio. Iſte accepit donum ſapientiæ à Deo; & inuenit Aſtronomiam. Ad quem iuit Nemroth Gigas; & accepit ab eo conſilium, in quibus regnare debuiſſet. Ionichus iſte quoſdam futuros prædixit euentus, de ortu, occaſu, & ſucceſſione regnorum; qui Nemroth ſuo diſcipulo enarrauit. hactenus Abulenſis. Cui, ex eodem Methodio, addit Petrus Comeſtor cap. 37. ſuæ hiſtoriæ Scholaſticæ libri Geneſis, quod Ionithus iſte, futuros quoſdam euentus præuidit; & maxime de ortu quattuor regnorum; & occaſu eorum per ſucceſſionem, quam etiam prophetauit Daniel. & prædixit diſcipulo ſuo Nemroth, quod primi regnarent de Chã, de quo Belus deſcendit; poſt de Sem, Medi, & Perſæ, & Græci; poſt de Iapheth, Romani. Sic ille. Porrò memorati Methodij, qui fuit Epiſcopus, & Martyr, & ſcriptor egregius, meminit B. Hieronymus in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

De Ionitho qui dicitur fuiſſe filius Noe.

Ceterum vnde nam prædicta deſumpſerit Methodius, incompertum habeo; nec 2
ſi vera ſint affirmare auſim: videntur tamen argumenta Pererij, quibus ea impugnare nititur, non ſatis firma. nam ad id quod ait: talem filium Noe ſapientia, & prophetico ſpiritu inſignem, non tacuiſſet Moyſes: iam ſub anno mundi 1666. num. 11. probatum eſt etiam auctoritate S. Auguſtini, multos ſanctos viros, multaque alia, à Moyſe, fuiſſe prætерita: immo pauca admodum eſſe, quæ priſcorum horum temporum ille ſcripſit, in comparatione eorum, quæ ſilentio inuoluit: nimirum non purus hiſtoriographus; ſed hiſtoricus fuit Propheticus; ac propterea non hiſtorica diligentia, ſed magis prophetica vſus eſt prouidentia, vt ibidem diximus. Quod verò dixerit: ab illis dumtaxat tribus filijs, quos Noe ſecum de Arca eduxerat, humanum genus fuiſſe in varias mundi partes diſſeminatum: etiam ſub anno mundi 1662. num. 3. ſatis commode expoſitum eſt; debere intelligi; ab illis tribus primario, & principaliter.

Soluũtur argumenta Pererij cõtra Methodij reuelationes.

paliter. Neque item obſtat, quod Methodius in annorum numeris ſecutus textum lxx. Interpretum, aut alium pariter in hac parte corruptum, dixerit Noe genuiſſe Ionithum, anno centeſimo tertiæ Chiliadis; quia licet falſa ſit iſta anni notatio; non tamen ſequitur falſum eſſe, quod Noe genuerit Ionithum: neque enim quia idem Methodius (vt ſub anno mundi 1656. num. 18. notauimus) dicit diluuium in tertia Chiliade incidiſſe; quod falſum eſt: iccirco falſum quoque erit, veniſſe diluuium. Et quidem fatemur, non poſſe ſuſtineri, quod vel oſcitanter (vt fit) dixit Methodius; nimirum Nemroth fuiſſe nepotem Sem, cum certum ſit ipſum ab vno ex filijs Cham, fuiſſe genitum, ſcriptura dicente Geneſ.ca.10. verſ.6. filij autem Chã, Chus, Meſraim &c. pauciſque interpoſitis, ſequitur. Porrò Chus genuit Nemroth. Niſi forte diuerſus ab iſto fuerit ille, cuius meminit Methodius. aut aliquis perperam illud Methodio adiecerit. Certe Abulenſis prædicta referens, illud-Nepotem Sem-in Methodij verbis non poſuit. Sed dato quod etiam in hoc deceptus fuerit Methodius, quemadmodum etiam fallitur in eo, quod ponit Græcos deſcendiſſe de Sem, vt ſub anno mundi 1931. num.21. manifeſtum fiet: Non tamen reliqua omnia, quæ ibidem ait, tamquam fabuloſa, & falſa reijcienda videntur. Quemadmodum neque etiam neceſſario inferri poteſt, minus vera eſſe quæ idem Sanctus prodit de Ionithi prophetia quattuor Monarchiarum; quia nulla eiuſdem prophetiæ apud Euſebium & B. Hieronymum mentio habeatur. Et hæc dicta ſint, non tam ſtudio probandi, quæ hic ex Methodio ſunt commemorata; quam oſtendendi, ea adeo eſſe dubia, & incerta; vt pariter, neque prorſus probari, aut improbari poſſe videantur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1788.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 132.

1 HEBER cum vixiſſet annos triginta quattuor, nimirum inchoante anno ætatis ſuæ trigeſimo quinto, genuit Phaleg, Geneſ. cap.11. verſ.16. Igitur primus annus Phaleg concurrit penè totus cum trigeſimo quinto Heber, vt habetur in tabulis. Vixit autem Heber; poſt genitum Phaleg, quadringentis triginta annis, & genuit filios, & filias. In diebus huius Phaleg diuiſa eſt terra, primo Paralip.cap.1.verſ.19. & hæc eſt illa diuiſio terræ, & linguarum quæ contigit in ædificatione turris Babel, & deſcribitur Geneſ. cap.11. verſ.1. vſque ad 10. De anno au-
2 tem, in quo diuiſio iſta facta fuerit, ſub anno mundi 1932. num.1. dicetur.

Ortus Phaleg.

Diuiſio linguarũ, et gentiũ.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1818.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 162.

1 ANNO vitæ ſuæ trigeſimo expleto, ideſt trigeſimo primo ineunte, Phaleg genuit Rheu, Geneſ.cap.11.ver.18. ergo primus annus Rheu, concurrit ferè totus cum trigeſimo primo patris ſui Phaleg, vt apparet in tabulis. Vixit verò Phaleg, poſtquam genuit Rheu, ducentis nouem annis, & genuit filios, & filias. De iſto Rheu, & de duobus ſequentibus Patriarchis, nihil ferè aliud habemus, præter

Ortus Rheu.

ipſorum generationes, quæ ad texendam Abrahæ genealogiam, neceſſario commemorandæ erant: alioqui arbitror Scripturam ſacram nullam ipſorum mentionem facturam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1850.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 194.

Ortus Sarug. ANNO ætatis ſuæ trigeſimo ſecundo exacto, videlicet trigeſimo tertio incipiente, Rheu genuit Sarug. Quare primus eius vitæ annus, prope totus coincidit cum trigeſimo tertio patris ſui Rheu, vt poſitum eſt in tabulis. & ab ortu Sarug, ſuperuixit Rheu ducentis ſeptem annis, & genuit filios, & filias, Geneſ. cap. 11. ver. 20. & 21. *Idololatria ortus.* Ipſius Sarug temporibus, cœptam eſſe Idololatriam, ſcribit S. Epiphanius, in lib. contra Hæreſes, circa initia operis. Veluti, inquit, cognitio, quæ ad nos peruenit, habet. Et Suidas in verbo Abraham, Philonis Hebræi teſtimonio, aſſerit, cultum Imaginum, à Sarug, vſque ad Thare patrem Abrahæ, viguiſſe. intellige ſpeciatim in linea aſcendentium ipſius Abrahæ: nam alioqui in mundo, poſt plures etiam annorum centurias, & Chiliades perſeueraſſe, indubitatum habemus. Quo verò circiter anno ipſius Sarug, cœperit cultus imaginum, ſub anno mundi 1997. num. 2. dicemus. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1880.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 224.

Ortus Nachor aui Abrahæ. SARVG, anno vitæ ſuæ trigeſimo completo, nimirum trigeſimo primo inchoante, genuit Nachor. Quo fit, vt primus annus ipſius Nachor, concurrat quaſi totus cum trigeſimo primo Sarug, qui poſt genitum Nachor, ſuperuixit ducentis annis, & genuit filios, & filias, Geneſ. cap. 11. verſ. 22. & 23. Fuit autem iſte Nachor, auus Abrahæ, & conſequenter diuerſus ab eo Nachor, de quo ſub anno mundi 1979. dicetur, qui fuit frater eiuſdem Abrahæ. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1909.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 253.

Ortus Thare. ANNO ætatis ſuæ vigeſimonono expleto, & trigeſimo incunte, Nachor genuit Thare; & conſequenter primus Tharæ annus, ferè coincidit cum trigeſimo ipſius Nachor, vt videri pōt in tabulis. Vixit autem Nachor, poſtquam genuit 1

Thare,

Thare, centum decem, & nouem annis; & genuit filios, & filias. Geneſ. cap.11.ver. 24. & 25. Quod verò iſte Nachor, & anteceſſores eius, ſaltem aliquot ex ſupra nominatis, fuerint Idololatræ; videtur clare colligi poſſe, ex lib. Iudith cap.5.ver.6.vſq; ad 9. Vbi dicitur: Populus iſte (& loquitur de Iſraelitico) ex progenie Chaldæorum eſt. Hic primum in Meſopotamia habitauit: quoniam noluerunt ſequi Deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum. deſerentes itaque cæremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine Deorum erant, vnum Deum cæli coluerunt; qui & præcepit eis, vt exirent inde, & habitarent in Charan]. Sanè clarum eſt, ex Geneſ. cap.11.verſ.31. non iſtum Nachor, neque alium de maioribus ſuis; ſed Thare filium eius, exiſſe primo de Vr Chaldæorum, cum filio ſuo Abraham, & nepote ſuo Loth, habitaſſeque in Haran, ſiue in Charan, quod idem eſt. ergo manifeſtum relinquitur, prædictum Nachor, & anteceſſores eius, ſeruiſſe Dijs alienis, in Chaldæa. Quis autē ex maioribus ſuis, poſt Noe, quem conſtat ſemper fuiſſe vnius, & veri Dei cultorem, primus ad Idola declinauerit; nihil habeo, quod probabilius aſſerendum putē, quam quod ſub anno mundi 1850. num.1. diximus, de Sarug: præſertim, cum ſatis probabiliter coniectari poſſe videatur, fuiſſe aliquem ex poſteris Heber; nam ſi Heber fuiſſet Idololatra, non eſt credibile, quod Iſraelitæ vnquam pati voluiſſent, ſe ex nomine ipſius, Hebræos nuncupari. De ipſo vero Thare, filio Nachor: an & ipſe aliquando fuerit idolorum cultor, ſub anno mundi 2113.nu.1.videbimus.

Nachor, & anteceſſores eius fuiſſe Idololatras.

2 Non multis, vt arbitror, annis, ante diuiſionem linguarum, & gentium, de qua paulo poſt agemus; longe iam, lateque admodum multiplicato in terris genere humano; probabiliter credimus, Noe diuino actum ſpiritu, feciſſe inter tres filios ſuos, illam Orbis tunc cogniti diuiſionem, quam breuiter deſcribit S.Epiphanius, prope finem ſui Ancoratus. Nam cum ſemper filios ſuos, pios efficere conatus eſſet; ne in eadem mala inciderent, quæ hi qui diluuio perierant: & non ſolum per doctrinam, ipſis pietatem propoſuiſſet; ſed etiam per iuſiurandum, ab vnoquoque ipſorum, beneuolentiam erga fratrem exegiſſet: Demum veluti heres mundi à Deo conſtitutus; diuiſit tribus filijs ſuis, vniuerſum mundum, ſub ſortem miſſum; & vnamquamq; partem, iuxta ſortem, ſingulis diſtribuit. Et ipſi quidem Sem primogenito, cecidit ſors à Perſide, & Bactris, orientem verſus, vſque ad Indiam; ab occaſu vero, vſq; ad regionem Rhinocururorum, quæ Ægyptum inter, & Palæſtinam media eſt. Vnde, ex B. Epiphanio patet, Iudæam ipſi Sem obtigiſſe. quod etiam idem auctor ibidem non multo poſt clarius aſſerit; enumerans Palæſtinos, & Hebræos in ſortem ipſius Sem; & quibuſdam interpoſitis, replicat conceptis verbis: Palæſtinam, cum tota ipſius vicinia, cecidiſſe in partem dicti Sem. Quibus admodum quadrat illa Syrorum antiqua traditio, quam ſub anno mundi 930. num.4. retulimus. Siquidem illa prodit, ipſum Noe diuiſiſſe oſſa Adami, ſimul cum mundi regionibus tribus filijs ſuis; ac Caluariam tradidiſſe Semo, cum ea regione, quam Iudæam dicimus.

De Noetica orbis diuiſione.

3 Quod ſi cuiquam fortaſſis, prima fronte, videantur hæc aliquo modo aduerſari ſcripturæ ſacræ, quæ Geneſ.cap.11.verſ.8. videtur aſcribere terrarum diuiſionem, non ipſi Noe; ſed Deo, qui per confuſionem linguarum, coegit eos ab inuicem diſcedere, & nouas ſibi ſedes procurare: & Geneſ. cap.10. verſ. 15. vſque ad 20. videtur ſatis aperte innui, terram illam, quæ poſtmodum Iudæa dicta eſt, non filijs Sem, ſed filijs Chanaan filij Cham, obtigiſſe, ab ipſiſque Chananæam, ex paterno nomine, fuiſſe appellatam: Reſpondere poſſumus: nullam eſſe contrarietatem: quandoquidem fieri poteſt; vt Noe (licet hoc in ſacro eloquio expreſſum non ſit) re vera prius orbem terræ filijs ſuis diuiſerit, prout Deo placitum eſſe diuinitus intellexerat; ſiue (vt ait S.Epiphanius) datis ſortibus, vt per eas, premiſſa oratione, diuinam indagarēt voluntatem (quod & poſtea ab Apoſtolis factum legimus Actorum c.1.verſ.23.) Sed illi partim negligentia, ac tentatione diabolica, procraſtinantes; partim, vt mox dicetur, aſtutis nimiumq; doloſis Nemrod ſuaſionibus decepti, qui cūctos ſimul retinere, & cunctis imperare affectabat, noluerint ad prouincias ſingulis deſtinatas properare; donec a Deo tādem, mediante linguarum confuſione, ab inuicem diſcedere compulſi ſunt. Et hoc videtur quoquomodo inſinuari. Gen.c.11.ver. 4. illis verbis: Venite faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cælū, & celebremus nomen noſtrum, antequam diuidamur in vniuerſas terras, Quid eſt enim; antequam

diuidamur in vniuerſas terras? niſi eos quidem paratos eſſe ad regiones ſibi à Noë aſſignatas, proficiſci; ſed prius (callido, vt diximus, Nemrod ſuadente) mirandum illud ædificium exſtruere voluiſſe; vt ipſorum nomina celebrarent. Ad illud autẽ, de regione, quæ poſtmodum Iudæa nuncupata eſt: reſpondet B. Epiphanius loco proxime adducto, quod ea primo cecidit in ſortem Sem, ſed auarus Chanaan filius Chã, poſtea illam inuaſit, & abripuit; cumque poſteros eius, longanimis Deus, multo tempore expectaſſet ad pœnitentiam; nec ipſi vnquam voluerint legitimam filijs Sem hereditatem reſtituere: poſt multas tandem generationes, iuſtus Dominus, Chananæos exterminauit; & terram, ab ipſis iniuſtè poſſeſſam, iuſtè demum filijs Sem tradendam curauit. Quamquam non imus inficias, Chananæorum exterminium, etiam propter grauiſſima ipſorũ alia peccata, eueniſſe; vt indicant illa Gen. verba c.15. ver. 16. Nec dũ .n. completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum, vſque ad præſens tempus. Quare ſi vera ſunt quæ diximus, oportet locum illum, Gen. c.10. ver. 18. vbi dicit Moyſes: Poſt hæc diſſeminatos fuiſſe Chananæorum populos, à Sidone, vſq; ad Geraram, accipere; non quaſi velit inferre, illam regionem, primo Chananæis obtigiſſe; ſed potius, poſt multa tempora, ab ipſis fuiſſe vſurpatam; atque etiam eiuſdem Moyſis temporibus, inhabitatam; vt planè indicare videtur illa dictio-Poſt hæc-

AB ORBE CONDITO ANNVS 1931.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 275.

Diuiſio linguarũ & gentiũ quando cõtigerit.

ANNO circiter poſt diluuium ducenteſimo ſeptuageſimo quinto, qui erat vitæ Phaleg centeſimus quadrageſimus quartus, vt videre eſt in tabulis, arbitror contigiſſe diuiſionem linguarum. Nã licet ex ſacra ſcriptura nihil aliud habeamus, niſi quod facta eſt in diebus Phaleg; exſtentque de hac re duæ inter ſe prorſus contrariæ opiniones, nos tamen tertiam quandam, inter has extremas, mediam, ceteris probabiliorem veriorem que putamus; vt ex earumdem diſcuſſione manifeſtum fiet. Igitur prima opinio, quæ eſt Ioſephi lib.1. antiq. cap.7. & B. Auguſtini lib.16. de Ciuit. c.11. & aliorum, putat linguarum diuiſionem factam fuiſſe, quando, vel paulo antequam natus eſt Phaleg; atque ex hoc tam memorabili facto; inditum ei fuiſſe hoc nomen; quod partitionem diuiſionemve ſignificat; teſte Ioſepho ibidẽ. Et hoc magnam videtur habere probabilitatem; quia mos erat antiquitus interdum ex huiuſmodi caſibus imponere naſcentibus filijs nomina; vt patet 1. Reg. cap. 4. ver. 21. de nuru Heli; quæ appellauit filium ſuum Ichabod, quod interpretatur tranſlata Dei gloria; quoniam ipſum tunc pepererat, quando à Philiſtæis capta fuit Arca Domini. Huc accedit, quod magis credibile videtur, ipſum Heber nominaſſe filium ſuum, ex eo quod tunc, aut paulo ante acciderat, quam ab eo, quod poſt plurimos deinde annos, erat futurum. Et præterea, ſi diuiſio linguarnm non eſt facta in ortu Phaleg, ſed multos poſt annos; non magis poſſet dici, cõtigiſſe in diebus Phaleg, quã fratris ſui Iectan, aut aliorum, qui eo tẽpore viuebant. Sed ad hæc reſponderi poteſt; ad primũ, non ſolũ conſueuiſſe olim Patres, nomina filijs imponere, congruentia notabilibus quibuſdã rebus tunc contingentibus, aut præteritis, ſed ẽt futuris; quas ipſi ſpiritu prophetico præuidebant; vt patet ex his, quæ ſub anno mundi 236. n.2. de Seth diximus: & ſub anno mundi 1057. n.1. de Lamech. & ſcimus, ꝙ Oſeæ c.1. ver. 6. & 9. præcepit Deus Prophetæ, vt imponeret nomina filijs ſuis, mala, quæ ſuper populum mox ventura erant, ſignificantia. Ad ſecundum, ꝙ non minus credibile eſt, ipſũ Heber, diuino afflatum ſpiritu, in ortu Phaleg præuidiſſe diuiſionẽ linguarũ poſt multos annos mox futurã, & ex futuro euentu, tũc ei diuinitus reuelato, nominaſſe filium ſuũ Phaleg; vt ſentiunt B. Hieron. in traditionibus Hebraicis in Gen. & B. Chryſoſt. homil. 30. in Geneſ. & Abulẽſis, & Lyranus in Gen. & Genebrardus in ſua chronologia, & alij. Ad tertium quod diuiſio linguarum potius dicitur contigiſſe in diebus Pha-

Phaleg, quia præoſtenſa fuerat patri eius, in ortu ipſius Phaleg; non autem quando natus eſt Iectan, & filij eius.

2 Altera opinio, quæ fuit Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum, Seder Ollam ideſt ordo ſæculi inſcriptæ; & Rabbi Ioſeph ibidem citati; tenet diuiſionem linguarum, factam eſſe circa extremos annos vitæ ipſius Phaleg, ideſt anno circiter poſt diluuium trecenteſimo quadrageſimo, iuxta ſupputationem eorum, qui generationem Cainan prætereundam putant; iuxta verò noſtram; anno trecenteſimo ſeptuageſimo, vt patet in tabulis. Et pro hac opinione facit, quod dictum eſt; Heber prophetico ſpiritu in ortu filij ſui diuiſionem præuidiſſe linguarum; & ex longe mox futuro euentu, filio nomen impoſuiſſe. Item quia probabilius videtur ipſum Phaleg fuiſſe valde ſenem, quando diuiſæ ſunt linguæ; quoniam iam tunc Iectan frater eius, minor, vt credimus, tredecim habebat filios, qui inter principes dictæ diuiſionis numerantur, Geneſ. cap. 10. verſic. 26. & dato etiam quod Iectan fuiſſet natu maior (vt S. putat Auguſtinus) ſi Phaleg natus eſt anno trigeſimo quarto vitæ patris ſui Heber, vt dicitur, Geneſ. cap. 11. verſ. 16. non videtur fieri poſſe, quod Iectan habuerit tredecim filios iam aliorum filiorum parentes, quando natus eſt Phaleg, præſertim cum illis temporibus, communiter homines vix ante trigeſimum vitæ annum generare ſolerent, vt patet diſcurrendo per ſingulos eorum, qui in ſecunda mundi ætate generaſſe leguntur. Et hoc eſt valde notandum, contra ea quæ dicit Sanctus Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 11. vbi ſupponit diuiſionem gentium, contigiſſe in ortu Phaleg; & tunc temporis, non ſolum iam natos eſſe ceteros filios filiorum Noe, qui Gen. cap. 10. recenſentur; & præſertim tredecim filios Iectan; ſed etiam eos eius ætatis fuiſſe, vt iam vniuerſi familias haberent; quæ dignæ fuiſſent nominibus gentium. Atqui duo hæc nequaquam ſimul vera eſſe poſſe videtur; etiam concedendo, vt ipſe aſſerit, Iectan fuiſſe natu maiorem ipſo Phaleg. Quin potius, ſi verum eſt, quod recte ſupponit idem Sanctus Auguſtinus, nimirum ſingulos filios ipſius Iectan, tunc iã numeroſas habuiſſe familias, quando diuiſa eſt terra; neceſſario conſequitur dicendum, ipſam terræ diuiſionem, non in ortu Phaleg, ſed multis annis poſt, eſſe factam; vt patet conſideranti ætatem ipſius Heber, quando genuit Phaleg. non enim tunc Iectan tantam potuit ſobolem iam procreaſſe. Neque poteſt hic aliquis dicere B. Auguſtinum ſecutum eſſe textum lxx. Interpretum, qui ponit Heber centum triginta quattuor fuiſſe annorum, quando genuit Phaleg: quia clarum eſt prædictum S. Doctorem exiſtimaſſe textum lxx. Interpretum, in ea parte, vbi addit centum annos ad prope ſingulas horum procerum generationes, eſſe corruptum; vt nos ſub anno mundi 131. num. 4. demonſtrauimus. Patet igitur decipi Pererium lib. 16. in Geneſ. nu. 121. vbi ait, quod dictum S. Auguſtini aſſerentis, Iectan fuiſſe natu maiorem ipſo Phaleg, infirmam ac futilem reddit Hebræorum opinionem. cum tamen nihil contra ipſam facere, iam oſtenſum ſit.

3 Ceterum hæ rationes, demonſtrant quidem diuiſionem linguarum accidiſſe multo poſt natiuitatem Phaleg, (quod & nos credimus,) verum non ideo conſequitur eam anno poſt diluuium trecenteſimo quadrageſimo contigiſſe; vt putant Hebræi; qui annus, ſecundum ipſos, fuit poſtremus vitæ Phaleg. Nam ſi verum eſt, quod aſſerunt Euſebius in ſui Chronici initio, & B. Hieronymus in Oſeæ cap. 2. & S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 17. quos ſequuntur omnes penè alij Doctores Eccleſiaſtici; nimirum Nemrod fuiſſe illum, quem Gentilitas appellat Belum; eumdemque regnaſſe annis ſexaginta quinque poſt conditam Babylonem; & ei ſucceſſiſſe Ninum; in cuius regni anno quadrageſimo tertio, natus eſt Abraham: proculdubio, ſi prædictis annis trecentis quadraginta, à diluuio, ad linguarum diuiſionem fluxis, addantur anni ſexaginta quinque regni Beli; & quadraginta tres Nini; neceſſarium erit ponere, Abramum eſſe natum anno, poſt diluuium, quadringenteſimo quadrageſimo octauo. Quod manifeſtè aduerſaretur ſcripturæ ſacræ, ex qua, Geneſ. cap. 11. verſ. 10. vſque ad 27. vbi deſcribitur genealogia Sem filij Noe; à diluuio, ad ortum Abrahæ iuxta computum in noſtris tabulis expreſſum, colliguntur tantummodo anni trecenti octoginta tres. Si verò ſequamur eos, qui putant Abraham natum eſſe anno vitæ patris ſui ſeptuageſimo; & generationẽ Cainan minime computandam cenſent; inuenies à diluuio ad ortum Abrahæ, longe minorem ſummam, nimirum annos dum-

340
65
43

448

taxat ducentos nonaginta tres. Aliud huic ſimile abſurdum, ex priori opinione cõ-
ſequi neceſſe eſt. Nam ſi ponamus diuiſionem linguarum, (quæ proculdubio facta
eſt, quando Babylon ædificabatur) contigiſſe in ipſo ortu Phaleg, qui vt colligitur
loco Geneſ. proxime adducto, natus eſt anno poſt diluuium (prætermiſſa generatione
02 132 Cainan) centeſimo ſecundo; ipſa verò connumerata; anno centeſimo trigeſimo ſe-
65 65 cundo: certe, ſuppoſita memoratæ hiſtoriæ veritate; fateri oportet Abramum natum
43 43 eſſe anno poſt diluuium ducenteſimo decimo; aut ad ſummum, ducenteſimo quadra-
210 240 geſimo; quod pariter, ex ſupra dictis, certum eſt, ſcripturæ ſacræ plurimum aduerſa-
ri. Quo circa, probare nullo modo poſſumus, id quod Pererius, vir alioqui, in expẽ-
denda temporum præſertim antiquiſſimorum ratione, accuratiſſimus, lib. in Geneſ.
15. num. 148. aſſerere non dubitauit dicens; nullam afferri poſſe rationem, quæ neceſ-
ſario concludat; vel etiam probabiliter demonſtret; diuiſionem linguarum, non po-
tuiſſe fieri, quando natus eſt Phaleg: qua in re fortaſſis, vt fit memoriæ lapſu, vide-
tur ſibi non conſtare; quandoquidem ipſe pluribus in locis, & præſertim lib. 15. in
Geneſ. num. 61. 67. & 148. & lib. 16. nu. 236. approbat, recipitque communem, quã
citauimus, horum temporum hiſtoriam, aſſerentem Nemrod eumdem eſſe cum eo
quem Gentiles Belum dixerunt; & eumdem à diuiſione linguarum regnaſſe ſexagin-
ta quinque annis in Babylone, quæ fuit initium regni eius, vt dicitur Geneſ. cap. 10.
verſic. 10. Et Abrahamum natum eſſe anno quadrageſimo tertio regni Nini, qui im-
mediate ſucceſſerat dicto Nemrod. Ex quibus profecto (poſita diuiſione linguarum
in anno primo vitæ Phaleg) ſequeretur, ipſum Abrahamum natum eſſe centeſimo o-
ctauo vitæ ipſius Phaleg: quod quam falſum ſit, dignoſci poteſt ex Geneſ. ca. 11. ver.
16. vſque ad 25. vbi ab ortu Phaleg, ad ortum Thare patris Abrahæ, euidenter col-
liguntur anni pluſquam centum viginti; ſiquidem ipſe Thare natus eſt anno vitæ Pha
leg centeſimo vigeſimo ſecundo, vt patet in tabulis. Quis igitur non videt, contra
aſſerentes diuiſionem linguarum incidiſſe in ortu Phaleg, poſſe afferri argumentum
valde firmum? nimirum quia, hac poſita ſententia, neceſſe eſt probabiliorem, ac ma-
gis receptam horum temporum chronologiam, à probatiſſimis auctoribus editam,
funditus interire? & nullatenus poſſe cum ſacro textu conciliari? Itaque relictis hi-
ſce duabus opinionibus, dicimus; quod ſi vera eſt, vt credimus, nuper à nobis rela-
ta, & communi Doctorum conſenſu firmata, horum temporum hiſtoria, de Nemrod,
quod fuerit idem cum Belo, quemadmodum nos quoque infra num. 29. comproba-
bimus; & quod regnauerit annis ſexaginta quinque; & de Abrahamo, quod natus
ſit anno quadrageſimo tertio regni Nini, qui immediate poſt prædictum Nemrod re-
gnaſſe dicitur: neceſſarium eſt fateri id, quod ab exordio huius diſputationis propo-
ſuimus; videlicet diuiſionem linguarum, anno poſt diluuium ducenteſimo ſeptua-
geſimo quinto contigiſſe; qui annus in noſtris tabulis, cum anno vitæ Phaleg cente-
ſimo quadrageſimo quarto coincidit. Et hac poſita opinione, multa, quæ ex alijs dua-
bus ſequi dicebamus, deuitantur abſurda; & horum temporum hiſtoria ab Ethnicis,
atque item ab Eccleſiaſticis ſcriptoribus tradita, ac probata, optime cum ſacris an-
nalibus congruere deprehendetur; vt quilibet in noſtris præcipue tabulis, breuiter
facileque poterit experiri.

Cur, & quo Auctore cœperit ædificari Babylon ciuitas, et turris eius.

Ceterum, quia certum eſt, prædictam linguarũ diuiſionem tunc eſſe factam, quan- 4
do filij Noe ciuitatem, turrimque ædificabant, vt ex ſacro textu paulo inferius addu-
cendo, palam fiet: Videndum hic prius eſt, quanam occaſione, & quo potiſſimum
Auctore, huiuſcemodi ædificia extrui cœperint. fuit autem, vt arbitror huius ædi-
ficationis occaſio talis. Accidit per hæc circiter tempora, vt neſcio quo ſpiritu du-
cti, aut impulſi, qui tunc viuebant homines, Arphaxadi exemplum ſecuti, qui vt ſub
anno mundi 1754. num. 2. diximus, iam ante annos pluſquam centum ſeptuaginta,
traiecto Tygri flumine, cum vniuerſa progenie ſua, in Chaldæam deſcenderat; ipſi
quoque pariter conglobati proficiſcerentur de Oriente, vt expreſſe traditur Gen. ca.
11. verſ. 2. ideſt, non de Armenia, in cuius vno ex montibus Arca conſederat; quia re
ſpectu Babyloniæ Armenia aquilonaris eſt, non orientalis, quemadmodum in Geo-
graphorũ tabulis cõſpicimus; Sed de partibus Babyloniæ oriẽtalibus, ad quas primo
eos de Armenia migraſſe oportet. Cum itaque communi paſſu, & conſenſu, de præ-
dictis regionibus forte nimium montuoſis, ac minus frugiferis, Occidentem verſus
veni-

venirent; vt terras magis feraces, commodioresque ſibi quærerent; aliquantulum ad meridiem flectentes, inuenerunt campum, ſeu planitiem quandam admodum ſpatioſum, quæ poſtea Sennaar, mox Babylonia eſt appellata. Hic cum aliquantiſper conſediſſent, vrgebat, vt arbitror, Noe filios ac poſteros ſuos iam valde admodũ multiplicatos, & auctos, vt ad terras iam ſingulis diuiſas, & aſſignatas properarent; tum quia putabat valde id fore gratum Deo, qui ipſis, vſq; ab initio renouati orbis, denuo dixerat: Creſcite & multiplicamini, & replete terram &c. tum etiam quia id multo vtilius, & ad victum præſertim, commodius cunctis futurum ſperabat; ac denique, quoniam verebatur, ne ſi diutius ſimul morarentur, grauiora indies inter ipſos diſſidia, iurgiaue orirentur. Verum huic tam ſanctæ, prouidæque paternæ mentis intentioni, ſicuti & alijs bonis actibus, hoſtis humani generis, quantum poterat, obſtare nitebatur; in primis, vt creditur, mediante Nemrod filio Chus, filij Cham; qui cum ceteros, animi corporiſque viribus, antecellere videretur (erat enim maximus, & valde famoſus Gigas, vt habetur in textu lxx. Interpretum Geneſ. cap. 10.) alijs quoque omnibus imperare admodum exoptabat: quod vt facilius, ac commodius aſſequeretur; cunctos ſimul retinere moliebatur. Et quia fortaſſis non audebat aperte communi omnium, qui tunc in humanis erant, ſententiæ aduerſari; ac omnium parenti contradicere; populis callidè ſuadere non ceſſabat; vt priuſquam ab inuicem diſcederent; memorandum aliquod ſuæ potentiæ, ac generoſitatis monumentum poſteris derelinquerent; eiſque laudes ac nomina ipſorum per cuncta ſæcula celebrandi, occaſionem præberent. Videns autem hæc placere populis; & aduertens in ea planitie terram non lapideam eſſe, ſed ſatis argilloſam, ac tenacem lateribuſque conficiendis aptam; & præterea abundare puteis, bitumen large proferentibus; ex tam prompta ædificandi materia. occaſione deſumpta, hortabatur omnes, vt vnanimiter magnam quandam ciuitatem exſtruerent; quæ veluti aliarum omnium mox in alijs regionibus ædificandarum, caput, exemplarque eſſet; & ad munimen, decoremque in ea turres erigerent; vnamque præ ceteris excitarent tanta craſſitudine, quæ ad cælum attolli poſſe videretur: vel eluuionis perfugium, vel conueniendi monumentum. Hæc verò tam grandia ædificia verſutus proponebat, ſpecie quidem, ipſorum gloriæ ac magnificentiæ conſulere ſimulans; re vera autem, vt propoſitum, conſiliaque ſua perficeret; nimirum, vt multitudinem, diuturnis huiuſcemodi operibus, ſimul occupatam vnitamque detineret; & diſceſſionem ad alias longiores præſertim regiones, procraſtinaret; vel etiam prorſus impediret. præuidebat enim eos poſtmodum, commoda, & ſecuritatem tam amplæ ac magnificæ ciuitatis, ab ipſiſmet, tot tantiſque laboribus ædificatæ, non facile deſerturos. Quare vehementius cœpit cunctos, tum per ſe, tum per ſuæ intentionis ſectatores, ad opus aggrediendum incitare: Ecce (inquiens) quanta bituminis copia pro cæmento, quanta cretæ, aquarum, ac lignorum largitas; Eia agite, faciamus, & coquamus lateres; fodiamus, iaciamuſque fundamenta; & ædificemus. His atque huiuſmodi hortationibus, corda virorum ſollicitabat. Quid plura? facile quod volebat, imperitæ multitudini perſuaſit; quæ communi quodam impetu, & concurſu, vt fit, ipſum ſecuta, cœperunt ferè omnes certatim operari, ac ciuitatem, turrimque ædificare.

5 Diſplicuit autem hoc Domino; qui ſuperbis ipſorum conatibus obſiſtere non diſtulit; ſed cognita eorum obſtinatione, & pertinacia, illico confuſis mirabiliter ædificantium ſermonibus, ita vt ſe inuicem intelligere non poſſent, eos tandem ab operibus ceſſare, atque ad terras, ſingulis familijs aſſignatas, diſcedere coegit. Turris autem inchoata, ob linguarum confuſionem Babel primum, deinde Babylon cum reliqua ciuitate, & eius ditione eſt appellata. Et hoc eſt, quod breuiter legimus Gen. cap. 11. his verbis: Erat autem terra, labij vnius, & ſermonum eorumdem. Cumq; proficiſcerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar; & habitauerunt in eo. dixitque alter ad proximum ſuum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igni: habueruntque lateres pro ſaxis, & bitumen pro cæmento. & dixerunt: Venite faciamus nobis ciuitatem, & turrim; cuius culmem pertingat ad cælum; & celebremus nomen noſtrum, antequam diuidamur in vniuerſas terras. Deſcendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, quam ædificabant filij Adam. & dixit: Ecce vnus eſt populus, & vnum labium omnibus. cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent

ſtent

ſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui. Atque ita diuiſit eos Dominus ex illo loco, in vniuerſas terras; & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. Et iccirco vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ, & inde diſperſit eos Dominus ſuper faciem cunctarum regionum. Hucuſque ſacer textus, qui tametſi, quis nam dictæ ciuitatis ac turris ædiſicandæ, primarius auctor fuerit hic non commemoret; attamen, quod fuerit Nemrod, aliquatenus colligi poſſe videtur, ex Geneſ. cap. 10. verſic. 8; vbi de ipſo verba faciens ait: Ipſe cœpit eſſe potens in terra. & poſt pauca: fuit autem principium regni eius Babylon. Et idem ſentiunt Sanctus Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 4. & communiter Doctores, ſecuti Ioſephum; qui id perſpicuis verbis aſſerit, primo antiq. cap. 5. hanc eamdem hiſtoriam ita deſcribens: Tres verò Noe filij, Semas, Iaphetus, & Chamas, centum annis ante diluuium nati, primi, relictis montibus, planitiem habitare cœperunt, & alijs, recenti etiam tum cladis memoria, pauidis, nec audentibus à celſioribus locis deſcendere; idem faciendi, auctores, & exemplum fuere. Campo, quem primum colere ſunt agreſſi, nomen eſt Sennaar. Ceterum, Deo iubente, (ſubaudi miniſterio Noe, omnium, qui tum ſupererant, parentis,) vt propagandi multiplicandique generis gratia, colonias deducerent, ne inter ſe diſcordias exercerent, ſed multam terram colendo, frugum copia fruerentur: homines rudes non paruerunt. quamobrem calamitatibus implicati, offenſum illum, errore ſuo, ſunt experti. Cum enim flórerent iuuentutis multitudine, Deus rurſum de colonia deducenda admonebat. Illi verò non putantes ſe, ipſius benignitate, præſentibus commodis perfrui; illamque felicitatem ſuis viribus acceptam ferentes; dicto eius non fuerunt obedientes. & quod peius erat, conſilium de colonijs, non fauorem numinis, ſed inſidias interpretabantur; videlicet quo facilius, diſperſi, poſſent opprimi. Ad ſuperbiam autem, Deique contemptum, excitabat eos Nabrodes nepos Chamæ filij Noe; vir audax, & manu promptus; docens nõ Deo, ſed propriæ virtuti, præſentem felicitatem eos debere; atque ita paulatim, rem ad tyrannidem trahebat; ratus fóre, vt homines ad ſe deficerent à Deo, ſi ſe illis ducem præberet, opem ſuam offerens; contra nouum aliud diluuium intentantem. turrim enim ſe exædificaturum excelſiorem, quam quo aqua aſcendere poſſet; & inſuper maiorum ſuorum interitum vlturum. Vulgus autem facile Nabrodis placitis obtemperabat, ignauum ratus Deo cedere: atque ita ſtructuram turris occœperunt, nulli labori parcentes, nihilque ſibi ad diligentiam reliquum facientes. Cumque ingens eſſet operarum numerus, ſurgebat opus, ſupra quam ſperaſſet aliquis. Craſſitudo autem erat tanta, vt proceritatem obſcuraret. Struebant autem lateribus coctis, ad firmitatẽ, bitumine ferruminatis. Hanc eorum veſaniam videns Deus; delere quidem omnes noluit, quando ne priore quidem clade, ad meliorem mentem profecerant: ſed diſſidium inter eos immiſit, linguis eòrum variatis; ita vt ob diuerſitatem ſermonis mutuo ſe non intelligerent. Locus verò turris, nunc Babylon vocatur; propter confuſam linguam, quæ prius omnibus ex æquo clara fuerat: nam Hebræi confuſionem nominant Babel. De turri autem hac, deque linguis hominum mutatis, meminit, & Sybilla his verbis: Cum vniuerſi homines, vno eloquio vterentur, turrim ædificauerunt quidam excelſiſſimam, quaſi ad cælum per eam aſſenſuri; Dij verò, procellis immiſſis, turrim ſubuerterunt; & ſuam cuique linguam dederunt; quæ cauſa fuit, vt vrbs ea Babylonis vocabulum acceperit. De loco autem, qui Sennaar in Babylonia nominatur, meminit Heſtiæus hoc modo: Aiunt Sacerdotes cladis eius ſuperſtites, Enyelij Iouis ſacra ferentes, in Sennaar Babyloniæ perueniſſe. Hucuſque Ioſephus.

Turris Babel quã alta relicta fuerit.

Quantum autem iam alta eſſet turris Babel, quando eius ædificatio diſturbata à 6
Deo fuit; ſcire non poſſumus. Quoniam neque ſcriptura ſacra id exprimit, neque Ioſephus, aliuſve probatus Auctor id aſſeueranter affirmare auſus eſt. Nam licet B. Hieronymus ſub finem libri quinti commentariorum ſuorum in Iſaiam, tradat à quibuſdam dici eam in altitudine, quattuor millia paſſuum tenuiſſe; Idem tamen paulo poſt, ſubiungit: Quæ de dicta turri perhibentut penè incredibilia videri. Herodotus quoque ab eodem Sancto Doctore citatus, tametſi libro primo aliquanto ante

finem,

finem, deſcribens templum Iouis Beli, dicat: in eo fuiſſe turrim ſolidam altitudine ſimul, & craſſitudine ſtadij; cui alia rurſus impoſita turris; & huic ſubinde alia, ad octauam vſque. Non tamen aliarum altitudines expreſſit. Vnde ſi (vt ibidem ſupponere videtur) æqualis ſingulæ erant altitudinis; certè verticem ſupremæ, nō quattuor mille; ſed mille dumtaxat paſſus altam fuiſſe neceſſe eſt. Siquidem ſtadium, octaua miliarij pars eſſe dicitur. Opinio autem eorum, qui putarunt turrim Babel habuiſſe quattuor millia paſſuum altitudinis, videtur ex præaddučtis Ioſephi verbis deducta, vbi de Nabrode ait: quod turrim ſe ædificaturum iactabat excelſiorem, quàm quo aquæ diluuij aſcendere poſſent. Cum enim conſtet, diluuij aquas quindecim cubitis montium cacumina ſuperaſſe; & Plinius lib. 5. cap. 22. dicat, reperiri montes quattuor millia paſſuum perpendiculariter altos; putauerunt ipſum Nemrod voluiſſe quidem attollere turrim ad quinque millia paſſus, (quæ res certè præſertim eo tempore, quo homines non adhuc plenè multiplicati erant, videbatur impoſſibilis) ſed vbi eo ventum eſt, vt iam deeſſent tantummodo mille paſſus altitudinis, opus fuiſſe impeditum. Verumtamen hoc probandum erat, quod ſcilicet tunc, & non multo prius, ædificatio fuerit intermiſſa. Relinquamus igitur ea quæ ſciri nullo modo poſſunt, vt ad alia properemus.

7 Ex huius tam excelſæ turris ædificatione, atque item ex memorata linguarum diuiſione, perhibent occaſionem arripuiſſe Poetas, Ethnicoſque ſcriptores, fingendi duas illas fabulas, quarum meminit Philo Hebræorum diſertiſſimus, in exordio libri. De confuſione linguarum. Alteram de Gigantibus celeberrimam, quos ferunt montes montibus ſuperimpoſuiſſe, vt bellum Dijs inferrent; ſed ab ipſis fulmine deiectos. Alteram de animalibus irrationabilibus, quæ aiunt, olim vna cunctis communi voce inter ſe de rebus ſuis, vt ſolent homines, agere conſueuiſſe; Verum, quia ſemel perpetuam iuuentutem à Dijs expetere auſa ſunt; ab eiſdem, confuſione vocum, poſtea eſſe punitos. Sed de Poetis, non eſt quod mirari debeamus: quandoquidem notum eſt, eos ex profeſſo, fabulandi occaſiones vndequaque venari; nec dedignari communiter pro fabulatoribus haberi; quippe qui largam admodum in hoc genere licentiam, iam dudum ſibi vſurpauerint, iuxta vulgatum illud Horatij ferè in initio Artis Poeticæ.

De fabulis occaſione turris Babel, excitatis.

Pictoribus atque Poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.

Illud magis mirandum, ac deplorandum eſt, quorumdam hominum impiorum quanta fuerit audacia, ac temeritas; qui, vt refert Philo vbi ſupra, auſi ſunt hiſtoriam ſacram calumniari; quod fabellas contineat prædictis ſimiles. Fabellas inquam, appellare non ſunt veriti, dictæ turris ædificationem, & linguarum diuiſionē; putantes, vtrumque fabuloſum eſſe, & falſum. Stultiſſima namque ipſis viſa eſt cogitatio turris ſtruendæ, cuius culmen ad cælum pertingeret; nec minus impoſſibilis, quam prædicta montium ſuper impoſitio. Sed & linguarum varietatem ſemper exſtitiſſe perperam exiſtimantes; illud quoque in erroris ſui argumentum aſſumunt; incredibile videri (ſi vna tantum fuiſſet hominum locutio) potuiſſe illos ſic derepente proprij idiomatis obliuiſci, & illico nouis atque inauditis vocabulis, internos explicare conceptus. & præterea non valebant capere, quomodo confuſio illa linguarū, in pænam ſimul, & remedium peccati inducta fuerit; non in pænam; quia naturale eſſe putabant, diuerſos homines diuerſis vti idiomatibus; non in remedium iniquitatum; cum nihilominus etiam poſt diuiſas linguas, viderent infinita propemodum ſcelera exſtitiſſe; & non vnitatem linguæ; ſed propenſionem iniquorum hominum in malum, malorum cauſam eſſe: quandoquidem etiam lingua mutilati, nutibus, aſpectibus, alijſque corporis motibus, non minus quam verbis, improbitatem cordis, proferre norunt: Et linguæ vnitas, potius ad plurima bona vtilis eſſe videtur; nimirum ad commertia exercenda, ad ſcientias edocendas, ad ſocietates ſtabiliendas, amicitiaſque conciliandas, & his ſimilia.

Contra ſacræ ſcripturæ calumniatores.

8 Verum ad hæc non operoſum eſt reſpondere. Nam quis non videt, admodum differre quæ narrantur à Moyſe, ab his quæ fabulatores confinxere? Etenim montes ſuper imponere montibus; & inde cum ſuperis dimicare; perſpicuè patet, naturaliter ab hominibus fieri nullo modo poſſe: turrim verò altiſſimam exſtruere, facultatem

non

non excedit humanam. Et quidem ſtultiſſimum eſt, fateor, per huiuſmodi altitudines, ad cælum poſſe conſcendi; quod Gigantes intendiſſe feruntur. Atqui non eo conſilio docet ſcriptura ædificatam eſſe turrim Babel; impoſuit fortaſſe calumniatoribus, quod dicitur Geneſ.cap.11.verſ.4. Cuius culmen pertingat ad cælum. Sed hoc hyperbolicè dictum, omnes ſacri fatentur expoſitores. Quid igitur vaſtiſſimo illo ædificio prætendebant? Quid aliud? niſi humanam gloriam, & nomen æternum, vt ibidem tangitur, illis verbis: Et celebremus nomen noſtrum. Quamuis fortaſſe etiam aliqui rudiores putarent poſſe, in ſummitate illius turris, à diluuio, ſi deinceps contingeret, ſe ipſos præſeruare; præſertim cum ſcirent, diluuij aquas quindecim tantum cubitis montium vertices exceſſiſſe. Quantum verò differat hiſtoria confuſionis humanæ loquelæ, ab ea quam in brutis contigiſſe fabulantur; vel ex hoc dignoſci poteſt; quod loqui, hominibus naturale eſt, brutis autem nequaquam; quare manifeſtum eſt, fabuloſum eſſe, quod de brutorum locutione finxerunt: veriſſimũ verò, quod de vno hominum idiomate, diuinitus poſtea variato, ſacra teſtantur eloquia. Porrò diuiſionem linguarum non ſemper exſtitiſſe, infra numero ſequenti, aduerſus Phylaſtrium, oſtendemus. Nunc illud tantum aſſerimus, multo credibilius eſſe, ante ſtructuram turris Babel, vnam dumtaxat omnibus communem fuiſſe loquelam, quam plures. Quis enim credat, populum vnum, qui ab vno homine etiàm tum viuente, deſcenderat; ſimulque fermè hactenus habitauerat; diuerſa habuiſſe idiomata? Quod ſi dixeris: Quomodo igitur potuit tam cito, atque adeo multipliciter variari? reſpondeo; non ex cauſſis naturalibus, ſubitam illam accidiſſe varietatem; ſed omnipotentis Dei voluntate; cui nihil eſſe difficile, nedum impoſſibile, nemo ſanæ mentis eſt qui ignoret. Deinde concedimus linguæ vnitatem, hominibus ſæpenumero eſſe vtiliſſimam; contra vero diuerſitatem, ad multa incommodiſſimam. Verumtamen, illud quoque certum eſt, in memorato caſu, fuiſſe appoſitiſſimum humanæ tranſgreſſionis remedium; nullumque aliud opportunius adinueniri potuiſſe. Quis enim neſciat, multitudini in malum aliquod vnanimiter conſpiranti, quantum obeſſe poſſit idiomatis vnitas? quippe qui ad flagitium perpetrandum non mediocriter incitare valeat. merito igitur illis hominibus, qui turrim ciuitatemque ædificare volebant, & in ea ſimul habitare, ceteraſque terrarum regiones incultas relinquere, quod omnimodis erat bono publico, diuinæque diſpoſitioni contrarium, merito inquam, eos Dominus confuſione linguarum, inter ſe diuiſit, atque inde ad alias terras ſeorſum inhabitandas, adegit. Itaque, ſi recta mente, ſupradicta penſemus; & circumſtantias, temporis, loci, atque intentionis illorum hominum, accurate perpẽdamus: proculdubio, etiam ſepoſita ſacræ narrationis auctoritate, neceſſarium erit fateri, diuiſionem, multiplicationemque humanorum idiomatum, nõ eſſe fabuloſam ſed verè atque indubitanter diuino conſilio, eſſe factam, & iuſtè in pœnam ſuperbiæ, impietatiſque, Deo prohibente, ædificare volentium, inflictam: nec non iniquam illorum intentionem, toto humano generi, atque orbi terrarum pernicioſam, conuenienter tali remedio, fuiſſe impeditam. Et hæc aduerſus eos, qui præ impietate ſcripturas ſacras facile reſpuunt, breuiter ſint picta.

Contra opinionẽ Phylaſtrij de pluralitate linguarum ante turris ædificationem.

Ceterum, quia dictum eſt, olim vnam eamdemque fuiſſe omnibus hominibus com- 9
munem loquelam, vt aperte indicant verba illa Geneſ.cap.11.verſic.1. Erat autem terra labij vnius, & ſermonum eorumdem; & ſentiunt omnes penè illius textus expoſitores, alijque Eccleſiaſtici Doctores: explodenda prorſus eſt opinio, quam neſcio quomodo deceptus tenuit Sanctus Phylaſtrius Brixienſis Epiſcopus in Catalogo hæreſum cap.106. dicens: firmiter eſſe credendum; quod etiam multis ſæculis antequã cœpta ſit conſtrui turris Babel, plures fuerint ſermonũ ac linguarum varietates, Dei munere illis hominibus conceſſæ, vſque ad earumdem linguarum confuſionem; interpretaturque præcitata ſcripturæ verba: Erat autem terra labij vnius &c. ideſt nõ ſecundum eumdem vocabulorum vſum, ſed ſecundum eamdem ſenſuum intelligentiam; quia (inquit) etſi plura tunc eſſent genera linguarum; omnes tamen ſe inuicem intelligebant. Adductus eſt autem Phylaſtrius, ad hanc præcitati loci expoſitionem excogitandam; prioremque ſententiam, tamquam hæreticam reprobandam; quoniam obſeruauerat ſcripturam ſacram, antequam Geneſ.11.cap.deſcribere cœpiſſet ædificationem turris Babel, iam cap.10.verſic.5. de filijs Iaphet dixiſſe: Ab his diuiſæ

uiſæ ſunt Inſulæ gentium in regionibus ſuis, vnuſquiſque ſecundum linguam ſuam. & verſic. 20. Hi ſunt filij Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque, & gentibus ſuis. & verſ. 31. Iſti filij Sem ſecundum cognationes, & linguas, & regiones, in gentibus ſuis. Ecce quomodo poſteri trium filiorum Noe, iam videbantur in varias linguas fuiſſe diſcreti. At contra Alphonſus de Caſtro lib. 9. aduerſus Hæreſes, non modo primam ſententiam, vt veritati catholicæ conſonam, amplexandam putat; Verum etiam Philaſtrij opinionem, hæreticam eſſe iudicat; tamquã ſcripturæ ſacræ omnino repugnantem; quæ loco citato, apertiſſime pronunciat, terram, ante ſtructuram Babel, fuiſſe labij vnius, & ſermonum eorumdem. Et poſt pauca, ſubdit: Deſcendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, quam ædificabant filij Adam; & dixit: Ecce vnus eſt populus, & vnum labium omnibus &c. Et paucis interpoſitis, ſubiungit: Venite igitur, deſcendamus, & cõfundamus ibi linguam eorum. Et non multo poſt additur: Et icciro vocatum eſt nomen eius Babel; quia ibi confuſum eſt labium vniuerſæ terræ. Quibus verbis, quis non videt, manifeſtiſſime indicari, vniuerſum genus humanum, ante Babel, vnius eiuſdemque omnino ſermonis, & linguæ vſum, tantummodo habuiſſe? varietatemque idiomatũ, ab illa vnius labij confuſione exortam, atque deinceps in toto orbe terrarum eſſe propagatam? Nec obſtat quod diuiſio filiorum, ac poſterorum Noe, iuxta linguas ſuas, facta deſcribatur ante ſtructuram turris Babel: quia id contigiſſe per anticipationis, ſeu recapitulationis figuram, in ſacris ſcripturis aliàs vſitatam, fateri debemus, vt aſſerit S. Auguſtinus libr. 16. de Ciuit. capit. 4. & 15. & quæſt. 20. in Geneſ. Quæ loca, ſi conſideraſſet Philaſtrius; forſitan (vt de alioqui ſancto viro credendum eſt) non fuiſſet lapſus.

10 Sed hic tria quæri poſſet. primo quomodo prima illa omnibus communis lingua, confuſa, & multiplicata fuerit. deinde in quot alias diuiſa. Tertio demum, an ipſa apud aliquos integra remanſerit, & quænam ſit ex his, quæ nunc habentur. Ad primum dicimus, quod Deus inducta mirabiliter in cunctis illis hominibus (præterquã in Heber, & filio eius Phaleg, ꝙ ipſi, vt n. 12. dicemus, conſilij turris ædificandæ, omnino expertes fuerint) ſubita quadam, & omnimoda prioris idiomatis obliuione; illico diuina ſua diſpenſatione, & omnipotentia, in eorumdem animis nouos, diuerſoſque indidit habitus, iuxta varia linguarũ genera, ſingulis diſtributa; ita vt ſtatim, ſingulæ illæ familiæ, promptum, expeditumque ac diſtinctum vſum illius ſermonis, qui ſibi obtigerat, haberent. Quare iſte terminus confuſionis linguarum, quo non ſemel ſcriptura vtitur; non ſic accipiendus eſt, ac ſi denotare velit, ſingulas linguas in ſe ipſis eſſe confuſas; id enim non eſt credibile; alioqui neque eiuſdem familiæ homines, potuiſſent ſe inuicem intelligere; quod perſpicue videtur aduerſari ſcripturæ; & id quoque colonijs deducendis, maximo fuiſſet impedimento. ſed appellatione confuſionis linguarum; confuſionem hominum ob ſubito variatam ipſorum locutionem, debemus accipere; Siquidem, vt primum hoc accidit; videntes familiæ illæ, quod alia, aliarum ſermones capere non valeret; protinus magna inter ipſas exorta eſt confuſio, confuſio inquã in ædificantium operibus, & inſeruientium ordinibus; quoniam non ſe mutuo intelligentibus, omnia perturbari, & confundi neceſſe erat. confuſio item in hominum mentibus, præ ſtupore tantæ, tamque repentinæ nouitatis, audientium tantam vocum diuerſitatem numquam alias auditarum. Non enim minor exſtitit admirandi ratio, in illa diuiſione linguarum; ac poſtea fuit in primitiua Eccleſia, quando Apoſtoli omnes, repleti ſpiritu ſancto cœperunt loqui varijs linguis, vt dicitur Actorum cap. 2. verſ. 4. vbi adiungitur: Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi viri religioſi, ex omni natione, quæ ſub cælo eſt. facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confuſa eſt; quoniam audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: nonne ecce omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo nos audiuimus, vnuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus, Parthi, & Medi, & Elamitæ &c.

Quomodo facta ſit linguarũ confuſio.

11 Dixi, omnes prioris ſermonis eſſe oblitos, præter Heber, & familiam eius; nimirum non omnem, ſed eam dumtaxat, quæ ex Phaleg fuerat propagata (nam quæ de Ieċtan fratre eius prodierat; certum eſt quod in varia Idiomata, pro numero filiorũ eius,

eius diſpertita fuit) quia communiter creditur, primam illam locutionem; quæ ante linguarum diuiſionem, ab exordio mundi, omnibus fuerat communis; & propterea nullo particulari nomine nuncupabatur; integram inuiolatamque in ipſo Heber, & in eius familia manſiſſe; & ex eo nomen accepiſſe. Nam cum tunc opus eſſet eam aliquo proprio nomine ab alijs diſtingui, deinceps Hebræa eſt appellata. Et ſic reſponſum ſit tertio quæſito. Ita namque ſentiunt multi, graueſque Auctores, Eucherius ſuper Geneſ. cap. 11. Abulenſis ibidem quæſt. prima, & ſecunda, Caietanus ibidem; Hieronymus Oleaſter in cap. 10. Geneſ. Sanctes Pagninus in initio libri Iſagogæ ad ſacras litteras, Pererius lib. 16. Commentariorum in Geneſ. Cardinalis Bellarminus lib. 2. De verbo Dei cap. 1. Secuti Euſebium lib. 10. De præparatione Euangelica cap. 2. B. Ambroſium ſuper cap. 3. ad Philippen. B. Hieronymum in Epiſtola ad Damaſum, De viſione Iſaiæ, & B. Auguſtinum lib. 16. de Ciuit. capit. 11. & lib. 18. ca. 39. Nec refert quod idem ſanctus lib. 16. de Ciuit. cap. vltimo, prope finē, dicat linguam Hebræam eſſe inuentam eo tempore, quod fluxit à Noe vſque ad Abraham. Non enim ibi indicare voluit, eam antea non exſtitiſſe, ſed ſolum, tunc primū vocari cœpiſſe Hebræam, quæ prius humana potius dici poterat, quia cuncti homines ea ſola vti conſueuerant. Eiuſdem item ſententiæ fuit Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, ſub anno mundi 1788. fultus auctoritate B. Hieronymi in Sophoniā, & Origenis homil. 11. in lib. Numer. Et omnium penè Rabbinorum, vno dumtaxat excepto Rabbi Iuda, qui Adamum Syriaco vſum ſermone, credidit.

Lingua Hebræa omnium prima.

Ex eo autem, quod Heber & Phaleg, primam linguam retinuiſſe creduntur; deducunt etiam nonnulli, ipſos non fuiſſe illius ædificationis participes; alioqui, inquiunt, eadem, & ipſi pæna, ſcilicet mutationis linguæ, plecti debuiſſent. Sed hic aduertere oportet, quod Heber, & Phaleg, tametſi retenta priori lingua videantur; & ipſi quoquomodo puniti in hoc, quod alia idiomata, vt creditur, non intelligerent; id tamen eis pænam non intulit, ſicuti ceteris; quoniam diuina illa in ædificantes animaduerſio, non propriè in ipſa linguarum mutatione poſita fuit (quod enim quis vno magis, quam altero loquatur idiomate, nullam adfert pœnam;) ſed in eo quod cum ceteros intelligere non poſſent; in ſuſcepto ædificandi conſilio, & executione; perſiſtere non valerent: quod memoratis Heber, & Phaleg, ne dum moleſtiam vllā; quin magnam adferre poterat conſolationem. Exultabant enim videntes, cælitus impeditam, quam ipſi grauiter auerſabantur ædificationem; & iam tandem impleri (vellent, nollent) diuinam iuſſionem, de Gentium habitatione, varias per Orbis partes, diſſeminanda; quod ipſi, & ſanctus omnium tunc parens Noe, tantopere exoptauerant. præſertim cum illa ſermonum diſcretio, ipſis inſuper ad vitanda, declinādaque impiorum conſortia, admodum commoda eſſet. Et hæc communiter creditur eſſe cauſa, cur prima illa omnium antiquiſſima, pariter ac nobiliſſima locutio, in Heber transfuſa fuerit. Vnde etiam colligit Sanctus Auguſtinus lib. 16. De Ciuit. cap. 11. quod tametſi euidenter in ſacro eloquio expreſſum non ſit; non obſcurè tamen elici poteſt, fuiſſe aliquod pium genus hominum, quando ab impijs Babylonia condebatur. Quamquam, & alia adferri poſſit cauſa, cur potius in Heber, quam in aliquo alio, antiqua illa locutio remanſerit; nimirum, quia ex ipſo Heber, per lineā Phaleg, propagandi erant Patriarchæ, & Prophetæ, & Gens à Deo electa in populū ſibi peculiarem, de quo naſciturus erat Chriſtus ſecundum carnem; vt eadem prima omnium lingua, eſſet illa, quam deinceps Patriarcharum, & Prophetarum, non ſolum in ſermonibus ſuis; Verum etiam in ſacris litteris, cuſtodiret auctoritas; quemadmodum tradit S. Auguſtinus loco proximè citato. Cuius rei ſignum eſt, quod lingua illa, non in omni progenie ipſius Heber diffuſa eſt; ſed in ea ſolum, quæ, linea recta, deſcendit ad Abraham, cui repromiſſiones de Chriſto venturo faciendæ erant. Nec ipſe Abraham potuit eamdem linguam in omnes filios ac poſteros ſuos tranſmittere; ſed tantum in Iſaac, & Iacob, & eos, qui de ipſo poſtea deſcenderunt, duodecim Patriarchas, ex quibus duodecim tribus Iſrael ortæ ſunt, quæ populum Dei electum cōſtituerunt. Neque obſtat, quod Abraham in Chaldæa natus ſit, ibique vltra ſeptuageſimum vitæ annum manſerit, ac deinde in terra Chanaan habitauerit: quia nihilominus potuit linguam à maioribus ſuis acceptam, in domo ſaltem ſua, retinere; ſi-

Lingua omnium prima cur in ſolo Heber remāſerit.

cuti

cuti nunc faciunt Hebræi vbique terrarum degentes; et aliæ quoque nationes, extra proprias regiones habitantes.

13 Aduertendum tamen eſt, vt bene notat vbi ſupra Abulenſis, linguam Hebraicam, antiquitus fuiſſe multo quam nunc ſit, perfectiorem, atque vberiorem. Nam ex quo Hebræi in captiuitatem ducti ſunt; exteriſque linguis admiſti, propriæ quodammodo vſum amiſerunt, vel ſaltem magna ex parte adulterarunt. Vnde poſt reditum de Babylonia, neceſſarium fuit conſtituere, qui populo verba legis, quæ Hebræo ſermone puro, atque incorrupto tradita fuerat, interpretarentur; vt ſub anno mundi 3610. num. 6. dicemus. Quare non mirum eſt, ſi tempore Saluatoris, Hebraica lingua valde miſta erat, & vocabulis Syriacis, atque Chaldaicis referta, vt aliàs ex ipſomet Euangelio oſtendemus. Et hodie de puris, & antiquis, penè illa tantum remanſerint, quæ in legis codice ſeruata ſunt. Quo fit, vt vera, ac legitima Hebraica lingua, hodie admodum inops, & manca eſſe videatur; quippe quæ non niſi ex ſacris legalibus libris addiſci poſſit.

Lingua Hebræa cur olim quã nunc vberior.

14 Credimus item cum B. Auguſtino lib. 18. de Ciuit. cap. 39. non vocabula ſolum; ſed etiam litteras, & characteres Hebraicos, ante diuiſionem linguarum, communiter apud omnes fuiſſe in vſu; & pariter cum idiomate, per ipſum Heber, & poſteros eius, ſucceſſiuè ad populum Iſraeliticum perueniſſe. Quare non eſt recipiendus Philo Iudæus in eo quod (vt refert Ludouicus Viues ſuper cap. B. Auguſtini præcitato) inuentionem litterarum Hebraicarum Abrahamo tribuit. Neque item probari debet, quod Eupolemus, & Artapanus, apud Euſebium lib. 9. De præparatione Euangelica cap. 4. circa medium relati, ſcripſerunt; nempe Moyſem litterarum inuentorem fuiſſe; eaſque primum Iudæis tradidiſſe; à quibus vicini Phænices acceperunt; & à Phænicibus Græci, ſubaudi, per Cadmum; quin & Ægyptijs quoque eumdem Moyſem litteras dediſſe, ac propterea ab ipſis Mercurium appellatum, ac pro Deo habitum. Hæc enim, & ſi quæ huiuſmodi alia, ab Ethnicis Scriptoribus tradita, inueniantur; omnino reijcienda ſunt tamquam falſa. Et omnino tenendum eſt, Hebraicas litteras, ab ipſo penè mundi initio fuiſſe inuentas, non ab alio, vt arbitror, quam ab ipſo Adamo omnium ſapientiſſimo. Quod autem priſci illi litterarum characteres, poſterioribus poſtea temporibus, ab Eſdra eruditiſſimo Scriba, non nihil fuerint immutati; ac deinde poſt multa quoque alia tempora, à quibuſdam Rabbinis, addita eiſdem fuerint puncta, & notulæ illæ, quibus hodie vocalium vice, vtuntur Iudæi, ad maiorem legentium facilitatem; ſub anno muudi 3610. num. 20. & 21. dicendum erit.

Characteres Hebraici ab Adamo inuenti.

15 Reſtat nunc aliquid dicere de numero linguarum, in ſtructura turris Babel, diuinitus multiplicatarum, quod erat ſecundum è tribus propoſitis quæſitum. nam primo ac tertio, iam ſatisfactum eſſe putamus. Igitur ſecuti communiorem Doctorum ſententiam dicimus: primam illam omnibus antea communem linguam, in ſeptuaginta duas fuiſſe diſpertitam: iuxta numerum primariarum ſtirpium, ſeu familiarũ, quæ tunc in mundo reperiebantur; quarum capita recenſentur, Geneſ. capit. 10. Sic ſentiunt B. Hieronymus in Matth. cap. 26. B. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. ca. 3. & 11. S. Epiphanius ferè in principio ſui Panarij, & alij. Ex recentioribus verò Genebrardus ſuæ Chronologiæ lib. 1. & alij non pauci. Hanc opinionem neceſſe eſt veteres deſumpſiſſe; vel ex antiquiſſima aliqua traditione olim admodum peruulgata; vel ex numero prædictorum principum, in ſacra ſcriptura notato. Et quidem ſi ex textu lxx. Interpretum, qui antiquitus in Eccleſia magis vſitatus habebatur, prædictum numerum acceperunt; oportet textum illum antiquum, in hoc, non nihil à moderno fuiſſe diuerſum. Siquidem is qui hodie circumfertur; non ſeptuaginta duo; ſed ſeptuaginta quattuor ſtirpium capita ponit; vt in tabellis infra nu. 20. 24. & 44. ponẽdis, videri poterit; nempe de Iapheth quindecim, de Cham triginta vnum; & de Sem viginti octo. Cum tamen certum ſit B. Auguſtinum. li. 16. de Ciuit. c. 3. ex antiquo textu, in generatione Sem, viginti ſeptẽ dumtaxat familiarũ principes poſuiſſe. Sed neſcio quomodo ſacer B. Auguſtini codex duodecim tantum filios Iectan habuerit: cum alij omnes Græci, Latini, & Hebraici habeant tredecim. E conuerſo autem filios Iapheth poſuerit octo; cũ præter textũ lxx. Interpretũ Romæ anno ſalutis 1588. excuſum, reliqui ferè oẽs ponant tantũ ſeptẽ, omittentes illum Eliſa, qui quinto loco numeratur;

De numero linguarum.

meratur,& neque in Hebraicis codicibus reperitur; neque in Latinis,neque in Chaldaica paraphraſi, neque in tranſlatione Græca Complutenſi; neque fuit in Græco codice, quem ad manus olim habebat B.Hieronymus; quandoquidem ipſemet in traditionibus Hebraicis aperte aſſerit; Iapheth filio Noe natos eſſe ſeptem filios; quos ibidem nominatim commemorat; prætermiſſo Eliſa. Quare ſi poſteri filiorum Noe, in Geneſ. cap.10. recenſiti, re vera non fuerunt ſeptuaginta quattuor: ſed ſeptuaginta tres: vt colligit S. Auguſtinus, proculdubio tutius videtur, de priori numero demere vnum de filijs Iapheth,nimirum Eliſam; quam vllum de filijs Iectan. Quomodo autem in codicibus lxx. Interpretum poſtea additus fuerit Eliſa, incompertū habeo. Ceterum ſi in ſumma, prædicti duces fuiſſent ſeptuaginta tres; bene res ſe haberet; quoniam, quemadmodum loco ſupra adducto notauit S. Auguſtinus, Heber, & Phaleg, pro vna tantum gente; & lingua reputari poſſe videntur; & ſic (vt ſupponunt Doctores) ſeptuaginta duæ dumtaxat gentes, linguæue, remanerent. Vt autem memorata opinio ſeptuaginta duarum linguarum, etiam ex textu editionis vulgatæ, in quo vnus tantum ſupra ſeptuaginta principes commemorantur, expiſcari aliquo modo poſſit: duo ſupponenda videntur: alterum ſcilicet, addendū eſſe textui vulgato generationem Cainan, quam expreſſerunt lxx. Interpretes. Geneſ. cap. 11. Et Lucas in Euangelij c.3.verſ.36.& recipit S. Auguſtinus vbi ſupra quemadmodum nos quoque ſub anno mundi 1694.nu.2.& 3. addendam eſſe cenſuimus, & cur in eodem textu vulgato prærerita fuerit, ibidem indicauimus. Alterum eſt,etiam ipſum Phaleg in ipſa diuiſione linguarum propriam, atque ab ea, quam pater eius retinuerat,diuerſam linguam fuiſſe ſortitum, eamdemque filios ſuos docuiſſe, quos plures genuiſſe, ex ipſiſque propriam gentem conſtituiſſe, credibile eſt; quamuis ſcriptura ſacra Geneſ. cap.10. omnes præterierit; quia nullus tunc aliam particularem familiam conſtituerat; & cap.11. vnum tantum nominet,in genealogia Abrahæ texenda, neceſſarium. Et nihilominus diuino inſtinctu factum eſſe, vt de poſteris ipſius Phaleg, hi ſoli per quos recta linea ad Abrahamum peruentum eſt,mutato conſilio,ab Heber eorum parente linguam Hebræam diſcere,ac continuare maluerint. Alioqui nō video quomodo ex vulgata Bibliorum editione, prædicta opinio elici, aut cum ea conuenire poſſit.

Cunctos principes familiarū diuerſas linguas fuiſſe ſortitos.

Ceterum ſi eadem antiquiſſima, ſatiſque recepta opinio de ſeptuaginta duabus 16
linguis vera eſt; vtique oportet etiam fateri, non eaſdem fuiſſe gentes,ac linguas patrum ac filiorum, qui Geneſ.c.10. numerantur, puta Gomer, & filij eius Aſcenez, ac fratrum eius, & ſic de alijs: alioqui multæ linguæ, de prædicto numero deſiderarentur; ſed debemus ſentire,ſingulos ipſorum,tam patres, quam filios,numeroſas admodum habuiſſe familias, non perſonarum dumtaxat; ſed etiam linguarum diuerſitate diſcretas, tametſi id ſcriptura reticuerit, tamquam clarum; quippe cum abſurdum videatur aliter credere, & ex ipſamet ſacra narratione, ſatis conſtet, Moyſem non particulares perſonas; ſed ſtirpes, ac familias, earumque capita, ibidem dinumerare intendiſſe: & hac de cauſa, de cunctis poſteris trium filiorum Noe, ceteris penè innumeris conſulto prætermiſſis, illos dumtaxat nominatim expreſſiſſe,qui erant, vt diximus, veluti principes illarum familiarum, & gentium, ſeu linguarum, in quas prima illa,diuiſa fuerat; ita vt nullus ex his principibus, præter Heber; vt iam notatum eſt, paternam linguam retinuerit.

Noe, & tres filij eius cur inter principes linguarum non ſint recenſiti.

Quamuis hic quoque dubium ſit, de ipſo Noe, & tribus filijs eius, Sem, Cham, & 17
Iapheth,cur in prædictorum principum numero non ſint recenſiti; & an ipſi pariter priorem linguam in alias commutauerint. Ad quod dupliciter reſpondere poſſumus,nimirum,vel eos ob ingraueſcentem iam ætatem, quietioris vitæ fuiſſe ſtudioſos; ideoque inter illius diuiſionis principes, connumerari renuiſſe. iam .n. Noe octingenteſim ūſeptuageſimum, & filij eius trecenteſimum ſeptuageſimum vitæ annū exceſſerant; vt videre eſt in tabulis. vel melius,quia ipſi erant primarij,atque vniuerſales omnium,qui tum in mundo ſupererant hominum principes; non decuiſſe inter minores ac partiales dinumerari. De mutatione verò linguæ; licet nihil certi proferre poſſimus; videtur tamen ſatis rationabile opinari; ipſos,cum eſſent ceterorum omniū,parentes, ſingulari quodam Dei priuilegio,cuncta linguarū,genera calluiſſe; vt poſſent omnibus ex æquo conſulere, & pro opportunitate, ſingulis monita ſalutis

dare

dare. Tametſi etiam probabile ſit, vnumquemque ipſorum, poſtea illi magis idiomati adhæſiſſe, in quo ſibi chariores contigit inueniri; & penes quos potius habitare complacuit.

18 Porrò de memoratis ſeptuaginta duabus linguis, quæri etiam ſolet, num adhuc exſtent omnes, vel ſaltem aliquæ: & an ceterarum omnium, quæ poſtea fuerunt, aut ſunt, matrices ſint, exſtiterintve. Verumtamen, quia vt notat Genebrardus libr. 1. ſuæ Chronologiæ ſub anno mundi 1850. ſiue, vt ipſe putat, occulta de cauſa, ſiue ẽt, vt nos arbitramur, ob multiplices temporum, ac regnorum mutationes, populorũq; miſtiones, bellorum cauſa potiſſimum contingentes, perſpicuè videmus, vſque adeo linguas eſſe inter ſe miſtas, variatas, ac multiplicatas; vt intra prope centum leucarum ſpatium, propter innumeras vocum accentuumque varietates, diuerſaſq; vocabulorum productiones, ac contractiones; difficile poſſint ſe homines inuicem intelligere. Quod & in nouo Orbe, ab Americo Veſputio obſeruatum fuiſſe, teſtatur idem Genebrardus vbi ſupra. Iccirco, videtur vix eſſe credibile, vt primæ illæ ſeptuaginta duæ linguæ; vel forte etiam earum aliquæ, in tanta rerum varietate, tam diu puræ, incorruptæque conſeruari potuerint. Et quamuis ab illis, ceteras omnes, quotquot illæ ſint, aliquomodo deinceps, mediatè, vel immediate, deriuatas eſſe, probabiliſſimum ſit: Nunc tamẽ ſex ferè tantummodo, in noſtro hoc hemiſphærio, tamquam aliarum matrices, communiter reputari ſolent: nimirum Hebraica, genitrix Syriacæ, & Arabicæ, & aliarum. Latina, Italicæ, Valachicæ, Gallicæ, Hiſpanicæ, &c. Græca, Doricæ, Ionicæ, Ætholicæ, Atticæ, & huiuſmodi: Sclauonica, Polonicæ, Boemicæ, Moſcouiticæ. Germanica; Helueticæ, Flandricæ, & Anglicæ. Tartarica; Turcicæ, Sarmachaticæ, Abyſſinæ, Æthiopicæ, & Sabeæ. Quod autem inter linguas, aliæ alijs ſint vniuerſaliores; potuit accidiſſe potiſſimum propter ſcientiam, aut potẽtiam populorum; vt patet de Græcis, quorum lingua ob plures, admodumque eminentes ipſorum ſcientias, in varias mundi partes inuecta eſt: & de Romanis; qui olim lõge lateque imperantes, legem ſanxerunt, vt omnes linguam Latinam addiſcerent. & perſpicuum eſt, ſubditos, etiam ſine vlla lege eos cogente, libenter dominorum ſuorum, quantumuis exterorum linguam imitari ſolere.

Cauſa multiplicationis linguarũ.

Sex linguæ aliarum matrices.

Cur aliæ alijs vniuerſaliores.

19 Sed iam tempus eſt, vt poſteaquam de diuiſione linguarum, ſatis actum fuit; ad diuiſionem Gentium, quæ illico per varias orbis regiones ſubſecuta eſt, deueniamus. Cuius etiam meminit Moyſes in ſuo Cantico, quod habetur Deuteron. capit. 32. verſ. 7. illis verbis: Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi. Quando diuidebat Altiſſimus Gẽtes: quando ſeparabat filios Adam &c. Ex quibus verbis obiter hic colligi poteſt, ferè omnia, quæ de poſt diluuium actis, ac præcipue de linguarũ Gentiumq; diuiſione à Moyſe ſcripta ſunt, non ſolum ad ipſum Moyſem; ſed & cõmuniter ad alios, quoque eius ſuppares, per ſucceſſiuas generationum traditiones, perueniſſe. Verum antequam de populis ac nationibus, quæ poſtea de prædictis Principibus, ac familijs, exortæ ſunt; ac per inſignes Orbis partes diſſeminatæ, agamus: Illud inprimis, in vniuerſum, lectorem monere duximus, Generationes Sem, de campo Sennaar, in quo facta eſt linguarum diuiſio, magis ad Orientem, auſtrumque, in Aſia maiori, ſe ſe extendiſſe. contra verò, familias Iapheth, & Cham, ad Occidentem. Quamquam illud inter has interfuit; quod poſteri Cham magis ad auſtrales plagas paulatim incedentes; maiorem Arabiæ partem, & totam fere Africã, incoluerunt. familiæ autem Iapheth, ad aquilonem vndique ſe ſe dilatantes; vniuerſas Aſiæ prouincias aquilonares, & inſuper ad occaſum pergentes; Aſiam minorem penè omnem, & mediteranei maris Inſulas; ac denique Europam vniuerſam, habitatoribus repleuiſſe creduntur. Rationabile autem eſt credere, ipſos omnes, primo regiones Babyloniæ proximiores, inhabitare cœpiſſe; procedentibus verò temporibus, paulatim ad remotiores Orbis partes, prout dictum eſt, commigraſſe. Non enim veriſimile videtur, eos, poſt diuiſionem linguarum; ſtatim remotiſſima terrarum ſpatia peragraſſe; mariaque latiſſima tranſmiſiſſe, vt ſibi ſedes deligerẽt. Sed prius (in locis vicinioribus conſediſſe, ibique domos, ac vrbes ædificaſſe; præſertim cum tunc vbique, regiones incultæ ac deſertæ facile reperirentur; Et vbi vno in loco, admodum multiplicati eſſent; ita vt iam eos commodè terra illa am-

De gẽtiũ diuiſione.

T 2 plius

plius capere non poſſet, (more apum) qui iuniores, ac magis robuſti erant, delecto ſibi duce, relictiſque ibidem ceteris, pariter proficiſcentes, ad remotiora loca tráſmigraſſet. Et ſic ſucceſſiuè, donec tandem eo ventum eſt, vt maria tranſmeare, & ad inſulas, tranſmarinaſque prouincias, próficiſci opus eſſet: quod non niſi poſt multa tempora, vt dictum eſt, contigiſſe credimus.

De poſteris Iapheth.

Dicamus nunc aliquid ſigillatim, de ſingulis. Et primo de poſteris Iapheth, qui 20
recenſentur Geneſ.cap.10.verſ.2. vſq; ad 6.& 1.Paralip.cap.1.verſ.5. vſque ad 8.ac de populis qui mox ex ipſis propagati ſunt. Sed prius duplicem ipſius Iapheth genealogiæ tabellam, alteram ſcilicet ex vulgata; alteram ex lxx. Interpretum editione (quoniam inter eas non nihil intereſt) deſcriptam, veluti ante oculos ponere viſum eſt; vt facilius quæ deinceps dicentur percipi valeant. Quod, & de alijs duobus filijs Noe, infra ſuis locis præſtabimus.

Genealogia Iapheth ex vulgata editione Latina Romæ anno ſalutis 1593. impreſſa.

Iapheth genuit	Gomer qui genuit	Aſcenez	
	Magog	Riphath	
	Madai	Thogorma	
	Iauan qui genuit	Eliſa	
	Thubal	Tharſis	
	Moſoch	Cetthim	
	Thiras	Dodanim	omnes 14.

Ex textu lxx. Interpretum Romæ anno ſalutis 1588. edito.

Iapheth genuit	Gomer qui genuit	Aſcanaz	
	Magog	Riphath	
	Madoi	Thogorma	
	Iauan qui genuit	Eliſa	
	Eliſa	Tharſis	
	Thobel	Cetij	
	Moſoch	Rhodij	
	Thiras		omnes 15.

Hi ſunt Principes familiarum generationis Iapheth, qui licet numero longe pauciores ceteris exſtiterint; nihilominus, vſque adeo poſtea multiplicati ſunt; vt latiora terrarum ſpatia occupaſſe credantur; quemadmodum ex infra dicendis manifeſtum fiet; ac propterea non otioſe dixiſſe videatur Noe, quando filijs ſuis benedixit, Geneſ. ca.9.verſ.27. Dilatet Deus Iaphet &c. quæ verba, præcipue ad latiſſima terrarum ſpatia, quæ poſteri eius occupaturi erant, reſpexiſſe videntur.

De regionibus à poſteris Iaphet occupatis.

Sanè regiones ab his cultæ, habitatoribuſque repletæ, in vniuerſum (vt ait Ioſe- 21
phus 1. antiq. cap.7. quem poſtea B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. & alij quotquot de ſingulis poſterorum Noe propagationibus tractarunt, magna ex parte ſequuti ſunt) fuerunt omnes illæ, quæ à Tauro, & Amano montibus, in Aſia, vſque ad fluuium Tanaim, qui Aſiam ſeparat ab Europa; & inde ad Gades excurrunt, nempe, vſque ad extremas Hiſpaniæ oras, quæ freto Gadicano ab Africa dirimuntur, hoc eſt, vt vno verbo dicam, omnes aquilonares, occidentaleſque Aſiæ prouinciæ, & inſuper omnis Europa. In his enim regionibus, filij Iapheth, vt ait Beatus Hieronymus, nomina locis, & Gentibus reliquerunt; quorum nonnulla in Prophetis, apud Iſaiam, Ieremiam, & præcipuè Ezechielem, memorantur; plurima verò fuerunt immutata. Itaque, vt ad ſingulos deſcendamus; à Gomer primum inter filios Iapheth nominato, diſſeminati

ſunt

ſunt Gomorenſes, ſeu Gomoritæ populi, quos prius conſediſſe in partibus Aſiæ ſep *Gomoritæ*
tentrionalibus, Syriæ proximis, colligit Pererius in Geneſ. ex Ezechielis capit. 38.
verſ.6. oportet autem eos poſtea duxiſſe colonias in Aſiam minorem: nam teſte Ioſe
pho, ex ipſis deinde orti ſunt Galli, ſeu Galatæ, qui Galatiam eiuſdem Aſiæ prouin- *Galli, &*
ciam, ab ipſis denominatam, incoluerunt; ex quibus plurimi mox, ſpoliata Delpho, *Galatæ*
& prope Troadem cōſedentes; maiorem Phrygiæ partem occupaſſe feruntur; & cum
Græcis miſti, propterea Gallo Græci, & illa regio, à Græcis, Gallogræcia fuit appel- *Gallo Græ-*
lata, vt ſcribit Iuſtinus li.35. Sunt qui putant Gomeritas eſſe Cymerios, & à Pompo- *ci.*
nio Mela Comaros nuncupari, ex quibus poſtea Cymbri prodijſſe dicuntur. Porrò *Cymerij, & Coma-*
tres filij Gomer, fuere primus Aſcenez, de quo eiuſdem nominis populi, qui Ierem. *ri*
cap.51.verſ. 27. ſimul cum Medis, alijſque nationibus Aſiaticis, inuocantur contra *Cymbri*
Babylonem; vnde merito & ipſi creduntur fuiſſe Aſiatici, Mediæque finitimi: verū- *Aſcenezeni*
tamen poſterioribus temporibus, plurimi ex ipſis, ad Aquilonem, occidentemque *Aſcanij*
properantes, Aſcanijs originem dediſſe feruntur, qui poſtea Germani dicti ſunt. *qui, &*
Alter nomine Riphath; de quo Riphathæi, ſiue Riphaces, vel Riphæi, qui Ioſepho ac *Germani*
B. Hieronymo auctoribus, poſtea dicti ſunt Phalangones. Tertius demum Thogor- *Riphæi*
ma, à quo deriuati ſunt Thogormæi, quos cum ſub nomine Domus Thogormæ, Eze- *ſeu Ripha-*
chiel cap.38. verſic.6. recenſeat inter ſequentes agmina Gog, ſeu Regum Syriæ, con *thæi, &*
tra terram Iſrael; rectè cum Pererio arbitramur fuiſſe Aſiaticos; vel Aſiæ finitimos. *Riphaces, qui et Pha*
Ioſephus, & B. Hieronymus illos à Græcis Phrygas appellatos putarunt. Arias Mon- *langones*
tanus putat eſſe Turcas. Redeamus ad filios Iaphet; quorum qui ſecundo loco poni- *Togor-*
tur, Magog genuit Magogæos, de quibus, ſub nomine terræ Magog, meminit Eze- *mæi* *Phrigæ*
chiel cap. citato verſ.2. Et quoniam teſte Plinio lib.5.cap.23. olim fuit in Syria ci- *Magogæi*
uitas, nomine Magog, quæ aliter etiam dicebatur Hieropolis; creduntur Magogæi,
primo quidem in Celeſyria habitaſſe; mox ad ſeptentrionem ſe ſe vndique exten-
dentes, diſſeminaſſe, in vaſtis illis regionibus, alios populos; nempe Maſſagetas, Ge- *Maſſage-*
tas, & Scythas; ex quibus prodijſſe dicuntur Tartari, & Turcæ. Non defuerunt etiā, *tæ*
vt notat B. Hieronymus, qui putant de Magogæis quoque deſcendiſſe Gothos. Cer- *Getæ* *Scytæ*
tum item eſt, omnium conſenſu, de Madai, tertio inter filios Iapheth, proceſſiſſe Ma- *Tartari*
dæos, quos Græci vocant Medos; qui olim ſecus mare Caſpium habitantes, erant *Turcæ*
potentiſſimi, & cum Perſis, ſecundam, quæ in mundo exſtitit, Monarchiam, extincta *Gothi*
prima, multo tempore tenuerunt. Ecce quomodo ex dictis fit manifeſtum, quod ſu- *Medi*
perius dixeramus, nimirum Iapheti genus, omnes occidentales, ſeptentrionaleſque
Aſiæ prouincias, non ſolum vltra, ſed etiam quaſdam citra mare Caſpium, occu-
paſſe.

22 Videamus modo quomodo etiam Europam vniuerſam habitatoribus repleuerit.
De Iauan filio Iapheth, qui quarto loco numeratur; Iauani populi procreati ſunt, qui *Iauani*
& Ionij. Et hi primi creduntur, tranſmiſſo mari, de Aſia veniſſe in Europam; nimi- *qui, & Io-*
rum primo in Græciam, & ab ijſdem nonnullos quoque alios Græcorum populos eſſe *nij*
profectos, & mare Ionium fuiſſe denominatum. Genuit autem Iauan, quattuor fa-
miliarum principes; nempe Eliſam, à quo Aeoles, qui poſtea quintam Græcorum *Aeoles*
linguam conſtituerunt; & alij, qui Arcipelagi Inſulas habitatoribus repleuiſſe, nec nō
ad incolendam Italiam, vel ſaltem eius partem Græciæ proximiorem, perueniſſe pu-
tantur. Secundus, Iauani filius, vocabulo Tharſis, Tharſenſium, ac aliorum Ciliciæ *Tharſen-*
populorum, auctor fuit. Nam quæ poſtmodum Cilicia dicta eſt, prius Tharſis, ſeu *ſes*
Tharſus dicebatur, cuius rei (vt ait Ioſephus) ſignum eſt, Tharſus vrbium eius cele- *Cilices*
berrima, ceterarumque princeps, prima nominis littera in Tau mutata. Idem con-
firmant B. Hieronymus loco citato, & de locis Hebraicis. Et Gloſſa interlinearis,
Geneſ.cap.10. & Lyranus, & Lipomanus, & alij illius loci expoſitores. Tertius, vo-
catus Cetthim ſiue Cetij. huius progenies, Cyprum inſulam primum incoluiſſe fer-
tur; deinde colonias in Græciam, hoc eſt in Macedoniam, poſtremo etiam in Italiā
deduxiſſe, eaſque regiones omnes, ex patris nomine, Cetthim, denominaſſe: cuius
rei, inquiunt, ſignum eſt, quod Ioſepho, primo antiq. cap. 7. & B. Hieronymo in
quæſtionibus Hebraicis in Geneſ.cap.10. teſtibus, in Cypro adhuc extabat vrbs no-
mine Citium; & 1. Machab. cap.1.verſ.1 legimus, quod Alexander Philippi Mace- *Cetthim*
do, qui primus regnauit in Græcia, egreſſus eſt de terra Cetthim. & Numer. cap.24. *ſiue Cetij*

Itali verſic.24. et Ezechiel cap.27. verſ.6. & Danie. cap.11.verſic.30. vbi textus Hebraicus habet Cetthim; Latinus reddit Italiam, vel Romanos, quod idem ferè eſt. Sunt
Cretenſes etiam qui ab eodem Cetthim, ſeu à poſteris eius, putant deſcendiſſe Cretenſes, olim
Cortini dicti Cortini, à quibus item eam Italiæ partem, quæ quondam magna Græcia dicebatur, habitatam, & mox quoque Vrbem, quæ Caieta dicitur, ædificatam fuiſſe perhibent. De quarto demum Iauani filio, nomine Dodanim, ſiue vt alij putant, Rodanim; Rhodios originem duxiſſe ferunt. Quidam ab eiſdem quoque Dodanam Epi-
Rodij ri vrbem conditam; nec non, & in Galliam Rhodanum fluuium denominatum, colonijs ibidem deductis. Reſtant adhuc quattuor de filijs Iapheth, vel potius tres; nam vt ſupra num.14. diximus, Eliſa, qui quinto loco à lxx. Interpretibus ponitur; in alijs editionibus minime reperitur; & propterea à Ioſepho, & B. Hieronymo, & ab alijs merito fuit præteritus; & eadem de cauſa à nobis quoque prætermitti debet.
Tubalæi Igitur poſt Iauan ſequitur Tubal, à quo Tubalæi, qui primum Aſiatici fuiſſe credũtur;
Iberi mox, ſicut & ceteri populi, præſertim de Iapheth orti, ad aquilonem, vel ad occi-
Hiſpani dentem paulatim multiplicantes, & excurrentes deueniſſe. Hos B. Hieronymus Ibe-
Celtiberi ros vocat, & Hiſpanos, a quibus Celtiberos exijſſe ait. Ioſephus verò ſimpliciter Iberos nuncupauit. Quamobrem, aliqui opinati ſunt, ipſum intelligere Iberos aquilonares, qui iuxta Meothidem paludem habitabant; à quibus aiunt deductas fuiſſe colonias in Hiſpaniam, quam iccirco Iberiam appellarunt: Vnde Hiſpani, qui etiã Iberi occidentales dicuntur, originem illorum, qui primi regiones ſuas, incoluerũt, ad Tubal communiter referre perhibentur. Verumtamen mirum dictu videtur, aquilonares Iberos, de Meothide palude, per tot, tantaque maria; vel latiſſimis Germaniæ, Galliæque prouincijs emenſis, ad Hiſpanias peruenire potuiſſe; niſi forte poſt multa tempora, interimque prius cultis paulatim multis eiuſdem Germaniæ, Galliæque regionibus: tametſi de hoc (quod ego nouerim) nulla extet apud ſcriptores
Moſochæi memoria. De Moſoch, quem Ioſephus Meſchum appellat; prodierunt Moſochæi,
Cappadoces qui primo regionem quamdam Syriæ, Arabiæque proximam, incoluiſſe creduntur; mox tranſiſſe in eam Aſiæ prouinciam, quæ poſtmodum Cappadocia dicta eſt, vt colligit Ioſephus ex nomine vrbis Mazaca, quæ ſuo tempore adhuc in ea prouincia exta-
Moſcouitæ bat. Sunt, qui ex eiſdem Moſochæis, etiam putent exiſſe Moſcouitas. Septimus
Traces deniq; ac poſtremus filius Iapheth; appellatus eſt Thyras; à quo Thraces, & Thracia prouincia, quæ nunc Romania dicitur, olim inhabitata, ac denominata fuit.

Ex his itaque apparet, filios, ſeu poſteros Iapheth, non ſolum ſupra memoratas 23
Aſiæ prouincias; ſed etiam Mediterranei maris inſulas, & totã Europam incoluiſſe. Et hoc eſt quod inſinuatur Geneſ. cap.10.verſ.5. illis verbis: Ab his diuiſæ ſunt in-
Quid per Inſulas Gentium intelligendum ſit. ſulæ Gentium &c. puto enim per inſulas Gentium, totius Mediteranei maris inſulas eſſe accipiendas, & præterea item Europam vniuerſam, quæ ſi Aſiæ, atque Africæ conferatur; Inſularum nomine nuncupari non incongrue poteſt. Nam illæ quidem ſingulæ, partes prouinciaſque ſuas, inter ſe vnitas, & collectas, habent: Europa verò ferè omnis, in plures inſulas, peninſulaſque diuiſa, ac diſtincta cernitur, in Geagrophorum tabulis. Itaque non mirum eſt, ſi Europæi populi; nempe Græci, Itali, Hiſpani, Galli, Germani, Gothi, Moſcouitæ, Thraces, & ſi qui ſunt alij a poſteris Iapheth, originem traxiſſe creduntur: licet de nonnullis dubium ſit; vtrum ex vno potius, an ex altero prodierint. Nam Græcos quidem à Iauan ortos eſſe, colligi poteſt Iſai. cap.66. verſ.19. & Exechie. cap.27.verſ.13. & Ioeli. cap.3.verſ.6. quibus in locis pro Iauã, Græciam, & pro Iauanim, Græcos, in vulgata editione legimus. Hiſpanos verò, vt diximus, à Tubalæis. Gallos à Gomeritis. Italos autem à Tubalæis, vel Eliſæis, vel à Cetthim. Germani item, vel ab Aſſenez, vt quidam putant, vel à Thogorma. Et fortaſſe fieri poteſt, vt aliqui Germanorum populi, ab vno; alij ab alio originem duxerint. & ſimiliter aliquæ Italorum nationes, à Tubalæis, aliquæ ab Eliſæis, aliquæ à Cetthim exierint; quemadmodum ex ſupradictis, conſtat de Græcis, aliquos quidem, puta Aeoles, ab Eliſa; alios, nempe Macedones,
Macedones à Cetthim initium habuiſſe. Sanè iam dictum eſt Moſcouitas à Moſochæis; Thraces à Tiras; & Gothos à Magogæis, deductos perhiberi. Sunt etiam qui Africæ oram, quam dicimus Barbariam, à Togormæ familia putant fuiſſe propagatam. Quicquid
Barbari ſit; illud certum eſt, Græcos etiã in Africa colonias tranſmiſiſſe; ibique Alexandriã,

Alexandri

Alexandri magni temporibus, vrbeſque alias ædificaſſe. Quin etiam vniuerſas penè auſtrales Aſiæ prouincias, quæ prius à filijs Sem fuerant inhabitatæ, occupaſſe. quando ſcilicet idem Alexander, ſubacto Regno Perſarum, alijſque contritis Regibus; vniuerſum penè Imperium Aſiaticum, ad Græcos tranſtulit; cuius rei plenæ ſunt Hiſtoricorum paginæ. Atque ad hoc forte ſpiritu prophetico, alludere voluiſſe videtur Noe, quando dixit: Dilatet Deus Iapheth; & habitet in tabernaculis Sem. Ecce quomodo dilatauit Deus Iapheth; quippe cuius deſcendentes, non modo (vt ſuperius oſtenſum fuit) olim omnes ferè aquilonares, occidentaleſque Aſiæ regiones, & Mediterranei maris inſulas, & denique Europam vniuerſam omnino deſertã habitatoribus repleuerunt. Verumetiam poſtea aliquas item Africæ aquilonares prouincias, & plurimas Aſiæ auſtrales, ditioni ſuæ ſubiugarunt. Et denique (vt infra num.47. dicemus) ad Americam, & alias noui orbis regiones penetrarunt. Atque hæc dicta ſint de poſteritate Iapheth.

24 Veniamus modo ad progeniem Cham, cuius Genealogia recenſetur, Geneſ. cap. 10. verſ.6. vſque ad 21. & 1. Paralip. c.1. ver.8. vſque ad 17. Huius tabella ex editione vulgata hæc eſt. *De poſteris Cham*

Cham genuit
- Chus qui genuit
  - Saba
  - Heuila
  - Sabatha
  - Regma qui genuit
    - Saba
    - Dadan
  - Sabatacha
  - Nemrod
- Meſraim qui genuit
  - Ludim
  - Anamim
  - Laabim
  - Nephthuim
  - Phetruſim
  - Chaſſuim
  - (Phetruſim, Chaſſuim) de quibus egreſſi ſunt
    - Philiſtijm
    - Caphtorim
- Phuth
- Canaã qui genuit
  - Sidonem
  - Hethæum
  - Iebuſæum
  - Amorrhæum
  - Gergeſæum
  - Heuæum
  - Aracæum
  - Sinæum
  - Aradium
  - Samaræum
  - Amathæum

omnes 31.

Gene-

Genealogia Cham ex textu lxx. Interpretum Geneſ. cap. 10.

- Cham genuit
  - Chus qui genuit
    - Saba
    - Euila
    - Sabatha
    - Rhegma, qui genuit
      - Saba
      - Dedan
    - Sabathaca
    - Nemrod
  - Meſraim, qui genuit
    - Ludijm
    - Neptalim
    - Enemetijn
    - Labijm
    - Patroſonijm
    - Chaſmonijm, vnde exierunt Philiſtijm
    - Gaphthorijm
  - Phud
  - Chanaan, qui genuit
    - Sidonem
    - Chettæum
    - Iebuſæum
    - Amorrhæum
    - Gergeſæum
    - Euæum
    - Arucæum
    - Aſennæum
    - Aradium
    - Samaræum
    - Amathi

omnes 31.

Poſteri Chă quas orbis plagas obtinuerint.

Poſteri Cham, vt ait Ioſephus 1. antiq. cap.7. eam terram, quæ eſt à Syria, & mõtibus Amano, & Libano obtinuerunt, quicquid eius ad mare vergit, occupando, & ad Oceanum vſque ditionis terminos proferendo. Regionum autem vocabula partim omnino euanuerunt: partim ita deprauata ſunt in diuerſum, vt haud facile agnoſcantur. In ſummà filij ſeu poſteri Cham, partem Syriæ, & penè totam Arabiam, Africamque occuparunt, vt ex his, quæ hic dicemus, apparebit. Et hoc quidem, quemadmodum ſuperius num.18. annotauimus, non eſt putandum contigiſſe ſtatim, aut paulo poſt diuiſionem linguarum; tunc enim vix cuncta viciniora loca incolere potuerunt; ſed paulatim poſt multa tandem tempora, proximioribus regionibus incolarum multitudine repletis, ad remotiſſimas quoque incolendas peruenerunt. Porrò Chus, qui primus omnium filiorum Cham memoratur, Cuſitis originem dedit, per quos, quidam Arabes, ſed melius Æthiopes accipere debemus. Siquidem vt aiunt Ioſephus, & B. Hieronymus, vſque ad ipſorum tempora, Chus, Æthiopia, & Chuſæi Æthiopes à ſe ipſis, & ab Aſianis, atque Hebræis nominabantur; & in ſacris libris, vbicumque Chus Hæbraicè legitur, vel Chuſim; Latinus Interpres, reddit Æthiopiam, vel Æthiopes. Quare nemini dubium eſt, Æthiopes à Chus deſcendiſſe; quod etiam ipſa nominis ſignificatio manifeſtat. Chus namque niger interpretatur; & Luſitani, vt fertur, vſque hodie, Æthiopes, Chuſios vocant. Et quoniam præcipuorum Geographorum auctoritate, certum eſt duplicem fuiſſe Æthiopiam; Alteram Orientalem, quæ erat in Arabia, & ab Ægypto, Paleſtinaque non valde diſtabat, in qua olim regnabat Zara ille, qui cum ingenti exercitu, decies centena millia virorum, & curribus trecentis, egreſſus eſt contra Aſa Regem Iuda, & ab eodem, fauente Deo, cum paucis victus, ac profligatus eſt, vt deſcribitur 2. Paralip. cap.14. verſ.9. Alteram occidentalem, quæ in Africa eſt, & à prænotatis regionibus remotiſſima; admodum rationabile eſt credere, progeniem Chus in priori prius Æthiopia habitaſſe, eamdemque ſic denominaſſe. Siquidem ea non valde admodũ 25

Cuſitæ qui & Aethiopes, & Chuſij.

Aethiopia duplex.

diſtat

diſtat à terra Sennaar, vbi facta eſt diuiſio linguarum. Deinde verò procedentibus temporibus, traieciſſe mare rubrum; Africæque regiones incoluiſſe; ac ſecundam Æthiopiam, quæ poſtea vſque nunc nomen retinuit, conſtituiſſe.

26 Verum quia Chus primus Æthiops, ſiue niger fuiſſe creditur, ſaltem poſt diluuium (nam antea, an fuerint Æthiopes, incertum eſt) libet hoc loco inquirere, num vniuerſa progenies eius, nigra fuerit: vel ſaltem omnes, qui poſtea nigri nati ſunt, ab ipſo prodierint. Et primum quidem, certum eſt probari non poſſe: cum potius appareat oppoſitum: conſtat enim Nemrod filium Chus, habitaſſe, cum proſapia ſua, in terra Sennaar; hoc eſt in Babylonia, ſeu Chaldæa; vbi nuſquam legimus incolas fuiſſe nigros. Quod ſi verum eſt, etiam conſequitur, illam cutis nigredinē, non ſemper neceſſario, ex propagatione generari, ita, vt niger vir, non poſſit non niſi nigrum filium gignere; cum iam dictum ſit, nigredinem Chus, non fuiſſe in omnes eius poſteros diffuſam. An verò omnes nigri, ab ipſo Chus originem duxerint; non facile eſt definire; quoniam videtur eſſe communis opinio, atrum illum cutis colorem, potius ex loci ariditate, & ſolis aduſtione, quam ex aliqua alia cauſa produci. communiter namque videmus, in aridiſſimis, calidiſſimiſque terrarum plagis, nigros, aut ſaltem ſubnigros homines reperiri; contra verò, in humidioribus, frigidioribuſque, admodum albos. Sed huic opinioni officere videntur, quæ refert Abram Ortellius, in tabulæ quartæ ſui Theatri commentariolo: nempe in calidioribus quibuſdam locis, ſub eodem paralello, atque adeo ſub eadem cæli conſtitutione, alicubi naſci homines albos, vt in America; alicubi ſubfuſci coloris; vt in Abiſſinorum regionibus; alicubi nigerrimos, vt in Aſiæ prouincia, quam vocant Malabar; in qua eſt ciuitas nomine Calecuth, negotiatoribus famoſiſſima. Et præterea, in aliquot Africæ prouincijs, & ferè in omnibus Americæ regionibus, quantumuis calidis, ac ſiccis homines eſſe albos, vel certe non nigros. Conſtat demum, eos qui incolunt auſtrales Cretæ, Siciliæ, Hiſpaniæque partes, candidi eſſe coloris, cum tamē certum ſit, eoſdem non minus ab æquinoctiali diſtare, in noſtro hoc hemiſphærio Artico, quam in Antartico diſtet ab eodem æquatore, extremum illud Africæ promontorium, quod Caput bonæ ſpei dicitur; cuius habitatores eſſe nigerrimos, teſtantur Luſitani, qui in ſuis ad Indias orientales nauigationibus frequenter admodum per illas oras pertranſire cogunrur.

De Aethiopum nigredine & eius cauſis.

27 Ex quibus omnibus tria ſatis probabiliter colligi poſſe videntur. Primo Solis propinquitatem, ſeu aduſtionem, terræque ariditatem ſimul concurrentes, eſſe quidem cauſas valde appoſitas ad conſeruandam, vel etiam augendam cutis nigredinē, præſertim in facie, alijſque partibus minime opertis; vt quotidie fieri videmus in ruſticis, alijſque, qui æſtiuo tempore, ſub radijs ſolaribus commorari diutius ſolēt: verumtamen, non ſufficere ad producendos homines naturaliter nigros; alioqui in omnibus calidiſſimis, ſicciſſimiſque regionibus, naſcerentur homines nigri. quod non ita eſſe probant ſuperius narrata. Vnde certiſſimum puto, quemadmodum etiā ſentit Poſſeuinus lib. 15. ſuæ Bibliothecæ ſelectæ, cap. 19. in corporibus humanis, originem nigredinis, non propriè à regionum qualitate; ſed ex alia cauſa prouenire; nimirum primario à ſtirpe, ſeu generatione, & ſanguine parentum. Secundo, probabile admodum eſſe, quod naturalis humanorum corporum nigredo, primo omniū apparuerit, & à natiuitate ingenita ſit in ipſo Chus; tametſi is in terra Sennaar, vel potius in Armenia natus credatur, quæ nimiam ſolis vſtionem non patitur. Et hoc ex diuina diſpoſitione factum credimus; non quidem in pœnam paternæ impietatis, & auitæ maledictionis; quandoquidem ex ſupradictis apparet, ipſum Chus multo ante fuiſſe genitum, quam pater eius Cham in præmium ſuæ impietatis, Noeticam maledictionem in filio Canaan accepiſſet; ſed aliqua alia de cauſa, ſoli Deo cognita. Quod ſi propinquiores cauſas nigredinis Chus indagari velimus, dicere poſſumus; id contingere potuiſſe, vel ex vehementi quadam, & fixa matris imaginatione cuiuſdam rei nigerrimæ, in ipſo conceptionis tempore occaſionaliter excitata, ad ſimilitudinem eius, quod in gregibus Iacob accidiſſe legimus, Geneſ. cap. 30. verſ. 37. Vel ex repentino quodam, ac vehementiſſimo appetitu materno, rei nigerrimæ; quem adimplere non valuit, quando ipſum Chus geſtabat in vtero; vt videmus contingere in mulieribus, quæ maculoſos fætus pariunt, quodammodo exprimentes in ipſa macula,

Chus cur niger natus.

cula,colorem rei concupitæ. Nam ſi leuior cauſa, maculam in aliqua cutis parte, v. g. nigram, atque indelebilem efficere poteſt, quemadmodum ipſa docet experiẽtia; vtique videtur huiuſcemodi vehementiſſima cauſa, tamquam multo magis humores commouere, atque alterare valens, totam prolis cutem, eodem colore quodammodo naturaliter inficere potuiſſe. Neque inconuenit, quod procedentibus poſtea tẽporibus, ex Chus nigro, & vxore eius alba, procreati ſint filij alij nigri, alij albi, quidam verò ſubfuſci: quandoquidem videmus filios, aliquando magis aſſimilari patri; aliquando matri, & interdum, veluti ex æquo, vtrique. Tertio demum credibile eſſe, quod de filijs Chus, qui erant nigri, aut ſubfuſci; poſtea plures delegerint ſibi ad habitandum regiones valde calidas, & ſiccas, tamquã ipſorum naturæ magis accõmodatas; & quandocumque (vt alijs quoque nationibus ſæpius contigiſſe certiſſimũ eſt) de proprijs ſedibus pulſi ſunt; ad alias non valde diſſimilis temperamenti, commigrarint. Atque hinc factum eſſe, vt tametſi omnes Æthiopes à Chus originem traxiſſe credantur: non tamen in eadem orbis plaga; ſed in diuerſis hodie reperiantur, calidis nimirum, & ſiccis. Vtrum autem quod diximus accidiſſe ipſi Chus; poſtea vnquam alicui alteri contigerit; vt ſcilicet ex vtroque parente albo, niger aliquis ſit genitus, neque negare, neque affirmare audemus. nam licet, quod ſemel accidit, alias etiam, ni Deus prohibeat, accidere poſſe videatur; verumtamen, quod id de facto acciderit, incompertum habemus. Si verò id alias contigiſſet, certum eſſet, quod non omnes Æthiopes, de poſteritate Chus deſcendiſſe, poſſet affirmari. Sed iam ad filios ipſius Chus deueniamus.

Saba primus, inter filios Chus, recenſitus, & alter Saba, qui Hebraicè potius Scha 28
Sabæi ba dicitur, filius Regma, filij Chus; nomen, originemque dedere Sabæis, Gentibus
Stabæi propter thus, quod inde vbique deferri ſolet, communiter admodum notis. Hi inter ſinum Perſicum, & Arabicum, quem Mare rubrum vocant, hoc eſt, Arabiam incoluerunt. Quamquam Schabæi, ſiue Stabæi, qui ex Schaba filio Regma, deſcenderunt, magis ad Orientem, & prope ſinum Perſicum: Sabæi verò, qui ex Saba filio Chus, magis ad Occidentem, & ad Mare rubrum ſeu Arabicum inhabitaſſe credantur. De Sabæorum diuitijs, & odoribus, vide Pomponium Melam libr. 3. capit. 8. & Strabonem lib. 16. quamuis id quoque ſatis cõijci poſſit, ex auro, aromatibus, ac gẽmis precioſiſſimis, quas attulit Regina Saba Regi Salomoni, vt habetur 3. Reg. cap.

Heuilæi 10. verſic. 10. & 2. Paralip. cap. 9. verſ. 9. Heuila alter filius Chus, Heuilæos protulit. quos in confinio Iſmaelitarum, & Amalecitarum prius habitaſſe colligimus, Geneſ. cap. 25. verſ. 18. vbi dicitur, Iſmaelitas habitaſſe ab Heuila, vſque Sur. & 1. Reg. cap. 15. verſ. 7. Saulem percuſſiſſe Amalecitas, ab Heuila, donec venias ad Sur. Oportet

Getuli autem de Heuilæis, poſtea plurimos tranſiſſe in Getuliam, quæ erat Africæ interioris regio, eremo cohærens; ſi verum eſt quod aiunt Ioſephus, & Beatus Hieronymus, nimirũ Heuilæos, eſſe Getulos. De Sabatha tertio filio Chus, exiſſe aiunt Sabathæos;

Sabathæi quos putant in Arabia felici primum inſediſſe. Siquidem illius regionis Metropolis, Ptolomæo teſte, Geographiæ lib. 6. cap. 7. Sabatha dicta eſt: Deinde tranſiſſe creduntur in Africam; ac prope Meroen clariſſimam Nili inſulam, inhabitaſſe; propterea que à Ioſepho, & B. Hieronymo dici Aſtabaros. Regma quoque quartus filius

Aſtabari *Regmæi* Chus, Regmæos genuit, qui pariter in Arabia felici habitaſſe cenſentur, cum Sabathæis, & Sabæis, cuius rei ſignum eſt, quod Ezechie. cap. 27. verſ. 22. inter negociatores Tyri, afferentes aromata, lapides precioſos, & aurum, iunguntur Saba, & Reema, ideſt Sabæi, & Regmæi. Quidam putant Regmæos poſtea eam regionem incoluiſſe, quæ Carmania dicta eſt. Sanè de Dadan, altero filio Regmæ, (nam de primo

Dadanæi nomine Saba ſeu Schaba initio huius numeri iam dictum eſt) aiunt deſcendiſſe Dadanæos, quos fuiſſe finitimos Idumæis, cõijci poteſt, ex Ierem. cap. 49. verſ. 8. & Ezechie. cap. 25. verſ. 13. vbi prophetantes contra Idumæam, videntur eamdem cladem communem facere Dedanæis. Et Ezechie. cap. 27. verſ. 15. filij Dedan appellantur negociatores Tyri; & inter alias nationes non longe à Tyro diſtantes, collocari videntur. Quare quidam putarunt, eos fuiſſe primos cultores illius Syriæ regionis, quam Ptolomæus libr. 5. ſuæ Geographiæ cap. 15. Palmirinam vocat. Ioſephus, & B. Hieronymus Dadanæos dicunt eſſe Æthiopes occidentales: quod vt verum ſit; oportet ipſos poſterioribus temporibus, de Aſia, traiecto mari rubro, tranſiſſe in Africam,

cam,

cam, atque ad occidentalem perueniſſe Æthiopã. Qui autem fuerint Sabathachæi, ex Sabatacha quinto filio Chus progeniti; & vbi habitauerint, incertum eſt: quoniã vt ait B. Hieronymus Regma, & Sabatacha, paulatim antiqua vocabula perdidere, & quæ nunc pro veteribus habeant, ignoratur. *Sabatachai*

29 Ceterum de Nemrod ſexto filio Chus, & Chami nepote, ſcriptura ſacra ſeorſum loquitur, vt ait S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. capit. 3. vel quia poſt prænominatos filios, ac nepotes ipſius Chus, genitus fuerit: aut (quod credibilius eſt) propter eius eminentiam ſupra ceteros. Nam & de ipſo dicitur: Ipſe cœpit eſſe potens in terra. Et poſt pauca: fuit autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar, Geneſ. cap. 10. verſ. 10. Ex quibus verbis, tria videntur poſſe colligi, ad hiſtoriam noſtram pertinentia. Primum eſt, annos regni Nemrod, numerari debere ab ædificatione Babylonis iam aliquatenus expedita, nimirum poſt diuiſionem linguarum, ac diſſeſſionem gentium in varias terræ regiones: tunc enim ceſſauerunt ædificare ciuitatem inquit ſcriptura, Geneſ. cap. 11. verſ. 8. Quare oportet ipſum Nemrod, tunc aut paulo poſt, regnare cœpiſſe in Babylone. Alterum eſt, ſcripturam ſacram, cum dicit, Babylon, & alias memoratas vrbes terræ Sennaar fuiſſe principium regni eius; tacite indicare, ipſum poſtea etiam regnaſſe ſuper plures alias vrbes. Tertium eſt, ſcripturam ſacram cum de nullius alio regno ante meminerit; quodammodo inſinuare, ipſum Nemrod fuiſſe primum, qui regnare cœperit. Quamuis non ſit abſolute accipiendum, Nemrod fuiſſe primum Regem; ita vt ante ipſum nullus fuerit Rex in hoc Mundo; nimirum accipiendo nomen Regis, vt ſolet ſæpius ſcriptura illud vſurpare, pro Principe, ſeu Præſide, aut primario Rectore ciuitatis, aut Prouinciæ. Nam vſque ab initio Mundi, ideſt ex quo cœperunt ædificari ciuitates; neceſſe eſt, in eis fuiſſe Reges; quia ſicuti ciuitas non poteſt diu ſtare ſine lege: ita nec lex poteſt Ciuitatem conſeruare, ſine Rectore, & moderatore. vt nos latius ſub anno mundi 233. num. 2. explicauimus. Et eodem modo poſt diluuium, credibile eſt, ſingulos illos principes, qui fuerunt veluti capita variarum nationum, & linguarum, regnaſſe in vrbibus à ſe conditis, eodem tempore, quo regnabat in terra Sennaar, ipſe Nemrod. Verum ſi loquamur de Rege, non quaſi de naturali Principe; ſed vt etiam communiter accipitur, pro Tyranno; qui per vim occupandò alienas vrbes, nil aliud curat, niſi per fas nefasve, ſuum augere Imperium: proculdubio dicere poſſumus, Nemrod fuiſſe primum, qui ſic regnauerit in hoc Mundo, ſaltem poſt diluuium. Ipſe enim cum eſſet potens; cœpit potentiam ſuam in ſubijciendis ſibi populis, etiam ad ſe nihil pertinentibus, exercere. Et primo quidẽ dominium arripuit ſuper eos, qui ſecum in terra Sennaar remanſerant; nimirum in Babylone, & in alijſtribus ciuitatibus paulo ante commemoratis, Arach, Achad, & Chalannæ; pro quibus interpretatur B. Hieronymus Edeſſam, Niſibim, & Seleuciã, vel certè Creſiphontem. Deinde his non contentus, finitimas nationes inuaſit, ac ſubegit: poſtremo etiam remotiores populos, puta Perſas, & forte item Aſsyrios; ita vt non ſolum ſuper plurimas vrbes; ſed ſuper varias quoque prouincias, ac linguas, ipſe magnus Rex, ſeu Tyrannus, euaſerit. Recte igitur (inquit S. Iſidorus lib. 7. Ethimologiarum) appellatus eſt Nemrod, quod interpretatur Tyrannus; quia prior omnium ipſe inſuetam arripuit in populis Tyrãnidem: & hoc idem prius etiam aſſeruerat B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. oportet itaque ipſum Nemrod, non ſolum fuiſſe robuſtum viribus; ſed etiam ingenio audacem, ac dominandi cupidiſſimum; & conſequenter, vt eſſe ſolent huiuſmodi homines, virum crudeliſſimum, ſanguinarium, impium, atque rapacem. Hinc eſt, quod poſtea ipſius imitatores; qui omnia diuina humanaque iura peruertere, ac violare non verentur, regnãdi gratia; ex illius nomine, Tyranni, non reges nuncupari cœperunt. Quod inſuper Nemrod fuerit Idololatra; & gentes ſibi ſubditas, ad Idololatriam, ne à ſe deficerẽt, adegerit; affirmat Vgo de Sancto Victore, in ſuis annotationibus in Geneſ. vbi ait: Nemrod mole corporis, & viribus alios ſuperans; dominiũ cœpit exercere per violentiam; & induxit homines ad Idololatriam; vt ignem, ac Solem, qui igneus eſt, quaſi Deum colerent. quem errorem poſtea Chaldæi ſequuti ſunt. Itaque Deo, & homini iniuriã fecit; Deo, quia ei debitum cultum ademit; homini verò, quia eum dominio iniuſto oppreſſit; & in errorem decipiendo induxit.] Iſidorus item libr. 14. Æthi-

De Nemrod

Nemrod primus tyrannicè regnauit

Et fuit Idololatra.

Ethimologiarum ſcribit, eumdem Nemrod abiiſſe in Perſidem; ibique Perſas ignẽ colere docuiſſe: nam omnes (inquit) in illis partibus Solem colunt, qui ipſorum lingua El dicitur. Ex quibus omnibus dignoſci poteſt, quam procul à veritate aberrauerint, Annius, & eius Aſſeclæ, dicentes: Nemrod magis ſtuduiſſe paci, religioniq; Deorum, quam opulentiæ, ideoque tranſlatum à Dijs, ſubito non comparuiſſe.

Nemrod numidem qui et Bel ſiue Belus.

Quæri hoc loco poteſt, num iſte Nemrod, ſit ille primus Rex, quem Belum, ſeu Bel, Ethnici appellarunt; an quem Gentilitas vocat Ninum; Vel fuerit diuerſus ab iſtis. Certe Beroſus ille ab Annio confictus, tradit Nemrod fuiſſe illum, quem, Saturnum, prophani dixere ſcriptores; eumdemque extitiſſe patrem Beli, auumque Nini. At Gherardus Mercator, in ſua Chronologia affirmat, Nemrod fuiſſe Ninum; refellitque prædictam Beroſi Anniani ſententiam; dicens eam nullo modo poſſe ſubſiſtere. Sed & ipſam Mercatoris opinionem, tamquam ſingularem, & omnibus ferè primarijs Scriptoribus contrariam, reijcit Pererius li. 15. commentariorum ſuorum in Geneſ. num. 64. eiuſque argumenta optime diſſoluit. Nam ad id quod ait Mercator: ea quæ de Nemrod Eccleſiaſtici ſcribunt Auctores, & Ioſephus; nimirum, quod fuerit vir valde bellicoſus, & impius, & primus qui per vim regnare cœperit, & vrbes expugnare, ac ſibi ſubditas facere, & huiuſmodi alia; conuenire prorſus cum his, quæ de Nino, habentur in Gentilium hiſtorijs: reſponderi poteſt; hæc multo magis congruere, cum his quæ de Belo, ijdem Auctores prodiderunt. Vt idem Auctor numero loci citati 67. accuratè oſtendit. Et paulo ante, videlicet num. 61. eamdem ſententiam, Mercatori contrariam, comprobat auctoritate B. Hieronymi ſuper cap. 2. Oſeæ; & Euſebij in Chronico; Et B. Auguſtini lib. 16. de Ciuit. cap. 17. Quorũ duo poſteriores apertè aſſerunt, Belum fuiſſe primum regem Aſſyriorum, in Babylone. His adde quod idem Euſebius lib. 9. De præparatione Euangelica cap. 4. non procul ab initio, refert ex Alexandro Hiſtorico, & Eupolemo; primum Babylonijs Belum regnaſſe; ergo idem fuit Belus, cum Nemrod; quem ſcriptura ſacra, primo omnium regnaſſe in Babylone teſtatur. Cum igitur in hac veritate, tum ſacri, tum Eccleſiaſtici, tum etiam prophani, antiquiſſimique ſcriptores, conuenire videantur: libenter nos quoque eamdem ſequi, amplectique debemus ſententiam; præſertim quia, ſi verum eſt quod ait Beroſus Annianus, videlicet, Nemrod eumdem fuiſſe cum eo, quem prophani Saturnum appellarunt: certè de Belo, idem nos quoque ſub anno mundi 1997. num. 2. probabimus. Vnde fit conſequens, Nemrod à Belo non fuiſſe diuerſum. Cur autem Nemrod à Gentilibus dictus ſit Bel, non penitus exploratum videtur. Nam etſi non ſit improbabile, vt quidam putarunt, ipſum fuiſſe binominem, ac primo quidem, quando natus eſt, vocatum fuiſſe Bel; poſtea verò, ex quo, factus vir, cœpit exercere Tyrannidem, dici cœpiſſe Nemrod: attamen mihi probabilius videtur, ei primo nomen Nemrod, à proprio patre fuiſſe impoſitum; qui prophetiæ dono (quod interdum etiam malis conceſſum conſtat) futura proſpiciẽs, nominauerit filium ſuum Nemrod, eo quod tunc præuidiſſet, ab eo Tyrannidem in mundo eſſe introducendam; quemadmodum de quibuſdam alijs huiuſmodi priſcorũ patrum prædictionibus, non ſemel dictum eſt. Vnde ergo nomen Bel? An à ſuæ linguæ Gentibus id ei poſtea inditum fuit, quod apud Syros, Hebræos, & reliquos orientales, Bel, dominum ſonet? An ideo primum eius nomen, Nemrod, apud Hebræos tantum; Belis autem vocabulum, in vniuerſa etiam Gentilitate deinceps diffuſum eſt? An ipſe deinde vrbem à ſe primo conditam, vocari voluit, ex proprio nomine Babel? An inde poſtmodum vrbes, ab earum conditoribus denominandi, cõſuetudo inualuit? Certe Ninus, qui ei immediatè ſucceſſit; aliam vrbem à ſe ædificatam, Ninum, ſiue Niniuẽ appellauit. Et poſt multa tempora Alexander Alexandriam, Seleucus, Seleuciam, Antiochus, Antiochiam, & alij permulti. Sed quicquid ſit de ipſius Nemrod nominibus; conſtat, vtſupra nu. 28. diximus, annos regni eius, ab ædificata Babylone, ſeu à diuiſione linguarum, eſſe auſpicandos: hæc enim duo eodem circiter tempore accidiſſe, ex ſacra Geneſi ſatis apertè colligi poteſt. Quare nos quoque infra, ſub anno mundi proximo; & item in tabulis, ab anno qui diuiſionem linguarum immediatè ſequitur; & eſt à diluuio ducenteſimus ſeptuageſimus ſextus, annos regni Nemrod ſiue Belis dinumerare incipiemus. 30

Nemrod cur à Gentilibus Bel ſiue Belus dicatur.

Proſequamur nunc dicere aliquid de ceteris filijs, ac nepotibus, poſteriſue Chã, 31

Et

& primo de Meſraim, qui ſecundo loco inter filios eius numeratur. Ab hoc clarum eſt omnium conſenſu, prodijſſe Ægyptios: nam vſque nunc, Arabes, & Turcæ, Ægyptum appellant Maſra. Ex quo patet eos nullo verò ac ſolido niti fundamento; immo etiam ſacræ ſcripturæ aduerſari, qui Ægyptiorum Dinaſtias, aut cum ipſo fere mundi exordio incœpiſſe, aut non multo poſt diluuium inchoaſſe, perperam contendunt: Siquidem ex ſacro eloquio certiſſimum eſt, non diuiſas eſſe Gentes, neque de finibus Chaldææ, eſſe egreſſas; niſi poſt diuiſionem linguarum, quæ ducentis ſeptuaginta ſex annis à diluuio facta eſt. Neque probabile eſt, tunc ſtatim primam cœpiſſe Dinaſtiam, niſi primum ipſorum Dinaſtam ipſum Meſraim conſtituere velimus, quod ipſi non faciunt. De Meſraim B. Auguſtinus lib. 16. de Ciuita. cap. 3. ſequutus textum lxx. Interpretum, dicit commemorari quos genuit, non tamquam ſinguli homines, ſed nationes ſeptem; & de ſexta, veluti de ſexto filio, gentem commemorari exiſſe, quæ appellatur Philiſtim; vnde fiunt octo. Verum in textu vulgato, ſex tantū commemorantur, & de ſexta duæ aliæ, prodijſſe dicuntur, nempe Philiſtim, & Caphtorim, ex quibus octo nationibus, (exceptis Laabim, quæ ſola natio colonijs in Lybiam ductis, regionem à ſe denominauit; & Philiſtim, quos corrupte nos Paleſtinos vocamus) ceteras ſex Gentes, præter nomina, ignotas nobis eſſe, eo quod ab Æthiopibus omnino ſubuerſæ fuerint, tradunt Ioſephus, & B. Hieronymus. De tribus autē, nimirum de Ludim, Philiſtim, & Capthorim, non ſemel mentio reperitur in ſacris libris, vt infra ſuis locis dicetur: Et nihilominus non deſunt, qui de alijs quoque quinque filijs Meſraim, alias quoque nationes prodijſſe perhibent; nimirum de Ananim populos illos, qui Trogloditicam incoluere regionem. De Laabim vt dictū eſt, Libyes; & Libyam Africæ prouinciam. Fuiſſe autem Troglodítarum, Libyæque regiones ab Ægypto non valde diſtantes, colligitur 2. Paralip. cap. 12. verſ. 3. vbi dicitur: Seſach Rex Ægypti, in ſuo exercitu, quem duxit contra Roboam Regem Iuda, habuiſſe Libyes, & Trogloditas. De Nephturim primos Numidiæ incolas, quorum meminit Virgilius Æneadis li. 4. Et Numidæ infræni, cingunt &c. De Phertuſim, habitatores regionis Petræ, in Arabia, cuius metropolis Petra dicta eſt. De Chaſſuim, eos qui poſtea Saraceni ſunt nuncupati. Sed vnde nam hæc deſumpſerint, præter id quod de Laabim ex Ioſepho ſumptum eſt, incompertum habeo. Certe ſcriptura ſacra Geneſ. cap. 10. verſ. 14. de Chaſſuim, non Saracenos, ſed Philiſthim, & Caphtorim egreſſos eſſe teſtatur. quod ſucceſſiue debet intelligi, ita vt prius de Chaſſuim exierint Caphtorim; poſtea de Caphtorim, Philiſtæi, vt infra num. [illegible]1. probabimus. Prius autem loco Geneſis proximo adducto ponuntur Philiſthim, tamquam magis noti Iudæis, quibus potiſſimum hæc hiſtoria ſcribebatur; vel etiam, quia temporibus Moyſis, Caphtorim iam forte defecerant.

Aegyptij · *Philiſthim ſeu Paleſtini* · *Caphtorim* · *Ludim* · *Troglodítæ* · *Libyes* · *Numidæ* · *Petræa* · *Saraceni*

32 Vt autem de reliquis quoque tribus nationibus, aliquid hoc loco attingamus, dicimus de Ludim exiſſe Lydos, quorum regio Lydia dicta eſt, ſi ſacræ ſcripturæ Interpretibus credimus, qui Ludim vertūt Lydos. Porrò hos fuiſſe Ægyptijs finitimos, colligi pōt Ier. c. 46. ver. 9. vbi vaticinans Propheta aduerſus exercitum Nechao Regis Ægypti, commemorat inter milites eius, Æthiopes, Libyes, & Lydos, & Ezechie. cap. 30. verſ. 4. cladem quam prædicit Ægyptijs, etiam Lydis tamquam fœderatis communem facit dicens: Cum ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & deſtructa fundamenta eius; Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis, cum eis gladio cadent.] Ex quo patet hos Lydos, fuiſſe Africanos, & predictis alijs Africæ populis proximos, & conſequenter valde diuerſos ab his Lydis, qui Aſiam minorem incolebant, & ab vno de filijs Sem nomine Lud deſcendiſſe putantur; vt infra ſuo loco dicetur. Quod attinet ad Caphtorim, ſciēdum eſt, quod Latinus Interpres, pro Caphtorim reddit Cappadoces & pro Caphtor Capadociam, quam non debemus credere eſſe illam, cuius meminit S. Petrus initio ſuæ primæ Epiſtolæ, ſcribens electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, &c. Sed aliam Paleſtinæ viciniorem, illam nimirum inſulam Cappadociæ, de qua loquitur Ieremias ca. 47. verſic. 4. vbi vocat Paleſtinos, reliquias inſulæ Cappadociæ. Clarum eſt autem, eam de qua meminit Sanctus Petrus, non eſſe inſulam, ſed Aſiæ minoris prouinciam, non longe ab alijs ibidem dinumeratis. Simile quid legimus. 4. Reg. capit. 16. verſic. nono. Aſcendit autem Rex Aſsyriorum in Damaſcum, & vaſtauit eam, & tranſtulit habitatores eius Cyrenem. vbi per Cyrenem non illam intelligit, ex cuius nomine prouincia Cyrenaica eſt

Lydi Africani · *Lydi Aſiani*

appellata, quæ eſt in Africa iuxta Lybiam, vt patet Actorum cap. 2. verſic. 10. vbi di-
citur: Et partes Lybiæ, quæ eſt circa Cyrenen. Siquidem tunc Reges Aſsyriorum,
non dominabantur Africæ; ſed intelligit aliam Cyrenen, quæ erat in Media, & ſubie-
De inſula Capadociæ cta Regi Aſsiriorum. Ceterum quæ nam fuerit inſula Cappadociæ, cuius meminit Ie-
remias, adhuc incompertum habeo. Niſi forte (quoniam oportet eam fuiſſe Paleſti-
næ proximam; & nulla alia ibi à Chronographis ponitur) libeat coniectari, fuiſſe il-
lam, in qua poſterioribus deinde temporibus, noua Tyrus extructa eſt; nimirum
poſt eiectos inde, aut vltro alibi commigratos, qui Caphtorim ſiue Cappadoces dice
bantur. Quod enim olim Tyrus, non vt poſtmodum, peninſula, ſed verè inſula fue-
rit, à continenti diſtans ad ſtadia quattuor, teſtatur Diodorus lib. 17. ſub anno regni
Alexandri Magni quarto; vbi ait, quod idem Alexander, vt nouam Tyrum expugna-
ret, veterem in littore poſitam, diruit; & ex eius lapidibus ac terra, aggerem ducen-
tum latum pedes, vſque ad inſulam perduxit; atque ita exindè Tyrus, peninſula fa-
cta eſt. Sed quicquid de hoc ſit; illud omnino certum eſt, quod prædicti Caphto-
rim, ſiue Cappadoces, quos de Chaſſuim exiſſe diximus; olim expulerũt Heuæos, qui
habitabant in Haſerim vſque Gazam, vt clarè habemus Deuter. c. 2. verſ. 23. & B. Hie
ronymus in lib. De locis Hebraicis, agens de Gaza vrbe Philiſtinorum, ait: Gaza,
olim ciuitas Heuæorum, in qua habitauere Cappadoces, priſtinis cultoribus interfe-
ctis. Quod certe fieri potuit, quando, vt diximus, ipſi Cappadoces, de prædicta in-
ſula, tamquam pro ipſorum habitatione nimis anguſta, diſceſſerunt. Et hoc opor-
tet olim valde, accidiſſe. Nam Abrahæ Moyſiſq; temporibus, prædicta terra, iam ad
Philiſtæos erat deuoluta; vt inferius apparebit. Quare perſpicuum fit, quod ſupra
num. 30. dicebamus, ſcilicet de Chaſſuim, exiſſe Caphtorim; & poſtea de Caphto-
rim, Philiſtæos; ita vt forte ijdem fuerint Caphtorim, & Philiſtæi; ſicuti Iſraelitæ, &
Iudæi, quos certum eſt, ex eadem ſtirpe prodijſſe.

Sanè, vt de ipſis quoq; Philiſtæis hic aliquid dicamus, ſcire oportet, eos prius, Phi- 33
Philiſthim ſiue Philiſthæi qui & Paleſtini liſtim; deinde Philiſtæos; poſtea, corrupto vocabulo, Paleſtinos fuiſſe appellatos: vnde
Palæſtina prouincia nomẽ accepit. Quamquã aũt poſterioribus tẽporibus, Palæſtinæ
vocabulũ, ſignare conſueuerit totã terrã Chanaan, ſeu Chananæam olim dictam; quæ
nunc terra ſancta appellatur: antiquitus tamen, quandã tantũmodo ipſius partem cõ-
plectebatur, quam paulo poſt, proprijs terminis circũſcribemus. Porrò Philiſtim exiſ-
ſe de Caphtor, ſeu de prædicta Cappadociæ inſula (quæcũq; illa fuerit) manifeſtũ eſt,
non ſolum ex citato Ieremiæ textu, vbi apertè dicit, Paleſtinos eſſe reliquias inſulæ
Cappadociæ; verũ ẽt ex prophetiæ Amos c. 9. ver. 7. vbi legimus: Numquid non Iſrael
aſcendere feci de terra Ægypti: & Palæſtinos, de Cappadocia; Et Syros de Cyrene?
Paleſtinorum termini. Habitabant aũt Paleſtini, non ſolũ illã terrã; quam diximus, à Caphtorim antiquitus
ablatã fuiſſe Heuæis; ſed ẽt totũ illũ maritimum Chananææ tractum, qui extenditur,
à fluuio Ægypti, vſq; ad terminos Acaron, contra aquilonẽ, vt dr̃ Ioſue c. 13. ver. 3. Et
habet ab occaſu, mare mediterraneũ; ab Oriente verò, & aquilone, reliquos Chana-
De fluuio Aegypti. næorũ populos; & à meridie, memoratũ fluuiũ; qui aliqñ appellatur fluuius Ægypti,
eo ꝙ ſecerneret Ægyptum, à terra Chanaan; aliqñ dicitur fluuius turbidus, qui irrigat
Ægyptum, vt loco Ioſu. proximè adducto. Aliter itẽ nuncupatur iſte fluuius Rinoco-
lura, quẽadmodum ẽt vicina regio, quæ ad Ægyptum pertinebat, & dicebatur Regio
Rinocolutarum, vt tradit S. Epiphanius in ſuo Ancorato; Et idẽ vr̃ ſenſiſſe S. Auguſti-
nus li. 16. de Ciu. c. 24. in fine, vbi exponens illa verba Gen. c. 15. ver. 18. A fluuio Æ-
gypti &c. ait: Non ergo à flumine magno Ægypti, hoc eſt, Nilo; ſed à paruo, ꝙ diui-
dit inter Ægyptum, & Palæſtinã, vbi eſt ciuitas Rinocolura. ſic ille. De hoc ẽt fluuio,
putant aliqui, mentionẽ fieri Gen. c. 26. ver. 17. ſub nomine torrẽtis Geraræ, eo quod
eſſet vicinus vrbi ſcuregi mi Geraræ, vbi Abraham, & deinde ẽt Iſaac, foderunt pu-
teos, quos Philiſtim, inuidia ſtimulati, obſtruxerunt; & pro eis obiurgati ſunt cũ paſto-
ribus Iſaac; & demum compoſita pace ibidem impoſitũ eſt loco illi nomen Berſabee;
in quo poſtea loco, vrbs eiuſdem nominis ædificata fuit, quæ erat vltima terræ Cha-
naan verſus Aegyptũ. Siquidẽ 3. Re. c. 4. ver. 25. termini longitudinis terræ Iſrael ab
aquilone, ad meridiem dicuntur fuiſſe à Dan vſque Berſabee. Sed ꝙ inter ſe differãt
torrẽs Aegypti, à torrẽte Geraræ, colligi poterit ex his, quæ nos ſub anno mun. 2118.
n. 14. dicemus. Erãt aũt prædicta Palæſtinorũ regio, in quinq; prouincias diſtincta, vt
loco Ioſue citato deſcribitur; quarũ prouinciarũ capita, & veluti Metropoles, erant

Gaza,

Gaza, cuius populi Gazæi dicebantur. Aſcalon, vnde Aſcalonitæ. Geth, ex qua Gethæi. Acaron, & Azotus, ex quibus Acaronitæ, & Azotij: quo factum eſt, vt in reſtitutione Arcæ, poſt ſeptem menſes, ex quo manſerat in regione Philiſtinorum; propter plagas maximas, quas illi populi perpeſſi erant; de conſilio ſuorum Sacerdotum, exoluerunt Domino quinque anos aureos, & quinque mures aureos, iuxta numerum prouinciarum Philiſtinorum; quia plaga vna fuerat omnibus ipſis, & Satrapis ſuis, vt late deſcribitur primo Reg. cap. 6. Sanè iſti quinque populi Philiſtinorum, licet nunquam plenè ſubiecti fuerint filijs Iſrael, niſi temporibus Dauidis; prius tamen etiam temporibus Ioſue quoquomodo ſubacti fuerant, & iam terra ipſorum obtigerat Tribui Iudæ, vt colligi poteſt Ioſu. c. 15. ver. 45. non quia Philiſtim eſſent de ſtirpe Chanaan (diximus enim eos deſcendiſſe de Meſraim) ſed quia, vt dictum eſt, ipſi Philiſtim habitabant terram, quæ alias fuerat Heuæorum, qui erant Chananæi, & quorum terra, promiſſa, & aſſignata fuerat, à Domino, filijs Iſrael, in poſſeſſionem.

De Palæſtinorum Regione in quinque Prouincias diſtincta. Gazæi Aſcalonitæ Gethæi Acaronitæ Azotij Philiſtinorum terra cur data Iſraeli.

34 Tranſeamus ad alios filios Cham. Poſt Meſraim, ſequitur Phuth; de cuius poſteritate, nulla fit mentio Geneſ. cap. 10. non quia nullos habuerit ſucceſſores; neque quia eius progenies forte obſcurior fuerit, aut cito finem habuerit, vt quidam ſuſpicati ſunt. Quandoquidem iam dictum eſt, omnes ibidem recenſitos; numeroſas admodum habuiſſe familias; quæ nomen gentium meruerunt; & ipſos tantum, tamquam ipſarum Principes, fuiſſe commemoratos. Et credible eſt, ipſum Phuth cum vniuerſa familia ſua; primo partem illius prouinciæ, quæ poſtmodum Lybia dicta eſt, incoluiſſe; deinde etiam Occidentem verſus aliam, quæ nunc Mauritania appellatur; nam Ierem. cap. 46. verſ. 9. & Ezechie. cap. 27. verſ. 10. & capit. 30. verſ. 5. vbi Hebraicè habetur Phuth Latinus Interpres vertit Lybiam ſeu Lybies & Ioſephus, ac B. Hieronymus aiunt, ipſum Phuth, Lybiæ dediſſe colonos; & Lybies, prius Phuthos, ſeu Phuthæos fuiſſe appellatos; mutatum autem poſtea fuiſſe illi regioni nomē, ab vno filiorum Meſraim, qui vocabatur Lybs. Vnde vocabulum Lybiæ mox deductum fuit; quo quandoq; tota quæ nunc Africa dicitur, nuncupabatur; ſed deinde, mutato vniuerſali magnæ illius regionis nomine, in Africam; antiquum Lybiæ vocabulum, in vna tantum climatis parte reſedit. Addunt præterea citati Auctores, ꝙ etiam in Mauritania, vſque ad ipſorum tempora, extabat flumen nomine Phuth, & tota illa regio Phutenſis dicebatur; idque multorum, tum Græcorum, tum Latinorū ſcriptorum teſtimonio comprobant. Ex quo fit conſequens, progeniem Phuth, neque obſcuriorem fuiſſe, nec cito deſiſſe. Quare, ratio cur nullus, de poſteris Phuth, in prædicto ca. Geneſ. 10. fuerit commemoratus eſt, quia tota eius progenies, vnam tantum linguam conſtituit, cuius caput fuit ipſe Phuth; non autem plures, ſicut aliæ ceterorum filiorum Cham.

De Phuthis ſeu Phuthæis vel Phutenſibus. Mauritania Lybia Cur de poſteris Phuth nemo nominatus.

35 Quarto ac poſtremo loco, inter filios Cham ponitur Chanaan, cui ob paternam impietatem maledixit Noe, & ſeruitutem, qua eius poſteri, à filijs Sem, & Iapheth premi debebant, longe ante prædixit. Iſte Chanaan, plures filios habuit, quorum precipui, numero vndecim, Geneſ. cap. 10. ver. 15. & 1. Paralip. cap. 1. verſ. 13. & alibi ſæpius in ſacris ſcripturis nominantur; qui ſinguli, ſingularum gentium ac linguarū principes fuerunt: nempe Sidon, Hethæus, Iebuſæus, Ammorrhæus, Gergeſæus, Heuæus, Arachæus, Sinæus, Aradius, Samariten, & Amathæus. Per hos (inquit ſcriptura) diſſeminati ſunt populi Chananæorum; Quod contigiſſe oportet, poſteaquam illam Chananæorum regionem, quæ in diuiſione Orbis à Noe olim facta, filijs Sem obtigerat, auarus Chanaan iā occupauerat, ſi vera eſt S. Epiphanij opinio, & antiqua illa Syrorum traditio, cuius mentionem fecimus ſub anno mundi 930. num. 4. & an. 1909. num. 2. Porrò ex Sidone primogenito ipſius Chanaan, originem duxerunt Sidonij populi in Phænicia, & Sidon vrbs maritima, & valde celebris, non ſolū apud Ethnicos ſcriptores, ſed etiā in ſacris libris, præſertim Ioſu. c. 11. ver. 8. & c. 19. verſ. 28. vbi appellatur magna, fortaſſis reſpectu omnium aliarum, quæ in dictis capitibus memorantur. In eodem tractu maritimo, Palæſtinam verſus, erat quoque Tyrus vrbs munitiſſima, & inclyta, quæ etiam ab ipſis Sidonijs prodijſſe credi poteſt, ſi ad litteram accipiamus illud Iſai. c. 23. verſ. 12. vbi vocat Tyrum filiam Sidonis. Ex hiſce populis, nimirum Tyrijs ac Sidonijs, qui numquam à filijs Iſrael ſubiugari potuerunt, exijt mulier illa, cuius filiam à Dæmonio vexatam liberauit Chriſtus, quando

De Chananæis Sidonij Tyrij

ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis, vt legimus Matth. cap. 15. verſ. 22. & icci͏rco eam Matthæus vocat Chananæam, quia erat de ſtirpe Chanaan per lineam Sidonis: Marcus verò cap. 7. verſ. 26. dicit eam fuiſſe Syrophæniſſam genere, quoniam illamet regio, poſtea à Græcis Phænicia, & ob Syriæ viciniam, Sirophænicia dicta eſt.

Hethæi Ex Hethæo, qui ſecundum locum tenet inter filios Chanaan, Hethæi populi prodierunt; qui in terra Chanaan, ad auſtrum habitabant, vbi erant Hebron, & Berſabee, & aliæ finitimæ ciuitates, non longe à Philiſtæis. Nam quod Berſabee eſſet in confinio Geraræ, quæ fuit terra Philiſtinorum, colligitur Geneſ. cap. 26. vbi deſcribitur Hiſtoria Iſaac, qui præmente fame, perexit ad Abimelech Regem Paleſtinorũ in Geraris, & paulo poſt, ob diſſidium, puteorum cauſa cum Paleſtinis, profectus eſt in Berſabee, vbi veniens Abimelech, inierunt fœdus; & non multo poſt, Eſau duxit duas vxores Hethæas, quæ ambæ offenderant animum Iſaac, & Rebeccæ, de quibus etiam in fine capitis ſequentis, dixit Rebecca ad Iſaac: Tedet me vitæ meæ, propter filias Heth; ſi acceperit Iacob vxorẽ de ſtirpe huius terræ; nolo viuere. Ex quibus locis apparet, quòd vrbs Berſabee, erat in terra Hethæorum. Quod Hebron quoque, vbi mortua & ſepulta eſt Rebecca, eſſet in medio filiorum Heth; patet legentibus totum caput 23. Geneſ. vbi deſcribitur alia hiſtoria agri, & ſpeluncæ duplicis, quã emit Abraham ab Ephron Hethæo, præſentibus filijs Heth. Porrò Hebron olim dicebatur ciuitas Arbee, vt in citati capitis initio; ſiue Cariath Arbæ, Iudicum cap. 1. verſ. 10. ideſt ciuitas Arbæ, fuit autem Arbe pater Enach, Ioſue cap. 15. verſ. 14. de cuius ſtirpe erant Gigantes habitantes in Hebron, quorũ nomina cõmemorantur Numer. c. 13. verſ. 23. & eorum monſtroſa ſtatura deſcribitur, in fine eiuſdem capitis. Notatur quoque in eodem capite, quod Hebron, ſeptem annis ante Tanaim Ægypti vrbem, condita fuerat, vnde patet ipſam fuiſſe antiquiſſimam, & Hethæos viros valde admodum fortes, & bellicoſos extitiſſe; vt propterea mirum non ſit, ſi de his ſuperandis maxime diffidebant Iſraelitæ audientes, ab exploratoribus, eorum proceritatem, & vires. Sed & temporibus Ioram filij Achab Regis Iſrael, adeo tremendum erat nomen Hethæorum apud Syros, in quorum confinio tunc forte, iam pridem de terra Chanaan eiecti, habitabant, vt ijdem Syri Samariam obſidentes, quadam die, veriti ne Rex Iſrael conduceret contra ſe Hethæos, ſtatim ſoluta obſidione, turpiter aufugerint, vt legimus 4. Reg. cap. 7. verſ. 6. 36

Iebuſæi De Iebuſæo, orti ſunt Iebuſæi; quorum virtus in bello inde dignoſci poteſt, quod numquam de Iebus, in qua habitabant, à filijs Iſrael omnino eijci potuerunt (vt dicitur Ioſue c. 15. in fine, & Iudic. c. 1. ver. 21.) niſi poſt multa tempora, nimirùm temporibus Dauidis; vt videre eſt 2. Re. c. 5. ver. 7. & 1. Paralip. c. 11. ver. 4. Sed neque tunc prorſus expelli de terra Iſrael valuerunt; Siquidem legimus 3. Reg. c. 9. verſ. 20. & 2. Paralip. c. 8. ver. 7. quod ipſorum, & aliorum Chananæorum reliquias, quæ remãſerant, Salomon ſubiugauit, ac ſibi tributuarias fecit. Quin & extabant, quoque eorumdem populorum reliquiæ inter Iudæos, Eſdræ temporibus; vt apparet 1. Eſdræ c. 9. ver. 1. Porrò à temporibus Ioſue, vſque ad Dauidem, certum eſt, quod Iebuſæi magna ex parte habitabant in Iebus, quæ poſtea dicta eſt Ieruſalem; vt aperte colligitur Ioſue c. 18. ver. 28. & Iudic. c. 19. ver. 10. & 1. Paralip. c. 11. ver. 4. Verum poſtea quam inde à Dauide pulſi ſunt; vbi nam ſe ſe receperint, incompertum habeo. Ceterũ ſi vera eſſet illa Hebræorum traditio, de qua infra ſub anno mundi 2156. nu. 1. & 2. diſſeremus, de Sem, quod ipſe eſſet Melchiſedech, qui temporibus Abrahæ regnabat in Salem, quæ teſte B. Hieronymo creditur fuiſſe Ieruſalem: oporteret concedere, ipſam Ieruſalem, quæ prius vocabatur Salem, ab ipſo Sem, donec vixit, pacificè fuiſſe poſſeſſam, & poſt eius obitum, à Iebuſæis, qui ab ea non procul habitabant eſſe occupatam, Iebuſque, ex ipſorum nomine, nuncupatam; Deniq; ab Hebræis captam, iterum mutato nomine, Ieruſalem fuiſſe appellatam. 37

Ieruſalẽ olim Salẽ & Iebus dicta.

Amorrhæi Sequitur Amorrhæus, de quo egreſſi ſunt populi Amorrhæorum, quorum præcipua pars, viuente Moyſe, trans Iordanem habitabat, à torrente Arnon, vſque ad montem Hermon, Deuter. cap. 3. verſ. 8. habebantque duos inſignes Reges, nomen vni Seon, qui regnabat in Heſebon, tuleratque omnem terram Moabitarum vſque ad torrentem Arnon, & icci͏rco Arnus poſtea erat terminus diuidens Moabitas ab Amorrhæis. Nomen alteri Og, qui regnabat in Baſan. Hos negantes ſibi tranſitũ, contriuit 38

ipſemet

ipſemet Moyſes, vt deſcribitur Numer.c.21. ver.21.& Deute. c.2. ver.26. & Iudic. ca.11.verſ.19. diſtribuitque vrbes eorum, tribubus Ruben,& Gad,& dimidiæ tribui Manaſæ; vt habemus Numer.cap.32.verſ.33. & Ioſue cap.22. Aliquos etiam Amorrhæorum habitaſſe iuxta Cades Barne, patet Deuter.capit.1.verſic.19. vbi legimus: Cumque veniſſemus in Cades Barne, dixi vobis: Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis. Quoſdam item in Aſonthamar prope Amalecitas,Geneſ.cap.14.verſic.7. & alios quoque in Conualle Mambre; cum quibus olim Abraham pepigerat fœdus; vt ibidem legimus verſic. 13. Quare videntur Amorrhæi, per Chananeæ regiones, admodum fuiſſe diſperſi; niſi forte Amorrhæorum appellatione (propter inſignem eorumdem potentiam, & prauitatem; vel etiã quia primi ab Hebræis ſubacti ſunt) interdum intelligere velimus vniuerſaliter cunctos Chananæorum populos, terras Iſraelitis promiſſas, occupantes,quemadmodum ſignificari videtur Amos cap.2.verſ.10. Ego ſum qui aſcendere vos feci de terra Ægypti; & duxi vos in deſerto quadraginta annis, vt poſſideretis terram Amorrhæi. Et Geneſ.cap.15.ver.16. illis verbis: Nec dum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum. Quamuis, vel ex illa Iudaicæ prauitatis exaggeratione, quæ habetur apud Ezechie. cap.16.verſ.3. illis verbis: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. quæ pariter ibidem replicantur verſ.45. ſatis aperte indicetur, ipſos Amorrhæos fuiſſe inter ceteras illas nationes improbiſſimos. Ex eadem quoque Gente, extitiſſe Gigantes fortiſſimos,conſtat ex Deuter. cap.3.ver.13. vbi dicitur: quod cũcta Baſan, quam incolebant Amorrhæi, vocatur terra Gigantum; & ſupra verſic. 11. legimus; quod monſtrabatur lectus ferreus Og Regis Baſan,longitudinis nouem cubitorum, & quattuor latitudinis, ad menſuram virilis cubiti. Et Amos cap.2.ver.9. legimus: Ego autem exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo,cedrorum altitudo eius; & fortis ipſe quaſi quercus.

Gergeſæi

39 De Gergeſæo, certum eſt exiſſe populos ab eodem denominatos Gergeſæos;quos conſtat habitaſſe in terra Chanaan, Iſraelitis promiſſa. Nam in ſcripturis ſacris, vbicumque fit mentio de illis gentibus, quas Dominus expellere, & eorum terras dare Iſraelitis repromittit; fere ſemper etiam memorantur Gergeſæi. Poſſet hic forſitan aliquis ſuſpicari cum Gergeſæis eoſdem eſſe, vel ab ipſis fuiſſe propagatos, populos illos,qui Gieſſuri,& Gerzi dicuntur, 1.Reg.cap.27.ver.8. & ibidem perhibentur habitaſſe iuxta Amalecitas, in terra antiquitus, euntibus Sur, vſque ad terram Ægypti: vel etiam populos illos, qui Geraſceni in Euangelio appellantur, quorum mentionem faciunt SS. Matthæus cap.8.verſ.28. Marc.cap.5.verſ.1. & Luc.capit.8. verſ.26. Et quidem, ſi Gergeſæi habitaſſent, vel trans mare Gallileæ, vel prope Amalecitas, verſus Ægyptum, poſſet quis probabiliter, tum ex nominis ſimilitudine, tum etiam ex habitationis loco, colligere eos fuiſſe eiuſdem generis. Verum quia vbi nam Gergeſæi, ſeu in quanam terræ Chanaan parte habitauerint,ſcriptura ſacra non exprimit; & proinde datur intelligi, eos mixtim cum ceteris illis gentibus inhabitaſſe: propterea incertum quoque remanet; an Gergeſæi iidem fuerint cum prænominatis populis, vel ab ipſis illi prodierint. Quin potius (ſaltem de Geſſuritis) quod non fuerint de genere Chananæorum, colligi poteſt ex 2. Reg. cap.3.verſic.3. vbi apparet Dauidem duxiſſe in vxorem Maacha filiam Tholomai Regis Geſſur,ac de ipſa genuiſſe Abſalonem; quod vtique credendum eſt ipſum non feciſſe, ſi Geſſuritæ fuiſſent Chananæi,quandoquidem Deuter. cap.7.verſ.3. vetitum erat Iſraelitis,cõnubia contrahere cum Chananæis. Probabilius ergo eſt ipſos Geſſuritas, & ſimiliter Gerzitas, & forte etiam Geraſenos, de alijs gentibus fuiſſe progenitos.

Heuæi

40 Ab Heuæo, qui in ordine ſextus eſt, conſtat prodijſſe Heuæos; quos ſupra nu. 31. diximus habitaſſe olim in Haſerim, vſque ad Gazam; ſed poſtea inde eiectos fuiſſe à Caphtorim, qui latine Capadoces dicuntur; quibus poſtmodum Philiſtim ſucceſſerunt. Itaque Heuæi de proprijs pulſi ſedibus, alias Chananææ regiones, vel illis finitimas inhabitare coacti ſunt. Et quidem ipſorum plurimos, in Gabaon habitaſſe, patet Ioſue cap.11. verſ. 19. Maiorem verò ipſorum partem, conſediſſe ad radices montis Hermon,in terra Maſpha,habemus verſ.3. citati capitis. Et Iudic. capit. 3. verſ.3. legimus, quod Chananæi, Sidonij, & Heuæi habitabant in monte Libano, de monte Baal Hermon vſque ad introitum Emath. Et ex Ioſue cap.11. verſ.8. colligi

Terra Maſpha

ligi poteſt, campum Maſphæ, nō procul extitiſſe à Sidone, & ab aquis Maſerephoth; & conſequenter valde remotam ab Ieruſalem: Quare oportet hanc Maſpha, eſſe valde diuerſam ab ea, in qua congregari ſolebant Iſraelitæ, Samuelis temporibus, coram Domino; vt nos ſub anno mundi 2974. num.6. fuſius oſtendemus.

Remanent alij quinque de filijs Chanaan, nempe Aracæus, Sinæus, Aradius, Samaræus, & Amathæus; de quibus, quemadmodum certum eſt, exiſſe ſingulos populos, ab vnoquoque ipſorum denominatos: ita de ſingulis locis, vbi habitauerint, non ſatis claram, ex ſacris libris, haberi notitiam. Nam de Aracæis, quod ſciam, ſcriptura ſacra non meminit. Ioſephus, & B. Hieronymus, ab ipſis conditam fuiſſe, aiunt, vrbem nomine Arachas, ad radicem Libani, contra Tripolim, quam Brocardus parte 1. cap.2. §.15. vocat Caſtrum Archas. Ex Sinæo, Sinæi populi prodijſſe creduntur, & incoluiſſe loca monti Sinai proxima, ſiue in deſerto Sina exiſtentia. Fieri etiam poteſt, vt aliqui ipſorum condiderint, atque inhabitauerint vrbem illam, quam B. Hieronymus dicit extitiſſe haud procul ab oppido Archas, nomine Sin; quæ poſtea, inquit, vario bellorum euentu ſubuerſa, nomen tantum loco, priſtinum reſeruauit. Hanc Brocardus vbi ſupra, §. 16. appellat Sinon, ſiue Sinochin; & dicit diſtare, media leuca, à Caſtro Archas. De Aradio, Aradij; qui quandam inſulam, Phæniciæ littoribus proximam, incoluiſſe perhibentur; ex eorum nomine, Aradum nuncupatam. Horum mentionem facit Ezechiel cap.27. verſ.8. innuens Tyrijs fuiſſe finitimos. Et Strabo li.16. inter Phæniciæ inſulas, ponit Tyrum, & Aradum. & Brocardus, vbi ſupra, §.17. ait; In memorata Aradum inſula, quæ media leuca diſtat à continenti, olim fuiſſe ciuitatem electam, eiuſdem nominis; quæ etiam ſuo tempore extabat, licet imminuta. In littore autem maris, ante dictam inſulam, octo leucis vltra Archas, & Sinochi, ponit Anteradum; ſic dictum quaſi AnteAradium. De Samariten, Samaritani, à quibus primum Samaria vrbs condita, & denominata fuit; & regio Samaritana dici cœpit. Creditur autem antiqua hæc vrbs Samaria, fuiſſe illa, quæ poſtea Ioſue temporibus dicebatur Semeron; cuius rex venerat cum alijs, ad pugnandum contra ipſum Ioſue, vt cap. eius 11. verſ.1. legimus; & ca.12. verſ.20. connumeratur inter reges terræ Chanaam, ab ipſo Ioſue percuſſos; & eius ciuitas deinde cecidit in ſortem Zabulon, vt videre eſt in eiuſdem libri cap.19. ver.15. Vnde (quemadmodum etiam probat Abulenſis ſuper 3. Reg. cap.13. quæſt.40. & ca. 16. quæſt. 15.) patet, antiquam Samariam, fuiſſe valde diuerſam ab ea, quam poſtea Amri ſextus Iſraelis Rex, ædificauit in quodam monte, à Somer coempto, vt traditur 3. Re. cap.16. verſ.24. Et nos ſub anno mundi 3112. num.1. dicemus. Porrò, etiam longe ante prædictū regē, extitiſſe regionem Samaria nuncupatam, aperte colligitur ex 3. Reg. cap.13. verſ.32. vbi, temporibus Ieroboam primi regis Iſrael, memorantur vrbes Samariæ; & 4. Reg. cap.23. verſ.18. fit mentio oſſium cuiuſdam Prophetæ, qui regnante ipſo Ieroboam, venerat de Samaria. Ex Amathæo, Amathæi populi; qui duas vrbes extruxiſſe, ac de nomine ſuo nuncupaſſe, feruntur. Quarum altera Amath, ſiue Emath, abſolutè, dicebatur; eratque in confinio Iſraelitarum, ab aquilone poſita; cuius non ſemel meminit ſcriptura ſacra, ſub occaſione cuiuſdam vallis, ſeu viæ tranſeuntis per montem Libani, ac ducentis ad ipſam, quæ propterea dicebatur, Introitus Emath. Altera vocabatur Emath rabba, id eſt, magna, quia priori longe maior erat. Primam putat B. Hieronymus poſtea appellatam fuiſſe Epiphaniam; Antiochiam alteram. Et hæc dicta ſint de filijs Chanaan; ac gentibus ab eiſdem deriuatis; quorum maior pars diſſeminata eſt in terra Chanaan, à Sidone Geraram, vſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam, & Gomorrham, & Adamam, & Seboim, vſque Leſa, Geneſ. cap.10. ver.19. Quibus paucis verbis, breuiter, & ſubobſcurè deſcribuntur quattuor termini laterales totius terræ Chanaan; quæ poſtea promiſſa eſt Iſraeli. Nam latus Occidentale, à Sidone, quæ poſita erat veluti in angulo contactus lineæ aquilonaris, & occiduæ, protendebatur ſecus littora mediteranei maris, vſque ad locum, vbi torrens Geraræ intrabat in mare: ibi enim erat alter angulus, inter occidentem ac meridiē poſitus. Meridianū verò latus, à prædicto torrentis loco, excurrebat ad Gazam. & inde, vt arbitror, ad Berſabee, quæ loco Geneſ. citato reticetur; ac demum terminabatur in Sodoma; ipſa enim iacebat in tertio angulo copulante prædictū latus meridianum, cum orientali; qui deinde à Sodoma,

Aracæi · *Sinæi* · *Aradij* · *Samaritana* · *Amathæi* · *Deſcriptio terminorum totius terræ Chanaan.*

41

ma, per Gomorrham, Adamam, & Seboim tranſiens, perueniebat vſque Leſa, quæ, & Lais, & poſtea Dan dicta eſt, vbi erat quartus angulus coniungens orientale latus, cum aquilonari; quod inde redibat ad Sidonem. Et in hoc eodem aquilonari latere erat ille introitus Emath, cuius paulo ante meminimus; & de quo fit mentio 3. Reg.cap.8.verſ. 65. illis verbis: Ab introitu Emath, vſque ad riuum Ægypti. Quæ erat longitudo totius terræ Chanaam, ab aquilone ad meridiem ducta. Et hanc eandem longitudinem ipſa ſcriptura in eiuſdem libri cap.4. verſ. 25. alijs terminis metiebatur, nempe, à Dan vſque Berſabee. Hanc Chananææ longitudinem, ſi quis ſcire cupit, quanta fuerit; conſulat B. Hieronymum, qui in Epiſtola ad Dardanum, quæ in ordine ad alias, eſt 129. ait: quod vix centum ſexaginta millia paſſuum ſpatio tendebatur. Plinius verò lib.5. cap.13. à confinio Arabiæ, vſque Phænicem, ponit centum octoginta nouem millia paſſuum. Latitudo autem erat varia. Nam alicubi, puta à Sidone ad Leſa, Maſſius ſuper Ioſu. cap. 19. ponit trigintaquinque circiter milliaria; alibi verò, nempe à Ioppe, vſque ad Bethlem, B. Hieronymus vbi ſupra, numerat milliaria quadraginta ſex. In quibuſdam autem alijs locis, puto multo plura inueniri.

Chananæa longitudo, & latitudo.

42 Sed quoniam terra Chanaam, poſtea Iſraelitis, à Deo, promiſſa fuit in poſſeſſionē; exterminatis prius habitatoribus eius. Quæret fortaſſe aliquis; num omnes, & ſoli vndecim populi ſuperius commemorati; vi diuinæ promiſſionis, erant diſperdendi. Ad quod reſpondendum videtur negatiuè: nimirum, neque omnes, neque ſolos quos recenſuimus vndecim populos, fuiſſe Iſraelitis à Deo traditos in direptionem, & exterminium. Quandoquidem certum eſt, Sidonios, Tyrioſque, numquam ab ipſis fuiſſe ſubactos; & vſque ad tempora Saluatoris, proprias vrbes retinuiſſe. De Aracæis quoque, & Aradijs, & Amathæis; non apparet in ſacris libris, quod vnquam de ſedibus ſuis, ab Iſraelitico populo, pulſi fuerint. contra verò conſtat Philiſtæos, qui de Chanaan non deſcenderant, ſed de Meſraim, vt ſup. num. 30. dictum eſt; nihilominus, ab Iſraele fuiſſe exterminatos; quia poſſidebant terram olim ab Heuæis ablatam. Præterea Geneſ.cap.15, verſ.20. vbi Deus promittit dare terram Chanaan poſteris Abrahæ; licet in editione lxx. Interpretum, vndecim populi, eiſdem tradendi numerentur; in vulgata tamen, decem tantummodo inueniuntur; nimirum Cinæi, Cenezæi, Cedmonæi, Hethæi, Pherezæi, Raphaim, Amorrhæi, Chananæi, Gergeſæi, & Iebuſæi. Omiſſis Heuæis, qui in lxx. Interpretibus adduntur. Et in vtraque editione, neque omnes, neque ſoli connumerantur ij, quos ſupra de Chanaan deſcendiſſe, commemorauimus. Siquidem prætermittuntur Sidonij, Aracæi, Aradij, Samaritæ, ac Amathæi. Et inſuper in vulgata, etiam Heuæi: adduntur verò alij, qui ab his diuerſi admodum videntur, nempe, Chananæi, Pherezæi, Cenezæi, Cedmonæi, & Raphaim. Denique Deuter.cap.7.verſic.1. & Ioſue cap.3.verſ.10. & cap.vi. verſic.21. ſeptem tantum gentes numerantur, ab Iſraelitis delendæ; nimirum, Hethæi, Gergeſæi, Ammorrhæi, Chananæi, Pherezæi, Heuæi, & Iebuſæi; quod etiam confirmat Sanctus Lucas Actorum cap.13.verſic.19. dicens: Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diuiſit eis terram eorum. Quamquam alibi ſcriptura, nempe, Exod. cap.3.verſ.8. & cap.33. verſ.2. & cap.34.verſ.11. & Ioſue cap.9.verſ. 1. & cap.11.verſ.3. omiſſis Gergeſæis; reliquas tantummodo ſex gentes recenſet: & ſimiliter 2. Eſdr.ca.9. verſ.8. vbi, licet connumerentur Gergeſæi, omittuntur tamē Heuæi. Quid igitur in tanta textuum varietate dicendum eſt? quæ nam, & quot fuerint gentes, à Deo Iudæis in direptionem traditæ? Reſpondeo, vel re vera, temporibus Moyſis, & Ioſue, ad ſeptem, illas fuiſſe redactas, quæ ex Deuter.cap.7. & Ioſue locis ſupra adductis recenſuimus: vel ſi fuerunt plures; certe illas ſeptem, fuiſſe magis inſignes, & inter has, adhuc ſex, aut quinq; fuiſſe ceteris inſigniores. Vel forte dicuntur ſeptem, quatenus iſte numerus ſeptenarius, interdum pro quadam vniuerſalitate, vſurpari ſolet; & complectitur omnes populos, quot quot fuerint, qui terrā Chanaam incoluerunt; qui quidem quoniam aliquando vndecim; aliquando decem; quinque, ſeptem, aut ſex, pro temporum varietate, extitiſſe creduntur; propterea potuit ſcriptura, habito reſpectu ad varia tempora, ipſorum numerum variare.

Qui populi propter Iſraelitas eſſent exterminandi.

43 Sed adhuc remanet dubitatio; Videlicet, quinā fuerint hi populi qui diuerſi vidētur ab illis vndecim, quos ſupra, ex Geneſ. ca.10. commemorauimus; nimirum Chananæi,

Chananæi qui fuerint. nanæi, Pherezæi, Cenezæi, Cedmonæi, & Raphaim, & quomodo ad poſteros Chanaan pertinuiſſe videantur. Ad hoc dicimus, quod qui Chananæi ſpeciatim nuncupantur, & ab alijs Chananæorum populis, hoc ſpeciali nomine diſtinguūtur, (vt arbitror) non ab vllo memoratorum vndecim filiorum Chanaan, qui ſinguli variarū linguarum principes erant, deſcenderunt; ſed ab alijs innominatis, qui propriam, ac particularem familiam, ac linguam ipſius Chanaan faciebant; ideoque non ab alio principe, quam ab ipſo Chanaan denominari voluerunt. diximus enim quod omnes filij, ac nepotes Cham, Sem, & Iapheth, in cap. Geneſ. 10. recenſiti; habuerunt ſinguli linguas, ac familias proprias, à ſe denominatas: vnde neceſſe eſt idem ſentire de ipſo Chanaan, & conſequenter, quod aliquis populus ab ipſo particulariter, ac proprie dictus ſit Chananæus. *Pherezæi* Pherezæos autem, quidam putant, à Samaritis prodijſſe; quoniam conſtat ipſos in locis Samariæ proximis habitaſſe; nimirum inter Bethel, & Hai, Geneſ. cap. 13. verſic. 4. & 7. & prope Sichen, Geneſ. cap. 34. verſ. 30. & Iuxta montem Ephraim, Ioſue cap. 17. verſ. 15. & in Iericho, Ioſue ca. 24. verſic. 11. & in Bezech, Iudic. cap. 1. verſ. 4. & 5. hæc autem loca, non procul à Samaria diſtaſſe creduntur. Verumtamen, hæc ratio non admodum firma eſt; quoniam ſcimus diuerſos populos, in terra Chanaan, mixtim nō ſolū in vna prouincia; ſed et in vna eademque ciuitate habitaſſe; vt manifeſte colligitur Ioſu. cap. vlt. verſ. 11. vbi ſic legimus: Tranſiſtiſque Iordanem, & veniſtis ad Iericho; pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergezæus, & Heuæus, & Iebuſæus; & tradidi illos in manus veſtras. Illud verò certum puto, ipſos Pherezæos (ſi non à Samaritis deſcenderunt) vel ab aliqua alia filiorū Chanaan gente, propagatos eſſe; vel (ſi nihil ad poſteros ipſius Chanaan pertinebant) certe, quia terram Hebræis promiſſam incolebant; merito ab ea fuiſſe exterminatos, vt de Philiſtæis dictum eſt. *Cenezæi Cedmonæi Raphaim* Et idem videtur dicendum de Cenezæis, Cedmonæis; & Raphaim, quiqui ipſi fuerint. Quamquam; quia pro Raphaim ſæpenumero, in ſacris libris, accipi ſolent Gigantes; & certum eſt, in aliquot Chananæorū populis, & ſpecialiter inter Hethæos, & Amorrhæos, vt ſupra num. 35. & 37. probatum eſt, extitiſſe Gigantes: fortaſſis hoc loco, nomine Raphaim, non tam gens aliqua particularis, quā ſingularis qualitas, nimirū eximia fortitudo quorūdā inter illas gentes degentium, ſignari videatur. *Paternæ maledictionis vis.* Ceterum, quia communis opinio eſt, Chananæorum populos, ſaltem plurimos, ob maledictionem, quā olim Noe aduerſus Chanaan ipſorum parentem, meritò protulerat; tandem ſubuerſos à filijs Iſrael, & ab ijſdem eorumdem terras, vrbeſque fuiſſe occupatas: penſare licet, paternæ illius maledictionis, quanta, & quam grauis, ac diuturna, vis fuerit; quæ etiam poſt tam multa tempora, ac poſt tot tantaſque generationes, tantam cladem impij illius ſucceſſoribus inurere potuerit. Et conſequenter, quantopere vereri, atque cauere debeāt filij, ne malis operibus, parentes ad ſe maledicendum prouocent. Et hæc dicta ſufficiant de progenie Cham.

De poſteris Sem. Veniamus nunc ad poſteros Sem, cuius genealogia ex vulgata editione hæc eſt. 44

Sem genuit { Ælam, Aſſur, Arphaxad, qui genuit Sale, qui genuit Heber, qui genuit { Phaleg; Iectan, qui genuit { Elmodad, Saleph, Aſarmoth, Iare, Aduram, Vzal, Decla, Ebal, Abimael, Saba, Ophir, Heuila, Iobab } }; Lud; Aram, qui genuit { Vs, Hul, Gether, Mes } }

omnes 26.

Genea-

Genealogia eiuſdem Sem, ex lxx. Interpretibus.

Sem genuit
- Elam
- Aſſur
- Arphaxad, qui genuit Cainan, qui genuit Sala, qui genuit Heber, qui genuit
  - Phaleg
  - Iectan, qui genuit
    - Helmodad
    - Saleth
    - Sarmoth
    - Iarach
    - Hodorra
    - Æbel
    - Decla
    - Eual
    - Abimael
    - Saba
    - Ophir
    - Euila
    - Iobab
- Lud
- Aaram, qui genuit
  - Hus
  - Vl
  - Gater
  - Moſoch
- Cainan

omnes 28.

Itaque filij *Sem* qui recenſentur Geneſ. cap. 10. verſ. 21. & 1. Paralip. c. 1. verſic. 17. profecti de campo Sennaar, ad Orientis, Auſtrique plagas, ibidemque paulatim dilatati; partem Aſiæ (vt aiunt Ioſephus, & B. Hieronymus) quæ eſt ab Euphrate, ad Indicum Oceanum, tenuerunt. Verum enimverò, quia Arias Montanus, in libello quem inſcripſit Phaleg, hoc eſt, de primis gentium ſedibus, ponit filios Sem, etiã valde vlterius proceſſiſſe, nimirum ad noui quoque orbis partes, quas Americas appellant; putatque eas, cum Aſia maiori, (vt eius ibidem tabella oſtendit) eſſe continuatas, & vſque ad Salomonis tempora fuiſſe notas, Ophirque nuncupatas, vnde aurum aduehi ſolebat: neceſſarium videtur, non ſolum memoratam Ariæ opinionem refutare; ſed etiam hoc loco aliquid vniuerſaliter tangere, de modo quo humanum genus, & alia item animalia, poſt exitum de Arca Noetica, in omnes orbis partes diſſeminari potuerint. Sanè quod attinet ad Ariam, puto ipſum hallucinari, Primo quia etſi forte non adhuc vſquequaque exploratum ſit, num Aſiæ partes Orientales, cum America copulentur, nec ne: ſi tamen magis probatis Geographorum tabulis credimus, apparet non eſſe coniũctas, ſed freto Aniano, diſtingui. Deinde, regiones illas Ophir Tharſiſque nuncupatas, à quibus olim Salomon aurum, aliaque præcioſa multa deferri curabat; non in noui Orbis, ſed in Indiæ Orientalis regionibus extitiſſe, nos ſub anno mundi 3043. num. 7. & 8. fuſius oſtendemus. Huc accedit non videri veriſimile, filios Iectan, Ophir ſcilicet, & Iobab, ſedes vſque adeo remotas, ſibi deligere potuiſſe, aut voluiſſe; cum præſertim tunc temporis, non deeſſent innumeræ aliæ regiones, multo viciniores, & commodiores, & ratio ſuadebat, vt prius propinquiores prouincias incolerent; deinde paulatim, & ſucceſſiue, ad remotiores pertranſirent. Denique ſi in cunctis inſignioribus Orbis terræ partibus, primæ illæ ſeptuaginta duæ familiæ, diſpertiendæ erant, prout videtur arbitrari Arias; profecto oporteret aliquas ipſarum, ex tunc, etiam ad nobis adhuc incognitas orbis terrarum plagas, nempe ad Articas, Antarticaſque acceſſiſſe; quod ne ipſe quidem Arias, facile concederet; quippe qui cunctas Noeticas familias, in tres tantummodo mundi partes magis notas diſtribuerit; nimirum in Europam, Africam, atque Aſiã, cui vtramque Americam, Mexicanam ſcilicet, & Peruuianam, coniunctam eſſe putauit: nec vllam prorſus ex memoratis familijs, in plagis Articis atque Antarticis collocauit; quas tamen ab hominibus inhabitatas eſſe, præſertim Antarticas, ex Hiſpanorum nauigationibus, planè conſtat. Quòd ſi Arias, centum vel amplius ab hinc retro annis, in humanis eſſe, & prædictum libellum conſcribere contigiſſet, quando ſcilicet nulla prorſus noui orbis cognitio habebatur; neque aliæ terrarum plagæ habitabiles, præter tunc communiter notæ exiſtere, ſeu reperiri poſſe credebantur: certe præfatas familias omnes, inter illas dumtaxat regiones, compartiri curaſſet, quemadmodum probe fecerant Ioſephus, & B. Hieronymus, & alij.

Opinio Arias Montani refellitur. Aſiam ab America ſeiũctam. Ophir, & Tharſis vbi eſſent

Quid igitur dicemus de hiſce regionibus, quæ tam diu ignotæ permanſerunt; &

demum

demum non niſi ab anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo detegi cœperunt, ac quotidie deteguntur, atque hominibus refertæ inueniuntur? Quomodo, poſt vniuerſale diluuium, homines, ex paruula dumtaxat illa Noetica familia, per Arcam in montibus Armeniæ, à Deo mirabiliter præſeruata, procreati; ad eas regiones incolendas deuenire potuerunt? Reſpondemus, diuinæ prouidentiæ diſpenſatione factum eſſe; vt primariæ terrarum plagæ, tametſi vt plurimum vaſtiſſimis diſiunctæ maribus; alicubi tamen aliquo, vel tenui iſthmo copulatæ ſint, vel exiguo freto inter ſe diſtinctæ. Videmus enim in vniuerſalibus orbis terrarum deſcriptionibus, Aſiam cum Africa, iſthmo, qui eſt inter mare mediterraneum, & Arabicum, coniungi; & duas illas latiſſimè patētes, Americæ ſeu noui orbis partes, quæ ad formam duarum peninſularum, altera ad aquilonem, quæ Mexicana, altera ad meridiem, quæ Peruuiana dicitur, extenduntur; alio pariter iſthmo, iunctas eſſe inter Oceanum Occidentale, & illud, quod del Sur appellant, poſito. Videmus item Africam ab Europa, circa Hiſpaniæ, ac Mauritaniæ fines, freto tantum Herculeo, ſeu Gaditano, ſeiungi: & eodem modo, Europam ab Aſia, Helleſponto, & duobus Boſphoris, Thracio ſcilicet, & Cimmerio. Quamquam eadē Europa, ſupra paludem Meotidem, fluuio dumtaxat Tanai, ab Aſia dirimitur; & in parte magis boreali, inuicem Aſia Europaq; copulantur, iſthmo ſatis amplo, qui à fontibus prædicti fluminis recta ad Grauicum, aquilonaris Oceani ſinum excurrit. Aſia quoque, à regionibus Articis, ad nouam Zemblam, modico freto ſecernitur; & ab America, altero freto, nimirum Aniano dirimi creditur. America item auſtralis, ſeu Peruuiana, ab Antarticis regionibus, certum eſt freto tantum Magellanico ſeparari. Sunt etiam qui putant, Americam aquilonarem, vſque adeo ſe ſe ad Articum extendere, Europam verſus, vt ab ea ibidem, breui tantum maris tractu, diſiuncta ſit. Præterea certum eſt, aliquot maris inſulas inſigniores, à continenti non admodum eſſe remotas; vt in Oriente, Tabrobana, quæ hodie Sumatra dicitur. & in Occidente Anglia, & Hiberniaa; & in meridie, Madagaſcar, quæ etiam inſula Sancti Laurentij nuncupatur; & aliæ alibi. Et inſuper alicubi, plures eſſe inter ſe adeo proximas, vt ab vna ad alterā, facilis ſit tranſitus; & per ipſas ſucceſſiue, veluti per quamdam ſcalam, ab vna regione, ad alias, alioqui vaſtiſſimo mari ſeparatas, ſatis commode perueniri poſſe videatur. Huius rei, duo præ ceteris inſignia habemus exempla. Alterum in maris Ægæi Arcipelago, vbi tot tantæque inſulæ ſunt inuicem proximæ, vt per eas ab Europa ad Aſiam, ibidem alioqui valde remotam, paruis etiam nauiculis, tranſiri poſſit. Alterum in Oceano Orientali, inter Aſiam ſiue Indiam, & regiones Antarticas; inter quas, licet vaſtiſſimum mare medium ſit; illud tamē innumeris penè inſulis refertum eſt, inter quas ſunt quæ Molucæ dicuntur, & aliæ permultæ, non admodum ab inuicem remotæ; per quas, ab aurea Cherſoneſo, quæ nunc Malaca vocatur, Orientem verſus, ad nouam Guineam, quæ vtrum inſula ſit, an continentis Antartici pars, adhuc incompertum eſt. & item ab eadem Malaca, magis verſus Auſtrum, ad Sumatram inſulam, inde ad Iauan maiorem, mox ad minorem, vel citius recta ad terram Beach, quæ inter Antarticas computatur; non magno negotio nauigari poſſe videtur. Quæ omnia, vt veluti ante oculos poſita, clarius perſpici queant; vniuerſalem Orbis deſcriptionem in parua tabella, hic inſerere viſum eſt. Ad quid obſecro, iſta regionum inſularumque diſpoſitio? certe non caſu, ſed mira Dei diſpenſatione facta eſt; nimirum, vt homines, poſt diluuium, ab Armenia exeuntes, commode aliquando poſſent, à proximis, ad remotiſſimas quaſque prouincias, paulatim, & ſucceſſiue, diſſeminari; & tandem (quemadmodum ipſe iuſſerat Dominus) habitatoribus replere omnem terram: non enim id imperaſſet, ſi non prius regiones omnes, ita diſpoſuiſſet, vt ab vna ad alteram, alicubi ſaltem, non incommode pertranſiri poſſe videretur.

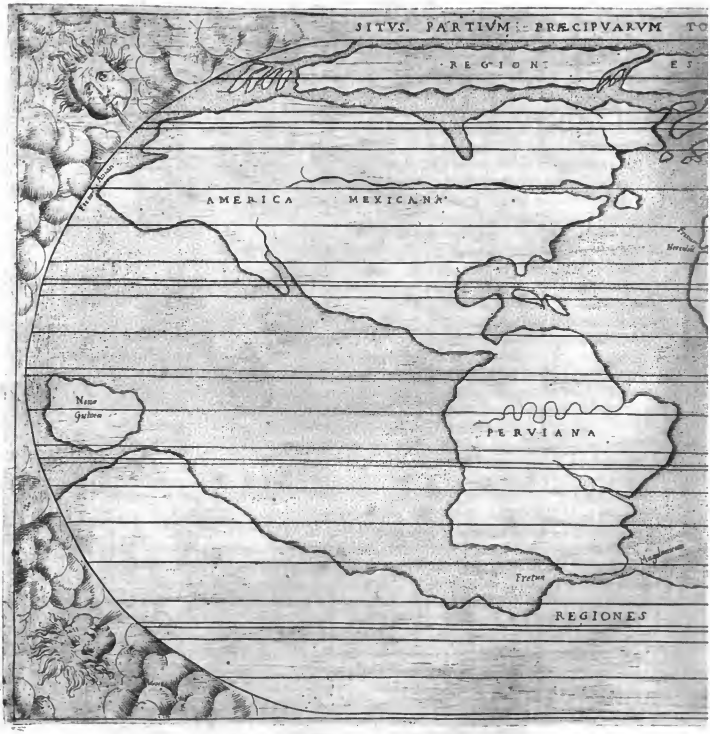
Mundi partes quo modo alicubi inter ſe iunctæ ſint vel inuicem proxima.

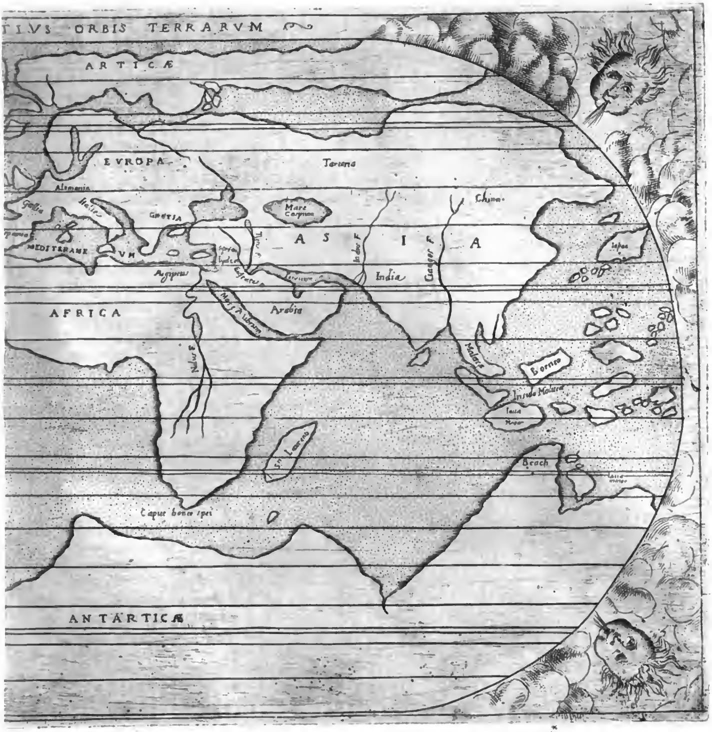
Hic memorata inſeratur tabella.

Igitur

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

SITVS. PARTIVM PRÆCIPVARVM TO
REGION
ES
AMERICA MEXICANA
Noua Guinea
PERVIANA
Fretum
REGIONES

TIVS ORBIS TERRARVM
ARTICÆ
EVROPA
Tartaria
Alemania
Gallia
Italia
GRETIA
Mare Caspium
China
ASIA
MEDITERANE
VM
Egiptus
Eufrates
India
Gangez F
Indus F
Arabia
AFRICA
Nilus F
Malaca
Borneo
Iaua
Beach
ANTARTICÆ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Quomodo homines ad ignotas noui orbis partes primo peruenerunt.

47 Igitur, vt quæſito reſpondeamus; credimus filios Sem, poſt multa tempora, cum ſenſim ad Orientem ſe ſe extendentes, plurimas in illis partibus Aſiæ regiones incoluiſſent; & quas nunc Chinæ prouincias vocant, aliaſque his finitimas, habitatoribus repleuiſſent, à littoribus illis Orientalibus ſoluiſſe, ac ad Iaponias inſulas, & ſi quæ ibi ſunt alias, inter Aſiam, & Americam aquilonarem, inhabitandas; atque inde poſtmodum etiam in ipſam Americam, penetraſſe. Ad quam, non ſolum poſteri Sem, eo modo quo dictum eſt; ſed etiam, & forte facilius, poſteri Iapheth peruenire potuerunt. Poſtquam enim per plagas Aſiæ aquilonares, quas nunc Tartari incolunt, diſſeminati; tandem ad Orientales eiuſdem Aſiæ fines, qui ſupra Chinam, non nihil flectunt ad aquilonem, deuenerunt; prope fretum Anian, quo, vt diximus, ipſa Aſia ab America ſeiungi perhibetur; proculdubio ab illis Aſiæ oris, facile ad Americam transfretare potuerunt: & longe lateque patentes, quæ illic ſunt regiones, maxime ad ipſam Aſiam reſpicientes, inhabitare: ac deinde ſuccedētibus temporibus, iungi cum poſteris Sem, ad ea pariter loca magis Orientalia; vt dictum eſt, deuectis: ac ſimul cunctas oras maris, quæ nunc appellant del Sur, ſenſim habitatoribus replere; donec tandem, poſt multa ſæcula, ad fretum Magellanicum deuentum eſt: inde autem ad regiones, quoque Antarticas, non magno negotio, transfretaſſe, admodum rationabile eſt. Porrò quoniam Antarticæ regiones vaſtiſſimæ eſſe creduntur; & iam aliquot in locis, in Oriente, Occidente, ac meridie detegi cœperunt, nec vtrum continuæ ſint, an pluribus maris ſinibus, ab inuicem ſegregatæ, adhuc exploratum habemus: Si quis percunctetur, quinam de poſteris Noe, ad eas primo incolendas vētitauerint; & quo modo; dicimus nihil aliud probabilius cogitare non poſſe; niſi diſtinguendum eſſe de illarum partibus. Nam quod attinet ad partes nobis occidentales; veriſimile admodum puto, vt diximus, quod hi qui de poſteritate Sem, & Iapheth, ad Americam penetrarunt; poſt occupata ipſius Americæ littora, ſecus mare quod dicitur del Sur, vſque ad fretum Magellanicum; mox illo tranſmiſſo, in Antarticis, quæ illic ſunt regionibus, diffuſi ac dilatati fuerint. At in partibus Orientalibus ad Auſtrum vergentibus, familiæ à Sem deductæ, quæ habitabant oras Oceani Indici; in quo, vt oſtendunt Geographorum tabulæ, ſunt inſulæ non multum ab Aſia, neque inter ſe diſtantes, quas hodie vocant Paloham, Mindano, Borneo, Celebres, Gilolo, & Moluche, à quibus deferuntur aromata; & aliæ penè innumerabiles: Per has (inquam) inſulas, ſucceſſiue, vt dictum eſt, videntur poſteri Sem potuiſſe, non multo labore, ab India penetrare vſque ad nouam Guineam, quæ Antartica eſt, & ad alias finitimas regiones. Sed & eædem familiæ Sem, ab Indicis littoribus magis ad Auſtrum flectentibus, præſertim verò ab illa prouincia, quam Malacam vocant, quæ in modum oblongæ cuiuſdam peninſulæ, in mari Indico valde admodum protenditur, ad Taprobanam inſulam ei proximam; & inde ad Iauan maiorem, non multum à Taprobana diſtantem; ac demum ad Antarticas regiones, a Iaua non valde admodum remotas, nimirum ad terram Beach nauigare potuerunt. Ad illas autem Antarticas prouincias, quæ nobis omnino Auſtrales eſſe videntur, & contra extremum Africæ promontorium, quod caput Bonæ Spei appellant, reſpiciunt, & licet adhuc bene cognitæ non ſint, ab hominibus tamen habitatas eſſe certiſſimum eſt: ad has (inquam) coniicere probabiliter poſſumus, primum penetraſſe poſteros Cham, qui prædictum promontorium, ceteraſque Africæ partes incoluiſſe dicuntur: hi enim à prædictis Antarticis regionibus, omnium minus, remoti fuiſſe videntur; & conſequenter ad eas potuiſſe commodius pertranſire. Et hæc de ordinaria, ac faciliori hominum per cunctas orbis terras diſſeminatione, ſint dicta.

Ignota regiones quomodo caſu detecta.

48 Nam præter hanc, eſt etiam alia, extraordinaria illa quidem, & difficilior, ac periculoſior; ſed tamen quæ frequentius, ac pluribus in locis, quin etiam in omnibus ferè maris tractibus, vſu venire potuit. Quamuis enim non ſit credibile, vbi regiones vaſtiſſimo mari diſiunctæ ſunt, quemquam olim dedita opera, ab vna ad alteram nauigare auſum eſſe; præſertim antequam nauigandi ars, vſum, peritiamque haberet nauticæ pixidis, & hidrographicæ tabellæ, ſine quibus recte nauigia dirigi poſſe non videntur, vbi nihil aliud cernitur, niſi pontus & aer, attamen certiſſimum eſt, contigiſſe multis; dum ad proximas ciuitates ſeu prouincias, mercimonij gratia, ſiue alia de cauſa, ſecus littus maris (quemadmodum olim fieri ſolebat) nauigare putarent; vt dere-

derepente,vi tempeſtatis,per vaſtiſſimos fluctus,ad remotiſſimas tandem ipſisque incognitas,Inſulas prouinciasve ſe tranſlatos eſſe cognouerint.Non deſunt antiqua huiuſcemodi exempla apud Plinium lib.6.cap.22. vbi refert de quodam Annij Plocami,qui maris rubri vectigal à Fiſco redemerat,liberto; hic inquit,Claudio imperante,circa Arabiam nauigans,aquilonibus præter Carmaniam raptus, decimaquinta die,Hippuros,quæ erat Taprobanæ inſulæ portus,deuenit. Et lib.2.ca.67. ait;quod imperante C. Cæſare Auguſti filio, ſigna nauium ex hiſpanienſibus naufragijs, in ſinum Arabicũ, feruntur agnita. Et quod mirabilius eſt; in eodem capit. paulo poſt prædicta; ex Cornelio Nepote refert: Q. Cornelio Celeri, C. Affranij in Conſulatu Collegæ, ſed tum Galliæ Proconſuli, Indos à Rege Sueuorum dono datos;qui ex India, comercij cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Sed quid veterum exempla perquirimus? cum etiam nunc, huiuſcemodi caſus, Nautis non ſemel accidiſſe ferantur? & ille imprimis Illuſtriſſimus pariter ac notiſſimus ſit; qui non longe à noſtris temporibus cuidam Nautæ contigit, ac poſtea viam ad nouum Orbem detegendum aperuit. Hic (ſi tamen vera eſt hiſtoria quæ circumfertur; ſcimus enim eam à nonnullis, immeritò, vt arbitror, haud eſſe receptam) ſecus Africæ, Hiſpaniæque oras nauigans, tempeſtate iactatus, mirum dictu, vſque ad Americæ conſpectum; mox ab eadem, rurſus in Europam proiectus, cum forte apud Chriſtophorum Columbum diuertiſſet; in præmium hoſpitij, eumdem certiorem feciſſe, de terris trans Oceanum Occidentale, à ſe viſis; & vt poſtea ad eas ipſe primus peruenire contenderet, auctor fuiſſe, à probatis Auctoribus traditur. Porrò, ſi diuina prouidentia diſpoſuit; vt nouus Orbis, poſteaquam habitatoribus iam repletus fuerat; inopinato caſu, & vi tempeſtatis, à Chriſti cultoribus repertus ſit; vt ab ipſis, homines in illo degentes, de neceſſarijs ad ſalutem, edoceri, & informari poſſent; ac ad Chriſti fidem perduci; atque per ipſum æternam conſequi beatitudinem, ad quam genus humanum à Deo conditum eſt. Quis miretur, eodem modo, olim ad eaſdem regiones primo populis replendas, eamdem diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe; vt plurimi de cognatione Iaphet, & Cham, qui Africæ,Hiſpaniæque Occidẽtalia littora incolebant, dum per illas maris oras, negociationis cauſa, nauigarent ſecum pariter haberent vxores aut alias mulieres; & ab aliquo ventorum impetu, ad noui Orbis regiones fuerint deportati? & cum de reditu ad proprias ſedes iam deſperarent; nec ſe amplius tantis,ac tam immenſi pelagi periculis comittere auderẽt; illic permanere decreuerint?& humanum genus,in ignotis illis terris propagare cœperint? & ſuccedentibus temporibus, ad Occidentem, ac meridiem progredientes; tandem poſt multa ſæcula ad illos, qui de ſtirpe Sem,& Iaphet, ab Oriente, ad Americam tranſierant, peruenerint? ac demum cum illis, ſe ſe immiſcuerint? Certe non ſolum noui Orbis occiduas partes; ſed & alias, quoque nimirum meridionales,Oriẽtales, & aquilonares; ac præterea omnes maris inſulas, à terra remotiores; hoc modo olim primo inuentas eſſe, atque inhabitari cœpiſſe, vſque adeo probabile eſt; vt nullum rationi relinquat hæſitandi locum. Quandoquidem, etiam noſtris temporibus, ex relatione eorum qui de noui Orbis nauigationibus ſcripſere; conſtat maiorẽ partem inſularum, ac regionum, quæ detectæ ſunt, ac contiuuo deteguntur; eodem modo, videlicet caſu, & vi tempeſtatum, inuentas eſſe, & quotidie reperiri. Ad quid hoc? niſi vt rem tanti momenti, non induſtriæ hominum dumtaxat; ſed imprimis diuinæ prouidentiæ referendam eſſe diſcamus: Propterea enim non hæc ſolũ, ſed cetera quoque mirabilia ferè omnia, qualia ſunt eximiæ quædam ac recunditæ animalium, plantarum, lapidum, terrarum, mineraliumque virtutes; hominibus fortuito, vt plurimum, innoteſcere voluit Deus; vt quemadmodum illa ab ipſo proceſſiſſe dubitare non debent; ita earumdem cognitionem,ab eodem pariter recognoſcerent. etenim cuncta, quæ caſu nobis accidiſſe videntur; ab ordinatiſſima Dei diſpoſitione, quæ nihil caſualiter agit, prouenire certiſſimum eſt.

Noui orbis detectio.

At enimuero, quemadmodum facile eſt concedere, homines poſt diluuium, vel volontaria alicuius fræti tranſmiſſione; vel vi ventorum violenta at repentina iactatione,ad tranſmarinas regiones penetraſſe: ita difficile eſt inueſtigare,quomodo animalia, ad eaſdem peruenire potuerint; animalia inquam, non quæ ex putri materia generantur, imperfectaque dicuntur. (Siquidem ex ijſdem cauſis quibus ante diluuium, 49

uium; etiam poſt ipſum vbique produci potuerunt) Neque de his loquimur, quæ domeſtica ſunt, & hominibus deſeruire in multis admodum ſolet; qualia ſunt oues, boues, equi, canes, & huiuſmodi alia. Cum ipſis namque hominibus, ad ipſorum vſum, ſiue ad venditionem, commutationemve deuecta eſſe, dubium non eſt; ſicuti hodie etiam, iiſdem de cauſis, ad remotiſſima quæque loca deuehi videmus. Et ſcimus in inſulis noui Orbis, ante Americam repertis, tametſi magnæ eſſent, & admodum feraces; nihilominus (vt refert Ioſephus Acoſta lib. 1. hiſtoriarum naturalium, & moralium Indicarum cap. 21.) nulla ibi huiuſcemodi animalia extitiſſe; ſed primo ibidem ab Hiſpanis fuiſſe delata: nunc autem eo vſque iam eſſe multiplicata, vt nullos hodie proprios dominos habere videantur; ſed more ferarum, fiant capientis. Neque item magna de volatilibus videtur eſſe difficultas; quandoquidem, licet multa ex ipſis, non longe admodum volitare poſſe videantur: attamen, vel vbi mare anguſtum eſt, tranſuolare potuerunt, vel vt videmus hirundines, & coturnices, & huiuſmodi parua volatilia, vi ventorum rapta, ad remotiſſimas quoque tranſmarinas regiones inſulaſve transferri: vel etiam ab hominibus deportari. Sed tota difficultas eſt, de animalibus non modo homini vtilibus, verum etiam noxijs; vt ſunt lupi, vulpes, panteræ, leones, tigres, & in ſumma genus omne ferarum: quomodo poſt diluuium, de Aſia, ad terras medio mari, ab ea ſeparatas, deuenire potuerint. Hanc difficultatem tangit B. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 7. & videtur tripliciter reſpondere; nimirum huiuſmodi animalia vel natando, ad inſulas tranſiſſe; vel ab hominibus fuiſſe deportata; vel denique, Dei ordinatione, in ipſis eſſe producta; iuxta illud Geneſ. cap. 1. ver. 24. Producat terra animam viuentem, in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas. Sed hoc tertium omittamus: nam, ſecluſo miraculo, fieri non potuit: quod enim de primæua animalium perfectorum productione dictum eſt, non debet ad poſteriores transferri; quæ naturaliter, non niſi per propagationem fieri poſſunt. Et ideo, ab initio, in cunctis ſpeciebus fecit Dominus maſculum, & fœminam; & poſtea in Arcam iuſſit de cunctis aſſumi mares, & fœminas; vt ſaluetur, inquit, ſemen ſuper faciem vniuerſæ terræ, Gen. cap. 7. verſ. 3. Quid eſt autem: Vt ſaluetur ſemen ſuper faciem vniuerſæ terræ; niſi vt per ſeminis propagationem, multiplicari, ac conſeruari poſſint ipſorum ſpecies, in vniuerſa terra? Sanè hoc fruſtra, factum, iuſſumve fuiſſet; ſi voluiſſet Deus, vt poſt diluuium, terra mirabiliter huiuſcemodi animalia perfecta produceret, quemadmodum in ipſo mundi exordio, ipſo iubente, fecerat. Quare ad quæſitum melius ſatisfieri poterit, duobus prioribus reſponſis; nimirum prædicta animalia, quandoque ob aliquam vrgentem neceſſitatem, puta vt ſe ab inſequentibus eriperent, anguſtum aliquod fretum, natando pertranſire potuiſſe: ad remotas verò admodum à littore inſulas, prouinciaſque, naui ab hominibus fuiſſe deuecta, ſiue quæſtus, ſiue curioſitatis gratia; aut aliqua alia de cauſa; vel particulari quodam hominum inſtinctu; aut caſu, vt paulo poſt dicetur. Et hæc quidem nemini videri debent incredibilia, præſertim cum videamus principes, ad potentiam magnanimitatemque oſtendendam, habere in locis ad hoc ſpecialiter deſtinatis, ac fabricatis, ex omni penè ferarum genere, maſculos, & fœminas, à remotiſſimis regionibus, magno ſumptu, aduectos; ſiue dono ab alijs principibus habitos, ſiue non exiguo precio comparatos; de quibus quoque prolem haberi, & fœtus multiplicari, curant, vt illos pariter alijs principibus mittant. Et probabile admodum eſt plures huiuſcemodi feras, nonnumquã ex ergaſtulis, & catenis, cuſtodum incuria elapſas, ad lucos monteſve ſimul aufugiſſe, & ibidem multiplicaſſe. Videmus item alios diuites, ſiue ob curioſitatem, ſiue ad oſtentationẽ, apud ſe alere alia quædam minora huiuſcemodi animalia peregrina, vt ſunt varia ſimiarum genera, & qui vocãtur Italicè Gatti maimoni, & ſimilia, omnino hominibus inutilia, & interdum noxia. Quare cum certum ſit, cuncta quoque ferarum genera, ab hominibus per longas nauigationes deferri ſolere: quis miretur non ſemel contigiſſe; ad inſulas quoq; à continenti remotiſſimas, tempeſtatibus delatas huiuſcemodi naues, dum iactũ faciunt, vt fit in magnis periculis, aliquando ẽt dictas feras, vel in ipſis inſulis vltro dimiſſas; vel non procul, in mari iactatas, ad eaſdem inſulas natando perueniſſe; ibiq; deinceps eſſe multiplicatas? hæc reſponſio videtur admodũ rationabilis, & omnibus ſatis plenè ſatisfacere poſſe. Quod ſi alicui non placet, neque alia melior reperiatur: non incongruum putarem in hoc caſu, recurrere ad miracula, & dicere,

Feræ quomodo ad regiones tranſmarinas peruenire potuerint.

quod quemadmodum credimus, imminente diluuio, cuncta animalium genera miniſterio Angelorum perducta eſſe ad Arcam: ita poſt diluuium eorumdem opera, per omnes terras, ac inſulas fuiſſe diſperſa. Et hæc de hominum, cunctorumque animalium vniuerſum per orbem diſſeminatione, dicta ſufficiant.

Redeamus nunc ad id vnde digreſſi ſumus, nimirum ad filios Sem, & ad regiones à ſingulis primo cultas, ac denominatas. Primus, qui inter ipſos in ſacris libris nominatur, fuit Helam, à quo poſtea prodierunt, ac denominati ſunt populi, quos prophani ſcriptores Elimæos, Eccleſiaſtici autem vocant Elamitas; quorum etiam fit mentio Actorum cap. 2. verſ. 9. Hos aiunt incoluiſſe eam Perſidis partem, quæ magis vergit ad meridiem. Iidem, Abrahæ temporibus, Regem habebant nomine Codorlahomor, ſub quo, vſque ad Sodomiticam regionem excurrentes, eam ſibi ſubditam tenuerunt, annis duodecim, vt hr̃ Gen. c. 14. ver. 4. & nos infra ſuo loco referemus. Ab Elamitis poſtmodum exiſſe Perſas, qui mox erecta Monarchia, vniuerſam illam regionem, ex ipſorum nomine Perſidem appellarunt; tradit Ioſephus 1. Antiqui. cap. 7. & ab omnibus penè Hiſtoricis iam receptum eſt. Et ex Daniel ca. 8. verſ. 2. etiam non obſcure colligi poteſt, vbi legimus Suſan Caſtrum (quod deinde fuit Sedes Regum Perſarum, vt patet in exordio libri Heſter) fuiſſe in regione Ælam. 50

Elimæi ſeu Elamitæ. *Perſæ*

Alter filius Sem, fuit Aſſur; à quo poſtea Aſsyriorum populi propagati ſunt, & eorum regio Aſsyria; nunc corrupto vocabulo, Azimia dicta eſt; Aſiæ maioris prouincia; quæ olim hiſce terminis continebatur. A ſeptentrione, Armeniæ maioris parte; Ab occaſu Meſopotamiæ finibus, medio Tygride fluuio, cincta erat. A meridie Suſianam habebat, & ab Oriente Mediam; vt docet Ptolemæus, ſuæ Geographiæ li. 6. cap. 1. Et diſtabat Aſsyria ab Ieruſalem, verſus Aquilonem, quinque gradibus. vnde valde diuerſa erat, a prouincia Syriæ, quæ nunc Italicè, Soria appellatur; & inter alias partiales prouincias, etiam Ieroſolymiticam continebat regionem, ſicuti Italia Lombardiam. Vtrum autem prædictus Aſſur, idem fuerit cum illo, de quo dicitur Geneſ. cap. 10. verſ. 11. De terra illa (ideſt de Senaar, quæ eſt Babylon) egreſſus eſt Aſſur, qui ædificauit Niniuem] apud multos controuerſum eſt: nobis tamen videtur abſolute reſponderi poſſe, fuiſſe diuerſum. Nam certũ eſt, omnium conſenſu, Niniuem à Nino fuiſſe conditam, ac denominatam. Sanè Ninus, quem loco citato ſcriptura ſacra, ob cauſas inferius dicendas, vocat Aſſur, fuit filius Beli, ideſt ipſius Nemrod, qui regnauerat in terra Senaar, & conſequenter erat, non de ſtirpe Sẽ, ſed de progenie Cham, neque habitabat cum poſteris Sem in Aſsyria, ſed cum poſteris Cham in terra Senaar: ideoque ſignanter, dicit ſcriptura, conditorem Niniue, exiſſe de terra Senaar, ideſt de propria prouincia, quæ familiæ Nemrod obtigerat tempore diuiſionis linguarum, & tranſiſſe in Aſsyriam, ibique ædificaſſe Niniuem (conſtat enim Niniuem in Aſsyria extitiſſe.) Alioqui inepte videretur dici de Aſſur filio Sem, quod eſſet egreſſus de terra Senaar. Siquidem ea non fuerat patria eius propria, ſed communis omnibus; & ab ea, non ipſe ſolum, ſed & omnes alij ceterarũ vrbium conditores exierant, excepta ſola familia Nemrod, quæ ibidem remanſerat; & propterea, tamquam quid ſingulare notatum fuit de Nino, quod non, vt ceteri de familia ſua remanſerit in terra Senaar, ſed inde exiens, ædificauerit Niniuem. hoc eſt mortuo patre Belo in Babylone, ipſe, ſubactis Aſsyrijs, tranſtulerit ibi ſedem regni ſui, in ciuitate à ſe ædificata, ac denominata Niniue. dicitur autem Ninus, Aſſur, vel quia, ſicuti dictum eſt de patre ſuo, qui Nemrod, & Belus appellabatur, ipſe quoque erat binominis, vt videntur ſenſiſſe B. Hieronymus, & S. Cyrillus ſuper loco Geneſ. citato; vel quia poſt deuictos Aſsyrios, Aſſur nuncupari voluit, quemadmodum Scipio, ſubactis Afris, Africanus dici cœpit: vel denique, quia conſtat ſcripturã ſacrã, appellatione Aſſur, ſignificare conſueuiſſe Regẽ Aſsyriorũ, quocunq; nomine is vocetur. Ita legimus in Pſ. 82. ver. 9. Etenim Aſſur venit cum illis. Et Iſai. c. 10. ver. 5. Væ Aſſur virga furoris mei. Et Oſe. ca. 5. ver. 13. Et abijt Ephraim ad Aſſur. hoc eſt, vt peteret auxiliũ à Rege Aſsyriorũ. & alibi non ſemel. Atq; hoc pacto, poteſt intelligi, ꝙ dictum eſt. De terra illa egreſſus eſt Aſſur, qui ædificauit Niniuem, ideſt, ille Rex Aſsyriorũ, qui condidit Niniuẽ, vz. qui proprio nomine vocabatur Ninus. 51

Aſsyrij Aſsyria confinia. *Syria* *Aſſur filius Sem differt à Nino.*

Tertius filius Sem, dicitur Arphaxad, à quo Ioſephus, & B. Hieronymus aſſerunt prodijſſe Chaldæos: Quod ſi verum eſt, oportet olim Chaldæam fuiſſe diſtinctam à Babylonia, quam diximus obtigiſſe filijs Nemrod; poſterioribus autem temporibus, Baby- 52

Chaldæi

Babyloniam in Chaldæa extitiſſe perhibent. Alij putant, de Arphaxad deſcendiſſe
eos, qui poſtea Suſij dicti ſunt; Vnde Suſiana prouincia nomen accepit, quæ inter *Suſij*
Chaldæam, & Perſidem poſita dicitur. Quinam verò de Cainan filio Arphaxad, &
de Sale filio Cainan, populi prodierint, ignotum eſt. De Heber autem filio Sale, de- *Hebræi*
ſcendiſſe Hebræos, per lineam Phaleg, ſatis aperte colligitur Geneſ. cap. 11. verſ. 17.
vſque ad finem capitis. Et infra ſub anno mundi 2217. num. 2. probabimus, ipſos
Hebræos ab ipſo Heber fuiſſe denominatos. Porrò Hebræos, vſque ad Abrahami
tempora, habitaſſe in Chaldæa, colligi poteſt Geneſ. cap. 15. verſ. 7. & clarius habe-
tur Iudith ca. 5. verſ. 6. & 7. Et præterea certum eſt, quod Thare, qui fuit quintus de
poſteris dicti Heber, venit cum filio ſuo Abramo, & Lot filio alterius filij ſui Aran, in
Meſopotamiæ vrbem nomine Haran, ſiue Charam, Geneſ. cap. 12. verſ. 5. Vbi non
multo poſt venit etiam Nachor, alter Abrahæ frater; à quo poſtea denominata eſt il-
la vrbs Nachor; ad quam deinde, poſt multos annos, Abraham miſit ſeruum ſuum,
vt ibi acciperet vxorem filio ſuo Iſaac, quemadmodum patet legenti cap. Geneſ. 24.
& 29. Ibidem namque, ipſe Nachor genuerat de Melcha vxore ſua octo filios, & de
Roma concubina ſua, quattuor, quorum nomina recenſentur, Geneſ. cap. 22. verſic.
20. Inter quos nominatur Camuel pater Syrorum. Vnde apparet filios Nachor ha-
bitatoribus repleuiſſe non ſolum partem Meſopotamiæ, ſed etiam Syriæ. Abraham
autem, de dicta vrbe Haran, cum Loth nepote ſuo, venit habitauitque in terra Cha-
naan ipſe, & poſtea filius eius Iſaac, & nepos Iacob: qui licet deinde cum filijs ſuis
profectus ſit in Ægyptum; inde tamen, poſt multa tempora, redierunt poſteri eius
in terram Chanaan; vbi deinceps, ſub nomine populi Iſraelitici, & Iudaici, diu ad-
modum floruerunt; vt videre eſt in libris Ioſue, Iudicum, & Regum. De Heber quo-
que per eãdem lineam Phaleg, ſuccedentibus temporibus, propagati ſunt, & alij po *Moabitæ*
puli, nimirum ex duobus filijs memorati Loth, Moab ſcilicet, & Amon, Moabitæ, & *Ammoni-*
Ammonitæ. Et de Iſmaele filio Abrahæ ex Agar ancilla, Iſmaelitæ, & Agareni. Itẽ *tæ*
de Madian pariter filio Abrahæ, & alijs ex Cetura genitis, Madianitæ, alijque plu- *Iſmaelitæ*
res, qui breuiter recenſentur initio capitulo 25. Geneſ. Et 1. Paralip. cap. 1. verſic. *Agareni.*
29. vſque ad 34. De Eſau quoque, qui, & Edom, fratre dicti Iacob, prodiere Idu- *Madiani-tæ*
mæi. Et de Amalech filio Eliphaz filij Eſau, Amalecitæ, & de alijs filijs Eſau, alij *Idumæi*
populi, vt colligi poteſt Geneſ. cap. 36. verſ. 15. vſque ad finem capitis. *Amaleci-tæ*

53 Ex linea verò Iectan, qui fuit alter filius Heber, connumerãtur, Gen. c. 10. ver. 26. *De filijs*
& 1. Paralip. c. 1. ver. 20. tredecim progenies, de quibus, quinã populi prodierint, in- *Iectan.*
cõpertum habemus: niſi quod Gen. cap. citato ver. 30. legimus eas habitaſſe à Meſſa,
vſque Sephar montem Orientalem. Vbi autem eſſent Meſſa, & Sephar, neſcimus.
Nam quod ait Arias Montanus in calce libri, Phaleg, inſcripti; Sephar in nouo Or-
be reperiri, & eſſe omnium, qui vſpiam reperiantur, montium longiſſimum, ſi libet,
credi magis poteſt, quam probari: tametſi, Iuktan, nomen vrbis, quam in illis parti-
bus exiſtere aſſerit, ob ſimilitudinem vocis cum Iectan, aliquam, licet valde obſcurã,
facere poſſe videatur probabilitatem. Certe ſi vera ſunt, quæ ſupra num. 44. contra
dictum Arias diſputauimus; non eſt veriſimile, quemquam de filijs Iectan, ad noui
Orbis partes penetraſſe, ſed non niſi poſt multa tempora, eorum poſteros. Et, ſi Io-
ſepho, ac B. Hieronymo credimus, quos alij ferè omnes ſecuti ſunt; oportet filios Ie-
ctan, latiſſimas Indiæ Orientalis regiones, illiſque finitimas, primo incoluiſſe. Harũ
Gentium (inquit idem B. Hieronymus) poſteriora nomina inuenire non potui; ſed
vſque in præſens, quia procul à nobis ſunt, vel ita vocantur vt pridem, vel quæ im- *Themeo-*
mutata ſunt, ignorantur. His tamen eiuſdem B. Hieronymi dictis haud obſtantibus; *thæ.*
non defuere, qui putarunt, de Elmodad, exiſſe Themeothas, De Saleph, Selebios, *Selebij*
De Aſarmoth, Sarmathas, & Sauromathas, & ab ijs, Sarmatiam regionem eſſe deno- *Sarma-thæ*
minatam. De Iare, qui Ariam, & Arachoſiam primi incoluere. De Aduram, Hyr- *Aracoſij*
canos; vnde Hyrcania prouincia, quæ olim, nomen dedit mari proximo, quod prius *Hyrcani*
Hyrcanũ, poſtea Caſpiũ appellatũ fuit. De Vzal, Oxios, & Bactrianos. De Decla, Scy- *Oxij* *Bactriani.*
thas intra Imauum montem habitantes. De Ebal, Bolitas intra Caucaſum, & Paropa *Scythæ*
nyſum montes. De Abimael, Imauos, a quibus mons Imauus admodum celebris, de *Bolitæ*
nominatus eſt. De Saba, quos Pomponius Mela, & Ptolemæus vocant Sacos; vel qui *Imaui* *Saci*
à Dionyſio Geographo dicuntur Sabæi, Indiam incolentes, ad differentiam illorum, *Sabæi*

Peru. qui in Arabia habitabant. De Ophir, qui regionem nunc Peru in nouo Orbe appellatam, primi tenuerunt. De Euila, qui plagas circa Gangem fluuium exiſtentes, inhabitare cœperunt. De Iobab, qui ad terram noui Orbis Parias dictam, ante omnes penetrarunt. Et hæc ferè omnia, ex dicto Aria, qui vnde nam ea deſumpſerit, præſertim, quæ de nouo Orbe memorat, ignoramus. hactenus de filijs Iectan.

Lydi. Remanent duo de filijs Sem, nempe Lud, & Aran. De primo, Lydos prodijſſe, aſſerunt Ioſephus, & B. Hieronymus, & alij hos ſecuti. Lydos, inquam, olim Aſiæ minoris incolas, qui & Ludi etiam ſunt appellati, & conſequenter admodum diuerſi fuerunt, ab hiſce Lydis, quos ſupra nu.31. de Ludim filio Meſraim, originem pariter ac nomen accepiſſe, quandamque Africæ regionem, eodem vocabulo olim nuncupatā, Ægyptoque finitimam, inhabitaſſe probauimus. De Aran, poſtremo loco inter filios Sem commemorato, Arias putat exiiſſe Armenos Armeniæ maioris habitatores. *Armeni Aramæi qui & Syri* Quod an verum ſit, neſcio. Sanè Ioſephus, & B. Hieronymus. De eodem Aran ſiue Aram, aiunt, propagatos eſſe Aramæos; quos Græci, inquit Ioſephus, vocant Syros. Et hoc quoque colligi poteſt, ex pluribus ſacræ ſcripturæ locis, in quibus pro Aram Hebraice, Latinus Interpres vertit Syriam quæ antiquitus in varias ſubdiuidebatur prouincias, hæque cum aliqua nominis adiectione diſtinguebantur, nempe Aram, ſeu Syriam Damaſci, Cæleſyriam, Aram Soba, Aram Naharaim, ideſt, Interamnem, quia inter Euphratem ac Tygrim erat poſita, quam Græci poſtea Meſopotamiam, & ſcriptura ſacra quandoque Meſopotamiam Syriæ nominat. Ceterum Aram filius Sem, inter alios eius filios, quattuor habuit familiarum principes, à quibus ſingulis, alios populos emanaſſe, in confeſſo eſt apud omnes. Nam de Vs, vt aiunt Ioſephus, & B. Hieronymus, exierunt populi, qui Trachonitidem regionem, cuius fit mentio Lucæ cap.4.verſ.1. inter Palæſtinam, & Cæleſyriam, primi incoluerunt; & Damaſcum condidiſſe dicuntur; & Auſitidem populis repleuiſſe, quæ etiam terra Vs dicta eſt, ab ipſo Vs filio Aram ſic denominata; in qua natus eſt Iob, vt patet initio eius libri; & ante ipſum habitauit Eſau, à quo pars illius terræ dicta eſt Edom. Edom enim in terra Hus extitiſſe, apertè tradit liber Threnorum cap.4. ver.21. Et hæc terra in Arabiæ, Syriæque finibus poſita erat, non longe à Chaldæis, ac Sabæis: vt non obſcure inferri poteſt, ex hiſtoria ipſius Iob, cap.1.ver.15. & 17. vbi fit mentio horum populorum, qui eius armenta ſurripuerant. Quamquam, quod attinet ad Sabæos, credendum ſit, non eſſe illos, quos de Saba filio Iectan propagatos, quamdā Indiæ Orientalis regionem incoluiſſe, ſupra num.52. diximus. Neque eos, qui de Saba filio Chus; aut de altero Saba filio Regmæ filij Chus, in Arabia quidem, ſed illi ad Mare Rubrum; iſti ad ſinum Perſicum (vt ſupra nu.27. dictum eſt) habitabant. Siquidem omnes iſti, valde remoti fuiſſe videntur, à terra Hus; ſed vt arbitror, fuiſſe alios Sabæos, ab alio Saba progenitos; qui fuit filius Iectan filij Abrahæ ex Cetura, cuius meminit ſcriptura Geneſ.cap.25.verſ.3. Hos namque ipſi terræ Hus proximiores extitiſſe, probabilius eſt. Ceterum de Hul altero filio Aram, citati Auctores aiunt prodijſſe Armenos. De Gethel, alter ipſorum, nempe B. Hieronymus, Acarnanios ſeu Carios; Ioſephus vero Bactrianos. De Mes, Meſanæos, ſeu Meones, vel, vt alij, Myſios ex Myſia regione; quos Iuuenalis vocat Mœſos, inquiens: De grege Mœſorum. Et hæc dicta ſint, de prima illa Mundi diuiſione, in varias regiones, ac linguas, à filijs ac poſteris Noe, olim peracta. 54

Trachonitis regio. Auſitis ſeu terra Hus.

Armeni Acarnanij ſiue Carij Meſanæi ſiue Meones aut Myſij vel Meſi. Vnde mutationes regionum regnorum ac linguarum.

Nam, non multo poſt, ſicuti primas linguas; ita etiam huiuſmodi regionum diſtributiones, confundi cœptas eſſe certiſſimum eſt. Etenim inordinata regnandi, ac dominandi cupido; quæ primo, vt diximus, excelluit in Nemrod; deinde ad poſteros ſuos; necnon & ad alios, per cuncta fere ſæcula pertranſijt, innumeras bellorum cauſas excitauit; & multos populos, de proprijs ſedibus pulſos, ad alias commigrare coegit; & colonias tranſmittere docuit, vrbes deſtruere, alias ædificare, regna tranſferre, linguas miſcere, & paulatim inuſitatas introducere, prouinciarum terminos immutare, atque regionibus ipſis, necnon & ciuitatibus, ac locis noua nomina imponere, &, vt vno verbo dicā, omnia confundere: ita vt breui, primæ illius diſtributionis terrarum, pauca admodum veſtigia remanſerint. Etenim certum eſt, terrā Senaar, mox Babyloniam fuiſſe nuncupatam; & Babylonios reges, regni ſedem in Aſſyrios tranſtuliſſe, ac deinceps, multò tempore, appellari voluiſſe Aſſyrios: Et 55

terram

terram à Chananæis,qui erant de ſtirpe Cham,vi occupatā,ac diu poſſeſſam;tandem ad Hebræos, qui de Sem deſcenderant,rediiſſe; ac mutato ſæpius nomine, aliquando terram Iſrael, Iudæam,Palæſtinam, terram ſanctam eſſe vocatam. Item terram Cham, Ægypti nomen accepiſſe. Poſterioribus verò temporibus, vniuerſas penè auſtrales Aſiæ regiones, quæ prius à filiis Sem cultæ, habitatoribuſque repletæ fuerant; ab Alexandro Magno,Græciſque, qui, vt ſupra num.22.dictum eſt,de Iapheth prodierant, fuiſſe occupatas, ac poſſeſſas: Græcamque in eis linguam eſſe introductam; Et idem ferè factum fuiſſe per oras Africæ aquilonares;præſertim verò in tota Ægypto, quam tamen à filiis Cham primo inhabitatam eſſe, iam num. 30. oſtendimus. è conuerſo autem, in Peloponneſo,quæ Græciæ pars eſt, nunc Italicè Morea vulgo nuncupata, ad quam olim primo incolendam, diximus perueniſſe filios ſeu poſteros Iapheth; conſtat mox floruiſſe Lacedæmonios, qui & Spartiatæ,ſiue Spartani dicuntur, & à Lycurgo pariter Spartiata, leges acceperunt,vt videre eſt in eiuſdem Lycurgi vita apud Plutarchum. Hos enim de Abrahami ſemine,et conſequenter de Sem prodiiſſe, aperte traditur 1. Machab.cap.12.verſ.21. & apud Ioſephum 12. antiqui.cap.5. & lib.13.c.9. appellantur cognati, ſeu de cognatione Iudæorum. Sed nimis longum eſſet, innumeras eiuſmodi alias, nominum, populorum, linguarum, regnorum, ac prouinciarum, vrbiumque mutationes perſequi. Conferat prudens lector, veterum libros, Tabulaſque Geographorum, & priſcorum hiſtorias,cum modernis ac recentioribus; & inueniet non ſolum nomina vrbium, & prouinciarum, ac regnorum; ſed etiam ipſorum terminos, & interdum ſitus quoque prorſus fuiſſe immutatos. Et quandoque de pluribus paruis regnis, prouinciisvè, facta eſſe pauciora & ampliora; quandoque verò, è contrario magna regna, ingenteſque prouincias,in plures paruas, eſſe diuiſas: ita vt (quantum ad hoc ſpectat) tota penè terrarum facies videatur variata; & ſuccedentibus temporibus, aſſiduè variari.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1932.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 276.

1 AB Anno, diuiſionem linguarum, ac diſceſſionem gentium de terra Senaar, circiter inſequente, credimus auſpicandos eſſe annos regni Nemrod, in Babylone, & vrbibus proximis, ſuper gentem linguæ ſuæ, quæ ſola ibi remanſerat, ac deinde etiam ſuper alias finitimas, à ſe occupatas; vt ſub anno mundi præcedente num.28. & 29. comprobauimus. Porrò iſte Nemrod, ſi fuit idem cum Belo, vt loco proxime citato docuimus,regnauit in Babylone annis ſexaginta quinque, vt tradunt Euſebius in Chronico, & B. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 17. & alii. Qualis autem vir fuerit iſte Nemrod, ſiue Belus ſatis à nobis dictum eſt locis paulo ante citatis. *Initium regni Beli ſiue Nemrod.*

2 Per idem quoque tempus, credibile eſt, ceterarum quoque linguarum principes, regnare cœpiſſe (non tamen tyrannice, vt Nemrod) ſingulos in gente ſua; & in ſingulis regionibus, ad quas primo incolendas peruenerunt. Puto autem eas non admodum à Babylonia fuiſſe remotas: rationabile namque eſt, credere, prius proximiores, quam remotiores à priſcis illis gentibus terras fuiſſe cultas. Quamquam, non multo poſt,ad declinandam nimis moleſtam ipſius Nemrod tyrannidem;qui nō contentus imperare Babyloniis; alias quoque finitimas gentes infeſtare, ac ſibi violenter ſubiugare nitebatur; plurimos longius receſſiſſe credimus. Quare, quemadmodū poſtea in primitiua Eccleſia, prima illa perſecutio, quæ facta eſt Ieroſolymis, aduerſus Chriſti fideles; in cauſa fuit, vt ipſi ad fidem latius propagandam,diſpergerentur in varias Orbis prouincias: quibus deinde ſcripſit B. Petrus, primam ſuam *Initia regnorum aliarum gentium.*

Epiſtolam, nimirum, Electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithiniæ: ita priſcis illis temporibus, Diuina prouidentia factum eſt; vt tyrannica inuaſio ipſius Nemrod, diuinæ ordinationi deſeruiret, ad populis replendas etiã alias terrarum regiones, à prioribus illis valde admodum remotas. In quibus deinceps varia regna ſurrexiſſe, dubitandũ nõ eſt; præcipue verò apud Aegyptios, & itẽ apud Sycionios in Græcia, de quibus aliquid ſuis locis ex Euſebio tangemus. Nam de regno Italiæ, quod Io. Lucidus in ſuis tabulis, ponit cœpiſſe viginti quattuor annis ante Nemrod, primum Regem Babylonis; adeo irrationabile eſt, vt figmento ſimile videatur. De cunctis autem priſcorum illorum temporum regnis, ſicuti nullũ aliud; tempore præceſſit regnum Babylonis; ita nullum illo maius fuit. Nam non multo poſt, nempe temporibus Nini, qui ſedem eius tranſtulit in Aſsyriam, vſque adeo excreuit, vt Monarchiæ Aſsyriorum, nomen acceperit. Quare nos aliqua quidem certiora quorumdam Regnorum Ethnicorum initia, ſuis locis commemorare non negligemus; veruntamen ſucceſſiuam Regum ſeriem; tantummodo huius, & aliarum Monarchiarum, quarum ſcriptura ſacra meminit, in hiſce noſtris Annalibus, adnotabimus.

Dinaſtiarum Aegyptiorũ initia.

Ab hoc quoque circiter tempore, & non prius, ſed potius aliquanto poſt, oportet 3
inchoatas eſſe Dinaſtias, ſeu Potentatus Aegyptiorum. certum eſt enim ex ſupradictis, & irrefragabili ipſiuſmet ſacræ ſcripturæ teſtimonio, ante diuiſionem linguarũ, gentes non eſſe diuiſas; ſed poſt: neque vllas alias orbis regiones, præter Armeniã, & Babyloniã, & loca ad Orientem illis proxima, ab hominibus, poſt diluuium, fuiſſe inhabitatas; niſi, vt diximus, poſt diuiſionem linguarum. Quamobrem, bene Io. Lucidus lib. 5. De emendatione temporum cap. 1. & in ſuis tabulis; primam Aegyptiorum Dinaſtiam, inchoat ab initio regni Nemrod, & Chaldæorum. Vnde neceſſariũ videtur aſſerere, ſexdecim illas priores Dinaſtias; quas Euſebius in Chronico, ponit præceſſiſſe ortum Abrahæ; aut fuiſſe multo pauciores; aut admodum breues: Etenim, hinc ad natiuitatem Abrahæ, computantur tantummodo anni centum ſeptem, vt patet in tabulis; nimirum ſexaginta quinque regni ipſius Nemrod, ſeu Beli; qui fuit primus Rex Chaldæorum, & quadraginta duo regni Nini; qui immediate ſucceſſit Belo: natum enim eſſe Abrahamum anno quadrageſimo tertio regni ipſius Nini, infra ſub anno mundi 1997. num. 1. probabitur. Vnde ſequitur, non potuiſſe ſingulas Dinaſtias, ſeptem annos expleuiſſe.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1956.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 300.

Ionicbus filius Noe creditur à patre manumiſſus.

ANNO trecenteſimo poſt expletum diluuium (ſi tamen vera ſunt quæ ſub an- 1
no mundi 1756. ex Methodio retulimus) Noe datis Ionico filio ſuo ampliſſimis muneribus; miſit eum in terram Ethan, vſque ad Eliocora, ideſt Solis regionem; ad quam, aiunt etiam acceſſiſſe nonnullos filiorum Iapheth; eique ciuitatem extruxiſſe; quam Ionicam, ex eius nomine, appellarunt. Sed hæc quoque tanquam incerta, & dubia, vtcumque, hoc loco ſint commemorata.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1966.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 310.

1 ANNO regni Nemrod, ſiue Beli, trigeſimo quinto, circiter inchoante, oportet cœpiſſe regnum Sycioniorum, in ea Græciæ prouincia, quæ poſtmodum Achaia dicta eſt. Quod ex Euſebio colligimus, qui in Chronico ait Aegialeum primum Sycioniorum regem (ex cuius nomine, territorium, quod poſtea Peloponneſum appellatum fuit, prius, Aegialea dicebatur) regnaſſe annis quinquaginta duobus; & quòd ipſo defuncto, regnare cœpit ſecundus Sycioniorum rex, nomine Europs: cuius anno regni vigeſimo ſecundo (vt idem Euſebius ibidem non ſemel repetit, quamuis quodam in loco, corruptè legatur vigeſimo quinto) natus eſt Abraham. Ex quibus Euſebij dictis, manifeſtè deducitur, ipſum Aegialeum regnaſſe Belo adhuc ſuperſtite annis vno, & triginta; ac defunctum eſſe, anno regni Nini vigeſimo primo, circiter deſinente. Hinc enim, vſque ad annum quadrageſimum tertium regni eiuſdem Nini, in quo natus eſt Abraham, remanent præcisè anni viginti duo, regni Europs: vt clarius omnia hæc videre erit in tabulis. Igitur Aegialeus, vt dictum eſt, regnare cœpit, circa initia huius anni trigeſimi quinti, ex quo regnare in Babylone cœperat Belus. *Regni Sycioniorum initium.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 1979.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 323.

1 ANNO vitæ ſuæ ſeptuageſimo expleto, ſeu ſeptuageſimo primo circiter inchoante, Thare dicitur genuiſſe tres filios, nempe Abraham, Nachor, & Aran, Geneſ.cap.11. verſic.26. Quamquam, quemadmodum ſupra diximus de Noe, non debemus accipere quod Thare genuerit hos tres eodem anno, vt ait S. Auguſtinus quæſt.25. in Geneſ. Cuius verba ſunt hæc: Non vtique hoc intelligi voluit, quia eodem anno ſeptuageſimo ætatis ſuæ, omnes tres genuit: ſed, ex quo anno generare cœpit, eum annum commemorauit ſcriptura: Fieri autem potuit, vt poſterior ſit generatus Abraham; ſed meritò excellentiæ, qua in ſcripturis valde commendatur, prior fuerit nominatus; ſicut propheta prius nominauit minorem: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. & in Paralipomenon, cum ſit quartus naſcendi ordine Iudas, prior eſt nominatus; à quo Iudaicæ genti nomen eſt datum, propter Tribum regiam. Sic S. Auguſtinus. cuius ſententiam ſequuti, credimus ipſum Thare nullum ſaltem ex prænominatis, ante prædictum annum genuiſſe. Etenim non placet opinio Pererij; qui exponens præcitatum Geneſ. locum: Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abraham, & Nachor, & Aran. dicit germanum, ac veriſſimum huius ſententiæ intellectum eſſe, ac ſi dixiſſet: Cum Thare vixiſſet annos ſeptuaginta, iam genuerat Abraham, & Nachor, & Aran. Videlicet Abraham eodemmet anno ſeptuageſimo, reliquos autem duos, prius. Certe ſi ſic eſt, oportet eodem modo *Thare cœpit gignere tres filios ſuos in ſcriptura nominatos.*

modo exponere textum Geneſ. cap. 5. in fine vbi legimus: Noe cum quingentorum
eſſet annorum genuit Sem Cham, & Iaphet. ideſt quod vnum ex his eo anno genue-
rit, reliquos verò duos, iam antea genuiſſet. Atqui hoc nullo modo ſtare poteſt; nã
Geneſ.cap.11.ver.10. legimus, quod Sem erat centum annorum, quando genuit Ar-
phaxad biennio poſt diluuium. Vnde videtur Sem natus, non anno qningenteſimo,
ſed quingenteſimo ſecundo vitæ patris ſui Noe, vt ſentiunt Hebræi. Et confirmari
poteſt ex textu lxx. Interpretum Geneſ.cap.10. vbi loquitur de Sem, cuius fratrem,
Iaphet appellat maiorem. Quòd ſi magis cum textu vulgato ibidem verſ. 21. dixe-
ris: Sem fuiſſe natu maiorem ipſo Iaphet, & natum eſſe anno quingenteſimo vitæ ip-
ſius Noe, eo modo quo nos ſub anno mundi 1659. num. 2. declarauimus; neceſſariũ
erit fateri, ipſum Iaphet natum eſſe poſt prædictum annum quingenteſimum ætatis
Noe; & item poſt ipſum Iapheth, genitum eſſe Cham, qui Geneſ.cap.9.verſ.24.ap- 1
pellatur filius minor ipſius Noe. Quare ſi memorata Pererij expoſitio non poteſt ad-
aptari textui Geneſ.cap.5. non poterit etiam competere textui Geneſ. cap.11. Ete-
nim vtrobique eadem prorſus ſententia eſt, mutatis nominibus; & idem loquendi
modus; & nulla videtur poſſe aſſignari cauſa, quamobrem diuerſimode vterque lo-
cus explicari debeat. Itaque præferamus Pererio, ſi placet, expoſitionem B. Augu-
ſtini, & cum ipſo dicamus, ipſum Thare cum eſſet ſeptuaginta annorum cœpiſſe ge-
nerare tres filios ſuperius memoratos, & non eodem anno, omnes; ſed vnum tantum
genuiſſe; reliquos verò duos, poſtea.

Quod ſi quæras quis hoc anno, & ante alios ſit genitus: dicimus, de Abramo nos 2
infra ſub anno mundi 2039. probaturos; quod ipſe, multis poſtea ab hinc annis, na-
tus eſt. De Nachor vero, & Aran, quiſnam prior ortus ſit; difficile admodum, certo
ſciri poteſt. Verumtamen, ſi Abraham prius nominatus eſt, quia ceteris longe di-
gnior fuit; cum inter alios duos nulla dignitatis differentia extitiſſe videatur; pro-
babilius videtur eum fuiſſe natu maiorem, qui prior in ordine eſt poſitus. Nam de
hoc nihil in ſcripturis ſacris oppoſitum reperimus: non ſic autem de filijs Noe, quo-
rum Cham declaratus eſt minor, vt dictum eſt. Itaque probabiliter conijcere poſſu-
mus, hoc anno, de Thare natum eſſe tantummodo Nachor: quando autem natus ſit
Cur tres tantum filij Thare recenſiti.
Aran, incompertum habemus. Puto autem Moyſem, ceteris Thare filijs ſilentio in-
uolutis, hos tantum tres commemoraſſe; quod ex his vniuerſa gens ſua, originem du
xiſſet. Siquidem illa ex Abrahamo, paternum, ex alijs verò duobus, maternum ge-
nus habuit. Nam ſcimus quod Abraham, de Sara filia Aran, genuit Iſaac; Iſaac au-
tem ex Rebecca filia Nachor, more Hebraico, ideſt filia Bathuelis filij Nachor, (vt ha-
bemus Geneſ.cap.24.ver.15. 24. & 47.) genuit Iacob, Iacob verò ex Rachele, & Lia
filiabus Laban, duodecim Patriarchas, de quibus duodecim tribus Iſrael. Fuit autẽ
Laban frater Rebeccæ, vt habetur cap. Geneſ. proxime citato verſ. 29. ideſt, & ipſe
filius Bathuelis, filij Nachor, vnde etiam Geneſ. c.29. ver.5. more, vt dixi Hebræo-
rum, appellatur filius Nachor. Itaque, vt dictum eſt, De Abraham, Nachor, &
Aran omne genus prodijt Iſraelitarum, & Iudæorum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 1996.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 340.

Arphaxad quando mortuus, et cũ quibus vixerit, ac quãdiu cũ ſingulis.

ANNO trecenteſimo trigeſimo octauo ætatis ſuæ, Arphaxad mortuus eſt, Ge- 1
neſ.c. 11. verſ. 13. iuxta editionem vulgatam, quam ſequimur, nam textus
lxx. Interpretum, quem ſub anno mundi 131. nu. 4. probauimus in hac parte
fuiſſe corruptum; ponit ipſum Arphaxad vixiſſe, annos quadringentos triginta-
quinque.
It aque

Itaque Arphaxad vixit cum	Noe	annis	trecentis triginta octo.
	Sem		trecentis triginta octo.
	Cainan		trecentis tribus.
	Sale		ducentis ſeptuaginta tribus.
	Heber		ducentis quadraginta tribus.
	Phaleg		ducentis nouem.
	Rheu		centum ſeptuaginta nouem
	Sarug		centum quadraginta ſeptem.
	Nachor		centum decem, & ſeptem
	Tharere		octoginta octo.
	Nachor		decem, & octo.

2 Eodem anno, qui erat octogeſimus octauus ætatis Thare, vt patet in tabulis; neceſſe eſt obijſſe Nemrod, ſiue Belum, Nini patrem: hoc enim anno deſinente, completi ſunt (vt in iiſdem tabulis apparet) ſexaginta quinque anni, quibus ipſum Belum regnaſſe, ſcribit Euſebius in Chronico, vbi agit de Genealogia Sem filij Noe. Huius mortui ſimulacrum, poſtea Ninus filius coli iuſſit inſtar Dei, vt latius ſub anno mundi proximo num. 2. declarabimus. Nemo autem miretur, nos poſuiſſe obitum Beli, in anno Thare octogeſimo octauo, cum Euſebius eumdem poſuerit ſexaginta annis antea; videlicet in anno eiuſdem Thare vigeſimo octauo: nimirum id facere coacti ſumus; quoniam Euſebius natiuitatem Abrahæ (quæ neceſſario ponenda eſt in anno quadrageſimo tertio regni Nini, vt ſub anno mundi 2039. num. 1. oſtendemus) poſuit in anno ſeptuageſimo vitæ Thare; nos verò, in annum eiuſdem Thare centeſimum trigeſimum eamdem ponemus, ob cauſas, ſub anno mundi proxime adducto, aſſignandas. Et hinc neceſſario oritur inter Euſebium, & nos, prædicta de tẽpore ortus Abrahæ, ſexaginta annorum differentia. Ceterum quamuis Geneſ. cap. 10. verſ. 10. manifeſtum ſit Nemrod, ſiue Belum, regnaſſe in Babylone. Non tamen arguendus videtur Euſebius ꝙ loco citato dixerit eũdem Belum fuiſſe primum Regem Aſſyriorum. nam, & hoc etiam non ſemel aſſeruit B. Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. cap. 2. idque non immerito. quandoquidem, vt ſub anno mundi 2016. num. 5. dicemus, Babylon olim, & forte etiam Euſebij temporibus, inter Aſſyriæ oppida computabatur. Vnde, & Herodotus lib. 1. verſus finem hæc ad verbum, ait: Aſſyriæ, cum alia multa, ſunt magna oppida, tum verò celeberrimi nominis, ac validiſſimum Babylon. Nos tamen inter Monarchiæ Aſſyriorum Reges, prætermiſſo Belo, primum ponemus mus Ninum. tum præcipuè ob ea quæ ſub anno mundi num. 9. proximè citatis de huius Monarchiæ rege dicenda erunt; tum etiam, ne in numeris horum regum adnotandis ab Euſebio, qui in Chronicis idem facit, diſſentiẽtes, aliquam in legẽtium animis confuſionem gignere velle videamur.

Obitus Nemrodi ſiue Beli.

AB ORBE CONDITO ANNVS 1997.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 341.

1 ANNO inſequente, qui erat ab expleto diluuio, annus trecenteſimus quadrageſimus primus; cœpiſſe regnare Ninum, inde etiam colligimus, quod tam Ethnici, quam Chriſtiani ſcriptores, fatentur, Ninum regnaſſe quinquaginta duobus annis; & Abrahamum natum eſſe anno quadrageſimo tertio regni Nini; vt ait Pererius lib. 15. in Geneſ. num. 148. & lib. 16. num. 236. idem Auctor teſtatur,

Regnare cœpit Ninus.

hanc

hanc fuiſſe ſententiam Euſebij, Hieronymi, Auguſtini, Cyrilli, Bedæ, Iſidori, & omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorum. Infra autem ſub anno mundi 2039. num. pri. & ſequentibus probabimus, Abrahamum natum eſſe anno poſt diluuium trecenteſimo octageſimo tertio. Itaq; ſi annus à diluuio trecenteſimus octogeſimus tertius, fuit quadrageſimus tertius regni Nini; proculdubio, annus ab expleto diluuio trecenteſimus quadrageſimus primus, erit primus regni eiuſdem Nini.

Origo cultus imaginum. Hic, circa regni ſui initia, inordinato quodam actus pietatis affectu erga patrem ſuum nuper defunctum, primus ei imaginem erexit; eamq; reis veluti aſylum eſſe voluit; vt ſic populos ad honorandum patrem ſuum etiam poſt mortem incitaret. Ex quo errore, ſenſim introductus eſt cultus ſimulacrorum, & imaginum. Et exinde Bel, tamquam Deus, ab Aſsyrijs primum, & Chaldæis; mox etiam à ceteris gentibus, coli cœpit. qui poſtea à populis, pro varietate linguarum, diuerſimode appellatus eſt; nimirum Bel, Baal, Baalim, Belzabub, Belſegor, & huiuſmodi. Et quoniam Bel primus fuit, qui ab hominibus pro Deo habitus, & inuocatus fuerit; iccirco eundem Gentilitas, Saturnum, quem Græci Deorum parentem faciunt poſtea appellauit; quod etiam ex Euſebio comprobari poteſt, qui in Chronico ait: Belum, Aſſipij, Deũ nominarunt Saturnum. & lib. 9. De Præparatione Euangelica cap. 4. non longe à principio ex Alexandro hiſtorico, & ex Eupolemo refert, primum Babylonijs Belum regnaſſe, quem Latinè, inquit, Saturnum dicimus. Porrò, ad hanc primã Idololatriæ introducendæ occaſionem alludere voluiſſe videtur Auctor libr. Sapient. cap. 14. verſ. 15. illis verbis: Acerbo enim luctu dolens pater, cito ſibi rapti filij fecit imaginem; & illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat; nunc tanquam Deum colere cœpit; & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia. Deinde interueniente tempore, conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tamquam lex cuſtoditus eſt, & Tyrannorum imperio colebantur figmenta, &c.] Quæ Sapientiæ verba, tam & ſi non nihil diuerſum tradere videantur, ab his quæ de Nino retulimus; quippe qui primus non filij, ſed patris defuncti imaginem feciſſe, ac coluiſſe dicitur: nihilominus, vniuerſaliter, in idem incidunt. Nam verus verborũ ſapientiæ ſenſus eſt; Idololatriam, ab inordinato pietatis affectu initium ſumpſiſſe; licet diuerſimode; nonnunquam patre faciente imaginem filij; interdum verò, contra, vt De Nino dictum eſt, & bene notat Ianſenius, ſuper loco Sapien. citato. Aduertendũ tamen eſt, quod licet Idololatria communiter credatur initium ſumpſiſſe à Nino: Nihilominus credibilius videtur, non quidem Ninum abſolutè primum Idololatriæ auctorẽ fuiſſe; ſed primum, poſt diluuium. Nam etiam ante diluuium Idololatras extitiſſe, iam nos ſub anno mundi 236. num. 3. oſtendimus. Sed neque omnino primus poſt diluuium Ninus Dei cultum, creaturis tribuendum eſſe docuit. Siquidem antea, Belus pater eius, ſolem adoraſſe; & oriẽtales prouincias ad eiuſmodi errorem perduxiſſe fertur, vt ſub anno mundi 1931. nu. 28. ex Hugone probatum eſt. Ninus ergo, poſt diluuium, primus omnium, humana fingi ſimulacra, & defunctorum imagines, eiſq; paulatim diuinos exhiberi honores curauit. Quare, quod ſub anno mundi 1850. num. pri. diximus ex S. Epiphanio, & Suida, nempe Idololatriã, hoc eſt cultum imaginum, cœpiſſe temporibus Sarug, preſſius exponi debet, ideſt, anno vitæ eius circiter centeſimo quadrageſimo octauo, qui concurrit cum anno regni ipſius Nini primo, vt patet in tabulis. 2

Bel primũ pro Deo habitus ac de Idololatria initio.

De Idololatriæ cauſis ex Nazianzeno Verumtamen, ſi quis vniuerſaliores altioreſq; Idololatriæ cauſas inquirere, ſcireve auet; & quomodo introducta, & multipliciter aucta ac dilatata fuerit, conſulat Beatum Gregorium Nazianzenum, oratione ſecunda de Theologia. Vbi cum prius præclarè oſtendiſſet, mentem humanam languere ac fatiſci, quamdiu cum ſua infirmitate, ea, quæ vires eius excedunt, ſpeculatur; protinus ſubiungit: Etenim Deum quidem, ac primariam illam cauſam, natura quidem omnis, rationis particeps, appetit. Ceterum, ob eas, quas dixi cauſas, viribus deficitur. Languens autem deſiderio, maleque omnino affecta, ægerrimèque hoc damnum ferens, ſecundam, vt dici ſolet, nauigationem init; vt ſcilicet, vel ad eas res quæ ſub aſpectum cadunt, oculos flectat, ac quampiam earum pro numine colat, pernicioſo vtique errore labens (quid enim in omnibus rebus, quæ oculis cernuntur, excelſius, & diuinius eſt eo, à quo cernuntur, vt illud adoretur, hoc adoret?) vel per aſpectabilium rerum pulchritudinem, 3

tudinem,ordinemque, Dei cognitionem aſſequatur, atque ad ea percipienda, quæ oculorum obtutum fugiunt, ducibus oculis vtatur; non autem per earum rerum, quæ oculis ſubiectæ ſunt,magnificentiam,Dei iacturam faciat. Hinc alij Solem, alij Lunam, alij Siderum multitudinem,alij cælum quoque ipſum vnà cum illis (quibus,pro motus qualitate,vel quantitate,mundi gubernationem adminiſtrationemque tribuerunt) alij rurſus, propter neceſſarium vſum, terram, aquam, aerem,ignem,quod his ſublatis, humanæ vitæ ſalus incolumitaſque conſtare non poſſit. Alij denique quicquid temere ex rebus aſpectabilibus, ipſis occurrit, coluerunt, pulcherrima quæque eorum, quæ oculis obuerſabantur, Deos ſibi proponentes. Nec defuerunt qui imagines atque figmenta diuinis honoribus affecerint, primum quidem propinquorum ac neceſſariorum, ij videlicet,qui vehementiori luctu afflicti erant, corporique addictiores; ac proinde homines vita perfunctos, monumentorum honore proſequebãtur: poſtea autem alienorum quoque,nempe ij,qui multis poſt eos ſæculis extiterũt, ignoratione videlicet primæ naturæ;ac ſerie per manus ipſis à maioribus traditi honoris, quaſi iuſti, & neceſſarij. Conſuetudo enim, temporis longinquitate confirmata, pro lege habita eſt. Nonnulli etiam principatum, atque imperium colentes, & corporis robur laudibus efferentes,ac formæ venuſtatem admirantes,eum qui ab his rebus ornabatur, temporis progreſſu, in Deorum numerum aſcripſerunt; ad huiuſmodi impoſturæ ſubſidium, & patrocinium, fabulas quaſdam aſſumentes. Iam vitioſiſſimi quique, vitia ipſa fœdoſque affectus, Deos eſſe cenſuerunt;aut certè ſub deorum nomine coluerunt; iram nimirum, cædem, libidinem, temulentiam, reliquaque eius generis, non æquam nec honeſtam hanc ſcelerum ſuorum excuſationem nacti. Atque eos partim humi reliquerunt, partim ſub terram abdiderunt, (hoc vnum ſatis conſultè) partim in cælum euexerunt. ò ridiculam hereditatis partitionem. Ac deinde figmento,cuique nomen aliquod vel deorum vel dæmonum tribuerunt; pro erroris nimirum licentia, ſolutaque libertate. Statuaſque inſuper erexerunt, eaſque adeo magnificas, & excellentes, vt precio ipſo vulgi animos ineſcarẽt. Ad hæc victimarum cruore, ac ſacrificiorum nidoribus; quidam etiam obſcænis flagitijs, hoc eſt furore ac cædibus, huiuſmodi numina honorari exiſtimarunt. Tales quippe honores, Dijs talibus haberi conueniebat. Eo etiam amentiæ quidam proruperunt,vt beſtijs, & quadrupedibus, & reptilibus, atque horũ turpiſſimis quibusq; maximeque ridiculis, ſe ipſos dedecorarent, ijsque Dei gloriam aſſignarent. Vt nõ ſit facile conſtituere, vtri magis contemnendi ſint, ijne qui adorabant, an qui adorabantur. Quamquam fortaſſe multo maiore contemptu, atque ignominia digni erant, qui res huiuſmodi adorabant: quoniam cum ratione præditi eſſent, Deique gratiam accepiſſent, deterius meliori prætulerunt. Atque hæc fuit impuri illius hoſtis impoſtura, rei honeſtæ ſpecie ad malum abutentis, qualia ſunt, pleraque illius facinora. Nam cum eorum cupiditatem, ad Dei conquiſitionem, oberrantem accepiſſet: vt principatum ad ſe transferret, ac deſiderium illorum eluderet, quaſi cæcos viæ cuiuſdam cupiditate flagrantes, manuducens; alios aliò præcipites egit,atque in vnum quoddam mortis exitijque barathrum diſperſit.Hactenus verba Nazianzeni. Quibus addere poſſumus, quod bene notat Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, vbi agit de prophanis, quæ temporibus Aod acciderunt. Nempe quod vetus Idololatria, quam retinuerunt Perſæ, Chaldæi,& reliqui Orientales,magis erat poſita in cultu planetarum, & ſiderum, ideſt, vt loquuntur prophetæ, militiæ cæli, & Idolorum, quæ non modo ſiderum, tanquam Deorum immortalium ſimulacra, & ſigna haberentur, verùm etiam eorum diuinitatis,& virtutis domicilia, ſedeſque, & corpora. Quamquàm etiam hominum mortuorum, vt Beli, conſecrationem adhibuit; quorum nominibus, appellari, ſalutari, reſponſa dare, oracula fundere, & varia oſtentare, ſtudebant Dæmones. Sic Genebrardus. Qui & aliquanto ſuperius, de externis tertiæ mundi ætatis agens, ait: quod apud Orientales, Bel fuit deorum ſupremus, vt apud occiduos, Iupiter. Fabuloſè ergo (ſubiungit) dijs maximis Oriẽtalium, a ſuppoſititio Beroſo, nomina imponuntur deorũ Occidentaliũ nominibus ſimilia, nempe Saturni Babylonici,Iouis Babylonici, Mercurij, & ſimilium: quoniam Orientales, ante Alexandrum Magnum, iſta nomina neſcierunt; & eorum Idololatria perpetuo fuit a Græca, & occidua differens.Sed & Saturnus, Iupiter, &

quicunq;

quicunq; alij nominantur Græcorum dij, multo fuerunt Baalim, ſiue Belis, poſteriores. Hactenus ille. Porrò de horum deorum, quos Græci coluerunt, ſeculo, nos infra ſub annis mundi 2092. nu.1. & 2498. nu.1. & 2583. nu.39. agemus. Nunc verò ad Ninum redeamus.

De Nino.

Sanè, quemadmodum ſub anno mundi 1931. num. 50. dictum eſt, credimus hunc 4
Ninum eſſe illum, quem ſcriptura ſacra Geneſ.cap.10.verſ.11. vocat Aſſur; qui cum exercitu exiſſe dicitur de terra Senaar, id eſt de Babylone, vbi regnauerat pater eius, & ſubactis Aſsyrijs, ædificaſſe in Aſsyria ciuitates ibidem nominatas; & vnam præ ceteris magnam (vt ſub anno mundi 2016. num. 1. dicemus) quam ex nomine ſuo appellauit Niniuem, in qua, de Babylone ſedem regni ſui tranſtulit; ac deinceps Aſſur, hoc eſt Aſsyriorum rex, nuncupari cœpit.

Nini res geſtæ ex Cteſia, & Diodoro.

Ceteras verò ipſius Nini res geſtas multas, admodumque præclaras, breuiter ex Cteſia Cnidio recenſet Diodorus Siculus li.3. Rerum antiquarum c.1. vbi ſic ait: Primus rex Aſsyriorum, ſcriptores nactus eſt Ninus, qui eius geſta litteris traderent. Is natura bellicoſus, & virtutis appetẽs, cum primum robuſtiſſimos iuuenum, plurimo tempore, armorum vſu, ad omnem laborum patientiam, & belli pericula exercuiſſet, coacto exercitu, ſocietatem inijt cũ Arico Arabum rege. & poſt pauca ſubiungit: Ninus igitur Arabum rege aſſumpto, exercitum duxit aduerſus Babylonios, Arabiæ conterminos. Nondum enim condita erat Babylonia, ſed aliæ circa vrbes nobiles incolebantur, quibus propter armorũ deſuetudinem facile ſuperatis, tributoque impoſito, regem eorum cum filijs captũ, interemit. Deinde quibuſdam Armeniæ vrbibus in poteſtatem redactis, Barzanes rex Nino viribus impar, cum multis donis occurrens, & ſe & regnum, eius poteſtati permiſit. Huic Ninus, magno vſus animo, Armeniæ regnum reſtituit, commeatu, & militibus imperatis. In Mediam deinde, auctis viribus, tranſgreſſus, cum ei Farnus rex cum exercitu occurriſſet, prælio victum, cumque vxore, & ſeptem filijs captum, cruci affixit. Proſpera fortuna elatum Ninum cupiditas cœpit totius Aſiæ, quæ inter Tanaim, Nilumq; iacet, potiundæ: ſecundæ etenim res, vt plurimum, maiorum ingerunt cupiditates. Itaque Præſide ex amicis quodam Mediæ impoſito, ipſe ad reliquam ſubijciendam Aſiam profectus, omnem annis decem, & ſeptem, præter Indos, & Bactrianos, in poteſtatem redegit. Pugnas ſingulas, aut deuictorum numerum, nullus ſcriptor tradidit. Nos, quæ excellentiora feruntur, Cteſiam Cnidium ſecuti, paucis narrabimus: ſubiecit omnes maritimas ac propinquas gentes, Ægyptios, Phænices, & interiorem Syriam, Ciliciam, Pamphiliam, Lyciam, Cariam, Phrygiã, Miſiam, Lydiam, Troada, & Phrygiam, quæ eſt ſupra Helleſpontum, Propontida ẽt, ac Bithyniam, & Cappadociam, & gentes iuxta Pontum barbaras, vſque ad Tanaim flumen, ſuæ ditionis fecit. Adiecit imperio Caduſios, Tapyros, Hyrcanos, Drangas, Dernicos, Carmanios, Coroncos, Rhombos, Vorcanios, Parthos, Perſas præterea, ac Suſianos, Caſpioſque, ad quos anguſtus eſt aditus, vnde, & portæ Caſpiæ appellantur: pluresque alias, quas recenſere, inſtituto opere prolixius eſſet, ignobiles nationes. Sic Diodorus vbi ſupra. Qui cap.2. ex eodem Cteſia tradit, eumdem Ninum habuiſſe in exercitu ſuo peditum ad decies ſepties centena millia, equitum millia ducenta, currus verò falcatos, paulo minus decem millibus, & ſexcentis; & ſuperaſſe ac debellaſſe Zoroaſtem regem Bactrianorum, qui cum quadringentis armatorum millibus ei obuiam venerat. Contigit autem hæc Nini de Zoroaſte parta victoria, poſt conditã Niniuem; vt ex Diodori Siculi verbis, infra ſub anno mundi 2016. num.1. referendis patebit. Ceterum hunc Zoroaſtem, eumdem fuiſſe cum Cham filio Noe, tradit Beroſus Annianus lib.3. Antiq. (vt ſcribit Io. Lucidus lib.2.cap.5.) & cauſam ſubiungit: quod ſemper Magicæ ac Veneficæ ſtudens, Zoroaſtis nomen conſecutus eſt. Sed num id verum ſit, aſſerere non auſim, præſertim cum iſte Beroſus (vt aliàs oſtendimus) ſuppoſititius eſſe credatur; & vnde nam illud deſumpſerit, ignoremus.

In memorata Diodori hiſtoria, quædam aduertenda.

Verum enimvero, in hac, quam retulimus, Diodori hiſtoria, quattuor aduertere 5
oportet: primo ipſum ſupponere, quod Ninus, mortuo patre Belo, qui in Babylone regnauerat; vel à Babylonijs eiectus fuerit, & ideo eiſdem bellum inferre neceſſe habuerit; vel inde vltro exierit, vt regni ſedem in Aſsyriam collocaret; ac propterea Babylonij id indignè ferentes, ab ipſo defecerint. Et hoc ſcripturæ ſacræ magis cõ-

ſonat,

ſonat, quæ Geneſ.cap.10.verſ.11. id non obſcurè videtur inſinuare illis verbis: De
terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Niniuem. quemadmodum ſub anno mundi
1931.num.50. explicatum eſt. Alterum eſt, illud Diodori: Nondum enim condita
erat Babylon: debere exponi, ideſt, nondum enim perfecta, & abſoluta erat, eo mo-
do, ſiue in ea amplitudine, ac munitione, atque ædificiorum magnificentia, quæ
poſtea à Semiramide ipſius Nini vxore, conſtructa fuit. Nam alioqui ex ſacra
ſcriptura conſtat Babylonem ante Ninum non ſolum conditam; ſed etiam Babylonis
vocabulo fuiſſe appellatam. Vnde B. Auguſtinus lib. 18. De Ciuit. cap.2. ſub finē,
de Semiramide verba faciens, ait: Hanc putant nonnulli condidiſſe Babylonem,
quam quidem potuit inſtaurare. Quando autem, vel quomodo condita fuerit, in de
cimoſexto libro diximus(ſubaudi cap.4.) ſic ille. Præterea quod ait Diodorus, de
Ægypto ac finitimis regionibus à Nino ſubactis; Videtur exponi debere, ita vt vel
non plenè, vel non diu eas poſſederit. Nam Abrahami temporibus, neque ipſa Ægy-
ptus, neque terra Chanaan videtur fuiſſe ſubiecta regibus Aſsyriorum. Siquidem
certum eſt, tunc temporis, in Ægypto regnaſſe Pharaonem illum, ad quem, fame in
Chananæa vrgente, profectus eſt Abraham, vt deſcribitur Geneſ. capit. 12. Et apud
Palæſtinos Abimelech, Geneſ. cap. 20. & 26. & plures alios in vrbibus Chananææ
regulos. Et ab ingreſſu Abrahæ in ipſam Chananæam nulla omnino in ſacra Geneſi
inuenitur mentio Nini, aut vllius ſucceſſorum eius; quod mirum valde eſſet, ſi ipſe
aut alius rex Aſsyriorum, fuiſſet Dominus terræ illius. Denique ſi vera ſunt quæ de
Nino tradit Diodorus(quemadmodum maxime credibilia, & recipienda eſſe aſſe-
rit Pererius libro 15. in Geneſ. nume.149. tamquam non ab Ethnicis tantum, ſed
etiā à noſtris, & Eccleſiaſticis Auctoribus approbata) profectò ſatis validum hinc
deſumi poteſt argumentum aduerſus ipſum Pererium, aliosque exiſtimantes, de ge-
nealogia poſterorum Sem, detrahendam eſſe generationem Cainan, quæ in ſacro te-
xtu Gen. vulgato nō reperitur: Et item diuiſionē linguarum poni debere in ortu Pha
leg: Et ortum Abrahæ, in anno ſeptuageſimo vitæ Thare. Siquidem hoc pacto,
poſtrema Nini tempora, ducenteſimum vigeſimum, à diluuio, annum non attigiſ-
ſent. Nam à diluuio ad ortum Phaleg(dempta generatione Cainan) computantur
tantummodo anni centum & duo; & à diuiſione linguarum, ſi tunc facta fuit, ad finē
regni vitæque Nini, reſtant anni dumtaxat centum decem, & ſeptem; nempe ſexa-
ginta quinque, quibus regnauit Belus, & quinquaginta duo regni Nini, qui faciunt in 102
ſumma annos ducentos decem, & nouem. Sanè in tam breui annorum curriculo, 65
non videtur veriſimile, genus humanum, vſque adeo multiplicari potuiſſe; vt iam 52
tot, tantæque prouinciæ populis repletæ eſſent; & Reges tam numeroſos haberent 219
exercitus. contra verò, admiſſa, & computata generatione Cainan, vt apud lxx.
Interpretes habetur; & poſito, diuiſionem linguarum incidiſſe in annum cente-
ſimum quadrageſimum quartum vitæ Phaleg; & natiuitatem Abrahæ, in anno cen-
teſimo trigeſimo ætatis Thare, vt nos facimus; proculdubio poſtrema Nini tempo-
ra incidunt non longe ante quadringenteſimum à diluuio annum, vt videre eſt in
tabulis. Et tunc multo credibilius eſt, potuiſſe hominum multiplicationem tanto-
pere iam eſſe auctam, vt Ninus, & Zoroaſtes inter ſe bellantes, cogere valuerint exer
citus adeo numeroſos, quales præcedenti numero deſcripſimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2006.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 350.

Noe moritur, & eius ſanctitas commendatur.

ANNO vitæ ſuæ nongenteſimo quinquageſimo, circiter expleto, Noe mortuus eſt. Geneſ. cap.9. in fine. Huius viri ſanctitas quanta fuerit, conijci poteſt ex illis ſacræ ſcripturæ verbis, quæ de ipſo habentur, Geneſ.ca.6.ver. 8. Noe inuenit gratiam coram Domino. & paulo poſt: Noe vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis; cum Deo ambulauit &c. Item Eccleſiaſtici capit. 44. verſ.17. Noe inuentus eſt perfectus, iuſtus, & in tempore iracundiæ, factus eſt reconciliatio: Ideo dimiſſum eſt reliquum terræ, cum factum eſt diluuium. teſtamẽta ſæculi poſita ſunt apud illum, ne deleri poſſit diluuio omnis caro. Sic Eccleſiaſticus. Plurimum igitur debet vniuerſum genus humanum huic ſancto viro; in cuius gratiam iuſtè iratus homini Deus, ita eidem reconciliari voluit; vt tempore diluuij, humanas in terra reliquias dimittere non recuſauerit; & inſuper ipſi Noe teſtatum fecerit, ſe nequaquam vltra maledicturum terræ, propter hominem; neque amplius deleturum aquis diluuij omnem carnem. Quare non mirum eſt, ſi de eodem Noe, etiam ipſi Apoſtolorum principes Petrus & Paulus, honorificè admodum loquuntur: Sic enim in 2. Petri Epiſtola cap. 2. verſ. 5. legimus: Et originali mundo non pepercit, (ſupple Deus) ſed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. ac ſi dixiſſet: Deus primæ mundi ætatis hominibus non parcens, ſed delens diluuio impios, cuſtodiuit ipſum Noe octauum eorum, qui erant in Arca, qui fuerat eximius iuſtitiæ præco, quẽadmodum nos ſub anno mundi 1557. num. 20. declarauimus. Et Paulus in Epiſtola ad Hebr. capitulo 11. verſiculo 7. ait; fide Noe, reſponſo accepto de his, quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit Arcam, in ſalutem domus ſuæ; per quam damnauit mundum; & iuſtitiæ, quæ per fidem eſt, heres eſt inſtitutus. Quaſi diceret: quod Noe tantam diuinis verbis fidem adhibuit, vt nullo adhuc diluuij ſigno tunc apparente, ac ceteris omnibus nihil minus ſuſpicantibus; ipſe ſancto Dei timore perculſus, Arcam fecerit, per quam ipſe, domuſque ſua, ſalua facta eſt; ceteri verò, incredulitatis conuicti ac damnati. ex quo manifeſtum fit, ipſum veluti hereditariam, ſanctorum quorumdam prædeceſſorum ſuorum iuſtitiam, quæ ex fide eſt, retinuiſſe. Sed, & Ioſephus 1. Antiq. ca. 4. poſt recenſita priſcorum illorum hominum facinora; ſubiungit: Noe autem facta eorum, moleſtè, & indignè ferens, ſuadebat, vt in melius mentem ac opera ſua tranſmutarent. Verum cum videret illos ſibi non parere; totoſque vitiorum dulcedini ſuccũbere; veritus ne & ſe, & familiam ſuam interimerent; ſecedens cum ſuis, in aliam regionem migrauit. Et Deus viri iuſtitia delectatus; non illorum ſolum malitiam damnauit, ſed cum decreuiſſet vniuerſum humanum genus extinguere, aliudque nouum, & à vitijs purum inſtaurare; diluuio genus illud aboleuit vniuerſum; Noe autem ſolus eſt ſeruatus, diuino oraculo viam euadendi, & rationem edoctus. Sic de hoc ſancto viro Ioſephus. 1

2 Ceterum

Quibus cum, & quamdiu vixerit Noe.

ipſe Noe vixit cum	Enos	annis	octoginta quattuor.
	Cainan		centum ſeptuaginta nouem.
	Malaleel		ducentis triginta quattuor.
	Iared		trecentis ſexaginta ſex.
	Mathuſalē		ſexcentis.
	Lamech		quingentis nonaginta quinque.
	Sem		quadringentis quadraginta octo.
	Arphaxad		trecentis triginta octo.
	Cainan		trecentis tredecim.
	Sale		ducentis octoginta tribus
	Heber		ducentis quinquaginta tribus.
	Phaleg		ducentis decem, & nouem.
	Rheu		centum octoginta nouem.
	Sarug		centum quinquaginta ſeptem.
	Nachor		centum viginti ſeptem.
	Thare		nonaginta octo.

3 Quod autem nonnulli aiunt, Noe in Italiam veniſſe, naturaliumque ac diuinarum rerum libros, à ſe conſcriptos, Italis reliquiſſe; & inſuper eumdem Noe, Ianum illum extitiſſe, qui primus in Italia imperauit; inter Annij, & ſectatorum eius figmēta, ſomniave computari debent. Quomodo enim fit credibile, virum iam ætate cōfectum (quippe qui tempore diuiſionis linguarum ac Gentium, octingenteſimum ſeptuageſimum quintum, vt patet in tabulis, annum agebat) ad tam longinquas terræ partes peragrare valuiſſe, aut voluiſſe? nulla præſertim tunc cogente neceſſitate, aut ratione ſuadente; præſertim cum tunc aliæ innumeræ terrarum plagæ, multo propinquiores, prius replendæ habitatoribus reſtarent. Aut qui fieri poteſt, vt ipſe Noe, Italis libros conſcripſerit, reliqueritve, cum probari non poſſit, quod ipſo viuente, vix vlla Italiæ pars habitari cœperit? Sed ſi (vt ex Euſebio, nos ſub anno mundi 2722. num. 1. dicemus) Ianus primus Italiæ rex, non niſi anno Deboræ, & Barac ſecundo, regnare cœpit: vtique oportet, ab obitu Noe ad Ianum regem, interceſſiſſe annos ſeptingentos ſexdecim, vt ſupputari poteſt in tabulis. Quomodo ergo potuit idem eſſe Noe, cum Iano primo Italiæ rege? Potuit quidem Noe, à Gentilibus nuncupari Ianus, ob cauſas à nobis ſub anno mundi 1657. num. 4. allegatas; ſed eſſe ille qui primus regnauit in Italia; nequaquam. *Noe in Italiam nō veniſſe.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2016.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 360.

1 ANNO regni ſui circiter vigeſimo, Ninum condidiſſe vrbem Ninam, ſiue Niniuem, conijcere poſſumus, ex his quæ ſcripta reliquit Diodorus Siculus Rerum antiquarum lib. 3. c. 1. vbi de Nino ait; quod poſt recuperatum Babyloniæ regnum; poſt ſubactam Armeniæ partem, eamque benignè regi ſuo reſtitutā; & occiſum Mediæ regem; proſpera elatus fortuna; in animum induxit, totam Aſiā, quæ inter Tanaim, & Nilum iacet, ſuo ſubijcere Imperio. Quare quodam ex amicis, Mediæ præfecto; ipſe ad reliquam ſubiugandam Aſiam profectus; omnem, annis decem, & ſeptem, præter Indos, & Bactrianos, in poteſtatem redegit. Deinde Bactrianis bellum intulit; ſed locorum difficultatem, & hoſtium vim, ad ſe ſe tutandos aduertens, retroceſſit; atque in aliud tempus, expeditionem illam diſtulit. Interim *Niniue quando condita.*

terim autem, reducto in Aſiam exercitu, cum ſe ſuperiores omnes, gloria, & rebus geſtis, ſuperaſſe intelligeret; vrbem quoque ingentem condere ſtatuit; cui par magnitudine, neque fuiſſet antea, neque eſſet futura. Itaque coactis vndique viribus, & his quæ ad tantum opus ſpectarent, paratis, ſupra Euphratem eam condidit. Hæc ex Diodoro. Ex quibus ſatis veriſimiliter deduci poſſe videtur, Niniuem anno regni ipſius Nini circiter vigeſimo, vt dictum eſt, ædificari cœptam eſſe. Siquidẽ poſt tranſlatam regni ſedem in Aſsyriam, & recuperatam Babyloniam, & deuictum Mediæ regem, Aſiam annis decem, & ſeptem iam ſubegerat. Porrò huius magnitudinem vrbis, idem Auctor ibidem proſequitur dicens: Eam non æqua laterum dimenſione fuiſſe fundatam, atque erectam. Nam duæ muri partes, longiores erant reliquis. Horum latus quodlibet, longitudine eſt ſtadiorum centum quinquaginta, breuiores verò ſtadijs nonaginta. Quare totus muri ambitus, ſtadia complectebatur quadringenta octoginta. Et ſanè ſpe ſua nequaquam fruſtratus eſt. Nulla enim poſtmodum vrbs tanto ambitu, tantave mœnium magnificentia conſtructa eſt. Altitudo murorum, pedum eſt centum; latitudo, qua tres currus ſimul perambularẽt. Turres mille, & quingentæ, quarum altitudo, pedum eſt ducentorum. Habitare eam coegit, maiori ex parte, Aſsyrios, & quidem potentiores. Ex reliquis nationibus, voluntarios aſſumpſit; à nomine ſuo vrbem Ninam appellans. Agros propinquos habitatoribus diuiſit. Sic Diodorus. Congruunt verò quæ de huius vrbis amplitudine, idem Auctor aſſeruit, cum his quæ de eadem tradit ſcriptura ſacra Ionæ cap. 3. verſ. 3. illis verbis: Et Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Nimirum, in circuitu. Nam ſi ſtadium, vt perhibent, octaua milliarij pars eſt, vtique quadringenta octoginta ſtadij, faciunt iter ſexaginta millia paſſuum, quod ordinariè pedites triduo conficere ſolent. Vnde patet, meritò hanc vrbem Geneſ. cap. 10. ver. 12. veluti per antonomaſiam, nuncupari magnam.

De magnitudine vrbis Niniue.

Per hæc item circiter tempora, probabile admodum eſt, eumdem Ninum, ob ingentem eius potentiam, & ſuper alios illius temporis reges, eminentiam, Monarchæ nomen obtinuiſſe; ac primam, quæ Aſsyriorum dicta eſt, Monarchiam erexiſſe. Huius nos, quemadmodum, & aliarum quoque trium præcipuarum mundi Monarchiarum, ſingulos reges, ſucceſſiuè proprijs locis, ac temporibus, adnotabimus. Non quia intentio noſtra ſit, exterorum regum Chronologiam texere: ſed quoniam ad Sacros Annales, rite ordinandos, plurimũ confert qualis qualis ſaltẽ notitia illarum quattuor principalium mundi Monarchiarum, ſeu regnorum quorum meminit Daniel cap. 2. verſ. 38. ſub typo ſtatuæ illius magnæ, quæ habebat caput aureum, pectus & brachia de argento, ventrem, & femora ex ære, & tibias ferreas. Et cap. 7. verſ. 3. ſub figura quattuor beſtiarum aſcendentium de mari. Et Zachar. cap. 6. ſub imagine quattuor quadrigarum de medio duorum montium æneorum egredientium. Hiſce etenim ſimilitudinibus, diuerſæ eorumdem regnorum differentiæ proprietateſque adumbratæ ſunt; de quibus hic agere opus non eſt; quod paucis explicari nequeant; & fuſius eadem proſequi, nunc noſtri muneris non ſit. Porrò harum Monarchiarum prima fuit Aſsyriorum; altera Perſarum, atque Medorum; tertia Græcorum; quarta Romanorum. Quamquam de ſecunda item, & tertia, fuſius agitur in eadem Danielis Prophetia cap. 8. per totum, ſub figura arietis, & hirci inuicem prælliantium. Et cap. 11. vbi breuiter prædicuntur, Monarchiæ Perſarum interitus; & regni Græcorum exaltatio; & prælia item, quæ mox inter Alexandri Magni ſucceſſores, ſunt exorta. Harum verò quattuor dumtaxat Monarchiarum in ſacris libris facta eſt mentio; non quod poſt ipſas, vſque ad Mundi finem, aliæ non eſſent erigendæ. (Videmus enim Turcarum Imperium, poſtea Romano ſucceſſiſſe, & poſt ipſum probabile eſt alia ſurrectura) ſed quia quattuor illæ tantum, Chriſti regnum præcedere debebant; quod, in hoc mundo, vſque ad extremam Iudicij diem, & deinceps perpetuo in cælis duraturum erat; vt aperte ſignificatur capit. Danielis ſecundo, verſiculo 34. & 35. Vbi dicitur, quod lapis, qui percuſſit ſtatuam, & contriuit quattuor regna hæc, factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram. Lapis quippe ille, figura fuit Chriſti, iuxta illud Apoſtoli prima ad Corinth. capitulo decimo, verſiculo quarto: Petra autem erat Chriſtus. Quod, & apertius declarat citatus Daniel capit. 2. verſic. 44. & 45. Vbi prædictam ſtatuæ viſionem exponens:

Ninus Monarcha dicitur nimirum prima Auctor Monarchiæ.

De quattuor Monarchijs.

Cur quattuor tantũ Monarchias ſcriptura commemoret.

Suſcitabit,

Suſcitabit, inquit, Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & alteri populo non tradetur, & comminutis prioribus regnis, ipſum ſtabit in æternum.] Hoc vero regnum, aliud non eſt, niſi regnum Chriſti, & Sanctæ eius Eccleſiæ. Itaque, vt dixi, de prædictarum quattuor Monarchiarum regibus, eorumque iugi ſucceſſione; quando ſcilicet, & quot annis, ſinguli regnaſſe dicantur; proprijs locis commemorare, non modo non erit inutile, quin potius ipſam ſacrorum Annalium ſeriem, mirificè poterit illuſtrare.

Cur Monarchiæ ſint dictæ.

3 Illud autem inprimis de hiſce qnattuor regnis, ſeu Monarchijs, vniuerſaliter præſciendum eſt; eas Monarchiarum nomine nuncupari, non quia ſemper Monarchico vterentur regimine; aut ſingulæ iugiter, vnum dumtaxat caput habuerint; ſed quoniam in eis magni quidam Monarchæ extiterunt. Deinde etiam ſcire oportet; quod eadem regna, non ſemper in eodem potentiæ ſtatu permanſerunt; ſed, vt fit in rebus humanis, multoties multa paſſa ſunt, non ab alienis tantum, verum à proprijs etiam ſubditis; & ſæpius diuiſa, labefactata, ac dilacerata fuerunt. Nec propterea tamen ceſſaſſe dicuntur; donec tandem ita ceciderunt, vt iam amplius poſtea ſurgere non valuerint. Quando autem id contigerit, ſuis locis dicemus. Sciendum quoque eſt, quod iſta regna, non ita ſibi inuicem ſucceſſiſſe credenda ſunt; vt ſecundum prorſus non exciterit, niſi omnino ceſſante primo; neque tertium, niſi deſtructo penitus ſecundo, neque quartum, niſi tertio prorſus abolito. Quia clarum eſt, extitiſſe regnum Medorum atque Perſarum, antequam regnum Aſsyriorum fuerit extinctum. Et ſimiliter regnum Græcorum cœpiſſe, multo ante interitum regni Perſarum. Et item Romanorum Imperium fuiſſe ſatis potens, priuſquam omnino ſubactum eſſet regnum Græcorum. Sed hæc regna dicuntur ſibi inuicem ſucceſſiſſe; quia initium ſecundi, fuit valde poſterius exordio primi; & ſimiliter de alijs. Et præterea, quoniam proceſſu temporis poſteriora ſucceſſiuè prioribus præualuerunt; ac tandem priori extincto, poſterius, eo vſque magnificatum eſt, vt ſupremã in terris poteſtatẽ penes ipſum remanſiſſe, omnium conſenſu, certum eſſet. Quoniam autem ex his regnis, tertium, quod dicitur Græcorum, non ſicut duo priora, ſub vno ſemper Principe fuit; ſed poſt Alexandri Magni obitum, in plures Dominos, ac reges diuiſum eſt; & nihilominus ſinguli ad regnum Græcorum pertinuiſſe videntur. Propterea hoc regnum, non ſicut duo priora, totum vnica vice extinctum fuit; ſed paulatim, & per partes, à Romanis ſubactum eſt; diuerſis eius regibus, & eorum regnis per diuerſa tempora ſubiugatis. Quo fit, vt non niſi poſtremo ex eius regibus, ſuperato, & in poteſtatem redacto; illud omnino extinctum dici poſſit. Propterea nos ſub annis mundi 3723. n. 4. & 4023. num. 2. ponemus finem regni huius, in anno pugnæ Actiacæ; quoniam Ægyptus, quæ non infima regni Græcorum pars fuerat; non niſi tunc ab Auguſto Cæſare, à proprijs regibus penitus ablata, & Imperio Romano adiecta fuit.

Quòd non ſemper in eodem ſtatu permãſerint.

Quomodo ſibi inuicẽ ſucceſſerint.

Regnum Græcorũ quomodo extinctũ ſit.

De Monarchiarum magnitudine

4 Non eſt autem exiſtimandum, quod Aſsyriorum Monarchia ceteras omnes Imperij magnitudine ſuperarit; propterea quod in ſacro eloquio comparata ſit auro, ꝙ eſt metallorum omnium pretioſiſſimum; & capiti, quod ceteris humani corporis mẽbris antecellere, ac præſtare, perſpicuum eſt. Quandoquidem ſi hoc eſſet; ſequeretur ex vi ſimilitudinis, Monarchiã Perſarum, quæ aſſimilatur pectori, & brachijs, & argento: & Græcorum quæ comparata eſt ventri, & æri, fuiſſe maiorem Monarchia Romanorum, quæ ſub typo tibiarum, & ferri deſcribitur, quod prænotatis metallis vilius eſt; & tamen ibidem, nimirum Danielis cap. 2. verſ. 40. dicitur: Sicut ferrum cõminuit, & domat omnia, ſic quartum Regnum comminuet, & conteret omnia hæc. quibus verbis apertiſſime præuidit, ac prædixit Propheta, Romanorum Monarchiam longe maiorem alijs euaſuram. Et licet idem propheta in eiuſdem capitis verſ. 38. dixerit ipſi Nabuchdonoſor, cui hæc prædicebat: Tu es caput aureum; & poſt te conſurget aliud Regnum minus te argenteum. Ex quo ſcripturæ teſtimonio manifeſtum eſt, ſecundam Monarchiam fuiſſe minorem prima: tamen illico ſequitur. & Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ. quæ verba non ſimpliciter, ſed hyperbolicè accipienda ſunt, ac ſi dicere voluiſſet, quod Regnum Græcorum, regno Perſarum tanto longius, latiuſque protendi debebat, vt quodammodo videri poſſet imperare vniuerſæ terræ quemadmodum ſub Alexandro Magno contigit, qui deuicto Dario vltimo Rege Perſarum, regnum eius ſuo adiunxit imperio.

Igitur ex memorata metallorum ſimilitudine, nequaquam Imperij magnitudinem arguere poſſumus, ſed potius forte ætatum mundi proprietates, quæ quod attinet ad bonitatem, ſemper in peius declinaſſe perhibentur.

De Aſſyriorum Monarchia.

5 Ceterum, vt hoc loco, de Aſsyriorum Monarchia, quæ tempore omnium prima fuit, atque etiam duratione ceteris antecelluiſſe creditur, aliquid dicamus, ſcire oportet, eam non omnino diuerſam à Babyloniorum ſeu Chaldæorum Monarchia reputari debere; ſed ambas pro vna eademque eſſe accipiendas, vt ex capite Danielis proxime citato colligi poteſt; vbi exponens propheta Regi ſomnium illud ſtatuæ, cuius caput erat ex auro, pectus, & brachia de argento, venter, & fæmora ex ære, tibiæ autem ferreæ. quæ quattuor metalla, vt dictum eſt, quattuor Monarchias ſignificabant: dixit ipſi Regi Nabuchdonoſor, qui tunc regnabat in Babylone: Tu es caput aureum. hoc eſt tu nunc primam ex memoratis tenes Monarchiam. Nec refert, quod huius primæ Monarchiæ Reges ſedem regni quandoq; in Aſsyria, nimirum in Niniue, habuerint; quandoq; in Chaldæa, hoc eſt in Babylone: Siquidem Belus Nini pater, vt ſæpius dictum eſt, regnare cœpit in Babylone; Ninus verò mortuo patre, inde egreſſus ædificauit in Aſsyria Niniuem, ibique ſedem regni ſtatuit. Semiramis autem, quæ viro ſuo Nino ſucceſſit, rurſus regnaſſe creditur in Babylone, vbi etiam ædificia admodum ſumptuoſa extruxiſſe dicitur. deinde ſucceſſores eius, denuo in Niniuem, vſque ad Sardanapalum, vel forte etiam, vſque ad finem regni Aſarhaddon; (conſtat enim ex 4. Reg. ca. 19. verſ. 36. & Tobiæ cap. 1. verſ. 11. quod Salmanaſar, & Senacherib, & Aſarhaddon Reges Aſsyriorum, regnabant in Niniue.) Exinde verò, poſt deuictum Aſarhaddon à Merodac Rege Babylonis, vſque ad initiũ Monarchiæ Perſarum, ſedem primæ huius Monarchiæ in Babylonia manſiſſe certum eſt. Quare, licet quodammodo initium, & finis huius Imperij videatur extitiſſe in Babylone; dicitur tamen hæc Monarchia, Aſsyriorum potius, quam Babyloniorum: tum quia olim Babylonia inter Aſsyriæ, prouincias computabatur, teſte Herodoto lib. 1. qui inter Aſsyriæ oppida dicit Babylon fuiſſe celeberrimi nominis, ac validiſſimum: tum etiam, quoniam re vera, hæc Monarchia cœpta fuit in Niniue Aſsyriorum Metropoli: regnum namque Beli, quod in Babylone præceſſerat, non tam amplũ fuerat, vt Monarchiæ nomen apud ſcriptores meruiſſe videatur. Sed poſteaquam Ninus, ſubactis Aſsyrijs, ac longe lateque dilatato patris Imperio, Niniuem condidit, eamque regni ſedem eſſe voluit: tunc primum Aſsyriorum Monarchia per vniuerſum orbem denominari, celebrarique cœpta eſt.

De magnitudine ac duratione Monarchia Aſſyriorum.

6 Vt autem de amplitudine ac duratione primæ huius Monarchiæ aliquid præmittamus: quoniam ex Danielis capit. 2. eam maiorem ſecunda, quæ fuit Perſarum, extitiſſe diximus: aduertere oportet, id non vniuerſaliter de omni tempore eſſe accipiendum; ſed ſpecialiter temporibus Nini; & etiam prope tempora Sardanapali, qui vniuerſam Aſsyriam, Mediam, Chaldæamque poſſediſſe creditur: & item regnante magno Nabuchdonoſor; qui præter prouincias olim ſub Sardanapalo amiſſas, à maioribus ſuis recuperatas; etiam alia regna Imperio ſuo adiunxit; ita vt de ipſo (licet quodammodo hyperbolicè) ibidem dictum ſit: Tu es Rex Regum; & Deus cæli regnum, & fortitudinem, & Imperium, & gloriam dedit tibi, & omnia in quibus habitant filij hominum, & beſtiæ agri; volucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit.] Numquam autem antea vel poſt, maior aut potentior fuiſſe creditur hæc Monarchia, quam temporibus iſtius Nabuchdonoſor: niſi forte regnante Nino; ſi verum eſt quod Euſebius lib. 10. de Præparatione Euangelica cap. vlt. non longe ab initio, & in Chronicis refert: videlicet Ninũ toti Aſiæ, exceptis Indis, imperaſſe. Quod verò, poſt Ninum, Reges Aſsyriorum non toti Aſiæ dominarentur; conijci poteſt; quia Geneſ. ca. 14. legimus, quattuor Reges veniſſe contra Sodomam, & Gomorrham; inter quos nominatur Rex Senaar, ideſt, Babylonis; & Rex Elamitarum, hoc eſt Perſarum: ergo tunc temporis, in quo (vt videre eſt in tabulis) regnabat Zamæis in Aſsyria; non in tota Aſia regnabat Rex Aſsyriorum. cum enim probari non poſſit, prædictos quattuor Reges fuiſſe ſubditos Regi Aſsyriorum; videtur, ſupponi poſſe, eos liberos, & ſui iuris extitiſſe. Deinde, ſi toti Aſiæ præfuiſſent Reges Aſsyriorum, oporteret, & Meſopotamiam, & totam Syriam, ad ipſorum ditionem pertinuiſſe. Quod ſi verum eſſet; proculdubio temporibus Ioſue, quãdo

do ſcilicet ipſe cum tam grandi Hebræorum exercitu venit ad ſubijciendam ſibi terram Chanaan; vel commoti aliquo modo fuiſſent Aſsyrij: vel ſaltem Reges Chananæi, ad Regis Aſsyriorum, tamquam omnium tunc potentiſſimi, auxilium implorandum, protinus accurriſſent. Et eodem modo, regnante in Iudæa Dauide, feciſſent Syriæ Reges, quando contra eos Dauid duxit exercitum, cœpitque Damaſcum, & Syriæ partem occupauit, vt breuiter traditur 2. Reg.cap. 8. Et tamen nuſquam legimus, Reges Aſsyriorum hiſce temporibus perturbaſſe Iſraelem; aut vnquam veniſſe in terram eius; niſi poſt multa tempora, nimirum quando, regnante Ozia in Ieruſalem, venit Phul Rex Aſsyriorum, cui Manahen Rex Iſrael dabat mille talenta argenti, vt eſſet ei in auxilium, & firmaret regnum eius, vt dicitur 4.Reg.cap.15. verſ.19. Vnde arbitror cum Genebrardo lib.1. ſuæ Chronologiæ, Aſsyriorum Imperium, ante prædictum Phul, videlicet poſt Ninum, Euphratis terminos, occaſum verſus non pertranſiſſe: alioqui in prænotatis occaſionibus, Reges illi adeo potentes, aliquid certe contra Iſraelitas moliri non omiſiſſent; atque de ipſis, vtiq; aliqua in libro Ioſue, & in 2.Regum, mentio facta fuiſſet; quemadmodum poſtea ſæpe fit in 4. Reg.vbi loco citato prædictus Phul memoratur; & verſ. 29. Theglath Phalaſar, qui dicto Phul ſucceſſerat, & partem Iſraelis tranſtulit in Aſsyrios; & poſtea Salmanaſar, qui reliquas tribus Iſraeliticas duxit captiuas; vt deſcribitur cap.17. verſ.3.& capit. 18. verſ.9. Et 13. Senacherib, qui aſcendit, regnante Ezechia aduerſus Iudæos. Vnde patet, quod illis temporibus, Reges Aſsyriorum imperij ſui fines iam protraxerant, non ſolum vltra Euphratem, ſed etiam vſque ad Iudæos: & deinde etiam vlterius: nam regnante mox Nabuchdonoſor, etiam Ægyptus eidem Monarchiæ addita eſt, vt ſuo loco dicetur.

7 Ex dictis manifeſtum ſit, allucinari Euſebium, & qui eum ſequuntur, exiſtimantes Monarchiam Aſsyriorum perduraſſe tantum annis mille ducentis quadraginta; ſiue iuxta noſtrum computum in tabulis notatum, mille ducentis trigintaquinque, nimirum à Nino, ad Sardanapalum, quem poſtremum Aſsyriorum Regem faciunt. Nam etſi, quando ab Arſace Medorum Duce, & Beloſo Babyloniorum Satrapa, deuictus eſt Sardanapalus, vt ſub anno mundi 3234.num.2. dicemus, nemini dubium eſt, Aſsyriorum Monarchiam tãta clade accepta, valde admodũ periclitatã eſſe, ac prope interitum acceſſiſſe; verumtamen certum eſt, calamitatem illam non diu admodum perduraſſe: quin potius Regnum illud non multo poſt refloruiſſe, ac ditionis ſuæ terminos, latius quam antea, extendiſſe; vt nos fuſius ſub anno mundi proxime adducto, nu.3.4. & 5. oſtendemus, vbi etiam demonſtrabimus, decipi Ioſephum, alioſq; ipſum ſequutos, qui putant Aſsyriorum Imperium, Ezechiæ temporibus fuiſſe à Medis deſtructum. Non igitur ille Sardanapalus, qui anno regni Oziæ ſexto, vel nono dicitur obijſſe, fuit poſtremus Monarchiæ Aſsyriorum Rex: Neque etiam illi Aſarhaddon, qui in Niniue regnauit Ezechiæ temporibus; quemque aliqui etiam Sardanapalum appellant: Sed re vera poſtremus huius Imperij Monarcha, fuit Baldaſar, qui regnabat in Babylone; quo à Medis, Perſiſque interempto, protinus initium habuit ſecunda mundi Monarchia, Perſarum ſcilicet, atque Medorum. Et propterea ſi quis quærat, quot annis prima, quæ Aſsyriorum dicitur, Monarchia perdurauerit; recte, relictis aliorum inter ſe minime conſentientium opinionibus, quas refert Pererius in Geneſ.lib.15.num.89. & ſequeutibus; reſpondebimus, eam perduraſſe annis circiter mille quingentis; tot enim ab anno Nini vigeſimo, ad Baldaſſaris obitũ, primumque Monarchiæ Perſarum, anni in tabulis noſtris inueniuntur. Sed hæc infra ſuis locis clarius explicabimus.

Refutatur Euſebius.

8 In eodem anno regni Nini vigeſimo, Io. Lucidus, in ſuis tabulis temporum annalibus, ex Beroſo Anniano, ponit ſecundum Iani aduentum in Italiam. Nam primũ poſuerat viginti tribus annis ante initium regni Nemrod; quod ſcripturæ ſacræ omnino reluctari, nos ſub anno mundi 1932. num. 1.2. & 3. oſtendimus. Verum quia hic forſitan quis ſuſpicari poſſet, non ſecundum, ſed primum eiuſdem Iani aduentum, & conſequenter regni Italiæ initium, ad hæc potius tempora pertinere: præſertim cum anno eiuſdem Nini vigeſimo ſecundo, Ianus Ianiculum ſedem ſibi, & ſucceſſoribus ſuis, perpetuam ſtatuiſſe feratur, colonijs vſque ad Arnum fluuium diſpoſitis, vt idem ibidem tradit Lucidus, qui & huius regis, nimirum Iani ſucceſſores; &

De initio regni Italiæ.

annos

annos quibus ſinguli regnaſſe dicuntur, in toto ferme libr. 3.] De emendatione temporum, per plura ſæcula, ex eodem Beroſo, aliiſque Auctoribus, recenſet. Ad hoc dicimus, quod ſi per Ianum iſti Noe accipiunt; nullatenus eſſe probandos. Non enim potuit hoc anno Noe venire in Italiam, qui iam decennio ante, vt ſub anno mundi 2006. num. 1. dictum eſt, è vita exceſſerat. Si verò Iani nomine, alium à Noe diuerſum intelligunt, nempe illum Ianum, cuius meminit Euſebius in Chronicis; proculdubio, cum idem Euſebius ibidem aſſerat, à Iano, & ſucceſſoribus ſuis, in Italia, regnatum eſſe tantummodo annis circiter centum quinquaginta, vſq; ad Æneā: ſi hoc verū eſt; neceſſario oportet, initium regni Italiæ, ad longe poſteriora tempora transferre; vt nos ſub anno mundi 2722. num. 1. dicemus. Sed nobis ſat ſit, hæc breuiter hoc loco attuliſſe. Non enim in his quæ præcipui noſtri non ſunt inſtituti, diutius immorari debemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2017.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 361.

Obitus Ægialei Sycioniorum regis.

1 ANNO regni Nini vigeſimo primo circiter deſinente, qui erat primus Monarchiæ eius, oportet obiiſſe Ægialeum primum Sycioniorum regem; quemadmodum ex his quæ ſub anno mundi 1966. nu. num. 1. diximus, euidenter infertur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2018.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 362.

Regnat Europs apud Sycionios.

1 ANNO inſequenti circiter incipiente, apud eoſdem Sycionios, regnare cœpiſſe ſecundum ipſorum regem, cui nomen fuit Europs, colligi poteſt ex Euſebio, qui hunc, dicto Ægialeo, immediate ſucceſſiſſe tradit, in Chronicis; vbi etiam recenſet, eiuſdem regni reges viginti quinque, qui ſibi inuicem ſucceſſerunt; & quot annis ſinguli regnauerint adnotat. Quæ nos libenter, iuxta ea, quæ ſub anno mundi 1932. num. 2. propoſuimus (quod ad rem noſtram non faciant) præterire intendimus. Oportuit tamen de hiſce primis duobus huius regni regibus, hic, & in Tabulis, mentionem facere; quoniam Euſebius vbi ſupra, ait Abrahamum anno regni huius Europs vigeſimoſecundo eſſe natum vt quilibet intelligat id etiam à noſtris Annalibus non diſſidere.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2026.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 370.

1 ANNO ætatis ſuæ ducenteſimo trigeſimo nono circiter expleto Phaleg mortuus eſt, Geneſ. cap. 11. verſ. 19. vt habetur in vulgata editione, quam libenter hac in parte præferimus textui lxx. Interpretum, qui (corruptè vt credimus) ponit Phaleg vixiſſe annis trecentis triginta nouem. *Phaleg moritur*

Quibus cum quã-diu vixerit.

vixit ergo Phaleg cum { Noe, Sem, Arphaxad, Cainan, Sale, Heber, Rheu, Sarug, Nachor, Thare } annis { ducentis decem, & nouem. / ducentis triginta nouem. / ducentis nouem. / ducentis triginta nouem. / ducentis triginta nouem. / ducentis triginta nouem. / ducentis nouem. / centum ſeptuaginta ſeptem. / centum quadraginta ſeptem. / centum decem, & octo. }

vixit ergo Phaleg cum		annis
	Noe	ducentis decem, & nouem.
	Sem	ducentis triginta nouem.
	Arphaxad	ducentis nouem.
	Cainan	ducentis triginta nouem.
	Sale	ducentis triginta nouem.
	Heber	ducentis triginta nouem.
	Rheu	ducentis nouem.
	Sarug	centum ſeptuaginta ſeptem.
	Nachor	centum quadraginta ſeptem.
	Thare	centum decem, & octo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2027.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 371.

1 ANNO ætatis ſuæ centeſimo quadrageſimo octauo circiter deſinente, Nachor Thare pater, mortuus eſt, Geneſ. cap. 11. verſ. 25. vt habet editio vulgata, quam ſequimur, relicto hac in parte textu lxx. Interpretum, qui ponit ipſum Nachor, ad trecentos quattuor annos vitam produxiſſe. *Obitus Nachor aui Abrahæ.*

Quibus cum, & quamdiu vixerit.

vixit itaque Nachor cum		annis
	Noe	centum viginti ſeptem
	Sem	centum quadraginta octo.
	Arphaxad	centum decem, & ſeptem.
	Cainan	centum quadraginta octo.
	Sale	centum quadraginta octo.
	Heber	centum quadraginta octo.
	Phaleg	centum quadraginta ſeptem.
	Rheu	centum quadraginta octo.
	Sarug	centum quadraginta octo.
	Thare	centum decem, & nouem.

Ninus Bactrianos ſubigit, et ſemirami deducit vxorem.

2 Per hæc circiter tempora, Ninus rex Aſſyriorum primus, poſt ædificatam Niniuē, expeditionem ſecundo ſuſcepit aduerſus Zoroaſtem Bactrianorum Regem; & ducto

in

in Bactrianam regionem numeroſiſſimo ac fortiſſimo exercitu, tamdem, ope, atque induſtria Semiramidis, quæ tum vxor erat vnius ex militibus ſuis, capta vrbe regia, ac demum toto illo regno ditioni ſuæ adiecto; recolens, pariterque admirans Ninus virtutem Semiramidis; ſimul ac eximia eius pulchritudine allectus, virum eius, ſuaſionibus primo ac pollicitationibus, mox etiam minis inducere conatur, vt eam ſibi ſponte dimittat. quo recuſante; ac denique præ nimio coniugis amore, Ninique timore, laqueo ſemet ſuſpenſo, Ninus Semiramidem ducit vxorem; & ex ea mox filiũ genuit, cui Niniæ ſeu Nini nomen impoſuit. Quæ fuſius proſequitur Diodorus Rerum antiquarum lib. 3. cap. 2. & 3.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2039.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 383.

De tempore ortus Abrahami

THARE, anno vitæ ſuæ centeſimo trigeſimo (vt paulo poſt probabitur,) qui erat regni Nini quadrageſimus tertius (vt patet in tabulis) genuit Abramũ, quem poſtea Deus Abrahamum vocari maluit, vt ſub anno mundi 2138. num. 1. dicemus. Sanè ſub anno mundi 1997. num. 1. iam probatum eſt, ipſum Abram natum eſſe anno regni Nini maioris quadrageſimo tertio. Quod autem natus etiam ſit anno vitæ patris ſui Thare centeſimo trigeſimo, ſentiunt Theodoretus, à Lipomano in ſua Catena in Geneſ. relatus; item Caietanus ſup. Geneſ. cap. 12. & Lyranus ibidem; Et Iacobus Naclantus in libr. Arcanorum Chriſti circa initia Tractatus de annis tertiæ Mundi ætatis, & alij. Hoc autem ex ſacro eloquio ſic colligi poteſt. Abraham ſeptuaginta quinque erat annorum, quando egreſſus eſt de Haran, Geneſ. cap. 12. verſ. 4. Et tunc iam mortuus erat pater eius Thare, quemadmodum in calce præcedentis capitis traditur, & apertius Actorum cap. 7. verſ. 4. aſſeritur, vbi eadem hiſtoria à Sancto Stephano relata deſcribitur. Defunctus eſt autem Thare anno vitæ ſuæ ducenteſimo quinto in Haran, Geneſ. ca. 11. in fine. Et ratio ſuadet, eodem met anno obitus patris ſui, Abrahamum exiſſe de Haran, & veniſſe in terram Chanaan, prout ei Dominus imperauerat (non enim erat, cur amplius, mortuo patre, morari deberet in Haran; & Dei obedientiam protrahere) Igitur ſi Abraham ſeptuaginta quinque annos habebat ætatis, quando pater eius, annum agens ducenteſimum quintum, mortuus eſt; vtique conſequitur eumdem Abrahamum, natum eſſe anno centeſimo trigeſimo vitæ patris ſui Thare, vt dictum eſt. Nam ſi eidem anno centeſimo ætatis Thare adieceris ſexaginta quinque filij eius Abrahæ, habebis ſummam annorum ducentorum quinque, quos vixiſſe ipſum Thare iam diximus. 1

Exponitur textus Gen. cap. 11. verſ. 26.

Nec obſtat quod Geneſ. cap. 11. verſ. 26. ſcriptum ſit: Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran. Ex quo loco nonnulli mordicus probare contendunt, Abramum natum eſſe anno patris ſui ſeptuageſimo; Non, inquã, hoc obſtat; quia ſenſus citati textus (vt optime illum exponit S. Auguſtinus quæſt. 25. in Geneſ.) non eſt; quod Abram natus ſit anno ſeptuageſimo patris, ſed quod Thare pater eius, anno vitæ ſuæ ſeptuageſimo, cœpit generare tres illos filios: videturque exiſtimaſſe B. Auguſtinus Abramum fuiſſe inter ipſos natu minimum. nam ſubdit; ipſum non ante alios fuiſſe nominatum, quia eſſet natu maior; ſed quod ceteris dignior fuerit; & quoniam ab eo deducenda erat proſapia Saluatoris. Et ibidem aliquot alijs ſcripturæ exemplis docet, interdum natu poſteriores, prius fuiſſe memoratos, vt nos etiam ſub anno mundi 1979. nu. 1. retulimus. Patet igitur præcitata Geneſis verba (ſi iuxta B. Auguſtini expoſitionem, quam puto eſſe germanam & propriam, accipiantur) non ſolum his, quæ de anno ortus Abrahæ diximus, non aduerſari; 2

aduerſari; ſed & ad ea magis confirmanda, non mediocriter facere. fieri enim poteſt quod Thare, anno ſeptuageſimo, genuerit Nachor; & centeſimo Aran, & centeſimo trigeſimo Abraham. Simile quid habetur in calce capitis 5. Geneſ. vbi legimus: Noe, cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth. Quæ verba ſic exponuntur à ſacris Doctoribus, ac ſi dictum eſſet: Noe anno quingenteſimo generare cœpit hos tres filios, & eodem anno primum ex ipſis genuit, reliquos verò poſtea; quemadmodum ſub anno mundi proxime citato declarauimus. Si quis autẽ quærat cur Moyſes ſimul commemorare voluerit hos tres filios Thare dicimus, quia ab iſtis tribus quoquomodo propagatus eſt populus Iſraeliticus, cui hæc potiſſimum ſcribebat. quemadmodum nos ſub anno mundi 1979. num. 2. declarauimus.

3 Non etiam obſtant, quæ opponit Pererius lib. 16. in Geneſ. num. 193. nempe perturbatum iri ſacram illorum temporum Chronologiam, niſi dixerimus, ſcripturã ſacram ſignanter expreſſiſſe tempus natiuitatis Abrahæ illis verbis: Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran] ſicuti præciſum expreſſerat tempus natiuitatis ſingulorum primæ, ac ſecundæ mundi ætatis patrum, qui ipſum Abraham præceſſerant. Nam reſponderi poteſt; ſcripturam ſacram, non modo in his, quæ ad Chronologiam pertinent; ſed etiam in his, quæ ad hiſtoriam ipſam; & item ad doctrinam moralem, aut ſpiritualem ſpectant; non ſemper dilucide omnia exprimere; ſed aliqua interdum ſubobſcurè, pro vt ſpiritui ſancto viſum eſt, tradere conſueuiſſe; vt vel ſic, ad veritatem curioſius, auidiuſque indagandam, ingenia magis prouocarentur. Et hoc idem comprobat celeberrimum illud Beati Auguſtini dictum tractatu 45. in Ioannem; Vbi de Domino docente agens. Paſcit (inquit) manifeſtis, exercet occultis. Et Beatus Hieronymus ſuper capitulo 45. Ezechielis ait: Scriptura difficultatem habet in numeris, vt intentum animum faciat auditoris; ideoque multa dicuntur in parabolis, ænigmatibus, vt qui habet aures audiendi audiat: omniſque prophetia in obſcuritate continet veritatem, vt diſcipuli intrinſecus audiant, ignobile vulgus, & foris poſitum neſciat quid dicatur. Hæc Hieronymus: Poſſent huiuſcemodi innumera propèmodum, in omni genere, loca ſacræ ſcripturæ intellectu difficillima, obſcurioraque proferri: ſed ea breuitatis cauſa, in re præſertim tam manifeſta, libenter prætcrimus. Nam, quod attinet ad ſacram Chronologiam, de qua nunc agimus, frequenter deinceps palam fiet, quã multa ſint in ſacro eloquio obſcure tradita, & vix aliquo modo inſinuata, vt propterea non niſi multo labore, ac diligenti textuum diſcuſſione, accurataque eorumdem collatione, diſquiri ac dilucidari poſſint. Non igitur dicendum eſt, ſacram perturbari Chronologiam, aut incertam reddi, ſi conceſſerimus, ſcripturam non expreſſiſſe annum ortus Abrahæ, quemadmodum ceterorum patrum, qui ipſum præceſſerant: ſatis enim eſt, quod ex his quæ ipſa tradit, ille euidenter nobis innoteſcere poſſit, ſicuti in principio huius tractatus iam oſtenſum eſt. Poſſet etiam dici, ſcripturam ſacram, intendiſſe quidem Abrahæ pariter genealogiam, Chronologiamque ab Orbis initio deducere, ſed genealogiam inprimis, Chronologiam verò non æquè principaliter. Scimus enim, & aliorum excellentium hominum, puta Eſdræ, Iudith, Mardochæi, & demum ipſius Chriſti, genealogias, honoris cauſa eſſe traditas; Chronologias autem non item. Quare ſi tempora ortus noſtri Redemptoris, ſcriptura ſacra non niſi obſcure admodum indicauit: quid miramur ſi præciſum natiuitatis Abrahæ annum, non expreſſit? *Pererij obiecta diluuntur.*

4 Contra verò, ſi ponamus Abraham natum eſſe anno ſeptuageſimo vitæ patris ſui Thare, vt videntur prima fronte innuere citata Geneſis verba: Vixitque Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran] & nituntur defendere Abulẽſis ſuper cap. 11. & 12. Geneſ. & Pererius loco ſupra citato, & alij nonnulli: certe plura ſequi inconuenientia neceſſe eſt. nam peto de Nachor, & Aran, nũ ante Abrahamum nati ſint, vel poſt. Si dicis, poſt. ergo Sara vxor Abrahæ, non potuit eſſe filia Aran fratris ſui, & ſoror conſobrina ipſius Abrahæ. Non filia Aran; ſiquidem ipſa erat iunior ipſo Abrahæ, decem tantum annis, vt nos ſub anno mundi 2049. num. 1. ex ipſamet ſcriptura ſacra probabimus, & conſequenter oporteret eam fuiſſe genitã anno octauo, vel nono vitæ patris ſui Aran, quod eſt impoſſibile. Non ſoror conſobrina Abrahæ; niſi dicamus eam fuiſſe filiam alterius fratris Abrahæ innominati, qui *Quòd Abraham natus non ſit anno 70. patris.*

longe

longe ante ſeptuageſimum annum ætatis Thare ſit genitus. de qua re nihil ex ſacris ſcripturis, neque aliunde habentes, quicquam certi affirmare non poſſumus, nec debemus; præſertim cum Saram, & fuiſſe ſororem conſobrinam viri ſui Abrahæ, & filiam Aran, ſententia ſit communior, & ſanior Doctorum, etiam ab ipſomet Pererio approbata, vt ſub proxime citato mundi anno fuſius oſtendemus. Si dicis, Nachor, & Aran ante Abrahamum, & ante ſeptuageſimum Thare annum, eſſe natos: profectò cogemur dicere cum Pererio vbi ſupra, & cum Soto in quarto ſenten. diſt. 4. quæſt. vnica artic.4. ſenſum illorum verborum Geneſis. Vixitque Thare ſeptuaginta annis &c. eſſe, quod Thare anno ſeptuageſimo genuit Abrahamum, cum prius iam genuiſſet alios duos, Nachor ſcilicet, & Aran. Atqui ſenſus iſte (pace tantorũ virorum dixerim) nimis videtur extortus, & non ſolum ab expoſitione B. Auguſtini ſuperius num.2. allata, verum etiam à mente Moſis valde alienus: quandoquidem oporteret eodem modo exponere illud Geneſ. cap.5. in fine. Noe cum quingentorũ eſſet annorum genuit Sem, Cham, & Iapheth. ideſt illo anno genuit vnum ex illis, cum prius reliquos duos iam genuiſſet, quod nullus adhuc grauis Auctor, quem viderim, ſcriptum reliquit; & nos ſub anno mundi 1979. num. primo oſtendimus, huiuſcemodi interpretationem alijs ſacræ ſcripturæ locis omnino refragari.

Præterea ſi poſuerimus, Abram natum eſſe anno ſeptuageſimo vitæ patris; vix poterit à pluribus contradictionibus ſcriptura ſaluari. Nam ſi ſic eſt, ergo Abraham cum patre vixit annos centum triginta quinque: conſtat enim ipſum Thare obijſſe anno vitæ ſuæ ducenteſimo quinto: ergo Abram erat ad minus centum triginta quinque annorum, quando mortuo patre, exiuit de Haran ſeu Charan (idem enim eſt,) vt veniret in terram Chanaan; ergo Iſaac iam natus erat in Haran, ante obitum Aui ſui, nimirum agente Thare annum vitæ centeſimum ſeptuageſimum: ille enim erat annus centeſimus Abrahami in quo paulo poſt dicemus natum eſſe Iſaac. ergo Iſaac erat triginta quinque annorum, quando pater eius Abraham, iubente Domino, exiuit de Haran, & ipſe pariter cum patre venit in terram Chanaan. Hæc autem non eſſe admittenda, conſtat ex his quæ in calce capitis 11. Geneſ. & in principio capitis 12. vſque ad verſic.6. legimus: nempe mortuum eſſe Thare in Haran, deinde Abraham exiſſe de Haran, & veniſſe in terram Chanaan, & expreſſe dicitur quod ſeptuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur de Haran; & ſubiũgitur. Tulitque Sarai vxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, vniuerſamque ſubſtantiã, quã poſſederant, &c. nulla prorſus mentione facta de filio Iſaac, tamquam tunc non adhuc nato, nec dubium eſt, quin ſignanter dixiſſet: Tulitque Sarai vxorem ſuam, & Iſaac filium ſuum, &c. ſi eo tempore natus, & iam vir factus fuiſſet Iſaac. Deinceps verò in eodem cap. & ſequentibus, multa narrantur, quæ acciderunt ipſi Abrahamo in terra Chanaan, & in Ægypto: ac demum in initio capitis 21. deſcribitur natiuitas ipſius Iſaac, quæ ibidem verſ.5. dicitur contigiſſe anno centeſimo vitæ Abrahami, qui tum habitabat in terra Abimelech Regis Geraræ, vt ex eodem capite, ac etiã ex præcedenti colligi poteſt. In cap. item Actorum 7. verſ.4. aperte dicitur, quod Deus tranſtulit Abrahamum de Charam, in terram Chanaan, poſtquam mortuus eſt pater eius, & cum non haberet filium. Hæc autem omnia, cum his quæ prius dicta ſunt, conuenire nullo modo poſſe videntur. Hic addi poſſet argumentum de tam ingenti hominum multiplicatione temporibus Nini iam facta, quod ſub anno mundi 1997. num. 4. adduximus: & admodum facit contra ponentes ortum Abrahæ diluuio propinquiorem, quam nos facimus. 5

Quæſiti difficultas. Equidem non ignoro, famoſiſſimam hanc difficultatem, apud veteres, ac recentiores ſacræ ſcripturæ expoſitores, plurimorum, excellentiumque virorum exercuiſſe ingenia. Nam, & B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. vt magnam eius perplexitatem indicaret, inſolubilem appellare non eſt veritus: & S. Auguſtinus lib.16. de Ciuit. cap.15. & quæſt. 25. in Geneſ. plures eam explicandi, & enodandi rationes, excogitauit, nihil tamen certi determinaſſe viſus eſt. nouiſſimè aũt Pererius lib.16. in Geneſ. num.186. quinque ſoluendi modos, partim ab ipſo Beato Auguſtino, partim ab alijs collegit; & primum quidem, ac tertium, & quartum, ipſe manifeſtis rationibus, optime redarguit. Secundum verò, quem nos ſequimur, prius probare videtur, quod (vt ipſemet refert) omnem propoſitæ quæſtionis difficultatẽ 6

penitus

penitus exhauriat, nullamque ne in ſpecie quidem, in ſacris litteris, diſſonantiam, atque diſcrepantiam relinquat: mox quædam ei obijcit, quibus iam ſatis ſupra nu. 1. & 3. nos reſpondiſſe exiſtimamus. Reſtat igitur, vt quintum enodandæ quæſtionis modum, quem ipſe Pereriusamplectitur, & B. Auguſtino inprimis tribuendum cenſet, tametſi poſtea ab Abulenſi ſuper cap. 11. & 12. Geneſ. fuſius fuerit explicatus, refellere aggrediamur.

Quinta Pererij ſolutio refellitur.

7 Putant huius opinionis ſectatores, Abrahamum re vera natum eſſe anno ſeptuageſimo vitæ patris ſui Thare, & bis exiſſe de Haran, ac veniſſe in terram Chanaan. primo quando (inquiunt) adhucviuente patre ſuo, & agente annum centeſimum quadrageſimum quintum; ipſe Abraham erat ſeptuaginta quinque annorum: & de hoc primo aduentu (aiunt) agi Geneſ. cap. 12. Creduntque ipſum deinceps, vel ſæpius rediſſe in Haran ad viſendum patrem; vel tunc ſaltem, quando audiuit eum eſſe morti proximum, vel iam obijſſe, vt partem paternæ hereditatis, quæ ſibi obueniret, acciperet. Demum mortuo patre, ſecundò veniſſe in terram Chanaan, numquam amplius, ab ea diſceſſurum. Et de hoc poſtremo aduentu dicunt agere Sanctum Lucam Actorum capit. 7. Sed (vt omittamus quæ aduerſus hanc diſtinctionem diſputat Naclantus loco ſupra nu. 1. iam citato) certe contra hanc diſtinctionem facit, quod B. Chryſoſtomus hom. 31. in Geneſ. aſſerit, Abrahamum ante obitum patris ſui Thare, numquam de vrbe Haran diſceſſiſſe. Et ſi res accuratius perpendatur, nulla comperietur neceſſitas, ponendi duplicem iſtum Abrahæ introitum in terram Chanaan; ſiquidem, vt numero præcedenti dictum eſt, poſſunt ſine hac poſitione omnes ſcripturæ loci optime conciliari, & cunctæ difficultates dilui. Deinde gratis poni videtur iſta diſtinctio, quæ ex ſcriptura ſacra demonſtrari non poteſt, quin potius eidem reluctari certum putamus. Nuſquam enim in ſacris libris reperimus fieri mentionem, niſi de vna tantum Abrahami tranſmigratione de Haran in terram Chanaan, vt infra oſtendemus. Nec credibile eſt ipſum, ex quo ſemel iubente Domino, exiuit de Haran; iterum illuc redire voluiſſe. Nam qui proprio filio non pepercit, vt Domini iuſſionem impleret; quomodo putandum eſt, ſiue ob affectum paternum, ſiue vt temporalia bona conquireret, ſiue alia quauis de cauſa, adduci potuiſſe, vt denuo rediret ad habitandum in ea regione, de qua eum Dominus exire præceperat? præſertim cum iam prima vice exiens, veluti quodammodo à patre manumiſſus, ſecũ tuliſſet omnem ſubſtantiam ſuam. Sanè ſi ad terram, vnde à Deo tranſlatus fuerat, reuerti auſus eſſet; vereri poterat, ne pernicioſum poſteris à diuina vocatione retrocedendi exemplum relinqueret. Sed ſi quandoque, pietatis gratia (vt quidam exiſtimant) ad viſendum patrem ire conſueuiſſet; tunc profecto ad eundem potius ſe recipere debuiſſet, quando facta eſt fames in terra Chanaan: & tamen legimus, ipsũ tunc in Ægyptum deſcendere maluiſſe, non ſine graui vitæ, honoriſque periculo, quod facile deuitare poterat, ſi in Haran ad patrem ac propinquos ſuos, ſaltem donec ceſſaret fames, diuertere voluiſſet. Verum enimverò, quod Abraham numquam de terra Chanaan redierit in Haran, ſatis euidenter probari poteſt, ex eo quod Geneſ. ca. 22. verſiculo 20. legimus ipſum Abraham, poſtquam reuerſus eſt de monte, in quo iuſſus fuerat immolare filium ſuum Iſaac; ideſt quando erat annorum circiter centũ vigintiquinque (vt ſub anno mundi 2163. num. 4. probabitur) accepiſſe nuncium de Haran, à quo tunc primum intellexit de ortu duodecim filiorum fratris ſui Nachor, quos tamen oportet multos ante annos, hoc eſt ferè ſtatim poſt diſceſſum ipſius Abrahæ de Haran, naſci cœpiſſe. Nam inter eos octauus recenſetur Bathuel, cuius filiam nomine Rebeccam, mox Iſaac quadragenarius, anno vitæ patris ſui Abrahæ centeſimo quadrageſimo, duxit vxorem. Igitur ſi Abraham non niſi anno ab ingreſſu ſuo in terra Chanaan, quinquageſimo (annis enim 75. ſi addantur 50. fiunt 125.) audiuit de prædictorum nepotum ſuorum natiuitate; certiſſimum profecto ſignum eſt, quod ipſe numquam redierat in Haran; & item quod ante egreſſum ſuum de Haran, iam mortuus erat pater eius Thare, vt probatum eſt, & paulo poſt, ac etiam ſub annis mundi 2113. num. 4. & 2163. num. 8. comprobabitur. Alioqui non videretur credibile, quod Abraham vir pijſſimus tamdiu ad inuiſendum patrem, vel ipſe proficiſci, vel ſaltem ſeruos ſuos mittere neglexiſſet: & ſic de ortu nepotum multo citius edoctus fuiſſet.

Refellitur Abulenſi. Diſquiramus modo, vtrum Abulenſis, & qui eum ſequuntur, bene colligant ex ſacris libris, duplicem hunc Abrahæ exitum de Haran, ſiue introitum in terram Chanaan: in hoc enim ſumma huius negotij videtur conſiſtere. De primo (inquiunt) agi Geneſ. cap. 12. de ſecundo autem Actorum cap. 7. contra nos dicimus, eademmet breuiter, & compendioſe referri in Actis, quæ fuſius deſcripta erant in Geneſi: Et nullatenus intelligi poſſe Sanctum Stephanum in Actis loqui de alio aduentu Abrahæ in terram Chanaan ab eo qui deſcribitur in Geneſi, vt ex collatione eorum, quæ vtrobique leguntur, manifeſtum fiet. Nam in calce cap. 11. Geneſ. vt dictum eſt, narratur mors Thare, & in principio ſequentis deſcribitur egreſſus Abrahæ de Harã, cum ſeptuaginta quinque eſſet annorum. quo tempore nondum habebat filium: Et ibidem ſubditur: quod tulit ſecum vniuerſam ſubſtantiam; vnde apparet ipſum nihil reliquiſſe, ex his quæ ad ſe pertinere poterant de paterna hereditate; & conſequenter, non opus fuiſſe eum illuc amplius reuerti, vt quicquam à propinquis ſuis repeteret. Nuſquam verò deinceps legimus in Geneſi, Deum dediſſe vllam Abrahamo hereditatem, donec vixit, in terra Chanaan: ſed tantummodo, quod repromiſit dare ſemini ſuo vniuerſam terram illam; videlicet poſt quartam generationem, vt patet Geneſ. capitulo 12. verſiculo 7. & capitulo 13. verſiculo 15. & clarius in fine cap. 15. Et deinde poſt multa, nimirum capitulo 21. narratur natiuitas Iſaac, quæ dicitur contigiſſe anno centeſimo vitæ patris ſui Abrahæ. Vnde apparet, memoratas promiſſiones Abrahamo factas fuiſſe antequam haberet filium. Hæc ſunt, quæ habentur in Geneſi. Videamus nunc quid in Actis ſcriptum ſit. Et inde (inquit Sanctus Stephanus) ideſt de Charam, poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit (ſupple Deus) illum, nempe, Abrahamum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis: & non dedit illi hereditatem in ea, nec paſſum pedis; ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionẽ, & ſemini eius poſt ipſum, cum non haberet filium. Sic Beatus Stephanus apud Sanctum Lucam. Quid clarius dicere potuiſſet, qui tam paucis verbis repilogare narrata in Geneſi voluiſſet? Cum igitur, quæ traduntur in Actis, ſimpliciter, & prout ſonant intellecta, nihil nouum, nihil diuerſum contineant ab his, quæ habentur in Geneſi; ſed vtraque loca ſimul collata, idem prorſus ſignificare, atque per omnia inter ſe conſona eſſe perſpicuè videamus; ad quid (vt aiunt) nodum in ſcirpo quærere? & duplicem Abrahæ exitum de Haran excogitare? qui rectè ſacris verbis adaptari non poteſt; in quibus conſtat, vnius tantum eiuſdemquemet exitus, fieri mentionem; quemadmodum circumſtantiæ, quæ vtrobique ponuntur, manifeſte declarant. nimirum quod iam mortuus erat Thare, quando filius eius Abraham ſeptuaginta quinque annos natus, tranſlatus eſt de Haran in terram Chanaan; & quod tunc ipſe Abraham nondum habebat filium, nec poſſeſſionem vllam; ſed repromiſſiones à Deo accepit in terra Chanaan &c. 8

Ponderatur verbum Actorum ca. 7. Illud quoque, pro prædictorum confirmatione hoc loco haud prætereundum puto; magis ponderandum eſſe in ipſa Actorum lectione verbum-tranſtulit-quod in editione vulgata, quæ maioris eſt auctoritatis, habetur; quam verbum-collocauit: quod olim in codice penes Beatum Auguſtinum exiſtente, habebatur. Conſtat autem verbum-tranſtulit-proprie, non ſimplicem quemdam poſt paucorum dierum abſentiam, reditum ſignificare; qualis fuit ille, quem iſti ſecundo Abrahamum feciſſe imaginantur; ſed potius denotare totalem ac realem prioris domicilij tranſlationẽ; qualem proculdubio fecit Abraham, quando poſt mortem patris, annum agens ſeptuageſimum quintum, ad iuſſum Domini, tranſtulit ſe cum tota familia, & vniuerſa ſubſtantia ſua, de Haran in terram Chanaan, vt refertur in Geneſi, & iam ſæpe dictum eſt. Non igitur audiendi ſunt, qui dicunt mortem Thare, quam putant contigiſſe poſt primum Abrahæ ingreſſum in terram Chanaan, ante ipſum fuiſſe deſcriptam in Geneſi per figuram anticipationis in ſacro eloquio ſatis vſitatam: quia, vt fatentur omnes ſacrarum ſcripturarum vel mediocriter ſtudioſi, quotieſcunque nihil obſtat, quominus rite poſſimus intelligere, res eo ordine fuiſſe geſtas, quo inueniuntur deſcriptæ; nec ex alio ſcripturæ loco oppoſitum conuinci poteſt; proculdubio non eſt recurrendum ad huiuſcemodi figuras anticipationis, aut poſtpoſitionis; 9

ſitionis; ſed ſine vlla dubitatione tenendum eſt, ſacram ſcripturam, in rebus enarrandis, ordinem temporum obſeruaſſe: alioqui non modo perturbaretur; ſed & omnino confunderetur omnis ſacra Chronologia, nec quicquam certi, quod ad ipſam attinet, ex ſacris libris haberi poſſet. Et hæc regula, adhuc magis militat in caſu noſtro, in quo non ſolum nullũ habemus alium ſcripturæ locum nobis reluctantem; ſed & inſuper vnum, mirificè ſententiam noſtram comprobantem; nempe illum qui ait: Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum &c.

10 Non item quemquam mouere debet, quod aiunt: illa Actorum verba-Cum non haberet filium-non eſſe referenda ad illa, quæ prius dixerat-Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius tranſtulit illum in terram iſtam &c.-Sed tantummodo ad ſequentia-Et non dedit illi hereditatem &c.-ita vt ſit ſenſus verborũ B.Stephani: quod Deus tranſtulit, ſecunda vice, Abrahamum in terram Chanaan, poſt mortem patris ſui; & non dederat ei hereditatem; ſed repromiſerat dare illi, quando nondum habebat filium. Non inquam hæc obſtant; primo quia non ſic oportet ſcripturam exponere, addẽdo eidem, & variando eius verba; alioqui proculdubio, facile cuiquam erit extorquere ſenſus ſcripturarum ad propriam voluntatem. At ſi velimus (vt par eſt) relinquere ſacrum textum in ſua ſimplicitate; quis non videt, S. Stephanũ nihil aliud hiſce verbis ſignificare voluiſſe, niſi quod poſt mortem Thare, hæc omnia ſucceſſiuè contigerunt, nimirum primo egreſſus Abrahæ de Haran, ille inquam idẽ, de quo in Geneſi; poſtea repromiſſiones; poſtremo natiuitas ipſius Iſaac, eo ſcilicet prorſus ordine, quo in ipſa Geneſi deſcripta inueniuntur. Deinde, ſi dicta verba-Cum non haberet filium-referenda eſſent tantummodo ad illa-& non dedit illi hereditatem &c.-viderentur indicare, datam poſtea fuiſſe Abrahamo hereditatem, poſt natum Iſaac: Atqui clarum eſt, Deum nullam dediſſe ipſi Abrahæ hereditatem in terra Chanaan, neque poſteaquam habuit filium. Nam quòd aiunt de duobus agris, quos poſt natum Iſaac, videtur Abraham poſſediſſe; alterum in Berſabee vbi fodit puteum, & plantauit nemus, Geneſ.cap.21.verſ.25.& ſequentibus; alterum in terra Heth, vbi erat ſpelunca duplex non procul ab Hebron, de qua agitur Geneſ.cap.23. verſ. 17. Dicimus, verum quidem eſſe, quod ſecundum hunc agrum poſſedit Abraham, non titulo hereditario; ſed emptionis; ſiquidem eum coemerat ab Ephron Hethæo, vt ibidem deſcribitur. Et idem videtur ſenſiſſe S. Auguſtinus quæſt. 56. in Geneſ. etiam de priori agro, quòd ſcilicet eum emiſſet ab Abimelech rege Palæſtinorum. Veruntamẽn nos ſub anno mundi 2144. num.3. oſtendemus Abrahamum neque iure hereditario, neque emptionis vnquam poſſediſſe priorem illum agrum, ſed tantummodo tanquam conductor, & colonus. Præterea ex verbis S.Stephani manifeſtè apparet, ipſum non loqui de poſſeſſione terræ emptæ; ſed de hereditate, ſeu promiſſione terræ Chanaan danda poſteris Abrahæ poſt quadringentos circiter annos, vt patet in ipſa continuatione ſermonis, vbi ſæpius, nempe verſ.6.7.17.& 45. eiuſdem capitis ſit mentio dictæ promiſſionis terræ Chanaan. Rectè ergo ibidem Caietanus: Aduerte, inquit, quod littera non dicit, Abrahamum non poſſediſſe nec paſſum pedis in terra Chanaã; ſed quod Deus non dedit illi hereditatem in ea nec paſſum pedis; ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum. Ex quibus omnibus clare conſequitur, vt iam ſatis dictum eſt, verba illa-Cum non haberet filium-non debere referri tantummodo ad illa-Et non dedit ei hereditatem &c. Sed principaliter ad illa, quæ paulo ſuperius dixerat-Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum in terram iſtam &c. ita, vt ſit ſenſus, tranſlationem illam, & repromiſſiones, factas fuiſſe poſt obitum Thare, & antequam naſceretur Iſaac, vt habetur, in Geneſi. Denique ſi (vt ſupra num.7. dictum eſt) ex his, quæ Geneſ. capitulo 22. verſic. 20. traduntur, conuinci omnino poteſt, ipſum Abram, numquam de terra Chanaan, rediјſſe in Haran, vnde ſemel exierat; proculdubio patet, memoratam, de duplici Abrahæ in terram Chanaan profectione, diſtinctionem; nullatenus eſſe recipiendam; tamquam ſcripturæ ſacræ aduerſantem; & ab eius ſenſu omnino alienam. Neque obſtare, quod Sanctus Auguſtinus locis ſupra numero ſexto citatis, eam tetigerit, anſamque Abulenſi, aliјſque eandem amplexandi præbuerit. quia profecto, vt arbitror, Sanctus Doctor id non feciſſet, ſi ad proxime adductum Geneſis locum aduer-

Exponuntur verba Actorum cap. 7.

Z 2 tiſſet.

tiſſet. Et nihilominus idem Sanctus Doctor, propoſitæ difficultatis diſſoluendæ modum,qui à dicta diſtinctione dependet, alijs ab eo ibidem excogitatis, nõ prætulit; ſed tantummodo cum alijs ſimpliciter propoſuit,atque inter ipſos,illum quoque quem nos ſequimur, recenſuit; relinquens de his lectori iudicium; vt vnuſquiſque quem mallet ſibi deligeret. Quare licet nos in hac parte ab Abulenſe, & eius aſſeclis diſſentiamus; non minus tamen quam ipſe, cum eodem S.Auguſtino ſentire cenſendi ſumus.

Refelluntur Euſebius, & Grecorũ Chronographi, et qui Abram cum Noe vixiſſe putant.

Itaq; ſi Abrahami natiuitas incidit in anno cẽteſimo trigeſimo vitæ patris ſui Thare, vt ſatis ſuperque iam probatum eſſe confidimus, duo conſequuntur. Alterum eſt,decipi Euſebium in Chronicis,& Græcorum Chronographos,qui pariter in temporũ ratione ſequuntur lxx. Interpretes; & nihilominus ponunt Abrahami natiuitatem in anno mundi ter milleſimo centeſimo octogeſimoquinto; qui numerus, tum ab Hebraica veritate, tum etiam à lxx. Interpretum tranſlatione plurimum diſtat; vt ex hi,ſquæ nos ſub anno mundi 131. numeroquarto diſſeruimus, liquido conſtare poteſt. Alterum eſt, etiam allucinari eos, qui exiſtimant ipſum Abrahã, multis annis vixiſſe, cum adhuc in humanis eſſet Noe. Nam (vt in noſtris tabulis ſupputari poteſt) ab obitu Noe, ad ortum Abrahæ, interſunt anni ad minus duo, & triginta. Vnde vanum eſt quærere (quod nonnulli faciunt) num Abrahã fuerit inter eos, qui profecti de Oriente, venerunt in campum Senaar, ad extruendam turrim, quæ poſtea Babel appellata fuit: cum exploratiſſimum ſit,illud ædificium, ipſius Noe temporibus cœptum, atque à Deo diſturbatum fuiſſe. Ex dictis item conſequitur,falli tum Pererium multis in locis; tum etiam Ioſephum Scaligerum lib. 7. de Emendatione temporum pag. 377. vbi ponit Epochas à condito Mundo; qui aiunt, à diluuio, ad ortum Abrahæ, decurriſſe annos dumtaxat ducentos nonaginta duos: cum ex ſuperius adductis, & in noſtris tabulis, in calce huius ſecundæ mundi ætatis, adnotatis, conſtet fluxiſſe trecentos octoginta duos. 11

Anni à diluio ad ortum Abrahami quot.

Abram cur ſic vocatus.

Sed, vt hic aliquid de ipſo Abrahamo,& prius de ipſius nomine dicamus. Si quis percunctetur cur ſanctus iſte vir, Abrahami potius vocabulo (q; tranſitor interpretatur) quam alio, fuerit appellatus: reſpondet B. Chryſoſtomus homil. 35. in Gen. Ab initio, inquiens, parentes ei hoc nomen indiderant,iam antea ſignificantes, eum inde migraturum: vocatus enim eſt Abram, quia migraturus erat trans Euphratem, & in Palæſtinam venturus. Attende, quomodo, & parentes eius, licet infideles forent, ductu potentiſſimæ ſapientiæ Dei, nomẽ puero impoſuerunt: ſicut, & Lamech ſuo Noe. Eſt enim, & hoc diuinæ miſericordiæ, futura per infideles dicere. Sic Beatus Chryſoſtomus. Porro Abram natum,educatumque fuiſſe in Vr ciuitate Chaldæorum, communis eſt Doctorum opinio. Quæ etiam ex pluribus ſacræ ſcripturæ locis, apertè colligi poteſt; nimirum Geneſ. capitulo vndecimo, verſiculo vigeſimo octauo, vbi dicitur, quod Aran Abrahæ frater, mortuus eſt ante Thare patrem ſuum, in terra natiuitatis ſuæ, in Vr Chaldæorum. Et ibidem verſiculo 31. legimus,quod Thare, tulit Abram, & Saram, & Lot, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terram Chanaan. Et capitulo decimoquinto, verſiculo ſeptimo, ait Deus ipſi Abrahæ: Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum. Item Iudith, capitulo 5. verſiculo 6. teſtatur Achior, populum Iudaicum, fuiſſe ex progenie Chaldæorum, quod verum eſſe non poſſet, niſi Abraham fuiſſet Chaldæus. Et demum Actorum cap.7.verſic.4. aperte dicitur, Abrahamum exiſſe de terra Chaldæorum. Idem ſentiunt Ioſephus primo Antiq. capitulo octauo, vbi id etiam antiquiſſimorum ſcriptorum, Beroſi, Hechathæi, & Nicolai Damaſceni teſtimonijs comprobat. Et Philo Hebræorum diſertiſſimus, in libro,quem de Abraham inſcripſit,non ſemel hoc idem ſupponit, & ſignificat, dicens: Deum apparuiſſe Abrahamo,quando more Chaldæorum, intentus erat ſiderum curſibus; & ipſum, Dei iuſſu, primo de Chaldæa migraſſe in Charam, inde in Chananæam. Euſebius quoque in principio ſui Chronici dicit, Abrahamum natione Chaldæum, primam ætatem apud Chaldæos egiſſe. Et libro nono de Præparatione Euangelica, capitulo vlt. non longe ab initio, teſtatur Abrahamum natum eſſe in Camerine, Babyloniæ vrbe, quam alij (inquit) Vrien dicunt,quod nomen Latinè Chaldæopolim ſignificat; & ab ipſo Aſtrologiã fuiſſe apud Chaldæos inuentã. Horum ſententiam ſecuti ſunt B. Hieronymus in quæſtionibus 12

Vbi natus & educatus.

Hebraicis

Hebraicis in Geneſ. & S. Auguſtinus de Ciuit.lib.16. cap.12.& 13. & alij ferè omnes; ita vt de hac re dubitandum non ſit, allucinari Paulum Burgenſem, in prima additione ad poſtillas Lyrani, ſuper Geneſ.cap.12. vbi oppoſitum conatur oſtendere; cuius argumenta optime diſſoluit Pererius, ſuper idem cap. Geneſ.num.20. Quamquam etiam ipſe Burgenſis poſtmodum, mutata opinione, in ſuis additionibus ad c. 28. libri Deuter. aſſeruit, Abrahamum natum eſſe in Chaldæa, & inde à Deo fuiſſe eductum. Et hæc de ortu Abrahæ dicta ſufficiant, ſi illud addiderimus, quod ſicut Noe fuit decimus ab Adam; ita & Abraham à Noe; & vigeſimus ab Adamo, iuxta textum lxx. Interpretum, quem in hac parte nos ſequimur; nam ſecundum textum vulgatum Geneſis, in quo nulla reperitur mentio Cainan filij Arphaxad, remanet Abraham decimus nonus ab Adam, à Noe verò, non poteſt eſſe decimus, niſi vtriſque terminis computatis. Conſtat autem, vt bene notat Hieronymus Oleaſter, ſuper c. 11. Geneſis; cunctas priores generationes, ab Adam, vſque ad Abraham, ſupputatas eſſe propter ipſum Abraham, cuius præcipue hiſtoriam ſcriptura ſacra, ſeu Moyſes, intexere intendebat. Quemadmodum enim S. Matthæus, volens conſcribere hiſtoriam vitæ Chriſti; qui fuit pater gratiarum, & Redemptor generis humani, orſus eſt ipſius Chriſti genealogiam ab Abrahamo, de cuius ſemine iuxta diuinam pollicitationem naſciturus erat: ita Moyſes, intendens deſcribere geſta Abrahæ, qui fuerat pater Circuncíſionis, & figura Redemptoris; voluit auſpicari genealogiam eius ab Adamo, qui fuit pater vniuerſæ carnis. Quamquam illud intereſt, quod S. Euangeliſta Matthæus, ſuccinctè admodum percurrit Chriſti progenitores, ſine vlla digreſſione; quippe qui ſciebat reliqua, in ſacris veteris teſtamenti libris, haberi, Moyſes autem ſæpiſſime digreditur, & plurima ſcitu digna veluti obiter interponit; certo ſciens ea prius à nemine fuiſſe conſcripta.

Abrahā à Noe decimus ab Adam vigeſimus.

Sub finem eiuſdem anni, oportet. Europs ſecundum regem Sycioniorum, ex humanis exceſſiſſe. hoc namque circiter tempore, deſinunt viginti duo anni, quos in regno exegiſſe, tradit Euſebius in Chronicis, quemadmodum in noſtris quoque
13 tabulis apparet.

Obitus Europs.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2048.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 392.

ANNO decimo ætatis Abrahæ, neceſſe eſt mortuum eſſe Ninum primum Regem Aſsyriorum, ac primæ mundi Monarchiæ conditorem, qui regnaſſe dicitur annis quinquaginta duobus, vt ſcribit Euſebius in Chronicis. Si enim
1 (vt ſub anno mundi 1997. num.1. multis ſcriptorum teſtimonijs probatum eſt) primus ætatis Abrahæ annus, concurrit cum anno quadrageſimo tertio, regni Nini; procul dubio oportet quinquageſimum ſecundum eiuſdem Nini, concurriſſe cum decimo ipſius Abrahæ, vt patet in tabulis. Reliquit autem Ninus imperium vxori ſuæ Semiramidi, cuius virtutem bene cognitam, ac perſpectam habebat, & quia etiam, vt creditur, filius eius per ætatem non adhuc tanto aptus regendo erat imperio. Sepultus verò fuit Ninus in regia, hoc eſt in Niniue, ſepulchro ingentis molis, alitudine nouem ſtadiorum, latitudine, vt ait Cteſias, decem ei conſtructo. cu m ciuitas iuxta Euphratem ſit in plano condita, conſpicitur veluti arx quædam ea moles, licet multis ſtadijs diſtans: quam nunc etiam ſtare dicunt. Sic Diodorus Rerum antiquarum lib. 3.c.3. in fine.

Obitus Nini.

Ninus cur reliquerit regnum Semiramidi.

Vbi ſepultus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2049.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 393.

De Semiramide.

ANNO inſequenti, Semiramis, quæ fuerat Nini regis vxor, viro ſuo ſuc- 1
ceſſit in regno Aſsyriorum, vt teſtantur Diodorus vbi ſupra; & Euſebius in Chronicis. Et circa initia, vt arbitror, regni eius, Ninam ſeu Niniuem vrbem regiam, à Medis fuiſſe dirutam, tradit Diodorus, Rerum antiquarum lib. 3. cap. 4. in principio. Quo tempore (ſi eidem Diodoro, & Iuſtino circa initia libri primi credendum eſt) ipſa Semiramis, magni mulier animi, cupiens virum rerum gloriæ excellere, vrbem in Babylonia condidit; hoc eſt, vrbem Babylon appellatam, & à Nemroth olim inchoatam, & numquam poſtea plenè hactenus abſolutam, ipſa Semiramis mirificè auxit, atque ampliauit; ac veluti de nouo totam condidit; magnificentiſſimis in ea extructis ædificijs, vt in toto proxime citato capite idem Diodorus fuſius deſcribit, ad quem huiuſcemodi rerum curioſos libenter remittimus, ne ab inſtituto noſtro longius, quam par eſt, digredientes, in rebus parum vtilibus tempus conteramus. Hæc ferè eadem de Semiramide tradit Beroſus Annianus. At vero legitimus, veruſque Beroſus (vt videre eſt apud Ioſephum lib. primo contra Apionem) è contrario, reprehendit ſcriptores Græcos, quod falſo tradiderint, à Semiramide Babylonem eſſe ædificatam, ſiue inſtauratam, & miranda illa circa vrbem ope-
ra fuiſſe conſtructa; quæ ipſe à Nabuchdonoſor excitata tradit. Vnde euidenter 2
infertur Beroſum Annianum eſſe ſuppoſititium, & falſum; vtpote verò ac legitimo, aperte contrarium. Ceterum ſi vera ſunt quæ de Medis vbi ſupra tangit Diodorus, vtique oportet regnum Medorum, ab hæc vſque tempora inchoaſſe: aliquo ipſorum ab Aſsyrijs deficiente, ac regnum Mediæ ſibi vſurpante. Sed de hac re, nihil aliud quam quod dictum eſt, hic adferre poſſumus. Reliqua verò geſta Semiramidis proſequitur Diodorus lib. citato ca. 4. & 5. vbi tradit, eandem; magnam Lybiæ, Æthiopiæque partem, in ſuam ditionem redegiſſe, ac bellum Indis illatum vario euentu geſſiſſe. Quod, & breuiter tangit Iuſtinus loco citato, vbi plura de mirabili reginæ huius virtute, ac prudentia paucis perſtringit. Atque illud imprimis quod ſtatim ac orbata marito eſt; nec impubere, immaturoque filio auſa tradere Imperium; nec ipſa illud palam tractare, tot ac tantis Gentibus vix patienter vni viro, ne dum fœminæ parituris, ſexum ad tempus mentita, ſe pro filio bellè admodum aliquamdiu credi curauit; donec tamdem rebus præclarè geſtis, ſe oſtendit talem, quæ etiam viros virtute anteiret, & cui propterea nemo parere detrectaret.

An Babylonem ædificauerit.

Ortus Saræ.

Eodem anno, nimirum decennio poſt ortum Abrahæ, natam eſſe Sarai ſiue Saram, manifeſtè colligitur Geneſ. cap. 17. verſ. 17. vbi dicitur, quod Abram erat centenarius, quando Sara erat nonagenaria. De hac Sarai, quæ poſtea fuit vxor Abrahæ, operæ pretium erit hoc loco non oſcitanter diſquirere, cuiuſnam filia fuerit. Id enim ſcire neceſſarium videtur, tum ad veram aliquot ſcripturæ ſacræ locorum intelligentiam, tum etiam ad veracem, ac legitimam eiuſdem ſcripturæ hiſtoriam (quod noſtri muneris eſt) indicandam. Itaque, vt ad rem veniamus, ſcire inprimis oportet quattuor de hoc quæſito reperiri opiniones. Prima eſt ipſam verè fuiſſe ſororem germanam Abrahæ, non tamen vterinam, filiam ſcilicet Thare patris Abrahæ, ſed alterius matris. Putant namque iſti ipſum Thare duas duxiſſe vxores; atque ex prima genuiſſe Abram, ex altera verò Saram. Altera ſententia eſt, quod Sarai fuerit filia Aran fratris Abrahæ: dici verò ſororem ipſius Abrahæ, more Hebraico, vt mox probabitur. Tertia opinio fuit, Saram fuiſſe quidem ipſius Abrahæ fratris filiam,

Cuius filia fuerit

Quattuor hac de re opiniones.

non

non tamen ab ipſo Aran, neque à Nachor; ſed ab alio aliquo Abrami fratre innominato, genitam. Quarta denique ſententia eſt, quod, quicquid ſit de proprio ac naturali patre eiuſdem Saræ, ipſa fuerit filia Thare adoptiua, & conſequenter, vera ſoror Abrahæ. Quoniam autem res admodum difficilis eſt; oportet, bona lectoris venia, ſingulas haſce opiniones diligentius examinare, vt videre poſſimus, quænam verior ſit, & ceteris derelictis, potius amplexanda.

3 Primæ opinionis videtur fuiſſe B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis; ſuper cap. 20. Geneſ. ſed alibi aliter ſentit, vt infra oſtendemus. Placuit verò prima hæc opinio Clementi Alexandrino non multo ante finem libri ſecundi Stromatum. & Lipomano in ſua Catena, ſuper cap. 20. Geneſ. & Caietano, qui ſuper cap. 11. Gen. & alibi, maxime omnium pugnat pro hac aſſertione ſuſtinenda. Dominicus item Soto lib. 2. de Iuſtitia, & iur. quæſt. 3. artic. 8. ad 4. vbi obiter hanc tangit difficultatem, videtur ſentire cum Caietano ſed tamen nihil determinat. Immo non eſt (inquit) hic locus, hoc vel preſſius diſcutiendi, vel certius definiendi. At verò idem Sotus in 4. ſententiarum diſtinct. 40. quæſt. vnica, art. 4. ad 2. vbi ex profeſſo tractat hanc difficultatem; cum retuliſſet argumenta Caietani, & alia ipſe ex proprio ingenio in fauorem huius opinionis addidiſſet; tamdem licet videatur concludere; probabile admodum eſſe, quod Sara fuerit verè ſoror Abrahæ; non quia coniugium inter fratres, & ſorores iure naturali fuerit licitum, vt vult Caietanus, ſed quia Abraham ex ſpeciali reuelatione Dei eam duxerit. Verumtamen cum de hac reuelatione nihil conſtet, & nulla neceſſitas tam vrgens appareat, conſultius (inquit) eſt ſentire cum his, qui ſententiam tuentur oppoſitam; de qua nos infra ſuo loco dicemus. *Prima opinionis Auctores.*

4 Porrò argumenta, quæ pro hac prima opinione adducunt Caietanus, & Sotus, breuiter ad hæc reduci poſſe videntur. Primo (inquiunt) ſi ponderemus verba Abrahæ, Geneſ. cap. 20. verſ. 12. verè ſoror mea eſt, filia patris mei, ſed non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem.] nihil expreſſius videtur dici potuiſſe, ad ſignificandũ eam ſimul fuiſſe & ſororem eius germanam, licet non vterinam, & coniugem. Secundo ſi appellaſſet eam ſororem more Hebraico, nimirum eo quod eſſet filia Aran fratris ſui, vt ſecunda tenet opinio: profecto cum dixiſſet; filia patris mei, non debuiſſet addere; ſed non filia matris meæ; quia ita fuiſſet neptis matris Abrahæ, ſicut & patris (ſupponunt enim Aran, & Abraham ex eadem matre fuiſſe progenitos.) Tertio, Quando Rex Abimelech, conqueſtus eſt de Abrahamo, quod impoſuiſſet ei, dicens, illam eſſe ſororem ſuam, cum tamen eſſet vxor; debuiſſet Abraham reſpondere Regi, Dixi eſſe ſororem meam, iuxta ritum gentis meæ (nam conſanguineas ſolemus appellare ſorores) cum autem abſolute dixerit: Verè ſoror mea eſt, &c. proculdubio videtur; vel indicare voluiſſe, re vera eſſe ſororem, vel fallere Regem, credentem eſſe ſororem germanam. Quarto quando Geneſ. cap. 11. verſic. 29. dicitur, quod Abraham, & Nachor, fratres, duxerunt vxores, nomen vxoris Abraham Sarai; & nomen vxoris Nachor Melcha, filia Aran, patris Melchæ, & Ieſchæ. Si Sara fuiſſet filia Aran, vtique dixiſſet: Filia Aran patris Melchæ, & Sarai; præſertim cum magis expediret ſcire, cuius filia eſſet Sara, quam Melcha. Quinto, Abraham videtur ſenior fuiſſe ipſo Aran: ſiquidem primus nominatur inter fratres ſuos, Quomodo ergo Aran potuit eſſe pater Saræ, quę erat iunior Abrahamo decem dumtaxat annis? Sexto, Non eſt quod quis perhorreſcat, audiens Abrahamum duxiſſe propriam ſororem in coniugem; cum tales nuptiæ non ſint iure naturali prohibitæ, quemadmodum probat Caietanus ſuper 2. 2. quæſt. 154. art. 9. & in opuſculo ad Clementẽ VII. De Coniugio Regis Angliæ, Et ſentiunt Ricardus, diſtinct. 40. quæſt. 2. Durandus, & Scotus. Quamquam reliqui (præter Caietanum) videantur nõ conſtanter loqui, ſed pugnantia dicere, vt refert Sotus in 4. vbi ſupra. *Pro prima opinione argumenta.*

5 Mouetur verò Caietanus his rationibus; quod ſcilicet nuptiæ inter fratres, & ſorores non ſint iure naturali prohibitæ. Primo quia, ſi iure naturali eſſent prohibitæ, ſemper, & vbique fuiſſent prohibitæ, nec vlla prorſus de cauſa potuiſſet in eis diſpenſari: Atqui proculdubio fuerunt licitæ in exordio mundi, inter primos Adæ liberos, ergo &c. Deinde, ſi dixeris: repugnat naturæ, vt pater contrahat cum propria filia; Verum eſt (inquit) quoniam pater, & filia, ita ſunt per ſe, & immediatè coniuncti,

vt

vt filia ſit quodammodo pars patris: At fratres, & ſorores, non per ſe, ſed ratione patris, ſanguine iuncti ſunt; nec alter poteſt vllo modo dici pars alterius, vnde non repugnat iuri naturæ, vt poſſint inter ſe contrahere. Præterea ſi non potuiſſent huiuſcemodi connubia concedi, profecto non dixiſſet Thamar Amoni fratri ſuo volenti eam opprimere: Noli frater mi facere ſtultitiam hanc, quin potius, loquere ad Regem, & non negabit me tibi 2. Reg. cap. 13. verſic. 12. Quid enim eſt dicere: non negabit me tibi, niſi ſupponere Regem potuiſſe in tali coniugio iuſte diſpenſare? Denique exemplis confirmant dicentes; à Pontifice Maximo fuiſſe diſpenſatum, cum Emanuele Portugaliæ Rege, vt duas ſucceſſiue ſorores duceret: Et cum Catharina, Fernandi, & Eliſabeth Regum Hiſpaniarum, filia, vt ſucceſſiuè duobus nuberet fratribus, Angliæ Regibus.

Saram non fuiſſe ſororem germanã Abrahæ.

His tamen non obſtantibus; dicimus, nullo modo concedi debere, Saram fuiſſe 6
ſororem germanam ipſius Abrahæ. Nam eo tempore, non ſolum non erant licitæ; ſed nec in vſu nuptiæ inter fratres, & proprias ſorores. primum patet quia coniugia inter primi gradus conſanguineos, non modo in linea recta, veluti inter patrem, & filiam, aut (quod fœdius eſt) inter filium, & matrem; ſed & in tranſuerſali, ſcilicet inter fratrem, & ſororem (excipiamus nunc caſum publicæ, extremæque neceſſitatis, aut diuinæ reuelationis, de quibus infra dicemus) iuri naturæ videntur repugnare. Nam ſi de prioribus agamus, certum eſt, quod homines rationis vſum ſequente shuiuſcemodi connubia naturaliter horrere conſueuerunt, tamquam fœda, & humanæ naturæ prorſus aduerſantia, & ferarum morem quodammodo redolētia, iuxta illud Ouidij lib. 7. Methamorphoſeos.

Dextera Cyllene eſt, in qua cum matre Menephron.
Concubiturus erat, ſauärum more ferarum.

Quin etiam, & bruta ipſa, naturali quodam inſtinctu acta, viſa ſunt aliquando nefandos huiuſcemodi congreſſus mirum in modum auerſari. impromptu ſunt exempla, quæ Ariſtoteles lib. 9. de Hiſtoria animalium cap. 47. & Plinius lib. 8. capit. 42. ſcripta reliquerunt, de camelo, & equo, qui operimento contectas matres ſuperuenire coacti, poſteaquam ablato operimento cognouerunt ſe cum matribus concubuiſſe; alter Camelarium, tamquam ſceleris auctorem morſu interemit; alter verò ſe ipſum, præ facti pænitudine, præcipitem dedit, ac ſi deinceps ſe vita indignum exiſtimaret, ex quo tale facinus perpetraſſet. Si autem fraterna connubia conſideremus; Quis non videt quanta mentis caligine laborauerint barbaræ quædam nationes, veluti Perſæ, & Ægyptij, de quibus fertur, quod aliquando peruerſis admodum legibus, ea permiſerunt? quæ licet non vſque adeo ſint abominabilia, quemadmodum ſi inter parentes, filioſque contraherentur: attamen eſſe omnino indigna, & naturali decentiæ, reuerentiæque, nec non & humano pudori, atque honeſtati contraria, vel ex verbis B. Hieronymi colligere licet, qui aduerſus Eluidium, merito admiratur dicens: Quale eſt, vt Abraham vir iuſtus patris ſui filiam coniugem ſumpſerit? cum in primis hominibus propter aurium ſanctitatem, id ipſum ſcriptura non nominet; mallens intelligi, quam proferre: & Deus poſtea ſanciat, & minetur: Qui acceperit ſororem ſuam, de patre ſuo, vel de matre ſua, & viderit turpitudinem eius, & ipſa viderit turpitudinem illius; opprobrium eſt; & exterminabuntur coram filijs generis ſui. Hæc S. Hieronymus. Extat verò hæc lex Leuit. cap. 20. verſic. 17. Vbi cum prohibuiſſet coitum cum maſculo, & cum iumentis, continuo prohibet, damnatque ſub eadem mortis pæna, nuptias cum propria ſorore, ſiue vterina, ſiue non; quodammodo indicans non ſecus eſſe abominabiles, ac nefandiſſima illa peccata ibidem paulo prius memorata. Neque verò tantummodo vetitum eſſe, talia coniugia contrahere; ſed etiam ſi contrahantur nullius eſſe valoris, docet Innocentius in cap. Gaudemus de Diuortijs: vbi abſolute pronuntiat: Infidelium matrimonia in primo gradu contracta, non tenere; ſed cum quis eorum ad fidem venerit, omnino eſſe reſcindenda, tamquam prorſus irrita, & nulla.

Quod autem Abrahami temporibus non eſſent in vſu nuptiæ inter fratres, & ſoro- 7
res, inde colligi poteſt: quod Abraham Geneſ. cap. 12. verſic. 13. & cap. 20. verſ. 2. veritus ne Ægyptij, & Palæſtini putantes Saram eſſe vxorem ſuam, ipſum occiderét, vt poſſent illam ducere, quia erat pulchra valde: rogauit eam, vt diceret ſe eſſe ſoro-

rem ſuam. & idem legimus feciſſe Iſaac Geneſ. cap. 26. verſic. 7. Videbatur enim ſatis eſſe ad oſtendendum, quod aliqua non eſſet vxor; dicere eſſe ſororem, tamquã ſi tunc euidentiſſime conſtaret, ſorores, ſuorum met fratrum coniuges eſſe non poſſe. Et ideo Pharao, ſtatim, vt audiuit Saram eſſe ſororem Abrahæ; ſine vlla prorſus hæſitatione credidit non eſſe eius vxorem; & voluit ipſe eam ducere: contra verò quando cognouit illam eſſe vxorem Abrahæ; continuo intellexit non eſſe veram, germa namque ipſius ſororem: & propterea conqueſtus eſt, dicens: Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam? Et idem ferè fecit Abimelech Rex Palæſtinorum cum Abrahamo, & Iſaac. Itaque optime S. Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum capit. 35. Eo tempore (inquit) quo Abraham in humanis erat, iam fratres ex vtroque, aut altero, alterave parente natos, necti coniugio non licebat.

8 Diluamus ergo argumenta in contrarium adducta. Et primo ſupponamus (quod veriſſimum eſt) Abrahamum, quando dixit: Verè ſoror mea eſt &c. more patrio eſſe loquutum. Non igitur ſenſus horum verborum eſt, quod Sara vera ſoror, ideſt naturalis, & germana ſoror eſſet Abrahami; ſed quod Abram verum dixerat, & verè, ideſt veridicè pronunciauerat, dicens: Saram eſſe ſororem ſuam. re vera enim dicebatur ſoror ſua, iuxta conſuetudinem patriæ ſuæ. Solebant namque Hebræi, fratrũ filias, appellare ſorores, vt infra probabitur; & proprias neptes, auunculi filias dicere. Et ideo verè, & ſine vllo mendacio, etiam ſubiunxit: filia patris mei, & non filia matris meæ] aperte indicans, Tharam non ex eadem coniuge genuiſſe Abrahamũ, & Aran; quo fit, vt Sara filia Aran, verè etiam dicebatur filia Thare aui ſui, qui erat pater Abrahæ; ſed non filia matris ipſius Abrahæ. Et per hæc patet reſponſio ad primum, & ſecundũ argumentũ. Ad 3. dicimus, quod Abrã, ſemper locutus eſt in ſua ſimplicitate, ſecundum conſuetudinem patriam; nec habuit intentionem ſignificandi, Saram fuiſſe ſororem ſuam naturalem, ac germanam; nec fallendi Regem. Nam ex quo poſtea dixit, eſſe ſororem pariter, & vxorem ſuam, ſatis clare videtur eidem inſinuaſſe, quomodo intelligere deberet, quod dixerat, eſſe ſororem ſuam, nimirum non natura, ſed cognatione, eo ſcilicet modo, quo iam declaratum eſt; & inferius ẽt dicetur. Et probabile item admodum eſt, ipſum Abimelech, ſic intellexiſſe; alioqui potuiſſet ei reſpondere: Quomodo ergo non es veritus ducere germanam ſororem in coniugem; quod neque nos, in quibus exiſtimaſti non eſſe timorem Dei, facere audemus? Ad quartum aſſerimus ex ſententia Sanctorum Hieronymi, in traditionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 11. & Auguſtini lib. 16. de Ciuit. in fine cap. 12. & aliorum: Saram eamdem eſſe cum ea, quæ dicitur Ieſca; duplici namque nomine, alias quoque mulieres, & ipſam met Adæ vxorem, appellatam fuiſſe, ſub die mundi 6. num. 22. docuimus. Et fieri poteſt, vt in Chaldæa, & Meſopotamia, frequentius appellari ſoleret Ieſca; in terra verò Chanaan; Sara. Et iccirco Moyſes, vt hoc quoquomodo indicaret, ſemel Ieſcam, deinceps autem Saram ſemper nuncupauerit. Ad quintum reſpondet Sotus in quarto ſupra citato, quod Abram erat natu minimus; Aran verò maximus; veruntamen Abram prius nominatus eſt, quia ceteris dignior fuit. & in hoc verum dicit Sotus, vt nos ſub anno mundi 2039. num. 2. ex B. Auguſtino probauimus. Non autem certum eſt, quod aſſerit Sotus; nimirum Aran fuiſſe natu maximum; propter ea quæ à nobis ſub anno mundi 1979. num. 2. dicta ſunt. Neque vllo modo recipiendus eſt Sotus in eo quod ſubdit: Itaque vbi legitur Gen. cap. 11. quod Thare ſeptuageſimo ætatis ſuæ anno, genuit Abram, Nachor, & Aran; intelligitur tunc genuiſſe Abrahamum, ſed antea cum eſſet forſan quadragenarius, vel ſexagenarius genuerat Aran. Sic Sotus. Sed nos iam ſatis ſub anno mundi proxime allegato num. 1. contra hanc illius textus expoſitionem, diſputauimus, & diximus, verum ac legittimum illius loci ſenſum eſſe, quod Thare, cum eſſet annorum ſeptuaginta, cœpit generare tres illos filios, quorum commemoratio, Moyſi videbatur neceſſaria, ob cauſas ibidem à nobis adductas: Et quod tunc quidẽ genuit Nachor, & poſt aliquot annos, Aran; Deinde cum eſſet annorum centum triginta, genuit Abrahamum natu minimum. Ad ſextum dicimus cum Soto, & alijs, nuptias inter fratres, & germanas ſorores, etiam non vterinas, eſſe iure naturæ vetitas; excepto dumtaxat caſu diuinæ reuelationis, aut extremæ propagandi generis humani, neceſſitatis. Nam, vt Beatus ait Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. cap. 16. Sorores accipere

Ad argumenta reſponſio.

in matrimonium, primis humani generis temporibus omnino licuit; illa tamen neceſſitate ceſſante; ſic naturæ aduerſatur, quaſi numquam licere potuerit. Ratio huius dicti, peti poteſt ex Soto, ſuper quarto ſententiarum iam citato, vbi ait; huiuſcemodi nuptias, eſſe quidem iure naturali prohibitas: Sed ducere ſororem, non eſt per ſe, & intrinſecè malum, ſicut peierare, blaſphemare, & huiuſmodi, ita, vt nō poſſit Deus, ſuper tali coniugio diſpenſare: Ideo exiſtimare debemus, in caſu publicæ, & extremæ neceſſitatis, quemadmodum in exordio mundi, fuiſſe a natura, ſiue a Deo tamquam naturæ Auctore, diſpenſatum; nec alia tunc opus fuiſſe reuelatione præter clamorem ipſius naturæ, vt fratres ſororibus commiſcerentur.

Ad argumenta Caietani. Quando dicit: Si tales nuptiæ iure naturali eſſent vetitæ, ſemper, & vbique fuiſſent prohibitæ; concedimus, iiſdem manentibus circumſtantijs: at his mutatis, nequaquam. Scimus enim, quod circumſtantiæ, nonnumquam mutant ſpeciem actus. Vnde quemadmodum naturale eſt homini, retrahere manum a ferro eam percutere attentante; & nihilominus etiam naturale eſt, eamdē manum, aut brachium enſi vltro ſupponere, ne caput feriat: ita dicimus, naturale eſſe hominibus, non contrahere inter fratres, & ſorores, ad naturalem indecentiam deuitandam: verumtamen naturale quoque fuiſſe, in ipſo mundi exordio, fraterna celebrare coniugia, propter ineuitabilem neceſſitatem propagandi genus humanū. Non deſunt alij caſus, in quibus clarum eſt, Deum, ſeu legem diuinam, diſpenſare in his, quæ ſunt iuris naturalis, ob aliquod maius bonum. nam repugnat iuri naturæ, vnum virum plures ſimul habere vxores, vt late probat Sotus in quarto diſtinct. 33. quæſt. 1. art. 2. Et nihilominus patet, Deum multoties, ad propagandum Iſraeliticum populum, ſuper hoc diſpenſaſſe, in Abrahamo, Iacob, Dauide, & multis alijs ſanctiſſimis viris; de quibus dubium non eſt, quin Deo inſpirante, aut conſentiente, id fecerint. Sunt etiam matrimonia inter infideles, iure naturali, perpetua; & tamen lex diuina, concedit diſſolutionem, quando alter eorum conuertitur; nec poteſt, ſine iniuria Creatoris, habitare cum altero. Quin etiam, & fidelium matrimonia per verba de præſenti contracta; licet, ſi tantummodo ius naturæ ſpectes, ſint indiſſolubilia: tamen ſi quis eorum ante conſummationem ingrediatur Religionem, illico vi diuinæ legis diſſoluuntur. Et ſic ceſſat prima ratio Caietani. Ad ſecundam dicendum eſt cum Soto, quod etſi frater, & ſoror, inter ſe, non per ſe coniungantur; ſed ratione parentum; ſatis tamen eſt, tam propinquo, ſtrictoque nexu, in parentibus vniri; vt quaſi idem reputentur. Nam ſi filius, vt ait Ariſtoteles, eſt pars patris; filius, & ſoror, tamquam partes totius reputantur. Ad tertiam reſponderi poteſt, q; Thamar, inopinata facinoris immanitate perturbata, protulit illa verba; non quia certo ſciret, Regem ſuper tali matrimonio potuiſſe diſpenſare, cum potius debuiſſet ſcire oppoſitum, eo quod in lege eſſet expreſsè prohibitum; ſed vt hac ſpe, fratrem ab illo ſcelere diuerteret: vel quia præ ignorantia, & ſimplicitate ſua, re vera putaret Regem, vt vulgo dicitur, omnia poſſe. Ad quartam. Quod Papa diſpenſauerit; vt Emanuel Portugaliæ Rex, duas non proprias, ſed alienas ſorores ſucceſſiue duceret. Et vt Catharina Hiſpaniarum Regum filia, duobus nuberet fratribus Angliæ Regibus; fieri poteſt: & nos non negamus Papam diſpenſare poſſe, vt quis ducere valeat ſororem eius, quæ fuerat vxor ſua, quod eſt diſpenſare in primo gradu affinitatis: ſed quod vnquam diſpenſauerit in primo gradu conſanguinitatis; ſcilicet quod quis propriæ ſorori nuberet; reperiri non poterit. Ex his igitur perſpicuum eſt, primam opinionem; nimirum quod Sara fuerit propria ac germana ſoror Abrahæ, nequaquā ſuſtineri poſſe. 9

Sara quo modo filia Thare.

Examinemus nunc ſecundam, quæ erat quod Sara fuerit filia Aran fratris Abrahæ, dictaq; ſit ſoror ipſius Abrahæ, duplici de cauſa. primo quia Thare, cum eſſet pater familias omnis illius domus, quæ venerat de Vr Chaldeorum in Haran; omnes tum filij, tum nepotes appellabant eum patrem; & inter ſe dicebantur fratres. Specialius autem Sara, dicta eſt filia Thare: quia ex quo mortuus fuerat Aran, verus ac naturalis Saræ pater; ipſa Sara, nullum alium agnoſcebat patrem, niſi Thara; & Thara eam tamquam ſibi, à filio ſuo genitam, & relictam; pro vera filia, diligebat, habebatq;. Vnde non immerito Abraham, volens explicare quomodo ſoror ſua eſſet, dixit: filia patris mei &c. loquendo ſcilicet iuxta ritum gentis ſuæ. Potuit quoque 10

dici

dici Sara ſoror Abrahæ, eo prorſus modo, quo Lot filius eiuſdem Aran, nuncupatur frater Abrahæ Geneſ.cap.13.verſic.8. & cap.14.verſic.14. Et Laban Geneſ.cap.29. verſiculo 15. vocauit Iacob fratrem, eo quod eſſet filius ſororis ſuæ Rebeccæ. Conſueuerant autem Hebræi non ſolum fratrum, ſed etiam conſobrinorum filios, filiaſue, appellare fratres, ac ſorores, vt patet de Iſaac, qui Geneſ. cap.26.verſ.7. dicit: Rebeccam eſſe ſororem ſuam, quæ erat filia Batuelis, filij Nachor, fratris Abrahæ, Geneſ.cap.22. verſic.33. & cap.24. pluribus in locis. Quin etiam, omnes, qui erant de cognatione ſua, fratrum ſororum ve nomine, appellare ſoliti erant, vt probat S. Auguſtinus contra Fauſtum loco citato aliquot ſcripturæ exemplis. Nam Tobias (inquit) iunior, quam accipiebat vxorem, appellauit ſororem, Tobiæ capit.8.verſic.9. non quidem eiuſdem patris, aut matris ſuæ natam, ſed ex eadem ſtirpe cognationis exortam. Et in Euangelio, fratres Domini nominantur, non eiuſdem matris filij, ſed ex eadem conſanguinitate propinqui. Idem diffusè probat B. Hieronymus contra Eluidium vbi ait: fratrem quadrupliciter accipi, natura, gente, cognatione, & affectu, ac de ſingulis plurima ſcripturarum profert exempla.

11 Porrò Saram fuiſſe filiam Aran fratris Abrahæ, ſcribit Ioſephus lib.1.Antiqu. ſub finem capitis 7. & in initio octaui, & id quoque aſſeueranter docet B. Auguſtinus li. 16. de Ciuit.cap.19. & fuſius lib.22.contra Fauſtum capit. 35. & in quæſtionibus in Geneſ. & refertur 22. quæſt.2.can. Quæritur. Eandem ſententiam recipit B. Thom. 2.2. quæſt. 110.art.3. B. etiam Hieronymus loco citato contra Eluidium, & ſuper cap.1. Iob eiuſdem videtur fuiſſe ſententiæ; Et etiam in traditionibus Hebraicis in Geneſ. Nam licet ſuper illa verba Geneſ.cap.20.verſic.12. Aliàs autem, & verè ſoror mea eſt &c. viſus ſit inclinare in eam opinionem, quod Sara fuerit ſoror naturalis Abrahæ, & in excuſationem huius coniugij dicat: nec dum illo tẽpore, tales nuptias, lege Moyſi, fuiſſe prohibitas: tamen in eodem libro ſuper illa verba capitis 11. verſic.29. Melcha filia Aran patris Melchæ, & patris Ieſchæ. affirmat Aran Abrahæ fratrem duas habuiſſe filias Melcham ſcilicet, & Saram, quæ alio nomine, vocabatur Ieſcha, & ambas duobus fratribus ipſius Aran, fuiſſe nuptas, nempe Melcham ipſi Nachor, Saram verò Abrahæ. nec dum quippe (inquit idem S. Hieronymus) inter patruos, & fratrum filias, nuptiæ fuerant lege prohibitæ, quæ in primis hominibus, etiam inter fratres, & ſorores initæ ſunt. Vbi non oportet arbitrari B. Hieronymum indicare voluiſſe, quod poſtea in lege Moſayca vetitæ fuerint nuptiæ inter patruum, & fratris filiam; nullibi enim hoc reperitur, quin potius conſtat de oppoſito. Othoniel namque duxit Axam filiam fratris ſui Caleb, vt legimus Iudic. cap. 1. verſ. 13. Sed vult dicere B. Hieronymus, quod temporibus Abrahæ, non erant prohibitæ tales nuptiæ, ſicuti poſtea ſub Euangelio. Sotus item in quarto ſententiarum loco iam ſæpius notato, hanc eamdem ſecundam ſequitur opinionem, & teſtatur, ꝙ etiam B. Chryſoſtomus, licet quidam putauerint eum aliter ſenſiſſe, tamen in hanc potius videtur ire ſententiam: ait enim in homil.45. in Geneſ. exponens illa verba: ſoror mea eſt &c. Quia eumdem illa patrem vocat, quem, & ego patrem appello; iccirco, & ipſam ego ſororem vocaui. Ecce quod ratio cur eam dixerit ſororem, aſſignatur eſſe, non quia fuerit filia naturalis Thare, ſed quia ipſa vocabat eum patrem more Hebraico. Siquidem, vt dictum eſt, in vnaquaque familia, eum qui ipſius caput, & veluti ſtipes erat, omnes appellabant patrem. Hanc eandem opinionem ſequitur Abulenſis teſtaturque eſſe communem, & Pererius quoque & alij. Vnde, & nos tot tantorumque Doctorum, ac præcipuorum Eccleſiæ patrum, doctrinæ inhærentes, eam libentiſſime amplectimur: præſertim cum his, quæ eidem opponi ſolent, iam ſatis nos ſupra reſpondiſſe confidamus. Et item, quia ſi Sara non fuiſſet filia Aran; non erat, cur ipſius Aran mentionem faceret Moyſes. diximus enim ſub anno mundi 1979.num.2. & ſub anno 2039.num.2. ſcripturam ſacram tres tantum Thare filios nominaſſe; quia ex his tribus, originem duxit Iſraeliticus populus. ex Abrahamo namque paternum, ex alijs verò duobus, maternum genus habuit, vt ibidem oſtendimus.

Sara quod fuerit filia naturalis Aran.

12 Tertia opinio erat, quod Sara non fuerit filia Aran; ſed alterius fratris Abrahæ innominati, diceretur q; ſoror ipſius Abrahæ, ratione ſuperius expoſita. Sed quoniã neque ex ſacra ſcriptura, neque ex vllo antiquo, probatoque ſcriptore, id probari poteſt;

Refellitur tertia opinio.

poteſt: arbitror (vt libere dicam quod ſentio) hoc fuiſſe inuentum eorum, qui putant, Abrahamũ natum eſſe anno ſeptuageſimo vitæ patris ſui Thare. Nam quia ipſis videbatur nimis durum exponere illa verba: Vixitque Thare ſeptuaginta annis & genuit Abram, & Nachor, & Aran eo modo quo exponunt Sotus, & Pererius, vt ſupra num.8. dictum eſt; ſcilicet quod Thare anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo genuerit Abraham, cum iam antea genuiſſet Nachor, & Aran, quod valde pugnat cum expoſitione S. Auguſtini, & ſi concederent Aran natum eſſe poſt Abrahamum; videbant fieri non poſſe, quod Aran fuerit pater Saræ: ſiquidem Sara decennio tantum iunior erat ipſo Abrahamo: quare oportet eam, octauo aut nono vitæ patris anno eſſe natã: Idcirco, vt poſſent mordicus tenere, ac defendere, Abrahamum ortum eſſe anno ſeptuageſimo patris ſui Thare, excogitauerunt tertiam hanc poſitionem; nimirum fieri poſſe, quod Sara fuerit filia alterius fratris Abrahæ innominati, qui multo ante ſeptuageſimum Thare annum ſit genitus. Sed omittamus obſecro hanc opinionem, quæ nullum habet ſolidum fundamentum; & ex ſola quadam, eaque admodum obſcura, atque incerta coniectura, pendere cernitur; & ſecundæ aduerſatur iam firmiſſimis argumentis, & clariſſimorum Doctorum auctoritatibns confirmatæ.

Reijcitur item quarta.

Quarta demum ac poſtrema opinio, excogitata creditur, ab his, quibus valde ab- 13
ſurdum videtur concedere, quod Abraham propriam duxerit ſororem, cum id (præter caſum publicæ, extremæque neceſſitatis, veluti inter primos Adæ filios) numquã fuerit naturaliter licitum, nec de vlla ſpeciali reuelatione quidquam conſtet. Et propterea, cum ſcriptura ſacra dicat, Saram verè fuiſſe ſororem Abrahæ; putant id non aliter poſſe verificari, niſi quoniam (inquiunt) Thare eam adoptauerat in filiam. Sed iſta quoque poſitio reijcienda eſt; tum quia gratis, & ſine vllo fundamento aſſeritur; tum quia aliter optime oſtendi poteſt, memoratum ſcripturæ dictum, eſſe verũ, vt in ſecunda poſitione oſtendimus. Et præterea nimis fuiſſet indignum, & pariter contra ius naturæ, ſi Abraham proprij patris filiam adoptiuam, adhuc manente adoptione, ducere auſus eſſet; etenim, manente adoptione, erat verè ſoror; & conſequenter non poterat eſſe vxor: ſoluta verò adoptione, dici verè ſoror minime potuiſſet. Et hæc dicta ſint, ad oſtendendum, Saram nequaquam fuiſſe naturalem ac germanam ſororem Abrahæ; ſed ipſius neptem, filiam ſcilicet Aran fratris ſui.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2052.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 396.

Abram creditur increpaſſe patrem, quod Idola faceret.

ANNO vitæ ſuæ decimo quarto, Abraham, vt tradit Suidas in verbo Abrahã, 1
creditur increpaſſe patrem, quod Idolorum imagines faceret, & quæſtus gratia ſeduceret homines, qui huiuſcemodi imaginibus diuinum cultum adhibebant. Sanè hoc Suidæ dictum; quamquam quod ad annum attinet, vnde nam deſumptum fuerit, ignoratur; libenter recipiunt, qui tenent, Abrahamum ſemper fuiſſe veri Dei cultorem, & numquam Idololatriæ erroribus implicatum. Quod, & cõfirmant auctoritate Ioſephi, qui lib.1.antiq. cap.8. de eodem Abrahamo, ita ſcribit:

An vnquam fuerit Idololatra.

Vir fuit rerum omnium peritus, & eloquens, & in coniectando ſagax. cumque ſe ceteris, ob virtutem, præferre cœpiſſet; ſtatuit vulgo receptam, de Deo perſuaſionem conuellere, & in melius vertere. Ergo primus omnium, auſus eſt prædicare, vnum eſſe Deum rerum vniuerſitatis conditorem: de ceteris, ſi quid ad felicitatem conferat, non noſtris nobis viribus, ſed illius voluntate contingere. Hoc verò ex terræ, ac maris obſeruatione colligebat: tum eorum, quæ circa Solem, ac Lunam, & reliqua ſidera videbat accidere: eſſe nimirum potentiam quamdam, quæ horum curam gerat,

rat, & omnia decenter adminiſtret: qua ceſſante, nihil noſtris vtilitatibus ſeruiturum, cum nihil ſuapte virtute polleat, ſed vniuerſa omnipotenti ipſius voluntati obſecundent: Quapropter, huic vni honorem deberi; huic gratias agi oportere. Quamobrem, cum Chaldæi, Meſopotamitæque ceteri, contra eum inſurgerent, conſilium migrandi cœpit, & voluntate, ac fauore Dei fretus, terram Chananæam tenuit, vbi ſedibus poſitis, Deo ſtruxit Aram, & hoſtias mactauit. hæc Ioſephus. Sed & Abramum numquam fuiſſe idololatram, probare nituntur etiam argumento ex Ioan. cap. 8. ver. 41. deſumpto, nimirum ex illis verbis, quæ Iudæi reſponderunt Domino dicentes: Nos ex fornicatione non ſumus nati. Quod eſt (inquiunt) ac ſi ijdē Iudæi, qui paulo ante dixerant ſe eſſe filios Abrahæ, nunc ſubiungerent, ſimulque inferrent, ſe non ab Idololatris originem duxiſſe; quandoquidem certum ſit Abramum, numquam fuiſſe Idololatram. Conſtat autem ibidem, ſicut & alibi non ſemel, in ſacro eloquio, fornicationis nomine, Idololatriam intelligi, ſequitur enim: Vnum patrem habemus Deum.

2 Verum qui oppoſitam ſequuntur ſententiam, putantque eumdem Abramum, anno vitæ ſuæ quadrageſimo octauo, ab Idolorum erroribus, ad veri Dei cultum eſſe conuerſum, (vt nos latius ſub anno mundi 2086. num. 1. dicemus) prædictis reſpōdere poſſent dicentes: verba Ioſephi, poſſe ac debere accipi, de tempore quo Abraham, poſt conuerſionem ſuam, non ſolum ipſe Deum colebat, ſed etiam alijs colendum prædicabat: non enim abſolute dicit Ioſephus, Abramum numquam Idola coluiſſe, ſed quod, cum ex viſibilium obſeruatione cognouiſſet inuiſibilem potentiā, quæ Deus eſt, primus omnium ſui temporis, auſus eſt prædicare, vnum Deum eſſe omnium conditorem ac gubernatorem &c. Ad illud autem Ioan. dici poſſet: Iudæos dicere voluiſſe, ſe non eſſe filios fornicationis, quia pater ipſorum Abraham, ex quo ſemel Deum agnouit, numquam ab eo, ad ſpiritualem fornicationē hoc eſt ad idololatriam declinauit: tunc enim propriè dicuntur homines ſpiritualiter fornicari, qñ poſt ſpiritualem cū vero Deo coniunctionē, dijs alienis adhærere non verentur. Deniq; ad illud quod ait Pererius in calce tomi ſecundi ſuper Gen. Si Abram aliquādo ab Idolis ad veri Dei cultum conuerſus eſſet, non tacuiſſet ſcriptura ſacra tam præclarum diuinæ bonitatis exemplum: reſponderi poſſet, ipſum Abramum, ſi quandoque Idola coluit; ſimplici quadam ignoratione id feciſſe, vtpute maiorum exempla ſequutus, & penè ab incunabulis a parentibus ita edoctus, numquam verò aduerſus veri Dei cultores, ſi qui tunc eſſent, diſceptaſſe; ſed ſtatim, ac diuino illuſtratus lumine, Dei cognitionem accepit, relictis Idolis, Deum verum deinceps ex toto corde, ſemper coluiſſe. Sufficere autem quod in ſacris libris præclariora huiuſcemodi diuinæ bonitatis exempla habeantur, puta Pauli, Manaſſes, & aliorum, in quibus multo euidentius, quam in Abrahamo, conſpicitur accidiſſe, quod ſcriptum eſt ad Rom. cap. 5. ver. 20. vbi abundauit delictum, ſuperabundauit gratia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2053.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 397.

1 ANNO inſequenti, moritur Cainan filius Arphaxad, cum vixiſſet annos trecentos ſexaginta. Geneſ. cap. 11. iuxta textum lxx. Interpretum: demptis tamen annis centum, ab illius textus corruptore perperam adiunctis. vt ſub anno mundi 131. num. 4. dictum eſt. *Cainan moritur.*

Quibus cum, & quamdiu vixerit.

Igitur vixit Cainan cum … annis

Noe	trecentis tredecim.
Sem	trecentis ſexaginta.
Arphaxad	trecentis tribus.
Sale	trecentis triginta.
Heber	trecentis.
Phaleg	ducentis triginta nouem.
Reu	ducentis triginta ſex.
Sarug	ducentis quattuor.
Nachor	centum quadraginta octo.
Thare	centum quadraginta quinque.
Abraham	quindecim.
Sara	quinque.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2056.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 400.

Reu moritur.

REV cum vixiſſet annos ducentos triginta nouem, mortuus eſt, vt habemus Geneſ. cap. 11. verſ. 22. in editione vulgata, quam ſequimur: nam textus lxx. Interpretum, corruptè aſſignat ipſi Reu, quem vocat Rhagau, annos vitæ trecentos triginta nouem. 1

Quibus cũ & quãdiu vixerit.

vixit itaque Reu cum … annis

Noe	centum octoginta nouem
Sem	ducentis triginta nouem.
Arphaxad	centum ſeptuaginta nouem.
Cainan	ducentis triginta ſex.
Sale	ducentis triginta nouem.
Heber	ducentis triginta nouem.
Phaleg	ducentis nouem.
Sarug	ducentis ſeptem.
Nachor	centum quadraginta octo.
Thare	centum quadraginta octo.
Abraham	decem, & octo.
Sara	octo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2062.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 406.

ANNO regni ſui quadrageſimo quinto circiter expleto, ceſſit è vita Europs ſecundus rex Sycioniorum, cui poſtea inuicem ſucceſſerunt reges viginti tres, quorum nomina, annoſque reſentet Euſebius in Chronico. Sed de ijs nihil ad nos, propter regulam, quam ſub anno mundi 1932. num. 2. nobis ipſi præſtituimus. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2068.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 412.

1 ANNO circiter vitæ ſuæ trigeſimo, Abramum duxiſſe vxorem Saram, quam fuiſſe filiam fratris ſui Aran; ſub anno mundi 2049. num. 10. probatum eſt; inde probabiliter conijcere poſſumus; quod plurimi ſecundæ mundi ætatis Patriarchæ, paulo ante, vel poſt trigeſimum vitæ ſuæ annum, genuiſſe leguntur, Geneſ.cap.11. vnde videtur probabile eos, circa illud ætatis ſuæ tempus, vxores ducere conſueuiſſe. *Abram creditur duxiſſe vxorem.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2079.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 423.

1 ANNO ducenteſimo trigeſimo vitæ ſuæ circiter expleto, Sarug mortuus eſt. Geneſ.cap.11.verſ.24. vt habet editio vulgata, quam amplectimur, relicto in hac parte textu lxx. Interpretum, qui corruptè ponit, eumdem Sarug vixiſſe annis trecentis triginta. *Sarug moritur.*

vixit ergo Sarug cum ... annis ... *Quibus cũ & quãdiu vixerit.*

Noe	centum quinquaginta ſeptem.
Sem	ducentis triginta.
Arphaxad	centum quadraginta ſeptem.
Cainan	ducentis quattuor.
Sale	ducentis triginta.
Heber	ducentis triginta.
Phaleg	centum ſeptuaginta ſeptem.
Rheu	ducentis ſeptem.
Nachor	centum quadraginta octo.
Thare	centum ſeptuaginta vno.
Abraham	quadraginta vno.
Sara	triginta vno.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2086.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 430.

1 ANNO vitæ Abrami quadrageſimo octauo, putat Genebrardus libr. 1. ſuæ Chronologiæ ipſum Abramum, ab Idolorum cultu, ad veri Dei Latriam, eſſe *Abram aliquando fuiſſe Idololatram.*

conuerſum: idque probat auctoritate Rabbinorum, & præcipue Rab. Ioanan, & Rab. Hanina. Sanè ipſum Abraham, aliquando ſeruiſſe Dijs alienis, opinio fuit etiam Philonis, ſiquidem in lib. De Abraham, aliquanto poſt principium, cum docuiſſet, quod Chaldæi olim in ſiderali ſcientia admodum exercitati, omnia ſtellarum motibus tribuentes, credebant ab ipſis diſpenſari mundi potentias, quæ (inquit) conſtant ex numeris, eorumque proportionibus: ac propterea tamquam inuiſibilia, atque intelligibilia non percipientes, venerabantur iſtas res viſibiles, illarum tantum ordinem ſcrutantes; atque ita e Solis, Lunæ, Stellarum erraticarum, fixarumque circuitibus; & anni in quattuor tempora diſtincti vicibus; rerumque cæleſtium, ac terreſtrium conſenſu; mundum exiſtimabant eſſe Deum: profana opinione, creaturam facientes Creatori ſimilem. Illico ſubiungit Philo. Huic innutritus dogmati, & per longum tempus Chaldaico imbutus delirio Abraham, tamquã poſt altum ſomnum, aperto mentis oculo, vbi puram lucem, pro denſis tenebris cœpit intueri; eius ſplendorem ſequutus, animaduertit, quod prius non viderat, nimirum præeſſe mundo quemdam Aurigam, Gubernatoremque; qui non modo in vniuerſum, operis ſui ſaluti prouideat; ſed etiam curator, tutorque ſit partium eius, quæ diuina cura dignæ ſunt. Et quibuſdam interpoſitis, Idem Auctor narrat, Deum apparuiſſe Abrahamo, cui videlicet prius non fuerat conſpicuus, quando more Chaldæorum intentus erat ſiderum curſibus, extra mundum, & ſenſibilem eſſentiam, nullam prorſus naturam intelligibilem percipiens. At poſtquam ſolum vertit; neceſſario cognouit mundum eſſe ſubditum, non dominum, nec regere, ſed regi ab Auctore ſuo: quod mens tunc primum apertis oculis didicit: nam prius ſenſibilia, magnam ei caliginem offuderant; quam vbi diſcuſſit, calidis, & ignitis dogmatibus, uix tamdem potuit, veluti in ſerenitate pura, eum qui prius latuerat, cernere. hactenus Philo. Ex cuius verbis, manifeſte apparet, ipſum putaſſe, Abramum aliquando cum ceteris Chaldæis, fuiſſe Idololatram. Et idem ſentit Andreas Maſſius in Ioſue, exponens illa verba, quæ habentur cap. vltimo, verſiculo ſecundo. Transflumen habitauerunt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, ſeruieruntq; dijs alienis. Vbi diſputans Maſſius aduerſus oppoſitam tenentes ſententiam, ſupponit primo, totam hanc Ioſue narrationem, in explicanda Dei benignitate verſari, quam ille in Iſraelis genus contulit, & hoc ſolum agi, vt conſtet, gratuito ipſos eſſe à Deo adoptatos pro populo; neque gratis ſolum, verum cum etiam hoſtes eſſent, & eos honores, cultuſque, quos ipſi, tamquam ſuo parenti, & effectori, debebant, adhiberẽt ad Deos alienos: Nominatim autem poni Thare, & duos filios eius, Abraham, & Nachor; quia ex his vniuerſum genus Iſraeliticum propagatum fuit; paternum ſcilicet ab Abrahamo, maternum verò à Nachor, per Rebeccam, Liam, & Rachelem. Deinde ſtatim ſubinfert: Neque enim (inquit) eos audire poſſum, qui magno conatu Abrahamum, ab hoc turpiſſimo ſcelere vindicare, neſcio quibus argutijs, ſtudent. quaſi verò non tanto illuſtrior ſit Dei gratia, qua illum eſt complexus; quanto ipſe fuit ſceleratior, minuſque tanto dignus fauore? ſic Maſſius. qui etiam idem confirmare proſequitur, dicens: Ideo pro admirabili beneficio non ſemel in ſcriptura cõmemorari, quòd Deus Abramum de Vr Chaldæorum eduxerit, hoc eſt, de patria ſua, & de Idololatrarum conſortio extraxerit. Et certe citata ipſius Ioſue verba, nobis admodum clara eſſe videntur: tametſi Pererius, in fine tomi ſecundi in Geneſ. ea aliter exponere nitatur. Quare licet hæc opinio magis firma eſſe videatur: quia tamen etiam oppoſita, cuius ſub anno mundi 2052. nu.1. meminimus, probabilis eſt: Icciro, vtramque ſuis locis commemorare viſum eſt; vt vnuſquiſque, quam magis probandam iudicauerit, ſibi deligere valeat.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2089.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 433.

1 ANNO regni Semiramidis Aſsyriorum reginæ circiter penultimo, qui erat vitæ Abrahami quinquageſimus ſecundus, cœptum eſſe regnum Cretæ, & tunc primo omnium ibidem regnaſſe quendam illius regionis indigenam, qui dicebatur Cres, à quo poſtmodum tota illa inſula, Cretæ nomen accepit, ſcriptum reliquit Euſebius in Chronicis, ſub hoc eodem Abrahami anno. Quamquàm inferius poſtea dicit aliquos putare, prædictum regni Cretæ exordium, poni debere ſub anno eiuſdem Abrahami centeſimo trigeſimo tertio. *Initium regni Cretæ.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2090.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 434.

2 POſtremo autem dictæ Semiramidis anno deſinẽte, nimirum ſub finem anni quadrageſimi ſecundi vitæ Saræ vxoris Abrahæ; neceſſe eſt defunctam eſſe Semiramidem Aſsyriorum reginam: ſiquidem ipſa (teſte Euſebio in Chronicis) regnauit poſt virum ſuum annis quadraginta duobus. Quod & tradunt Diodorus rerũ antiquarum lib. 3. in calce capitis 5. Et ex Trogo Pompeio Iuſtinus circa initia libri primi. ſuperius autem, ſub anno mundi 2049. num. 1. & 2. dictum eſt, eandem regnare cœpiſſe eodem anno quo nata eſt Sara; à quo ad hunc annum, in tabulis inuenies prædictos duos, & quadraginta annos. Huius reginæ, quæ de cetero, propter rerum geſtarum gloriam, & quod fuerit mulier virtute pluſquàm virili, celeberrima eſt; infelicem ſanè, ac fœdum, indecorumque exitum ſcribit Iuſtinus vbi ſupra dicens: eã à Nino minore, proprio eius filio fuiſſe necatam, quod licet vetula (erat enim duos, & ſexaginta annos nata, vt tradit, ex Cteſia, Diodorus loco citato) inſana ardens libidine, inceſtuoſum eius concubitum expetiuiſſet. Et hoc, tanquàm magis receptum, referunt etiam B. Auguſtinus de Ciuit. lib. 18. ſub finem capitis ſecundi, & Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, alijque Auctores. Tametſi Diodorus ſupra relatus, de obitu eius agens, dicat: quod ipſa detectis, quas ei Ninus per Eunuchũ parauerat, inſidijs, omnique iniuria, iuxta Ammonis reſponſum, remiſſa, cum omnibus filio, vt regi parerent, præfectis mandaſſet, è veſtigio euanuit, ad deos, iuxtà Oraculi reſponſum, vt creditum eſt, tranſlata. Sic Diodorus. qui his poſtea quædam fabuloſa ſubiungit, quibus etiam prioribus fidem abrogaſſe videtur. *Semiramidis obitus.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2091.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 435.

Regnat Zameis in Aſſyria.

ANNO proximo circiter inchoante, prædictæ reginæ ſucceſſit Zameis, qui & Ninias, ſiue Ninus minor, maioris Nini ac Semiramidis filius, tertius Aſſyriorum Rex, vt ſcriptum reliquerunt Euſebius in Chronicis, & hiſtorici proximè allegati, Iuſtinus, & Diodorus. Quorum poſtremus lib. 3. cap. 6. huius regis vitam, moreſque, & gubernandi rationem, longè diuerſam ab ea, quam hactenus maiores ſui tenuerant, initam, breuiter deſcribit; additque eandem à poſteris quoque ſuis vſque ad Sardanapalum fuiſſe æmulatam. Et idem ferè, paucis perſtringit loco citato Iuſtinus, de hoc eodem Nino minore dicens: Ninus elaborato à parentibus imperio contentus, belli ſtudia depoſuit; & veluti ſexum cum matre mutaſſet, raro à viris viſus, in fœminarum cœtu conſenuit. Poſteri quoque, eius exempla ſecuti, reſponſa gentibus per internuncios dabant. Sic ille. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2092.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 436.

De Ioue, & alijs Græcorũ dijs.

SVB Anno vitæ Abrahami quinquageſimo quarto, Euſebius in Chronicis videtur facere Iouem ipſi Abrahamo ſupparem, tanquam ſi circa prædictum Abrahami annum Iupiter natus fuerit. Ex quo loco, quidam colligunt quaſdam, licet in diſparibus, vel etiam contrarijs Dei, ac diaboli operibus conuenientias, ſeu ſimilitudines, nimirum, quod quemadmodum, quo tempore Deus Abrahamum in Chaldæa, veluti bonorum parentem, ad diuini cultus prouectum excitauit; eodem penè etiam diabolus, tanquam Dei æmulator, induxerit in Græcia Iouem inanium deorum patrem: & quando de Iacobo viro iuſto nati ſunt Patriarchæ populi Dei, & duodecim tribuum principes; eodem fermè tempore, de Ioue viro impio, nati ſunt Mars, Apollo, Mercurius, Vulcanus, Minerua, Diana, & ceteri, peſſimæ ſuperſtitionis auctores. Et item ex quo, per Moyſem diuinæ bonitati ſanctas Hebræis leges, ſacraſque ceremonias, & ritus tradere complacuit; ab inde diabolica calliditas, per Cecropẽ Athenarũ conditorẽ, deorũ ſimulacra, & prophana in Græciã ſacrificia introducere curauit. Sed, tametſi nõ imus inficias, diabolũ per cũcta ſanè ſæcula, quantum potuit, peſſimas quaſdam molitiones, ſalutaribus Dei adinuentionibus, quoquomodo non abſimiles, opponere nunquam deſtitiſſe; non tamen illæ, quas paulo ante retulimus, videntur certò poſſe aſtrui, aut refutari, tum quia, quæ apud Græcos, ante initia Olympiadum, geſta fuerunt (quod ad rationem temporis attinet) adeo incerta, & confuſa ſunt, vt nullo modo, cum hiſtorijs in ſacro eloquio contentis, quæ certa ac determinata habent tempora, tuto componi, & ritè ordinari poſſe videatur: tum quia ætas deorum, qui in Græcia nati perhibentur, ad poſteriora tempora, multo probabilius referri ſolet, vt nos infra oſtendemus: tum denique quoniam idem Euſebius ſub anno vitæ Iacobi ſexageſimo ſexto, ponit Niobe, cui, inquit, primæ omnium mulieri mixtus eſt Iupiter; & ſub anno Moſis ſexageſimo ait, Iouem cum Io 1

Inachi

Inachi filia concubuiſſe; & triennio ante exordium ducatus Othonielis, addit ipſum Iouem, cum Europa Phænicis filia, rem habuiſſe, Quin, & eiuſdem Europæ raptū, quandoque etiam ſub anno ducatus dicti Othonielis decimo, quandoque autem biennio ante Gedeonis ducatum, ponit, propter varias de dicti raptus tempore opiniones; & nihilominus, poſtremam hanc magis probare videtur, ibidem ſubiungens: His congruunt, quæ de Minoe dicuntur, de Cadmo, & Spartis. Conſtat autem, quod ſi ab hoc poſtremo tempore, retro vſque ad prædictum Abrahami annum quinquageſimum quartum, recurrere voluerimus, inueniemus interfluxiſſe annos ſexcentos ſexaginta ſex, vt dinumerari poteſt in tabulis: vnde oporteret, vel ipſum Iouem non modo ad ſexcenteſimum ſexageſimum ſextum vitæ annum perueniſſe, ſed etiam in tali ætate, adhuc adeo fuiſſe robuſtum, & ad iuuenilia procliuem, vt paſſim mulierū amoribus vacare, & gignendis liberis operam dare potis eſſet; quod nón videtur credibile, ea præſertim tempeſtate, in qua hominum vita iam valde abbreuiata erat; & communiter homines annum centeſimum trigeſimum vix excedere ſolebant; ac nemo ad centeſimum quadrageſimum perueniſſe, in ſacris litteris, comperiatur: vel fateri neceſſe eſt (quod longe credibilius videtur) plures fuiſſe Ioues: & prædicta, non de vno tantum, eodemque Ioue accipienda eſſe; ſed quædam de vno, & de alio, alijſue, alia. Ad cuius rei confirmationem faciunt, quæ tradit Genebrardus libr. 1. ſuæ Chronologiæ, vbi de externis Moyſi tempore geſtis agit; nimirum intra trecentos quinquaginta annos ante bellum Troianum decurſos, plures extitiſſe Saturnos, Ioues, Mercurios, Apollines, alioſque eiuſdem nominis deos, deaſque; eos ſcilicet de quibus ſingulis agit Cicero lib. 3. De natura deorum circa libri medium. & hinc item dictus Genebrardus colligit; Deorum Græciæ ætatem, non modo poſt Abrahamum, ſed etiam poſt Moyſem, eſſe ponendam. Quod ſi de ipſorum ætate magis florida, ideſt de tempore quo plures dij in Græcia viguerunt, intelligit; admitti poſſe cenſemus: ſi verò putat nullos ante hæc tempora deos in Græcia extitiſſe, id certe non ſatis firmiter demonſtrari poſſe putamus, tum propter ſuperius dicta, tum etiam ob ea quæ ſub anno mundi 2498. num. 1. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2105.

SECVNDAE MVNDI AETATIS ANNVS 449.

1 ANNO vitæ Abrahami ſexageſimo ſeptimo circiter incipiente (vt ex paulo poſt dicendis inferri poterit) reges Pentapolis, videlicet Sodomæ, Gomorrhæ, Adamæ, Seboim, & Segor, ſubiugati ſunt à Codorlahomor rege Elamitarum. Geneſ. cap. 14. verſ. 4. vbi etiam dicitur, quod prædicti reges ſeruierunt (nimirum tributa pendentes) ipſi Codorlahomor duodecim annis; & anno decimotertio receſſerunt ab eo: quartodecimo autem anno venit idem Codorlahomor cum alijs tribus regibus, aduerſus memoratos quinque reges, & obtinuit eos. Et nos ſub anno mundi 2118. num. 1. dicemus, poſtremam dicti Codorlahomor de Pentapolitanis regibus victoriam, contigiſſe anno circiter octogeſimo vitæ Abrahami: Vnde apparet hanc primam accidiſſe anno eiuſdem Abrahami ſexageſimo ſeptimo; vt dictum eſt. Quis autem fuerit iſte Codorlahomor, & tres alij reges, qui cum eo venerunt, ſub anno mundi proxime adducto dicendum erit. Nam de Elamitis quibus imperabat memoratus Codorlahomor, ſub anno mundi 1931. num. 49. iam diximus.

Reges Pētapolis à rege Elamitarum ſubiugati.

AB OR-

AB ORBE CONDITO.
ANNVS 2108.

SECVNDAE MVNDI AETATIS
ANNVS 452.

Refutatur Naclāti opinio de prima Dei apparitione facta Abrahamo.

ANNO ætatis Abrahæ ſeptuageſimo, putat Iacobus Naclantus in lib. Arca- 1
norum Chriſti, Deum apparuiſſe prima vice ipſi Abramo, in finibus Meſo-
potamiæ, hoc eſt, in Vr vrbe Chaldæorum, quæ erat patria eiuſdē Abrahæ;
eique præcepiſſe, vt inde exiret; atque eodem tempore eidem præclaras illas feciſſe
pollicitationes, quæ recenſentur Geneſ.c.12.ver.2. Sed quoniam hoc anno hæc acta
eſſe, ex nullo ſacræ ſcripturæ loco, aut alio aliquo probato Auctore comprobari po-
teſt; quin potius, prædicta Naclanti opinio, eidem ſacræ ſcripturæ aduerſari vide-
tur, quæ ad Galat.cap.3.ver.17. teſtatur Moſaicam legem, annis quadringentis tri-
ginta, à promiſſionibus Abrahæ factis, fuiſſe latam, qui anni (vt docet Euſebius in
Chronicis, & noſtris etiam apparet in tabulis) non à ſeptuageſimo, ſed à ſeptuage-
ſimo quinto ætatis Abrahæ anno numerari debent. Iccirco diuinam hanc apparitio-
nem, non ſub hoc, ſed ſub anno mundi 2113. ponendam duximus; ſupponentes ve-
rum eſſe, quod aſſerit S. Auguſtinus lib.16. de Ciuit.cap.16. nimirum vno eodemq;
anno, tria hæc acta fuiſſe, videlicet, Dei promiſſiones, antequàm in Chara habitaret
Abraham; & habitationem eius in Chara; & eius inde profectionē ad terrā Chanaā.

Refutatur opinio Hebræorum quod Abraham liberatus ſit de igne.

Per hæc circiter tempora, nimirum non multo ante exitum Abrahæ de Chaldæa; 2
Hebræi, ex quadā (vt aiunt) ipſorum antiquiſſima traditione, quam referunt Lyranus
in Gen.c.11.& alij; & cuius ēt meminit B.Hieronymus in traditionibus Hebraicis in
Gen. putant, quod Thare Idolorū cultui vſque adeo fuerit addictus, vt quadam die,
inſano zelo, & furore correptus, proprium filium Abram ad Nemrod, tunc in Chal-
dæa regnantem, detulerit; quod ſolus Idola colere recuſaret; qui ſtatim Abramum
in ignem inijci iuſſit. Quod, vt audiuit frater eius Aran, videns Abrami conſtan-
tiam, & rei exitum obſeruans; dixit in corde ſuo, ſe quoque eius religionem ſequi
velle, ſi ille illæſus euaderet: vt aūt vidit Abramum ab igne, Deo ſe protegente, nil
paſſum; illico eius fidem profeſſus eſt; & mox iubente Tyranno, ignem adorare cum
renuiſſet, in ignem immiſſus, quod tantæ fidei, & virtutis, vt Abraham, non eſſet, in-
cendio perijt, patre inſpectante. ſic.n. exponunt illud Gen.c.11.ver.28. Mortuuſq;
eſt Aran, ante Thare patrem ſuum, in terra natiuitatis ſuæ, in Vr Chaldæorum. Verū
hanc eſſe fabulam, ab Hebræorum Rabbinis confictam, concors penè omnium grauiſ-
ſimorum Doctorum ſententia eſt. Siquidem ēt ipſemet B.Hieronymus vbi ſupra, fa- 3
bulam eam appellat. Et licet paulo poſt, viſus ſit eam approbare, dicens: Veram igi-
tur eſſe illā Hebræorum traditionem, ꝙ Abram Babylonio vallatus incendio, quia il-
lud adorare nolebat Dei ſit auxilio liberatus, & ex illo tempore, ei dies vitæ, & tēpus
ætatis, reputari, ex quo confeſſus eſt Deum, ſpernens Idola Chaldæorum. Attamen
hoc non abſolute creditur pronuntiaſſe, B.Hieron. ſed ex ſuppoſitione, nimirū ſi alia
ratio non ſuppetat enodandi maximam, quam ibidē propoſuerat difficultatē, de qua
nos late ſub anno mundi 2039.nu.1. vſq; ad 11. diſſeruimus. Porrò memoratā tradi-
tionem, fabuloſam eſſe, & falſam, illud inprimis declarat, quod aiunt, Thare detuliſſe
Abramum ad Nemrod, tunc in Chaldæa regnantem: certum eſt aūt ꝙ Nemrod, multo
antequam natus eſſet Abrahā, iam deceſſerat, vt ex ſupradictis patet. Deinde non vi-
detur credibile, ꝙ Thare, de quo dubiū eſt apud Doctores, vtrū tunc Idololatra eſſet,
an iā conuerſus ad fidem, propriū filium traduxerit; præſertim cū ex ſacris libris, & ex
Ioſepho conſtet, Thare admodum dilexiſſe filium ſuum Abram: & vt ait B. Chryſoſt.
hom.31.in Gen. licet infidelis eſſet; ob amorem tamen filij ſui Abrahæ, ſocium illi
peregrinationis eſſe voluiſſe. neq; probari vllo modo poſſit, ꝙ Thare ēt quando erat
infidelis,

infidelis, oderit filium ſuum Abramum, niſi ex memorata traditione,quam nunc improbamus. Creditur autem,occaſionẽ huius traditionis introducendæ, præbuiſſe; quod Vr ignem ſignificet; & quod Geneſ. cap. 15. verſ.7. legimus: Ego Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum,&c. Sed profectò etiam certum eſt, Vr fuiſſe nomen vrbis Chaldæorum, quæ erat patria ipſius Abrami, vt patet Geneſ. cap. 11. verſ.28. vbi dicitur,quod Aran frater Abrahæ mortuus eſt,in terra natiuitatis ſuæ,in Vr Chaldæorum; & clarius verſ.31. vbi habetur, quod Thare tulit Abraham, & Lot filium Aran, & Sarai vxorem Abrahæ, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terram Chanaan: vnde quod poſtea dicitur cap. 15. referri debet ad id, quod dictum fuerat cap.11. Nimirum Abram à Deo,ideſt,Deo mandante, eductum eſſe de Vr vrbe Chaldæorum. Quamobrem appoſitè lxx. Interpretes, ſemper pro Vr, vertunt regionẽ; & ita Ioſephus primo antiq. cap.7. Oportet igitur locum 2.Eſdr. c.9.ver.7. vbi editio vulgata habet; Abramum eductum eſſe, à Deo, de igne Chaldæorum; vel ab aliquo inſcienter fuiſſe vitiatum: vel ibi ignem figuratè vſurpari, quemadmodum, & alibi ſæpius: vt bene probat Pererius lib.16. commentariorum in Geneſ. num. 240. Denique ſi Abraham mirabiliter de Chaldæorum incendio fuiſſet liberatus; Quomodo Moyſes,& Ioſephus, qui alia eius geſta adeo diligenter narrant: aut B.Paulus,qui ad Hebr. c. 11. ver. 8. plura recenſet, quæ per fidem fecerat Abraham: aut Eccleſiaſticus cap.44.ver.20. vbi eiuſdem Abrami laudes commemorat; aut Philo qui libellum integrum de Abrahamo conſcripſit; tantum miraculum, ac tam præclarum virtutis Abrahæ teſtimonium, præterire, ac ſilentio inuoluere potuiſſent?

3 Ceterum quia ab anno proximè notato, ad promiſſiones Abrahæ diuinitus factas, remanent anni quinque, vt ex dicendis ſub anno mundi 2113. patebit: Ex prædictis infertur, hanc ſecundam mundi ætatem, perduraſſe annos quadringentos quinquaginta ſex. Quod autem non omnes, qui ſequuntur textum Hebraicum, aut vulgatæ editionis Latinũ,in hoc numero,prorſus inter ſe conueniant; in cauſa eſt;quod aliqui hanc ſecundam orbis ætatem inchoant ab incepto diluuio; nos verò ab expleto, propter rationes ibidem adductas. Item qnia multi, eam terminant in natiuitate Abrahæ:nos verò ad promiſſiones Abrahæ factas eamdem producimus. Præterea, non pauci prætereunt generationem Cainan filij Arphaxad, eo quod in textu Geneſis vulgato non reperiatur: Nos verò ob cauſas ſub anno mundi 1694. num. 2. relatas,ſupputandam cenſuimus; tametſi non eo prorſus modo,quo ponitur in textu lxx. Interpretum: ſed demptis ab ea centum annis, qui corruptè eidem textui adiecti creduntur. Denique,quod fermè omnes ponunt Abrahamum anno patris ſui Thare ſeptuageſimo natum: nos aũt centeſimo trigeſimo; ex cauſis ſub anno mũdi 2039.fuſius allegatis, propter quas hæc ſecunda mundi ætas, ſexaginta annis diuturnior euadit.

Cur non omnes in numero annorum huius mũdi ætatis cõueniãt.

4 Quantum autem diſtet memorata annorum ſumma, ab ea, quæ ex lectione lxx. Interpretũ reſultat, ſequẽs tabella,ex ipſis lxx.Interpretibus deſũpta,indicare poterit.

Quantũ à vulgata differat editio lxx. Interpretum in annis huius mundi ætatis.

Sem genuit Arphaxad poſt diluuium annis 2

Arphaxad	quando genuit	Cainan	erat annorum	135
Cainan		Sale		130
Sale		Heber		130
Heber		Phaleg		134
Phaleg		Rhagau		130
Rhagau		Saruch		132
Saruch		Nachor		130
Nachor		Thare		179
Thare		Abraham		70
Abraham quando exiuit de Haran.				75
			In ſumma anni	1247

Sed de hac ſumma,nullam habendam eſſe rationem, iam ſatis ſuperque manifeſtum eſt,ex his,quæ ſupra ſub anno mundi 131. diximus; vbi prædictum textum lxx. Interpretum, in annorum numeris, vitiatum fuiſſe probauimus.

TABVLÆ

T A B V L A E

Computationis, & concurſus annorum vitæ Patriarcharum ſecundæ Mundi ætatis.

	ANNI.						
	Ab orbe condito	Vitæ Noe	Vitæ Sē ſm̄ Latinos,&Iaphet ſm̄ Hebræ.	Vitæ Iaphet ſm̄ Latinos & Sē ſm̄ Hebræ.	A diluuio	Vitæ Elam Gomer, & Chus	Vitæ Aſſur Magog, & Meſraim
Terra exicata eſt inchoante hoc anno, cuius menſe decimo natus eſt Elam	1657	601	101	99	1		
Concurrit ferè totus cum primo Elam; & forte etiā Gomer, &Chus. Menſe autem octauo naſcitur Aſſur	1658	602	102	100	2	1	
Concurrit pro maiori parte cum primo Aſſur, & Arphaxad; qui menſe quinto natus creditur, & forte item cum primo Magog, & Meſraim	1659	603	103	101	3	2	1
Creduntur nati Chanaan, Iauan, & Lud circa initia anni	1660	604	104	102	4	3	2
Credūtur nati Tubal, & Aran circa initia an. & menſe circiter 10. Moſoch	1661	605	105	103	5	4	3
Cōcurrit penè totus cū primo Moſoch, & menſe circiter 10. naſcitur Tyras	1662	606	106	104	6	5	4
Cōcurrit ꝑ maiori parte cū pri. Tyras Poſt annos 3.	1663 3	607 3	107 3	105 3	7 3	6 3	5 3
Noe vinum bibens inebriatus eſt an. Poſt annos 28.	1666 28	610 28	110 28	108 28	10 28	9 28	8 28
Arphaxad genuit Cainan incho. an. Poſt annos 30.	1694 30	638 30	138 30	136 30	38 30	37 30	36 30
Cainan genuit Sale incho. an. Poſt annos 30.	1724 30	668 30	168 30	166 30	68 30	67 30	66 30
Sale genuit Heber incho. an. Poſt annos 2.	1754 2	698 2	198 2	196 2	98 2	97 2	96 2
Noe dicitur genuiſſe Ionithum an. Poſt annos 32.	1756 32	700 32	200 32	198 32	100 32	99 32	98 32
Heber genuit Phaleg incho. an. Poſt annos 30.	1788 30	732 30	232 30	230 30	132 30	131 30	130 30
Phaleg genuit Rheu incho. an. Poſt annos 32.	1818 32	762 32	262 32	260 32	162 32	161 32	160 32
Rheu genuit Sarug incho. an. Poſt annos 30.	1850 30	794 30	294 30	292 30	194 30	193 30	192 30
Sarug genuit Nachor incho. an. Poſt annos 29.	1880 29	824 29	324 29	322 29	224 29	223 29	222 29
Nachor genuit Thare incho. an. Poſt annos 22.	1909 22	853 22	353 22	351 22	253 22	252 22	251 22
Facta eſt linguarū gentiūq; diuiſio an.	1931	875	375	373	275	274	273
Regnat Nemrod qui & Belus in Babylone an. Poſt annos 24.	1932 24	876 24	376 24	374 24	276 24	vſq; ad xiſſe cer	diuiſi- tum
Noe fertur miſiſſe Ionithū in Ethā an. Poſt annos 10.	1956 10	900 10	400 10	398 10	300 10	guli po vno tan	ſtea tum Ar-
Incipit regnū Agialei 1. Sycion. reg. Poſt annos 13.	1966 13	910 13	410 13	408 13	310 13	obierit,	paulo

Vitæ Arphaxad & Madai, & Phuth.	Vitæ Chanaã, Iauã, & Lud.	Vitæ Tubal, & Arã.	Vitæ Moſoch.	Vitæ Tyras.	Vitæ Cainan.	Vitæ Sale.	Vitæ Heber.	Vitæ Phaleg.	Vitæ Reu.	Vitæ Sarug.	Vitæ Nachor filij Sarug	Vitæ Thare.	Regni Nẽrod filij Beli.	Regni Agialei ſuper Sycion.
1														
2	1													
3	2	1												
4	3	2	1											
5	4	3	2	1										
3	3	3	3	3										
8	7	6	5	4										
28	28	28	28	28										
36	35	34	33	32	1									
30	30	30	30	30	30									
66	65	64	63	02	31	1								
30	30	30	30	30	30	30								
96	95	94	93	92	61	31	1							
2	2	2	2	2	2	2	2							
98	97	96	95	94	63	33	3							
32	32	32	32	32	32	32	32							
130	129	128	127	126	95	65	35	1						
30	30	30	30	30	30	30	30	30						
160	159	158	157	156	125	95	65	31	1					
32	32	32	32	32	32	32	32	32	32					
192	191	190	189	188	157	127	97	63	33	1				
30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30				
222	221	220	219	218	187	157	127	93	63	31	1			
29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29			
251	250	249	248	247	216	186	156	122	92	60	30	1		
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22		
273	272	271	270	269	238	208	178	144	114	82	52	23	1	
274	onẽ līguarũ, oẽs hos vi				239	209	179	145	115	83	53	24	2	
24	eſt. Quotverò annis ſin				24	24	24	24	24	24	24	24	24	
298	ſupuixerint, ignoram⁹				263	233	203	169	139	107	77	48	26	
10	pha. excepto, de quoq̃				10	10	10	10	10	10	10	10	10	
308	poſt dicemus.				273	243	213	179	149	117	87	58	36	1
13					13	13	13	13	13	13	13	13	13	13

	ANNI						
	Ab orbe condito.	Vitæ Noe.	Vitæ Sē ſm Latinos, & Iapheth ſm Heb.	Vitæ Iaphet ſm Latinos, & Sē ſm Heb.	A diluuio.	Vitæ Arphaxad.	Vitæ Cainan.
Thare creditur genuiſſe Nachor an.	1979	92	423	421	32	321	286
Poſt annos 17.	17	17	17	1	17	17	17
Arphaxad, & Nemrod, qui & Belus mortui ſunt in fin. an.	1996	940	440	438	340	338	303
Ninus regnat in Babylone incho. an.	1997	941	441	439	341		304
Poſt annos 9.	9	9	9		9		9
Noe moritur ſub finem an.	2006	950	450	448	350		313
Poſt annos 10.	10		10	10	10		10
Ninus Monarchiam inchoat Aſsyriorum an.	2016		460	458	360		323
Moritur Agialeus primus Sycioniorum rex an.	2017		461	459	361		324
Regnat Europs apud Sycion. inch. an.	2018		462	460	36		325
Poſt annos 8.	8		8	8	8		8
Moritur Phaleg ſub finem an.	2026		470	468	370		33
Moritur Nachor Thare pater ſub fin. an.	2027		471	469	37		334
Poſt annos 12.	12		12	12	[illegible]		12
Abram naſcitur incho. an.	203		483	481	38		346
Poſt annos 9.	9		9	9	9		9
Ninus Aſsyriorum rex moritur ſub fin. an.	20.8		492	490	39		355
Semiramis regnat in Niniue, & Sarai naſcitur in Chaldæa incho. an.	2045		493	491	39		356
Poſt annos 3.	3		3	3	3		3
Abram creditur increpaſſe patrem quod idola fingeret an.	2052		496	494	39		359
Cainan moritur ſub finem an.	2055		497	495	397		360
Poſt annos 3.	3		3	3	3		
Reu mortuus eſt ſub finem an.	2058		500	498	400		
Poſt annos 6.	6		6	6	6		
Moritur Europs ſecundus rex Sycioniorum an.	2062		506	504	406		
Poſt annos 6.	6		6	6	6		
Abram creditur duxiſſe Sarai vxorem an.	2068		512	510	412		
Poſt annos 11.	11		11	11	11		
Sarug ceſsit è vita ſub finem an.	2075		523	521	423		
Poſt annos 7.	7		7	7			
Abram creditur ab Idolorum cultu conuerſus an.	2086		530	528	43		
Poſt annos 3.	3		3	3			
Initium regni Cretenſium an.	2089		533	531	43		
Semiramis Aſsyriorum regina deceſsit.	2090		534	532	43		
Regnat Zameis in Aſsyria incho. an.	2091		535	533	43		
Iupiter a nonnullis creditur natus an.	2092		536	534	43		
Poſt annos 13.	13		13	13	1		
Chodorlahomor ſubegit Sodomitas an.	2105		549	547	44		
Poſt annos 3.	3		3	3	3		
Abram falſo creditur exiſſe de Chaldæa.	2108		552	550	45		
Poſt anuos 5.	5		5	5	5		

Vitæ

Vitæ Sale.	Vitæ Heber.	Vitæ Phaleg.	Vitæ Reu.	Vitæ Sarug.	Vitæ Nachor filij Sarug.	Vitæ Thare.	Regni Nemrod ſiue Beli.	Regni Aegialei ſuper Sycionios.	Vitæ Nachor filij Thare.	Regni Nini.	Monarchiæ Aſsyriorum.	Regni Europs ſuper Sycionios.	Vitæ Abraham.	Regni Semiramis ſuper Aſsyrios.	Vitæ Saræ.	Regni Zameis in Niniue.
256 17	226 17	192 17	162 17	130 17	100 17	71 17	49 17	14 17	1 17							
273	243	209	179	147	117	88	66	31	18							
274 9	244 9	210 9	180 9	148 9	118 9	89 9		32 9	19 9	1 9						
285 10	253 10	219 10	189 10	157 10	127 10	98 10		41 10	28 10	10 10						
293	263	229	199	167	137	108		51	38	20	1					
294	264	230	200	168	138	109		52	39	21	2					
295 8	265 8	231 8	201 8	169 8	139 8	110 8			40 8	22 8	3 8	1 8				
303	273	239	209	177	147	118			48	30	11	9				
304 12	274 12		210 12	178 12	148	119 12			49 12	31 12	12 12	10 12				
316 9	286 9		222 9	190 9		131 9			61 9	43 9	24 9	22 9	1 9			
325	295		231	199		140			70	52	33	31	10			
326 3	296 3		232 3	200 3		141 3			71 3		34 3	32 3	11 3	1 3	1 3	
329	299		235	203		144			74		37	35	14	4	4	
330 3	300 3		236 3	204 3		145 3			75 3		38 3	36 3	15 3	5 3	5 3	
333 6	303 6		239	207 6		148 6			78 6		41 6	39 6	18 6	8 6	8 6	
339 6	309 6			213 6		154 6			84 6		47 6	45	24 6	14 6	14 6	
345 11	315 11			219 11		160 11			90 11		53 11		30 11	20 11	20 11	
356 7	326 7			230		171 7			101 7		64 7		41 7	31 7	31 7	
363 3	333 3					178 3			108 3		71 3		48 3	38 3	38 3	
366	336					181			111		74		51	41	41	
367	337					182			112		75		52	42	42	
368	338					183			113		76		53		43	1
369 13	335 13					184 13			114 13		77 13		54 13		44 13	2 13
382 3	352 3					197 3			127 3		90 3		67 3		57 3	15 3
385 5	355 5					200 5			130 5		93 5		70 5		60	18 5

ANNALES SACRI TERTIAE MVNDI AETATIS

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

SEquitur, vt tertiæ mundi ætatis Sacrorum Annalium partem aggrediamur; quæ, vt operis initio dicebamus, à repromiſſionibus diuinitus Abrahæ factis, ad exitum Iſraelitici populi de Ægypto, Deo cœptis aſpirante, perducenda erit.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2113.

TERTIAE MVNDI AETATIS

ANNVS I.

1 ANNO ætatis Abrahæ ſeptuageſimo quinto, vt iam ſub anno mũdi 2108. præmonſtratum eſt, qui annus cum anno vitæ Thare poſtremo, concurrebat; quemadmodum patet in tabulis: circa anni initia, credimus Deum, prima vice, apparuiſſe Abrahamo, adhuc in patria ſua, ideſt, in Vr Vrbe Chaldæorum commoranti; eique præcepiſſe, vt inde exiret: Sic enim legimus Actorum capitulo ſeptimo, verſiculo ſecundo. Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ, cum eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charan: Et dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monſtrauero tibi. Quibus in verbis, manifeſtum eſt, Meſopotamiæ vocabulum, latiori quodam modo ſumptum eſſe, prout ſcilicet etiam Chaldæam ei finitimam, & Euphrate dumtaxat fluuio diſiunctam, comprehendebat: nam ſtatim ſubiungitur. Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan. Chaldæam quoque

Prima Dei apparitio facta Abrahamo, quando, & vbi.

Meſopotamiam, pro Chaldæa vſurpari.

olim quodammodo ad Meſopotamiam pertinuiſſe; non obſcure inſinuare videtur Ioſephus, 1. antiq. cap.8. ex modo dicendi. inquit enim. Quamobrem, cum Chaldæi, Meſopotamitæque ceteri, contra eum inſurgerent &c. Quid namque eſt dicere: Chaldæi, Meſopotamitæque ceteri; niſi aperte indicare, Chaldæos aliquando & Meſopotamitarum nomine comprehendi conſueuiſſe? Sanè conſtat memoratam Actorum ſententiam, ferè ad verbum deſumptam fuiſſe, ex Geneſ. cap. 12. verſic.1. Vbi habemus. Dixit autem Deus ad Abraham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi, faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus. benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi; atque in te benedicentur omnes cognationes terræ. Quamquam enim aliqui putent hæc Abrahamo dicta fuiſſe, quando iam venerat in Haran, propterea quod ibidem continuò ſubditur: Septuaginta quinque annorum erat Abraham, cum egrederetur de Haran. Attamen certiſſimum puto, prædicta Geneſ. verba, per poſtpoſitionis figuram, in ſacris libris frequenter vſurpatam, ibidem fuiſſe tranſpoſita; & vnam eademque eſſe apparitionem, ac iuſſionem Dei Abrahæ factam, quæ habetur loco Geneſ. allegato, cum ea, quam ex libro Actorum retulimus; vt latè etiam probat Pererius in Geneſ. capitulo duodecimo, & certum eſt, quod non vrbs Haran, ſed Vr Chaldæorum erat terra, & patria Abrahæ, de qua eum exire præcepit Deus: quod enim ait Sanctus Auguſtinus lib.16. de Ciuit.cap.15. videlicet Deum præcepiſſe Abrahamo, iam de Chaldæa corporaliter egreſſo, vt exiret etiam animo: non videtur in ſenſu litterali, poſſe accipi, neque eidem quadrare; tum propter ſuperius dicta, tum etiam quia illud-egredere de terra tua-corporalem, non ſpiritualem tantum egreſſum, manifeſtè deſignat: tum denique quia non eſt veriſimile Abrahamum contra voluntatem Dei retinuiſſe in ſe animum redeundi in Chaldæam, idololatris præſertim refertam, ac ſibi ſuiſque valde infenſam, vt ex Ioſepho primo antiqui. octauo colligi poteſt.

Quæ Deus Abramo promiſerit.

Porrò, in memorata Dei repromiſſione, Abrahæ facta, quæ non ſemel, in ſacra Geneſi, repetita, & quandoque etiam clarius explicata inuenitur, nimirum cap.13. verſiculo 14. & capit. 15. verſic. 5. & 18. ca.17. verſic. 6. cap. 18. ver.18. & ca. 22. verſiculo 17. tria hæc ſummatim videtur Deus Abramo promiſiſſe. Primo, terram Chanaan, illis verbis-Veni in terram, quam monſtrauero tibi-Secundo, poſteritatis ſuæ ampliationem-faciamque te in gentem magnam-Tertio, multiplices alias benedictiones; tum propriæ eius perſonæ, concedendas-eriſque benedictus-tum amicis eius, in gratiam ipſius-benedicam benedicentibus tibi-tum denique omnibus gentibus-In te benedicentur omnes cognationes terræ-hoc eſt, in ſemine tuo; vt clarius exponitur Geneſ. cap. 22. verſiculo 18. vbi, pro ſemine Abrami, proculdubio Chriſtum debemus accipere; qui conſequenter de eius poſteritate naſciturus ibidem repromittitur. Ita enim exponit citatum locum Apoſtolus ad Galat. cap. 3. verſiculo 16. dicens: Abrahæ factæ ſunt repromiſſiones, & ſemini eius. Non dicit: & ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in vno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Conſtat autem, non in perſona Abrahæ, factam eſſe gentium benedictionem; ſed in Chriſto, vt diſertè dicitur ad Epheſ. cap.1. verſ.3. Qui benedixit nos, in omni benedictione ſpirituali, in cæleſtibus, in Chriſto. Et certum eſt vniuerſalem hanc benedictionē ſignificare copioſam totius mundi redemptionem, quæ vtique per Chriſtum, non autem per Abramum facta eſt. Quod verò prima hæc repromiſſio, illa ſit, à qua, ad legem datam, quadringentos triginta annos decurriſſe, teſtatur idem Apoſtolus capit. ad Galatas citato ver.17. hic pro certo ſupponimus; quoniam ſub anno mundi 2329. num.15. id omnino probandum erit; vbi aduerſus Genebrardi opinionem, de tempore incolatus filiorum Iſrael in Ægypto, fuſius diſputabimus. Quomodo autem iidem anni triginta & quadringenti, debeant ſupputari; & ſub eodem mundi anno, & ſub anno 2544. numero 39. declarabitur. Nunc ad hiſtoriæ curſum redeamus. 2

Abrā venit de Chaldæa in Harā cū patre, & familia ſua.

Igitur Abraham, qui vtpote ſemper Deo fuit obſequentiſſimus, vt primum eius mandatum accepit, illud executioni mandare nihil eſt moratus; ſed 3

ſtatim

ſtatim ſe ad exitum de Chaldæa præparare cœpit. Quod, vt cognouit Thare pater eius, qui eiuſdem filij ſui opera, ab Idolorum ſuperſtitionibus, ad veri Dei cultum (quemadmodum credimus, & ex verbis Achior paulo infra citandis videtur poſſe colligi.) iam perductus fuerat: decreuit, & ipſe, peſſimam illam idololatrarum conſuetudinem deſerere; & cum filio, ſuæ ſalutis auctore, quocumque Deus vellet, proficiſci. Tulit itaque Thare, tanquam totius familiæ ſuæ caput, Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filij ſui, & Sarai nurum ſuam, vxorem Abram filij ſui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent in terram Chanaan; veneruntque, vſque ad Haran; & habitauerunt ibi, Geneſ.cap.11.verſ.31. Et hoc eſt quod referebat Holoferni Achior de Hebraici populi origine, Iudith cap.5.verſ.6. dicens: Populus iſte, ex progenie Chaldæorum eſt. Hic primum in Meſopotamia habitauit, quoniam noluerunt ſequi Deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum. Deſerentes itaque ceremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine deorum erant, vnum Deum cœli coluerunt, qui & præcepit eis, vt exirent inde, & habitarent in Charan. hactenus ex lib. Iudith. Erat autem Charan, quæ & Haran, Meſopotamiæ vrbs illa, apud quam poſtea M. Craſſus cum exercitu Romano, à Parthis cæſus eſt, vt ſcriptum reliquit Ptholomæus Geographiæ ſuæ lib.5. cap.18. & nos ſub anno mundi 4001. num. 1. dicemus. Sanè Abram, cum patre ſuo Thare, & Lot nepote, venerit in Haran, nō animo ibidem permanendi; ſed vt omnes irent in terram Chanaan. Sic enim legimus loco Geneſ. proximè adducto. Quare probabilius videtur, quod antequam exirent de Vr Chaldæorum, iam reuelaſſet Deus ipſi Abramo, & Abram patri ſuo Thare, vt irent in terram Chanaan. Neque hoc videtur refragari Apoſtolo ad Hebr. cap. 11. verſ.8. dicenti: quod Abram fide obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exijt neſciens quo iret. Quia bene fieri poteſt, quod Abram, quando exiuit, ſciret Deum velle, vt ipſe iret in terram Chanaan; ſed neſciret num vellet ipſum ibi requieſcere; an etiam vltra ad remotiorem aliquam regionem progredi: propterea venit in Haran, vt dixi, non animo ibidem ſiſtendi, ſed tranſeundi verſus terram Chanaan; certo credens, quod ibi Dominus, ſibi monſtraturus eſſet terram, ad quam pergere, & in qua morari deberet: quemadmodum mox re vera factum fuiſſe, nos ſub anno mundi proximo, numero ſecundo indicabimus.

Haran celebris ob M. Craſſi interitum.

Qua intentione venerit Abram in Haran.

4 Ceterum promptam, alacremque Abrami, in hac ſua migratione, obedientiam, eleganter deſcribit, celebratque Philo Iudæorum diſertiſſimus, in libro quem de Abrahamo inſcripſit; cuius verba, ad huius Sancti Viri commendationem, hic inſerere viſum eſt. Oraculo perculſus, inquit, quo iubebatur migrare, deſerta patria, cognatione, paternaque familia, & haud ſecus quam ſi è peregrinatione, domum redire iuſſus eſſet, iter accelerauit in regionem exteram; rem factam ſe habere putans, ſi mandatum exequeretur celeriter. Quis alius, putas, tam conſtans fuiſſet ac pertinax, vt non flecteretur affectu cognationis, & patriæ, quarum innatum, & coalitum eſt cuiq; deſideriū, magis, aut certe non minus, quam membra corporis? Teſtes ſunt legiſlatores, qui ſecundum ab extrema capitali pœna, atrociſſimorum criminum cōuictis, ſtatuerunt exilium: profecto, non ſecundum, quantum equidem verè iudicare poſſum; ſed aliquanto grauiorem: ſiquidem mors, calamitatum finis eſt, exilium verò, non finis, ſed nouorum malorum initium; dum euitata vna ſenſu carente, innumeræ mortes ſentiuntur. Alij negotiationis, augendæque rei familiaris cauſa, nauigant. Alij legationis. Nonnulli amore viſendi regiones exteras; aut eruditionis parandæ ad peregrinationem tracti, lucri cupidine, aut iuuandæ patriæ temporibus difficilibus, aut cognoſcendi, quæ prius neſciuerant, delectandi, & adiuuandi animi gratia. Quantum enim cæci cedunt videntibus, tantum præſtant peregrinati, numquam egreſſis patriam. Omnes tamen, ad patrium ſolum properabundi, videre id, & ſalutare geſtiunt, complecti familiares, frui gentilium, & amicorum mutuo conſpectu longe iucundiſſimo: adeo, vt aliquoties, remorantibus ſe negotijs, propter, quæ reliquerunt domeſticos, abrumpant ea, non ferentes grauiſſimarum neceſſitudinum deſiderium. At hic noſter, cum exiguo, vel penè nullo comitatu, quamprimum iuſſus eſt, demigrauit; animo prius

Egregia Abrami obedientiæ deſcriptio ex Philone.

in nouam coloniam profectus, quam corpore; mortalium rerum deſiderio cedente amori cæleſtium. Sepoſita igitur cura popularium, tribulium, familiarium, amicorum, cognatorum, paterni, maternique ſanguinis; ad hæc patriæ, morum, conſuetorum, ſimul educatorum, & vitæ ſociorum; quæ ſingula, magnam vim habent, ad retrahendum à propoſito; libero, expeditoque conatu, quamprimum poteſt, demigrat. primum è Chaldæa, regione, illo tempore, admodum fortunata, in Charrenſem agrum: deinde non multo poſt, hinc quoque in locum alium, de quo dicturi ſumus. hactenus Philo. cuius poſtrema verba, quibus tradit Abramum, non multo poſtquam venerat in Charan, inde etiam diſceſſiſſe; non valde ſtrictim, ſed aliquanto largius interpretanda videntur: nam oportet ipſum aliquo tempore, nimirum ferè vſque ad finem illius anni, in quo de Vr diſceſſerat, moram traxiſſe in Haran: ſiue, vt arbitror, quia Thare pater eius, vtpote iam valde longæuus, nimium ex itinere feſſus, vel etiam aliqua forſitan infirmitate correptus eſſet, ſiue alia neceſſaria, rationabiliue de cauſa. Vnde ob huiuſcemodi aliquanto longiorem, quam putauerant, moram, dicuntur habitaſſe in Charan: præſertim quia ibidem etiam contigit quoſdam in familijs Abrahæ, & Lot naſci paruulos, quemadmodum ſub anno inſequenti num.1. dicemus.

Cur, & quamdiu moratus ſit Abram in Charã

5 Eodem anno, Nachor frater Abrahæ, qui prius non venerat cum patre ſuo Thare, & cum fratre Abram in Haran, ſed remanſerat in patria ſua, hoc eſt in Vr Chaldæorum: quod forte (vt ait S. Auguſtinus lib.16. de Ciuit. ca. 13.) à paterna, ac fraterna pietate deſciuerat, & ſuperſtitioni adhæſerat Chaldæorum: nunc ſiue pænitentia ductus, ſiue perſecutionem à Chaldæis paſſus, tamquam apud eos de religione ſuſpectus; vel etiam quia de graui, vt arbitror, Thare patris ſui infirmitate audierat; venit & ipſe cum vxore Melcha, & omni domo ſua, in Haran Meſopotamiæ vrbem; vbi, nõ ſolum donec ſuperuixit eius pater, ſed etiam poſt obitum illius, perpetuo manſit; ibique poſteaquam mortuus eſt pater eius, & inde diſceſſerunt Abram, & Lot; ipſe Nachor genuit, ex Melcha vxore, filios octo, & ex Roma concubina, quattuor, vt traditur Geneſ. cap.22. ver.20. vbi ſingula ipſorum nomina recenſentur; & fit mentio Vs primogeniti; & ſignatè exprimitur, quod Abram, de horum omnium ortu, nuncium accepit, in terra Chanaan, poſt eius reditum de illo monte, in quo iuſſus fuerat immolare filium ſuum Iſaac. Ex quibus omnibus, manifeſte colligitur, quod Nachor, quando venit de Chaldæa in Haran, nullum adhuc habebat filium, ſaltem ex Melcha vxore; & quod omnes prædicti duodecim eius filij, nati ſunt in Haran, intra illud tempus, quod fluxit, ab aduentu Abrahæ in terram Chanaan, vſque ad eius reditum de prædicto monte; nimirum interuallo annorum circiter quinquaginta, vt ſub anno mundi 2039. diximus, & dinumerari poteſt in tabulis. Igitur Nachor ex quo, vt diximus, de Chaldæa venit in Meſopotamiam, ſemper deinceps habitauit in Haran ipſe, & vniuerſa poſteritas eius, quæ ibi poſtea, vſque adeo excreuit, vt eadem ciuitas, deinde vrbs Nachor etiam appellata fuerit, quemadmodum patet Geneſ. capit.24. verſ. 10. & ex collatione eorum quæ ibi dicuntur, cum his quæ habentur, Geneſ. c.27. verſ.43. & cap.29. verſ.4. comprobari poteſt. Ceterum, ex memorata vrbis appellatione, videtur etiam poſſe deduci argumentum non ſanè infirmum, contra ponentes, Thare patrem Abrahæ, vixiſſe, manſiſſeque in vrbe Haran, vſque ad annum vitæ eiuſdem Abrahæ centeſimum trigeſimum quintum; quorum opinionem, nos ſub citato mundi anno 2039. num.5. refutauimus. Nam ſi hoc eſſet; proculdubio illa ciuitas, potius vrbs Thare, quam Nachor, nuncupata fuiſſet.

Nachor frater Abrahæ venit manſitque in Haran ipſe, et poſteritas eius.

Harã cur dicta ſit vrbs Nachor.

6 Sub finem eiuſdem anni ſeptuageſimi quinti vitæ Abrami, mortuus eſt Thare pater eius, in Haran, cum vixiſſet annos quinque ſupra ducentos, vt in calce capitis 11. Geneſ. expreſſum eſt.

Thare obitus.

vixit

vixit ergo Thare cum		annis
	Noe	nonaginta octo.
	Sem	ducentis quinque.
	Arphaxad	octoginta octo.
	Cainan	centum quadraginta quinque.
	Sale	ducentis quinque.
	Heber	ducentis quinque.
	Phaleg	centum decem, & octo.
	Reu	centum quadraginta octo.
	Sarug	centum ſeptuaginta, & vno.
	Nachor	centum decem, & nouem.
	Abram	ſeptuaginta quinque.
	Sarai	ſexaginta quinque.

Quibuscũ & quamdiu vixerit.

7 Vtrum autem Thare fuerit idololatra, an veri Dei cultor; aliquam habet difficultatem. Nam Ioſu. cap. 24. verſ. 2. expreſsè aſſeritur, quod Thare pater Abram, & Nachor, ſeruierunt dijs alienis. contra verò S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 13. dicit, ipſum Thare, ideo exiſſe de Vr Chaldæorum cum Abram filio ſuo, & Lot nepote; vt ipſi ab idololatris declinarent. At vero Nachor frater, quia erat idololatriæ deditus, ibidem tunc remanere voluiſſe; licet poſtea, & ipſe venerit in Meſopotamiam, habitaueritq; ibi in vrbe, quæ Geneſ. cap. 24. verſ. 10. dicitur Vrbs Nachor, ad quam poſt plures annos venit ſeruus Abrahæ, vt inde duceret Rebeccam in vxorem ipſi Iſaac, vt in eodem cap. deſcribitur. confirmat ſententiam ſuam B. Auguſtinus ex alio ſcripturæ loco, nimirum Iudith cap. 5. ver. 6. vbi clare dicitur, quod progenitores Hebræorum, ideo de Chaldæa in Meſopotamiam tranſmigrarunt, vt deſerentes ceremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine Deorum erant, vnum Deum cæli colerent, qui præcepit eis, vt habitarent in Charan. ergo (inquit S. Auguſtinus) patet ipſum Thare, qui vt obediret Deo vero, exiuit cum Abramo, & Lot, de Vr Chaldæorum, & habitauit in Meſopotamia, in Charan, non fuiſſe idololatram, alioqui remanſiſſet cum altero filio ſuo Nachor in Chaldæa. Solutio huius difficultatis eſt, quod Thare aliquando fuit idololatra, aliquando non. Verumtamen adhuc quæri poteſt, an eſſet infidelis, quando exiuit de Chaldæa, quemadmodum ſentit B. Chryſoſtomus homil. 31. in Geneſ. ſed poſtea ab Abramo filio ſuo, ad cultum veri Dei, fuerit perductus; an verò (vt alij ſentiunt) quando erat in Chaldæa, Deum verum coleret; ſed poſteaquam habitauit in Charan, ſiue ob aduentum Nachor filij ſui idololatræ, ſiue ex gentis illius conſuetudine, paulatim corruptus, ad idola colenda declinauerit: non facile eſt determinare. Qui putant Abramum primo de Haran veniſſe in terram Chanaā, multo ante obitū patris ſui Thare; facile in eā ſententiam veniunt, quod Thare ex abſentia filij ſui Abrahæ, relictus in Meſopotamia, ſecutus ſit Deos alienos. Nos autem, qui ſub anno mundi 2039. num. 5. & ſequentibus, late admodum diſputauimus contra ponentes duplicem Abrahæ aduentum de Haran in terram Chanaan, & probauimus ipſum Abrahamum, ſemel tantum veniſſe de Haran in terra Chanaan, idque poſt mortem patris ſui Thare; credimus eumdem Thare, à prima eius ætate, ſemper fuiſſe idololatram, donec tamdem, paulo antequam exiret de Chaldæa, Abrahami opera, conuerſus eſt ad veri Dei cultum: Exinde autem, vſque dum vixit, ſemper extitiſſe fidelem. Et fortaſſis hæc fuit cauſa potiſſima, cur aliquandiu Abraham in Haran moratus fuerit, ne ſcilicet patrem recenter conuerſum, & ad vitæ finem appropinquare incipientem, non ſine aliquo ſalutis ſuæ periculo, deſereret: quod nequaquam iuſſioni diuinæ reluctari intellexerat.

An fuerit Idololatra.

ABOR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2114.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 2.

Abrã venit de Haran in terra Chanaan.

ANNO inſequenti circiter inchoante Abram, quando erat annorum ſeptuaginta quinque, id eſt annum ætatis ſeptuageſimum quintum iam expleuerat, & ſeptuageſimum ſextum inchoare cœperat; paterna ſolutus cura, ac diuini memor mandati, tulit Sarai vxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, vniuerſamque ſubſtantiam, quam poſſederant, & animas quas fecerant in Haran, & egreſſi ſunt, vt irent in terram Chanaan, Geneſ. capit. 12. verſ. 4. & 5. Sanè quod dicitur-& animas quas fecerant-accipere debemus paruulos, quos naſci contigerat, dum morarentur in Haran; non quidem de Sara, quæ erat ſterilis, vt traditur, Geneſ. cap. 16. in principio; ſed vel forte de Lot, qui poſtea anno vitæ Abrami nonageſimo nono, dicitur habuiſſe duas filias nubiles, Geneſ. cap. 19. verſ. 8. vel etiam de famulis, ac famulabus ipſorum: habebant enim ſinguli, Lot videlicet, & Abram, familias adeo numeroſas; vt non multo poſt coacti ſint diſcedere ab inuicem; quod non poſſet ambos terra illa capere, hoc eſt, amborum greges alere, quemadmodum patet legenti ca. 13. Geneſ. verſ. 6. & deinceps. Igitur Abram, & Lot, cum familijs ſuis, tranſmiſſo Euphrate, venerunt pariter in terram Chanaan, ad vrbem Sichen, vt num. proximo dicemus: Puto autem eos veniſſe per eandem viam, quam poſtea perambulauit Iacob, quando cum vxoribus, & liberis, & gregibus, venit de Meſopotamia, in Sichen, quemadmodum deſcribitur, Geneſ. cap. 31. verſ. 21. vſque ad finem capitis 33. nimirum tranſiens per montem Galaad, & per Mahanain, inde in Socoth, donec peruenit in Salē, vrbem Sichimorum, quæ etiam dicebatur Sichen. Ex his ergo quæ hactenus, ſub hoc, & præcedenti anno mundi, diximus, fit manifeſtum, quod intra vnius fermè anni ſpatium, ab ipſo ferè anni vitæ Abrami ſeptuageſimi quinti initio, ad exordia ſeptuageſimi ſexti defluxum, omnia hæc facta ſunt, videlicet, diuina Abrahæ vocatio, & repromiſſio, antequā habitaret in Charra: diſceſſio eius de Chaldæa, & aduentus habitatioq; eius in Charra: item Mors patris eius Thare, in eadem Charra: & profectio ipſius Abrahæ de Charra in terram Chanaan. Et ſic quoque ſentiunt Euſebius in Chronicis, & B. Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 16. & 24. & alij, qui quadringentos triginta annos, quos à promiſſionibus ad legem, decurriſſe tradit Apoſtolus ad Galat. cap. 3. verſ. 17. à memorato ætatis Abrahæ anno ſeptuageſimo quinto ſupputari debere aſſerunt. Quoniam autem iam probatum eſt, ipſum Abram eodem anno vitæ ſuæ ſeptuageſimo quinto deſinente, vel ſeptuageſimo ſexto incipiente, exiſſe de Haran: & quod paulo poſt etiam ingreſſus ſit in terram Chanaan; conſtare videtur, ex collatione duorum textuum Geneſ. nempe c. 16. verſ. 3. vbi dicitur, quod Abram duxit Agar Ægyptiam poſt annos decem, ex quo ipſe habitare cœperat in terra Chanaan: Et infra verſ. 16. additur, eumdem Abramum octoginta, & ſex annorum extitiſſe, quando dicta Agar peperit ei Iſmaelem: profecto inferri poſſe videtur, ipſum Abram, & qui cum eo erant; breui admodum tempore, puta vnico circiter menſe, iter illud de Haran in terra Chanaan, confeciſſe. Et hoc, ſi verum eſt, vt credimus, omnino conuincit, falſam eſſe opinionem illam, quam ex Nicolao Damaſceno refert Ioſephus primo Antiq. cap. 8. (tametſi à nonnullis alijs ſcriptoribus recepta eſſe videatur) nimirum Abram, de Haran veniſſe Damaſcum; atque ibidem aliquo tempore regnaſſe. Sed hanc eamdem opinionem, alijs item rationibus, improbat Pererius in Geneſ. cap. 12. 1

Quæ acta ſint anno ætatis Abrami ſeptuageſimo quinto.

Quod Abram non regnauerit in Damaſco.

Ceterum intra memoratum decennium, ab ingreſſu Abrami in terram Chanaan, ad 2

ad Iſmaelis conceptionem, decurſum, acta ſunt ea, quæ deſcripta habemus in Geneſi, ferè ab initio capitis 12. vſque ad finem 15. De quibus hic conſequenter agendũ erit. Ingreſſus ergo Abram in terram Chanaan, & pergens contra plagam eius, inter Orientem, ac meridiem quodammodo mediam; vènit, vſque ad locum Sichen, & vſque ad conuallem illuſtrem, à Chananæis tunc inhabitatam. Vbi apparuit ei ſecundò Dominus (prima enim vice apparuerat ei cum adhuc eſſet in Chaldæa, vt ſub anno præcedenti nume. 1. oſtenſum eſt) dixitque: ſemini tuo dabo terram hanc &c. Geneſ. cap. 12. verſ. 6. Quem locum exponens B. Stephanus capit. Actorum proxime allegato verſic. 5. ait: & non dedit illi hereditatem in ea nec paſſum pedis, ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum, cum non haberet filium.] Intellexit ergo Abram ex hac ſecunda Domini apparitione, ac repromiſſionis confirmatione, hanc eſſe terram illam, quam ei ſe monſtraturum, Dominus in prima viſione pollicitus fuerat: quando nimirum prima vice apparuerat ei in Chaldæa adhuc exiſtenti, dicens: Exi de terra tua &c. & veni in terram quam monſtrauero tibi.] Quamobrem, in huius beneficij recognitionem, ædificauit Abram ibi altare Domino (quemadmodum loco Geneſ. proxime adducto, ſubiungitur) ſuper quo etiam oblationes, & ſacrificia pro gratiarum actione obtuliſſe, nemo dubitare debet. Verum quia non parum refert ſcire, quiſnam fuerit ille locus, in quo primũ erexit Abram altare Domino in terra Chanaan, in eoque hoſtias immolauit: Videtur hic neceſſariò aliquid de prædicto loco Sichen, & conualle illuſtri eſſe dicendum.

Altera Domini apparitio Abramo, facta, quãdo, et vbi.

Aedificat Abram altare Domino in terra Chanaan.

3 Porrò Sichen, quæ, & Salem dicta eſt, Geneſ. cap. 33. verſ. 18. etiam Sichima, tã vrbs, quam ager eius nucupabatur, & incolæ eius Sichimitæ ſunt appellati. Tempore autem Saluatoris, dicta vrbs dicebatur Sichar, & ad Samariæ prouinciam pertinebat, vt patet Ioan. cap. 4. verſ. 5. Poſterioribus verò temporibus, Neapolis, ac demum, corrupto vocabulo, Naploza nuncupata fuit; vt tradit Andreas Maſſius ſuper Ioſu. cap. 20. verſic. 7. Poſita erat hæc ciuitas in quodam monte excelſo; vel, vt idem Maſſius putat; apud montem potius, quam ſupra ipſum; nẽpe ad radices eius: qui duo habebat iuga, quorum alterum Garizim, alterum Hebal vocabatur; & poſtea etiam mons Ephraim dictus eſt, quod in ſortem Ephraimitarum deinde ceciderit: Vnde Ioſu. cap. 20. verſ. 7. & 3. Reg. cap. 12. verſ. 25. Sichen dicitur fuiſſe in monte Ephraim. His prorſus conſentanea habentur in libro de locis Hebraicis, qui de Actis inſcribitur; vbi ſic legimus: Sichen ciuitas Iacob, nunc Neapolis dicta, iuxta ſepulchrum Ioſeph; quæ à filio Hemor ſui regis, vocabulum ſumpſit: iuxta quam Dominus, Samaritanæ mulieri loquitur, ad fontem, vbi nunc Eccleſia fabricata eſt, ex latere montis Garizim. Sic memorati libri Auctor: qui licet inter B. Hieronymi libros circumferatur; ipſius tamen nõ eſſe, vel ex eo manifeſtè deprehenditur, quod ipſemet, vbi de Smirna loquitur, ipſum citat B. Hieronymum. Sed, & hic addere libet verba Maſſij, quæ de Sichen ſcripta reliquit ſuper cap. vlt. Ioſu. verſ. 1. Extabat, inquit, illa, vt ait B. Hieronymus, ad latus montis Garizim, circiter ſex millibus paſſuum a Samaria. eius ruinæ, nunc, Iſtar, vocantur ab incolis. Nam Neapolis, aut vt vulgus dicit, Naploza, non eodem ſolo ſubſtructa nunc viſitur. hæc Maſſius. Sunt qui putant, hanc vrbem primo ab Hemor Heuæo ædificatam, & ex nomine filij ſui Sichen, fuiſſe nuncupatam. Eandem deinde in ſolitudinem redegerunt filij Iacob, Simeon, & Leui, habitatoribus eius interfectis, Geneſ. cap. 24. verſ. 25. vſque ad 30. Poſtea verò etiam vrbem ipſam, neſcio à quo, & quomodo inſtauratã, iterum funditus ſubuertit Abimelech, ſuperſeminato ſale. Iudic. cap. 9. verſic. 45. Sed eandem, poſt multa tempora, reædificauit Hieroboam primus Iſraelis rex, & ſedem regni ſui conſtituit 3. Reg. cap. 12. ver. 25. Plura de Sichen vide apud Brocardũ par. 1. cap. 7. §. 16. vſque ad 21. Fuit autem hæc ciuitas olim celeberrima, propter acta quædam valde inſignia, quæ in ea, vel penes ipſam, acciderunt: cuiuſmodi ſunt Dinæ ſtuprum, ex quo incolarum interitus eſt ſubſequutus, Geneſ. cap. 24. Ioſephi Patriarchæ ſepultura, de qua in calce libri Ioſue fit mentio. Fons Iacob, & prædium quod ipſe dederat Ioſeph filio ſuo Ioan. cap. 4. verſ. 5. Fœdus paulo ante obitum Ioſue, ibidem ictum, inter Deum, & Populum Iſraeliticum Ioſu. cap. vlt. Item (iuxta Brocardum vbi ſupra §. 17. & Ioſephum 5. Antiqui. ca. 1.) recitatio Deuteronomij coram

De vrbe Sichen quibus nominibus fuerit appellata.

Vbi ſita.

Librũ de locis Hebraicis, et de actis non eſſe S. Hieron.

Sichen à quibus nõ ſemel ædificata, & deſtructa

Præclara quædam in Sichen geſta.

coram vniuerſo populo, Ioſu. cap.8. verſ.31. vſque ad finem capitis. Et denique conuentus Hebræorum pro eligendo Roboam filio Salomonis in Regem, quo tempore diuiſum eſt regnum Iſrael à Iuda 3. Reg. cap.12. & 2. Paralip. cap. 10. Illud verò quod magis hanc vrbem ſeu eius viciniam nobilitauit, fuit hæc prima altaris erectio facta ab Abramo, de qua paulo poſt agemus.

De cõualle illuſtri.

4 Sequitur dicendum de conualle illuſtri, ſic enim nominatur in editione vulgata, in Hebraica verò dicitur Ela Moreh, quas voces tranſlatio lxx. Interpretum interpretatur. ad quercum altam, Paraphraſis autẽ Chaldaica, vt videre eſt in Biblijs Regijs, reddit: ad planitiem Moreh. Ex qua interpretationum diuerſitate, datur intelligi, conuallem illam fuiſſe ſatis planam, & admodum illuſtrem, ac conſpicuam, ob multitudinem, ac proceritatem quercuum, aliarumve arborum excelſarum. Erat autẽ hæc conuallis ſanè admodum longa; ſiquidem, vt ait Brocardus, incipiebat in planitie media inter duos montes, Gelboe, & Hermon; inter quos defluebat Iordanis, ſecus quem extendebatur dicta conuallis, vſque ad mare mortuum. Quin, & ipſum mare, ſiue locus eius (inquit idem Auctor) ante ſubuerſionem Sodomæ, & Gomorrhæ, continebatur in eadem conualle illuſtri, quæ aquis irrigabatur veluti Paradiſus, & Ægyptus. Credimus autem iſtam conuallem (vt ex lectione lxx. Interpretum colligi poſſe videtur Geneſ.cap.12. vbi dicitur: Vſque ad locum Sichen, ad quercum altam) ab vna eius parte non admodum fuiſſe remotam ab vrbe Sichen; vnde quando ibi Abram dicitur veniſſe, vſque ad locum Sichen] ideſt, vt nonnulli exponunt, vſque ad locum, in quo poſtea condita fuit Sichen: forte melius eſt intelligere, ac ſi dixiſſet: vſque ad agrum, ſeu territorium vrbis Sichen: vel potius quia in editione vulgata legitur: vſque ad locum Sichen, vſque ad conuallem illuſtrem,] hoc eſt antonomaſticè, vſque ad locum illum, poſitum inter Sichen, & conuallem illuſtrem; qui locus poſtea adeo fuit inſignis, & celebratus, propter primam aram ibidem ab Abrahamo extructam, vt ad eundem locum deinde venerit etiam Iacob, quando reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ; & ibidem empto prædio, habitare, decreuerit; atque erecto Altari, tamquam in loco prius ab auo ſuo Abram conſecrato, dignum duxerit, inuocare ſuper illud fortiſſimum Deum Iſrael, vt legimus Geneſ. cap.33. in fine. In eodemmet loco (vt putat Maſſius ſuper cap.Ioſu.8. verſic.31.) ſub Ela deffodit Iacob Idola domus ſuæ, vt patet Geneſ.cap.35.verſ.4. Puto autem ob huiuſmodi inſignia memorati loci priuilegia, etiam ipſum Ioſue, quando venit in terra Chanaan elegiſſe ſibi domicilium iuxta Sichima, vt tradit Ioſephus 5. antiqui. capit. 1. prope finem. Et poſt multa tempora regnante Alexandro Magno, Satrapa ille Sanaballetes, in gratiam generi ſui Manaſſe, qui erat Frater Iaddi Summi Pontificis Ieroſolymitani, in eodem potius loco (ob inſignem eius ſanctitatem) quam alibi, ædificare voluit templum illud Ieroſolymitano ſimile, de quo ſub anno mundi 3721. nu. 2. dicemus. Et vſque ad tempora Saluatoris locus ille in honore erat apud incolas, vt colligi poteſt Ioan. cap.4. ver.20. ex illis verbis Patres noſtri in monte hoc adorauerunt &c.

Vbi eſſet poſita.

Cur Ioſue habitauerit iuxta Sichen, et ibidem poſtea ædificatum ſit Templum Ieroſolymitano ſimile.

Abram venit in Bethel.

5 Non multo poſt, Abram de prædicto loco, inter Sichen, & conuallem Illuſtrem poſito, Orientem verſus pergens, venit ad montem Bethel, tetenditque ibi tabernaculum ſuum, inter duas vrbes, nimirum Bethel, & Hai, primam habens ab Occidente, alteram ab Oriente. Et ibidem quoque erecto Altari, inuocauit nomen Domini, Geneſ.cap.12.verſ.8. Sanè inter memoratas vrbes, vnam circiter itineris leucã extitiſſe, bis mille, & quadringentos paſſus continentem, quantum ſcilicet homo pedes vnius horæ ſpatio commodè conficere ſolet, teſtatur Maſſius ſuper Ioſu.cap.7. verſ.2. & ſuper cap.8. verſ.11. Nominatur autem hic prædicta vrbs, Bethel, per anticipationem: nam hoc tempore vocabatur Luza: poſt annos verò centum ſexaginta duos, (vt videre eſt in tabulis) à Iacob pergente in Meſopotamiam, primo nominata eſt Bethel, ideſt Domus Dei, propter diuinam illam viſionem ibidem ei demonſtratam, Scalæ à terra ad cælum pertingentis, & Angelorum per ipſam aſcendentium ac deſcendentium, vt patet Geneſ.cap.28. verſ.19. & nos ſub anno mundi 2276. nu. 6. dicemus. Longe verò poſterioribus, nempe Regum, & Prophetarum tẽporibus, eadem vrbs, quaſi per irriſionem, ſeu, ad execrationem, appellari cœpit Bethauen, ideſt Domus iniquitatis, vt eſt apud Oſeam cap.4. verſ.15. & cap.5. verſ.8. & cap.10. verſ.

Luza per anticipationem dicitur Bethel, & cur poſtea ſic appellata. Cur deinde dicta Bethauen.

verſ.5. ſiue ob vicinam ſolitudinem (cuius meminit Ioſu. cap. 18. verſ. 12.) ſic appellatam, quod forte in ea cædes, & latrocinia fierent: vel potius, quia in Bethel Ieroboam primus decem Tribuum Rex, poſuerat vitulum aureum, quem deinceps ab Iſraelitis coli voluit, vt habetur 3. Reg. cap. 12. verſ. 29. Hanc enim ob cauſam putat B. Hieronymus in lib. de locis Hebraicis, & ſuper citata Oſee loca, vrbem illam, quæ prius Domus Dei dicebatur; poſtea Domum Idoli, à pijs viris, vt dixi, fuiſſe denominatam. Hai verò altera Ciuitas, poſita erat in occidua parte montis; quē poſtea à Chriſti ieiunio ibidem exacto, Quarantenam appellarunt. habebatq; Hai ab oriente tribus leucis, Galgala, vt ait Brocardus; totidem vero à ſeptentrione, fontem Eliſei, prope Iericho exiſtentem, vt probat Maſſius ſuper Ioſu. ca. 7. verſ. 2. fuit autem Hai ſecunda Ciuitas à Ioſue, poſt ingreſſum populi in terram Chanaan, expugnata, vt patet Ioſu. cap. 8.

De vrbe Hai.

6 Ceterum ſi quis hoc loco, percunctetur, cur Abram nō manſerit in loco in quo prius fixerat Tabernaculum; ſed huc, atq; illuc progrediens, veluti in continua quadam peregrinatione, vitam ſuam, ſuorumq; tranſigere viſus ſit: Dicere poſſumus, illum ita egiſſe, quia ſic ei Dominus imperauerat Geneſ. cap. 13. ver. 17. dicens: Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine ſua, quia tibi daturus ſum eam]. vt ſcilicet illam ſibi, & ſemini ſuo repromiſſam, aliquatenus luſtraret, ac recognoſceret, & vt tandem commodiorem ſibi locum ad inhabitandum deligere poſſet: vel etiā ob particulares quaſdam difficultates in ſcriptura ſacra prætermiſſas, de loco ad locum (Deo ſic diſponente) tranſire quodammodo cogebatur; vt vel ſic mira eius, in ſequendo ductum Domini, Conſtantia, fideſq; magis, ac magis probata oſtenderetur, ac poſteri egregium quoddam, in hoc viro, perfectionis vitæ ſpecimen imitandum, ante oculos haberent. Et forte item ne lucerna, tot, tantarumq; virtutum ſplendoribus irradiata, veluti ſub modio concluſa maneret; ſed potius quodammodo in conſpectu omnium poſita, pluribus hiſce, atq; diuerſis Chananæorum populis, ſiue ad ipſorum confuſionem, repræhenſionemq; deſeruiret, vel etiam ad quorundam emendationem, eiſdem optima quædam bene viuendi exempla, documentaque præberet: & ipſe Sanctus vir ad propria, ſuorumq; merita amplius augenda, varias regiones, cū vniuerſa familia ſua optime admodum inſtituta, peragrando; vitam quodammodo Apoſtolicam in terris ageret, atq; vbique ſanctitatis veſtigia relinquens, bonarum virtutum ſemina ſpargeret, ad plurimorum ſalutem promouendam accommodata.

Cur Abrā non vno in loco permanſerit, ſed huc atque illuc domiciliū ſuum trāſtulerit.

7 Eodem anno, quo Abram de Haran venerat in terram Chanaan, (iuxta Hebræorū opinionem, quam refert Ioan. Driedo lib. 3. de Dogmatibus Eccleſiaſticis tract. 3. cap. 5. concl. 4.) hoc eſt, vt arbitror, in poſterioribus illius anni temporibus; exorta fame in terra Chanaan, deſcendit Abram cum omni familia ſua in Ægyptum: vbi veritus, ne Ægiptij nimia vxoris ſuæ pulchritudine capti, ipſum interficerent, vt eam ducere poſſent; in tribulationem incidit maximam; cœpitq; cogitare quid ageret, duplex quippe ſibi periculum imminere videbat, alterum vitæ, honoris alterum. & quidē cum eſſet in arcto poſitus, primo ſic occurrere decreuit, nimirum rogando Saram, vt tacita veritate, quod ſcilicet eius vxor eſſet, diceret ſe eſſe ſororem; quod certe ſine mendacio affirmare poterat; quandoquidē cum ipſa more Hebraico verè diceretur filia Thare patris Abrahæ, licet non immediate ab ipſo, ſed mediante Aran filio eius eſſet genita; profecto, iuxta eundem ritum, etiam ipſius Abrahæ ſoror rite dici poterat; quemadmodum ſub anno mundi 2049. num. 10. latius oſtenſum eſt. Aliud verò periculum, nempe honoris, quia Abram nullatenus ei humano conſilio proſpicere ſe poſſe videbat; diuinæ committendum prouidentiæ putauit; quæ vbi humana ceſſant auxilia, non deeſt ijs, qui humili eam corde implorant; quemadmodum ipſi Abrahæ in hoc eodem caſu eueniſſe certum eſt. Nam etſi, vt primum peruenit fama pulchritudinis Saræ, ad Regem; ſublata ſit mulier in domum Pharaonis, vt dicitur Geneſ. cap. 12. verſ. 15. verumtamen, vt ibidem ſubditur, flagellauit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius, (nimirum eos, qui laudauerant eam apud ipſum, tanquam delicti participes) propter Sarai vxorem Abram. Atq; hoc pacto conſultum fuit honori ipſius Abrahæ, & coniugis ſuæ; vt mox clarius explicabitur, & conſequenter euentus comprobauit verum eſſe, quod ipſi Abramo repromiſerat Dominus, dicens: Maledicam maledicentibus tibi. hoc eſt, Malefaciam male-

Abram deſcendit cum familia ſua in Aegyptū.

maleſacientibus tibi. iſte enim eſt verus illorum verborum intellectus. Quis verò fuerit iſte Pharao, qui tẽporibus Abrahæ regnabat in Ægypto, incompertum habemus: quandoquidem ſcimus, antiquitus per multa tempora, vſque ad Cambyſem Cyri filium, qui Ægypti regnum Imperio Perſarum adiunxit; Reges Ægyptiorum, communi vocabulo, Pharaones, fuiſſe appellatos: quemadmodum ijdem, poſt Alexandri Magni obitum, à primo ipſorum Rege Ptolomæo, deinceps, donec à Romanis ſubacti ſunt, etiam Ptolomæi ſunt appellati; more Romanorum, qui mox ſuos Imperatores Cæſares, & Auguſtos nominare conſueuerunt.

De plagis Pharaoni à Deo propter ſublatam vxorem Abrahæ, inflictis.

Quæ autem fuerint prædictæ plagæ Pharaoni à Deo inflictæ; ſcriptura ſacra non exprimit. Vnde Hebræi, vt refert Lyranus, putant fuiſſe fluxum ſeminis adeo moleſtum, vt eos redderet inhabiles ad coitum, atque hoc pacto ſeruata fuerit Sarai ab eis intacta. Alij dicunt fuiſſe ſterilitatem vxorum Pharaonis, quemadmodum poſtea, eamdem ob cauſam, accidiſſe Abimelech Regi Philiſtinorum, infra ſuo loco dicemus. Ioſephus lib. 1. antiq. cap. 9. dicit, Deum huic libidini obſtitiſſe, peſtilentia, & ſeditione, res Regis infeſtando. Philo autem in libro de Abraham, ait fuiſſe pœnas corporis, & animi graues, Regi diuinitus inflictas; ita vt morbo laborans multiplici, amorũ, voluptatũq; oblitus, longe diuerſas agitaret curas; quomodo ſcilicet euadere poſſet e tormentis, quibus dies, noctesque, ſine intermiſſione, affligebatur. B. Theodoretus pariter quæſt. 61. in Gen. credidit Pharaonem grauiſſimis percuſſum infirmitatibus non potuiſſe, vt decreuerat, Saram ducere vxorem. Sed quicquid ſit, ſufficit plagas illas fuiſſe tales, quæ prohibuerint ne Pharao, aut quiſquam alius, ingredi potuerit ad Saram. Quæret hic fortaſſe aliquis, num flagella hæc, ſtatim ac Sarai ducta eſt in domo Pharaonis, ſuperuenerint Regi, & domui eius, an multo poſt. 8

Quando dicta flagella Pharaoni euenerint.

B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. putauit hoc potuiſſe contingere poſt multos dies, ac menſes; arbitratus, quod quemadmodum apud Reges Perſarum, ac Medorum, mos erat, vt quæ mulier placuiſſet Regi, non ſtatim ad cubiculum eius introduceretur; ſed prius vngeret ſe oleo myrthino ſex menſibus; & alijs ſex quibuſdam pigmentis, & aromatibus vteretur, ac demum tunc ingrederetur ad Regem, vt legimus Eſther cap. 2. verſ. 12. ita fieri ſoleret apud Reges Ægypti; & quod interim dum hæc ageret Sarai, flagellauerit Dominus Pharaonem: Sed tamen probabilius videtur flagella hæc illico eueniſſe: tum quia, quod memoratus mos eſſet quoque penes Ægyptios, illo præſertim tam antiquo tempore, non videtur ſatis poſſe probari: tum etiam, quia ſic facilius potuit Pharao intelligere, & credere, propter ablatam illam mulierem, & non alia de cauſa, ſibi domuique ſuæ mala hæc eueniſſe, quod certum eſſet, ea continuo, ex quo illa domum ſuam intrauerat, & cœpiſſe, & deinceps perſeueraſſe. Et infra ſub anno proximo num. 1. probabimus Abramum breui tempore moram traxiſſe in Aegypto.

Pharao Abrahæ vxorem reddit intactam.

His itaque eruditus Pharao plagis, iuxta illud quod dicitur: vexatio dat intellectum. intellexit valde diſplicuiſſe Deo, quod mulierem illam, ab aduena ſublatam, penes ſe haberet; Vnde ipſe creditur, vel protinus ſciſcitatũ eſſe mulierẽ, voluiſſeq; ab illa ſcire, nũ eſſet vxor Abrahæ; vel, vt alij volunt, id Deo reuelante; aut, vt Ioſephus ait, per ſacerdotum reſponſa didiciſſe. Vt autem cognouit illam aduenæ eſſe vxorem; ſtatim virum eius accerſitum, prius obiurgat, quod dixerit eſſe ſororem; mox illam ei reddit, dicens: Ecce coniux tua, tolle eam, & vade. Quod autem reddiderit eam omnino intactam; communis eſt ſententia Patrum, præſertim verò B. Auguſtini, qui lib. 16. de Ciuit. ca. 19. ait: Abſit, vt credamus alieno concubitu fuiſſe pollutam; quia multo credibilius eſt, hoc Pharaonem facere, afflictionibus magnis, non fuiſſe permiſſum. Et B. Chryſoſtomus homil. 32. in Geneſ. ſcribit: Acerbiſſima pœna, percuſſum Regem, diſcedere fecit à nefario flagitio; coercuit ab irrationabili impetu, cohibuit incontinentem mentem; alligauit concupiſcentiam indomitam; frænauit furoris inſaniam. Philo item vbi ſupra dicit, quod Deus eximiam fidem, obedientiamque, ac pietatem Abrahæ, egregio quodam beneficio remunerauit, coniugium eius, à potente quodam, & immoderato Rege, ingens in diſcrimen adductum, mira quadam ratione, inuiolatum, intactumque ſeruans. Deniq; B. Theodoretus loco ſupra numero præcedenti allegato. Quantæ igitur, inquit, curæ fuiſſet Abram Deo, ſi vidit vxorem eius adulterio ſtupratam? cur tanta, & tanta, & tam formidanda 9

midanda minatus eſt Pharaoni, & vniuerſæ domui eius, ſi noluit cohibere congreſsũ illum iniquum? Et alibi, vt refert Lipomanus in ſua Catena in Geneſ. Manifeſtum eſt, inquit, cum primum Sarai rapta eſt à Pharaone, Deum ægrotatione, quaſi vinculo quodam, eum obligaſſe, ne Saram violaret: ægrotatio enim appetitionem Regis hebetauit, & venator intra retia ſua captam habens feram, quam maxime optabat, præda tamen frui non potuit. Sic Theodoretus. Sed, & hoc idem, nimirum intactam, à Pharaone Saram fuiſſe redditam, etiam Alexander Hiſtoricus, ex Eupolemo antiquiſſimo ſcriptore refert apud Euſebium lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. vlt. vt iam de hac re dubitare nemo iure debeat: de qua non Eccleſiaſtici tantum; ſed etiam profani ſcriptores fidem faciunt, & ratio ipſa ſuadet, id ita ſe ſe habuiſſe. Quin potius meritò hic agnoſcere licet, atque in immenſum laudibus extollere Dei prouidentiam, ac ſingularem protectionem, eorum præſertim, qui pietatẽ enixius colere ſatagunt: quos tametſi, ad merita eorum augenda, nonnumquã ſinat varijs exerceri tribulationibus: non tamen in periculis deſerit; ſed tunc maxime eis opportunè, etiam mirabiliter præſto eſſe non negligit. Verum nos iam ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2115.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 3.

1 ANNO proximo, nimirum circa initia, vt arbitror, anni vitæ ſuæ ſeptuageſimi ſeptimi, credimus Abramum, cum Lot, & omni familia ſua, rediſſe in terram Chanaan, de Ægypto, in qua ipſum non multo tempore manſiſſe; ex ipſamet ſacra ſcriptura colligi poſſe videtur. Nam certum eſt, quod vt primum viderunt Ægyptij Saram, comendauerunt eius pulchritudinem coram Pharaone, qui ſtatim præcepit eam duci in domum ſuam. Quo facto, protinus, vt dictum eſt, flagellauit eum Dominus, plagis maximis, ne Abrahæ iniuriam inferre valeret, ingrediendo ad eius vxorem. Vt verò duram admodum ſuper ſe manum Domini, & ſuper domum ſuam expertus eſt Pharao, cognita Diuinæ vindictæ cauſa, reddidit Abramo Saram, ac ſimul ipſum è regno ſuo dimiſit, illis verbis: Ecce coniux tua, accipe eam, & vade, præcepitque Pharao ſuper Abram viris, & deduxerunt eum, & vxorem illius, & omnia quæ habebat. Geneſ. cap. 12. in fine. & continuo in capitis ſubſequentis initio, ſubiungitur: Aſcendit ergo Abram de Ægypto, ipſe, & vxor eius, & omnia quæ habebat, &c. puto tamen Pharaonem permiſiſſe Abramo, vt ibi prius emeret frumenta, & cibaria, quæ ſecum deferre poſſet in terram Chanaan, vbi erat fames. Ex prædictis, videtur aperte ſatis indicari, Abramum modico dumtaxat tempore moram in Aegypto traxiſſe. Hoc ſi verum eſt, vt credimus, oportet minus vera eſſe, quæ quidam alij ſcripta reliquerunt, nimirum Artapanus ille antiquus, qui refertur apud Euſebium lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. vlt. & ait: Abrã per viginti annos remanſiſſe in Aegypto, & Alexander Hiſtoricus, ibidem ab eodem Euſebio relatus, qui ex Eupolemo ſcribit: Abram vixiſſe in Heliopoli, cum Aegyptiorum Sacerdotibus, qui, inquit, ab ipſo Aſtrologiam didicerunt. Et Ioſephus libro primo, Antiqui. capitulo nono, qui & ipſe aſſerit, Abram, poſt recuperatam vxorem; de licentia Pharaonis diſputaſſe cum Aegyptiorum Sapientibus, magnumque inde ſibi nomen, & exiſtimationem apud illos acquiſiuiſſe, & inſuper eos Aſtrologiam, aliaſque diſciplinas docuiſſe. Quæ profecto, non videntur conuenire cum ſacra ſcriptura aſſerente ipſum Abram, poſt redditam ſibi

Abrã non diu mãſit in Ægypto.

vxorem, continuò a Pharaone de Aegypto fuiſſe dimiſſum, vt paulo ſupra proba-
uimus.

Reuertitur Abrã de Aegypto in terram Chanaan.

Abram et Lot cur ab inuicẽ diuiſi.

Reuerſus itaque Abram de Aegypto, per iter quo venerat à meridie in Bethel; 2
peruenit ad locum altaris, quod prius fecerat inter Bethel, & Hai, & inuocauit ibi
nomen Domini, Geneſ. cap. 13. verſ. 3. Erat autem cum eo & Lot, cumque eſſent
ambo diuites, in argento, auro, ouibus, armentis, Tabernaculis, ac familijs admodũ
copioſis, ita vt vltra non poſſent commode in terra illa, quæ tunc erat Chananæorũ,
& Pherezæorum, habitare ſimul: ad ſedandas rixas, inter vtriuſque paſtores iam
exortas, & ne ſeruulorum contentiones, concordiam Dominorum ſoluerent: prudẽs
Abram propoſuit nepoti diſceſſionem ab inuicem, data ei optione, vt quam ipſe
mallet regionem, ad inhabitandum deligeret, illis vſus verbis humilitate, ac mode-
ſtia plenis: Ne quæſo ſit iurgium inter me, & te, & inter paſtores meos, & paſtores
tuos; fratres enim ſumus. Ecce vniuerſa terra coram te eſt: recede à me obſecro:
ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo: ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram
pergam]. Igitur cum Lot delegiſſet ſibi regionem circa Iordanem, quæ tunc vni-
uerſa irrigabatur, antequam ſubuerteret Dominus Sodomam, & Gomorrham: di-
uiſi ſunt ab inuicem. Lot habitauit in Sodomis, inter viros peſſimos: Abram verò

Tertia Domini apparitio facta Abrahæ.

Abrã habitat in cõualle Mãbre iuxta Hebron.

in terra Chanaan, vbi poſt prædictam ſeparationem, apparuit ei tertio Dominus,
rurſumque repromiſit ei, & ſemini ſuo, dare vniuerſam terram illam, quam circum-
quaque conſpicere poterat; & item multiplicare ſemen ſuum, ſicut puluerem terræ,
monuitque, vt terram toties iam ſibi repromiſſam perambularet: qui confeſtim, mo-
to inde tabernaculo ſuo, venit, & habitauit in conualle Mambre, iuxta Hebron, ædi-
ficauitque ibi altare Domino, Geneſ. cap. 13. per totum.

De cõualle Mãbre.

Iſta conuallis, erat planities quædam, inter montes poſita, diſtans ab antiqua He- 3
bron, vt ait Brocardus, per dimidiam leucam, & pluribus creditur fuiſſe frondoſis
quercubus, ſiue ilicibus conſita: nam propterea, inquiunt, per Synecdochen, ſigni-
ficatur voce illa Hebraica-Elon-quæ latinè interpretatur quercus, ſiue ilex. Vnde
videtur, æſtiuo præſertim tempore, fuiſſe ad habitandum ſatis commoda. Poſſide-
batur autem tunc temporis a Mambre, fratre Eſcol, & Aner Ammorrhæorum; de quo
rum conſenſu, cœpit Abram ibi inhabitare: pendens eis annuam, vt arbitror penſio
nem, tum pro eius habitatione, tum etiam pro gregum, atque armentorum paſtioni-

De Hebrõ ſiue Chebron.

bus. Et hæc forte fuit conuentio illa, ſiue fœdus, quod cum prædictis, ipſe Abram
inijſſe dicitur, Geneſ. cap. 14. verſ. 13. Porrò Hebron, ſiue Chebron (vt dicitur in
libro de locis Hebraicis, ſub vocabulo Arboch ſeu Arbee) olim fuit Philiſtinorum
metropolis, & a Giganribus incolebatur. Diſtabat verò ab Ieruſalem, paſſuum mil-
libus circiter viginti duobus, ad meridianam plagam. Et olim dicebatur Cariath
Arbe, ideſt, ciuitas Arbe, Ioſu. cap. 14. in fine. Fuit autem Arbe Gigas de ſtirpe
Enac, vt ibidem colligi poteſt; cuius poſteri fuerunt, Achiman, Siſai, & Tolmai,
qui Numer. capitulo 13. verſiculo 23. ab Iſraelitarum exploratoribus, inuenti ſunt
in Hebron, & appellantur filij Enac; quoniam de ſtirpe eius etiam ipſi, fortaſſis per
lineam Arbe, prodierant. Poſterioribus verò temporibus, deſijt dicta vrbs appella-
ri Cariath Arbe: nimirum poſteaquam data fuit Caleb filio Iephone, vt legimus Io-
ſu. capitulo 14. verſiculo 13. & Iudic. capitulo primo, verſiculo 20. Nam poſtea ex
nomine Hebron filij ipſius Caleb, cuius ſit mentio primo Paralipom. capitulo ſecun-

Cariath Arbe in Pentateucho, per anticipationem dicitur Hebron.

do ver. 42. dicta eſt Hebron, vt ait Beatus Hieronymus loco de locis Hebraicis paulo
ante citato. Quod ſi verum eſt, oportet quod vbicumque in libro Geneſ. Numer.
& Ioſue, videlicet ante ortum dicti Hebron filij Caleb, dicta vrbs nominata eſt He-
bron; per anticipationis figuram, in ſacris libris alias non raro vſurpatam, id fa-
ctum eſſe intelligatur. De huius vrbis antiquitate, loco Numer. proximè citato,
habemus expreſſum, quod ſeptem annis, ante Tanim Ægypti vrbem, condita eſt.
Sed quoniam quandonam dicta Ægypti ciuitas condita ſit, adhuc incompertum
nobis eſt, conſequenter etiam ſcire non poſſumus, quo anno mundi ipſa Hebron æ-
dificata fuerit. Nam quod ſcriptum reliquit Ioſephus libro quinto de Bello capitu-
lo 7. nempe ab Hebron condita, ad ipſius Ioſephi tempora, numerari annos bis mil-
le, & trecentos, ſuſtineri non poteſt, quemadmodum etiam aduertit Pererius: Quãuis

ratio

ratio eius ex Euſebij Chronico petita, non admodum firma eſſe credatur; Quoniam Euſebius videtur ibi ex parte ſecutus mendoſam lxx. Interpretum Chronologiam, vel aliam ipſe temporum rationem iniſſe ab ea, quæ ex ſacris libris vulgatę editionis colligitur, valde diuerſam. Siquidem ipſe ponit Abramum natum eſſe anno mundi 3185. cum tamen ex præfatis codicibus, tum Hebraicis; tum Latinis, non pluſquam 2039. ab orbe condito ad Abrami ortum, numerari poſſint, quemadmodum experiri licet in noſtris Tabulis. Quare dictum Ioſephi, longe efficacius confutari poteſt per Chronologiam, quæ ex vulgata Bibliorum editione deſumitur. Nam ſi Ioſephus, vt creditur, libros ſuos de bello ſcribebat Olympiade circiter ducenteſima decimatertia currente, & initiũ Olympiadis ducenteſimæ decimæquartæ, iuxta præfatum computum magis probatum, concurrit cum anno mundi 4130. profecto, ſi de hoc numero detrahas annos bis mille trecentos, quos inquit Ioſephus, ab Hebron condita, ad ſua tempora, eſſe decurſos, vtique ſequeretur, ipſam Hebron fuiſſe ædificatam, anno mundi 1830. & conſequenter, centum circiter annis ante diuiſionem linguarum, quam anno mundi 1931. contigiſſe, fuſius ibidem à num. 1. vſque ad 4. probauimus. Quod autem tunc Hebron condi non potuerit, manifeſtum eſt; quia ex ſacro eloquio apertè conſtat, à diluuio, ad diuiſionem linguarum, genus humanũ de Armeniæ, Babyloniæque finibus occidentem verſus non exiſſe, ſed hæc dicta ſint obiter redeamus ad hiſtoriam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2117.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 5.

1 POST annos duos, nimirum anno decimotertio, ex quo Sodomitæ ac finitimæ nationes, ſeruire cœperant Chodorlahomor regi Elamitarum; rupto fœdere, receſſerunt ab eo, Geneſ. cap. 14. verſ. 4. *Pentapolis à rege Elamitarum deſcicit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2118.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 6.

1 ANNO vitæ Abrami circiter octogeſimo, (vt Pererio placet) qui erat regni Niniue, ſeu Zameis Aſsyriorum Regis III. annus vigeſimus octauus, vt patet in Tabulis; illatum fuit Sodomitis, & ceteris Pentapolis gentibus, poſtremũ bellum, quod deſcribitur Geneſ. c. 14. à Chodorlahomor, & alijs tribus regibus, qui ei in auxilium venerant, anno decimoquarto poſt primum bellum, quod idẽ Chodorlahomor, eiſdem Pentapolitanis intulerat, quando eos ſibi ſubegerat, vt ſub anno mundi 2105. num. 1. dictum eſt. Quare credimus decipi Abulenſem, qui bellum iſtud contigiſſe credit, biennio ante; nimirum, paulo poſtquam Lot ab Abramo diſceſſerat: Quod non videtur veriſimile, alioqui ea facilitate, qua illic venerat Lot; auditis belli rumoribus, priuſquam domicilium, reſque ſuas ibi firmaret, inde recedere potuiſſet. Belli huius cauſa, ſine dubio fuit ea, quæ breuiter tangitur Geneſ. *Chodorlahomor infert bellũ Pentapolitanis.*

cap.14.ver.4. nempe quia Sodomitæ cum finitimis ciuitatibus, anno decimotertio, ex quo ſubiugati fuerāt, à Chodorlahomor receſſerunt, vt ſub anno præcedenti dictum eſt: Et ideo ille, cum alijs tribus regibus in auxilium accerſitis, venit contra eos hoc anno, vt illatam ſibi iniuriam vindicaret.

De quattuor regibus qui Pentapolim depopularunt et primo de Codorlahomor. De Amraphel rege Senaar.

Qui autem fuerint quattuor hi reges, qui cum ſuis exercitibus vnanimiter venerunt aduerſus Pentapolitanos, non facile eſt determinare, præſertim de duobus. 2
Nam de Chodorlahomor, certū eſt, quod erat rex Elamitarum, ideſt populorum qui ab Elam filio Sem, nomen originemque duxerant, a quibus poſtea Perſas prodijſſe, communis opinio eſt, vt ſub anno mundi 1931. num. 49. diximus. De Amraphel item; quia appellatur rex Senaar; & ſcimus olim in campo Senaar extructam fuiſſe Babylonem; probabile admodum eſt, ipſum aliquo modo tunc regnaſſe in Babylone; Et cum rege Elamitarum, non valde inde remoto, eiuſmodi expeditionem ſuſcepiſſe. Non tamen probare poſſumus Hebræorum opinionem exiſtimantium, hunc Amraphel, eundem fuiſſe cum Nemrod, quem licet certum ſit regnaſſe in Babylone, cōſtat tamen ex ſupradictis, multo ante hæc tempora eſſe defunctum. De alijs verò duobus regibus, difficilius ſcire poſſumus, qui fuerint, aut vbi regnarint: Quandoquidem, tametſi Thadal dicatur Rex Gentium, ideſt non vnius linguæ gentis, ſed aliquot Populorum, qui diuerſo inter ſe vtebantur idiomate: Et iccirco Pererius, non irrationabiliter ſuſpicatur, ipſum Thadal, tunc regnaſſe in ea Galilææ parte, quæ Galilæa gentium dicta eſt, quod à varijs gentibus incoleretur, nimirum Ægyptijs, Arabibus, Phœnicibus, & huiuſmodi teſte Strabone lib. 16. Attamen de hoc, ob nimiam rei vetuſtatem, certi nihil afferre poſſumus. Eodem quoque modo, quamuis Arioch dicatur in ſacro eloquio Rex Pōti, vt habet editio vulgata, ſiue Rex Hellaſar, vt in Hebræo eſt, & lxx. Interpretes in ſua verſione retinuerunt: Nihilominus, quænam iſta vrbs Hellaſar, & vbi fuerit, incōpertum habemus: neque ex vocum ſimilitudine tuto affirmare poſſumus, iſtum Arioch Regē Hellaſar, fuiſſe illum; vel potius (quia tempora non conueniunt) vnum ex anteceſſoribus illius Erioch Regis Elicorum, qui memoratur Iudith cap. 1. verſ. 6. Sed neque (ſi ſequamur textum vulgatum, qui ponit Arioch Regem Ponti) admittenda videtur interpretatio Abulenſis, qui putat, hunc Arioch fuiſſe Regem Helleſponti: quia Helleſpontus, non regni nomen eſt, ſed freti Gallipolis, vt ait Ptolomæus Geographiæ lib. 5. cap. 2. & habent Greciæ veteris tabulæ: in quo freto Xerſes extructo nauium ponte, numeroſiſſimum, de Aſia in Europā, traduxit exercitum. Sed ſuppoſito, quod ibi aliquando fuerit aliquod Regnum, ex 3
vicino freto ſic denominatum; non tamen videtur probabile, quod Rex Helleſponti, tam longo itinere, perrexerit ipſe, cum exercitu ſuo, vſque in Perſidem, vt inde, cum Rege Elamitarum, proficiſceretur contra Sodomitas. Et idem videtur dicendum, ſi iſte Arioch fuiſſet Rex illius Prouinciæ, quæ poſtea Pontus dicta eſt, in Aſia minori, ſecus mare Euxinum; nimis enim abeſt à regione Elamitarum. Nec obſtant exempla, quæ adducit Abulenſis, nimirum de Populis, qui teſte Lucano, ab extremis penè orbis partibus, venerunt in auxilium Pompeij, quando pugnaturus erat cum Cæſare. Nam tunc de totius propè Orbis Imperio diſceptabatur; hic verò de quinque dumtaxat ciuitatibus, non etiam valde inſignibus, ſubiugandis. Quare probabilius videtur hos Reges, vel potius Regulos, Elamitis, Babylonijsque fuiſſe finitimos, & obſcuriores, ideſt non valde potentes (alioqui ad hoc bellum, non tantis opus fuiſſet auxilijs) ſed magno Aſſyriorum Regi, qui tunc, vt creditur, vniuerſæ penè Aſiæ citrà Indos regnabat, ſubditos, vel ſaltem confœderatos, eique vltro ſeruientes: vt vide- 4
tur poſſe colligi ex Ioſepho, qui primò Antiqui. cap. 10. eamdem referens hiſtoriam, ait, Aſſyrios, penes quos tum Aſiæ Imperium extabat, bellum intuliſſe Sodomitis, ductu, & auſpicijs prædictorum quattuor, quos non appellat Reges, ſed Imperatores, hoc eſt, exercituum duces, & veluti Monarchæ Aſſyriorum Præfectos. Quamuis proculdubio credendum ſit, eoſdem Regis titulo fuiſſe inſignitos, ſiquidem ſcriptura ſacra eos, quemadmodum et, & quinque Pentapolis Dominos, appellat Reges; quia antiquitus id moris erat, vt ferè quælibet populorum capita, ſeu ſinguli vrbium Domini, Regis vocabulo ſignificarentur. Quamquàm non inconuenit credere ꝙ magni illi Aſſyriorū reges, ſicuti & alij Monarchæ habuerint ſub ſe alios reges minores, alioqui et ſatis potentes, quēadmodū ex his, quæ nos ſub anno mundi 3572. num. 4. dicemus euidens fiet.

De Thadal rege gentium.

De Arioch rege Ponti.

Porrò

3 Porrò quattuor prædicti Reges, non recta ſemper ad Pentapolim perrexerunt, ſed eam quodammodo à longe circuientes, ab oppoſita demum parte agreſſi ſunt. Nam venientes primo in terram Baſan, quæ ex omnibus Chananææ regionibus, prima eis occurrerat, & terra Gigantum appellabatur, Deuter. cap. 3. ver. 13. percuſſerunt Rapha im, ideſt quoſdam Gigantes hoc nomine nuncupatos, quod forte primam originem ducerent ab illo Rapha Gigante, cuius tanquam de antiquo Gigantum progenitore fit mentio 1. Paralip. cap. 20. verſ. 6. Iſti tunc habitabant in vrbe Aſtaroth carnaim, in qua poſtea regnaſſe dicitur Og rex Baſan Ioſu. cap. 13. ver. 12. & hæc deinde vrbs, cecidit in ſortem mediæ tribus Manaſſe, trans Iordanem, & data fuit ad habitandum leuitis de ſtirpe Gerſonis, vt videre eſt 1. Paralip. capit. 6. verſ. 72. De Baſan venientes contra auſtrum, percuſſerunt alios Gigantes, vocabulo Zuzim, ſiue Zomzommim, qui tunc habitabant in terra illa, quam poſtea incoluerũt Ammonitæ, vt dicitur Deutor. Cap. 2. ver. 20. Inde vlterius progredientes, vaſtauerunt alios Gigantes nomine Emim, in Saue Cariathaim. Porrò Emim habitabant terram, quæ poſtmodum occupata fuit à Moabitis, vt habemus in cap. Deuter. citato verſ. 9. vnde apparet, hic non debere accipi, Saue Cariathaim, vt putat Pererius, pro Cariathiarim, quæ & Cariathbaal, & vrbs Saltuum, ſeu ſiluarum, dicebatur, in regione Cabaonitarum poſita, quam B. Hieronymus in lib. de locis Hebraicis, facit diſtare ab Ieruſalem vno tantum milliario, Brocardus verò ferè decem cum dimidio: ſiquidem hæc cis Iordanem erat in tribu Iuda: illa verò de qua hic loquimur, trans Iordanem, in terra Moabitarum, vel prope ipſam, & poſtea data fuit filijs Ruben, vt patet Ioſu. cap. 13. verſ. 19. His non contenti, prædicti Reges, Pentapolim ad dexteram, ac deinde poſt tergum relinquentes, inuaſerunt Chorrhæos, ſiue Horrhæos, in Idumæa, hoc eſt in monte Hor habitantes: illos nimirum, de quibus dicitur Deuter. cap. 2. verſ. 12. In Seir prius habitauerunt Horrhæi; quibus expulſis, atque deletis, habitauerunt filij Eſau. Hos verò Horrhæos, cum perſecuti eſſent, vſque ad campeſtria deſerti Pharan, reuerſi ſunt; & non nihil ad Occidentem flectentes, venerunt in Cades, ad locum, qui poſtea Miſphat, ideſt fons iudicij, dictus eſt, quod ibi Moyſes, iubente Domino, percutiens bis virga petram, mirabiliter eduxerit populo aquas. Vnde excurrentes, percuſſerunt habitatores terræ, quæ poſtea fuit Amalecitarum. Mox vaſtarunt quoque regionem Ammorrhæorum habitantium in Aſaſonthamar, quæ interpretatur vrbs Palmarum, & teſte B. Hieronymo in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. poſtmodum dicta eſt Engaddi, Palmarum, & balſami ferax: legimus etiam in lib. de locis Hebraicis, de Engaddi prouenire oppobalſamum, & has eſſe vineas à Salomone in Cant. cap. 1. verſ. 13. celebratas; nec immeritò, quandoquidem planta balſami, vt ait Plinius lib. 12. cap. 25. viti ſimilior eſt quam Myrto, & malleolis ſeri dicitur, nuper vincta, vt vitis; & implet colles, vinearum modo. Deniq, deuictis hiſce Ammorrhæis, præfati Reges, ad Pentapolim properantes, pugnauerunt feliciter cum quinque Pentapolitanis Regibus, in valle ſilueſtri, quæ nunc eſt mare ſalis, ac cæſis eorum exercitibus, tulerunt ſpolia Sodomorum, & Gomorrhæorum, & Lot nepotem Abrahæ, cum omni domo, & ſubſtantia eius, & profecti ſunt, vt redirent in regiones ſuas.

Regiones a prædictis regibus depopulata.

Lot captiuus abducitur.

4 Hæc cum nuntiata eſſent Abramo, captum ſcilicet Lot nepotem ſuum, & abductũ cum omni familia, & opibus ſuis: Illico Dominum obnixe admodum oraſſe creditur, ſe ſeque iure iurando obſtrinxiſſe, ſi Deo fauente, de hoſtibus victoriam reportaret; nihil de captiuorum ſpolijs ſibi retenturum; ſed ipſis de miſerabili illa ſeruitute ereptis, ac in priſtinam libertatem vindicatis, cuncta etiam eiſdem, quæ ipſorũ fuerant reſtituturum. Deinde confeſtim, ſelectis trecentis decem, & octo de vernaculis ſuis, ad pugnam aptioribus, & aſſumptis inſuper in auxilium tribus amicis ſuis, nempe Mambre, Eſcol, & Aner, fratribus, ac dominis terræ, in qua tunc ipſe habitabat: quibus cum fœdus inierat: inſequutus eſt, & vt ait Ioſephus, quinta die aſſequutus eſt hoſtes circa fontem Iordanis nomine Dan, qui erat in extrema parte ſeptentrionali Chananææ: vbi diuiſis ſocijs, derepente irruit, ab omni parte, ſuper eos; & imparatos ad repugnandum, adortus, facile contriuit, atque fugauit, perſequens illos vſque ad agrum Damaſcenum. Mox victor cum rediret, recuperata omni præda, ac ſecum reducens Lot, & omnia, quæ illius erant: Occurrit ei Rex Sodomæ

Abram feliciter pugnat cũ prædictis regibus, & victor reducit Lot, et omnem prædam.

Rex Sodomorum occurrit Abramo gratulabundus.

gratulabundus, Geneſ. cap. 14. ver. 12. non tantum, vt arbitror, honoris cauſa, quam vt ea, quæ amiſerat, ab ipſo Abramo impetraret, vt mox videbimus. Ceterum, cum dicitur Rex Sodomorum Abramo occurriſſe, manifeſtum fit, eumdem Regem, in prælio antea cum quattuor illis Regibus alienigenis inito, nequaquam interijſſe; & conſequenter, quod cap. Geneſ. citato verſ. 10. dictum fuerat, videlicet Rex Sodomorum, & Rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi] non ita eſſe accipiendum præciſè de ipſis Regibus, quaſi ipſi ſpeciatim occiſi fuerint; ſed vniuerſaliter de eorum exercitibus, quorum magna pars, cæſa fuerat, reliqui verò euaſerant; nam continuò ſubiungitur: Et qui remanſerunt, fugerunt ad montem] in quorum numero, Regem quoque Sodomorum extitiſſe, dubitandum non eſt. Simile quid legimus 2. Machab. cap. 1. verſ. 13. de Antiocho Illuſtri, nimirum quod cecidit in templo Naneæ. non quia ibi ipſe obierit, ſed quia milites ſui membratim cæſi ſunt, ipſe verò turpiter inde fugatus eſt, vt ſub anno mundi 3891. nume. 1. & 2. dicturi ſumus.

De Melchiſedech & vrbe Salem.

Obuiam quoque Abramo venit (vt ait Apoſtolus ad Hebr. cap. 7. verſ. 1.) Melchiſedech, Rex Salem, quæ iuxta Ioſephum, & B. Hieronymum in traditionibus Hebraicis in Geneſ. poſtmodum dicta eſt Ieruſalem: Quamquam idem S. Hieronymus in Epiſtola 126. quæ eſt ad Euagrium, magis probare videtur non fuiſſe Ieruſalem, ſed Salem vrbem Sichimorum, cuius fit mentio Geneſ. cap. 33. verſ. 18. eamdemque eſſe cum illa, quæ Ioan. cap. 3. verſ. 23. dicitur Salim, vbi (inquit) viſuntur ruinæ palatij Melchiſedech; & eſt in itinere, à reditu de Dan, ad conuallem Mambre. Sed his non obſtantibus, ſatis probabiliter putat Pererius, Salem in qua regnauit Melchiſedech, fuiſſe Ieruſalem. Quicquid de hoc ſit, illud certiſſimum eſt, Melchiſedech non ſolum fuiſſe Regem, ſed etiam Sacerdotem Dei altiſſimi, vt ibidem ad Hebr. & cap. Geneſ. citato, & in Pſalm. 109. legimus, & confirmant etiam præcipui Hebræorum ſcriptores, Ioſephus 1. Antiq. ca. 11. & Philo in lib. de Abraham. Vnde patet, quod tametſi Hebræa vox, pro qua Latinus Interpres reddidit Sacerdos poſſit etiã ſignificare Principem, aut primarium virum; nihilominus hoc in loco, propriè, & indubitanter ſignificare voluit Sacerdotem: vt omnes Catholici Doctores, & Sanctæ Eccleſiæ Patres, vno ore, vnanimeſque firmiter tenuerunt: & id ipſum quoque aperte comprobant, quæ de eodem Melchiſedech, ipſemet ſacer Geneſ. textus ſubiũgit; nimirum quod benedixit Abrahæ, & ab eo decimas accepit: ſiquidem alijs benedicere, & ab eis decimas accipere, proprium eſt Sacerdotis officium, vt etiam ex loco Apoſtoli proxime adducto colligi poteſt. 5

Quod Melchiſedech fuerit rex, et Sacerdos.

Melchiſedech non proprium viri nomẽ ſed cognomen.

Verum hic quæri ſolet, de vocabulo Melchiſedech, quod Apoſtolus ibidem ait interpretari Rex iuſtitiæ; num proprium perſonæ nomen fuerit, an cognomen, ob inſignem eius iuſtitiam, eidem poſtea; a populis inditum? mihi profectò magis arridet opinio Caietani, qui putat non fuiſſe nomen proprium, ſed ex quo perſpecta, & cognita fuit eximia eius iuſtitiæ virtus, in regenda præſertim vrbe Salem; cognomento Melchiſedech fuiſſe appellatum; quemadmodum Octauianum Cæſarem poſt auctum Imperium, Romani nuncuparunt Auguſtum. & B. Ioannes Antiochenus, ab aureo eloquentiæ flumine, Chryſoſtomus dictus eſt. & S. Gregorius Neoceſariæ Ponti Epiſcopus, propter miraculorum eius multitudinem, ac magnitudinem, Thaumaturgus, hoc eſt admirabilium patrator, eſt appellatus. Et alter S. Gregorius Nazianzenus, ex ſingulari diuinarum litterarum ſcientia, Theologi cognomen accepit. Et alij permulti huiuſcemodi nomenclaturas adepti ſunt. 6

De Melchiſadechi origine.

Sed quiſnam fuerit iſte Melchiſedech, & cuius gentis, adhuc ſub iudice lis eſt: quoniam ſcriptura ſacra, ſaltem ſub hoc nomine, nihil prorſus de eius genealogia tangit; non ſine diuino (vt dicemus) myſterio. Et quidem plurimi ex antiquioribus Patribus, præſertim Græcis, putarunt ipſum fuiſſe Gentilem. Nec deſunt etiam, qui à quodam Ægypti, Libyæue Regis filio, nomine Side, genus ſuum duxiſſe affirment; ſed de ſcorto generatum; ac propterea parentes eius, in ſacro eloquio, fuiſſe præteritos. Sed hæc, & huiuſmodi modicam videntur præſeferre probabilitatem: quemadmodum, & illud; quod ſemper virgo fuerit: Quis enim (ſecluſa Dei reuelatione, de qua nihil prorſus conſtat) hæc ſcire potuit? aut vnde ea deſumere? cumneque Moyſes, neque vllus alius ex antiquiſſimis ſcriptoribus, hæc prodiderit: & in ſacris libris, non ſemel facta ſit mentio parentum, etiam illorum, qui de illicito concubitu 7

cubitu ſunt geniti; puta de Moab, & Amon, de Phares, & Zaran, de Iephte, de Abimelech filio Gedeonis, & alijs. Certe Ioſephus lib.7. de Bello Iudaico cap. 18. cum appellat Chananæum Dynaſtam; quia regnabat in terra Chanaan, in Salem: Sed non eſt hoc nouum, vt quis potuerit regnare in aliena regione, præſertim ſi verum eſſet, ipſum ab Ægyptijs, Libijſue duxiſſe originem.

8 Contra verò alij Hebræi, vt refert B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. & multi quoque ex recentioribus Latinis Doctoribus aiunt, hunc fuiſſe Sem filium Noe, & putant omnes olim primogenitos, donec poſtea Sacerdotio functus eſt Aaron, fuiſſe Pontifices; ſeu Sacerdotes, & hoc eſſe ius primogenituræ, quod emit Iacob, ab Eſau fratre ſuo. Nec huic opinioni obſtat argumentum quod S. Epiphan. contra Hæreſim quinquageſimâquintâ elicit, ex mẽdoſa lxx. Interpretũ Chronologia, in qua apparet, Sem pluſquã quingentis annis ante ortum Abrahæ, obijſſe: quia vera, & indubitata temporum ratio, quæ ex Hebraicis, ac Latinis Bibliorum codicibus deſumitur, proculdubio oſtendit, Sem vltra centeſimum Abrami annum, fuiſſe ſuperſtitem: hæc autem, quæ de Melchiſedech dicta ſunt, conſtat ante octogeſimum ſextum Abrami annum contigiſſe, vt ex progreſſu operis manifeſtum fiet, & videre eſt in tabulis: Quare ſi probatam attendamus Chronologiam, bene potuit Melchiſedech eſſe Sem. Sed huic ſententiæ admodum obſiſtunt argumenta Pererij, quæ ferè ſunt hæc. Apoſtolus ad Hebr. cap. 7. verſ.3. ait, Melchiſedech fuiſſe ſine patre, & matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens. non quia re vera ita fuerit: ſed quia ſcriptura ſacra de ipſo nihil horum meminit: Atqui certum eſt, de Sem, in ſacro eloquio, haberi hæc omnia; ergo nõn potuit Sẽ eſſe Melchiſedech: neque hic recurrere poſſumus ad effugium Lyrani, & Abulenſis; qui aiunt prædicta, quæ legimus in ſacris libris de Sem, non haberi ſub nomine Melchiſedech; quia inquit Pererius, probari non poteſt, hunc virum duobus nominibus fuiſſe appellatum: & non eſt credendum, quod Apoſtolus in tam leui nominum ratione, pondus myſterij de quo illhic agit, collocare voluerit: præſertim cum ad Hebræos ſcriberet, quibus notiſſimam eſſe genealogiam Sem, proculdubio ſciebat. Item ſi, vt ibidem verſ.6. teſtatur Apoſtolus, generatio Melchiſedech, non connumeratur inter Hebræorum generationes, ergo non potuit Melchiſedech eſſe Sem, ex cuius linea omnes Hebræos deſcendiſſe certum eſt. Præterea ſi Melchiſedech fuiſſet Sem; id Moyſes aliquatenus indicare non omiſiſſet, ad magis declarandam ſuæ gentis nobilitatem, atque eminentiam. Denique ait hanc opinionem non fuiſſe veteris Synagogæ. Ioſephus enim appellat Melchiſedech Chananæum.

Quod idẽ fuerit cũ Sem.

Argumenta Pererij oppoſitum probantia

9 Equidem negare non poſſumus quin hæc argumenta admodum vrgeant: Verumtamen, num intentum omnino conuincant, affirmare non auſim. Nam reſponderi poſſet; etiam poſito quod Melchiſedech fuiſſet Sem; non propterea tolli pondus myſterij præfigurationis Chriſti in ipſo Melchiſedech, quod ibidem indicare intendebat Apoſtolus. Nam certum eſt, quod Melchiſedech, quiſquis ille fuerit, non tamquam particularis perſona, ſed quatenus talis Rex, & Sacerdos; fuit figura Chriſti: vnde, ſufficit, vt quando repræſentatur in ſacro eloquio, tamquam Melchiſedech Rex Salem, ideſt tamquam Rex iuſtus, atque pacificus, & Sacerdos, offerens tantummodo panem, & vinum in ſuis ſacrificijs: Sufficit inquam, vt tunc repræſentetur ſine genealogia, & ſine ortu, & obitu, vt ſic magis aſſimilaretur filio Dei, hoc eſt, vt ſic figura magis reſponderet figurato: nimirum, vt præfiguraret Chriſtum non ſolum fore Regem, iuſtum, & pacificum, & Sacerdotem, ſub ſpeciebus panis, & vini ſe ipſum æterno patri offerentem, ſed etiam eſſe verum Deum, ſine principio, & fine, ac ſine genealogia, iuxta illud Iſai. cap. 53. verſ. 8. Generationem eius quis enarrabit? Quare etiam ſi Melchiſedech fuiſſet Sem; nihil ob id detraheret prædicto myſterio, quod ſcriptura ſacra, quando egit de priuata huius viri perſona, mentionem fecerit genealogiæ, ac principij, finiſque vitæ eius: Sufficit enim, vt quando agit de ipſius officio, nihil horum meminerit, prædicta de cauſa: Nam vis myſterij, quod explicabat Apoſtolus, non in eo cõſiſtit, quod Melchiſedech, quatenus homo, non habuerit principium, neque finem: id enim de vllo prorſus homine verè dici nequaquam poteſt: ſed quod, vt talis homo, talibus prærogatiuis inſignitus, ſine genealogia, ac initio, fineque dierum in ſacro eloquio fuerit repræſentatus. Ad ſecũdum

Reſponſio

dum verò, non ait idem Apoſtolus abſolutè generationem ipſius Melchiſedech nullo modo inter Hebræorum generationes poſſe connumerari, ſed diuerſam facit generationem Melchiſedech, à generationibus Leuitarum, ſeu Sacerdotum, de genere Aaronis; cuius Sacerdotium, probat fuiſſe minorem, Sacerdotio ipſius Melchiſedech, eo quod Aaron, & eius poſteri, tunc eſſent in lumbis Abrahæ, quando ei benedixit, & ab eo decimas accepit Melchiſedech, & conſequenter ipſi quoque benedicti, & decimati ſint à Melchiſedech tamquam minores à maiore. Porrò hoc pacto certum eſt, quod etiam generatio ipſius Sem, (vt verbis vtar Apoſtoli) non connumeratur in eis. Quod autem nuſquam Moyſes indicauerit Sem fuiſſe Melchiſedech, non eſt ratio ſufficiens ad probandum quod non fuerit. quia potuit Moyſes, digna aliqua de cauſa, licet nobis incognita, id tacuiſſe: non enim omnia, quæ ad ſuæ gentis nobilitatem, & ad hiſtoriam illuſtrandam pertinent, explicare curauit. quippe qui (vt aliàs ex B. Auguſtino diximus) non fuerit Moyſes purus hiſtoricus, ſed Propheticus. Denique arguere quod hæc non fuerit antiquorū Hebræorū opinio, quia Ioſephus aliter ſenſit, non videtur ſatis tutum; præſertim cum B. Hieronymus hanc inter Hebræorum traditiones recenſeat; ex quo datur intelligi, antiquos Hebræos ita ſenſiſſe, non enim opiniones recentiorum, inter traditiones referri ſolent. Scimus etiam Ioſephum in multis alijs, non ſolum à Rabbinorum ſententijs; ſed etiam ab ipſomet ſacro textu, recedere non dubitaſſe: Quare hac in parte, non videtur de ipſo eſſe curandum. Et pauca hæc dicta ſint, non vt mordicus ſuſtinere velim, Sem fuiſſe Melchiſedech, id enim obſcurum eſt: ſed, vt quæ pro hac ſententia de qua etiam ſub anno mundi 2156. num. 1. & 2. agemus dici poſſent, oſtendere. & vt oppoſitam quoque opinionem non omnino claram eſſe ſciremus. Nunc ad hiſtoriam redeamus:

Melchiſedech pro Abrahæ victoria offert ſacrificiū Deo panē et vinum.

Sanè Melchiſedech, cum eſſet Sacerdos, vt primum Abramo occurrit (quod maxime decet Sacerdotes) prius quæ Dei ſunt, quærere cœpit, & iuſtitiam eius. Itaq; ante omnia ipſi Deo bonorum omniū largitori, pro debita gratiarum actione, quod Abram amicum ſuum, non modo cum omnibus ſuis, incolumen, ſed etiam cum tam inſigni victoria, & tam multa præda, de prælio redeuntem videret, ſacrificium obtulit, non oues, & boues; ſed more ſuo, panem, & vinum: Sic enim ille Sanctus Vir diuino illuſtratus lumine, ad præſignandum Corporis, & Sanguinis Chriſti Hoſtiam, ſub ſpeciebus panis, & vini mox in Sancta Eccleſia iugiter offerendam; Sacerdotij ſui ſacrificia inſtituerat, vt ex hoc Geneſ. loco omnes Eccleſiaſtici Doctores, ac Patres, colligendum putarunt, ac propterea de ipſo Chriſto per Pſalmiſtam dictum fuiſſe. Iurauit Dominus, & non pænitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum, non iuxta ritum Aaronis, qui victimas Deo mactabat: ſed ſecundum ordinem, ideſt ritum Melchiſedech, qui panem, & vinum ſummo Deo in ſacrificium offerre conſueuerat. Porrò Melchiſedech proferens, hoc eſt offerens in ſacrificio panem, & vinum Deo, ſimul benedixit Abrahæ, eidem fauſta precatus, ac Dei pariter Excelſi potentiam commendauit, quæ ipſi Abramo, tantam de hoſtibus victoriam contuliſſet. Et hæc quoque benedctio, vt ait Caietanus, propria eſt actio Sacerdotalis: ſiquidem, cum medius ſit Sacerdos, inter Deum, & populum, ad ipſum, pertinet vice Dei alijs benedicere. 10

Abram decimas Melchiſadecho exoluit.

At verò Abram cum, & ipſe admodum pius eſſet, & Deo de acceptis gratus eſſe cuperet; decimas omnium, quæ in bello acquiſierat, ipſi Deo dicandas ſegregauit, atque Melchiſedech Sacerdoti, prompto, libentique animo, exoluit. quod licet in Geneſ. non ſatis plenè videatur expreſſum; illud tamen dilucide explicarunt Apoſtolus loco ad Hebr. iam ſæpius allegato, & Ioſephus, ac Philo, locis ſupra notatis.

Melchiſadech Abramo epulū præbet.

Poſt huius ſacrificij oblationem, probabile quoque eſt, quod ijdem Auctores Ioſephus, & Philo aſſerunt, eumdem Melchiſedech ſplendidum etiam Abramo, & ſocijs conuiuium præbuiſſe, & partem oblati panis, ac vini, loco carnium, quæ in alijs ſacrificijs non in holocauſtum oblatis comedi ſolebant, inter epulas appoſuiſſe. Et hæc quidem à Melchiſedech, atque Abramo acta ſunt, quibus, quæ pij, Religioſique viri, in ſuis, amicorumque rebus proſperis, agere debeant, ſuo nos exemplo docuerunt.

Rex Sodomæ ſpolia facile obtinet ab Abramo.

E contrario autem Rex Sodomæ, vtpote qui (quemadmodum, vt plurimum ſolent huius ſæculi homines) quæ ſua ſunt quæreret, non quæ Dei, aut proximi, in

ſuo

ſuo hoc occurſu, poſt externam gratulationis ſignificationem; illud inprimis ei curæ fuit, enixe rogare Abramum, vt ei ſaltem captiuos ſuos reddere placeret; reliqua verò Sodomorum ſpolia, ſibi prolibito retineret. Hanc autem petitionem, non ſuo tantum, ſed etiam aliorum Pentapolis Regum nomine, feciſſe creditur. Cui Abrã, vt erat magno, generoſoque animo præditus, non captiuos tantum, ſed & omnia, quæ de Sodomis hoſtes aſportauerant, præter vſu conſumpta, & amicorum, qui ei in auxilium venerant, partes liberaliſſime reſtituit: iuxta iuſiurandum (de quo ſupra num.4.) quod fecerat illis verbis: Leuo (ſiue, vt habent lectio Hebraica, & Chaldaica Pererio teſte.) Leuaui manum meam ad Deum excelſum, &c. Geneſ.cap.14.ver. 22. Quod enim eiuſmodi manuum eleuatio eſſet iurandi forma olim vſitata, comprobari poteſt ex Numer.cap.14. verſ. 30. vbi legimus: Non intrabitis in terram, ſuper quam leuaui manum meam [ideſt iuraui] vt habitare vos facerem.

Vetus iurandi forma.

11 Non multo poſt, cum quadam nocte (vt ex infra dicendis patebit dæmonum malitia, atque inuidia Abram (vt creditur) moleſtis quibuſdam cogitationibus, & magno quodam metu affligeretur; nimirum, ne forte quattuor illi Reges, quos contriuerat, atque fugauerat quodammodo ſine propria vtilitate (quandoquidem ſpolia ab ipſis accepta, mox Pentapolitanis reſtituerat) ne inquam reaſumptis viribus, ex improuiſo redirent, & ſe, domumq; ſuam exterminarent; iamque de tranſitu ad aliam regionem cogitaret: Ecce Dominus, qui ſeruos ſuos à Dæmoniacis illuſionibus, ac tentationibus nimium affligi non ſinit: apparuit ei eadem nocte. Fuit autem hæc, quarta, & admodum illuſtris apparitio, quam aliqui in duas partiuntur, nimirum in primam, quæ de nocte cœpit; & alteram, quæ ſequenti die, circiter Occidente ſole facta eſt: Sed quia (vt ex narratione apparebit) omnia, quæ in Geneſ. cap.15. deſcribunrur; quodammodo continuata videntur: nos ad vnicam Dei apparitionẽ referenda eſſe putamus. Porrò in hac diuina apparitione Dominus non modo timorẽ ex Abrahami animo prorſus excuſſit, ſed & inſuper ipſum inſignioribus aliquot pollicitationibus mirificè lætificauit: nam & à malis, quæ pertimeſcebat ſecurum reddidit, dicens: Ego protector tuus ſum. Et ingentia bona ſpopondit ſubdens: Et merces tua magna nimis. Et præterea ſeminis eius multiplicationem prædixit, & terram Chanaan à fluuio Ægypti, ad Euphratem, poſteris ſuis ſe daturum repromiſit. ac deinde etiam tempus, modumque, quo hæc implenda eſſent indicauit. Et denique ad hæc confirmanda, fœdus icere cum ipſo non eſt grauatus. At verò Abram, qui naturali quodam prolis deſiderio flagrabat (puto autem hoc ei etiam diuinitus fuiſſe inditum, quod de eius ſemine Chriſtus naſciturus eſſet) nihil de diuina protectione, quam non ſemel expertus fuerat, dubitans: audita mercedis exhibitione, ait: Domine Deus, quid dabis mihi? numquid ego ſine liberis moriar? nõne tu pollicitus es mihi, multiplicare ſemen meum, ſicut puluerem terræ? an fortaſſis non naturale, ſed adoptiuum erit ſemen meum, de quo locutus es? & vernaculus meus; nempe filius procuratoris domus meæ iſte Damaſcus Eliezer, erit heres meus? Cui Dominus: Non erit hic heres tuus; ſed qui egredietur de vtero tuo, ideſt, qui ex proprio ſemine tuo, quod prodibit de viſceribus tuis, formabitur: ipſum habebis heredem. Deinde, vt ſecuriorem de multiplicatione poſteritatis eius redderet Abramum, eduxit eum Dominus foras, ſub dio, & ait: Suſpice cælum, & numera ſtellas, ſi potes, (ex quo patet hoc de nocte, & ſereno cælo contigiſſe) ſic erit, inquit, ſemen tuum. ac ſi diceret: Quemadmodum ſtellæ cæli (vt conſpicis) penè innumerabiles eſſe videntur: ita poſteri tui tam multi erunt, vt præ multitudine, numerari vix poſſe videantur.

De quarta Domini apparitione Abramo.

12 Hiſce admirabilibus Dei promiſſis, de tanta ſeminis propagatione, tametſi habita ratione ad ætatem Abrahæ iam ingraueſcentẽ, & ad Saræ ſterilitatem, vix credi poſſe viderentur: nihilominus ipſe Abram, magis attendens ſummam promittentis potentiam, ſapientiam, ac bonitatem, quam rerum promiſſarum magnitudinem, ac difficultatem, non modo ſtatim, ſine vlla hæſitatione, credidit: verum etiam ob id erga Deum mirificè gratum, deuotumque animum magis habere ſtuduit; vt non immeritò, fides eius tam ſincera, tam firma, tanta charitate informata, & debita animi gratitudine, aliiſque innumeris concomitata virtutibus; eidem reputata ſit ad iuſtitiam, vt dicitur. Geneſ.cap.15. verſ.6. & ad Roman. cap.4. ver.3. & ad Gala.c.3. verſ.

De prompta perfectaque Abrami fide.

verſ.6.& Iaco. cap.2. verſ.23. vbi de eodem Abramo additur. Et amicus Dei appellatus eſt. Dicitur autem Abrahæ fides, reputata eſſe illi ad iuſtitiam, non illam dumtaxat, quæ ab alijs virtutibus cardinalibus diſtingui ſolet, ſed ad illam vniuerſalem; omnibuſque numeris abſolutam, atque perfectam virtutem, quæ hominem, iuſtum ac Deo gratum charumque facit. Et hanc iuſtitiæ virtutem, quæ in eo præcipue videtur poſita, vt quis quæ Deo placita ſunt ſemper faciat; ab ipſa fide proficiſci neceſſe eſt, quandoquidem nemo ſcire poteſt ſenſum Domini, niſi quæ ipſe reuelare dignatus eſt, audiat, credatque, non qualicumque fide, ſed ea, quæ per dilectionē operatur; talis namque illa eſt, quæ tantopere in Abramo commendatur. Neque verò in hoc viro, eximiæ huius virtutis laudem minuit; quod paulo poſt pollicenti ſibi Domino dare terram Chanaan in poſſeſſionem; reſpondit: Vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſim eam? nam ſi crediderat de ſe prodituram penè innumerabilem
poſteritatem, qui ſenex erat, & adhuc nullos ſuſceperat liberos, & vxorem habebat 11
ſterilem; quomodo poterat dubitare de poſſidenda terra, in qua iam cœperat habitare? vtique, & hoc quoque credidit Abram: ſed quia ex illa tam numeroſa ſeminis multiplicatione ſibi promiſſa, quæ multo longiora tempora, quam quæ ætati ſuæ iam admodum grandæuæ, ſupereſſe poſſent, requirere videbatur; probe iam intellexerat, promiſſionem, quoque illius terræ (ſaltem quantum attinet ad realem quam vocant eius poſſeſſionem) non ad ſe; ſed ad poſteros ſuos, poſtea multiplicatos pertinere: ſignum quæſiuit, non ſibi; ſed poſteris, atque ipſorum quodammodo perſonā induens, dixit: Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſim eam? Quamquam illud etiam negari non poteſt, quod Abram, quia notauerat hanc ſibi verbis generalibus, ſine vlla modi, aut temporis circumſtantia factam fuiſſe promiſſionem: ſcire inſuper cupiebat, quomodo, & quando, foret implenda. Quare quemadmodū (vt B. ait Auguſtinus lib. 16. de Ciuit. cap. 24.) Beatiſſima Virgo, non ideo minus credidit, quia dixit: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? ſed quod faciendum certò crediderat: Quomodo fieret exquirebat: ita & Abram; qui præ notatis verbis, videtur quodammodo dicere voluiſſe: Non poſſum profectò non credere ijs, quæ à te dicuntur Domine; quippe qui non ignorem, te eſſe omnipotentem, & primam veritatem: verumtamen, ſi (vt mihi videor percepiſſe) terra hæc quam mihi promittis, non à me, ſed à progenie mea verè eſt poſſidenda; dicere quandoq; ipſa poterit, antequam promiſſio impleatur: Vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſura ſim eam? Da ergo, ſi placet, aliquod ſignum, quo eius fides, per tempora, corroborari valeat. Sed & illud quoque cuperem Domine mi (ſi bonum eſt in oculis tuis) ſcire: quomodo, & quando, hæc implenda fore decreueris: vt non ſimplici tantum tuæ reuelationis oſtenſione, ſed his etiam circumſtantijs, roborare poſteritatis meæ fidem, expectationemque poſſim. Cui Dominus: nunc plenè votis tuis ſatisfaciam. Sume animalia per medium diuidenda; quia volo tecum ſolenne, de prædictis, fœdus inire, & pro fœderis cōfirmatione, inter animalium partes, humano more, pertranſire; & tibi pariter, quibuſdam ſignis, atque manifeſtationibus, quæ, & quando hæc ventura ſint, indicare.

Abram immolat animalia pro fœdere cū Domino percutiendo.

Vetus fœdera firmandi ritus.

Surgens ergo mane Abram, præparauit animalia, quæ dixerat ei Dominus, nimi- 13
rum vaccam triennem, & capram trimam, & Arietem annorum trium, & turturem ac columbam, cunctaque, vt arbitror, prius immolauit coram Domino. Et quadrupedia quidem per medium, à ſummo, vſque deorſum, diuiſit, atque vtraſque partes, contra ſe inuicem altrinſecus poſuit, tanto interuallo, vt inter eas pertranſiri poſſet. Iſte enim erat olim ritus firmandi fœdera, vt ſcilicet inter huiuſcemodi diuiſiones
occiſi animalis pertranſirent, quaſi ſibi ipſis talem cædem ac dilacerationem impre- 21
cantes, ſi fœdus violaſſent, vt clare colligi poteſt Hierem. cap.34. ver.18.& 19. aues verò non diuiſit Abram, quod forte ſciret, ad aliud ſignificandum fuiſſe adhibitas. Et quoniam hæc non in Tabernaculo, ſed in campo facta ſunt; non mirum eſt, ſi ad huiuſmodi carnes deuorandas, protinus auolare cœperunt carniuoræ volucres, odorem carnium procul, (vt ſolent) ſentientes. Itaque dum in hiſce volucribus abigendis, tota die defatigatur Abram, expectans Dominum: Ecce inclinante iam Sole, profundo quodam ſopore correptus, & magno ac tenebroſo pariter horrore inuaſus, incidit in Ecſtaſim, in qua de ijs, quæ poſteris ſuis euentura erant, cælitus edoctus

Quæ didicerit in ea viſione Abram.

eſt,

eſt, audiens vocem dicentem ſibi: Scito prænoſcens, quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem cui ſeruituri ſunt, ego iudicabo. & poſt hæc egredientur cum magna ſubſtantia. tu autem ibis ad patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona: generatione autem quarta, reuertentur huc: necdum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum, vſque ad præſens tempus. Geneſ. cap. 15. ver. 13. Quibus verbis, plura intellexit, didicitque Abram; nempe ſemen ſuum, hoc eſt, poſteros ſuos (non omnes, ſed illos dumtaxat, qui de Iſaac, & Iacob, produturi erant, vt ex inferius num. 16. dicendis planum fiet) peregrinos fore quadringentis annis. (hos enim de peregrinatione, non autem de ſeruitute, & afflictione, accipiendos eſſe, teſtatur B. Augnſtinus prope finem quæſt. 47. in Exod.) Dicitur autem hæc peregrinatio facienda, in terra non ſua: quia partim peracta mox fuit in terra Chanaan, quo tempore a Chananæis illa poſſidebatur; & partim in Meſopotamia, ac demum in Aegypto. Didicit quoque Abram, quod prædicti eius poſteri, ab ipſis Aegyptijs, ſeruituri erant ſubijciendi, & affligendi, in poſtremis annis (vt infra ſub anno mundi 2438. nu. 4. oſtendemus) circiter centum, & ſeptem, inter prædictos tamen quadringentos, computandis, & in ipſorum fine pariter terminandis. Et quod ſub finem huius temporis, Dominus vindictam de Aegyptijs ſumpturus erat: & inde educturus populum ſuum cum magnis opibus; eundemque, deſinente quarta generatione, reducturus in terram Chanaan: non autem citius, quia nec dum completæ eſſent iniquitates Ammorrhæorum, propter quas inde poſtea illi erant eijciendi. Et denique, quod interim ipſe Abram moriturus erat in ſenectute bona. Hæc reuelata ſunt Abramo in illa extaſi. Cum autem Sol occubuiſſet, apparuit Dominus in caligine tenebroſa, & clibano fumante, ac lampade ignis, pertranſiens (ſubaudi) inter memoratas carnium diuiſiones. Atque hoc pacto Dominus, in gratiam ſerui ſui, morem hominum illius temporis imitatus, pepigit firmauitque fœdus cum Abram, dicens. Semini tuo dabo terram hanc] a varijs videlicet nunc Chananæorum populis inhabitatam; cuius termini ſunt, a fluuio Aegypti, vſque ad Euphratem Geneſ. capit. 15. per totum.

14 Eſt autem hic fluuius Aegypti, non alius à Nilo, vt ſentit B. Auguſtinus quæſt. 21. in Ioſu. & alij; neque ille Nilus, qui plures diuiſus in partes, totam irrigat, fœcundatque Aegyptum; ſed, vt ait B. Hieronymus ſuper Amos cap. 6. eſt riuus eiuſdem Nili, ex eremo veniens, qui inter Rinocoluram, & Aegyptum, mare ingreditur mediterraneum. Idem colligunt Andreas Maſſius ſuper Ioſu. cap. 13. & Franciſcus Ribera ſuper Amos cap. 6. & Pererius ſuper Geneſ. cap. 15. ex Strabone, qui lib. 16. ſupra magnum Nili oſtium Peluſiacum, aliũ ponit riuũ paruum apud montem Caſſiũ, a peluſiaco diſtantẽ ſtadijs trecentis. Quod item comprobant, ex relatione quorumdam, qui loca illa peragrarunt, aſſeruntque a Gaza, itinere dierum quinque, verſus Aegyptum, reperiri paruum quoddam Nili brachium, quod ibidem a mari excipitur, & vulgo Carabum appellatur: adduntque ab eo, vſque ad Peluſium, quod poſtmodum Damiata dictum eſt, tantum itineris intercedere, quantum horis viginti, pedes conficere poteſt. Quæ quidem relatio, ſacræ ſcripturæ, Straboniſque, & Sancti Hieronymi dictis, admodum conſentanea eſſe dignoſcitur: idipſum quoque aliquo modo indicare videtur tam varia, quæ in ſacris libris traditur eiuſdem fluuij appellatio, vel potius deſcriptio. Siquidem Geneſ. cap. 15. in fine, vocatur fluuius Aegypti. Fluuius, quia pars eſt Nili, qui vere fluuius eſt. Aegypti, quia Aegyptũ claudit. At verò 3. Reg. cap. 8. verſ. 65. & 4. Reg. cap. 24. verſ. 7. dicitur, Riuus Aegypti, quoniam a Nilo Aegypti flumine deriuatur. Ioſue autem cap. 15. verſ. 47. & Iſai. cap. 27. verſ. 12. nuncupatur Torrens Aegypti, & Amos cap. 6. in fine, Torrens deſerti; quia non per cultam, vt alia Nili brachia, ſed per deſertam Aegypti plagã, ad mare fertur, ad modum Torrentis: Etenim Nilo intumeſcente: iſte exuberat, ac magno impetu fluit, illo autem decreſcente; iſte, ob paruitatem, & terræ quam præterfluit, nimiam ſiccitatem, interdum areſcit. Quamuis lxx. Interpretes, loco Amos adducto, pro-torrentẽ deſerti-tranſtulerint-torrentem occidentis-Theodotio autẽ-torrentẽ Arabiæ-& Aquila-torrentẽ, qui eſt in planitie-quia nimirum, per terminos Arabiæ planos fluit, & tandem deſinit in mediterraneo mari, quod eſt terræ Chanaan

De riuo, ſeu fluuio torrẽteve Aegypti.

naan occiduum. Non eſt autem quod quis opinetur, proprium huius fluuij, ſiue torrentis nomen, fuiſſe Rinocolura, quoniam loco Iſaiæ adducto, pro-torrente Ægypti-lxx. Interpretes verterunt-Rinocolura. Nam hoc vocabulum, non fluuij nomen fuit, ſed vrbis, quam quidam rex Aethiopum, Ægypto occupata, condidit, atque à latronibus, quibus ſupplicij cauſa, nares præcidi iuſſerat, habitari voluit. Vnde nomen vrbi inditum fuit Rinocolura; quod narium exciſionem ſignificat, vt teſtatur Strabo libr. decimoſexto, & Diodorus libro ſecundo. Quare neceſſarium eſt dicere, lxx. Interpretes, nomen vrbis, ob vicinitatem, tribuiſſe fluuio, ſiue torrenti, vt ſimul etiam indicarent locum vbi ipſe in mare influit, nimirum prope prædictam vrbem. Porrò memoratum fluuium, ſiue torrentem, olim diſterminaſſe Iudæam ab Aegypto, præter id quod non ſemel tradit ſcriptura ſacra locis præallegatis; etiam ex ethnicis colligi poteſt Auctoribus, puta Herodoto, Strabone, Ptolemæo, & Plinio, quorum primus, lib. 2. pag. 24. dum ait, quod mons Caſſius Aegyptum, Syriamque diſterminat, proculdubio Iudææ fines ad Caſſium producit: nulla enim alia Syriæ pars niſi Iudæa, Aegyptum tangit. Strabo item loco proxime adducto, eoſdem Iudææ fines protrahit, vſque ad Caſſium montem, à quo non procul abeſt Rinocolura, quam Plinius lib. 5. cap. 13. poſt Caſſium montem commemorat, & inter Palæſtinæ terminos, poſuiſſe videtur: Et Ptolemæus Geographiæ libr. 4. cap. 5. quattuor tantum leucis diſſitam facit à Iudææ finibus auſtralibus, qui erant vrbs Berſabee, vt patet 3. Reg. cap. 4. verſ. 25. & torrens Geraræ, penes quem dicta vrbs erat poſita, vt colligi poteſt ex his, quæ nos ſub anno mundi 1931. num. 32. diximus. Et hinc etiam patet, quod ibidem dicebamus, nempe falli eos, qui eundem faciunt torrentem Geraræ, cũ prædicto Aegypti fluuio: Sed, & nemini mirum videri debet, quod memorati Auctores, inter ſe, de dictis Iudææ terminis, non omnino conuenire videantur. Quandoquidem, valde modica, & leuis inter ipſos differentia eſt; & quod parum diſtat, nihil diſtare videtur; Et certum eſt eiuſmodi terminos, non nihil interdum, imo ſæpiſſime, varijs de cauſis, mutari conſueuiſſe, quemadmodum penè quotidiana docet experientia. Promiſit ergo Dominus, ſemini Abrahæ, omnem terram, quæ inter Euphratem, & Aegypti fluuium continebatur, ita, vt eam ab aquilone terminaret Euphrates, Aegypti verò fluuius a meridie. Quando autem hæc impleta fuerit diuina promiſſio, inferius ſub anno mundi 2583. num. 28. dicemus.

Prædictorum animalium ſignificationes.

Ceterum, quæ in memorata Abrahæ extaſi, eidem à Deo manifeſtata ſunt; putãt 15
Doctores, in recenſitis, quoque animalibus fuiſſe adumbrata. Nam quadrupedia illa naturæ mitioris, quæ quocũq; duci facile ſolent, & ad nutum hominibus deſeruire, ſic diuiſa, inquiunt ſignificaſſe Hebræorum peregrinationem, & ſeruitutem in Aegypto, vbi à proprijs parentibus, filij ſeparandi erant, vt in flumen mergerentur. In turture verò, & columba, non diuiſis, præſignatos eſſe illos, qui poſt exituri erant de Aegypto in deſertum, vt irent in terram Chanaan. Volucres autem carniuoras, quas Abram ab illijs carnium diuiſionibus abigere ſatagebat; præſignaſſe Aegyptios, qui deuorare, hoc eſt opprimere tentabant Hebræos, ſed à Deo impediebantur, ne eos omnino perderent, aut ad perpetuam ipſorum ſeruitutem adigerent. Solis occaſum, interpretantur, vel obitum Ioſephi (ipſo enim mortuo, Hebræi cœperunt ab Aegyptijs affligi) vel finem quadringentorum, quos diximus, annorum, circa quem, Hebræorum afflictio fuit moleſtiſſima; nunc præſignificata in vehementi illo horrore tenebroſo, qui poſt ſolis occaſum, inuaſit Abramum: cuius etiam ſopor, vt aiunt, præfigurabat, Deum quodammodo dormientem, hoc eſt, ſinentem eoſdem Hebræos tantopere vexari. Sed hæc, & eiuſmodi, quæ, poſt rei euentum, aliquam videntur cum his, quæ poſtmodum acta ſunt, habere conuenientiam; profecto antequam fierent, nimirum temporibus Abrahæ, adeo obſcure, talia præmonſtrabant, vt ex his tantum, videatur difficile admodum, tale quid percipi potuiſſe; niſi Deus, etiam conceptis verbis, quæ ventura eſſent, clarius explicaſſet.

De quadringẽtis annis Abrahæ prænuntiatis.

Vt autem hic aliquid etiam in medium afferramus, de illis quadringentis annis, 16
qui in citato Geneſ. cap. 15. verſ. 13. memorantur; dicimus, eſſe illoſmet, quorum fit mentio Actorum cap. 7. verſ. 6. Vbi textus emendatiores vulgatæ editionis, (vt videre eſt in Biblijs regijs, & in his item, quæ anno ſalutis 1593. Romæ recognita, editaque ſunt) habent-annis quadringentis-& adamuſim concordant cum loco Geneſis

neſis proxime adducto. Quare nullo modo probandi ſunt alij textus, qui in prællegato Actorum loco, pro quadringentis legunt quadringentis triginta. Nam cum ibi, hæc eadem Geneſis hiſtoria repetatur; vtique oportet, quòd etiam annorum numerus vtrobique conſentiat. Dicitur verò ſemen Abrahæ peregrinaturum, & affligendum, ac ſeruituti ſubijciendum, annis quadringentis, quia tanto tempore duratura erat poſterorum Abrami peregrinatio. Nam ſeruitus, & afflictio, licet multo breuior erat futura; nimirum tardius inchoanda; quia tamen in fine prædictorum quadringentorum annorum, cum ipſa peregrinatione, pariter expleri debebat, nempe in ipſo exitu Iſraelis de Ægypto; propterea in eodem quoque annorum numero cõpræhenſa eſt. Quod ſi quis quærat, Vndenam, & quomodo ij quadringenti anni debeant computari; dicimus cum B. Auguſtino quæſt.47. in Exod. & lib. 16. de Ciuit. ca. 24. a natiuitate Iſaac eſſe deducendos; in ipſo enim Iſaac cœpit ſemen illud, de quo hæc prædicta ſunt. Nec refert quod ab ortu ipſius Iſaac, ad exitum Iſraelis de Ægypto, computentur anni quinque, & quadringenti; quia (vt ſub anno mundi 1659. num. 2. demonſtrauimus) ſcriptura ſacra, minutias temporum, quandoque præterire conſueuit. Vel ſi præciſam ſupputationem requiris; ſubduc eos ab ancillæ, & Iſmaelis eiectione de domo Abrami: tunc enim verum tantummodo ſemen eius remanſit in domo ſua, excluſo eo de quo non erat iſta prædictio. Vt propterea non ocioſe, Geneſ. cap. 21. verſ. 12. vbi dicta eiectio præcipitur, ipſi Abramo dictum ſit: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. ſed & filium ancillæ, faciam in gentem magnam; quia ſemen tuum eſt. Ac ſi dixiſſet: Iccirco volui, vt eijcias Iſmaelem; vt per hoc, tu ceterique omnes intelligant, præclara omnia, quæ promiſi, ac prædixi ventura ſemini tuo; non in Iſmaele, aut poſteritate eius (quæ tamen in gratiam tui ipſa quoque magnificabitur) ſed in Iſaac, & in poſteris eius, eſſe implenda. Ex his ergo perſpicuum fit, poſſe annos peregrinationis ſeminis Abrahæ, etiam ab hoc tempore conuenienter admodum dinumerari; in quo dixit Deus ipſi Abrahæ: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. nempe, ſemen illud, quod aliàs, videlicet, Geneſ. ca. 15. ver. 13. prædixi peregrinaturum per annos quadringentos in terra aliena, & poſtea rediturum in terram Chanaan cum magna gloria. Sanè memorata Iſmaelis excluſio, creditur contigiſſe anno quinto vitæ ipſius Iſaac circiter expleto (quemadmodum nos infra ſub anno mundi 2144. num. 1. probabimus) qui erat annus vitæ Abrami centeſimus ſextus tunc incipiens; a quo, ad exitum Iſraelis de Aegypto, numerantur præcisè anni quadringenti, vt ex progreſſu patebit, & in tabulis ſupputari poterit. Quod verò de generatione quarta, ſuperius dictum eſt; lxx. Interpretes, Exod. cap. 13. ſub finem, dicunt filios Iſrael de Aegypto egreſſos eſſe, progenie ſeu generatione quinta; vt hinc intelligeremus, eoſdem Hebræos reuerſuros generatione quarta expleta, vel (quod idem eſt) quinta inchoante. Sumitur autem his locis, nomen generationis, pro ſpacio vitæ humanæ, quæ tunc temporis, communiter ad centum, & amplius annos extendi ſolebat. Quare, vt notat etiam Genebrardus in ſua Chronologia, ſub anno mundi 2239. quod hic dicitur, generatione, ſeu progenie, aut ætate quarta, vel ſæculo quarto; idem eſt cum eo, quod ſupra dictum eſt; Poſt quadringentos annos: in qua quidem ſignificatione, etiam Dionyſius Halicarnaſſeus li. 1. antiq. Romanorum videtur ſumpſiſſe vocabulum generationis, dicens: Mædorũ Imperium, prope quattuor generationes, hoc eſt ad quadringentos annos ſtetiſſe.

Vnde ſupputandi.

Quid nomine generationis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2124.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 11.

1 POST annos decem ex quo cœperat Abram habitare in terra Chanaan, Geneſ. cap. 16. verſ. 3. videlicet inchoante anno vndecimo, qui erat vitæ Abrami octo-

geſimus ſextus, vt videre eſt in tabulis; Sarai vxor Abrahæ, cum hactenus expectaſſet per annos prope ſex, à poſtrema Dei apparitione, in qua repromiſerat Dominus viro ſuo multiplicare ſemen ſuum ſicut ſtellas cæli; ſperans interim ſe de ipſo concepturam: & nihilominus videret, ſe etiam in ſua ſolita ſterilitate perſeuerare; ac prope tamdem eo ætatis proceſſiſſe, vt iam ad naturaliter concipiendum inhabilis credi poſſet: erat quippe annorum ferè ſeptuaginta ſex: cogitare cœpit, ne forte ideo ipſam Deus infæcundam eſſe ſineret, quod per aliam, ſua vellet Abramo implere promiſſa; nimirum non ex ipſa, ſed ex alia vxore, viri ſui prolem multiplicare. Quare

Sarai dat Agar ancillam Abramo viro ſuo vxorem.

vt ait Ioſephus 1. antiq. cap. 11. Dei monitu, vel potius (vt reor peculiari quodam Dei acta ſpiritu; ſuaſit viro ſuo, ducere Agar ancillam ſuam in vxorem, vt ſaltem ex ea, ipſe filios ſuſciperet legitimos, ac naturales, & ex eadem, ipſa habere poſſet adoptiuos. acquieuit vxoris ſuæ precibus, ac monitis, ipſe quoque, non ſine diuino (vt creditur) inſtinctu: Quandoquidem Deus, qui iam decreuerat, in ipſo Abramo præfigurare myſterium illud, quod poſtea declarauit Apoſtolus ad Galat. cap. 4. verſ. 22. diſpenſauit, vt Abram viuente prima vxore libera, alteram duceret ſeruam; vt ſic duos poſtea habēs filios, vnum de ancilla, alterum de libera, præſignaret, quemadmodum inquit Apoſtolus, duo teſtamenta, veteris ſcilicet, & nouæ legis, & duos populos de ipſo Abramo prodituros; alterum ſecundum carnem, nempe Hebræorum ad litteram ſeruientium; alterum ex repromiſſione, videlicet Chriſtianorum in libertate ſpiritus ambulantium. Quare de memorata poligamia, nemo iure poteſt Abramum Saramve, quod eam ſuaſerit, culpare. etenim quæ præter ordinarias religioſæ perfectionis regulas, a ſanctiſſimis viris geſta leguntur, nec vſque in ſacris libris reprehenſa, ea profecto, Deo tunc inſpirante, atque aliqua rationabili de cauſa, diſpenſante, acta eſſe cenſenda ſunt.

Agar concepto de Abram fœtu deſpicit Dominam ſuam. Typus Hæreticorum.

Itaque Abram, circa initia (vt arbitror) anni vitæ ſuæ octogeſimi ſexti, puta ſe- 2
cundo aut tertio circiter menſe, duxit Agar vxorem, quæ non multo poſt, ſe conceпiſſe ſentiens, in ſuperbiæ tumorem erecta, deſpicere cœpit Dominam ſuam, a qua tantum bonum acceperat, vt de ignobili ſeruitutis gradu, effecta eſſet vxor Domini ſui. illuſtre nimirum ingrati animi exemplum: ſed & illuſtriſſimus hæreticæ prauitatis typus, quæ aduerſus ſanctam Eccleſiam Catholicam, cuius beneficio de obſcuriſſimis ignorantiæ tenebris, & vmbra mortis, ad cognitionem Chriſti, qui fons vitæ eſt, & lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, prouecta cum ſit, inſurgere nihilominus contra ipſam, atque ei procaciter inſultare, non vereatur. Meritò igitur id ægre ferens Sara, obtinuit a viro ſuo facultatem caſtigandi ſeruam ingratam. At illa, præ proteruia, & arrogantia ſua, ſanctas rationabileſque Dominæ ſuæ correptiones, ac caſtigationes ferre non ſuſtinens; ſeruorum

Caſtigata fugit in ſolitudinē.

more, fugam arripuit, pergens in ſolitudinem deſerti Sur, inter Cades, & Barad, iuxta fontē, qui poſtea, ab eadem Agar, propter Angelicam, ſeu, vt ipſa putabat, diuinam viſionem ibi habitā, appellatus eſt, puteus viuentis ac videntis; hoc eſt, Dei, qui ſolus ex ſe ſemper eſt viuens, & cuncta videt ac proſpicit, & particulari quadam miſeratione, afflictionem ipſius Agar reſpexerat: ſiquidem, cū ipſam ibidem inueniſſet Angelus Domini, hortatus eſt eā, vt reuerteretur ad Dominam ſuam, & humiliaret ſe illi; prædixitq; ſi id faceret, multa de multiplicatione prolis ſuæ ex filio quem gerebat in vtero, & de natura, ingenio, moribus, & qualitate ipſius, & nomen ꝙ ei imponere debebat, indicauit, vt videre eſt, Geneſ. cap. 16. ferè per totum. Sed vtinam, quemadmodū Agar, audita voce Angeli reuerſa eſt: ita ēt hæretici non amplius obturent aures ſuas; ſed aliquando audiant quid loquatur in eis Dominus, & humiliter redeāt ad Dominam ſuam Sanctam Romanam Catholicam Eccleſiam. Interea recolant obſecro, quæ ad hoc de quo nunc agimus, appoſitè ſcriptum reliquit S. Auguſtinus tract. 11. in Ioan. Si quando, inquit, vult Deus concitare Poteſtates aduerſus Hæreticos, Schiſmaticos, diſſipatores Eccleſiæ, & exuſlatores Chriſti, blaſphematores Baptiſmi; non mirentur: quia Deus concitat, vt a Sara verberetur Agar, & ſupponat ceruicē: Quia cū humiliata diſcederet à Domina ſua, occurrit ei Angelus, et dixit: Quid eſt Agar ancilla Saræ? Cum conqueſta eſſet de Domina ſua, quid audiuit ab Angelo? Reuertere ad Dominam tuam. Ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur: quia

Hortatu Angeli redit ad Dominam ſuam.

Hæretici cur à Catholicis principibus affligendi ex S. Auguſtino.

proles

proles eius, ſicut filij Iacob, cum fratribus, hereditatem tenebit. Mirantur quia cõmouentur Poteſtates Chriſtianæ aduerſus diſſipatores Eccleſiæ. Sed ſi non mouerentur; quomodo de Imperio ſuo, rationem Deo redderent? Hoc enim pertinet ad Reges Chriſtianos, vt temporibus ſuis, pacatam velint Matrem ſuam Eccleſiam habere, vnde ipſi ſpiritualiter nati ſunt. Legimus Danielis viſiones, & geſta prophetica, tres pueros in igne laudantes Deum, nec ab igne læſos. miratus eſt Rex Nabuchodonoſor; nec tantum miratus; ſed cum nõ eſſet Iudæus; & ſe in ſtatua, pro Deo, adorari voluiſſet: tamen, Maieſtatem Dei præſentis in igne, illo miraculo expertus; pœnam capitalem conſtituit in eos, qui Deum illorum iuuenum blaſphemaſſent. Sic enim dixit: Quicunque dixerint blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem. Ecce quomodo ſæuit Rex alienigena, ne blaſphemetur Deus Iſrael, qui potuit tres pueros de igne liberare: Et nolunt, vt ſæuiant Reges Chriſtiani, aduerſus eos qui Chriſtum exuſlant; à quo, non tres pueri, ſed orbis terrarum, cum ipſis Regibus, nec ab igne fornacis, ſed a gehennæ incendio liberatur. Hucuſque S. Auguſtinus. Nos verò cœptam proſequamur hiſtoriam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2125.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 13.

1 SVB finem eiuſdem anni, vel potius (vt arbitror) anno proximo circiter inchoante, cum Abram iam expleuiſſet annum vitæ octogeſimum ſextum, & ingrederetur octogeſimum ſeptimum, Agar peperit ei filium, quem ipſe (prout ab Agar intellexerat mandaſſe Angelum Domini) appellauit Iſmaelem. Geneſ. cap. 16. verſ. 15. Quare oportet primum annum Iſmaelis ferè totum concurriſſe cum anno Abrami octogeſimo ſeptimo, vt notauimus in tabulis. *De ortu Iſmaelis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2128.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 16.

1 SVB finem anni vitæ Abrahæ nonageſimi, mortuus eſt Zameis, qui & Ninias Rex Aſſyriorum, cum regnaſſet annos triginta octo, vt teſtatur Euſebius in Chronicis. *De obitu Niniæ ſeu Zameis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2129.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 17.

Arius regnat in Aſſyria.

ANNO immediate ſequenti circiter inchoante, prædicto Zameo ſucceſſit, regnauitque Arius Aſſyriorum Rex quartus, in Niniue, vt eſt apud Euſebium vbi ſupra. Hic Bactrianos, & omnes Caſpios ſubegit, vt teſtatur Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2138.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 26.

De quinta Abrami viſione.

CVM autem Abram nonaginta nouem eſſet annorum, hoc eſt nonageſimum 1
nonum vitæ annum paulo ante expleuiſſet, & centeſimum ferè tunc eſſet ingreſſus, vt infra num.4. probabitur: aliam diuinam, prioribuſque multo illuſtriorem habuit viſionem, quæ fuit in ordine quinta, in qua multa, eademque præclara, ei repromiſſa ſunt. Ac primo quidē Deus, vt ipſum melius diſponeret ad credēdū his, quæ dicturus erat, præſertim de filio ei iā adeo ſeni, ex Sara, non ſolū naturaliter ſterili; ſed ēt prope nonagenaria, ſuſcipiendo, ꝙ naturaliter videbatur fieri nullo modo poſſe; præmiſit: Ego ſū Deus omnipotens. hoc ſiquidē poſito, nulla reſtare poterat ex parte promittentis difficultas, neq; ex parte Abrami dubitatio. Deinde, vt eūdem ad Circunciſionis præceptū alioqui in ſe ſatis durum, promptius exequendū, animaret, ſubiunxit: Ambula coram me, & eſto perfectus. ac ſi dixiſſet: propterea ſatage placere mihi, & eſto paratus, & promptus, non ſolum ad credendum, ſed etiā ad perficiendum, quæcumque mandauero tibi, ſi vis mearum capax fieri promiſſionum, & fœderis mei, quod tecum ferire intendo. Ad hæc verba, humillimus, ac deuotiſſimus Abram ſtatim adorans Deum, pronus cecidit in faciem ſuam: ac ſi factis potiuſquam verbis diceret: Ecce ego ſeruus tuus, iube Domine quod vis, & da quod iubes. Cui Dominus: Hæc ſunt, quæ facere diſpoſui. Ego (vt alias promiſi) mirū in modum multiplicabo ſemen tuum, & eo vſque magnificabo, vt ex ipſo (quod hactenus non aperui) etiam Reges magni ſint prodituri. Quare nolo te amplius appellari Abram, quia nomen iſtud, quod etiam Pater excelſus ſeu ſublimis interpretari poteſt; quando excelſiora, & ſublimiora ſenſibus humanis expoſita opera mea, nempe ſtellas, & cælorum curſus, contemplabaris, tibi maxime congruebat, verumtamen deinceps vocaberis Abraham, quod pater multarum, id eſt Gentium, ſeu populorum interpretatur, quoniam (vt dixi) multæ gentes, ac populi, ex te, tanquam à ſtipite, egredientur. Et præterea dabo tibi ius directi dominij, poſteris verò tuis, etiam realem, vt aiunt, poſſeſſionem totius terræ Chanaan. Inſuper ſtatuam pactum meum tecum, & cum nepotibus tuis, obſeruandum fœdere ſempiterno: Eroque Deus eorum; ita, vt ego illis benefacere non ceſſem:

Abram à Domino appellatur Abraham.

Illi

Illi verò, neglecto prorſus inanium deorum cultu, me ſolum verum Deum colere teneantur. Ad quod pactum illud etiam pertinebit, vt tu, & omnis maſculus domus, ac poſteritatis tuæ, circuncidatis carnem præputij veſtri; atq; hoc præcipue ſigno, à cunctis alijs nationibus diſtinguamini; donec aliud à me ſtatutum fuerit. Paruuli, octauo natiuitatis die circuncidi debebunt. Qui autem ex vobis circunciſus non erit, delebitur de populo ſuo. *Accipit præceptū circumciſionis.*

2 Sanè præcepti huius auſteritatem, vt iucundiſſimo-quoque promiſſo leniret, illico Deus ſubintulit: Scias item naſciturum eſſe tibi filium, ex Sarai vxore tua; quæ icirco non vltra vocabitur Sarai, hoc eſt Domina mea: Sed Sara, ideſt abſolutè, & quodammodo vniuerſaliter, Domina: nimirum quia etiam ipſa erit Domina, & mater multorum gentium, & Populorum, & Regum, qui de filio ſuo propagabuntur. Hæc, vt audiuit Abraham, iterum pro debita gratiarum actione, & reuerentia, cadēs in terram, & adorans, tantam intus ſenſit conſolationem, vt extra quoque riſum cōtinere non potuerit. Quin etiam, non præ diffidentia, aut incredulitate, (alioqui ipſum redarguiſſet Dominus, quemadmodum infra, Geneſ. cap. 18. verſ. 14. reprehendit Saram;) ſed præ nimio ſtupore, tamquam quodammodo in ſe capere non valens, tanti beneficij magnitudinem, quæ omnem eius expectationem veluti in immenſum ſuperabat; Atque etiam non nihil forte hæſitans, num aliquod aliud myſterium in hac diuina promiſſione contineretur: cogitare cœpit, & conferre intra ſe ipſum dicens: Putas ne Centenario naſcetur filius; & Sara nonagenaria pariet? vtinam Iſmael viuat coram te. ac ſi dicere voluiſſet: Quod ſi (vt reor) non figuratè loquitur Deus; vnde hoc mihi, vt præter communem rerum ordinem, curſumque naturæ, mirandum in modum, ſoli Deo omnipotenti cognitum; mihi inquam centenario, ex ſterili, & nonagenaria, naſcatur filius? magna nimis ſunt hæc Domine. Quis enim ſum ego, cui tanta Deus præſtare ſibi complaceat? nonne ſatis erat, ſi me de vita filij mei Iſmaelis ſecurum reddidiſſet? Sed & hoc obſecro Domine mi, qui maiora promittere dignatus es, etiam minora ſeruo tuo, ne deneges. Quin potius, ad cumulum munificentiæ erga me tuæ, accedat quoque Iſmaelis conſeruatio, & proſperitas. Hac tanta Deus Abrahami humilitate, tam grato, ac confidenti animo ſummopere delectatus; quod promiſerat, clarius adhuc explicat, atque iterum, remota omni figuratæ locutionis ſuſpicione, confirmat, ſubdens: Sara vxor tua, pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iſaac, & conſtituam pactum meum illi, in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum. Geneſ. cap. 17. verſ. 19. Quaſi diceret: Iſaac vocabitur iſte filius tuus, quod riſum ſignificat, ad præſignandam ſempiternam, ſpiritualis ſeminis tui exultationem, & gaudium. Nam fœdus quod pepigi tecum, de cunctis gentibus in ſemine tuo benedicendis, ſpecialiter ad Iſaac pertinebit; Siquidem de ipſius progenie, veniet deſideratus cunctis gentibus. Sed, & ſuper Iſmaele (ſequitur Dominus) audiui vota, ac deſideria tua: etenim benedicam, hoc eſt, benefaciam ei, & non ſolum conſeruabo; ſed etiam augebo, & multiplicabo eum valde: nam duodecim filios generabit, qui erunt Duces populorum, atque ita poſteritas eius in gentem magnam euadet: verumtamen (vt dixi) pactum meum implebitur in Iſaac quem pariet tibi Sara, anno proximo. & his dictis expleta eſt viſio. *Promittitur Abrahæ de Sarai filius. Et ipſa deinceps Sara vocari mādatur.*

3 Ecce quomodo ſenſim, & per interualla, gradatimque, voluit Dominus, ipſi Abrahamo, reuelare, atque explicare, quod eidem toties repromiſerat, de ſui ſeminis multiplicatione: nam primo id vniuerſaliter, & indiſtinctè pronuntiauit, Geneſ. c. 13. verſ. 16. dicens: faciam ſemen tuum ſicut puluerem terræ. Verum num hæc promiſſio, de ſemine adoptiuo, an de naturali ipſius Abrahæ, foret intelligenda, non niſi poſt tres circiter annos, declarauit: quando ſcilicet, Geneſ. cap. 15. verſ. 3. dicenti Abrahamo: Mihi aūt non dediſti ſemen; & ecce vernaculus meus, heres meus erit. reſpondit Dominus: Non erit hic heres tuus, ſed qui egredietur de vtero tuo, ipſū habebis heredem. Et quoniam dubitari item poterat, nū ſemen Abrahæ, quod multiplicare promiſerat Deus; de Sara, an de alia vxore, eſſet propagandum: in hac etiā perplexitate reliquit Deus Abrahamum ad alios viginti prope annos: Et interim voluit ipſum ſuaderi ab vxore ſua Sara, vt Agar ancillam ſuam duceret, & de ipſa filium ſuſciperet, in quo putabat eſſe implendam Dei promiſſionem, de ſui ſeminis multiplicatione. Deinde cum ipſe Abraham, iam expleuiſſet (vt dictum eſt) annum *Cur Dominus Abrahamo ſenſim promiſſa ſua explicare voluerit.*

vitæ nonageſimum nonum, & nihil minus cogitaret, quam de ſuſcipienda prole ex Sara vxore ſua, quæ iam nonageſimum ætatis annum ingreſſa erat: Ecce de eadem Sara, prædicit Dominus Abrahamo: Benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, Geneſ.cap.17.verſ.16. Et poſt pauca, videlicet verſic.19. iterum ait: Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabiſque nomen eius Iſaac. Denique paucis interpoſitis, nimirum verſ. 21. tempus quoque partus adiecit, indicans eam proximo anno fore parituram, his verbis: Pactum meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara, tempore iſto, in anno altero. Quorſum iſtæ dilationes, animique ſuſpenſiones? niſi, vt ſeruum ſuum Abrahamum Deus in fidei, ſpei, & longanimitatis virtutibus exerceret, & paulatim, ad ſpiritualem perfectionem perduceret? vt poſtea, excellentem huius viri ſanctitatem, omnimodamque ſui ipſius reſignationem, vniuerſo mundo notam faceret, & eius tam ſingulari exemplo, nos quoque ad eamdem incitaret. Quamquã fortaſſe etiam voluit Deus, huiuſcemodi dilationibus, oſtendere, ſe non ſecus in gratiæ, ac naturæ operibus, procedere conſueuiſſe: nam quemadmodum quotidie videmus, mundum iſtum ſenſibilem, diuina ordinatione, non ſtatim ſolari ſplendore clareſcere; ſed præcedente prius, ſenſimque aurora clarius illuceſcente: & plantas, animaliaque, non illico perfecta produci, ſed per partes, ac per tempora, creſcere, donec tandem ad perfectum naturæ ſuæ ſtatum peruenerint: Eodem ferè modo, ſolet Deus, Eccleſiam ſuam, cæleſti lumine, paulatim illuſtrare, eique abſcondita ſapientiæ ſuæ myſteria, non ſimul, & ſemel omnia, ſed iteratis vicibus, ſingula certis, congruentibuſque temporibus pandere; &, tamquam prudens Magiſter, noſtro captui ſe ſe demittere, atque accommodare; ac rudiores diſcipulos ſenſim erudiẽs, atque exercens, per quoſdam, vt ita dixerim, gradus ad ſpiritualis ſcientiæ faſtigiũ, vitæque perfectionem, deducere. Ita legimus Ioan.cap.16. verſ. 12. feciſſe Dominum, quando diſcipulis ſuis dicebat: Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Et cap.14. verſ.26. Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille ſuggeret vobis omnia, nimirnm ſingula temporibus opportunis. Sed nunc vnde aliquantulum digreſſi ſumus, redeamus.

Abraham circuncidit praeputium carnis ſuæ, & cũctorum marium domus ſuæ. Explicantur quædã ad Chronologiam pertinentia.

Poſt expletam viſionem, Dominique diſceſſum; Abraham, vt aliàs ſemper fuerat 4
Deo obſequentiſſimus, ita & nunc: quandoquidem præceptum eius, de maribus circuncidendis, implere non diſtulit; ſed ſtatim in ipſamet die, illud plenè executioni mandauit; non in ſe ipſo tantum, ſed & in filio Iſmaele, & in ceteris omnibus, tam vernaculis, quam emptitijs, & alienigenis, domus ſuæ. Geneſ.cap.17.verſ. 23. vſq; ad finem. Impleuerat autem tunc Abraham annum vitæ nonageſimum nonum, vt colligi poteſt, Geneſ. cap. citato ver.14. Nam ſi, quod ibidem aiunt lxx. Interpretes, Iſmaelem fuiſſe tredecim annorum: editio vulgata exponit, eumdem expleuiſſe annum decimumtertium: etiam id quod in eodem loco dicitur: Abraham erat nonagintanouem annorum, rite interpretari poteſt, ac ſi diceretur, annum nonageſimũ nonum expleuerat. Et hæc interpretatio concordat cũ eo, ꝙ ſub anno mundi 2124. num.1. diximus, videlicet, Abrahamum poſt annos decem, ideſt anno vndecimo, ex quo venerat in terram Chanaan, duxiſſe Agar Aegyptiam in vxorem; & ſub anno mundi 2125. num.1. diximus, Iſmaelem natum eſſe anno ætatis Abrahæ octogeſimo ſexto circiter exacto, ita vt annus primus Iſmaelis concurrerit cum octogeſimoſeptimo Abrahami. Conuenit etiam memorata expoſitio cum his, quæ digeſta ſunt in noſtris tabulis, & cum communi Chronographorum regula, ſub anno mundi 131. nu. 2. poſita, quam hic quoque obſeruaſſe videntur, ſupputantes annos centum cõpletos ipſius Abrahæ, quando natus eſt Iſaac, & ſexaginta pariter exactos ipſius Iſaac; quando natus eſt Iacob; & centum triginta itidem impletos eiuſdem Iacob, quando deſcendit in Aegyptum. Vnde neceſſario videtur inferri, quod ad illa verba, quæ habentur initio citati capitis de ipſo Abraham, videlicet: Poſtquam verò nonaginta, & nouem annorum eſſe cœperat. intelligere debemus, quod tunc primum eos expleuerat. Vt nos ſub hoc eodem mundi anno num.1. expoſuimus. Etenim, ſtatim finita viſione, quæ ibidem narratur; Abraham, ſe ipſum, ſuoſque circumcidit, vt iam dictum eſt. Quare, non poſſum hac in parte, aſſentiri Pererio, exponenti prædictam viſionem fuiſſe factam Abrahæ, quando tantummodo ingreſſus erat annum vitæ nonageſimum nonum. Etenim ſi (vt ex prædictis infertur) annus decimus tertius

tius

tius Iſmaelis concurrit cum nonageſimo nono Abrahæ, vt patet in tabulis: ſi tempore circumciſionis, Iſmael impleuerat annum decimumtertium, quemadmodum aperte ſcriptura teſtatur: ergo etiam ipſe Abraham impleuerat annum nonageſimum nonum.

5 Poſt paucos admodum, a proxime memorata viſione, decurſos dies (vt bene colligit Rupertus ex eo, quod tam in illa, quam in ſequenti diuina apparitione, promittitur partus Saræ, hoc eodem proximi anni tempore ſecuturus) cum quadam die, circa meridiem, quando ſol ardentius feruere ſolet, Abraham ſederet in oſtio tabernaculi ſui, quod poſt diſceſſum à Lot, tranſtulerat in conuallem Mambre, iuxta Hebron: manifeſtauit ſe ei ſextò Dominus, in figura trium Angelorum, humanam ſpeciem, per omnia, præſeferentium. Qua in re, communiter ſentiunt Doctores, adumbratum quoquomodo fuiſſe myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis: ſiquidem creditur Abraham, in ipſo primo aſpectu ſenſiſſe intra ſe excitari affectum quemdam diuinæ præſentiæ, & ſubito quodam impetu ſpiritus, Deum cognouiſſe, atque in tribus illis perſonis, quas vidit, vnum adoraſſe. Quamuis etiam illud verum ſit, quod poſtea eos verè homines eſſe ratus, ac de via feſſos, non frigidè tantum, vt multi ſolent; ſed ſyncero charitatis affectu, ſupliciter, impenſeque rogauit, & dulci quadā violentia, quodammodo coegit, vt ad ſe diuertere, aliquantiſper recreari, atque itineris moleſtiam leuare, non recuſarent; offerens eis ex corde, quæ viatoribus iucundā eſſe ſolent, æſtiuo præſertim tempore, pedes iter agentibus; nimirum aliquantulam requiem, pedum lotionem, & cibaria, ad refocillandas vires. Quàm pulchrè elucet in hoc ſanctiſſimo viro ſynceræ, perſectæque hoſpitalitatis virtus, ex pura nimirum charitate procedens. huiuſmodi illa eſt, quam ſuadebat Princeps Apoſtolorum, prioris Epiſtolæ cap. 4. verſ. 9. Hoſpitales inuicem ſine murmuratione. Et plurimū commendabat Apoſtolus ad Hebr. ca. 13. verſ. 2. dicens: Hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per hanc enim latuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis. id eſt (vt ſacri exponunt Doctores) latuit quoſdam, quod Angelos hoſpitio recepiſſent, putantes .n. ſe homines ſuſcipere, meruerunt Angelorum hoſpitio nobilitari. Sed quid dico Angelorum? imo, & Dei. Audi quid Sanctus dicat Ambroſius lib. De Abraham cap. 5. Qui ſcis, ait, an Deum ſuſcipias, cum hoſpitem putas? Abraham dum peregrinantibus defert hoſpitium, Deum, atque Angelos eius hoſpitio ſuſcipit. quamuis, & cum hoſpitem ſuſcipis, ſuſcipias Deum, ſic enim ſcriptum in Euangelio legis, dicente Domino Ieſu: Hoſpes eram, & collegiſtis me: quod enim vni horum minimorum feciſtis, mihi feciſtis. Vnius horæ hoſpitio, vidua illa, quæ ſuſcepit Heliā, & exiguo cibo, perpetuum toto tempore famis, inuenit alimentum, & mercedem accepit mirabilem, vt numquam farina de hydria deficeret. Heliſæus, quoque defuncti pignoris reſuſcitatione donata, hoſpitij reſoluit penſionem. hæc Sanctus Ambroſius, qui ibidem plura alia, de hoſpitalitatis virtute, mirabiliter diſſerit.

De ſexta Domini apparitione Abrahamo facta.

De Abrahami hoſpitalitate.

6 Sed ad noſtrum hoſpitalitatis Magiſtrum, redeamus; qui quemadmodum idem Sanctus ait, non ſolam hoſpitij facilitatem docuit, verum etiam hoſpitantis ſedulitatem. nam, vt primum Angelos ſibi annuiſſe intellexit; alacriter eos ſuſcepit, ſub arbore accubare, ac requieſcere fecit; aquam ſtatim ad lauados pedes iuſſit afferri; interim autem feſtinus, inſtrui conuiuium curat, vxori mandat, vt quantocius ex ſimila, quæ præſtantior eſt tritici medulla, faciat ſubcineritios panes, ipſe verò ad armentum cucurrit, & ſelectum inde vitulum optimum, tenerrimumque puero tradit, protinus parandum, atque coquendum. Quæ vt parata eſſe vidit; ipſemet, aſſumptis etiam butiri, lactiſque copia, poſuit ante eos, & ſtans miniſtrabat eis.

7 De arbore hac, ſub qua recepit Abraham hoſpitio Angelos, ita ſcribit Brocardus. Ilex Mambre, iuxta viam regiam, quæ ducit Hebron, ſita; apud quam longo tempore habitaſſe Patriarcham Abraham, hiſtoria libri Geneſ. oſtendit, etiam hodie demonſtratur, ante oſtium tabernaculi Abrahæ. ſciendum tamen, antiquam illam ilicem, exiccatam fuiſſe: ſed ex eius radice, pullulauit altera, de cuius ligno, & fructu, mecum tuli. folia eius paulo maiora quam lentiſci; ſed fructum prorſus habet illa, vt quercus. Ab ilice Mambre, per dimidiam leucam, ad dexteram, iuxta viam, eſt vetus illa Hebron, in monte ſita ſublimi, & tuto, ſed nunc penitus diruta, cuius tamen tales cernuntur ruinæ, vt ex his, quam illa quondam ampla, & magnifica fuerit,

De ilice Mambre ex Brocardo.

rit, facile ſit intelligere. Ab Hebron antiqua, ad trium arcuum iactum, verſus auſtrum, paulum tamen ad Orientẽ declinando, noua extitit Hebron, eo loco fabricata, vbi duplex fuit ſpelunca, quam emit Abraham, in ſepulturam vxoris Saræ. Saraceni contra ſpeluncam duplicem, quæ in Eccleſia Cathedrali continebatur, ædificarũt munitionem. A ſpelunca duplici, ad iactum vnius arcus, contra Occidentem, eſt celebris ager Damaſcenus, habens terram rubram flexibilem, & tractabilem, inſtar ceræ, quam Saraceni deuehunt in Aegyptum, Aethiopiam, & Indiam, vt rem valde pretioſam caro vendentes. hæc Brocardus. Sed vnde iſte ager, Damaſcenus fuerit nuncupatus, ignoramus; niſi forte ſic dictus fuerit ab his, qui putant Adamum, quem in agro Damaſceno plaſmatum perhibent, re vera in terra Chanaan, non autem in regione Damaſcena fuiſſe formatum, de qua re nihil certi afferri poſſe arbitror.

Angeli prænunciant ortũ Iſaac de Sara.

Ceterum memorati tres Angeli, in humana forma ab Abrahamo, vt hoſpites recepti, cum ſub dicta arbore manducaſſent, vel potius manducaſſe viſi eſſent, eo nimirum modo, quo poſtea teſtificatus eſt Raphael Tobi. cap. 12. ver. 19. inquiens: videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inuiſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor]; de Sara interrogantes; Eandem poſtero anno filium habituram prænunciarunt. At illa, poſt tabernaculi oſtium id audiens, & quaſi ob ſuam, virique ſui ſenectam, tale quid ſperari non poſſet; ſubriſit, occulte quidem, ſed tamen id Angelos latere non potuit: Quamobrem correpta, quod Deo nihil eſſe difficile, nedum impoſſibile, non conſideraſſet: primo quidem ſe riſiſſe negat, mox veritatis admonita, & alteram audiens de filio ſibi naſcituro, atteſtationẽ, humiliter tacendo, ſe prius erraſſe faſſa eſt. Et hinc colligit S. Auguſtinus quæſt. 36. in Geneſ. cauſam, cur riſum Saræ Dominus redarguerit, cum & Abraham riſerit, nec repræhenſus fuerit, nimirum quia, inquit, riſus Abrahæ, fuit admirationis, & lætitiæ; Saræ autem riſus, fuit dubitationis: id verò diſcerni, & dijudicari ab eo potuit, qui ſolus nouit corda hominum. Et hæc fuit quarta ipſius Iſaac, de Sara naſcituri, diuina prænunciatio: bis enim in præcedenti viſione hoc idem manifeſtauerat Dominus ſoli Abrahæ, vt ſupra num. 2. dictum eſt: hic vero iterum bis, Abrahamo ſimul, & Sara audientibus, vt iam de hac re nullã poſſet amplius ſubeſſe dubitatio. 8

Cur riſus Saræ repræhẽſus, Abrahæ verò nequaquam

Abeuntes Angelos comitatus Abrahã, de Codomitico interitu prçmonetur.

His peractis, illi tres Angeli humana ſpecie induti, ſurgentes direxerunt oculos, greſſusque ſuos, Orientem verſus, contra Sodomam. Abraham verò, vt nihil, quod ad honorificæ hoſpitalitatis officia, erga ipſos cumulatè implenda, prætermitteret: non contentus eos ſuppliciter inuitaſſe, peramanter excepiſſe, liberaliter tractaſſe; voluit etiam abeuntes, vrbano quodam obſequio, proſequi, & donec ab ipſis dimitteretur, comitari. Quamobrem, placuit, quoque Deo, ad opera beneficentiæ ſuæ erga ipſum Abrahamum adhuc addere. Nam, vt prædicta charitatis ſuæ munia, vel potius pium ſui hoſpitis affectum, largius recognoſceret, præter repromiſſum ei ex Sara filium: quod vtrique coniugi valde gratum fuerat: placuit, inquam, Domino etiam ſe ipſum eidem Abrahamo apertius manifeſtare, eumdemque conſiliorum ſuorum, de Pentapolitanis perdendis, communicatione, veluti inter peculiares eius amicos conſcribere. Sic Dominus Ieſus Luc. cap. 24. verſ. 31. à duobus Diſcipulis euntibus in Emaus, peregrini forma receptus, eis ſui ipſius notitiam impertiuit, & Apoſtolos ſuos Ioan. cap. 15. verſ. 14. declarauit amicos, dicens: Iam non dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo nota feci vobis. Quare ſecretorum manifeſtatio, præcipuum amicitiæ indicium eſt. Porrò arcana ſua Deus, & quæ futura ſunt, pandere ſolet, aliquando quidem magnis viris, & in dignitate conſtitutis, veluti Pharaoni præmonſtrauit ſeptem vbertatis annos, & ſeptem item famis, mox futuros Geneſ. ca. 41. & Regi Nabuchodonoſor, regna, quæ poſt ipſum ſurrectura erant, Danie. cap. 2. Aliquando humilibus, & priuatis perſonis, iuxta illud Matth. cap. 11. verſ. 25. & Luc. cap. 10. verſ. 21. & reuelaſti ea paruulis. Sed illud intereſt, quod primis ſubobſcurè admodum futura indicantur, vel per ſomnia, non ipſis immediatè, ſicuti paruulis, ſed plerumque illis per paruulos declarata. Finis autem huiuſcemodi reuelationum eſt, vt per auctoritatem, aut ſanctitatem eius cui fit reuelatio; efficacius alijs manifeſtentur mirabilia Dei opera, ad ipſorum ſalutem, nimirum ad Dei amorem, vel timorem in hominum cordibus vehementius excitandum. 9

Secretorũ cõmunicatio amicitiæ ſignum eſt. Quibus futura præmonſtrari ſoleant.

Itaque

Itaque conuenienter admodum ipſi Abrahamo facta eſt diuina hæc, de Sodomitis delendis, prænunciatio, tum propter ſuæ perſonæ dignitatem: ſiquidem ipſe erat futurus pater multarum Gentium, & in ipſo, ideſt in ſemine ſuo, nimirum in Chriſto de eius progenie naſcituro, benedicendæ erant vniuerſæ nationes terræ; tum etiam quia ipſe erat apprime ſanctus, & valde humilis, vt indicant illa eius verba. Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis, & cinis. Et præterea, quoniam ipſe præcepturus erat familiæ ſuæ, & poſteris ſuis, vt cuſtodirent vias Domini, quò terribiles eius vltiones deuitare, & ingentia bona patri ſuo Abrahamo repromiſſa, conſequi poſſent. Geneſ. cap. 18. verſ. 17.

10 Neque verò Deus, vltionem dumtaxat, quam de Sodomitis, ac finitimis populis ſumpturus erat, Abrahæ prædixit: Verum etiam, quia ipſe, vt aliàs dictum eſt, caput multarum gentium futurus erat; ad ipſius, poſterorumque ſuorum inſtructionē, modum quoque in delictis puniendis obſeruandum, non verbis tantum, ſed ſuo ēt exemplo, edocere voluit, dicens: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita, vt ſciam] perinde ac ſi dixiſſet: tametſi ego, qui vbique ſum præſens, & nihil me latere poteſt eorum, quæ in vniuerſo mundo aguntur; nulla opus habeam inueſtigatione: attamen, vt Principibus, & Prælatis, ac Populorum Iudicibus, formam demonſtrem, quam obſeruare debeant, in cognitione cauſæ, antequam delinquentes ad ſupplicia condemnent: Ecce ego nunc humano more, deſcendam, veniamque in rem præſentem, & videbo ſi rumor tantorum criminum, qui ad me peruenit, verus eſt, an non. Vt hinc intelligas, nemini pœnam eſſe iniungendam, niſi præmiſſis debitis inquiſitionibus, ac probationibus, de perpetrato delicto legitimè prius conſtiterit. Quibus dictis abierunt duo Angeli Sodomam; Abraham verò adhuc ſtabat coram tertio, qui ceteris dignior videbatur, & ipſi Abrahamo vice Dei loquutus fuerat, & quem ipſe tamquam repræſentantem ſibi Deum, venerabatur, Dominumque appellabat, & Iudicem vniuerſæ terræ; atque ei tanta cum cordis humilitate loquebatur, vt diceret: Loquar ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. Porrò Abraham, qui ſatis nouerat Sodomitas peſſimos eſſe homines, nec dubitabat, tales ab Angelis, qui illuc properabant, inuentum iri: miſertus malorum ipſis imminentium, appropinquans Domino, cum magno charitatis affectu, cœpit enixius rogare pro eis, vt ſaltem propter paucos iuſtos, qui ibi eſſent, alijs parcere dignaretur: Verum id obtinere non valuit; tanta erat vitiorum, ſcelerumque ipſorum acerbitas. Vſque adeo tamen placuit Domino illa Abrahami deprecatio, vt ſi decem iuſti in Sodomis inuenti eſſent, ceteris ignoſcere paratum ſe exhibuerit. atque his actis redijt Angelus ille in cælum, officio nimirum ſuo functus. Abraham verò reuerſus eſt ad tabernaculum ſuum, Geneſ. cap. 18.

Inſinuat Deus Abramo modum in delictis puniendis obſeruandum.

Abraham orat pro Sodomitis, et cur nihil obtineat.

11 Quod ſi quis quærat, quænam eſſent peccata adeo enormia Sodomorum, propter quæ etiam rogante pro ipſis Abrahamo, veniam non meruerunt: audiat quid dicat Scriptura, Geneſ. cap. 13. verſ. 13. Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coràm Domino nimis. Legat Geneſ. cap. 19. verſ. 5. quid cum ipſiſmet Angelis humana ſpecie indutis agere vellent. audiat Apoſtolum Iudam in Epiſtola ſua Catholica verſ. 7. dicentem. Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates, ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram. audiat Ezechielem capit. 16. verſ. 49. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno, & pauperi non porrigebant, & eleuatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me. Idem ferè teſtatur Ioſephus primo Antiqui. cap. 12. Sodomitæ ait, diuitijs, & abundantia pecuniarum elati, tam in homines contumelioſi erant, quam erga Deum impij: quippe, qui neque beneficiorum eius meminerant, & hoſpites auerſabantur. Sed hæc, & huiuſmodi fuſius proſequitur Philo in lib. de Abraham, paulo vltra medium, ita ſcribens: Sodomitarum regio, pars Chananææ terræ, quam nunc Syri Palæſtinam nominant, infinitis iniquitatibus referta, præcipue propter ventris, libidinum, ceterarumque voluptatum ſtudia, iam diuino calculo iudicata fuerat. Immodicus autem ciuium luxus, e ſuperflua rerum copia habuerat originem: accedente enim ad bonitatem

Sodomorum ingētia ſcelera.

tatem agri,aquarum commoditate, omnis generis fructuum quotannis prouentus erat maximus. Eſt autem ingens malorum initium,(vt quidam non male coniectans dixit) nimia bonarum rerum copia. quarum ſatietatem quidam non ferentes, tamquam iumenta laſciuiunt, a ceruice excuſſis naturæ legibus, verſi ad meracas potationes,cibos opiparos, & nefarios concubitus; non ſolum enim in fœminas inſaniẽdo, corrumpebant alienos thalamos, ſed & cum maſculis rem habebant maſculi, nil reueriti naturam communem, patrantibus, & patientibus, & irritam genituram ſerentibus, nulla ſecutura progenie. nec quicquam proficiebat repræhenſio, violentis concupiſcentijs coacta cedere; atque ita paulatim aſſuefacti viri muliebria pati; effœminatum morbum ſibi conciliauerunt inſanabilem: recepta enim in corpus fœminea mollitie, animos etiam reddiderunt ignauiſſimos, quantum in ipſis erat,totũ corrumpentes genus hominum. nam ſi Græci vnà cum Barbaris, hos imitati,conſpiraſſent in tales coitus; deſertæ fuiſſent omnes deinceps ciuitates, tamquã exhauſtæ peſtilentia. Hæc Philo. Non mirum eſt igitur, ſi Dominus Abrahami obſecrationes non admiſit; ſed perditos illos homines, non vulgari aliquo, & vſitato,ſed nouo atque inaudito, mirandumque in modum horrendo affecit ſupplicio, vt paulo poſt ſuo loco videbimus.

Angeli à Lot hoſpitio excipiuntur.

Sanè duo illi Angeli, qui ſub humana ſpecie prius ab Abrahamo,vt ſupra num.10. dictum eſt, diſceſſerant, cum veſpere illiuſmet diei Sodomam perueniſſent, eiſq; iuſtus Lot obuiam factus, in domum ſuam illos diuertere compuliſſet,atque epulum tamquam peregrinis peramanter præbuiſſet: Ecce peſſimorum illorum ciuium concurſus, à puero, vſque ad ſenem, conſpiratione facta in malum nulla venia dignum, ad viri iuſti domum confluit, eamque vndequaque vallantes exclamant pariter omnes, vrgentque educi iuuenes illos, quo in eos libidinem ſuam exercerent. Vide in quantam animi peruerſitatem, atque impudentiam deuenerant. Et certe fuit ſumma ipſorum (vt ait S. Ioan. Chryſoſtomus hom.43. in Geneſ.) malitiæ conſpiratio; Vehemens male agendi ſtudium; inenarrabilis peruerſitatis magnitudo; conatus nulla venia dignus. A iuuene, vſque ad ſenem. Non ſolum,inquit iuuentus hæc mala requirebat; ſed & prouectæ ætatis viri aderant, & omnis populus ſimul. Neque erubeſcebant tam turpe, tamquam impudens flagitium, neque infallibilem oculum cogitabant; neque iuſtum reuerebantur; neque hoſpitibus parcebant: ſed abſque rubore, aperto, vt aiunt, capite libidinis ſuæ verba dicentes, acceſſerunt; Et vocato iuſto,dixerũt ei: Vbi ſunt viri,qui ingreſſi ſunt ad te nocte?Educ eos vt abutamur eis. Sic S. Chryſoſt. His valde commotus Lot, egreditur, clauſo poſt ſe oſtio, & blandis verbis, illorum inſaniam ſedare ſatagens; vt vidit ſe nihil proficere,in tantam incidit animi perturbationem,vt non ſatis expendens quid magis in tali caſu expediret, præ nimio zelo ſeruandi hoſpites ſuos ab huiuſcemodi iniuria,proprias potius obtulerit filias illudendas; quod ſanè (vt arbitror) ſi pacato tunc fuiſſet animo, nequaquã facturũ fuiſſe putandũ eſt:quandoquidẽ dignoſcere potuiſſet, ſe magis teneri filiarum pudiciciam, quam hoſpites a tali violentia ſeruare. Verumtamen placuit Deo, qui bonam ſancti viri mentem intuebatur, nihil horum permittere: nimirum, vt mali illi homines nihil de filiabus curarent; ſed obſtinatius in priori petitione perſiſtentes, tandem ab Angelis cæcitate quadam percuſſi, oſtium quod infringere affectabant, adinuenire non poſſent, atque hoc pacto ſpe ſua fruſtrati, abire vnuſquiſque ad propria cogeretur,& ſancti viri domum prorſus indemnem,atque incontaminatam relinquere.

A Sodomitis nefarie expoſtulantur.

Sodomitæ cæcitate quadam percuſſi ad propria redire coguntur.

Educitur Lot de Sodomis cũ vxore,& filiabus.

Poſt hæc, Angeli qui putabantur homines, admonere cœperunt Lot, de interitu ciuitatis; & vt, ſi quos haberet de ſuis, aut ad ſe pertinentes, curaret ſecum inde educere, ne perirent: quod cum Lot, domo egrediens, protinus nunciaſſet ijs,quibus filias ſuas iam deſponderat; viſus eſt eis ludicra, & minime credibilia narraſſe. In craſtinum autem, ſummo mane, inſtabant Angeli Lot, ſuoſque, vt cito ſurgerent,atque exire feſtinarent; qui cunctari ac diſſimulare videbantur, donec ab ipſiſmet Angelis manu ducti, vt egrederentur quodammodo compulſi ſunt. egreſſis verò de ciuitate, præceperunt ijdem Angeli,ne retro reſpicerent; ſed ad montana properarẽt; quoniam totam Pentapolim, quæ in planitie erat poſita, perdere volebant: verumtamen obſecrante Lot pro Bala, cuius fit mentio, Geneſ.ca.14.ver.2. & 8. Eo quod 13
inter

inter Pentapolitanas ciuitates minima eſſet, & propterea fortaſſis etiam minus flagitioſa, pepercerunt vrbi illi, vt in ea Lot cum ſuis, tuto ſe poſſet recipere; quæ iccirco poſtea dicta eſt Segor, ideſt, parua. Statim autem ac Lot, exorto iam ſole, ingreſſus eſt Segor cum filiabus ſuis, vxore adhuc in via exiſtente, vt mox dicemus. Ecce Dominus, mirabili quodam, & numquam prius audito portento, ſuper reliquas quattuor Pentapolis Ciuitates, Sodomam ſcilicet, & Gomorrham, Adama, & Seboim (vt clare exprimitur Deuter. cap. 29. verſ. 23.) & ſuper pagos ac municipia earum; cælitus pluit ſulphurem, & ignem ſale admixtum, ſiue aquam ſulphuream, ſalitamque, & feruentem, tanto impetu, atque copia, & non ſine ingenti (vt creditur) terremotu, qui patefacta terra, abſorptiſque ciuitatibus, lacum illum ibi dirum, atque peſtiferum, effecit; de quo infra dicemus: vt ſic vniuerſa illa regio, penitus exuſta, & ſubuerſa, extinctaque ſit in momento; quemadmodum dicitur Threnorum cap. 4. ver. 6. & quæ prius erat omnium amæniſſima, ac fertiliſſima; (ſiquidem tota irrigabatur aquis ſaluberrimis, ac fœcundiſſimis, ſicut Ægyptus, & olim Paradiſus terreſtris, vt legimus, Geneſ. cap. 13. ver. 10.) ſtatim verſa ſit in ſalſuginem, iuxta illud Pſal. 106. verſ. 34. Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea. ideſt in Mare ſalis, vt aperte dicitur, Geneſ. cap. 14. verſ. 3. in editione vulgata, & idem ex alijs verſionibus colligi poteſt, & ſentiunt Ioſephus primo Antiqui. cap. 10. & Beatus Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. & eſt communis opinio, quam etiam defendit Pererius, aduerſus Caietanum, & Oleaſtrum, ſuper cap. 14. Geneſ. num. 12. & 13. Et ex eo etiam confirmari poteſt, quod Geneſ. cap. 10. verſ. 19. vbi ponuntur fines terræ Chanaan Orientales; memorantur prædictæ ciuitates, Sodoma, Gomerrha, Adama, & Seboim, quæ tunc nondum ſubuerſæ fuerant, & nulla prorſus ſit mentio dicti lacus, ſeu maris, tamquam tunc nondum exiſtentis. Nec obſtat, quæ fieri poſſet, de priori exitu, atque exoneratione Iordanis, obiectio: quia ipſe poterat, vel tunc in plures alueolos, & canales, multifariam ſubdiuiſus, in varias terrarũ irrigationes abſumi: vel (quod magis reor) etiam demum aliquo hiatu recipi, & per ſubterraneos meatus, ad mare rubrum, non valde inde remotum, deuehi, quemadmodum nunc quoque fieri credibile eſt; alioqui non poſſet ille lacus, vndique concluſus, & nuſquam exuberans, Iordanis aquas per tot ſecula iugiter confluentes, continere.

Pepercit Dominus vrbi Bala quæ, & Segor in gratiam Lot.

Quattuor Pentapolis vrbes cælitus abſorpta, & in mare ſalis conuerſa.

14 De hoc lacu, ac de eius amplitudine, vide quæ ſcripta reliquit Ioſephus lib. 5. de Bello c. 5. De eodem quoque Brocardus, teſtis oculatus, primæ partis c. 7. §. 35. hæc ad verbum refert: Mare mortuum, inquit, ſemper eſt fumans, & tenebroſum, ſicut os inferni, ſicut oculis meis vidi, ob tetrum vaporem inde fumantem: Vallis illa, quæ in Gen. c. 14. illuſtris dicta eſt, & verè ſic erat a termino huius maris, ſecus deſertũ Pharan, vſq; ſupra Iericho, per mediã dietã; ferè ſterilis, & inutilis reddita eſt, ita, vt ne germen quidẽ producat in ſui latitudine, quæ alicubi quinque, leucarum eſt; allibi ſex: præterquam iuxta Iericho, vbi cannemellæ, & horti, & viridaria ſunt, irrigante fonte Eliſei. Tanta verò calamitas ei regioni accidit, in execrationem peccati Sodomorum, quod Deus tot ſæculis vlciſcitur; vt etiam regio ipſa pænas luere perpetuò videatur. A dextris inſuper, & a ſiniſtris, montes ſteriles ſunt, & aridi; vel barbaræ habitationes, per multa, & longa terrarum ſtadia, quatenus ſcilicet exitialis ille vapor, impellente vento, pertingere poteſt. hæc Brocardus. ex quibus ſatis patere põt, cur prædictus lacus, qui in ſcripturis ſanctis, more Hebraico, dicitur Mare; aliquando dicatur mare mortuum; nimirum quia propter peſtillentem eius naturam, nullus in eo piſcis; ſed nec aliud vllum animal, viuere queat; quare, aiunt, Iordanis piſces; vt primum ad ipſum perueniunt, vel illico retrocedere, vel protinus mori; & cur aliquando appelletur, mare ſalis, ſiue ſalſiſſimum; nempe propter eminentiſſimũ ſalſedinis ſaporem, non quidem syncerum; ſed nitroſum, & ob ſulphuris mixtionẽ, abominabilem. Item cur quandoque etiam nuncupetur, mare ſolitudinis, videlicet non ſolum, quia propter tetrum illum, pernicioſumque vaporem, quem perpetuo exalat, nauigari non valeat, ſed etiam quia ſecus ipſum, per aliquot ſtadia, vt dictum eſt, habitari non poſſit. Ex dictis quoque colligi poteſt, quam recte dicta regio, vel potius terribilis illa prædictarum gentium punitio, ipſi Inferno, & damnatorum ſupplicio, comparata fuerit, dicente Apoſtolorum Principe Epiſtola 2. cap. 2. ver. 6.

De lacu ſeu mari mortuo vel ſalſiſſimo.

ciuitates

ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redactas,& euerſione damnatas, & in exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt,poſitas. Et clarius Apoſtolo Iuda in ſua Catholica verſ.7. atteſtante,eas factas eſſe exemplum, ignis æterni pænam ſuſtinentes. Sed iam tempus eſt, vt ad hiſtoriæ continuationem reuertamur.

Vxor Lot quando, & cur in ſalis ſtatuam verſa.

Sanè certum eſt, prædictæ regionis ſubuerſionem, non prius accidiſſe, quam Lot 15
ingreſſus eſt Segor, vt patet, Geneſ.cap.19. ver.23. & ex verbis Angeli verſ. præcedenti dicentis; quia non potero facere quicquam donec ingrediaris illuc. Igitur vxor ipſius Lot, quæ ſimul cum viro, & filiabus, non ingreſſa erat Segor, ſed retro remanſerat, lento gradu virum ſequuta, quod forte non libenter, ſed ægrè admodū, præ modica fide, Angelis adhibita, domum ſuam reliquiſſet; audiens horrendum illum ignis fragorem, de cælo cadentem, & retro reſpiciens; propter eius inobediētiam, vel potius ob incredulitatem, ex qua proceſſit inobedientia, vt colligitur illis Sapien.verbis cap.10.ver.7. Et incred.bilis animæ, memoria ſtans figmentum ſalis.) illico verſa eſt in ſtatuam ſalis, ad exemplum illorum,qui de hoc ſæculo nequam, à Domino vocati, & magno ipſorum beneficio quodammodo exire compulſi, ad ſæcularia redire præſumunt; de quibus dicebat Dominus Luc.cap.9. in fine. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. & capit. 17. verſ.31. cum de iiſdem dixiſſet. Qua die filius hominis reuelabitur in illa hora,qui fuerit in tecto (hoc eſt in ſublimium, ac diuinarum rerum contemplatione) non deſcendat. ideſt, non ſe demittat ad ſenſualia proſequenda. Et qui in agro (nimirum, per vitam actiuam, in ſeminando verbo Dei occupatus) ſimiliter non redeat retro. ſtatim ſubiungit: Memores eſtote vxoris Lot. quaſi inſinuare hoc exemplo voluerit; a via Dei non modo opere, & re ipſa, ſed nec aſpectu, aut deſiderio eſſe retrocedendum. Appoſitè autem hæc mulier, verſa eſt in ſtatuam, non marmoream, aut æream, ſed petræ ſalis, vt (quemadmodam ait Rupertus in Geneſ. lib.6.cap.12.) eius memoria, proficeret ad ſapientiam. Cum enim certum ſit, eos qui ad ſtultitiam ſuam, ſicut canis ad vomitum, redeunt; ſibi ipſis quidem, veluti ſimulacra muta,inutiles, atque inſenſatos effici; ſed alijs prodeſſe plurimum; qui eorum exemplo,& dāno commoniti, corriguntur; quis non videt, quodammodo aſſimilari petræ ſalis, quæ in ſe inſenſibilis cū ſit,& ſibi ipſi inutilis; animalibus tamen ea lingentibus, palatum ſapidum reddit, & edendi auiditatem reparat? De hac ſtatua ita ſcribit Brocardus prima parte capitu.7. §. 34. Poſt Ierichо, contra auſtrum, eſt Segor oppidū, in quo ſeruatus eſt Lot, quādo ſubuertit Dominus Sodomam. Sita eſt autem Segor, ſub monte Engaddi, inter quam, & mare mortuum eſt, ſtatua ſalis, in quam conuerſa eſt vxor Lot. quam ego ſtatuam, vt viderem ingentes ſubij labores itinerum; nec tamen explere deſiderium meum potui: ſiquidem incolæ retulerunt mihi, locum illum eſſe inacceſſibilem, vel certe non ſine mortis periculo adiri poſſe, propter feras immanes, & ſerpentes; præcipuæ autem propter Beduinos eius loci habitatores, homines perquam inhumanos, peſſimorumque morum. hucuſque Brocardus.

Cur Lot de Segor in montē ſeceſſerit.

Ceterum memorata Sodomæ, vicinarumque ciuitatum ſubuerſio, & incendium 16
(quod etiam Abraham, de longe,nimirum de agro Hebron,intuitus eſt,videns aſcēdentē fauillam de terra, quaſi fornacis fumum, vt dicitur Geneſ. cap. 19. verſic.28.) vſque adeo terruit etiam ipſum Lot, in Segor exiſtentem, vt immemor, vel potius parum credulus promiſſioni Angelorum, de ſeruanda in gratiam ſui Segor, veritus, ne, & ipſa eodem modo interiret, decreuerit inde cum filiabus exire, atque ad montes, quò tutior eſſet, aſcendere. Huius timoris cauſam inueſtigans B. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. Quæritur,inquit, quare cum primum fugæ mōtis, Segor prætulerit, & eam in habitaculum ſuum, voluerit liberari; nunc de Segor rurſum ad montem migret? Reſpondebimus veram eſſe illam Hebræorum coniecturam de Segor, quod frequenter terræmotu ſubruta, Balæ primum, & poſtea Saliſſa appellata ſit, timueritque Lot dicens: Si cum ceteræ adhuc vrbes ſtarent,ipſa ſæpe ſubuerſa eſt; quanto magis nunc, in communi ruina, non poterit liberari? Et hanc occaſionem infidelitatis,etiam in filias coitus dediſſe principium: qui enim ceteras viderat ſubrui ciuitates, & hanc ſtare, ſeque Dei auxilio erutum, vtique de eo,quod ſibi conceſſum audierat, ambigere non debuit. Sic B. Hieronymus. Itaque Lot aſſumptis filiabus, & ad vitam neceſſarijs, cum aſcendiſſet ad montem, & ſe ſe in ſpeluncam

De vrbe Segor, quæ, & Bale, & Saliſſa.

luncam

Cur filiæ Lot patrem fallere cogitauerint.

Juncam recepiſſet; ſuſpicantes filiæ, ne (quod forte a maioribus ſuis aliquando futurum audierant) totus mundus, ignis conflagratione, quemadmodum alias diluuio, tunc extinctus eſſet, ipſis dumtaxat, & patre ſuo, ſingulari Dei beneficio, exceptis: cogitauerunt quomodo pro mundi reparatione poſſent ex patre prolem habere, ſiquidem tale quid ei indicare erubeſcebant. Quare conſilio inter ipſas inito de patre ſemel, atque iterum inebriando, vna poſt alteram, cum eo clam accubantes, ambæ de ipſo conceperunt, illo præ nimia ſomni profunditate non aduertente quid faceret, vt ſignanter, ad ipſius Lot excuſationem, ſcriptura ſacra adnotauit Geneſ. cap. 19. verſ. 33. & 35. & hoc fieri potuiſſe, non eſt incredibile, vt perperam putarunt Hebræi, & refert B. Hieronymus vbi ſupra; quoniam certum eſt, quoſdam in ſomnis ſurgere, percutere, iter facere, quin etiam equitare, & plura alia patrare, quæ mox expergefacti egiſſe prorſus ignorant. Et ego ipſe non ſemel narrantes audiui de quodam patris mei famulo, qui quadam nocte dormiens, de ſtratu ſurrexit, & arrepto, euaginatoque enſe, cubiculum egreſſus, cum quemdam palearum aceruum offendiſſet, illico exclamans illum acriter admodum, ac ſi inimicum occideret, percutiebat: dein quaſi hoſte interempto, rediens in cubile, ſomnum continuauit: mane aūt facto, a domeſticis, qui cuncta audierant, interrogatus, nihil tale, quod ſciret, ſe feciſſe affirmabat. Quare ſi hæc in ſomnis fieri poſſunt: multo magis credendum eſt potuiſſe Lot præſertim arctius ebrietate ſopitum, cum filiabus, neſciens quid faceret, rem habere.

Excuſatur Lot ab inceſtu tamquam materialiter tantū perpetrato.

17 Non multo poſt, receſſit Abraham a conualle Mambre: ſiue, vt longius fieret a maligno illo halitu, qui poſt Sodomæ, ac finitimæ regionis ſulfureum incendium, de Mari mortuo, quandoque a ventis illhuc vſque deferri cœperat: ſiue ob famem ibidem exortam (illam fortaſſe, cuius fit mentio, Geneſ. cap. 26. verſic. 1.) & magis ad auſtralem plagam profectus, habitauit, tamquam peregrinus, inter vaſtas duas ſolitudines, ſcilicet inter deſertum Cades, & deſertum Sur, nimirum in Geraris terra Philiſtinorum, in qua eo tempore regnabat Abimelech. Eſt autem Cades deſertum in Arabia, ſuper vrbem Petram, vt dicitur in lib. de locis Hebraicis, in verbo Sur: Sur autem deſertum, ſe ſe extendit, vſque ad mare rubrum, quod ad Ægypti confinia peruenit, & forte alio nomine dicitur etiam deſertum Ethan, vt ſub anno mundi 2544. num. 30. dicemus. Porrò in Geraris, accidit Abrahamo iterum, quod alias eidem euenerat in Ægypto; nimirum propria vxore a Rege ſpoliari. Nam quia ipſe Abraham, ex quo de terra natiuitatis ſuæ exierat, ne in peregrinationibus ſuis, ob inſignem Saræ pulchritudinem, ab alienigenis interficeretur, propriæ ſaluti conſulens, ita cum ea conuenerat, vt ipſum illa fratrem, ipſe verò eam ſororem appellaret: Abimelech, neſciens eſſe coniuges, tulit Saram, vt eam ſibi duceret vxorem: Verumtamen Deus, qui Abrahami, & omnium, quæ illius erant, protectionem, nūquam pro ſua pietate, deſeruit; & qui non ignorabat, Abimelechum eam tuliſſe, non peccandi libidine, ſed ſimpliciter, vt Aduenæ ſororem ſibi coniugio copularet: illo in ſomnis per viſionem perterrito, & admonito, quod Abrahæ vxor eſſet; iuſſit eam reddi: qui ſtatim accerſito Abrahamo, & conqueſtus quod ſororem dixiſſet eſſe, non coniugem; illam cum ampliſſimis muneribus, intactam, libentiſſime dimiſit: Quamobrem, orante Abrahamo, ſanauit Dominus ipſum Regem ab infirmitate ſua, & vxorem, atque ancillas eius, a pariendi impotentia, quam, ob ſublatam Saram, diuina diſpenſatione, incurrerant, vt late deſcribitur. Geneſ. cap. 20. per totum.

Cur Abraham transferat domicilium ſuum in Geraram

De deſerto Cades & Sur.

Abimelech Sarā Abrahamo auferet ſed.

Intactam viro ſuo reddit.

18 Sanè in eodem Gen. cap. præter prædicta, alia quoque inueniet Lector, ſcitu digna, nēpe Abrahamū, ab ipſomet Dño nominatū, declaratumq; fuiſſe Prophetā, hoc eſt, Dei myſteria cognoſcentem, ac videntem, & veluti ipſiuſmet Dei intus oracula dictantis, fidum interpretem, & conſequenter virum valde ſapientem, ac ſanctum, & ipſi Deo valde charū. Item ex illa Abimelechi querimonia: Quia induxiſti ſuper me, & ſuper regnum meum, peccatum grande] ſatis apparet ĕt ante legem Moſaicam, & Euangeticam, & in ſumma nullo vnquam tempore, non fuiſſe manifeſtum hominibus recta ratione vtentibus; Adulterium, graue eſſe peccatum, vtpote, quod non ſolum Deo valde diſpliceat; ſed ĕt proximū grauiter admodū offendat: vt propterea mirū non ſit, ſi vbique gentium, in huius peccati vltionem, grauiſſimas Deus permiſerit, vel ĕt induxerit calamitates, ōn ſolum Regibus, qui illud perpetrare auſi ſunt, ſed ĕt

Abrahamum eſſe Prophetā.

Adulterium ſemper pro graui peccato fuiſſe reputatū, et punitū.

eorum ſub ditis,& populis: Nam notum eſt ob Paridis cum Helena adulterium,Troianum Regnum funditus interijſſe; & ob illud Tarquinij cum Lucretia; regiam poteſtatem, ac dignitatem,apud Romanos ceſſaſſe, & ſcimus Dauidem, alioqui tantopere Deo charum, innumeris penè afflictum malis, ob tale peccatum cum Berſabee cõmiſſum,quæ mala eidem compendio prædicta ſunt,per Nathan Prophetam. 2. Reg. c.12.ver.10. vſque ad 13. Colligitur præterea ex cap. Geneſ. citato, vetuſtiſſimum fuiſſe vſum numiſmatum argenteorum, quorum prænotato capite primum in ſacris ſcripturis fit mentio. Et denique, quod valde mirum dictu videtur, Saram tametſi nonagenariam,adeo fuiſſe pulchram viſu,& decoram, vt etiam tunc ab Abimelecho Rege concupiſci potuerit. cuius rei, multiplices ſanè a Doctoribus adferri ſolent cauſæ: nimirum, quia ipſa,naturaliter,optimo erat temperamento, & membrorum conformatione admodum proportionata, & commenſurata: Inſuper quia numquam grauida fuerat,numquam pepererat, numquam lactauerat. adde quod multis antea annis,videlicet ex quo ſe ſterilem certo eſſe intellexerat,de conſenſu viri, a coniugali copula abſtinuerat, vt quidam colligunt ex illis. Geneſ. c.18.ver.12. verbis: Poſtquam conſenui,& Dominus meus vetulus eſt,voluptati operam dabo? Quæ omnia ad naturalem corporis pulchritudinem diutius tuendam, & conſeruandam, plurimum conferre dubium non eſt; quemadmodum quotidiano conſtat experimento, oppoſitas cauſas, nempe debilem corporis habitudinem, frequentum vſum copulæ, & ſæpius perpeſſas, vtero gerentium, & partus, & lactantium,moleſtias,citius eneruare vires, accelerare ſenium, & ipſius ſenij rugas, ac deformitates. Quamquam illud etiam non eſt prætereundum, quod etſi Sara tunc eſſe cœperat nonagenaria, tamen illa ætas,reſpectu totius vitæ ſuæ, quæ fuit annorum centum viginti ſeptem,parum exceſſerat duas totius vitæ ſuæ partes: quare, habita proportione ad communẽ noſtri temporis mulierum vitam, quæ ad annos circiter ſeptuaginta, extendi ſolet; Videtur Sara in ea tunc diſpoſitione extitiſſe, quæ hodie reperitur in quadragenaria muliere: conſtat autem plures huiuſmodi, eſſe admodum formoſas, & elegantes.

Vſus numiſmatũ argenteorum vetuſtiſſimus. Cur Sara nonagenaria adeo eſſet pulchra.

Iſaac concipitur.

Eodem quoque anno vitæ Abrahami centeſimo iam inchoato, nimirum menſe,vt arbitror, illius anni quarto circiter ineunte, Sara, ſpeciali diuinæ bonitatis beneficio,de viro ſuo Abrahamo concepit, Geneſ.c.21. ver. 1. iuxta promiſſiones Domini eidem,& viro ſuo factas,vt ſup. num.8. dictum eſt. 19

Ortus filiarũ Lot videlicet Moab,& Amon. Origo Moabitarum,& Ammonitarum,& eorũ geſta Emim gigantes. Zemzomim gigãtes.

Menſe circiter (vt reor) eiuſdem anni decimo, de duabus prædictis filiabus Lot, 20
ex inceſtu cum patre, de quo ſupra num.16. egimus, nati ſunt duo filij, videlicet de prima,qui dictus eſt Moab; de altera Amon, ex quorum progenie deinde, poſt multa tempora, prodierunt ab ijs denominati, Moabitæ, & Ammonitæ, populi admodũ potentes, qui regiones trans Iordanem occuparunt, expulſis inde alijs populis natura robuſtiſſimis: ſiquidem Moabitæ, Deo fauente, expulerunt Emim, de quibus legimus Deuter.cap.2.verſ.10. Populus magnus, & validus, & tam excelſus, vt de Enacim ſtirpe, quaſi Gigantes crederentur, & eſſent ſimiles filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim. Ammonitæ verò expulerunt Zomzomim, de quibus ibidem verſ.20. habemus. Terra gigantum reputata eſt, & in ipſa olim habitauerunt gigantes,quos Ammonitæ vocant Zomzomim,populus magnus,& multus,& proceræ longitudinis;ſicut Enacim,quos deleuit Dominus a facie eorum,& fecit illos habitare pro eis. ſic ibi. Hos ſcriptura, Geneſ.cap.14. ver.5. vocat Zuzim.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2139.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 27.

Ortus Iſaac.

ANNO proximo circiter inchoante, qñ ſcilicet Abrahã iam expleuerat centeſimũ vitæ ſuæ annũ,& centeſimũ primũ inchoare cœperat: Sara verò nonageſimo impleto, 1

impleto, ingreſſa erat nonageſimum primum, natus eſt eis puer, eo anni tempore, quo ſuperiori anno, eis prædictum fuerat a Domino, nimirum æſtiuo tempore: quē, vt idem Dominus imperauerat, Abraham appellauit Iſaac, & octauo die circumcidit, lactabatque eum Sara mater ſua, Geneſ. cap. 21. verſ. 1. vſque ad 8. Rectè autem putat B. Chryſoſtomus homil. 45. in Geneſ. iccirco ſcripturam ſacram mentionem feciſſe, non partus Saræ tantum, ſed etiam lactationis; ne propter vtriuſque parentis, præcipuè verò ipſius Saræ ſenectutem, quis ſuſpicari poſſet, partum illum fuiſſe ſuppoſititium, non naturalem: etenim, ſi Sara proprijs vberibus lactabat filium; neceſſe erat ipſam re vera peperiſſe: non enim lac ſolet aduenire mulieribus, niſi partus præcedat. Nam ipſa natura, vel potius Deo naturæ Auctore, ſic diſpenſante, maternus ille ſanguis, quo fœtus per vmbilici ſui venas, nutriebatur in vtero matris; poſt partum, ad mamillas naturaliter recurrit, ibique lactis formam induit, ita vt per papillas, ab infantis ore, ſugi commode poſſit. B. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. putat Iſmaelem fuiſſe tredecim annorum, quando natus eſt Iſaac: ſed fallitur: nam Iſmael impleuerat decimum tertium annum, non quando natus eſt Iſaac; ſed quando ipſe Iſmael fuit circumciſus, vt expreſſe habemus, Geneſ. capit. 17. verſ. 25. conſtat autem, ex eodem capite, Abrahamum ipſomet die, quo acceperat præceptum circumciſionis; illud in ſe, & in tota domo ſua impleuiſſe, & Deum quo die dedit Abrahamo præceptum circumciſionis, etiam prædixiſſe, naſciturum ei filium de Sara nomine Iſaac, per idemmet tempus anni inſequentis, vt etiam ex his, quæ nos ſub anno mundi 2138. num. 2. 3. & 4. diximus, manifeſtum eſt. ergo oportet Iſmaelem impleuiſſe annum decimum quartum, & ingredi cœpiſſe decimumquintum, quando natus eſt Iſaac, vt in noſtris tabulis apparet.

Cur lac in mulieribus ſupponat partum præceſſiſſe.

De Iſmaelis ætate quando natus eſt Iſaac.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2144.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 32.

1 ANNO quinto vitæ Iſaac, & Iſmaelis decimo octauo, exactis, nimirum inchoante ſexto Iſaac, & decimonono Iſmaelis, putat B. Hieronymus, in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. ipſum Iſaac fuiſſe ablactatum, & deluſum a fratre ſuo Iſmaele; quod, & innuit Beda, ſuper Actorum cap. 7. Sed re vera annus ſextus vitæ Iſaac, non cum decimo nono, vt ponit B. Hieronymus, ſed cum vigeſimo Iſmaelis concurrit, vt videre eſt in tabulis. Igitur hoc anno (quemadmodum etiam ſentiunt, Auctor Commentarij in vndecim Pauli Epiſtolas, qui ſub nomine Sancti Hieronymi circumfertur, ſuper capitulo ad Galat. quarto. Et Matthæus Beroaldus in ſui Chronici libr. 3.) Sara ablactauit filium ſuum Iſaac: Et Abraham in die ablactationis eius, iuxta laudabilem, vt credibile eſt, conſuetudinem, ſiue inter ſuos, ſiue inter eos, in quorum terra ipſe tunc habitabat, vigentem; fecit grande conuiuium, Geneſ. cap. 21. verſic. 8. Accidit autem non multo poſt, quadam die, vt videret Sara Iſmaelem ludentem, hoc eſt (quemadmodum interpretatur Apoſtolus ad Galat. capitulo quarto verſic. 29.) perſequentem: ſiue (vt alij exponunt, & in idem recidit) iurgantem, atque altercantem, cum filio ſuo Iſaac; forte autem ipſe Iſmael, tamquam natu maior, videbatur ſibi primogenita vindicare; fratrem verò, vtpote minorem, quodammodo deſpicere, & male tractare. Hæc iniquius ferens Sara, & conſiderans ingenium pueri, & naturam plus iuſto audacem, & verita ne, quòd credibile erat, creſcente ætate, ipſius Iſmaelis, pariter quoque creſceret eius audacia aduerſus ipſum Iſaac, & ne propterea aliquando (matre præſertim Agar impellen-

te, quam ſibi infenſam iam experta fuerat) eum paterna hereditate ſpoliare attentaret: vehementi quodam acta ſpiritu, cucurrit ad virum, & ait ei: Eijce ancillam, & filium eius, non enim erit heres filius ancillæ cum Iſaac. Quod primo quidem, durè admodum accepit Abraham, paterno quippe affectu, ſtatim commota ſunt viſcera eius, pro filio ſuo Iſmaele, quem etiam diligebat valde: Verumtamen, à Deo (quæ fuit ſeptima ipſius Dei apparitio, ſeu ſermocinatio cum eo habita) admonitus, vt in hac re, Saræ obtemperaret: non acquieuit carni, & ſanguini, ſed datis ipſi Agar, prout Sara voluit, tantummodo ad vitam neceſſarijs, nimirum aliquot panibus, & vtre aquæ pleno, eiecit eam cum filio Iſmaele, diuina fretus promiſſione, cuius nos ſub anno mundi 2138. num. ſecundo meminimus, de ipſo Iſmaele non ſolum conſeruando, ſed etiam augendo, ac multiplicando. Vtrum verò admittendum ſit quod ait Abulenſis; nempe Abrahamum, poſtea eis ſubuenire non omiſiſſe, mittendo per ſeruos ſuos, opportunis temporibus, quæ opus eſſent; Et tandem, ſub finem vitæ ſuæ, etiam ipſi Iſmaeli dediſſe munera: Dicimus, de muneribus quidem, nihil eſſe dubitandum, quemadmodum nos ſub anno mundi 2179. num. 2. & 5. probabimus: Quod vero attinet ad priorem ſubuentionem, non videtur veriſimile, quoniã conſtat puerum penè ſiti interijſſe, niſi Deus per Angelum mirabiliter oſtendiſſet matri eius puteum, vt paulo poſt dicemus. Quare verius crediderim, Abrahamum ſimpliciter voci Domini obedire voluiſſe; ſperans illum puero ſimul, & matri prouiſurum: quemadmodum, quando poſtea (vt ſuo loco dicetur) voluit, iubente Domino, filium ſuum Iſaac immolare, prorſus commiſit diuinæ prouidentiæ, atque omnipotentiæ, modum adimplendi promiſſionem ſibi a Deo factam, de ſui ſeminis multiplicatione.

Septima Dei ſermocinatio cũ Abrahamo.

Abraham eijcit Iſmael filium de domo ſua.

2 Itaque Agar de domo Abrahæ, cum filio Iſmaele eiecta, errabat per ſolitudinem Berſabee, & vt conſumpſit quam in vtre tulerat aquam, videns puerum ſiti admodũ laborare; poſuit eum ſubter vnam arborem, ipſa verò inde receſſit quantum iactus eſt arcus, ne puerum ſiti morientem aſpiceret: exaudiuit autem Deus clamorem flētis pueri, ac miſerando ploratu, & non ſecus ac pulli coruorũ, diuinã opẽ inuocantis; miſertus eorum, matri per Angelum demonſtrauit puteum aquæ dulcis, quo poſſent ambo ſitim extinguere: & inſuper promiſſionem ipſi Agar iam pridem factam, de eodem Iſmaele conſeruando, augendo, ac multiplicando, iterum confirmauit. Quare ſic a Domino lætificata Agar, atque aquæ potu recreato filio, manſit cum eo in ſolitudine, qui cum creuiſſet, factus eſt ſagittarius, & habitauit in deſerto Pharan: accepitque ei mater ſua vxorem Ægyptiam, Geneſ. cap. 21. verſ. 14. vſque ad 22. Genuit autem poſtea Iſmael duodecim filios, qui deinceps multiplicati ſunt valde, vt ſub anno mundi 2261. dicemus.

Agar, & Iſmael mira putei oſtenſione refocillati

3 At verò Abraham, poſt eiectos de domo ſua Agar, & Iſmaelem, pie ab Abimelech Rege Geraræ requiſitus, inijt cum eo fœdus ad quendam puteum, quem foderant ſerui Abraham, & ſerui Abimelech, ipſo inſcio, occupauerant: qui poſtea puteus Berſabee dictus eſt, quod interpretatur puteus ſeptem, ſiue iuramenti quia nimirum pro eo Abraham dedit ipſi Abimelech, tamquam Domino terræ illius, agnas ſeptẽ; & vterque ibi iurauit alteri non nociturum. Ex quo deinde factum eſt, vt non modo puteus ille; ſed etiam propinqua ciuitas, quæ, & ipſa erat Palæſtinorum, & non longe aberat a Gerara, poſtmodum nuncupata ſit Berſabee. Et hæc poſtea temporibus Ioſue cecidit in ſortem tribus Simeonis, vt patet Ioſu. ca. 19. ver. 2. Quamuis eiuſdẽ libri cap. 15. ver. 28. videatur recenſita inter vrbes tribus Iuda. Quod ideo factum creditur, non quia proprie ad tribum Iuda pertineret; Sed quia Simeoni data eſt ſors in medio filiorum Iuda, vt apertè dicitur initio citati capitis 19. & notatur etiã in lib. de locis Hebraicis, vocabulo Berſabee. Fuit autem hæc ciuitas olim in confinio auſtrali terræ ſanctæ, vt in tabula deſcriptionis eius videri poterit, & diſtabat ab Hebron viginti milliaribus, vt dicitur loco citato de locis Hebraicis. Igitur prope Berſabee habitauit Abraham multis annis, & plantauit ibi nemus, hoc eſt multas arbores fructiferas, in modum nemoris, & inuocauit ibi nomen Dei æterni, nimirũ, in eo nemore, nõ ſolũ ipſe diuinis laudibus, ac ſacrificijs celebrãdis, nec nõ diuinarũ rerũ meditationi, vacare ſolebat: ſed ẽt (vt tradũt Hebræi, & ſcriptũ reliquerunt Abulenſis ſuper c. Gen. 21. & Trago Ieroſolymitanus, & alij) ibidem peregrinos hoſpitio frequen-

De vrbe Berſabee

Quid ageret Abraham in nemore à ſe plantato.

frequenter ſuſceptos, ad Dei laudes inuitabat, ac optimis illarum arborũ fructibus reficiebat, nihil aliud in pretium exigens, niſi, vt ſummum cæli, terræq; conditorem, ac rectorem, agnoſcere, colereque ſtuderent; cuius nẽpe donum eſt, quicquid come diſſent ac bibiſſent: ſic veram religionẽ edoctos, & ad melioris vitæ inſtituta conuerſos, dimittebat. Et hæc ferè ſunt, quæ tradũtur. Gen. c. 21. ver. 22. vſq; ad finẽ capitis. Sed hic aduertere oportet, quòd S. Auguſtinus quæſt. 56. in Geneſ. de prædicta nemoris plantatione agens: Quæri, inquit, poteſt, quomodo ad puteum iuramẽti agrum plantauerit Abraham, ſi in terra illa, quemadmodnm Stephanus dicit, nec acceperat hereditatem, nec ſpatium pedis. Sed ea eſt intelligenda hereditas, quam Deus munere ſuo fuerat daturus, non empta pretio. Intelligitur autem ſpatium circa puteum ad illud emptionis pactum pertinere, in quo fuerant agnæ ſeptem datæ, quando Abimelech, & Abraham ſibi etiam iurauerunt. Sic S. Auguſtinus. Verumtamen, quia illæ ſeptem agnæ non videntur fuiſſe pretium ſatis proportionatum pro illo agro, in quo Abraham plantauit lucum; & eædem agnæ non dicuntur datæ in pretium, ſed in teſtimonium, quod ipſe Abraham foderat puteum illum, vt apertè traditur ibidem cap. 21. verſ. 30. Propterea fortaſſis præſtat dicere, Abrahamum non poſſediſſe dictum agrum titulo hereditario, neque titulo emptionis, ſed tanquam conductorẽ, & colonũ ad aliquot annos, vt disertè, & conceptis verbis exprimitur in fine citati capitis, vbi de ipſo Abrahamo dicitur: Et fuit colonus terræ Palæſtinorum diebus multis. ideſt per plures annos, vt ex infra ſub anno mundi 2163. num. 3. & 4. dicendis colligi poterit. Ecce quòd terra illa erat Palæſtinorum, non Abrahami, qui non dominus, ſed colonus terræ illius, non perpetuò, ſed ad tempus fuiſſe perhibetur.

Abraham fuerit ne Dominus Nemoris, quod plantauerat.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2156.

TERTIAE MVNDI AETATIS

ANNVS 44.

1 ANNO ætatis ſuæ ſexcenteſimo circiter impleto, Sem mortuus eſt. Geneſ. cap. 11. verſ. 10. & 11. Iſte Sem, vt nos ſub anno mundi 2118. num. 8. & 9. diximus, & ſcribit etiam Iſodorus, in lib. de vita, & morte Sanctorum: creditur a multis, fuiſſe, qui poſtea dictus eſt Melchiſedech, Rex Salem, quæ olim erat vrbs parua, & proxima monti Moria, poſtmodum verò dicta eſt Ieruſalem, & adeo aucta, ac dilatata fuit, vt plures in ſe montes contineret, & illum præſertim, qui dictus eſt Moria, in quo Salomon Templum ædificauit. Porrò Melchiſedech eundem fuiſſe cum Sem filio Noe communior Hebræorum opinio eſt, quam ex multis trahũt coniecturis: nimirum quia ex magis probata temporum ratione, clarum eſt, ipſum Sem perueniſſe, vſque ad tempora Abrahæ. Item, quoniam pro certo habent, Sem, ex eo quod eſſet caput non ſolum familiæ magnæ, ſed & multarum gentium, conſequenter etiam fuiſſe Sacerdotem, iuxta morem antiquum. Ad hæc, quia putant Iudææ regionem (vt nos ſub anno mundi 930. num. 4. & ſub anno mundi 1909. nu. 2. diximus) prius a Noe aſſignatam fuiſſe ipſi Sem, & poſteris eius; ſed mox a Chananæis fuiſſe pulſos. Et denique, quoniam tenent, Melchiſedech non eſſe nomen viri proprium, ſed veluti cognomen inditum dicto Sem ab hominibus, ex conſideratione eximiæ cuiuſdam iuſtitiæ, quæ in eo eminentiſſime relucebat, præſertim in gubernanda vrbe Salem, quæ poſtea a Iebuſæis occupata, dicta eſt Iebuſalem, ſeu, vt communiter dicitur Ieruſalem: propterea namque putant Hebræi, ipſum Sem poſtea cognominari cœpiſſe Melchiſedech, quæ vox, vt dicitur ad Hebr. cap. 7. verſ. 2. interpre-

Sem moritur.
Quod Sẽ fuerit Melchiſedech.

terpretatur Rex Iuſtitiæ. Et hoc admodum eſſe probabile, nos pluribus alijs huiuſcemodi exemplis, ſub anno mundi 2118.num.6. comprobauimus. *Obiecta.* Quod ſi quis opponat, loco ad Hebr. proxime adducto, haberi de ipſo Melchiſedech, quod ſit ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens: quæ nullo modo in Sem cadere poſſe videntur, quippe cuius patrem, matremque, ac genealogiam, in ſcripturis ſacris, recenſeri certum eſt: videat, quæ ad hæc, & ad huiuſmodi alia Pererij argumenta, a nobis ſub proximè memorato mundi anno, dicta ſunt. Sed dicet aliquis: concedamus, Sem vixiſſe temporibus Abrahæ, ac fuiſſe Sacerdotem, & item vocabulum Melchiſedech, non fuiſſe proprium viri nomen, ſed cognomen, vt iam dictum eſt: non tamen videtur neceſſario inferri poſſe, Sem fuiſſe illum, quem ſcriptura ſacra vocat Melchiſedech: præſertim cum non ſit veriſimile, Sem potius inter poſteros fratris ſui Cham, quam inter proprios, degere voluiſſe. Et ſi verum eſſet, poſteros ipſius Sem, a Chananæis de illa regione fuiſſe eiectos; Quomodo potuiſſet ipſe Sem regnare in Ieruſalem temporibus Abrahæ, quando totam illam regionem Chananæi poſſidebant? Denique ſcriptura ſacra, Geneſ. cap. 10. verſ.15. vſque ad 20. videtur potius inſinuare, memoratam regionem ipſis Chananæis primo obueniſſe, non autem filijs Sem.

At verò, his non obſtantibus, dicimus, prædictam Hebræorum opinionem, quod 2
Diluitur ſcilicet idem homo fuerit Sem, qui Melchiſedech; ſi non certam, admodum tamen eſſe probabilem: nam, licet non habeat irrefragabile aliquod, ex ſcriptura ſacra, teſtimonium, nihil tamen ei habet contrarium. Quin etiam fulciri valde poteſt, antiquiſſima illa Syrorum traditione, cuius ſub anno mundi 930.num.4. mentionem fecimus, quod videlicet Noe diuiſerit orbem terræ filijs ſuis, aſſignaueritque Iudæam ipſi Sem, quod nos ſub anno mundi 1909. num. 2. & 3. probauimus ſacræ ſcripturæ nullatenus aduerſari. Nec refert, quod, vt ex S.Epiphanio ibidem diximus, poſteri Sem, inde pulſi fuerint: quia rationabile admodum eſt credere, Chananæos, hanc humanitatem, pro reuerentia, quæ tanto viro debebatur, ipſi Sem præſtitiſſe, vt eum cum vrbe ſua intactum relinquerent, quoad ipſe viueret. Et item probabile eſt valde, ipſum Sem (Deo ita eum inſpirante) libenter ibi permanere voluiſſe, tametſi à ſuis quodammodo ſegregatus: tum vt poſſeſſionem illius terræ, quæ ſibi a patre ſuo tradita fuerat, retineret, tum ēt quia ſperabat, Dei beneficio, eam poſteris ſuis aliquando fore reſtituendam, & forte propterea non mirum eſt, ſi ipſe Melchiſedech, vt deſcribitur. Geneſ.ca.14. ver.18. tanta cum lætitia occurrit Abrahamo, redeunti a cæde Chodorlahomor, & regum, qui cum eo erant, benedixitque ei, tamquam filio chariſſimo; quoniam erat de cognatione ſua: & contra, ipſe Abraham, de cunctis in ea victoria acquiſitis, decimas ei libentiſſime exoluit, tamquam patri ac Sacerdoti gentis ſuæ ſupremo: propterea enim, quamuis alij tunc eſſent Sacerdotes veri, ac ſummi Dei, ipſe per excellentiam, dicebatur Sacerdos Dei altiſſimi.

Sem quãdiu, & quibus cũ vixerit.

Itaque Sem vixit cum	Noe	annis	450. ſecundum Latinos, vel 448. ſecundũ Hebræ.	3
	Arphaxad		trecentis triginta octo.	
	Cainan		trecenris ſexaginta.	
	Sale		quadringentis triginta tribus.	
	Heber		quadringentis tribus.	
	Phaleg		ducentis triginta nouem.	
	Reu		ducentis triginta nouem.	
	Sarug		ducentis triginta.	
	Nachor		centum quadraginta octo.	
	Thare		ducentis quinque.	
	Abraham		centum decem, & octo.	
	Sara		centum octo.	
	Iſmael		triginta duobus.	
	Iſaac		decem, & octo.	

Obitus Sale. Eodem anno, qui erat vitæ ſuæ quadringenteſimus trigeſimus tertius, Sale mortuus eſt in fine anni, Geneſ. cap.11.verſ.16. iuxta vulgatam editionem, quam ſequimur, 4

mur, relicto in hac parte, textu lxx. Interpretum, qui corruptè habet, ipſum Sale, uixiſſe annis quadringentis ſexaginta.

Quibuſcũ & quamdiu vixerit.

vixit ergo Sale eum		annis
	Noe	ducentis octoginta tribus.
	Sem	quadringentis triginta tribus.
	Arphaxad	ducentis ſeptuaginta tribus.
	Cainan	trecentis triginta.
	Heber	quadringentis tribus.
	Phaleg	ducentis triginta nouem.
	Reu	ducentis triginta nouem.
	Sarug	ducentis triginta.
	Nachor	ducentis quadraginta octo.
	Thare	ducentis quinque.
	Abraham	centum decem, & octo.
	Sara	centum octo.
	Iſmael	triginta duobus.
	Iſaac	decem, & octo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2158.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 46.

1 ANNO ætatis Abrahæ centeſimo vigeſimo deſinente, oportet ex hac vita deceſſiſſe Arium regem Aſſyriorum, hoc enim tempore, implentur anni triginta, quibus ipſum regnaſſe, tradit Euſebius in Chronicis, vt noſtris videri poteſt in tabulis. *Arius Aſſyriorum rex moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2159.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 47.

1 ANNO proximo, poſt Arij obitum, regnauit Analius qui & Aratius Rex Aſſyriorum V. vt ex eodem Euſebij loco, manifeſtum eſt. *Regnat Analius in Aſſyria.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2163.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 51.

1 ANNO vitæ Abrahami centeſimo vigeſimo quinto; ad finem, vt arbitror, appropinquante, quando ſcilicet Iſaac nondum annum ætatis vigeſimumquintũ

plenè

plenè impleuerat (vt tradit Ioſephus 1. Antiq. ca.14. cuius ſententiam, potius quā aliorum aliter ſentientium, hic ſequimur, propterea, quæ infra num.4. dicemus) apparuit Deus, octauò, ſeu locutus eſt Abrahæ, & tentauit eum, hoc eſt periculum fecit de ipſo, num ſe pluſquam proprium filium, quo nihil in hoc mundo antiquius habebat, & cōſequenter pluſquā omnia diligeret. Non quia neſciret quantæ virtutis eſſet Abraham. Etenim, vt dicitur Prouerb. ca.16. ver.2. Spirituum ponderator eſt Dominus. Quin potius, quia id optime nouerat, hanc ei occaſionem præbuit, vt ad aliorum ædificationem, huius ſanctiſſimi viri quanta eſſet erga Deum dilectio, & deuotio, cunctis innoteſceret. Et item, quoniam, quemadmodum aiebat Angelus Raphael ad Tobiam, Tob. capitulo 12. verſ. 13. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. ideſt, te virum per omnia probatum declararet. Et in eodem lib. cap.2. verſ.12. ſcriptura ſacra, de eodem Sancto Tobia dicit: Hanc autē tentationem, ideo permiſit Dominus euenire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſicut & Sancti Iob. ita quodammodo oportuit, Abrahamum à Deo tentari, in re præſertim tam ardua, & difficili, vt egregium illud, & numquam ſatis cōmendatum, perfectiſſimæ eius obedientiæ documentum, ceteris imitandum proponi poſſet, & ab eodem diſcere liceret, filiorum dilectionem, non quidem diuina lege prohiberi; quin etiam graui mandato præcipi; ſemper tamen intra virtutis terminos: alioqui, veriſſimum quoque illud eſſe quod Matth. cap. 10. verſ. 17. proclamabat Dominus: Qui amat patrem, aut matrem, filium, aut filiam, pluſquam me, non eſt me dignus. Et quidem ſatis notum erat omnibus, Abrahamum ſummopere filiū ſuum Iſaac diligere: neque id ſanè immeritò, quandoquidem ipſum antea multum, diuque exoptatum, tandem, ſingulari Dei gratia, & non ſine miraculo, in ſenectute, præter ſpem, genuerat, & penè vnicum habebat (iam enim iubente Deo Iſmaelem domo eiecerat:) & ipſe quoque Iſaac, ſuis virtutibus, ac præſertim mira erga Deum, & parentes pietate, indies maiori ſe dilectione reddebat dignum. Vt igitur probaret Dominus, ac manifeſtum faceret, an tanta filij ſui dilectio, aliquid (quod in alijs multis parentibus euenire ſolet) præpoſterum haberet, & non nihil debitum excederet ordinem, an verò diuinæ dilectioni, ac obedientiæ, omnino ſubordinata eſſet: præcepit ei quadam nocte, vt tolleret filium ſuum, quem vnice diligebat Iſaac, atque illum ſibi in holocauſtum offerret, immolaretque in monte Moria, (vt ex Ioſepho, & alijs infra num.6. oſtendemus,) qui mons poſtmodum, & eius vicinia, ob diuinam apparitionem ibidem habitam, terra viſionis dicta eſt.

Loquitur Deus octauo Abrahæ, & eum tentauerit.

Prompta Abrahæ obedientia.

His auditis, Abraham, tametſi in ſenſu (vt credibile eſt) non modicè contriſtatus, 2
ſpiritu tamen præualens, Dei obedientiam cunctis rebus præferre ſtatuit. Itaque de repromiſſionibus ſibi ad eodem Deo in Iſaac factis, nihil cauſatus, nihil conqueſtus, nihil ſciſcitatus, nihil hæſitans; ſed potius, quemadmodum dicitur ad Hebr.ca. 11. verſ.19. Arbitrans, quia & a mortuis ſuſcitare potens eſt Deus. confeſtim eadē nocte conſurgens, lignis prius ad holocauſtum concremandum conciſis, aſinoque cum alijs, quæ ad ſacrificium, & item ad victum neceſſaria erant, impoſitis, abijt cū Iſaac, & duobus ſeruis, ad locum ſibi a Domino indicatum, qui a Berſabee, vbi tunc Abraham morabatur, ad quadraginta duo miliaria diſtabat: atque hoc iter, ob ingraueſcentem eius ætatem, & quia forte erat ſatis montoſum, ac difficile, & quia illud, deuotionis ergo pedibus ingredi voluit, non niſi triduo confecit: verumtamen, vt primum, tertia die, montem ſibi a Deo demonſtratum de longe proſpexit, relictis in campo ſeruis cum aſino, vt eum ibi expectarent; ipſe impoſita ſuper humeros filij ſui Iſaac illa lignorum ſarcina, ibat cum eo, portans ignem, & gladium, atque in itinere, de victima a filio interrogatus, reſpondit: Deus prouidebit ſibi victimam holocauſti. Cum autem aſcendentes ambo, ad locum perueniſſent, & extructa ara, deſuper ligna compoſuiſſent: aperuit prius pater filio diuinam iuſſionem; cui nonminus pie, filius vltro acquieſcens, ac voluntariè ſe ipſum diuinæ voluntati ſubijciēs, atque offerens: deuotè admodum permiſit ſe a patre colligari, & in ara ad immolandum imponi. Ecce autem, ſtatim ac pater ſtrictum dextera gladium leuat, vt puerū iugulet, Angelus Domini ſemel, atque iterum inclamans, iubet eum a cæde filij abſtinere: Deum nāq; prompta eius voluntate contentum eſſe, ac ſibi ſatisfactum. Quare lætus Abraham, viſo illic ariete inter vepres cornibus inhærente, illum, tāquam ſibi

Abrahā immolare vult filiū ſuū Iſaac.

ſibi a Domino mirabiliter prouiſum, obtulit holocauſtum pro filio, atque ex inſigni illa viſione, appellauit nomen loci illius: Dominus videt. vnde factum eſt, vt propterea illa regio deinceps, terra viſionis, nuncupata fuerit, Geneſ. capit. 22. verſic. 1. vſque ad 15.

Promiſſiones Abrahæ a Deo factæ, iure iurando confirmãtur.

3 Porrò, dum cremaretur, vt puto, holocauſtum; loquutus eſt iterum Angelus Domini ad Abraham, teſtificans ei, Deum præclaras, quas non ſemel aliàs eidem fecerat repromiſſiones, non ſolum habere ratas; ſed nunc quoque eaſdem, ad maiorem firmitatem, iure iurando confirmaſſe, nimirum de ei ac poſteris eius benefaciendo, de augenda, ac multiplicanda mirum in modum eius poſteritate, de hoſtibus eidem ſubijciendis, ac demum de benedicendis in eius ſemine cunctis gentibus; eo quod propter Dei obedientiam, etiam proprio filio ſuo non pepercerit. Dicti iuſiurandi meminit etiam Zacharias in ſuo Cantico, Luc. cap. 1. verſ. 73. illis verbis: Iuſiurandũ quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturũ ſe nobis. His ergo auditis, vterque, pater ſcilicet, & filius, diuina conſolatione, ſuper quam dici poſſit, lætificati, venerunt, expleto ſacrificio, ad locum, vbi ſeruos cum aſino reliquerant, & cum illis redierunt Berſabee, laudantes, ac benedicentes in cordibus ſuis Dominum, qui eos non ſolum ſeruaſſet incolumes, ac veluti denuo patri filium, patriq; filio mirabiliter dono dediſſet: ſed & inſuper eis tot, ac tam præclara bona, iterum repromittere, ac medio etiam iuramento, confirmare non indignum duxiſſet. Sanè Abraham perſeuerauit aliquandiu habitare in Berſabee, vt colligitur Geneſ. capit. 22. in fine, verumtamen non conſtat, quot annis, poſt memoratam eius tentationem, ibi manſerit. Quamuis certum ſit, ipſum minus duodecim annis ibidem exinde manſiſſe: etenim conſtat, quod tempore obitus Saræ coniugis ſuæ, ipſe iam denuo tranſtulerat habitaculum ſuum in Hebron, vt ſub anno mundi 2175. nu. 1. videbimus.

Quot annis deinceps Abraham manſerit in Berſabee.

Cuius ætatis eſſet Iſaac quãdo ductus eſt immolari.

4 Dixi prædicta de immolatione Iſaac, acta eſſe anno vigeſimoquinto ipſius Iſaac nondum plenè expleto: quia tametſi non ignorem, Rabbi Auen Eſra, vt refert Abulenſis, credidiſſe ipſum Iſaac tunc fuiſſe tantummodo decennem, aut duodecennem: contra verò, Auctorem Chronologiæ Hebræorum Seder Ollam inſcriptæ; quam latinam fecit Genebrardus, ſenſiſſe, eumdem Iſaac, fuiſſe annorum triginta ſeptem, quando ductus eſt ad immolandum: nihilominus, non immeritò, vt reor, Ioſephi opinionem, ceteris præferendam cenſui. etenim, præterquam quod ipſe maioris eſt auctoritatis, quam prænominati; memorata quoque eius opinio, longe alijs ſanior, tutiorque eſſe videtur; cum ſit quodammodo media inter extremas: & quia, quæ in ſacro textu habentur; nimirum quod Iſaac pedes confecerit iter trium dierum, & quod totam illam lignorum ſarcinam, quæ ſufficiens eſſet, ad holocauſti victimam concremandam, proprijs in montem altum, & arduum humeris, ferre potuerit; quemadmodum aperte priorem improbant ſententiam, (non enim credibile eſt puerum duodecim annorum hæc agere potuiſſe:) ita non cogunt nos ponere, ipſum Iſaac, maiorẽ vigintiquinque annorum extitiſſe: quandoquidem in tali ætate, bene poterat ea præſtare, quæ de ipſo ſacra narrat hiſtoria. Præterea, ſi Iſaac tunc fuiſſet annorum triginta ſeptem, oporteret Saram eius matrem, quæ proculdubio deceſſit triginta ſeptem annis, ab ortu Iſaac, iam tunc obijſſe: Atqui ſacer textus, ibidem aſſerit Abrahamum, poſt reditum de terra viſionis, habitaſſe in Berſabee, ac deinde in ſequenti capite, narrat obitum Saræ: quam certum eſt obijſſe, non in Berſabee, ſed in Hebrõ: Vnde infert Pererius ſuper Geneſ. cap. 23. num. 3. & 4. Abrahamum poſt prædictum reditum, aliquandiu habitaſſe in Berſabee. Quare ſatis probabiliter videtur poſſe colligi, ab immolatione Iſaac, ad mortem Saræ, plures annos, nimirum duodecim interceſſiſſe, & conſequenter, ipſum Iſaac, anno vitæ ſuæ vigeſimo quinto prope expleto, ductum fuiſſe ad immolandum, vt ſupra dictum eſt. Nec quemquam moueat, quod tunc vocetur puer; quia ſic ſolet ſcriptura ſacra, quando loquitur de filijs, etiã grandioris ætatis, habito reſpectu ad parentes, interdum eos appellare pueros, vt patet 2. Reg. cap. 18. verſ. 5. 12. & 32. vbi Abſalon quando bellum gerebat aduerſus patrem, vocatur puer. Et tres illi Danielis commilitones, qui a Nabucodonoſor miſſi ſunt in fornacem ignis ardentis, dicuntur pueri, & canticum ipſorum inſcribitur, Trium puerorum, vt patet in Breuiario Romano in laudibus, quæ ſingulis Dominicis diebus in Eccleſia canuntur.

Verum-

De feſto clangoris, & tubarum.

5 Verumtamen, quicquid ſit de anno ipſius Iſaac,quando immolare eum voluit pater: conſtat id contigiſſe, in ipſo ſeptimi menſis initio: propterea namque, inquiũt, in memoriam liberationis Iſaac inſtitutum fuiſſe feſtum illud Clangoris, & tubarũ, quod præcipitur Leuitici cap.23. verſ.24. & Numer.cap.29.verſic.1. celebrandum die prima menſis ſeptimi. Quod etiam confirmant S. Thom. 1. 2. quæſt.102. artic. 4. ad 10. & ſacri prædictorum ſcripturæ locorum expoſitores, dicentes: quod in ea die, Hebræi clangebant tubis, non ſolum argenteis, vt ſolebãt in ſingulis neomenijs, ſeu nouilunijs, ſed etiam tubis corneis, ad recolendum, quod tunc Abraham, iuſſus abſtinere ab immolatione filij, loco eius immolauit arietem, quem ibidem repererat, inter vepres hærentem cornibus. ad quod item putant alludere voluiſſe Pſalmiſtam, quando dicebat in Pſal.97.verſ.5. Pſallite Domino,in tubis ductilibus,& voce tubæ corneæ.

Immolatio Iſaac vbi fieri viſa ſit.

6 De loco autem ſeu monte,in quo iuſſus eſt Abraham immolare filium, diximus ſupra num.1. ex Ioſepho, fuiſſe montem Moria, in quo poſtea Salomon templum ædificauit, vt dicitur 2. Paralip.cap.3.ver.1. Quod etiam de Hebræorum ſententia cõfirmat B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. & ſuper Ierem. capit. 7. verſ.14. exponens illa verba: Faciam domui huic &c. ſicut feci Silo. & hoc idem comprobant Beda in lib. quem inſcripſit de templo Salomonis, cap. 5. & alij dicentes:quod vbi Geneſ.cap.22. verſ.2. legimus in textu latino-Vade in terram viſionis-in Hebraico habetur-in terram Moria-e contrario, S. Auguſtinus in Serm. 71. de tẽpore, qui eſt primus de immolatione Iſaac, B. Hieronymi auctoritate, aſſerit fuiſſe montem Caluariæ, vbi poſtea crucifixus eſt Dominus: ita enim ait B. Auguſtinus: Hieronymus Presbyter ſcripſit, ab antiquis, & ſenioribus Iudæis, ſe certiſſime, cognouiſſe, quod ibi immolatus ſit Iſaac, vbi poſtea Chriſtus crucifixus eſt. ſic Auguſtinus: ſed prior opinio communior eſt. quamquam ambæ ferè in idem coincidere poſſe videntur; quoniam certum eſt,montem Caluariæ,monti Moriæ,admodum eſſe propinquum; & quodammodo, pro duobus vnius montis verticibus,accipi poſſe;& probabile eſt, totam illam regionem montoſam, vbi fabricata, & poſtea aucta, & dilatata eſt Ieruſalem; olim appellatam eſſe terram viſionis, ſeu Moria; certe eam in ſe comprehendiſſe plures montes, aperte oſtendunt illa verba, Geneſ.capit.22.ver. 2. Vade in terram viſionis,atque ibi offeres eum (nempe Iſaac)in holocauſtum, ſuper vnum montium, quem dixero tibi. Quamuis poſtea montes in illa terra poſiti, & item eorumdem montium partes, particularia nomina ſortiti fuerint, excepto illo, in quo templum deinde ædificatum fuit; qui antiquum nomen Moria retinuiſſe videtur; ſiue, vt creditur, quia ibi ſignanter Abraham iuſſus ſit immolare filium,ſiue alia de cauſa nobis incognita.

Rabbinorum commentum refutatur

7 Ceterum, quod Hebræi tradunt, in eodem Monte, ab initio orbis conditi, Abelem, & Cainum ſacrificaſſe,& Noe item ſtatim poſt diluuium; inter admirabiles ipſorum adinuentiones, pie quidem quandoque excogitatas; ſed ſine vlla veritatis probabilitate, computare debemus. Nam de Noe, ex ſacro textu Geneſ. cap.8. ſatis clare colligi poteſt, ipſum poſt egreſſum de Arca, ædificaſſe ibi altare Domino, obtuliſſeque ſuper ipſum holocauſta; ibi,inquã,vbi Arca ipſa reſederat,nimirum ſuper montes Armeniæ, vt ibidem verſic.4. dicitur: notum eſt autem omnibus, quam longe diſtent hi montes, a monte Moria. De Cain verò & Abele; quis mortalium, obſecro, ſecluſa Dei reuelatione, de qua nihil prorſus conſtat,diuinare vnquam potuit, locum, vbi primo ſacrificia Deo obtulerunt, fuiſſe montem Moria? cum præſertim Moyſes, a quo ſolum, quæ de actis ante diluuium ſcimus, probata habemus, nihil omnino de hac re meminerit: & certum ſit, aquas diluuij,ita vniuerſam terræ faciem ſubuertiſſe, commutaſſe, variamque a priori reliquiſſe, vt vix prouinciæ ipſæ, ne dum particularia montium iuga, dignoſci poſſent: Et præterea multo probabilius ſit, memoratos Adami filios, cum parentibus ſuis, prope paradiſum terreſtrẽ,vnde eiecti fuerant, & conſequenter procul admodum a monte Moria, habitaſſe ſacrificiaque Deo feciſſe.

Nunciatur Abrahæ ortus 12. filiorũ fratris ſui Nachor.

8 Poſt reditum Abrahami de monte Moria, ſeu de terra viſionis, in Berſabee, nunciatus eſt ei ortus octo filiorum Nachor fratris ſui, ex Melcha vxore eius, & quattuor ex Roma concubina,ideſt ſecundaria vxore, iuxta communem illius temporis vſum;

quorum

quorum nomina habẽtur Geneſ. cap. 22. verſ. 20. vſque ad finem capitis. qui omnes habitabant in Haran, Meſopotamiæ vrbem, vt ſub anno mundi 2113. num. 4. probatum eſt. Atque hinc colligi poteſt, Abrahamum, ex quo iam pridem de Haran receſſerat; nihil prorſus de Nachor fratre ſuo, niſi nunc audiuiſſe; & conſequenter, nõ eſſe veriſimile, quemadmodum ſub anno mundi 2039. num. 7. diximus; quod adhuc viueret pater eius Thare, vt nonnulli crediderunt: ſiquidem, ſi hoc eſſet, admodum credibile foret, quod ſæpius ad ipſum inuiſendum, vel ipſemet iuiſſet, vel ſaltem ſeruos miſiſſet, ita filiali pietate, erga patrem, exigente, quam in Abrahamo ſanctiſſimo viro, non defuiſſe, liquidò ſupponere debemus: præterquam quod, non videtur probabile, ipſum Thare, qui ob amorem, quo proſequebatur filium ſuum Abraham, potius elegit patriam deſerere, quam filium, & propterea cum eo de Chaldæa venit in Haran; potuiſſe poſtmodum eius abſentiam, tam longo tempore, nimirum per annos pluſquam quinquaginta continuos ſuſtinere; quin ſaltem quandoque, ad ipſum viſendum, aut de ſtatu eius ſciſcitandum, aliquos delegaret.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2175.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS. 63.

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo vigeſimo ſeptimo, prope, vt arbitror expleto, Sara vxor Abrahæ, mortua eſt in Hebron, Geneſ. cap. 23. verſ. 1. Vnde patet, quod eo tempore Abraham iam tranſtulerat Tabernaculum ſuum de Berſabee in Hebron, vt ſub anno mundi 2163. num. 3. & 4. dictum eſt. *De obitu Saræ; & quibus cũ ac quãdiu vixerit.*

vixit ergo Sara cum	Sem	annis	centum decem.
	Cainan		quinque.
	Sale		centum octo.
	Heber		centum viginti ſeptem.
	Reu		octo.
	Sarug		triginta vno.
	Thare		ſexaginta quinque.
	Abraham		centum viginti ſeptem.
	Iſmael		quinquaginta vno.
	Iſaac		triginta ſeptem.

2 Quid autem actum ſit in funere ipſius Saræ, deſcribitur, Geneſ. cap. 23. & 24. Vbi legimus, quod Abraham venit ad locum vbi depoſitum fuerat vxoris cadauer, antequam ſepeliretur, vt plangeret eam. Vnde apparet, quam antiquus, & laudabilis, etiam apud ſanctos viros, ſemper fuerit mos plangendi mortuos; vt propterea ipſũ, non hoc tantum Abrahæ exemplo, ſcriptura ſacra comprobatum reliquerit; ſed pluribus item alijs, puta Ioſephi, qui planxit patrem ſuum Iacob, Geneſ. c. 50. in princ. Et filiorum Iſrael, qui fleuerunt Aaronem Numer. c. 20. in fine. Et Moyſem, Deuter. cap. vlt. verſ. 8. & aliorum plurium, quæ in ſacris libris ſparſim lector inueniet, vt ea hic commemorare, ſuperfluum videatur, præſertim cum hoc idem, non ſolum exemplis, verum etiam diſertis verbis eadem ſcriptura plurimum commendauerit, Eccleſiaſtici cap. 38. ver. 16. dicens: Fili, in mortuum produc lachrimas, & quaſi dira paſſus, incipe plorare, & ſecundum iudicium, ideſt (vt exponit Ianſenius) cum debitis exequijs, rituque funebri conſueto, contege corpus illius, & non deſpicias *De antiquo vſu plangendi mortuos.*

ſepul-

Abraham ſepelit Saram in ſepulchro ſibi ac poſteris ſuis coempto.

ſepulturam illius. Ita ſanè hic legimus feciſſe Abrahamum, qui expleto ſuper corpus dilectiſſimæ vxoris ſuæ Saræ, planctu; de ipſa quoque honorifice ſepelienda protinus agere cœpit cum his, in quorum terra habitabat: quibus pro ipſorum humanitate, & honore, quo Abrahamum proſequebantur, prompte electiſſima quæque eorumdem ſepulchra offerentibus, ipſe nihilominus (mira tamen modeſtia) non acquieſcens vxorem ponere in alieno ſepulchro, cum iam notaſſet eſſe in agro cuiuſdam Ephronis Hethæi ſpeluncam duplicem ad ſepulchrum ibidem accommodandum appoſitiſſimam: qui hactenus in terra Chanaan, tamquam aduena, & peregrinus, nihil minus, quam de agris pretio comparandis cogitauerat, nunc primum, de illo coemendo, agere aggreſſus eſt, vt vxori, ſibi, poſteriſque ſuis, propriam pararet, ac relinqueret ſepulturam. quo tandem, quadringentis Siclis argenti, quorum ſinguli quattuor circiter Iulios pendiſſe dicuntur, coempto; & ſpelunca illa in ſepulchri formam decenter aptata, Saræ corpus in ea, ritu illis temporibus vſitato, ſepeliuit. Geneſ. cap.23. per totum. Diſtabat autem dicta ſpelunca, vt tradit Brocardus, trium arcuum iactu, ab Hebron antiqua, nimirum erat in eo met loco, vbi poſtmodum fabricata eſt noua Hebron, priori deſtructa: ad dimidiam ſcilicet leucam, ab Ilice Mambre, iuxta quam aliàs Abraham fixerat tabernaculum.

Prima emptio in ſacro eloquio memorata, fuit agri in ſepulturam defunctorũ.

Et quoniam hic primum inuenimus mentionem fieri contractus emptionis, & venditionis, interueniente pecunia; nam antea permutationes tantum factas legimus: conſiderandum videtur, ne forte non abs re, prima emptio in ſacris ſcripturis memorata fuerit agri, in piorum hominum ſepulturam, vt hinc diſceremus, debere quidẽ homines, in hac vita, finis ſui meminiſſe; ſed eos præcipue, qui diuitijs, ac pecuniarum copia affluentes, quotidie terrenas comparare poſſeſſiones, & domum domo, atque agrum agro copulare ſtudent; ne ſe illis in perpetuum frui poſſe falsò putent. quin potius, ſæpius recolant, præſertim quando tales contractus, magna cum lætitia celebrant, ſe aliquando, morte interueniente, bona illa, vel inuitos, relinquere oportere: ac propterea conſultius eſſe, illud Apoſtoli magis attendere, pri. ad Cor. cap.7. verſ.30. dicentis: Qui emunt tamquam non poſſidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur, præterit enim figura huius mundi. Sed hæc obiter ſint tacta. 3

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2178.

TERTIAE MVNDI AETATIS

ANNVS 66.

Abraham per ſeruũ ſuum quærit vxorẽ filio ſuo Iſaac.

SVB finem anni vitæ ſuæ centeſimi quadrageſimi, Abraham videns ſe iam eſſe admodum ſenem; cogitare cœpit de danda vxore filio ſuo Iſaac, quem heredẽ omnium bonorum ſuorum iam inſtituerat, vt colligitur, Geneſ.cap. 24.verſic. 36. Veritus autem, ne forte morte præuentus, id ipſe exequi non poſſet: vocauit ſeniorem ex ſeruis ſuis, virum fidelem, atque prudentem; illum ſcilicet (vt opinor) cui nomen erat Damaſcus Heliezer, qui erat ſuper omnes gazas eius, & totius domus ſuæ curã gerebat; cuius fit mẽtio Gen. c.15.ver.2.& de eodẽ ibidẽ ſubditur. Et ecce vernaculus meus heres erit. Hunc itaq; ad ſe accerſitum, adiurat per Deũ cæli, & terræ, ne vnquam in animum inducat, procurare filio ſuo Iſaac vxorem chananitidem. Quod ideo feciſſe creditur; quoniam bene nouerat, non per alium ex filijs ſuis, quã per Iſaac, deducendam fore genealogiam Chriſti, qui (teſte Apoſtolo ad Galat.ca. 3.verſ.16.) erat ſemen illud, in quo benedicendæ erant omnes gentes: Ideo abſurdum putabat, dare ipſi Iſaac vxorem de progenie Chananæorum, quæ in patre ſuo Chanaan a Noe maledicta fuerat; ſed magis conuenire, Deoque gratius fore, ſi coniugem 1

iugem duceret de ipſiuſmet Abrahæ cognatione, quæ in primo ipſius parente Sem, conſequuta fuerat benedictionem. Iuſſit ergo Abraham prædicto ſeruo, vt poſita manu ſub fæmore Domini ſui, tria hæc obſeruare iuraret; nempe ſe non daturum ipſi Iſaac vllam de Chananæorum mulieribus in vxorem. Secundò, ſe profecturum in Haran Meſopotamiæ, ad domum Nachor fratris ipſius Abrahæ (quam idem ſeruus bene nouiſſe poterat, cum iam eſſet ſatis prouectæ ætatis, & inde cum Abrahamo veniſſet) vt ibi acciperet coniugem ipſi Iſaac, duceretque eam in terram Chanaan. Tertiò, ſe nullo pacto ducturum Iſaac extra terram Chanaan, ad cognatos ſuos, etiam ſi inde mulier venire recuſet; ſed eo caſu ipſe ſeruus, a iuramenti vinculo remaneat abſolutus. Porrò ſeruus cum iuraſſet, prout iuſſus fuerat, ſe impleturum mandata domini ſui; aſſumptis decem camelis, ac multis, varijſque donarijs, perrexit in Meſopotamiam, ad vrbem Nachor, & accepit Rebeccam filiam Bathuelis, filij Nachor fratris Abrahæ, annuentibus parentibus, in vxorem Iſaac, duxitque eam in terram Chanaan, ad eundem Iſaac, qui cum lætitia accepit, ac dilexit eam valde, vt fuſius deſcribitur Geneſ. cap. 24. per totum. *Noua iurandi forma.*

2 Notandum verò hic eſt, per memoratam iurandi formam, antea inauditam, indicari (vt eſt communior ſententia præcipuorum Eccleſiæ Patrum) Abrahæ intentionem fuiſſe, vt ſeruus iuraret per ſemen ipſius, hoc eſt per Chriſtum, qui de ipſo naſciturus erat, iuxta Sanctum Matthæum Euangeliſtam dicentem: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Quæ ſententia, non eſt accipienda quaſi generatio Chriſti, propaganda eſſet ab illo ſemine, quod tunc erat in lumbis, ſiue in fæmore ipſius Abrahæ: quia clarum eſt, quod Chriſtus non debebat naſci ex linea deſcendentium ab vllo filiorum Abrahæ, ex Cetura, qui tunc erant virtualiter in lumbis Abrahæ; ſed ex poſteritate Iſaac, qui iam natus erat ex Abrahamo, & de quo iam dictum fuerat: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Eſt igitur ſenſus Sanctorum Patrum, quod ille ſeruus iuſſus fuit iurare, poſita manu ſua ſub fæmore domini ſui Abrahæ, vt ſic quodámodo proteſtaretur, ſe iurare per illum, in quo (vt forte alias audierat) benedicendæ erant omnes gentes: ideſt per Chriſtum verum Dei filium cuius humana generatio, originaliter propaganda erat ex ſemine, quod iam egreſſum erat de illo fæmore, quando genitus fuerat Iſaac. Et quoniam tunc mittebatur ſeruus ille ad accipiendam vxorem ipſi Iſaac, per quem deducenda erat propagatio ſeminis Abrahæ, in poſteritate ſua, vſque ad Chriſtum; appoſitè Abraham, diuino edoctus ſpiritu, ad inſinuandum hoc ſacramentum, tunc primum præſcripſit ſeruo ſupra expoſitam iurandi formam, tamquam rei gerendæ admodum accommodatam. Ceterum fæmoris appellatione, in ſcripturis ſacris, nonnumquam accipi ſtirpem, ſiue originem alicuius deſcendentiæ, per ſeminis propagationem continuatæ: ſiue pro illo (vt ita dixerim) primo, ſeu originali ſemine; a quo numeroſa aliqua familia deriuata ſit; patet Geneſ. capitulo 46. verſiculo 26. vbi hæc habentur: Cunctæ animæ, quæ ingreſſæ ſunt cum Iacob in Ægyptum; & egreſſæ ſunt de fæmore illius &c. & capitulo 49. verſiculo 10. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de fæmore eius &c. De fæmore (inquit, quæ eſt phraſis Hebraica) ideſt de ſemine, quod ex vaſis ſeminalibus, inter viri fæmora exiſtentibus, egredi conſueuit. Igitur vt ad hiſtoriæ continuationem reuertamur. *Quid ſignificaret memorata iurandi forma.*

✠

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2179.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 67.

Iſaac ducit Rebeccam vxorem.

ANNO quadrageſimo vitæ ſuæ expleto,& quadrageſimo primo incipiente, Iſaac duxit Rebeccam vxorem, vt expreſſe habemus, Geneſ. cap.25. verſic. 2. & nos ſub anno præcedenti num.1. diximus. 1

Abrahã ducit aliã vxorem nomine Ceturam quæ creditur fuiſſe diuerſa ab Agar.

Per eadem tempora, Abraham, non ſine particulari quodam Dei inſtinctu, vt ſentiunt Doctores, & par eſt de tanto viro ſupponere; aliam duxit vxorẽ, nomine Ceturam, Geneſ.cap.25. verſ.1. Hanc Hebræi eamdem fuiſſe putant cum Agar, quam credunt fuiſſe binominem: Sed multo melius S. Auguſtinus lib.16. de Ciuit. ca.34. & multi alij Doctores Catholici, præſertim verò Caietanus, & Abulenſis, aſſerunt fuiſſe diuerſam: his moti rationibus: nam loco proxime citato, hæc expreſſe habentur: Abraham verò aliam duxit vxorem, nomine Ceturam. Si aliam, ergo diuerſam ab Agar, quam prius duxerat ad inſtantiam Saræ, vt dictum fuerat Geneſ. capit. 16. verſ.3. Deinde in eodem Geneſ. cap.25.verſ.12. etiam fit mentio Agar Ægyptiæ, ergo contra diſtinguitur Agar mater Iſmaelis, a Cetura matre aliorum Abrahæ filiorum, quos ibidem prius nominauerat. Præterea, eodem cap. verſic.5. & 6. habemus,quod Abraham dedit filio ſuo Iſaac cuncta quæ poſſederat; filijs autem concubinarum largitus eſt munera. ergo non vnam tantum habuit concubinam, ſed plures, nempe Agar, & Ceturam, ex quarum prima genuit Iſmaelem; ex altera verò illos ſex filios,qui ibi recenſentur in littera. Denique cum tunc eſſet Abraham valde ſenex, ſcilicet, centum quadraginta circiter annorum,quando dicitur duxiſſe Ceturam, ratio, & experientia ſuadent, ipſum non potuiſſe tot liberos naturaliter gignere, niſi ex muliere admodum adoleſcẽte atqui, tunc temporis, Agar non poterat eſſe minor ſeptuaginta circiter annorum: nam oportet ipſam ſaltem ſexdecim,vel etiam viginti annorum extitiſſe, quando peperit Iſmaelem,anno ſcilicet octogeſimo ſexto vitæ Abrahami, vt expreſſe habemus Geneſ. cap. 16. verſ.16. Vnde ſi ad annos ſexdecim,aut viginti vitæ Agar, ſuperaddas alios quinquaginta quattuor,ab anno octogeſimo ætatis Abrahæ,ad annum eiuſdem centeſimum quadrageſimum,decurſos;proculdubio,habebis ſummam annorum ſeptuaginta, vel amplius,vitæ ipſius Agar,quãdo Abraham duxit Ceturam; ergo non potuit Agar eadem eſſe cum Cetura. 2

De filijs Abrahæ ex Cetura.

Porrò ex Cetura, vt dictum eſt, Abraham ſex genuit filios, nimirum Zamram, & Ieſcan, & Madan, & Madian, & Ieſboc, & Sue. ex quibus deinde, (ipſo vt arbitror, adhuc viuente) habuit Abraham nepotes ſeptem, ſcilicet filios Ieſcan duos, Dadã, & Saba; & filios Madian quinque, videlicet Epha, & Opher, & Henoc, & Abida, & Eldaa: & pronepotes tres, filios Dedan, nempe Aſſurim, Latuſim, & Loomim, vt videre eſt. Geneſ.cap.25. verſ.2. vſque ad 5. Hos, & Iſmaelem, cum familia ſua; filios ſcilicet Agar, & Ceturæ concubinarum ſuarum, Abraham, priuſquam moreretur, muneribus donatos ſeparauit a filio ſuo Iſaac, quem vniuerſalem bonorum ſuorum reliquit heredẽ: illos autem extra terram Chanaan, ad proximas Orientales regiones inhabitandas, amandauit: Quod ideo feciſſe creditur, ne illi aliquando liuore accenſi aduerſus Iſaac, ipſum de hereditate deturbare vnquam poſſent: Et item, quoniam optime nouerat, terram Chanaan, ſoli poſteritati ipſius Iſaac, a Deo fuiſſe promiſſam; eamdemque adeo fore multiplicandam,vt vix terra illa ei ſufficere poſſet: Et præterea, quia cum prophetico ſpiritu præuideret, ſolos eiuſdem Iſaac poſteros, in veri Dei cultu perſeueraturos, non expediebat ipſos cum Idolatris commiſceri. 3

Cur eos Abrahã ſeparauerit ab Iſaac.

Porrò

4 Porrò memorati Abrahæ poſteri ex Cetura; ſuccedentibus temporibus, admodũ multiplicati ſunt, ita, vt ex ipſis, plurimæ vrbes, & populi multi originem duxiſſe, ac ſe ſe longè latèque, in illis Arabiæ regionibus dilataſſe credantur: de quibus ſingulis, nihil certi ſeorſum adferre poſſumus, præterquam de quattuor; qui tantummodo in ſacro eloquio memorantur nimirum Madian, & Epha, & Dadan, & Saba, quos in varijs Arabiæ prouincijs habitaſſe non dubitamus: nam Sabæorum plures populos, tum qui de Saba filio Chus, & de altero Saba filio Regma, & de tertio Saba filio Iectan, quorum Geneſ. cap. 10. verſ. 7. & 27. mentio facta eſt; tum qui de quarto Saba filio Ieſcan filij Abraham prodierunt, Arabiæ incolas fuiſſe communior opinio eſt: Quamquam Reginam Saba, quæ venit audire ſapientiam Salomonis; de poſteris Sabæ nepotis Abrahæ fuiſſe putat Origenes homil. 11. in Geneſ. Dadanæos verò ſiue Dedanæos, memoratos inuenimus, Ierem. cap. 25. ver. 23. & cap. 49. verſ. 8. & apud Ezechielem cap. 25. verſ. 13. & cap. 27. verſ. 15. & 20. & cap. 38. verſ. 13. Et quidem qui de Dadan nepote Abrahami orti ſunt (nam alios ex Dadan filio Regmæ proxime memorati, ortos eſſe certum eſt) creduntur in Idumæa, vel prope ipſã, inhabitaſſe, vt ex Ierem. locis proxime adductis, & Ezechie. cap. 25. verſ. 13. clare videtur colligi poſſe. Scimus autem Idumæam, in Arabiæ confinibus, Chananææ proximis, extitiſſe. Similiter, & Madianitas, qui ſæpiſſime nominantur in ſacris libris, tamquam Hebræis olim ualde infenſi; Arabiæ partem, terræ Chananæorum propinquam, incoluiſſe perſpicuum eſt. Et idem de Epheis, qui de Epha filio Madian deſcenderunt, ſentiendum videtur: quandoquidem Iſaiæ cap. 60. ver. 6. Madianitis tamquam propinqui iunguntur illis verbis: Dromedarij Madian, & Epha, omnes de Saba venient &c. Quamquam etiam conſtet plures Madianitarum, mixtim inter Iſmaelitas inhabitaſſe, ac proinde aliquando pro vna eademque gente, vtroſq; vſurpari, vt aperte colligere poſſumus, ex collatione eorum, quæ dicuntur, Geneſ. c. 37. verſ. 28. vbi legimus, Ioſephum fuiſſe venditum Iſmaelitis; cum his, quæ infra ver. 36. dicuntur viz. Madianitas vendidiſſe illum Putiphari Eunucho Pharaonis: Et cap. 39. verſic. 1. vbi idem Putiphar dicitur emiſſe Ioſephum de manu Iſmaelitarum. ecce quomodo hæ duæ gentes, inuicem confunduntur; & viciſſim vna pro altera ſumitur. Idem quoque videtur poſſe colligi Iudic. cap. 6. verſ. 3. vbi Madianitæ cum Amalecitis, contra Hebræos veniſſe dicuntur. & mox ijdem cap. 8. verſ. 24. Iſmaelitæ appellari videntur.

De populis ex filijs Abrahæ, & Ceturæ procreatis.

De Sabæis.

Dadanæis.

Madianitis.

Epheis.

Cur Madianitarũ & Iſmaelitarum nomina aliquãdo alterũ pro altero vſurpentur

5 Quod verò attinet ad munera, quæ Abraham, vt ſupra num. 2. dictum eſt, traditur dediſſe filijs Agar, & Ceturæ; ſi quis percunctetur, quæ nam fuerint, reſpondet B. Epiphanius, in compendiaria doctrina, quæ habetur in calce ſui Panarij, his verbis: Filijs Ceturæ; dona erant pecuniæ præſentes, aurum, argentum, ac veſtitus: Et in myſterio concluſit Abraham in peris, Thus, & Myrrham, & aurum Regum Sodomorum, & Gomorrhæ; quando, vt dicitur Gen. c. 15. Chodorlahomor, & Berſa, & reliqui, a Sodomis, & Gomorrhæis, ac reliquis acceperunt, & equos deprædati ſunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab vnoquoque opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerunt, quam reduxit Abraham tũc a cæde Regum, & neque auertere ea, quæ iam Deo deſtinata erant, auſus fuit; ſed dedit ipſam cum alijs donis, filijs ſuis ex Cetura. Hæc S. Epiphanius. qui non videtur aliter poſſe defendi ab errore, ſaltem in eo, quod ſpectat ad diuitias Regis Sodomorum; niſi ſupponendo ipſum, non ex propria, ſed ex Hebræorum ſententia, eſſe loquutum. (ſubdit enim: veluti in Hebræorum traditionibus reperimus) alioqui manifeſtus error eſt, dicere dona, quæ dedit Abraham filijs Ceturæ, fuiſſe coaceruata ex diuitijs Regis Sodomorum: quia clare patet Geneſ. cap. 14. verſ. 22. ipſum Abraham, quando reuerſus eſt a cæde Chodorlahomor, & Regum qui cum illo venerant; nihil penitus penes ſe retinere voluiſſe de ſpolijs recuperatis, quæ fuerant Regis Sodomorum: nam cum ipſe Rex Sodomorum obuiam victori Abrahamo veniſſet, dixiſſetq; ei: Da mihi animas, cetera tolle tibi. reſpondit Abraham: Leuo manum meam ad Dominum Deum excelſum poſſeſſorem cæli, & terræ, quod a filo ſubtegminis, vſque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt: ne dicas, ego ditaui Abraham &c. Et idem videtur feciſſe de ſpolijs aliorum Regum Pentapolis; quorum nomine fortaſſis Rex Sodomæ, tamquam dignior, loquebatur:

De muneribus Abrahæ, filijs Ceturæ datis.

nam eadem prorſus ratio militabat. Oportet igitur dicere, dona quæ dedit Abraham filijs concubinarum, fuiſſe vel ex proprijs pecunijs, & mobilibus, quæ ad hoc paulatim reponendo coaceruauerat: vel ex pecunijs, & ſpolijs, quæ propria fuerant dicti Chodorlahomor, & ſociorum eius, quos in prælio ſuperauerat, non autem Regum Pentapolitanorum.

Cur Abrahã ſenex aliam duxerit vxorem.

Ceterum hic ſi quis quærat; cur Deus voluerit Abrahamum nunc demum aliam ducere vxorem, in tam prouecta eius præſertim ætate, & alios filios procreare: dicere poſſumus, id factum fuiſſe, vt vberius, & copioſius diuina impleretur promiſſio eidem facta Geneſ. cap. 17. verſ. 2. illis verbis: Multiplicabo te vehementer nimis. & poſt pauca: Eriſque pater multarum gentium, nec vltra vocabitur nomen tuum Abram; ſed appellaberis Abraham; quia patrem multarum gentium conſtitui te; faciamque te creſcere vehementiſſime, & ponam te in gentibus, Regeſque ex te egredientur. Verumtamen S. Auguſtinus alias poſtremi huius coniugij cauſas adducit lib. 16. de Ciuit. cap. 34. ita ſcribens. Quid ſibi vult quod Abraham, poſt mortem Saræ, Ceturam ducit vxorem? vbi abſit, vt incontinentiam ſuſpicemur, præſertim in illa iam ætate, & in illa fidei ſanctitate. an adhuc procreandi filij quærebantur, cum iam, Deo promittente, tanta multiplicatio filiorum ex Iſaac ſuper ſtellas cæli, & arenam terræ, fide probatiſſima teneretur? Sed profecto ſicut Agar, & Iſmael, doctore Apoſtolo, ſignificauerunt carnales veteris teſtamenti: Cur non etiam Cetura, & filij eius, ſignificent carnales, qui ſe ad teſtamentum nouum exiſtimant pertinere? ambæ quippe, & vxores Abrahæ, & concubinæ ſunt appellatæ. Sara verò numquam dicta eſt concubina, ſed vxor tantum. Habent ergo nonnulla munera filij concubinarum; ſed non perueniunt ad regnum promiſſum, nec hæretici, nec Iudæi carnales, quia præter Iſaac, nullus eſt heres: & non qui filij carnis, hi filij Dei: ſed filij promiſſionis deputantur in ſemine, de quo dictum eſt: In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Neque enim video, cur etiam Cetura, poſt vxoris mortem ducta, niſi propter hoc myſterium, dicta ſit concubina. Quid verò, ſi & hoc, in iſto facto, prouiſum eſt contra hæreticos futuros, ſecundarum aduerſarios nuptiarum: vt in ipſo patre multarũ gentium, poſt obitum coniugis, iterum coniugari demonſtraretur non eſſe peccatum. Sic B. Auguſtinus. 6

Quid præfiguratũ ſit in vxoribus Abrahæ.

Cuius profecto myſtica opinio, Apoſtoli præſertim auctoritate firmata, mihi valde admodum arridet. Etenim prophetica hæc præfiguratio, in vxoribus, & filijs Abrahæ facta; perbelle videtur congruere cum his, quæ in vniuerſali poſtmodum Eccleſia accidiſſe videmus. Nam quemadmodum Sara primaria Abrahæ vxor, licet antiquior; tardius tamen concepit, quam Agar: ita ſpiritualis vita; tametſi in ſe ipſa prior ſit; ſerius tamen in hunc mundum inuecta, & fructificaſſe videtur; dicente Apoſtolo, prima ad Cor. ca. 15. verſ. 46. Non prius quod ſpiritale eſt; ſed quod animale, deinde quod ſpiritale, primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis. Item ſicuti ſemen Abrahæ ex Sara, tardius, ac difficilius creuiſſe videtur, quam ex Agar, & Cetura; ſiquidem Sara vnum tantum filium genuit Iſaac, qui duos dumtaxat habuit liberos; Iſmael autem Agar filius, duodecim, & Cetura ſex, poſt modicum tempus genuerunt: ita populus carnalis, multo citius, ac facilius cernitur multiplicatus, & auctus, quam ſpiritualis. Præterea diſtinguuntur quidem filij Agar, a filijs Ceturæ, de patre valde ſene natis; prout etiam carnales homines veteris, ac noui teſtamenti, quod illi, nimirum Iudæi, tempore præceſſerint; iſti autẽ, nempe hæretici; fide ac veri Dei notitia iam admodum ſeneſcente, potiſſimum exorti ſunt: Nihilominus, in eo ſimul conueniunt; quod quemadmodum tam filij Agar, quam Ceturæ, de paterna domo tandem eiecti ſunt; & quibuſdam tantummodo acceptis donarijs, hereditate priuati: ita Hæretici, non ſecus ac Iudæi, de Sancta Dei Eccleſia pulſi, nonnullis temporalibus a Deo donati muneribus, ad gratiam, quam vocant gratis datam pertinentibus, gratiæ gratum facientis expertes, non computantur inter heredes æternorum bonorum, hoc eſt in ſortem adoptionis filiorum Dei. Denique, vt notat etiam Pererius ſup. Geneſ. cap. 25. num. 8. Quemadmodum Hebraicus ille populus ex Sara progenitus, nullas olim gentes expertus eſt ſibi infenſiores, quam illas, quæ carnali quadam cognatione eidem erant propinquæ, quales 7

fuere

fuere Moabitarum, atque Ammonitarum populi, qui de Lot Abrahami nepote deſcenderant; & Idumæi, ac Amalecitæ, qui de Eſau fratre Iacob originem duxerant. Et denique etiam ipſi Iſmaelitæ, & Madianitæ, qui de ipſomet Abrahamo ex Agar, & Cetura orti fuerant: ita, & nunc populus Chriſtianus, & Catholicus, nullum maius detrimẽtum tolerat, aut grauiorem patitur perſecutionem, quam ab his nationibus, quæ ſpirituali quadam coniunctione nobiſcum teneri videntur; cuiuſmodi ſunt Iudæi, qui eaſdem penè, ac nos ſacras profitentur ſcripturas; & Hæretici, qui eiuſdem Chriſti, quem nos colimus, & ipſi cultores dici volunt; tametſi re vera, verũ eius cultum infinitis erroribus, & peruerſitatibus iugiter commaculare, ac contaminare non ceſſent.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2198.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 86.

1 ANNO, vt opinor, circiter decimonono, ex quo Iſaac duxerat Rebeccam vxorem, cum iam diù ante ipſe Iſaac; nimirum ex quo cognouerat vxorem ſuã, quam vnice diligebat, eſſe ſterilem, deprecatus eſſet Dominũ, vt eam fœcũdaret, atque iam multo tempore, in hac precatione perſeueraſſet: tandem hoc anno, menſe circiter (vt arbitror) tertio deſinente, vel quarto inchoante, exauditus fuit a Domino; qui conceſſit Rebeccæ, non modo vt conciperet, ſed etiam, vt gemellos in vtero haberet. quæ, vt primum ſe concepiſſe aduertit, debitas Deo gratiarũ actiones, cum viro ſuo creditur alacriter exoluiſſe: verum procedente tempore, non ſine graui ſuo dolore, & moleſtia, ſentiens in vtero paruulos, præter ordinarium naturæ curſum inter ſe collidentes; perrexit, ſiue, vt quidam putant, ad montem Moria, ſiue ad aliquem alium locum tunc deuotione celebrem, & vel ipſamet orando, vel per alium puta Sacerdotem, aut Prophetam, conſuluit Dominum, obnixe rogando, vt quidnam hoc eſſet, ei indicaret; qui ſiue per ſacerdotem, aut Prophetam, vt dictum eſt, aut per ſomnia, aut per Angelum, (non enim ſcire poſſumus, quomodo id actum fuerit) reſpondit: Duas gentes ex vtero ſuo egreſſuras, inter ſe aduerſantes, & quod tandem maior ſeruitura erat minori; Geneſ. capitulo 25. verſiculo 21. vſque ad 24. aperte indicans, ac præſignans, quod futurum erat, & factum poſtea eſt: nimirum, de duobus paruulis, quos tunc Rebecca geſtabat in vtero, poſt multa tempora, ortum iri duos populos, nempe de primo, qui vocatus eſt Eſau, & Aedom, Idumæos, de altero vero, cui nomen fuit Iacob, & Iſrael, Iſraelitas; & quod tandem Idumæi, ab Iſraelitis erant ſubiugandi, quod temporibus Dauidis accidiſſe deſcribitur, 2. Reg. cap. 8. verſ. 14. & 1. Paralip. cap. 18. veſ. 12.

Iſaac orat Dominũ pro Rebecca ſterili, & tãdem exauditur.

Quid prętenderet colliſio paruulorum in vtero Rebeccæ.

2 Sub finem eiuſdem anni, qui erat vitæ Abrahami centeſimus ſexageſimus, vt patet in tabulis, deceſſit ex humanis Analius Aſsyriorum Rex, qui regnauit annos quadraginta, vt ſcriptum reliquit Euſebius in Chronicis.

Obitus Analij Aſsyriorũ regis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2199.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 87.

Regnat in Aſsyria Baleus huius nominis primus, qui imperium auxit.

1 ANNO proximo circiter inchoante, regnauit ſuper Aſsyrios, Baleus huius nominis primus, ſiue Balaneus, qui, & Xerſes, fuitque rex ipſorum VI. vt videre eſt apud eundem Euſebium ibidem. Dictus verò eſt Xerſes, ideſt, victor; & triumphator, quia duplo plures gentes, ſub ſuo iure habuit, quam Analius, regnauitque, vſque ad Indos, vt ex Beroſo refert Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ. Alter autem Baleus fuit VIII. Aſsyriorum Rex, de quo infra ſuo loco dicemus.

De ortu Eſau, & Iacob filijs Iſaac. Eſau cur trinominis.

2 Eodem penè tempore, Iſaac erat ſexagenarius, Geneſ. cap. 25. verſic. 26. ideſt ſexageſimum vitæ annum expleuerat, & ſexageſimum primum iam ingredi cœperat (vt digeſtum eſt in tabulis) quando nati ſunt ei paruuli, Eſau ſcilicet, & Iacob. Qui primus egreſſus eſt (quoniam rufus erat, & hiſpidus: ideſt, præter naſcentium conſuetudinem, valde piloſus adultorum more) nominatus eſt Eſau, quam vocem, Hebraicæ linguæ profeſſores, facturam, ſeu factum interpretantur: pilorum namque eius copia, & aſperitas, quodammodo perfecti iam viri magis quam infantuli, ſpeciem referre videbatur. Idem quoque infans, ob eaſdem eius qualitates, duo alia nomina ſortitus eſt; nempe, Edom, quod latine ſonat rufum; Et Seir, hoc eſt hiſpidum. Vnde mons, quem ille poſtea, vir effectus, incoluit; ab ipſo, mons Seir denominari cœpit; & tota illa regio, quã ipſe, & poſteri eius deinceps populis repleuerunt; terra Edom, ſeu Idumæa, dicta eſt. Vnus ergo atque idem Vir, tribus appellatus eſt nominibus; nimirũ, Eſau, Edom, & Seir, vt ait B. Hieronymus ſup. c. 1. Abdiæ.

Iacob cur ſic dictus.

Alter autem eius frater, eo quod germani de matris vtero primum egredientis plantam manu teneret; dictus eſt Iacob, hoc eſt, ſupplantator. Gene. cap. 25. verſic. 25. tametſi à Deo poſtea Iſrael nuncupari meruerit, vt proprio dicemus loco.

De initio, & duratione regni Argiuorum.

3 Per hæc circiter tempora, regnum Argiuorum, in Græcia, initium habuiſſe, ſcriptum reliquit Euſebius in Chronicis. Et primus ipſorum rex, nomine Inachus, regnaſſe dicitur annis quinquaginta. Ceteros eius ſucceſſores, vſque ad Stelenum Crothopi filium, ex Caſtore Chronographo antiquo, ordinatim recenſet idem Euſebius vbi ſupra; ſingulos ſingulis regni annos aſſignans, aitque regnum hoc, ad annos trecentos, & octoginta perduraſſe.

Inacho, et Phoronæo nihil in Græcorũ Hiſtorijs antiquius.

Hoc Inacho, & ſucceſſore eius Phoronæo, primis Argiuorum regibus; nihil in Græcorum hiſtorijs, & Annalibus, & fabulis, antiquius reperiri, probat latiſſime Pererius in Exod. cap. 2. diſput. 3. plurimis antiquiſſimorum Scriptorum teſtimonijs.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2213.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 101.

De Abrahami obitu.

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo ſeptuageſimo quinto, prope expleto, vt colligitur Geneſ. cap. 25. ver. 7. & ſequentibus; Abraham, plenus dierum, quos ſanè non ocioſe, neque incaſſum, ſed plurimis, ſanctiſſimiſque operibus, atque exemplis re-

fertos

ſertos traduxerat: in ætate non præpropera, ſed matura, & prouecta: In ſenectute, non ſibi, ſuisque moleſta ac moroſa; ſed pacata, quieta, ac venerabili: non vlla doloris, morbive, violentia; ſed per naturalem reſolutionem, ſenſim ac leniter, ne dicã quodammodo iucunde, deficiens, mortuus eſt, & ſepultus a filijs ſuis Iſaac, & Iſmael, in ſpelunca duplici, in qua ipſe prius vxorem ſuam Saram tumulauerat. Dicitur autem Abraham, Geneſ. cap. citato verſic. 8. congregatus ad populum ſuum; ſiue (quod in idem recidit) iuiſſe ad patres ſuos; quemadmodum multo antea eidem prædixerat Dominus Geneſ. cap. 15. verſ. 15. dicens: Tu autem ibis ad patres tuos in pace, in ſenectute bona. Quæ verba, non de ipſius Abrahami corpore, quod in ſepulchro a ſe condito, in quo nondum quiſquã de patribus ſuis, neque de populo ſuo, præter Saram, poſitus fuerat, poſſunt intelligi: ſed de eius anima, quæ ad cœtũ iuſtorum ſui ſimilium congregata fuit; Videlicet cum animabus Adæ, Abelis, Seth, Enos, Noe, & aliorum, qui ante ipſum, in Dei gratia deceſſerant; atque in Sanctorum Patrum Limbo, Redemptorem mundi expectabant; qui tandem, apertis cælorum ianuis, quas hominum peccata obſtruxerant, eos inde eductos, ad cæleſtia regna perduceret. Propterea (vt ait Paulus Burgenſis, in poſtrema additione ſua ſuper Geneſ. cap. 49.) Scriptura ſacra, quando agit de morte iuſtorum, ante paſſionẽ Chriſti; vtitur hiſce verbis: Appoſitus eſt ad patres ſuos; vel congregatus eſt ad populum ſuum; vel dormiuit cum patribus ſuis; aut quid huiuſmodi. Quando verò loquitur de iuſtis, poſt Chriſtum paſſum, mortuis, dicit eos obdormiſſe in Domino, vt patet de Sancto Stephano Actorum cap. 7. in fine, vel dormiſſe in Chriſto, vt 1. Cor. cap. 15. verſ. 18. & hoc, quia ante Chriſtum, mortui quantumcunque ſancti, nõ poterant obdormire in Domino, hoc eſt requieſcere in beata eius fruitione, ſed congregabantur, & requieſcebant cum populo, ſeu cum patribus ſuis, mundi redemptionem expectantibus, vt dictum eſt.

Et ſepultura.

Verba Geneſ. explicantur.

2 Porrò quod attinet ad haſce locutiones, videlicet, ire ad patres ſuos; vel congregari, ſeu apponi, aut colligi, iungive, ad populum ſuum, vel populis ſuis; vel dormire cum patribus ſuis, & ſi quæ ſunt aliæ huiuſmodi, duo ſunt aduertenda; primum eſt, eas in teſtamento veteri ſæpiſſime dici, non ſolum de iuſtis, vt patet de Abraham, Geneſ. cap. 25. verſ. 8. De Iſaac cap. 35. verſ. 29. De Iacob cap. 49. in fine, & de alijs; ſed etiam de Iſmaele cap. 25. ver. 17. quamuis dubium ſit, vtrum inter damnatos potius computari debeat, an inter ſalutem conſecutos, vt ſub anno mundi 2261. nu. 2. oſtendemus; Et præterea de Acab 3. Reg. cap. vlt. verſ. 40. & de Acaz 2. Paralip. c. 28. in fine; de quorum damnatione nulla extat dubitatio. Et denique de alijs ferè omnibus Regibus quamtumuis impijs, qui in Regum, Paralipomenonve libris memorantur; vt eos legenti, conſtare poterit. Alterum eſt memoratas clauſulas, ſiue eloquutiones, re vera quidem, vt teſtantur Hebreæ linguæ profeſſores, eſſe quaſdã Hebraicas Phraſes; quales ſunt apud Latinos: Deceſſit. Vita functus eſt. Animam Deo reddidit, & huiuſmodi, ſignificantes eos de quibus dicuntur, eſſe mortuos: Attamen illud quoque fateri debemus, Hebraicæ linguæ proprietatem; ita diuino cõſilio fuiſſe inſtitutam, vt interdum, eademmet verba, non ſolum res, & verbalem ſenſum, vulgaribus hominibus, eleganter admodum ſignificarent: Verum etiam Sapientibus, abdita quædam rerum myſteria, quoquomodo indicarent; vt optime Pererius ſuper Geneſ. cap. 19. num. 42. & cap. 25. nu. 76. adnotauit. Quare ex memoratis ſcripturæ clauſulis, non ineptè elicit Theodoretus quæſt. 109. in Geneſ. Spem dari reſurrectionis ad aliam vitam. Et Caietanus ſuper Geneſ. cap. 25. ex eiſdem colligit, non ſemel in veteri teſtamento mentionem fieri immortalitatis animorum. Et Pererius vbi ſupra addit, indicari quoque modum exiſtendi animarum poſt hanc vitam; nimirum eas non ab inuicem ſeiunctas, & quaſi ſolitarias manere; ſed in modum cuiuſdam populi, ſocialem, inter ſui ſimiles, vitam agere; bonas quidem in loco ſalutis; malas verò in loco damnationis, prout cuiuſque in hoc mundo, acta, meruerunt. Poſſumus etiam prædictis adijcere; immortalitatem quidem animæ, clarius oſtendi illis verbis: Congregatus eſt; ſiue appoſitus ad populum ſuum. & ſimilibus in Pentateucho ſæpius vſitatis: Reſurrectionem vero corporum, euidentius exprimi illo dicendi modo, quo in libris Regum, & Paralip. Scriptura paſſim vti conſueuit, nimirum: Dormiuit cum patribus ſuis: ac ſi per hoc inferre velit, mortuos

De quibuſdam ſacræ ſcripturæ locutionibus.

Hebraicæ linguæ proprietas.

De animorum immortalitate, et corporum reſurrectione ex veteri teſtamento.

tuos illos, aliquando reſurrecturos, non ſecus, ac ſolent dormientes, de ſomno expergiſci. Sed ſi de reſurrectione mortuorum veteris teſtamenti teſtimonia exquiramus; nullum videtur illuſtrius, quam illud Sancti Iob cap. 19. ver. 23. Vbi tam aſſertiuè loquitur dicens: Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro, ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice? Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum &c. Verum nunc ad Abraham redeamus.

De Abrahami laudibus ex libro Eccleſiaſtici.

Eximij huius viri egregium habemus elogium, Eccleſiaſtici cap. 44. verſ. 20. in 3
hæc verba: Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non eſt inuentus ſimilis illi in gloria: qui conſeruauit legem Excelſi; & fuit in teſtamento cum illo. in carne eius ſtare fecit teſtamentum, & in tentatione inuentus eſt fidelis. Ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente ſua, creſcere illum quaſi terræ cumulum, & vt ſtellas exaltare ſemen eius, & hereditare illos a mare, vſque ad mare, & a flumine, vſque ad terminos terræ. Sic Eccleſiaſticus, ac ſi dixiſſet: Abraham a Deo admodum magnificatus fuit in eo præſertim, quod appellatus, & factus eſt pater multarum gentium, Iſraelitarum, Iſmaelitarum, Madianitarum, & aliarum plurium, & inſuper tot, taleſque alias repromiſſiones diuinitus accepit, vt magnam ſanè, ac ſingularem, inter alios iuſtos, videatur a Deo gloriam conſequutus: neque id quidem immerito; quandoquidem ipſe ſemper diligentiſſimum, ac promptiſſimum ſe præbuit; tum vniuerſe, in diuina, ac naturali lege obſeruanda; tum præcipue, in retinendo fœdere, quod cum eo Deus pepigerat, Geneſ. capitulo 15. verſic. 18. tum denique in alijs, ſibi ab eodem Deo ſignanter iniunctis, protinus executioni mandandis; quale fuit illud, egrediendi de patria, & cognatione ſua; ſed potiſſimum illa duo, quæ grauiora videbantur, circumciſionis nimirum ſuſcipiendæ, & proprium vnicèque dilectum filium immolandi: quæ propterea ſpecialius memorantur illis verbis: In carne eius ſtare fecit teſtamentum, & in tentatione inuentus eſt fidelis. Quamobrem non ſimplici dumtaxat promiſſione, vt prius, ſed inſuper iureiurando firmata, denuo pollicitus eſt ei Deus, naſciturum de ſemine ſuo Chriſtum (quæ fuit maxima eius, & gentis ſuæ gloria) in quo benedicendæ erant omnes gentes: & præterea, mirum in modum augendam, atque exaltandam poſteritatem ſuam carnalem, ſed multo magis ſpiritualem; ſiquidem illa poſſeſſura erat totam terram Chanaan, à mari mortuo ad mediterraneum, & a fluuio Ægypti, vſque ad introitum Emath, vel etiam quandoque, vſque ad Euphratem, eiuſdem terræ terminos: hæc verò dominatura erat vniuerſis terrarum regionibus, iuxta illud Pſalm. 71. Et dominabitur a mari, vſque ad mare, & a flumine (nimirum Iordane in circuitu) vſque ad terminos orbis terrarum. Neque verò ſacri dumtaxat, ſed Ethnici, quoque Auctores, ſummis Abrahamum laudibus celebrarunt; vt colligi poteſt ex antiquorum teſtimonijs, quæ profert Ioſephus 1. Antiq. cap. 8. nimirum Hecathæi, Nicolai Damaſceni, & Beroſi, cuius propria hæc ſunt verba, ab eodem Ioſepho relata. Poſt diluuium autem, decima ætate, apud Chaldæos, erat quidam iuſtitiæ cultor, vir magnus, & ſideralis ſcientiæ peritus &c. Ex quo loco, etiam hic, obiter argumentari licet, non eſſe verum Beroſum, qui ab Annio editus eſt; quippe qui nullam prorſus Abrahami mentionem faciat: cum e contrario, ex prædictis conſtet, verum Beroſum, a Ioſepho citatum; etſi breuiter; honorificè tamen, de ipſo fuiſſe loquutum: & licet proprium eius nomen non expreſſerit, egregie nihilominus eumdem deſcripſiſſe.

Eccleſiaſtici verba explicantur.

Abrahã ab Ethnicis quoq; laudatus.

Beroſus Annianus refutatur.

De tempore obitus Abrahe.

Ceterum Abraham, non trigintatribus annis ante Sem obijt; nec eidem Abrahæ, 4
ſuperſtes fuit Heber, annis ſexagintatribus, quemadmodum tradit Pererius ſuper Geneſ. cap. 25. nu. 44. ſed annis quinquaginta ſeptem, poſt obitum dicti Sem, mortuus eſt Abraham; Et quattuor dumtaxat annis poſt Abrahami obitum, e vita exceſſit Heber, vt ex ſupradictis, & præſertim ſub anno mundi 2039. num. 1. vſque ad 12. a nobis contra ipſius Pererij opinionem de anno ortus Abrahæ, fuſius diſputatis, colligi poteſt; & etiam apparet in tabulis.

vixit

Quibus cum et quamdiu vixerit.

vixit ergo Abraham cum	Sem	annis	centum decem, & octo.
	Cainan		quindecim
	Sale		centum decem, & octo.
	Heber		centum ſeptuaginta quinque.
	Reu		decem, & octo.
	Sarug		quadraginta, & vno.
	Thare		ſeptuaginta quinque.
	Sara		centum viginti ſeptem.
	Iſmael		octoginta nouem.
	Iſaac		ſeptuaginta quinque.
	Iacob		quindecim.
	Eſau		quindecim.

Iſaac quãdiu manſerit apud puteum uidentis.

5 Poſt Abrahami obitum, Iſaac habitauit iuxta puteum nomine viuentis, & videntis, qui erat in deſerto Sur inter Cades, & Barad, quemadmodũ ſub anno mundi 2124. nu. 2. dictum eſt. Et ibidem benedixit ei Dominus, Gene. c. 25. ver. 11. nimirum benedictionibus, vt opinor, temporalibus, puta magnis opum incrementis. Quamdiu verò manſerit Iſaac in dicto loco, non facile eſt definire. Nam ſi verum eſſet, quod non temere ſuſpicatur S. Auguſtinus quæſt. 75. in Geneſ. ſcilicet, profectionem Iſaac ad Abimelech, non proprio loco, ſed aliquanto inferius, nimirum poſt primogenita ab Eſau vendita, per figuram, quam vocant recapitulationis, eſſe narratam: videretur ſatis probabiliter credi poſſe, ipſum Iſaac, non longo admodũ tempore, prope dictum puteum manſiſſe; ſed poſt vnum, aut alterum annum, exorta fame, inde receſſiſſe. Verum enimverò, quia ratio dubitandi, quam loco præallegato adfert S. Auguſtinus ſupponit, eundem fuiſſe iſtum Abimelech, ad quem iuit Iſaac, cum eo, qui ante annos prope octoginta, Saram Abrahæ vxorem abſtulerat. Et item eundem eſſe militiæ principem, qui vtrobique Phicol appellatur. Hoc autem ſupponere, neceſſarium non eſt: cum potius, ob tantam temporum diſtantiam, probabilius videatur, eſſe diuerſos: B. Hieronymo præſertim lib. 9. commentariorũ in Ezechielem atteſtante, vocabulum Abimelech, olim fuiſſe nomen commune regũ Palæſtinæ, ſicuti Pharaonẽ, regũ Ægypti: & fieri poſſit, vt Phicol quoque nomen eſſet officij, non perſonæ: ſiquidem Phicol, os omnium interpretatur, quaſi ipſe, tamquam militiæ princeps, ex ore omnium militum, ac ſubditorum eius, loqui ſoleret regi, eorumdem petitiones, eidem, vt eius reſponſa illis, ore ſuo referens. Quare cum in ſacra hiſtoria, numquam recedendum ſit a continuata ſacrorum textuum ſerie, ſine euidenti neceſſitate, & ratione admodum vrgente, vel potius cogente, qualis hic non apparet; multo probabilius videtur credere, profectionem ipſius Iſaac ad Abimelech, in cap. Geneſ. 26. non per recapitulationem; ſed quia ille erat proprius illius hiſtoriæ locus, fuiſſe deſcriptam. Quod ſi, vt credimus, ita eſt; oportet ipſum Iſaac, decennio circiter apud memoratum puteum, moram traxiſſe. Nam, vt diximus, cœperat ibi habitare, paulo poſt obitum patris ſui Abrahæ; quando, vt videre eſt in tabulis, filij ſui Eſau, & Iacob, erant iã annos quindecim nati, inde verò, orta fame, diſceſſit poſteaquam Eſau iam primogenita ſua, pro lentis ferculo, vendiderat, quando ſcilicet ipſe Eſau, & frater eius Iacob, ad vigeſimumquintum ætatis annum peruenerant, vt ſub anno mundi 2223. num. 1. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2217.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 105.

De obitu Heber, et annis vitæ eius.

2 ANNO ætatis ſuæ quadringenteſimo ſexageſimo quarto, propè exacto, Heber mortuus eſt, Geneſ. cap. 11. verſic. 17. iuxta vulgatam Bibliorum editionem, quam

quam ſequendam cenſemus. Nam textus lxx. Interpretum, corruptè, habet ipſum vixiſſe tantummodo quadringentis quattuor annis. Igitur ex memorato obitus ſui anno, patet ipſum Heber, defunctum eſſe poſt omnes ſecundæ ætatis mundi Patriarchas, in ſacris litteris recenſitos.

Ab Heber denominatos eſſe Hebræos.

2 Quod autem ab eodem Heber, tum ipſe Abraham, tum etiam poſteri eius, modo inferius explicando, cognominati fuerint Hebræi, ſententia eſt Ioſephi 1. Antiqui. cap. 7. Euſebij circa ſui Chronici initia, vbi ſcilicet agit de nationibus Sem, B. Hieronymi in traditionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 10. Bedæ in quæſtionibus in Gen. Vbi loquitur de Gentium diuiſionibus, S. Iſidori Originum lib. 9. non ſemel, præſertim verò vbi diſſerit de Gentium vocabulis, vocabulo Heber; & aliorum. B. etiã Auguſtinus, quamuis lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 14. exiſtimauerit, Hebræos ab Abraham fuiſſe denominatos, quaſi Abrahæos: idem tamen libr. 2. Retractationum cap. 15. & lib. 16. de Ciuit. cap. 3. & lib. 18. cap. 39. priorem tenuit opinionem; quam poſtea ſequuti ſunt plures, ac præcipui ex recentioribus ſacræ ſcripturæ Expoſitoribus, nempe Lyranus, Abulenſis, Caietanus, Eugubinus, & Pererius, ſuper Geneſ. cap. 14. his potiſſimum moti rationibus, quod ex Hebraicæ vocis ſignificatione, ac ſcriptione; Hebræus, ab Heber potius, quam ab Abram, aut ab Habar, deriuari videatur: Item quod certum ſit, Geneſ. cap. 14. ver. 13. ipſum met Abram denominari Hebræum; neminem verò a ſe ipſo, ſed ab alio, propriam accipere denominationem: Et præterea, quod ſicuti omnium conſenſu, conſtat linguam Hebræam, ab Heber; ita credibile eſt, Hebræos ab eodem a quo linguam, etiam nomẽ ſortitos. Nec obſtat, plures alios eiuſdem Heber poſteros, nullatenus Hebræos fuiſſe appellatos; quẽadmodũ conſtat neq; omnes ex Abraham, & Iſaac progenitos, puta Iſmaelitas, Madianitas, Nabuthæos, Idumæos, Amalecitas, & ſi qui ſunt huiuſmodi alij, inter Hebræos computari: quoniam certiſſimum eſt, ſolos Heber poſteros, qui per rectam ab eo deſcendentium lineam, vſque ad Abraham, Iſaac, & Iacob, deductam, ac deinceps in varios filiorum Iacob ramos, & tribus diſtribuam, exorti ſunt; non loquelam ſolum, litteraſque Hebraicas, ac veri Dei cultum, retinuiſſe, ſed etiã diuino conſilio Hebræos eſſe cognominatos.

Quibus cum et quamdiu vixerit Heber.

3 vixit igitur Heber cum … annis

vixit igitur Heber cum	Noe	annis	ducentis quinquaginta tribus.
	Sem		quadringentis tribus.
	Arphaxad		ducentis quadraginta tribus.
	Cainan		trecentis.
	Sale		quadringentis tribus
	Phaleg		ducentis triginta nouem.
	Reu		ducentis triginta nouem.
	Sarug		ducentis triginta.
	Nachor		centum quadraginta octo.
	Thare		ducentis quinque.
	Abraham		centum ſeptuaginta quinque.
	Sara		centum viginti ſeptem.
	Iſmael		nonaginta tribus.
	Iſaac		ſeptuaginta nouem.
	Iacob		decem, & nouem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2223.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 111.

ANNO vitæ Iacob circiter vigeſimo quinto, quando ſcilicet ipſe, & frater eius 1
Eſau, eodem partu editi, iam adulti erant, hoc eſt ad iuſtam ſtaturæ ſuæ alti-

tudinem

tudinem creuerant (quod enim nunc in fine tertij ſeptennij, vt plurimum contingere ſolet, id tunc ob longiorem, tardioremque ipſorum ætatem, circa vigeſimum quintum vitæ annum euenire conſueuiſſe admodum probabile eſt) credimus acta eſſe ea, quæ breuiter deſcribuntur Geneſ. cap. 25. ver. 27. vſque ad finem capitis: nimirum de valde inter ſe diuerſo vitæ genere, quod prædicti duo fratres iam inierant; quorum alter, videlicet Eſau, penè totam in campo vitam agebat, agriculturæ, atque venationi aſſiduè addictus: contra Iacob, longiores in tabernaculis moras trahebat: domi quidem corpus, domeſticis peragendis officijs, exercens; de cetero animum bonis diſciplinis excolere ſatagens; Scholas quaſdam, ſeu nonnulla tabernacula frequentabat, vbi tunc temporis, de vero Dei cultu, de pietate, ac ceteris virtutibus, iuniores a ſenioribus edoceri conſueuerant. Porrò Eſau a patre admodum diligebatur; tum quod primogenitus eſſet; tum quod de eius venationibus Iſaac veſci libenter ſoleret. Alterum verò nempe Iacob, mater amplius diligebat, quod fortè tamquam naturæ mitioris, & virtute præſtantior, ipſi facilius obtemperaret; ſed præcipue, quod diuino iam ipſa oraculo didiciſſet, maiorem minori ſeruiturum. *Eſau et Iacob diuerſum vitæ genus ineunt.* *Cur Eſau a Patre, Iacob autem a Matre magis diligeretur.*

2 Accidit autem, vt quadam die, Eſau rediens de agro laſſus, & eſuriens, cum vidiſſet fratrem tunc forte ſibi quoddam ex lente, vt creditur, ægyptiaca edulium paraſſe; incenſus maxima, atque inordinata eiuſdem cibi cupiditate, relictis alijs, de hoc ſolo ferculo ita ſe anxium, auidumque oſtenderet; vt ſibi mori quodammodo videretur, niſi eo ſe protinus reficeret: quod aduertens Iacob, opportunam ſcilicet nactus occaſionem repetendi a fratre ius primogenituræ, quam ſibi diuinitus deſtinatam, a matre intellexerat: prudenter negat fratri eſcam, niſi prius ſibi prædictum ius cedat: ille pulmentum tantopere concupitum, primogenituræ præferens, iureiurando, ſine mora adhibito; eam pro ferculo vendidit fratri, & vt gulæ appetitum expleuit; ſtatim abijt, paruipendens quod primogenita vendidiſſet. *Eſau primogenita vendit fratri.*

3 Sanè hoc ius primogeniti, (vt partim ex B. Hieronymo Epiſt. 126. quæ eſt ad Euagrium, & in traditionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 27. & ex S. Thoma in caput Epiſtolæ ad Hebr. 12. & Lipomano ſuper Geneſ. cap. 25. & alijs probatis Auctoribus colligi poteſt) tria in ſe præcipua includebat: nimirum, ſucceſſionem in patris primatu, atque honore; ita vt ceteri fratres, mortuo patre, ipſi primogenito aſſurgere, ac miniſtrare tamquam patri, ac domino tenerentur. Item facultatem accipiendi ſibi duplicem bonorum paternæ hereditatis portionem. Et denique prærogatiuam Sacerdotij, propter quam in ſolennitatibus, & conuiuijs publicis, ſolebat primogenitus, ſacerdotali veſte indutus, ceteris benedicere, ac Deo hoſtias offerre. Atque hoc tertium de Sacerdotio primogenituræ adiuncto, concedunt omnes in vſu fuiſſe, ſaltem a diluuio, ad Moſaicā legem, idque ex loco B. Hieronymi prius allegato, manifeſte colligunt: nā alioqui, ante diluuiū, conſtat Abelis exemplo, & non primogenitos ſacrificia (ꝙ Sacerdotis munus eſt) offerre conſueuiſſe. Itaq; ſi ſic eſt, patet prædictū Eſau, in eo quod primogenita vendidit; Simoniacū extitiſſe: ac proinde, nō immerito, ab Apoſtolo, textu ad Hebr. proxime citato, profanum (quod ſacro contraponitur) appellari: Iacob autem emendo, nequaquam deliquiſſe; quia non propriè alienum emit; ſed potius quod ſibi iure debebatur, nec aliter poterat recuperare, tali occaſione, tamquam ſibi a Domino oblata, redemit. *Ius primogenituræ quænam in ſe cōprehenderet.* *Eſau Simoniacus.*

4 Non multo poſt, vt arbitror, orta fame, coactus eſt Iſaac exire de deſerto Sur, vbi prope puteum, nomine viuentis, & videntis, vt ſub anno mundi 2213. num. 5. diximus, habitabat. Cum igitur ad Aegyptum, cum vniuerſa domo ſua pergeret, ſicuti aliàs, ſimili de cauſa, fecerat pater ſuus Abraham, venit in Gerarā, vbi tunc regnabat Abimelech; quo in loco apparuit, ei primo Dominus, iuſſitque ne in Aegyptum deſcenderet, ſed moraretur in terra Palæſtinorum, pollicitus ſe cum eo manſurum, atque in ipſo ac ſemine ſuo, adimpleturum promiſſiones antea factas, ac iuratas patri ſuo Abrahæ; nimirum de multiplicanda, exaltandaque eius poſteritate, de tradendis eidem vniuerſis regionibus terræ Chanaan, ac demum de benedicendis in ſemine ſuo cunctis gentibus. & hoc in gratiam, ac remunerationem perfectæ obediētiæ Abrahami patris ſui. *Prima Domini apparitio ad Iſaac.*

5 Itaque Dei monitis obtemperans Iſaac, manſit aliquamdiu in Geraris: quo tempore, hæc ei accidiſſe memorantur. Primo veritus, ne ob vxoris ſuæ pulchritudinē, *Iſaac Deo iubente venit, manſitque in Geraris.*

a Palæ-

a Palæſtinis interficeretur, ſciſcitantibus reſpondebat, eam eſſe ſororem ſuam: Verumtamen, cum poſt dies plurimos, quadam die, Rex per feneſtram proſpiciens, vidiſſet ipſum cum Rebecca iocantem, cognouit quod illa eſſet vxor eius: Vt autem audiuit Iſaac ſe ſe de hac re excuſantem; publico ſtatim edicto Rex præcepit vniuerſo populo ſuo, pœna mortis tranſgreſſoribus propoſita, ne quis Aduenæ vxorem tangere auderet, atque hoc pacto honori, vitæque ſecuritati ipſius Iſaac, fauente Deo, conſultum fuit. Sed neque hunc tantum obedientiæ ſuæ fructum retulit Iſaac; verum etiam aliud non minus mirabile. nam cum in terra illa, eodem ſterilitatis tempore fames ſæuiſſet; Palæſtinorum frugibus præ ariditate deficientibus, ipſe diuina benignitate, centuplam meſſem inuenit: quo fit, vt in ſumma illa annonæ caritate, non ſolum ſe, ſuoſque abunde alere potuerit; ſed & inſuper frumenta indigenis diuendens, ditatus ſit valde. Quæ res, Palæſtinorum inuidiam aduerſum ſe excitauit; in tantum, vt quos ſerui patris ſui Abrahæ ibi olim foderant puteos, ipſi, liuore tabeſcentes, obſtruxerint. Et ipſemet Rex diceret ei: Recede a nobis, quia potentior factus es valde. Quamobrem vltro inde diſcedens Iſaac, venit ad torrentem Geraræ, foditque alios in torrente puteos, pro quibus iterum, & tertio iurgium fuit, inter paſtores Geraræ, & ipſius Iſaac, qui tandem procul ab ipſis fodit alium puteum, de quo nulla deinceps rixa fuit. Nihilominus ad declinandam incolarum Geraræ inuidiam, odiaque clandeſtina, aſcendit Iſaac in Berſabee, quæ non inde admodum diſtabat. Placuit autem hoc Domino, qui in ipſamet prima nocte, apparuit ei ſecundo, fortaſſis, vt ob iurgia a Palæſtinis perpeſſa, mærentem cõſolaretur; ac denuo promiſſiones eidem, ac patri ſuo antea factas, confirmauit. Quibus lætificatus Iſaac, ædificauit ibi altare; & inuocauit nomen Domini.

Rebecca regis edicto ab iniuria præſeruatur.

Iſaac ex agro ſato centuplũ colligit.

A Palæſtinis infeſtatur.

Palæſtinorum inuidiam declinans venit in Berſabee, vbi ſecundam habuit diuinam viſionem.

6 Acceſſit quoque ipſi Iſaac alia animi lenitio, ſeu recreatio: ſiquidem non multo poſt quam de Geraritarum ditione receſſerat; Abimelech, pænitudine ductus moleſtiarum quibus ipſe, & ſerui ſui, virum iuſtum, ac domum eius immerito affecerant, veritus, accuſante conſcientia, Dei vindictam; venit ipſe, cum aliquot primarijs regni ſui, ad Iſaac in Berſabee, vt cũ eo fœdus percuteret: ille verò primum demiratus, quod ad ſe Palæſtini quem expulerant, nunc venire non erubeſcerent; mox cognita aduentus ipſorum cauſa; præteritarum prorſus immemor iniuriarum, eos amicè admodum, liberaliterque excepit, & peracto conuiuio, iurauerunt ſibi mutuò, ne ſe deinceps inuicem amplius læderent. Et pro hac, vt arbitror, manſuetudine hoſtibus ſuis exhibita, meruit Iſaac diuina diſpenſatione, eodemmet die, lætũ nuntium a ſeruis ſuis accipere; nimirum inuentam eſſe aquam ſatis copioſam in puteo quem foderant. Quamobrem ipſe, in memoriam huiuſcemodi beneficiorum, impoſuit puteo nomen Abundantiam, ſeu ſaturitatem; vrbi verò Berſabee; Sabee enim teſte Beato Hieronymo in traditionibus in Geneſ. cap. 21. etiam iuramentum interpretatur. Vtrum autem, hæc vrbis denominatio, nunc primum ab Iſaac facta fuerit; an prius ab Abraham, quando ibidem, & ipſe, vt legimus Geneſ. cap. 21. ver. 31. iurauit; & modo ab Iſaac, ob aliud iuramentum ibidem a ſe præſtitum, renouata fuerit; incompertum habemus. Ceterum quam hic retulimus hiſtoriam, latius inuenies deſcriptam, Geneſ. cap. 26.

Fœdus percutit cum Palæſtinis.

Inuenit aquam, et imponit puteo, & vrbi nomina.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2228.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 116.

1 ANNO vitæ Iſaac nonageſimo circiter deſinente, mortuus eſt Baleus, qui & Xerſes Rex Aſſyriorum, expletis ferè regni ſui annis triginta, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis.

Balei regis Aſſyriorum obitus.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2229.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 117.

1 ANNO inſequenti circiter incipiente, regnauit apud Aſsyrios Armamertes, qui, & Armatrites Rex ipſorum ſeptimus, vt ibidem notat Euſebius. *Regnat in Aſsyria Armamertes.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2238.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 126.

1 ESAV quadragenarius, quemadmodum antea propter eſcam primogenita vendiderat, ita nunc, carnales concupiſcentias ſequutus, & benedictionem ſeminis Abrahæ paruipendens, vt notat Rupertus lib. 7. in Geneſ. cap. 12. duxit vxores alienigenas, ſcilicet Iudith filiam Beeri Hethæi, & Baſemath filiam Elon eiuſdem loci, Geneſ. cap. 26. verſic. 34. ideſt, quæ ipſa quoque erat Hethæa, vt clarius explicat ibidem editio lxx. Interpretum, & item euidenter colligi poteſt, ex cap. ſequenti verſ. 46. editionis vulgatæ, vbi ambæ appellantur filiæ Heth: Hæ offenderāt animum Iſaac, & Rebeccæ, Geneſ. cap. 26. verſ. 35. nimirum quod non ſolum eſſent idololatræ, ſed inſuper pertinacis, contumacis, ſuperbi, ac faſtidioſi ingenij. Aduertendum verò eſt, quod dicta Baſemath, alio nomine, vocabatur Ada, vt colligitur, Geneſ. cap. 36. verſ. 2. ex quo etiam loco patet, ipſum Eſau, præter prædictas, alias quoque duas poſtea duxiſſe vxores, nempe Olibama filiam Anæ filiæ Sebeon Heuæi; & aliam Baſemath filiam Iſmael ſororem Nabaioth, quæ alio nomine dicebatur Maheleth, vt patet Geneſ. cap. 28, ver. 9. Quare tres erant de filiabus Chanaan; duæ videlicet Hethææ, & tertia Heuæa; quarta verò filia Iſmaelis, vt dictum eſt. Ex his ſuſcepit Eſau plures filios, quorum nomina habemus, Geneſ. cap. 36. vbi latè deſcribitur tota ferè ipſius Eſau genealogia, ſeu poſteritas, recenſenturq; Duces, & populi, qui de ipſo poſtea propagati ſunt, de quibus aliquid ſub anno mundi 2319. nu. 3. dicemus. *Eſau ducit vxores.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2249.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 137.

1 ANNO Armamertis VII. Aſsyriorum regis, vigeſimo primo, qui concurrit cū anno vitæ Iacobi quinquageſimo primo, vt patet in tabulis, regnauit in Græcia Phoronæus Secundus Argiuorum rex, qui primus leges, ac iudicia conſcripſiſſe dicitur, quemadmodum tradit Euſebius in Chronicis. De hoc rege, & de *Quando regnare cœperit Phoronæus II. Argiuorum rex.*

 Niobe,

Niobe, quam quidam eius coniugem, quidam verò filiam faciunt, & item de Deucalione, & Pyrrha, tanquàm de vetuſtiſſimis Græciæ hominibus, mentionem olim faciebat ſapientiſſimus ille Solon, cum de antiquiſſimis Athenarum rebus verba faceret coram ſenioribus ac ſanioribus Ægyptiorum Sacerdotibus, vt eos ad ſua narranda prouocaret, quemadmodum Plato refert in Timæo, non procul ab initio. Quod hic propterea aduotare voluimus, vt omnes intelligant, quàm parum Græci quondam etiam quique ipſorum ſapientiſſimi, veræ antiquitatis fuerint ſtudioſi, vtpote qui nihil fermè Phoronæo, & Niobe, ac Deucalione antiquius commemorandum haberent; Et quàm aptè, lepidèque (vt ibidem narratur) eidem Soloni antiquior ille Ægypti Sacerdos illuſerit dicens: O Solo Solo, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex: Et quàm rectè item, eodem Solone, cur ita ille diceret, percontante, ſubiunxerit: Quia iuuenis ſemper vobis eſt animus, & in quo nulla eſt ex vetuſtatis commemoratione priſca opinio, nulla cana ſcientia. Quibus verbis, duplici Ægyptius vir Græcos ſugillatione notare voluiſſe videtur. Altera quod tanquam iuuenes, nullam rerum antiquiſſimarum notitiam callerent (hoc enim, & idem Solon, loco Platonis prænotato, ingenuè fatebatur, expertumque ſe eſſe dicebat, neque ſe ipſum, neque alium Græcorum quemquam, vllam antiquitatis cognitionem habere) Altera quod etiam illa, quantacunque eſſet, priſcarum rerum cognitio, quam ſe habere credebant, magna nihilominus ex parte dubia eſſet, & incerta. Nam, & hoc quoque in confeſſo eſt apud omnes grauiores hiſtoriarum ac Chronologiæ profeſſores, quod penè omnia, quæ Olympiades in Græcia præceſſerunt, incomperta ſunt, & quæ ex his pauca litteris prodita habentur, aut fabuloſa cenſentur, aut quo tempore ſint geſta, ſciri vix poteſt.

Antiquitatis cognitio apud Græcos modica.

Ante Olympiades nihil certi apud Græcos.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2258.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 146.

De Ogigis diluuio.

ANNO vitæ Iacob circiter ſexageſimo (vt paulo poſt probabitur) in Græcia, 1
hoc eſt in ea Achaiæ parte, quæ quod magna ſui parte littoralis eſſet, olim
Acte, & deinde Attica vocata fuit, quaſi Actita, factum eſt famoſum illud
Ogigis diluuium, quod tum Ethnici, tum Eccleſiaſtici, Catholicique, ſcriptores ad
modum celebrarunt. Huius meminit S. Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. cap. 8. & Iulius
Africanus, multique alij peruetuſti Auctores, apud Euſebium libr. 10. De præpara-
tione Euangelica cap. vlt. memorati; Et Iuſtinus Martyr, in Sermone exhortatorio
ad Gentes; Et Oroſius lib. 1. Et Clemens Alexandrinus libr. 1. Stromatum, & alij
quamplurimi. dicitur autem diluuium Ogigis, ad differentiam aliorum, Noetici ſci-
licet, & Deucalionis, & quia Ogige tum in Acaia regnante, contigit. Siquidem eo
tempore, vniuerſa illa regio, eiuſdem diluuij aquis, vſque adeo demerſa, ac ſubuer-
ſa fuiſſe traditur; vt ducentorum poſtea annorum ſpatio, inculta prorſus, atque in-
habitata remanſerit. Puto autem iſtam eluuionem, non ex validis, diuturniſque
imbribus, ſed magis ex extraordinaria quadam, & mirabili maris intumeſentia, ac
inundatione, vi ventorum accidiſſe: Siquidem regio illa, vt dictum eſt, ferè tota
erat littoralis, hoc eſt in ora maris Ægei poſita: Et ſi aquis dulcibus tantum, non etiã
valde ſalſuginoſis obruta fuiſſet, non videretur poſtea tamdiu ſterilis, & infæcunda
permanere potuiſſe. Sanè hoc diluuiũ, eueniſſe annis mille, & viginti, ante primam
Olympiadẽ, ſcribit Euſebius vbi ſupra, ex Iulio Africano atteſtante id aſſeruiſſe anti- 2
quiſſimos ſcriptores, Halanicũ, & Philocorum, omneſq; alios, qui Athenienſium An-
nales conſcripſerunt, & in eandem ſententiam conueniſſe Caſtorem, & Thallum,
qui

De dicti Ogigis diluuij tempore.

qui Syriacam hiſtoriam diligenter tractarunt, & Diodorum Siculum, alioſque per multos. Ab eadem ſententia parum quoque diſceſſiſſe videtur Oroſius lib. 1. cap. 7. dicens, hoc diluuium accidiſſe annis mille, & quadraginta, ante vrbem conditam, hoc eſt mille ſexdecim ante primam Olympiadem. Siquidem ab initio Olympiadũ, ad iacta vrbis fundamenta interſunt anni quattuor, & viginti. Verum quia, vt ſub anno mundi 3278. num. 3. oſtendemus, non eadem eſt Auctorum ſententia, de anno Regum Iuda, quo cœperint Olympiades, mirum non eſt, ſi neque inter ipſos conuenit; quonam vitæ Iacob anno, Ogigis diluuium euenerit. Nos qui ob rationes, loco proxime notato, adducendas, credimus primum primæ Olympiadis annum, cum anno regni Ioathan primo, concurriſſe; conſequenter, memoratum diluuium, ſub hoc ſexageſimo vitæ Iacob anno, ponere debemus; qui primum dicti Ioathan regni annum, mille ac viginti annis anteceſſit, vt facile ſupputari poteſt in tabulis. Ex iiſdem quoque tabulis colligi poterit, Ogigis diluuium, ducentis octoginta quinque circiter annis, ante exitum Iſraelis de Ægypto, & ſexcentis duobus, poſt Noeticum diluuium accidiſſe. Vnde fit conſequens, toto, quod aiunt, cælo, aberraſſe Io. Annium, & qui eum ſequuntur, exiſtimantes Noe ab Ethnicis nuncupatum fuiſſe Ogigẽ; atque idem prorſus eſſe Noeticum, Ogigiſque diluuium: Deinde, nullatenus eſſe recipiendam illorum opinionem, qui Ogigis diluuium, prope exitum Iſraelis de Ægypto putant eſſe factum, niſi forte, quod magis vereor, Ogigis diluuium confuderint, cum diluuio Deucalionis, quod quidem tempore Moyſi, in Theſalia Græciæ prouincia, eueniſſe; nos ſub anno muudi 2530. oſtendemus. *Refutatur Io. Annius.*

2 Aliud quoque portentum, regnante prædicto Ogige, accidiſſe, refert ex Marco Varrone, Sanctus Auguſtinus libr. de Ciuit. 21. capit. 8. ita ſcribens: Eſt in M. Varronis libris, quorum inſcriptio eſt. De gente populi Romani; quod eiſdem verbis, quibus ibi legitur, hic ponam: In cælo, inquit, mirabile extitit portentum. Nam Stella veneris nobiliſſima, quam Plautus Veſpuginem, Homerus, Heſperon appellat, pulcherrimam dicens; Caſtor ſcribit tantum portentum extitiſſe, vt mutaret colorem, magnitudinem, figuram, curſum, quod factum ita neque antea, neque poſtea ſit. Hoc factum Ogige rege, dicebant Adraſtus Cyzicenus, & Dion Neapolites, Mathematici nobiles. hæc ille. Super quo portento, ſic ibidem, non multo poſt, diſſerit idem S. Auguſtinus. Quid, inquit, ita diſpoſitum eſt ab Auctore naturæ cæli, & terræ, quemadmodum curſus ordinatiſſimus ſiderum? Quid tam ratis legibus fixiſq; firmatum? Et tamen, quando ille voluit, qui ſummo regit imperio ac poteſtate, ꝗ condidit; Stella præ ceteris, magnitudine, ac ſplendore notiſſima, colorem, magnitudinem, figuram, & quod eſt mirabilius, ſui curſus ordinem, legemque mutauit. Turbauit profecto tunc, ſi vlli iam fuerunt, canones Aſtrologorum, quos velut inerrabili computatione, de præteritis ac futuris aſtrorum motibus, conſcriptos habent: quos canones ſequendo, auſi ſunt dicere; hoc quod de Lucifero contigit, nec antea, nec poſtea contigiſſe. Nos autem, in diuinis libris legimus, etiam Solem ipſum, & Lunam, ſtetiſſe, cum hoc a Domino Deo petiuiſſet vir Sanctus Ieſus Naue, donec cœptum prælium victoria terminaret. Et retrorſum rediſſe, vt regi Ezechiæ quindecim anni ad viuendum additi, hoc etiam prodigio promiſſionis Dei, ſignificarentur, adiuncto. Sed iſta quoque miracula, quæ meritis ſcimus, conceſſa ſanctorum; quando credunt iſti facta; magicis artibus tribuunt. Vnde illud quod dixit Virgilius. Siſtere aquam fluuijs, & vertere ſidera retro. Nam, & fluuium ſtetiſſe ſuperius, inferiuſque fluxiſſe, cum populus Dei, ductore ſupra memorato Ieſu Naue, viam carperet: Et Elia Propheta tranſeunte: Ac poſtea diſcipulo eius Eliſæo, id eſſe factum in ſacris literis: & retro verſum fuiſſe maximum ſidus regnante Ezechia, modo commemorauimus. Quod verò de Lucifero, Varro ſcripſit, non eſt illic dictum, alicui homini petenti id fuiſſe conceſſum. Hucuſque B. Auguſtinus. Verumtamen, an memoratum veneris portentum, ante prædictum diluuium euenerit, & aliquo modo, ipſius cauſa eſſe potuerit, an verò ſubſecutum ſit; hactenus explorare non potui. Sed iam tempus eſt, vt ad ſacram redeamus hiſtoriam.

De portẽto quod in ſtella veneris acci diſſe perhibetur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2261.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 149.

De obitu, & annis vitæ Iſmaelis.

ANNO vitæ Iacob ſexageſimo tertio, vt videre eſt in tabulis, mortuus eſt Iſmael Abrahæ filius, cum vixiſſet annos centum triginta ſeptem Geneſ. cap. 25. verſic.17. Dicitur autem ibidem, Iſmael obijſſe coram cunctis fratribus ſuis, hoc eſt præſentibus cunctis filijs ſuis, vt exponit B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſim; Vbi fratres, interdum pro filijs vſurpari, probat exemplo Iacob, qui Geneſ. cap. 31. verſ. 37. proprios filios appellaſſe videtur fratres. Porrò filij Iſmaelis, fuerunt duodecim; quorum nomina ſunt Nabaioth, Cedar, Adbeel, Mahſan, Maſma, Duma, Maſſa, Hadar, Thema, Iethur, Naphis, & Cedma. Hi poſtea fuerunt principes tribuum ſuarum, & dilatati ſunt per Caſtella, & oppida corũ, habitaueruntque ab Heuila, vſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum, introeuntibus Aſſyrios, vt dicitur Geneſ. cap. 25. verſ. 12. vſque ad 19. id eſt incoluerunt totam penè illam terræ plagam, quæ extenditur ab Heuila, vſque ad deſertum Sur, inter Ægyptũ, & Aſſyrios poſitam, ſiue per quam pertranſiri ſolet ab euntibus ab Aegypto in Aſſyriam. Vnde omnis illa regio, præſertim ab Euphrate, vſque ad mare rubrum, vt ait B. Hieronymus vbi ſupra, quæ pars Arabiæ eſt, ex nomine Nabaioth primogeniti Iſmaelis, Nabathæa vocatur, multæque ibidem vrbes, & eiuſdem regionis partes, ex nominibus aliorum fratrum ipſius Nabaioth, poſtmodum nuncupatæ ſunt, vt Cedar, quæ eſt in deſerto; Et Duma alia regio; & Theman ad auſtrum, & Cedma ad Orientalem plagam. Patet igitur, quam fidelis, & verax fuerit diuina illa promiſſio ad Agar Geneſ. cap.16. verſ.10. & ad Abraham cap.17. verſ.20. & cap.21. verſ.13. facta, de multiplicatione ſeminis, ſeu poſteritatis Iſmael; de qua etiam fuerunt negotiatores illi, qui temporibus filiorum Iacob, deferebant in Camelis aromata, & reſinã, & ſtacten, de Galaad in Aegyptum, vt habetur Geneſ. cap. 37. verſ.25. & 28. & cap. 39. verſ.1. quibus in locis, etiam dicitur, quod Iſmaelitæ emerunt Ioſeph a fratribus ſuis, & vendiderunt eum Putipharo Pharaonis Eunucho. 1

De eius filijs.

Quibus cum, & quamdiu cum ſingulis vixerit.

vixit ergo Iſmael cum	Sem	annis	triginta duobus.
	Sale		triginta duobus.
	Heber		nonaginta tribus.
	Abraham		octoginta nouem.
	Sara		quinquaginta vno.
	Iſaac		centum viginti tribus.
	Iacob		ſexaginta tribus.

Bonus an malus fuerit.

Vtrum autem Iſmael inter electos, an inter reprobos ſit connumerandus, adhuc ſub Iudice lis eſt: quoniam plura in ſacris ſcripturis pro vtraque parte reperiuntur. Nam quod Geneſ. cap.16. verſic.12. prius ab Angelo ſit nominatus antequam natus, quemadmodum S. Io. Baptiſtæ, & nonnullis alijs Sanctis viris contigit: Et item ꝙ quando, Geneſ. cap.17. verſ.18. Abraham dixit Deo: Vtinam Iſmael viuat corã te. eidem reſponderit Dominus: ſuper Iſmael quoque exaudiui te; Ecce benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde &c. & quod de eodem legimus Geneſ. cap.21. verſ.17. Exaudiuit autem Deus vocem pueri; videntur quidem eſſe diuinæ electionis indicia: contra verò, quæ de ipſomet a Deo Geneſ. cap. 16. verſic. 12. prædicta ſunt, illis verbis: Hic erit ferus homo, manus eius contra omnes, & manus omnium cõtra eũ. & itẽ ꝙ ea quæ dicuntur, Gen. c.21. ver.9. de ludo Iſmaelis cũ Iſaac, S. Paulus 2

ad

ad Galat. cap. 4. verſ. 29. interpretatus ſit perſecutionem, & ibidem Apoſtolus manifeſte dicat, Iſmaelem natum eſſe ſecundum carnem, Iſaac verò, ſecundum ſpiritum, & denique dictum illud Saræ, à Deo locis proxime citatis approbatum: Eijce ancillam, & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac] ſigna videntur eſſe reprobationis. Quare cum nihil omnino certum de hac re videatur poſſe ſtatui, libenter ad alia tranſeamus. illud tantummodo hic addentes, quod de Iſmaele adnotauit Caietanus ſuper capit. Geneſ. 16. Ne prætereas (inquit) quod nulli homini, ante Iſmaelem, Deus nomen dedit: ipſe ſiquidem primus inter homines, ſortitus eſt nomen a Deo. & cum hac tam noua, ac non parua gratia, nihil ſcitur, bonus ne an malus fuerit Iſmael: Vt ex diuina gratia gratis data, nullus glorietur, nullus laudetur, nullus ſperetur bonus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2266.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 154.

Obitus Armamertis regis Aſſyriorum.

1 ANNO vitæ Iacob ſexageſimo octauo deſinente, regni ſimul ac vitæ finem ſortitus eſt Armamertes Rex Aſſyriorum, triginta, & octo annis in regno traductis, vt eſt apud Euſebium in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2267.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 155.

Regnat in Aſſyria Belochus priſcus.

1 ANNO proximo circiter ineunte, regnauit ſuper Aſſyrios Belochus Rex Aſſyriorum octauus, vt ibidem tradit Euſebius. Hic quoque dicitur Belochus priſcus, ad differentiam alterius Belochi, ſiue Belothi, qui fuit Rex Aſſyriorũ decimusoctauus, de quo ſuo loco dicetur. Iſte autem appellatus eſt Belochus, ſiue Belachus, ideſt belli amator, vt ſcribit Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, vbi ẽt addit, ab hoc Rege idololatriam eſſe auctam.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2276.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 164.

Iacob quo vitæ ſuæ anno ſurripuerit fratri benedictionem.

1 IACOB erat annorum ſeptuaginta ſeptem, hoc eſt, tunc eos compleuerat, & iam annum ſeptuageſimum octauum inchoare incipiebat, quando fratri ſuo Eſau, cal-

lidè, vel potius prudenter, benedictionem ſurripuit. Quod ſic demonſtratur. Quando Iacob intrauit in Ægyptum, erat annos centum triginta natus, vt ipſemet faſſus eſt, coram Pharaone, Geneſ. cap. 47. verſ. 9. & tum adhuc quinque anni reſſidui erāt famis, vt patet, Geneſ. cap. 45. verſ. 6. Iam ergo præterierant duo anni ſterilitatis, & ſeptem fertilitatis, & triginta vitæ Ioſeph, (tot enim erat natus, quando ſtetit in conſpectu Pharaonis, & expoſuit ei ſomnium eius, prædicens ſeptem vbertatis annos, & totidem ſterilitatis, continuo ſubſecuturos, vt conſtat, Geneſ. cap. 41. verſic. 46.) præceſſerant item alij anni quattuordecim, quibus Iacob ſeruierat ſocero ſuo Laban pro vxoribus, quando natus eſt ei Ioſeph, vt colligi poteſt, Geneſ. ca. 30. ver. 25. vbi habetur, quod nato Ioſeph, voluit Iacob reuerti in patriam ſuam, ſed nihilominus acquieuit eidem ſocero ſuo, ſeruire alijs ſex annis pro gregibus, vt clarius exprimitur cap. 31. verſ. 41. qui anni ſex, in annis triginta Ioſeph computantur.
2 Itaque ſi de prædicta ſumma annorum centum triginta vitæ Iacob, ſubtraxeris me-
7 moratos duos annos famis, & ſeptem abundantiæ, & triginta ætatis Ioſeph, & quat-
30 tuordecim ſeruitutis: proculdubio reſtabunt anni ſeptuaginta ſeptem vitæ ipſius
14 Iacob, quos impleuerat, quando præuento fratre ſuo Eſau, obtinuit a Patre benedi-
77 ctionem. omnes enim iſti anni ſimul ſubducti faciunt prædictam ſummam annorum
130 centum triginta, vt habes in margine expreſſum.

Hiſtoria paternæ benedictionis à Iacobo fratri ſublata.

Porrò obtentæ huius benedictionis hiſtoria, accuratè deſcribitur, Geneſ. cap. 27. verſ. 1. vſque ad 41. & in ſumma talis fuit. Cum Iſaac eſſet annorum centum triginta ſeptem, vt patet in tabulis, & iam, præ ſenectute, cœpiſſent caligare oculi eius, putans ſe ad vitæ finem appropinquaſſe, tametſi poſtea ſuperuixerit annos quadraginta tres, cogitauit de benedicendo, vt moris erat, primogenito ſuo Eſau, antequam moreretur. Itaque, vt illum ad huiuſcemodi actum, per aliquod opus paternæ dilectionis ac obedientiæ, præpararet: quadam die, eo accerſito, iubet, vt venatum de more exeat, atque de venatione paret ei cibos; ſe enim poſt comeſtionem, velle illi ſuam impertiri benedictionem. Non tardat Eſau exire, vt iuſſionem patris impleret. At verò mater eius, quæ alterum filium magis diligebat, his auditis, ac nuntiatis fratri; ſuadet, iubetque ſibi duos hædos afferri optimos: Ego enim inquit, faciam eſcas patri tuo gratas, quibus illatis, valeas paternam, tibique debitam, fratri præripere benedictionem. Ad hæc Iacob primo quidem hæſitare cœpit, veritus ne pater, agnita fraude, maledictionem ei pro benedictione inferret; ſed tandem, illa inſtante, maternis acquieuit conſilijs. Interim ergo, dum Eſau venatur in agro, ſedula mater, paratis edulijs, & induto Iacob veſtibus Eſau, pelliculiſque hædorum tepenti adhuc humore perfuſis colli manuumque nuda contectis, farinula (vt arbitror) intus leuiter aſperſis, vel aliquo alio tenaci glutino concinnè cuti adeo coniungit, vt hiſpidoſum fratrem optime repræſentarent; eumdemque cum epulo, mittit ad ſenem in ſtrato iacentem, & cæcutientem, a quo interrogatus, Iacob prudenter, non ad verba, ſed ad ſenſum, reſpondit ſe eſſe Eſau, attuliſſeque ei pulmentum a ſe requiſitum, hortaturque, vt ſurgat, & comedat, & ſibi, prout promiſerat, benedicat. Et hæc omnia ſine mendacio reſpondiſſe creditur, vt ſanè fuſius probat B. Auguſtinus in libro contra Mendacium cap. 10. Nam cum de his, Iſaac cū Eſau, tamquam cum primogenito iam egiſſet; meritò potuit Iacob, cui iure diuino, & humano primogenita debebantur, eadem ſibi applicare, & ac ſi ſecum acta fuiſſent, ſupponere; & quemadmodum verè Dominus Matthæi cap. 11. ver. 14. de Ioanne dicebat; Ipſe eſt Elias ideſt (vt Sanctus exponit Gregorius) non in perſona, ſed in ſpiritu, & virtute: ita potuit Iacob, ſine mendacio, dicere ſe eſſe Eſau. illum ſcilicet, cui verè illa benedictio debebatur. Sanè Iſaac, cum non poſſet cernere quiſnam eſſet, qui loquebatur ei, & ex voce ſuſpicaretur (quod erat) illum eſſe Iacob, manibus cum attrectare, tactuque explorare pertentans, fallitur, hædinis ſcilicet deluſus pellibus; & putans illum eſſe Eſau, acceptas de manu Iacob comedit eſcas; & tandē eidem, tanquam primogenito, ampliſſimas precatur, impertiturque benedictiones, lætumque a ſe dimittit. Sic, veluti in his duobus fratribus præfiguratum, (inquit B. Gregorius homil. 6. in Ezechielem.) Dum Iudaicus populus, bona opera foris quærit; Gentilem populum, mater gratia inſtruit, vt omnipotenti Patri, cibum boni operis offerret, benedictionemque maioris fratris acciperet.

Ceterum

3 Ceterum egreſſo Iacob, ingreditur Eſau,ferens Patri cibos de venatione ſua paratos, rogatque ſenem, vt ſurgat, & comedat: qui hæc audiens, non ſine ingenti ſtupore, tunc demum Iacobi prudentiam agnouit; & quod factum fuerat,diuino adſcribens myſterio, reſcindere vnquam noluit; ſed ſtatim ratum habuit, & confirmauit dicens: Benedixi ei,& erit benedictus. Quare, quemadmodum etiam teſtatur Apoſtolus ad Hebr. cap.12. verſ.17. non valuit Eſau, primariam illam primogenitis dari ſolitam benedictionem, a Patre impetrare; quantumuis eam enixe admodum, ac profuſis lacrymis, flagitaret. Ponam hic Apoſtoli verba,& litteralem ipſorum,quoniam obſcuriora ſunt, ſenſum. Scitote, inquit,(& loquitur de Eſau,vt ibidem præmiſſa manifeſtant) quoniam, & poſtea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus eſt: non enim inuenit pænitentiæ locum; quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam. reprobatum dicit Eſau, nimirum in primæ illius benedictionis poſtulatione, quæ a patre reiecta fuit; non enim potuit Eſau ſuis fletibus, & eiulatu, flectere patrem, & facere, vt ipſum pæniteret dediſſe benedictionem illam Iacobo, ſed tantum illud effecit, vt pius ſenex, paterna erga ipſum miſeratione commotus, ipſi quoque, non quam affectabat, primogenitorum benedictionem; ſed quamdam aliam multo minorem, ceteriſque filijs communem, impertiret dicens: In pinguedine terræ,& in rore cæli deſuper,erit benedictio tua. Geneſ. cap.27. verſ. 39. Nam quæ ibidem ſequuntur. Viues in gladio, & fratri tuo ſeruies, tempuſque veniet, cum excutias, & ſoluas iugum eius de ceruicibus tuis. magis pertinere videntur, ad prædictionem eorum,quæ poſteris ſuis ventura erant: Siquidem Idumæos fuiſſe admodum bellicoſos, ex Ioſepho conſtat lib. 4. de Bello cap.6. & 7. & certum eſt 2. Reg.cap.8.verſic. 14.eos à Dauide ſubactos,ſeruiſſe Iudæis multo tẽpore,nimirum vſq; ad tempora Ioram filij Ioſaphat Regis Iuda: quandoquidem in diebus eius, receſſit Edom, ne eſſet ſub Iuda, & conſtituit ſibi Regem, vt legimus, 4. Reg.cap.8. verſ.20.

Eſau non poteſt flectere patrem vt reuocet benedictionẽ Iacobo datam.

4 Exinde Eſau, amarum valde odium concepit, exercuitque aduerſus fratrem ſuum Iacob; ita vt non ſolum in corde ſuo ſtatuerit, cum mortuus eſſet pater eius, illum occidere; verum etiam id, ex abundantia cordis, quibuſdam celare non valuerit. Quod, vt audiuit Rebecca mater, ſuaſit ipſi Iacob, vt ad declinandum furorem fratris, pergeret ad Laban auunculum ſuum, in Meſopotamiam,& apud eum aliquo tẽpore moraretur, donec ſedata fratris iracundia, ipſa eum inde ad ſe reuocaret. Et ne frater a fratre turpiter aufugere videretur; eadem Rebecca,cum viro ſuo conqueſta de vxoribus Eſau Chananæis,tamquam ſibi, & domui ſuæ admodum moleſtis,prudenter, vt ſolebat, induxit ſenem, vt præciperet filio ſuo Iacob, ne vnquam acciperet vxorem in terra Chanaan; ſed magis properaret ad domum patrui ſui Bathuelis, quæ erat in Meſopotamia Syriæ,& ibidem ſibi deligeret coniugem de filiabus Labã. Igitur Iacob poſt paucos, vt arbitror,dies ex quo fratri præripuerat benedictionem; accepto hoc patris mandato, & ab eodem cum noua itidem benedictione dimiſſus; (in qua, vt bene notauit S. Auguſtinus li.16. de Ciuit. cap. 38. perſpicuè declaratũ eſt, promiſſiones Abrahæ factas, & Iſaac confirmatas; in ſemine ipſius Iacob fore implendas:) clam,ſolus, pedes,cum baculo,& modico commeatu, Meſopotamiam verſus ire cœpit Geneſ.cap.27. verſ.41. vſque ad verſ. 6. capitis ſequentis. & hoc non ſine myſterio factum creditur; nimirum ad præſignandam miram filij Dei peregrinationem, qui cum tanta humilitate, paupertate, crucem ferens,venturus erat in hunc mundum, vt ſanctam ſibi Eccleſiam deſponſaret.

Eſau odit Iacobum fratrem.

Iacob de parentum mandato pergit in Meſopotamiam.

5 Non multo poſt, vt cognouit Eſau, quod pater eius,poſt benedictionem fratri ſuo Iacob impertitam, miſiſſet eum in Meſopotamiam Syriæ, vt duceret ibi vxorem de cognatione ſua, & ille patri obediens ſtatim profectus eſſet,vt iuſſionem eius impleret: & præterea experimento didiciſſet Eſau, quod pater ſuus non libenter aſpiceret coniuges ſuas Hethæas,tamquam ab ipſis ſæpe offenſus: putans (vt arbitror) gratum facere patri; vel forte etiam ratus, ſe poſteroſque ſuos, non aliter auitarum benedictionum participes effici poſſe; niſi ipſe coniugem acciperet de cognatione Abrahami, atque ex ea filios procrearet, ſtatuit, & ipſe pergere, & non multo poſt perexit ad domum Iſmaelis iam defuncti, & de filiabus eius aliam duxit vxorem,nomine Maheleth, Geneſ.cap.28. verſic. 7. vſque ad 10. & hæc eadem, alio quoque nomine vocabatur Baſemath, vt ſub anno mundi 2238.probatum eſt. Verum enimverò,

Cur Eſau acceperit vxorẽ de poſteritate Iſmaelis.

rò, ſi Eſau credidit poſteros ex filia Iſmaelis, conſequi poſſe benedictiones, ſemini Abrahæ repromiſſas; ſtultè admodum videtur egiſſe: quandoquidem aduertere debuerat, quod Deus, qui pollicitus fuerat benedicere ſemini Abrahæ; eidem quoque Abrahamo declarauerat, Geneſ.capitulo 21.verſ.12. Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Quibus verbis, vt probe docet S. Auguſtinus vbi ſupra proculdubio ab illis promiſſionibus ſecluſerat Iſmaelem,& filios Ceturæ,ac omnes poſteros eorũ. Sed non mirum eſt, quod errauerit in conſilio ſuo Eſau; quoniam erat vir malus: ſiquidem in fraterno odio, & conſequenter in ſtatu peccati mortalis,ſciens volenſque perſeuerabat: Scimus autem veriſſimum eſſe, quod Deus, vt aiebat S.Iob cap.5.ver. 13. conſilium prauorum diſſipat.

Iacob vidit in ſomnis mirabilem Scalam ad cælum pertingentẽ, & dominum multa ei promittentẽ.

Interea Iacob, itinere ſuo de Berſabee gradiens in Syriam,cum tranſiret,per terram Chanaan, contigit quadam die, vt poſt ſolis occaſum, deuenerit ad quemdam locum, prope ciuitatem,quæ olim Luza vocabatur. Cum itaque ibidem, illa nocte, quieſcere decreuiſſet; & capiti ſuo lapidem pro ceruicali ſuppoſuiſſet, obdormireque cœpiſſet; vidit in ſomnis, mirabilem illam ſcalæ ſublimis viſionem, a terra ad cælum vſque pertingentis; & Angelos per eam aſcendentes ac deſcendentes; & dominum innixum ſcalæ, dicentem ſibi; ſe eſſe Deum Abrahæ, & Iſaac patrum ſuorũ, qui in confirmationem benedictionum, quas eidem Iacob nouiſſime precatus fuerat pater eius Iſaac, repromiſit ſe daturum ei, & ſemini ſuo terram Chanaan,in quã tunc dormiebat; atque in ea longe lateque dilataturum poſteritatem ſuam; & denique in ſemine ſuo benedicendas fore omnes tribus terræ; quod eſt ac ſi dicere voluiſſet, Meſſiam de ſtirpe ſua eſſe naſciturum. Inſuper pollicitus eſt,ſe fore illi cuſtodem in omni loco,& reducturum illum incolumem ad terram ſibi repromiſſam. Et hæc fuit prima Domini apparitio, facta ipſi Iacob. Qui expergefactus, viſionem illam ſecum recolens, ac contemplans, cælitus de ſublimi illius ſcalæ myſterio edoctus fuit, nimirum illam (vt ſuper Geneſ.cap.28. latè diſſerit Pererius) diuinam præmoſtraſſe prouidentiam, tum vniuerſalem, qua Deus Angelorum miniſterio; terrena ſimul ac cæleſtia moderatur; tum particularem, quam de ipſo Iacob, ſe habiturum pollicitus fuerat. Quare non mirum eſt, ſi Iacob, habita ibi tanta diuinæ prouidentiæ notitia; & perfectius cognita Dei apparitione ſibi eo in loco facta, dixit: Verè Deus eſt in loco iſto (per ſingularem ſcilicet virtutis ſuæ declarationem, nam alioqui Deus vbiq; eſt) & ego neſciebam] & conſequenter, ſi ob diuinæ illius viſionis magnitudinem, cœpit locum illum, in magna veneratione habere; & præ maxima, quam in ſe ſentiebat erga locum illum reuerentia, ſancto timore perculſus, exclamauit dicens: Quam terribilis eſt locus iſte? Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli] terribilem appellauit locum illum; propter apparitionem Dei,qui in ſacro eloquio,ſæpiſſime terribilis nuncupatur, & re vera talis eſt, tam malis, quam bonis; illis quidem, propter infinitam caſtigandi potentiam, his verò, ob tremendæ maieſtatis ſuæ immenſitatem. Domum Dei dixit; ideſt, locum ad Dei cultum, laudeſque celebrandas, meritò dedicandum. Et portam cæli; quia ibi ſcalam viderat, per quam ad cælum conſcendi poſſe videbatur. 6

Prima Domini apparitio facta Iacobo.

Explicantur verba Geneſ.

Iacob erigit lapidẽ in titulũ.

Cum igitur ibi tunc Iacob morari non poſſet, oportebat enim ipſum iter ſuum peragere, vt iuſſionem parentum impleret,operæ pretium duxit,aliquod ſaltem pro tunc ſanctitatis dicti loci ſignum, memorialeve ibidem relinquere. Surgens ergo, & circumſpiciens,cum aduertiſſet nullum ibi lapidem reperiri longiorem, & ad id quod intendebat aptiorem eo, quem capiti ſuo ante ſubſtrauerat, illum erexit, ac firmauit, vt eſſet ſibi ac poſteris ſuis, in titulum, ac magnæ illius viſionis monimentum. & inſuper oleo ſuperiori eius planitie delibuta, illum in modum cuiuſdam altaris, Deo conſecrauit; vouens, ſi Dominus ei neceſſaria in peregrinatione ſua præbuiſſet, & cum ſalute reuerſus eſſet, habiturum ſe lapidem illum, & locum pro domo Deo ſacrata, in qua, & ipſum Deum coleret, & decimas omnium, quæ haberet, eidem ad diuinum cultum ibi perſoluendum offerret. Sanè hæc lapidis vnctio figurabat ſpiritualem Chriſti vnctionem,de quo dicitur prima ad Cor. cap. 10. verſic. 4. Petra autem erat Chriſtus. & de eodem Chriſto ad Hebræ. cap.1.ver. 9. ex Pſal.44. verſ.8. legimus: Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus oleo exaltationis præ participibus ſuis: In cuius myſterij ſignum etiam nunc Alta- 7

Quid ſignificaret illa lapidis vnctio

ria,

riã, ex lapide fieri, & quandoq; conſecrantur, oleo vngi ſolent. Denique Iacob ad æternam rei memoriam, non ſaxum, locumque illum tantummodo, ſed vrbem quoque proximam, quæ tum Luza vocabatur, mutato nomine, appellauit Bethel: quod Domus Dei interpretatur. Ex his apparet, quod tametſi Deus, cum vbique ſit, vbique etiam in ſpiritu, & veritate, coli poſſit, & debeat: Diuino tamen conſilio factum eſſe, vſque ab antiquiſſimis temporibus, & deinceps in cunctis ferè ſæculis, vt loca quædam peculiaria, diuinis quibuſdam apparitionibus, aut miraculis, aut memorabilibus ſanctorum actionibus, ſeu reliquijs, alioue modo, ita diuinitus illuſtrata fuerint; vt ſingularem quamdam deuotionem, ac reuerentiam, in hominum animis excitarent, eoſque ad vota ibidem exoluenda, eccleſias ædificandas, & cultum Deo ſingulariter exhibendum, quodammodo attrahere, vel potius rapere videretur. Huiuſmodi, noſtris quoque temporibus, multa videmus exempla; quæ quia omnibus nota, atque perſpicua ſunt, hic commemorare ſuperfluum eſſet.

Deum certis locis ſpecialius colere, antiquiſſimũ eſt.

8 Ceterum, Iacob expletis in Bethel, quæ paulo ante narrauimus, iter ſuum proſecutus, tandem fauente Deo, peruenit ad terram Orientalem, ad quemdam puteum, non longe ab Haran vrbe Nachor, & poſterorum eius, vt ſub anno mundi 2113. nu. 4. probatum eſt; Vbi a quibuſdam paſtoribus ſciſcitatus de Laban filio Nachor, intellexit illum bene valere, & quæ cum ſuo grege ad eundem puteum aduentabat, eſſe Rachelem filiam eius, quam cum protinus appropinquantem vidiſſet Iacob, & iam ſciret eſſe conſobrinam ſuam, amoto de ore putei lapide, & adaquato illius grege, eam, vt inter propinquos fieri ſolebat, caſte admodum deoſculatus eſt, & præ cognationis teneritudine, fleuit, dicens: Ne mireris ſoror; ego enim ſum filius Rebeccæ ſororis Laban patris tui. quod cum illa audiſſet, feſtinauit nunciare patri; qui ſtatim obuiam venit Iacobo, & cum gaudio perduxit eum in domum ſuam, cumque aduentus eius cauſas intellexiſſet, nimirum, vt declinaret odium fratris ſui Eſau, propter benedictionem patris a ſe prius obtentam, & item, vt de parentum mandato, vxorẽ duceret de cognatione ſua, poſt menſem ibi in hoſpitio tranſactum, Iacob Rachelis, amore accenſus, paciſcitur cum Laban, vt det eam ſibi in coniugem, pollicitus, loco ſponſalium, quæ ibidem vxoribus a maritis dari conſueuerant, ſeruire ipſi Laban ſeptem annis; acquieuit Laban, deditque ex tunc Rachelem Iacobo in vxorem, ea tamen conditione, vt non niſi poſt exactos ſeptem ſeruitutis annos, ad eam ingredi poſſet: quod & factum eſt, cum magna vtriuſque partis ſatisfactione; præſertim verò ipſius Iacob, qui quod tantopere Rachelem diligeret, prædictum ſeruitutis incõmodum, exiguum exiſtimabat; tametſi forte ſatis longum ei videretur, præ deſiderio quod habebat, perueniendi ad concupitas nuptias. Hæc vide Geneſ. ca. 29. ver. 1. vſque ad 21.

Iacob, vt peruenit in Meſopotamiam matrimonium ſeu ſponſalia contrahit cum Rachele.

9 Intra primum (vt arbitror) ſeptennium, quod Iacob traduxit in Meſopotamia; oportet ipſum Eſau, receſſiſſe de terra Chanaan, & de domo patris ſui, ac tranſtuliſſe ſe ſuoſque in regionem; quæ poſtmodum Idumæa dicta eſt, habitaſſeque in mõte, qui deinde, ex altero eius nomine, mons Seir appellatus eſt, vt ſub anno mundi 2199. num. 2. diximus. Hoc autem, ex collatione aliquot locorum ſacræ Geneſis, ſic colligitur. Nam ex fine capitis 26. & toto ferè cap. 27. conſtat, quod antequam Iacob proficiſceretur in Meſopotamiam; Eſau habitabat ſimul cum fratre ſuo Iacob, & cum parentibus ſuis in terra Chanaan, & pariter cum eiſdem manebant vxores Eſau Hethææ, quarum mores Rebecca ægre ferens, lamentabatur cum viro ſuo Iſaac, dicens: Tedet me vitæ meæ, propter filias Heth. Et cum audiſſet, quod Eſau cogitabat occidere fratrem ſuum Iacob; ob paternam benedictionem ſibi ſublatam, procurauit (vt dictum eſt) mittere ipſum in Meſopotamiam, donec ceſſaret indignatio ipſius Eſau, qui etiam videtur, aliquot ſaltem diebus, permanſiſſe in paterna domo, poſt diſceſſum Iacobi. Siquidem (vt habemus Geneſ. cap. 28. ver. 6. & nos ſupra nu. 5. diximus) conſiderans Eſau, quæ fecerat pater ſuus, mittens fratrem ſuum Iacob in Syriam, vt inde ſibi duceret vxorem, & promptam ipſius Iacobi obedientiam, & quod idem pater auerſari videretur coniuges ſuas Chananæas, veritus, ne ſi Iacob duceret in domum vxorem parentibus gratam, adhuc magis a patre ſuo diligeretur, cogitauit, & ipſe, aliam de propria cognatione coniugem ducere, & propterea profectus eſt in deſertum Sur ad poſteros Iſmaelis filij Abrahæ, & accepit Baſemath ſororem

Eſau trãſfert domicilium ſuum in Idumæã.

rorem Nabaioth, primogeniti Iſmaelis, quam oportet, vt ſecum duxerit in terram Chanaan, in domum patris ſui. Siquidem ex cap. 36. verſic. 3. vſque ad 6. habemus, quod prædicta Baſemath, genuit ipſi Eſau Rahuel, in terra Chanaan. At vero, quando Iacob poſtea redijt de Meſopotamia, ſcimus quod iam tunc Eſau habitabat in Seir, vt patet cap. 32. verſ. 3. vbi dicitur, quod ipſe Iacob, in itinere miſit ante ſe nuntios, ad Eſau fratrem ſuum, in terram Seir, in regionem Edom. Et cap. ſequenti verſ. 14. Iacob dixit, ſe velle ire ad Eſau dominum ſuum in Seir: & verſ. 16. ſubditur, quod Eſau reuerſus eſt die illo, per iter quo venerat in Seir. Igitur neceſſariò fateri debemus, quod antequã rediret Iacob de Meſopotamia, iam Eſau receſſerat de terra Chanaan, & habitare cœperat in Seir. Et hæc tranſmigratio ipſius Eſau, valde diuerſa eſt ab ea, quæ deſcribitur Geneſ. ca. 36. verſ. 6. nam illa contigit poſt obitũ Iſaac patris ſui; & poſt reditum Iacobi de Meſopotamia, vt ſub anno mundi 2319. num. 1. probabimus: hæc autem, viuente adhuc ſene Iſaac, & exiſtente filio eius Iacob apud Laban auunculum ſuum, in Syria, vt iam ſatis probatum eſt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2283.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 171.

ANNO octauo inchoante, ex quo venerat in Meſopotamiam Iacob, poſt ſeruitium videlicet ſeptem annorum, petijt dari ſibi Rachelem coniugem ſuam; non abnuit Laban; quin protinus inſtructo conuiuio, amiciſque de more inuitatis, cum lætitia nuptias celebrauit. Quamquam enim huiuſmodi nuptiarum celebritas, de matrimonij ratione non ſit, multoque minus tunc videretur neceſſaria; cum illud, ſeptennio ante, iam fuiſſet contractum, ratumque, licet non adhuc conſummatum: attamen ideo facta fuit, quia ab antiquiſſimis vſque temporibus, videtur tunc potiſſimum conſueuiſſe fieri, quando nuptæ viris tradebantur, quemadmodum nunc quoque obſeruari videmus, tamquam rẽ naturali quodam inſtinctu introductã, ad congaudendum, & ſatis quoque appoſitã, ad magis confirmandum, publicandumque, plurimorum conuentu, ac præſentia, matrimonij contractum; & conſequenter ad filios legitimos, ab illegitimis poſtea diſcernendos. Veſpere autem facto, quando, vt moris erat antiquitus, ſponſa ſiue nupta, pudoris ac verecundiæ gratia, velo operta, & quaſi nube obumbrata (vnde verbum nubere, & nuptiarum vocabulum inuecta ſunt) ad ſponſi domum, ſeu thalamum, ducebatur: iniquus Laban, Liam fraudulenter pro Rachele ſuppoſuit Iacobo. qui mane facto, vt cognouit ſe præter intentionem cum Lia concubuiſſe; merito cœpit de ſocero ſuo conqueri, quod cum pro Rachele ſeruiſſet, contra inter eos conuenta, Liam dediſſet: Ille verò callidè ſe excuſans, reſpondit: non eſſe conſuetudinis in ea regione, vt minores ante tradantur ad nuptias. & quoniam ſciebat, bene potuiſſe Iacob replicare ei, cur tale quid ſeptennio ante non oppoſuiſſet: illico ſermonem ſuum continuando ſubiunxit: Imple, ait, hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi, pro opere quo ſeruiturus es mihi, ſeptem annis alijs. 1

Conuiuia nuptialia uetuſtiſſima, & cur introducta.

Verbum nubere unde deductum.

Laban ſupponit Iacobo pro Rachele Liam.

Ex qua reſponſione, duo videntur poſſe inferri. alterum eſt: Tunc quoque nuptialia conuiuia ſeptem diebus continuari conſueuiſſe; quemadmodum etiam Iudicum temporibus in vſu fuiſſe colligi poteſt, Iudicum cap. 14. verſ. 12. ex illis verbis: Intra ſeptem dies conuiuij. certum namque eſt, ibidem agi de nuptiali Sampſonis conuiuio. Alterum eſt fraudulentum Laban, iccirco impoſuiſſe Iacobo, vt Liam, quæ forte propter oculorum lippitudinem, nõ facile maritum repeririſſet, optime nuberet, & inſuper, vt eumdem Iacobum cogeret, ſibi alijs ſeptem annis inſeruire. 2

Nuptialium conuiuiorum duratio.

Labani calliditas & Iacobi bonitas.

Quod

Quod licet ipſe Iacob iure recuſare potuiſſet: tamen quia bonus erat, & ne Lia a ſe iam per ignorantiam, deflorata, deinceps ſine viro, tamquam probroſa; & infamis remaneret; maluit ſoceri conditionibus, licet iniquis, acquieſcere: & tunc quidem Liam, mutuo conſenſu, pro legitima coniuge acceptauit: tranſacta verò nuptiarum eius hebdomada, ad dilectam quoque coniugem ſuam Rachelem ingreſſus eſt, eiuſq; amorem priori prætulit. Dederat verò, de more, Laban filiabus ſuis ancillas, Liæ vnam, nomine Zelpham, Racheli alteram, vocabulo Balam. Videns autem Deus, quod Iacob deſpiceret Liam, fæcundauit eam, ſorore eius ſterili permanente, Geneſ. cap. 29. verſ. 20. vſque ad 32.

3 *Iacobi cõtinentia, & recta intentio.* Ex dictis patet, quod Iacob, non libidinis ergò, ſed iuſſione actus paterna, & naturali poſteritatis deſiderio, coniugalem amplexus eſt vitam. Nam etſi Rachelem adamauit; ab eius tamen conſuetudine, in eadem cum ipſa domo habitans, integro ſeptennio, continenter admodum abſtinuit. nec fuit ei animus plures ducere vxores: Siquidem vnam tantum Rachelem honeſtè concupiuit, & ab eius patre, legitime petijt, & accepit: ſed poſtea, vt dictum eſt, a ſocero ſuo deceptus, Liam ſibi inſcio ſuppoſitam, accipere compulſus eſt: deinde ad preces Rachelis, etiam ancillam eius Balam: ac denique, Lia quoque deprecante, Zelpham, vt ſuis locis dicetur: Et hæc omnia ſine delicto: quandoquidem Poligamia, ſeu vxorum pluralitas, tunc temporis, neque vlla lege prohibita; neque a communi hominum conſuetudine aliena erat: Præterquam quod, etiam par eſt credere; non ſine particulari diſpenſatione diuina, hæc a Iacobo viro ſanctiſſimo acta fuiſſe.

4 *De ortu filiorum Iacob.* Verumtamen, antequam de ortu filiorum Iacobi agere incipiamus; aduertere oportet, quod licet ſcriptura ſacra videatur, ſuo ordine, ſingulorum natiuitates receuſere, non tamen explicite diſtinguit, aſſignatve annos, quibus ſinguli nati fuerint. Vnde, ad id dignoſcendum; duo hic prænotanda videntur. Alterum eſt, cunctos dicti Iacobi liberos, Beniamin dumtaxat excepto, videlicet vndecim filios, & vnam filiam, natos eſſe in ſecundo annorum ſeptennio, quo Iacob manſit in Meſopotamia. Nam toto primo, ſine vxoribus ſeruiuit, vt ſupra dictum eſt. In fine autem ſecundi ſeptennij, poſt prædictos, natus eſt Ioſeph; quo nato, Iacob petijt a ſocero ſuo Labã licentiam redeundi in terram Chanaan; eo quod iam præterijſſent anni quattuordecim, quibus eidem ſeruierat, pro vxoribus, vt infra ſub anno mundi 2290. num. 1. dicetur; & notat etiam Abulenſis, ſuper Geneſ. cap. 30. quæſt. 8. circa medium. Alterum eſt, quod in dicto ſecundo ſeptennio, Lia ſepties peperit; ſex enim genuit filios, & vnam filiã, quorũ nulli fuerunt gemelli, ſed ſinguli, ſingulis partibus procreati; Et nihilominus, manſit aliquo tempore infæcunda, nimirum inter natiuitates Iudæ, & Iſachar, vt patet Geneſ. cap. 30. verſ. 9. Quare cum admodum probabile ſit, ipſam vno ſaltem anno parere deſijſſe; alioqui non facile potuiſſet dignoſcere ſe eſſe infæcundam; oportet quod ſex annorum interuallo, ſepties parturierit, Videlicet quater in primo triennio, & ter in poſtremo, vel potius, quater in primis quadraginta menſibus, & ter in poſtremis triginta, ita vt, medio quattuordecim menſium ſpatio, infæcunda permanſerit. His ſuppoſitis, facile erit, non annos dumtaxat, ſed, & menſes natiuitatis ſingulorum filiorum Iacob dignoſcere. Itaque ex dictis neceſſario ſequitur, quod

5 *De ortu Ruben.* Menſe nono deſinente, vel decimo circiter inchoante, eiuſdem anni octaui, qui fuit primus ſecundi ſeptennij manſionis Iacob in Meſopotamia; Lia peperit eidem Iacob primogenitum ſuum dicens: Vidit Dominus humilitatem meam: propterea appellauit eum Ruben, quod viſio, ſeu viſionis filius, interpretari dicitur. Geneſ. capitulo 29. ver. 32. Quare primus vitæ annus ipſius Ruben, magis concurrit cum anno ſecundo eiuſdem ſecundi ſeptennij, vt etiam ex dicendis manifeſtius fiet in tabulis. Et ſub finem dicti menſis decimi, eadem Lia concepit ſecundò.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2284.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 172.

Simeonis natiuitas.

ANNO inſequenti, qui erat ſecundus ſecundi ſeptennij, & octogeſimus ſex- 1
tus vitæ Iacob, menſe ſeptimo deſinente, vel octauo incipiente, oportet ꝙ Lia pepererit ſecundũ filium, quem appellauit Simeon, quod eſt exauditio, quia (inquit) audiuit me Dominus haberi contemptui. Gen. c.29. ver.37. vnde primus annus Simeonis, licet magna ex parte concurrat cum octogeſimo ſexto, magis tamen concurrit cum octogeſimo ſeptimo vitæ Iacob, vt adnotabimus in tabulis. Sub finem autem eiuſdem menſis octaui, Lia tertiò concepit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2285.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 173.

Ortus Leui.

ANNO eiuſdem ſecundi ſeptennij tertio, qui erat vitæ Iacob octogeſimus 1
ſeptimus, menſe ſexto circiter inchoante, neceſſe eſt Liam peperiſſe tertium filium ſuum; poſt cuius partum, Lia læta dixit: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios; & iccirco appellauit nomen eius Leui, quod interpretatum ſonat, copulatio. Geneſ. ca. 29. verſ.34. Igitur primus annus ipſius Leui, pro maiori parte concurrit cum eodem anno vitæ Iacob octogeſimo ſeptimo, vt poſitum eſt in tabulis. Et ſub finem eiuſdem menſis ſexti, oportet eandem Liam quarto concepiſſe.

Rachel dat ancillam ſuam viro ſuo in coniugem.

Menſe eiuſdem anni, vt arbitror, octauo circiter inchoante; Rachel, videns Liã 2
iam tres peperiſſe liberos, & quartum habere in vtero, ſe autem eſſe infæcundam; inuidens ſorori ſuæ, tanta iam prole lætanti, nec vltra ferens ſe omnino eſſe ſine liberis; dedit viro ſuo Balam ancillam ſuam in coniugem, vt ex illa ſaltem habere poſſet filios, quæ protinus concepit. Geneſ.cap.30. in principio. Nec refert, hoc ibidem poſt Iudæ ortum narrari, quia id per recapitulationis figuram factum creditur, alioqui non poſſet verũ eſſe, quod ſcriptura ibidem memorat; nimirum inter ortum Iudæ, & Iſachar, natos eſſe ſucceſſiue, primo duos filios Balæ, & deinde etiam duos filios Zelphæ.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2286.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 174.

Ortus Iudæ.

ANNO dicti ſeptennij quarto, menſe tertio circiter deſinente, Lia peperit 1
Iacobo quartum filium, quem ad magis commendandam diuinam erga ſe bonitatem, nominare voluit Iudam, quod confeſſio ſeu laus interpretatur. Geneſ. ca.29. in fine. Quare primus annus Iudæ, ferè totus concurrit cum octogeſimo octauo patris ſui Iacob, vt patet in tabulis.

Menſe

2 Menſe quinto circiter incipiente, Bala Rachelis ancilla peperit primum filium ſuum, quem Rachel admodum læta, tanquam ſibi natum, appellauit Dan, quod interpretatur iudicium, quaſi Deus tunc tandem adiudicaſſet impleri petitionem ſuã, dans ei filium tantopere concupitum, multiſque precibus expetitum. Vnde annus primus Dan, penè totus coincidit cum primo Iudæ. Sub finem verò eiuſdem menſis, credimus eandem Balã, de Iacobo iterum concepiſſe. Geneſ. cap. 30. ver. 6. *Ortus Dã.*

3 Menſe autem ſeptimo, vt arbitror, prope expleto, Lia videns Rachelem de Bala ancilla ſua optatiſſimum filium ſuſcepiſſe, & eandem Balam, alterum iam in vtero habere; ſe verò concipere deſiſſe; iam enim præterierant prope menſes quattuor a partu Iudæ, & nondum ſe in vtero geſtare ſentiebat, cum antea poſt duos circiter menſes a partu ſe grauidam ſentire ſolita eſſet: dedit & ipſa marito ſuo ancillam ſuam Zelpham in vxorem, vt ex illa prolem ſuam adhuc amplius multiplicaret; neq; fruſtrata eſt voto ſuo; ſiquidem Zelpha, paulo poſt, de Iacobo concepit. Geneſ. cap. citato verſic. 9. Ex his patet vxores Iacobi, vt bene adnotauit S. Auguſtinus libr. 22. cap. 48. contra Fauſtum, non libidinis ergo, ſed ſolo prolis deſiderio, viri ſui concubitum appetiuiſſe: alioqui, quando ſe infæcundas viderunt; non proprias vltro ancillas, ad viri ſui coniugium adſciuiſſent: ſed vbi ſe nequaquam parere viderent, famulas ſuas dederunt viro ſuo, vt illas facerent matres carne, & ipſæ fierent volũtate. *Lia dat ancillam ſuam viro ſuo in coniugem.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS, 2287.

TERTIAE MVNDI AETATIS

ANNVS 175.

1 ANNO memorati ſeptennij quinto, menſe tertio circiter inchoante, Bala ſecundum edidit filium. quo nato, Rachel valde lætata eſt; & quæ primo, propter eius pulchritudinem, a viro ſuo magis diligebatur, ac deinde, propter infæcunditatem, a ſorore admodum fæcunda præueniri, ac ſuperari metuebat, proptereaque enixè dominum rogabat, vt ſaltem de ancilla ei liberos daret: nunc voti compos facta, ſe cum ſorore comparatam, atque inualuiſſe, hoc eſt, primatum ſuum, quod amittere verebatur, retinuiſſe ſe videns, vocauit puerum nomine Nephthali; qua voce, quod dictum eſt; Hebraicè breuiter exprimi aiunt, tametſi latinè nullo æquiualenti vocabulo ſignificari poſſe videatur. Geneſ. cap. 30. verſ. 8. Concurrit ergo annus primus Nephthali, ferè totus cum octogeſimo nono vitæ patris ſui Iacob, vt notatur in tabulis. *Ortus Nephthali.*

2 Menſe verò eiuſdem anni quinto circiter incipiente, Zelpha quoque peperit Iacobo primum filium ſuum; quem Lia illius hæra, ad felicitatem ſuam, in prolis multiplicatione augendam, ſibi natum reputans, appellauit Gad, quæ vox Hebraica, latinè feliciter reddi ſolet. Vnde primus annus vitæ Gad, penè totus coincidit cum primo Nephthali. Non multo poſt, nimirum proximo menſe circiter ineunte, rurſum Zelpha, de Iacobo concepit Ibid. ver. 10. *Ortus Gad.*

3 Sub finem eiuſdem menſis ſexti, Lia poſt quattuordecim infæcunditatis ſuæ menſes, ab ortu Iudæ decurſos, conducto ſibi marito ſuo, pro mandragoris Racheli conceſſis, denuo concipere cœpit. Geneſ. cap. 30. verſ. 14. vſque ad 18. Ex quo loco manifeſte infertur, Iacobum, cum plures haberet vxores; non indifferenter cum ſingulis verſari conſueuiſſe, ſed ordinem inter illas ſtatuiſſe, ita vt non ſolum potiori loco haberet eas, quæ conditione liberæ erant, quam quæ ſeruæ; ſed & inter liberas, eam quam primo petierat, vltroque acceperat; & pro qua ſeptem annis ſeruierat, nimirum Rachelem, Liæ præferret, quam deceptus accipere coactus fuerat; id enim plenè indicant illa Liæ verba verſic. 15. Parum ne tibi videtur, quod præripueris *Lia fæcunditatem penè amiſſam recuperat.* *De ſubordinatione vxorum Iacobi.*

Hh maritum

maritum mihi? &c. & præterea ſingulis certas quaſdam vices, ac noctes ſecum dormiendi præſtituiſſe: Quare quod reſpondit Liæ Rachel dicens: Dormiat (videlicet Iacob) tecum hac nocte, pro mandragoris filij tui. poteſt vtrumque ſignificare, & quod ipſa eſſet primaria, ac maioris auctoritatis apud virum ſuum, & quod illam ipſa noctem in ordine haberet manendi cum viro.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2288.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 176.

Ortus Aſer.

ANNO ſexto, menſe tertio circiter inchoante, Zelpha ex Iacobo, Liæ peperit alterum filium, quem eadem Lia nominauit Aſer; tali nomine inſinuans, eam propterea a mulieribus beatam fore prædicandam, Ibid. ver.13. Quare annus primus Aſer, concurrit penè totus cum eodem anno ſexto dicti ſeptennij, hoc eſt, cum anno vitæ Iacob nonageſimo, vt videre eſt in tabulis. 1

Ortus Iſachar.

Menſe eiuſdem anni quarto circiter incipiente, Lia peperit quintum filium, quem quaſi pro mercede a Deo accipiens, eo quod prolis deſiderio dediſſet ancillam ſuam viro ſuo; appellauit puerum Iſachar, quod mercedem ſignificare tradunt. Vnde primus annus Iſachar, & primus Aſer, penè ſimul toti coincidunt. Sub finem verò eiuſdem menſis, eadem Lia protinus, vt ante partum Iudæ conſueuerat, denuo concepit. Geneſ. cap.30. verſ.19. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 2289.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 177.

Ortus Zabulon.

ANNO ſeptimo, menſe primo prope expleto, Lia peperit viro ſuo ſextum filium. Quamobrem, tamquam magna a Deo dote donata, reputans, ex quo tot filios viro ſuo genuiſſet, numquam fore, vt ipſum amplius tæderet cohabitare ſecum, vocauit nomen huius filij ſui Zabulon, quod cohabitatio interpretatur. Itaque dubium non eſt, quin annus primus Zabulon, coincidat penè totus, cum anno patris ſui nonageſimo primo, vt in tabulis annotatum videbitur. Porrò Lia, non multo poſt memoratum partum, puta ſub finem menſis proximi, adhuc ſemel concepiſſe traditur. Geneſ. cap. 30. verſ.21. 1

Rachel deſijt eſſe ſterilis.

Menſe autem tertio deſinente, recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudiuit eam; & ablato fæcunditatis impedimento, quodcunq; illud fuerit, ipſa quoque tandem de viro ſuo concepit. Geneſ.cap.30.verſ.22. 2

Ortus Dinæ.

Appropinquante verò vndecimi menſis fine, Lia peperit filiam nomine Dinam, Ibid.ver.23. poſt quã nullũ amplius, neq; maſculũ, neq; fæminam concepiſſe legitur. 3

Ortus Ioſephi.

In fine prædicti anni ſeptimi, Rachel peperit primogenitum ſuum, & lætata eſt valde, quod abſtuliſſet Dominus opprobrium ſuum, videlicet ſterilitatem, quæ tunc temporis pro magno dedecore habebatur; & poſtulans, ſperanſque a Deo impetrare alium filium; impoſuit huic nomen Ioſeph, q. accreſcens, vel additio, interpretari dicitur. Gen.c.30.ver.24. Itaque annus primus Ioſeph, quemadmodũ & Dinæ, concurrit ferè totus, cũ ſequenti, vt in tabulis apparebit. 4

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 2290.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 178.

Iacob cogitat redire in terrã Chanaan.

1 ANNO proximo ineunte, exactis ſcilicet quattuordecim, pactæ ſeruitutis, annis; Iacob cum ſe tali obligatione liberum videret, & tot filiorum patrem; cogitaretque paterno teneri debito eis non ſolum in præſens conſulere, ſed etiam in futurum proſpicere, quemadmodum poſtea monuit Apoſtolus 2. ad Corin. cap. 12. verſ. 14. dicens: Nec enim debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filijs. Voluit redire in terram Chanaan, & non amplius alienam, ſed rem ſuam gerere; petijtq; a Laban ſocero ſuo cum pace dimitti, vt cum vxoribus, ac liberis ſuis, reuerti poſſet in patriam. Ille verò, qui quæ ſua erant magiſquàm quæ nepotum, quærebat; ac bene nouerat, quàm ei vtile foret miniſterium generi; maluit eidem mercedem conſtituere, vt ſecum remaneret; qui tandem, ea lege, conſenſit (nullo tamen ſtatuto termino) ſi pecora varij coloris, ex grege vnicolore naſcitura, pro mercede haberet. acquieuit Socer. & ne qua fraus interuenire poſſet, traditis Laban gregibus ſuis prorſus nigris, & omnino albis Iacobo paſcendis; varios ipſe penes filios ſuos retinuit; poſito inter vtrunque gregem, triũ dierum itineris interuallo. Veniebatque Laban, ſtatis temporibus, ad Iacob; aſſumebatque ſibi agnos, & hædos nigros, & albos; varios autem ipſi Iacob, pro ſua mercede, relinquebat.

Conſentit ſeruire ſocero pro gregibus.

2 Qui tũ recolens, quanta a Laban detrimenta accepiſſet; & conſiderans ſe (cũ eſſet peregrinus, & pauper) ab indigena potentiore, quod ſibi iure debebatur, exigere nõ poſſe, præſertim vxorum dotes, & mercedem ſeruitutis poſteriorum ſeptem annorũ, quam circumuentus, & quodammodo inuitus, ſubire coactus fuerat: cogitauit (iuſte quidem, & vt creditur, ac colligi poteſt Geneſ. cap. 31. verſ. 12. etiam ab Angelo in ſomnis, quæ fuit ſecunda Domini apparitio ei facta, admonitus) tali arte, & induſtria, indemnitati ſuæ conſulere, & propria damna reſarcire. Virgas ergo diuerſorum arborum, ex parte tantum diuerſimode decorticatas, in canalibus poſuit, quæ varium in aqua colorem reddentes, intuentium obtutus, imaginationemque diutius rei nouitate fixam, detinere poſſent. Quando igitur poſt calorem diei, greges ad potãdum auide admodum properabant, & ibidem, vt ſolebant, auidius fæminæ a maribus aſcẽdebantur; fiebat, vt in ipſo coitus feruore, aquã pariter inſpicientes, tales fætus cõciperẽt, quales vmbras arietum, hircorumque deſuper aſcendentium, in aquarũ ſpeculo contemplabantur: Siquidem varius virgarum color, pariter cum arietum ſiue hircorum imaginibus, in aquarum ſuperficie repræſentatus, formas figurabat maſiũ, vellere vario, maculiſque aſperſo amictorum.

Iacob ſecũdam habuit Domini apparitionem.

Ad quid decorticatas in canalibus virgas poſuerit.

De mirabili imaginationis effectu.

3 Videtur autem eſſe hoc naturale, vt cum aliqua vehementi imaginatione concipiẽtes, fætus poſtea pariant rei imaginatæ aliquatenus ſimiles: huius namque effectus plurima non ſolum exempla, atque experimenta, tum in brutis, tum etiam in hominibus ſubſequuta; ſed etiam quaſdam Doctores afferunt rationes; Nam ſi (inquiũt) vt ait Ariſtoteles 3. de anima tex. 48. & ſequentibus, imaginatio apta nata eſt eſſe principium motus localis, quanto magis poterit eſſe alterationis? & ſi imaginationi, cum fuerit fortis, naturaliter obedit corpus, etiam quantum ad caſum de trabe in alto poſita, vt ait B. Thom. par. 3. quæſt. 13. art. 3. ad 3. quia certiſſimum eſt, quod vulgò dicitur, imaginatio quandoq; facit caſum; Quis dubitet, magis poſſe obedire quantum ad aliquam eius alterationem? & ſi imaginari quemadmodum aliæ et ſenſationes (vt ex eodem Ariſtotele 1. de anima tex. 12. & ſequentibus, & tex. 64. & ſequentibus, & de ſenſu, & ſenſibilibus c. 1. & de ſomno, & vigil. c. 1. colligi poteſt) non animæ tantum ſunt, neq; corporis, ſed coniuncti, ſicuti amare, iraſci, timere, aliæq; eiuſmodi, quid mirum eſt, ſi quemadmodum vehemens amor, ira, metus, lætitia, & ſimilia poſſunt humana corpora, non modo plurimum alterare, ſed etiam interdum in-

 terficere:

terficere: quid (inquam) mirum eſt,ſi fortis imaginatio, in actu copulæ valeat fætũ in ſui conceptione,adeò tenerum, atque alterabilẽ, notabili quadam qualitate afficere? præſertim cum tanta ſit inter imaginariam, & generatiuam potentiam conſenſio, vt ad alterius motionem, alteram continuò excitari, ac commoueri manifeſtum ſit; facile enim quibus genitalia turgent,libidinoſa phantaſmata patiuntur, & e conuerſo. Sed hæc Philoſophis accuratius diſcutienda relinquamus.

Iacobi prudentia.

Labani iniquitas.

Porrò Iacob, non ſemper prædictas ponebat in canalibus virgas,ſed verno dumtaxat tempore,quando copioſiores,& meliores procreari ſolent fætus; tum ne ſolertia depræhenderetur, ſi ſemper varia nata eſſent pecora; tum quia ſatis ſibi videbatur, ſi ſibi meliora vberioraque obtingerent. Verum enimuerò, quanta fuit iuſta Iacobi induſtria,tantum Labani iniquitas abundauit: nam,vt habemus, Geneſ.cap.31. verſ.8. & tradit etiam B.Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis in Geneſim,Laban, per ſingulos fætus, qui ordinarie bis in anno contingebant, conditiones Iacobo mutabat. quando videbat copioſius naſci pecus varium, dicebat; deinceps varia mea erunt: cum vnicolora (tunc namque Iacob virgas non ponebat in canalibus) mutata ſententia,dicebat, ſe velle in ſequenti vice, quæ vnius eſſent coloris. & ſic ſemper, ita vt decies, in toto illo ſexennio, id facere non erubuerit. Quare meritò poſtea de ipſo conquerebatur Iacob cum vxoribus ſuis. Geneſ.c.31. ver.7. dicens: Sed, & pater veſter circumuenit me,& mutauit mercedem meam,decem vicibus.] Verumtamen, his non obſtantibus, ſemper præualuit, magiſque manifeſtata eſt prouidentia Dei, erga ipſum Iacob, vt ipſemet ibidem ſequitur dicens: Et tamen non dimiſit eũ Deus, vt noceret mihi, ſi quando dixit, variæ erunt mercedes tuæ,pariebant omnes oues (intellige in primo anni partu) varios fætus: quando verò e contrario ait, alba quæque accipies pro mercede;omnes greges alba pepererunt; tulitque Deus ſubſtantiam patris veſtri,& dedit mihi.] Qua in re impletum eſt,quod prædixerat Iacob ipſi Laban, Geneſ. cap.30.ver.33. Reſpondebitque mihi cras (hoc eſt in futurum) iuſtitia mea,quando placiti tempus aduenerit coram te. Tunc liquidẽ Deus inique agentem deluſit, & iuſtè ſe ſe gerentem, cumulate admodum remunerauit. Et hæc ſunt, quæ intra præfatum ſexennium contigiſſe Iacobo memorantur. 4

Diuina prouidentia fauet Iacobo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2295.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 183.

SVB finem anni ſexti, a natiuitate Ioſeph,cum audiſſet Iacob, quod filij Laban, de ipſo murmurarent, quaſi ipſe tuliſſet ſibi opes patris eorum; animaduertiſſetq; ẽt ipſum Laban, non parum a ſe videri auerſum;& præterea apparuiſſet ſibi tertiò Dominus,dicens:Reuertere in terrã tuam. re clam cum vxoribus ſuis cõmunicata,de illarũ conſenſu,deliberauit redire in patriam. Gen. c. 31. ver.1.& ſequen. 1

Tertia Domini apparitio facta Iacobo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2296.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 184.

Iacob inſcio ſocero reuertitur cum omni ſubſtãtia in terram Chanaan.

ANNO proximo inchoante, Iacob cũ manſiſſet in Meſopotamia viginti annis, ſeruiens ſocero ſuo Laban,quattuordecim ſcilicet pro vxoribus,& ſex pro gregibus,vt aperte exprimitur.Gen.c.31.ver.38.& 41. Quadã die audiens ſocerum ſuũ cũ filijs, iuiſſe ad gregẽ ſuum, a ſe trium dierũ itinere diſtantem,ad tondendas oues, arrepta tam opportuna occaſione,coniugibus,ac liberis ſuper camelos impoſitis, inde cum omni ſubſtantia ſua diſceſſit, vt iret in terram Chanaan, inſcio Laban. 1

Eodem

2 Eodem quoque tempore, Rachel, neſciente Iacobo, ſecum abſtulit idola patris ſui; quod ideo feciſſe creditur, vt quidam putant, quia forte eſſent aurea, atque argentea, & magni valoris; vt vel ſic, ſuam, & ſororis dotes, contra omne ius, a patre retẽtas, aliaq; mariti dãna, quæ immerito ab eodẽ fuerat perpeſſus, reſarciret, cõpenſaretq; : ſiue, vt alij arbitrantur, ſatis leuiter, credens ſe hoc pacto, poſſe patrem ſuũ ab ipſorum cultu reuocare: Siue, vt alijs magis placet, eo quod ipſa, quemadmodũ reliqua domus eius paterna, ſoleret adhuc ex parte tantum, verum Deum colere, ex parte verò etiam idola gentium venerari, licet clam marito ſuo, cui ſciebat id maxime diſplicere; vel etiam, quia timeret, ne pater eius clandeſtina ſuorum profectione cognita, ſtatim ad Deos ſuos, de via fugæ ſciſcitandos accurreret, vt fugientes citius perſequi poſſet; & item, vt ſi pater abeuntes (quod maxime ipſa verebatur) compræhendiſſet; haberet ſecum quos deprecari poſſet, vt furorem patris compeſceret. Et quidem videtur rationabilius ſuſpicandum, Rachelem, ad hoc Idola tuliſſe, vt aliquem eis honorem haberet; alioqui ad quid ea, inſcio viro, ſurripere ſtuduiſſet? neque obſtat, quod eadem poſtea, ſubter Chameli ſtramenta abſcondere indignum non duxerit; quoniam clarum eſt, ipſam id non libenter egiſſe, ſed ſubito, atq; ingenti admodum timore perculſam, ne ſcilicet depræhenſa, furti rea illico interficeretur; audierat enim iam prolatam à proprio viro ſententiam: Apud quemcumque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus noſtris. Sed, vtcumque res fuerit, quod ſcriptura ſacra ſubticuit, nos diuinare nequaquam præſumimus. *Rachel cur Idola patris clã abſtulerit*

3 Sanè Laban, die tertia, quando videlicet Iacob, iam Euphrate tranſmiſſo, pergebat contra montem, qui poſtea dictus eſt Galaad, de ipſius Iacobi fuga admonitus, ſtatim aſſumptis fratribus, hoc eſt filijs, & cognatis ſuis, cum indignatione magna perſequutus eſt eum; & die ſeptima, quæ, vt arbitror, a die fugæ erat decima, compræhẽdit eum in dicto monte; ibi enim Iacob iam extenderat tabernaculum, vt cum feſſa familia, gregibusque ſuis, aliquantulum conquieſceret. Die autem præcedenti, arguerat Deus ipſum Laban in ſomnis, præceperatque, non modo ne ipſi Iacob quicquam mali faceret; ſed ne quid durius ei loqueretur. Quamobrem, mitigato furore, vt primum de longe conſpicatus eſt eum; fixit ipſe quoque in eodem monte tabernaculum ſuum: deinde veniens ad Iacob, cœpit multo quietius, quam propoſuerat, cum ipſo agere, & conqueri, quod clam, & vt dicitur, inſalutato hoſpite, atque inurbanè, aufugiſſet; & inſuper abſtuliſſet Idola ſua. Purgauit ſe Iacob de fuga, veritus nimirum (inquit) ne violenter auferre filias tuas. De furto autem, abſolutè negauit; ignorans, quod Rachel ea ſuſtuliſſet; permiſitque ipſum, eadem, vbicumque inueniſſet, accipere; ſed dum is cuncta diligentius ſcrutando, illa vbique exquirit; pulchrè, callidèque a Rachele deluditur. Etenim ſtramentis, ſubter quæ Idola abſcunderat, inſidens, & ſibi tunc fæmineum accidiſſe fluxum ſimulans; belle a ſe elongauit patrem, rogans, vt ſe excuſatam haberet, ſi tum ei aſſurgere non poſſet. Vt autem vidit Iacob quod, Laban ſimulacra ſua non inueniſſet; acrius eum increpare cœpit, quod ſine cauſa ſcrutatus eſſet omnem ſuppellectilem eius fruſtra, qua increpatione confuſus Laban, illico cedens, facile percuſſit cum Iacobo fœdus, ſuper quodã lapidum tumulo, quem ibidem ſimul vterque conſtruxerunt. iurantes, nihil mali ſibi inuicem illaturos; & immolatis Deo pro gratiarum actione victimis, pariterque epulantes, manſerunt ibi toto illo die, impoſueruntque loco nomen, vterque iuxta proprietatem linguæ ſuæ, quod latine dici poteſt, tumulus teſtis; Hebraicè autem dicitur Galaad: Ex quo factum eſt, vt deinceps apud Hebræos, non modo tumulus ille; ſed totus, quoque mons, ac finitima regio, ſpeciatim verò, etiam vrbs, quæ ibidẽ poſtea ædificata fuit, eodem nomine Galaad nuncupata fuerint. Denique Laban, de nocte conſurgens, oſculatuſque filios, ac filias ſuas, ideſt matres cum paruulis, ac benedicens illis, reuerſus eſt ad terram ſuam. *Laban ſequitur, & aſſequitur Iacobum abeuntẽ.* *Fruſtra quærit idola callide a Rachele deluſus.* *Percutit cum Iacobo fœdus.* *Aethymologia nominis Galaad.*

4 Quoniam autem nunc primum montis Galaad fecimus mentionem, operæ pretiũ videtur, ipſum hic aliquatenus deſcribere; erit enim id admodum vtile, ad plura intelligenda, quæ deinceps in progreſſu operis, dicenda erunt. Quamquam igitur preſſius loquendo, mons Galaad propriè ſit ille, in quo memoratum fœdus, inter Iacob, & Laban, ictum fuit; largius tamen, atque vniuerſalius ipſum accipiendo, certum eſt, nomine montis Galaad, vniuerſaliter compræhendi continuam quamdam *Mons Galaad deſcribitur*

plurium montium extenſionem trans Iordanem poſitam, quæ à torrentis Arnon rupibus, per milliaria circiter quinquaginta, orientem inter & ſeptentrionem verſus, protenditur, vſque ad initium Orientale montis Libani; vt planè colligitur Ierem. cap.22. verſic.6. illis verbis: Galaad, tu mihi caput Libani] & pro maiori parte ſecus ipſum Iordanem excurrit, non longe admodum ab eius alueo radices ſuas protendens. Quamuis autem tota hæc montium longitudo, mons Galaad olim diceretur; alijs tamen peculiaribus quoque nominibus, pro locorũ diuerſitate, nuncupabatur. Nam a dicto torrente Arnon, vſque ad vrbem Cedar, quæ pars ceteris altior, atque fertilior eſſe dicitur, ac totius montis propterea primarium Galaad nomen retinuit: a Cedar verò ad fontem Phyala appellatum, dicebatur Seir, quod forte toto illo tractu, hiſpidus aſperiorque eſſe videretur: a dicto autem fonte, vſque ad Libanum, præſertim vbi ex parte Trachonitidem circuit regionem; vocabatur Hermon. Porrò mons Galaad, omnium illius plagæ montium feracior fuiſſe dicitur, tũ graminis ad alenda omnis generis pecora, tum aromatum, tum etiam arborum, præcipue piceorum, raſinamque exudantium, vt clarè colligi poteſt Ierem. cap. 8. verſ. vltimo, & cap.46. verſ.11. In hoc monte, Moyſi temporibus, erant duo illa Amorrhæorum regna, Og ſcilicet, & Baſan, quibus deletis, diuiſæ ſunt ciuitates eorum, Tribubus, Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſes. Et hæc pro nunc de dicto monte ſatis.

Mons Seir.

Mons Hermon.

Iacob quartam habuit cæleſtem viſionem.

5 Redeamus ad noſtrum Iacob, qui poſt Labani diſceſſum, ipſe quoque de Galaad, itinere quo cœperat, progrediens ad terram Chanaan, in eius, vt creditur, ingreſſu, obuiam habuit Angelos; illos nimirum, vt quidam ſentiunt, qui erant illius regionis præſides, & cuſtodes; qui de illius aduentu læti, tamquam gratulabundi, occurrentes, quodammodo ſe ſe oſtendebant paratos ad ipſum amanter excipiendum, & ad eius cuſtodiam, ac defenſionem. Quos cum vidiſſet Iacob, ait: Caſtra Dei ſunt hæc, & appellauit locum illum Mahanain, ideſt, Caſtra. Geneſ. cap.32. verſ.1. Vnde apparet, Iacobum non paucos, ſed maximam vidiſſe ibi multitudinem Angelorum. & Deum diuinam hanc, huic ſancto viro viſionem (quæ fuit in ordine quarta) oſtendiſſe; vt eum ſecurum redderet, ſe cæleſti protectione, & angelorum miniſterio, ab omni hoſtium malitia liberatum fuiſſe, ac deinceps liberatum iri, tamquam diuinis perpetuò caſtris munitum, atque vallatum. Nec refert, ipſum Iacob, etiam poſt hãc viſionem, non ſemel imminentia pericula valde pertimuiſſe; & præſertim paulo poſt, in eodem loco, quando ſcilicet audiuit fratrem ſuum Eſau, ſibi cum quadringẽtis viris obuiam properare: quoniam, tametſi ex humana infirmitate (vt omnes ferè homines ſolent) repentinis, ac violentis timoribus aliquãdo correptus fuerit; quod Deus interdum permittit, vt ad ipſum in huiuſmodi confugere magis aſſueſcamus: Attamen Sanctus Vir, illico poſt orationem, reaſumpto ſpiritu, & actuali cæleſtium promiſſorum rememoratione, ac conſideratione confirmatus; diſcuſſo viriliter timore, vigorem animi, conſtantiamque retinuit. Quamuis non immerito quoque, & ſine culpa timere potuerit, ignorans altiſſima Dei iudicia, atque conſilia; quandoquidem licet de diuina protectione ſecurus eſſet: neſciebat tamen modum, quo ipſum protegere decreuiſſet, num aliquo cum ſuorum damno, nec ne: propterea diuiſit, omnia, quæ habebat, in duas turmas, dicens: Si percuſſerit Eſau vnam turmã, ſaluabitur altera. Denique, ſi diligenter ponderaueris cuncta, quæ egit, dixitque Iacob in eo periculo conſtitutus, proculdubio inuenies, ipſum non tantummodo timuiſſe, ſed etiam fidem, ſpemque maximam, diuinis habuiſſe promiſſis, & humanã quidem infirmitatem, ſed ingenti cum pietatis fide coniunctam, oſtendiſſe.

In periculis timorẽ cum ſpe coniungẽdum.

Cur Iacobo redeunti obuiam venerint Angeli.

6 Videtur inſuper memoratus Angelorum occurſus, vt optime aduertit Rupertus, lib.8. commentariorum in Geneſ. cap. 2. fuiſſe quaſi quoddam inſigne victoris, & emeriti viri; cui pro gloria triumphi, pompa cæleſtis obuiam procedens, feſtina exceptione, lætum obſequium præbuerit. Et poſt pauca; recte (inquit) talem habuit occurſum, qui ſub obedientia patris ſui, peregre militauerat, in fide certauerat; in ſpe victoriam perfecerat; in charitate dilatata eius anima de profundiſſimis beneficijs diuinis, gratias agebat dicens: Minor ſum cunctis miſerationibus tuis. Et c. 3. idem Auctor addit: Igitur Iacob, poſtquam præceptum patris peregit, reuertenti obuiam fuerunt Angeli Dei; vt ſciamus, quia poſt obedientiæ laborem, cuique viro fideli,

fideli, ſupereſt, ſupernis reuelationibus glorificari; & cæleſtium ſpirituum, crebra viſitatione, iam in hac vita remunerari. Sic ipſe Chriſtus, poſt tentationes deuictas, exceptus eſt victor ab Angelis; reliquit enim eum tentator, & ecce acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei. Sic pro modulo ſuo, quique electorum, quanto ſuperiores hominibus fiunt; tanto proximiores Deo effecti, miniſterio fruuntur Angelorũ; qui omnes, vt Apoſtolus ait, adminiſtratorij ſpiritus ſunt, in miniſterium miſſi, propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis. locus autem ipſe vbi horum viſitatio declaratur, eccleſiæ ſecretum eſt; qui & recte dicitur Mahanain, ideſt caſtra; nam & ipſa Eccleſia terribilis eſt, vt caſtrorum acies ordinata. Hucuſque Rupertus.

7 De eodem loco, quem appellauerat Mahanain, ideſt Caſtra, miſit Iacob ante ſe legatos ad Eſau fratrem ſuũ, in terram Seir regionis Idumææ; qui nuntiarent ei de reditu ſuo, & de diuitijs, quas in Meſopotamia; Deo bene iuuante, acquiſierat, nihilque ſe magis exoptare, quam a ſe, vt par eſt, fraternè diligi, & ipſum ſibi fore propitium. Cum autem reuerſi eſſent nuncij, ab ijſque audiſſet Iacob, quod Eſau properaret in occurſum eius cum quadringentis viris; valde perterritus, diuiſit ſeruos, & pecora ſua, & omnia quæ habebat, in duas turmas, intra ſe dicens: Si vnam percuſſerit Eſau, ſaluabitur altera: Statimque in oratione poſitus, cœpit recordari priſtinæ paupertatis ſuæ; & recolere beneficia, quæ a Deo maxima acceperat, atque humili corde, ſe indignum fateri, cui tanta Deus præſtitiſſet; gratiaſque de acceptis agens, rogare dominum, vt ipſum eriperet de manu Eſau; memor promiſſionum, quæ pro ſua benignitate, ei fecerat in Bethel. Mane autem facto, vt fratris animum ſibi redderet placatum; ſegregauit de cunctis gregibus ſuis; ampliſſima fratri munera, magnam nempe pecorum, armentorumque multitudinem, quam in ſingulas, cuiuſq; generis turmas, diſtinxit, & per quædam inter ſe interualla diſtantes, iuſſit ire obuiã fratri; mandans, vniuſcuiuſque turmæ ductoribus; vt cum primũ ſucceſſiue, vna poſt aliam, veniret ad Eſau; ſigillatim interrogati, reſponderent; ſe eſſe Iacobi fratris ſui ſeruos; gregeſque illos eſſe munera, quæ ipſi mittebat idem Iacob, qui & ipſe ad eum inuiſendum, ac ſalutandum, prope ſequebatur. Quo exemplo (inquit S. Auguſtinus quæſt. 102. in Geneſ.) admonendi fuimus, vt quamuis credamus in Deum; faciamus tamen quæ facienda ſunt ab hominibus, in præſidium ſalutis, ne prætermittentes ea, Deum tentare videamur.

Iacob mittit ad Eſau fratrẽ nuncios in Seir.

Timens fratrẽ ad ſe venientem, eidẽ munera præmittit

8 Iacob ergo, præmiſſis ordinatim, vt dictum eſt, muneribus, manſit nocte illa in Mahanain, hoc eſt in Caſtris: qua tranſacta; ipſe quoque, cum vxoribus ſuis, gregibus, & omni domo ſua, inde profectus; tranſiuit vadum torrentis Iaboc; qui a montibus Galaad defluens, inter Phyladelphiam, & Geraſam, in quarto milliario eius, vt dicitur in libro de locis Hebraicis, in Iordanem, a latere eius orientali, influit, ſub mare Galilææ, prope eum locum, vbi in eiuſdem Iordanis parte Occidentali, exoneratur alius torrens nomine Ciſon. Igitur Iacob, tranſuadatis omnibus, quæ ad ſe pertinebant; peruenit deſinente illo die, ad quemdam, non procul a dicto torrente, locum, quem deinde (vt paulo poſt dicemus) appellauit Phanuel; Vbi cum nocte illa morari decreuiſſet, ipſe diuino quodam inſtinctu, a ſuis ſegregatus, vt forte orationi, ac diuinæ contemplationi, aliquamdiu ſolus vacaret; admirabilem illam habuit, cum Angelo, humana ſpecie ei apparente, luctam, quæ deſcribitur. Geneſ. ca. 32. verſ. 24. & fuit quinta Dei apparitio eidem facta, in qua totam illam noctem cõſumpſit. Cum autem ſpeciali Dei auxilio, ab Angelo ſuperari non potuiſſet; ne ſuperbiret, quod ſibi Deum (cuius vicem gerebat Angelus) ſuperaſſe videretur: ille ſolo tactu, in neruo fæmoris eius torporem induxit, ita vt mox claudicare cogeretur. In cuius rei ſignum, poſtea Hebræi, Religione perpetua, ab eſu talis nerui, cuiuſcũque animalis eſſet, abſtinere voluerunt, vt in fine citati capitis habemus, & teſtatur, Ioſephus 1. antiq. cap. 19. addens: huiuſcemodi abſtinentiam, tunc primum ab ipſo Iacob obſeruari cœptam, ac deinceps tranſiſſe ad poſteros.

De torrẽte Iaboc.

Iacob quintum habet apparitionẽ, & luctatur cum Angelo.

9 Itaque ſentiens Iacob diuinam eius, qui ſecum luctabatur, virtutem, arctius eum tenere contendit, & poſtulanti, vt ſe dimitteret, reſpondit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi; quod non ſegniter, aut verbotenus; ſed ex intimo cordis affectu, & ingenti illius benedictionis deſiderio, cum fletu, & magna inſtantia rogando, ipſũ feciſſe colligunt Doctores, ſuper Oſee capit. 12. verſic. 4. vbi de eodem Iacob legimus:

Obtinet ab Angelo benedictionem.

mus: Et inualuit ad Angelum (ideſt ad luctandum cum Angelo) & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum.] Denique non modo quam poſtulabat, obtinuit benedictionem; Sed etiam, quod nihil minus cogitabat, ſui nominis mutationem promeruit. Illico enim audiuit Angelum, vice Dei ſibi dicentem: Nequaquam vocaberis Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum; ac ſi diceret: conuenientius modo erit, vt deinceps nō voceris Iacob ideſt ſupplantator, ſed Iſrael, quod fortis cum Deo ſignificat: quoniā ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis? Quamuis poſſit etiam Iſrael interpretari. Videns Deum, vt infra num. 13. oſtendemus. Ex his ergo intellexit Iacob, ad quid ei Deus talem luctam permiſiſſet: nimirum, vt ipſum roboraret, atque doceret, ne tantopere formidaret a fratre ſibi obuiam veniente; ſed nec ab vllo alio hoſte; quin potius confideret, ſe contra quoſuis, aduerſum ſe inſurgentes, Deo propitio, poſſe præualere; atque ab ipſis nihil mali eſſe paſſurum. Neque huic confidentiæ obſtare debuit; quod licet victor, in neruo tamen offenſus fuerit; quia illa claudicatio, vt ſentit, probatque Abulenſis, ad modicum perdurauit; & tantiſper ei relicta fuit, in rei geſtæ argumentum; ne forte alioqui putaret, luctam illam non corporalem, ac veram; ſed imaginariam extitiſſe.

Non Iacob ſed Iſrael deinceps vocari iubetur

Cur Angelus Iacobo nomē ſuū indicare noluerit.

Quod autem Angelus ſciſcitanti Iacobo, nomen ſuum non indicarit; ſed potius 10
eum redarguerit, tamquam ſuæ naturæ metas excedentem; factum forte fuit, ad ipſum in debita humilitate conſeruandum; ne ex memorata victoria, & tali reuelatione, ſubtiliorem quamdam, eoque perículoſiorem animi extollentiam contraheret. Sic ſolet Deus interdum, miſcere aliqua dulcibus acria; vt ſeruos ſuos erudiat, & quos eximijs fauoribus, ad amorem ſuum eleuat, in ſancto quoque timore contineat. Sic Apoſtolos ſibi chariores, quos glorioſæ ſuæ transfigurationis oſtēſione lætificauit; ſimul quoque paterna voce perterruit. Matth. cap. 17. verſ. 2. vſque ad 7. Sic Petro, cum ei Eccleſiam ſuam commendaſſet, martyriumque prædixiſſet; interrogāti de Ioanne: Hic autem quid? eius feruorem retundens, quod non ſit in huiuſmodi vlterius inquirendum; reſpondit: Quid ad te? Ioan. cap. 21. ver. 21.

Quid ſignificarit prædicta Iacobi claudicatio et lucta.

Verum enimverò, quod diximus de apparitione, & lucta Angeli cum Iacobo; non 11
ideo tantum a Deo præſtitum putamus, vt tali ſigno certiorem illum redderet, quod proculdubio a timore fratris, omniumque inimicorum eſſet liberandus: ſed inſuper, vt quid ſemini ſuo (quod fæmoris vocabulo ſolet interdum in ſacris ſcripturis indicari, iuxta illud: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de fæmore eius) poſterioribus temporibus venturum eſſet, quodammodo præoſtenderet, atque aliquatenus adumbraret: nimirum, quod ſicuti tunc Patriarchæ Iacob, alter pes ſanus erat, alter claudus: ita aliquando futurum erat, vt poſterorum eius, vna pars in fide, ac timore Dei perſiſteret; altera a ſemitis eius, veluti luxata, claudicaret; de qua dicitur in Pſal. 17. verſ. 46. Et claudicauerunt a ſemitis ſuis. Et nihilominus vtraque pars, videlicet tam electi, ac ſancti, quam reprobi, & infideles; Iacobi fortitudinem retinerent; ac propterea Iſraelitæ, hoc eſt, cum Deo fortes, meritò appellandi eſſent: quoniam omnes, licet diuerſimode, contra Deum quodammodo præualere debebāt.

Iſraelitæ boni quomodo cum Deo luctaſſe ac præualuiſſe videantur.

Nam, vt ab electis incipiamus. Quis neſciat Sanctum Moyſen videri quoquomodo præualuiſſe Deo? quando Exod. cap. 32. verſ. 9. dicenti ſibi: Cerno quod populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos &c. non dimiſit; ſed valenter colluctando, reſpondit: Cur Domine iraſcitur furor tuus? & quæ ſequuntur. & tandem miſerationes, quas flagitabat, impetrauit. Subditur enim eiuſdem capitis verſ. 14. Placatuſque eſt Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. Eodem quoque modo certum eſt, præualuiſſe Prophetas, ſanctoſque veteris teſtamenti omnes, qui tametſi viderent illius populi iniquitates, & peccata, eo vſque excreuiſſe, vt iam mererentur, ne Deus impleret illi, promiſſas patribus ſuis, in Chriſto, benedictiones; numquam tamen aſſiduis precibus, atque orationibus, apud Deum contendere ceſſarunt, donec tandē, promiſſum de illa gente naſciturum mundi Redemptorem, & copioſam, quam expectabant, humani generis redemptionem, quæ erat cunctarum benedictionum maxima, obtinuerunt. Horum vota, voceſque erant. Mitte Domine, quem miſſurus es. Vtinam diſrumperes cælos, & deſcenderes. Veni Domine, & noli tardare. relaxa facinora plebi tuæ. Et ſexcenta huiuſmodi alia, quorum nonnulla, quotannis ap-

poſitè,

poſitè, in officio Aduentus, ſancta recolit, canitque Eccleſia.

Mali quo modo idẽ præſtitiſſe videri poſſint.

12 Sed veniamus ad reprobos. nonne ipſi quoque contra Deum quoquomodo præualuiſſe videntur? quando cum impio eorum Pontifice Caipha, & omni ſatanica ſynagoga eius, Chriſtum crucifigi curarunt? Audi quid hac de re diſſerit S. Auguſtinus in Sermone 80. De tempore. Iacob (inquit) in illa colluctatione cum Angelo, Iudæorum populum figurabat. Angelus autem, qui cum ipſo luctabatur, typum Domini Saluatoris præferebat. Luctatur Iacob cum Angelo, quia populus Iudæorum luctaturus erat cum Chriſto. Vincebat Iacob Angelum, quia Iudæorum populus, Chriſtum, vſque ad mortem perſequuturus erat. & quia non totus populus Iudæorum infidelis extitit Chriſto; ſed non parua multitudo in eius nomine legitur credidiſſe; ideo Angelus tetigit fæmur Iacob, & claudicare cœpit. pes enim ille in quo claudicabat, Iudæos qui in Chriſtum non crediderunt, figurabat: ille verò qui ſanus remãſit; illorum typum geſſit, qui Chriſtum Dominum receperunt; Denique diligenter attendite; quia Iacob in illa colluctatione, & vincebat, & benedictionem petebat. Cum enim dixiſſet Angelus: Dimitte me. reſpondit Iacob: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. In eo quod vincebat Iacob; Iudæos perſecuturos Chriſtum ſignificabat; in eo, quod benedictionem petebat; illum populum figurabat, qui in Chriſtũ Dominum crediturus erat. Denique, quid ei dixit Angelus? Si contra Dominum fortis fuiſti; quanto magis contra homines præualebis? Hoc tunc impletum eſt; quando populus Iudæorum, Chriſtum Dominum crucifixit. Hæc, & alia huiuſmodi, loco citato, S. Auguſtinus. Ecce quomodo, non Iacob tantum, ſed etiam poſteritas eius, fortis cum Deo fuit. Verum de hoc ſatis, non enim noſtri inſtituti eſt talia fuſius proſequi, ſed tantummodo in tranſcurſu breuiter attingere, vt ad hiſtoriã quam in manibus habemus, citius properemus.

De Phanuel.

Iacob quo modo Deum vidiſſe dicatur

13 Itaque Iacob, tot tantiſque beneficijs admodum gratus; ad æternam memoriam diuinæ illius viſionis, & luctæ cum Angelo habitæ, & benedictionis, cum excellenti nominis mutatione, ab eodem acceptæ; appellauit nomen loci illius Phanuel, quod interpretatur; videns Deum, ſeu facies Dei. quia (inquit) vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Geneſ. cap. 32. verſic. 30. Hoc autem dixit, non quia re vera Deum, hoc eſt diuinam eſſentiam, vidiſſet. Deum enim nemo vidit vmquam, Ioan. cap. 1. ver. 18. Et ſcimus Exod. cap. 33. verſ. 20. & 23. Moyſi dixiſſe Dominum: Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & viuet.] Sed quoniam vicem Dei gerebat Angelus ille, quem in humana ſpecie, ſecum viderat colluctantem; & a quo cæleſti benedictione, & ſingulari illa nominis impoſitione, admodum recreatus, ac confortatus fuerat; atque a nimio fratris timore liberatus: propterea dixit, ſe vidiſſe Deum facie ad faciem, hoc eſt, illum habuiſſe præſentem; & hac forſitan de cauſa, Philo Iudæus in libr. cui titulus eſt de Abrahamo pag. 310. Et alibi non ſemel ait; quod Iſrael interpretatur videns Deum; quod etiã aſſerit S. Ambroſius lib. 2. de Iacob, & vita beata, ca. 1. & in Epiſtolam ad Coloſſ. c. 1. & alij Patres, quos citat Pererius in Geneſ. cap. 32. num. 50. Ceterum in eodem poſtea loco, ædificata fuit eiuſdem nominis ciuitas, cuius turrim deinde deſtruxit, & habitatores eius occidit Gedeon, eo quod ſibi, exercituique ſuo, Madianitarum principes Zebee, & Salmana perſequenti, panes, alimentaque præbere recuſaſſent: quemadmodum deſcribitur Iudic. cap. 8. verſ. 8. & 17. eandem verò vrbem, poſt multa tempora, inſtaurauit, auxitque Ieroboam primus Rex Iſraelis, vt habemus 3. Reg. cap. 12. verſ. 25. Quamuis non deſint, qui (ſine ſolido, vt arbitror, fundamento) faciunt Phanuel a dicto Ieroboam ædificatum, omnino ab iſto diuerſum, & non trans, ſed cis Iordanem, ac prope Sichen extitiſſe. Porrò Phanuel a Iacob ſic denominatũ, nonnulli putant illã eſſe vrbem, quam Strabo lib. 16. appellat, faciem Dei. Sed neceſſe videtur fateri, vel iſtos falli, vel falli Strabonem in eo, quod ponit eam prope Tripolim: quandoquidem, ex terræ ſanctæ deſcriptionibus conſtat Phanuel, de quo hic agimus, a Tripoli non parum fuiſſe remotam.

De vrbe Phanuel

Quo ordine Iacob obuiã iuerit fratri

14 His in Phanuel peractis, Iacob ſummo mane, inde cum ſuis diſcedens, iter ſuum proſequebatur. Cum autem poſt ſolis ortum, a longe vidiſſet fratrem ſuum Eſau, cũ quadringentis viris, ad ſe venientem; diſpoſuit vxores, ac filios ſuos, vt hoc ordine obuiarent, ſalutarentque fratrem. primo duas præmiſit ancillas, cum filijs ſuis; De-

inde

inde poſt illas, Liam cum ſuis pariter liberis, poſtremo, nobiliorique loco, Rachel cum filio ſuo Ioſeph. Ipſe verò omnes aliquantulum præcedens, primus ibat obuiã fratri, quem honoris cauſa, & vt ſic magis conciliaret ſibi animum illius, ſepties pronus in terram, illum veneratus eſt donec ei appropinquaret, quemadmodum tunc fieri ſolebat, erga magnos viros, ac Dominos. ille verò tanta fratris humilitate præuentus, ſtatim accurrit, & primus in oſcula ruens, fraternè, ac peramanter, non ſine lacrymis, arctè amplexatur fratrem; mox accedentes, vxores, & filij Iacob, eo, quo dictum eſt, ordine; omnes ſigillatim, venerantur ipſum Eſau, qui ſe ſe, ſuoſque itineris ſocios fratri offerens; tandem vix a Iacobo ſuſceptis muneribus, reuertitur vnde venerat in Seir: Iacob autem venit in locum, quem ipſe appellauit Socoth ideſt Tabernacula; quoniam ibi ædificata ſibi caſa, fixiſque multis familiæ ſuæ, quæ admodum copioſa erat, tentorijs, aliquandiu manſit. Geneſ. cap. 33. verſ. 1. vſque ad 18. Quanto autem tempore manſerit Iacob in Socoth, ſcriptura ſacra non exprimit. Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum, cap. 2. affirmat, ibi Iacob moratum eſſe octodecim menſes: ſed ex his, quæ nos infra ſub anno mundi 2304. num. 1. dicemus, videtur ſatis probabiliter poſſe inferri, ipſum Iacob ad octo circiter annos, traduxiſſe in Socoth, quod etiam comprobat domus ab eo ibidem ædificata; id enim hactenus ipſum alibi feciſſe non legimus, quia nimirum alibi diutius manere non cõgitauerat. putamus tamẽ ipſum ſæpius ad inuiſendos parẽtes properaſſe. Non .n. videtur veriſimile, debitum hoc pietatis officium, ab eo tamdiu dilatum eſſe, donec cum vniuerſa familia ſua ad illos peruenire poſſet, præſertim cum certum ſit, ex cauſis in ſacra ſcriptura præteritis, ipſum non niſi poſt multos annos, ex quo iam venerat in terram Chanaan, id facere potuiſſe; vt ex dicendis ſub anno mundi 2305. num. 4. apparebit.

Eſau redit in Seir Iacob verò venit in Socoth.

Quamdiu Iacob habitauerit in Socoth.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2298.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 186.

ANNO tertio circiter ineunte, a reditu Iacob de Meſopotamia (vt infra ſub anno mundi 2306. num. 6. probabitur) Iudas, cum iam ingreſſus eſſet annum vitæ decimumtertium, quemadmodum dignoſci poteſt ex tabulis; De Socoth, vbi cum Patre ac fratribus ſuis habitabat, diuertit ad domum cuiuſdam viri nomine Hiram, qui poſtea fuit eius opilio, & erat Odolomites, ideſt de vrbe Odollam, quæ poſtea cecidit in ſortem tribus ipſius Iudæ; videnſque ibi filiam cuiuſdam hominis, Chananæi, cui nomen erat Sue, accepit illam ſibi in vxorem; quæ ſub finem mẽſis decimi illiuſmet anni, peperit ei filium ſuum primogenitum, quem vocauit Her. Geneſ. cap. 38. verſ. 1. Quare primus annus Her, concurrit penè totus cum anno inſequente, qui erat ætatis Iudæ decimus quartus, vt digeſtum eſt in tabulis. Nec mirum alicui videatur, quod Iudas in tam tenera ætate, genuerit filium: quia certum eſt aliquos in minori ætate genuiſſe, vt nos ſub anno mundi 3285. num. 1. oſtendemus. Neceſſe autem videtur ponere Iudam anno prædicto generare cœpiſſe: alioqui non poſſet verum eſſe quod dicitur Geneſ. cap. 46. verſic. 12. nimirum Iudam duos iam habuiſſe nepotes, ex Phares quarto filio ſuo, quando cum patre, & fratribus ingreſſus eſt Ægyptum, vt ſub anno mundi 2306. num. 5. & 6. fuſius comprobabimus. Sed quis miretur, Iudam potuiſſe anno vitæ ſuæ decimotertio filios gignere? cum neceſſe ſit, etiam fratres ſuos, ſatis tempeſtiue vxores duxiſſe, filioſque procreaſſe? alioqui non tot ſinguli liberos, in ingreſſu Ægypti habere potuiſſent; præſertim verò Beniamin, qui natus anno vitæ patris centeſimo ſeptimo, anno eiuſdem centeſimo trigeſimo iam decem habuiſſe filios dicitur, Geneſ. cap. citato verſ. 21. & Aſer, 1

Iudas genuit Her.

qui

qui tunc tametſi minor eſſet ipſo Iuda duobus annis, non filios tantum, ſed etiam nepotes duos, ex quarto filio nomine Beria, habuit, Ibid. verſ. 17. Oportet igitur fateri filios Iacob, ſingulari quodam Dei munere, præter ordinarium naturæ curſum, cito admodum fuiſſe ad generandum idoneos; quemadmodum etiam in reliquis, ab adoleſcentia ſua, magno animo, forteſque corpore, ſupra ætatem extitiſſe; vt in illo Sichimorum exterminio, de quo paulo inferius agemus; primo Simeon, & Leui, poſtea ceteri quoque declarauerunt; quamuis ipſorum maior tunc annum vitæ vigeſimum primum non excederet; reliqui verò ſucceſſiue multo minores eſſent. *Filij Iacob cur tā cito filios genuerint*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2299.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 187.

1 ANNO proximo, menſe circiter octauo, vxor Iudæ genuit viro ſuo alterum filium, quem nominauit Onan, Geneſ. ca. 38. verſ. 4. Quo fit, vt annus primus Onan, pro maiori parte coincidat cum decimo quinto vitæ patris ſui Iudæ, vt patet in tabulis. *Iudas genuit Onā.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2300.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 188.

1 ANNO tertio, ex quo Iudas vxorem duxerat, menſe circiter ſexto, illa tertiū ei genuit filium, cui nomen inditum fuit, Sela. quo nato, amplius parere deſijt. Geneſ. cap. 38. verſic. 5. Itaque primus annus Selæ parum aliquid magis videtur cum anno patris ſui decimo quinto concurriſſe. progenies autem huius Selæ filij Iudæ, breuiter tangitur primo Paralip. c. 4. verſ. 21. vſque ad 24. Vbi inter alia, de vno ex poſteris eius, tacito nomine, dicitur, quod ipſe ſtare fecit Solem. Quis autem iſte fuerit, aut quomodo, & qua de cauſa, ſeu occaſione, adhuc incompertum habeo. *Sela tertius Iudæ filius naſcitur.* *Vnus ex poſteris Selæ ſtare fecit ſolē.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2301.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 189.

1 ANNO inſequente, qui erat vitæ Iacob centeſimus tertius, ceſſit e vita Belochus Rex Aſſyriorum, cum regnaſſet annos triginta quinque, vt notat Euſebius in Chronicis. *Belochus rex Aſſyriorum moritur.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2302.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 190.

Baleus II. regnat in Aſſyria et Indos in deditionem recipit.

ANNO proximo circiter inchoante, regnauit ſuper Aſſyrios Baleus, huius 1
nominis ſecundus, qui fuit Rex ipſorum nonus, vt loco citato idem ſcribit
Euſebius. Hunc Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ appellat Baleum iu-
niorem, qui regnum quoque (inquit) intra Indiam propagauit: Quare Indi ſua Ba-
bylonijs obtulerunt; ſeque in eorum poteſtatem commiſerunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2303.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 191.

Iacob trāſmiſſo Iordane habitat in Salem.

ANNO poſtero, qui erat octauus à reditu ſuo de Meſopotamia, ſub finem, vt 1
arbitror, anni quemadmodum paulo poſt probabitur; Iacob, transmiſſo Ior-
dane, tranſtulit ſe, ſuoſque in Salem vrbem Sichimorum, in terrā Chanaan.
Quamuis enim etiam Socoth, & Mahanain, quæ erant trans Iordanem, dici poſſent,
eſſentque verè in terra Chanaan, quam ibi aliàs habitauerant Amorrhæi poſteri
ipſius Chanaan, preſſius, tamen loquendo illa præcipuè dicebatur terra Chanaan,
quæ erat cis Iordanē. Sanè Iacob nō habitauit in vrbe Salē; ſed prope illā, Gen. c. 33.
ver. 18. fixis tabernaculis ſuis in parte agri proximi, quā emit centū agnorū pretio, à
filijs Hemor illius regionis domino, & ibidem erecto Altari, inuocauit ſuper illud 1
fortiſſimum Deum Iſrael. Geneſ. cap. 33. verſic. 18. Quænam autem fuerit iſta vrbs
Salem; ſi quis percunctetur, dicimus, nullo modo eſſe Ieruſalem, nam licet ipſa quo-
que aliquando, præſertim verò tempore Melchiſedech, Salem dicta credatur, illa
tamen nihil pertinebat ad regionem Sichimorum, tamquā ab ea ſatis remota: aiunt
enim à Sichen ad Ieruſalem, ad triginta paſſuum millia extitiſſe: hæc verò Salē de
qua hic agimus, ad illius diſtinctionem, dicitur vrbs Sichimorum. Quare oportet
vel fuiſſe proximam vrbi Sichen, & pariter domino ipſius ſubiectam; Vel eandem-
met cum ipſa, vt multi arbitrantur, & fuiſſe binominem, quemadmodum Bethel; quæ
aliter dicebatur Luza, & Segor, quæ & Bala dicta eſt; & aliæ huiuſcemodi multæ.

De vrbe Salem.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2304.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 192.

Dinæ violatio.

ANNO, vt arbitror, primo aduentus Iacob in Salem, ſiue (vt ait Ioſephus primo 1
antiq. ca. 19.) in Sichens occaſione (quemadmodum idem Auctor ibidem
tradit) cuiuſdam celebritatis, quæ apud Sichimitas fiebat, ad quam viri fœminæque
totius

totius fermè regionis conuenire ſolebant; Dina, meræ curioſitatis ergò, videndi ſcilicet deſiderio mulieres illius terræ, habitumque, atque ornatum ipſarum; egreſſa clam, vt arbitror, de materno tabernaculo; vt primum venit ad vrbem, viſa, concupita, rapta, ac violata fuit, a Sichen primogenito Hemor, & principe dictæ Ciuitatis. Oportet autem Dinam tunc fuiſſe quattuordecim, vel quindecim circiter annorum, erat enim nubilis, ac propterea Sichen poſtulauit dari ſibi eam in coniugem. Videtur etiam hæc Dinæ violatio accidiſſe non multò poſtquam Iacob venerat in Salem, vt planè indicare videntur illa verba. Egreſſa Dina, vt videret mulieres illius regionis. nimirum ipſa tamquam aduena, & recens ibidem cum aduenisset, illas adhuc videre non potuerat. Ex his ergo ſatis clarè poteſt inferri, quod ſupra ſub anno mundi 2296. nu. 14. dictum eſt, Iacobum manſiſſe in Socoth ad annos octo; quandoquidem Dina, cum eſſet ferè omnino coætanea ipſi Ioſeph, iam ſex ætatis annos expleuerat, antequam egreſſa eſſet de Meſopotamia; quibus ſi addantur anni octo manſionis in Socoth, itineris pariter tempore cōputato, fient anni quattuordecim. Igitur iam ingreſſa erat annum vitæ decimumquintum, quando violata fuit; quod ſupra dictis valde fit conſonum.

Fili Iacob delent Sichimitas in vltionē ſtupratæ Sororis.

2 Cū itaq; nuntiata eſſent filijs Iacob, quæ fecerat Sichen ſorori eorum, veniſſentq; primò Hemor, deinde etiam ipſe Sichen filius eius, poſtulantes, vt ſibi daretur Dina in coniugem, exhibentes dotis augumentum, & munera, & quicquid patri fratribusq; placeret: illi, tametſi amaro valde eſſent animo, propter ſtuprū ſorori illatum; nihilominus, pro tunc iniuriam diſſimulantes, doloſe reſponderunt dicentes: non licere eis cum hominibus incircumciſis miſcere connubia; ideoque non poſſe huiuſcemodi petitioni aquieſcere, niſi forte placeret Sichimitis omnibus ritum circūciſionis ſuſcipere; ſic namque, & non aliter, inter ſe poſſe fœderari, & vniri cum ipſis, tamquam ſi vnus, atque idem eſſet populus. His auditis Hemor, & Sichen, perſuaſerunt populo ſuo, vt pro fœdere, non ſine magna ipſius vtilitate, cum Iſraelitis pangendo, ipſorum Religionem ſuſcipere non negligerent. Quibus acquieſcentibus, cunctiſque eodem tempore circumciſis; tertia die, quando vulnerum dolor ſolet eſſe grauiſſimus; arreptis Simeon, & Leui gladijs, ciuitatemque ingreſſi, omnes viros a maximo, vſque ad minimum, interfecerunt, & occiſis pariter Hemor, & Sichen; reduxerunt ſecum ſororem ſuam Dinam. Quo facto, ceteri quoque filij Iacob, ſuper occiſos irruentes, depopulati ſunt vrbem, cuncta in domibus, & in agris deuaſtantes, ac mulieres cum paruulis captiuas abducentes. Quæ omnia valde diſplicuerunt patri ipſorum Iacob; qui tametſi de hac re increpaſſet filios ſuos, præſertim facinoris auctores Simeonem, & Leui; non tamen valuit eos ad facti pænitentiam inducere.

Sexta Domini apparitio facta Iacob.

3 Dum ergò Iacob de Sichimorum excidio valde eſſet anxius, quippe qui præuideret fore, vt aliquando Chananæi, & Pherezæi illius regionis habitatores, de repente contra eum inſurgerent, & domum ſuam vtique viribus humanis longe imparem, in vltionem Sichimorum, delerent: ad orationem, vt ſolebat in cunctis tribulationibus ſuis, confugiens, meruit ſextam habere Domini apparitionem; in qua audiuit Deum dicentem ſibi: Surge, & aſcende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo, qui apparuit tibi; quando fugiebas Eſau fratrem tuum. Geneſ. cap. 35. verſ. 1. ac ſi diceret: Recordare voti, quod vouiſti Deo, & nunc vade, vt adimpleas illud. Parans itaque Iacob, obediens voci Domini, transferre ſe, ſuaque omnia in Bethel; operæ pretium duxit, prius mundare domum ſuam, & ſanctificare illam, vt oblationes, quas facturus erat Deo in Bethel, mundæ, gratæ, & acceptæ eſſent coram illo. Igitur conuocata omni familia ſua, aperuit ei conſilium ſuum, de aſcenſu in Bethel; & graui oratione admonuit, vt præpararet ſe Deo, atque ante omnia proijceret a ſe cuncta Idola, quæ vel diuina reuelatione ſibi in eadem apparitione facta, vel aliter, nouerat apud ſuos remanſiſſe; ſiue ea eſſent, quæ multis iam antea annis, ſecum clam tulerat Rachel de domo patris ſui, vt ſentiunt Ioſephus, & multi alij eum ſequentes, ſiue, quod multo credibilius eſt, quæ in Sichimorum depopulatione abſtulerāt filij ac ſerui ſui. Quare omnes dicto obedientes, ſtatim attulerunt ipſi Iacobo cuncta huiuſmodi, quæ apud eos reperta ſunt; nimirum, non Idola ſolum, ſed & omnia ornamenta eorum: Ille verò ſiue fuſis, & conflatis omnibus; ſiue præ anguſtijs temporis, ad ipſorum exe-

Iacob volēs ire in Bethelmū dat domum ſuā ab Idolis.

crationem, tantummodo confractis, & quatenus fieri potuit, comminutis; in foueam alte deffoſſam proiecit, & ad æternã obliuionem terra operuit, prope terebinthum, non longe ab vrbe Sichen exiſtentem. Cumque proficiſcerentur in Bethel, terror Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes.] Venit ergo Iacob cum ſuis in Bethel, quæ prius Luza vocabatur, videlicet in locum, vbi apparuerat ei prima vice Dominus: & ædificato altari, immolatiſq; hoſtijs; denuo, in confirmationem eius quod antea fecerat, appellauit nomen loci illius, Domus Dei. Geneſ. cap. citato verſ.2. vſque ad 8. Et credendum eſt, ipſum ibi vota, quæ in Meſopotamiam pergens emiſerat, exoluiſſe.

Obitus Deboræ nutricis Rebeccæ.

Eodem tempore, contigit ibidem mori Deboram Rebeccæ nutricem, & ſepulta eſt ad radices montis Bethel, ſub quadam quercu, quæ poſtea ob planctum ibi factũ, appellata eſt quercus fletus. Geneſ. cap.35. verſ.8. Et quoniam hic neceſſe videtur ſupponere, Deboram tunc fuiſſe cum Iacob; quæri ſolet quando, & qua de cauſa, & vnde ad ipſum venerit. Ad hoc dicunt nonnulli, quod Rebecca miſerat Deboram in Meſopotamiam ad Iacob, vt reduceret ipſum ad ſe, quemadmodum promiſerat ipſi Iacob Geneſ. cap.27.ver.45. dicens: Poſtea mittam, & adducam te inde huc.] Sed quia non videtur credibile, Rebeccam voluiſſe mittere in regionem tam longinquam, nutricem ſuam iam penè decrepitam: nam ſi Debora lactauerat Rebeccam, oportet eam ſaltem fuiſſe quadraginta circiter annorum, quando ipſa Rebecca nupſit Iſaaco, & conſequenter Deboram fuiſſe penè coætaneam cum ipſo Iſaac, qui per hæc tempora, erat centum ſexaginta ſex annorum, vt patet in tabulis. multo igitur credibilius eſt, ipſam Deboram ſemper manſiſſe in domo Iſaac, cum Rebecca domina ſua, vſque quo intellexit redijſſe Iacob de Meſopotamia in terram Chanaan; tunc ſiquidem verita, ne præ nimia ſenectute prius mortem oppeteret, quam poſſet videre duas neptes Dominæ ſuæ, vxores Iacob, & oſculari filios earum: præſertim cum cerneret admodum differri earum aduentum in domum Iſaac Domini ſui: non ſuſtinuit amplius illas expectare; ſed voluit de Berſabee, ſiue de Hebron, proficiſci ad videndum eas, vſque in Bethel, factumque eſt, vt tandem voti compos effecta, non multo poſt ibidem mortua, ſepultaque ſit ab ipſo Iacob, quemadmodum dictũ eſt. 4

Cur Debora venerit ad Iacobum.

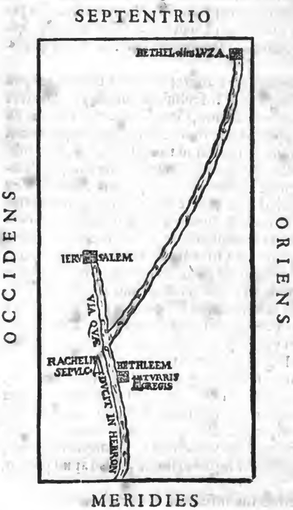
Septimo Domini apparitio facta Iacobo.

Porrò in Bethel, habuit Iacob ſeptimam Domini apparitionem admodum celebrem; quandoquidem præter diuinam benedictionem ei denuo impertitam; & confirmationem mutati nominis Iacob in Iſrael; præclaras quoque repromiſſiones ipſi, patribuſque ſuis aliàs factas, de ſui ſeminis multiplicatione, & de tradenda ei terra Chanaan, iterum ei replicauit Deus dicens: Ego Deus omnipotens, creſce, & multiplicare: gentes, & populi nationum ex te erunt. Reges de lumbis tuis egredientur. terramque quam dedi Abraham, & Iſaac, dabo tibi, & ſemini tuo poſt te.] His auditis Iacob, præter illam grati animi pietatem, quam erga Deum gerebat maximam, vt eius aliquam ſaltem, exterius quoque, ſignificationem oſtenderet: erexit ibi titulum lapideum, libans ſuper eo libamina, & effundens oleum; vocauitq; iam tertio nomen loci illius, Bethel, hoc eſt, domus Dei. Gen.c.35.ver.9. vſque ad 16. 5

Sanè, de loco huius apparitionis dubitant nonnulli, vtrũ ſit illa eadem Bethel, quã ſupra diximus cõſueuiſſe prius vocari Luzam, vbi primo apparuerat Dominus ipſi Iacob proficiſcenti in Meſopotamiam, an altera ab ea diuerſa, quæ propter ſeptimam hanc diuinam Iacobo factã apparitionem, eodem nomine fuerit appellata. Et quidẽ Abulenſis ſuper c.35. Gen.q.5. ſentit hanc Bethel fuiſſe Ieruſalẽ, ſiue montẽ Moria, in quo poſtea domus Dei, ideſt templũ a Salomone conſtructum fuit. Mouetur autem duabus potiſſimũ coniecturis. Nam vbicumq; (inquit) ſcriptura ſacra meminit prioris Bethel, ſolet addere; quæ prius Luza vocabatur, vt videre eſt Gen.c.28.ver.19. & c.35.ver.6. & Iudic. c.1.ver.22. hic aũt nulla Luzæ fit mentio. Deinde, quia in ſacro textu ſequitur, ꝙ Iacob veniens de Bethel in Ephrata, ſepeliuit Rachelẽ in via: Atqui Rachelis ſepulchrum eſt inter Ieruſalẽ, & Ephrata, quæ alio nomine dicitur Bethlẽ Iudæ, diſtatque ab Ieruſalem duabus leucis, ideſt, vt quidam exponunt, quattuor millibus paſſuum, vel melius, vt alij dicunt, ſex. Cum igitur prope Bethleem, venientibus de Ieruſalem, a ſeptentrione ad auſtrum reperiatur ſepulchrum Rachelis: videtur (ait Abulenſis) debere intelligi, quod Iacob veniret potius de Ieruſalem, quæ ſeptentrionalis eſt reſpectu Bethleem; quã de Luza, quæ ad Orientalẽ Chananææ plagã aliquãtulũ vergit, & diſtat a Bethleẽ ad vigintiduo millia paſſuũ. Pro hac quoque ſentẽtia, vr̃ facere; ꝙ niſi conceſſerimus, ẽt Ieruſalem appellari Bethel, cogemur fateri, ipſum 6

ſum

ſum Iacob bis, vel potius ter, Luzam appellaſſe Bethel, nimirum primo, quando pergebat in Meſopotamiam, Geneſ. cap. 28. verſ. 19. & item poſt reditum. cap. 35. ver. 7. ac tertio demum in hac ſeptima apparitione, vt habemus ver. 15. eiuſdem capitis; quod videtur inane, & ſuperfluum. His tamen non obſtantibus, dicimus memoratã Domini apparitionem, non in Ieruſalem eueniſſe, ſed in Luza: quia, tametſi non eſſet mirum, ſi duæ vrbes, vno eodemque nomine, Bethel appellatæ fuerint, quemadmodum conſtat duplicem fuiſſe Bethleem, alteram in tribu Iuda, alteram in Zabulon, vt patet Ioſue. c. 19. ver. 15. & teſtatur etiã S. Hieronymus in Matthæi c. 2. & geminam extitiſſe Maſpha, & alias vnius nominis vrbes: attamen, cum ſcriptura ſacra, non doceat fuiſſe duas vrbes inter ſe diuerſas, Bethel appellatas, neque vſpiam reperiatur, Ieruſalem nomine Bethel ſignificari; non videntur (vt Scholaſticorum more loquar) multiplicanda eſſe entia, aut vocabula, ſine neceſſitate: præſertim, cum Brocardus in Repertorio, & item par. 1. ca. 7. §. 37. multis argumentis, & etiam auctoritate S. Hieronymi probet oppoſitum: Et nihil nos cogat ponere ipſum Iacob veniſſe in Bethleem de Ieruſalem, magis quã de Luza, vt ex appoſita figura quoquomodo indicari poteſt. non enim in ſacro textu exprimitur, quod venerit in Bethleem omnino a ſeptentrionali, an etiam aliquo modo ab Orientali plaga, neque breui aut longo itinere: quamquam ſi veniſſet de Ieruſalem, non videbatur dicendum: Venit in terram quæ ducit Ephrata, quæ circumlocutio aliquanto longiorem viam indicare videtur, ſed expeditius dixiſſet: Venit in Bethleem.

7 Præterea ex ipſa ſacræ narrationis ſerie, ſatis apparet, prædictam apparitionem factam eſſe in Luza, non autem in Ieruſalem, neque alibi. Nam in memorato Geneſ. capit. 35. verſic. 6. aperte dicitur, Iacob veniſſe in Luzam cognomento Bethel; ibique ædificaſſe altare, vbi apparuerat ei Dominus, quando fugiebat a facie fratris ſui Eſau: mox interpoſita narratione obitus Deboræ, quæ ibidem ſepulta fuit: ſtatim, nulla facta mentione quod inde Iacob diſceſſerit; ſubiungitur dictæ apparitionis deſcriptio, tamquam ibidem factæ: his verbis: Apparuit autem iterum Deus Iacob &c. Illud enim (iterum) videtur innuere, hanc apparitionem, in eodem loco, hoc eſt in Luza, contigiſſe; & fuiſſe ſecundam, reſpectu primæ, quam Iacob in Luza habuerat: quamquam in ordine ceterarum, quæ poſtea hanc præceſſerant; hæc, vt dictum eſt, fuerit ſeptima. Et deinde expleta huius apparitionis deſcriptione; illico verſ. 16. ſequitur. Egreſſus autem in-de Iacob, venit in terram, quæ ducit Ephrata. Quid aliud hæc ſignificant? niſi quod Iacob egreſſus eſt de illa Bethel, quæ prius dicebatur Luza, & tranſiuit ad terram, in qua erat via ducens ad Ephrata; ſiue terra hæc eſſet Ieruſalem, ſiue alia ei proxima, nimirum illa, in qua mortua, & ſepulta eſt Rachel; ibi namque erat via ducens ad Ephrata. Ecce quomodo ex ſacro textu, nulla oritur neceſſitas ſentiendi, quod Iacob narratam viſionem habuerit in Ieruſalem; & quod ipſam appellauerit Bethel; ſed potius, quod

hæc facta ſint in Luza. Nec obſtant Abulenſis coniecturæ in contrarium adductæ: quia nequaquam probari poteſt, quod ſcriptura ſacra, vbicumque meminit illius Bethel, quæ prius dicebatur Luza; ſoleat exprimere eam antea appellatam eſſe Luzam. Imo aperte conſtat de oppoſito, pluribus in locis; præſertim verò 3. Reg. cap. 12. & 13. vbi ſæpius abſolute, & ſimpliciter nominatur iſta Bethel, ſine vlla expreſſione, quod prius dicta fuerit Luza. Neque item inconuenit ponere, quod Iacob nō ſemel; ſed pluries Luzam appellauerit Bethel; quemadmodum certum eſt, Dominū non ſemel Iacob appellaſſe Iſrael; & item non ſemel promiſiſſe Abrahæ Iſaac, & Iacob multiplicare ſemen ipſorum, & dare eis terram Chanaan. Tales namque replicationes, maiorem arguunt rerum geſtarum, ſeu promiſſarum, confirmationem.

Ioſeph accuſat fratres ſuos patri de crimine peſſimo.

Per hæc circiter tempora, videlicet dum moram traheret Iacob in Bethel, vel paulo ante, oportet, & Rachelem ſecundo concepiſſe; & Ioſephum accuſaſſe patri fratres ſuos, præſertim filios Balæ, & Zelphæ, crimine peſſimo, Geneſ. cap. 37. verſic. 2. ex quo factum eſt, vt ipſum odio proſequi cœperint, nec deinceps poſſent ei quicquam pacifice loqui. Quod autem ad hæc tempora pertineat iſta accuſatio; ſub anno mūdi 2306. num. 2. oſtendemus. Verumtamen, quam neceſſaria fuit iſta Ioſephi delatio, ſine qua fratrum ſaluti conſulere non poſſe videbatur, & quam iuſta, nimirum ex intima vitiorum deteſtatione, & fraterna charitate, ſanctoque fratrum emendationis Zelo prouениens, & quam iuſtè facta, hoc eſt, optima non ſolum intentione; verum etiam debito modo, debitiſque circunſtantijs plenè (vt par eſt credere) obſeruatis: tanto iniuſtius extitit odium, quo propterea illi eum poſtea ſunt proſequuti, vt verè ſanctus iſte Iuuenis, illud Prophetæ vſurpare potuiſſet: Quia odio habuerūt me gratis. & item: Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Et: Cum loquebar illis impugnabant me gratis. Sed hæc aliàs. Non me latet codices lxx. Interpretum Romæ ſub Sixto V. impreſſos, hic non dicere Ioſephum detuliſſe fratres, ſed ipſum ab illis delatum eſſe patri: Verum quia certum eſt, quod illi codices, in hoc, aduerſantur omnibus Hebraicis, Latinis, & Chaldaicis editionibus, quin etiam alijs eorumdem lxx. Interpretum impreſſionibus, vt videre eſt, tum in Biblijs Regijs, tum in alijs: propterea, potius hic ſtandum putò cum vulgata editione pariter Romæ excuſſa, cum qua concordant reliquæ, vt dictum eſt: Niſi forte (quod non videtur improbabile) vtrumque ſucceſſiue acciderit; nimirum quod Ioſeph primus iuſte quidem detulerit fratres; illi verò poſtea, id inique ferentes, vt Ioſephi accuſationem infirmarent eundem aliquo crimine, falsò apud patrem accuſauerint. 8

Quodnã fuerit prædictum crimen.

Et quoniam quam accuſationem iſti aduerſus inſontem compoſuerint, ignoramus; Nunc magis inquirendum videtur, quod nam fuerit crimen illud peſſimū, de quo Ioſeph accuſauit fratres ſuos, apud patrem ſuum. Ad quod breuiter reſpondere poſſumus; Speciem eius certo ſciri nullo modo poſſe; quoniam nuſquam in ſacris libris reperitur expreſſa, & tantummodo inſinuatur, illos laboraſſe infamia cuiuſdam criminis peſſimi: quod autem illud fuerit, huius loci Expoſitores indagare cōtendunt; ſed minime inter ſe conſentiunt. Aliqui enim dicunt fuiſſe inceſtum, quod comiſit Ruben ingrediendo ad concubinam patris ſui; & per Synedochen, dici fratres ſuos, accipiendo totum pro parte, ideſt pluralem pro ſingulari. Sed hoc non eſt probabile: quia illa accuſatio videtur omnes, aut ferè omnes fratres ſuos comprehendiſſe; iccirco namque eum primò oderant, ac deinde occidere volebant; & demum Iſmaelitis vendiderunt. præterea quomodo potuit hoc tempore accuſare Ruben de inceſto, ꝙ (vt putamus) adhuc non comiſerat? ſed ſi ſolū Ruben accuſaſſet, ipſe magis debuiſſet de Ioſepho vltionem ſumere: Atqui Gen. c. 37. ver. 21. legimus, ꝙ qñ ceteri fratres Ioſephū occidere volebant: ipſe Ruben nitebatur eripere eum de manibus eorū, & reddere patri ſuo; & nō fuit præſens, nec particeps vēditionis eius, vt colligitur ibidem ver. 29. illis verbis: Reuerſuſque Ruben ad ciſternam non inuenit puerum, & ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos, ait: Puer non comparet, & ego quo ibo? Alij dicunt fuiſſe crimen diſcordiarū, ac diſſenſionum inter ſe: ſed hoc profecto, non videtur ita inter ipſos exceſſiſſe communem conſuetudinem, vt mereretur 9

nomen

nomen criminis peſſimi; alioqui idem poſſet dici penè de cunctis fratribus, iuxta tritum illud communi ſermone prouerbium. Rara eſt concordia fratrum. Quidam putant fuiſſe crimen beſtialitatis; quod proprium (inquiunt) eſt vitium paſtorum; quippe qui cum beſtijs ferè ſemper conuerſantes, ad id procliuiores videntur. Verũ quicquid pro hac opinione afferat Abulenſis; refugit animus, tantam fœditatem de talibus viris ſuſpicari, præſertim cum tametſi a multis peccatis excuſari non poſſint; B. tamen Ambroſius in lib. de Sancto Ioſeph circa initium, illos ſanctos appellare non dubitauerit. Alij exiſtimarunt fuiſſe Sichimorum peremptionem, & totius vrbis vaſtationem: Sed licet vltio illa fuerit nimis atrox, & iniuſta, ſaltem reſpectu multorum inſontium, qui ibidem occiſi ſunt, & mulierum ac paruulorum, qui captiui ducti fuerunt, vt ꝓpterea crimen peſſimũ iure dici potuerit: attamẽ, quia fuit adeo publicũ, vt omnibus innotuerit; non videtur eguiſſe Ioſephi accuſatione: neque ipſi, quod palam patrare non erubuerant, ægrè tuliſſent, delatum fuiſſe patri. Alij præterea arbitrantur, fuiſſe crimen Sodomiticum, quod paſſim crimen peſſimum appellari ſolet: Sed neque hoc formaliter ab ipſis eſſe commiſſum; ob memoratas cauſas mihi perſuadere poſſum: niſi forte tale quid, ira perciti, per ludibrium ſimulaſſent, illudentes occiſis, in vltionem violatæ ſororis, quod memini me a quodam elicitum eſſe, ex illis verbis, quæ habentur. Gen. c. 34. ver. 27. Irruerunt ſuper occiſos ceteri filij Iacob. Verum quia de hoc nihil certi habemus; neque adhuc vllum reperĩ ex ſanctis Patribus, alijſue probatis Auctoribus, qui prædicta Geneſ. verba, ſic expoſuerit; Iccirco, neque tale facinus, de talibus viris affirmare auderem; ſed potius ſuſpicari, eos in illo impetu, ac depopulatione ciuitatis, Zelo vindictæ, aliquas fortaſſe virgines defloraſſe, quod valde horrendum Ioſepho viſum ſit; ac propterea eos detulerit patri, qui eos increparet. Quicquid ſit, probabilius puto fuiſſe vitium aliquod carnale, ab ipſis vel in ipſa Sichimorũ ſubuerſione, vel non multo poſt, perpetratum; & patri a Ioſepho delatum, quem conſtat caſtimoniæ ſtudioſiſſimum, talia mirum in modum execratum eſſe, nec ferre vllo modo potuiſſe.

Ioſeph narrat ſõnia patri, & fratribus ſuis.

10 Poſt aliquot dies, paucoſue a prædicta accuſatione menſes; arbitror Ioſephum vidiſſe, retuliſſeque patri, ac fratribus ſuis in Bethel commorantibus, ſomnia illa de manipulis fratrum, qui videbantur adorare manipulum ſuum: & de quaſi ſole, & luna, ac vndecim ſtellis, quæ videbantur adorare ipſum met Ioſephum. Nam quod hæc ſomnia, quæ narrantur. Geneſ. cap. 37. verſ. 5. vſque ad 10. poſt memoratam contigerint accuſationem; indicant, primo ipſa ſacræ narrationis ſeries, quæ immediate eadem ſomnia, poſt prædictam accuſationem, recenſet: deinde illa verba, quæ ibidem verſ. 5. habentur: Accidit quoque, vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis, quæ cauſa, maioris odij ſeminarium fuit. Nam quid eſt dicere: Quæ cauſa, maioris odij ſeminarium fuit; niſi aſſerrere, odium illud ex priori accuſatione conceptum; poſtea ex ſomniorum narratione incrementum accepiſſe? ergo ſomniorum narratio, ſubſequuta eſt ipſam accuſationem. Quod autem ante Rachelis obitum, facta ſit iſta ſomniorum manifeſtatio; aperte declarant illa Iacobi verba, quæ habentur verſ. 11. citati capitis videlicet: Quid ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego, & mater tua, & fratres tui, adorabimus te ſuper terram, vt infra ſub anno mundi 2306. num. 2. probabimus: ergo oportet hæc Ioſephi ſomnia, inter fratrum accuſationem, & Rachelis mortem fuiſſe narrata. Sanè, quamuis duo fuerint Ioſephi ſomnia, ad maiorem euentus confirmationem. Alterum, rerum terrenarum, ideſt manipulorum agri. Alterum cæleſtium, puta ſolis, lunæ, ac ſtellarum: Vna tamen erat rei, quæ protendebatur, ſignificatio; nempe, ipſius Ioſephi felicitas, & exaltatio, quæ eidem poſtea euenit, mediante rege terreſtri, nimirum Pharaone, inprimis verò a cæleſti omnium auctore ac moderatore Deo. Quando autem, & quomodo impleta fuerint hæc ſomnia; ſub anno mundi 2327. num. 4. dicemus.

Quid indicarent prædicta ſomnia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2305.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 193.

Ortus Beniamin, et obitus Rachel matris eius.

ANNO, vt arbitror, proximo circiter inchoante, qui erat a reditu ſuo de Meſopotamia, decimus; Iacob egreſſus de Bethel, cum veniſſet, verno tempore, ad terram, quæ ducit Ephrata, ideſt, Bethleem, contigit Rachelem ibi parere alterum filium ſuum, quem morti proxima, vocauit Benoni, hoc eſt, filius doloris mei. Pater verò ipſius, vertit nomen eius, Beniamin, quod interpretatur, filius dexteræ, Geneſ.cap.35.verſ.16. Cum autem præ nimio partus dolore, mortua eſſet Rachel; ſepeliuit eam vir eius in eodem loco, nimirum non longe a Bethleem: Atque in ſignum ſingularis dilectionis, qua eam ſemper proſequutus fuerat; erexit ſuper eius ſepulchro titulum, hoc eſt, (vt Brocardus luſtrator terræ ſanctæ diligentiſſimus teſtatur part.1. ca.7. §. 56.) pyramidem pulchram valde, in typum monumenti ipſius Rachelis; in cuius baſi, duodecim diſpoſuit lapides grandes, iuxta numerũ filiorũ ipſius Iacob. Quamquã ego non facile crediderim, tale opus fuiſſe nimis artificioſum, & grande; ſi re vera factum fuit ab ipſo Iacob. Non enim in tam paruo tẽpore, quo ibidem ipſe moram traxiſſe creditur; magnum aliquod, aut valde politũ extruere ædificium potuiſſe videtur. Si verò Brocardi temporibus, illud magnificũ, & excelſum viſebatur: forte ab aliquo poſtea de Iacobi poſteris admodum diuite ac potente, inſtauratum, & auguſtius extructum fuit. Diximus Rachelem obijſſe, & Beniamin natum eſſe, inchoante anno, a reditu Iacob de Meſopotamia, circiter decimo; quia tametſi non omnino conſtet, num id contigerit eodemmet anno, quo violata fuerat Dina; an potius anno poſtero: tamen, quia probabilius videtur, ipſum Iacob, non toties eodem anno, mutaſſe domicilium; ſed totum annum, a prædicto reditu nonum, tranſegiſſe, partim in Sichen, & partim in Bethel; iccirco poſuimus ortum Beniamin, & mortem matris ſuæ Rachelis, circa prædicti anni decimi exordia; eo etiam adducti argumẽto, quod in ſacro textu ſignanter exprimitur, tunc fuiſſe vernum tempus: Et probabile eſt, ipſum Iacob priori anno, tali circiter tẽpore, veniſſe cum omni domo ſua de Meſopotamia in terram Chanaan. Siquidem ea anni pars videtur pro itinere faciendo, ac præcipue ad mulieres cum paruulis ſuis, numeroſoſque pecorum greges longius perducendos valde accommodata; q; præter aeris temperiem, terra tunc vireſcente, etiam facilius vbiq; paſcua inueniri poſſint. Oportet ergo Rachelem deceſſiſſe, circa anni vitæ ſuæ quadrageſimi quinti initia; ſi verum eſt, quod tradit Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum, cap. 2. videlicet, eam fuiſſe annorum vigintiduorum, quando tradita viro fuit. Quod certe admodum probabile videtur; quia ſeptennio ante, iam erat nubilis, & a Iacob in vxorem petita. Quamuis præfatus Auctor, perperam ibi ſcriptum reliquerit, eandem Rachelem obijſſe anno ætatis ſuæ trigeſimo ſexto: Cum ex ſacro deduci poſſit eloquio (quemadmodum ex ſupradictis apparet, & computari poteſt in tabulis) a tempore quo Iacob ingreſſus eſt ad Rachelem, vſque ad hunc annum, fluxiſſe annos viginti duos, & aliquid amplius; Quibus ſi addantur alij vigintiduo virginitatis ſuæ anni; proculdubio neceſſario conſequitur, eam non eſſe mortuam, anno trigeſimo ſexto; ſed attigiſſe, vt dictum eſt, quadrageſimum quintum vitæ ſuæ annum. 1

De ſepulchro Rachelis. *Quo ætatis ſuæ anno Rachel obierit.*

Leui quãdo genuit Caath.

Eodem anno, qui erat vitæ Leui, vigeſimus primus, vt videre eſt in tabulis; oportet ipſum Leui genuiſſe Caath. quod ſic colligimus. Caath vixit annos centum triginta tres, vt patet Exod. cap.6. verſ.18. non ſolum in editione vulgata, ſed etiam lxx. Interpretum, & in Paraphraſi Chaldaica, quemadmodum videre eſt in Biblijs regijs. Vnde neſcio quomodo Eugubinus, in ſua Pentateuchi recognitione, ſuper ci- 2

tato,

tato, Exod. capite auſus ſit dicere, ipſum Caath, ſecundum lxx. Interpretes, vixiſſe annos dumtaxat centum triginta; præſertim cum etiam textus eorumdem Interpretum Romæ anno ſalutis 1588. quam emendatiſſimè editus, habeat, dictum Caath vixiſſe annos centũ triginta tres. Quare neceſſe eſt ſacrum Eugubini codicẽ, impreſſorũ vitio fuiſſe corruptum. Certum quoque eſt, ipſum Caath fuiſſe vnum ex deſcendentibus cum Iacob in Ægyptnm; vt patet Geneſ. cap. 46. verſ. 11. & conſequenter, neceſſarium eſt ipſum obijſſe, antequam inciperent Hebræi ab Ægyptijs affligi: Siquidem quando cœpit afflictio, iam mortui erant omnes illi, qui cum Iacob in Ægyptũ deſcenderant, vt apertè colligitur Exod. cap. 1. ver. 6. Cum igitur nuſquam legamus Caath deceſſiſſe ante obitum patris ſui Leui; quin potuis credibilius ſit ipſum patri multis ſuperuixiſſe annis; neceſſariò ſequitur, ipſum eſſe mortuum paulo ante initia regni Amenophis, ſeptimi regis, decimæ octauæ Ægyptiorum Dynaſtiæ; quem infra ſub anno mundi 2438. num. 1. probabimus, fuiſſe regem illum nouum, cuius ſit mentio capite Exod. citato verſ. 8. qui ab initio regni ſui cœpit affligere Hebræos. Cum ergo conſtet ſecundum Euſebium in Chronicis, prædictum Amenophim in Ægypto regnare cœpiſſe anno, ante exitum Iſraelis de Ægypto, centeſimo ſexto; qui erat centeſimus decimus incipiens, ex quo Iacob in Ægyptum intrauerat, vt patet in tabulis: Si Caath, vt probabiliter credimus, obijt anno præcedenti, qui erat centeſimus nonus ab introitu Iſrael in Ægyptum; vtique infertur, ipſum hoc anno vitæ patris ſui vigeſimo primo, eſſe natum. Ab hoc enim anno, ad annum centeſimum nonum, introitus Iſraelis in Aegyptum, incluſiuè, inueniuntur anni centum triginta tres, quibus ipſum Caath vixiſſe probatum eſt, vt facile ſupputari poteſt in tabulis. Et hinc apparet decipi Pererium, qui ſuper capite Exod. 6. num. 26. ait, Caath obijſſe duobus tantum annis, ante ortum Moyſis. Quod nullatenus ſuſtineri poſſe videtur: quia tunc iam ex multo tempore cœpta erat Hebræorum vexatio, in terra Aegypti, quemadmodum nos ſub anno mundi proxime citato, num. 1. & 2. demonſtrabimus: Et ipſemet Pererius ſuper Exod. cap. 1. num. 28. exponens illa verba, quæ habentur in eodem cap. verſ. 6. videlicet: Quo mortuo, & vniuerſis fratribus eius, omnique cognatione illa &c. Inde infert; Hebræorum ſeruitutem cœpiſſe, nõ modo poſt mortem Ioſeph, & fratrum eius; verum etiam, poſt mortem vniuerſæ cognatiònis eius; illius, inquam cognationis, quæ vnà cum Iacob, in Aegyptum introierat; ideſt, mortuis etiam filijs fratrum Ioſephi, qui cum patribus ſuis, ingreſſi fuerant Aegyptum, inter quos, vt diximus, certum eſt, extitiſſe etiam ipſum Caath. Eodem argumento, ex ſacræ ſcripturæ verbis deſumpto, cogimur etiam, refellere dictum S. Epiphanij prope finem ſui Ancoratus, aſſerentis, quod Leui, cum eſſet annorum triginta quattuor, genuit Caath. Nam hoc poſito; quemadmodum facile erit ſupputare in tabulis; neceſſario oportebit ponere obitum ipſius Caath, poſt tredecim circiter annos, ab incepta Hebræorum afflictione; quod ſacro textui proximè allegato, manifeſtè repugnat. Fallitur item apertiſſimè Alexander Poliſtor, qui (vt videre eſt apud Euſebium lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. vlt.) ait, Caath, quando mortuus eſt Leui pater eius, fuiſſe quadraginta annorum. Quod ſatis euidenter, hoc refellitur argumento. quoniam ſequeretur, ipſum Caath natum eſſe, anno circiter quinquageſimo tertio, ex quo Iacob in Aegyptum, cum tota familia ſua, ingreſſus fuerat: Siquidem Leui, anno eiuſdem introitus nonageſimo tertio, mortuus eſt, vt patet in tabulis: Et conſequenter oporteret, ipſum Caath non fuiſſe connumeratum inter deſcendentes cum Iacob in Aegyptum; contra expreſſum ſcripturæ textum, Geneſ. cap. 46. ſuperius adductum.

3 Eodem anno, de Rachelis ſepulchro, quod erat prope Bethleem, ad dextram viæ, quæ ducebat in Hebron, profectus Iacob cum vniuerſa familia ſua, fixit tabernaculũ trans locum quendam, qui dicebatur turris gregis ſiue turris Ader ſeu Gader, quæ, vt habetur in libro de locis Hebraicis, & tradit Brocardus parte prima cap. 7. §. 56. parum aberat ab ipſa Bethleem contra Orientem ciuitatis. Et iſte, aiunt, fuit locus ille in quo poſtea, nato in Bethleem Saluatore, Paſtores audierunt vocem Angeli dicentis: Euangelizo vobis gaudium magnum &c. & voces Angelorum dicentium. Gloria in excelſis Deo, & quæ ſequuntur. Quod quidem non niſi diuina ſapientia, ac diſpoſitione, actum eſt, vt ſcilicet eo loco, natus Dei filius, anuntiaretur paſtoribus,

Iacob habitat trãs turrim gregis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2306.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 194.

1 IOSEPH cum expleuiſſet annos ſexdecim, nimirum ſex in Meſopotamia, & decem in terra Chanaan, vt ex prædictis colligi poteſt, & apparet in tabulis; hoc eſt, cum iam decimumſeptimum vitæ annum ingreſſus eſſet, (ſic namque conciliantur textus Hebraici, Græci, & Chaldaici, qui, vt videre eſt in Bibliorum Regiorum codicibus, Geneſ. cap. 37. in principio aiunt, Ioſephum fuiſſe annorum decem, & ſeptem, cum editione latina vulgata, quæ ibidem habet: Cum ſexdecim eſſet annorum &c.) hoc inquam anno, ſi ſuperficiem ſacri textus proxime citati attendamus; videntur omnia hæc acta eſſe, videlicet; Ioſephum pauiſſe gregem cum fratribus ſuis; accuſaſſe eos apud patrem crimine peſſimo; ab eodemque fuiſſe dilectum ſuper omnes filios eius; ideoque tunica talari, ac polymita, hoc eſt, coloribus apprime variata, indutum: itemque retuliſſe patri, fratribuſque ſomnia a ſe viſa; atque hiſce de cauſis, aduerſum ſe, fratrum inuidiam, odiumque, vſque adeo exarſiſſe; vt quadã die, cũ Ioſeph miſſus eſſet a patre in Sichimã, ad viſendos fratres, qui ibidẽ paſcebãt greges in prædio, ꝙ emerat Iacob a filijs Hemor, vt ſub anno mũdi 2303. nu. 1. dictum eſt: hi ſtatim illo viſo, cogitauerint ipſum occidere, ac ſe ſe mutuo ad fratricidium hortati ſint; mox comprehenſum, tunicaq; ſpoliatum, in ciſternam aridã proiecerint; ac demum Iſmaelitis negotiatoribus, in Ægyptum pergentibus, viginti argenteorum pretio diſtraxerint; tinctamque in ſanguine hædi tunicam eius, ad patrem deferri curauerint, qui ſtatim illa agnita, ratuſque filium ſuum a fera aliqua deuoratum; luxit eum longo tempore, ita vt ceteri fratres eum conſolari numquam potuerint. Interim verò Ioſeph ductus in Ægyptum, Putiphari Eunucho Pharaonis venditus fuit, quemadmodum late deſcribitur. Geneſ. cap. 37. per totum.

Quid contigerit Ioſepho annum vitæ 17. iam ingreſſo.

Ioſeph a fratribus venditus in Ægyptum deportatur.

2 Verum enimuero, vt arbitror, neceſſe eſt, quædam ex dictis, per recapitulationis figuram in ſacris libris frequenter vſitatam, hoc loco eſſe narrata: Nam cum primaria Moyſi intentio eſſet, hic hiſtoriam venditionis Ioſephi, & tranſlationis eius in Ægyptum deſcribere; primo voluit tempus, in quo illa contigit, annotare illis verbis, in citati capitis ferè initio poſitis: Ioſeph cum ſexdecim eſſet annorum, paſcebat gregem cum fratribus ſuis &c. Deinde aliquanto altius rem repetens, cauſas inuidiæ, odij, ac venditionis, quæ præceſſerant, præmittere; hæ fuerunt accuſatio fratrum: ſingularis dilectio, quam ei præ ceteris filijs oſtendebat pater; & demum ipſa ſomniorum relatio. Hæc autem proculdubio oportet aliquo tempore præceſſiſſe: nam de paterna dilectione, quod hoc tempore non cœperit, quando Ioſeph iam decimumſextum vitæ annum expleuerat; ſed prius; indicant illa citati capitis verba ver. 3. Iſrael autem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios ſuos, eo quod in ſenectute genuiſſet eum. quibus ſignificatur, vt eliciunt Caietanus, & Oleaſter; non fuiſſe tunc alium minorem ipſo Ioſeph, & conſequenter, nondum tunc natum eſſe Beniamin, nec mortuam Rachelem, quam conſtat in partu Beniamin obijſſe, vt nos ſub anno mundi 2305. num. 1. diximus. De ſomnijs autem, quod non acciderint, quando Ioſeph iam decimumſextum ætatis annum expleuerat, aperte colligi poteſt ex reſpõſo, quod eidem referenti alterum ſomnium, dedit pater dicens: Quid ſibi vult hoc ſõnium quod vidiſti? num ego, & mater tua, & fratres tui, adorabimus te ſuper terrã? Ergo tunc temporis adhuc erat in humanis Rachel Ioſephi mater; alioqui ſcriptura ſacra non eodem prorſus modo locuta eſſet de matre, ſicut de patre & fratribus qui viuebant, ſed vbi nominat matrem, addidiſſet: quæ mortua eſt: aut quid ſimile. Atqui certum eſt, quod quando venditus fuit Ioſeph, mater eius iam erat defuncta, nimirum ſepulta fuerat prope Bethleem, priuſquam Iacob cum ſuis perueniſſet ad patrem

Quæ hoc anno, & quæ prius acta ſint.

trem ſuum in Hebron. Igitur perſpicuum eſt, viſionem narrationemque ſomniorum non ad hæc tempora, ſed ad ea quæ præceſſerant pertinere. Et idem multo magis dicimus de fratrum accuſatione: nam illa proculdubio narrationem ſomniorum præceſſit, vt nos ſub anno mundi 2304. numero decimo comprobauimus. Et ſi vera eſſet opinio a nobis ſub dicto mundi anno numero 9. relata, quod ſcilicet crimen illud peſſimum, de quo accuſauit Ioſeph fratres ſuos, fuerit opreſſio aliqua virginum, aut quid ſimile, in ipſo impetu populationis Sichimorum perpetratũ, neceſſario conſequeretur, tum ipſam accuſationem, tum etiam ſomniorum manifeſtationem, eo tempore; quod inter Dinæ violationem, & obitum Rachelis, mediũ fuit, contigiſſe. Et quoniam aliter ſentire non poſſumus; Ideo prædictam accuſationẽ, & ſomnia, ſupra ſuis locis retulimus: hiſtoriam verò venditionis Ioſephi, & tranſlationis eius in Aegyptum, quæ in citato Geneſ. capite deſcribitur, ſub hoc anno, in quo re vera creditur eueniſſe, ponendam duximus.

Quoties, & a quibus Ioſeph fuerit venditus.

Porrò, quod attinet ad vẽditionem Ioſephi, ſciendum eſt, Hebræorum Rabbinos 3
exiſtimaſſe, ipſum ter fuiſſe venditum; nempe primo a nouem fratribus (Ruben .n. non erat cum illis, & Beniamin adhuc erat infantulus) & hanc primam venditionem, aiunt, factam eſſe Iſmaelitis, & deſcribi. Geneſ. cap.37. ver.28. Secundo, ab Iſmaelitis, a quibus venditũ fuiſſe Madianitis colligũt, ex eo quod in calce præallegati capitis legimus, Madianitas vendidiſſe illum Putiphari Eunucho Pharaonis; ergo (inquiunt) oportet eoſdem Madianitas, ipſum prius emiſſe ab Iſmaelitis. Tertio, demum quando ab ipſis Madianitis venditus eſt in Aegypto, vt dictum eſt. Verum enimuero allucinantur Hebræi, & ſi qui ſunt alij ita ſentientes: quia, ſi diligentius ſacrum textum expendamus; deprehendemus pro Iſmaelitis ac Madianitis, vnam eandemque gentem accipi; non quia re vera non eſſent inter ſe diuerſi; ſiquidem illi ab Iſmaele filio Agar; iſti verò a Madian filio Ceturæ prodierant: ſed quia genere, habitatione, negotiatione, admodum inter ſe erant coniuncti; genere, quandoquidem omnes ab vno Abraham fuerant progeniti; habitatione, quoniam eaſdem penè Arabiæ regiones mixtim incolebant; negotiatione, quam pariter, & communi ſocietate, exercuiſſe creduntur. propterea hoc loco, eos ſcriptura ſacra modo Iſmaelitarum, modo Madianitarum vocabulo, nominat. Nam loco paulo ante adducto, ait, quod prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, Ioſephi fratres, extrahentes eum de ciſterna, vendiderunt Iſmaelitis viginti argenteis, qui duxerunt eum in Aegyptum; Et licet in calce capitis dicatur, Madianitas vendidiſſe eum in Aegypto Putiphari Eunucho Pharaonis; tamen ca.39. ver.1. aperte dicitur, quod idem Putiphar, emerat Ioſephum, de manu Iſmaelitarum: Vnde liquet, eoſdem negotiatores, aliquando vocari Iſmaelitas, aliquando verò Madianitas, ob cauſas proxime allegatas. Et conſequenter fit manifeſtum, ipſum Ioſephum, bis tantummodo fuiſſe venditum: primo quidem viginti argenteis, vt habent textus emendatiores: ſecundo autem fortaſſe triginta, vt in quibuſdam codicibus reperitur; tametſi corruptè, de priori venditione id aſſerant.

Hiſtoria cap.38. Geneſ.

Eodem tempore (inquit ſacra Geneſ. in exordio capitis 38.) ſcilicet quando Ia- 4
cob cœperat lugere Ioſeph filium ſuum, quem putabat a beſtia deuoratum; Videtur contigiſſe hiſtoria illa, quæ in toto illo capite deſcribitur; Videlicet, De Iuda, qui accepit vxorem filiam viri Chananæi nomine Sue, ex qua ſucceſſiue genuit tres filios. Her, Onan, & Sela. Cum autem creuiſſet Her, dedit ei coniugem vocabulo Thamar. Her vero, quod eſſet nequam in conſpectu Domini, ab eodem occiſo; iuſſit Iudas, Onan ingredi ad Thamar, vt ſuſcitaret ſemen defuncto fratri: At Onan id ægre ferens, fundebat ſemen ſuum in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur; propter quod ſcelus, & ipſe a Domino morte punitus cum fuiſſet, præcepit Iudas nurui ſuæ Thamar, vt vidualem in domo patris ſui vitam ageret, donec Sela adhuc aliquantulum creſceret, poterat enim tunc eſſe annorum circiter duodecim, & verebatur pater ne ſi tam cito nuberet filius, & ipſe quemadmodum fratres eius, celerius periret. Thamar autem poſt exactos plures viduitatis ſuæ dies; videns ſe non eſſe traditam Selæ; ne ſine prole remaneret; quadam die, mutato habitu, deluſit ſocerum ſuum Iudam; qui ratus coire cum ſcorto, inceſtum, neſciens, commiſit cum nuru ſua; quam poſt tres menſes, cum ventre intumeſcente, fornicationis accuſatam comburi iuſſiſſet;

iuſſiſſet, agnitis poſtea muneribus, abſoluit, & ipſa ei peperit Phares, & Zaram.

5 Verumtamen hic aduertere oportet, quòd illa verba: Eodem tempore &c. quæ in principio citati capitis habentur; non poſſunt referri ad totam hanc, quam retulimus hiſtoriam: Siquidem certum eſt, illam non minus ſexdecim circiter annorum ſpatio expleri potuiſſe: tot enim in tabulis numerantur a Iudæ coniugio ad ortum Phares, & Zaram. Neque ſunt referenda ad illud tempus, in quo Iudas duxit vxorē; quoniam quando Ioſeph decimumſextum expleuerat annum, Iudas viginti annos, & aliquid amplius habebat ætatis, vt patet in tabulis. Si autem Iudas, non niſi anno vitæ ſuæ vigeſimo primo, duxiſſet vxorem, de qua genuit Her, Onan, & Sela, profectò debuiſſet triginta quattuor ſaltem eſſe annorum, quando dedit filio ſuo Her, Thamar in coniugem; & circiter triginta ſeptem, quando iam creuerat Sela; & quoniam non dedit ei Thamar, vt promiſerat; illa callidè fefellit Iudam, genuitq; ex eo Phares, & Zaram: Quomodo ergo potuiſſet Phares, natus anno trigeſimoſeptimo patris ſui Iudæ, habere duos filios, Eſron ſcilicet, & Amul, quando deſcendit Iacob in Ægyptum (de hoc enim conſtat Geneſ. ca. 46. ver. 12.) ſi tunc Iudas attigerat tantummodo quadrageſimumquartum vitæ annum, vt videre eſt in tabulis? Non etiam prædicta verba: Eodem tempore &c. poſſunt referri ad ortum Phares; ita vt Iudas, ex nuru ſua genuerit Phares anno Ioſephi decimoſexto expleto, vel (quod idem eſt) decimoſeptimo ineunte, qui erat ipſius Iudæ vigeſimusprimus: nam adoleſcens vigeſimumprimum annum agens; naturaliter nurum habere nequit; Igitur neceſſe eſt dicere memoratam hiſtoriam, quæ Geneſ. cap. 38. deſcribitur, contigiſſe ex parte quidem ante venditionem Ioſephi; ex parte verò poſt; ideoque referri ad illud tēpus, quod fuit quodammodo medium, inter initium, & finem eiuſdem hiſtoriæ. *Ad quod tempus ſi referenda*

6 Quod ſi quis præciſè deſideret ſcire, quibus temporibus ſingula geſta ſint; diſtribuat ea rationabiliter, intra ſpatium quadragintatrium annorum, ab ortu Iudæ neceſſarium eſt: totidem enim natus erat Iudas, quando cum patre, & vniuerſa familia eius, ingreſſus eſt Ægyptum. Porrò hæc rerum geſtarum diſtributio, non videtur aliter melius fieri poſſe; quam ſi dixerimus, ipſum Iudam, poſtquam ingreſſus fuerat annum vitæ decimumtertium, duxiſſe vxorem; genuiſſeque ſub finem menſis decimi, eiuſdem anni, filium ſuum primogenitum, Her: & anno inſequente, menſe circiter octauo, alterum nomine, Onan; tertio autem anno, qui erat vitæ Iudæ decimus quintus, menſe circiter ſexto, natum ei eſſe tertium, nnncupatum Sela; poſt quem vxor Iudæ parere deſijt. Quæ omnia iam nos ſub anno mundi 2298. & duobus ſequentibus diſtinctè notauimus. Anno autem Iudæ vigeſimoſeptimo, quando ſcilicet Her primogenitus eius, ingredi cœperat decimumquartum vitæ annum; oportet Iudam dediſſe Thamar vxorem ipſi Her; quo non multo poſt mortuo; mox dediſſe eandem Thamar ſecundo filio ſuo Onan: Et eo item paulo poſt defuncto, manſiſſe Thamar viduam multis diebus, hoc eſt vſque ad annum Iudæ vigeſimumoctauū prope deſinentem, & tunc cū videret ſe non eſſe datā Selæ, deluſo Iuda, concepiſſe ex eo Phares, & Zaram, quos poſtea anno proximo, menſe circiter ſeptimo, peperiſſe credimus. Poſtea verò Phares, cum proxime ingrederetur annum vitæ decimumtertiū, ducta vxore, ſucceſſiuè, ſpatio ſcilicet decem, & nouem mēſium, genuiſſe duos filios, Eſron, & Amul; ita vt poſterior natus ſit paulo antequam deſcenderet Iſrael in Ægyptum. Hæc eſt memoratorum actuum, quæ neceſſario facienda videtur partitio; qua ſuppoſita; quidam grauis nodus, alioqui penè inextricabilis, cuius paulo poſt mētionem faciemus, commode deuitatur; & cuncta conſona, ac plana redduntur, Et ſacra Chronologia hic a Moyſe non parum obſcure tradita, ſatis facile dilucidatur. *Per quos annos ſit diſtribuēda.*

7 Quod ſi cui videatur durum, ponere Iudam, & filios eius, tam cito genuiſſe; meminerit, primo id non eſſe præter naturam, vt ſub anno mundi 2298. nu. 1. docuimus. Deinde multo ſatius eſſe, hoc ſupponere, quam contra ſacros textus Gen. capit. 46. verſ. 12. 26. & 27. ponere Eſron, & Amul, natos eſſe multo poſt ingreſſum patris ſui in Ægyptum, vt ſentit Pererius, & ex B. Auguſtino conatur oſtendere; quamuis tādem obiectiones a ſe excitatas, non modo non exhauriat; ſed poſt multa ſuper capitulo Geneſ. 46. nume. 18. ſiue 19. fateatur, non omnia ſibi comperta eſſe, quæ Moyſes in animo habebat, quando hæc ſcripſerat. & mox num. 29. ad prædictas obiectiones, dicat: non omnia reſecari vſque ad viuum neceſſe eſſe: quin potius *Cur modo expoſito, ſit diſtribuenda.*

ſe

ſe huiuſcemodi difficultates, tanquam Labyrinthos, alijs obeundos, ſeu pertranſeũdos, libenter relinquere. Sed à nobis de hac re aliquid ſub anno mundi 2319. num. 13. plenius verò, ſub anno mundi 2329. num. 5. & ſequentibus agendum erit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2311.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 199.

Putiphar cõmittit Ioſepho domum ſuã.

POST quinque circiter (vt num. 3. probabitur) annos, ex quo Ioſephum emerat, Putiphar præpoſuit eum omnibus ſeruis ſuis, fecitq; adminiſtratorem vniuerſæ domus ſuæ; quam ille tanta poſtmodum prudentia gubernauit; vt Deo in primis Ioſephi induſtriam adiuuante, actioneſq; dirigente; aucta deinceps adeo ſit, & multiplicata Domini ſui facultas, tam domi, quam foris, vt (quemadmodum legimus Geneſ. cap. 39. verſ. pri. vſque ad ſeptimum) meritò ibidem, de eodem Putiphare dicatur, quod nec quicquam aliud nouerat, niſi panem quo veſcebatur quæ eſt phraſis hebraica, idem ſignificans, ac ſi diceretur; quod Putiphar, videns quam bene, atque vtiliter rem ſuam Ioſephus gereret; plenè eius integritate, ac valore confiſus; relicta ei prorſus omni rerum ſuarum cura, nihil omnino ſcire volebat, de his quæ ab illo in ipſa domus adminiſtratione agebantur; tanquam ſi nihil ad ſe pertinerent; & ipſe tantummodo edere, & bibere, ac frui bonis ſuis, ſibi propoſuiſſet. 1

Putiphar non erat verè ſed æquiuocè Eunuchus.

Verum de iſto Putiphare, nemo miretur duo dici, quæ prorſus inter ſe videntur contraria; nimirum quod eſſet Eunuchus, ideſt Spado; & quod vxorem, quin etiam (vt non nullis placet) filiam haberet: quandoquidem, re vera, non erat Eunuchus; ſed æquiuoce dicebatur talis, ratione officij ſibi à Rege traditi, quod ordinariè eunuchis dari ſolebat; erat enim Princeps, vel præfectus, aut magiſter, ſiue Dux militum cuſtodiæ, vt puto, perſonæ Regis adſcriptorum; quæ dignitas, ſeu cura, Eunuchis tanquam fidelioribus, demandari ſolebat; tam & ſi interdum, quemadmodũ in hoc caſu, etiam non Eunuchis tribui contingeret; qui propterea (vt dictum eſt) Eunuchi æquiuocè dicebantur. Quin etiam inualuit conſuetudo, vt quia Eunuchi ſemper in miniſterio Regum Principumue habebantur; nonnunquam Eunuchi vocabulum, pro miniſtro vſurpari conſueuerit, vt hoc loco factum credimus. 2

Cur, & quando Putiphar Ioſephum domus ſuæ Magiſtrum conſtituerit.

Quod aũt diximus Putipharem iſtũ, nõ niſi poſt quinquenniũ, tantam Ioſepho dediſſe auctoritatem, inde ſatis probabiliter conijcere poſſumus, quod non videtur veriſimile, virum prudentem, voluiſſe præponere toti familiæ ſuæ, quæ ſatis ampla, & copioſa erat, adoleſcentulum ſexdecim annorum, præſertim alienigenam, & ſeruũ emptitium; niſi poſteaquam, per plures annos, eius fidelitatem; ac ſufficientiam, ſedulò exploraſſet probaſſetq; atq; vt interim ille ad maiorem ætatem perueniret, tãtoq; miniſterio aptiorem, expectaſſet. Quemadmodum quoq: par eſt credere, Eundem Putipharem, non niſi poſt alios plures annos, ex quo omnia ſua Ioſepho crediderat; potuiſſe dignoſcere, quod propter ipſum Ioſephum, benedixiſſet Dominus domui ſuæ; multiplicatæque valde eſſent opes eius: Hæc igitur per gradus acta eſſe cenſenda ſunt, vt primo Ioſeph, per quinquennium circiter in varijs ſucceſſiuè miniſterijs optime ſeruierit cum alijs mancipijs Domini ſui: mox Magiſter domus fuerit effectus, reddens quotannis rationes adminiſtrationis ſuæ; ac demum anno ſuæ captiuitatis decimo, cũ Dominus eius experimento didiciſſet, auctas admodum induſtria Ioſephi, eſſe opes ſuas; ac propterea, vt dixi, de integritate, ac valore eius certior eſſet facturit, non cura amplius ſcire, quid ille in adminiſtratione rerum ſuarũ ageret; ſed plenam ei in omnibus fidem habens, permiſerit illi quæcumque vellet facere. 3

ſacere. ac non multo poſt, ſanctum Iuuenem, inſidiis diaboli, a domina ſua inhoneſte fuiſſe appetitum, & iniuſte accuſatum, ac denique in carcerẽ truſum; vt plenius deinceps ſuis locis dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2312.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 200.

1 ANNO ætatis Iudæ vigeſimo ſeptimo, vt ſub anno mundi 2306. num. 6. docuimus; quando ſcilicet Her primogenitus eius, iam cœperat attingere annũ vitæ decimumquartum, oportet ipſum Iudam dediſſe ei Thamar in vxorem, quam aiunt fuiſſe ab ipſo Her perdite adamatam, & ardenter concupitam, quod eſt ſatis credibile, alioqui non tam cito videretur Iudas voluiſſe coniugem dare filio ſuo. At verò Her, cum eſſet valde nequam, vtpote qui Dei timore a ſe penitus excluſo, & de induſtria, prorſus neglecta ac proiecta prolis intentione, ſola explendæ libidinis concupiſcentia, coniugium illud inierat, ſicut equus, & mulus quibus non eſt intellectus: vel etiam quia (vt nonnulli putant) eodem fermè, in actu coniugali, quo poſtea frater eius Onan, vt paulo poſt dicemus, delinquebat errore; propterea a Domino, non naturali, ſed repentina, vt creditur, morte occiſus interijt; nimirum Deo permittente, a dæmone ſtrãgulatus, quemadmodum contigiſſe ſeptem Saræ maritis, legimus Tob. cap. 6. ver. 14. & 17.

Har ducit Thamar vxorem, & cur cito à Deo morte percuſſus.

2 Mortuo Her Iudas poſt luctum, primogeniti, dedit eandẽ Thamar Onam filio ſuo ſecundo, qui tum annum agebat decimumtertium, vt patet in tabulis; & ſua ſatis firma corporis conſtitutione ſupplere videbatur ætatem, vt ipſe ſemen defuncto fratri ſuſcitaret: ita enim vſque ab eo tempore, licet nondum lata eſſet lex, apud Hebræos fieri conſueuerat. Hoc ægre ferens Onan, non quia inuitus ingrederetur ad Thamar, quam dicunt mulierem fuiſſe pulcherrimam, ſed quia ſibi, non fratri, filios gignere voluiſſet, ingrediens ad illam, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Quamobrem, tametſi non vt frater eius, nihil omnino de prole gignẽda curaret; attamen, quia ne prolem fratri gigneret, rem deteſtabilem faciebat; ideo eodem ſorte, quo frater eius modo, diuina vltione percuſſus, obijt. Hac de re contriſtatus Iudas, iuſſit Thamar redire in domum patris ſui, & ibi manere viduam, donec Sela tertius Iudæ filius, qui tum duodecim erat annorum, creſceret, & poſſet eam ducere, verebatur enim ne ſi tam cito ad eam ingrederetur, ipſe quoque interiret. Geneſ. cap. citato ver. 8. vſque ad 11.

Onan nõ libenter ducit Thamar vxorẽ ei cur, citò periit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2313.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 201.

1 ANNO proximo (qui erat Iudæ vigeſimusoctauus) ad finem vergente, contigit mori vxorem ipſius Iudæ; &(vt arbitror) non multo antè, Selam, aut duxiſſe vxorẽ, aut de alia, quã Thamar ducenda, agere cœpiſſe. Id, vt audiuit Thamar, valde aduerſus Iudam indignata, quod ei, vt promiſerat, Selam maritum minime dediſſet: cogitabat quomodo poſſet ei imponere, & diù deſideratam prolem habere. Igitur quadam die audiens ipſum Iudam, poſt vxoris ſuæ luctum, velle aſcendere ad tonſores ouium ſuarum in Thamnas: ipſa ſtatim immutato habitu, & capite vultuque penè toto cooperto, clam exiens de domo patris ſui, ſedit more meretricũ, Sola in biuio, quod ducebat in Thamnas. hanc ergo inde pertranſiens conſpicatus

Thamar callidè cõcepit de Iuda ſocero ſuo.

& ſuſpicatus eſſe ſcortum, cœpit cũ ea agere de re ſecũ habenda; quæ tandẽ acceptis
anulo, armilla, & baculo Iudæ, pro arrhabone promiſſi hædi, conſenſit, & ad vnum
coitũ concepit fœtus gemellos; & vt abijt Iudas ad gregẽ ſuũ, illa nihil curans de ex-
pectando hædo, ſed his cõtenta, quæ pro arrhabone acceperat, ſtatim ſurgens redijt
ad ſuos, & viduitatis veſtibus reaſumptis, nihil amplius de marito ſolicita, manſit in
domo patris ſui. Geneſ.cap.38.verſ.12. vſque ad 24.

Ex quibus apparet, corruptos eſſe codices Bibliorum Regiorũ, & non nullos alios 2
Latinos, qui loco citato ver.12. habent. Euolutis multis annis, nimirum ab obitu
Onan, mortuam eſſe vxorem Iudæ. Et eſſe corrigendos, vt pro multis annis dicant
multis diebus quemadmodum habent Latini textus emendatiores, præſertim edi-
tionis vulgatæ, & item lxx. Interpretum, Romæ anno ſalutis 1588. & 1593. impreſ-
ſi, & Paraphraſis Chaldaica. Si quis enim totam hanc rerum geſtarum ſeriem rite 1
perpendat; inueniet fieri non poſſe, vt inter obitum Onan, & ortum Phares, inter-
fuerit, niſi paulo plus vno anno. Igitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2314.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 202.

Thamar morti adiudicatur & abſoluitur.

ANNO inſequenti, qui erat Iudæ vigeſimusnonus, menſe circiter ſecundo in- 1
choante, qui erat a conceptu ſuo quartus, Thamar ventre intumeſcente, de-
prehenſa quod eſſet grauida; delata fuit Iudæ, tamquam fornicationis rea;
qui ſubita, grauique indignatione commotus, cum ſtatim eã igni conburendam eſſe
adiudicaſſet, illa protulit anulum, armillam, & baculum, quæ ab eodẽ, pro arrhabone
acceperat, miſitque ad Socerum dicens: ſe ex illo, cuius illa erant, concepiſſe; qui cõ-
feſtim agnitis muneribus, & intelligens ſe quodammodo iuſte ab ea deluſum; quo-
niam non dediſſet ei Selam maritum, vt promiſerat; eandem ſe ipſo iuſtiorem, hoc
eſt minus ream, pronuntiauit, & abſoluit. non tamen amplius eam cognoſcere vo-
luit, quod duorum filiorũ ſuorũ vxor ſucceſſiue fuiſſet, Gen.c.38.ver.24.vſq; ad 27.

Ortus Phares, et Zare.

Eodem anno, menſe, vt reor, circiter ſeptimo, Thamar peperit Iudæ binos, eodem 2
partu, paruulos, qui videbantur quodammodo inter ſe de primogenitura contende-
re: Siquidem alter, cum totus egredi non poſſet, manum prius foras protulit; cui ob-
ſtetrix filum rubrum annexuit, pro ſigno dicens: iſte egredietur prior. Verum dum
iſte manum intus retrahit; alter rupta ſeu diuiſa, qua tegebatur, membrana, primus
egreſſus eſt: & propterea Phares, quod diuiſionem ſignificat, eſt appellatus: alter ve-
rò, qui poſtea exijt, Zara, ideſt Oriens, quia primo manum proferens, apparere cœ-
perat, & prius oriri voluiſſe viſus fuerat. Geneſ. vbi ſupra ver.24. vſque ad finem ca
pitis. Igitur primus annus vitæ Phares, & Zare magis concurrit cum anno ætatis Iu-
dæ trigeſimo, vt poſitum eſt in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2316.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 204.

ANNO circiter vitæ Ioſeph vigeſimo ſeptimo, qui erat Iudæ trigeſimus pri- 1
mus, vt perſpici poteſt in tabulis; poſt exactos ſcilicet in domo Putiphare de-
cẽ ſeruitutis annos, quemadmodũ paulo poſt oſtẽdemus; valde probabiliter
credimus cũ Abulenſe ſup. Gen.c.39. accidiſſe ea, quæ in eodẽ cap. narrantur de ipſo
Ioſeph,

Ioſeph, videlicet, ꝙ Putiphar Dominus eius, probata iā per multos annos, eius fide, ac ſufficientia, videnſq; ꝙ ex quo ille res ſuas adminiſtrare cœperat, eas admodum Deo bene fauēte, auxerat; ſinebat ipſum, quæcunq; vellet in domo ſua agere. Et ꝙ exiſtente Ioſepho in tanta gratia, & bona exiſtimatione apud Dñum ſuū; cœpit domina ſua, nimirū Putiphare vxor, inſano Ioſephū proſequi, amore, ac frequēter ſolicitare, vt ſecū cubaret, qui recuſans, aiebat: ſe tantam Deo offenſam, Dominoque ſuo de ſe optime merito, iniuriam facere nullo modo poſſe; ſed nihilominuus impudica mulier; quamuis ſæpius repulſam paſſa, non ceſſabat moleſta eſſe ſancto Iuueni; quem cum quadam die in cubiculo ſolum offendiſſet, & libidinis impatiens, pallio aprehensū, ad ſe attrahere non erubuiſſet; relicto in manibus eius pallio, confeſtim Ioſeph aufugit: at illa ſe neglectam acriter indignata, & amore in furorem conuerſo, ſtatim exclamare, familiam conuocare, de Ioſepho grauiter conqueri, ac denique illum viro ſuo accuſare non diſtulit, quod ſecum coire attentaſſet; & in argumentum facinoris, retentum pallium, marito oſtendebat; qui vxori nimium credulus, illico Ioſephū detrudi iubet in carcerem, vbi deinceps manſit, vſquequo a Pharaone eductus fuit, vt interpretaretur ſomnia eius.

Ioſeph à domina ſua ad malum ſolicitatur.

Cur in carcerem truſus.

2 Hæc, licet ſcriptura ſacra non exprimat quonam anno ſint geſta, ex ipſa tamen videtur colligi poſſe, hoc circiter anno cōtigiſſe: nam, & ipſa ſacræ narrationis ſeries, ſatis indicat Ioſephum, non multo ante duos illos, Pincernam ſcilicet, & Piſtorem Pharaonis Eunuchos, fuiſſe in carcerem detruſum: Et certum eſt, eundem Ioſephū, duobus dumtaxat annis poſtquam illorum ſomnia in carcere explicauerat, inde fuiſſe eductum, & Pharaoni oblatum: Vnde videtur ad ſummum tribus circiter annis, in carcere manſiſſe. Itaque ſi ſexdecim Ioſeph iam expleuerat annos, quando venditus fuit, & in Ægyptum perductus; & idem triginta erat annorum, quando ſtetit coram Pharaone; ergo ad minus fluxerant anni tredecim, ex quo a Putiphare fuerat emptus; e quibus, ſi detrahas tres carceris, proculdubio reſtabunt decem ſeruitutis; Quod item confirmari poteſt ex his, quæ a nobis ſub anno mundi 2311. num. 3. dicta ſunt; inde enim quoque ſatis probabiliter colligi poſſe videtur, eundem Ioſephum potuiſſe vigeſimumſeptimum vitæ annum attingere, quando cœpit honeſtati eius domina ſua inſidiari. Nec obſtat, quod initio citati capitis trigeſimi noni ſacræ Geneſ. poſt illa verba: Igitur Ioſeph ductus eſt in Ægyptum &c. paucis interpoſitis, nimirum verſiculo eiuſdem capitis ſeptimo ſubiungitur: Poſt multos itaque dies, iniecit Domina ſua oculos ſuos in Ioſeph, & quæ ſequuntur. Quo videtur inſinuari, id contigiſſe, non poſt multos annos: ſed tantummodo, poſt multos dies, ex quo venerat Ioſeph in Ægyptum. Quod etiam videtur poſſe confirmari auctoritate B. Chryſoſtomi qui in calce homiliæ octauæ, quæ eſt de vinculorum, & carceris laudibus in Epiſtolam ad Epheſios, ſcribit Ioſephum tredecim annis fuiſſe in vinculis. Et præterea quia non videtur credibile, impudicam illam fæminam, plus vno circiter anno, aut continere ſe a concupiſcentia Ioſephi elegantis admodum adoleſcentis potuiſſe, aut ipſius conſtantiam diutius ſuſtinere. Non inquam hæc obſtant: quoniam illa verba: Poſt multos itaque dies &c. non ſunt referenda ad aduentum Ioſephi in Ægyptum, cuius mentio fit in ipſo capitis principio: ſed ad ea, quæ proxime antea narrata erant; ſcilicet ad tempus in quo Deus, propter ipſum Ioſephum, benedixerat domui Putiphare, & bona eius valde multiplicauerat: & eſt ac ſi dictum eſſet. Poſt multos itaque dies, nimirum ex quo iam Putiphar ſinebat Ioſephum quæcunque vellet agere de bonis ſuis; Domina eius iniecit oculos in eum &c. hoc inſuper videtur multo credibilius: Siquidem ſolent mulieres minus appetere adoleſcentiores, quam iuuenes penè in ætate perfecta conſtitutos. Credimus autem B. Chryſoſtomū loco eius citato, voluiſſe ſimul comprehendere tempus ſeruitutis, & carceris ipſius Ioſephi: Nam inter decimumſextū eius annum, quē iam expleuerat quando in Ægyptum venit; & trigeſimum, quem agebat, quando ſtetit coram Pharaone; medij ſunt anni tredecim. Et proculdubio etiam ipſa ſeruitus, quoddam vinculum eſt, & quodammodo poteſt carceribus æquiparari: nam etſi Putiphar Ioſephum iam non vt ſeruum, ſed veluti fidiſſimum opum ſuarum adminiſtratorem haberet: attamē Ioſephus, qui erat valde prudens, quamuis ſeruitutem ſuam Domino ſuo tunc gratā eſſe intelligeret, nihilominus, vt cumque re vera ſeruum, & Barbari cuiuſdam ſeruum

Quot annis mānſerit in carcere.

Quot annis ſeruierit.

ſe eſſe ſciebat. quod homini præſertim ingenuo, qui animi nobilitate vigeat, ac ſe natum eſſe liberum recolat, non poteſt non valde eſſe oneroſum. Certe timor ille perpetuus, admodumque rationabilis, atque ineuitabilis; ne aliquando inuidorum, malignorumque calumnijs, Domini gratiam amittat, iramue eius, licet immerito, incurrat, quemadmodum ipſi quoque Ioſepho contigiſſe iam diximus; vinculis ipſis, atque carceribus quodammodo moleſtior eſſe ſolet; quando, & ipſam met mortem eiuſmodi timoribus tolerabiliorem eſſe Poeta ille exiſtimauit, cum cecinit. Morſque minus penæ, quàm mora mortis habet. Cum itaque multo credibilius ſit, vxorem Putiphare, inieciſſe oculos in Ioſephum, non in prioribus illis annis, quando adhuc erat adoleſcentulus, & cum alijs ſeruis Domini ſui munia domus, etiam viliora obire ſolebat; Sed potius in poſtremis, poſtquam ſcilicet proxime ad virilem peruenerat ætatem, & veluti liber, domum vniuerſam ad nutum gubernabat: vtique concedimus eam, ex quo cœperat amore eius flagrare, non diutius, eiuſdem animi conſtantiā ferre valuiſſe; ſed ad ſummum, poſt vnum aut alterū menſem, cum iam ſe voti compotē fieri poſſe deſperaret, amoris ſui magnitudinē (vt facile in huiuſmodi caſibus ſolent mulieres) in tantūdē odij indignationiſq; vertiſſe.

Ceterum Ioſephus, quamdiu manſit in carcere; tametſi (vt ſolent iuſti, quibus tribulationum calicem Deus temperare ſolet, nec ſinere eos ſupra vires tentari) Dei benignitatem abundè expertus ſit: quandoquidem, vt legimus Geneſ. cap.39.verſ. 21. vſque ad finem capitis, Dominus fuit cum ipſo Ioſeph, & miſertus illius, dedit ei gratiam in conſpectu Principis carceris, qui credidit ei omnes vinctos, & omnem carceris curam: Verumtamen nemini dubium eſt, Ipſum Ioſephum, propter eximiam ſuam in caſtitate, fideque domino ſuo ſeruanda, conſtantiā, inuidia diaboli, & Deo permittente, multa mala fuiſſe perpeſſum, in corpore pariter, atque in anima: id .n. breuiter teſtatus eſt Regius Propheta, in Pſal. 104. dicens: Humiliauerunt in compedibus pedes eius, quod ad indicandas corporis afflictiones pertinet. nam, & de animæ anguſtijs ſequitur: ferrum pertranſijt animam eius. quorum verborum, idem ferè ſenſus eſt, ac illorum, quæ habentur Luc. cap.2.verſ. 35. vbi de Deipara Virgine dicitur: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Quemadmodum namque perſpicuum eſt, Dei Genitricem, non materiali; ſed ſpirituali doloris gladio in dilectiſſimi filij ſui paſſione fuiſſe tranſuerberatam; ita quoque conſtat, Ioſephi animam, hoc eſt vitam, non ferro, ſed vehementiſſimis cordis anguſtijs, fuiſſe perculſam; quando falsò accuſatus, vix (vt credibile eſt) euaſit gladium Domini ſui: & item quando innocens in compedibus poſitus eſt; & quando his ſolutns, diu tamen in carcere detentus fuit. 3

Ioſeph in carcere multa paſſus.

Exponitur locus Pſalmi.

Sed nemo mirari debet, quod interdum viros iuſtos, & inſontes tanta pati ſinat in hac vita Deus: neque ob id oportet de diuina prouidentia, ac iuſtitia (vt facile ſolent in eiuſmodi euentibus impij, vel etiam in fide puſilli) tantiſper hæſitare: quādoquidem, mala, quæ iuſti hic patiuntur iniuſtè, maius illis conferunt meritum: Id enim (vt docet Apoſtolus 2. ad Cor.cap.4.ver.17.) quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Denique hæc eſt illa ſanctorum beatitudo, cuius meminit Dominns, Matth.c.5.ver.10. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorū eſt regnum cælorum. Et Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes, propter me (ideſt propter mandatorum meorum obſeruantiā,) gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.] Verum non ſemper miſericors Dominus tribulationes iuſtorum in hoc mundo finit eſſe perpetuas; neque omnes ſemper retributiones reſeruat in cælis: quādoquidem nonnumquam etiam in præſenti vita, poſt modici temporis afflictiones; plurimas eis, vel inuito dæmone, tribuit proſperitates, vt palam eſt de Sancto Iob, Tobia, & multis alijs, inter quos non in poſtremis ponendum eſt ipſius de quo nunc agimus Ioſephi exemplum; cui Dominus, poſt paucorum annorum humiliationes, reliquum eius vitæ tempus, nimirum a trigeſimo, vſque ad centeſimumdecimum vitæ ſuæ annum ideſt donec poſtea vixit; in magna deinceps exaltatione, felicitate, & gloria, apud Aegyptios, ſuoſque eſſe voluit: vt infra ſuis locis dicetur. Quin ét in ipſomet ſeruitutis, ac carceris tempore, vt eidē labores, 4

Cur ſinat Deus iuſtos in hac vita, multa pati.

Iuſti etiā in hac vita pro malis toleratis interdum bona recipiunt.

afflictio-

afflictioneſque temperaret; dedit ei gratiam in conſpectu Domini ſui, & deinde et Præfecti carceris, vt ſuperius dictum eſt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2317.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 205.

1 ANNO Ioſephi vigeſimooctauo circiter deſinente, nimirum biennio antequam de carcere educeretur, vt aperte colligitur. Geneſ. cap. 41. in principio, vbi poſt ea quæ hic ſubiungemus, dicitur: Poſt duos annos, vidit Pharao ſomnium &c. contigit duos eiuſdem Pharaonis Eunuchos, quorum alter pincernis; alter piſtoribus Regis præerat; & non multo ante, vt reor, propter neſcio quod delictum ab eis comiſſum ambo in carcerem, vbi Ioſephus erat, iubente Rege, truſi fuerant, quadam nocte ſomnia quædam ſomniaſſe, quæ eos meditabundos, triſtioreſque reddiderant; quod aduertens Ioſephus, & cauſam mæroris ſciſcitatus, intellexit quæ in ſomnis vterque viderat; & Pincernam quidem bono animo eſſe iuſſit; vtpote cuius viſio ſignificaret, eum triduo poſt, a Rege ad priſtinum munus reſtitutum iri: alterum verò, hoc eſt piſtorem, admonuit, vt ſe præpararet ad crucis ſupplicium tertia die ſuſtinendum; id enim portendere ſomnium, quod viderat; & omne quod eis prædixit Ioſeph, ad vnguem euentus comprobauit, vt late deſcribitur in toto Geneſ. cap. 40.

Ioſeph in carcere Eunuchorum ſomnia interpretatur.

2 Per hæc tempora, appropinquantibus nimirum poſtremis diebus vitæ Iſaac, oportet pro certo ſupponere, quod Eſau filius eius, cum tota familia, & ſubſtantia ſua, de Seir redierit in terram Chanaan, tum vt ipſe quoque curam gereret patris ſui iam decrepiti; tum vt poſſet tempore mortis præſto eſſe ad ſepeliendum corpus eius; & ad paternam hereditatem cum fratre ſuo Iacob diuidendam; ſciebat enim eum, iiſdem de cauſis, iã multo ante ad patrem ſuum venititaſſe; Vnde neceſſarium videtur ſupponere, quod etiam ipſe Eſau, aliquot ſaltem menſibus, habitauerit in terra Chanaan, cum patre, ac fratre ſuo, vel non longe ab ipſis: nam certum eſt, quod poſt mortem ſenis, cum non poſſent amplius Iacob, & Eſau habitare ſimul; ſiue prope, præ multitudine gregum ſuorum, qui quotidie augebantur, ita vt iam terra illa eos alere non valeret; ſeparati ſunt ab inuicem, & Eſau quidem rediit in Idumæam; Iacob autem remanſit in terra Chanaan, vt nos infra ſub anno mundi 2319. num. 1. dicemus.

Eſau de Seir transfert ſe ſuoſque in terram Chanaan.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2318.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 206.

1 ANNO poſtero circiter deſinente, ceſſit e vita plenus dierum ac meritorum, Iſaac in Mambre ciuitate Arbee, quæ eſt Hebron exactis centum octoginta vitæ ſuæ annis; & ſepelierunt eum Eſau, & Iacob filij eius. Geneſ. c. 35. in fine. nimirum in ſpelunca duplici, cum patre ſuo Abraham, & matre ſua Sara, & vxore ſua Rebecca, vt patet Geneſ. c. 49. ver. 31. Huius ſancti viri, honorificè meminit Scriptura, Eccleſiaſtici c. 44. ver. 24. vbi paucis admodũ verbis, multa eadẽq; præclara in laudẽ eius comprehendit, aſſerens ipſum propter Abraham patrẽ ſuum, iiſdemmet benedictionibus, ac repromiſſionibus, quibus, & pater eius, fuiſſe a Deo decoraum.

Iſaac moritur, & a filijs ſuis ſepelitur.

vixit autem Iſaac cum	Sem	annis	decem, & octo.
	Sale		decem, & octo.
	Heber		ſeptuaginta nouem.
	Abraham		ſeptuaginta quinque.
	Sara		triginta ſeptem.
	Iſmael		centum viginti tribus.
	Iacob		centum viginti.
	Ruben		triginta quinque.
	Simeon		triginta quattuor.
	Leui		triginta quattuor.
	Iuda		triginta tribus.
	Dan		triginta tribus.
	Nephtali		triginta duobus.
	Gad		triginta duobus.
	Aſſer		triginta vno.
	Iſachar		triginta vno.
	Zabulon		triginta.
	Ioſeph		viginti nouem.
	Her		quattuor decim.
	Onan		tredecim.
	Sela		decem, & nouem.
	Beniamin		quattuordecim.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2319.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 207.

Eſau reuertitur cum tota ſubſtantia ſua in mõtem Seir.

ANNO inſequente, non multo poſt obitum Iſaac; videns Eſau, quod tam ipſe quam frater eius Iacob præſertim poſt paternam inter ipſos diuiſam hereditatem, erant valde diuites habebantque pecora, & armenta penè innumera; & terra illa, in qua pater eorum peregrinari ſolebat, iam non valebat alere tantam gregum multitudinem; decreuit redire in montem Seir Idumeæ, vbi iam diù habitauerat. Itaque tulit vxores ſuas, & liberos, & pecora, cunctamque ſubſtantiam ſuam, & ſponte receſſit a fratre ſuo Iacob, reuerſuſque eſt iterum in Seir, vbi deinceps tam ipſe, quam poſteri eius, valde admodum dilatati ſunt. Geneſ. cap. 36. ver. 6. vſque ad 9. Quod autem iſta diſceſſio Eſau de terra Chanaan in Seir, non ſit illa quam ſupra ſub anno mundi 2276. num. 9. diximus contigiſſe, quando Iacob morabatur in Meſopotamia Syriæ, & adhuc in humanis erat Iſaac; ſed altera, quæ facta eſt nunc, poſt obitum ipſius Iſaac; optime probat Abulenſis, ſuper citato Geneſ. ca. quæſt. 1. & ſatis indicant verba illa ſacri textus: receſſit a fratre ſuo Iacob. Nam quando Iacob erat in Meſopotamia, non potuit dici, quod Eſau receſſerit a fratre ſuo Iacob; ſed potius, quod Iacob receſſerat a fratre ſuo Eſau, qui tum cum parentibus remanſerat in terra Chanaan. Præterea præcipua huius diſceſſus cauſa aſſignatur in ſacro codice, fuiſſe; quia præ multitudine diuitiarum, ac præcipue gregum, non poterant in eadem regione ambo habitare. Porrò certum eſt, quod numquam dum vixeret Iſaac, fuerunt filij eius adeo diuites, & in gregibus ouium atque armẽtorum copioſi, quemadmodum poſt mortem eius; quando ad opes, & greges, quos ſinguli labore atque induſtria ſibi comparauerant, acceſſit etiam paterna hereditas, quæ & ipſa erat valde opulenta, vt patet Gen. cap. 26. ver. 13. 1

Dixi Eſau ſponte receſſiſſe a fratre ſuo Iacob, vt indicarem, futilem eſſe, & erro- 2
neam

neam quorundam Hebræorum opinionem, qui putarunt, ipſum Eſau non voluntarie; ſed coacte diſceſiſſe; nimirum ſic imperante Iacob, quem tum credunt multo potentiorem, ac veluti Dominum ipſius Eſau euaſiſſe; atque in argumentum ſuæ poſitionis, adducunt, quod iā ex tunc impleta fuerit paterna illa benedictio, quam Iacob ſurripuerat ipſi Eſau; in qua aperte pronuntiatus fuerat Iacob, Dominus fratrum ſuorum. Geneſ. cap. 27. verſ. 29. & ſpecialiter ipſius Eſau, ibid. ver. 37. Sed hoc patet eſſe falſum; quoniam Eſau, re vera erat multo potentior ipſo Iacob: nam, & cum quadringentis viris occurrerat ei venienti de Meſopotamia; & Iacob eum valde pertimeſcebat; & plures propinquos habebat Eſau in terra Chanaan ex parte vxorū eius; nempe Hethæos, & Euæos, & inſuper Iſmaelitas, qui non admodum inde diſtabant, facileque, ſi opus fuiſſet, potuiſſent commouere gentes illas bellicoſiſſimas, vt pugnarent, pro Eſau, aduerſus fratrem ſuum Iacob. contra verò ipſe Iacob, præter filios adhuc iuniores, nullos habebat ibi proximos; cognati namque vxorum eius, longe aberant a terra Chanaan, habitantes in Meſopotamia. Cognati autem filiorū eius; licet eſſent in terra Chanaan; non tamen leguntur fuiſſe valde potentes. Sed, & clarum eſt, benedictionem illam paternam, quam ſurripuit Iacob fratri, non propriè pertinuiſſe ad ipſos fratres, ſaltem quod ſpectat ad dominium vnius ſuper alterum; Siquidem ambo ſeparati ſunt ab inuicem, nec vnquā alter alteri dominatus eſſe reperitur: ſed reſpiciebat poſteros ipſorum, vt nos ſub anno mundi 1666. nume. 5. oſtendimus; Et tunc impleta eſt, quando temporibus Dauidis, ſubiugata eſt Idumæa ab ipſo Dauide, 2. Reg. cap. 8. verſ. 14. & 1. Paralip. cap. 18. verſ. 13. & diu poſtea ſeruiuit Iſraeli ſub Regibus Iudæorum. Nam alioqui quod attinet ad proprias perſonas dictorum fratrum, ſcilicet Iacob, & Eſau; potius videtur Eſau aliquando dominatus eſſe ipſi Iacob; legimus namque Gen. c. 32. & 33. quod Iacob ſæpius Eſau appellabat Dominum ſuum, & pronus ſepties adorauit, & profitebatur ſe eſſe ſeruum illius, licet præ timore id faceret. Has autem vel eiuſmodi humiliationes, nuſquā reperimus ab Eſau factas eſſe erga ipſum Iacob. *Refellitur opinio Hebræorū q Iacob eſſet potentior ipſo Eſau.*

3 Hic dicendum eſſet de genealogia Eſau, quæ breuiter deſcribitur Geneſ. cap. 36. per totum: ſed quia de pluribus eorum, qui ibidem de Eſau propagati dicuntur, agere, nihil ad rem noſtram pertinere videtur: propterea ceteris omiſſis, poſteaquā aliquid in communi de hac gente præmiſerimus, pauca quoque quædam de aliquibus tantummodo attingemus. puta de Amalech, a quo Amalecitæ, quorum frequens in ſacris ſcripturis fit mentio; De Ana, qui dicitur fuiſſe primus balneorum inuentor, & denique de Iobab: vtrum ſcilicet ipſe ſit Iob, nec ne. Sciendum ergo eſt, primò, quod Eſau, ex quo receſſit de paterna domo, non habitauit ipſe, nec progenies eius in terra Chanaan, ſed, vt ſupra num. 1. dictum eſt, in montibus Seir, quos Brocardus in repertorio deſcriptionis terræ ſanctæ; verbo Seir mons, ait fuiſſe quattuor: par. verò prima eiuſdem deſcriptionis, cap. 5. §. 8. facit quinque; Enumeratque primo illum, cuius fit mentio, Gene. c. 14. ver. 6. Vbi agitur de Chodorlahomor, qui cum alijs tribus regibus, in auxilium aſſumptis, percuſſit Zuzim, & Emim; & Chorrhæos in montibus Seir, vſque ad campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine. Et hūc, ait, non diſtingui a deſerto maris rubri. Putatque iſtum montem, eo tempore, non fuiſſe denominatum Seir ab ipſo Eſau, qui tunc nondum erat natus; ſed ibi, per anticipationem, ſic appellari. Alterum dicit eſſe coniunctum ſolitudini Pharan, iuxta Cades Barne, qui habet a latere deſertum Sinai, & mare mortuū, & addit, hunc eſſe, eum quē circuierunt multo tempore filij Iſrael, venientes de Ægypto; Et de hoc dici Deuter. cap. 2. ver. 1. Et circuiuimus montem Seir longò tempore. Et poſt pauca: Sufficit vobis circuire montem iſtum.] Tertio loco numerat, facitque diuerſum a prædictis, illum qui memoratur Geneſ. cap. 26. ver. 6. Vbi legimus, quod Eſau tulit vxores ſuas, & filios, omnemque ſubſtantiam ſuam, & abijt in alteram regionem, habitauitque Eſau in monte Seir. Putatque de hoc eodem monte, accipienda eſſe illa verba, quæ habentur capite Deuter. citato verſ. 4. Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos &c. Quartum montem Seir, ait, extitiſſe in terra Philiſtijm, in finibus Azoti, & Aſcalonis; quem dicit poſtea fuiſſe datum Tribui Iudæ, quando facta fuit diſtributio terræ promiſſionis. Vnde de eiuſdē tribus ſorte, ita legimus Ioſue c. 15. ver. 45. vſq; 49. Acharon cū vicis,

De poſteris Eſau.

De montibus Seir Brocardi opinio.

vicis,ac villulis ſuis, Azotus cum vicis,& villulis ſuis.Gaza cum vicis,& villulis ſuis, vſque ad torrentem Ægypti,& mare magnum terminus eius,& in monte Samir]qui & Seir. Quintus denique mons Seir, ab eodem Auctore, traditur fuiſſe iuxta mare Galilææ, & montem Galaad, in quo Eſau habitabat eo tempore, quo Iacob ex Meſopotamia Syriæ regreſſus eſt; Et ſpecialius eundem deſcribens montem,addit, quod terminatur in ſorte tribus Gad in monte Galaad, contra locum, vbi non longe a montibus Gelboe, iuxta ciuitatem Bethſan, Iordanis fluuius, mare Galilææ egreditur. Sic Brocardus.

Auctoris opinio.

Sed nobis videtur,dicendũ,oẽs prædictos mõtes Seir in ſacris paginis recenſitos, 4 tres tantum poſſe reduci, verè inter ſe diuerſos, & ab inuicem valde ſeparatos,ac diſtantes. Quamuis forte quilibet horum trium, non vnicum dumtaxat iugum,ſed cõtinuatam quamdam,ſeu contiguam montium colliumque ac vallium ſeriem complecteretur. Primus erat inter mare mortuum, & mare rubrum, qui diuerſimode per illas ſolitudines diſtendebatur; Et quandoque ſingulariter, mons Seir dicitur; quãdoque verò montium Seir, & terræ Edom nomine ſignificatur, quæ etiam ad oram maris rubri pertingebat, vt apertè colligitur 2. Paralipomen. capitulo octauo verſic. decimoſeptimo. Et hic mons ille eſt, qui Numer. capitulo 24. verſic. 18.memoratur, & ſæpius Deuter. capitulo primo, & 2. & cap.33. ver.2. & Iudic. cap.4.verſic.5. & non ſemel in libris Paralip. aliiſque ſacris, poſtea conſcriptis,quorum loca,in Bibliorum Concordantia facile reperies. Eiuſdem quoque montis fit mentio Geneſ. cap.14. num. præcedenti citato. Sed vtrum iſte mons, ex tunc iam nuncuparetur Seir, antequam natus eſſet Eſau; an verò, vt putat Brocardus, per anticipationem, ibi ſic nominatus ſit, eo quod poſtea a filiis Eſau, tali cognomine fuerit appellatus; ex infra num. 6. dicendis coniici poterit. Hunc montem, qui loco Geneſ. proxime adducto memoratur, Brocardus diſtinguit ab eo, de quo fit mentio locis Numer. Deuter. & Iudic. citatis: Verum enimuero, licet iſte mons longè, latèque per deſerta illa loca excurrat, & plures colles iugaque contineat: Videtur tamen pro continuato vno mõte, ſicuti in Italia Apenninus, poſſe reputari; tamquam penitus ſeparato, & admodum diſtante ab aliis duobus, de quibus ſubſequenter agemus. Alter mons Seir ille eſt,qui vt diximus, pars erat montis Galaad; Et de hoc agitur Geneſ. cap.32.verſ.3. & cap.33. verſ.14. & cap.36. verſ.8. & Ioſu.cap.11. verſ.17. & c. 12. verſ.7. Et in hoc monte credimus habitaſſe Eſau, non ſolum eo tempore quo rediit frater eius Iacob de Meſopotamia; ſed etiam quando prima vice egreſſus eſt de domo patris ſui, cum tota familia ſua: nuſquam enim reperitur, quod deinceps, vſque ad prædictum fratris ſui reditum, ipſe locum habitationis ſuæ mutauerit. Quin etiã quando, mortuo patre, dicitur rediiſſe in Seir; putamus ipſum exinde, vſquequo vixit; & poſteritatem eius multo tempore, in eodem monte habitaſſe, vt ex infra dicendis clarius apparebit.

[illegible]

Quod autem in hoc ſecundo monte Seir, habitaret Eſau, quando Iacob redibat 5 de Meſopotamia, pro certo habemus, non ſolum quia id aſſerit Brocardus; ſed etiã, quia iſte mons, proximus erat viæ, per quam tranſibat Iacob rediens de Meſopotamia, in terram Chanaan; e conuerſo autem, ille Seir, qui inter memorata duo maria diſtenditur, valde remotus erat ab eadem via; ita vt, ſi tunc habitaſſet Eſau ad meridiem, vltra mare mortuum; fruſtra, & inſipienter videretur Iacob, cum eſſet in Mahanaim, pertimuiſſe lædi a fratre, tanto terrarum ſpatio a ſe diſtante; & ineptè videretur, ob id miſiſſe ad eum legatos: Et ipſe Eſau, quomodo tam cito, tam longum iter, emenſis ſcilicet magnis Moabitarum, Amorrhæorumque regionibus, cum quadringentis viris, conficere potuiſſet, vt fratri ad Socoth proficiſcenti, prope Phanuel occurreret? Quin potius vterque, Iacob videlicet, & Eſau, multo rationabilius, & opportunius differre debuiſſent; ille nuntios mittere; iſte occurrere fratri, donec propius Iacob ad regionem fratris accederet; & vſquequo ad Hebron perueniret: inde enim ad Idumæam illam auſtralem, longe breuior erat via. At; cum ex ſacra hiſtoria habeamus, quod ipſe Iacob, vt primum peruenit in Mahanaim, veritus ne frater eius Eſau, ob priſtina odia, ſe ſuaque ex improuiſo tunc hoſtiliter inuaderet; præmiſit legationem, & paulo poſt etiam munera, vt illum ſibi placatum redderet; Et quod Eſau ſtatim cum quadringentis viris venit ad fratrem: Vtique admi-

itere

tere debemus, quod ipſe Eſau, non procul inde habitaret; et conſequenter, quod ille mons Seir, de quo ibidem Geneſ. cap. 32. & 33. fit mentio, erat, vt diximus, pars montis Galaad; non alter mons inter duo maria, mortuum ſcilicet & rubrum, poſitus.

6 Idem alio argumento confirmari poteſt. Nam ſi verum eſt, vt infra nume. 11. probabimus, Iob fuiſſe pronepotem ipſius Eſau: Si probauerimus eundem Iob habitaſſe prope montem Galaad; non autem prope mare rubrum; certe idem videtur ſentiendum de proauo ſuo Eſau: non enim probari poteſt ipſum Iob, aliquando exiſſe de terra patrum, ſuorum alioue habitationem ſuam tranſtuliſſe. Sanè Iob incoluiſſe terram Hus, manifeſte habemus in initio libri eius. conſtat autem terram Hus fuiſſe inter montem Galaad, & Iordanem, non procul a mare Tiberiadis: ibi nãque eam collocant omnes terræ ſanctæ deſcriptores. Et credibile eſt eandem regionem primo ſic fuiſſe denominatam, non ab illo Hus horrhæo, cuius fit mentio Geneſ. cap. 36. ver. 28. vt quidam putauerunt: neque, vt alij, ab Hus filio primogenito Nachor fratris Abrahæ; Sed ab Hus filio Aran filij Sem, vt aſſerit B. Hieroymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 10. Deinde verò alijs nominibus fuiſſe nuncupatam. Nam ex quo eam incoluerunt Eſau, & poſteri eius, ſaltem ea pars, quæ ab ipſis poſſeſſa fuit; Seir &, Edom dici cœpit. Quando autem cum alijs finitimis regionibus deuenit in poteſtatem Amorrhæorum; regnum Baſan dicebatur. Quo a Moyſe capto, & Manaſſenſibus diſtributo; Dimidiæ tribus Manaſſe trans Iordanem ſors dicta eſt. Poſterioribus verò temporibus, Trachonitis, & Geraſenorum regio pro parte appellata fuit. Præterea ipſe Iob, qui & Iobab, dicitur fuiſſe de vrbe Boſra Gen. cap. 36. ver. 33. Et tres reges (ſic enim appellantur Tobi. cap. 2. verſ. 15.) amici eius qui recenſentur Iob cap. 2. ver. 11. nempe Eliphaz, appellatur Themanites, hoc eſt de vrbe Themã: & Baldad Suhites ideſt de Suecha ſiue Sueta: Et Sophar Naamatites, videlicet de Naamath: Porrò iſtæ ciuitates, a Brocardo teſte oculato, par. 1. cap. 5. §. 7. Et ab alijs terræ ſanctæ deſcriptoribus, ponuntur in terra Hus; hoc eſt in regione montis Galaad proxime memorata, & prope dictam Suecham, affirmant reperiri pyramidem ſepulchri ipſius Iob. Sed, & Amos Propheta cap. primo ver. 11. & 12. manifeſte ponit Theman, & Boſram, in terra Edom; quæ erat pars terræ Hus, vt nos nu. ſequenti ex Ieremia probabimus. Denique oportet Iob habitaſſe non valde procul a Chaldæis, & Sabæis: ſiquidẽ iſti, excurſione facta, dicuntur inuaſiſſe atque abſtuliſſe armenta eius, Iob cap. primo ver. 15. & 17. Quis verò neſciat, Chaldæos, & Sabæos longe viciniores fuiſſe monti Galaad, quã regioni inter mare mortuum, & rubrum poſitæ? Igitur ex his omnibus elicitur, rationabile admodum videri, quod Eſau habitauerit in hoc ſecundo monte Seir, qui erat prope montem Galaad, vt dictum eſt. Tertius mons Seir, erat in terra Chanaan, ſeu in terra Philiſtinorum, de quo habetur mentio Ioſu. cap. 15. verſ. 10. & aliter dicitur mons Sanir, vt ſupra num. 3. dictum eſt.

7 Ex dictis valde probabiliter conijcere, ac colligere poſſumus, ipſum Eſau, & poſteros eius, multis quidem annis, manſiſſe in memorata parte montis Galaad, & occidentali eius planitie, eamque regionem appellaſſe terram Edom, ſiue Idumæam, & montẽ Seir, Et de hac terra Edom accipi debere illud Ierem. Trenorum cap. 4. ver. 21. Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus. Sed inde poſtea priuſquam regnaret Iob, cœpiſſe poſteros Eſau tranſmittere colonias, ad auſtralem regionem inter prædicta duo maria ſitam; Et eandem quoque nuncupaſſe Idumæam, ac in ea exiſtentes cognominaſſe montes Seir, ex nomine patris ſui Eſau, qui etiam dictus eſt Seir; Niſi forte prius ſic iam denominati fuerant ab illo Seir Horrhæo, qui memoratur Geneſ. cap. 36. verſ. 20. De quo tamen dubium eſſe poteſt, num ipſe fuerit Horrhæus genere, an de proſapia Eſau, dictuſque ſit Horrhæus, a deuictis Horrhæis, ſicuti Scipio Africanus, ab Africa perdomita. Et quidem probabilius videtur, quod dictus Seir fuerit de poſteris Eſau, (de ipſis enim in capite citato ſpecialiter agitur) & quod ijdem poſteri Eſau, quando pulſis Horrhæis, vt paulo poſt probabitur, poſſederunt terram eorum; eam nominibus prioris ſuæ regionis nuncupauerint; quemadmodum Hiſpani, qui ad Americam, ſeu nouum orbem tranſmigrarunt; Hiſpaniæ nomen, & nomina item ſingularum Hiſpaniæ prouinciarum, illis regionibus

De duplici Idumæa Aquilonari, & Auſtrali.

bus indiderunt, vt videre eſt apud Scriptores rerum ab ipſis ibidem geſtarum ; & in Chronographorum tabulis. Ab hac quoque auſtrali Idumæa, ijdem poſteri Eſau facile potuerunt alias deinde colonias deducere in terram Chanaan, ſeu Philiſtinorũ, & ibi itidem monti, qui dicebatur Samir, imponere nomen Seir. Quamuis ſi id factum eſt, oporteat eoſdem non multo admodum tempore ibi manſiſſe. quandoquidem certum eſt, illum montem, ab Iſraelitis poſtea occupatum, cecidiſſe in ſortem tribus Iudæ, vt patet Ioſu. cap.15. ſupra citato. Quin etiam oportet poſteros Eſau, paulatim quidem, aut ſpõte reliquiſſe priſcam eorum regionem montis Galaad, aut, vt probabilius videtur, ab Amorrhæis inde fuiſſe pulſos; ac ſe ſe tandem omnes in auſtrali (quam ſic ad differentiam prioris appellamus) Idumæa recepiſſe: ſiquidem certum eſt, quod temporibus Moyſi, Iſraelitæ venientes de Aegypto, circuierunt longo tempore montem ſeu montes Seir, in eadem Idumæa mari rubro proxima, exiſtentes; Et quod ijſdem temporibus, in terra Edom Galaaditide, ac vicinis regionibus, habitabant Amorrhæi; quos idem Moyſes deleuit, deditque terras eorum tribubus Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe. Puto autem memoratam poſteritatis Eſau tranſmigrationem, de Aquilonari, in Auſtralem Idumæam, non niſi poſt mortem Iob fuiſſe abſolutam, & expletam, nimirum circa initia regni illius Huſan, qui continuo ſucceſſerat ipſi Iob: Nam Geneſ. cap.36. verſ.35. legimus, quod rex Adad, qui immediatè poſt Huſan regnaſſe dicitur, percuſſit Madian in regione Moab; Ex quo inferri poteſt, quod iſte Adad, iam regnaret in Idumæa auſtrali, cui cõfines erant Madianitæ, & Moabitæ.

De hac auſtrali Idumæa, accipi debent illa verba, quæ Deuter.c.2. verſ. 4. dicebat Moyſes filijs Iſrael: Tranſibitis per terminos fratrũ veſtrorũ filiorum Eſau; qui habitant in Seir, & timebunt vos; Videte ergo diligenter, ne moueamini contra eos: neque enim dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium; quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir.] Quare arbitror falli Brocardum, qui putat præcitata Moyſi verba debere intelligi de illa Idumæa aquilonari, in qua prius habitauerat Eſau: non aduertens quod, vt ipſemet aliàs dixerat, Eſau prius habitauerat prope montem Galaad, qui occurrit quidem venientibus in terram Chanaan de Meſopotamia, non autem de Aegypto; Moyſes autem cum filijs Iſrael, quando prædicta verba dixit, veniebat de Aegypto; & tunc non dum peruenerat ad terram Moabitarum, vltra quam, contra aquilonem pergentibus, occurrebat mons Galaad: Vnde certum eſt, quod mons Galaad valde diſtabat a via, per quam tranſierunt filij Iſrael, venientes de Aegypto in terram Chanaan, & conſequenter, quod quando dicuntur circuiſſe montem Seir, multo tempore; non per Idumæam aquilonarem trãſibant; ſed per auſtralem, in qua olim habitauerant Horrhæi, a quibus nomen acceperat mons ille Hor, in quo mortuus eſt Aaron: ſed deinde pulſi fuerant a filijs Eſau, vt expreſsè traditur Deuter. cap.2. verſ. 12. & 22. Et propterea dicebat Moyſes filijs Iſrael, ne pugnare auderent contra fratres ſuos filios Eſau, per quorum terram pertranſibant; quia eam Dominus ab Horrhæis ablatam, eiſdem poſteris Eſau poſſidendam tradiderat. Et hæc eſt illa Idumæa, quæ poſterioribus deinde temporibus fuit admodum celebris, habuitque habitatores valde bellicoſos, & fortes, & longo tempore, proprios Duces ac Reges. Et licet hæc temporibus Dauidis, ab ipſo ſubacta fuerit; nihilominus poſtea, regnante in Iuda Ioram filio Ioſaphat, ſubtraxerunt ſe Idumæi ab Imperio Iudæorum, & ſibi denuo proprios reges ſucceſſiue conſtituerunt: tametſi poſt multa tempora, tota tandem illa natio, non ſolum a Iudæis iterum deuicta, ac ſubiugata fuit; ſed etiam, ab Hircano Iudæorum principe, ad Iudaiſmum ſuſcipiendum compulſa, vt ſcribit Ioſephus 13. Antiq. c.17. Et hæc, in vniuerſum, ad quamdam huius gentis præcognitionem, in pręſenti dicta ſufficiant: alias namque non ſemel, de ea mentionem facere oportebit. 8

De Amalecitis. Porrò inter partiales Idumææ regiones, quæ multæ erant, non infima fuit illa, quæ ab Amalecitis incolebatur; qui ab Amalech filio Eliphaz, primogeniti Eſau, ex Tãna concubina ipſius Eliphaz genito, propagati, ac denominati ſunt; habitaueruntq; ad meridianam auſtralis Idumææ (de qua nunc loquimur) plagam, Numer. cap. 13. verſic. 30. Iſti, præ ceteris Idumæis, infenſi admodum fuerunt filijs Iſrael; vt propterea oportuerit ipſum Ioſue aduerſus eos, Moyſe mandante, pugnare, Exod.c.17. 9

Et quoniam ſine cauſa, auſi fuerant hoſtiliter aggredi fratres ſuos Iſraelitas, quando longo itinere feſſi, fameque ac labore conſumpti, pergebant per deſertum Sin, ad terram promiſſionis; Vſque adeo diſplicuit in conſpectu Domini, tanta illorum inhumanitas, vt non ſolum eos tunc a Ioſue ſuperari permiſerit; ſed inſuper eodem tempore prædixerit Moyſi, ſe propterea deleturum memoriam Amalech ſub cælo; iuſſeritque hoc ſcribi in libro, ac tradi auribus Ioſue (Ibidem verſ. 14.) vt poſt obitum ipſius Moyſi, id notum faceret filijs Iſrael, quemadmodum nos latius ſub anno mundi 2544. num. 35. dicturi ſumus. Quare non mirum eſt, ſi idem Moyſes, Deuter. ca. 25. in fine, adeo graui præcepto obligauit filios Iſrael, vt cum Dominus ſubieciſſet eis nationes, in terra Chanaan exiſtentes, delerent Amalecitas. Quod poſtea, iterum, iubente, Domino, executioni mandauit Saul 1. Reg. cap. 15. Qui etiam, quoniam id non eo rigore egit, quo per Samuelem Prophetam ei Dominus imperauerat; reprobatus a Deo eſt, ne regnaret ſuper Iſrael, vt videre eſt ibidem verſiculo 23. & 28.

10 De Ana filio Sebeon filij Seir Horræi, qui creditur fuiſſe vnus de poſteris Eſau, vt ſupra num. 7. tetigimus; particularis mentio habetur Geneſ. cap. 36. Vbi traditur, quod ipſe primus adinuenit aquas calidas in ſolitudine, dum paſceret Aſinos Sebeō patris ſui, vt dicitur ibidem verſic. 24. hoc eſt (quemadmodum locus ille communiter exponitur) adinuenit aquas naturaliter calidas ex terra manantes, ad termas balneoſue medicinæ gratia corporibus humanis adhibendos. Quamquam ex eodem Geneſ. loco (vt referunt B. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis in Geneſ. & S. Iſidorus lib. 12. etymologiarum cap. 1. & alij) plurimi Hebræorum, & nonnulli etiā ex Latinis ſcriptoribus, eliciant; eundem Anā fuiſſe auctorem generationis mulorū; & primum qui de induſtria induxerit equas cum Aſinis copulari; ea quidem ducti coniectura, quod, vt memorat ſacer textus, ipſe paſceret Aſinos patris ſui; ſed inprimis illa moti ratione; quia dicti Auctores pro-Iamin-Hebraicè, quod maria, vel aquas Latinè ſignificat; legunt-Iemin-quam vocem, mulos ſignificare contendunt. At Hieronymus Oleaſter Hæbraicæ linguæ peritiſſimus, ſuper citato Geneſ. capitulo ad litteram, aſſerit, probatque etiam vocabulum Iemin ſignificare maria, ſiue aquas, vt ipſe putat, ſalſas; & nuſquam in ſacra ſcriptura reperiri, quod Iemin mulos ſignificet: nec propter paucos Hebræos, qui (vt ſæpe teſtatus ſū, inquit) coniecturis potius, quam linguæ peritia aguntur, nomen a ſuæ radicis ſignificatione alienandum puto. Sic Oleaſter. Quod ſi verum eſt, conſequitur, ſiue interpretemur cum prædicto Auctore aquas ſalſas; ſiue cum vulgata editione, aquas calidas: prædictum Anan, in ſacro textu celebrari, non quia ipſe fuerit primus auctor mulorum; non enim probabile eſt mundum, tanto tempore ſine mulis, quæ non eſt infima perfectorum animalium ſpecies extitiſſe; ſed quod primus caſualiter adinuenerit, in quadā ſolitudine, aquas medicinales, ſiue ſalſas, ſiue aluminoſas, ferreasve, aut alterius qualitatis; quæ tales euadunt tranſeuntes per ſubterraneas venas, ſalis, aluminis, ferri, &c. Siue (quod magis reor) calidas, atque ex ſe ipſis ebullientes, quod mirabilius ei, viſum ſit; quæ ex locis ſulfureis ſcaturire ſolent, & frequenter a Medicis, ad frigidas quaſdam corporum ægritudines curandas adhiberi.

De Ana Balneorū Auctore.

11 Veniamus ad Iobab filium Zaræ, qui in eodem cap. Geneſ. 36. verſic. 35. commemoratur, & ſecundo loco recenſetur inter priſcos illos Reges, qui regnauerunt in terra Edom, antequam haberent Regem filij Iſrael. De iſto Iobab dubitari ſolet, num ipſe ſit idem, qui & Iob, de cuius ſanctitate plura habemus in libro eiuſdem nominis ſacro. Nam licet Hebræi, quos ſequitur B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis in Geneſ. & nonnulli poſteriores, puta Rupertus, Lyranus, Oleaſter, & alij, ſuper cap. Geneſ. citato, & Cardinalis Bellarminus in controuerſijs lib. 1. de Verbo Dei cap. 20. fortaſſis eiuſdem Sancti Doctoris auctoritate moti; id negent, exiſtimātes S. Iob, non de ſtirpe Eſau; ſed de proſapia Nachor fratris Abrahæ fuiſſe generatum, ea ducti coniectura, quod Geneſ. cap. 22. verſic. 20. Nachor dicatur genuiſſe Hus; & in initio libri Iob habeamus ipſum Iob habitaſſe in terra Hus: contraria tamen eſt communis SS. Patrum præcipuorumque Doctorum opinio; nimirum S. Ambroſij ſuper Epiſtola ad Romanos, S. Athanaſij in Synopſi, vbi agit de libro Iob, quē facit librorum veteris teſtamenti 17. B. Auguſtini lib. 18. de Ciuit. cap. 47. B. Chryſoſtomi

An Iobab idem ſit cum Iob.

ſoſtomi homil.2. de patientia Iob. S. Gregorij, in principio commentariorum ſuorum in Iob, & illorum item qui a B. Hieronymo in Epiſtola 126. quæ eſt ad Euagriũ citantur, nempe Hippoliti, Irenæi, Euſebij Emiſſeni, Apollinaris, & Euſtachij, & aliorum; qui tenent iſtum Iobab pronepotem Eſau, & quintum ab Abraham (ſiquidẽ de Abraham primus prodijt Iſaac, 2. Eſau, 3. Rhauel, 4. Zara, 5. Iobab) eundem eſſe) qui communiter dicitur Iob. Idem aperte aſſerunt lxx. Interpretes, in calce libri Iob. Nec obſtat quod illa ipſorum additio, quæ incipit: Hic interpretatione redditur ex libro Syriaco &c. vſque ad finem libri, in Hebræis codicibus, & in pluribus etiam Latinis eorundem lxx. Interpretum, non habeatur; & propterea a nonnullis inter apochripha reputari cenſeatur; quia oppoſitum indicant memorati patres, locis adductis illam citantes, ac recipientes; Et præterea etiam editio eorumdẽ lxx. Interpretum Latinè anno ſalutis 1588. Romæ recognita, & edita, quæ eandem additionem habet, & probare videtur; non quidem, vt ex Hebræo tranſlatam, ſed tamquam ab ipſis lxx. Interpretibus, vel ex antiquiſsima traditione, vel ex probato aliquo Auctore Syriaco, deſumptam, & diuino inſtinctu, ſacro textui adiectam. Nec quemquam mouere debet, quod numerus annorum vitæ Iob ibidem appoſitus, diſcrepet ab eo qui in vulgata habetur editione: id enim mirum non eſt, cum inter has duas editiones, tot tantæq; aliæ reperiantur annorum varietates, non ſolum in 5. & 11. Geneſ. cap. Verum etiam in alijs ſacræ ſcripturæ libris, vt ſub anno mundi 131, num.7. notauimus.

Quod idẽ fuerit Iobab, & Iob.

Horum itaq; de proſapia Iob ab Eſau deducta, nos ſententiam libenter amplectimur; tanquam altera multo probabiliorem, & tantorum Patrum iudicio comprobatam; & pluribus quoq; rationibus ab Abulenſe ſuper cap. Geneſ. 22. fulcitam. Videmus namq; magnam inter iſtum Iobab, & Iob, non ſolum nominis; ſed etiam aliarum conditionum conuenientiam: ſiquidem vterq; in ſacro eloquio Rex fuiſſe dicitur: nimirum de Iobab, id expreſſum eſt Geneſ. cap. 36. verſ. 35. de Iob vero, ipſemet de ſe ipſo, id ſatis euidenter aſſeruiſſe videtur cap. 29. verſ. 7. vbi ait: Quando procedebam ad portam Ciuitatis; & in platea ponebant Cathedram mihi. videbant me iuuenes, & abſcondebantur; & ſenes aſſurgentes ſtabant. principes ceſſabant loqui, & digitum ſupponebant ori ſuo. vocem ſuam cohibebant Duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat. Et clarius in fine eiuſdẽ capitis: Si voluiſſem (inquit) ire ad eos, ſedebam primus, cumq; ſederem quaſi Rex circundante exercitu; eram tamen mærentium conſolator. Quæ verba exponens B. Hieronymus ſupponit Iob fuiſſe Regem, dicens, ſe in regni potentia miſeris, ac mærentibus conſolatorem præbuiſſe. Quod ſi quis arguat, Iob non ſe abſolute Regem pronuntiaſſe, ſed quaſi Regem: meminerit vocem hanc-quaſi-in ſacris ſcripturis, non tam ſimilitudinem interdum ſignificare, quam veritatem; vt Ioan. cap. 1. verſ. 14. gloriam quaſi vnigeniti &c. Sanè ad comprobandum, Iob fuiſſe Regem, facit etiam, quod tres amici eius; qui venerunt vt eũ inuiſerent; & conſolari, & quodammodo eũ reuereri videbantur; non ſolum à lxx. Interpretibus, in calce libri Iob; ſed etiam in editione vulgata, Tob. cap. 2. verſ. 15. appellantur Reges. Itaq;, ſi Iob erat Rex, vt credimus, & vir magnus inter Orientales, quemadmodum dicitur Iob cap.1. verſ.3. Certe multo conuenientius videtur credere, ipſum fuiſſe de ſtirpe Eſau, quam conſtat habuiſſe plures 14
Duces ac Reges; quam de cognatione Nachor, cuius poſteri non adeo potentes ac diuites extitiſſe videntur, & ex illis, nullum Regem fuiſſe reperimus. Huc accedit alia conuenientia inter Iobab, & Iob; quandoquidem Iobab dicitur fuiſſe de Boſra, quæ (vt ſupra nu.6. probatum eſt) proculdubio erat in terra Edom aquilonari, in qua primo habitaſſe diximus poſteros Eſau; & Iob pariter eiuſdem fuiſſe regionis, aperte indicant, Hus terra natiuitatis eius, & ſepulchrum ipſius, & ciuitates amicorum ſuorum, quibus cum verſari ſolebat, videlicet Theman, Suheta, & Naamath; quæ omnes in eadem quoque terra Edom extitiſſe, iam ſupra eodem numero probauimus. Vt omittam nominum ſimilitudinem, inter poſteros Eſau, & amicos Iob; quæ prædictis aliquam etiam videtur poſſe afferre comprobationem; nam nomen Eliphaz primi amici Iob, per omnia conuenit cum nomine primogeniti Eſau. Baldad fere idẽ videtur eſſe cum Badad, qui Geneſ. cap.36.ver.35. dicitur fuiſſe pater Adad, Regis Edom. Sophar quoque, parum differre videtur ab illo Sobal, qui pariter eodem cap. verſ.

ver.20. & 23. memoratur. Denique ratio illorum, qui putant Iob fuiſſe de progenie Nachor, quia primogenitus Nachor fuit Hus, a quo patriam Iob denominatam credunt; nullam habet firmitatem; nam ipſomet B. Hieronymo, primario huius opinionis patrono, atteſtante, in traditionibus Hebraicis in Geneſ. cap. 10. terra Hus ab Hus filio Aaran, filij Sem, denominationem ſumpſit; & cum ſupra nu. 6. probatum ſit certum eſſe quod terra Hus, a quocunque nomen acceperit, erat in terra Edom; hinc potius deduci poteſt, Iob fuiſſe Idumæum genere, & conſequenter de ſtirpe Eſau. Sed iam ad noſtram Annalium continuationem redeamus.

13 Eodem anno circiter inchoante, qui erat vitæ Beniamin decimusquintus, vt patet in tabulis; oportet ipſum duxiſſe vxorem, & ſub finem eiuſdem anni, filium genuiſſe; alioqui, quando vigeſimumquintum annum agens, ingreſſus eſt Aegyptum; non potuiſſet iam decem filios habuiſſe; illos nimirum, qui nominatim recenſentur. Geneſ. cap. 46. ver. 21. vt habet vulgata editio, cui etiam conſentit Chaldaica Paraphraſis: Non enim ſequimur in hac parte editionem lxx. Interpretum, quæ ex decẽ ibi enumeratis, ponit quoſdam fuiſſe filios, quoſdam verò nepotes, & vnum pronepotem ipſius Beniamin: tum quia illa lectio, non eadem eſt in omnibus eorumdem lxx. Interpretum codicibus; aliqui enim, vt videre eſt in Biblijs Regijs, ibidẽ ponunt tantummodo filios ac nepotes dicti Beniamin, nullum autem pronepotem: tum quia fieri non poteſt, vt Beniamin anno vitæ ſuæ vigeſimo quinto, habuerit pronepotem, imo neque nepotes; vnde oporteret quoſdam ex his natos eſſe poſt ingreſſum ipſius Beniamin in Aegyptum; & conſequenter nos ſequi opinionem illorum qui putant, plures illorum qui in cap. Gene. citato dicuntur deſcendiſſe cum Iacob in Aegyptũ, re vera non fuiſſe eo tempore natos; ſed aliquot poſt annos; connumerari verò inter ingredientes cum Iacob in Aegyptum; non quia per ſe, ſed tamquam in patribus ſuis, ipſi quoque cum illis cenſeantur ingreſſi: aut quia ille ingreſſus in Aegyptum, ibi vſurpetur (vt aiunt) pro toto illo tempore, quo vixit Iacob in Aegypto, vel ẽt (vt ſic comprehendant nepotes, ac pronepotes Ioſeph ibidem a lxx. Interpretibus recenſitos, quorum aliqui, videlicet pronepotes, non niſi poſt obitum Iacob naſci potuerunt) pro toto tempore, quo ab introitu patris, ac fratrum ſuorum in Aegyptum, ſuperuixit Ioſeph, qui fuerat illis auctor, & procurator illius ingreſſus: ſed nobis hæc opinio non placet, quemadmodũ ſub anno mundi 2306. nu. 7. tetigimus, nec ſuſtineri poſſe putamus, vt ſub anno mundi 2329. a n. 5. vſq, ad 10. fuſius oſtẽdemus.

Beniamin quando cœperit filios gignere.

14 Sub finem eiuſdẽ anni, videlicet non poſt duos annos ex quo Ioſeph cõiectus fuerat in carcerem; vt perperam ſcribit Ioſephus, lib. 2. antiq. cap. 3. ſed ex quo pincernarum Præfectus a Pharaone in officium reſtitutus, nihil Ioſephum adiuuerat; vt ex collatione eorum, quæ in Geneſ. cap. 40. cum his quæ in capite 41. dicuntur, perſpicue colligi poteſt; contigit Pharaonem quædam ſomnia ſomniaſſe; quorum pauore perterritus, mane mira quadam anxietate tenebatur ſciendi, quid nam illa protenderent ſignificarentue: quod cum a cunctis Aegypti Sapientibus, hac de cauſa accerſitis, intelligere non potuiſſet; mæſtusque propterea admodum eſſet: Ecce princeps pincernarum, qui vt dicitur in cap. Geneſ. 40. in fine, poſt liberationem de carcere ſibi a Ioſeph prænuntiatam, ſuccedentibus deinde proſperis, oblitus erat interpretis ſomnij ſui; neque toto illo biennij tempore, quicquam de illo cogitauerat, nedũ aliquid in Regis curia loquutus fuerat: Nunc, vt vidit Regem de ſomniorũ ſuorũ interpretatione adeo ſolicitum; ingenuè coram ipſo faſſus ingrati animi ſui culpam, retulit eidem Regi, de Ioſeph Hebræo, iam dudum in carceribus exiſtente, quod ſciẽtiam interpretandi ſomnia admodum calleret, vt ipſemet experimento didicerat, quando vna eademque die, & ſibi ſalutem, & Magiſtro piſtorum interitum, ex ſomnijs ab vtroque narratis, prædixerat, eo prorſus modo, & tempore, quo poſtea ſubſequuta ſunt. Hæc audiens Rex; ſtatim imperauit Ioſephum, qui tum erat annorum triginta, de carcere educi, tonſaque coma, & munda elegantique indutum veſte, coram ſe præſentari, qui protinus, & ſine vlla hæſitatione eidem regi ſomnia mirifice expoſuit: prædicens ſeptem miræ fertilitatis annos, & totidem famis protinus ſibi inuicem ſubſequuturos; deditq; conſilium coaceruandi frumenta in toto primo ſeptennio, pro alendis in altero populis, cum magno Regis fænore. Quamobrem vſque adeo honoratus, atque exaltatus fuit a Pharaone Ioſeph; vt ſtatim eum omni domui ſuæ, & toti terræ Aegypti præfecerit; ac veluti pro rege conſtituerit: præter alias,

Pharao in ſomnis videt quædam futurorũ præſagia.

Ioſeph de carcere eductus Pharaonis ſomnia interpretatur.

eaſdemque admodum inſignes honoris ſignificationes, eidem præſtitas; nimirum Regium annulum ſignatorium, veſtem auguſtam, torquem auream, currum ſecundũ a regio, præcedente præcone, & indicante per vrbem noui magiſtratus electionem, & denique nomen nouum eidem inditum, quod vocabulo Aegyptiaco ſaluatorem mundi ſignificabat, Geneſ. cap.41. ver.1. vſque ad 46.

Ioſeph ducit vxorẽ & filios procreat Manaſſen, & Ephraim.

Non multo poſt, addidit quoque Pharao benefacere Ioſepho; quandoquidem dedit ei vxorem admodum nobilem, ac diuitem, filiam ſcilicet Putiphare Sacerdotis Heliopoleos, nomine Aſeneth, quæ poſtea peperit ei duos filios antequam veniret fames, Geneſ. cap.41. ver.50. vnde fit manifeſtum, hos filios Ioſeph, intra memoratũ quidem fertilitatis ſeptennium eſſe natos; quonam verò anno præciſe nati ſint, ignorari; Quamuis probabile videatur, primum eſſe ortum, primo circiter prædictæ fertilitatis anno; alterum autem ſecundo. Sanè Ioſeph, primogenitum ſuum appellauit Manaſſen, quod Hebraice obliuionem ſignificat; vt hoc nomine indicaret, quod Deus ſe tanta proſperitate ac felicitate cumulauerat, vt meritò iam videretur oblitus omnium laborum, quos antea multimodis perpeſſus fuerat. Alterum, vt proſperitatem ſuam Deo quemadmodum par erat, acceptam referre videretur, nominauit Ephraim; quæ vox creſcens, ſeu fructificans, interpretari dicitur; illud ſubiungens: Creſcere me fecit Deus, in terra paupertatis meæ, Geneſ. cap.41. ver. 52. hoc eſt in Aegypto, in quo fuerat pauper, ſeruus, & carceri mancipatus: hiſce verbis perſpicue declarans, ſe omnia felicitatis ſuæ incrementa, non propriæ virtuti; ſed diuinæ tribuere bonitati. 15

Num ſocer Ioſephi idem fuerit cũ eo qui ipſum emerat.

Ceterum ſi quis hic percunctetur, de præfato Putiphare, cuius filia nupta eſt Ioſepho; num idem ſit cum eo, qui antea Ioſephum ab Iſmaelitis emerat; & cui ille tot annis ſeruierat; & demum ab eo in carcerem incluſus fuerat; an verò alter eiuſdem nominis, ſed alterius conditionis: dicimus vtrumque probabiliter poſſe teneri, quãdoquidem vtrinque ſunt Auctores ſatis probati; & res eſt quæ ex ſacris libris omnino definiri ac conuinci poſſe non videtur. Sanctus Auguſtinus quæſt.136. in Geneſ. videtur magis in eam partem propendere, vt putet fuiſſe diuerſos; adducitque nonnullas pro hac ſententia coniecturas. B. verò Chryſoſtomus idem apertius confirmat homil.63. in Geneſ. dicens: propterea ſcripturam ſacram addidiſſe, hunc fuiſſe Sacerdotem Heliopoleos, ad differentiam prioris, quem dixerat eſſe Magiſtrum militũ. Idem videntur ſenſiſſe Philo, in libro de Ioſeph, & Ioſephus lib.2. antiq.cap.3. nam de horum identitate nihil prorſus innuentes; tamquam de diuerſis hominibus loquuti videntur. & certe, ni fallor, hoc videtur credibilius, & ſacro textui magis cõſentaneum; præſertim cum vtriuſque nomen, in Hebræo, non eodem prorſus modo ſcribi dicatur. Nihilominus, Hebræi mordicus contrarium ſentiunt; quos ſequuntur B. Hieronymus, & nonnulli poſteriores adhærentes cuidam illorum traditioni, quam refert idem Sanctus Doctor, in traditionibus Hebraicis in Geneſ. ca. 37. his verbis: Tradunt Hebræi, emptum ab hoc Ioſeph, ob nimiam pulchritudinem, in turpe miniſterium; & a Domino virilibus eius arefactis, poſtea electum eſſe, iuxta morem, in pontificatum Heliopoleos; & huius filiam eſſe Aſenez, quam poſtea Ioſeph vxorem acceperit. Hæc S. Hieronymus qui ibidem pluribus interpoſitis, nimirum in cap. Geneſ. 41. ait: Notandum autem, quod Domini quõdam, & emptoris ſui filiam vxorem acceperit, qui ad id locorum Pontifex Heliopoleos erat; neque .n. fas, abſque Eunuchis, Idoli illius eſſe antiſtites; vt vera illa Hebræorum, ſuper eo ꝙ ante iam diximus, ſuſpicio comprobetur.] Porrò ſi quæ locis citatis retulit B. Hieronymus firma eſſent; omnem viderentur tollere difficultatem. Verum enimuero, vt ingenue fatear, mihi memorata traditio, quæ rectius a præfato Sancto Doctore ſuſpicio appellata eſt, redolere videtur aliquod Rabbinorum commentũ; conſtat .n. eos in huiuſmodi adinuentionibus excogitandis, atque ad ſenſum ipſorum accõmodandis, fuiſſe admirabiles. Nam quod dicitur, de ritu non inſtituendi Sacerdotes Heliopoleos, niſi eſſent Eunuchi, ſeu ſpadones; gratis dici videtur. & ſi verum eſſet, quod perhiberi ait Beatus Auguſtinus vbi ſupra, nimirum Aegyptios Sacerdotes numquam ſeruiſſe, niſi in templo Deorum ſuorum, nec aliud quodpiam officium exercuiſſe; Quomodo potuit Ioſephi emptor, fieri Sacerdos; qui vt ex ſupradictis patet, tot annis militum, carceriſque Regij præfecturam exercuerat? Deniq; vix credibile eſt, eum qui tamdiu cum vxore vixerat; atque ex ea filiã ſuſceperat; aut nõ erubuiſſe 16

buiſſe ſe Eunuchũ poſtea factũ confiteri; aut tale quid, alijs Idoli illius Sacerdotibus, vt ſe in ipſorum numerum reciperent, perſuadere. Itaque, vt dixi, mihi valde ſuſpecta eſt præfata traditio. Verumtamẽ in hac re quiſque proprio ſatisfaciat iudicio.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2320.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 208.

1 POSTERO autem anno, vt comprobaret Deus, quæ per Ioſephum Pharaoni prænuntiauerat, cœpit magna illa fertilitas, quæ deinceps iugiter integro ſeptennio perdurauit, non quidem naturali aliqua aſtrorum influentia, aut conſtellatione, producta; (ſic enim ab Aſtrologis quoque aliquo modo præuideri prædicique potuiſſet) ſed ex ſingulari quodam Dei beneficio, ſingulis hiſce annis, opportuno tempore, Nilo ad iuſtam quandam menſuram inundante, vniuerſamque terram illã irrigante. Etenim certum eſt (vt ſcribit Plinius lib. 5. cap. 9. ex commenſurato quodam eiuſdem Nili incremento puta ad ſexdecim, aut decem & octo cubitos, maximam in Aegypto frugum vbertatem prouenire: ex minori verò, aut maiori aquarum eius exuberantia, ſterilitatem ſequi. Nam quia ibi ferè numquam pluere ſolet, terraque magno ſolis ardore admodum exiccatur; quo minus creſcit amnis, in omnes ferè Aegypti partes, veluti de induſtria diſpertitus; eo minor terræ pars irrigatur, ac fæcundatur; reliqua, aquarum penuria areſcente. Si autem contingat, plus iuſto, & ſupra modum, fluuium inundare; itidem ſequitur magna ſterilitas; tum quia fruges ſub aquis diutius permanentes, ſuffocãtur; tum quia ob diuturniorem aquæ moram, terra madens, denuo ſeri nequit.

Vnde abũdantia frugum, & penuria in Aegypto.

2 Itaque Ioſeph, vt primum vidit abundare terram frugibus; egreſſus cum poteſtate ſibi a Rege tradita, circuiuit omnes Aegypti regiones, inſtituitque locis opportunis horrea regia; iuſſitque in ſingulis vrbibus magnam vim frugum comportari, & condi; nimirum quintam partem earum, quæ colligebantur; non quidem trituratam, & purgatam; ſed in ſuis ſpicis exiſtentem, atque in multis, magniſque manipulornm aceruis, redactam; vt vel ſic, tamquam in ſuis naturalibus thecis, diutius conſeruari poſſent, & ſimul non ſolum frumenta hominibus; ſed etiam iumentis paleæ, reſeruarentur. Geneſ. cap. 41. ver. 46. vſque ad 50.

Ioſeph tẽpore vbertatis recõdit frumẽta pro mox futura ſterilitate.

3 Abulenſis ſuper citato Geneſ. capite quæſt. 11. & alij, ipſum ſequuti; putant ideo quintam tantummodo frugum partem, regio edicto fuiſſe per Ioſephum repoſitam; quod ea potuerit ſufficere; non quidem abſolute; ſed cum his paucis ſegetibus, quæ ſterilitatis tempore naſcerentur, ſaltem iuxta Nili alueos, vbi quotannis ſemper aliqua ſolet fieri inundatio, & irrigatio, & conſequenter aliqua meſſis; quod etiam quoquomodo indicatum fuerat in memorato Pharaonis ſomnio: Siquidem illæ ſeptem boues macie confectæ, quæ ſterilitatis annos ſignificabant, paſcebantur in ipſa amnis ripa, in locis virentibus, & priorum pulchritudinem deuoraſſe viſæ ſunt, ad denotandum, quod homines tempore famis alendi erant, partim ex humi naſcentibus, iuxta fluuij ripas, partim ex frugibus annorum abundantiæ reſeruatis. Verum quia præfata meſſis, admodam exigua erat futura, habito reſpectu ad indigentiam tanti populi; propterea quaſi pro nihilo reputata fuit ab eodem Ioſepho, quando Geneſ. cap. 45. verſic. 6. dixit fratribus ſuis: Adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit nec meti. Huc accedit, quod vbi caritas annonæ eſt, non ad ſaturitatem veſci homines ſolent; ſed pro ſola neceſſitate; vnde etiam minus conſumitur. Iuſtum quoque meo iudicio, videbatur quintam dumtaxat partem, regio nomine, pro bono publico, eſſe reponendam; ne præter fas, adimeretur facultas his, qui ſibi domuique ſuæ, vellent bonam fructuum ſuorum partem reſeruare; quod, & a pluribus, faciendum, pro certo ſupponi poterat; & re ipſa factum fuiſſe credendum eſt: alioqui non potuiſſet Pharao tempore famis, etiam exteris nationibus frumenta diuen-

Cur quinta frugũ pars quotannis fuerit repoſita.

dere, quippe quæ populo ſuo vix ſatis eſſe potuiſſent. Præterquam quod etiam probabile eſt, Ioſephum præter quintam partem, regio edicto, a ſingulis iuſto pretio acceptam; a volentibus quoque plura alia frumenta Regis nomine comparaſſe; atque hoc pacto poſtea potuiſſe, non Aegyptijs tantum, ſed & alijs populis ea multo carius diſtrahere, Regemque ampliùs ditare.

Ioſephi prudētia in frugibus reponendis.

De modo item reponendi dictas fruges, placet quod citatus Auctor ibidem adnotauit; nimirum frumenta primi anni vbertatis, ſeparatim fuiſſe repoſita, pro primo ſterilitatis anno; & ſecundi anni pro ſecundo; & ſic de ſingulis; quia non videbātur ea poſſe ad annos quattuordecim, ſine carie, aut putredine, præſeruari; ad ſeptenniū verò non item. & hoc admodum rationabile eſt credere. Quamuis etiam fieri poteſt, vt Ioſeph prudenter ſingulis vbertatis annis, vel ſaltem poſtremis annis, omnē, aut maiorem frugum partem antea aſſeruatam, renouari curauerit; vt fit in Principū munitionibus; ne ſi forte eas ab hoſtibus obſideri diutiùs contingeret, militibus annona prius parata marceſceret. 4

AB ORBE CONDITO.

ANNVS 2327.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 215.

Fame adueniente Ioſeph vēdit frumēta tum Aegyptijs tum alijs nationibus.

1 TRANSACTIS ſeptem vbertatis annis, ſtatim ſubſequi cœperūt alij ſeptē inopiæ, quos prædixerat Ioſeph; Cumque elapſo meſſis tempore, fames penè vbique præualere cœpiſſet; neque vſpiam frumenta venalia reperirentur, niſi in Ægypto: illuc cœperunt confluere homines de cunctis prouincijs circumiacentibus, vt emerent ſibi eſcas. Sed, & ipſi quoque Ægyptij, nimirum pauperiores, recurrentes ad Regem, inſtanter poſtulabant, ſibi de pane prouideri; quos Rex remittebat ad Ioſephum; qui aperiens horrea, quæ in ſingulis ciuitatibus conſtituerat vendebat tum Ægyptijs, tum exteris nationibus, quantum præſenti ipſorum neceſſitati ſufficere videbatur; conſtituto ſingulis pretio, quod tali tempore, & loco, iuſtum videri poſſet, Geneſ. cap. 41. ver. 50. vſque ad finem capitis.

Phares ducit vxorē.

2 Eodem anno, qui erat vitæ Phares decimus tertius, vt apparet in tabulis; oportet ipſum duxiſſe vxorem, quæ ei anno ſequenti inchoante, peperit primogenitum ſuū, nomine Heſron, & poſtea ſub finem eiuſdem anni, alterum quem vocauit Hamul: Siquidem ipſe Phares, vix annum ætatis ſuæ decimumquintum attigerat, quando cū Iſraele deſcendit in Ægyptum, vt in iiſdem tabulis computari poteſt; & tamen, tunc iam genuerat duos filios, Heſron ſcilicet, & Hamul; quemadmodum legimus. Gene. cap. 46. ver. 12. & nos ſub anno mundi 2306. num. 7. prænotauimus, fuſiuſque ſub anno mundi 2329. num. 9. comprobabimus.

Ioſeph agnoſcit fratres non agnitus ab eis.

3 Eodem quoque anno, ad finem, vt arbitror vergente, cum iam, etiam in terra Chanaan, admodum creuiſſet inopia rei frumentariæ; miſit Iacob decem filios ſuos in Ægyptum, retento penes ſe Beniamin omnium iuniore, vt victui neceſſaria compararent; audierat enim quod ibi tantummodo frumenta venderentur. Quos, vt vidit Ioſeph, ſtatim agnouit; ipſe verò non eſt agnitus ab eis; quod mirum non eſt, nā cum maxima faciei, aſpectuſque mutatio, ordinarie in tertio potiſſimum ætatis ſeptennio, propter naſcentem barbam, ſtaturæque incrementum, fieri ſoleat; Ioſeph, qui ſexdecim erat annorum quando venditus fuerat, nunc verò vir erat triginta, & octo annorum, valde diuerſum a priori præſeferebat aſpectū; præſertim cū eſſet prius paſtor ouium; nunc princeps Ægypti, quod de fratre ſuo illi numquam cogitare potuiſſent; prius Hebraico vtens habitu, & ſermone; nunc Aegyptio, & per interpretē loquens eis. E conuerſo autem, fratres eius, tantum aliquanto ſeniores effecti, de cetero eiuſdem, vt antea erant habitus, conditionis, & linguæ; & ſimul omnes, ita, vt ex vnius ſaltem recognitione, ceteros quoque nouiſſe facile fuerit.

Vt

4 Vt primum igitur agnouit fratres ſuos Ioſeph; & non vidit inter eos Beniamin; durius loquutus eſt ad eos, prudenter ſuſpicari ſimulans, ne forte eſſent exploratores; vt hoc pacto non mirarentur, ſi eos diligentius de cunctis ad ſe pertinentibus interrogaret; & ſic ab inaduertentibus, ipſe de vita ac ſoſpitate pattis, ac fratris ſui vterini poſſet edoceri, eoſdemque fratres compellere, vt eundem Beniamin, quem admodum videre cupiebat, ad ſe perducerent. Quod ergo fratres vocauit exploratores; non animo inferendi eis iniuriam, aut ab illis olim acceptam vlciſcendi, fecit; ſed vt aliqua tribulatione fatigatos, ad cognitionem, pænitudinemq; criminis aliàs contra ſe patremque ſuum admiſſi, perduceret; quod vtique non multo poſt euenit, vt numero ſequenti dicemus. Nihil eſt enim quod errantes magis reſcipiſcere faciat, quam tribulatio, iuxta illud Iſai. cap. 28. verſ. 19. Vexatio intellectum dabit. Et ſimul etiam, vt poſtea cum Ioſeph, quemadmodum diſpoſuerat, ſe fratribus manifeſtaſſet, eiſque benefeciſſet; cumulatius lætarentur; ſolent namque oblectare magis proſpera poſt aduerſa, & iucunda poſt mæſta. Diuina item diſpenſatione factum credimus, quod Ioſeph cum fratribus, tamquam cum alienis egerit; vt illi non ſemel coram eo incuruati, & veluti Dominum proni venerantes, ac deprecantes, experimento dignoſcerent, veriſſima fuiſſe ſomnia quondam a fratre viſa, ac relata; perperamque ab ipſis, & inſipienter irriſa. Certum quoque eſt, Ioſephum diuinitus intellexiſſe, ſpeciali ſe Dei conſilio venditum, atque in Ægyptũ perductum, ibiq; a Pharaone exaltatum, (quæ fuit inſignis figura Chriſti a Iudæis occiſi, & a Deo ſublimati) vt poſſet, tempore famis, patrem ſuum, totamque eius cognationem alere, vt aperte, ex ipſiuſmet Ioſephi verbis, colligitur Geneſ. ca. 45. ver. 5. Et propterea, & item ne fratrũ crimen proderet, nõ curaſſe toto vigintitrium annorum interuallo, quo in Ægypto manſerat, quicquam patri de ſtatu ſuo, neque per litteras, neque per nuntios, ſignificare; non quidem ante eius exaltationem, ne præordinationi diuinæ obicem poneret; ſciebat enim quod pater omnino eum redimere voluiſſet; nõ etiam poſt; nimirum expectabat tempus magis opportunum conſolandi patrem, ac fratres; præuidebatque futurum, vt adueniente fame, ad ſe pro alimentis comparandis venire cogerentur; & quod tunc fratres, viſa eximia eius erga ipſos beneficentia; eo præſertim tempore ac loco, quo vindictam de ipſis ſumere potuiſſet; ad eum diligendum magis poſſent incendi. *Cur durius loquutus ſit ad eos.*

5 Itaque Ioſeph, interrogatis per interpretem fratribus, vt ſe magis illis celaret; audiens illos alium reliquiſſe domi fratrem iuniorem; arripuit inde occaſionem imperandi eis, vt ad tollendam exploratorum ſuſpicionem, mitterent ex ipſis vnum, qui fratrem illum minimum accerſeret, atque ad ſe perduceret, & ſic probaret num vera eſſent quæ narrauerant, & ad ſui defenſionem adduxerant; alioqui habiturum ſe eos tamquam exploratores, & in eos, animaduerſurum; interim verò iuſſit eos in carcerem detineri; veruntamen die tertia eductos, ſic alloquitur: volo vobiſcum remiſſius agere, Deum enim timeo, quare concedo, vt redeatis ad regionem veſtram, ac frumenta quæ emiſtis vobiſcum aſportetis; hac tamen lege, vt vnus tantum ex vobis, pro obſide ligatus maneat, donec adducatis mihi fratrem veſtrum minimum, quem dicitis, vt poſſim veſtros probare ſermones, & non moriamini: qui licet inuiti, dicto aquieſcentes, cœperunt inter ſe adinuicem loqui dicentes: Merito hæc patimur; quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtias animæ illius dum deprecaretur nos, & non audiuimus; iccirco venit ſuper nos iſta tribulatio.] Et Ruben omnium natu maior, exprobabat eis ſubdens: Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, & non audiſtis me, en ſanguis eius exquiritur.] quæ audiens, ac probe intelligens Ioſeph, (illis nihil tale ſuſpicantibus) & iam lacrymas continere non valens; aliquantulum ſe ab eis auertens fleuit, præ cõmiſeratione nimirum, & pariter præ gaudio; quod fratres ad recognitionem perpetrati facinoris, deueniſſe videret, hoc eſt enim quod tali caſtigatione prætendebat, compreſſo igitur fletu, vt quæ dixerat executioni mandarentur; iuſſit, ipſis inſpectantibus, ligari Simeonem: ſiue quia ipſe, vt putant Hæbræi, fuerit auctor nefariæ illius in fratrem conſpirationis; ſiue, vt alij, quoniam cum eſſet ſecundus genitus, & conſequenter, poſt primum, maioris auctoritatis apud fratres; *Quomodo eoſdem ſalubriter afflixerit.*

non adiuuit, vt debebat, primogenitum, quando nitebatur liberare fratrem. vtcunq; ſit. ipſo in vinculis detento, Ioſeph dimiſit alios, cum tritico quod emerant; clam pretio in ſingulorum ſaccis per miniſtros repoſito; datiſq; pro viatico cibarijs. Illi vero in Chananæam redeuntes, turbati atq; attoniti, quod pecuniam in ſaccis cõperiſſent; narrabant patri, quæ eis in Ægypto accidiſſent, & præſertim de Simeone in cuſtodiã detento, donec illuc reducerent Beniamin; quod valde diſplicuit patri, nec adduci potuit vt licentiam eis daret abducendi Beniamin: tametſi Ruben id inſtanter poſtularet, pollicitus illum ei omnino redditurum. Geneſ. c. 42. per totum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2328.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 216.

Pharō genuit Eſron & Hamul.

1 ANNO proximo, qui erat vitæ Phares decimuſquartus, neceſſe eſt (vt ſub anno præcedenti num. 2. dictum eſt) ipſi natum eſſe, anno inchoante, filium, quem nuncupauit Eſron, & menſe circiter vndecimo eiuſdem anni, alterum, quem voçauit Hamul; quandoquidem nuſquam legimus quod Eſron & Hamul fuerint gemelli; neq; quod Phares duas habuerit vxores, ex quibus ambo eodem tempore naſci potuerint.

Redeunt fratres ad Ioſeph, & cũ eis Beniamin.

2 Eodem anno ferè, vt arbitror, deſinente; Iacob neceſſitate compulſus (iam enim ferè conſumpti erant cibi de Ægypto allati, & fames ingraueſcebat) remiſit filios ſuos, & cum illis, ad Iudæ inſtantiam, etiam Beniamin in Ægyptum, vt emerent eſcas domui ſuæ neceſſarias; miſitq; per eos munera viro, qui Simeonem tenebat in vinculis, & pecuniam duplicem; eam ſcilicet quam in ſaccis repererant; & aliam pro eſcis comparandis. Cum ergo perueniſſent ad Ægyptiorum Metropolim (tunc, vt aiunt, Memphis appellatam) forteq; offendiſſent Ioſephum domo prodeuntem, illeq; eos vidiſſet, & cum illis Beniamin; imperauit, Diſpenſatori ſuo, vt viros illos introduceret, inſtrueretq; conuiuiũ; velle addẽs, ea die prandere cũ ipſis; ſtatimq; ad negotia ſua, ſiue ad regiam, de more, cum ſuo comitatu perrexit. Illi autem a Diſpenſatore introducti, admirantes, ac neſcientes cur id fieret, cæperunt, vt ſolent alicuius criminis conſcij, rem in malam partem interpretari, ac vereri ſe ideo detineri, vt in ſeruitutem redigerentur, propter pecuniam in ſaccis ablatam; ac proinde diſpenſatorem adeuntes, ſe de hac re purgare cæperunt, libere confitentes, illam quidem in ſaccis inueniſſe; ſed neſcire quiſnam eam ibi repoſuiſſet; ac propterea eandem reportaſſe. Quibus diſpenſator blande reſpondit, ne de pecunia ſolliciti eſſent; quin etiam eduxit ad eos Simeonem fratrem, iuſſitq; afferri aquam, vt lauarent pedes, & pabulum dedit iumentis eorum. Vt primũ vero domum redijt Ioſeph, illi parata eidem munera, reuerenter adorantes, obtulerunt; & ab eo de eorum patre interrogati; pariter incuruati, proſpera renuntiarunt. & tunc creditur impletum ſomnium, quod olim viderat Ioſeph de Sole, & Luna, & Stellis vndecim ipſum quodammodo adorantibus. quod vtiq; præſignabat (quemadmopum ipſe Iacob expoſuerat) idem aliquando ſibi à patre, ac matre, & fratribus præſtitum iri. Nam licet re ipſa fratres tantum ipſum adorauerint; adeo tamen Ioſeph ſupra proprium domus ſuæ ſtatum euectus iam erat, & dignitate auctus, vt ſi tunc ibi cum fratribus pariter adfuiſſent pater, ac mater eius, ipſumq; pro filio, ſicuti fratres pro fratre non agnouiſſent; idem pariter quod fratres, ipſi quoq; ſine vlla cunctatione feciſſent. ſicuti & ſentit Pererius ſuper Geneſ. cap. 37. nu. 51. Conuerſus deinde Ioſeph ad Beniamin, cæpit cum eo dulcius agere; verumtamen erumpentibus, præ fraterni amoris teneritudine, lacrymis; coactus eſt raptim ſub alio quodam prætextu, in proximum cubiculum diuertere. ne ante tempus ſe proderet. Non multo poſt autem egreſſus, ac ſe continens, iuſſit eos ſedere ad menſam, ipſis ſeorſum à ſe, & ab Ægyptijs, iuxta morem gentis, paratam. Vbi obiter licet intueri, quam vetus fuerit vſus ſedendi ad men-

Adorant cum muneribus Ioſephum.

Conuiuio excipiuntur.

menſam; non ſolum apud Ægyptios, vt ex hoc loco fit manifeſtum, ſed etiam apud Hebræos, vt colligi poteſt Geneſ. cap. 37. verſ. 25. vtrum vero etiam antiquior fuerit vſus recumbendi; noſtri non eſt inſtituti diſquirere. Porrò fratres, inter ſe, taciti mirabantur, quod eos per ordinem natiuitatis ſedere feciſſet; & nihilominus iuniori maiora fercula obtigiſſent. Geneſ. cap. 43. per totum.

3 Poſt epulum, cum ad ſatietatẽ cuncti comediſſent bibiſſentq;, dimiſit eos Ioſeph, præcipiens diſpenſatori ſuo, vt impleret eorum ſaccos tritico, quantum poſſent capere; & clam reconderet in ſingulos pretium quod dederant, & inſuper in ore ſacci iunioris, ſcyphum ſuum argenteum: quod cum factum eſſet, illique abeuntes, iã de vrbe exiſſent; ecce idem Diſpenſator, iubente Domino ſuo Ioſeph, inſequutus & aſſequutus eſt eos; cæpitque conqueri de ſcypho furtim, ac non ſine magna ingrati animi nota, ablato. Qui contriſtati, & ſuæ innocentiæ conſcij, confidenter proteſtabantur, nihil ſe ſcire de ſcypho; & ſibi placere, vt penes quem repertus eſſet, moreretur, & alij in ſeruitutem redigerentur; & continuò ſinguli deponentes de iumentis ſaccos, aperiebant: ille vero ſcrutatus per ordinem ſingulos, tandem inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin. quo viſo, omnes ſciſſis veſtibus, oneratiſque rurſum Aſinis, redierunt ad Ioſephum, & omnes ante ipſum corruerunt: quo de ſcyphi ablatione eos cauſante; Iudas humiliter pro cunctis reſpondens, nec valens ſe ſuoſque excuſare, offerebat ſe, ceteroſq; ei in ſeruos; at ille, non (inquit) ſed qui ſcyphum ſuſtulit, ille erit ſeruus meus. cui Iudas impetrata dicendi venia, altiuſq; rẽ repetens; indicauit quàm tenero animo frater eius iunior, ab ipſorũ patre iam admodum ſene, diligeretur; & quàm ægre ipſum in Ægyptum venire permiſiſſet; & quòd ipſe eum in ſuam fidem, eidem patri omnino reſtituendum, ſuſceperat; ac propterea enixius ipſum rogabat, vt ſe pro ſeruo mallet aſſumere; & ſinere Beniamin ad patrem redire; ne illum triſtitiæ iaculo confoderet perimeretq;: alioqui nõ poſſe ſe ſine illo ad patrem reuerti, illumque præ nimia afflictione morientem videre. Geneſ. c. 44. per totum.

Placide cum tritico dimittuntur.

Redeunt ad Ioſeph ob ſcyphũ inuentum in ſacco Beniamin

Iudas rogat pro Beniamin.

4 Hæc audiens Ioſeph, & iam amplius ſe cohibere non valens; iuſſit ceteros qui aſtabant exire; mox eleuata cum fletu voce: quæ ab Aegyptijs quoque qui exierant, audita ſtatimque in domo Pharaonis diuulgata eſt; ſeſe fratribus manifeſtauit, dicẽs: Ego ſum Ioſeph. quo audito, obſtupeſcentes, & perterriti; non poterant quicquàm reſpondere ei. At ille eos clementer ad ſe aduocans, hortabatur ne pertimeſcerẽt, quòd eum vendidiſſent; Diuina ſiquidem diſpenſatione id factum eſſe; ne ipſi fame adhuc quinquennio duratura, perirent; ſed ab ipſo, cum tota eorum familia quanto cius in Aegyptum transferenda, alerentur. quibus dictis, continuò cæpit amplexari, & cum lacrymis oſculari fratrem ſuum vterinum Beniamin, ac deinde ceteros ſigillatim; qui tunc demum auſi ſunt loqui ei. Interim vero, vt audiuit Pharao, veniſſe fratres Ioſeph, gauiſus eſt valde, & eo accerſito, præcepit imperari fratribus ſuis, vt redirent in terram Chanaan; & reducerent patrem, omnemq; cognationem eorum, & cuncta ad ſe pertinentia in Ægyptum, & ad hoc daret eis plauſtra, & quæ opus eſſent, pro ipſorum ſubuectione. Itaq; Ioſeph, cum ampla dediſſet munera cunctis fratribus, & multo maiora ipſi Beniamin, aliaque inſuper patri ſuo deferenda; dimiſit eos cum commeatu, & plauſtris, ad vehendum patrem, & coniuges, & paruulos, & cuncta quæ haberent; monuitq; eos, ne iraſcerentur in via, hoc eſt, vt cauerent, ne contentioſius in itinere; de maiori, vel minori culpa in fratris venditione, à ſingulis comiſſa, differentes, vlla inter eos ira, aut diſcenſio oriretur. Geneſ. cap. 45. verſ. pri. vſq; ad 25.

Ioſeph fratribus ſe manifeſtat.

Remittit eos cũ muneribus et plauſtris ad vehendum patrem cum tota familia ſua in Aegyptũ.

5 Sed libet hic totam hanc Ioſephi hiſtoriam, B. Gregorij verbis, non inutiliter, neq; iniucunde, vt arbitror, perſtringere, ex homil. eius 21. in Ezechiel. vbi cum de virtute diſcretionis piæ prudenterq; diſſeruiſſet. Ecce (ſubinfert) dum loquor, Ioſeph animum pulſat, vt ad oſtendenda quæ dico, ipſe teſtis veniat. Certe ſomnium, quod de profectu ſuo viderat, fratribus narrans, per hoc quod innocenter retulit, malitiæ contra ſe ſtimulos excitauit. ab eiſdem fratribus, Iſmaelitis eſt venditus, in Aegyptum ductus; mira omnipotentis Domini diſpenſatione, eidem Aegypto prælatus eſt. Cumq; in terra Chanaan fames exurgeret, fratres ad Aegyptum venerunt; Ioſeph prælatum Aegypto repererunt; cumq; ſubmiſſis ad terram ceruicibus adora-

Hiſtoria Ioſephi ex S. Gregorio.

uerunt.

uerunt. Et quia mutari Dei conſilium non valet, quem ideo vendiderant; ne adorarent; adorauerunt, quia vendiderunt. Tunc ipſe vir Dei, ſpiritu diſcretionis plenus; cognouit fratres non cognitus; Sed memor culpæ, & remiſſor iniuriæ, mala fratrum nec reddere ſtuduit, nec ſine purgatione laxare: nam ſuſpecta voce protinus dixit: Exploratores eſtis vos, vt videatis infirmiora terræ veniſtis, iam nunc experimentum veſtri capiam. per ſalutem Pharaonis non egrediemini hinc. O iaculum in corde: peregrini venerant, famis periculum fugiebant; frumenta quæ quærebant, non acceperant; & feriri ſe inſuper iactatione criminis videbant. Inter hæc ducuntur ad carcerem; & poſt triduum in eadem aſperitate terrentur. Iam reditur ad cor, iam culpæ memoria pulſat animum; atque inter ſe inuicem loquuntur: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, cum deprecaretur nos, & non audiuimus; idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio. In his autem cor Ioſeph amore vincitur; ſeceſſum petit; ſoluit flendo, quod pietati debuit, ſeuerus ad fratres reuertitur, vt cruciatas eorum animas, à culpa liberaret. Poſt hæc vnus religatur in uinculis, dimittuntur ceteri cum frumentis, vt vnus frater veniat, quem minimum habere ſe dixerant. Venit poſtmodum frater. vincebat mentem pietas, cum frater innocens videretur; ſed permanebat in oſtenſione aſperitas, vt fratres noxij purgarentur. frumenta dantur; ſcyphus in ſacco iunioris fratris abſconditur; furti poſt eos quæſtio mouetur; mittitur, vt reducantur addicti in ſeruitutem; decernitur apud quem ſcyphus fuiſſet inuentus; in ſacco vltimi fratris inuenitur. tunc Beniamin reducitur. afflicti omnes fratres ſequuntur. O tormẽta miſericordiæ; cruciat, & amat. reuerſi igitur, in terra cum lacrymis proſtrati, veniam poſtulant: memores enim quid de illo, patri promiſerant, mærore intolerabili tabeſcebant. Tunc ſe vltra cohibere non valens, pietas clauſa prorupit ad mediũ; & excuſſit charitatis lacrymas de vultu ſeueritatis. Deterſa eſt ira, quæ apparebat, & non erat; oſtenſa eſt miſericordia, quæ erat, & non apparebat. Sic Vir ſanctus, facinus fratrum, & dimiſit, & vindicauit. Sic in rigore clementiam tenuit; vt delinquentibus fratribus, nec ſine vltione pius exiſteret; nec ſine pietate diſtrictus. Ecce hoc eſt magiſterium diſciplinæ; vt culpis, & diſcrete nouerit parcere; & eas pie reſecare. Qui autem diſcretionis ſpiritum non habent; aut ſic dimittunt peccata, vt non corrigant, aut ſic quaſi corrigendo feriunt, vt non dimittant. hucuſque S. Gregorius. Sed nos vnde digreſſi ſumus calamum conuertamus.

Iacob audiẽs quod Ioſeph viueret deliberat ire ad eum.

Reuerſi cum gaudio fratres Ioſephi in terram Chanaan, nunciauerunt patri omnia; qui audiens quod Ioſeph filius eius viueret, & dominaretur in tota terra Aegypti; quaſi de graui ſomno euigilans; non minus credebat his quæ dicebantur, ac ſi eadem in ſomnis audiſſe videretur: Verumtamen, vt vidit plauſtra, & dona quæ miſerat ei Ioſeph; veluti reuiuiſcens, & nihil vltra in hac vita deſiderans, dixit; ſufficit mihi, ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit; vadam, & videbo illum antequam moriar. Geneſ. cap. 45. ver. 25. vſque ad finem capitis. Profectus ergo de Hebron cum omnibus ad ſe pertinentibus, venit in Berſabee, quæ erat in termino auſtrali terræ Chanaan verſus Aegyptum; vt ibi ſe ſuaque Deo commendaret, iuxta puteum iuramenti (habebat enim locum illum in magna veneratione, quod ibi olim Auus eius Abraham, nomen Dei inuocaſſet, Geneſ. cap. 21. in fine, & item pater eius Iſaac, ſecundam habuiſſet Dei apparitionem, altareque ibidem erexiſſet:) Quare operæ pretium duxit, ipſe quoque in eodem loco mactare hoſtias, Deumque ſuper illa ſua ſuorũq; profectione conſulere. Itaque exaudiuit ibi eum Deus, vocauitque ipsũ in ſomnis (quæ fuit octaua, eademque poſtrema Dei apparitio eidem facta): & plurimas de animo eius excuſſit ſuſpiciones, & moleſtias, quæ eum pertimeſcere faciebant; puta, ne forte ipſe in tam longo itinere obiret, priuſquam videre poſſet filium ſuum Ioſeph; ne familia ſua mali aliquid pateretur; ne poſteri eius poſtea redire ad terram eis promiſſam detrectarent; ne ex longiori cum Aegyptijs conſuetudine, quid contra veram religionem, vitæque puritatem, contraherent; & denique ne nimis dura aliquando ab Aegyptijs ſeruitute premerentur. hæc & huiuſmodi, vt ab animo ſuo propulſaret, ſolatus eſt eũ Deus illis verbis: Noli timere. deſcẽde in Aegyptũ, quia in gentem magnam faciã te ibi. Ego deſcendam tecum illuc; & ego adducam te reuertentẽ; Ioſeph quoque ponet manus ſuas ſuper oculos tuos. Gen. c. 46. ver. 1. vſq; ad 5. 6

Habuit octauam Dei apparitionem.

AB OR-

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2329.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 217.

1 ANNO proximo circiter ineũte,qui erat annus egeſtatis tertius,biennio ſci-
licet poſtquam cœpit fames, Geneſ.ca.45.ver.6.& 11.Iacob ingrediens an-
num vitæ ſuæ centeſimum trigeſimumprimum, (erat enim tunc annos natus
centum triginta, Geneſ.cap.47. verſic. 9.) deſcendit in Aegyptum , cum tota fami-
lia, ac poſteritate ſua, cuius filij, filiæque, ac nepotes , per capita recenſentur , Gen.
cap.46. ver.8. vſque ad 28. & Exod. cap.1.ver. 1. Et ingreſſus Aegyptum , miſit Iu-
dam ante ſe ad Ioſeph, vt occurreret ei in Geſſen ; quò cum perueniſſet in curru ſuo
Ioſeph, irruit ſuper collum patris, flens præ ingenti lætitia ; ipſumque , & ſuos pera-
manter excepit . poſtea de aduentu ſuorum Pharaoni renuntiauit; & introductis co-
ram eo, primò aliquot ex fratribus ; poſtea etiam patre ; facile ab eo impetrauit ter-
ram Geſſen, in poſſeſſionem filijs Iſrael; iuſſitque eos habitare in optimo dictæ terræ
loco, in quo poſtea ab ipſiſmet Iſraelitis ædificata eſt vrbs Rameſſes ; & ibi aluit eos,
vt late deſcribitur. Geneſ.cap.46. verſ.28. vſque ad finem,& c.47.ver.1. vſq; ad 13.

Iacob deſcendit cũ tota familia ſua in Aegyptum.

2 De numero autem progenitorũ à Iacob, qui cum eò deſcenderunt in Aegyptum ;
ſiue qui iam nati erant, quando ipſe deſcendit in Aegyptum ; dubitari poteſt ; pro-
pter varios ſcripturæ textus, ſed præcipue propter diuerſitatem,quæ reperitur inter
vulgatam, & lxx. Interpretum editionem : nam in vulgata Geneſ. cap.46.ver.26. di-
cuntur ; fuiſſe ſexaginta ſex ; & ibidem verſ. 27. concluditur fuiſſe ſeptuaginta ; Et
hoc poſtremum, replicatum habemus Exod.cap.1.ver.4. & Deuter. cap. 10. in fine .
In editione autem lxx. Interpretum cap. Geneſ. citato, ſemel dicitur fuiſſe ſexagin-
ta ſex ; ſemel verò ſeptuaginta quinque, & Exodi pariter ca.1. ponuntur ſeptuagin-
ta quinque . Sanctus quoque Lucas Actorum cap.7.ver.14. idem ſcribit,ſecutus ni-
mirum lxx. Interpretes locis citatis ; quamuis ijdem Deuter.ca.10. ponant tantum-
modo animas ſeptuaginta , quod etiam adnotauit S. Hieronymus in traditionibus
Hebraicis in Geneſ.cap.46. vbi de hac re diſputat . Videtur autem nobis, pro dictæ
difficultatis dilucidatione ; ſub quibuſdam diſtinctionibus , eſſe reſpondendum .

De numero poſterorũ Iacob quando venit in Aegyptũ.

Nam ſi loquamur de illis dumtaxat poſteris Iacob ; qui cum ipſo diſceſſerunt de
3 terra Chanaan, vt venirent in Aegyptum ; proculdubio erant ſexaginta ſeptem ani-
mæ, computato ſcilicet etiam ipſo Iacob, eo verò excluſo , conſtat fuiſſe tantummo-
do ſexaginta ſex . Et hoc eſt quod habemus. Geneſ.c.46. verſ. 26. nimirum eos qui
egreſſi ſunt de ſemine Iacob, & tunc de terra Chanaan exierunt , ſecutique ſunt Ia-
cob euntem in Aegyptum,fuiſſe animas ſexaginta ſex,inter quas erant duæ fæminæ,
videlicet Dina filia Iacob, & Sara filia Aſer, vt patet in eodem capite verſ. 15. & 17.
Ioſeph autem, & duo filij eius,Ephraim, & Manaſſes, tunc erant in Aegypto . Si au-
tem abſolutè velimus ſcire numerum animarum omnium,quæ tunc iam egreſſæ erãt,
de fæmore, hoc eſt, de ſemine Iacob, quando ipſe ingreſſus eſt Aegyptum ; Verè di-
cere debemus, fuiſſe ſexaginta nouem : Ipſo verò etiam Iacob poſteris ſuis adiun-
cto , ſeptuaginta ; vt ex his quæ capite Geneſ. proxime citato dicuntur , euidenter
colligi ac deduci poteſt . Nam ver.15. dicitur Iacob genuiſſe ex Lia animas trigin-
tatres; quo in numero, comprehenditur etiam Dina , vt clarè ibidem indicatur illis
verbis-& filiarum-(vſurpatur enim ibi, teſte B. Auguſtino quæſt. 151. in Geneſ. nu-
merus pluralis , pro ſingulari) Et verſ. 18. habemus quod Iacob ex Zelpha iam ge- 33
nuerat animas ſexdecim : Et verſ. 22. ex Rachele animas quattuordecim : Et verſ. 16 14
25. ex Bala animas ſeptem, quæ faciunt ſummam animarum ſeptuaginta . Sed quo- 7
niam tam in textu vulgato , quam in lxx. Interpretum ; licet ex Lia dicantur genitæ
animæ triginta tres : in ipſa tamen ſingulorum nominum dinumeratione , vtrobique 70
inueniuntur tantummodo animæ triginta duæ , ſecluſis nimirum Her , & Onan iam
defunctis

defunctis (ibi enim tunc viuentes dumtaxat recenſentur) Et conſequenter, omnes animæ, quæ tum, mediatè vel immediatè, iam egreſſæ erant de ſemine Iacob, inueniuntur tantummodo ſexaginta nouem : Ad complendũ tamen numerum trigintatrium animarum ex Lia ; & ſeptuaginta animarum totius domus Iacob, locis ſupra citatis, expreſſos, ſcriptura ſacra, vt dictum eſt, cum poſteris ſuis ipſum quoque iungit, connumeratque omnium parentem Iacob. Quod & aſſeueranter tradit B. Hieronymus loco ſuperius allegato ; Et ſatis euidenter colligit Caietanus ex illis verbis ſacri textus quæ habentur in capite proximè citato verſ. 8. Hæc ſunt nomina filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Ægyptum, ipſe cum liberis ſuis. Ecce quod ipſum quoque cum liberis ſuis ſcriptura ſacra connumerat. Propterea, etiam infra verſic. 27. ſic ait : Omnes animæ domus Iacob (intellige, ex Iacob egreſſæ, certum namque eſt vxores Iacob, & filiorum eius ibidem non computari) quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum fuere ſeptuaginta. pondera illud-Domus Iacob-quod perſpicue inſinuat, in eo numero comprehendi, non alios ſolum de domo ; ſed ipſum quoque caput Domus, ſeu familiæ. Porrò memorata verba-Quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum-videntur poſſe ſumi, ac ſi diceretur, quæ tunc erant cum Iacob, quando ingrediebatur, vel iam ingreſſus erat in Aegyptum ; ad includendum Ioſeph, & duos filios eius, qui tũc erant in Aegypto, quos admodum probabile eſt, ſecum duxiſſe in curru ſuo Ioſeph, vt magis lætificaret patrem, quando obuiam venit ei in terra Geſſen. Et hoc pacto conſequens fit, re vera in illo ingreſſu, ſeu comitatu, aliquando ſimul repertos eſſe ſeptuaginta animas de domo Iacob.

Grauis difficultas. Sed dicet aliquis ; cur ergo lxx. Interpretes, & cum eis S. Lucas, dixerunt fuiſſe ſeptuaginta quinque ? addentes ſeptuagenario numero in vulgatis codicibus expreſſo, alios quinque, nepotes ſcilicet, & pronepotes Ioſephi, quos certiſſimum eſt, genitos eſſe in Aegypto ; & quoſdam ipſorum, puta pronepotes ; non niſi poſt obitũ Iacob naſci potuiſſe, vt optime probat S. Auguſtinus quæſt. 152. in Geneſ. Hæc certe maxima eſt difficultas, cui non facile eſt reſpondere. Propterea idem Sanctus loco citato, & quæſt. 173. in Geneſ. & lib. 16. de Ciuit. cap. 40. hac de re diſputans, varias videtur excogitaſſe reſponſiones, vt lector ex his deligere poſſet, quam aptiorẽ diiudicaret. Videtur igitur ex dictis B. Auguſtini locis, tripliciter quæſito reſponderi poſſe ; & prima quidem reſponſio ferè talis eſt. Inter ingreſſos cum Iacob in Aegyptum, connumerari a lxx. Interpretibus prædictos Ioſephi nepotes, & pronepotes, non quia per ſe, hoc eſt, in proprijs perſonis, ſed tamquam in patribus ſuis, ipſi quoque cenſeantur ingreſſi. eo ſcilicet modo (vt exponit Pererius) quo ad Hebr. cap. 7. verſ. 9. dicitur Leui in Abraham, a Melchiſedech decimatus : & quemadmodum Geneſ. cap. 11. verſ. 12. Arphaxad dicitur genuiſſe Sale, non immediate, ſed mediante filio ſuo Cainan. Et ſicuti cap. Geneſ. 46. verſ. 15. nepotes Liæ, dicuntur geniti in Meſopotamia ; videlicet in patribus ſuis. Quod autem dictum eſt de nepotibus, & pronepotibus Ioſephi, putat S. Auguſtinus etiam dici debere de nepotibus, & pronepote ipſius Beniamin ; quos lxx. Interpretes memorant, & inter ingreſſos cum Iacob in Aegyptum, recenſent. Addit Pererius ſuper capit. Geneſ. 38. & 46. idem eſſe dicendum, de nepotibus Iudæ, Heſron, & Hamul, quos etiam contendit natos eſſe in Aegypto. 4

Prima B. Auguſtini reſponſio.

Grauis obiectio. Verum contra hanc primam reſponſionem, inſurgit grauis obiectio, quæ eſt. Cur inter ingredientes in Aegyptum, connumerati ſint tantummodo aliqui nepotes Iudæ, & Ioſephi, & Beniamin, tunc nec dum nati, & non alij eorumdem poſteri ; & ij qui poſtea ex alijs filijs Iacob in Aegypto ſunt geniti ? Ad quod nulla videtur poſſe ratio aſſignari, quæ omnino tollat difficultatem. Nam ſi dixerimus, in dicto numero poni tantummodo commemoratos poſteros, Iudæ, Ioſephi, & Beniamin, propter aliquam ipſorum prærogatiuam ; puta quia Ioſeph fuerat omnibus talis ingreſſus auctor : & de Beniamin ; idem eſſe factum in gratiam Ioſephi, cuius ille erat vterinus frater, admodumque dilectus : Et de Iuda, quia de eius progenie naſciturus erat Meſſias. Hæc, tametſi aliquam videantur præſeferre, primo aſpectu, probabilitatem ; ſi tamen penitius expendantur, nihil ad rem pertinere videntur. Nam quid, obſecro, tribus illis fratribus, aut ad dignitatem, aut ad vtilitatem, conferre poterat, ſi aliqui ipſorum poſteri, poſtea nati ; in illo ingredientium numero ponerentur, tam- 5

quam

quam, & ipſi quodammodo in patribus ſuis ingreſſi? cum id commune eſſet, non ſolum alijs nepotibus, & pronepotibus ceterorum filiorum Iacob; ſed etiam toti illi penè infinitæ hominum multitudini, quam poſt ducentos, & amplius annos, eduxit Moyſes de Ægypto? ſiquidem de illa, idem prorſus dici poterat; quod ſcilicet in patribus ſuis ingreſſa eſſet in Ægyptum. Præterea, cur in dicto ingredientium numero, poni debuit Hamul Iudæ nepos, qui nihil ad Chriſti genealogiam pertinuiſſe dignoſcitur? Item cur nulla facta mentio eſt nepotum, ac pronepotum Leui, qui eo potiſſimum nomine, præcipua quadam prærogatiua celebrandus videbatur; quod Leuiticæ tribus caput eſſet futurus; ex qua ſola, Sacerdotes conſtitui, ac conſecrari poterant; & cuius curæ, tota Diuini cultus adminiſtratio, à Deo demandanda erat? Deinde, ſi conceſſerimus aliquos poſtea natos, in dicto numero ingredientium cum Iacob in Aegyptum nihilominus eſſe poſitos: non videtur vllo modo poſſe colligi, quot nam fuerint illi, qui verè ingreſſi ſunt: nam quod de prædictis dictum eſt; quod nimirum intelligantur ingreſſi non in ſe; ſed in patribus ſuis: id vtique dici etiam poterit, de multis alijs, in eodem cathalogo contentis; puta de filijs Ruben, Simeon, & Leui, & aliorum filiorum Iacob; quos ex nullo alio ſcripturæ loco, probare poſſumus fuiſſe natos ante ingreſſum Iſraelis in Aegyptum; niſi ex memorato Geneſ. cap. 46. vbi, inter eos qui dicuntur ingreſſi in Aegyptum, recenſentur. Ex quo item contingeret, non modicum infirmari ſacram Chronologiam; quæ vt infra num. 12. dicemus, ex hac potiſſimum ſuppoſitione, quod Caath filius Leui, ante ingreſſum Iſraelis in Aegyptum, iam natus eſſet; & ipſe, non autem in patre ſuo, ingreſſus ſit Aegyptum; deducit, ac colligit, tempus manſionis filiorum Iſrael in Aegypto. Sed, ad quid toties hiſtoria ſacra replicaſſet, Iſraelem cum ſeptuaginta animabus intraſſe in Aegyptum; ſi id re ipſa verum non eſſet; ſed tantummodo interpretatiuè, vt dictum eſt, quoad aliquos, deberet intelligi? Deniq; ſi loca ſcripturæ, vbi hoc expreſsè traditur, ad litteram vera eſſe non poſſent; plura alia, & grauia ſequerentur inconuenientia; Siquidem tali exemplo, alia quoque eiuſdem ſcripturæ loca; multo aliter, quam verba ſonant, non ſine errore, exponi poſſent; & multa, quantumuis vera, & clara, in dubium reuocari.

6 Neque obſtant ſimilitudines ſuperius adductæ; de Leui, qui dicitur ſoluiſſe decimas, in Abrahamo; & Arphaxad genuiſſe Sale; in filio ſuo Cainan; & de nepotibus Liæ, qui dicuntur nati, tamquā in patribus, in Meſopotamia: Quia ex his, & ſimilibus, nullum ſequitur inconueniens: quiſque enim probe intelligit, illud Leui ibidem, non propriè, ſed per quendam tropum figuramue narrari. Et hiſtoriam generationis Arphaxad, ibi compendioſius traditam in alijs ſcripturæ locis ſuppleri, ac diſtinctius haberi, vt nos alias oſtendimus. Quod vero attinet ad nepotes Liæ, certum eſt, quod verba illa, quæ Geneſ. cap. 46. poſt recenſitos filios ac nepotes ipſius Liæ, verſic. 15. ſubiunguntur, videlicet: Hi filij Liæ, quos genuit in Meſopotamia &c.] ad litteram, reſpectiuè, ſic ſunt exponenda; vt illud-Hi filij Liæ-referatur ad omnes prænominatos: illud autem-quos genuit in Meſopotamia-referatur ad filios tantum, quos re vera genuerat in Meſopotamia; non autem ad nepotes: nam Ruben primogenitus Liæ, vix ingreſſus fuerat decimumtertium ætatis annum, vt patet in tabulis, quando cum parentibus, & fratribus ſuis, egreſſus eſt de Meſopotamia: Quare nec ipſe, & adhuc minus fratres eius, videntur gignere potuiſſe matri ſuæ nepotes, in Meſopotamia. Et ita quoque exponitur illud Geneſ. cap. 35. verſ. 26. vbi duodecim filijs Iacob nominatim prius recenſitis, continuò ſubditur: Hi ſunt filij Iacob, qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ. Nimirum illud-Hi ſunt filij Iacob-referri debet ad omnes. Illud vero-qui nati ſunt ei in Meſopotamia-ad omnes, vno dumtaxat excepto Beniamin, quem conſtat natum eſſe in terra Chanaan, iuxta Bethleem Iudæ, vbi non multo poſt, ſepulta eſt mater eius: ſolet namque interdum ſcriptura ſacra; quod conuenit pluribus, aut potioribus; id, per Synecdochen, vniuerſaliter tribuere omnibus. cuius rei plura eiuſdem ſcripturæ exempla profert S. Auguſtinus quæſt. 117. in Geneſ. hunc eundem locum exponens. At in caſu noſtro, in quo ſcriptura ſacra, profitetur ſigillatim recenſere nomina filiorum Iſrael, qui cum eo ingreſſi ſunt in Aegytum; implicare videtur, opinari, quod voluerit, per modum hiſtoriæ, inter eos intexere aliquos, tunc non dum natos. *Reſponſio ad obiecta*

Altera

Altera S. Auguſti-ni ad dif-ficultatem reſponſio.

Altera ad quæſitum reſponſio, ab eodem ſancto propoſita, talis eſt. In cap. Geneſ. 7
46. iam ſæpius citato, vſurpari ingreſſum in Ægyptum; non præciſe pro illo die, aut primis illis diebus, quibus Iacob intrauit in Aegyptum; ſed pro toto illo tempore, quod exinde ſuperuixit Iacob; vel etiam, pro omni tempore, quo ab introitu patris ac fratrum ſuorum, ſuperſtes fuit Ioſeph; qui dictum introitum à Pharaone impetrauerat; vt ſic in numero ingredientium in Aegyptum, iuxta textum lxx. Interpretum, includi poſſint nepotes, ac pronepotes Ioſephi; quorum ſaltem aliquos ex poſtremis, certum eſt, non niſi multo poſt mortem Iacob, naſci potuiſſe.

Obiectio.

Sed hæc reſponſio eaſdem penè patitur difficultates, quas priori obiecimus: ſiquidem reddenda eſſet ratio, cur non omnes, qui toto reliquo vitæ Iacob, & Ioſephi tempore, in Aegypto de ſemine Iacob nati ſunt, in dicto numero fuerint recenſiti. Præterquam quod (vt libere dicam quod ſentio, donec aliud melius indicetur), ſumere ingreſſum Iſraelis in Aegyptum, pro tam longo annorum curriculo, nimirum pro annis ſeptuaginta & vno, (tot enim ſuperuixit Ioſeph ab ingreſſu patris ſui in Aegyptum, vt in tabulis facile ſupputari poteſt); videtur intelligentia nimis protracta, & extorta, & impropria; atq; à ſacri textus ſimplicitate admodum aliena. Nam eſto, voluerit Moyſes prædictum ingreſſum tam large ſumere; cur ex tam multis hominum millibus, qui interim in Aegypto, de poſteritate Iacobi, prodierunt; tam paucos, & per multa temporum interualla natos; ponere voluit in cathalogo ingredientium cum Iacob in Aegyptum? aut cur propter tam paucos, in eodem numero inſerendos; tantum protrahere prædicti ingreſſus tempora? Certè videtur res haud quaquam, hiſtoriæ præſertim ſacræ, conſentanea; & propterea, non niſi ex magna quadam, & ineuitabili neceſſitate (quæ tamen hic non apparet) admittenda.

Tertia S. Auguſt. reſponſio recipitur.

Quare nobis magis arridet tertia eiuſdem Sancti Auguſtini reſponſio, quæ putat, 8
lxx. Interpretes addidiſſe quinque illos Ioſephi nepotes, pronepoteſque; non quod ipſos, re vera, cum alijs in dicto ingreſſu interueniſſe crederent; aut a legentibus credi vellent; quandoquidem ſatis manifeſtum erat, illos longe poſt fuiſſe genitos: ſed vt certi myſterij cauſa, numerum illum ſeptuaginta quinque animarum, commendarent: conſtat namque (vt idem Sanctus ait) numeros, in ſcripturis, eſſe ſacratiſſimos, & myſteriorũ plenos; vt ex quibuſdã (inquit) quos inde noſſe potuimus, dignisſimè credimus. Quod ergo lxx. Interpretes, ſacro textui Hebraice cõſcripto, ꝑdictos quinq; adiecerint, magnã (vt verbis eiuſdẽ S. vtar) cõtinet, ſine dubitatione, rationem: Sed quoniam quænam illa ſit, ignoramus: non debemus reprehendere, ſed magis admirari, quod, præ ingenij imbecillitate, aſſequi non poſſumus. Quamquã forte non abs re videretur nos poſſe conijcere, quod quemadmodum S. Euangeliſta Matthæus in genealogia Chriſti, aliquantulum ab hiſtoria diſcedens, inter Ioram, & Oziam, tres Reges conſultò præterijt; vt (quemadmodum ibidem B. exponit Hieronymus) tres teſſaradecades, in diuerſo temporum ſtatu, poneret; & quia Ioram generi ſe miſcuerat impiiſſimæ Iezabelis, reticere voluit memoriam poſteritatis eius, vſque ad quartam generationem; ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur: Ita e contrario, quod lxx. Interpretes, ſimili aliqua de cauſa, dignoue reſpectu; ab hiſtorico, ad myſticũ ſenſum aliquantulũ, vt iam declaratum eſt, declinantes; maluerint non ſine diuino inſtinctu, addere memoratos quinque nondum natos, his qui cum Iacob ingreſſi dicuntur Aegyptum: & hoc ſine vllo mendacio; nam ſicuti certum eſt, S. Matthæum non eſſe mentitum, quando, non in ſenſu hiſtorico; ſed figurato, ſeu tropico, dixit: Ioram genuiſſe Oziam; quia illum in poſtero ſuo Amaſia verè genuit: Sic etiam lxx. Interpretes, verè dixerunt, quinque illos Ioſephi nepotes, ac pronepotes, ingreſſos eſſe cum Iacob in Aegyptum; nõ quidem ipſi, quia nec dum tunc nati erant; ſed in lumbis proaui ſui Ioſeph.

Propoſitæ difficultatis reſolutio.

Vt igitur totam hanc diſputationem concludamus; dicimus, quod ex prædictis inferre poſſumus; & pro certo ſupponere debemus, ipſum Iacob, quando ingreſſus eſt 9
Aegyptum; in ſuo comitatu, verè ac re ipſa habuiſſe ſexaginta nouem animas, de progenie ſua egreſſas; quibus ipſe annumeratus explebat ſummam animarum ſeptuaginta. hoc enim aperte teſtatur hiſtoria ſacra, locis vulgatæ editionis ſupra citatis; Et hoc idem fatentur ipſi quoque lxx. Interpretes, Deuter. cap. 10. in fine. Quibus tamen lxx. Interpretibus non ſine diuino, vt arbitror, conſilio; placuit etiã Gen.

cap.

cap.46. & Exod. ca.1. addere alios quinque ſuperius memoratos; non in ſenſu hiſtorico, quaſi re vera iſti quoque cum alijs in Aegyptum introeuntibus extiterint (certum enim erat eos multo poſt fuiſſe natos) ſed, ſicuti iam dictum eſt, vt occulti cuiuſdam myſterij gratia, myſticum numerum ſeptuagintaquinque animarum, celebtarent; & hoc cæleſte conſilium, ēt ipſe S. Lucas Actorum cap.7. ver. 14. præfatos lxx. Interpretes ſequutus, comprobauit. Porrò in priori illo ſeptuagenario numero, quem hiſtoricè traditum diximus, & ad litteram, prout ſonat, intelligendum putamus; credimus in proprijs perſonis extitiſſe omnes poſteros Iſraelis, quorū nomina ſigillatim recenſentur. Ge. c. 46. ver.8. vſque ad 28. & præſertim (quicquid contradixerit Pererius) Heſron, & Hamul Iudæ nepotes; quos ſub anno mundi 2306. nu. 6. & ſequentibus, iam tunc in terra Chanaan natos fuiſſe oſtendimus, & item ſub anno mundi 2327. n.2. & ſub anno 2328. nu.1. adnotauimus. Et pariter, cum reliquis credimus, reipſa, in Aegyptum deſcendiſſe decem filios Beniamin in dicto Gen. capite editionis vulgatæ recenſitos: Non enim in hac parte ſequi poſſumus textum lxx. Interpretum, qui quos vulgata editio, tamquam filios enumerat; partim filios, partim nepotes, & vnum pronepotem extitiſſe aſſerit. Recedimus verò in hoc, neceſſitate compulſi, ab ipſis lxx. Interpretibus, tum ob cauſas a nobis ſub anno mundi 2319. nu.13. adductas: tū quia alioqui oporteret recedere a ſimplici, & plana intelligenria illorum verborum. Gen.c.46. ver.27. Omnes animæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum fuere ſeptuaginta.] Et illorum Exod. c.1. ver.4. Erant igitur oēs animæ eorum qui egreſſi ſunt de femore Iacob, ſeptuaginta.] Et illorū item Deuter. cap.10. in fine:] In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Aegyptum.] Et conſequenter neceſſe eſſet, contra expreſſa prædictorum textuum verba, fateri, eos qui re vera deſcenderunt cum Iacob in Aegyptum, non fuiſſe ſeptuaginta; ſed tantummodo ſexaginta quattuor; demptis ſcilicet quinque nepotibus Beniamin, & vno pronepote, tamquam tunc nondum natis. Quod quam ſit ab hiſtoria ſacra alienum, nemo eſt qui non videat: tum ēt ne, & nos incidamus in aliquot inextricabiles labyrinthos; ex quibus contrariæ opinionis ſectatores, ſe ſe expedire nō valent. tum denique, quia ad euitanda dubia, præſertim inſolubilia, præſtat ceteris relictis, ſequi textum maioris auctoritatis; qui ſine vlla controuerſia, eſt textus vulgatus Latinus, cui conſentiūt etiam Hebraicus, & Chaldaica Paraphraſis, vt videre eſt in Biblijs Begijs.

10 Quantum verò temporis habitauerint filij Iſrael in Aegypto, non eadem fuit omniū ſententia. Poſſunt autem colligi de hac re ſeptem ferè opiniones, prima ponit Hebræos manſiſſe in Aegypto annis minus ducentis, quod ſine vlla probatione, tamquam certum, ſupponit S. Chryſoſtomus in hom. 37. ſuper Geneſ. prope medium. Secunda putat eoſdem moratos ibi eſſe per annos ducentos decem. ita concludit Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap.3. & idem ſentiunt Lyranus, & Caietanus ſuper Gen. c.15. & Exod. c.12. Tertia opinio pro certo habet, Hebræos moram in Aegypto traxiſſe, annis nec plus nec minus, quam ducentis quindecim. hoc aperte tradidit, primo Ioſephus 2. antiq. in principio 6. capitis, deinde Euſebius in Chronicis, vbi agit de obitu Patriarchæ Ioſeph; quos poſtea ſequuti ſunt alij plures celeberrimique Doctores, vt infra magis patebit. Quarta tenet totum tempus manſionis Hebræorum in Aegypto fuiſſe quadringentorum annorum: Et hoc ex multis ſacræ ſcripturæ locis videtur poſſe colligi: nimirum Geneſ. cap.15. ver.13. vbi aperte Dominus prædixit Abrahamo ſemē ſuum fore peregrinum in terra aliena, (hoc eſt, vt ipſi exponunt) in terra Aegypti, annis quadringentis. & poſt pauca ſubiunxit: Generatione autem quarta, reuertētur huc.] ideſt, vt ipſi putant centenario quarto expleto. Idem videtur deſumi poſſe Actorum c. 7. ver.6. vbi hæc habentur: Loquutus eſt aūt ei Deus (ideſt Abrahæ) quia erit ſemen eius accola in terra aliena, & ſeruituti eos ſubijcient, & male tractabunt annis quadringentis] (ſic .n. legendū ibi eſt, non autem annis quadringentis triginta, quēadmodū ſub anno mun. 2118, n.15. adnotauimus.) Idem vr̄ poſſe confirmari, ex Actorū c. 13. ver.17. vbi dr̄, ꝙ Deus plebis Iſrael, elegit patres noſtros, & plebem exaltauit, cū eſſent incolæ in terra Aegypti, & in brachio excelſo eduxit eos ex ea] & poſt pauca ſubiungitur: Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorū, quaſi poſt quadringentos quinquaginta annos.] porrò ex his, quadringentos putant in Aegypto fuiſſe conſumptos, & quadraginta in deſerto, & ferè decē in expugnandis Chananæorum vrbibus, eorūq; terra Iſraelitis diuidenda. Sed maxime omniū pro hac opinione facere vr̄ locus Iudith c.5. ver.9. ibi .n. in Latina vulgataq; editione, hæc de Hebræis ad verbum dicuntur: Cumq; operuiſſet omnem terrā fames, deſcenderunt in Aegyptū: illicq; per

De tempore quo mā ſerunt filij Iſrael in Aegypto, variæ opiniones.

quadringentos annos, ſic multiplicati ſunt, vt dinumerari eorum non poſſet exercitus.] Quinta opinio eſt eorũ, qui prorſus ad litterã accipiunt verba illa Exo.c.12.ver.40.quæ in editione vulgata ſic habent: Habitatio aũt filiorũ Iſrael qua manſerunt in Aegypto fuit quadringentorũ triginta annorũ.] Huius ſententiæ acerrimi propugnatores fuerũt, Auguſt. Eugubinus, qui in dicto Exo. loco nimis audacter expungere auſus eſt verba illa. Et in terra Chanaã, ipſi & patres eorũ.] quæ in lxx. Interpretũ codicibus habẽtur: Et Genebrardus, qui in ſua Chronologia, mordicus defendere nititur, Hebræos in Ægypto mãſiſſe annis quadringentis triginta. tũ propter locũ Exo. citatũ, & ab Eugubino correctũ; tũ quia exiſtimat, ſecluſo miraculo, eoſdẽ Hebræos, minori temporũ interuallo, non potuiſſe, ex tam paucis qui ingreſſi fuerant Aegyptũ, tantopere propagari, ac multiplicari; vt ſexcenta penè millia bellatorũ, exceptis fæminis pueris ac ſenibus, inde exire potuerint, quẽadmodũ teſtatur ſcriptura Exod.c.12.ver.37. Sexta opinio põt attribui his, qui crediderunt afflictionẽ Hebræorũ in Aegypto, cœpiſſe ſtatim poſt mortẽ Ioſephi. Nã ſi Deus prædixerat Hebræos ſeruituros in terra aliena quadringentis annis, vt quarta tenet opinio, pluribus ſcripturæ locis confirmata; profecto, qui iſtã ſeruitutẽ putant poſt Ioſephi obitum incepiſſe; cũ certũ ſit eundem Ioſephum vixiſſe in terra Aegypti annos ſeptuaginta, & vnũ, ex quo ibidem venerant pr̃, & fratres eius; coguntur credere ipſos Hebræos habitaſſe in Ægypto amplius quam quadringentis ſeptuaginta annis. Septima eadẽq; poſtrema opinio, erit eorũ qui ad ſextã opinionẽ addunt alios triginta annos, ea probantes ſacri textus exẽplaria, quæ in citato Actorũ c.7.ver.6. habent, ſemen Abrahæ ſeruiturũ, ac male tractandũ, annis quadringentis triginta: his .n. ſi addantur prædicti anni ſeptuaginta, & vnus habitationis Iſraelitarũ in Ægypto, antequã affligi cœpiſsẽt, efficiet ſummã annorũ pluſquã quingentorũ, incolatus Iſraelitici populi in Aegypto. Sed poſtremam hanc opinionem manifeſte redarguunt, quæ nos de legitima illius textus lectione, ſub anno mundi 2118.n.15. diximus. Quin ẽt, ex his, quæ ſub anno mundi 2438.n.1. & ſequentibus dicemus, neceſſarium erit ruere fundamentum ſextæ pariter, ac ſeptimæ opinionis; ꝙ erat Hebræorũ afflictionẽ, in Ægypto, ſtatim mortuo Ioſepho, cœpiſſe: ibi namq; oſtendemus eiuſdẽ afflictionis initium, multis poſt annis, accidiſſe.

Verum enimuero, vt quænam ex hiſce omnibus opinionibus vera ſit, ac ceteris reiectis, recipienda, magis innoteſcat: primo diſputabimus vnico contextu aduerſus poſteriores quattuor opiniones, probabimuſq; Hebræos non potuiſſe in Aegypto manere annis quadringentis; hoc .n. eſt ꝙ magis veritatẽ oppugnare vr̃. Deinde demonſtrabimus, eos ibidẽ annis tm̃modo ducentiſquindecim, permanſiſſe; quẽadmodũ tertia tenet opinio, vnde ẽt magis patebit duarum priorũ, aliarũq; falſitas. tertio demũ, ſi quæ reſtabũt in contrariũ argumenta diſſoluemus. Sanè rationes quibus probari poteſt Iſraelitas nõ potuiſſe morari in Aegypto quadringentis annis, vel amplius, ſunt iſtæ. Prima colligitur ex Numer.c.26.ver.59. vbi legimus, quod Iochabed mater Moyſi, nata eſt in Aegypto, fuitque filia Leui, & conſequenter amita Amræ mariti ſui, vt etiam quidam ſacri codices expreſsè habent Exod. cap. 6. ver.20. & videtur item ſenſiſſe Auctor Quæſtionum Hebraicarum in 1. Paralip. qui ſub nomine B. Hieronymi inter opera eius circumfertur. Itaque ſi mater Moyſi nata eſt in Aegypto, fuitque pater eius Leui, quem conſtat nonaginta duobus annis tantum vixiſſe in Aegypto: Siquidem erat quadragintaquinque annorum, quando cum patre ſuo deſcendit in Aegyptum, vt patet in tabulis; & mortuus eſt exactis vitæ annis centũ triginta ſeptem, vt expreſsè habemus Exod. ca. 6. ver. 16. Iunge prædictos nonaginta duos Leui annos in Aegypto traductos, cum octoginta, quos natus erat Moyſes, paulo ante exitum populi de Aegypto, quando ſcilicet agere cœpit cum Pharaone de ipſis Iſraelitis inde educendis, vt traditur Exod. cap.7. ver.7. & ſubduces annos centum ſeptuaginta duos: reſtabant ergo adhuc anni ad minus ducenti vigintiocto, ad complendam ſummam quadringentorum annorum incolatus Hebræorum in Aegypto. Quare etiam ſuppoſito, quod ipſa Iochabed, nata eſſet anno vltimo, vitæ patris ſui Leui; oporteret eam fuiſſe ducentorum viginti octo annorum, quando genuit Moyſen. Si autem (vt multo credibilius eſt) ipſa ante centeſimum patris annum nata erat; conſequeretur, eandem poſt annum vitæ ſuæ ducenteſimum ſexageſimumquintum, genuiſſe filium ſuum Moyſen; quæ quam abſurda ſint, quis non videt? Non igitur potuerunt filij Iſrael habitare in Aegypto annis quadringentis. Quod ſi quis dixerit, veriorem eſſe opinionem eorum, qui tenent ipſam Iochabed, non verè fuiſſe filiam Leui; ſed ſic dici, eo quod eſſet neptis eius; filia ſcilicet

Quod Iſraelitæ nõ mãſerint ĩ Aegypto annis quadringentis. Prima ratio.

92
80
——
172

11

fratris

fratris Caath filij Leui: quam opinionem nos quoque ſub anno mundi 2464. nu. 2. comprobabimus. Reſpondemus præadductum argumentum (hoc poſito) infirmari quidem aliquo modo; ſed non propterea omnino infringi. quin etiam tantum adhuc roboris retinere (ſi bene expendatur) quantum habet argumentum, quod cõtinuò ſubiungemus: quandoquidem ſatis probabiliter credi poteſt, non longe admodum plus vixiſſe Iochabed, quam vir eius Amram vixerit; neque patrem ipſius Iochabed, qui fuit frater Caath, quam ipſe Caath.

12 Altera ratio deſumitur ex loco ſuperius adducto, nimirum Exod. cap. 6. verſic. 16. vſque ad 21. vbi inter Leui, & Moyſen, ſcriptura ſacra duas tantum numerat generationes; videlicet ipſius Caath, qui vixit annis centum trigintatribus, & Amram, cuius vitæ anni dicuntur fuiſſe centum trigintaſeptem, vt ibidem notatum inuenies. Cum igitur Caath connumeratus ſit cum deſcendentibus in Aegyptum. Geneſ. cap. 46. verſ. 11. & Moyſes filius Amram filij Caath, eſſet (vt paulo ante probatum eſt) octogenarius, quando exiuit cum Iſraelitis de Aegypto: computa omnes annos vitæ Caath, & vitæ Amram, & octoginta Moyſis; & nec ſic quidem poteris conficere ſummam quadringentorum annorum; reſultabunt enim tantummodo trecenti quinquaginta: a quibus neceſſario detrahendi ſunt anni, quos vixerat Caath antequam deſcenderet in Aegyptum; & poſtquam genuit Amram; & quos vixit Amram, poſtquã genuit Moyſen; ne ijdem anni, bis ſupputentur. Genebrardus vbi ſupra tripliciter hoc argumentum diluere nititur: Primo, dicens, hoc eſſe commentum Rabbinorũ. Secundo, exponendo textum Exod. cap. 6. ver. 20. vbi dicitur: Fueruntque anni vitæ Amram centum triginta ſeptem] ita, vt poſſit debeatque ſubaudiri: quando genuit Moyſen: vel poſt mortem patris ſui Caath. quia (inquit) Amram ab ipſiſmet Rabbinis, in numero ſeptem viuaciſſimorum ponitur. Tertio, exiſtimans, quod forte ſcriptura ſacra, more ſuo, aliquos inter Leui, & Moyſen obſcuriores tranſilierit; quemadmodum S. Matthæus capit. 1. ver. 8. inter Ioram, & Oziam tres Iudæorum Reges præterijt. Sed Genebrardo reſpondere debemus: Primo, memoratum argumentũ nullo modo dici poſſe commentum Rabbinorum: nam licet eo vtãtur aliquot Hebræi ſcriptores, & præcipue Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 3. attamen eodem quoque vſi ſunt, B. Auguſtinus quæſt. 47. in Exod., & Beda in libro de ſex ætatibus mundi, & alij plures, admodumque probati Auctores: Et inſuper ex ipſamet ſacra ſcriptura ſatis euidenter elicitur. Secundo, expoſitionem illam, quod Amram vixerit centumtriginta ſeptem annis, ideſt, poſt mortem patris ſui Caath; vel quando Amram genuit Moyſen, primo non eſſe ſufficientem, quia nec ſic reperiri poſſent quadringenti anni incolatus Hebræorum in Aegypto, quos ipſe ſupponit; vt paulo ante docuimus. Deinde nullatenus eius expoſitionem eſſe admittendam, tamquam valde aduerſantem conſuetudini ſacrarum ſcripturarum, quæ quando talibus vtuntur verbis, ſimpliciter, & abſolute loquentes; ſolent tali modo dicendi, oẽs vitæ annos eius de quo agunt, comprehendere: alioqui incertus, ac dubius omnino relictus eſſet numerus annorũ vitæ plurimorum virorum, non ſine magna Chronologiæ ſacræ iactura, quæ propterea anceps, & ambigua ſemper foret. Neq; curandũ eſt, quid Rabbini de diuturnitate vitæ Amrã dixerint, cum certo habeamus in ſacro eloquio, ipſum tantũmodo centum triginta ſeptẽ annis vixiſſe. Tertio, demus ſcripturã alicubi, medias quaſdam præteriſſe generationes: Certe quas vno in loco præterit; alibi, vel obiter recenſere non omittit; nã quas loco allegato S. Matth. prætermiſit, non prætermiſit Auctor lib. 4. Re. nec Auctor lib. 2. Paralip. At vbi ſcriptura ſacra, ſẽper eodẽ modo loquitur; nõ eſt ſuſpicandũ, ꝙ aliquid omiſerit: alioqui in omnibus genealogijs, quas ſcriptura recolit, dubitari poſſet aliquas omiſſas fuiſſe generationes; atq; hoc pacto oĩa redderentur incerta. Cũ igitur in caſu noſtro certũ ſit, inter Leui, & Moyſẽ, tũ loco Exo. citato, tũ 1. Paralip. c. 6. in princ. poni tãmodo Caath, & Amram; neq; vllo alio in loco alios recẽſeri intermedios; ꝓculdubio vanũ atq; irrationabile vr̃ dicere, ꝙ fortaſſe aliqui fuerint præteriti; præſertim cũ id nullatenus probari poſſit.

Altera ratio.

133
137
80
350

13 Tertia ratio, qua probatur filios Iſrael nõ potuiſſe morã trahere in Aegypto annis quadringẽtis, vel amplius, deſumitur ex germana intelligentia illiuſmet ſacri textus, ex quo Genebrardus ſuam huic oppoſitã probat ſententiam; nimirũ Exo. c. 12. ver. 40. vbi hæc habentur: Habitatio aũt filiorum Iſrael, quã manſerunt in Aegypto, fuit quadringentorũ triginta annorũ. qui locus optime a lxx. Interpretibus declaratus fuit, vt

Tertia ratio.

videre eſt in ipſorum codicibus Romæ anno ſalutis 1588. diligenter recognitis ac editis; ipſi .n. ad illa verba-in Aegypto-addiderunt-& in terra Chanaan-& inſuper (vt ibidem notatur in ſcholijs) ad illa verba-& in terra Chanaã-in alijs ipſorũ lxx. Interpretum codicibus, addita reperiuntur hæc-ipſi, & patres eorum-ita, vt tota dicti textus continuatio ſic legenda ſit: Habitatio autem filiorum Iſrael, qua manſerunt in Ægypto, & in terra Chanaan, ipſi, & patres eorũ, fuit quadringẽtorũ triginta annorũ.] Vnde fit manifeſtum, in dicta quadringentorum triginta annorum habitatione, comprehendi omne tempus, quo non modo Iſraelitæ, ſed & patres eorũ, Abraham, Iſaac, & Iacob, reſpectiuè, vt aiunt, habitauerunt, non in Aegypto ſolum, verum ẽt in terra Chanaan. perperam ergo, ne dicam temerè, Eugubinus, de illo ſacro textu, tollere auſus eſt, illa verba-& in terra Chanaan &c.-tum quia in omnibus, & maxime probatis codicibus reperiuntur; & ab antiquiſſimis Auctoribus ita citari certum eſt: tum ẽt quia, etſi in Hebræo nũc nõ habeantur; credendũ ſit; vel olim extitiſſe; vel ab ipſis lxx. Interpretibus ad illius ſententiæ declarationem, diuino inſtinctu, fuiſſe appoſita, tãq̃ neceſſario ibidẽ ſubaudienda, & per Synecdochen prætermiſſa. Hanc expoſitionem, tãquam legitimã ac ceteris ſcripturæ ſacræ locis valde conſentaneã, recipiunt, ſequũturq; Ioſeph. 2. antiq. c. 6. Euſeb. in Chronicis, ſub anno Abrami ſeptuageſimoquinto. S. Auguſt. q. 47. in Exo. & li. 16. de Ciu. c. 16. & 24. Beda in lib. de ſex ætatibus mũdi, Lyranus in c. 12. Exod. Abulẽſis ſup. c. 15. Gen. circa medium, & fuſius q. 54. in Exo. c. 12. Iacobus Naclantus in lib. Arcanorum Chriſti, prope initia tertiæ mundi ætatis. Io. Driedo lib. 3. De dogmatibus Eccleſiaſticis tract. 3. ca. 5. concl. 4. & nouiſſimè Pererius, ſuper Geneſ. cap. 15. & in Exod. c. 12. & in ſumma ferè omnes antiqui ac noui ſcriptores: vt propterea Lyranus vbi ſupra afferat, hanc eſſe Catholicorum ſententiã, & Driedo teſtetur, omnes Chronographos eandẽ ſequutos, cõputaſſe prædictos quadringentos triginta annos, non ab ingreſſu Iacob in Aegyptũ; ſed ab introitu Abrahami in terrã Chanaan, vſq; ad exitum Iſraelis de Aegypto: quod nobis quoque admodum rationabile videtur, tum propter duas priores rationes a nobis paulo ante adductas, aliaſq; paulo poſt adducendas, tum ẽt propter doctrinam auctoritatemque grauiſſimorum Doctorũ, quos citauimus. Quamuis non incongruè ẽt, vt arbitror, ſaluari poſſit citatus Exod. textus Latinæ, vulgatæq; editionis; ſi vt ait Naclantus, intelligamus, in ipſo, non propriè notari tẽpus; ſed terminum, finemq; moræ illius populi in Aegypto; dicamuſq;: Verba ſacri textus in hoc ſenſu eſſe accipienda, ac ſi dictum eſſet: Habitatio aũt filiorũ Iſrael, qua manſerunt in Aegypto, fuit quadringentorũ triginta annorũ] non quia toto illo tempore ibi manſerint; ſed quia ibi terminata fuit; in fine ſcilicet quadringentorũ triginta annorum, ab aduentu ſcilicet Abrahæ in terrã Chanaan, vt expoſitũ eſt, dinumerandorum. pro cuius expoſitionis confirmatione, adducere poſſumus S. Auguſt. qui li. 16. de Ciu. c. 24. conſimili modo exponit illud Gen. c. 11. in fine, quod iuxta ſuum textũ lxx. Interpretũ, ſic habebat: Et fuerunt dies Thare, in Charã, quinq; & ducenti anni. non quia (inquit S. Doctor) ibi oẽs acti ſint; ſed quia ibi cõpleti ſunt. Vel ẽt exponi poteſt memoratus Exo. textus Latinus, eo modo, quo, vt refert Driedo ſupra allegatus, eũ exponunt Hebræi vſq; in hodiernum diẽ; accipientes nomine filiorũ Iſrael, ẽt patres eorũ; & pro eorum habitatione in Ægypto, non illã tñmodo poſtremã, & continuatam, quæ cœpit qñ Iacob ibidem cum familia ſua deſcendit (quãuis ab illa tamquã, & tẽporis diuturnitate, & alijs de cauſis celeberrima, fuerit hæc facta denominatio) ſed vniuerſalẽ, habitationẽ Hebræorũ in Aegypto, ẽt interpolatis vicibus replicatã; quatenus ſcilicet primã quoq; illã cõprehẽdit, quæ cõtigit Abrahami tẽporibus, qñ ipſe nõ multo poſt acceptas a Deo promiſſiones, ingreſsũq; eius in terrã Chanaã, vrgente fame, deſcendit cũ tota domo ſua in Aegyptum, vt legimus. Gen. c. 12. ver. 10. & nos ſub anno mun. 2114. n. 7. diximus: Ab hac .n. ad exitũ Iſraelis de Aegypto cõputantur anni quadringenti, & triginta; vt patet ex tabulis. Eandẽ expoſitionẽ tangit ẽt Abulenſis, vbi ſupra, dicẽs: propterea totũ hoc tempus vocari habitationis in Aegypto; quia incepit, ac expletũ fuit in Aegypto; cũ .n. (inquit) mediũ interdum denominetur ab extremis; extrema autẽ huius tẽporis, & maior pars eius traducta ſint in Aegypto; nõ fuit inconueniens, etiam totum tẽpus inter hæc extrema decurſum, nomine habitationis ſeu manſionis Aegyptiacæ, fuiſſe comprehenſum atque indicatum.

Quarta ratio. Quarta ratio probans fieri nõ poſſe, vt Hebræi, re vera, mãſerint in Aegypto totis 14

qua-

quadringentis annis, aut amplius; ſumi poteſt ex omnibus ferè illis locis,quos quartæ opinionis Auctores;pro ſe adducere diximus num. 10. Et primo ex Geneſ.capit. 15.ver.13. vbi dixit Dominus ad Abraham: Scito prænoſcens quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis.] Quæ verba, per figuram quam vocant hyperbaton,ſic fuiſſe diſpoſita, teſtatur S.Auguſtinus quæſt. 47. in Exod. nam re vera illud quadringentis annis (inquit) referendum eſt, non ad ſeruitutem, quam conſtat tanto tempore non duraſſe; ſed ad peregrinationem: ita vt ordo verborum ſit: Scito prænoſcens, quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua quadringentis annis, & ſubijcient eos ſeruituti &c. Sanè iſti quadringenti anni, inueniuntur, vel ab ortu Iſaac, ſiue (quod parum inde diſtat) ab Iſmaelis eiectione, ad exitum Iſraelis de Aegypto; vt paulo poſt num.16. oſtendemus. Itaque ſi peregrinatio ſeminis Abrahæ, hoc eſt, ipſius Iſaac, & Iacob, & poſterorum eius, quadringentorum fuit annorum: Quis non videt, non potuiſſe filios Iſrael, morari in Ægypto annis quadringentis? oportet enim de iſto numero detrahere omne tempus (quod multorum fuit annorum) peregrinationis ipſius Iſaac in terra Chanaan, & Palæſtinorum; & ipſius Iacob, primo in terra Chanaan, deinde in Meſopotamia, & mox iterum in terra Chanaan, priuſquam deſcenderet in Ægyptum. Neque audiendi ſunt,qui putant,terram Chanaan fuiſſe veram ipſorum patriam;& propterea eos in ea non fuiſſe paregrinos;quia oppoſitum de ſe, ac de patribus ſuis teſtatur ipſemet Iacob Geneſ. cap.47. verſic.9. Ceterum,quod ex cap. Geneſ.15. ver.13. deduximus; idem prorſus deduci poteſt, ex cap. Actorum 7. ver. 6. ibi enim nihil amplius dicitur, quam quod ex eodem Geneſ. loco deſumptum eſt. quare cum ille Actorum locus eodem modo ſit intelligendus; eodem quoquo modo, ad noſtram confirmandam argumentationem valet. Denique idem colligere licet, ex Actorum cap.13. ver.19. vbi legimus, quod Deus deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit filijs Iſrael terram eorum, quaſi poſt quadringentos quinquaginta annos.]Nam ſi iſti quadringenti quinquaginta anni, ab eodem tempore, quo diximus incepiſſe quadringentos annos peregrinationis poſterorum Abrahæ, nimirum ab ortu Iſaac, vel ab eius ablactatione, ſubduci debent; quemadmodum aſſerit Beda, in illius loci expoſitione,quem ſequuntur Lyranus, & Vgo Cardinalis ibidem, & alij: Certè ab eodem Iſaac, vſque ad exitum de Aegypto computantur anni quadringenti; & a dicto exitu, ad introitum in terram Chanaan; quadraginta in deſerto traducti; & ab eodem introitu,ad diuiſionem terræ; ferè decem,qui faciunt ſummam prædictorum, quaſi quadringentorum quinquaginta annorum. Non ergo potuerunt Iſraelitæ morari in Aegypto annis quadringentis.

15 Quinta ac poſtrema ratio, quæ cogit nos credere, quòd non potuerunt filij Iſrael manere in Aegypto qnadringentis annis,vel amplius; eſt illa,quæ deſumitur ex verbis Apoſtoli ad Gal.cap.3.ver.16.vbi dicitur:Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones &c. & non multo poſt ſubiungitur: Hoc autem dico teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt quadringentos triginta annos facta eſt lex,non irritum facit ad euacuandã promiſſionem.]Ex quo loco,euidenter deducitur, quòd ſi à promiſſione facta Abrahamo,ad legem datam,ſiue ad exitum Iſraelis de Aegypto (non enim modo curandum eſt de quinquaginta illis diebus ab exitu ad legem decurſis) fluxerunt anni quadringenti triginta; admitti nullo modo poteſt, Iſraelitas manſiſſe in Aegypto annis quadringentis: quandoquidem certiſſimum eſt,à promiſſione facta Abrahæ, ad deſcenſum Iacob in Aegyptum,interfuiſſe annos plures ſupra ducentos,quemadmodũ non multo poſt num.16. probabitur. Genebrardus huic rationi vt reſpondeat; dicit locum S.Pauli adductum,non eſſe intelligendum,quòd lex data ſit,poſt quadringentos triginta annos,à promiſſionibus Abrahæ factis; ita vt illud poſt indicet a promiſſionibus,ad legem,interfluxiſſe quadriugentos triginta annos; ſed quod poſt illos quadringentos triginta annos,quorum ſit mentio Exod. cap.12. ver.40. data fuerit lex, (ad illum enim locum,inquit,alludere voluit Apoſtolus) ac ſi dicere voluiſſet,illa lex; quæ vt colligitur Exod. cap.12. dicitur data poſt quadringentos triginta annos, ab ingreſſu Iſraelis in Aegyptum; non euacuat promiſſionem prius Abrahamo cœlitus factam. ſubtilis expoſitio. at certè ad exponentis ſenſum plus iuſto extorta; valdeq;

Quinta ratio.

ab Auctoris mente aliena: nam neque Apoſtolus ibi citat locum Exodi; neque eſt cur
ad illum remittere deberet lectorem: Siquidem in eo Exod. loco, nulla fit mentio,
neque memoratæ promiſſionis, neque legis; ſed ſolum de egreſſu populi de Aegypto:
de quo nihil pertinebat ad Apoſtoli propoſitum, quod erat agere de promiſſione fa-
cta Abrahæ; & de lege data per Moyſem; & oſtendere, quod lex Moſaica, tanto tem-
pore poſt dictam promiſſionem lata, non potuit caſſam reddere ipſam promiſſionem,
iureiurando Abrahæ ac poſteris eius a Deo confirmatam. Manifeſtum ergo eſt, A-
poſtolum ibi nihil curaſſe de tempore, quo manſerant filij Iſrael in Aegypto; quod
ad rem ſuam nihil faciebat; ſed voluiſſe, pro pleniore ſui argumenti explicatione, ve
luti obiter, etiam tempus, quod a promiſſione ad legem fluxerat, exprimere; aſſerés
fuiſſe quadringentorum triginta annorum. Quare certiſſimum fit, illud poſt qua-
dringentos &c. non ad aliud poſſe, aut debere referri, quam ad ipſam promiſſioné,
de qua ibi erat ſermo. Vide quotquot hactenus Epiſtolam illam expoſuere, tum ve-
teres, tum recentiores; & inuenies omnes fermè huius eſſe ſententiæ, quod ſcilicet
illi quadringenti triginta anni ibidem commemorati, numerandi ſunt, non ab ingreſ
ſu Iſraelis in Aegyptum; ſed a prima promiſſione facta Abrahamo, ſeptuageſimum
quintum vitæ annum iam ingreſſo. Neque ab his diſcentit S. Hieronymus. nam, et-
ſi ibidem dicat, multos laboraſſe, vt inuenirent; & ſe neſcire an inuenerint, quomo-
do conciliandus ſit locus iſte Apoſtoli, cum loco Geneſ. cap. 15. vbi prædicitur ſemé
Abrahæ fore peregrinum, & ſeruiturum quadringentis annis; non tamen abnuit,
quin illi quadringenti triginta anni, quorum meminit Apoſtolus, computandi ſint a
promiſſionibus ad legem, vt in littera ipſa exprimitur. Idem quoque ſentiunt non
tantum memoratæ Epiſtolæ Expoſitores; ſed & omnes, quos ſupra num. 13. citaui-
mus Auctores; ſequuti Ioſephum, qui id non ſemel teſtatum reliquit; nam 8. antiq.
cap. 2. aſſerens templum Salomonis cœpiſſe ædificari anno quingenteſimo nonageſi-
mo ſecundo, ab exitu Iſraelis de Ægypto; & poſt annos mille, & viginti, ab Abra-
hami tranſmigratione de Meſopotamia in Chananæam; ſine vlla dubitatione, in-
fert; a dicta Abrahami tranſmigratione, ſiue quod idem eſt, a promiſſionibus, ad exi-
tum Iſraelis de Ægypto, intereeſſiſſe annos quadringentos viginti octo, qui nume-
rus duobus tantum annis minor eſt eo, quem ponit Apoſtolus, & item eo, quem ipſe-
met Ioſephus 2. antiq. cap. 6. apertius explicat dicens: Hebræos reliquiſſe Ægyptũ,
anno quadringenteſimo trigeſimo, poſtquam Abrahamus in Chananæam venit: Vn-
de ne ipſe Ioſephus, ab Apoſtolo, vel etiam a ſe ipſo, diſſenſiſſe videatur; dicere poſ-
ſumus, ipſum in priori loco, vſum fuiſſe computatione quam vocant terminorum
excluſiua; in poſteriori vero, incluſiua.

Probatur Iſraelitas manſiſſe in Aegypto annis tantum 215.

Igitur hac ſuppoſita veritate; quod ſcilicet a promiſſionibus, ad legem, interceſ- 16
ſerint anni quadringenti triginta; & quod anni peregrinationis ſeminis Abrahæ,
fuerint quadringenti, ab ortu Iſaac, vel potius ab eius ablactatione, ad exitum Iſrae-
lis de Ægypto dinumerandi dicimus neceſſariò ſequi aliam veritatem, quæ eſt, Iſrae
litas in Aegypto manſiſſe, nec plus, nec minus annis ducentis quindecim: Etenim,
ſi Abrahæ primò factæ ſunt pollicitationes, cum annum ageret ſeptuageſimumquin-
tum, quemadmodum ſub anno mundi 2113. num. 1. dictum eſt: vtique ab illo anno,
ad eum in quo Iacob introiuit Aegyptum, inueniuntur anni ducenti quindecim. Nã
certum eſt, a dicto anno Abrahami ſeptuageſimo quinto, ad ortum filij ſui Iſaac, qui
natus eſt anno centeſimo patris. Geneſ. cap. 21. ver. 5. numerari annos vigintiquin-
que: & a nato Iſaac, ad natiuitatem Iacob, annos ſexaginta; ſiquidem, vt dicitur Ge-
neſ. cap. 25. verſ. 26. ſexagenarius erat Iſaac, quando nati ſunt ei paruuli, Iacob ſci-
25 licet, & Eſau, vno partu editi: Iacob autem erat centum triginta annorum, quando
60 deſcendit in Aegyptum, & introductus eſt coram Pharaone Geneſ. cap. 47. verſic. 9.
130 Porrò hi omnes pariter ſubducti faciunt ſummam annorum ducentorum quindecim,
215 quos a memorata promiſſione, ad ingreſſum populi in Aegyptum fluxiſſe, ambigen-
dum non eſt: remanent ergo totidem, videlicet alij ducenti quindecim anni, manſio-
nis eiuſdem populi in Aegypto; quos ſic ſubducere poſſumus. Caath genuit Amrã
inchoante anno quinquageſimo octauo, ex quo cum patribus ſuis deſcenderat in
Aegyptum, vt ſub anno mundi 2386. num. 2. probabimus; elapſi ergo iam erant anni
57. manſionis Iſraelitarum in Aegypto. Et Amram anno vitæ ſuæ ſeptuageſimono-

nō incipiente, vt ſub anno mundi 2464. nu. 1. palam fiet, genuit Moyſem; qui octo-
geſimum ætatis annum expleuerat, quando eduxit Iſraelitas de Aegypto, quemadmo 57
dum ſub anno mundi 2544. num. 4. patebit: computa quos diximus annos Caath 78
quinquaginta ſeptem; & Amram ſeptuaginta octo; & Moyſis octoginta, & inuenies 80
præciſè ſummam annorum ducentorum quindecim, ab ingreſſu, ad egreſſum Iſraelis
de Aegypto. Idem prorſus infertur ex alia propoſitione ſuperius probata, quæ erat, 215
annos peregrinationis ſeminis Abrahæ fuiſſe quadringentos, ab ortu Iſaac, vel po-
tius ab eius ablactatione, ad exitum Iſraelis de Aegypto computandos. Si .n. Iſaac,
vt diximus, erat ſexagenarius quando natus eſt Iacob; ergo tunc fluxerant anni quin
quagintaquinque ab eius ablactatione, ſeu quod ferè in idem recidit, ab eiectione
Iſmaelis de paterna domo, quæ pariter facta fuit anno quinto vitæ ipſius Iſaac exa-
cto, vt ſub anno mundi 2144. num. 1. dictum eſt: his quinquagintaquinque annis, 55
iunge centumtriginta, quos natus erat Iacob, quando introiuit in Aegyptum, & ef- 130
ficies annos centum octogintaquinque: igitur remanebant tantummodo anni ducen 185
tiquindecim incolatus Iſraelitarum in Aegypto, ad explendam ſummam quadrin- 215
gentorum annorum prædictæ peregrinationis. Apertiſſimè ergo falluntur, qui pu-
tant annos moræ Iſraelitarum in Aegypto, fuiſſe minus ducentis; & item qui con- 400
tendunt fuiſſe ſolum ducentos decem; falſo quodam decepti ſuppoſito, quod ſcilicet
ab ortu Iſaac, ad exitum Iſraelis de Aegypto, fluxerint anni dumtaxat quadringenti;
cum tamen re vera fluxiſſe inueniantur quadringentiquinque: nam ſi a promiſſione
facta Abrahamo annum agenti ſeptuageſimumquintum, ad legem, paulo poſt exitum
de Aegypto latam, defluxerunt anni quadringenti triginta, vt ex Apoſtolo, & alijs
ſacræ ſcripturæ, Doctorumque locis comprobauimus: profecto, detractis ex hoc nu-
mero annis vigintiquinque, a promiſſione ad ortum Iſaac decurſis; remanent ab or-
tu Iſaac, ad exitum de Aegypto anni quadringentiquinque, non autem quadringen-
ti tantum. Nec obſtat, quod Geneſ. cap. 15. verſ. 13. ſemen Abrahæ, quod in Iſaac
poſtea cœpit, prædicitur peregrinaturum quadringentis annis: quia vel ibi Moyſes,
prædictos quadringentos quinque annos, maluit ſumma ſolida, appellare quadrin-
gentos (vt ſentit S. Auguſtinus quæſt. 47. in Exod.) iuxta conſuetudinem ſacræ ſcri-
pturæ, quæ ſolet tempora interdum ita recenſere, vt quod de ſumma perfectioris
numeri paululum excreſcit, deficitue, non computetur; Quod nos ſub anno mundi
1659. num. 2. aliquot exemplis comprobauimus: Vel ſi anni peregrinationis ſemi-
nis Abrahæ fuerunt præciſè quadringenti; proculdubio numerandi ſunt, non ab ortu
Iſaac, ſed ab eiecto Iſmaele, quemadmodum nos ſub anno mundi 2118. nu. 16. latius
explicauimus.

17 Reſtant adhuc, vt arbitror, duo tantum obiecta diluenda, nimirum illud, quod ex
loco Iudith ſuperius allegato deductum eſt; & aliud, quod ex Genebrardi ratione
num. 10. adducta, reſultat. Ad primum dicimus verum eſſe, quod Iudith cap. 5. ver. *Reſponſio*
9. Achior Dux Ammonitarum, ab Holopherne, de populo Iudaico ſciſcitatus; inter *ad primũ*
alia etiam dixit, Iudæos olim deſcendiſſe in Ægyptum, illicque per annos quadrin- *obiectum.*
gentos ita multiplicatos eſſe, vt dinumerari eorum non poſſet exercitus. Quæ ver-
ba prima fronte admodum noſtræ ſententiæ aduerſari videntur: Verum ſi bene in-
telligantur, eam non modo non conuellunt; ſed potius maxime confirmant. Scien-
dum itaque prius eſt, illa verba - per annos quadringentos - in lxx. Interpretum
editione non haberi: vnde non immerito poſſet quis ſuſpicari, ea olim in textu
quoq; hebraico non extitiſſe; ſed poſtmodum ab aliquo fuiſſe adiecta; alioqui ab
ipſis lxx. Interpretibus non fuiſſent prætermiſſa. Hoc ſi verum eſſet, facile ceſſaret
obiectio. Sed quia id omnino exploratum non habemus: ſuppoſito eadem verba
in vulgata editione legitimè haberi: dicimus, quod ibi Achior timore, vt puto,
Holophernis, coram quo ſtabat, non nihil perturbatus; conciſè admodum, & indi-
ſtinctè, ac veluti per quoſdam ſaltus (quemadmodum legēti perſpicuum eſſe poteſt)
repetit hebraici populi originem, dicens: quod egreſſus de terra Chaldæorum, ha-
bitauit primo in Meſopotamia, ideſt in Charan. & prætermiſſo ingreſſu eius in ter-
ram Chanaan; ſubiungit eundem, facta fame, deſcendiſſe in Ægyptum; non expli-
cans quænam illa fuerit fames, an ea quæ contigit viuente Abrahamo, an verò quæ
temporibus Iacob; Demum dicit, quod illic per annos quadringentos multiplicatus
eſt;

eſt; non declarans, à quo nam tempore dinumerandi ſint iſti quadringenti anni. Vnde ad pleniorem huius hiſtoriæ intelligentiã: neceſſario opportet multa alia ſubintelligere, ab ipſo Achior breuitatis ergò prætermiſsa: videlicet, quod de Charan poſtea venit pater eiuſdem populi Abraham in terra Chanaan; vbi prædixit ei Deus, quod ſemen eius per Iſaac, & Iacob, ac poſteros ſuos, propagandum, peregrinari debebat quadringentis annis in terra non ſua, ideſt, partim in ipſa terra Chanaan, partim in Meſopotamia, & denique etiam in Ægypto; vbi poſtea premente in Chanaan fame; deſcendit Iacob cum vniuerſa familia ſua, anno ætatis ſuæ centeſimo trigeſimo; & tandem completis quadringentis prænuntiatæ peregrinationis annis, quam diximus ab anno vitæ Iſaac ſexto ineunte, eſſe inchoandam, inuentus eſt populus ille vſque adeo multiplicatus, vt ferè dinumerari non poſſet. Iſte eſt legitimus illius loci ſenſus. ac ſi dictum eſſet; populum hunc valde multiplicatũ eſſe in Aegypto, quemadmodum clarè apparuit in fine annorum quadringentorum memoratæ peregrinationis, quando egreſſus eſt de Aegypto: conſtat enim illud illic ad multiplicationem, & ad finem memorati temporis, in quo vix numerari Iſraelitæ poterant; non autem ad totos quadringentos annos, eſſe referendum: Et illud per idem importare, ac ſi dictũ fuiſſet intra: ſolent enim huiuſcemodi præpoſitiones, in ſcripturis ſanctis, varias interdum ſortiri ſignificationes, vt late probat Io. Driadon lib. 3. De Dogmatibus Eccleſiaſticis tract. 2. cap. pri. Cum igitur iſte locus; non poſſit aliter intelligi, quin pluribus alijs ſcripturæ locis omnino aduerſari videatur, quemadmodum ſuperius oſtenſum eſt; & in proxime memorato ſenſu acceptus, ceteris per omnia conſentaneus fiat; reſtat tantummodo oſtendere, quomodo noſtræ ſententiæ contrarius non ſit, ſed potius illam magis corroboret; quod ſic facile demonſtratur. Nam ſi illi quadringenti anni, qui ibidem memorãtur, non alij ſunt, quam quos ſæpe iam diximus, præciſè in ſacris ſcripturis, ab eiecto Iſmaele ad exitum Iſraelis de Aegypto computari, vt etiam manifeſtè in tabulis apparet: proculdubio neceſſe eſt inferre, Iſraelitas non quadringentis, ſed tantum ducentis quindecim annis in Aegypto permanſiſſe, ſiquidem iam ſupra num. 16. oſtenſum eſt, a præfata Iſmaelis eiectione, vſque ad ingreſſum Iſraelis in Aegyptum, centum octogintaquinque annos defluxiſſe; quibus ſi addantur anni ducentiquindecim, fiunt quadringenti illi in lib. Iudith memorati.

Ad dictũ Genebrardi.

18 Denique, ad id quod ait Genebrardus, non potuiſſe ſeptuaginta illos homines qui ingreſſi ſunt in Aegyptum, abſque miraculo, tantopere multiplicari, ducentorum dumtaxat, & quindecim annorum interuallo, vt ſexcenta tria millia quingenta quinquaginta bellatorum (quemadmodum traditur Exod. cap. 12. ver. 38. & clarius Numer. cap. pri. verſ. 46.) recenſeri potuerint; excepta Tribu leuitica, & penè innumerabili mulierum, ſenum, & puerorum, & Agyptiorum (vt ſub anno mundi 2544. num. 20. dicemus) multitudine; quæ ſimul computata (vt nonnulli ſatis probabiliter coniectantur) ad bis, vel etiam ter decies centena millia hominum acceſſiſſe videtur. Quamquam dicta Aegyptiorum multitudo ab hac Hebræorum multiplicatione de qua nunc agimus, proculdubio excipienda ſit. Ad hoc inquam, antequam reſpondeamus; libet etiam addere in fauorem Genebrardi; eius rationem fortiorem quoque reddi, ſi attendamus id quod innuitur Exod. cap. pri. verſ. 7. videlicet, iſtam Iſraelitarum multiplicationem, accidiſſe mortuo Ioſeph, & vniuerſis fratribus eius, omnique cognatione illa; nimirum quæ cum Iacob deſcenderat in Aegyptum: nos autem infra ſub anno mundi 2437. & 2438. oſtendemus, hoc accidiſſe anno circiter centeſimodecimo incipiente, ab introitu Iſraelitarum in Aegyptum; à quo tempore, ad exitum, conſtat ad centum ſex annos dumtaxat interceſſiſſe. Et præterea, videtur dictam multiplicationem, non parum fuiſſe impeditam, atque imminutam, paulo poſt Aaronis natiuitatem; tunc enim creditur exiſſe Pharaonis edictum, de maſculis Hebreorum, ſtatim ac naſcebantur, in flumen proijciendis; vt ſub anno mundi 2463. num. pri. dicemus. Vnde, ſi de prædicta ſumma annorum centum ſex, detraxerimus annos ad minus octoginta, ab ortu Moyſi (certum namque eſt quod iã tunc vulgatum fuerat, obſeruarique cæperat memoratum edictum) ad exitum Iſraelis de Aegypto, decurſos; cogemur dicere dictam populi multiplicationem, magna ſaltẽ ex parte, intra vigintiſex annos, eſſe factam; quod videtur omnino incredibile.

His

19 His tamen non obſtantibus, dicimus primò, non eſſe abſurdum opinari, Iſraelitas ſingulari quodam Dei fauore, vſq; adeo fuiſſe multiplicatos; tunc præſertim, quando vt dicitur Exod. cap. pri. ver. 12., magis ab Aegyptijs opprimebantur: nam conſtat inter diuinas, mirabileſq; repromiſſiones Abrahæ factas, etiam hanc ſeminis ſui multiplicationem contineri. Quod autem tempore maioris afflictionis, magis aucti ſint; etiam ad præſignandam ſpiritualem Sanctæ Eccleſiæ mox futuram propagationem, factum putamus; quam ſcimus poſtea Tyrannicarum præcipuè perſecutionum temporibus, vt pote tunc vberiori Martyrum ſanguine irrigatam, ac fæcundatam, mirabiliter excreuiſſe. Credimus item eandem Iſraelitarum multiplicationem; tametſi ſpeciali quadam Dei prouidentia, vt dictum eſt, tunc præſertim maior fuerit, quando eorum oppreſſio magis ingraueſcebat: tamen grandem quoque extitiſſe, in toto illius Aegyptiaci incolatus tempore. Inſuper cenſemus neceſſarium eſſe fateri, obſeruantiam impij illius Decreti, breui admodum tempore viguiſſe (quod etiam ſub anno mundi 2468. num. 2. confirmabimus) certum namq; eſt, poſt Moyſen, natos eſſe in Aegypto Ioſue, & Caleph, alioſque plurimos, quos nequaquam in flumen merſos fuiſſe, dubitare nemo poteſt: Et pariter non ignoramus; in ſecundo anno exitus populi de Aegypto, Moyſen iubente Deo, numeraſſe omnes ad bellum aptos, à viginti annis & ſupra, Numer. cap. 1. verſ. 46. quæ annorum limitatio, vtique arguit, tunc extitiſſe multos, qui tum erant viginti annorum, & qui illud tempus, parum, multumue exceſſerant; & item plurimos, qui nondum vigeſimum illum ætatis annum attigerant. Quod etiam confirmatur; quia quemadmodum legimus Exod. cap. 12. verſ. 38. de maximo illo peditum numero, qui exiſſe dicitur de Aegypto; excipiuntur paruuli: ergo tunc multi extabant paruuli omnis ætatis, infantes, bimuli, trimuli, ſeptennes, item & adoleſcentes inter ſe ætate inæquales, qui nec dum ad vigeſimum annum peruenerant. Quæ omnia ſatis euidenter indicant, inhumanā illa in Pharaonis legem, vel modico poſt tempore, fuiſſe abrogatam; vel ſpeciali aliqua Dei prouidentia, nullo pacto executioni diutius mandari potuiſſe; ſicuti, de ipſius Pharaonis mandato obſtetricibus facto, eueniſſe legimus Exod. cap. pri. verſ. 17. Denique aſſerimus, eoſdem Iſraelitas, ducentorum quindecim annorum interuallo, etiam naturaliter, multo amplius augeri potuiſſe. Nam vt omittam, mulieres in Aegypto, teſte Ariſtotele lib. 7. de hiſtoria animalium cap. 4. eſſe admodum fæcundas, & ſæpe geminos parere, quin etiam interdum tres, & quatuor, ac nonnunquam quinque fætus, vno partu edere conſueuiſſe: dicimus quod, ex quo ſcriptura ſacra Exod. cap. pri. verſ. 7. aſſerit, quod filij Iſrael in Aegypto creuerunt, & quaſi germinantes, multiplicati ſunt, ac roborati nimis, impleuerunt terram.] & ver. 12. additur, quod quanto magis Aegyptij opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & creſcebant; qui modus loquendi, vtique arguit, Deum illos, naturaliter quidem, ſed præter ordinarium curſum, fæcundos reddidiſſe. Propterea, tametſi rationabiliter ſupponi poſſet, eos quotannis genuiſſe, & interdum frequentius, nempe intra quadriennium, quinquies; vt noſtris quoque temporibus, aliquando accidiſſe certiſſimum eſt: Nihilominus, vt res fiat credibilior; quia conſtat aliquos de progenie Iacob, per eadem tempora, etiam ante quintumdecimum ætatis annum, filios genuiſſe, vt patet ex his quæ de Iuda, & alijs, ſub anno mundi 2298. num. pri. diximus: Si ponamus virum vnum, cum ſua coniuge, ſingulis tricenis annis, potuiſſe gignere quatuordecim liberos, partim mares, & partim fæminas; & ſic deinceps ſingula coniugatorum paria: proculdubio, in ſeptimo tricenario, hoc eſt in fine anni ducenteſimi decimi; poterunt genita eſſe, pluſquam ſexies & decies centena millia, & quadragintaſeptem millia hominum, vt in ſubiecto apparet laterculo. Etenim ſi.

Demus

Demus par vnum coniugatorum genuiſſe paria			7.	anno	30.
Paria	7.	ſepties ducta faciunt paria	49.		60.
	49.		343.		90.
	343.		2401.		120.
	2401.		16807.		150.
	16807.		117649.		180.
	117649.		823543.		210.
Adde poſtremis numeris totidem ſic			823543.		
& efficies ſummam hominum			1647086.	in 7. tricenario exortã.	

20 Sed, dicet aliquis, non omnes ſingulis tricenis annis nati, potuerũt apti eſſe ad generandum ſingulis annis, in proxime ſequentibus triginta annis: neque credibile eſt, ſemper naſcerentur tot mares quot fæminæ, vt ſemper poſſent reſultare tot paria coniugatorum, quot in dicto laterculo ſunt poſita: neque item ſupponi debet, omnes fuiſſe ſuperſtites; cum potius multo credibilius ſit, plurimos obijſſe, priuſquam poſſent ducere vxores. Reſpondemus admittendo hæc omnia: Sed e contrario dicimus, quod etiam ſi de dicto numero, integram detrahamus medietatem; poſtrema nihilominus ſumma, longe excedet ſummam eorum, qui exiſſe dicuntur de Ægypto. Deinde conſiderandum eſſe, quod nos computauimus tantummodo procreatos, in poſtremis triginta annis ſecundi centenarij: quo tempore tamen probabiliſſimum eſt, adhuc fuiſſe ſuperſtites ferè omnes, qui in toto illo ſecundo centenario, nati fuerant: quandoquidem, tunc ſolebant homines, in illis regionibus, communiter attingere, imo & excedere centeſimum ætatis annum; vt patet de Iacob, Leui, Ioſeph, Caath, Amram, Aaron, & Moyſe, quorum ſingulos, ſacra atteſtante ſcriptura, plus centum annis vixiſſe, compertum eſt. Sed neque ſolum fit credibile, omnes ferè in ſecundo centenario natos, etiam tempore exitus de Aegypto, fuiſſe ſuperſtites; verum etiam eoſdem, plures item alios, intra id tempus, genuiſſe filios, præter eos, quos intra vnum dumtaxat tricenarium natos, in dicta Tabella recenſuimus. Itaque, ſi hos quoque, & reliquas ſecundi centenarij ſummas, poſtremæ, eiuſdem laterculi ſummæ addideris: profecto ipſa mirum in modum augebitur. Præterea ſuppoſuimus, quod ſingulæ fæminæ, vnum, vel vnam tantum, ſingulis partibus, ederent: cum tamen quandoque plures peperiſſe, probabiliſſimum ſit: Et quod ſinguli viri, ſingulis contenti eſſent vxoribus; atqui tunc temporis, quoſdam conſueuiſſe plures ducere vxores; adeo notum eſt, vt probatione non indigeat. Si igitur ex vno viro, & vna muliere, ducentorum decem annorum interuallo, poſſibile eſt tot centena millia hominum prodijſſe; quot credibile erit potuiſſe propagari, ex quatuordecim viris vxoratis, qui (vt patet Geneſ. cap. 46.) cum Iacob deſcenderunt in Aegyptum? nempe duodecim filijs Iacob, & duobus nepotibus eius ſcilicet Phares filio Iuda, & Beria filio Aſer; præter plures alios, quos non multo poſt, vxores duxiſſe credendum eſt? Sed, & his omnibus addere oportet omnes illos, qui in vltimo annorum quinquennio nati ſunt: diximus enim filios Iſrael moratos eſſe in Aegypto annis ducentis quindecim. Hæc qui diligenter expenderit, & his quæ pro Genebrardo diximus contraponere ſtuduerit: proculdubio inueniet, quantum ille allucinatus fuerit, exiſtimans fieri non poſſe, quod filij Iſrael, in tantum multiplicari potuerint, vt poſt ducentos quindecim annos, exire poſſent de Aegypto ſexcenta millia hominum, præter mulieres, & paruulos, & ſenes: cum abſque vlla dubitatione tenendum ſit, iuxta ordinariã, in illa præſertim regione, propagationis conſuetudinem, multo plures naturaliter exire potuiſſe, quemadmodum iam ſatis ſuperq; probatum eſſe confidimus.

21 Igitur (quicquid alij dixerint, ſentiantue) ſtat veritas propoſitæ ſententiæ, quod ſcilicet Iſraelitæ, nec plus, nec minus ducentis quindecim annis manſerint in Aegypto. Ad quam veritatem amplius item confirmandam, illud quoque facit, quod ea poſita; omnia ſacræ ſcripturæ loca, quæ hactenus adduximus, & in hoc propoſito adduci ſolent, plana, & inter ſe omnino conſona, ac conſentanea facile eſt inuenire, quemadmodum ex prædictis colligi poteſt: contra verò, quauis alia poſitione propoſita; multos atque inextricabiles ſuboriri nodos, neceſſe eſt.

Eodem

22 Eodem circiter anno, quo Iacob ingreſſus eſt Aegyptum, putant Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 3. & Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, & Pererius ſuper cap. Geneſ. 36. natum eſſe Iob; nimirum ex Zara filio Rhauelis filij Eſau, vt nos ſub anno mundi 2319. nu. 11. & 12. fuſius probauimus. Sanè ratio, cur hoc anno credatur natus Iob, eſt, quia (inquit Pererius) ad id temporis pertinere videtur tertia generatio Eſau: quod verum eſſe credimus, de tertia ipſius generatione, ex Rhauele, quem ipſe Eſau genuit ex filia Iſmaelis, Geneſ. cap. 36. ver. 4. hanc enim duxit in coniugem poſt profectionem fratris ſui Iacob in Meſopotamiam, vt habemus Geneſ. c. 28. ver. 9. nam alioqui tertiam generationem Eſau ex vxoribus Chananæis, quas quadragenarius duxerat, vt dicitur in calce capitis 26. Geneſ. certum eſt multo ante hæc tempora contigiſſe. deſcendit ergo Iob, per maternum genus, ex Abrahamo, per lineam Iſmaelis. *De Ortu Iob, & eius genealogia.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2330.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 218.

1 ANNO quarto famis, Ioſeph omnem Aegypti, finitimarumque regionum, præſertim terræ Chanaan, pecuniã quæ eis remanſerat, omnino exhauſit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium Regis, Geneſ. cap. 47. ver. 14. *Ioſeph ditat Pharaonem.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2331.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 219.

1 ANNO quinto eiuſdem famis, venit cuncta Aegyptus ad Ioſeph pro alimentis, ſine pecunia, accipiendis; quoniam iam totam, præteritis annis, eidem aſportauerant: At ille iuſſit adduci ad ſe pecora, deditque eis alimenta in annum illum, pro equis, bobus, ouibusq;, ipſorum: quæ cuncta ad ipſum perduxerunt, Geneſ. cap. citato verſ. 15. vſque ad 18. *Deficiente pecunia accipit pecora & armenta pro frugibus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2332.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 220.

1 ANNO ſexto, ſimul deficiente pecunia, & pecoribus; venerunt ad Ioſeph, ſe ipſos, terraſque ſuas, pro alimentis venundare offerentes, ne fame perirent. Emit igitur eos Ioſeph in ſeruitutem regiam, & omnem terram ipſorum, ſubiecitque eam Pharaoni, ab vltimis Aegypti terminis, vſque ad extremos fines eius; præter terram Sacerdotum; quæ tradita fuerat eis a Rege: quibus etiam ſtatuta cibaria, ex horreis publicis, præbebantur, quamobrem non ſunt compulſi diuendere poſſeſſiones ſuas, Geneſ. cap. 47. ver. 18. vſque ad 23. *Emit Aegyptios, et eorum terras pro alimentis.*

Vnde

Pharaonis pietas.

Vnde colligere liceat, quam antiqua, quantaque fuerit etiam apud barbaras na- 2
tiones Sacerdotum cura; quibus Reges non modo terras, poſſeſſioneſque liberaliſſi-
me largiebantur, & a publicis oneribus exemptas, immuneſque ſeruabant; Verum
etiam tempore famis, illos pio quodam ſtudio: ex horreis publicis, ali curabant. Ex
quo patet, quam naturalis ſit, atque hominum cordibus a Deo ſemper inſitus quidā
religionis amor, vt ſemper honorificum ac regium fuerit, erga Eccleſiaſticas perſo-
nas liberalitatem exercere.. Quod etiam Iezabelis Reginæ exemplo confirmari po-
teſt; de cuius menſa, vt legimus 3. Reg. cap. 18. verſ. 19. quadringenti lucorum Pro-
phetæ comedebant. Legimus item Eſdr. cap. 7. verſ. 24. quod Rex Perſarum, immu-
nes fecerat omnes templi Ieroſolymitani miniſtros a tributis, vectigalibus, alijſque
eiuſmodi oneribus: Et 2. Machab. cap. 3. verſ. 2. quod idem templum, etiam Reges,
& Principes gentium, maximis muneribus illuſtrabant, & Seleucus Aſiæ Rex, de red-
ditibus ſuis præſtabat omnes ſumptus, ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes.
Itaque ſi non modo erga vmbratile illud antiquæ legis Templum, & eius Miniſtros,
pij quidam Reges, & Principes, adhuc in Gentilitatis ignorantia poſiti, tantam exhi-
bebant munificentiam: ſed etiam, quod maius eſt, qui inter ipſos impij erant valde,
ac veræ religionis expertes; nihilominus, erga falſorum Deorum ſacrificos, adeo be-
nefici, & liberales extiterunt: Quid deceret facere pios, atque Catholicos Princi-
pes in Sancta Eccleſia conſtitutos, erga ſummi Dei, ac eius veri cultus Miniſtros?
præſertim verò illos, qui fructuoſius religioni inſeruiunt. Vt propterea dixerit A-
poſtolus 1. ad Timot. capit. 5. verſ. 17. Qui bene præſunt Præsbyteri, duplici honore
digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina: dicit enim ſcriptura.
Non alligabis os boui trituranti, & dignus eſt operarius mercede ſua. Ac ſi dicere
voluerit Apoſtolus. Si omnes qui bene agunt, honorem merentur; & qui operantur,
mercedem; quanto magis, qui religioni, quæ omnium humanarum virtutum prima,
ac præcipua eſt, operam dant; alioſque ad eam incendere, atque inflammare ſata-
gunt? Iuſtè igitur Alexander Papa Tertius in ſua Decretali, quæ habetur in Conci-
lio Lateranenſi cap. 19. conqueritur de his, qui tot (inquit) Eccleſijs frequenter one
ra imponunt; & ita grauibus eas, crebriſque exactionibus premunt; vt deterioris cō-
ditionis, factum ſub eis Sacerdotium videatur, quam ſub Pharaone fuerit, qui diui-
næ legis notitiam non habebat. Ille quidem, omnibus alijs ſeruituti ſubiectis, Sacer-
dotes ſuos, & eorum poſſeſſiones, in priſtina libertate dimiſit, & de publico eis ali-
moniam miniſtrauit; Iſti verò vniuerſa ferè onera ſua imponunt Eccleſijs, & tot an-
garijs eas affligunt, Vt illud eis, quod Ieremias deplorat, competere videatur. Prin-
ceps Prouinciarum facta eſt ſub tributo. Sed hæc obiter hic occaſione pij huius fa-
cti Pharaonis ſint commemorata.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2333.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 221.

Ioſeph quintam partē prouentum Aegypti, lege perpetua applicat Pharaoni.

ANNO memoratæ famis ſeptimo, ac poſtremo; Ioſeph qui iam emerat Regi 1
(vt dictum eſt) omnem terram Aegypti, & ipſos quoque Aegyptios; ac pro-
pterea etiam tenebatur eos alere: ſciens famem poſt eundem annum, ceſſatu-
ram, populis qui ad ſe venerant, vt ab eo gratis eſcas acciperent (nihil enim eis am-
plius remanſerat) dixit: Scitis quod, & vos, & terram veſtram Pharao poſſidet, iu-
re emptionis, ac venditionis vltro a vobis met ipſis, eidem factæ. Vt ergo Regis libe-
ralitatem, & amorem erga vos manifeſtius agnoſcatis; eique deinceps libentius inſer
uire valeatis; Ecce do vobis, præter huius anni cibaria, etiam ſemina. Serite igi-
tur alacriter agros, vt fruges habere poſſitis; iam enim terra, Deo propitio, dabit fru-
ctus ſuos; ex quibus quintam dumtaxat partem Regi dabitis, quattuor reliquas per-

mitto

mitto vobis in ſementem, & cibum familijs, & liberis veſtris. Qui cum gratiarum actione conditionem libentiſſime acceptarunt; & exinde tranſiuit veluti in legem, vt in vniuerſa Ægypto, Regibus quinta prouentuum pars exoluatur, excepta Sacerdotum terra, quæ libera, & immunis omnino remanſit. Gen. c. 47. ver. 23. vſq; ad 27.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2345.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 233.

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo quadrageſimo ſeptimo propemodum deſinente, Iacob appropinquare videns diem mortis ſuæ; adiurat Ioſeph filium ſuum, ne ſepeliat ipſum in Aegypto; ſed in terra Chanaan, in ſepulchro patrum ſuorum. Geneſ. ca. 47. verſ. 29. quod iterum poſtea morti magis appropinquans, replicauit; præcepitque filijs ſuis, cap. 49. ver. 29. Adiurauit autem Ioſephum, non quaſi de eius obedientia dubitans, aut de ſimplici promiſſione dilectiſſimi filij diffidens; ſed vt ille ſic facilius a Pharaone licentiam id perficiendi impetraret, poſletq; dicere, prout poſtea familiaribus Regis ipſum dixiſſe legimus cap. 50. ver. 4. Si inueni gratiam in conſpectu veſtro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod pater meus adiurauerit me &c. *Iacob adiurat Ioſephum, vt cadauer eius ſepeliat in terra Chanaan cum patribus ſuis.*

2 Quæret fortaſſe aliquis, cur Iacob tantopere curauerit tranſportari cadauer ſuum in terram Chanaan? Equidem arbitror id non eo ſpiritu feciſſe, quo nonnulli ſolent, qui vſque adeo terrenam patriam diligunt, vt etiam poſt mortem non niſi in ea requieſcere ſe poſſe putent: nam Sanctus Vir, ab huiuſcemodi terrenis affectibus admodum erat alienus, vt ex his, quæ coram Pharaone dixerat, conijcere licet; non enim ſe, patreſque ſuos in terra Chanaan tamquam in patria conſediſſe, ſed alienigenarum more peregrinatũ eſſe proteſtatus eſt. Geneſ. c. 47. ver. 9. Quamquam non inconueniens videatur opinari, ipſum pio quodam ſenſu, affectaſſe, non animam ſolũ, iuſtis patrum ſuorum animabus; ſed cadauer quoque ſuum, ipſorum cadaueribus ſociari; peroptaſſeque in ea potiſſimum regione ſepeliri, in qua ſpiritu prophetico nouerat, poſteros ſuos longo admodum tempore habitaturos; & veri Dei cultum diu permanſurum; ac tandem Meſſiam naſciturum, moriturum, & a mortuis reſurrecturum; cum quo ſperabat ſe pariter a morte excitandũ, atque ad cæleſtia regna transferendũ. Potiſſimã verò causã, quæ ipsũ Iacob de hac ſui corporis tranſlatione adeo ſolicitũ reddebat, arbitror fuiſſe; vt tali deſiderio, doceret filios ſuos, ne animum omnino Ægyptiorũ terræ accõmodarent; ſed recordarẽtur ſe nõ perpetuò ibi mãſuros; quin potius aliquando in terram Chanaan ſibi patribuſque ſuis a Deo repromiſſam, eos reuerti oportere; quemadmodum deinde apertius Ioſeph quoque, paulo antequam moreretur, dixit fratribus ſuis: Deus viſitabit vos, & aſcendere faciet de terra iſta, ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob: aſportate oſſa mea vobiſcum &c. Geneſ. cap. vlt. in fine. Cupiebat itaque Iacob, vt filij ſui plurimi facerent terram Chanaan, eis ſingulari quadam Dei munificentia repromiſſam; ac dono datam; & propterea oſtendit intenſum, coram ipſis, deſiderium; vt poſteaquam non poterat viuus; ſaltem mortuus ad ipſam deportaretur: vt vel ſic eos ad præſtolandum, magnaq; cum auiditate expectandum tempus ſuæ reuerſionis a Deo præſtitutum, intenſius inflammaret. *Quibus de cauſis id egerit.*

3 Non multo poſt, audiẽs Ioſeph in dies magis ac magis aggrauari patrem ſuũ; venit ad eum cum filijs ſuis Manaſſe, & Ephraim; quos Senex adoptauit ſibi in filios; & cum ad ſe adductos, peramanter oſculatus, amplexatuſque eſſet; cõmutatis brachijs; nimirum poſita dextera ſuper caput Ephraim, & altera ſuper caput Manaſſe, benedixit eis; minorem maiori præferens; atque hoc pacto, myſterium Crucis præfigurãs, per quod poſtea Gentilitas, Iudaico populo prælata eſt, Geneſ. cap. 48. verſ. 1. vſque ad 21. His peractis, ac ſucceſſiue prænuntiata poſteris ſuis diuina protectione, ac ipſorum *Adoptat ſibi filios Ioſeph Manaſſẽ et Ephraimum.*

Dat prædium Ioſepho ante partem

reductione, ad terram patrum ſuorum; Iacob teſtamento reliquit, ante partem, dilectiſſimo filio ſuo Ioſepho, agrum illum quem emerat quippe Sichem, a filijs Hemor Heuæi, vt dicitur, Geneſ. cap. 33. in fine. de quo etiam agro, legimus in Euangelio Ioan. cap. 4. ver. 5. Iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.

Quo tulerit dictū prædium de manu Amorrhæi in gladio, & arcu.

Porro prædium iſtud ait Iacob, in calce capitis proxime citati ſe tuliſſe de manu Amorrhæi, in gladio, & arcu ſuo, quod ad litteram, quando contigerit, ſcriptura ſacra non memorat. & licet Andreas Maſſius, in poſtremo capite libri Ioſue nu. 32. putet hoc accidiſſe, poſt emptionem dicti agri: inquit enim quod cum eundem agrū, vi Sichimitis abſtuliſſent Amorrhæi, Iacob pulſis armata manu Amorrhæis, illum recuperauit: tamen de hac re nihil certi affirmare poſſumus; quin etiam non videtur veriſimile, quod Sanctus ille Senex, qui ſemper fuerat vir pacificus, & in paſcendis ouibus occupatus demum morti proximus, quodammodo viſus ſit voluiſſe gloriari de bellica fortitudine ſua; cum præſertim numquam quid tale de ipſo proditum ſit in ſacra ſcriptura. Quare tutius (vt reor) credi poteſt, ipſum Iacob, nunc metaphoricè loquutum fuiſſe coram filio ſuo Ioſeph, quem ſciebat optime noſſe, de quibus armis ipſe loqueretur; nimirum ſpiritualibus, quales erant in agendis, iuſtitia, & æquitas; & in tribulationibus ac periculis, oratio, & prōptus ad diuinam opem implorandam recurſus: non enim alijs ipſum armis vti conſueuiſſe reperimus: quin potius oratione inprimis præualuiſſe aduerſus Eſau fratrem ſuum; & Laban ſocerum ſuum, alioſque ſibi aduerſantes; nec dubitare debemus, quin eiſdem quoque armis dimicauerit, quando ob vaſtatam a filijs ſuis vrbem Sichem, verebatur ne finitimi populi, inter quos forte Amorrhæi validiores erant, contra ſe inſurgerent; & non ſolum dicto agro priuarent; verum etiam totam domum ſuam delerent; tunc enim orante Iacob, ſcimus Deum terruiſſe omnes per circuitum ciuitates; nec ſolum permiſiſſe quemquam perſequi recedentes, quemadmodum dicitur. Geneſ. c. 35. ver. 5. ſed nec tunc Iacobum dicti agri poſſeſſione priuari, vt colligere poſſumus. Geneſ. ca. 37. ver. 12. vbi, & in ſequenti quoque verſu expreſsè habemus, quod filij Iacob tametſi tūc habitarent in valle Hebron, vt ibidem ver. 14. colligitur; tamen perrexerant ad paſcēdos greges in Sichimis; nimirum in dicto agro ſuo prope Sichem exiſtente, quem adhuc pacifice poſſidebant. Hoc idem quod de armis Iacob diximus, apertius declarat Chaldaica Paraphraſis, quæ in calce capitis 48. Geneſ. vt videre eſt in Biblijs Regijs, loco illorum verborum-Quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo habet-Quam tuli de manu Amorrhæi oratione mea, & deprecatione mea- 4

Iacob moribundus prædicit futura filijs ſuis. De Ruben & poſteritate eius.

Poſtremo Iacob, conuocatis ad ſe cunctis filijs ſuis, prophetico plenus ſpiritu, prænuntiauit ſigillatim quæ ſingulis, vel potius ipſorum ſemini, poſterioribus temporibus eſſent ventura. Et incipiens a Ruben cui, tamquam primogenito, niſi ſe indignum reddidiſſet, iure tunc temporis ordinario, debebantur de paterna hereditate, cuncta duplicia, quemadmodum poſtea præſcripſit lex Deuter. cap. 21. verſ. 17. Et item Sacerdotium, iuxta ea, quæ ſub anno mundi 2118. num. 8. dicta ſunt. Et conſequenter ius quoddam dominij ſupra ceteros fratres, de quo Geneſ. capit. 27. verſ. 29. dicebat Iſaac filio ſuo Iacob tamquam primogenito: Eſto Dominus fratrum tuorum. Et ver. 37. Dominum tuum illum conſtitui, & omnes fratres eius, ſeruituti illius ſubiugaui. Ad has primogenitorum prærogatiuas alludens bonus Senex; ac veluti miſerabilem filij ſui conditionem deplorans, eidemque, Dei actus ſpiritu, infauſta prænuntians, ait: Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, maior in imperio, effuſus es ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius. Ac ſi dixiſſet: Tibi tamquam primogenito, memoratæ debebantur prærogatiuæ: Verumtamen, quia vitio tuo te ipſis indignum reddidiſti, quando paternum thorum contaminare non es veritus, propterea, iuſto Dei iudicio poſteritas tua non creſcet, neque ſuper alias multiplicabitur; ſed quaſi aqua de vaſe defluens, minuetur; & inter minores humilioreſque tribus, computabitur. Et hoc eſt quod mox etiam Moyſes confirmauit Deuter. cap. 33. ver. 6. quando benedicens tribui Ruben, dixit: Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero.] Omnia hæc exitus cōprobauit. Nā primogenita Ruben, hoc eſt, primariæ eius prærogatiuæ: primogenitis debitæ tunc quidē datæ ſunt Ioſepho, 5

&

& filijs eius, vt apertè dicitur, primo Paralipomen. capitulo quinto verſic. 1. & 2.
Poſtea verò inter aliquot etiam ex fratribus eius diſpertitæ videntur. Siquidem
portio paternæ hereditatis, extra alios fratres, quam dedit Iacob filio ſuo Ioſeph Ge
neſ.cap.48. in fine, remanſit quidem filijs Ioſeph; verumtamen dignitas Sacerdota-
lis, ad ſolos filios Aaron Leuitæ, tranſlata eſt, Numer.cap.18.ver.1. & ſequentibus;
Et imperium in populo Iſraelitico, ad tribum Iuda, quam conſtituit Dominus ducẽ
reliquarum, Iudic. cap.1. in principio. Et tribus Ruben a pluribus alijs in numero
ſuperata eſt, vt patet Numer.captiulo 2. & capit.26. vbi ſingularum tribuum nume-
rus recenſetur.

6 De Simeone quoque, & Leui parum fauſta prænuntiauit moribundus pater: ni- *De Simeone, & Leui.*
mirum, quod poſteri eorum diuidendi, ac diſpergendi eſſent in Iſrael, propter faci-
nus ab ipſis comiſſum, in cæde Hemor, & filij eius, & in ſubuerſione vrbis Sychen;
quod quidem facinus, quamuis ſi conſideretur zelus vlciſcendi violationem ſororis
ſuæ Dinæ, non videatur culpandum; præſertim cum illud ſancta Iudith cap. 9. verſ.
2. admodum commendauerit: attamen ſi attendatur modus, quo perpetratum fuit;
videlicet cum dolo, & exceſſiua quadam crudelitate; meritò ab ipſo Iacob execra-
tione, & punitione dignum prænuntiatur. Qualiter autem hæc impleta fuerit Pro-
phetia; De Leui quidem nulla eſt obſcuritas: ſiquidem certum eſt, tribum Leui nul-
lam peculiarem accepiſſe ſortem, in diuiſione terræ; ſed Leuitas diuiſos eſſe in cete-
ras tribus, inter quas, quaſdam ſibi vrbes tantummodo ad habitandum aſſignatas,
& ſuburbia ad paſcendos greges acceperunt. De tribu verò Simeonis, quam conſtat
propriam accepiſſe partem ferè in medio tribus Iudæ; non eſt ita clarum, quomodo
diſperſa fuerit in Iſrael: niſi quod Hebræi aſſerunt, Simeonitas, poſterioribus tem-
poribus, totos ſe litterarum ſtudijs implicaſſe; & maximam ipſorum partem pædago
giam exercuiſſe; quoſdam verò ipſorum Scribas, & legis Doctores euaſiſſe; ac prop-
terea; vt alios docerent, atque hoc pacto victum ſibi procurarent, ſemetipſos, per vr-
bes, & Synagogas totius Iſraelitici populi, diuidere conſueuiſſe. Sed, vtcunque ſe
habeat iſta Rabbinorũ opinio; mihi profectò multo probabilius videtur, hanc Simeo-
nitarum diſperſionem contigiſſe poſt mortem Salomonis, quando regnum Hebræo-
rum diuiſum eſt in duo regna, vt latius ſub anno mundi 3060. num.3. explicabimus.
Ad Iudam deinde conuerſus Iacob, egregiam, & maxime ipſi fauorabilem protulit *De Iuda.*
prophetiam, dicens: eius tribum, valde a ceteris fore commendandã, ac venerandam;
propter eius aduerſus hoſtes Iſraelitici populi, fortitudinem; & propter principatũ,
quẽ in toto eodem populo, conſequutura erat: comparauitque eam Leoni, qui cum
omnium fortiſſimus ſit animalium, mox vt prædam cepit, iuxta eam cubat, ſine vllo
timore, quod quiſquam poſſit eam eripere de manu eius; per hoc ſignificare volens,
quod Iudas, poſt captos profligatoſque hoſtes, inquieta quadam pace, ac ſecuritate
victurus erat, quemadmodum poſtea re ipſa accidit Dauidis, ac Salomonis tempori-
bus. Inſuper prædixit, regnum Iudæ non omnino interiturum, niſi poſt Meſſiæ ad-
uentum: de qua re nos ſub anno mundi 4051. num.39. vſque ad 42. diſputabimus.

7 Sequitur Iacob prænuntians id quod poſtea venturum erat tribui Zabulon; nimi- *De Zabulon.*
rum dandam eidem eſſe terram non longe a mari, & a Sidone, poſitam; & conſequen
ter, ipſam, propter commercia maritima, variaſque negotiationes, futuram valde o-
pulentam, ac diuitem. De Iſſachar quoque prædixit, obuenturam ei in ſortem terrã *De Iſſachar.*
totius Chananææ optimam, atque ſupra modum fertilem; vt propterea tribus illa,
ita ſe vltro agriculturæ operibus, adijcienda eſſet, vt ab his diuelli poſſe non videre-
tur; & mallet tributa pendere maiora, quam de terra ſua, ſiue ad bella gerenda, ſiue
ad alia principum ſeruitia, exire. Mox Iacob deueniens ad Dan, prædixit futurum *De Dan.*
de tribu ſua, qui iudicaret, ſeu vindicaret populum ſuum; quod ad laudem dictæ tri-
bus, licet ſatis obſcurè, pertinere videbatur. Fuit autem Samſon; quem colubro,
& Ceraſte comparauit, quia quemadmodum iſti ſerpentes, aſtu & morſu, perterrefa-
ciunt, perimuntq; homines: ita Samſon, aſtutia ac fortitudine ſua, hoſtes populi Iſ-
rael, videlicet Philiſtæos, admodum turbauit, plurimoſque illorum interfecit. Et
ſicuti ceraſtes clam mordens equi vngulas, cadere facit aſſeſſorem eius; ita Samſon,
Philiſtæis nihil minus cogitantibus, binas domus columnas concutiens, ipſos ſeque
pariter ſub ædificij ruina oppreſſit. Et quoniam hæc fuit inſignis figura Saluatoris,

qui morte ſua, diaboli potentias ſtrauit: Ex ipſius recordatione, ac deſiderio, hic obiter Iacob exclamauit dicens: Salutare tuum expectabo Domine.] Vbi obſeruãdum eſt, quod ſancti ſacræ ſcripturæ Auctores, vel in ea nominatim memorati, cum in huiuſcemodi Meſſiæ typos incidunt; de ipſo quoque aliquid ſubiungere ſolent; ſiue eius aduentum præſtolando, aut expetendo; ſiue aliqua de eodem prænuntiando. Sic Moyſes Exod. cap.4. ver.13. quando eum Dominus mittere volebat ad liberandos Iſraelitas, a ſeruitute Aegyptiaca; quod erat ſignum liberationis humani generis de ſeruitute peccati; ſtatim Meſſiæ deſiderio accenſus: Obſecro, inquit, Domine, mitte quem miſſurus es. Et Iſai. cap.7. poſteaquam Propheta præmonuit regem Acaz, ne formidaret a conſilijs duorum regum, Syriæ ſcilicet, & Iſrael, quæ cõtra ipſum inierant; quod forte tunc Prophetæ in mentem venerit Chriſtus, qui diſſipaturus erat conſilia principum huius mundi; confeſtim, hinc arrepta occaſione quædam ibi obiter tangit de eiuſdem Chriſti ortu, illis verbis: Ecce virgo concipiet, & pariet filium &c. Angelus item Gabriel Danielem pro liberatione populi Iudaici de captiuitate Babylonica coram Deo interpellantem (quod ea eſſet figura liberationis hominum de captiuitate diabolica per Chriſtum faciendæ) multa edocuit, de his quæ ipſius Chriſti temporibus, pro eadem mundi redemptione patranda erant, Danie. cap.9.

8 *De Gad.* Poſt prædictiones, quæ ad tribum Dan pertinebant, explicatas; Iacob protinus ad Gad ſermonem conuertens, prophetizat, quod ipſe, hoc eſt tribus eius, aliquando ad prælium accincta, ſine vllo mulierum aut paruulorum impedimento præire debebat populum Iſrael; & pariter accincta, inde redire: quod tunc impletum eſt, quando in introitu terræ Chanaan, tribus Gad, & Ruben, & dimidia tribus Manaſſe, iuxta promiſſionem factam Moyſi, qui tali conditione eis terram Amorrhæorum trans Iordanem aſſignauerat; ipſi prompto animo præceſſerunt reliquas tribus, in cunctis bellis contra Chananæos, Duce Ioſue, geſtis; & demum illis feliciter confectis, redierunt ad propria. Porrò hæc, quæ poterant etiam dici de tribu Ruben, & dimidia tribu Manaſſe; de ſolo Gad dicta ſunt, quia Iacob aliud habuit notabilius, quod prædiceret de Ruben, nimirum ipſum primogenita ſua amiſſurum, & non præ ceteris multiplicatum iri; ſed potius paruum, & humilem inter alias tribus futurum; talis quippe prædictio ei, ob flagitium quod commiſerat, magis conueniebat. De Manaſſe verò nullum verbum facturus erat Iacob, ſicuti neque de fratre eius Ephraim; quoniam eos comprehendere intendebat in Prophetia de ipſorum patre Ioſeph mox proferenda. *De Aſer.* Tranſiens Iacob ad Aſer, prædicit ipſum habiturum terrã adeo feracem omnium rerum perfectiſſimarum ad cibos pertinentium; vt vel eius poſteri his fruentes, quodammodo regalibus frui delitijs videri poſſent: vel inde allatos fructus ſupra modum exquiſitos, ipſi Reges, & Principes conquirerent, quibus voluptuoſe veſcerentur. Vel forte voluit Iacob alludere ad regionem Aſeritarum, quam, aiunt, tantã olei copiam ferre, vt ibi cuncta quodammodo pinguia dici poſſe viderentur; & ex illo oleo, tamquam omnium optimo, vnguentarij pretioſa conficere ſolerent vnguenta, ad delitias Regibus præbendas. *De Nephthali.* Prædixit quoque Iacob Nephthalim aſſimilandum eſſe ceruo emiſſo; Signare volens miram eius velocitatem in parando ſe, & eundo ad bellum. Et ſubdit cum daturum eloquia pulchritudinis. Quod aiunt vſu veniſſe, quando Barac, qui erat de tribu Nephthali, iubente Debora, tunc populi Iudice, repente coactis decem millibus Nephthalitis, & Zabulonitis, irruit aduerſus Siſaram principem exercitus Iabin Regis Chanaan, vt deſcribitur Iudic. capitulo 4. Quo profligato, & extincto, cecinerunt decorum illud canticum, quod ibidem ſubiungitur. Quamquam aliqui putent Tribum Nephthali, ceruo emiſſo fuiſſe comparatam, propter terram eidem obuenturam, quæ celeres atque admodum præcoces fructus productura erat; quorum primitiæ admodum tempeſtiuæ, in domum Domini delatæ, inducebant Sacerdotes, præ admiratione, ad canendas decorè Domino laudes.

9 *De Ioſeph* Vt autem ventum eſt ad Ioſeph, quem pater plus ceteris filijs diligebat; non ſtatim, vt de alijs fecerat, quæ ventura ei eſſent, prophetauit; ſed breue quoddam præmittens laudum eius encomium, ſumpto videlicet ex nomine eius argumento, dicere cœpit; meritò quidẽ ipſum appellatũ eſſe Ioſeph, quod augmentũ ſignificare

nouimus;

nouimus; quandoquidem non modo hactenus longe ſupra ceteros fratres excreuiſſet; ſed adhuc, quaſi in continua quadam acceſſione, res ſuæ eſſe viderentur; non tantum quia ipſe decorus eſſet in oculis omnium, ita vt quandoque ad murorum feneſtras accurrerent mulieres, vt tranſeuntem viderent (nam hoc quod ei beneuolentiam apud omnes conciliare debuerat; e contrario apud fratres, inuidia tabeſcentes, & mox item apud dominam ſuam impudice laſciuientem, odium pepererat. Iccirco enim fratres eum iaculis, hoc eſt durioribus verbis, & factis, exaſperauerunt; & domina ſua falsò accuſatum viro, in carcerem trudi curauerat) ſed præcipua incrementi eius cauſa erat; quia ſedit in forti arcus eius, ideſt, quia ipſe Ioſeph, in anguſtijs, & in omni vita ſua, non propria fidebat virtute; ſed diuina protectione, cui nihil obſiſtere valet, tota fiducia quieſcebat. & propterea, non humanis fauoribus; ſed per manum Dei omnipotentis, qui pariter erat fortitudo patris ſui Iacob, exaltatus eſt. ſolutis enim tandem vinculis, & de carcere eductus, factus eſt paſtor, & lapis Iſrael: paſtor inquam plurimarum nationum, quia ſeruando frumenta, pauit populos multos, toto tempore famis. Inſuper verò lapis fuit valde firmus Iſraeli, ſuper quem firmiter nitebatur tota domus patris ſui Iſrael, ex quo in Aegyptum intrauerat. His itaque præmiſſis, ſequitur Iacob proſpera cuncta prædicens, deprecanſque dilectiſſimo filio ſuo Ioſeph, illis verbis: Deus patris tui, erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi, tribuetque abundantiam omnium fructuum, ex bona cæli temperie, ac terræ fæcunditate, prouenientium. Inſuper conſeruabit, multiplicabitque filios, ac poſteros tuos; ita vt ex ſingulis fratribus tuis, ſingulæ dumtaxat tribus; ex te vero ſolo, duæ, eædemque ampliſſimæ tribus ſint propagandæ. Nec his contentus, optat terrenas haſce benedictiones præualere, atque ſuperabundare benedictionibus, quas ipſe a patribus ſuis acceperat, donec veniant benedictiones illæ cæleſtes, ab eo impertiendæ, qui ſolus poteſt in hominum cordibus inſerere deſideria collium æternorum, hoc eſt æternæ beatitudinis. Omnia hæc geminatis verbis, ad maiorem efficaciam, S. ille Senex precatur cumulate impleri in capite Ioſeph, quem Nazaræum, hoc eſt, ſeparatũ appellat inter fratres ſuos; non modo quia ferè ſemper ab illis quodammodo ſeparatus vixerat; nam in domo paterna inuidentes ei fratres ſe ſe retrahebant ab eius communione, nec poterant ei quicquam pacifice loqui; poſtea verò quam eum vendiderunt, adhuc magis ſeiunctus remanſit; ſed præcipue, quia ipſe multis alijs nominibus, erat a fratribus ſegregatus; nimirum dignitate, potentia, diuitijs, paterna beneuolentia, & huiuſmodi. Poſtremo Iacob, præuidens bellicam poſterorum Beniamin ferocitatem, aſſimilauit eum lupo rapaci, ac famelico, qui tũc maxime audax, & violentus eſt. Sic nimirum fuere Beniamitæ, qui vt deſcribitur Iudic. cap. 20. non modo auſi ſunt pauci, videlicet vigintiquinque millia, contra fas, bellare aduerſus vniuerſum Iſraelem, habentem quadringenta millia virorum; ſed etiam eum duplici prælio ſuperare valuerunt, cæſis ad quadraginta millia de ipſis.

10 Expletis hiſce prædictionibus, Iacob cum benedixiſſet ſingulis filijs ſuis, benedictionibus proprijs; præcepiſſetque, vt ſepelirent corpus eius in terra Chanaan, cum patribus ſuis, in ſpelunca duplici, quam olim emerat Abraham in poſſeſſionem ſepulchri, ſibi & poſteris ſuis: Et præterea dediſſet vnicuique ipſorum monita, mandataque ſalutis; collectis ſuper lectum pedibus ſuis, placide ac naturali quadam reſolutione, ſine vllo violento motu, reddidit ſpiritum. Geneſ. cap. 49. in fine. Cum vixiſſet annos centum quadraginta ſeptem, computatis illis decem & ſeptem, quibus vixerat in Ægypto, vt notatur Geneſ. cã. 47. verſ. 28. Porrò Sanctus iſte Patriarcha, quantum Deo ſemper gratus fuerit, indicant infinita propemodum ſacræ ſcripturæ loca, in quibus appellat Deus Iacob ſeruum ſuum. Verum ille inprimis, Malachiæ cap. 1. ver. 2. vbi introducitur Deus dicens; ſe dilexiſſe Iacob, Eſau autem odio habuiſſe; quem locum citat, magiſque explicat Apoſtolus ad Roma. cã. 9. verſ. 12. Item Exod. cap. 3. verſ. 15. ipſemet Deus proteſtatur ſe eſſe, velleque appellari Deum Abraham, Iſaac, & Iacob; & hoc ei nomen eſſe in æternum, & memoriale in generatione, & generationem. Eximia verò beneficia huic Sancto viro diuinitus collata. commemorantur Sapien. cap. 10. verſ. 10. illis verbis: Hæc (videlicet Sapientia) profugum iræ fratris iuſtum deduxit per vias rectas & oſtendit illi regnum Dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum: honeſtauit illum in laboribus, & compleuit labores

De obitu Iacob.

Quã accepius Deo fuerit.

illius. In fraude circumuenientium illum, affuit illi, & honeſtum fecit illum. Cuſtodiuit illum ab inimicis, & a ſeductoribus tutauit illum, & certamen forte dedit illi vt vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt Sapientia. Et Eccleſiaſtici capit. 44. ver. 25. Benedictionem (inquit) omnium gentium dedit illi Dominus, & teſtamẽtum confirmauit ſuper caput Iacob. Agnouit eum in benedictionibus ſuis, & dedit illi hereditatem, & diuiſit illi partem in tribubus duodecim. Et conſeruauit illi homines miſericordiæ, inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

Quibus cum, & quamdiu cum ſingulis vixerit.

11 vixit itaque Iacob cum

Heber	annis	decem, & nouem.
Abraham		quindecim.
Iſmael		ſexaginta tribus.
Iſaac		centum viginti.
Ruben		ſexaginta duobus.
Simeon		ſexaginta vno.
Leui		ſexaginta vno.
Iuda		ſexaginta.
Dan		ſexaginta.
Nephthali		quinquaginta nouem.
Gad		quinquaginta nouem.
Aſer		quinquaginta octo.
Iſſachar		quinquaginta octo.
Zabulon		quinquaginta ſeptem.
Ioſeph		quinquaginta ſex.
Beniamin		quadraginta vno.

Iacob plãgitur, & ſepelitur.

Mortuo Iacob, Ioſeph filius eius, cum lacrymis, & poſt planctum ſuper eo factum 12
deoſculato patre; iuſſit corpus eius aromatibus condiri, & a filijs, atque item ab Ægyptijs de licentia Pharaonis, cum magno comitatu, aſportauit eum in terram Chanaan; & ſepeliuit in conualle Mambre, in ſpelunca duplici, cum Patribus ſuis, Abraham, Iſaac, Sara, & Rebecca, & vxore ſua Lia: reuerſuſque eſt in Aegyptum cũ fratribus ſuis; a quibus humiliter exoratus, ne memor eſſet iniuriæ olim ab ipſis acceptæ, ipſe eos blande, & mira cum charitate, conſolatus eſt. Geneſ. ca. vlt. ver. 1. vſque ad 22. Ceterum progenies ipſius Iacob, ac filiorum eius, deſcribitur. Geneſ. ca. 46. ver. 8. Exod. cap. 1. ver. 1. & c. 6. ver. 14. & Numer. cap. 26. ver. 5. & 1. Paralip. c. 2. ver. 1. & c. 4. ver. 1. vſque ad initium capitis decimi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2353.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 241.

Mors Balei iunioris Aſſyriorum regis.

ANNO vitæ Ioſeph ſexageſimo quarto, circiter deſinente; defunctus eſt Baleus iunior, Rex Aſſyriorum; cum regnaſſet annis quinquaginta duobus, vt teſtatum reliquit Euſebius in Chronicis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2354.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 242.

Regnat Altadas in Aſſyr.

ANNO proximo circiter ineunte, regnauit Altadas Rex Aſſyriorum decimus, teſte eodem Euſebio ibidem. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2385.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 273.

1 ANNO vitæ Ioſeph nonageſimo ſexto, propè, vt arbitror, expleto, oportet obijſſe Altadam regem Aſsyriorum, exacto nimirum regni ſui anno trigeſimo ſecundo, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis.

Moritur Altadas rex Aſſyriorum

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2386.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 274

1 ANNO inſequente, regnauit in Aſsyria Mamithus, fuitque rex Aſsyriorum vndecimus, vt patet loco Euſebij proximè adducto.

Mamithus regnat in Aſſyria.

2 Eodem anno circiter inchoante, Caath in Ægypto genuit Amram, qui poſtea fuit pater Moyſi; vt colligere poſſumus ex Alexandro Polyhiſtore Auctore antiquiſsimo, qui apud Euſebium li. 9. de Præparatione Euangelica c. vlt. ait, eundem Amram ortum eſſe anno, ante obitum Ioſephi, quartodecimo; quod ſi verum eſt, vt credimus, oportet dicti Amræ natiuitatem, incidiſſe circa initia anni, ab ingreſſu Iacob in Aegyptum, quinquageſimi octaui: Siquidem nos infra ſub anno mundi 2400. num. 1. probabimus, Ioſephum obijſſe, anno, a prædicto ingreſſu, ſeptuageſimo ſecũdo ineunte. Et hoc nobis magis placet, quam quod multo poſt, ſcriptum reliquit S. Epiphanius, prope finem ſui Ancorati; nimirum, Amram natum eſſe anno Caath patris ſui ſexageſimo quinto. Hoc ſi ita eſſet, nullo modo ortus Amram, in hunc annum competere poſſet: etiam ſi concederemus, ipſum Caath natum eſſe anno trigeſimo quarto patris ſui Leui, vt ibidem aſſerit S. Epiphanius. Quod, tamen nos, ſub anno mundi 2305. num. 2. probauimus non poſſe ſubſiſtere. Nec mirum eſt Sanctũ hunc Doctorem ibidem, in hiſce annis falli: quandoquidem, in eodem loco, alia quædam tradit ad Chronologiam pertinentia, quæ (ſi tamen eius codices corrupti non ſunt) videntur ſacræ ſcripturæ omnino ad uerſantia. Etenim, quadringentos triginta annos manſionis, ac peregrinationis Hebræorum in Aegypto, & in terra Chanaan; computat ab eo tempore, quo prædixit Deus Abrahæ, ſemen ſuum ſeruiturũ, ac fore peregrinum annis quadringentis: cui refragatur Apoſtolus ad Galat. cap. 3. verſ. 17. vbi manifeſte computat prædictos quadringentos triginta annos, a promiſſionibus Abrahæ factis: & certum eſt, haſce promiſſiones, non minus quinque annis præceſſiſſe dictam prædictionem: vt ex collatione eorum quæ ſub anno mundi 2113. num. 2. diximus, cum his quæ ſub anno mundi 2118. num. 13. tradidimus, apparet. Item eoſdem quadringentos triginta annos, terminat in ingreſſu Iſraelitarum in terram Chanaan; cum Apoſtolus loco citato, aperte terminauerit eos ad legem datam; Et Exod. cap. 12. ver. 41. terminentur in egreſſu populi de Aegypto, quod ferè idem eſt: ſiquidem lex data fuit menſe tertio ab eodem egreſſu. Præterea ponit etiam idem ſanctus quinquaginta annos ab exitu de Aegypto, ad introitum in terram Chanaan, cum tamen ex poſtremo Deuter. cap. verſ. 7. & ex alijs multis ſacræ ſcripturæ locis, quæ nos ſub anno mundi 2583. nu. 34. adducemus, conſtet fuiſſe tantum quadraginta. Denique dicit Moyſen fuiſſe triginta annorum, quando traduxit Iſraelitas per mare rubrum; & nihilominus ſcriptura Exod. cap. 7. ver. 7. & alibi non ſemel, dicit: eum tunc fuiſſe annorum octoginta. Quæ omnia hic obiter referre viſum eſt, non

Caath quando genuerit Amram.

non ſtudio contradicendi; ſed ne cui mirum videatur, quod ab his, quæ Sanctus iſte Doctor, loco citato tradidit, tam facile diſceſſerimus. Ex dictis item conſequitur, eundem Amram ex hac vita deceſſiſſe, anno a memorato introitu in Aegyptum, centeſimo nonageſimo quarto circiter deſinente, vt in tabulis apparebit. Vixit enim annos centum triginta ſeptem; quemadmodum habemus Exod. cap. 6. ver. 20. in textu vulgato, & in Paraphraſi Chaldaica, & in aliquibus lxx. Interpretum codicibus. Vnde non videtur in hac parte ſtandum cũ textu lxx. Interpretum anno ſalutis 1588. Romæ impreſſo, qui habet Amram vixiſſe tantummodo centum triginta duobus annis, quod ceteris omnibus alijs textibus aduerſatur. Oportet inſuper eundem Amram, fuiſſe ſeptuaginta nouem annorum, quando genuit Moyſen, quem conſtat natũ eſſe, annis octoginta, ante egreſſum populi de Aegypto; videlicet anno ab introitu Iſraelis in Ægyptum, centeſimo trigeſimo quinto, quod etiam in tabulis manifeſtius dignoſci poterit: Et ex conſequenti apparebit, allucinari Euſebium in Chronicis, & S. Epiphanium propè finem ſui Ancorati, & Pererium in cap. 2. Exod. quorum duo priores, putant Amram genuiſſe Moyſen anno vitæ ſuæ ſeptuageſimo; tertius verò, ſeptuageſimo ſeptimo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2390.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 278.

Eſron genuit Aram.

ANNO vitæ ſuæ ſexageſimo tertio, probabiliter credimus, quod Heſron filius Phares, genuerit Aram, de quo meminit S. Matthæus cap. 1. ver. 3. in genealogia Saluatoris. Quantum verò temporis ipſe, poſt genitum Aram, ſuperuixerit Heſron, ſcire non poſſumus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2399.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 287.

Hiſtoria Iob quando cœperit.

ANNO ab introitu Iſraelitarum in Aegyptum ſeptuageſimo primo inchoante, qui pariter erat ſeptuageſimus primus vitæ Iob (vt ex his quæ ſub anno mundi 2329. num. 22. diximus, inferri poteſt, & apparet in tabulis) oportet cœptam eſſe hiſtoriam ipſius Iob, quæ in libro ex eius nomine inſcripto, habetur. Et hoc colligunt B. Athanaſius, in Synopſi librorum veteris teſtamenti, cap. 17. & Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 3. & alij probati Scriptores, ex cap. vlt. ipſius Iob. Nam ibi verſ. 10. legimus; Dominum addidiſſe omnia, quæ fuerant Iob (ſubaudi ante perpeſſas calamitates) duplicia; quemadmodum ibidem verſiculo 12. probatur de ouibus, camelis, bobus, &c. Et idem debemus exiſtimare, ſecundum præcitatos Auctores, factum eſſe de annis vitæ eius; nimirum ipſos quoque fuiſſe ei a Deo conduplicatos: In fine verò eiuſdem libri apertè traditur, Iob vixiſſe, poſt flagella, annos centum quadraginta; ergo ante illa, vixerat ſeptuaginta, qui poſterioribus iuncti, faciunt ſummam annorum ducentorum decem; his verò ſi addantur ſeptem calamitatis, erunt omnes anni vitæ Iob, ducenti decem & ſeptem. Quod ſi quis opponat, de filijs ac filiabus Iob, nullam fuiſſe factam duplicationem, vt patet conferenti, quæ de ipſorum numero traduntur cap. 1. verſ. 2. cum his quæ poſtea legimus cap. vlt. ver. 13. Ergo nec de annis. Reſponderi poterit, quod ex quo tantummodo inuenitur exceptio facta, de liberis: ſupponere debemus, reliqua om- 1

140
70
—
210
7
—
217

nia

nia eidem fuiſſe in duplum aucta; & conſequenter etiam vitæ annos; alioqui fruſtra videretur dictum, cap. vlt. verſ. 10. Et addidit Dominus omnia quæ fuerant Iob duplicia.

2 Igitur Iob anno, vt diximus, vitæ ſuæ ſeptuageſimo primo incipiente, Dei permiſſu, ad oſtenſionem virtutis eius, cœpit a dæmone acriter affligi ac dãnificari, primo in gregibus, & armentis, mox in filijs, ac demum in propria perſona; quemadmodum in citata eius hiſtoria deſcribitur. Poſt quas plagas, venerunt ad eum tres Reges amici eius, vt ipſum conſolarentur. Verũtamen quia inter loquendum, contentioſius quam par erat, cum eo egerunt; addentes afflictionem afflicto, id eis ad peccatum a Deo imputatum fuit; a quo tandem (ipſomet Domino illos arguente, & monente) non niſi ad preces Iob expiati ſunt. Continet verò liber Iob, præter hiſtoriam primis duobus capitibus comprehenſam, dialogos ferè vigintivnum; videlicet ipſius Iob decem, Eliphaz tres, Baldad tres, Sophar duos, Eliu vnum, Domini duos; vt in eodem libro quiuis dinumerare poterit; & hos, verſibus ſpondaicis, a Moyſe, vt communis eſt opinio, conſcriptos. Quod ſi quis hoc loco percunctetur: quamdiu Iob in pænis ac tribulationibus, quas liber eius commemorat, permanſerit; dicimus id non vſquequaque exploratum haberi, alijs opinantibus vno dumtaxat anno, alijs, ſeptem: & quoniam poſtrema hæc opinio, videtur a pluribus acceptata; idcirco eandem, & nos ſequemur, donec aliud certius occurrat. *Contenta in lib. Iob.*

3 Aduertendum verò eſt, me in annis vitæ Iob recenſendis, ac ſupputandis, ſequutũ eſſe textus Hebraicos, & Latinos vulgatos; quos in hoc præſertim, magis arbitror eſſe probandos; quoniam præterquam quod editio lxx. Interpretum, alias in numeris annorum, corrupta cenſetur; vt ſub anno mundi 131. num. 5. 6. & 7. probatũ eſt: non etiam videtur ſibi conſtare, in eo quod ait: Iob poſt plagas, ſuperuixiſſe annos centum ſeptuaginta; & omnes annos vitæ eius fuiſſe ducentos quadraginta: nam ſi cuncta addita ſunt ipſi Iob duplicia; vt ipſi quoque lxx. Interpretes ibidem referunt; ergo, & anni; ergo ſi poſt plagas, vixerat annos centum ſeptuaginta; oporteret, ſecluſo etiam toto tempore afflictionis, ipſum ad minus vixiſſe annis ducentis quinquagintaquinque, non autem ducentis quadraginta. Standum igitur eſt in numeris annorum qui in vulgata editione notati inueniuntur. *Cur Auctor ſequatur numeros annorum editionis vulgatæ non autẽ lxx. Interpretum.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2400.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 288.

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo decimo exacto, ideſt centeſimo vndecimo inchoante, qui erat ſeptuageſimus ſecundus, ab introitu Iſrael in Aegyptum, vt patet in tabulis: Ioſeph, cum iam vidiſſet filios Ephraim filij ſui, vſque ad tertiam generationem; & filios Machir filij Manaſſe primogeniti ſui; ac prædixiſſet fratribus ſuis diuinam viſitationem, hoc eſt, maximas tribulationes, quas Iſraelitæ ab Aegyptijs paſſuti erant; & quod tandem inde eos Deus, in terram Chanaan patribus ſuis repromiſſam, educturus erat; adiuraſſetque ipſos, vt ſecum aſportarent oſſa eius; mortuus eſt, & conditus aromatibus, in loculo repoſitus fuit, vſque ad tempus exitus populi de Ægypto, Geneſ. cap. vlt. verſ. 22. vſque in finem: vbi quoniam exprimitur, quod Ioſeph expletis centum decem vitæ ſuæ annis, alloquutus eſt fratres ſuos; videtur inde poſſe colligi, tunc adhuc fratres ſuos fuiſſe ſuperſtites; & conſequenter verum eſſe, quod expreſſe tradit Auctor Chronologiæ maioris Hebræorũ cap. 3. nimirum eundem Ioſephum, deceſſiſſe ante omnes fratres ſuos; de quorum tamen obitu ſcriptura ſacra non meminit, præterquam de Leui; cuius vitæ annos definit, vt paulo poſt adnotabimus. De Ioſeph, honorifice admodum loquitur ſacra ſcriptura, præſertim Sapien. cap. 10. verſ. 13. dicens: Hæc (diuina nimirum Sapientia) *De obitu Ioſeph.* *De eiuſdẽ laudibus ex lib. Sapien.*

Sapientia) venditum iuſtum non dereliquit, ſed a peccatoribus liberauit eum, deſcenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi ſceptrum regni, & potentiam aduerſus eos qui eum deprimebant, & mendaces oſtendit qui maculauerunt illum, & dedit illi claritatem æternam. Hactenus ex lib. Sapien. Cuius iila verba-donec afferret illi ſceptrum regni-non ſunt accipienda tãquam ſignificantia quod Ioſeph verè fuerit rex; quemadmodum nec illa quæ de eodem Ioſeph legimus 1. Machab. cap.2. ver.54. Et factus eſt dominus Aegypti;] tãquam ſi verè eſſet dominus Aegypti: ſed quod ac ſi fuiſſet rex, & dominus ipſe dominabatur in omni terra Aegypti, vt expreſsè dicitur Geneſ.cap.45.ver.26. Siquidem Pharao, cap.41. ver.40. dederat ei poſt ſe omnem potentiam dicens: Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantum regni ſolio te præcedam. Dixitque rurſus Pharao ad Ioſeph: Ecce conſtitui te ſuper vniuerſam terram Aegypti. Tulitque anulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius: Veſtiuitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit. Fecitque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes corã eo genuflecterent, & Præpoſitum eſſe ſcirent vniuerſæ terræ Aegypti. Dixit quoq; rex ad Ioſeph: Ego ſum Pharao: abſque tuo Imperio non mouebit quiſquam manũ aut pedem in omni terra Aegypti.] erat igitur Ioſeph ſecundus a rege, & veluti rex, & dominus in Aegypto.

Quibus cum, & quãdiu cũ ſingulis vixerit.

Igitur vixit Ioſeph	}	cum	{ Iſaac Iacob Beniamin	}	annis	{ viginti nouem. quinquaginta ſex. nonaginta quinque.

cum ſingulis autem ceteris fratribus ſuis, neceſſe eſt eundem Ioſephum vixiſſe centũ decem annis, quia poſt illos natus eſt, & vt dictum eſt, ante illos obijſſe creditur.

Iſraelitæ quãdo cœperint magis multiplicari.

Poſt mortem Ioſeph oportet Iſraelitas cœpiſſe mirum in modum, ac multo quam antea, copioſius propagari, & multiplicari; præſertim vſque ad obitum Leui, qui creditur vltimus fratrum ſuorum, ex humanis exceſſiſſe: ſpatio ſcilicet vnius, & viginti annorum, quod inter vtriuſque fratris obitum interceſſit, vt videre eſt in tabulis: intra quod tempus, nihil oneris aut mali ab Aegyptijs Iſraelitæ perpeſſi ſunt. Etenim non niſi poſt mortem non ſolum Ioſephi, ſed & omnium fratrum eius, & item vniuerſæ cognationis illius, quæ cum Iacob deſcenderat in Aegyptum, cæperunt a nouo Aegyptiorum rege afligi, quod iam tunc nimium aucti viderentur, vt colligitur Exod. cap.1. verſ.6. & nos ſub anno mundi 2437. num. 1. dicemus. 2

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2406.

TERTIAE MVNDI AETATIS

ANNVS 394.

Iob poſt calamitatem valde proſperatur.

ANNO vitæ ſuæ ſeptuageſimo octauo incipiente Sanctus Iob, poſt exactos, in uidia Diaboli, ſeptem annos (quemadmodum ſub anno mundi 2399. num. 1. & 2. dictum eſt) in ſumma rerum inopia, filiorum orbitate, corporis infirmitate, animi afflictione, inuenit gratiam coram Domino; qui in præmium perfectiſſimæ eius patientiæ, non modo reſtituit eum ad priſtinam ſanitatem, rerumque abundantiam, ac felicitatem; Verum etiam bona omnia quibus ante calamitatem fruebatur, in duplum eidem poſtea tribuit, vt dicitur Iob cap. vlt. verſic. 10. & ibidem poſt pauca exemplis oſtenditur, quemadmodum ſub anno mundi proxime citato adnotauimus. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2412.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 300.

1 ANNO ætatis ſuæ octogeſimo quinto, prope expleto; Heſron filius Phares, filij Iuda, creditur genuiſſe Segub ex filia Machir, filij Manaſſe: vt ex his quæ infra ſub anno mundi 2583. num. 25. dicemus, apparebit. *Heſron genuit Segub.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2415.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 303.

1 ANNO, a deſcenſu Iacob in Ægyptum, octogeſimo ſeptimo, propè expleto, mortuus eſt Mamithus rex Aſsyriorum, exactis regni ſui annis triginta, vt tradit Euſebius in Chronicis. *Obitus Mamithi Aſsyriorũ regis.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2416.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 304.

1 ANNO immediate ſequenti, regnauit in Aſsyria Mancalæus rex Aſsyriorum duodecimus, vt ibidem tradit Euſebius. *Regnat Mancalæus in Aſsyria.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2421.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 309

1 ANNO vitæ ſuæ centeſimo trigeſimo ſeptimo, prope impleto; Leui mortuus eſt in Aegypto; vt colligitur. Exod. cap. 6. verſ. 16. nimirum poſt omnes fratres ſuos, vt aſſerit Auctor Chronologiæ maioris Hebræornm cap. 3. Huius Patriarchæ poſteritas, deſcribitur eodem Exod. loco, & primo Paralipomen. capitulo 6. *Obitus Leui.*

Quibus cum, & quamdiu cũſingulis vixerit.

Vixit ergo Leui cum	annis	
Iſaac	triginta quattuor.	
Iacob	ſexaginta vno.	
Ioſeph	centum decem.	
Ruben	ſaltem	centum quindecim.
Simeon	ſaltem	centum quindecim.
Iuda	ſaltem	centum quattuordecim.
Dan	ſaltem	centum quattuordecim.
Nephthali	ſaltem	centum tredecim.
Gad	ſaltem	centum tredecim.
Aſer	ſaltem	centum duodecim.
Iſſachar	ſaltem	centum duodecim.
Zabulon	ſaltem	centum vndecim.
Beniamin	ſaltem	nonaginta quinque.

Dixi, ſaltem. quia tametſi ſuperius ſub anno mundi 2400. num. 1. dictum ſit, reli 1
quos filios Iacob vixiſſe poſt Ioſeph; attamen nec ex ſcriptura ſacra, neque aliter ſcire poſſumus, quot nam annis ſinguli ſuperuixerint ipſi Ioſeph; excepto Leui, cuius numerum totius vitæ annorum, paulo ante ex lib. Exod. adnotauimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2437.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 325.

Caath quando mortuus.

ANNO ab introitu Iſraelis in Aegyptum circiter centeſimo nono, neceſſe eſt 1
deceſſiſſe Caath filium Leui; vt ex his quæ ſub anno mundi 2305. nume. 11. diximus, manifeſte conſequitur. Puto autem ipſum Caath obijſſe poſt omnes illos, qui cũ Iacob deſcenderant in Aegyptũ, aut ſi poſt ipſum aliqui ſuperſtites fuerunt, eoſdem eodem anno, non multo poſt, eſſe defunctos: Et prouerbium illud, quod refert Auctor Chronologiæ Hebræorum cap. 3. in hæc verba: Vno fratrum mortuo, dolent cuncti fratres. Vno ſociorum fatis functo, dolet vniuerſa ſocietas. de Caath potius, quam de Leui arbitror eſſe accipiendum; quia poſt dicti Caath obitum qui fuit poſterior obitu Leui, Iſraelitæ ab Aegyptijs affligi cœperunt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2438.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 326.

Regnat in Aegypto Amenophis qui cœpit grauiter affligere Hebreos.

ANNO ab introitu Iſraelitarum in Aegyptum centeſimo decimo inchoante, 1
vt patet in tabulis; qui erat centeſimus ſextus, ante ipſorum exitum, vt computari poteſt in Euſebij Chronicis: regnauit in Aegypto, annis vno, & triginta Amenophis ſeptimus Dynaſtiæ Aegyptiorum decimæoctauæ Rex, qui & Amenoptes, quem quidam Memnonem putant lapidem loquentem, quippe cuius ſtatua, vſque ad aduentum Chriſti, ſole Oriente vocem dare dicebatur; vt ibidem ſcribit idem Euſebius. Hunc ſequutus Auctorem hiſtoriæ Scholaſticæ, & Abulenſem, & Pererium in Exod. cap. 1. puto fuiſſe Regem illum, qui in eodem Exod. cap. verſ. 8. tacito nomine, memoratur his verbis: Surrexit interea Rex nouus ſuper Aegyptum; qui ignorabat Ioſeph; & ait ad populum ſuum: Ecce populus filiorum Iſrael multus,

tus,& fortior nobis eſt. venite ſapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur; & ſi ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis noſtris, expugnatiſque nobis egrediatur de terra. Afflixit ergo, iſte Rex, hebraicum populum in Aegypto commorantem, ſucceſſiuè tribus afflictionibus maximis, adijciens primæ, poſt aliquot annos, alteram grauiorem, ac poſtea tertiam omnium grauiſſimam; quæ omnes breuiter tanguntur. Exod. cap. 1. ver. 11. vſque ad finem capitis.

2 Vt igitur de prima Hebræorum afflictione, qua ab Aegyptijs oppreſſi ſunt, quæ creditur hoc anno cœpiſſe, hic aliquid dicamus; nam de alijs infra ſuis locis dicetur: Sciendum eſt, prædictum Regem, quem ſcriptura ſacra appellat nouum, ſiue ob nouitatem ingenij, quippe qui cum alij fuiſſent Hebræis beneuoli, ipſe eis admodum eſſet infenſus; ſiue quia, vt ait Ioſephus 2. antiq. cap. 5. ipſe ex alia a prioribus Regibus familia eſſet. Quicquid ſit, conſtat hunc Regem, initio regni ſui, ſuſpectã valde habuiſſe tantam Hebræorum in ſuo regno propagationem; Et non quidem neſciſſe, quanta eſſent Ioſephi Hebræi merita, qui populum tempore famis pauerat, & regiam cameram, frumenti venditione, ditauerat, ac demum quinta parte cunctorũ Aegypti fructuũ perpetuò ſoluenda regibus addita, eorũ opes mirũ in modũ auxerat: Sed hæc ignorare ſimulans, callidèque Hebræorum fœcunditatem retundere atque impedire volens; ſumpta occaſione muniendi confinia regni, de conſilio populi ſui, decreuit ædificare, menibuſque circundare vrbes quaſdam in terra Geſſen; quæ vrbes fortaſſe, quia ibidem in tabernaculis more paſtorum habitabant Hebræi, propterea vrbes tabernaculorum dictæ ſunt. Itaque imperauit Hebræis, vt lateres conficerent, Aegyptios operibus præficiens, illiſque mandans, vt eos ſine vlla miſeratione, ad labores compellerent, vrgerentque: qui tum vt Regis iuſſa implerent, tum etiam quia & ipſi Hebræorum felicitati inuidentes, eoſdem oderant; tyrannicè admodum eos tractabant, & affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum, operibus duris luti, & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur; vt aperte legimus. Exod. cap. citato ver. 13. Quæ afflictio, præter alias quæ deinceps eis ſuperadditæ ſunt, perdurauit vſque ad ipſorum exitũ de Aegypto, centum ſcilicet, & ſex annorum interuallo: Quo tempore duas extruxerunt Pharaoni vrbes; alteram nomine Rameſſes, quæ prius Regionis nomen fuerat; alteram Phiton dictam. Lxx. Interpretes addunt tertiam, hebraicè On, Græcè Heliopolis, Latinè ciuitas Solis nuncupatam; quæ in vulgata editione non commemoratur, quod non eſſet in terra Geſſen, vbi habitabant Hebræi; vel etiam, quia hæc ciuitas, non tunc de nouo extructa videtur, ſed tantummodo aliquatenus reſarcita, inſtaurata, & ampliata: ſiquidem ante introitum Iſraelis in Aegyptum, iam extabat, vt patet in Geneſ. ca. 41. ver. 45.

De prima Hebræorum afflictione.

3 Ex dictis duo inferri poſſunt; primum admodum allucinari Caietanum ſuper Exo. c. 1. & Iacobum Naclantum in lib. Arcanorum Chriſti, vbi agit de tertia mundi ætate; putantes Regem illũ, qui primus cœpit affligere Iſraelitas in Aegypto, fuiſſe, non Aegyptiũ, ſed Aſsyrium; illo moti argumento, quod Iſai. c. 52. ver. 4. legimus: In Aegyptum deſcendit populus meus in principio, vt colonus eſſet ibi; & Aſſur ſine cauſa calumniatus eſt eum. quem locum ipſi intelligunt, ac ſi velit ſignificare, illoſmet Iſraelitas, qui habitabãt in Aegypto, fuiſſe ibidem ab Aſsyrio Rege oppreſſos: quod falſum eſt; nam nullibi legimus, quod ante Moyſen, vnquam Aſsyrij dominati ſint Aegyptijs, qui vſq; ad tempora Cambyſis, proprios Reges habuiſſe dicuntur: nec aliter aſſerit Iſaias: ſiquidẽ, vt oẽs ferè illius loci docent expoſitores, duas breuiter ibi cõmemorat præcipuas Iſraelitici populi afflictiones; nẽpe primam, quã ab Aegyptijs ſuſtinuit; & alteram, quam poſtea paſſus eſt a Salmanaſar Rege Aſsyriorum, qui captiuas duxit decem tribus Iſrael; vel ẽt a Nabuchodonoſor, qui vaſtata Ieroſolyma, temploq; eius euerſo, reliquas duas in captiuitatem tranſtulit; & ab Iſaia, Aſſur dicitur, ꝙ non ſolum Chaldæis, ſed etiam Aſsyrijs dominaretur, vt affirmat Hector Pintus ibidem. Et quod talis ſit Iſaiæ ſenſus; clarius colligitur ex lxx. Interpretum editione, quæ ſic habet: In Aegyptum deſcendit populus meus prius, vt peregrinaretur ibi, & in Aſsyrios violenter adducti ſunt.

Iſaiæ locus explicatur.

4 Alterum, quod ex ſupra narratis deduci poteſt, eſt cuiuſdam difficultatis ſolutio, quæ multorum ingenia torſit; nempe, quotnam annis Hebræorum afflictio ac ſeruitus, in Ægypto perdurauerit. Nam ſi hæc cæpta eſt, inchoãte circiter prædicti Ame-

Quot annis Aegyptiaca Iudæorũ afflictio perdurauerit

nophis regno: cum certum ſit eam deinceps (ſaltem quoad opera luti & laterum conficiendorum) perſeueraſſe vſque ad exitum ipſorum de Aegypto: proculdubio ſequitur, totum dictæ ſeruitutis tempus (quicquid alij dixerint) in ſumma, fuiſſe annorum ferè centum ſex, vt computari potoſt [sic?] in Tabulis. Neminem ergo fallat Ioſephus, qui 2. Antiq. cap. 5. circa initia, ait: Afflictiones, laboreſque Hebræorum, in Aegypto per annos quadringentos perduraſſe: quia, ſi non ille locus ab aliquo corruptus fuit, vtique oportet Ioſephum valde allucinari, & in eodem libro contraria, atque inter ſe omnino pugnantia tradidiſſe. ſiquidem in principio cap. ſequentis, aſſerit eoſdem Hebræos, in Aegypto manſiſſe annis duntaxat ducentis quindecim. Quod quia ex his quæ nos ſub anno mundi 2329. nu. 10. vſque ad 21. fuſius diſputauimus, apparet eſſe veriſſimum, certe neceſſario conſequitur, id quod idem Auctor ſupra cap. 5. de Hebraica quadringentorum annorum afflictione in Aegypto perpeſſa, ſcripſerat, eſſe falſiſſimum; niſi forte illud, in Aegypto, ibi expungendum ſit, & ſubintelligere debeamus, eaſdem afflictiones & labores, partim quidem in Aegypto, partim vero in terra Chanaan, ab ipſis fuiſſe toleratos. Denique ſi ex Scriptura ſacra Exod. cap. 1. ver. 6. & ſequentibus, manifeſte colligitur, Hebræos non prius ab Aegyptijs affligi cæpiſſe, quam poſt mortem Ioſephi, & omnium fratrum eius; & cõſtat(?) Leui vnum de fratribus Ioſephi, mortuum eſſe anno Mundi 2421. vt ibidem num. 1. probatum eſt, qui annus eſt centeſimus vigeſimus quartus ante exitum Iſraelis de Aegypto, vt in Tabulis putari, atque ex ſub anno mundi 2329. fuſius diſputatis, comprobari licet; qui fieri poteſt, vt dicta Hebræorum Aegyptiaca afflictio, per annos quadringentos perdurare potuerit?

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2445.
TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 333.

Moritur Mancalæus Aſſyriorum Rex.

ANNO ab eodem introitu centeſimo decimoſeptimo, ad finem appropinquante, ceſſit è vita Mancalæus Aſſyriorum rex, cum regnaſſet annos triginta, vt affirmat Euſebius in chronicis. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2446.
TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 334.

Regnat Iphereus in Aſſyria.

ANNO proximo ineunte, regnauit in Aſſyria Iphereus rex Aſſyriorum decimustertius, vt ibidem ſcriptum reliquit Euſebius. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2451.
TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 339.

Aram genuit Aminadab.

ANNO vitæ ſuæ ſexageſimoprimo, credimus quod Aram filius Eſron, qui ponitur in genealogia Saluatoris Matth. c. 1. ver. 4. genuerit Aminadab, ibidem pariter recenſitum. Quando autem mortuus ſit Aram, poſt genitum Aminadab, ignoramus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2455.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 343.

ANNO, vt arbitror, regni ſui decimo octauo circiter deſinente, Amenophis Aegypti Rex; certior factus (quod breuiori tempore non videtur, ita euidẽter comprobari potuiſſe) Hebræos tametſi grauiſſimis oppreſſos laboribus, non modo non minus eſſe fæcundos, ſed quemadmodum dicitur Exod. cap. 1. verſic. 12. quod quanto magis Ægyptij opprimebāt eos, tanto magis multiplicabantur, creſcebantque: vocatis ad ſe Obſtetricibus, in terra Geſſen commorantibus, præcepit eis, vt quando obſtetricarent Hebræas, maſculos interficerent, fæminas verò tantũ reſeruarent. Videtur autem Rex duas tantum ad ſe vocaſſe Obſtetrices, alteram nomine Sephoram, alteram vocabulo Phua, vt legimus capite Exod. citato verſic. 15. quod forte hæ magis eſſent famoſæ, ſolerentque frequẽtius ab Hebræis mulieribus, ad id muneris accerſiri; vel etiam, vt per ipſas tamquam in eo genere primarias, ceteræ pariter, de voluntate ac Imperio Regis, clam edocerentur; non enim expedire videbatur, omnes conuocare, ac publicè illis tale facinus imperare, ne propterea ſeditio aliqua oriretur in populo. *De ſecunda Hebræorum afflictione in Aegypto.*

2 Num verò hæ Hebrææ eſſent, an Aegyptiæ, controuerſum eſt; Nam S. Auguſtinus lib. contra mendacium cap. 15. 16. & 17. ſine vlla rei diſcuſſione, ſimpliciter, vt arbitror, ſecutus quorundam Hebræorum opinionem, videtur ſupponere ipſas fuiſſe Hebræas. Contra verò Ioſephus 2. antiq. cap. 5. expreſſe aſſerit eas fuiſſe Aegyptias, & hunc ſequuntur Abulenſis, & Pererius ſuper Exod. cap. 1. Quod, ni fallor, videtur probabilius, quoniam licet loco Exod. proxime adducto, dicatur: Dixit autem Rex Aegypti Obſtretricibus Hebræorum; tamen paulo poſt, non dixit abſolutè Quando obſtetricabitis quemadmodum dixiſſet, ſi illæ fuiſſent Hebrææ (poterat nãque ſupponere eas non niſi in ſua gente tale officium exercere conſueuiſſe, præſertim cum Aegyptij odio proſequerẽtur Hebræos) ſed dixit Rex Obſtetricibus Quando obſtetricabitis Hebræas quo dicendi modo, inſinuatur eas dici obſtetrices Hebræorum, non quod ipſe eſſent Hebrææ; ſed quod ob peritiam illius artis, vocari paſſim ſolerent, etiam ad Hebræas parturientes. Idem videtur poſſe confirmari, ex facilitate, qua Rex poſtea credidit eiſdem obſtetricibus ſe ſe excuſantibus, ac dicentibus: Non ſunt Hebrææ ſicut Aegyptiæ mulieres: ipſe enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas, pariunt Exod. cap. 1. verſ. 19. Nam ſi ipſæ fuiſſet Hebrææ, potuiſſet eas Rex mendacij redarguere, ac dicere: Ad quid ergo opus fuit vos in gente veſtra publicum obſtetricandi munus profiteri? Ex quo igitur, tam facile, ipſarum excuſationem admiſit, indicatur eas fuiſſe Aegyptias; præſertim cum non videretur credibile, Hebræas tali mandato, in damnum propriæ gentis, obtemperaturas; vt ipſe quoque tangit Ioſephus loco citato. Ceterum prædictæ obſtetrices, ſanctum Dei timorem, humano Imperij Regis timori præferentes; Hebræorum infantes perdere noluerunt. Et quia ipſæ Hebræorum domos filijs ipſorum parcentes ædificarunt: propterea ipſis quoque obſtetricibus, iuſtus Deus, domos ædificauit; tribuendo eis proſperã filiorũ multiplicationem, Exod. c. 1. ver. 17. vſq; ad 22. *Num obſtetrices Hebrææ eſſent, an Aegyptiæ.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2457.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 345.

1 ANNO inſequenti circiter ineunte, qui erat ſeptimus ante natiuitatem Moyſi, vt videri poteſt in tabulis; credimus natam eſſe Mariam ſororem eius: quod a- *De ortu Mariæ ſororis Moyſi.*

perte teſtatur Auctor Chronologiæ Hebræorum cap. 3. aſſerens: eandem Mariam, octoginta ſeptem annis manſiſſe in Aegypto, hoc eſt, ſeptem dumtaxat annis ante ortum Moyſi, eſſe natam. Nec obſtat, quod Abulenſis quæſt. 4. ſuper Exod. cap. 2. Vbi traditur, quod inuento Moyſe in fiſcella vagiente a filia Pharaonis; opportune ei ſoror pueri; Vis (inquit) vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire poſſit infantulum?] ex prudenti, illa propoſitione, colligat, eandem ſororem Moyſi, tunc fuiſſe quindecim circiter annorum: quod & replicat ſuper Numer. cap. 12. quæſt. 8. Non, inquam, obſtat; quia credibilius videtur, ipſam ita a parentibus fuiſſe edoctam, & conſequenter nihil repugnare, quod verè fuerit ſeptennis. Non etiam difficultatem facit, quod ibidem non exprimatur, illam pueri ſororem fuiſſe Mariam: quia Numer. cap. 26. verſ. 59. vbi recenſentur filij Amram patris Moyſi, tres tantummodo nominantur, videlicet Aaron, Moyſes, & Maria. vnde apparet fuiſſe Mariam, quæ locuta eſt filiæ Pharaonis, vt dictum eſt. Porrò, quia quo tempore nata eſt Maria, Hebræi in maxima erant afflictione poſiti, non ſolum ob continuos exceſſiuoſque laterum conficiendorum labores, & duritiem eorum qui præerāt operibus; ſed etiam ob recens a Rege obſtetricibus iniunctum præceptum, de maſculis Hebræorum perdendis: propterea, aiunt, Amram appellaſſe filiam ſuam Mariā, ab animi amarore, quem tunc præſertim tota gens ſua ſentiebat.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2461.
TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 349.

Amram genuit Aaronē.

ANNO ab introitu Iſraelis in Aegyptum centeſimo trigeſimo tertio, qui erat annus ante exitum octogeſimus tertius, vt ſupputari poteſt in tabulis, Amrā filius Caath, filij Leui, genuit Aaron, vt euidenter colligi poteſt ex locis infra citandis, nimirum Exod. cap. 6. ver. 20. vbi aperte dicitur, Amram, quem paulo ante dixerat de Caath filio Leui fuiſſe generatum, genuiſſe Aaron, & cap. 7. verſ. 7. dicitur, ipſum Aaron octoginta trium fuiſſe annorum, quando cum fratre ſuo Moyſe, locutus eſt ad Pharaonem; quod paulo ante exitum populi de Aegypto contigiſſe certum eſt. & Numer. cap. 33. ver. 38. & 39. vbi habemus, Aaron centum vigintitriū annorum extitiſſe, quando anno quadrageſimo egreſſionis Iſraelitarum de Aegypto mortuus eſt. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2463.
TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 351.

Tertia Hebræorum afflictio in Aegypto.

ANNO proximo, vt infra probabitur, prædictus Aegypti Rex Amenophis, anno regni ſui, vt monſtratur in tabulis, vigeſimo ſexto, experimento probans, quod populus Hebraicus, nihil minus indies augeretur; ratus (quod erat) obſtetrices præceptis ſuis non paruiſſe; ad ſe accerſitas, acrius redarguit; at illæ ſe excuſantes, dixerunt; quod Hebrææ mulieres, obſtetricandi habebant ſcientiam, & ſemetipſas in partu adiuuabant, antequam ipſæ ad illas ventitarent. Quamobrē, volens omnino Rex prohibere Iſraelitarum propagationem valde impium tulit edictum; vt ſcilicet exinde oēs ipſorum maſculi, ſtatim ac nati eſſent, in flumen proijcerentur. Exo. c. 1. ver. 18. vſq; ad finem, propoſita (vt addit Ioſephus 2. antiq. c. 5.) pœna, ſi quis clā ſeruare fœtus auderet, vt cum tota familia tolleretur. Quam legem, vt ibidem Ioſephus aſſerit, tulit Rex occaſione cuiuſdam vatis Aegyptij, qui ſacrarum litterarum peritiam profitebatur, prædicebatq;, breui quemdam de Hebræis naſciturum, 1

turum,qui res Aegyptiorũ grauiter affligeret,Hebræorum verò admodum augeret;ſi modo ad adultã perueniret ætatẽ;Moyſen intelligere volens. Hæc dixi hoc circiter anno accidiſſe; quia neceſſe eſt memoratum edictum, inter Aaronis Moyſique ortũ exiſtiſſe: nam de ſeruando Aarone infantulo, a ſubmerſione; nullam legimus extitiſſe difficultatem; nulla adhuc tali proclamata lege; de Moyſe verò quanta fuerit, paulo poſt dicetur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2464.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 352.

1 ANNO tertio, ab ortu Aaron, exacto; nempe quarto inchoante,qui erat decimus nonus regni Ipherei regis Aſſyriorum xiij. vt eſt apud Euſeb. in Chronicis,Amram genuit Moyſen, quod & manifeſtè colligitur, ex pluribus ſcripturæ locis; nimirum Exod.cap.2. verſ.1. & cap.6. ver.20. ſed præcipue cap.7. verſ. 7. vbi expreſſe dicitur, quod quando Aaron erat octoginta trium annorum, Moyſes octoginta annos habebat ætatis; & idem colligi poteſt Numer.cap.33. verſ.38.& 39. Nemo autem putet ab Euſebio diſſentire B. Auguſtinum,qui lib.18. de Ciuit. cap.8. ait eundem Moyſen natum eſſe cum regnaret Aſſyrijs xiiij. Saphrus:quia idem ſunt Saphrus, & Iphereus, & idem fuit xiij. ſecundum Euſebium, & xiiij. iuxta B. Auguſtinum,quia ille numerat reges Aſſyriorum a Nino, quem facit primum, vt videre eſt in Chronicis; iſte autem eoſdem recenſet a Belo. Hunc enim lib. citato ſub finẽ capitis ſecundi ait fuiſſe primum, Ninum verò ſecundum regem Aſſyriorum. Porrò iſte annus natiuitatis Moyſi, eſt quadringenteſimus vigeſimusquintus, ab ortu Abrahæ, vt ſupputari poteſt in tabulis: Vnde arbitror corruptum eſſe textum Cyrilli Alexandrini lib.1. contra Iulianum non longe a principio vbi ait: Moyſen natum eſſe, anno poſt diuinum Abraham, quadringenteſimo quinto, & trigeſimo: & pro trigeſimo debere legi vigeſimo. Itaque nato Moyſe, mater eius paruulum valde elegantem, noluit, iuxta Regis edictum, proijcere in flumẽ; vt dicitur in Epiſtola ad Hebr. cap.11. verſ.23. ſed aluit eum clam tribus menſibus. Quod etiam feciſſe creditur non tam ob infantis elegantiam, quam quod vir eius Amram, (vt ſcribit Ioſephus 2. antiq.cap.5.) Dei monitu, in ſomnis intellexerat, filium quem tunc vxor ſua gerebat in vtero, non periturum; ſed vniuerſæ gentis Hebreæ ſeruatorem liberatoremque futurum. Cum autem iam amplius puerum parentes celare non poſſent, veriti ne a regijs obſeruatoribus deprehenſi ac delati, quod contra Regis edictum feciſſent, ipſi cum puero, & tota familia ſua, morte punirentur; diuino conſilio, poſuerunt infantulum in fiſcella,ex iuncis papyrique ramuſculis, quorum ingens prope Nilum copia eſt, optimè intexta, ac pice, bitumineque diligenter delibuta,ita vt ſuper aquas tuto natare poſſet; Et obſeruato loco in ripa fluminis, vbi filia Regis(nomine Tharmuthis, vt ait Ioſephus) deſcendere ſolebat, vt lauaretur: ibi fiſcellam inter carices poſuerunt, ne fluxu fluminis, rapi ac deorſum ferri poſſet; ſtante interim procul ſorore pueri Maria, vt præſtolaretur euentum rei. Itaque, cum de more filia Regis deſcendiſſet, fiſcellamque vidiſſet; ſtatim per vnam de Ancillis ſuis iuſſit ſibi eam afferri; & apertam, intuens in ea vagientem puerum; cognouit eſſe vnum de Hebræorum infantibus: Obſeruans autem ſoror pueri Reginam miſeratam infantis, & elegantiam eius admirantem, ait: Vis, vt vocem Hebræam mulierem, quæ nutrire poſſit infantulum? qua annuente, Maria illico accurrens, matrem adduxit: Cui filia Pharaonis, repromiſſa mercede, præcepit, vt ſibi nutriret infantem, adultumq; ei traderet. Exod. cap.2.verſ.1. vſque ad 10. & ſummatim Actorum cap.7. verſ.20. & ſequenti. Creditur autem Moyſes prius a parentibus de more fuiſſe circumciſus, & hoc ſigno comprobaſſe Tharmuthim,quod prius ſuſpicata fuerat,nempe vnum eſſe de filijs Hebræorum. Certe Clemens Alexandrinus libr.1. Stromatum, pro certo

De ortu Moyſi.

 habet,

habet,hunc infantulum prius a parentibus fuiſſe circunciſum, & vocatum Ioachim; poſtea verò a filia Pharaonis inuentum, & appellatum Moyſen, ob cauſam a nobis ſub anno mundi 2467. allegandam.

Iochabed mater Moyſiſuerítne amita an conſobrina mariti ſui

2 Porrò mater Moyſi, Aaronis, & Mariæ, vocabatur Iochabed,vt patet Exod.cap.6. verſ.20. & Numer,cap.26.ver. 59. Vtrum autem iſta Iochabed, fuerit filia Leui, & conſequenter Amita Amræ mariti ſui: an verò fuerit filia fratris Caath, & per conſequens Patruelis, ſeu conſobrina eiuſdem viri ſui; varia eſt Doctorum ſententia, propter variam vocis Hebraicæ, dod, ſignificationem; quæ a quibuſdam interpretatur Amita; a quibuſdam verò Patruelis: & vtrumque ſignificare poſſe perhibetur. Priorem ſententiam tuentur Abulenſis ſuper Exod. cap.2. quæſt.2. & Eugubinus, & Oleaſter, & Caietanus ibidem; ita, cum Sanctis Pagnino, legentes textum Exodi: Accepit autem Amram vxorem Iochabed Amitam ſuam &c. Paulus Burgenſis loco-Amitam-legit-Auiam-ſed vt arbitror, error eſt codicis, non Auctoris; quia idemmet infra, concludit Iochabed fuiſſe amitam viri ſui; vnde videtur perperam carpi ab Oleaſtro, & a Fonſecha Luſitano, in ſuis annotationibus, ſuper commentaria Caietani in Exod. Porrò Iochabed fuiſſe amitã mariti ſui Amram; tenuit etiam Io. Driedo, De Eccleſiaſticis Scripturis, & dogmatibus lib.3. tract.3. ca.5. concl. 4. & idem confirmat auctoritate B. Hieronymi, in quæſtionibus Hebraicis, primi Paralip. vbi ita habet: Traditur autem Moyſen, poſt acceptam legem, patri iniunxiſſe, vt matrem ſuam dimitteret, eo quod illius amita eſſet; fuit enim filia Leui, poſt cuius diſſidium, Amram duxiſſe aliam, ex qua ſuſcepit filios, Eldad, & Medad. hæc ibi B.Hieronymus. Ex alia parte, Lyranus,& Thoringus in ſuis Replicis contra Burgenſem, & alij, nituntur defendere, prædictam Iochabed, non amitam; ſed Patruelem, hoc eſt, conſobrinam fuiſſe viri ſui Amram. Et pro his facit editio vulgata, quæ Exod. cap.6. ver.20. ſic habet: Accepit autem Amram vxorem Iochabed Patruelem ſuam, quæ peperit ei Aaron,& Moyſen.] Et item editio lxx. Interpretum,quæ ibidem ita legit: Et accepit Amram ipſam Iochabed filiam fratris, patris ſui, ſibi in vxorem,& genuit ei Aaron,& Moyſen,& Mariam ſororem eorum.] huic etiam opinioni ex parte fauet Paraphraſis Chaldaica. nam licet non omnino conſentiat cum lxx.Interpretibus: dicit enim Iochabed fuiſſe filiam ſororis, non fratris ipſius Amram: tamen tenet eandem fuiſſe conſobrinam,non amitam viri ſui. Ego autem Lyrani,Thoringiq; ſententiã veriorem puto; nimirum quod ipſa Iochabed, fuerit patruelis mariti ſui, idelt filia fratris Amram: ita enim expreſsè habent ſacri textus emendatiores, videlicet editionis vulgatæ, Romæ anno ſalutis 1593. excuſæ, & lxx. Interpretum ibidẽ anno ſalutis 1588. editæ; quas editiones, maioris in Sancta Eccleſia auctoritatis eſſe, quam quaſuis alias, pro certo habemus.

Reſpondetur obiectis.

3 Nec obſtant, quæ pro priori ſententia adduximus. Nam ad illud B. Hieronymi dicimus, traditionem illam,nullo modo eſſe recipiendam: ſiquidem, quod ibi dicitur, Eldad, & Medad, fuiſſe fratres Moyſi, non tamen vterinos; ſed poſt legem latã ex alia matre genitos; infra ſub anno mundi 2545. num.54. probabimus eſſe falſum. Quare oportet, vel librum illum quæſtionum Hebraicarum in libros Paralip. nõ eſſe B.Hieronymi,aut ibi B.Hieronymum non propriam,ſed aliorum retuliſſe ſententiã. Siquidem conſtat B. Hieronymum aliter ſenſiſſe; nam in editione vulgata veteris teſtamenti,quam (exceptis aliquot libris, inter quos Pentateucus non numeratur) eſſe B. Hieronymi docet Cardinalis Bellarminus lib.2. De verbo Dei cap. 9. loco Exod. citato, pro amitam-legimus-Patruelem-Qua de re Abulenſis vbi ſupra (licet præmiſſa excuſatione reuerentiæ gratia) perperam, vt puto, reprehendit B.Hieronymum, quod potius verterit-Patruelem-quam Amitam; penſare namque debebat Abulenſis, non eſſe veriſimile, Doctorem tantæ eruditionis, & in Hebraicis,ac Latinis litteris tantopere verſatum, adeo turpiter erraſſe, vt pro dictione ſignificante amitam, verterit Patruelem: ſed non aduertit Abulenſis, vtpote Hebraici idiomatis non admodum gnarus, vocem illam, dod, vtrumque, vt diximus, ſignificare poſſe,& S.Doctorem de duabus ſignificationibus illam delegiſſe, quam textui ſacro ibidem a lxx. Interpretibus clarius expoſito, magis conformem iudicauit. Ad textum Numer. ſuperius citatum; dicimus, quod ibi Iochabed appellatur filia Leui; non quia re vera eſſet filia eius; ſed quia erat neptis ipſius, iuxta conſuetudinem ſacræ ſcripturæ, quæ

more

more Hebraico, ferè omnes recta linea maiores, vocare ſolet patres; minores verò, filios, vt notant B. Hieronymus ſuper Danielis capitulo quinto,& Beda in lib. de ſex ætatibus mundi, & alij plures. Sic Iechonias Ioſiæ nepos, dicitur filius eius, Matth. cap. 1. ver. 11. & Nabuchodonoſor, qui vt ait B. Hieronymus vbi ſupra, erat proauus Baltaſſaris; dicitur pater eius, Daniel. cap. 5. verſ. 11. Sic Eliſabeth dicitur de filiabus Aaron, Luc. c. 1. verſ. 5. quia erat de ſtirpe eius; & Chriſtus appellatur filius Dauid, & Abrahæ, Matt. 1. quia ſecundum carnem, recta linea, ab his profectus erat; plura alia huiuſcemodi in ſacris libris exempla inuenies. Quod autem ita exponendus ſit memoratus Numer. locus; quodammodo etiam in ſua verſione inſinuarũt lxx. Interpretes, qui ſic habent: Et Caath genuit Amram; nomen autem vxoris eius Iochabed filia Leui, quæ genuit iſtos ipſi Leui in Ægypto, & genuit ipſi Amram Aarõ, Moyſen, & Mariam ſororem eorum.] Ecce quod quemadmodum hic dicitur Aaronem, Moyſen, & Mariam, non ſolum genitos patri ſuo Amram, ſed etiam proauo ipſorum Leui; ita quoque innuitur ibidem dici Iochabed filiam Leui, eo quod etiam genita fuiſſet ipſi Auo ſuo Leui.

4 De tempore autem ortus, atque ætate ipſius Iochabed; tametſi multi multa, veluti diuinantes, ſcripſerunt; attamen nihil certi affirmare poſſumus; niſi quod nata eſt in Ægypto, vt aperte traditur Numer. c. 26. ver. 59. Ex quo patet allucinari Hebræos, exiſtimantes ipſam de Leui eſſe natam in via, per quam Iacob cum familia ſua deſcẽdebat in Ægyptum; & filio ſuo Moyſi ſuperuixiſſe. Quæ duo, ſic redargui poſſunt. Nam ſequeretur eam ad ducentos ſexaginta prope annos vixiſſe: conſtat enim Moyſen mortuum eſſe anno ab exitu populi de Ægypto, quadrageſimo deſinente, qui fuit ducẽteſimus quinquageſimus quintus ab ingreſſu eiuſdem populi in Ægyptum, vt patet in tabulis: nemo autem eo tempore tam diu vixiſſe, in ſacro eloquio reperitur. Sed quòd ipſa Iochabed non ſit nata ante dictum ingreſſum, patet; quia oporteret eam fuiſſe centum trigintaquinque annorum, quando genuit Moyſen: ipſe .n. octoginta erat annorum, quando eduxit populum de Aegypto; quibus prædicti centum trigintaquinque iuncti, faciunt ſummam annorum ducentorum quindecim, mãſionis populi in Aegypto. Quis autem credat mulierem centum trigintaquinque annos natam, quando vix homines ad eam ætatem peruenire ſolebant, concipere, & parere potuiſſe? Quod ſi quis ad miraculum, propter Moſis ſanctitatem, referendũ putet; idem quoque de ortu Aaronis, & Mariæ faciendum erit; quorum hæc ſeptennio; ille verò triennio tantum, ipſo Moyſe ſeniores fuerunt. Denique ſi (vt dicitur Exod. cap. 1. verſ. 6. & ſequentibus) Hebræorum afflictio cœpta eſt poſt defunctum Ioſeph, & omnes fratres eius, & totam cognationem illam, videlicet, quæ cum illis deſcenderat in Aegyptum; Vtique neceſſario conſequeretur mortuam quoque tunc fuiſſe ipſam Iochabed. Quomodo ergo potuiſſet gignere Moyſen, multo poſt iam cœptam Hebræorum afflictionem? Dicamus igitur eam proculdubio natam eſſe in Aegypto; & forte etiam (vt probabilius videtur) fuiſſe viro ſuo iuniorem. *Quando Iochabet nata ſit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2465.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 353.

1 ANNO centeſimo trigeſimo ſeptimo, a deſcenſu Iacob in Aegyptum, penè expleto, qui erat vitæ Moyſi annus ſecundus, deceſſit Iphereus Rex Aſſyriorum, cum regnaſſet annis viginti, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis. *Ipherei Aſſyriorum regis obitus.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2466.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 354.

Regnat in Aſſyria Mamylas.

ANNO immediate ſequenti, regnum in Aſſyria obtinuit Mamylas, ſuitque Aſſyriorum Rex decimusquartus, vt ibidem docet Euſebius. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2467.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 355.

Moyſes trimulus redditur filiæ Pharaonis.

ANNO proximo circiter inchoante, quando ſcilicet Moyſes iam triennium 1
impleuerat, vt ait Ioſephus 2. antiq. ca. 5. mater eius Iochabed, detulit eum iam ablactatum, filiæ Pharaonis, prout promiſerat; quæ illum adoptauit in locum filij, vocauitque nomen eius Moyſes, eo quod de aqua ſeruaſſet eum. Exod. cap. 2. ver. 9. aquam enim Aegyptij vocant Mo; yſes verò, ſeruatos, vt teſtatur Ioſephus vbi ſupra, & idem ferè aſſerit Philo lib. 1. de vita Moyſis, & confirmat Clemens Alexādrinus li. 1. Stromatū. Poſtea verò vocabulum hoc Moyſi, tranſiuit de lingua Aegyptiaca in Hebræam, vt teſtatur Aben Eſras Hebræorum Rabbinus: vnde non mirum eſt, ſi alij ſcriptores ſupra citatis poſteriores, contendunt eſſe vocem Hebraicam. Porrò Ioſephus ibidem ſubdit, quod Thermuthis Pharaonis filia cum alioqui germanis liberis careret, ipſum Moyſen aliquando patri oſtentaret, dicens: Hunc ego puerum educaui, non minus indole, quam pulchritudine diuina excellentem, quem Nilus ipſe in ſinum meum tradidiſſe videri poteſt, quem decreui adoptare mihi in filium, tibi verò in principatu, ac imperio ſucceſſorem; & cum dicto patri infantem in manus impoſuiſſet, illeque acceptum ad pectus, filiæ gratificaturus, comiter diadema ſuum eius capiti impoſuiſſet; Moyſes e capite ſuo pueriliter detractum, prolabi in humum paſſus, pedibus etiam calcauit; id quod ominoſum eſt viſum, & regno nihil boni protendere: moxque ille ſacrorum peritus cuius ſub anno mundi 2463. nu. 1. meminimus, qui natiuitatem eius, Aegypto cladem allaturam prædixerat, occidere puerum volebat, terribiliter vociferans: Rex, puer iſte, per cuius necem, nobis ſecuritatem Deus pollicetur, vaticinium iam confirmauit, inſultando tuo regno, & diadema calcando. hoc interempto, tam Aegyptijs metum, quam Hebræis ſpem, & fiduciam adime: Thermuthis verò eum præripuit, Rege quoq; ad cædem tardiore, cui Deus talem animum indiderat, Moyſis ſaluti proſpiciens. hæc ex Ioſepho. Quæ mihi admodum ſuſpecta ſunt, ne ab Hebræis inuenta, aut conficta videātur. nam non eſt veriſimile, quod ille Rex qui genus Hebræorum tantopere oderat, ac modis omnibus exterminare nitebatur; puero peperciſſet; præſertim ab illo vate tam acriter contra illum incitatus; neque tam facile ad miracula recurrendum eſſe videatur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2468.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 356.

Amenophis Aegypti rex moritur.

ANNO ab introitu Iſraelis in Aegyptum centeſimo quadrageſimo circiter de- 1
ſinente, oportet e vita exceſſiſſe Amenophim Aegyptiorum regem; qui primus Hebræos

Hebræos in Aegypto commorantes valde admodum afflixerat: hoc etenim tempore, vt putari poteſt in tabulis, impletur numerus vnius & triginta annorum, quibus ipſum regnaſſe, ſub anno mundi 2438. num. 1. dictum eſt.

2 Eodem quoque tempore, nimirum in obitu dicti regis, abrogatam ſimul credimus, ſaltem quo ad vſum, impiiſſimam illam legem, a prædicto rege latam, De maribus Hebræorum illico natis, in flumen præcipitandis. Nuſquam enim legimus, aut talẽ legem deinceps etiam fuiſſe obſeruatam, aut vllũ ex poſterioribus regibus, (tametſi grauiter Hebræos poſtea quoque duris laterũ operibus afflixerint) eoſdem ad tantũ facinus perpetrandum, denuo vnquã impuliſſe: & ratio ſuadet, edictum adeo inhumanum, non diu amplius perdurare potuiſſe, vt ẽt ſub an. mun. 2329. nu. 19. probatũ eſt. *Ceſſ.u edictũ de paruulis Hebræorũ in flumẽ obruendis.*

3 Interea creſcente Moyſe, Thermuthis filia Pharaonis, quæ ipſum adoptauerat in filium, eundem quoque, vt decebat filium regium, omnibus liberalibus diſciplinis erudiri curauit, vt tradunt Philo in lib. de vita Moyſi, & alij, & teſtatur etiam diuina ſcriptura Actorum ca. 7. verſ. 22. illis verbis: & eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus ſuis. *Moyſes in Aegyptiorũ ſciẽtijs eruditur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2470.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 358.

1 ANNO vitæ Moyſi ſeptimo, aiunt natum eſſe Prometheum, & Epimethum, & Atlantem Promethei fratrem: præterea, & Argum cuncta cernentem, vt ſcribit Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum non longe a principio. *De ortu quorundã procerum in Græcia*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2484.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 372.

1 ANNO, ab introitu Iſraelis in Aegyptum, centeſimo quinquageſimo ſexto, circiter ineunte, videlicet ſexaginta annis ante exitum eiuſdem populi de Aegypto: neceſſe eſt natum eſſe Ioſue filium Nun: ſiquidem ipſe poſtea miniſtrauit Moyſi quadraginta annis in deſerto: ac deinde præfuit Iſraeli decem annis in terra promiſſionis, vt ſub anno mundi 2591. num. 14. probabitur. computa oẽs iſtos annos: & inuenies ab hoc tempore ad obitum eius, ſummam annorum centum decem, quibus ipſum vixiſſe, nos infra ſub anno mũdi citato, nu. 12. vſq; ad 18. fuſius oſtendemus: & item ſub an. mundi 2593. num. 1. comprobabimus. *De ortu Ioſue filij Nun.*

60
40
10
110

AB ORBE CONDITO ANNVS 2493.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 381.

1 ANNO vitæ ſuæ, vt arbitror, trigeſimo incipiente, Moyſes, iuſſu Regis Aegypti, dicitur ſuſcepiſſe, ac geſſiſſe bellum aduerſus Aethiopes Aegyptũ deuaſtantes, tandemq; profligatos compuliſſe in vrbem Saba, quæ poſtmodum *Bellaſſe creditur Moyſes cũ Aethiopibus.*

a Cam-

à Cambyſe,ex nomine ſororis ſuæ,nuncupata eſt Meroe,in inſula Nili poſita;& inſuper illam aliquandiu prius obſeſſam, cepiſſe per deditionem à filia Regis Aethiopũ, nomine Tharbis,ei factam, ea conditione, vt eam vxorem duceret, quemadmodum (licet aliquantulum diuerſe) referunt Ioſephus lib. 2. Antiq. cap. 5. & ex Artapano Euſebius lib.9. de præparatione Euangelica cap.vlt.vbi etiam addit,hoc bellum decennio fuiſſe confectum. Aliud quoque hic ſubiungit Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ, videlicet quòd Moyſes,parta de Aethiopibus victoria,cum redire vellet, reluctante filia Regis quam duxerat vxorem;ipſum tanquam Aſtronomicæ ſcientiæ peritiſſimũ, in duabus gemmis,ſingulas inſculpſiſſe imagines;quarum altera memoriam afferret, altera obliuionem; eaſdemque paribus anulis inſeruiſſe, & anulum obliuionis, vxori dediſſe,alterum vero ſibi reſeruaſſe; atque hoc pacto, cum vxor amoris obliuionẽ accepiſſet, ipſum in Aegyptum rediſſe. Sed ſi Theodoretus quæſt. 22. in lib. Num. quæ narrat Ioſephus de bello à Moyſe contra Aethiopes geſto, inter fabulas computat; multo rationabilius,quæ ex hiſtoria Scholaſtica retulimus,tanquam fabuloſa reijci poterunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2495.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 383.

Moritur Mamylas Rex Aſſyriorum.

ANNO, à deſcenſu Iacob in Aegyptum, centeſimo ſexageſimoſeptimo deſi-
nente, qui in tabulis concurrit cum trigeſimoſecundo vitæ Moyſi, mortuus 1
eſt Mamylas Rex Aſſyriorum, exactis in Regno annis triginta, vt ſcriptum eſt in Euſebij chronicis.

AB ORBE CONDITO ANNVS. 2496.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 384.

Regnat in Aſſyria Sparetus.

ANNO proximo ineunte, regnauit in Aſſyria Sparetus Rex Aſſyriorum deci- 1
muſquintus, vt ibidem tradit Euſebius.

AB ORBE CONDITO. ANNVS 2498.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 386.

De initio regni Athenienſium, & eius duratione.

ANNO vitæ Moyſi circiter trigeſimo quinto in Attica inchoaſſe regnũ Athe- 1
nienſium;regnaſſeque Cecropem primum ipſorum Regem,vt traditur in Euſebij chronicis:Et idem affirmat Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianũ, non longe a principio. Hoc ſi verum eſt, oportet eundem Cecropem non ſub anno vitæ Moſis ſexageſimoſecundo (vt in dictis Euſebij Chronicis legimus) Athenas condidiſſe, ſed inſtauraſſe. quo fit vt ad veritatem propius acceſſiſſe videatur S. Auguſt. qui lib. 18. de ciuit. in calce cap. 8. protulit dictam ciuitatem ſub Cecrope vel conditam fuiſſe,vel inſtauratam. Quamquam fieri poteſt, vt idem Cecrops eandem initio regni

regni ſui condiderit, & poſt plures annos inſtaurauerit, vel ampliarit. Cur autem & quomodo illa vrbs, quæ prius Cecropia dicta eſt, poſtea ſic denominata fuerit, idem Sanctus ibidem in toto cap. 9. fuſius ex Varrone declarat. Porrò memoratus Cecrops, vt ferunt, dictus eſt Diphyes, hoc eſt duplicis naturæ, ſiue ob notabilem corporis longitudinem, ſiue quod cum eſſet Aegyptius vtramque linguam calleret, Græcam ſcilicet, & Ægyptiam. Ab hoc Cecrope ad annum vigeſimæ quartæ Olympiadis primũ numerantur reges decem, & ſeptem, & principes viginti, qui cum vita principatum finiebant; intra quod tempus octingentorum, & octoginta ferè annorum multa apud Græcos mirabilia narrantur. Exinde verò Athenis annui principes conſtitui cœperunt, & poſt paucos, puta ſex aut ſeptem annos regnum Athenienſium omnino defecit, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis. Quamuis autem (vt ait B. Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. cap. 2.) Athenienſes in Græcia plurimum claruiſſe fateatur etiã Salluſtius Romanus Hiſtoricus; plus tamen fama, quam re ipſa. Nam loquens de ipſis: Athenienſium, inquit, res geſtæ, ſicuti ego exiſtimo, ſatis amplæ, magnificæque fuerunt. Verum aliquanto minores tamen, quàm fama feruntur. Sed quia prouenere ibi ſcriptorum magna ingenia, per terrarum orbem Athenienſium facta, pro maximis celebrantur: Ita eorum qui fecere, virtus tanta habetur, quantum eam verbis potuere extollere præclara ingenia. Sic ille.

2 Ceterum poſt memoratum Cecropem, eueniſſe cuncta memorabilia ac mirabilia, quæ Græci, de claris ipſorum hominibus, heroibus, ac dijs; vel fabuloſis Poetarum adinuentionibus; vel hiſtorijs tradita celebrarunt; probat latè Pererius ſuper Exod. cap. 2. diſput. 3. nu. 15. & ante ipſum Cyrillus Alexandrinus lib. contra Iulianum citato. Verumtamen B. Auguſtinus lib. proximè adducto cap. 8. videtur oppoſitum docere aliquot exemplis quorundam mortuorum, qui ante Cecropem, iuxta cæcam, & vanam, ac ſuperſtitioſam Græcorum conſuetudinem, in numero deorum relati ſunt; & præſertim Mineruæ, quæ temporibus Ogigij, ad lacum qui Tritonis dicitur, virginali fertur apparuiſſe ætate, Vnde, & Tritonia nuncupata eſt, multorum ſanè operũ inuentrix, & tanto procliuius dea credita, quanto minus origo eius innotuit. Et in fine eiuſdem capitis addit, quod regnante, Cecrope iam Minerua, tamquam dea colebatur. Et ex his, quæ citatus Auctor ibidem in capite ſequenti, ex Varrone refert, idem quoque de Apolline Delphico, & de Neptuno ſentiendum videtur. Quare tum ob hactenus dicta; tum etiam ob rationes, quas ſub anno mundi 2092. num. 1. adduximus, non videtur omnino firma prædicta Pererij, aliorumque opinio, quoniã, omnibus circumſpectis, non videtur certo ſignari poſſe tempus quo primum dij Græcorum in terris viuere, colique cœperint. *De Græcorum antiquitate.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2503.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 391.

1 ANNO ætatis ſuæ quadrageſimo, propè, vt arbitror, expleto; Moyſes (quemadmodum traditur Actorum cap. 7. verſ. 23.) qui iamdudum a parentibus acceperat; & tum ex nominis ſibi impoſiti ſignificatione; tum ex circumciſionis ſigno, in propria carne comperto, comprobauerat; ſe non eſſe naturalem filiũ filiæ Pharaonis, ſed adoptiuum; verè autem de parentibus Hebræis fuiſſe genitum; diuino quodã inſtinctu, relicta Pharaonis aula, profectus eſt ad fratres ſuos Hebræos; palamque negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo ſuo, quam temporalis peccati habere iucunditatem; maiores diuitias exiſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti; aſpiciebat enim in remuneratorem. Sic de ipſo loquitur Apoſtolus ad Hebr. cap. 11. ver. 24. & ſequentibus. Cum autem vidiſſet Moyſes Hebræorum afflictiones, & virum Ægyptium percutientem quendã *Moyſes relicta Pharaonis aula tranſit ad Hebræos.*

de

de Hebræis, ac circunſpiciens, aduertiſſet adeſſe neminem, qui eum accuſare poſſet; confeſtim percuſſum Ægyptium abſcondit in ſabulo. Quod, diuino actum ſpiritu, Moyſen feciſſe, tanquam poteſtatis ſibi a Deo traditæ conſcium, pro Hebræorum defenſione, ac liberatione ab iniurijs Ægyptiorum; ſatis apertè colligunt Doctores, ex Actorum cap.7.verſ. 25. vbi legimus: Exiſtimabat autem intelligere fratres; quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis; at illi non intellexerunt.] Eſt enim ac ſi dixiſſet: Exiſtimabat Moyſes, ex illa Ægyptij occiſione, Hebræos facile adduci potuiſſe in cognitionem diuinæ diſpoſitionis, vtique ipſi Moyſi iam notificatæ; nimirum quod Deus deſtinaſſet; per manum eiuſdem Moyſi, eos a tyrannide Aegyptiaca liberare: Verum ipſi, tale myſterium non intellexerunt. Nam altera die, cum niteretur Moyſes pacem componere inter duos Hebræos inuicem rixantes; redarguiſſetque eum, qui alteri faciebat iniuriam: ille audacter ei reſpondit, dicens: Quis te conſtituit principem, & Iudicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Aegyptium?] Quamobrem, perterritus Moyſes, quod præter opinionem, cognouiſſet iam eſſe vulgatum homicidium ab ipſo factum; & quod propterea Pharao quæreret eum ad necem; ipſe protinus relinquens Aegyptum, clam aufugit in terram Madian, Exod. cap.2. ver.11. & ſequentibus. Non igitur ob Aegyptiorum inuidiam, qua in Moyſen exarſerant, quando de Aethiopibus victoriam reportarat, quærebat Pharao interficere ipſum Moyſen, vt putant Ioſephus 2.antiq. cap.5. Et ex Artapano Euſebius, lib.9. de Præparatione Euangelica capit. vlt. Sed quia audierat, ipſum occidiſſe Aegyptium, ſicuti ex ſacra ſcriptura dictum eſt. Porrò Moyſes, cum perueniſſet in terram Madianitarum, ad quendam puteum obiter defendit quaſdam puellas ab iniuria paſtorum; Quamobrem hoſpitio deinde ſuſceptus a Raguele prædictarum puellarum patre; iurauit ſe manſurum cum eo; accepitque Sephoram filiam eius in coniugem; ex qua multo poſt tempore, duos genuit filios, & primum quidem vocauit Gerſon; alterum verò Eliezer, Exod. cap. 2. verſ. 12. vſque ad 23.

Fugit in Madian.

Manſit autem Moyſes in terra Madian, annis quadraginta, vt patet Actorum cap. 7.ver.30. Vbi vitam exercuit paſtoralem. Quæ quoniam ex vna parte, plena eſt ſollicitudinis, ac laboris; Ex alia verò, tanquam quodammodo ſolitaria, & a rerum vrbanarum, ciuiliumque negotiorum tumultibus, aliena; rerum diuinarum contemplationi admodum accommodata eſſe videtur: propterea Philo in lib. De vita Moyſi, primo ait, quod ipſe Moyſes interea exercebat ſe in virtutis ſtadio, ſub ratione magiſtra, parans ſe ad optima vitæ genera, actiuum, & contemplatiuum. & quantũ attinet ad contemplatiuum, ſubiungit: quod Philoſophiæ dogmata euoluebat; atq; etiam expeditè dijudicabat, & in memoriam recondebat, vt poſt, in ſuum vſum poſſet ea depromere. Sed fortè melius dixiſſet Philo; ſi ipſum Moyſen, in factis ſanctorum virorum, qui ipſum præceſſerant, meditandis, ac rebus diuinis contemplandis, vacaſſe ſcripſiſſet. Quod verò ad actiuam ſpectat vitam, inquit Philo; eundem Moyſen, omnium ſuæ ætatis Paſtorum; optimum euaſiſſe; & vtilitatis pecorum prouidentiſſimum; & domi nullum fugiſſe laborem; ſed vltro, & alacriter, vtilitati eorum conſuluiſſe. Quocirca, adeo gregum copiam auxiſſe; vt inuidioſus eſſet apud paſtores, nihil ſimile videntes in ſuis gregibus; qui præclarè ſecum agi putabant, ſi nihil detrimenti acciperent, mirantes illius numerum indies creſcere, nec tantum ſingulas oues pulchrè pingueſcere; verum fæcunditate maiorem in modum multiplicari. Quin etiam putat Philo, quod paſtoralis illa Moyſis exercitatio, magna fuerit ei ad principatum præparatio. Eſt enim, inquit, ars paſtoralis, quaſi præludium ad regnum, hoc eſt ad regimen hominum gregis manſuetiſſimi. Quemadmodum bellicoſa ingenia præexercent ſe in venationibus, experientia in feris, quod poſtea in militia, & bello perfectura ſunt. brutis præbentibus materiam exercitij, tam belli, quam pacis tempore. At verò præfectura manſueti pecoris, habet quiddam ſimile cum regno, in ſubditis: ideoque reges cognominantur paſtores populorum, non cõtumeliæ, ſed honoris gratia. Et ſubdit citatus Auctor: Quantum ego intelligo, non iuxta vulgarem opinionem, ſed veritatem veſtigans; (rideat qui volet) ſolus poteſt eſſe rex vſquequaque perfectus, qui bene callet artem paſtoritiam; & curando minora animalia, didicit, quomodo præeſſe debeat præſtantioribus: impoſſibile eſt enim, vt

Quãdiu manſerit in Madiã & quæ ibidem egerit.

vt magna priuſquam parua, perficiantur. Hæc ex Philone.

3 Porrò Moyſes in terra Madian(quemadmodũ teſtatur Pererius ſuper Ex.c.3.)creditur ſcripſiſſe librum Geneſis,& librum Iob,vt fratres ſuos Hebræos,tam longa grauiq; ac moleſta ſeruitute afflictos conſolaretur,confirmaretq; inſigni præſertim exemplo patientiæ S.Iob, quam deinde eximia conſecuta eſt felicitas, nec non etiam reuocando illis in memoriam certiſſimas Dei pollicitationes,iam dudum Abrahæ,Iſaac,& Iacob,patribus eorum factas; & eorundem prædictiones,præſertim poſtremas,quas fecerant Iacob, & Ioſeph paulo antequã morerentur,de populo Iſraelitico ab Ægyptiaca ſeruitute liberãdo, ac in terram eidẽ repromiſſam introducendo.Sed quicquid ſit de tempore ſcriptionis libri Geneſis: profecto non facile videtur admitti debere,librũ Iob fuiſſe ab ipſo Moyſe in terra Madian commorante,conſcriptum:Quandoquidem,tametſi potuiſſet tunc Moyſes ſcribere calamitates,quas Iob multo antea perpeſſus fuerat,& ſubſecutas eius felicitates; tamen nullatenus videtur tunc ſcire,aut ſcribere potuiſſe, quot annis vixerit Iob, qui tũ et in humanis erat,vt ex his quæ ſub anno mundi 2399.nu.1.diximus, & ſub anno 2545. nu.67.dicemus,inferri poteſt; & conſequenter,non poterat tunc Moyſes ſcire, quot adhuc annis ipſe Iob eſſet ſuperuicturus; Niſi forte quis dixerit,id Moyſen prophetico ſpiritu præcognouiſſe; aut ex aliorum eius bonorũ duplicatione,intuliſſe; aut poſtrema illa verba, de annis vitæ Iob, poſt flagella decurſis, quæ in fine libri Iob expreſſa reperiũtur; poſtmodum ab aliquo alio,puta ab Eſdra ſacrorum librorum recognitore, addita fuiſſe. ſed quoniam de hac re,nihil certi aſtruere poſſumus; & Moyſes nulla facta mentione annorum,quos Iob ante paſſiones traduxerat, abſolute exprimit eos, quos a calamitatibus liberatus, ſuperuixit; vnde eos non per illationem, ſed abſolutè, tanquã iam præteritos videtur pronuntiaſſe: propterea anceps quoque aliquatenus remanet,relata opinio,quæ ponit librum Iob a Moyſe,dum paſceret ſoceri ſui greges in terra Madian, fuiſſe conſcriptum.Quare conſiderandum eſt,num forte probabilius ſit opinari Moyſen didiciſſe hiſtoriam Iob a filijs Eſau,eiuſdem Iob poſteris, quando per auſtralis Idumææ fines,cum Iſraelitico populo pertranſibat,& adhuc tanti viri non multo antea,vt in tabulis ſequentis mũdi ætatis apparet defuncti,fama recens erat; eandẽq; hiſtoriam,Dei monitu,litteris mandare nõ diſtuliſſet;tũ ad æternã rei memoriam,poſterorũq; ædificationẽ;tũ verò maximè, vt populũ ſuum,ad ſuſtinendas alacriter deſerti illius ærumnas,ac labores;ſperandaſque terræ eis promiſſæ commoditates;tali,ac tam inſigni, recentique exemplo, animaret.

Quando ſcripſerit Ioh. Geneſis,& Iob.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2506.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 394.

1 ANNO vitæ Moyſi circiter quadrageſimo ſecundo,natum eſſe Caleb filiũ Iephone, ſatis clarè colligitur ex Ioſ.c.14. ver.7. vbi legimus, ꝙ iſte Caleb quadraginta erat annorum,quando cum ceteris exploratoribus miſſus fuit a Moyſe ad conſiderandam terram promiſſionis: nam & hoc contigiſſe anno ſecundo ab exitu Iſraelis de Ægypto,infra ſub anno mundi 2545.nu. 62. & 63. patebit. Quod autem hinc ad illud tempus quadraginta anni interfluxerint,dubium non eſt, & experiri quiſque poteſt in tabulis.

De ortu Caleb.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2514.

TERTIAE MVNDI AETATIS
ANNVS 402.

1 ANNO ætatis ſuæ ſexageſimo quarto,probabiliter credimus, ꝙ Aminadab genuerit Naaſſon, de quo habetur in genealogia Saluatoris, apud S. Matthæum, etenim oportet Naaſſon fuiſſe ſaltem triginta annorum,quando exiuit cum populo Iſrael de Ægypto: erat enim tunc Princeps, & Dux totius tribus Iudæ,vt traditur Num.cap.1.ver.7. Quot verò annis ſuperuixerit Aminadab,poſt genitum Naaſſon; ſcire non poſſumus;niſi, quod ſatis veriſimile videtur,ipſum obijſſe ante exitum Iſraelis de Ægypto; alioqui ipſe potius,quam filius eius,nominatus fuiſſet princeps tribus Iudæ.

Aminadab genuit Naaſſon.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2522.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 410.

De obitu Amram patris Moyſi.

ANNO vitæ ſuæ centeſimo trigeſimo ſeptimo impleto, Amram pater Moyſi, mortuus eſt: hoc enim anno, vt patet in tabulis, deſinit prædictus annorũ numerus, quibus ipſum vixiſſe, ſacra tradit ſcriptura Ex. c. 6. ver. 20. Quod etiam ex his, quæ de ipſo Amram, ſub anno mundi 2386. n. 2. diximus, cõprobari poteſt. Vnde ſequitur falſam eſſe quandã Hebræorum traditionem; ab Auctore quæſtionum Hebraicarũ in libros Paralip. relatam: quod ſcilicet Amrã de Ægypto cũ reliquis Hebræis, exierit; & in deſerto iuſſus ſit dimittere vxorem, eo quod Amita eius eſſet; & quod illa dimiſſa, aliam duxerit, ex eaq; filios procreauerit: De qua re nos ſub anno mundi 2545. nu. 54. fuſius diſputabimus. Et item falſiſſimum eſſe Rabbinorum illud figmentum, ſuper cap. Nu. 2. traditum, & a Genebrardo lib. 1. ſuæ Chronologiæ relatum: quod videlicet Amram pater Moyſi, vnus ex ſeptem illis viris extiterit, qui feruntur, a mundi exordio, vſque ad finem, humanam vitam metiri. Adam enim, inquiunt, vidit Mathuſalem; hunc Sem; qui peruenit vſque ad Iacob; quem Amram ipſe conſpexit; is verò vſq; ad Ahiam Silonitem vixit; a quo viſus eſt Elias, qui vſque ad extremum orbis æuum ſaluus permanebit. Manifeſta fit autem huius commenti falſitas; primo quia ſupponit Amram ad ſexcentos ſuperſtitem fuiſſe annos: ſiquidẽ natus eſt inchoante circiter anno quinquageſimo octauo, ab introitu Iſraelis in Ægyptũ, videlicet annis centũ quinquaginta octo ante exitum, vt ſub an. mun. 2386. nu. 2. oſtendimus: Et ab exitu, ad templi Salomonis fundationem, fluxerunt anni quadringenti octoginta, quẽadmodum diſertè traditur 3. Re. c. 6. ver. 1. Prophetabat aũt Ahias Silonites, ſub finẽ vitæ Salomonis, vt patet 3. Re. c. 11. (ponamus ꝙ tunc Ahias eſſet annorũ circiter ſeptuaginta) certe ab eo tempore, vſque ad annũ centeſimum quinquageſimum octauũ, ante exitum Iſraelis de Ægypto, numerantur pluſquam ſexcẽti ſeptuaginta anni. Atqui Amrã, tam longam duxiſſe vitã, apertè repugnat ſacræ ſcripturæ, quæ conceptis verbis aſſerit, ipſum annis tantummodo centum triginta ſeptẽ vixiſſe, quemadmodum ſupra probatum eſt. Deinde ſupponunt Rabbini Amrã vidiſſe ipſum Iacob, quod tamen probare non poſſunt. Quin potius, ex his quæ nos ſub anno mundi proximè citato, de ortu dicti Amram diximus; apparet ipſum eſſe natum, poſt annos pluſquam quadraginta, ab obitu Iacob.

158
480
37
675

AB ORBE CONDITO ANNVS 2530.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 418.

Diluuium Deucalionis quãdo acciderit.

ANNO regni Cecropis, Athenienſiũ regis, trigeſimo primo; qui erat vitæ Moſis ſexageſimus quintus, vt eſt apud Euſebiũ in Chronicis, & Cyrillum Alexãdrinum li. 1. contra Iulianum non longe a principio, quos in hac parte ſequimur; factum eſt in Theſſalia Græciæ prouincia, famoſum illud, & a Poetis valde celebratũ, præſertim verò ab Ouidio lib. 1. Metamorphoſeos, eleganter deſcriptum diluuium, ꝙ ad differentiam aliorum, Deucalionis nuncupatur; quia ipſe Deucalion ibidem tunc regnabat; & ſubmerſis omnibus regionem illam incolentibus, præter paucos, qui ad vicinos montes confugerant; ipſe ſolus, ex his qui a mõtibus aliquanto longius aberant, cum vxore Pyrrha, vectus in arcula, ſeu parua rate, & cum ſummo diſcrimine inter vndas varie iactatus, tandem poſt dies nouem totidemq; noctes, ad Parnaſum montem appuliſſe fertur. Huius diluuij meminit S. Auguſtinus li. 18. de Ciu. c. 10. qui tamen et c. 8. obiter dixerat, hoc diluuium fuiſſe minus eo, quod temporibus Ogigis, acciderat. De hoc eodem diluuio, Paulus Oroſius lib. 1. c. 9. aliquantulum aliter loquitur. Nam quod ſpectat ad tempus, nõ parum a citatis Auctoribus differt; licet minusquam alij. Deinde refert, ꝙ cum maiorem populorum Theſſaliæ partem eluuies abſumpſiſſet, pauci per refugia montium liberati ſunt, maxime in monte Parnaſo, in cuius circuitu, tunc regno potiebatur Deucalion, qui ad ſe ratibus confugientes, ſuſceptos per gemina Parnaſi iuga fouit aluitque; a quo propterea genus humanum, reparatũ ferunt. Atq; inde Deucalionis diluuium denominatum eſt.

Eodem

2 Eodem anno,iuxta Euſebium,& Cyrillum locis citatis,perinde ac ſi, in perniciem mortalium,ignis cum aqua coniuraſſet,aiunt,contigiſſe incendium illud,quod Phaetontis nuncupatur, eo quod Phaeton (vt fabulantur) Solis filius exuſtus ſit. De hoc, Plato in Timæo,non procul ab initio,inducit quendam Sacerdotem Aegyptium natu grandem coram Solone Græco ita loquentem: Nam quod apud vos fertur, Phaetontem quondā Solis filium, currus aſcendiſſe paternos, nec patris aurigatione ſeruata, exuſsiſſe terrenā,ipſumque flammis cæleſtibus conflagraſſe,quamuis fabuloſum videatur,verum quodammodo eſſe putandum eſt. fit enim longo temporum interuallo, cæleſtis circuitus permutatio quædam,quam inflammationis vaſtitas neceſſario ſequitur. Sic ille. Incendij quoque huius meminit Oroſius lib. 1. in calce capitis 10. hiſce verbis: His etiam temporibus,adeo iugis,& grauis æſtus incaduit; vt Sol per deuia tranſuectus, vniuerſum orbem,non calore affeciſſe; ſed igne torruiſſe dicatur; ipſumq; feruorem,& Aethiops plus ſolito,& inſolitum Scytha non tulerit. Ex quo etiam; quidam, dum non concedunt Deo ineffabilem potentiam ſuam,iuanes ratiunculas conquirentes, ridiculam Phaetontis fabulam texuerunt. hucuſque Oroſius.

De Phaetontis incendio.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2535.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 423.

1 ANNO, a deſcenſu Iſraelis in Aegyptum,ducenteſimo ſeptimo,prope expleto; qui concurrit cū anno vitæ Moſis ſeptuageſimo ſecundo,vt apparet in tabulis; mortuus eſt Sparetus rex Aſsyriorum,cum regnaſſet annis quadraginta,vt ſcribit Euſebius in Chronicis.

Moritur Sparetus Aſsyriorū rex.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2536.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 425.

1 ANNO immediatè ſequenti,circiter inchoante,regnauit in Aſsyria Aſcades,fuitq; rex Aſsyriorū a Nino,decimus ſextus, vt patet ex eodem Euſebio vbi ſupra. In hoc Aſcada, Beroſus Annianus, ſuam terminat Chaldæorum hiſtoriam; quaſi poſt ipſum nullus alius ibidem regnauerit; cum tamen Euſebius,& alij,poſt prædictum Aſcadam, vſque ad Sardanapalum, viginti alios reges nominatim recenſeant,ac ſibi inuicem ſucceſsiſſe tradant.Quos neque verus Beroſus præterijſſe cenſendus eſt;quippe qui etiam illos Sardanapalo longe poſteriores ènumerauerit; qui a Nabuchodonoſor Nabolaſſari filio,vſque ad Cyrum,in regno Babyloniorum ſucceſſerunt;quemadmodum tradunt Ioſephus lib. 1. contra Appionem,& B. Hieronymus ſuper Daniel.cap.5. ex quibus ſanè elicitur,prædictum Beroſum Annianum eſſe falſum ac ſuppoſititium, veroque Beroſo contrarium.

Regnat in Aſſyria Aſcades.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2537.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 425.

1 ANNO vitæ Moſis ſeptuageſimo quarto, quendam Hellen,quem ferunt fuiſſe Deucalionis,& Pyrrhæ filium,Græcis antea vocatis,ſui nominis agnominationē poſtea dediſſe,ſcriptum reliquit Cyrillus Alexan.li. 1. contra Iulianū,nō longe a principio. Quod èt ab Euſebio notatū reperitur in Chron.

Quis Græcia nominauerit Hellen.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2543.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 431.

1 ANno vitæ Moyſi octogeſimo,prope expleto,(q indefinitè traditur Ex. c. 2. ver. 23. illis verbis: Poſt multū verò temporis &c.) mortuo iam,non ſolū illo Pharaone, qui quærebat Moyſen interficere; ſed & duobus alijs ipſius ſucceſſoribus, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis: ingemiſcentes filij Iſrael ſub operibus, quibus ab Aegyptijs admodum premebantur, clamauerunt ad Dominum; qui recordatus fœderis,quod pepigerat cum Abraham,Iſaac, & Iacob, exaudiuit eos; & decreuit non amplius differre tempus grauiſsimæ illius ſeruitutis; ſed educere eos de Aegypto per manum Moyſi, & Aaron; quod & protinus fecit,quemadmodum nos in ſequenti ætate mundi explicabimus.

Iſraelitæ obtinent a Domino liberari a ſeruitute Aegyptiaca.

2 Ceterum, quia hic definit noſtra hæc tertia mundi ætas; cuius durationis tempus reſultat annorum quadringentorum triginta: reddenda eſt ratio diuerſitatis, noſtræ huius ſupputationis, & ſummæ, ab ea quæ reperitur apud alios ſcriptores; quæ itidem varia admodum, & non vniformis apud omnes eſt. Id autem multiplici de cauſa pendere pōt: nimirum,quia nonnulli,vt alias diximus,hanc mundi ætatē exordiuntur a natiuitate Abrahami, quā ponunt eueniſſe anno ætatis Thare patris ſui ſeptuageſimo: nos verò eandem,anno eiuſdem Thare centeſimo trigeſimo,contigiſſe putamus, ob cauſas a nobis ſub anno mundi 2039. nu. 1. vſq; ad 11. adductas. Et præterea hanc mundi ætatem,nō ab ortu Abrahæ; ſed à diuinis promiſsionibus eidem factis,anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto, patris verò ſui Thare vltimo,inchoandam duximus. Sic.n. videtur S. Paulus ad Gal.c. 3. ver. 17. non modo tertiæ mundi ætatis terminos ſtatuiſſe a promiſsionibus ad legē;verum èt numerū annorū, qui interfluxerunt, expreſsiſſe. Itē quia nō oēs ſcriptores omnino conueniunt,de anno vitæ Abrahami,quo factæ ſunt ei a Domino memoratæ pollicitationes,vt ſub anno mundi 2108. n. 1. tetigimus. Deniq; quia controuerſa quoque eſt opinio,de tēpore manſionis filiorum Iſrael in Aegypto; Alijs exiſtimantibus illos ibidem moratos eſſe per annos minus quā ducentos, Alijs ducētos decem, Alijs ducentos quindecim, Alijs quadringentos, Alijs quadringentos triginta, Alijs quadringentos ſeptuaginta, & amplius, Ac demum alijs pluſquam quingentos,vt ſub anno mundi 2329. nu. 10. notauimus,vbi numeris ſequentibus, de hac re latiſsime diſputatum eſt.

TABVLAE

Computationis, & concurſus annorum vitæ Patriarcharum tertiæ Mundi ætatis.

	ANNI						
	Ab orbe condito.	Vita Sē ſecūdū Latinos, et Iapheth sm̄ Heb.	Vita Iapheth ſecūdū Latinos, et Sē sm̄ Heb.	A diluuio.	Vita Sale.	Vita Heber.	Vita Thare.
Abraham acceptis a Deo repromiſsionibus, egreditur de Vr Chaldæorum, & venit in Haram inchoante hoc anno; & Thare moritur in fine an.	2113	557	555	457	390	360	205
Abraham de Haram venit in Chanaan incho. an. & in fine eiuſdem anni deſcendit in Aegyptum.	2114	558	556	458	391	361	
Reuertitur de Aegypto in terram Chanaan incho. an.	2115	559	557	459	392	362	
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	
Sodomitæ recedunt a ſeruitute regis Aelamitarum an.	2117	561	559	461	394	364	
Chodorlahomor infert bellum Sodomitis an.	2118	562	560	462	395	365	
Poſt annos 6.	6	6	6	6	6	6	
Abraham ducit Agar vxorem circa initia an.	2124	568	566	468	401	371	
Agar peperit Abrahamo Iſmaelem incho. an.	2125	569	567	469	402	372	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	
Moritur Zameis rex Aſsyriorum ſub finem an.	2128	572	570	472	405	375	
Regnat Arius in Aſsyria incho an.	2129	573	571	473	406	376	
Poſt annos 9.	9	9	9	9	9	9	
Concipitur Iſaac quarto circiter menſe an.	2138	582	580	482	415	385	
Sara peperit Abrahamo viro ſuo Iſaac.	2139	583	581	483	416	386	
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	
Agar, & Iſmael eijciuntur de domo Abrahæ.	2144	588	586	488	421	391	
Poſt annos 12.	12	12	12	12	12	12	
Sem, & Sale mortui ſunt ſub finem an.	2156	600	598	500	433	403	
Poſt annos 2.	2			2		2	
Arius Aſsyriorum rex moritur in fine an.	2158			502		405	
Regnat in Aſsyria Analius incho. circiter an.	2159			503		406	
Poſt annos 4.	4			4		4	
Iſaac ducitur ad immolandum ſub finem an.	2163			507		410	
Poſt annos 12.	12			12		12	
Sarai mortua eſt ſub finem an.	2175			519		422	
Poſt annos 3.	3			3		3	
Abraham mittit ſeruum ſuum in Meſopotamiam an.	2178			522		425	
Iſaac ducit Rebeccam vxorem an.	2179			523		426	
Poſt annos 19.	19			19		19	
Rebecca concipit gemellos menſe circiter tertio, & Analius rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2198			542		445	
Iacob naſcitur; & Xerſes regnat in Aſsyria an.	2199			543		446	
Poſt annos 14.	14			14		14	
Abraham mortuus eſt ſub finem an.	2213			557		460	
Poſt annos 4.	4			4		4	

Vitæ

Vita Nachor filij Thare.	Monarchia Aſſyriorũ.	Vita Abraham.	Vita Saræ.	Regni Zameis in Aſſyria.	A repromiſſionibus.	Vita Iſmaelis.	Regni Aryi regis Aſſyriorũ.	Vita Iſaac.	Abiectio Iſmaele	Regni Analy in Aſſyria.	Vita Iacob.	Regni Xerſis in Aſſyria
135	98	75	65	23	1							
136	99	76	66	24	2							
137 2	100 2	77 2	67 2	25 2	3 2							
139	102	79	69	27	5							
140 6	103 6	80 6	70 6	28 6	6 6							
146	109	86	76	34	12							
147 3	110 3	87 3	77 3	35 3	13 3	1 3						
150	113	90	80	38	16	4						
151 9	114 9	91 9	81 9		17 9	5 9	1 9					
160	123	100	90		26	14	10					
161 5	124 5	101 5	91 5		27 5	15 5	11 5	1 5				
166 12	129 12	106 12	96 12		32 12	20 12	16 12	6 12	1 12			
178 2	141 2	118 2	108 2		44 2	32 2	28 2	18 2	13 2			
180	143	120	110		46	34	30	20	15			
181 4	144 4	121 4	111 4		47 4	35 4		21 4	16 4	1 4		
185 Ad hæc	148 12	125 12	115 12		51 12	39 12		25 12	20 12	5 12		
vſque tẽpora perue-	160 3	137 3	127		63 3	51 3		37 3	32 3	17 3		
niſſe Nachor	163	140			66	54		40	35	20		
certũ ē Quotvero annis	164 19	141 19			67 19	55 19		41 19	36 19	21 9		
ſuperaſ xeritſcire non	183	160			86	64		60	55	40		
poſſumus.	184 14	161 14			87 14	65 14		61 14	56 14		1 14	1 14
	198 4	175			101 4	79 4		75 4	70 4		15 4	15 4

	ANNI						
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Vita Heber.	Monarchia Aſsyriorũ	A Repromiſsionibus.	Vita Iſmaelis.	Vita Iſaac
Heber ex hac vita deceſsit ſub finem an.	2217	561	464	202	105	93	79
Poſt annos 6.	6	6		6	6	6	6
Eſau creditur vendidiſſe fratri primogenita an.	2223	567		208	111	99	85
Poſt annos 5.	5	5		5	5	5	5
Xerſes rex Aſsyriorum obijt ſub finem an.	2228	572		213	116	104	90
Regnat Armamertes in Aſsyria an.	2229	573		214	117	105	91
Poſt annos 9.	9	9		9	9	9	9
Eſau quadragenarius ducit vxores alienigenas an.	2238	582		223	126	114	100
Poſt annos 11.	11	11		11	11	11	11
Regnat Phoronæus apud Argiuos an.	2249	593		234	137	125	111
Poſt annos 9.	9	9		9	9	9	9
Diluuium Ogigis in Græcia an.	2258	602		243	146	134	120
Poſt annos 3.	3	3		3	3	3	3
Iſmael moritur in fine an.	2261	605		246	149	137	123
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5
Moritur Armamertes rex Aſsyriorum in fine an.	2266	610		251	154		138
Regnat Belochus priſcus in Aſsyria incho. an.	2267	611		252	155		139
Poſt annos 9.	9	9		9	9		9
Iacob ſurripit paternam benedictionem fratri an.	2276	620		261	164		148
Poſt annos 7.	7	7		7	7		7
Ducit vxores incho. an. & menſe circiter 9. vel 10. naſcitur ei Ruben.	2283	627		268	171		155
Simeon de Lia naſcitur menſe 7. vel 8. huius an.	2284	628		269	172		156
Leui de Lia natus menſe circiter 6. huius an.	2285	629		270	173		157
Iudas de Lia menſe 3. & Dan de Bala menſe 5. nati an.	2286	630		271	174		158
Nephthalim de Bala menſe 3. & Gad de Zelpha menſe 5. nati.	2287	631		272	175		159
Aſer de Zelpha menſe 3. & Iſſachar ex Lia menſe 4. nati.	2288	632		273	176		160
Zabulon menſe 1. & Dina menſe 11. ex Lia, & Ioſeph ex Rachele in fine an. nati. vnde an. proximus.	2289	633		274	177		161
Concurrit pene totus cum 1. Ioſephi, & Dinæ.	2290	634		275	178		162
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5
Iacob redire ad ſuos deliberat ſub finem an.	2295	639		280	183		167
Clam cum tota familia reuertitur de Meſopotamia incho. an.	2296	640		281	184		168
Poſt annos 2.	2	2		2	2		2
Iudas incho. an. ducit vxorem quæ menſe 10. peperit ei Her.	2298	642		283	186		170
Iudas genuit menſe 8. Onan.	2299	643		284	187		171
Iudas genuit menſe circiter 6. Sela.	2300	644		285	188		172
Belochus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2301	645		286	189		173
Regnat Baleus in Aſsyria incho. an.	2302	646		287	190		174
Iacob de Socoth venit in Salem ſub finem an.	2303	647		288	191		175
Dinæ violatio contigit circa initia an.	2304	648		289	192		176
Beniamin de Iacob, & Caath de Leui incho. an. nati.	2305	649		290	193		177
Ioſeph venundatus fuit Iſmaelitis an.	2306	650		291	194		178
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5

Ab

Ab everſo Iſmaele.	*Vita Iacob.*	*Regni Xerxes regis Aſsyriorum.*	*Regni Armamentres regis Aſsyriorum.*	*Regni Belochire regis Aſsyriorum.*	*Vita Rubē.*	*Vita Simeonis, & Levi.*	*Vita Iuda, et Dā.*	*Vita Nephthali, & Gad.*	*Vita Aſer, & Iſſachar*	*Vita Zabulon.*	*Vita Ioſephi, & Dina.*	*Vita Her.*	*Vita Onan.*	*Vita Sela.*	*Regni Balai Aſsyriorū regis.*	*Vita Beniamin.*	*Vita Caath.*
174	19	19															
6	6	6															
180	25	25															
5	5	5															
85	30	30															
86	31		1														
9	9		9														
95	40		10														
11	11		11														
106	51		21														
9	9		9														
115	60		30														
3	3		3														
118	63		33														
5	5		5														
123	68		38														
124	69			1													
9	9			9													
133	78			10													
7	7			7													
140	85			18													
141	86			19	1												
142	87			20	2	1											
143	88			21	3	2	1										
144	89			22	4	3	2	1									
145	90			23	5	4	3	2	1								
146	91			24	6	5	4	3	2	1							
147	92			25	7	6	5	4	3	2	1						
5	5			5	5	5	5	5	5	5	5						
152	97			30	12	11	10	9	8	7	6						
153	98			31	13	12	11	10	9	8	7						
2	2			2	2	2	2	2	2	2	2						
155	100			33	15	14	13	12	11	10	9						
156	101			34	16	15	14	13	12	11	10	1					
157	102			35	17	16	15	14	13	12	11	2	1	1			
158	103			36	18	17	16	15	14	13	12	3	2	2			
159	104				19	18	17	16	15	14	13	4	3	3	1		
160	105				20	19	18	17	16	15	14	5	4	4	2		
161	106				21	20	19	18	17	16	15	6	5	5	3		
162	107				22	21	20	19	18	17	16	7	6	6	4	1	1
163	108				23	22	21	20	19	18	17	8	7	7	5	2	2
5	5				5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5

	ANNI						
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchiæ Aſsyriorũ.*	*A Repromiſſionibus.*	*Vitæ Iſaac.*	*Ab eiecto Iſmaele.*	*Vitæ Iacob.*
Ioſeph præponitur cunctis ſeruis Domini ſui an.	2311	655	296	199	173	168	113
Iudas dat Thamar vxorem filio ſuo Her, quo paulo poſt mortuo, dat eam ipſi Onan, qui etiam obijt ſub fi. an.	2312	656	297	200	174	169	114
Iubet Thamar manere viduam donec creſcat Sela.	2313	657	298	201	175	170	115
Iudas gignit Phares, & Zaram de Thamar men. 7. an.	2314	658	299	202	176	171	116
Concurrit Iſte an. pro maiori parte cum primo Phares, & Zaram.	2315	659	300	203	177	172	117
Ioſeph inſons truditur in carcerem inch. circiter an.	2316	660	301	204	178	173	118
Explicat ſomnia Eunuchorum Pharaonis ſub fin. an.	2317	661	302	205	179	174	119
Iſaac moritur in fine an.	2318	662	303	206	180	175	120
Ioſeph ſiſtitur coram Pharaone ſub finem an.	2319	663	304	207		176	121
Cœpit in Aegypto abundantia a Ioſepho prædicta. Poſt annos 7.	2320 7	664 7	305 7	208 7		177 7	122 7
Cœpit fames ab eodem prænunciata; & Phares duxit vxorem menſe 3. an.	2327	671	312	215		184	129
Phares gignit Heſron incho. & Hamul deſinente an.	2328	672	313	216		185	130
Iacob cum ſuis deſcẽdit in Aegyptũ: & Iob naſcitur an.	2329	673	314	217		186	131
Ioſeph oẽm Aegypti pecuniã infert in ærariũ regis an.	2330	674	315	218		187	132
Accipit cuncta iumẽta, & pecora pro re frumentaria.	2331	675	316	219		188	133
Emit Aegyptios, & eorum terras pro cibis an.	2332	676	317	220		189	134
Dat alimenta gratis, & ſementem, vt deinceps ſoluant regi quotannis quintam fructuum partem. Poſt annos 12.	2333 12	677 12	318 12	221 12		190 12	135 12
Iacob moritur in fine an. Poſt annos 8.	2345 8	689 8	330 8	233 8		202 8	147
Baleus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2353	697	338	241		210	
Regnat Althadas in Aſsyria incho. an. Poſt annos 31.	2354 31	698 31	339 31	242 31		211 31	
Vita ceſsit Althadas Aſsyriorum rex in fine an.	2385	729	370	273		242	
Regnat in Aſsyria Mamithus: & naſcitur in Aegypto Amram. Poſt annos 4.	2386 4	730 4	371 4	274 4		243 4	
Creditur Heſron genuiſſe Aram incho. an. Poſt annos 9.	2390 9	734 9	375 9	278 9		247 9	
Incipit Hiſtoria Libri Iob incho. an. & Ioſeph in Aegypto mortuus eſt ſub finem an. Poſt annos 7.	2399 7	743 7	384 7	287 7		256 7	
Iob poſt flagella accipit a Domino bona cũcta duplicia. Poſt annos 6.	2406 6	750 6	391 6	294 6		263 6	
Heſron creditur genuiſſe Segub an. Poſt annos 3.	2412 3	756 3	397 3	300 3		269 3	
Mamithus rex Aſsyriorum moritur ſub finem an.	2415	753	400	303		272	
Regnat Mancalæus in Aſsyria incho. an. Poſt annos 5.	2416 5	760 5	401 5	304 5		273 5	
Leui mortuus eſt in fine an. Poſt annos 16.	2421 16	765 16	406 16	309 16		278 16	
Caath moritur ſub finem an.	2437	781	422	325		294	
Regnat in Aegypto Amenophis, qui affligit Hebræos. Poſt annos 7.	2438 7	782 7	423 7	326 7		295 7	

Vitæ

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſsyriorũ.*	*A repromiſsionibus.*	*Vita Iſaac.*	*Ab electo Iſmaele*	*Vita Iacob.*	*Vita Rubẽ.*
Ioſeph præponitur cunctis ſeruis Domini ſui an.	2311	655	296	199	173	168	113	28
Iudas dat Thamar vxorem filio ſuo Her, quo paulo poſt mortuo, dat eam ipſi Onan, qui etiam obijt ſub fi. an.	2312	656	297	200	174	169	114	29
Iubet Thamar manere viduam donec creſcat Sela.	2313	657	298	201	175	170	115	30
Iudas gignit Phares, & Zaram de Thamar men. 7. an.	2314	658	299	102	176	171	116	31
Concurrit iſte an. magis cum 1. Phares & Zaram.	2315	659	300	203	177	172	117	32
Ioſeph inſons mittitur in carcerem incho. circiter an.	2316	660	301	204	178	173	118	33
Explicat ſomnia Eunuchorum Pharaonis ſub fin. an.	2317	661	302	205	179	174	119	34
Iſaac moritur in fine an.	2318	662	303	206	180	175	120	35
Ioſeph ſiſtitur coram Pharaone ſub fin. an.	2319	663	304	207		176	121	36
Incipit in Aegypto fertilitas à Ioſepho prædicta an. Poſt annos 7.	2320 7	664 7	305 7	208 7		177 7	122 7	37 7
Fames ab eodem prænuntiata, & Phares ducit vxorem men. 3. an.	2327	671	312	215		184	129	44
Phares gignit Heſron incho. & Hamul deſinente an.	2328	672	313	216		185	130	45
Iacob cũ ſuis deſcẽdit in Aegyptum. & Iob naſcitur an.	2329	673	314	217		186	131	46
Ioſeph omnẽ Aegypti pecuniã infert inærariũ regis an.	2330	674	315	218		187	132	47
Accipit cuncta iumenta & pecora pro re frumentaria	2331	675	316	219		188	133	48
Emit Aegyptios, & eorum terras pro cibarijs an.	2332	676	317	220		189	134	49
Dat alimenta gratis, & ſementem, vt deinceps ſoluant regi quotannis quintam fructuum partem. Poſt annos 12.	2333 12	677 12	318 12	221 12		190 12	135 12	50 12
Iacob moritur in fine an. Poſt annos 8.	2345 8	689 8	330 8	233 8		202 8	147	62 8
Baleus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2353	697	338	241		210		70
Regnat Altadas in Aſsyria incho. an. Poſt annos 14.	2354 14	698 14	339 14	242 14		211 14		71 14
Heſron gignit Caleb an. Poſt annos 16.	2368 16	712 16	353 16	256 16		225 16		85 16
Idem Heſron creditur genuiſſe Aram ſiue Ram an.	2384	728	369	272		241		101
Vita ceſſit Altadas Aſsyriorum rex in fin. an.	2385	729	370	273		242		102
Regnat in Aſsyria Mamythus: & in Aegyp. naſcitur Amram an.	2386	730	371	274		243		103
Heſron ducit vxorem filiam Machir an. Poſt annos 12.	2387 12	731 12	372 12	275 12		244 12		104 12
Incipit Hiſtoria libri Iob incho. an. & Ioſeph in Aegypto moritur ſub finem an. Poſt annos 7.	2399 7	743 7	384 7	287 7		256 7		116
Iob poſt flagella, accipit a Domino bona cũcta duplicia. Poſt annos 6.	2406 6	750 6	391 6	294 6		263 6		
Heſron creditur genuiſſe Segub an. Poſt annos 3.	2412 3	756 3	397 3	300 3		269 3		
Mamythus rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2415	759	400	303		272		
Regnat Mancaleus in Aſsyria incho. an. Poſt annos 5.	2416 5	760 5	401 5	304 5		273 5		
Leui moritur in fine an. Poſt annos 16.	2421 16	765 16	406 16	309 16		278 16		
Caath migrat e vita ſub fin. an.	2437	781	422	325		294		
Regnat in Aegypto Amenophis, qui affligit Hebræos Poſt annos 7.	2438 7	782 7	423 7	326 7		295 7		

Vita Simeonis, & Leui.	*Vita Iudæ, & Dan.*	*Vita Nephthali, & Gad.*	*Vita Aſer, & Iſſachar.*	*Vita Zabulon.*	*Vita Ioſeph & Dinæ.*	*Vita Her.*	*Vita Onā.*	*Vita Sela.*	*Regni Balei in Aſſyria.*	*Vita Beniamin.*	*Vita Caath.*	*Vita Phares, & Zaram.*	*Vita Heſron.*	*A deſcenſu Iacob in Ægyptū.*	*Vita Iob.*	*Regni Altadas in Aſſyria.*	*Vita Arā ſiue Ram.*	*Regni Mamithi in Aſſyria.*	*Vita Amram.*	*Regni Mancalei in Aſſyria.*	*Regni Amenophis in Ægypto.*
27	26	25	24	23	22	13	12	12	10	7	7										
28	27	26	25	24	23	14	13	13	11	8	8										
29	28	27	26	25	24			14	12	9	9										
30	29	28	27	26	25			15	13	10	10										
31	30	29	28	27	26			quot	14	11	11	1									
32	31	30	29	28	27			verò	15	12	12	2									
33	32	31	30	29	28			annis	16	13	13	3									
34	33	32	31	30	29			ſupe	17	14	14	4									
35	34	33	32	31	30			ruixe	18	15	15	5									
36	35	34	33	32	31			rit Se	19	16	16	6									
7	7	7	7	7	7			la	7	7	7	7									
43	42	41	40	39	38			ſcire non	26	23	23	13									
44	43	42	41	40	39			poſſu	27	24	24	14	1								
45	44	43	42	41	40			mus.	28	25	25	Quā-	2	1	1						
46	45	44	43	42	41				29	26	26	diu	3	2	2						
47	46	45	44	43	42				30	27	27	verò	4	3	3						
48	47	46	45	44	43				31	28	28	ſupe-	5	4	4						
49 12	48 12	47 12	46 12	45 12	44 12				32 12	29 12	29 12	uixe- rint igno	6 12	5 12	5 12						
61 8	60 8	59 8	58 8	57 8	56 8				44 8	41 8	41 8	ra- mus.	18 8	17 8	17 8						
69	68	67	66	65	64				52	49	49		26	25	25						
70 14	69 14	68 14	67 14	66 14	65 14					50 14	50 14		27 14	26 14	26 14	1 14					
84 16	83 16	82 16	81 16	80 16	79 16					64 16	64 16		41 16	40 16	40 16	15 16					
100	99	98	97	96	95					80	80		57	56	56	31	1				
101	100	99	98	97	96					81	81		58	57	57	32	2				
102	101	100	99	98	97					82	82		59	58	58		3	1	1		
103 12	102 12	101 12	100 12	99 12	98 12					83 12	83 12		60 12	59 12	59 12		4 12	2 12	2 12		
115 7	114	113	112	111	110					95	95 7		72 7	71 7	71 7		16 7	14 7	14 7		
122 6	vſque ad obitum Ioſephi ceteros eius fratres fuiſſe ſuperſtites, ex ſacris ſcripturis colligi poteſt: Quot verò annis										102 6		79 6	78 6	8 76		23 6	21 6	21 6		
128 3	ſinguli ſuperuixerint, nequaquam; vno duntaxat Leui excepto, quem conſtat annum vitæ centeſimum trigeſimum										108 3		85	84 3	84 3		29 3	27 3	27 3		
131	ſeptimum expleuiſſe.										111	Hucuſque		87	87		32	30	30		
132 5											112 5	reperimus vixiſſe He-		88 5	88 5		33 5		31 5	1 5	
137											117 16	ſron; quot verò annis		93 16	93 16		38 16		36 16	6 16	
											133	amplius		109	109		54		52	22	
												vixerit, ne ſcimus.		110 7	110 7		55 7		53 7	23 7	1 7

Ab

Vita Rubē.	*Vita Simeonis, & Leui.*	*Vita Iudæ, et Dā.*	*Vita Nephthalim et Gad.*	*Vita Aſer, & Iſſachar*	*Vita Zabulon.*	*Vita Ioſephi, & Dinæ.*	*Vita Her.*	*Vita Onan*	*Vita Selæ.*	*Regni Balai Aſsyriorū regis.*	*Vita Beniamin.*	*Vita Caath.*	*Vita Phares, et Zaram.*	*Vita Heſrō*	*A deſcenſu Iacob in Aegyptum.*	*Vita Iob.*	*Regni Althadas in Aſsyria.*	*Regni Mamithi in Aſsyria.*	*Vita Amrā.*	*Vita Arā.*	*Regni Machalai in Aſsyria.*	*Regni Amenophis in Aegypto.*
28	27	26	25	24	23	22	13	12	12	10	7	7										
29	28	27	26	25	24	23	14	13	13	11	8	8										
30	29	28	27	26	25	24			14	12	9	9										
31	30	29	28	27	26	25			15	13	10	10										
32	31	30	29	28	27	26			Quamdiu verò ſuperuixerit Sela, ſcire non poſſumus.	14	11	11	1									
33	32	31	30	29	28	27				15	12	12	2									
34	33	32	31	30	29	28				16	13	13	3									
35	34	33	32	31	30	29				17	14	14	4									
36	35	34	33	32	31	30				18	15	15	5									
37 7	36 7	35 7	34 7	33 7	32 7	31 7				19 7	16 7	16 7	6 7									
44	43	42	41	40	39	38				26	23	23	13									
45	44	43	42	41	40	39				27	24	24	14	1								
46	45	44	43	42	41	40				28	25	25	Quot verò annis amplius vixerint ignoramus.	2	1	1						
47	46	45	44	43	42	41				29	26	26		3	2	2						
48	47	46	45	44	43	42				30	27	27		4	3	3						
49	48	47	46	45	44	43				31	28	28		5	4	4						
50 12	49 12	48 12	47 12	46 12	45 12	44 12				32 12	29 12	29 12		6 12	5 12	5 12						
62 8	61 8	60 8	59 8	58 8	57 8	56 8				44 8	41 8	41 8		18 8	17 8	17 8						
70	69	68	67	66	65	64				52	49	49		26	25	25						
71 31	70 31	69 31	68 31	67 31	66 31	65 31					50 31	50 31		27 31	26 31	26 31	1 31					
102	101	100	99	98	97	96					81	81		58	57	57	32					
103 4	102 4	101 4	100 4	99 4	98 4	97 4					82 4	82 4		59 4	58 4	58 4		1 4	1 4			
107 9	106 9	105 9	104 9	103 9	102 9	101 9					86 9	86 9		63 9	62 9	62 9		5 9	5 9	1 9		
116	115 7	114 vſq;	113 ad o	112 bitũ	111 Ioſep	110 hi ce	teros eius fratres fuiſſe				95	95 7		72 7	71 7	71 7		14 7	14 7	10 7		
	122 6	ſuper ro an	ſtites nis ſu	,ex ſa perui	cris xerin	ſcrip t, ne	turis colligi pōt: Quot ve quaquam, vno dunta-					102 6		79 6	78 6	78 6		21 6	21 6	17 6		
	128 3	xa t cente	Leui ſimũ	excep trige	to, qu ſimũ	ē con ſepti	ſtat, annum vitæ mum expleuiſſe.					108 3		85 3	84 3	84 3		27 3	27 3	23 3		
												111		88	87	87		30	30	26		
	131											112 5			88 5	88 5			31 5	27 5	1 5	
	132 5											117 16			93 16	93 16			36 16	32 16	6 16	
	137											133			109	109			52	48	22	
															110 7	110 7			53 7	49 7	23 7	1 7

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchiæ Aſsyriorū.*	*A repromiſſionibus.*	*Ab eſecto Iſmaele*	*Ab introitu Iacob in Aegyptū.*	*Vitæ Iob.*	*Vitæ Amrami.*
Mancalæus Aſsyriorum rex moritur ſub fin. an.	2445	789	430	333	302	117	117	60
Regnat in Aſsyria Iphereus incho. an. Poſt annos 5.	2446 5	790 5	431 5	334 5	303 5	118 5	118 5	61 5
Aram creditur genuiſſe Aminadab inch. an. Poſt annos 4.	2451 4	795 4	436 4	339 4	308 4	123 4	123 4	66 4
Amenophis præcipit Obſtetricibus, vt interficiant Hebræos mares. Poſt annos 2.	2455 2	799 2	440 2	343 2	312 2	127 2	127 2	70 2
Nata eſt Maria ſoror Moyſi an. Poſt annos 4.	2457 4	801 4	442 4	345 4	314 4	129 4	129 4	72 4
Natus eſt Aaron incho. an. Poſt annos 2.	2461 2	805 2	446 2	349 2	318 2	133 2	133 2	76 2
Amenophis iubet Hebræos mergere paruulos mares in flumen.	2463	807	448	351	320	135	135	78
Naſcitur Moyſes de Amrã, & Iochabed coniugibus an.	2464	808	449	352	321	136	136	79
Moritur Iphereus rex Aſsyriorum in fin. an.	2465	809	450	353	322	137	137	80
Regnat Mamylas in Aſsyria incho. an.	2466	810	451	354	323	138	138	81
Moyſes ablactatus traditur filiæ Pharaonis an.	2467	811	452	355	324	139	139	82
Deceſsit Amenophis rex Aegyptiorum deſinente an. Poſt annos 2.	2468 2	812 2	453 2	356 2	325 2	140 2	140 2	83 2
Credũtur nati in Græcia Prometheus Atlas, & Argus an. Poſt annos 14.	2470 14	814 14	455 14	358 14	327 14	142 14	142 14	85 14
Ioſue naſcitur ex patre Nun incho. an. Poſt annos 9.	2484 9	828 9	469 9	372 9	341 9	156 9	156 9	99 9
Ferunt Moyſen bellaſſe contra Aethiopes an. Poſt annos 2.	2493 2	837 2	478 2	381 2	350 2	165 2	165 2	108 2
Defunctus eſt Mamylas rex Aſsyriorum in fin. an.	2495	839	480	383	352	167	167	110
Regnat in Aſsyria Sparetus incho. an. Poſt annos 2.	2496 2	840 2	481 2	384 2	353 2	168 2	168 2	111 2
Regnat in Græcia Cecrops primus Athenienſiũ rex an. Poſt annos 5.	2498 5	842 5	483 5	386 5	255 5	170 5	170 5	113 5
Moyſes de curia Pharaonis redit ad frẽs ſuos Hebr. in fi. Poſt annos 3.	2503 3	847 3	488 3	391 3	360 3	175 3	175 3	118 3
Naſcitur Caleb filius Iephone incho. an. Poſt annos 8.	2506 8	850 8	491 8	394 8	363 8	178 8	178 8	121 8
Aminadab creditur genuiſſe Naaſſon incho. an. Poſt annos 8.	2514 8	858 8	499 8	402 8	371 8	186 8	186 8	129 8
Amram pater Moyſi moritur in fine an. Poſt annos 8.	2522 8	866 8	507 8	410 8	379 8	194 8	194 8	137
Factum eſt diluuium Deucalionis in Græcia an. Poſt annos 5.	2530 5	874 5	515 5	418 5	387 5	202 5	202 5	
Sparetus rex Aſsyriorum mortuus eſt in fin. an.	2535	879	520	423	392	207	207	
Regnat in Aſsyria Aſcades incho. an.	2536	880	522	424	393	208	208	
Græcia ab Hellen Deucalionis filio Helles denominatur Poſt annos 6.	2537 6	881 6	522 6	425 6	394 6	209 6	209 6	
Iſraelitæ clamant ad Dominum, qui parat educere eos de Aegypto per manum Moyſi an.	2543	887	528	431	400	215	215	

Vitæ

Vita Arã.	*Regni* Macalei *in Aſſyria.*	*Regni Amenophis in Aegypto.*	*Regni* Iphe-rei *in Aſſyria.*	*Vita Aminadab*	*Vita Mariæ ſororis Moyſi.*	*Vita Aaron.*	*Vita Moyſi.*	*Regni Mamilas in Aſſyria.*	*Vita Ioſue.*	*Regni Spareti in Aſſyria.*	*Regni* Cecropis I. *Athenienſium regis.*	*Vita* Caleb	*Vita Naaſſon.*	*Regni Aſcades in Aſſyria.*
56	30	8												
57		9	1											
5		5	5											
62		14	6	1										
		4	4	4										
Quot vero annis		18	10	5										
		2	2	2										
Aram ſuperuixerit ne		20	12	7	1									
		4	4	4	4									
ſcimus.		24	16	11	5	1								
		2	2	2	2	2								
		26	18	13	7	3								
		27	19	14	8	4	1							
		28	20	15	9	5	2							
		29		16	10	6	3	1						
		30		17	11	7	4	2						
		31		18	12	8	5	3						
				2	2	2	2	2						
				20	14	10	7	5						
				14	14	14	14	14						
				34	28	24	21	19	1					
				9	9	9	9	9	9					
				43	37	33	30	28	10					
				2	2	2	2	2	2					
				45	39	35	32	30	12					
				46	40	36	33		13	1				
				2	2	2	2		2	2				
				48	42	38	35		15	3	1			
				5	5	5	5		5	5	5			
				53	47	43	40		20	8	6			
				3	3	3	3		3	3	3			
				56	50	46	43		23	11	9	1		
				8	8	8	8		8	8	8	8		
				64	58	54	51		31	19	17	9	1	
				Quam-	8	8	8		8	8	8	8	8	
				diu verò ſuperui-	66	62	59		39	27	25	17	9	
					8	8	8		8	8	8	8	8	
				xerit Aminadab ſci	74	70	67		47	35	33	25	17	
					5	5	5		5	5	5	5	5	
				re non poſſumus.	79	75	72		52	40	38	30	22	
					80	76	73		53		39	31	23	1
					81	77	74		54		40	32	24	2
					6	6	6		6		6	6	6	6
	1				87	83	80		60		46	38	30	8

ANNALES SACRI QVARTAE MVNDI AETATIS

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

Reliquum eſt, vt ad primi huius Tomi abſolutionem, quemadmodum ab initio indicauimus, Deo votis annuente, tradamus annales ſacros quartæ mundi ætatis, quam ab exitu Iſraelitarum de Aegypto auſpicari, & ad tempus, quo Salomon prima Templi fundamenta iacere exorſus eſt, deducere oportebit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2544.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 1.

1 ANNO vitæ Moyſi octogeſimo expleto, vt infra nu.4. oſtẽdemus, hoc eſt octogeſimo primo circiter inchoante, & pariter, vt arbitror, menſe Adar incipiente; Volens Dominus quemadmodum dictum eſt, educere populum ſuum de Aegypto, per manum ipſius Moyſi, qui tum paſcebat oues ſoceri ſui, in terra Madianitarum; apparuit ei in flamma ignis, de medio Rubi, vt latè deſcribitur Exo. c.3. Cum enim quadam die minaſſet gregem Moyſes ad interiora deſerti, in ea parte montis Sinai, quæ etiam diceba tur Horeb; contigit ipſum procul videre quendam rubum, vndiq; inflammatum atq; accenſum, qui tamen omnino permanebat illæſus. mirabilis certe erat hæc viſio; ſed nihilominus etiam, ad deſignanda ea, quæ breui in populo Iſraelitico complenda erant, admodum accommodata: quandoquidem prout eam exponit ad litteram Philo Iudæorum diſertiſſimus lib.1. de vita Moſis; proculdubio ſignabat portendebatq; Hebræos, qui tunc ab Aegyptijs valde fatigabuntur, nequaquam in tantis laboribus ac calamitatibus perituros, ſed ex illo tribulationum incẽdio, breui mira Dei operatione, illæſos atque incolumes euaſuros. Etenim rubus frutex admodum debilis cũ ſit, ac ſe ipſum ſuſtinere non valens; & inſuper etiam adeo ſenticoſus, vt penè ſolo

Mirabilis rubi viſio Moyſi demonſtrata.

Eiuſdem viſionis ſignificatio.

 conta-

	ANNI						
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Vitæ Heber.*	*Monarchiæ Aſſyriorũ*	*A Repromiſſionibus.*	*Vitæ Iſmaelis.*	*Vitæ Iſaac*
Heber ex hac vita deceſsit ſub finem an.	2217	561	464	202	105	93	79
Poſt annos 6.	6	6		6	6	6	6
Eſau creditur vendidiſſe fratri primogenita an.	2223	567		208	111	99	85
Poſt annos 5.	5	5		5	5	5	5
Xerſes rex Aſsyriorum obijt ſub finem an.	2228	572		213	116	104	90
Regnat Armamertes in Aſsyria an.	2229	573		214	117	105	91
Poſt annos 9.	9	9		9	9	9	9
Eſau quadragenarius ducit vxores alienigenas an.	2238	582		223	126	114	100
Poſt annos 11.	11	11		11	11	11	11
Regnat Phoronæus apud Argiuos an.	2249	593		234	137	125	111
Poſt annos 9.	9	9		9	9	9	9
Diluuium Ogigis in Græcia an.	2258	602		243	146	134	120
Poſt annos 3.	3	3		3	3	3	3
Iſmael moritur in fine an.	2261	605		246	149	137	123
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5
Moritur Armamertes rex Aſsyriorum in fine an.	2266	610		251	154		138
Regnat Belochus priſcus in Aſsyria incho. an.	2267	611		252	155		139
Poſt annos 9.	9	9		9	9		9
iacob ſurripit paternam benedictionem fratri an.	2276	620		261	164		148
Poſt annos 7.	7	7		7	7		7
Ducit vxores incho. an. & menſe circiter 9. vel 10. naſcitur ei Ruben.	2283	627		268	171		155
Simeon de Lia naſcitur menſe 7. vel 8. huius an.	2284	628		269	172		156
Leui de Lia natus menſe circiter 6. huius an.	2285	629		270	173		157
Iudas de Lia menſe 3. & Dan de Bala menſe 5. nati an.	2286	630		271	174		158
Nephthalim de Bala menſe 3. & Gad de Zelpha menſe 5. nati.	2287	631		272	175		159
Aſer de Zelpha menſe 3. & Iſſachar ex Lia menſe 4. nati.	2288	632		273	176		160
Zabulon menſe 1. & Dina menſe 11. ex Lia, & Ioſeph ex Rachele in fine an. nati. vnde an. proximus.	2289	633		274	177		161
Concurrit pene totus cum 1. Ioſephi, & Dinæ.	2290	634		275	178		162
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5
Iacob redire ad ſuos deliberat ſub finem an.	2295	639		280	183		167
Clam cum tota familia reuertitur de Meſopotamia incho. an.	2296	640		281	184		168
Poſt annos 2.	2	2		2	2		2
Iudas incho. an. ducit vxorem quæ menſe 10. peperit ei Her.	2298	642		283	186		170
Iudas genuit menſe 8. Onan.	2299	643		284	187		171
Iudas genuit menſe circiter 6. Sela.	2300	644		285	188		172
Belochus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2301	645		286	189		173
Regnat Baleus in Aſsyria incho. an.	2302	646		287	190		174
Iacob de Socoth venit in Salem ſub finem an.	2303	647		288	191		175
Dinæ violatiò contigit circa initia an.	2304	648		289	192		176
Beniamin de Iacob, & Caath de Leui incho. an. nati.	2305	649		290	193		177
Ioſeph venundatus fuit Iſmaelitis an.	2306	650		291	194		178
Poſt annos 5.	5	5		5	5		5

Ab

Ab eiecto Iſmaele.	Vita Iacob.	Regni Xerxes regis Aſſyriorum.	Regni Armamitres regis Aſſyriorum.	Regni Belochi regis Aſſyriorum.	Vita Rubẽ.	Vita Simeonis, & Leui.	Vita Iudæ, et Dã.	Vita Nephthali, & Gad.	Vita Aſer, & Iſſachar	Vita Zabulon.	Vita Ioſephi, & Dinæ.	Vita Her.	Vita Onan.	Vita Sela.	Regni Balai Aſſyriorũ regis.	Vita Beniamin.	Vita Cath.
74	19	19															
6	6	6															
80	25	25															
5	5	5															
85	30	30															
86	31		1														
9	9		9														
95	40		10														
11	11		11														
106	51		21														
9	9		9														
115	60		30														
3	3		3														
118	63		33														
5	5		5														
123	68		38														
124	69			1													
9	9			9													
133	78			10													
7	7			7													
140	85			18													
141	86			19	1												
142	87			20	2	1											
143	88			21	3	2	1										
144	89			22	4	3	2	1									
145	90			23	5	4	3	2	1								
146	91			24	6	5	4	3	2	1							
147	92			25	7	6	5	4	3	2	1						
5	5			5	5	5	5	5	5	5	5						
152	97			30	12	11	10	9	8	7	6						
153	98			31	13	12	11	10	9	8	7						
2	2			2	2	2	2	2	2	2	2						
155	100			33	15	14	13	12	11	10	9						
156	101			34	16	15	14	13	12	11	10	1					
157	102			35	17	16	15	14	13	12	11	2	1	1			
158	103			36	18	17	16	15	14	13	12	3	2	2			
159	104				19	18	17	16	15	14	13	4	3	3	1		
160	105				20	19	18	17	16	15	14	5	4	4	2		
161	106				21	20	19	18	17	16	15	6	5	5	3		
162	107				22	21	20	19	18	17	16	7	6	6	4	1	1
163	108				23	22	21	20	19	18	17	8	7	7	5	2	2
5	5				5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5

	ANNI Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchiæ Aſsyriorũ.	A Repromiſſionibus.	Vitæ Iſaac.	Ab eiecto Iſmaele.	Vitæ Iacob.
Ioſeph præponitur cunctis ſeruis Domini ſui an.	2311	655	296	199	173	168	113
Iudas dat Thamar vxorem filio ſuo Her, quo paulo poſt mortuo, dat eam ipſi Onan, qui etiam obijt ſub fi. an.	2312	656	297	200	174	169	114
Iubet Thamar manere viduam donec creſcat Sela.	2313	657	298	201	175	170	115
Iudas gignit Phares, & Zaram de Thamar men. 7. an.	2314	658	299	202	176	171	116
Concurrit iſte an. pro maiori parte cum primo Phares, & Zaram.	2315	659	300	203	177	172	117
Ioſeph inſons truditur in carcerem inch. circiter an.	2316	660	301	204	178	173	118
Explicat ſomnia Eunuchorum Pharaonis ſub fin. an.	2317	661	302	205	179	174	119
Iſaac moritur in fine an.	2318	662	303	206	180	175	120
Ioſeph ſiſtitur coram Pharaone ſub finem an.	2319	663	304	207		176	121
Cœpit in Aegypto abundantia a Ioſepho prædicta.	2320	664	305	208		177	122
Poſt annos 7.	7	7	7	7		7	7
Cœpit fames ab eodem prænunciata; & Phares duxit vxorem menſe 3. an.	2327	671	312	215		184	129
Phares gignit Heſron incho. & Hamul deſinente an.	2328	672	313	216		185	130
Iacob cum ſuis deſcẽdit in Aegyptũ: & Iob naſcitur an.	2329	673	314	217		186	131
Ioſeph oẽm Aegypti pecuniã infert in ærariũ regis an.	2330	674	315	218		187	132
Accipit cuncta iumẽta, & pecora pro re frumentaria.	2331	675	316	219		188	133
Emit Aegyptios, & eorum terras pro cibis an.	2332	676	317	220		189	134
Dat alimenta gratis, & ſementem, vt deinceps ſoluant regi quotannis quintam fructuum partem.	2333	677	318	221		190	135
Poſt annos 12.	12	12	12	12		12	12
Iacob moritur in fine an.	2345	689	330	233		202	147
Poſt annos 8.	8	8	8	8		8	
Baleus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2353	697	338	241		210	
Regnat Althadas in Aſsyria incho. an.	2354	698	339	242		211	
Poſt annos 31.	31	31	31	31		31	
Vita ceſsit Althadas Aſsyriorum rex in fine an.	2385	729	370	273		242	
Regnat in Aſsyria Mamithus: & naſcitur in Aegypto Amram.	2386	730	371	274		243	
Poſt annos 4.	4	4	4	4		4	
Creditur Heſron genuiſſe Aram incho. an.	2390	734	375	278		247	
Poſt annos 9.	9	9	9	9		9	
Incipit Hiſtoria Libri Iob incho. an. & Ioſeph in Aegypto mortuus eſt ſub finem an.	2399	743	384	287		256	
Poſt annos 7.	7	7	7	7		7	
Iob poſt flagella accipit a Domino bona cũcta duplicia.	2406	750	391	294		263	
Poſt annos 6.	6	6	6	6		6	
Heſron creditur genuiſſe Segub an.	2412	756	397	300		269	
Poſt annos 3.	3	3	3	3		3	
Mamithus rex Aſsyriorum moritur ſub finem an.	2415	753	400	303		272	
Regnat Mancalæus in Aſsyria incho. an.	2416	760	401	304		273	
Poſt annos 5.	5	5	5	5		5	
Leui mortuus eſt in fine an.	2421	765	406	309		278	
Poſt annos 16.	16	16	16	16		16	
Caath moritur ſub finem an.	2437	781	422	325		294	
Regnat in Aegypto Amenophis, qui affligit Hebræos.	2438	782	423	326		295	
Poſt annos 7.	7	7	7	7		7	

Vitæ

[illegible]

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſſyriorū.*	*A repromiſſionibus.*	*Vita Iſaac.*	*Ab electo Iſmaele*	*Vita Iacob.*	*Vita Rubē.*
Ioſeph præponitur cunctis ſeruis Domini ſui an.	2311	655	296	199	173	168	113	28
Iudas dat Thamar vxorem filio ſuo Her, quo paulo poſt mortuo, dat eam ipſi Onan, qui etiam obijt ſub fi. an.	2312	656	297	200	174	169	114	29
Iubet Thamar manere viduam donec creſcat Sela.	2313	657	298	201	175	170	115	30
Iudas gignit Phares, & Zaram de Thamar men. 7. an.	2314	658	299	202	176	171	116	31
Concurrit iſte an. magis cum 1. Phares & Zaram.	2315	659	300	203	177	172	117	32
Ioſeph inſons mittitur in carcerem incho. circiter an.	2316	660	301	204	178	173	118	33
Explicat ſomnia Eunuchorum Pharaonis ſub fin. an.	2317	661	302	205	179	174	119	34
Iſaac moritur in fine an.	2318	662	303	206	180	175	120	35
Ioſeph ſiſtitur coram Pharaone ſub fin. an.	2319	663	304	207		176	121	36
Incipit in Aegypto fertilitas à Ioſepho prædicta an. Poſt annos 7.	2320 7	664 7	305 7	208 7		177 7	122 7	37 7
Fames ab eodem prænuntiata. & Phares ducit vxorem men. 3. an.	2327	671	312	215		184	129	44
Phares gignit Heſron incho. & Hamul deſinente an.	2328	672	313	216		185	130	45
Iacob cū ſuis deſcēdit in Aegyptum. & Iob naſcitur an.	2329	673	314	217		186	131	46
Ioſeph omnē Aegypti pecuniā infert inærariū regis an.	2330	674	315	218		187	132	47
Accipit cuncta iumenta & pecora pro re frumentaria	2331	675	316	219		188	133	48
Emit Aegyptios, & eorum terras pro cibarijs an.	2332	676	317	220		189	134	49
Dat alimenta gratis, & ſementem, vt deinceps ſoluant regi quotannis quintam fructuum partem. Poſt annos 12.	2333 12	677 12	318 12	221 12		190 12	135 12	50 12
Iacob moritur in fine an. Poſt annos 8.	2345 8	689 8	330 8	233 8		202 8	147	62 8
Baleus rex Aſsyriorum moritur in fine an.	2353	697	338	241		210		70
Regnat Altadas in Aſsyria incho. an. Poſt annos 14.	2354 14	698 14	339 14	242 14		211 14		71 14
Heſron gignit Caleb an. Poſt annos 16.	2368 16	712 16	353 16	256 16		225 16		85 16
Idem Heſron creditur genuiſſe Aram ſiue Ram an.	2384	728	369	272		241		101
Vita ceſsit Altadas Aſsyriorum rex in fin. an.	2385	729	370	273		242		102
Regnat in Aſsyria Mamythus: & in Aegyp. naſcitur Amram an.	2386	730	371	274		243		103
Heſron ducit vxorem filiam Machir an. Poſt annos 12.	2387 12	731 12	372 12	275 12		244 12		104 12
Incipit Hiſtoria libri Iob incho. an. & Ioſeph in Aegypto moritur ſub finem an. Poſt annos 7.	2399 7	743 7	384 7	287 7		256 7		116
Iob poſt flagella, accipit a Domino bona cūcta duplicia. Poſt annos 6.	2406 6	750 6	391 6	294 6		263 6		
Heſron creditur genuiſſe Segub an. Poſt annos 3.	2412 3	756 3	397 3	300 3		269 3		
Mamythus rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2415	759	400	303		272		
Regnat Mancaleus in Aſsyria incho. an. Poſt annos 5.	2416 5	760 5	401 5	304 5		273 5		
Leui moritur in fine an. Poſt annos 16.	2421 16	765 16	406 16	309 16		278 16		
Caath migrat e vita ſub fin. an.	2437	781	422	325		294		
Regnat in Aegypto Amenophis, qui affligit Hebræos Poſt annos 7.	2438 7	782 7	423 7	326 7		295 7		

Vitæ

Vita Simeonis, & Levi.	*Vita Iudæ, & Dan.*	*Vita Nephthali, & Gad.*	*Vita Aſer, & Iſſachar.*	*Vita Zabulon.*	*Vita Ioſeph & Dinæ.*	*Vita Her.*	*Vita Onã.*	*Vita Sela.*	*Regni Balei in Aſſyria.*	*Vita Beniamin.*	*Vita Caath.*	*Vita Phares, & Zaram.*	*Vita Heſron.*	*A deſcenſu Iacob in Aegyptũ.*	*Vita Iob.*	*Regni Altadas in Aſſyria.*	*Vita Arã ſiue Ram.*	*Regni Mamithi in Aſſyria.*	*Vita Amram.*	*Regni Mancalei in Aſſyria.*	*Regni Amenophis in Aegypto.*
27	26	25	24	23	22	13	12	12	10	7	7										
28	27	26	25	24	23	14	13	13	11	8	8										
29	28	27	26	25	24			14	12	9	9										
30	29	28	27	26	25			15	13	10	10										
31	30	29	28	27	26			quot	14	11	11	1									
32	31	30	29	28	27			verò	15	12	12	2									
33	32	31	30	29	28			annis	16	13	13	3									
34	33	32	31	30	29			ſupe	17	14	14	4									
35	34	33	32	31	30			ruixe	18	15	15	5									
36 7	35 7	34 7	33 7	32 7	31 7			rit Se la	19 7	16 7	16 7	6 7									
43	42	41	40	39	38			ſcire non	26	23	23	13									
44	43	42	41	40	39			poſſu	27	24	24	14	1								
45	44	43	42	41	40			mus.	28	25	25	Quã-	2	1	1						
46	45	44	43	42	41				29	26	26	diu	3	2	2						
47	46	45	44	43	42				30	27	27	verò	4	3	3						
48	47	46	45	44	43				31	28	28	ſupe-	5	4	4						
49 12	48 12	47 12	46 12	45 12	44 12				32 12	29 12	29 12	uixe- rint igno	6 12	5 12	5 12						
61 8	60 8	59 8	58 8	57 8	56 8				44 8	41 8	41 8	ra- mus.	18 8	17 8	17 8						
69	68	67	66	65	64				52	49	49		26	25	25						
70 14	69 14	68 14	67 14	66 14	65 14					50 14	50 14		27 14	26 14	26 14	1 14					
84 16	83 16	82 16	81 16	80 16	79 16					64 16	64 16		41 16	40 16	40 16	15 16					
100	99	98	97	96	95					80	80		57	56	56	31	1				
101	100	99	98	97	96					81	81		58	57	57	32	2				
102	101	100	99	98	97					82	82		59	58	58		3	1	1		
103 12	102 12	101 12	100 12	99 12	98 12					83 12	83 12		60 12	59 12	59 12		4 12	2 12	2 12		
115 7	114	113	112	111	110					95	95 7		72 7	71 7	71 7		16 7	14 7	14 7		
122 6	vſque ad obitum Ioſephi ceteros eius fratres fuiſſe ſuperſtites, ex ſacris ſcripturis colligi poteſt: Quot verò annis										102 6		79 6	78 6	8 76		23 6	21 6	21 6		
128 3	ſinguli ſuperuixerint, nequaquam; vno duntaxat Leui excepto, quem conſtat annum vitæ centeſimum trigeſimum										108 3		85	84 3	84 3		29 3	27 3	27 3		
131	ſeptimum expleuiſſe.										111	Hucuſque		87	87		32	30	30		
132 5											112 5	reperimus vixiſſe He-		88 5	88 5		33 5		31 5	1 5	
137											117 16	ſron; quot verò annis		93 16	93 16		38 16		36 16	6 16	
											133	amplius		109	109		54		52	22	
												vixerit, ne ſcimus.		110 7	110 7		55 7		53 7	23 7	1 7

Vita Rubē.	Vita Simeonis, & Leui.	Vita Iudæ, et Dā.	Vita Nephthalim et Gad.	Vita Aſer, & Iſſachar	Vita Zabulon.	Vita Ioſephi, & Dinæ.	Vita Her.	Vita Onan	Vita Selæ.	Regni Balai Aſſyriorū regis.	Vita Beniamin.	Vita Caath.	Vita Phares, et Zaram.	Vita Heſrō	A deſcenſu Iacob in Aegyptum.	Vita Iob.	Regni Althadas in Aſſyria.	Regni Mamithi in Aſſyria.	Vita Amrā.	Vita Arā.	Regni Macalei in Aſſyria.	Regni Amenophis in Aegypto.
28	27	26	25	24	23	22	13	12	12	10	7	7										
29	28	27	26	25	24	23	14	13	13	11	8	8										
30	29	28	27	26	25	24			14	12	9	9										
31	30	29	28	27	26	25			15	13	10	10										
32	31	30	29	28	27	26			Quamdiu verò ſuperuixerit Sela, ſcire non poſſumus.	14	11	11	1									
33	32	31	30	29	28	27				15	12	12	2									
34	33	32	31	30	29	28				16	13	13	3									
35	34	33	32	31	30	29				17	14	14	4									
36	35	34	33	32	31	30				18	15	15	5									
37 7	36 7	35 7	34 7	33 7	32 7	31 7				19 7	16 7	16 7	6 7									
44	43	42	41	40	39	38				26	23	23	13									
45	44	43	42	41	40	39				27	24	24	14	1								
46	45	44	43	42	41	40				28	25	25	Quot verò annis amplius vixerint ignoramus.	2	1	1						
47	46	45	44	43	42	41				29	26	26		3	2	2						
48	47	46	45	44	43	42				30	27	27		4	3	3						
49	48	47	46	45	44	43				31	28	28		5	4	4						
50 12	49 12	48 12	47 12	46 12	45 12	44 12				32 12	29 12	29 12		6 12	5 12	5 12						
62 8	61 8	60 8	59 8	58 8	57 8	56 8				44 8	41 8	41 8		18 8	17 8	17 8						
70	69	68	67	66	65	64				52	49	49		26	25	25						
71 31	70 31	69 31	68 31	67 31	66 31	65 31					50 31	50 31		27 31	26 31	26 31	1 31					
102	101	100	99	98	97	96					81	81		58	57	57	32					
103 4	102 4	101 4	100 4	99 4	98 4	97 4					82 4	82 4		59 4	58 4	58 4		1 4	1 4			
107 9	106 9	105 9	104 9	103 9	102 9	101 9					86 9	86 9		63 9	62 9	62 9		5 9	5 9	1 9		
116	115 7	114 vſq;	113 ad o	112 bitū	111 Ioſep	110 hi ce	teros eius fratres		fuiſſe		95	95 7		72 7	71 7	71 7		14 7	14 7	10 7		
	122 6	ſuper ro an	ſtites nis ſu	,ex ſa perui	cris xerin	ſcrip t, ne	turis colligi pôt: Quot ve quaquam, vno dunta-					102 6		79 6	78 6	78 6		21 6	21 6	17 6		
	128 3	xat cente	Leui ſimū	excep trige	to, qu ſimū	ē con ſepti	ſtat, annum vitæ mum expleuiſſe.					108 3		85 3	84 3	84 3		27 3	27 3	23 3		
	131											111		88	87	87		30	30	26		
	132 5											112 5			88 5	88 5			31 5	27 5	1 5	
	137											117 16			93 16	93 16			36 16	32 16	6 16	
												133			109	109			52	48	22	
															110 7	110 7			53 7	49 7	23 7	1 7

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchiæ Aſsyriorū.	A repromiſſionibus.	Ab electo Iſmaele	Ab introitu Iacob in Aegyptū.	Vitæ Iob.	Vitæ Amrami.
Mancalæus Aſsyriorum rex moritur ſub fin. an.	2445	789	430	333	302	117	117	60
Regnat in Aſsyria Iphereus incho. an.	2446	790	431	334	303	118	118	61
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Aram creditur genuiſſe Aminadab inch. an.	2451	795	436	339	308	123	123	66
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Amenophis præcipit Obſtetricibus, vt interficiant Hebræos mares.	2455	799	440	343	312	127	127	70
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Nata eſt Maria ſoror Moyſi an.	2457	801	442	345	314	129	129	72
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Natus eſt Aaron incho. an.	2461	805	446	349	318	133	133	76
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Amenophis iubet Hebræos mergere paruulos mares in flumen.	2463	807	448	351	320	135	135	78
Naſcitur Moyſes de Amrã, & Iochabed coniugibus an.	2464	808	449	352	321	136	136	79
Moritur Iphereus rex Aſsyriorum in fin. an.	2465	809	450	353	322	137	137	80
Regnat Mamylas in Aſsyria incho. an.	2466	810	451	354	323	138	138	81
Moyſes ablactatus traditur filiæ Pharaonis an.	2467	811	452	355	324	139	139	82
Deceſsit Amenophis rex Aegyptiorum deſinente an.	2468	812	453	356	325	140	140	83
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Credũtur nati in Græcia Prometheus Atlas, & Argus an.	2470	814	455	358	327	142	142	85
Poſt annos 14.	14	14	14	14	14	14	14	14
Ioſue naſcitur ex patre Nun incho. an.	2484	828	469	372	341	156	156	99
Poſt annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Ferunt Moyſen bellaſſe contra Aethiopes an.	2493	837	478	381	350	165	165	108
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Defunctus eſt Mamylas rex Aſsyriorum in fin. an.	2495	839	480	383	352	167	167	110
Regnat in Aſsyria Sparetus incho. an.	2496	840	481	384	353	168	168	111
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnat in Græcia Cecrops primus Athenienſiũ rex an.	2498	842	483	386	255	170	170	113
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Moyſes de curia Pharaonis redit ad frẽs ſuos Hebr. in fi.	2503	847	488	391	360	175	175	118
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Naſcitur Caleb filius Iephone incho. an.	2506	850	491	394	363	178	178	121
Poſt annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Aminadab creditur genuiſſe Naaſſon incho. an.	2514	858	499	402	371	186	186	129
Poſt annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Amram pater Moyſi moritur in fine an.	2522	866	507	410	379	194	194	137
Poſt annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	
Factum eſt diluuium Deucalionis in Græcia an.	2530	874	515	418	387	202	202	
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	
Sparetus rex Aſsyriorum mortuus eſt in fin. an.	2535	879	520	423	392	207	207	
Regnat in Aſsyria Aſcades incho. an.	2536	880	522	424	393	208	208	
Græcia ab Hellen Deucalionis filio Helles denominatur	2537	881	522	425	394	209	209	
Poſt annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	
Iſraelitæ clamant ad Dominum, qui parat educere eos de Aegypto per manum Moyſi an.	2543	887	528	431	400	215	215	

Vitæ

Vita Arã.	*Regni Macalai in Aſſyria.*	*Regni Amenophis in Aegypto.*	*Regni Ipherei in Aſſyria.*	*Vita Aminadab*	*Vita Mariæ ſororis Moyſi.*	*Vita Aaron.*	*Vita Moyſi.*	*Regni Mamilas in Aſſyria.*	*Vita Ioſue.*	*Regni Sparetti in Aſſyria.*	*Regni Cecropis I. Athenienſium regis.*	*Vita Caleb*	*Vita Naaſſon.*	*Regni Aſcades in Aſſyria.*
56	30	8												
57 5		9 5	1 5											
62		14 4	6 4	1 4										
Quot vero annis		18 2	10 2	5 2										
Aram ſuperuixeritne		20 4	12 4	7 4	1 4									
ſcimus.		24 2	16 2	11 2	5 2	1 2								
		26	18	13	7	3								
		27	19	14	8	4	1							
		28	20	15	9	5	2							
		29		16	10	6	3	1						
		30		17	11	7	4	2						
		31		18 2	12 2	8 2	5 2	3 2						
				20 14	14 14	10 14	7 14	5 14						
				34 9	28 9	24 9	21 9	19 9	1 9					
				43 2	37 2	33 2	30 2	28 2	10 2					
				45	39	35	32	30	12					
				46 2	40 2	36 2	33 2		13 2	1 2				
				48 5	42 5	38 5	35 5		15 5	3 5	1 5			
				53 3	47 3	43 3	40 3		20 3	8 3	6 3			
				56 8	50 8	46 8	43 8		23 8	11 8	9 8	1 8		
				64 Quam-	58 8	54 8	51 8		31 8	19 8	17 8	9 8	1 8	
				diu vero ſuperui-	66 8	62 8	59 8		39 8	27 8	25 8	17 8	9 8	
				xerit Aminadab ſci-	74 5	70 5	67 5		47 5	35 5	33 5	25 5	17 5	
				re non poſſu-	79	75	72		52	40	38	30	22	
				mus.	80	76	73		53		39	31	23	1
					81 6	77 6	74 6		54 6		40 6	32 6	24 6	2 6
					87	83	80		60		46	38	30	8

ANNALES SACRI QVARTAE MVNDI AETATIS

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

REliquum eſt, vt ad primi huius Tomi abſolutionem, quemadmodum ab initio indicauimus, Deo votis annuente, tradamus annales ſacros quartæ mundi ætatis, quam ab exitu Iſraelitarum de Aegypto auſpicari, & ad tempus, quo Salomon prima Templi fundamenta iacere exorſus eſt, deducere oportebit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2544.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 1.

1 ANNO vitæ Moyſi octogeſimo expleto, vt infra nu. 4. oſtẽdemus, hoc eſt octogeſimo primo circiter inchoante, & pariter, vt arbitror, menſe Adar incipiente; Volens Dominus quemadmodum dictum eſt, educere populum ſuum de Aegypto, per manum ipſius Moyſi, qui tum paſcebat oues ſoceri ſui, in terra Madianitarum; apparuit ei in flamma ignis, de medio Rubi, vt latè deſcribitur Exo. c. 3. Cum enim quadam die minaſſet gregem Moyſes ad interiora deſerti, in ea parte montis Sinai, quæ etiam dicebatur Horeb; contigit ipſum procul videre quendam rubum, vndiq; inflammatum atq; accenſum, qui tamen omnino permanebat illæſus. mirabilis certe erat hæc viſio; ſed nihilominus etiam, ad deſignanda ea, quæ breui in populo Iſraelitico complenda erant, admodum accommodata: quandoquidem prout eam exponit ad litteram Philo Iudæorum diſertiſſimus lib. 1. de vita Moſis; proculdubio ſignabat portendebatq; Hebræos, qui tunc ab Aegyptijs valde fatigabuntur, nequaquam in tantis laboribus ac calamitatibus perituros; ſed ex illo tribulationum incẽdio, breui mira Dei operatione, illæſos atque incolumes euaſuros. Etenim rubus frutex admodum debilis cũ ſit, ac ſe ipſum ſuſtinere non valens; & inſuper etiam adeo ſenticoſus, vt penè ſolo

Mirabilis rubi viſio Moyſi demonſtrata.

Eiuſdem viſionis ſignificatio.

contactu vulnera poſſit infligere; præmonſtrabat Hebræorum debilitatem, diuina virtute, adeo validam breui futuram, vt multis plagis veluti ſpinis Aegyptios eſſet vulneratura. Sed non hæc ſtatim Moyſes intellexiſſe videtur. Nam rei nouitate obſtupefactus, cum vellet curioſius accedere, & ſcrutari quid nam hoc eſſet; illico audiuit Deum, vel potius Angelum, Dei vice, de medio rubi dicentem ſibi: ne appropiaret, quin potius calceamenta exueret, ob reuerentiã loci, qui ſanctus admodũ erat; & continuo ſubiungẽtem, ſe Deũ eſſe Abraham, Iſaac, & Iacob: quibus auditis Moyſes, præ ſancto Dei timore, non ſolum ſtatim nudauit pedes, ſed etiam compreſſa videndi curioſitate, operuit faciem ſuam, cum magna animi corporiſq; ſubmiſſione expectans, quid ſibi Dominus imperaret. Ille verò aperuit ei conſilium ſuum, de filijs Iſrael ab Aegypto educendis, & de ipſomet hac de cauſa ad Pharaonem delegando; qui de ſe humiliter ſentiens; ac tanto operi ſe imparem iudicans, nitebatur huiuſcemodi prouinciam declinare: videns autem Deum ita de ſe diſpoſuiſſe, rogabat eum indicare ſibi nomen ſuum, vt Pharaoni, ac filijs Iſrael ſciſcitantibus, renuntiare poſſet, a quonam miſſus eſſet ad eos. Cui Deus. Ego ſum, inquit, qui ſum; ſic dices filijs Iſrael: Qui eſt, miſit me ad vos. Et iterum: Hæc dices filijs Iſrael: Dominus Deus patrũ veſtrorũ, Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, miſit me ad vos.]

Loquitur Moyſi de rubo Dominus.

Ex quo reſponſo manifeſtum eſt, Deum bina indicaſſe Moyſi nomina, alterum quo viris doctis ac Sapientibus; alterum quo & vulgaribus & imperitis ſatisfacere poſſet. Quid eſt aũt. Qui eſt? niſi (per excellentiam acceptum) Qui ſuper oẽs eſt. vel Qui verè, & abſolutè, atq; independer, ex ſemet ipſo eſt; & ita eſt, vt non poſſit nõ eſſe. & idẽ incommutabiliter fuit ſemper, eritq; in æternum. hoc namq; ſoli Deo conuenit; qm̃ omnes creaturæ pendent in eſſe a Deo, & nulla ipſarum ſemper fuit, aut omnino immutabilis eſt; cunctæ enim res creatæ, poſſunt non eſſe: quin ẽt quando ſunt, plus habent de non eſſe, quam de eſſe; quandoquidem ſingulæ ſuum tantum particulare habent eſſe; vt v. g. homo, habet ſolum eſſe hominis, & habet non eſſe ceterarum omniũ rerum. At verò Deus, cum ſit fons, & origo totius eſſe; longe excellentiori modo, quam in ipſiſmet rebus, habet in ſe eſſe cunctarum rerum: quemadmodum exempli cauſa, calor longe perfectiori modo reperitur in igne, qui eſt veluti fons caloris, quã in qualibet alia re calida per virtutem ignis: in hoc namque ſenſu veriſſimũ eſt illud Philoſophorum axioma: Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis. Sed hæc, non oẽs Iſraelitæ, imo pauci eorũ capere potuiſſent; propterea, vt dixi, continuo Dominus aliud proxime memoratum nomen ſubiunxit; quod æque ab omnibus capi poterat, mandauitq; Moyſi, vt iret ad ſeniores Iſrael, ac deinde cum ipſis ad Pharaonẽ; & non modo indicauit ei verba quæ diceret regi; ſed etiam præmonuit, quod nõ niſi poſt mirabiles plagas Ægyptijs ab ipſo Domino infligendas, Pharao dimiſſurus erat populum: Veruntamen Moyſes, qui ægre admodum hanc prouinciam ſuſcipiebat, primo cœpit dubitare, ne Iſraelitæ ſibi non crederent; deinde excuſare ſe, quod non eſſet eloquens, hoc eſt neſciret loqui appoſitè ad perſuadendum, neq; quibus orationis modis animi potiſſimum mouerentur. Denique rogare Dominum, vt potius ad hæc peragenda mitteret Meſſiam, qui perfectius omnes Dei voluntates perficere poterat. His omnibus occurrens Dominus, primo dedit, Moyſi virgam, & poteſtatem patrandi cum ea res mirabiles, quas videntes filij Iſrael, eidẽ credere non recuſarent; deinde promiſit facturũ eũ valde facundũ; poſtremo ad petitionem Meſſiæ, tãquam non malã, ſed intempeſtiuam, nihil reſpondit; Sed puſillanimitati eius, ac tergiuerſationibus ex parte iratus, & ex parte cedens, aſſignat ei Aaronem fratrem ſuum, tam quam iniuncti ſibi muneris ſocium, vel adiutorem; quo veluti interprete aut oratore, vel ẽt Propheta ſuo (vt dicitur Exo. c. 7. ver. 1.) vtatur; pollicitus ſe ſuggeſturum eis quid agere deberẽt; atque hoc pacto dimiſit Moyſen; qui venit primo ad ſocerũ ſuum; deinde iterum, iubente Domino, & ſocero annuente, profectus eſt, vt iret in Aegyptum, cum Sephora vxore, & duobus filijs ſuis, portans virgã Dei in manu ſua. 2

Exponitur locus Geneſ.

Moyſes à Domino mittitur in Aegyptum.

Accidit autẽ in itinere, cũ eſſent in diuerſorio, vt occurreret Moyſi Angelus Dñi, velletq; interficere eum: At Sephora videns viri ſui periculũ, & ſuſpicata (quod erat) id fieri, quia vnus ex filijs ſuis adhuc erat incircumciſus, illico arrepta acutiſſima petra, circumcidit eũ. Vbi aduerte, ꝙ S. Auguſtinus quæſt. 11. in Exo. & li. 4. de Baptiſmo c. 24. tãetſi putet prædictã occiſionẽ Angelo intentatã poſſe referri tũ ad Moyſẽ, tum ad filiũ eius. attamen vr̃ magis in hanc propendere expoſitionẽ, quod Angelus 3

Cur Angelus voluerit eum interficere.

voluerit

voluerit occidere filiũ Moyſi, non ipſum Moyſen. & idẽ ſenſit Tertullianus in lib. contra Iudæos dicens: ꝙ filius Moyſi ab Angelo fuiſſet præfocatus, niſi Sephora mater eius calculo præputium infantis circumcidiſſet. At verò B. Hieronymus ſuper capite 5. ad Galat. & alij multi, nihil dubitant quin voluerit Angelus occidere Moyſen, non filium eius. Et re vera ſi quis accuratè perpendat textum. Exod. cap. 4. verſ. 24. quemadmodum facit Cardinalis Bellarminus in lib. 2. De Sacramentis cap. 17. clarè perſpiciet, hoc loco B. Hieronymi potius quam B. Auguſtini ſententiã eſſe ſequendam præſertim, cum in puero, nulla appareat cauſa cur occidi deberet: nam ſi quod adhuc eſſet incircumciſus; illa magis erat culpa parentum, quam ſua. Itaque ſi vera eſt (vt credimus) B. Hieronymi expoſitio, oportet neceſſario ſupponere, Moyſen prius aliquo modo deliquiſſe; alioqui cur inſontem Dominus voluiſſet interficere? Quid igitur? certe mihi admodum probabile videtur, Moyſen iturum ad fratres ſuos, operæ pretium duxiſſe, prius more gentis ſuæ, circumcidere filios ſuos; & alterum quidem circumcidiſſe; alterum verò importunæ vxoris precibus, ac querimonijs cedendo, incircũciſum reliquiſſe, ac propterea meruiſſe ab Angelo occidi, niſi Sephora properaſſet circumcidere puerum, vt virum a morte liberaret: tunc enim Angelus dimiſit Moyſen illæſum; & receſſit ab eo. Moyſes autem poſt hæc videns, quod nec eo caſu valuit ſe mulier a querimonia continere (audiuit enim eam tunc dicentem ſibi: Sponſus ſanguinum tu mihi es) ne deinceps aduerſantem in via Dei haberet; & vt hiſce domeſticis ſolutus impedimentis, liberius poſſet Domini iuſſiones implere: mutato in melius conſilio, vxorem liberoſque ad domum ſoceri ſui remiſit, quemadmodum neceſſario infert S. Auguſtinus in Serm. 86. De tempore, & quæſt. 12. in Exod. ex collatione huius loci, nimirum Exod. cap. 4. verſic. 24. & ſequentibus, cum his quæ poſtea dicuntur in eodem Exod. cap. 18. verſ. 1. & ſequentibus; de Cognato ipſius Moyſi, qui vt audiuit ipſum Moyſen cum ſuo populo deueniſſe ad montem Sinai, reduxit ad eum vxorem ſuam cum filijs. ergo neceſſe eſt, quod Moyſes in Aegyptum pergens, remiſerit eos in terram Madian; ipſe verò ſine ipſis proſequutus ſit iter ſuum. Vt autem peruenit ad montem Dei, obuium habuit Aaron fratrem ſuum, ſicut prædixerat ei Dominus; & poſt mutuos amplexus, & oſcula, narrauit Moyſes fratri omnia verba Domini: Et cum perueniſſent ſimul in Aegyptum, cõgregatis cunctis ſenioribus filiorum Iſrael, manifeſtauit eis Aaron quæ locutus fuerat Dominus Moyſi, perpetratiſq; ſignis, credidit eis populus. Deinde adeuntes Moyſes, & Aaron Pharaonem, qui proprio nomine dicebatur Chencres, vt teſtatur Euſebius in Chronicis. Nam Pharao apud Ægyptios olim per multa tempora fuit nomen regiæ dignitatis, ſicuti apud Romanos Cæſar imperatoriæ maieſtatis; vt ex Manethone Aegyptiorum ſcriptore, refert idem Euſebius vbi ſupra. Ab hoc igitur Pharaone petierunt mandãte Domino, vt dimitteret populum, quo renuẽte magiſq; ac magis eundem laboribus aggrauante, ideoque exorta eiuſdem populi murmuratione aduerſus Moyſen, & Aaron; confugit Moyſes ad orandum Dominum, qui iteratis promiſſionibus, confirmatum denuo mittit ad filios Iſrael, vt proteſtaretur eis, ſe proculdubio liberaturum eos in iudicijs magnis, & in brachio excelſo: Verumtamen illis, præ anguſtia ſpiritus, non aquieſcentibus: ingreditur iubente Domino Moyſes cum Aarone 2. ad Pharaonem, & patratis coram eo ſignis, quod ſimilia quoque permittente Deo feciſſent Magi a Rege vocati, nihil obtinuit. Quæ omnia fuſius deſcripta inuenies Exod. c. 3. vſq; ad ver. 14. c. 7. fuerunt verò prædicti Magi illi, quos Apoſtolus nominat Iannes, & Mãbres ac Moyſi reſtitiſſe teſtatur 2. ad Tim. c. 3. ver. 8.

Obuium habuit Aaronem

Ipſe & Aaron adeunt Pharaonem.

4 Credimus autem cuncta hæc, vt nu. 1. adnotauimus, contigiſſe inchoante anno vitæ ipſius Moyſi octogeſimoprimo; Quod ſatis euidenter colligi poteſt Actorũ cap. 7. vbi ver. 23. habemus, quod implebatur Moyſi quadraginta annorum tempus, quando decreuit, relicta aula Pharaonis, redire ad fratres ſuos Hebræos, ac viſitare illos; Et ver. 29. ſubditur, ꝙ fugit in terram Madian, vbi expletis alijs quadraginta annis, vidit prædictã Rubi viſionem. ex quibus locis fit planum ꝙ textus Exo. c. 7. ver. 7. vbi legimus Moyſen fuiſſe octoginta annorum, & Aaron octogintatriũ, quando loquuti ſunt ad Pharaonem; proculdubio debet intelligi de annis non tantummodo inchoatis, ſed paucis diebus antea completis, ac ſi dictum eſſet quod iam paulo ante expleuerant Moyſes octuageſimum vitæ annum, & Aaron octogeſimumtertium; alioqui oporte-

Quando hæc acta ſint in Aegypto.

ret ſi ambo (vt credimus) obierunt ſub finem anni quadrageſimi, ab exitu de Ægypto; annos totius vitæ Moyſi, non fuiſſe centum viginti, ſed centumdecem, & nouẽ; & annos Aaronis, non centum vigintitres, ſed tantummodo centum vigintiduos: aut concedere eos non anno quadrageſimo ab exitu, ſed quadrageſimoprimo deſinente, eſſe defunctos. quæ omnia, ſacræ ſcripturæ aduerſari, ex infra dicendis, manifeſtum fiet. Puto etiam prædicta eſſe acta intra primam medietatem menſis Adar; ſiquidem proximè inſequutus eſt menſis Niſan; in cuius medio exiuit populus de Ægypto, vt ſuo loco dicetur. ſubſequi autẽ apud Hebræos menſem Niſan menſi Adar, infra num. 12. patebit. Ex dictis quoque ſequitur, allucinari Auctorem Chronologiæ maioris Hebræorum, cap. 3. & Genebrardum in ſua Chronologia, & ſuper Pſal. 104. putantes, plagas Ægyptijs a Deo inflictas, de quibus paulo poſt dicemus; ſucceſſiuè vnã poſt alteram, anno vno integro perduraſſe: Etenim hoc poſito, neceſſe eſſet dicere, Moyſen non niſi inchoante ætatis ſuæ anno octogeſimo ſecundo, exiſſe de Aegypto; & Aaron incipiente anno vitæ ſuæ octogeſimoquinto; & ſi vterque poſtea vixit in deſerto annis quadraginta; ſequeretur Moyſen inchoaſſe annum vitæ centeſimum vigeſimum ſecundum; & Aaron annum centeſimum vigeſimumquintum, quando mortui ſunt: quæ certum eſt ſcripturæ ſacræ euidenter repugnare. Quare cogimur fateri, prædictas plagas, ita alteram alteri ſucceſſiſſe, vt omnes vix integro menſe perdurauerint: quod etiam Pererio ſuper Exod. c. 7. num. 69. placet, licet allatam a nobis rationem non tangat.

Quando cœpit Dominus plagis afficere Aegyptum.

Itaque circa medietatem prædicti menſis Adar, cum vidiſſet Dominus Pharaonẽ, 5
tantum abeſſe ab intentione dimittendi populum in terram Chanaan, vt nec ei concedere voluerit licentiam pergendi viam trium dierum in deſerto, ad ſacrificandum Deo, (id enim tantummodo voluit Dominus primo requiri a Pharaone, vt ex tam iuſtæ petitionis negatione, magis proderetur impij Regis malitia) videns, inquam, Dominus tantam Pharaonis inclementiam erga populum ſuum, quem inſuper etiam magis grauare non dubitabat; vt duritiem cordis eius frangeret, cœpit immittere plagas in terram Aegypti, per miniſterium Angelorum, iuxta illud Pſal. 77. verſ. 49. Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram & tribulationem, immiſſiones per Angelos malos. malos dixit, ſiue dæmones indicare volens, qui vere ſunt Angeli in ſe mali, & proprij diuinarum vltionum miniſtri. Siue potius Angelos bonos, vocauit malos, non in ſe, ſed ab effectu, eo quod iubente Deo, Aegyptijs mala penæ, ad nutum Moyſi & Aaron, infligerent. Fuerunt autem iſtæ plagæ, decem, vt in ſacro textu dinumerari poteſt; Prima fuit aquæ in ſanguinem conuerſæ, Secunda ranarum. Tertia Sciniſum. Quarta Muſcarum. Quinta mortis pecorum. Sexta veſicarum, & vlcerum. Septima grandinis. Octaua Locuſtarum. Nona tenebrarum. Decima mortis primogenitorum. Diuina ſic exigente iuſtitia, vt perfecto plagarũ numero cõpleta Aegyptiorũ malitia puniretur. Quare, tametſi aliquæ aliæ a prædictis diuerſæ, in Pſ. 77. & 104. recenſeri videantur; illæ tamen ad has reduci poſſe, ac debere credimus, vt ſuis locis oſtendemus. Et quidem iſta flagella, licet valde affligerent Aegyptios, tamquam iniquitatis participes (oderãt enim Aegyptij filios Iſrael, vt dicitur Exo. c. 1. ver. 13. & ideo, contra fas, eos male tractabant) attamen, iuſto Dei iudicio, multo magis affligebant animum Regis, qui erat primarius auctor iniquæ oppreſſionis Hebræorum: Videbat enim omnes ſubditorum calamitates, & conſequenter eorumdẽ querelas, ac maledictiones, in ipſum redundare. Ne aũt exiſtimare poſſet Pharao, haſce plagas, non propter eius inobedientiam; ſed vel caſu, vel alia aliqua de cauſa euenire; ſingulas penè ei, priuſquam venirent, prædicebat Moyſes, iubente Domino, ſi non imperata faceret; vt in ſacro textu obſeruare licet.

Quæ, & quot fuerint dictæ plagæ.

De prima plaga aquarũ in ſanguinẽ conuerſione.

Sanè prima plaga (quæ proximo die poſtquã Moyſes loquutus fuerat Pharaoni, ſub- 6
ſequuta eſt, vt aperte colligitur Exo. c. 7. ver. 15.) fuit mirabilis illa omniũ aquarum, in tota, & ſola Aegypto, ſuper terrã exiſtentium, conuerſio in ſanguinẽ; ita vt ẽt ſi tunc tẽporis imbres e cælo in terrã cecidiſſent; ꝙ tñ numquã aut raro ibi contingere ſolet; ſtatim verſi eſſent in ſanguinem, ne ex ipſis Aegyptij bibere poſſent, & hoc forte eſt, ꝙ non obſcure inſinuatur in Pſ. 77. ver. 44. illis verbis: Et cõuertit in ſanguinẽ flumina eorũ, & imbres eorũ ne biberent: nullã .n. hic Moyſes imbriũ fecit mentionem. Hæc repentina aquarũ trãſmutatio, duo ꝑ ceteris maxima Aegyptijs attulit damna, alterũ

fuit

fuit omnium piſcium interitus, vt habetur in textu verſiculo 18. & 21. & repetitur in Pſal. 104. verſ. 29. quod valde moleſtum fuit populo, qui prius quodammodo gratis, hoc eſt vili admodum pretio, piſcibus veſci ſolebat, propter maximam ipſorum abundantiam, vt colligi poteſt Numer. cap. 11. verſ. 5. Sed longe moleſtius fuit alterum malum, videlicet intolerabilis illa hominum, ceterorumque animalium ſitis, ob quam cogebantur fodere ſecus ripas fluminis, & haurire inde aquas ſubterraneas, qualeſquales adinuenire poterant; non quidem puras, ſed in tranſitu per arenoſam terram aliquatenus defæcatas, atque attenuatas; quæ nihilominus oportet cruorem non nihil redoluiſſe, fuiſſeq; Aegyptijs valde noxias: alioqui plaga hæc nihil eis detrimenti, ſed laboris tantummodo aliquid in fodiendis puteis attuliſſet. Hoc autem omnino aduerſaretur his quæ ex Ioſepho 2. Antiq. capitulo 5. & Philone lib. 1. de vita Moyſi colliguntur; nimirum, quod aquæ illæ mirum in modum bibentes affligebant; ita vt multi hac de cauſa perirent; alij internis doloribus acerrime torquerentur. Quod quidem non de aquis fluuij omnino ſanguineis, ſed de ijs quas ſecus flumen fodientes inueniebant accipiendum videtur. Non enim veriſimile eſt, quod effoſſis aquis aliquanto minus ingratis ac noxijs, deteriores bibere mallent. Sed illud mirabilius erat, quod eadem aqua in ſanguinem conuerſa, ab Hebræis ad proprios vſus hauſta, ſtatim dulcis, ac potabilis efficiebatur, & continuo priſtinã naturam acquirebat, vt idem Ioſephus teſtatur ibidem. Quo indicio euidenter poterãt Aegyptij intelligere, eam calamitatem, ad ipſorum, non Hebræorum vltionem pertinere: quin etiam ſolis ipſis Aegyptijs a Deo inflictã, ad vlciſcendas iniurias, quas Hebræis intulerant; meritoque eos in fluuij aquis torqueri, quod Hebræorum infantes, in eaſdem impiè demerſiſſent: In cuius facti conſideratione, admodum apposìtè videtur vſurpari poſſe dictum illud Angeli aquarum Apocalip. cap. 16. verſ. 5. Iuſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui hæc iudicaſti; quia ſanguinem ſanctorum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere; digni enim ſunt. Et hæc fuit prima Aegypti plaga, quæ licet integra dierum hebdomada perdurauerit; non tamen mouit Regem, ad aſſentiendum petitioni Moyſi; quoniam viderat Magos quoque, ſuis incantationibus, ſimile quid feciſſe; ſiue in aqua pura, eis de repente a dæmonibus allata, vt quidam putant; ſiue, vt alij, in aqua maris proximi, quæ non fuerat verſa in ſanguinem, ſiue in ea, quam de ſub terra puriorem haurire potuerunt. Verũtamen, ne ob nimiam Regis obſtinationem, vniuerſa periret Aegyptus; placuit Domino, eidem aquas ſanare; & flagella quidem non auferre, ſed mutare, vt proximè dicemus. hæc tradita inuenies. Exod. cap. 7. verſ. 15. vſque ad finem capitis.

7 Die circiter eiuſdem menſis Adar vigeſima ſecunda, mane rurſum venit Moyſes, a Deo miſſus, ad Pharaonem, poſtulans, vt dimitteret populum; & quia id facere contempſit; ſtatim, iubente Domino, per Moyſen, extendit manum Aaron ſuper aquas, & protinus exorta eſt infinita ranarum omnis generis multitudo, quæ totam Aegyptum moleſtiſſime infeſtauit; ſiquidem ſaltantes, vbique penetrabant, & cuncta fœdabant, domos, cubilia, menſas, veſtimenta, & quicquid ad vſus hominum pertinebat; omneſque Aegyptiorum ſenſus perturbabant; viſum, figuræ, coloriſque deformitate; auditum, aſſidue, moleſtiſſimeque coaxando, diu noctuque nullam hominibus quietem concedentes; guſtum, eſculenta omnia, ac poculenta conſpurcantes; odoratum, intolerabilem exhalantes fœtorem; quin etiam ipſe huiuſcemodi abominabilium ranarum contactus, qui frequens, & ineuitabilis erat, non ſine magno horrore ferri poterat; Denique tanta fuit, & tam moleſta huiuſcemodi plaga, vt vix vno die, eam ſuſtinere potuerit Pharao. Nam cum rogaſſet Moyſen pro remotione ranarum, promittens ſe dimiſſurum Hebræos, interrogaſſetque eum Moyſes, quando vellet abigi ranas, illeque cras reſpondiſſet; in craſtinum id quantocius fieri curauit. Igitur orante Moyſe, mortuæ ſunt omnes ranæ, ſtatimque eas Aegyptij, in immenſos quoſdam aggeres congregarunt. Videns verò Deus infidelitatem Pharaonis, qui ranarum infeſtatione liberatus, quod promiſerat, præſtare neglexit; mandauit Moyſi, vt iuberet Aaronem extendere manum, ac percutere virga puluerem terræ, qui ſtatim verſus eſt in ſciniphes, multitudine innumerabiles, quorum meminit etiam Pſalmiſta loco infra citando. Hos crediderim non eſſe pediculos, vt putant Hebræi; ſiquidem pediculi, non ex puluere, ſed ex humana carne naſcuntur; ne-

De ſecunda plaga quæ fuit ranarum.

Tertia plaga, ſciniphum.

que muſcas paruulas, quas Romani appellant Zampanas; quia ad muſcarum genus pertinent, & conſequenter ad quartam plagam. Sed potius fuiſſe quandam pulicũ ſpeciem, quæ ex puluere gigni ſolet, & eſt omnium infeſtiſſima. Quicquid ſit, conſtat hos ſciniphes (quæ fuit tertia Aegypti plaga) fuiſſe, tum hominibus, tum iumentis moleſtiſſimos, ac penè intolerabiles. Sed & illud mirabile fuit, quod hoc prodigium, Magi qui & ipſi cetera pariter ediderant, ſuis incantationibus efficere non valentes, compulſi ſunt, ad maiorem Pharaonis confuſionem, infirmiorumque in fide confirmationem, illis verbis: Digitus Dei eſt hic. fateri; diuina tantum vi id eſſe factum. Qua in re, mira Dei tum potentia, tum prouidentia demonſtratur. potentia, quod ei ab inimicis quoque ſuis, vel inuitis, teſtimonium perhiberi cernimus. prouidentia, quia permittendo Magos maiora facere, nempe ranas ac ſerpentes; nõ autem minora, nimirum ſciniphes, animalia penè omnium minutiſſima, admodumque imperfecta, & ex putri materia gigni ſolita; ſuperborum dæmonum, qui mirabilia Dei opera aliquomodo æmulari conantur, imbecillitatem detegit. Nam ſi ipſi ne minima quidem, ſine Dei permiſſu, facere valent; proculdubio, quando maiora faciunt, non niſi Deo permittente ea facere poſſe conuincuntur. Permittit autem eos diuina prouidentia interdum ſigna quædam apparentia facere, veris miraculis ſimillima, ſicuti etiam Hæreticos falſas doctrinas tradere, licet prima fronte valde plauſibiles, vt iuſto Dei iudicio, in errorem inducantur reprobi, & iuſtorum fides magis exerceatur, ac probetur, iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. cap. 11. ver. 19. Oportet & hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis. Sed hoc proſequi argumẽtum non eſt præſentis negotij. Ceterum Pharao, nec Magis quidem ſuis fidem adhibens, ſed in obſtinatione ſua perſeuerans; meruit a Domino quarta plaga puniri; propterea enim Moyſes, iubente Deo, comminatus eſt ei, immittere altera die in omnẽ terram Aegypti, præterquam in terram Geſſen, vbi habitabant Hebræi, omne genus muſcarum, quod & ſequenti die factum eſt. Neque verò leuis fuit hæc plaga; nã præter intolerabilem quodammodo moleſtiam, quam ſolent hominibus inferre communes muſcæ; Quis neſciat, eſſe quaſdam, quas cœnomyias hoc eſt caninas vocant, quæ aculeos adeo acriter infigunt, vt non teneriorem hominum tantum, ſed duriorẽ quoque canum iumentorumque pellem penetrare valeant, & ſanguinem cum ingenti patientis dolore ſuggere? harum veluti per antonomaſiam meminit regius Propheta in Pſal. 104. ver. 31. illis verbis. Dixit, & venit cœnomyia, & cinifes in omnibus finibus eorum. Sed & alias aiunt reperiri magis noxias, quæ non modo feriunt aculeo, verum etiam venenoſa quadam vi perimunt. In ſumma non orioſè hæc muſca Exod. cap. 8. ver. 24. vocatur grauiſſima. Quare dubium non eſt plagam quoque iſtã in populo fuiſſe grauiſſimam; nec mirum eſſe ſi hæc (quod prima ac tertia non fecerant) coegerit Pharaonem promittere Hebræis petitam diſcedendi licentiam, ſi a muſcis liber fieret. quam tamen, his ſublatis, non conceſſit. Propterea poſtridie, quinta plaga plexus eſt, nimirum peſtilentia valde graui, in animalibus, equis ſcilicet aſinis, bobus, camelis, & ouibus, quæ paſcebantur in agris totius terræ Aegypti: quorum maior pars perijt; reſeruatis omnibus, quæ erant filiorum Iſrael. quod etſi poſtea Pharaonem non latuit; non tamen dimiſit populum. Exod. c. 8. & 9. vſque ad ver. 13. Quibus peractis, neceſſe eſt Moyſen, & Aaron eadem die, quam credimus fuiſſe memorati mẽſis Adar poſtremam, profectos eſſe de vrbe Tanim, in qua reſidere ſolebat Rex, in terram Geſſen, vbi manebant Hebræi: Quandoquidem.

Quarta plaga muſcarum.

Quinta peſtilẽtia in animalibus.

De anni ſacri initio.

8 Circa initia menſis Niſan, vt colligitur. Exod. cap. 12. ver. 2. & 3. qui menſis tunc dicebatur menſis primus verni temporis, Deuter. cap. 16. ver. 1. & Exod. ca. 34. ver. 18. Et menſis nouorum Exod. cap. 23. ver. 15. & cap. 34. ver. 18. hoc eſt, menſis nouarum frugum, vt clarius explicatur Exod. cap. 13. ver. 4. & Deuter. cap. 16. verſ. 1. eo quod circa illum menſem in illis regionibus vtpote calidioribus ſegetes matureſcere incipiant: Circa initia, inquam, huius menſis præcepit Dominus per Moyſen, & Aaron filijs Iſrael, vt deinceps ab hoc menſe annum ſuum inciperent; ex quo perſpicuè infertur, eos prius ab alio menſe annum ſuum exordiri conſueuiſſe. Et hinc Arias Montanus, in libello de ſeculis, quem in ſuo apparatu Bibliorum Regiorum inſeruit, & alij nonnulli, deſumunt famoſam illam anni Hebræorum diſtinctionem, ſacri, & profani; dicentes, primum inchoari ſolitum fuiſſe in vere, alterum in Autumno.

no. & de primo quidem nemo dubitat; de altero autem, inquiunt, Hebræos etiam, vſque nunc vulgariter incipere annum ſuum a menſe, quem vocant tyſri, qui ex parte noſtro reſpondet ſeptembri. Quamuis autem poſſet quis ſuſpicari, Moyſen fortaſſe, illo præcepto, reuocare voluiſſe Iſraelitas ad propriam maiorum ſuorum conſuetudinem; quoniam ex longa mora in Aegypto, ad Aegyptiorum morem in anno exordiendo, declinaſſent; qui, vt ſcribit Ioſephus 1. antiq. cap. 4. annum ſuum a menſe Septembri inchoabant. in cuius rei confirmationem, Cicero quoque lib. 2. de natura Deorum, & Lactantius lib. 1. Diuinarum Inſtitutionum cap. 6. referunt, Mercurium, qui leges ac litteras Aegyptijs tradidiſſe fertur, appellatum fuiſſe, lingua Aegyptiaca, Thooth. eademque voce, in honorem ipſius, nominatum eſſe ab Aegyptijs primum ipſorum anni menſem, qui noſtro reſpondet Septembri: Vnde non mirum eſt, ſi hæc vox, Thooth ad ſignificandum primum anni menſem poſtea frequenter vſurpata eſt a Ptolemæo in libris ſui Almageſti, & ab alijs huius generis ſcriptoribus: Attamen, quia conſtat item auctoritate Solini capit. 35. eoſdem Aegyptios, quandoque etiam inchoare conſueuiſſe annum ſuum, ab eo tempore, quo ſol ſignum Leonis ingreditur; & certum eſt Hebræos quoque, poſt exitum, interdum ab autumno, annum renouare ſolitos fuiſſe, vt euidenter colligitur. Exod. cap. 23. verſ. 16. & cap. 34. verſ. 22. & probari non poteſt, eos vllo vnquam tempore, ante exitum de Aegypto, conſueuiſſe a Niſan inchoare annum ſuum: Propterea, cum Aria, & alijs, hoc Moſaico præcepto, introductam puto fuiſſe memoratam Hebraici anni diſtinctionem, in ſacrum, & vulgarem, ſeu communem; quando ſcilicet Moyſes, Dei iuſſu, præcepit Iſraelitis, vt in poſterum, ſemper ab initio menſis Niſan inchoarent annum ſuum; ita vt iſte menſis Niſan, eſſet primus in menſibus anni. quod proculdubio factum fuit; quia in eodem menſe, volebat eos Dominus educere de ſeruitute Ægyptiaca; Et vt tanti beneficij memoriam perpetuo conſeruarent, inter cetera eadem de cauſa eodemmet menſe peragenda, & quotannis repetenda, de quibus infra num. 14. agemus; etiam nouum hoc anni principium, ab ipſis celebrandum inſtituit.

9 Verumtamen quoniam hic primum inſtitutionis anni ſacri fecimus mentionem; operæpretium quoque erit, aliqua de ipſo differere; nempe, qualis eſſet, lunaris an ſolaris; A quonam anni communis tempore initium ſumeret; Quæ eſſent nomina menſium eius; Et quis ordo; Et ſi quid eſt aliud huiuſmodi: hæc enim, & ſimilia præcognouiſſe, non erit inutile ad ea, quæ in progreſſu operis dicentur, facilius capienda. Itaque primo ſupponere debemus, & pro certo habere, quod annus ſacer, erat ſolaris, aut ſolari coæquatus: alioqui præceptum illud, quod traditur Deuter. cap. 16. ver. 1. de feſto Paſchatis, in mẽſe nouarum frugum, qui erat primus verni tẽporis, celebrando; non ſemper potuiſſet obſeruari: Siquidem illud feſtum, paulatim retrocedens, aliquando incidiſſet in hyeme, & in alijs anni temporibus: annus nãq; lunaris, cum vndecim diebus, & quadrante, ſolari ſit minor; neceſſario temporis ſucceſſu, huiuſcemodi Paſchatis mutationes, induxiſſet. Quare, tametſi nemini dubium ſit, quin menſes Hebraici, eſſent lunares; quippe qui proculdubio ſemper inciperent a Neomenia, ſiue nouilunio, hoc eſt, ab eo die quo primum apparere incipiebat noua luna; & conſequenter conſtabant ſinguli vigintinouem diebus naturalibus cum dimidio, (tanto enim temporis interuallo luna communiter curſum ſuum peragit, ab vna ſcilicet ſolis coniunctione, vel potius ab vna eius renouatione, ad alteram) & hanc diei medietatem, alternatim computabant, ponentes vnum menſem vigintinouem dierum, & alterum triginta. Attamen, quia videbant, quod duodecim lunationes, ſiue menſes lunares, efficiebant annum continentem dies tantummodo trecẽtos quinquaginta quattuor, qui propterea lunaris annus dicitur: vt ipſum cum ſolari adæquarent; addebant certis temporibus, menſem vnum, qui erat decimuſtertius; & ab ipſis appellabatur ve Adar, quaſi alter Adar; a noſtris autem Emboliſmus. Quomodo autem fieret hæc additio; non conuenit inter omnes ſcriptores; Siquidem Carolus Sigonius lib. 3. De Repub. Hebræorum cap. 1. dicit, quod ſecundo, & quarto quoque anno, addebant anno lunari, prædictum menſem decimumtertium, qui tamen continebat tantummodo vigintiduos dies, & alternatis vicibus vigintitres, habita ratione quadrantis, vt ſcilicet illos vndecim dies, cum quadrante, qui in anno lunari deficiebant, ſupplerent, & ſic eum anno ſolari coæquarent. Sed hoc non videtur

Nũ lunaris eſſet, an ſolaris.

detur poſſe admitti; quoniam ſequeretur eoſdem Hebræos, non ſemper potuiſſe inchoare annum ſuum a nouilunio, numquam enim contingere poteſt, vt luna curſum ſuum vigintiduorum aut vigintitrium dierum ſpatio conficiat. Vnde aliter, & multo melius dicit Genebrardus in calce libri ſecundi ſuæ Chronologiæ; quod ſcilicet Hebræi vſque in hodiernum diem, tertio quoq; anno,& nonnumquã ſecundo, prout vſus poſtulat, vnum menſem lunarem addere ſolent, vt motus lunæ, cum ſolari concordent; illumque tertium, aut ſecundum annum, tredecim menſium, ſeu lunationũ efficiunt; ſiue Adar poſtremo menſe repetito, cum hac copula ve Adar; ſiue primo mẽſe iterato, cum eadem copula ve Niſan: ita enim veteres dicere ſolitos fuiſſe, aſſerũt Talmuditæ, vt ibidem citatus Auctor refert. Sed qui exactius, clariusque ſcire cupit, quomodo iſta adæquatio anni lunaris cum Solari fieret; ſcire debet, quod cum annus ſolaris, vt dictum eſt, maior lunari ſit vndecim diebus; Hebræi per annos decem & octo continuos, vnoquoq; tertio anno lunari, integram addebãt lunationem; ſicque fiebat tertius quiſque annus, tredecim menſium lunarium; Et nihilominus, aliqui ſemper reliqui erant dies. Nam in fine primi triennij (quoniam vndecim ter ducti, faciunt triginta tres) relictis triginta pro illa lunatione addita, reſtabant dies tres; Et in anno ſexto ſupererant dies ſex; & in nono, nouem; & in duodecimo, duodecim, & in decimoquinto, quindecim; & in decimo octauo, decem & octo. In decimonono autem anno, addebant aliam lunationem vigintinouem dierum, quæ reſultabat ex illis decem & octo diebus, qui in anno decimo octauo remanſerant, & illis vndecim qui in eodem anno decimonono pariter exuberabant; Et ſic etiam annus decimusnonus, tredecim menſes continebat lunares; Et in eius fine, ac initio vigeſimi, deſinebant pariter, ſimulque inchoabant anni ſolares ac lunares. Et eadem ratione, in ſingulis alijs decem nouenalibus cyclis, addito ſepties vno menſe lunari, modo proximè expoſito, anni lunares cum ſolaribus æquabantur. Patet ergo decipi plurimos ex antiquis ſcriptoribus, in quorum numero Genebrardus in calce libri ſecundi ſuæ Chronologiæ refert Iulium Africanum, & Euſebium Cæſarienſem; qui q̃ Hebræi menſibus lunaribus vterentur, exiſtimarunt eoſdem, per annos quoq; lunares tempora ſua metiri conſueuiſſe.

A quo Nouilunio inciperet annus ſacer.

Initium vero ſumebat annus ſacer in vere, hoc eſt circa æquinoctiũ vernale. Nam 10
cum Hebræi annum ſuum, per lunationes diſtinctum, reducere ſolerent, ratione numero præcedenti expoſita, ad menſuram anni ſolaris; ſemper inchoabant primum anni ſacri menſem, & conſequenter ipſum annum ſacrum ab eo nouilunio, cuius decima quarta dies, incidebat in diem verni æquinoctij, vel propius ipſum ſequebatur, vt dicitur in Kalendario Gregoriano can. 6. qui eſt de feſtis mobilibus. Ex quo neceſſario infertur, quod initium primi menſis, non poterat præcedere vernum æquinoctium, niſi ad ſummum per dies tredecim, nec ſubſequi vltra dies quindecim. Nam ille menſis, cuius neomenia, hoc eſt prima luna, dictum æquinoctium plus tredecim diebus præcedebat, puta quatuordecim, vel amplius; neceſſario oportebat quod etiã eius decimaquarta dies præcederet ipſum ęquinoctium vno die, vel pluribus: & propterea, ille non poterat eſſe menſis primus anni ſacri, ſed vltimus, nempe Adar, non autem Niſan. Ille verò menſis, cuius nouilunium incidebat poſt memoratum æquinoctium, plus quindecim diebus; proculdubio neceſſarium erat, quod eius decimaquarta dies; diſtaret à dicto æquinoctio diebus ſaltem viginti nouem, vel amplius; & conſequenter, quod altera dies decimaquarta menſis præcedentis, incidiſſet, vel in ipſomet æquinoctij die, vel poſt. vnde non menſis poſterior, ſed prior erat primus anni ſacri, iuxta regulam ex Kalendario Gregoriano proximè petitam. Cum igitur illa neomenia, quæ erat principium anni ſacri, ſemper non multo ante, vel poſt memoratum incideret æquinoctium; vtique ſequebatur, quod Niſan, qui erat primus anni ſacri menſis, eſſet etiam primus verni temporis; & ſemper aliquatenus concurreret cũ noſtro Martio, vel Aprili; & propterea Exod. cap. 34. ver. 18. & clarius Deuter. cap. 16. ver. pri. ipſe Niſan merito appellatus fuit, menſis nouarum frugum, & primus verni temporis. Qua circunſtantiarum copulatione, ſcriptura ſacra, apertiſſimè indicat, quod nos ſupra nu. 8. adnotauimus, nempe fruges in illis regionibus, verno circiter tempore, ad maturitatem accedere conſueuiſſe. Et licet initium menſis Niſan, non eſſet fixum & ſtabile; ſed (vt ex paulo ante dictis conſequitur) aliquando maturius,

aliquan-

aliquando tardius inciperet; Et vſque ad dies vigintiocto interdum anticipare, aut poſtponere poſſet; non tamen propterea ſequebatur, ipſum haud poſſe dici verèq; eſſe menſem nouarum frugum; quia ſemper circa eius medietatem, aliquæ fruges, vel quæ dicuntur temporaneæ, vt hordeum; vel ſerotinæ, vt triticum, & far (Exod. cap. 9. ver. 31. & 32.) penè iam maturæ erant. Quo fit, vt commodè poſtea poſſent Hebræi die 16. eiuſdem menſis offerre primitias meſſis ſuæ Domino, manipulum ſpicarum, vt præcipitur Leuit. ca. 23. ver. 10. ſpicarum, inquā, vel hordei, quando Paſcha citius incideret, vel tritici, quando ſerius. Et hinc colligitur decipi Sanctem Pagninum, qui pro eo, quod in editione vulgata Exod. cap. 13. ver. 4. legimus-Hodie egredimini menſe nouarum frugum ipſe tranſtulit-In menſe Iulio-& loco Deuter. proximè adducto, vbi dicitur-obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis-ipſe interpretatur-Obſerua menſem Iulij-Cuius valde erroneam opinionem, optimè confutat Franciſcus Ribera, ſuper Aggæi cap. 2. vbi nu. 2. pluribus, tum rationibus, tum auctoritatibus, euidentiſſimè probat, quod menſis Niſan, non in æſtate incipiebat, ſed circa æquinoctium vernale, quemadmodum ex loco Deuter. citato oſtenſum eſt.

11 Ex dictis quoq; ſequitur, menſes Hebræorum, non potuiſſe ſemper ex æquo reſpōdere noſtris: Quoniam ſicuti Niſan ferè ſemper habebat, habetque partem noſtri Martij, & partem noſtri Aprilis, vt ex paulo poſt dicendis palam fiet; ita, & qui illū ſequuntur, puta Iar, partem noſtri Aprilis, & partem noſtri Maij; & ſic de alijs. Cuius rei ratio eſt, quia, vt diximus, Menſes Hebræorum, cum eſſent lunares; neceſſario erāt mobiles, & inſtabiles: Primus namque, vt num. præcedenti dictum eſt, interdum ante, interdum verò poſt vernum exordiebatur æquinoctium (vt omittamus quod ipſa quoq; æquinoctia, variare, hoc eſt ſpatio vnius, & centum triginta annorum, vnō die retrocedere perhibentur) vnde ad mutationem primi, ceteros quoq; menſes mutari neceſſe erat. At noſtri menſes, fixi ſunt, & ſtabiles; ſemper eodem anni tempore incipientes, ac deſinentes. Deinde menſes Hebraici, vt diximus, alternatim habebāt, vnus, vigintinouem dies, alter verò triginta; noſtrorum autem Menſium, vnus habet dies vigintiocto, alij triginta, alij triginta & vnum: propterea, ferè numquam poſsūt cum illis prorſus coincidere. Nam licet aliquando, ante poſtremam Kalendarij noſtri emendationem, Gregorio XIII. Pontifice Max. præſtitam; quando ſcilicet æquinoctium vernale, cadebat in die decimaquarta noſtri Martij; quotieſcunque plenilunium ipſius menſis Niſan, in eodem die incidiſſet; tunc totus Niſan, cum noſtro concurrebat Martio: Quia tamen noſter Martius, ſemper habet vnum, aut alterum diē ſupra eos quos habebat Niſan: propterea non poterat poſtea totus Iar concurrere cū noſtro Aprili: ſiquidem primus dies menſis Iar neceſſario concurrebat cum vltimo; aut penultimo noſtri Martij; & ſic aliquam habebat noſtri Martij partem, & reliquū Aprilis; quod etiam in alijs ſequentibus, adhuc magis vſuuenire neceſſarium erat. Similiter poſt dictam Kalendarij noſtri correctionem, in qua vernum æquinoctium incidit in die vigeſimaprima Martij; cum primus anni ſacri menſis, apud Hebræos, non poſſit (vt ex num. 10. iam dictis, neceſſario deduci poteſt) citius exordiri, quam die octaua noſtri Martij, nec tardius quam die quinta noſtri Aprilis; & ideo menſis Niſan etiam nunc, vt plurimum, concurrat partim cum noſtro Martio, & partim cū Aprili, plus minuſue, prout nouilunium eius, magis aut minus, præcedit, vel ſubſequitur æquinoctium: licet inquam, etiam nunc poſſit quandoque totus Niſan coincidere cum noſtro Aprili, nimirum quando nouilunium ipſius Niſan, inciderit in die primo Aprilis, ſuppoſito, quod tunc contingat ipſum Niſan habere triginta dies, quemadmodum habet Aprilis: Attamen, hoc non poterit ſequi in alijs poſterioribus menſibus; quoniam etſi Iar cum Maio pariter incipiet; non tamen poterit cum ipſo pariter terminare; quia Maius habet dies triginta, & vnum, Iar verò ſolum vigintinouem. Quare nec ipſe Iar, & multo minus reliqui Hebræorum menſes, poterunt penitus cum vllo ex noſtris coincidere. Propterea, probare non poſſumus quorundam ſcriptorum, ac præcipuè Chronographorum conſuetudinem; qui ſingulos Hebræorum menſes, proprijs noſtrorum menſium nominibus appellare, ſeu interpretari non verentur; puta pro Niſan, Martium transferentes; pro Tyſri, qui erat ſeptimus, Septembrem; pro octauo, Octobrem; & ſic de alijs. Quæ res, errores, confuſioneſue plurimas, parere poteſt; præſertim cum, ex quo, iuxta memoratam noſtri Kalendarij

Menſes Hebræorum non poſſunt ex æquo reſpondere noſtris.

lendarij emendationem, æquinoctium vernum incidit in die vigeſimaprima Martij; fieri poteſt, vt aliquando Niſan, nihil prorſus concurrat cum noſtro Martio, ſed vel totus cum Aprili, puta quando neomenia ipſius Niſan concurrit cum prima die Aprilis, vel pro maiori parte cum Aprili, & pro reliqua cum Maio; quod proculdubio euenire neceſſarium eſt, quandocunque nouilunium ipſius Niſan inciderit in die ſecunda, tertia, quarta, vel quinta Aprilis: tunc enim Niſan deſinet in die ſecunda, tertia, quarta, vel quinta Maij; & maior adhuc ſucceſſiuè, in ſequentibus menſibus, cõtinget varietas. Atque in omnibus hiſce caſibus, non poterit etiam illud verũ eſſe, quod communiter dicitur, Niſan partem habere noſtri Martij, & partem Aprilis, Et Iar, partem Aprilis, & partem Maij, & ſic de reliquis. Itaque cum de menſibus Hebraicis loquimur, ipſorum quoque vocabulis vti debemus, ſi non errare, ac tempora confundere paruipendimus.

Menſiũ anni ſacri nomina ordinatim recenſita.

Sanè ordo, nominaque menſium anni ſacri, apud Hebræos, hæc erant. Primus di- 12
cebatur Niſan. Secundus Iar, ſeu Tiar, qui & aliquando dictus eſt Zio, ſiue Zin. Tertius Siuan, aut Sinan, vel Siban. Quartum Tamuz. Quintus Ab. Sextus Elul. Septimus Tyſri, alias Ethauin, vel Ethanim. Octauus Methaſuan, & Bul, & Marſonane: Sic quippe eum vocat Ioſephus 1. Antiq. cap. 4. Nonus Chiſleu, vel Caſleu. Decimus Tebeth, ſeu Thobeth. Vndecimus Sebath, ſiue Sabath. Duodecimus Adar, & quandoq; Adar anterior, ad differentiam alterius Adar, qui veAdar, hoc eſt Adar poſterior dicebatur, quandocunque (vt num. 9. diximus) addere opus erat anno, menſem decimumtertium. Aduertendum verò eſt, iſta menſium nomina, poſterioribus temporibus apud Hebræos fuiſſe introducta. Nam olim menſes, numeris tantummodo notari ſolebant, vt patet Geneſ. cap. 8. vbi fit mentio menſis primi, ſecundi, ſeptimi, & decimi. Quæ verò prius, menſium nomina retulimus, Chaldaica potius quam Hebraica extitiſſe creduntur, & non niſi poſt captiuitatem Babylonicã, vſitata. Cuius rei ſignum eſt, quod in ſacris libris, poſt ipſam conſcriptis, paſſim reperiuntur, videlicet in libris Eſdræ, Eſther, Zachariæ, & Machabæorum; in alijs autem non item: præterquam 3. Reg. cap. 6. ver. 1. & 38. & cap. 8. ver. 2. vbi memorantur Zio menſis ſecundus, & Ethanim menſis ſeptimus, & Bul menſis octauus: quæ tamen nomina, in antiquiſſimis codicibus nequaquã extitiſſe arbitror; ſed poſt captiuitatem, ab Eſdra, in ſua ſacrorum librorum recognitione, diuino inſtinctu, fuiſſe adiecta, ad tollendam æquiuocationem, hoc eſt, vt ſic declararet, menſes illos, videlicet ſecundum, ſeptimum, & octauum, non fuiſſe tales in ordine ad annum communem, ſicuti erant illi, quorum mentio facta fuerat Gen. c. 8. ſed in ordine ad annum ſacrum, cuius menſes, ſuo tempore, talibus iã nominibus nuncupari cœperant.

Eſt etiam hoc loco valde notandum, quod licet Ioſephus 1. Antiq. cap. 4. dixerit, 13
Moyſen ordinaſſe, vt menſis Niſan eſſet exordium anni, in his quæ ad rem diuinam pertinent: quo verò ad nundinationes rerum venalium, & ad reliquam diſpenſationem anni, nihil de priſtino ritu immutaſſe: nihilominus, ſcriptura ſacra, etiam poſt eiuſdem anni ſacri inſtitutionem, in rebus geſtis, per tempora, notandis, nullam ferè videtur habuiſſe, huiuſcemodi diſtinctionis, rationem. Nam præter vnum atq; alterum locum, nempe Exod. cap. 23. ver. 16. & ca. 34. ver. 22. vbi de nonnullis ſollemnitatibus, feſtiſque diebus celebrandis agens, non anni ſacri, ſed communis mentionem facit; forte quia tunc annus ſacer, licet paulo ante iam fuiſſet inſtitutus; nõdum tamen adhuc in vſum omnino erat introductus: De cetero videmus eandem ſcripturam, indifferenter etiam ea quæ ad feſtiuitates, cultumq; diuinum non pertinent, per anni ſacri menſes adnotare conſueuiſſe, vt manifeſtum fiet exemplis continuo proferendis, in quibus omnibus, tum ex ipſorum menſium nominibus, tum ex eorũdem numeris, clarè perſpicitur, citari ſemper menſes anni ſacri, non communis.

Scriptura indifferenter notat res geſtas per menſes anni ſacri.

De primo menſe, legimus Eſther cap. 3. verſ. 7. Menſe primo, cuius vocabulum eſt Niſan. Vbi & ver. 12. & cap. 11. ver. 2. & lib. 2. Eſdræ cap. 2. ver. 1. plura notantur, nihil ad feſtiuitates ſpectantia. Similiter de ſecundo menſe, 3. Reg. cap. 6. ver. 1. habemus. Menſe Zio; ipſe eſt menſis ſecundus; & quæ ſequuntur. De tertio, dicitur Eſther cap. 8. verſ. 9. Erat autem tempus tertij menſis, qui appellatur Siban. De quarto & quinto, nullum reperi ſcripturæ locum, in quo nominatim recenſeantur. De ſexto, habetur mentio 2. Eſdræ cap. 6. ver. 15. & 1. Machab. cap. 14. ver. 27. De

ſeptimo,

ſeptimo, 3. Reg. cap. 8. verſ. 2. ſic traditur: In menſe Ethanim ipſe eſt menſis ſeptimus &c. De octauo, in eiuſdem lib. cap. 6. ver. 38. Menſe Bul, ipſe eſt menſis octauus. De nono, Zachariæ ca. 7. ver. primo, & 1. Machab. c. 4. ver. 52. menſis nonus dicitur appellari Caſleu. De menſe decimo, Eſther c. 2. verſ. 16. Menſe decimo, qui vocatur Tebeth. De vndecimo, Zachar. cap. primo verſ. 7. In die vigeſima quinta vndecimi menſis Sabath. Et primo. Machab. cap. vlt. verſ. 14. Menſe vndecimo, ipſe eſt menſis Sabath. Poſtremo de menſe duodecimo, qui dicitur Adar cap. libri Eſther 3. non ſemel fit mentio, & ſæpius cap. 9. Vide omnia vuæ adduximus loca, & inuenies, plurima ex his quæ ſub eiſdem menſibus acta fuiſſe dicuntur, nullatenus ad ſacras ſollemnitates, cultumve Diuinum pertinere; & tamen per anni ſacri menſes eſſe notata. vt hinc diſcamus, ſcripturã ſacrã, poſt anni ſacri inſtitutionẽ, per eundem, non autem per annum communem, ſua metiri tempora maluiſſe. Quod ſemel hic obiter aduertiſſe ſufficiat. Et hæc de anno ſacro eiuſque menſibus quantum huic operi deſeruire poſſe videatur, dicta ſint. Nam etſi eadem clarius etiam innoteſcere poſſent, ſi hic Kalendarium vetus Hebræorum ſubiungeremus: parcimus tamen id facere; quia infra ſub anno mundi 2545. num. 26. illud opportunius intexendum erit; & ad illum locum facile fuerit lectorem quandocunque placuerit protinus tranſcurrere. Nunc ad id vnde digreſſi ſumus redeamus.

14 Eodem tempore, qno Moyſes, iubente Deo, præcepit filijs Iſrael, vt inchoarent annum ſacrum ab initio menſis nouarum frugum, in monumentum æternum, magnæ illius ipſorum liberationis, de ſeruitute Aegyptiaca, quam idem Dominus, eodem mẽſe, tranſiens ac Aegyptios percutiens, mirabiliter operari intendebat: Vt eoſdem Hebræos, ad tantam gratiam dignè recipiendam, aliquatenus præpararet; & vt gratã deinceps tanti beneficij memoriam, ſacratius recolerent; docuit illos ritum celebrãdi primum Paſcha, quod tranſitum illum Domini ſignificabat; ad cuius ſimilitudinẽ alia poſtmodum, ſingulis annis, perpetuo celebrarent. Igitur cum præmonuiſſet Hebræos Moyſes, quod in eiuſdem menſis primi medietate, educturus erat eos Dominus de Ægypto: mandauit, vt decima die illiuſmet menſis, per domos ac familias ſuas, præpararent ſibi tot Agnos, ſiue (vt paulo poſt oſtendemus) hædos, maſculos, anniculos, nullum prorſus vitium habentes, quot opus eſſe viderentur, pro numero animarum quæ ſufficere poſſent ad eſum Agni ſiue hædi, hoc eſt (quemadmodum ex Ioſepho colligitur 1. De Bello ca. 17.) pro ſingulis circiter comedentium denarijs, vnum; ſeruarentq; eos, vſque ad decimamquartam eiuſdem menſis diem; Et vt ad veſperam illius diei, nimirum ſole ad occaſum appropinquante, ſiue, vt idem Ioſephus ibidem exponit, ab hora nona, vſque ad vndecimam, in vnaquaq; domo, ſeu familia, aut vicinorum coadunatione, agnum ſuum, ſiue hædum ad hoc delectum, ac præparatum, immolarent; intingenteſque in eius ſanguine pugillum hyſſopi, ex eo aſpergerent ſuper vtrumq; poſtem, & in ſuperliminaribus domus: futurum enim erat, vt ſequenti nocte, pertranſiens Angelus Domini, occideret vniuerſa Aegyptiorum primogenita, tam iumentorum, quam hominum, illæſaſq; tantummodo relinqueret domos, quarum fores prædicto ſanguine aſperſas offenderet. In reliquo autem tempore, quod ſupererat ante ſolis occaſum, videlicet ab hora vndecima, ad duodecimã, volebat Dominus, vt prædictas Agni, hædi ve carnes, igni aſſarent; quas poſtea, ſole ſub orizonte delapſo, quando ſcilicet iam cœpiſſet dies decimaquinta (ſolebant .n. Hebræi inchoare ac metiri ſuos dies naturales ac feſtiuos, ab vno ſolis occaſu, ad alterum) ederent cum azymis panibus, & lactucis agreſtibus, ita vt nihil ex eis relinquerent, nec oſſa vllo modo confringerent, ſed quod reſiduum eſſet igne cremarent, nulluſq; alienigena comederet ex eis, niſi prius fuiſſet circumciſus Exod. cap. 12. verſ. 43. vſque ad 50. Præcepit item, vt ederent feſtinanter, accincti renes, & calceati pedes, tenentes baculos in manibus, tamquam ad iter agendum, peregrinandumque parati. ibid. verſ. 3. vſque ad 15. Sunt qui putant, tunc quoq; Hebræis præceptum fuiſſe, vt Agnum comederent ſtantes; ſed licet ipſi forte prima vice, quod eſſent in procinctu excundi de Aegypto, ſtantes comederint Paſcha, vt aſſerit B. Chryſoſtomus hom. 60. ad populum Antiochenum: attamen ex ſacris libris non apparet, quod tale præceptum habuerint. Quin oppoſitum legimus a Chriſto, diuinæ legis obſeruantiſſimo, Luc. ca. 22. fuiſſe factum. nam poſt illa verba ver. 13. Et parauerunt Paſcha.

Ritus celebrandi Paſcha.

ſcha. ſtatim ſubiungitur: Et cum facta eſſet hora (ſubaudi illud manducandi) diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha mãducare vobiſcum &c. Ad recenſitas leges, in edendo phaſe obſeruandas, adiunctæ poſtea fuere aliæ, puta illa quæ Numer. cap. 9. ver. 10. præcipit, vt qui ob legalem aliquam immunditiam; vel quia tunc eſſent in itinere; non poterant facere Paſcha in primo menſe, illud deinde facerent in ſecundo, de qua nos ſub anno inſequente nu. 37. agemus. & eandem legem poſtea Ezechiæ regis temporibus obſeruatam fuiſſe, infra ſub anno mundi 3315. num. 4. ex 2. Paralip. cap. 30. oſtendemus. Alia item addita eſt lex Deuter. cap. 16. ver. 5. qua cauetur, ne in quacunq; vrbe, ſed in loco, quem poſtea elegiſſet Dominus, conuenirent ad comedendum Paſcha. Sed hæc poſtrema lex, obligabat tantummodo, quando populus iam eſſet in terra promiſſionis, non autẽ prius. Sanè quod diximus de optione, ſeu facultate immolandi hædum loco agni, colligitur ex illis verbis. Exod. c. 12. ver. 5. Iuxta quem ritum tolletis, & hædum.] eſt enim ſenſus, ac ſi dictum eſſet: Iuxta quem ritum, poteritis etiam, ſi placuerit, pro agno, ſumere hædum. Et hunc ſenſum confirmat Sancta Romana Eccleſia, quæ in officio Sanctiſſimi Sacramenti canit primum Reſponſorium in hæc verba: Immolabit hædum multitudo filiorum Iſrael ad veſperam Paſchæ, & edent carnes, & azimos panes &c.

Cur præcepit Moyſes vt Hebræi manerent in domibus ſuis vſque mane.

Ceterum, quia bene nouerat Moyſes, non eſſe diuinæ voluntatis, quod Hebræi diſcederent inuitis Aegyptijs, quos propterea tot ſucceſſiuè plagis percutiebat, vt ad dandam Hebræis liberam exeundi licentiam prouocaret: ne forte ipſi Hebræi, præpropero libertatis vrgente deſiderio, tempus a Deo præſtitutum anticiparent; præcepit eis Moyſes, vt ſe in domibus ſuis continerent vſque mane, Exod. cap. 12. num. 22. probabiliter ratus, non niſi tunc ab Aegyptijs fore dimittendos. Verum e contra accidit, nam percuſſis a Deo, nocte, primogenitis eorum; tantus irruit ſuper eos timor Hebræorum, quorum cauſa id patiebantur; vt non ſuſtinentes diem expectare, confeſtim ſurgentes Aegyptij, Hebræos a ſe abire compellerent. Quare licet ipſi poſtea Hebræi (vt infra num. 18. dicemus) aliquanto ante lucem egredi cœpiſſe videantur; non ideo tamen contra Moyſi intentionem feciſſe cenſendi ſunt; Et quoniam præuidebat Dominus futurum, vt filij Iſrael, vrgentibus Aegyptijs eorum diſceſſum, præ inſtantia, & anguſtijs temporis, non poſſent prius fermentare, ac coquere ſibi panes pro viatico; ſed cogerentur adferre ſecum farinam iam conſperſam, ex qua deinde, vbicunque eos deuenire contingeret, ſubcinericios ſibi panes azymos, parare valerent, eiſque per plures dies (quemadmodum infra num. 28. dicetur) ſuſtentari. Vt huius quoque rei non obliuiſcerentur; præcepit eis per Moyſen Dominus, vt ad modum ſui exitus, afflictionemq; in eo latam, perpetuis poſtea temporibus rememorandam, deinceps ſingulis annis; per ſeptem dies continuos a die Paſchatis incluſiuè auſpicandos, veſcerentur azymis; quemadmodum expreſsè traditur Exod. cap. 12. ver. 15. vſque ad 21. & Leuit. cap. 23. verſ. 6. & Numer. ca. 28. ver. 16. Cuius inſtitutionis cauſa ſuperius tacta, disertè exprimitur Deuter. cap. 16. ver. 3. illis verbis: Non comedes in eo (hoc eſt in phaſe de quo ibidem loquitur) panem fermentatum. ſeptem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, quoniã in pauore egreſſus es de Aegypto, vt memineris diei egreſſionis tuæ de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ. Ex quo loco manifeſtè colligitur, quod panis azymus, dicebatur panis afflictionis, non ſolum quia ob eius grauitatem aptus erat affligere ſtomachos præſertim debiliores, ſed inprimis quia erat ſignũ rememoratiuum afflictionis in exitu de Ægypto toleratæ. Conſtat enim quod quemadmodum (vt infra ſuo loco dicetur) feſtum tabernaculorum ſeptem pariter diebus celebrandum, inſtitutũ poſtea fuit, ad recolendam continuandamque memoriam peregrinationis quadraginta annorum per deſertum, & incõmoditatis eo tempore ſuſceptæ, in quo nunquã in domibus, ſed ſub Tabernaculis ſeu Tentorijs habitauerant: ita nunc feſtum azymorum indictum fuit ad rememorandam tum afflictionem, quam tẽpore egreſſionis de Aegypto, per dies triginta edendo panes azymos paſſi fuerant, tum etiam pauorem per idem pariter tempus ipſis incuſſum, de quo infra num. 21. agemus. 15

Præcipitur eſus Azymorum.

His per Moyſen, & Aaron in terra Geſſen ordinatis, oportet eos confeſtim inde ad vrbem regiam rediſſe, nimirum ſecundo vel tertio eiuſdem menſis die; & quarto rurſum, 16

rurſum, iubente Domino, adiiſſe Pharaonem, & coram eo ſparſiſſe in cælũ cinerem de camino allatum, quo facto, ſtatim orta ſunt in hominibus, & iumentis vlcera veſicarum turgentium, in omni terra Aegypti; & præſertim in ipſiſmet Magis, qui propterea coram Pharaone permanere non poterant. quæ fuit ſexta Aegyptiorum plaga. *Sexta Aegypti plaga veſicaram, & vlcerum.*

Poſt quam, increpauit die quinto (vt arbitror) per Moyſen Dominus acriter Pharaonem hiſce vel ſimilibus verbis: Hæc dicit Dominus. Quia noluiſti dimittere populum meum, poſſem hac vice mittere omnes plagas meas ſuper cor tuum, & ſuper ſeruos tuos, & ſuper populum tuum, & percutere ſimul omnes peſtilentia, vt cognoſcant ceteri hominum omnipotentiam meam: Verumtamen id non ſtatim faciam, ſed prius mittam ſucceſſiuè alias plagas meas, vt manifeſta magis fiat patientia mea, & obſtinatio tua; & vt diſcant homines, quam lento gradu diuina procedit ira, vt peccatores ad pænitentiam expectet, ſed demum ſuper impænitentes diuturnitatẽ vindictæ, grauitate compenſet. Adhuc retines populum meum? En pluam cras hac ipſa hora, grandinem multam nimis &c. Igitur ſequenti die, qui erat dicti menſis primi ſextus; extendente Moyſe virgam in cælum, dedit Dominus tonitrua, & grandinem, & fulgura diſcurrentia; tantoq; impetu, & copia grando, & ignis mixta pariter ferebantur, vt numquam tale quid ab ipſa Aegyptiorum origine viſum fuerit. Percuſſit ergo iſta tempeſtas omnia quæ in agris reperta ſunt, præterquam in terra Geſſen. & hæc fuit ſeptima Aegypti plaga, cuius etiam meminit Regius Propheta in Pſalm. 77. verſic. 47. dicens: Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina; & tradidit grandini iumenta eorum, & poſſeſſiones eorum igni. Et in Pſalm. 104. ver. 32. Poſuit pluuias eorum grandinem; ignem comburentem in terra ipſorum. & percuſſit vineas eorum, & ficulneas eorum, & contriuit lignum finium eorum. Vbi aduertendum eſt, per illud-& moros eorum in pruina,-& illud item-& poſſeſſiones eorum igni-nihil diuerſum ab hac plaga indicari; ſiquidem iam dictum eſt, in ea ignem ſimul cum grandine cecidiſſe: Et vox Hebræa, quam Latinus Interpres tranſtulit-In pruina-ſpeciem quoq; grandinis ſignificare poteſt, vt aiũt Hebraicæ linguæ profeſſores. Sanè Pharao, tam ingenti tempeſtate perterritus, vocauit Moyſen, & Aaron, promittens dimittere populum, ſi obtinuiſſent a Domino priſtinam aeris tranquillitatem; quod tamen, ſuo more, poſtea facere recuſauit. Quamobrem, inſequente, vt arbitror, die qui erat dicti menſis ſeptimus, iterum venerunt, miſſi a Domino Moyſes, & Aaron, ad Pharaonem, denuntiantes ei, quod ſi non dimitteret populũ, expectaret die proximo a Domino octauam plagam, nempe infinitam Locuſtarum multitudinem; & his dictis, redeuntes, egreſſi ſunt a Pharaone, qui rogatus a ſeruis ſuis tantum malum pertimeſcentibus, reuocauit eos dicens, vt irent; verumtamen ſtatim ſubiungens, interrogauit, quinam eſſent ituri; & vt audiuit, quod omnes cum paruulis, & armentis proficiſci volebant; indignatus negauit quod eis conceſſiſſe viſus fuerat. Eiecti ergo de conſpectu Regis, cum ad iuſſum Domini, extendiſſet virgam ſuam Moyſes, confeſtim ventus vrens exortus eſt, flanſque tota die illa & nocte, attulit mane plagam in ordine octauam, videlicet immenſas quaſdam locuſtarum veluti nubes, quæ vbique per Aegyptum ſparſæ, operuerunt omnia, vaſtantes quicquid reſiduum fuerat poſt grandinem, nihilq; virens relictum eſt in terra Aegypti. Et hoc eſt, quod ſignificatur in Pſ. 77. ver. 46. illis verbis: & dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. Nam nomen Hebraicum, quod ibi Latinus Interpres vertit-ærugini-In Pſal. 104. verſ. 34. trãſtulit-bruchus-qui eſt ſpecies locuſtæ, dicens: Dixit & venit locuſta, & bruchus, cuius nõ erat numerus. Porrò rex, vt tanto occurreret malo, accerſitis protinus Moyſe, & Aarone, deprecatus eſt eos, vt rogarent Dominũ, pro locuſtarum propulſatione. Poſtero igitur die, qui fuit eiuſdem menſis nonus, orante Moyſe, venit ventus ab occidente vehemẽtiſſimus, qui arreptas locuſtas proiecit in mare rubrũ, nec vnã quidẽ in Aegypto reliquit. Exo. c. 9. & 10. vſq; ad ver. 20. *Septima plaga grãdinis.* *Octaua plaga videlicet Locuſtarum.*

17 Sed quia nunc primum, ex ſacro textu, in maris rubri mentionem incidimus; haud ingratum lectori fore exiſtimauimus, hic germanam adferre cauſam, cur hoc mare, rubrũ fuerit appellatũ; cum nihilominus conſtet, eius aquas eiuſdem prorſus naturæ, & coloris eſſe, cuius ſunt aquæ maris Oceani; imo eaſdẽ omnino eſſe, quæ ab indico Oceano in Arabicũ hunc ſinũ influunt. Neq; .n. admittenda videntur, quæ ex antiquorum opinionibus, refert Strabo li. 16. nempe, mari rubro eſſe nomen, a colore propter reflexionem radiorum apparente, vel a ſole cum ſupra verticẽ eſt, vel a montibus *Cur ſinus Arabicus vocetur mare rubrum.*

ex aduſtione rubentibus; vel a fonte quodam, qui aquã rubicundam ac minio plenã, in mare emittit, vel a quodam Erythra natione Perſa, qui in inſulam dicti maris ſe recepit; Vel ab alio Erythra ſeu Erythræo Perſei, & Andromedes filio, qui olim illic dominabatur, & cuius nomen Græcè idem ſignificat, quod Latinè, rubrum: quam poſtremam opinionem ſequitur & Arrianus Geſtorum Alexandri lib. 8. Neque item dici poteſt (vt alij putarunt) videri aquã illam rubrã, propter terram, quæ circa eius littora eſt, rubram. Quia Luſitani (Auctore mox citando teſte) qui oras illas accurate perueſtigarunt, ac proprijs oculis inſpexerunt, aſſeueranter negant terram illam eſſe notabiliter rubram, ita vt tale quid efficere poſſit. Et ſi ibidem adeſſent montes admodum rubri, aut memoratæ ſolis reflexiones, aut dictus fons minio plenus, aut quid ſimile, proculdubio id ipſi, tanquam huius rei, de qua agimus, valde curioſi, facile obſeruaſſent; & memorandus Auctor ſilentio non inuoluiſſet. Huc accedit longe credibilius eſſe, e conuerſo, dictos Erythræos, a dominio quod in mari rubro, eiuſque oris habuiſſe dicuntur, nomina fuiſſe ſortitos; præſertim ſi naturalem dictæ rubedinis cauſam, proximè adducendam, conſideremus; Ex qua colligi poſſe videtur, longè ante dictos Erythræos; & non ſolum vſque a Moyſi temporibus, vt ſcripta eius indicant; ſed etiam ab ipſo mundi exordio, vel ſaltem ab eius, poſt vniuerſale diluuiũ, reparatione, idem mare ſic fuiſſe nuncupatum. Quid igitur? Dicamus prius quomodo dicti maris aqua videatur rubra; mox cauſam aperiemus. Non enim vbique talis videtur; ſed quibuſdam in locis; neque ſemper in eiſdem; verum modo hic modo illic, magnæ quædam rubri coloris maculæ conſpiciuntur; aliæ quidem lõgiores; aliæ magis latæ, ac diuerſarum figurarum; tanquam ſi grandia quædam ſanguinis vaſa ibi ſparſim effuſa fuiſſent. Vnde Ioannes de Barros, qui de regum Luſitaniæ rebus in India geſtis, duas librorum decades Hiſpano ſcripſit idiomate, eaſq; Aſia inſcripſit, Decad. 2. lib. 8. cap. 1. refert de Alphonſo Dalboquerque, primario Luſitani regis in india, Claſſium Duce, & illarum regionum Gubernatore; quod cum oſtia dicti maris ingreſſus eſſet, vidit in eo rubentem quandam maculam, non admodum latam, ſed quantum ipſa oculorum acies pertingere poterat, in longum protenſam: Et addit, quod cum eius naues intus valdè progreſsæ eſſent; plurimæ eiuſmodi maculæ latiores multoque breuiores, ſparſæ vndique videbantur; Et nihilominus de dictis maculis aqua in vaſis hauſta, nequaquam rubra, ſed limpidiſſima erat. Quo experimento manifeſtè conuincitur error quorundam, qui dictas maculas ex Balænarũ ſanguine, in ipſarum partibus effuſo, fieri credebant. Quamobrem admirati, cauſamque rei diligenter perquirentes Luſitani, poſtea tum ab illarum regionum incolis, tum etiam proprio experimento didicerunt, fundum illius maris naturaliter ferre magnam vim cuiuſdam plantæ, ſeu fruticis rubri, ramos proferentis ſolidos ac graues, inſtar Coralij, ita vt etiam a ſolo euulſi, in aquis ſupernatare nequeant: Qui maxima inundantium aquarum vi eradicari ſeu a ſtipite abrumpi ſæpe ſolent; ac præcipue prope oſtia dicti maris, vbi fluxus atque refluxus aquarum ingredientium, & egredientium, maiori fertur impetu; Quo fit vt eorundem virgultorum rubra ſtramenta, per longos quoſdam aggeres in ipſo maris fundo congerantur; qui deinde, vbi latior ſinus eſt, a varijs inundationibus diſſipati; & huc atque illuc aceruatim tranſlati; ex coloris dictorum aceruorum reflexione, reddunt mare illud varijs, vt dictum eſt, rubentibus maculis reſperſum; præſertim vbi vnda minus alta eſt. Et inde iſte potiſſimum ſinus, & illa item Oceani pars, quæ ab eiuſdem ſinus anguſtijs, ad ſinum vſque Perſicum extenditur, maris rubri nomen accepit. Redeamus ad id vnde digreſſi ſumus.

Nona Aegypti plaga, nempe tenebrarum.

Poſt ablatam Locuſtarum plagam, cum nec propterea Pharao rex dimitteret populum; mandauit Dominus Moyſi, vt extenderet manum ſuam in cælum: Quod cum poſtero die, qui erat huius menſis decimus, Moyſes feciſſet; illico ſubſecuta eſt nona ac penultima plaga, quæ cum tribus alijs præcedentibus deſcribitur Exo. c. 9. ver. 8. vſq; ad initium capitis vndecimi, nimirum; factæ ſunt tenebræ horribiles, ac penè palpabiles in vniuerſa terra Aegypti, excepta dũtaxat terra Geſſen: integroq; triduo perdurarunt: Quæ res, induxit Pharaonem concedere Moyſi, & Aaroni, vt educerẽt populũ cũ paruulis, ſed greges in Ægypto relinquerent; quibus non acquieſcẽtibus; iratus Pharao, eiecit eos dicens: ne amplius ad cõſpectũ ſuũ accedere auderent, alioqui 18

ſcirent

ſcirent ſe illico morituros. At Moyſes cùm animosè fortiterq; prædixiſſet Pharao-
ni poſtremam plagam, & quod propter eã velint nolint, ipſe rex, & ſerui eius vltro
dimiſſuri erant Hebræos, ſtatim valde commotus ab eo exiuit. Exod. cap. 10. verſic.
22. vſq; ad 10. cap. ſequentis. Oportet autem in eadem die menſis decima, in qua
cœpit plaga tenebrarum Aegyptijs, filios Iſrael, apud quos vbicumq; habitabant, lux
erat, præparaſſe ſibi hædos, agnoſue paſchales, prout eis præceperat, Moyſes de man
dato Domini quemadmodum, ſupra num. 14. dictum eſt.

19 Die decimatertia, poſteaquam placuit Deo corporales ab Ægyptijs tenebras de-
pellere, ac ſolarem lucem reſtituere; nec tamen Pharao dimittere voluit populum:
prænuntiauit populo Moyſes Dominum decreuiſſe adhuc vna plaga percutere Ae-
gyptum; ſubito nimirum, atq; inopinato primogenitorum omnium interitu; atque
hoc pacto, cogere Regem, ceteroſq; Aegyptios, non ſolum vltro dimittere Hebræos;
ſed etiam compellere, vt exeant. Et quoniam Hebræi in multis offenſi, ac præter
omne ius, faſq; grauati ab Aegyptijs fuerant; quo dãna ab eis tolerata, reſarcire quo-
quomodo poſſent: monuit eos, vt peteret vnuſquiſq; ab amicis, aut vicinis ſuis vaſa
argentea, & aurea, & veſtes. Sic enim mandauerat eidem Moyſi iuſtus, & ſupremus
omnium Dominus. Exod. cap. 11. verſ. 2. pollicitus ſe daturum eis gratiam in con-
ſpectu Aegyptiorum, vt commodarent omnia, quæ petijſſent: Et hoc tum in illamet
die, tum in ea quæ proxime ſequuta eſt, executioni mandatum putamus: quemad-
modum, & illud quoq; quod Iſraelitis præceptum fuerat, de agnis Paſchalibus, ad
veſperam diei decimæquartæ immolandis, vt colligi poteſt. Exod. cap. 12. ver. 28.

Prædicitur Hebræorum exitus de Aegypto cum vaſis aureis atque argenteis mutuo acceptis.

20 Die autem decimaquinta circiter inchoante, quæ poſt ſolis occaſum diei decimæ
21 quartæ (vt ſupra num. 14. dictum eſt) incipiebat: cum manducaſſent Hebræi agnos
Paſchales, ritu eis a Moyſe præſcripto: Ecce media nocte, facta ſunt de repente in
Aegypto magna illa duo prodigia, quæ prædixerat Moyſi Dominus Exod. c. 11. ver.
4. & cap. 12. verſ. 12. quorum alterum creditur fuiſſe illud, quod Hebræi colligunt ex
citato Exod. cap. 12. vbi prædicit Deus, in cunctis Aegypti Dijs ſe facturum iudicia,
& ex Numer. cap. 33. verſ. 4. vbi dicitur Deus, in Dijs Aegypti exercuiſſe vltionem:
nimirum collapſa eſſe vniuerſa idola, templaq; Aegypti, quemadmodũ refert B. Hie-
ronymus in Epiſtola ad Fabiolam, quæ eſt 127. de 42. Manſionibus, Manſione prima.
Alterum fuit, repentina atq; inopinata omnium primogenitorũ interfectio, a primo-
genito Pharaonis, vſq; ad primogenitum vilioris ancillæ, quæ vel carceribus, vel ad
molam deſeruiret. Neque hominum tantum; ſed & iumentorum primogenita, ma-
gno ſpiritus impetu interfecit Angelus Domini, eodem tempore, in vniuerſa Ægyp-
to; ita vt nulla eſſet domus, in qua non plangerent Ægyptij mortuum ſuum; Iudæis
interim in cunctis habitaculis ſuis pacificè quieſcentibus. Qua ſubita calamitate per
territi, Pharao, & omnes ſerui eius, probe intelligẽtes eam eueniſſe propter negatam
Hebræis abeundi licentiam; clamoribus item, atq; eiulatibus, qui in tota ciuitate au-
diebantur, permoti; ſurgentes eadem hora, confeſtim mãdauerunt Moyſi, & Aaroni,
vt velociter educerent populum ſuum, cũ paruulis, & gregibus, prout petierant. Cer-
tatim ergo Ægyptij, moræ impatientes, ad domos Hebræorom accurrebant, eoſq; vt
quantocius exirent, cõpellebant: verebantur .n. ne, ſi illi aliquantiſper exitum pro-
traherent, ipſi quoq; a Deo percuſſi, omnes perirent; & propterea, de propria tantum
ſalute ſoliciti, nihil minus cogitabant, quã de vaſis argenteis, aureiſq;, quæ eis com-
modauerant, repetendis; ſatis ſuperq; ſibi ipſis conſuluiſſe exiſtimantes, ſi Hebræos
protinus a ſe diſcedere curaſſent. Itaq; non multo poſt mediã noctẽ, peruulgata illi-
co vbiq; Regis licentia, Hebræi qui antea præmoniti, ſe ſe in Rameſſe oẽs receperãt;
cœperunt turmatim ſe ad exitũ colligere, prout a Moyſe bene inſtructi prius fuerant,
vt teſtatur Ioſephus 2. antiq. c. 5. propè finem. & ex ſacro quoq; eloquio certũ eſt, ꝙ
Moyſes diuino monitu, prædicebat populo ſucceſſiuè oĩa, quæ ventura erant, vt ſtatu
to tempore, ad exitũ prompti, paratiq; inuenirentur. Facto aũt mane, in modum ma-
gni cuiuſdam exercitus, iã conglobati, egrediebantur cũ gregibus, armentiſq; ſuis, &
omnibus, quæ ad ſe pertinebant. igitur de nocte cœpta eſt iſta egreſſio, & die iã illu-
ceſcente, peracta; queadmodum ex collatione quorundã ſcripturæ locorũ, aperte col
ligitur. Siquidem Exo. c. 12. ver. 42. & Deuter. c. 16. ver. 1. & 6. dicitur, eos nocte illa
exiſſe; quia nimirũ exire cœperunt, vt dictũ eſt. At verò Numer. c. 33. verſ. 3. legimus,

Hebræi faciunt primum Paſcha. Idola in Aegypto collapſa.

Primogenitorum repẽtinus interitus.

Hebræi exeunt de Aegypto.

eoſdē egreſſos eſſe videntibus cunctis Aegyptijs,ac ſepelientibus primogenitos ſuos; quos proculdubio nō ſtatim ea nocte,qua percuſſi ſunt,ſed facto mane ſepeliendos curaſſe,credendū eſt. Porrò filij Iſrael,oēs ſani,ac diuites valde,in argēto, & auro,ꝙ ab Aegyptijs acceperant,exibant vt dicitur in Pſal.104.ver.37. & eduxit eos cum argēto, & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus. Aſcenderunt quoque armati de terra Aegypti,vt traditur Exod.c.13.ver.18. Et non panes ſecum,pro viatico,ſed farinam dumtaxat conſperſam,ac præ anguſtijs temporis,nec dum fermentatā deferre potuerunt. Sed & oſſa Ioſephi(vt ibidē ver.19.legimus) prout ipſe morti proximus Geneſ.c.50.ver.24. adiurauerat filios Iſrael, aſportarunt. Et, vt creditur, cum ipſis etiam oſſa aliorum Ioſephi fratrum; quæ poſtmodum ſimul omnia ſepelierunt in Sichen, vt nos ſub anno mundi 2589. num. 1. probabimus. Fuit autem numerus Hebræorum,qui exierunt de Aegypto, ſexcenta ferè millia peditum, abſq; paruulis, ac mulieribus; & præter innumerabile vulgus promiſcuum, Exo. c.12. verſ.37. ſubaudi Aegyptiorum omnis ætatis,& ſexus, & conditionis,qui ex longa cum ipſis conſuetudine,ad Iudaiſmum conuerſi,ipſos Hebræos,quocunque eos Deus perduceret, ſequi maluerunt,quam cum idololatris in patria remanere. Vnde non improbabiliter quidam arbitrati ſunt,totam ſummam eorum,qui exierunt, ad ter decies centena millia hominum accedere potuiſſe. Neque verò cuiquam incredibile videatur, quod tam exiguo tempore, puta ſex aut ſeptem horarum interuallo, tot hominum millia exire potuerint. Siquidem diuina prouidentia factū putamus, vt omnes,ſtatuto tempore, præſto fuerint; & nullus eorum exire cunctatus ſit; ne ab Aegyptijs, quos emiſiſſe Hebræos, non multo poſt pænituit,ibidem permanere compellerentur.

Numerus exeuntiū de Aegypto.

Iſte fuit famoſiſſimus ille Iſraelitarum exitus de Aegypto, tantopere in ſacris li- 21
bris celebratus, quem iam ſatis ſuperq; ſub anno mundi 2329.num. 13. & ſequentibus, probatum eſt, contigiſſe poſt annos quadringentos triginta, à diuinis promiſſionibus Abrahæ factis. Poſt annos verò quadringentos peregrinationis ſeminis eiuſdem Abrahæ,ab eiecto Iſmaele computandos,vt videre eſt in tabulis. His adde, eundem egreſſum Iſraelitarum de Aegypto,conſequenter primum Phaſe eodemmet die, ante exitum,ab ipſis celebratum, incidiſſe, pridie Sabbati, hoc eſt feria ſexta, quam vulgo diem veneris appellamus; eodem ſcilicet tempore, quo poſtea Chriſtus Dominus Noſter, ſacratiſſima inſtante ſua paſſione, vetus illud Paſcha,poſtremo comedit, ac noui inſtitutione,antiquauit. Quod ſic colligo. Hebræi trigeſimo die ab exitu, de Rameſſe, vt infra nu.31. probabitur, fecerunt octauam manſionem in Sin, Vbi deficiente farina quam de Aegypto tulerant, deſierunt veſci azymis; & dedit eis Dominus in craſtinum manna de cælo; quemadmodum infra num. 32. dicemus. Vbi etiam ex B. Auguſtino adnotabimus, ipſum man deſcendere cœpiſſe die primo Sabbati, quem nos diem Dominicum dicimus; & id litteræ etiam ſacri textus, ſatis conſonum eſſe oſtendemus. Si ergo dies trigeſima prima ab exitu, fuit dies Dominica; neceſſe eſt (vt quiſque apud ſe ſupputare poterit) quod dies exitus, fuerit dies veneris; in cuius initio (quod à ſolis occaſu præcedentis diei ſumi debere iam diximus) Hebræi comederunt agnum paſchalem. Idem ipſorum quoque Hebræorum teſtimonio, confirmari poteſt. Nam ſi (quemadmodum Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum in calce capitis quinti aſſerit) dies vigeſimuſtertius menſis Iar, erat primus hebdomadæ; & dies ſextus menſis tertij, quando data eſt lex, erat Sabbatum; Vtique neceſſario cōſequitur,quod dies exitus populi de Aegypto,qui fuit decimus quintus,primi menſis, eſſet ſexta Sabbati, quam nos diem veneris nuncupamus; vt in Kalendario Hebræorum,quod nos correctum,loco inferius notando inſeremus,computari, & videri poterit. Sed huic poſitioni, duo obſtare videntur. Alterum eſt, quod ſi hoc eſſet, videretur conſequi,Legem poſtea datam fuiſſe non die ſexta tertij menſis,quemadmodum communiter creditur; & nos infra nu. 39.probabimus; Sed die ſeptima. Nam quando Sabbatum incidebat in die decimo ſexto menſis primi, vt contigit in hoc anno de quo nunc agimus, inchoatio ſeptem hebdomadarum pro die Pentecoſtes inueniendo, differebatur (vt infra numero trigeſimonono oſtendemus) in diem ſequentem, qui erat decimus ſeptimus; a quo ad diem ſeptimum tertij menſis, incluſiuè computantur quinquaginta dies, nempe reliqui

Exitus Iſraelis de Aegypto, quo anno ac die factus.

tredecim

tredecim primi menſis, & triginta ſecundi, & ſeptem tertij. Verum huic obiectioni facile eſt reſpondere, id non fuiſſe factum hoc anno; quia illa lex de ſeptem hebdomadis a decimoſexto, vel decimoſeptimo die menſis primi dinumerandis, nec dú lata fuerat, nec poſtea vnquam obligare, aut obſeruari cœpit, niſi poſt introitum populi in terram promiſſionis. Cur autem illa vnius diei dilatio eſſet facienda, infra nume. 39. dicemus. Altera obiectio eſt, quod in Kalendario Hebræorum apud Sigonium lib. 3. cap. 18. De Rep. Hebræorum regiſtrato; in die decimoquinto primi menſis, non ſexta, ſed prima Sabbati ponitur. Ad hoc dicimus, dictum Kalendariũ ſiue a Rabbinis, ſiue ab ipſo Sigonio ſic digeſtum, falſo ſupponere, quod primus anni ſacri menſis inceperit a prima Sabbati: at hoc probandum erat: & quia probari non poteſt; quin etiam ex ipſis met Hebræis, vt dictum eſt, apertè conſtat de oppoſito; propterea prædictis non obſtat; ſed potius corrigi debet dictum Kalendarium. Quod nos, non in hac re tantum, verum & in alijs, ſub anno mundi proximo nu. 27. & ſequentibus, præſtabimus. Ceterum, quod Deuter. cap. 16. verſ. 3. legimus, filios Iſrael exiſſe de Ægypto, in pauore: & contra in Pſal. 104. ver. 43. Dominum eduxiſſe populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia: Non tam ad iſtum exitũ de Rameſſe, in quo nihil Hebræis timendum occurriſſe apparet, quam ad exitum de finibus Ægypti, pertinere videtur. Tunc enim primum maximo concuſſi ſunt pauore, quando ad mare rubrum, de repente ſuperuenit eis Pharao armatus. Et licet Domino aperiente eis mirabiliter mare, per medium eius ſiccis veſtigijs incederẽt: non tamen ſine metu eſſe poterant, propter Aegyptios eadem via inſequentes. At quando, mari feliciter tranſuadato, viderunt Aegyptios fluctibus obrutos, & cadauera eorum ad littus eiecta, tunc magna cum exultatione, ac lætitia inde educti, iter ſuum profecuti ſunt. quemadmodum infra ſuis locis oſtendemus. Quare, vtrunq; verum eſt, nimirum, quod & cum pauore, & cum gaudio de Aegyptiaca ſeruitute exierunt; ſi diuerſa illius exitus tempora ſpectemus. Ab iſto exitu de Aegypto, inſtitutam poſtea fuiſſe apud Hebræos Aeram, vnde annos ſuos deinceps metirentur; vel ex eo patet, quod Salomonis temporibus, Templi eius fundamenta dicuntur iacta anno quadringenteſimo octogeſimo ab exitu Iſrael de Aegypto 3. Reg. c. 6. ver. 1.

(margin: 13 / 30 / 7 / — / 50; Diluuntur obiecta. Quomodo Iſraelitæ exierint cum pauore, & lætitia. Aera Hebræorum ab exitu de Aegypto.)

22 Et quoniam Exod. cap. 12. ver. 37. Hebræi dicuntur profecti de Rameſſe in Socoth; Sciendum eſt, Rameſſe olim nomen fuiſſe regionis, ſeu agri in optimo terræ Geſſen loco exiſtentis, vbi Pharao, in gratiam Ioſephi, habitare fecerat filios Iſrael, qui poſt multa deinde tempora, coacti ſunt quaſdam ædificare vrbes Pharaoni; quarum vna in dicto loco extructa, ab eadem regione denominata eſt Rameſſes, vt ſub anno mundi 2438. num. 2. diximus. Et hanc puto eſſe vrbem, de qua primo Hebræi turmatim exiſſe feruntur. Vnde poſſet inferri, ipſam Rameſſe, propriè loquendo, inter manſiones itineris Hebræorum non eſſe numerandam. Siquidem prima manſio, videtur potius dici ea quam fecerunt in Socoth. Verumtamen, quia B. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam, ſuperius num. 18. citata, & alij ipſum ſecuti, ponunt primam manſionem in Rameſſe: parumq; refert, ſi vel excludendo huius itineris terminos, a quo ſcilicet, & ad quem; quadraginta tantum manſiones faciamus; vel eos includendo, quadraginta duas numeremus: ne nouam, in hiſce manſionibus recenſendis, rationẽ inire voluiſſe videamur; nos quoque cum B. Hieronymo, & alijs, hic & in tabella mãſionum infra ſub anno mundi 2583. num. 16. inſerenda, ponemus primam manſionẽ in Rameſſe; præſertim cum illuc primum, ex alijs quoq; Aegypti vrbibus, plurimos Iudæorum confluxiſſe credendum ſit; Secundam verò in Socoth; & ceteras eodem ordine, quo pariter deſcribuntur Numer. cap. 33. per totum. Illud tantum hic adnotantes, non omnes, quæ in illo itinere fieri contingebant, moras, appellari manſiones: Sed illas duntaxat, in quibus figebant tentoria, vt ibidem aliquandiu morarentur. Nã alioqui conſtat eos de quarta manſione ad quintã, itinere trium dierum, profectos eſſe per deſertum Ethan, vt legitur Numer. cap. 33. ver. 8. Intra quod tempus, neceſſe eſt, ipſos bis ſaltem in die aliquantiſper in dicta ſolitudine conſtitiſſe, vt ſe ſaltem neceſſario debitis temporibus cibo, ſomnoque reficerent: quæ tamen morulæ, quia ſub dio, non autem in Tabernaculis fiebant; manſionum nomine non deſignantur. Cum igitur emiſiſſet Pharao Iſraelitas; Dominus qui, vt infra num. 24. probabitur, ex tunc, & deinceps præcedebat eos ſemper in columna nubis, per diem, &

(margin: De Rameſſe. Cur inter mãſiones ponatur prima. Quæ propriè manſiones dicendæ.)

ignis per noctem; non duxit ipſos per viam terræ Philiſtinorum, quæ breuior, ac magis plana erat, admodumque vſitata; ſed ad dexteram flectens, circumduxit eos itinere magis diſpendioſo, ac difficili, per viam deſerti, quæ eſt iuxta mare rubrum. Exod. cap. 13. ver. 18. ideſt (vt exponit Ioſephus 2. Antiq. cap. 5. prope finem) per Latopolim tunc deſertam, in qua poſtmodum, Cambyſe Aegyptum vaſtante, Babylon, quæ modo Cayrus magna dicitur, condita eſt. Ibi enim erat via, quæ ducebat ad deſertum Ethan, ſecus mare rubrum exiſtentem, & inde ad montem Sinai, vt videre eſt in tabella geographica, quam infra num. 27. ponemus. Diuino autem conſilio facta eſt eiuſmodi circumductio, pluribus de cauſis: nimirum inprimis, vt tangitur loco Exod. citato, ne populus, bello, tentationeve aliqua ingruente, de facili, redire poſſet in Aegyptum: nouerat enim Dominus illius gentis inſtabilitatem, & modicam fidem. Deinde etiam, quemadmodum bene aduertit Ioſephus 2. Antiq. c. 6. ne Palæſtini, quos ob veterem ſimultatem, Hebræi infenſos habebant, de hac profectione certiores fieri poſſent. Et item, vt Aegyptij, ſi mutata ſententia, abeuntes perſequi decreuiſſent (quod poſtea accidit) malitiæ ſuæ, violatique pacti, debitas in mari pænas luerent. Et denique, vt ipſe Moyſes ad terram promiſſionis perducens populum, poſſet immolare victimas Domino in monte Sina, quemadmodum ſibi idem Dominus imperauerat, futurumq; prædixerat Exod. c. 2. ver. 12.

Cur Dominus duxerit populum uia lõgiori, & minus cõmoda.

23 Cum autem ex itinere feſſi, longiori quiete, præſertim propter paruulos, & greges, opus haberent; vidiſſentq; columnam, etiam poſt vſitatum diurnæ, nocturnæq; quietis tempus, adhuc in eodem loco moram trahere; fecerunt ibi ſecundam manſionẽ, erigentes figenteſq; tentoria, vt commodius conquieſcere valerent, donec Domino placuiſſet, ad cuius imperium exinde ſemper figebant, mouebantq; tabernacula ſua. Locus autem ille, deinceps, Socoth eſt appellatus, quod ibi primum tabernacula, ſeu tentoria figere cœpiſſent. Socoth enim, idem Hebraicè ſignificat, quod Latinè tabernacula. In hac ſecunda manſione, ex farina quam dudum de Aegypto conſperſam attulerant, & fermentare præ temporis anguſtia non potuerant; fecerunt ſibi ſubcinericios panes azymos, iſſq; tantummodo ſe ſuſtentabant, nihil aliud ad cibum pertinens, in via, quæ deſerta erat, inuenientes. In eodem quoq;, vt arbitror, loco; Dominus, qui Iſraelitas non de ſeruitute Aegyptiaca tantũ liberare; ſed ſimul etiam ad legem ſuam recipiendam præparare, atque in præceptis ac ceremonijs ſuis, per Moyſen, ſenſim ſuauiterq; erudire intendebat: cœpit paulatim in eo itinere, pro temporum, locorumve opportunitate, quando ſcilicet manſiones faciebant, aliqua eis, per eundem Moyſen, ſuggerere, atque intimare; ac veluti per partes legem ſuam ipſis tradere: quippe qui optime nouerat, homines carnales ac rudes, non omnia ſimul capere poſſe, iuxta illud quod poſtea dicebat Dominus Ieſus diſcipulis ſuis: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.] Ioan. capitulo 16. verſic. 12. propterea, inquam, cœpit ſenſim eos, de his quæ poſtmodum facienda erant, præmonere, & inſtruere. Et hoc eſt, quod deinde anno huius itineris quadrageſimo, ipſe Moyſes eidem populo ad memoriam reducebat, hortabaturque eum (Deuter. capitulo 8. verſic. 5.) vt recogitaret in corde ſuo; quia ſicuti, ait, erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te, vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum.] Itaque, vt diximus, moram faciente populo in Socoth; cum bene noſceret Dominus, illud ante omnia eidem populo valde profuturum, ad legem diuinam promptis animis recipiendam, atque obſeruandam; ſi diuina imprimis beneficia non obliuiſceretur, ſed ea frequenter, deuotèq; recoleret, & præſertim venerandam illam eius, de miſerrima Ægyptiorum ſeruitute liberationem; modoſq; admirabiles, quos in eo inde educendo, Dominus tenuerat. Iccirco, præter ea, quæ ad dictæ liberationis recognitionem, in Ægypto iam inſtituerat; nempe, vt deinceps a menſe ſui exitus, annum inchoarent; & eodem exitus die, quotannis Paſcha, ritibus iam indicatis, celebrarent; ſeptemq; diebus continuis, azyma comederent; nunc ſumpta occaſione, quod ſubcinericios panes azymos in hac manſione comedere cogerentur; eandem azymorum ſollemnitatem, iã in Aegypto indictã, eis denuo cõmendat, & replicat; præcipiens inſuper vt de eiuſmodi cultus ratione etiam filios ſuos edocere curent, Exod. cap. 13. ver. 3. vſque ad 11. Deinde aliud inſtitutum adiungit. Nam cum tunc, apud ipſos recens adhuc eſſet memoria,

De actis in ſecunda manſione.

Lex Azimorum.

moria, repentinæ illius omnium primogenitorum occiſionis, quæ fuit decima Aegyptiorum plaga, ob quam quodammodo coacti ſunt dimittere Hebræos, quod antea, tametſi nouem alijs ſucceſſiuè calamitatibus afflicti, facere recuſauerant: Ad tanti prodigij memoriam perpetuo conſeruandam, inſtituit; Vt cumprimum ad terram promiſſionis perueniſſent; ſanctificarent cuncta primogenita ſua, tam hominum, quam animalium cunctorum, Domino; ita vt tenerentur, mundorum quidem, puta, boum, ouium, aliorumq; ſimilium primogenita omnia, octauo ortus die, Sacerdotibus dare; immundorum verò commutare, dantes pro primogenito Aſini, ouem, & his ſimilia; hominum autem primogenita pretio redimere. Exod. ca. 13. ver. 2. & 11. vſque ad 17. Porrò hanc primogenitorum legem, alijs quoque in locis repetitam, clariuſque explicatam inuenies; nimirum Exod. cap. 22. ver. 29. & cap. 34. ver. 19. & Leuit. cap. vlt. ver. 26. & Numer. c. 3. ver. 13. & c. 8. ver. 16. & alibi non ſemel. *De primo genitis Domino offerendis, ac redimendis.*

24 Profecti de Socoth, venerũt in Ethã, in extremis finibus ſolitudinis, id eſt (vt ſentire videtur B. Hieronymus in citata eius epiſtola ad Fabiolam, manſione tertia) in quendam locum nomine Ethan, inter Aegypti, & magnæ illius ſolitudinis ad Arabiã ſpectantis, confinia exiſtentem; qui locus vel eidem ſolitudini, nomen Ethan dedit, vel ab ea accepit. In Ethan ergo tertiam fecerunt manſionem, de qua ibidem agens B. Hieronymus ait; Ibi primum viſam fuiſſe a filijs Iſrael, columnam nubis per diem, & ignis per noctem. Quod forte ideo dixit quoniam ſcriptura ſacra Exod. cap. 13. ver. 21. non niſi poſt dictæ manſionis mentionem, meminiſſe videtur eiuſdem columnæ: ſed nobis magis placet, quod ſupra num. 20. indicauimus, & alij quoque ſenſerunt, nimirum prædictam columnam, ferè ab initio exitus populi de Aegypto, apparuiſſe; ſed eius narrationem; per recapitulationis figuram, aliàs in ſacro eloquio ſæpiſſime vſitatam, fuiſſe poſtpoſitam; quemadmodum, & illud quod ibidem præmittitur, de tranſlatione oſſium Ioſephi: ſicuti enim hæc oſſium tranſlatio, neceſſario referenda eſt ad tempus, non ſecundæ aut tertiæ manſionis, ſed exitus populi de Aegypto, cuius paulo ante, videlicet verſic. 17. mentio facta fuerat illis verbis: Igitur cũ emiſiſſet Pharao populum &c. ita & illud quod ibidem de memorata columna ſubiũgitur; vt ex ijſdem met ſcripturæ verbis, ſatis aperte elici poſſe videtur, quæ ſic habẽt: Cum emiſiſſet Pharao populum, nõ eos duxit Deus per viã terræ Philiſthiim &c. Sed circumduxit per viam deſerti, ſubaudi Ethan, quæ eſt iuxta mare rubrum.] Quomodo autem circumduxit eos Deus per viam ducentem ad illud deſertum; niſi præcedẽs illos in dicta columna? oportet igitur eos ſtatim ac de Rameſſe exierunt, vidiſſe præeuntem columnam, illamq; eſſe ſequutos de via conſueta declinantem, ac circumducentem eos ad dictum deſertum. Sanè ex quo hic in huius columnæ mentionem incidimus; operæpretium erit aliqua breuiter de eadem agere; qualia ſunt, non fuiſſe duas columnas, vnam nubis, alteram ignis, ſibi inuicem ſuccedentes, vt Hebræi exiſtimarunt; ſed vnam tantum, quæ interdiu nubis, noctu verò ignis ſpeciem præſeferebat, vt bene colligunt Caietanus, & alij ex Exod. cap. 14. ver. 20. vbi eadem columna, dicitur Aegyptijs fuiſſe nubes tenebroſa, Hebræis verò ignis illuminans noctem. & ver. 24. vocatur columna ignis, & nubis. Igitur illa nec fuit ſimplex nubes naturalis, nec ignis noſtro ſimilis; quandoquidem ignis proprium eſt calefacere, & ſurſum ferri; nubis verò continere, ac demittere pluuias ſuper terram; horum autem nihil tunc opus eſſe videbatur; ſed erat corpus quoddam ex aere condenſato, mirum in modum ab Angelo præparatum, ad vſum illum particularem deducendi populum per illas ſolitudines; ac propterea in modum magnæ cuiuſdam columnæ configuratũ, quæ per diem veluti nubes, per noctem verò tamquam ignis eſſe videbatur; & non vi ventorum hucatque illuc inordinatè mouebatur, vt ceteræ nubes; neq; alio impetu naturali ad vnum tantummodo locum; ſed indifferenter ad omnes loci differentias prout opus erat nunc pergens, nunc quieſcens, modo recta incedens via, modo ad dexteram, aut leuam deflectens, & quandoq; etiam retrocedens, ad nutum Angeli, qui Hebræis a Deo ductor datus, memoratam columnam, tamquam Anteſignanus vexillum præferebat, atq; hoc ſigno, illis non ſecus ac poſtmodum ſtella Magis, viam præmonſtrabat. Oportet autem eandem columnam fuiſſe adeo excelſam, & a terra eleuatam; vt ab vniuerſo populo, qui præ multitudine, plura terræ milliaria occupaſſe creditur, commode videri poſſet. Huius columnæ meminit ſcriptura, non ſolum locis.

De Ethã.

De columna nubis quando apparere cœperit.

Quod fuerit vna tantum.

Cuius natura eſſet.

Exod.

Exod. cap. 13. & 14. citatis; ſed etiam in fine eiuſdem libri, & Numer.cap.9.verſic. 15. vſque ad finem capitis, & item cap.14.verſ.14. Nec non in Pſalm.77. verſ.14. & Pſalm.104.ver.39. & Sapientiæ cap.18.ver.3. Vtrum autem eadem columna, non ſolum ad viæ directionem; ſed etiam pro vmbraculo ab æſtu deſeruiret Hebræis; non vſquequaque exploratum habemus: nam licet id videatur poſſe colligi ex illis verbis Pſalm.104.ver.39. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem, vt luceret eis per noctem. & Pſal.120.ver.5. Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua, & verſ. 6. Per diem Sol non vret te, neque Luna per noctem. Et Sapientiæ cap.10.ver.17. & deduxit illos in via mirabili, & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum nocte. Et cap. 18. ver. 3. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & ſolem ſine læſura boni hoſpitij præſtitiſti. & cap.19.ver. 7. Nam nubes caſtra eorum obumbrabat.] Attamen, quoniam neq; motus, neque figura columnæ, videntur protectioni atq; obumbrationi, tanti exercitus conuenire: Siquidem ad hoc, non nubes gracilis, & longa, qualis eſſe ſolet columna; ſed magis nubes admodum lata, & expanſa requirebatur: & præterea, ad eandem obumbrationem iugiter præſtandam, neceſſarium fuiſſet, quod ſemper inter ſolem, & exercitum foret obtenta; & conſequenter, vt iuxta ſolis motum, & viæ flexiones, nunc ante, nunc poſt exercitum moueretur; & quandoq; etiam ad latera eius incederet: atqui certum eſt, quod ipſa ordinariè præibat exercitum; quare eundem non ſemper obumbrare poterat: Propterea probabilior videtur opinio illorum, qui putant, duas fuiſſe nubes exercitum illum comitantes; alteram in forma columnæ, quæ ducebat exercitum; & hanc ferè ſemper præeuntem, aut ſtantem videbant; alteram inſtar magni cuiuſdam vmbraculi, ſuper-expanſam, ac radijs ſolaribus oppoſitam, quæ non ſemper apparebat; ſed æſtiuis præſertim temporibus, & cum opus eſſet, populum ab æſtu protegere conſueuerat. & hoc quodammodo videtur indicari Numer.cap.14.ver.14. illis verbis: Et nubes tua protegas illos: & in columna nubis præcedas eos. Vbi videtur ſcriptura diſtinguere inter nubem protegentem, ac dirigentem: priorem namq; appellat abſolute nubem, hoc eſt, in modum nubis longe lateq; expanſam: poſteriorem verò columnam nubis, tamquam non in latum, ſed tantummodo in altum porrectam.

Quod dua nubes exercitum comitarentur.

De loco illo Ethan in confinio ſolitudinis Ethan exiſtente, vbi tertiam fecerant 25
manſionem; reuerſi, hoc eſt non nihil ad occaſum, poſtea ad meridiem flectentes, venerunt ad loca quædam Ægypti, feceruntq; Iſraelitæ, quartam manſionem in regione Phihahiroth, inter Magdalum, & mare rubrum, contra Beelſephon, ponentes caſtra prope ipſum mare: ita enim præceperat Dominus Moyſi, quem etiam præmonuerat de his quæ facienda erant: nimirum Pharaonem, Aegyptioſq, pænituiſſe, quod Hebræos dimiſiſſent; ac propterea illic cum omni bellico apparatu venturos; vt eos reducerent in Aegyptum; verumtamen id in eorundem perniciem ceſſurum. Itaque moram faciente populo in quarta manſione; Ecce Pharao armatus cum omni exercitu ſuo, qui præcedentium veſtigia inſequutus, tandem quadam die ad veſperam inclinante, reperit eos iuxta mare. Vbi ex vna parte mons præruptis rupibus, & omnino inuius ad littus vſq; excurrebat. ex alia verò ipſum mare. Cumque confeſtim omnes obſediſſet vias, quibus effugium Hebræis eſſe poſſet; eoſdem inter montem ac mare concluſit. Pepercit autem eos ſtatim aggredi, quod eſſet exercitus eius in perſequendo defatigatus; ratus facile in craſtinum ſe poſſe illos aut ſpontanea deditione, aut armorum vi in priſtinam redigere ſeruitutem. Hæc vt primum cognouerunt Iſraelitæ, protinus trepidare, ac de ſalute deſperantes, lamentis cuncta implere cœperunt; grauiſſimiſq; Moyſen verbis incuſare, quod eos in tantum diſcrimen impuliſſet: ille verò ne animos deſponderent placidè hortabatur, ſed magis, vt bono eſſent animo, & confiderent in eum, qui tot tantiſq; portentis eoſdem de Aegypto eduxerat, potenſq, erat de manibus Aegyptiorum liberare. Deniq; Moyſes pollicitus populò opportunum atq; indubitatum a Deo auxilium, ſeditione tandem ſedata; perexit, iubente Domino, ad littus maris, nocte iam incipiente, percuſſoque virga mari, ſtatim tamquam in vitro facta ſciſſura, illud mirabiliter diuiſum eſt in duas partes vſque in oppoſitam ripam, (& hoc eſt quod exprimitur in Pſalm.105.verſ. 9. illis verbis: Et increpuit mare rubrum; & exiccatum eſt &c.) reliquitq; in medio ſolidam latamq; admodum, ac ſpatioſam viam, quam continuo ingreſſi filij Iſrael, pedites profi-

De his quæ acciderunt in quarta manſione

Prima populi murmuratio poſt egreſſum de Aegypto.

Moyſes ducit populum per medium ſicci maris.

proficiſcebantur per medium ſicci maris, habentes ab vtroq; latere aquas, tamquam muros in altum eleuatas. Porrò Aegyptij, cum præter opinionem abeuntes perſequi decreuiſſent confeſtim Angelus Domini, qui præcedebat Iſraelitas; ne quicquam mali ab Aegyptijs paterentur, tollens ſe de loco anteriori, interpoſuit ſe columnamq; ignis, inter caſtra Aegyptiorum, & Iſraelis; ita vt ad ſe inuicem toto noctis tempore propius accedere non valerent; manens quippe nubes illa verſus Hebræos luminoſa, exhibebat ſe valde tenebroſam ab ea parte, qua reſpiciebat Aegyptios Hebræorum terga inſequentes. Igitur flante tota nocte vento vrente, hoc eſt calido, & ſicco, qui vapores craſſos ex tanta aquarum a dextris, & a ſiniſtris exiſtentiũ multitudine, nocturno præſertim tempore, eleuari ſolitos, diſſipabat, nimiamq; aeris humiditatem, ne Hebræis moleſta, vel etiam eorum paruulis noxia eſſet, ad temperiem reducebat: decem circiter horarum ſpatio, Sinum illum, feſtinanter feliciterq; tranſmiſerunt; qui vt in Geographorum tabulis intueri licet, penè in acutum deſinit, & vbi a Moyſe diuiſus fuit, ad nouem millia paſſuum latitudinis habuiſſe dicitur, quemadmodum ex Orientalibus Luſitanorum nauigationibus aſſerit Ioannes de Barros in ſuis hiſtorijs, Aſia inſcriptis, Decade 2. lib. 8. cap. 1. vbi accuratam ſanè maris rubri deſcriptionem tradit, additq; dictam maris diuiſionem fuiſſe factam contra Oppidum in Arabico littore poſitum, quod ipſe vocat Tor, ſiue Tauris, communiter autem in Chronographorum tabulis appellatur Eltor; cui nunc recta opponitur in ora Aegyptiaca aliud oppidum nomine Grondol, vt videre eſt apud Abramum Ortellium, ſpeciatim in tabula Turcici Imperij, quæ in ordine 96. eſt. Duabus ergo circiter horis ante diem, nimirum currente vigilia matutina; cum iam Hebræi totum mare traieciſſent; & Aegyptij non longe eſſent ab Arabico littore: Ecce Dominus reſpiciens per columnam ignis ſuper caſtra Aegyptiorum, cœpit interficere eos, nō ferro, ſed vt arbitror, quemadmodum exponit Ioſephus 2. Antiq. cap. 7. ſæuiſſima quadam tempeſtate eis immiſſa: Siquidem ad obſcuriſſimas illius noctis tenebras, derepente ventis validiſſimis impellentibus, cœperunt de cælo ruere cum ingenti fragrore magni quidam atq; impetuoſi imbres, horrendis aſſociati tonitruis, & fulgoribus coruſcantibus, crebriſque fulminum ictibus cuncta miſerrimè exterminantibus, vt nihil omnino deeſſe videretur eorum, quæ ab irato Deo, hominibus ad perniciem immitti ſolent. Quamobrem perterrefacti mirandum in modum Aegyptij, ad locum vnde venerant præcipites reuertebantur, exclamantes ac dicentes; fugiamus Iſraelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Diluculo autem, cum extendiſſet, Domino imperante, Moyſes manum contra mare, illico cœpit extendere ſe, & operire viam quæ per ipſum excurrebat: Oportet autem hanc huius viæ repletionem, cœpiſſe ab eo loco, quo primum cœperat aperiri, nimirum a littore Aegyptiaco; Siquidem ad ipſum confugientibus Aegyptijs, occurrerunt aquæ, inuolueruntq; Pharaonem cum vniuerſo exercitu ſuo, ita vt ne vnus quidem euadere potuerit; iactaueruntq; cadauera eorum, ſuper littus Arabicum, in quo iam morabantur Hebræi. Porrò filij Iſrael videntes Aegyptios mortuos ſuper littus maris tulerunt ſpolia ipſorum, vt dicitur Sapient. cap. 10. ver. 19. & crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius; qui ad exoluendas Deo debitas pro tanto beneficio gratiarum actiones, compoſuit cecinitq; cum ſuis canticum illud, quod incipit: Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt &c. Idemq; ſeorſum faciebant Maria ſoror eius, & reliquæ mulieres, cum tympanis, & choris, præcinentes, ac laudantes Dominum. Exod. cap. 14. per totum; & 15. vſq; ad ver. 22. & Numer. ca. 33. verſic. 7. Atque hoc pacto Moyſes Iacobi adnepos ex tribu Leuitica, Deo auctore, & adiutore Iſraelitas Aegyptiorum ſeruitute liberauit.

Latitudo maris vbi a Moyſe fuit diuiſus.

Afflictio, & interitus Aegyptiorum in mari.

Hebræorum exultatio.

26 Ceterum in præfata tranſitus maris rubri hiſtoria, reijciendas duximus quattuor, Hebræorum præſertim opiniones, quas ipſi veterum traditiones appellant. Primam referunt inter alios Lyranus ſuper Exod. cap. 14. & in Canticorum cap. 6. ſuper illa verba: Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. inquit enim quod aperto mirabiliter per Moyſen mari; cum filij Iſrael non auderent illud ingredi; Aminadab Dux tribus Iudæ, magno animo cum ſuis omnium primus intrauit, alijſq; inſequendi exemplum præbuit; ac propterea tribus illa principatum ſuper reliquas promeruit, a Iacob Geneſ. cap. 49. ver. 8. prophetatum. Idem ferè refert S. Hieronymus

Reijcitur opinio Hebræorum de Aminadab q primus ingreſſus ſit mare.

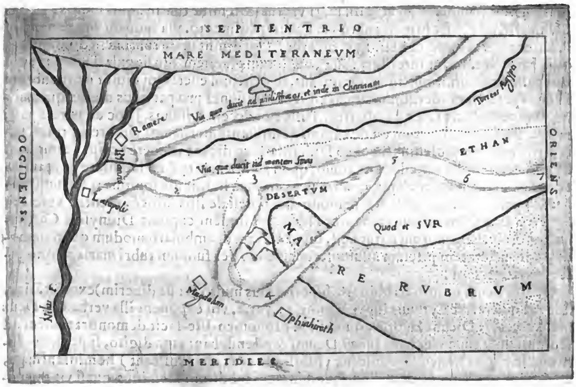
ſuper

ſuper poſtrema verba capitis 11. Oſee; ſed ſub titulo Fabulæ. ita enim ait: Tradunt Hebræi huiuſcemodi fabulam: In exitu Iſrael de Aegypto, quando ex alia parte mons, ex alia rubrum mare, ex alia Pharaonis cingebat exercitus, & incluſus populus tenebatur; ceteris tribubus deſperantibus ſalutem, & aut reuerti in Aegyptum, aut bellare cupientibus, ſolus Iuda ingreſſus eſt mare; vnde, & regnum meruit accipere, & hoc eſſe quod nunc dicatur: Iudas teſtis ſermonum Dei, & aſtipulator ac vindex, deſcendit cum Deo in mare, & inter ſanctos fuit fideliſſimus, vt verbis iubentis crederet Dei. Hoc illi dicunt, inquit B. Hieronymus. Cui aſſerenti hanc eſſe fabuloſam Hebræorum narrationem, non autem veram traditionem, credendum putamus; tum propter viri auctoritatem; maximamq; traditionum Hebraicarum peritiam: tum quia quæ iſti dicunt, probare non poſſunt: nam citata Canticorum ſcilicet, & Oſee loca, multo aliter a ſacris Doctoribus exponi ſolent, vt eoſdem peruoluenti conſtare poterit: Et Ioſephus, tametſi Hebræus, & ſuarum traditionum non ignarus, 2. antiq. cap. 7. oppoſitum teſtatur, apertè dicens, Moyſen primum intraſſe in mare, hortatumque reliquos; vt ſe ſequerētur. Quare cum probabile ſit, Leuitas immediate poſt Moyſen tribus ſuæ principem, eſſe ſubſequutos: ſi aliquam ſuper ceteros prærogatiuam, ſeu præeminentiam meruerunt qui primi ingreſſi ſunt mare; potius dici poſſet, hac de cauſa, tribum Leuiticam poſtea alijs in diuino cultu fuiſſe prælatam.

An Hebræi totū mare rubrum trāſierint.

Altera opinio eſt, quā non Hebræi tantum; ſed & nonnulli ex Latinis, defendere nituntur. Videlicet filios Iſrael, non totū mare rubrum tranſmiſiſſe, nimirū ab Ægyptio littore, ad Arabicum; ſed ducto intra mare longo circuitu, ſeu ſemicirculo; demum ad littus vnde ingreſſi fuerant, videlicet Ægyptium rediſſe: qua inquiunt, nō neceſſarius fuit ipſorum ingreſſus in mare, niſi vt Pharaonis exercitus, qui eos inſequebatur, mergeretur; nam alioqui, cum mare rubrū non omnino ſeparet Aegyptum a terra Chanaan; ſed tantummodo partes Aegypti ſuperiores, aliaſq; regiones ſuper Aegyptum exiſtentes, ab Arabia; vtique poterant Hebræi tranſire de Aegypto ad terram promiſſionis, abſque tranſitu maris rubri. Præterea certum eſt, quod tam antequam poſt ingreſſum, exitumque de mari rubro, Hebræi ambulauerunt per deſertum Ethan, vt manifeſtè colligitur ex collatione eorum quæ dicuntur Exod. cap. 13. ver. 20. cum his quæ habentur Num. cap. 33. verſ. 8. ergo ſignum eſt, ꝙ ad idem littus reuerſi ſunt; ſiquidem non eſt credibile, deſertum illud fuiſſe tā magnum, vt intra ſe includeret ipſum mare. Attamen, quicquid dicant Abulenſis ſuper Exod. cap. 14. quæſt. 9. & Paulus Burgenſis ibidem, qui pro Hebræorum opinione acriter pugnant; proculdubio, cum primarijs eorundem Hebræorum ſcriptoribus, Ioſepho ſcilicet & Philone, item cum Gregorio Niſſeno, Lyrano, Caietano & alijs, credimus ipſos Hebræos, totum illum maris ſinum traieciſſe, vt liquido colligi poteſt loco Num. proximè adducto, vbi ſic legimus: Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium mare, in ſolitudinem. quòd etiam clarius indicat liber Sapientiæ ca. 10. ver. 18. vbi non ait. Circumduxit. ſed: Tranſtulit illos per mare rubrum, & tranſuexit illos per aquam nimiam. Quæ verba perſpicuè atteſtantur, non aliquam in mari circuitionem; ſed totius maritimi illius tractus tranſmiſſionem, eſſe factam; Quemadmodum adhuc manifeſtius explicant citati Auctores, Ioſephus 2. antiq. cap. 7. Philo non procul à fine lib. 3. de vita Moyſi. Gregorius Niſſenus non longe a principio libelli de vita Moyſi. Lyranus, & Caiet. & alij ſuper allegato Exod. cap. 14. Neque obſtant argumenta ſuperius adducta. Siquidem ſecundum (vt ab eo incipiamus) ſupponit Phihahiroth fuiſſe in deſerto Ethan, quod ſcriptura non dicit: & nos credimus, quòd dictum deſertum, initium ſumeret à capite, ſeu lingua maris rubri mediterraneum reſpiciente, ac ſeſe admodum extēderet ſecus latus Arabicum eiuſdem maris rubri; & quòd filij Iſrael, quando primo venerunt in Ethan, putabant ſe poſſe per illud deſertum tranſire in Arabiam; abſque tranſitu maris rubri, ſicuti iam bis fecerat Moyſes, quando ſcilicet de Aegypto fugiens perrexit in terrā Madian, vt habetur Exod. cap. 2. ver. 15. & iterum quando inde, iubente Domino, redijt in Aegyptum, vt traditur cap. 4. ver. 20. & Aaron ſimiliter, quando miſſus a Domino, venit in occurſum Moyſi in montem Synai, & cum eo reuerſus eſt in Aegyptum, vt patet ibidem ver. 27. quibus in locis neque ſcriptura ſacra, neque Ioſephus, aut Philo, alijve ſcripto-

ſcriptores, vbi de hoc agunt, vllum faciunt verbum de tranſitu maris rubri, ſed tantummodo de itinere per deſertum facto. Verumtamen Iſraelitis multo aliter accidit. Nam poſteaquam fecerunt tertiam manſionem in Ethan, hoc eſt in introitu illius deſerti; coacti ſunt (vt ſupra num. 22. dictum eſt) ad imperium Domini, qui diſpoſuerat aperire mirabiliter aquas Hebræis, & in illis mergere Aegyptios; coacti, inquam, ſunt columnam præeuntem ſequi, & non amplius progredi ad orientem, per deſertum illud, quo tendebant; ſed illo poſt ſe relicto, iter ſuum meridiem verſus conuertere, ad littus eiuſdem maris Aegyptiacum, vt venirent in Phihahiroth, ſicuti præceperat Dominus Moyſi. Exod. cap. 14. ver. 1. quem locum, nequaquam credimus fuiſſe in deſerto Ethan; ſed in terra Aegypti iuxta mare, quemadmodum in figura paulo poſt ponenda, ſpectare licebit: & per conſequens, non valet argumentũ adductum, quod ſcilicet ad idem littus Hebræi redierint, per quod ingreſſi fuerant mare. Quod ſi quis obſtinatius contendat, potuiſſe deſertum Ethan pertingere vſque ad Phihahiroth; etiam hoc poſito, non procedet argumentum, quia tunc dicendum eſſet, deſertum illud fuiſſe adeo magnum, vt illius maris linguam ſatis arctam a tribus ferè partibus per aliquot miliaria circuiret, ac propterea potuiſſe populum ab vna illius maritimæ linguæ ripa, ad oppoſitam, in eodem deſerto, peruenire.

Ex hac figura bene percepta, facile etiam erit omnia Abulenſis argumenta diluere. Ad aliud argumentum quod primo loco adduximus; dicimus, quod ex quo placuit Domino, vt Iſraelitæ venirent in Phihahiroth, volebatque eos inde venire ad montem Sinai, qui eſt in Arabia, vt teſtatur Apoſtolus ad Galat. c. 4. ver. 25. multo melius fuit, eos de littore Aegyptiaco, tranſire in Arabicum ei ex aduerſo oppoſitum, per quod compendioſior erat via ad Sinai; quam ſemicirculo in mari facto, redire ad littus Aegyptiacum, vnde coacti eſſent longo admodum itinere iterum circuire ipſum mare rubrum, antequam potuiſſent ad memoratum littus arabicum peruenire. Itaque ingreſſus Iſraelitarum in mare rubrum, non fuit tantum, vt Aegyptij in eo perirent; ſed etiam vt inde breuiori itinere Hebræi ad Arabiam pertranſirent.

Vtrum vna tantum an. 12 via in mari facta fuerint.

28 Tertia Rabbinorum opinio fuit, non vnicam in mari rubro viam diuinitus populo fuiſſe patefactam; ſed duodecim, vt ſingulæ tribus ſeparatim per ſingulas vias incederent. Et præterea addunt, vias illas mirabiliter factas eſſe floridas, ac virentes, ad inſtar campi germinantis. Et item terreſtria quæ ſecum ducebant Iſraelitæ animalia,

malia, tranſmutata fuiſſe in aquatica. Et hæc colligunt ex Sapien.cap.vlt.vbi ver.7. legimus: Et campus germinas de profundo nimio. & ver. 18. ſubditur: Agreſtia .n. in aquatica conuertebantur.] Sed quod attinet ad maris diuiſiones: non miror Rabbinos id confinxiſſe, fuerunt enim in huiuſcemodi adinuentionibus admirabiles: ſed miratus ſum magis aliquot ex Catholicis Scriptoribus, alioqui eruditiſſimos, nempe Origenem homil.5.in Exod.S. Epiphanium hæreſi 64. prope finem, vbi obiter recēſet miracula Moyſis: Abulenſem ſuper Exod.c.14. quæſt.7. Genebrardum lib.1.ſuæ Chronologiæ, & ſuper Pſal.135. ver. 13. non ſolum recipere huiuſcemodi comentū; ſed & niti illud rationibus confirmare. Equidem quicquid iſti dixerint, mihi abſq; vlla hæſitatione aſſerendum videtur, vnicam tantummodo in mari viam diuinitus fuiſſe factam; quando nuſquam apparet, tribus Iſraeliticas tunc adeo ab inuicem fuiſſe ſciunctas, vt non poſſent ſimul per eandem viam marittimam, quemadmodum antea per terreſtrem, ambulauerant, proficiſci. Quod ſi duodecim fuiſſent viæ; vtiq; oporteret, etiam Pharaonis exercitum, in duodecim partes fuiſſe diſtributum; & columnam ignis, quæ ſe tunc dicitur poſuiſſe inter caſtra Aegyptiorum, & Iſraelis, ita vt toto noctis tempore ad ſe inuicem accedere non poſſent; in duodecim columnas eſſe multiplicatam: hæc verò ex ſacro textu non modo deduci non poſſunt; ſed & eidem omnimodis aduerſari certum eſt. huc accedit; quod nulla ratio ſuadet debuiſſe fieri tot vias; neque par eſt multiplicare miracula ſine neceſſitate; præſertim cum in Pſal.76.ver.20. aperte legatur: In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Et Sapien.c.vlt.ver. 7. Et in mari rubro via ſine impedimento. via inquam vna, & non plures: nec refert, quod in Pſal. 135. dicatur. Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones.] quia ibi ſcriptura, vt interdum ſolet, numerum pluralem pro ſingulari vſurpat; niſi forte ille ſit Hebraiſmus, idem ſignificans, ac ſi dictum eſſet: Qui diuiſit mare rubrum in duas partes; per Methonimiam, accipiens diuiſiones pro partibus diuiſis, quemadmodum 3. Reg.c.11.ver.31. dicitur: Tolle tibi decem ſciſſuras.] hoc eſt partes palij ſciſſi. Porrò quod dictum eſt de campo germinante, herbamq; virentem proferrente, bene exponit Ianſenius ſuper eo ſapientiæ loco dicens, debere accipi, tamquam hyperbolicè prolatum, ad inſinuādum, quod Hebræi tanta cum facilitate ac ſuauitate per viam illam incedebant, quanta per campum herbis floribuſque refertum, progredi potuiſſent. Et eodem ferè modo dici poteſt de illis alijs Sapientiæ verbis: Agreſtia in aquatica conuertebantur. id eſt (vt ibidem exponit Dionyſius Carthuſianus) Animalia, quorum natura eſt, ſuper terram deambulare, modum quodammodo, & proprietatem piſcium aſſumpſerunt, eundo per fundum rubri maris, in qno piſces natare ſolent.

Exponuntur verba Exod. c. 15. ver. 2.

29 Quarta demū opinio Rabbinorū, ſuperioribus multo (vt ſic dixerim) exorbitātior, fuit illa quā refert Lyranus ſuper Exod.c.15.ver.2. vbi exponens illa verba: Iſte Deus meus &c. ait: Dicunt Hebræi, quod illud pronomen-Iſte-facit demonſtrationem ad ſenſum; quia tunc videbant Iudæi Deum, & oſtendebant eum digito, ſuper mare rubrum, in aliqua tamen ſimilitudine viſibili, puta (vt alij explicant) hominis armati, ac pro ipſis bellantis, iuxta illud, quod ibidem ſubditur: Dominus quaſi vir pugnator &c. (Deitas enim ſenſibiliter videri non poteſt) vnde addunt aliud abſurdius; nimirum, quod clarius tunc vidit populus Deum, quām poſtea Prophetæ. Hæc autē tāquam figmenta, ſine vlla ſcripturæ ſacræ auctoritate aſſerta, ea facilitate qua fuerūt prolata, contemni debent, vt idem Auctor ibidem affirmat; ſubiungens: non eſſe veriſimile, quod Deus populo illi adeo carnali, qui paulo ante acriter aduerſus Moyſen murmurauerat, tantam ſui ipſius oſtenſionem præſtiterit; & ſi præſtitiſſet, non eam ſcriptura ſilentio præterijſſet. Illud ergo pronomen-Iſte-non demōſtrationē ſenſibilē indicabat; ſed intellectualē; ex effectu tū viſibili cauſatā; nō illo quem nimis audacter (vt ſolent) confinxerunt Rabbini, ſed eo quem ſcriptura cap. præcedenti ver.24. narrauerat dicens: Iamque aduenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorū &c. Ex hoc ergo effectu ſenſibili, nimirum ex mirabili illa Aegyptiorum interfectione, non immediatè à Deo facta; ſed per Angelum; non in forma viri armati; ſed de columna nubis & ignis (vt ſupra nu.22. dictum eſt) ventos, & imbres, & tenebras, & tonitrua, & fulgura, & fulmina, ſuper Aegyptios iaculantem; intellexerunt Hebræi, Deū

ipſis

ipſis ſingulari protectione præſto fuiſſe. hæc autem non humanam excedebant intelligẽtiam, quemadmodum multa quæ Prophetæ in ſuis viſionibus, humanum captum ſuperantia, ſingulari quodam Dei beneficio, ſupernaturaliter intelligere meruerunt: vnde Prophetarum mentes, multo magis à Deo fuiſſe eleuatas, & longe maiori lumine illuſtratas, dubitare nemo debet. Sed iam tempus eſt, vt ad inchoatam hebraici populi peregrinationem redeamus.

30 Actis Deo gratijs, pro admirabili illo maris tranſitu, & omnimoda ipſorũ ab Aegyptijs liberatione, filij Iſrael, de Arabico rubri maris littore, diſcedentes columna nubis duce; triduo ambulauerunt per deſertum Sur, vt dicitur Exod. cap. 15. ver. 22. ſiue per deſertum Etham, vt habemus Num. ca. 33. ver. 8. ex quibus locis datur intelligi, aut deſertum illud duplici nomine fuiſſe nuncupatum; aut viam illam per quam proficiſcebantur, in vtriuſq; deſerti confinio extitiſſe; aut (quod magis reor) Etham fuiſſe nomen totius deſerti, Sur autem cuiuſdã partis, vel contra illius inquã partis per quam gradiebantur Iſraelitæ poſt tranſitum maris. Igitur die quarta poſt diſceſſum de mari, fecerunt quintam manſionem, in quodam illius deſerti loco, quem propter aquarum amaritudinem, vocauerunt Mara, ideſt amaritudinem; vbi murmurauit populus contra Moyſen dicens: Quid bibemus? At ille clamauit ad Dominum, qui oſtendit ei lignum, quod in aquis poſitum, illico dulcorauit eas. In hac manſione dicitur Dominus, nimirum per Moyſen, conſtituiſſe præcepta atque iudicia populo, eumq; tentaſſe, hoc eſt egiſſe cum populo eo modo, quo ſolet quis quandoque tentare ſeu explorare intentionem, ſiue internam diſpoſitionem alterius hominis. Quæ autem fuerint iſta præcepta, ac iudicia, non exprimitur. Verum quia quod gratis a Rabbi Salomone aſſeritur, ſcilicet tunc data fuiſſe duo præcepta, alterum de ſanctificatione Sabbati; alterum de cineribus vitulæ rufæ cum aqua miſcendis, ad legales quaſdam contaminationes abluendas; pluribus ab Abulenſe rationibus optime refellitur; neque quæ nam fuerint tunc data præcepta ſciri poteſt. Iccirco non improbabiliter crediderim, cœpiſſe tunc Moyſen, de mandato Domini, generaliter diſſerere in populo, de præceptis Decalogi, alijsq; a Deo promulgandis, vt vniuerſali quadam præcognitione, eos diſponeret ad leges libenter a Domino accipiendas. poſſumus autem veriſimiliter cõijcere, Moyſen huiuſcemodi ſermones ad populum habuiſſe. Videtis quomodo Dominus Deus veſter, in promiſſis ſuis fideliſſimus, mirabiliter vos eripuerit de ſeruitute Aegyptiaca, & interfectis in cõſpectu veſtro hoſtibus veſtris, vos omnes, in priſtinam patrum veſtrorum libertatẽ vindicauerit. cogitat maiora inſuper vobis bona conferre. Statuit eligere vos ſibi in populum peculiarem, vt ſit ipſe ſolus Deus veſter, & vos populus eius, & tamquam oues paſcuæ eius: propterea daturus eſt vobis ſacroſanctas leges ſuas, morales, ac ceremoniales, quæ vos dirigant in his quæ pertinent ad diuinum cultum, & ad bonam conſuetudinem inter vos retinendam, & item iudiciales pro bona reipub. veſtræ conſeruatione, ac regimine: præparate ergo corda veſtra, ad eas deuotè ſuſcipiendas, diligenterq; cuſtodiendas, ne forte poſtea propter inobedientiam, obſtinationemq; veſtrã, inducat ſuper vos Dominus mala, quæ ipſi vidiſtis eum ſuper Aegyptios iuſſionibus ſuis rebelles, induxiſſe. Hæc, aut his ſimilia, dixiſſe Moyſen probabile fit ex his quæ breuiter tanguntur Exo. c. 15. prope finem. & his actis, De Mara venerunt ad aliũ illius deſerti locum, qui dicebatur Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ, ibiq; fecerunt ſextam manſionem. Exo. c. 15. Inde poſtmodum egreſſi, fixerunt tentoria ſuper mare rubrum, hoc eſt, iuxta ſinum quendam illius maris, qui ibidẽ ingrediebatur dictum deſertum. & hæc fuit ſeptima manſio, quæ Exod. c. 16. verſ. 1. præterita eſt, ſed poſtea recenſita fuit Numer. capitulo 33. verſiculo 10. inter Elim, & Sin.

De deſerto Etham & Sur.

De actis in quinta manſione.

Secunda populi murmuratio in deſerto.

De 6. & 7. manſione.

31 Menſe ſecundo, ab exitu de Aegypto, die decimaquinta menſis, ideſt, vt paulo poſt demonſtrabitur, die ab eodem exitu trigeſima, venerunt Iſraelitæ, feceruntq; octauã manſionem in deſerto Sin, quod erat inter Elim, & Synai. Exo. c. 16. ver. 1. Vnde patet quinque manſiones, quæ numerantur ab Elim ad Sinai, videlicet ſeptimam, octauam, nonam, decimã, & vndecimam, factas eſſe in diuerſis locis eiuſdem deſerti Sin; quarum prima, nec proprio, nec communi vocabulo, ſed a maris dũtaxat propinqui-

De deſerto Sin.

tate ſignatur: altera communi totius deſerti nomine, Sin dicitur: tres verò reliquæ, proprijs quibuſdam nominibus notatæ ſunt; nempe Daphca, Alus, & Raphidim. Oportet autem hoc deſertum Sin, fuiſſe longe diuerſum ab eo, in quo infra ſub anno mundi 2583. nu. 1. dicemus factam fuiſſe trigeſimam tertiam manſionem, vt aduertit B. Hieronymus ad Fabiolã manſione 33. et ideo ait, primum appellari Sin, alterum verò debere dici Zin. & ita habent pluſima ſacri codicis exemplaria. Verum quia quæ magis probata ſunt videlicet lxx. Interpretum; & vulgata, vtrobiq; legunt Sin; cogimur dicere, duo hæc deſerta, tametſi inter ſe diuerſa, eiuſdem nominis extitiſſe; Et propterea hic addita eſſe illa verba-quod eſt inter Elim & Sinai-ad differentiam alterius deſerti, quod erat vltra Sinai in Cades. Neque mirum eſt fuiſſe duo deſerta eodem vocabulo nuncupata; quandoquidem multas quoq; vrbes & pagos, iiſdem prorſus nominibus appellari, tum apud veteres, tum apud recentiores adeo notum eſt, vt probatione non indigeat. In hac octaua manſione, hæc, capite Exod. citato, acta fuiſſe deſcribuntur. Primo cum iam defeciſſet farina, quam tantummodo conſperſam, ac necdum fermentatam tulerant de Aegypto, nec quicquam aliud, quo alerentur haberent, aut in illo deſerto admodum ſterili reperire poſſent, Populus qui tum nolebat pecora, & armenta interficere, ne breui, iis quoque deficientibus, fame omnino interiret, cum in talibus anguſtijs poſitus, debuiſſet clamare ad Dominũ, qui dat eſcam omni carni in tempore opportuno, & implet omne animal benedictione; è cõtrario murmurare cœpit aduerſus Moyſen, & Aaron. Et nihilominus murmurantiũ inſipientiæ, atq; imperfectioni indulgens miſerator & miſericors Dominus, promiſit dare eis ad veſperam carnes, & mane inſequenti panes; idq; protinus opere adimpleuit. Etenim eodem die aduesperaſcente, ecce innumera penè coturnicum multitudo volitans, & tanquam valde feſſa, ſuper caſtra conquieſcens, cuncta operuit; ita vt commodè eas capere, hiſque ſaturari cuncti potuerint. In craſtinum autem ſurgentes Iſraelitæ, aliud grande prodigium ante omnium oculos poſitum inſpexerunt, nimirum terræ ſuperficiem longè lateq; manna coopertam. Et hoc eſt quod dicitur in Pſal. 104. ver. 40. Petierunt, & venit coturnix, & pane cæli ſaturauit eos. Verumtamẽ hic prætereundum non eſt, quod Ioſephus 2. Antiq. in calce capitis 5. aſſerit filios Iſrael ab exitu ad hanc manſionem macerata farina modico calore in panis ſpeciem ſolidata, hoc eſt azymis, parcè, ad neceſſitatem potius quàm ad ſacietatem ſumptis, per dies triginta fuiſſe ſuſtentatos. Quod ſi verum eſt, vt credimus, Vtique oportet ſupponere, primum primi anni ſacri menſem, habuiſſe non triginta, vt ponunt Hebræorum Rabbini in ſuis Kalendarijs, ſed vigintinouem dumtaxat dies; & ſecundum menſem, triginta; & ſic deinceps reliquos alternatim: alioquin, ab exitu ad octauam hanc manſionem, fluxiſſent dies non triginta, vt dictum eſt, ſed vnus & triginta. totidem enim a decimaquinta menſis primi die, in cuius initio exire cœperant de Rameſſe, ad decimumquintum ſecundi menſis diem, in quo fecerunt octauam manſionem in Sin, terminis computatis, inuenirentur; nempe ſexdecim primi menſis, & quindecim ſecundi. Et quidem melius eſt ponere, primum anni ſacri menſem lunarem habuiſſe vigintinouem tantum dies; & ſecundum triginta; & ſic de reliquis; quam primum triginta, & ſecundum vigintinouem &c. tum quia etiam ante ſacri anni inſtitutionem, quando anni ducebantur ab orbe condito, menſes ita fuiſſe ordinatos, ſatis probabiliter colligi poteſt ex his, quæ ſub anno mundi 1656. nu. 25. diximus; tum verò maximè quoniam cum Luna (vt ſupra num. nono dictum eſt) vigintinouem diebus cum dimidio, curſum ſuum impleat ab vna eius renouatione ad alteram; multo conuenientius videtur particulam temporis, quæ ad ſecundum menſem pertinebat, non debuiſſe addi primo; ſed potius è conuerſo, in menſe ſecundo ſupplendam fuiſſe illam, quæ deerat in primo; ſicuti videmus fieri in annis ſolaribus; qui cum ſinguli conſtent trecentis ſexagintaquinque diebus, & quadrantè, in quarto quoque anno additur vnus dies, vt quadrantes qui in præcedenti quadriennio defecerant, ſuppleantur. Cum igitur Iſraelitæ exeuntes de Rameſſe die decimaquinta primi menſis (vt paulo ante, & ſupra nu. 20. dictum eſt) nihil aliud præ tẽporis anguſtijs ſecũ pro viatico deferre potuiſſent niſi farinã cõſperſã, & adhuc minime fermẽtatam, ex qua poſtmodũ, vbicũq; eos deuenire contingebat, faciebãt ſibi

De actis in octaua manſione.

Tertia populi murmuratio.

Prima coturnicum largitio cælitus acta populo.

Man primo datũ populo.

Primum primi anni menſẽ fuiſſe 29. dierum.

ſubci-

ſubcineritios panes azymos, vt apertè dicitur Exod. cap. 12. verſ. 39. die verò decimaquinta menſis ſecundi, vt paulo ante diximus, defeciſſet farina de Ægypto allata; conſequitur ipſos, triginta diebus continuis, alitos fuiſſe azymis, nimirũ quindecim diebus primi mẽſis, qui a die decimaquinta incluſiuè ad finem menſis defluxerant, & totidem ab initio ſecundi menſis vſque ad diem decimamquintam incluſiuè decurſis. Hinc item apparet veriſſimum eſſe, quod omnes ferè Theologiæ myſticæ ſcriptores affirmant, non prius datum fuiſſe populo panem de cælo, quam defeciſſet ille, quẽ de terra Ægypti detulerant.

32 Itaque cum die decimaſexta menſis ſecundi ab exitu, vt dictum eſt, mane ſurgentes filij Iſrael, vidiſſent per circuitum caſtrorum in ſolitudine, terram in modum pruinæ coopertam manna; neſcientes quid eſſet, dicebant ad inuicem: Manu? quod ſignificat. quid eſt hoc? Quibus Moyſes: Iſte eſt panis quem dedit vobis Dominus ad veſcendum.] propterea Hebræi nuncuparunt illum Man. Et continuo Moyſes tradidit eis leges in eo colligendo obſeruandas: vt ſcilicet in ſingulos priores quinque dies, colligerent tantummodo quantum eis pro illo die ſufficeret, nimirum ad rationem vnius menſuræ gomor, quæ decima pars eſt Ephi, per ſingula capita: die verò ſexta duplum, vt haberent etiam pro die ſeptimo, in quo non pluebat Man; quia volebat Dominus, vt eo die ſabbatizarent, abſtinentes ab operibus ſeruilibus, quo poſſent accuratius diuino cultui vacare. Igitur qui haſce leges obſeruare neglexerunt, præterquam quod a Moyſe grauiter obiurgati ſunt: inſuper etiam experimento didicerunt, nihil ſibi profuiſſe inobedientiam ſuam: quandoquidem, & qui plus minusve collegerant, neque minus neque amplius habuerunt: & qui illud præ diffidentia ſeruare voluerant, in craſtinum ſcatere vermibus, ac computruiſſe experti ſunt, præterquam in die ſeptima; & denique, qui die Sabbathi ad colligendum exierant, nihil omnino quod colligerent inuenerunt. Erat autem Man quaſi ſemen coriandri, album ſiue coloris bdelij, & licet crudum guſtui non eſſet inſuaue; ſiquidem, vt dicitur Exod. cap. 16. verſ. 31. habebat ſaporem quaſi ſimilæ cum melle commixtæ: attamen ad maiorem gratiam ei conciliandam, ſolebant præparare illud frangentes primo mola ad modum tritici, vel terentes in mortario, deinde coquere in olla, & facere ex eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati, hoc eſt cũ oleo in ſartagine cocti, Nu. c. 11. ver. 7. Quãquã præter dictũ ſaporẽ, qui erat ei naturalis, aliũ quoq; habebat ſupernaturaliter ei ad ſingularẽ illius populi delectationẽ inditũ, quo cuiuſuis comedẽtiũ deſiderio apetituiue plenè ſatisfacere poterat; cuius rei prȩclarũ Sap. c. 16. ver. 20. habemus teſtimoniũ illis verbis: Pro quibus Angelorũ eſca nutriuiſti populũ tuũ, & paratum panẽ de cælo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentũ in ſe habẽtẽ, & omnis ſaporis ſuauitatem: ſubſtantia .n. tua, dulcedinẽ tuã, quam in filios habes, oſtendebat; & deſeruiens vniuſcuiuſq; voluntati, ad ꝙ quiſq; volebat, conuertebatur. hactenus verba Sapientiæ. Neq; paucis tm̃ diebus hoc tam eccellenti cibo cælitus alti ſunt Iſraelitæ; ſed deinceps quotidie, vſq; quo ad fines terræ Chanaan peruenerunt, ſpacio ſcilicet annorũ quadraginta. In cuius facti memoriam mandauit Dominus Moyſi, Moyſes verò Aaroni, vt gomor plenum man loco apto reponeret, poſtea in tabernaculo fæderis cum extructum foret, coram Domino perpetuo aſſeruandum, vt ſcirent poſteri, quo cibo pauiſſet Dominus patres ipſorum tot annis in deſerto. Sed & illud quoq; mirabile fuit, quod man de mandato Dñi ſic repoſitum, tãto tempore illæſum, atque incorruptum permanſerit, cũ alioqui, neq; in alterum diẽ a putredine præſeruari poſſet, vt cognoſcamus quanta ſit diuini præcepti vis, & ſanctæ obediẽtiæ virtus. Ceterum ſi manna dari cœpit Hebræis in prima Sabbati, quam nos diem Dominicam appellamus, vt teſtatur S. Auguſt. in ſerm. 154. de tempore, vbi plura alia eademq; mirabilia a Deo opera in hac die patrata recenſet; Et non obſcurè item videtur comprobari poſſe ex capitulo 16. Exod. vbi a verſiculo 17. ad 31. accuratè legentibus apparet, Hebræos aliquot vicibus, ſeu diebus antequam veniret ſexta, & ſeptima dies collegiſſe, ac comediſſe manna: Vtique neceſſario conſequitur, verum eſſe, quod ſupra numero 21. adnotauimus, videlicet primum Paſcha ab Hebræis in exitu de Ægypto celebratum, incidiſſe in die veneris, qui incipiebat immediatè poſt ſolis occaſum diei præcedentis; quemadmodum præcisè etiam con-

De legibus colligẽdi man

Man quale.

Duplex eius sapor.

Quamdiu Hebræi manna aliti.

tigit poſt bis mille annos & amplius, imminente Paſſione Chriſti, & conſequenter conſtat, ipſum Chriſtum celebraſſe Paſcha cum diſcipulis ſuis non modo eodemmet tempore, quo ſecundum legem celebrari debebat; ſed etiam eodemmet currentis hebdomadæ die, quo olim fuerat inſtitutum; ac prima vice ab Hebræis celebratum; quod hic obiter notatum ſit. prænotatam mannæ hiſtoriam deſcriptam inuenies Exod. cap.16. per totum.

Manſio 9. 10. & 11.

Quarta populi murmuratio.

Prima aquæ eductio de petra.

Quomodo fuerit diuerſa ab altera.

Egreſſi de octaua manſione facta in Sin, fecerunt nonam in Daphca, decimam in 33
Alus, & vndecimam in Raphidim, Numer. cap.33. ver.12. & Exod.cap.17. verſic.1. Ibi non inuenta aqua, non ſolum murmurauit populus contra Moyſen; ſed & auſus eſt tentare Deum, ac dubitare de prouidentia eius dicens: Eſtne Deus in nobis, an non? fuit autem hoc eo maius peccatum, quo maiora atq; euidentiora viderant ſigna diuinæ erga ipſos prouidentiæ, ac paternæ gubernationis. Vnde magis elucet admirabilis Dei tolerantia, qui nihilominus præcepit Moyſi, vt percuteret petram Horeb, virga qua dudum percuſſerat fluuiū Ægypti; quo facto confeſtim exiuit aqua, bibitq; populus, & ceſſauit murmuratio eius. Et hæc fuit prima eductio aquæ de petra, quæ deſcribitur Exod.cap.17.a ver.2. vſque ad 8. Nam altera traditur Num. cap.20. ver.1. vſque ad 14. patet autem ex vtriuſque narratione, has fuiſſe inter ſe valde diuerſas: Quandoquidem prima facta eſt manſione 11. in Raphidim, ſecunda verò manſione 33. in Cades. In prima legimus populum non modo murmuraſſe aduerſus Moyſen; ſed & tentaſſe Deum, vt dictum eſt: In ſecunda eundem populum tantummodo verſum in ſeditionem contra Moyſen, & Aaronem. In prima habemus ſolum Moyſen clamaſſe ad Dominum, nulla facta tabernaculi mentione, quod adhuc factum non erat: In ſecunda ſpecialiter dicitur Moyſen, & Aaronem ingreſſos tabernaculum fœderis, corruiſſe pronos coram Domino. Prima dicitur facta coram ſenioribus; Secunda autem coram omni Iſraelitarum multitudine. Prima cōmiſſa fuit ſoli Moyſi. Secunda Moyſi, & Aaroni. Prima in petra montis Horeb ſemel percuſſa. Secunda in alia petra exiſtente in Cades bis percuſſa. In prima nihil innuitur, quod Moyſes in fide hæſitauerit, & quod vllam meruerit a Deo caſtigationem. In ſecunda verò hæc expreſſe legimus: Dixitque Dominus ad Moyſen, & Aaron; quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſrael, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis.] Denique locus primæ nuncupatus eſt tentatio, at ſecundæ vocabulo aquæ contradictionis, deſignatur. Vtriuſque huius miraculi indiſtinctè fit mentio in Pſal.77.ver.15.& Pſal.104.ver.41. illis verbis: Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos velut in abyſſo multa. Et eduxit aquam de petra, & deduxit tamquam flumina aquas. Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in ſicco flumina. Et 1. ad Cor.c.10.ver.4. vbi Apoſtolus indicat petram illam quæ percuſſa dedit aquas, ſignificaſſe Chriſtum, qui in ſua paſſione pro nobis a Deo percuſſus, obtinuit populo Chriſtiano abundantiam diuinæ gratiæ. inquit enim: Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.

Mōs Horeb, et Sinai an idē vel diuerſus.

Sed hic dubium occurrit. Si a Raphidim ad Sinai, ſacra atteſtante hiſtoria, tantū 34
intercedebat itineris, quantum ab vndecima māſione ad duodecimā, & idē mons creditur fuiſſe Horeb, cum monte Sinai; qui fieri potuit, vt Moyſes in Raphidim manens percuſſerit petram montis Horeb? ad hoc antequam reſpondeamus, oportet prius videre quomodo verum ſit, ꝙ ſupponitur, nimirum eundē fuiſſe montē Horeb, & Sinai. nam licet B. Hieron. in lib. de locis Hebraicis, verbo Choreb; poſteaquam Euſebij, illius libri Auctoris, verba tranſtulit dicens: Choreb mons Dei in regione Madiā, iuxta montem Sina, ſupra Arabiam in deſerto &c. mox ex propria ſententia ſubiungit: Mihi aūt vr̄, quod duplici nomine idem mons, nunc Sina, nunc Choreb vocetur. Attamen huius S.Doctoris ſententiam, nos ſic interpretandā cenſemus; vt re vera nō fuerint duo montes ſibi inuicem proximi, quemadmodum putauit Euſebius; ſed vnus dūtaxat mons in longū valde porrectus, & duplici vocabulo nūcupatus, nō quidē ſecundū ſe totus, ſed ſecundū partes; ita vt pars eius occidētalis, quæ radices ſuas, vſq; ꝓpe Raphidim extēdebat, proprie diceret Horeb; & ſic bene potuit Moyſes ꝓpe Raphidim percutere petrā montis Horeb: Oriētalis verò pars, quæ intra deſertū Sinai excurrebat, ab eiuſdē deſerti nomine, mōs Sina, vel Sinai denominaretur: alioqui opor-

oporteret locum in quo percuſſa eſt petra, non ſemper Horeb, ſed quandoque & Sinai fuiſſe appellatum, quod nuſquam inuenimus. Cur autem tantummodo locus vbi fecit populus duodecimam manſionem, & vbi data eſt lex, interdum vocetur Horeb, interdum verò Sinai, quemadmodum ex locis proxime adducendis conſtabit: hanc credimus extitiſſe cauſam; quia ſcilicet ibi tum in ipſo montis cacumine, vbi data fuit lex, tum inferius vbi ſtabat populus, terminabant dictæ illius montis partes, occidentalis videlicet, & orientalis: quare non mirum eſt, ſi ille locus tantum, vtroque nomine deprehẽditur appellatus, & quæ ibi facta ſunt, aliquãdo in Sinai, aliquando in Horeb, facta eſſe dicuntur, propter vtriuſque partis confinia, ibidem inuicem cõcurrentia. De duplici autem eiuſdem loci appellatione, poſſent hic plura ſcripturæ adferri teſtimonia; ſed breuitatis ergò, paucis contentus ero. Et primo legimus Exod. cap. 3. verſic. 1. Deum apparuiſſe Moyſi in rubo in monte Horeb, & cum vellet eum mittere ad Pharaonem, dixiſſe ei ver. 12. Ego ero tecum, & hoc habebis ſignũ, quod miſerim te; cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum.] Atqui ex Exod. cap. 24. vbi hæc immolatio deſcribitur, apparet, præcipue ver. 16. eam fuiſſe factam in monte Sinai. Item ex poſtremis verbis Exo. cap. 31. & ex toto capite ſequenti, manifeſtum fit, Iſraelitas feciſſe adoraſſeque vitulum aureum ad radices montis Sinai, vbi morabatur populus eo tempore, quo manſit Moyſes in vertice eiuſdem montis, quadraginta diebus, vt legem Domini mereretur accipere: Et tamen in Pſal. 105. ver. 19. dicitur. Et fecerunt vitulum in Horeb, & adorauerunt ſculptile. Deniq, vide Exod. cap. 19. præcipue verſ. 11. 18. & 20. item cap. 24. verſ. 16. & cap. 31. ver. 18. & cap. 34. ver. 2. 4. 29. & 32. Ex his enim, & alijs pleriſque ſacræ ſcripturæ locis, aperte colligitur, legem datam fuiſſe in monte Sinai: quod etiam teſtificantur Apoſtolus ad Galat. cap. 4. ver. 24. illis verbis. Hæc enim ſunt duo teſtamenta vnum quidem in monte Sina &c. & S. Eccleſia in feſto S. Catharinæ dicens: Deus qui dediſti legem Moyſi in ſummitate montis Sinai &c. Et nihilominus, ſi attendas quæ dicuntur Deuter. cap. 4. præſertim verſ. 10. & 15. & cap. 5. ver. 2. & deinceps; proculdubio inuenies, Legem datam fuiſſe in monte Horeb. quod etiam manifeſtè colligitur 3. Reg. cap. 8. ver. 9. & lib. 2. Paralip. cap. 5. ver. 10. quibus in locis legimus, quod in Arca nihil aliud erat, niſi duæ tabulæ, quas poſuerat Moyſes in Horeb, quando legem dedit Dominus filijs Iſrael. & Malac. cap. 4. verſic. 4. Memento (inquit Dominus) legis Moyſi ſerui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Iſrael. Optimè igitur Eccleſiaſtici cap. 48. verſ. 7. vbi memoratur locus, in quo data fuerat lex, ponuntur hæc duo nomina, Sina, & Horeb. Sic enim dicitur: Qui audis in Sina iuditium, & in Horeb iudicia defenſionis. Et hoc ideo factũ putamus, vt clarius fieret, pro vno eodemque loco debere accipi Sina, ſeu Sinai, & Horeb, ob cauſam ſuperius adductam: Et conſequenter, quotieſcunque legimus Iſraelitas profectos eſſe de Horeb, (vt ſpeciatim dicitur Deuter. cap. 1. ver. 2. & 19.) debere intelligi eos profectos eſſe de Sina, hoc eſt de duodecima manſione, quæ ibi ſupponitur facta in Horeb: Exod. autem cap. 19. in principio, & Num. cap. 33. ver. 16. dicitur facta in Sina ſeu Sinai.

35 In Raphidim faciente populo vndecimam manſionem, Ecce Amalecitæ, de quorum progenie, atque inhumanitate, ſub anno mundi 2319. nu. 9. diximus; veriti nẽ oppida ipſorum, ab illo deſerto non valde diſtantia, ab Iſraelitis occuparentur; vt erant admodum audaces; tempus præripientes, de repente eos inuadunt; & extremos agminum Iſrael, nihil mali a fratribus ſuſpicantes, cædere aggrediuntur (erant enim Amalecitæ, vt anno proximè citato docuimus, poſteri Eſau fratris Iacob, a quo ipſi Iſraelitæ deſcenderant) Quamobrem præcepit Moyſes miniſtro ſuo Ioſue, vt confeſtim deligeret ſibi viros ad bellum expeditos, ac ſequenti die pugnaret aduerſus Amalecitas. Ipſe verò in craſtinum, tenens virgam in manu ſua, & aſcendens cũ Aaron, & Hur in proximum collem, vnde præliantes ſpectari poterant, orabat aſſidue pro populo Iſrael. Accidit autem, vt orante Moyſe, quãdocunque manus attolleret, ſuperarent Hebræi; quando verò tantiſper eas remitteret, vincerent Amalecitæ. Ad quod aduertentes Aaron, & Hur, ſupponentes ei lapidem, in quo ſedit, ipſi vtrinq; ſuſtentabant manus Moyſi graues, & laſſas, vſque ad ſolis occaſum. Itaque tandẽ, Deo bene fauente, victor euaſit Iſrael; & Ioſue, Moyſi orationibus adiutus, profli-

Iſrael laceſſitus pugnat contra Amalecitas.

Moyſes orat pro Iſraele pugnante cõtra Amalecitas.

Iubet Dominus ſumi vindictam de Amalecitis.

gauit hoſtes. Vſque adeo autem diſplicuit Domino iſte Amalecitarum auſus, vt ſtatim mādauerit Moyſi, vt rem geſtā in libro deſcriberet, ad ipſius Ioſue, qui Moyſi ſucceſſurus erat in Ducem populi, & poſterorum eius memoriam, tum vt diſcerent ſe non tantum armis, quam deuota ſuorum Ducum ſupplicatione, de hoſtibus ſuis victoriam conſequuturos; tum verò præcipue, vt certo ſcirent, ſe diuino mandato teneri, pro temporis opportunitate, de Amalecitis vindictam ſumere, & eos de terra delere. Quare non mirum eſt, ſi poſtea Moyſes, morti proximus, in libro Deutero. in quo diuina mandata collegit; hæc ad verbum ſcriptā reliquit cap. 25. ver. 17. Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant, ceciderit, quando tu eras fame, & labore confectus, & non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cunctas per circuitum nationes, in terra quam tibi pollicitus eſt: delebis nomen eius ſub cælo. caue ne obliuiſcaris.] Hæc, cum multis poſtea elapſis temporibus, in eodem legis libro ſcripta reperiſſet Samuel Propheta; bonam nactus occaſionem, rem per Saulum Regem adimpleri curauit, vt infra ſuo loco dicetur. Atque ita tunc, iubente ac iuuante Domino, funditus euerſi prorſuſque deleti ſunt populi Amalecitarum; vt numquam poſtea caput leuare, aut ruinas reparare potuerint. Hunc etiam ipſorum interitum, eiuſque cauſam, longe ante præuiderat prophetaueratque Balaam Ariolus Numer. cap. 24. verſ. 20. dicens: Principium gentium Amalec, cuius extrema perdentur; ſiue, vt alia habet translatio: finis eius ſempiterna perditio. Significare volens, Amalecitas ideo diuina vltione penitus interituros; quoniam primi fuerunt ex illis gentibus, qui Iſraelitas ad terrā promiſſionis pergentes, inuadere, atque oppugnare conati ſunt. Ceterum Moyſes, fugatis per manus Ioſue Amalecitis, ædificauit altare Domino, ſuper quo etiam creditur immolaſſe victimas, pro gratiarum actione; victoriam illam, exaltationemque ſuper inimicos ſuos, a ſola Dei benignitate recognoſcens, & ſimul etiam ſpiritu prophetico intelligens, diuinæ voluntatis eſſe, ne vnquam Hebræi cum Amalecitis pacem componerent; ſed vt hoſtes perpetuo haberent, donec eos tandem aliquando omnino delere poſſent. Exod. cap. 17. verſ. 8. vſque ad finem capitis.

De actis in 12. manſione. De monte Sinai.

Menſe tertio egreſſionis filiorum Iſrael de Ægypto, qui erat menſis tertius primi anni ſacri; venerunt filij Iſrael in ſolitudinem Sinai, prope eiuſdem nominis montē, 36
vbi fixerunt tentoria, feceruntq; duodecimam manſionem, Exod. cap. 19. in principio. Eſt autem Sinai, ſiue Sina, mons in Arabia, coniunctus ei, quæ nunc eſt Ieruſalem, vt dicitur ad Galat. cap. 4. verſ. 25. Quamuis iſta coniunctio, non ſic accipienda eſt, quaſi ita ſe inuicem contingerent, vt nihil inter ipſos medium eſſet; quandoquidem, a monte Sinai, ad eum in quo erat Ieruſalem, intercedit iter circiter quindecim dierum. Nam a Sinai, ad Cadesbarne, erant vndecim dietæ, vt ſub anno mūdi 2545. num. 52. probabimus: Cadesbarne autem a Ieruſalem, non poterat abeſſe plus quattuor dierum itinere: Siquidem erat in confinio auſtrali tribus Iudæ, vt colligitur Ioſue cap. 15. ver. 3. Nam & Berſabee (quæ erat terminus auſtralis terræ Chanaan, quemadmodum Dan aquilonaris iuxta vulgatū illud dictum. A Dan vſq; Berſabee. quod habetur Iudic. cap. 20. ver. 1. & in libris Reg. & Paralip. non ſemel repetitur;) vix trium dierum itinere diſtabat ab Ieruſalem, vt colligi poteſt. Geneſ. c. 22. ver. 4. Itaque hæc coniunctio Sinai ad Ieruſalem, latiori quodam modo ſumi debet, mediante ſcilicet longa quadam montium ſibi cohærentium ſucceſſione; quemadmodum de Apēninis montibus, qui totam Italiæ longitudinem excurrunt, dicere quis poſſet, montem prope Ianuam incipientem, coniunctum eſſe ei, qui in Calabria deſinit.

Quo die menſis tertij populus peruenerit in Sinai.

Sanè ſicuti certum eſt, Iſraelitas veniſſe ad montem Sinai tertio anni ſacri menſe, ita non omnino exploratum habemus, quonam die dicti menſis, & conſequenter, quot diebus ab exitu, eo peruenerint; alijs exiſtimātibus quadragintaquinque dies, alijs, quadraginta ſeptem in hoc itinere decurriſſe, computatis ſcilicet manſionum temporibus; & vtranque ſententiam, tanquam probabilem, ſcriptam reliquit S. Hieronymus, nimirum primam ſuper Oſee cap. 3. poſteriorem verò in Epiſtola ad Fabiolam manſione 12. Pendet autem hæc difficultas, ab ea quam proximè tetigimus; videlicet. Quonam tertij menſis die venerint in Sinai; quod obſcure admodum in ſacro textu Exod. cap. 19. ver. 1. traditur illis verbis: In die hac.] quæ verba, quidam

ita

ita intelligunt, ac ſi dictum eſſet: In die prima menſis. & hinc inferunt, Iſraelitas quadtageſimo quinto die, ab exitu de Ægypto, veniſſe in Sinai. Nam, inquiunt, die decimaquinta primi menſis, profecti ſunt de Rameſſe, Numer. cap. 33. verſ. 1. reſtabant igitur, ſecluſo die exitus, alij dies quattuordecim cum dimidio, eiuſdem primi mẽſis, & vigintinouem cum dimidio ſecundi, qui faciunt quadragintaquattuor: ergo prima dies tertij menſis, fuit quadrageſimaquinta, a die exitus: diximus enim Hebræos vti conſueuiſſe menſibus lunaribus, qui continent ſinguli dies vigintinouem cum dimidio, quos computabant attribuentes alternatim vni menſi dies vigintinouem, alteri verò triginta. Alij autem exponunt illud-In die hac-ideſt in die tertia, vt illud-hac-referatur ad numerum proxime ante notatum, & idem ſignificet, ac ſi dictum eſſet, In die eadem, ſeu eiuſdem numeri, & ſit ſenſus. Menſe tertio, & die pariter tertia menſis. Et ſic deducunt a die exitus, excluſiuè, ad diem aduentus populi in Sinai incluſiue, fluxiſſe dies quadraginta ſeptem. quæ opinio nobis etiam magis placet; quamuis altera quoque probabilis ſit. Verumtamen, quia communis opinio eſt, legem datam fuiſſe die quinquageſimo, a die exitus exacta; hoc eſt (vt multi opinantur, & nos num. 39. probabimus) die ſexta menſis tertij: Si ad Sinai peruenerunt die prima: oportet id ad veſperam contigiſſe; & non niſi die ſecundo ipſos erexiſſe Tabernacula, quando ſcilicet viderunt columnam nubis, hora quietis tranſacta, nihilominus fixam permanere; & die tertia Moyſen prima vice aſcendiſſe in montem, ac deſcendiſſe; & die quarta, iterum aſcendiſſe, ac deſcendiſſe imperaſſeque populo, vt lauarent ſinguli veſtimenta ſua, & eſſent parati in diem tertiam, quæ erat menſis ſexta. Si verò (quod magis credimus) venerunt in Sinai tertia die menſis; probabile eſt, eos ibidem perueniſſe hora prandij, quo expleto, & columna nubis non recedente, continuo erexiſſe tabernacula, ac interim Moyſen, eademmet die, aſcendiſſe ac deſcendiſſe de monte; rurſumque die quarta, idem feciſſe, dixiſſeque populo, vt præpararet ſe ad legem diuinam, die tertio, recipiendã; die inquam tertio, non illus menſis, ſed a quarta illius menſis incipiendo, ac in ſexta terminando. Dixi oportere populum veniſſe in Sinai, vel hora prandij, vel cœnæ, non autem ſummo mane, quia non ſolebat noctu iter facere, & columna nubis quæ præibat exercitum, ordinariè prædictis tantummodo horis, curſum ſuum ſiſtere conſueuerat.

37 In hac manſione facta in Sinai, moratus eſt populus anno vno, demptis decem vel duodecim diebus: manſit enim ibi vſque ad diem vigeſimam menſis ſecundi, anni ſecundi, ab exitu de Ægypto, vt ſub anno mundi 2545. num. 51. patebit. Intra quod tempus, geſta ſunt omnia quæ narantur ab initio cap. 19. Exod. vſque ad finem eiuſdem libri, & in toto Leuitico, & vſque ad decimum caput libri Numer. vt ſuis locis conſequenter adnotabimus. Igitur in primis quinque diebus huius tertij menſis, vel potius, in tertia quarta, & quinta eiuſdem menſis die, hæc in Sinai facta ſunt. primo erexit populus Tabernacula ſua, & Moyſes functus officio internuntij inter Deum, & populum, eadem die, vt putamus, a Domino vocatus, cum aſcendiſſet in montem, audiſſetq; pactum quod inire intendebat Dominus cum populo, nimirum vt ipſe mandata eius ſuſciperet, obſeruaretque; Deus autem ſuſciperet eum ſibi in populum præ cunctis peculiarem, faceretque in Regnum Sacerdotale, & gentem ſanctam ac honorabilem: deſcendit, aperuitq; conſilium Domini maioribus natu, & per ipſos vniuerſo populo; qui promptis animis, ſe paratum exhibuit ad omnia quæ præciperet ei Dominus. Itaque altera die, iterum aſcendit Moyſes in montem, retulitq; verba populi ad Dominum, qui iuſſit eum deſcendere, & ſanctificare populum, & mandare vt in eadem, & craſtina die lauarent cuncti veſtimenta ſua, & non appropinquarent vxoribus ſuis, ac parati eſſent die tertia ſuſcipere legem Domini, die, inquam tertia, a die quarta menſis incipienda. Itaque

Quãdiu moram fecerit populus in Sinai.

Præparat Moyſes populum ad legem Dei ſuſcipiendam.

38 Die ſexta eiuſdem tertij menſis, quæ, vt dictum eſt, erat tertia, a die prædictæ iuſſionis, & quinquageſima ab elapſo die exitus populi de Aegypto, vt ex ſupradictis, & infra dicendis manifeſtum fiet; poſt quadringentos triginta annos a promiſſione facta Abrahæ (quemadmodum dicitur ad Galat. cap. 3. ver. 17. & infra nos nu. 38. comprobabimus) data eſt, lex per Angelos in manu Mediatoris, vt tradit idem Apoſtolus ibidem verſ. 19. ſiue, in diſpoſitione Angelorum, vt dicitur Actorum c. 7.

Lex Decalogi quando, & quomodo data.

verſ.

verſ. 53. Et quoniam ille populus valde carnalis erat, & imperfectus, ac ſpiritu timoris prius erudiri opus habebat; vt vel ſic facilius a tranſgreſſionibus ſe contineret; propterea (ſicuti etiam innuitur Exod. cap. 20. verſ. 20. illis verbis: Vt enim probaret vos, Venit Deus, & vt terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis) admodum conueniens fuit, ipſam legem dari eo terrifico ac formidabili modo, qui deſcribitur Exod. cap. 19. verſ. 16. vſque ad 20. & cap. 20. ver. 18. & 19. vbi traditur, quod cum deſcendiſſet in igne Dominus ſuper verticem montis, illico cœperunt audiri tonitrua, & fulgura, & clangor buccinæ paulatim creſcens, videbãtque Iſraelitæ montem denſiſſima coopertum nube, & quaſi fornacem longè latèque fumigantem, ac veluti ſe ſe crebris terræmotibus concutientem; quæ omnia ſimul iuncta, maximũ cunctis incutiebant timorem; præſertim verò quando inter hæc, ipſammet audire cœperunt vocem Domini, verba Decalogi terribiliter proferentem. Tunc enim tanto ſunt pauore perculſi, vt præ nimio metu, non ſuſtinentes amplius audire vocem Domini, de longe ſtantes, exclamarent dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus. non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Cuius hiſtoriæ meminit etiam Apoſtolus ad Hebr. cap. 12. ver. 18. & ſequentibus. Itaque Dominus expletis Decalogi præceptis, quæ Exod. cap. 20. enucleatè traduntur; cetera deinde, nimirum ceremonialia, & iudicialia, per Moyſen dare conſtituit, quem propterea ad caliginem, in qua ipſe erat, accedere fecit, eumque de his omnibus plene edocendum curauit, vt nos infra num. 42. dicemus. Porrò quod dictum eſt, Dominum terruiſſe populum, non tonitruis ſolum ac fulgoribus, ſed validis quoque terræmotibus; colligunt nonnulli ex illis verbis ſacri textus proximi citati ver. 18. eratq; mons terribilis &c. quæ ſic exponenda putant ac ſi diceretur: Eratque mons valde tremens, candemque confirmãt expoſitionem ex Pſalm. 67. verſ. 9. vbi legimus: Terra mota eſt, Etenim cæli diſtillauerunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Iſrael. Et ex Pſal. 113. ver. 7. Vbi dicitur: A facie Domini mota eſt terra &c. Quæ verba ad tempus datæ legis ritè referri poſſe videntur.

Quod lex data ſit die 6. mẽſis 3 ab exitu.

Diximus item legem datam fuiſſe die ſexta menſis tertij, ab exitu de Aegypto, vt 39
aſſerunt Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 5. & Caietanus, & Rabbi Salomon, & Lyranus, ſuper Exod. cap. 19. & alij plures; non autem die tertia eiuſdem menſis, vt ſentiunt B. Auguſtinus quæſt. 70. in Exod. & in Epiſtola 119. cap. 16. & qui eum ſequuntur, Rupertus, & Abulenſis ſuper Exod. cap. 19. Quia omnes communiter Doctores admittunt, ab exitu populi (hoc eſt ſecluſo die exitus, vt ex ſequentibus patebit) ad legem, fluxiſſe dies quinquaginta; & quemadmodum olim Paſchæ feſtum celebrabatur in memoriam Aegyptiacæ liberationis, eodem die factæ; ita feſtum Pentecoſtes, ſiue quod idem eſt, Hebdomadarum, in recognitionem legis, tali die latæ: hæc ſi vera ſunt, quemadmodum veriſſima eſſe credimus; proculdubio ſequitur, lationem legis, non die tertia; ſed ſexta, tertij menſis contigiſſe: nam cum certum ſit, quod feſtum Paſchæ incipiebat a die decimaquarta menſis primi deſinente, pertinebatque ad decimamquintam, quæ prima azymorum dicebatur, in qua egreſſus eſt populus de Ægypto: Vtique ab hac die minime computata, ſi numerentur quinquaginta dies, neceſſe erit eos terminari, non in tertio, ſed in ſexto die mẽſis tertij. Nam reliqui remanent quattuordecim primi menſis, & triginta ſecundi, & ſex tertij, qui faciunt quinquaginta. Quare B. Auguſtinus locis proxime citatis (quemadmodum bene probat Cardinalis Bellarminus Controuerſia 7. lib. 3. qui eſt de cultu Sanctorum cap. 13.) non recte viſus eſt dinumeraſſe hos dies; accipit enim ex primo menſe dies decem, & ſeptem; ex ſecundo, triginta, & ex tertio tres, & ſic efficit quinquaginta: At non potuit accipere de primo menſe dies ſeptemdecim, nã menſes lunares quales erant Iudæorum non omnes conſtant ex triginta diebus, ſed vnus ex vigintinouem, alter ex triginta, & ſic deinceps viciſſim: ergo debuit accipere B. Auguſtinus ex primo menſe dies ſeptemdecim, & ex ſecundo dies vigintinouẽ; vel potius ex primo dies ſexdecim, & ex ſecundo dies triginta, & ex tertio tres, & ſic non efficiuntur quinquaginta, ſed quadragintanouem. Adde etiam quod ſcriptura Exo. ca. 19. ver. 1. dicit: Menſe tertio egreſſionis de Ægypto.] ex quo loquendi modo videtur inſinuari dictum tempus metiendum eſſe ab egreſſu populi; die tamen egreſſionis minime computata, vt conſequenter oſtendemus. Atqui egreſſio non fuit deci-

14
30
6
—
50

16
30
3
—
49

moquarto

moquarto die; ſed decimoquinto, vt patet Numer. cap. 33. verſ. 3. Præterea idem euidenter probatur, ex regula inueniendi diem veteris Pentecoſtes, quæ traditur Leuitici cap. 23. Quandoquidem ibi verſ. 6. dicitur, quod decimaquinta die menſis primi incipiebat ſollemnitas azymorum. & ver. 11. præcipitur collectio, & delatio primitiarum meſſis ad Sacerdotem, & eleuatio faſciculi ſpicarum coram Domino facienda altero die Sabbati, ideſt (vt exponunt Lyranus, Abulenſis, Caietanus, & alij) die ſecunda azymorum, quæ erat primi menſis dies decimaſexta: in hac ſiquidē die ſpicarum manipulum igni torrere, hordeum deinde pinſare, atque ita in alicæ modum fracti aſſaronem, (erat autem aſſaro pondus quoddam, ſiue menſura tunc temporis vſitata) ad aram offerre conſueuerant, vt teſtatur Ioſephus 3. antiq. c. 10. cui, cum eſſet Sacerdos, & in huiuſcemodi ritibus apprime verſatus, magis quā alicui alij credendum eſt. Ab hac igitur altera die Sabbati in qua obtulerant manipulum primitiarum, iubet Dominus ver. 15. capitis Leuitici præcitati, vt numerarent ſeptem hebdomadas plenas, ideſt quadragintanouem dies, vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, hoc eſt vſque ad diem qui immediate ſequebatur poſtremum hebdomadæ ſeptimæ; ille enim erat quinquageſimus, in quo celebranda erat vetus Pentecoſtes, quæ etiam ob prædictam hebdomadarum dinumerationem dicebatur feſtum hebdomadarum. Ex hac regula inueniendi diem Pentecoſtes in ſacro eloquio tradita, manifeſte infertur, legem non die tertia; ſed ſexta menſis tertij fuiſſe traditam; nam ſi a ſecunda die azymorum, quæ ſemper incidebat in die decimaſexta menſis primi, incluſiuè numeres ſeptem hebdomadas, hoc eſt dies quadraginta nouem, proculdubio peruenies ad diem quintam menſis tertij: Siquidem 14
in hoc numero comprehenduntur dies quattuordecim primi menſis, & triginta ſe- 30
cundi, & quinque tertij; ergo dies quinquageſima, erat ſexta menſis tertij, in qua 5
olim data fuerat lex, vt apertè videre eſt in veteri Hebræorum Kalendario quod in- 49
fra ſub anno mundi 2545. nu. 27. ponendum erit. Sed dicet aliquis: ſi hebdomadarum dinumeratio auſpicanda erat a ſecunda die azymorum, cur Moyſes loco Leuit. adducto, dixit eſſe auſpicandam ab altera die Sabbati, cum clarius dicere potuiſſet; ab altera die azimorum? Reſpondeo id non ſine optima cauſa, eſſe factum. Nam cum præcepiſſet Dominus, prædictas hebdomadas numerari debere ab illa die in qua offerebatur manipulus primitiarum meſſis, quæ dies tametſi ordinarie erat, vt dictum eſt, ſecunda dies azymorum; nonnumquam tamen in ea concurrere poterat dies Sabbati, in quo non licebat metere, nec torrere ſpicas, & deferre ad Sacerdotem, nec alia huiuſcemodi opera ſeruilia facere, vtpote in die feſto prohibita; propterea maluit legiſlator dicere; Ab altera die Sabbati; per Sabbatum intelligi volens, non ſolum primam diem azymorum, quæ vt ibidem ver. 7. dixerat, celeberrima eſſe debebat, & conſequenter Sabbatizādaſ; ſed etiam ipſum Sabbati feſtum, ſi in die ſecundo azymorum incidiſſet (nullum enim aliud feſtum in illo die incidere poterat,) Quo caſu differenda erat manipuli oblatio in ſequentem diem, atque ita hebdomadarum dinumeratio inchoanda erat non a ſecunda, ſed a tertia azymorum die, tanquam feſto non impedita, vt probe notat Cardinalis Bellarminus vbi ſupra. Et hoc non ſine admirabili diuinæ ſapientiæ conſilio factum eſt in anno Paſſionis Chriſti, vt ſcilicet dies feſtus Hebraicæ Pentecoſtes, in quo, vt habemus Actorum cap. 2. verſ. 1. deſcendit Spiritus ſanctus, incideret in Dominica die, & conſequenter non in quinquageſima, ab Hebraico Paſchate; ſed præciſè in quinquageſima die a Paſchate Dominicæ reſurrectionis; atque ita etiam inter hæc duo celeberrima nouæ legis feſta, myſticus ille quinquagenarius numerus inueniretur. Vt vel hinc etiam liceat intueri quomodo ea, quæ veteris teſtamenti erant, ad ea quæ noui ſunt, ordinata fuerint, eidemque deſeruiant.

Regula inueniendi feſtū hebdomadarum.

Exponitur textus Leuit. ca. 23. verſic. 15.

40 Porrò ad magis ſtabiliendum quod ſupra aſſeruimus, videlicet legem datam fuiſſe die ſexto menſis tertij; reſtat adhuc & aliud dubium diluendum; eſt autem tale. Si lex data fuit die ſexto menſis tertij, & conſequenter die quinquageſimo a die exitus Iſrael de Ægypto; quomodo verum eſt, quod ſæpius ex Apoſtolo replicauimus; eandem legem latam fuiſſe, poſt quadringentos triginta annos, a diuinis repromiſſionibus Abrahæ factis? nam ſi ipſæ promiſſiones (quemadmodum ſub anno mundi 2108. num. 1. & ſub anno 2113. num. 1. & 2. oſtenſum eſt) factæ ſunt circa initia anni vitæ

Dubij enodatio.

Abraham

Abrahami ſeptuageſimi quinti: Vtique ab hoc tempore, ad legem, inueniuntur an-
ni ferè quadringenti triginta duo, vt ſupputari poteſt in tabulis. Siquidem ab initio
anni ſeptuageſimiquinti ætatis Abrahæ, ad ortum Iſaac, computantur anni viginti
ſex: ab ortu Iſaac, ad ortum Iacob, anni ſexaginta: ab ortu Iacob, ad ingreſſum eius
in Ægyptum, anni centum triginta: a dicto ingreſſu ad exitum, anni ducenti quin-
26 decim manſionis filiorum Iſrael in Ægypto, vt ſigillatim ſub anno mundi 2329. num.
60 16. probatum eſt. Sanè omnes hi anni ſimul ſubducti faciunt ſummam quadringen-
130 torum triginta, & vno annorum; quibus ſi addas dies quinquaginta anni primi exi-
215 tus de Ægypto; tota ſumma temporis fluxi a repromiſſionibus ad legem, attinget an-
num quadringenteſimum trigeſimumſecundum. Ad hoc tripliciter reſpondere poſ-
431 ſumus, primo dicentes fieri poſſe, vt Iſaac natus ſit non in fine, ſed circa medietatē
anni centeſimi patris ſui Abrahæ; & ſimiliter Iacob circa medietatem anni ſexageſi-
mi patris ſui Iſaac. licet enim id in ſcripturis expreſſum non habeatur; non tamen
explicite habemus contrarium: & quod ſcriptura dicit Abraham fuiſſe centum an-
norum, quando genuit Iſaac; & Iſaac ſexagenarium quando nati ſunt ei paruuli, ni-
mirum Iacob, & Eſau; videtur ſatis commodè prædictum ſenſum poſſe recipere: quod
ſi verum eſſet, profecto a promiſſionibus ad legem, computarentur tantummodo an-
ni quadringenti triginta. Sed etiam poſito, quod Abraham expleuerit centeſimum
vitæ annum quando genuit Iſaac; & Iſaac ſexageſimum, quando genuit Iacob, vt ſup-
poſuimus in tabulis; recte potuit dicere Apoſtolus, a promiſſionibus ad legem flu-
xiſſe annos quadringentos triginta; accipiendo dictum illud iuxta ſenſum in ſcriptu-
ris ſacris vſitatum; quæ (vt pluribus exemplis ſub anno mundi 1659. num. 2. docui-
mus) ſæpe ſolent in ſuis ſupputationibus minutos quoſdam numeros præterire, &
numeros perfectos, pro imperfectis vſurpare. Et hæc ſit ſecunda reſponſio. Tertia
eſt, nihilominus veriſſimum eſſe, quod a promiſſionibus ad legem, præciſè compu-
tantur anni quadringenti triginta; computatione nimirum, vt aiunt, terminorum ex-
cluſiua: nam inter annum ſeptuageſimumquintum vitæ Abraham, in quo diximus fa-
ctas ei fuiſſe repromiſſiones; & annum primum exitus Iſraelis de Aegypto, in quo da-
ta eſt lex, proculdubio medij præciſè inueniuntur anni quadringenti triginta, vt pa-
tet in tabulis.

Diximus legem datam fuiſſe poſt quadringentos triginta annos à promiſſionibus 41
Abrahæ factis; & quinquaginta diebus poſt exitum populi de Aegypto; & die ſexta
menſis tertij ab eodem exitu. Vtrum verò etiam verum ſit, quod Auctor Chronolo-
giæ maioris Hebræorum in calce capitis 5. ſine vlla probatione, abſolutè aſſerit, nem-
pe eandem legem, datam fuiſſe in die Sabbati. Dicimus id quoque affirmari poſſe.
Nam, ſi verum eſt, quod ſupra num. 32. ex B. Auguſt. docuimus, videlicet, manna in
deſerto cadere primum cæpiſſe in prima Sabbati, quam nos diem Dominicam nun-
cupamus: vtique conſequitur, diem ſextum menſis tertij, in die Sabbati incidiſſe.
Quandoquidem ibidem probauimus, manna de cœlo primum cæpiſſe Hebræis dari,
die decimaſexta menſis ſecundi, ab exitu; reſtabant igitur adhuc dies quatuordecim
eiuſdem menſis, & ſex tertij, qui faciunt dies viginti, quique pariter per hebdoma-
darios ducti dies, in Sabbato terminari comperiuntur.

Quod lex data fuerit die Sabbati.

Poſt latam Decalogi legem a Domino, cunctis de longe ad radices montis non ſi- 42
ne maximo timore, vt dictum eſt, audientibus; Moyſes conſolato prius aliquantiſper
populo, confeſtim aſcendens montem, acceſſit ad caliginem in qua erat Deus, Exod.
cap. 20. ver. 20. & 21. & ibi accepit a Domino plura præcepta iudicialia, & quædam
item ceremonialia, ac moralia, populo mox tradenda; quæ promiſcuè deſcribuntur
Exod. cap. citato ver. 22. vſque ad finem cap. 23. Inſuper ibidem Moyſes plenè ab ip-
ſo Deo edoctus fuit de ritu, quo lex a populo ſolēniter acceptanda erat; Et de ijs qui
poſtea a populo ad Deum aſſenſuri erant, pro eiuſdem legis cōfirmatione a Deo ob-
tinenda. Et his actis, deſcendit Moyſes, narrauitque omnia, quæ agenda erant, popu-
lo, quo vnanimiter reſpondente, ſe facturum omnia. Scripſit Moyſes vniuerſos ſer-
mones Domini, hoc eſt, vniuerſa præcepta quæ a Domino acceperat. Exod. cap. 24.
ver. pri. vſque ad 5.

Præcepta Iudicialia, ceremonialia, & moralia.

Sequenti verò die, quæ erat ſeptima eiuſdem menſis tertij, mane conſurgens Moy- 43
ſes, ædificauit altare ad radices montis; & circa ipſum erectis duodecim titulis, iux-

Quo ritu acceptata à populo lex.

ta numerum, ac nomina ſingularum Tribuum Iſraeli obtulit, iuuenum miniſterio, holocauſta Domino, immolauitque victimas. Dein poſt lectionem mandatorum Domini, audiente populo; & poſt omnimodam eiuſdem populi obedientiam publicè, ſolemniterque profeſſam; idem Moyſes, fuſa dimidia parte ſanguinis hoſtiarum ſuper altare, alteram in crateras miſſam, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo aſperſit ipſum fœderis volumen, hoc eſt ſuper ſcripturam mandatorum Domini, quam fecerat, legeratq; & ſuper omnem populum dicens: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his. Exod. c. 24. ver. 1. vſque ad 9. ſiue vt dicitur ad Hebræ. cap. 9. ver. 20. vbi hæc eadem hiſtoria refertur: Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus.] Poſt quæ, ibidem Apoſtolus continuo ſubiungit, eandem ſanguinis aſperſionem, iterum poſtea in tabernaculi ſanctificatione, fuiſſe iteratam, quemadmodum nos infra ſuo loco dicemus. Icto autem fœdere inter Deum, & populum, modo proximè expoſito: iterum Moyſes, ſicuti externa die præceperat ei Dominus, aſcendit in montem cum Aaron, & filijs eius Nadab, & Abiu, & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael, tanquam ad obtinendam a Domino ſupremam abſolutamq; memorati fœderis confirmationem; vbi reliquis procul adorantibus, ſolus Moyſes altius, propiuſq; aſcendit ad Dominum. Et nihilominus omnes dicuntur vidiſſe Deum Iſrael, ſub pedibus eius quaſi opus lapidis Saphirini, & quaſi cælum cũ ſerenum eſt. Exod. cap. 24. ver. 1. vſque ad 4. & verſ. 9. vſque ad 12. Non eſt autem putandum, quod viderint Deum in ſe ipſo, vt bene notat Caietanus (id enim proprium eſt beatorum, quemadmodum nos infra num. 45. fuſius oſtendemus) ſed ſub aliqua viſibili ſpecie, puta magni cuiuſdam Iudicis, aut Regis ſuper alto quodam, atque eminenti throno, in aula ampliſſima lapidibus ſapphirinis mirabiliter ſtrata collocato, ſedentis; aut in triumphali curru, ab ea parte ad quam profecturus erat populus, nimirum a montibus Seir & Pharan venientis, ac mira quadam cæleſtium Angelorum multitudine ſtipati; vt quodammodo, ſecundum aliquos, colligi poſſe videtur ex illis verbis Deuter. cap. 33. verſ. 2. Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorũ millia. In dextera eius ignea lex. Et ex Pſal. 67. ver. 18. vbi legimus. Currus Dei decemmillibus multiplex millia lætantium, Dominus in eis in Sina in ſancto. Subditur autem loco Exod. citato, eos qui ad montem aſcenderant, ex tam grandi viſione, nihil mali a Domino pertuliſſe; quin potius lætanter comediſſe ac bibiſſe, hoc eſt; ſiue ibidem diuina illa viſione mirabiliter fuiſſe refectos ac ſaturatos; ſiue poſtea, cum deſcendiſſent, ex eius recordatione, cum ingenti gaudio epulatos eſſe. Et hoc pro re quadam illis temporibus inuſitata, hic memoratur: Siquidem hi quibus olim talia videre contingebat, tanto affici ſtupore ſolebant, vt ſe breui morituros putarent. Vnde non immerito dicebat populus ad Moyſen Exo. c. 20. ver. 19. Loquere tu nobis, & non loquatur Dominus, ne forte moriamur. Et Manue Iudic. c. 13. ver. 21. Morte moriemur, inquit, quia vidimus Deum. Et Iſaias c. 6. ver. 5. poſt magnam illam viſionem ibi narratam, protinus addit: Væ mihi quia tacui, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis. Porrò facile crediderim, memoratam prędictis populi primatibus viſionem a Deo fuiſſe demonſtratã, vt ipſe populus tot etiã grauiſſimorum virorũ teſtimonijs de viſu atteſtãtiũ, certior fieret, quod verè is erat Deus cæli, & terrę, qui partim per ſemetipſum, cunctis eum audientibus; partim per Moyſen ſeruum ſuum, dederat eis illas leges planè diuinas; quas ipſi eodem die, ritu admodum ſollemni, acceptauerant. Atque ita magis ac magis ad eas accuratius obſeruandas incenderentur. Vt vel hinc etiam liceat intelligere, nihil non facere Deum pro bona ſua voluntate, quo homines (ſalua ſemper humani arbitrij libertate) non ſolum ad veram ſui cognitionem atq; obediẽtiam (quæ ipſorum ſupremæ ſunt cauſa felicitatis) fortiter ſuauiterque perducat; verum etiam eoſdem, in ſemel tradita eis veritate ac diſciplina, modis omnibus naturæ, captuiq; ipſorum conuenientibus, confirmare, ac ſtabilire curet.

Quomodo Moyſes, & qui cum eo aſcenderãt montem viderint Deum.

Exponuntur loca Deuter. Pſal. & Exod.

Cur prædicta viſio principibus à Deo oſtenſa.

44 Ceterum, ex quo hic primum, de veteri lege, partim immediatè a Deo, vel potius, vt ſupra nu. 35. probatum eſt, per Angelos; partim per Moyſen data, & ab Iſraelitis acceptata, actum fuit; nõ abs re videtur, aliquid etiam de eius præceptis in vniuerſũ hoc loco annectere: Atque illud imprimis, quod tametſi omnia Dei præcepta ad vnũ tantum reduci poſſe videantur; quia vt ait B. Gregorius homil. 27. in Euangelia. Omne

De diuinis præceptis.

ne mandarum,de ſola dilectione eſt,& omnia vnum præceptum ſunt, quia quicquid præcipitur, in ſola charitate ſolidatur. Nihilominus cum duo præcipui ſint actus charitatis, Dei ſcilicet amor, & proximi; Vtique neceſſario conſequitur, hoc quod memorauimus vniuerſale præceptum,in duo protinus eſſe diuidendum, nempe in id, quo præcipimur diligere Deum ſuper omnia,quod eſt maximum,& primum mandatum,Matthæi cap.22.ver.38. & in alterũ,quo iubemur diligere proximum ſicut nos ipſos. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & Prophetæ, ait ibidem num. 40. Dominus;ex cuius dicto fit conſequens,reliqua omnia præcepta, ſiue moralia,ſiue ceremonialia,ſiue iudicialia, ad prædicta duo capita eſſe redigenda. Vnde non immerito lex Decalogi, in duabus tabulis, digito Dei ſcripta traditaq; perhibetur; quarum prior tabula, tria præcipua quæ ad Dei cultum; poſterior, ſeptem quæ ad proximi charitatem maximè pertinent,complectitur. quò fiunt decem præcepta Decalogi; ad quæ,etiam omnia moralia reduci poſſe docet S. Thom. 1. 2. quæſt. 100. ar. 3. vbi quattuor ponit genera præceptorum. Primum eorum, quæ ſunt prima,& cõmunia,ac veluti in ipſa ratione naturaliter impreſſa,& per ſe nota;ſicuti,quod homo nulli debet malefacere, & eiuſmodi. Secundum eorum, quæ ſtatim ex primis communibus principijs cognoſci poſſunt. Tertium eorum, quæ ſtatim ex fide Diuinitus infuſa innoteſcunt. Quartum eorum, quæ non niſi per diligentem ſapientum inquiſitionem, inueniuntur rationi conuenire. Horum autem duo media genera, inquit, propriè ad Decalogum pertinent; talia namque ſunt,quæ Deus per ſe ipſum populo propoſuit: reliqua verò duo, & ipſa quidem in Decalogi præceptis quodammodo continentur; ſed diuerſimodè. Nam quæ ſunt prima, & communia, continentur in eis tamquam principia in concluſionibus proximis; illa verò, quæ per ſapientes cognoſcuntur, è conuerſo, ſicut concluſiones in principijs. Rectè ergo B. Gregorius vbi ſupra, cum comparaſſet arbori virtutum originem, dixiſſetque,quod ſicut multiplices arboris rami ex vna radice prodeunt,ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur,nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis;protinus concludit dicens: præcepta ergo, & multa ſunt, & vnum; multa per diuerſitatem operis; vnum in radice dilectionis.

Quinque nomina mandatorum Dei.

Sed illud magis hic notandum videtur, quod præfata diuinarum iuſſionum diuerſitas,in ſacro eloquio,varijs ſolet nominibus explicari;præſertim verò quinque,quæ 45
ſunt Præcepta, Mandata, Iuſtificationes, Iudicia, & Teſtimonia. hæ ſiquidem voces aſſiduè in ſacris ſcripturis replicatæ inueniuntur; Et licet fortè interdum eas vniuerſaliter pro quibuſcumque præceptis accipi, vel alteram pro altera vſurpari contingat: creduntur nihilominus ſingulæ proprias habere ſignificationes; in quibus tamẽ aſſignandis variant Auctores. Nam Sigonius lib.1. de Repub. Hebræorum capit. 4. putat Mandatorum, Præceptorumq; vocabulis, ſignari quidem iuſſa ad Deum pertinentia; ſed cum hac diſtinctione,quod Mandata dicantur ea,quibus aliquid iubetur, aut vetatur, ad ipſum præcipuè Deum ſpectans,puta quod Deus colatur;& quod dijs honor non adhibeatur,& eiuſmodi. Præcepta verò ſint quæ ad rationem,ſeu modũ obſeruandi Mandata, deſeruiunt; qualia ſunt præcepta omnia ceremonialia, quibus iubentur quæ ad Dei cultum pertinent,& prohibentur,quæ eidem quoquomodo aduerſari videntur. Iuſtificationes autem,& Iudicia,putat præfatus Auctor, iuſſa fuiſſe diuina ad proximum ſpectantia quæ vocant Iudicialia, ſed ita inter ſe diſtingui. vt Iuſtificationes, ea dumtaxat iuſſa complecterentur,quibus docet lex,quando,& quomodo in Iudicijs abſoluendus eſſet proximns: Iudicia verò, quæ ad condemnationis ſententiam ferendam ſpectabant. Horum exempla peti poterunt. Exod.cap.22. vbi de abſoluendo eo, qui furem, noctu effringentem aut ſuffodientem domum, occiderit; & de condemnando illo, qui diurnum furem interemerit; & alia his ſimilia decernuntur. At Teſtimonia, putat diuinas indicare teſtificationes, quibus ſæpe in ſcripturis ſacris reperimus Deum conteſtari, ac prædicere mala,& caſtigationes trãſgreſſoribus Mandatorum, Præceptorum, Iuſtificationum, & Iudiciorum eius; & è conuerſo bona, & retributiones, eorundem obſeruatoribus euenturas. Vide talium conteſtationum exempla, Leuit. cap.26. & Deuter. cap.27. & 28. & alibi. Sic explicat citatus Auctor hæc diuinarum iuſſionum vocabula; quæ quia B.Thom. loco proximè notato; aliter etiam,& bene interpretatur, vt quilibet ibidem videre poterit: dicere

tere oportet, eadem (vt cetera ſacri voluminis verba) ſingulari quodam Dei munere, apta eſſe varias recipere ſignificationes, ad varios Spiritusſancti ſenſus ritè explicandos, accommodatas.

46 Die, vt arbitror, eiuſdem tertij menſis octaua, vocatus a Domino Moyſes, vt ſcanderet montem, admonito prius hac de re populo, ac relictis interim ad regimen eius Aarone & Hur; ipſe cum miniſtro ſuo Ioſue, aſcendit in montem; quò cum perueniſſet; Ecce gloria Domini ſtatim apparuit ſuper Sinai, in ſpecie nubis operientis illum ſex diebus; in vertice autem montis, aderat quaſi ignis ardens, in conſpectu filiorum Iſrael. Die verò ſeptima, quæ erat eiuſdẽ menſis decimaquarta, vocauit Deus Moyſen; qui ingreſſus medium nebulæ (quod ante non auſus fuerat) aſcendit in verticem montis; fuitque ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ſine cibo, & potu, diuinis nimirum contemplationibus iugiter vacans. Exod. cap. 24. ver. 12. vſq; ad finem capitis, & Deuter. cap. 9. ver. 9. Igitur

Moyſes à Domino vocatus, aſcendit in monte

47 Die decimaquarta menſis tertij ab exitu, cœpta eſt prima quadrageſima, quam fecit Moyſes in monte Sinai; vbi didicit, Domino reuelante, quæ offerre deberet populus, pro tabernaculo fœderis plenè conficiendo; Et formam item ac menſuras ipſius tabernaculi, partiumq; & operimentorum eius. Inſuper, & quæ in ipſo collocanda eſſent, nempe, Arca fœderis, menſa propoſitionis, Candelabrum, Lucernæ, Altaria, & ſi quæ erant eiuſmodi alia. Vaſa itidem ad vſum ipſius, & Sacerdotalia veſtimenta. Didicit quoque rationem conſecrandi Sacerdotes, ritumque offerendi pro eis; nec non compoſitionem olei Sanctæ Vnctionis, & Thymiamatis aromatum; & huiuſmodi reliqua. Et nomina item artificum, quos ad prædicta omnia fabricanda Deus ipſe delegerat. Poſtremo dedit Dominus Moyſi duas tabulas lapideas, digito Dei ſcriptas. Quæ omnia fuſius traduntur, accuratiuſque explicantur ſeptem integris Exod. capitibus, nimirum, a 25. ad 31. incluſiue. Sed, & inter hæc duo alia præcepta dedit Dominus populo per Moyſen; Alterum de dimidio ſiclo a ſingulis maſculis exigendo, ſtatim ac ad vigeſimum annum perueniſſent, atque in albo militari fuiſſent recenſiti, Exod. cap. 30. ver. 11. vſque ad 17. Alterum de Sabbato ſanctificando, Exod. cap. 31. ver. 13. vſque ad 18. Quamquam hoc poſtremum, verè non fuerit nouum præceptum; ſed potius repetitio, & veluti quædam, vt ita dixerim, inculcatio eius, quod in Decalogo iam datum fuerat Exod. c. 20. ver. 9. vſque ad 12. cum noua, ad eius obſeruantiam, inſtantia & contentione.

Prima Moſis quadrageſima in monte Sinai, & quid ibi egerit.

48 Moram autem faciente in monte Moyſe, eamq; diutius quam quiſque crediidiſſet, protrahente; nimirum ſub finem dictæ eius quadrageſimæ: Ecce inferius in caſtris, populus, qui non multo ante, ex longa cum Ægyptijs conſuetudine, interdum in Aegypto idola coluerat, vt apertè traditur Ioſue cap. vlt. ver. 14. & propterea ad eandẽ idololatriam etiam nunc propenſus erat; ſuſpicatus Moyſen, aut caſu aliquo interijſſe, aut vltro ab eis aufugiſſe, quaſi deſperans ſe poſſe eos ad terram repromiſſam perducere; oblitus inſuper omnium prodigiorum, ac beneficiorum Dei; & obedientiæ quam eidem paulo ante, in publica illa legis acceptatione, communi omnium conſenſu, præſtiterat: induxit Aaronem, vt ad imitationem ac ſimilitudinem Aegyptiorum, qui inter cetera plurima animalia, quendam inprimis bouem nomine Apis, colere conſueuerant; ipſi quoque faceret vitulum aureum, quem pro Deo coleret, & qui eum in terram ad quam tendebat, ſoſpitem perduceret. Sanè Aaron, licet inuitus vt arbitror, tamen videns populi conſpirationem contra ſe commotam, humano perculſus timore, acquieuit petitioni eius, exactiſque a populo inauribus aureis, confecit ex eis, opere fuſorio, vitulum conflatilem. Quem intuentes Iſraelitæ, læti exclamare cœperunt: Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti. ædificatoq, per Aaronem altari, ac intimata in craſtinum ſollemnitate, poſtridie mane ſurgentes, obtulerunt idolo holocauſta, & hoſtias pacificas; & cum manducaſſent, ac bibiſſent, ſurrexerunt etiam ludere gentilium more, coram eo. Atque ita, ingratiſſimus ille omnium gentium populus, in Aegyptiacam (vt ait Sanctus Baſilius homil. prima de Ieiunio ante medium) idololatriam turpiſſimè deuolutus eſt. Et diuinum honorem, maximaque Dei beneficia, muto illi ſimulacro tribuens, & accepta ferẽs; diuinam meruit offenſam; Exod. cap. 32. verſic. 1. vſque ad ſeptimum. Et hoc eſt quod merito eiſdem Iſraelitis poſtmodum exprobrabat Dauid in Pſal. 105. ver. 19. &

Interim populus adorat vitulum aureum.

ſequentibus dicens: Et fecerunt vitulum in Horeb; & adorauerunt ſculptile,(quod hic pro conflatili acceptum credimus) & mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Obliti ſunt Deum qui ſaluauit eos; qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro.] Cum autem reuelaſſet Moyſi Dominus peccatum populi,minitatuſque eſſet eum interficere;orabat Moyſes Dominum, vt ſaltem propter Abraham, Iſaac, & Iacob, quibus iurauerat multiplicare ſemen eorum, & dare ei terram promiſſionis poſſidendam; parceret populo ſuo, ne daretur Aegyptijs anſa blaſphemandi, ac dicendi:iccirco ipſum callidè Iſraelitas de Aegypto eduxiſſe,vt eoſdem interficeret in deſerto.

Moyſes orat pro populo.

49 Die vigeſimoquinto menſis quarti illuceſcente, expletis quadraginta diebus incolatus ſui in monte, qui die decimoquarto menſis tertij(vt ſupra num.47. dictum eſt) cœperat; Moyſes placato aliquantiſper Domino; deſcendit de monte portans memoratas duas teſtimonij tabulas,quas à Deo acceperat. Vt autem appropinquans caſtris,vidit vitulũ aureũ in conſpectu multitudinis poſitum, diuino inflammatus zelo,tabulis ad radicem montis repẽte confractis, & ad ipſum accurrens,diſiecit,combuſſit, contriuitque eum vſque ad puluerem,quem in aquam torrentis,quod deſcendit de monte, & de quo bibebant omnes, proiectum, dedit ex eo potum filijs Iſrael, Exod.cap.32.verſ.7.vſque ad 21.Et Deuter.cap.9.ver.12.vſque ad 22.Quoniam verò ordinariè videmus aurum in igne poſitum, liquari; non autem in puluerem redigi;oportet hic ſubintelligere, id tunc occulta quadam arte protinus fuiſſe præſtitum. Nam alioqui ad illud idolum in bracteolas tenuiſſimas producendum, quales ſunt quibus medicamenta,& alia quædam comeſtibilia inaurari ſolent; multo vtique labore ac tempore opus fuiſſet. Poſſe autem aurum etiam puluerari, facile credimus; quandoquidem publica atteſtante fama, audiuimus de quodam famoſo noſtri temporis Alchimiſta, qui paucis ab hinc annis, neſcio quo modo, aurum ad cineris formam clam reducebat; de quo plurimum in modica fuſi argenti portione palam immittens,callidè Principes decipiebat,certo exiſtimantes (quemadmodum oculis ipſis intueri videbantur) puluerem illum habere vim conficiendi aurum de argento. Et pro eodem puluere alium ſuppoſititium magno pretio diuendebat. Qua tandem fraude detecta, merito Bauariæ Dux aſtutiſſimum latronem furca ſuſpenſum interemit. Sed ad quid obſecro voluit Moyſes,vt filij Iſrael de illo Idoli puluere biberẽt? Caietanus putat,vt ſic illud omnimodis deperiret. Hieronymus Oleaſter, vt ſic,inquit,magis Idololatræ confunderentur,videntes Idolum ſuum ab ipſiſmet in ſterquilinium egerendum.Iudæorum verò Rabbini (quemadmodum referunt Auctor Gloſſæ Ordinariæ,& Lyranus,& Abulẽſis,& alij)crediderunt per hoc voluiſſe Moyſen ſecernere Idololatras à ceteris;vt manifeſto ſigno agniti,poſſent a Leuitis puniri,ſicuti paulo poſt dicemus.Quamquam ijdem Rabbini, non nihil de modo quo idem puluis reos proderet;inter ſe diſſentiant. Quidam enim dicunt,quod ille mirabiliter inducebat in Idololatrarũ pilis colorem aureum; Alij quandam in eorum corporibus infirmitatem,qua vel inuiti,deliquiſſe manifeſtabantur. Quicquid fuerit (non enim illud ex ſacro textu elici poteſt) cum credendum non ſit Moyſen virum iuſtum voluiſſe,contra omne ius faſque,ſontes pariter ac inſontes,à Leuitis interfici; non videtur inconueniens arbitrari, ipſum diuino conſilio, dediſſe populo dictum puluerem aqua mixtum,certo prænoſcens, quod ſicuti diſpenſatione diuina, mulieres de fornicatione ſuſpectæ, hauſta Zelotypiæ aqua, cui admixtum erat pauxillũ terræ de pauimento Tabernaculi ſumptum; ſi pollutæ erant ventris inflatione dignoſcebantur: ſin autem,nil ea potione lædebantur, vt patet Numer.cap.5.ver.12. vſque ad finem capitis. Ita aqua prædicto Idoli puluere ſuperaſperſa,& ab vniuerſo populo ebibita,iuſtis quidem nihil nocitura erat,reis autem talem illatura languorem,quo poſtea irruentium ſuper ſe Leuitarum gladios effugere, ſicut ceteri, nullo modo poſſent. Nec his contẽtus Moyſes, ipſum quoq; Aaronẽ,quod tanti ſceleris particeps fuiſſet, acriter obiurgauit.Mox vidẽs populũ ſolitis inauribus aureis magna ex parte priuatũ (euidẽs profecto ſignũ cõtributionis factæ,& cõcurſus ad cõflationẽ aurei ſimulacri) & forte inſuper aduertẽs eũdẽ populũ tunc eſſe prorſus inermẽ, quod (vt probabile eſt) Aarõ in publico illo vituli cultu,pro cõmuni bono cũctis arma prohibuiſſet, ne tumultus oriretur in populo, & ne idololatriæ illius auctores,tanquã audaciores ac potentiores,

Deſcẽdit de monte.

Confringit tabulas,& vitulũ in puluerem redigit.

Cur voluit vt populus de idoli puluere biberet.

Occaſione arrepta idololatras interficit.

tiores, in ceteris ſordidas, atque ignominioſas inſultationes exercerent, vel forte etiam idololatrare recuſantes percuterent. Hinc quoque Moyſes pro officij ſui munere (ſupremam enim tunc poteſtatem in illo populo non ſolum Eccleſiaſticam, ſed etiam Sæcularem habebat) commodam arripuit occaſionem puniendi idololatrarũ capita, vt vel ſic facilius poſſet reliquis a Domino veniam impetrare. Itaque ſtans in porta caſtrorum Moyſes, exclamauit dicens: Si quis eſt Domini, iungatur mihi. Qua voce audita, congregati ſunt ad eum omnes Leuitæ, qui iubente Moyſe, protinus accincti gladijs, per media caſtra excurrentes, interfecerunt de idololatris ad vigintitria millia Exod. cap. 32. ver. 21. vſque ad 30. & Deuter. cap. 9. ver. 12. vſq; ad 22. Sanè inter hos Leuitas, dubium non eſt extitiſſe etiã ipſum Aaronem, ſtrenuèq; præ ceteris hac in cæde operam ſuam nauaſſe: Quamuis enim conſtet ipſum veniam peccati ſui obtinuiſſe ad orationem Moyſi pro ipſo fuſam, vt dicitur Deuter. cap. 9. ver. 20. Credendum tamẽ eſt, ad id quoque non mediocriter valuiſſe, eius pænitentiam, cum hac vltione de idololatris ſumpta, coniunctã; & forte etiam eum inſuper ob id promeruiſſe fieri antiquæ legis Sacerdos, & vt talis dignitas in ſola deinceps ſtirpe, ac poſteritate ſua permaneret; quemadmodum poſtea nepos eius Phinees, zelando zelum Domini, obtinuit a Deo ſibi, & ſemini ſuo eiuſdem Sacerdotij confirmationem, & pactũ ſempiternũ, vt dicitur Num. c. 25. ver. 7. vſq; ad 14. & refertur 1. Machab. c. 2. ver. 54. Eadem de cauſa, credimus ceteros Leuitas, meruiſſe poſtmodum ſegregari ab alijs tribubus in hereditatem Dñi, addiciq; miniſterijs tabernaculi, & templi, toto tempore veteris legis; quod manifeſte colligi poſſe vr̃, ex illis verbis, quæ ſtatim a patrata cæde loquutus eſt eis Moyſes, Exod. c. 32. ver. 29. dicens: Conſecraſtis manus veſtras hodie Dño, vnuſquiſq; in filio, & in fratre ſuo, vt detur vobis benedictio. Quid eſt .n. Conſecraſtis manus veſtras hodie Dño? niſi, vt bene exponit Abulenſis, ex hac die conſecratæ ſunt manus veſtræ in ſanguine propinquorum veſtrorũ, quos pro Dei honore occidiſtis, vt ex inde redditæ ſint aptæ ad miniſtrandum Dño. & vt detur vobis benedictio, ideſt, & vt ſitis pars benedicta a Domino, & electa in ſortem eius. Quamquã hæc Leuitarum ſeparatio, non continuo per Moyſen facta fuit, ſed multo poſt, nimirũ menſe primo anni ſubſequentis, vt nos ſub anno mũdi 2545. nu. 7. dicemus; oportuit enim prius conficere tabernaculum, & quæ ad ipſum pertinebant, quam deputare illi miniſtros. Ceterum quod attinet ad præfatam tabularum confractionem; credunt B. Hieron. ſuper Zachar. c. 8. & Ruper. & alij, propterea deinde inſtitutum fuiſſe in Hebraiſmo ieiunium quarti menſis, eo ꝙ in eodem, vt dimus, menſe, olim illæ confractæ fuerant; quòd ſi verum eſt, facit ad comprobandã noſtram hanc horum temporum ſeriem.

Cur Aaron poſtea factus ſit ſummus ſacerdos.

Cur Leuita poſtea ſegregati ſint in miniſterũ diuini cultus.

Ieiunium quarti cur inſtitutũ.

50 Altera die, quæ fuit vigeſimaſexta, eiuſdem menſis quarti, cõgregata multitudine habuit Moyſes concionẽ ad populũ, in qua primo valde eũ reprehendit, ꝙ contra fœdus ictũ cũ Dño feciſſent adoraſſentq; vitulũ aureũ; & tot ac tantis Dei beneficijs ingrati, eadẽ ab idolo muto, & inſenſibili, recognouiſſent: ac propterea ſe ſe indignos reddidiſſent, qui plures alias, eaſdẽq; præclaras ipſius repromiſſiones aſſequerentur. Poſtremo, ne deſperandi occaſionẽ populo relinqueret, promiſit ſe aſcenſurũ denuo in montem, ad deprecandũ Dñum, ſi forte poſſet eis veniã impetrare. Et his dictis, reuerſus ad Dominũ, orabat pro populo obſecrãs, vt vel eis indulgeret, vel ipſummet Moyſen deleret de libro vitæ, Exo. c. 32. ver. 30. vſq; ad finẽ. Qua in oratione credũt Rabbini, & nõnulli ẽt ex Latinis Scriptoribus, Moyſen perſeueraſſe alijs quadraginta diebus continuis; ſed hoc admitti non põt: qñquidẽ certum eſt, ab hac die, ad initiũ poſtremæ quadrageſimæ, in qua Moyſes de Sinai ſecundas detulit tabulas, non niſi ad triginta quinque dies interceſſiſſe; queadmodũ ex num. proximo dicendis, vbi q̃ intra hos triginta quinque dies acta fuerint, explicabimus. Et clarius nu. 54. vbi de quadrageſimis a Moyſe factis, fuſius agemus manifeſtũ fiet. Ceterũ Moyſes in memorata oratione non potuit obtinere populo omnimodã veniã, pro reatu vituli, ſed tñmodo vltionis dilationẽ: qñ autem poſtea, & quomodo hæc facta fuerit, in ſacro textu non exprimitur. Creditur tñ quod vltio hæc fuerit peſtis quædã, quæ paulo poſt in eadem ſtatione graſſari cœperit inter reliquos idololatras, quos Leuitarũ gladius nõ conſumpſerat. Sed illud magis contriſtauit Moyſen, ac deinde ẽt populum vniuerſũ; quod Deus, qui antea promiſerat, Exo. c. 29. ad calcem, velle habitare in medio filiorũ Iſrael, & manere ac proficiſci inter eos; nimirum per ſpecialem quandam ſui præſen-

Moyſes acriter reprehendit populum.

Et pro ipſo orat. Refellitur Rabbinorum opinio de huius orationis duratione.

tiam,in tabernaculo teſtimonij mox conficiendo,exhibendam; quique iã Exo. c.25. &ſex ſequentibus diligenter admodũ inſtruxerat Moyſen,quomodo ipſum tabernaculum,& ſigillatim omnia ad ipſum pertinentia,fabricanda, ordinandaq; forent:nũc iuberet ipſum Moyſen proficiſci cum populo ad terrã promiſſionis, comite dũtaxat Angelo,qui in columna nubis præcedere ſolitus erat: Quin & paulo poſt aperte ſubiunxerit,ſe nolle proficiſci cum ipſis;nimirum per memoratam ſui præſentiam. Hæc quippe,cũ de monte deſcendens Moyſes populo renuntiaſſet, merito magnum in eo luctum excitarunt. quem videns Dominus, & aliquantulum ad miſerendum inclinatus; primo iuſſit Moyſen aperire multitudini cauſam cur recuſaret habitare,& ire cũ eis; ne ſcilicet (quia ſciebat eos duræ eſſe ceruicis) cogeretur ob eorum inobedientiam,& contumaciam,illos interficere: Deinde, vt eoſdem ad pœnitentiam prouocaret,humano more loquens,ſubiunxit: velle ſe priuſquam ire cum eis deliberet,de ipſorum obedientia periculum facere. Iuſſit itaque cunctos deponere ornatum ſuum, & in cœpta iam pœnitentia perſeuerare: mandauit etiam Moyſi vt transferret tabernaculum ſuum, quod in medio caſtrorũ aliàs figi ſolebat,extra caſtra, vt ibi loqueretur ei; non enim volebat id facere inter ipſos Iſraelitas, vt vel ſic eos magis humiliaret, Exod.cap.33. ver.1. vſque ad 6.

Populo pœnitentiam agente quid ageret Moyſes.

Igitur depoſito protinus a populo omni pretioſiori cultu, & in ſignum pœnitētiæ, 51
vilioribus omnes induti veſtimentis,poſt trãſlatum Moſis tabernaculum extra caſtra, quod ipſe pro tũc vocauit tabernaculum fœderis,intra memoratos triginta quinque dies, aliquando quidem de caſtris exibant,veniebantq; ad ipſum Moyſen,qui habebant quæſtionem;aliquando autem ipſe Moyſes,de ſuo tabernaculo fœderis veniebat ad caſtra,prout ei ſe ſe occaſio offerebat,relicto tamen ſemper miniſtro ſuo Ioſue ad cuſtodiam tabernaculi. Quandocunque autem exibat de caſtris Moyſes, vt rediret ad tabernaculum ſuum,ecce vniuerſa plebs accurrens ad oſtia tẽtoriorum ſuorum intuebatur tergum Moyſi,obſeruabatq; donec ingrederetur tabernaculum fœderis: Siquidem tunc deſcendere ſolebat columna nubis, & loqui cum eo Dominus, cunctis videntibus eandem columnam ante oſtium tabernaculi ſtantem, & de foribus papilionum ſuorum, adorantibus Dominum Exod. cap.33. verſ. 6. vſque ad 12. Et quoniam ibi ver.11. ſcriptura ſacra teſtatur, quod Dominus cum Moyſe loquebatur facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum; ſubiungitque ibidem vſque ad finem capitis, admirabilem quendam dialogum inter ipſos habitum, quem in eodem tabernaculo, & ſub finem prædictorum triginta quinque dierum, fuiſſe factum, inde conſtat, quod in fine eiuſdem dialogi, præcepit Dominus Moyſi, vt pararet duas tabulas,& cum illis aſcenderet in montem, vt paulo poſt dicemus. Sanè ex dicto dialogo,& item ex his quæ c.ſequenti ver.5. & deinceps narrantur acta in monte; colligunt nonnulli SS.Patrum,videlicet S.Baſilius hom.1. in Hexaemerõ,& S.Ambroſius lib.1. in Hexaemeron c.2. & Alij, tunc Moyſen verè Deum vidiſſe. Quod tamen,vt notat Caietanus,ex littera nõ videtur neceſſario poſſe inferri. Nam põt quis facie ad faciẽ loqui cum altero,& non videre illum,vt patet de ijs,qui in tenebris colloquuntur. Præterquam quod communiter ceteri Patres ac Theologi, ſentiunt eundem Moyſen, non vidiſſe Deum oculis corporalibus. Nam vt ait S. Auguſt. tract.24. in Ioan. Ille non eſt talis ſubſtantiæ,quæ videri oculis poſſit. Sed neq; ſpiritualibus hic videri poteſt in ſua eſſentia: Quandoquidem extant multa,eademq; valde aperta ſcripturæ teſtimonia, aſſerẽtia Deum neq; ſic ab vllo vnquam in hac vita viſum fuiſſe. Quale eſt illud in Euangelio Ioan.c.1. ver.18. Et in Epiſtola eiuſdem 1.c.4.ver. 12. Deum nemo vidit vnquam. Quin & Apoſtolus 1.ad Timoth.c.6.ver.16. de Deo ait: Quem nullus hominum vidit. & inſuper addit: Sed nec videre poteſt. Cui adſtipulari videtur ipſa Dei reſponſio, in præcitato dialogo data Moyſi obſecranti, vt oſtenderet ei gloriam ſuam. Enimuerò: Non poteris,inquit, videre faciem meam. non obſcurè inſinuans eiuſmodi impotentiam homini in hac vita eſſe, vt ita loquar, naturaliſſimam. Quamquàm in alia,Dei beneficio,de ipſa Dei viſione perpetuo viuere queat. vnde & ſequitur: Non enim videbit me homo (ſubaudi hic), & viuet. hoc eſt me videns in patria. Propterea Sanctus Leo Papa, huius nominis primus,in homil. De transfiguratione Domini, ait: tres Apoſtolos a Domino ductos in montem Thabor, vidiſſe filium hominis venientem in regno ſuo, ideſt in regia claritate,ſpiritaliter ad naturã ſuſcepti hominis pertinentem. Nam illam,inquit,ipſius

An Moyſes viderit Deum.

Deitatis

Deitatis ineffabilem, & inacceſſibilem viſionem, quæ in æternam vitam mundis corde ſeruatur, nullo modo, mortali adhuc carne circundati, intueri poterant, & videre. Sic Sanctus iſte Pontifex. Quare licet S. Baſilius hom. 1. De Ieiunio, ante medium, dicat: Eliam meruiſſe videre Deum: non tamen id abſolutè pronunciat, ſed cum hac limitatione, videlicet: Quantum fas eſt homini. ſubintellige in hac vita. Ratio autem, cur diuina eſſentia hic videri non poſſit, eſt, quia nemo poteſt, potuitve vnquã ſimul eſſe comprehenſor, & viator, niſi ſolus Chriſtus; vt ipſemet teſtatur Ioan. cap. 6. ver. 46. dicens: Non quia patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt a Deo (ſe ipſum ſignificans) hic vidit patrem.] Quod ergo dictum eſt, Deum cum Moyſe locutum eſſe facie ad faciem, debet accipi (vt exponit B. Thom. 1. 2. quæſt. 98. art. 3. ad 2.) iuxta opinionem Hebraici populi, qui ſic putabat: vel potius vt idem S. Doctor ibidem ſubiungit: Per viſionem faciei, debet intelligi eminens quædam, & familiaris contemplatio; infra tamen diuinæ eſſentiæ viſionem. Ad quam Angelici Doctoris expoſitionem videntur alludere verba illa Domini, de Moyſe, & Aarone, & Maria, Numer. cap. 12. ver. 6. quæ ſic habent: Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei; vel per ſomnim loquar ad illum: At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.] Ac ſi inferre voluerit: Sed longe perfectiori modo quàm ceteri Prophetæ. Itaque

52 Die, vt arbitror, vigeſimo octauo menſis quinti, mandat Dominus Moyſi, vt præcidat ſibi duas tabulas lapideas, prioribus haud abſimiles: Velle etenim denuo ſcribere in eis verba, quæ in iam confractis exarauerat: eidem quoq; iniũxit, vt eſſet paratus mane protinus aſcendere cum illis ſolus in montem Sinai, & ſtare ſecum ſuper eiuſdem montis verticem; & interim prouideret, ne quiſquàm, eo tempore, in eodem monte, ob loci reuerentiam, verſari auderet; neve oues, aut boues, è regione mõtis, paſci permitterentur. Igitur paratis tabulis, datiſq; (vt neceſſario ſupponendum videtur) Aaroni mandatis, ne ipſo abſente, quenquam monti approximare pateretur. Sequenti die, qui erat, illius menſis, vigeſimus nonus & vltimus, ante lucem ſurgens, cum tabulis, aſcendit ſolus in montem, relicto nimirum, vt conſueuerat, Ioſue miniſtro ſuo, ad tabernaculi ſui cuſtodiam. Quod autem iſte poſtremus dies menſis quinti ab exitu, fuerit primus ſecundæ quadrageſimæ a Moyſe in monte Sinai factæ; ex his quæ infra num. 57. in fine dicenda ſunt, manifeſtum fiet. Cum itaque Moyſes in montem perueniſſet, deſcendiſſetq; in nube Dominus; ſtatim ipſe Moyſes in altiſſima contemplatione diuina eleuatus, meruit videre Deum, quatenus homini in hac vita fas eſſe potuit, nimirum eo modo, quo præcedenti numero expoſuimus, & eidem Moyſi Dominus, in memorato colloquio ſecum habito, pollicitus fuerat, illis præſertim verbis Exod. cap. 33. in fine: Videbis poſteriora mea, faciem autem meã videre non poteris.] Vidit, inquam, Moyſes, ſpeciali quodam Dei fauore, non ipsã Dei eſſentiam quam certum eſt (inquit S. Auguſtinus Meditationum cap. 29.) a nullo mortalium aliquando potuiſſe videri; ſed lumine ſuo intellectuali tunc a Deo mirabiliter illuſtrato, eximia quædam illius attributa percepit, quæ illis Exod. cap. 34. verſ. 6. verbis continentur: Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens, & multæ miſerationis, ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in millia; qui auferſ iniquitatem, & ſcelera, atq; peccata, nulluſq; apud te, per ſe innocens eſt. Qui reddis iniquitatem patrum, filijs ac nepotibus in tertiam, & quartam progeniem.] Quæ Exod. verba tametſi videantur, non a Deo Moyſi fuiſſe indicata, ſed contra, ab ipſo Moyſe corã Deo fuiſſe prolata; certum tamen eſt, quod ipſi Moyſi fuerant prius a Domino inſpirata, & reuelata; quemadmodum idemmet Moyſes apertè teſtatur Numer. cap. 14. ver. 17. & deinceps, vbi eadem ferè verba refert, tanquàm ſibi a Domino dicta; vtique alludens ad Exodi locum proximè citatum. Diuina autem attributa, quæ Dominus Moyſi in monte Sinai manifeſtauit, hæc ſunt. Quod ipſe eſt Deus ac Dominus omnium, qui non ſolum per omnipotentiam, infinitamq; ſapientiam ſuam, in cunctis actualiter dominatur, omniaq; gubernat; verum etiam per ſuam bonitatem, eſt in condonandis pœnis admodum miſericors, quemadmodum, & in culpis remittendis valde clemens; Quin etiam, & patiens in offenſis tolerandis, vltionibuſq;, ad pœnitentiam expectandam, differendis; & multus in miſerando, &

Deus iubet Moyſen nouas tabulas parare.

Moyſes aſcendit cum tabulis in mõtem ibiq; ſecundam agit quadrageſimam.

Quomodo Deum viderit.

compatiendo ijs qui ignorant & errant;& item verax ac fideliſſimus in ſuis pollicitationibus adimplendis; quæ quidem, in tanto præſertim Principe, quàm magna, & mirabilia ſint, nemo eſt qui non videat. Deniq; cum nullus omnino per ſe ſit innocens apud ipſum, qui (vt dicitur Iob cap.4.ver.18.) & in Angelis ſuis reperit prauitatem: Nihilominus,ipſe eſt qui iuſtificat impios,& cunctas aufert iniquitates,atq; peccata. Quanta autem res ſit Iuſtificatio impij, docet B. Auguſtinus tract. 72. in Ioan. poſt medium, dicens: quod maius opus eſt,vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare cælum, & terram. Et non procul a fine ſubiecit: Iudicet qui poteſt, vtrum maius ſit iuſtos Angelos creare, quàm impios iuſtificare: certè ſi æqualis eſt vtrunq; potentiæ; hoc maioris eſt miſericordiæ. Quæ loca quomodo intelligenda ſint, optimè declarat S. Thom. 1. 2. quæſt.113.ar. 9. Ad eandem quoque infinitam Dei miſericordiam euidentius,& tanquam viſibili experimento demonſtrandam, facit, quod citato Exod.cap.34.verſ.7. teſtatur Moyſes aſſeuerans; quod ipſe Deus, iuſtus cum ſit, reddit iniquitates patrum filijs ac nepotibus, vſque ad quartam generationem, & bonorum merita,remunerat in millia (ſubaudi generationum) Quod ſpecialiter, & inprimis de Chriſto accipiendum videtur, ob cuius infinita merita, miſericordiam conſequuntur Chriſtiani, ſucceſſiuè, per infinitas propemodum generationes. Videtur ergo Deus tunc reuelaſſe Moyſi altiſſima quædam eius arcana & myſteria,præſertim verò Dominicæ incarnationis, prædicationis, & paſſionis, pro redemptione mundi poſterioribus implenda temporibus. Ipſa nanq; ſunt mirabilia,eademq; pariter illuſtriſſima diuinæ miſerationis, clementiæ, patientiæ, ac iuſtitiæ opera, per quæ diſpoſuerat Dominus, ſine vllo æternarum ſuarum legum detrimento, auferre iniquitates, condonare peccata, & iuſtificare impios, iuxta Daniel. prophetiam, de qua ca. eius 9. ver.24. legimus: Vt conſumetur præuaricatio,& finem accipiat peccatum,& deleatur iniquitas,& adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum.] Hæc & eiuſmodi ſunt, vt arbitror, poſteriora Dei, quæ vidit Moyſes in monte Sinai: faciem nanq; Dei in hac vita videre nõ potuit, quod id beatorum tantum in cælo ſit. Illa enim ſumma, & incommutabilis eſſentia (vt ait S.Auguſtinus Meditationum cap.28.) a nemine conſpici valet in hac vita, quod ſolum præmium ſanctis reſeruatur in cœleſti gloria. Ceterum liceat hic, ex dictis obiter inferre; quoniam ſupra Deum nihil eſt, rectè omnia, reſpectu Dei, dici poſſe,vel inferiora,vel poſteriora,vel anteriora,nulla ſuperiora. Inferiora Dei videre dicuntur, qui naturæ; poſteriora, qui gratiæ; anteriora, qui gloriæ eius opera ſpeculantur.

Moyſes diuinis cõtemplationibus à Deo exaltatus magis ſe humiliat.

Sanè Moyſes de hiſce diuinis myſterijs, a Deo, edoctus,non in ſuperbiam elatus; 53
ſed maiori erga ſuos charitate inflammatus, confeſtim in terram corruens, & adorans Deum,rogare cœpit eum pro populo ſuo; cùm quo licet ipſe Dominus ſe manſurum, iam eidem Moyſi pollicitus fuiſſet, in eo colloquio, quod prius ſecum ad oſtium tabernaculi ſui habuerat, vt patet Exod. c.33.ver.16.& 17. Verumtamen quia ſciebat Moyſes, populũ duræ admodum eſſe ceruicis, verebaturque ne, ob eius inobedientiam,aliquando iuſtè eundem Dominus deſereret;iterum enixè Diuinam implorat clementiã obſecrans, ne deinceps illius populi demerita attendat; ſed potius (ex quo dixit ſe eũ eſſe qui aufert iniquitates hominũ) ipſe deleat peccata eius,& ne vlla vnquam de cauſa, eum diuina ſua præſentia deſtitui permittat: Cui Dominus benignè annuens,ſubiunxit,ſe de hac re pactum cum ipſo initurum;& talia facturum ſigna,cunctis videntibus,tum admirabilia,tum etiam terribilia,& nunquàm amplius viſa aut audita; vt de eius diuina præſentia,& aſſiſtentia,nullus dubitandi relinquendus eſſet locus. Hæc autem ſigna,vt arbitror, fuere; mirabilis ille fulgor, qui poſtea in facie Moyſi reſplenduit;item diuina illa ſermocinatio,vocibus articulatis,de propitiatorio, cum ipſo Moyſe,quamdiu mox vixit, & quandocunq; opus fuit, habita. Necnon admiranda illa primi holocauſti ab Aarone, Moyſe iubente, oblati conſumptio, igne cælitus demiſſo. Et deniq; terribiles illæ, ac ſubitaneæ punitiones, Nadab, & Abiu, & Dathan, atque Abiron, & Chore, ac multa eiuſmodi alia, quæ ſuis locis notabuntur. Dedit deinde Dominus Moyſi præcepta illa ab eodem conſcribenda, ac tradenda populo, quæ habentur in eodem Exodi cap.34. a ver.11. vſq; ad 28. Et denique ipſemet Dominus,ſcripſit in tabulis a Moyſe paratis,verba Decalogi, co

Orat pro populo.

Dominus dat quædam præcepta per Moyſen

gi, co

gi, eo prorſus modo, quo in alijs iam confractis prius conſcripſerat; Vt loco Exod. citato ver. 28. habemus; nam quod ibi intelligere debeamus, Dominum, non autem Moyſen, ſcripſiſſe; colligitur ex eiuſdem capitis verſ. 1. vbi Dominus promittit ſe ſcripturum; & quod ipſe ſcripſerit, apertius traditur Deuter. cap. 10. ver. 4. Igitur in hiſce ſanctis actionibus, & contemplationibus commoratus eſt in mõte Moyſes quadraginta dies naturales perpetuos, non manducans, neque bibens; ſed tantummodo viuens ex omni verbo, quod procedebat de ore Dei, Exod. loco citato, & Deuter. c. 9. ver. 18. & cap. 10. ver. 10. *Scribit in tabulis decalogum.*

54 Et hæc fuit ſecunda poſtremaque Moyſi quadrageſima, in monte Synai facta, ſecundum communiorem Catholicorum Expoſitorum ſententiam; ſecus autem iuxta Hebræorum Rabbinos; qui (vt teſtatur Lyranus, ſuper Deuter. c. 9.) putabant Moyſen, tres in dicto monte quadrageſimas egiſſe; nimirum duas iam memoratas, & inſuper aliam inter has mediam: quando ſcilicet poſt contritum vitulum aureum, idololatraſq; Leuitarum auxilio, interfectos, loquutus eſt populo dicens: Peccaſtis peccatum maximum; aſcendam ad Dominum, ſi quo modo quiuero eum deprecari, pro ſcelere veſtro. & quæ ſequuntur, Exod. cap. 32. verſ. 30. vſque in finem. Sed hæc opinio, quam etiam ſequitur Caietanus ſuper Deuter. cap. 10. nullo modo videtur probanda: quia licet ibi dicatur, Moyſen aſcendiſſe, oraſſeq; pro peccato populi; non tamen ibi, neque alibi ſcriptura aſſerit, ipſum illa vice, moratum eſſe in monte quadraginta diebus. Vnde, cum certum ſit, Moyſen, quamdiu manſit populus in Sinai, pluries aſcendiſſe, deſcendiſſeq; de monte vt oraret pro populo; certe quemadmodum ridiculum eſſet opinari, eundem quotieſcunque aſcenderet orationis cauſa, conſueuiſſe ibidem morari quadraginta diebus continuis: ita rationi conſonũ eſt credere, huiuſcemodi tam longam moram, non niſi toties contigiſſe, quoties in ſacro textu reperitur expreſſum: alioqui non maior videretur ratio tale quid aſſerendi de vna vice, aut duabus, aut tribus, quam de ceteris omnibus. Cum igitur duas tantum quadrageſimas a Moyſe ſuper montem Sinai traductas, in ſacra ſcriptura expreſſas inueniamus; primam videlicet Exod. cap. 24. in fine notatam; cuius etiam meminit Deuter. cap. 9. ver. 9. Alteram verò Exod. cap. 34. verſ. 1. vſque ad 28. de qua item fit mentio Deuter. c. 9. ver. 18. & c. 10. verſ. 10. vt ceteri notant Expoſitores: proculdubio periculoſum nimis videretur, addere tertiam. præſertim cũ (quicquid verba illa Exo. c. 10. ver. 10. ſuper quæ ſe fundat Caietanus, iuxta textum quem ipſe ſequitur, innuere videantur de media illa quadrageſima) videamus, quod textus vulgatæ editionis, qui multo maioris eſt auctoritatis; ſi bene perpendatur; magis indicat Moyſen, ibi per recapitulationem loqui de ſecunda eademq; poſtrema eius quadrageſima, in illo monte tranſacta; non autem de media illa, a prædictis introducta; quæ quidem alio item argumento ex Chronologia petito perſpicue reijci poſſe videtur. Nam (quemadmodũ ſupra nu. 50. tetigimus) a fine prioris quadrageſimæ, ad initiũ poſtremæ triginta quinque tantũ dies interceſſiſſe inueniuntur; Siquidem vitulus aureus cõfractus fuit die 24. menſis quarti, vt ſupra nu. 49. dictũ eſt; Et poſtrema quadrageſima, cœpit die vltimo menſis quinti; vt ex his quæ ſup. nu. 52. dicta ſunt, & adhuc magis ex his, quæ infra nu. 57. dicemus, perſpicuũ fieri poterit. reſtabant igitur dies ſeptem mẽſis quarti, & vigintiocto menſis quinti, qui faciunt dies triginta quinque inter vtramq; quadrageſimam medios: non ergo potuit fieri alia quadrageſima, inter memoratas, media. *Quot quadrageſimas egerit in monte Moyſes.* *Quod fuerint dua tantum in monte Sinai.*

Neque verò huic noſtræ poſitioni obſtat illa horum dierum computatio, quam facit Lyranus ſuper Deuter. ca. 9. probans poſſe dari tres quadrageſimas, a lege lata, ad diem vltimum poſtremæ Moyſi quadrageſimæ: quia (inquit) certum eſt, quod ab exordio primi menſis, ad diem Expiationis, quæ cadebat in die decima menſis ſeptimi, (in qua, de communi, inquit, omniũ, tum Catholicorum, tum Rabbinorum conſenſu, expleta fuit, in monte Sinai poſtrema Moyſi quadrageſima; quod nos quoque nu. 57. comprobabimus) fluxerunt menſes lunares ſex, & dies decem, qui ſimul ducti, faciunt dies centum octoginta ſeptẽ; a quibus ſi excipias dies quattuordecim primi menſis (populus enim exiuit de Ægypto die decimaquinta eiuſdem primi menſis) & dies quinquaginta, ab exitu ad legẽ decurſos: proculdubio remanebunt, a lege, ad diem expiationis dies centum viginti tres, intra quos euidens eſt, potuiſſe fieri tres quadrageſimas: Non (inquam) hæc *Tollitur obiectio.*

obſtant

obſtant his quæ ſupra diximus; quoniam Lyranus diſtribuit ferè totos illos centum vigintitres dies in tres quadrageſimas; quaſi nihil aliud, toto illo tempore Moyſes egerit; ſed ſemper in monte cum Domino fuerit occupatus, & nullos propemodum dies, inferius cum populo traduxerit: nullam ergo habuit rationem Lyranus ſeptem illorum dierum, qui a die legis latæ, ad initium primæ quadrageſimæ interfluxerũt, quorum meminit ſcriptura Exod. cap. 24. ex quo capite nos, quæ in illis diebus facta fuerint, ſupra num. 46. explicauimus. Præterit quoque in ſua computatione Lyranus dies, qui ab extremo prioris quadrageſimæ, ad primũ poſtremæ, fluxerunt, quos paulo ante triginta quinque fuiſſe diximus; & certe plurimos extitiſſe neceſſe eſt, ſi attendamus, quæ in illis a Moyſe cum populo facta fuerunt, quemadmodum ex Exo. cap. 32. & 33. nos ſupra num. 50. & 51. retulimus. Itaque ſi memoratos hos quoque dies, a Moſaicis quadrageſimis, vt oportet, ſubtrahamus, manifeſtum fiet, concedi nullo modo poſſe, quod Moyſes tres in Sinai quadrageſimas, cum Domino fecerit, ſed duas tantum.

Quod Moyſes tertiã fecerit quadrageſimam in Cadesbarne.

Notandum tamen hic eſt, non incongrue fortaſſis poni poſſe, Moyſen tres egiſſe quadrageſimas; non quidem omnes in monte Sinai, vt putant Hebræi, ſed duas tantum in Sinai, tertiam verò in Cadesbarne; quod videtur colligi poſſe ex Deuter. c. 9. ver. 25. vſque ad finem capitis; in eo nanq; capite, Moyſes cum cœpiſſet ver. 7. breuiter recolere præuaricationes populi, ex die qua exierat de Aegypto; & præcipue illas, quæ acciderant in Horeb (quod idem eſt, ac ſi dixiſſet in Sinai, iuxta ſuperius num. 34. notata) refert verſic. 9. ſe aſcendiſſe in montem, vt acciperet a Domino tabulas legis, ibidemque manſiſſe quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ſine cibo, & potu: poſtea deſcendiſſe, ac contriuiſſe vitulum aureum: deinde verſic. 18. ſubdit ſe iterum ieiunaſſe ſicut prius, ac procidiſſe ante Dominum alijs quadraginta diebus, & totidem noctibus, propter omnia (inquit) peccata veſtra, quæ geſſiſtis cõtra Dominum &c. & item pro peccato Aaronis: Mox verſic. 22. proſequitur recolendo aliquot populi murmurationes, poſt egreſſum eius de Sinai ſubſequutas, nempe ad ſepulchra concupiſcentiæ, ac poſtremo in Cadesbarne; ſubiungens verſic. 25. ſe iacuiſſe coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, ipſumque ſuppliciter deprecatũ fuiſſe, ne deleret eos, vt fuerat cõminatus; & ponit ibi quædam illius orationis verba, vſque ad finem capitis. Apparet igitur in eo capite tres Moyſi quadrageſimas ſucceſſiuè fuiſſe recapitulatas: duas nimirum in Sinai, tertiam verò in Cadesbarne peractas. Et quidem fateor poſtremos illos quadraginta dies verſ. 25. citati capitis commemoratos, conuenienter poſſe accipi, fuiſſe illoſmet ſecundæ quadrageſimæ, quorum paulo ante, videlicet verſic. 18. meminerat, quemadmodum etiam arbitrantur Hugo Cardinalis, & Caietanus, & alij multi, ſuper eodem Deuter. ca. 9. dicentes: Scripturam ibi non ſeruaſſe ordinem temporum, vt aliàs ſæpe; ſed poſteaquam verſic. 18. mentionem fecerat ſecundæ quadrageſimæ factæ in monte Sinai, interpoſuiſſe verſic. 22. breuem illam recapitulationem eorum, quæ acciderant ad ſepulchra concupiſcentiæ, & in Cadesbarne: mox iterum verſ. 25. redijſſe ad eandem ſecundam Moyſi quadrageſimam commemorandam, adijciens ei orationem, quam eo tempore fecerat in Sinai: Verum nobis multo conuenientius videtur, poſtremos illos quadraginta dies, ver. 25. notatos, eſſe accipiendos de tertia Moyſi quadrageſima, quam diximus factam fuiſſe in Cadesbarne: non autem de ſecunda facta in Sinai: Primo quia ibi manifeſtè, præcedentia, pertinent ad acta in Cadesbarne; & de eiſdem videtur continuare ſermonem. Secundo quoniam ibidem dicitur Moyſen exoraſſe Dominum ne deleret populum, vt fuerat comminatus; perſpicuè alludens ad illam comminationem, quæ facta fuit in Cadesbarne, quando ſcilicet Numer. ca. 14. ver. 12. dixit Dominus Moyſi: feriam igitur eos peſtilentia, atq; conſumam.] Tertio quia verba ipſa Moſaicæ orationis, Deuter. cap. 9. ad finem relata, ſatis conueniunt cum his, quæ referuntur capite Numer. allegato verſ. 13. & ſequentibus; ex quo apparet, eandem Moyſi orationem, actionemque, in Cadesbarne peractam, vtrobique deſcribi. Quarto quoniam certum eſt, debere ſupponi, ſcripturam ſacram in rebus geſtis deſcribendis, ſemper ordinem temporum obſeruaſſe, niſi quando euidenter conſtat de oppoſito (quod in caſu noſtro non militat) alioqui nihil certi ad ſacram Chronologiam pertinens, ex ſacris libris habere poſſemus: Cum igitur hiſtoria capite

pite Deuter. adducto, relata ſi vero ac legitimo temporum ordini conſentanea eſſe videatur; neque vlla neceſſitas cogat nos aliter opinari; proculdubio credendum videtur, poſtremam illam Moyſi quadrageſimam, quæ ad calcem illius capitis breuiter tangitur; non fuiſſe ſecundam, ſed tertiam; neq; factam in Sinai; ſed in Cadesbarne, vt dictum eſt. Præſertim cum ex hac opinione, nullum ſequi videatur inconueniẽs; & nos inferius ſub anno mundi 2545. num. 66. oſtendemus Moyſen poſt peſſimam illam populi deſperationem, in Cadesbarne ſequutam, manſiſſe ibidem ad duos ferè menſes, intra quos tertiam hanc cum Domino quadrageſimã peragere potuiſſe certum eſt. Sed nunc ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

56 Die decimo menſis ſeptimi illuceſcente Moyſes expleta cum Domino in Sinai ſecunda quadrageſima, quam vt diximus, die vltimo menſis quinti inchoauerat; deſcẽdit de monte, portans duas tabulas teſtimonij, ignorans quod cornuta eſſet facies eius, ex conſortio ſermonis Domini. Occurrentes autem ei Aaron, & Principes filiorum Iſrael, & videntes cornutam faciem eius, hoc eſt ſplendorum radijs veluti cornibus hinc inde prominentibus coruſcantem; timenteſque ad ipſum accedere; retrocedere cœperunt ab eo; ipſe autem vocauit eos, & loquutus eſt cum eis. Deinde cõuocata omni multitudine, manifeſtauit ei, quæ a Domino in monte obtinuerat, nimirum veniam maximi illius peccati, quod populus cum Aarone in vituli adoratione perpetrauerat. Cuius rei cauſa, inſtitutum poſtea fuit feſtum Expiationis, ſeu Propitiationis, tali die quotannis celebrandum, vt num. ſequenti dicemus. Vt primum autem intellexit Moyſes, quod non poterant filij Iſrael intẽdere acies in faciem eius, propter gloriam vultus ipſius, vt dicitur 2. ad Cor. cap. 3. ver. 7. ideſt propter celeſtẽ ſplendorem, qui inde mirabiliter fulgurabat: exinde cœpit ponere velum ſuper caput ſuum quotieſcumque eum cum populo loqui oporteret; quod poſtea auferre ſolebat, quando redibat ad tabernaculum fœderis, & loquebatur cum Deo. Exod. c. 34. ver. 29. vſque ad finem. In eodem quoque conuentu manifeſtauit Moyſes populo, ſe tandem obtinuiſſe a Domino gratiam, quam omnes tantopere exoptauerant, & ipſe admodum enixe poſtulauerat, videlicet, vt dignaretur Dominus habitare atque ambulare cum eis, in tabernaculo mox conficiendo, prout ipſemet Dominus antequam peccaſſet populus, vltro eidem Moyſi in monte promiſerat; eumque, de modo eiuſdem tabernaculi conficiendi, diligentiſſimè edocuerat. Tradidit etiam Moyſes populo præcepta, quæ dederat ei Dominus in monte, & hortatus eſt cunctos, vt offerrent Domino aurum, & argentum, & cetera quæ memoratur Exod. cap. 35. ver. 5. vſq; ad 10. ad conficienda quæ Dominus imperauerat; nempe tabernaculum, indumenta pontificalia, & alia, quæ recenſentur Exod. cap. 31. ver. 7. vſque ad 12. & cap. 35. ver. 11. vſque ad 20. Egreſſa ergo omnis multitudo, offerrebat omnia libentiſſimè, neq; vnquam ceſſatum eſt ab oblationibus, niſi quando poſtea Moyſes, voce præconis, id vetuit. Elegit præterea Moyſes Beſeleel, & Ooliab, artifices habentes ſpiritum Domini; qui omnia fabricarent, hiſce prorſus modis, & formis, quæ Dominus imperauerat: Exod. cap. 35. Quomodo autem prædicta omnia executioni mandata fuerint, latè deſcriptum inuenies. Exod. cap. 36. vſque ad 40. & nos infra num. 58. & deinceps fuſius de ſingulis diſſeremus.

Moyſes de monte deſcendens, ſplẽdor em de facie emittit.

Loquitur operta facie ad populum.

57 Sanè memoratum hunc Moyſi deſcenſum de monte, vel potius primam concionẽ quam ipſe tunc habuit ad populum, contigiſſe die decima menſis ſeptimi; traditio vetus eſt Hebræorum, communiter etiam a Catholicis Scriptoribus approbata, ac recepta, vt teſtatur Lyranus ſuper Deuter. c. 9. Et ratio eſt, non quia illomet die celebraſſet Moyſes cum vniuerſo populo feſtum expiationis; quam opinionem Abulenſis ſup. Exo. c. 33. q. 3. quibuſdam Hebræis imponit, eãq; bene pluribus confutat argumẽtis: Sed quia, cũ Dñs poſtea Leu. c. 23. ver. 27. præceperit feſtũ expiationis debere celebrari die decima menſis ſeptimi, nimirũ a veſpere diei nonæ, ad veſperã diei decimæ; & B. Th. 1. 2. q. 102. ar. 4. ad 10. dicat, idem feſtum fuiſſe inſtitutum in memoriam illius beneficij, quo Deus, ad preces Moyſi, propitiatus fuerat peccato populi, in adoratione vituli patrato: rationabile admodum eſt credere, quod quemadmodum alia feſta, quæ pro alijs beneficijs à Deo acceptis, ex Diuina inſtitutione celebrari ſolebant in illis met anni diebus, in quibus beneficia illa olim populo collata fuerant: vt feſtum Paſchæ, quintadecima die menſis primi; quia tali die populus de ſerui-

Quod memorata Moyſi cõcio habita fuerit die 10. mẽſis 7.

ſeruitute Ægiptiaca liberatus, exierat: & feſtum Pentecoſtes, die ſexta menſis tertij quoniam tali die data fuerat lex in monte Sinai; ita feſtum propitiationis, die decima menſis ſeptimi, propterea quod tali die populus peccati ſui propitiationem ſe accepiſſe intellexerat, quod nimirum, vt aiunt Lyranus, & Cartuſianus, ſuper citato Leuit. loco, & Hugo Card. ſuper Deuter. ca. 10. tunc accidit, quando Moyſes deſcendit de monte, portans ſecundas fœderis tabulas, & verba habuit ad Populum. Licet enim re vera, hæc propitiatio aliquanto ante facta fuiſſet; conuenientius tamen poſtea viſum eſt, feſtum eo die inſtituere, quo ea populo à Moyſe promulgata fuerat. Itaq; ſi menſe ſeptimo, primi anni ſacri, die decimo menſis, Moyſes expleta ſecunda ſua cum Domino quadrageſima, de monte deſcendit, vt probatum eſt; manifeſtè infertur, veriſſimum eſſe, quod ſupra num. 52. dicebamus; eandem quadrageſimam, ab ipſo Moyſe cœptam fuiſſe, die poſtremo menſis quinti, eiuſdem anni; & ſimul etiam, vſq; adeo tota ratio temporum hucuſq; poſt legem latam, à nobis inita comprobatur; vt de ea dubitari amplius non poſſit. Siquidem memoratus menſis ſeptimus, non poteſt accipi de vllo alio anno, quã de primo ab exitu; certum namq; eſt, populum exiſſe de Sinai menſe ſecundo anni ſecundi eiuſdem exitus, vt nos ſub anno mundi proximo, num. 51. dicemus.

De his quæ iuſſa ſunt fieri ad Dei cultum pertinentibus.

Et quoniam ſupra num. 56. diximus, Moyſen mandaſſe artificibus à Deo delectis, vt facerent Tabernaculum, & alia ad ipſum pertinentia, & ſcire qualiter ſingula fabrefacta, diſpoſitaq; fuerint, admodum expedit, tum ad multa ſacræ ſcripturæ loca, tum ad ea quæ in progreſſu operis dicentur probè intelligenda: operæ pretium viſũ eſt, antequam ad vlteriora procedamus, aliquid hoc loco de ipſo Tabernaculo, & partibus eius, deinde de alijs, breuiter diſtincteq; diſſerere, ac veluti ſingula ante oculos ponere; vt quotieſcunq; de his mentio inciderit, ex hac præcognitione cetera quæ de ipſis dici contigerit, poſtmodum melius, faciliuſq; capi queant. 58

De tabernaculo fœderis.

Porrò Tabernaculum teſtimonij, ſiue fœderis, iuſſu Dei, à Moyſe fabricatum, deſcribitur Exod. cap. 26. & latius 36. per totum; & item apud Ioſephum lib. 3. antiqui. cap. 5. Erat autem veluti templum quoddam portatile ad peregrinantis populi cõmodum; ex quibuſdam tabulis ligni Setim deauratis, compactum; habentibus ſuas vtrinq; incaſtraturas, vt poſſent altera alteri à ſummo vſq; deorſum ſimul firmiter compaginari, & connecti; habebantq; ſingulæ tabulæ longitudinis decem cubitos, latitudinis verò vnum cum dimidio, præter modicam illam ipſarum portionem, quæ in ipſis incaſtraturis occultabatur: exceptis item duabus tabulis angularibus, quæ aliquanto ſtrictiores erant, vt paulo poſt dicetur. Craſſitudo autem tabularum, vt ait Ioſephus, quattuor digitorum erat. Quod ſi quis ſcire cupit, quænam ligna hæc eſſent: conſulat B. Hieronymum accuratum illarum regionum, & rerum in ipſis prouenientium indagatorem, ſuper Iſaiæ cap. 41. & Ioelis cap. 3. vbi de Seta, quæ in numero plurali dicitur Setim, bene diſſerit. Ex his namque locis, habemus, quòd Seta genus arboris eſt, in ſolo Arabiæ eremo naſcentis, colore & folijs ſpinæ albæ ſimilis, vt propterea Theodotion, pro Setim verterit Spinam: magnitudine verò valde diſſimilis, ſiquidem conſtat ſpinam albam, paruulum eſſe arbuſculum; Setim verò tantæ proceritatis erant, vt ex eis aſſeres latitudinis pluſquam cubiti vnius & ſemis, ſecari poſſent. Et quoniam horum arborum ligna, non ſolum læuitate, nitore, ac pulchritudine, ſed etiam robore, ſoliditate, ac duratione, ceteris antecellere videbantur; propterea lxx. Interpretes, pro lignis Setim, ligna imputribilia, tranſtulerũt. Itaque ex hiſce tabulis ſurſum erectis, & modo iam expoſito copulatis, tria tabulata conficiebantur: ac primum quidem, tabulis conſtabat viginti, ſuper quadraginta baſes argenteas firmatis; ita vt binæ baſes ſingulis tabulis ſubiectæ eſſent: & hoc tabulatum in latere meridiano erigebatur. Alterum eiuſdem prorſus menſuræ, ac formæ, in parte aquilonari. Tertium tabulatum, quòd occidentalem, poſterioremque Tabernaculi partem claudebat; in hoc tantum à memoratis diſſidebat: quòd ſex dumtaxat tabulis compactum fuerat: quamuis ei dein ſingulæ; vtrinque tabulæ eſſent adiectæ; ſicque octo ſimul iunctæ tabulæ efficiebantur: ſuper ſexdecim baſes argenteas locatæ. 59

De lignis Setim.

Tabernaculi dimẽſiones.

Porrò ex dictis, deſumi poſſunt totius Tabernaculi dimenſiones. Et primo ſi tabulæ omnes erectæ habebant altitudinis decem cubitos, neceſſe eſt ipſam tabernaculi alti- 60

li altitudinem, decem dumtaxat fuiſſe cubitorum. Si verò tabulata lateralia habebant ſingula viginti tabulas, vno tantum cubito, & ſemis latas; proculdubio tota ipſius tabernaculi longitudo, reſultabat triginta cubitorum. De eiuſdem autem tabernaculi latitudine, quam ſcriptura ſacra non tam clare expreſſit, dubium eſt; quia Ioſephus vbi ſupra, dicit eam fuiſſe cubitorum duodecim; quoniam ſcriptura tradit, tabulatum occidentale, ex octo tabulis fuiſſe compactum; quod vtiq; admittendum eſſet, ſi omnes & ſingulæ dicti tabulati aſſeres, æqualis fuiſſent latitudinis, vnius videlicet cubiti cum dimidio. Verum ſacri textus Expoſitores, ponderantes ſcripturam vbi de occidentali tabulato agit, non prius ſimpliciter pronuntiaſſe, quod eſſet ex octo tabulis compaginatum; ſed ex ſex; mox addidiſſe duas alias angulares, de quibus poſtea videtur ſeorſum agere, coniectati ſunt; id non ſine cauſa factum eſſe; ſed præcipuè ad inſinuandum, quod duæ illæ tabulæ, retro in angulis collocandæ, non eſſent omnino alijs ſimiles; ſed ſemicubitum dumtaxat habuerint latitudinis; vel, vt ego arbitror, inſuper etiam quattuor digitos, ita vt tanto latiores ſemicubito extiterint, quanta erat lateralium tabulatorum craſſitudo; & inſuper non habuerint vtrinque incaſtraturas, in ipſa aſſerum craſſitie, quemadmodum aliæ ferè omnes; ſed in ea parte tantum, qua cum ceteris eiuſdem tabulati aſſeribus connectebantur: ab altera verò, incaſtratas fuiſſe non in propria craſſitudine, ſed in ora ſuæ latitudinis; vt ſic retro apponi; & cum tabulatis lateralibus, in ipſorum angulis firmiter copulari poſſent; atque hoc pacto tota tabernaculi latitudo decem tantummodo eſſet cubitorum. Et hoc duplici comprobant argumento. Nam & ſaga cilicina, inquiunt, ideo iuſſa ſunt fieri longa cubitis triginta, vt tranſuerſaliter ſuperextenſa, vtraque tabernaculi latera, tectumq; eius, ſimul operire poſſent, vſq; ad terram; quod & Ioſephus admittit; & paulo ante dixerat, quod aulæa (ſic enim cortinas vocat) vigintiocto cubitis longa, & tranſuerſaliter ſuperextenſa, obtegebant ſupernè fanum, & latera eius vno cubito minus, vſque ad terram; ex quo ipſe quoque fateri cogitur; tabernaculi latitudinem, quemadmodum & ipſius altitudinem, non exceſſiſſe decem cubitos: & addunt, Salomonem, diuino inſtinctu, templum ſuum, non quidem ad menſurã tabernaculi, ſed ad illius proportionem, extruxiſſe. Nam ſicuti in tabernaculo, tripla fuit tota longitudo, ad eius latitudinem (ſiquidem illa erat triginta cubitorum; hæc decem) ita, & in templo, quod erat longitudinis ſexaginta cubitorum, latitudinis verò viginti: Fuit namque (aiunt) tum longitudo, tum latitudo templi, dupla ad ipſam tabernaculi latitudinem, ac longitudinẽ. Et hanc nos quoque libenter ſequimur opinionẽ: Quamquam poſſet fortaſſis etiam vtraq; opinio conciliari, ſi diceremus, ſacros Expoſitores de interna loqui latitudine; Ioſephũ verò intelligendum eſſe de externa, quatenus.ſ. præter internam tabernaculi latitudinem, etiam continebat tum lateralium tabulatorum craſſitiem, tum etiam extrinſecam vtrinque baſium prominentiam, quam vnius prope cubiti extitiſſe, facile credendum eſt; vt ſic ipſa tabulatorum erectio firmius retineri poſſet. Ad eadem item tabulata magis munienda, extrinſecus in vnoquoque affixi erãt quinque ordines circulorum aureorum, per quos quinque vectes pariter inaurati, immitebantur. & inſuper eadem de cauſa, alius vectis per mediam tabularum craſſitudinem, ab angulo vſque ad angulum pertranſibat. Ex quo apparet, ipſas tabulas, non potuiſſe minus craſſas eſſe quattuor digitis, vt ex Ioſepho adnotauimus. Sanè totam tabernaculi longitudinem, intus, velum quoddam, quattuor columnis appẽſum, diſtinguebat in duas partes; videlicet in anteriorem, quæ communiter ſancta dicebatur; & poſteriorem, quæ magis intima erat, & propriè Sancta Sanctorum dici conſueuerat: quamuis ipſa quoque, nonnumquam in ſacris libris, Sancta nuncupetur, vt Leuitici cap. 16. ver. 12. & ad Hebræ. capit. 9. ver. 12. & 25. & alibi non ſemel: ſolet item alijs nominibus ſignificari, puta Sanctuarij, Oraculi, & huiuſmodi, Ioſephus eam Adytum appellat. Ex his duabus tabernaculi partibus, prior in ingreſſu, viginti cubitos habebat longitudinis: poſterior verò decem; eratq; hæc ex omni parte quadrata; nimirum decem pariter cubitis lata, & totidem alta.

De velis quibus tabernaculũ diſtinguebatur operiebatur, et claudebatur.

61 Porrò præfatum velum, quo ambæ iſtæ partes diſtinguebantur, de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, mira varietate contextum erat, opere plumario, vt dicitur Exod. cap. 26. ver. 1. & 31. Siue polymitario, vt ibidem habetur

betur cap. 36. ver. 35. Vbi aduertendum eſt, quod lxx. Interpretes, ad illa Exod. ca. 26. verba- De byſſo retorta, & hyacintho, coccoque bis tincto -addunt- Cherubim opere textoris &c.- Vnde multi putant, ex hiſce filis varij coloris, fictas ſeu quodammodo veluti pictas fuiſſe plurimas in prædictis velis figuras Cherubim. Et huius ſententiæ videtur etiam fuiſſe Sanctus Auguſtinus quæſt. 107. in Exod. & clarius ibidē circa initia quæſtionis vltimæ, dicens: Opere ergo textili Cherubim iuſſit in aulæis fieri. At verò Sanctus Hieronymus ſub finem Epiſtolæ 130. quæ eſt ad Marcellam: In Exodo, inquit, ceteriſque locis vbi deſcribuntur veſtes plumaria arte contextæ, opus Cherubim, ideſt varium, atque depictum, factum eſſe deſcribitur; ita tamen, vt Vau litteram Cherubim non habeant; quia vbicunque cum hac littera ſcribuntur, animalia magis quam opera ſignificant. Quam ſententiam, tamquam ex fontibus Hebraicæ ſcriptionis, ac linguæ proprietatis, cuius idem S. Doctor peritiſſimus extitit, elicitam, nos libenter amplectimur. Ideoq; prædicta vela, ſiue aulæa, in noſtris typis, opere quidē variato, ſed ſine figuris Cherubim effigiari curauimus. Colūnæ verò memoratū velum fulcientes, ex memoratis lignis Setim inauratæ, & ſuper baſes argenteas firmatæ erant; & cum ſuis capitibus aureis fabrefactæ. Sanè alio ſimili velo, ante quinas eiuſdem materiæ figuræque columnas appēſo, claudebatur anterior ipſius tabernaculi pars, quæ ſine vlla tabulatione erat. Totam verò ſuperiorem eius partem, nec non & latera ipſa, quattuor operimenta tegebant. Nam ex decem cortinis eiuſdem materiæ, eodemque quo præfata vela, opere contextis; quarum ſingulæ viginti octo cubitos habebant longitudinis, & quattuor latitudinis, componebatur primum, & immediatum tabernaculi operimentum. Quod vt citius cōmodiusq; deſuper extendi poſſet, & detrahi, in duas cortinas magnas erat diſtinctum. Siquidem quinque cortinæ latitudinis quattuor cubitorum inuicem aſſutæ; & aliæ quinque ſimiliter coniunctæ, efficiebant duas cortinas grandes, ſingulas viginti cubitorum latitudinis, & longitudinis viginti octo, vt iam dictum eſt. Quæ, vt cum opus eſſet, inuicem copulari poſſent, quinquaginta anſis hyacintinis, ſiue (vt ait Ioſephus) quinquaginta vncinis in ora vnius cortinæ, & totidem anulis aureis in ora alterius connectebantur. Modus autem operiendi tabernaculum, hic erat prima ex grandioribus cortina, tranſuerſaliter, vt dictum eſt, ſuper extenſa, totam priorem eius partem, quæ communiter ſancta dicebatur, tegebat. Etenim eiuſdem cortinæ latitudo, a ſummitate quinque columnarum, ac veli in introitu tabernaculi exiſtentium, occaſum verſus retracta, pertingebat vſque ad ſummitatem alterius veli, & quattuor columnarum, quæ primum tabernaculum, a ſecundo, quod Sancta Sanctorum dicebatur, diſterminabant. Altera verò eiuſdem latitudinis cortina, ab huius ſepti ſummitate, vbi vncinis anuliſque, vt dictum eſt, cum priori connectebatur; vlterius ad occaſum extenſa, reliquum tabernaculi tectum, pro ſua medietate, pro altera verò totum tabulatum occidentale, vſque ad terram demiſſa, operiebat; & a lateribus, ambæ ſimul iunctæ ac deſcendentes, vtranque tabulationem, auſtralē ſcilicet & aquilonarem, tegebant, vno cubito minus, vſque ad terram. Vtrum autem iſtæ cortinæ, ad tabernaculi latera, intus, an extra, deſcenderent, in ſacro textu non videtur expreſſum. Et quidem de ceteris tabernaculi operimentis, certum eſt, quòd totum extrinſecus ipſum veſtiebant, atque a pluuijs, rore æſtuq; protegebant. Et idē de prædictis cortinis ſenſiſſe videntur Auctores, qui de hoc tabernaculo ſcripſerunt. Verumtamen, quia iſtæ, materia, opereq; admodum pretioſæ erant, ac non niſi ad ornatum pertinere videbantur; non videtur veriſimile, quòd foris ſuper tabulata extenderentur; ſic enim ipſæ pariter ſagis deſuper extentis opertæ remanſiſſent; & neque extra tabernaculum, vllo modo, neque intus (niſi ſub tecto) videri potuiſſent. Vnde (ſi non myſtica aliqua de cauſa aliter factum eſt) rationabilius videtur, quòd a tecto ad latera intus deſcenderent, & omnia tabulata intrinſecus veſtirent; ita vt internæ omnes tabernaculi partes, præter pauimentum, dictis cortinis vniformiter contectæ decenterq; paratæ conſpicerentur. Hoc ſi verum eſt, oportet quòd præter illos quibus inuicem hæ cortinæ copulabantur, alij inſuper vncini certis locis aptè diſpoſiti eſſent; qui anulis circa tabulatorum ſummitatē affixis annecti commodè poſſent ac detrahi.

Primum tabernaculi operimentum.

De modo quo tabernaculum operiebatur.

De opere plumario et polymitario.

Ceterum quia diximus primum tabernaculi operimentum, ex eadem materia, eo- 62

demq;

demq; artificio, quo vela tabernaculi partes dirimentia ac claudentia, fuiſſe factum, videlicet opere plumario, vt dicitur Exod. cap. 26. ver. 1. ſeu opere polymito, quemadmodum traditur cap. 36. eiuſdem libri ver. 8. de quibus operibus ſæpe in ſacris libris fit mentio: videtur hic opportunè notandum, ex dictis manifeſtè conſequi, plumariam, & polymitam, vel vnam eãdemq; fuiſſe artem, vel duas inter ſe adeo ſimiles, vt communiter altera pro altera vſurpari facile conſueuerit: quandoquidem vtriuſq; exercitatio, in eo poſita erat, vt ex filis diuerſorum colorum pannos intexerent conficerentve, qui varias figuras picturaſq; repræſentarent. Quamuis, vt arbitror, ars polymita magis propriè ſumpta, pannos colore quidem varios; ſed in ſuperficie læues conficeret; plumaria verò villoſos, vt ſunt tapetia ſtragula. Forte autem inde plumaria opera dicuntur, quòd ad ſimilitudinem illorum ſint facta, quæ ex varijs tenuiſſimiſque volucrum plumulis, vel potius plumarum ſummitatibus effici ſolent in Mexicanis regionibus, vnde aduecta, quædam non ſemel inſpeximus, ſunt enim ad modum ſerici panni varie picti ac villoſi. Ab ijs autem vtriſq,, polymitarijs ſcilicet & plumarijs operibus, valde differunt ea quę Latinè phrygiata, Italicè verò ricamata dicuntur, quippe quæ non textura, ſed acu pingi ſoleant. Quare falluntur qui hæc cum illis confundunt. Sed vt ad rem redeamus.

63 Secundum tabernaculi velamentum, quod immediatè ſuper præfatas cortinas ponebatur, erat cilicinum, videlicet ex quibuſdam ſagis ſeu pannis de pilis caprarum tam arctè contextis, & tali arte fabricatum, vt aquam etiam continere poſſet, ſicuti ſunt etiam nunc quidam eiuſmodi panni, ex quibus pallia pluuio tempore ferenda, fieri ſolent. Et hoc quoque velamentum in duas partes erat diſtinctum, non tamen æquales, vt prius. Nam vna pars ex ſagis quinque; altera ex ſex inuicem bene conſutis, conſtabat; & vnumquodq; ſagum habebat latitudinis cubitos quattuor, longitudinis verò triginta: quo fit vt altera pars lata eſſet cubitis viginti; altera vigintiquattuor; & conſequenter totum hoc velamentum ſimul connexum (connectebatur autẽ quinquaginta fibulis æneis ad ſimilitudinem prioris) haberet latitudinis cubitos triginta, & longitudinis quadraginta quattuor; eſſetq; quattuor cubitis priore velamen to longius, & duobus latius: ac proinde ſua latitudine totum tabernaculi tectum, atque vtraq; eius latera pariter operiret vſq; ad terram; longitudine verò, totum taber naculi tectum, & item totam poſteriorem eius partem; ac præterea de ipſo velamine quattuor cubiti ſupereſſent: nempe duo primi medietatis prim ſagi, qui in orientali fronte tabernaculi, ita ſurſum replicabantur, vt ibidem vnius duntaxat cubiti latitu do duplicata penderet; & alij duo cubiti primæ medietatis noni ſagi, qui in fronte occiduo eodem modo conduplicati erant: ita tamen, vt ſub ipſis, reliqua medietas, & alia duo ſaga, decimum ſcilicet, & vndecimũ, deſcenderent vſque ad terram. Et quoniam ſecunda medietas primi ſagi incipiebat extendi a fronte tabernaculi, ad re liquum eius tectum contegendum; hinc fit quòd neque connexio ſecundi huius vela menti, neq; futuræ ſagorum, incidere poterant directè ſuper connexione primi vela menti, & ſuper futuris cortinarum eius, ſed alternatim cadebant iuncturæ cortinarum, in medietate ſagorum, & iuncturæ ſagorum, in medietate cortinarum. Tertium tabernaculi operimentum, prioribus ſuper extendendum, erat de pellibus arietũ rubricatis. Et quartum quod omnibus ſuperponebatur de pellibus hyacinthinis cõfectum: de quorum longitudine ac latitudine, nihil in ſacro eloquio habemus: neq; ſi ſingula in duas partes, vt priora, eſſent diuiſa necne. Veruntamen, quoniã ad imbres præcipuè primo arcendos, hæc parata eſſe videbantur; probabile admodum eſt, ſingula non bipartita; ſed continuata, & item eiuſdem menſuræ cum operimento cilicino, extitiſſe; niſi forte ẽt illo fuerint aliquanto longiora, vt pluuio ſaltem tempore, anteriorem quoq; tabernaculi faciem, pro maiori parte tegere poſſent. Nam ſi totum aliquando clauſum fuiſſet, non potuiſſent in eo lucernæ candelabri perpetuo accenſæ conſeruari. De huius verò tabernaculi pauimento, tametſi nihil in ſacro textu expreſſum ſit; probabile tamen vr̃, ipſum Setinis tabulis deſuper inauratis, tali ſtructura, ſterni conſueuiſſe, quæ facile cum opus eſſet tum diſſolui, tum denuo compingi poſſet. Non enim Arca fœderis, Altare incenſi, Menſa propoſitionis, & Candelabrum: quę omnia pretioſa erant, nimirum, vel aurea, vel auro tecta, videntur in puluere, nudove ſolo decenter collocari potuiſſe.

Et hæc de tabernaculo teſtimonij ſint dicta.

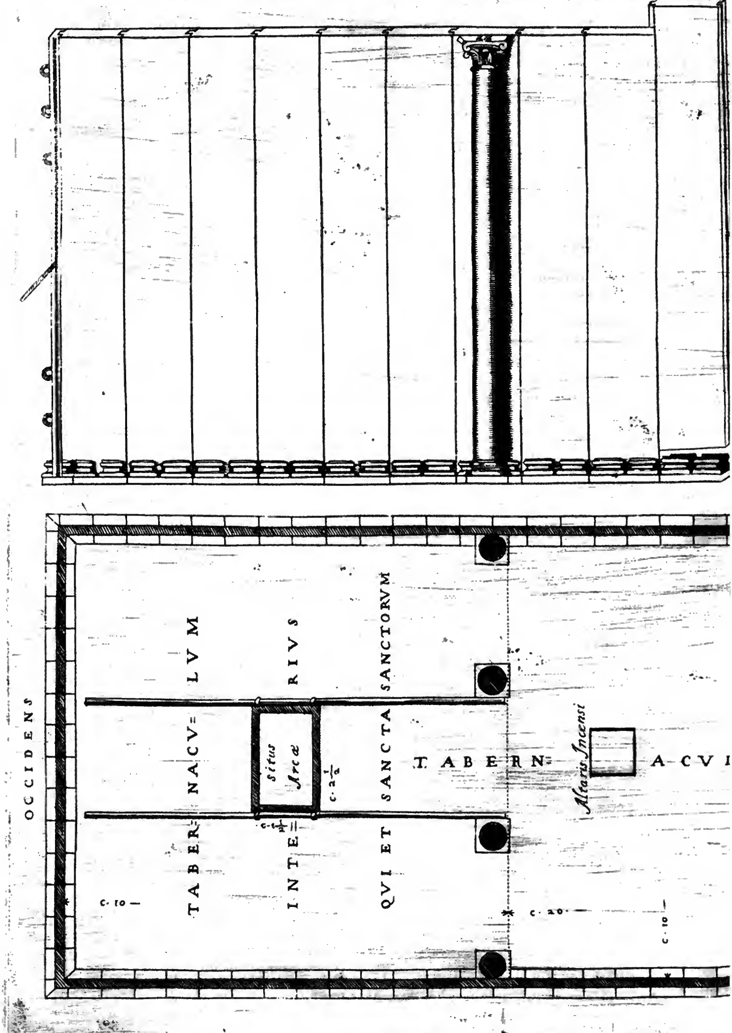
De tribus alijs taber naculi ope rimentis.

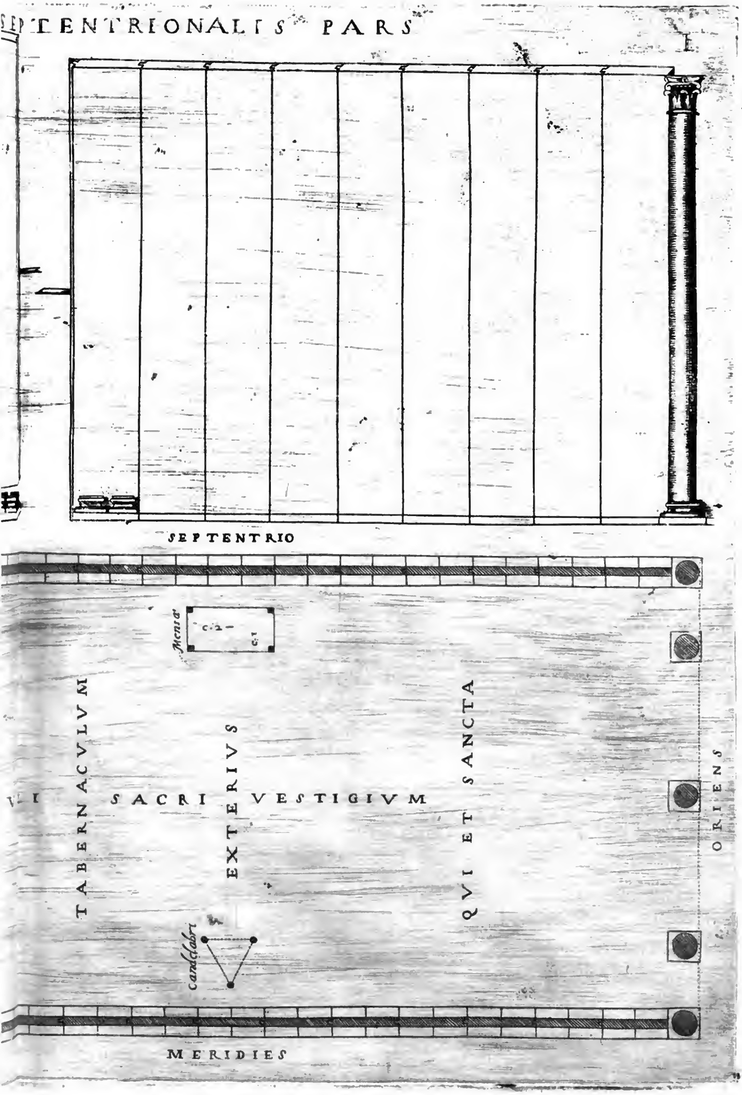
Vu Sanè

Sanè omnia hæc quæ de ſacro Tabernaculo hactenus dicta ſunt, ex tribus hiſce figuris hic continuo ſubiungendis clarius dignoſci poterunt. Quarum prima demonſtrabit eiuſdem Tabernaculi veſtigium, & pariter interiorem tabulatorum eius aſpectum. Altera exteriorem. Tertia verò quattuor ipſius operimenta veluti ante oculos ponet. His item addenda erit alia atrij ſancti, in quo dictum Tabernaculum locari debebat, imago; ad faciliorem intelligentiam eorum, quæ de eodem atrio conſequenter dicenda erunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

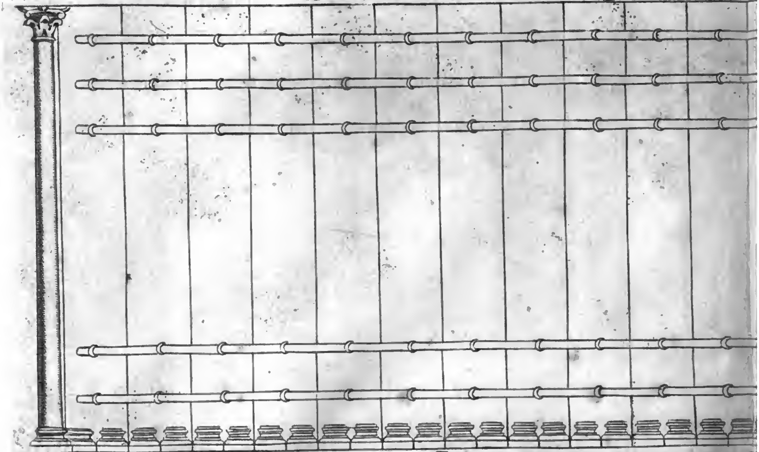
INTERIOR TABVLATI SE

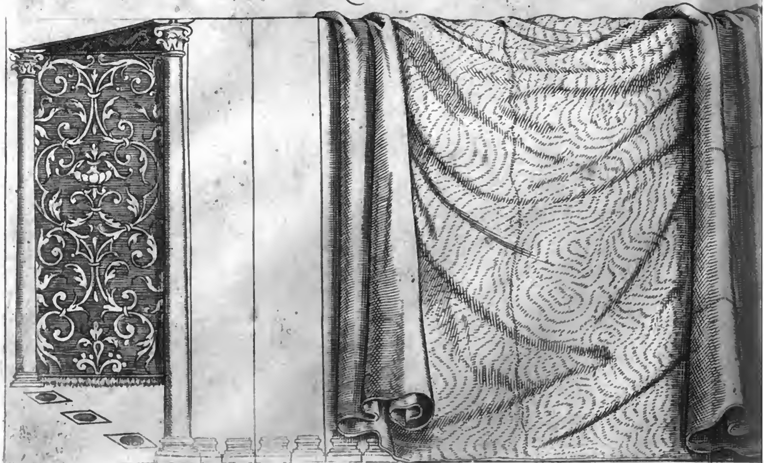

SEPTENTRIONALIS PARS
SEPTENTRIO
Mensa
c.2
c.1
TABERNACVLVM
SACRI VESTIGIVM
EXTERIVS
QVI ET SANCTA
candelabri
ORIENS
MERIDIES

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

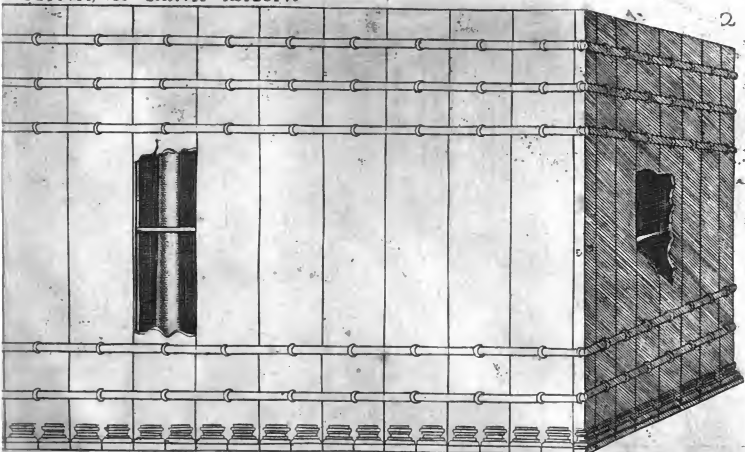
EXTERIOR TABERNACVLI EIVSQ. TABVLARVM V

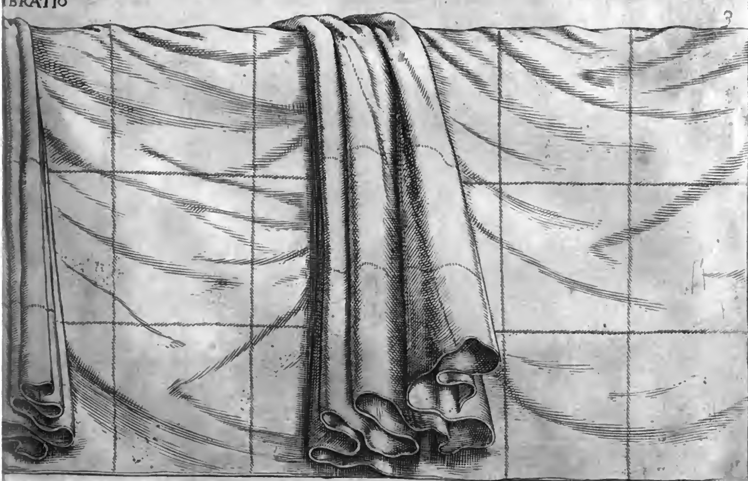
QVATTVOR TABERNACVLI OPERIMENTORVM ADVE

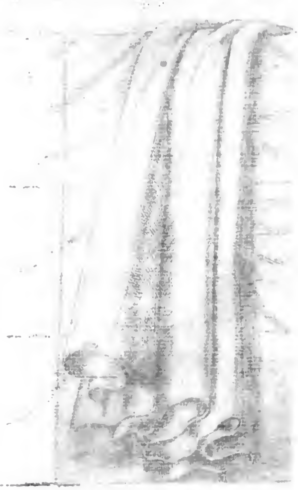

VECTIVM, AC BASIVM ASPECTVS

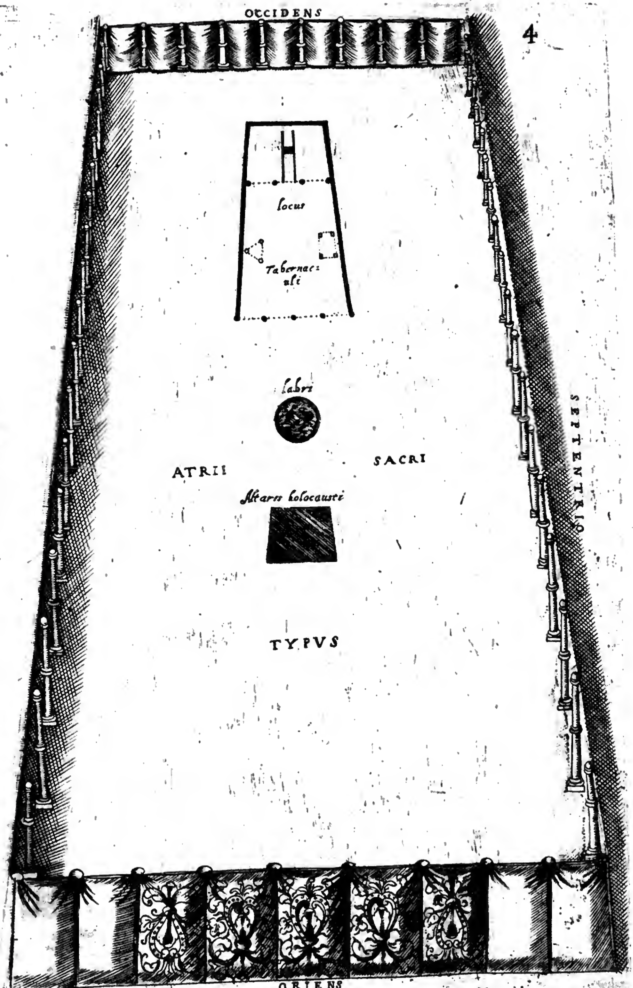

IBRATIO

4

OCCIDENS
locus
Tabernac:
uli
labri
ATRII
SACRI
Altaris holocausti
TYPUS
MERIDIES
SEPTENTRIO
ORIENS

64 Sanè in circuitu tabernaculi,tentorijs quibuſdam byſſinis per quattuor eius latera deductis, includebatur atrium Sanctum, cuius deſcriptio habetur Exod.cap.27.ver. 9. vſque ad 19. & cap.38. ver.9. vſque ad 20. & apud Ioſephum 3. antiq. cap. 5. Ac primum quidem tentorium, ad latus tabernaculi meridionale, centum cubitorum interuallo excurrebat, viginti ſuffultum columnis, per æqualia inter ſe ſpatia diſpoſitis: Et ex aduerſo aliud tentorium, primo prorſus ſimile, totidemq; fulcitum columnis tendebatur ad aquilonem. Tertium verò inter vtrumque,non longe a poſteriore tabernaculi parte, quinquaginta cubitis tranſuerſaliter ab occaſu ductum, cum vtroque lateralium tentoriorum capite iungebatur; decem ſuſtentatum columnis,ijs quæ in angulis erant computatis. Ab ortu autem ſpatium illud quinquaginta pariter cubitorum,quod erat in fronte atrij, non vnico tentorio, ſed tribus in eadem linea extenſis claudebatur. primum tentorium ab angulo auſtrali quindecim tantummodo cubitis excurrebat, tribus appẽſum columnis, angulari ſcilicet computata: & ſimiliter tertium tentorium ab angulo aquilonari veniebat contra primum. Secundum autem inter præfata medium, quod erat veluti lata quædam ipſius atrij ianua, cubitos viginti habebat longitudinis, & quattuor fulciebatur columnis. Erant igitur omnes atrij columnæ numero quinquaginta ſex, eiuſdem prorſus menſuræ, operis, ac materiæ,nimirum æneæ,argentoq; veſtitæ, cum baſibus æneis, & capitibus ac cælaturis argenteis, & quinque dumtaxat cubitis altæ. Tentoria item omnia, erant quinque cubitorum altitudinis, & de byſſo tantum contexta,non ſimplici, ſed duplicata,ac retorta, ad maiorem eius firmitatem :excepto tamen tentorio viginti cubitorum, quod ante atrij introitum pendebat,ſiquidem hoc de hyacintho,purpura,ver miculo, ac byſſo retorta opere plumario ſeu polymitario confectum fuerat. Itaque tota atrij figura quadrangularis quidem erat, ſed duplo latitudine longior: habebat enim longitudinis cubitos centum, latitudinis verò quinquaginta. Atque eius capacitas pro maiori parte,ante ipſius tabernaculi faciem expandebatur; quoniam altare holocauſti, aliaq; ibidem collocanda erant, & munia plurima obeunda, vt infra ſuis locis dicemus;Et in ipſo atrij graphide hic paulo ſuperius poſito intueri licebit. *De Atrio Sancto.*

65 Præter Tabernaculum, & atrium eius, de quibus hactenus dictum eſt; mandauit quoque,Deo iubente,Moyſes multa alia fieri, quæ in vtraq; tabernaculi parte; & itẽ in ipſo atrio ponenda erant; Et præterea, quæ ad ſacra Pontificis Sacerdotumque indumenta, ac diuini cultus vſum, pertinebant. Vt autem a dignioribus, hoc eſt,ab ijs, quæ in Sanctuario poni aſſeruariq; debebant, incipiamus; ante omnia occurrit omnium digniſſima, pariterq; Sanctiſſima Arca, cum ſuo propitiatorio, & duobus Cherubim; quorum deſcriptio traditur Exod.c.25.ver.10.vſque ad 22. & ab initio capitis 37. vſque ad ver.10. & apud Ioſephum 3. antiq.cap. 6. Hæc verò non ſimpliciter Arca; ſed Arca teſtimonij dicebatur, quia ad legis tabulas continendas parabatur,in quibus teſtatum reliquerat Deus, quæ ab illo populo requirebat, videlicet datæ legis obſeruantiam;iuxta illud Exod.cap.25.ver.16.Poneſq; in ea teſtificationẽ;] hoc eſt legem. Dicitur item Arca fœderis, ſeu teſtamenti, quia mediante illa lege, fœdus ſiue pactum pepigerat Deus cum filijs Iſrael reciprocum; vt ſcilicet ipſi eam obſeruarent, ipſe verò eis multa bona conferret, vel debitas de tranſgreſſoribus pœnas ſumeret. fœdus autem,& pactum,etiam teſtamenti nomine in ſcripturis ſacris ſignificari,cõſtat vel ex illo Pſal.82.verſu:Simul aduerſum te teſtamẽtum diſpoſuerũt tabernacula Idumæorum,& Iſmaelitæ.]ideſt,quemadmodum cõmuniter exponitur, ſimul aduerſum te fœdus inierunt Idumæi,& Iſmaelitæ. Ceterum hæc Arca, ſi materiã ſpectes,erat de lignis ſetim, auro vſquequaq; intrinſecus, forinſecuſq; veſtita.Si figuram,erat quadrangularis, ſed non nihil oblonga,nimirum vno cubito propria latitudine longior:habebat .n. latitudinis cubitũ vnũ,& ſemis,& tantundẽ altitudinis, in longitudine verò duos cum dimidio,quã per girum cingebat corona,vel potius(vt ex infra n.70. dicendis apparebit)coronix aurea,& ſub ea in quattuor angulis, ad latera, inſerti erant quattuor circuli aurei, per quos duo eiuſdẽ ligni vectes, deſuper inaurati,mitterentur;vt poſſet Arca portari; quæ licet deſuper aperta eſſet,habebat tamen operculũ non ligneum, ſed ex auro puriſſimo in laminã eiuſdem longitudinis ac latitudinis producto,quo tegebatur; & hoc cõmuniter propitiatorium vocabant, qm̃ cũ de ipſo poſtea loqui ſoleret Dominus Moyſi,vt promittitur ei Exo. c.25. ver. 22.& traditur Num.c.7.in finẽ,ab ipſo quodãmodo propitiationes populo impetrari,ac reportari videbantur. Et hac eadẽ de cauſa,nonnumquã oraculi nomine ſigna- *De Arca fœderis ſiue teſtamẽti, aut teſtimonij*

ri conſueuerat; quod ab ipſo oracula, hoc eſt, diuina reſponſa haberentur. In huius propitiatorij ſūmitate, erant duo Cherubim, ex auro ductili fabrefacti, in vtroq; latere vnus, qui ſe mutuo propitiatoriumq; reſpicientes, atq; alas ſuas contra ſe inuicem extendentes, ita vt ala dextra vnius, alam ſiniſtrā alterius tangeret, & lęua dexteram, totum propitiatoriū reuerenter operirent, quemadmodum in Arcæ typo infra n. 72. ponēdo, intueri licebit. Et hæc præcipua ſunt quæ in Sanctuario, hoc eſt, intra velum, in ſacratiore, magiſq; intima tabernaculi parte habebantur; nimirū Arca cum ſuis vectibus, propitiatorio, & Cherubim, ad legis tabulas continendas. Quamuis poſtea ēt alia quædam in Sancta Sanctorum poſita fuiſſe dubitandum non eſt, nimirum vrnam auream manna repletam, vt colligitur Exo.c.16.ver.34. & virgā Aaronis, quæ mirabiliter fronduerat, Num.c.17.ver.10. Et legis Moſaicæ volumen, ꝙ Deuteronomium inſcribitur, Deut.c.31. ver.26. Verū hæc, quæ infra ſub anno mundi 3030.nu.16. nō in Arca; ſed in Sanctuario extitiſſe probabimus; non perpetuo ibidē manſiſſe, tamquā ad aliquem diuini cultus vſum, vt reliqua ſuperius commemorata; ſed tantummodo ibidem ad tēpus, veluti in quodā ſacrario, repoſita fuiſſe creduntur, donec poſtmodū extructo ꝑ Salomonē tēplo, eadē in ſuperioribus eiuſdē tēpli cœnaculis, inter theſauros domus Dñi relata, atq; aſſeruata fuerūt. ꝙ ēt loco proximè allegato indicabimus.

Altare incenſi in qua Tabernaculi parte maneret. Quod ēt in Sancta Sanctorū.

Tranſeamus nunc ad ea quæ in Sancta, hoc eſt in priori tabernaculo, collocanda erant; & primo ad altare thymiamatis; ſed prius tollenda eſt dubitatio, quæ de loco ipſius, extitiſſe videtur: Quandoquidem non defuerunt ex antiquis Doctoribus, qui ipſum non in Sancta, ſed in Sancta Sanctorū, locatum fuiſſe crediderunt. Huius opinionis fuit Origenes hom.9. in Exod. & pariter hom.9. in Leuit. & S. Auguſtinus q. 173. in Exod. & alij nonnulli. Nec deſunt ēt aliquot ſcripturæ loca, quæ id videntur indicaſſe. Nam Exo.c.40. ver.4. ſic legimus: Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis, & altare aureū, in quo adoletur incenſum, coram arca teſtimonij.] Igitur ſi altare hoc ſtabat coram arca; vr̄ ſtetiſſe in Sancta Sanctorū; ibi .n. manebat Arca. Idem inſinuatur Leuit.c.16.ver.18. vbi ſcriptura, de ſummo Sacerdote verba faciens, ait: Cum aūt exierit ad altare, quod coram Dño eſt.] ecce quod hoc altare dicitur fuiſſe corā Dño, ideſt (vt textus Exod. proximè citatus exponit) corā arca Domini, ergo in Sancta Sāctorum, ad quā ſolus Pontifex, ſemel in anno, accedere poterat. Et confirmatur; quia de ipſo ſummo Pontifice, eodemq; altari, Exo.c.30.ver.10. legimus: Et deprecabitur Aaron ſuper cornua eius ſemel per annum.] videlicet quando ſemel in anno ingrediebatur in Sancta Sanctorum; videtur ergo ibidē fuiſſe hoc altare. Et propterea B. Auguſtinus vbi ſupra bene videtur expoſuiſſe verba illa eiuſdem capitis ver.6. Poneſq; altare contra velum, ꝙ ante Arcam pendet teſtimonij.] ideſt inter velum, & Arcam in ipſo Sanctuario. His adde quod 3.Re. c.6.ver.22. dicitur: Sed & totum altare oraculi, texit auro.] Vides quod altare incenſi (non enim de alio accipi poteſt) vocatur altare oraculi: ſignum eſt ergo, ꝙ erat in ipſo oraculo, hoc eſt in S. Sanctorum. Præterea ad Hebr.c.9.ver.4. traditur S. Sanctorum habuiſſe thuribulum aureum, & arcam teſtamēti &c. & ibi per thuribulum, merito Apoſtolus, creditur intellexiſſe ipſum altare incenſi, quemadmodum ēt liquido conſtat Ioſephum lib.6. De Bello c. 6. vltra mediū, thuribuli vocabulo, idem altare ſignificaſſe; fortaſſis, quia illud erat veluti thuribulū quoddam magnum, in quo cremabantur thymiamata; & cum totum tabernaculum templumve incenſi odore repleret; ipſum quodammodo thurificare videbatur: Neq; enim audiendi ſunt, qui putant Apoſtolum loco citato loqui de thuribulo illo, quo ſūmus Sacerdos ſemel in anno ingrediens in S. Sanctorum, thurificabat ea; tum quia iſti ſupponunt falſum; videlicet ꝙ thuribulum illud intra velum aſſeruari ſoleret; cum tamen contrariū liquido colligatur Leuit.c.16.ver.12. vbi dicitur, quod Pontifex aſſumpto thuribulo intrabat vltra velū; ergo thuribulū illud manere cōſueuerat extra, nō intra velū: tū quia ſi nō thuribuli nomine Apoſtolus, & Ioſephus locis citatis ſignificare voluerunt altare incenſi, fateri oportet ipſos in recenſendis his quæ erāt in tabernaculo, vel tēplo; dictū altare prætermiſiſſe; ꝙ tn̄ pro ſua dignitate, nullatenus credēdū eſt fuiſſe prætermiſſum. Ex quibus omnibus vr̄ poſſe inferri, altare incenſi, ēt iuxta dictū Apoſtoli, fuiſſe in Sancta Sanctorū. Deniq; S.Amb. ſuꝑ c.1. Luc. & S.Aug. tract. 49. in Io. & B.Chryſ. hom.2. de incōprehenſibili Dei natura, quem ſecuti ſunt Theophilactus, & Euthymius tenēt (vt refert Card. Toletus ſup. Ioan.c.18. annot.1. & ſuper Luc.c.1. annot.3.) Zachariā patrē S. Io. Baptiſtæ, fuiſſe ſummum Sacerdotē; eo tātum 66

moti

moti argumento, quod adolere incẽſũ in domo Dñi (queadmodũ ipſe faciebat) ſolius eſſet sũmi Sacerdotis, idq; ſemel in anno qñ ingrediebatur in S. Sãctorũ, pro certo ſup ponẽtes, altare incenſi, in ipſa S. Sãctorũ extitiſſe, alioqui fundamentũ ipſorũ rueret.
67 Verumtamen, his non obſtantibus, dicimus dictum altare, non in Sancta Sanctorum, ſed in Sancta, hoc eſt, in anteriori parte tabernaculi, ſeu templi inter candelabrum, & menſam propoſitionis, manere conſueuiſſe, vt habet communior Doctorum ſententia: ita enim ſentiunt Ioſephus lib. 3. antiq. cap. 7. & lib. 8. cap. 2. & lib. 6. De Bello cap. 6. & Beda in lib. De templo. & B. Thom. 1. 2. quæſt. 102. ar. 4. ad 6. Lipomanus ſuper Exod. cap. 30. & Caietanus ibidem, & ſuper 3. Reg. cap. 6. Lyranus etiam ſuper hiſce locis, & ſuper cap. 9. ad Hebr. & Abulenſis ſuper Exod. ca. 30. quæſt. 6. & ſuper 3. Reg. cap. 6. quæſt. 16. vbi fuſius de hac re diſputat, & Franciſcus Ribera lib. 2. De ijs quæ erant in templo cap. 8. & Cardinalis Toletus locis proxime citatis, & alij multi. Hoc idem, ex aliquot Scripturæ locis apertiſſime demonſtrari poteſt; Nam Exod. cap. 40. ver. 3. præcipit Dominus Moyſi, vt poſita Arca in tabernaculo, demittat ante illam, velum. & deinceps proſequitur docendo, qualiter diſponenda eſſent reliqua, ſcilicet menſa, candelabrum, & altare incenſi, extra ipſum velum. Et clarius ver. 19. eiuſdem capitis legimus, quod Moyſes, cum intuliſſet Arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, vt expleret Domini iuſſionem; & deinde vſque ad ver. 26. deſcribitur, quomodo idem Moyſes collocauit extra velum menſam, cum panibus, in latere ſeptentrionali, & Candelabrum in parte auſtrali, & altare incenſi in medio contra ipſum velum: Vnde euidenter apparet, inter Arcam, & tria prædicta; medium fuiſſe ipſum velum, quod diſtinguebat Sancta a Sancta Sanctorum, & conſequenter infertur, altare incenſi extitiſſe in Sancta, non autem in Sancta Sanctorum. Quod ſi, vt probauimus, certum eſt, Moyſen poſuiſſe hoc altare in ea tabernaculi parte, in qua poſuerat menſam propoſitionis, & candelabrum; cũ hæc locata fuiſſe in anteriori parte tabernaculi, ideſt extra velum, conſtet tum ex locis citatis; tum etiam ex Exod. cap. 26. ver. 35. & cap. 27. ver. 21. & Leuit. capit. 24. verſ. 2. vtique euidenter conſequitur, etiam ipſum altare incenſi, ibidem fuiſſe collocatum. Idem confirmatur ex Leuit. cap. 16. ver. 18. vbi, cum præcepiſſet Dominus, vt nullus hominum ingrederetur in Sanctuarium cum Pontifice. ſtatim hæc ſubiungit. Cum autem exierit (ſcilicet Pontifex de Sanctuario) ad altare, quod corã Domino eſt, oret &c. ergo patet ipſum altare incenſi fuiſſe extra Sanctuarium. Denique omnes fatentur, quod in Sancta Sanctorum, ſolus Pontifex ingredi poterat; idq; ſemel dumtaxat in anno, videlicet in die Expiationis, quæ celebrari ſolebat die decima menſis ſeptimi, vt traditur Leuit. cap. 16. ver. 29. & 34. ad quem locum alludit Apoſtolus ad Hebr. cap. 9. ver. 25. At ſuper altare incenſi, tenebantur quotidie Sacerdotes adolere Thymiama, mane ſcilicet, & veſpere; eodemq; tempore cõcinnare lucernas, vt præcipitur Exod. cap. 30. ver. 7. 8. & 20. Quod autem ad minores quoque Sacerdotes, poſtrema hæc munia pertinerent, colligitur ibidem ver. 19. vbi præcipitur non ſolum Aaroni, ſed etiam filijs eius, vt lauarent manus ſuas, & pedes quando ingreſſuri erant tabernaculum, vt offerrent incenſum ſuper altare Thymiamatis. Et hoc item colligi poteſt Lucæ cap. 1. ver. 5. 8. & 9. vbi deſcribitur introitus Zachariæ in templum, vt adoleret incenſum; nam ad inſinuandum, quod ipſe non eſſet ſummus Sacerdos, appellatur ibi Sacerdos quidam; & de vice Abiæ, quæ erat octaua in ordine, vt patet 1. Paralip. cap. 24. ver. 10. & additur, quod ſorte exijt, vt incenſum poneret ingreſſus in templum Domini.] quæ omnia ſummo Sacerdoti qui vnus erat, nullatenus conuenire poſſe videntur, (vt etiam bene probat Cardinalis Toletus vbi ſupra) ſed alicui ex minoribus Sacerdotibus, qui cum plurimi eſſent, nec ſimul miniſtrare poſſent; fungebantur miniſterio ſuo, vnuſquiſque in ordine ſortis, ac vicis ſuæ, iuxta diſtributionem olim a Dauide factam, & cap. Paralip. citato deſcriptam. Nec obſtat, quod Meſſiæ temporibus, plures viderentur fuiſſe ſummi Sacerdotes, ſeu Pontifices, iuxta illud Luc. cap. 3. ver. 2. Sub Principibus Sacerdotum; Anna, & Caypha;] quia ad hoc, vel dici poteſt, quod ſingulis annis; vnus ex illis tantum, re vera erat Pontifex, vt videtur poſſe colligit Ioan. cap. 18. ver. 13. vbi exprimitur, quod Annas erat ſocer Cayphæ, qui erat Pontifex anni illius; vel melius dicendum eſt, Annam, & Caypham, fuiſſe Pontifices ſucceſſiuè, vnũ poſt alterum, quando prædicabat Io. Baptiſta, eo modo quo infra ſub anno mundi 4069. n. 2. explicabitur. Quod fuerit in Sãcta.

Sed quid reſpondemus ad rationes, locaque ſcripturæ, in contrarium adducta? di- 68
Reſponſio ad obiecta. cimus primo, quod illa verba: Coram arca teſtimonij.] & illa: Coram Domino.] non conuincunt, altare incenſi fuiſſe in Sancta Sanctorum, quinimo conuenienter dictũ putamus, altare hoc fuiſſe coram Domino; ſeu coram arca Domini; tametſi eſſet in Sancta, quoniam erat prope Sancta Sanctorum ita, vt inter prædictum altare, & ipsã Arcam, ſuper quam credebant ſedere Dominum; nihil aliud eſſet, niſi velum, quod poſterius tabernaculum a priori ſeparabat. Et hoc confirmant verba Leuitici pro priori opinione citata, ſi cum præcedentibus coniungantur; ibi enim verſic. 17. hæc habentur. Nullus hominum ſit in tabernaculo, quando Pontifex Sanctuarium ingreditur, vt roget pro ſe, & pro domo ſua, & pro vniuerſo cætu Iſrael, donec egrediatur.] deinde ver. 18. hæc quæ ſuperius adduximus illico ſubiunguntur: Cum autem exierit ad altare, quod coram Domino eſt &c. Ecce quod ibi ſcriptura loquitur de ſummo Pontifice prius ingrediente in Sanctuarium, poſtea inde egrediente ad altare incenſi: ergo manifeſtum eſt, ipſum altare ſuper cuius cornua deprecabatur Aarõ, qñ exibat de Sanctuario fuiſſe extra velum, & conſequẽter extra Sanctuarium, & nihilominus vere dici corã Dño. Ex his pariter conuincitur, ꝙ verba illa Exo. c. 30. ver. 6. Poneſq; altare contra velum, ꝙ ante Arcam pẽdet teſtimonij &c. nullo pacto debent intelligi eo modo, quo ea exponit S. Aug., videlicet, ꝙ altare incenſi deberet poni in ipſo Sanctuario, inter velum, & Arcam; ſed potius (vt dictum eſt) extra Sanctuariũ, contra velum, quod pendebat ante Arcam; ita vt altare non eſſet inter velum, & Arcam, vt Sanctus ille Doctor credidit; ſed velum eſſet inter altare, & Arcam, quemadmodum ex ipſamet ſacra ſcriptura iam probatum eſt. Ad illud 3. Reg. breuiter reſpondemus, altare incenſi eo loco appellari altare Oraculi; non quia eſſet in Oraculo; ſed quia erat prope ipſum: & hoc ad differentiam Altaris holocauſti, quod longius aberat ab Oraculo. Et huic expoſitioni optime conſonat lectio lxx. Interpretum, quæ ſic habet: Et fecit altare ad faciem Dabir. Siue (vt alia eorundem lectio clarius explicat.) Et fecit altare ante faciem Oraculi. Ad locum Apoſtoli ad Hebr. concedimus ipſum Apoſtolum; & pariter Ioſephum lib. 6. De Bello cap. 6. nomine Thuribuli, intellexiſſe altare incenſi; quemadmodum ex infra numero proximo dicendis comprobari poteſt, & etiam videtur ſenſiſſe Origenes homil. 9. in Exod. & bene probat Abulenſis locis ſupra citatis: quandoquidem, vt bene aduertit Ribera, alterum illud thuribulum, quo Pontifex ingrediens in Sancta Sanctorum Sanctuariũ thurificabat; non in ipſo Sanctuario aſſeruabatur, vt nonnulli putarunt; ſed extra, quemadmodum paulo ante, ſcilicet num. 61. probatum eſt: Verumtamen non propterea ſequitur, altare incenſi fuiſſe in Sancta Sanctorum, non enim hoc dicit Apoſtolus; ſed ait: Poſt velamentum autem, ſecundum tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum aureum habens thuribulum, & Arcam &c. Quis verò neſciat aliud eſſe, dicere ſecundum tabernaculum habuiſſe thuribulum, & Arcam: & aliud aſſerere, idẽ thuribulum fuiſſe intra ipſum ſecundum tabernaculum? præſertim cum perſpicuè cõſtet verbum- habere- multis modis dici, vt docet Philoſophus ſub finem Prædicamentorum. Igitur ſicuti recte diceremus v. g. Eccleſiam S. Iacobi, habere altare, & Cœmeterium, & huiuſmodi alia ad eius vſum pertinentia; tametſi altare ſit intra ipſam Eccleſiam, cœmeterium verò foris ante ipſam; ita rectiſſimè potuit Apoſtolus dicere, ſecundum tabernaculum habuiſſe thuribulum ſiue altare incenſi, & Arcam; quamuis Arca intus eſſet poſita, altare autem incenſi extra ipſum, videlicet in facie ipſius, quia nimirum ipſi potiſſimum Sanctuario, dictum altare deſeruiebat, perfundens ipſum iugiter odore ſuauiſſimo, qui ab ipſo egrediebatur, & per proximum velum intro tranſibat: & quia dictus odor non potuiſſet perpetuari, niſi quotidie, ſuper dicto altari, prunæ de altero altari, quod holocauſtomatum dicebatur, deſumptæ; ac ſuper ipſas ſtatuta imponerentur aromata: propterea neceſſe fuit dictum altare, non intra Sanctuarium, quo ſolus Pontifex ſemel tm̃ in anno introire poterat; ſed in anteriori domo collocare, in qua quotidie Sacerdotes bis, mane ſcilicet, & veſpere; tum pro dictis aromatibus cremandis; tum etiam pro lucernis ibidem exiſtentibus concinnandis, ingredi conſueuerant. Poſtremo ad opinionem S. Ambroſij, & aliorum ſuperius nu. 61. relatam, quod ſcilicet Zacharias pater S. Io. Baptiſtæ eſſet ſummus Sacerdos, dicimus, quod ex quo iam ſatis ſuperque pluribus ſcripturæ teſtimonijs oſtẽſum

eſt,

eſt, altare incenſi ſtare conſueuiſſe in anteriori parte tabernaculi ſeu templi, ceſſat fundamentum ipſorum, quod erat huic poſitioni contrarium; & conſequenter etiam eorum opinio de Zacharia, quod fuerit ſummus Sacerdos, ſuſtineri nullo modo poteſt; præſertim cum Euangelicæ narrationi ex Luc. allegatæ, ſatis, vt num. 62. probauimus, repugnare videatur.

69 Stabilito altaris incenſi loco; dicendum eſt aliquid de eius ſtructura, quæ breuiter deſcribitur, Exod. cap. 30. ver. 1. vſque ad 6. & cap. 37. verſ. 25. vſque ad finem. & apud Ioſephum lib. 3. antiq. cap. 7. ſub eodem vocabulo Græco (vt notat Ribera lib. 2. de templo cap. 8. nu. 14.) quo vſus eſt Apoſtolus ad Hebr. cap. 9. ver. 4. Quamuis Ioſephi Interpres, pro illo ibi reddiderit aram ſuffumigatoriam; Interpres autē Apoſtoli, verterit thuribulum: vnde apparet, idem eſſe thuribulum cuius meminit Apoſtolus ad Hebr. & Ioſephus lib. 6. De Bello cap. 6. cum ara ſuffumigatoria, quam idem Ioſephus deſcribit 3. antiq. 7. & quam ſcriptura ſacra vocat altare incenſi, vt ſuperius probatum eſt. Itaque hoc altare, de lignis Setim factum fuit; ſed auro puriſſimo omni ex parte contectum. ipſius longitudo tanta erat, quanta & latitudo; nimirum vnius dumtaxat cubiti: altitudo verò duorum: talis namq; magnitudo, ad eius vſus ſatis eſſe videbatur. Ad maiorem autem ipſius ornatum, habebat in circuitu coronam, ſeu coronicem auream, & in quattuor angulis cornua quædam auro tecta, non quaſi addititia; ſed ex ipſiſmet lignis, quæ ipſum altare ſuſtentabant procedentia; quæ cornua qualia fuerint, non facile eſt determinare, nam ad mentē Caietani, & Lipomani ſuper Exod. cap. 27. & 30. & aliorum, videntur fuiſſe veluti quidā radij ad parui cuiuſdam obeliſci, vel potius balauſtij acuminati ſimilitudinem, torno eleganter elaborati, atque in ſingulis quattuor angulis, decenter erecti. Arias autem Montanus putat fuiſſet ipſos met ſuperiores altaris angulos in acutum extra aliquantulum prominentes, quemadmodum figura in calce num. 72. ponenda indicabit. Vtcunque res ſe habuerit. Sub dicta corona, quattuor circuli aurei ad latera inerant, per quos duo vectes pariter inaurati traijcerentur; vt cum opus eſſet, portari commode poſſet. Porrò in ſuperna altaris planitie, craticula quædam coaptata erat, ſeu lamina ferrea, ſiue (vt magis reor) ærea, pariter inaurata; quæ aliqualiter concaua, & ſubtiliter perforata eſſe debuit, vt prunas commode contineret, & qui ſuperfluerent cineres, deorſum emitteret. Ceterum peculiaris thymiamatum compoſitio in dicto altari cremanda; ſignanter decernitur Exod. cap. 30. ver. 34. vſque ad finem capitis. Vbi etiam, ſub pæna mortis cauetur, ne quiſquam tale thymiama ad proprios vſus adhibeat.

Deſtructura Altaris incenſi.

70 Sequitur de Menſa panum propoſitionis, cuius deſcriptio habetur Exod. cap. 25. ver. 23. vſque ad 29. & cap. 37. verſ. 10. vſque ad 16. & apud Ioſephum 3. antiq. 7. Atque hæc quoq; de lignis Setim compacta erat, & vndique laminis aureis cooperta, vno tantum cubito lata, & duplo longior, alta verò cubito vno, & ſemis. Superior pars, quæ quod in circuitu eius aliquantulum repanda eſſet, labij nomine deſignatur; corona duplici circundata erat: altera altitudinis quattuor digitorum, quæ & interaſilis fuiſſe perhibetur, eo quod planum quoddam inter ſculpturas concluderet. ſuper hanc altera, quæ humilior minuſque proiecta fuiſſe creditur. Et hic, ad clariorem ornamentorum huius menſæ, aliorumq; huiuſcemodi operum, notitiam, obiter adnotandum eſt; coronæ vocabulum, apud Architectos propriè ſumi, vel pro coronice; vel pro illa coronicis parte, quam Italicè vocant. gocciolatoio. At in ſacro eloquio, vbi de fabricis agitur, puto vniuerſaliter accipi pro quocunq; ornamenti genere, quod opus aliquod in ſummitate complectitur, atq; abſoluit; ſiue opus illud rotundum ſit, ſiue quadrum aut alterius figuræ. Et propterea fieri poteſt, vt nonnumquam integram ſignificet, quam vocant, trabeationem; quæ coronicem cum ſuo pariter Zophoro, & Epiſtilio comprehendit, vt figura in fine num. 72. inſerenda demonſtrabit; interdum verò ſolam coronicem, quæ ſumma trabeatio dicitur: aliquando ēt fortaſſis aliquod dumtaxat coronicis membrum, ſeorſum ab alijs poſitum; puta Scimam, aut Cimatium, aut quid ſimile. Et quoniam nullam videtur, gratiam, elegantiamve præſeferre, ſi quis duas coronas propriè ſumptas, ſeu coronices, alteram alteri immediate imponeret: ratio dictat credendum eſſe, primam huius menſæ coronā, quæ quattuor digitis alta, & interaſilis fuiſſe, dicta eſt; elegantem aliquā trabeationem,

De menſa propoſitionis.

Quid per coronam intelligāt Architecti.

nem, altitudinis quattuor digitorum ſignare, ex coronice nimirũ cęlata, Zophoro plano, & epiſtilio aliqualiter cælato cõpactã: niſi forte Aſtralogus aliquis apprime ſcalptus, epiſtilij locũ ſuppleret, vt quoquomodo in capitibus colũnarũ doricarum, & in quibuſdã Stylobatis, nimirũ Corinthijs, & cõpoſitis, graphicè fieri videmus. Pro altera verò corona, primæ ſuperimpoſita, conueniẽter accipi poſſe putamus, regulã aliquã decenti aliquo cimatio exornatam; quæ ẽt menſam ipſam circumquaq; muniret, ne quid facile ad ea poſſet in terram decidere, vt in typo infra ſub n. 72. ponendo patebit. Sub memoratis coronis ad mẽſæ pedes annexi erant quattuor circuli aurei, per quos vectes deaurati transmitti, menſaque portari poſſet. De horum pedum ſtructura, nihil in ſacris ſcripturis habemus. Ioſephus tamen ſcribit, quòd pedes hanc menſam ſuſtinentes, supernè erant quadrangulares; dimidia verò ſui parte inferiore, per omnia ſimiles pedibus, quos Dorienſes lectis ſupponere ſolent. Quales autem eſſent eiuſmodi pedes, adhuc explorare non potuimus. Situs menſæ erat ad aquilonarem anterioris Tabernaculi partem, vt traditur Exod. cap. 40. verſ. 20. non longe à Sanctuario.

De panibus propoſitionis. Vſus autem ipſius, quemadmodum legimus Exod. capit. 25. verſic. 30. fuit, vt ſuper eam perpetuo manerent, in conſpectu Domini, panes propoſitionis, qui deſcribuntur Leuit. cap. 24. ver. 5. vſque ad 10. his verbis: Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas; quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam, coram Domino, ſtatues, & pones ſuper eos thus lucidiſſimum; vt ſit panis in monimentum oblationis Domini. per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino, ſuſcepti a filijs Iſrael fœdere ſempiterno: eruntque Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto, quia Sanctum Sanctorum eſt, de ſacrificijs Domini, iure perpetuo. hactenus ex Leuit. Similia ferè ſcribit Ioſephus 3. antiq. 7. dicens: Et in ea (videlicet menſa) diſponebantur duodecim panes non fermentati, ſeni è regione ſibi duobus ordinibus oppoſiti, mundiſſimi; confecti è farina duorum aſſaronum, quæ menſura Hebræorum, ſeptem cotylas atticas continet. ſuper panes autem ponebantur duæ phyalæ aureæ, thure plenæ. poſt ſeptem verò dies, alij panes inferebantur, die quem nos vocamus ſabbatum. Et cap. eiuſdem lib. 10. Idem Ioſephus ait: Ex publico præbetur panis non fermentatus, ex farinæ aſſaronibus vigintiquatuor. Coquuntur autẽ bini pridie ſabbati, & ſabbato mane proponuntur in ſacra menſa, duobus ordinibus ſeni, ex aduerſo ſeſe reſpicientes; atque ita duabus lancibus, thure plenis, ſuperimpoſitis, permanent vſque in proxime ſequens ſabbatum: tunc alij pro illis recentes ſupponuntur; & hi priores ſacerdotibus in cibum dantur. thus item igne ſacro adoletur, quo ad holocauſtomata vti ſolent, & pro eo quoque, aliud thus, panibus imponitur. hucuſque Ioſephus. Ex quibus omnibus tria videntur poſſe colligi. primo quòd iſti panes fiebant in modum placentarũ, alioqui non ſatis commode inuicem ſuperponi potuiſſent. Deinde, quòd erant valde magni: ſi enim ſinguli fiebant ex quatuordecim farinæ cotylis atticis, quæ ſingulæ, vt aiunt, pendebant vncias nouem, oportet ſingulos panes, fuiſſe vnciarum centum vigintiſex. tertio colligitur, non eſſe recipiendas illas Hebræorum traditiones, quarum meminit B. Hieronymus ſuper Malachiæ cap. 1. dicens: quòd panes propoſitionis, iuxta traditiones Hebraicas, ipſi ſacerdotes ſerere; ipſi demetere; ipſi molere; ipſi coquere debebant. Nam etſi fortaſſis admitti poſſit, prædictos panes à Sacerdotibus parari, coquique debuiſſe: veruntamen, ſi verum eſt, vt ait Ioſephus, quòd ex publico præbebatur iſte panis, hoc eſt ſimila, ex qua confici ſolebat: cui etiam conſonant citata Leuitici verba. Accipies quoque ſimilam (nimirum à filijs Iſrael) quemadmodum paulo ante de oleo pro lucernis dictum fuerat; & etiam indicant quæ ibi, non multo poſt, ſubiunguntur, videlicet: Per ſingula ſabbata mutabuntur, ſuſcepti a filijs Iſrael: profecto nullo pacto videtur poſſe concedi, quòd pro his panibus conficiendis, ipſi ſacerdotes frumentum ſerere, colligere, ac molere tenerentur. Ceterum ad diuerſos quoque vſus menſæ, fecit Moyſes vaſa plurima, diuerſi generis, & formæ; nimirum acetabula, & phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda erant libamina. Exod. cap. 25. ver. 29. & cap. 37. ver. 16.

Hebræorum traditio de hiſce panibus refutatur.

De Cãdelabro. In eadem anteriori parte Tabernaculi, ex aduerſo menſæ, hoc eſt, ad latus meridianum; poni debebat candelabrum, cum ſuis pariter lucernis, & emunctorijs, & va- 72
ſis,

ſis, in quibus emuncta extinguerentur;omnia ex auro puriſſimo non fuſo,vt perperã ait Ioſephus 3.antiq. cap. 7.ſed ductili,vt aperte traditur Exod.cap.25.ver.31.& ca. 37. ver.17. hoc eſt,malleis extenſo. Ex quibus locis, vbi candelabrum ipſum,& ſingulæ eius partes deſcribuntur, apparet,quod candelabri huius forma ſic ſe habebat. De baſi(cuius tamen figura non exprimitur)ſurgebat haſtile rectum,quod deinde per quædam interualla diſtinguebatur quattuor ſcyphis, in nucis modum fabrefactis;puto autem illud-in nucis modum- per ſynechdochen dictum, ibique totum pro parte vſurpari; ac ſi diceretur: ad ſimilitudinem ſeminucis nucleo vacuæ; Siue de nuce amigdalina, vt multi putant,ſiue de quauis alia, aut communi intelligas, nihil refert. Nam cum ſcyphus vas eſſet ad bibendum paratum, vt apertè colligitur Geneſ. c. 44. ver.5. Quis non videt,illud dimidiatæ,quàm integræ nuci commodius poſſe aſſimilari? Forte autem memorati ſcyphi, non vacui,ſed veluti malis punicis (vt obſcurè ſatis tangere videtur Ioſephus memorans ibi mala punica,quæ alioqui memoranda non erant) alijſque malorum generibus ac floribus referti videbantur. Sic enim nũc quoque in candelabris noſtris maioribus, quæ vulgo ceroferaria dicimus, ex lignis vt plurimum auro tectis fabrefacta, eiuſmodi vaſa peruenuſtè fingi ſolent. Sed quia de hoc nihil certi affirmare poſſumus, ideo id in typo exprimere non curauimus. Porrò ſuper ſingulos huiuſmodi ſcyphos, ſphærulæ ſimul, & lilia, idem exornabant haſtile; a quo ſuper ſingulas tres ſphærulas inferiores, procedebat vtrinque calamus vnus, ſiue ramus,ad ferè ſemicirculi ſimilitudinem. ita vt hi tres rami, gradatim ab vna parte; & tres ſimiliter ab altera prodeuntes,veluti quædam brachia ſurſum,hinc inde porrecta,viderentur; eodem quo haſtile ornamenti genere decorata: Siquidem ſinguli rami,tribus pariter ſcyphis,& totidem ſphærulis,ac lilijs diſtincti erant:& nõ modo ipſum haſtile; ſed & ſinguli eius rami, habebant in ſummitate lucernã,concinnè admodum coaptatam. Erant igitur lucernæ numero ſeptem. Scyphi verò, & ſphærulæ, ac lilia,ſimul computata; non vt ait Ioſephus,ſeptuaginta,ſed tantummodo ſexaginta ſex, vt dinumerari poteſt in eius typo infra poſt num. 72. ſubijciendo. Vtrum autem ſingula calamorum, ſeu ramorum capita, æqualis eſſent altitudinis cũ ipſo haſtilis capite; ita vt lucernæ omnes veluti in eadem linea tranſuerſaliter ducta poſitæ viderentur; an verò,quæ erat in ſũmitate haſtilis,ceteris altior eſſet, aliæque ex vtraque parte humiliores ſingulæ veluti per gradus hinc inde deſcendere viderẽtur: non omnino exploratum habemus; tametſi prior opinio communior eſſe videatur. Quod ſi quis forte de forma candelabri, a nobis, ex ſacris codicibus,deſcripta, hæſitet; propterea quod illa, quæ adhuc Romæ in arcu Titi inſculpta viſitur,cuius typum nos ſub anno mundi 3885.num.10.ponemus,aliquãtulum a prædicta diſcrepet; quippe quæ tres illos ſcyphorum,ſphęrularumque,ac liliorum ordines in ſingulis ramis non habeat: recolat, quæ ſcribit Ioſephus lib.7. de Bello cap.24.videlicet,candelabrum illud,quod Romæ in triumpho Titi aſportatum fuit,cuius & ſimilitudo in arcu illo ficta eſt; fuiſſe quidem ex auro factum; ſed opere, inquit, commutato ab vſus noſtri conſuetudine. Ceterum forma lucernarum, quemadmodum, & emunctoriorum,& vaſorum item in quibus emuncta extingui abſque vlla maleolentia poſsẽt; neque in ſacris libris,neque a Ioſepho deſcripta inuenitur: forte quia ad formas talium rerum, eo tempore vſitatas, hæc facta fuerint;quales vero eſſent,certo ſciri non poteſt. Dimenſiones quoque ipſius candelabri,& ramorum eius,nimirum altitudo, & latitudo,nequaquam deſcriptæ comperiuntur. Sed ex auri pondere,quod in ipſo candelabro, & memoratis inſtrumentis ad vſum eius pertinentibus, inſumptum traditur; licet conijcere ipſum (niſi ex forte ex lignis auro tectis cõpactum fuiſſet,quod tamen ex ſcriptura ſacra elici nullo modo poteſt) non admodum grande altumve extitiſſe: Et ita expediebat; ne fumus lucernarum, cortinam ſuper tabernaculum extenſam ſua propinquitate inficeret: quandoquidem omnia hæc, ex vno tantum auri talento,confecta perhibentur. pendebat autem vnum Sanctuarij talentum,minas cẽtum; ſingula verò mina vncias triginta,vt nos ſub anno mundi 3043.num.4.probabimus. quo fit,vt totum candelabrum, cum prædictis ad ipſum ſpectantibus, non plus tribus millibus auri vncijs penderet. Sanè ad eaſdem lucernas, a veſpere vſque ad mane,vt præcipitur Exod.cap.27.ver.21.& Leuit. cap.24.ver.3. perpetuo accenſas, in tabernaculo conſeruandas; oleum de oliuis puriſſimum, ac lucidiſſimum Sacerdo-

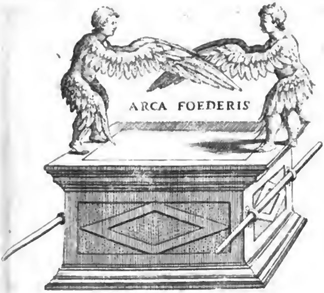
tibus

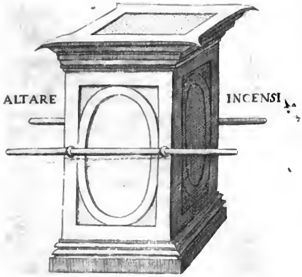
tibus a populo iugiter ſuppeditari debebat, vt iuſſum fuerat eodem Exod. cap. verſ. 20. & cap. Leuit. citato verſ. 1. Viſum eſt autem hic ponere ipſius candelabri graphidem non nihil ab alijs quidem quos vidimus diuerſum; ſed tamen, ni fallor, deſcriptioni in ſacro textu vulgato traditæ congruentiorem, vtpote in quo diſtinctius intueri licet omnes, & ſingulas eius partes ibidem commemoratas, nimirum baſim, haſtile, calamos, ſcyphos, ſphærulas, & lilia. Forte autem tali ratione candelabrum, & non aliter fieri iuſſum eſt, vt ſic aptius præfiguraret, quales poſtea eſſe deberent, qui in Sancta Dei Eccleſia ceteris, vel dignitate, vel euangelizandi munere præfulgent. Etenim lilia ſimbolum ſunt caſtitatis, & innocentiæ; ſphærulæ verò perfectionis; ſcyphi autem, bene poſſunt aquam ſapientiæ ſalutaris, ac vinum doctrinæ ſpiritualis ſignificare; quemadmodum certum eſt ſeptem lucernas fuiſſe typum ſeptem donorum Spiritusſancti, quæ in ſanctis Præſulibus, ac verbi Dei Prædicatoribus potiſſimum præfulgere debent; qui etiam tanquam in oculis omnium poſiti, magis ſtudere tenentur, caſtitatem, & innocentiam, & ſuper omnia charitatem (quæ eſt vinculum perfectionis) in auro illo puriſſimo ex quo totum factum eſt candelabrum, præfiguratam, ſectari; Vt non ſolum per doctrinam ceteris propinatam, lucere; ſed, & bonis vitæ exemplis cunctos ædificare valeant.

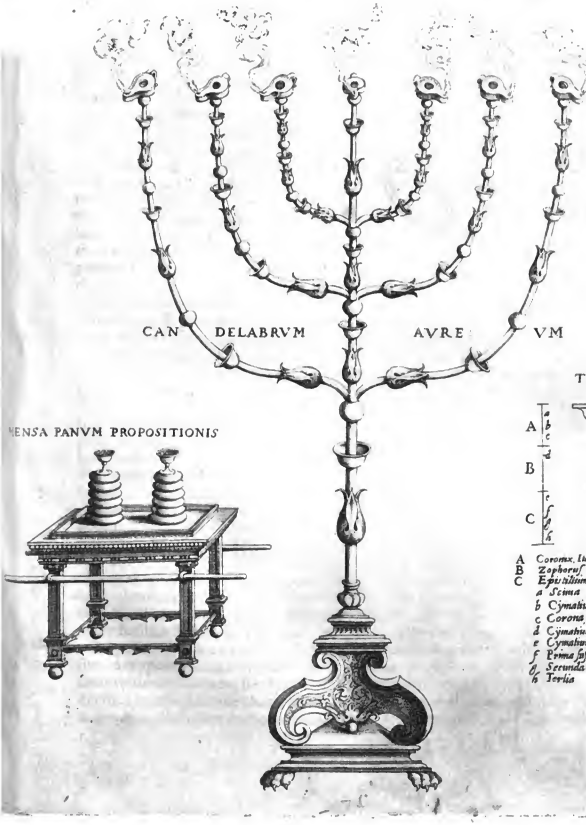
✣✣

Hic ponantur typi Arcæ altaris incenſi, Candelabri, & Menſæ.

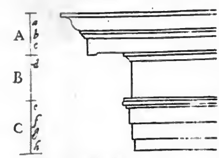
Dicamus

TRABEATIONIS PARTES

A Coronix, Italice Cornisone
B Zophoruſ Italice Freggio
C Epistilium, Latine Trabſ
a Scima
b Cymatium Coronæ
c Corona, Italice Gociolatoio
d Cymatium Zophori
e Cymatium Epiſtily
f Prima faſcia Epiſtily
g Secunda
h Tertia

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

73 Dicamus nunc aliquid de ijs, quæ in atrio collocari conſueuerant, & 1. De altari holocauſtomatum, quod cur ſic nuncuparetur, infra nu. 75. dicemus. Huius altaris deſcriptio breuiter tangitur. Exod. cap. 27. ver. 1. vſque ad 9. & cap. 38. ver. 1. vſque ad 8. & apud Ioſephum lib. 3. antiq. cap. 7. Et quoniam dicitur factum de lignis Setim, & laminis æreis vndique opertum; quæret fortaſſe aliquis, quomodo hoc cohærere poſſit cum eo, quod præceperat Dominus Exod. c. 20. ver. 24. nimirum altaria fieri debere de terra, ideſt de lateribus, vel ſaxis impolitis. Ricardus in explanatione tabernaculi, cap. 11. & Abulenſis quæſt. 6. ſuper Exod. cap. 27. & Petrus Comeſtor in hiſtoria Scholaſtica Exod. cap. 59. & alij nonnulli, dixerunt, quod hoc altare Moſaicum, licet ex tabulis ære tectis, eſſet; nihilominus quandocunque in aliquo loco ſiſtebatur; terra, ſiue lateribus, aut ſaxis impleri conſueuerat; ſicque ipſum quoque terreum, aut ſaxeum dici poterat. Quæ opinio, tametſi non ſit irrationabilis; mihi tamen non videtur probanda. Nam in textu ſacro expreſſum habemus, hoc altare non fuiſſe ſolidum, ſed cauum, & intus vacuum; ſignum eſt ergo, quod non implebatur lapidibus, aut terra. Inſuper in eodem textu traditur, quod habebat arulam (erat autem arula vas quoddam expanſum æreum, ſiue ferreum, quo vti ſolebant ad continendas prunas in domibus tempore hyemis, vt clare colligitur Hierem. cap. 36. ver. 22.) quod ſi intra altare æneum conſtrui conſueuiſſet aliud terreum; ſuperflua profecto fuiſſet huiuſcemodi arula. Deniq; nuſquam legimus, quod in manſionum mutationibus, memorata altaria terrea, vllo in loco, aut relicta, aut demolita fuerint. Quod autem ad prædictæ opinionis confirmationem adducunt, De Iuda Machabæo, qui altare a gentibus profanatum deſtruxit, & lapides eius inde ſublatos, ſeorſum repoſuit, nouumque altare ex integris lapidibus, iuxta legem, erexit, ſecundum illud quod fuerat prius, vt dicitur primo Machab. capitulo 4. verſic. 46. nihil pertinere videtur ad hoc altare, de quo nunc agimus; quod certum eſt, poſt extructum a Salomone templum, numquam amplius in vſu fuiſſe. Et licet altare illud a Salomone olim in templo factum, dicatur fuiſſe æreum, hoc eſt extrinſecus ad decorem, laminis æreis circundatum; intus autem credibile ſit, ſolidum, lapideumque fuiſſe: tamen illud quòd poſtea in ſecundo templo extructum fuit, credibilius eſt fuiſſe lapideum totum, nulloque forinſecus ære exornatum; attenta maxime populi, qui tūc de exilio venerat, paupertate; quòd etiam ex loco Machab. proximè adducto deduci poſſe videtur: ſiquidem ibi dicitur, quòd Iudas ædificauit altare nouum, de lapidibus integris, ſecundum legem, hoc eſt impolitis; nulla prorſus facta æris mentione; & ſtatim ſubditur: ſecundum illud quod fuit prius. ergo illud ꝙ fuit prius, ideſt, quòd fecerant Ioſue filius Ioſedech, & Zorobabel filius Salathiel, vt dicitur primo Eſdræ cap. 3. ver. 2. non erat æneum, ſed, vt dixi, omnino lapideum. & hoc eſt, quòd poſtea a Machabæo demolitum fuit. Melius igitur, meo iudicio, alij ad quæſitum reſpondentes, dixerunt, Dominum præcepiſſe vt altaria fierent de terra, vel de lapidibus impolitis. ad differentiam altarium, quæ Gentiles dijs ſuis ex marmore multis cælaturis exornato, erigere ſolebant: vnde videtur Dominus illud ſolum generali illo mandato cauere voluiſſe, ne altaria Hebrȩorum altaribus Gentium aſſimilarentur; ne ſcilicet ex hac occaſione Hebræi, tanquam ad idololatriam procliues, facile adorarent etiam ſculptilia, quæ in altaribus ficta conſpicerent. Sed & adhuc melius dici poſſe videtur; præceptum illud vniuerſale, habuiſſe reſpectum potius ad altaria ſtabilia, quæ poſtmodum in terra promiſſionis fabricanda erant: De portatili verò, quo vti debebant in via, quæ ad ipſam ducebat, datum fuiſſe ſpeciale mandatum Exod. cap. 27. verſiculo 1. vt ſcilicet fieret de lignis, vt commode portari, & ære contectis, ne ab igne lædi poſſet. Scimus autem præcepta ſpecialia, derogare vniuerſalibus, vel eadem limitare. Simile quid ſub nouo teſtamento accidiſſe, colligi poteſt ex lectionibus, quæ habentur in Breuiario Romano, die 9. Nouembris, in Dedicatione Baſilicæ Saluatoris; nimirum quod perſecutionum temporibus, Romani Pontifices, cum certo loco conſiſtere non poſſent, quocunque eos neceſſitas compuliſſet; ſiue in cryptas, ſiue in cœmeteria, ſiue in ædes piorum, ſuper altari ligneo, ad arcæ ſimilitudinem concauo, ſacra faciebant: At reddita Eccleſiæ pace; ſancitum eſt, vt decinceps, niſi ex lapide altaria non ædificarentur: can. altaria ſi non. De conſecratione: & in illo ligneo, honoris cauſa Principis Apoſtolorum, & aliorum Pontificum, qui

De altari holocauſti.

qui ad myſteria conficienda, eo vſi fuerat; non niſi Romanus Pontifex celebrare poſ-
De forma dicti altaris. ſet. Verum vt ad altare Moſaicum redeamus; ſi de forma eius quis interroget; dicimus fuiſſe in quadro poſitum; habens longitudinis cubitos quinque, & totidem latitudinis; altitudinis verò tres; ac in circuitu coronicem ſiue coronam; cuius licet vulgata lectio nihil tetigerit; meminit tamen textus lxx. Interpretum circa initia capitis 27. Exo. Ex quattuor autem angulis, exibant in ſummitate altaris, quattuor cornua, ſimilia, vt arbitror, his quæ ſupra nume. 59. in altari thymiamatis extitiſſe diximus. Ipſum verò altaris corpus, non erat ſolidum, ſed cauum, de tabulis videlicet ligneis ære contectis, fabrefactum; & intus vacuum, vt facile portari poſſet; ferebatur enim duobus magnis vectibus ære ſimiliter obductis, qui per quattuor circulos æneos, ad altaris latera annexos, traijciebantur.

De altaris craticula. Et quoniam altare hoc dicitur habuiſſe craticulam quandam æneam in modum re 74
tis fabricatam, quæ propterea etiam aliquando retiaculum appellatur, & ipſa proprios quoque anulos, in angulis habebat, & duos vectes, quibus ſeparatim ab altari, cum opus eſſet deferri valeret: dubium valde eſt, in quanam altaris parte hæc craticula collocari ſoleret. Fuerunt enim de hoc variæ Doctorum opiniones, ex obſcuritate ſacri textus, exortæ. *Prima opinio.* Prima ponit huiuſcemodi craticulam, extrinſecus in circuitu altaris, a terra ſurgentem, vſque ad medietatem altitudinis ipſius, ideſt cubito vno, & ſemis altam: Et hæc opinio fuit multorum Rabbinorum, & Lyrani, & Abulenſis, & Caietani in cap. 27. Exod. Quamquam iſti, in vſu eidem craticulæ aſſignando, quemadmodum etiam in forma ipſius altaris, non nihil inter ſe diſſentiant. Etenim Hebræi ponentes altare in lateribus clauſum, putauerunt prædictam craticulã, fuiſſe ad modum cuiuſdam cancelli, vel ſæpimenti, ad ipſius altaris cuſtodiam, circumquaque appoſitam; ne ſcilicet quiſquam ad illud, præter Sacerdotes, & miniſtri, accedere valerent. Abulenſis verò putat, non ad neceſſitatem, ſed ad decorem, & pulchritudinem, fuiſſe altari affixam; ita vt ſuperior medietas altitudinis eius, eſſet, vt dictum eſt, etiam extrinſecus operta laminis æreis minime perforatis; inferior autem medietas clauderetur tantummodo alijs laminis æreis, in retis modum, fabrefactis. *2. Sententia.* At Caietanus ratus ipſum altare, non ſolum intus fuiſſe vacuum, ſed etiam in cunctis quoque lateribus ſuis apertum, ac veluti ex duodecim dumtaxat trabibus, in quadro poſitis, æreque obductis compactum, vt videre eſt in eius figura ad calcem huius numeri ponenda; incluſumque in ſe habuiſſe aliud altare lateritium, ſiue lapideum, ſemicubito dumtaxat altum: putauit prædictam craticulam, ideo in circuitu altaris, vt dictum eſt, fuiſſe erectam, vt ignem in illo altari lateritio, ſeu lapideo accẽſum, quoquomodo protegeret, ne a vẽtis diſpergi ac in diuerſa transferri poſſet; & ſimul etiam, vt per vacuitatem illam quæ inter craticulæ, altariſque ænei, ſummitatẽ remanebat; tum ligna ſuper altare lapideum; tum ſuper ligna carnes aſſandæ, aliaq; in holocauſtum comburenda collocari, ceteraq;, prout opus eſſet, circa ipſum altare
2. Opinio. miniſtrari cõmodè poſſet. Et hęc ſit 2. opinio. Tertia fuit Ioſephi, qui ſupponit memoratum altare, fuiſſe quidem intus omnino vacuũ, ſed omni ex parte clauſum, cui craticula ærea erat ſuperimpoſita, vel loco mẽſæ, vel pro foculo, in ipſius menſæ, medio, collocata; vt ꝑ eius foramina cineres, & quicquid ignitũ decideret, terra poſſet
4. Sententia. ſuſcipere. Quarta ſententia eſt, Hieronymi Oleaſtri ſuper Exo. c. 27. ad litteram, & Arias Montani in libello de ſacris fabricis, quem in ſuo apparatu Bibliorum Regiorum inſeruit in cap. de altari holocauſtomatum, & aliorum; qui ponunt craticulam iſtam, non in ſummitate altaris, ſed intus in media ipſius altitudine extenſam; ita vt ipſa altaris latera, ſupra craticulæ planum, ſpatio ſeſquicubiti, attollerentur; & tãtundem ſubter ipſam deſcenderent (diximus enim altare tribus cubitis fuiſſe altũ:) Verum eandem craticulam, Arias Montanus; quattuor pedibus (ait) fuiſſe fulcitam, nimirum in terra poſitis; & inſuper habuiſſe quattuor anulos, quorum adminiculo; in aram inferri, & efferri valeret. At Oleaſter dicit, quod hæc craticula, quattuor anulis, ad quattuor cornua altaris ſuſpenſa deſcendebat, intra cauitatem altaris, vſque ad medium; atque hoc pacto, inquit, dimidia altaris vacuitas, ſuper craticulam exiſtens, ad carnes a parte ſuperiori imponendas: altera verò medietas, quæ ſubtus craticulam remanebat, ad ligna, ignemque ſupponendum, deſeruire poterat. Quod ſi verum eſſet; neceſſario ſequeretur, ipſum altare; vel in parte inferiori, atque anteriori

riori fuiſſe apertum; vel ſaltem oſtiola quædam habuiſſe, per quæ ligna, ignisque ſubmitti poſſent. Veruntamen iſtæ opiniones, non videntur admittendæ; quoniam cum ſacro vulgatæ editionis textu, qui ſine vlla controuerſia ceteris præferendus eſt, non prorſus conuenire probantur. Nam Exod. ca.38.ver.4. expreſſe dicitur, quod ſubter craticulam, erat arula in medio altaris, hoc eſt in medio altitudinis eius: Atqui prima opinio ponit craticulam, non ſuper arulam, intra altare exiſtentem; ſed extra ipſum: nempe in circuitu eius. Secunda ſententia nullam arulæ mentionem facit; ſed tantum cratem pro foculo altari ſuperpoſitam dicit. Tertia autem aperte nullam ſupponit arulam; ſed ignis locum in fundo altaris, hoc eſt in terra ignem accendi conſueuiſſe putat. præterea loco Exodi proximè citato ver. 5. legimus, quattuor anulos, in totidem retiaculi, ſiue craticulæ, ſummitatibus, hoc eſt (vt hic notat Emanuel Sà, & ex paulo infra dicendis elicitur) in angulorum extremitatibus poſitos; non ad ipſam craticulam altaris cornibus ſuſpendendam, fuiſſe factos; ſed ad immittendos vectes, quibus ipſa portari poſſet: quod quartæ nimirum Oleaſtri ſententiæ manifeſtè aduerſatur. Et ex nullo ſacro textu colligi poſſe videtur, quod altare hoc in parte anteriori, & inferiori fuerit apertum, vllaue oſtiola habuerit. Itaque alij, pro quinta opinione, excogitauerunt opus quoddam æneum, ab altari ſeiunctũ, & ex craticula, arulaq; ita cõpactum; vt craticulam magis propriè ſumptam, deſuper extenſam haberet, quattuor pedibus, trium cubitorum altitudinis, ſubnixam; & ſubter ipſam, ſeſquicubiti ſpatio, arulam intra altaris parietes abſconſam, iiſdem craticulæ pedibus annexam, atque fulcitam; ad cuius operis quattuor angulos, aiunt, annexos fuiſſe ſubter arulam, vt exprimitur Exod. cap. 27. verſ. 5. quattuor anulos æneos, vt duobus vectibus, per eos immiſſis, ſeorſum ab altari portari poſſet. erant igitur, vt dictũ eſt, iſti anuli non in ſummitatibus craticulæ, ſed in extremitatibus angulorũ eius, ſubter arulam. Porrò totũ hoc opus (quod modo retiaculi, modo craticulæ vocabulo, ab ea ſcilicet parte, quæ extrinſecus apparebat; per Sinechdochen, ſignificari crediderunt) in ipſo altari, quod intus vacuum, & in lateribus clauſum, ſuperius verò apertum erat; pro opportunitate immitti, extrahique putabant. Et hæc quidem opinio videtur ſatis eſſe conſentanea his, quæ de hoc altari habemus. Exod. cap. 27. & 38. ſupra citatis. Nam vtrobique, altare intus vacuum ponitur. Et de craticula ſeu retiaculo, tamquam de quadam re ab altari ſeparatim fabricata, & ſeorſum deferri ſolita, Moyſes, tum locis citatis, tum etiam Exod. cap. 39. ver. 39. meminiſſe videtur. Et ſubter ipſam craticulam, aſſerit poſitam fuiſſe arulam in altaris medio, ideſt in media ipſius altaris altitudine. Et per quattuor craticulæ angulos, ſubter arulam, hoc eſt in ipſius craticulæ pedibus, quattuor anulos extitiſſe, ad immittendos vectes, quibus portari poſſet: quod non de craticula propriè accepta; ſed de opere ex craticula, arulaque compoſito, accipiendum eſt; quemadmodum & illud quod Exod. cap. 27. verſ. 5. habetur in hæc verba: Eritque craticula, vſque ad altaris medium: ſiquidem arula quæ huius craticulæ inferior pars erat; in media altaris altitudine ſtabat, vt dictum eſt. Et denique admodum rationabile videtur opinari, dictum altare, modo proximè expoſito, fuiſſe fabricatum. Sic enim, non ad hoſtias tantum ſuper eo cremandas, ſed etiam ad eius geſtationem, ſatis commodum euadere videbatur: Siquidem ferè pro ipſius medietate, duobus vectibus; & pro alia medietate, alijs duobus, geſtari poterat; Cum alioqui, præ nimia eius grauitate, aut nullatenus, aut non ſine magna difficultate, & incommodo, duobus tantum vectibus, totũ ſimul baiulari potuiſſe videretur. Vnum adhuc hic reſtat diſcutiendum; Quomodo ſcilicet ſuper arulam, intra altare exiſtentem, poterant ignis, lignaq; componi, & de ea cineres extrahi, ſi ſuperiorem altaris partem, craticula, laterales verò ipſius altaris parietes, vndique claudebant? Ad hoc aliqui vt reſpondeant; oſtium in altaris latere extitiſſe contendunt. Hi ſunt Beda lib. 2. de tabernaculo cap. 12. & Ricardus pariter in explanatione tabernaculi cap. 11. & Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ, Exodi cap. 59. ex auctoritate Caſſiodori: Alij contra, quibus magis aſſentior, negant, dicentes, non eſſe neceſſarium eiuſmodi oſtium ponere, cuius neque ſcriptura ſacra, neque Ioſephus quicquam meminerunt. cum præſertim ſuper altaris craticulam poſſent ligna, carneſque componi, quemadmodum docuit Dominus Leuit. cap. 1. verſ. 8. & feciſſe Abrahamum in immolatione filij, aperte legimus Geneſ. cap. 22. verſ. 9. 5. Opinio.

& Eliam 3. Reg. cap. 18. ver. 33. & cineres in arula colligerentur, donec ipſa de altari eum ſuo pariter retiaculo extracta purgaretur. Ceterum num craticulæ opus, totam altaris menſam, an verò (quod magis reor) aliquam tantum eius partem in medio occuparet; & quantam; certò definire non poſſumus: quamquam ſatis probabile videatur, eandem craticulam fuiſſe in vtroque latere, latam cubitos tres; aut quattuor ita vt ab extremitatibus eius ad extremitates altaris, cubitus vnus, tantum vel ſemis vbique intercederet. Et hæc de tota huius altaris ſtructura ſufficiant: illud tantummodo hic veluti obiter lectorem monentes, ſcripturam ſacram, vt credimus, in tradendis memorati altaris menſuris accepiſſe (quemadmodũ Deut. c. 3. ver. 11.) cubitos ad menſurã cubiti virilis manus: & propterea non eſſe neceſſarium quærere (vt multi faciunt) quomodo ſine gradibus Sacerdotes ſuper hoc altari tribus cubitis alto miniſtrare poſſent. Nam cum conſtet humanum corpus, ſi ſit proportionatum, habere altitudinem quattuor brachij ſui cubitorum vtique ſatis commode poterant Sacerdotes, ſine gradibus, aut ſcabello, miniſteria ſua obire ſuper altare, quod quarta ſaltem parte ipſorum ſtaturæ erat humilior. Ceterum quæ hactenus tum de ipſo altari, tum de eius arula, & craticula diximus ex varijs dicti altaris figuris hic inſerendis facilius capi poterunt.

✣

Sanè

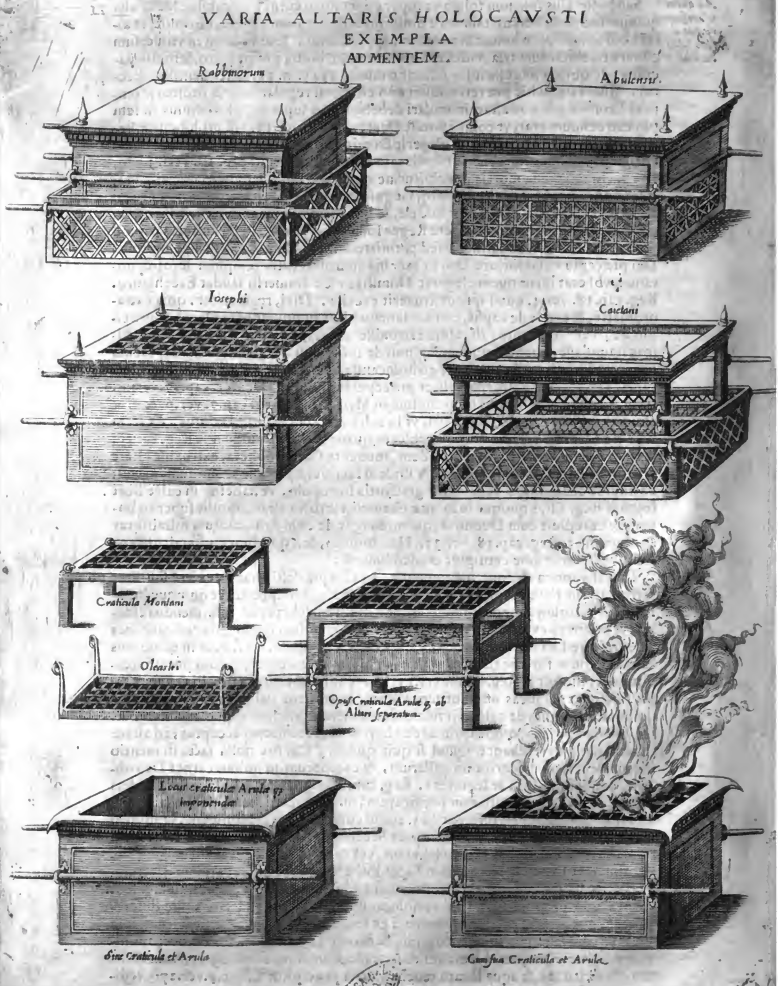
Ad quem vſum fuerit hoc altare fabricatum.

Sanè vſus eius fuit, non ſolum vt ſuper eo immolarentur holocauſta; ſed & alia 75
quoque ſacrificia fierent: tametſi a nobiliori ſacrificiorum genere, obtinuit, vt altare holocauſti, ſeu holocautomatum, appellaretur. Erant autem in vniuerſum genera ſacrificiorum tria, videlicet holocauſtum, hoſtia pro peccato, & hoſtia pacifica, de quibus ſingulis infra ſub anno mundi 2545. n. 21. & ſequentibus dicetur. Illud tamen hic prætereundum non eſt, quod regulariter, & ordinariè omnes victimæ ſuper hoc altari immolari debebant; aut ſuper eo, quod loco huius, in templo extruendum erat, vt colligi poteſt Deuter. ca. 12. ver. 13. vbi prohibentur fieri ſacrificia, niſi in loco, quem elegerit Dominus, ideſt in loco vbi tabernaculum teſtimonij, & hoc altare fuerint collocata. Et melius Leuit. cap. 17. verſ. 3. vſq; ad 10. vbi ſub pœna mortis præcipitur, ne quiſquam immolet, offeratve victimã, niſi ad oſtium tabernaculi, fundatq; ſanguinem ſuper hoc altare; quod non procul ab oſtio tabernaculi ſtabat. Et hoc eſt, de quo ſcriptura frequenter in libris Reg. poſtea reprehendebat omnes ferè Reges Iuda, alioquin veri Dei cultores, quod ſcilicet excelſa non abſtuliſſent; ſed permitterent populum, contra memoratum Dei præceptum, ſacrificare Deo in excelſis montibus extra templum Ieroſolymitanum vbi erat locus quem elegerat Dominus: & è conuerſo laudat Ezechiam 4. Reg. cap. 18. ver. 4. quod ipſe deſtruxerit excelſa. Dixi, regulariter: quia extraordinariè, & certis de cauſis, conſtat ſanctos viros nonnumquam Deo, vel præcipiente, vel inſpirante, alia alibi extruxiſſe altaria, & ſuper his Domino victimas immolaſſe, quemadmodum legimus de Ioſue, qui ædificauit altare lapideum in monte Hebal, & obtulit ſuper eo holocauſta, & victimas pacificas Domino, Ioſ. cap. 8. ver. 30. hoc enim ſpecialiter præceperat Dominus Deuter. cap. 27. verſ. 4. Et de Samuele, qui obtulit holocauſtum in Maſphath 1. Reg. cap. 7. ver. 6. & 9. & aliud altare ædificauit in Ramatha, vt in calce eiuſdem capitis legimus. Et item iubente Domino ſacrificauit in Bethleem, quando vnxit Dauidem 1. Reg. ca. 16. verſ. 5. Scimus etiam ipſum Dauidem, monente Gad Propheta, extruxiſſe altare Domino in area Areuma Iebuſæi, & ibidem ſacrificijs placaſſe Dominum, ab eoq; obtinuiſſe ceſſationem peſtilentiæ graſſantis in populo, vt habetur in calce libri ſecundi Reg. Elias quoque in monte Carmeli, extructo altari, obtulit ſuper eo bouem, & exaudiuit eum Dominus, qui miſſo igne de cælo, holocauſtum mirabiliter conſumpſit 3. Reg. cap. 18. ver. 32. Hæc inquam, & ſi quæ ſunt eiuſmodi alia; ex diuina diſpenſatione contigiſſe credendum eſt.

De vaſis aliiſq; eiuſdem altaris vtenſilibus.

De vaſis autem alijſque inſtrumentis, ad vſus prædicti altaris, ex ære ſimiliter 76
factis; agitur Exod. cap. 27. ver. 3. & cap. 38. ver. 3. Vbi ſpecialiter quinque huiuſcemodi vaſorum genera dinumerantur; nimirum lebetes ad ſuſcipiendos cineres, vt in littera exprimitur. forcipes ad componendum ignem, ſiue ad carbones vel quid aliud ab altari capiendum, iuxta illud Iſai. cap. 6. verſ. 6. & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. Fuſcinulæ tridentes, quibus pueri Sacerdotum, vt dicitur 1. Reg. cap. 2. ver. 13. leuare ſolebant carnes de ollis, ſiue cacabis, victimas pacificas offerentium. vncini (vt arbitror) alia erant inſtrumenta, quibus carnes quas de caldarijs fuſcinula leuauerant, vncinis appenſas, auferebãt. ignium receptacula, quibus prunas de altari holocautomatum acceptas; ad altare thymiamatis deferebant. Quod ſi quis quærat, Cur hic nulla facta ſit mentio illorum lebetum, caldariorum, ollarum, & cacaborum, in quibus carnes Deo oblatæ, coqui ſolebant; vt legimus 1. Reg. capitulo proxime citato: Reſponderi debet, quod carnes hoſtiarum pacificarum, non in Sacerdotum, ſed in laicorum atrio, ab ipſiſmet laicis offerentibus, coqui conſueuerant. Siquidem, vt ibidem dicitur; coctis carnibus, veniebat puer Sacerdotis habens fuſcinulam tridentem in manu ſua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, ſiue in cacabum, vt ſibi acciperet partem Sacerdoti debitam, videlicet armum dextrum, vt ſancitũ fuerat Leu. c. 7. ver. 32. Porrò prædicta vaſa ad coquendas huiuſcemodi carnes, non pertinebant ad altare holocauſti, ſed ab ipſiſmet laicis illic deferebantur. qui peracta coctione, quoniam ex contactu carnium ſanctificatarum, ipſa quoque vaſa ſanctificationem contrahebant; nec ad profanos vſus deinceps adhiberi poterant: propterea ſi erant fictilia, eadem protinus confringere; ſi autem ænea, illa defricare, & aqua lauare tenebantur; vt præcipitur Leu. c. 6. ver. 27. Credimus

mus

VARIA ALTARIS HOLOCAVSTI
EXEMPLA
AD MENTEM.
Rabbinorum
Abulenſis
Ioſephi
Caietani
Craticula Montani
Oleaſtri
Opus Craticulæ Arulæ q; ab
Altari ſeparatum
Locus craticulæ Arulæ q;
imponendæ
Sine Craticula et Arula
Cum ſua Craticula et Arula

mus tamen in atrio Sacerdotum extitiſſe alias ollas, aut eiuſmodi vaſa oleo ſancto inuncta, & ſanctificata, ad coquendas carnes victimarum pro peccato oblatarum deſtinata, quas ſoli maſculi de genere Sacerdotali, in loco ſancto comedere iubebantur Leuit. cap. 7. ver. 6. De quibus vaſis, tametſi nulla facta ſit mentio locis Exod. citatis; meminit tamen ipſorum Auctor, 4. Reg. cap. 25. verſ. 14. dicens: quod Chaldæi in maxima illa Ieroſolymorum vaſtatione, ollas, & alia huiuſmodi vaſa ænea de templo abſtulerunt.

77 Præter prædicta vaſa ænea ad vſus ac miniſteria altaris holocauſti, & ipſius tabernaculi fabricata, vnum præ ceteris inſigne fudit Beſeleel, iubente Moyſe, quod in ſcripturis ſacris labrum nuncupari ſolet; de quo Exod. cap. 30. verſ. 18. ſic legimus: Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lauandum, poneſque illud inter tabernaculum teſtimonij, & altare, & miſſa aqua, lauabunt in ea Aaron, & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama Domino, ne forte moriantur.] Quibus uerbis deſcribitur tum huius labri uſus, tum etiam locus in quo poni debebat, nimirum in atrio Sacerdotum, inter oſtium tabernaculi, & altare holocauſtomatum: Et non nihil inſuper tangitur ad materiam, formamque ipſius pertinens; in eo quod dicitur, habuiſſe baſim, & fuiſſe æneum. Quamquam eiuſdem materia adhuc magis ſpeciatim exprimitur Exod. capit. 38. verſic. 8. vbi ad prædicta additur, quod de ſpeculis mulierum, quæ excubabant ad oſtium tabernaculi, factum fuerat. Quem locum non deſunt qui accipiendum putant, de illis mulieribus, quæ ſe Deo dicare ſolebant, ac perpetuo, deuotionis gratia, iuxta tabernaculum fœderis manere. Quod etiam ſenſiſſe videtur Cardinalis Baronius in Apparatu ad ſuos Annales, vbi proſequitur oſtendere, quod etiam poſterioribus deinde temporibus, eiuſmodi mulieres habitare ſolerent in templo; quod veriſſimum eſſe putamus. Verum enimuero, ſi olim iuxta tabernaculum fœderis, mulieres eo modo quo dictum eſt excubare perpetuo conſueuerant; profecto credibile eſt, eas fuiſſe admodum paucas; ita vt non videatur ex ipſorum ſpeculis, vas tam grande fieri potuiſſe. Quare multo probabilius videtur, hoc vas fuiſſe factum de ſpeculis, quæ ad illud conficiendum vltro offerebant mulieres, quando de tabernaculis ſuis veniebant, vt orantes excubarent ante oſtium tabernaculi fœderis. Itaque cum de huius labri forma, nihil aliud expreſſum ſit, niſi quod ſuper baſi ſitum erat, proculdubio datur intelligi, nihil ſingulare, quod ad figuram eius attinet, in eo extitiſſe; ſed ad communem, vſitatamque illius temporis labrorum formam fuiſſe fabrefactum. Quamquam non deſunt qui putant illud fuiſſe ueluti opus quoddam ex duplici vaſe compactum, ita vt baſis, quæ ipſum ſuſtentabat, de alio latiori vaſe ſurgeret, in quod aqua poſſet defluere per ſyphones eo artificio fabricatos, vt veluti cardine quodam voluulo facile aperiri occludiue poſſent; Et ſic non in ſuperiori labro (quod fieri nullo modo potuiſſe videtur) ſed in inferiori Sacerdotes commode pedes lauare valerent. Verum huic opinioni primo obſtare videtur illud & lauabunt in ea quod certe non ad labrum, ſed ad aquam de labro educendam referri debet: Deinde quod illa ablutio, in alijs vaſis ad hoc paratis commodius fieri poterat, alioquin aqua inferioris labri, nimis frequenter mutanda fuiſſet: Et denique quod ſcriptura ſacra vnius tantum labri meminit. Quod verò adiungitur: De ſpeculis mulierum &c. indicat illud labrum non ex quocunque ære; ſed ex valde pretioſo fuiſſe conflatum. Etenim olim ſpecula non ex vitro, quemadmodum noſtris temporibus; ſed ex ſtanno puriſſimo, argentoue ære admixto, ac deinde redacto in laminas exquiſitiſſima abſterſione læuigatas, accuratiſſimeque deterſas, vt ſic optime imagines redderent, fieri conſueuiſſe, ſcribit Plin. lib. 33. cap. 9. Neque enim labrum hoc, minus dici potuiſſet factū ex ære; etiam ſi aliquid ſtāni, argentiue in eo fuiſſet; quandoquidem æs corinthium non deſijt æs appellari, quod auro argentoque mixtum eſſet. Patet igitur allucinari eos, qui falſo exiſtimantes ſpecula illa fuiſſe vitrea, prout hodie fieri ſolent, memoratum ſcripturæ ſacræ locum ita exponunt, tanquā ſi labrum illud non vere de ſpeculis, ſed de æneis ſpeculorum integumentis, ornamentiſve factum fuerit; quod ſane ſacri textus verbis manifeſtè aduerſatur. Eadem de cauſa probare non poſſumus quorundam opinionem, qui pro certo ſupponentes, hoc labrum, non de ſpeculis mulierum

De labro æneo.

fuiſſe factum, ſed ijſdem extrinſecus vndique exornatum; vt ad ipſum accedentes, ac in illis aſpicientes, proprias dignoſcere maculas poſſent; inde poſtea ſenſus quoſdam ſpirituales ſiue morales nituntur elicere; quos ſublato fundamento, tamquam ſacro textui non conſentiente, prorſus ruere neceſſe eſt. Sanè de vſu dicti labri, præter ea, quæ paulo ante ex littera Exod. adducta diximus; nimirum quod erat ad continendas aquas pro Sacerdotibus, vt iuxta præceptum Domini ibidem traditum, poſſent lauare manus ſuas, ac pedes, quotieſcunque eos ingredi oporteret in tabernaculum; ſiue ad concinnandas lucernas; ſiue ad incenſum in altari thymiamatis adolendum; ſiue ad quoduis aliud miniſterium in eo præſtandum (nudis namque pedibus in eo miniſtrare conſueuerant:) Inſuper etiam creditur, labrum hoc ad hunc quoque vſum fuiſſe paratum, vt ſcilicet ex eius aqua, ſacrificiorum carnes ablui poſſent, antequam altari ſuperponerentur, quemadmodum ſuper citato Exod. capitulo aſſerunt Abulenſis, & Aloyſius Lipomanus. Et hinc colligitur labrum iſtud fuiſſe ſatis plum, & capax; tametſi eius amplitudo nuſquam expreſſa habeatur. Huius labri graphidem hic non ponimus, quoniam ſatis belle videri poterit in typo Atrij Sancti ſub anno proximo num. 1. inſerendo.

Quæ eſſēt indumenta Sacerdotalia.

Fecit præterea Beſeleel, veſtimenta Pontificalia, ac Sacerdotalia, de quibus hic 78
dicendum eſt aliquid per ſingula. Ac primo quidem ſupponendum eſt, quod indumenta ſacra cunctis Sacerdotibus communia; quibus ſcilicet tunc tantum veſtiri debebāt, quando ſacra miniſteria exercere tenebantur; hæc erant. Primo feminalia, ſeu femoralia, vt in lxx. Interpretibus Exod. cap. 28. & in vulgata Eccleſiaſtici cap. 45. ver. 10. legimus. Secundo tunica linea ſtricta. Tertio zona ſiue balteus. Quarto, & vltimo Tiara ſeu Mitra. De his meminit ſcriptura. Exod. cap. 28. verſ. 40. & 42. & cap. 39. ver. 25. vſque ad 29. & Ioſephus 3. antiq. cap. 8. Itaque, vt a feminalibus, ordine quo indui conſueuerant, incipiamus; Hæc ad verenda, femoraque ipſorum contegenda, parabantur; ne ſcilicet ſi vel mactando tauros, vel quid aliud ſimile peragendo, Sacerdotes cadere contigiſſet; reuelaretur turpitudo eorum, vt in ipſo textu ſacro exprimitur. Erant enim veluti caligæ quædam, quas pedibus inſertis (vt ait Ioſephus) velut dimidiatas braccas, ad ilia conſtringebant. Quare neſcio vnde deſumpſerit B. Hieronymus in Epiſtola 128. ad Fabiolam. De veſte Sacerdotali; quod ipſa feminalia, vſque ad genua demitterentur: præſertim cum ſacer textus dicat: Vſque ad femora. Ceterum hæc, quemadmodum teſtatur Ioſephus teſtis oculatus; de byſſo retorta, hoc eſt primo duplicata, ac deinde etiam retorta, ad maiorem firmitatem, fieri conſueuerant.

De femoralibus.

De tunica Sacerdotali linea.

Super feminalia induebantur Sacerdotes tunica linea; ſiue, vt ait Ioſephus, li- 79
nea interula byſſina, quæ Exod. cap. 28. verſiculo quarto, appellatur linea ſtricta; non enim erat ampla, pliciſque, ac rugis plurimis criſpata, quomodo nunc fieri ſolent albæ, & ſuperpelitia Sacerdotalia; ſed erat quædam tunica talaris, ad corporis ferè magnitudinem facta; manicis ſimiliter non latis, ſed ad brachia quodammodo adſtrictis; ad ſimilitudinem tunicæ Ioab, de quo dicitur 2. Reg. capitulo 20. verſiculo octauo, quod veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui, ideſt ita corpori eius adaptata, vt ad omnes motus corporis liberè exercendos, nullius eidem eſſet impedimenti. Sunt qui hanc tunicam, non omnino albam, ſed quibuſdam veluti oculis, colorum varietate diſtinctam, fuiſſe colligunt ex hebraica voce cosymbotam - quæ habetur Exod. capitulo 28. verſiculo quarto, quam ipſi interpretantur ocellatam, ſiue oculatam, quam interpretationem minime ſequendam putamus: quandoquidem apud alios Hebraici idiomatis apprime gnaros, conſtat Hebraicum illud verbum idem ſignificare, quod Latinè. ſtrictam. & ſic habet loco allegato vulgata ſacri codicis editio, quam fideliter interpretē trāſtuliſſe, nemo dubitare debet. Et præterea certum eſt, quod neque ex Philone libro tertio de vita Moſis, vbi de hiſce ſacris veſtibus agit; qui Iudæus fuit, & Iudaicarum rerum peritiſſimus; neque ex Ioſepho, qui inſuper etiam Sacerdos extitit, & conſequenter eadem tunica aliquando indutus, & in ea deſcribenda ſatis accuratus fuit, colligi poteſt, illam tunicā coloribus fuiſſe variatam; & ratio quoq; dictat, eam eſſe debuiſſe omnino albam, vt ſæpius lauari poſſet; probabile enim eſt, ꝙ Sacerdotes in cædendis

victimis,

victimis, frequenter eorum ſanguine aſpergerentur. Niſi forte byſſinæ illæ tunicæ, ea arte eſſent intextæ, qua ſolent panni illi ſerici, quos Italicè Damaſcos vocamus, qui licet ſint vnicolores, picturas tamen quaſdam demonſtrant. Cuiuſmodi etiam vidimus pannos quoſdam lineos ſubtiliſſimos, ac valde pretioſos, qui ex Flandria, ſiue ex Holandiæ Inſulis deferri perhibentur. hi namq; tametſi omnino albi ſint, multas tamen eiuſdem coloris figuras referre conſpiciuntur. Sed vtrum ex talibus lineis eſſent apud Hebræos tunicæ Sacerdotales, an forte ex his quibus noſtra mantilia, ſeu mappæ communiter fieri ſolent (quodammodo enim ocellatæ eſſe videntur) nihil certi affirmare poſſumus.

80 Sequitur zona, ſiue balteus, quo ſe ſe Sacerdotes ſuper prædicta tunica, ſub mammis, cingebat. Zonam hanc accuratius deſcribit Ioſephus loco citato, vbi de tunica agens, ſubiungit: quæ accingitur circa pectus, paulo axillis inferius zona lata digitos quattuor, intus inani; ita contexta, vt ſerpentis exuuium videri poſſit; floribus etiam picturatur puniceis, purpureis, hyacinthinis, & byſſinis; ſtamen verò ex ſola byſſo conſtat; quæ ſemel atque iterum circa pectus reuoluta, ad talos vſque defluit, tantiſper dum Sacerdotes a ſacris ferientur; cum verò ſacris eſt miniſtrandum, ne ventilata, ſit impedimento, ſuper humerum læuum reijcitur. Hanc zonam Moyſes nominauit Abaneth; nos vocabulo a Babylonijs mutuato, Emian dicimus. hæc Ioſephus. Eadem ferè ſcribit B. Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam ſupra num.78. citata, dicens: Hoc cingulum, in ſimilitudinem pellis colubri, qui exuit ſenectutem, ſic in rotundum textum eſt, vt marſupium longius putes: textum eſt autem ſub tegmine cocci, purpuræ, hyacinthi, & ſtamine byſſino, ob decorem, & fortitudinem; atque ita polymita arte diſtinctum, vt diuerſos flores, ac gemmas, artificis manu non textas, ſed additas arbitreris. Lineam tunicam, inter vmbilicum & pectus, hoc ſtringunt balteo. hucuſque S. Hieronymus. Ex dictis ergo, & ex his quæ habentur Exo. c.39. ver.28. patet, materiam zonæ huius ſeu cinguli, fuiſſe fila quædam, alia byſſina, alia purpurea, & hyacinthina, & alia cocco bis tincta; eaque adeo inter ſe, polymita ſeu plumaria arte intexta, vt picturas varias repræſentarent. Formam autem eiuſmodi, vt longiſſimi enſis vagina videri poſſet. Denique vſum, vt ad pectus bis reuoluta, tunicam ſtringeret, & reliqua eius pars ad talos in anteriori parte deſcenderet: quam tamen inter miniſtrandum, ne ipſis eſſet impedimento, ſuper humerum læuum reijcere ſolebant. *De Zona Sacerdotali.*

81 Poſtremum Sacerdotalis indumenti genus erat Tiara, quæ & Cidaris, & Mitra quandoque dicitur. cuius pariter forma, materia, & vſus, ex iiſdem Auctoribus deſumi poteſt; quorum primus, eam ita deſcribit. Super caput autem, inquit, geſtat (nimirum Sacerdos) pileum non faſtigiatum, neque totum caput comprehendentē, ſed paulo pluſquam medium. hic vocatur Maſnæmphthes. eſt autem tali paratu, vt videatur craſſa vitta linea, ſæpe in orbem replicata, & conſuta, quam ſupernè alia tela integit, vſque ad frontem deſcendens, & per ſuperficiem verticis ſuturarum deformitatem occultans. adaptatur autem accuratè ne inter ſacrificandum delabatur. hæc Ioſephus. Cui ſimilia ſcribit S. Hieronymus inquiens: Quartum genus veſtimenti eſt rotundum pileolum, quale pictum in Vlyſſeo conſpicimus; quaſi ſphæra, media ſit diuiſa, & pars vna ponatur in capite. Hoc Græci, & noſtri Tiaram; nonnulli Galerum vocant; Hebræi Miznepheth, non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comam caput tegit; ſed tertiam partem a fronte inopertam relinquit; atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. eſt autem byſſinum, & ſic fabrè opertum linteolo, vt nulla acus veſtigia extrinſecus appareant. Hæc S. Hieronymus. Ceterum haſce Tiaras, habuiſſe corollas ſuas de byſſo, ex Exod. cap.39. ver.26. manifeſtum eſt: Veruntamen quæ, & quales eſſent iſtæ corollæ, nequaquam certo ſcire poſſumus. Nam quod quidam putauerunt, corollas dici ſuturas illas in orbem replicatas, quarum meminit Ioſephus; non admodum videtur probabile: quoniam hæ corollæ, ad ornatum, decoremque Mitrarum pertinuiſſe videntur, & per conſequens conſpicuo loco poſitæ; at ſuturas illas orbiculares, alia tela, ſiue linteolo opertas fuiſſe, idem Auctor aſſeruit: Quare probabilius puto corollarum vocabulo, hic ſignificari aliquod ornamenti genus, Tiaræ oram circundans, in modum vittæ, ex filis byſſinis; acu fabrè elaboratum, habens in ſuperiori parte, eminentias quaſdā *De Tiara Sacerdotali.*

Tiara linteoli coronæq; Typi.

in acutum aſcendentes; cuiuſmodi ſunt quos Italicè vocamus. Lauori fatti a picetti. Quod autem loco Exod. citato dicitur, Mitras habuiſſe corollas ſuas ex byſſo; non ita accipiendum reor, quaſi ſingulæ mitræ plures corollas haberent; ſed quod ſingulæ ſingulas. Et hæc de indumentis Sacerdotalibus ſatis ſint dicta.

Sacerdotalia indumẽta cur etiam Põtifici eẽnt communia.

Pontifex autem ſupra veſtes ſacerdotales, etiam alijs quæ Pontificiæ dicebantur, quemadmodum nunc quoque Pontifices noſtri ſolent, induebatur, quotieſcunque munia ſua obire debebat, vt patet ex Ioſepho, & B. Hieronymo, & Leuit. cap. 8. ver. 7. & Eccleſiaſtici cap. 45. ver. 10. & Exod. cap. 39. ver. 25. & ſequentibus. vbi indumenta Sacerdotalia, quæ ſuperius recenſuimus; dicuntur facta ipſi Aaron, & filijs eius, ideſt fuiſſe communia tum Sacerdotibus, tum etiam Pontifici, quo ſigno fortaſſis indicabatur; quod tunc quoque ſicut & hodie, Pontifices omnia facere poterant, quæ minores Sacerdotes; & amplius etiam multo plura. De Pontificalibus indumentis, quæ ſunt tunica hyacinthina, ſuperhumerale cum ſuo rationali; Balteus, & Cidaris, a Balteis, & Tiaris Sacerdotalibus non nihil differentes, agunt Moyſes Exod. ca. 28. & 39. ab initio capitis vſque ad ver. 31. Ioſephus 3. antiq. cap. 8. & B. Hieronymus in citata Epiſtola 128. ad Fabiolam. Vt autem de ſingulis aliquid nos quoque hoc loco diſſeramus, a tunica auſpicantes, dicimus, quod ex ſcriptura ſacra, nihil aliud habemus ad materiam ſpectans, niſi quod erat tota hyacinthina ideſt ex filis ſubtiliſſimis hyacinthino colore pretioſiſſimo tinctis, contexta. Quo verò ad formã quod habebat in medio ſupra, capitium, hoc eſt aperturam, in quã immiti poſſet caput, cuius capitij ora, textili panno, aut vitta, fimbriaue, per girum muniebatur, vt fieri ſolet in veſtium limbis, ne facile rumpantur. Deorſum verò, ad pedes eiuſdem tunicæ, per circuitum, pendebant quaſi mala punica, ex byſſo retorta, vermiculo, purpura, hyacinthoq; confecta; & inter ſingula mala; alternatim, ſingula tintinnabula aurea. Quod autem ad vſum ſpectat, additur: vt veſtiatur ea Aaron in officio miniſterij ſui, & audiatur ſonitus, quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium. Ioſephus, qui eiuſmodi tunicam non ſemel vidiſſe creditur; addit eam fuiſſe talarem; & non è duobus ſegmentis, vt futuras haberet in humeris, ac lateribus; ſed vnica tela in longum fuiſſe intextam: atque aperturam in ſummo habuiſſe, non tranſuerſam, vt noſtræ habent Dalmaticæ, ſed in longum deſcendentem, a tergo & ante, vſque ad medium pectus quemadmodum noſtræ caſulæ ſiue planetæ: cui aperturæ, decoris cauſa, aſſutus eſt limbus, ne ſciſſura appareret. & eodẽ modo (ſubiungit) qua manus exeruntur, eſt ſciſſa. quibus Ioſephi verbis planè reluctari videtur B. Hieronymus, in eo quod ait, eandem tunicam aſſutas habuiſſe manicas eiuſdem coloris. Quod vbi acceperit ignoramus: quemadmodum & illud, quod tam ipſe, quam etiam S. Iſidorus libr. 1. Etymologiarum cap. 21. aſſerunt, nimirum tintinnabula fuiſſe ſeptuaginta duo, & totidem malogranata.

Indumenta Pontificalia quæ. 82

De tunica Põtificali

De Ephod Pontificio 83

Tunicæ huic hyacinthinæ, aliud veſtimenti genus multo breuius, nempe (vt refert Ioſephus) cubitali longitudine; ſuperinduere ſolebat Pontifex; & hoc Ephod, ſiue ſuperhumerale, in ſcripturis ſacris nuncupatur; quia ad humeros præcipuè, pectuſq; honorificentius veſtiendos, exornandoſque paratum erat. Nec quiſquam putet genus hoc veſtimenti non ſolius fuiſſe ſummi Pontificis; ſed commune etiam alijs; propterea quod 1. Reg. c. 2. ver. 18. legimus Samuelem, qui erat Leuita, adhuc puerum fuiſſe accinctum Ephod lineo. Et idem de Dauide, qui erat de tribu Iuda, refertur. 2. Reg. cap. 6. ver. 14. Aliud eſt enim, vt ait S. Hieronymus, ferre Ephod ex varijs coloribus, auroque contextum, quod proprium erat ſummi Pontificis: aliud eſt ferre ipſum ſimplex, & lineum, vt de prædictis eſt proditum. Sanè materia Ephod Pontificalis, fuit pannus ex auro ſubtiliſſime extenuato, ac filis intorto; & item ex purpura, hyacintho, coccoque bis tincto, ac byſſo retorta, mirabiliter, arte polymita fabricatus; ac certis locis, vt paulo poſt dicemus, eleganti gemmarum pretioſiſſimarum appoſitione, decoratum. Verum quod attinet ad huius Ephod formam, vſumque nihil ferè in ſacro eloquio expreſſum habemus; niſi quod oræ ſummitatum eius duæ, in vtroque latere, ita iunctæ erant, vt in vnum redirent: Et in vtroq; ſuperhumeralis latere fabrè appoſitus erat lapis onychinus, auro incluſus, & nominibus ſex filiorũ Iſrael, arte gemmaria, inſculptus; vnde oportet huiuſcemodi lapillos fuiſſe ſatis magnos, & valde pretioſos: eſt autem onyx, gemmæ ſpecies, humani vnguis candorem referentis,

tis, vt ſcribit Plinius lib. 37. ca. 5. lxx. Interpretes pro lapillis onychinis, Smaragdos tranſtulerunt. Quicquid ſit; ſubdit ſcriptura, hoc fuiſſe memoriale filijs Iſrael; vt ſcilicet portaret Aaron nomina eorum coram Domino, ſuper vtrumq; humerum, ob recordationem. Ioſephus eiuſdem ſuperhumeralis formam magis explicare volens, ipſum breui tunicæ ſimilem facit: At Philo lib. 2. De Monarchia; thoracis ſpeciem habuiſſe cōmemorat; vt hinc cōijcere liceat, medium quid inter breuiorem tunicam, thoracēq; extitiſſe. B. Hieronymus illud in modum caracalarum ſine cucullis, fuiſſe tradit. Erant autem Caracalæ, veſtes quædam talares, populo Romano præſcriptæ ab Antonino Imperatore, qui propterea Caracalæ nomen accepit. Veruntamen ſuperhumerale, de quo hic agimus, longe breuius erat, vt ex Ioſepho diximus. Et quidem certum eſt, quod vſque ad cingulum protendebatur; quemadmodum colligitur. Exod. cap. 39. ver. 19. vbi dicitur, quod ſuperhumerale, ac rationale, ſtricta erant ad balteum. Et clarius ex Leuit. cap. 8. ver. 7. vbi legimus quod Moyſes Aaroni ſuperhumerale aſtringens cingulo, rationali aptauit: Vtrum autem etiam ſub ipſa Zona, deſcenderet inferior ipſius ſuperhumeralis pars; in dubium vocatur: alijs id negantibus: alijs verò contra affirmantibus, quos potius ſequendos putamus; tū quia proculdubio maiorem videtur elegantiam præſeferre aliqualis illa ſub cingulum prominentia; tum etiam, quia ſi vt probatum eſt, longitudo eius erat vnius cubiti; nō videtur ab humero ad balteum dumtaxat pertingere potuiſſe; ſed ſub eo quoque aliquantulum deſcendiſſe; præſertim cum ex his, quæ de zona Sacerdotali ſuperius ex Ioſepho, & B. Hieronymo dicta ſunt, conſtet, non ad renes; ſed ſub mamillis, inter pectus, & vmbilicum, olim balteos accingi conſueuiſſe. De huius indumenti manicis, ſcriptura ſacra non meminit: Ioſephus verò eidem ſuperhumerali manicas, ſiue maniculas attribuit: quo diminutiuo loquendi modo, fortaſſis non integras, ſed ferè dimidiatas manicas, ad cubitum vix pertingentes, indicare voluit; vt vel ſic expeditior in ſuo miniſterio eſſe poſſet Pontifex.

84 Sequitur rationale, quod apud Ioſephum vocatur Eſſen; de quo licet Auctores, clarioris doctrinæ gratia, ſeorſum a ſuperhumerali agant: non tamen exiſtimandum eſt, fuiſſe aliud veſtimenti genus ab eo diuerſum, & omnino ſeparatum; ſed potius additamentum quoddam, ad maiorem ipſius ſuperhumeralis ornatum pertinens: erat .n. ita firmiter ei copulatum, atque annexum; vt non immerito ipſum quoque rationale, ſuperhumeralis, ſiue Ephod nomine, in ſcripturis ſacris, non ſemel ſignificatum inueniatur, vt paulo poſt num. 86. comprobabimus. Porrò rationale hoc, nihil aliud erat, niſi pannus quidam ad maiorem ſui firmitatem duplicatus, ne ſi ſimplex eſſet, ex annexis lapillis facile rumperetur. eiuſdem prorſus materiæ, eodemque artificio, quo ipſum ſuperhumerale, contextus. figuram habebat quadrangularem; longitudine pariter ac latitudine palmi; eo ferè modo fabrefactus, quo nunc ſacculi, ſeu burſæ corporalium, fieri ſolent. annexos verò habebat in ſingulis quattuor angulis, ſingulos anulos aureos; quibus in ſuperiori quidem parte annectebantur duæ catenulæ aureæ, quæ vncinis aureis vtrinque ad eminentiora ſuperhumeralis latera copulatæ erant; deorſum verò duæ vittę hyacinthinæ, ad balteum in vtriſq; ilibus adſtrictæ, ipſū rationale ante Pontificis pectus rectū tenebant: atq; hoc pacto, ita per quattuor angulos, ipſi ſuperhumerali erat coniunctum; vt neq; ab eo ſeparari, neque inter miniſtrandū, ad vllam partem deflecti poſſet. Sanè in externa ipſius rationalis facie, fabrè affixi cōſpiciebantur lapilli pretioſiſſimi diuerſorum generum, numero duodecim; ſinguli auro incluſi; & terni quattuor ordinibus diſpoſiti: nimirum in primo ordine, Sardius, Topazius, & Smaragdus; quorum primus (ſi Plinio credimus) ignis ſpeciem refert; duo reliqui colorem viridem, non nihil inter ſe differentem; quare conſtat, topaziū ab antiquis appellatum, valde eſſe diuerſum ab eo, qui nunc tali nomine nuncupatur. In ſecundo ordine Carbunculus, ardentes inter gemmas, principatū tenens; Saphirus, cæleſti colore præditus, & Iaſpis ſubuiridi. In tertio Ligurius, quem B. Hieronymus ſuſpicatur eſſe Hyacinthum; alij aliud carbunculi genus, a memorato diuerſum. Achates, nigro, alboque colore eleganter variatus. & Amethyſtus coloris quodammodo rubri, ad violaceum vergentis. In quarto Chryſolitus (qui fortaſſis ille eſt, qui nunc topacius dicitur) aureum, Onychinus humani vnguis colorem repreſentans, & Beryllus viridem, ab alijs tamen eiuſdem coloris diſſimilem. De hiſce gemmis,

De rationali.

De eius lapillis pretioſis.

mis, vide Plinium lib. vlt. cap. 5. & ſequentibus. Eſſe autem plura gemmarum genera eiuſdem coloris, intenſiori tantum vel remiſſiori colore, claritateue, aut perſpicuitate, inter ſe differentia; apud ipſnm Plinium; & gemmariæ artis profeſſores, certiſſimum eſt. In his duodecim lapillis, ſculpta erant nomina duodecim filiorũ Iſrael, natiuitatis ipſorum ordine, vt plurimum ſeruato; qui duodecim tribus, quarum ipſi capita fuerant, repræſentabant. In Sardio, ſcriptus erat Ruben; in topazio Simeon; in Smaragdo Iudas; in carbunculo Dan; in Sapphiro Nephtalim; in Iaſpide Gad; in Ligurio Aſſer; in Achate Iſſachar; in Amethyſto Zabulon; in Chryſolito Ephraim; in Onychino Manaſſes; in Beryllo Beniamin. Horum conuenientius tangit Ribera li. 3. de temp. c. 11. Ab ijs excepti ſunt duo, Leui ſcilicet, ob cauſam mox tangendam, & Ioſeph, qui cum eſſet vndecimus; loco eius poſiti ſunt duo filij ipſius, Ephraim, & Manaſſes, tamquam duarum tribuum Auctores, vt teſtatur Ioſephus 3. antiq. ca. 11. Ipſi namque adoptati fuerant a Iacob, vt eſſent ſicut Ruben, & Simeon; quemadmodum legimus Geneſ. c. 48. verſ. 5. vbi etiam deſcribitur; quomodo ab eodem Iacob, Ephraim præpoſitus fuit ipſi Manaſſe primogenito. Non fuit autem neceſſe in rationali, ſcribere uomen Leui; tum quia tribus eius ſegreganda erat ab alijs in ſortem Domini, vt ſub anno mundi 2548. num. 7. dicemus; tum etiam, quia ſicuti Ioſeph conuenienter in filijs; ita Leui repręſentabatur in perſona ipſius Pontificis, qui ſemper de tribu ſua eius debebat. Hæc eadem duodecim Patriarcharum nomina, vt ſuperiori numero adnotauimus, eodem ordine, ſculpta erant in duobus illis lapillis Onychinis, qui ſuper latera Ephod, humeroſque Pontificis, collocati fuerant: ita tamen, vt in dextro eſſent ſex natu maiores; in læuo autem alij ſex minores.

Vſus lapillorum ſuperhumeralis, & rationalis.

Ceterum horum omnium lapillorum, ac præcipuè illorum, qui erant in rationali 85
triplex fuit vſus. Primus, vt dictum eſt, ad maiorem ipſius Ephod ornatum. Secundus, quemadmodum tangitur Exod. cap. 28. ver. 12. ob recordationem: vt ſcilicet Pontifex, ſicuti geſtabat in humeris, & in pectore nomina filiorum Iſrael; ſic recoleret, debere ſe eorum peccata portare; eoſdemque in corde ſemper habere; atque ex corde pro eis Dominum deprecari. Tertius ad conſulendum Dominum. Pro quare melius capienda; quædam hic altius repetere oportet: nimirum quod Moyſes, præ alijs veteris teſtamenti Sanctis, ſingulari priuilegio gaudebat. Siquidem ei Dominus, non per ſigna, ſed per vocem, de propitiatorio reſpondebat, vt patet Numer. cap. 7. ver. 89. Et Prophetis quidem in viſione apparere, vel per ſomnia loqui ſolebat: Moyſi autem, qui erat fideliſſimus, ore ad os loquebatur: & ipſe palam, & non per ænigmata, & figuras, videbat Dominum, vt ipſemet teſtatur, Numer. cap. 12. verſ. 6. & ſequentibus; quod quomodo intelligendũ ſit, ſupra n. 51. expoſuimus. Appropinquãte verò morte ipſius Moyſi, præcepit ei Dominus, vt pro ſe ſubſtitueret miniſtrum ſuum Ioſue, in Ducem populi; daretque ei præcepta, cunctis videntibus, & partem gloriæ ſuæ, Numer. cap. 27. ver. 18. vſque ad finem capitis. Inter alia, autem præcepta, quæ Deo mandante, reliquit Moyſes ipſi Ioſue; illud fuit; vt quotieſcunq; quid magni momenti agendum eſſet, recurreret ad Eleazarum Sacerdotem, & Pontificem Maximum, qui Aaroni ſucceſſerat; & per ipſum conſuleret Dominum; & ad verbum eius ingrederetur, & egrederetur ipſe, & omnes filij Iſrael cum eo, & cetera multitudo (ſic enim loco proximè citato expreſſum eſt) ideſt, vt tam ipſe Ioſue, quam ceteri de populo, nihil difficile aggredi auderent; niſi prius conſulto, per Pontificem, Domino. Ex quibus apparet (vt hoc quoque hic obiter adnotemus) longè maiorẽ fuiſſe gloriam Moyſi, quam Ioſue: illum namque Dominus per ſemetipſum de agendis edocebat; hunc verò per Eleazarum: vt propterea non otioſe dictum ſit Moyſi. Et dabis ei partem gloriæ tuæ. Fuit etiam maior gloria Moyſi, quam Aaronis, & poſteriorum eius; quia illi per vocem; iſtis per ſigna reſpondere conſueuit Dominus, vt non multo poſt oſtendemus. Quæ omnia, myſticè, præmonſtrabant eminentiam gloriæ Chriſti, ſuper omnes eius Vicarios, Eccleſiæ prælatos, quibus tamen partem gloriæ ſuæ dare ſolet, ad ipſius Eccleſiæ regimen, ſanctamque directionem. Exinde ergo, videlicet poſt dictum Moyſi mandatum, ſucceſſori ſuo Ioſue relictum: inualuit apud Hebræos conſuetudo, vt non ſolum Reges ipſorum, Duces, ac Principes; ſed ẽt multi de populo, in rebus grauibus dubijſque, ad Sacerdotem, ſeu Pontificem recurſum haberent, vt pro eis Dominum conſuleret. Extant de hoc nonnulla, in ſcri-

pturis

pturis ſacris exempla, quæ hic adferre neceſſarium eſt. Legimus 1. Reg. cap. 22. ver. 10. & 15. de Achimelech, qui delatus ad Saulem, quod pro Dauide conſuluiſſet Dominum: reſpondit Regi: Num hodie cœpi pro eo conſulere Deum? Et cap. 23. habemus, eundem Dauidem, non ſemel conſuluiſſe Dominum, per Abiathar Sacerdotem, filium dicti Achimelech; qui poſt occiſum a Saule patrem ſuum, aufugerat ad Dauidem, ſecumque aſportauerat Ephod Pontificale, vt ibidem verſic. 6. traditur. Item ex cap. 28. ver. 6. colligitur, Saulem Regem, conſuluiſſe Dominum, per Sacerdotes. Sed, & cap. 30. ver. 7. dicitur, quod Dauid, per memoratum Abiathar, conſuluit Dominum, num perſequi deberet latrunculos. Et hæc pro nunc exempla ſufficiant.

86 Quomodo autem fieri ſoleret iſta conſultatio, videtur ex Ioſepho manifeſtè colligi poſſe; Is enim 3. antiq. c. 9. ita ſcribit: Nunc illud ſuccurrit, quod in mentione Sacerdotalis ornatus, omiſſum non oportuit: nam ea veſtis, omnem ſub prophetiæ prætextu, impoſturarum occaſionem ademit his, qui illa vtebātur; liberumque Deo, vel adeſſe Sacerdotibus, vel non; omnibus, & popularibus demonſtrauit; & exteris, ſi qui fortè huic ſpectaculo interuenirent. Ex lapillis enim, quos Pontifex in humeris geſtabat (Sardonyches erant, quorum naturam nulli non notam, narrare ſuperuacuum puto) micabat alter, quoties litatum eſſet, is qui dextrum humerum occupabat; tantumque fulgorem emittebat; vt procul etiam intuentibus conſpiceretur; idque præter naturam ſuam, & conſuetudinem: quod certè admirationem meretur apud omnes; niſi ſi qui ex contemptu religionis, ſapientiæ opinionem aucupantur. Sed mirabilius eſt quod nunc Picturus ſum: Per duodecim gemmas, quas in pectore Pontifex inſutas eſſeni geſtat; in bello victoriam prænuntiare Deus ſolebat. Nam priuſquam exercitus ſe moueret; tantus fulgor ex eis emicabat; vt toti populo facile innoteſceret, adeſſe Deum, opemque, & auxilium ſuum inuocantibus, eſſe allaturum: Quapropter Græci, quotquot a noſtra religione non abhorrent, cum hoc miraculum pro compertiſſimo habeant, ita vt negari non poſſit; Eſſena vocant, logion, hoc eſt oraculum. Deſijt autem tam Eſſen, quam Sardonyx fulgorem emittere, annis ducentis antequam hæc commentaremur; irato Deo, propter legum ſuarum violationem: hucuſque Ioſephus. Ex cuius verbis manifeſtum eſt, quod per hos lapillos, conſueuerat Deus occulta pandere, & futuros rerum euentus prænuntiare. Etenim, quando poſt oblata ſacrificia, lapillus qui in dextro Pontificis humero poſitus erat, fulgentius ſolito micabat; indubitabile ſignum aſtantibus præbebat, quod Deus ſacrificia illa accepta habuerat; & per illa placatus ſe ſe oſtendebat erga populum. Quando verò in rebus dubijs; puta an bellum eſſet ſuſcipiendum, ſeu cum hoſte pugnandum, aut quid aliud arduum, & periculoſum foret aggrediendum, conſulebat Pontifex Dominum; indicabat ei per ſigna, ex lapillis in rationali exiſtentibus mirabiliter prodeuntia, quid agere deberent. Quandoquidem, quotieſcunque videbantur extraordinariæ quædam, ac præternaturales ex lapillis micare coruſcationes; intelligebāt Deum petitionibus ipſorum annuere, atque eis proſpera prænuntiare: contra verò, ſi eos minus, obſcuriuſue conſueto, fulgere aduertebant; aduerſa: Sin autem ſolitū duntaxat, ac naturalem ſplendorem emittere; dubia atque omnino incerta; talique ſigno indicabat Dominus ſe nolle reſpondere; & ſic credimus accidiſſe, quando Saul conſuluit Dominum per Sacerdotes, vt paulo poſt dicemus. Sanè quod ſic fieri ſoleret iſta conſultatio, nimirum per obſeruationem radiationis gemmarum, in rationali exiſtentium; etiam ex quibuſdam ſacræ ſcripturæ locis quodammodo elici ac deduci poſſe videtur: nam 1. Reg. cap. 23. ver. 9. & cap. 30. ver. 7. vbi vtrobique exprimitur, quod quando Dauid volebat conſulere Dominum per Abiathar Sacerdotem, dicebat ei: Applica Ephod. Quid eſt enim dicere: Applica Ephod? niſi, Indue cito ſuperhumerale pontificium, quod annexum habet rationale, vt eo mediante intelligere valeamus ſenſum Domini, in re de qua nunc ambigimus. Ecce quod ſupra num. 84. dicebamus. nonnumquam in ſacris libris, nomine Ephod, ſignificari etiam rationale. Præterea in eiuſdem libri cap. 28. ver. 6. vbi dicitur, Dominum non reſpondiſſe Sauli, ipſum multis modis conſulenti; neque per Sacerdotes; Chaldaica Paraphraſis habet: Neq; in luminibus] vt videre eſt in Biblijs Regijs: Et in textu Hebraico (vt notant Gloſ. Ordin. & Caietanus, & alij) habetur Phaurim hoc eſt, neq; per Vrim, quod

Quomodo olim conſulere ſolerent Dominum.

quod erat in rationali. Hoc ſi verum eſt, oportet ſupponere, Saulem poſt fugam Abiathar Sacerdotis ad Dauidem; aut iuſſiſſe fieri aliud Ephod pontificium cum ſuo pariter rationali; & per alium Sacerdotem, in eo conſuluiſſe Dominum; aut forte, hoc non contentũ; inſuper etiam miſiſſe clam amicos, nempe quoſdam de Sacerdotibus ad Abiathar, qui ſecum tulerat Ephod olim à Moyſe factum, rogantes, vt ſi non pro ſalute Saulis, qui patrem ſuum occiderat, ſaltem pro communi totius populi Iſraelitici bono, conſuleret, etiam in Ephod Moſaico, quod in maiori habebatur honore ac reuerentia, Dominum; quo annuente, ac coram ipſis met id faciente; nihil a Domino fuiſſe obtentum: & propterea dici; quod neq; per Sacerdotes reſpondere voluit Dominus Sauli. Porrò voce-vrim-ſignificari pretioſos rationalis lapillos, teſtatur Lyranus, qui exponens illud Exod. cap. 28. verſ. 30. Pones autem in rationale iudicij Vrim, & Tumim (ſic enim habet lectio Hebraica, ſiue, quẽadmodum interpretatur editio vulgata) doctrinam & veritatem. ait: per hæc verba, intelligendos eſſe dictos lapillos, quatenus per ipſorum fulgorem, manifeſtabatur doctrina, & veritas, ideſt vera indicatio eorum quæ agenda erant, ſecundum Dei beneplacitum. Et re vera, non videtur aliud poſſe dici. Nam qui fieri poteſt, vt doctrina & veritas, quæ ſupponunt ſubiectum intelligibile; in inſenſibili panno reponi præcipiantur? Oportet igitur per Vrim, & Tumim; ſiue per doctrinam, & veritatem, hoc loco, materiale aliquid accipere. Vnde non defuerunt qui arbitrati ſunt, ſcripturam aliquam; ſeu picturam, vel laminas aliquas perlucidas; aut quid aliud ſimile, inſtar ſpeculi, terſum; intra duplicatum illum rationalis pannum fuiſſe repoſitum; quod doctrinam quoquomodo, ac veritatem intuenti Sacerdoti indicare poſſet. Sed hoc falſum putamus. Quandoquidem nihil aliud, præter memoratas gemmas, in rationali extitiſſe, ſacra eloquia, Ioſephusque commemorant; neque quod Pontifex quicquam de rationali depromeret intuendum, quando Dominum conſulebat, vſquam inſinuant. Quocirca proculdubio tenendum putamus, ipſaſmet gẽmas, nomine Vrim, & Tumim, ſeu doctrinæ, & veritatis, eſſe ſignificatas; Et ſcripturam ſacrã, loco citato, figuratè ac metaphoricè loqui; tranſlatione nimirum deducta, a re ſignificante, ad rẽ ſignificatam. Sicuti enim quandoque cibum, & potum vocare ſolemus victum, &(vt vulgo dicitur) victualia; quia cibo, & potu viuimus; ita Moyſes appellauit doctrinam, & veritatem, lapillos illos, per quos agendorum doctrina & veritas, manifeſtanda erant. Et eadem ratione, ibidem quoque, pannum gemmis decoratum, pariter ab effectu, nuncupare voluit, rationale iudicij: quoniam illo mediante, vt dictum eſt, dirigebat Dominus rationem, iudiciumque Pontificis, vt de rebus incertis atque occultis ſciſcitatus, ſine vllo errore poſſet reſpondere, & fideliter quid faciendum eſſet indicare.

Abulẽſis obiecta diluuntur.

Ceterum non ignoramus, Abulenſem ſuper 1. Reg. cap. 23. quæſt. 7. aliqualiter 87
prædictis aduerſari. Nam, licet vbi diſputat de modo, quo quæſtiones diſſoluendæ, a conſulentibus Dominum, proponerentur; optimè impugnet, ac reijciat opinionem cuiuſdam Rabbini, arbitrantis; quod quæſita ſcripto proponi ſolerent; & eiuſdẽ ſcripti ſchedula mitteretur in rationali; & quod quando poſtea educebatur. in ea reperiretur reſponſio mirabiliter ſubſcripta: tamen ipſe Abulenſis tenet, quod per illam gemmarum radiationem, propoſitis quæſtionibus reſponderi non poſſet. Mouebatur autem iſte Auctor ad ſic opinandum; quia putabat, quod olim Hebræi, varijs in occaſionibus, ac difficultatibus, indiſtinctè Dominum conſulerent, ſciſcitantes, quidnam facto opus eſſet; & qua ratione ingruentibus malis ac periculis occurrere deberent: quod ſi verum eſſet, proculdubio, non per ſolum gemmarum fulgorem, reſponſa dari potuiſſent; ſed aut ſcriptura, aut humana voce opus fuiſſet, ad ea quæ agenda eſſent, articulatim proferenda; vel certe interna quadam Dei inſpiratione, ac ſuggeſtione eidem Põtifici facta; de qua nihil certi aſtruere poſſumus. Verũ enimuerò, non ſic putamus Deum olim Hebræorum quæſitis, reſpondere conſueuiſſe; quin potius voluiſſe, vt in rebus dubijs ac difficillimis, prius ipſi quod in ſe eſſet, facerent; nimirum, tanquam homines ratione prædíti, vt naturali lumine, atque humano iudicio, conſilioque vterentur, prudentiores interrogarent, de agendis inter ſe conſultarent, diſquirerent, ac deliberarent: poſtea verò ſcientes, veriſſimum illud eſſe, quod Sapien. c. 9. ver. 14. dicitur: Cogitationes hominum timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ.] quia nimirum etiam poſt prædictas conſultationes, non ſemper

per ſcire poterant, num quod ipſis faciendum videbatur, puta bellum indicere, aut oblatum ſuſcipere; cum hoſte pugnare, aut ad tempus cedere; vel quid ſimile aggredi, ſeu moliri omnino expediret: & ſi id facerent, an res ex ſententia eis ſuccederet: propterea, volebat Deus vt præmiſſis, quæ diximus, per Sacerdotem Ephod pontificio indutum, quod rationale adiunctum habebat, conſulerent Dominum, interrogantes; num quæ ipſis facienda videbantur, exequi deberent, an non; ideſt, ſi conſilia ipſorum probaret, nec ne: quod vtique nihil repugnat, prædicto gemmarum coruſcationis ſigno, indicari potuiſſe. Quin etiam talis edocendi, ac perſuadendi ratio, videtur fuiſſe ingenio illius nationis valde accommodata; vtpote quæ, tanquã incredula, ſignis potiſſimum delectari ſoleret, iuxta illud Apoſtoli ad Cor. cap. 1. ver. 22. Iudæi ſigna petunt. Neque verò prædictis reluctatur, quod quando (vt traditur 1. Reg. cap. 23. ver. 2. & 4.) conſuluit Dauid Dominum dicens: Num vadam, & percutiam Philiſthæos iſtos, & (quod ibidem ſubintelligendum eſt) ſaluabo Ceilã? reſponderit Dominus: Vade, & percuties Philiſthæos, & ſaluabis Ceilam.] Et poſt pauca, iterum ſciſcitanti reſponderit Dominus: Surge & vade in Ceilam &c. Siquidem hæc & ſimilia, quæ in eodem capite leguntur reſponſa, non immediatè a Domino per eiuſmodi voces; ſed per præfata lapillorum ſigna, facta fuiſſe putanda ſunt; voces autem illas, viſis ſignis, a Sacerdote tanquam Domini interprete, in perſona eius fuiſſe prolatas: alioqui ſequeretur (contra ea quæ ex aliquot ſacræ ſcripturæ locis, ſupra nu. 85. probauimus) nihil inter Moyſen, cui Dominus non per alia ſigna, ſed per verba loquebatur, & ceteros Dominum conſulentes, fuiſſe diſcretum. Sed neque in hiſce exemplis de Dauide adductis, neceſſarium eſt credere, ipſum per ſe conſuluiſſe Dominum; ſed per Abiathar Sacerdotem, quemadmodum cap. Reg. proxime citato ver. 9. explicatur illis verbis: Dixit Dauid ad Abiathar Sacerdotem; Applica Ephod.] Ex quibus, idem quoque in ſuperioribus eiuſmodi exemplis dictum fuiſſe, ſubintelligi debere colligi poſſe videtur. Neque item obſtat, quod ibidem, & ipſa interrogatio, in perſona Dauidis, & eidem Dauidi, diuina reſponſio facta eſſe deſcribatur: quia cõſtat, quod quæ quis per alium facit, per ſe ipſum facere videtur; & quæ quis alicui per alterum loquitur, tanquam per ſe ipſum loqui cenſetur. Sic Matthæi ca. 8. ver. 5. dicitur Centurio acceſſiſſe ad Chriſtum; & Chriſtus Centurioni loquutus: Cum tamen, & Centurio per amicos acceſſerit; & Chriſtus per eoſdem Centurioni reſpondiſſe dicatur Luc. cap. 7. verſ. 6. Niſi forte quis dixerit, non eſſe inconueniens admittere, Dauidem, tanquam Prophetam Domini, interdum, non per Sacerdotem, ſed per ſe ipſum conſuluiſſe Dominum; & ab eo immediatè reſponſa accepiſſe, vt videtur colligi poſſe 1. Reg. c. 30. ver. 7. Vbi legimus, quod Dauid dixit ad Abiathar Sacerdotem: Applica ad me Ephod. & applicauit Abiathar Ephod ad Dauid; & conſuluit Dauid Dominum, dicens &c. Et hæc de rationali dicta ſufficiant; Si tamen adhuc vnum addiderimus. Quod ſi quis contendat, Dominum aliquando etiam, non per præfata in rationali micantia ſigna; ſed per internas inſpirationes, vel Sacerdoti factas, & per ipſum conſulenti explicatas; vel ipſimet conſulenti inditas, quemadmodum poſtea Sanctæ Iudith pro populo ſuo Dominum deprecanti cap. libri eius 9. eueniſſe credimus; aut aliter ſeruis ſuis voluntatem ſuam manifeſtaſſe: Certè id negare neque volumus, neque valemus. Sed neque, ſi hoc quandoque accidit, vllatenus præmiſſis aduerſatur. Nam quæ hactenus de fulgore gemmarum in rationali exiſtentium dicta ſunt; ad communiorem, magiſque olim vſitatum modum conſulendi Dominum, & ab eo reſponſa dandi, & accipiendi pertinere cenſenda ſunt.

88 Reſtat hic aliquid ſubiungere de Balteo, & Tiara pontificia, quæ balteis, ac Tiaris Sacerdotalibus ſimilia fuiſſe creduntur; excepto quod zona Pontificis, non ſolum varijs coloribus, vt zonæ Sacerdotales; ſed inſuper auro quoque, vt ait Ioſephus, diſtincta erat; quemadmodum de ſuperhumerali, & rationali dictum eſt: Quod etiam quoquomodo videtur indicaſſe ſcriptura Exod. cap. 39. ver. 2. & 5. illis verbis: Fecit & ſuperhumerale de auro, hyacintho &c. & poſt pauca: & balteum ex iiſdem coloribus, ſicut præceperat Dominus.] Habebat præterea balteus pontificius, in vtraque ſummitate, ad maiorem ipſius ornatum, fimbrias, quibuſdam veluti fiſtulis aureis incluſas, vt idem refert Ioſephus: Cuius verba ſunt hæc: Eſſeni (hoc eſt rationali) *De balteo põtificali.*

nali) aſſuta erat zona, iam dictis coloribus, & auro diſtincta; quæ totum complexa, rurſumque ſupra ſuturam nodata; deorſum propendere ſinebatur: omnes autem fimbriæ, aureis fiſtulis ab vtroque capite includebantur. hæc Ioſephus. Ex cuius verbis apparet, decipi Ariam Montanum, & alios, qui pontificalem zonam ad pectus Pontificis, vna tantum vice circumductam, & in parte anteriori, fibula aurea conſtrictam; & item parumper ab ipſa fibula prominentem picturis fingunt: Cum potius (quemadmodum ex adducto Auctore, teſte oculato, patet) eſſet circa Pontificem duplicata; & non fibula, ſed nodo adſtricta; ac denique ſub nodo admodum longa, vt propendere ſineretur.

De Tiara Pōtificis. Tiara autem pontificia, in multis, a Sacerdotalibus diſſidebat; nimirum in lamina aurea, & in vitta hyacinthina, qua ad caput alligabatur, vt traditur Exod. c. 28. verſ. 36. & ſequentibus; Et præterea, in magnitudine, in colore, in corona, & in caliculis ſuper ipſam exiſtentibus, vt ex Ioſepho manifeſtum eſt, qui accuratius pontificalem deſcribens Tiaram, ait: Porrò Pileo, quali ceteri Sacerdotes, (& loquitur de Pōtifice) vtebatur: ſuper quem extabat alius conſutilis, ex hyacintho variatus. hunc aurea corona triplici ordine circundabat; in qua ſpectabatur calix aureus, qualem videmus in herba, quæ apud nos vocatur daccharus; apud Græcorum herbarios hyoſcyamus.] Et poſt huius herbæ deſcriptionem, quam nos tanquam notam, & apud Andream Mattiolum effigiatam hic omittimus. Subiungit: Eiuſmodi corona ab occipitio circum tempora vtraque procedebat: nam frontem limbus non ambiebat; (ſic enim vocetur calix) ſed lorum quoddam latum aureum, quod ſacris characteribus Dei nomen inciſum habebat. Sic Ioſephus. Fuit igitur Cidaris pontificia a Sacerdotalibus diuerſa in hoc, quod iſtæ erant paruæ, & totæ byſſinæ; illa verò ſuper pileū Sacerdotalem, habebat alium conſutilem, & hyacintho variatum; qui prioris augebat magnitudinem. Item coronæ Sacerdotales, erant ſimplices, & byſſinæ; pontificia verò, aurea, & triplicata, & inſuper circum tempora, & occiput, nonnullis caliculis aureis ornata; in fronte autem auream habens laminam, in qua inſculptum erat, vt ait B. Hieronymus, nomen Dei hebraicis quattuor litteris, quæ ſunt iod, he, vau, he; quod apud illos ineffabile nuncupatur. Denique in poſteriori parte habebat vittam non albam, vt Sacerdotales, ſed hyacinthinam, qua ad caput ipſa Cidaris adſtringebatur, vt decidere nullo modo poſſet. Et hactenus de indumentis Sacerdotalibus, ac pontificijs, quorum inſertum hic typum contemplari quiſque poterit, diſſeruiſſe, ſat ſit. 89

Figura

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

SACER PONTIFICVM
ARONICI O
HABIT

CVM ET SACERDOTVM
CI ORDINIS
BITVS

Digitized by Google

90 Vnum adhuc tantum remanet, ex omnibus ad diuinum cultum pertinentibus, quæ facienda mandauit Moyſes præfato Beſeleel, videlicet oleum ſacræ vnctionis, quo cuncta ſuperius recenſita, a Moyſe poſtmodum inungenda erant, ac Domino conſecranda, vt infra ſuo loco indicabimus. Huius olei compoſitio, deſcribitur Exod. c. 30. ver. 22. & ſequentibus, vbi etiam de prædicta vnctione facienda fit mentio, & inſuper, ſub exterminationis pœna cauetur, ne quis eiuſmodi olei compoſitionem, ſibi ad proprios vſus parare, adhibereve audeat, nec alieno tradere. Ceterum tabernaculi, & aliorum quæ iuſſit Dominus per Moyſen in eo fieri, rationes, tum litterales, tum myſticas, vide, ſi libet, apud S. Thomam 1. 2. quæſt. 102. ar. 4. per totum. *De oleo ſacræ vnctionis.*

91 Sub finem eiuſdem anni primi, exitus populi de Ægypto; cum ſex ferè menſium ſpatio, prædicta omnia, a delectis artificibus perfecta abſolutaque fuiſſent: præcepit Dominus Moyſi, vt die prima anni ſecundi, erigeret tabernaculum; poneretque in eo Arcam, & ante eam velum; deinde menſam propoſitionis; & candelabrum cũ ſuis lucernis; & altare incenſi; & tentorium in introitu tabernaculi; & ante ipſum, altare holocauſti, & labrum, clauderetque tentorio atrium: Et vt applicaret Sacerdotes, lotos aqua, & indutos veſtibus ſanctis, ad fores tabernaculi, vt miniſtrarent Domino; Ac demum, vt omnia, vnctionis oleo conſecraret. Exod. cap. vlt. ver. 1. vſque ad 15. *Mandatum de erectione tabernaculi, & atrij ſancti.*

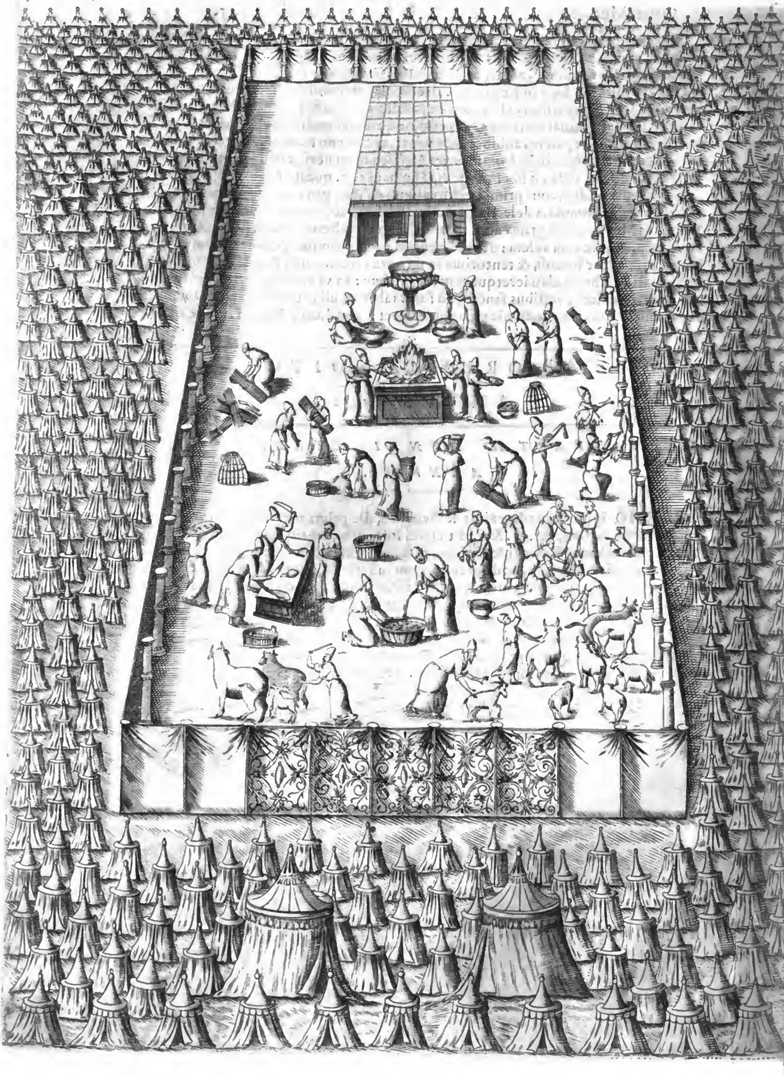
AB ORBE CONDITO
ANNVS 2545.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 2.

1 ANNO igitur ſecundo, exitus de Aegypto, die prima menſis primi, vt dicitur Exod. cap. vlt. ver. 15. & tradit etiam Ioſephus 3. antiq. cap. 9. Erexit Moyſes tabernaculum teſtimonij, & Atrium ſanctum, intulitque in illud omnia, & ſingula ſuis locis collocauit, ac diſpoſuit, prout iuſſerat Dominus. Inprimis verò Arcam teſtamenti; in qua poſuit teſtimonium, hoc eſt tabulas legis quas a Domino acceperat, vt dicitur etiam 3. Reg. c. 8. ver. 9. Puto autem tunc quoque Aaronem poſuiſſe in Sancta Sanctorum coram Domino, vas illud manna repletum; quod apto loco repoſuerat; ſicuti præceperat ei Moyſes Exod. cap. 16. verſ. 33. & nos ſub anno mundi 2544. nu. 32. adnotauimus. *De atrij tabernaculiq́; ſancti erectione, & ſanctificatione.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ATRII SANCTI, AC TABERNACVLI FOEDERIS ORTHOGRAPHIA

Digitized by Google

His ergo omnibus apte compoſitis, quemadmodum aliquatenus in graphide hic inſerta conſpici poteſt, Moyſes tabernaculum ipſum, & cuncta in eo contenta, videlicet Arcam, altare incenſi, menſam, candelabrum; & ſimiliter extra ipſum exiſtẽtia; altare holocauſti, labrum; ipſos quoque Sacerdotes, & vniuerſa vaſa, vtenſilia, ac ſupellectilia ad Dei cultum parata, ſanctificauit, vnxitq; oleo illo ſanctiſſimo cuius in præcedenti anno nu. 90. meminimus; Quibus peractis, ſtatim operuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud; nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & Maieſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes operuerat; a veſpere autem vſque mane, ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis: & ita deinceps interdiu nubes, noctu verò ſpecies ignis, iugiter ſuper ipſum, a cunctis conſpiciebatur. Manebant ergo Iſraelitæ ſemper in eodem loco, donec videbant nubem, vt dictum eſt, pendentem ſuper tabernaculum, ipſumque protegentem: quandocumque autem illa deſerebat tabernaculum, tunc proficiſcebantur per turmas ſuas: & quandocunque illa redibat ad tabernaculum, & ſuper ipſum ſtabat; tunc, & ipſi, figentes tentoria, morabantur. Exod. cap. vlt. ver. 15. vſque ad finem, & item Numer. cap. 9. ver. 15. vſque ad finem.

De altaris holocauſti & Sacerdotum cõſecratione

2 Eodem die primo, anni ſecundi (vt bene probat Abulenſis ſuper Leuit. cap. 1. qu. 8. & fortius ſuper eiuſdem libri cap. 9. quæſt. 1.) cœpit Moyſes, coram omni multitudine, ſollemniter celebrare expiationem altaris holocauſti; & conſecrationem Aaron, & filiorum eius in Sacerdotes Domini; quæ expiatio, & conſecratio, vt dicitur Leuit. cap. 8. ver. 33. ſeptem diebus continuis perfecta fuit, hiſce ritibus, & ceremonijs, quas docuerat Dominus eundem Moyſen, quando prima vice ſtetit cum eo in monte quadraginta diebus, & totidem noctibus; Has accuratius deſcriptas inuenies. Exo. c. 29. & Leui. c. 8. Item eademmet prima die (vt aperte traditur. Num. cap. 7. ver. 1. & 10. & 88.) duodecim principes tribuum Iſrael, obtulerunt munera Domino; primo omnes ſimul, plauſtra tecta ſex, & boues duodecim, nimirum ſinguli bouem vnum, & bini plauſtrum vnum; quæ iubente Domino, ſuſcepit Moyſes, ac poſtea dedit Leuitis, vt ſuo loco dicemus. Deinde ijdem principes ipſa die cœperunt offerre alia munera Domino, per duodecim dies, ſinguli in die ſua. quæ autem obtulerint, & quomodo, & quo ordine, fuſius, per recapitulationem, cap. proxime citato deſcribuntur. Puto etiam Moyſen eadem die, poſt holocauſta, & ſacrificia in altari holocautomatum, vt exprimitur Exod. cap. 40. ver. 27. oblata; ipſum tabernaculum, & omnia vaſa miniſterij, ſanguine vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo aſperſiſſe quemadmodum breuiter tangitur ad Hebr. cap. 9. ver. 21. & nos ſub anno mundi 2544. num. 41. prænotauimus.

Aaron & filij eius incipiunt munia exercere Sacerdotalia.

3 Die eiuſdem primi menſis octaua, conſecratione altaris, Sacerdotumque abſoluta; cœperunt nouelli Sacerdotes, Aaron & filij eius, iubente Moyſe, munia exercere Sacerdotalia, in tabernaculo, accẽdentes, & concinnantes lucernas, vt dicitur. Exo. cap. vlt. ver. 23. & clarius Numer. cap. 8. ver. 1. vſque ad 6. & ponentes panes in menſa propoſitionis; adolenteſque thymiama ſuper altare incenſi, vt tangitur. Exod. c. vlt. verſ. 24. & 25. Item extra tabernaculum offerentes victimas Domino. Prima autem ſacrificia pro peccato, & pacifica, & in holocauſtum, quæ obtulerunt; & oblationum modus, accurate deſcribuntur Leuit. cap. 9. per totum; vbi in fine additur, ꝙ ad confirmationẽ (vt creditur) diuinæ ipſorũ electionis in Sacerdotes; placuit Deo manifeſtare gloriam ſuam omni multitudini, in igne, qui mirabiliter egreſſus a Domino, deuorauit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare; quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas. Exinde verò Moyſes, creditur numquam amplius Sacerdotis officio functus; ſed id muneris reliquiſſe Aaroni, & poſteris eius, tamquam ad id ſpecialius a Deo electis. Ipſe tamen cum eſſet totius populi princeps, ac propterea teneretur eidem prouidere de cunctis, quæ ad bonã eius directionem pertinerent; Et item, quia de pluribus ab eodem populo ſciſcitari ſolitus erat, quæ non niſi ipſius Domini oraculo diſcere poterat: Ideo quotieſcunque opus eſſet conſulere Dominum; ipſe qui non ſolum erat Sacerdos, ſed etiam Propheta, ingrediebatur (vt prius conſueuerat) tabernaculum fœderis in Sancta Sanctorũ; Vbi de propitiatorio, quod erat ſuper arcã teſtimonij inter duos Cherubim, loquebatur ei Dominus, atq; ad eius poſtulata reſpondebat, vt apertè colligitur Num. cap. 7. in fine.

Prima Sacerdotum holocauſta, igne cælitus delapſo, abſumpta.

Nadab et Abiu igne mirabiliter cõſumpti.

Eadem die octaua (vt aſſerit Abulenſis ſuper Leuit. cap.9. & ex eodem capite nos 4
quoque paulo poſt probabimus) accidit miraculoſa illa combuſtio Nadab,& Abiu filiorum Aaron,qui cum auſi eſſet cõtra præceptum Domini ponere in thuribulis ignẽ alienum,ideſt non ſacrum,& non ſumptum ex illo igne cælitus dato,qui,vt num. præcedenti dictum eſt,holocauſtum in altari mirabiliter deuorauerat; de quo etiam creditur Dominus præcepiſſe Leuit. cap.6. ver.12. vt iugiter nutriret eum Sacerdos,ſubijciens ligna mane per ſingulos dies; ita vt eſſet perpetuus, & numquam in altari deficeret: cum (inquam) non ex hoc igne,qui ſacer erat; ſed ex igne alieno, & profano, quo vtebantur laici ad coquendas carnes hoſtiarum pacificarum; poſuiſſent in thuribulis, vt adolerent in eo thymiama ſuper altare incenſi: egreſſus mirandum in modum ignis a Domino, ſtatim interfecit eos: Quod vt audiuit Moyſes, confeſtim iuſſit efferri corpora ipſorum extra caſtra; præcepitque Aaroni, & reliquis filijs eius, Eleazaro,& Ithamar, ne lugerent eos, & ne egrederentur fores tabernaculi; & ita fecerunt. Interim autem Aaron, in tanto mærore poſitus,accepit per diuinam reuelationem præceptum ſempiternum a Domino, ne ipſe, & poſteri eius, biberent vinum, neque aliquid aliud, quod inebriare poſſet, quando ingreſſuri eſſent in tabernaculum, ad munera ſua ibidem exercenda, ne & ipſi ibidem interficerentur. ex quibus verbis, quidam (quicquid contradicat Abulenſis) non ineptè, colligunt, Nadab,& Abiu,exceſſerant bibendo;& propterea immemores diuini præcepti,quod ipſis prius datum fuiſſe, non debemus ambigere, illud tranſgreſſi, & a Domino percuſſi, occubuerunt. Docuit poſtea Moyſes nouellos Sacerdotes, Eleazarum,& Ithamar, qui ab incendio remanſerat, vt portionem victimæ pacificæ,ipſis a Domino aſſignatam, nimirum pectus, & armum, comederent ſine fermento, in loco ſancto. Ac deinde, cum acriter reprehendiſſet Aaronem, quod hyrcum pro peccato, eadem die oblatum, non comediſſet; ſed comburi iuſſiſſet; ille ſe ſe purgauit,dicens: ſe non potuiſſe comedere, ob nimium mærorem, quem illa die ſenſerat, ex inopinata filiorum amiſſione. ex quo ſatis manifeſtè infertur, vt paulo ante dicebamus, Nadab, & Abiu eademmet die fuiſſe interfectos, quo prima Deo ſacrificia obtulerant.

Praeceptũ abſtinẽdi a vino, cur datũ Sacerdotibus.

Moyſes monet populum, vt paret agnos Paſchales.

Per idem tempus, oportet Moyſen,Deo mandante, Numer.cap.9. ver.1.monuiſ- 5
ſe populum, vt pararent Agnos Paſchales, & cetera, quæ opus erant,pro Phaſe celebrando die decimaquarta huius primi menſis, iuxta ritum a Deo traditum Exod.ca. 12. Nam ſi dictos agnos tollere tenebantur die decima menſis, & ſeruare eos, vſque ad diem decimamquartam: proculdubio oportet, vt ſaltem biduo ante, monerentur.

Docetur ritus expiationis Sanctuarij.

Probabile item eſt, eodem quoque circiter tempore, videlicet poſt mortem præ- 6
dictorum duorum filiorum Aaron,vt dicitur Leuit. cap.16.verſic.1.mandaſſe Dominum Moyſi, vt præſcriberet Aaroni recenter initiato, & ſucceſſoribus eius, quando, & quomodo, & quibus ceremonijs ingredi deberent in Sanctuarium, hoc eſt in Sancta Sanctorum,ne & ipſos mori contingeret; docuiſſeque ritum expiandi ipſum Sanctuarium, & tabernaculum, & Altare, ac dimittendi caprum emiſſarium in deſerto, celebrandique feſtum expiationis. quæ omnia latius deſcribuntur in toto Leuit. capite proxime allegato.

De Leuitarum ſegregatione,& conſecratione.

Poſt Sacerdotes, vt dictum eſt, initiatos, atque in officium introductos, & incen- 7
dio interemptos Nadab, & Abiu credimus ſegregatos a populo fuiſſe Leuitas; & ad inſeruiendum Sacerdotibus in cultu diuino, deputatos;vt colligi poteſt Numer.cap. 3.ver.5. Vbi poſt prædicta ibidem breuiter repilogata; ſubiungitur Domini præceptum, de ipſorum Leuitarum ſeparatione facienda: & cap.8. verſ. 5. vbi poſt Sacerdotales quaſdam functiones, ab Aarone tunc primum exerceri cæptas: repetitur idẽ Domini præceptum Moyſi factum, de Leuitis a reliquo populo ſegregandis, atq; ad tabernaculi miniſteria applicandis. Et ratio quoque ipſa dictat, poſt Sacerdotum conſecrationem, ipſam item electionem, & conſecrationem Leuitarum, qui pariter, in multis, ad Sacerdotum imperia, diuino cultui deſeruire debebant, non fuiſſe dilatam. Nec obſtat,quod memorata Leuitarum ſegregatio,poſt totius populi Iſraelitici dinumerationem,quæ Numer.cap. 1. cœpta dicitur die primo menſis ſecundi, anni ſecundi,ſcripta reperiatur: quia quemadmodum quæ in toto cap.7. narrantur, de oblationibus, quæ fecerunt principes tribuum; certum eſt ibidem, per recapitu-

lationis

lationis figuram, vt ſupra num. 2. diximus, eſſe narrata: ita & quod de ſeparatione Leuitarum, in cap. 4. & 8. deſcribitur; quemadmodum rationes adductæ probant. Non eſt etiam, quod quis in dubium vocet quæ diximus, de tempore ſegregationis Leuitarum, ex eo quod (vt quidam Hebræi ex Deuter. cap. 10. ver. 8. colligunt) non niſi poſt Aaronis obitum, ipſa Leuitarum ſeparatio facta eſſe videatur: quoniam illa Deuter. verba: Eo tempore ſeparaui tribum Leui. & quæ ſequuntur. non ſunt referenda, ad immediatè præcedentia; Vbi de quibuſdam locis, ad quæ profectus fuerat populus, poſt egreſſum de Sinai; & de obitu Aaronis; & de Eleazaro eidem ſuffecto, fit mentio (hæc enim ibi quodammodo obiter interpoſita videntur, ſicuti ſæpe aliàs ſolet ſcriptura ſacra eiuſmodi interpoſitiones facere, quod nos alibi non ſemel adnotauimus) ſed referri debent ad ea, quæ paulo ſuperius in eodem ca. ver. 5. dicta fuerant, de tabulis Decalogi per Moyſen in Arca repoſitis; quod proculdubio, inter tabernaculi erectionem, & altaris, Sacerdotumque conſecrationem, contigiſſe dubium non eſt, vt nos ſupra num. 1. poſuimus. Eo quippe tempore, poſt erectum tabernaculum, repoſitaſque in Arca tabulas, paucis quibuſdam expeditis, quæ nos a num. 2. ad 7. retulimus, ſtatim fieri cœpit ſegregatio Leuiticæ tribus a reliquis, & Leuitarum conſecratio, atque applicatio diuinis miniſterijs, prout iuſſerat Dominus. Et hoc pro indubitato ſupponendum eſt; alioqui ſequeretur abſurditas maxima; nimirum eoſdem Leuitas, munia ſua exercuiſſe per annos triginta & octo priuſquam ad ipſa delecti, conſecrati, applicatique fuiſſent: ſiquidem certum eſt, Aaronem obijſſe anno, ab exitu de Ægypto, quadrageſimo; Leuitas autem vſque ab eo tempore quo profectus eſt populus de Sinai, nempe anno dicti exitus ſecundo, die vigeſima menſis ſecundi, deferre cœpiſſe, ac deinceps per illas ſolitudines tuliſſe tabernaculũ fœderis, & omnia ad ipſum pertinentia, vt ſuis locis dicemus: quod proprium erat ipſorum munus, eis a Moyſe aſſignatum.

8 Porrò memoratum Dei præceptum de Leuitis a populo ſegregandis; hoc, vt reor, ordine executioni mandatum fuit. Nam poſt renunciatam populo diuinam ipſorum Leuitarum electionem, loco primogenitorum totius populi Iſrael, quos idem Dominus, in exitu Iſraelis de Aegypto, ſibi reſeruauerat, quemadmodum traditur Exod. cap. 13. eo quod, ad Iſraelitarum fauorem, cuncta Ægyptiorum primogenita occidiſſet: continuò recenſita eſt tribus Leui, ab vno menſe & ſupra; inuentique ſunt Leuitæ vigintiduo millia. Deinde pariter ab vno menſe & ſupra, collecta fuit ſumma omnium primogenitorum populi Iſrael. Quæ quia ad vigintiduo millia ducenta ſeptuaginta tria aſcendere deprehenſa eſt, pro æqualitate conſtituenda, protinus redempta fuerunt ducenta ſeptuaginta tria primogenita, pretio ſiclorum quinque per ſingula capita; & tota hæc pecunia, data fuit Aaroni, & filijs eius. Quibus peractis, ventum eſt ad eorundem Leuitarum luſtrationem, ac conſecrationem, ritu ceremonijſq; Nu. c. 8. regiſtratis, & ſucceſſiuè traditi ſunt ipſi Aaron, & filijs eius, vt ad ipſorũ iuſſa, functiones ſuas exercerent. Ac deniq; facta triplici diſtinctione, ac denominatione, a tribus ipſorũ primogenitoribus, filijs Leui, Caath, Gerſon, & Merari deductꝭ ſingulis onera ſua, & munia, de quibus infra nu. 15. fuſius agemus, partita, atque aſſignata fuerunt; ea nimirum lege, vt quiſque a vigeſimo quinto ætatis ſuæ anno, ad quinquageſimum deſeruire teneretur. Quamuis prima vice, ad onera ferenda, delecti fuerint tantummodo a triginta annis, & ſupra. Itaque Caathitis, tanquam nobilioribus, propter Moyſen, & Aaron, qui pariter & ipſi (vt patet Exod. cap. 6. verſ. 18. & 20.) de Caath deſcenderant, data eſt cura ferendi nobiliora, & ſanctiora, videlicet Arcam fœderis, menſam propoſitionis, candelabrum aureum, & altare incenſi, cum omnibus ad ſingula pertinentibus; hac tamen conditione, vt illa non tangerent, ſed nec vlla curioſitate inſpicere attentarent, quæ in Sanctuario erant, antequam inuoluta eſſent; alioqui ſcirent ſe morituros. Propterea nanque mandatum fuerat Sacerdotibus, ideſt Aaroni, & filijs eius, vt quotieſcunque mouenda forent caſtra, ipſi dumtaxat ingrederentur tabernaculum, & ſingula concinnè compoſita, velamentis inuoluerent, mitterentque vectes & efferrent; Deinde filij Caath, ad mandata Eleazari filij Aaron eadem baiularent, (accipimus hic nomine filiorum Caath, omnes eius poſteros, præter Aaron, & filios eius, qui erant Sacerdotes, & propterea a Leuitis diſtincti. Moyſes itẽ tanquam omnium princeps, hic excipitur; ſed non filij eius, qui

Quomodo & quo ordine facta.

qui & ipſi in numero Leuitarum ſtirpis Caath comprehendebantur, vt apertè colligitur 1. Paralip. ca. 23. ver. 14.) Gerſonitis verò aſſignatum eſt munus aſportandi cortinas tabernaculi, & alia eius operimenta, & item cortinas atrij, & omnia quæ ad altare holocauſti pertinebant. Et his, quemadmodum & Meraritis, præfectus fuit Ithamar, alter filius Aaronis. Onus autem Meraritarum erat deferendi tabulas tabernaculi, & vectes eius, & columnas, earumque baſes; item atrij columnas, cum baſibus, & paxillis, & funibus ſuis. Porrò numerus Leuitarum omnium, a triginta annis, & ſupra, vſque ad quinquageſimum, aſcendit ad octomillia quingenta octoginta. Siquidem de filijs Caath, inuenti ſunt duo millia ſeptingenti quinquaginta, De filijs Gerſon, duo millia ſexcenti triginta. De filijs Merari, tria millia ducenti. Quæ omnia promiſcuè traduntur. Numer. cap. 3. 4. & 8. Et quia filij Caath, quibus ſacratiora, eademque leuiora onera obtigerant, proprijs ea humeris baiulare debebant: onera verò filiorum Merari, duplo grauiora erant oneribus filiorum Gerſon: propterea Moyſes, de ſex illis plauſtris, & duodecim bobus, quæ (vt ſupra num. 2. diximus) principes tribuum obtulerant, nihil dedit Caathitis; ſed Gerſonitis duo tantum plauſtra, & quattuor boues; Meraritis verò plauſtra quattuor, & octo boues. Numer. ca. 7. ver. 1. vſque ad 10.

2750
2630
3200
8580

Secundũ paſcha ab Iſraelitis celebratũ

Die eiuſdem menſis decima, oportet filios Iſrael præparaſſe ſibi, ritu præſcripto, 9
agnos paſchales, prout paulo antè, a Deo per Moyſen fuerant moniti. Die autem decimaquarta, ad veſperam, eoſdem agnos immolarunt; & ipſorum carnes igni aſſas, poſt ſolis occaſum, cum azymis panibus, & lactucis agreſtibus, ceteriſque legalibus obſeruantijs, manducarunt. Atque ita ſecundum Paſcha factum fuit in Sinai (primum nanque in exitu de Ægypto celebratum fuerat) Numer. cap. 9. ver. 1. vſq; ad 6.

De ſollemnitate azymorũ.

De ſollemnitate autem azymorum, quæ feſto Paſchæ iuncta erat, & ſeptem conſequẽtibus diebus celebrari debebat, nihil hic ſcriptura ſacra meminit; fortaſſis quod tunc communiter fieri non potuerit. Siquidem populus, loco panis, man comedere cogebatur. Quamuis neceſſarium videatur ſupponere, aliquam etiam tunc in populo, præſertim apud ditiores, triticeam extitiſſe farinam; ſiue ex ea, quam de Aegypto tulerant (quod enim illa defeciſſe dicatur, quando cælitus datum eſt man; id non omnino, ſed quod ferè apud omnes defecerit ritè accipi poſſe videtur) ſiue ex ea, quam poſtea ab Amalecitis, aut Madianitis, alijſue propinquioribus populis, aut in bello aquiſierint, aut pretio comparauerint: alioqui non potuiſſent, in illo deſerto, facere panes propoſitionis, coram Domino per ſingula Sabbata renouandos; nec colyridas, ac laganas, & libamentum de ſimila oleo conſperſa, quæ tamen, in conſecratione Sacerdotum, & Leuitarum, oblata fuiſſe dicuntur, Leuit. c. 8. ver. 26. & Numer. ca. 8. ver. 8. Sed neque potuiſſent edere agnos paſchales, cum panibus azymis: Et tamen iuſſi ſunt facere Phaſe iuxta omnes ceremonias eius, Numer. cap. 9. verſ. 3. Itaque neceſſe quidem eſt populum illum habuiſſe triticeam farinam in deſerto, ad facienda quæ diximus; ſed non eſt credibile, eos tantam habuiſſe, vt poſſet vniuerſus populus, ſeptem diebus continuis, veſci panibus azymis; & propterea probabile eſt, dictam ſollemnitatem hic in ſacro textu fuiſſe præteritam, quod ob farinæ defectum, ſeu penuriam, a nemine hoc anno, vel a paucis tantum fuerit celebrata. Et idem credi poteſt contigiſſe in toto reliquo tempore quo populus manſit in deſerto.

Quæ a Domino didicerit Moyſes menſe 1. anni 2. ab exitu.

Per eadem circiter tẽpora, nimirum intra totum primum anni ſecundi menſem, o- 10
portet Moyſen ſæpius, & interpolatis vicibus, ac diebus, cum Domino eſſe loquutũ, in tabernaculo teſtimonij, ab eoque multa, præter illa quæ hactenus tetigimus, didiciſſe; & præſertim ea, quæ habentur Numer. cap. 5. & 6. videlicet de leproſis, alijſque immundis extra caſtra eijciendis. De lege peccantium per negligentiam, quomodo ſatisfacere deberent. De primitijs offerendis. De legibus Zelotypiæ. De lege ac conſecratione Nazaræorum, ac Sacerdotali populorum benedictione. Item omnia præcepta ceremonialia, & quæcunque alia, quæ ipſe Moyſes poſtea collegit, ac ſcripſit in toto libro Leuitici. Nam ex principio, & fine eiuſdem libri manifeſte colligitur, quod cuncta quæ in ipſo Leuitici libro traduntur, audiuit Moyſes a Domino, in monte Sinai, de tabernaculo teſtimonij; ergo non ante primum menſem anni ſecundi. Siquidem certum eſt, vt dicitur Exod. cap. vlt. ver. 15. quod non niſi prima die eiuſdem anni ſecundi, erectum fuit tabernaculum. Scimus etiam hiſtoriam lib. Numeri,

Numeri, exordiri a prima die menſis ſecundi; anni ſecundi; ergo quæ habentur in Leuitico, qui medius eſt inter finem Exodi, & principium Numeri; acta ſunt in toto primo menſe; non continuatè, ſed interpolatè, vt dictum eſt; quoniam in eodem menſe plura alia, & præſertim ea, quæ hucuſque deſcripſimus geſta fuiſſe dubitare nemo poteſt.

11 Et quoniam ad Leuit. librum peruenimus, operæ pretium videtur, hic aliqua ad ipſum pertinentia præmittere. Inſcribitur verò liber iſte, Leuiticus: quod præcipue ad tribum Leui, quatenus ſcilicet Sacerdotes, & Leuitas complectebatur, directus eſſet: Nam cum illa eſſet a reliquis ſegregata, & diuino cultui ſpecialius dedicata, vt ſupra num. 2. & 7. dictum eſt; decebat eandem præ ceteris, ſacrorum rituum, & ceremoniarum plenè edoctam eſſe, & omnes obſeruantias legales adamuſſim callere, vt & officia ſua rite præſtare, & alias tribus, quæ ad Deum pertinerent, cum opus eſſet, inſtruere poſſet: Iccirco ad inſtituendos ipſos Leuitas, qui quodammodo futuri erāt legis, ac præcipue ceremoniarum Magiſtri, vt colligi poteſt 2. Paralip. cap. 17. ver. 8. vbi Sacerdotes, & Leuitæ mittuntur a Rege Ioſaphat, ad docendum populum. Et ca. 19. ver. 11. vbi Leuitæ Magiſtri appellantur; prædictum librum Moyſes ſcribere voluit; & Leuiticum inſcribere, vt vel ſolo titulo, admonerentur, debere illos hunc ſemper ad manus habere. Cum igitur præcipua Sacerdotum ac Leuitarum munia, reſpectiuè eſſent, Sacrificia offerre, expiationes, conſecrationeſque peragere, ſacrorum locorum ac rerum, curam gerere, eaſdemque cum opus eſſet deferre, & populum leges diuinas, atque omnia ad Dei cultum pertinentia, docere; rectè in primis ſeptē Leuitici capitibus, varij ritus, & plurimæ ſacrificiorum, oblationumque differentiæ, pro diuerſitate cauſarum; præſcribuntur. In octauo autem cap. & 9. 10. 16. 21. & 24. ſpectantia ad conſecrationes, & vnctiones ſacras, Sacerdotum, tabernaculi, & ſupellectilis eius; & item quando, quomodove Sacerdotes in Sanctuarium ingredi; quæ in eo agere; quales ipſi eſſe; & a quibus abſtinere deberent; & quam curam habere lucernarum, panum propoſitionis, & huiuſcemodi. In 12. verò, & tribus ſequentibus capitibus, inſtruuntur qualiter expiationes quaſdam facerent, puta, Puerperij, & Puerperæ; hominis, domus, ac veſtitus leproſi; Viri ſeminis fluxum, ac mulieris menſtrua patientis, & his ſimilia. At in ca. 11. 17. 18. & 22. monentur a quibus abſtinere teneretur vniuerſus populus, nempe ab animalibus immundis, a ſanguine, & morticinis, & ab illicitis, ac vetitis coniugij gradibus. Sanè in 19. 20. 24. & 27. habentur quæ agenda forent, circa obſeruantiam præceptorum moralium, ceremonialium, & nonnullorum quoque iudicialium; nec non circa votorum, decimarumque perſolutiones. In 23. autem, & 25. feſta perpetuo obſeruanda, celebrandaque declarantur; videlicet Sabbati, Paſchæ, Pentecoſtes, Tubarū, Expiationis, Tabernaculorum, Cætus, ſeu Collectæ; nec non anni ſeptimi Sabbatiſmus; & quinquageſimi Iubileus. Denique, vt validius Leuitæ, maximè verò Sacerdotes, populum ad prædicta omnia exequenda, obſeruandaque inducere valerent, cùm benedictiones legem obſeruantibus, tum maledictiones illam tranſgredientibus minitatæ, in capitu. 26. proponuntur. Conſtat igitur librum Leuitici, ferè totum circa præcepta, quæ vocant ceremonialia, verſari: pauca enim admodum ſunt, quæ in eo de Moralibus, ac Iudicialibus, habentur, aut ad hiſtoriam pertineant: Quemadmodum contra liber Deuteronomij in mandatis Moralibus, Iudicialibuſque tradendis ſe ſe magis extendit; vt propterea lex Moſaica, ſeu Moſaicæ legis volumen, nuncupari ſoleat.

De libro Leuitici. Cur ſic inſcriptus.

Quæ in eo contineantur.

12 Cum itaque, ſicuti ſupra diximus, liber Leuitici ad eos inprimis pertinere videretur, qui vel diuini cultus miniſtri erant, vel ad diuinum cultum in populo propagandum, augendumque ſtudioſius vacare profitebantur: poſtulat hic locus, vt primo in vniuerſum de perſonarum generibus apud Hebræos diuino cultui præfectis, aut quomodolibet deſtinatis. Deinde ſpecialiter de Sacerdotibus, ac Leuitis. Tertio demum de ipſorum officijs: nec non de quibuſdam ad illorum officia ſpectantibus; præcipuè verò de ſacrificijs offerendis, de ſollemnitatibus celebrandis; & præterea de legalibus immunditijs, earumque expiationibus, aliqua præmittamus: ad hæc namque capita, omnes ferè ceremoniales legis obſeruantiæ, aliquo modo reduci poſſe videtur. De Moralibus autem, ac Iudicialibus præceptis vbi ad librum Deuteronomij deuenerimus, opportunius aliquid agemus. Hæc verò quæ nunc dicturi ſumus,

De perſonarum generibus ſpeciatim cultui diuino mancipatis.

mus,aliquatenus hic præcognouiſſe; admodum vtile erit ad ea, quæ in ipſo Leuitici libro, aliiſque ſcripturæ locis traduntur, & quæ in huius operis progreſſu dicenda ſunt, melius percipienda.

Scire ergo oportet,plura fuiſſe perſonarum genera,quæ diuinum cultum in populo Iſraelitico,tamquam ex officio, procurare, adiuuareve ſatagebant: inter quæ primum locum tenebant Sacerdotes, Deinde Leuitæ, Tertio loco poſtmodum additi ſunt Nathinæi: Et hi omnes miniſteria ſua habebant pertinentia, prius ad tabernaculum, poſtea ad templum, ſinguli munia ſibi aſſignata exercentes. Præter hos introducti quoque fuere alij hominum ordines, qui quidem licet nullum haberent proprium in tabernaculo, aut templo, miniſterium: vacare tamen & ipſi ſpecialiter Dei ſeruitio profitebantur; ſe ipſos alioſque, morum ſanctitate, aut doctrina, ædificare ſtudentes. Tales inprimis erant, qui Nazaræi dicebantur, ſanctitate celeberrimi: qui quodammodo erant in populo Iudaico, quales nunc ſunt qui inter Chriſti cultores, Religioſi, ſeu Regulares dicuntur, excepto quod vitam cænobiticam, quemadmodum iſti, non ducebant: Siquidem illi quoque Deo, quidam ad tempus; quidam verò in perpetuum ſe deuouere conſueuerant: Et a quibuſdam abſtinebant, puta a vino,& ſicera, Et cæſariem nunquam tondebant,niſi in caſu legalis pollutionis;aliaq; præſtabant, ſecundum regulas ipſis a Domino præſcriptas. Horum conſecratio, legeſque,& expiationis eorundem ritus, deſcriptæ habentur Numer.cap. 6. per totū. Aliud eiuſmodi hominum genus,quod poſtea Eſdræ temporibus ſurrexiſſe creditur, fuit ordo Scribarum, doctrinæ ſacræ potiſſimum addictus; quoquomodo ſimilis ei qui nunc dicitur Theologorum. Erant enim Scribæ, homines in diuina lege doctiſſimi. Poſt multa verò tempora, tres aliæ item prodierunt Rabbinorum, ſeu veluti Philoſophorum ſectæ, quibuſdam inter ſe dogmatibus differētes, nempe Phariſæorum, qui mortuorum reſurrectionem admittebant;Sadducæorum,qui illam negabāt; & Eſſenorum, ſiue Aſſidæorum, qui pietate, ac ſanctitate, ceteris præſtare ſtudebāt. Aſſidæi enim qui 1. Machab. cap.7. ver. 13. & 2. Machab. ca. 14. ver.6. memorantur, ab Eſſenis, nomine tenus diſcreti fuiſſe creduntur, quemadmodum pluribus,& præſertim ex Ioſepho Gorione Hebræo, probat Nicolaus Serarius, ſuper locis Machab. citatis. De prioribus duabus ſectis, ſiue hæreſibus, non ſemel mentio reperitur in Euangelio. Et in Actis Apoſtolorum. De iiſdem quoque, ac de tertia pariter, latè meminit Flauius Ioſephus lib. 2. de Bello cap.7. & lib.13. antiq.cap.9. & lib. 18. ca. 2. & alibi. Porrò inter hoſce Scribarum, Phariſæorum,Sadducæorum, & Eſſenorum, ordines; credimus extitiſſe plures ex Sacerdotibus, & Leuitis. Nam de ordine Phariſaico, id patet Ioan. cap.1. verſ.19. & 24. Vbi primo legimus, quòd miſerunt Iudæi Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem &c. Et poſtea dicitur: Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.

Sacerdotes. Leuitæ. Nathinæi. Nazaræi. Scribæ. Phariſæi. Sadducæi. Eſſeni. Aſſidæi.

13

Verum enimverò, ex hiſce omnibus perſonis, diuino cultui ſpeciatim, vt dictum eſt,mancipatis; quidam dicebantur, erantque Prophetæ, quia ſpiritum propheticū quandoque habentes, prophetabant. Quanquam horum duplex genus habebatur. Alterum ac præcipuum erat eorum,qui diuinis potiſſimum reuelationibus præfulgebant,futura prædicebant,Reges arguebant,populis prædicabant,miracula perpetrabant, & denique tanquam oracula, & ſpirituales populorum patres,ab omnibus communiter habebantur. Eiuſmodi fuerunt inprimis Moyſes, & Aaron; dein Ioſue, & Samuel;poſtea verò per ſingulas propemodum generationes,ferè vſq; ad tēpora Machabæorum, Gad, Nathan, Ahias Silonites, Michæas, Elias, Eliſæus, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & qui duodecim prophetæ minores appellantur,& alij multi. Quorum temporibus, plurimos item non defuiſſe pſeudoprophetas, qui ipſis per omnia aduerſabantur, infra ſuis locis, oſtendemus. Alterum genus illorum qui, licet futura non prædicerent, nec alia mirabilia facerent; nihilominus ipſi quoque dicebantur Prophetæ, ſeu filij Prophetarum, & quandoque etiam cunei, gregeſue Prophetarum,quod gregatim conuiuentes,ac certis quoq; horis ſimul conuenientes, vt de rebus diuinis diſſererent; mira quadam mentis illuſtratione cælitus affecti,arcanos ſcripturarum ſenſus,ad ſpiritualem ipſorum ceterorumq; progreſſum,aperirent, explicarentq;, non ſecus ac poſtmodum in primitiua Eccleſia fieri conſueuit,quemadmodum ex 1. ad Cor.cap.14. manifeſtè colligi poteſt. Vbi Apoſtolum prophetiam præferri

Prophetæ. Primigeneris. Secundi.

14

præferri debere dono linguarum pluribus demonſtrare conatur. Iidem quoque ſtatis temporibus diuinis laudibus vacabant, hymnis, pſalmis,& canticis ſpiritualibus, muſicisque diuerſorum generum inſtrumentis ſuauiter perſonantes; eo ferè modo, quo ſolent noſtri temporis Eccleſiaſtici homines, in Eccleſijs, vel etiam aliquando per vias,quando ſcilicet ordinatè exeunt ad proceſſiones publicè celebrandas.Duas horum Prophetarum congregationes, tempore Samuelis, in populo Iſrael extitiſſe certum eſt; quarum vna, venit cum canticis, & organis obuiam Sauli, poſteaquam a Samuele in regem vnctus fuit, vt traditur 1. Reg. ca.10. ver.5.& 10. Et hæc,manere ſolebat in Gabaa Beniamin, quemadmodum latè probat Abulenſis ſuper cap. Reg. citato quæſt. 4. vltra medium. Altera cui præſidebat Samuel, morabatur in Ramatha; ad quam cum veniſſent nuncij Saulis quærentes Dauidem, & poſt ipſos ipſemet Saul,illico omnes cum ceteris prophetare cœperunt,vt accuratius deſcribitur 1.Re. cap.19.verſ. 20. vſque ad finem capitis. Ad hoc quoque genus Prophetarum pertinere videntur Cantores a Dauide inſtituti, qui coram Arca Domini, ac poſtea in tẽplo, per vices ſuas, prophetarent; de quibus latè agitur 1. Paralip.capit.15. & 16. & clarius 25. vbi ijdem canentes coram Domino ac perſonantes, prophetare dicebantur; fortè quod non quaſcunque, ſed propheticas dumtaxat cantiones, præcinerẽt. Poſt ædificatum quoque templum, non in ipſo ſolum templo, vt dictum eſt; ſed & alibi etiam in alijs vrbibus, & locis, extitiſſe huiuſmodi Prophetarum congregationes, colligi poteſt 3. Reg. cap.18.ver.4.& 13. vbi legimus, quod cum impia Iezabel interficeret Prophetas Domini; Abdias qui tũc erat diſpenſator domus regis Achab, & vir timens Dominum, tulit centum Prophetas, & abſcondit eos quinquagenos,& quinquagenos in ſpeluncis; & pauit eos pane, & aqua. Item 4. Reg. cap. 2. verſ. 3. dicitur,quod in Bethel erant filij Prophetarum. Et ibidem ver.5. 7. & 15. traditur etiam in Iericho extitiſſe filios Prophetarum. Et ca.4. in principio fit mentio vnius de vxoribus Prophetarum. Et ver.38. legimus,quod filij Prophetarum, habitabant in Galgalis coram Eliſeo. Et ibidem vſque ad finem capitis,atque inſuper in cap.6. ver.1. vſq; ad 8. narrantur quædam eiuſdem Eliſei miracula, ad fauorem vtilitatemque eorundem Prophetarum facta. Quibus temporibus, non greges Prophetarum Domini tantum reperiebantur in terra Iſrael; ſed & Prophetarum Baal,& Lucorum, vt patet 3. Reg. cap.18. ver.19. vbi dicitur,quod Prophetæ Baal, erant quadringenti quinquaginta; Et Prophetæ Lucorum quadringenti comedebãt de menſa Iezabel. Neque verò viros tantum, verum etiam mulieres aliquot, prophetiæ dono præditas fuiſſe reperimus. Nam, & Maria ſoror Moyſi, Exod. cap. 15. verſ. 20. Prophetiſſa nuncupatur. Et Debbora vxor Lapidoth Iudic. cap.4. verſ.4. vocatur Prophetiſſa. Item 4. Reg. cap.22.ver.14. legimus de Holda Prophetide, quæ erat vxor Sellum, & habitabat in Ieruſalem. Denique notum eſt Annam filiam Phanuel fuiſſe Prophetiſſam,vt patet Luc. cap.2.ver.36.

Pſeudo prophetæ.

Prophetiſſa.

15 Ceterum, vt ad rem redeamus, notandum eſt,quod omnes memorati virorum ordines, de qualibet tribu eſſe poterant, præter Sacerdotes, & Leuitæ, qui neceſſario de tribu Leui eſſe debebant: Et Nathinæi, qui de genere fuerant Chananæorum, olimque Gabaonitæ dicebantur: At Ioſue temporibus, aſtu ſe Iſraelitis iungentes, cum (deprehenſa fraude) ab ipſo Ioſue primum deputati fuiſſent ad opus cædendi ligna, aquaſque ad vſum tabernaculi comportandas, vt habetur Ioſu. cap.9. verſ.23. & poſtea iterum a Dauide,ad inſeruiendum Sacerdotibus ac Leuitis applicati eſſent, quemadmodum traditur 1. Eſdr. cap.8. ver. 20. inde Nathinæi ſunt appellati; hoc eſt (vt explicat B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis libri Paralip.) Donati; nimirum Leuitis ac Sacerdotibus ad memorata miniſteria gratis dati. Vnde quemadmodum olim Leuitæ, clericis noſtri temporis; ita Nathinæi Regularium Conuerſis, quoquomodo reſpondere videntur. Verum de omnibus hiſce hominum ordinibus fuſius agere, non eſt præſentis negotij; Sed tantummodo de Sacerdotibus, & Leuitis, ad quos præcipuè memoratus Leuitici liber directus fuit, vt iam dictum eſt.

Ad quas tribus pertinerent.

16 Vt igitur aliquid hic de Sacerdotibus antiquæ legis proferamus; Sciendum prius eſt, quod inter ipſos, qui omnibus præerat, dicebatur Magnus, ſummuſue Sacerdos, vel Pontifex. Ex alijs verò, quidam maiores, aut ſecundi ordinis Sacerdotes; Et iſti, quod eſſent præfecti claſſibus Sacerdotalibus, ordinariè, & communiter Princi-

De Pontificibus, & Sacerdotibus.

pes

pes Sacerdotum nuncupabantur; nonnunquam verò etiam, ſummi Sacerdotes, & Pōtifices, ideſt Pontificij, quod aliquando & ipſi pontificatum tenuiſſent. Ceteri autem ſimpliciter Sacerdotes, ſeu Sacerdotes minores appellabantur. Et horum omnium primi ac primarij fuerunt Moyſes & Aaron. Quod ſi quis forte de ipſo Moyſe hæſitet, num verè fuerit Sacerdos; recolat illud Pſal.98. ver.6. Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius.] Et præterea conſulat Cardinalem Bellarminum, qui ex alijs etiam ſcripturæ locis, & Patrum teſtimonijs, euidentiſſimiſque argumentis id ipſum confirmat, Controuerſia prima lib.3. qui eſt de verbi Dei interpretatione cap.4. & alijs in locis. Porrò inter Moyſen, & Aaron, iſta extitit ſubordinatio; quod Moyſes immediatè a Deo electus, & inuiſibiliter ordinatus fuerat; Aaron verò, Deo præcipiēte, per Moyſen viſibiliter conſtitutus, & conſecratus; & quodammodo eiuſdem Moyſi vicarius fuit: Atque hoc pacto Moyſes præfigurabat Chriſtum, qui eſt verus ac ſummus Pontifex, ſempiternuſque Sacerdos, vt dicitur ad Hebr.ca.7. verſ.21. vſque ad finem: Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus a peccatoribus, & excelſior cælis factus, qui eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium, vnde, & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuēs, ad interpellandum pro nobis.] Aaron autem, in cuius ſucceſſione poſtea permanſit Sacerdotium, & Pontificatus; præſignabat Petrum, cui ſpecialiter Chriſtus dedit claues regni cælorum, gregemque ſuum, hoc eſt Sanctam Eccleſiam paſcendam commēdauit; Et cuius ſucceſſores, Summi Pontifices dicuntur, ipſiuſque Chriſti vices in terris gerunt. Sicuti enim Moyſes facie ad faciem loquebatur cum Deo; & quæ a Deo acceperat, Aaroni exequenda mandabat: ita, & multo præſtantius, ipſe Chriſtus, quæcunque audiuit a Patre, nota fecit Apoſtolis, & maxime Petro; ac per ipſum primo, deinde etiam per ſucceſſores eius, executioni mandanda curauit, curat, curabitque, vſque ad conſumationem ſeculi. Sed vt ad rem redeamus, Ordo Sacerdotum veteris legis, totam ac ſolam Aaronis proſapiam complectebatur, & extra ipsā non exibat, vt colligi poteſt Numer.cap.3. ver.10. & ca.18. ver.1. & 7. & 1.Paralip. capit.23. verſic.13. ita, vt primogeniti de recta ipſius Aaronis linea propagati, ſucceſſiuè vnus poſt alterum, ordinariè pontificatum tenerent: (niſi aliqua deformitate maculave affecti eſſent ex his, quæ notantur Leuit. cap. 21. verſ. 17. vſque ad finem capitis:) Quamquam aliquando, iuſtis grauibuſque de cauſis; & interdum etiam impiorum Regum potentia, iſte ordo non fuerit obſeruatus. Quotquot autem alij de ſtirpe Leuitica propagati erant; intra Leuitarum ordinem computabantur; etiam filij ipſius Moyſi, vt patet 1. Paralip. cap.23. ver.14. vſque ad 25. Quo fit, vt omnes Sacerdotes, eſſent etiam Leuitæ; non autem e conuerſo; omnes Leuitæ, Sacerdotes dici, eſſeue poſſent.

De Moyſe, & Aarone.

Sacerdotum legalium genus.

Sanè proprium ſummi Sacerdotis ſiue Pontificis munus, quod ipſe ſolus præſtare 17
poterat; triplex erat. Primum introire in Sancta Sanctorum ſemel dumtaxat in anno, in ſollemni ſcilicet die Expiationis, ſeu Propitiationis, quæ celebrari ſolebat die decimo menſis ſeptimi; Et ibi peragere ea, quæ in toto Leuit. capitulo 16. deſcribuntur. Alterum Pontificis officium erat initiare, ſeu conſecrare Sacerdotes, & Leuitas, ritu a Domino, locis infra num.19. citandis præſcripto. Tertium denique fuit, in rebus dubijs & grauibus (vt ſub anno præcedenti num. 82. dictum eſt) conſulere Dominum in Ephod, & rationali, quod vt ibidem declarauimus, erat propriū ſacrumque ſummi Sacerdotis indumentum. Officia autem Sacerdotum minorum, plura erant; neque ex vno, aut altero ſcripturæ ſacræ loco; ſed ſparſim ex pluribus, colligenda ſunt. Et in ſumma, ſaltem quæ magis ordinaria erant, ad quinque reduci poſſe videntur. Primum erat, ſacrificia cuiuſuis generis facere, ſuper altare holocautomatum, quod in atrio Sacerdotum, ante tabernaculi, templiue veſtibulum ſtabat; & libamina a populo accipere, eademque offerre coram Domino, vt ex primis tribus Leuitici capitibus; & ſeptimo nec non ex omnibus penè veteris teſtamenti libris legalibus, deſumi poteſt. Porrò in diebus feſtiuis, non alij duntaxat Sacerdotes, ſed & cum eis Pontifex, ad ſacrificia in templo peragenda conuenire ſolitus erat, vt teſtatur Ioſephus lib. 6. de Bello ſub finem ſexti capitis; ita ſcribens: Pontifex autem cum ipſis (ſubaudi Sacerdotibus) non tamen ſemper aſcendebat; ſed diebus, quibuſque ſeptimis; & per ſingulos menſes Kalendis; vel ſi quando patria feſtiuitas,

Munia ſolius ſummi Sacerdotis ſeu Pontificis quæ.

Aliorum Sacerdotū officia ordinaria

feſtiuitas, atque annua, ab omni populo agebatur.] Annexa verò huic muneri, quæ pariter ad eoſdem pertinebant Sacerdotes, erant; hoſtias diligenter inſpicere, ſcrutari, perueſtigare, diſquirere, & ſi quid in eis vitij deprehendiſſent, reijcere; immaculatas verò mactare, excoriare, in partes ſecare, abluere, cremare, & nonnullas etiam coquere, atque comedere; & ſi quid eiuſmodi aliud erat ad ſacrificia pertinens, ritè decenterque peragere. Alterum Sacerdotij munus erat; ignem ſacrum alere, ac nutrire, ſubijciendo ei quotidie ligna, vt iugiter perpetuoque arderet ſuper altare holocautomatum: ſic enim ipſis iniunctum fuerat Leuit. cap. 6. ver. 12. Tertium erat; bis quotidie, quando ſcilicet iuge ſacrificium faciebant, nempe matutinum & veſpertinum; introire in anteriorem tabernaculi, templiue partem, quæ ſancta dicebatur; vt ponerent thymiama ſuper altare incenſi; & lucernas ſuper candelabro aureo exiſtentes, concinnarent. Hæc enim duo, videlicet, adolere incenſum, & cōcinnare lucernas; licet re vera eſſent munia inter ſe diuerſa; tamen quia ab iiſdem Sacerdotibus, & ferè eodēmet tēpore præſtari conſueuerant; ad idem caput reducēda duximus. Quartum erat, ſingulis Sabbatis, hoc eſt ſeptima quaque die, duodecim panes calidos, ab ipſiſmet Sacerdotibus paratos, ponere ſuper menſam propoſitionis in ſancta locatam; vetereſque inde remouere, & comedere. Et quidem, de panibus renouādis, & incenſo adolendo; quod ad minorum quoque Sacerdotum munus pertineret; colligi poteſt Leuit. cap. 21. verſic. 6. vbi de Sacerdotibus minoribus (quemadmodum ex initio capitis manifeſtè apparet) verba faciens ſcriptura ait: Incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt.] Et idem patet exemplo Zachariæ patris Sancti Ioannis Baptiſtæ, quem ſub anno mundi 2544. num. 67. probauimus, non fuiſſe ſummum Sacerdotem; Et tamen Luc. cap. primo, verſic. nono, de ipſo legimus, quod ſorte exijt, vt incenſum poneret, ingreſſus in templum Domini. De lucernis verò quotidie concinnandis, quod etiam ad Sacerdotes minores ſpectaret; pluribus probat Abulenſis, ſuper Numer. cap. 8. quæſt. 2. Et præcipuè, quia, inquit, ſi id muneris ſolius ſummi Sacerdotis fuiſſet; vtique ſequeretur, ipſum procreare filios nūmquam potuiſſe: quandoquidem introeuntes in ſancta oportebat mundos eſſe a mulieribus vno ſaltem integro naturali die; alioqui, ipſum polluiſſent tabernaculum, ſiue templum, vt idem Auctor colligit ex Leuit. cap. 15. & Numer. c. 19. Quintum denique Sacerdotale officium erat, olea ſacra, tum quæ pro alendis lucernis, tum quæ pro ſacris vnctionibus, vſui erant, conſeruare; & item thymiama, ſeu compoſitionis incenſum; Et vaſa Sanctuarij, & quicquid ad vſum tabernaculi, ſeu interioris templi, pertineret, Numer. cap. 4. ver. 16.

18 Quæ verò minus ordinaria videbantur Sacerdotum minorum munia, hæc ferè eſſe poterant, inuoluere velaminibus Arcam, aliaſque res ſacras; eaſque tradere Leuitis portandas, quando mouenda erant tabernaculum, & caſtra, Numer. capitulo quarto verſiculo quinto. Sed hoc munus poſtea, abſoluto templo, penitus ceſſauit: nuſquā enim deinceps niſi rariſſime opus fuit eiuſmodi ſacra trāsferre. Præterea, certis diebus, & occaſionibus, clangere buccinis, tubiſue interdum corneis, ordinariè verò argenteis, Numer. cap. decimo verſiculo primo, vſque ad vndecimum, & præſertim verſiculo octauo, vbi decernitur hoc pertinere ad Sacerdotes. Item adiurare mulieres, in caſibus zelotypiæ, Numer. capitulo quinto verſiculo vndecimo, vſque ad finem capitis. Diſcernere inter lepram & lepram; & inter mundum ac leproſum. Vnde Leuitici capitulo decimotertio, verſiculo ſecundo, præcepit Dominus; vt qui habuerit plagam lepræ, adduceretur ad Aaron Sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Et in Euangelio Luc. capitulo 17. verſiculo decimoquarto, dicebat Ieſus leproſis quos mundauerat: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus.] Inſuper expiationes ſeu purificationes facere leproſorum, puerperarum, menſtruoſæ mulieris, & viri ſeminiflui, & aliorum huiuſmodi, de quibus vide Leuit. cap. 12. vſque ad decimumſextum. His adde alia duo Sacerdotum munia, omnium ferè præcipua; nimirum; In omnibus memoratis ipſorum functionibus, Dominum pro vniuerſo populo, vel pro particularibus deprecari; vt ex locis citatis colligi poteſt, vbi verba illa ſæpius repetita inuenies: Orabitque pro eo, vel pro ea Sacerdos.] vel alia huiuſmodi. Et ex vulgari illa, Oſee capitulo quarto verſiculo octauo, ſententia:

Minus ordinaria.

Peccata populi mei comedent.] iuxta expoſitionem Alexandri Pontificis, huius nominis 1. Epiſtola ſecunda, quæ refertur in decreto cau. 1. quæſt. 1. can. Ipſi Sacerdotes. ibi enim: Peccata, inquit, populi comedent: quia precibus ſuis, & oblationibus, ea delent, atque cõſumunt.] quæ expoſitio, ex alijs ſcripturæ locis comprobari poteſt: vbi verbum hoc-comedere-vſurpari ſolet pro-conſumere-vt in Pſal. 78. verſ. 7. Quia comederunt Iacob, & locum eius deſolauerunt.] Et Ierem. capitulo 10. in finem: Quia comederunt Iacob, & deuorauerunt eum, & conſumpſerunt illum.] Alterum eſt, ſcire quæ ad legem Dei, cultumque eius pertinebant; vt poſſent docere populum. Et hoc eſt quod ipſis Sacerdotibus dicitur Leuit. cap. 10. ver. 10. Vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & profanum, inter pollutum & mundum, doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos, per manum Moyſi.] Et Malac. ca. 2. verſic. 7. Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.] Et Aggæi ca. 2. ver. 1. Interroga Sacerdotes legem.] Vnde non immerito, eam ignorantibus, vel ſcire negligentibus, comminatur Dominus Oſee cap. 4. ver. 6. dicens: Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.] Sed poſtrema hæc duo munia, nempe docendi populum, & orandi pro eo; videntur etiam Leuitis fuiſſe communia. Nam & Numer. cap. 8. ver. 19. De Leuitis dicitur: quod Deus tradidit eos Sacerdotibus; vt ſeruiant pro Iſraelitis in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne ſit in populo plaga &c. Et 2. Paralip. cap. 17. verſic. 7. vſque ad 10. Legimus: quod Ioſaphat rex, miſit Sacerdotes, & Leuitas in ciuitates Iuda, habentes librum legis Domini, vt docerent erudirentq; populum. Ceterum omnia hæc, & ſi quæ erant alia Sacerdotum minorum officia, poterat ſimiliter ſummus Sacerdos, & Pontifex exercere. Eſt enim hæc etiam nunc in Sancta Eccleſia, vniuerſalis regula, vt quæcunque poſſunt facere minores, poſſint, & maiores; ſed non e conuerſo. Ad filios autem Sacerdotum ſpectabat, vnguenta ex aromatibus conficere, vt colligitur 1. Paralip. cap. 9. ver. 30.

Munia Leuitarũ, in vniuerſum.

Leuitarum verò munus, in vniuerſum erat; ſeruire Deo, & Sacerdotibus præſto 19
eſſe, in miniſterijs tabernaculi, pro filijs Iſrael. Propterea enim Numer. cap. 8. verſ. 14. vſque ad 19. præceperat Dominus Moyſi, vt ſepararet Leuitas de medio filiorũ Iſrael; vt eſſent ipſius Domini. Et rationem ſubiungens, ait: quod, Ex quo percuſſerat omnia primogenita Ægypti; ſanctificauerat ſibi omnia primogenita filiorum Iſrael: pro quibus accepit ſibi dono Leuitas; tradiditque eos Aaroni, & filijs eius; vt ſeruiant ei in tabernaculo fœderis. Et cap. 18. ver. 2. ait Dominus Aaroni: Sed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui, ſume tecum, præſtoque ſint, & miniſtrent tibi.]

Particularia.

Particularia autem officia, ipſis a Moyſe aſſignata, hæc ferè ſunt. Primo portare, quando mouenda erant caſtra, tabernaculum, & cuncta in eo contenta, ſeu ad ipſum pertinentia, iuxta diſtributionem & modum, eis præſcriptum Numer. c. 4. per totum. Item deponere, erigereque ipſum tabernaculum, Numer. cap. 1. verſ. 51. Denique excubare ad cuſtodiam Sanctuarij, & ad omnia opera eius, iuxta Sacerdotum mandata, Numer. cap. 18. verſ. 1. vſque ad ſeptimum, propterea cap. primo verſiculo 50. vbi aſſignatur locus Leuitis dicitur. Ac per girum tabernaculi metabuntur.] Quæ verò munia eiſdem Leuitis poſtea a Dauide aſſignata, ac diſtributa fuerunt; habentur primo Paralip. cap. 23. per totum, de quibus nos infra ſub anno mundi 3020. num. tertio dicemus. Et hæc de Sacerdotum, Leuitarumque officijs hoc loco præmiſiſſe ſufficiat.

Sacerdotes ac Leuitæ non niſi poſt ipſorum conſecrationẽ munia ſua exercere poterant.

Si tamen illud addiderimus, quod non omnes quos Sacerdotalis, aut Leuitici generis eſſe conſtabat; poterant Sacerdotalia, Leuiticaue officia exercere; ſed ij tantum, qui præſcriptis ritibus, ac ceremonijs initiati erant: Et hoc certe (vt bene notat Franciſcus Ribera libro 3. De templo capitulo primo) conuincere poteſt hæreticos noſtri temporis; qui cunctos Chriſtianos, etiam nullo ſacro ordine ſuſcepto, Sacerdotes eſſe; & ſtatim ac baptizati ſunt; Chriſti corpus conſecrare, conficereue poſſe, perperam contendunt. Etenim ſi ceremonialia, & prorſus typica illa veteris legis munia, obire nequibant legales Sacerdotes, & Leuitæ: niſi prius legitimis ritibus initiati: Quanto magis nunc myſtica, & Sacroſancta noui teſtamenti myſteria; quæ ab illis, non ſecus ac verum corpus a propria vmbra, differre certiſſimum eſt: nemini abſque præuijs ordinibus ſacris, debi-

tiſque

tiſque conſecrationibus, exercere fas erit? Ceterum, ritus initiandi Pontifices, & Sacerdotes, traditur Exod. cap.29. ver.1. vſque ad 37. & Leuit. cap.8. per totum. Leuitarum verò initiandorum forma, habetur Numer. cap.8. ver.6. vſque ad finem capitis.

De ſacrificijs legalibus, & beſtijs.

20 Quoniam autem diximus inter alia Sacerdotum officia, præcipuum, & valde vſitatum fuiſſe munus ſacrificandi; non abs re fuerit, iuxta ſuperius propoſita, aliquid hic de ſacrificiorum veteris legis notitia prælibare. Et primo, tametſi conſtet ſacrificij nomine, generaliter ſignificari quicquid Deo offertur, quod ei gratum fore credatur; ita vt actus etiam humani, non ſolum externi, ſed & interni, ad honorem Dei eliciti, ſiue Deo dicati; ſacrificia interdum appellari conſueuerint, iuxta illud quod legimus in Pſal. 49. ver.14. Immola Deo ſacrificium laudis.] Et in Pſal.50. verſ.19. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.] Et ver.2. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.] Veruntamen magis propriè loquendo, ſacrificij vocabulum, videtur communiter ſumi pro quacunque oblatione Deo facta, rerum corporearum; ſiue animaliũ, ſiue fructuum: Vnde legimus Geneſ. cap.4. de duobus primis Adæ filijs, alterum de gregibus ouium ſacrificia obtuliſſe: alterum verò de frugibus terræ. Nihilominus, quia fructuum, & aliarum rerum inſenſibilium oblationes, ſcriptura ſacra ſæpenumero libaminum, vel primitiarum, vel oblationum nomine, indicare ſolet: Et vt plurimum ſacrificiorum appellatione, animalium immolationes intelligit: Iccirco dicere poſſumus, primariam ſacrificiorum materiam, fuiſſe animalia; non cuiuſuis generis, ſed ea dumtaxat, quæ in lege dicebantur munda: neque omnia hæc; ſed ex volucribus quidem duo tantum genera, nimirum columbas, & turtures, (ſiquidem duo illi paſſeres, quorum fit mentio Leuit. cap.14. verſ.4. ad nullum ſacrificij genus pertinuiſſe videntur; ſed tantummodo ad quãdam ceremoniam, in purificatione leproſi faciendam; vt latè probat Abulenſis ſuper citato Leuit. cap. quæſt.5.) De quadrupedibus verò tria, videlicet boues, & oues, & capras: Piſcium autem, ſiue aquatiliũ, genus nullum. Sanè huiuſmodi animalium delectus, ratio hæc a Philone in libello de victimis, & ab alijs quoque aſſignari ſolet: Quia, inquiunt, columba, inter natura manſuetas aues, & gregatim volitantes; mitiſſima eſt: Et turtur inter ſolitarias, cicuratu facillima. Boues item, oueſque, & capræ; cum ſint etiam ipſæ natura valde mites; videntur fuiſſe ad diuina myſteria ſignificanda admodum idoneæ: Et præterea omnia hæc, cum ſint hominum vſibus adeo neceſſaria; ab ipſisq; hominibus paſſim alantur; facile ad manus haberi, & quocunque deferri commodè poſſunt: contra verò omne ferarum genus, naturaliter immite eſt: ac difficile capi poteſt: Et similiter piſces, præterquam quod nullum prorſus manſuetudinis typum gerunt; haud facile ſemper, & vbiuis, in ſiccis præſertim regionibus, in promptu haberi, aut viui diutius conſeruari valebant, vt ad altare holocautomatum delati, ibidem de more a Sacerdotibus mactarentur. Etenim morticina cuiuſuis generis, non ſolum pro ſacrificijs apta non erant; ſed neque a quoquam comedi tangiue poterant, ſine immunditiæ contractu, vt patet Leuit. cap.11. ver.31. & 39. & cap.17. verſ.15. Ceterum illa animalia, quæ in ſacrificijs aſſumi licitum erat, integra prorſus, & illæſa eſſe debebant, quemadmodum præcipitur Leuitici cap.22. verſ.18. vſque ad 25. & Deuter. cap.17. ver.1. Et propterea, vt ait Philo vbi ſupra, ſolebant Sacerdotes, magna vti cautela, in ſcrutandis victimarum corporibus, antequam immolarentur; num in ipſis aliquod vel leue vitium deprehenderetur. Sed neque ſolum victimas; quin etiam ipſos pariter Sacerdotes ſacrificia immolantes, mundos atque immaculatos eſſe oportebat, ideſt ſine vlla prorſus corporali deformitate, aut vitio, vt cauetur Leuit. cap.21. ver.17. vſque ad finem capitis, vbi ſignanter plurimæ eiuſmodi maculæ recenſentur illis verbis: Si cæcus fuerit, ſi claudus &c. Et hæc de hoſtiarum, & ſacrificantium conditionibus dicta ſint.

De tribus ſacrificiorum generibus. Holocauſtum. Hoſtia pro peccato.

21 Porrò ex triplici ritu, ſeu forma ſacrificandi, ipſorumque ſacrificantium intentione ſeu fine; tria reſultabant ſacrificiorum genera: nam (vt ait B. Thom. 1. 2. quæſt. 103. art.3. ad 8.) ſacrificium quod ſpecialiter offerebatur Deo ad reuerentiam maieſtatis ſuæ, & amorem bonitatis eius; dicebatur holocauſtum; quia in eo tota victima comburebatur (idem enim ferè ſignificat Græcè holocauſtum, ac ſi Latinè diceremus, totum combuſtum.) Quod autem immolabatur, ad remiſſionem peccati; voca-

batur hoſtia, vel ſacrificium pro peccato; cuius vna pars comburebatur, altera cedebat in vſum Sacerdotum, in loco ſancto comedenda, vt colligi poteſt Leuit. cap. 10. verſic. 17. niſi quando offerebatur pro peccato totius populi, vel pro peccato Sacerdotis; tunc enim totum cremabatur, ſed non ſuper altare. At quod offerebant pro gratiarum actione; vel pro ſalute, & proſperitate offerentium, ideſt ratione beneficij accepti, vel accipiendi; dicebatur hoſtia pacifica; & huius vna pars ſuper altare incendebatur, nimirum adeps, qui vitalia operit, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecus, duo renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris, cum renunculis, Leuit. cap. 3. verſic. 3. Altera erat Sacerdotis (illius ſcilicet qui obtulerat ſanguinem, & adipem) videlicet pectuſculum, & armus dexter, vt habetur Leuit. ca. 7. verſic. 31. vſque ad 35. Tertia pars, hoc eſt quod reliquum erat hoſtiæ, offerentibus in loco ſancto comedendum, relinquebatur. Ceterum huiuſmodi victimæ, quæ in plures partes diuidendæ erant, non de volatilibus (quæ cum paruæ eſſent non commodè tales partitiones admittebant) ſed de quadrupedibus offerri conſueuerant. Illud autem generaliter in omnibus ſacrificijs cōmune erat, quod ſanguis, & adeps, non poterant cedere in vſus neq; Sacerdotum, neque offerentium: ſed ſanguis effundebatur ad altaris crepidinem, in honorem Dei: Adeps verò pariter Deo dicatus, igne cremari debebat propter multiplices rationes, quas adducit B. Thom. 1. 2. quæſ. 102. art. 3. ad 8.

Pacifica.

22 Vt autem ad ſingula hæc hoſtiarum, ſeu ſacrificiorum genera deſcendamus. Ritus holocauſti, quando ſpecialiter fiebat de bobus; & item quando de ouibus; ſiue de capris; ac demum tertio quando de auibus; diſtinctè accuratèque deſcribitur Leuit. cap. 1. ver. 3. vſque ad finem capitis. De hoſtiæ verò ſeu ſacrificij pacifici, ſiue pacificorum ritu, agitur Leuit. cap. 3. per totum, & cap. 7. ver. 11. vſque ad 22. De ſacrificijs autem pro peccato, & pro delicto; quia non ſemper eodem modo fieri debebāt; ſed aliter ſi peccatum delictumue erat Pontificis, aut totius populi, vel principis, aut plebei, per ignorantiam, aut ſcienter cōmiſſum: propterea, non vno loco tantum; ſed pluribus, ſeparatimque de ſingulis in libro Leuit. agitur, vt paulo poſt dicemus. Veruntamen prius hic notandum eſt; quod tametſi ſæpe, in ſacro eloquio, peccatū, ac delictum, pro eodem accipiantur; hic tamen diuerſimodè ſumi neceſſe eſt, vt expreſsè colligitur Leuit. cap. 7. ver. 7. vbi dicitur. Sicut pro peccato offertur hoſtia; ita & pro delicto; vtriuſque hoſtiæ lex vna erit.] Quomodo autem inter ſe differant; non eadem eſt omnium ſententia. quidam enim peccati voce, commiſſionem; delicti verò omiſſionem intelligi volunt: Aliqui appellatione peccati; grauiora; delicti autem leuiora ſignificari: Alij peccatum in opere ponunt; delictum in cogitatione; alij aliter. Et denique, nonnulli peccatum eſſe putant, q; quis prudens ſciensq; perpetrauerit; delictum verò, quod per errorem ignorantiamue commiſerit: quæ opinio probabilior videtur, vt late probat Ribera lib. 4. De templo cap. 6. vbi agit. De hoſtia pro delicto. Ceterum in libro Leuit. traduntur ritus ſacrificandi, pro delicto quidem cap. 7. verſic. 1. vſque ad 11. Pro peccato autem, vniuerſaliter cap. 6. verſic. 25. vſque ad finem capitis. At pro peccato per ignorantiam commiſſo; ſi illud erat Sacerdotis; cap. 4. ver. 1. vſque ad 13. Si populi; a ver. 13. ad 22. Si principis; a 22. ad 27. Si alicuius de plebe; ſiue (vt ſcriptura loquitur) de populo terræ, a verſ. 27. vſq; ad finem capitis, & c. 5. per totum; vbi diſtinguntur quædā particularia peccata, & ponuntur ritus ſacrificandi pro ſingulis. Quomodo aūt ſacrificandū eſſet pro peccato ex certa ſcientia perpetrato docemur ca. 6. verſ. 1. vſq; ad 8. Porrò ad hoc ſacrificij genus quod pro peccato dicitur, reduci poteſt (quemadmodum probat Abulenſis quæſt. 5. ſuper Leuit. cap. 14.) ritus ille immolandi & comburendi vaccam rufam, ex cuius cineribus aquæ admixtis, conficiebatur aqua luſtrationis, cuius aſperſione vti ſolebant, ad legales immunditias, ab hominibus, alijſque rebus auferendas, vt videre eſt in toto Numer. capitulo 19. Sanè memoratorum omnium ſacrificiorum, aliqua erant ordinaria, nimirum quæ ſtatis temporibus, per annum fieri conſueuerant. Eiuſmodi ſunt, quæ iugiter ſingulis diebus, mane ſcilicet, & veſpere offerebantur, vt mandauerat Dominus Exod. capit. 29. verſic. 38. vſque ad 43. & Numer. capitulo 28. verſic. 3. vſque ad 9. Et hoc iuge ſacrificium dicebatur, ſiue ſacrificium matutinum, & veſpertinum. Talia item ſunt, quæ in ſingulis ſollemnitatibus

De ritu ſingulorū.

Quomodo differat a peccato delictum.

Sacrificia ordinaria

lege

lege præcipiebantur offerri, de quibus vide Leuit. c. 23. & Numer. cap. 28. & 29. Alia erant extraordinaria, videlicet quæ ex voto, vel ſpontaneè, particulares perſonæ, pro ſe ſuiſque offerri curabant.

Extraordinaria, quæ

23 Quoniam verò, vt ſupra num. 20. dictum eſt, in ſacrificijs, non ſemper animalia, ſed & aliæ res inſenſibiles offerri conſueuerant: ſi quis quærat, quænam hæc eſſent: dicimus fuiſſe, Thus, Myrrham, aromata, & eiuſmodi, ad ſuffitus in Altari Thymiamatis adolendos. Potiſſimum verò etiam offerebantur comeſtibilia, nempe panes, vina, oleum, & ſal, cum ſacrificiorum carnibus ſumenda; & nonnumquam ſpicæ virentes igni toſtæ, & in morem farris contritæ; item farina, ſimilaue, quæ pinguior farinæ pars eſt, aliquando quidem conſperſa oleo, quandoque autem diuerſimodè parata; modo in clibano cocta; modo in ſartagine frixa; interdum in laganas oleo litas, ſiue in colyridas, placentaſue, aut tortas, redacta. Et hæc ac ſimilia, generaliter libamenta, ſeu libamina, libaue, dicebantur. Quamquam arida, puta Thus, Sal, Simila, & eiuſmodi, nonnunquam, communi vocabulo, ſacrificia, vel oblationes: liquida verò, puta oleum, & vinum, ſpeciatim libamina nuncupari ſolebant. Denique omnia hæc, nihil aliud erant, niſi acceſſoria quædam, ſiue additamenta, quæ cum victimis offerre oportebat, vt colligitur 1. Paralip. cap. vlt. verſ. 21. vbi poſt enumeratas quaſdam victimas; ſubiungitur: Cum libaminibus ſuis.] Erant autem hæc libamina, non ſemper eodem modo, eademve menſura, aut numero, offerenda; ſed diuerſimodè, iuxta varios victimarum immolandarum ritus; & pro diuerſitate mandatorum, quæ in lege habebantur, quorum plurima reperiuntur Numer. cap. 15. 28. & 29. & alibi ſæpe. In vniuerſum de huiuſmodi oblationibus, agitur Leuit. capit. 2. Vbi etiam cauetur, ne quicquam fermenti, aut mellis, adoleri deberet in ſacrificijs Domino. Et illud item præcipitur, vt omnia offerenda, ſale condirentur. Quod ibidem paucis verbis ter ſcriptura ſacra replicat, & inculcat dicens: Quicquid obtuleris ſacrificij, ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres ſal.] Et hæc pauca de ſacrificijs præmiſiſſe ſat ſit. Si illud tantum addiderimus; Omnium harum legalium hoſtiarum differentias, ſub vnico nouæ legis ſacrificio comprehendi; vt ſancta conteſtatur Eccleſia in collecta quæ ſecreto recitari ſolet in Miſſa Dominicæ ſeptimæ poſt Pentecoſten. Tot enim ac tanta ſunt myſteria, quæ in Sacroſancto Corporis ac Sanguinis Chriſti ſacrificio continentur; vt ad ea in lege veteri præfiguranda, multas ac varias hoſtiarum oblationumque differentias, & diuerſitates inſtituere neceſſarium fuerit. Ceterum de rationibus, tum myſticis, tum litteralibus ſacrificiorum veteris teſtamenti, fuſius diſſerit B. Thom. 1. 2. quæſt. 102. art. 3.

De libaminibus, & oblationibus.

24 Verum quia potiſſimum in diebus feſtis, tum ſacrificia offerri, tum aliæ Sacerdotales functiones, ſollemnius exerceri ſolebant: ratio poſtulat, vt hic quoque aliquid de Hebraicis ſollemnitatibus adiungamus. Igitur quæ ante Babylonicam captiuitatem obſeruari conſueuerant; & ab ipſo Moyſe, Deo mandante, olim inſtituta fuerant Leuit. cap. 23. & Numer. cap. 28. & 29. & Deuter. capit. 16. reduci poſſunt ad octo, quemadmodum ex citatis Numer. capitibus, colligit S. Thom. quæſt. proximè citata ar. 4. ad 10. videlicet, vna quæ erat quodammodo continua, nimirum quotidiana, quam oblatione iugis ſacrificij, mane ſcilicet & veſpere, ſingulis diebus celebrabãt: & ſeptem reliquas quibuſdam ſtatutis temporibus: quarum prima fiebat ſemel in hebdomada, hoc eſt ſeptimo quoque die; & dicebatur Sabbatum: Altera ſingulis menſibus, in cuiuſque Kalendis; & hanc vocabant Neomeniam, ſeu Nouilunium: Ceteræ quinque ſemel in anno, ſingulæ ſtatis diebus. Et primo Paſchæ feſtum in omnium ordine quartum, fiebat die decimaquarta menſis primi, ad veſperam. Quoniam autem eidem iungebatur feſtiuitas azymorum, quæ ſeptem conſequentibus diebus celebrari conſueuerat: propterea duo hæc feſta, ferè ſemper pro vno tantum reputabantur, & alterum pro altero vſurpari ſolebat, vt nos infra num. 41. manifeſtè oſtendemus. Quinta feſtiuitas dicebatur Pentecoſtes, ſiue hebdomadarum; quia poſt ſeptem dierum hebdomadas, nempe die quinquageſimo a Paſchate, qui vt plurimum erat ſextus menſis tertij, celebrabatur. Tres verò poſtremæ ſollemnitates, in menſe ſeptimo agebantur. Etenim primus dicti menſis dies, erat feſtum Tubarũ. Decimus Expiationis, ſeu Propitiationis. Et decimusquintus Tabernaculorum, vel

De Hebraicis ſollemnitatibus.

Ante Babylonicã captiuitatem inſtitutis.

Iuge Sacrificium.

Sabbatũ.

Neomenia.

Paſcha.

Dies azymorum.

Pentecoſtes.

Feſtũ tubarum.

Expiationis.

Scenopegia. Cætus ſeu Collecta.

Scenopegiæ. Nam quod in octaua eiuſdem Scenopegiæ,dicebatur feſtum Cætus, ſeu Collectæ,quodãmodo pertinere videbatur ad complementum ſollẽnitatis dictæ Scenopegiæ. Hic conſulto prætermimus mentionem facere feſti Encæniorum Templi Salomonis; quoniam nuſquam in ſacro textu reperimus fuiſſe ſancitum, vel à Salomone,vel ab vllo alio, ante Babylonicam captiuitatem, vt illud poſtea quotannis celebraretur; neque quod in toto illo tempore, poſt primum annum, vnquam fuerit celebratum. vnde puto dictam feſtiuitatem, poſterioribus deinde temporibus, in Hebræorum Kalendario,a Rabbinis fuiſſe relatam ſub die vigeſimotertio menſis ſeptimi. Et quidem in tali menſe,dicta Encænia primum à Salomone fuiſſe celebrata, colligitur 3. Reg. cap.8. ver.2. Vbi autem Rabbini deſumpſerint, id in eo die contigiſſe,nos latet. Poſt prædictos feſtos dies, hic addere poſſumus etiam annos quoſdam, qui erant & ipſi aliquo modo feſtiui, nempe annus ſeptimus,& quinquageſimus; de quorum obſeruantia agitur Leuit. cap. 25. Sed & de eiſdem annis, nos quoque ſub anno mundi 2584. nu.2. vſque ad 6. plenius agemus. Et hæc quæ hactenus recenſuimus Hebræorum feſta, ex diuino præcepto agebantur. Quo fit vt nos hic miſſum fecerimus Feſtum,vel potius Planctum illum ſollemnem,qui (vt traditur Iudic. cap.11. in fine, & nos ſub anno mundi 2849. nu. 3. dicemus) olim fieri ſolebat a mulieribus in vnum congregatis, in exitu cuiuſque anni, ob immolatam Deo filiam Iephte Galaaditis. Id enim non diuina, ſed humana inſtitutione, vel potius conſuetudine fuerat introductum. Vnde nec in Hebræorum Kalendarijs regiſtratum reperitur; quod fortaſſis ad mulieres tantum,non etiam ad viros ille planctus pertineret. Quæ autem ſubiungemus feſta,licet ipſa quoque nõ à Deo,ſed ab hominibus indicta eſſent:quia tamen vniuerſalia erant,& communiter recepta,atque a cunctis celebrari conſueuerant,præteriri nullatenus debuerunt.

Annus Sabbaticus. Iubileus.

Poſt Babylonicã captiuitatẽ. Dies victoria Iudith. Dati ignis.

Itaque poſt Babylonicam captiuitatem,paulatim,ſuccedentibus temporibus,nonnullæ aliæ item indictæ, atque introductæ ſunt feſtiuitates quotannis celebrandæ. Eiuſmodi ſunt,dies victoriæ Iudith,de quo ſub anno mundi 3572. nu.ſeptimo,mentionem faciemus. Et dies dati Ignis,cuius hiſtoriam deſcribit Auctor lib.2. Machab. cap. 1. ver. 18. vſque ad 33. Et nos de eius inſtitutionis occaſione, ſub anno mundi 3610.nu.8.& 9. agemus. Sanè hæc duo feſta, nimirum victoriæ Iudith, & dati Ignis, pariter agebantur cum feſto Encæniorum Iudæ Machabæi die vigeſimoquinto menſis noni,qui dicitur Caſleu, vt videre eſt in veteri Hebræorum Kalendario, quod nu. proximo ſubiungemus. Et hoc quidem feſtum Encæniorum,de quo paulo poſt agendum erit (vt colligitur 2.Machab.ca.1.verſic.18.) dicebatur etiam Scenopegia; tametſi diuerſa eſſet ab ea, cuius numero præcedenti meminimus; quemadmodum ex ſub anno mundi 3890. nu.9. & 10. dicendis conſtabit. Item dies Phurim, ſeu Sortiũ, vel feſtum Mardochæi de cuius inſtitutione,& celebritate, quæ fiebat die decimoquarto, & decimoquinto menſis duodecimi qui eſt Adar, agitur Eſther cap.9.verſic. 18. vſque ad finem capitis, vt ſub anno mundi 3661. num.3.videbimus. Quarto loco dies Encæniorum proximè memoratus, & a Iuda Machabæo inſtitutus, vt deinceps ſingulis annis die vigeſimoquinto menſis Caſleu celebrari deberet, quemadmodum traditur 1. Machab. cap.4. verſ.59. & 2. Machab.cap.10. verſ. 5. Et apud Ioſephum 12. antiq. capit. 11. De quo etiam feſto, fit mentio in Euangelio Ioan. cap. 10. ver.22. vt nos ſub anno mundi 3890. num.9. & 10. dicemus. Nam de Encænijs eiuſdem templi, prius ſub Zorobabele celebratis, quorum mentio habetur 1. Eſdr. cap.6. ver.16. & 17. Et item de his quæ poſtremo ab Herode, quando (vt tradit Ioſephus in calce libri 15. Antiq.) templo illo funditus demolito,aliud longe magnificentius exædificauit, celebrata ſunt; quod poſtea quotannis celebranda eſſent, nullibi ſcriptum reperimus; niſi de Encænijs templi Zorobabelis, in Kalendario Rabbinorum; quod vnde nam ipſi deſumpſerint ignoramus. Quinto celebritas ob cædem Nicanoris ſub eodem Iuda Machabæo inſtituta; & iuſſa fieri pridie feſtiuitatis Mardochæi, hoc eſt tertiodecimo die menſis Adar, vt habemus 1. Machab. capit. 7. verſic.48. & 2. Machab. cap.vlt. verſ. 36. & apud Ioſephum 12. antiq. cap. 17. De qua celebritate etiam mentio fiet anno 3893. nu. 7. Denique feſtum a Simone Machabæo inſtitutum,quando eiectis ab arce Ieroſolymitana Gentibus, ingreſſus eſt in eam cum iubilo, vt nos ſub anno mundi 3913. numero primo dicemus; Et fiebat die vige-

Encæniorum.

Phurim ſeu Sortium.

Celebritas ob cædem Nicanoris.

Feſtum a Simone Machabæo inſtitutum.

vigeſimotertio menſis ſecundi, quemadmodum ibidem patebit.

26 Vt autem omnia hæc ordine diſpoſita inſpicere quiſque poſſit, operæ pretium duximus hic vetus Hebræorum Kalendarium intexere; in quo non hi tantum dies feſti ac profeſti, quorum in ſacris ſcripturis fit mentio; ſed & ieiuniorum quoque dies, qui olim obſeruari conſueuerant; & de quibus infra num. 42. agemus, ſuis quique locis notati inueniuntur. Nam alia quædam feſta, plurimaque ieiunia, poſterioribus deinde temporibus a Rabbinis inſtituta, vel quomodolibet introducta, videre poterit, qui voluerit, in eo Hebræorum Kalendario, quod Genebrardus ſuis Pſalmorum commentarijs præponere, & cum ipſis pariter imprimi curauit. Ceterum nos, ob rationes ſub anno præcedenti num. 31. adductas, non aſſignabimus primo menſi dies triginta, & ſecundo vigintinouem, & ſic deinceps alternatim, vt ſolent Hebræorum Rabbini; & qui ex Latinis Scriptoribus ab illis mutuati ſunt; ſed e conuerſo dabimus primo menſi dies viginti nouem; & ſecundo triginta, & ſic viciſſim reliquis. Inſuper non auſpicabimur primum anni ſacri menſem (vt gratis ac ſine vlla probatione fit in Kalendario Hebræorum apud Sigonium relato) a prima; ſed potius a ſexta Sabbati, propter cauſas a nobis ſub anno præcedenti num. 21. allatas.

Kalendariũ vetus Hebræorum, cur hic inſerẽdum.

---

27 NISAN.

Anni ſacri menſis primus habet dies 29.

Anni ſacri exordium.

Primo die celebrabant feſtiuitatem Neomeniæ; in qua præter ſacrificium quotidianum, matutinum ſcilicet & veſpertinum, de quo agitur Numer. cap. 28. verſ. 3. vſque ad 9. fiebant etiam ſacrificia ipſius Neomeniæ, ſeu Kalendarum propria; quæ pariter cap. citato deſcribuntur a ver. 11. vſque ad 16.

Neomenia. Iuge ſacrificium.

2. Die fuit Sabbatum, in quo iubebantur ceſſare ab omni opere ſeruili, etiam ab accendendo igne pro parandis cibis; quod facere tenebantur præcedenti die; qui propterea dicebatur Paraſceues: Et præter ſacrificium quotidianum, quod numquam omittebatur, fiebat quoque illud Sabbati proprium, quod capite Numer. proximè adducto traditur ver. 9. vſque ad 11.

Sabbatũ. Paraſceues.

3. Die } fiebat { ſacrif. quotid.
4. Die ſacrif. quotid.
5. Die ſacrif. quotid.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die ſacrif. quotid.
8. Die ſacrif. quotid.

9. Die; Sabbatum; ſacrif. quotid. & Sabbati; & ceſſatio ab operibus.

10. Die } fiebat { ſacrif. quotid. & præparatio agni paſchalis.
11. Die ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die ſacrif. quotid.

14. Die, præter ſacrif. quotid. immolabant ad veſperam, comedebantque agnum paſchalem (tunc enim incipiebat feſtum Paſchæ Leuit. ca. 23. ver. 5.) cum azymis, & alijs ritibus Exod. cap. 12. ab initio capitis, vſque ad ver. 21. deſcriptis.

Paſcha.

15. Die, qui erat primus azymorum, ceſſabant ab operibus ſeruilibus; & præter eſum azymorum, & ſacrif. quotid. offerebant etiam illud, quod deſcribitur Num. cap. 28. ver. 18. vſque ad 25.

Dies Azymorum.

16. Die; Sabbatum; veſcebantur azymis; & præter ſacrif. quotid. & Sabbati; & proprium huius hebdomadis, præcedenti die indicatum; offerebant etiam quotannis in hoc huius menſis die (quando in eo Sabbatum non incidebat) manipulum ſpicarum, ſeu primitiarum meſſis, quam tunc inchoabant; & incipiebant numerare ſeptem hebdomadas plenas, ideſt quadragintanouem dies, meſſi faciendæ, & diei Pentecoſtes, qui immediatè ſequebatur inueniendo, deſtinatos. Dixi, niſi Sabbatum incidiſſet; quia cum non liceret eis colligere ſpicas in Sabbato, differebant

Oblatio manipuli Spicarum ſeu primitiarum.

bant in poſterum diem illam manipuli oblationem, & hebdomadarum incœptionem, vt ſub anno præcedenti num.39. probatum eſt.

17. Die	veſcebantur azymis ; & præter	ſacrif.quotid.	offerebant &	proprium vt ſupra.
18. Die		ſacrif.quotid.		proprium.
19. Die		ſacrif.quotid.		proprium.
20. Die		ſacrif.quotid.		proprium.

Cœtus ſeu collecta. 21: Die, qui erat vltimus azymorum, & ſanctior primo ; præter eſum aaymorum ; & ſacrif.quotid.& proprium huius hebdomadis, inſuper fiebat Cœtus, ſeu Collecta.

22. Die ſacrif. quotid.

23. Die, Sabbatum, ſacrif.quotid.& ſabbati ; & initium ſecundæ hebdomadis.

24. Die	fiebat	ſacrif. quotid.
25. Die		ſacrif. quotid.
26. Die		ſacrif. quotid.
27. Die		ſacrif. quotid.
28. Die		ſacrif. quotid.
29. Die		ſacrif. quotid.

IIAR. 28

Anni ſacri menſis ſecundus habet dies 30.

Primo die Neomenia, & Sabbatum, ſacrif. quotid.& Neomeniæ, & Sabbati, & ceſſatio ab operibus, & initium tertiæ hebdomadis.

2. Die	fiebat	ſacrif. quotid.
3. Die		ſacrif. quotid.
4. Die		ſacrif. quotid.
5. Die		ſacrif. quotid.
6. Die		ſacrif. quotid.
7. Die		ſacrif. quotid.

8. Die, Sabbatum ſacrif. quotid. & ſabbati ; & initium quartæ hebdomadis.

9. Die	fiebat	ſacrif. quotid.
10. Die		ſacrif. quotid.
11. Die		ſacrif. quotid.
12. Die		ſacrif. quotid.
13. Die		ſacrif. quotid.
14. Die		ſacrif. quotid.

15. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid.& ſabbati ; & initium quintæ hebdomadis.

16. Die	fiebat	ſacrif. quotid.
17. Die		ſacrif. quotid.
18. Die		ſacrif. quotid.
19. Die		ſacrif. quotid.
20. Die		ſa crif. quotid.
21. Die		ſa crif. quotid.

22. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati ; & initium ſextæ hebdomadis.

Feſtū arcis mūdatæ a Simone Machabæo. 23. Die Feſtum arcis mundatæ à Simone Principe, & ſacrif.quotid.

24. Die	fiebat	ſacrif. quotid.
25. Die		ſacrif. quotid.
26. Die		ſacrif. quotid.
27. Die		ſacrif. quotid.
28. Die		ſacrif. quotid.

29. Die, Sabbatum, ſacrif.quotid. & ſabbati ; & initium ſeptimæ hebdomadis.

30. Die ſacrif. quotid.

SIVAN.

Anni ſacri menſis tertius habet dies 29.

Primo die Neomenia, ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die — ſacrif. quotid.
3. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
4. Die — ſacrif. quotid.
5. Die — ſacrif. quotid.
6. Die, Sabbatum, & Feſtiuitas hebdomadarum, ſeu Pentecoſtes celeberrima; in qua præter ſacrif. quotid. & Sabbati; & ceſſationem ab omni opere, tenebantur offerre panes primitiarum; & ea ſacrificia, quæ deſcribuntur Leuit. cap. 23. verſ. 17. vſque ad 22. Et Numer. cap. 28. ver. 26. vſque ad finem capitis. *Pentecoſtes ſiue hebdomadarum. Panes primitiarũ.*
7. Die — ſacrif. quotid.
8. Die — ſacrif. quotid.
9. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
10. Die — ſacrif. quotid.
11. Die — ſacrif. quotid.
12. Die — ſacrif. quotid.
13. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & Sabbati.
14. Die — ſacrif. quotid.
15. Die — ſacrif. quotid.
16. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
17. Die — ſacrif. quotid.
18. Die — ſacrif. quotid.
19. Die — ſacrif. quotid.
20. Die, Sabbatum ſacrif. quotid. & ſabbati.
21. Die — ſacrif. quotid.
22. Die — ſacrif. quotid.
23. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
24. Die — ſacrif. quotid.
25. Die — ſacrif. quotid.
26. Die — ſacrif. quotid.
27. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
28. Die — ſacrif. quotid.
29. Die — ſacrif. quotid.

30

TAMVZ.

Anni ſacri menſis quartus habet dies 30.

Primo die Neomenia; ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die — ſacrif. quotid.
3. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
4. Die — ſacrif. quotid.
5. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
6. Die — ſacrif. quotid.
7. Die — ſacrif. quotid.
8. Die — fiebat — ſacrif. quotid.
9. Die — ſacrif. quotid.
10. Die — ſacrif. quotid.
11. Die — ſacrif. quotid.
12. Die Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.

13. Die,

13. Die ſacrif. quotid.
14. Die ſacrif. quotid.
15. Die fiebat ſacrif. quotid.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die ſacrif. quotid.
18. Die ſacrif. quotid.
19. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
20. Die ſacrif. quotid.
21. Die fiebat ſacrif. quotid.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die ſacrif. quotid.

Ieiunium quarti. 25. Die; præter ſacrif. quotid. poni debet Ieiunium quarti, de quo meminit Zacharias cap. 8. verſic. 19. ob fractas nimirum tali die legis tabulas a Moyſe, vt infra num. 42. probabitur.

26. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
27. Die ſacrif. quotid.
28. Die fiebat ſacrif. quotid.
29. Die ſacrif. quotid.
30. Die ſacrif. quotid.

A B. 31

Anni ſacri menſis quintus habet dies 29.

Primo die Neomenia; ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
4. Die ſacrif. quotid.
5. Die ſacrif. quotid.
6. Die fiebat ſacrif. quotid.
7. Die ſacrif. quotid.
8. Die ſacrif. quotid.
9. Die ſacrif. quotid.
10. Die; Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
11. Die ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die fiebat ſacrif. quotid.
14. Die ſacrif. quotid.
15. Die ſacrif. quotid.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
18. Die ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die fiebat ſacrif. quotid.
21. Die ſacrif. quotid.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
25. Die ſacrif. quotid.

Ieiunium quinti. 26. Die, præter ſacrif. quotid. poni debet Ieiunium quinti, cuius meminit Zacharias cap. 8. verſ. 19., olim inſtitutum eo quod in tali die populus, ob ſeditionem in eo excitatam, prohibitus fuerit recta de Cadesbarne ire in terram Chanaan, vt ex infra num. 42. dicendis, planum fiet.

27. Die ſacrif. quotid.
28. Die fiebat ſacrif. quotid.
29. Die ſacrif. quotid.

---

32 ## ELVL.

Anni ſacri menſis ſextus habet dies 30.

Primo die Neomenia, ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
3. Die ſacrif. quotid.
4. Die ſacrif. quotid.
5. Die fiebat ſacrif. quotid.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die ſacrif. quotid.
8. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
9. Die ſacrif. quotid.
10. Die ſacrif. quotid.
11. Die fiebat ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die ſacrif. quotid.
14. Die ſacrif. quotid.
15. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die ſacrif. quotid.
18. Die fiebat ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die ſacrif. quotid.
21. Die ſacrif. quotid.
22. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die ſacrif. quotid.
25. Die fiebat ſacrif. quotid.
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die ſacrif. quotid.
28. Die ſacrif. quotid.
29. Die ſacrif. quotid.
30. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.

---

33 ## TISRI.

Anni ſacri menſis ſeptimus habet dies 29.

Primo die Neomenia; & feſtiuitas Tubarum ſeu Clangoris, in qua ceſſabant ab opere; & præter ſacrif. quotid. & Neomeniæ offerrebant ſacrificia Leuit. cap. 23. ver. 24. & 25. & latius Numer. cap. 29. ver. 1. vſque ad 7. notata. Ab hoc menſe Hebræi auſpicabantur annum ſuum vulgarem ſeu communem, quod in eo menſe Mundum creatum fuiſſe crederent. *Feſtiuitas Tubarum ſeu Clangoris. Anni vulgaris initium.*
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die præter ſacrif. quotid. ponunt Hebræi Ieiunium ob cædem Godoliæ inſtitutum. *Ieiunium ob cædem Godoliæ.*
4. Die ſacrif. quotid.
5. Die ſacrif. quotid.

6. Die

6. Die ſacrif. quotid.
7. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
8. Die ſacrif. quotid.
9. Die ſacrif. quotid.

FeſtūExpiationis.

10. Die Feſtum Expiationis, ſeu Propitiationis cum Ieiunio, & ceſſatione ab operibus, celebrandum ritu Leuit. cap. 16. verſic. 30. vſque ad finem capitis; & capit. 23. verſ. 27. vſque ad 33. & Numer. cap. 29. verſ. 7. vſque ad 12. deſcripto. Quo etiam die præter ſacrif. quotid. offerenda item erant ea, quæ loco Numer. citato præcipiuntur. In hoc quoque die, ſingulis ſeptennijs, indicebatur, incipiebatque Sabbatiſmus anni ſeptimi, & Iubileus anni quinquageſimi.

Anni Sabbatici, & Iubileorū vnde auſpicandi.

11. Die
12. Die } fiebat { ſacrif. quotid.
13. Die

(11.–13. Die fiebat: ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.)

14. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.

Feſtiuitas Tabernaculorum ſeu Scenopegia.

15. Die Feſtum Tabernaculorum ſeu Scenopegiæ celebrandum ritibus Leuit. ca. 23. verſ. 34. vſque ad finem capitis; & Numer. cap. 29. ver. 12. vſque ad 39. præſcriptis. In quo die ceſſabant ab operibus; & habitabant in tabernaculis per totam octauam; Et præter ſacrif. quotid. offerebant etiam illa, quæ præcipiuntur Num. cap. citato ver. 13. vſque ad 17. vbi deinceps deſcribuntur ſingula ſacrificia ſingulis dictæ octauæ diebus offerenda.
16. Die, qui erat Tabernaculorum 2. ſacrif. quotid. & illius diei proprium.
17. Die, Taber. 3. ſacrif. quotid. & proprium.
18. Die, Taber. 4. ſacrif. quotid. & proprium.
19. Die, Taber. 5. ſacrif. quotid. & proprium.
20. Die, Taber. 6. ſacrif. quotid. & proprium.
21. Die, Taber. 7. Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati, & proprium.

Cœtus ſeu Collecta.

22. Die, Taber. 8. & celeberrimo, ceſſabant ab opere; & offerebant ſacrif. quotid. & ipſius octauæ proprium; & fiebat Cœtus ſeu Collecta.

Rabbinorū opinio de Encænijs templi Salomonis.

23. Die, ſacrif. quotid. Et hic Rabbini ponunt Encænia templi Salomonis; quæ tamen quod vnquam iuſſa fuerint quotannis celebrari, nuſquam in ſacris libris reperimus ſcriptum.

(24.–27. Die fiebat: ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.)

24. Die
25. Die } fiebat { ſacrif. quotid.
26. Die
27. Die

28. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
29. Die ſacrif. quotid.

MARESHVAN. 34

Anni ſacri menſis octauus habet dies 30.

Primo die Neomenia; ſacrif. quotid. & Neomeniæ.

2. Die
3. Die } fiebat { ſacrif. quotid.
4. Die
5. Die

(2.–5. Die fiebat: ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.)

6. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.

7. Die
8. Die
9. Die } fiebat { ſacrif. quotid.
10. Die
11. Die
12. Die

(7.–12. Die fiebat: ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.; ſacrif. quotid.)

13. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.

14. Die

14. Die ſacrif. quotid.
15. Die ſacrif. quotid.
16. Die fiebat ſacrif. quotid.
17. Die ſacrif. quotid.
18. Die ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
21. Die ſacrif. quotid.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die fiebat ſacrif. quotid.
24. Die ſacrif. quotid.
25. Die ſacrif. quotid.
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
28. Die ſacrif. quotid.
29. Die fiebat ſacrif. quotid.
30. Die ſacrif. quotid.

35 CASLEV.

Anni ſacri menſis nonus habet dies 29.

Primo die Neomenia, ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die ſacrif. quotid.
4. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
5. Die ſacrif. quotid.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die fiebat ſacrif. quotid.
8. Die ſacrif. quotid.
9. Die ſacrif. quotid.
10. Die ſacrif. quotid.
11. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die ſacrif. quotid.
14. Die fiebat ſacrif. quotid.
15. Die ſacrif. quotid.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die ſacrif. quotid.
18. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die ſacrif. quotid.
21. Die fiebat ſacrif. quotid.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die ſacrif. quotid.
25. Die, Sabbatum; & præter ſacrif. quotid. & Sabbati, tria feſta agebantur; nempe dies victoriæ Iudith; & dies dati ignis, ſiue luminum; Et dies Encæniorum Iudæ Machabæi; qui etiam dicebatur Scenopegia, eo quod in modum Scenopegiæ celebrari iuſſus eſſet, quemadmodum ſub anno mundi 3890. num. 9. declarabitur. Quæ autem ſacrificia ratione prædictarum feſtiuitatum ſpeciatim facienda eſſent, nullibi notatum inuenimus. *Feſtum victoriæ Iudith ignis ſiue luminum Encæniorum Iudæ Machabæi.*
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die fiebat ſacrif. quotid.
28. Die ſacrif. quotid.
29. Die ſacrif. quotid.

THEBET. 36

Anni ſacri menſis decimus habet dies 30.

Primo die Neomenia; ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
4. Die ſacrif. quotid.
Ieiunium decimi. 5. Die præter ſacrif. quotid. poni debet Ieiunium decimi, cuius meminit Zacharias cap. 8. ver. 19. vt nos infra num. 42. probabimus.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die fiebat ſacrif. quotid.
8. Die ſacrif. quotid.
9. Die ſacrif. quotid.
Aliud Ieiunium à Rabbinis poſitum. 10. Die, Sabbatum; & præter ſacrif. quotid. & Sabbati, ponunt Rabbini loco Ieiunij proximè memorati, aliud Ieiunium in memoriam obſidionis Ieruſalem cœptæ à Nabuchodonoſor tali die, vt dicitur Ierem. cap. vlt. ver. 4.
11. Die ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die fiebat ſacrif. quotid.
14. Die ſacrif. quotid.
15. Die ſacrif. quotid.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
18. Die ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die fiebat ſacrif. quotid.
21. Die ſacrif. quotid.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die, Sabbatum; ſacrif. quotid. & ſabbati.
25. Die ſacrif. quotid.
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die fiebat ſacrif. quotid.
28. Die ſacrif. quotid.
29. Die ſacrif. quotid.
30. Die ſacrif. quotid.

SEBATH. 37

Anni ſacri menſis vndecimus habet dies 29.

Primo die Neomenia; & Sabbatum; ſacrif. quotid. & Neomeniæ; & ſabbati.
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die ſacrif. quotid.
4. Die fiebat ſacrif. quotid.
5. Die ſacrif. quotid.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die ſacrif. quotid.
8. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
9. Die ſacrif. quotid.
10. Die fiebat ſacrif. quotid.
11. Die ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die ſacrif. quotid.
14. Die ſacrif. quotid.
15. Die, Sabbatum; & ſacrif. quotid. & ſabbati.

16. Die

16. Die ſacrif. quotid.
17. Die ſacrif. quotid.
18. Die fiebat ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die ſacrif. quotid.
21. Die ſacrif. quotid.
22. Die, Sabbatum ; ſacrif. quotid. & ſabbati.
23. Die ſacrif. quotid.
24. Die ſacrif. quotid.
25. Die fiebat ſacrif. quotid.
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die ſacrif. quotid.
28. Die ſacrif. quotid.
29. Die, Sabbatum ; ſacrif. quotid. & ſabbati.

38
ADAR.

Anni ſacri menſis duodecimus habet dies 30.

Primo die Neomenia ; ſacrif. quotid. & Neomeniæ.
2. Die ſacrif. quotid.
3. Die ſacrif. quotid.
4. Die fiebat ſacrif. quotid.
5. Die ſacrif. quotid.
6. Die ſacrif. quotid.
7. Die ; Sabbatum ; ſacrif. quotid. & ſabbati.
8. Die ſacrif. quotid.
9. Die ſacrif. quotid.
10. Die fiebat ſacrif. quotid.
11. Die ſacrif. quotid.
12. Die ſacrif. quotid.
13. Die præter ſacrif. quotid. agebatur celebritas ob cædem Nicanoris, vt expreſſe tradunt Auctores 1. & 2. Machab. & Ioſephus locis ſupra nu. 25. citatis. Quæ autem ſacrificia ratione dictæ feſtiuitatis offerri deberent, nemo memorat. *Feſtiuitas ob cædem Nicanoris.*
14. Die, Sabbatum ; & præter ſacrif. quotid. & Sabbati, fiebat Ieiunium Eſther ; & feſtum Mardochæi, quod dicebatur Sortium minus. *Ieiunium Eſther.* *Feſtum Mardochai, ſiue Phurim, hoc eſt Sortium.*
15. Die præter ſacrif. quotid. celebrabant feſtum Sortium maius.
16. Die ſacrif. quotid.
17. Die fiebat ſacrif. quotid.
18. Die ſacrif. quotid.
19. Die ſacrif. quotid.
20. Die ſacrif. quotid.
21. Die, Sabbatum, ſacrif. quotid. & ſabbati.
22. Die ſacrif. quotid.
23. Die præter ſacrif. quotid. ponunt Rabbini Encænia templi Zorobabelis : Quod tamen templum 1. Eſdr. c. 6. ver. 15. dicitur fuiſſe completum die huius menſis tertio. Et ibidem ſubiungitur eius dedicationis hiſtoria. Nec vſpiam in ſacris libris vllum verbum reperitur, de indicta eius annua feſtiuitate celebranda. *De Encænijs tẽpli Zorobabelis.*
24. Die ſacrif. quotid.
25. Die fiebat ſacrif. quotid.
26. Die ſacrif. quotid.
27. Die ſacrif. quotid.
28. Die, Sabbatum ; ſacrif. quotid. & ſabbati.
29. Die ſacrif. quotid.
30. Die ſacrif. quotid.

Hebræorum feſtiuitates ad diuina beneficia recolēda inſtituta.

Illud autem commune fuit omnibus hiſce feſtiuitatibus; quod omnes, & ſingulæ; 39
ad diuina beneficia recolenda inſtitutę fuerunt;ſiue vniuerſalia toto humano generi exhibita; ſiue particulariter ipſi populo Iſraelitico collata. Nam, vt ex B. Thom. 1. 2.quæſt.102.art.4.ad 10. apparet; primæ tres feſtiuitates, tria beneficia vniuerſalia, cunctiſque communia, recolebant: Iugis namque ſacrificij cultus, repræſentabat diuinæ beatitudinis perpetuitatem;cuius cognitio manifeſtata eſt hominibus;vt ad ipſum Deum ardentius amandum,colendumque prouocarentur. Sabbati ſollemnitas, mundi creationem; qua ſex diebus abſoluta, ceſſauerat Deus die ſeptima ab omni opere; diemque illum in memoriam tanti huius beneficij ſanctificauerat. Neomenia, diuinam eiuſdem mundi, præcipue ſublunarium, gubernationem. Reliqua verò feſta, commemorabant particularia quædam beneficia, valdè inſignia,illi populo exhibita: nimirum Paſcha,liberationem, exitumque de ſeruitute Aegyptiaca. Pentecoſtes, Moſaicam legem cælitus datam. Feſtum Tubarum, liberationem Iſaac de manu Patris ſui illum immolare volentis. Expiationis,propitiationem peccati,quod populus in adoratione vituli cõmiſerat. Tabernaculorum cætusque,diuinam protectionem, quam prius experti fuerant Iſraelitæ, quadraginta annis in deſerto ambulantes, ac ſub tentorijs habitantes: deinde etiam in terra promiſſionis adunati,ac mirabiliter introducti: Præterquam quod, hoc feſtum fiebat etiam in recognitionem fructum de area,& de torculari collectorum, quemadmodum colligi poteſt Deutero. cap.16. verſ. 13. Similiter feſtum Iudith, ob Holofernem ab ea occiſum,& Iudæam ab eius expugnatione liberatam. Et dies dati ignis, rememorabat admirandam illam ſacri ignis accenſionem, ex aqua illa craſſa ſuper altare holocauſti diuinitus exortam. Dies autem Phurim, hoc eſt Sortium, liberationem populi ab interitu, quē ei procurauerat impius Aman. Encæniorum verò celebritas, templi a Gentibus profanati, purificationem, dedicationemque recolebat. Et feſtum ob cædem Nicanoris, populi,templique liberationem a ſubuerſione, & vaſtitate per ipſum Nicanorem minitata. Denique Simonis celebritas, eiectionem Gentium de arce Ieroſolymitana; Commune item fuit omnibus Hebræorum feſtiuitatibus, quod a veſpera ad veſperam celebrandæ erant; vt præcipitur Leuit.ca.23. ver.32. vbi illud-a veſpera vſque ad veſperam-non eſt annectendum (vt plura habent exemplaria) verbis antecedentibus, quæ loquuntur ſpecialiter de feſto Expiationis; tamquam ſi illud feſtum tantummodo, a veſpera vſque ad veſperam eſſet celebrandum; ſed a ſuperiori clauſula punctis eſt ſeparandum, & littera maiuſcula inchoandum; quemadmodum videre eſt in codicibus vulgatæ editionis Romæ anno ſalutis 1593. impreſſis, quos ſequimur; cum quibus concordant textus lxx. Interpretum, & Paraphraſis Chaldaicæ, in Biblijs Regijs excuſi. Datur itaque ibi (obiter occaſione ſumpta a feſto Expiationis) regula vniuerſalis, in feſtorum ſollemnitatibus obſeruanda; vt ſcilicet a veſpera præcedentis diei inchoari deberent, & in proxima ſequenti veſpera terminari: Ac per hoc tacitæ quodammodo occurritur obiectioni,cur ſcriptura ibidem pręcipiat feſtum Expiationis eſſe incipiendum die nona menſis ſeptimi; cum paulo ante, hoc eſt ver.27.dixiſſet eandem feſtiuitatem incidere in diē eiuſdem menſis decimam: quia nimirum, omnia feſta, a veſpera vſque ad veſperam, celebranda erant. Quæ regula etiam nunc in Sancta Eccleſia, quo ad diuina officia recitanda, obſeruari ſolet: non propter vetus illud præceptum,quod antiquatum omnino eſſe nemo dubitat; ſed quoniam ſic poſtea ſancitum fuit in Decretalibus c.1. de ferijs: Quamquam non vbique tempus veſperarum, ita præciſè ab ortu ſtellæ Veneris,quam Heſperum vocant, incipere ſoleant Chriſti cultores, vt ſolebant Hebræi; ſed communiter multo antea,nimirum ab expleta circiter hora prima, poſt meridiem.

A veſpera ad veſperam celebranda.

Specialibus ſacrificijs honoranda.

Sanè veteres Hebræorum feſtiuitates, ſingulæ particularibus quibuſdam ſacrifi- 40
cijs, & oblationibus, ac ceremonijs in lege determinatis, celebrandæ erant; de quibus vide Leuitici cap.23. & Numer. cap.28. & 29. Et ſi quando duæ, pluresue, vno, eodemque die,concurrerent; puta Neomenia, & dies Tubarum; quæ ſemper eodem incidebant die; & nonnumquam etiam Sabbatum: tunc ſingula ſacrificia,ſingulis illis diebus feſtis aſſignata,eodem die; præter iuge ſacrificium, matutinum videlicet, & veſpertinũ, quod nulla die prætermitti poterat; immolanda erant; vt ex citato Nu.

cap.

cap.28.verſ.23.& 30. & cap. 29. pluribus in locis euidenter colligi poteſt, & in Kalendario paulo ſuperius notato expreſſum eſt. Licet autem, vt diximus, omnia Hebræorum feſta antiquitus inſtituta, proprijs tum ſacrificijs, tum obſeruationibus celebranda eſſent: non tamen in omnibus, ac ſingulis, iubebantur Hebræi, abſolutè ab omni opere, ſiue ab operibus ſeruilibus, abſtinere: ſed tantummodo in quibuſdam diebus ſollemnioribus. Et quidem in Sabbato; quia ſimpliciter ab omnibus operibus ceſſare mandatum fuerat Leuit. cap.23.ver.3. propterea etiam quæ ad cibos pertinebant prohibita eſſe intelligebantur; vnde neque ignem pro victu accendere, neq; vllos parare cibos licebat in die Sabbati; ſed id facere cogebantur die præcedenti; quæ propterea Paraſceue, hoc eſt præparatio, & ante Sabbatum, dicebatur. Eandem ſimpliciter ceſſationem ab omni prorſus opere; etiam in die Expiationis fuiſſe præceptam, credidit Ribera, lib.5. de templo cap.5.num. 3. ſequutus Abulenſem ſuper Leuit.cap.23. quæſt.7. Et ratio eſt, inquit, quia in eodem Leuit. capite ver.30. dicitur: Anima quæ operis quippiam fecerit in die illa, (& loquitur de feſto Expiationis) delebitur de populo ſuo. Ex quibus verbis infert citatus Auctor, quod ver.28. citati capitis vbi de eadem ſollemnitate dictum fuerat: Omne opus ſeruile non facietis in eo. obliterrandum ſit illud-ſeruile- tanquam redundans: Sed quoniam in vulgata editione num. præcedenti a nobis citata; quæ merito reliquas omnes auctoritate præcellit; non ſolum loco Leuit. proxime adducto; ſed etiam Numer. cap. 29. ver.7. vbi de eadem ſollemnitate, eadem verba repetuntur; vtrobique habetur illa particula-ſeruile-Iccirco tutius videtur aſſerere, Hebræos in Sabbatis dumtaxat, a ciborum præparatione ceſſare iuſſos eſſe; & conſequenter, vbi in Leuitico de die Expiationis, ſubiungitur: Anima quæ operis quippiā fecerit.] & poſt pauca: Nihil ergo operis facietis in eo.] debere intelligi de operibus ſeruilibus, non neceſſarijs, quemadmodum ibidem paulo ſuperius indicatum fuerat illis verbis: Omne opus ſeruile non facietis in eo.] multo namque conuenientius videtur, ſacram ſcripturam rationabiliter exponere, quam corrigere codices eius audere. Igitur, vt dictum eſt, in Sabbatis tantum, ab omni opere, etiam ad cibi apparatum neceſſario, abſtinere tenebantur Hebræi: In prima verò, & ſeptima die azymorum, ab alijs dumtaxat operibus ſeruilibus (his quæ ad cibum pertinent exceptis) vt ſignanter exprimitur Exo. cap.12. verſic.16. Et eodem modo in die Pentecoſtes, Tubarum, Expiationis, ac in die prima, & octaua Tabernaculorum, quando fiebat Cœtus atque Collecta. At in Neomenijs, & alijs azymorum, & Tabernaculorum diebus, nullum de abſtinendo ab operibus ſeruilibus præceptum habebant; ſed tantummodo tenebantur ſacrificia, ceremoniaſque illis diebus ſtatutas, adimplere.

Quando ab operibus ſeruilibus abſtinendum.

Riberæ opinio refellitur.

41 Illud præterea inter memoratas intererat feſtiuitates, quod aliquæ, videlicet tres, inter ceteras omnes, erant celeberrimæ, ſcilicet Paſcha, Pentecoſtes, & Scenopegia, quæ erat feſtiuitas Tabernaculorum: ita vt in hiſce ſollemnitatibus, & non in alijs, omne maſculinum (vt præcipitur Exod.cap.23.verſ.17. & clarius Deuter. capit.16. ver.16.) teneretur apparere in conſpectu Domini, ideſt vbi eſſet Tabernaculum, ſiue templum Domini; & ibidem in die Paſchatis immolare Phaſe (etenim ne alibi facerent Phaſe, cauetur in eodem Deuter. cap. ver.5.) In alijs verò duobus feſtis, ſicut & in primo, aliquid, pro viribus, offerre Domino, quemadmodum Deuter. cap. citato ver.16. vſque ad 18. præceperat idem Dominus, prohibens ne quiſquam appareret ante Dominum vacuus. Huc accedit, quod ex priſcis Hebræorum ſollemnitatibus, Aliquæ vno die naturali, hoc eſt vigintiquattuor horarum ſpatio complebantur; puta Sabbatum, Neomenia, Pentecoſtes, dies Tubarum, & Expiationis: Aliquæ verò pluribus; nempe Scenopegia, & Paſcha, cum diebus azymorum coniunctum: Quod enim illi cum Paſchæ feſto comprehenderentur; liquidò colligitur ex Euangelio Marci cap.14. ver.1. vbi dicitur: Erat autem Paſcha, & Azyma poſt biduum.] Et apertius Lucæ cap.22.ver.1. vbi legimus. Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha.] & ver. 7. Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha]. Et Actorum ca.12. ver.3. vbi dicitur, quod quando Herodes apprehendit Petrum; erant dies Azymorum: & ver. ſequenti, ſubiungitur: Volens poſt Paſcha producere eum populo.] ideſt poſt dies Azymorum. Ratio autem memoratæ ſollemnitatum differentiæ, hæc aſſignari ſolet; quod illæ ſollemnitates, quæ fie-

Feſta præcipua qua, et quid in ipſis agere teneretur

Quæ vnico die, & quæ pluribus agebātur.

bant in memoriam alicuius beneficij vno die collati, ſeu rei vnica die geſtæ; vnico pariter die abſoluebantur: Quæ verò plurimis, ſeptenario dierum numero, qui in ſacro eloquio pro vniuerſitate accipi ſolet, celebrari debebāt: propterea, quia populus ille, triginta diebus (vt ſub anno præcedenti nu. 31. monſtratum eſt) azymis alitus fuerat; & per quadraginta annos, in tentorijs habitauerat; ſeptem diebus durabant feſtiuitates Azymorum, & Tabernaculorum; reliquæ verò ſingulæ, vno tantū die. Item inter ſe diſſidebant prædictæ ſollemnitates; quod aliquæ erant ſimplices, & quibuſdam diebus ferialibus intermedijs, ab inuicem ſeparatæ, vt Sabbata, Neomeniæ, dies Tubarum, & Expiationis: Aliquæ ſimul iunctæ, & connexæ; vt Paſcha, cum diebus Azymorum, & Primitiarum, & Collectæ: hæc enim quattuor ſollemnitates, partim erant inter ſe mixtæ, partim altera poſt alteram continuatæ: quandoquidem menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperam, Paſcha Domini erat; quēadmodum dicitur Leuit. cap. 23. ver. 5. Et Deuter. cap. 16. verſ. 6. Et quintadecima die menſis huius, ſollemnitas Azymorum, Leuit. cap. citato ver. 6. Altera autem dies Azymorum, quæ erat decimaſexta dicti menſis; ſimul erat dies Primitiarum; in qua, vt ibidem ver. 10. 11. & 15. legimus; offerri debebant Domino manipuli ſpicarum primitiæ meſſis, quandoque quidem frugum temporanearum, quandoque verò ſerotinarum, vt ſub anno mundi 2544. nu. 10. dictum eſt; quas fruges igni torrere conſueuerant, vt traditur Leuit. c. 2. ver. 14. & apud Ioſephum 3. antiq. cap. 10. In ſeptimo item die Azymorum, fiebat quædam hominum coadunatio, quæ dicebatur Cætus, ſeu collectas; cuius fit mentio Deuter. cap. 16. ver. 8. Ecce quot feſta, cum Paſchali ſollemnitate copulabantur. Similiter dies Pentecoſtes, continebat aliam Primitiarum ſollemnitatem, cuius fit mentio Numer. cap. 28. ver. 26. In hac primitiuorum die, offerebantur primitiæ meſſis triticeæ, vt expreſſe habemus Exod. capit. 34. ver. 22. & fortaſſis aliarum quoque frugum ſerotinarum, vt videtur poſſe colligi Numer. cap. 28. ver. 28. vbi ſupponitur Leuitas, de vniuerſis, primitias accepiſſe. Et præterea duo panes primitiarum, de quibus præcipitur Leuit. cap. 23. ver. 17. In diebus quoque Tabernaculorum, qui erant ſeptem; adiungebatur octauus, qui & ipſe dicebatur dies Cætus, ſeu Collectæ, eratque ſollemnis: Leuit. cap. 23. verſic. 36. & Numer. cap. 29. ver. 35. Quare, duplex fuit apud Hebræos celebritas Cætus, ſiue Collectæ: altera quæ fiebat in ſeptima die Azymorum: altera immediatè poſt ſeptē dies Tabernaculorum: Fortaſſis, vt ſic bis in anno ſimul collecti, & coadunati coram Domino, gratias agerent pro collectis frugibus, temporaneis, & ſerotinis: vel (vt alijs magis placet) vt prima vice, ſeptima ſcilicet die Azymorum, in vnum congregati, gratias Deo rependerent, quod (ex quo ſparſim per turmas de Ægypto exierant; ita exigente magna illa feſtinatione, qua ab Aegyptijs exire compellebantur; quam feſtinationem Azymorum comeſtione recolebant) eos poſtea Dominus in vnum collectos; per mare rubrum mirabiliter traduxiſſet: Altera verò vice, videlicet octaua Tabernaculorum die; vt pariter vnanimes Deo debitas gratiarum actiones exoluerent; quod poſt quadraginta annorum peregrinationem in deſerto; quam ſeptem diebus præcedentibus, in tabernaculis habitantes rememorauerant; omnes tandem in terra promiſſionis incolumes congregaſſet. Vtrum autem in illiſmet diebus Cætus, & non in alijs, fierent quoque (vt multi crediderunt) nummorum collectæ, pro expenſis, in Tabernaculo, temploue faciendis; vſque adhuc exploratum non habemus. Et hæc de Hebræorum feſtiuitatibus ſint dicta.

Quædam ſeiuncta, quædam alijs copulata.

Dies cætus, & primitiarum duplices, & cur.

De Ieiunij diebus.

Quoniam verò feſtis diebus, annexi admodum eſſe videntur dies Ieiuniorum, vt- 42
pote qui & ipſi aliquam habeant ſollemnitatem, & ſæpe feſta præcedere ſoleant, ad animos, pro illis deuotius celebrandis, præparandos. Videretur hic etiam de ſollemnioribus Hebræorum Ieiunijs, aliquid ſubiungendum: Verum quia non ſolum in Leuitico, ſed in alijs quoque ſacris libris, pauca admodùm de ipſis habentur: ex quo inferri poteſt, non plura olim Hebræis indicta fuiſſe Ieiunia, & plurima illa quæ nunc ab ipſis obſeruari dicuntur, (paucis dumtaxat exceptis) potius ab ipſorū Rabbinis, & poſterioribus valde tēporibus, introducta fuiſſe, quā olim a Deo inſtituta: propterea hic tm̄modo ea, quæ in ſacris libris notata reperiuntur, breuiter cōmemorabimus. Qui verò de alijs quoq; curioſius edoceri exoptauerit, videre poterit Kalendariū Hebraicū, ꝙ Genebrardus Latinum fecit, & cū ſuis in Pſalmos cōmentarijs edidit: ibi enim

enim omnia diligenter collecta, proprijsque menſibus, ac diebus adnotata, inueniet, adiunctis etiam breuiter cauſis, cur ſingula fuerint inſtituta. Quæ ergo in ſacris ſcripturis memorantur ieiunia, non ſemper explicitè, ieiunij, ſed interdum etiam, animorum afflictionis, vocabulo, ſignificata fuiſſe, colligi poteſt ex Leuit. cap. 16. ver 29. & c. 23. ver. 27. 29. & 32. Et Numer. c. 29. ver. 7. Quibus in locis, loquitur Scriptura de die Expiationis; in qua, vt ibidem tradunt Expoſitores, etiam ieiunij præceptum a Deo datum fuerat. Quamquam autem eadem ſcriptura ſacra, frequenter memoret plurimos, extraordinariè, varijs de cauſis, ieiunaſſe; & nonnunquam item, ob ingruentes calamitates, communiter prædicata, indictaque, pro tunc, fuiſſe ieiunia: neſcio tamē, an vnquam de vllo alio ſollemni, & ordinario meminerit; præterquā de illis quattuor, quos paucis perſtringit Zacharias, cap. 8. ver. 19. dicens: Hæc dicit Dominus Exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi, erit domui Iuda in gaudium & lætitiam, & in ſollemnitates præclaras. Nam & ſi Ierem. cap. 36. ver. 9. legimus, prædicatum fuiſſe ieiunium in menſe nono, anni quinti regis Ioakim: non ſatis tamen exploratum videtur, vtrum illud fuerit ordinarium, & quotannis prædicari ſolitum; an verò extraordinarium, atque ex particulari aliqua tunc occurrente cauſa prędicatum. Licet enim videri poſſit fuiſſe ordinarium; quia in præfato Hebræorum Kalendario, Ieiunium, ob combuſtum a rege Ioakim volumen, quod Baruch, dictante Ieremia, conſcripſerat, reperitur notatum die ſeptima menſis Caſleu, qui erat anni ſacri menſis nonus: nihilominus, ſi ieiunium in dicto Kalendario notatum expreſſa ibidem de cauſa, fieri conſueuerat; proculdubio oportet, quod ante memoratum regis Ioakim annum, non fuerit in vſu; ſed quod poſtea a Rabbinis fuerit inſtitutum. Quin etiam addimus, quod Ieiunium illud de quo Ieremias vbi ſupra loquitur, aſſeritque memorato menſe, annoque fuiſſe prædicatum; non videtur potuiſſe prædicari, ob dicti voluminis combuſtionem: quandoquidem, ex continuato ſacri textus ordine (niſi ibidem forte aliqua interuenit recapitulatio) apparet, dictum volumen, eodem quidem anno, ac menſe fuiſſe combuſtum; ſed poſt illius ieiunij prędicationem. Quod ſi ita eſt; vtique oportet, illud alia de cauſa nobis incognita, tunc fuiſſe prædicatum; nec tamen propterea ſequitur, quod, fuerit annuum, & ordinarium, tanquam olim a Deo inſtitutum; quia ſi ſic eſſet; fuiſſet ēt cum ſua pariter cauſa, in dicto Hebræorum Kalendario regiſtratum. Quod verò attinet ad Ieiunia loco Zachariæ citato memorata, B. Hieronymus veteres ſecutus Hebræos, exponit has ob cauſas fuiſſe inſtituta; videlicet Ieiunium quarti menſis; quoniam tunc Moyſes de monte deſcendens, viſa populi in cultu vituli idololatria, confregit tabulas legis, quas a Domino acceperat. Ieiunium quinti menſis; quia tunc Hebræi propter ſeditionem inter ipſos concitatam, prohibiti ſunt recta ire in terrā promiſſionis; ſed circumducti ſunt quadraginta annis per deſertum: Et quia eodem poſtea etiam menſe Ieruſalem, templumque a Chaldæis (vt ſub anno mundi 3447. num. 1. dicemus) exuſta ſunt. Ieiunium menſis ſeptimi, propter cædem Godoliæ, quæ fuit Hebræis valde pernicioſa. Quanquam forte melius dici poſſet, ob diem Expiationis, quem cum ieiunio, vt dictum eſt, celebrabant die decimo mēſis ſeptimi. Denique ieiunium menſis decimi, quoniam Ezechiel, & qui cum eo erant in Babylone captiui, in tali menſe audierunt, templum vrbemque fuiſſe deſolata. Neque verò eſt quod B. Hieronymo hac in parte minus credendum quis putet, quod aliquos habuerit contradictores; Quandoquidem etiam ſtrenuum habuit defenſorem Riberam ſuper loco Zachariæ paulo ſupra citato. Et præterea eadem B. Hieronymi ſententia comprobari poteſt, de quarto quidem menſe, ex his quæ nos ſub anno mundi 2544. num. 49. diximus: de alijs verò tribus, ex his quæ infra ſuis locis dicemus. Aduertendum verò eſt Hebræos, ieiunium decimi menſis, quod die quinto inſtitui debuerat (tali enim die, vt patet Ezechielis cap. 33. verſ. 21. qui erant captiui in Babylone, nuncium acceperunt de Ieroſolymorum templique ſubuerſione) in ſuo Kalendario, neſcio quam ob rem, præterijſſe, & eius loco alterum alia de cauſa, in decimo eiuſdem menſis die poſuiſſe; quod nimirum tunc Nabuchodonoſor Ieroſolymā (vt 4. Reg. cā. vlt. ver. 1. traditur) obſidere cœpiſſet. Inſuper ipſi Hebræorum Rabbini, in dictis quarti, & quinti menſis ieiunijs notandis, non rectam videntur dierum rationem iniiſſe. Siquidem ieiunium quarti ob fractas legis tabulas, poſuerunt in *Redarguuntur quædam Rabbinorum poſitiones*

 decimo-

decimoſeptimo dicti menſis die; cum debuiſſent illud ponere in vigeſimoquinto; quo die confractas fuiſſe tabulas, ex his quæ ſub anno, numeroque proximè citatis diximus, perſpicuè colligitur. Item ieiunium quinti, quod prohibiti fuiſſent Hebræi recta de Cadesbarne in proximam tranſire terram promiſſionis, ponunt die nono, cum id die circiter illius menſis vigeſimoſexto contigiſſe, ex infra num. 63. dicendis conſtare poſſit. Sed non mirum eſt Rabbinos in huiuſmodi diebus aliquando alluci-nari: cum in annis quoque, totam ferè ipſorum Chronologiam valde mendoſam eſſe certiſſimum ſit: quemadmodum in Procemio, huius operis num. 8. oſtenſum eſt. Ceterum hæc ieiunia nos in noſtro Hebræorum Kalendario, quod ſupra num. 27. vſque ad 39. poſitum fuit, ſingula proprijs locis adnotare maluimus.

De legalibus immũditijs, & earũ expiationibus.

Veniamus nunc ad legales immunditias, & pollutiones, earundemque expiationes, ſeu purificationes, de quibus etiam hoc loco agere propoſueramus. Oportet autem ante omnia recolere, quod vt optimè docet B. Thom. 1. 2. quæſt. 102. art. 5. ad 4. Dei cultus, ſiue ſpiritualis, qui conſiſtit in deuotione mentis ad ipſum; ſiue corporalis, qui in quibuſdam actibus humanis exterioribus, ad Dei honorem directis, poſitus eſſe videtur; quales olim erant, ſacrificia facere; ſanctificata comedere; ſancta, hoc eſt munda tangere; ire ad templum; & cetera huiuſmodi: poterat legalibus quibuſdam obſtaculis impediri: nam a cultu ſpirituali impediebant peccata, nempe idololatria, homicidium, adulterium, inceſtus, & ſimilia; quæ proculdubio animam maculant: Et ab iſtis pollutionibus ſpiritualibus, purificabantur homines illo ſacrificij genere, ꝙ pro peccato diximus appellari; &, vel pro peccato multitudinis, vel particularium offerri conſueuerat: non ꝙ ſacrificia illa carnalia, ex ſe ipſis virtutem haberent expiandi peccata; ſed quia ſignificabant expiationem peccatorum, quæ fieri debebat in Paſſione Chriſti; cuius participes erant etiam illi, qui ſub veteri teſtamento degebant, proteſtantes fidem Redemptoris in illorum Sacrificiorum figuris. A corporali verò, ſiue exteriori cultu, impediebant olim legales quædam immunditiæ; ſeu veluti quædam irregularitates, quæ principaliter quidem contrahebantur in hominibus; conſequenter autem in alijs quoque rebus, ad ipſorum hominum, vel diuini cultus, vſum pertinentibus; puta in animalibus, in veſtimentis, in domibus, & in vaſis. Itaque dupliciter homines huiuſcemodi immunditias, ſeu irregularitates contrahere poterant: Vno modo quotieſcunque in ſe haberent aliquid corruptum, vel corruptioni expoſitum; Vnde quia mors eſt quædam corruptio; omnia cadauera reputabantur immunda: & item omnes leproſi, quoniam lepra ex corruptis humoribus erumpit: & ſimiliter omnes mulieres ſanguinis fluxu laborantes; ſiue ex aliqua infirmitate, ſiue naturaliter, vt fit temporibus mẽſtruis, & partus: Eadem ratione omnes viri ſeminis fluxum patientes, vel ob infirmitatem, quam Gonorrhæam vocant, vel ob nocturnam pollutionem, aut coitum: nam omnis huiuſcemodi humiditas, prędictis modis ab homine egrediens, immundam quandam habet infectionẽ. Altero modo legalis immunditia contrahebatur per contactum rerum immundarũ; puta cuiuſcunque cadaueris; Item leproſi hominis, aut veſtis, aut domus; Item ex contactu alicuius vaſis immundi (quòd enim vaſa quædam reputari deberẽt immunda, patet Leuit. cap. 9. ver. 32. & Num. cap. 19. ver. 15.) Item per comeſtionem animalium immundorum; pro quibus diſcernendis dantur regulæ Leuit. cap. 11. per totum; & Deuter. cap. 14. ver. 3. vſque ad 21. Item ob eſum ſanguinis, & conſequenter ſuffocatorum; quoniam in ipſis, à carne ſanguis non eſt ſeparatus; Extat de ſanguine generalis prohibitio Geneſ. cap. 9. ver. 4. Leuit. cap. 7. ver. 26. & fuſius cap. 17. ver. 10. vſque ad 15. & Deuter. cap. 12. ver. 23. & ſequentibus; & Actorum cap. 15. ver. 20. & 29. & cap. 21. ver. 25. Et quidem Leuit. cap. 17. ver. 13. & loco Deuter. adducto, ſignanter quoque præcipitur, vt animalium ſanguinem in terrã effunderent quaſi aquam; ex quo patet ibidem etiam implicitè prohiberi ſuffocata; locis verò Actorum citatis, explicitè eadem ſuffocata, vetita fuiſſe declarantur. Contrahebatur item legalis immunditia, ex comeſtione adipis boum, ouium, & caprarum; nam id vetitum erat Leuit. cap. 7. ver. 23. & 25. Denique abſtinebant quoque Hebræi ab eſu neruorum, non omnium, ſed illorum qui femora animalium cum ſpina dorſi coniungunt, quoniam huiuſmodi neruus læſus fuerat ab Angelo in Iacob, quãdo luctauit cum eo, vt legimus Gen. cap. 32. ver. 25. & 32. Sed neſcio an eſus talis nerui legalem induceret

Legales immunditiæ dupliciter contrahebantur.

ret immunditiam, quia id nulla erat lege vetitum, ſed voluntaria tantum religione, ac reuerentia introductum: quamquam dici poſſit, quod vetus conſuetudo tranſierit in legem. Neque verò ſolum homines, ex contactu rei immundæ polluebantur; ſed aliæ quoque res: Siquidem Leuit. cap.7. verſ. 19. dicitur. Caro quæ tetigerit immundum, non comedetur.] Et cap.11. ver.32. Super quod ceciderit quicquam de morticinis; polluetur.]Et ibidem ver.35. non ſolum veſtes, & vaſa omniaque in eis contenta; ſed & Clibani, & Chytropodes ſiue foci, vel potius tripodes quidam fictei, ad ſuſtinendos lebetes, aliaque eiuſmodi vaſa ſuper prunas, parati; ſi quid immundum ſuper eis ceciderit; deſtrui iubentur, ob contractam immunditiam: Et Numer.cap.19. ver.22. vniuerſaliter pronuntiatur. Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet.] Reatus verò, pænaue, quam incurrebant ſe huiuſmodi immunditijs polluentes; & qui polluti, nihilominus ab actibus vetitis non abſtinebant (intellige niſi prius fuiſſent expiati, vt declaratur Numer.cap.19. verſ.20.) colligi poteſt Leuit. cap.7.ver.21. & 27. vbi dicitur, quod qui comederit adipem, vel ſanguinem, peribit de populo ſuo; Et verſ.20. eadem infligitur pæna quouis modo pollutis, qui carnes pacificorum comedere auſi fuerint. Cur autem Deus in lege illa veteri, memoratas induxerit prohibitiones, ſeu irregularitates; optimè explicat B. Thom. 1.2. quæſt. 102. art.5. ad 4. & art.6. ad 1. vbi ſingularum cauſas litterales, morales, figuraleſque adducit. Ceterum pollutiones primo modo contractæ; quia maiores erãt; non certis ſolum luſtrationibus, ſed & quibuſdam ſacrificijs, expiandæ erant; vt patet Leuit. ca.12.14. & 15. vbi ritus expiandi puerperas, leproſos, viros ſeminifluos, & mulieres mẽſtruoſas traduntur. Quæ autem ſecundo modo contrahebantur; nimirum ex ſolo contactu rerum immundarum; quoniam minores erant; faciliori ritu purificabantur; videlicet per ſolam aquæ luſtrationis aſperſionem; quæ aqua, quomodo ex comixtione cinerũ vaccæ rufæ fieret, & quibus ritibus, accuratè deſcribitur Nu.c. 19. per totũ, & exponitur a B.Th. q.citata ar.5. ad 5. Verũ quia in hiſce purificationibus procurandis multi, ſiue per negligentiã, ſiue per ignorantiã, delinquebant; ne talibus vinculis perpetuo irretiti permanerent; fiebant ſemel in anno (nẽpe in feſto Expiationis, quod die decima mẽſis ſeptimi celebrabatur) quędam ſacrificia, ritu quodã ſpeciali inſtituta, ad expianda peccata, purificandaſque omnes ſacerdotum, & totius populi pollutiones, vt habetur Leuit.cap.16. per totum. Et huius pariter ritus rationes, tum litterales tum figurales, diligenter valde, explicat idem S.Doctor ibidem ad 6. Sed iam tempus eſt, vt ad hiſtoriæ curſum redeamus.

Pæna immundorũ. *De eorum Expiationibus.*

44 Per hæc tempora, nimirum; quando dabantur a Domino Moyſi præcepta in Leuitico contenta; arbitror accidiſſe memorabilem illam blaſphemi lapidationem, quæ deſcribitur Leuit. cap.24. ver. 10. vſque ad finem capitis. Puto autem eam ibi inter illas leges, obiter quodammodo fuiſſe interpoſitam; quod tunc improuiſo contigerit, quando Moyſes ſcribebat præceptum a Domino acceptum, De panibus propoſitionis per ſingula Sabbata renouandis: id enim etiam indicant illa loci citati verba: Ecce autem egreſſus filius mulieris &c. quæ nimirum, rem veluti inopinatam, & tunc de repente exortam, inſinuare videntur.

De blaſphemi lapidatione.

45 Per eadem quoque tempora, nimirum circa medietatem primi menſis, anni ſecundi, ab exitu Iſraelitarum de Aegypto, vt nu.34. probabitur; oportet acta eſſe ea, quæ per anticipationis figuram, deſcribuntur in toto Exodi cap. 18. videlicet, De Ietro Moyſi ſocero; qui cum audiſſet quod Dominus eduxerat generum ſuum, cum vniuerſo Hebræorum populo, de terra Aegypti; venit ad eum cum Sephora vxore, & duobus filijs ipſius Moyſi, in deſertum, vbi caſtrametatus erat iuxta montem Dei. Ex quo perſpicuè infertur, veriſſimum eſſe, quod nos ſub anno mundi 2544. num.3. diximus; nempe Moyſen, quando miſſus a Domino de Madian in Aegyptum, cum vxore ſua, & filijs proficiſcebatur; ab Angelo perterritum, remiſiſſe vxorem, & filios, ad ſocerũ ſuum, vt expeditior Domini mandata exequi poſſet. Nam quod Exod.cap.4. verſic. 26. ſcriptura reticuit; id Exod. cap.18. verſ.2. explicauit, dicens: Tulit Sephoram vxorem Moyſi, quam remiſerat, & duos filios eius &c.] Porrò, vt primum audiuit de aduentu ſoceri ſui Moyſes, egreſſus eſt in occurſum eius; & honorificè ſuſceptum, introduxit in Tabernaculum ſuum; narrauitque ei omnia mirabilia, quæ fecerat Dominus Pharaoni, & vniuerſæ terræ Aegypti, vt inde Iſraelitas educeret. Quamobrẽ,

Ietro cum Sephora, & filijs veniunt ad Moyſen. *Moyſes occurrit ſocero eumque honorificè excipit.*

lætatus

lætatus Ietro eſt valde, & benedixit Domino Deo Iſrael; ac deinde obtulit ei holocauſta, & hoſtias pro gratiarum actione. Altera verò die videns Ietro Moyſen, a mane vſque ad veſperam, in dijudicandis populi quæſtionibus plus iuſto occupatum; optimum ei conſilium dedit, vt ſcilicet conſtitueret tribunos, & Centuriones, quinquagenarios, & decanos, qui faciliora iudicarent; grauiora autem duntaxat, ad ipsũ referrent. Placuit ergo Moyſi conſilium; nec diſtulit illud executioni mandare. Eximium certe humilitatis ac prudentiæ indicium: Quod ſcilicet tantæ ſapientiæ viri, poſt tot tamque admirabiles cælitus habitas reuelationes, ethnici etiam hominis conſilium non ſit aſpernatus. Vtique non ignorabat iſte Sanctus, Deum quandoque viros præſtantis ingenij, ac ſublimioris ſtatus, per alios inferioris conditionis ac ſcientiæ, rite docere conſueuiſſe: vt (quemadmodum dicebat Apoſtolus) ſublimitas ſit virtutis Dei; ideſt, vt omnes intelligant recta conſilia, ſicuti & cetera bona a Deo eſſe, qui per quoſcunque mauult, ea dare ac proferre poteſt. Quo factum eſt, vt non inepte poſtea apud Gentiles verſus ille vice prouerbij admodum celebratus ſit, quem Græcè refert A. Gelius Noctium lib. 2. cap. 6. & Latine ſic redditur.

Sæpe etiam eſt Olitor valde opportuna locutus.

Et eiuſdẽ conſilio acquieſcit.

Verum enimuerò, quia pro certo ſupponendum videtur, præfatum Ietro, de terra ſua Madian, & non aliunde, ad Moyſen properaſſe; poſſet forſitan hic aliquis dubitare; quomodo, qui habitabat inter Madianitas, Moabitis finitimos; & conſequenter a monte Sinai valde remotos; potuerit audire de aduentu Moyſi ad dictum montem; & adducere ei vxorem, & filios de terra tam longinqua; ad quam poſtea Iſraeliticus populus, non niſi multo tempore peruenire valuit? Huic tacitæ obiectioni, vt occurramus, dicere poſſumus, admodum probabile eſſe, quod eo tempore, quo Moyſes morabatur in Sinai, & multo etiam ante, terra Madian magis ſe extenderet verſus Aegyptum, & ideo fines eius non valde diſtarent a monte Sinai: nam & quando Moyſes paſcebat gregem ſoceri ſui in terra Madian, ducebat illum (vt dicitur Exod. ca. 3. verſ. 1.) ad montem Dei Horeb; quem nos ſub proximè præcedenti anno mundi, num. 34. oſtendimus eundem eſſe cum Sinai. Ratio autem aſſertæ vicinitatis eſt, quia tunc, & donec ſuperuixit Iob; omnes Idumæi, vel maior ipſorum pars, adhuc incolebant regionem monti Galaad proximam (vt nos ſub anno mundi 2319. num. 7. oſtendimus) & nec dum venerant ad illum montem Seir, qui inter duo maria, mortuum ſcilicet, & rubrum, erat poſitus; aut ſi quidam ipſorum ſe ſe iam illuc tranſtulerant, modicam ſanè partem illius regionis obtinebant. Quare maior eiuſdẽ regionis, ad dictum Sinai montem vergentis, pars, quæ poſtmodũ Idumæa dicta eſt, prius ad Madianitas pertinuiſſe creditur. Poſt aliquot verò annos, Idumæi de Galaad omnino pulſi, & in memorata regione recepti, deincepſque admodum aucti, dilatauerunt ibi valde fines ſuos. Quandoquidem exterminatis inde Horrhæis, vt obiter dicitur Deuter. cap. 2. ver. 22. non ſolum incoluerunt pro eis montem Hor, & loca ei proxima; ſed etiam partem regionis Madianitarum occuparunt, vt colligi põt, ex cap. Geneſ. 36. ver. 35. vbi poſt recenſitos aliquot reges poſteritatis Eſau, apertè traditur, quod Adad, qui ſecundus poſt obitum S. Iob, regnauit in Idumæa, percuſſit Madian in regione Moab. hoc eſt, (quemadmodum ibidem exponit Abulenſis) vicit Madianitas etiam poſtquam ad proximos, pro auxilio, Moabitas confugerant. Et tunc credibile eſt, quod idem Adad, ablatam a Madianitis partem terræ ipſorum vergentem ad montem Sinai, eandem adiunxerit Idumææ, relictaque ſit Madianitis altera tãtum pars, quæ Moabitis contermina erat; & a monte Sinai longius diſtabat; ad quam poſtea Iſraelitæ, non niſi poſt mortem Aaron, videlicet anno quadrageſimo ab exitu de Ægypto, peruenire potuerunt; quia prius coacti fuerant circuire montem Seir longo tempore, vt expreſsè dicitur Deuter. cap. 2. ver. 1. Credimus tamen priſcã illam Madianitarum terram, in qua olim habitabat Ietro, non adeo fuiſſe propinquã monti Sinai, quin duæ vel etiam tres dietæ intercederent: Certum nanque eſt, quod olim paſtores, procul admodum ſolebant interdum ducere greges ſuos, in regionibus præſertim aridis; vt paſcua eis inuenirent. Vnde Geneſ. c. 30. ver. 36. Laban in Meſopotamia, dicitur ſeparaſſe gregem ſuum, & poſuiſſe ſpatium itineris dierum trium, inter gregẽ varium, & vnicolorem. Et c. 31. ver. 19. & 22. legimus eundem Labã, iuiſſe ad tondendas oues; & non niſi die tertio, habuiſſe nuntium de fuga Iacob generi ſui.

Tollitur obiectio.

46

ſui. Et cap. 37. verſ. 12. vſque ad 15. habemus, quod filij Iacob, de valle Hebron, perrexerāt ad paſcendos greges ſuos, vſque in Sichimis; & inde in Dothaim, quæ loca ab Hebron non minus diſſita fuiſſe videntur.

Dixi hæc contigiſſe circa medietatem primi menſis, anni ſecundi ab exitu, hoc eſt, vno circiter menſe, aut paulo plus, antequam proficiſcerentur Iſraelitæ de monte Sinai; Quod ex his quæ cōſequenter ſubiūgemus, manifeſtum fiet. Et primo certū eſt, ex citato Exodi capite 18. quod Ietro non venit ad Moyſen in Raphidim (vt prima fronte ex continuatione eorum, quæ in præcedenti capite narrata fuerant, videtur indicari) ſed in Sinai: dicitur enim ver. 5. veniſſe Ietro ad Moyſen, vbi erat caſtrametatus iuxta montem Dei, quo montis nomine, proculdubio ſignificatur mons Sinai, vbi data fuerat lex: nam idem mons, iiſdem penè verbis denotatur Numer. cap. 10. verſ. 33. vbi, quando deſcribitur profectio populi de duodecima manſione facta in Sinai; dicuntur Iſraelitæ profecti de monte Domini.] ſiue (vt habet editio lxx. Interpretum) de monte Dei.] Vnde patet, aduentum iſtum Ietro ad Moyſen, ibi, per anticipationem, vt dictum eſt, fuiſſe narratum. Deinde, quod Ietro non venerit ad Moyſen ante datam legem; imo nec ante decimam diem menſis ſeptimi; quando deſcendit Moyſes de monte, portans ſecundas legis tabulas; probat Abulenſis ſuper Exo. c. 18. quæſt. 2. multis argumentis. Et re vera, ſi quis diligenter atendat, quæ nos ſub anno præcedenti a nu. 36. ad 57. diximus; inueniet Moyſen, ex quo Iſraelitæ tentoria fixerant in Sinai, vſq; quo ipſe deſcendit ſecūdo cum tabulis de monte; ſemper adeo fuiſſe occupatum, partim in frequenti aſcenſu & deſcenſu de monte, quando vicem gerebat internuntij inter Deum & populum; partim in ipſo monte, quando bis manſit ibi cum Domino quadraginta diebus continuis; vt non videatur tunc vacare potuiſſe, aut in ſocero ſuſcipiendo, comiterque eum tractando, ac detinendo; aut in audiendis, ac dijudicandis tota die populi quæſtionibus, præſertim leuioribus; aut in exquirendis, cōſtituendiſq; ſuper populū Tribunis, Centurionibus, Quinquagenarijs, ac Decanis. Præterea, ſi ante, vel non multo poſt ſecundum Moyſis deſcensū, cum tabulis, de monte Sinai veniſſet Ietro ad Moyſen; oporteret ipſum poſtea cum Moyſe ad minus ſeptem menſium ſpatio manſiſſe; Siquidem certum eſt, quod quando Moyſes die vigeſima menſis ſecundi, anni ſecundi, volebat cum populo proficiſci de Sinai; inuitauit ſocerum ſuum, vt & ipſe ſecum veniret ad terram promiſſionis, vt patet Numer. cap. 10. ver. 29. vſque ad 33. Atqui non eſt veriſimile, quod Ietro, qui ſatis magnam creditur domi habuiſſe familiam, & greges plurimos; tamdiu a propria domo abeſſe potuerit. Denique ex Deuter. cap. 1. verſ. 6. vſque ad 18. apertè colligitur, Moyſen conſtituiſſe prædictos Tribunos, & Centuriones, non multo antequam populus de duodecima ſtatione diſcederet. Sic enim ibi legimus: Dominus Deus noſter loquutus eſt ad nos in Horeb (hoc eſt in Sinai, vt ſub anno mundi 2544. num. 34. probauimus) dicens: ſufficit vobis quod in hoc monte manſiſtis; reuertimini, & venite ad montem Amorrhæorum.] & poſt pauca, videlicet verſic. 9. ſubditur: Dixique vobis illo in tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos &c. deinde ver. 15. ſequitur: Tuliq; de tribubus veſtris viros ſapientes ac nobiles; & conſtitui eos Principes, tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos.] ac demum verſic. 19. narratur profectio populi de duodecima manſione, illis verbis: Profecti autem de Horeb, tranſiuimus per eremum terribilem, & maximam, quam vidiſtis per viam montis Amorrhæi.] Ex quibus omnibus perſpicuè infertur, non potuiſſe Ietro venire ad Moyſen; niſi vno circiter menſe, vel paulo plus, antequam diſcederet populus de Sinai.

47 *Quando venerit Ietro ad Moyſen.*

Tolluntur obiecta.

Nec obſtat prædictis, quod Exod. cap. 18. ver. 12. legimus, ipſum Ietro obtuliſſe
48 holocauſta, & hoſtias Domino: Vnde infert Caietanus oportere eundem Ietro veniſſe ad Moyſen priuſquam conſecrati eſſent Aaron, & filij eius, & altare holocauſti; alioqui, inquit, non ſuiſſent externum Sacerdotem immolare Domino coram tabernaculo fœderis: non inquam hoc obſtat; quia ſi Hebræi, vt honorarent ſocerum Moyſi Sacerdotem, iam conuerſum ad Dominum; permiſerunt ipſum offerre Hebraico more ſacrificia Domino; non eſt valde mirandum: Scimus enim obſeruantias legales, tunc, & toto tempore, quo fuit populus in deſerto, nondum plenè in vſu fuiſſe; ſed faciebat vnuſquiſque quod ei rectum videbatur, vt expreſſe habemus Deuter.

ter. cap.12.ver.8. Vel etiam dici poteſt, quod Ietro non per ſe ipſum, vt vult Caietanus, ſed per Sacerdotes Domini, Aaronem ſcilicet, & filios eius, obtulerit ſacrificia Domino; quod etiam magis placet Oleaſtro; Non etiam obſtat his, quæ ſupra diximus, quod ille quem Moyſes inuitauit, vt ſecum pergeret ad terram promiſſionis; non Ietro appellatur; ſed Hobab filius Raguel; nec dicitur ſocer, ſed cognatus Moyſi, vt patet Numer. cap.10. ver.29. vnde videtur eſſe alter ab illo: Non inquā, obſtat; quia ſocer Moyſi, erat trinominis; Ille enim qui tā in editione vulgata, quam in lxx. Interpretibus Exod. cap.2. ver.18. vocatur Raguel; Idem Exod. cap.3. ver.1. & cap. 4. ver.18. & cap.18. ver.1.6.9. & 11. dicitur Ietro, ſiue (quod idem eſt) a lxx. Interpretibus Iothor: Et Numer. ca.10. verſ.29. appellatur Hobab: Et ſi ſingula hæc loca diligentius perpendere volueris, proculdubio inuenies ſcripturam ſacram, in ſingulis, de vno eodemque homine, ſub diuerſis tamen nominibus, agere; eo modo quo Principem Apoſtolorum, quandoque vocat Petrum, quandoque Simonem, & quandoque BarIona. Nec refert quod aliquando dicatur ſocer, aliquando cognatus Moyſi: quia re vera erat ſocer: dederat enim Sephoram filiam ſuam Moyſi in vxorem: Quando autem dicitur cognatus, non ſpecificè, & propriè eſt accipiendum, ac ſi non pater, ſed frater Sephoræ fuiſſet; ſed generaliter, & impropriè, quatenus deriuatur a cognatione, quæ ſe ſe extendit etiam ad affines: Quandoquidem illemet, qui in vulgata editione Exod. cap.3. verſic. 1. & cap. 4. ver.18. dicitur ſocer Moyſi; Idem deinde in cap.18. ver.1. 6. 7. 8. & 11. Et Numer. ca.10. ver. 29. appellatur cognatus eiuſdem Moyſi: Et idemmet, qui in editione vulgata locis proxime citatis, dicitur cognatus; In textu lxx. Interpretum, ſemper nuncupatur ſocer. Vnus ergo erat, non plures. Nec mireris quod Hobab Numer. loco citato dicatur filius Raguel; quia nō inconuenit, quod qui triplici nomine, Ietro, Hobab, & Raguel appellabatur; filius alterius Raguelis fuerit, ſicuti Tobias iunior, Tobiæ ſenioris, & alij multi: nam & notum eſt, quod cognati S.Io. Baptiſtæ, iuxta morem illorū temporum, volebant vocare eum nomine patris ſui, Zachariam. Atque hic, obiter, non videtur prætereundum, quod iſte ſocer Moyſi, non modo trinominis, vt dictum eſt; ſed & (vt ita dixerim) quatrinominis a nonnullis fuiſſe creditur; quod inſuper appellatus quoque fuerit Cinæus, ſed hoc, non nomen proprium fuit cognati Moyſi, ſed cognomen, commune ei, & omnibus de familia ſua, qui Cinæi dicebantur, quod a quodam Cin, nomen, originemque duxiſſent, de quibus dicemus infra ſub anno mundi 2583. num.23.

Ietro ſocer Moyſi quot quibuſque nominibus in ſcripturis memoratus.

Die prima menſis ſecundi, anni ſecundi, ab exitu de Ægypto, appropinquante 49
iam tempore exeundi de Sinai; Moyſes vocatis ad ſe de mandato Domini Aarone, & duodecim principibus tribuum Iſrael, quorum nomina recenſentur Numer. cap. 1. ver.5. vt inſtrueret exercitum aduerſus hoſtes, qui ipſis in via ſuperuenire poſſent; cœpit cum eis nominatim recenſere aptos ad pugnam, a viginti annis & ſupra; & inuenta ſunt ſexcenta millia quingenta quinquaginta, præter Leuitas, Numer. cap. citato per totum. Deinde, quia adhuc aſſignata non erant loca ſtabilia, ſingulis tribubus in circuitu Tabernaculi: ne deinceps in manſionibus faciendis, aliqua oriretur confuſio; ſed ſciret ſingulæ tribus, ad quam partem Tabernaculi, erigere tentoria ſua deberent: diſtinxit duodecim tribus in quattuor caſtra, habentia ſingula tres tribus ſub vnico inſigniori vexillo. prima appellauit caſtra Iudæ 2. Ruben. 3. Eprahim. 4. Dan. Sub primo vexillo cum tribu Iuda, erant tribus Iſſachar, & Zabulon. Sub ſecundo, cum Ruben erant Simeon, & Gad. Sub tertio cum Ephraim, Manaſſes, & Beniamin. Demum ſub quarto, cum Dan, Aſſer, & Nepthalim. Priora caſtra collocauit ad Orientalem Tabernaculi partem. 2. ad meridiem. 3. ad occidentem. 4. ad ſeptentrionem; Num. cap. ſecundo per totum; vbi etiam numerus virorum & capita, ſeu principes ſingularum tribuum ſigillatim recenſentur. Voluit tamen, vt inter ſingula caſtra, & Tabernaculum, intercederet tantum ſpatij, quod ſufficeret pro caſtrametatione Leuitarum quemadmodum traditur Numer. cap. 1. verſic. 53. Quod ſi quis quærat quiſnam locus aſſignatus fuerit Ægyptijs, qui ſecuti fuerant Hebræos; dicimus eos inter Iſraelitas fuiſſe comixtos; & vnumquemque ipſorum adhæſiſſe illis, qui cauſa fuerant conuerſionis eius ad Iudaiſmum. Numerarunt quoq; Moyſes & Aaron, iubente Domino, ſeorſum a ceteris filis Iſrael Leuitas maſculini generis, ab

Recenſentur apti ad pugnā prima vice.

Aſſignantur loca tribubus in circuitu tabernaculi.

Recenſentur Leuitæ eiſq; locus aſſignatur.

ab vno menſe, & ſupra, qui inuenti ſunt viginti duo millia; quos in tres partes diſtinxerunt, iuxta triplicem ipſius Leui progeniem, videlicet in Caathitas, Gerſonitas, & Meraritas: poſueruntque omnes immediatè circa tabernaculum: nimirum Caathitas ad meridiem, Gerſonitas ad occidentem, Meraritas ad ſeptentrionem; orientalem verò partem pro ipſo Moyſe, ac Sacerdotibus reſeruarunt. Numer. capitulo tertio. Hæc omnia qui hic ſubijcitur caſtrametationis typus, clarius demonſtrabit. Cui ſubijciemus alterum exercitus ordinatim per deſertum proficiſcentis, ad dilucidationem eorum, quæ conſequenter dicenda ſunt.

BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE VITTORIO EMANUELE

TYPVS CASTRAMETATIONIS IN DESERTO PER MOYSEN PRÆSCRIPTÆ

OCCIDENS

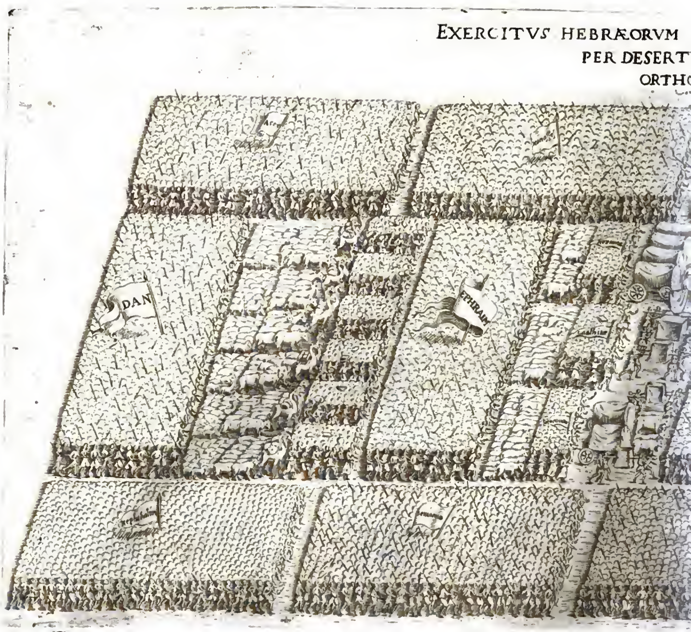
MERIDIES

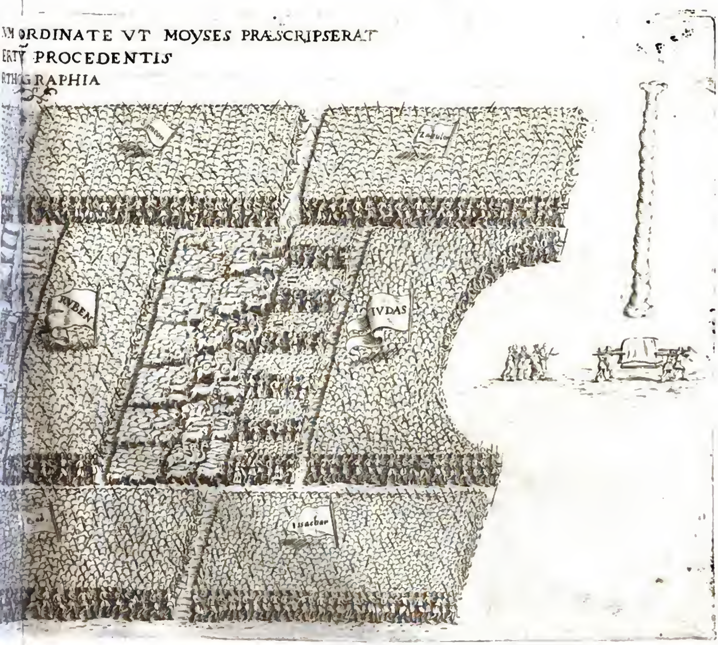
SEPTENTRIO

ORIENS

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

EXERCITVS HEBRÆORVM
PER
DAN
EPHRAIM

ORDINATE VT MOYSES PRÆSCRIPSERAT
PROCEDENTIS
GRAPHIA
RVBEN
IVDAS
Issachar

Digitized by Google

50 Die decimaquarta dicti menſis, Moyſes conſulto prius Domino, ſuper his, qui ob immunditiam, non potuerant facere Phaſe cum alijs menſe primo; iuſſit eos illud facere menſe ſecundo, iiſdem ritibus, quibus illud fecerant alij menſe præcedenti. Numer. capit. 9. verſic. 6. vſque ad 15. Quo exacto, cœpit Moyſes diſponere quæ ad ordinatè proficiſcendum opus erant; Et primo quidem, præcipiente Domino, iuſſit fieri duas tubas argenteas ductiles, quibus clangerent Sacerdotes tempore proficiſcendi, & in alijs occaſionibus: Deinde diſpoſuit ordinem totius populi in proficiſcendo; vt ſcilicet primi ante omnes tamquam belli capita pergerent per turmas ſuas ſub principe ſuo filij Iuda; & poſt ipſos eodem modo filij Iſſachar, & Zabulon, qui conſtituebant prima caſtra. Inſequerentur poſtmodum ſecunda, videlicet Tribus Ruben, & Simeon, & Gad. Probabile autem eſt, quod inter duo hæc prima caſtra, turmatim incederent ſenes, mulieres, cum paruulis, famulis gregibus, & armentis ad bina eadem caſtra pertinentibus, tanquam tutiori loco poſiti. Et ſimiliter alia huiuſmodi ceterarũ ſex tribuum, inter duo poſteriora caſtra. Poſt bina verò priora ſequebantur Leuitæ portantes tabernaculum, & vaſa eius diſtributa ſingulis ipſorum ordinibus, prout ſupra nu. 8. dictũ eſt. Poſt Leuitas, alia duo caſtra, videlicet Ephraim & Dan, eodem ordine; ita vt Leuitæ in medio totius proceſſionis incederẽt, exceptis paucis illis de familia Caath, quibus aſſignatũ fuerat onus deferẽdi Arcam: hi nanq; ante omnem populum cum ipſa proficiſcebantur ſub columna nubis, quæ ſemper perpendiculariter ſuper Arcam mouebatur. Vnde, quod prius attribuebatur nubi in qua Angelus Domini eſſe credebatur, nimirum dirigere viam populo, & prouidere loca caſtrorum, nunc merito attribui cœpit Arcæ; de qua Deum loqui minime dubitabant; quem ductorem protectoremque habere gaudebant. Et propterea non in medio caſtrorum ſed ante omnia caſtra portabatur Arca, quod nulla indigeret protectione, ſed ipſa magis, vel potius Deus in ipſa populum protegeret dirigeretque. Sanè cum Arca, præter Leuitas, qui eam portarent, debuiſſe proficiſci etiam Moyſen, & Sacerdotes, Aaron ſcilicet, & filios eius, admodum credibile eſt; vt pluribus rationibus probat Abulenſis ſuper Numer. cap. 10. quæſt. 68. Et hæc omnia colliguntur ex ca. Numer. 10. Et dilucide magis videri poterunt in ordinati exercitus Orthographia num. præcedenti poſita.

Faciunt Phaſe in menſe ſecundo qui impediti fuerant in primo. Tubæ argenteæ. Ordo populi in proficiſcendo per deſertum.

51 Die vigeſima eiuſdem menſis ſecundi, anni ſecundi ab exitu de Aegypto, eleuata eſt nubes de tabernaculo fœderis, quod erat ſignum proficiſcendi, vt patet Exod. ca. vlt. ver. 34. & Numer. cap. 9. verſ. 17. vſque ad finem capitis. Hoc vt vidit populus, confeſtim omnes ſublatis tabernaculis ſuis, ſe ſe ad iter agendum præparabant. Similiter, & Sacerdotes, inuoluentes vaſa Sanctuarij, prout eis a Domino præceptum fuerat, tradiderunt ea Caathitis ferenda; & ceteri pariter Leuitæ, deponentes tabernaculum fœderis, componebant omnia in plauſtris; Et ita exire cœperunt, his modis, & formis, atque eo prorſus ordine, qui eis a Deo per Moyſen præſcriptus fuerat; præcedente omnem exercitum Arca Domini, quam cum eleuare inciperent, dicebat Moyſes: Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua. Numer. cap. 10. ver. 35. Eodem tempore inuitauit ſedulo Moyſes Hobab filium Raguelis Madianitam, cognatum ſuum (quem ſupra num. 28. probauimus fuiſſe eundem cum Ietro, ipſius Moyſis ſocero) vt pergeret ſecum, multa bona ei pollicitus: ſed ille recuſauit, vt ſubobſcure inſinuatur Numer. ca. 10. ver. 30. & aperte traditur per anticipationem Exod. capitulo 18. in fine illis verbis: Dimiſitque cognatum ſuum, qui abijt in terram ſuam.] Et hæc ſunt, quæ de capitulo Numer. decimo deſumpſimus.

Proficiſcitur populus de mõte Sinai.

Socer Moyſi inuitatus, recuſat ire cũ eo.

52 Ceterum Hebræi, profecti de monte Domini, hoc eſt de Sinai, ſeu (quod idem eſt) de Horeb, ibant recto tramite, ad terram promiſſionis, prout præceperat eis Dominus in Horeb, quemadmodum dicitur Deuter. capitulo primo, verſic. 6. vſque ad decimum, tranſeunteſque per eremum terribilem, & maximam, vt ibidem traditur verſic. 19. tandem ad Cadesbarne, in confinio terræ Chanaan (vt ex ſequentibus cõſtabit) exiſtentem, peruenerunt, itinere, vndecim dierum, vt colligitur Deuter. capitulo citato, verſiculo 2. & nos paulo infra demonſtrabimus (demptis tamen plurimis diebus, quos in quibuſdam manſionibus intermedijs traduxerunt, vt ex his, quæ

Itinere vndecim dierum tendit ad terram promiſſionis.

deinceps dicemus manifeſtum fiet) Quare credimus allucinari Abulenſem, qui exponens illa verba citati capitis- Vndecim diebus per viam montis Seir, vſque ad Cadesbarne - ſub finem quæſtionis tertiæ ait: Moyſen dicere voluiſſe, quod a campeſtribus Moab, vbi ipſe Moyſes morabatur, quando tradebat populo Deuteronomium, vſque ad montem Sinai, vndecim tantum dietæ intercedebant; quamuis ipſi, per varios circuitus ducti, longe plures fecerint. Fallitur inquam Abulenſis. nam ſi Geographorum tabulis credimus, multo breuior eſt via, quæ ducit de Berſabee, ad montem Dei Horeb, quam quæ de Horeb, ad campeſtria Moab. Igitur ſi Elias (quemadmodum legimus libro tertio Regum capitulo decimono, verſiculo tertio vſque ad nonum) ambulauit quadraginta & vno diebus, de Berſabee, vſque ad montem Dei Horeb; qui fieri poteſt, vt ab eodem Horeb, ad campeſtria Moab; vndecim duntaxat dierum iter intercederet? Sed dices; Eliam tunc, quoniam fugiebat a facie Iezabel, non recto itinere ambulaſſe, ne a lictoribus eius comprehenderetur; ſed huc atque illuc, quocunque eum ferebat voluntas, vt ibidem innuitur; per varios circuitus, ad Horeb perueniſſe. Concedo: ſed tamen non eſt veriſimile, ipſum tantopere viam ſuam elongaſſe, vt ad locum minus vndecim communibus dietis diſtantem, non niſi per pluſquam quadraginta, peruenire potuerit. Quod ſi ponamus, vndecim ſaltem dietas extitiſſe ab Horeb, ad Berſabee exiſtentem in finibus auſtralibus terræ Chanaan: proculdubio, oportet plures ponere ab Horeb, ad campeſtria Moab, exiſtentia prope Iordanem, qui erat terminus orientalis eiuſdem terræ Chanaan: conſtat enim Horeb fuiſſe ad auſtrum reſpectu terræ Chanaan. Deinde ſi ad verba ſacri textus attendamus, manifeſtũ eſt, ꝙ non ab Horeb, ad campeſtria Moab; ſed ab Horeb vſque ad Cadesbarne, ponunt iter vndecim dierum. Quare cũ textus ipſe, apertè indicet, populũ itinere vndecim dierũ, veniſſe de Horeb in Cadesbarne; nõ eſt ꝙ ab ipſo alios ſenſus extorquere moliamur. Sed dicet aliquis: Ad quid ibi docere, quòd ab Horeb ad Cadesbarne populus venerit vndecim diebus? Reſpondeo id obiter fuiſſe factum: quòd quidem non eſt nouum, aut inuſitatum in ſcripturis ſacris; ſolent enim interdum aliqua alibi tranſponere, & quædam alicubi non bene expreſſa, aut omnino prætermiſſa, alibi ſupplere, obiterque alijs rebus interponere: poſſem hic plura exempla proferre, ſed paucis contentus ero. Sæpius in Penthateuco mentionem fecerat Moyſes de Heuæis; & tamen non niſi Deuteronom. cap. 2. verſic. 23. quodammodo præter rem, interſerit eos a Cappadocibus fuiſſe pulſos. Similiter pluries nominauerat vrbem Hebron; & nihilominus nunquam niſi Numer. cap. 13. verſiculo 23. addidit, ipſam ſeptem annis ante Thanim Aegypti vrbem fuiſſe conditam. Et quarto Regum cap. 9. verſiculo 29. legimus: Anno vndecimo Ioram filij Achab regnauit Ochozias ſuper Iudam.] Quæ verba, neq; cum præcedentibus, neque cum ſequentibus, vllam habere videntur connexionem: ſed per recapitulationem (vt aiunt) ibi quodammodo accidentaliter intexta, vt nos infra ſub anno mundi 3149. num. 1. probabimus. Simile eſt illud quod habemus in Euangelio Ioan. cap. 18. ver. 24. Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificẽ.] quæ verba, ibidem per recapitulationem obiter interiecta eſſe, probant Ianſenius in ſua Concordia Euangelica, & Toletus in Ioannem. Plurima huiuſmodi alia inuenient, in ſacris ſcripturis vel mediocriter verſati, quæ hic recenſere ſuperfluum videtur, cum ex his ſatis conſtare poſſit, nemini mirum videri debere, ſi hic quoque, diſtantia ab Horeb ad Cadeſbarne, quodammodo obiter inſerta fuerit: Quamquam Caietanus etiam huius interpoſitionis cauſam adferat particularem dicens: rationi conſentaneum fuiſſe, vt deſcripto loco, in quo Moyſes legem populo iterauit: ad quem locum a monte Sinai longis admodum itineribus, & non niſi triginta nouem ferè annorum ſpatio, peruenerant: etiam deſcriberetur breuitas viæ, quam confecerant a Sinai ad Cadesbarne, quæ erat iuncta terræ Chanaan: vt vel hinc perpendere poſſent Iſraelitæ, quam magnam iacturam feciſſent; quando de Cadesbarne, anno ſecundo ſui exitus de Aegypto, ad terram Chanaan, quam tunc habebant proximam; inſano timore correpti, aſcendere recuſarunt. Igitur pro certo ſupponentes, quemadmodum dicebamus, filios Iſrael, de Sinai ad Cadesbarne

Locus Deuter. exponitur & refellitur expoſitio Abulenſis.

Scripturam interdũ quædam obiter interponit.

barne

barne vndecim diebus itineris perueniſſe; quæ interim contigerint tradere proſequamur.

53 Die vigeſimatertia eiuſdem menſis ſecundi, triduo itinerantes, peruenerunt ad quandam ſolitudinem pertinentem ad deſertum Pharan, feceruntque decimamtertiam manſionem in quodam illius loco, qui prius a Moyſe,vt paulo poſt dicetur,nuncupatus fuit Incenſio; poſtea verò Sepulchra concupiſcentiæ,Numer.cap.10.verſic. 12.& 33.& cap.33. verſ.16. Ibi namque primo diutius recubuit nubes, quod erat caſtrametandi ſignum, Exod.cap.vlt.verſ.34. & Numer.cap.9. verſ.17. vſque ad 23. Cumque deponeretur Arca,dicebat Moyſes: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Iſrael.] Numer.ca.10.ver.36. In hac manſione, duo grauia peccata commiſit populus; propter quæ debitas a Domino accepit punitiones; primum fuit,grauis quædam murmuratio contra Dominum, pro labore itineris. Feſtinabat Dominus educere illos de eremo illa aſpera, & quantocius perducere ad terminos terræ promiſſionis; ipſi verò ingrati murmurare cœperunt. Quamobrem iratus Dominus, percuſſit incendio extremam caſtrorum partem. Veriti ergo ne flamma magis,ac magis dilataretur,omneſque conſumeret; Clamauerunt ad Moyſen; quo orante, eſtinctus eſt ignis; & propterea vocauit tunc Moyſes nomen loci illius,Incenſio; quod incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini. Numer. cap.11. verſ.3. Alterum peccatum fuit,altera ingratitudo, videlicet notabile quoddam cibi cæleſtis faſtidium, & inordinata nimis concupiſcentia carnium,aliorumque ciborum ſenſualium, in illa præſertim tam ſterili eremo; quæ quidem exorbitantia, licet in Ægyptijs cœperit; quia tamen Hebræi non ſolum illos compeſcere,atque ab hac ſtultitia remouere, non curarunt; ſed potius cum illis flere, & contriſtari non erubuerunt, nauſeantes man, tãquam cibum leuiſſimum,& ingratum; & flagrantes deſiderio carnium, ac piſcium, aliorumq; ciborũ,quos comedebant in Aegypto:diſplicuit hoc valde etiam ipſi Moyſi qui videns ſe populo ſatisfacere non poſſe, tædio affectus ſuper adeo moleſta illius populi gubernatione, cœpit clamare ad Dominum: ille verò,vt ſeruum ſuum aliquatenus alleuaret, iuſſit illum deligere, ac deſcribere ſeptuaginta ſenes, valde probatos de Iſrael, & congregare eos ad tabernaculum fœderis:velle enim partiri cum eis ſpiritum ipſius Moyſi, vt eſſent ei veluti coadiutores,in adminiſtratione ac regimine populi, & poſſent illum ſubleuare in cauſis grauibus,quæ referebantur ad ipſum Moyſen; nam leuiores referri ſolebant ad tribunos, & centuriones, quinquagenarios, & decanos, vt ſupra num.45. dictum eſt: Inſuper promiſit Dominus Moyſi, ſe daturum populo carnes ad ſatietatem, non vno die tantum, ſed pro integro menſe. Itaque cum retuliſſet Moyſes verba Domini populo,delegiſſetque ſeptuaginta ſenes, ac deſcendens Dominus per nubem circa tabernaculum, dediſſet eis de ſpiritu Moyſi; illico oẽs prophetare cœperũt:non tantum ij qui tunc ibi aderãt, ſed & alij duo nomine Eldad, & Medad; qui licet & ipſi in dicto numero deſcripti eſſent, non tamen, neſcio qua de cauſa, venerant cum alijs ad tabernaculum. Quo exemplo, appoſitè vtuntur nonnulli,ad redarguendum hæreticos quoſdam,negantes S.Thomam,& item S. Matthiam Apoſtolos, ac cepiſſe a Domino facultatem remittendi peccata, eo ꝙ non eſſent cum alijs Apoſtolis, quando dedit illis Chriſtus talem poteſtatem, vt patet Ioan.cap.20.ver.23. Siquidem ſufficit quod ipſi quoque eſſent de numero, & collegio Apoſtolico; nec requirebatur præſentia corporalis coram eo,qui vnico intuitu omnia videt, præterita, præſentia,& futura. Propterea, cum nunciatum eſſet Moyſi, quod Eldad, & Medad, prophetarent in caſtris; non ſolũ noluit (quemadmodum ſuggerebat ei Ioſue) eos prohibere,ſed magis zelum ipſius Ioſue,tamquam indiſcretum,prudenter redarguit. Ceterum Dominus memor promiſſionis ſuæ, eodemmet die, atque item altero,arreptas vento coturnices,detulit per circuitum caſtrorum in tanta copia,vt nemo minus ex ipſis, quam decem coros, ſibi congregauerit, ac ſiccauerit,vt ad multos dies ſibi ſufficerent. Sed nec immemor Dominus vindictæ in delinquentes; ſub finem illius menſis,cum iam carnibus ad ſacietatem ſaturati eſſent;& adhuc illæ hærerent dentibus ipſorum; Ecce furor Domini percuſſit eos plaga magna nimis: vt propterea Moyſes,qui prius vocauerat locum illum; Incenſio;mox eundem, ſepulchra concupiſcentiæ voluerit appellari, quod ibidem ſepeliſſent eos, qui carnes tam inordinatè appetiuerant. Numer. ca. 11. per totum. De hac ſecunda

De manſione 13. Incenſio. Sepulcra concupiſcentia.

Quinta populi murmuratio.

Eiuſdem concupiſcẽtia carnium quæ fuit ſexta murmuratio.

Eligũtur 70. ſenes tanquam Moſis cõſiliarij, qui ſtatim prophetare cœperunt.

Secunda coturnicũ largitio cælitus indulta populo.

Punitio eorum qui carnes appetiuerãt.

mirabili coturnicum prouiſione (nam prima facta fuerat in octaua manſione, vt ſub præcedenti anno mundi num. 31. oſtendimus) dicitur in Pſal. 77. verſ. 26. Tranſtulit auſtrum de cælo, & induxit in virtute ſua Africum. Et pluit ſuper eos ſicut puluerē carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum circa tabernacula eorum. Et manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis; & deſiderium eorum attulit eis; non ſunt fraudati a deſiderio ſuo. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos: Et occidit pingues eorum, & electos Iſrael impediuit.

De Eldad & Medad. quod nõ fuerint fratres Moyſi.

54 Quoniam autem hic mentionem fecimus, de Eldad, & Medad, ac reliquis ſeptuaginta ſenibus: neceſſarium videtur, antequam progrediamur, prius refellere quorundam erroneam opinionem, dicentium: eoſdem Eldad, & Medad, fuiſſe fratres, non tamen vterinos, ipſius Moyſi. Deinde videre, num magiſtratus ille ſeptuaginta ſenum, deinceps perdurauerit apud Hebræos, vſque ad Herodis tempora, vt quidam prodiderunt. Et quidem, quod ſpectat ad Eldad & Medad, Qui putant ipſos fuiſſe fratres Moyſi, adducunt pro ſe B. Hieronymum in quæſtionibus Hebraicis 1. Paralip. ita ſcribentem: Traditur autem Moyſen, poſt acceptam legem, patri iniunxiſſe, vt matrem ſuam dimitteret, eo quod illius amita eſſet: fuit enim filia Leui; poſt cuius diſſidium, Amram duxiſſe aliam; ex qua ſuſcepit filios, Eldad & Medad, hæc S. Hieronymus. Verum enimuerò, his non obſtantibus, dicimus fieri nullo modo poſſe, vt prædicti Eldad & Medad, fratres fuerint Moyſi: nam ſub anno mundi 2464. num. 3. oſtendimus, B. Hieronymum loco citato (ſi tamen ille liber ab ipſo fuit conſcriptus) non propriam, ſed quorundam Hebræorum retuliſſe ſententiam; quod etiam patet ex illo loquendi modo: Traditur autem &c. & item ibidem probauimus, matrem Moyſi, nequaquam fuiſſe veram, naturalemque Leui filiam; neque amitam mariti ſui Amram: ſed fuiſſe eius patruelem, hoc eſt filiam fratris Caath, qui fuerat pater ipſius Amram; & conſequenter, non fuiſſe neceſſarium, vt Amram illam dimitteret, poſt latam legem; quæ huiuſcemodi coniugia non prohibet, vt videre eſt Leuit. capit. 18. Sed & ſi daremus ipſum Amram, poſt datam legem, dimiſiſſe vxorem ſuā Iochabeth, ex qua genuerat Moyſen, & eius loco duxiſſe aliam: non tamen fieri poſſet, vt prædicti Eldad, & Medad, fuerint fratres Moyſi. Nam illi ab ipſo Moyſe conſcripti fuerunt inter ſeptuaginta ſenes, ſub finem anni primi a lege lata, quo tempore, vix nati, ne dum ſenes, & ad tam graue miniſterium idonei eſſe potuerunt. Et prætereà, non eſt veriſimile, quod Ioſue, eos a Moyſe prohiberi, ne prophetaret, procurare vnquā auſus eſſet, ſi illi fuiſſent fratres Moyſi. Deniq; non modo concedendum nō eſt, Amram, poſteaquam lata fuit lex, dimiſiſſe vxorem ſuam, aliamque duxiſſe, atque ex ea filios procreaſſe: ſed neque admittere debemus, ipſum Amram tunc fuiſſe ſuperſtitem: Quandoquidem ſub anno mundi 2386. num. 2. probauimus, Amram natum eſſe anno quinquageſimo octauo introitus Iſraelis in Ægyptum; & conſequenter deceſſiſſe ſub finem anni, eiuſdem introitus, centeſimi nonageſimi quarti: certum eſt enim ipſum vixiſſe tantummodo annis centum triginta ſeptem, vt patet Exod. cap. 6. ver. 20. ergo ſi obijt ante exitum de Ægypto, non potuit ſupereſſe poſt datam legem.

De Magiſtratu 70. ſenum.

55 Quod verò attinet ad prædictum Magiſtratum ſeptuaginta ſenum hoc tempore ab ipſo Moyſe, Dei monitu, conſtitutum: Sciendum eſt, quod Paulus Burgenſis, ſuper Numer. cap. 11. & Galatinus lib. 4. De arcanis fidei; Et Io. Annius in ſuo Breuiario temporum, Philoni aſcripto, vt refert Pererius in lib. de Benedictionibus duodecim Patriarcharum num. 83. putant omnes hoſce ſeptuaginta ſenes, fuiſſe electos de tribu Iuda, aſſeruntque hoc idem ſeniorum Collegium, quod Ioannes Mirandulanus arbitratur fuiſſe quale nunc eſt Collegium Cardinalium, ab Hebræis vocari Sanedrim; ac penes ipſum, vſque ad Herodis Aſcalonitæ tempora, manſiſſe ſupremam auctoritatem, in his quæ pertinebant ad vniuerſam legem Moyſi; ſiue moralia eſſent, ſiue ceremonialia; vel etiam iudicialia: quippe quod ipſi ſoli veram, altioremque ſcripturæ ſacræ intelligentiam, per ſecretas quaſdam, ac ſucceſſiuas traditiones, acciperent: Vnde, & ipſorum ſcientia, dicebatur Cabaliſtica, ſiue Cabala; quod verbū (inquiūt) ſignificare receptionem: Adduntque, omnem ab hoc collegio auctoritatem, paulo ante Chriſti ortum, fuiſſe a prædicto Herode ſublatam; Et tunc impletam eſſe Prophetiam Patriarchæ Iacob de Chriſto: Non auferretur ſceptrum de Iuda &c. At ve-

rò

rò Abulenſis, ſuper Numer. cap. 11. quæſt. 29. Exiſtimat, hunc Magiſtratum, idē eſſe cum illo Pontificis Senatu: cuius meminit Ioſephus lib. 4. antiq. cap. 3. vbi ait: quod ſi Iudices, qui in ſingulis oppidis conſtituti erant, neſcirent de negotio ſibi delato pronuntiare; deberent integram cauſam relegare in Vrbe Sancta, hoc eſt in Ieruſalem, ad Pontificem, qui cum Propheta, & Senatu decerneret: Et hoc videtur Ioſephus ſumpſiſſe, ex Deuter. cap. 17. ver. 8. vbi ſimile quid a Moyſe præcipitur. Putat quoque Abulenſis, prædictum Magiſtratum, manſiſſe etiam poſt memoratum Herodem: Nam Matthæi cap. 26. ver. 59. & cap. 27. ver. 1. Et Marc. cap. 14. verſ. 55. & cap. 15. verſ. 1. Et Luc. cap. 22. ver. 66. legimus, extitiſſe tempore Paſſionis Chriſti Concilium quoddam Ieroſolymis, in quo conuenire ſolebant Sacerdotes, & Scribæ, ac Seniores Populi, quibus omnibus præerat Pontifex, ſeu Summus Sacerdos. Quod autem Concilium illud magnam haberet auctoritatem, inde fit clarum, quod Marc. cap. 14. ver. 64. de his, qui erant in eo, legimus: Qui omnes condennauerunt eum, (ideſt Ieſum) eſſe reum mortis. Sed ſi hoc concilium, idem erat cum illo ſeptuaginta ſenum Magiſtratu; dicere poſſumus, ipſum perduraſſe etiam poſt obitum Chriſti: Siquidem de eodem quoque fit mentio Actorum cap. 4. ver. 15. & cap. 6. ver. 12. Et probabile admodum eſt, quod perſeuerauerit vſque ad interitum ciuitatis; & cōſequenter, quod non fuerit ab Herode ſublatum. Verum quicquid de hoc ſit; illud omnino falſum puto, quod omnes illi ſeptuaginta ſenes, eſſent de tribu Iuda: nam ſi ex illis aliqui erant Sacerdotes, & omnium caput erat Pontifex; proculdubio certum eſt, quod non erant omnes de tribu Iuda; præſertim cum ſoleret Moyſes, in huiuſmodi electionibus, ad pacem in vniuerſo populo conſeruãdam, ſemper deligere aliquos ex ſingulis Tribubus, vt patet Num. cap. 13. quando elegit Exploratores terræ Chanaan; & quando, conſulente Ietro ſocero eius, elegit Tribunos, & centuriones, quinquagenarios, & decanos de cuncto Iſrael, vt dicitur Exod. cap. 18. verſ. 25. Et ratio dictat, eodem quoque modo factã eſſe electionem ſeptuaginta ſenum, nec poteſt probari contrarium. Falſum item exiſtimo, quod dictus Magiſtratus, ſemper eodem modo perſeuerauerit vſque ad Herodem, vel vſque ad deſolationem Ieruſalem, a Romanis factam; quantum ad numerum, & qualitatem, ac ſupremam illorum virorum auctoritatem: nam neque ex ſcriptura ſacra, neque ex probatis hiſtorijs probari poteſt, perpetuo extitiſſe in populo Hebraico Magiſtratum ſeptuaginta ſenum; ita vt neque plures, neque pauciores eſſe poſſent, qui omnes haberent ſpiritum propheticũ, & ſupremam in populo poteſtatem. Quin potius oppoſitum perſpicuè colligi poſſe videtur. Nam ſuprema poteſtas tempore Iudicum, apud ipſos Iudices; Regum verò, penes ipſos Reges erat: Et temporibus Iudæ Machabæi, ſcimus nullum in illo populo extitiſſe prophetam, vt apertè colligitur 1. Machab. cap. 4. ver. 46. vbi dicitur: quod repoſuerunt lapides altaris profanati, donec veniret Propheta, qui reſponderet de eis. Ceterum illud valde probabile crediderim: Poſt Moyſen, apud Hebræos ſemper, aut ferè ſemper, extitiſſe imaginem quandam illius Magiſtratus, quem iubente Deo, Moyſes conſtituerat; qui Magiſtratus cum Pontifice, reſponderet de quæſtionibus legis, quemadmodum colligi poteſt ex citato Deuter. c. 17. Et hunc, temporum iniuria, labefactatum, aut forte penè abolitum, videtur reſtituiſſe Ioſaphat Rex Iuda, vt deſcribitur 2. Paralip. c. 19. ver. 8. vſque ad 11. Credimus tamen, quod prædictus Magiſtratus, non ſemper fuerit ſeptuaginta virorum, neque prophetico ſpiritu afflatorum: ſed pro diuerſa temporum viciſſitudine, variatus, & quandoque maioris, quandoque verò minoris in populo auctoritatis: Nunc ad id vnde digreſſi ſumus reuertamur.

56 In hac tertiadecima manſione; neceſſe eſt populum plus vno menſe moratum eſſe: nam & per menſem integrum comedit carnes, vt patet Numer. cap. 11. ver. 20. & paulo ante, in eodem loco murmurauerat pro labore itineris; & propterea incendio percuſſus fuerat; & deinde iterum murmurauit pro carnibus; & ferè biduo coturnices congregauit; & poſt eſum illarum, denuo maiori plaga punitus fuit: vnde videtur ibidem ad minus manſiſſe diebus quattuor ſupra menſem vnum, hoc eſt in ſumma diebus circiter triginta tribus. Igitur. *Quamdiu populus in 13. manſione ſit commoratus.*

57 Die circiter vigeſimaſexta menſis tertij, de ſepulchris concupiſcētiæ egreſſi ſunt; & die circiter prima menſis quarti, (nimirum quattuor dierum itinere, vt infra nu-

59. pro-

59. probabimus) peruenerunt in Haſeroth, Numer. cap. 11. in fine, & cap. 33. verſ. 17. vbi fixerunt tentoria, feceruntque decimamquartam manſionem: & quemadmodum in præcedenti manſione, quia propter populi murmurationem promiſerat Dominus alere eos carnibus vno menſe, oportuit populum ibidem manere integro menſe, & aliquid amplius: ita hic, quoniam Maria ſoror Moyſi, cum de fratre murmuraſſet, percuſſa eſt lepra ſeptem diebus, quibus iubente Domino, a cunctis ſeparata manſit extra caſtra, neceſſe quodammodo fuit, populum toto illo tempore morari in Haſeroth. Quod ſi quis quærat, quæ nam fuerit Mariæ occaſio murmurandi de fratre? (quicquid Rabbini nimis carnaliter, & indecore comminiſcantur; quos bene redarguit Abulenſis ſuper Numer. ca. 12. quæſt. 8.) probabilius cum eodem Auctore credimus fuiſſe talem. Viderat Sephora, quæ & quanta mirabilia fecerat Dominus per manum viri ſui Moyſi viſaque eſt propterea de primatu velle cum Maria ſorore eiuſdē Moyſi contendere; ſæpius cum ea extollens virum ſuum, quòd præſertim tam familiariter cum Deo loqueretur; quæ erat dignitas maxima: e contrario Maria, indigne ferens ſibi illam præferri, cœpit vehementius detrahere fratri ſuo Moyſi, ac eius excellentiam, quantum poterat diminuere, dicens: Deum ſimiliter ſibi (erat enim & ipſa prophetis vt patet Exod. cap. 15. ver. 20.) & alteri fratri ſuo Aaroni loquutum eſſe, ac Moyſi; & propterea (quod ad hoc ſpectat) nihil eſſe, quod illi cedere deberet, ne dum vxori ſuæ; præſertim cum illa non eſſet de populo Iſraelitico, ſed Aethiopiſſa; quòd per modum conuitij dictum videtur; quia nimirum terra Madian, & finitimæ regiones, Aethiopibus refertæ eſſent: inde enim creditur poſterioribus temporibus veniſſe Zara Aethiops, cum exercitu ſuo contra Aſa Regem Iuda, vt deſcribitur 2. Paralip. cap. 14. ver. 9. & ſequentibus; & nos infra ſub anno mundi 3093. num. 2. oſtendemus. Porrò Dominus videns, quod Aaron muliebres huiuſcemodi contentiones, non ſolum, vt debebat, compeſcere non curauerat; ſed magis fouere viſus fuerat, & fauere ſorori ſuæ, comprobans eius dictum, quod ſcilicet eodem modo Deus, & ſibi, & Mariæ, loquutus eſſet ac Moyſi; & per hoc quodammodo videbatur ſe ſe, illamque æquare fratri: Ex alia verò parte idem Deus delectatus humilitate Moyſi, qui vt erat omnium mitiſſimus, & humillimus corde, nihil prorſus pro ſe dicere auderet; dixit ad eum, & ad Aaron, ac Mariam, vt tres ſimul quantocius ad tabernaculum fœderis egrederentur; ibique ipſis audientibus, cum declaraſſet ſe peculiari quodam, ac longe altiori modo, loqui ſolere cum Moyſe, quam cum alijs Prophetis, & iccirco ipſum cunctis alijs eſſe præferendum; acriter increpauit Aaronem, & Mariam, quod ei detrahere auſi eſſent, falſo affirmantes, quod ſimili modo etiam cum ipſis loquutus eſſet Deus, vt cum Moyſe conſueuerat: & his dictis, iratus, confeſtim de tabernaculo, cum nube, quæ eius præſentiam indicabat, ab eis receſſit; ſtatimque Maria inuenta eſt plena lepræ. Quod, vt vidit Aaron, perterritus, ac pœnitentia ductus obſecrare cœpit Moyſen, vt oraret pro ipſis Dominum, vt dimitteret eis hanc culpam, & ſanare dignaretur ſororem ſuam; qui protinus orans, obtinuit eis veniam; ita tamen, vt Maria, quæ multo grauius peccauerat, & fortaſſe moleſta fuerat Aaroni, vt cauſam ſuam defenderet; maneret ſeparata ſeptem diebus extra caſtra, antequam reuocaretur. Et ita factum eſt, populuſque non eſt motus de loco illo, donec, adepta ſanitate, Maria reuocata eſt ad caſtra. Numer. cap. 12. per totum.

Manſio 14. — *Cur Maria de Moyſe fratre murmurauerit.* — *Deus præfert Moyſen alijs prophetis.* — *Punit Mariam lepra.*

De actis in 15. manſione.

Die circiter nona menſis quarti, quemadmodum ex prædictis infertur, receſſerūt 58
filij Iſrael de Haſeroth; ambulaueruntque quattuor diebus (vt paulo inferius num. 59. oſtendemus) per deſertum: Et die decimatertia eiuſdem menſis, venerunt in deſertum Pharan, Numer. cap. 13. verſ. 1. ideſt in loco illius deſerti, qui dicebatur Rethma: Sic enim ſpecialiter exprimitur in Catalogo Manſionum, Numer. capit. 33. verſ. 18. vbi aſſeritur, quod de Haſeroth, venerunt in Rethma, quæ fuit decimaquinta manſio.

De Cadeſbarne quod fuerit proxima Rethma, vel eadē cum ea.

Non longe ab hac manſione, ſitam fuiſſe Cadeſbarne, ſatis aperte inſinuari videtur 59
Numer. cap. 13. ver. 1. vſque ad 4. ex modo loquendi, quem ibidem ſcriptura tenet, dicens: Profectus eſt autem populus de Haſeroth, fixis tentorijs in deſerto Pharan: ibique loquutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Mitte viros, qui conſiderent terram Chanaan &c. & poſt pauca, nimirum ver. 4. ſubditur; Fecit Moyſes quod Dominus imperauerat, de deſerto Pharan mittens principes viros &c. & ſubſequenter

tota

tota huius miſſionis hiſtoria ſubtexitur. Atqui hos viros, de Cadesbarne fuiſſe miſſos, apertè dicitur Deuter. c. 1. ver. 19. & Ioſue c. 14. ver. 7. ergo Rethma, & Cadesbarne, aut eundem locum diuerſimode appellatum ſignificabant, aut erant duo loca inuicem proxima. Ab hac opinione non alienus fuiſſe videtur B. Hieronymus, qui in Epiſtola 127. ad Fabiolam de 42. Manſionibus, vbi agit de manſione decimaquinta in Rethma; inter recenſendum ea, quæ incluſiuè ab hac manſione, ad trigeſimamſecundam facta ſunt; primo ponit miſſionem exploratorum, per hoc inſinuans, illos de Rethma, vel de loco ei proximo, fuiſſe miſſos. Hoc ſi verum eſt, (vt credimus) oportet populum, qui tribus diebus venerat de Sinai ad Sepulchra concupiſcentiæ; quattuor diebus inde in Haſeroth veniſſe; & totidem de Haſeroth in Rethma, vt ſupra num. 57. & 58. ſuppoſuimus: quandoquidem iam num. 52. probatum eſt, eundem populum, de Horeb vſque ad Cadesbarne, vndecim dierum itinere perueniſſe. Illud præterea eandem comprobat poſitionem, quod conuenit etiam tempus aduentus populi in Rethma, cum eo in quo, ex alijs ſcripturæ locis, colligimus eum perueniſſe in Cadesbarne. Nam diximus veniſſe filios Iſrael in Rethma, die circiter decimatertia menſis quarti, anni ſecundi ab exitu de Ægypto: & eodem tempore eos veniſſe in Cadesbarne, colligi poteſt ex pluribus ſcripturæ locis inuicem collatis. Nam certum eſt, quod quando populus venit ad torrentem Zared, vt dicitur Numer. cap. 21. ver. 12. tunc agebatur annus quadrageſimus, ab exitu de Ægypto: Siquidem iam paulo ante obierat Aaron, in monte Hor, vt ibidem in calce præcedentis capitis deſcribitur. Si ergo verum eſt, vt traditur Deuter. cap. 2. verſic. 14. fluxiſſe triginta, & octo annos, ab exitu populi de Cadesbarne, ad tranſitum dicti torrentis; vtique conſequitur, populum veniſſe in Cadesbarne; & inde memoratos miſiſſe exploratores, anno ſecundo exitus de Ægypto. Quod autem ijdem, menſe eiuſdem anni quarto, miſſi fuerint; manifeſtè colligitur Numer. cap. 13. verſ. 21. vbi expreſſe traditur, quod quando miſſi ſunt dicti exploratores; erat tempus, in quo præcoquæ vuæ veſci poſſunt; quod in calidioribus illis regionibus circa medietatem menſis Hebræorum quarti, qui partim noſtro reſpondet Iunio, partim Iulio, contingere poſſe, nemo eſt qui dubitet. Ex his ergo coniecturis, & conuenientijs, ſatis probabiliter poſuimus, manſionem populi factam in Cadesbarne, cuius meminit Moyſes Deuter. cap. 1. eadem fuiſſe cum decimaquinta, quam idem Moyſes Numer. cap. 33. verſ. 18. dicit factam in Rethma. Neque verò quiſquam miretur, quod in Catalogo manſionum cap. Numer. proxime citato, nulla prorſus Cadesbarne mentio habeatur; quia hinc fit manifeſtum, quod ibi ſub alio nomine fuerit recenſita; & conſequenter, ſub nomine, Rethma, vt iam probatum eſt; nulla enim manſio ibi prætermiſſa fuit. Scimus autem conſueuiſſe ſcripturam ſacram, perſonas, & loca nonnumquam communi vocabulo deſignare; nonnumquam proprio; & quæ plura propria habent nomina, aliquando vno ex illis, aliquando altero. Sic ſocer Moyſi aliquando communiori vocabulo dicitur cognatus eius, & Cinæus; aliquando propriè nuncupatur Ietro, aliquando Hobab, aliquando Raguel, vt nu. 48. oſtendimus. Sic mons Sinai, qui etiam proprie Horeb dicebatur, interdum genericè vocatur mons Dei, ſiue mons Domini; interdum vno ex proprijs nominibus, puta Sinai, vt frequenter in Leuitici ac Num. libris; interdum Horeb, vt ferè ſemper in lib. Deuter. Sic etiam hæc manſio decimaquinta, quandoque nomine generico deſerti Pharan notata reperitur, vt Numer. capitulo decimotertio verſiculo primo, quandoque ſpecifico Rethmæ vocabulo, vt Numer. cap. 33. ver. 18. & quandoque item alio ſpeciali nomine, Caderbarne appellari ſolet, vt non ſemel Deuter. cap. 1.

Quando populus venerint in Cadesbarne siue in Rethma.

Manſio in Cadesbarne, & in Rethma, eadē eſt.

60 Sed poſteaquam hic de Cadesbarne mentionem fecimus; ſciendum eſt, iuxta saniorem Doctorum ſententiam, eam fuiſſe valde diuerſam ab illa Cades, in qua dicitur Numer. capit. 20. verſiculo primo, obijſſe Maria ſoror Moyſi. Nam vt dictum eſt; in Cadesbarne fecit populus manſionem decimamquintam; In Cades verò, vt patet Numer. capitulo 33. verſiculo 36. trigeſimamtertiam. In Cadesbarne venerunt circa medietatem menſis quarti, anni ſecundi ab exitu Aegyptiaco, vt iam ſæpius dictum eſt; in Cades verò, menſe primo anni quadrageſimi, vt ſub anno mundi 2583. num. 1. probabimus. Præterea certum eſt, ex ſupradictis, de Cadesbarne miſſos fuiſſe Exploratores, & poſtea contigiſſe omnia, quæ narrantur a Numer. cap. 13.

Cadesbarne a Cades differt.

13. vſque ad 20. Atqui in ipſo vigeſimi capitis initio dicitur, quod poſt prædicta venit populus in Cades; ergo non eadem eſt Cades, & Cadesbarne. His adde, quod quando filij Iſrael in Cadesbarne, auditis quæ retulerant exploratores; de terra Chanaan; nimirum vrbes eſſe valde munitas, & homines de genere giganteo, admodum robuſtos & fortes: deſperarunt ſe poſſe obtinere terram illam; & murmurantes contra Dominum, volebant redire in Ægyptum: Scimus tunc Deum contra ipſos iratum, iuſſiſſe, vt reuerterentur in ſolitudinem, per viam quæ ducebat ad mare rubrum, vt dicitur Numer. cap. 14. verſ. 25. & ſequentibus; Et inſuper prædixiſſe, ac iuraſſe (quemadmodum traditur Deuter. cap. 1. verſic. 34. vbi eadem hiſtoria repetitur) quod omnes qui murmurauerant, morituri erant in illa ſolitudine; ac filij eorum vagaturi erant in illo deſerto, quadraginta annis, ideſt vſque ad complementum quadraginta annorũ ab exitu de Ægypto; oportet igitur eos vagatos eſſe penè toto illo tẽpore, in ea ſolitudine, quæ protendebatur a Cadesbarne, ad mare rubrum, a quo nõ longe aberat Cades; ſiquidem Aſiongaber, quæ erat in littore maris rubri, vt patet 3. Reg. cap. 9. verſ. 26. vna tantum manſione diſtabat a Cades, quemadmodum traditur Numer. cap. 33. verſic. 36. ergo valde remotæ erant ab inuicem, Cadesbarne, & Cades. Idem argumentum confirmari poteſt ex Deuter. cap. 2. verſ. 1. vbi dicitur, quod profecti inde (hoc eſt de Cadesbarne cuius meminerat in calce capitis præcedentis) venerunt in ſolitudinem, quæ ducit ad mare rubrum, & circũierunt montem Seir longo tempore: Et paulo poſt, videlicet verſic. 7. proſequitur dicens, eos tranſiſſe ſolitudinem hanc magnam, per quadraginta annos; inſinuans magnam horum partem, in circumiendo montem Seir fuiſſe conſumptam: Et ibidem continuo ſubiungitur: Cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitant in Seir; per viam campeſtrem, de Helath, & de Aſiongaber, venimus ad iter, quod ducit in deſertum Moab. Sed certum eſt, quod de Aſiongaber primo venerunt in Cades, vt patet ex Catalogo manſionum iam ſæpius allegato; ergo Cades longe admodum diſtabat a Cadesbarne.

Refellitur opinio Abulenſis, & Maſſij.

Verum hic ſuſpicari quis poſſet, populum, poſt egreſſum de Cadesbarne, vbi decimamquintam fecerat manſionem; per longas illas circuitiones, iterum tandem rediiſſe in Cadesbarne, ibique feciſſe etiam trigeſimamtertiam; & conſequenter eandem eſſe Cadesbarne, & Cades; Sic enim videntur ſenſiſſe Abulenſis, & Andreas Maſſius in Ioſue, & alij multi. Sed neque hoc concedi poteſt: quia certum eſt Cadesbarne extitiſſe in confinio auſtrali terræ Chanaan, vt patet Nu. c. 34. ver. 4. & Ioſue c. 15. ver. 3. vbi ponitur in ſorte tribus Iudæ: At Cades, longe aberat a terra Chanaan; erat .n. poſita in extremis finibus Idumeę, ad auſtrũ vergentibus vt clarè habemus Nu. c. 20. ver. 16. non valde procul a mari rubro; Siquidem, vt dictũ eſt, vnius tantum mãſionis itinere de mari rubro, ideſt de Aſiongaber in eius littore exiſtente, venerunt in Cades; videtur aũt naturaliter fieri nullo modo poſſe, vt tantus populus, nulla intermedia manſione, potuerit de mari rubro redire in Cadesbarne: quandoquidem a mari rubro, ad confinia terræ Chanaan, valde magna intercedit diſtantia. Præterea de Cadesbarne poterat aſcendere populus in terram Chanaan, abſque vllo tranſitu per Idumeam; dictum eſt enim ipſam Cadesbarne recenſeri inter fines Iudeæ; Et de his, qui miſſi ſunt de Cadesbarne ad explorandam terram Chanaan, nihil dicitur, ꝙ tranſierint per Idumæam: Quin etiam ipſe populus, quando contra præceptum Domini voluit de Cadesbarne aſcendere in terram Chanaan; neque tranſitum petiiſſe ab Idumæis; neq; cum ipſis, ſed tantummodo cum Amalecitis, & Chananæis, & Amorrhæis, infeliciter pugnaſſe traditur Numer, cap. 14. in fine. Et Deuter. ca. 1. prope finem: è conuerſo autem, de Cades non poterant proficiſci in terram Chanaan, niſi tranſeundo per Idumæam: nimirum, vel per mediam Idumæam, ſi volebant ingredi in terram Chanaan, a parte eius auſtrali, per viam magis rectam, & breuem; vel per fines orientales ipſius Idumææ, ſi longiori via volebant intrare in Chanaan, a parte eius orientali, ſicuti poſtea fecerunt, quando de Cades, cum miſiſſent nuntios ad Regem Edom, vt concederet eis tranſitum per terram ſuam (hoc eſt per mediam Idumæam) quemadmodum deſcribitur Numer. ca. 20. verſic. 14. illeque noluerit aquieſcere, vt ibidem ver. 18. & 20. exprimitur: coacti propterea ſunt, longiori via, tranſire per terminos eius orientales, peccunia cibos ab eiſdem Idumæis ementes, vt narratur 61

ratur Deuter.cap.2.ver.4. & ſequentibus, & colligi poteſt Numer.cap.20. verſic.22. vbi dicitur, quod de Cades venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edom. & deinde oportuit eos etiam tranſitum facere per Moabitarum, Ammonitarumq; fines; vt tandem tranſuadato Iordane, ingrederentur in terram Chanaan, a latere eius orientali, vt infra ſuo loco dicemus. Ex his ergo fit manifeſtum, ipſam Cadesbarne, non modo diuerſam fuiſſe a Cades; ſed etiam, tametſi ambæ eſſent in finibus Idumææ; alteram ab altera fuiſſe admodum diſtantem, & inuicem quodammodo penitus oppoſitas: quandoquidem reſpectu Idumææ, Cadesbarne reſpiciebat ad occidentem, & aliquatenus etiam ad ſeptentrionem: Cades autem contra ad auſtrum, & non nihil quoque ad orientem, vt in tabella Manſionum, infra ſub anno mundi 2583. num.16. inſerenda, videri poterit. Redeamus nunc ad Hiſtoriam.

62 Circa medietatem ergo dicti menſis quarti, anni ſecundi ab exitu de Ægypto, vt dicebamus, miſit Moyſes de Cadesbarne exploratores, ad conſiderandam terram Chanaan, & habitatores eius: quæ hiſtoria fuſius deſcribitur Numer. cap. 13. & 14. & breuiter repetitur Deuter. cap.1. ver.20. vſque ad finem capitis, & tangitur item Ioſue cap.14.ver.6. Porrò, qui miſſi ſunt, fuerunt duodecim viri de optimatibus populi; & ſinguli de ſingulis tribubus Iſrael electi; Inter quos fuit etiam Oſee; quem Moyſes mutato nomine vocauit Ioſue. Profecti ſunt ergo iſti ad meridiem, ideſt a termino auſtrali terræ Chanaan, qui erat Cadesbarne, contra aquilonem, vſque ad introitum Emath, qui erat terminus aquilonaris eiuſdem, & perambulantes primo plagam magis orientalem; deinde redeuntes per partem occidentalem, vſque ad eandem Cadesbarne quadraginta diebus, luſtrauerunt totam terram Chanaan.

Mittuntur exploratores in terram Chanaan

63 Die autem circiter vigeſimaſexta menſis quinti, eiuſdem anni ſecundi ab exitu de Aegypto, nimirum poſt memoratos quadraginta dies, cum veniſſent exploratores ad Moyſen, & Aaron; conuocata confeſtim omni multitudine, oſtenderunt fructus terræ Chanaan, quos ſecum attulerant; & terram quidem valde commendabãt, tamquam re vera fertiliſſimam, & vberrimam, vt ex allatis fructibus, qui optimi erãt, apertiſſimè conſtare poterat: Verumtamen omnes, præter Ioſue & Caleb, retulerũt eandem terram eſſe penitus inexpugnabilem; exaggerantes vrbium eius amplitudines, ac munitiones, & virorum fortitudinem ac proceritatem; quibus comparati, dicebant, veluti locuſtæ videbamur. Numer.cap. 13. verſ.26. vſque ad finem capitis. Hæc & huiuſmodi alia perorantes, atque amplificantes, vt audiuit populus; abiecta protinus omni ſpe, & omnino deſperans rebus ſuis, in lamentis, ac luctu iacere, vociferari, cunctaque querelis implere cœpit aduerſus Moyſen, & Aaron. Et alij quidem ſibimet ipſis, ſuiſque interitum imprecabantur in illa ſolitudine, ne Chananæorum gladijs interirent, ac ne filij, vxoreſque ſuæ ab illis in ſeruitutem redigerentur. Alij quærebant ſibi conſtituere Ducem, ac redire in Aegyptum. Alij in furorẽ verſi, tentabant lapidibus opprimere Calebum & Ioſue, qui tumultũ ſedare quantum poterant moliebantur. Itaque cum in hac peſſima populi ſeditione, ingens quoque murmur exortum eſſet contra Dominum: Ecce apparuit gloria Domini ſuper tectũ fœderis cunctis filijs Iſrael; minitatuſque eſt Dominus delere omnes peſtilentia; verumtamen oratione Moyſi flexus, iuſtam mitigauit, diſtulitque vltionem. Quin etiam opportunè admodum eos monuit, vt in craſtinum mouerent caſtra, & reuerterentur in ſolitudinem, per viam maris rubri, ne Amalecitæ, & Chananæi, qui tum non procul aberant, impetu facto, de repente in ipſos irruerent. Interim tamen prædixit Deus Moyſi, neminem illorum, qui numerati fuerant a viginti annis & ſupra, & viderant maieſtatem eius in columna nubis & ignis, & ſigna quæ fecerat in Aegypto, & in ſolitudine; & nihilominus decies, ideſt (vt exponit Abulenſis) multoties aduerſus ipſum murmurauerant, inobedienterque ſe geſſerant, viſurum terram promiſſionis, duobus dumtaxat; videlicet Ioſue & Calebo, exceptis. Et inſuper præcepit Moyſi, vt increparet populum de querimonijs contra ipſum Dominum temerè effutitis, & vt prædiceret palamque faceret, murmuratoribus vtique, quæ ſibi ipſis imprecati fuerãt, euentura; nimirum omnes qui numerati fuerant a viginti annis, & ſupra, procul dubio in illa ſolitudine interituros: filios autem ipſorum, quos ab hoſtibus fore capiendos, conqueſti fuerant; ipſos in terram, quæ eorum patribus diſplicuerat, ingreſſuros; non quidem breui; ſed multo poſt tempore. Velle etenim eos

Redeunt exploratores ad caſtra.

Septima populi murmuratio.

Iratus Dominus cõtra populũ Moyſi oratione placatur.

Prædicit Moyſi murmuratores in deſerto interituros.

Præcipit ei, vt hac indicet populo.

prius,

prius, in pœnam tranſgreſſionis parentum ſuorum, errabundos circumduci per deſertum quadraginta annis; vt vel ſic portarent fornicationem patrum ſuorum. Numer. cap. 14. ver. 1. vſque ad 36. Ex dictis ergo, non obſcurè indicatur, omnes illos qui Numer. cap. 1. numerati fuerant, & ibidem ver. 46. inuenti ſexcentitria millia quingenti, & quinquaginta, fuiſſe participes dictæ murmurationis, præter Ioſue, & Calebi alioqui fruſtra facta videretur iſta exceptio, quia certum erat, eos non modo non murmuraſſe, ſed aliorum murmurationes compeſcere ſtuduiſſe. Et conſequenter patet nullum eorum qui numerati fuerant (duobus illis tantum exceptis) poſtea in terram promiſſionis eſſe ingreſſum: Quod & comprobant illa Eccleſiaſtici cap. 46. ver. 10. verba; quæ de iiſdem Ioſue & Calebo, ſic habent: A periculo liberati ſunt a numero ſexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem &c. tametſi ibidem ſcriptura ſacra, more ſuo, vſurpauerit numerum perfectum pro imperfecto. Porrò in dicto numero certum eſt non fuiſſe comprehenſos ſenes, neque mulieres, neq; minores viginti annis, quod hi non apti eſſent ad prælium; neque item, vllos Leuitici generis, quoniam de ipſis legimus. Numer. cap. 1. ver. 47. quod quando memorata populi dinumeratio facta eſt, ipſi Leuitæ, Domino ſic præcipiente, non ſunt numerati cum filijs Iſrael.] Et tamen probabile admodum ſit, plures quoque ex his omnibus in prædicto numero non contentis, murmuraſſe, ac propterea in eiſdem ſolitudinibus interijſſe: Siquidem ille in deſerto interitus, eorum ſcilicet qui naturaliter ſupra illos quadraginta annos viuere potuiſſent, videtur fuiſſe pœna quædam vniuersè ijs omnibus, qui ibidem murmurauerant, diuinitus inflicta. In quorum numero, vt probatum eſt, conſtat extitiſſe omnes illos (præter Ioſue, & Caleb) qui a viginti annis & ſupra, recenſiti fuerant. Quot verò etiam ex alijs perierint, ſcriptura ſacra non exprimit.

Quomodo Hebræi 40. annis per deſertum circumducendi dicantur.

64 Oportet autem hic aduertere, illud-quadraginta annis-eſſe accipiendum perinde ac ſi dictum eſſet-prope quadraginta annis- Quandoquidem conſtat, populum non plus quadraginta annis ab exitu de Aegypto, manſiſſe in deſerto, quemadmodū nos ſub anno mundi 2583. num. 34. probabimus. Quare ab iſta murmuratione, ad introitum in terram Chanaan, neceſſe eſt fluxiſſe tantummodo annos triginta octo, & menſes circiter ſeptem: Et conſequenter; vel ad illa verba-quadraginta annis-ſubaudire oportet, computatis ſcilicet duobus ferè annis iam in deſerto traductis; Vel dicere, hic accipi numerum perfectum pro imperfecto, vt aliàs fieri conſueuiſſe, ſub anno mundi 1659. num. 2. oſtenſum eſt. Sed neque hic tantum, iſti triginta octo anni & menſes ſeptem, in ſenſu iam expoſito, appellantur anni quadraginta; Verum etiam apud Prophetam Amos cap. eius 5. ver. 25. Vbi illud quoque adijcitur; quod intra hos quadraginta annos ſic acceptos, Iſraelitæ in deſerto non obtulerunt ſacrificia Domino, ſed Idolis. Ponam hic verba Prophetæ, vt quod dicimus, clarius innoteſcat. Numquid (in perſona Domini inquit) hoſtias, & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſrael? & portaſtis tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem Idolorum veſtrorum ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.] Quem locum citat B. Stephanus Actorum c. 7. ver. 42. vbi cum præmiſiſſet, quod Iſraelitæ fecerant vitulum, & obtulerant hoſtias ſimulacro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum ſubiungit: Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cæli, ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum: Nunquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto domus Iſrael? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & Sidus Dei veſtri Rempham figuras quas feciſtis adorare eas.] Ex quibus locis, duo inferri poſſe videntur. Alterum eſt, prædictos quadraginta annos (quemadmodum dictum eſt) neceſſario eſſe accipiendos, pro prædictis triginta octo annis, & ſeptem menſibus, qui a reditu exploratorum in Cadesbarne, vſque ad introitum Iſraelis in terram Chanaan computantur; alioqui, non poſſet vera reperiri ſententia Prophetæ dicētis: Numquid hoſtias & ſacrificiū obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis?] quaſi dicat, non. Et tamen, niſi hos quadraginta annos, a memorato exploratorum reditu ſupputemus; falſa erit ſententia: quandoquidem certum eſt, quod antequam Iſraelitæ veniſſent in Cadesbarne; nimirum quando morabantur in Sinai; plures obtulerunt in deſerto hoſtias Domino, in altaris dedicatione, & Sacerdotum ac Leuitarum conſecratione, vt nos ſupra num. 2. & 3. diximus; Quin etiam aliquanto antea, nimirum

nimirum die inſequenti poſt acceptam in monte Sinai legem, ſcimus Moyſen miniſterio Iuuenum ſollemnes obtuliſſe hoſtias Domino, quemadmodum ſub anno præcedenti num. 43. diximus: At verò, ab eo tempore, quo reuerſi ſunt exploratores in Cadesbarne, vſque ad introitum populi in terram Chanaan, numquam legimus Iſraelitas vlla in deſerto obtuliſſe ſacrificia Domino. Igitur, de ſolo hoc intermedio tempore dictum Prophetæ accipiendum eſt. Alterum quod ex citatis eiuſdem Prophetæ,& Actorum locis (poſteaquam in ea nunc incidimus) inferendum dicebamus, eſt; quod tametſi Moyſes, nuſquam in Exod. Leuit. Numer. ac Deuter. libris prodiderit Iſraelitas, in deſerto, adoraſſe militiam Cæli,& Idolum Moloch: id tamen vtique factum fuiſſe, proculdubio tenendum eſt: quia quod ſcriptura ſacra in libris Moyſi præterijt; in allegatis poſtea Amos Actorumque locis, ſupplere voluit; ſicuti alias ſolet quædam proprijs omiſſa locis, alibi quodammodo obiter narrare: quemadmodum iam non ſemel alias adnotauimus; & deinceps quoque, vbi occurrerit, adnotare non omittemus. Quando autem, & vbi Iſraelitæ in deſerto, poſt exitum de Cadesbarne, adorauerint militiam Cæli, & Idolum Moloch; certò demonſtrare non poſſumus; niſi quod,licet id etiam in alijs manſionibus facere potuerint: admodum tamen probabile videtur, hoc præſertim accidiſſe in poſtrema ipſorum manſione, quando a Madianitarum, Moabitarum, atque Ammonitarum mulieribus decepti fuerunt: tunc enim, legimus Numer.cap.25. verſ.2. quod illæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua; & illi comederunt; & adorauerunt Deos earum; Inter quos vtique credendum eſt fuiſſe etiam Moloch (erat quippe Moloch Deus Ammonitarum, vt ter repetitum habemus 3. Reg.cap.11. ver.5. 7. & 33.) & militiam cæli, hoc eſt,alia quoque Idola referentia aſtra Cœli, Solem, Lunam, & Stellas: Ac propterea Moyſen in eadem poſtrema manſione ſpeciatim monuiſſe eos (Deuter. cap.4. verſ.19.) vt cuſtodirent animas ſuas,ne forte adorarent Solem, & Lunam, & omnia aſtra cæli. Et cap.17.ver.3.vſque ad 6. iuſſit lapidibus obruendos eſſe omnes, qui deinceps reperti fuiſſent ſeruire dijs alienis, & adorare eos, Solem & Lunam,& omnem militiã cæli. hoc enim idem eſt, ac illud quod prius dixerat: omnia aſtra cæli. Quo præcepto non obſtante,poſterioribus quoque temporibus,hæc ab Hebræis diuino honore fuiſſe culta, colligi poteſt ex pluribus alijs ſcripturæ locis, nempe 4. Reg. ca.17.ver. 16. & cap.21.ver.3. & cap.23.ver.4. 5. & 11. & 2. Paralip.cap. 33. verſ.3. & Ierem. cap.19.ver.13. & Sophon cap.1.ver.5. Ceterum de Idolo Moloch, & horribili, quo colebatur, ritu; opportunius ſub anno mundi 3406. num.2. agemus. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

Quando Hebræi in deſerto adorauerint Idolũ Moloch, et militiã cæli.

65 Eodem, vt arbitror, die, exploratores, qui ſiniſtra ſua relatione,murmurare fecerant populum, ſubitanea morte percuſſi, in ipſomet conſpectu Domini, omnes interierunt, præter Ioſue, & Caleb filio Iephone, qui ceteris reluctantes, murmur populi compeſcere conati fuerant,Numer. cap.14.num.36. vſque ad 39. Dicitur autem iſte Caleb, filius Iephone, ad differentiam alterius Caleb, qui fuerat filius Heſron filij Phares,filij Iuda; cuius fit mentio 1.Paralip. cap.2. verſic.9.18. & 24. Iſte enim filius Heſron,natus eſt anno circiter quadrageſimo ab ingreſſu Iſraelis in Ægyptum, vt bene colligit Abulenſis ſuper capite citato quæſt. 9.; filius autem Iephone, ortus eſt anno circiter trigeſimo octauo ante exitum populi de Ægypto: qui concurrit cũ anno centeſimo ſeptuageſimo octauo a prædicto ingreſſu, vt patet in tabulis: erat quippe iſte Caleb annorum quadraginta,quando anno ſecundo exitus, miſſus eſt ad explorandam terram Chanaan,vt ipſemet fatetur Ioſu. ca.14.ver.7. Sanè filij Iſrael, videntes terribilem vltionem, quam exercuerat Dominus aduerſus detractores terræ Chanaan; & inſuper audientes infauſtas admodum eiuſdem Domini prædictiones, ſupra num. 63. relatas, & ipſis a Moyſe intimatas; fleuerunt vehementer tota nocte: Veruntamen primo mane ſurgentes, voluerunt aſcendere ad terram promiſſionis, inuito Moyſe,& quantum poterat illis reluctante,ac prædicente ruinam,cũq; ſine ipſo Moyſe, & ſine Arca Domini, in proximum aſcendiſſent montem; ab Amalecitis, Chananæis, atque Amorrhæis, percuſſi fugatique ſunt. Et quoniam præceperat eis Dominus,vt poſtridie mouerent caſtra; ipſi verò tanta clade accepta,mãſerunt in Cadesbarne multo tempore,vt dicitur Deuter. cap.1. in fine; ideſt diebus multis; nec eos de hac re ſcriptura ſacra reprehendit; cogimur ſuſpicari, illos non

Exploratores ſubitanea morte intereunt. De duplici Caleb.

Filij Iſrael plorant & inuito Moyſe pugnantes percutiuntur.

voluntariè, ſed neceſſitate cogente (vt ſcilicet plurimi in illo prælio grauiter ſauciati, curari poſſent) ibidem permanſiſſe. Ceterum ob maximam hanc Hebræorum ſeditionem, & calamitatem; apud ipſos poſtea inſtitutum fuiſſe ieiunium menſis quinti; ex his, quæ ſuperius num. 42. dicta ſunt, ſatis conſtare poſſe videtur.

Populus egreditur de Cades barne ſiue de Rethma vbi ſecerat 15. manſione.

Eodem anno ſecundo exitus de Ægypto, ſub finem menſis ſeptimi, egreſſus eſt populus de Rethma, ſeu de Cadesbarne, vt colligi poteſt ex Deuter. cap. 2. verſ. 14. vbi habemus, quod tempus quo ambulauerunt Iſraelitæ de Cadesbarne, vſque ad torrentem Zareth, fuit triginta, & octo annorum: Nos autem infra ſub anno mundi 2583. num. 10. probabimus, populum perueniſſe ad dictum torrentem, illumque trãſuadaſſe ſub finem ſeptimi menſis, anni quadrageſimi, ab exitu de Ægypto. Ex quo, duo hit videntur poſſe inferri. Alterum eſt, toto cælo, vt aiunt, aberrare Hebræorũ Rabbinos, nempe Rabbi Abenazra, & Rabbi Salomoné, apud Abulenſem ſuper Deuter. cap. 1. quæſt. 12. relatos; quorum primus putat populum triginta octo annis continuis manſiſſe in Cadesbarne; ſecundus verò annis decem, & nouem: hos namque, euidenter redarguit ſacer textus, ex Deuter. proximè citatus. Alterum eſt, ex dictis conſequi, quod a reditu exploratorum de terra Chanaan, ad exitum populi de Cadesbarne, fluxerunt ferè duo menſes, intra quos bene potuit Moyſes feciſſe tertiam illam cum Domino quadrageſimam, quam ſub anno mundi 2544. num. 55. poni poſſe probauimus. Profecti igitur de Cadesbarne, ſiue de Rethma, vbi decimam quintam fecerant manſionem, reuerſi ſunt in ſolitudinem, quæ ducebat ad mare rubrum, Deuter. cap. 1. in fine, & cap. 2. in principio, quemadmodum eis præceperat Dominus Numer. cap. 14. ver. 25. Et circuierunt montem Seir longo tempore, hoc eſt triginta octo ferè annorum interuallo, ſiue vſque quo diſceſſerunt de monte Hor: tunc enim relictis Idumæorum finibus, direxerunt iter ad deſertum Moab, vt ſuo loco dicetur. 66

Sanctus Iob moritur.

Sub finem eiuſdem anni ſecundi, ab exitu Iſrael de Ægypto, oportet obiiſſe Sanctum Iob: hoc ſiquidem tempore (vt apparet in tabulis) complentur ducenti decem & ſeptem anni, quibus ipſum vixiſſe, nos ſub anno mundi 2399. num. 1. oſtendimus. Dixi Sanctum Iob: quia eundem Sanctum ac Beatum appellat ſcriptura ſacra, Tobiæ cap. 2. ver. 12. & 15. 67

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2546.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 3.

Idumæi de monte Galaad ab Amorrhæis pulſi.

ANNO proximo (vt arbitror) ideſt non multo poſt obitum dicti Sancti Iob, credimus Idumæos poſteros Eſau, ab Amorrhæis, omnino de monte Galaad, ac de regionibus illi proximis, in quibus a tempore ipſius Eſau habitauerant, fuiſſe pulſos; ac ſe ſe recepiſſe, deincepsque habitaſſe in montibus, inter mare mortuum, & mare rubrum, poſitis; quemadmodum nos ſub anno mundi 2319. num. ſeptimo diximus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2547.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 4.

1 ANNO vitæ Moyſi octogeſimo quarto (vt patet in tabulis) neceſſe eſt mortuum eſſe Cecropem, primum Athenienſium regem; Siquidem ipſe regnare cœperat anno vitæ Moſis trigeſimoquinto, vt ſub anno mundi 2498. num. 1. dictum eſt; & regnauit annis quinquaginta, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis. Et huic opinioni conſonant, quæ tradit S. Auguſtinus lib. 18. De Ciuit. initio capitis 11. dicens: Quod Moyſes eduxit populum Dei de Aegypto, nouiſſimo tempore Cecropis Athenienſium regis, ideſt circa poſtremos regni eius annos, cum apud Aſsyrios regnaret Aſcades.

Cecrops rex Athenienſium moritur.

2 Poſt Cecropem (inquit Genebrardus li. 1. ſuæ Chronologiæ, vbi de externis Moyſi tempore geſtis agit) dij Græcorum nati feruntur, ante bellum Troianum annis ſupra trecentis. Quamquam autem idem Auctor ibidem, poſt pauca, ſubiungat: Deorum iſtorum ſæculum, ideo non ſatis definitè annotari poſſe; quia trecentis hiſce annis, multi fuerunt Saturni, Ioues, Mercurij, Apollines, & quidem omnes illuſtres: Attamen infra, vbi agit de profanis ætate Aod, ponit ætatem prædictorum deorum, Iudicum temporibus incidiſſe, non longè ſcilicet ante bellum Thebanum, & Troianum. idque eo probat argumento, quod ipſorum deorum ſæculo, quo terras deſeruerant, idem bellum geſtum hiſtoriæ profanæ tradant, deorum liberis in eo occiſis (prædictos enim deos ex hominibus natos eſſe, probat ibidem teſtimonijs tum Herodoti lib. 1. tum Ciceronis lib. 1. Tuſculanarum quæſtionum) & confirmari poteſt ex eo quod ſupra dixerat, nempe, quia Saturnus, qui ex dijs antiquioribus fuit, non niſi centum annis ante prædictum bellum, in Italia regnauit. Sed eſto Iudicum Hebraicorum tempeſtate potiſſimum, plurimos ex dijs Græcorum floruiſſe; non tamen conſtat nullos antea, ijs multo antiquiores extitiſſe. Quin potius ex his, quæ nos ſub annis mundi 2092. num. 1. & 2498. num. 1. adduximus, videtur planè oppoſitum poſſe colligi. Quod & comprobari item poteſt ex Arnobio, qui li. 2. contra gen-
3 tes (vt citatus ibidem refert Genebrardus) A dijs ad Romam conditam, ait, mille prope anni, & ad Chriſtum, mille ſeptingenti numerantur. Quod ſi verum eſt, vtiq; oportet deos cæpiſſe plus centum ſexaginta annis, ante hunc mundi annum 2547. de quo hic agimus, quemadmodum facile in tabulis ſupputari, ac dignoſci poteſt.

Græcorũ dij quo tẽpore vixerint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2548.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 5.

1 ANNO quinto exitus Hebræorum de Aegypto, vt notat Euſebius in Chronicis, institutus fuit Athenis Areopagus ille, cuius fit mentio Actorum cap. 17. verſic. 19. Fuit autem primo Areopagus aliquandiu, quidam iudicij locus, in quo conueniebant Iudices, & legum Doctores ad agendas terminandaſque cauſas capitales, ſeu iudiciales, vt colligi poteſt tum ex Plinio qui lib. 7. cap. 56. ait: Iudicium capitis primũ in Areopago fuiſſe actum: tum ex B. Auguſtino lib. 18. de Ciuit. ca. 10. vbi, ex Varrone, de ipſius Areopagi denominatione, plura diſſerit. Poſterioribus verò temporibus, videtur idem iſte locus, etiam veluti inſignis quidam conuẽtus, & Schola Philoſophorum, aliorumque eruditiſſimorum virorum ac ſapientum, extitiſſe in qua de

De Areopago, & quando Athenis inſtitutus.

ſcientiarum quoque dogmatibus diſſeri, ac dijudicari ſolebat, vt ex cap. Actorum citato 18. videtur poſſe colligi, vbi traditur, quod quidam Stoici, & Epicurei Philoſophi, cupientes ſcire quænam eſſet doctrina, quam prædicabat Apoſtolus, quamq; ipſi nouam atque inauditam cenſebant; duxerunt illum ad Areopagum: ipſe verò ſtans in medio Areopagi, luculentam apud illos ſapientes habuit concionem; qua nonnullos conuertit ad fidem Chriſti; inter quos fuit magnum illud S. Eccleſiæ lumen, Dionyſius Areopagita qui poſtea verbò atque exemplo, & inſuper ſcriptis penè diuinis; ac demum illuſtri martyrio, eandem Eccleſiam maxime exornauit.

Manſiones 17. factæ in Arabia ſolitudinibus a Cadesbarne ad mare rubrum.

Interea Hebræi, propter peccata, quæ fecerant in Cadesbarne; per illas Arabiæ ſolitudines, Deo ita diſponente, huc atque illuc ambulantes, atque vagantes; fecerunt illas manſiones, quæ ordinatim recenſentur Numer. cap. 33. ver. 19. vſque ad 37. videlicet manſionem decimamſextam, in Remmon Phares; decimamſeptimam, in Lemna; decimamoctauam, in Reſſa; decimamnonam, in Ceelatha; vigeſimam, in mõte Sepher; vigeſimamprimam, in Arada; vigeſimamſecundam, in Maceloth; vigeſimamtertiam, in Thahat; vigeſimamquartam, in Thares; vigeſimamquintam, in Methca; vigeſimamſextam, in Heſmona; vigeſimamſeptimam, in Moſeroth; vigeſimamoctauam, in Beneiaacan; vigeſimam nonam, in monte Gadgad; trigeſimam, in Ietebatha; trigeſimamprimam, in Hebrona; trigeſimamſecundam, in Aſiongaber, quæ erat iuxta Ailath, in littore maris rubri, vt dicitur 3. Reg. cap. 9. ver. 26. & lib. 2. Paralip. cap. 8. ver. 17. Ex quo deducitur, prædictas manſiones omnes, fuiſſe in ſolitudine illa, quæ ducebat a Cadesbarne, ad mare rubrum, vt dicitur Deute. ca. 2. ver. 1. Et in noſtro manſionum typo ſub anno mundi 2583. nu. 17. videri poterit. Quod verò hæ decem, & octo manſiones, a Rethma ad Aſiongaber incluſiuè, in deſerto Pharan continerentur, tradit B. Hieronymus ad Fabiolam, manſione 15. Aduertendum tamen hic eſt, quod illa duo loca, in quibus ex cap. Numer. 33. diximus factas fuiſſe manſiones vigeſimamnonam, & trigeſimam; nimirum Gadgad, & Ietebatha, valde erant diuerſa ab illis eiuſdem nominis, quæ memorantur Deuter. ca. 10. ver. 7. Siquidem priora, erant in deſerto Pharan, a latere occidentali Idumææ: hæc autem ab orientali, non longe a mari rubro: ad illa peruenit populus ante obitum Mariæ, & Aaronis; ad hæc autem poſt. Inſinuari quoque videtur in ſacro textu hæc diuerſitas. Nam primus Gadgad, dicitur fuiſſe mons; ſecundus autem nequaquam: Item prima Ietebatha, ſine vlla additione notatur; ſecunda autem dicitur fuiſſe in terra aquarũ, atque torrentium; quia nimirum erat prope mare; quod non poteſt conuenire priori exiſtenti in deſerto Pharan, admodum arenoſo, & ſicco. 2

Quæ in prænotatis manſionibus ſint geſta.

Puto autem in prænotatis ſolitudinibus, interim acta eſſe omnia, quæ Numer. ca. 15. & quattuor ſequentibus traduntur; quæ quoniam ſcriptura ſacra, per proprias manſiones non diſtribuit; nec eis propria aſſignat tempora, Ideo nos quoque, ea hic ſeorſũ breuiter adnotabimus, eo ordine, quo in præfatis capitibus tradita inueniuntur. Quod enim in memoratis manſionibus fuerint geſta, etiã affirmat B. Hieronymus loco proxime allegato. Primo igitur dat Dominus, per manum Moyſi, populo præcepta quædam ceremonialia, obſeruanda quando peruenerit, & habitauerit in terra Chanaan; docens quomodo, quandocunque offerre voluerint hoſtias Domino, ſiue pacificas, ſiue in holocauſtum, & ſiue ad exoluenda vota Domino facta, ſiue ſponte, & ex propria deuotione, ſiue item, quæ in ſollemnitatibus offerri præceptæ erant: ſemper cum victimis, quædam etiam offerre deberent libamenta; nimirum ſimilæ oleo conſperſæ, & vini. Et ibidem ſtatuitur conueniens horum menſura, iuxta qualitatem victimarum offerendarum. Item præcipiens, vt de cibis quos poſtea comedent in terra promiſſionis; ſemper prius ſeparent, dentque primitias Domino, hoc eſt Sacerdotibus Domini, tam de frugibus in area collectis, quam de pulmentis in menſa apponendis. Inſuper mandans, ac decernens, quænam ſacrificia offerenda ſint pro peccatis, ſiue inobſeruantijs quas tum per ignorantiam erroremve committi contigerit, tum etiam per ſuperbiam, & contemptum. Per hæc quoque circiter tẽpora; quando ſcilicet dabat eis Dominus memorata præcepta, cum eſſent filij Iſrael in ſolitudine; vt expreſſe notatur Numer. ca. 15. verſic. 32. accidit, vt quidam inuentus ſit colligens ligna in die Sabbati, in quo ceſſatio ab omni opere obſeruanda erat; qui cum ad Moyſen fuiſſet delatus; illeque ſuper hac re Dominum conſuluiſſet; reſponſum 3

Libamina cũ victimis offerri mandantur.

Primitiæ Domino offerendæ.

Quæ ſacrificia pro peccatis facienda.

Viola lapidibus obruitur.

ſponſum accepit Moyſes, vt diuini præcepti tranſgreſſor, lapidibus extra caſtra a multitudine opprimeretur, atque ita factum eſt. Ex citatis autem Numer. verbis: Cum eſſent filij Iſrael in ſolitudine]colligitur, comprobaturque quod diximus; nimirum omnia Moyſi geſta hactenus in hoc numero relata, & quæ infra vſque ad annum mundi 2571. referenda erunt; contigiſſe, non in Cadesbarne (vt nonnulli perperam exiſtimarunt) ſed in poſterioribus manſionibus per illam ſolitudinem factis. Addidit deinde Dominus per Moyſen aliud præceptum Iſraelitis, videlicet, vt facerent ſibi fimbrias; ponentes in angulis palliorum vittas hyacinthinas; quas frequenter videntes, recordarentur cœleſtium mandatorum; reuocarentque oculos, & cogitationes ſuas a varijs mundi diſtractionibus, ad exactam mandatorum Dei obſeruantiam. Et hæc ſunt quæ habentur Numer. cap. 15.

Fimbria hyacinthi na cur geſtari præcepta.

4 Sequitur famoſa illa ſeditio Core, & Dathan, atque Abiron, cum ſocijs aduerſus Moyſen, & Aaron, pro Sacerdotio, & primatu. Horrendum profecto exemplum, ijs præſertim, qui ex præſumptione ſpiritus, ſe ſe per ambitionem, ad eccleſiaſticas ingerunt dignitates, contra præceptum Apoſtoli ad Hebr. cap. 5. verſ. 4. exclamantis: Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt Pontifex fieret; ſed qui loquutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.] Fuit ergo ſeditio Core, & ſociorum eius, eiuſmodi. Erat Core Leuita inter poſteros Caath honorabilis; qui non contentus miniſterio ſibi a Deo per Moyſen aſſignato, volebat ſibi quoque Sacerdotium vindicare. Quamobrem, conſpiratione facta cum Dathan, & Abiron, & Hon, primarijs inter Rubenitas, qui & ipſi primatum ambiebant in populo, & item cum ducentis quinquaginta ex Proceribus filiorum Iſrael, qui in negotijs grauioribus deliberandis, ad Concilium nominatim aduocari conſueuerant: Venit ipſe ſtipatus hiſce ducentis quinquaginta uiris ad Moyſen, & Aaron; cœpitque arroganter exprobrare, quod ſufficere eis poterat, æquales haberi cum ceteris; neque par eſſe, vt velint cunctis præeſſe, alter tamquam omnium Princeps, alter verò, vt ſummus Sacerdos: quandoquidem non magis ipſis, quam alijs, Deus legem dederat, ceteraque beneficia multa contulerat. Sanè Moyſes, qui certus erat non a ſeipſo, ſed a Deo accepiſſe prælationem; & non affectu cognationis; ſed Deo mandante, conſecraſſe Aaronem fratrem ſuum in ſummum Sacerdotem: hæc audiens, protinus cecidit in faciem ſuam, orans Dominum, vt ei quid facto opus eſſet, indicaret, paratus ad nutũ eiuſdem Domini, (quemadmodum poſtea fecit Samuel) renuntiare prælationi, & conſtituere in populo Principem, ac Pontificem, quos eligeret Dominus. Verum longe diuerſa erat voluntas Domini; qui cum bene noſceret humilitatem ſerui ſui, ac rectitudinem cordis; & è conuerſo, arrogantiam, & ſuperbiam Core, ac ſociorum eius; edocuit tacitus Moyſen de omnibus, quæ per ipſum facturus erat. Surgens ergo Moyſes, dixit Core, vt in craſtinum ipſe, & qui eum ſequebantur, parati eſſent venire cum thuribulis ſuis; & (quod erat munus Sacerdotale) offerre incenſum Domino; Idem quoque facturum ex altera parte Aaronem, vt oſtendat Dominus a quo nã velit huiuſcemodi officium exerceri: ſed neque omiſit, in hac occaſione, eundem Core grauiter, modeſtèque corrigere, quod non vocatus talem dignitatem affectaret. Miſit deinde Moyſes, qui vocarent Dathan, & Abiron, vt eos etiam paternè admoneret, ne & ipſi, contra Dei voluntatem, ſe ſe extollerent: Veruntamen illi nimia tumentes arrogantia, non modo venire contempſerunt; ſed nec parcere linguæ a detractionibus, & ſubſannationibus contra Moyſen, potuerunt. Quamobrem, iuſtè iratus Moyſes, orauit Dominum, ne eorum vota ſacrificiave ſuſciperet. Poſtridie autem, ſtantibus Moyſe, & Aaron ad oſtium tabernaculi fœderis, cum ibidem, iuxta condictum, ducenti quoque illi quinquaginta proceres conueniſſent; concurriſſetq; ſimul magna hominum multitudo, ab eiſdem, maxime verò a præcipuis dictæ ſeditionis Auctoribus, contra Moyſen, & Aaron commota, admodumque concitata: Ecce apparuit, cunctis videntibus, gloria Domini dicentis Moyſi & Aaroni: Separamini de medio congregationis huius, vt eos repente diſperdam.] Qui ceciderunt proni in facies ſuas orantes Dominum, vt parceret multitudini. Deinde Moyſes, relictis

Seditio Core, Dathan, & Abiron deſcribitur.

ibi Aarone, & illis ducentis quinquaginta viris; abijt, iubente Domino, ad Dathan, & Abiron, ſequentibus eum ſenioribus Iſrael; nimirum ſeptuaginta illis, quibus dederat Dominus de ſpiritu Moyſi: quo cum perueniſſet; dixit turbæ, vt recederet a tabernaculis hominum impiorum, & nihil eorum tangeret; ſed obſeruaret imminentem eis vltionem: Et ſiquidem illos Dominus communi quadam, & non inſolita caſtigatione plecteret; Scirent ſe non eſſe miſſum a Deo; Sin autem nouo, atque horrendo miraculo, deuoraret eos terra; certi eſſent; illos contra omne ius faſque ſeditionem illam excitaſſe, ac blaſphemaſſe Deum. Quibus dictis, repente aperta eſt terra ſub pedibus eorum, & abſorbuit eos cum tabernaculis, & omnibus ad ſe pertinentibus, circunſtante, atque inſpectante omni Iſraele; atque a clamore pereuntiũ fugiente, ne ipſum quoque terra deglutiret. Et quod hic dictum eſt de Dathan, & Abiron, accipiendum quoque eſt eueniſſe Hon, & item ipſi Core, qui & ipſe creditur noluiſſe venire ad oſtium tabernaculi, cum alijs ducentis quinquaginta; ſed manſiſſe in tabernaculo ſuo, quemadmodum fecerant Dathan, & Abiron; atque ibidem in illo admirabili terræ hiatu fuiſſe ſepultum; vt apertè traditur Numer. cap. 26. verſ. 10. vbi etiam ſubiungitur, tunc factum fuiſſe grande miraculum, vt Core pereunte, filij illius non perirent, ad differentiam Dathan, & Abiron, qui vt dictum eſt cum liberis, & vxoribus, & omni ſubſtantia eorum, ad inferos deſcenderunt. Aliud quoque portentum eodem tempore accidit ad oſtium tabernaculi fœderis, vbi relictus fuerat Aaron. Nam vt primum ducenti illi quinquaginta proceres, auſi ſunt accipere, de altari holocautomatum prunas, vt ponerent eas in thuribulis ſuis, offerrentque thymiama Domino: egreſſus de repente mirabiliter ignis de altari, interfecit eos. Quod, vt audiuit Moyſes, præcepit Eleazaro Sacerdoti, vt colligeret ducenta illa turibula ænea; produceretque ea in laminas; quas altari affigeret, in memoriam filijs Iſrael, ne quis non Sacerdos, incenſum deinceps offerre auderet. Exorta deinde eſt, ſequenti die, alia murmuratio, & ſeditio multitudinis aduerſus Moyſen, & Aaron; quaſi ipſi occidiſſent populum Domini; adeoque increuit tumultus, vt ab impetu ac furore inſurgentium aduerſus eos, coacti ſint fugere in tabernaculum fœderis; vbi apparuit iterum gloria Domini protegens eos; & mittens validum in populo incendium; quo cuncti deleti eſſent, niſi protinus Aaron, iubente Moyſe, cucurriſſet in medio multitudinis; atque inter mortuos ac viuentes ſtans, obtuliſſet thymiama Domino; oraſſetque pro eis: tunc enim ceſſauit plaga, interfectis tamen prius quattuordecim millibus hominum, ac ſeptingentis, abſque his qui perierant in ſeditione Core. Et hæc ſunt, quæ per occaſionem dictæ ſeditionis, acta deſcribuntur Numer. cap. 16. per totum.

Horrendus ſeditioſorum interitus.

Octaua populi murmuratio, & eius punitio.

Alio item poſtea ſigno, placuit Domino ſacerdotium Aaronis, eiuſdemq; electionem, tanquam diuinitus factam, confirmare; vt nemo deinceps eam amplius in dubium vocare poſſet; aut, cum tanto vitæ diſcrimine; illud ſibi vſurpare attentaret. Iuſſit ergo Moyſen accipere à ſingulis principibus Tribuum Iſrael, ſingulas virgas, proprijs notatas nominibus; nimirum duodecim; & inſuper virgam Aaronis pro Tribu Leui, quæ erat tertiadecima; poneretque eas coram Domino, in Tabernaculo teſtimonij: Die verò ſequenti, eaſdem proferre; & quam floruiſſe viderent; ſcirent ſignum eſſe certiſſimum, diuinæ electionis illius, qui in ea ſcriptus eſſet, in ſummum ſacerdotem. Quod cum factum fuiſſet; ceteris in priſtino ſtatu ſuo remanentibus; ſola Aaronis virga inuenta eſt germinaſſe; ac turgentibus gemmis emiſiſſe flores, qui dilatatis folijs, in amygdalas iam deformati videbantur: Quæ cauſa fuit, vt tunc omnes acquieſcerent. Nihilominus ad perpetuam facti memoriam; & vt hoc viſibili ſigno, etiam futuris temporibus, querimoniæ contra Aaronem & poſteros eius, pro ſacerdotio, penitus tolli poſſent; præcepit Dominus, virgam illam Aaronis quæ mirabiliter floruerat, iugiter in Tabernaculo teſtimonij eſſe aſſeruandam, quod per Moyſen protinus executioni mandatum fuit. Num. cap. 17. 5

Aaron in pontificatu confirmatur ſigno virgæ eius, quæ mirabiliter floruit.

Quoniam autem in calce capitis Numeri proxime allegati, ſatis modeſtè conqueſti fuerant filij Iſrael apud Moyſen; quòd iam perierat maxima ipſorum multitudo; & iam experimento didicerant, quòd omnes qui ad Tabernaculum teſtimonij accedebant, moriebantur; & per hoc tacitè (non enim liberius loqui audebant, tantis cala- 6

lamita-

lamitatibus paulo ante, propter ipſorum murmurationes percuſſi) requirere videbantur, aliquo modo prouidendum eſſe, ne paulatim omnes interirent: Propterea volẽs Dominus tanto huic malo in poſterum proſpicere: maluit id per Aaronem, & eius filios præſtare: vt quorum occaſione tot principes populi ob inuidentiam perierãt, eos deinde eidem multitudini magis gratos redderet. Itaque quia ipſi Aaroni primo, tamquam ſummo Sacerdoti, & deinde filijs ſuis Sacerdotibus minoribus, ac demum etiam vniuerſæ domui patris ſui Leui, hoc eſt cunctis Leuitis, commiſerat Dominus curam Sanctuarij ſui, & omnium ad cultum Dei pertinentium, iuxta miniſteriorum diſtributionem aliàs factam. Nunc commendat ipſis reſpectiuè diligentem rerum omnium cuſtodiam, & adminiſtrationem: mandans inprimis Aaroni ac filijs eius, vt officia Sacerdotalia intra Sanctuarium, & circa altare holocauſti, accuratè exerceãt: & Leuitarum opera vtantur; quibus item præcipit ad iuſſa Sacerdotum præſto eſſe: & excubare in cuſtodia Sanctuarij, & in omnibus operibus tabernaculi: ita tamen, vt ad vaſa Sanctuarij, & ad altare non accedant, ne moriantur. Atque hæc omnia, vt diligentius peragantur; & conſequatur optata populi præſeruatio ab interitu; Declarat Dominus ipſum Aaronem & filios eius, & Leuitas, non autem alios de populo, deinceps fore puniendos, pro iniquitatibus, ſeu tranſgreſſionibus, quas fieri acciderit circa Sanctuarium; puta ſi quis ipſorum incuria, illicitè ad ipſum acceſſerit, ſi illud, vel aliquid eius, tetigerit, ſi miniſteriũ aliquod in ipſo exercere præſumpſerit; aut quid aliud vetitum, ibidem perpetratum fuerit: ad ipſos namque ſpectare eiuſmodi omnia prohibere; ne indignatio aliqua, vel plaga oriatur in populo. Et inſuper admonuit Aaronem, quod ipſe & filij eius ſubituri eſſent punitionem pro peccatis, quæ in officio Sacerdotali, ipſorum culpa, committi contigiſſet. Numer. cap. 18. ver. 1. vſque ad 8.

Cur declarauerit Dominus, deinceps puniendos iri ſacerdotes, & Leuitas pro tranſgreſſionibus Populi circa Tabernaculum.

7 Poſt officia, oneraque Sacerdotibus ac Leuitis iniuncta, admodumque commendata: vt in rerum temporalium cura minus ſolliciti, diligentius diuinis ſeruitijs incũbere poſſent: decreuit Dominus, ipſos nullam partem, poſſeſſionemue in terra Chanaan, inter alias tribus, habituros: ſed ipſum Dominum fore ipſorum ſortem, hereditatemque in medio filiorum Iſrael. Pro ipſorum ergo victu, ſtipendia eis temporalia erant aſſignanda. Itaque primo Sacerdotibus, iure perpetuo, attribuit omnia, quæ ſanctificantur Domino; videlicet vota, & oblationes, & ſacrificia, quæ pro peccato dicebantur; & Sacerdotales hoſtiarum pacificarum partes, nimirum pectuſcula, & armos dextros: hac tamen lege, vt mares tantum de familia Sacerdotum, his veſci poſſent. Et præterea omnes frugum, aliarumque rerum primitias; Et has non filij duntaxat: ſed & filiæ pariter Sacerdotum (niſi legali aliqua detinerentur immunditia) edere poterant. His adde (quæ ad primitias reducebantur) primogenita omnia; quæ ſibi Deus, in exitu populi de Ægypto (Exod. cap. 13. verſ. 2. & 12. vſque ad 16. & cap. 34. ver. 19. & 20.) reſeruauerat: ſiue hominum, ſiue aliorum animalium, tam mundorum, quam immundorum: taxauitque pretium quinque ſiclorũ argenteorum, quibus poſt menſem a natiuitate, ſingula hominum primogenita redimi oporteret: nam animalia immunda, communi pretio æſtimanda erant, aut cum mundis commutanda, iuxta illud locis proximè citatis notatum: Primogenitum Aſini, mutabis oue; quod ſi non redemeris, interficies.] Munda verò nullatenus redimenda eſſe ſtatuit, ſed ipſamet Domino conſecranda. Leuitis autem pro temporali mercede miniſteriorum ſuorum, in perpetuum aſſignauit decimas omnium rerum, ab vniuerſo Iſraële ſoluendas: eo tamen modo, & forma, quæ infra numero decimo explicabitur. Numer. capitulo decimo octauo, verſiculo octauo, vſque ad finem capitis.

De Sacerdotum Leuitarũque ſtipendijs.

8 Verum, quoniam de his quæ ſanctificabantur Domino, & templi miniſtris ab eodem Domino, iure perpetuo, tradita fuerunt; aliàs quoque nonnumquam mentionem facere occurret; ad maiorem ipſorum intelligentiam, operæ pretium duximus, nonnulla hic de eiſdem præmittere: tum in vniuerſum: tum etiam ſigillatim, prout opus fuerit. Et primo quidem ſciendum eſt. Omnia quæ offerebantur Domino, in duplici fuiſſe differentia: Quædam enim erant purè voluntaria, & ex mera dabantur deuotione; de qua re aſſidue meminit ſcriptura, nempe Leuitici capitulo ſeptimo

Obla... nes ... tariæ.

mo, verſiculo 16. & capitulo vigeſimoſecundo, verſiculo 21. Et capitulo 23. verſic. 38. Et Numer. cap. 15. verſiculo 3. & 4. Reg. cap. 12. verſiculo 4. & alibi ſæpius. *Legales.* Alia erant lege ſancita; cuiuſmodi Decimæ, Primitiæ, & quæcunque ex voto debebantur; Quibus adijci poteſt exactio quædam dimidij ſicli, per ſingula virorum capita, de qua paulo infra mentionem faciemus. *De Decimis.* Etenim de ſoluendis Decimis, præceptum habebant diuinum Iſraelitæ Leuitici cap. vltimo, verſiculo 30. huiuſmodi: Omnes Decimæ terræ, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur.] Et paulo poſt. Bouis, & ouis, & capræ, quæ ſub paſtoris virga trāſeunt, quicquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.] *De Primitijs.* Similiter de Primitijs, Exodi cap. 23. verſ. 19. Primitias frugum terræ tuæ, deferes in domum Domini Dei tui.] Et de vtriſque ſimul, legimus Exod. cap. 22. verſic. 29. Decimas tuas, & Primitias tuas, non tardabis reddere.] Vbi etiam inter primitias, primogenita computans, ſcriptura ſubiungit: Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.] Et quod idem intelligendum ſit de primogenitis cunctorum pecorum, & animalium, apertè colligitur Exod. cap. 13. verſic. 2. & 12. vſque ad 16. & cap. 34. verſic. 19. & 20. Et Nume. cap. 18. verſic. 15. *De Votis* De votis quoque ſoluendis, extabat lex Deuter. cap. 23. verſic. 21. in hæc verba: Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus; & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatū.] *De dimidio ſiclo a ſingulis ſoluendo.* Denique Exod. ca. 30. verſic. 11. præceperat Dominus Moyſi dicens: Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino.] Et poſt pauca. Hoc, inquit, dabit omnis qui tranſit ad numerum, dimidium ſicli.] & paucis interpoſitis. Diues non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet.] Sed quoniam ibidem ſubiungitur: Suſceptamque pecuniam, quæ collata eſt a filijs Iſrael, trades in vſus tabernaculi. Ex quo patet eam non miniſtris; ſed potius fabricæ, aut alijs templi vſibus fuiſſe deſtinatam; vt etiam ſub anno mundi 3172. numero ſecundo dicemus: propterea hoc loco de hac pecunia nihil aliud dicendum videtur.

De Primitiarum generibus. De Primitijs verò ſcire oportet, tria ipſarum fuiſſe genera, vt bene notat Abulenſis ſuper Leuitici capitulo 23. Primum erat oblatio illa manipulorum, quæ præcipitur in eodem Leuitici capitulo verſiculo decimo. 9 Quod tamen præceptum, vt ibidem citatus Auctor ait, non erat generale, ita vt obligaret omnes ac ſingulos, ad portandos Sacerdoti dictos ſpicarum manipulos, die ſecunda azymorum; ſed ſufficiebat, vt de manipulis, qui pro perſonarum deuotione deferebantur, Sacerdos vnum eleuaret coram Domino, ritu Leuitici cap. 2. ver. 14. vſque ad finem capitis deſcripto, ceteros verò, ſiue pauci, ſiue plures eſſent, pro ſe retineret. Dicebantur autem iſti manipuli, primitiæ meſſis, quia primi, & adhuc virentes de ſegetibus collecti erant; Et dies dictæ oblationis, dies primitiarum nuncupabatur; & ante eam nemini licebat quicquam de nouis ſegetibus comedere, neque panem, neque polentam, neque pultes, quemadmodum expreſſe traditur Leuitici capit. 23. verſiculo 14. Alterum genus primitiarum, erant duo illi panes primitiarum de duabus decimis ſimilæ fermentatæ cocti, qui de ſingulis Iſraelitarum habitaculis, in feſto Pentecoſtes, Sacerdotibus dari debebant, iuxta præceptum Leuitici. cap. citato ver. 17. traditum; de quibus panibus, nihil prorſus coram Tabernaculo fœderis offerebatur: ſed toti cedebant in vſus Sacerdotum; quia vt traditur Leuitici. cap. 2. ver. 11. omnis oblatio, quæ offerebatur Domino, ſine fermento eſſe debebat. Porrò hoc præceptum de prædictis panibus offerendis, obligabat omnes; ita vt ſingulæ domus, ſiue habitacula filiorum Iſrael, tenerentur tali tempore dare Sacerdotibus prædictos panes. Tertium denique genus primitiarum erat eiſdem Sacerdotibus dare quotannis, de omnibus terræ frugibus, puta ordeo, frumento, vino, & oleo, ceteriſque quibuſcumque, partem quandam, non maiorem quadrageſima, nec minorem ſexageſima, quam partem, hos inter terminos, offerentium arbitrio, metiri conſueuerant, vt teſtatur Beatus Hieronymus ſuper Ezechiel. capitulo quadrageſimoquinto. De primogenitis autem Domino conſecrandis, ac pretio redimendis, vide Exod. capitulo decimotertio, verſiculo duodecimo, vſque ad 16. & cap. 34. verſic. 19. & 20. & Numer. capitulo tertio, verſiculo 12. & 13. & 40.

vſque ad finem capitis,vbi etiam traditur,quomodo, iubente Domino, primogeniti filiorum Iſrael qui inuenti ſunt excedere numerum Leuitarum, redempti fuerunt quinque ſiclis argenti per ſingula capita ; & tradita eſt eiuſmodi pecunia Aaroni, & filijs eius. De ipſis quoque primogenitis prædicto pretio redimendis diſertè agitur Numer.cap.18.ver.15. vſque ad 18.

10 Quod verò attinet ad Decimas, ſciendum eſt;tria pariter vel etiam quattuor apud Hebræos fuiſſe Decimarum genera,vt ex ſacris libris apparet. Prima decima fuit quã de mandato Domini ceteræ tribus, Leuiticæ tribui quotannis pendere tenebantur ; de qua Num. c.18. agitur a ver. 20. ad 25. Altera quam vnuſquiſque ſingulo anno, penes ſe ſeruare iuſſus fuerat, Deuter. cap.14.ver.22. vſque ad 28. vt eam poſteа comederet, non in proprijs oppidis; id enim prohibetur ibidem cap.12. ver.17. ſed coram Domino,vt præcipitur verſic. proximo, & cum Leuitis; nimirum hiſce tribus anni temporibus;quibus ſinguli tenebantur conuenire ad tabernaculum fœderis,ſiue ad templum. Tertia demum decima, illa erat,quam tertio quoque anno, ſinguli ſeparare debebant proprijs in domibus poſteà cum Leuitis, & proſelitis,& pupillis, ac viduis, pauperibus communicandam; quemadmodum præceperat Dominus Deute. cap.14.verſ.28. De hac meminit liber Tobiæ cap.1. verſ. 7. dicens: quod ipſe Tobias,in anno tertio, proſelitis, & aduenis, miniſtrabat omnem decimationem. Itaque Leuitæ tametſi omnium trium prædictarum decimarum, aliquo modo,vt dictum eſt,participes eſſent: prima tamen potiſſimum ſuſtentabantur; quæ primo quidem inter omnes poſteros Leui,æquis portionibus,tam eos qui communiter Leuitæ dicebantur,quam qui Sacerdotes erant diuidebatur,vt colligi poteſt 2. Eſdr.cap.10.ver. 38. & clarius ex Ioſepho 4. antiq.cap. 4. & ex B. Hieronymo ſuper Ezechiel. ca. 45. Deinde ipſi Leuitæ, ex ſua portione decimam partem,hoc eſt,decimam decimæ,Aaroni perſoluere tenebantur, vt præcipitur Num.cap.18.ver.26. videlicet ſummo Sacerdoti; Et hæc dici poteſt quarta ſpecies decimarum. Poſterioribus verò temporibus,tenebantur Hebræi, omnes decimas ad Gazophilatium deferre in domo theſauri, vt traditur Eſdr. loco citato: nimirum inter Leuitas,& Sacerdotes prius diſpertiendas, & mox decimæ decimarum inter ipſum Pontificem, ac reliquos Sacerdotes diſtribuendæ erant, vt ex Ioſepho, & B. Hieronymo locis proximè adductis, & in eiuſdem S. Doctoris Epiſtola 126. ad Fabiolam colligitur, qui aſſerunt Leuitas conſueuiſſe decimas decimarum dare non Pontifici tantum, ſed etiam Sacerdotibus. Et hinc patet, Sacerdotes, tamquam Leuitis digniores, largius etiam,vt par erat, fuiſſe prouiſos: quandoquidem, præter partem decimarum,quas aliæ tribus tribui Leuiticæ pendebant; aliam quoque ab ipſis Leuitis, nempe decimam decimarum accipiebant: Et inſuper a populo primitias, vota, & ſpontaneas oblationes,& ſacrificiorum partes illis aſſignatas, & in ſumma quicquid Domino ſanctificabatur a filijs Iſrael, vt patet Numer.cap.5.ver.9. & cap.18. ver. 8. vſque ad 20. Vnde illud etiam rationi conſentaneum videtur credere, de prædictis omnibus, Pontifici tamquam omnium digniori,portiones ſaltem duplices,pro ſua dignitate tuenda,dari conſueuiſſe;quamquam id neque ex ſcriptura ſacra,neque ex Ioſepho habeamus.

Decimarum genera.

Quomodo dispertiri solerent.

11 Reſtaret hic aliquid dicere de votis; quæ de anima, hoc eſt de vita propria, aut filiorum, fieri poterant; vt Nazaræi, qui ſe ad tempus, vel in perpetuum, Deo deuouebant. item de animalibus mundis, vel immundis; de domo, vel de agro, aut eius fructibus,& huiuſmodi, vt videre eſt in toto poſtremo Leuit. capite. Sed quia ibidem quoque ſigillatim de ſingulis,quo modo reddi,aut redimi poſſent, accuratè traditur; ſatius viſum eſt Lectorem ad eum locum remittere. Et hæc hactenus de Sacerdotum Leuitarumque ſtipendijs,ac redditibus,loco poſſeſſionum,quas poſtea ceteræ tribus in terra Chanaan acceperunt. Nam de vrbibus, earumque ſuburbijs, eiſdem Dei miniſtris poſtmodum aſſignatis, loco magis congruo, nempe ſub anno mundi 2591. num.7. & 8. agendum erit. nunc ad hiſtoriam redeamus.

De votis.

12 Poſt hæc docuit Dominus Moyſen,& Aaronem ritum aquæ Luſtrationis,ſeu expiationis faciendæ, cum cineribus vitulæ, ſeu vaccæ rufæ immolatæ ac combuſtæ extra caſtra; & item vſum eius,ad mundandos,ſanctificandoſque legalibus quibuſdam immunditijs inquinatos. Quæ quia fuſius deſcribuntur in toto Numer.cap.19. libenter lectorem ad illum locum allegamus; Et item ad B. Tho.1.2. q.102. art. 5. ad 5.

De aqua lustrationis facienda,et eius usu.

vbi

vbi eandem ceremoniam optimè exponit. Huius etiam cineris meminit Apoſtolus ad Hebr. cap. 9. verſ. 13. hiſce verbis: Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis; quanto magis &c. Hæc ſunt memorabilia, quæ in populo Iſraelitico poſt eius egreſſum de Cadesbarne, vſque ad initium anni quadrageſimi ab exitu de Ægypto, acta fuiſſe reperimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2571.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 27.

Naaſſon genuit Salmon.

INTRA memoratum quoque tempus, hoc eſt anno circiter vigeſimoſeptimo ab exitu Iſraelis de Ægypto, neceſſe eſt quod Naaſſon, anno vitæ ſuæ quinquageſimo octauo, vt apparet in tabulis, genuerit Salmon. Nam licet in Genealogia Saluatoris Matthæi cap. 1. verſ. 4. id ſine vlla temporis notatione proferatur: poteſt tamen inferri ex his, quæ nos ſub anno mundi 2748. dicemus. Ibi enim num. 3. probabimus neceſſarium eſſe quod prædictus Salmon, fuerit quattuordecim circiter annorum, quando circa initia anni primi introitus Iſraelis in terram promiſſionis, qui erat quadrageſimusprimus, a dicto exitu, ipſe Salmon duxit Raab in vxorem. Quot verò annis Naaſſon poſt genitum Salmonem, ſuperuixerit; certò definire non poſſumus: tametſi credamus ipſum mortuum eſſe in deſerto antequam populus peruenerit in terram promiſſionis. Cum enim ipſe Naaſſon fuerit inter eos, qui anno ſecundo exitus de Ægypto, recenſiti ſunt a viginti annis & ſupra, vt expreſsè traditur Num. cap. 1. ver. 7. proculdubio oportet ipſum in deſerto obijſſe, iuxta ſententiam Domini ibidem cap. 14. verſ. 29. latam in hæc verba: Omnes qui numerati eſtis a viginti annis, & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2575.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 32.

Aſcadas Aſſyriorū rex moritur, Beroſus Annianus, & Metaſthenes ſuppoſitij eſſe conuincūtur.

ANNO vitæ Moyſi centeſimo duodecimo prope expleto, defunctus eſt Aſcades Aſſyriorum Rex, poſt exactos regni ſui annos quadraginta, vt ſcribit Euſebius in Chroninis. Vbi notandum eſt, quod confictus ab Annio Beroſus, in iſto Aſcada, qui fuit a Nino, Aſſyriorum rex xvj. a Nemrod verò, vt ipſe putat, xviij. finem facit recenſendi reges Aſſyriorum; reliquos autem ipſe Annius, & eius Aſſeclæ, mutuantur ex Manethone Ægyptio, & Metaſthene Perſa; tanquam ſi re vera Beroſus, nullā de regibus, qui poſt Aſcadam in regno Aſſyriorum extiterunt, mentionem fecerit. Quod etiam comprobant ex Metaſthene Anniano, qui apertè teſtatur ſe hiſtoriam ſuam exordiri, vbi Beroſus ipſe deſierat; Et proinde prædictis decem, & octo regibus a Beroſo commemoratis, ipſe quattuordecim alios poſteriores adiungit. Sed id falſum eſſe; vel ex ipſo Metaſthene Anniano conuincitur; qui cum triginta & octo reges Aſſyriorum; a Saturno ad Sardanapalum enumeraſſet; & cuique proprios regni 1

annos

annos ſubdidiſſet; in his omnibus ſe Beroſum ſequi, & eius verba deſcribere profitetur. Ecce quomodo ſuppoſititij iſti Auctores, ſibi ipſis inuicem aduerſantur; Et Ioannis Annij, qui eos edidit, impoſturam ipſimet produnt. Sed hos, obſecro, omittamus. Certè ex Ioſepho lib. 1. contra Apionem ſcimus, verum legitimumque Beroſum, ab ipſo citatum, commemoraſſe reges longè memoratis poſteriores, nimirū Nabuchodonoſor, Nabolaſſari filium; & ceteros, qui poſt ipſum regnarunt vſque ad Cyrum Regem Perſarum; ergo multo magis potuit meminiſſe eorum, qui à præfato Aſcada, ad Sardanapalum in Aſsyria regnauerunt. Non igitur Beroſus Annianus, verus eſt; ſed fictitius, & falſus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2576.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 33.

1 ANNO proximè ſequenti, regnauit apud Aſsyrios Amyntas, fuitque rex Aſſyriorum decimus ſeptimus, vt ibidem notat Euſebius. Et addit, quod anno huius regis primo, Dardanus condidit Dardaniam; cuius incolæ poſtea, ab alio ipſorum rege, cui nomen fuit Tros, Troiani ſunt nuncupati.

Amyntas regnat in Aſsyria. Dardanus Dardaniam condit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2582.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 39.

1 CIRCA poſtremos anni trigeſimi noni ab exitu de Ægypto, menſes (vt ſub anno mundi proximo num. 1. probabitur) credimus Iſraelitas, poſt multas, valdeque moleſtas, in illis ſolitudinibus circuitiones, ſecus occidentale montis Seir latus factas; tandem relicto monte, veniſſe per viam campeſtrem in Elath, ſiue Ailath; & illo præterito, conſediſſe, feciſſeque trigeſimam ſecundam manſionem in Aſiongaber, in littore maris rubri exiſtentem; Et ibi (quod iam perierat maxima pars eorum, qui in Cadesbarne murmurauerant) Dominum dixiſſe Moyſi: ſatis eſſe quod in pœnam dictæ murmurationis populus circumiſſet montem Seir tam longo tempore, tantoque labore; & hactenus ſemper ad auſtrum orientemque perrexiſſet, elongando ſe iugiter a terra Chanaan, quæ erat eis ad aquilonem; ac proinde præcepiſſe ei, vt deinceps verſo itinere irent ad aquilonem; redirentque verſus terram promiſſionis. Et quoniam tranſituri erant per terminos filiorum Eſau, voluit etiam, vt Moyſes præmoneret populum, ne vllo modo auderet pugnare cum illis; quia nihil omnino de terra illorum daturus erat ei; Quin potius mandauit, vt tranſeundo nihil damni eis inferret, ſed cibos ab ipſis ſibi pecunia compararet. Et hæc ſunt quæ traduntur Deuter. cap. 2. verſ. 2. vſque ad 7. Quod ſi quis ſuſpicetur hæc non in Aſiongaber, ſed in aliqua præcedentium manſionum, dicta fuiſſe; propter ea quæ ibidem ſubiungit Moyſes, dicens: Cumque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitabant in Seir; per viam campeſtrem de Elath, & de Aſiongaber, venimus ad iter, quod ducit ad deſertum Moab.] ex quibus verbis quodāmodo videtur, quod poſt prædicta venerint in Aſiongaber: Dicimus fieri non poſſe, vt antequam veniſſent in Aſiongaber; præceperit eis Dominus ire ad aquilonem; quia oporteret fateri Moyſen populumque

De manſione 32.

Deuter. locus explicatur.

pulumque noluiſſe obedire Deo; nam certum eſt, quod de Cadesbarne, vſque ad mare rubrum in Aſiongaber, ſemper ibant ad auſtrum, non nihil interdum flectentes ad orientem: Ab Aſiongaber autem, recedendo a mari, ad Cades, tunc primum cœperunt progredi contra aquilonem; ergo ſignum eſt, id eis ibi fuiſſe imperatum. Deinde certum quoque eſt, & ab alijs item Scriptoribus obſeruatum, quod ſcriptura ſacra, vt ſæpe alias adnotauimus, præſertim verò Moyſes in libro Deuteronomij, non ſemper refert, quæ ante acciderant, ſeruato temporum ordine; ſed prout ei Spiritusſanctus ſuggerebat, habito reſpectu ad alia ibidem intenta; non ignorans, quod ipſe ordo temporum, ex alijs eius locis colligi poterat: Quare non mirum eſt, ſi in proximè citatis verbis: Cumque tranſiſſemus &c. ſummatim repetit aliqua prius facta, vt poſtea ad vlteriora progrediatur, repetit (inquam) quod relicto monte Seir venerunt in Elath, & in Aſiongaber; vt poſtea tranſuolet ad narrandum, quod profecti ſunt ad iter ducens ad deſertum Moab; nihil curans de his, quæ interim acta ſunt; nimirum quod de Aſiongaber, primo venerint in Cades, poſtea iterum declinantes ad mare, venerint in montem Hor, circuierintque partem Idumææ, in latere eius orientali, ac demum illam relinquentes, direxerint iter ſuum per viam quæ ducebat ad deſertum Moab: Quoniam omnia hæc fuſius, ordinatimque narrata fuerant Numer. cap. 20. per totum, & 21. ver. 4. & breuiter recapitulata cap. 33. verſic. 35. & ſequentibus.

Elath, & Aſiongaber olim non fuiſſe Idumæorum.

Ceterum ex quo hic mentionem fecimus de Elath, & de Aſiongaber; arbitror hæc loca tunc temporis non fuiſſe filiorum Eſau; quia ipſi tunc tantummodo dicuntur habitaſſe in monte Seir; non autem in planitie, quæ ſeſe inde extendebat ad mare; vt videtur poſſe colligi ex memoratis Deuter. verbis: quibus indicatur, quòd filij Eſau habitabant in Seir; & quòd illis pertranſitis, venit populus in Aſiongaber; & conſequenter inſinuatur eoſdem Idumæos, non habitaſſe in Aſiongaber. Item quia in Aſiongaber, vt dictum eſt, prædictum fuerat Iſraelitis, quòd poſtea tranſituri erant per terminos Idumæorum; ergo ſignum eſt, quòd tunc non erant in Idumæa. Et denique Num. cap. 20. ver. 16. & 22. dicuntur Cades, & Hor fuiſſe in finibus Idumæorum; quæ tamen erant procul à mari intra terram; vnde conſequitur Idumæam tunc temporis non ſeſe extendiſſe vſque ad mare, vbi erant Elath, & Aſiongaber: nec refert quòd 3. Reg. cap. 9. ver. 26. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 17. dicantur Ailath, & Aſiongaber eſſe in terra Edom; quia fieri poteſt, quòd Idumæi poſterioribus aucti temporibus, protulerint deinde fines ſuos vſque ad mare. 2

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2583.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 40.

De manſione 33.

ANNO quadrageſimo ab exitu populi de Ægypto, vt paulo poſt probabitur, de Aſiongaber venerunt filij Iſrael, menſe primo, in deſertum Zin; vel (vt habet editio vulgata) in deſertum Sin in locũ qui dicebatur Cades, Num. cap. 20. ver. 1. & cap. 33. ver. 36. & Deuter. cap. 2. ver. 8. Qui locus alio nomine, dicebatur Beroth filiorum Iacan, vt legimus Deuter. cap. 10. verſ. 6. Diximus autem ſub anno mundi 2544. num. 29. hoc deſertum valde diuerſum, remotumque fuiſſe ab eo eiuſdem nominis, in quo facta fuerat ſexta manſio: Et ſub anno mundi 2545. num. 47. probauimus, iſtam quoque Cades, non eandem eſſe cum ea, quæ dicitur Cadesbarne; licet & hæc quandoque (puta Numer. cap. 13. ver. 27.) ſimpliciter Cades nuncupetur; ſed has fuiſſe inter ſe admodum diuerſas ac diſtantes. Porrò, quod dictum eſt populum veniſſe in Cades anno quadrageſimo, licet loco Numer. c. 20. ſuperius allegatò non exprimatur; ſed ſolum quod ibi venerunt filij Iſrael menſe primo: nihilominus, menſem 1

Locus Numer. exponitur.

ſem iſtum fuiſſe anni quadrageſimi, ſatis probabiliter creditur. Nam cum in prioribus capitibus, nullius alterius anni facta ſit mentio; niſi in cap. 14. de quadraginta illis annis, quibus prædixerat Dominus Iſraelitas in ſolitudine vagaturos; ratio dictat, quod ille primus menſis cuius ibidem meminit ſcriptura in principio capitis vigeſimi, debeat intelligi fuiſſe primus anni quadrageſimi prius commemorati. Sed & hoc idem adhuc efficacius probant Caietanus ſuper loco Numer. citato, & alij hac ratione: quod in manſione immediatè ſequenti, quæ eſt trigeſima quarta, facta in monte Hor; mortuus eſt Aaron, anno exitus quadrageſimo, menſe quinto, prima die menſis, vt expreſſum habemus Numer. cap. 33. ver. 38. ergo veriſimile admodum eſt, ad hanc manſionem, quæ in ordine eſt trigeſima tertia, populum appuliſſe, in menſe primo eiuſdem anni quadrageſimi; & ex conſequenti, in anno trigeſimo nono, eundem populum perueniſſe ad præcedentem manſionem, hoc eſt trigeſimam ſecundam factam in Aſiongaber, quemadmodum ſub anno mundi 2582. nu. 1. hic probandum ſuppoſuimus.

2 In Cades faciente populo trigeſimamtertiam manſionem, hæc geſta eſſe comperimus: Primo ibi mortua eſt Maria ſoror Moyſi, & ſepulta in eodem loco, Numer. c. 20. verſic. 1. Vnde, ſi verum eſt ipſam fuiſſe ſeptem dumtaxat annis ipſo Moyſe ſeniorem, quemadmodum ſub anno mundi 2457. num. 1. oſtendimus; cum ex loco Numer. adducto, appareat eam obijſſe circa initia anni quadrageſimi ab exitu Ægyptiaco, ideſt anno ferè vno ante obitum Moyſi, quem eodem anno prope deſinente mortuum eſſe, infra ſuo loco dicemus; conſequitur, eandem deceſſiſſe annos natam circiter centum viginti ſex. Poſtea murmurante iterum populo, ob aquæ indigentiam; & ſeditione aduerſus Moyſen, & Aaron concitata; confeſtim ambo, in tabernaculum fœderis ingreſſi, ibique proſtrati, orabant Dominum, vt dignaretur prouidere multitudini; qui exaudiuit eos; perrexitque Moyſes, præcipiente Domino, & bis percuſſit virga petram coram populo, ſtatimque ex ea fluxerunt aquæ largiſſimæ, biberuntque populus, & iumenta eius ad ſatietatem. Et hæc fuit ſecunda aquæ eductio de petra. Nam prima, facta fuerat manſione vndecima in Raphidim, vt ſub anno mundi 2544. num. 33. dictum eſt. Quoniam autem ante iſtam aquæ eductionem, Moyſes & Aaron non nihil in fide titubauerant; propterea prædixit Dominus, eos non introducturos populum in terram quam daturus erat ei; Et exinde hæc appellata fuit aqua contradictionis, Numer. cap. 20. verſic. 2. vſque ad 14. Puto autem Dominum adeo grauiter tuliſſe, caſtigaſſeque hanc Moyſi, & Aaronis hæſitationem; quoniam iam aliàs ſæpius, in huiuſmodi occaſionibus, experti fuerant diuinam miſerationem, ac prouidentiam; & inſuper aliud quoque prorſus huic ſimile miraculum viderant; ac proinde nihil omnino vereri debebant, nec tantiſper de diuina promiſſione, virtute, ac prouidentia dubitare.

Mariæ ſororis Moyſi obitus.

Nona populi murmuratio in Deſerto.

Secunda aquæ eductio de petra.

Cur Moyſes et Aarõ ad aquã contradictionis a Domino reprehenſi, ac poſtea caſtigati.

3 Poſt hæc, volens Moyſes recto itinere quantocius properare, cum populo ſuo, ad terram Chanaan; de Cades miſit nuntios ad Regem Edom, poſtulans, vt liberum eis præberet tranſitum per terram ſuam; promittenſque ſe nullũ ipſi damnum allaturũ; ſed ſi quid ab ipſo acciperet, pecunia, ſine vllo pretij litigio, cumulatè ſatisfacturum: at ille nõ modo deprecantibus acquieſcere noluit; Verum etiam cum exercitu obuiã venit Iſraeli, vt impediret ei tranſitum. Quamobrem populus, vtpote cui præceperat per Moyſen Dominus, ne pugnaret cum Idumæis; coactus eſt declinare ab eis, Numer. cap. 20. ver. 14. vſque ad 22. & Iudic. cap. 11. verſ. 17. Sed hic occurrit dubitatio: quomodo verum ſit, quod Idumæi negauerint tranſitum Iſraeli; cum Deuter. capit. 2. verſic. 4. dixerit Dominus Moyſi: Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir; & timebunt vos; videte ergo diligenter ne moueamini contra eos &c. & poſt pauca præcipit, vt cibos aquamque pecunia ab eis emant. Quin etiam ibidem verſic. 8. ſubditur: quod filij Iſrael, cum tranſiſſent filios Eſau, venerunt de Elath, & de Aſiongaber, ad iter quod ducit ad deſertũ Moab; ergo videtur Rex Idumæus eis tranſitum conceſſiſſe. Sed quid de hoc ambigimus? cum id aperte traditum habeamus, in eodem Deuteron. capite verſiculo 29. Vbi cum miſiſſet Moyſes nuntios ad Seon regem Heſebon, petens tranſitum per terram ſuam; poſt pauca ſubiungitur: Sicut fecerunt filij Eſau, qui habitant in Seir; &

Edom negat Iſraelitis tranſitum.

Dubitatio.

Abulenſis reſponſio refellitur.

Moabitæ, qui habitant in Ar &c. Quid ergo dicemus? Reſpondet Abulenſis, ꝙ Rex Edom, aliquando conceſſit, aliquando negauit. Et quidem ex ſacra ſcriptura quodammodo vtrumque fateri neceſſe eſt; Veruntamen, ſi quis exactius percunctetur; quando conceſſerit; & quando negauerit; & quid præceſſerit; conceſſio ne, an prohibitio? Idem Auctor ſuper Deut. c. 2. ſub finem quæſtionis 7. dicit, quod licet à principio Idumæi negauerint tranſitum Iſraeli, vt ipſe colligit ex allegato Numer. ca. 20. Et ideo (inquit) coactus eſt Iſrael circuire montem Seir longo tempore: tamen poſt circuitum dicti montis, Deo mandante, iterum deuenit ad eos, qui permiſerunt eum tranſire per terram ſuam. Sic Abulenſis. pro cuius reſponſione bene intelligenda; tria ad eius mentem ſupponere oportet. primò quod Cades eadem eſſet cum Cadesbarne; quod ipſe alibi non ſemel affirmat. Deinde quod bis venerit populus in Cades; feceritque ibi manſionem decimamquintam, & trigeſimamtertiam. Tertio demum, quod illa legatio miſſa ad Regem Edom; & illa tranſitus prohibitio, quæ deſcribitur Numer. cap. 20. facta fuerit à principio, hoc eſt quando faciebat populus manſionem decimamquintam in Cadesbarne, ſiue in Cades; quam ipſe pro eodem loco reputat; tunc enim nondum circuierat montem Seir: Sed negante ſibi Edom tranſitum coactus poſtea eſt (inquit) populus circuire montem Seir. Verum enimuerò nos ſatis ſuperque ſub anno mundi 2545. num. 60. & 61. demonſtrauimus, vrbem Cades fuiſſe valde diuerſam ac diſtantem, à Cadesbarne; & ſemel dumtaxat Iſraelẽ veniſſe in Cades; vt comprobari etiam poteſt, ex ipſo manſionum Catalogo, qui habetur Numer. cap. 33. Præterea ex cap. Numer. 20. ſatis manifeſte apparet, legationem illam, & tranſitus prohibitionem, factam fuiſſe non in manſione decimaquinta; ſed trigeſimatertia; quando iam Iſraelitæ circuierant montem Seir: Quare tota ruit Abulenſis aſſertio ac reſponſio. Neque verò etiam dicere poſſumus, Regem Edom nuntijs de Cades, hoc eſt de trigeſimatertia manſione miſſis, primo negaſſe tranſitũ; poſtea verò conceſſiſſe. Nam hoc euidenter repugnare videretur locis Numer. ac Iudic. citatis, vbi aperte traditur, Regem Idumæum ſemper perſtitiſſe in negando tranſitum Iſraeli; & inſuper cum inſtructo exercitu veniſſe contra eum; & denique quod diuertit ab eo Iſrael. Nec poſt eius diſceſſum, in libro Numer. vbi tota hæc hiſtoria deſcribitur, vſquam legimus Idumæos pænituiſſe, poſteaue, quod prius negauerant, conceſſiſſe: quin potius, non videtur Iſrael, ex quo diuertit ab eis, poſtmodum amplius tali conceſſione eguiſſe; quoniam, vt dictum eſt; inde poſtea venerunt ad iter, quod ducebat ad deſertum Moab. Itaque quicquid alij dixerint, credimus multo melius propoſitam ſolui poſſe dubitationem, ſi dixerimus, (quemadmodum ſub anno mundi 2545. num. 61. tetigimus) ſemel tantummodo Moyſen petijſſe tranſitum ab Idumæis; idque tunc quando faciebat populus trigeſimamtertiam manſionem in Cades: Et eodem tempore Regem Edom negaſſe tranſitum, quem nuntij petebant per mediam Idumæam, vel ſaltem per eam partem, quæ cum Moabitis terminabat; vt poſſent, compendioſiori via, intrare in terram Chanaan, per partem eius auſtralem; (hæc enim erat Iſraelis intentio) conceſſiſſe autem, vt terrã ipſorum, quæ cum deſerto terminabat, circuire, & per extremitates eius pertranſire poſſent. Cuius rei euidens ſignum eſt, quod poſtea permiſerunt eos de Cades ire & moram facere in monte Hor, qui pariter ad Idumæorum fines pertinebat, vt patet Numer. cap. 20. verſiculo 22. & clarius Deuter. cap. 2. verſic. 12. & 22. Et hoc eſt quod prædixerat Dominus Deuteron. capitulo ſecundo, verſiculo quarto dicens: Tranſibitis per terminos (hoc eſt fines) fratrum veſtrorum filiorum Eſau; Et timebunt vos:] ideo namque noluerunt Idumæi quod Iſraelitæ tranſirent per mediam terram ipſorum; quia timebant ab eis: Et idem fecerunt Moabitæ, vt ſuo loco dicemus; & de vtriſque traditur Iudic. capitulo vndecimo, verſiculo decimo octauo, vbi de Iſraele dicitur: Et circuiuit ex latere (nimirum auſtrali, & orientali) terram Edom, & terram Moab, venitque contra orientalem plagam terræ Moab.] Et ſic patet quomodo Idumæi negarunt Iſraelitis tranſitum per terram ſuam; & quomodo permiſerunt eos tranſire per extremitates eiuſdem terræ præbentes eis iuſto pretio alimenta in Cades, & in monte Hor; & fortè etiam in aliis locis ad ditionem ſuam pertinentibus.

Auctoris reſpõſio ad propoſitã dubitationem.

Poſt

4 Poſt repulſam a Rege Edom habitam, Moyſes abbreuiare cupiens populo quantũ poſſet iter ad terram promiſſionis; miſit de Cades ad Regem Moab, vt ex quo non poterat per Idumæam; ſaltem poſſet per Moabitidem, aliquanto licet longiori via, ad eam peruenire (Iudic. c. 11. ver. 17. vſque ad 19.) qui & ipſe tunc per mediam terrã ſuam tranſitum præbere contempſit. Quamobrem coactus eſt Iſrael circuire, vt dictũ eſt, ex latere, primo reſiduum terræ Edom, pergendo de Cades ad montem Hor, & deinde ſucceſſiuè ad Salmona, & ad Phuon, ac demum ad Oboth, quæ erat in finibus Moabitarum, vt dicitur Num. c. 33. ver. 44. hoc eſt vbi deſinebant fines Idumæorum, & incipiebant confinia Moabitarum; & exinde, Moabitis pariter conſentientibus, ipſorum quoque terram tranſeundo, & ambiendo fines eius orientales. Fuit autem hæc particularis quædam diuini iudicij diſpoſitio, quemadmodum obiter indicatur 2. Paralip. c. 20. ver. 10. vt neque Idumæi, neque Moabitæ conceſſerint Iſraeli tranſitum, quem petebat, per terras ſuas; vt ſic (in pænam forte etiam poſtremæ illius murmurationis in Cades factæ) cogeretur elongare viam, ac maiori ſuo labore ac tempore, ad Iordanem pergere, atque eo tranſmiſſo, ingredi in terram promiſſionis a parte eius orientali, ſicuti poſtea factum fuit. *Moab negat Iſraeli tranſitum.* *Iſrael circuit terram Edom, & Moab, orientalem.*

5 Eodem anno, ab exitu, quadrageſimo, ſub finem (vt arbitror) menſis quarti, egreſſus Iſrael de Cades, venit in montem Hor, a quo denominati fuerant Horrhæi populi, qui olim incoluerant dictum montem; quos poſtea expulerant deleuerantque filij Eſau, & terram eorum iure belli acquiſitam poſſidebant, vt traditur Deuter. capit. 2. ver. 12. & 22. Erat autem iſte mons Hor in finibus terræ Edom (intellige auſtralibus atque orientalibus) Numer. c. 20. ver. 22. Et hæc fuit manſio trigeſimaquarta, Num. loco proximè citato, & c. 33. ver. 37. Vbi etiam ſubiungitur quod menſe eiuſdem anni quinto, prima die menſis, Aaron cum eſſet annorum centum vigintitrium, iubente Domino, mortuus eſt in dicto monte; & (vt dicitur Deuter. c. 10. ver. 6.) pro eo, Sacerdotio functus eſt Eleazar filius eius. Credimus autem cum Abulenſe ſuper Deuter. c. citato, q. 3. locum illum dicti montis particularem, in quo defunctus eſt Aaron, proprio nomine nuncupatum eſſe Moſera: ſiquidem ſcriptura ſacra ibi dicit Aaronẽ deceſſiſſe in Moſera. Valde ergo allucinantur quidam Hebræorum Rabbini, qui perperam exiſtimantes eundem locum fuiſſe Moſera, & Moſeroth, vbi (quemadmodum ſub anno mundi 2548. num. 2. diximus) facta fuit manſio vigeſimaſeptima; putauerunt in eadem manſione vigeſimaſeptima; non autem in trigeſimaquarta, mortuum eſſe Aaronem; quod quam abſurdum ſit, ex ſupradictis, & ex his, quæ in toto Numer. cap. 20. traduntur, conijci poteſt. Porrò ipſius Aaronis obitus, ibidem a ver. 23. vſque ad finem capitis accuratius deſcribitur; vbi etiam tangitur cauſa, cur eum Dominus mori voluerit ante ingreſſum populi in terrã promiſſionis; nimirũ quia incredulus fuerat verbis Dei, ad aquas contradictionis: & additur, quod priuſquam moreretur, duxit eum Moyſes, iubente Domino, in montem Hor, exuitq; eum ibi veſtibus Sacerdotalibus, coram omni multitudine, quibus continuo induit Eleazarum filium eius; & quod Aarone in ſupercilio mõtis mortuo, planxit eũ omnis Iſrael triginta diebus, hoc eſt vſque ad illius menſis finem. Ceterum ornamenta Sacerdotalia, ampliſſimaque priuilegia, quibus a Deo per Moyſen, inſignitus ac decoratus fuerat Aaron, breuiter eleganterque recenſentur in præclaro illo huius viri encomio, quod habetur Eccleſiaſtici c. 45. ver. 7. vſque ad 28. Quod quidem hic referre non grauabor, vt cum Apoſt. 2. ad Cor. c. 3. ver. 7. & ſequentibus, ex comparatione dignitatis, ac ſplendoris olim collati Sacerdotio Aaronico, vmbratili ac temporali, arguere poſſimus, Sacerdotij regalis, & æterni ipſius Chriſti, & Vicariorum eius, quanta ſit dignitas, maieſtas, & gloria; & conſequenter, ad debitam ipſis obedientiam, obſeruantiam, ac reuerentiam, præſtandam, magis magiſque incendamur. Excelſum (inquit Eccleſiaſticus loco citato) fecit Aaron fratrem eius, & ſimilem ſibi de tribu Leui: Statuit ei teſtamentum æternum] id eſt pactum Sacerdotij quodammodo æternum; vel quia duraturum erat in eius ſtirpe, toto tempore legis Moſaicæ; vel quia ſignificabat præfigurabatque Sacerdotium Chriſti quod veraciter erat æternum [& dedit illi Sacerdotium gentis (ſubaudi ſuæ) & beatificauit illum in gloria, & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum ſtola gloriæ, (hoc eſt glorioſa) & coronauit eum in vaſis virtutis.] nimirum ornamentis, auctoritatem eius, poteſtatemque præmonſtrantibus, quæ ſucceſſiuè ſigillatim recenſentur [Circumpedes, & femoralia, & humerale *Manſio 34.* *Aaron moritur.* *Aaronis encomium ex libro Eccleſiaſtici.*

poſuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare ſonitum in in-ceſſu ſuo, auditum facere ſonitum in templo in memoriam filijs gentis ſuæ. Stolam ſanctam auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri ſapientis, iudicio & veritate præditi: torto cocco opus artificis, gemmis pretioſis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij ſculptis in memoriam ſecundum numerum tribuum Iſrael. Corona aurea ſuper mitram eius expreſſa ſigno ſanctitatis (hoc eſt nomine ſancto tetragramaton) & gloria honoris: opus virtutis, & deſideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipſum non fuerunt talia vſque ad originem. Non eſt indutus illa alienigena aliquis, ſed tantum filij ipſius ſoli, & nepotes eius per omne tempus. Sacrificia ipſius conſumpta ſunt igne quotidie. Compleuit Moyſes manus eius, & vnxit illum oleo ſancto. Factum eſt illi in teſtamentum æternum, & ſemini eius ſicut dies cæli, fungi Sacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum ſuum in nomine eius. Ipſum elegit ab omni viuente, offerre ſacrificium Deo, incenſum, & bonum odorē, in memoriam placare pro populo ſuo: Et dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in teſtamentis iudiciorum, docere Iacob teſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſrael. Quia contra illum ſteterunt alieni, & propter inuidiam circundederunt illum homines in deſerto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & conſumpti ſunt in impetu iracundiæ. Fecit illis monſtra, & conſumpſit illos in flamma ignis. Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hereditatem, & primitias frugum terræ diuiſit illi. Panem ipſis in primis parauit in ſatietatem: nam & ſacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & ſemini eius. Ceterum in terra gentes non hereditabit, & pars non eſt illi in gente: ipſe eſt enim pars eius, & hereditas. hucuſque Eccleſiaſticus.

Aaron primus Moſaicæ legis Pontifex, quot annis pontificatum geſſerit.

Fuit ergo Aaron primus Moſaicæ legis Sacerdos; geſſitque ſummum Sacerdotiū, 6
ſeu Pontificatum in populo Iſraelitico annis triginta & octo, & menſibus quattuor. Siquidem, vt ſub anno mundi 2545. num. 2. dictum eſt, conſecratus a Moyſe fuit, iubente Domino, ineunte anno ſecundo exitus Iſraelis de Ægypto; Et mortuus eſt (vt num. præcedenti diximus) initio quinti menſis, anni eiuſdem exitus, quadrageſimi. Quamquam autem ſummorum Sacerdotum, ſeu Pontificum ſucceſſio, ab Aaron vſque ad Ioſedec, qui (vt dicitur 1. Paralip. cap. 6. verſic. 15.) tranſlatus fuit in Babylonem, recenſeri videtur ibidem a ver. 3. vſque ad 16. Et quæ ducitur a Ioſue filio dicti Ioſedec, vſque ad Ieddoa, ſiue Iaddum, qui Alexandro Magno Ieroſolymā venienti dicitur occurriſſe, deſcribitur 2. Eſdr. cap. 12. ver. 10. & 11. Et qui poſt dictum Ieddoa ſucceſſerunt, vſque ad Ioannem Hircanum, in cuius Sacerdotij Principatuſque initio, ſacra deſinit Machabæorum hiſtoria; partim ex ipſis Machab. libris; partim ex Ioſepho colligi poſſunt: nihilominus, loco Paralip. citato, Aaronis potius genealogia, per Eleazari lineam, recenſetur, quam vera, continuataque ſummorum Sacerdotum ſucceſſio. Conſtat enim eam, non in ſola, neque in omni eiuſdem Eleazari poſteritate ſemper manſiſſe; ſed interdum quoque ad ſobolem fratris ſui Ithamar, cuius, loco Paralip. proximè adducto, nullus memoratur, tranſiſſe: quemadmodum nos ſub anno mundi 2900. num. 2. probabimus. Et præterea in eodem Paralip. loco, nulla fit mentio Ioiadæ, neque filij eius Zachariæ, neque aliorum, quos conſtat fuiſſe Pontifices, vt nos plenius ſub anno mundi 3020. num. 14. oſtendemus. Quare cum (vt ibidem magis patebit) neque omnia ſummorum Sacerdotū nomina, ex ſacris ſcripturis haberi poſſe videantur; & multo minus ſciri queat, quot quiſque annis Sacerdotio functus ſit (præter paucos qui proprijs locis notabuntur) mirari nemo debebit, ſi poſt hac, noſtra hæc temporum ratio, non per Pontificum, vtpote incertos, ſed per Ducum regumque annos, qui fere omnes in ſacro eloquio ſignati inueniuntur, potiſſimum deducenda erit.

Pontificum ſucceſſio in ſacris libris non ita expreſſa ſicuti Ducum regūq;

Eleazar ſuccedit Aaroni in Pontificatu.

Poſt Aaronis itaq, obitum, ſucceſſit continuo ei in pontificatu Eleazar filius eius 7
natu maior, quemadmodum ſupra n. 5. dictum eſt, & ſignanter quoq; traditur Deut. capit. 10. verſic. 6. Igitur ab hoc tempore, numerandi ſunt anni pontificatus dicti Eleazar, vt notatum eſt in tabulis. Ceterum populo in eadem manſione adhuc commorante, Arad rex Chananæus, qui non procul a monte Hor habitabat ad meridiem; audiens veniſſe Iſraelem, velleque tranſire per fines ſuos, ac propterea miſiſſe exploratores ad recognoſcendam viam; confeſtim coacto exercitu, venit obuiam ei per exploratorum viam, & impetu in eum facto, partaque victoria, duxit

Arad prælio vicit Hebræos, qui mox omnes vrbes eius ſubuertunt.

ex eo prædas. At Iſrael reaſſumptis viribus,fuſisque coram Domino precibus,vouit (ſi ipſo fauente,hoſtes ſuperaret) ſe deleturum vrbes eorum: atque ita rurſum cum illis congreſſus, victor euaſit; & excurſione facta per totam terram illam, incendit ſubuertitque vniuerſas vrbes eius;& vocauit nomen loci illius Horma, ideſt anathema,Numer.cap.21.verſ.primo vſque ad quartum. Quis autem fuerit iſte rex; & an Arad, nomen eius proprium eſſet, an terræ, gentisue ſibi ſubditæ; adhuc incompertum habeo. Quanquam certum ſit,inter filios Chanaan, connumerari etiam Aradium,à quo prodiere Aradij populi, qui olim quandam Phœniciæ Inſulam incoluerunt,Aradumque appellarunt,vt ſub anno mundi 1931.num.40.diximus:neque abſurdum videatur ſuſpicari,eoſdem Aradios aliquando magis auctos, quàm Inſula illa capere poſſet,emiſiſſe inde plurimos,qui ſibi alias ſedes quærerent; eoſque diuerſis peragratis regionibus,in hac tandem conſediſſe;ac nomen ſuæ gentis retinentes, terram quoque iſtam Arad nuncupaſſe. Ad quod credendum,præter proprium gentis terræque nomen,illud quoque ſuadere videtur, quod iſte populus Chananæus vocatur Numer. cap.citato verſ.1.& tertio,vbi hæc hiſtoria deſcribitur. Sed quicquid ſit,certe neceſſarium eſt fateri, hos Chananæos, qui parebant regi Arad, non fuiſſe contiguos reliquis Chananæorum regibus, ac regnis exiſtentibus in terra Iſraelitis repromiſſa;ſed omnino ab eis ſeiunctos:(media quippe erat,ex parte, regio filiorum Eſau,& ex parte,terra Moabitarum,necnon, vt arbitror, Madianitarum, qui ex Numer.cap.22. verſ. primo vſque ad octauum, videntur cum Moabitis admodum fuiſſe coniuncti) alioquin,ſi terra regis Arad fuiſſet vnita terræ Chanaan; vtique potuiſſent Iſraelitæ,ſubuerſis vrbibus Arad, eas non deſerere, ſed retinere, quemadmodũ poſtea poſſederunt terram Seon & Og regum Amorrheorum, quoniam ſolo Iordanis alueo, diſterminabatur à terra Chanaan:vel ſi voti cauſa eam incolere vetabantur, profecto inde in terram à Domino eis promiſſam,ſine vllo impedimento intrare potuiſſent.

8 Atqui è contrario ipſi, ea regione prorſus derelicta, cum iam eis Idumæi,Moabitæque tranſitum denegaſſent,& Deus prohibuiſſet ne pugnarent cum illis; profecti ſunt de monte Hor per viam (inquit ſcriptura) quæ ducit ad mare rubrum. Quæ verba Antonius Fonſeca Luſitanus,in ſuis annotationibus ad marginem,ſuper commentaria Caietani libri Numer. cap.21. ſic exponit, ac ſi dictum eſſet per viam quæ habet a latere mare rubrum-ſed verba ſacri textus,meo iudicio, non ſic ſunt extorquenda:quandoquidem,mons Hor, & finitimæ eius regiones, habent mare rubrum, non ſolum à meridie, ſed etiam ab oriente, vt colligi aliquo modo poteſt Deuter. cap.primo,verſ.primo, & videre eſt in magis probatis Chronographorum Tabulis. Igitur abſolutè dicendum eſt,quod Iſraelitæ, de monte Hor profecti ſunt primo aliquantulum per viam quæ ducebat ad mare rubrum,orientem verſus; poſtea non nihil ad læuam flectere cæperunt, contra aquilonem; vt circuirent terram Edom, Numer.cap.citato verſ.4.feceruntque trigeſimamquintam manſionem in Salmona,Numer.cap.33.verſ.41. Qui locus alio nomine dicebatur Gadgad,vt colligitur Deuter. cap.10.verſ.7.Ebrana valde diuerſus,ac remotus ab eo eiuſdem nominis,in quo iam dudum fecerant manſionem vigeſimamnonam. Fecerunt deinde trigeſimam ſextam in Phuon, qui loco Deuter. proximè adducto, appellatur etiam Ietebatha;& terra aquarum atque torrentium; quod forte non procul admodum eſſet à mari,in quo dicti torrentes exonerari ſolebant,& nonnunquam ob maris inundationes, regurgitare. Porrò in hac manſione conſiderans populus, quod in prædicto circuitu viam ſane multum elongare cogebatur, nimio cæpit tædio affici ob itineris laborem, & murmurare contra Dominum & Moyſen. Quamobrem ab igniti ſpercuſſi ſerpentibus,plurimi moriebantur: ſed erecto per Moyſen,iubente Domino, ſerpente æneo; in eum aſpicientes ſanabantur, Numer.ca.21.ver.4. vſque ad decimum. Quæ præclara fuit figura Chriſti in Cruce exaltandi, vt ipſemet teſtatur in Euangelio Ioan. cap.3.verſ.14. Dixi prædicta contigiſſe in trigeſimaſexta manſione facta in Phuon: quia licet id ſcriptura ſacra non exprimat, ſatis tamen aperte inſinuare videtur, loco Numer. proximè allegato,vbi poſt enarratam ſerpentum plagam, continuo ſubiungit,quòd inde profecti Iſraelitæ caſtrametati ſunt in Oboth, quæ fuit manſio trigeſimaſeptima,vt dinumerari poteſt in manſionum Catalogo Numer. cap.33. ergo

De rege Arad Chananæo.

10 *Manſio 35.*

Manſio 36.

Decima populi murmuratio et eius punitio. Serpentis ænei erectio.

11 *Manſio 37.*

ſerpentum percuſſio contigit in præcedenti manſione, hoc eſt in Phuon. De Oboth *Manſio 38.* poſtea egreſſi, fecerunt trigeſimam octauam manſionem in Iieabarim, quæ erat in finibus Moabitarum, vt dicitur Numer. cap. 33. verſ. 44. & in ſolitudine quæ reſpicit Moab, contra orientalem plagam Numer. cap. 21. verſ. 11. vel (vt habet textus lxx. Interpretum) quæ erat in deſerto, quòd eſt in conſpectu Moab, ad orientem ſolis. Quæ verſio clarius conſonat cum his quæ dicuntur Iudic. cap. 11. ver. 18. videlicet, quòd quia Moabitæ negauerant Iſraeli tranſitum per medium terræ ſuæ, ipſe circuiuit ex latere terram Moab, venitque ad orientalem plagam eius. Porrò de Iieabarim venerunt in Dibongad, vbi fecerunt trigeſimamnonam manſionem; deinde quadrageſimam in Helmondeblathaim; & quadrageſimamprimam in montibus Abarim; ac poſtremam, quæ fuit quadrageſima ſecunda, in cãpeſtribus Moab, vt in manſionum Catalogo iam ſæpius citato apparet, & infra ſuis locis dicemus.

9 Sed quid dicemus, quòd Numer. cap. 21. verſ. 12. vbi hæc eadem hiſtoria fuſius *Obiectio.* narratur, nulla fit mentio neque ipſius Dibongad; neque Helmondeblathaim; neque montium Abarim, ſed loco iſtorum, memorantur alia loca, quæ à prædictis omnino *Reſponſio.* diuerſa eſſe videntur? Reſpondeo, vt ſub anno mundi 2544. num. 31. tetigimus, & clarius ſub anno 2545. nu. 59. declaratum eſt; manſionum loca, in ſacris libris, aliquando quidem nominibus regionum generalibus deſignari, puta in Deſerto Ethan, Sin, Pharam, & ſimilibus; aliquando autem nominibus locorum proprijs, vt in Elim, quæ erat in Deſerto Ethan; in Rethma exiſtente in Deſerto Pharan; in Cades poſita in Deſerto Sin, & huiuſmodi alia. Quare non mirum eſt ſi Numer. c. 21. & 33. eadem loca diuerſis vocabulis ſignificantur. Nam quando in c. 21. dicitur populum de Iieabarim veniſſe ad torrentem Zared; cum hunc torrentem per multa loca tranſire credibile ſit; ideo in cap. 33. preſſius explicatur, eundem populum veniſſe in Dibongad, hoc eſt, acceſſiſſe ad dictum torrentem in eo loco qui dicebatur Dibongad. Et cum cap. 21. ſubditur, Iſraelem relicto torrente Zared, caſtrametatum contra Arnon, tacito loci vocabulo particulari dictæ caſtrametationis; oportet fateri illum fuiſſe appellatum Helmondeblathaim; ſiquidem in ca. 33. dicitur, quòd de Dibongad venerunt in Helmondeblathaim: contra verò, quòd cap. 33. communiori termino traditur, mãſionem quadrageſimam primam fuiſſe factam in montibus Abarim; in cap. 21. verſic. 20. ſpecialius deſcribitur illis verbis: in vertice montis Phaſga, qui mons proculdubio computabatur inter montes Abarim, vt infra nu. 13. oſtendemus. Tria autem illa loca, quæ cap. 21. verſ. 19. memorantur, videlicet, Matthana, & Nahaliel, & Bamoth; non ſunt inter manſiones computanda, ſed horum, ea tantum de cauſa, mentio facta eſt, quod populus de quadrageſima manſione pergens ad quadrageſimamprimam, in tranſitu eadem loca luſtrauerit.

10 Itaque eodem anno quadrageſimo exitus de Ægypto, ſub finem (vt paulo poſt probabitur) menſis ſeptimi, venerunt Iſraelitæ (quemadmodum ſupra nu. 8. dictum eſt) de Iieabarim, ad torrentẽ Zared; ibique fecerunt trigeſimam nonam manſionem *Manſio 39.* in loco qui dicebatur Dibongad. Et tunc, quando ſcilicet tranſierunt dictum torrentem, complebatur annus trigeſimusoctauus, ex quo profecti erant de Cadesbarne, vt exprimitur Deuter. cap. 2. verſ. 14. vbi etiam aſſignatur cauſa tam longi temporis, in itinere illo conſumpti: Donec, inquit, conſumaretur omnis generatio hominum bellatorum (ideſt, eorum qui recenſiti fuerant à viginti annis & ſupra apti ad bellum) de caſtris, ſicut iurauerat Dominus, cuius manus fuit aduerſum eos, vt interirent de caſtrorum medio. Nimirum quia deſperauerant conſequi terram eis à Domino promiſſam. Credimus verò dictam manſionem, & dicti torrentis trãſitum, contigiſſe ſub finem ſeptimi menſis anni quadrageſimi ab exitu; quia (ſicuti ſupra nume. 5. dictum eſt) quintum menſem in luctu Aaronis conſumpſerunt; ſextum autem, ac ferme ſeptimum, in duplici illa pugna aduerſus Chananæos Aradios; & in vrbium ipſorum ſubuerſione; atque etiam in itineribus, & mora contracta in prædictis quattuor manſionibus, inter montem Hor, ac torrentem Zared factis: non enim minori temporis interuallo, omnia hæc agi potuiſſe credendum eſt.

11 *Manſio 40.* Eodem anno quadrageſimo, menſe octauo circiter inchoante, filii Iſrael de Dibõgad, relicto torrente Zared, venerunt, caſtrametatique ſunt in Helmondeblathaim, Numer. cap. 33. verſ. 46. Et hæc fuit manſio quadrageſima. Erat autem Helmondeblathaim,

thaim, vt arbitror, non ciuitatis, aut pagi nomen, ſed loci cuiuſdam in deſerto exiſtentis, qui reſpiciebat contra Arnon, vt colligitur Numer. cap. 21. verſ. 13. vbi dicitur, quod relinquentes torrentem Zared, caſtrametati ſunt contra Arnon, quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi. Neque huic loco repugnant ea quæ poſtea retulit Iephte Iudic. cap. 11. verſ. 18. illis verbis: Et caſtrametatus eſt trans Arnon, nec voluit intrare terminos Moab.] Quia illud trans Arnon accipi debet reſpectu regionis, in qua loquebatur Iephte, quæ erat terra Galaad: habebat ſiquidem torrens Arnon prædicta caſtra ad meridiem, terram vero Galaad ad aquilonem. Et ad illud quod ibidem ſequitur, Iſraelem noluiſſe intrare terminos Moabitarum; ſubaudire oportet, ſine licentia ipſorum, vt bene ibi exponit Abulenſis. Et verba illa quæ in eodem ſacro textu ſubiunguntur: Arnon quippe confinium eſt terræ Moab.] Non ſunt accipienda, tāquam velint innuere, quod inter Iſraelitarum caſtra, & terrā Moab, tunc medius eſſet torrens Arnon. Nam Iſraelitæ tūc habebant dictum torrentem coram ipſis, Moabitidem autem ad læuam; potuiſſentque (ſi Moabitis placuiſſet) in eam ingredi, abſque tranſitu torrentis. Sed volunt illa verba illic obiter interpoſita, ſignificare, quod Arnon erat confinium terræ Moab; quia ibi in illa ſua prominentia, diuidebat Moabitas ab Amorrhæis, vt clarius dictum fuerat Numer. capit. 21. verſic. 13. Porrò memoratum deſertum appellabatur ſolitudo Cademoth: de illa enim miſit Moyſes nuncios ad Seon regem Amorrhæorum, antequam tranſuadato torrente Arnon, intraret in terram ipſorum, vt dicitur Deuter. c. 2. ver. 26. Ex dictis ergo apparet, quod Iſraelitæ, ex quo (vt ſupra nu. 3. & 4. dictum eſt) de Cades, miſerant legationes ad reges Edom, & Moab, illiq; noluerant concedere eis tranſitum per medias regiones ſuas; hactenus eas ad orientem circuierunt: Nunc verò, quando ſcilicet ad quadrageſimam manſionem ventum eſt; quia non poterant ingredi terram Amorrhæorum, niſi tranſirent per Ar vrbem Moabitarum, ac territorium eius; nec volebāt id moliri ipſis inuitis; alioqui oportuiſſet, contra præceptum Domini, pugnare aduerſus eos; propterea ab eiſdem Moabitis petierunt, vt ſaltem per angulum illum terræ ipſorum eis tranſire liceret; idque impetrarunt. Et hoc abſque dubio hic ſupponere oportet: quia licet in Numer. libro non exprimatur, apertè tamen colligitur Deuter. cap. 2. verſ. 29. & quòd tranſituri eſſent per terminos Moabitarum, iam prædixerat Moyſi Dominus ibidem verſ. 18. Quin etiam ipſos re ipſa tranſiſſe per regionem Moabitidem, aperte traditur Numer. ca. 21. verſ. 20. vbi dicitur, eos veniſſe in Bamoth, quæ erat vallis in regione Moab.

Duo ſcripturæ loca conciliantur.

Locus Iudicū exponitur.

12 In hac manſione quadrageſima hæc acta ſunt: primo quoniam tranſitus proximi torrentis erat, tanto præſertim populo, admodum difficilis, propter multas rupes, & ſcopulos, qui viam arctabant, ac varios in calles, eoſdemque tortuoſos, & aſperos diuidebant: vt populum ab huiuſcemodi timore liberaret: Moyſes inter loquendum hac de re cum Principibus populi, reuocauit eis in memoriam quendam propheticū ſermonem, qui reperiebatur in quodam libro magnæ tunc auctoritatis, cuius erat titulus: Liber bellorum Domini. In quo, inter cetera, hæc ſcripta habebatur ſententia: Sicut fecit (ſupple Dominus) in mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon.] Vbi, vel ponitur numerus pluralis pro ſingulari: vt aliàs non ſemel, & è conuerſo, in ſacris libris fieri ſolet: vel (vt magis reor) indicatur, quod ille torrens ibi plures habebat alueos. Eſt autem huius prophetiæ ſenſus: quod quemadmodum fecerat Dominus Hebræos, mirandum in modum omni difficultate ſublata, tranſire mare rubrum: ita facturus erat in tranſitu torrentis Arnon; cuncta mirabiliter obſtacula, impedimentaque remouendo, & aſpera in vias planas faciendo: Vnde oportet miraculum aliquod, in tranſitu dicti torrentis ad fauorem Iſraelitarum accidiſſe; ſiue quia illæ rupes, ſubito terræmotu ceciderint, viamque ſatis planam latamque reddiderint: ſiue (vt quidam dicunt) etiam Amorrhæos ibidem in inſidijs latitantes oppreſſerint, & cadauera ipſorum a fluuij aquis, ſicut olim Ægyptiorum, inter vndas rubri maris deſertta viſa fuerint; ſiue quid aliud ſimile euenerit: non enim quicquam certi in re præſertim in ſacro eloquio præterita, affirmare poſſumus. Ceterum prædictus liber bellorum Domini, iniuria temporum poſtea deperditus eſt; ſicuti, & alij plures, qui in ſcripturis ſacris memorantur, & nunc minime reperiuntur. Eiuſmodi ſunt liber Iuſtorum, cuius fit mentio Ioſu. cap. 10. ver. 13. & 2. Reg. cap. 1. ver. 18. Et libri Na-

De miraculo quod accidit in tranſitu torrentis Arnon.

Libri ſacri olim deperditi.

than

than prophetæ, & Gad videntis, quorum meminit Auctor 1. Paralip. in fine libri. Item libri Ahiæ Silonitis, & Addo prophetarum, qui cum libro etiã prædicti Nathan allegantur 2. Paralip. cap. 9. verſ. 29. Et libri Semeiæ prophetæ, qui cum iam dictis Addo citantur 2. Paralip. cap. 12. ver. 15. His adde multos ex libris Salomonis, videlicet librum, trium millium Parabolarum; & quinque millia carminum; & libros De Plantis, De Iumentis, De volucribus, De reptilibus, & De piſcibus, quos ipſum ſcripſiſſe traditur 3. Reg. cap. 4. ver. 32. & ſequenti. Et denique librum Enoch ab Adam ſeptimi, quem citat Iudas Apoſtolus in ſua Catholica ver. 14. quos omnes cũ alijs conſtat iam a multis retro ſæculis, non reperiri aut ſi qui ſub hiſce titulis habentur, non eſſe legitimos.

13 In eadem manſione populo commorante, vt colligitur Deuter. cap. 2. verſic. 18. & 24. poſt mortem omnium pugnatorum, vt ibidem ver. 16. dictum fuerat, hoc eſt omnium qui ad bella recenſiti fuerant a viginti annis, & ſupra; prænuntiauit Dominus Moyſi, quod eſſet tranſiturus terminos Moabitarum, & tranſmiſſo torrente Arnon, venturus ad vrbem nomine Ar quæ quidem quia non longe aberat a terra Ammonitarum, præcepit ne vllo modo pugnaret cum eis; ſiquidem terram illam olim a Gigantibus inhabitatam, ipſis expulſis, dederat eiſdem Ammonitis filijs Lot. Deinde prædixit ſe daturum Iſraeli terram Amorrhæorum, & exinde immiſſurum eiſdem atque etiam cunctis finitimis nationibus, maximum in aduentu eius timorem ac tremorem; & propterea præcepit, vt confidenter dimicaret cum ipſis Amorrhæis. Igitur Moyſes præuidens illos, ex diuina diſpenſatione, ſibi tranſitum negaturos, vt honeſtam etiam coram hominibus præliandi occaſionem arriperet, miſit de ſolitudine Cademoth, in qua tunc erant caſtra, nuntios ad Seon Regem Amorrhæorum habitãtem in Heſebon, poſtulans vt populo tranſitum daret per terram ſuam: Quo renuente, præcepit Dominus Moyſi, vt confeſtim tranſirent torrentẽ Arnon, ingrederenturque, & inciperent poſſidere terram Amorrhæorum; iterum promittens ſe illam eis certiſſimè daturum. Quæ omnia habentur Deuter. cap. 2. verſic. 16. vſque ad 32. & Numer. cap. 21. ver. 21. & Iudic. cap. 11. ver. 19. Itaque

Præcipit Dominus Iſraeli ne pugnet cũ Ammonitis.

Prædicit eidẽ ſe daturum terrã Amorhæorum.

Die, vt arbitror, circiter octaua prædicti menſis octaui, egreſſus Iſrael de quadrageſima manſione, pertranſitoque feliciter (Deo nimirum, vt ſupra num. 12. dictum eſt, mirabiliter adiuuante) torrente Arnon, ingreſſus eſt terram Amorrhæorum; ac primo quidem, cum deueniſſet ad quandam ſolitudinem omnino omnis aquæ expertem, miro quodammodo, oſtendit Dominus Moyſi locum, in quo principes multitudinis conuocati, non ſarculis ac ligonibus, ſed baculis duntaxat quos habebant in manibus, terram excauantes, inuenerunt aquas ad populi indigentiam opportunas: 14
21
Quamobrem, cœperunt canere Domino pro gratiarum actione carmen, cuius initiũ eſt: Aſcendat Puteus &c. Deinde progredientes venerunt in ſolitudinem Matthana, & inde in Nahaliel, poſtea in Bamoth, quæ erat vallis exiſtens in regione Moab, vnde aſcenderunt in verticem montis Phaſga Numer. cap. 21. verſ. 13. vſque ad 21. & fecerunt quadrageſimamprimam manſionem, vt dicitur Numer. cap. 33. verſic. 47. in montibus Abarim; qui licet aliquando omnes, & toti pertinerent ad terram Moab: poſtea tamen quàm Amorrhæi partem regionis Moabitarum occuparunt; diſtinguebant ferè totum latus auſtrale ipſorum Amorrhæorum, ab aquilonari Moabitarum, excepta aliqua dicti lateris portione ad orientem vergente, in qua prominebat torrens Arnon in finibus Amorrhæorum, ſeparabatque ibi eos a Moabitis, vt dicitur Numer. cap. 21. verſic. 13. & videre eſt delineatum in tabella inferius num. 17. ponenda. In reliqua autem parte, quæ reſpiciebat ad occidentem, terminabant has duas nationes dicti montes, ita vt pars ipſorum quæ deſcendebat ad aquilonem, vbi nunc Iſraelitæ caſtra poſuerant, pertineret ad Amorrhæos; altera verò, quæ reſpiciebat contra auſtrum, ad Moabitas. Et inter montes Abarim computabantur Phaſga, Phogor, Nebo, & ſi qui erant alij alijs nominibus nuncupati, vt de Nebo colligitur Deuter. cap. 32. ver. 49. De Phaſga Numer. cap. 23. verſ. 14. De vtroque Deuter. cap. vlt. ver. 1. De Phogor Numer. cap. 23. ver. 28.

Iſrael ingreditur terram Amorrhæorum.

Pro aqua inuẽta canit carmẽ Domino.

Manſio 41.

De finibus Amorrhæorum, et Moabitarũ.

15 Ceterum locus in quo Iſraelitæ caſtra fixerunt, maximè tunc opportunus videbatur, eo quod eſſet valde tutus; non ſolum quia vallatus erat, & in altiſſimo loco poſi-

Iſraelitæ caſtra figunt in loco valde tuto & opportuno.

tus; ſed etiam quoniam habebat a meridie, & ab oriente Moabitas, a quibus tamquam ab amicis,nihil timendum erat, & ab occaſu mare mortuum, & Iordanem in illud influentem (nam Deuter. capit. 3. ver. 17. habemus, dictum mare, quod ibi ſalſiſſimum appellatur, habuiſſe ad orientem radices montis Phasga) ita vt ab aquilone tantum,vbi ſe ſe extendebat terra Seon regis Amorrhæorum,tutari caſtra oporteret. His ergo caſtris, ad cuſtodiam ſenum, paruulorum,ac mulierum, benè compoſitis, ac munitis; Moyſes cum exercitu progrediebatur. Interea autem Seon congregatis vndique bellatoribus ſuis; vt audiuit quod Iſraelitæ iam ingreſſi erant terrã ſuam; venit obuiam illis cum manu forti; & commiſſo prælio in quodam loco qui dicebatur Iaſa, contritus eſt ab eis; ceciditque ipſe,& filij eius,& omnis populus qui cum ipſo venerat. Hebræi verò, tam grandi parta victoria,confeſtim properare cæperunt ad ciuitates regni eius; quas ob cladem proximè acceptam timore perterritas facillime omnes in poteſtatem redegerunt,& cunctis vtriuſque ſexus, & cuiuſuis ætatis, ſine vlla miſeratione interfectis, poſſederunt omnem terram ab Ar, vſque Galaad; ſiue a torrente Arnon vſque ad torrentem Iaboc; exceptis dumtaxat vrbibus Ammonitarum, in finibus regni Seon exiſtentibus, quas, vt præceperat Dominus, omnino intactas reliquerunt. De Amorrhæis autem tulerunt prædam multam valde, iumentorum, armentorum, & ſpolia omnis generis. Neque his contenti, miſſis quoque exploratoribus in regnum Og, qui regnabat ſuper alios Amorrhæos magis aquilonares,aſcenderunt per viam ducentem ad Baſan, quæ erat potior primariaque regni eius pars; quibus cum occurriſſet Og rex cum omni populo ſuo in quodam loco qui ab vrbe eiuſdem nominis proxima denominabatur Edrai; protinus inito certamine, cæſus eſt Og cum filijs ſuis ac toto exercitu ſuo. Et ſucceſſiuè poſtmodum captæ ſunt omnes vrbes eius, interemptis cunctis habitatoribus earum, ſicuti factum fuerat in regno Seon. Numer.cap.21. verſic.23. vſque ad finem capitis, & Deuter. cap.2. verſic. 32. vſque ad finem, & cap. 3. verſic. 1. vſque ad 13. & Iudic. cap. 11. verſic. 21. vſque ad 24. Atque hoc pacto tota illa regio quæ olim, primo ab Emim, & Zuzim ſiue Zomzomim populis de genere Giganteo culta fuit,vt traditur Deuter. cap.2.verſic.10.& 20. quos percuſſit Chodorlahomor,& Reges qui cum eo venerant, Geneſ.ca.14.verſic.5. & deinde tradita fuit Moabitis, & Ammonitis, quemadmodum dicitur locis Deuter. citatis; & ex parte etiam filijs Eſau, vt nos ſub anno mundi 2319. num. 7. oſtendimus: Poſtea autem ab Amorrhæis fuerat occupata, vt dicitur Numer.cap.21. verſic. 25. vſque ad 32. & colligitur etiam Iudic.cap.11. ver.12. & ſequentibus: Nunc tandem ad Hebræos deuenit; qui vt infra num.24. dicemus,eam Rubenitis, Gadditiſque, & dimidiæ tribui Manaſſe, poſſidendam tradiderunt.

Feliciter pugnat cum Seon rege Amorrhaeorum.

Occupant omnes vrbes eius.

Victo quoq; Og alio rege Amorrhao capiunt cunctas vrbes eius.

Regio Amorrhaeorum quoties & à quibus occupata.

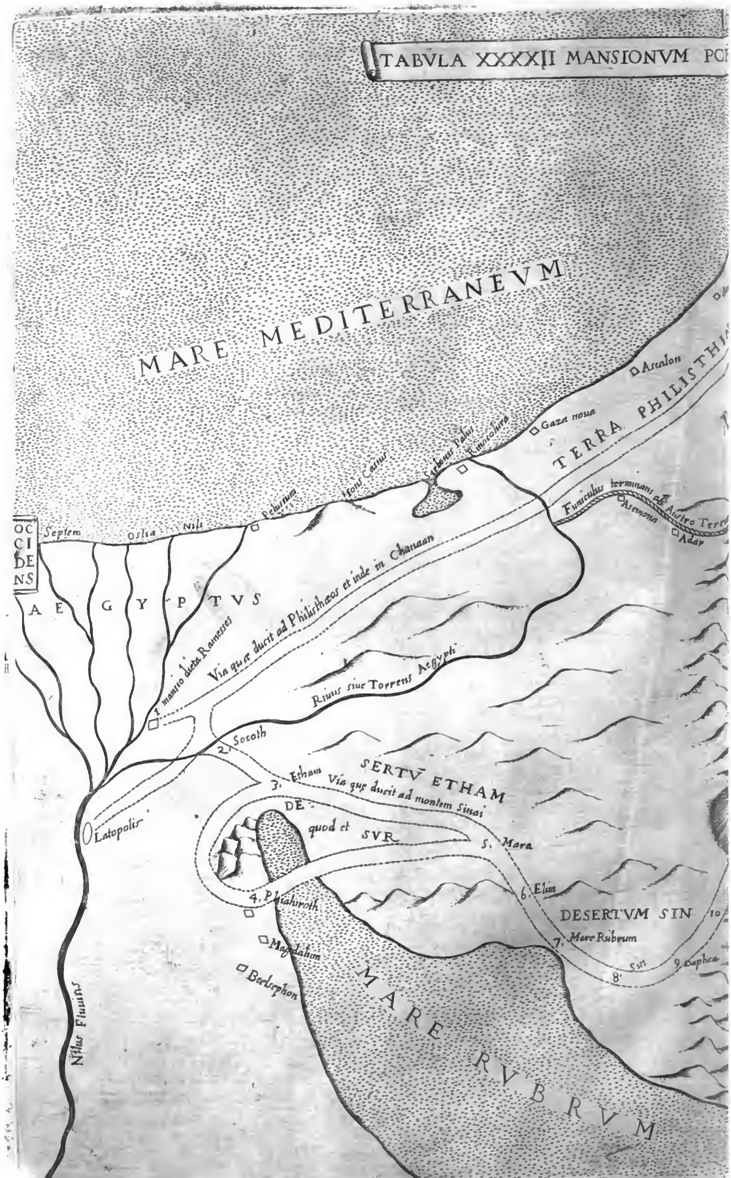
16 His itaque fortiter geſtis, mouerunt caſtra filij Iſrael; & de montibus Abarim deſcendentes, fecerunt quadrageſimamſecundam,eandemque poſtremam manſionem in Campeſtribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho ſita erat, Numer.cap.22. verſic. 1. & cap.33.ver.48. ideſt in loco qui directè reſpiciebat contra vrbem Iericho trans Iordanem poſitam. Dicuntur autem hic campeſtria Moab,non quod tunc eſſent,ſed quia quondam fuerant ditionis Moabitarum, & nihilominus etiam poſteaquam ea Amorrhæi occupauerant, priſtinum nomen retinebant. Sanè licet populus ibidem ad plura loca ſe ſe extenderet, nimirum a Bethſimoth vſque ad Abelſitim, in planioribus locis (aliàs) Moabitarum, vt dicitur Numer.ca.33. verſic. 49. Videtur tamen maior ac nobilior populi pars habitaſſe in Settim, vt colligitur Numer. cap.25. ver. 1. vbi aperte dicitur,quod populus tunc morabatur in Settim, & Ioſue cap.2.verſic. 1. vbi habemus, quod de Settim miſit Ioſue exploratores in Iericho, & de nullo alio loco legimus exiſſe populum, quando venit ad Iordanem; niſi de Settim,vt expreſsè traditur Ioſue cap. tertio, verſiculo 1. Putat autem Abulenſis eundem fuiſſe locum qui locis allegatis dicitur Settim, cum eo, qui Numer. capitulo 33. verſic.49. appellatur Abelſitim.

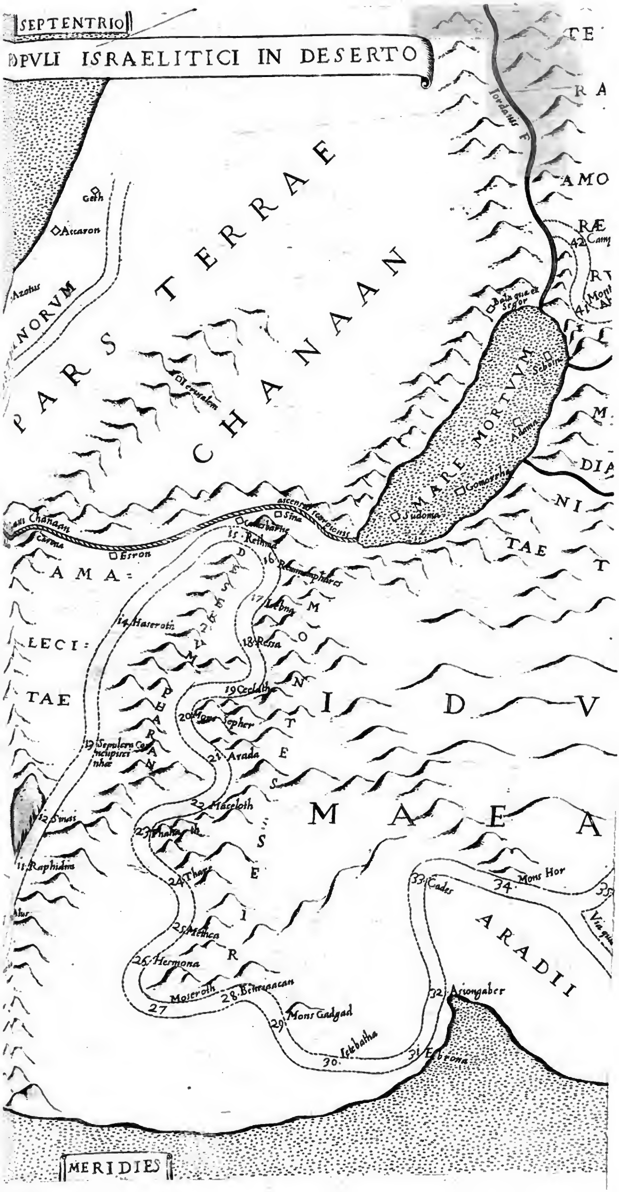
De 42. poſtremaque manſione.

17 Verum antequam ad ea, quæ in hac vltima manſione geſta ſunt, deueniamus: vt omnium manſionum, quæ ab Ægypto ad Iordanem factæ ſunt, ordinem, ſitumque hactenus ex ſcriptura ſacra deſcriptum, clarius intueri poſſimus; operæ pretium

duximus

duximus eaſdem hic in tabella delineatas, veluti ante oculos ponere, rudiori quidem ſchemate, & ſine iuſtis omnino Geographiæ menſuris; quippe quæ ex ſacris libris adamuſſim haberi non poſſint: Sed tamen tali orthographia, quæ ad ſcripturæ ſacræ loca hactenus in hoc genere allegata clarius capienda, non mediocriter (ni fallor) iuuare poterit.

TABVLA XXXXII MANSIONVM
MARE MEDITERRANEVM
OCCIDENS
Septem Ostia Nili
Pelusium
Mons Casius
Sarbonis Palus
Rinocolura
Gaza noua
Ascalon
TERRA PHILISTHI
Funiculus terminans ab Austro Terr
Asemona
Adar
AEGYPTVS
Via quæ ducit ad Philisthæos et inde in Chanaan
1 mansio dicta Ramesses
Riuus siue Torrens Aegypti
2. Socoth
3. Etham
Via quæ ducit ad montem Sinai
DESERTV ETHAM
DE quod et SVR
Latopolis
5. Mara
6. Elim
4. Phiahiroth
Magdalum
Beelsephon
DESERTVM SIN
7. Mare Rubrum
8. Sin
9. Daphca
10
MARE RVBRVM
Nilus Fluuius

SEPTENTRIO
POPVLI ISRAELITICI IN DESERTO
PARS TERRAE CHANAAN
Iordanis F.
Geth
Accaron
Azotus
Ierusalem
MARE MORTVVM
Seboim
Adama
Gomorrha
Sodoma
Bala quae et Segor
AMO
RÆ
RT
DIA
NI
TAE
AMA:
LECI:
TAE
ascensus scorpionis
Sina
Esron
Carma
15. Rethma
16. Rhemmonphares
17. Lebna
18. Ressa
19 Ceelatha
20 Mons Sepher
21 Arada
22 Maceloth
23 Thahath
24 Thare
25 Methca
26 Hermona
27
Moseroth
28. Beneiaacan
29 Mons Gadgad
30. Ietebatha
31 Ebrona
32 Asiongaber
33 Cades
34. Mons Hor
14. Haseroth
13 Sepulcra Concupiscentiae
12 Sinai
11. Raphidim
DESERTVM PHARAN
MONTES SEIR
IDVMAEA
ARADII
MERIDIES

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. E

Digitized by Google

18 . In eadem vltima manſione facta in Campeſtribus Moab, ad quam credibile eſt populum circa medietatem noni menſis, perueniſſe, multa, eademque valde memorabilia, geſta ſunt: Et primo quidem, videns Balac Rex Moabitarum, Iſraelitas tam facile ſuperaſſe duos Reges Amorrhæorum adeo potentes; ac cæſis omnibus, terras ipſorum occupaſſe; aduertensque populum ſuum ab illis admodum formidare, ne ipſum quoque eodem modo delerent: conuocauit principes Madianitarum, qui creduntur vel etiam ipſi fuiſſe aliquo modo eidem Regi Balac ſubditi; vel quemadmodum erant regione coniuncti, ita etiam amicitia confœderati: Cumque ſuper hac re conſuluiſſent, & manifeſtè viderent ſe cum Iſraeli viribus impares eſſe; atque armis, illius potentiæ reſiſtere nullo modo poſſe: ſtatuit Rex, de Madianitarum conſilio, ad Ariolos confugere, ſi quo modo poſſet ipſis mediantibus, aut percutere populum Iſraeliticum, aut de confinio ſuo longius eijcere. Audiuit autem reperiri vnum inſignem, valdeque famoſum nomine Balaam, ex Boſor, vt dicitur 2. Petri cap. 2. verſ. 15. qui tunc habitabat ſuper flumen terræ filiorum Ammon, Numer. cap. 22. verſ. 5. hoc eſt trans flumen Euphratem, quod non longe aberat a terra Ammonitarum, videlicet in vrbe Aram, in Meſopotamia Syriæ exiſtentem, vt clarius exprimitur Numer. cap. 23. ver. 7. & Deuter. cap. 23. ver. 4. ex quo Deuter. loco inſuper manifeſtè colligitur etiam Ammonitas, quorum verſiculo præcedenti meminerat, conſpiraſſe cum Moabitis, in conductione Balaan, vt malediceret Iſraeli. Ad hunc ergo Balaam cum Balac aliquot de Moabitarum, Madianitarumque optimatibus miſiſſet, iſque a Deo admonitus eoſdem vacuos remiſiſſet; denuo Rex multo plures ac nobiliores miſit, multis pollicitationibus rogans, vt veniret ad maledicendum populo Iſrael: qui iterum conſulto Domino, ire permiſſus eſt; ea tamen lege, vt nihil aliud, quam quod ei præciperet Dominus, facere, dicereue auderet. Cum ergo iret, & forte auaritiæ ſtimulis ſolicitatus, de diuino præcepto, ſi opus eſſet, transgrediendo cogitaret. Ecce Angelus Domini diſtricto gladio ſtetit corā aſina cui Balaam inſidebat, quæ perterrita, auertebat ſe ab itinere; illo contra quantum poterat verberibus, & omni conatu, eam reuocare adnitente. Denique feſſa cecidit, & dum amplius a ſuo Domino verberaretur, mirabiliter, Deo concedente, loquuta eſt, & conqueſta, quod immerito cæderetur. Et tunc, Deo oculos eius aperiente, vidit Balaam Angelum ſe increpantē, atque iterantem ei præceptum antea datum, nimirum ne quicquam faceret, loqueretur ue, quam quod eidem a Domino mandatum eſſet. Quibus auditis proſequutus eſt Balaam iter ſuum, ac demum a Rege Moabitarum honorificè exceptus; & poſtridie ductus ad excelſa Baal, vnde populus Iſrael videri poterat; poſt immolatas victimas coram Rege & principibus, aſſumpta parabola, loco maledictionis, cœpit benedicere populo Iſrael. Et idem fecit ſecundo, ductus in verticem montis Phaſga; ac tertio in cacumen montis Phogor: ſemper excuſans ſe, quod aliud non poſſet loqui, niſi quod ſuggerebat ei Dominus. Veruntamen, vt vidit Regem iratum; veritus ne ſine honore, vel potius cum ignominia remitteretur; promiſit ſe ad ſuos non rediturum, niſi prius daret regi conſilium valde opportunum. Atque ita poſteaquam vaticinando multa raptim tetigiſſet de Aduentu Chriſti; de interitu Amalecitarum, & Cineorum; de Romanorum victorijs aduerſus Aſsyrios & Hebræos, ac demum de ipſius Romani imperij ruina: reuerſus eſt in locum ſuum. Numer. ca. 22. 23. & 24. per totum. Fuit autem conſilium quod abiens Balaam reliquit Regi, valde diabolicum: vt ſcilicet per blandas Moabitarum, Madianitarumq; mulierum ſuaſiones, & conſuetudines, curaret induci Iſraelitas ad cōuiuia, ad crapulas, ſaltationes, fornicationes, atque idololatriam; ſic enim proculdubio amiſſuros gratiam Dei ſui, & conſequenter omnem fortitudinem ſuam; atque ita, & non aliter, a Moabitis ſuperari, expelli ue poſſe. Quod quidem conſilium, licet capitibus Numer. citatis non exprimatur; colligitur tamen, haud obſcurè, ex multis alijs ſcripturæ locis, nimirum Numer. ca. 25. verſic. 1. & 18. & magis apertè cap. 31. ver. 16. vbi de Madianitis mulieribus dicitur: Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperūt filios Iſrael, ad ſuggeſtionē Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Dominū, ſuper peccato Phogor? Et adhuc clarius Apoc. c. 2. ver. 14. vbi traditur quod Balaam docebat Balac mittere ſcandalum coram filijs Iſrael, edere, & fornicari. Quod autem id fecerit Balaam ex auaritia, teſtantur princeps Apoſtolorum Petrus, & Iudas Apoſtolus, quorū primus in 2. ſua Epiſtola c. 2. ver. 15. de

De geſtis in poſtrema Manſione.

Balac conducit Balaam ariolū, vt maledicat Iſraeli.

Aſina Balaam mirabiliter loquitur.

Balam benedicit populo Iſrael. & multa alia de alijs populis vaticinatur.

In ſuo reditu dat regi Balac conſilium aduerſus Iſraelitas.

de ipſo ait: Qui mercedem iniquitatis amauit. & alter in ſua Catholica verſic. 11.
apertè inſinuat, eundem mercede effuſum erraſſe.

Iſraelita per mulieres ad idola colenda inducuntur.

Placuit ergo conſilium illud execrabile Regi, ſimulque Moabitis, Madianitiſque 19
principibus, qui omnes vnanimiter illud quam primum experiri, atque in vſum in-
duci curarunt. filij autem Iſrael, mulierum deliniti blanditijs, ac diuinum exuti timo
rem, non ſolũ cum illis ludere, ac fornicari; ſed etiam, ꝙ peius erat, illorũ deos cole-
re, ac ſacris illorũ initiari, non erubuerunt: creuiſſentq; in immenſum tum præuarica-
tio, quæ iã valde Deũ ad iracundiam prouocauerat, tũ ẽt mortalitas, quam propterea
Dominus in populum immiſerat; niſi tã graui malo protinus occurriſſent Moyſes, &
Phinees filius Eleazari filij Aaron Sacerdotis; quorum primus iubente Dño, præcepit
principibus ac iudicibus populi, vt diligenter inquirerent, ac ſine vlla miſeratione,
perſonarumue acceptione, ſuſpẽderẽt in patibulis eos qui initiati erãt Beelphegor:
hoc eſt, qui ſe ſe deuouerant, ſeu dedicauerant, vel conſecrauerant cultui cuiuſdam
idoli, quod dicebatur Beelphegor, ſeu Beelphogor, ideſt, vt dicitur Num. c. 25. ver.
18. idolum Phogor: Bel ſiquidem erat nomen idoli Babyloniorum, & Aſsyriorum;
quod poſtea apud alias etiam nationes, præſertim orientales, coli cœpit, & pro
varietate linguarum ac locorum, diuerſimodè nuncupari, quemadmodum ſub anno
mundi 1997. nu. 2. diximus. Hic autem dicitur Beelphogor, quia idolum Belis, hoc
eſt ſtatua eius, colebatur in quodam phano poſito in monte Phogor; quod phanum
non multum diſtabat a caſtris Hebræorum, vt colligitur Deuter. capit. 3. in fine, vbi
Moyſes de poſtrema hac manſione verba faciens, ait: Manſimuſque in valle contra
phanum Phogor.] Et idem ferè repetitum habemus cap. 4. ver. 46. Et cap. vlt. ver. 6.
dicitur, quod Moyſes, qui mortuus erat in vertice montis Phaſga, ſepultus fuit in
valle contra Phogor. De hoc idolo, dicit Auctor Gloſſæ Ordinariæ, quod quandam
turpitudinis ſpeciem repræſentabat, & præcipue colebatur a mulieribus. Puto au-
tem cultum iſtum in eo fuiſſe poſitum, vt mulieres illuc conuenientes, de carnibus
idolo oblatis, in honorem eius, cum viris lætanter ederent: & poſt epulas, cum eiſdẽ
fornicationes exercerent. Siquidem ad hoc ibidem lupanaria extitiſſe, manifeſte
colligitur Numer. ca. 25. ver. 8. vbi etiam deſcribitur, quid fecerit præfatus Phinees,

Illuſtre factum Phinees Sacerdotis.

vt auerteret iram Domini a populo Iſrael. Hic namque cum vidiſſet Ducem Zambri,
de tribu Simeon, cum Cozbi filia Principis Madianitarum introeuntem lupanar, cũ
maximo fratrum ſuorum ſcandalo; confeſtim ſancto commotus zelo, illos inſequu-
tus, ambos in genitalibus pugione confodit. Quod illuſtre factum, vſque adeo pla-
cuit Domino, vt ſtatim illud coram Moyſe admodum commendauerit, proteſtatuſq;
ſit, ab ipſo Phinees tum ſcelus populi fuiſſe expiatum: in cuius rei ſignum, illico ceſ-
ſauit memorata illa mortalitas, quæ tunc in eodem populo admodum graſſabatur. Et
addidit Dominus Moyſi, vt nunciaret ipſi Phinees, quod propterea ſtatuerit illi teſta
mentum pacis, vt eſſet illi, & ſemini eius Sacerdotij dignitas in æternum: Quod ſæ-
pius ad laudem dicti Phinees, in ſcripturis ſacris repetitum habemus, nimirum Nu-
mer. ca. 25. verſ. 12. & in Pſal. 105. ver. 30. & Eccleſiaſtici c. 45. ver. 30. & 1. Machab.
cap. 2. verſic. 54.

An idem fuerit Phinees, & Elias.

Verum hic antequam vlterius progrediamur; ſilentio prætereundum non eſt, 20
quod B. Petrus Damiani, Epiſtola 6. quæ eſt ad Nicolaum Romanum Pontificem hu-
ius nominis II. Scribit Deum voluiſſe vt deinceps ipſe Phinees, in præmium præclari
huius facinoris, viueret vſque ad finem mundi: putatque ipſum Phinees fuiſſe eun-
dem, qui poſtea dictus eſt Elias. Ponam hic ad verbum totam eius ſententiam, vt v-
nuſquiſque intelligat, quibus fundamentis paradoxum hoc fulcire nitatur. Ibi nan-
que exponens illa Numer. cap. 25. ver. 12. verba, quæ ſic habent: Ecce do ei partem
fœderis mei, & erit tam ipſi quam ſemini eius pactum Sacerdotij ſempiternum, quia
zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiauit ſcelus filiorum Iſrael.] ſic ait: Pacem quippe Do-
minus illi ſui fœderis dedit, quia ſedata omni carnis moleſtia, viuere illum vſque in
finem mundi in paradiſi amænitate conſtituit. Ipſe ſiquidem eſt, niſi fallor, Elias
propheta, qui videlicet igneis equis, & curru, Eliſeo ſuſpiciente, eſt tranſlatus in
cœlum. Vnde me quiſquis mentiri autumat, diuinæ legis Interpretem Hieronymum,
qui hoc in Hebraicarum quæſtionum (ſubaudi in 1. Paralip.) libro teſtatur, potius re-
prehendat. Porro autem, & tempore Dauid regis, hic Phinees ſupereſſe, ac ſacer-

dotale

dotale officium gerere, perſpicere reperitur, dicente ſcriptura (nimirum 1. Paralip. cap. 9. ver. 19. & 20.): Hi ſunt, inquit, Coritæ ſuper opera miniſterij cuſtodes veſtibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitum. Phinees autem filius Eleazari erat dux eorum coram Domino.] Cui nimirum Phinees nomen eſt a parentibus inditum, Elias vero agnomen eſt accidens per euentum. Elias ſiquidem interpretatur Deus Dominus, quod ex hac ſibi occaſione impoſitum fuiſſe creditur, quia cum legationis officio fungeretur miſſus ab Iſraelitico populo ad duas & ſemis tribus, Ruben videlicet, & Gad, & dimidiam tribum Manaſſe, quæ enormis magnitudinis altare conſtruxerant, hoc ab eis reſponſum excuſationis accepit: Fortiſſimus, inquiunt, Deus Dominus, ipſe nouit ſi præuaricationis animo hoc altare conſtruximus. Ab his itaque rationem reddentium verbis, Elias nuncupatus aſſeritur, qui Phinees eatenus dicebatur, vt illorum reſpõſum, huius videatur eſſe vocabulum. Hactenus B. Petri Damiani verba. Cuius opinio nequaquam videtur recipienda; quia ſi vera eſſet, certe qui Phinees, Eliæq; vitam ſcripſerunt, aliquid ſaltem de hac re tetigiſſent. Atqui neque S. Epiphanius in hiſtoria de Prophetarum vita, & interitu, vbi de Eliæ Prophetæ vita agit; neque S. Iſidorus in libro de vita, & morte Sanctorum, Vbi de Phinees, & item vbi de Elia diſſerit; neque alij quos viderim, quicquam vel modicum, quod idem fuerit Phinees, & Elias indicarunt. Immo S. Iſidorus apertè de ſingulis ſeorſum, tanquam de viris inter ſe, & tempore, & profeſſione diuerſis egiſſe videtur. Et præterea ſcimus Eliam 3. Reg. cap. 17. ver. 1. & alibi non ſemel in ſacro eloquio vocari Teſbitem, hoc eſt, vt declarat S. Epiphanius, ex Teſbis e continente Arabum: De Phinees autem, quod vnquam habitauerit in Teſbis, nullibi reperimus ſcriptum. Neque verò locus libri Paralip. a B. Petro Damiani adductus, ſi bene intelligatur, eius opinionem confirmat, quin potius illam omnino deſtruit. Non enim loquitur de his qui viuebant temporibus Moyſi, neque de his qui ſupererant tempore Dauidis, vt ipſe B. Petrus Damiani, neſcio quomodo deceptus, exiſtimauit: ſed de his qui redierant de Babylonica captiuitate, vt ibidem probat Abulenſis ex initio illius capitis, vbi id conceptis verbis exprimitur. Quare ille Phinees filius Eleazari, qui ibidem dicitur fuiſſe Dux Coritarum, valde diuerſus fuit ab eo qui fuerat Aaronis nepos: ſiquidem iſte erat Sacerdos, ille Leuita; iſte de progenie Aaronis, ille de familia Core; quẽ fuiſſe Leuitam patet Numer. cap. 16. vbi etiam eius, ob affectatũ Sacerdotium, interitus deſcribitur; & cap. 26. ver. 10. additur: quod illo pereunte, filij eius mirabiliter præſeruati ſunt. Primus Phinees fuit vniuerſalis Dux, & Princeps omnium Ducum familiarum Leuiticarum, vt aperte colligitur Num. cap. 3. verſic. 32. & cap. 8. ver. 19. Alter autem particularis Dux familiæ Coritarum, vt bene probat Abulenſis ſuper primo Paralip. capitulo 9. quæſt. 11. His adde quod Phinees Aaronis nepos vixit temporibus Moyſi, Ioſue, & Seniorum, qui Othonielem primum Hebræorum Ducem præceſſerant, qui verò in citato Paralipom. capitulo memoratur, poſt reditum Babylonicæ captiuitatis. Vnde euidenter conſequitur etiam Eleazarum dicti Phinees patrem, longe fuiſſe diuerſum ab eo, qui fuerat Aaronis filius. Non enim mirum videri debet poſſe reperiri duos eiuſdem nominis filios, diuerſis præſertim ſæculis natos, quorum patres in alio pariter nomine conueniant; quandoquidem alia huiuſmodi exempla reperiri poterunt ex his quæ nos ſub annis mundi 3208. nu. 4. & 3322. num. 5. dicemus. Si ergo Phinees, qui de captiuitate Babylonica rediit, idem fuiſſet qui nepos fuerat Aaronis, oporteret ab obitu Eleazari filij Aaronis, & patris dicti Phinees, vſque ad reditum populi de Babylone, nullum alium extitiſſe apud Hebręos ſummum Sacerdotem, niſi ipſum Phinees; ſiquidem ab Aarone vſque ad dictum reditũ, nuſquam legimus vllum Pontificem, niſi per mortem, pontificatu fuiſſe priuatum, vno dumtaxat Abiathar excepto, ob cauſam ſub anno mundi 3020. num. 13. afferendam. At qui ab ipſo Phinees tertio poſt Aaronem põtifice, ad reditum Iudæorum de Babylone, plurimos ſane alios ſucceſſiue pontifices extitiſſe, tum ex ſacris ſcripturis, tũ ex Ioſepho, alijſq; Auctoribus, qui eorum indices texuerunt, certiſſimũ eſt, vt ẽt ex his, quæ nos ſupra nu. 8. diximus, & infra ſub anno mun. 2900. nu. 2. & 3. & item ſub an. 2974. nu. 9. & 3020. nu. 15. & 16. dicemus manifeſtũ fieri poterit. Sed & illud quoq;

B. Petri Damiani opinio refellitur.

euidens eſt, ꝙ ſi Phinees, idem cũ Elia fuiſſet, vtiq; non potuiſſet recenſeri inter eos qui de Babylonica captiuitate redierunt. Conſtat enim Eliam multis antea ſæculis in cœlũ fuiſſe tranſlatum. Deniq; ſi Phinees loco Paralip. adducto memoratus, fuit Leuita de familia Core, & eiuſdem caput, vt iã probatum eſt, proculdubio non potuit eſſe Elias, quẽ S. Iſidor. vbi ſupra, ſacerdotẽ, & S. Epiphan. de tribu Aaronis, ꝙ in idem incidit, fuiſſe teſtantur. Ergo luce meridiana fit clarius, eundem Phinees, & ab Aaronis nepote, & ab Elia omnino fuiſſe diuerſum. Neq; verò prædictis officit B. Hieron. auctoritas in lib. Quæſtionũ Hebraicarum in Paralip. in contrariũ adducta, vbi de Phinees ibidem memorato ait: Hic mõſtratur Phinees adhuc eo tempore viuere.] Quoniã vel ille liber falſo ipſi S. Hieron. tribuitur, vt nonnulli ſuſpicati ſunt; vel neceſſe eſt dicere S. Doctorẽ quædã in eo libro non ex propria, ſed aliorũ ſẽtẽtia retuliſſe; cuiuſmodi ẽt videt ur eſſe ea, quę ibidẽ traduntur de matre Moyſi, ꝙ fuerit amita viri ſui, & ꝙ Moyſes poſt legẽ latã mandauerit patri, vt eã dimitteret, & ꝙ ipſe poſtmodũ de alia genuerit Eldad, & Medad fratres Moyſi, licet nõ vterinos. Quę omnia nos ſub an. mun. 2545. n. 54. demõſtrauimus ſuſtineri nullo modo poſſe. Itaq; relicta B. Pet. Damiani opinione ſuperius cõmemorata, noſtrã proſequamur hiſtoriã.

Duorũ Sacræ ſcripturæ locorũ conciliatio.

De numero aũt eorũ, qui in memorata Hebræorũ plaga, (ſiue peſtilentia fuerit, ſiue aliud exitiale morbi genus, aut quid aliud ſupra naturã; id nanq; ſcriptura ſacra non exprimit) perierunt, dubiũ eſſe poteſt, quia Nu. c. citato, ver. 9. dicuntur interijſſe vigintiquattuor millia hominũ. 1. aũt ad Cor. c. 10. ver. 8. de iiſdẽ fornicatoribus legimus: Et ceciderunt vna die vigintitria millia.] Veruntamen iſta diuerſitas, ſic facile vr̃ poſſe conciliari. Vel .n. defunctorum numerus re vera fuit quodãmodo medius inter duas illas ſummas: ad quod indicandũ, ſcriptura tali vſa eſt diuerſitate, vſurpans nimirũ numeros perfectos pro imperfectis, quẽadmodũ aliàs eã facere cõſueuiſſe, nos ſub an. mun. 1659. nu. 2. probauimus. Vel ſi mortuorũ numerũ præciſè protulit, eos tantũmodo Apoſtolus notauit, qui in illa plaga vnico die ceciderunt. Non .n. fruſtra addidit -vna die- Moyſes aũt vniuerſaliter, & ſine illa vnius diei circũſtantia loquẽs, voluit ſimul cõprehendere oẽs, qui propter illã populi fornicationẽ quomodolibet mortui ſunt, includẽdo ẽt illos, qui ea de cauſa in patibulis ſuſpẽſi fuerant; vel eos quoq;, qui in dicta plaga die præcedente perierant; fieri .n. põt ꝙ illa ſaltem biduo perdurauerit; & qm̃ primo die non ceſſatũ eſt a ſcelere, merito poſtridie multo acrius debacchata fuerit. Ex eo autem tẽpore pręcepit Dñs Moyſi; vt hoſtiliter ſe gereret cõtra Madianitas, eo ꝙ induxiſſent Iſraelitas ad cultum idoli Phogor, Nu. c. 25. per totũ. Qui qñ, & qũo tantum ſcelus haud impunitũ reliquerit, nos infra n. 25. & 26. dicemus. Quod aũt Hebræi eodẽ tẽpore, quo mulierũ ſuaſu coluerunt Beelphegor, ẽt coluerint idolũ Moloch, & militiam cæli, hoc eſt ſimulacra Mercurij, Iouis, Veneris &c. iam ſub anno mundi 2545. num. 64. probauimus. 21

Occiſis fornicatoribus, quoniam breui volebat Dominus introducere Iſraelitas in terram eis repromiſſam; et oportebat ipſos multis prælijs illam ſubijcere; ac eandem poſtea conuenienter inter ſingulas Tribus, familiasque diſpertiri. propterea opportunum videbatur, prius dinumerare populũ ad bella idoneum. Præcepit ergo Dominus Moyſi, & Eleazaro ſummo Sacerdoti, vt recenſitis omnibus, tollerẽt ſummã filiorum Iſrael a viginti annis, & ſupra; quod cum feciſſent inuẽta ſunt ſexcenta millia, & mille ſeptingẽti triginta; præter Leuitarum vigintitria millia, generis maſculini, ab vno menſe & ſupra, qui ſeorſum ab alijs numerati ſunt, & inter Iſraelitas minime computati, quia inter ipſos terra non erat diuidenda. Et in hac ſecunda Iſraelitarum dinumeratione facta anno quadrageſimo exitus de Ægypto, quæ diſtinctè, accuratèque deſcribitur Num. cap. 26. per totum; ne vnus quidem extitit eorum, qui primo recenſiti fuerant, anno ſcilicet ſecundo dicti exitus, & deſcripti inueniuntur Num. cap. 1. præter Ioſue & Caleb; quemadmodum prædixerat Dominus Num. cap. 14. ver. 30. Quoniam autẽ facta hac Iſraelitarũ deſcriptione; præſcripſit Dominus Moyſi vniuerſales quaſdam terræ diuidendæ leges; vt ſcilicet ſorte inter tribus, & familias, fieret partitio: Vt pluribus, maiores poſſeſſiones; paucioribusve minores traderentur: Et vt non alijs, quam nominatim recenſitis, inter quos nullę erãt fæminæ, diſtribui terra deberet; propterea quinq; filiæ Salphaad, qui fuerat abnepos Manaſſe filij Ioſeph, & ſine filijs maſculis deceſſerat, venerũt ad oſtiũ 22

Recenſentur ſecundo apti ad pugnam.

Leges terræ promiſſionis diuidendæ. Filiæ Salphaad obtinent nõ præteriri in diſtributionis terræ.

taber-

tabernaculi fœderis, corā Moyſe, & Eleazaro, & cunctis principibus, poſtulantes, ne prætermitterentur in diſtributione terræ; ſed vt daretur eis poſſeſſio inter patris ipſarū cognatos: quarum occaſione Moyſes, conſulto Domino, promulgauit legem de ſucceſſione fæminarum, deficientibus maſculis; Et vt fæminis quoque non exiſtentibus, ſuccedant defuncti fratres: Et ſi fratres non habuerit, hereditas tranſeat ad patruos; & in ſumma ad proximiores. Numer. cap. 27. ver. 1. vſque ad 12.

Lex vt defuncti hereditas tranſeat ad proximiores.

23 Quoniam autem Dominus Num. c. citato, verſ. 6. dixerat Moyſi: Da eis (hoc eſt filiabus Salphaad) poſſeſſionem inter cognatos patris ſui.] Credunt aliqui, Moyſen occaſionem arripuiſſe præcandi Dominum, vt liceret ei tranſire Iordanem, & ingredi terram illam optimam Iſraeli promiſſam. Quod cum feciſſet, vt ipſemet refert Deuter. cap. 3. ver. 23. non exaudiuit eum Dominus; ſed iratus præcepit ei ne amplius ipſum de hac re interpellare auderet: quin potius aſcenderet in montem Abarim, hoc eſt in vnum de montibus Abarim, vt inde, tamquam de eminentiſſimo loco vndiq; circumſpiciens, contemplaretur vniuerſam terram Chanaan, quam daturus erat Dominus Iſraelis & ea inſpecta, ibi moreretur, quemadmodum mortuus erat Aaron frater eius in monte Hor, vt adimpleretur quod prædixerat Dominus Num. c. 20. ver. 12. videlicet quod neuter ipſorum ingreſſurus erat terram promiſſionis: quoniam in Cades, ad aquas contradictionis, in fide titubauerant. Audiens igitur Moyſes in proximo eſſe diem mortis ſuæ, veluti de ſe parum, de populo autem valde ſolicitus; miro charitatis affectu erga illum, cuius cauſa iram Domini promeruerat, iterum precatus eſt Dominum, vt prius prouidere dignaretur idoneum Ducē, qui populum in omnibus bene dirigere, ac gubernare poſſet. Placuit iſta deprecatio in oculis Domini, qui continuo docuit eum quomodo conſtituere deberet Ioſue Ducē populi, & quæ ei præcepta dare. Ipſe verò Moyſes adamuſſim cuncta exequi non diſtulit; ſed accerſito Ioſue filio Nun, ſtatuit eum coram Eleazaro ſummo Sacerdote, & coram omni multitudine; impoſitiſque capiti eius manibus; deſignauit elegitque eum in Principem, ſuper populum Domini: deditque ei præcepta, quæ ipſe a Dño acceperat; inter quæ illud præcipuum fuit, vt in omnibus, quæ agenda eſſent, conſuleret, per Eleazarum Sacerdotem, Dominum, & ad eius verbum cuncta faceret ipſe, & omnis populus eius. Deinde corroborauit eum, prædicens, quod ipſe proculdubio præceſſurus erat populum, & introducturus illum in terram eis promiſſam, & diuiſurus eam illis; & propterea ne timeret Reges terræ Chanaan, ſed confideret in Domino, qui certiſſimè pugnaturus erat pro eo, & facturus Regibus illis quemadmodum nouiſſimè fecerat duobus Regibus Amorrhæorum. Et hæc omnia partim tradita inuenies Num. c. 27. ver. 12. vſque ad finem capitis; partim Deut. c. 31. ver. 7. vſque ad 9. vbi licet quæ poſtremo loco retulimus; ante ſuperius narrata referantur: per anticipationis figuram, id factū fuiſſe fateri neceſſe eſt; alioqui ſequeretur abſurdum, videlicet quod iuſſionem Domini, ipſa eius executio præceſſiſſet.

Moyſes non obtinet poſſe ingredi terram promiſſionis.

Ioſue ſubſtituitur Moyſi in principatu.

24 His peractis, dedit etiam Dominus per Moyſen alia quædam præcepta ceremonialia populo, quæ in Leuitico vel prætermiſſa, vel non adeo clare explicata fuerant. Sunt autem hæc veluti Catalogus quidam, Sacrificiorum, oblationum, ac ceremoniarum, quæ per annum ſingulis diebus, & in ſingulis ſollemnitatibus fieri deberēt; & hæc omnia dilucidè traduntur in toto Num. cap. 28. & 29. In trigeſimo autem capite adduntur quædam alia præcepta pertinentia ad vota, ac iuramenta perſonarum, præſertim alijs ſubditarum, puta vxorum, & filiorum ac filiarum in ætate adhuc puellari exiſtentium. Quod autem memorata præcepta in hac poſtrema populi manſione data fuerint; ſatis apertè indicatur in calce libri Numer. illis verbis: Hæc ſunt mandata atque iudicia, quæ mandauit Dominus per manum Moyſi ad filios Iſrael, in campeſtribus Moab, ſuper Iordanem, contra Iericho.

Præcepta quædam ceremonialia per Moyſen data in vltima māſione.

25 Promulgatis hiſce legibus, Moyſes cum præpararet ſe (quemadmodum credibile eſt) ad aſcenſum montis, vt Domini iuſſionem impleret, ibique moreretur: monitus fuit a Domino, vt prius vlciſceretur populum de Madianitis: qui confeſtim iuſſit armari duodecim mille viros, mille ſcilicet de ſingulis tribubus, quos mitteret contra Madianitas. Sed prius creditur miſiſſe ad domum ſoceri ſui, quæ erat in terra Madian, rogans Cinæos, ne tardarent omnes venire ad ſe, priuſquam bellum eos perurgeret. Et tunc oportet eos veniſſe ad Moyſen: Siquidem Iudic. capitulo

Iſraelitæ Dei monitu parant bellum contra Madianitas.

Moyſes creditur prius reuocaſſe de Madian Cinæos ſoceri ſui cognatos.

tulo primo, verſiculo decimoſexto legimus, filios Cinæi cognati Moyſi, aſcendiſſe de ciuitate palmarum, cum filijs Iuda, in deſertum ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad. Ex quibus verbis, patet Cinæos ingreſſos eſſe cum filijs Iſrael in terram Chanaan; & habitaſſe aliquandiu in Iericho, quæ dicebatur ciuitas palmarum, hoc eſt in agro eius, (ciuitas enim a Ioſue deſtructa fuerat;) poſtea verò inde tranſiſſe in ſortem tribus Iudæ, ad meridiem, non procul a terra Amalecitarum. Idem comprobari poteſt ex 1. Reg. cap. 15. verſic. 6. vbi deſcribitur, quod Rex Saul miſſus a Deo ad perdendos Amalecitas, cum intellexiſſet aliquos de Cinæis, ex vicinitate loci, trāſtuliſſe domicilia ſua de regione tribus Iudæ ad terrā Amalecitarum: dixit Cinæo: Abite, recedite, deſcendite ab Amalec, ne forte inuoluam te cum eo.] Legimus item Iudic. c. 4. ver. 11. quod Haber Cinæus, receſſerat quondā a ceteris Cinæis fratribus ſuis filijs Hobab cognati Moyſi, (quos diximus primo habitaſſe in tribu Iuda) & tetenderat tabernacula, vſque ad vallem quæ vocatur Sennim, iuxta Cedes. erat autem Cedes in tribu Nephthali, vt patet Ioſue c. 19. ver. 37. ex quibus omnibus manifeſtum eſt, vt diximus, Cinæos veniſſe in terram Chanaan cum filijs Iſrael. Quod autem ante hunc annum, ab exitu de Ægypto, quadrageſimum; & alia aliqua de cauſa ſeu occaſione; non autem ob eam quam prædiximus, iunxerint ſe Cinæi Hebræis; probari non poteſt. Nam licet Exod. c. 18. habeamus, quod morante populo in Sinai, venit ad Moyſen Ietro ſocer eius, cum vxore, & filijs ipſius Moyſi; & hoc accidiſſe anno ſecundo dicti exitus, nos ſub anno mundi 2545. nu. 47. & 48. demonſtrauerimus; attamen, nulla omnino ibi fit mentio filiorū dicti Ietro; vnde probabile admodum eſt, eos tunc nequaquā veniſſe cum patre ſuo aut ſi qui ipſorum venerunt; cum eodem pariter ad terram ſuam rediſſe, præſertim cum etiam Num. cap. 10. ver. 29. Vbi traditur, quod Moyſes inuitauit rogauitque ſocerum ſuum, vt ſecum proficiſci vellet ad terram Hebræis promiſſam, illeque recuſauit, & maluit redire in terram ſuam Madian: nullum prorſus verbum fit de filijs ſuis, nec quod ibi tunc cum patre eſſent, nec quod cum Moyſe ipſi remanſerint, aut ab eo inuitati fuerint; quin etiam nuſquam legimus, nec probari vllo modo poteſt quod poſtea alia de cauſa ad eundem Moyſen ſponte, & non inuitati venerint. Nam quod aliqui dicunt, vel potius imaginantur, eos veniſſe ſtatim ac mortuus eſt Ietro; quem aiunt præ ſenectute, patriam ſuam relinquere renuiſſe, quando inuitauit eum Moyſes; ſed tamen præcepiſſe filijs ſuis, vt poſt ipſius mortem, non differrent ſe transferre ad Iſraelitas, qui proculdubio in gratiam Moyſi, benefacere eis minime recuſaſſent: obſcura & incerta res eſt; & potius probanda, quàm aſſerenda videtur: vt omittam quod quemadmodum ignoratur tempus mortis Ietro: ita & aduentus poſterorum eius ad Hebræos. Illa item quorundam opinio, quæ habet eoſdem Hebræos, in bello quod iubente Moyſe, geſſerunt aduerſus Madianitas, feciſſe miſericordiam cum domo dicti Ietro ſacerdotis Madian, eo quod fuiſſet ſocer Moyſi; licet aliquam habere videatur probabilitatem; non tamen recipienda videtur, tanquam quodammodo aduerſa ſcripturæ ſacræ, quæ Numer. cap. 31. vbi dictum bellum deſcribitur, ver. 17. aſſerit Hebræos nemini, præterquam mulieribus virginibus, parcere iuſſos eſſe. Quare ex omnibus opinionibus, multo probabilior videtur illa, quam ſupra retulimus; nimirum Cinæos tunc ad Moyen veniſſe, quando eos ad ſe ipſe accerſit, ne in bello quod contra Madianitas parabat, interirent. Quo forte exemplo commonitus poſtea Saul, etiam ipſe antequam expeditionem ſuſciperet aduerſus Amalecitas, Cinæos præmonendos curauit, vt ab Amalecitis recederent, ne cum ipſis percuterentur.

Phinees feliciter pugnat cū Madianitis.

Poſteaquam igitur vocati, venerunt Cinæi ad caſtra Iſraelitarum, miſit Moyſes 26
Phinees filium Eleazari Sacerdotis cum exercitu quem inſtruxerat, in terram Madian, qui cum Madianitis adeo feliciter pugnauit, vt ne vnus quidem de ſuis deſideratus ſit; de hoſtibus autem interfecerit omnes maſculos, paruulis dumtaxat exceptis, & quinque reges ſeu Principes ipſorum, & ipſum quoque Balaam ariolum quem neceſſe eſt credere, ad preces forte Madianitarum, veniſſe ad habitandum in terra eorum. Vrbibus deinde ac viculis igne conſumptis; mulieres, & paruulos, ac pecora omnia, omnemque ſuppellectidem abſtulerunt Iſraelitæ. Quibus ad caſtra redeun-

redeuntibus,cum obuiam proceſſiſſent,Moyſes,& Eleazar, & omnes Principes Synagogæ; iratus Moyſes,quod fæminas reſeruaſſent,cum ipſæ decepiſſent populum ad ſuggeſtionem Balaam: iuſſit illico eas omnes(præter puellas virgines)cũ paruulis maribus quos reſeruauerant, interfici. Deinde præcepit his qui pugnauerant, vt ſeptem diebus manerent extra caſtra,donec ipſi omniſque præda,modo ibidem expoſito,expiarentur: Ac demum, vt omnem prædam animatam, videlicet puellarum,ouium,boum, aſinorum,& huiuſmodi diuiderent in duas partes æquales,quarum alteram diſtribuerent his qui pugnauerant, alteram verò inter reliquam multitudinem. Et vt de qualibet illarum duarum partium, ſepararent primitias Domino, hoc modo. De parte pugnatorum, vnam animam de ſingulis quingentis, tam in puellis,quam in gregibus cuiuſcunque generis, dandam Eleazaro Sacerdoti,qui daret alijs,quoque Sacerdotibus partes ſuas. De parte verò reliquæ multitudinis, quinquageſimum caput,tam de puellis,quam aliorum animantium;& hæc diſtributa ſunt inter Leuitas, qui cuſtodiebant tabernaculum fœderis. Principes autem exercitus, pio quodam moti ſpiritu,ſponte obtulerunt Domino omne aurum in præda illa inuentum,pro gratiarũ actione, quod ne vnus quidem de filijs Iſrael, in eo bello cecidiſſet; atque illud Moyſes, & Eleazar accipientes, in tabernaculum teſtimonij intulerunt. Numer. cap.31. per totum. Sed hic quæret fortaſſe aliquis cur Deus vltionem ſumi voluerit de Madianitis tantum; non etiam de Moabitis,& Ammonitis,qui pariter contra Iſraelem(vtſupra num. 17. & 18. dictum eſt) deliquiſſe videbantur. Ad hoc reſponderi poteſt, duplici de cauſa id eſſe factum: primo quoniam Madianitæ magis erant culpabiles, quippe qui primarij fuerant auctores, ſuaſoreſque Regi Balac,vt accerſeret Balaam Ariolum, ad maledicendum Iſraeli; & vt iuxta peſſimum illius conſilium, iuberet proſtitui mulieres Iſraelitis, quæ eos ad fornicationes,tum corporales, tum ſpirituales allicerent; & propterea ipſi Madianitæ citius, grauiuſque puniti fuerunt. Deinde etiam quia placuit Deo, propter Loth ſeruum ſuum, cuius Moabitæ, Ammonitæque, filij ac poſteri erant; differre mitigareque eis vltionem,quam poſtea eiſdem intulit Deuter. cap.23.ver. 3. vbi mandauit per Moyſen Iſraeli,vt excluderet ab Eccleſia Ammonitas, & Moabitas, etiam poſt decimam generationem, & vſque in perpetuum, ac numquam cũ eis pacem haberet: quia(inquit) noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via,quando egreſſi eſtis de Ægypto: Et quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt malediceret tibi &c.

Mulieres cur iuſſæ occidi.

Præda expiatio ac diuiſio.

Cur Madianitæ tantum a Iudæis iuſſi ſint interfici.

27 Poſt hæc,filij Ruben & Gad,quibus poſtmodum adiuncta eſt dimidia tribus Manaſſe, cum aduertiſſent,quod terra duorum Regum Amorrhæorum, quam illis interfectis, iam Iſraelitæ occupauerant, valde eſſet appoſita animalibus alendis,quibus ipſi admodum abundabant; venientes ad Moyſen petierunt dari ſibi eam in poſſeſſionem, renũtiantes(ſi ea ipſis traderetur)omni iuri ſuo, quod ſibi competere poſſet in terra Iſraeli repromiſſa,quæ tunc ipſis, & reliquo populo erat trans Iordanem. Et poſt multa tandem obtinuerunt intentum,hac conditione, vt ipſi tranſito Iordane, primi procederent, pugnarentque contra Chananæos, donec ſubiecta eſſet Iſraeli omnis terra Chanaan, Numer.cap.32.ver.1. vſque ad 33. Diuiſit itaq; Moyſes dictis tribubus omnem terram,quæ fuerat Seon Regis Heſebon, & Og Regis Baſan,vt ibidem ſubditur, & aliquanto fuſius repetitur Deuter.cap.3. verſ. 12. vſque ad 18. Et Ioſu. cap.13. ver.8. vſque ad finem capitis; & continuo, de licentia ipſius Moyſi, vnuſquiſque in fortibus ſibi aſſignatis, fabricare cœpit caulas pecoribus ſuis, & ſtabula iumentis, & aliquas ex vrbibus Amorrhæorum, quas paulo ante vaſtauerant, aliqualiter reficere, ac munire, pro mulieribus,& paruulis ſuis,vt tuto in illis permanere poſſent, donec ipſi de bello reuerterentur,& interim expediti,ac ſine vllo impedimento præcedere fratres ſuos, & bella Domini fortiter gerere valerent,quemadmodum Moyſi promiſerant Num. c.32. ver.33. vſque ad finẽ capitis. Et quia ibidem ver.41. ſubditur, quod Iair filius Manaſſe, abijt, & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth Iair, ideſt villas Iair; & idem repetitum habemus Deuter. cap.3.ver.14. & tangitur etiam Ioſu.cap.13.verſ.30. Notandum eſt,quod iſte Iair, non eſt idem cum eo, de quo agitur Iudic.cap.10.ver.3. licet ibi de ipſo quoque dicatur,quod ipſius ciuitates, ex nomine eius,ſunt appellatæ Ha-

Rubenitæ, & Gaditæ, & dimidia Manaſſenſium pars obtinent partes ſuas trans Iordanem.

Moyſes diuidit terram Amorrhæorum dictis tribubus

Differentia inter duos Iair in ſcriptura nominatos.

uoth Iair, id eſt Oppida Iair, vt nos ſub anno mundi 2827. num. 1. probabimus; ſed credimus fuiſſe illum, cuius fit mentio 1. Paralip. cap. 2. ver. 21. qui (vt ibidem dicitur) fuit filius Segub, filij Heſron filij Phares filij Iuda: nam de eodem Iair ibidem ſubiungitur, quod poſſedit viginti tres ciuitates in terra Galaad; & bene potuit ad hæc vſque tempora perueniſſe; quandoquidem, vt ibidem legimus, ſexaginta annorum erat Heſron, quando duxit vxorem filiam Machir, ex qua potuit multo poſt, nimirum anno eius octogeſimo quinto gignere Segub, qui eodem circiter ætatis ſuæ anno potuit procreare hunc Iair, quem hoc tempore pariter oportet fuiſſe annorum ad minus octoginta quinque; iſte enim numerus ter ductus, facit ſummam annorũ ducentorũ quinquaginta quinque, quos ab ortu ipſius Heſron, ad hũc vſq; annum fluxiſſe apparet in tabulis. Nec quiſquam miretur, quod tam ſero generare potuerint: quandoquidem illis temporibus homines, ad centum, & triginta ætatis annos perueniebant, & amplius, vt patet de Caath, qui vixit annos centum triginta tres; & Amram centum triginta ſeptem, Exod. cap. 6. ver. 18. & 20. Erantque in ſenectute ſua admodum robuſti, & fortes, vt de ſe ipſo teſtabatur Caleb, Ioſu. c. 14. ver. 10. dicens. Hodie octogintaquinque annorum ſum ſic valens, vt eo valebam tempore, quando ad explorandum miſſus ſum; illius in me temporis fortitudo, vſque hodie perſeuerat, tam ad bellandum, quam ad gradiendum.] Sed dicet aliquis: Quomodo iſte Iair, locis citatis, dicitur filius Manaſſe, hoc eſt nepos, nimirũ filius Machir filij Manaſſe; ſi vt diximus fuit filius Segub, qui fuit pronepos Iudæ? Quomodo regnum Og datum fuit dimidiæ tribui Manaſſe, ſi partem eius habuit Iair de tribu Iuda? Ad hoc dicimus neceſſarium eſſe fateri cum Abulenſe ſuper 1. Paralip. cap. 2. quæſt. 10. & 11. quod Segub, & tota eius poſteritas, adoptata fuerit a Machir filio Manaſſe, eo quod Heſron genuiſſet ipſum Segub, ex filia ipſius Machir, quemadmodum loco Paralip. citato traditur: Et propterea, ibi, licet agatur de poſteris Iudæ; nihilominus ver. 23. ſubiungitur. Omnes iſti (nempe Segub, & Iair, quos recenſuerat, & poſteri eorum) filij Machir patris Galaad.] id eſt deinceps, vi memoratæ adoptionis, reputati ſunt inter filios Machir, & conſequenter in tribu Manaſſe. Nec dum enim tunc lata erat lex prohibens viros ac mulieres extra propriam tribum nubere; de qua nos infra num. 29. agemus.

Quomodo Iuda abnepos potuit appellari filius Manaſſe

Cur Chananæi ab Hebræis occidi iuſſi ſint.

Sub finem menſis decimi diuiſa terra quæ fuerat duorum Regum Amorrhæorum duabus tribubus Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe; Inſtruxit per Moyſen Dominus populum de his, quæ tranſito Iordane agere deberent: & ante omnia præcepit, vt antequam terram illam poſſiderent, occiderent omnes habitantes in ea, nimirum Chananæos: alioqui, inquit, erunt vobis aduerſarij, & tamquam claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.] Iuſſit pariter, vt cuncta illorum idola deſtruerent, ſtatuas, tituloſq; comminuerent, & excelſa omnia deuaſtantes, terram a cunctis illorum contaminationibus mundatam, poſtea inter ſe diuiderent, iuxta regulas Numer. c. 26. ver. 53. traditas, & cap. 33. ver. 54. repetitas. Deinde præfinit eis terminos terræ Chanaan, quam eis traditurus erat poſſidendam; terminos inquam auſtrales, occidentales, aquilonares; & orientales. Auſtrales ita deſcribuntur Numer. cap. 34. verſ. 3. vſque ad 6. & aliquanto accuratius Ioſu. cap. 15. verſ. 1. vſque ad 5. nimirum ducta linea ab auſtrali extremitate maris mortui, quod & ſalſiſſimum appellatur; ſiue (quod in idem incidit) ab ea parte ſolitudinis Sin, quæ tangit terminos Idumææ orientales; quæ linea per quendam circuitum aſcendat ad quendam locum eminentem, qui dicebatur Aſcenſus Scorpionis; mox deſcendat ad alium locum nomine Senna, ſiue Sina; poſtea iterum ſaliat ad Cadesbarne, deſcendatque in Eſron, & rurſum aſcendat in villam vocabulo Adar, circuiens Carcaa; ac inde pertranſeat in Aſemona per girum; perueniatque ad torrentem Ægypti, vſque ad mare Mediterraneum. hi ſunt fines meridionales terræ Chanaan. Occidentalis verò eius plaga, tota terminabatur ab eo tractu maris mediterranei, qui a dicto Ægypti fluuio, ad montem Libanum excurrebat; (mediterraneum namque ſcriptura vocat mare magnum, & Libanum, mõtem altiſſimum, reſpectu montium terræ Chanaan, & lacuum quos Hebræi vocant maria.) Sanè pro termino aquilonari ponitur linea ducta ab ora maris mediterranei ad montem Libanum ei proximum, & inde in Emath; poſtea vſque ad terminos 28

Chananæorum idola deſtrui mandantur.

Termini terræ Chanaan præfiniuntur.

Auſtrales.

Occidentales.

Aquilonares.

Sedada,

Sedada,& tandem vſque ad Zephrona,& villam Eman.Denique confinia orientalia deſcribuntur progrediendo a prædicta villa Eman,ad Sephama; & inde deſcendẽdo in Rebla contra fontem Daphnim; mox ad mare Cenereth, quod eſt Galilææ,ad partem eius, quæ reſpicit contra orientem, continuando progreſſum ſecus littus dicti maris,vſque ad Iordanem,ab ipſo prodeuntem;deinde ſecus ipſum Iordanem vſque ad mare ſalſiſſimum, & denique, vſque ad extremitatem dicti maris auſtralem. *Orientales.*

29 Quoniam autem tota longitudo terræ Chanaan hic; & alibi nõ ſemel ponitur, ab introitu Emath, vſque ad torrentem Ægypti; & quiſnam eſſet iſte torrens Ægypti, iam ſub anno mundi 2118. num.14. dictum fuit: videndum modo eſt, quidnam per introitum Emath intelligere debeamus; & cur aquilonaris terminus, qui Gene. cap.15.verſ.18. extenditur vſque ad Euphratem;nunc tantummodo vſq; ad Emath protrahatur. Dicimus ergo (quicquid alij ſenſerint) quod ex B.Hieronymo pluribus in locis, nimirum in traditionibus Hebraicis in Geneſ.ca.10.& in lib. De locis Hebraicis vocabulo Emath in Iſaia &c. Et ſuper Amos cap.6.in principio & ſup. Zacharia c.9. & in Epiſtola 129.ad Dardanum: duplex erat Emath; alia quæ dicebatur Emath Rabba, quod idem ſonat ac ſi diceretur Emath magna, quæ poſtea ab Antiocho Rege huius nominis primo, ex nomine ſuo appellata eſt Antiochia, quam Ioſephus de Bello Iudaico libr.3. capit.1. dicit fuiſſe Metropolim Syriæ, ac tertium locum obtinuiſſe inter omnes vrbes quæ in Romano orbe ſunt; & hæc eſt in qua primo Apoſtolorum diſcipuli,vocati ſunt Chriſtiani, vt dicitur Actorum cap.11.ver.26.& propterea in ea primum Beatus Petrus, primus Chriſti Vicarius, Epiſcopatum ſeptennio tenuit. Altera eſt reſpectu prioris parua, quæ abſolutè, & ſine vlla additione dicitur Emath. Vtriuſque meminit Amos cap.6.videlicet primæ verſ.2. alterius, in fine capitis, quæ poſtea ab Antiocho Epiphane, dicta eſt Epiphania. His poſſumus addere tertiam Emath,quæ erat in Tribu Nephthalim, vt patet Ioſu.cap.19.verſ.35. Sanè Emath, quæ ponitur pro termino aquilonari terræ Chanaan, non fuit ex tribus enumeratis prima, quæ longe admodum a finibus Chananææ aberat; neq; tertia,quæ intra ipſam continebatur;ſed ſecunda, quæ erat inSyria Damaſci,vt tradit B.Hieronymus loco de locis Hebraicis proxime citato. Videlicet, vt arbitror, inter Damaſcum, & Chananæam, quemadmodum colligi poteſt Ierem.ca.49.ver.23.ex illis verbis: Ad Damaſcum confuſa eſt Emath, & Arphad.] & clarius ex 2.Reg.ca.8.ver.9.& 1.Paralip.cap.18.ver.9. vbi fit mentio Thou regis Emath, qui miſit legatos ad Dauid, vt congratularetur ei de victoria quam tulerat de Adadezer Rege Soba regionis Emath, vt dicitur in cap. Paralip. citato, ver.3. Ex quo patet, Emath non vrbis tantum nomen extitiſſe; ſed etiã regionis, agro Damaſceno proximæ: Vnde quod ſæpe in ſacro eloquio legimus: Ab introitu Emath.] non pro vrbe, ſed pro regione accipiendm videtur; ac ſi diceretur: Ab introitu regionis Emath. Quæ regio (vt ait B. Hieronymus ſuper initia capitis 6. Amos ſuperius allegati) poſtmodum etiam Reblatha dicta eſt,ex nomine fortaſſis,vt arbitror,vrbis Reblathæ in eadem regione Emath exiſtentis, vt ſatis clare traditur 4.Reg.ca.25. ver.21.vbi de viris quos Nabuzardan duxit ad Nabuchodonoſor in Reblatha; dicitur quod interfecit eos Rex Babylonis in Reblatha, in terra Emath, & item Ierem. cap. 29.ver.5.vbi dicitur, quod Chaldæi conprehenſum Sedeciam adduxerunt ad Nabuchodonoſor Regem Babylonis in Reblatha, quæ eſt in terra Emath, qui occidit filios Sedeciæ in oculis eius,& oculos quoque Sedeciæ eruit. *De introitu Emath.*

30 Dicamus nunc aliquid de eo quod ſecundo loco propoſueramus; nimirum, cur Moyſes Num.ca.34.ver.8.extenderit lineam aquilonarem terræ Chanaan tantummodo ad Emath, & non magis vſque ad Euphratem, ſicuti promiſerat Dominus Abrahæ Geneſ.capitulo 15.in fine. Certè admodum conuenienter id factum eſſe, quiſque intelliget; ſi meminerit Deum omnia promiſſa ſua debitis temporibus implere conſueuiſſe; & veriſſimum eſſe quod de Sapientia legimus, Sapient. cap. 8. ver.1.Attingit a fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.] Enimuerò præuidebat Deus, ſemen Abrahæ aliquando talia habiturum incrementa, vt vſque ad Euphratem dominari potens foret, & ideo promiſit Abrahæ daturum ſemini ſuo *Cur Moyſes non extenderit terminum terræ Chanaan aquilonarem, vſque ad Euphratem.*

ni ſuo terram, vſq; ad Euphratem; quod etiam ſuo tempore præſtitit, vt paulo poſt dicemus: Nunc autem quia Iſraelitæ in terram promiſſionis ingreſſuri, non tam multi erant, vt tantam terræ amplitudinem occupare poſſent; aliquanto anguſtiores eis terminos præfiniuit; non quidem priorem retractans promiſſionem; nam & eandem poſtea confirmauit Ioſu. cap. 1. ver. 4. ſed præſenti, atque etiam ad multos annos, ipſorum ſtatui conſulens (vt ſub anno mundi 2591. num. 5. ex ipſamet ſacra ſcriptura declarabimus) eã terræ longitudinem inter eos diſtribuẽdam deſignauit, quæ ipſis, & poſteris ſuis abunde admodum ſufficere poſſet, donec veniret tempus dilatandi imperium ſuum vſq; ad Euphratem; quod poſtmodum regnante in Iſrael Dauide, fieri cæpiſſe, manifeſtè traditur 2. Reg. cap. 8. verſic. 3. & 1. Paralip. ca. 18. ver. 3. idque adhuc perfectius, firmiuſque factum fuiſſet, ſi populus ille cum ſuis Regibus, in Dei cultu, quantum ab ipſis Deus exigebat expectabatq; profeciſſent: Quoniam autem, e conuerſo, temporibus Salomonis, qui & ipſe dominabatur vſq; ad Euphratem, vt apertè dicitur 2. Paralip. ca. 9. ver. 26. cœperunt ad idola defluere; propterea non permiſit Dominus Iſraelitas diu dominari vſque ad Euphratem; neque vt, Syris prorſus exterminatis, extendere poſſent colonias ſuas vltra introitum Emath. Quare mirum non eſt, ſi etiam regnante Salomone, vſque ad Euphratem, ponuntur termini Iſraelitarum a Dan, vſque Berſabee, & ab introitu Emath, vſque ad riuum Ægypti. Legimus enim 3. Reg. cap. 4. ver. 25. Iudam, & Iſraelem habitaſſe ſine vllo timore a Dan, vſque Berſabee cunctis diebus Salomonis.] & ca. 8. ver. 65. dicitur Salomon feciſſe feſtiuitatem cum toto Iſraele, ab introitu Emath vſque ad riuum Ægypti. Quamuis enim Dauid, & Salomon, imperarent Syris, & ab eis tributa acciperent; non tamen eos vnquam de ſedibus ſuis expulerunt, neque Iſraelitarum colonias ad ipſorum vrbes inhabitandas tranſmiſerunt; & propterea non opus fuit Hebræis duplicare ciuitates refugij, quemadmodum præceperat eis Dominus Deuter. cap. 19. verſic. 8. illis verbis: Cum autem dilatauerit Dominus Deus tuus terminos tuos ſicut iurauit patribus tuis, & dederit tibi cunctam terram, quam eis pollicitus eſt (ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore) addes tibi tres alias ciuitates, & ſupradictarum trium vrbium numerũ duplicabis.] Non inquam opus fuit duplicare dictas vrbes, quia plena illa dilatatio, ſub conditione promiſſa fuerat, qua imperfectè ſeruata, imperfectè etiam iuſto Dei iudicio impleta promiſſio fuit.

Præficiuntur qui terrã Chanaan Iſraelitis diuiſuri erant.

Præfinitis terminis terræ Chanaan, eligit Moyſes nominatim, ac determinat, 31
& promulgat, qui eam inter nouem tribus, & dimidiam, diuidere debeant: nam aliæ duæ tribus, & dimidia, iam ab ipſo Moyſe poſſeſſionem ſuam acceperant trans Iordanem; Numer. cap. 34. ver. 13. vſque ad finem capitis. Deinde præcepit Moyſes filijs Iſrael, vt cum fuiſſet diuiſa inter ipſos terra, darent Leuitis quadraginta octo vrbes, ad ipſorum habitationem; & ſuburbana item, a muris ſe ſe ex omni parte ad mille paſſus, hoc eſt cubitis duobus millibus extendentia; pro paſcuis pecorũ iumentorumque ſuorum. Quæ vrbes a ſingulis tribubus, habita ratione hereditatum ſuarum, ſeparari deberent, ita vt ab his, quæ plus haberent, plures eſſent auferendæ, & quæ minus, pauciores. Item ex hiſce quadraginta octo vrbibus, ſex ad refugia fugitiuorum deputandas ſtatuit; nimirum tres cis, & alias tres trans Iordanẽ; quas voluit eſſe tamquam Aſyla quædam, ad quæ confugere poſſent, qui non animo deliberato, ſed in rixa, vel caſu aliquo, homicidium perpetraſſent; ſiue aduenæ eſſent, ſiue indigenæ; & ibi tuto morari, donec Pontifex pro tempore exiſtens, ſuper uiueret; illo autem defuncto, ad propria impunè reuerti valerent. Et ſubſequenter tulit quaſdam leges ad homicidia, tum dijudicanda, tum etiam punienda pertinẽtes: inter quas illud præcipuè cauetur, ne ad vnius teſtimonium, vllus cõdemnetur. Numer. cap. 35. per totum. Poſtremo occaſione cuiuſdam petitionis ſibi factæ a principibus familiarum Galaad filij Machir, tribus Manaſſe, ſuper poſſeſſione aſſignata filiabus Salphaad; ſtatuit ne vir accipiat vxorem, aut fœmina virum, niſi de tribu ſua, vt hereditates permanerent in familiis, hoc eſt in tribubus, & non confunderetur Sortium diſtributio. Ex qua dictæ legis ratione, infertur, ipſam non comprehendiſſe Leuitas, qui cum nullas haberent poſſeſſiones, & nullius eſſent capaces heredi-

Iubentur ſeparari ciuitates, & Suburbana Leuitis.

Item ciuitates refugij.

Leges pro homicidio dijudicando, & puniendo.

Cur prohibentur fœminæ ac uiri nubere extra propriã tribum.

hereditatis poterant pro libito dare filias ſuas viris, & accipere filijs ſuis vxores de quauis alia tribu. Aliæ autem tribus id facere prohibebantur, quia tametſi fœmina aliqua habuiſſet fratres, aut filios quibus debebatur ſucceſſio, tamen ſi nuberet viro alterius tribus, potuiſſet illis defunctis, repetere hereditatem, eamque transferre in tribum viri ſui, & ſic ſequta eſſet poſſeſſionum confuſio, ad quam vitandam lata lex iſta fuit. Num.cap.vlt.

De libro Deuteronomij.

32 Eodem anno quadrageſimo ab exitu, menſe vndecimo, prima die menſis, vt videre eſt Deuter.cap.1.ver.3. cœpit Moyſes legem quam hactenus in aliquot itineris ſtationibus per partes, populo denuntiauerat, nunc denuo in campis Moab, prope Iordanem, antequam moreretur, latius repetere, & clarius explicatam, in volumen redigere, quod Deuteronomium inſcripſit, hoc eſt legis iterationem, quemadmodum interpretatur S. Auguſtinus lib.1. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ ca.35. Differt autem a Leuitico Deuteronomium, quod licet in vtroque legalia aliàs conciſim populo tradita, ſimul collecta eſſe videantur: tamen Leuiticus ceremonialia præcipuè continet, quæ ad Leuitici generis ordinem, peculialiter diuino cultui mancipatum, magis pertinere videbantur (quandoquidem illius temporis cultus, populo illi carnali præſcriptus, ferè totus erat exterior, & in externis quibuſdam ceremonijs poſitus) Propterea liber ille, Leuiticus prænotatur, quemadmodum ſub anno mundi 2545. nu.11. & 12. dictum eſt. Deuteronomij verò liber, tametſi ceremonias etiam vniuerſaliter, & quaſdam item particulares, complectatur: magis tamen ac principalius, moralia ac iudicialia præcepta continere videtur; & conſequẽter ad internum Dei cultum, ab omnibus, & ſingulis Deo inprimis exhibendum, & præterea etiam ad Rempublicam optime inſtituendam, ciuilemque ſtatum rite gubernandum, ac cuſtodiendum, magis deſeruire videbatur: Ideo non ſpecialiter Leuitis, Sacerdotibuſue directus fuit, ſed communiter omnibus, maximèque Regibus, & Principibus, qui ſunt veluti Reipublicæ capita: Vnde Deuter.cap.17.verſ. 18. præcipitur, vt Rex qui pro tempore fuerit, poſtquam ſederit in ſolio Regni ſui, deſcribat ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exẽplar a Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ; vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius quæ in lege præcepta ſunt: Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram, vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filij eius ſuper Iſrael.] Et ca.31. ver.10. præcipitur Sacerdotibus, vt ſeptimo quoque anno, qui erat remiſſionis, & Sabbaticus, in conuentu vniuerſæ multitudinis, qui fieri ſolebat, ad feſtum Tabernaculorum, legerent librum hunc, coram omnibus, vtriuſque ſexus atque ætatis: vt, inquit, audientes, diſcant & timeant Dominum Deum veſtrum; & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones legis huius.

Lex recitata coram populo.

33 Sanè iſta legis explanatio, quæ deſcribitur a capite Deuter. 1. vſque ad 31. creditur recitata coram omni populo per partes, interpolatis vicibus; ita vt hæc recitatio, toto ferè illo menſe vndecimo perdurauerit. Nam ſub finem illius menſis, expleta Deuteronomij prædicatione, tradidit Moyſes volumen eius quod ſcripſerat Sacerdotibus, præcipiens vt illud reponerent, aſſeruarentque ad latus Arcæ fœderis Domini. Et conſequenter diſponens ſe ad mortem, quam ſibi proximam eſſe intelligebat: animauit populum, ne timeret Reges Chananæos; denuo pollicitus Deum facturum eis, ſicut fecerat duobus Regibus Amorrhæorum. Deinde accerſito Ioſue filio Nun, quem vt iuſſerat Dominus Num.cap.27. verſ. 18. iam ſibi in principatu ſucceſſorem delegerat; ipſum quoque, tamquam Ducem populi, coram omni Iſraele excitare corroborare, atque animare non deſtitit, illis verbis: Confortare, & eſto robuſtus: Tu enim introduces populum iſtum in terram quam daturum ſe patribus eorum iurauit Dominus: & tu eam ſorte diuides: Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum; nõ dimittet, nec derelinquet te, noli timere.] Mox, Deo præcipiente, perrexerunt Moyſes, & Ioſue, ad tabernaculum fœderis, vbi ſtatim apparuit columna nubis, de qua loquutus eſt Dominus Moyſi, prædicens, quod poſt obitum eius, populus a diuino cultu recedens, ad idola reuerſurus erat; multiſque propterea malis, ac calamitatibus a Deo affligendus. Scripſit ergo Moyſes, dictante Domino, Canticum illud quod incipit: Audite cæli, quæ loquor &c. Et conuo-

Legis volumẽ aſſeruatur ad latus Arcæ fœderis.

Moyſes diſponens ſe ad mortẽ, animat ſucceſſorem.

Cur ſcripſerit & decãtari iuſſerit Cãticum. Audite cæli q̃ loquor &c.

conuocatis coram ſe, & Ioſue Duce deſignato, cunctis maioribus natu, atque Doctoribus, recitauit illud cunctis audientibus; iuſſitque deinceps addiſci communiter, ac decantari a filijs Iſrael, per generationes ſuas, vt poſtea aduenientibus malis a Domino prænuntiatis, Canticum illud eſſet in teſtimonium illis, quod iuſtè mala illa, propter præuaricationes ſuas perpeti meruiſſent, Deuter. cap. 31. per totum, & cap. 32. vſque ad ver. 48.

Benedicit tribubus Iſrael.

His expletis, Moyſes monitus a Domino, vt montem moriturus aſcenderet, prius 34
benedixit ſingulis tribubus Iſrael, benedictionibus proprijs, quæ habentur in toto Deuter. cap. 33. Excepta tamen tribu Simeonis, quam ideo creditur fuiſſe prætermiſſam; quia non multo antea, Princeps illius, nomine Zambri, fornicauerat cum Cozbi filia Principis Madianitæ, cum magno totius populi ſcandalo ac iactura; nec non Dei, ac aliorum Iſraelis Principum indignatione, vt ſupra num. 19. dictum eſt. Poſtremo Moyſes, expletis benedictionibus, de Campeſtribus Moab, aſcendit ad montes Abarim, cumque veniſſet ſuper montem Nebo, & in vertice Phaſga, qui erat locus eminentiſſimus contra Iericho; inde circumſpecta, conſiderataque omni terra promiſſionis, prout præceperat ei Dominus Numer. cap. 27. ver. 12. & Deuter. cap. 3. ver. 27. & cap. 32. ver. 49. ibidem mortuus eſt, in calce, (vt num. inſequenti probabitur) dicti menſis vndecimi, cum eſſet annorum centum viginti; & ſepeliuit eum Dominus in valle terræ Moab, contra Phogor; ita vt nemo poſtea cognoſcere potuerit locum ſepulturæ eius; fleuitque eum omnis Iſrael in Campeſtribus Moab triginta diebus, hoc eſt toto menſe illius anni duodecimo. Deuter. cap. vlt. verſ. 1. vſque ad 9. Et tunc (Moyſe nimirum moriente) facta fuit altercatio illa Michaelis Arcangeli cum diabolo, de Moyſi corpore, quæ memoratur in Epiſtola Catholica Iudæ Apoſtoli ver. 9. quia nimirum (vt ibidem exponit Lyranus) Diabolus volebat manifeſtare Iudæis vbinam eſſet corpus Moyſi, vt eos tanquam ſatis ad idololatriam pronos, ad illud pro Deo adorandum induceret: At Michael (tunc Princeps Synagogæ Hebræorum, vt colligitur Danielis cap. 10. ver. 13. & clarius in fine capitis, & in principio capitis 12.) prohibuit eum illis verbis: Imperet tibi Dominus &c.

De obitu, & ſepultura Moyſi, et planctu populi.

Altercatio Michaelis Arcangeli cũ diabolo de Moyſi corpore.

Hebræorũ opinio de die obitus Moyſi refutatur.

Non me latet Auctorem Chronologiæ maioris Hebræorum, quæ Seder Ollam 35
rabba inſcribitur, cap. 10. aſſerere, Moyſen natum eſſe die ſeptima menſis Adar, qui erat anni ſacri duodecimus, & eadem die poſt centũ viginti annos, e vita abijſſe: quod etiam comprobare nititur Andreas Maſſius ſuper Ioſu. cap. 1. auctoritate Talmudicorum, vbi de Sponſalijs agunt. Hoc ſi verum eſſet, vtique oporteret luctum Moyſi, qui diebus triginta continuis perdurauit, non niſi ſexta aut ſeptima die menſis primi qui dicebatur Niſan, fuiſſe expletum, & die ſeptima vel octaua, ipſum Ioſue miſiſſe exploratores in Iericho. Non enim miſſi ſunt ante expletum Moyſi luctum; quandoquidem ex Deuter. cap. vlt. ver. 8. & 9. apparet dictum Ioſue, ſuum non prius exercere cæpiſſe principatum. Sed hæc opinio non videtur poſſe cum ſacro textu conuenire, qui Ioſu. cap. 4. verſ. 19. expreſsè ponit, populum tranſiſſe Iordanem die decima dicti menſis primi. Vnde ſequeretur, eundem tranſitũ contigiſſe poſt duos aut tres dumtaxat dies, a prædicta exploratorum miſſione. Atqui tam in editione vulgata, quam lxx. Interpretum, Ioſu. cap. 2. verſ. 16. & 22. patet, dictos exploratores in ſuo reditu de Iericho, manſiſſe in monte tribus diebus abſconditos, ne in manus apparitorum regis Iericho, a quibus ad necem conquirebantur inciderent; & deinde venerunt ad Ioſue in Settim, qui audita ipſorum relatione mouit inde caſtra de nocte conſurgens, vt dicitur in tertij capitis initio, venitque ipſe, & omnes filij Iſrael ad Iordanem, vbi morati ſunt tres dies, quibus euolutis (inquit ſcriptura) hoc eſt ſequenti die, tranſierunt Iordanem, vt ex ibidem conſequentibus colligitur. Igitur manifeſtum eſt, quod ab exploratorum miſſione, ad dictum Iordanis tranſitum, interfluxerunt ſaltem ſex vel ſeptem dies; & conſequenter non niſi die decima quarta, vel decima quinta die primi menſis, fieri potuiſſet dictus tranſitus: quod omnimodis refragatur his quæ loco Ioſu. adducto, dicuntur, de tranſitu populi facto die decima menſis primi. Propterea reijciendã putamus memoratam Hebræorum opinionem; præſertim cum, eodem Maſſio vbi ſupra teſte, ipſi etiam Talmudici, de die exceſſus Moyſi, inter ſe diſſentiant, multique cum, non menſe Adar, qui proximè præcedit ipſum Niſan; ſed in menſe Sebeth,

qui

qui ante Adar eſt, e vita migraſſe putent. Ponamus ergo Moyſen, vt diximus, vel in fine menſis vndecimi, vel in principio duodecimi obijſſe. Sic enim omnia fient cõſona, vt ex his quæ ſub anno mundi proximo num. 7. & ſequentibus dicemus, manifeſtum erit.

Iſraelitas non amplius quadraginta annis permanſiſſe in deſerto.

36 Ex eo autem quod ſupra num. 32. dictum eſt, Moyſen fuiſſe centum viginti annorum, quando mortuus eſt (vt etiam expreſse traditur Deuter. cap. vlt. verſic. 7. & ipſemet Moyſes, paulo ante obitum ſuum coram vniuerſo populo conteſtatus fuerat c. 31. ver. 2.) inferri poteſt Iſraelitas, ab exitu ipſorũ de Ægypto, peregrinatos eſſe per deſertum annis quadraginta, & non amplius. Quod ſic colligi poteſt. Nam ſi Moyſes octoginta erat annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem vt dimitteret populum, quemadmodum cõceptis verbis habemus Exo. cap. 7. ver. 7. Et vterque hoc eodem anno ab exitu quadrageſimo, mortuus eſt, nimirum Aaron menſe dicti anni quinto, die prima menſis, cum ipſe eſſet annorum centum vigintitrium, vt dicitur Num. ca. 33. ver. 38. Moyſes verò in fine menſis vndecimi eiuſdem anni, cum eſſet annorum centum viginti, vt ſupra dictum eſt: Et poſt obitum, luctumque eiuſdem Moyſi, videlicet menſe Niſan, qui erat primus anni ſacri, paulo ante inchoato, ingreſſus eſt populus in terram promiſſionis, vt numero præcedenti probauimus: Profecto neceſſe eſt ab exitu de Ægypto, ad dictum introitum in terram Chanaan, non plus quadraginta annis interfluxiſſe: Sed potius ad anni quadrageſimi complementum, defuiſſe dies quinque: quandoquidem die decima quinta mẽſis Niſan exierant Iſraelitæ de Ægypto, quemadmodum ſub anno mundi 2544. num. 20. oſtendimus; & anno, vt diximus quadrageſimo, die eiuſdem menſis decima, aſcenderunt de Iordane, & ingreſſi ſunt in terram Chanaan. Vnde inferri poteſt, non eſſe, in hac parte, recipiendam lectionem lxx. Interpretum, Ioſu. cap. 5. quæ habet, populum quadraginta duobus annis conuerſatum eſſe in deſerto; licet ſic quoque referat locum illum S. Auguſtinus quæſt. 6. in Ioſue. Nam præterquam quod manifeſtè repugnat rationi ex alijs ſcripturæ ſacræ locis adductæ; aduerſatur etiam lectioni Hebraicæ, & Latinæ vulgatæ, & Paraphraſi Chaldaicæ, vt videre eſt in Biblijs Regijs, quin etiam illi eorundem lxx. Interpretum lectioni, quæ in iiſdem Biblijs regijs habetur; omnes enim citati codices, in eodem Ioſue loco, pro annis quadragintaduobus habent quadraginta & huic lectioni concordant plures alij ſacræ ſcripturæ loci; nimirum Exod. cap. 16. ver. 35. vbi dicitur, quod filij Iſrael, comederunt man quadraginta annis, donec tangerent fines Chananææ; & idem alijs quoque verbis refertur Iudith cap. 5. ver. 15. Præterea Num. cap. 32. ver. 13. legimus Dominum circumduxiſſe Iſraelitas per deſertum annis quadraginta; & id ipſum repetitur Deuter. cap. 8. verſ. 2. & cap. 29. verſ. 5. & Amos cap. 2. verſ. 10. Inſuper habemus Deuter. cap. 2. ver. 7. quod Iſrael tranſiuit ſolitudinem magnam per annos quadraginta. Item 2. Eſdr. ca. 9. ver. 21. legimus: Quadraginta annis pauiſti eos in deſerto, nihilque eis defuit. In Pſalmo quoque 94. ver. 10. Quadraginta annis (inquit Dominus) offenſus fui generationi huic. Quod & repetit Apoſtolus ad Hebr. cap. 3. ver. 10. Vix enim de Ægypto exierant, quando ad mare rubrum murmurare cæperunt contra Dominum: & idem deinceps ex qualibet occaſione faciebant. Vnde etiam Actorum cap. 13. ver. 18. bene dicebat Apoſtolus, quod Deus per quadraginta annorum tempus, mores eorum ſuſtinuit in deſerto. Et denique cap. 7. verſ. 36. aſſerebat S. Stephanus, quod Deus fecit prodigia in deſerto annis quadraginta. Ex quibus locis omnibus, luce meridiana clarius apparet, Iſraelitas quadraginta tantum annos moratos eſſe in deſerto. Nec valet argumentum huic aſſertioni contrarium, quod quidam ex Num. cap. 14. ver. 33. deſumunt, dicentes: ibi Deum, anno ſecundo exitus de Ægypto, dixiſſe Hebræis: Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem veſtram.] Et poſt pauca, idem confirmans: Et quadraginta annis, inquit, recipietis iniquitates veſtras.] Si ergo (arguunt) a dicto tempore manſerunt Iſraelitæ in deſerto annis quadraginta, profecto neceſſe eſt eos ab exitu de Ægypto, moram in deſerto traxiſſe per annos ferè quadraginta duos. Non, inquam, valet hoc argumentum; quia re vera poſt illam Domini ſententiam contra filios Iſrael latam, ipſi non annos quadraginta errauerunt per illas ſolitudines; ſed tantummodo annos triginta octo, & menſes circiter ſeptẽ,

vt ex

vt ex temporum ſerie hactenus notata colligi poteſt, & clarius videre eſt in tabulis: Scriptura autem ſacra loco Num. citato, vſurpans numerum perfectum pro imperfecto, appellauit eos quadraginta, quemadmodum a nobis ſub anno mundi 2545. num. 64. probatum eſt. Quod ſi quis adhuc replicet: Cur non potius hæc expoſitio, applicanda eſt ceteris ſcripturæ locis ſupra allegatis, accipiendo illos quadraginta annos, pro quadraginta duobus, ſicuti communiter dicimus ſeptuaginta Interpretes, licet fuerint ſeptuaginta duo? Ad hoc reſpondemus, quod regula vſurpandi numerum perfectum pro imperfecto, nullatenus poteſt dictis ſcripturæ locis adaptari, propter argumentum ſuperius deductum ab ætate Moyſi, & Aaronis, quando locuti ſunt ad Pharaonem, & quando vterque vita functus eſt: quod quidem argumentum euidenter probat Hebræos, non plus quadraginta annis in deſerto morari potuiſſe. Et nos iam ſub anno mundi 2531. num. 4. vſque ad 8. multis demonſtrauimus, textum lxx. Interpretum, vbicunque in numeris a vulgato differt, cenſeri fuiſſe corruptum.

Vita Moyſi in tres annorum quadragenas partita.

Quæ in prima euenerint.

Sed vt ad Moyſen noſtra redeat narratio, ex his quæ de ipſo hactenus dicta ſunt 37
apparet, totam eius vitæ ſeriem, æqualiter in tres annorum quadragenas fuiſſe tripartitam, in quibus ſingulis, plura circa ipſum memorabilia euenerunt. Nam in prima, vix natus ſanctus iſte vir, ab impiiſſimo illo Pharaonis edicto, de pueris Hebræorum in flumen demergendis, mirabiliter præſeruatus fuit. Deinde in aula regia, regiè enutritus ac educatus, liberalibus quoque Aegyptiorũ diſciplinis apprime inſtructus atque inſtitutus, tandem generosè aulam regiam vltro reliquit; magis eligens affligi cum populo Dei, quàm regiis frui deliciis: maioreſque diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Chriſti, vt teſtatur Apoſtolus ad Hebr. cap. 11. verſ. 25. hoc eſt, magis eligens, in typum Chriſti venturi, multa pati pro populo ſuo, vt cum de Aegyptiaca ſeruitute liberaret, quàm regiis ipſe affluens deliciis, relinquere in tribulationibus fratres. Denique in ſignum quod eum elegiſſet Dominus, per quem gentem ſuam ab Aegyptiorum oppreſſionibus liberam faceret, non timuit Aegyptium occidere, vt iniuriam Hebræo iniuſtè illatam vlciſceretur. Quamobrem coactus poſtea fuit ad terram Madianitarum aufugere: & ibidem multo tempore pauperem vitam ducere, vt conſequenter dicemus. Secundam ætatis

Locus Apoſtoli explicatur.

Quid egerit in ſecunda.

ſuæ quadragenam traduxit totam in regione Madian; vbi Sephoram, filiam Ietro Sacerdotis Madian, duxit vxorem, & ex ea duos filios genuit, Gerſen ſcilicet, & Eliezer: & ibidem creditur ſcripſiſſe ſacram Geneſim, vt Hebræos ad veſtigia maiorum ſuorum, Abraham, Iſaac, & Iacob ſequenda prouocaret, eoſque pariter conſolaretur, redigendo ipſis ad memoriam diuinas, de illorum ſemine ab Aegyptiaca ſeruitute liberando, repromiſſiones, eiſdem patribus ſuis factas, ac iureiurando confirmatas. Sunt etiam qui in eadem terra Madian, librum Iob, ab eodem Moyſe conſcriptum putent. Quamuis probabilius videatur id factum fuiſſe poſt eductum iam de Aegypto Iſraelem, vt nos ſub anno mundi 2503. num. 3. oſtendimus. Denique diuina illa, rubi ardentis, & minime deficientis, viſione, in monte Horeb dignatus, inde ad Pharaonem a Deo miſſus fuit, vt cum illo de Iſraele a ſe dimittẽdo ageret.

Quid in tertia.

In tertia autem, eademque poſtrema annorum vitæ ſuæ quadragena, cum in ſignis mirabilibus, magniſque portentis, Iſraeliticum populum de Aegypto eduxiſſet; Diuinaſque leges, ab ipſomet Deo acceptas, docuiſſet eundem populum, toto reliquo vitæ ſuæ tempore rexit, duxitque per deſertum, vt iret ad terram promiſſionis: ac demum deuictis deletiſque Amorrhæis, & populo ad Chananææ fines feliciter perducto: ſuffectoque ſibi Ioſue in Ducem, glorioſè diem ſuum clauſit. Cuius celeberrimi viri, ſimul & præſtantiſſimi prophetæ, ac primi Iſraelitarum Ducis, ſanctitas, quanta fuerit, optime declarat breuis illa quidem, ſed valde præclara eius laudatio, quæ habetur Eccleſiaſtici cap. 45. ver. 1. in hæc verba: Dilectus Deo, & hominibus Moyſes, cuius memoria in benedictione eſt: ſimilem illum fecit in gloria ſanctorum (ſubaudi Patriarcharum Abraham, Iſaac, & Iacob) & magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit (hoc eſt, monſtroſas, portentoſaſque populi ſeditiones ſedauit, plagaſque ſanauit) glorificauit eum in conſpectu regum, & iuſſit illi coram populo ſuo (nimirum quando loquebatur ei de columna nubis, cunctis eandem columnam videntibus, vt ſub anno mundi 2544. n. 51.

Moyſi laudatio apud Eccleſiaſticum.

dictum

dictum eſt) & oſtendit illi gloriam ſuam. In fide ipſius [erga Deum] & lenitate [erga proximum] ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne; audiuit enim eum, & vocem ipſius, & induxit illum in nubem, & dedit illi coram præcepta, & legem vitæ, & diſciplinæ, docere Iacob teſtamentum ſuum, & iudicia ſua Iſrael. hactenus verba Eccleſiaſtici. Quibus adde, ſi placet, ea quæ Spiritus ſanctus, primarius ſacræ ſcripturæ Auctor, ſiue per ipſum Ioſue Moyſi ſucceſſorem (vt putant Hebræi) ſiue, vt alij ſentiunt, per Eſdram, in calce Deuteronomij, adijci voluit. Sunt autem hæc: Et non ſurrexit vltra Propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, vt faceret in terra Ægypti, Pharaoni & omnibus ſeruis ſuis, vniuerſæque terræ illius, & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram vniuerſo Iſrael. hæc ibi. *Ex adiectis in calce Deutero nomij.*

38 Verum præter ea, quæ ex ſacro eloquio dicta ſunt, plura etiam de Moyſe tradiderunt Ioſephus, & Philo præcipui Iudæorum ſcriptores, ille in ſuis Antiquitatum libris præſertim 2.3.& 4. & lib.2. contra Apionem, & alibi. Hic verò in his tribus quos de vita Moſis inſcripſit, & in alio item cui titulus eſt, de Decalogo. Quin etiā antiquiſſimi Ethnicorum, in ſuis ſcriptis, tanti viri mentionem facere non neglexerunt; licet in multis, vt ſolent, a veritate in ſacris libris tradita diſcordent. Quāquam autem nonnulli (neſcio nū ex falſa relatione decepti, an propria acti malitia, vel potius Dæmone imprimis ſuggerente, vt ſalutaria tanti viri monita, & aliorum ſanctorum quorum geſta ipſe commemorat; Gentibus exoſa facerent) quædam indigna eidem Moyſi, eiuſque populo perperam falſoque adſcribere non ſunt veriti; vt Manethon Ægyptiacæ hiſtoriæ ſcriptor, qui Moyſen vnum ex Heliopolitanis Sacerdotibus facit, illuc ob lepram fugatum; cuius mendacia redarguuntur a Ioſepho ſub finem libri 1. contra Apionem. Et Trogus Pompeius apud Iuſtinum libr. 36. qui de Moyſe ait, quod cum ſcabiem Ægyptij, & pruriginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Ægypti pellunt; Et quod Dux exulum factus, ſacra Ægyptiorum furto abſtulit; quæ repetentes armis Ægyptij, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt; Et item Iudæos, quoniam metu contagionis pulſos ſe ab Ægypto meminerant, ne eadem cauſa inuiſi apud incolas forent, cauiſſe ne cum exteris communicarent. Plura eiuſmodi alia elegāter mentitur Cornelius Tacitus lib. Annalium 21. vbi agit de Iudæis, & plurimos quoque alios Auctores ſibi conſentire aſſerit; nimirum ſibi ſimiles, ac veræ religioni aduerſantes. *Ex Ioſepho & Philone.* *Cur quidā Gētiliū indigna de Moyſe ſcripſerint.*

39 Verumtamen non deſunt alij Gentilium Scriptores, præcipuè Græci, qui honorificè admodum de ipſo Moyſe locuti ſunt; nempe Clearchus Peripateticus, Megaſtenes, Numenius Pythagoricus, & alij a Ioſepho in libris contra Apionem, & ab Euſebio de Præparatione Euangelica lib.9.ca.3. ſpecialiter relati, quorum Numenius aſſeruit Platonem, atque Pythagoram Moſis dogmata fuiſſe ſectatos, Et nihil aliud eſſe Platonem, quàm Moyſen attica lingua loquentem. His adde Eupolemū, & Artapanum qui (eodem Euſebio, ca.4. citati eius lib. referente) aiunt: Moyſen Ægyptijs litteras tradidiſſe, aliaque ibidē commemorata ad commune bonum inſtituiſſe; & propter ſacrarum litterarum interpretationem, Mercurium appellatum; indeque factum eſſe, vt ab ipſis quaſi Deus coleretur. Demetrius quoq; Phalereus, & ipſe Peripateticus, Moſis libros coram Phyladelpho Ægypti rege plurimum cōmendauit; & eius ſuaſu Rex eoſdem, & reliquos Iudæorum ſacros libros a lxx. Interpretibus in Græcum ſermonem verti, atque in Bibliotheca ſua toto orbe celeberrima reponi curauit. vt in Ariſtææ hiſtoria legimus non procul ab initio. Libet hic etiam ad verbum adferre, quæ de ipſo Moyſe ſcriptum reliquit Strabo Geographiæ ſuæ lib.16. Moyſes, inquit, vnus ex Aegyptijs Sacerdotibus, cum partem quandam regionis haberet, ac moleſtè ferret præſentem ſtatum, inde huc (hoc eſt in Iudæam) commigrauit, multis eum comitantibus, quibus diuina curæ erant. Affirmabat enim docebatque Aegyptios non rectè ſentire, qui beſtiarum ac pecorum imagines Deo tribuerunt; itemque Afros, & Græcos, qui dijs hominum figuram affingerent. Id verò ſolum eſſe Deum, quod nos, & terram ac mare continet, quod cælum, & mūdum, & rerum omnium naturam appellamus. Cuius profecto imaginem, nemo ſanæ *Gētiliū Auctores qui honorificè de Moyſe locuti ſunt.*

mentis, alicuius earum rerum quæ penes nos ſunt, ſimilem audeat effingere. Proinde omni ſimulacrorum effictione repudiata, dignum ei templum ac delubrum conſtituendum, ac ſine aliqua figura colendum. Qui caſtè ac iuſtè viuunt, eis bona ſomnia offerri. Debere itaque, & pro ſe, & pro alijs dormire in templo, & a Deo ſubinde aliquid doni atque iudicij expectare, ceteris nihil ſperandum. Talia Moſes dicens, hominibus bonis fidem fecit, inque ea loca deduxit, vbi nunc condita ſunt Ieroſolyma, quæ facile obtinuit. Et poſt pauca. Interim loco armorum ſacra & Deum prætendebat, cui ſe dicebat ſedem quærere, & eiuſmodi cultum, & ſacrificia traditurum pollicebatur, quæ nec impenſa, nec furoribus, neque re vlla abſurda, cultores perturbarent. Hæc ille cùm ſuis probaſſet, non contemnendum eſt adeptus Imperium. Facile enim Gentes omnes finitimæ, tanta propoſita ſpe, & huiuſmodi conſuetudine ductæ, ſe adiunxerunt. hactenus Strabo. Cui poſſumus Diodorum Siculum attexere, penes quem quantæ exiſtimationis fuerit Moyſes, vel ex eo colligi poteſt, quod libro Rerum Antiquarum ſecundo, ſub finem capitis 5. eundem inter priſcos ac primarios variarum Gentium legiſlatores connumerat, & ait, quod apud Iudæos Moſes ab Iao quem Deum vocant acceptas leges præſeferebat.

Exponitur dictum Origenis de Moyſe.

Ex his omnibus, inferri poſſet allucinari Origenem homil. 1. in Cantica Canticorum, vbi ait: Neminem Græcorum, aut vllam Gentilium litterarum hiſtoriam, ante Chriſti aduentum, Moſis meminiſſe. Niſi forte ibi Origenes, Moyſi nomine, (quemadmodum fit Actorum cap. 15. verſic. 21.) libros eius intelligi maluit; alludens ad dictum Ptolemæi regis, qui audita lege Moyſis, valde admiratus legiſlatoris mentem, dixit ad Demetrium: Quare tanti operis nullus hiſtoriographorum, aut Poëtarum aggreſſus eſt mentionem facere? Cui ille: Quia iſta lex eſt ſacroſancta, & diuinitus lata; tum quia nonnulli aggreſſi, diuina plaga territi, ab inſtituto deſtiterunt. Atque illico exempla ſubiungit de Theopompo hiſtorico, & Theodecte tragico Poeta, quorum alter cum vellet in ſuam hiſtoriam; alter verò in quandam ſuam fabulam, quædam ex dicta lege inſerere: Ille, Dei prouidentia, ſanitatem; hic viſū amiſit, donec vtrumque, agnita audaciæ ac temeritatis ſuæ culpa, facti attentati pænituit. Quæ latius narrat Ariſtæas ſub citatæ hiſtoriæ ſuæ finem. Alias item, cur libri Moſis numquam, aut raro ab Ethnicis Scriptoribus allegati inueniantur, cauſas addit Genebrardus libro ſuæ Chronologiæ primo, vbi etiam Moyſen Poetis omnibus præluxiſſe demonſtrat. Denique Ioſephus in Proœmio librorum Antiqu. ipſum Moyſen ante omnes Græciæ deos, eorumque ætates extitiſſe ait. (Quod tamen probari non poſſe, colligi poteſt ex his, quæ nos ſub annis mundi 2092. numero primo, & ſub anno 2438. numero ſecundo diximus;) Et libro 2. contra Apionem, cunctis mundi legiſlatoribus, Moyſen vetuſtiorem facit. Et Euſebius lib. 10. de Præparatione Euangelica cap. 3. Et in Præfatione ſui Chronici; Et item nouiſſimè Pererius in Præfatione commentariorum ſuorum in Geneſ. Et in cap. 2. Exod. diſput. 3. pluribus probant, Moyſen, Lino, Orphæo, Muſæo, Homero, Pythagora, Anaxagora, Democrate, Hippocrate, Socrate, Platone, Ariſtotele, alijſque, vel Theologicæ, vel Philoſophicæ, vel Aſtrologicæ, vel Poeticæ, vel Oratoriæ, vel Medicæ, vel Hiſtoricæ facultatis laude, inter Græcos maximè celebratis, multo fuiſſe antiquiorem; Et in ſumma, omnium quorum nunc extant ſcripta, vel quorum nomen in Gentilium ſcriptis proditum ſit, primum fuiſſe Theologum, Philoſophum, Poetam, & Hiſtoricum. Et hæc de Moyſe dicta ſufficiant.

Cur de lege Moſaica Gentiles non meminerint.

Aliæ Moyſi laudes ei ab alijs Auctoribus attributa.

AB OR-

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2584.

QVARTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 41.

1 ANNO ab exitu Iſraelis de Ægypto, quadrageſimo primo inchoante, Ioſue filius Nun, qui, vt dicitur Num. cap. 13. ver. 9. erat de tribu Ephraim, exercere cœpit Principatum in populo Iſrael, loco Moyſi; & repletus eſt ſpiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuerat ſuper eum manus ſuas; & obedierunt ei filij Iſrael, feceruntque ſicut præceperat Dominus Moyſi, Deuter. cap. vlt. ver. 9. Oportet autem hunc annum cæpiſſe a menſe Niſan, qui erat primus anni ſacri, vt ſub anno mundi 2544. num. 12. dictum eſt. Nam Ioſue cap. 4. ver. 19. dicitur populus aſcendiſſe de Iordane decima die menſis primi. Et cap. 3. ver. 15. legimus, quod quando populus tranſiuit Iordanem, erat tempus meſſis: meſſem autem in illis regionibus incipere quodammodo conſueuiſſe in menſe Niſan, iam ſub anno mundi proximè adducto num. 8. & 10. probauimus. Quamquam non ſemper eodem modo id euenire conſueuerat, propter feſtum Paſchatis, quod (iuxta ſub dicto mundi anno num. 10. declarata) quandoque non nihil præcedebat, quandoq; ſubſequebatur æquinoctiũ vernale. Nam quando incidebat quindecim ferè diebus poſt dictum æquinoctium (vt in hoc ipſo, de quo nunc agimus anno, eueniſſe credimus) tunc proculdubio ſegetes circa medietatem dicti menſis primi, vt plurimum, maturæ erant & aridæ, ac re vera meſſis incipiebat. Quando autem Paſcha præcedebat tredecim penè diebus ipſum æquinoctium, tunc quoque quodammodo, & minus propriè, primus menſis dicebatur tempus meſſis; tum quia, licet tunc ſpicæ adhuc eſſent virides, & nondum prorſus aptæ ad meſſem; tamen cogebantur, pro manipulis die decimaſexta eiuſdem menſis (vt præcipitur Leuit. cap. 23. verſ. 10.) offerendis, tunc primum falcem mittere in ſegetem, vt colligitur Deuter. cap. 16. ver. 9. Et eo caſu tenebantur ſpicas prius igni torrere quàm deferre ad Sacerdotes, quemadmodum ſub citato mundi anno nu. 37. ex Ioſepho diximus, & expreſsè traditur Leuit. cap. 2. verſ. 14. Tum etiam quia tunc meſſis erat valde proxima: ſolebat enim re vera incipere, vel ſub finem menſis primi, vel circa initia ſecundi. Etenim rationi conſonum eſt credere, quod ſi ſpicæ, ſecũda azymorum die, maturitati adeo appropinquabant, vt ad ignem aliquantulum toſtæ, ſuauiter edi poſſent, vtique etiam poſt dies quindecim, in illis præſertim regionibus valde calidis, maturæ prorſus eſſent ad meſſem; quæ deinceps perdurabat ſaltem vſque ad initia menſis tertij, ideſt vſque ad Pentecoſten, in qua, ſecundum legem, offerendi erant panes primitiarum, quemadmodũ præcipitur capit. Leuitici 23. verſic. 15. vſque ad 18. Igitur, vt diximus, ab hoc primo menſe anni Hebræorum ſacri, initium ſumpſit annus primus principatus Ioſue, qui pariter fuit primus annus ab introitu Iſraelitarum in terram promiſſionis, vt videre eſt etiam in tabulis.

Initium principatus Ioſue.

Inchoante mẽſe Niſan.

2 Ab hoc eodem anno, annos remiſſionis quos vocant Sabbaticos, & item Iubileorum, dinumerandos eſſe præceperat Dominus Leuit. cap. 25. ver. 2. & ſequentibus. Quod & colligi poteſt ex Deuter. cap. 31. ver. 10. vbi Moyſes, paulo antequàm ipſe moreretur, populuſque terram Chanaan ingrederetur, indicauit annum remiſſionis ſiue Sabbaticum, poſt ſeptem ab eo tempore annos, forè celebrandum, ideſt, ſeptimo anno introitus populi in terram promiſſionis. Vnde miror Euſebium in Chronicis, ſupponere Hebræos a creatione Mundi Iubileos ſupputari conſueuiſſe, & Iubileum quadrageſimumprimum, ab anno vitæ Abrahæ quinquageſimo primo exordiri.

Sabbatici, & Iubileorum anni vnde numerandi.

diri. Nam etſi conſtet aliqua ex his, quæ poſtea in lege præcepta ſunt, prius quoque in vſu fuiſſe, vt patet de circumciſione Geneſ.c.17.ver.10. & Leuit.c.12.ver.3. Et de ſuſcitando fratris defuncti ſemine Geneſ.cap.38. verſic.8. & Deuter.cap.25. ver.5. Attamen de obſeruantia annorum remiſſionis, nihil tale ex ſacris libris probare poſſumus. Et quidem ſi annorum Sabbaticorum Iubileorumque ritus, ſemper apud Hebræos, vel ab orbe condito, vel ſaltem ab ipſorum introitu in terram Chanaan, iugiter fuiſſet in vſu; magnum profecto adiumentum afferret ad rationem temporum rite dimetiendam, certiuſque comprobandam. Nam quemadmodum apud Græcos, Olympiades, quarum vnaquæque quattuor annorum ſpatio diſtendebatur; & apud Romanos olim luſtra, quæ ſingula, quinque annos continebant; & ſi quæ penes ceteras nationes, aliæ eiuſmodi temporum menſuræ vſitatæ fuerunt; ad ipſa tēpora facilius accuratiuſque dimetienda, plurimum contuliſſe certiſſimum eſt: quemadmodum apud nos etiam nunc indictiones, quæ ex quodam numerorum circuitu, ab vno vſq; ad quindecim ſemper deinceps repetito, reſultāt; & quarū frequens admodum eſt vſus, in diplomatibus, & ſcripturis publicis; plurimum conferunt ad fidem annorum a Chriſto nato faciendam roborandamque: ita etiam apud Hebræos illa temporum partitio per annos ſeptennarios, & quinquagenarios; valde admodū priſcorum illam temporum ſeriem, cognitionemque illuſtraret; ſi inquam iugiter obſeruata fuiſſet: ſed id non facit; quoniam illa, ſicut & aliæ multæ legales obſeruantiæ, tum propter frequentem Iſraelitarum ad idola declinationem, tum ob bella & captiuitates, quæ illis contigerunt; & aliquando item ob legis ignorantiam, ac ipſorum negligentiam; vel ſæpiſſime relicta, intermiſſaue fuit, vel forte etiam ferè nūquam ante Babylonicam captiuitatem vſu retenta. Quod videtur prænuntiatū fuiſſe Leuit.c.26.ver.34. vbi legimus: Tunc placebunt terræ ſabbata ſua cunctis diebus ſolitudinis ſuæ; quando fueritis in terra hoſtili ſabbatizabit, & requieſcet in ſabbatis ſolitudinis ſuæ, eo quod non requieuerit in ſabbatis veſtris quando habitabatis in ea.] Et eſt ac ſi dictum fuiſſet. Quando propter peccata veſtra ducti eritis in terrā hoſtilem, hoc eſt in Babylonē captiui; tunc terra Iſrael ſabbatizabit, & requieſcet, & quodammodo complacebit ſibi de ſolitudine, & quiete ſua: quare hoc? quia (inquit) vos quando habitabatis in ea, propter inobedientiam, & auaritiam veſtram, non permiſiſtis eam in Sabbaticis ac Iubileorum annis requieſcere, quemadmodum vobis mandatum fuerat. Et hoc idem colligi ac confirmari poteſt ex 2. Paralip. ca. vlt. ver. 21. vbi fit mentio Babylonicæ ſeruitutis duraturæ, donec celebraret terra ſabbata ſua.] & ſtatim ſubiungitur: quod tunc ipſa terra Iſrael egit ſabbatum cunctis diebus deſolationis ſuæ, vſque dum complerentur ſeptuaginta anni] id eſt, quod toto illo ſeptuaginta annorum tempore manſit inculta: nam licet Nabuzardan reliquiſſet in Iudæa pauperes vinitores, & agricolas qui exercerent terram, tamen nō multo poſt occiſo ipſorum Præfecto Godolia, fugerunt omnes in Ægyptum, vt videre eſt 4. Reg. c. vl. ver. 12. & 25. & tunc terra illa, ſine vllo prorſus cultore relicta eſt. Videtur ergo, ex dictis, quodammodo colligi poſſe, præfatum terræ ſabbatiſmum, quod per annos ſeptuaginta continuos perduraſſe dicitur; fuiſſe etiam a Deo permiſſum, in ſupplementum, pro Sabbaticis ac Iubileorum annis, ſine ſabbatiſmo antea tranſactis. Quod ſi ita eſt, poſſumus inſuper ſatis probabiliter colligere, ex decem & ſeptem Iubileis, & centum vigintitribus annis ſabbaticis, qui (vt in fine tabularum quintæ mundi ætatis apparet) ante captiuitatem Babylonicam celebrari debuerant, ſeptuaginta ſparſim annos, ſine ceſſatione a cultura terræ, fuiſſe præteritos: non quidem, vt arbitror, omnes ſucceſſiuè; ſed interpolatis vicibus, prout ferebant tempora, in quibus quandoque magis, quandoque minus vigere videbatur Dei cultus, aut idolorum ſeruitus.

Rationi temporum plurimum conducerent ſi ſemper fuiſſent in vſu.

Eorundem obſeruantia ſæpius intermiſſa.

3 Itaque ſi non iugiter viguit Iubileorum, annorumque Sabbaticorum obſeruatio; non mirum eſt, ſi raro admodum, nempe bis tantum, eiuſdem actualis obſeruantiæ, ſcriptura ſacra meminerit, nimirum ſemel Ierem. capitulo 34. verſic. 9. vſque ad 17. & iterum 1. Machab. cap. 6. verſic. 53. Et ſimiliter, ſi Ioſephus ter dumtaxat (quod ipſe obſeruauerim) videlicet 12. Antiq. cap. 14. & lib. 13. capit. 15. & libro decimoquarto, capitulo 28. illius mentionem fecerit, vt nos ſigillatim ſub annis

Cur in ſacris libris, & apud Ioſephum raro commemorata.

mundi

mundi 3444.num.8.& 3892.num.4.& 3920.num.1.& 4018.nu.2.adnotabimus. Iubilei autem actu celebrati nuſquam (quod ego aduerterim) neq; ſcriptura ſacra,neque Ioſephus expreſſe meminerunt: niſi quod Ioſu.cap.6. ver.4.& 13.obiter fit mentio,de ſeptem buccinis,quarum,inquit, vſus eſt in Iubileo. Quibus verbis, videtur non obſcurè inſinuari, ipſius Iubilei obſeruantiam fuiſſe vſu receptam, ſaltem a temporibus Ioſue,vſque ad tempus, quo liber,& geſta eius, poſtmodum, ſiue a Samuele, ſiue ab aliquo alio (vt ſub annis mundi 2590.num.4.& 2593.nu.3. probabimus) fuere conſcripta:ad quod tempus,memorata libri Ioſue verba,neceſſario ſunt referenda. Nam quæ ibidem narrantur, geſta ſunt anno hoc primo introitus Iſraelis in terram Chanaan,quemadmodum infra num. 12. patebit:quo tempore, proculdubio non poterant dictæ buccinæ in vſu eſſe, pro anno Iubilei: quandoquidem certum eſt,primum Iubilei annum,fuiſſe a memorato introitu quinquageſimū, vt numero præcedenti oſtenſum eſt. Igitur,quamuis clarum ſit, ab eiuſmodi Sabbaticis,Iubileorumque annis,parum adiumenti, ad ſacram Chronologiam confirmandam,poſſe deſumi: nihilominus,ne quicquam prætermiſſum videatur, quod ad ſacrorum temporum rationem,quoquomodo pertinuiſſe uideri poſſit; ab hoc eodē anno primo introitus Iſraelitarum in terram promiſſionis, æram in noſtris tabulis deducendam duximus; ex qua facile erit,omnes & ſingulos Sabbaticos Iubileorūq; annos,proprijs temporibus locíſque aſſignare; ibidemque notatos adinuenire;non quos Hebræi ſemper obſeruauerint; ſed quos,ad formam Moſaicæ legis,obſeruare debuiſſent. Neque id omnino erit ſuperfluum,atque inutile: quandoquidem, noſtram quoque temporum rationem hiſce annalibus initam, non nihil illuſtrare ac confirmare poterit, ſi (vt res ipſa docebit) paucos illos remiſſionis annos, in ſacra, ſcriptura,& apud Ioſephum (vt diximus) memoratos;ab ordine aliorum, qui in eadem æra notati ſunt,non diſcrepare; ſed cum ipſorum continuata ſerie,adamuſim conuenire,ac proprijs locis competere comperiemus.

Aera annorū Sabbaticorum ab hoc anno deducenda.

4 Sed hic poſteaquam de Sabbaticis Iubileorumque annis agere cæpimus,dicamus aliquid de ratione qua putari cōſueuerant; deinde quonam anni tempore incipere complerique ſolerent; & demum quænam in ipſis obſeruanda eſſent: ad hæc enim tria capita videntur poſſe reduci ferè omnia ad ipſos pertinentia. Quod attinet ad primum. Tribus modis Sabbatici Iubileorumque anni videntur potuiſſe computari:vno modo, ita vt annus Iubileus ſemper coincideret cum ſeptimo anno Sabbatico, diceretúrque quinquageſimus, computato præcedentis Iubilei anno, quemadmodum dies Dominicus dicitur octauus, computato præcedentis Dominicæ die. Altero modo, ita vt ſeptimus annus Sabbaticus qui erat quadrageſimusnonus,ſemper transferri ſoleret in annum ſequentem qui erat quinquageſimus,& Iubileus; & conſequenter annus quinquageſimus ſeptimus ſemper eſſet primus annus Sabbaticus poſt Iubileum; ac ſic ſingulæ annorum centuriæ, quattuordecim præcisè annos Sabbaticos complecterentur, & v. g. ſeptem Iubilei,hoc eſt anni trecenti quinquaginta,quadraginta nouem dumtaxat annos Sabbaticos continerent. Tertio denique modo, ita vt iugiter anni Sabbatici per annorum hebdomodas, & anni Iubilei ſeorſum per ſingulos annos quinquagenarios computarentur, atque hoc pacto ſeptem Iubilei non quadraginta nouem, ſed quinquaginta annos Sabbaticos complecterentur. Primus modus, non leues patitur difficultates, nam ſic annus quinquageſimus, ſēper bis in ſupputatione aſſumeretur,& partitio temporum per Iubileos, non eſſet per annos quinquagenarios,ſed per quadragenarios ac nouenarios,quod a communi ſenſu videtur valde alienum. Deinde iſta computandi ratio, videtur aduerſari ſcripturæ ſacræ, quæ manifeſtè diſtinguit annum quadrageſimumnonum, ab anno Iubilei,quem dicit eſſe quinquageſimum. Nam Leuit.cap.25. cum ver.8. dixiſſet: Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomodas annorum, ideſt ſepties ſeptem quæ ſimul faciunt annos quadragintanouem.] poſt pauca videlicet ver. 10. ſubiungit: Sanctificabiſque annum quinquageſimum &c.ipſe eſt enim Iubileus.] vnde patet,non annum quadrageſimum nonum, ſed quinquageſimum fuiſſe annum Iubilei. Idem colligitur ex eodem Leuitici capite vbi cum ver.4.præcepiſſet Hebræis Dominus, ne in anno ſeptimo, qui erat Sabbaticus, agros ſererent vineaſue putarent: poſtea verſic.11. iubet idem eſſe obſeruandum in anno Iubilei; quod ſi annus

Quot modis Sabbatici Iubileorumque anni ſupputari poſſint.

Expēditur primus ſupputādi modus.

Iubilei ſemper incidiſſet in annum Sabbaticum, ſuperflua profectò fuiſſet huius præcepti repetitio: ex hac ergo noua quietis indictione, apparet (inquit Caietanus) annum Iubilei non fuiſſe ſeptimum, ſeptimæ annorum hebdomadæ annum, hoc eſt quadrageſimũ nonũ, ſed ab exacto præcedenti Iubileo quinquageſimũ. Contra ſecundum ſupputandi modum faciunt tria loca Ioſephi ſuperius num. 2. citata, in quibus fit mentio de tribus annis Sabbaticis, diuerſis temporibus celebratis, & cõſtat (vt in noſtris tabulis ſupputari poteſt) a primo anno Sabbatico ad ſecundũ qui ibidem memorãtur, fluxiſſe annos vigintiocto; & a ſecundo ad tertium, annos nonaginta octo, qui omnes per ſeptem diuiſi nihil relinquunt. Ex quo fit manifeſtum, quod anni Sabbatici ſemper eodem modo per integras annorum hebdomadas computabantur, nulla Iubileorum habita ratione: non igitur v.g. ſeptem Iubilei, hoc eſt anni trecentiquinquaginta, quadragintanouem tantummodo annos Sabbaticos cõtinebant, ſed quinquaginta. Reſtat itaque tertius computandi modus, quem putamus fuiſſe legitimum, & olim vſitatum, vt ex citatis Ioſephi locis, ſatis euidẽter comprobari poteſt. Et hinc infertur, aliud eſſe metiri tempora per annos Sabbaticos, hoc eſt per annorum hebdomadas, & aliud per Iubileos, ideſt per annos quinquagenarios. Nam licet in ſeptimo quoque Iubileo, qui trecenteſimo quinquageſimo quoque anno incidebat, ſemper ipſe Iubileus coincideret cum anno Sabbatico, de cetero numquam talis concurſus occurrebat; quia primus Iubileus incidebat in primo anno, qui immediate ſequebatur ad ſeptimum annum Sabbaticum; & ſecundus in ſecundo anno poſt decimumquartum annum Sabbaticum; & tertius in tertio, poſt vigeſimum primum annum Sabbaticum; & ſic de alijs vſque ad ſeptimum Iubileum, qui, vt dictum eſt, concurrebat cum quadrageſimo nono anno Sabbatico. Et deinde rurſus ordine repetito, eodem modo in ſecundo, & in reliquis Iubileorũ ſeptennijs, quemadmodum ſucceſſiue in noſtris tabulis adnotatum videri poterit. Vnde conſequitur, Hebræos aliquando debuiſſe frequentius ceſſare a cultura terræ, quam ſeptimo quoque anno; nimirum quando annus Iubileus incidebat intra duos annos Sabbaticos. Tunc ſiquidem octo annorum ſpatio, tres anni erant Sabbatizandi; videlicet primus, & octauus qui erant Sabbatici, & vnus ex medijs, qui erat Iubileus. Neque obſtat quod dicitur Exod. cap. 23. ver. 10. & Leuitici cap. 25. ver. 3. Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſq; fructus eius, ſeptimo aũt anno Sabbatum erit terræ requietionis Domini; agrũ non ſeres & vineam non putabis.] Nam hoc intelligi debet ordinariè, non autem quando inter duos annos Sabbaticos incideret Iubileus. Siquidem de anno Iubilei ſimile præceptum, nimirum Sabbatizandi dedit Dominus ibidem ver. 11. Non item his, quæ dicta ſunt officit, quod neque in ſacris libris, neque apud Ioſephum, aut Philonem, alioſue ex antiquis, qui de rebus Iudaicis ſcripſere, reperiatur, Hebræos vnquã vel duobus annis continuis, vel tribus interpolatè, intra vnicũ, vt ita dixerim, octenniũ, Sabbatizaſſe: Quia quemadmodum ſupra num. 2. probatum eſt, rariſſimè Hebræi hanc annorum Sabbaticorum, Iubileorũmque legem obſeruarunt, & fieri poteſt, vt fortaſſe numquam bis, aut ter, vnico octennio a cultura terræ ceſſare voluerint; ideoque nulla de hoc a Scriptoribus facta ſit mentio.

Expeditur ſecundus.

Refutatis primis duobus recipitur tertius.

A vere an ab autumno exordiri ſoleret anni remiſſionis.

Ad id quod ſecundo loco diſcutiendum propoſueramus; primo quidem videtur 5 dicendum, Sabbaticos Iubileorumque annos, non ab autumno, ſed a vere fuiſſe inchoandos. Nam Ioſephus 1. Antiq. cap. 4. ait Moyſen ordinaſſe, vt Niſan, qui erat primus menſis verni temporis, eſſet exordium anni in his, quæ ad rem diuinam pertinerent; atqui obſeruatio annorum Iubilei, & Sabbaticorum, qui erant veluti quidam anni feſtiui, proculdubio ad rem diuinam pertinebãt, ergo iuxta morem anni ſacri, a Niſan initium ſumere debebant, & ad ipſum terminari. Præterea Leuitici cap. 25. ver. 25. promiſit Dominus, pro anno ſeptimo dare in anno ſexto fructus triplicatos dicens: Quod ſi dixeritis, quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeruerimus, neque collegerimus fruges noſtras? Dabo (ſubdit) benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum, ſeretiſque anno octauo, & comedetis veteres fruges, vſque ad nonum annum, donec noua naſcantur edetis vetera. Hucuſque verba ſacri textus. Ad quid igitur, obſecro, pro vnius anni Sabbatiſmo promittit Dominus dare fructus trium annorum? Nam ſi annus Sabbaticus inchoari debuiſſet

debuiſſet ab autumno; non ne ſatis fuiſſet promittere ac dare anno ſexto fructus duorum annorum, hoc eſt pro anno ſeptimo, & octauo? ita eſt profecto; ſiquidem, expleto anno ſeptimo qui erat Sabbaticus, ſtatim potuiſſent ſerere fructus ſuos inchoante anno octauo, & eoſdem ſub finem eiuſdemmet anni colligere. Ex illa ergo promiſſione fructuum trium annorum, videtur poſſe inferri, annos Sabbaticos, non ab autumnali, ſed a verno tempore exordiri debuiſſe: ac propterea neceſſarium fuiſſe, vt poſſent Sabbatizare totum annum ſeptimum, quod Dominus promitteret dare eis in autumno anni ſexti tantam fructuum vbertatem, quæ ſufficere poſſet pro reliqua medietate eiuſdem anni ſexti, & pro toto anno ſeptimo & octauo, & pro prima medietate anni noni, nimirum vſque ad primam meſſem, vindemiamque in autumno anni noni colligendam; & ratio eſt, quia in autumno anni ſexti, poſt collectionem fructuum, non opus erat ſerere agros, vineaſue putare, quoniam in anno ſeptimo prohibebantur metere aut vindemiare: Et quia in eodem quoque anno ſeptimo, non poterant ſerere aut colere terram; nihil remanebat in octauo anno metendum aut vindemiandum, niſi ſponte nata, quæ ver. 5. & 11. citati capitis, meti aut vindemiari vetita erant, ſed ad quotidianos tantum neceſſarioſque vſus, præcipue pauperum, a quocunque paulatim colligi permittebantur. Igitur poſt elapſum annum ſeptimum, tempus ordinarium ſerendi nouas fruges, & colendi vineas, non incidebat niſi in autumno anni octaui: & tempus eaſdem colligendi, niſi appropinquante autumno anni noni, & conſequenter oportebat eos edere de fructibus anni ſexti, ferè vſque ad medietatem anni noni. His tamen non obſtantibus Ioſeph Scaliger lib. 5. de emendatione temporum in cap. de primo anno Sabbatico, eundem ab autumno auſpicandum cenſet. Et Caietanus ſuper Leuitici cap. 25. idē ſentit de anno Iubilei, quod ſcilicet inciperet ab anno, vt ipſe ait, Agriculturæ, hoc eſt a tempore arandi ac ſeminandi terram, nempe ab autumno. Pererius quoque lib. 1. in Geneſ. vbi diſputat An Mundus verno tempore fuerit conditus; Vtroſq;, nimirum tum Sabbaticos, tum Iubileorum annos (idem enim de vtriſque iudicium ferri debet) ab autumno exordiendos eſſe affirmat. Quibus, alijſque eandem ſententiam ſequentibus, nos quoque aſſentiri cogimur: non propter rationem Pererij; ne ſcilicet (vt ipſe ait) fruges, & prouentus terræ ſexti anni, quæ menſe Niſan in Palæſtina maturæ ad meſſem non erant, prorſus perirent: Quia dato quod dicti anni, a vere cæpiſſent; Hebræi poſt meſſem anni ſexti, non ſeruiſſent, non quia tunc id uetitum eſſet, ſed quia fruſtra quodammodo id feciſſent: quandoquidem anno ſequenti prohibebantur metere fructus ex ſatione prouenientes. Verum ad prædictorum Auctorum opinionem ſequendam, duæ potiſſimum rationes me mouent.

Anni Sabbatici & Iubileorū ab autumno incipiendi.

Altera eſt, quod Leuit. cap. citato ver. 9. Præcipit Dominus, vt menſe ſeptimo anni quadrageſiminoni, decima die menſis clangerent buccinis in vniuerſa terra Iſrael, pro Iubilei denuntiatione: non enim aſſentire poſſum Abulenſi, & alijs dicentibus clangorem illum fuiſſe inſtitutum ad lætitiam, Iubilei poſt ſex menſes incepturi, exprimendam: Siquidem nimis præpropera videretur fuiſſe iſta denuntiatio: Sed magis reor, dictum clangorem, fuiſſe veluti ſollemnem quandam proclamationem Iubilei, tunc primum, vel proximè incipientis; nimirum poſt feſtum Scenopegiæ, q̃ in exitu anni communis incidebat, vt patet Exod. c. 23. ver. 16. & die decimaquinta eiuſdem menſis celebrabatur, in recognitionem frugum de area, & de torculari collectarum, vt colligi poteſt Deuter. cap. 16. ver. 13. tunc etenim probabile eſt, q̃ reconditis fructibus anni præcedentis, inciperent annos Iubilei, & Sabbaticos.

Altera ratio eſt, quia ſi iſti anni a menſe Niſan cæpiſſent; ſequeretur Dominum debuiſſe aliquando dare Hebræis, in vno anno, fructus quinque annorum; idque quotieſcunque annus Iubileus incidiſſet duobus annis, ante vel poſt annū Sabbaticum? Nā v. g. ſi propter annum Sabbaticum, qui erat ſeptimus; non niſi prope autumnū anni noni, poterant metere aut vindemiare, vt paulo ante probatum eſt; vtique ſi in ipſo anno nono incidiſſet Iubileus, non potuiſsent metere, & vindemiare, niſi in autumno anni vndecimi; & ſic ab autumno anni ſexti, vſque ad autumnum anni vndecimi, nimirum quinque annorum interuallo, neceſſe fuiſſet eos viuere de fructibus anni ſexti, & de ſponte natis: atqui numquam Dominus promiſit dare vno anno fructus pro annis quinque, ſed tantummodo pro tribus, vt ſupra probatum eſt: Inſuper

ſuper poſt duos annos, iterum debuiſſent ceſſare a cultura terræ propter alterum annum Sabbaticum in anno decimoquarto ſuperuenientem, & expectare nouos fructus vſque ad tertium annum: quod Hebræis viſum eſſet nimis durum, ſatiſque probabiliter vereri potuiſſent, ne ſi terra illa tam ſæpe diuque inculta relinqueretur, tandem ſterilis aut minus fœcunda reddi poſſet: præſertim vineæ, quæ niſi putētur, & colantur, labruſcas reddunt. Sed quid dicemus ad ea, quæ in contrarium adduximus? Ad dictum Ioſephi reſpondere poſſumus, quod tametſi regulariter illud verum ſit, nihilominus fallit quandoque iſta regula. Nam conſtat ſcripturam ſacrā interdum particulari quadam de cauſa, & fortaſſe ea quam nos ſub anno mundi 2544. num. 13. adduximus, metiri feſtum Scenopegiæ ſeu Tabernaculorum (quod proculdubio ad rem diuinam pertinebat) iuxta morem anni communis, non autem ſacri, vt patet Exod. cap. 23. ver. 16. vbi dictam ſollemnitatem dicit eſſe celebrandam in exitu anni. Et ne quis hæſitaret de quo anno intelligeret, cōmuni, ne, an ſacro, protinus ſubiungit. quando congregaueris omnes fruges tuas de agro.] per hoc ſignificans annum communem, qui poſt collectionem omnium fructuum terræ, in autumno deſinebat, inchoabatque. Et idem (licet alijs verbis) traditur in eiuſdē libri cap. 34. ver. 22. vbi de eodem feſto dicitur: Et ſollemnitatem, quando redeunte anni tempore, cuncta conduntur.] Non igitur mirum videri debet, quod eadem ſcriptura ſacra, etiam annos Iubileorum atque Sabbaticos pariter ad rem diuinam pertinentes, ad formam menſuramque anni communis metiri voluerit, neceſſitate præſertim quodammodo cogente, ob cauſas a nobis ſuperius allegatas. Ad locum Leuitici ſuperius adductum, vbi promittit Dominus pro Sabbatiſmo anni ſeptimi, dare in anno ſexto fructus trium annorum: dicimus eiuſmodi promiſſionem, non de quolibet anno Sabbatico eſſe accipiendam, ſed de illo tantum, qui immediate ante vel poſt Iubileum incidebat: tunc enim duo anni ſucceſſiuè erant Sabbatizandi; & fructus in tertij anni initio ſerendi; non niſi ſub eius finem colligi poterant. Et hæc illius loci intelligentia, inde etiam confirmari poteſt, quod promiſſio illa, in ſacro textu non reperitur facta vbi agitur ſolum de anno Sabbatico, ſed poſteaquam cœptum eſt agi etiam de Iubileo, vt patet in littera; ex quo videtur inſinuari, eam ad vtrumque eſſe referendam, eo modo quo dictum eſt.

Soluuntur in cōtrarium adducta.

Tertium caput ſupra propoſitum, erat de his, quæ in horum annorum qui etiam 6
anni remiſſionis dicebantur celebratione potiſſimum obſeruari debebant. Et videntur, ea quæ in ſingulis annis Sabbaticis fieri præcepta erant, ad quattuor reduci poſſe: Videlicet primo, vt non ſererent terram, neque fruges meterent, vineaſue putarent, vindemiarentque, neque arborum fructus ſemel omnino colligerent; ſed quæ ſponte gigneret humus, in gratiam pauperum, toto illo anno omnibus eſſent communia; ita vt vnuſquiſque, ſiue indigena ſiue aduena, tam liber quam ſeruus, & tam alienus quam fundi Dominus, libere poſſet his veſci, & paulatim ad victum quotidianum, quæ opus eſſent colligere, & iumenta, pecoraque ſua ad quorumcūque paſcua ducere. Et hæc omnia colliguntur ex Exod. cap. 23. verſ. 11. & Leuit. cap. 25. ver. 4. vſque ad 9. Secundo, vt in eodem anno, dimitterent ſeruos (ſi quos haberent ex Hebræis) liberos, quemadmodum præcipitur Exod. ca. 21. verſ. 2. & ſequentibus. dixi ex Hebræis. quia alienigenas ſeruos retinere poterant, ac poſſidere in perpetuum, vt patet Leuit. cap. 25. ver. 44. vſque ad 47. Tertio, vt remitterent debitoribus Hebræis debita, aduenis autem remittere non tenebantur: Sic enim Deuter. cap. 15. ver. 1. legimus: Septimo anno facies remiſſionem.] & poſt pauca, ſequitur: Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit; quia annus remiſſionis eſt Domini: a peregrino, & aduena exiges, ciuem, & propinquum repetendi non habebis poteſtatem.] Qualiter autem hæc debitorum ſeruorumque remiſſio facienda eſſet, conſule citatum Leuit. caput, vbi multa in hoc genere conſtituuntur. Quarto demum, vt in ipſius anni ſeptimi feſtiuitate Tabernaculorum, quæ celebrari incipiebat die decimaquinta menſis ſeptimi, & ad quam conuenire tenebatur omnis Iſrael, legi deberet lex Moſaica, ideſt liber Deuteronomij, coram omnibus vtriuſque ſexus, & cuiuſuis ætatis, quemadmodum præceperat Moyſes Deuter. cap. 31. ver. 10. vſque ad 14. Porrò annus Iubilei, ſuper omnes Sabbaticos erat celeberrimus, & perfectioris remiſſionis. Nam etſi, quod attinet

Obſeruanda in annis remiſſionis.

In quibus conueniret ac differet celebritas Iubilei, & anni Sabbatici.

attinet ad terræ ſabbatiſmum, nulla videatur inter eos fuiſſe differentia, vt patet conferenti præceptum de ceſſatione a ruſticis operibus in anno Sabbatico, quod traditur Leuit.cap.25.ver.4. cum eo quod ſimiliter de anno Iubilei ibidem ver. 11. iiſdem penè verbis repetitum habemus: Attamen, quoad alia; maior in anno Iubilei fiebat remiſſio: quandoquidem in Sabbatico, non redibant res immobiles iam venditæ ad venditorem, niſi eas pretio redimeret: In anno autem Iubilei, ſine pretio redibant agri, & poſſeſſiones alienatæ ad priſtinos Dominos, vt præcipitur in eodem Leuit.cap.ver.10. vſque ad 17. Quod ea potiſſimum de cauſa ſtatutum fuiſſe creditur; ne ſortes, atque hereditates ſingulis tribubus diſtributæ ac aſſignatæ, inter ſe vnquam permiſceri confundiue poſſent. Alienatio autem ſub conditionibus, Leuit.cap.25.ver.14.vſque ad 17. contentis, quæ ad temporalem fructuũ potius quàm fundorum diſtractionem reduci videtur, permiſſa fuit in gratiam pauperum, vel eorum quos ad inopiam deuenire contingeret, vt ſcilicet propriæ poſſent egeſtati conſulere. Item fieri poterat, vt in anno Sabbatico, aliquis ſeruus Hebræus, non manumitteretur, quia ipſe nollet relinquere vxorem ſibi a Domino traditam; & filios ex ea genitos; vt in caſu qui excipitur Exod.c.21. ver.5. Qui tamen ſeruus, in anno Iubilei, cum vxore, & filijs liberi omnino dimitti debebant; ſi Riberæ credimus, qui lib.5. de templo cap.24.num.4. ait, quod illa verba, quæ habentur loco Exod. citato verſic.6. Et erit ei ſeruus in ſæculum.] interpretari debent, ac ſi dictum eſſet: Et erit ei ſeruus vſque ad annum Iubilei. quia (inquit) vox Hebraica, Holam, quemadmodum notat B. Hieronymus in Epiſtola ad Galat.capit.1. ſuper illud: Vt nos eriperet de præſenti ſæculo nequã.] ſi ſcribatur ſine littera vau, vt fit loco Exod. allegato; ſignificat annum quinquageſimum; quando verò cum illa ſcribitur, vt in dicta Epiſtola; ſignificat ſæculum ſiue æternitatem. Præterea, ad oſtendendum quod annus Iubilei eſſet (quemadmodum re vera erat) longe celebrior, & ſanctior annis Sabbaticis, iuſſit Dominus Leuit.cap.25.ver.9. vt ſub finem anni quadrageſiminoni, in feſto Propitiationis, publicè ſollemniterque, tubarum clangore, inſtantem Iubilei annum denuntiarent proclamarentque in vniuerſa terra Iſrael; vt omnes ſe ſe accingerent ad ſollemnitatem celebrandam, & ad legales remiſſionis gratias conſequendas: quæ res extraordinariam excitare ſolebat in populis, maxime verò pauperibus, lætitiam. Et hæc proclamatio non fiebat in annis Sabbaticis tamquã minus ſollemnibus. Erant autem iſtæ tubæ ſeu buccinæ (vt colligi poteſt Ioſu.cap.6.ver.6. & 13.) numero ſeptem; & ex argento in hunc præcipuè Iubilei vſum, de mandato Moyſi, in deſerto fabricatæ. Ceterum de anni Iubilei legibus, vide Ioſephum 3. Antiq.cap.10. in fine.

7 Redeamus nunc ad hiſtoriam, & videamus quæ geſſerit Ioſue in primis ſex annis ſui principatus, pro adipiſcenda ſubigendaque terra promiſſionis, quemadmodum deſcribitur a capite 1. libri Ioſue, vſque ad 14. Igitur prima die menſis Niſan (vt ex ſequentibus manifeſtum fiet) Loquutus eſt Dominus ad Ioſue, præcepitque ei, vt tranſmiſſo Iordane, cum omni populo ſuo tranſiret ad Chananæos; promittens ſe daturum eis omnem terram ad quam pergerent poſſidendam; intra tamen fines aliàs deſcriptos; nimirum a deſerto Ægypti, vſque ad montem Libanum (quæ erat longitudo terræ Chanaan) & aliquando etiam vſque ad Euphraten; Et (quæ erat latitudo eius) a loco in quo tunc morabantur prope Iordanem, vſque ad mare Mediterraneum; idque tanta facilitate ac felicitate, vt nullus ei reſiſtere valeret toto tempore vitæ ſuæ. Inſuper promiſit Dominus ſe ipſi Ioſue in omnibus affuturum, quemadmodum cum Moyſe fecerat, & numquam eum derelicturum: Propterea non ſemel excitat, hortaturque ipſum, vt excuſſo de corde ſuo omni timore, viriliter agat; recolatque ſe eſſe a Deo electum, qui terram Iſraeli promiſſam non ſolum vi caperet; ſed etiam eandem populo diſtribueret. Vt autem optime ab ipſo omnia dirigantur; & cuncta eidem proſpere cedant; grauiter ipſum monet, vt ſuper omnia, legem a Moyſe latam diligenter cuſtodire, & nullatenus ab ea declinare ſatagat; atque hac de cauſa, volumen eius iugiter ad manus habere, illamq; meditari die ac nocte curet. Ioſu.cap.1.ver.1.vſque ad 10. Hæc atque eiuſmodi monita ſalutis, ſi omnes, & ſinguli populorum Rectores, hoc exemplo ſibi, quoque a Domino dari intelligerent; eaque accuratius, vt par eſſet, exequi ſtuderent: profectò multo

Loquitur primo Dominus ad Ioſue.

melius,

melius, & cum ipſis, & nobiſcum pariter ageretur.

Mittuntur exploratores in Iericho.

Eadem die, neceſſe eſt ipſum Ioſue clam miſiſſe duos exploratores in Iericho; qui ad illius vrbis Regem delati, & ab eo diligenter conquiſiti, Dei prouidentia inueniri minime potuerunt; quoniam eos Rahab meretrix, cælitus inſpirata, abſconderat in domo ſua; & regijs apparitoribus perſuaſerat, vt extra ciuitatem, abeuntes, inſequerentur. Interim verò eoſdem, de metu ciuitatis, ac de communi animorũ conſternatione edoctos, cum adiuraſſet pro ſalute domus ſuæ, accepiſſetque ab eis funiculum coccineum, ad feneſtram domus ſuæ pro ſigno appẽdendum, illos occultè per muros vrbis demiſſos, in pace dimiſit: qui de conſilio ipſius Rahab, ad montana pergentes, latitarunt ibi tribus diebus, atque ita inquirentium indagatione deluſa, tandem incolumes die quinta menſis ad veſperum redierunt ad Ioſue, narraueruntque ei omnia, quæ ſibi acciderant; & quod præ nimio timore proſtrata erat ciuitas; ita vt facile eſſet eam occupare. Quæ omnia non ſecundum naturalem hiſtoriæ ordinem; ſed per figuram recapitulationis, frequenter in ſacris libris vſitatã, deſcripta eſſe in cap. 2. Ioſu. neceſſario fateri debemus; ne cum B. Auguſtino quæſt. 2. in Ioſu. & Petro Comeſtore cap. 2. in Hiſtoria Ioſue cogamur dicere, quod idem Ioſue, qui erat Propheta, & cui paulo ante Dominus aſſiſtentiam ſuam pollicitus fuerat; humano ductus conſilio, errauerit, prædicens populum poſt tres dies tranſiturũ Iordanem. Quam opinionem alij Doctores non immerito, vt arbitror, admittere renuunt. 8

Quando denũciatus ſit populo trãſitus Iordanis poſt diẽ tertiũ futurus.

Igitur, non die prima menſis antequam miſſi eſſent exploratores; ſed ſequenti die poſt reditum ipſorum, quæ erat ſexta eiuſdem primi menſis; Ioſue, audita eorundem relatione, mandauit Principibus, vt tranſeuntes per medium caſtrorum, iuberent populum parare ſibi cibaria; quoniam poſt diem tertium, tranſituri erant Iordanem, & ingreſſuri terram promiſſionis. Præcepit item Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manaſſe, vt iuxta promiſſionem ipſorum, Moyſi factam, relictis, in terra poſſeſſionis ſibi iam aſſignatæ, mulieribus, & paruulis, ac gregibus ſuis, ipſi armati atque expediti tranſire deberẽt primi, & præcedere fratres ſuos ad bella, quæ gerenda erant, donec terra Chanaan ab ipſis ſubacta fuiſſe; qui promptis animis, omnes ſe ſe obtulerunt parati, ad obediendum in omnibus ipſi Ioſue, ſicuti fecerant Moyſi, Ioſu. cap. 1. ver. 10. vſque ad finem capitis. In craſtinum ergo Ioſue, ante lucem conſurgens, mouit caſtra, venitque cum populo, breui itinere, ad Iordanem, hoc eſt prope Iordanem, nempe in loco qui ſaltem ad bis mille cubitis aberat a Iordane, vt neceſſario colligitur Ioſu. cap. 3. verſ. 4. Et in dicto loco, triduo moratus eſt (computata nimirum die ſexta qua de Settim venerat ad Iordanem, vtpote non tota ſed modica tantum eius parte in itinere illo inſumpta) intra quod triduum, credibile eſt ipſum Ioſue, a Domino fuiſſe edoctum de his omnibus, quæ agenda erant in tranſitu Iordanis; quæ breuiter commemorantur Ioſu. cap. 3. 9

Venit populus prope Iordanẽ ibique triduo manet.

Loquitur ſecundo Dominus ipſi Ioſue.

Euolutis ergo tribus illis diebus, quos prædixerat Ioſue, hoc eſt, die menſis nona, ſummo mane, vt arbitror, dixit Dominus ad Ioſue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſrael.] qui probe intelligens conſilium Domini, prædixit exiccatũ iri a Domino mirabiliter Iordanem, qua populus eum erat tranſiturus; iuſſitque Sacerdotes præire populum cum Arca Domini, itinere cubitorum bis mille, ideſt paſſuum mille (vt colligitur Numer. cap. 35. ver. 5. vbi bis mille cubiti, mille paſſibus æquiparantur) & vt ſtarent in medio Iordanis cum Arca Domini, donec vniuerſus populus ipſum pertranſiſſet. Populo autem præcepit, ne in via appropinquarent Arcæ, ſed eam præeuntem, viamque monſtrantem, de longe aſpicientes, ſequerentur; Et vt pararent duodecim viros, ſingulos de ſingulis tribubus, qui ſibi præſto eſſent. Igitur egreſſus eſt populus de tabernaculis ſuis, poſt Arcam Domini. Statim autem ac Sacerdotes, qui portabant eam, cæperunt pedibus attingere aquas Iordanis; quæ ſuperiores erant, mirandum in modum, ſteterunt valde intumeſcentes inſtar montis, qui procul admodum videri poterat: inferiores verò ad mare ſolitudinis decurrentes, reliquerunt alueum ſiccum, quem ingreſſi Sacerdotes, vſque ad medium, ibidem morati ſunt cum Arca, donec populus tranſiret. Cunctis verò tranſgreſſis, miſit Ioſue duodecim viros quos elegerant, vt ſinguli tollerent in humeris ſuis ſingulos lapides de medio Iordanis vbi ſteterat Arca Domini, collocandos in loco 10

Iordanis in tranſitu populi mirabiliter exiccatur.

loco vbi primo poſtea figerent tabernacula, in monimentum poſteris ſuis, ſiccati a Deo fluminis ad tranſitum populi ſui. Fuit autem hoc miraculum eo illuſtrius, q vt diximus, factum eſt tempore meſſis, quando vt dicitur Eccleſiaſtici cap. 24. verſ. 36. ſolebat Iordanis admodum intumeſcere; quod etiam hoc eodem anno contigiſſe, aperte traditur Ioſu. c. 3. ver. 15. Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterant Sacerdotes cum Arca Domini; quos ſcriptura ait, eſſe ibi vſque in præſentem diem; vt denotet aliud miraculum a Deo factum, quod neque poſtea maximus ille decreſcentium aquarum cumulus, neque aliarum inundationum impetus, dimouere illos potuerit. His peractis, cum tranſiſſet omnis populus Iordanem, tranſiuit etiam Arca Domini, præcipiente Ioſue Sacerdotibus, vt eam de Iordanis alueo deferrent; qui vt primum pedibus aridam humum calcare cœperunt, cœperunt quoque Iordanis aquæ, quæ prius mirabiliter erectæ ſtabant, deinceps per alueum ſuum defluere ſicut antea conſueuerant. Quæ omnia traduntur Ioſu. cap. 3. & 4.

11 Die proxima (quæ erat decima eiuſdem menſis primi, quemadmodum expreſſum habemus Ioſue cap. 4. ver. 19.) aſcenderunt filij Iſrael de Iordane, ſequentes Arcam Domini, quam præferebant Sacerdotes, vt colligitur cap. proximè citato verſ. 11. Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe, armati quadraginta millia pugnatorum, per turmas & cuneos præcedebant reliquum populum, incedentes per plana, atque campeſtria vrbis Iericho, vt ibidem per anticipationem dictum fuerat; ac demum caſtrametati ſunt in agro vrbis Iericho, qui reſpiciebat contra orientalem plagam ipſius. qui locus poſtmodum, ex cauſa paulo poſt aſſignanda, dictus eſt Galgala. Atque hoc pacto, poſt quadraginta annos itineris ab exitu de Ægypto, introduxit Dominus Iſraelitas in terram patribus eorum toties repromiſſam, in multis ſignis ac prodigijs, prout ſuis locis huc vſque retulimus. Inter quæ illud quoque non videtur prætermittendum, quod tam longo temporum interuallo, quo per deſertum circumducti fuerunt, non ſunt attrita veſtimenta eorum, nec calceamenta pedum vetuſtate conſumpta, vt teſtatur ſcriptura ſacra Deuter. ca. 29. verſic. 5. & 2. Eſdr. cap. 9. ver. 21. vbi legimus. Quadraginta annis pauiſti eos in deſerto, nihilque eis defuit (intellige quod ad vitam neceſſarium eſſet) veſtimenta eorum non inueterauerunt, & pedes eorum non ſunt attriti.](ſcriptura ibi ſumit contentum pro continente, pedes inquam pro calceis.) Ceterum in Galgalis hæc acta ſunt; primo iuſſit Ioſue ibidem collocari duodecim illos lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, vt eſſent memoriale filijs Iſrael, & poſteris ſuis, quod ſiccaſſet Dominus fluuium ad tranſitum populi, quemadmodum antea ſiccauerat aquas maris rubri; atque ita tum ipſi, tum etiam ceteri omnes terrarum populi, mirabilia hæc audientes, addiſcerent diuinam omnipotentiam omni tempore pertimeſcere, Ioſue cap. 4. ver. 19. vſque ad finem. Hos lapides vſq; ad ſua tempora ibidem permanſiſſe aſſerit B. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, & ab ipſamet Paula in Galgalis viſos fuiſſe teſtatur. Iuſſit poſtea Ioſue; Domino mandante, circumcidi cultris lapideis populum qui natus erat in deſerto; ſiquidem per totos quadraginta itineris annos, nemo circumciſus fuerat. Excuſabatur autem (inquit S. Thom. par. 3. q. 70. art. 4. ad 3.) Hebraicus populus in deſerto prætermittens circumciſionis mandatum; tum quia neſciebat quando mouenda eſſent caſtra; tum quia vt Io. Damaſcenus dicit, non neceſſe erat eos aliquod ſignum diſtinctionis habere tunc, quando ſeorſum ab alijs populis ſoli per deſertum ambulabant: Et tamen, vt ait S. Auguſtinus quæſt. 6. in Ioſue, inobedientiam incurrebant, qui ex contemptu prætermittebant circumciſionem. hactenus S. Thomas. Sanè peracta in Galgalis populi circumciſione, dixit Dominus ad Ioſue. Hodie abſtuli opprobrium Aegypti a vobis. Ideoque vocatum eſt nomen loci illius Galgala, quod ablationem ſignificare perhibent. Ioſu. c. 5. ver. 2. vſque ad 10.

Ingreditur Iſrael terram promiſſionis.

Quæ acta ſint in Galgalis.

Populus circũciditur.

Galgala etimologia.

Tertium Phaſe ab Iſraelitis celebratum.

12 Die verò decimaquarta eiuſdem menſis primi, fecerunt filij Iſrael Phaſe ad veſperam in campeſtribus Iericho: quod fuit tertium. Nam primum fecerant in exitu de Aegypto, alterum in Sinai anno ſecundo exitus, quemadmodum ſub anno mundi 2544. ver. 20. & ſub anno 2545. ver. 9. dictum eſt: poſtea verò nullum aliud Phaſe legimus fuiſſe celebratum, niſi hoc quod fecerunt in Galgalis. Altera autem

die

die, quæ erat decimaquinta menſis,nimirum in illamet die, in qua ante annos præciſè quadraginta,exierant de Ægypto;tamquam realem,vt dicitur,Chananææ poſſeſſionem capientes, cæperunt edere de frugibus terræ ipſius,panes azymos, & polentam illius anni,erat enim tunc,vt diximus,tempus meſſis: ſtatimque ac comederunt de frugibus terræ Chanaan, ceſſauit manna,nec deinceps amplius vſi ſunt cibo illo filij Iſrael, Ioſu.cap.5.ver.10. vſque ad 13. ex quo patet, ipſos non annis quadraginta integris;ſed vno menſe minus,comediſſe man: Siquidem illud a Domino dari cæperat non in ipſo exitu populi de Ægypto, die ſcilicet decimaquinta menſis primi; ſed die decimaquinta menſis ſecundi eiuſdem exitus; quando nimirum defecit farina, quam de Aegypto tulerant, vt nos ſub anno mundi 2544. num.31. adnotauimus: ceſſauit autem pluere de cælo man,vt diximus,die decimaquinta mẽſis primi,huius anni, de quo nunc agimus, qui erat quadrageſimus primus a dicto exitu,& primus ab ingreſſu Iſraelis in terram Chanaan,vt patet in tabulis. Interea exiuit fama aduentus Hebræorum,in vniuerſam terram Chanaan; & cum audiſſent cuncti Reges qui illam, & finitimas ei regiones incolebant,quod Iſraelitæ non ſolũ iam ingreſſi eſſent in eam; ſed etiam quod ad tranſitum ipſorum, ſiccaſſet Dominus fluenta Iordanis; perterriti ſunt valde,ac veluti de propria ſalute deſperantes, verebantur,præſagiebantque,atque expectabant, quæ poſtea eis euenerunt; nimirum ciuitatum ſuarum vaſtationem: bonorum omnium ſpoliationem; & denique extremum gentis ſuæ interitum. Et hoc eſt quod prophetico ſpiritu Moyſes in ſuo Cantico,quod habetur Exod. cap.15. prædixerat imprecatusque fuerat verſic. 14. dicens: Aſcenderunt populi, & irati ſunt: dolores obtinuerunt habitatores Philiſthijm.Tunc conturbati ſunt principes Edom,robuſtos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan. Irruat ſuper eos formido, & pauor in magnitudine brachij tui &c.

Ceſſat manna.

Chananæi audito Hebræorum aduentu valde pterriti.

Die,vt probabile eſt,eiuſdem menſis circiter vigeſima,cum iam conualuiſſent(vt 13
dicitur Ioſu.cap.6.ver.6.) qui circumciſi fuerant, accidit, vt exiſtens Ioſue extra caſtra,in agro Iericho,hoc eſt in Galgalis, videret virum ſtricto gladio contra ſe ſtãtem; ad quem cum acceſſiſſet, & cognouiſſet eſſe Angelum Domini; illico cadens pronus in terram,adorauit; & cum,ad eius imperium,ſoluiſſet calceamenta de pedibus ſuis;ab eodem plenè edoctus fuit de modo quo capienda eſſet vrbs Iericho. Itaque protinus, finita viſione,præcepit Ioſue Sacerdotibus,vt tollerent Arcam fœderis Domini,& ſeptem alij ex ipſis,cum ſeptem Iubileorum buccinis, incedentes ante Arcam,clangerent. Populo autem mandauit, vt armati omnes, & bellatores, præcederent Arcam Domini; reliquum verò vulgus eam ſequeretur; & vt taciti, ita vt neque clamor,neque verbum vllum inter ipſos audiretur, accederent ad ciuitatem (erat autem vrbs adeo bene clauſa, & munita, vt nemo poſſet in eam ingredi vel egredi) & denique, vt clangentibus tubis, circuirent eam ſemel; mox redirent ad caſtra, quæ inde non longe aberant. Quod cum quotidie, ſex diebus continuis, feciſſent: Die ſeptimo, diluculo conſurgentes, & a Ioſue de omnibus quæ ventura erant præmoniti, iterum non ſemel tantum, vt antea, ſed ſex vicibus circuierunt ciuitatem; Deinde proclamauit Ioſue traditam eſſe a Domino ciuitatem, & omnia quæ in ea eſſent, (præter Rahab meretricem,et ad eam pertinentia) in exterminiũ,& anathema filijs Iſrael; & propterea grauiter, & ſub interminatione diuinæ vindictæ præcepit, ne quiſquam de rebus illis quicquam ſibi aſſumere auderet, ſed reliquis omnibus cõſumptis,quicquid auri,argenti,æriſue,aut ferri reperirent,Domino conſecrarent. In ſeptimo autem ciuitatis circuitu,ad tubarum clangorem cum,iubente Ioſue,ingens quoque totius exercitus vociferatio acceſſiſſet,ecce (o prodigium o miraculum) muri ciuitatis illico,vndequaque corruerunt; aſcendenteſque, vnuſquiſq; per locum contra ſe poſitum,& apertum,cæperunt ciuitatem,& cuncta exterminantes, occiderunt non homines tãtum vtriuſque ſexus, & cuiuſcumque ætatis; ſed & iumenta, ac pecora omnia, & ipſam quoque vrbem incendentes,ſubuerterunt; ablato dumtaxat omni auro,argento,ære,& ferro, quæ in ærario Domini ſunt repoſita. Educta inde dumtaxat Rahab meretrice ſoſpite cum omnibus in domo ſua exiſtentibus; quæ poſtea cum omni domo patris ſui, & cuncta ſubſtantia eorum, Ioſue concedente, eo quod exploratores ipſa ſeruaſſet,

Loquitur tertio Dominus Ioſue per Angelum.

Modus quo mirabiliter capta eſt Iericho.

læta

læta vixit, habitauitque inter filios Iſrael. Et tunc Ioſue maledixit viro, qui ipſam deinceps vrbem Iericho reedificare vnquam auſus eſſet; imprecans mortem primo genito, ac nouiſſimo filiorum eius, Ioſue cap. 5. ver. 8. vſque ad finem, & cap. 6. per totum. Sanè iſta maledictio, vel potius prophetica Ioſue prænunciatio, impleta fuit in diebus Achab Regis Iſrael, quemadmodum traditur 3. Reg. cap. 16. in fine. Et nos ſub anno mundi 3124. num. 2. dicemus. Et his actis credimus Iſraelitas ad caſtra rediiſſe in Galgalis.

14 Eodem anno, oportet Salmon filium Naaſſon duxiſſe Rahab meretricem in vxorem, cum eſſent ambo annorum dumtaxat quattuordecim, vt ſub anno mundi 2571. num. 1. tetigimus, & ex his quæ infra ſub anno mundi 2748. num. 3. 4. & 5. dicemus, apparebit. Quod ſi alicui fort, enon immeritò, durum videatur, ipſam Rahab quattuordecim tantum fuiſſe annorum; cum appelletur meretrix; & tanta (quæ Ioſu. cap. 2. narrantur, & nos ſupra num. 8. breuiter retulimus) cum Iſraeliticis exploratoribus agere auſa ſit, quæ in huiuſce ætatis adoleſcentula, minus veriſimilia videri poſſunt: meminerit facile fieri potuiſſe quod paucis dumtaxat ante menſibus ipſa ſcortari cœperit; & quod ſecum habuerit (vt ſolet, lenocinij cauſa, huiuſcemodi fæminarum genus) vel propriam matrem, vel aliam vetulam aſtutamque mulierē, quæ ipſam de hiſce omnibus, vt ipſarū ſaluti conſuleret, inſtruere curauerit. Nā alioqui neceſſarium videtur ponere ipſam Rahab eiuſque virum Salmon, hoc tempore, non prouectioris fuiſſe ætatis; ſi volumus ſaluare numerum earum generationum, quæ inter dictos coniugatos, & ortum Dauidis in genealogia Saluatoris recēſentur; quemadmodum ex his, quæ ſub anno mundi numeriſque proximè citatis dicenda erunt, quilibet intelligere poterit. *Salmon ducit Rahab in uxorem.*

15 Poſt hæc, miſit Ioſue viros qui explorarent vrbem Hai exiſtentem iuxta Bethauen, ad orientalem plagam oppidi Bethel; de quorum conſilio, cum miſiſſet Ioſue tm̄modo tria millia pugnatorū, ad capiendā ciuitatē, percuſſi a viris vrbis Hai, ceciderūt ex ipſis triginta ſex, ceteri verò turpiter fugiētes, ad caſtra reuerſi ſunt. Quæ res valde admodum perterrefecit populum, & ipſum quoque Ioſue, qui ſtatim ſciſis veſtibus, pronus cecidit ante Arcam Domini, & omnes ſenes Iſrael cum eo, vſque ad veſperam, habentes capita ſua puluere conſperſa; cumq; oraſſet ad Dominum Ioſue, audiuit ab eo, plagæ cauſam fuiſſe, quod aliquis de populo clam tulerat de anathemate vrbis Iericho; nec poſſe Iſraelem præualere hoſtibus ſuis, donec de medio tolleretur qui huius erat reus ſceleris. Itaque, iubente Domino, applicuit Ioſue Iſraelem, & datis ſortibus, per tribus primo, deinde per familias, & domos, & ſingulos domus viros; inuentus eſt Acham filius Charmi, filij Zabdi, filij Zare, de tribu Iuda; qui faſſus eſt ſe abſcondiſſe ducentos argenti ſiclos, & auream regulam, & pallium coccineum; quæ omnia contra præceptum Domini concupierat abſtuleratq;. Iuſſit igitur Ioſue adferri ablata, & filios ac filias, omnemque ſubſtantiam eius, & lapidauit eos populus; & cuncta quæ illius erant, prout præceperat Dominus, igne conſumpta ſunt: ſicque auerſus eſt furor Domini ab eis, Ioſu. c. 7. per totum. *Cur Iſraelitæ a viris Hai fugati.* *Loquitur 4. Dominus Ioſue.* *Acham pro ablato anathemate lapidatur, & exuritur cum omni domo ſua.*

16 His peractis Ioſue, Domino imperante, aſcendit cum omni exercitu ſuo ad oppidum Hai; & poſitis poſt ciuitatem inſidijs, ipſe & qui cum eo erant fugam ſimulantes, Regem Hai cum omni populo ſuo contra ſe properantem, longius a ciuitate trahentes, detinuerunt; donec qui a tergo ciuitatis latitabant, eandem ingreſſi ſuccenderunt. Vt primum autem vidit Ioſue fumum de vrbe aſcendentem; acriter aggreſſus eſt hoſtes, cognita fraude, perterritos; contra quos etiam illi qui incēderant ciuitatem, egreſſi pugnare cœperunt; atque ita ex vtraque parte percuſſi, ne vnus quidem effugere potuit. Itaque interfectis omnibus nimirum duodecim millibus viris Hai, & ſuſpenſo Rege eius in patibulo, & vrbe incenſa, Iſraelitæ prædam, de licentia Domini, inter ſe diuiſerunt. Ioſue cap. 8. ver. 1. vſque ad 3. *Vrbs Hai capta, & incenſa.*

17 Poſt captam ac direptam ſubuerſamque vrbem Hai, Ioſue memor mandati, quod acceperat populus a Moyſe, Deuter. cap. 11. ver. 29. & cap. 27. ac 28. de diuinæ legis acceptatione ſollemniter confirmanda in monte Hebal, & Garizim, cum proclamatione coram populo, benedictionum illam obſeruantibus, & maledictionum eandem tranſgredientibus, appoſitarum; & in ſumma, ad formam, citatis locis, traditam: bonam hanc nactus occaſionem, quod ſcilicet aduertiſſet tunc maxime po- *Moſaicæ legis acceptationem populus ſollemni ritu ratam facit.*

pulum bene affectum eſſe ergà Deum, & memorem beneficiorum eius, quæ nuper ipſis præſtiterat, tot tamque mirabilia in gratiam ipſorum perpetrando ad Iordanem, in Iericho, & in Hai. Arrepta (inquam) temporis opportunitate, conuocauit omnem multitudinem, tam Hebræorum quam Aduenarum, qui cum ipſis venerant de Ægypto, & eorum qui poſtea ſe ſe eis quomodolibet adiunxerant; puta Cinæorum, de quibus ſub anno mundi 2583. num. 22. dictum eſt; & Ierichontinorum, qui cum Rahab meretrice, in domo eius ſaluati fuerant; & ſi qui alij ſimiliter ad Iudaiſmum conuerſi, inter Hebræos morabantur: omnes inquam viros ac mulieres, cuiuſcumque ætatis, ad legis obſeruantiam obligatos, aduocauit Ioſue de Galgalis ad montem Hebal, in quadam planitie inter duo eiuſdem montis iuga exiſtentem; quorum alterum ex ipſo montis nomine Hebal, alterum verò Garizim dicebatur. Et diuiſo populo pro medietate, poſuit Ruben, Gad, & Aſer, Zabulon, Dan, & Nephthali, ſecus montem Hebal: alteram verò medietatem, nimirum Simeon, Leui, Iudam, Iſſachar, Ioſeph, & Beniamin, ſecus montem Garizim. Aduenis indiſtinctè inter auctores conuerſionis ſuæ exiſtentibus. In medio autem dictæ conuallis ad modum theatri naturaliter conformatæ, Ioſue cum Sacerdotibus altari (ad normam Exod. cap. 20. ver. 24. & Deuteron. cap. 27. ver. 5. traditam) de lapidibus impolitis ædificato; obtulit ſuper eo holocauſta, & victimas pacificas Domino. Deinde iuſſit ibidem erigi ingentes lapides, & ſuper eos prius calce leuigatos, ſcribi Deuteronomium Moyſi. Atque hos quidem lapides fuiſſe duodecim, pro numero tribuum Iſrael; ſatis probabiliter inde conijcit Maſius, quod Moyſes huius ceremoniæ præmonſtrator, totidem ad radices montis Sinai, ſtatuerat, quando legem ſcriptam populo erat recitaturus; quemadmodum nos ſub anno mundi 2544. num. 43. tradidimus. Poſt hæc benedixit Ioſue populo, illa, vt probabile eſt, benedictione, quam docuerat Dominus Moyſen, Numer. cap. 6. in fine dicens: Loquere Aaron, & filijs eius. Sic benedicetis filijs Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te. oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem.] Poſtremo iuſſit Ioſue Leuitis, vt clara, & alta voce, quæ a populo exaudiri poſſet, pronunciarent ſingulas maledictiones, locis Deuter. citatis regiſtratas, & in fine vniuſcuiuſque, qui erant ad latus montis Hebal, omnes vna voce reſponderent: Amen. Et deinde eodem modo benedictiones; ad quarum ſingulas, qui erant ex parte montis Garizim, pariter approbantes, reſponderent: Amen. Atque ita adamuſſim, vt præceperat Moyſes, Ioſue procurante, denuo inſtaurata, ſtabilita, confirmata, ratificataque fuit ab vniuerſa multitudine, Moſaicæ legis acceptatio, illius inquam legis, quæ ibidem pariter ad totius populi commodum, dilucidè patenterque in lapidibus deſcripta fuerat. Ioſ. cap. 8. per totum. Et his expletis oportet ipſum Ioſue cum vniuerſo populo redijſſe ad caſtra in Galgalis, vt colligi poteſt cap. eiuſdem libri 9. ver. 6. & cap. 10. verſic. 6. & 43.

Reges Chananai conſpirant contra Iſraelitas.

Vt autem auditum eſt, & vulgatum in terra Chanaan, quod Hebræi iam cepiſſent 13
duas vrbes Chananæorum, Iericho ſcilicet & Hai, & omnes habitatores earum cum ſuis regibus occidiſſent: cuncti reges Chananæi trans Iordanem, vbi tunc etiam erant Iſraelitæ, exiſtentes; tam qui in montanis regnabant, quam qui in campeſtribus, & in littore maris Mediterranei, & prope montem Libanum, omnes inquam cum ſuis populis Hethæis, Amorrhæis, Pherezæis, Heuæis, Iebuſæis, & ceteris, per litteras, & nuncios, vt bene notat Abulenſis, conſpirarunt; vt pariter congregati pugnarent aduerſus Ioſue, & Iſraelem. Ioſu. capit. 9. verſic. primo, & ſecundo. Sed, Deo ad fauorem Hebræorum ita diſponente, neſcio qua particulari de cauſa, vel quonam impedimento diſtenti, huius conſpirationis executionem aliquandiu diſtulerunt; niſi forte, quia qui longius aberant, tamquam a periculo magis remoti, vt fit, ſegniores fuerunt; quod ſæpenumero accidit ijs, qui non niſi ex propria, præſentique vtilitate, res metiri ſolent. Interim autem Gabaonitæ quibus, tamquam Iſraeli vicinioribus, merito magis timendum erat; vt rebus ſuis quantocius conſulerent, miſerunt ad Ioſue in Galgalis legatos, qui callidè ſimulantes ſe de regione admodum remota venire petentes pacem, & inire fœdus cum populo Iſrael: ita prudenter ſe geſſerunt; vt quod præcipue quærebant, ab

Gabaonitæ ab Iſraelitis calli de pacem impetrant.

ſibi

ſibi ciuibuſque ſuis maxime exoptabant,nimirum ſaltem vitæ ſecuritatem ab ipſo Ioſue iurata principum pollicitatione firmatã obtinuerint. At verò detecta triduo poſt, fraude, & cognita vrbium ipſorum vicinitate; Ioſue, audita eorundem excuſatione, quod ſcilicet timore compulſi, vt animabus ſuis proſpicerent, ita cum eo agere coacti fuerant; recepit quidem eos in deditionem,& vitam iureiurando promiſſam eiſdem conſeruandam ſtatuit: Veruntamen, vt murmur populi compeſceret; in pœnam deceptionis, eos ad ligna cædenda, aquaſque Iſraelitarum vice in domum Domini comportandas,perpetuo famulatu condemnauit. Ioſu. cap.9. per totum. Et hi ſunt, qui poſtea Nathinæi appellati fuerunt, quorum nos ſub anno mundi 2545. num.13. & latius num.15. meminimus. *De Natineorũ inſtitutione.*

19 Hæc cum audiſſet Adoniſedec rex Ieruſalem, ſcilicet Hebræos non ſolum cœpiſſe ſubuertiſſeque duas Chananææ vrbes, Iericho & Hai (quod antea cognouerat) ſed etiam nouiſſime in deditionem accepiſſe Gabaonitas, & vrbes eorum, videlicet Gabaon, quæ erat primaria, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim (iſtæ enim vrbes non valde diſtabant ab Ieruſalem, vt colligi poteſt Ioſu.c. 18. ver.14. & 25. & ſequentibus,vbi prædictæ vrbes cum vrbe Ieruſalem ponuntur in tribu Beniamin,excepta Cariathiarim,quæ licet eſſet in tribu Iuda, erat tamen in confinio Beniamin, quemadmodum e cõuerſo Ieruſalem licet eſſet in tribu Beniamin; erat tamen confinis tribui Iuda) propterea ſibi, ſuiſque timens Adoniſedec, conuocatis in auxilium quattuor alijs regibus, nempe Oham regem Hebron, & Pharam regem Ierimoth, & Iaphia regem Lachis, & Dabir regem Eglon, cœpit oppugnare Gabaon. At verò Ioſue admonitus,rogatuſque a Gabaonitis; aſſumpto fortiſſimorum virorum exercitu, & cum eo tota nocte aſcendens de Galgalis, vbi reliquerat qui caſtra, gentemque imbellem cuſtodirent; de repente hoſtes aggreſſus,irruit aduerſus prædictos quinque reges, & diſſipatis eorum exercitibus,ſolutaq; obſidione, perſecutus eſt illos vſque Maceda,vbi cum audiſſet latitare dictos reges in quadam ſpelunca, præcepit aduolui ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ, & relicta ibi cuſtodia,iuſſit exercitum perſequi fugientes, donec ad internecionem cõſumerentur. Qua in pugna,duo mirabilia fecit Dominus ad Iſraelitarum fauorem. Primo namque pluit magnos, crebroſque lapides de cælo ſuper hoſtes Iſrael; ita vt plures fuerint,quos interfecit illa horribilis grando, quæ ventis glomerata magno impetu ſuper eos agebatur, quam quos vorauit Iſraelitarum gladius. Alterum idque multo mirabilius; quod ad imperium Ioſue, ſteterunt Sol, & Luna in medio cæli ſpatio vnius diei, donec vlciſceretur ſe Iſrael de inimicis ſuis: Obediente (inquit ſcriptura) Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael. Tale portentum aliàs item accidiſſe in gratiam vnius ex poſteris Selæ filij Iudæ iam ſub anno mundi 2300. num. primo adnotatum eſt, & aliud item in ſignum Ezechiæ regi Iuda, ſub anno mundi 3322.nu.6. dicemus.Hæc duo prodigia,honorificè etiam memorantur Eccleſiaſtici c.46.ver.5.illis verbis: An non in iracundia eius impeditus eſt Sol(nimirum a curſu ſuo) & vna dies facta eſt quaſi duo? Inuocauit altiſſimum potentem in oppugnando inimicos vndique,& audiuit illum magnus,& ſanctus Deus in ſaxis grandinis, virtutis valde fortis. hæc citatus liber. Poſtremo,cum reuerſus eſſet populus ad caſtra bellatorum,quæ poſuerat Ioſue prope Maceda; recordatus quinque Regum,quos in ſpelunca concluſerat;iuſſit eos Ioſue adduci coram ſe,& colla eorũ, toto exercitu inſpectante, principum pedibus calcari; mox eoſdem in patibulis ſuſpendi; ac demum occumbente ſole deponi,atque in eadem ſpelunca,in qua latitauerant, proijci; & os ſpeluncæ ſaxis ingentibus obſtrui,Ioſu.c.10.ver.1.vſq; ad 28. *Ioſue pro Gabaonitis feliciter pugnat contra quinque reges.* *Mirabilis grãdo deſcendit ſuper hoſtes Iſraelis.* *Ioſue Solis ac Lunæ curſum mirabiliter ſiſtit.*

20 Occiſis hiſce regibus, & contritis eorum exercitibus; conuertit ſe Ioſue ad oppugnandas vrbes, ad quas nonnullos ex fuga euaſiſſe intellexerat; opportunum ducens eas quantocius inuadere,priuſquam ſe colligerent; nimirum certus, eas tunc, tanta ſuorum clade, admodum eſſe perterritas, atque ideo ad reſiſtendum minus audaces.Itaque primo aggreſſus Macedã, tamquam ſibi magis proximã, eam vnico die expugnauit; & omnes cum rege eius interfecit. De Maceda poſtmodum tranſiuit cum omni exercitu ſuo in Lebna, & oppugnabat eam; quam cum tradidiſſet Dominus in manu Iſrael, interemerunt regem eius,& omnes in ea habitantes, nemine penitus reſeruato. Duxit deinde copias in Lachis, quam biduo oppugnatã, *Expugnat per multas Chananæorum vrbes videlicet.* *Macedam.* *Lebna.* *Lachis.*

Gazer. Eglon. Hebron, Dabir.

cepit; percuſſitque omnes quos reperit in ea. Et inſuper interfecit Horam regem Gazer cum omni populo ſuo, qui venerant in auxilium Lachis. Quibus deletis, venit Ioſue in Eglon, & circundata vrbe, vno die expugnauit eam; & occiſis cunctis habitatoribus eius, aſcendit in Hebron; & capta vrbe, cunctiſque oppidis regionis illius, omnes quos reperit gladio peremit. Mox reuerſus in Dabir, fecit ſimiliter, vaſtata vrbe, & ad ſolitudinem tota illa regione redacta. Ioſu. ca. 10. ver. 28. vſque ad 40. Et quod hic dicitur de expugnatione Hebron, & Dabir, per recapitulationem repetitum habemus cap. 11. verſ. 21. vbi additur; quod idem Ioſue interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir &c. & poſt pauca, ſubiungitur, quod ipſe Ioſue nullum de ſtirpe Enacim reliquit in terra filiorum Iſrael, exceptis his, qui in Gaza, Geth, & Azoto relicti ſunt. Siquidem hæ ciuitates, viuente Ioſue, ab Iſraelitis non fuerunt expugnatæ: & credendum eſt, ad has transfugiſſe tres illos de ſtirpe Enacim, quos poſtea interfecit Caleb, vt infra ſub anno mundi 2590. num. 4. dicemus. Percuſſit ergo Ioſue, pugnante Deo pro Iſrael, omnem terram montanam, & meridianam, atque campeſtrem, cum regibus ſuis, a Cadesbarne, vſque ad Gazam; & omnem terram Gozen, vſque ad Gabaon; vniuerſoſque reges, & regiones eorũ, vno impetu cepit, atque ſubuertit. Ioſu. cap. 10. verſic. 40. vſque ad finem capitis. Quæ poſtrema verba nimirum-vno impetu-non ita accipienda ſunt, ac ſi breuitatẽ

Verba libri Ioſue explicantur.

temporis, quo hæc omnia acta ſunt, importare velint: quandoquidem capite ſequẽti ver. 18. legimus; quod multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos. Et loquitur ibi vniuerſaliter, & breuiter repetendo, de omnibus regibus terræ Chanaan, non tantum Aquilonaribus, de quibus paulo poſt dicemus; ſed etiam de auſtralibus, quorum hucuſque meminimus, vt planè indicant illa verba, quæ ibidem ſubiunguntur: Non fuit ciuitas, quæ ſe traderet filijs Iſrael, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon &c. certum eſt autem, quod Gabaon magis ad auſtrales Chananæorum ciuitates pertinebat. Præterea, non videtur credibile, neque fieri potuiſſe, vt tot vrbes, atque adeo inter ſe diſtantes, vnico impetu, ab eodem Duce exercituque capi potuerint. Quare illud-vno impetu-vel hiperbolicè dictum eſt; vel idem ſignificat, ac ſi diceretur: Eodem impetu, hoc eſt, eodem valore, eadem vi, atque ſtrenuitate; vel etiam, vt alij interpretantur, vnica & quodammodo continuata excurſione, ſeu expeditione, ſine vlla, vllo in loco, longioris moræ interpolatione. Et his geſtis reuerſus eſt Ioſue cum omni exercitu ad locum caſtrorum in Galgala, vt habetur Ioſu. cap. 10. in fine.

Iabin congregat omnes reges Chananæos aquilonares ad uerſus Iſraelitas.

Poſt hæc Iabin rex Aſor, quæ erat ciuitas munitiſſima, & principatum tenens inter omnes alias vrbes, & regna illius regionis; cum audiſſet quæ fortiter geſſerat Ioſue in tota meridionali plaga terræ Chanaan; miſit ad omnes Reges Aquilonares, 21
in cunctis Chananææ regionibus, tam montanis, quam campeſtribus; & ad mare mediterraneum; & ad lacum Cenereth, qui poſtea mare Galilææ dictus eſt, habitantes; & vſque ad radices montis Hermon, in terra Maſpha; & in ſumma omnes qui tunc ſupererant in tota terra Chanaan Reges, iuxta conſpirationem inter ipſos antea factam, congregauit in vnum, cum curribus & equitibus, & prope infinita militum multitudine, ad aquas Merom, vt pugnarent contra Iſrael. Quæ audiens Ioſue, confortatus a Domino, venit cum omni exercitu ſuo aduerſus memoratam Chananæorum multitudinem; & continuo irruit ſuper eos, tradiditque illos Dominus in manus Iſrael, qui percuſſit eos plaga magna; & fugientes perſecutus eſt, vſque ad terminos aquilonares terræ Chanaan, videlicet vſque ad Sidonem magnam in littore mediterranei exiſtentem, & vſque ad aquas Maſerephoth, campumque Maſphæ, qui erat ad orientalem illius partem; & occiſis omnibus, equos quoque ipſorum ſubneruauit, curruſque combuſſit, quemadmodum præceperat Dominus. Reuerſus deinde, cepit Aſor; & Regem eius, cum populo ſuo interfecit; & omnes per circuitum ciuitates, Regeſque ipſarum, vi captos, percuſſit atque deleuit: omnem verò prædam vrbium prædictarum Iſraelitæ inter ſe diuiſerunt Ioſu. cap. 11. ver. 1. vſque ad 19. atque hoc pacto totam terram Chanaan ſubdiderunt ſibi, cunctis habitatoribus interfectis (ſicuti præceperat eis Dominus Deuter. cap. 7. ver. 2. & cap. 25. in fine) præter Gabaonitas, quos, vt ſupra nu. 17. dictum eſt, in deditionem receperant. Vnde patet Ioſu. c. 11. ver. 19. non eſſe legendum, vt plurima habent exemplaria-Nõ fuit

Ioſue pugnat feliciter cõtra Chananæos.

Et omnẽ terram Chanaan ſibi ſubigit.

Quædam Ioſue exẽplaria quo corrigenda.

fuit ciuitas, quæ ſe nō traderet filijs Iſrael pręter Heuæū qui habitabat in Gabaon.] Sed oportet legere (vt habet editio vulgata Romæ anno ſalutis 1593. edita) Non fuit ciuitas, quæ ſe traderet &c. alioqui non bene poſſent illa verba cohærere cum ſequentibus. Nam continuo ſubditur: Omnes enim bellando cœpit, & Domini ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi. hucuſque ſacer textus. ex quo manifeſte infertur, quod ſi reliquæ vrbes bellando captæ ſunt; ergo non ſe vltro tradiderunt; & conſequenter non poſſumus dicere alias vrbes ſe ſe tradidiſſe Iſraeli, præter Gabaon; cum e contrario conſtet, ſolos Gabaonitas ſe ſe dediſſe in poteſtatem Hebræorum, ceteras verò Chananæorū vrbes omnes, ab Hebræis vi captas, ſubuerſaſque fuiſſe, vt ſupra dictum eſt, & atteſtatur catalogus Regum ſub Ioſue occiſorum, qui habetur Ioſu. ca. 12. ver. 7. vſque ad finem. Ceterum ſubacta a filijs Iſrael vniuerſa terra Chanaan, ceſſatum eſſe a prælijs, expreſſe traditur Ioſu. cap. 11. in fine.

22 Sed antequam progrediamur, liceat obſecro nobis hic tantiſper immorari; & intueri diuinam, in tradenda Hebræis terra Chanaan, rerum diſpoſitionem, & modum, ordinemque procedendi, humanæ imbecillitati ſubleuandæ ac prouehendæ, valde accommodatum. Nam quis neſciat potuiſſe illico Deum (ſi ita expediens fuiſſet) vno, vt ſic dixerim, temporis momento, cunctos exterminare Chananæos; & terram eorum omnino vacuam, liberamque Iſraelitis poſſidendam relinquere? Placuit nihilominus Domino id paulatim, & per aliquot incrementa præſtare. Nimirum, vt per crebras Chananæorum clades quotidie augeſcentes, illos ad pænitentiam prouocaret; & per ſucceſſiuas Hebræorum victorias, manifeſto Dei auxilio partas, eoſdem ad ipſius Dei amorem, cultumque ipſis præſtitutum, magis, magiſq; inflammaret. Non vnica igitur congreſſione, Chananæos Dominus propria regione ſpoliauit, & Hebræos promiſſa hereditate donauit. Sed quemadmodum aquila prouocat ad volandum pullos ſuos, ſic complacuit Domino ad præliandum erudire populum ſuū, & ad maiores in dies progreſſiones faciendas excitare, atq; animare. Propterea prius aduerſus ſingulares quoſdam Reges ipſum dimicare fecit, quibus ſigillatim ſuperatis, eundem contra plures ſimul collectos bellare feliciter voluit; Et denique ei de reliquis omnibus Chananæorum Regibus in vnum conglobatis, vno prælio, glorioſam valde contulit victoriam. Volens per hoc cunctis innoteſcere, ꝙ & impios Deus, non ſine clementia punit, (lento etenim gradu diuina procedit ira) & pios, non niſi per multos labores, diuino fauore directos, de virtute in virtutem progredientes, ad perfectionis ſtatum perducit, ac per quoſdam veluti ſaltus, exaltare ſolet. Quod etiam quodammodo indicare voluiſſe videtur Apoſtolus ad Ro. cap. 8. ver. 30. illis verbis: Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit, illos, & glorificauit. Vtinam quod cum Hebræis illis typicè actum eſt: hæc enim (vt dicitur 1. ad Cor. ca. 10. ver. 11.) in figura contingebant illis.] id nobiſcum ſpiritualiter agatur; vt per multos vitæ præſentis agones, & per crebras de noſtris vitijs, ac de maligno humani generis hoſte victorias, illam viuentium terram, hoc eſt cæleſtem hereditatem, nobis Dei gratia repromiſſam, ipſo adiuuante, conſequi valeamus.

Cur Deus non unico prælio ſed multis Chananæos ab Hebræis conteri voluerit.

23 Ceterum Ioſue, cum aduerſus Chananæorum Reges populoſque multo tempore decertaſſet, vt dicitur Ioſue cap. 11. verſ. 18. ideſt ſex circiter annorum interuallo, quemadmodum nos ſub anno mundi 2590. num. 1. oſtendemus: eſſetque ſenex, nimirum iam ingreſſus centeſimum ſeptimum vitæ annum, vt apparet in tabulis; accepit a Domino præceptum de diuidenda terra, quæ erat cis Iordanem, nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe, Ioſu. cap. 13. verſ. 1. vſque ad 8. nam tribui Ruben, & Gad, & alteræ dimidiæ tribui Manaſſe, iam Moyſes aſſignauerat poſſeſſionem trans Iordanem, quemadmodum ſub anno mundi 2583. num. 24. dictum eſt. Sed antequam de diſtributione a Ioſue facta aliquid dicamus; Quoniam de prænotatis Hebræorum victorijs, ac de ipſa terræ diuiſione vniuerſaliter, breuiterque meminit Pſal. 77. illis verbis. Et eiecit a facie eorum gentes, & ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis.] Et S. Lucas Actorum c. 13. ver. 19. referens verba S. Pauli dicentis: Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum.

Ioſue accipit præceptum de terra Iſraelitis diuidenda.

De ſeptem Gentibus in terra Chanaan ab Iſraele deſtructis.

eorum .] videndum eſt,quid ſeptem gentium ſignificatione accipiendum ſit . Nam licet ſeptennario numero, (vt ſcribit B. Gregorius homil.33. in Euangelia)nonnũquam in ſacro eloquio, vniuerſitas deſignetur,ideoque per ſeptem illas gentes , viderentur quodammodo poſſe intelligi, omnes illæ nationes , quæ ex progenie Chanaan,cui maledixerat Noe,deſcenderunt; ab Iſraelitis fuiſſe deſtructas : Attamen, quia conſtat Hebræos,vt etiam aſſerunt Euſebius,& B. Hieronymus in lib. de locis Hebraicis,numquam potuiſſe exterminare Sidonios, qui a Sidone primogenito ipſius Chanaan exorti erant,quemadmodum ſub anno mundi 1931.num.34.diximus; habitabantque (vt colligitur Ioſu.cap.19.ver.28.) in confinio tribus Aſer: Neque vſpiam legimus quod Hebræi deſtruxerint Aracæos,Sinæos,& Amathæos,qui pariter erãt de ſtirpe Chanaan, vt a nobis loco citato oſtenſum eſt: Iccirco neceſſe videtur fateri, vel per ſeptem illas gentes, vniuerſaliter accipiendas eſſe,non omnes nationes ex Chanaan progenitas;ſed omnes illas , quæ habitabant terrã Iſraelitis a Domino promiſſam: Vel tantummodo illas ſeptem,quæ commemorantur Deute. cap.7.ver.1.& Ioſue cap.3.ver.10. & cap.vlt.ver.11. nempe Chananæos, Hethæos, Heuæos, Pherezæos, Gergeſæos, Amorrhæos,& Iebuſæos, tamquam inter ceteros Chananææ habitatores primatum tenentes,de quibus ſingulis ſub anno mundi proxime allegato egimus a num.34. vſque ad 43. Vbi etiam videlicet nu.42. diximus, Chananæorum vocabulo (quod aliàs nomen eſt genericum,& cõmune cunctis nationibus a Chanaan propagatis) neceſſario debere accipi vnam particularem,& præcipuam gentem ab alijs diſtinctam , quæ ab aliquo alio filio Chanaan innominato progenita ſit, & ſpeciali aliqua de cauſa nobis occulta,ab ipſo Chanaan denominata fuerit: niſi forte Chananæorum nomine quis mallet accipere Philiſthæos,vt fieri videtur Ioſu.cap.13.ver.3. vbi hæc habentur: A fluuio turbido qui irrigat Ægyptum,vſque ad terminos Accaron cõtra aquilonem; terra Chanaan, quæ in quinque Regulos Philiſthijm diuiditur,Gazæos,Azotios,Aſcalonitas,Gethæos,& Accaronitas; Verum iſti potius Canæi dicendi eſſent, eo quod,non de Chanaan; ſed de Chã, ex filio eius Meſraim,eos eſſe exortos,nos ſub anno mundi paulo ante citato num. 32. probauerimus: Vnde loco Ioſue proxime adducto,non ipſi appellantur Chananæi,ſed terra quam ipſi habitabant,dicitur terra Chanaan;nimirum quia eam prius incoluerant Heuæi; qui inde poſtea a Philiſthæis, quos ſcriptura ſacra Cappadoces appellat,pulſi fuerant, vt dicitur Deuter.cap.2.ver.23.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2589.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 46.

De humatione oſſium Ioſephi quando,& vbi facta.

SVB finem anni ſexti introitus Hebræorum in terram Chanaan, quam primum 1
(ſubacta terra) ceſſatum eſt a prælijs, antequam cœpiſſet fieri terræ diuiſio, quam ſequenti anno factam eſſe paulo poſt oſtendemus; credimus Iſraelitas , ante omnia,ſepelire voluiſſe in Sichem oſſa Ioſephi, quæ de Ægypto aſportauerant, vt notatur Ioſu.cap.vlt. ver.32. ibique exequias, ritu tunc temporis vſitato,ac ſollemni admodum pompa,celebraſſe. Nam licet neque loco Ioſu. citato,neque alibi,in ſacro eloquio,dictæ humationis, exequiarumue tempus,notatum inueniatur: probabile tamen videtur , huiuſcemodi pietatis officium , ad quod etiam iureiurando adſtricti fuerãt; ſtatim poſt terræ acquiſitionem,non fuiſſe neglectum,aut dilatum; ſed communi omnium conſenſu,& magna animorũ promptitudine,fuiſſe præſtitũ. Puto etiam eadem Ioſephi oſſa,in ea Sichimorũ agri parte cõdita eſſe, vbi erat prædium illud,quod olim ante partem dederat Iacob eidem filio ſuo Ioſeph , vt habemus Geneſ.cap.48. in fine,& in Euangelio Ioan.cap.4. ver.5. Solebant enim veteres ſuorum cadauera in ſuis met poſſeſſionibus humare. Nec refert , quod tunc nõdum

dum facta eſſet terræ diuiſio, & conſequenter adhuc incertum eſſet, cui tribui Siché obuenire poſſet: quia vt bene notat Maſſius in calce commentariorum ſuorum in Ioſue; licet Ioſephi poſteris alia regio obtigiſſet, nihilominus hunc etiam illi agrum omnimodis habuiſſent, tamquam ipſis ante ſortes, vi teſtamenti paterni, debitum. Credibile item eſt (vt multis placet, & colligi poteſt Actorum cap. 7. verſ. 16. & ex B. Hieronymo in Epiſtola 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi) Iſraelitas eodem quoque tempore, ibidem, hoc eſt in Sichem ſimul ſepeliſſe oſſa reliquorum duodecim Patriarcharum, quæ pariter a filijs Iſrael in exitu de Ægypto aſportata fuiſſe, ſub anno mundi 2544. num. 20. diximus. Nam licet Ioſephus 2. antiq. in calce capitis 4. ſcriptum reliquerit, illa in Hebron fuiſſe condita: Attamen cum Pererio ſuper Geneſ. cap. 23. ſatis rationabiliter putamus, prius humata in Siché, poſtea verò de Sichem in Hebron eſſe tranſlata: nec propterea deſiiſſe etiam deinceps in honore haberi primum eorum ſepulchrum, quod diximus fuiſſe in Sichem, & vſque ad tempora B. Hieronymi (vt ipſemet vbi ſupra aſſerit) honorabatur: non quidem quod ibi etiam tunc illa corpora condita eſſent, quemadmodum idem S. Doctor crediſiſſe videtur; ſed quod aliquandiu ibidem permanſiſſent: Sic nunc quoque Mediolani videmus apud S. Euſtorgium coli ſepulturam Sanctorum trium Magorum, qui ad Chriſtum infantem, in Bethleem adorandum, ſtella duce, venerunt: tametſi conſtet eorundem corpora inde in Coloniam poſtea fuiſſe tranſlata.

De ſepultura fratrum Ioſephi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2590.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 47.

---

1 ANNO ſeptimo ab introitu Iſraelitarum in terram Chanaan, circa medietaté menſis quarti, oportet cœptam eſſe diuiſionem terræ cis Iordanem, nouem tribubus, & dimidiæ, a Ioſue factam. Nam, vt legimus Ioſu. cap. 14. verſ. 6. vſque ad finem capitis, Caleb annos natus octogintaquinque, poſt annos quadragintaquinque, ex quo a Moyſe miſſus fuerat de Cadesbarne ad explorandam terram, acceſſit cum filijs Iuda, ad Ioſue in Galgalis, petijtque, & obtinuit ab eo Hebron in poſſeſſionem: oportet autem hos annos quadragintaquinque, expletos eſſe circa medietaté menſis quarti, huius anni ſeptimi eiuſdem introitus. Nam ſub anno mundi 2545. num. 62. diximus miſſos fuiſſe dictos Exploratores circa medietatem quarti menſis, anni ſecundi ab exitu de Aegypto; & tunc erat Caleb annorum quadraginta, vt ipſe met teſtatur capite Ioſu. citato ver. 7. Vnde illud quod ex hoc ſcripturæ loco colligit Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 11. Videlicet ipſum Ioſue ſepté inſumpſiſſe annos in ſubijcienda terra Chanaan; ſaluari non poteſt; niſi accipiendo ſeptem annos incompletos, nimirum quod ſex annis; & tribus circiter menſibus cum dimidio, illam ſubiecerit. Quamquam ego potius crediderim ſex ferè annis eam fuiſſe ſubiugatam, & quattuor poſtremos menſes vſque ad tempus memoratæ petitionis a Calebo factæ, partim in exequijs duodecim Patriarcharũ, de quibus ſub anno mũdi præcedente nu. 1. egimus; partim in reducẽdo exercitu in Galgalis; & tot Regum, tantarumq; vrbium ſpolijs ad caſtra cõportandis; & partim item in tam ingenti præda, inter ipſos diuidenda, fuiſſe inſumptos. Fallitur itaque Ioſephus lib. 5. antiq. cap. 1. vbi ait diuiſionem terræ cœptam eſſe, exacto quinto anno poſt tranſmiſſum Iordanem. Enimuerò Ioſepho impoſuit diuina illa comminatio, vel potius ſententia ab eodem non bene percepta, quæ lata fuerat Num. cap. 14. ver. 33. & ſequentibus, contra Iſraelitas, in pęnam peſſimæ illius murmurationis, quæ facta eſt in Cadesbarne, quando (vt patet ex his, quæ ſub anno mun. 2545. nu. 63. dicta ſunt)

Diuiſio terræ promiſſæ, quando fieri cœperit.

iam tranſierat annus vnus, & menſes ferè quinque ab exitu de Aegypto: Tunc .n. dixit Dominus populo: Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta.] & poſt pauca: Et quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras.] Si enim re vera, ab hac condemnatione, ad introitum Iſraelis in terram Chanaan, tranſiſſent anni quadraginta integri, proculdubio ſequeretur, terræ diuiſionem cœpiſſe poſt quinque annos, a tranſmiſſo Iordane, & inſuper item conſequeretur, Iſraelem manſiſſe in deſerto annis ferè quadraginta duobus: At nos ſub anno mundi 2583. num. 34. ex pluribus ſcripturæ locis demonſtrauimus, populum non niſi quadraginta præcisè annis moratum eſſe in deſerto: & loco Numer. citato, vbi dicitur filios Iſrael vagaturos annis quadraginta in deſerto; ſcripturam ſacram, vt aliàs non ſemel, vſurpaſſe numerum perfectum pro imperfecto, nimirum quadraginta pro trigintanouem incompletis. Itaque certiſſimum eſt, diuiſionem terræ cœptam eſſe anno ſeptimo principatus Ioſue, qui pariter erat ſeptimus ab introitu Iſraelis in terram Chanaan, vt videre eſt in tabulis, ideſt, quaſi poſt quadringentos quinquaginta annos ab electione patrum populi Iſraelitici, vt dicitur Actorum cap. 13. ver. 17. & 20. hoc eſt ab electione ſeminis Abrahæ, in filio ſuo Iſaac. Vnde Gloſſa Ordinaria ſuper Actorum loco citato, & Lyranus ibidem, & Naclantus in lib. Arcanorum Chriſti, vbi agit de quarta mundi ætate; & alij permulti, dicunt prædictos quadringentos quinquaginta annos, numerandos eſſe ab ortu ipſius Iſaac. Quamuis etiam numerari merito poſſint, ab eiectione Iſmaelis: tunc enim videtur facta viſibilis quædam reprobatio, & electio patrum ex ſemine Abrahami; quando diuiſo ſemine, eiectus eſt de paterna domo Iſmael; & in ea retentus fuit Iſaac, de quo iam prædictum fuerat Gen. cap. 17. ver. 19. Vocabiſque nomen eius Iſaac, & conſtituam pactum meum illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum. & ver. 21. Pactum verò meum ſtatuã ad Iſaac. & ca. 21. ver. 12. Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.] Siue igitur ab ortu Iſaac, ſiue ab eiecto Iſmaele, ad diuiſionem terræ, inuenies, plus minuſue, quaſi quadringentos quinquaginta annos. Nam ab ortu Iſaac, numerantur quadringenti quinquaginta duo: ab eiecto autem Iſmaele quadringenti quadraginta ſeptem, vt patet in tabulis.

De diuiſione terræ tribus vicibus peracta.

De prima.

Vt autem hic aliquid in vniuerſum de ipſa terræ Chanaan diuiſione dicamus, de 2
qua integrum libellum ſcripſit Arias Montanus in ſuo Apparatu Bibliorum Regiorum, ſub titulo Caleb, hoc eſt de terræ promiſſæ partitione: Sciendum eſt, non totam ſimul, neque vno eodemque tempore continuato, ſed interpolatè tribus vicibus fuiſſe peractam. Nam cum adhuc viueret Moyſes, & caſtra Hebræorum eſſent in Campeſtribus Moab, anno ſcilicet quadrageſimo exitus de Aegypto; deuictis duobus Amorrhæorum Regibus, Seon videlicet Rege Heſebon, & Og Rege Baſan; terra eorum, quæ tota erat trans Iordanem, ab ipſomet Moyſe deſignata, traditaque fuit duabus tribubus, Ruben, & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe, quemadmodum ſub anno mundi 2583. num. 25. dictum eſt; & hæc fuit prima diuiſio. Altera facta eſt

De ſecunda.

hoc eodem anno ſeptimo introitus populi in terram Chanaan, ab ipſo Ioſue, qui cũ Reges, & regna Chananæorum cis Iordanem exiſtentia, peremiſſet ſubiugaſſetque; cœpit, Domino præcipiente, terram eorum diuidere. Viſum eſt autem ei prius rudiori quodam modo aſſignare poſſeſſionem tribui Iuda, & filijs Ioſeph, nimirum tribui Ephraim, & alteri medietati tribus Manaſſe: hi namque dignitate, viribus, atque hominum multitudine, ceteras tribus antecellere videbãtur, vt colligi poteſt Num. cap. 26. vbi ſingulæ recenſentur. Porrò filijs Iuda obtigit auſtralis pars totius terræ Chanaan; quæ verò filijs Ioſeph data eſt; aquilonaris quidem erat, reſpectu poſſeſſionis Iudæ; ſed ferè in medio totius terræ Chanaan, vt infra ſub anno mundi 2591. num. 1. patebit.

De tertia.

Refutantur dicta Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum.

De tertia partitione, reliquis ſeptem tribubus facta; quando cœpta abſolutaque 3
fuerit, non facile eſt determinare, quoniam de hac re nihil certi habemus in ſacris ſcripturis. Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 11. putat terram ſeptem annis eſſe ſubiectam, & ſeptem alijs a Ioſue fuiſſe diuiſam, idque probat tribus ſuppoſitionibus. Prima eſt, quod Iſraelitæ manſerint in terra promiſſionis præcisè octingentis quinquaginta annis, qui faciunt ſeptemdecim Iubileos. Secunda ſuppoſitio eſt, quod ille annus decimusquartus a ſubuerſa Ieroſolyma, in quo Ezechiel

vidit

vidit longam illam viſionem, quæ deſcribitur Ezechie. cap. 40. & ſequentibus, fuerit annus Iubilei. tertia demum, quod tota hæc terræ diuiſio, a Ioſue facta fuerit in Galgalis. Ponam hic verba ipſius, quæ ſic habent: Si quæras (inquit) vnde liqueat, quod ſeptem alijs annis terram ſortito diuiſerint, priuſquam inciperent numerare decimas, & annos remiſſionum, & Iubileos: reſpondetur, ex eo quod octingentis quinquaginta conſederunt Iſraelitæ in ſua terra, ab eo die quo in illam ingreſſi sũt, donec ex ea ſunt eiecti, per integros, & plenos Iubileos ſeptemdecim. Et quidem id declarat Ezechiel: Vigeſimoquinto anno (inquit) exilij noſtri, in exordio anni, decima mẽſis, quartodecimo anno poſtquam percuſſa eſt ciuitas, facta eſt ſuper me manus Domini.] quod ipſi dictum eſt initio Iubilei. At (inquies) ſi ſeptemdecim Iubilei pleni, perfectique extiterunt; quo pacto redundarunt anni quattuordecim? Nempe quattuordecim hi anni ſunt, quos tranſegerunt Iſraelitæ in Galgal; ſeptem quibus ſubegerunt terram, & ſeptem quibus eandem diuiſerunt. Poſtea enim congregata eſt omnis multitudo Iſrael in Silo. Atque tum cœptum eſt numerare decimas, remiſſionis annos, & Iubileos. hæc ille. Qui profecto multa gratis aſſerit, & incerta pro certis, & falſum pro verò ſupponere non erubeſcit. Nam vnde colligat Hebræos manſiſſe in terra ſua octingentis quinquaginta dumtaxat annis; neſcio; præſertim cum ex noſtris tabulis, ab ingreſſu populi in terrã Chanaan, ad captiuitatem Babylonicam, liquido colligantur ferè octingenti ſexaginta tres. Et ex ſcriptura ſacra probari non poteſt, annum prædictæ viſionis factæ Ezechieli, incidiſſe in anno Iubilei. Et præterea incertum quoque eſt, & probari non poteſt, Iſraelitas cæpiſſe numerare Iubileos, remiſſioniſque annos, ab anno decimoquarto introitus ipſorum in terram Chanaan; quin potius ex his, quæ nos ſub anno mundi 2584. num. 2. diximus, apparet eoſdem ab anno primo dicti introitus debuiſſe numerari. Et denique certiſſimum eſt, tertiam eandemque poſtremam terræ diuiſionem, nõ fuiſſe factam in Galgalis, quemadmodum ipſe ſupponit; ſed in Silo. Ibi enim Ioſue increpauit reliquas ſeptem tribus, quod eo vſque de terra ipſis diuidenda non curaſſent: & inde miſſi ſunt qui eam circumeuntes, luſtrarent, ac deſcriberent. Quibus in Silo reuerſis, ibidem coram Domino, datis ſortibus, facta eſt partitio, vt patet legenti cap. 18. Ioſu. a ver. 1. vſque ad 11. Quare non eſt quod de aſſertis hic ab iſto Auctore, curandum ſit. Maſſius ſuper cap. Ioſu. 18. tametſi non videatur præfati Auctoris opinionem probare; nihilominus putat ab inchoata ſecunda diuiſione, ceſſatum eſſe longo tempore, nempe annis prope ſeptem, priuſquam cœpta ſit tertia in Silo; & quaſdam huius ceſſationis cauſas adfert. Nimirum (inquit) diutino bello feſſus populus, cum collocatis vtrinque Iudæis, & Ioſephitis, quaſi præſidijs, ſibi tutus videretur; otio ſe dedit: & communem illam in caſtris ſtatiuis vitam potiorem duxit, quam vt peculiarium poſſeſſionum gratia, nouas rurſus moleſtias ſubire luberet. Facile enim exiſtimabat reliquos paſſim hoſtes, etſi bellum non eſſe facturi viderentur, tamen de ſuis ſedibus, niſi per vim depulſum non iri, & eliminatum. Et hanc inſuper ſocordiam, atque ignauiam, mirificè fouebant (vt eſt credibile) mille commoditates, quas ſibi in tam diutina ſtatione, omnes comparauerant. Hanc igitur ſegnitiem atque deſidiam, vt caſtigaret Imperator, prudenter aliò mouenda eſſe caſtra putauit, aut diſſipanda potius, & quemquam ad ſuas poſſeſſiones extrudendum. hæc Maſſius. Sed ego eius ſententiæ ſubſcribere minime poſſum. primo quia clarum eſt, poſtremam partitionem ſeptem tribubus, fuiſſe factam ab ipſo Ioſue, poſt tranſlationem tabernaculi fœderis, de Galgalis in Silo, vt iã probatum eſt: Atqui ſub anno mundi 2591. nu. 12. probabimus ipſum Ioſue mortuum eſſe anno decimo ſui principatus exacto: non ergo potuit ipſe diuidere terrã anno decimoquarto. Deinde, quia licet illa increpatio: Vſque quo marcetis ignauia? &c. quæ habetur cap. 18. ver. 3. quoquomodo videatur poſſe indicare, illos aliquandiu, præ ignauia, non curaſſe ſibi proprias aſſignari poſſeſſiones: non tamen inde fit cõſequens, neque videtur veriſimile, quod ſeptem annorum ſpatio, aut ipſi in tali vecordia, ac deſidia perſeuerauerint, aut Ioſue iam ſenex prouectæq; ætatis, vt dicitur cap. 13. ver. 1. tanto tempore diſtulerit eos increpare, & ſolicitare ad id peragendum, quod ei Dominus ibidem imperauerat. præſertim cum etiam ſi vno dumtaxat anno, in tali ſocordia perſtitiſſent, iure meritoque ab ipſo reprehendi meruiſſent;

Maſſij opinio refellitur.

meruiſſent; quippe qui ſtatim poſt aſſignatas Iudæis; ac Ioſephitis poſſeſſiones, vel ſaltem non multo poſt, ſibi quoque dari partes ſuas non ſolum petere ſed etiam cõtendere debuiſſent. Denique ſi per annos ſeptem præfatæ ſeptem tribus non curaſſent ſibi aſſignari vrbes a Chananæis acceptas, eaſque inhabitare; proculdubio Chananæi qui (vt numero proximo probabitur) remanſerant, eaſdem denuo occupaſſent; oportuiſſetque illas poſtea rurſus ab Hebræis multo labore expugnari. Itaque longe probabilius videtur ſupponere, quod poſt ſecundam partitionem, propter reliquarum tribuum negligentiam, dilata ſit tantummodo per annum circiter vnum, tertia terræ partitio; de qua nos ſub anno mundi proximo num. 1. agemus.

Quod Gigantes etiam tempore diuiſionis terræ eſſent in Hebrõ.

Eodem tempore quo data eſt hereditas tribui Iuda, morabantur Enacim in Hebron, vt apertè dicitur, Ioſu. cap. 14. ver. 12. ibi enim legimus, quod in partitione terræ, quando Caleb petijt a Ioſue partem ſuam, dixit: Da mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominus te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ, atque munitæ, ſi forte ſit Dominus mecum, & potuero delere eos (intellige Enacinos) ſicut promiſit mihi.] Et deinde ſequitur ſacer textus: Benedixitq; ei Ioſue, & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem &c. Vnde neceſſarium videtur fateri, ꝙ poſt captas a Ioſue vrbes Hebron, & Dabir, & ab eodem occiſos in hiſce vrbibus, & locis, Gigantes de ſtirpe Enacim, vt ſub anno mundi 2584. num. 20. dictum eſt: aliqui ex his, qui tum transfugerant ad vrbes Philiſtinorum proximiores, & euaſerant gladium Ioſue; poſtea, quando intellexerunt, quod ipſe Ioſue, totuſque Iſrael occupatus erat in bello gerendo contra reges Aquilonares terræ Chanaan, & in vrbibus eorum euertendis; reuerſi ſint ad habitandas reficiendaſque prædictas vrbes, & præſertim ipſam Hebron. Nam ſi Ioſue iam ceperat Hebron, & interfecerat regem eius, & non reliquit vllum de ſtirpe Enacim in terra filiorum Iſrael, præter eos qui in Gaza, Geth, & Azoto relicti ſunt; vt dicitur Ioſu. cap. 10. ver. 36. & ſequentibus, & cap. 11. ver. 21. & cap. 12. ver. 10. Tempore autem diſtributionis terræ, adhuc erant Enacim in Hebron, & vrbibus ac montanis eius; vtique concedere oportet, aliquos prius de manu Ioſue transfugiſſe, poſtea verò ad proprias vrbes occupãdas remeaſſe, quemadmodum nos ſub anno mundi proxime citato tetigimus. Idem confirmari poteſt ex Ioſu. cap. 15. ver. 13. & ſequentibus, vbi dicitur, quod poſteaquam dedit Ioſue Hebron Caleb filio Iephone, ipſe deleuit ex ea tres Gigantes de ſtirpe Enac, ibidem nominatim recenſitos: Quamquam arbitror id multo poſt Ioſue obitum contigiſſe, vt ſub anno mundi 2594. nu. 2. fuſius oſtendemus, quoniam eadem hiſtoria de Hebron a Caleb expugnata, de occiſis in ea tribus illis Gigantibus, & de promiſſa dataque filia ſua Axa expugnatori vrbis Dabir, qui poſtea fuit Othoniel nepos eius; iiſdem penè verbis repetita legitur Iudic. c. 1. ver. 10. & ſequentibus inter alia ibidem relata, quæ tunc (videlicet poſt mortem Ioſue) tribus Iuda, duce ipſo Calebo, contra Chananæos fortiter geſſit, vt partem terræ ſibi aſſignatã, & ab illis occupatam, recuperaret. Vnde hic obiter inferri poteſt librum Ioſue, nõ ab ipſo Ioſue, ſed poſt mortem eius ab aliquo alio (eodem forte circiter tempore, quo liber Iudicum) fuiſſe conſcriptum: Siquidem in eo etiam quædam poſt obitum Ioſue facta narrantur, vt dictum eſt: Et comprobari item poteſt ex eo, quod Ioſu. cap. 19. ver. 47. memoratur occupatio, & ſubuerſio vrbis Leſem, quæ & Lais a Danitis facta; quæ proculdubio contigit poſt mortem Ioſue; quando ſcilicet non erat dux ſiue rex in Iſrael, vt apertè dicitur Iudic. capit. 18. verſic. 1. in quo toto capite prædicta pugna, & vrbis occupatio deſcribitur. Ceterum nemini mirum videri debet, quod in ſorte tribus Iudæ, aliquot vrbes prius a Ioſue expugnatæ, denuo a Chananæis captæ, tentæque eſſent: quandoquidem id quoque in ſortibus aliarum tribuum contigiſſe, ex Iudic. capite primo colligi, ac ferè de ſingulis exempla proferri poſſent. 4

Librum Ioſue ab aliquo alio poſt eius mortẽ fuiſſe conſcriptum.

De primo anno ſabbatico.

Eodem anno memorati introitus ſeptimo, ex his, quæ ſub anno mundi 2584. nu. 2. diximus, conſequitur filios Iſrael celebraſſe, vel celebrare debuiſſe primum annũ remiſſionis ſiue ſabbaticum. Nec refert quod Abulenſis ſuper Leuitici cap. 25. & alij nonnulli exiſtimauerint Hebræos cæpiſſe metiri annos remiſſionis, & Iubileos, ab eo tempore quo ipſi cœperunt pacificè poſſidere terram promiſſionis: nimirum, vt ipſi credunt, ab anno ſui introitus decimoquarto: Quoniam ſi bene perpendantur 5

tur ſcripturæ loca, quæ ſub anno mundi proxime adducto citauimus; proculdubio videtur inde magis poſſe inferri, quod tenerentur dinumerare prædictos annos ab ingreſſu, quam a pacifica terræ illius poſſeſſione. Præterquam quod pacifica terræ poſſeſſio, neceſſaria quidem erat celebrationi, & obſeruantiæ anni ſabbatici; non autem exordio metiendi annos eius: Atqui Hebræos hoc anno ſeptimo pacificè terram illam poſſediſſe vel illud apertè declarat, quod eandem menſe quarto eiuſdem anni ſacri, vt dictum eſt, inter ſe diuiſerunt, annus autem ſabbaticus, ab autũno, hoc eſt a menſe ſeptimo, vt ſub anno mundi 2584. num. 5. probatum eſt incipiebat; vnde bene potuiſſent illum, ſi voluiſſent, celebrare. Sed vtcumque ſe ſe res habuerit: nolumus in hoc diutius immorari; quandoquidem etiam ſi quis maluerit alteram mordicus defendere, quam noſtram ſequi opinionem; nihil penè aliud efficiet, quam quod de numero annorum ſabbaticorum, vnum aut alterum excipiendum eſſe contendet; quod ipſorum ordini, & temporum rationi a nobis initæ, nihil incommodi adferre poteſt, & noſtræ ſententiæ non omnino aduerſatur: iam enim ſub anno mundi paulo ante allegato num. 2. oſtendimus Hebræos non valde accuratos fuiſſe huius præcepti obſeruatores, quin etiam raro admodum huiuſcemodi annorum obſeruantiam in vſum induxiſſe.

6 Eodem anno ab introitu Iſraelis in terram Chanaan ſeptimo, menſe pariter eius ſeptimo, eo ſcilicet tempore, quo celebrabatur feſtiuitas tabernaculorum, oportet legi cœptam fuiſſe legem Domini, vniuerſo audiente populo, quemadmodum præceptum fuerat Deuter. cap. 31. ver. 10. & nos ſub annis mundi 2583. n. 30. & 2584. num. 6. præmonuimus. Quod quidem laudabile inſtitutum, ad eruditionem populi, aliquandiu poſtea ſingulis ſeptennijs obſeruatum fuiſſe credibile eſt. Tametſi deinde, ſiue ob bella ac ſeruitutes, quæ eidem populo ſuperuenerunt, ſiue alijs de cauſis intermiſſum creditur: ita vt temporibus Ioſaphat pij regis, neceſſarium fuerit mittere quoſdam Principes cum Sacerdotibus, & Leuitis, qui habentes librum legis Domini, circuirent cunctas vrbes Iuda, & erudirent populum, vt traditur 2. Paralip. cap. 17. ver. 7. vſque ad 10. Et mortuo Ioſaphat; paulatim mox denuo res eo negligentiæ, & obliuionis deuenerit, vt ipſius quoque legis volumen, aliquo tempore deperditum remanſerit, donec, Ioſia regnante, caſu inuentum eſt in templo, dum inſtauraretur, ab Helcia ſummo ſacerdote, vt deſcribitur 4. Reg. c. 22. ver. 8.

Lex incipit recitari coram vniuerſo populo celebrante feſtum Scenopegia.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2591.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 48.

1 ANNO introitus populi in terram Chanaan octauo (quemadmodum ex his, quæ ſub anno præcedenti nu. 3. ad finem diximus, inferri poteſt) Ioſue tranſtulit caſtra Iſrael de Galgalis in Silo; hoc eſt in tribum ſuam: erat enim Silo in ſorte Ephraim; nimirum ſita ad ſeptentrionem vrbis Bethel, & ad orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendebat ad Sichimam, & ad meridiem oppidi Lebona, Iudic. cap. vlt. ver. 19. Ibi ergo nimirum in Silo, tunc primum fixerunt tabernaculum teſtimonij, quod neque in Galgalis, neque vllo alio in loco, terræ Chanaan prius erectum, fixumque fuiſſe vſquam legimus. Hunc itaque primum locum elegit Deus in terra promiſſionis, in quo ſacrificia, aliaque ad diuinum cultum pertinentia, fieri exerceriq; voluit. Et exinde cœperũt præcepta ceremonialia a Deo per Moyſen data, obligare Iſraelitas ad ipſorũ obſeruantiam, vt colligi poteſt ex his, quæ traduntur Deuter. cap. 12. ver. 5. vſque ad 15. Porrò Ioſue, poſt erectum tabernaculum, cultumque Dei aliquomodo initiatum, cupiens priuſquam moreretur (erat enim valde ſenex) perficere opus ſibi a Deo demandatum, partitionem ſcilicet totius

Ioſue trãsfert caſtra de Galgalis in Silo.

In Silo, primũ figitur tabernaculum teſtimonij.

Præceptorum ceremonialiũ obligatio, quando cœperit.

terræ

Ioſue mittit qui deſcribant terram ſeptem reliquis tribubus diſtribuendam.

terræ Chanaan; conuocata multitudine, increpauit ignauiam ſeptem illarum tribuum, quæ proprias nondum acceperant neque procurauerant hereditates, iuſſitq; ternos viros de ſingulis tribubus deligi, qui terram hactenus non diſtributam luſtrantes diligenter conſiderarent, deſcriberentque prout ipſis viſum eſſet; ita tamen, vt relinquerent tribum Iuda in parte auſtrali, & filios Ioſeph in aquilonari eis aſſignata, mediam autem inter ipſos (ſubintellige ſimul cum reliqua adhuc magis aquilonari quam illa quæ filijs Ioſeph obtigerat) in ſeptem partes diſtribuerent: ac deinde redeuntes, diſtributionem ab ipſis factam in ſcriptis referrent ad ipſum Ioſue, qui cum alijs quos elegerat Dominus Numer. cap. 34. verſ. 17. vſque ad finem capitis, ſuper ea conſulere ac deliberare poſſet, & poſt approbationem ſortes dare. Ioſu. cap. 18. ver. 1. vſque ad 9. Oportet autem hic ſubintelligere, quod prædicti ad reliquam terram deſcribendam, & in ſeptem partes diſpertiendam delegati; in ſui muneris executione aduerterint, eam eſſe anguſtiorem, quam vt ex ea tot partes conſtitui poſſent: contra verò illam quæ Iudæis data fuerat, eſſe pro vna tribu nimis latam, atque expanſam: Et propterea operæ pretium duxerint, de ea quoque portionem quandam auſtralem deſcribere, quæ pro vna parte ſufficeret. Et hæc eſt, quæ poſtea obtigit tribui Simeonis. Et inſuper alias quaſdam Iudæ vrbes deſcribere alteri parti nimis modicæ, applicandas, quæ poſtmodum obuenit tribui Dan, vt infra num. 4. dicemus.

Diuiſio terræ abſoluitur.

Menſe eiuſdem anni ſeptimo (ſi Ioſepho credimus lib. 5. antiq. ca. 1. qui tamen 2
ibidem, ſicuti & aliàs ſæpe, quædam a ſacro textu admodum diuerſa aſſerere non veretur, vt conferenti liquere poterit,) qui miſſi fuerant, peragrata deſcriptaque terra, redierunt in Silo; vbi ab ipſo Ioſue, & alijs ad hoc electis, omnibus conſideratis accuratèque diſcuſſis, exactiori quodam modo quam antea, facta eſt tribuum partitio. Et datis ſortibus coram Domino inter ſeptem tribus, prima ſors quæ de vrna fuit extracta obtigit tribui Beniamin. Secunda tribui Simeon. Tertia tribui Zabulon. Quarta tribui Iſſachar. Quinta tribui Aſer. Sexta tribui Nephthalim. Septima tribui Dan Ioſu. cap. 18. & 19. Porrò termini vrbeſque Beniamitarum recenſentur cap. 18. ver. 11. vſque ad finem capitis: Simeonitarum verò cap. 19. verſ. 1. vſque ad 10. & 1. Paralip. ca. 4. ver. 24. vſque ad finem: reliquarum autem quinque tribuum ſucceſſiuè in dicto Ioſu. cap. 19. ver. 10. vſque ad finem capitis. Atque hoc pacto expleta abſolutaque fuit diuiſio totius terræ Chanaã duodecim tribubus iuxta numerum filiorum Iſrael, Nam pro filijs Leui, qui nõ ſunt recenſiti inter filios Iſrael, nec eis cum ceteris data eſt poſſeſſio, vt dicitur Numer. cap. 26. verſ. 62. quia poſſeſſio eorum erat Dominus, quemadmodum legimus Deuter. cap. 10. verſ. 9. in eorum ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus, Manaſſe, & Ephraim, Ioſ. cap. 14. ver. 4. iuxta decretum, quod fecerat Iacob, Geneſ. cap. 48. verſ. 5. quando morti proximus, adoptauit ſibi in filios Ephraim, & Manaſſe, de ipſis dicens: Mei erunt, & ſicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi.] Et ita conſtitutæ ſunt duodecim tribus Iſrael, præter tribum Leui. Facta igitur fuit memorata terræ diuiſio, vt dicitur Ioſu. cap. 14. ver. 1. ab Eleazaro Sacerdote, & Ioſue filio Nun cum alijs decem tribuum principibus Numer. cap. 34. verſ. 16. recenſitis: inter quos nullus nominatur de tribu Ruben, & de tribu Gad, quia duæ illæ tribus iam acceperant poſ- 1

Poſſeſſio Ioſue vbi.

ſeſſiones ſuas trans Iordanem. Locus autem dictæ diuiſionis dicitur fuiſſe in Silo, coram Domino, ad oſtium tabernaculi, teſtimonij Ioſue capit. 19. in fine. Quibus peractis dederunt filij Iſrael ipſi Ioſue poſſeſſionem in medio ſui, vrbem quam poſtulauit nomine Tannath Saraa in monte Ephraim; qui illam reedificauit, & deinceps habitauit in ea Ioſu. cap. 19. verſ. 49. Eodem quoque tempore credimus, Hebræos memores largæ illius oblationis quam olim fecerat Moyſes Ietro ſocero ſuo, ſi vellet ſecum pergere in Chananæam; nimirum dandi ei quicquid optimum eſſet ex opibus quas Dominus daturus erat Iſraeli, vt habetur Numer. cap. 10. verſic. 32.

Cinæorum habitatio vbi.

hanc humanitatem ac beneficentiam oſtendiſſe erga Cinæos poſteros dicti Ietro, vt darent eis optionem habitandi vbicumque eis magis placeret inter filios Iſrael; illoſque pro tunc elegiſſe ſibi domicilia in Iericho, quæ erat in ſorte Beniamin, & Deuter. cap. 34. ver. 3. dicitur ciuitas Palmarum, hoc eſt, in agro eius, qui erat omnium fertiliſſimus: nam ipſa vrbs a Ioſue iam funditus destructa fuerat. Quod autem

ibi

ibi habitauerint Cinæi apertè colligitur Iudic.ca.1.ver.16. vbi dicitur quod poſtea aſcenderunt de ciuitate Palmarum, & tranſtulerunt ſe in ſortem Iudæ, vt nos ſub anno mundi 2594. num.7. dicemus.

3 Vt autem poſitionis dictarum ſortium aliquam ſaltem cognitionem habeamus; quando omnino exactam habere non poſſumus, propter nimis vetuſta vrbiũ terminorũq; vocabula, quæ magnã in diſcernẽdis ſortium finibus pariunt obſcuritatem: ſcire oportet quod, vt alias diximus, tota terra Chanaan cis Iordanem in ſua longitudine ab auſtro ad aquilonem, ſe ſe extendebat ab Ægypti confinio vſque ad montem Libanum: In latitudine verò, ab oriente in occidentem, claudebatur duabus lineis, quarum occidentalis excurrebat ſecus mediterranei maris littus, orientalis autem ab initio Iordanis vſque ad meridionalem maris mortui linguam. Porrò tribus Iuda ſortita eſt partem ſuam in plaga magis auſtrali, habuitque totam terræ latitudinem, nimirum a mari mortuo ad mediterraneum; contra aquilonem verò protendebatur, vſque ad Ieruſalem excluſiuè; quamquam in medio ſui, contra auſtrum, vt mox dicemus, data eſt hereditas tribui Simeon. Poſt Iudam contra aquilonem data eſt poſſeſſio duabus tribubus videlicet filijs Dan, & Beniamin, iſtis ad orientem, illis occidentem verſus. Deinde magis adhuc progrediendo ad aquilonem, ſequebatur hereditas Ephraim, quæ a Iordane ad mediterraneum excurrebat. Tribui Ephraim immediatè ſuccedebat media tribus Manaſſe. Poſtea vlterius tendendo contra aquilonem, reperiebantur a dextris quidem Iſſachar, a leua autem Aſer; quibus aquilonaris erat immediatè ſors Zabulon; Zabuloni verò Nephthalim. At verò trans Iordanem; ab aquilone eundo contra auſtrum, primo occurrebat altera medietas tribus Manaſſe; deinde Gad; poſtremo Ruben. Hæc eſt diſpoſitio duodecim tribuum Iſrael in terra Chanaan: quæ vt melius perciperetur, in mẽtem venerat, aliquam ex his, quæ circumferuntur eiuſmodi diuiſionis tabulam hic inſerere: ſed quoniam illæ, vel ſacræ ſcripturæ non prorſus conformes, vel nimis confuſæ videbantur, eo quod illarum Auctores, non ſolam terræ partitionem a Ioſue olim factam; nec ſolas vrbes in ſcripturis ſacris eo tempore memoratas; ſed alias quoque mox ædificatas, & multa alia quæ poſtmodum variata ſunt, in illis ſimul repręſentare voluerunt: propterea ne magis ingenia confundi contingeret, illis omiſſis, opportunius viſum eſt, hoc loco clarioris doctrinæ gratia nouam tabellam ponere licet rudiori quodam modo a nobis delineatam; quæ tantummodo eum dictæ diuiſionis ſtatum aliquo modo referat, quem ſuperius deſcripſimus, & qui ipſius Ioſue temporibus extitiſſe, in ſacris libris traditur; quemadmodum ex infra quoque dicendis comprobari poterit. Pepercimus autem vrbes tribuum in Ioſu. cap.15. vſque ad 20. nominatim recenſitas, proprijs locis in tabella ſignare; tum quod ſingularum ſitus, & diſtantiæ, ex ſacris libris plenè haberi poſſe non videantur; & plurimæ ex vetuſtioribus, apud alios quoque Auctores, vbi nam fuerint, traditum non reperiatur; tum etiam, quia tametſi Ioſu.cap. 15. ad centum quadraginta propè vrbes tribus Iudæ, recenſitæ inueniantur; nihilominus ſcriptura ſacra, in capitibus ibidem ſubſequentibus, vbi de aliarum tribuum ciuitatibus agit, paucas admodum, & ferè illas tantum memorat, quæ in circuitu ſingularum tribuum, & quaſi earum fines terminiue eſſe videbantur: tum denique quia ad id quod nos hic intendimus, ſatis eſſe poſſit, tribuum tantummodo partitiones, ſortiumque ipſarum poſitiones quibuſdam veluti inter ſe funiculis diſtinctas, præ oculis habere, vt in ſubiecta figura intueri licet.

De poſitione terræ Chanaã, & ſingularum tribuum.

Sors tribus Iudæ.

Simeonis.

Dan.

Beniamin.

Ephraim.

Media tribus Manaſſe.

Iſſachar.

Aſer.

Zabulon.

Nephthalim.

Alterius medietatis tribus Manaſſe.

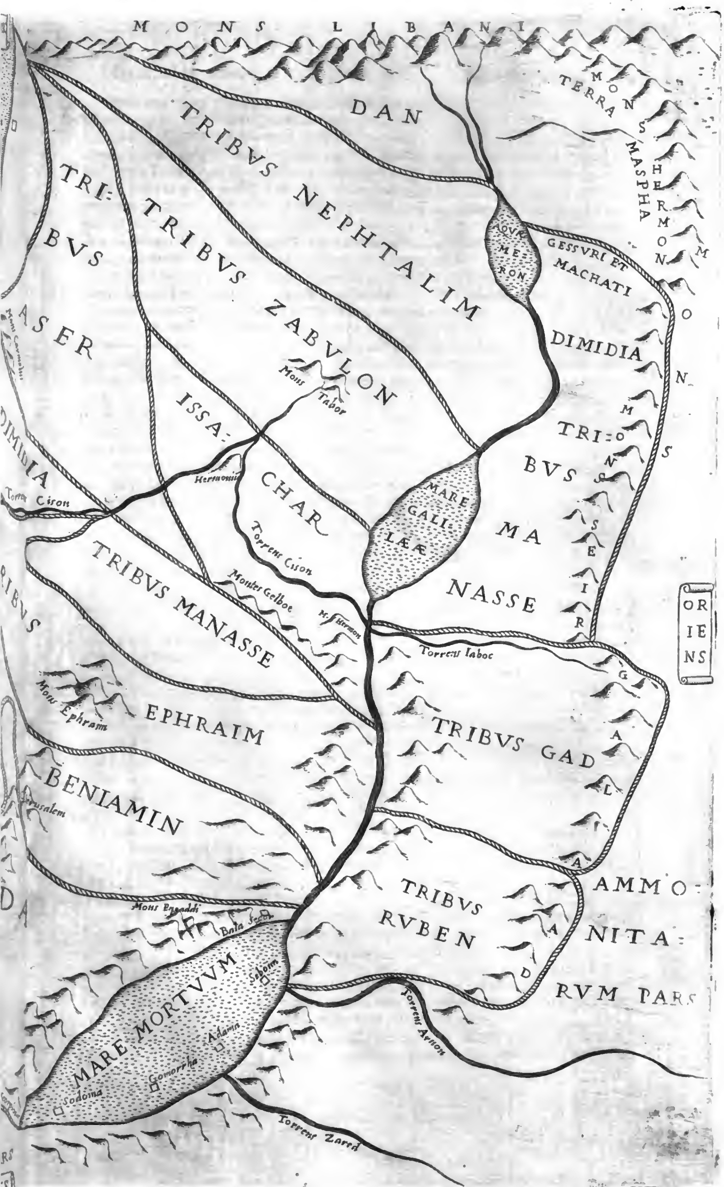
Gad.

Ruben.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

SEPTENTRIO
INTER XII. TRIBVS
ORTHOGRAPHIA
RANEVM
Sidon
Tyrus
Mons Carmelus
DIMID
Torrens
Ioppe
TRIBVS
DAN
TRIBVS IVDA
SIMEON
MONS
GESSVRI ET
GERZI
Adar
Ascemona
Carcaa
Sina
Cadesbarne
IDVMÆÆ PARS
AMALECITARVM
PARS
MERIDIES

MONS LIBANI
DAN
TRIBVS NEPHTALIM
TRIBVS ZABVLON
TRI: BVS ASER
ISSA: CHAR
AQVÆ MERON
GESSVRI ET MACHATI
DIMIDIA TRI: BVS MA NASSE
MARE GALILÆÆ
Mons Tabor
Torrens Cison
Montes Gelboe
TRIBVS MANASSE
Mons Ephraim
EPHRAIM
BENIAMIN
Torrens Iaboc
TRIBVS GAD
TRIBVS RVBEN
AMMONITARVM PARS
ORIENS
MARE MORTVVM
Sodoma
Gomorrha
Adama
Seboim
Bala Segor
Mons Engaddi
Torrens Arnon
Torrens Zared
Ierusalem
MASPHA
MONS HERMON

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Quod memorata tribuum poſitio cum ſacra ſcriptura conſentiat.

4 Quod autem noſtra hæc tribuum Iſrael deſcripta diſtinctio, ac ſituatio, ſacræ ſcripturę ſit conſona, probari poteſt inductione. Nam de duabus tribubus, Ruben, & Gad, & dimidia tribu Manaſſe, manifeſtum eſt eas ſortitas eſſe terram trans Iordanem, quæ fuerat Seon, & Og, duorum Regum Amorrhæorum: id enim ex aliquot ſcripturæ locis ſub anno mundi 2583. numero 25. demonſtrauimus: Et Deuter. cap. 3. ver. 12. vſque ad 18. aperte traditur, mediæ tribui Manaſſe datam fuiſſe dimidiam partem montis Galaad magis aquilonarem; nimirum quæ a torrente Ieboc excurrebat, vſque ad terminos Geſſuri, & Machati; & in qua erat regio Argob, & Baſan, aliàs regni Og. Reliquis verò duabus tribubus, aſſignatam, traditamque fuiſſe reliquam medietatem dicti montis, quæ ad auſtrum tendit, a dicto Ieboc vſque ad torrentem Arnon; poſitis Rubenitis ad latus auſtrale, quod reſpicit torrentē Arnon; Gaditis verò in latere vergente ad Ieboc. *Situs tribuum Ruben, & Gad & dimidia tribus Manaſſe.* Quod autem ſors Iudæ fuerit cis Iordanem; eſſetque pars magis auſtralis totius terræ Chanaan, inde fit clarum, quod termini auſtrales ipſius Iudæ, qui deſcribuntur Ioſu. c. 15. ver. 1. vſque ad 5. ijdem prorſus inueniuntur, cum finibus auſtralibus totius terræ Chanaan, Numer. capit. 34. verſic. 3. vſque ad 6. deſcriptis. *Sortis Iudæ.* De tribu Simeon; quod in medio, ſiue in funiculo poſſeſſionis Iudæ acceperit hereditatem; apertè traditur Ioſu. cap. 19. verſ. 2. & 9. *Simeonis.* Et confirmari poteſt ex aliquot vrbium eius nominibus, ibidem recenſitis; puta Berſabee, Siceleg, & aliarum, quæ pariter recenſitæ fuerant in catalogo vrbium Iudæ, Ioſu. cap. 15. verſic. 26. 28. & 31. Hoc autem diuina prouidentia factum eſt; quia hereditas Iudæ admodum lata erat reſpectu ceterarum, vt Ioſue cap. 19. verſ. 9. innuitur; & numerus Simeonitarum minor erat aliarum cunctarum tribuum, vt colligi poteſt Numer. cap. 26. vbi ſingulæ tribus recenſentur; ideo opportunè eis obtigit parua portio, a tribu Iudæ reſecata. Porrò tribum Beniamin, poſſediſſe terram exiſtentem inter filios Iuda, & filios Ioſeph, expreſsè habemus Ioſu. capit. 18. ver. 11. vbi etiam ponitur Iordanis pro termino ipſorum Beniamitarum, (intellige orientali.) *Beniamitarū.* Tribum quoque Dan fuiſſe poſitam in confinio tribus Iudæ, & ad plagam quæ reſpiciebat ad mare mediterraneum; colligi poteſt ex Ioſu. cap. 19. verſic. 41. *Danitarum.* vbi intra terminos poſſeſſionis eius, numerantur vrbes quædam, nempe Themna, ſiue Thamna, Sara, ſiue Sarea, Eſthaol, & aliæ, quæ prius in catalogo ſortis Iudæ, Ioſue capitulo decimoquinto, verſiculo trigeſimotertio, & 57. recenſitæ fuerant, eo quod aliquæ illarum erant in confinio vtriuſque tribus poſitæ, & aliquæ prius erant aſſignatæ tribui Iudæ, ſed deinde, in poſtrema partitione, detractæ ab ea ſunt, & ſorti quæ poſtea obtigit tribui Dan, applicatæ; cuiuſmodi ſunt Saraa, & Eſthaol; quæ quod poſtmodum fuerint vrbes ſortis Dan, patet Iudic. capitulo decimoſexto in fine, vbi Sampſon, qui erat de tribu Dan, dicitur ſepultus inter Saraa, & Eſthaol, in ſepulchro patris ſui Manue; & capit. 18. verſiculo ſecundo, dicuntur filij Dan miſiſſe quinque viros de Saraa, & Eſthaol, vt explorarent terram; qui verſiculo 8. dicuntur reuerſi in Saraa, & Eſthaol; & verſiculo vndecimo, de eiſdem vrbibus ſexcenti viri cognationis Dan profecti referuntur. Quod autem ſors tribus Dan non ſolum eſſet in confinio tribus Iuda; ſed etiam in parte occidentali, ac ſe ſe extenderet prope mediterraneum; manifeſte infertur ex Ioſu. cap. 19. ver. 46. vbi dicitur, quod terminus eius, (nimirū occidentalis) reſpiciebat Ioppen, quæ proculdubio in littore mediterranei maris erat poſita; Igitur, vt dictum eſt, tribus Beniamin ad orientem, & Dan ad occidentem, ambæ erant inter Iudæos, & Ioſephitas; habebantque Iudæos ad auſtrum, & filios Ioſeph ad aquilonem. De ipſis autem Ioſephitis, hoc eſt de tribu Ephraim, & dimidiæ tribus Manaſſe, legimus Ioſue cap. 17. verſiculo decimo, quod poſſeſſio Ephraim erat ab auſtro, & Manaſſe ab aquilone, & vtramque tribum claudebat mare, (intellige ab occidente mediterraneum) & iungebantur ſibi in tribu Aſer ab aquilone; & in tribu Iſſachar ab oriente. *Ioſephitarum.* Ephraim autem etiam ex parte excurrebat vſque ad Iordanem, vt colligitur Ioſue cap. 16. verſiculo primo. Quod ſi quis quærat; ſi Ephraim pertingebat a mediterraneo ad Iordanem, eratque ei ab aquilone ipſa tribus Manaſſe; qui fieri poterat, vt Ephraim, & Manaſſe, iungerent ſe in tribu Aſer ab aquilone? Reſpondeo. quod Ephraim habebat etiam ciuitates in medio vrbium Manaſſe, vt apertè traditur Ioſue capitulo 16. verſiculo 9. & cap. 17. verſic. 9. ideſt, habebat portionem quandam

ſuæ hereditatis, quæ ingrediebatur ſortem Manaſſe, ſecus illum alueum torrentis Ciſon, qui fluit ad mare mediterraneum, & ita in ea parte, Ephraim diuidebat Manaſſem, quemadmodum in delineatione expreſſum eſt, & ſic vterq; contingebat ab aquilone fines Aſer auſtrales: Quomodo autem iungerentur in Iſſachar, ab oriente; facilius erit in tabella delineatum intueri, quam verbis exprimere. Tribum verò Aſer habuiſſe terminos ſuos occidentales in finibus Tyri, & Sidonis; & ab aquilone tribum Zabulon, ſatis aperte colligitur Ioſu. cap. 19. verſic. 27. vſque ad 30. Quin etiam ipſam Sidonem aliquomodò pertinuiſſe ad eãdem tribum Aſer, videtur colligi poſſe Iudic. cap. 1. ver. 31. Et ipſum Aſer habitaſſe in littore maris, apertè traditur in eiuſdem libri cap. 5. ver. 17. Siue quia, vt dictum eſt, etiam ipſa Sidoniorum regio, quæ maritima erat, in Aſeris ſorte comprehenderetur; ſiue potius quia, etiam ſecluſa Sidoniorum terra, quam conſtat ab Aſeritis numquam fuiſſe poſſeſſam, certum eſt quod exitus terræ dicti Aſer, pertingebant ad mare, in Achziba, vt expreſsè habemus Ioſu. cap. 19. ver. 29. Erat autem Achziba, teſte B. Hieronymo de locis Hebraicis, quæ poſtmodum Dippa dicta fuit, in nono milliario a Ptolemaida euntibus Tyrum, in littore nimirum mediterranei, non longe a promontorio Albo. Hanc Ioſephus lib. 1. de Bello cap. 11. vocat Ecdippon; Plinius verò libro quinto, cap. 19. & Ptolemæus Geographiæ libr. 5. Tabula Aſiæ quarta, Ecdippam.

Aſeritarum. (margin note beside the line "lone tribum Zabulon")

Iſſacharitarũ. Porrò ſortem Iſſachar ſe ſe extendiſſe, orientem verſus, vſque ad Iordanem; & 5 item ab eadem parte orientali (ſubaudi non procul a Iordane) fuiſſe contiguam ſortibus Ephraim, & Manaſſe, traditur Ioſu. cap. 17. ver. 10. & cap. 19. ver. 22. De *Zabulonitarũ.* tribu autem Zabulon, quoniam termini eius, Ioſu. cap. 19. ver. 10. vſque ad 17. nominibus peruetuſtis, ſubobſcurè indicantur, non facile definiri poſſe videtur, num tota eſſet auſtralis, an aquilonaris, reſpectu Aſeritarum; & vtrum a mari Galilææ, vſque ad mediterranei littora, vt quidam exiſtimarunt, excurreret, an non. Nobis magis placet Aſeritas ex vna parte fuiſſe Zabulonitis, multo magis auſtrales, ex alia verò ferè æquales, vt in tabella noſtra delineatum videri poteſt. Et ratio eſt, quia, ſi ſcriptura ſacra quandoque ait, quod terra Aſer, vt dictum eſt, habebat ab aquilone tribum Zabulon; & quandoque quod tangebat terram Nephthalim ad occidentem, quemadmodum paulo poſt oſtendemus: vtique oportet, quod eadem terra Aſer, alicubi haberet Zabulonitas ad aquilonem; alicubi verò ipſa contra aquilonem non minus aſcenderet, quàm terra Zabulon, quę ibidẽ pariter erat confinis terræ Nephthalim: & conſequenter, quod funiculus Zabulonitarũ, non pertingeret, vſque ad mare mediterraneum; ſed inter ipſum mare, & terminos Zabulonis occidentales, media eſſet pars ſortis Aſer, vel ẽt regio Sidoniorum, vt in tabella expreſſum eſt. Ceterum, quoniam in Iacobi prophetia Gen. cap. 49. ver. 13. legimus: Zabulon in littore maris habitabit; & in ſtatione nauium, pertingens vſque ad Sidonem.] Quæ verba manifeſtè videntur exprimere loca habitationis Zabulonitarum; non autem (vt exponit Maſſius) loca negotiationis ipſorum: & præterea, quia Matthæi cap. 4. ver. 13. traditur, Capharnaum vrbem in littore maris Galilææ poſitam, extitiſſe in finibus Zabulon, & Nephthalim: profecto ex hiſce duobus ſcripturæ locis, videtur quidem poſſe colligi, Zabulonios habitaſſe in littore maris Galilææ; ſed non neceſſario inferri, quod ipſorum ſors porrecta eſſet vſq; ad mare Sidoniorum; neque omnino vſque ad fines orientales ipſorum; cum illud ad pertingens, vſque ad Sidonem rectè etiam videatur poſſe accipi, ac ſi diceretur pertingens ferè vſque ad regionem Sidonis alioqui, quomodo terra Nephthalim (quæ magis erat aquilonaris quàm terra Zabulon) potuiſſet attingere terram Aſer ab occidente? & tamen id apertè aſſeritur *Nephthalitarũ* Ioſu. cap. 19. verſic. 34. Denique quod etiam ſors tribus Nephthalim, haberet confinia ſua ad mare Galilææ; ex loco Matthæi proximè adducto deduci poteſt; & confirmari ex Ioſu. c. 19. ver. 35. vbi inter vrbes eius, connumeratur, quoq; Cenereth, quæ poſita erat in littore dicti maris; & ab ea olim illud denominabatur, mare Cenereth, ſicuti poſtea, temporibus Tiberij Cæſaris, mare Tiberiadis dictum fuit, eo quod Herodes eandem vrbem, in honorem dicti Imperatoris, Tiberiam appellaſſet. Propterea, id quod de tribu Nephthalim. Deuteron. capitulo 33. verſiculo 23. legimus: Mare, & meridiem poſſidebit.] rectè, iuxta Lyranum, & alios, de

mari

mari Galilææ poteſt accipi. Nam & Abulenſis ibidem exponit, ideſt: a meridie habebit mare Galilææ. Cui expoſitioni fauet etiam Chaldaica Paraphraſis, quæ eo loci exprimit, mare Geneſar, vt videre eſt in Biblijs Regijs. Eſt autem idem mare Geneſar, ſiue Geneſareth, quod mare Galilææ. Protendebantur verò confinia Nephthalim ſecus Iordanem, vt colligitur Ioſu.cap.19. verſ.33 intellige ſupra mare Galilææ, contra aquilonem, vſque ad eam regionem, quæ poſtea a Danitis occupata fuit. Ad meridiem autem, termini Nephthalim, pro maiori parte, contingebant Zabulonitas; & terram Aſeritarum ad occidentem, vt cap. Ioſu. citato ver.34. exprimitur. Quomodo autem (vt ibidem ſubiungitur) terminus Nephthalitarum; pertranſiret etiam in Iuda ad Iordanem contra ortum ſolis vix capi poteſt, præſertim cum inter Nephthalitas & Iudæos, plurimæ tribus eſſent interpoſitæ; ita vt illi, quod attinet ad eorum hereditates, inuicem ſe contingere nullo modo poſſent. Niſi forte illud-Iuda-ibi non tribum Iudaicam, ſed vrbem aliquam, vel locum ſic appellatum ſignificet, qui ad orientalem Nephthali plagam, tunc eſſet poſitus. Veruntamen de hoc nihil certi aſſerere poſſumus. Certè in lxx. Interpretum editione, nulla ibidem Iudæ mentio reperitur. Cur verò in vulgata poſitum ſit, hactenus incompertum habemus.

6 Ceterum in præfata noſtra diuiſionis terræ Chanaan deſcriptione, duo ſunt aduertenda. Alterum eſt, eam non ſemper poſtea eo prorſus modo quo a Ioſue præfinita fuerat, perſeueraſſe; ſed procedentibus temporibus, non nihil, vt fit in rebus humanis, fuiſſe variatam. Nam clarum eſt Danitas mox alias ſibi ſedes quæſiuiſſe, vt tangitur Ioſ.c.19.ver.47. & latè deſcribitur Iudic.c.18. per totũ. Et Simeonitas, Dauidis vel potius Roboami tẽporibus, a Iudæis pulſos (vt præcipui Hebræorũ Rabbini opinantur) aliò tranſmigraſſe; vel regnãte Ezechia, tanquam emiſſis colonijs, ad vberiora paſcua profectos eſſe, vt colligitur 1. Paralip.c.4.ver.39. Scimus etiam quod Ieruſalem, quæ in poſſeſſione Beniamitarum continebatur, poſtea in ſorte Iudæorum reputata fuit; quoniam Iebuſæos in ea habitantes, quos prius neque Iudæi vt dicitur Ioſu. cap.15. in fine, neque Beniamitæ, vt habetur Iudic. cap.1. verſ.21. ſuperare potuerant; demum Dauid Iudæus inde expulit. Et Siceleg, quæ in parte Simeonis conceſſerat, mox pariter in partem Iudæ redacta fuit. Alterum eſt, quod non omnis terra ſingulis tribubus aſſignata, ſtatim ab ipſis acquiſita, poſſeſſaq; fuit. Nam de Iuda legimus Iudic. cap.1. ver.19. Nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.] Et de Ephraim Ioſu. cap. 16. in fine, & Iudic. cap.1. verſ. 29. dicitur: quod non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer.] De Manaſſe item Ioſu.cap.17. ver.12. hæc habentur: Nec potuerunt filij Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cœpit Chananæus habitare in terra ſua. Et Iudic.ca. 1.ver.27. Manaſſes quoque non deleuit Bethſan, & Thanac cum viculis ſuis, & habitatores Dor; & Ieblaam, & Mageddo cum viculis ſuis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.] Et filijs Ioſeph conquerentibus quod terra eis data, eſſet anguſta; reſpondit Ioſue dicens: Si populus multus es, aſcende in ſyluam, & ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezæi, & Raphaim, Ioſu.cap.17. verſ.15. De Beniamin verò ſic dicitur Iudic.cap.1.ver.21. Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem, non deleuerunt filij Beniamin, habitauitque Iebuſæus cum filijs Beniamin in Ieruſalem.] De alijs etiam tribubus ibidem ver.30. legimus: Zabulon non deleuit habitatores Cetron, & Naalol; ſed habitauit Chananæus in medio eius, factuſq; eſt ei tributarius. Aſer quoque non deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob: habitauitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum. Nephthali quoque non deleuit habitatores Bethſames, & Bethanath; & habitauit inter Chananæum habitatorem terræ, fueruntque ei Bethſamitæ, & Bethanitæ tributarij. Arctauitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum, vt ad planiora deſcenderent. Item Ioſu.cap.13. ver.13. legimus: Nolueruntque diſperdere filij Iſrael Geſſuri, & Machati, & habitauerunt in medio Iſrael vſque in præſentem diem. Præterea Iudic. cap.3. verſic.3. & 5. recenſentur Gentes relictæ a Domino in terra Chanaan; nimirum Philiſtijm, Sidonij, Chananæi, Hethæi, Amorrhæi, Pherezæi, Heuæi, & Iebuſæi, in quorum medio habitauerunt filij Iſrael.

Memorata terra partitio mox non nihil mutata.

Singulas tribus non ſtatim poſſidare potuiſſe totam terram ipſis aſſignatam.

Cur reliquerit Dominus Chananæos inter Iſraelitas.

Cauſa autem cur reliquerit Dominus has Gentes inter filios Iſrael, fuit quadru- 7
plex. Primam tetigit Angelus Iudic. cap.2.ver.2. Quia nimirum Hebræi, contra
præceptum Domini, quod habetur Numer.cap.33.ver.51. & Deuter. cap. 7. ver.1.
vſque ad 6. inierunt fœdus cum Chananæis. Propterea (inquit ibi Angelus) nolui
delere eos a facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam. Simi-
le quid legitur in eodem Iudic.cap.2.ver.20. vſque ad finem capitis. Altera cauſa
indicatur. Exod.cap.23.ver.29. illis verbis: Non eijciam eos a facie tua, anno vno
(ideſt in prioribus annis, ab adepta terræ poſſeſſione, vſurpato videlicet numero
ſingulari, pro plurali) ne terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te be-
ſtiæ: paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas terram.]
Et idem ferè habetur Deute. c.7. ver.22. Ac ſi dicere voluiſſet: Terra Chanaan, mul
to latior eſt, quàm vt a vobis tota inhabitari, coliue queat; cum non tam multi ſitis,
qui eam replere valeatis. Quamobrem, ſi ſtatim in ingreſſu veſtro, ego diſperderē
omnes illas gentes, quæ nunc eam incolunt; proculdubio terra illa remaneret, ma-
gna ex parte, deſerta; augereturque in ea multitudo ferarum, quæ vobis non parum
moleſta, ac noxia eſſet: Propterea gentes illas paulatim eijciam, ad incrementi
veſtri proportionem; ita vt quantum vos indies multiplicari contigerit, ac dilatari
oportuerit, tantum illos ſenſim a vobis exterminari permittam. Tertia cauſa pro-
ditur Iudic.cap.3. ver.1. vt ſcilicet erudiret in eis Iſraelem, & omnes qui non noue-
rant bella Chananæorum, vt poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & ha-
bere conſuetudinem præliandi. Quibus verbis, apertè inſinuatur, Dominum reli-
quiſſe hoſtes Iſraeli, non vt ei malefaceret; ſed magis vt eum ad maiora bona pro-
ueheret, atque ab eo impedimenta maioris boni conſequendi, amoueret; nimirum,
vt hac ratione, occaſiones valde ſalutares eiſdem daret, pernitioſa a filijs ſuis otia
arcendi, & exercendi eos ad prælia, glorioſaſque victorias de hoſtibus reportandas.
Vide quanta fuerit Dei benignitas ac prouidentia erga populum illum adhuc car-
nalem: & diſce non minora ab eodem ſperare, in his præſertim, quæ ad ſpiritum
pertinent; vt intelligas non otioſè, etiam poſt ſpiritualem regenerationem, & ve-
ram in Deum conuerſionem, in nobis relictum eſſe fomitem peccati, variaſq; ten-
tationes; vt earum punctionibus excitati, acrius prouocemur ad continuam luctam
aduerſus principes tenebrarum, & aduerſus carnem & ſanguinem, hoc eſt proprias
concupiſcenrias, quæ militant in membris noſtris; & denique ad vitia prauaſque
conſuetudines, quarum typum illæ gentes in populo Iſraelitico gerebant; de cordi-
bus noſtris, Deo bene iuuante, exterminandas. Quarta demum cauſa, cap. Iudic.
citato ver. 4. ſubiungitur, illis verbis: Dimiſitque eos (ſubaudi Chananæos) vt in
ipſis experiretur Iſraelem, vtrum audiret mandata Domini, quæ præceperat patri-
bus eorum per manum Moyſi, an non.] Ideſt vt ſic apertius ſe proderent inter Iſrae-
litas, quinam verè in diuino cultu, & Moſaicæ legis obſeruantia eſſent ſtabiles; &
qui inconſtantes, & leui corde, ac facile, ex Chananæorum conſuetudine, ad idola
colenda defluerent. Simile illud eſt quod dicebat Apoſtolus 1. ad Cor.cap. 11. ver.
19. Oportet & hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.] Prima
ergo cauſa cur non deleuerit Dominus de terra Chanaan, ad introitum Iſraelis, om-
nes gentes in ea prius exiſtentes, fuit quidem, vt dictum eſt, Hebræorum præuarica-
tio: Sed pius Dominus, qui (vt dicebat S. Auguſtinus. Enchiridij cap.27.) melius
iudicauit de malis bene facere, quàm mala nulla eſſe permittere.] dictæ Iſraelita-
rum transgreſſionis pœnam, vertit eis in bonum; vt ſcilicet terra illa non remaneret
magna ex parte inculta & inhabitata, feriſque, magno cum Hebræorum detrimen-
to obnoxia. Et item, vt in eis erudiret exerceretque Iſraelem ad prælia; ab eiſdem-
que otia, malorum omnium incentiua, tolleret. Et denique, vt per hoc, manifeſti
fierent, qui ex Hebræis Deo veraciter adhærerent; & qui ab eo facile auerti ſe ſine-
rent, vt paulo ante latius explicatum eſt.

De ſex refugij ciuitatibus.

Diuiſa duodecim tribubus terra promiſſionis, Ioſue in eodem loco, nempe in 8
Silo manens, ſeparauit conſtituitque, iubente Domino, ſex refugij ciuitates, quæ eſ-
ſent ijs qui caſu aliquo proximum percuſſiſſent, veluti Aſyla quædã, ad quæ tuto cõ-
fugere poſſent, & ibidem impunè morari, donec cauſa eſſet cognita, quemadmodum
iuſſerat Dominus Moyſi Numer.cap.35.ver.9. & ſequentibus. Fuerunt autem iſtæ

vrbes,

vrbes, ad commoditatem vniuerſi populi, delectæ tres citra Iordanem, locis opportunioribus; vna videlicet nomine Cedes, in tribu Nephthalim; altera vocabulo Hebron, in tribu Iuda, quæ duæ tribus, penè erant in extremitatibus terræ Chanaan poſitæ; tertia verò Sichen, in tribu Ephraim, quæ in medio ferè totius Chananææ locata erat. Et Similiter aliæ tres ciuitates trans Iordanem; illæ nimirum, quas conſtituerat Moyſes Deuter. cap. 4. ver. 41. vſque ad 44. videlicet Boſor in tribu Ruben, & Ramoth in tribu Gad, & Golan, ſiue Gaulon in tribu Manaſſe. Ioſu. cap. 20. per totum; Vbi etiam ponuntur quædam circunſtantiæ, quibus diſcerni poſſent, quinam tali priuilegio gaudere deberent.

Ciuitates 48. Leuitis aſſignata.

9 His conſtitutis, Ioſue ad petitionem principum familiarum Leui eidem in Silo factam, iuſſit ſeparari ab omnibus tribubus Iſrael, quadragintaduas vrbes, cum ſuburbanis ſuis, quas ſimul cum prædictis ſex refugij ciuitatibus, (quæ faciunt ſummã quadraginta octo vrbium) ſorte diſtribuit vniuerſæ tribui Leui, prout præceperat Dominus per Moyſen, Num. cap. 35. ver. 2. vſque ad 9. Erant autem familiæ Leuiticæ tres primariæ, iuxta numerum filiorum Leui, qui fuerunt Gerſon, Caath, & Merari, a quibus prodierunt familiæ Gerſonitarum, Caathitarum, & Meraritarum, vt dicitur Num. cap. 26. ver. 57. Aaron verò fuerat de familia Caath, vt patet ibidem ver. 59. & 1. Paralip. cap. 6. ver. 3. Igitur prima ſors egreſſa eſt in familiam Caath, filiorum Aaron Sacerdotis; Et propterea ipſis filijs Aaron, qui omnes erant Sacerdotes, ante omnia datæ ſunt tredecim ciuitates de tribubus Iuda, Simeon, & Beniamin. Et in hoc quoque diuina eluxit prouidentia, diſponens, vt Sacerdotibus obuenirent vrbes non valde remotæ a Ieruſalem, in qua poſtea conſtruendum erat templum, vt commodius deinde præſto eſſe poſſent in eo ſacra facere. Reliquis verò filijs Caath inferioris gradus (ſic enim ſcriptura ſacra loquitur) ideſt, qui non erant de ſtirpe ipſius Aaron, & conſequenter non erant Sacerdotes, ſed tantummodo Leuitæ, aſſignatæ fuerunt vrbes decem, acceptæ a tribubus Ephraim, Dan, & dimidia tribu Manaſſe cis Iordanem. Gerſonitis poſtea diſtributæ ſunt aliæ vrbes tredecim, de tribubus Iſſachar, Aſer, Nephthalim, & altera medietate tribus Manaſſe exiſtente in Baſan trans Iordanem. Poſtremo, Meraritis applicatæ ſunt vrbes duodecim, in tribubus Ruben, Gad, & Zabulon; Ioſu. c. 21. ver. 1. vſque ad 41. Et ibidẽ quoque nominatim recenſentur ſingula prædictarum omnium vrbium nomina. Atque hæc fuit portio, non modica ſanè, quin potius copioſa valde, & optima filiorum Leui; ſi numerum, & qualitates ceterarum vrbium, quæ ſingulis alijs tribubus obtigerunt, attendamus. Cur autem tribus Leui non fuerit ab alijs ſegregata, ſicut & reliquæ ab inuicem; duplex ratio aſſignari ſolet: vna eſt, quoniam cum tribus Leuiticæ munus eſſet erudire populum in his, quæ ad Dei cultum pertinerent, quemadmodum nos ſub anno mundi 2545. num. 18. probauimus; vt id commodius præſtare poſſent, neceſſarium quodammodo fuit eos ſparſim inter alias tribus fuiſſe diſtributos, Altera vt Iacobi prophetia adimpleretur, Geneſ. cap. 49. ver. 5. deſcripta; vbi de ipſius Leui, & Simeonis poſteritate vaticinans, ait: Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael. Quomodo autem etiam filij Simeon diuiſi ſint in Iſrael, aliàs dicendum erit.

Caathitis filijs Aaron ciuitates 13.

Reliquis Caathitis vrbes 10.

Gerſonitis vrbes 13.

Meraritis vrbes 12.

Cur tribus Leui non fuit ab alijs ſegregata.

Leuitis nulla poſſeſſiones, ſed decima tãtum aſsignata.

10 Nunc, quod attinet ad ciuitates Leuitis attributas, aduertere oportet, nihil ipſos Leuitas de ditione ipſarum accepiſſe, niſi tantummodo ſuburbana, quæ foris ab vnaquaque ciuitatis parte, bis mille cubitorum, hoc eſt mille paſſuum ſpatio duntaxat tendebantur: Vrbes nanque ad habitandum; ſuburbia verò ad pecora, iumẽtaque ſua paſcenda data ſunt, quemadmodum exprimitur Num. cap. 35. ver. 2. vſq; ad 6. Reliqui verò dictarum vrbium agri, illis tribubus remanſerunt, in quibus dictæ ciuitates erant ſitæ. Etenim Leuitis præceptum fuerat Num. cap. 18. verſ. 20. vt nihil in terra promiſſionis poſſiderent, nec partem haberent inter filios Iſrael; quoniam Dominus ipſe pars & hereditas ipſorum erat.] Ad victum autem, & ſuſtentationem ipſorum, vt ibidem ſubiungitur, dedit eis Dominus omnes decimas Iſraelis, pro ſtipendio miniſterij, quo ei in tabernaculo fœderis deſeruiebant, præcepitque eis, vt decimarum eſſent oblatione contenti; De quibus ſanè decimis ſatis ſuperque pro inſtituti noſtri ratione, ſub anno mundi 2548. numero decimo, dictum eſt.

Abſolutis

Ioſue dimittit Rubenitas Gaditas & dimidiam tribum Manaſſe i terram alias ipſis a Moyſe aſſignatam.

Abſolutis omnibus, quæ circa partitionem terræ duodecim tribubus, & diſtributionem vrbium tribui Leuiticæ, quæ erat tertiadecima, factam pertinebant. Videns Ioſue, quod Deus iam tradidiſſet Iſraeli omnem terram, quam ſe traditurum, olim iurauerat; & quod iam pacificè illam poſſiderent, vocatis ad ſe Rubenitis, Gaditis, & dimidia tribu Manaſſe, commendauit eos, quod opere impleſſent, quæ promiſerant Moyſi, quando aſſignauit eis partes trans Iordanem: nimirum quod hactenus, multo tempore, fortiterque bellaſſent pro fratribus ſuis. Deinde dimiſit eos cum benedictione Domini: & cum argento, & auro, ære, & ferro, veſteque multiplici, vt irent in pace, vnuſquiſque ad tabernacula ſua; præcipiens eis, vt memores eſſent Domini Dei ſui, & ambularent in omnibus vijs eius, cuſtodientes præcepta, quæ per Moyſen dederat eis, & in ſumma, vt diligerent Deũ, eiq; perpetuo deſeruirent in toto corde ſuo. De cetero, monuit eos, ex quo ſpolijs valde opimis onuſti redibãt ſedes ſuas, ne recuſarent diuidere prædam cum fratribus ſuis, qui domi ad cuſtodiendas res familiares remanſerant. Contigit autem, vt redeuntes, cum perueniſſent ad Iordanem, vnanimes ædificarent altare immenſæ magnitudinis. Quamobrẽ ſuſpicantes reliquæ tribus, illos defeciſſe a cultu Domini Dei ſui, cogitabant dimicare contra eos; ſed miſſa legatione, cum audiſſent non iniuſtas magni illius ædificij cauſas, & quod altare illud, non extructum fuerat ad holocauſta victimasue ſuper eo offerendas; ſed tantummodo, vt illud eſſet in teſtimonium poſteris, quod licet ſeorſum ab alijs trans Iordanem habitarent, nihilominus ipſi quoque haberẽt partem in Domino, & ius veniendi ad tabernaculum Domini, & offerendi ſuper altare in eo exiſtente, holocauſta & hoſtias Domino, ſicut & illi qui cis Iordanem habitabant: hæc, inquam, cum audiſſent qui ab Iſraele miſſi fuerant: accepta ſatisfactione, acquieuerunt omnes, & redierunt cum pace ſinguli ad poſſeſſiones ſuas, Ioſu. cap. 21. ver. 41. vſque ad finem, & cap. 22. per totum. Ceterum quanta, a promiſſionibus Abrahæ factis, populo ſuo Deus beneficia hucusque contulerit, breui compendio, per modum laudis repetita, pius lector inueniet in toto Pſal. 104. Vbi poſt multa deuotè enumerata, S. Propheta, rem tandem Pſalmumque concludit, illis verbis: Et dedit illis regiones gentium, & labores populorum poſſederũt: vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius exquirant.] Quod quia neutiquam fuit præſtitum: propterea idem B. Pſaltes, ibidem in proximo Pſalmo proſequitur commemorare, quanta quoque hactenus, & deinceps, fuerit eiuſdem populi ingratitudo; multis ſanè interim, & frequentibus manifeſtata præuaricationibus ibidem recenſitis; ob quas varijs item tribulationibus paterniſque caſtigationibus, ab eodem Domino, affligi promeruit. Et denique in Pſal. 106. conſequenter pluribus oſtendit, quanta nihilominus fuerit erga eundem populum diuina bonitas, quæ non ſemel, atq; iterum, ac tertio; ſed ſemper, & quotieſcunque filij Iſrael verè conuerſi ſunt ad Dominum, exaudiuit eos, & de cunctis eorum calamitatibus clementer eripuit: vt proximis Iudicum præcipuè temporibus manifeſtè intueri licebit. 11

Cur dicta Tribus ad Iordanem erexerint Altare.

Quanta fuerit diuina beneficentia erga populum ſuũ, & è conuerſo eiuſdem populi ingratitudo.

Quoniam autem quæ ſequuntur in geſtis Ioſue, paulo ante eius obitum acta eſſe, ex infra ſub anno mundi 2593. nu. 1. & ſequentibus dicendis apparebit; vt eadem ſub anno proprio collocare poſſimus; neceſſarium prius eſt, diſquirere, ac determinare, quot annis a ſubacta terra Chanaan, ſuperuixerit Ioſue; ſeu quot annis imperauerit Iſraeli: id enim hactenus apud ſcriptores valde perplexum fuit; & ſi bene diſcuſſum ac deciſum fuerit; non ſolum facile erit determinare, quam longum fuerit illud tempus, quod Ioſu. cap. 23. in principio capitis indefinitè pronuntiatur fluxiſſe a ſubiugatis Chananæis, ad ea quæ ibidem ſubiunguntur: ſed etiam, quod admodum optabile eſt, multa ad ſacram Chronologiam pertinentia adhuc valde obſcura, dilucidari poterunt; & multi aliorum ſcriptorum errores detegi, & vitari; quemadmodum ex dicendis, Deo fauente, planum fiet. Sciendum igitur primo eſt, varias admodum, de annis principatus Ioſue, ſcriptorum fuiſſe ſententias: nam Ioſephus lib. 5. antiq. cap. 1. prope finem, dicit Ioſue populo præfuiſſe annis vigintiquinque. Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum, cap. 12. annos vigintiocto. Euſebius in Chronico, annis viginti ſeptem. Andreas Maſſius ſuper verſu 31. poſtremi capitis Ioſu. ait: Ioſue Ducatum perduraſſe: vel vt habet citata Hebræorum Chronologia annos vigintiocto; vel vt ipſe putat, annos viginti ſex. Maimonius ibidem a Maſſio allegatus, 12

De annis principatus Ioſue varia ſentẽtia.

allegatus,numerat eiuſdem Ioſue Ducatus annos quattuordecim. Io. Lucidus lib. 2. de emendatione temporum cap.8. annos decem, & ſeptem. Caietanus ſuper ca. Actorum 13.annos decem (tribuit enim Moyſi,& Ioſue ſimul annos quinquaginta) Hæc opinionum tanta varietas, ortum habuit, vt arbitror, ex diuerſimoda ratione computandi annos ab exitu Iſrael de Ægypto, ad prima Templi fundamenta decurſos, vt mox oſtendemus. Solent autem iſta tempora in vniuerſum dupliciter ſupputari: vno modo dinumerando annos ſingulis iudicibus attributos, ſeorſum ab annis interregnorum,ſeu ſeruitutum, qui in lib. Iudic. inueniuntur expreſſi. Altero modo,omiſſis interregnorum annis, tanquam in annis Iudicum comprehenſis. Et iſte ſecundus ſupputandi modus videtur magis congruere cum his, quæ dicuntur 3. Reg. cap. 6. ver. 1. vbi expreſsè aſſeritur, quod Salomon iecit fundamenta templi anno quadringenteſimo octogeſimo, ex quo exierat populus de Ægypto. quæ annorum ſubductio,neceſſario ſupponere videtur,annos interregnorum nequaquã annis Iudicum fuiſſe additos, ſed in ipſis incluſos, vt mox patebit. Quamquam neque omnes Auctores,in alterutro ſupputandi modo,ſemper vniformes extiterũt. vt infra videbimus; vnde non mirum eſt, ſi etiam in aſſignandis principatui Ioſue annis, tam varij inueniantur.

Anni ab exitu de Aegypto ad templi fundamenta biſariã putait.

13 Primum ſupputandi modum ſecutus eſt Ioſephus, qui 8. antiq. cap.2. non longe ab initio capitis (vt videre eſt in codicibus eius incorruptis) colligit, ab exitu ad fundationem templi,ſummam annorum quingentorum nonaginta duorum. Dixi in codicibus incorruptis. quia ipſemet Ioſephus, idem implicitè repetit decimo antiq. capitulo vndecimo, non procul a principio, ait: Templum fuiſſe incenſum, poſt annos quadringentos ſeptuaginta, ex quo extrui cœperat; & ab egreſſu populi de Ægypto, annis mille ac ſexaginta duobus; a quibus ſi excipias annos quadringentos ſeptuaginta ſtatus templi; vtique remanebunt ex Ioſephi ſententia, a dicto exitu, ad initium fabricæ eiuſdem templi, vt diximus, anni quingenti nonaginta duo. Vnde patet falſos eſſe illos Ioſephi codices,quos ſequutus eſt Abulenſis ſuper cap.6.lib.3. Reg.quæſt.4. qui 8. antiq.cap.2. habent: Templi fabricam fuiſſe inchoatam, poſt annos ſexcentos duodecim, ab exitu Ægyptiaco; & pariter alios Ioſephi codices, ex verſione Reffini, qui eodem loco dicunt: eandem fabricam cœpiſſe poſt annos quingentos & duos: Et hos ſequuti ſunt Carthuſianus ſuper loco Reg. proxime citato, & Hugo Cardinalis ibidem; Et Sabellicus Enneadis 1.lib.9. non aduertentes eiuſmodi codices, vel ab aliquo de induſtria fuiſſe corruptos,vel librariorum incuria deprauatos: alioqui, vt probauimus, ſecum ipſe pugnaret Ioſephus. Aduertendum verò eſt, eundem Ioſephum receſſiſſe a textu ſacro,in anno vno.Nam præter annos aliorum Iudicum,numerat etiam annum ferè vnum ipſius Sangar.Nonnulli autem, annum illum incompletum ipſius Sangar, in illis annis octoginta Aod, includendum putant,vt nos ſub anno mundi 2720.num.1.dicemus; quod certe ſacro textui magis conſentaneum videtur. Propterea Ioſephus collegit ab exitu ad templum annos quingentos nonaginta duos; Alij autem quingentos nonaginta vnum: ſed hoc parum refert: non enim in tanta annorum ſumma, de vnius anni differentia curandum eſt. Alteram ſupputandi rationem, inierunt ferè omnes præcipui Scriptores Catholici, & plurimi item Hebræorum, ſequuti exemplum ſcripturæ ſacræ loco Reg. ſuperius citato. Verum enimuerò, in colligenda illa quadringentorum octoginta annorum ſumma, diuerſimodè procedentes;& multi a recto tramite deuiantes, in varios errores, abſurditateſque inciderunt. Quamobrem probare non poſſumus modum, quem tenuit Abulenſis ſuper cap. 3. Iudic. quæſt.12. & ſuper cap.1. Ruth,quæſt.3.tum quia, ſine cauſa, annos principatus Ioſue, comprehendi putat in annis quadraginta Ducatus Othonielis;tum etiam,quia decem & octo annos aſſlictionis quã populus,inter Iair,& Iepthe (vt ipſe aſſerit) ab Ammonitis perpeſſus eſt, cõnumerandos putat; rèliqua verò interregna,nequaquã: cum tñ nulla maior ratio habenda ſit de his, quam de alijs; nec ipſe aliam de hac re cauſam adducat; niſi quia (inquit) ſi prædicti anni decem, & octo non computentur; non poterit compleri ſumma quadringentorum octoginta annorum in ſacro eloquio notata: quaſi pro ſumma hac adinuenienda, nulla commodior iniri ratio poſſet. Iiſdem ferè de cauſis admittere non poſſumus computum Maſſij', in poſtremo

Prima ſupputandi ratio.

Altera ſupputandi ratio

Refellitur Abulenſis ſupputatio.

Itẽ a lia Maſij.

mo Ioſu. capite iam citato, quoniam nnmerat duo interregna, nimirum illud ſeniorum, poſt obitum Ioſue, quod dicit fuiſſe duorum vel quattuor annorum: & aliud in quo ſeruierunt Iſraelitæ Regi Meſopotamiæ octo annis; cetera verò interregna præterit. Et item, quia dinumerare omittit viginti annos Sampſonis, quem non iudicaſſe Iſraelem exiſtimat, contra expreſſum ſcripturæ ſacræ textum, Iudic. ca. 11. ver. 20. Superuacaneum puto reliquos huiuſcemodi ſupputationum modos, variè ab alijs adinuentos, & pro libito ſuo, ad proprios ipſorum ſenſus accommodatos, hic ſigillatim recenſere ac confutare; præſertim cum ex vno alteroue exemplo cetera diſcere liceat. propterea ne longiores ſimus ad vlteriora procedendum erit.

Auctoris ſententia.

Quoniam igitur (vt dicebamus) in vtraque ſupputandi ratione, non omnes eandem viam tenuerunt; neque omnes item prædictorum annorum ſupputatores, tum ſacræ ſcripturæ, tum Ioſephi codices emendatiores habuerunt; hinc factum eſt, vt in aſſignandis præfecturæ annis trium illorum Iudicum, quorum tempora in ſacris libris minime notata reperiuntur; nimirum Ioſue, Sangar, & Samuelis; non omnes conuenerint. Nos ergo, vt in re tam varia, obſcura, & controuerſa, quod nobis, tū rationi, tum ſacræ ſcripturæ magis conſentaneum videtur, proferamus: dicimus, ꝙ ex quo communior opinio eſt, præfecturam ipſius Sangar minus vno anno perduraſſe, eamque in octoginta illis Ducatus Aod annis eſſe includendam: Et item, quia licet in veteri teſtamento nulla fiat determinatio annorum principatus Samuelis, & Saulis; tamen in nouo, videlicet Actorum cap. 13. ver. 21. in illis quadraginta annis, qui ibidem tribuuntur Sauli; comprehenduntur etiam anni præfecturæ Samuelis, vt nos ſub anno mundi 2979. num. 10. fuſius probabimus. Et præterea quoniam, ſi ſequamur probatos codices, in vtroque memorato ſubducendi modo, non videntur (ſecluſo tempore Ducatus Ioſue) ad prædictas annorum ſummas cōficiendas deficere, niſi tantummodo anni decem & ſeptem, vt ex ſubiectis ſupputationibus manifeſtè apparebit: Propterea ducatui ipſius Ioſue, non pluſquam ſeptemdecim annos aſſignandos eſſe cenſemus. Quamquam dupliciter poſſunt iſti anni, præfecturæ ipſius Ioſue attribui; Vno modo, vt intelligamus ipſum Ioſue, toto illo tempore vixiſſe in ſuo principatu; Illud autem longum tempus indeterminatum, in quo poſt mortem Ioſue ſuperuixerunt ſeniores Iſrael, & populus ſeruiuit Domino, quemadmodum dicitur Ioſu. cap. vlt. ver. 31. & Iudic. cap. 2. ver. 7. intelligatur in annis Ducatus Othonielis debere comprehendi. Altero modo, vt ſeptemdecim illi anni, inter præfecturam Ioſue, & tempus ſeniorum ſint diſpertiendi; ita vt decem tantummodo primis annis, ſuperfuerit Ioſue; ſeptem verò reliquis, ſuperuixerint prædicti ſeniores, & nihilominus, omnes illi decem & ſeptem anni, tribuantur Ducatui ipſius Ioſue, eo quod illi ſeniores, qui fuerant conſiliarij eius, & participes regiminis illius, illo mortuo, idem regimen, ſine Duce, continuarunt. Et hoc nobis longe magis placet; tum quia regimen ſeniorum conuenientius tribui debet principatui Ioſue, qui & ipſe erat ſenior, quam Ducatui Othonielis, qui fuit omnibus illis valde iunior; tum etiam quia Ioſu. cap. 13. verſ. 1. ſatis clarè inſinuari videtur, ipſum Ioſue, iam prope ad extremam perueniſſe ſenectam, priuſquam diuideret terram; ibi enim ſic legimus: Ioſue ſenex, prouectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum; Senuiſti & longæuus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quæ nec dum ſorte diuiſa eſt &c. deinde ver. 7. ſubditur, Et nunc diuide terram, & quæ ſequuntur. Quaſi diceret: Noli amplius differre diuiſionem terræ; quia iam valde ſenex es, & conſequenter pauci admodum adhuc tibi reſtant vitæ anni. Quare multo probabilius credendum eſt, quod Ioſue qui ſeptimo ſui principatus anno, vt dictum eſt, cœpit diuidere terram, poſt illius diuiſionem, tres tantummodo annos ſuperuixerit, quam decem; & per conſequens, quod præfuerit populo decem dumtaxat annis, vt ſentiunt Caietanus, & Naclantus locis ſupra citatis, & alij; quam decem & ſeptem, vt crediderunt Io. Lucidus & alij. Ad Ioſephum autem, & alios, qui multo plures Ducatui Ioſue annos aſſignarunt; dicimus primo, poſſe nos ſatis rationabiliter ſuſpicari, vel Ioſephi textum, vbi dicit Ioſue populo imperaſſe annis vigintiquinque, eſſe corruptum; vel eundem Ioſephum in recenſendis aliorum Iudicum, interregnorumque annis, non omnino ſequutum fuiſſe ſacrum textum; ſed, neſcio quomodo, octo annos minus ſubduxiſſe; eoſque, vt ſuppleret, ipſius Ioſue

principatui

principatui addidiſſe. Sicuti etiam (vt notat Lucidus vbi ſupra) Euſebium feciſſe comperimus. Nam cum in ſerie Iudicum, prætermiſiſſet Ahialon qui, & Aelom, quem in ſuo lxx. Interpretum codice non inuenerat, ob idque prædictam quadringentorum octoginta annorum ſummam 3. Reg. ca. 6. collectam, conficere non poſſet, decem illos principatus Aelom annos a ſe prætermiſſos, Ducatui Ioſue addidit, eumque non decem & ſeptem, ſed viginti ſeptem annis imperaſſe ſcriptum reliquit. Idem credimus contigiſſe alijs Scriptoribus, qui in ſuis ſupputationibus, vel ſacrorum codicum deprauatione, vel aliquo alio errore decepti, quot annos in ſumma minus inuenerunt, tot ipſius Ioſue Ducatui addendos putarunt. Atque ita propoſitæ difficultati ſatisfactum ſit: ſi tamen ad maiorem dictorum euidentiam, vtrumque ſupputandi modum hactenus a nobis ſæpius memoratum, hic ex ſacro textu collectum ſeorſum deſcribere, & quis nam eorum legitimus ſit, determinare non neglexerimus.

15 *Prima ſupputatio in qua annis Iudicum, Interregnorum quoque, ſeu ſeruitutum anni adduntur.* *Recta prioris ſupputationis ineunda ratio.*

Moyſes (vt ſub anno mun. 2583. nu. 34. probauimus) præfuit populo annis 40.
Ioſue
Seniores
Interregnum in quo Iſraelitæ ſeruierunt Regi Meſopotamiæ (Iudic. capit. 3. ver. 8.) fuit annorum 8.
Othoniel (vt patet Iudic. cap. 3. ver. 11.) rexit populum annis 40.
Interregnum quod accidit, quando ſeruierunt Regi Moabitarum, cuius fit mentio Iudic. cap. 3. ver. 14. perdurauit annos 18.
Aod, computato vno circiter anno Ducatus Sangar, vt habetur in calce citati capitis, iudicauit Iſraelem annos 80.
Tempus quo ſeruierunt Regi Chanaan (Iudic. cap. 4. ver. 3.) fuit annorum 20.
Præfectura Debboræ, & Barac (Iudic. cap. 5. ver. 32.) perſeuerauit annis 40.
Seruitus ſub dominio Madianitarum (Iudic. cap. 6. ver. 1.) fuit annorum 7.
Ducatus Gedeonis (Iudic. cap. 8. ver. 28.) an. 40.
Abimelech (Iudic. cap. 9. ver. 22.) an. 3.
Tholæ (Iudic. cap. 10. ver. 2.) an. 23.
Iair (ibidem ver. 3.) an. 22.
Interregnum ſub ſeruitute Philiſtinorum, & Ammonitarum (Iudic. capit. 10. ver. 8.) fuit annorum 18.
Principatus Iephte (Iudic. cap. 12. ver. 7.) an. 6.
Abeſan (ibidem ver. 9.) an. 7.
Ahialon (ibidem ver. 11.) an. 10.
Abdon (ibidem ver. 14.) an. 8.
Aliud Interregnum ſub Philiſtæis (Iudic. cap. 13. ver. 1.) an. 40.
Præfectura Sampſonis (Iudic. cap. 15. in fine) an. 20.
Heli) 1. Reg. cap. 4. ver. 18.) an. 40.
Samuelis, & Saulis (Actorum cap. 13. ver. 21.) an. 40.
Regnum Dauidis (2. Reg. cap. 5. ver. 4. & 1. Paralip. cap. 3. ver. 4.) an. 40.
Salomonis (3. Reg. cap. 6. ver. 37.) an. 4.

In ſumma an. 574.

Quibus ſi adijcias annos 17.

videlicet decem Ducatus Ioſue, & ſeptem regiminis Seniorum, in proprijs lineis, de induſtria, prætermiſſos, reſultabit ſumma annorum 591.

16 *Altera ſupputatio, in qua Interregna in Iudicum annis includi cenſentur.*

Moyſes præfuit annos 40. *Altera ſupputatio proponitur.*
Ioſue.
Seniores

Othoniel,

Othoniel, in cuius principatu includuntur anni octo ſeruitutis ſub Rege Meſopotamiæ an.	40.
Aod computatis annis decem & octo ſeruitutis, quę contigit ſub Rege Moabitarum, & anno incompleto Sangar, an.	80.
Debbora & Barac, comprehenſis annis viginti quibus ſeruierunt Iſraelitæ Regi Chanaan, an.	40.
Gedeon cum Interregno ſeptem annorum ſub Madianitis, an.	40.
Abimelech, an.	3.
Thola, an.	23.
Iair computata ſeruitute decē & octo annorū ſub Philiſtæis, & Ammonitis, an.	22.
Iephte, an.	6.
Abeſan, an.	7.
Ahialon, an.	10.
Abdon, an.	8.
Sampſon, in cuius, & præcedentium quattuor Iudicum temporibus, computanda eſt ſeruitus quadraginta annorum ſub Philiſtæis tranſacta, iudicauit Iſraelem an.	20.
Heli, an.	40.
Samuel, & Saul an.	40.
Dauid, an.	40.
Salomonis, an.	4.
In ſumma an.	463.
His adde annos	17.
decem videlicet ipſius Ioſue, & ſeptem memoratorum Seniorum, ſuis locis vltro prætericos, & inuenies ſummam annorum	480.

Ecce quomodo, vt dicebamus, ex vtraque ſubductione rite collecta, neceſſario infertur, ipſi Ioſue, & Senioribus, dandos eſſe ſeptemdecim annos, nimirum decem Ducatui Ioſue, & ſeptem regimini Seniorum, vt ſupra dictum eſt; quamuis nihil horum ſcriptura ſacra expreſſerit.

Priorem ſupputationem eſſe reijciendam alteram verò recipiendam.

Verum dicet hic aliquis; ergo ne vtraque ſupputandi ratio probanda eſt? nequaquam; cum enim tantum inter eas interſit, vt differentia ſit centum & vndecim annorum; profecto neceſſe eſt alteram ipſarum eſſe falſam; Quænam igitur ea eſt? Dicimus, confidenterque aſſerimus, priorem omnino eſſe reijciendam, tanquam erroneam, & ex ſacro quidem textu, ſed malè percepto, deſumptam; ac non ſine magno ſacræ Chronologiæ detrimento concinnatam. Alteram autem eſſe veriſſimam, & ab omnibus ſine vlla hæſitatione acceptandam; tum quia communior eſt, & in ipſomet ſacro textu expreſſa: tum quia Interregnorum, ſeu ſeruitutum tempora, in annis Iudicū contineri, probant Hebraicæ traditiones, Euſebio teſte in Chronico; & Petro Comeſtore in hiſtoria libri Iudic. cap. 5. & ſentiunt Lyranus, & Carthuſianus ſuper Iudic. cap. 3. & ſuper 3. Reg. cap. 6. Item Hugo Cardinalis ſuper loco Iudic. citato, & ibidem Abulenſis quæſt. 12. eiuſdem ſententiæ ſunt, & Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ pag. 38. & 39. & alij multi, Naclantus quoque in libro Arcanorum Chriſti, vbi agit de quarta mundi ætate, non ſolum eandem ſequitur opinionem; ſed etiam ait eam comprobari conſenſu ferè omnium ne dum ſcripturam ſacram exponentium; verum etiam Philonis, Euſebij, Bedæ, Iſidori, & aliorum tempora ex ſacris libris computantium. Idem confirmari poteſt ex ipſamet ſacra ſcriptura Iudic. cap. 4. ver. 4. vbi cum dixiſſet, filios Iſrael a Iabin Rege Chanaan, & Siſara principe exercitus eius, per viginti annos, vehementer fuiſſe oppreſſos: protinus ſubdit, quod in illo tempore, ideſt durante illa ſeruitute, Debbora iudicabat populum. Et apertius cap. 15. in fine dicitur, quod Sampſon iudicauit Iſrael viginti annis, in diebus Philiſtijm, hoc eſt quando Philiſthæi dominabantur Hebræis, vt in eodem capite ver. 11. apertius expreſſum fuerat, vbi Iudæi dixerant Sampſoni. Neſcis quod Philiſthijm imperent nobis? & cap. 14. ver. 4. vbi legimus,

legimus,quod eo tempore Philiſthijm dominabantur Iſraeli. Huc accedit, quod ſi Interregnorum, ſeu ſeruitutum tempora, annis Iudicum addenda eſſent, vt fit in priori ſupputatione; proculdubio fateri neceſſe eſſet, ab introitu Iſraelis in terram Chanaan, ad natiuitatem Dauidis, fluxiſſe annos quadringentos ſeptuaginta ſeptem; quibus ſi adiunxeris annos ſaltem quattuordecim vitæ Rahab (non enim minor eſſe poterat,cum iam ex tunc eſſet meretrix, vt patet Ioſue cap.2. verſ.1.) fient ab ortu Rahab,ad ortum Dauidis, anni quadringenti nonaginta & vnus: Atqui videtur impoſſibile tot annos poſſe diſpertiri inter quattuor illas generationes, quæ habentur Matthæi cap.1. illis verbis: Salmon autem genuit Booz de Rahab, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Ieſſe, Ieſſe autem genuit Dauid Regem.] Siquidem oporteret ipſum Salmon fuiſſe centum viginti duorum annorum,& amplius,quando genuit Booz, & reliquos tres eiuſdem fuiſſe ætatis, quando genuerunt; Et (quod maius eſt) ſequeretur ipſam quoque Rahab, anno ætatis ſuæ centeſimo vigeſimo ſecundo, vel etiam aliquanto poſt, de viro ſibi coætaneo, concepiſſe, ac peperiſſe ipſum Booz; quod prorſus videtur incredibile. Non eſſe autem ponendos plures Booz, (vt nonnulli faciunt) inter Salmon & Obed, infra ſub anno mundi 2748.num.4. probabitur. Hinc ergo infertur,primam de qua hic agimus ſupputationem,eſſe omnino falſam. Denique idipſum magis patet;quia ſi ab exitu ad templum fluxiſſent anni quingenti nonaginta & vnus,vt prior continet ſupputatio; vtique dicere oporteret (quod nefas eſſet) ſcripturam ſacram erraſſe: 3. Reg. cap.6. ver. 1. vbi diſertis verbis aſſerit templum fundatum fuiſſe quadringenteſimo octogeſimo anno,ex quo Iſrael de Ægypto exierat.

18 Sed quid dicemus ad ea,quæ Melchior Canus lib. 11. locorum Theologicorum cap.5. in reſponſione ad Argumentationem 12. tam diffusè diſputat contra prædictum numerum quadringentorum octoginta annorum? ibi namque demonſtrare contendit, textum 3. Reg.cap.6. ver.1. iam citatum; vel errore ſcriptorum fuiſſe immutatum;vel illius libri Auctorem, non curaſſe ibi exprimere verum numerum annorum,qui fluxerant ab exitu Iſrael de Ægypto,ad initium ædificationis templi: ſed de induſtria, computaſſe in illa ſumma quadringentorum octoginta annorum, tantummodo annos Iudicum, & Regum, relictis Interregnorum temporibus. Reſpondeo nullam poſſe rationabilem ſubeſſe ſuſpicionem,quod textus ille fuerit immutatus; quia, ipſemet Canus, loco citato fatetur, quod cuncta exemplaria ſacra, Latina ſcilicet Græca, & Hebraica, & vniuerſi illius loci Expoſitores, vno omnium conſenſu, prædictum textum numerumque confirmant; vnde nullatenus in hoc recipi poſſe videntur,quidam lxx. Interpretum codices, qui ibidem pro anno quadringenteſimo octogeſimo,legunt,quadrageſimo & quadringenteſimo,quæ lectio, tum ſententiæ Cani,tum noſtræ,& cōmuni,omnibus modis aduerſatur. Sed neque valde operoſum erit,cetera Cani argumenta diſſoluere. Nam ad auctoritates Ioſephi, & Sabellici,quos ait longe plures annos poſuiſſe ab exitu de Ægypto, ad fundationem templi Salomonis; breuiter dicimus,longe maiorem fidem habendam eſſe ſacræ ſcripturæ, quam quibuſuis alijs Scriptoribus. Ad illam verò rationem, quam deſumit ab illis quadringentis quinquaginta annis, quorum fit mentio Actorum cap.13. ver. 20. Reſpondemus, argumentum illud fundatum eſſe ſuper interpretatione illius loci facta ab Eraſmo,& Pagnino, quæ valde diuerſa eſt ab ea,quam legimus in editione vulgata; nam hæc terminat illos quadringentos quinquaginta annos, ad diuiſionem terræ Chanaan: illa verò perperam numerat eos a diuiſione terræ,ad Samuelem: Cum igitur certum ſit, ſequendam potius eſſe editionem vulgatam,quæ ſine dubio maioris eſt auctoritatis; ceſſat Cani argumentatio, tanquam ex textu minus probato deducta. Quod autem obijcit Canus: eos qui noſtram communemque ſententiam ſequuntur, in hac quadringentorum octoginta annorum ſupputatione, quædam abſurda protuliſſe; hoc non negamus; ſed aliud eſt dicere, prædictum numerum non eſſe verum; & aliud,ab aliquibus non rite fuiſſe deductū, quod nos quoque ſupra num.11. reprehendimus, & quomodo rectè,ac ſine vlla abſurditate deduci poſſit, indicauimus. Neque verò irridendi ſunt,qui omnia interregna, in annis Iudicum includenda eſſe affirmant; quandoquidem nituntur antiquiſſimæ Hebræorum traditioni, de qua Euſebius grauis Auctor in Chronico fidem

Melchioris Cani obiecta diluuntur.

facit; neque par eſt de tanto Auctore ſuſpicari, quod non fideliter huiuſcemodi traditiones allegauerit; ne ipſe primus rei abſurdæ auctor haberetur; vt ei perperam imponit Canus; præſertim cum eædem traditiones, admodum conſentaneæ ſint cũ ipſamet ſacra ſcriptura, ex qua non obſcurè elici poteſt, prædicta Interregna in annis Iudicum debere comprehendi, quemadmodum nos ſupra numero 15. demonſtrauimus. Aliud verò argumentum deſumptum a trecentis illis annis, quibus Iudic. cap. 11. ver. 26. dicuntur filij Iſrael poſſediſſe terram Galaad; poteſt bellè aduerſus ipſum Canum retorqueri. Nam licet a deuicto Seon Rege Amorrhæorum, ad tempora Iephte (ſecluſis interregnorum temporibus) non inueniantur trecenti anni, ſed tantummodo ducenti ſexaginta ſeptem, vt in noſtris tabulis dinumerari poteſt: tamen neque etiam ſi ipſa interregna cumputentur, reſultabunt præciſè anni trecenti, ſed multo plures; nimirum trecenti triginta ſeptem: Quare argumentũ inde deductum, ſimpliciter conſideratum, non magis pugnat contra noſtram, quam contra Cani ſententiam: ſi verò accuratius ille locus perpendatur, magis fauet nobis, quam Cano: ſiquidem ibi creditur Iephte, quando reſpondens Ammonitis dixit: Iſraelitas poſſediſſe terram Galaad trecentis annis] non curaſſe tunc exprimere præciſum numerum, ſed per exaggerationem, vt fit, in fauorem propriæ cauſæ, dixiſſe aliquid amplius, & vſurpaſſe numerum perfectum pro imperfecto; quia tametſi adhuc trecenti non eſſent, ad trecenteſimum tamen iam accedere incipiebant; quod ſi re vera tunc Iſrael iam poſſediſſet terram Galaad pluſquam trecentis annis, nimirum trecentis triginta ſeptem; non contentus fuiſſet Iephte dicere trecentis, ſed dixiſſet quadringentis annis, vel ſaltem trecentis quinquaginta. Simile quid legimus in Euangelio Ioan. cap. 8. ver. 56. feciſſe Iudæos, quando altercantes cum Chriſto, dixerunt ei: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?] ſufficere enim eis poterat dicere trigintaquinque vel quadraginta annos nondum habes. & tamen exaggerantes dixerunt-Quinquaginta-Puto etiam falli Canum in eo quod aſſerit, Samuelem in illis viginti annis, quibus manſit Arca Domini in Cariathiarim, non fuiſſe Iudicem populi, ſed tantummodo prophetam: quia hoc poſito, neceſſarium eſſet, inter principatum Heli, & Samuelis, ponere aliud interregnum, de quo tamen neque in ſacris libris, neque alibi vlla fit mentio. Et hæc ad ſacram horum temporum Chronologiam a Ioſepho, & eius Aſſeclis non modicum labefactatam, in priſtinum reſtituendam, magiſque confirmandam, dicta ſufficiant. redeamus ad hiſtoriam.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 2593.

QVARTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 50.

Mirabilis Angeli apparitio arguentis populum.

1 ANNO introitus Iſraelitarum in terram Chanaan decimo (quemadmodum ex his, quæ ſub anno mundi 2591. nu. 12. dicta ſunt, & ex infra dicendis inferri poteſt) circa medietatem, vt arbitror, anni, res valde mirabilis accidit in populo Iſrael: nimirum apparuit Angelus Domini in forma humana aſcendens de Galgalis, vſque ad quendam locum, qui poſt ea ab euentu, vt dicemus, nomen ſortitus eſt: quod, vt vulgatum fuit, ſtatim ad eum conuenit populus cum Principe ſuo Ioſue. Ad quos loqui cœpit Angelus ex perſona Domini, cunctis audientibus. Et cum obiurgaſſet eos, quod poſt tot, tantaque beneficia a Deo accepta, poſt deptam poſſeſſionem terræ patribus eorum promiſſæ, contra præceptum

Domini

Domini iniiſſent fœdus cum Chananæis; ill.co ſubiunxit: Quamobrem nolui delere eos a facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam.] Quæ audientes Iſraelitæ, partim dolentes pro culpa, partim comminatam timentes vltionem, in planctum erumpere cœperũt; vnde poſtea locus ille, Locus flentium appelatus eſt, nec vbi eſſet adhuc compertum habemus. Vt autẽ diſparuit Angelus, ibidem immolatis hoſtijs, & a Ioſue dimiſſi, abierunt vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, vt obtinerent eam;]ideſt, inde hac intentione diſceſſerunt, vt rupto fœdere cum Chananæis, illos a ſe eijcerent, ac ſinguli regiones ſibi aſſignatas, ac magna ex parte hactenus poſſeſſas, plenè obtinere curarent. Et hæc ſunt, quæ per recapitulationem breuiter deſcribuntur Iudic. cap. 2. ver. 1. vſque ad 7. Vbi etiam, paucis interpoſitis, recapitulatur obitus Ioſue, tamquam non multo poſt prædicta, ſubſequutus. Ex quibus omnibus colligi poſſe videtur, memoratam obiurgationem, paucis menſibus ante mortem Ioſue, vt dicebamus, contigiſſe; quando ſcilicet ſingulæ tribus, poſt acceptas, & aliquandiu poſſeſſas hereditates, non curauerant Chananæos a ſe omnino expellere, ſed pacificè inter eos habitare iam ceperant.

2 Sub finem eiuſdem anni, euoluto ſcilicet iam multo tempore, poſtquam pacem dederat Dominus Iſraeli, ideſt a ſubiecta terra Chanaã, & inchoata diuiſione eius, annis ferè quattuor, vt ex ſupradictis conſequitur; Ioſue cum eſſet adeo decrepitus, vt ſe morti proximum crederet, vocauit ad ſe cunctos ſeniores ac principes populi, vt eis, ſicuti par erat, antequam moreretur, monita ſalutis daret. Breuiter itaque prius commemoratis aliquot beneficijs Domini, qualiter nimirum eis ſubdidiſſet Chananæorum nationes, & terram earum ipſis ſorte diſtribuiſſet; hortatus eſt eos, vt ſollicitè cuſtodirent omnia quæ ſcripta erant in lege Moyſi, & præcipue aduerterent, ne vnquam iurarent in nomine deorum Gentium, aut illis vllum cultum adhiberent, ſed ſeruire iugiter Domino, ipſumque ſuper omnia diligere ſtuderent; & hoc agentes non dubitarent, quin potius pro certo haberent, ipſum Dominum pugnaturum pro ipſis contra reliquos Chananæos, donec diſperderet illos: Sin autem voluiſſent Gentium illarum errores ſequi, & cum eis miſcere connubia: Sine dubio expectarent a Domino eaſdem Gentes non modo non eſſe delendas; ſed potius, diuina permiſſione, ipſis adeo infeſtas, ac noxias fore reddendas, vt eis in foueam, laqueum, & offendiculum, ac veluti ſudes in oculis eſſent futuræ. Hæc, & huiuſmodi quę loquutus eſt eis Ioſue, vt arctius in audientiũ cordibus imprimerentur, ac diutius permanerent, concluſit ſermonem ſuum rogans eos, vt memores eſſent, ſe morti proximum: hæc eis prædixiſſe Certoque ſcirent, Deum non minus in comminatis vltionibus fulminandis, quam in bonis promiſſis conferendis, eſſe veracem: & propterea, quemadmodum in terra patribus eorum repromiſſa eis tradita, experimento didicerant Domini fidelitatem, ita eandem certiſſimis experimentis probaturos, in eiuſdem terræ quam acceperant amiſſione, & aliorum perpeſſione malorum, quæ eis ineuitabiliter euentura erant, ſi a Dei obedientia receſſiſſent. Ioſu. cap. 23. per totum.

Ioſue ſenex, monita ſalutis dat principibus Hebræorum.

3 Quoniam autem contigit poſt hæc ipſum Ioſue aliquanto amplius ſuperuiuere, quam crediderat; non contentus paterna monitione iam facta, operæ pretium duxit, conuocare etiam omnes tribus Iſrael in Sichem; & ad exemplum prædeceſſoris ac Magiſtri ſui Moyſi, longiorem coram eis, poſtremãq; habere contionẽ. Igitur congregatis oĩbus, cœpit Ioſue, repetens ab origine eductionẽ Abrahæ de terra Chaldæorũ, & multiplicationẽ ſeminis eius ex Iſaac, & Iacob, deinceps recẽſere plurima potioraq; beneficia Domini, per ſingulas temporũ ſucceſſiones facta, vſq; quo tandem peruenit ad poſtrema, tanquã ex perſona ipſius Dñi dicens: Dediq; vobis terrã in qua non laboraſtis, & vrbes quas non ædificaſtis, vt habitaretis in eis. Vineas, & oliueta, quæ non plantaſtis.] Deinde iterum cœpit hortari eos, vt in animum inducerent timere Dominum, & perfecto corde ſeruire ei ſoli, & auferre a ſe deos alienos: Quod ſi hoc grauè videatur, dat eis optionem, vt declarent ſe, & eligant cui ſeruire malint: Quibus reſpondentibus ſe omnino velle ſeruire Domino, a quo tot tantaque beneficia acceperant. Vt exploraret Ioſue, num ex corde ita reſpondiſſent. Subiunxit: Non poteritis ſeruire Domino: Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus veſtris, atque peccatis &c. Cui populus:

Conuocat populum in Sichem & fœdus percutit cũ Domino.

Nequaquam ita vt loqueris erit; ſed Domino ſeruiemus.] Videns ergo Ioſue popu-
lum bene affectum atque diſpoſitum, iuſſit eos auferre a ſe deos alienos, percuſſitq;
fœdus cum Domino, proponens populo præcepta atque iudicia quæ obſeruare de-
bebant; & ſponſam ab eo obedientiam offerens Domino. Quod vt factum eſt, ſcrip-
ſit Ioſue, ad æternam rei memoriam, in volumine legis Domini, totam hanc actio-
nem; & inſuper, in ſignum ac monimentum poſteris, icti cum Domino fœderis, e-
rexit ibi ſub quercu, lapidem grandem; atque his actis, dimiſit populum, ſingulos
in poſſeſſionem ſuam. Ioſue cap. vlt. ver. 1. vſque ad 29.

Ioſue obitus.

Ipſe autem Ioſue, muneris ſui functionibus glorioſè expletis, nimirum Iſraelitis 4
ad deſtinatam ſedem, Iordane ſiccato, perductis, & Palæſtina, victis cæſiſque inco-
lis tributim Hebræis diuiſa, paulo poſt, nempe eodemmet anno circiter deſinente,
exacto ſcilicet ſui principatus decennio, vt ſub anno mundi 2591. num. 12. proba-
tum eſt; vitæ verò expletis annis centum ac decem, mortuus eſt, & ſepultus in mon
te Ephraim, in finibus poſſeſſionis ſuæ, in Tamnathſare, a ſeptentrionali parte mõ
tis Gaas, Ioſu. cap. vlt. ver. 29. & Iudic. cap. 2. ver. 8. Huius eximiæ laudes celebran-
tur Eccleſiaſtici cap. 46. ver. 1. vſque ad 11. Viſum eſt autem, hic ipſa Eccleſiaſtici
verba intexere, quod egregia quæque ipſius Ioſue geſta, breuiter perſtricta, conti-
neant. quæ ſic habent: Fortis in bello Ieſus Naue ſucceſſor Moyſi in Prophetis,
qui fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei [ideſt
ſicut nomen ſortitus eſt magnum, quod Saluatorem ſignificat; ita in præſtanda po-
pulo ſalute, egregiam ſanè operam nauauit] expugnare inſurgentes hoſtes, vt con-
ſequeretur hereditatem Iſrael. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas
[nimirum vt fecit contra habitatores Hai, Ioſu. cap. 8. ver. 18. 19. & 26.] & iactan-
do contra ciuitates (ſubaudi Chananæorum) romphæas? Quis ante illum ſic reſti-
tit? Nam hoſtes ipſe Dominus perduxit [hoc eſt in poteſtatem eius reduxit, ſiue
redegit] An non in iracundia eius, impeditus eſt Sol, & vna dies facta eſt quaſi duo?
Inuocauit altiſſimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum
magnus & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit cõ-
tra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios, vt cognoſcant gentes po-
tentiam eius, quia contra Deum pugnare non eſt facile. Et ſecutus eſt a tergo po-
tentis [ideſt ductum Dei potentis] & in diebus Moyſi, miſericordiam fecit ipſe &
Caleb filius Iephone, ſtare contra hoſtem, & prohibere gentem a peccatis, & per-
fringere murmur malitiæ. Et ipſi duo conſtituti, a periculo liberati ſunt a numero
ſexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, & in terram, quæ ma
nat lac & mel. hactenus verba Eccleſiaſtici.

Liber Ioſue quãdo ſcriptus.

Ceterum ex memoratis verbis, quæ habentur Ioſu. cap. vlt. verſic. 26. videlicet: 5
Scripſit quoque (ſupple Ioſue) omnia verba hæc in volumine legis.] Arias Monta-
nus ibidem, & Io. Driedo lib. 1. de Dogmatibus Eccleſiaſticis ca. 1. colligunt librũ,
Ioſue inſcriptum, ab ipſomet Ioſue fuiſſe conſcriptum; ſed proculdubio falluntur:
nam illa verba conuenientius accipi debent de fœdere inito in Sichem, quod regi-
ſtratum fuiſſe dicitur in volumine legis, vt ſentiunt Caietanus, & Abulenſis. Sed &
S. Theodoretus a Sixto Senenſe li. 1. ſuæ Bibliothecæ ſanctæ citatus, putat librum
Ioſue, longe poſt tempora ipſius, ab aliquo alio fuiſſe collectum ex quodam lib. an-
tiquo cui titulus erat Liber Iuſtorum, & in eodem Ioſu. cap. 10. ver. 13. allegatur.
Abulenſis verò licet ſuper cap. 15. Ioſu. in expoſitione textus poſt quæſt. 4. dixerit
Samuelem fuiſſe auctorem libri Ioſue: tamen ſuper cap. 1. Iudic. indeterminatè di-
cit, aliquem alium, ipſo Ioſue multo poſteriorem, ſcripſiſſe librum illum, quod &
nos credimus; tum propter ea, quæ ſub anno mundi 2590. num. 4. obiter adnotaui-
mus, quæ etiam vſui eſſe poterunt ad ea, quæ infra ſub anno mundi 2594. num. 4.
dicenda ſunt de expugnatione vrbis Dabir: tum etiam quia Auctor lib. Ioſu. cap. 6.
ver. 4. & 13. memorat ſeptem buccinas, quarum, inquit, vſus eſt in Iubileo. Oportet
igitur dictum librum fuiſſe conſcriptum, poſt plures iam tranſactos Iubileos; non
enim ex vno, aut altero actu, ſed ex pluribus fieri debuit ille vſus. Quod autem, ab
anno primo introitus Iſraelis in terram Chanaan, dinumerandi eſſent ſabbatici, Iu-
bileorumque anni, iam ſub anno mundi 2584. num. 2. probatum eſt.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2594.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 51.

1 ANNO immediatè ſequenti, poſt mortem Ioſue, cœpit Interregnum ſub regimine Seniorum, de quo fit mentio Ioſu. ca. vlt. ver. 31. & Iudic. cap. 2. ver. 7. Quibus in locis legimus, quod filij Iſrael, poſt mortem Ioſue, ſeruierunt Domino longo tempore, nimirum donec vixerunt Seniores, qui viderant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael. Quot verò annos complexum ſit prædictum longum tempus; in ſcripturis ſacris expreſſum non habemus; quo fit vt alij plurium annorũ, alij pauciorum, illud faciant: ſed ex his quæ nos ſub anno mundi 2591. nu. 12. diximus, infertur fuiſſe ſeptem annorum. Quo in tempore, non erat Rex in Iſrael, & vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat, vt expreſsè traditur. Iudic. cap. 17. ver. 6. & cap. 18. ver. 1. & cap. 21. in fine. Quæ verba vniuerſaliter ſunt accipienda, hoc eſt, non ſolum de Rege proprie accepto; ſed etiam de Iudice, ſiue Duce, Principe, aut Rectore, qui poſſet delinquentes punire. Sic etiam vſurpatur nomen Regis Iudic. cap. 9. ver. 22. vbi dicitur, Abimelech regnaſſe ſuper Iſrael, hoc eſt iudicaſſe Iſraelem; & Matthæi ca. 2. ver. 22. dicitur, quod Archelaus regnabat in Iudæa; cum tamen re vera numquam Regis titulum a Cæſare obtinere potuerit, vt ſuo loco dicetur.

De Interregno regiminis Seniorum.

Quot annis perdurauerit.

2 Quæ autem intra hoc ſeptennij tempus geſta ſint, breuiter tanguntur ſub finem libri Ioſue, & in toto cap. 1. lib. Iudic. vbi inter alia, primo notatur mors Eleazari ſummi Sacerdotis; ex quo videtur quoquomodo inſinuari, quod non multo poſt mortem Ioſue, obierit. Deinde deſcribitur, quod conſiderantes filij Iſrael, id eſt vniuerſæ tribus Iſraeliticæ, neceſſarium fore ante omnia, ſufficere aliquem Ducem loco Ioſue, qui in omnem belli euentum, omni populo imperare, acies dirigere, & reliqua ad bella gerenda ſpectantia, prouidere, diſponere, atque ordinare poſſet: conſuluerunt Dominum (vtique, vt creditur, quemadmodum imperauerat Moyſes Numer. cap. 27. ver. 21. per ſummum Sacerdotem, qui tum forte erat, non Eleazar, ſed filius eius Phinees) cuinam hoc munus demandare deberent: & acceperunt diuinum reſponſum, vt Iudam conſtituerent belli Ducem. Non, vt quidam opinati ſunt, totam tribum Iuda; ſed, vt probabilius puto, principem tribus Iuda, qui tunc erat Caleb, vt patet Num. cap. 34. ver. 19. & hoc comprobari poteſt ex Iudic. cap. 1. ver. 12. vbi Caleb, tanquam primarius belli Dux, proponit edictum in hæc verba: Qui percuſſerit Cariathſepher, & vaſtauerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem.] & ſupra ver. 10. dictum fuerat, quod pergens Iudas contra Chananæum qui habitabat in Hebron, percuſſit Seſai, & Ahiman, & Tholmai; quos ab ipſo Caleb interfectos fuiſſe legimus ibidem ver. 20. & Ioſu. cap. 15. ver. 14. vbi eadem hiſtoria per recapitulationem deſcripta ponitur. Neque huic ſententiæ obſtat, quod tunc Caleb eſſet valde ſenex, videlicet prope nonagenarius, & conſequenter videretur ad belli gerandum minus aptus: quia erat robuſtæ admodum habitudinis, vt ipſemet quinquennio ante proteſtatus fuerat Ioſu. cap. 14. ver. 10. dicens: quod licet eo tempore octogintaquinque eſſet annorum; erat tamen ſic valens, ſicuti quando quadragintaquinque annos natus, ad explorandam Chananæam miſſus fuerat. Et præterea ſcimus quod Ioſue, quando factus eſt Dux populi, multo ſenior erat ipſo Caleb; nimirum centenarius, vt patet in tabulis; & tamen multa bella poſtmodum geſſit: Quod mirari nemo debet. Supremi namque bellorum Duces, non proprij corporis, ſed animi viribus, pugnare conſueuerunt. Patet igitur, quod locis Iudi. citatis, pro Iuda, accipere debemus, non tribum Iuda; ſed Caleb principem tribus Iuda. Et in eodem ſenſu accipiendum puto, quod dicitur Iudic. cap. 20. verſic. 18.

Quæ interim geſta.

Eleazari Pontificis obitus.

Caleb Dux belli conſtitutus.

vbi cum reliquæ tribus in vnum collectæ, interrogaſſent Dominum, quis in ipſorũ exercitu conſtituendus eſſet princeps contra filios Beniamin. reſpondit Dominus. Iudas ſit Dux veſter. hoc eſt, non vniuerſa tribus, ſed princeps qui tunc erat tribus Iudæ. Ex quo inferri poteſt, quod illo tempore, de quo agitur cap. Iudic. proximè citato, vel iam mortuus erat Caleb, vel præ extrema ſenectute, ad bellum iam redditus erat omnino inhabilis: alioqui non opus fuiſſet noua Ducis electione. Eſt etiam rationi valde conſona, memorata expoſitio. Nam cum ſingulæ tribus, ſingulos haberent principes, vt ſæpius ſcriptura ſacra teſtatur; proculdubio, quotieſcunque vna tribus appellatur Dux belli, debet intelligi de Duce illius tribus; alioqui oporteret admittere, quod omnes illius tribus eſſent Duces belli, & conſequenter irrationabile eſſet, plures ponere Duces, inter ſe minime ſubordinatos. Sed neq; prædictis officit, quod Caleb non numeretur inter Iudices populi; quia principatus ei demandatus fuit, tantummodo in his quæ pertinerent ad belli adminiſtrationem, vt patet ex initio libri Iudic. & ideo nuſquam legitur de eo, quod iudicauerit Iſraelem, ſed potius oppoſitum, nempe quod in toto hoc tempore, de quo nunc agimus, videlicet ab obitu Ioſue, ad mortem Seniorum, non erat Rex, neque Iudex, in Iſrael, & vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat, vt numero præcedenti dictum eſt.

Cur inter Iudices populi non ſit connumeratus.

Sanè, cum ex his, quæ circa initia numeri præcedentis diximus, probabile admodum fiat Eleazarum ſummum Sacerdotem, hoc circiter anno deceſſiſſe; ſi id verum eſt, vtique oportet ipſum annos dũtaxat fermè duodecim in Pontificatu exegiſſe, vt planum facile fieri poterit in tabulis. Verum quia certum eſt, quod ei in eadem dignitate proxime ſucceſſit filius eius Phinees, iuxta diuinam pollicitationem ipſi tunc factam, quando vt dicitur 1. Machab. cap. 2. ver. 54. zelando zelum Dei, Iudæum cum Madianitide ſcortantem, pugione confodit, quemadmodum deſcriptum fuerat Num. cap. 25. ver. 7. vſque ad 14. & nos ſub anno mundi 2583. num. 19. retulimus. Si quis quærat quot nam annis ipſe Phinees, & ſinguli ſucceſſores ac poſteri eius Pontificatum tenuerint; dicimus id certo ſciri non poſſe; tum quia nuſquam in ſacris libris illud notatum reperitur; tum etiam quoniam, quod attinet ad ipſum Phinees, probanda vllo modo non eſt illatio illa Sigonij; qui (libr. 5. de Repub. Hebræorum cap. 2. vbi nomina ſeriemque Pontificum recenſet) ex illis Iudic. cap. 20. ver. 27. verbis: Eo tempore ibi erat Arca fœderis Dei, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpoſitus domus.] Subinfert, dicens: ex hoc apparet dictum Phinees vixiſſe, vſque ad tempora Sampſonis Iudicis. & paucis interpoſitis ait quod ſcriptura eiuſdem Phinees ætatem producit, vſque ad tempora Heli. Sed fallitur proculdubio Sigonius, tum quia bellum illud reliquarum tribuum aduerſus tribum Beniamin quod capite Iudic. citato poſt hiſtoriam Sampſonis cui proxime in iudicatu ſucceſſit Heli, deſcribitur; & in quo fit mentio dicti Phinees, non geſtũ fuit temporibus Sampſonis, aut Heli, aut alterius Iudicis; ſed tempore Seniorum ante Othonielem, qui primus numeratur inter Iudices; quando ſcilicet non erat rex, neque Dux in Iſrael; ſed vnuſquiſque, quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat: vt nos infra num. 14. pluribus demonſtrabimus. Denique ſi poneremus ipſum Phinees perueniſſe ad poſtrema Sampſonis, vel prima Heli tempora, ſequeretur dictũ Phinees geſſiſſe pontificatum per annos pluſquam trecentos (quod certe videtur incredibile) totidem enim numerantur ab hoc anno, ad obitum Sampſonis, vt recenſeri poteſt in tabulis. Quod verò ſpectat ad poſteros dicti Phinees; tametſi conſtet (quemadmodum ſub anno mundi 2900. num. 2. declarabitur) pontificatũ, de ſtirpe Eleazar filij Aaron, poſtea fuiſſe tranſlatum ad Heli poſterum Ithamar fratris dicti Eleazar; vt colligunt tam Hebræi, quàm Catholici Doctores, ex 3. Re. ca. 2. ver. 27. & expreſsè tradit Ioſephus in calce lib. 5. antiq. & lib. 8. cap. 1. Non tamen omnino certum videtur, quando iſte tranſitus acciderit; quoniam Ioſephus, locis citatis, ſibimet non conſtat: in priori enim loco dicit pontificatum, poſt Ozi filium Bocci, filij Abiſue, filij Phinees, filij Eleazar, tranſiſſe ad Heli primum Pontificem de familia Ithamar: loco autem poſterius adducto, inter Phineenſes Eleazari poſteros, qui priuatam vitam egerunt eo tempore quo ſtetit pontificatus in domo Ithamar, ponit Bocci, & quinque alios eius poſteros, vſque ad Sadoc, in quẽ

Quot annis Eleazar pontificatum geſſerit poſt Aaronem patrem.

Phinees Eleazaro ſuccedit.

Quãdiu in ea dignitate vixerit.

Sigonij opinio refellitur.

Poſteri Phinees quamdiu pontificatum ſucceſſiue tenuerint.

postea

poſtea redijt ſummum ſacerdotium ad familiam Eleazar: ex qua poſteriori poſitione ſequeretur, Phinees, & filium eius Abiſue, ſucceſſiue põtificatum tenuiſſe per annos amplius quàm trecentos, qui, vt diximus, fluxerunt a tempore quo creditur obijſſe Eleazar pater dicti Phinees, vſque ad initia principatus Heli; quod non eſt veriſimile. Quare, ſi placet priorem potius Ioſephi ſententiam ſequi, tanquàm poſteriore multo probabiliorē; poſſumus dictos annos trecentos, inter ipſum Phinees, & filium eius Abiſue, & nepotem Bocci, & pronepotem Ozi, commodius diſtribuere; & ponere, ſingulos tenuiſſe pontificatum annis circiter ſeptuaginta quinque, vel ſaltem ſeptuaginta, ſi forte (quod non eſt improbabile) ipſe Heli pontificatum ſuſcepit tenuitque per annos viginti priuſquàm Iudex etiam populi fuerit deſtinatus, & electus.

4 Conſtituto itaque in Iſraele, vt dictum eſt, belli Duce, conſequenter deinde in eodem 1. Iudicum capite ſummatim recenſentur aliquot bella, ab Iſraelitis ſuſcepta ac feliciter confecta; quorum quattuor priora, ad ſortem tribus Iudæ magis pertinuiſſe videntur, reliqua ad alias. Primum ergo bellum geſtum fuit in Bezec. erat autem Bezec, ciuitas illa, in qua deinde poſt multa tempora, Saul congregauit exercitum, quo ſuppetias ferret viris Iabes Galaad ab Ammonitarum exercitu obſeſſis, vt traditur 1. Reg. cap. 11. ver. 8. Sanè in hoc primo prælio Iudæi, a Simeonitis adiuti, occiderunt de Chananæis, & Pherezæis, decem millia virorum; & fugientem Adonibezec comprehenderunt viuum; atque amputatis ei manuum ac pedum ſummitatibus, ſicuti ipſe aliàs fecerat ſeptuaginta regibus a ſe victis, quos ſic mutilatos, coegerat micas colligere ſub menſa eius; adduxerunt eum in Ieruſalem; ibique mortuus eſt, Iudic. cap. 1. ver. 7. Et quia ibidem ſacer textus continuo ſubiungit expugnationem ipſius Ieruſalem (quod fuit alterum prælium; neceſſe eſt prædicta verba-Adduxeruntque eum in Ieruſalem-vel per recapitulationis figuram, fuiſſe dicta; vt ſit ſenſus: quod prius tenuerint eum in exercitu ſuo captiuum, & poſtea cum cepiſſent Ieruſalem, adduxerint illum in eam, vbi & mortuus eſt: vel oportet prius expugnatam fuiſſe Ieruſalem, quam vrbem Bezec; ſed per dictam recapitulationis figuram, poſterius narratam. Quicquid ſit, conſtat hæc fuiſſe priora duo prælia poſt mortem Ioſue a Iudæis geſta, alterum in Bezec, & in Ieruſalem alterum.

Quattuor bella ab Iſraelitis, Duce Caleb geſta.

Primum cõtra Adonibezec.

Bellum alterũ contra Ieruſalem.

5 Sequitur tertium bellum, quod poſtea ijdem Iudæi geſſerunt contra Chananæos qui habitabant in montanis, & ad meridiem in campeſtribus. In quo bello, vt capite citato legimus, Caleb primo cepit Hebron, quæ olim dicebatur Cariath Arbe; & deleuit ex ea tres Gigantes, de ſtirpe Enac progenitos. Inde abijt in Dabir, quæ olim vocabatur Cariathſepher, ideſt ciuitas litterarum; ſiue quia ibi eſſent Scholæ ſcientiarum; ſiue quia in ea primum in illis regionibus inuentæ fuiſſent litteræ, ſeu caracteres, quibus illæ Chananæorum gentes vti ſolebant; vt aiunt Lyranus, & alij: Ibique Caleb publicari iuſſit huiuſmodi edictum: Qui percuſſerit Cariathſepher, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Erat autem in illo exercitu Othoniel, filius Cenez, frater Caleb minor; hoc eſt (quicquid contradicat Abulenſis ſuper Ioſu. cap. 15. quæſt. 7.) nepos eius: dicitur enim frater more Hebraico; & minor ad denotandum, quod ipſe Othoniel, erat nepos dicti Caleb, non autem contra. Cum ergo Othoniel, audito Ducis edicto, cepiſſet Dabir; dedit ei Caleb Axam in vxorem, quæ poſtea obtinuit a patre, fontes ſeu aquæductus ſuperiores, & inferiores, ad irrigandos agros eidem in dotem datos. Quoniam autem hæc eadem hiſtoria deſcripta legitur, non ſolum Iudic. cap. 1. ver. 10. vſque ad 16. Sed etiam Ioſu. cap. 15. ver. 16. vſque ad 20. non immeritò a quibuſdam dubitatum fuit, de tempore quo hæc, & eiuſmodi alia, quæ in dicto Iudic. cap. deſcribuntur acta ſint; Vtrum Ioſue adhuc uiuente, an poſt mortem eius. Nam etſi Auctor libri Iudic. in ſuo exordio ſatis apertè videatur indicare, ſe velle deſcribere ea, quæ geſta ſunt poſt obitũ Ioſue; ac propterea incipiat ab electione Ducis belli, quæ vtique ſupponit iam defunctum fuiſſe ipſum Ioſue; ac deinceps proſequatur narrare ea, quæ ſub illo Duce electo acta fuere: Attamen, in oppoſitum, Ioſu. cap. 10. ver. 36. vſque ad 40. manifeſtè aſſeritur, ipſum Ioſue cepiſſe Hebron, & Dabir, & Reges earum, & non dimiſiſſe in eis vllas reliquias. Et c. 11. ver. 21. legitur, quod illo tempore venit Ioſue, & inter-

Tertium bellũ in mõtanis meridionalibus.

Othoniel nepos Caleb fit eius gener.

Quando hac hiſtoria ſit geſta.

& interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir: & quod non reliquit vllum de ſtirpe Enacim in terra filiorum Iſrael, præterquam in ciuitatibus Gaza, Geth, & Azoto: Et cap. 12. ver. 10. & 13. inter alios Reges a Ioſue occiſos, connumerantur Rex Hebron, & Rex Dabir: & Rex Ieruſalem. Et demum capit. 15. vt dictum eſt, iiſdem ferè verbis quibus in cap. 1. Iudic. deſcribitur, quod Caleb cepit Hebron, & deleuit ex ea tres de poſteris Enac: & propoſuit dare Axam filiam ſuam, vxorem ei qui cepiſſet Dabir; & quod Othoniel capta vrbe Dabir, duxit eandem Axam &c. Ex quibus omnibus, alij arbitrati ſunt, hæc accidiſſe dum adhuc viueret Ioſue, meritòque ei fuiſſe attributa, non quia eadem ipſe actualiter geſſerit; ſed quia ſub ducatu eius, & ipſo mandante, acta fuerint. His tamen non obſtantibus, quod attinet ad memoratam Caleb, Othonielis, & Axæ hiſtoriam, quæ vtrobique in lib. ſcilicet Ioſu. & Iudic. deſcripta eſt: dicimus, quod ſi vera eſſet opinio ſuperius relata, eorũ qui tenent librum Ioſue ab ipſomet fuiſſe conſcriptum; ſine dubio fateri oporteret, dictam hiſtoriam, & occiſionem trium filiorum Enac, Ioſue temporibus contigiſſe; alioqui, quomodo ipſe potuiſſet ſcribere res poſt eius obitum geſtas? Cum autem verior altera ſit opinio dicentium, Librum Ioſue inſcriptum, multo tempore poſt mortem eius, ab alio fuiſſe conſcriptum, quemadmodum nos pluribus argumentis ſub mundi annis 2590. num. 4. & 2593. num. 3. comprobauimus: Vtique multo probabilius videtur dicendum, res in ea hiſtoria contentas, ſicuti, & alia in cap. 1. Iudic. narrata, accidiſſe poſt obitum Ioſue, & poſt conſtitutum Caleb ſupremum belli Ducem: tum quia, niſi Caleb tunc fuiſſet in ea dignitate conſtitutus, non potuiſſet illud edictum facere: tum etiam (quod magis vrget) quia illa hiſtoria in libro Ioſu. veluti obiter interpoſita eſt: in lib. autem Iudic. appoſitè continuatur ad præcedentia, quæ ex initio eiuſdem libri conſtat acta eſſe poſt obitum Ioſue.

Diluuntur obiectiones.

Nec huic ſententiæ quicquam obſtat, quod in prænotato cap. 11. Ioſue dictum 6
ſit, eundem Ioſue interfeciſſe Enacim &c. quia bene potuit Ioſue plurimos, vel ẽt omnes ſtirpis Enacim occidiſſe, quos reperit in Hebron, & in Dabir; & reliquos fugaſſe in Gazam, Geth, & Azoto, qui poſtea, ipſo Ioſue in alijs bellis occupato, potuerunt ad eaſdem vrbes redire, eaſque denuo occupare, quemadmodum ſub annis mundi 2584. num. 20. & 2590. num. 4. diximus. Illud namque certiſſimum puto, Hebron, & Dabir, plurimaſque alias Chananæorum vrbes, non ſemel ab Iſraelitis fuiſſe captas. Nam quod captæ incenſæque fuerint viuente, ac belligerante Ioſue, ſatis loca libri Ioſue ſuperius citata demonſtrant: Quod verò illæ etiam, poſtquam deceſſit Ioſue, iterum a Caleb oppugnatæ, atque expugnatæ ſint, docet liber Iudic. cap. 1. Et ratio quoque ipſa ſuadet, Iſraelitas, Ioſue temporibus, expugnaſſe omnes ferè munitiores Chananæorum vrbes, regeſque earum cum exercitibus ſuis percuſſiſſe, vt latè traditur in libro Ioſue; alioqui non potuiſſent Hebræi pacifice ſibi diuidere totam terram Chanaan. Veruntamen, quia ob cauſas a nobis ſub anno mundi 2591. num. 7. allatas, permiſit poſtea Deus Chananæos, licet iam valde humiliatos ac debilitatos, paulatim redire ad plures ex vrbibus ſuis ab Hebræis ſubuerſas atque vaſtatas, illaſque ſenſim inſtaurare, atque inhabitare; propterea, ſuccedentibus poſtea temporibus, creſcente Hebræorum numero, cum dilatari indigerent, coacti denuo ſunt eaſdem vrbes expugnare, & Chananæos delere, aut ſibi tributarios reddere, prout magis opportunum eis videbatur. Et hoc eſt quod ſummatim deſcribitur Iudic. cap. 1. Et ſic tolli poſſunt multæ difficultates, cuiuſmodi ſunt: cur opus fuerit Iudæis, poſt mortem Ioſue, iterum expugnare Hebron, & Dabir, & Ieruſalem; & Ioſephitis capere Bethel; & quomodo Manaſſenſes non potuerint delere Bethſan, & Thanac, & Dor, & Ieblaam, & Mageddo; & quomodo potuit Chananæus habitare in Gazer, & in Aphec, vt in cap. Iudic. citato legimus; Et item qui fieri poteſt, vt Rex Aſſor, temporibus Debboræ, & Barac, opprimere valuerit Iſraelem, per annos viginti, vt traditur Iudic. cap. 4. ſi vrbs Aſſor vaſtata, & Reges prædictarum vrbium, extincti a Ioſue perhibentur. Ioſu. cap. 12. & terræ ipſorum inter Iudæos diſtributæ iam fuerant? Hæc, & ſi quæ ſunt alia eiuſmodi dubia, per ſuperius dicta facile dilui, ac conciliari poterunt.

Cinæi de Ierichoſe ſe transferunt in ſortẽ tribus Iuda.

Per hæc quoq; tempora, filij Cinæi cognati Moyſi, qui hactenus cum Beniamitis 7
habitauerant in ciuitate Palmarum, hoc eſt in Iericho, ſeu in territorio aut viculis eius

eius (nam ciuitas ipſa iam a Ioſue funditus euerſa fuerat) inde profecti, ſe ſe, ſuaq; omnia tranſtulerunt in deſertum ſortis Iudæ, quod erat ad meridiem Arad Iudic. cap.1.ver.16. ideſt, vt bene notat Abulenſis; in deſertum cuius pars quædam meridiana reſpiciebat Arad; alioqui ſequeretur ipſam terram Arad fuiſſe in terra Chanaan, quod falſum eſt: nam terra Regis Arad quam deleuit Moyſes Numer.cap.21. erat meridiana reſpectu terræ Chanaan, vt ibidem ver.1. dicitur; Et quamuis Rex ille eſſet Chananæus genere, vt ibidem traditur; non tamen terra illa quam poſſidebat, erat pars terræ Chanaan; alioqui illam Hebræi tanquam ad ſe pertinentem occiſis eius habitatoribus non deſeruiſſent; ſed neque erat immediatè iuncta terræ Chanaan, ſed media erat inter eas Idumæa, & propterea Iſraelitæ tunc petierunt tranſitum ab Idumæis, & illo non obtento, circuierunt terram eorum ab oriente, quemadmodum ſub anno mundi 2583.num.6. & 7. dictum eſt. Itaque Cinæi de terra Beniamitarum tranſtulerunt ſe in ſortem Iudæ, & habitauerunt cum Iudæis in parte meridiana deſerti quod proximum erat Amalecitis, ad quos poſtea aliqui ipſorum transmearunt; & vnus ex eis Haber nomine, a ceteris diſcedens, ſe ſe cum familia ſua contulit in tribum Nephthalim iuxta Cedes, vt ſub anno mundi 2583. num.23. diximus.

8 Quartum bellum fuit illud, quod filij Iuda cum filijs Simeon, geſſerunt aduerſus Chananæum, qui habitabat in Sephaath; quo percuſſo, & vrbe omnino deleta; filij Iuda ceperunt tres Philiſtinorum vrbes primarias, nimirum Gazam, Aſcalonem, & Accaron, cum territorijs ſuis; intellige Gazam veterem, quæ vt ait Strabo lib.16. diſtabat a mari mediterraneo ſtadijs ſeptem, eratque in confinio meridionali ſortis Iudæ: nam Gaza noua, dicitur fuiſſe conſtructa temporibus Conſtantini magni, in littore eiuſdem maris. Porrò dictæ tres vrbes, neque a Ioſue, neque ab Hebræis prius vnquam captæ fuerant, vt manifeſtè colligitur Iudic.c.3.ver.3. vbi inter Gentes, quas Dominus reliquiſſe dicitur in terra Chanaan, vt erudiret in eis Iſraelem, connumerantur etiam quinque Satrapiæ Philiſtinorum; inter quas proculdubio erant Gazæi, Aſcalonitæ, & Accaronitæ, vt patet Ioſu.ca.13.ver.3. Iſti ergo relicti ſunt vſque ad hoc tempus, quando ſcilicet capti ſunt a Iuda: hoc eſt a Caleb, principe tribus Iuda: De quo etiam dicitur, quod ipſe montana poſſedit, ſed non potuit delere habitatores vallis; quia falcatis curribus abundabant. Et quod ex quo deleuerat tres filios Enac, pacifice poſſedit Hebron. Iudic. capit. 1. verſiculo 17. vſque ad 21.

Quartum bellũ in Sephaath.

De Gaza noua & veteri.

9 Sed illud mirabile eſt, quod ibidem ſubiungitur: Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem, non deleuerunt filij Beniamin; habitauitque Iebuſæus cum filijs Beniamin, vſque in præſentem diem.] Ex quibus verbis videtur poſſe inferri Beniamitas pugnaſſe cum Iebuſæis, ſed omnino præualere non potuiſſe: illud enim indicant illa verba-non deleuerunt-Sed ſi Ieruſalem (vt ex Iudic.cap.1.ver.8.patet) iam capta incenſaque fuerat a Iudæis: quomodo hic ſubditur, Iebuſæos habitaſſe in ea cum Beniamitis? & cur non magis cum Iudæis, qui eam ceperant? ſicuti per recapitulationis figuram dicitur Ioſu. cap.15. in fine, vbi quod hic de Beniamitis dictum eſt, idem prorſus de Iudæis legimus in hæc verba: Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem, non potuerunt filij Iuda delere; habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem, vſque in præſentem diem.] Sed quomodo non potuerunt filij Iuda delere Iebuſæum habitatorem Ieruſalem, ſi ipſam ciuitatem expugnarunt, incendioque tradiderunt? Rurſus quæri poteſt, cur Iudæi ceperint Ieruſalem, atque in ea habitauerint, cum illa ad ipſos nullatenus pertineret: erat enim in ſorte Beniamin, non Iudæ. Hæc & his ſimilia, quæ prima fronte nequaquam inter ſe cohærere poſſe videntur; facile conciliari poterunt, ſi dixerimus: Ieruſalem poſitam quidem fuiſſe in confinio tribus Iudæ, & Beniamin, ſed tamen re vera pertinuiſſe ſolum ad tribũ Beniamin. Nam funiculus ſortis Iudæ, tranſibat ex latere Iebuſæi, ideſt Ieruſalem, meridiano, vt dicitur Ioſu.cap.15. ver.8. Vnde proculdubio, relinquebat ipſam Ieruſalem extra ſortem Iudæ, ad aquilonem ipſius; & conſequenter in ſorte Beniamin; & propterea merito numeratur inter vrbes Beniamitarum Ioſu. cap. 18. verſ. 28. Inter vrbes verò Iudæorum nequaquam ponitur. Verum quia Iebuſæi habitantes in Ieruſalem, erant viri fortiſſimi; vtique credendum eſt; Beniamitas, non auſos eſſe

Dubia quędã excitantur.

Soluuntur.

eſſe ſolos dimicare cum eis, ſed ſimul cum Iudæis oppugnaſſe Ieroſolymam; & planiorem quidem, ac debiliorem vrbis partem, expugnaſſe; eminentiorem verò, magiſque munitam, quam etiam alio nomine appellabant Arcem Sion; numquam capere potuiſſe, vſque ad tempora Dauidis, qui poſtea eam expugnauit, ac ex nomine ſuo vocauit Ciuitatem Dauid, vt traditur 2. Reg. cap. 5. ver. 6. & primo Paralip. cap. 11. ver. 5. Non mirum eſt igitur, ſi tam de Iudæis, quàm de Beniamitis, ſcriptura teſtatur, quòd non potuerunt delere Iebuſæum habitatorem Ieruſalem; ſed habitauerunt cum eo in Ieruſalem. Neque ſuſpicari debemus Iudæos, ſine conſenſu Beniamitarum, inuaſiſſe, aut habitaſſe Ieroſolymam: non enim probabile eſt, eos aut vim inferre voluiſſe fratribus ſuis; aut tam cito confundere partitionem terræ Chanaã, a Ioſue factam; ſed vt diximus, par eſt credere, Beniamitas vltro conceſſiſſe Iudæis, vt ſecum habitarent in Ieruſalem; ſiue quia ſine ipſis capi non potuerat; ſiue etiam fortaſſis, quia ſine ipſorum auxilio, teneri defendique non poſſet. Dicuntur autem Iebuſæi habitaſſe cum Iudæis, & cum Beniamitis in Ieruſalem; nõ quia promiſcuè, mixtimue, ſimul omnes habitarent; ſed quia Iebuſæi manebant in arce, quæ ipſa quoque erat pars vrbis; Iudæi autem & Beniamitæ, in inferiori vrbis parte, vt dictum eſt. Eodem modo poſt multa tempora, nimirum regnante Antiocho Epiphane, Iudas Machabæus cepit Ieroſolymam à Gentibus occupatam, & tamẽ deinceps in arce Sion manſerunt Gentiles vſque ad tempora principatus Simonis fratris dicti Iudæ, vt ex his quæ nos ſub annis mundi 3890. num. 2. & 3892. num. 1. & 2. & 3913. num. 1. dicemus manifeſtum fiet.

Libri Ioſue, & Iudicum quando conſcripti.

Sed hic obiter non videtur prætereundum, quòd ex quo diximus haberi tum in calce capitis 15. Ioſu. tum Iudic. cap. 1. ver. 21. Iudæos & Beniamitas habitaſſe cum Iebuſæis in Ieruſalem, vſque in præſentem diem: ex hiſce poſtremis verbis - vſque in præſentem diem - videtur perſpicuè colligi poſſe vtroſque hos libros, Ioſue ſcilicet & Iudicum, fuiſſe conſcriptos multo poſtquam geſtæ fuerant res in ipſis contentæ: non tamen poſt captam à Dauide arcem Sion; alioqui illa verba vera eſse non poſſent. Quod ſi quis dixerit, illud - vſque in præſentem diem - non à proprijs librorum Auctoribus; ſed multo poſt tempore, ab aliquo alio fuiſse adiectum: dicimus primo de hoc nihil omnino conſtare; Deinde, ſi tale quid ſuſpicari poſsemus; certè de nullo alio, quam de Eſdra probabilius id credi poſse videretur; ſiquidẽ ipſe, diuino actus ſpiritu, ſacros libros, ſuo tempore iam diſperſos, ac penè deperditos, vndique conquiſiuit, collegit, & corruptos emendauit, reſtituit, ordinauitque; vt ſuo loco dicemus: Atqui patet Eſdram, talia verba addere non potuiſse; quippe qui longe poſt Dauidis tempora floruit; quando vix vlla Iebuſæorum in Ieruſalem memoria habebatur: Iccirco tutius videtur dicendum, libros illos, vel a Samuele, vt ſentit Abulenſis; vel ab aliquo alio, circa eiuſdem Samuelis tempora, fuiſse compilatos; ſiue ex libro Iuſtorum, qui citatur Ioſu. cap. 10. ver. 13. vt putat B. Theodoretus; ſiue ex alijs veterum monumentis, vt nos ſub anno mundi 2593. nu. 3. tetigimus. 10

Ioſephitæ occupant Bethel.

Diximus hucuſque de bellis, quæ geſſit tribus Iuda cum Chananæis, partim adiuta a tribu Simeon, & partim iuncta cum tribu Beniamin. Porrò de his, quæ geſta ſunt ab alijs tribubus, breuiter agitur in eodem Iudic. cap. 1. ver. 22. vſque ad finem capitis, vbi legimus, quod cum Ioſephitæ aſcendiſſent in Bethel, quæ antequã a Iacob ob mirabilis illius Scalæ viſionem ibi habitam, ſic appellata fuiſset, prius Luza vocabatur, obſederunt eam; ac demum a quodam illius ciuitatis viro directi, ceperunt vrbem, & percuſſerunt eam in ore gladij: hominem autem illum qui eis aditum monſtrauerat, illæſum cum tota cognatione ſua dimiſerunt. Ille verò relicta terra Chanaan, perrexit in Æthim, ædificataque ibi ciuitate, antiquum patriæ ſuæ nomen indidit ei, appellauitque eam Luza. 11

Reliquæ tribus nihil memorabile geſſerunt.

Reliquæ autem tribus nihil memorabile, per hæc circiter tempora, geſſerunt: Sed cum non poſſent delere Chananæos, qui in fortibus ſuis remanſerant, pacificè habitabant cum eis. At verò tribus Dan, ab Amorrhæis, terras ſibi obuentas magna ex parte occupãtibus, arctioribus terminis continebatur; quod fuit in cauſa, vt pars Danitarum, alias ſibi ſedes, procul valde a ſuis contribulibus, quæſierit atque occupauerit, vt infra num. 15. dicemus. Quando autem Iſraelitæ, numero aucti, animoque magis confortati ſunt (nimirum poſt mortem ſeniorum, vt ex infra dicendis apparebit) cum facile poſſent

delere

deleᴦe Chananæos, prout præceperat eis Dominus Numer.cap.33.ver.51.& Deuter.cap.7.ver.1. vſque ad 6.noluerunt id facere;ſed maluerunt permittere,vt inter ipſos habitarent,eiſque tributa penderent. Quare non mirum eſt,ſi poſtea fuerunt ipſis in laqueum,& in foueam,& offendiculum,& tanquam ſudes in oculis,quemadmodum ad vnguem prædixerant eis Moyſes locis citatis, & Ioſue in lib.ex eius nomine inſcripto cap.23.ver.13. Siquidem illi ſenſim perduxerunt Iſraelitas ad cultum Idolorum ſuorum: Et hæc fuit cauſa, propter quam iratus Dominus,permiſit eos deinceps ſæpius ab eiſdem Chananæis,alijſque finitimis populis in ſeruitutem redigi, ac vehementer affligi:tametſi quando redibant ad pœnitentiam, mittebat eis Iudices & Saluatores, qui eruerent ac liberarent eos de manibus inimicorum ſuorum, vt infra ſuis locis dicetur.

Iſraelitæ numero, et viribus aucti quia non deleuerūt Chananæos, ab ipſis multa paſſi ſunt.

12 Per hæc circiter tempora, videlicet non multo poſtquam diſtributa prius terra Chanaan ſingulis tribubus Iſrael, obierat Ioſue, & poſtrema quædam Iſraelitarum bella, paulo ante narrata, contra Chananæos, feliciter confecta fuerant, terraque promiſſionis a filijs Iſrael pacificè iam habitari ac poſſideri cœperat;ſatis probabiliter,vt infra oſtendemus, credi poteſt, cœpiſſe ædificari ædes illas quodammodo ſacras,quæ poſtmodum Synagogæ appellatæ ſunt. Nam etſi Synagoga propriè idem ſit quod congregatio, & Moyſi temporibus ſignificaret congregationem ſiue Eccleſiam Iſraelitarum, vt Exod.cap.34. ver.31. & Num.cap.4. ver.34. & cap.16. ver.2. & alibi non ſemel colligi poteſt (dixi Iſraelitarum,quia licet Chriſtianorum quoq; adunatio,Eccleſia dicatur,nunquam tamen Synagogæ nomen recepit,quod ex quo Iudæi Meſſiam recipere recuſarunt,in malam potius partem accipi conſueuerit) & quamuis item ex allegatis, alijſque ſcripturæ ſacræ locis, etiam manifeſtum ſit, ꝙ Synagoga, non ſolum pro totius Iſraelitici populi conuentu, vt Num.cap.27. verſ. 20. & Eccleſiaſtici cap.50.ver.15. accipiebatur; ſed etiam interdum, cum aliqua limitatione, vt in Pſal. 81. ver. 1. pro conuentu aliquo bonorum; interdum verò malorum vſurpari ſoleat, vt in Pſal.85.ver.14. & Eccleſiaſtici cap.3. ver.30.& cap. 16. ver.7. & cap.21. ver.10. & Apocalip. cap.2. & 3. ver.9. Attamen, nemini dubium eſt, idem Synagogæ vocabulum (ſicut apud nos, Eccleſiæ) poſtea tranſlatum fuiſſe, ad ſignificanda particularia quædam ædificia,ſpecialiter extructa & deputata, vt in ipſis plurimi ad orandum,ac verbum Dei audiendum,ſingulis ſabbatis,cōuenirent; quemadmodum ex multis SS. Euangeliſtarum Actorumque locis, quæ hic breuitatis cauſa prætereo,conſtare poteſt. Cum enim olim tabernaculi,arcæq;, ac poſtea templi locus, qui ſolus ſacrificijs alijſque eiuſmodi diuinis cultibus potiſſimum deſtinatus erat; & ad quem ter tantum in anno, ſtatis temporibus, omnes maſculi conuenire tenebantur,tanto populo minus eſſet commodus,quàm vt ad ipſum frequentius,pro lege Dei rite addiſcenda, precibuſque coram Deo fundendis, omnes, & plurimi de longinquo, accedere poſſent; propterea oportuit, huius rei gratia,quædam veluti Oratoria Scholaſue,quibuſdam in locis, ad populi commodū ædificare; & hæ Synagogæ dictæ ſunt.

De Synagogarum origine.

Synagoga vocabulum quod ſignificet.

13 Quando autem iſta Synagogarum introductio originem habuerit, non omnino exploratum certumque eſt. Sigonius lib. 2. de Repub. Hebræorum capit. 8. putat eas, non niſi Babylonico in exilio, primum conſtrui cæpiſſe. Contra verò Cardinalis Toletus in Ioan. cap.16. Annotatione 2. cum quibuſdam Rabbinis, exiſtimat Iudicum tempore circiter incipiente,quando ſcilicet terra promiſſionis pacificè ab Hebræis habitari cœpta eſt; huiuſmodi quoque loca ſacra, domoſue, in quibus ad orandum, lectiones, concioneſque ſacras audiendas, aliaque negotia religionis pertractanda, populus ſe ſe recipere poſſet, erigi cæpiſſe; ac deinceps paulatim fuiſſe multiplicatas: & has ſignificari a Dauide in Pſal.20.ver.12.illis verbis: In Eccleſijs benedicam te Domine. & in Pſal. 67. ver. 27. In Eccleſijs benedicite Deo Domino. Et a Salomone Eccleſiaſtici ca.24.ver.2. & in Eccleſijs Altiſſimi aperiet os ſuum. Putat quoque eandem Synagogarum antiquitatem, inſinuari Actorum cap.15. ver.21. vbi dicitur: Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omne ſabbatum legitur. Et certe illa verba-a temporibus antiquis-non potius ea tantum tempora,quæ poſt Babylonicam fluxerant captiuitatem, quàm etiam multa eorum,quæ præceſſerant,cōprehen-

Duplex de Synagogarum origine opinio. Prima Sigonij altera Cardinalis Toleti.

prehendiſſe videntur. Porrò ex hiſce duabus opinionibus, licet neutra ſit ex toto improbabilis: videtur tamen prima minorem præſeferre probabilitatem; vtpote, quæ nullo ſtabili fundamento, ſed ſola quadam haud improbabili coniectura niti videatur: quod ſcilicet qui tunc templo carerent, in quo orare poſſent ac docere, locum aliquem ſiue ædem, vice templi, extruere ſibi tunc primum curauerint. Altera autem opinio, longe probabilior eſt: tum quia non videtur credibile, quod ante Babylonicam captiuitatem, per tot annorum centurias, numeroſiſſimus ille populus longè latèque diffuſus, vno tantum in loco, videlicet vbi prius ſtabat tabernaculum, & poſtea in templo duntaxat, quod in toto Hebraiſmo vnicum erat, & conſequenter non facile ab omnibus adiri frequentarique poterat, de lege alijſque ad ſalutem neceſſarijs, edoceri conſueuerit: tum etiam quia de oppoſito conſtare videtur. Nam præter ea quæ Dauidis Salomoniſque tempore, ex Pſalmis, & Eccleſiaſtico teſtimonia adduximus, legimus quoque 2. Paralip. cap. 17. quod Ioſaphat rex Iuda, cum eſſet valde pius, mittere ſolebat per ſingulas ciuitates, qui populos in lege Dei inſtruerent; quod proculdubio credendum eſt, in ædibus ad id ſpecialiter deputatis, nempe in Synagogis, præſtari conſueuiſſe. Sed & ipſi Leuitæ in toto Iſrael non videntur munus ſuum docendi populum, commodè abſque Synagogis obire potuiſſe. Quin etiam, multo antea, videlicet Iudicum temporibus, erant loca quædam a ceteris ſegregata, in quibus Prophetæ, de his quæ ad legis intelligentiam obſeruantiamque ſpectabant, inter ſe, & interdum coram alijs diſſerebant, (& hoc tunc temporis dicebatur, prophetare) quemadmodum ex his, quæ nos ſub anno mundi 2545. num. 14. diximus, colligi poteſt. Denique Iudic. cap. 20. ver. 2. fit mentio cuiuſdam loci in Maſpha exiſtentis (ſubaudi in ea quæ erat in tribu Beniamin) vbi Iſraelitæ conueniſſe dicuntur, qui locus ibidem, conceptis verbis, appellatur Eccleſia populi Dei. Quibus verbis, non videtur aliud poſſe ſignificari, quàm domus aliqua Deo dicata, & longè diuerſa ab ea, in qua erat tabernaculum fœderis, & Arca Dei: ſiquidem hæc, non in Maſpha, ſed in Silo tunc manebant, vt ibidem verſic. 18. manifeſtè apparet. Et hinc colligunt Rabbini, & cum ipſis Toletus, dictam Eccleſiam populi Dei in Maſpha tunc exiſtentem, & iam tum, licet non multo antea ædificatam, fuiſſe primam omnium Synagogam, & ceteris antiquiorem; ideoque locum illum, poſt eum in quo ſtabat tabernaculum, & templũ, in magna veneratione fuiſſe apud Hebræos: vt propterea mirum non ſit, ſi non illa vice tantum, ſed & aliàs quoque pro temporum occaſionumque opportunitate, ille populus in Maſpha conuenire ſolitus erat, vt probari poteſt ex Iudic. c. 11. verſic. 11. & 1. Reg. cap. 7. ver. 5. & cap. 10. ver. 17. & 1. Machab. cap. 3. ver. 46. vbi etiam ſubiungitur, quod locus orationis erat in Maſpha ante in Iſrael. hoc eſt, ab antiquo tempore.

Secunda probabilior.

Prima omniũ Synagoga.

Poſterioribus verò temporibus, aucta nimirum valde legis Moſaicæ obſeruantia, & populo pariter admodum multiplicato, ac etiàm in varias mundi partes diſſeminato, eo uſque multiplicatæ ſunt Synagogæ, vt Chriſti Apoſtolorumque tempeſtate, non in ſingulis penè ipſius Iudææ ciuitatibus tantum, verum etiam, in alijs orbis regionibus, vbicunque plures Iudæi habitabant, extructas quoque fuiſſe Synagogas, ex multis SS. Euangeliſtarum Actorumque locis, quæ hic adferre nimis longũ eſſet, probari facile poſſit; Sed & in ipſamet Ieroſolyma, excidij eius tempore, ad quadringentas octoginta Synagogas extitiſſe, tradunt citati Auctores Sigonius, ac Toletus, & item ex Rabbi Manahem, Genebrardus lib. 2. ſuæ Chronologiæ, vbi de rebus ſub Ioachim ſummo Sacerdote geſtis agit. Sanè dictarum Synagogarum vſus, triplex fuiſſe perhibetur. primus, idemque præcipuus erat erudiendi populum de his quæ in lege & Prophetis habebantur: vnde & prima functio verſabatur in lectione legis & Prophetarum: & poſt lectionem, qui doctiores erant, vel ex officio, vel inuitati, obſcuriora quæque interpretabantur explicabantque, & concionem pariter ſermonemue exhortationis habebant ad plebem, quemadmodum apertè colligitur Actorum ca. 13. ver. 15. Alter Synagogarum vſus erat orandi, vt fit etiam hodie apud nos in Scholis doctrinæ Chriſtianæ, ſingulis diebus feſtis; vbi poſt doctrinam recitantur Litaniæ, aut aliæ preces, & laudes item Deo a pueris, & puellis, dulciter ſuauiterque decantantur. Tertius demum, qui forte circa poſtrema tempora 14

Synagogarum multiplicatio.

Synagogarum vſus.

pora introductus videtur, erat caſtigare quoſdam a legis doctrina pertinaciter aberrantes. Nam vt ait Gloſſa interlinearis ſuper Matthæi cap. 10. ver. 17. Ille correctionis erat locus. Et hæc quidem correctio, quandoque eiuſdem loci interdictione fiebat, iuxta illud Ioan.cap.16.ver.2. Abſque Synagogis facient vos: interdum verò etiam flagellis, Matthæi loco proximè allegato: Et in Synagogis ſuis flagellabunt vos. Ceterum, ſicut in templo Pontifices & Sacerdotes, ad quos ſacrificia facere, thus cremare, & alia ibidem pro officij ſui functione, præſtare pertinebat, primatum tenebant: ita in Synagogis, quæ vt diximus, erant veluti ſcolæ quædam eccleſiaſticæ, præſidebant Scribæ, & Phariſæi, qui cum eſſent in lege doctiſſimi, munus habebant inſtruendi populum; vnde de ipſis benè dicebat Dominus Matthæi cap. 23. ver.2. Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite &c. vbi B. Hieronymus. Per cathedrã, ait, doctrinam legis oſtendit. Qui verò iſtis præerant, dicebantur Archiſynagogi, ſiue principes Synagogæ. Sed iam tempus eſt, vt ad hiſtoriæ ordinem proſequendum redeamus.

15 Ad hæc eadem quoque tempora pertinent illæ tres hiſtoriæ, quæ per recapitulationis figuram deſcribuntur Iudic. cap.17. & deinceps vſque ad finem libri, quemadmodum numero ſequenti probabitur. Prima ergo fuit, de viro quodam nomine Micha, qui habitabat in monte Ephraim, fecitque ſibi idolum argẽteum, & Ephod, & theraphim, ideſt veſtem ſacerdotalem; quæ poſuit in ædicula, quam Deo ſeparauerat, ac dicauerat in domo ſua; & inſuper mercede conduxit Leuitam, qui ibidem ſacerdotio fungeretur. Altera eſt de filijs Dan, qui licet ius ſortis ſuæ iam accepiſſent: nondum tamen plenam liberamque eius poſſeſſionem adhuc accipere potuerant (ſic enim exponendus eſt textus Iudic.cap.18. ver.1. ne omnino contrarius ſit his, quæ dicta ſunt Ioſu.cap.19.ver.40.& ſequentibus) quoniam anguſtauerat eos Amorrhæus in monte, nec ſinebat eos ad planiora deſcendere, vt dicitur Iudic.cap.1.ver.34. Et propterea alias ſibi ſedes quærere compulſi, præmiſſis exploratoribus aſcenderunt ſexcenti viri ex eis armati, de Saraa & Eſthaol, cumque tranſiſſent ad montem Ephraim, abſtulerunt de domo Michæ idolum ac ſacerdotem, & vt venerunt in Lais, ex improuiſo aggreſſi ciuitatem nihil de hac re ſuſpicantem, cœperunt eam, & occiſis habitatoribus eius, manſerunt ibi, vocantes eam ex nomine patris ſui Dan. Erat autem hæc ciuitas, quæ Ioſu.ca.19.ver. 47. appellatur Leſſen; Iudic.verò cap.18. vbi hæc hiſtoria traditur, Lais; in regione Rohob, vt dicitur ibid.ver.28. non procul ab vno ex fontibus Iordanis; in confinio aquilonari totius terræ Chanaan, ad radices montis Libani: vnde quando ſcriptura metiri vult longitudinem ipſius terræ Chanaan, dicere ſolet: a Dan vſque Berſabee, vt patet Iudic. cap.20.ver.1. & alibi ſæpe. Et hæc eſt illa ciuitas, quæ poſtea temporibus Tiberij Cæſaris, a Philippo Herodis Aſcalonitæ filio, & Tetrarcha Ituræ, ac Traconitidis regionis, cuius fit mentio Luc.cap.3.ver.1. inſtaurata & aucta, in honorem ipſius Tiberij Cæſaris, Cæſarea appellata eſt. Et ad differentiam alterius Cæſareæ, quæ ab Herode patre ſuo, in littore mediterranei, fuerat ædificata: Cæſarea Philippi dicta eſt. Et hæc memoratur in Euangelio Matthæi cap. 16. ver. 13. & Marc. cap.8.ver.27. De eadem vrbe vide plura apud Abulenſem ſuper Matthæi capit. 16. quæſt.35.

Hiſtoria tres prima idoli Michæ.

2. Danitarũ qui nouas ſibi ſedes quæſierũt & occuparunt.

16 Tertia demum hiſtoria, ad hæc tempora pertinẽs, eſt illa quæ in poſtremis tribus Iudic. capitibus deſcribitur, de vxore cuiuſdam Leuitæ violenter oppreſſa, & illuſa a filijs Belial tribus Beniamin, propter quod ſcelus, exortum eſt ſæuum illud bellum, inter Iſraelem, & Beniamitas; in quo bello, tribus Beniamin, poſt tres victorias ſucceſſiue de alijs tribubus partas, ipſa tandem penè extincta eſt. Item de iuſiurando, quo ſe aſtrinxerant filij Iſrael, ne darent filias ſuas vxores reliquis filiorum Beniamin, quod iuſiurandi vinculum ceteræ tribus in odium Beniamitarum, diuinæ legi prohibenti ne qua mulier extra tribum ſuam nuberet, ſuper ſe addiderant. Et denique quomodo poſtea ſine legis ac iuramenti tranſgreſſione, prouiſum ſit de vxoribus Iſraeliticis, his paucis, qui in bello ſuperfuerant de tribu Beniamin. Quod autem memoratæ tres hiſtoriæ, acciderint inter obitum Ioſue, & Seniorum, patet, quia in cap.17. vbi agitur de idolo Michæ verſ. 6. dicitur, quod in diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. Et

3. De bello inter Beniamitas, & reliquas tribus Iſrael.

Quod tres memoratæ hiſtoriæ per hæc tẽpora ſint geſtæ.

idem legimus in principio ca.18. in quo deſcribitur aſcenſus filiorum Dan in Lais. Et in fine lib. Iudic. vbi concluditur narratio belli geſti contra filios Beniamin, eadem quoque verba repetuntur. Et præterea Ioſephus 5. antiq. cap. 2. hæc quæ ſupra retulimus, refert ad tempora quæ fluxerunt inter mortem Ioſue, & Ducatum Othonielis. Ioſephum etiam ſequuntur Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ in lib. Iudic. cap. 22. & alij plures. Sed &, quod attinet ad hiſtoriam tertio loco memoratam, idem confirmari poteſt duobus alijs argumentis ex eademmet hiſtoria ſacra deſumptis: alterum eſt quia Iudic. cap. 19. ver. 29. legimus, Leuitam illum tanta affectum iniuria, non ad Iudicem aliquem, qui eam vindicaret, confugiſſe; ſed cadauer violatæ vxoris quæ in ea iniuria mortua erat, in partes duodecim ſectũ, ad omnes terminos Iſrael tranſmiſiſſe; vt vel ſic patratum facinus cunctis innoteſceret; & in commune, quid facto opus eſſet, decerneretur: cur hoc? niſi quia tum non erat Rex ſiue Rector in Iſrael, qui talia punire delicta poſſet? propterea præfatus Leuita coram omni multitudine, quæ viſo tali ſpectaculo, in Maſpha protinus congregata eſt, reos criminis accuſauit, vt patet cap. eiuſdem lib. 20. ver. 4. vſque ad 8. Alterum eſt, quia poſteaquam vniuerſus populus ſanciuit, eoſdem facinoroſos omnino eſſe plectendos, & intellexit id, niſi ſuſcepto aduerſus Beniamitas bello, fieri non poſſe; conſuluit; (vt ibidem ver. 18. ſubiungitur) in Silo Dominum, de belli Duce conſtituendo, eo prorſus modo, quo fecerat quando, mortuo Ioſue; non erat Rex in Iſrael, vt videre eſt in principio lib. Iudic. Signum eſt ergo quod tempore memorati belli, nullus erat ſupremam habens auctoritatem in populo Iſrael.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2601.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 58.

Prima populi præuaricatio, ob quam ſeruierunt regi Meſopotamiæ annis 8.

ANNO poſt defunctum Moyſen, ſiue ab introitu Iſraelis in terrã Chanaan, decimo octauo, elapſis videlicet ſeptem annis ab obitu Ioſue; defunctis vniuerſis Senioribus Iſrael, qui viderant mirabilia Domini, ſurrexerunt alij neſcientes Dominum, qui ex Chananæorum, quibus cum habitabant, conſuetudine, paulatim primo, deinde paſſim ac publicè, cum ipſis miſcere connubia, & ad colenda ipſorum idola declinare, cæperunt: Quamobrem iratus Dominus, tradidit poſtea eos ſæpius in manus hoſtium, qui eos valde affligebant atque opprimebant; Et quidem certis temporibus ſuſcitabat eis Dominus Iudices, per quos liberabat eos, ſed Iudicibus defunctis, ad cultum idolorum reuertebantur, & peiora prioribus perpetrabant; vt dicitur Iudit. c. 2. ver. 10. vſque ad 5. capitis tertij, & nos deinceps ſigillatim oſtendemus. Prima ergo punitio, & calamitas eis a Domino inflicta, fuit, quãdo cum feciſſent malum in conſpectu Domini, ſeruientes Baalim, & Aſtaroth; traditi ſunt in ſeruitutem Regis Meſopotamiæ, cui nomen erat Chuſan Raſathaim, octo annis; quemadmodum traditur Iudic. cap. 3. ver. 5. vſque ad 12. de qua tandem ſeruitute Othoniel qui primus inter Iudices recenſeri ſolet, reſcipiſcentem populũ, in libertatem vindicauit, vt ibidẽ ver. 9. exprimitur illis verbis: Et clamauerunt ad Dominum, qui ſuſcitauit eis Saluatorem, & liberauit eos Othoniel &c. Et poſt pauca: fuitq; in eo ſpiritus Domini, & iudicauit Iſrael; egreſſuſq; eſt ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chuſan Raſathaim regem Syriæ, & oppreſſit eum.] Erat autem Othoniel de tribu Iuda, vt colligitur 1. Paralip. c. 4. ver. 13. Qui cum iudicaſſet Iſraelem vſque in finem vitæ ſuæ: Quieuit (inquit ſcriptura loco Iudic. citato) terra quadraginta annis. 1

Othoniel primus Hebræorũ Iudex annis 40 computatis octo prædictæ ſeruitutis.

Explicantur verba Iudic.

Sed qm̃ hæc & eiuſmodi verba-quieuit terra tot annis-aliquoties in lib. Iud. repetita, multipliciter accipi poſſe videntur; de legitima ipſorum intelligentia aliquid hoc loco differere neceſſarium eſt. Etenim non bene intellecta, plurimum ſacræ Chronologiæ officerent. Et primo quidem apparet eſſe accipienda, præciſè ſolũ de illo tẽpore, quo ceſſatũ eſt a prælijs; quatenus ſcilicet diſtinguitur ab idololatriæ, ſeruitutũ, & præliorũ tẽporibus: nam iſte eſt ſenſus, quẽ prima fronte dicta 2

Prima expoſitio refellitur.

verba

verba videntur exprimere: quid enim eo in loco ſibi vult terram quieſcere, niſi a prælijs? præſertim cum illud ipſum in calce capitis tertij Iudic. conceptis verbis, expreſſum reperiatur in aliquot ſacris exemplaribus, licet non correctioribus. Igitur idem videtur eſſe, terram tot annis quieuiſſe; ac ſi diceretur; populum illum tot annis in ſumma pace ac tranquilitate, ſine vlla hoſtium incurſione ac perturbatione, manſiſſe. Sed ſi hoc poſuerimus, ruere omnino neceſſe eſt ea, quæ ſub anno mundi 2591. num. 12. & ſequentibus diximus; nimirum ab exitu Iſraelis de Ægypto, ad inchoatam templi Salomonis ædificationem, inueniri annos quadringentos octoginta; quemadmodum expreſsè teſtatur ſcriptura 3. Reg. ca. 6. ver. 1. Nam non annos duntaxat quadringentos octoginta; quin etiam neque tantummodo quingentos nonaginta duos, vt Ioſephus credidit; ſed pluſquam ſexcentos, intra memoratos terminos, fluxiſſe oporteret; eoſque incertos & indeterminabiles: quoniam etſi in ſacro eloquio, anni ſeruitutum expreſſi reperiuntur; non tamen durationes idololatriæ, ob quam ſæpius in ſeruitutem redigi meruerunt; neque item tempora, quæ inter obitum vnius Iudicis, & reditum populi ad idololatriam, tranſierunt; ſed neque etiam tempora, quibus contra hoſtes bellatum eſt. Vnde tota ferè horum temporum Chronologia, confunderetur, ac prorſus interiret. Præterea obſtant quoque illa verba, quæ Iudic. cap. 8. ver. 28. habentur: Sed quieuit terra per quadraginta annos quibus Gedeon præfuit.] non ergo quibus ceſſatum eſt a prælijs: nã clarum eſt Gedeonem præfuiſſe populo, etiam toto illo tempore, quo bellum gerebat contra Madianitas; alioqui nõ potuiſſet clangere buccina, & mittere nuntios ad plures tribus, & conuocare populos, vt ſe ſequerẽtur ad bellum, quemadmodum feciſſe legitur Iudic. cap. 6. ver. 34. & item pariter præfuiſſe Iſraeli toto tempore, quo deuictis Madianitis, ſuperuixit, vt ex loco Iudic. cap. 8. ſuperius citato patet. Nec refert, quod ibidem ver. 22. parta de Madianitis victoria, dixerint ei omnes filij Iſrael: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui, quia liberaſti nos &c. Quibus verbis videntur feciſſe eum Iudicem, poſt deuictos hoſtes; ſed non ita eſt: non enim tunc volebant eum facere Iudicem; ſed Dominum abſolutum, ideſt Regem, ita vt ius regni eius, etiam tranſiret ad poſteros ſuos; & hoc ipſe recuſauit dicens: Non dominabor veſtri; nec dominabitur in vos filius meus; ſed dominabitur vobis Dominus.] Manifeſtum eſt ergo, ipſum non recuſaſſe Iudicis dignitatem, & præfecturam, quam tenuit quadraginta annis, ſed dominium abſolutum, quod ſolis debebatur Regibus. Itaque ſi Gedeon præfuit populo annis quadraginta, computatis belli ac pacis temporibus; idem videtur poſſe dici de alijs Iudicibus; Et conſequenter apparet, quod illa verba Et quieuit terra tot annis non poſſunt, nec debent accipi, pro ſolo illo tempore, quo ceſſatum eſt a prælijs.

3 Quod ſi quis ex præcitato textu Iudic. cap. 8. ver. 28. deducendum putet, intentionem ſacræ ſcripturæ eſſe, per verba de quibus modo agimus, explicare tantummodo numerum annorum, quos ſinguli Iudices in ſua præfectura exegerunt: dicimus, neque hoc poſſe omnino ſubſiſtere; etenim ſi diligenter attendamus, quæ traduntur in libro Iudicum, profectò videbimus obſcurum relinqui, num ſinguli Iudices, a Ioſue, ſeu ab obitu Seniorum, vſque ad Abimelech, ſtatim poſt mortem præcedentium conſtitui ſolerent, nec ne: & videtur potius colligi poſſe, quod non. Nam de Othoniele nullibi legimus, quod iudicauerit populum illico poſt defunctos Seniores, quorum temporibus Iſraelitæ iugiter ſeruierunt Domino, vt ſcriptura teſtatur Ioſu. cap. vlt. ver. 31. ſed poſt illa tempora, in quibus filij Iſrael ad idololatriam iam declinauerant; & item poſteaquam, ob eandem idololatriam, iam ſeruierant Regi Meſopotamiæ, ſeu Syriæ, octo annis; vt dicitur Iudic. cap. 3. ver. 8. Tunc enim (quemadmodum ibidem ſubditur) Clamauerunt ad Dominum, qui ſuſcitauit eis Saluatorem, videlicet Othonielem, & liberauit eos.] Ecce quod Othoniel, non niſi poſt prædictos ſeruitutis annos, populo præfuiſſe indicatur. Idem poſſumus colligere ex eodem Iudic. ca. ver. 12. vbi poſt deſcriptam Othonielis mortem, adiungitur: Addiderunt autem filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini; qui confortauit aduerſus eos Eglon regem Moab &c. & poſt pauca, videlicet ver. 14. ſequitur: Seruieruntque filij Iſrael Eglon regi Moab decem & octo annis; & poſtea clamauerunt ad Dominum, qui ſuſcitauit eis Saluatorem vocabulo Aod &c. Vides

Altera item expoſitio reijcitur.

Kkk 2 quod

quod etiam huius Iudicis ſuſcitatio, dicitur facta poſt aliud decurſum idololatriæ tempus indeterminatum; & item poſt alios decem & octo ſeruitutis annos. Idem ergo videtur etiam dici poſſe de alijs Iudicibus. Et conſequenter ſi dixerimus verba illa-Quieuit terra tot annis-ſignificare annos præfecturæ cuiuſque Iudicis; eadē prorſus abſurda, & inconuenientia ſequi neceſſe erit, quæ præcedenti numero retulimus; nimirum ſacræ Chronologiæ confuſionem, & ſacri textus 3. Reg. cap. 6. ver. 1. falſitatem: quandoquidem ſummæ annorum ibidem expreſſæ, addere oportebit alios annos, inter obitum prioris Iudicis, & ſubſequentis creationem, decurſos; quos ſcriptura ſacra indeciſos relinquit.

3. Item expoſitio refutatur.

Non defuerunt qui opinati ſunt, ſcripturam ſacram, in prædictis verbis (vt aliàs 4
quandoq;) vſurpare numeros quos vocant cardinales, pro ordinalibus: dicuntur autem, vt iſti aiunt, numeri cardinales, qui proprie communiterque numeri appellantur, puta vnus, duo, tres, & reliqui ſimiles: ordinales verò, qui magis ordinem ſignificant, veluti cum dicimus, primus, ſecundus, tertius &c. Putant igitur, quod vbi dicitur-Quieuit terra quadraginta vel octoginta annos-idem ſit ac ſi diceretur, eam quieuiſſe a prælijs quadrageſimo, vel octogeſimo anno, a tempore nimirum ſupra notato. Sed neque iſta expoſitio videtur hoc loco poſſe defendi. primo quia certum eſt, bella illa, ab eorum initio, non tamdiu perduraſſe. Nam Rex Meſopotamiæ, exacto anno octauo ſuperatus eſt; & Rex Moab, decimo octauo; & Iabin Rex Chanaan, vigeſimo; & Madianitæ, ſeptimo oppreſſi humiliatique fuerunt. Deinde conſtat Iudices, non ſtatim poſt reportatum de hoſtibus triumphum, obijſſe: Et tamen ex ſacro textu apparet, eoſdem Iudices, in fine illorum annorum quibus dicitur terra quieuiſſe, defunctos eſſe. Denique non ſemper, locis citatis, ſcriptura dicit, terrā quieuiſſe tot annis; ſed per tot annos: ſic enim habet editio vulgata Iudic. c. 5. in fine, & c. 8. ver. 28. cui loquendi modo, prædicta expoſitio nullatenus adaptari poſſe videtur.

4 demum expoſitio recipitur.

Itaque ad tollendas omnes eiuſmodi difficultates, multo melius dicendum eſt 5
(vt ferè omnes expoſitores, & Catholici Doctores, quorum aliquot ſub anno mun. 2591. nu. 17. citauimus, ſenſiſſe videntur) Auctorem libri Iudicum, illis verbis quater repetitis-Quieuit terra tot annis, vel per tot annos-proculdubio tria ſimul indicare voluiſſe. primo præciſum annorū numerum, qui ab vna populi præuaricatione, ad aliā, ſeu (ꝙ in idem recidit) ab obitu præcedentis Iudicis, ad obitum ſubſequentis, interceſſerat: nulla habita ratione, quod poſterior Iudex ſtatim, aut multo poſt delectus fuerit: hoc enim exprimere, ad continuandam Chronologiā, non videbatur neceſſarium; illud aūt ad ſeriem temporū colligendam, ſcire omnino oportebat. ſecundo, ꝙ in dicto annorum numero, etiam idololatriæ, ſeruitutis, & belli tempora comprehendebātur, vt iam dictum eſt, & infra oſtendemus. tertio, ꝙ Iſraelitæ maiorem, vel magnam ſaltē illius tēporis partem, in ſumma pace, ac tranquilitate, traduxerunt: non .n. in ſcripturis ſacris nouum eſt, aliqn̄ totum pro parte vſurpari cōſueuiſſe. Illuſtre habemus huius rei exemplū Gen. c. 15. ver. 13. vbi prædicit Dn̄s Abrahamo, ſemen eius peregrinū futurū, & ſubiectum, afflictumq; iri, quadringentis annis, cum tn̄ ſatis cōſtet, peregrinationē, ſubiectionem, atq; afflictionē ibidem prædictas, non totos illos quadringentos annos continuaſſe; ſed intra illud tēpus, Iſraelitas, interpolatis vicibus, graues aliquot admodumq; moleſtas peregrinationes, ac plurium annorū ſubiectiones, afflictioneſq; ſuſtinuiſſe; vt ſub anno mundi 2118. nu. 16. dictum eſt. Patet igitur, quod quando Iudic. c. 3. ver. 11. poſt deſcripta hæc omnia; nimirum declinationem populi ad cultum idolorum; ſeruitutem octo annorum Regi Syriæ; bellum cum eo ab Othoniele geſtum; & tandē dicti Regis oppreſſionē; ſubiungitur: Quieuitq; terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel.] non vult dicere, Othoniclē deceſſiſſe ſtatim ac oppreſſit Regē Syriæ; ſed poſt illos quadraginta annos, vtiq; computandos ab initio prius memoratæ præuaricationis, ſeu (quod idē eſt) a morte Seniorū, qui poſt obitum Ioſue, erant ſimul veluti duces & Rectores populi, eūq; donec ſuperſtites fuerunt, in vero Dei cultu continuerant. Et conſequēter, ex eiſdem ſcripturæ verbis perſpicuè datur intelligi prænarrata omnia, nempe idololatriam, ſeruitutem, Iudicis ſuſcitationem, bellum, & ſi quid aliud eiuſmodi eſt; intra illos quadraginta annos, contigiſſe: & nihilominus terram, illis

quadra-

quadraginta annis, quieuiſſe. hoc eſt, Iſraelitas magnam illius temporis partem in pace traduxiſſe, quod eſt dicere, a prælijs ceſſaſſe; id enim ibi ſignificare videtur verbum illud-quieuiſſe-quemadmodum Geneſ. cap.2. ver.2. dicitur Deus die ſeptima requieuiſſe, ideſt ceſſaſſe ab illo opere. Et Iſai. cap. 1. ver. 16. Quieſcite (inquit) agere peruersè. hoc eſt ceſſate. Et Apocalip. cap.4.ver. 8. de quattuor illis Animalibus legimus. Et requiem non habebant die ac nocte dicentes: Sanctus Sanctus &c. ideſt non ceſſabant. Similiter in citato Iudic.cap.3. ver. 30. vbi poſt deſcriptam alteram populi præuaricationem; alteramque ſeruitutem decem & octo annorum factam Regi Moab; item eiuſdem Regis occiſionem; & bellum contra Moabitas, Aod duce feliciter geſtum; cum deinde ſubditur: Et quieuit terra octoginta annis.] vtique debemus ſubintelligere; a fine prædictorum quadraginta annorum, in quo obierat Othoniel; ſeu (quod idem eſt) ab initio ſecundæ præuaricationis, numerandos; Et per conſequens, memoratam populi præuaricationem,
3 ſeruitutem, Regis interfectionem, & Moabitarum cladem, acta eſſe intra illos octoginta annos, quos ſub anno mundi 2720. num.1. dicemus, non multo poſt mortem Aod, hoc eſt in obitu Sangar, fuiſſe terminatos. & ſic de reliquis temporibus ac Iudicibus, vſque ad defunctum Gedeonem: nam deinceps, Iudicum initia, annique, magis clarè tradi videntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2616.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 73.

1 ANNO ab introitu Iſraelis in terram Chanaan, trigeſimo tertio, & regni Aminthæ Regis Aſsyriorum, quadrageſimo primo; qui iuxta Euſebij computum concurrunt cum anno ſexto, iuxta noſtrum verò, vt patet in tabulis, cum anno decimoſexto Othonielis, primi poſt Ioſue Iudicis Hebræorum; creditur condita a Siſypho fuiſſe Corinthus, Ephira prius dicta, vt tradit Euſebius in Chronicis. vrbs in Achaia olim ditiſſima; in medio ferè iſthmi peleponeſiaci poſita, cuius memoria etiam poſt illius interitum, multis nominibus fuit celeberrima; ſed præcipuè, tum propter æs illud Corinthium inde appellatum, quod ex auro, argento, alijſque metallis mira quadam commixtione, in eiuſdem vrbis incendio, ſimul fuſis, inopinato caſu conflatum eſt; & apud Romanos poſtea magno in pretio fuit; cuius meminit Plinius lib.34. ca.2. tum verò maximè, ob ſacras Apoſtoli Epiſtolas, ad Corinthios
3 ſcriptas; quæ etiam nunc in ſacro Bibliorum volumine regiſtratæ habentur. Ratio autem differentiæ decem annorum, inter Euſebij ſupputationem, & noſtram, quæ perſeuerabit vſque ad finem ducatus Abeſan; inde orta eſt, quod Euſebius in colligenda quadringentorum octoginta annorum ſumma, ab exitu de Ægypto, ad fundationem templi Salomonis, ſequutus codicem lxx. Interpretum, quem præ manibus habebat antiquum, ſed in hac parte diminutum, prætermiſit decem annos ducatus Ahialon; quos poſtea, vt prædictam ſummam conficeret, ducatui Ioſue addidit, vt nos ſub anno mundi 2591. num.14. demonſtrauimus.

Corinthus quã do condita.

Ratio differentiæ inter Euſebiũ, & Auctorem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2620.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 77.

1 ANNO dicti introitus trigeſimo ſeptimo, qui ſecundum Euſebium in Chronicis, coincidit cum anno ducatus Othonielis decimo, iuxta noſtrum verò

Amyntha regis Aſſyriorũ obitus.

computum,

computum, cum anno eiuſdem Othonielis vigeſimo: mortuus eſt Amynthas Rex Aſsyriorum, cum regnaſſet annis quadraginta quinque, vt loco citato teſtatur Euſeb.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2621.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 78.

Belotus regnat in Aſſyria.

ANNO qui proxime ſequebatur circiter inchoante, regnauit in Aſsyria Be- 1
lothus, fuitque rex Aſsyriorum decimus octauus, vt ibidem Euſebius.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2633.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 90.

Primus Iubileus.

ANNO præfecturæ Othonielis, vel melius, a morte Seniorum trigeſimo ter- 1
tio incidit primus Iubileus, iuxta ea quæ ſub anno mundi 2584. num. 3. diximus: iſte enim eſt annus quinquageſimus ab introitu filiorum Iſrael in terram Chanaan, vt patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2640.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 97.

Othoniel primus Hebræorũ Iudex moritur

ANNO quadrageſimo a morte Seniorum deſinente, iuxta ſuperius expoſita, 1
mortuus eſt Othoniel filius Cenez, qui primus poſt Ioſue iudicauit Iſraelem, Iudic. cap. 3. ver. 10. & 11. Cui ſucceſſit Aod ambidexter, & Eglonis interfector, quemadmodum ſub anno proximo dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2641.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 98.

Aod 2. Hebræorũ Iudex annis penè 80.

AB Anno proximo incipiunt numerari anni ducatus Aod, computatis nimirũ 1
ſecundæ Hebræorum præuaricationis, & ſeruitutis, ac belli, annis: Nam cum addi-

addidiſſent filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini, confortauit aduerſus eos Eglon Regem Moab, qui conductis etiam ſecum Ammonitis, & Amalecitis, percuſſit Iſraelem, & poſſedit vrbem Palmarum, hoc eſt Iericho, coegitque Iſraelitas ſeruire ſibi decem & octo annis; quibus elapſis, cum clamaſſent ad Dominum, miſericordia motus, excitauit eis Saluatorem nomine Aod, filium Gera, filij Iemini, ideſt de tribu Beniamin. Hic erat ambidexter, feceratque ſibi gladium ancipitem; miſſus deinde ab Iſraele ad regem cum muneribus; his oblatis, redijt paulo poſt callidè ad regem, & interfecit eum; ac fugit in montem Ephraim, vbi cecinit buccina, conuocatiſque ad ſe Iſraelitis, miſit occupare vada Iordanis, ne quis effugere poſſet, & aggreſſus Moabitas cis Iordanem exiſtẽtes, percuſſit eos, occiſis circiter decem millibus virorum fortium; atque hoc pacto humiliauit Moabitas ſub manu Iſrael, Iudic. cap. 3. ver. 11. vſque ad 30. Et quoniam ibidem continuo ſubiungitur: Et quieuit terra octoginta annis.] Ex his, iuxta ſub anno mundi 2601. num. 5. declarata, datur intelligi ipſum Aod, poſt ſubiugatos Moabitas, iudicaſſe Iſraelem, vſque ad annum octogeſimum, ab obitu Othonielis: Et eodem anno circiter inchoante (vt ſub anno mundi 2720. num. 1. dicemus) e vita exceſſiſſe: nam illico ſequitur. Poſt Aod fuit Sangar &c. *Secunda populi præuaricatio in terra Chanaan ob quam ſeruiuit regi Moab per annos 18.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2645.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 102.

1 ANNO ab introitu Iſrael in terram promiſſionis ſexageſimo ſecundo, qui iuxta Euſebij computum concurrit cum trigeſimoquinto Othonielis, iuxta noſtrum autem cum quinto ducatus Aod; mortuus eſt Belothus rex Aſsyriorum, poſt exactos regni annos viginti quinque, vt notat Euſebius in Chronicis. *Belothus rex Aſſyriorum moritur.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2646.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 103.

1 ANNO inſequenti circiter ineunte, regnauit ſuper Aſsyrios Bellepares ipſorum rex decimusnonus, vt ibidem tradit Euſebius. *Regnat in Aſſyria Bellepares.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2665.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 121.

1 ANNO ab ingreſſu Iſraelis in terram Chanaan octogeſimo primo, credimus quod Salmon, anno vitæ ſuæ, vt apparet in tabulis, nonageſimo quinto, de *Salmon genuit Booz.*

Rahab

Rahab genuerit Booz, quemadmodum dicitur Matthæi cap. 1. ver. 5. Quod autem hoc anno genitus ſit Booz, conſtare poterit ex his, quæ ſub anno mundi 2748. nu. 3. dicemus. Quot autem annis ab ortu Booz, ſuperuixerit pater eius Salmon, incertum eſt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2675.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 332.

Belleppares rex Aſſyriorum moritur.

ANNO memorati introitus nonageſimo ſecundo, qui ſecundum Euſebium, incidit in annum vigeſimumquintum ducatus Aod; ſecundum noſtras verò 1
tabulas, in annum eiuſdem Aod trigeſimumquintum: mortuus eſt Bellepares, exactis in regno annis triginta, vt ſcribit Euſebius in Chronico.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2676.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 133.

Lamprides regnat in Aſſyria.

ANNO immediatè ſuccedente, regnauit in Aſſyria Lamprides Rex Aſſyriorum vigeſimus. Euſebius vbi ſupra. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2683.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 140.

Iubileus 2.

ANNO quadrageſimo tertio ducatus Aod, ſiue a defuncto Othoniele, contigit ſecundus Iubileus: erat enim annus centeſimus ab introitu Iſraelitarum 1
in terram promiſſionis, vt patet in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2707.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 164.

Lāprides rex Aſſyriorum moritur.

ANNO dicti introitus centeſimo vigeſimo quarto, qui ſecundum Euſebium 1
concurrit cum anno quinquageſimo ſeptimo ducatus Aod; iuxta verò ſupputatio-

tationem noſtram, cum anno eiuſdem Aod ſexageſimo ſeptimo: ceſſit e vita Lampride's Aſsyriorum Rex, cum regnaſſet annos triginta duos, vt apparet ex Euſebio in Chronicis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2708.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 165.

1 ANNO proximo ineunte regnauit in Aſsyria Soſares rex Aſsyriorum vigeſimus primus, vt notauit Euſebius loco citato. *Soſares regnat in Aſsyria.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2720.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 177.

1 ANNO centeſimo trigeſimo ſeptimo introitus Iſraelis in terram Chanaan, qui fuit annus octogeſimus ducatus Aod, vel potius a morte Othonielis; circa initia anni; vt ſub anno mundi 2641. num. 1. dictum eſt, & paulo poſt confirmabitur; mortuus eſt Aod ſecundus ab Othoniele Hebræorum Dux, ſiue Iudex; cui immediatè ſucceſſit Sangar: de quo nihil aliud legimus; niſi quod percuſſit de Philiſthæis ſexcentos viros vomere, & ipſe quoque defendit Iſrael, Iudic. cap. 3. in fine: ex quo apparet, ipſum fuiſſe virum fortiſſimum, ac defendiſſe Iſraelitas a Philiſtinorum incurſionibus. Et quoniam ſcriptura ſacra, breui ipſius Sangar, facta mentione, ad alia progreditur; neque tempus quo iudicauerit Iſraelem exprimere curauit: immo quæ poſt ipſum facta ſunt, tanquam poſt mortem Aod, in ipſo capitis 4. initio, geſta proſequitur: propterea communis Doctorum ſententia eſt, quemadmodum etiam teſtatur Abulenſis ſuper Iudic. cap. 3. quæſt. 31. dictum Sangar, per aliquot duntaxat menſes populo præfuiſſe; quod etiam apertè aſſerit Ioſephus in calce capitis 5. lib. 5. Antiq. dicens, ipſũ Sangar vix toto vertente anno vitam finiſſe. Et licet idem Ioſephus in colligenda annorũ ſumma, quæ fluxit ab exitu populi de Ægypto, ad prima templi fundamenta, vt nos ſub anno mundi 2591. num. 13. notauimus, videatur computaſſe annum præfecturæ Sangar, ſeorſum ab annis aliorum Iudicũm: attamen, multo melius, & ad ſacri textus ſeriem, ſenſumque, longè accommodatius, Catholici Doctores, eundem annum in illis octoginta Aod annis computandos eſſe cenſuerunt; Vnde Hiſtoria Scholaſtica lib. Iudic. cap. 6. cum dixiſſet, Aod mortuum eſſe octogeſimo anno, ſubdit: Sangar quoque eodem anno vitam compleuiſſe, perſpicuè inſinuans, Aod mortuum eſſe circa initia illius anni octogeſimi; Sangar verò in fine. Et huic Debbora Prophetis ſucceſſit. Qua imperante, Barac dux exercitus inſignem de hoſtibus victoriam reportauit, vt conſequenter narrabimus. *Sangar tertius Hebræorum Iudex per aliquot menſes.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2721.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 178.

Debbora, & Barac quarto loco iudicant populum annis 40.

Tertia populi præuaricatio, & ſeruitus 20. annorum Regi Iabin.

POST mortem Aod, & Sangar, elapſis nimirum octoginta annis, ab obitu 1
Othonielis, a quo incipiunt numerari anni, qui attribuuntur principatui Debboræ, & Barac; præuaricari tertio cœperunt Iſraelitæ; ideoque tradidit eos Dominus in manum Iabin Regis Chanaan, qui tunc temporis regnabat in Aſor; & oppreſſit eos vehementer, per annos viginti: Quibus compleri incipientibus, conuerſi ad pœnitentiam Hebræi, clamauerunt ad Dominum. Erat autem eo tempore Debbora prophetis, vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum ad ſe venientem, ſub palma in monte Ephraim. Hæc quodam die, prophetico acta ſpiritu, accerſito Barac filio Abinoem, de tribu Nephthalim, iuſſit eum cogere exercitum, decem millium pugnatorum, de filijs Nephthalim, & Zabulon (erant enim iſtæ duæ tribus inter ſe finitimæ) & vt eos duceret in montem Thabor, prope torrentem Ciſon; prædicens ei a Domino, victoriam, de Siſara principe exercitus Iabin; quæ mox eodē prorſus modo, quo Debbora prænuntiauerat, ſubſequuta eſt. Nam & exercitus Siſaræ profligatus eſt; & ipſe Siſara fugiens, admodum laſſus peruenit ad tabernaculum Iahel vxoris Haber Cinæi, non procul ab vrbe Cedes; quæ primo quidem ipſum benignè excepit, poſtea verò callidè interfecit; dormienti namque clauum malleo percutiens, in tempora eius defixit; ac non multo poſt, Baraco illum inſequenti, mortuum demonſtrauit; ſicque ad vnguem impleta eſt prophetia Debboræ, quæ Baraco, præ timore, recuſanti ire ad illud bellum, niſi ſecum pergeret propheti ſſa; illa eidem reſpondens dixerat: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria, (hoc eſt occiſio Siſaræ principis) non reputabitur tibi; quia in manu mulieris hoc eſt prædictæ Iabel, tradetur Siſara.] Atque hoc pacto humiliauit Deus Iabin Regem Chanaan coram filijs Iſrael, qui deinceps quotidie magis præualebant dicto Regi, donec tandem eum perderent. Cecinit autem poſt victoriam Debbora canticum Domino; & quieuit terra per annos quadraginta, intellige ab obitu Sangar iuxta ſuperius explicata. Et hæc omnia Iudic. capitulo 4. & 5. fuſius tradita habentur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2722.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 179.

Regni Italiæ origo.

ANNO circiter proximo, qui erat ducatus Debboræ, & Barac ſecundus, oportet cœpiſſe regnum Italiæ ſub primo eius rege Iano; ſi verum eſt quod tradit 1
Euſebius in Chronicis; nimirum quinque reges, videlicet Ianum, Saturnum, Picum, Faunum, & Latinum ſucceſſiuè per annos centum quinquaginta, ante Æneā, in Italia regnaſſe. Etenim hinc ad primum regni Æneæ annum, totidem anni computantur, vt dinumerari poteſt in tabulis.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2727.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 184.

1 ANNO introitus Hebræorum in terrã promiſſionis,centeſimo quadrageſimo quarto, qui ſecundum Euſebium coincidit cum anno ſeptuageſimo ſeptimo ducatus Aod; iuxta verò noſtrum computum; cum anno ſeptimo ducatus Debboræ & Baracs deceſſit Soſares Aſsyriorum Rex,cum regnaſſet annos viginti,vt teſtatum reliquit Euſebius in Chronicis. *Soſares rex Aſſyriorum moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2728.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 185.

1 ANNO proximo circiter ineunte,regnauit ſuper Aſsyrios Lampares Rex ipſorum vigeſimus ſecundus, vt eſt apud eundem Euſebium ibidem. *Regnat in Aſſyria Lampares.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2733.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 190.

1 ANNO, ab obitu Sangar, decimotertio, oportet incidiſſe tertium Iubileum: quandoquidem ille erat annus centeſimus quinquageſimus,ab ingreſſu Iſraelitarum in terram Chanaan, vt manifeſte videri poteſt in tabulis. *Iubileus 3.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2748.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 205.

1 ANNO circiter vigeſimo octauo, ab obitu Sangars credimus cæpiſſe hiſtoriã libri Ruth: tametſi non ignoramus, quattuor extitiſſe, de eius tempore, Doctorum opiniones. Nam quia in initio libri Ruth ſatis obſcurè notatur tempus,illis verbis: In diebus vnius Iudicis, quando Iudices præerant &c. Neque ibi exprimitur; quis fuerit ille Iudex; quidam arbitrati ſunt fuiſſe Aod; Alij Barac,vel Gedeonem; nonnulli Abeſan; & aliqui etiam Heli. Prima opinio fuit Auctoris Chronologiæ *De tempore hiſtoriæ libri Ruth quattuor opiniones. Quod Ruth nō fuerit filia Eglon regis Moab.*

nologiæ maioris Hebræorum, qui cap. 12. ait Hiſtoriam Ruth, accidiſſe in diebus Eglon Regis Moab, quem interfecit Aod: Et hinc forte quidam deduxerunt ipſam Ruth, quoniam Moabitis erat, fuiſſe filiam prædicti Regis Eglon; quod tamen probare non poſſunt: quin potius ex ſcriptura ſacra, videtur oppoſitum ſatis manifeſtè colligi poſſe. Nam ex cap. 1. lib. Ruth certum eſt, Elimelech ſocerum Ruth, fuiſſe Iudæum; & in terra Moab aliquandiu moram traxiſſe, tamquam alienigenam, & pauperem: etenim ad declinandam famem, receſſerat de patria ſua Bethleem Iudæ; Vnde non fit veriſimile, quod Rex Moab voluiſſet dare filiam ſuam in vxorem filio viri aduenæ, & pauperis. Et hoc idem magis confirmatur; quia adhuc minus probabile eſt, quod mortuo viro ipſius Ruth, nomine Mahalon, vt dicitur Ruth cap. vlt. ver. 10. pater eius Rex, vel eius mater Regina, permiſiſſent filiam ſuam valde iuuenem, ire cum ſocru ſua pauperima, in Iſrael, hoc eſt in terram alienam, ibique adeo pauperem vitam agere, vt cogeretur, pro victu ſuo, tota die per agros errare, ad colligendas ſpicas, a meſſoribus relictas. Et præterea ex infra num. 6. dicendis, manifeſtum fiet, tempora ipſius Ruth, nullo modo conuenire poſſe, cum temporibus dicti Eglon Regis Moab. Addit etiam prædictus Chronologiæ Hebræorum Auctor, loco citato, quod Elimelech maritus Noemi, & ſocer Ruth, fuit frater Salmonis, qui genuerat Booz de Rahab, de quo poſtea natus eſt Obed ex Ruth; ſed de hoc in ſacro eloquio nihil habemus, & conſequenter nihil certi aſtruere poſſumus. Secunda opinio eſt Abulenſis, ſuper cap. 1. Matthæi quæſt. 14. vbi diffusè admodum diſputat contra Lyranum, ponentem tres Booz, inter Salmon, & Obed, de qua re infra num. 4. agemus. Tertia fuit plurium Hebræorum, & Genebrardi in ſua Chronologia, fueratque prius etiam Abulenſis ſuper cap. 1. Ruth quæſt. 2. qui poſtea ſuper Matthæi capite citato ſententiam mutauit. Quarta demum opinio eſt Ioſephi 5. antiq: cap. 11. quem ſequitur Petrus Comeſtor in Hiſtoria Scholaſtica libri Ruth; & eandem ſupponere viſus eſt Lyranus, ſuper Matthæi cap. 1.

Verum enimuerò ex prædictis quattuor poſitionibus, prima, & poſtrema, videntur facile atque euidenter poſſe reijci. Nam vt a prima exordiamur; conſtat quod a morte Aod, ad natiuitatem Dauidis, fluxerunt anni ducenti triginta, vt liquido colligi poteſt in tabulis: Atqui a peregrinatione Elimelech in terram Moab, quæ ponitur contigiſſe temporibus Aod, ad natiuitatem Dauidis, non poſſunt colligi tot anni: ſiquidem illa peregrinatio, perdurauit annis decem tantum, vt patet Ruth cap. 1. ver. 5. poſt quos ipſa Ruth venit cum ſocru ſua in Bethleem Iuda, & nupſit ipſi Booz, atq; ex eo genuit filium nomine Obed, qui poſtea genuit Iſai qui & Ieſſe patrem Dauidis: vnde etiam ſuppoſito quod dicta peregrinatio cœpiſſet anno poſtremo ducatus Aod, terminaſſetque anno decimo ducatus Barac; ſi Obed, vt credimus, natus eſt anno primo reditus Noemi in Bethleem, qui vt diximus, erat annus decimus præfecturæ Barac; oporteret ipſum Obed, fuiſſe centum decem annorum, quando genuit Iſai; & pariter ipſum Iſai, centeſimo decimo vitæ ſuæ anno, genuiſſe Dauidem; quod non eſt credibile, illis præſertim temporibus, in quibus vix reperiebantur, qui ad eam ætatem peruenire, ne dum in ea filios procreare poſſent. Quod ſi dixeris, Booz quidem anno circiter decimo ducatus Barac, duxiſſe Ruth in vxorem; ſed non niſi poſt plures annos genuiſſe Obed: dico id fieri non potuiſſe; quia Booz tunc erat valde ſenex, nimirum nonaginta quinque annorum, vt neceſſario infertur ex his, quæ infra num. 3. dicemus, & videre eſt in tabulis; Quare ſi non genuit anno vitæ ſuæ nonageſimo quinto, minus veriſimile eſt, quod poſt plures annos genuerit. Sed & ſi daremus ipſum Booz centenarium genuiſſe Obed; oporteret quod poſtea, tum Obed, tum Iſai, vterque poſt centeſimum ſeptimum vitæ annum genuiſſet; quod adhuc magis a credulitate alienum videtur. Quarta verò opinio, duabus ſuppoſitionibus euidenter refellitur. primum ſuppoſitum eſt: Ab initio ducatus Heli, ad ortum Dauidis, interſunt tantummodo anni quinquaginta, vt in eiſdem tabulis apparet, & ſic etiam euidenter colligi poteſt: Etenim Dauid, triginta erat annorum, quando mortuo Saule, regnare cœpit in Hebron, vt dicitur 2. Reg. cap. 5. ver. 4. reſtabant igitur ante ortum Dauidis, decem duntaxat anni, ex illis quadraginta qui ſimul tribuuntur Samueli, & Sauli; qui decem anni, iuncti cum quadraginta ducatus Heli, faciunt quinquaginta. Alterum ſuppoſitum ſit,

1. Opinio refutatur.

4. Opinio refellitur.

2

ſit,quod temporibus Saul,quando Goliath exprobrabat agminibus Iſrael,Iſai pater Dauidis, iam erat ſenex, & grandæuus inter viros, vt expreſsè traditur 1.Reg.ca. 17.ver.12. ergo ad minus tunc ſexaginta erat annorum; alioqui non potuiſſet dici ſenex & grandæuus: neceſſe eſt igitur, ipſum Iſai, fuiſſe ſaltem octo & triginta annorum quando genuit Dauidem: erat enim Dauid vigintiduorum circiter annorũ, quando Monomachiam inijt cum Goliath, ipſumque occidit, vt ſub anno mundi 2971.num.1. dicetur. His duobus ſuppoſitis; ſi de quinquaginta annis, quos diximus fluxiſſe ab exordio præfecturæ Heli, ad ortum Dauidis; excipias triginta octo annos vitæ Iſai, & decem peregrinationis Noemi in terram Moab, & prope vnum a reditu Noemi in Bethleem, ad natiuitatem Obed; proculdubio remanebit vnus duntaxat annus, inter natiuitatem Obed, & ortum filij eius Iſai. Ecce quomodo ex recta temporum ſupputatione, apertiſſimè ruunt extremæ iſtæ poſitiones, prima ſcilicet, & quarta.

3 Examinemus modo reliquas duas; nimirum ſecundam, & tertiam, quæ etiam ipſæ non carent difficultate. Et quidem quod attinet ad ſecundam; non facile videtur admittenda; quoniam oporteret ſimul etiam concedere rem dictu audituque mirabilem; nempe Salmon anno vitæ ſuæ nonageſimo quinto, ex Rahab eiuſdem ætatis, genuiſſe Obed. probatur ſequela. Nam cum certum ſit, ex Matthæi cap. 1. ver.5. quod Salmon genuit Booz, de Rahab; & Booz genuit Obed ex Ruth; & Obed genuit Ieſſe; Ieſſe autem genuit Dauid regem. Si Rahab mater Booz, fuit illa quæ abſcondit in domo ſua exploratores a Ioſue miſſos in Iericho, vt communiter creditur, (de nulla enim alia Rahab, in ſcripturis ſacris, fit mentio) neceſſe eſt ipſam tunc, ſaltem quattuordecim circiter annorum extitiſſe: erat quippe meretrix, vt dicitur Ioſu.ca.2. ver.1. Supponamus ipſum quoque Salmon, eiuſdem ferè tunc ætatis fuiſſe: non enim minor eſſe poterat. Porrò ab ingreſſu Iſraelis in terram Chanaan, ad natiuitatem Dauidis, computãtur anni trecenti ſexaginta ſex, vt habetur in tabulis; & etiam ſic probari poteſt. Nam ſi de annis quadringentis octoginta, quos diximus fluxiſſe, ab exitu populi de Ægypto, ad templi Salomonis fundationem, excipiamus quadraginta annos peregrinationis eiuſdem populi in deſerto; remanebunt anni quadringenti quadraginta, ab introitu Iſraelis in terrã Chanaan, ad eandem templi fundationem: Et ſi rurſus de hac ſumma annorum quadringentorum quadraginta, detraxerimus annos ſeptuaginta vitæ Dauidis, nempe quadraginta regni, & triginta, quos iam natus erat quando in Hebron primo factus eſt Rex; & præterea quattuor Salomonis; quarto namque anno regni ſui fundamenta templi iecit; certè a memorato introitu, ad ortum Dauidis remanebunt anni trecenti ſexaginta ſex, vt dictum fuit: quibus ſi addiderimus alios quattuordecim annos vitæ Rahab, & viri eius Salmon: proculdubio ab ortu iſtorum, ad ortum Dauidis, colligentur anni trecenti octoginta, diſpertiendi inter quattuor tantum generationes, videlicet Salmon, Booz, Obed, & Iſai: Et ſic neceſſe erit ponere, quod Salmon eſſet annorum nonagintaquinque, quando genuit Booz, & Booz totidem, quando genuit Obed; & ſimiliter Obed, quando genuit Iſai; & Iſai quando genuit Dauidem; quandoquidem nonagintaquinque anni, quater ducti, faciunt prædictã trecentorum octoginta annorum ſummam. Et quot vni eorum detrahere volueris, totidem neceſſe erit alij, vel alijs addere; & fateri quoſdam ipſorum in prouectiori adhuc ætate genuiſſe. Ecce quomodo ad euitandas ſequelas minus credibiles, neceſſarium erit concedere, Salmonem nonagintaquinque annorum, de Rahab eiuſdem ætatis, filium procreaſſe. Nam de alijs non eſt adeo mirandum: Scimus enim Booz, de Ruth, (quæ vt colligitur Ruth capitulo tertio, verſic. decimo, & capitulo quarto, verſiculo duodecimo, erat valde iuuenis) genuiſſe, quod facilius euenire poteſt; & idem quodammodo credere poſſumus de Obed; & Iſai, quod ſcilicet ipſi in ſuo ſenio de iunioribus fæminis genuerint; cum non conſtet de oppoſito. Neque verò prorſus admirationem tollit exemplum Saræ, quæ nonagenaria de Abrahamo centenario concepit, ac peperit Iſaac: quia illis temporibus homines diutius viuere ſolebant, & conſequenter tardius generare poterant: Et nihilominus Sara nonaginta duntaxat erat annorum; Rahab verò nonagin-

Secunda opinio examinatur.

taquinque: Et præterea conceptio Iſaac fuit quodammodo miraculoſa, ideoque valde celebrata; hæc autem nequaquam. Sed nec attendenda eſt reſponſio Abulenſis dicentis: mirum fuiſſe, quod Sara conceperit; non quia eſſet nonagenaria, ſed quoniam iam ei ceſſauerant fieri muliebria: Clarum namque eſt, etiam multo ante illam ætatem, in fæminis poſteriorum temporum, muliebria communiter ceſſare conſueuiſſe.

De tertia opinione. Dicamus nunc aliquid de tertia opinione; & poſtea quid ſentiendum ſit, aperiemus. Videtur prima fronte tertia opinio ſatis plana: nam cum ponat famem illam, cuius ſit mentio in principio libri Ruth; & profectionem Elimelech ac Noemi, de Bethleem Iuda in terram Moab, contigiſſe anno circiter vltimo præfecturæ Abeſan; neceſſe etiam eſt, vt ponat reditum Noemi in Bethleem, incidiſſe in anno poſtremo ducatus Ahialon, qui præfuit Iſraeli annis decem; totidem enim manſit Noemi in terra Moab. Porrò ab anno primo Abdon, qui ipſi Ahialon ſucceſſerat, in quo ponunt natum eſſe Obed, vſque ad ortum Dauidis, colliguntur anni ſeptuaginta octo, vt computari poteſt in tabulis, qui anni bene diſpertiri poſſunt, inter Obed, & Iſai, poſito quod Obed quadraginta eſſet annorum, quando genuit Iſai; & Iſai triginta octo, quando genuit Dauidem, vt ſupra numero ſecundo, dictum eſt. Sed adhuc inſurgit maxima difficultas. quomodo ſcilicet Booz de Salmon & Rahab natus, potuit gignere Obed ex Ruth, anno primo ducatus Abdon; ſi ab anno primo Abdon, ad introitum Iſraelis in terram Chanaan, ex tabulis colliguntur anni ducenti octoginta octo; & tempore dicti introitus, iam Salmon & Rahab quemadmodum ſupra numero tertio, probatum eſt, quattuordecim ad minus erant annorum, qui iuncti cum illis ducentis octoginta octo, faciunt ſummam annorum trecentorum duorum, ab ortu Salmon, & Rahab, ad ortum Obed ipſorum nepotis: oporteret enim, vtrunque Salmon ſcilicet, & Rahab, anno vitæ ſuæ centeſimo quinquageſimo primo, genuiſſe filium ſuum Booz; & pariter ipſum Booz fuiſſe annorum centum quinquaginta & vno, quando genuit Obed; quod prorſus videtur incredibile. Huic difficultati vt occurrant Lyranus, & Genebrardus, alijque nonnulli, dixerunt; quod ille Booz, quem genuit Salmon de Rahab, non fuit ille qui genuit Obed ex Ruth; ſed fuerunt tres eiuſdem nominis Booz; primus Salmonis & Rahab filius; alter ipſorum nepos; tertius pronepos; & iſte vltimus (inquiunt) genuit Obed ex Ruth, duos verò intermedios, præterijt ſcriptura, quemadmodum in genealogia Chriſti, tres illos Reges, inter Ioram, & Oziam: Verum iſta reſponſio, nullatenus admittenda eſt: quandoquidem conſtat, vt ſæpe alias docuimus, ſacram ſcripturam, quod alicubi conſulto præterit, id alibi, vel obiter, ſupplere conſueuiſſe: Vt patet etiam in exemplo propoſito. Nam tres illi Reges, quos prætermiſit Sanctus Matthæus, non ſunt præteriti in libris Reg. & Paralipomen. At vbi ſcriptura ſacra ſemper eodem modo loquitur, valde periculoſum eſt, ne dicam temerarium, aliquid ei addere, præſertim cum id vetitum ſit Deuteron. capitulo quarto, verſiculo ſecundo. Vnde cum ipſa ſcriptura ſacra, numquam mentionem faciat niſi de vno tantum Booz inter Salmon & Obed, vt patet vbicumque ipſa de eiuſmodi generationibus meminit, nimirum Matthæi capitulo primo, verſiculo quinto, Luc. capitulo tertio, verſiculo 32. Item in calce libri Ruth, & primo Paralipomen. capitulo ſecundo, verſiculo vndecimo, quibus in locis, ſemper idem, ijſdem penè verbis, repetitum habemus, videlicet quod Salmon genuit Booz de Rahab, & Booz genuit Obed ex Ruth; neque vllo alio prorſus in loco, quicquam innuitur, alium inter ipſos medium extitiſſe; profectò ſine vlla hæſitatione credere debemus, rem ita eſſe, prout in ſacro eloquio toties expreſſa reperitur; nempe vnum eundemque Booz, & habuiſſe patrem nomine Salmon, & filium vocabulo Obed: Alioqui omnes ſacræ genealogiæ redderentur incertæ; poſſetque merito quiuis ſuſpicari aliquos in ipſis medios fuiſſe præteritos.

Secundam Auctor recipit opinionem. Itaque, vt tandem rem abſoluamus, dicimus quod hiſtoria libri Ruth, omnibus circũſpectis, ſub nullo alio Iudice rectius poni poſſe vr̃, quam ſub Barac; queadmodũ in ſecundæ opinionis examine, ſuperius num. 3. dictum eſt: ceteræ enim opiniones, 5

vt

vt probatum fuit, cum ratione temporum conuenire nullo modo poſſunt; magis autem, rectæ rationi reluctatur, audere aliquid addere ſcripturæ ſacræ, & ſine vlla veteri traditione, aut eccleſiaſtica auctoritate, ponere tres Booz, contra tot expreſſos eiuſdem ſcripturæ textus, ſibi inuicem aſtipulantes; quam concedere aliquando contingere potuiſſe, vt ſenex quinque ac nonaginta annorum, de eiuſdem ætatis vxore, filium genuerit; præſertim cum certum ſit, nonnumquam, licet raro, quædam præter ordinarium naturæ curſum accidere; quæ tametſi miranda admodum videantur; non tamen falſa ſunt, aut incredibilia: nam ſi (quemadmodum ſub anno mundi 1656. num. 3. & ſequentibus, retulimus) plurimi, etiam poſt Caroli Magni Imperatoris tempora, inuenti ſunt, qui trecentis annis, & amplius vixerunt; quis dubitet accidere potuiſſe, vt priſco illo tempore, quando vt plurimum homines, diutius multo, quam poſterioribus temporibus, viuere conſueuerant; Salmon alijque nonnulli, tamdiu vixerint, vt etiam nonageſimo quinto ætatis ſuæ anno, generare potuerint? Item ſi in tertia mundi ætate Abraham anno circiter vitæ ſuæ centeſimo quadrageſimo, duxit vxorem Ceturam, ex qua poſtea ſex filios procreauit, vt nos ſub anno mundi 2179. nu. 2. & 3. diximus: Et Iacob annum agens centeſimum ſeptimum, genuit filium nomine Beniamin, quemadmodum ſub anno mundi 2305. num. 1. dictum eſt; & de Aſer filio dicti Iacob, legimus Deuter. ca. 33. ver. 25. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſenectus tua: Si inquam, hæc & alia mirabilia aliàs contigiſſe certiſſimum eſt. Quid miramur quod in hac quarta mundi ætate videlicet circa annum mundi 2646. potuerit Salmon nonagintaquinque annorum natus, gignere filium ſuum Booz? præſertim cum ipſiuſmet Salmon temporibus, Caleb cum octogintaquinque eſſet annorum, de ſe ipſo teſtatum reliquerit quod tunc ſe ſentiebat adeo fortem ac robuſtum, ſicuti olim erat, quando quadragenarius, ad explorandam terram miſſus fuerat, vt patet Ioſu. cap. 14. ver. 10. Et Eccleſiaſtici cap. 46. ver. 11. de eodem legimus: Et dedit Dominus ipſi Caleb fortitudinem, & vſque in ſenectutem permanſit illi virtus.] ſubaudi, præter ordinarium naturæ curſum valida: alioqui, id ibidem pro re admodum ſingulari non fuiſſet adnotatum. Et denique ſi conſtat quoſdam nonnumquam conſuetum generandi tempus notabiliter præueniſſe, vt ſub anno mundi 3285. nu. 1. dicemus; non erit etiam incredibile, aliquando contigiſſe aliquam fæminam, etiam poſt ordinariam concipiendi ætatem, concipere potuiſſe.

6 Dicamus igitur quod anno ab obitu Sangar circiter vigeſimo octauo, vt ſuperius num. 1. notauimus; ſub Iudice Barac, facta eſt fames in terra Iſrael, ob quam Elimelech, cum vxore ſua Noemi, & duobus filijs Mahalon ſcilicet & Chelion, peregrinati ſunt de Bethleem Iuda, ad terram Moab; ibique mortuo Elimelech, filij eius acceperunt vxores Moabitidas, quarum vna vocabatur Orpha, altera Ruth, & manſerunt ibi decem annis; & filij Elimelech ambo mortui ſunt, manſitque Noemi orbata duobus filijs atq; adeo marito Ruth, c. 1. ver. 1. vſq; ad 6. Vtrum autem prædictus Elimelech, ſit ille vir innominatus, de quo in Genealogia Selæ 1. Paralip. ca. 4. ver. 22. dicitur: Qui ſtare fecit Solem &c. vt ſentiunt ibidem Rabanus, & Gloſſa ordinaria, & alij plures illius loci expoſitores, non facile eſt demonſtrare, propter ea quæ differit Abulenſis ſuper dicto Paralip. capite quæſt. 18. *De fame quæ contigit Noemi temporibus*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2757.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 214.

1 ANNO introitus filiorum Iſrael in terram Chanaan, centeſimo ſeptuageſimo quarto, qui ſecundum Euſebium concurrit cum anno ducatus Debboræ & Ba- *Lampares Aſſyriorum rex moritur.*

rac, vigeſimo ſeptimo; iuxta verò ſupputationem noſtram, cum anno eorundem Iudicum trigeſimo ſeptimo; mortuus eſt Lampares Aſsyriorum Rex, expletis regni ſui annis triginta, vt tradit Euſebius in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2758.
QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 215.

Regnat Pannias in Aſsyria.

ANNO qui proximè ſequebatur circiter inchoante, regnauit Pannias in Aſsyria, fuitque Rex Aſsyriorum vigeſimus tertius, vt ibidem Euſebius. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2759.
QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 216.

Ruth Moabitis venit cum ſocru ſua in terram Iſrael.

EXACTIS decem peregrinationis ſuæ annis, hoc eſt anno principatus Debboræ & Barac penultimo; Noemi orbata viro & filijs, mærens reuerſa eſt de terra Moabitarum, vt rediret in patriam ſuam cum duabus nuribus ſuis; quas cum obnixè rogaſſet, vt redirent ad populum ſuum; Orpha reuerſa eſt; Ruth verò diſcedere noluit a ſocru ſua; ſed venit cum ea in Bethleem Iuda. Cum autem quadam die, de licentia ipſius Noemi, exiſſet Ruth ad legendas ſpicas a meſſoribus prætéritas, contigit eam veniſſe ad agrum Booz viri valde diuitis, inuenitque gratiam in oculis eius; ita vt ipſemet Booz, ſciens eam eſſe mulierem honeſtate ac virtute conſpicuam, commendauerit eam meſſoribus ac puellis ſuis, iuſſeritque eam cum illis cibum ſumere; & ne ad alios agros declinaret. Quod cum illa nuntiaſſet ſocrui ſuæ; de conſilio ipſius, reuerſa eſt Ruth altera die in agrum Booz, recubuitque ad pedes ipſius dormientis, qui expergefactus remiſit eam grano onuſtam, pollicitusque eſt iure propinquitatis (erat enim conſanguineus Elimelech) accipere eam vxorem; quod non multo poſt re ipſa compleuit; & illa ſub finem, vt creditur, eiuſdem anni, peperit ei, licet grandæuo, (erat namque tunc quinque ac nonaginta annos natus) filium quem appellarunt Obed; qui poſtea fuit Auus Dauidis. Quæ latius explicata traduntur Ruth cap. 1. ver. 6. vſque ad finem libri. Igitur, vt diximus. 1

Booz ducit Ruth in vxorem.

Booz genuit Obed ex Ruth.

Sub finem eiuſdem anni, oportet quod Booz, anno vitæ ſuæ nonageſimo quinto propè expleto (vt videre eſt in tabulis) genuerit Obed ex Ruth, quemadmodum neceſſario colligitur ex his, quæ ſub anno mundi 2748. numero tertio, dicta ſunt. Quare annus primus vitæ Obed, ferè totus concurrit cum anno ſequenti, vt notatum eſt in eiſdem tabulis. 2

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2760.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 217.

1 SVB finem anni quadrageſimi ab obitu Sangar, oportet quemadmodum ex prædictis infertur, mortuos eſſe Debboram & Barac; quos poſt victoriam de Chananæis habitam, nihil aliud memorabile geſſiſſe credimus; & propterea ſcriptura ſacra, poſt deſcriptum canticum Debboræ, ſtatim Iudic. cap. 6. aggreditur narrare quartam populi præuaricationem; quod euidens eſt argumentum iam tunc defunctos fuiſſe priores Iudices: ſiquidem de Iſraelitis, Iudic. cap. 2. ver. 19. dicitur, quod poſtquam mortuus eſſet Iudex, reuertebantur (ſubintellige ad cultum idolorum,) & multo peiora faciebant. Quod hucuſque ſaltem obſeruatum fuiſſe credimus; nã poſterioribus temporibus, nonnumquam etiam adhuc viuente Iudice, ad idololatriam Hebræos declinaſſe, infra ſub annis mundi 2831. num. 1. & 2860. num. 1. & 2. apparebit.

Debbora, & Barac moriuntur.

4. Populi præuaricatio, & ſeruitus annorum 7. Madianitis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2761.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 218.

1 ANNO proximo poſt obitum Debboræ & Barac, inchoari debent anni qui tribuuntur præfecturæ Gedeonis: fuit autem Gedeon de tribu Manaſſe, vt patet Iudic. cap. 6. ver. 15. & iudicauit Iſraelem per annos quadraginta, vt ſubditur c. 8. ver. 28. eundemque de iugo Madianitarum liberauit. Nam cum iam quarto populus ad idola declinaſſet, ideoque tradidiſſet eum Dominus in manu Madian, ſeptem annis; demum ad pænitentiam reuerſus, meruit a Domino, per ipſum Gedeonẽ liberari. Quomodo autem Gedeon prius ab Angelo fuerit ſalutatus; & iubente Domino euerterit Aram Baal, proptereaque deinceps dictus ſit Ierobaal; & item quo ſigno nimirum roris ac velleris confirmatus, miſſuſque a Deo fuerit contra Madiã; & qualiter, diuino actus ſpiritu, conuocauerit exercitum, electoſque probauerit ad aquas; ac cum trecentis duntaxat viris, lampadibus, tubiſque armatis, hoſtium caſtra noctu quàm tumultuoſiſſime aggreſſus, Madianitas Amalecitis iunctos, profligauerit, principeſque eorum Oreb, & Zeb, & Zebee, & Salmana interfecerit; & ſe de viris Sochoth & Phanuel vindicauerit, eo quod ſibi exercituique ſuo cõmeatum præbere recuſauerant; Et denique quomodo parta tandem victoria, populoque ſuo in libertatem vindicato, de hoſtium exuuijs, inaures aureas ab eodem populo obtinuerit, feceritque ex eis Ephod, in quod poſtea fornicati ſunt filij Iſrael; fuſius traditum quiuis videre poterit Iudic. cap. 6. 7. & 8. per totum. Ceterum hic obiter adnotandum videtur, communiter credi, trecentos illos, qui non curuati commode aquas biberant, ſed manu ad os proijciente eas lambuerant, fuiſſe viros totius exercitus fortiores, vtpote qui proprijs commoditatibus minus dediti eſſe viderentur: Et tamen e conuerſo Ioſephus 5. antiq. cap. 8. oppoſitum aſſerit narrans, Deũ mandaſſe Gedeoni, vt exercitum duceret ad flumen; & quotquot procumbentes biberent eos viros fortes crederet; quotquot autem trepide ac tumultuarie potum ſumerent, ſic exiſtimaret eos ignauia ac metu hoſtium hoc facere; & nihilominus, vt ſciret rem totam pendere ab ipſius Dei auxilio, iuſſit, ipsũ cum ſolis trecentis viris,

De Gedeone Hebræorum Iudice V. per annos 40. computatis 7. prædicta ſeruitutis.

2 (margin mark beside "ſtra noctu")

qui cum perturbatione aquam ſumpſerant, hoſtem inuadere. Quod & factum eſt, & vim diuinæ virtutis euidentius declarauit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2783.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 240.

Iubileus quartus.

ANNVS præfecturæ Gedeonis vigeſimustertius fuit Iubilei quarti annus; erat quippe ducenteſimus, ab ingreſſu Iſraelis in terram Chanaan, vt videre eſt in tabulis. 1

Tyrus quando condita.

Eodem anno conditam fuiſſe Tyrum inclitam olim Phœniciæ vrbem, nimirum ducentis quadraginta annis ante templum Salomonis, tradunt Ioſephus lib. 8. antiq. cap. 2. & Euſebius in Chronicis, ex ipſo Ioſepho. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 2800.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 257.

Gedeonis obitus.

DESINENTE anno ducatus ſui quadrageſimo, Gedeon mortuus eſt, relictis ſeptuaginta filijs, quos de pluribus vxoribus, & vna concubina, procreauerat; & ſepultus eſt in Ephra, in ſepulchro Ioas patris ſui, Iudic. cap. 8. verſic. 30. vſque ad 33. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2801.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 258.

Iſraelitæ quinto recedunt à Domino. Abimelech Hebræorũ Iudex ſextus annis tribus.

ANNO inſequenti, Iſraelitæ quinto receſſerunt a Domino, nec fecerunt miſericordiam cum domo Gedeonis: etenim cum, ipſo mortuo, Abimelech filius eius ex ancilla, occidiſſet omnes fratres ſuos legitimos, præter Ioatham natu minimum, qui clam aufugerat; non modo cauſam ipſius Ioatham adeo iuſtam ſuſceperunt, vindicaueruntue, ſed hoſtem eius Abimelech, ſibi Regem ſeu Ducem conſtituere non ſunt veriti. Quod videns Ioatham, quadam die, ſtans in vertice montis Garizim; propoſita parabola plantarum de rege ſuper ſe conſtituendo deliberantium, exprobrauit Sichimitis ingratitudinem; imprecatus eis, & ipſi quoque Abimelech, interitum; & exaudiuit eum Dominus; venitque ſuper eos maledictio Ioatham; vt late deſcribitur in toto Iudic. capitulo nono, & nos infra ſuis locis dicemus. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2802.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 259.

1 ANNO introitus Iſraelit arm in terram eis promiſsā ducenteſimo decimo no- no, qui ſecundum Euſebium fuit annus trigeſimus ſecundus præfecturæ Gedeonis; iuxta verò computum quem nos hic, & in tabulis ſequimur, coincidit cum anno ſecundo principatus Abimelech; mortuus eſt Pannias Rex Aſsyriorum, traductis in regno annis quadragintaquinque, vt ſcribit Euſebius in Chronicis. *Pannias Aſsyriorum rex moritur.*

2 Eodem, vt arbitror, anno, iuſtus malorum, atque iniuriarum vindex Dominus, immiſit ſpiritum peſſimum diſcordiarum, inter Abimelech, & Sichimitas; qui cum rebellaſſent, tandem ab ipſo victi interfectique fuerunt, & vrbs eorum funditus euerſa eſt, ac ne germen in ea oriretur, ſale ſeminata, Iudic. c. 8. ver. 22. vſque ad 50. *Sichen ab Abimelecho funditus euerſa.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2803.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 260.

1 ANNO qui proxime ſequebatur circiter ineunte, regnauit in Aſsyria Soſarmus Rex Aſsyriorum vigeſimus quartus, vt vbi ſupra ſcribit Euſebius. *Regnat in Aſsyria Soſarmus.*

2 Eodem, vt reor, anno ad finem appropinquante, Abimelech, dum oppugnare nititur oppidum Thebes; infeliciter admodum, per manum mulieris fragmen molæ deſuper iacientis, penè interfectus eſt; qui adhuc animam agens, præcepit armigero ſuo, vt eum percuteret, ne diceretur quod a fæmina fuiſſet occiſus; qui iuſſa perficiens, interemit eum, cum regnaſſet tribus annis, Iudic. c. 9. ver. 22. & ver. 50. vſque ad finem capitis. *Abimelech interficitur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2804.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 261.

1 POST Abimelech, ſurrexit in Iſrael Dux nomine Thola, de tribu Iſſachar; qui habitauit in Samir montis Ephraim, & cum iudicaſſet Iſraelem viginti tribus annis, mortuus eſt, Iudic. cap. 10. ver. 1. & 2. Vbi ex illis verbis-in Samir montis Ephraim-videtur inſinuari fuiſſe aliam Samir in Iſrael ad cuius diſtinctionem additū ſit: montis Ephraim. Sub hoc Iudice, ſeu in toto hoc viginti trium annorum tempore, quid actum ſit, ſcriptura ſacra non refert, forte quia nihil memorabile acciderit. *Thola Dux ſiue Iudex Hebræorum ſeptimus annis 23.*

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2821.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 278.

Soſarmus rex Aſſyriorum moritur.

ANNO introitus Iſraelis in terram Chanaan, centeſimo trigeſimo octauo, qui ſecundum Euſebium, concurrit cum anno octauo ducatus Tholæ; ſecundum 1
verò noſtram ſupputationem, cum decimo octauo: defunctus eſt Soſarmus, cum regnaſſet in Aſsyria annis decem & nouem, vt eſt apud Euſebium in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2822.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 279.

Mitreus regnat in Aſſyria.

ANNO proximo inchoante, regnauit ſuper Aſsyrios Mitreus Rex ipſorum 1
vigeſimusquintus, vt ibidem Euſebius.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2826.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 283.

Thola obitus.

ANNO, poſt occiſum Abimelech, vigeſimotertio deſinente, oportet mortuũ
eſſe Tholam: ſiquidem ipſe iudicauit Iſraelem annis duntaxat viginti tribus, 1
vt ſub anno mundi 2804. num. 1. dictum eſt.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2827.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 284.

De Iair octauo Hebræorum Iudice annis 22.

ANNO inſequenti circiter ineunte, prædicto Tholæ ſucceſſit Iair Galaadites, 1
qui iudicauit Iſraelem per annos viginti duos; habuitque triginta filios principes triginta ciuitatum in terra Galaad, quæ ex nomine eius, Hauoth Iair, ideſt oppida Iair, ſunt appellatæ, Iudic. cap. 10. ver. 3. & 4. Vbi aduertendum eſt, quod

Quod iſte ſit diuerſus ab alio Iria.

iſte Iair, valde diuerſus eſt ab eo, cuius fit mentio Num. cap. 32. ver. 41. & Deuter. cap. 3. ver. 14. & Ioſu. cap. 13. ver. 30. & 1. Paralip. cap. 2. ver. 21. Nam ille fuit filius Segub, filij Heſron ex filia Machir filij Manaſſe, vt apertè dicitur loco Paralip. citato:

to: Et fuit ex his, qui ſub Moyſe, percuſſerunt Seon & Og reges Amorrhæorum; & quibus ipſe Moyſes dedit terram Baſan, quæ fuerat Regis Og, & partem montis Galaad in poſſeſſionem, vt ex locis Num. Deuter. & Ioſu. citatis apparet: Iſte verò Iair, qui Tholæ ſucceſſit, longe poſterior illo fuit: etenim ab eo tempore, quo primus Iair accepit poſſeſſionem a Moyſe, ad præfecturam huius Iair, fluxerūt pluſquam ducenti, & quadraginta anni, vt manifeſtè colligi poteſt ex tabulis: Vnde cū de priori Iair, Num. cap. paulo ante adducto ver. 41. dicatur, quod tempore Moyſi occupauit vicos terræ Galaad, hoc eſt (vt clarius explicatur loco Paralip. allegato) viginti tres ciuitates; proculdubio innuitur, ipſum Iair tunc non fuiſſe puerum, ſed in ætate virili iam conſtitutum, vt puta annorum circiter triginta; & conſequenter, ſi ille idem eſſet cum eo de quo nunc agimus, oporteret ipſum fuiſſe trecentorum prope annorum, quando factus eſt Iudex; quod non eſt credibile, illis præſertim temporibus, in quibus vita hominum, vix ad centum viginti annos produci conſueuerat. Credimus tamen iſtum Iair, qui poſt Tholam iudicauit Iſraelem, ex cognatione ſeu linea prioris illius Iair prodijſſe; nomenque, & oppida illius, hereditario iure, poſſediſſe, auxiſſeque; & inſuper ipſorum forte oppidorum nomenclaturam, temporum vetuſtate, iam penè abolitam, ex proprio nomine renouaſſe; Et hoc eſſe quod dicitur, triginta ciuitates, quibus ſingulis, ſinguli filij eius præerant; ex nomine ipſius appellatas eſſe Hauoth Iair. Ceterum, ſi verum eſt hunc Iair a priori illo Iair originem duxiſſe; oportet etiam fateri, iſtum quoque, licet re vera dici poſſet fuiſſe de tribu Iuda, quia deſcendit ab Heſron, qui fuerat nepos Iudæ: nihilominus ipſum, vniuerſamque familiam ſuam, dici reputatamque fuiſſe de tribu Manaſſe; quoniam olim Machir filius Manaſſe, adoptauerat ſibi in filium Segub patrem prioris Iair, & omnes poſteros eius, eo quod ex filia ipſius Machir progeniti eſſent, vt ſub anno mundi 2583. num. 25. docuimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2831.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 288.

1 ANNO ducatus Iair circiter quinto incipiente, vt paulo poſt probabitur, oportet cœpiſſe ſextam illam Hebræorum præuaricationem, quæ deſcribitur Iudic. cap. 10. ver. 5. vſque ad finem capitis vbi legimus, quod filij Iſrael, veteribus peccatis noua iungentes, ad idola quoque declinare cœperunt; Quamobrem traditi ſunt in manu Philiſtinorum, & filiorum Ammon; a quibus cum vehementer, per annos decem & octo, fuiſſent oppreſſi; tandem ex illa graui, diiuturnaque vexatione, reſcipiſcentes, clamauerunt ad Dominum, qui primo illos audire renuit, quia aliàs non ſemel de manu hoſtium ab ipſo erepti, nihilominus cum deſerere non erubuiſſent: Veruntamen, vt vidit eos proieciſſe de finibus ſuis deos alienos, atque in ſua precatione, ac veri Dei cultu perſeuerantes; miſericordia motus, liberauit eos per manum Iephte, Galaaditæ, quemadmodum infra ſub anno mundi 2849. num. 3. dicemus. Sanè quod paulo ante, & item ſub anno mundi 2591. nume. 14. diximus, tempora prædictæ Hebræorum præuaricationis, & afflictionis, per annos decem & octo toleratæ, includenda eſſe in annis ducatus Iair, non autem Iephte; neceſſario videtur admittendum; quoniam conſtat Iudic. cap. 12. ver. 7. ipſum Iephte, annis duntaxat ſex iudicaſſe populum; & ex his quæ habentur in toto cap. 11. ſatis probabiliter indicatur, ipſum Iephte, anno ſui principatus primo, viciſſe Ammonitas, & Iſraelem de manu ipſorum liberaſſe.

Iſraelitæ ſexto ad idola declinant ob idque traduntur in manu Philiſtinorum, & Ammonitarum annis 18.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2833.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 290.

Iubileus quintus.

ANNO præfecturæ dicti Iair, ſeptimo; neceſſe eſt incidiſſe quintum Iubileum; nam iſte annus coincidit cum anno ducenteſimo quinquageſimo, ab introitu Iſraelis in terram Chanaan, vt videre eſt in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2842.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 299.

Ortus Heli qui poſtea fuit Sacerdos, & Iudex.

ANNO ducatus Iair decimo ſexto, natus eſt Heli, qui poſtea fuit Iudex populi, & Sacerdos, quemadmodum ſub anno mundi 2900. num. 1. dicemus: quod 1
inde fit clarum, quia (vt dignoſci poteſt in tabulis.) hinc ad tempus mortis eiuſdē Heli, colliguntur nonaginta & octo anni, quibus ipſum vixiſſe, conſtat ex 1. Reg. cap. 4. verſic. 15.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2848.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 305.

Iair obitus.

SVB finem anni vigeſimi ſecundi ducatus ſui, Iair mortuus eſt, & ſepultus in quodam loco, qui olim dicebatur Camon. Iudic. cap. 10. ver. 5. Nec quicquam 1
ab eo geſtum ſcriptura ſacra commemorat, quod forte nihil memoria dignū egerit.

Mitreus rex Aſſyriorum moritur.

Cur Auctor in ratione temporum ab Euſebio receſſerit.

Eodem quoque anno circiter deſinente, qui fuit ducenteſimus ſexageſimus quintus, ab ingreſſu Iſrael in terram promiſſionis, & concurrit iuxta Euſebij computum, 2
cum anno ducatus Iair decimo tertio, iuxta noſtrum verò, cum vigeſimo ſecundo; mortuus eſt Mitreus Aſſyriorum rex, exactis regni annis viginti ſeptem, vt notat Euſebius in Chronicis. Vbi aduertendum eſt, quod iſte annus Mitrei poſtremus, vt diximus, in Euſebij Chronico, concurrit cum anno principatus Iair decimo tertio; quia ipſe Euſebius, ſecutus vt arbitror, deprauatos quoſdam lxx. Interpretum codices, numerauit annos ducatus Tholæ duos duntaxat, & viginti: Si enim feciſſet eos viginti tres, quemadmodum omnes ſacri textus magis probati, Iudic. cap. 10. ver. 2. habent; proculdubio annus præfati Mitrei poſtremus, ibidem concurriſſet, non cum decimo tertio, ſed cum duodecimo principatus dicti Iair, vt in ipſis Chronicis experiri quiſque poterit. Ex hoc ergo errore deinceps, in eiſdem Euſebij codicibus, emanauit, in ſingulis annorum concurrentijs, regum Aſſyriorum, cum annis Iudicum Hebræorum, vnius anni tranſpoſitio, vſque ad annum quintum regni Ioram regis Iuda: Et propterea, inter Euſebij ſupputationem, & noſtram, in hiſce concurrentijs, vſque ad finem ducatus Abeſan, quem Euſebius vocat Heſebō,

repe-

reperietur differentia vndecim annorum; vnius quidem, ob prædictam vnius anni tranſpoſitionem; & inſuper aliorum decem; propter alteram decem annorum tranſlationem, de qua ſub anno mundi 2616. nu.1. egimus. Poſt prædicti verò Abeſan tempora, vſque ad quintum annum regni Ioram filij Ioſaphat regis Iuda, vnius tantum anni differentia remanebit. Exinde autem, in alijs quoque differt Euſebij Chronologia, à noſtra, propter ea, quæ ſuis locis, ac præcipuè ſub anno mundi 3234. num.1. adnotabimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2849.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 306.

1 ANNO proximo circiter ineunte, poſt obitum Iair, electus fuit princeps populi, Iephte Galaadites, qui quod de meretrice natus eſſet, a fratribus legitimis eiectus fuerat, habitabatque in terra Tob, quæ creditur fuiſſe regio quædam particularis ipſius terræ Galaad; Vbi, quoniam ſtrenuus vir erat, atque fortiſſimus, quorundã virorum latrocinantium caput fuerat conſtitutus; nunc verò a maioribus natu Galaad rogatus, vt pro ipſis pugnaret contra Ammonitas terram ipſorũ inuadentes; hac lege conſenſit; ſi deuictis Ammonitis, ipſum in principem totius populi reciperent. Quod & factum eſt, vt traditur Iudic.c.11.ver.1.vſque ad 12. *De Iephte nono Hebræorum duce vel Iudice annis 6.*

2 Per idem tempus, iuxta noſtrum computum in tabulis exaratum, regnare cœpit in Aſſyria Tautanes, ſiue Theutamus rex Aſſyriorum vigeſimus ſextus; licet eius regni exordium, (ob cauſas a nobis ſub anno præcedenti num.2. commemoratas) apud Euſebium in Chronicis, reperiatur poſitum in anno decimoquarto ducatus Iair. Sub hoc Aſſyriorum rege, bellum Troianum fuiſſe geſtum, teſtatur Diodorus Siculus rerum antiquarum lib.3.cap.6. his verbis: Theutamo in Aſia regnante, qui vigeſimus a Nino atque Semiramide deſcendit, Agamemnonem tradunt aduerſus Troiam cum Græcis, bellum mouiſſe, cum Aſſyrij amplius mille annis Aſiæ imperaſſent. Cum verò Priamus bello oppreſſus, ab Rege Theutamo præſidium, vtpote Aſſyrijs ſubditus, per legatos poſtulaſſet; ille decem millia Æthiopum, totidemque Suſianos, cum ducentis curribus, duce Memnone, ad Troiam miſit. Hucuſque Diodorus. Cuius tamen in verbis, obſeruare licet duplex in Chronologia erratum; alterum in regum numero; & in annorum ſummis alterum. Nam, & in altero quidem deficit, in altero autem redundat. Ponit enim hunc Theutamum, fuiſſe a Nino vigeſimum regem; quemadmodum & paulo ante, ex Cteſia, ait: ab eodem Nino, ad Sardanapalum ſucceſſiſſe triginta reges; quod & initio capitis ſeptimi, confirmat dicens: Sardanapalum fuiſſe trigeſimum, vltimumque Aſſyriorum regem: cum tamen conſtet, ab Euſebio in Chronicis, & ab alijs item Auctoribus, ante Theutamum, nominatim recenſeri vigintiquinque Aſſyriorum reges; ipſumque propterea Theutamum fuiſſe non vigeſimum, ſed vigeſimumſextum; Sardanapalum verò non trigeſimum, vt etiam putat Diodorus, ſed trigeſimumſextum. Addit deinde idem Diodorus, bellum Troianum cœpiſſe, cum iam Aſſyrij, amplius mille annis Aſiæ imperarent. Atqui ab initio Monarchiæ Aſſyriorum, ad obitum Theutami, non plures octingentis ſexagintaquinque annis inueniuntur, vt patet in tabulis. Sed & ex recta annorum totius regni Aſſyriorum ſubductione, vſque ad mortem Sardanapali, non annos mille trecentos, vt ponit Diodorus, ſed tantummodo mille ducentos decem & nouem fluxiſſe, in eiſdem tabulis reperies. Quod autem etiam eodem Theutamo in Aſia regnante, & currente anno regni eius vigeſimoquarto, Troia fuerit capta, nos infra ſub anno mundi 2872. num. 2. ex Euſebij Chronicis oſtendemus. *Tautanes regnat in Aſſyria.* *De bello Troiano.* *Duplex Diodori in Chronologia erratum.*

Eodem

Iephte poſt legationes regi Ammonitarũ tranſmiſſas cũ eo feliciter pugnat.

Eodem anno primo Iephte, nimirum ſtatim ac conſtitutus fuit Iſraelitici populi 3
princeps coram Domino in Maſpha, miſit legatos ad regem Ammonitarum, qui cum eo expoſtularent, cur terram Iſraelitarum vaſtare moliretur. Quibus cum ille reſpondiſſet, ſe non alienam, ſed propriam, ab Iſraelitis olim vſurpatam terram, recuperare velle: per eoſdem replicauit Iephte, terras illas non eſſe Ammonitarum, ſed Hebræorum, vtpote qui eas, iam dudum ab Amorrhæis iure belli aquiſitas, per annos iam trecentos pacificè poſſederant. Hoc autem tamquam per modum amplificationis dictum intelligi debet, vt ſub anno mundi 2591. num. 16. docuimus; ac ſi diceretur, per annos ferè trecentos; nam re vera, ab extremo anno vitæ Moyſi, in quo Hebræi, pulſis Amorrhæis, terram illam aquiſierant; vſque ad annum primum ducatus Iephte, computātur tantummodo ducenti ſexaginta ſex anni; vt ex tabulis facile colligi poteſt. Dixit verò, per annos trecentos, vſurpans numerum perfectum pro imperfecto; & magis trecentos, quam ducentos; quia verus numerus, trecentis magis, quam ducentis appropinquabat. Vt autem vidit Iephte, quod Rex Ammonitarum veritati, ac rationi noluiſſet acquieſcere; confeſtim, diuino actus ſpiritu, mouit exercitum contra filios Ammon; Et emiſſo voto offerendi in holocauſtum Domino, quem primo, poſt victoriam, de domo ſua obuium habuiſſet, audacter inuaſit hoſtes ac percuſſit plaga magna valde, abſtulitque ab eis viginti ciuitates, & humiliauit eos. Cum autem reuertenti de prælio occurriſſet ei ante omnes, vnigenita filia ſua, ingemuit, recolens votum quod vouerat; Nihilominus indulto deprecanti duorum menſium ſpatio, poſtea eandem Domino immolauit. Quamobrem inoleuit deinceps conſuetudo in Iſrael, vt mulieres, ſingulis quoq; annis, conuenirent ad celebrandum filiæ Iephte planctum, per quattuor dies continuos. Iudic. cap. 11. ver. 12. vſque ad finem capitis.

Liberat Iſraelē de præcedenti ſeruitute 18. annorum. Immolat unicā filiam Domino.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2850.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 307.

Victis Ephrateis, etiam fugientes interficit.

ANNO, vt arbitror, ſubſequente, ſeditio grauis exorta eſt, virorum Ephraim 1
contra Iephte; quam cum ipſe, vt moliebatur, compeſcere non potuiſſet; quin potius videret eos paratos ad conſurgendum contra ſe in prælium; coacto Galaaditarum exercitu, pugnauit cum eis, & parta victoria, occupauerunt Galaaditæ vada Iordanis, & paſſim ad ea fugientes comprehendebant, atque ex cuiuſdam vocis pronuntiatione, conuictos, quod eſſent Ephrathæi, interficiebant: ſicque ceciderunt de Ephraimitis ad quadragintaduo millia virorum. Iudic. c. 12. ver. 1. vſque ad 8.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2854.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 311.

Iephte obitus. De qua tribu fuerit.

ANNO principatus ſui ſexto deſinente, Iephte mortuus eſt, & ſepultus in ciuitate ſua Galaad, Iudic. ca. 12. ver. 7. Quod ſi quis percunctetur de qua tribu 1
fuerit; dicimus, non eſſe omnino certum; nam Caietanus ſuper Geneſ. cap. 49. putat fuiſſe Gaditam; quia Iephte fuit filius Galaad, vt dicitur Iudic. cap. 11. ver. 2. & Galaad, inquit, erat de tribu Gad. Et confirmari poteſt iſta poſitio, ex eo quod certum eſt, Gaditas habitaſſe in terra Galaad, & in Baſan, vt legimus 1. Paralip. ca. 5. ver.

ver. 16. ex aduerſo autem probabilius videtur Pererio, & alijs, quod fuerit de tribu Manaſſe; quoniam vt dictum eſt, erat de terra Galaad, quæ olim a Moyſe data fuerat dimidiæ tribui Manaſſe, vt traditur Nu.c.32.ver.39. Sed hæc ratio, non videtur intentum conuincere; quandoquidem certum eſt, terram Galaad diuiſam fuiſſe Manaſſenſibus, & Gaditis, vt patet Deuter.cap.3.ver.12. & Ioſu. cap. 13. ver. 25. & 31. Et videtur Iephte potius a Gaditis, quam a Manaſſenſibus fuiſſe requiſitus; quia Gaditæ propinquiores erant filijs Ammon, & propterea magis ab ipſis infeſtabantur. Nam vt dicitur loco Ioſu. citato ver. 25. Gaditis olim data fuerat dimidia pars terræ Ammon; illa nimirum quam Amorrhæi prius ab Ammonitis vi abſtulerant, & quam poſtea ipſi Ammonitæ, temporibus Iephte recuperare moliebantur: Et præterea probabilius videtur, Gaditas quæſiuiſſe virum de tribu ſua, quã de aliena, qui pro eis pugnaret. nec obſtat, quod Iephte dicatur filius Galaad; & 1. Paralip.cap.7.ver.17. Galaad dicatur filius Machir filij Manaſſe; quia certum eſt, vt bene probat Abulenſis ſuper Iudic.cap.11. quæſt.6. quod Iephte non potuit eſſe filius illius Galaad, qui fuit filius Machir filij Manaſſe; ſed neceſſe eſt, quod fuerit filius alterius Galaad, illo longe poſterioris, qui etiam potuit eſſe de tribu Gad. Sed de hoc ſatis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2855.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 312.

1 ANNO proximo circiter ineunte, prædicto Iephte ſucceſſit Abeſan de tribu Iuda Bethleemites, qui iudicauit Iſraelem ſeptem annis, habuitque triginta filios, & totidem filias, quas maritis dedit, & eiuſdem numeri vxores accepit filijs ſuis, Iudic.cap.12. ver.7. vſque ad 11. De hoc Iudice, nihil aliud in ſacris voluminibus legimus; neque quicquam nobis dicendum reſtat; niſi quod Rabbi Salomon, iſtum Abeſan arbitratur eſſe illum, qui alio nomine dictus eſt Booz, cuius nos ſub anno mundi 2759. num.1. meminimus: ad quod aſſerendum, non alio videtur ductus argumento, niſi quod ambo dicuntur fuiſſe de Bethleem Iuda, & diuites: Veruntamen, ex his quæ ſub anno mundi proxime citato, & item ſub anno mundi 2748. num. 3. diximus, manifeſtum eſt, præfatum Auctorem falli. Nam ſi annus vitæ Booz nonageſimus quintus, in quo diximus ipſum genuiſſe Obed, concurrit ferè totus cum anno poſtremo principatus Barac, vt patet in tabulis; proculdubio (quemadmodum ibidem videre eſt) ab anno vltimo Barac, ad initium præfecturæ Abeſan, inueniuntur anni nonaginta quinque. Quare ſi Booz idem fuiſſet cum Abeſan, oporteret ipſum fuiſſe centum nonaginta annorum quando factus eſt Iudex populi, quod nullatenus credibile eſt. *De Abeſan decimo Hebræorum Iudice annis 7*

2 Eodem anno circiter inchoante, neceſſe eſt quod Obed, anno vitæ ſuæ nonageſimo ſexto incipiente, vt apparet in tabulis, genuerit Iſai, qui poſtea fuit pater Dauidis, quemadmodum infra ſuo loco dicetur. Quod autem hoc anno genitus fuerit ipſe Iſai, neceſſario conſequitur ex his, quæ nos ſub anno mundi 2748. num. 3. diſputauimus. Aduertendum verò hic eſt, quod iſte Iſai Dauidis pater, videtur fuiſſe trinominis. Siquidem 1. Reg.cap. 16. multoties, & in alijs item libris Reg. Paralipom. & Ruth (vt videre eſt in Bibliorum concordantia) frequenter vocatur Iſai. In pluribus verò alijs vtriuſque teſtamenti libris, videlicet Pſalmorum, Eccleſiaſtici, Iſaiæ, Matthæi, Lucæ, Actorum, & ad Rom. appellatur Ieſſe. Nonnunquam etiam videtur dictus fuiſſe Naas, vt colligitur 2.Reg.cap.17.ver.25. Vbi legimus quod Amaſa, fuit filius Abigail filiæ Naas, & ſororis Saruiæ: Atqui ex primo Paralip.cap.2.ver.16. patet quod Abigail & Saruia, fuerunt ſorores Dauidis, & filiæ Iſai; ergo Iſai etiam vocabatur Naas. Quod pluribus quoque alijs argumentis confirmat Abulenſis ſuper 2. Reg.cap.17. quæſt.27. *Obed genuit Ieſſe, qui & Iſai.* *Iſai trinominis.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2860.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 317.

De ſeptima populi præuaricatione in terra Chanaan ob quam ſeruit Philiſthæis per annos 40.
Prænunciatur ortus Samſonis.

ANNO iudicatus prædicti Abeſan quarto inchoante, (vt paulo poſt proba- 1
bimus)oportet cœpiſſe ſeptimam illam populi præuaricationem,propter quã
traditus fuit in manu Philiſthinorum, quadraginta annis, vt dicitur Iudic. ca. 13.
ver.1. Et item acta eſſe alia, quæ ibidem ſubiunguntur, vſque ad ver. 24. nimirum
de viro illo ſtirpis Dan,vocabulo Manue,qui habebat vxorem ſterilem,cui apparuit
Angelus Domini, præcipiens ei,vt abſtineret a vino, & ſicera, & ab omni immun-
do, eo quod paritura eſſet filium, qui ex vtero matris, inquit, Nazaræus Dei erit;
& ipſe incipiet liberare Iſraelem, de manu Philiſthinorum(intellige qui iam ex tũc
cœperant Hebræos opprimere) Quæ cum illa nunciaſſet viro ſuo,ad preces eius,ite
rum miſit Dominus Angelum ſuum,qui eis denuo prædicta omnia confirmauit,præ-
cepitq; vt, ſi placeret,holocauſtum Domino offerrent hædum illum,quem ei in cibũ
parare ſpoponderant,neſcientes quod Angelus eſſet. Itaque cum holocauſtum ob-
tuliſſent Domino, ipſe Angelus, cum flamma quæ de altari aſcendebat, pariter a-
ſcendit in cælum,quod illi videntes,confeſtim proni ceciderunt in terram, & tunc
cognouit Manue illum eſſe Angelum Domini, ac præ magno timore quem in illa
viſione ſenſerat, exiſtimans ſe breui moriturum, dixit vxori ſuæ: morte moriemur,
quia vidimus Deum.] illa verò,ex fauore & beneficio, quod a Domino acceperant,
arguere cœpit oppoſitum,nimirum ſalutem,ac proſperitatem, & felicem euentum
eorum,quæ prædixerat eis Angelus.

Probantur prædicta hoc anno contigiſſe.

Porrò hæc prænotato circiter tempore accidiſſe, ſic deduci poteſt. In citati ca- 2
pitis initio, vbi deſcribitur prænuntiatio ortus Samſonis, meritò præmittitur bre-
uis cõpendioſaq; narratio ſeruitutis quã deinceps per annos quadraginta Hebræi,
propter peccata ſua, a Philiſthæis paſſi ſunt;nimirũ vt per hoc ſcriptura indicaret,
illam ſeruitutem vel tunc, vel paulo ante iam eſſe inchoatam;quod etiam confirmatur
ex eo, quod ibidem ver.5. Angelus de Samſone mox naſcituro prænuntiauit dicẽs:
Ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum. quæ verba ſupponunt ſeruitu
tem iam cœpiſſe. Oportet autem eandem ſeruitutem,toto Samſonis tempore per-
duraſſe, & non niſi in morte eius fuiſſe ſublatam: tum quia in calce Iudic. capitis
15. legimus, Samſonem iudicaſſe viginti annis Iſraelem,in diebus Philiſthijm; hoc
eſt quando Philiſthæi dominabantur Hebræis, vt ipſimet Iudæi in eiuſdem capitis
ver.11. dicebant Samſoni: Neſcis quod Philiſthijm imperent nobis?& cap.14.ver.
4. aperte dicitur: Eo enim tempore Philiſthijm dominabantur Iſraeli. tum etiam
quia in fine capitis 16. dicitur,quod Samſon multo plures (ſubintellige Philiſthæo
rum) interfecit moriens, quam antea viuus occiderat; quibus verbis profectò inſi-
nuatur tunc Philiſthæos ea clade in qua omnes principes ipſorum perierant adeo
fuiſſe debilitatos,vt deinceps non potuerint amplius (vt conſueuerant) dominari
Hebræis, vſque ad poſtrema ducatus Heli tempora,quando rurſus roborati, intule-
runt bellum Iſraeli,& prælium cum eo inituri, excitabant ſe ipſos 1. Reg. capit. 4.
ver.9. dicentes: Confortamini & eſtote viri Philiſthijm, ne ſeruiatis Hebræis, ſi-
cut ipſi ſeruierunt nobis.] Vtique per hoc indicantes, præteritam illam quadra-
ginta annorũ ſeruitutem,quæ (vt dictũ eſt) in obitu Sãſonis deſierat. Si .n.etiã poſt
obitum Samſonis,illa perſeueraſſet, nullatenus verũ eſſe poſſet id,quod de ipſo An-
gelus antea prædixerat. Nec refert, quod non abſolutè Angelus dixerit: Ipſe libera
bit, ſed Ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorũ-qñquidem hoc loquẽdi
modo

modo, inſinuare voluit, quod poſt liberationem a Samſone, faciendam, Philiſthæi non ſemel deinceps inſurrecturi erant contra Iſraelem, donec tandem omnino a Dauide ſubacti, ipſe penitus ab eis liberaret Iſraelem. Igitur ſi prædicta quadraginta annorum ſeruitus, cœperat paulo ante conceptionem Samſonis, & deſijt in morte eius, vt dictum eſt; proculdubio ſequitur, prædicta de prænuntiatione conceptionis, ortuſque Samſonis, accidiſſe anno ſexto ducatus Abeſan inchoante; inde enim ad obitum eiuſdem Samſonis, computantur anni quadraginta, vt conſtare poterit in tabulis. Vnde etiam fit manifeſtum, omnia quæ in Iudic. ca. 13. habentur, ibidem per recapitulationis figuram eſſe narrata, & Samſonem vix quadrageſimum vitæ annum attingere potuiſſe; quod & in tabulis perſpici poterit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2861.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 318.

1 ANNO proximo circiter ineunte, vt ex prædictis infertur, neceſſe eſt natum eſſe Samſonem, cui benedixit Dominus, deditque gratiam, vt eſſet Nazaræus Dei, hoc eſt conſecratus Deo, & ſanctus ab infantia, vſque ad diem mortis ſuæ; abſtinuit enim a vino, & ſicera, & ab omni re immunda, & numquam tunſus eſt, vt olim ſolebant, qui dicebantur Nazaræi. Sic autem decuit ſanctum eſſe Samſonem qui ad nihil aliud videtur natus eſſe in mundum, niſi vt in vita, & in geſtis ſuis, (quemadmodum ex his, quæ ſub annis mundi 2881. num. 2. & 2899. num. 1. patebit) multa de Chriſto præfiguraret; præcipuè verò immenſam eius charitatem, & ardentem amorem erga Eccleſiam ſponſam ſuam, quæ placuit oculis eius, & pro qua tanta fecit, pertulitque, nimirum vincula, carcerem, illuſiones, opprobria, ac deniq; voluntariam mortem; in qua tamen, parta de hoſtibus victoria, populum ſuum de captiuitate diabolica, hoc eſt de principe huius mundi, liberauit, iuxta illud Ioan. c. 12. ver. 31. Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras.

Samſonis natiuitas.

Cur Samſon ſanctus.

2 Sub finem eiuſdem anni, qui (vt patet in tabulis) erat ducenteſimus ſeptuageſimus octauus, ab introitu Iſraelitarum in terram Chanaan, neceſſe eſt obijſſe Abeſan Hebræorum Ducem. Hoc ſiquidem tempore, complentur anni ſeptem, quibus dicitur iudicaſſe Iſraelem, Iudic. cap. 12. ver. 9.

Abeſan moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2862.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 319.

1 ANNO inſequente, prædicto Abeſan ſucceſſit Ahialon, ſiue Ælon Zabulonites, qui iudicauit Iſraelem annis decem, Iudic. cap. 12. ver. 11. Hunc Euſebius in Chronicis, vocat Adon, & ait in libro Hebræorum dici quod rexerit populũ decem annis; ſed eos ipſe computare noluit; quia, inquit, non habetur præfatus Iudex apud lxx. Interpretes; & propterea (quemadmodum notat Venerab. Beda in lib. de ſex ætatibus mundi; & item in lib. Retractationum ſuper Actorum cap. 13.) vt conficere poſſet ſummam quadringentorum octoginta annorum, qui fluxiſſe dicuntur ab exitu populi de Ægypto, ad prima fundamenta templi Salomonis; ipſe Euſebius, annis quos Ioſephus tribuit Ioſue, Samueli, Sauli, & Salomoni, addidit,

Ahialon XI. Hebræorũ Iudex per annos decem.

primo quidem & poſtremo, vnum; medijs autem, reliquos octo. Sic Beda. Sed melius dicendum videtur, cum Io. Lucido lib. 2. de emendatione temporum cap. 8. ipſum Euſebium, decem illos ducatus Ælon annos a ſe præteritos, addidiſſe ducatui Ioſue, ſimul & Seniorum regimini, vt ſub anno mundi 2591. num. 12. dictum eſt. Verum hac noſtra tempeſtate in lxx. Interpretum codicibus, qui paſſim circumferuntur, & præſertim qui habentur in Biblijs Regijs, & qui Romæ anno ſalutis 1588. quam emendatè excuſi ſunt; certum eſt in cap. Iudic. 12. poſt Abeſan, poni Ælon præfuiſſe populo annis decem: Vnde neceſſe eſt fateri, codicem illum ſacrum, quo vtebatur Euſebius in hac parte fuiſſe mancum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2871.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 328.

Ahialon moritur. ANNO ſui principatus decimo deſinente, vt ex prædictis conſequitur, Ahialon, ſiue Ælon mortuus eſt, & ſepultus in Zabulon, Iudic. cap. 12. ver. 12. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2872.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 329.

Abdõ XII. Hebræorũ Iudex annis 8. VITA functo Ahialone, iudicauit Iſraelem Abdon filius Illel Pharathonites Iudic. cap. 12. ver. 13. fuit ergo iſte Iudex de tribu Ephraim, Pharathon enim erat in terra Ephraim, vt ibidem dicitur in fine capitis. De hoc Iudice nihil aliud legimus, niſi quod habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, & quod præfuit Iſraeli octo annis, vt patet loco citato. 1

Troia hoc anno capta atque incenſa. Eodem anno, qui erat regni Theutami Aſſyriorum regis vigeſimus quartus, oportet captam a Græcis ſubuerſamque fuiſſe Troiam, ſi Euſebio in Chronicis credimus; & ſi verum eſt quod ipſe non ſemel ibidem aſſerit, nempe ab exordio regni Athenienſium Cecropiſque primi ipſorum regis, ſeu ab anno trigeſimo quinto vitæ Moyſi, ad Troiam captam, fluxiſſe annos trecentos ſeptuagintaquinque. totidem namque inde ad hunc annum, etiam in noſtris inuenies tabulis. Et ſub anno mundi 2849. nu. 2. ex Diodoro probauimus bellum Troianum ſub dicto Theutamo accidiſſe. Quoniam autem a Troiæ interitu, ad primam Olympiadem, quidam ponũt decurriſſe annos quadringentos, quidam verò quadringentos ſex, vt teſtatur idem Euſebius ibidem, Alij autem quadringentos nouem, quemadmodum ex Varrone, Catone, Eratoſtene, & Dionyſio tradit Onuphrius Panuinius in ſuis commentarijs lib. 1. Faſtorum cap. de Olympiade: nos ex hiſce opinionibus, relictis duabus extremis, mediam ſequendam deligemus; tum quia tutior eſſe, & minus errandi periculum afferre videtur; tum verò maximè, quia poſt ſex, & quadringentos ab hinc annos, vt patet in tabulis, incidit annus primus regni Ioathan regis Iuda, in quo cœpiſſe Olympiades, nos ibidem pluribus alijs argumentis oſtendemus. 2

Aeneas venit in Italiam. Poſt captam Troiam atque deletam, Aeneas cum viginti nauibus, quibus portabantur reliquiæ Troianorum, in Italiam venit, regnante ibi Latino, & apud Athenienſes Mneſteo, apud Sycionios Poliphide, apud Aſſyrios Thautamo, apud 3

Hebræos

Hebræos autem Iudex Labdon fuit. Sic ad verbum S. Auguſtinus lib.18.de Ciuit. cap.19. Et hæc omnia tunc concurriſſe; perſpicuè videri poteſt in Euſebij Chronico; Vbi etiam apparet, quod præfatus Latinus, erat a Iano V. Italiæ rex; Mneſteus verò XI. Athenienſium; Poliphides autem Sycioniorum XXIV. & Tautanes Aſſyriorum XXVI. At verò Labdon, qui & Abdon, ab Othoniele primo Hebræorum Iudice fuit XII. vt in ſacro Iudic. textu dinumerari poteſt; quamuis Euſebius eum faciat, vel XI. quia omiſit recenſere Sangar, vel X. quia ſecutus corruptum quendā lxx. Interpretum codicem, vt nos aliàs quoque notauimus, præterire etiam voluiſſe videtur Ahialon, qui in eodem ſacro textu XI. eſt. Creditur autem Æneas claſſe Italiam appuliſſe anno regni ipſius Latini circiter trigeſimo quinto, & duxiſſe filiā eius, Lauiniam nomine, vxorem, ex qua poſtea filium procreauit, de quo paulo poſt dicemus. *Latini Italiæ regis filiam ducit vxorem.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2875.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 332.

1 TRIENNIO poſt Troiæ interitum (vt tenet Euſebius in Chronicis, non autem, vt alij putarunt, poſt annos octo) e vita migrauit Latinus rex; cui gener ſucceſſit Æneas, regnauitque tribus annis, vt tradunt B. Auguſtinus, & Euſebius vbi ſupra. Quo ex humanis ſublato, quidam putant penes Lauiniam tum de Ænea grauidam, remanſiſſe regnum, quod illa, inquiunt, filio quem poſtea peperit, vt primū per ætatem licuit, reſignauit: attamen probabilius videtur quod Euſebius alijque tenuerunt, nempe Aſcanium, quem Æneas ex Creuſa Priami, & Hecubæ filia, cum adhuc ſtaret Ilium genuerat, & ſecum in Italiam adduxerat, patre mortuo, ſtatim regni habenas moderandas ſuſcepiſſe, & in Latio regnaſſe per annos triginta & octo, tametſi ex Lauinia, cuius nomine regnum illud ad Æneam peruenerat, ipſe natus non eſſet: Et hoc tum quia Lauinia filium de Ænea conceptum nec dum pepererat; tum etiam quia bellum ſatis difficile, quod tunc cū Hetruſcis, duce Mezentio illorū rege, & Lauſo eius filio, Latini gerebant, per fæminam ritè adminiſtrari poſſe non videbatur. Vnde aiunt Lauiniam; vt vidit priuignum imperantem, in rura ſeceſſiſſe; atque in ſyluis extructa domo, ibidem edidiſſe filium, eundemque Syluium, quod in ſyluis, & poſthumum, quod patre mortuo natus eſſet, appellaſſe; quē deinde cum nouerca, ex ſyluis eductum ferunt Aſcanium, ambos apud ſe liberaliter habuiſſe; quin etiam, cum morti appropinquaſſet, eidem Syluio regnum reliquiſſe, quod Iulus Aſcanij filius, adhuc eſſet paruulus, & nondum rebus regni adminiſtrandis idoneus. Sed alij putant inter Iulum, & Syluium eius patruum, ortam de regno controuerſiam, a populo ea lege, fuiſſe diremptam, vt Syluius, quoniam natu maior erat, & Lauiniæ regni heredis filius, ipſe regnaret, & penes Iulum (a quo Iuliorum familia prodijſſe proditur) ſacrorum poteſtas eſſet, quæ ſecunda erat a regia. Quicquid ſit, conſtat poſt Aſcanium, regnaſſe Syluium poſthumū, ex cuius nomine poſtea duodecim eius ſucceſſores, vſque ad Romulum vrbis conditorem, & primum regem Romanorum, Syluij ſunt nuncupati, vt tradit S. Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. cap.20. & videre eſt apud Euſebium, qui ſingulos nominatim, & ſingulorum regni annos, ſucceſſiue in Chronicis digeſtos reliquit. De ijs autem qui poſt Romulum in vrbe fuerunt, reges, Conſules, Dictatores, ac poſtremo Imperatores, vide plura apud T.Liuium ceteroſque Romanorum rerum ſcriptores. Sufficit enim nobis hic, quæ fuſius proſequi, noſtri inſtituti non eſt, paucis indicaſſe. Nunc ad rem redeamus.

Latino defuncto ſuccedit in regnum annis tribus.

Aſcanius Aeneæ ſuccedit in Latij regno.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2879.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 336.

Abdon moritur.

SVB finem anni octaui, ex quo cœperat iudicare Iſraelem, Abdon mortuus eſt, 1
& ſepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte qui dicebatur Amalec, Iudic. cap. 12. in fine.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2880.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 337.

Samſon Hebraorũ Iudex XIII. per annos 20.

ANNO proximo circiter inchoante, Samſon filius Manue, de tribu Dan, cu- 1
ius nos ſupra ſub annis mundi 2860. num. 1. & 2861. num. 1. mentionem fecimus, cœpit præeſſe Iſraeli. complebat autem tunc Samſon annum vitæ decimumnonum, ingrediebaturque vigeſimum, vt ex his quæ locis proximè citatis dicta ſunt, perſpicuè infertur, & apparet in tabulis. Iudicauit verò populum viginti annis Iudic. cap. 15. in fine: Quod & ſacra repetit ſcriptura in calce capitis 16. Vnde merito Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ: Miror, inquit, Maſſium doctiſſimum Ioſue Interpretem, maluiſſe expungere Samſonem de numero Iudicum, & eius viginti annos, quibus iudicaſſe Iſraelem memoratur, aſcribere dimidiato pontificatui Heli, quàm in ceterorum Chronographorum ſententia, aut potius diſertis ſcripturæ verbis permanere Iudic. 16. Fortaſſe voluit, partim redundantem Iudæorum traditionem, de viginti octo annis Ioſue, partim corruptam Græcorum editionem tueri pertinatius. hæc Genebrardus. Porrò Samſon fuit vir omnium fortiſſimus, quemadmodum ex his quæ de ipſo dicentur planum fiet. Vnde non immerito, teſte B. Auguſtino lib. 18. de Ciuit. cap. 19. putatus eſt Hercules. Quoniam autem Samſonis res geſtæ, ſine vlla temporum notatione, in ſacra Hiſtoria traduntur, antequam ad ea referenda deueniamus, prius hic ſubiungere viſum eſt, quod

Tautanes rex Aſsyriorum moritur.

Sub finem eiuſdem anni, qui erat ducenteſimus nonageſimus ſeptimus, ab ingreſ- 2
ſu Hebræorum in terram promiſſionis (vt videre eſt in tabulis) & concurrit iuxta Euſebij computum com anno Samſonis ſecundo, iuxta noſtrum verò (ob cauſam a nobis ſub anno mundi 2848. num. 2. aſſignatam) cum anno dicti Samſonis primo, mortuus eſt Tautanes rex Aſsyriorum, exacto regni ſui anno trigeſimo ſecundo, vt ait Euſebius in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2881.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 338.

Regnat in Aſsyria Tanteus.

ANNO ſubſequente circiter inchoante, regnauit in Aſsyria Tanteus, fuitque 1
Aſsyriorum Rex vigeſimus ſeptimus, vt ibidem Euſebius.

Vt

2 Vt autem hic ad noſtrum Samſonem redeamus, hæc ferè ſunt, quæ in prædictis viginti præfecturæ ſuæ annis geſſit, vt populum ſuum a Philiſthæorum ſeruitute liberaret (eo enim tempore Philiſthæi dominabantur Iſraeli, vt dicitur Iudic. cap. 14. ver. 4. & colligitur etiam ex cap. 15. ver. 11. & 20.) Primo igitur, vt iuſtas nanciſci poſſet cauſas pugnandi contra Philiſthæos, Deo inſpirante, duxit vxorem Philiſthæam, & in diebus conuiuij, arrepta occaſione a quodam mellis fauo, in ore leonis quem ipſe paulo ante occiderat, inuēto, propoſuit problema, triginta ſodalibus ſuis Philiſthæis, ea conditione, vt ſi illud ſoluere intra ſeptem dies nequirent, darent ei triginta ſindones, & totidem tunicas; vel ſi ſoluerent, ipſe eiuſdem numeri ſindones ac tunicas, eis tradere teneretur; Cum ergo illi, die ſeptimo, ſolutionem problematis, precibus ſponſæ ab ipſo Samſone extortam, eiſque ab eadem indicatam, pronuntiaſſent; actus Samſon ſpiritu Domini, deſcendit in Aſcalonem vrbē Philiſthinorum, occiditque ibi triginta viros Aſcalonitas, ablatiſque eorum veſtibus, dedit eas ijs qui problema diſſoluerant; & iratus valde vxori ſuæ, quæ ſecretū propalauerat, rediens ad parentes ſuos, eam ad tempus deſeruit; illa verò interim nupſit vni de pronubis ſuis. Sampſon autem, cum poſt aliquantulum temporis inſtante meſſe triticea, ad vxorem ſuam rediens, inueniſſet eam traditam alteri viro; iuſtam prætendens ſe habere cauſam nocendi Philiſthæis, abiens cœpit trecentas vulpes, & facibus accenſis ad earum caudas alligatis, emiſit in ſegetes Philiſthinorum, eaſque combuſſit; quod audientes Philiſthijm, & facti cauſam intelligentes, vt Samſonem placarent; eam quæ vxor eius fuerat cum patre ſuo qui eam alteri tradiderat, combuſſerunt: Sed ille nihilo placatior factus, percuſſit eos plaga magna; & inde recedens, habitauit in ſpelunca petræ Etam: Quamobrem Philiſthijm, coacto exercitu, venerunt contra Iudæos; qui vt ſedarent iram eorum, perrexerunt ad Samſonem, vt ligatum traderent Philiſthæis: permiſit autem ſe ligari Samſon, habita prius ab eis iuratoria cautione, ne ipſum occiderent; ſed cum duceretur ad Philiſthæos, illoſque contra ſe conclamantes eſſet intuitus; confeſtim facto ſuper eum ſpiritu Domini, ruptis vinculis, arreptaque mandibula Aſini, caſu ibidem inuenta; percuſſit in ea mille viros, reliquis in fugam actis. mox cum breue canticū cecinīſſet; & locū illum Ramathlechi, ꝙ interpretatur eleuatio maxillæ, appellaſſet; & valde ſitiens, clamaſſet ad Dominum; ipſe exaudiuit eum, & eduxit illico mirabiliter aquas de molari dente illius maxillæ, quibus refocillatus eſt; ac poſtea abijt in Gazam, vbi a Philiſthæis concluſus, ipſe media nocte, non ſolum portas ciuitatis aperuit, ſed etiam eas in humeris ſublatas, detulit in verticem montis, qui reſpicit Hebron, Iudic. cap. 14. per totum & 15. ver. 1. vſque ad 4.

Samſonis hiſtoria.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2883.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 340.

1 ANNO præfecturæ Sāſonis quarto, incidit Iubileus ſextus; erat enim annus trecenteſimus ab introitu Iſraelis in terrā Chanaan, vt videre eſt in tabulis.

Iubileus ſextus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2899.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 356.

1 ANNO ducatus, vitæque ſuæ vt arbitror poſtremo, Samſon adamauit mulierem nomine Dalidam, quæ vt ingentem pecuniam a principibus Philiſtinorū ſibi

Samſon moriens plures occidit, quam viues occiderat.

ſibi repromiſſam conſequi poſſet, tamdiu moleſta importunaque fuit Samſoni, donec tertio decepta, tandem ab eo didicit, in quo tanta eius fortitudo conſiſteret; nimirum, quia more Nazaræorum, numquam tunſus eſſet; quo cognito Dalida, blanditijs delinitum, dormire fecit ſuper genua ſua, & raſis per tonſorem crinibus eius, tradidit eum in manibus Philiſthinorum, a quibus illico excæcatus, & in carcerem truſus fuit: Verum aliquanto poſt, nimirum ſub finem illius anni, qui vt diximus, erat præfecturæ ſuæ vigeſimus, renatis iam capillis, cũ quadam die fuiſſet eductus, & poſitus inter duas columnas, quæ totam domum quadam valde amplam fulciebant, ad quam populus, & omnes principes Philiſthinorum conuenerant, vt eum ibi ludentem viderent; ipſe inuocato Domino, apprehendit dextera, læuaque vtranq; columnam, iiſque validè concuſſis, cadens tota domus, cunctos oppreſſit; atq, hoc pacto moriens, multo plures interfecit, quam antea uiuus occiderat, Iudic. cap. 16. per totum. Et tunc (iuxta ea quæ ſub anno mundi 2860. num. 2. diximus,) neceſſarium videtur fateri, quod Iſraelitæ audita hac Philiſthinorum clade, & obitu omnium ferè principum ſuorum, excuſſerint a ſe iugum ſeruitutis, quo ab ipſis premebantur. Nam & tunc implebantur anni quadraginta, quibus ſeruitutem illam ſcriptura ſacra perduraſſe teſtatur Iudic. cap. 13. ver. 1. Et exinde in toto ducatus Heli tempore, nullibi ſcriptura innuit Hebræos ſubditos fuiſſe Philiſthæis, ſicuti prius fuerant: Quin potius oppoſitum ex eo conuincitur, quod circa poſtremos Heli annos, mouentibus denuo Philiſthæis bellum Iſraeli, ipſe direxit contra eos exercitum, & egreſſus eſt obuiam eis in prælium, quod numquam facere auſus fuerat temporibus Samſonis.

Hebræi ſubtrahunt ſe a Philiſtinorum ſeruitute anno eiuſdem 40. exacto

---

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2900.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 357.

Heli Iudex populi XIV. per annos quadraginta.

1 ANNO inſequenti, vita functo Samſone, Heli de tribu Leuitica, cœpit præeſſe populo annum ætatis agens quinquageſimum octauum, vt patet in tabulis, iudicauitque Iſraelem quadraginta annis, vt traditur 1. Reg. cap. 4. ver. 18. in editione vulgata, quam ſequimur; nam licet in lxx. Interpretum codicibus, tum vetuſtis (quemadmodum teſtatur Euſebius in Chronicis,) tum recentioribus, Romæ anno ſalutis 1588. Latinè editis; legamus Heli iudicaſſe populum viginti annis (quã opinionem ſequitur Andreas Maſſius ſuper Ioſu. cap. vlt. num. 31.) Quia tamen alij eorundem lxx. Interpretum codices, Græcè excuſi, habent annos quadraginta, vt teſtantur ſcholia, quæ ſuper eadem editione Latina habentur; & idem videre eſt in textu, tum Græco, tum Latino, eorũdem Interpretum in Biblijs Regijs; & ibidem in Chaldaica Paraphraſi, & apud Ioſephum in calce libri 5. antiq. Iccirco correctiores eo loci arbitramur eſſe illos codices, qui cum editione vulgata concordant; eoſque cunctis alijs eſſe præferendos.

Fuit etiam primus Pontifex de poſteris Ithamar.

2 Porrò Heli fuit non ſolum Iudex populi, ſed etiam ſacerdos, vt patet 1. Reg. cap. 1. ver. 9. Quin item (vt teſtatur Ioſephus in calce lib. 5. antiq. & lib. 8. cap. 1.) idem Heli fuit primus, qui de ſtirpe Ithamar filij Aaron, fuerit ſummus ſacerdos. Nam antea ſupremum ſacerdotium, ſucceſſiue perſeuerauerat in progenie Eleazar, qui fuerat frater natu maior dicti Ithamar. Primus, namque Pontifex fuit Aaron, 2. Eleazar filius Aaron, 3. Phinees filius Eleazari, 4. Abiſue filius dicti Phinees, 5. Bocci filius Abiſue, 6. Ozi filius Bocci; poſt quem (vt tradunt loco prius citato, Ioſephus, & ſuper 1. Reg. cap. 2. alij Hebræi, ibidem referente Lyrano) tranſiuit pontificatus ad poſteros Ithamar, hoc eſt ad ipſum Heli. Et hoc ideo factum putat, eodem loco, de eorundem Hebræorum ſententia, Lyranus; quia dicta Eleazari poſte-

poſteritas, cui ex diuina ordinatione (nimirum habita primogenitorum ex Aarone ſuccedentium ratione) ſacerdotium, ſeu pontificatus debebatur, ante tempora ipſius Heli, fuerat admodum negligens, in erudiendo Iſraeliticum populum, de his, quæ ad Dei legem obſeruandam pertinebant; & item in eodem arguendo, & increpando, quandocunque eum ad idololatriam declinare, aliaque enormia peccata committere animaduertebat. Propterea, inquiunt, Dei iudicio ac prouidentia, tranſlatum fuit ſummum ſacerdotium a filijs Eleazar, ad filios Ithamar. Etenim quod dicitur Daniel. cap. 2. ver. 21. nempe Deum aliquando, propter eiuſmodi cauſas, mutare tempora, & ætates, & transferre regna, aliaque conſtituere; idem intelligendum quoque putant, de ſacerdotio, alijſque dignitatibus. Veriſſimum nanque illud eſt, quod poſtea etiam ipſi Heli prædixit Dominus 1. Reg. cap. 2. ver. 30. Quicunque glorificauerit me, glorificabo eũ: qui autem me contemnunt, erunt ignobiles. Manſit verò deinceps pontificatus in familia Heli, vſque ad tempora Salomonis; qui (quemadmodum traditur 3. Reg. cap. 2. ver. 27.) eiecit Abiathar poſterum ipſius Ithamar, ne eſſet Sacerdos, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus fuerat 1. Reg. cap. 2. ver. 30. vſque ad finem capitis ſuper domum Heli in Silo: & tũc rurſum redijt ſummi Sacerdotij dignitas, ad progeniẽ Eleazar; nimirum, ad Sadoc, & Achimaas, & eorum ſucceſſores, vt colligitur 1. Paralip. cap. 6. ver. 8. & 53. Et hoc etiam propter peccata Heli, & filiorum eius, quemadmodum ex loco primi Regum proximè citato, manifeſtum eſt.

3 Verum ſi quis hoc loco forſitan percunctaretur: Quot annis ipſe Heli pontificatum tenuerit (id enim nullibi in ſacro eloquio expreſſum reperimus) Dicimus probabilius videri, quod illud retinuerit toto eo tempore, quo etiam tenuit principatum, nempe annis quadraginta, & forte item antea, per alios viginti annos, vt ſub anno mundi 2594. num. 3. tetigimus. Nam etſi intra tempus præfecturæ ſuæ (quæ forſitan filijs ſuis Ophni, & Phinees, occaſionem præbuit elationis, & impunè peccandi) ipſe Heli, tanquam alijs diſtentus occupationibus, videatur reliquiſſe eiſdem filijs ſuis ipſam ſacerdotij adminiſtrationem; Et tum hac de cauſa, tum etiam quia, vt poſtea audiuit peſſima ipſorum facinora, quæ in tali miniſterio perpetrabant, eoſdem a ſacerdotio, vt par erat, amouere neglexit; non ſemel a Deo acriter admodũ increpatus fuit; primo per prophetã quendam innominatum; mox ẽt per Samuelem, quem (ne vllam haberet tergiuerſandi occaſionem) ad hoc ſpecialiter a Domino vocatum ipſemet nouerat, vt legimus 1. Reg. cap. 2. ver. 3. Veruntamen ſatis probabiliter credendum eſt, quod ipſe ſupremam, quo ad vixit, ſacerdotij auctoritatem, nunquam depoſuerit; ſed functiones duntaxat delegauerit. Quis autem ei in ea dignitate ſucceſſerit, nos ſub anno mundi 2940. num. 2. dicemus.

Quot annis Põtificatũ tenuerit.

4 Eodem anno præfecturæ Heli primo (vt ex dicendis ſub anno ſubſequenti num. 1. perſpicuum fiet) neceſſe eſt contigiſſe ea, quæ deſcribuntur 1. Reg. cap. 1. ver. 1. vſque ad 20. De Anna vxore Elcanæ; quæ cum eſſet ſterilis, & æmulæ improperijs valde afflicta, flens largiter in Silo, votum vouit Domino pro ſuſcipienda prole, & prolixius orans, tanta animi corporiſque intentione, coram eodem Domino puerũ tacita poſtulabat, vt eam Heli Sacerdos obſeruans, primo quidem ebriam reputarit; mox verò, pio eius deſiderio, ac ſancta deuotione agnita, eandem in pace dimiſerit Dominum precatus, vt illã voti compotẽ faceret: Quod & exitus comprobauit. Etenim illa rediens in domũ ſuam, de viro ſuo concepit filium, quem vocauit Samuelẽ.

Anna ſterilis vxor Elcana orando impetrat filium.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2901.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 358.

1 ANNO itaque proximo, circa initia, vt arbitror anni, credimus natum eſſe Samuelem; pro cuius natiuitate, pater eius aſcendit in Silo, vt immolaret hoſtiã ſollemnem,

De tempore ortus Samuelis.

ſollemnem, & votum ſuum Domino redderet: 1. Reg. cap. 1. ver. 20. Non ignoramus quod iuxta computum Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 8. quæſt. 2. oporteret Samuelem natum fuiſſe anno circiter octauo ducatus Heli: ſupponit enim Abulenſis Samuelẽ vixiſſe annis circiter ſeptuaginta; nimirum triginta duobus cum ipſo Heli, & triginta octo poſt obitum Heli: quia, inquit, iudicauit Samuel populum viginti annis, antequam regnaret Saul, & poſtea ſuperuixit decem & octo annis regnante Saule; obijt namque duobus annis ante mortem Saulis. Verum enimuerò, licet admittendum cenſeamus, Samuelem vixiſſe annos triginta & octo poſt mortem Heli; non tamen ex ſacris libris ſcire poſſumus præciſè, quot annis vixerit cum ipſo Heli. Et prætereа ex poſitione Abulenſis ſequeretur Samuelem anno ſui principatus poſtremo, quando ſcilicet Iſraelitæ petierunt ab eo, vt cõſtitueret ſuper eos regem, fuiſſe quinquaginta duorum duntaxat annorum; & conſequenter non potuiſſe de ipſo verè dici, quod tunc eſſet ſenex; præſertim cum illis tẽporibus, poſſent homines peruenire ad centeſimum prope ætatis annum, vt patet de ipſo Heli, qui non naturali ſed violenta morte obijt anno vitæ ſuæ nonageſimo octauo: contra verò, quia certũ eſt, quod tunc Samuel re vera erat iam ſenex, & præ ſenectute, iam incanuerat, quemadmodum teſtatur ſcriptura 1. Reg. cap. 8. ver. 1. & 5. & ca. 12. ver. 2. & confirmari poteſt, quia cum, ætate iam ingraueſcente, non poſſet amplius commodè certis tẽporibus proficiſci ad ea loca, quæ prius adire conſueuerat, vt iudicaret populum; iam ſubſtituerat ſibi duos filios ſuos, Iudices populi, vt dicitur 1. Reg. cap. 7. verſ. 15. vſque ad ver. 3. capitis 8. Iccirco viſum eſt rationi, & ſacro textui magis conſentaneum, ponere ortum Samuelis in anno ſecundo, quam in octauo præfecturæ Heli: Sic enim poterat Samuel eſſe prope ſexagenarius, quando conſtituit filios ſuos Iudices, & populus petijt ab eo regem, vt patet in tabulis; Et propterea verè tunc dici potuit ſenex, & canus.

Proſapia Samuelis & Heli quomodo diuerſa.

Porrò Samuel fuit ipſe quoque ſicut & Heli, de tribu Leuitica; ſed non ſicut ille, 2
de genere Sacerdotali: nam licet vterque fuerit de familia Caath filij Leui: tamen Heli ortus eſt per lineam Amram, & Aaronis filij eius, in cuius ſola progenie remanſit genus ſacerdotale, quemadmodum ſub anno mundi 2545. num. 16. probatũ eſt. At verò Samuel prodijt per lineam Iſaar filij Caath, & fratris dicti Amram, vt colligitur 1. Paralip. cap. 6. ver. 2. & 33. vſque ad 39. vbi genealogia cuiuſdam Hemam; qui fuit cantor, & nepos Samuelis, ſurſum deducitur vſque ad Leui; & cõcordat cum ea genealogia Elcanæ patris Samuelis, quæ deſcribitur initio libri primi Reg.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2904.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 361.

Samuel puerulus oblatus eſt Domino.

ANNO ducatus Heli quinto, circiter inchoante, vitæ verò Samuelis tertio iã 1
exacto; Anna, cum ablactaſſet Samuelem filium ſuum, (ſolebãt enim olim matres filijs lac triennio ſaltem dare, vt colligitur 2. Machab. cap. 7. ver. 27.) adduxit eum cum viro ſuo Elcana, in Silò, vbi erat tabernaculum Domini; & immolatis ibi victimis, obtulerunt eum Domino, & Sacerdoti eius Heli, vt maneret iugiter in cõſpectu Domini, prout mater eius Anna vouerat; quæ etiam, præ gaudio, cecinit ibi canticum illud Domino, quod incipit: Exultauit cor meum in Domino, &c. & reuerſa eſt cum viro ſuo in domum ſuam, in Ramatha. Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Domino, quam hominibus; cœpitque a puerili vſque ætate, accinctus Ephod lineo, miniſtrare in conſpectu Domini, ante faciem Heli Sacerdotis; & tunicam paruam faciebat ei mater ſua, quam afferebat ei, quando ſtatutis diebus, aſcendebat cum viro ſuo ad immolandum hoſtiam ſolemnem, & benedixit

Miniſtrat in Tabernaculo adiuſſum Heli Sacerdotis.

nedixit eis Heli, deprecans Dominum, vt redderet illis ſemen pro Samuele, quem dedicauerant ſeruire in miniſterio Domini. Vnde factum eſt vt poſtea, Deo fauente, Anna de viro ſuo genuerit tres filios, & duas filias. Ceterum filij Heli, Ophni, & Phinees, multa mala perpetrantes in domo Domini, retrahebant homines a ſacrificio Domini, 1. Reg. cap. 1. ver. 24. vſque ad finem capitis, & c. 2. ver. 1. vſq; ad 27.

Anna mater Samuelis alios gignit liberos. Filij Heli male ſe gerunt in domo Domini.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2909.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 366.

1 ANNO ducatus ſui circiter decimo, vt arbitror, Heli, cum eſſet iam valde ſenex, nimirum prope ſeptuagenarius, vt videre eſt in tabulis, audiſſetque quod filij ſui dormirent cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi; & peſſima alia facinora, quæ perpetrabant in domo Domini, iam eſſe diffamata per vniuerſum populum; & nihilominus eos nimis leniter reprehendiſſet; ac, præ nimia indulgentia, illos vocem eius minime audientes, a ſacro miniſterio, vt par erat, amouere non curaſſet: ipſe acriter admodum a Domino increpatus fuit per virum Dei, cuius nomen in ſacro eloquio reticetur; qui poſteaquam exprobrauit ei multa beneficia domui ſuæ præſtita, & ingratitudinem eius; tandem minitatus eſt, multa mala deinceps vniuerſæ poſteritati eius euentura, præſertim verò interitum, in vna eademque met die, duobus filijs eius, 1. Reg. ca. 2. ver. 22. vſque ad finem capitis. Nemini autem mirum videatur, quod has minas Dominus implere diſtulerit poſt annos triginta, nempe vſque ad finem vitæ ipſius Heli: quandoquidem notum eſt, ſæpe Dominum vindictas libenter differre conſueuiſſe, vt aut homines ad pœnitentiam expectet, aut ipſi inexcuſabiles fiant: propterea, comminatus diluuium, adhuc poſtea indulſit hominibus moram centū viginti annorum, vt ſub anno mun. 1537. nu. 1. & ſequentibus dictum eſt. Et Saulem (quem ſecundo anno regni exacto reprobauerat, ne regnaret ſuper Iſrael) nihilominus permiſit poſtea etiam regnare vſq; ad complementum viginti annorum. poſſent hic plurima huiuſmodi alia exempla proferri, ſed ne longiores ſcimus, in re præſertim omnibus manifeſta; pro nunc iſta ſufficiant.

Heli a Domino grauiter increpatur.

Cur Dominus comminatas differre ſoleat vindictas.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2913.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 370.

1 ANNO vitæ ſuæ decimo tertio circiter incipiente, Samuel (tunc enim iam expleuerat duodecimum ætatis annum, vt ſcribit Ioſephus 5. antiq. capit. 11. verſus finem capitis) cum quadam die in templo dormiens, quater a Domino vocatus fuiſſet, diuinam tandem meruit audire reuelationem; & fieri propheta Domini, qui certo prædiceret ipſi Heli, quod cuncta aduerſa quę comminatus fuerat ei Dominus per virum Dei, proculdubio ventura erant ſuper domū eius, eo quod non corripuiſſet, vt debuerat, filios ſuos. Memorandum ſanè cunctis parentibus, documentum, ne paſſim filiorum delicta corrigere caſtigareue negligant; alioqui certo ſciant, Deum ipſis, & poſteris ſuis, aduerſitates plurimas immiſſurum. Porrò Samuel,

Dominus loquitur Samueli, & facit eum prophetam.

Contra parentes qui negligunt corripere & caſtigare filios ſuos

muel, facto mane, verebatur manifeſtare viſionem: veruntamen ab ipſo Heli requitatus, indicauit ei omnia. Hæc & alia, quæ denuo poſtmodnm reuelauit Dominus Samueli in Silo (ipſo pariter Deo ad exaltationem Samuelis, ſic diſponente) vulgata deinde ſunt in toto populo Iſrael; qui poſtea, quando eadem viditad vnguē fuiſſe impleta, cognouit ꝙ Samuel fidelis propheta eſſet Domini 1. Reg. c.3. per totum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2920.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 377.

Tanteus rex Aſsyriorum moritur.

ANNO centeſimo trigeſimo ſeptimo introitus filiorum Iſrael in terram Chanaan, qui annus ſecundum Euſebium concurrit cum vigeſimo ſecundo, ſeu vt ſæpe dictum eſt, iuxta noſtrum computum, cum vigeſimo primo ducatus Heli: mortuus eſt Tanteus Aſsyriorum Rex, cum regnaſſet annis quadraginta, vt ſcribit Euſebius in Chronicis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2921.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 378.

Thineus regnat in Aſsyria.

ANNO proximo inchoante regnauit Thineus in Aſsyria, & fuit Rex Aſsyriorum vigeſimus octauus, vt notat Euſebius vbi ſupra. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2925.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 382.

Berzellai Galaaditis ortus.

ANNO ducatus Heli vigeſimo ſexto, oportet natum eſſe Berzellai Galaaditē, 1
qui poſtea fuit valde amicus Dauidis, prouiditque ei, & exercitu annonam ſuo quando ipſe Dauid ab Abſalom pulſus, morabatur in Manahaim, vt dicitur 2. Reg. cap. 17. ver. 27. Etenim iſte Berzellai, anno regni Dauidis vigeſimo quinto (vt infra ſub anno mundi 3004. num. 5. ex 2. Reg. cap. 19. ver. 32. & 35. dicemus) iam erat octogenarius, vnde neceſſe eſt ipſum hoc circiter anno eſſe natum, quemadmodum liquet ex ſubductione in tabulis notata.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2933.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 390.

Iubileus VII.

ANNO ducatus Heli trigeſimo quarto, neceſſe eſt incidiſſe Iubileum ſeptimum; coincidit enim cum anno introitus filiorum Iſrael in terram Chanaan trecenteſimo quinquageſimo, vt patet in tabulis. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2939.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 396.

1 ANNO ducatus Heli quadrageſimo circiter inchoante, exortum eſt graue, inter Philiſthæos ac Iſraelitas, bellum, & cum in primo certamine Iudæi terga vertiſſent, cecidiſſentque de ipſis ad quattuor millia virorum; iterum reaſumptis viribus, congregati; tulerunt Arcam fœderis Domini de tabernaculo, quod remanſit in Silo, & aſportauerunt eam in caſtra; rati illius præſentia, ac ope, proculdubio, vel victoriam ſe de hoſtibus conſequuturos, vel ſaltem ab ea protectũ iri, & ab interitu liberandos: Sed contra accidit: nam inito cum Philiſthæis prælio, triginta millia peditum de Iſrael cæſa ſunt; & Arca Dei capta eſt; & duo filij Heli, Ophni, & Phinees mortui ſunt; & ipſe Heli annum nonageſimum octauum agens, his auditis, præ ſtupore & terrore, illico de ſella retrorſum cecidit, fractiſque ceruicibus, interijt; Nurus autem eius, vxor Phinees, grauida, ex tali nuncio perterrita, ſtatim magnis correpta doloribus, peperit filium, quem vocauit Ichabod, quod Latinè interpretatur, Inglorium. per hoc indicare volens, quod capta Arca Dei, tranſlata eſſet gloria Domini de Iſrael. 1. Reg.c.4. per totum. Oportet autem captam fuiſſe Arcam menſe huius anni circiter ſeptimo; nam ſeptem duntaxat menſibus manſit in regione Philiſthinorum, vt aperte traditur 1. Reg.cap.6. in principio capitis. Et quando remiſſa fuit in terra Iſrael, Bethſamitæ metebant triticum, vt dicitur cap.citato ver.13. Atqui conſtat meſſem in terra Chanaan, & finitimis regionibus, menſe anni ſacri primo, circiter deſinente, vſque ad initia tertij, nimirum inter Paſcha, & Pentecoſten, fieri conſueuiſſe, vt nos ſub anno mundi 2584. nu.1. docuimus. Notandum quoque eſt, quod præcedentia hæc duo prælia (vt colligitur 1. Reg.cap.4.ver.1. & cap.5.ver.1.) dicuntur facta iuxta lapidem adiutorij: qui tamen poſt annos viginti, a Samuele erectus, ac ſic denominatus fuit, vt nos ſub anno mundi 2959. num.1. oſtendemus. Ex quo patet, quod alias quoque notauimus; nempe, quæ in libris Reg. præſertim prioribus, traduntur; poſt plures valde annos ex quo geſta fuerant, fuiſſe conſcripta; & eorum Auctorem vti locorum nominibus ſuo tempore vſitatis; licet interdum, quando res gerebantur, nondum talia locis illis nomina fuiſſent impoſita.

Hebræi a Philiſthæis bis prælio victi, & Arca Dei capta, & duo filij Heli caſi, & ipſe Heli mortuus eſt.

Priores Reg. libros longe poſt eorum geſta fuiſſe conſcriptos.

3 Sanè in memorata Philiſthinorum victoria, probabile eſt eoſdẽ Philiſthæos, abſtuliſſe etiam Iſraelitis plures vrbes, illas nimirum, de quibus paulo poſt mentionẽ faciemus; & inſuper impoſuiſſe eis tributa; & vt a ſe amplius deficere non valerent, prohibuiſſe illos, ne poſſent arma cuiuſuis generis penes ſe habere, vllaſue inter ſe congregationes celebrare, quemadmodum ex infra dicendis apparebit. Credimus item Hebræos, poſt prædictam ipſorum cladem, numquam fuiſſe omnino liberos a Philiſthinorum imperio, vſque ad tempora Dauidis, de quo dicitur 2.Reg.in princ. capitis 8. quod ipſe percuſſit Philiſthæos, & tulit frænum tributi de manu eorum; ſed ſemper eis aliquomodo fuiſſe ſubiectos, licet quandoque magis, & quandoque minus, prout tempora occaſioneſque ferebant, quemadmodum patere poteſt diſcurrendo per ea, quæ hinc ad ipſum Dauidem geſta in ſcripturis traduntur: nam iudicante Iſraelem Samuele; certum eſt, quod Philiſthijm dominabantur Hebræis; alioqui Samuel, quando vt habetur 1. Reg. cap.7. ver. 3. hortabatur Iſraelitas, vt proijcerent a ſe deos alienos, & ſeruirent ſoli Deo; non ſubdidiſſet: Et eruet vos de manu Philiſthinorum:] Et quamquam ſub finem præfecturæ ipſius Samuelis, Philiſthijm ab Iſraele victi; eidem vrbes quas antea abſtulerant, reddere coacti fuerint, vt cap.Reg.citato ver.14. legimus: attamen, quod deinceps quoque a Philiſthæis aliquam ſeruitutem, ſubiectionemue ſuſtinerent, inde fit manifeſtum, quod

Quomodo Hebræi ſubditi fuerint Philiſthæis.

Nnn quando

quando Saul vnctus eſt in Regem ſuper Iſrael, & quando innouatum eſt regnũ eius in Galgala, etiam tunc manebat præſidium, ſeu ſtatio Philiſthinorum in Gabaa Beniamin, vt dicitur 1. Reg, cap. 10. ver. 5. & clarius cap. 13. ver. 3. Et ibidem verſic. 19. vſque ad 22. ſubditur, quod faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Iſrael: cauerant enim Philiſthijm, ne forte facerent Hebræi gladium, & lanceam; & propterea deſcendebat omnis Iſrael, ad Philiſthijm, vt acueret vnuſquiſque vomerem ſuum, & ligonem, & ſecurim, & ſarculum, & tridentem, & vſque ad ſtimulum, quo pungi ſolent boues. Quamuis autem crediderim eiuſmodi legem Hebræis adeo onerofam, primo, Samſonis temporibus, fuiſſe introductam, quando Philiſthæi omnimodam poteſtatem habebant ſuper Iſraelitas (quandoquidem neque ipſe Samſon, qui princeps erat in populo, legitur habuiſſe arma, ſed cum maxilla aſini percuſſiſſe Philiſthæos) nihilominus probabile eſt, eandem legem ab ipſis Philiſthæis fuiſſe renouatam, poſt grandem illam victoriam, quam in fine ducatus Heli, de Hebræis cõſecuti ſunt; vt ex citatis locis apparet, vbi ſubiungitur, quod iccirco ideſt propter eandem legem, cum veniſſet dies prælij, non eſt inuentus enſis, & lancea, in manu totius populi, qui erat cum Saul, & Ionatha, excepto ipſo Saul & Ionatha.] Ex quibus omnibus, neceſſario videtur inferri, quod quando Philiſthæi, compoſita pace, ſub Samuele reddiderunt prædictas vrbes Iſraeli, id fecerunt hiſce conditionibus, vt ſcilicet perſeueraret prædicta lex, ne vllus faber ferrarius maneret in Iſrael, qui fabricare poſſet arma bellica, & ideo tenerentur ire Hebræi ad Philiſthæos pro inſtrumentis ruſticis conficiendis, aut acuendis: Et item vt liceret Philiſthæis tenere præſidium in Gabaa Beniamin, vt forte ibi cum Philiſthæis tuto morari poſſent prædicti fabri, ad commodum totius populi Iſraelitici; & item, vt Philiſthijm ibidem commorantes, commodius ab ipſo tributa exigere poſſent, & proſpicere ne noui quicquã moliri, aut ne contra eos denuo Hebræi inſurgere tentarent. Licet autem regnante Saule, bis percuſſa fuerit prædicta ſtatio Philiſthinorũ a Ionatha, vt dicitur 1. Reg. cap. 13. & 14. redierintque fabri Hebræi ad populum ſuum, vt habetur in eodem cap. 14. ver. 21. Et præterea multoties, euentu vario, bellatum ſit inter Iſraelem, & Philiſthæos, vt videre eſt in toto lib. 1. Reg. Attamen, quia in fine regni Saulis, ipſe Saul, & Ionathas filius eius, cum toto exercitu ſuo, a Philiſthæis percuſſi ſunt; propterea etiam Dauidis temporibus, pendebant Hebræi Philiſthæis tributa, vſque quo ipſe Dauid eos humiliauit, & Iſraelem ab eorum ſubiectione penitus exemit. Patet ergo, (quod prius dicebamus) Hebræos, ab obitu Heli, ſemper fuiſſe quoquomodo ſubditos Philiſthæis, donec tandem a Dauide omnino liberati ſunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2940.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 397.

Samuel Iudex Hebræorum XV. et vltimus per annos 20.

1 ANNVS proximus intra cuius primos menſes Arca Dei ad Hebræos redijt, & in Cariathiarim collocata eſt, fuit primus præfecturæ Samuelis. Porrò quemadmodum Heli fuerat ſimul Iudex & Sacerdos, ita Samuel Iudex pariter, & Propheta, ipſi namque omnia quæ acciderant domui Heli, a Deo multo antea reuelata fuerant, vt dictum eſt. Erat autem Samuel prope quadragenarius, quando cœpit iudicare populum, vt ex ſub anno mundi 2901. num. 1. dictis colligitur, & patet in tabulis. Quare arbitror admodum falli Dionyſium Carthuſianum, & Abulenſem; quorum primus ſuper 1. Reg. c. 13. dicit Samuelem fuiſſe adhuc adoleſcentẽ, quando ſtatim poſt obitum Heli cœpit iudicare Iſraelem: Alter ſuper 1. Re. c. 7. q. 23. dicit, quod quando mortuus eſt Heli, Samuel non erat magnæ ætatis, hoc eſt tantæ,

vt deberet fieri Iudex populi, ſed quia, erat Propheta Domini, & pro tali habitus in tota terra Iſrael, vt dicitur 1. Reg. cap. 3. ver. 20. ideo, inquit, delectus fuit in Iudicem. Sed hos omittamus, qui proculdubio aliter dixiſſent ſi tempora accuratius metiri ſtuduiſſent; certum verò eſt, quod non annorum diuturnitas, ſed virtus præcipue requirebatur, ad conſtituendos Iudices, alioqui numquam delegiſſent aut habere conſenſiſſent Samſonem in Iudicem, qui vt ſub anno mundi 2880. nu. 1. probatum eſt, decem & nouem duntaxat erat annorum, quando cœpit iudicare populum.

2 Verum quia dictum eſt Samuelem ſucceſſiſſe dicto Heli in principatu, quæret fortaſſe aliquis, quiſnam eidem Heli ſucceſſerit in ſacerdotio, ſeu pontificatu. Ad quod dicendum eſt, id in ſacro quidem eloquio expreſſum non reperiri; Verumtamen, ſi verum eſt, quod ſub anno mundi 2900. num. 2. probauimus, videlicet Pontificatum, ex quo tranſiit ad Heli, manſiſſe deinceps in familia Ithamaris, vſque ad initia regni Salomonis; videtur nullus alius potuiſſe dicto Heli legitimè ſuccedere, niſi Achitob, qui fuit nepos eius, frater nimirum Icabod filij Phinees, filij eiuſdẽ Heli, vt apertè traditur 1. Reg. cap. 14. ver. 3. Nam filij Heli, ante patrem mortui ſunt; & Ophni nullum legitur filium reliquiſſe; & alter filius dicti Phinees nomine Icabod, cum eſſet poſthumus, & propterea infantulus tempore mortis Aui ſui, vt patet 1. Reg. in calce capitis quarti, non potuit eidem proximè in ſacerdotium ſuccedere: relinquitur ergo dicto Heli ſucceſſiſſe ipſum Achitob; qui in ſacris ſcripturis, tanquam ſummus ſacerdos non cõmemoratur, quod forte inter alios fuerit valde obſcurus, & nihil ſcitu dignum geſſerit; præſertim cum vixerit temporibus Samuelis, qui non ſolum, vt Dux, & Iudex populum in temporalibus regebat atque iudicabat, verum etiam tanquam propheta valde clarus, quem omnes libenter auſcultabant, ea quoque quæ ad religionem pertinebant, penè ſolus adminiſtrabat. Ceterum, quia dictus Achitob (vt colligitur ex collatione eius quod dicitur 1. Reg. cap. 14. ver. 3. cum his quæ habentur cap. 22. ver. 9. 11. & 20.) duos filios habuit, nempe Achiam & Achimelech; qui, quemadmodum ex conſequentibus apparebit, ambo vnus poſt alterum, ſacerdotio functi ſunt; ex quo obiter inferri poteſt, Sigonium perperam in ſuo Pontificum catalogo, quod habetur lib. 5. De Repub. Hebræorum cap. 2. Achiam præteriiſſe: ſi quis quærat, quot annis ipſe Achitob, & ſinguli eius filij pontificatum tenuerint; dicimus id certo ſciri non poſſe. Nam licet ex 1. Reg. cap. 14. ver. 3. 18. & 19. apertè colligatur, quod anno regni Saulis ſecundo, Achias ſacerdotio fungebatur; & ex cap. 21. quod anno regni eiuſdem Saulis decimoquinto, Achimelech frater dicti Achiæ, ſummum gerebat ſacerdotium; & quod eodem anno, vt arbitror, circiter deſinente, iuſſu Saulis, octoginta ſacerdotibus cum dicto Achimelech pariter occiſis, Abiathar filius eius, de ſacrilega illa internecione, cum Ephod, elapſus, venit ad Dauid, & ſacerdotium ſummum exercuit a dicto Saulis anno excluſiuè vſque ad primum regni Salomonis: Non tamen vſpiam legimus quot annos in pontificatu ſeorſum exegerint dicti Achitob, Achias, & Achimelech. Quamquàm non procul a vero illum aberrare crediderim, qui illos triginta quinque annos, ab obitu Heli, ad initium ſacerdotij Abiathar decurſos, ita inter tres medios Pontifices diſpertiret, vt ipſi Achitob annos viginti; Achiæ decem, & Achimelech quinque circiter tribuendos cenſeret: Quandoquidem talis annorum illorum diſtributio, ſacro textui, ſi rite expendatur, admodum quadrare comperietur. Sed iam redeamus ad id vnde digreſſi ſumus, & ſuſceptam hiſtoriæ continuationem proſequamur.

Quis ſucceſſerit Heli in pontificatu.

Cur Achitob inter Pontifices non ſit commemoratus.

Quot annis poſteri Heli pontificatum ſinguli geſſerint.

3 Eodem anno non multo ante iam inchoato, quando ſcilicet Bethſamitæ metebant triticum, quemadmodum ſub anno mundi 2939. num. 1. declarauimus, Philiſthæi, cum vidiſſent plurima, eademque grauiſſima, quæ ipſis ac regioni eorum euenerant mala, propter Arcam Dei Iſrael; nimirum corruiſſe, truncumque iacuiſſe Dagon deum ſuum; fœdè nimis populum mariſcis percuſſum, & a muribus mirum in modum natis, demolitam fuiſſe terram ipſorum: diuinis ac ſacerdotibus idolorum ſuorum conſultis, Arcam Dei Iſrael poſt ſeptem menſes ex quo capta fuerat, in plauſtro nouo impoſuerunt, cum quinque anis, & totidem muribus aureis,

Cur & quomodo Philiſthæi remiſerint Arcam Dei in Iſrael.

Nnn 2 iuxta

putant Deum tunc repuliſſe Tabernaculum illud, quando capta fuit Arca a Philiſthæis. Quorum quidem expoſitio, non ſic eſt accipienda, quaſi voluerint indicare, quòd tunc etiam Tabernaculum ipſum, cum Arca & alijs ad ipſum pertinentibus, in Philiſthinorum deuenerint poteſtatem; ſed potius, quòd tunc, vel non multo poſt, Hebræi, Deo per Samuelem præcipiente, qui nolebat Tabernaculum amplius permanere in Silo; inde illud aliò tranſtulerint. Quo fit, vt neque quæ in eodem Pſal. ſubiunguntur: Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.] accipienda ſint (vt quidam male exponunt) de virtute, & pulchritudine Tabernaculi; ſed ipſius Arcæ. Nam nuſquam reperimus Philiſthæos cepiſſe Tabernaculum, ſed tantummodo Arcam, quam Hebræi paulo ante de Tabernaculo acceptam, in caſtra detulerant: neque item vſpiam legimus, Philiſthæos tũc, aut aliàs, vſque in Silo excurriſſe, indeque aliquid aſportaſſe: et ſi ipſum quoque Tabernaculum Philiſthæi abſtuliſſent, probabile eſt opinari, quòd illud alicubi tetendiſſent; & in eo, non autem in templo Dagon, Arcam poſuiſſent; præſertim poſteaquam viderunt Dagon cecidiſſe coram ea; & plagas grandes quas eis Dominus immittebat. Et præterea (quòd etiam magis vrget) neceſſarium eſſet fateri, eoſdem Philiſthæos, vel tunc quando reddiderunt Arcam; vel aliàs, poſtea etiam Tabernaculum Hebræis reddidiſſe: alioqui nõ potuiſſet illud idem eſſe in excelſo Gabaon, temporibus Dauidis, quemadmodum expreſsè traditur primo Paralip. cap. 21. ver. 29. his verbis: Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea tempeſtate (ideſt, quando Dauid viderat Angelum percutientem peſtilentia populum) erat in excelſo Gabaon.] Quin etiam tempore Salomonis; qui, vt legimus 2. Paralip. cap. pri. ver. 3. abijt cum vniuerſa multitudine in excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Dei, quòd fecit Moyſes famulus Dei, in ſolitudine.] Cum ergo ſatis conſtet ipſum Tabernaculum, nequaquam cum Arca fuiſſe reſtitutum (non enim vnico plauſtro, neque a duabus duntaxat vaccis vehi potuiſſet) neque vllo alio in loco ſcriptura ſacra de eiuſdem Tabernaculi redditione meminerit; manifeſtum relinquitur; ipſum numquam deueniſſe in manus inimici, hoc eſt Philiſthinorum; ſed de Silo vbi fixerat eum Ioſue, ab ipſiſmet poſtea Hebræis, Deo ſic diſponente, aliò, vt conſequenter dicemus, fuiſſe translatum.

6 Quò autem primo fuerit de Silo tranſportatum, non vſquequaque certum eſt: *Quonam de Silo fuerit trãslatum.* Quanquam mihi profectò illud videtur admodum credibile, quod tradunt Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 7. quæſt. 18. & 19. Et Franciſcus Ribera lib. 1. de templi fabrica cap. 2. num. 6. nimirum de Silo tabernaculum primo, ob cauſam a nobis infra ſub anno mundi 2974. num. 4. adducendam, tranſlatum fuiſſe in Nobe, vbi poſtea Achimelech Sacerdos dedit Dauidi eſurienti, atque à facie Saulis fugienti, panes propoſitionis, vt deſcribitur 1. Reg. ca. 21. ver. 6. Nobe autem vrbe Sacerdotum a Saule deſtructa, deportatum fuiſſe, ipſo fortaſſis iubente Saule, qui erat de tribu Beniamin, in excelſum Gabaon, in eadem tribu exiſtens; vbi, vt ſupra probatum eſt, poſtea manſit, vſque ad tempora Salomonis; a quo creditur inde tranſlatum fuiſſe in templum a ſe conſtructum in Ieruſalem, vt colligi poteſt ex 3. Reg. cap. 8. ver. 4. & ibidem aſſerit Abulenſis quæſt. 2. Quamquam non propriè in templo, vbi erat Arca, poſitum fuerit; ſed in vno ex ſuperioribus templi cænaculis, cum altero tabernaculo, quod poſtea fecerat Dauid, & cum virga Aaronis, quæ mirabiliter floruerat, & vrna aurea plena Man, & eiuſmodi alijs aſſeruatum, donec demum, in eiuſdẽ templi a Chaldæis conflagratione, omnia combuſta conſumptaque ſunt.

7 Eodem anno primo ducatus Samuelis, oportet Saulem genuiſſe filium ſuum Isboſeth, qui eidem in regno ſucceſſit; erat enim Isboſeth quadraginta annorum, quando regnare cœpit poſt Saul patrem ſuum, vt dicitur 2. Reg. cap. 2. ver. 10. tot autem anni computantur in tabulis, a primo ducatus Samuelis, ad primum regni Isboſeth: Si tamen vera eſt opinio Abulenſis, quam ſequimur, quod ſcilicet ipſe Isboſeth, ſtatim poſt mortem patris regnare cœperit; non autem poſt aliquot annos, vt putat Caietanus. *Isboſeth filius Saulis naſcitur.*

8 Ceterum Samuel, intra totum ferè tempus præfecturæ ſuæ, hoc eſt intra primos decem & nouem annos, ſeu vſque ad initium vigeſimi anni, ex quo manſit Arca Dei in Cariathiarim; cupiens liberare populum ſuum de ſeruitute Philiſthinorum, & *Quid ageret Samuel præfecturæ ſuæ temporibus.*

probe intelligens id nullo modo fieri poſſe, niſi prius remota cauſa, quæ erat præuaricatio, & auerſio eiuſdẽ populi a cultu Dei ſui; non ceſſabat omni ſolicitudine, ac totis viribus, vacare his quæ pertinebant ad ſalutem populi; præſertim verò vt eum ab Idolis reuocaret, & ad veri Dei cultum perduceret: Et propterea diſcurrebat per ſingulos annos, de vrbe ſua Ramatha, in Bethel, & in Galgala, & in Maſphath; atque in ſingulis hiſce locis, in quibus ad commodiores populi opportunitates, ſolebat iudicare Iſraelitas, & eorum cauſas decidere; hortabatur, & non nihil faciebat, vt ipſi in animum inducerent auferre a ſe deos alienos, & ſeruire Deo ſoli; pollicebaturque ſi id facerent, quod proculdubio erueret eos Dominus de manu Philiſthinorum: Atque hoc pacto, populus huiuſcemodi cohortationibus Principis ac Prophetæ ſui permotus; paulatim ab idololatria diſcedebat, & ad Deum ſuum conuertebatur: ita vt tandem anno vigeſimo circiter incipiente, requieuerit omnis domus Iſrael poſt Dominum, vt dicitur 1. Reg. cap. 7. ver. 2. vbi deinceps, per recapitulationem, quæ prius fecerat Samuel pro Iſraelitarum conuerſione, ſubiunguntur. Quoniam autem quodammodo ad proportionem conuerſionis populi, fiebat quoq; manus Domini (ſubintellige in malum) ſuper Philiſthæos, cunctis diebus Samuelis, vt cap. citato, ver. 13. dicitur; contigit etiam, inchoante prædicto anno vigeſimo, quando ſcilicet omnis penè Iſrael conuerſus eſt ad Dominum; vt ipſi etiam Philiſthæi penè omnino deuicti fuerint, & quaſi a tota terra Iſrael profligati, quemadmodum infra ſub anno mundi 2959. num. 1. dicemus. Et hæc quidem omnia, licet ſubobſcure, & quodammodo promiſcue, in dicto Reg. capite deſcripta inueniantur: tamen hoc, quo nos tradidimus, ordine acta fuiſſe, accipienda ſunt: alioqui multa ſequerentur abſurda, quæ nunc breuitatis ſtudio prætereunda eſſe duximus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2950.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 407.

Ieſſe gennit Dauidem.

1 ANNO vndecimo ab obitu Heli, ſiue ab initio ducatus Samuelis, inchoante; natus eſt Dauid filius Iſai, ſeu Ieſſe, vt colligitur ex 2. Reg. cap. 5. ver. 4. vbi dicitur; quod triginta annorum erat Dauid cum regnare cœpiſſet: totidem verò inueniri ab hoc anno ad primum regni Dauidis, liquet ex tabulis. Expleuerat autem Iſai tunc annum ætatis ſuæ nonageſimumquintum, quando natus eſt ei Dauid, vt patet in tabulis, & ſub anno mundi 2748. num. 3. probatum eſt.

Thineus Aſsyriorum rex moritur.

2 In fine eiuſdem anni, qui iuxta Euſebium fuit a morte Heli duodecimus; iuxta noſtrum verò computum, vndecimus; neceſſe eſt mortuum eſſe Thineum Aſſyriorũ Regem: ſiquidem in fine huius anni, explentur triginta anni, quibus ipſe regnaſſe perhibetur; quemadmodum videre eſt apud Euſebium in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2951.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 408.

Regnat in Aſſyria Dercilus.

1 ANNO immediatè ſequenti circiter inchoante, regnauit in Aſſyria Dercilus, qui fuit Rex Aſſyriorum vigeſimus nonus, vt ibidem ſcribit Euſebius.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2959.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 416.

Hebræi a Samuele in Maſphath congregati proijciunt a ſe idola.

1 INchoante anno vigeſimo, ex quo manſit Arca Dei in Cariathiarim, ſiue (quod idem eſt) ab initio ducatus Samuelis; videns Samuel, quod iam penè omnis domus Iſrael requieuiſſet poſt Dominum, vt dicitur 1. Reg. cap. 7. ver. 1. Congregauit vniuerſum Iſrael in Maſphath; vbi Iſraelitæ proiectis a ſe omnino dijs alienis, Baalim, & Aſtaroth; effuſaque aqua in conſpectu Domini, in ſignum, ſiue ſubmiſſionis, vt exponunt Rabbini, ſiue contritionis, vt putat Abulenſis, ſiue perfectæ abdicationis idololatriæ, vt Caietanus, ieiunantes, & orantes, veniamque tranſgreſſionũ ſuarum poſtulantes, conuerſi ſunt ad Dominum. Cumque ibi ex improuiſo Philiſthæi cum principibus Tyriorum (quemadmodum apertè colligitur Eccleſiaſtici cap. 46. ver. 21.) conglobati, & magno impetu facto irruiſſent in eos; ipſique ſtatim rogaſſent Samuelem, vt pro ipſis Dominum deprecaretur; & ille protinus lactentem vitulum Domino in holocauſtum obtuliſſet: Ecce, ipſo Samuele orante, & Domino tonitruis, tempeſtatibus, ac terræmotibus horribilibus, hoſtes mirabiliter perterrente; grandem Hebræi de Philiſthæis conſecuti ſunt victoriam, inter Maſphath, & Sen; vbi ad perpetuam rei memoriam, magnum Samuel erexit ſaxum, quem vocauit lapidem adiutorij. Et denique rebus cum hoſte compoſitis, recuperauerunt Iſraelitæ omnes vrbes, quas prius amiſerant, ab Acharon vſque Geth, 1. Reg. cap. 7. ver. 4. vſque ad 15. Nam quæ ibidem vſque ad finem capitis ſubiunguntur, de Samuele; quod ſcilicet iudicabat Iſraelem circuiens per ſingulos annos, Bethel, & Galgala, & Maſphath, ac rediens in Ramatha, vbi habitabat, erexeratque altare Domino; hæc inquam, quæ ante dictam victoriam a Samuele fieri ſolebant; per recapitulationis figuram, poſterius tranſpoſita ſunt. Nam alioqui conſtat, quod non multo poſt memoratam victoriam, Samuel, electo Saule in regem, depoſuit principatum, vt numeris inſequentibus dicemus.

Magnam reportant de Philiſthæis victoriam, & amiſſas vrbes recuperant.

Samuel ſenex ſubſtituit ſibi filios.

2 Eodem anno, non multo (vt arbitror) poſt prædicta; Samuel, cum iam ſenuiſſet (erat enim tunc prope ſexagenarius, vt videre eſt in tabulis) aduertiſſetque ſe amplius, præ ſenectute, non poſſe ſingulis annis ad prædicta loca, quemadmodũ prius conſueuerat, diſcurrere, vt iudicaret populum: ſubſtituit ſibi duos filios ſuos, Iudices populi, in Berſabee, 1. Reg. cap. 8. ver. 1. Nemini autem mirum videatur, quod Samuel, ante electionem Saulis in Regem, dicatur ſenex, qui ex quo Saul regnare cœperat, etiam decem & octo annos ſuperuixit: Quandoquidem etiam Abraham, & Sara, dicuntur fuiſſe ſenes, quando genuerunt Iſaac; & tamen vterque ſuperuixit multis annis; nimirum Abraham ſeptuaginta; & Sara ſeptem, & triginta.

Hebræi poſtulant conſtitui ſuper ſe regem.

3 Sub finem eiuſdem anni (videlicet menſe circiter nono, aut decimo ineunte, vt ex ſub anno mundi proximo num. 1. dicendis patebit) videntes Iſraelitæ, quod filij Samuelis, non ambularent in vijs patris ſui; ſed declinaſſent ad auaritiam, & munera accipientes, peruerterent iudicia: Ex alia verò parte audientes, quod Naas rex Ammonitarum aduerſus ipſos bellum ſuſcipere pararet, vt colligitur 1. Reg. cap. 11. verſ. 1. & cap. 12. ver. 12. venerunt vniuerſi ſeniores populi ad Samuelem in Ramatha, poſtulantes vt conſtitueret ſuper Iſrael regem. Quæ petitio primo quidem, ex humana infirmitate, diſplicuit Samueli; quod ad ſui, filiorumq; ſuorum ſubmiſſionem redundaret. Verumtamen, cum eſſet vir ſanctus, & Deo in omnibus obtẽperare paratus; illico ad ipſum Dominum precandum, conſulendumque accurrit, vt quid magis ei placitum eſſet, intelligeret; a quo edoctus; ſenioribus quidem, in eo quod petierant, obſequi non recuſauit; Verumtamen prius operę pretium duxit, conteſtari eis ius regis, ideſt ipſis ante oculos ponere aliqua eorum, quæ quaſi in ius proprium vindicare ſibi per potentiam ſolebant reges; vt ex paucis, plura diſce-

Samuel præmonet Hebræos de his, quæ ſibi vſurpare ſolent reges.

re liceret; ſunt autem eiuſmodi, puta ſubditos in ſuam penè omnino redigere ſeruitutem, & habere tanquam ſeruos; eorum filios & filias, ſeruos & ancillas, pro libito, ad ſua ſuorumque ſeruitia, & commoda deſtinare; agros, & vineas, & oliueta, & optima quæque eorundem ſibi accipere, & in proprios vſus conuertere, & alia his ſimilia facere: Non quod re vera reges tale ius haberent, aut quicquam licitè poſſent moliri contra ius diuinum, ac naturale, ſicuti ea quæ proxime retulimus, proculdubio eſſe manifeſtum eſt. Sed quia omnia ſibi licere putarent. Nam alioqui, eſto, quod interdum plura pro communi bono, & iuſta vrgente neceſſitate, a ſubditis, etiam inuitis, extorquendi ius habeant; certè, non ad propriam tantum vtilitatem, & commodum; vt latè probat Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 8. quæſt. 19. vſque ad 24. Quare, quod hic ſcriptura ſacra vocat Ius regis tanquam impropriè vſurpatū, nimirum quia ipſi reges ſic putabant; vel etiam vt vulgo (quod iſte abuſus iam quaſi pro vſu probato ac iuridico inoluiſſet) credebatur, accipiendum eſt. De his ergo potiſſimum malis, quibus ſubditi a proprijs regibus valde oppi imi ſolebant, placuit Samueli, annuente Deo, populum præmonere, ſi forte horum conſideratione, eum a propoſito deterreri contingeret. At verò, vt vidit Samuel, quod illi nihilominus in ſententia perſiſterent; iterum conſulto Domino, intellexit petitioni eorum omnino eſſe indulgendum, quod & paulo poſt haud cunctanter præſtitit, vt infra nu. 5. dicemus.

Samuel clam vngit Saulem regem ſuper Iſrael.

Cur prædixerit omnia, quæ ventura ei erant in itinere

Interea contigit, vt Saul, miſſus ad perquirendas aſinas patris ſui, declinaret ad 4
conſulendum de ipſis Samuelem; de quo communis opinio erat apud omnes, quod quicquid ipſe futurum prænuntiaret, ſine vlla dubitatione eueniret; vt primum ergo Saulem vidit Samuel, Dei monitu, honorificè eum ſuſcepit ad prandium; & altera die clam vnxit in regem ſuper Iſrael, ac dimiſit, prædicens omnia quæ ventura ei erant in itinere, vt ex eorum euentu, firmiter quoque poſſet arguere, omnino etiam fore implenda, quæ eidem de regno vaticinatus fuerat; 1. Reg. cap. 9. per totum, & c. 10. ver. 1. vſq; ad 17. Porrò inter cetera quæ prædixit Samuel Sauli, illud admodum memorabile videtur, quod cap. 10. proximè citato verſic. 5. refertur his verbis: Poſt hæc venies in collem Dei, vbi eſt ſtatio Philiſthinorum; & cum ingreſſus fueris ibi vrbem (hoc eſt Gabaa Beniamin, vt paulo poſt probabitur) obuium habebis gregem prophetarum deſcendentium de excelſo; & ante eos pſalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam, ipſoſque prophetantes (ideſt laudes Deo canentes, vt ſub anno mundi 2545. num. 14. probatum eſt) & inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.] Quæ omnia adamuſſim eueniſſe, ibidē infra ver. 10. narrantur. Dixi vrbē, in qua Saul obuium habuit prædictum cuneum prophetarum, fuiſſe eam, quæ dicebatur Gabaa Beniamin, eratque patria eiuſdem Saul, vt colligitur ex eodem c. ver. 26. Vbi dicitur, quod Saul abijt in domum ſuam in Gabaa. Nam, & ibi erat ſtatio Philiſthinorum, vt patet cap. 13. ver. 3. & ibidem (quemadmodum ſubiungitur 1. Reg. ca. 10. ver. 11.) qui nouerant Saulem heri, & nudius tertius, ideſt eius conciues, videntes quod Saul eſſet cum prophetis, & prophetaret, admirati dixerunt ad inuicem: Quænam res accidit filio Cis? Numquid & Saul inter prophetas? Vbi etiam ſcriptura ſacra ſequitur narrans; quod cum Saul ceſſaſſet prophetare, veniſſetque ad excelſum, hoc eſt aſcendiſſet prædictum collem, interrogauit eum patruus eius: quo ipſe, puerque eius abijſſent, cui reſponderunt: quærere aſinas, quas cum non reperiſſemus, venimus ad Samuelem. rurſus ille Sauli: Quid dixit tibi Samuel? Ipſe verò: indicauit, inquit, nobis, quia inuentæ eſſent aſinæ. Ex his ergo, cum Abulenſe, inferri poteſt, dictā ciuitatem verè fuiſſe patriam Saulis, in qua patruus, & reliqua cognatio eius, & conciues habitabant; alioqui non eſſet veriſimile, quod ibi patruus eius interrogaſſet: quo abijſſet? potius enim dicere debuerat: ad quid huc veniſti? ſi ibidem ipſe quoque Saul manere non conſueuiſſet; neque illius vrbis homines, tam bene potuiſſent noſſe Saulem, quod non eſſet propheta, & mirari, quod cum prophetis graderetur, prophetaretque.

Quod Saul in patria ſua prophetauerit inter alios prophetas.

De peccato Hebræorum in regis petitione commiſſo.

Poſt paucos, vt arbitror, dies, Samuel, conuocato populo in Maſpha, comitiorū, 5
hoc eſt creandi regis cauſa, primo quidem exprobrauit eidem populo peccatum ab eodem in regis petitione commiſſum: peccatum, inquam, vel ſubtractionis ſe a peculiari

culiari quadam Dei gubernatione, quæ tum per virum iuſtum ſanctumque Prophetam exercebatur: vel ingratitudinis erga ipſum Samuelem, a quo fuerant (vt ſupra num. 1. dictum eſt) ab idolis ad veri Dei cultum reducti, & penè a Philiſthæis ipſorum hoſtibus liberati. De quo peccato videnda ſunt quæ latè diſſerit Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 8. quæſt. 9. & ſequentibus. Deinde applicuit Samuel omnes tribus Iſrael; ceciditque ſors in tribu Beniamin; quam cum per cognationes, & domos, viroſque ſucceſſiue applicuiſſet, peruenit ſors vſque ad Saul filium Cis. Quem cum in vniuerſali illo conuentu non comperiſſent, conſulto Domino, vt cognouerunt quod domi lateret, confeſtim ad eam accurrentes, tulerunt eum inde, & adductum in medio populi, conſtituerunt regem ſuper Iſrael. Samuel autem ſcripta ac publicata lege regni, dimiſit populum; abijtque rex cum parte exercitus, & ipſe in domum ſuam in Gabaa, diſſimulans audire quoſdam, qui eum deſpexerant, & munera eidem adferre neglexerant, 1. Reg. cap. 10. ver. 17. vſque ad finem capitis. Igitur cum res Hebræa, ab initio præfecturæ Othonielis, iam per annos ferme trecentos ſexaginta, vt dinumerari poteſt in tabulis, a Iudicibus adminiſtrata fuiſſet; tandem diuinitus, vt relatum eſt, per Samuelē poſtremum Iudicem, Saul primus Hebræorum Rex creatus fuit, ſub finem poſtremi, hoc eſt vigeſimi anni præfecturæ Samuelis. Vnde annus regni Saulis primus, ferè totus concurrit cum anno ſequenti, vt videre eſt in tabulis.

Saul in conuentu populi, rex conſtituitur.

6 Quoniam autem 1. Reg. cap. 13. ver. 1. legimus, quod filius vnius anni erat Saul, cum regnare cœpiſſet (quæ vtique verba perſpicuum eſt, non eſſe accipienda prout ſonant ad litteram; quandoquidem capite 10. ver. 23. traditur quod idem Saul in eius electione quando ſtetit in medio populi, altior fuit vniuerſis ab humero & ſurſum; ſed in eo ſenſu accipi debent, quem nos infra ſub anno mundi 2961. num. 3. indicabimus.) Quæret hic fortaſſe aliquis, quotnam Saul annos haberet ætatis, quādo factus eſt rex. Ad hoc dicimus, quod licet id ſcriptura ſacra non aſtruat; poſſumus tamen ſatis probabiliter credere, ipſum tunc fuiſſe annorum circiter nouem & triginta. Nam ipſe regnauit annis viginti; & Isboſeth, qui vt colligitur 1. Paralipom. cap. 8. ver. 33. & cap. 9. ver. 39. alio nomine dicebatur Esbaal, eratque filius eius in ordine quartus, ſucceſſit ei in regno annos natus quadraginta, vt dicitur 2. Reg. cap. 2. ver. 10. Neque veriſimile eſt, aut vſpiam legimus, Saulem genuiſſe, ante conſuetum naturæ curſum, hoc eſt ante decimum quartum, aut decimum quintum ætatis ſuæ annum: Neque item probabile eſt, quod multo poſt, puta anno vitæ ſuæ vigeſimo, vel in prouectiori ætate Saul generare cœperit, quia ſequeretur Saulem fuiſſe ſexaginta quattuor annorum, vel amplius, quando mortuus eſt in bello; Atqui hoc repugnare videtur his, quæ de ipſo dicuntur 1. Reg. cap. 28. ver. 8. 20. & 25. nimirum quod paulo ante eius obitum, mutato habitu, profectus eſt cum duobus viris ad Phytoniſſam in Endor itinere vnius diei, ſine cibo; & reſponſo ab ea accepto, ambulans tota nocte reuerſus eſt ad caſtra: Et item his, quæ habentur 2. Reg. cap. 1. ver. 19. vſque ad finem; Vbi in planctu illo, quem fecit Dauid ſuper morte Saulis, & Ionathæ; toties commemoratur robur, & fortitudo ipſorum illis verbis: Clypeus fortium clypeus Saul. gladius Saul non eſt reuerſus inanis. Saul, & Ionathas aquilis velociores, leonibus fortiores. quomodo ceciderunt fortes? quomodo ceciderunt robuſti? & his ſimilia. Exquibus omnibus fit manifeſtum, quod Saul, erat adhuc fortis robore, & validus ad pugnandum, atque ad alios belli labores ſuſtinendos, quando occiſus in prælio fuit; Et conſequenter non videtur probabile, quod tunc eſſet ſexagintaquattuor annorum, aut ſenior; ſed potius ad ſummum ſexagenarius, quod ſi verum eſt, oportet vt diximus ipſum fuiſſe annos natus circiter triginta nouem, aut quadraginta, quando electus fuit in Regem. Nullatenus ergo admittenda eſt opinio Melchioris Cani, lib. 11. locorum Theologicorum cap. 5. ad 12. exiſtimantis textum 1. Reg. cap. 13. ver. 1. eſſe corruptum ſeu mancum, & pro-filius vnius anni-debere legi-filius viginti, & vnius anni-Neque item audiendi ſunt, qui pariter (vt refert Dionyſius Carthuſianus ſuper cap. lib. 1. Reg. citato,) putabant Saulem fuiſſe viginti, & vnius annorum quando regnare cœpit; id elicientes ex citati capitis initio, vbi legitur: filius vnius anni erat Saul cū regnare cœpiſſet, hoc eſt, vt ipſi exponebant, vnius anni ſupra vigeſimum; quoniam (inquiunt) apti

Quot annos eſſet natus quando ad regnum fuit aſſumptus.

apti ad pugnam recenſeri ſolebant a viginti annis & ſupra,vt patet Num. ca.1.ver. 3. Infulſa ſanè expoſitio, ex qua ſequeretur Saulem,vno tantum anno,fuiſſe ſeniorem filio ſuo Isboſeth. Non eſt etiam probanda quædam lectio loci Reg. allegati, relata in quodam ſcholio,ad dictum ca. in editione lxx. Interpretum adiecto; quæ ſic habet: Triginta annorum erat Saul cum regnare cœpiſſet: quia ſequeretur ipſum Saul anno vitæ ſuæ ſeptimo genuiſſe filium ſuum primogenitum Ionathan, & octauo ſecundum Melchiſua, & nono tertium Abinadab, & decimo quartum Isboſeth; quod videtur omnino impoſſibile.

Saul feliciter pugnat contra Ammonitas.

Poſt menſem ferè vnum ab electione Saulis in Regem, vt paulo poſt probabitur; 7
Viri Iabes Galaad, ab Naas Rege Ammonitarum obſeſſi, & in anguſtijs magnis poſiti, miſerunt nuntios in Gabaa Saulis, petentes ab eo auxilium, (dicitur autem hæc Gabaa Saulis, 1.Re.c.11.ver.4. quia in ea habitabat Saul,vt intelligamus hanc eſſe Gabaa tribus Beniamin, ad differentiam alterius Gabaa,quę erat in tribu Iuda, vt patet Ioſ.c.15.ver.57.)Porrò Saul,his auditis, ſtatim ſpiritu Dei accenſus,conciſis in fruſta bobus ſuis quos ſequebatur,& tranſmiſſis eorũ partibus in oẽs terminos Iſrael; protulit edictum in hæc verba: Qui non ſequutus fuerit Saul, & Samuel,ſic fiet bobus eius.] Quo audito, confeſtim congregatus eſt vniuerſus populus, & recenſuit Saul in Bezech trecenta millia virorum de Iſrael, & triginta millia de tribu Iuda, & diuiſo in tres partes exercitu, atque in vigilia matutina, de repente a tribus lateribus ſimul aggreſſus hoſtiũ caſtra, irruit aduerſus Ammonitas, percuſſitq; 8
ac profligauit eos, vt latius deſcribitur 1. Reg.cap.11.ver.1.vſque ad 12.Dixi hæc contigiſſe vno fere menſe poſt electionem Saulis in Regem: quia ſic expreſſe habet textus emendatiores loci citati, vt videre eſt in editione tum vulgata, tum lxx. Interpretum, quæ Romæ poſtremo recognitæ prodiderunt: & prædictum caput 11. ſic exordiuntur: Et factum eſt quaſi poſt menſem, aſcendit Naas Ammonites &c. Et item, quia Ioſephus lib.6. antiq. ſub finem capitis quinti,expreſsè teſtatur,prædictum bellum geſtum fuiſſe poſt vnum menſem ab electione Saulis: Vnde arbitror corruptos,diminutoſque,hac in parte, eſſe textus illos Hebraicos, in quibus aſſerit Caietanus non reperiri verba illa:Et factum eſt quaſi poſt menſem &c.Et pariter codices illos Hebraicos, Latinos, Græcos,& Chaldaicos,ex quibus deſumpta eſt editio Bibliorum Regiorum: vbique enim ibi prædicta verba deficiunt: atq; adijcienda eſſe credimus: Porrò iſte prædictorum verborum defectus, qui etiam nunc, in quibuſdam ſacris codicibus reperitur,vt puto, in cauſa fuit,vt Sanctus Eucherius c. 12. commentariorum ſuorum in 1. Reg. dixerit: quod Saul vno anno poſteaquam electus fuit Rex; in domeſtica domo ſedens, diſſimulauit ſe eſſe Regem; reliquis duobus annis publicè iudicauit omnem Iſraelem, tenens obedientiam cum humilitate: & hoc fuit antequam tranſgrederetur præceptum Domini in Amalecitas: reliquo verò tempore quo vixit, & imperauit, tranſgreſſor mandati Domini extitit. hucuſq; S.Eucherius. Qui ſi in ſuo ſacro codice prædicta verba habuiſſet; profecto, vt arbitror, non dixiſſet, Saulem toto primo ſuæ electionis anno,in priuata ſediſſe domo; ac ſe eſſe Regem diſſimulaſſe. Etenim ſi hoc verum eſſet; ſequeretur prædictum bellum contra Ammonitas, accidiſſe poſt annum; non autem quaſi poſt menſem,vt ſcriptura aſſerit,quemadmodum monſtratum eſt.

Probatur prædictum pralij tempus.

Excuſatur S. Eucherij lapſus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2960.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 417.

Quando innouatum fuerit regnũ Saulis.

ANNO primo regni ſui iam per quattuor circiter menſes inchoato,Saul parta 1
ingenti de Ammonitis victoria,iterum conſtitutus,ſollemniterque confirmatus eſt Rex, in Galgalis: ibi enim innouatum eſt regnum eius ſummo omnium conſenſu,

ſenſu,& magna totius populi lætitia, vt deſcribitur 1. Reg.capit. 11. verſic. 12. vſque ad finem capitis. Oportet autem id contigiſſe menſe circiter ſecundo anni ſacri tunc currentis, vt colligitur ex cap.12. ver.17. vbi notatur, quod tunc erat meſſis tritici. Porrò iam ſæpius probatum eſt, meſſem tritici in calidioribus illis regionibus inter Paſcha, & Pentecoſten fieri conſueuiſſe. Quare hinc perſpicuè infertur, quod a tempore quo Arca Dei de terra Philiſthinorum deuenit in Bethſames,quando Bethſamitæ metebant triticum,vſque ad hanc regni Saulis innouationem; quæ pariter triticeæ meſſis tempore facta eſt; interfluxerunt præciſè anni viginti, vt ſupra dictum eſt, qui attribuuntur ducatui Samuelis.

2 In hac celebri innouatione ſeu confirmatione regni Saulis; Samuel, veluti renuntians præfecturæ ſuæ coram Rege, & omni populo, oſtendit quam innocenter ſe geſſerit in ea, quod ſanctus vir, non tam ad ſui commendationem,quam ad ſucceſſoris exemplum,diuino inſtinctu, feciſſe creditur: Deinde redarguit populum ingratitudinis erga Deum,a quo cum tanta beneficia accepiſſet,ac toties de manibus hoſtium liberatus eſſet; ipſe nihilominus, e conuerſo, antiquis præuaricationibus nouas ſemper addiderit; Quamobrem, hortatus eſt eos,vt tandem inducerent animum omnes cum Rege ſuo timere Dominum,& ſeruire ei ſemper; alioqui certo ſcirent, Dominum eis plurima aduerſa, calamitateſque grauiſſimas immiſſurum: Vt autem hæc, quæ dicebat, arctius in audientium cordibus infigerentur; inuocauit Samuel Dominum, ac precatus eſt eum, cunctis audientibus, vt manifeſto aliquo cęleſti ſigno, comprobare dignaretur, vera eſſe quæ dixerat; qui ſtatim mirabiliter horrificas de cælo dedit voces,& pluuias,quibus omnes valde perterrefacti, publicè, palamque fatebantur, ſe in petitione Regis grauiter deliquiſſe, ac proinde veniam a Deo poſtulantes, precabantur Samuelem, vt pro ipſis orare non deſiſteret. quod ille, pro ſua charitate, ſe facturum repromiſit, iterum cohortans eos, vt manere ſatagerent in timore Domini, ne ipſi pariter cum rege ſuo, perirent. quæ omnia explicatius traduntur in toto cap.12.lib.1. Reg.

Quæ fecerit Samuel deponens præfecturam ſuam corā rege,& populo

3 Ceterum Saul,quando electus fuit Rex, erat vir bonus, & rectus, & non erat vir melior illo in filijs Iſrael, vt dicitur 1. Reg.cap.9. ver.2. cuius bonitatem ac ſimplicitatem,ſcriptura ſacra etiam cap.13.ver.1. figurata illa loquutione,indicat dicēs: filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet, quæ verba, iuxta germanam Sancti Gregorij, Ruperti, Lyrani, Abulenſis, Carthuſiani,& aliorum expoſitionem,poſita ſunt ad ſignificandam ipſius Saulis innocentiam; ac ſi dictum eſſet. Saul, quando regnare cœpit, erat veluti filius vnius anni,hoc eſt purus,& ſimplex, ac ſine malitia; iuxta illud primæ ad Cor.cap.14.ver.20. Nolite pueri effici ſenſibus,ſed malitia paruuli eſtote.] Quod verò cap. Reg. proxime citato de eodem Saule ſubiungitur: Et duobus annis regnauit ſuper Iſrael.] non ita eſt accipiendum, tanquam ſignificare velit ſcriptura ſacra,quod Saul ſimpliciter & abſolutè, duobus tantum annis regnauerit; vt perperam Hebræi litteræ plus iuſto inhærentes,arbitrati ſunt: id enim ex multis,apertè falſum eſſe deprehenditur. Nam & hoc dictum, in hoc ſenſu acceptum,nullatenus conciliari poſſet cum cap.Actorum 13.ver.21. vbi regno Saulis attribuuntur anni quadraginta. Et certum eſt,quòd Saul cum multis populis plurima bella geſſit,quæ in toto penè lib.pri. Reg. narrantur; & ſpeciatim cap.14.ver. 47.capitulatim,ac breuiter referūtur,quæ proculdubio non videntur ſpatio duorum annorū vllatenus cōfici potuiſſe.Et præterea ex infra dicendis conſtabit,ipſum Saul plures annos inſumpſiſſe,in occulta primo,deinde etiā in manifeſta Dauidis perſecutione. Huc accedit, quòd Ioſephus quoque in calce lib.6.Antiq.dicit Saulem, longe plus quam duobus annis regnaſſe; nimirum,inquit ipſe,regnauit decē & octo annis viuente Samuele,& poſt mortem eius annis viginti. Nos autem infra ſub anno mundi 2979. nu.10. & 11. probabimus ipſum Saul in ſumma viginti tantum annis regnaſſe. Aliter igitur exponendus eſt memoratus ſcripturæ locus, vbi ait Saulem regnaſſe duobus annis; nimirum ante eius reprobationem; non quidem minitatam, ſed verè factam, atque per Samuelem eidem intimatam ac declaratam: Scimus enim quod Saul,intra duos primos regni ſui annos; bis legitur violaſſe præceptum Domini; primo quando non expectauit Samuelem in Galgalis (quod ex ipſa ſacri textus ſerie videtur contigiſſe anno regni eius primo) quam ob rem acriter a Samuele

Qualis eſſet Saul quando factus eſt Rex. Exponitur locus 1. Reg cap. 13. ver. 1.

Saul quot annis regnauerit

Quando reprobatus fuerit.

Samuele correptus fuit, 1.Reg.cap.13.ver.11.vſque ad 15. Et tunc quidem vt ſuper eodem capite latè probat Abulenſis quæſt.11. iam meruerat Saul reprobari;ſed quod tunc re ipſa non fuerit reprobatus, planè indicare videntur verba illa, quæ poſtmodum loquutus eſt ei tanquam non adhuc reprobato Samuel, & habentur in initio capitis 15. Me miſit Dominus, vt vngerem te in Regem &c. nunc ergo audi vocem Domini.] & poſt pauca. Vade & percute Amalec &c. ex quibus verbis apparet,quod iterum voluit Dominus experiri, vtrum vellet Saul obedire ei nec ne; & quod prior illa increpatio, fuerat potius veluti prædictio quædam futuræ reprobationis,quam indicatio iam factæ. Secundo autem inobediens fuit Saul, quando contra præceptum Domini,reſeruauit Agag Regem Amalec viuum, & pepercit optimis ouium gregibus,& armentorum, & veſtibus Amalecitarum,vt dicitur in eodẽ cap.ver.9. Tunc enim lata fuit contra eum a Domino reprobationis ſententia illis verbis: Pænitet me, quod conſtituerim Saul Regem &c. Et poſtea eandem ſententiam declarauit ac promulgauit Samuel ibidem ver.23. dicens: Pro eo ergo quod abiecisti ſermonem Domini; abiecit te Dominus ne ſis Rex.] quod pene iiſdem verbis repetitur ver.26. & paulo poſt, nimirum ver.28. Scidit Dominus (ſubiungit Samuel) regnum Iſrael a te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.] Et id ipſum replicauit poſtea Samuel etiam poſt mortem ſuam, quando a Pytoniſſa ſuſcitatus fuit, quemadmodum deſcribitur 1. Reg. cap. 28. ver.17. Et hoc eſt quod multo ante prophetauerat Balaam Numer.cap.24.ver.7. dicens: Tolletur propter Agag, Rex eius (ibi enim loquitur de Iſraele) & auferetur regnum illius (ideſt a Saule.)Hanc autem Saulis reprobationem credimus contigiſſe ſub finem anni ſecundi, vel circiter inchoante anno regni eius tertio; & propterea dici in ſacro textu, quod Saul regnauit duobus annis ſuper Iſrael; nimirum, vt dictum eſt, ante eius reprobationem. Vnde arbitror falli Caietanum, qui putat Saulem regnaſſe duobus annis ideſt in prima illa ſua ſimplicitate, quæ deſcribitur fuiſſe tanquam filij vnius anni: Siquidem ex dictis, & ex num. ſequenti dicendis,manifeſtum fit,ipſum vix toto primo anno in ea permanſiſſe.

Acta Saulis poſt innouatũ regnum eius.

Ionathas primo percuſſit ſtationem Philiſthinorum.

Prima Saulis tranſgreſſio.

Igitur primis duobus annis regni Saulis,acta ſunt ea quæ deſcribuntur 1. Reg.c. 13.14.& 15.Videlicet primo Saul,ſtatim poſt innouationẽ regni ſui in Galgala,elegit ſibi tria millia bellatorum; reliquum verò populum ibidem tunc exiſtentem, remiſit in tabernacula ſua.Deinde Saul morabatur in Machmas,& in monte Bethel cum duobus millibus virorum;mille autem iuſſerat permanere in Gabaa Beniamin cum Ionatha filio ſuo; qui cum percuſſiſſet ſtationem Philiſthinorum ibi propè commorantem, ipſique Philiſthijm magno belli apparatu congregarent ſe contra filios Iſrael; Saul conclamari iuſſit in vniuerſa ditione ſua,Ionathan percuſſiſſe ſtationem Philiſthinorũ; quo audito, cucurrit populus poſt Saul in Galgala;vbi cũ approximare cœpiſſet Philiſthinorum exercitus,Hebræorum viribus multo potentior; Videns Saul populum ſuum valde perterritum, paulatim a ſe dilabi incipientem, & abſcondere ſe in ſpeluncis, & in petris, & in antris; non ſuſtinuit expectare ſeptem diebus integris Samuelem,iuxta placitum ipſius Samuelis;ſed die ſeptimo, non expectato Samuele,contra præceptum Domini, obtulit holocauſtum Domino: propter quam tranſgreſſionem,meruit quidem ipſe tunc reprobari; Veruntamen, pro prima vice obiurgatus tantummodo fuit a Samuele, & dilata fuit reprobatio eius, vt numero præcedenti dictum eſt, vſque ad alteram tranſgreſſionem,quæ poſtea contigit in reſeruatione Regis, ac prædæ Amalecitarum;quemadmodum paulo ante tactum eſt, & infra ſub anno mundi 2962. num. 1. plenius dicetur. Quod ſi quis hic quærat:quando Saul acceperit a Domino prius memoratum præceptum, quod poſtea tranſgreſſus eſt;dicimus probabiliter credi,illud ei tunc a Samuele fuiſſe intimatum,quando vnxit eum in Regem, & haud obſcurè inſinuari 1.Reg. c.10. ver.8. vbi dicitur: Septem diebus expectabis donec veniam ad te, & oſtendam tibi quid facias.] quæ verba aliqui putant accipienda eſſe tanquam pro regula ſeu mandato vniuerſali tradito Sauli; Vt ſcilicet quotieſcunque congregaſſet exercitum contra hoſtes, prius expectaret ſeptem diebus donec veniret ad eum Samuel, qui doceret eum quid agere deberet: alij verò putant iſtud fuiſſe præceptum quoddam particulare,ad probandam eius obedientiam,pro hac vice tantum eidem iniũctum. 4

ctum. Sed quicquid ſit, conſtat Saulem illud violaſſe, eo modo quo ſupra explicatum eſt.

5 Itaque Philiſthæi, cum vidiſſent quod Saul non auſus eſſet inire cum eis prœliũ, eo quod multi de ſuis ab eo dilapſi eſſent, & exercitus eius inuentus eſſet inermis; miſerunt tres militum cuneos, in tres Iſraeliticæ terræ partes, vtique, vt exponit Caietanus, ad eam vaſtandam. 1. Reg. cap. 13. per totum. Cauſa autem cur Iſraelitæ inuenti eſſent ſine armis, aſſignatur in eodem cap. verſic. 19. Quia, inquit, cauerant Philiſthijm, ne vllus faber ferrarius eſſet in terra Iſrael, ne fabricaret eis arma bellica. Vnde tria deduci poſſe videntur. Primo verum eſſe quod iam ſub anno mundi 2939. num. 2. probatum eſt, nimirum Iſraelitas, etiam ex quo cœperunt habere Regem, fuiſſe aliquo modo Philiſthæis ſubiectos. Secundo non eſſe intelligendum, quod Hebræi prorſus eſſent ſine armis; ſed ſine armis ferreis, puta ſine enſibus, & lanceis &c. non tamen ſine baculis, fundis, ſaxis, & huiuſmodi. Sed neque ſine tridentibus, falcibus, & ſecuribus, & ſimilibus, quibus etiam vti poterant ad dimicandum cum hoſtibus. Tertio non de omnibus vniuerſaliter Iſraelitis accipi debere quod eſſent ſine armis bellicis ferreis; ſed tantummodo de illis ſexcentis viris, qui remanſerant cum Saule, vt etiam exprimitur in littera: alioqui non videretur credibile, quod in toto Iſraele, etiam ſtante prædicta Philiſthinorum lege, non eſſet enſis, & lancea; præſertim cum paulo ante dimicaſſet cum Ammonitis, viciſſetque eos, a quibus plurima arma bellica abſtuliſſe veriſimile eſt. *Philiſthæi exeunt ad vaſtandam terram Iſrael.*

6 Non multo poſt, iterum percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa Beniamin, hoc eſt non in ipſa vrbe, ſed in colle proximo naturaliter tuto; ſiquidem præruptis quibuſdam rupibus erat circundatus; ad ipſum enim Ionathas, & armiger eius, non niſi manibus pedibuſque reptantes, aſcendere potuerunt, vt patet 1. Reg. cap. 14. ver. 4. & 13. Porrò Saul, qui cum ſexcentis viris morabatur in extrema parte vrbis Gabaa, ſub malo granato, cum audiſſet primo per ſpeculatores, deinde etiam proprijs auribus, tumultum in caſtris Philiſthinorum paulatim creſcẽtem, imperauit Sacerdoti nomine Achias filio Achitob fratris Ichabod filij Phinees filij Heli, qui tunc portabat Ephod, vt applicaret Arcam Dei, quæ tunc erat cum eo in caſtris Hebræorum; & conclamauit Saul, venitque cum populo ſuo ad locum certaminis, & vidit ſeditionem grandem mirabiliter inter ipſoſmet Philiſthæos exortam, & cædem magnam nimis. Atque eo tempore Hebræi qui fuerant cum Philiſthæis ideſt (vt exponit Abulenſis) fabri illi ferrarij, quorũ ſub anno mundi 2939. num. 2. meminimus, reuerſi ſunt ad populum ſuum Iſrael, & ſimiliter ij qui in præcedenti prælio præ timore Philiſthinorum ſe abſconderant; audientes fugiſſe Philiſthæos, & ſtationem ipſorum percuſſam; redierunt ad Saul; ita vt cum eo reperirentur quaſi decem mille viri; quos illico adiurauit Saul, ne manducarent vſque ad veſperam, donec vlciſceretur ſe de inimicis ſuis; quos cum percuſſiſſet tota illa die, tandem defatigatus populus, occidit oues, & boues, de hoſtium præda captos, & præ fame, non ſuſtinens expectare vſque quo de more ſanguis effunderetur, cœpit coquere, & manducare cum ſanguine, ſed id vt audiuit Rex prohibuit, præcipiens, vt ſuper ſaxo ab eo deſignato, omnes effuuderent animalium ſanguinem, antequam ea ad cibos pararent. Cum autem manducaſſet, ac refocillatus eſſet populus, conſuluit Saul per Sacerdotem, Dominum, num perſequi deberet nocte illa hoſtes; quo non reſpondente, intellexit Saul, aliquod graue peccatum ab aliquo fuiſſe cõmiſſum. Itaque protinus breui oratione ad Dominum emiſſa iuſſit dari ſortes inter ſe Ionathamque ex parte vna; & populum ex altera; & cum cecidiſſet ſors in parte Saulis & Ionathæ: iterum datis ſortibus inter ipſos, captus eſt Ionathas; qui requiſitus à Rege, faſſus eſt ſe guſtaſſe paululum mellis, quando Saul, ipſo inaduertente, adiurauerat populum ne comederet. Quamobrem ſtatim a proprio patre adiudicatus eſt morti: Verumtamen reclamante vniuerſo populo, eo quod ipſe, percuſſa ſecundo Philiſthinorum ſtatione, primarius quodammodo magnæ illius victoriæ auctor extitiſſet; confeſtim liberatus fuit. 1. Reg. cap. 14. ver. 1. vſque ad 46.

Ionathas ſecũdo percutit ſtationem Philiſthinorum.

Saul perſequitur Philiſthæos

Adiudicat morti Ionathã qui reclamante populo, liberatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2961.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 418.

Feliciter pugnat cum Amalecitis.

ANNO regni Saulis ſecundo iam per plures menſes inchoato, credimus Saulem, a Domino per Samuelem, admonitum, ſuſcepiſſe, geſſiſſe, ac feliciter cōfeciſſe bellum contra Amalecitas, de quo 1. Reg. cap. 15. ver. 1. vſque ad 9. vbi ver. 12. ſubditur, quod idem Saul re bene geſta erexit ſibi fornicem triumphalem in carmelo, non in eo huius nominis monte, qui erat in tribu Iſſachar prope mediterraneum, ſed in eo qui poſitus erat in tribu Iuda, ad meridiem, non procul a via, qua de terra Chanaan ad regionem Amalecitarum pergebatur; & quod inde venerat Saul cum exercitu ſuo in Galgala. 1

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2962.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 419.

A Domino per Samuelem reprobatur.

ANNO regni ſui (vt ex ſupradictis infertur) tertio circiter inchoante; Saul quoniam in præfato bello aduerſus Amalecitas cōtra expreſſum Domini præceptum reſeruauerat Agag Regem Amalec viuum, & optimos greges ouium, atque armentorum; grauiter a Samuele increpatus, cum ſe ſe excuſare niteretur; protinus a Domino reprobatus eſt; atque hæc ei reprobatio publicè per Samuelem irrogata fuit, illis verbis, quæ nos ſub anno mundi 2960. num. 3. retulimus. Qui Samuel non multo poſt, occiſo Agag Rege Amalec in Galgala, coram Domino, & in fruſta conciſo, abijt in Ramatha, 1. Reg. cap. 15. per totum. Illud verò quod ibidem ver. 35. ſubiungitur: Et non vidit Samuel vltra Saul vſque ad diem mortis ſuæ.] non abſolutè accipiendum eſt, ita vt poſtea numquam acciderit Samueli videre Saulem, aut contra; hoc enim manifeſtè repugnaret his quæ dicuntur 1. Reg. cap. 19. in fine, videlicet quod Saul audiens Dauidem eſſe cum Samuele in Naioth in Ramatha, miſſis ibi prius ter, nuncijs, qui ſtatim prophetare cœperant, poſtremo venit etiam ipſemet Saul, qui pariter cum ceteris prophetauit coram Samuele. Senſus igitur prædictorum verborum eſt, quod Samuel deinceps non venit amplius iuuiſere, & ſalutare Saulem, ac monita ſalutis, conſiliaque recta, atque opportuna, pro bono populi regimine, dare illi ſicuti antea cōſueuerat; quoniam ſciebat ipſum a Deo eſſe reprobatum. Et hanc expoſitionem confirmat Caietanus ex alia textus Hebraici verſione, quæ (inquit) non habet: Et non vidit Samuel vltra Saul; ſed dicit: Et non addidit Samuel ad videndum Saulem.] Ceterum ne quis ſuſpicetur Samuelem ex paſſione aliqua aut odio abſtinuiſſe a conſortio Saulis: ſubiungit ſcriptura, quod ipſe Samuel, ex quo Saul reprobatus fuerat, nō ceſſabat lugere Saulem, ſi quomodo poſſet ei a Domino veniam impetrare; & vt arbitror, in hoc luctu duobus annis perſeuerauit, nimirum vſque quo miſſus fuit ad vngendum Dauid in Regem, vt ex infra dicendis apparebit. quod enim ſatis longum fuerit tempus dicti planctus; indicant verba illa, quæ habentur 1. Reg. c. 16. ver. 1. Dixitque Dominus ad Samuelem, vſque quo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne regnet ſuper Iſrael? Igitur 1

Exponitur locus 1. Reg. cap. 15. ver. 35.

Samuel luget peccatum Saulis diuque orat pro eo.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2964.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 421.

1 ANNO, vt arbitror, regni Saulis quinto circiter deſinente, arguit Dominus Samuelem, quod tamdiu lugeret Saulem iam reprobatum, prohibetque ne amplius id faciat; Quin potius præcipit ei, vt impleat cornu oleo, & pergat in Bethleem, vngatque ibi vnum de filijs Iſai in Regem, illum inquam, quem ei demonſtrauerit; & ne ex hac profectione, mali quicquam Saul ſuſpicari poſſet, & propterea nocere Samueli; iubet Dominus Samuelem tollere vitulum, & inuitare ipſum Iſai, & filios eius ad victimam. Iuit itaque Samuel in Bethleem, & cum inuitatus veniſſet Iſai cum ſeptem filijs ſuis ad ſacrificium; interrogaſſetque Dominum Samuel ſuper vnoquoque ipſorum; intellexit nullum ex his eſſe vngendum; quamobrem ſciſcitatus ipſum Iſai, num alium haberet filium; vt audiuit reliquum eſſe vnum paruulum paſcentem oues, iuſſit eum acceſiri, & adduci ad ſe; quem cum accedentem eſſet intuitus, ſtatim iubente Domino, vnxit eum in medio fratrum eius; qua quidem in vnctione, conſequutus eſt ius regni, non poſſeſſionem, & inſuper etiam ſpiritum propheticum, vt infra apparebit. Quibus peractis abijt Samuel in Ramatha; 1. Reg. cap. 16. ver. 1. vſque ad 14. Erat autem qui vnctus fuerat, nomine Dauid, filiorum Iſai octauus, & omnium natu minimus; poteratque tunc vix attigiſſe decimum quintum ætatis ſuæ annum, vt videre eſt in tabulis, & ex infra dicendis conſtabit. Sacra igitur vnctione delibuto Dauide, receſſit ſpiritus Domini a Saule, quem eius loco, ſpiritus nequam a Domino miſſus, exagitabat. E conuerſo autem, a die illa & deinceps, directus eſt ſpiritus Domini in ipſum Dauidem 1. Reg. ca. 16. ver. 13. nimirum ſpiritus prophetiæ; Quamquã non deſint qui putent ex tunc, vi illius gratiæ, quam in ea vnctione diuinitus acceperat, mirificè quidem in ipſo adauctam fuiſſe pſallẽdi ſcientiam, quam callebat; ſed præcipue in eo creuiſſe uirium robur, mentiſque prudentiam; & propterea mirum non eſſe, ſi paulo poſt, ab vno de pueris Saul appellatus fuerit vir bellicoſus, & prudens, vt patet in eodem c. ver. 18. vir, inquam, non ætate (erat enim adhuc adoleſcentulus, vt dictum eſt) ſed animi, corporiſque vigore, fortitudine, atque induſtria; ita vt præmonſtraret breui ſe in virum valde bellicoſum ac prudentem proculdubio euaſurum.

De prima vnctione Dauidis in regem.

Saul quando a ſpiritu malo cœperit exagitari.

Sacræ vnctionis effectus in Dauide.

2 Ab hac vnctione Dauidis facta per Samuelem in Bethleem, quæ fuit prima, ad ſecundam, quę poſtea facta fuit in Hebron, quando Dauid iam triginta erat annorum, vt dicitur 2. Reg. ca. 5. ver. 3. interfluxerunt anni ferè quindecim; in quibus Dauid multa geſſit; quæ ſi velimus veriſimiliter ſcire, quo ſingula circiter tempore acta ſint; cum id ſcriptura non exprimat; oportet dictos annos quindecim in tres partes diſpartiri; ita vt Prima pars terminetur ad occiſionem Goliath. Altera ad fugam Dauidis a Saule ad Samuelem; hoc eſt ad illud tempus in quo cœpit Saul aperte perſequi Dauidem. Tertia ad memoratam Dauidis vnctionem in Hebron. Prima pars, neceſſe eſt quod plurium fuerit annorum; vt inde ſatis euidenter colligitur, ꝙ Dauid, quando obtulit ſe dimicaturum contra Goliath, non agnoſcebatur a Saule; quamuis antea fuiſſet armiger eius, vt infra num. 3. dicemus; valde enim iam erat immutatus aſpectu, propter auctam in eo ætatem, & ſtaturam, præcipuè verò ob barbam poſtea exortam, quemadmodum affirmant Caietanus ſuper 1. Reg. cap. 17. Et ibidem Abulenſis quæſt. 40. & 41. paſſim namque videmus eiuſmodi mutationes potiſſimum intra tertium ætatis ſeptennium, hoc eſt ab anno vitæ decimoquarto, ad vigeſimum ſecundum fieri ſolere. Vnde patet decipi Abulenſem qui ſuper 1. Reg. c. 16. quæſt. 1. dicit Dauidem vigeſimum ætatis annum exceſſiſſe, quando a Samuele, vnctus eſt in Bethleem. Secunda dicti temporis pars, non multorum valde annorum fuiſſe, ex eo conijci poſſe videtur, quod Saul inuidia tabeſcens, non tamdiu creditur

Ratio ordinandi geſta Dauidis vſque ad annum vitæ ſuæ 30. qualiter ineunda.

continere ſe potuiſſe, ab aperta perſequtione Dauidis. Tertiam ad plurimos perduraſſe annos colligi poteſt, tum quia 1. Reg. capit. 25. ver. 7. (vt aliquot habent exemplaria) legimus Dauidem, quando perſequtionem patiebatur a Saule, ex multis annis moram traxiſſe in deſerto Maon, vbi manere conſueuerant greges Nabal Carmeli: tum etiam quia, licet plurima alia exemplaria, præcipuè verò probatiora, loco citato non habeant illa verba-Ex multis annis &c. attamen, ſi quis diligenter attendat plurima quæ in tertio hoc tempore geſta eſſe deſcribuntur 1. Reg. ca. 19. ver. 9. vſque ad finem libri, & ab initio 2. Reg. vſque ad ver. 4. capitis 2. vbi narratur vnctio Dauidis in Hebron; quæ nos quoque inferius ab anno mundi 2974. vſq; ad annum 2980. memorabimus: proculdubio ea non niſi multorum annorum ſpatio fieri potuiſſe iudicabit. Itaque ſatis probabiliter opinari poſſumus, & ſupponere, primum temporis interuallum, ſeptem circiter fuiſſe annorum: alterum verò non minus trium: quandoquidem in eo multa bella geſſit Dauid contra Philiſthæos. Tertium autem relinquitur ſex ferè annorum extitiſſe. Igitur

Dauid fit armiger regis Saulis.

Eodem anno, vt creditur, ad finem appropinquante, quo Dauid a Samuele vnctus 3
fuerat; Saul, cum frequenter a quodam malo ſpiritu exagitari ſe ſentiret, de conſilio ſeruorum ſuorum accerſiri iuſſit Dauidem; quo citharam percutiente, dulciterq; pſallente, recedebat ſpiritus malus a Saule, ac melius ſe habebat; quamobrem dilexit eum valde, præſertim cum videret eum etiam pro ætate fortem viribus, & animo bellicoſum; Horum namque hominum conſuetudine, ſeruitioque, ſpecialiter Rex delectari conſueuerat; ita vt quécunq; videret virum fortem, & aptum ad prælium, ſociaret ſibi, quemadmodum dicitur 1. Reg. c. 14. in fine: propterea retinuit penes ſe Dauidem, fecitque eum armigerum ſuum, 1. Reg. cap. 16. ver. 14. vſque ad finem capitis. Ex dictis ergo apparet Dauidem vſque ab ineunte ætate in muſicis artibus, prout illa ferebant tempora, fuiſſe eruditum apprimeque verſatum: Verumtamen muſicos cantus ſonoſque non vulgari voluptate, ſed fidei voluntate dilexit, vt aſſerit S. Auguſtinus lib. 17. de Ciuit. cap. 14. Cuius rei ſignum illud eſt, quod eos poſtea ad Dei veri cultum, cum admirabili ſollemnitate, ipſe omnium primus adhibuerit, vt paulo poſt memorabimus, & ſub anno mundi 3019. num. 3. plenius dicemus. Et quoniam in tota ferè vita ſua, Dauid frequenter citharam, aliaue organa muſica perſonare, pariterque cantilenas ſpirituales quas pſalmos vocamus, componere, canereque conſueuerat; hinc poſtea Pſalmiſtæ nomen adeptus eſt.

Muſicam ab ineunte ætate calluit.

Pſalmiſta nomen adeptus.

An ipſe ſolus pſalterij Auct.

Vtrum autem omnium pſalmorum qui nunc in pſalterio habentur, ipſe Dauid ſo- 4
lus Auctor extiterit, an etiam cum eo alij; ſi quis hoc loco ſcire deſideret: Dicimus duas eſſe patrum de hac re celeberrimas opiniones, quas hic breuiter recenſere nō erit inutile, & fortaſſe etiam non iniucundum. Prima fuit SS. Athanaſij in Synopſi, Hilarij in prologo ſuper pſalmos, Hieronymi in Epiſtola 134. & 139. Iſidori lib. 6. Etymologiarum cap. 2. Item Lyrani in expoſitione 1. pſalmi: Qui putant plures fuiſſe pſalmorum ſcriptores; & eos præcipue, qui in eorundem pſalmorum titulis notati reperiuntur: nimirum Moyſen, Salomonem, Aſaph, Ethan, Eman, Idithun, & præter hos, illos quoque qui dicuntur filij Core, & ante omnes Dauidē. Ac primò quidem ipſi Dauidi attribuunt pſalmos ſeptuaginta tres, in quorum titulis, aiunt prænotari nomen eiuſdem Dauidis: Quamquam ſi numerentur omnes pſalmi, qui tam in editione vulgata, quam in ea quæ eſt lxx. Interpretum nunc inueniuntur, cum his aut ſimilibus verbis inſcripti. Pſalmus Dauid. Pſalmus Cantici Dauid. Intellectus Dauid. Laus cantici Dauid. Laus cantici ipſi Dauid. Oratio Dauid. Ipſius Dauid. Ipſi Dauid. & eiuſmodi; erunt multo plures quam ſeptuaginta tres. Si verò forte quis exiſtimet, illos pſalmos, qui habent in ſuis inſcriptionibus. Ipſi Dauid; aut quid ſimile; non eſſe ipſius Dauidis, ſed alterius Auctoris, ipſi Dauidi dedicatos: quod tamen refellit S. Auguſtinus lib. 17. de Ciuit. capit. 14. pauci admodum eſſent pſalmi a Dauide compoſiti; ſiquidem in editione lxx. Interpretum, ferè omnes ſic inſcribuntur. Ipſi Dauid. Porrò Aſaph filio Barachiæ, tribuunt pſalmos vndecim, vel duodecim, videlicet 49. & 72. cum decem ſequentibus, ex eius nomine inſcriptos. Eman verò Ezrahitæ, vnum qui eſt in ordine 87. & præter Eman habet pariter in titulo. filijs Core. Ethan item Ezrahitæ, vnum, nempe 88.

Prima opinio.

Idithun

Idithun duos, hoc eſt 38. & 61. & filijs Core vndecim, vel decem (dempto 87. quem diximus etiam tributum eſſe ipſi Eman) videlicet 41. 43. & quinque ſequentes, & item 83. 84. & 86. Erant autem Aſaph, Heman, & Idithun, principes Cantorum, quorum filios poſtea conſtituit Dauid, vt prophetarent in citharis, & pſalterijs, & cymbalis, ante Arcam Domini, priuſquam ædificaretur templum a Salomone, de quibus fit mentio 1. Paralip. cap. 25. ver. 1. & 6. Moyſi quoque tribuunt pſalmos vndecim, ſcilicet 89. & decem ſequentes: licet enim nunc in vtraque editione, vulgata ſcilicet & lxx. Interpretum, omnes iſti vndecim pſalmi, tribus duntaxat exceptis, Dauid nomine prænotati inueniantur: attamen, inquiunt, in libris Hebraicis originalibus aliter haberi. Hunc Moyſen prædictorum pſalmorum auctorem, Raabi Aben Ezdra (vt refert Sixtus Senenſis lib. 1. ſuæ Bibliothecæ ſanctæ) putat fuiſſe vnum de cantoribus Dauid: At verò B. Hieronymus in explanatione Pſalmi 99. ad Cyprianum, aſſerit eſſe Moyſen illum legiſlatorem, & primum Hebræorum Ducem. Nec obſtat, quod in dicto Pſal. 99. cuius titulus eſt. Oratio Moyſi viri Dei. fiat mentio Samuelis, qui pluſquam trecentis annis ab obitu Moyſi natus eſt: Quandoquidem non mirum eſt, quod Moyſes, lumine prophetico quo plenus erat; vt alia multa, ita etiam Samuelis nomen, & ſanctitatem prænuntiauerit, quemadmodum ille vir Dei in Bethel, nomen Ioſiæ, 3. Reg. cap. 13. verſic. 2. & Iſaias nomen Cyri, Iſai. cap. 45. ver. 1. quamuis Ioſias fuerit poſterior illo propheta pluſquam trecentis triginta annis, & Cyrus ipſo Iſaia ferè ducentis, vt colligi poteſt ex tabulis. Tales namque ſunt Prophetæ (inquit B. Chryſoſtomus ſuper pſal. 43.) omnia tempora percurrunt, præterita, præſentia, & futura. Nam & hoc quoque fateri coguntur, qui putāt omnes pſalmos eſſe Dauidis: ſiquidem in pſal. 136. qui manifeſte inſcribitur Pſalmus Dauid. & incipit: Super flumina Babylonis &c. memorātur calamitates quas Iudæi in captiuitate Babylonica perpeſſi ſunt, quæ tamē captiuitas contigit plus quadringentis triginta annis, poſt mortem Dauidis. Et pſalmus 43. qui ſecundum B. Chryſoſtomum vbi ſupra, decantatus fuit ex perſona Machabæorum, qui fuerunt annis ferè nongentis poſt defunctum Dauidem, vt in tabulis dignoſci poteſt. Aſſignant etiam Salomoni pſalmum vnum, nempe ſeptuageſimum primum, qui licet in lxx. Interpretibus abſolutè inſcribatur: In Salomonem. in vulgata verò: Pſalmus in Salomonem: in quibuſdam tamen codicibus, inſcribitur: Pſalmus Dauid in Salomonem. ac ſi fuerit a Dauide compoſitus, quando tradidit regnum Salomoni. S. Athanaſius autem in Synopſi, præter prædictū, alios quoque duos eidem tribuit Salomoni, videlicet 66. & 126. Et Origenes lib. 3. Periarchon, prodit quoſdam exiſtimaſſe, quindecim cantica Graduum, fuiſſe Salomonis. Reliquos denique Pſalmos, qui ſine vllo Auctoris titulo habentur; quidam putant eſſe Dauidis; Quidam verò referendos eſſe ad Auctorem, in titulo præcedentis pſalmi poſitum. Et hæc fuit prima opinio.

5 Pro cuius confirmatione, quinque potiſſimum adduci ſolent argumenta. Primum eſt. Si Dauid omnium fuiſſet Auctor pſalmorum, ipſi aſcriberetur Pſalterium, & ſub nomine Dauidis idem liber alicubi in ſacris libris prænotatus inueniretur; Atqui hoc in ſacris voluminibus non reperimus; ſignum ergo eſt, oēs pſalmos in Pſalterio contentos, non eſſe Dauidis. Secundo ſic arguunt. Plures pſalmi nomine Dauidis; alij aliorum Auctorum nominibus præſignantur; Quidam etiam nullius Auctoris titulum præſeferunt; conſequens igitur eſt, non omnes eſſe Dauidis. Tertio, Pſalmus 71. Deus iudicium tuum Regi da &c. habet hanc in calce appendicem. Defecerunt Laudes, ſeu Hymni Dauid filij Ieſſe. Siue, vt legimus in Biblijs Regijs: Completæ ſunt orationes Dauid filij Ieſſe. quibus verbis, apertè indicatur, pſalmos Dauidis ibidem terminari; præſertim cum ſequens pſalmus inſcribatur: Pſalmus Aſaph. ergo qui ſequuntur, non ſunt Dauidis, ſed alterius, vel aliorum Auctorum. Quartum Argumentum deſumitur ex 2. Paralip. cap. 29. ver. 30. vbi hæc habentur: Præcepitque Ezechias, & principes Leuitis, vt laudarent Dominum ſermonibus Dauid, & Aſaph videntis. Ex quo loco patet, ſermones illos laudatorios, hoc eſt Pſalmos qui publicè canebantur a Leuitis, fuiſſe partim Dauidis, partim verò ipſius Aſaph. Quinto ac poſtremo aiunt, non obſtare, quod communiter omnes Pſalmi habeantur tanquam ſi fuiſſent Dauidis: quandoquidem id fieri po-

Pro prima opinione argumēta.

tuit pluribus de cauſis; nimirum propter dignitatem perſonæ ipſius Dauidis;a nobi liori namque fieri ſolet denominatio. Item quia Dauid creditur fuiſſe primus Auctor, & inuentor Pſalmorum, ſicuti Moyſes Canticorum. Et denique, quoniam plures ipſe fecit Pſalmos, quam quiuis alius; neque ſolum fecit, ſed etiam vſum ritumque, eoſdem publicè canendi, ipſe primus inſtituit.

Altera opinio priori contraria rationibus confirmatur.

Altera opinio priori penitus contraria, Dauidem facit omnium pſalmorum in Pſalterio contentorum, Auctorem; ſaltem quoad argumenta, ſeu materiam, vel doctrinam ipſorum, vt infra num. 7. declarabimus. Hanc ſententiam ſequuntur S. Auguſtinus lib. 17. de Ciuit. cap. 14. & B. Theodoretus, Caſſiodorus, Beda, Euthymius, Paulus Burgenſis, & Caietanus in ſuis prologis ſuper Pſalmos. Et Sanctus item Chryſoſtomus in 1. & 2. Prologo ſuper eoſdem pſalmos. Vbi inſuper opinatur Dauidem, præter pſalmos centum quinquaginta, qui in Pſalterio habentur, alios etiam plures compoſuiſſe, quos temporum iniuria putat interijſſe; ſicuti certum eſt, plura ex operibus Salomonis eſſe abolita; quin etiam & de alijs ſacris libris multos eſſe deperditos. Poteſt autem hæc præfatorum Doctorum opinio hiſce rationibus confirmari. Primo quia videmus ex ſacra ſcriptura apertiſſimè colligi poſſe, plures pſalmos, qui non habent in titulis nomen Dauidis, nihilominus eſſe ab ipſo Dauide compoſitos; vt patet de Pſalmo 2. Quare fremuerunt gentes &c. Actorum cap. 4. ver. 25. & de Pſalmo 94. Venite exultemus Domino &c. ad Hebr. cap. 4. ver. 7. Et de Pſalmo 104. Confitemini Domino, & inuocate nomen eius &c. 1. Paralip. cap. 16. ver. 8. Et de Pſalmis 105. 106. & 135. qui incipiunt Confitemini Domino quoniam bonus &c. 1. Eſdræ cap. 3. ver. 10. & 11. Vbi legimus Leuitas ſtetiſſe in Cymbalis, vt laudarent Deum per manus Dauid Regis Iſrael, & concinnebant in hymnis, & confeſſione Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius. ac ſi diceretur. Laudabant Deum in pſalmis a Dauide compoſitis: illis nimirum, qui incipiunt: Confitemini Domino quoniam bonus &c. Præterea, non ſolum pſalmi; qui non habent in inſcriptione Dauidem, aut alium Auctorem; ſed etiam, qui habent in titulis aliqua nomina a Dauide diuerſa; probari poſſunt nihilominus fuiſſe Dauidis. Nam Pſalmus 71. Deus iudicium tuum Regi da.] habet in titulo Salomonem; & tamen quod ſit Dauidis, præter alia, apertè declarat appendix illa ad calcem ipſius appoſita, de qua dictum eſt ſupra num. 5. Inſuper quod pſalmi illi vndecim, quos prima opinio tribuit Moyſi, non ſint ipſius Moyſi, ſed Dauidis; dupliciter videtur poſſe colligi; primo quia nulla prorſus ipſorum ſit mentio in libris ipſius Moyſi; vbi cum deſcribantur duo eius Cantica; alterum Exod. cap. 15. alterum Deuter. cap. 32. Veriſimile etiam videretur aliquid fuiſſe indicatū de ſingulis, vel ſaltem de aliquo ex dictis pſalmis, ſi fuiſſent ab eodē Moyſe facti. Deinde quia Pſalmum 89. Domine refugium factus es nobis &c. qui Moyſi reperitur adſcriptus; ex eo apparet non eſſe ipſius Moyſi; quod in ipſo legimus: Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni; ſi autem in potentatibus octoginta anni; & amplius eorum labor, & dolor.] hæc autem nullatenus quadrare poſſe videntur ſæculo ipſius Moyſi; de quo tamen ſe loqui indicant illa verba: Dies annorum noſtrorum.] Nam Auus Moyſi nomine Caath, vixit annis centum triginta tribus, Exod. cap. 6. ver. 18. Pater verò eius Amram, annis centum triginta ſeptem. ibidem ver. 20. Ipſe autem Moyſes centum viginti; & Aaron frater eius, centum viginti tribus. Et Maria ſoror eius centum viginti ſeptem; & Ioſue miniſter, ac in principatu ſucceſſor eiuſdem Moyſi, annis centum decem, vt patet in tabulis. Igitur probabilius videtur illum Pſalmum fuiſſe Dauidis; cuius temporibus, vita hominum communiter vix pertingere poterat ad ſeptuageſimum, aut in paucioribus, ac robuſtioribus, ad octogeſimum annum, vt infra ſuis locis, de ipſo Dauide, & Salomone filio eius, & alijs manifeſtum fiet. Cum ergo præter Pſalmos, Dauidis nomine inſcriptos, probatum ſit, etiam eſſe Dauidis, non ſolum eos, qui propria Auctoris inſcriptione carent, ſed & illos, qui certam alterius Auctoris inſcriptionē prænotatam habent: Vtique ſatis euidenter inferri poſſe videtur, proprium totius Pſalterij Auctorem eſſe Dauidem: præſertim cum videamus, quod ſcriptura ſacra, quandocunque citat aliquem pſalmum ferè ſemper de ipſo Dauide, tanquam de eius Auctore, meminiſſe videtur; vt patet locis paulo ante citatis; Et item Luc. cap.

20.

20. ver.42. vbi dicitur: Quomodo Dauid dicit in libro Pſalmorum. Dixit Dominus Domino meo &c. Ex quo allegandi modo, ſatis apertè inſinuatur, Auctorem libri Pſalmorum, non alium eſſe niſi Dauidem. Huc accedit, quod hæc opinio, videtur magis pia, & conſona ei quod communiter creditur; Et propterea licet non ſit omnino certa, merito tamen priori præferenda.

7 Reſtat vt ad argumenta in contrarium adducta, reſpondeamus. Ad primum itaq; dicimus. non ſemper in ſacris libris nomen Auctoris præponi ſolere: In promptu ſunt exempla librorum, Pētateuchi, Iudicum, Regum, Paralipomenō, Eſther, Iudith, Machabæorum, & Actorum. Etenim certum eſt, quinque modis ſacros libros inſcribi conſueuiſſe; nimirum vel ex prima dictione a qua liber ille incipit; ſic ſe habent apud Hebræos ſingulæ quinque librorum Moyſi inſcriptiones: nam primus inſcribitur Bereſith. quod Latinè interpretatur in principio. Secundus Velleſemoth. hoc eſt. Et hæc nomina. Tertius Vaicra. ideſt. Et vocauit. Quartus Vaiedaber. quod ſignificat. Et loquutus eſt. Quintus Elehadebarim. Videlicet. Hæc ſunt verba. Conſtat autem ſingulos libros a prædictis verbis exordiri. Vel inſcribuntur ſacrorum librorum volumina ex principali operis materia, & argumento, vt libri Regum, Iudicum, Iob, Ruth, Iudith, Eſther, & huiuſmodi; de iſtorum enim geſtis, & actionibus, principaliter agitur in eiſdem libris. Vel ex nomine proprij Auctoris, ſicuti inſcribuntur libri Prophetarum. Vel ex genere, & forma doctrinæ quæ ibi traditur, quemadmodum ſe habet inſcriptio Eccleſiaſtici, Prouerbiorum, & ſimilium. Vel denique ex eo, quod illa quæ tractantur ſunt poeticè, & ad rationem metricam compoſita, atque ad modos ſeu concentus muſicos accommodata: Et ſic liber Pſalmorum, & Cantica Canticorum ſortiti ſunt titulos. omnes enim pſalmos apud Hebræos metrico carmine conſtat fuiſſe compoſitos; vt teſtatur S. Iſidorus lib.6. Etymologiarum cap.2. Nam in morem Romani Flacci (inquit) & Græci Pindari; nunc alij iambo currunt; nunc elegiaco perſonant; nunc Saphico nitent trimetro, vel tetrametro incedentes. Ad ſecundum dupliciter reſponderi poteſt, cum Beda in Prologo ſuper pſalmos, videlicet, quod Eſdras, qui creditur feciſſe titulos pſalmorum; inſcripſerit eorum aliquos nominibus Aſaph, Ethan, Eman, Idithun, & alijs; non quia re vera ipſi fuerint dictorum pſalmorum Auctores; ſed, vel quia cum illi eſſent principes Cantorum, vt colligitur 1. Paralip. cap. 15. 16. & 25. credibile eſt, eoſdem adiuuiſſe Dauidem, in ipſa eorundem pſalmorum compoſitione metrica, & harmonica melodia diſponenda: Vel quia (quod magis placet ipſi Bedæ, & ante ipſum tetigit S. Auguſtinus lib.17. de Ciuit. cap.14. ſæpius citato) illa Auctorum nomina myſticè interpretata atque intellecta, pſalmis quibus præpoſita ſunt mirabiliter conueniunt. Poteſt etiam fortaſſis non incongrue dici, quod ſicuti Eſdras poſuit in titulo Pſalmi 95. Canticum ipſi Dauid, quando domus ædificabatur poſt captiuitatem. non quia ille pſalmus tunc factus ſit, (patet enim 1. Paralip. cap.16. ver.23. & ſequentibus dictum pſalmum decantatum fuiſſe, quando Dauid reduxit Arcam Dei in domum ſuam) ſed quia forte, quando templum poſt Babylonicam captiuitatem reædificabatur, tunc maxime frequentare ſolebant cantum dicti pſalmi: ita potuit idem Eſdras, inſcripſiſſe plures alios pſalmos nominibus illorum Cantorum, quos potiſſimum conſueuiſſe dictos pſalmos frequētius decantare, intellexerat: Et forte etiam eadem de cauſa, idem Eſdras poſuit in titulo Pſal.111. Alleluia reuerſionis Aggæi, & Zachariæ, & Pſal.145. Alleluia Aggæi, & Zachariæ; quia ſcilicet potiſſimū ſuadente Aggæo, & Zacharia, primus horum pſalmorū in reuerſione populi de dicta captiuitate; alter verò, qn̄ templū ſub Dario Artaxerxe ædificabatur, frequētius decantati fuiſſent. Ad tertiū dicimus, proculdubio negari nō poſſe, quin in Pſalterio, poſt Pſalmum 71. reperiantur plures alij pſalmi, quos conſtat eſſe Dauidis, nempe Pſalmus 104. vt colligi poteſt 1. Paralip. cap.16. ver.8. & Pſalmus 109. vt patet Matthæi cap.22. ver.43. & Marc. cap.12. ver. 36. & Luc. cap.20. ver. 42. Dices: Quid igitur ſibi vult illa appendix? reſpondemus cum Beda, & Caietano, haberi ex antiqua traditione, quod pſalmi olim cum fuiſſent huc atque illuc diſperſi; collecti tandem fuerunt ab Eſdra, & in vnum volumen, eo ordine quo paulatim reperiebantur, redacti; quæ traditio confirmari poteſt ex loco 2. Machab. cap.2. ver. 13. vbi dicitur quod Neemias (ſubaudi opera Eſdræ, vt nos

Reſponſio ad argumentū in contrariū adducta.

ſub

ſub anno mundi 3610. num. 15. 16. & 18. declarabimus) congregauit de regionibus libros, & prophetarũ, & Dauid &c. Quare cum pſalmi in Pſalterio diſpoſiti ſint prout ordo temporis non quo ſinguli compoſiti, ſed quo reperti fuerant, poſtulabat: non mirum eſt, ſi plures pſalmi a Dauide prius facti; poſiti tamen inueniuntur poſt 71. quem præfata appendix atteſtatur fuiſſe poſtremum a Dauide compoſitum: ſiquidem accidit poſt ipſum alios fuiſſe inuentos. Neque item mirum erit ſi infra ſub anno mundi 2974. num. 4. inuenies Pſalmum 55. Miſerere mei Deus &c. compoſitum fuiſſe a Dauide ante Pſal. 33. Benedicam Dominum &c. & ante Pſal. 51. vt ſub eodem anno num. 8. & alibi huiuſmodi exempla inueniri poterunt. Ad quartũ dupliciter reſpondere poſſumus. Primo, demus quod Aſaph aliquot fecerit pſalmos ex his qui olim publicè canebantur: non tamen conſequitur illos in noſtro Pſalterio contineri, nec obſtat, quod in titulis nomen ipſius Aſaph poſitum reperiatur; hæc enim obiectio in reſponſione ad ſecundum iam diluta eſt. Deinde dicimus tria in pſalmis poſſe conſiderari, videlicet materiam, formam, & pronuntiationem. Si materiam ſpectes, ſeu doctrinam quam tradunt; dicere poſſumus omnes pſalmos, qui in Pſalterio habentur, eſſe Dauidis: Si formam hoc eſt rationem metricam, & poeticam ad modos muſicos accommodatam; ſic non inconuenit dicere, quorundã pſalmorum Auctores fuiſſe qui nominantur in titulis; quia videlicet ſecundum materiam, & argumentum ſibi a Dauide traditum vel carmina compoſuerint, vel tantummodo ad cantus muſicos adaptauerint. Si autem attendatur pronuntiatio, qua pſalmi vel humanis duntaxat vocibus, vel ſimul cum inſtrumentis muſicis, decantabantur: Sic oportebit paucos admodum pſalmos Dauidi tribuere; nimirum nouem tantummodo, vt ſenſiſſe videtur S. Auguſtinus ſuper titulo 1. Pſal. Ad quintum dicimus, quod licet pſalmi quoquomodo dici poſſint Dauidis, ob cauſas ſupra nu. 5. in eodem 5. argumento poſitas; tamen verius dicentur eſſe eiuſdem Dauidis, ſi ponamus ipſum fuiſſe primarium illorum omnium Auctorem: quia nimirum ipſa pſalmorum materia, & doctrina, fuit ipſius Dauidis; quemadmodum nos ſub anno mundi 3798. num. 4. probabimus libros Eccleſiaſtici, & Sapientiæ, quod attinet ad ſententias in ipſis contentas, proculdubio eſſe Salomonis, ac propterea merito inter eius libros computari: quamuis eædem Salomonis ſententiæ partim a Philone quodam collectæ, & in volumen quod ſapientiæ liber inſcribitur; partim a Ieſu filio Sirach, & in librum qui Eccleſiaſticus prænotatur, redactæ credantur.

Quando, & qua occaſione ſinguli pſalmi fuerint compoſiti.

Ceterum ſi quis percunctetur quibus temporibus pſalmi, & quanam occaſione ſinguli a Dauide fuerint compoſiti: breuiter reſpondeo; de omnibus id ſciri poſſe, omnino videri impoſſibile; multi enim ſunt quorum argumenta adeo ſunt vniuerſalia, vt nullo modo alicui proprio tempori aſſignari poſſe videantur; vt patet de his in quibus nihil aliud ferè agitur; niſi quod Pſalmiſta de maximis periculis, & anguſtijs ſe poſtulat liberari; cuiuſmodi ſunt Pſalmus 21. Deus meus reſpice in me, &c. & 24. Ad te Domine leuaui animam meam &c. & 27. At te Domine clamabo &c. & 34. Iudica Domine nocentes me. & alij permulti. Tales etiam ſunt illi, in quibus vniuerſaliter perditos ſui temporis mores deplorat, ac redarguit, docetque, & hortatur ad ſectandam iuſtitiam, ac Dei cultũ, & timorem, aut quid ſimile; vt ſunt Pſalmus 11. Saluum me fac Domine; quoniam defecit ſanctus. Et 13. ac 52. qui incipiunt. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. & 35. Dixit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo. & 36. Noli æmulari in malignantibus. & 48. Audite hæc omnes gentes. & 81. Deus ſtetit in Synagoga deorum. Eodem modo dicendum eſt de his, in quibus funduntur preces pro futuris calamitatibus, quas Pſalmiſta ſpiritu prophetico, poſt multa tempora venturas præuidebat; quaſque populus Hebraicus poſtea paſſus eſt a Nabuchodonoſor, ab Antiocho, & alijs, vt in Pſal. 73. Vt quid Deus repuliſti in finem. Et 78. Deus venerunt gentes in hereditatem tuam. Et 79. Qui regis Iſrael intende. & 88. Miſericordias Domini in æternum cantabo. Et 136. Super flumina Babylonis. Ad eandem regulam reduci poſſe videntur pſalmi illi, in quibus Dauid videbatur hortari populum ad fundendas preces vniuerſaliter, pro pugna feliciter ineunda; ſiue ad agendas Deo gratias, pro victoria de hoſtibus parta, & eiuſmodi alia, quæ non magis vni tempori conuenire poſſunt, quam alteri: huius enim argumenti pſalmos, prudens atque accuratus lector, plurimos inueniet. 8

Quis

Quis autem poſſit coniectari quando talia contigerint? ac ſignanter diſtinguere ſigillatimque diſcernere, quæ fuerint illa pericula, illæ calamitates, & anguſtiæ, illæ pugnæ, illæ victoriæ? præſertim cum tota ferè Dauidis vita, in eiuſmodi viciſſitudinibus verſata ſit, pluresque ac varios habuerit perſequutores, & hoſtes, Saulem, Abſalom Philiſthæos, Moabitas; Ammonitas, Idumæos, Syros, & in ſumma omnes per circuitum nationes, quibus cum plurima bella ſuſcepit, ac de ipſis plures reuexit triumphos. Quis item ſcire valeat, quando prædicta moralia meditaretur ſcriberetue? aut quonam tempore, prophetico ſpiritu præuideret, varias populi calamitates, poſt multa ſæcula futuras, & pro ipſis Dominum deprecaretur? Verum enimuerò, præter pſalmos in memoratis regulis contentos, conſtat alios quoque non paucos reperiri, quos ſiue ex titulis, ſiue ex his quæ in ipſis dicuntur, non admodum difficile eſt diſcernere, quo quique tempore, quaue occaſione facti fuerint; de quibus infra proprijs locis mentionem faciemus. Et hæc pauca hic de pſalmis breuiter attigiſſe ſufficiat.

9 Redeamus nunc ad Dauidem, quem aliquot duntaxat, puta decem circiter menſibus, arbitror manſiſſe cum Saule, id eſt vſque ad finem illius anni, in quo ipſe Dauid vnctus fuerat; qui annus, vt dictum eſt, erat quintus regni Saulis. Nam licet neq; ſcriptura ſacra, neq; alij ſcriptores, quos viderim, exprimant quanto tempore Saul retinuerit penes ſe Dauidem; videtur tamen ex ſupra dictis neceſſario colligi, tempus illud non fuiſſe nimis longum: tum quia non eſt veriſimile Saulem valde diu ſtetiſſe ſine bellis; tum quia a tempore quo Dauid reuerſus eſt a Saule, ad tempus quo redijt ad ipſum, vt congrederetur cum Goliath ad ſingulare certamen; oportet non minus ſex vel ſeptem circiter annos interfluxiſſe; quia cum tunc Saul amplius non agnoſcebat; vt patet 1. Reg. cap. 17. ver. 55. vſque ad finem capitis, tametſi prius fuiſſet armiger eius, & ab eo valde dilectus, vt dicitur cap. 16. ver. 21. Diximus autem ſupra num. 2. ad mentem Doctorum, quod Dauid non agnoſcebatur propter aſpectus ac faciei mutationem, ex ætate aucta, ac barba poſtmodum exorta, factam, vt communiter contingere ſolet in tertio ætatis ſeptennio. Igitur

Quamdiu Dauid manſerit cum Saule.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2965.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 422.

1 ANNO regni Saulis ſexto inchoante; exorto iterum bello cum Philiſthæis: profectus eſt Saul ad bellandum contra eos; ſequutique ſunt illum tres fratres Dauidis natu maiores. Viſum eſt autem tunc Regi remittere Dauidem ad patrem ſuum; ſiue quia ipſe amplius non curaret de eo, vt ſolent principes interdum facile, ac leui de cauſa auerſari eos, quos prius vnicè dilexerant; & præcipue ſi malo aliquo ſpiritu agitari eos contingat, vt Saul conſueuerat: Vel forte remiſit illum, ad interceſſionem patris iam valde ſenis: probabile enim eſt, ipſum iniunxiſſe tribus filijs ſuis maioribus, vt ex quo ipſi vellent ire ad bellum, ſaltem obtinerent ſibi a Rege reditum Dauidis, qui ſolari ſenectam eius poſſet, & habere curam gregis. Sed quicquid ſit de cauſa huius reditus, nihil enim certi habemus; conſtat Dauidem redijſſe, vt aperte exprimitur 1. Re. c. 17. ver. 15. his verbis: Tribus ergo maioribus ſequutis Saulem, abijt Dauid, & reuerſus eſt a Saul, vt paſceret gregem patris ſui in Bethleem.] Vtrum autem prædictum bellum cuius occaſione diximus Dauidem fuiſſe remiſſum a Saule ad patrem ſuum; ſit illud idem bellum, de quo agitur in toto ferè citato Reg. capite an fuerit aliud illo longe anterior; non omnino exploratum habetur; Verumtamen certo credendum putamus, quod ſi fuit vnum idemque bellum, vt ex ipſa ſacri textus ſerie inſinuari videtur; oportet illum ſaltem ſex circiter annis

Exorto bello cũ Philiſthæis Saul remittit Dauidem in domum patris ſui.

annis continuis pduraſſe; ità vt in principio ipſius, remiſſus ſit Dauid a Saule in Bethleem, & ſub finem eiuſdem belli, redierit idem Dauid ad Saulem, vt pugnaret contra Goliath. Interim verò oportet Dauidem tranſegiſſe in Bethleem dictos ſex annos, in paſcendis gregibus patris ſui, & intra idem tempus, frequenter pugnaſſe contra beſtias ferociſſimas pro defenſione ſui gregis, interfeciſſeque leones ac vrſos inſurgentes contra eum, quemadmodum ipſemet poſtea referebat Sauli 1. Reg. cap. 17. ver. 34.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2969.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 426.

De bello ab Hebræis trans Iordanem habitātibus, contra Agareos feliciter geſto.

ANNO circiter decimo, hoc eſt circa medietatem regni Saulis, ratione inferius adducenda, ponendum duximus accidiſſe magnum illud bellum, cuius obiter fit mentio 1. Paralip. cap. 5. ver. 10. & 18. vſque ad 24. geſtum a Rubenitis, & Gaditis, ac Manaſſenſibus trans Iordanem habitantibus, contra Agareos (ſic enim habet editio vulgata Romæ poſtremo excuſa, non Agarenos, vt aliæ) & Ituræos, & Naphæos, & Nodabæos, qui venerant in auxilium Agareorum: Erant autem Ituræi, & Naphæi; ipſi quoque quodammodo Agarei; ſiquidem prodierant a Ietur, & Naphis, qui Geneſ. cap. 25. ver. 15. numerantur inter filios Iſmaelis filij Agar. Porrò ab Ituræis poſtea denominata eſt regio Ituræa quæ temporibus noſtri Saluatoris pertinebat ad tetrarchiam Philippi fratris Herodis Galilææ tetrarchæ, vt colligitur Luc. cap. 3. ver. 1. At verò Nodab ſeu Nodabæi erant populi Agareis finitimi. Sanè in eo bello, memorati Iſraelitæ, licet ipſi eſſent tantummodo quadraginta quattuor millia ſeptingenti ſexaginta; hoſtes verò forte, plus triplo dictam excederent ſummam: nihilominus Hebræi, Deo quem inuocauerant mirabiliter eis propitio, tam grandem conſecuti ſunt victoriam, vt præter vulneratos & occiſos, ceperint captiuos cētum millia hominum, & camelorum quinquaginta millia, & ouiū ducenta quinquaginta millia, & aſinorum duo millia, & pro ipſis, habitauerint in terra ac tabernaculis eorum, vſque quo poſtea, in diebus Phacee Regis Iſrael, tranſlati ſunt in Aſsyrios, vt nos ſub anno mundi 3295. num. 2. dicemus. Quamquam autem 1. Paralip. ca. 5. ver. 10. dicatur memoratum bellum accidiſſe in diebus Saul, nec exprimatur annus regni eius in quo geſtum fuerit: Quia tamen neceſſe eſt accidiſſe, vel circa initia, aut finem, aut medietatem annorum regni Saul: rationabilius viſum eſt, illud ſub hoc circiter anno ponere; quia ſic propius veritati accedere poſſumus, quam ſi illud in primis, aut poſtremis dicti regni annis, poneremus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 2971.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 428.

Dauid a patre mittitur ad caſtra, vt inuiſat fratres.

ANNO circiter regni Saulis duodecimo inchoante, vt ex ſupradictis infertur; qui erat vitæ Dauidis vigeſimus ſecundus, quemadmodum videre eſt in tabulis; venit Dauid miſſus a patre ad viſendos fratres ſuos in caſtris, vbi audiuit milites inter ſe loquentes de Philiſthæo viro proceritate gigantea, roboreq; fortiſſimo;

tiſſimo;qui quotidie procedebat prouocans Hebræos, vt eligerent ex ipſis virum, qui exiret ſecum ad ſingulare certamen, ea conditione, vt ſi ipſe vinceret, Hebræi omnes ſeruirent Philiſthæis: ſin autem, contra Philiſthæi ſerui eſſent Hebræorum. Quæ propoſitio totum turbauerat Iſraelitarum exercitum, eo quod non eſſet in Iſrael, qui pugnare auderet cum tali ac tanto viro: Quamuis Saul Rex publicum in caſtris ſuis proferri iuſſiſſet edictum, in hæc verba: Qui percuſſerit Philiſthæum, ditabit eum Rex diuitijs magnis; & filiam ſuã dabit ei; & domum ſuam faciet abſq; tributo in Iſrael.] Hæc & eiuſmodi Dauid cum a pluribus referri audiſſet (erat .n. tunc de hac re frequens admodum ſermo in caſtris Hebræorum) & inſuper cum proprijs ipſemet oculis, vidiſſet Goliath Philiſthæum de proximo monte exclamãtem, atque exprobrantem agminibus Iſrael; Zelo Domini accenſus, ac fremens Dauid ceteris trepidantibus; cœpit cum ſtomacho ſic loqui: Quis enim eſt hic Philiſthæus incircunciſus, qui exprobrauit acies Dei viuentis? Quid dabitur viro, qui percuſſerit Philiſthæum hunc, & tulerit opprobrium de Iſrael?] ſatis apertè inſinuans, ſe ad hoc eſſe paratum. Quæ verba cum nuntiata fuiſſent Sauli, ſtatim accerſitus coram Rege Dauid, generosè admodum ſe ſe exibuit pugnare ſolus cõtra Philiſthæũ, & vt Regis diffidentiam compeſceret, narrauit ei, ſe etiam vrſos, ac leones interemiſſe, atque eodem modo ipſum quoque Goliath interfecturum. Miſſus itaque a Rege, lætus proceſſit Dauid obuiam Philiſthæo, ac Deo bene iuuante præualuit in lapide & funda, percuſſumque Philiſthæum ſtrauit, ac proprio eiuſdem Philiſthæi gladio, eidem caput abſcidit, inſpectantibus vtrinque duobus exercitibus, Iſraelitarum ſcilicet, & Philiſthinorum. Statim autem ac viderunt Philiſthijm fortiſſimum ex ſuis cecidiſſe, conſternati animo, terga verterunt: contra verò Iſraelitæ, alacriter inſurgentes, irruerunt in eos, ac percuſſerunt illos plaga magna. Vt autẽ reuerſus eſt Iſrael a cæde hoſtium ad caſtra, introductus Dauid ab Abner principe militiæ Saulis, attulit caput Goliath coram Rege, qui gauiſus eſt, & interrogauit eum de qua progenie eſſet (ſi quidem neque ipſe Rex, neque Abner, neque vllus de domo Regis, recognouerat eum, ob cauſas a nobis ſub anno mundi 2964. nu. 2. adductas) cui reſpondit Dauid, ſe eſſe filium Iſai Bethleemitæ. 1. Reg. cap. 17. per totum. Creditur autem Dauid hoc tempore compoſuiſſe, ac ceciniſſe Pſalmũ 143. Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad præliũ &c. vt apertè innuit titulus, qui tam in vulgata, quam in lxx. Interpretũ editione habetur; & ſentit B. Auguſtinus in eiuſdem tituli expoſitione: quamquam Cornelius Ianſenius, & alij nonnulli dixerint, prædictum titulum in Græcis atque in Hebraicis codicibus minime reperiri; & conſequenter putent dictum pſalmum non occaſione memoratæ Monomachiæ, ſed poſt alias victorias de inimicis ſuis reportatas, a Dauide fuiſſe compoſitum. nos autem memoratis ſacrorum Bibliorum editionibus, & B. Auguſtino magis credendum putamus. Quoniam verò in citata lxx. Interpretum editione, in fine pſalterij additur, Pſalmus 151. qui incipit. Paruus eram in fratribus meis &c. tali titulo: Hic Pſalmus Idiographus ideſt priuatim ſcriptus in Dauid, & extra numerum, quando Monomachiam inijt cum Goliath. Si verè Pſalmus iſte eſſet Dauidis, vt alia habet inſcriptio ibidem in ſcholijs relata; oporteret ipſum quoq; hoc tempore fuiſſe compoſitum. Sunt item qui putant Pſalmum 9. Confitebor tibi Domine in toto corde meo. poſt deuictum Goliath a Dauide fuiſſe conſcriptum. Sed de hoc nihil certi afferre poſſumus.

Pugnat feliciter cum Goliath Philiſthæo.

Defert caput Philiſthæi corã rege.

De pſalmis quos tunc creditur compoſuiſſe.

2 Poſtquam autem Dauid attulit caput Philiſthæi coram Saule, non permiſit eum Rex redire ad domum patris ſui, ſed voluit vt penes ſe permaneret. Fuit verò Dauid adeo acceptus Ionathæ filio Regis, vt eum diligeret quaſi animam ſuam, & proprijs exutus veſtibus ac armis, dederit ea Dauidi, inieritque cum ipſo fœdus perpetuæ ſocietatis, & amicitiæ. Videns ergo Saul quod Dauid incunctanter egrediebatur ad omnia, ad quæ eũ mittebat, ac prudenter in cunctis ſe gererebat; conſtituit eum Ducem militum, hoc eſt, vt arbitror, Centurionem; nam poſtea dignitate auctũ fecit tribunum ſuper mille viros, vt paulo poſt dicetur. Eratque acceptus in oculis vniuerſi populi, potiſſimum verò totius familiæ Regis. Verum non multo poſt, cum exiſſet Saul, ac veluti triumphans circuiret vrbes Iſrael, habens ſecum Dauidem cũ capite Goliath ante ſe gradientem, exirentque mulieres de cunctis vrbibus obuiam

Dauid manet cum rege, & a Ionatha valde diligitur.

Ionathas percutit cum Dauide fœdus perpetua ſocietatis.

Dauid fit centurio.

Regi,

Saùl inuidus, clam incipit perſequi Dauid.

Regi, in tympanis, & ſiſtris, pſallentes, choroſque ducentes, atque canentes: Saul percuſſit mille, & Dauid decem millia; indignatus grauiter Saul, quod publicis hiſce vocibus Dauid ſibi præferri videretur: cœpit ab illa die inuidia, atque interno agitatus odio clam perſequi Dauidem, licet omnino inſontem; quem cum altera die malo ſtimulatus ſpiritu lancea ad parietem configere ſemel atque iterum fruſtra tentaſſet; timuit Saul, aduertens quod Dominus eſſet cum Dauide, & a ſe receſſiſſet: Itaque amouit eum ab illa iugi conſuetudine ſua, & ne videretur id ex maleuolentia feciſſe, conſtituit eum tribunum ſuper mille viros bellatores; qui prudenter admodum gubernabat eos, ac dirigebat, egrediens cum eis ad prælia, & feliciter excurſiones faciens aduerſus hoſtes, ita vt omnes plane intelligerent Deum eſſe cũ eo, videntes cuncta ei proſperè, & ad vota ſuccedere: Et hæc erat cauſa, quod Dauid, non ſolum a Iudæis contribulibus ſuis, ſed etiam ab omni Iſraele, in dies magis ac magis diligeretur. Quamobrem cœpit Rex, ob cauſas ſub anno proximo commemorandas, magis cauere ab eo. 1. Reg. cap. 18. ver. 1. vſque ad 17.

Conſtituit Dauid tribunum virorum mille

Dauid ob res propè geſtas ab omni Iſraele admodum diligitur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2972.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 429.

Saul callidè ſed fruſtra curat Dauidem ab hoſtibus interfici.

ANNO, vt arbitror, proximo, qui erat regni ſui decimus tertius; Videns Saul Dauidem quotidie magis in virtute ac ſtrenuitate proficere, atq; in rebus fortiter gerendis proſperari, veritus eſt ne aliquando populi fauore fretus, cauſam aduerſum ſe quæreret, & mali aliquid moliretur, tum quod ſine cauſa eum lancea cõfigere tentaſſet, tum etiam quia non dediſſet ei, poſt occiſum Goliat, filiam ſuam vxorem, quemadmodum propoſiti edicti forma continebat. Itaque hiſce ſuſpicionibus agitatus Saul, callidè cogitauit ſimul & propriæ fidei, atque exiſtimationi cõſulere, & aſtu Dauidem gladio Philiſthinorum e medio tollere. Itaque vt, quemadmodum dici ſolet, equo currenti calcar adderet: atque ipſum Dauidem ad præliandum ardentius incitaret; pollicitus eſt dare ei Merob filiam ſuam maiorem; ſi tamẽ fortiter dimicaſſet: exiſtimabat enim Saul Dauidem ſuapte natura ſtrenuum ac generoſum, tali pollicitatione, audacius pericula ſubiturum, ac proculdubio ſemel in ipſis interemptum iri: Sed contra accidit; nam ille quidem deinceps fortius pugnabat; ſed quotidie felicius: At verò Saul id iniquius ferens; vt primum promiſſionis adimplendæ tempus aduenit, maligna vincente Regem paſſione, non erubuit, præter fas, Dauidi fidem frangere, & filiam ſuam Merob, alteri viro dare. Verum non multo poſt veritus Saul, ne Dauid, tametſi tunc prudenter commoueri non videretur; grauius tamen intus, acceptam ferret iniuriam, & data occaſione iuſtam de ipſo vltionem ſumeret: Et inſuper audiens, quod Michol altera filia eius, oculos inieciſſet in Dauidem, eumque valde diligeret; vt hanc quoque non præteriret occaſionem incitandi atque impellendi illum, vt iterum maioribus ſe ſe periculis exponeret, quo tandem aliquando, quemadmodum ſperabat, eum in bello interire contingeret, rurſum (explorata tamen prius per ſeruos ſuos intentione Dauidis) promiſit illam ei dare, ſi afferret ſibi ducenta Philiſthinorum præputia. Egreſſus ergo poſt paucos dies cum ſuis Dauid, ſub finem, vt arbitror, illius anni percuſſit Philiſthæos, ducentaque ipſorum præputia attulit Regi poſtulans. iuxta conuentũ, fieri gener eius. Itaque 1

Frangit Dauidi fidem.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2973.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 430.

1 ANNO inſequenti circiter ineunte, qui erat vitæ Dauidis vigeſimusquartus; Saul cum nullus iam ſibi videretur relictus tergiuerſandi locus, dedit, licet inuitus, Michol filiam ſuam Dauidi vxorem; perſpicue enim cognouerat, quod Dominus eſſet cum eo, & cuncta eius opera dirigeret, feliciterque proſperaret; & ideo non potuerant inſidiæ contra eum præualere; quamobrem, non obſtante quod eſſet gener eius, adhuc magis timebat eum, tanquam dignitate auctum, & quia videbat, quod magis quam putauerat, a filia ſua Michol diligebatur, & quod valde iam celebre factum eſſet nomen eius; quoniam ex quo cœperant Principes Philiſthinorum exire ad præliandum contra Iſrael, nullus ex omnibus Ducibus ipſius Saul, prudentius ac fortius ipſo Dauide aduerſus eos ſe geſſerat. Quare virtus, & gloria Dauidis, quæ charior ac magis grata in oculis ſoceri ſui eſſe debuerat, apud eundem inuidiæ atque odij fomitem miniſtrabat; ita vt non poſt valde plures, vt arbitror, menſes, idem Saul amplius non valens internam illam, quæ iugiter eum torquebat, amaritudinem occultare, cœperit agere cum Ionatha filio ſuo, & cum alijs Ducibus ſuis, vt prudenter aliquam adinuenirent occaſionem perdendi Dauidem. Quo tempore creditur ipſe Dauid compoſuiſſe Pſalmum 10. qui incipit: In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ; tranſmigra in montem ſicut paſſer &c. ibi enim oſtendit confidentiam ſuam in Domino, videturque reſpondere amicis ſuis, qui agnoſcentes malignitatem Saulis, ſuadebant Dauidi, vt fugeret ab eo, ac in montibus locisque tutiſſimis ſe ſe reciperet: Verum interea Ionathas, clam admonito Dauide, vt ſe ſe aliquantulum obſeruaret, & abſconderet; ipſe pluribus rationibus placauit patrem ſuum, qui iurauit ei, quod non occideret Dauidem; atque hoc pacto, opera nimirum ipſius Ionathæ, reconciliatus eſt Dauid Regi: poſt quam reconciliationem, cum rurſum Philiſthæi mouiſſent bellum Iſraeli, egreſſus Dauid, iubente Rege, percuſſit eos plaga magna, 1. Reg. cap. 18. ver. 27. vſque ad finem capitis, & cap. 19. ver. 1. vſque ad 9.

Dauid fit gener regis.

Saul cum ſuis agit de perdendo Dauide, ſed prudenter a Ionatha a ſententia deducitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2974.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 431.

1 ANNO regni Saulis, quemadmodum ex prædictis conſequitur, decimoquinto, qui erat vitæ Dauidis vigeſimus quintus; circa huius anni initia, vt infra nu. 5. probabitur. Saul ob proximè memoratam eiuſdem Dauidis victoriam, denuo ſupra quam credi poteſt, inuidiæ ſtimulis, ac malo ſpiritu exagitatus; cum iterum pſallentem Dauidem lancea confodere conatus eſſet, illeque ſtatim declinato ictu, fugam arripuiſſet; cœpit Saul, contra proprium quod emiſerat iuſiurandum, poſt habito Dei timore, ac bonorum omnium iudicio, aperte perſequi Dauidem, a quo nihil vnquam mali, quin potius multa beneficia acceperat. Itaque, miſſis ſatellitibus, iuſſit cuſtodiri tota nocte ianuam domus eius, vt mane exeuntem interficerent. Quod cum Michol viro ſuo retuliſſet, ille confeſtim ad orationem conuerſus, dicitur compoſuiſſe Pſalmum 58. Eripe me de inimicis meis Deus meus &c. vt ex eiuſdem

Saul cœpit aperte perſequi Dauidem.

Pſalmi titulo manifeſtum eſt: deinde clam, eadem nocte, per feneſtram ab vxore demiſſus, fugiens de manu ſatellitum euaſit, quos poſtmodum Michol, ſtatua rite in lecto compoſita, deluſit dicens: quod Dauid ægrotaret. Fraude verò deinde detecta, ſe ſe excuſauit Michol coram patre ſuo, quod ſic dimiſiſſet Dauidem, quia alioqui volebat eam interficere. Interim autem Dauid venit ad Samuelem in Ramatha, cui narrauit omnia, quæ fecerat ei Saul; mox ambo pariter profecti ſunt in Naioth; erat autem Naioth (quod aiunt ſignificare pulchritudinem) locus quidam pulcher & amœnus valde in vrbe Ramatha, vel prope ipſam; in quo Samuel cum cuneo quodam prophetarum, diuinis laudibus, & ſanctis collocutionibus vacare ſolebat. Vt ergo audiuit Saul quod Dauid eſſet in Naioth in Ramatha, miſit eo lictores qui eũ caperent, qui cum veniſſent, vidiſſentque cuneum Prophetarum vaticinantem, hoc eſt, diuinas laudes canentem; diuino ipſi quoque acti ſpiritu, prophetare cœperunt: Quod cum nunciatum eſſet Sauli, miſit alios ſecundo, & tertio: audiens autẽ quod idem ipſis, ſicut & prioribus contigiſſet; iratus voluit ipſemet illuc proficiſci; quo cum propius acceſſiſſet ac perueniſſet, ſtatim ibidem pariter cum alijs prophetare cœpit coram Samuele, id eſt canere laudes Dei cum ceteris, inter quos præſidebat Samuel, 1. Reg. cap. 19. ver. 9. vſque ad finem capitis. Quod autem hic prophetare non ſignificet futura prædicere, ſed diuinas laudes canere, expreſſe colligitur ex fine dicti capitis, vbi de ipſo Saule dicitur, quod nudus, hoc eſt veſtibus regijs exutus, cecinit tota die illa, & nocte. Patet etiam ex 1. Paralip. cap. 25. ver. 1. vſque ad 4. quod non humanis ſolum vocibus, ſed muſicis quoque organis pſallentes Domino, prophetare dicebantur.

Dauid fugit a Saule.

Saul fruſtra tẽtat comprehendere Dauidem in Naioth.

Poſt hæc fugiens Dauid de Naioth, venit ad Ionatham, conqueſtusque eſt coram eo, quod ſine cauſa pater eius quæreret ſe ad necem; qui conatus eſt conſolari eum, & de hac opinione ac timore remouere dicens: Abſit, non morieris; neque enim faciet pater meus quicquam grande vel paruum, niſi indicauerit mihi &c. Ex quibus verbis Lyranus, Caietanus, & alij nonnulli colligunt, Ionatham fuiſſe abſentem, quando Saul lancea voluit configere Dauidem, & miſit qui cuſtodirent domũ eius, vt mane poſſet eum occidere; & item quando poſtea ter miſit alios in Naioth in Ramatha, qui eundem Dauidem comprehenderent; ac demum ipſemet illuc adhoc venit: alioqui non videretur Ionathas ſic potuiſſe reſpondere Dauidi. Abulenſis autem conſiderans illa verba Dauidis, 1. Reg. ca. 20. ver. 6. Si reſpiciens requiſierit me pater tuus &c. & illa pariter Saulis verſic. 27. Cur non venit filius Iſai nec heri nec hodie ad veſcendum? &c. putat quod inter aduẽtum Saulis in Naioth, & fugam Dauidis de Naioth, ſecuta fuerit aliqua reconciliatio Saulis cum Dauide, fortaſſis opera prophetarum ibi exiſtentium; vel melius, quia prophetans ibidem Saul, diuino munere, cognouerit ſe iniuſtè perſequi Dauidem; & pœnitentia ductus, eum tunc quidem denuo in gratiam receperit: veruntamen, paulo poſt, iterũ maligno actus ſpiritu, eundem occidi mandauerit; propter quod Dauid ſiue a Samuele, ſiue ab alio admonitus, ad Ionatham aufugerit: niſi enim dicta reconciliatio præceſſiſſet, non videretur Dauid potuiſſe rationabiliter ſuſpicari, quod Saul requireret, cur non veniſſet ad veſcendum cum eo: neque rationabilis videretur fuiſſe hæc interrogatio Saulis; meritò namque potuiſſet ei reſpondere Ionathas: Quid eſt quod mireris non veniſſe Dauidem; ſi eum apertè quæris occidere? Quicquid ſit. fieri etiam poſſe putamus, quod tametſi nulla facta fuiſſet reconciliatio Dauidis cũ Saule in Naioth, & Ionathas probe edoctus eſſet de omnibus quæ fecerat pater ſuus contra Dauidem: ea nihilominus aſcribens maligno ſpiritui, qui ſolebat interdum agitare Saulem; non crederet Ionathas, quod pater ſuus, ea ſciens volenſque faceret; præſertim cum nihil ei de hac re, vt aliàs conſueuerat, indicaſſet; & propterea ſic reſponderit Dauidi: Non morieris &c. tanquam certo credens, quod ceſſante violenta illa patris ſui commotione, proculdubio ceſſaret, quoque illa Dauidis perſecutio: contra verò Dauid, qui non immerito ſuſpicari poterat, quod Saul, non tam malo impulſus ſpiritu, quam deliberata iam animi voluntate, eum quæreret ad mortem: vt hoc quoque in gratiam Ionathæ, de hac re experimentum faceret; rogauit Ionatham, dicens: Ecce cras feſtum Neomeniæ eſt, in quo de more ſoleo ſedere iuxta Regem in menſa; ſine

Ionathas ſolatur Dauidem.

2

me

me abſcondi in agro vſque ad veſperam diei tertiæ. Si reſpiciens requiſierit me pater tuus, dices: rogauit me Dauid vt iret celeriter in Bethleem, quia victimæ ſollemnes ſibi ſunt vniuerſis contribulibus ſuis. ſi dixerit, Bene: pax erit ſeruo tuo. ſi autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia eius.] Hæc omnia libenter ſe facturum etiam iureiurando repromiſit Ionathas, & inſuper iactu trium ſagittarum, ac quibuſdam verbis, tanquam puero dictis, fideliter rei euentum eidem renunciaturum. Cum ergo Saul ſecundo dicti feſti die interrogaſſet Ionatham de Dauide, illeq; ſuperius memoratam excuſationem attuliſſet; iratus Rex, filium contumelijs affectum, etiam lancea confodere tentauit; Quamobrẽ contriſtatus valde Ionathas, abijt, manſitque præ triſtitia, tota illa die ſine cibo; & iam certior factus de mala patris ſui voluntate erga Dauidem, ſurgens in craſtinum perrexit cum puero in agrum non procul ab eo loco in quo latebat Dauid, & iuxta condictum ſimulans ſe ſe exercere ad iaciendas ſagittas, ſigno inter ipſos conuento, indicauit Dauidi Regis indignationem; ac poſtea clam conuenientes, & inuicem cum lacrymis deoſculantes, ictumque fœdus denuo confirmantes, receſſerunt ab inuicem; & Ionathas quidem regreſſus eſt in ciuitatem ſuam, ideſt in Gabaa Beniamin; Dauid verò abijt in Nobe, 1. Reg. cap. 20. per totum. Oportet autem Dauidem non ſolum, neque cũ multo comitatu, vt alias ſolebat, veniſſe in Nobe: quandoquidem aliquos cum ipſo extitiſſe, ac de propoſitionis panibus manducaſſe, euidenter colligitur Matthæi ca. 12. ver. 3. & 4. & 1. Reg. ca. 21. ver. 4. & 5. Vnde quod ibidem verſ. 1. dixerat Achimelech. Quare tu ſolus & nullus tecum?] per exaggerationem dictum accipi debet. tanquam admirans quod qui a multis militibus ſemper comitatus incedere conſueuerat, tunc quaſi ſolus, ideſt cum duobus aut tribus duntaxat famulis illuc veniſſet. Niſi forte primo quidem reuera comparuit ſolus Dauid coram ipſo Achimelech, poſtea autem ſubſecuti ſunt duo aut tres ſerui eius.

A patre contumelijs affectus indicat Dauidi regis indignationem.

Ionathas ictũ cum Dauide fœdus denuo confirmat.

Dauid venit ad Achimelech in Nobe.

3 Illud autem hic obiter prætereundum non eſt; ex his quæ in citato capite verſic. 25. dicuntur de Saule; nimirum, quod cum ſediſſet ſuper cathedram ſuam ſecundũ conſuetudinem, quæ erat iuxta parietem; ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſque apparuit locus Dauid: proculdubio inferri, quod olim Hebræi non conſueuerant ad conuiuia in lectulis recumbere, quemadmodum fieri ſolebat in regno Perſarum, ac Medorum, vt colligitur Eſther cap. 1. ver. 6. & apertius cap. 7. ver. 8. ſed ſuper cathedras ad menſam ſedebant. Et hoc etiam confirmari poteſt ex conuiuio quod fecit Ioſeph fratribus ſuis Geneſ. cap. 43. ver. 33. vbi omnes dicuntur ſediſſe coram Ioſeph, vnuſquiſque iuxta ordinem ætatis ſuæ. Quare ſi tempore Saluatoris, vt multi putant, vſus erat apud Hebræos in conuiuijs non ad menſas ſedere, ſed in lectulis, & triclinijs recumbere, quemadmodum videntur atteſtari plurima Euangeliſtarum loca, quæ numquam quemquam ſediſſe, ſed ſemper recubuiſſe, aut, quod idem eſt, diſcubuiſſe aſſerunt: oportet talem conſuetudinem, poſt reditum populi de captiuitate Babylonica fuiſſe introductam, & ab illis nationibus, inter quas captiui diu vixerant, fuiſſe mutuatam.

De antiquo ſedendi ad menſam vſu.

4 Sed iam ad noſtrum Dauidem redeamus, qui, vt dictum eſt, abierat in Nobe. Erat aũt hæc ciuitas trans Iordanem in ſorte, mediæ tribus Manaſſe, & olim vocabatur Chanath; quando autem illa regio data fuit Manaſſenſibus; vnus ex eis vocabulo Nobe, occupata ciuitate vocauit eam ex nomine ſuo Nobe, vt legimus Numer. cap. 32. in fine. Et hæc poſtmodum dicta eſt ciuitas Sacerdotum, vt patet 1. Reg. cap. 22. ver. 19. non quia in diſtributione vrbium, quam fecerat Ioſue, aſſignata fuiſſet Sacerdotibus: Siquidem ipſis datæ ſunt vrbes tredecim, de tribubus Iuda, Simeon, & Beniamin, vt patet Ioſu. c. 21. ver. 4. & ver. 9. vſque ad 18. & nos ſub anno mundi 2591. num. 7. diximus; inter quas tredecim vrbes, non erat Nobe: ſed quia ex quo capta fuerat Arca Dei a Philiſthæis; timentes Iſraelitæ, ne caperent quoque tabernaculũ fœderis quod tunc manebat in Silo; ad maiorem eius ſecuritatem, tranſtulerunt illud trans Iordanem in Nobe, quæ erat valde à Philiſthæis remota; & conſequenter coacti ſunt ibidem quoque transferre ſacerdotes, qui poſſent offerre ſacrificia ſuper Altare holocauſtorum, ibidem coram tabernaculo exiſtente. Cum ergo veniſſet Dauid in Nobe ad Sacerdotem Achimelech amicum ſuum (per ipſum namque ſæpius conſuluerat Dominum, vt colligitur 1. Reg. ca. 22. ver. 15.) & ab eo, eſuriens

Vrbs Nobe vbi et cur ſic dicta.

accepiſſet panes propoſitionis, qui ablati fuerant a facie Domini, & gladium Goliath, qui erat ibi inuolutus pallio poſt Ephod; conſulto, (quemadmodum ex capit. proxime citato ver. 13. elicitur,) per eundem Sacerdotem Domino; eadem die inde diſcedens, venit ad Achis Regem Geth, putans ſe ibi tanquam aduenam atque ignotum tuto poſſe permanere; Verumtamen delatus Regi, quod ipſe eſſet Dauid, qui plura bella aduerſus Philiſthæos geſſerat, extimuit valde, & ad Deum in oratione recurrens, compoſuit Pſalmum 55. Miſerere mei Deus quoniam conculcauit me homo &c. vt ex eiuſdem pſalmi titulo patet; Deinde ab Allophylis, ſeu Philiſthæis ibidem tentus, & coram Rege perductus, inſanum ſe eſſe prudenter admodum ſimulans, permiſſus eſt abire, 1. Reg. cap. 21. per totum. Et tunc pro gratiarum actione compoſuiſſe dicitur Pſalmum 33. Benedicam Dominum in omni tempore ſemper laus eius in ore meo &c. vt plerique illius Pſalmi Expoſitores colligunt ex titulo, qui ſic habet: Dauidi cum immutauit vultum ſuum coram Achimelech, & dimiſit eum, & abijt. Nec refert quod cap. Reg. citato ver. 13. dicatur Dauid immutaſſe os ſuum coram Achis, non autem coram Achimelech: quia quemadmodum ijdem Expoſitores ex S. Baſilio tradunt, idem erat Achis, & Achimelech; Achis namq; erat nomen proprium viri, Achimelech autem nomen commune Regum Palæſtinorum, ſicut Pharao Regum Ægypti: pro cuius rei confirmatione, in editione vulgata ad calcem prædicti tituli, citatur cap. 21. 1. Reg. vbi prædicta, ſimulatæ coram Achis ſtultitiæ, hiſtoria deſcribitur.

De Nobe venit ad Achis regẽ Geth.

De Geth dicitur Dauid fugiſſe ad ſpeluncam Odollam, 1. Reg. ca. 22. ver. 1. Verumtamen hic oportet ſupponere quod aſſerunt B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis, & Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ 1. Reg. cap. 20. & Gloſſa ordinaria, & Abulenſis ſuper 2. Reg. cap. 10. nempe Dauidem, non recta de Geth veniſſe ad dictam ſpeluncam; ſed prius abijſſe ad Naas regem Ammonitarum, contra quem Saul initio regni ſui bellum geſſerat; a quo in odium Saulis, benignè exceptus, & forte etiam rebus ad victum neceſſarijs, ac pecunia donatus creditur; & hanc putant eſſe miſericordiam quam ſibi a Naas patre Hanon præſtitam fatetur ipſemet Dauid 2. Reg. cap. 10. ver. 2. & nos ſub anno mundi 2993. nu. 3. dicemus. Inde poſtmodum redijt Dauid in terram Iſrael, miſſiſque ad ſuos nuntijs, abdidit ſe in ſpeluncam Odollam expectans eos ibi. Erat autem Odolla, ſiue Adulla, vel Odulla olim vna de ciuitatibus Chananæorum regalibus; eius namque rex connumeratur in catalogo regum a Ioſue occiſorum Ioſu. cap. 12. verſ. 15. Ad hanc vrbem longe prius diuerterat Iudas filius Iacob quando inde accepit vxorem, vt patet Geneſ. ca. 38. ver. 1. & nos ſub anno mundi 2298. num. 1. diximus. Obtigit poſtea hæc ciuitas Tribui Iuda, vt videre eſt Ioſu. cap. 15. verſ. 35. vbi appellatur Adulla; vnde nomen accepit ſpelunca in eius territorio poſita. Ibi Dauid maxima in afflictione poſitus, compoſuiſſe creditur ac ceciniſſe Pſalmum 56. Miſerere mei Deus, miſerere mei, quoniam in te confidit anima mea. &c. vt ex eiuſdem titulo colligi poteſt. Porrò fratres Dauidis, & tota domus patris ſui, forte (vt bene aduertit Caietanus) quod eos quoque propter Dauidem, Saul exoſos haberet vexaretque, vel etiam veriti (vt addit Abulenſis) ne ſe interficiendos curaret: vt primum audierunt Dauidem ſe ſe in dicta ſpelunca recepiſſe, venerunt omnes ad eum. Ad quem etiam conuenerunt alij amaro animo, æreq; alieno oppreſſi, atq; alijs de cauſis in anguſtijs conſtituti, viri ferè quadringenti; & factus eſt eorum princeps, primo Reg. cap. 22. verſ. pri. & 2. Inter quos primi (vt ſenſit Abulenſis) venerunt illi tres viri fortiſſimi qui memorantur primo Paralip. cap. 11. verſ. 15. & 2. Reg. cap. 23. verſ. 13. vbi additur, quod iſti venerant tempore meſſis, ideſt menſe primo, vel ſecundo, ad Dauid in ſpeluncã Odollam. Ex quo loco, manifeſtè infertur, Saulẽ circa initia huius anni cœpiſſe perſequi apertè Dauidẽ, quemadmodũ ſupra nu. pri. dicebamus. Inter eoſdẽ quoq; quadringentos ferè viros (vt multis argumentis probat Abulenſis ſuper 1. Paralip. cap. 12. q. 7.) computandi ſunt illi vndecim principes militum, & viri robuſtiſſimi de tribu Gad, qui nominatim recẽſentur cap. Pararalip. citato verſ. 8. vſq; ad 16. vbi ad declarandã eorum ſtrenuitatem, ac fortitudinẽ, ſubiungitur: quod tranſierunt Iordanẽ menſe primo, quando admodũ inundare conſueuit; & quod fugauerunt omnes qui morabantur in vallibus Iordanis, hoc eſt in magna illa valle quæ Aulon

De Geth venit ad Naas regẽ Ammonitarũ. 5

Inde ad ſpeluncam Odollam.

De vrbe Odolla.

Qui venerint ad Dauidem in dicta ſpelunca latitantem.

Aulon dicebatur, per quam fluit Iordanis: Et quod nouiſſimus illorum, centum militibus præerat, & maximus mille. Ac ſi dixiſſet, primarios ex ipſis fuiſſe tribunos; ceteros verò centuriones. Quod vtique non eſt intelligendum de toto illo tempore quo Saul perſequebatur Dauidem; conſtat enim quod intra dictum tempus Dauid nuſquam legitur habuiſſe plus ſexcentis viris; ſed illa verba referri debent, vel ad priora tēpora, vel ad poſteriora; ita vt velint ſignificare, quod prædicti vndecim principes, vel antequam transfugiſſent ad Dauidem (vt ſentit Abulenſis) erant tribuni & centuriones, licet non omnes eorum milites, timore Saulis, ſed aliqui tantum, ipſos ſequi auſi eſſent; vel (vt putat Caietanus) ita vt velint innuere id quod poſtea factum eſt, nimirum quando Dauid conſtitutus fuit rex in Hebron. Tunc enim (quemadmodum ſub anno mundi 2980. num. 4. dicemus) prædictos omnes fecit in exercitu ſuo tribunos & centuriones, prout merita ipſorum, & virtus exigere videbantur. Ceterum multi credunt Dauidem eodem tempore, quo venerūt ad ipſum prædicti quadringenti ferè viri, ceciniſſe Pſalmum 33. Benedicam Dominum in omni tempore &c. Quamquam ex titulo apparet illum fuiſſe decantatum quando Dauid, poſt prudenter ſimulatam coram Achis rege Geth, inſaniam, inde dimiſſus fuit, vt ſupra numero præcedenti dictum eſt. Niſi forte ſatis probabiliter dici poſſit Dauidem, eundem tunc quoque pſalmum, tanquam valde appoſitum ad agendas Deo gratias pro tantis beneficijs, opportuniſque auxilijs nuper acceptis, iterum ceciniſſe.

6 De memorata ſpelunca, Dauid cum ijs qui ad ipſum conuenerant, profectus eſt in Maſpha terræ Moab. additum verò hic eſt-terræ Moab-ad differentiam aliarum eiuſdem nominis vrbium exiſtentium in terra Chanaan; quarum vna erat in regione Galaad, vbi olim manebat Iephte Galaadites, quemadmodum dicitur Iudic. cap. 11. ver. 34. Altera in tribu Beniamin, vt patet Ioſu. ca. 18. ver. 25. in qua interdum congregari ſolebat populus, ſicuti ſub anno mundi 2594. num. 13. dictum eſt: quia omnibus valde commoda erat, eo quod ferè in medio totius populi Iſraelitici eſſet ſita, nimirum prope Gabaa Beniamin, & Rama, vt colligitur 3. Reg. cap. 15. ver. 22. & 2. Paralip. ca. 16. ver. 6. vbi dicitur, quod Aſa rex Iuda tulit lapides & ligna, quæ pro ædificanda ſeu munienda Rama præparauerat Baaſa rex Iſrael, & ex eis ædificauit ſeu muniuit Gabaa Beniamin & Maſpha, nimirum Ramæ proximas. Porrò Rama (teſte Ioſepho 8. antiq. cap. 6.) diſtabat ab Ieruſalem ſtadijs duntaxat quadraginta. Vnde inferri poteſt, hanc quoque Maſpham fuiſſe Ieroſolymis proximam. Dictum quoque fuit-Maſpha terræ Moab-ad differentiam cuiuſdam regionis ad radices montis Hermon poſitæ, quæ dicebatur terra Maſpha Ioſu. capit. 11. ver. 3. de qua nos ſub anno mundi 1931. num. 39. meminimus. Cum ergo veniſſet Dauid ad regem Moabitarum obtinuit ab eo publicam fidem, quò poſſent in ditione ſua tuto permanere ipſe, & viri, & parentes ſui, quorum ſpecialis fit mentio 1. Reg. cap. 22. ver. 3. Vnde inferri poteſt Iſai patrem Dauidis, ad hæc vſque tempora perueniſſe, vt etiam in tabulis adnotabimus. Manſit itaque Dauid, concedente rege, aliquandiu cum viris ſuis in præſidio, hoc eſt, in quadam prædicti regis arce, quam ab hoſtibus tutandam acceperat, vt dicitur cap. Reg. proximè citato ver. 3. & 4. Quo tempore, confluxerunt ad eum plures alij, non ſolum de tribu Iuda, hoc eſt ipſius, ſed etiam de tribu Beniamin, quæ erat Saulis inimici eius, præferentes innocentiam Dauidis cognationi quam habebant cum Saule. Iſti venerunt ad præſidium in quo morabatur Dauid, qui, cum eis obuiam egreſſus dixiſſet: Si pacificè veniſſent. reſpondit pro omnibus Amaſai princeps inter triginta, dicens: Tui ſumus ò Dauid. pax tibi, & adiutoribus tuis &c. Quibus auditis, ſuſcepit eos Dauid, & diſtributis inter ipſos miniſterijs, prout in exercitibus fieri ſolet, quo omnia ordine adminiſtrari valerent. adiunxit eos turmis ſuis. 1. Paralip. c. 12. ver. 16. vſque ad 9.

Maſpha quotuplex.

Dauid de ſpelunca Odolla venit cum ſuis ad regē Moab.

Qui venerint ad Dauidem in terra Moab commorātem.

7 Monitus deinde Dauid a Gad Propheta (quem vel prius ipſum quoque transfugiſſe ad Dauidem, vel a Deo poſtea ſpecialiter ad hoc miſſum eſſe oportet) de licentia regis Moab, reuerſus eſt cum omnibus viris ſuis in terram Iuda, 1. Reg. cap. 22. ver. 5. Quamdiu autem Dauid moratus ſit in terra Moab, adhuc preſſius explorare non potuimus: credimus tamen per paucos duntaxat menſes eum ibi manſiſſe. Verum quia cap. proximè citato ver. 4. legimus, parentes Dauidis moratos eſſe in ter-

ra Moab donec ipſe Dauid fuit in præſidio: quæri poteſt, num & ipſi cum filio redierint in terram Iuda; an paulo ante obierint: Et quidem hoc quod poſterius dictum eſt, multo probabilius videtur. Nam alioqui non videretur veriſimile, quod aut Gad ſuadere auſus eſſet, aut Dauid ſuſtinere potuiſſet, eoſdem iam ætate decrepitos (erat enim tunc Iſai annorum centum viginti, vt patet in tabulis) ſecum modo huc, modo illuc, per ſaltus, & loca deſerta circunducere. Et ad confirmandum, eos tunc iam fuiſſe defunctos, quando Gad dixit Dauidi, ne amplius maneret in præſidio, facit, quod nulla deinceps in ſacro eloquio, fit mentio parentum Dauidis. Venit ergo Dauid in ſaltum Haret, nimirum qui erat in territorio vrbis Haret, quæ & Maret, poſitæ in tribu Iuda, vt patet Ioſu. cap. 15. ver. 59. Ibi Dauid cum vidiſſet maximam illius deſerti, ad quod Prophetæ monitu aduenerat, ſterilitatem, ac rerũ omnium, ad vſus humanos neceſſariarũ, penuriam; conuerſus ad Dominum, poſtulans ſibi diuina virtute in temporalibus prouideri, ſed & animam quoque ſuam ſpirituali conſolatione repleri atq; impinguari; cecinit Pſalmum 62. Deus Deus meus ad te de luce vigilo &c. vt planè colligitur ex titulo, qui ſic habet: Pſalmus Dauid cum eſſet in deſerto Idumææ. Vbi (vt notat grauis Pſalmorum commentator incerti nominis) quamquam quidam codices, pro Idumææ legant Iudææ nihilominus, quia magis probati, habent Idumææ oportet hic vocabulo Idumææ, non terrã Edom ſignificari; (iam enim probatum eſt, quod ſaltus Haret erat in Iudæa non autem in Idumæa) ſed quod ipſa vox ſonat, rubram: ſiquidem Idumæa interpretatur rubra. Vt idem ſit dicere: Cum eſſet in deſerto Idumææ. ac ſi diceretur: cum eſſet in deſerto habente terram rubram, hoc eſt ſterilem, & omnino infructiferam: talis namque erat ſaltus ille Haret; quemadmodum ipſemet Dauid in eodem pſalmo inſinuat dicens: In terra deſerta, inuia, & inaquoſa. Et hæc tituli expoſitio, ſatis confirmari poteſt auctoritate editionis vulgatæ, quæ eidem titulo adijcit locum 1. Reg. cap. 22. ver. 5. Vbi deſcribitur aduentus Dauidis in ſaltum Haret.

Parentes Dauidis mortuos eſſe in terra Moab.

Dauid de terra Moab venit in ſaltum Haret tribus Iuda.

Porrò Saul, qui tum morabatur in Gabaa, cum eſſet quadam die non procul ab 8
vrbe, in quodam nemore nomine Rama, ſtipatus caterua ſeruorum ſuorum, audiſſetque apparuiſſe Dauidem in terra Iſrael; cœpit vehementer conqueri coram eis, quaſi omnes aduerſum ſe coniuraſſent pro filio Iſai, & propterea nemo ipſorum curaſſet denuntiare ei, vbi nam eſſet Dauid. Quæ audiens Doeg Idumæus, dixit ſe vidiſſe Dauidem in Nobe, accuſauitque regi Achimelechum Sacerdotem, quod conſuluiſſet Dominum pro Dauide, dediſſetque ei cibaria, & gladium Goliath. Quamobrem, iratus Saul, accerſitum ad ſe Achimelechum; per eundem Doeg (quod ceteri nefas illud patrare recuſaſſent) iuſſit occidi; & cum eo Sacerdotes octogintaquinque; Et Nobe ciuitatem ipſorum impiè admodũ percuſſit in ore gladij. Ex qua cæde, cum euaſiſſet Abiathar filius Achimelechi, nuntiauit omnia Dauidi; a quo benignè exceptus, manſit deinceps apud eum, 1. Re. c. 22. ver. 6. vſq; ad finem capitis. Tulerat autem Abiathar ſecum de Nobe Ephod, vt dicitur ca. 23. ver. 6. & in eo poſtea, quotieſcunque opus erat, conſulebat pro Dauide Dominum. Eodem ergo tẽpore cecinit Dauid Pſalmum 51. Quid gloriaris in malitia &c. contra memoratũ Doeg, vt probat eiuſdem pſalmi titulus. Sunt etiam qui putant Dauidem tunc quoque alios compoſuiſſe pſalmos aduerſus eundem Doeg, alioſque Saulis adulatores; nempe Pſalmum 108. Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt &c. & Pſal. 139. Erue me Domine ab homine malo &c.

Saul interficit Sacerdotes Nobe propter Dauidem.

Abiathar Sacerdos fugiens venit cum Ephod ad Dauid.

Ceterum hic aduertere oportet, quod Abulenſis ſuper 1. Paralip. cap. 6. quæſt. 3. 9
cui aſſentiri videtur Sigonius lib. 5. De Repub. Hebræorum cap. 2. putat Saulem, ſtatim poſtquam iuſſit occidi Achimelechum, & alios ſuæ ſtirpis Sacerdotes, dediſſe pontificatum Sadoc; Et tunc redijſſe ſummum Sacerdotium, a ſobole Ithamar, ad progeniem Eleazar: Sed huic opinioni obſtat, quod 1. Paralip. cap. 12. verſic. 23. & 28. Vbi Sadoc recenſetur inter eos qui de tribu Leuitica venerunt ad Dauid in Hebron, vt transferrent regnum Saulis ad eum, Idem Sadoc, appellatur puer egregiæ indolis. Si ergo tum erat puer, certè oportet eundem fuiſſe puerulum, vel etiam infantem, quando occiſus fuit Achimelechus: id namque accidit duodecim ferè annis antequam Dauid conſtitueretur rex ſuper omnem Iſrael, vt dignoſci poteſt

Quod non Sadoc ſed Abiathar ſucceſſerit Achimelecho in pontificatu.

teſt in tabulis. Non igitur potuit Sadoc ſtatim poſt necatum Achimelechum ſummus fieri Sacerdos: præſertim cum Ioſephus 8.antiq.cap.1. dicat quod Sadoc non Saule, ſed Dauide regnante, creatus eſt pontifex. Sed demus, quod ſcriptura ſacra, vt aliàs interdum ſolet, dicat Sadoc fuiſſe puerum, hoc eſt, adoleſcentem, puta vigintiquattuor circiter annorum; & conſequenter, quod annum ageret duodecimum, tempore necis dicti Achimelechi; & quod tali non obſtante eius ætate, voluerit eum Saul conſtituere ſummum Sacerdotem: profecto videtur Saul, illum quidem Arcæ fœderis, & Tabernaculo præficere potuiſſe, non autem facere pontificem: quãdoquidem iam Abiathar ad Dauidem aufugiens, tulerat ſecum Ephod, quod erat proprium ac præcipuum Pontificis indumentum, & tanquam legitimus paternæ dignitatis ſucceſſor, quandocunq; opus erat eo vtebatur, & in eodem conſulebat Dominum; quod pariter munus erat ſummi Sacerdotis; nec vſpiam legimus Saulem tunc alium feciſſe Ephod, quo Sadoc vnquam vſus fuerit. Præterea (quod magis vrget) 3. Reg. cap. 2. verſic. 35. perſpicuè habemus, quod Salomon poſuit Sadoc pro Abiathar Sacerdotem, ideſt, fecit eum pro Abiathar Pontificem (ibi enim, vt aliàs ſæpe, Sacerdotis vocabulum, pro pontifice vſurpatur: nam alioqui vterq; natus Sacerdos, nedũ tunc factus erat) & confirmatur, quia 1. Paral. c. vlt. ver. 22. vbi deſcribitur ſecunda Salomonis vnctio in regem; ſubiungitur: quod etiam vnxerunt Sadoc in pontificem (ſubaudi poſt depoſitum de ſacerdotio Abiathar, vt ſub anno mundi 3020. num. 8. explicabitur) ſed neque credendum eſt, duos, eodem tẽpore, eiuſdemque met auctoritatis extitiſſe pontifices; quin potius, ſi duo erant; fuiſſe inter ſe ſubordinatos: alioqui, niſi maior fuiſſet ipſius Abiathar auctoritas, fruſtra, & inanis videretur fuiſſe illa Sadoc in eius locũ ſuffectio. Vnde refelli poſſe videtur opinio Cardinalis Toleti, qui ſuper Ioan. cap. 18. annotatione 1. putat, ſemper quidem apud Iudæos vnum tantum fuiſſe Pontificem, hoc eſt ſummum Sacerdotem, ſed ab hac generalitate excipit tempora Sadoc & Abiathar, quos vno eodemque tempore ambos pariter Pontifices, pariſque auctoritatis fuiſſe credidit. Sed ſi rem accuratius expendamus, nihil, vt reor, inueniemus, quod ad dictam exceptionem faciendam cogere poſſit. Quin potius, ſi ſemel plures eodem tempore Pontifices eſſe permiſſum fuiſſet; probabile admodum ſit, quod aliàs quoq; aliquando id in vſum inductum eſſet, propter æqualem competitorum potentiam, & ad ſedandas inter eos quæſtiones, ambitionis ergo exortas.

10 Sed quid dicemus ad id quod vbi ſupra aſſerit Ioſephus? nempe Sadoc, Dauide regnante, factum fuiſſe Pontificem? Id enim ſi verum eſt, vtique oportet duos, eodemmet tempore, extitiſſe Pontifices. Ad hoc dicimus, quod Dauid (quemadmodum legimus 2. Reg. cap. 16. ver. 39.) poſt reductam Dei Arcam ad domum ſuam in Ieruſalem, relicto Tabernaculo fœderis in Gabaon: Vt vtrobique, ſicuti par erat, Deus ſollemniter coleretur; diuiſit Sacerdotes & Leuitas, vt alij miniſtrarent coram Arca Domini in Ieruſalem; Alij verò corã Tabernaculo fœderis in Gabaon. Et ijs quidem qui remanſerant in Ieruſalem; quia ibidem quoque manebat Abiathar, verus ac legitimus Pontifex, neminem præfeciſſe legitur: ijs autem qui miſſi ſunt miniſtrare in Gabaon, præfecit Sadoc. Qui propterea licet quodammodo eſſet, verèque dici poſſet factus pontifex: ſiquidem poterat ibidem munia pontificalia exercere; Nihilominus, recta ratio dictat, quod non fuerit generalis, ſed veluti partialis, & vt ita dixerim, foraneus Pontifex, & conſequenter non ſupremus, ſed ſupremo ſubordinatus, nimirum ipſi Abiathar, qui etiam ipſo erat ſenior, & manebat in Ieruſalem vbi erat Arca Domini, quæ proculdubio longè dignior erat ipſo Tabernaculo, & proinde maiorem cultum, dignioremque Pontificem exigere videbatur. Quod ſi talis non fuiſſet Abiathar, vtique non fuiſſet poſtea in eius locum Sadoc ſubrogatus. Fuit ergo Sadoc, non primus, ſed ſecundus Sacerdos, Dauidis temporibus; ſicuti poſtmodum, regnante Sedecia, primus Sacerdos erat Saraias, & ſecundus Sophonias, vt apertè traditur 4. Reg. cap. vlt. ver. 18. Initio autem regni Salomonis, quemadmodum ſupra dictum eſt, depoſitus fuit de ſummo Sacerdotio Abiathar, & pro eo ſuffectus Sadoc. Quare etiam Abiathar, & Sadoc tempore, vnus tantum erat apud Iudæos ſummus Sacerdos. Nec refert quod ſcriptura ſacra 2. Reg. & 1. Paralip. vbicunque (quod non raro accidit) duos, & interdum

Diluuntur obiecta.

terdum tres memorantur, Dauide regnante, Sacerdotes, ſemper prius nominat Sadoc, quàm Abiathar, & Achimelechum eius filium. Id enim facere potuit, quoniam Abiathar breui erat de ſummo Sacerdotio deponendus: Sadoc autem eidem ſubrogandus, & quod huius progenies dignior eſſet; vtpote quæ ex Aaronis primogenito prodiret, & propterea eidem, ſacerdotij dignitas magis deberetur; & apud quam deinceps ferè iugiter permanſura præuidebatur. Vel etiam quia Auctores lib. Reg. & Paralip. qui Abiathar, & Sadoc multo poſteriores fuerunt, cum vidiſſent iam ablatum eſſe ſacerdotium de domo Abiathar, & tranſlatum in domum Sadoc, ob reuerentiam eius, conuenientius duxerunt prius nominare Sadoc. Quicquid ſit, oportet hoc factum fuiſſe, non quia tunc Abiathar non eſſet ſummus Pontifex, quemadmodum probatum eſt; ſed vel ob allegatos, alioſue eiuſmodi reſpectus. Denique ad comprobationem eorum, quæ de Abiathar pontificatu hactenus dicta ſunt, facient etiam, ea quæ ſub anno mundi 3020. num. 13. dicenda erunt. Igitur ab hoc, vel potius a conſequenti anno, numerandi ſunt anni pontificatus Abiathar. Et quoniam ipſe poſt Abimelechum patrem ſuum, ſacerdotio functus eſt, donec tandem a Salomone fuit depoſitus; ideoque ex ſacro textu, certa & euidens remanet ſeries annorum ſacerdotij eius, æquum erit eam ſpeciatim in tabulis quoque digerere, iuxta pollicitationem a nobis ſub anno mun. 2583. num. 6. factam.

De annis pontificatus Abiathar.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2975.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 432.

Miphiboſethi ortus.

1 ANNO regni Saulis decimoſexto circiter incipiente, qui fuit quintus ante obitum eius, oportet natum eſſe Miphiboſeth filium Ionathæ: Siquidem ipſe erat puerulus quinquennis quando venit nuntius de morte patris ſui Ionathæ, & aui Saulis, vt habemus 2. Reg. cap. 4. ver. 4.

Dauid liberat ab obſidione Ceilam.

2 Per hæc, vt credimus tempora, audiens Dauid, quod Philiſthæi oppugnarent Ceilam vrbem tribus Iudæ, cuius fit mentio Ioſu. ca. 15. ver. 43. Conſulto ſemel atque iterum Domino (ſubaudi per Abiathar Sacerdotem qui ad ſe confugerat cum Ephod, vt dictum eſt) percuſſit Philiſthæos plaga magna; & liberauit ab obſidione vrbem, inhabitauitque cum viris ſuis in ea: Verum cum poſtea audiſſet quod Saul cogeret exercitum, vt veniret & cõprehenderet ipſum in Ceila; veritus ne ab oppidanis traderetur in manus Saulis, conſulto prius iterum, per Abiathar Domino, egreſſus eſt cum viris ſuis, iam ferè vſque ad ſexcentos auctis; qui primo quidem huc atque illuc vagabantur, incerti quonam ſe ſe recipere deberent, ne a Saule reperirentur; ac tandem conſederunt in ſolitudine Ziph, in locis montuoſis ac tutiſſimis ſyluæ, & ſpecialiter in quodam colle, qui vocabatur Hachila, qui erat opacus & admodum opportunus ad ſecure latitandum in eo. Saul autem, vt audiuit Dauidem exiſſe de Ceila, diſſimulauit exire, nimirum finxit ſe noluiſſe cum exercitu ire in Ceilam. At verò Ionathas, vt audiuit quod Dauid eſſet in loco ſatis tuto, & quod iam multi de Iſrael viri fortiſſimi ad eum confluxiſſent, vt adiuuarent partes eius; clam venit ad eum, & confortauit eum prædicens quod certo regnaturus eſſet in Iſrael, & renouato, ac tertio iam confirmato fœdere quod pariter inierant, reuerſus eſt Ionathas in domum ſuam. 1. Reg. cap. 23. ver. 1. vſque ad 19.

Egreſſus de Ceila ſe ſe recipit in collem Hachila deſerti Ziph.

Ionathas tertio firmat fœdus cum Dauide ſe.

3 Poſt hæc Ziphæi, licet eſſent de contribulibus Dauidis (Ziph enim erat ciuitas tribus Iuda, vt patet Ioſu. cap. 15. ver. 55. a qua proximum deſertum appellabatur deſertum ſeu ſolitudo Ziph) ſcientes ſe Regi gratum facturos, denunciauerunt ei, Dauidem latitare apud eos; & inſuper obtulerunt ſe tradituros illum in manum Regis; qui cõmendata eorum fidelitate, remiſit eos ac præmiſit, vt diligentius ſcrutarentur,

Ziphæi produnt Dauidem regi

rentur atque inueſtigarent omnia latibula eius: Ipſe verò Saul non multo poſt, cum magna militum manu, venit ad perquirendum Dauidem; qui hoc audito, ſtatim deſcendit de colle, & verſabatur in deſerto Maon, quod erat proximum deſerto Ziph, vel potius pars eius ſic denominata ex nomine vrbis Maon, quæ non valde procul inde aberat; ſiquidem iſtæ quattuor vrbes, Maon, & Carmel, & Ziph, & Iota; ex loco Ioſu. proxime citato, videntur fuiſſe finitimæ, & in eadem ſolitudine ſeu regione poſitæ. Cum autem perueniſſet Saul ad deſertum Maon, pergeretq; cũ ſuis ad latus montis; Dauid autem cum ſuis eſſet in altero eiuſdem montis latere; & aduertiſſet quod viri Saul eum in modum coronæ iam vndique cingebant; ac propterea videns ſe ſuosque in arcto poſitos, deſperaret poſſe de manibus Saulis euadere, ad ſolitum orationis confugium conuerſus, Clamauit ad Dominum in Pſalmo 53. dicens: Deus in nomine tuo ſaluum me fac&c. vt conſtat ex titulo. Atque hoc pacto, confeſtim Dei ope, de maximo illo periculo liberatus eſt. Etenim tunc temporis appulit nuntius ad Saulem, qui coegit eum feſtinato inde abire, & occurrere Philiſthæis impetum facientibus in terrã Iſrael, 1. Reg. cap. 23. verſic. 19. vſque ad finem capitis.

Saul cum exercitu perſequitur Dauidem.
Dauid de dicto colle venit in deſertũ Maon.
Dauid in anguſtijs poſitus orãdo mirabiliter liberatur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2976.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 433.

1 ANNO, vt arbitror, inſequenti, Saul poſt pulſos profligatoſque de terra Iſrael Philiſthæos, cum tribus millibus viris, ex omni militia ſua electis, perſequitur Dauidem commorantem in locis tutiſſimis Engaddi. Porrò Engaddi computatur inter ciuitates tribus Iudæ, Ioſu. cap. 15. ver. 62. erantque ibi olim vineæ ſpecioſiſſimæ, & celeberrimæ, quarum fit mentio Cantic. cap. 1. ver. 13. illis verbis: Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.] Ex eiuſdem item vrbis nomine, Engaddi quoque nuncupabatur mons in territorio eius exiſtens, non longe ab occidẽtali littore maris mortui, ſiquidem de Segor, quæ erat proxima mari mortuo, ad aſcenſum montis Engaddi, vnam duntaxat itineris leucam ponit Brocardus diligẽs atque oculatus illorum locorum ſpectator; qui etiam addit, montes Engaddi eſſe ſublimes valde, & præruptis rupibus adeo incompoſitos, vt videntibus, horrorem incutiant; Et ipſe numquam tales ſe vidiſſe aſſerit. In his ergo Saul latitantem Dauidem perquirens, loca etiam ſolis ibicibus peruia, perueſtigare non omittebat. Adeo præualuerat in eo inuidiæ, atque odij vis, vt nullis parcere laboribus, nihil intentatum relinquere operæ pretium duceret, quo inſontem comprehendere ac necare poſſet. Sed ecce diuina prouidentia, quæ vt inſanos labores, & iniquos conatus fruſtraret; quin etiam, regij cordis malignitatem confunderet. permiſit vt dum purgandi alui gratia a ſuis ſe ſe incautus Rex ſegregat, ad ſpecum diuertat, in cuius interiori parte admodum cauernoſa, & capaci, atque obſcura, abſconditus erat Dauid. Porrò tunc orabat Dominum Dauid in Pſalmo 141. Voce mea ad Dominum clamaui &c. cuius titulus eſt. Intellectus Dauid cum eſſet in ſpelunca oratio, (1. Reg. 24.) Viri autem qui ibidem cum Dauide latitabant, ex luce quæ aliquantulum intra os antri ſe ſe expandebat, agnoſcentes Saulem ingredientem, qui eos, contra tenebras obſcuriſſimas ſpectans, cernere non poterat; ſubmiſſa voce, hortati ſunt Dauidem, vt illum interficeret: at ipſe ſenſim ac leuiter, a tergo accedens, cum præcidiſſet oram chlamydis eius, illico pœnituit; & ait intra ſe: Propitius ſit mihi Dominus, ne mittam manum meam in Chriſtum Domini.] Itaque neque ipſe eum voluit occidere, neque permiſit quemquã ex ſuis illum lædere: ſed illo de ſpecu egreſſo, clamauit poſt eum, eidemque abſciſſam chlamydis oram oſtendens, ac certiorem faciens,

Iterum Saul perſequitur Dauidem.
De Engaddi, & eius montibus.
Dauid Saulem ſe perſequentẽ in ſpelunca inuentum interficere renuit.

faciens,quod illum ſi voluiſſet,ſine vllo negotio potuiſſet occidere, conqueſtus eſt; quod cum iniuſtè,ac ſine cauſa,perſequi non deſiſteret: quo facto,Saul tum horrore periculi in quod inciderat,tum tali ac tam inſperato ab hoſte beneficio,in ſemetipſo confuſus,palam fateri coactus eſt, iuſtiorem ſe ipſo eſſe Dauidem, qui reddidiſſet ei bona pro malis. Exemplum ſanè pietatis, præſertim ante aduentum Saluatoris,admirabile. Et quoniam Saul vel ex hoc iam pro certo habebat,quod Dauid regnaturus eſſet ſuper Iſrael; adegit eum, iureiurãdo vt promitteret ſe non deleturum ſemen eius; atque his dictis, abijt Saul in domum ſuam; & pro tunc, ceſſauit perſequi Dauidem: qui tunc dicitur ſecundo ceciniſſe Pſalmum 56. Miſerere mei Deus, miſerere mei quoniam &c. quemadmodum deducitur ex poſtrema loci Reg. citatione,quæ in eiuſdem Pſalmi titulo habetur. Deinde Dauid veritus nouam a Saule perſecutionem, ſe ſe cum ſuis recepit ad tutiora loca deſerti, 1. Reg. cap.24. per totum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2977.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 434.

Obitus Samuelis.

Eius præconia ex Eccleſiaſt.

SVB finem anni regni Saulis decimi octaui (vt infra ſub anno mundi 2979. nu. 10. & 11. probabimus) oportet deceſſiſſe Samuelem, quem planxit vniuerſus Iſrael,& ſepelierunt in domo ſua in Ramatha, vt dicitur 1. Reg. cap. 25. ver. 1. & cap.28.ver.3. Egregia verò eius præconia celebrantur Eccleſiaſtici cap.46. verſic. 16.vſq; ad finem capitis. Vbi ſic legimus: Dilectus a Domino Deo ſuo Samuel Propheta Domini,renouauit imperium,& vnxit principes in gente ſua [quia Hebræorum regimen ipſe primus, a Iudicibus ad reges tranſtulit, vnxitque primo Saulem, poſtea etiam Dauidem in reges] In lege Domini congregationem iudicauit, & vidit Deus Iacob, [ac ſi diceretur: Inſpectante Deo Iacob] & in fide ſua probatus eſt Propheta. Et cognitus eſt in verbis ſuis fidelis, quia vidit Deum lucis [hoc eſt, diuina illuſtrabatur luce] & inuocauit Dominum omnipotentem in oppugnando hoſtes circumſtantes vndique, in oblatione agni inuiolati. [hoc explicatius traditur 1. Reg.cap.7.ver.7.vſque ad 12.] & intonuit de cælo Dominus,& in ſonitu magno auditam fecit vocem ſuam, & contriuit Principes Tyriorum, & omnes Duces Philiſthijm: [vt nos explicatius ſub anno mundi 2959.num. 1. tradidimus] & ante tempus finis vitæ ſuæ, & ſæculi (ſubaudi Iudicum) teſtimonium perhibuit in conſpectu Domini, & Chriſti, pecunias & vſque ad calceamenta ab omni carne non accepit,& non accuſauit illum homo. Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi,& oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem ſuam de terra in prophetia, delere impietatem gentis. [nimirum quando prædixit interitum populi cum ſuo rege, 1. Reg.cap.28. ver.19.] hactenus verba Eccleſiaſtici. 1

Dauid de monte Engaddi venit in ſolitudine Maon, & Ziph.

De duplici mõte Carmeli.

No. Dauid ſubuerteret domũ Nabal Carmeli ob eius inclemẽtiã Abigail prudenter occurrit.

Defuncto Samuele, deſcendit Dauid de monte Engaddi, in deſertum Pharan, 2
id eſt ad initia deſerti Pharan,quæ attingebant, ex parte, ſortem tribus Iudæ meridianam,in ſolitudine Maon, & Ziph, quæ forte erant partes dicti deſerti Pharan (erat enim ampliſſimum,excurrebatque ad auſtrum, ferè vſque ad montem Sinai) Porrò in ſolitudine Maon,ſiue non procul ab ea, ſitus erat mons Carmelus. non ille quidem, qui Ioſu.cap.19.ver.26. ponitur in termino tribus Aſer,appellaturq; Carmelus maris; quia pertingit vſque ad mare mediterraneum;in quo monte poſtmodũ ad Eliæ inſtantiam congregati ſunt Prophetæ Baal,& occiſi, quemadmodum traditur 3. Reg.cap.18. ver.19. Sed alter mons Carmelus, in tribu Iuda poſitus, & ſic denominatus a proxima ciuitate,quæ dicebatur Carmel,non valde diſtans a Maon, vt colligi poteſt Ioſu.cap.15.ver.55. Cum igitur audiſſet Dauid,quod in hoc monte Carmelo,quidam vir valde diues,nomine Nabal, quadam die tonderet gregem ſuum,

ſuum,faceretque conuiuium in domo ſua quaſi conuiuium regis, miſit ad eum decem iuuenes,qui commemorarent ei beneficia a ſe,& a comitatu ſuo frequenter paſtoribus ſuis præſtita, quos iam aliquandiu in illis ſolitudinibus protegere conſueuerant; belléque pariter eidem iuſinuarent præſentem ipſius Dauidis, & ſuorum indigentiam; agerentque cum eo, vt de bonis ad victum pertinentibus, quibus largiter abundabat, inſtanti eorum neceſſitati ſubuenire non recuſaret. At verò vt audiuit, quod vir ille durus, & inclemens,non ſolum vacuos remiſiſſet,verum etiã aſperius quàm deceret reſpondiſſet; indignatus vehementer Dauid,confeſtimque cum fermè quadringentis viris accinctus, properabat perdere Nabal,& vniuerſam familiam eius,idque opere impleuiſſet, niſi prudentiſſima dicti Nabal vxor, nomine Abigail, occurriſſet cum opportunis muneribus; & magna humilitate, aptaque deprecatione,iram illius ſuperaſſet,furorem extinxiſſet,impetum retardaſſet. Itaq; Dauid prudenti mulieris oratione placatus, ſuſcepit munera, eidem gratias agens, quod ipſum retinuiſſet, ne in cædes irrueret; & ea honorificè dimiſſa,ipſe ad loca ſua reuerſus eſt, 1. Reg.cap.25.ver.1. vſque ad 37.

3 Sequenti verò die,vt audiuit ab vxore ſua Nabal, quæ acciderant, protinus, præ nimio periculi maximi, quod ex ruſticitate ſua incurrerat, timore atque horrore perterritus,morbo quodam interno correptus eſt;cumque eius cor,ab humore melancolico vehementer obrueretur, poſt decem dies, tali nece a Domino percuſſus, interijt. Poſt hæc autem,requiſita Abigail ex parte Dauidis, ſi vellet ei nubere, illa confeſtim,& ſingulari quadam cum humilitate annuit, & facta eſt vxor eius:forte autem iam audierat Dauid Saulem dediſſe Michol filiam ſuam, vxorem ipſius Dauidis,alteri viro,nempe Phalti filio Lais de Gallim. Sed & aliam, per eadem, vt arbitror,tempora, accepit Dauid vxorem nomine Achinoam,de Iezrael. (1.Reg.c. 25.ver.37. vſque ad finem capitis)Non de illa Iezrael, quæ erat in tribu Iſſachar, vt patet Ioſu.cap.19.ver.18. Sed de ea quæ erat in tribu Iuda, & proxima illis locis, in quibus morari ſolebat Dauid, videlicet deſerto Ziph, & Maon,& monti Carmelo,quemadmodum colligi poteſt ex Ioſu.cap.15.ver.56. vbi Iezrael continenter cũ

Nabal moritur.

Abigail fit vxor Dauidis.

Iezrael duplex.

4 prædictis locis recenſetur. Vtrum verò Dauid prius duxerit Abigail vxorem, an Achinoam; dubitari poſſe videtur, quoniam loco Reg. proximè adducto prius narratur coniugium cum ipſa Abigail contractum. 2. autem Reg.cap.3.ver.2. & 1. Paralip.cap.3.ver.1. ex hiſce duabus Dauidis vxoribus primo memoratur Achinoam. Sed aduertendum eſt, quòd locis 2. Reg. & 1. Paralip. citatis non attenditur ordo vxorum Dauidis;ſed filiorum eius: & ideo,per accidens,prius nominatur Achinoã, quia ipſa prior ceteris genuit Dauidi filium, fuitque mater primogeniti eius Amnon. Vnde magis credendum eſt Abigail prius a Dauide fuiſſe ductam, quemadmodum 1. Reg.cap.25.ver.42. & 43. clarè habetur in littera, a qua,vbi nihil obſtat, recedendum non eſt. Et hinc refelli poteſt illa Hebræorum opinio, quam ex Rabbi Salomone refert Lyranus ſuper 2. Reg.cap.3. & 1. Paralip. cap. 3. Nempè quòd filius Abigail, qui 2. Reg. appellatur Cheleab, & 1. Paralip. Daniel; ideo fuerit binominis, quia tunc erant quidam irriſores, dicentes: quod ille non erat filius Dauid,ſed Nabal; & quod Abigail illum de priori viro ſuo conceperat, antequam eam Dauid duxiſſet vxorem. Ad cuius rei falſitatem oſtendendam, inquiunt, mutata eſt a Deo facies pueri, & aſſimilata eſt faciei Dauid, qui quem prius vocauerat Daniel (quod interpretatur iudicium Dei; ac ſi diceret: Iudicet Dominus, & oſtendat, cuiuſnam iſte ſit filius) poſtea appellauit eum Cheleab, quod Hebraicè ſignificat,quaſi patri; vel ſimilis patri. Sed hæc, ni fallor, magis redolent Rabbinorum commentum, & adinuentionem, quàm veram hiſtoriam: nullum enim ſolidum habent fundamentum. immo ex ſacro textu oppoſitum colligi poteſt. Nam ſi dictus filius Abigail natus eſt in Hebron; & Dauid poſt ductam Abigail, duxit & Achinoã, quæ prius peperit ei filium,quàm Abigail; vtique nulla poterat ſuſpicio ſuboriri, ꝙ filius Abigail, qui natus eſt poſt filium alterius vxoris poſterius ductæ, non de Dauide, ſed de Nabal conceptus fuiſſet: Sic enim a nupta Dauidi Abigail ad natum Cheleab oportet decem ſaltem menſes interfluxiſſe;& ab obitu Nabal integrum ferè annum; quin & multo amplius;vt ex ſupra dictis infraque dicendis colligi poteſt. Nec refert quòd duplici nomine puer fuerit appellatus; quia pluribus alijs id com-

Vtrum Dauid prius duxerit Abigail an Achinoã vxores.

Opinio Rabbinorum refellitur.

mune

mune eſt,& alia de cauſa potuit contingere: Vt omittam quòd vocabulum Cheleab, alias quoque habet ſignificationes. Nam iuxta Gloſſam ordinariam ſuper 1. Paralip. cap. 3. interpretatur etiam, Vindicans patrem; & iuxta alios, Conſumatio, vel prohibitio patris. Sed eſto, Cheleab ſignificet etiam, ſimilis patri; & prius vocatus fuerit Daniel (quod tamen probare non poſſunt) Quid prohibet opinari, dictũ filium poſtea tale nomen fuiſſe ſortitum, quòd quo magis creſceret, eo magis Dauidi patri naturaliter aſſimilari videretur? Ecce quàm facile ac leuiter Hebræi in ſacra hiſtoria quædam confingunt, quæ cum ſacro textu cohęrere nullo modo poſsũt. Sed magis mirandum eſt, nonnullos item reperiri Catholicos Scriptores, qui ex cõfictis hiſce Hebræorum commentis, morales etiam quoſdam allegoricoſque ſenſus eliciunt, tanquam ex ſacro eloquio hauſtos; quibus & ſe ipſos, & ſpeciatim verbi Dei concionatores in ſacris libris parum exercitatos ſæpiſſime fallunt. Videant ergo quomodo cautè ac prudenter ſe gerant in eiuſmodi librorum lectione ijdem cõcionatores; nec facile talium conceptuum raritate ac dulcedine capti, talibus credãt Auctoribus, niſi prius dictarum allegoriarium fundamenta fideliter in ſacro textu recognouerint; memores eorum, quæ nos ex Beato Gregorio in huius operis præfatione num. 2. diximus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2978.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 435.

ANNO, vt putamus, ſubſequente, iterum Ziphæi deferunt Sauli in Gabaa, ꝙ 1
Dauid clam habitaret apud eos in colle Hachila, vbi aliàs quoque latitauerat. Saul verò immemor, vel potius violator promiſſionis antea factæ, delectis de Iſrael tribus millibus, non eſt cunctatus denuo perſequi Dauidem. Veniens itaque cum exercitu ſuo in deſertum Ziph, caſtra poſuit in prædicto colle. Dauid autem, qui in alia deſerti parte receſſerat, vt primum per exploratores cognouit illuc veniſſe Saulem, iterum cecinit Pſal. 53. Deus in nomine tuo ſaluum me fac &c. Vt patet ex altera loci Reg. citatione, eius titulo adiecta. Dein cum ſecreto ipſemet recognouiſſet loca caſtrorum, & tentorium in quo dormiret rex, & non longe ab eo, Abner princeps exercitus eius: Venit, quadam nocte, ipſe & Abiſai ad caſtra Saulis, inueneruntque regem dormientem, & Abner ac populum in circuitu eius pariter dormientes; Cumque Dauid Saulem commodè poſſet occidere, mirabili virtute non ſolum ſe continuit, verum nec permiſit Abiſai, volentem illum lancea confodere; ſed ablatis tantummodo haſta regis, & ſcypho qui erat ad caput eius, abierũt. Poſtea verò de vertice montis exclamans Dauid contra Abner, exprobrare cœpit ei ſomnolentiam, & incuriam in cuſtodiendo Rege. Deinde audita expergefacti Regis voce, conqueri cum eo, quod necdum ceſſaret ipſum iniuſtè perſequi, tametſi ipſe iam ſecundo potuiſſet illum occidere, & peperciſſet extendere manus ſuas in eum. Saul ergo hæc audiens, & in ſemetipſo confuſus, palam faſſus eſt ſe peccaſſe, ac ſtulte egiſſe; ac ſubinde repromiſit ſe nolle illi amplius malefacere; ſicque per puerum haſta ſcyphoque receptis, ac benedicto Dauide, reuerſus eſt in locum ſuũ, hoc eſt in Gabaa, 1. Reg. cap. 26. per totum. Sed nec valde diu in propoſito permanſit: ſiquidem poſtea quoque rurſum cœpit quærere Dauidem, vt ex ſubſequentibus apparebit.

Dauid Saulem dormientem nec ipſe voluit interficere nec a ſuis interfici.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2979.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 436.

1 ANNO regni Saulis vigeſimo, menſe, vt num. 2. probabitur, octauo iam per aliquot dies inchoato: Videns Dauid, quod non ceſſaret Saul ipſum quærere in cunctis finibus Iſrael; veritus ne aliquando incideret in manus eius; cogitauit magis expedire ſibi ſuisque, ſi exiret de terra Iſrael, & tranſiret ad terram Philiſthinorum. Itaque inito fœdere cum Achis Rege Geth, habitauit per aliquot, vt arbitror, dies in Geth cum viris, hoc eſt militibus vxoribus, & vniuerſa familia ſua. Quod, vt audiuit Saul, ceſſauit vltra eum perſequi, primo Reg. capitulo 27. ver. 1. vſque ad 5. Quo tempore Ianſenius credit Dauidem compoſuiſſe Pſalmum 25. Iudica me Domine, quoniam in innocentia mea ingreſſus ſum &c. Siquidem in eo videtur proteſtari coram Deo, & hominibus, & notam facere innocentiam ac ſinceritatem animi ſui; quod ſcilicet non malo animo, neque vlla ſiniſtra intentione, ſed tantummodo declinandæ perſecutionis gratia, receſſiſſet de terra Iſrael, atque in hoſtium populi ſui ditionem ſe ſe recepiſſet. Et quoniam hic, vt diximus, ceſſauit perſecutio Saulis: non abs re fuerit, eodem quoque loco obiter adnotare, quod idem Ianſenius in Pſalmos, putat Dauidem, per illud tempus, quo prænotatas ſuſtinuit perſecutiones a Saule; plures etiam alios Pſalmos, præter hactenus ſignatos, compoſuiſſe; nempe 5. qui incipit: Verba mea auribus percipe Domine &c. & 12. Vſquequò Domine obliuiſceris me in finem. Et 16. Exaudi Domine iuſtitiam meam. Et 26. Dominus illuminatio mea &c. Quamquam ex titulo apparet hunc Pſalmum fuiſſe decantatum priuſquam Dauid liniretur in regem, nimirum ſecundo ſuper Iudam, & tertio ſuper omnem Iſrael, vt ſub annis mundi proximo, nu. 1. & 2987. num. 3. dicemus. Item putat Ianſenius, Dauidem intra prædictum tolaratæ perſecutionis ſuæ tempus, compoſuiſſe ac ceciniſſe Pſalmum 57. Si vere vtique iuſtitiam loquimini, & 85. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me. & 93. Deus vltionum Dominus. Atque hiſce pſalmis, tunc maxime quando varijs hoſtium ſuorum, ac præcipuè Saulis molitionibus frequenter affligebatur, ad Deū auxilij cauſa, deuotè admodum confugere ſolitum fuiſſe. Hos autem omnes hic pſalmos ſignanter notare viſum eſt, quoniam de ceteris, quonam ſinguli tempore magis determinato, decantati fuerint, accuratius tradere nequimus.

Dauid cū ſuis habitat in terra Philiſthinorum, & Saul ceſſat eum perſequi.

De pſalmis a Dauide perſecutionis tempore compoſitis.

2 Non multo poſtquàm venerat Dauid habitare in Geth, puta poſt quindecim circiter dies, cogitauit viditque non expedire ſibi, ſuiſque, diutius ibidem cum rege morari. Itaque ſiue ad declinandam ſeruorum illius inuidiam, quod viderent alienigenam adeo acceptum regi; ſiue ne occaſionem præberet ſuis declinandi ad idola, exemplo præſertim regis, & principum eius; ſiue vt commodius poſſet in cibis alijſque ceremonialibus, obſeruare legem diuinam per Moyſen latam; ſiue vt cautius, & inſcijs rege ac Philiſthæis, poſſet de præda hoſtium populi ſui, ſibi ſuiſque neceſſaria prouidere, cum alioqui aliunde cibaria, non ſuppeterent, ſiue demum omnibus hiſce, alijſque eiuſmodi de cauſis; petijt obtinuitque a rege licentiam habitandi in vna ex alijs vrbibus eius: Et aſſignauit ei rex vrbem nomine Siceleg; in quam ipſe Dauid cum viris ſuis, & omnibus ad ſe pertinentibus, migrauit manſitq; vſque ad obitum Saulis. Et ideo hæc vrbs, licet olim cecidiſſet in ſortem tribus Simeon, vt patet Ioſu. cap. 19. ver. 5. Quia tamen non reperitur, quod ab ipſis Simeonitis vnquam de manu Philiſthinorum fuiſſet capta, & re ipſa tribui ipſorum incorporata; & nunc ab Achis eorundem Philiſthinorum rege, data fuerat Dauidi qui erat de tribu Iuda: propter hanc cauſam (inquit ſcriptura, 1. Reg. cap. 27. verſ. 6.)

Cur Dauid de Geth tranſtulerit domicilium in Siceleg.

De vrbe Siceleg.

facta eſt Siceleg regum Iuda vſque in diem hanc.] ideſt reputata fuit, tanquã ſi con-
tenta fuiſſet in ſorte tribus Iudæ. Manſit ergo Dauid in terra Philiſthinorum quat-

Quamdiu Dauid manſerit in terra Philiſthinorum.

tuor menſes, vt apertè traditur cap. Reg. proximè citato verſ. 7. Ioſephus tamen 6.
antiq. cap. 14. prope finem addit inſuper viginti dies: quem ſecutus eſt Auctor Hi-
ſtoriæ Scholaſticæ 1. Reg. c. 24. Quibus etiam videntur aſtipulari textus Hebraici,
& Chaldaicę Paraphraſis, & Santis Pagnini, qui, vt videre eſt in Biblijs regijs, habẽt
dies & quattuor menſes.] hoc eſt aliquot dies ſupra menſes quattuor. Quod ſi ve-
rum eſt, oportet accipere textum ſcripturæ ſacræ vulgatum, loqui de mẽſibus inte-
gris, & ſuo more, præteriſſe quintum, quod non eſſet completus. Non eſt etiam hic
prætermittendum, quod Caietanus, & alij ex quodam textu Hebraico, vt aiunt, pu-
tant Dauidem manſiſſe in regione Philiſthinorum anno vno, & menſibus quattuor.
Sed quia ille textus omnino aduerſatur textui, tum editionis vulgatæ, tum lxx. In-
terpretum, qui ſunt magis in Sancta Eccleſiá recepti, quàm quiuis alij; propterea
opinio illa prorſus reijcienda eſt. Neque enim eidem vllatenus ſuffragari poſſunt
verba illa, quæ 1. Reg. cap. 29. ver, 3. dicebat Achis rex, Principibus Philiſthinorũ:
Num ignoratis Dauid, qui fuit ſeruus Saul regis Iſrael, & eſt apud me multis diebus
vel annis?] quia illud-vel annis-aut per exaggerationem, vt fit, adiecit Achis; aut mẽ-
titus eſt, vt vel ſic Satrapas ſuos in propriam traheret ſententiam; aut ſignificare
voluit, ſe in illis paucis menſibus, quibus manſit apud ſe Dauid, adeo plenè bo-
nam eius fidem exploraſſe, ac ſi manſiſſet apud ipſum multis annis.

Qui transfugerunt ad Dauid in Siceleg. Et quid ipſe cum ſuis ibi ageret.

Sanè eo tempore quo manſit Dauid in Siceleg, transfugerunt ad eum de Iſrael vi 3
ri illi fortiſſimi, ſtrenuique pugnatores, de tribu Beniamin, qui per ſingula nomina
recenſentur primo Paralip. cap. 12. ver. 1. vſque ad 8. Ipſe verò Dauid cum ipſis,
alijſque bellatoribus ſuis, multas quotidie faciebat excurſiones, deprædabaturque
regiones Geſſuritarum, & Gerzitarum, & Amalecitarum, qui omnes habitabant in
terra ferè inter Chananæam, & Ægyptum poſita. Et quos ſpoliabat, etiam inter-
ficiebat, ne rex ſcire poſſet vnde ſpolia ablata eſſent; ſiquidem quando redi-
bat Dauid, oſtendebatque regi prædas ouium, & armentorum, & veſtium; ille-
que interrogabat: In quem irruiſti hodie?] reſpondebat Dauid amphibologi-
cè: Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ierameel, & contra meridiem
Ceni. erant autem Ierameel, & Ceni quædam Iudææ regiones in finibus eius au-
ſtralibus, quæ continebant ſingulæ vrbes plurimas, vt colligitur, 1. Reg. ca. 30. ver.
29. Itaque ratus Achis memoratas deprædationes fieri in terra Iuda; non amplius
ſuſpectum habebat Dauidem, quod (vt putabat) tanta mala feciſſet in populo Iſ-
rael, 1. Reg. cap. 27. ver. 8. vſque ad finem capitis.

De Geſſuritis Gerzitis, & Amalecitis.

Ceterum hic ſi quis quærat, quinam eſſent prædicti populi, nempe Geſſuri, 4
Gerzi, & Amalecitæ, quos deprædabatur Dauid; dicimus, de Amalecitis quidem
ſatis ſub anno mundi 2319. numero 9. actum eſſe. De Geſſuritis verò, & Ger-
zitis, quod attinet ad eorum originem, nihil aliud nos habere quod proferamus,
quàm quod ſub anno mundi 2931. numero 39. probabiliter diſſeruimus; quare
ad eum locum lectorem remittimus. Hic tamen aduertendum cenſemus, Abulen-
ſem ſuper primo Reg. capitulo 27. quæſtione 16. exiſtimaſſe, quod qui hic dicun-
tur Gerzi, & nuſquam aliàs, ſub hoc ſaltem nomine, quod viderim, in ſacro eloquio
memorati reperiuntur, fuerint ijdem, quos alibi ſcriptura ſacra vocat Machati, ita
vt hi populi fuerint binomines. Nam, inquit, quemadmodum hic iunguntur Geſſu-
ri, & Gerzi; ita Deuteron. capitulo tertio, verſiculo 14. & Ioſue cap. 12. verſiculo
quinto, & cap. 13. verſiculo 11. & 13. ſimul memorantur Geſſuri, & Machati. Sed
hæc coniectura, videtur valde leuis, cum nihil prohibeat, quin Geſſuri aliquando
cum Machatis, aliquando verò cum Gergis memorari potuerint; ſicuti legimus
Apocalip. capitulo 20. verſiculo 7. Magog iungi cum Gog; & Ezechiel. capitulo 27.
verſic. 13. & ca. 28. ver. 2. cum Tubal, nec propterea ſequitur, eundem fuiſſe popu-
lum nominatum Gog, cum eo qui nuncupatur Tubal. Cum ergo probari non poſſit
eaſdem fuiſſe gentes Machati, & Gerzi, tutius arbitramur, ſicuti littera ipſa indicat,
fuiſſe diuerſos. Ponamus igitur, quod probabilius eſt, Geſſuri, & Machati, & Gerzi,
tres fuiſſe populos, non nomine tenus, ſed re ipſa quoque inter ſe diſtinctos.

Et

Et quod quidem ſpectat ad loca habitationis eorum, credimus non fuiſſe eadem. Nam Geſſuri, pro maiori parte, & Machati omnes (nuſquam enim eos alibi domicilia habuiſſe comperimus) confines erant Manaſſenſibus;& eorum terra pertinuiſſe videtur ad dimidiam illam tribum Manaſſe,cui data eſt poſſeſſio trans Iordanem, in regno quod olim fuerat Og regis Baſan, vt colligi poteſt ex locis Deuter. & Ioſu. ſupra citatis, & videre eſt in tabula ſub anno mundi 2591.3. inter & 4.num.poſita. Reliquos verò Geſſuritas, oportet terram longe procul a prædicta,incoluiſſe: nempe ad meridiem Iudæ, & prope Gerzitas, & Amalecitas exiſtentem. Quod mirandum non eſt. quandoquidem, & de Heuæis Ioſu. cap.11. ver.3. & 19. legimus, quod plurimi eorum habitabant ad radices montis Hermon, in terra Maſpha, & aliqui item in Gabaon,quæ loca ab inuicem valde diſtabant, & inter ea plures alij populi medij reperiebantur. Fallitur quoque ibidem Abulenſis exiſtimans prædictos populos, non in vrbibus habitare conſueuiſſe, ſed in tabernaculis; & per illas ſolitudines vagari fuiſſe ſolitos. Et hunc errorem hauſit ex quodam ſacro codice corrupto, qui 1.Reg.cap.27.ver.8. Vbi editio vulgata habet-hi enim pagi habitabantur-ipſe legit-hi enim vagi habitabant. Supponit poſtremo idem Abulenſis,nõ ſolum quæſt.16. ſuperius citata, verum etiam in tribus ibidem ſequentibus, Geſſuritas, & Gerzos a Dauide ſpoliatos, eoſdem fuiſſe, qui locis Deuteron. & Ioſu. adductis memorantur. Qua in re,tota, quod aiunt,aberrat via. Nam ſcriptura ſacra, manifeſtè ponit Geſſuritas, & Gerzitas a Dauide infeſtatos, habitaſſe ad meridiem Iudæ, & apertè tradit, quod eorum pagi Chananæam inter & Ægyptum erant poſiti; & quod Dauid regi Achis ſciſcitanti reſpondere ſolitus erat,ſe irruiſſe ad meridiem Iudæ, & Ierameel, & Ceni,regionum eius auſtralium. At verò Geſſuritæ,& Machati,qui incolebant terram Baſan, erant Orientales,& Aquilonares terræ Chanaan, & Iudæ, & trans Iordanem, & remotiſſimi ab vrbe Siceleg in qua morabatur Dauid. Vnde non eſt credibile,quod Dauid poſſet,aut vellet adeo frequenter trãſuadare Iordanem; & tam longe proficiſci, & excurrere per totam ferè longitudinem terræ Iſrael; & exponere ſe ſe ſuoſque manifeſto periculo, ne a Saule aliquando comprehenderentur. Ad auſtrum verò Iudæ, multo commodius excurſiones facere poterat,ſine vllo Iordanis impedimento, & abſque quod tangeret terrã Iſrael a Saule hoſte ſuo poſſeſſam. Deprædabatur ergo Dauid regiones Ægyptum verſus poſitas, nempe Amalecitarum, Geſſuritarum, & Gerzitarum, vt iam ſæpius dictum eſt.

Quod Dauid prædictos populos deprædãdo atque occidendo nõ peccaret.

5 Sed rurſus dicet aliquis; Quo iure poterat Dauid prædictos populos deprædari atque occidere,qui ſibi,& ſuis nihil nocuerant? Reſpondemus primo de Amalecitis rem eſſe claram atque apertam: Quia enim ipſi olim ſine cauſa infenſi valde fuerãt Iſraeli de Ægypto redeunti; merito eidem mandauit Dominus Deut. c.25. ver.17. vt Amalecitas deleret,quemadmodum nos ſub annis mundi 2319. num. 9. & 2544. num.35.adnotauimus: Vnde liquet,quod eoſdem deprædando atque occidendo, Dauid non modo non delinquebat, ſed etiam plurimum coram Deo merebatur, vtpote ſtrenuus dicti præcepti ac diuinæ voluntatis executor. Et eodem modo credendum eſt de Geſſuritis,& Gerzitis. Nam vel ijdem erant populi cum Gergeſæis, vt ex ipſa nominis ſimilitudine aliquatenus conijci poſſe videtur; Et ſic ius habuiſſet Dauid eos deprædandi ac perdendi, quoniam Deuter.c.20.ver.17. præceperat Dominus Iſraelitis, vt Chananæos omnino diſperderent, atque in ore gladij interficerent: Vel (quemadmodum nos ſub anno mundi 1931.num.39. docuimus) non erant de genere Chananæorum: Et ſic nihilominus poterat eos Dauid vexare, & interimere, eo iure quo poterant Iſraelitæ penitus exterminare Philiſthæos, nimirum quia ipſi,licet (ut ſub anno mundi proxime citato num.30. monſtratum eſt) nõ eſſent Chananæi, ſed de ſtirpe Meſraim fratris Chanaan; attamen occupabant terram filijs Iſrael repromiſſam,& propterea iuſtè poterant ab eis interimi, iuxta illud Deuter. ca.20. ver.16. De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullam omnino permittes viuere.] Quod verò prædicti populi habitarent in medio Iſrael, hoc eſt inter Iſraelitas,patet Ioſu.cap.13.ver.13. vbi legimus,quod Geſſuri, & Machati habitauerunt,in medio Iſrael vſque in præſentem diem. Et 2.Reg. cap. 2. verſic.9. habemus,quod Abner conſtituit Isboſeth filium Saulis Regem,etiam ſuper Geſſuris

nimirùm quia ipſi inter Iſraelitas habitabant, vt dictum eſt. Quod ſi dixeris in his duobus locis ſcripturam loqui de illis Geſſuræis, qui habitabant trans Iordanem, inter Manaſſenſes: dicimus idem quoque intelligendum eſſe de alijs, qui habitabãt inter Amalecitas, vel prope eos. Nam certum eſt, quod termini auſtrales terræ Chanaan, quatenus protrahebantur vſque ad Riuum Ægypti (vt nos ſub anno mundi 2118. num. 14. diximus) includebant quoque omnes illas regiones, quæ ad auſtrum Iudæ, a prædictis populis incolebantur. Quare ſicuti certum eſt peccaſſe Iſraelitas, qui iniqua miſeratione commoti, noluerunt diſperdere Geſſuritas, & Machatos, vt dicitur loco Ioſu. paulo ante citato, ſed neque Gerzitas: (ſiquidem etiam hoc Dauidis tempore extabant) & pariter non deleuerunt plures alias Chananæorum vrbes, & populos, vt dicitur Iudic. cap. 1. ver. 27. vſque ad finem capitis; & cap. 3. ver. 1. vſque ad 7. quia in hoc transgreſſi ſunt expreſſum Domini præceptum, Deuter. cap. 20. ver. 16. & Numer. cap. 33. ver. 52. de illis diſperdendis traditum; & ibidem ver. 55. & Ioſu. cap. 23. ver. 12. (quibus in locis inſuper comminantur mala, ſi eis pepercerint) replicatum: ita certiſſime tenendum eſt, non ſolum non peccaſſe, ſed etiam bene apud Deum meruiſſe Dauidem, prædictos Geſſuritas ac Gerzitas ſpoliando atque occidendo. Cuius rei etiam illud ſignum eſt, quod ſacra ſcriptura, quæ ipſum Dauidem de quibuſdam peccatis, puta de homicidio Vriæ, de adulterio cum Berſabee, & de curioſa populi dinumeratione, grauiter reprehendit, atque a Domino caſtigatum docet; nuſquam illum vel leuiter arguit, quod in Geſſuritarum Gerzitarum atque Amalecitarum deprædatione, & occiſione, deliquerit.

Poſtremum bellum inter Philiſthæos, & Saulem.

6 Sub finem prædictorum quattuor menſium, quibus diximus Dauidem manſiſſe in terra Philiſthinorum; quando pariter ad finem appropinquabant, annus regni Saulis vigeſimus, & vitæ Dauidis trigeſimus; exorto rurſus bello inter Philiſthæos, & Iſraelitas, illi congregati ſunt primo in Sunam, 1. Reg. cap. 28. verſic. 4. deinde in Aphec. cap. 29. ver. 1. demum in Iezrael, ibidem in fine capitis. Erant autem iſtæ tres vrbes, non procul ab inuicem, neque admodum remotæ a montibus Gelboe, quamuis Aphec eſſet in tribu Aſer, vt patet Ioſu. ca. 19. ver. 30. Iezrael verò, & Suna, quæ & Sunem, in tribu Iſſachar, vt patet Ioſu. cap. citato ver. 18. Porrò Suna fuit patria pulcherrimæ illius mulieris nimirum Abiſag ſunamitis, quæ ex toto Iſraele poſtmodũ electa fuit, vt foueret ac calefaceret Regem Dauid in ſenectute ſua, cuius non ſemel fit mentio 3. Reg. cap. 1. & 2. Eadem quoque ciuitas memoratur, 4. Reg. cap. 4. ver. 8. & deinceps, vbi narratur hiſtoria Eliſei, qui cum frequenter tranſiret per Sunam, ibi hoſpitio acceptus a muliere Sunamitide, eidem pro remuneratione, a Domino filium impetrauit, & eundem, cum mortuus eſſet, reſuſcitauit. Itaque cum audiſſet Saul Philiſthæos conueniſſe in Sunam: ipſe congregauit Iſraelitas in monte Gelboe, non procul a dicta vrbe poſito. Veruntamen viſo Philiſthinorum exercitu, ſupra quam quod crediderat, numeroſo & forti, nimio timore perculſus, conſuluit Dominum; quo nihil prorſus, neque per ſomnia, per Sacerdotes, neque per Prophetas ei reſpondente, Rex, mutato habitu ne a quoquam agnoſci poſſet, venit cum duobus tantum viris in Endor, ad Pythoniſſam; iuſſitque adhuc ieiunus ſibi ſuſcitari Samuelem, a quo, cum de ſuo ſuorumque interitu poſtri die ſecuturo, certior factus eſſet, confeſtim præ timore ac inedia, viribus deſtitutus, prolabebatur in terram, ſed a ſeruis ſuis, ac ſimul ab ipſa Pythoniſsa coactus cibum ſumere; ſtatim vt comedit, tota nocte ambulans, reuerſus eſt ad caſtra, 1. Reg. cap. 28. per totum.

De vrbe Suna.

Saul nullũ habens a Domino reſponſum confugit ad Pythoniſſam.

De Samuelis apparitione tres opiniones. Prima quod nõ fuerit vera.

Quoniam autem ad hiſtoriæ veritatem pertinere videtur noſſe, vtrum memorata Samuelis apparitio, fuerit, vt ita dixerim, realis & vera, an imaginaria, & a dæmone conficta; dicimus tres de hac re circumferri opiniones. Prima eſt quorundam ex antiquis ſcriptoribus, quos citat Cardinalis Bellarminus libro ſecundo de Purgatorio, capitulo ſexto, nimirum Auctoris quæſtionum apud Iuſtinum, quæſtione duodecima. Et item Auctoris quæſtionum veteris Teſtamenti apud Sanctum Auguſtinum quæſt. 27. & Auctoris librorum de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, libro ſecundo, capit. 11. Et Tertulliani libro de anima prope finem. Et Procopij. Et Eucherij ſuper 1. Reg. cap. 28. Et Iſidori libro octauo Etymologiarum cap. 9. Iſti putant non eſſe credendum, quod Samuel potuerit cogi a Pythoniſſa, 7

aut

aut quod inuocatus ſponte venerit: quia ſic artem Necromantiæ videretur confirmaſſe. Et ſi ille qui apparuit verè fuiſſet Samuel, non ſe (inquiunt) adorari permiſiſſet, ſicuti fecit illa vmbra. Neque dixiſſet: Cras tu, & filij tui mecum eritis.] quippe qui ſciret Saulem iam a Deo fuiſſe reprobatum; & propterea animam eius non in Sanctorum Patrnm limbo, vbi erat ipſe Samuel, ſed in infernum fore deſcenſurã. Et poſtremo, quia in eodem Reg. ca. ver. 6. dicitur: Deum noluiſſe reſpondere Sauli per Prophetas;]ergo neque per Samuelem, qui erat Propheta. Alij putant vtrumq; poſſe admitti, videlicet quod vel fuerit Samuel: vel dæmon in forma Samuelis. Et huius ſecundæ ſententiæ auctorem faciunt S. Auguſtinum lib. 2. ad Simplicianum quæſt. 3. quem ſequi videntur Rabanus, Hugo Cardinalis, & alij. Tertia demum ſententia fuit, quod verè fuerit Samuel qui Sauli apparuit. Et hæc communior eſt ac verior: communior, quia eſt plurimorum eorundemque grauiſſimorum Doctorum, tum veterum tum recentiorum; videlicet Ioſephi 6. Antiq. cap. 15. Iuſtini in Dialogo cum Triphone vltra medium, S. Baſilij Epiſtola 80. ad Euſtatium Medicum, S. Ambroſij in cap. 1. Lucæ, B. Hieronymi in cap. 7. Iſaiæ, S. Auguſtini lib. de Cura pro mortuis cap. 15. quem ſcripſit poſt librum ad Simplicianum, vbi de hac re dubitauerat. Et ferè omnium primariorum Expoſitorum lib. 1. Reg. cap. 18. nimirum Lyrani, Abulenſis, Caietani, Carthuſiani, & aliorum, & ipſius Bellarmini vbi ſupra. Veriorem quoque putamus tertiã hanc ſententiam, quia eam ipſamet ſcriptura ſacra confirmat Eccleſiaſtici cap. 46. ver. 23. Vbi inter laudes Samuelis illud additur, quod poſt mortem prophetauerit, ac prædixerit Regi ideſt Sauli finem vitæ ſuæ. Item quia certum eſt Diabolum futura contingentia ſcire, certoue prædicere non poſſe, quemadmodum fecit Samuel, qui prædixit Sauli, quod ſequenti die ipſe, & filij ſui perituri erant, & caſtra Iſrael a Philiſthæis perdenda, & poſtea regnũ Iſrael Dauidi tradendum. quæ omnia adamuſſim euenerunt. Et prætetea, quia eadem ſcriptura ſacra capite citato, illum qui apparuit Sauli, ſæpius abſolutè, ac ſine vlla adiectione, nominat Samuelem; & de ipſo ſemper loquitur tanquam de vero Samuele; quod non feciſſet, ſi non ipſe fuiſſet verè Samuel, ſed dæmon in forma eius. Denique certum eſt, prioris ſententiæ Auctores, pro maiori parte, aut obſcuros eſſe, aut incertos: quod de contrarium ſentientibus dici non poteſt. Itaque ad obiecta reſponderi poteſt, Samuelem non proprie vi incantationis a pythoniſſa præmiſſæ, ſuſcitatum fuiſſe (ſiquidem certum eſt, quod in eos qui in Dei gratia iam ſunt confirmati, nihil omnino poſſunt artes dæmonum) ſed ex ſpeciali prouidentia Dei, id contigiſſe: neque enim abſurdum videri debet, vt ait S. Auguſtinus quod Deus, qui permiſit Chriſtum a diabolo ad maiorem eiuſdem diaboli confuſionem, in montẽ transferri; & ſupra pinnaculum templi; ſic etiam permiſerit ab eodem, Prophetæ animam portari coram Saule: non vt Magiæ artem confirmaret; ſed vt vel ſic ipſum Saulem iam reprobatum magis perterrefaceret; quippe qui ſciret, Samuelem veracem ſemper extitiſſe Prophetam; nec de vaticinij eius euentu, vllatenus eſſe dubitandum. Porrò illa Saulis adoratio Samueli impenſa, non fuit latriæ, quæ ſoli Deo conuenit; ſed Duliæ, quæ debetur ſanctis, qualis erat Samuel. Quod autem dixit Samuel Sauli: Cras tu & filij tui mecum eritis. interpretari debet, perinde ac ſi ſubiunxiſſet; in numero mortuorum. Senſus enim eſt, veluti ſi diceretur: Cras tu & filij tui moriemini. vt aperte explicat lectio lxx. Interpretum dicens: Cras tu & filij tui tecum cadent. Denique illud quod dicitur Deum noluiſſe reſpondere Sauli per Prophetas, proculdubio ſubintelligendum eſt, Viuentes, illos nimirum, quos prius interrogauerat, vt relatum eſt in eodem ca. ver. 6. Sed iam ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

2. Quod qui apparuit potuerit eſſe vel Samuel vel dæmon.

3. Quod verè fuerit Samuel.

Soluuntur obiecta.

8 Eodem tempore, quo Philiſthæi congregabant agmina ſua contra Iſraelem; cum Rex ipſorum Achis inuitaſſet Dauidem, vt veniret ſecum cum viris ſuis ad bellandũ contra Saul, quemadmodum dicitur 1. Reg. cap. 28. ver. 1. ipſeque Dauid veniſſet in caſtra Philiſthinorum, (nimis enim ſe ſuſpectum Regi Achis reddidiſſet, ſi inuitatus, ſecum ire recuſaſſet) diuina prouidentia factum eſt, vt Satrapæ Philiſthinorum, timentes ne Dauid eos proderet, coegerunt Regem Achis, vt eum cum ſuis ab ipſorum exercitu dimitteret; quod & factum eſt, vt latè deſcribitur 1. Reg. ca. 29. per totum, & breuiter tangitur, 1. Paralip. cap. 12. verſic. 19. Interea verò

Dauid a Philiſthinorũ exercitu, diuina prouidentia, dimittitur.

Amalecitæ deprædantur incẽduntq; Siceleg.

Amalecitæ, quos Dauid ſæpius deprædatus fuerat, audientes ꝙ ipſe Dauid cum ſuo comitatu profectus eſſet cum Achis ad caſtra Philiſthinorum, arrepta temporis opportunitate ſe ſe vlciſcendi, impetu facto ex parte auſtrali, percuſſerunt Siceleg, & ablatis omnibus, ſuccenderunt eam igne. Reuerſus ergo Dauid tertia die ipſe, & viri ſui in Siceleg, cũ inueniſſent eam ſuccenſam, & vxores ac filios ipſorum ductos in captiuitatem, planxerunt vehementer.

Dauid cum viris ſuis amiſſas plangit familias.

Et Dauid contriſtatus eſt valde, parumque abfuit quin lapidaret eum populus, præ animorum amaritudine, quam ſentiebant ex amiſſione charorum. Veruntamen confortatus in Domino, iuſſit Dauid Abiathar applicare ad ſe Ephod, & conſulto Domino, dum parat perſequi latrunculos, ecce quidam viri fortiſſimi de tribu Manaſſe, transfugerunt ad ipſum, vt traditur 1. Paralip. cap. 12. ver. 19. vſque ad 22. vbi ijdem nominatim recenſentur, & ſubditur, quod iſti adiuuerunt eum aduerſus latrunculos.

Conſulto Dominó perſequitur latrunculos.

Profectus itaque Dauid cum ſexcentis viris vſque ad torrentem Beſor; ibi reliquit ducentos viros, qui præ laſſitudine amplius progredi non poterant; ipſe verò cum reliquis quadringentis, progrediens, inuenit in via puerum Ægyptium, præ triduana iam inedia ſemimortuum: etenim cum ægrotare cœpiſſet, a Domino ſuo Amalecita, relictus ibi fuerat: hunc ergo cum refocillari iuſſiſſet Dauid, & de cuneo Amalecitarum, qui ſuccenderant Siceleg, interrogaſſet; ab eo directus: comprehendit Dauid Amalecitas diſcũbentes, atque bibentes, ac exultantes ſuper capta præda; quibus ſubito inuaſis, atque percuſſis, reduxit Dauid omnem prædam quam tulerant, non ſolum de Siceleg, ſed etiam de auſtralibus quibuſdam vrbibus terræ Iudæ: & Dauid (contraria nonnullorum ex ſuis opinione prudenter redarguta) diuiſit eam ex æquo, tam his qui præliati fuerant, quam ijs qui laſſi remanſerant ad ſarcinas cuſtodiendas.

Percuſſis Amalecitis reducit prædam.

Præda diuiſio qualiter facienda.

Quod exinde, tanquam pro lege, habitum, atque obſeruatum fuiſſe in Iſrael, ibidem ſacra ſcriptura teſtatur: quamquam olim quoque adhuc viuente Moyſe, idem quodammodo præceptum factum fuiſſe legimus, de præda Madianitarum, Numer. ca. 31. ver. 27. Vt autem redierunt in Siceleg, ſeparauit Dauid de ſpolijs munera, quæ miſit ſenioribus Iuda proximis ſuis habitantibus in aliquot vrbibus terræ Iudæ, & in his locis, in quibus tempore perſecutionis ſuæ, moratus fuerat cum viris ſuis. quæ omnia latius deſcripta inuenies, 1. Reg. cap. 30. per totum.

Dauid mittit munera ſenioribus Iudæorũ.

Saul cum exercitu ſuo, in prælio cæſus.

Eodemmet tempore quo Dauid percuſſit latrunculos Amalecitas, Philiſthæi pugnauerunt feliciter aduerſus Saulem: & cæſus eſt Iſrael in montibus Gelboe, non procul a Iezrael: cecideruntque tres filij Saulis, inter quos etiam Ionathas perijt: ipſe autem Saul a ſagittarijs admodum vulneratus, cũ mãdaſſet armigero ſuo, vt eũ occideret, ne ab incircuncisis illuderetur; illeque recuſaſſet, incumbens ſuper gladium ſuum Rex mortuus eſt: quod videns armiger eius, ipſe quoque eodem modo ſe ipſum interfecit. Hæc cum audiſſent Iſraelitæ qui habitabant in valle, quæ Aulon dicebatur, quam mediam ſecabat Iordanis; fugerunt, relictis vrbibus ſuis, quas poſtea inhabitarunt Philiſthæi: quod non de omnibus vrbibus exiſtentibus in Aulon intelligendum eſt: Siquidem iſta vallis longiſſimè ſe ſe extendebat ſecus amnem, a ſeptentrione ad meridiem excurrens, & in ea plurimæ erant ciuitates: Sed de illis duntaxat vrbibus accipi debet, quæ erant viciniores loco in quo comiſſum eſt prælium. 9

Corpora Saulis & filiorũ eius à Philiſthæis ſuſpenſa, Galaaditæ rapiunt, et ſepeliunt.

Altera verò die colligentes Philiſthæi ſpolia occiſorum, inuentoque corpore Saulis, & filiorum eius; abſciſſum caput Saulis, & arma, portauerunt in circuitu per terras ipſorum, ac tandem repoſitis capite, & armis eius, in templo Aſtaroth, corpora ipſius, & filiorum eius ſuſpenderunt in muro Bethſan; quæ poſtea viri aliquot fortiſſimi de Iabes Galaad, clam tota nocte ambulantes, abſtulerunt; & combuſſerunt in Iabes, ac deinde oſſa in proximo nemore, ſub quercu, ſepelierunt, ieiunantes ſeptem diebus in funere ipſorum, 1. Reg. cap. vlt. & 1. Paralip. cap. 10. per totum.

Miphiboſeth claudus efficitur.

Cum autem veniſſet nuncius de morte Saulis, & Ionathæ; nutrix Miphiboſeth filij ipſius Ionathæ, qui tunc erat quinquennis, tollens puerum, ac feſtinanter fugiens, cecidit, & alliſis ad terram pueri pedibus, claudus ille deinceps perpetuo manſit, vt obiter traditur, 2. Reg. cap. 4. ver. 4.

De tẽpore quo Samuel, et Saul præfuerunt Iſraeli.

Tempus ergo quo Samuel, & Saul præfuerunt populo, alter ſub titulo Iudicis, alter verò Regis, fuerunt quadraginta anni, vt ſentit Euſebius in Chronicis, & colligi etiam poteſt ex eodem Euſebio lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. 4. circa 10

medium,

medium, vbi ex Eupolemo infert, Saulem regnaſſe annis viginti, & vno (intellige tantum inchoato) ſi eius dictum conferre voluerimus cum eo, quod nos ſub anno mundi 2959. num. 3. & 4. ſuppoſuimus, nempe Saulem vnctum fuiſſe in Regem ſub finem anni vigeſimi, ex quo Arca Dei manſerat in Cariathiarim: inde enim proculdubio ſequitur tranſiſſe annos quadraginta ab obitu Heli ad mortem Saulis. Et hoc eſt quod dicitur Actorum cap. 13. ver. 20. vbi hæc habentur. Et poſt hæc dedit Iudices vſque ad Samuel Prophetam: Et exinde poſtulauerunt Regem: & dedit eis Saul filium Cis virum de tribu Beniamin annis quadraginta.] Quo in loco videtur ſcriptura voluiſſe metiri tempora Iudicum vſque ad Samuelem excluſiuè. Nam quod ait: Vſque ad Samuel Prophetam; vtique innuit ſe ibidem loqui de Samuele non tanquam Iudice, ſed tanquam Propheta: quod etiam fieri videtur Eccleſiaſtici cap. 46. vbi poſteaquam ver. 13. & ſequentibus egit de Iudicibus, poſtea ver. 16. vſque ad finem capitis, agit de Samuele tanquam de Propheta, vt ibidem videre eſt, nulla facta Iudicis mentione. Vnde non mirum eſt ſi citatus Actorum locus vbi ſcriptura tribuit Sauli quadraginta annos, rectè a ſacris Expoſitoribus accipitur, computatis nimirum etiam annis præfecturæ Samuelis: vt paulo poſt probabimus: ita vt illi quadraginta anni, numerari debeant a tempore quo ipſe Samuel communiter agnitus fuit eſſe Propheta Domini: hoc eſt ab obitu Heli; quando capta eſt Arca Domini, & duo filij eius Ophni, & Phinees, pariter interfecti ſunt. Tunc enim, ab illo euentu, cognouit vniuerſus Iſrael, quod Samuel, qui hæc longe ante prædixerat, eſſet fidelis Propheta Domini, vt dicitur 1. Reg. ca. 3. ver. 20. Ad eiuſdē ſententiæ confirmationem facit, quod Gloſſa interlinearis, loco Actorum adducto, ſuper illa verba-annis quadraginta-notat, videlicet-cum tempore Samuelis-Et Beda ait: Liber Reg. non apertè exponit quot annis Saul regnauerit; Sed Apoſtolus, vulgo loquens, hoc quod fama crebrior habebat, dixit. Chronica verò teſtantur, Samuel & Saul, annis quadraginta Iſraeli præfuerunt. hæc Beda. Et hoc idem quod poſtremo dictum eſt, etiam Gloſſa ipſa aſſerit. Abulenſis item ſuper 1. Reg. cap. 7. quæſt. 10. affirmat, in præcitato Actorum textu, computari ſimul tempora vtriuſq; nimirum Samuelis, & Saulis, quaſi fuerint tantummodo ipſius Saulis. Et quæſt. 11. ſuper 2. Reg. c. 2. idem probat aduerſus Rabanum. Et ſuper eodem 2. Reg. ca. 15. quæſt. 12. idem confirmat, citatque Ioſephum 6. Antiq. in eandem ſententiam. Sed re vera, in horum temporum ſupputatione, valde diuerſus eſt a ſacra ſcriptura, Ioſephus 6. Antiq. cap. 14. vltra medium capitis, & in fine eiuſdem libri. Nam licet videatur tribuere aliqua tempora Samueli ſimul & Sauli, dicens: Saulem regnaſſe decem, & octo annos viuente Samuele; tamen ponit inter obitum Heli, & Saulis fluxiſſe non quadraginta annos, vt teſtatur ſcriptura; ſed quinquaginta, nempe duodecim in quibus, inquit, præfuit Samuel ſolus. quod manifeſte repugnat ſacræ ſcripturæ, quæ ab obitu Heli, cui diximus immediatè ſucceſſiſſe Samuelem, ad electionē Saulis in Regem, numerat annos viginti, vt patet 1. Reg. cap. 7. ver. 2. Addit deinde Ioſephus annos decem, & octo, quibus præfuit Saul populo, viuente Samuele: Et in hoc bene dixit: eſt enim hoc ſacræ ſcripturæ conſentaneum; vt vel hinc optimè Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 8. quæſt. 2. & alij deſumpſerint Saulem ſuperuixiſſe Samueli duobus tantum annis. Demum adiungit Ioſephus alios viginti annos quibus, inquit, præfuit Saul ſolus poſt mortem Samuelis. Et hoc a veritate prorſus alienum putamus: quandoquidem, hoc poſito, ſequeretur perſecutionem Dauidis perduraſſe plus viginti annis: Certum namque eſt eam cœpiſſe multo tempore ante obitum Samuelis, vt patet ex his, quæ dicuntur, 1. Reg. cap. 19. & deinceps vſq; ad 25. vbi narratur mors Samuelis. & item conſtat Saulem numquam perſequi deſijſſe Dauidem, niſi quattuor circiter menſibus ante ſuum obitum, quando ſcilicet intellexit Dauidem cum viris ſuis exiſſe de terra Iſrael; & habitaſſe in regione Philiſthinorum in Siceleg. vt apertè colligitur 1. Reg. cap. 27. ver. 4. & 7. & nos ſupra num. 2. & 6. probauimus. Sed & aliud multo maius inconueniens conſequeretur. Nam ſi Dauidis perſecutio fuit diuturnior viginti annorum; vtique neceſſe eſt quod ipſe fuerit minor decem annorum, quando pugnauit cum Goliath: quandoquidem hæc duo veriſſima ſunt, & perſecutionem cœpiſſe poſt occiſum Goliath; & Dauidem fuiſſe triginta annorum, quando ſtatim poſt mortem Saulis, regnare cœpit in Hebron.

Exponitur locus Actorum.

Refellitur Ioſephus in horum temporum dinumeratione.

Itaque,

Samuel quam diu præfuerit populo.

Itaque, vt melius, ac magis ad veritatem in ſacro eloquio traditam, diſtinguamus 11
tempora quibus populo præfuerunt Samuel & Saul, dicimus, ꝙ ſpectat ad Samuelē, ipſum proculdubio iudicaſſe Iſraelem, ante electionem Saulis in Regem, toto illo viginti annorum interuallo, quo dicitur 1. Reg. cap. 7. ver. 2. manſiſſe Arca Dei in Cariathiarim; Et conſequenter allucinari Ioſephum in eo quod vbi ſupra ait, Samuelem præfuiſſe populo duodecim duntaxat annis ante Saulem; niſi forte non ſtatim ab obitu Heli, ſed poſt annos octo iudicare cœpiſſet: de qua re tamen nihil omnino conſtat: Quin etiam eo caſu oporteret ponere interregnum octo annorum inter Heli, & Samuelem; cuius tamen interregni neque ſcriptura ſacra, neque ipſe Ioſephus, aut alius, quod ſciam, Auctor, vnquam meminit. Cum ipſo autem Saule iudicauit populum Samuel (vel ſaltem illam populi partem quæ deſpexerat Saulē) toto illo tempore quod fluxit ab electione Saulis in Regem, vſque ad innouationē regni eius celebratam in Galgalis: Cuius rei ſignum eſt, quod quando Saul ſectis in fruſta bobus ſuis, conuocauit populum aduerſus Ammonitas; non ſe ipſum ſolū, ſed ſimul quoque Samuelem nominauit in edicto dicens: Quicunque non exierit, & ſecutus fuerit Saul, & Samuel, ſic fiet bobus eius.] 1. Reg. ca. 11. ver. 7. vnde apparet, quod tunc ambo ſimul quodammodo eſſent Duces populi. Poſt confirmatū verò Saulis regnum, Samuel non propriè dici poteſt præfuiſſe populo tanquam Iudex, ſed tanquam Propheta: Nec obſtant illa verba quæ habentur 1. Reg. cap. 7. ver. 15. videlicet: Iudicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ.] quia, vt ait Abulenſis, ibi ſubintelligendum eſt, quibus manſit in principatu, ſeu quibus potuit proficiſci ad illa tria loca vbi conſueuerat iudicare populum. Niſi forte quis opinari velit poſt reprobationem Saulis, Samuelem accidentaliter quoque interdum iudicaſſe aliquos de populo ad ſe recurrentes, quemadmodum Dauidē, quando ad eum confugit ob Saulis perſecutionem, & in hoc ſenſu accipiendum eſſe, ꝙ ait Ioſephus vbi ſupra, nimirum quòd Saule regnante, Samuel præfuit populo decē & octo annis, ideſt donec vixit. Sed quod Samuel, regnante Saule, vnquā iudicauerit Iſraelem, non niſi ſatis impropriè dici poteſt. Quod verò attinet ad Saul, certū eſt ipſum regnaſſe annis viginti. Nam ſi, vt ſæpe diximus, ex Actorum cap. 13. ver. 20. colligitur fluxiſſe annos quadraginta ab obitu Heli ad obitum Saulis. Et ex 1. Reg. c. 7. ver. 2. apparet Samuelem poſt Heli iudicaſſe populum vſque ad finem ferè vigeſimi anni ex quo manſerat Arca Domini in Cariathiarim; proculdubio remanent alij viginti anni, quibus regnauit Saul, quemadmodum hactenus à nobis digeſtum eſt, & in Tabulis clarius videri poterit. Quod ſi quis nobis opponat textum 1. Reg. cap. 13. ver. 1. vbi dicitur Saulem regnaſſe duobus annis. iam ad hoc ſatis ſub anno mundi 2960. num. 3. reſponſum eſt, id debere intelligi ante eius reprobationem: poſt ipſam verò reprobationem, adhuc regnauit alijs decem & octo annis; in quibus tametſi quodāmodo dici poſſit fuiſſe legitimus Rex, quia ſemper deinceps dum vixit, regiam penes ſe retinuit poteſtatem, vt latè Dionyſius Carthuſianus ſuper 1. Reg. cap. 13. art. 25. probat ex eo quod Dauid non ſemel dixit de ipſo Saule: Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit?] & ideo ipſemet pœnitentia ductus, percuſſit pectus ſuum dolens, quòd abſcidiſſet oram chlamydis eius. Et demum Adoleſcentem, qui dixerat ſe occidiſſe Saulem, iuſſit interfici, dicens: Quare non timuiſti mittere manum tuam vt occideres Chriſtum Domini?] Attamen quia conſtat Saulem anno regni ſui ſecundo circiter deſinente a Deo fuiſſe reprobatum, eique ſententiam reprobationis per Samuelem Prophetam fuiſſe intimatam, videtur etiam poſſe defendi, quòd exinde non legitimè, ſed violenter ac tyrannicè regnauerit: ſed quicquid ſit, conſtat ipſum donec ſuperſtes fuit ſemper pro legitimo Rege communiter reputatum, habitumque fuiſſe, & propterea Dauidem appellaſſe illum Chriſtum Domini.

Quot annis regnauerit Saul.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2980.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 437.

1 ANNO regni Saulis vigeſimo, & ab obitu Heli quadrageſimo exactis, nimirum proximo circiter inchoante, qui poſtea fuit primus regni Dauidis; cum die tertia, ex qua redierat de cæde latrunculorum Amalecitarũ in Siceleg, audiſſet Dauid cladem maximam, quam fecerant Philiſthæi in populo Iſraelitico, & mortem Saulis ac Ionathæ; iuſſit occidi virum Amalecitam, qui ſe interfeciſſe Saulem nunciauerat; quem tamen mentitum, quod ſic magnam ſe a Dauide mercedem conſequuturum ſperaret, communior Expoſitorum illius loci ſententia eſt; quia conſtat 1. Reg. cap. vlt. ver. 4. Saulem ſibi ipſi mortem conſciuiſſe. Quamquam Ioſephus 7. Antiq. ca. 1. Amalecitam vera retuliſſe exiſtimauerit, putans, quod tametſi Saul in proprium gladium incubuiſſet, non tamen illico interierit, ſed adhuc ſemiuiuus iuſſerit ſe ab ipſo Amalecita interfici. Planxit deinde Dauid, ſciſſis veſtibus, interitum Saulis, & Ionathæ; & canticum quoddam in modum flebilis elegiæ compoſuit, cecinitque in hæc verba. Conſidera Iſrael &c. vt latius videre eſt, 2. Reg. cap. 1. per totum. Denique conſulto prius Domino, aſcendit Dauid cum duabus vxoribus, & tota familia ſua, cunctiſque viris militaribus qui ſequebantur eum, in Hebron; ibique vnctus eſt Rex ſuper vniuerſam tribum Iuda, 2. Reg. cap. 2. ver. 1. vſq; ad 5. Creditur autem non multo antequam palam vnctus eſſet, compoſuiſſe Pſalmũ 26. Dominus illuminatio mea &c. vt colligi poteſt ex titulo, qui habet: Pſalmus Dauid priuſquam liniretur. Quamquam aliqui referant illum ad hanc ſecundam vnctionem, aliqui ad tertiam; mihi non improbabile videtur, Dauidem prædictum Pſalmum compoſuiſſe ac ceciniſſe ante hanc ſecundam vnctionem, quando adhuc recens erat memoria interitus Saulis, & aliorum inimicorum ipſius Dauidis, vt videntur innuere illa verba, quæ ibidem habentur ver. 2. Qui tribulant me inimici mei ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt.] Et nihilominus, eundem Pſalmum ceciniſſe etiam ante tertiam vnctionem, vt præpararet ſe ad rectam tanti regni adminiſtrationem. Erat autem Dauid triginta annorum, intellige completorum, quando regnare cœpit in Hebron, vt dicitur 2. Reg. cap. 5. ver. 4. Et ibidem regnauit ſeptem annis cum dimidio ſuper ſolam tribum Iuda, quemadmodum expreſsè traditur in eiuſdem libri cap. 2. ver. 11. & cap. 5. ver. 5. Nec refert, quod 3. Reg. cap. 2. ver. 11. abſolutè dicatur, ipſum regnaſſe annis ſeptem, nulla ſex menſium habita ratione: quia ibidem ſcriptura, vt aliàs quandoque, integros tantum annos recolit, & minutias temporum præterit; & quod ibi omiſit, locis ſupra citatis ſuppleuit. Porrò Dauid intra memoratum ſeptennium, præter duas vxores, quas habebat antequam factus eſſet Rex, videlicet Achinoam Iezraelitem, & Abigail, quæ fuerat vxor Nabal Carmeli; duxit alias quattuor, nempe Maacha filiam Tholmai Regis Geſſur; & Aggith; & Abital; & Eglam; genuitque ex his in Hebron filios ſex; Videlicet Amnon primogenitum, de Achinoam; alterum nomine Cheleab qui, & Daniel, de Abigail; Tertium Abſalom de Maacha; quartum Adoniam de Aggith; quintum Saphatiam de Abital; Et ſextum Iethtrahan de Egla, 2. Reg. cap. 3. ver. 2. vſque ad 6. & 1. Paralip. cap. 3. ver. 1. vſque ad 4.

De Amalecita qui ſe Saulem interemiſſe nũciauit.

Plangit Dauid interitum Saulis, & Ionathæ.

Vngitur in Hebron rex ſuper Tribum Iuda, anno ætatis ſuæ 30. expleto.

Quot annis regnauerit in Iuda.

De vxoribus eius, & filiis in Hebron natis.

2 Vt primum autem audiuit Dauid Rex, quod viri Iabes, cadauera Saulis, & filiorũ eius, a Philiſthæis furtim ſublata, honorificè ſepeliſſent, miſit qui ſuo nomine collaudarent eos, & conteſtarentur, eã rem ſibi non modo non diſplicuiſſe, quemadmodum forte exiſtimare potuiſſent, ſcientes quod Saul donec vixerat ipſum perſequi nõ deſierat: quin potius acceptum valde habuiſſe quod fecerant, & paratum ſe, ipſis gratiam referre: quandoquidẽ ipſe quoque caſum Saulis, & cladem populi pariter deplo-

De legatione Dauidis ad viros Iabes Galaad.

deploraſſet: nihilominus, non debere eos animo concidere, quod Regem belliquè ducẽ amiſerint, ſed magis corda erigere aduerſus hoſtes, hoc eſt Philiſthæos; tacite offerens ſe pugnaturum pro populo Iſrael, præſertim nunc, ex quo iam conſtitutus eſſet Rex ſuper tribum Iuda, 2. Reg. cap. 2. ver. 5. vſque ad 8.

Isboſeth ſuccedit patri in regno Iſrael.

Non multo poſt (vt paulo infra oſtendemus) cum audiſſet Abner Princeps militiæ Saulis, quod filij Iuda vnxiſſent Regem ſuper ſe Dauidem; tulit Isboſeth, qui ſolus de filijs Saul legitimis, ſuperſtes remanſerat, & 1. Paralip. c. 8. ver. 33. & cap. 9. ver. 35. appellatur Esbaal; (nã tres priores, nempe Ionathas, & Melchi-ſua, & Abinadab cum patrẽ ſuo, Saul, in poſtremo prælio cum Philiſthæis inito, ceciderant, vt dicitur, 1. Reg. capitulo 31. verſiculo 2. & 6.) Et circunducens eum per caſtra, tunc vt arbitror, exiſtentia prope vrbem nomine Manahim, quod etiam caſtra interpretatur, conſtituit Regem ſuper Galaad, & ſuper Geſſuri, & ſuper Iezrael, non tribus Iuda, ſed Iſſachar (dictum eſt enim ſub anno mundi 2977. numero ſecundo, duas fuiſſe Iezrael) & ſuper Ephraim, & ſuper Beniamin, & ſuper Iſrael vniuerſum; excepta duntaxat tribu Iuda, quæ ſola vt dictum eſt, ſequebatur Dauidem, 2. Reg. cap. 2. ver. 8. vſque ad 10. Ex eo autem quod diximus; Dauidem duxiſſe filiam Tholmai Regis Geſſur in vxorem; & Isboſeth filium Saulis conſtitutum fuiſſe Regem ſuper Iſrael, ac etiam ſuper Geſſuri; videtur neceſſario eſſe inferendum, ipſos quidem Geſſuritas habuiſſe proprium ex gente ſua Regem; ſed tamen etiã fuiſſe tributarios, aut aliquo modo ſubditos Iſraeli; alioqui non potuiſſet conſtitui Isboſeth Rex ſuper Geſſuri tunc, quando ſuper eos iam regnabat Tholmai. Ceterum, 3

Quot annis regnauerit Isboſeth.

quadraginta annorum erat Isboſeth, quando regnare cœpit, & duobus annis regnauit ſuper Iſrael, vt dicitur cap. Reg. proximè citato ver. 10. Qui locus non abſolutè videtur eſſe intelligendus, ſed reſpectiuè ad inferius dicenda; nimirum quod Isboſeth regnauit duobus annis in pace, hoc eſt antequam oriretur longa illa concertatio inter domum Saulis, & Dauidis, de qua ſub anno mundi 2982. dicemus. Nam re vera oportet, quod Isboſeth regnauerit ferè annis ſeptem cum dimidio, vt late probat Abulenſis ſuper 2. Reg. cap. 2. quæſt. 12. & ſuper cap. 5. quæſt. 1. & 5. Vbi diſputat contra opinionem Hebræorum, & Hiſtoriæ Scholaſticæ, & aliorum. Quamquam autem Caietanus ſuper 2. Reg. cap. 3. contendat, ipſum Isboſeth non regnaſſe ſuper Iſrael toto illo tempore quo regnauit Dauid in Hebron; ſed duobus tantum annis; non primis, neque poſtremis, ſed intermedijs: putat enim, quod non ſtatim ac mortuus eſt Saul, ſed multo poſt conſtitutus fuerit Isboſeth Rex ſuper Iſrael; & quod mortuo Isboſeth, non ſtatim, ſed multo poſt, tranſlatum ſit regnum Iſrael ad Dauidem: Attamen quicquid ſit, mihi ſatis plana, & probabilis, & ſacro textui cõſona videtur Abulenſis opinio, quam ſequor. Neque verò alicui durum videri poterit, id quod ſcriptura ſacra, 2. Reg. ca. 2. ver. 10. ait, Isboſeth regnaſſe duobus annis: non ſimpliciter, & abſolutè eſſe accipiendum; ſi recolat eandem ſcripturam, 1. Reg. cap. 13. in principio idem quoque de Saul dixiſſe; quod ſcilicet duobus annis regnauerit, & tamen certiſſimum eſt, ipſum multo plures annos in regno exegiſſe, vt nos ſub anno mundi 2960. num. 3. demonſtrauimus.

De diuiſione, & ordine turmarum exercitus Dauidis.

Sanè Dauid, circa initia regni ſui, quemadmodum ex paulo inferius dicendis manifeſtum fiet, præuidens poſſe ſibi de repente bella ſuperuenire, ſiue ab Amalecitis alijſque finitimis populis, quos frequentibus excurſionibus non multo ante deprædatus fuerat; ſiue a Philiſthæis ꝑpetuis Hebræorũ hoſtibus; ſiue etiam ab ipſis Iſraelitis, qui ſequebantur Isboſeth filium Saul: ne imparatus offenderetur, ſi populum ad propria tabernacula redire ſineret: aut è conuerſo ne nimis populum grauaret, ſi eundem iugiter in caſtris detineret, nec poſſent ſinguli quandoque rebus domeſticis vacare: diuiſit omnes aptos ad pugnam, nimirum a viginti annis & ſupra, in duodecim turmas, quarum ſingulæ ſuccedentibus temporibus, vt paulo poſt dicetur, adeo creuerunt, vt vnaquæque ipſarum contineret viginti quattuor mille viros, præficiens vnicuique turmæ proprium principem, & ſub eo tribunos qui millenis præeſſent, & ſub his centuriones, qui centurijs, & Præfectos: puto autem hic præfectorum nomine, comprehendi alios belli miniſtros minores, puta quinquagenarios, decanos, & ſi qui erant huiuſmodi alij. Conſtituit præterea, vt viciſſim ſingulis menſibus, vna ex hiſce turmis cum ſuo principe ac ceteris miniſtris ſuis, præſto eſſet 4

Regi,

Regi, in omnem belli euentum. Quod ſi quandoque vna non ſufficeret ad ſuſtinendos hoſtium impetus, alteram pariter, vel etiam plures, prout opus eſſet, confeſtim conuocare conſueuerat. Porrò hanc turmarum diſpoſitionem, & ordinationem, quæ poſtea perſeuerauit vſque ad finem regni Dauidis, vel forte etiam Salomonis; inſtitutam primo fuiſſe ab ipſo Dauide circa initia regni ſui in Hebron, vt dictum eſt, inde neceſſario infertur, quod 1. Paralip. cap. 27. (vbi ver. 1. vſque ad 16. hæc turmarum diſtinctio deſcribitur, et ſingularum principes nominatim recenſentur) expreſſe ver. 7. habemus Aſahelem fratrem Ioab, fuiſſe principem quartæ turmæ, quæ quarto anni menſe Regi præſto eſſe tenebatur, & in turma eius viginti quattuor millia viri. Scimus autem, quod iſte Aſahel occiſus fuit ab Abner, vt traditur 2. Reg. cap. 2. ver. 23. nimirum anno circiter tertio regni Dauidis, vt nos ſub anno mundi 2982. num. 2. dicemus: Vnde euidenter colligitur iſtam turmarum partitionem antea fuiſſe inſtitutam, nempe vt diximus, circa initia regni eiuſdem Dauidis. Nemo autem miretur ipſum Dauidem, eo præſertim tempore quo ſolum regnabat ſuper tribum Iuda, habere potuiſſe exercitum adeo copioſum, quia præterquam quod illa tribus ferè ſemper inter ceteras maior fuit, plurimi quoque de alijs tribubus per ſingulos dies ad ipſum tranſibant, vſque dum fieret grandis numerus quaſi exercitus Dei; quemadmodum expreſse traditur, 1. Paralip. cap. 12. verſ. 22. quod de hoc tempore, videlicet, quando Dauid regnare cœpit in Hebron; intelligendum eſſe, bene probat Abulenſis ſuper cap. Paralip. citato quæſt. 18. Dictũ eſt autem, quod exercitus Dauidis, paulatim eo vſque excreuit, vt videretur eſſe quaſi exercitus Dei, hoc eſt penè innumerabilis, quemadmodum exercitus Angelorum Dei, de quo dicitur Iob. ca. 25. verſic. 3. Numquid eſt numerus militum eius?] quaſi dicat, non. Quod ſi quis adhuc contendat fieri non poſſe, vt Dauid, quando regnabat ſuper ſolam tribum Iuda, habuerit in exercitu ſuo ducenta octoginta octo millia militum. Sed hunc numerum (qui ex vigintiquattuor millibus duodecies ductis, reſultat) eſſe referendum ad tempus in quo regnabat ſuper vniuerſum Iſrael, vt etiam videtur poſſe colligi ex eodem capitulo Paralipom. vbi poſt recenſitos turmarum Principes, conſequenter recenſentur quoque Duces tribuum: Dicimus fieri poſſe, & probabilius eſſe, quod ſingulæ illæ turmæ, ab exordio ſuæ inſtitutionis longe minus numeroſæ eſſent; ſed poſtea, aucto Dauidis regno, ipſæ quoque auctæ admodum fuerint, & ad memoratas ſummas reductæ; & quod Auctor libri Paralip. ibidem quodammodo, & initium ipſarum, & ſtatum perfectum, ad quod poſtea perductæ ſunt, tangere voluerit; initium quidem recenſendo nomina Principum, qui primi ſingulis præfecti fuerant; ſtatum verò perfectum, notando præcisè numerum militum, quem ſingulæ poſtremo continebant, & ſingularum tribuum duces.

5 Credimus inſuper Dauidem, eodem tempore quo conſtitutus fuit Rex ſuper Iudam in Hebron, delegiſſe ſibi viros de regno ſuo prudentiores, quorum conſilio, in rebus præſertim arduis ac difficilioribus rite diſponendis ac dijudicandis, vtebatur. Et item conſtituiſſe ſibi varios ſubſtantiæ regiæ præfectos; nimirum qui tributis exigendis, qui theſauris conſeruandis, & præterea qui vineis, oliuetis, ficetis, agriſque colendis, præeſſent; Et item, qui cellis vinarijs, horreis, & apothecis olei, aliarumque rerum, præpoſiti eſſent. Nec non qui pecorum, & armentorum, quæ varijs in locis paſcebantur, curam haberent, vt ex eodem 1. Paralip. c. 27. ver. 25. vſque ad finem colligi poſſe videtur. Nam etſi ille locus, non proprie ac præcisè de hoc tempore, ſed magis de eo in quo Dauid vniuerſo Iſraeli dominabatur, accipiendus eſſe videatur: nihilominus, rationi valde conſonum eſt, credere, eadem munera, quæ ibi memorãtur; ab initio quidem regni eius, pro recta adminiſtratione domus, ac rerum ſuarum, ſic fuiſſe diſpoſita, atque ordinata; deinceps verò, creſcentibus diuitijs, ac regimine; miniſtrorum quoque numero, valde admodum fuiſſe aucta, ac multiplicata.

Primarij Dauidis regis miniſtri.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 2982.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 439.

De bello inter Dauid, & Isboſeth.

ELAPSIS duobus annis, ex quo cœperant regnare Dauid ſuper Iudam, & Isboſeth ſuper Iſrael; Videlicet anno tertio regni ipſorum circiter incheante, quemadmodum ex his, quæ nos ſub anno mundi 2980. num. 3. diximus, inferri poteſt; cœptum eſt bellum, & longa illa concertatio, inter domum Dauid, & domum Saul; iſta quotidie decreſcente, illa verò maiora indies incrementa ſuſcipiente, vt apertè traditur, 2. Reg. cap. 3. ver. 1. Dicitur autem fuiſſe longa, iſta concertatio, quia per annos ferè quinque cum dimidio, perduraſſe creditur, hoc eſt vſque ad interitum ipſius Isboſeth; quemadmodum ex dictis ſub anno proxime allegato, colligi poteſt. Ex his autem, quæ interim geſta ſunt, pauca quædam breuiter commemorantur 2. Reg. cap. 2. ver. 12. vſque ad initium capitis 5. 1

Iudæorum, & Iſraelitarum exercitus appropiant.

Et primo quidem Abner princeps militiæ Isboſeth, cum de Manahin, tranſmiſſo Iordane, veniſſet cum exercitu in Gabaon, quæ erat vrbs terræ Beniamin, vt patet Ioſu. c. 18. ver. 25. & creditur extitiſſe, vel in confinio, vel non procul a finibus Iudæ aquilonaribus: Ioab princeps militiæ Dauidis, vt audiuit Iſraelitas, armis inſtructos, Iudaicæ ditioni appropinquaſſe, ſuſpicatus aliquod ab eis malum; protinus illis cum exercitu ſuo occurrit, ad piſcinam quandam prope Gabaon exiſtentem; cumque inter Iudæos, & Iſraelitas, media tantum eſſet piſcina; & primus Abner prouocaſſet ipſum Ioab, vt vtrinque gladiatores duodecim exponerentur, qui cunctis inſpectantibus inter ſe cominus decertarent; protinus, annuente Ioab, ex vtraque parte viri fortiſſimi audacter prodeuntes; ac ſtatim ſe ſe inuicem aggredientes, pariterque ſe gladijs confodientes, cuncti ſimul occubuerunt. Quamobrem vocatum poſtea fuit nomen loci illius, Ager robuſtorum. Ac ſubinde ortum eſt bellum durũ inter vtrunque exercitum, tandemque fugatus eſt Abner, & ceciderunt in illo conflictu, de ſeruis Isboſeth trecenti ſexaginta viri; ac multo plures cecidiſſent, niſi Ioab poſt ſolis occaſum, rogante Abner, receptui canens, reuocaſſet ſuos a cæde fratrum ſuorum. De ſeruis verò Dauid, interierunt tantummodo decem, & nouẽ, & Aſahel frater ipſius Ioab; qui cum perſequeretur fugientem Abner, & ab eo non ſemel monitus deſiſtere renuiſſet, ab eodem Abner auerſa haſta in inguine confoſſus interijt, ſepultuſque eſt in ſepulchro patris ſui in Bethleem. Porrò Abner cum reliquis copijs ſuis, tota illa nocte ambulans, peruenit trans Iordanem ad caſtra, hoc eſt in Manahim, vbi morabatur Isboſeth, vt ait Ioſephus 7. antiq. cap. 1. non longe ab initio. Ioab verò cum ſuis, redijt in Hebron, 2. Reg. cap. 2. ver. 13. vſque ad finem capitis. 2

12. vtrinque gladiatores ſe inuicem confodiunt.

Iſraelitæ a Iudæis cæſi fugantur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2983.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 440.

Iubil eus viij.

ANNO regni Dauidis ſuper Iudam, & Isboſeth ſuper Iſrael quarto, neceſſe eſt incidiſſe annum Iubilei octaui: erat enim annus ab introitu Iſraelis in terram Chanaan quadringenteſimus, vt videre eſt in tabulis. 1

Per

1 Per hæc quoque tempora & deinceps, perſeuerante bellò inter domum Dauidis, & Saulis; probabile admodum eſt, plurima alia accidiſſe certamina, inter ſequaces Dauidis, & Isboſeth; ac ferè ſemper ceſſiſſe in detrimentum partis ipſius Isboſeth; quæ tamen ſcriptura ſacra narrare non curauit; vel quia forte non fuerint valde memorabilia; vel quia ſatis indicari poſſe videntur in iam memoratis verbis, 2. Reg. cap. 3. ver. 1. relatis, nimirum: quod pars Dauidis in dies augebatur; contra verò pars Isboſeth, ſenſim iugiter decreſcebat. Ceterum quæ in eodem cap. 3. ver. 6. ſubduntur, de Abner qui indignatus aduerſus Regem ſuum Isboſeth, quod ipſum arguiſſet pro muliere ad quam acceſſerat; clam fœdus inijt cum Dauide, & ſolicitare cœpit corda ſeniorum Iſrael, vt transferrent Regnum de domo Saulis ad ipſum Dauidem, credimus contigiſſe non multo antequam id re ipſa præſtitum fuit. *De ſucceſſiuo regni Dauidis incremento.*

Itaque

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2986.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 443.

1 SVB finem, vt arbitror, anni ſeptimi regni Dauidis ſuper Iudam, & Isboſeth ſuper Iſrael, cum Abner ingreſſus eſſet ad Reſpham, quæ fuerat concubina Saulis, & de hac re correptus fuiſſet ab Isboſeth Rege; indignè admodum id ferens Abner, quod pro muliere ipſum arguere non pepercifſet, qui eidem, vt regno Iſrael potiretur, auctor fuerat: iracundia fremens, iurauit ſe tranſlaturum regnum Iſrael de domo Saul, ad Dauidem; Et vt id opere impleret, non multo poſt miſit nuncios ad ipſum Dauidem, offerens ſe, ſi placeret, libenter initurum cum eo amicitiam; qui protinus annuit, hac tamen conditione, vt priuſquam ad ſe veniret curaret ſibi reſtitui vxorem ſuam Michol filiam Saulis, quam valde diligebat. Quod cum factũ fuiſſet, cœpit Abner loqui cum ſenioribus Iſrael, & ſeorſum quoque cum viris Beniamin, & tandem omnes in ſententiam ſuam adduxit, de transferendo regno totius Iſrael ad ipſum Dauidem, ſecundo Reg. cap. 3. ver. 6. vſque ad 19. *Cur Abner defecerit a rege ſuo Isboſeth.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2987.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 444.

Abner fœdus percutit cum Dauide, & a Ioabo interficitur. Dauid maledicit Ioabo, & plangit Abnerum.

1 ANNO autem, vt reor, regni Dauidis, & Isboſeth octauo, iam inchoato, venit Abner ad Dauid in Hebron, cum viginti viris; vbi regio exceptus conuiuio, rebuſque pro voto bene diſpoſitis, cum a Rege dimiſſus, ad ſuos rediret, fraudulenter a Ioab reuocatus, ac doloſè occiſus eſt, in vltionem Aſahel fratris ſui, quẽ Abner antea occiderat. Quamobrem Dauid contriſtatus eſt valde; & grauiter ferens tale facinus, maledixit ipſi Ioab, & domui eius, imprecans ei iuſtam a Domi-

 no

no vltionem; deinde planxit ipſum Abner, ac præſens cum populo ſuo honorificè admodum celebrauit exequias eius; quem cum ſepeliſſent in Hebron, iterum fleuit Rex ſuper tumulum eius, cunctis videntibus, & omnis populus cum eo; ac præ triſtitia iurauit Rex, nolle ſe cibum ſumere, niſi poſt ſolis occaſum. Ex quibus omnibus manifeſte cognouit vniuerſus Iſrael, quod Rex non modo eſſet omnino innocens a ſanguine Abner, quin etiam quod eidem re vera plurimum diſplicuiſſet interitus eius, vt latius videre eſt, 2. Reg. cap. 3. ver. 19. vſque ad finem capitis. Et tunc credunt nonnulli, Dauidem compoſuiſſe Pſalmum 138. qui incipit. Domine probaſti me, & cognouiſti me &c. vt ſe purgaret coram Deo, & hominibus, a falſis quorundam ſuſpicionibus, qui de integritate ipſius quodammodo hæſitare videbantur, eo quod talis vir a principe militiæ Regis, in ipſa ciuitate regia, occiſus fuiſſet.

Isboſeth, & omnis Iſrael valde perturbati ob necem Abneris. Baana, et Remmõ interficiũt regem Isboſeth & ipſi iuſſu Dauidis necantur.

Ceterum Isboſeth, vt audiuit cecidiſſe Abner principem militiæ ſuæ, ac totius re- 2
gni ſui adminiſtratorem; & a viris Dauid fuiſſe interfectum; diſſolutus eſt animo, ac viribus, omniſque Iſrael perturbatus eſt. Accidit autem non multo poſt atteſtante Ioſepho 7. Antiq. cap. 2. ferè in principio capitis, vt duo principes latronum, Baana, & Rechab, filij Remmon Berothitæ, de tribu Beniamin, qui hactenus exulauerant in Gethaim, quæ creditur fuiſſe vrbs Philiſthinorum, ingreſſi latenter domũ Isboſeth dormientis in meridie ſuper ſtratum ſuum, occiderint eum, & ablato eius capite, fugientes tota nocte, attulerint illud ad Dauidem, in Hebron, putantes id pergratum Regi futurum, & propterea grandem ſe ab eo remunerationem conſecuturos: Sed valde eos ſpes ſua fefellit. Nam Rex, cognita eorum nequitia, & impietate, confeſtim eos quidem iuſſit interfici; caput autem Isboſeth in ſepulchro Abner, in Hebron tumulari, 2. Reg. cap. 4. per totum.

De vnctione Dauidis ſuper vniuerſum Iſrael.

Eodem anno, menſe ſexto circiter deſinente, congregatus omnis Iſrael, vnani- 3
miter venit ad Dauid in Hebron, & percuſſerunt ſeniores populi fœdus cum eo, coram Domino, vnxeruntque (nimirum per Sacerdotes & Prophetas) ipſum in Regem ſuper omnem Iſrael 2. Reg. cap. 5. ver. 1. vſque ad 4. & 1. Paralip. cap. 11. ver. 1. vſque ad quartum. Sanè Principes virorum fortium Dauid, qui adiuuerunt eum vt Rex fieret ſuper omnem Iſrael, recenſentur in eodem Paralip. cap. a ver. 10. vſq; ad 23. capitis ſequentis. Numerus autem principum, & virorum, qui de ſingulis tribubus tunc venerunt ad Dauid in Hebron, vt facerent eum Regem, deſcribitur, 1. Paralip. cap. 12. ver. 23. vſque ad finem capitis. Vbi etiam ſubiungitur, quod manſerunt ibi tribus diebus, comedentes, & bibentes cum lætitia; Et quod a cunctis tribubus Iſrael, tam proximis quam remotis, vndique afferebantur ad victum pertinentia, & gaudium magnum erat in Iſrael. Et hæc fuit tertia eademque poſtrema vnctio Dauidis in Regem. Nam prima facta fuerat a Samuele in Bethleem, quando Dauid adhuc erat adoleſcentulus, quattuordecim circiter annorum, vt ſub anno mundi 2964. nume. 1. diximus; in ſignum quod iam ex tunc deſignatus erat Rex. Secunda vnctio facta fuit in Hebron, cum iam eſſet Dauid triginta annorum, quando conſtitutus eſt Rex totius tribus Iudæ, vt ſub anno mundi 2980. num. 1. dictum eſt. Tertia pariter in Hebron, anno vitæ ſuæ trigeſimo octauo, vt patet in tabulis; de qua nunc agimus; quando ſcilicet vno omnium Iſraelitarum conſenſu, ſollemniter admodum vnctus, factuſque eſt Rex totius populi Iſraelitici. Et tunc paulo antequam vngeretur creditur ſecundo ceciniſſe Pſalmum 26. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea &c. quemadmodum ſub anno numeroque proximè citatis adnotauimus. Et item putant nonnulli eundem Dauidem compoſuiſſe ac ceciniſſe Pſalmum 138. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum, &c. qui poſtea inter quindecim cantica graduum computatus eſt.

Dauid oppugnat expugnatque arcem Siõ in Ieruſalem.

Conſummata celebritate huius tertiæ vnctionis, quæ tribus diebus, vt dictum 4
eſt, abſoluta fuit; abijt Dauid Rex, & omnis Iſrael cum eo in Ieruſalem, quæ dicebatur Iebus, eo quod longo admodum tempore habitata fuerat a Iebuſæis. Et cœpit oppugnare arcem Sion, de qua ipſi Iebuſæi, poſt obitum Ioſue, numquam expelli potuerant; erat enim natura, arteque munitiſſima.

tiſſima. Quamobrem ijdem Iebuſæi,exiſtimantes eam eſſe omnino inexpugnabilẽ, ad irridendos conatus Dauidis,poſuerant ſuper muros eius aliquot cæcos, & claudos,tanquam vel ipſi ſoli poſſent eam defendere; & ſubſannantes dicebant Dauidi: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos.] Dauid autem præclari illius facinoris difficultate nihil territus, vt viris ſuis alioqui fortiſſimis, animum adderet,propoſuit edictum dicens: Qui primus aſcenderit, & primus percuſſerit Iebuſæum, erit Princeps & Dux.]Itaque cum primus aſcendiſſet Ioab,ceteriſque aditũ aperuiſſet; qui prius fuerat Princeps militiæ Dauidis in tribu Iuda; declaratus deinde fuit Princeps militiæ eiuſdem Regis, in toto Iſraele. Percuſſis ergo Iebuſæis, & capta arce,cœpit habitare Dauid in ea, & ampliare illam, ædificando muros, & turres ab vno capite magnæ cuiuſdam voraginis Mello nuncupatæ, in gyro vſque ad aliud caput ipſius; intra quem circuitum, Ioab de mandato Regis, reliqua poſtmodum vrbis extrui curauit. Et iccirco illa deinceps dicta eſt ciuitas Dauid. Atq; ita exinde vſque ad initia regni Roboam filij Salomonis, ſedes regni totius populi Iſraelitici permanſit in Ieruſalem, 2. Reg. cap.5. ver. 6. vſque ad 10. & 1. Paralip. cap.11.ver.4. vſque ad 9. Porrò Dauid, vt dicitur cap.Reg. citato ver.11. & Paralip. ver.10. admodum proficiebat, atque creſcebat in Ieruſalem. Regnauit autem ibi annis trigintatribus, quemadmodum apertè traditur 2. Reg. cap. 5. ver. 5. & 3. Reg.cap.2. ver.11. intra quos annos, duxit alias vxores,& concubinas; natiq; ſunt ei in Ieruſalem,præter filios concubinarum, alij filij quorum omnium nomina recenſentur, 2.Reg.cap.5. ver.13. vſque ad 17. & plenius, 1. Paralip. cap. 3. ver. 5. vſque ad 10.

Sion cur dicatur ciuitas Dauid.

Ieruſalem regni ſedes facta.

Dauid quot annis regnauerit in Ieruſalem.

Aliæ vxores, & filij Dauidis.

5 Quoniam autem manifeſtè, locis proximè citatis, inter quattuor filios Dauidis de Bethſabee natos in Ieruſalem,computatur etiam Nathan; hinc inferri poteſt, allucinari eos qui putant, filium ſextum Dauidis in Hebron de Egla natum; qui 2. Reg.cap.3.ver.5. vocatur Iethraam; eſſe Nathan: & Abulenſem qui corrupto Ioſephi codice deceptus, ſuper dicto Reg. loco, quæſt. 4. ait dictum, Iethraam,ſecundum Ioſephum 7. antiq. vocari Nathan: Atqui certum eſt quod in correctioribus eiuſdem Ioſephi codicibus 7. antiq.cap.1. circa medium; ſextus Dauidis filius non Nathan, ſed Galam nuncupatur: & conſtat ex locis ſcripturæ ſacræ adductis, Nathan,non de Egla,ſed de Bethſabee, & non in Hebron,ſed in Ieruſalem eſſe natum. Verum autem iſte Nathan idem fuerit cum Nathan Propheta,infra ſub anno mundi 2990. numero ſeptimo,diſputabimus. Verumtamen hic non prætereundum duximus,quod Dauid de Bethſabee duos tantum naturaliter filios genuit; vnum ex adultero concubitu,qui ſeptimo die ortus ſui, mortuus eſt, vt habetur 2. Reg. cap. 12. ver.18. Et iſte non potuit recenſeri inter filios Dauid, quoniam ante eius circunciſionem,ac nominis impoſitionem,quæ octauo die fieri ſolebant,deceſſerat: Alter fuit Salomon, quem genuit Dauidi Bethſabee, poſtea quam defuncto primo viro ſuo Vria, eiuſdem Dauidis vxor facta eſt, poſt quem nullum alium genuiſſe legitur; & propterea ipſe Salomon, Prouerbiorum capitulo 4. verſiculo 3. dicit ſe fuiſſe vnigenitum coram matre ſua, (intellige ex ipſo Dauide) nam alij tres, videlicet Samna, qui & Simmaa, & Sobab, & Nathan, qui 2. Reg. cap. 5. & 1. Paralip. capitulo tertio, ante ipſum Salomonem nominantur; fuerunt quidem filij Bethſabee; ſed de primo viro Vria; Computantur autem inter filios Dauidis; quia eos poſtea Dauid, tum vt aliquo modo ſatisfaceret pro iniuſta nece illata Vriæ; tum vt ipſi Bethſabee,quam vnice diligebat, morem gereret, adoptauit in filios; quemadmodum aſſerunt Hebræi, & Lyranus ſuper 1. Paralipom. capitulo tertio, & Abulenſis ibidem quæſtione quarta. Verum hic, dicet aliquis; ſi Nathan non fuit naturalis filius Dauidis, ſed adoptiuus: non videretur Sanctus Lucas capit. ſui Euangelij 3. deducere debuiſſe Chriſti genealogiam per lineam ipſius Nathan: Siquidem hinc ſequeretur Chriſtum, non naturaliter ſed tantummodo legaliter prodijſſe de Dauid, & conſequenter, non verè ac re ipſa fuiſſe de ſemine eius; quod eſſet dictũ abſurdiſſimum. Ad hoc reſponderi poteſt, quod ſi idem Sanctus Lucas ibidem, in recenſendo gradatim maiores Sancti Ioſeph ſponſi Sanctiſſimæ Genitricis Domini Noſtri Ieſu Chriſti; incipit a Leui, qui proculdubio non fuit eius pater natu-

Filium ſextum Dauidis non eſſe Nathan.

Quot, & quos Dauid de Bethſabee genuerit liberos.

Nathã nõ fuit naturalis filius Dauidis ſed adoptiuus.

Obiectio.

Reſponſio.

ralis, ſed legalis, quemadmodum teſtatur Sanctus Io. Damaſcenus fidei Orthodoxæ lib. 4. cap. 15. nemini mirum videri debet, quod eandem genealogiam ſurſum progrediendo, deducat ad Nathan filium legalem ipſius Dauidis. Quin etiam patet eundem Euangeliſtam, alias non ſemel, in eadem genealogia, ad legales generationes declinaſſe, præſertim quando peruenit ad Zorobabel, & Salathiel, qui erāt de linea naturali Salomonis, vt patet Matthæi cap. 1. ver. 12. Non enim iſte egreſſus de linea Nathan, in lineam Salomonis; & rurſum de linea Salomonis ad lineam Nathan, videtur fieri potuiſſe, niſi per tranſitum ad generationes legales. Nec propterea conſequitur dici poſſe, Chriſtum legaliter dumtaxat a Dauide originem duxiſſe; tum quia cuius progeniem Sanctus Lucas per legales generationes ad Nathan perducit; eandem S. Matthæus per rectam ac continuatam naturalium generationum ſeriem, a Salomone deriuat; tum verò maximè, quia certiſſimum eſt, Chriſti fætum, non ex virili ſemine conceptum, ſed ex puriſſimis ſanguinibus Beatiſſimæ Virginis eius matris diuinitus fuiſſe plaſmatum. Vnde ſi ipſa de ſemine Dauidis verè naturaliterque deſcendit, vt nos ſub anno mundi 4037. num. 2. euidentiſſimè probabimus, vtique neceſſariò fit conſequens, idem quoque de filio eius ſic concepto eſſe dicendum.

Nathā de qua tribu fuerit

Ceterum ſi quis quærat de memorato Nathan, ac de patre ſuo naturali, Vria, cuius nam tribus fuerint; dicimus id quidem certo ſciri non poſſe; quandoquidem in ſacris libris nuſquam reperitur expreſſum. Verumtamen, non improbabiliter, vt arbitror, poſſe nos ſuſpicari, dictum Vriam fuiſſe de tribu Leuitica, & Sacerdotali; tum quod ipſe (vt legimus 2. Reg. cap. 11. verſic. 11.) tantopere ſolicitus fuiſſe viſus fuerit de Arca Dei; & ob eius reuerentiam, noluerit declinare in domum ſuam, & ibidem commode morari, conſiderans quod tunc Arca Dei eſſet in caſtris, & ſub papilionibus poſita; tum verò euidentius, quia de filijs ſuis poſtmodum à Dauide adoptatis, rectè accipi poteſt, verè dictum fuiſſe, ſecundo Reg. capitulo 8. in calce: Porrò filij Dauid, Sacerdotes erant.] quemadmodum nos ſub anno mundi 2993. numero 1. dicemus. Non enim huic opinioni obſtat, quod capitulo Reg. prius citato, idem Vrias vocetur Hethæus. Nam & Obededon, ſecundo Reg. cap. 6. verſic. 10. appellatur Gethæus; quem tamen nos ſub anno mundi 2990. numero primo probabimus, non ſolum fuiſſe Iſraelitam, ſed etiam Leuitam; & item ſub anno mundi 4018. numero ſexto perſpicuè oſtendemus, plures Hebræorum, ex prouincijs ac locis, in quibus ipſi, aut maiores eorum, aliquandiu habitaſſent, cognomentum accepiſſe. Itaque ſi verum eſt, Vriam de tribu Leuitica Sacerdotalique extitiſſe; proculdubio id maxime fauet, arridetque ſententiæ Sanctorum Hilarij, & Ambroſij, quorum primus can. primo in Matthæum. Et alter ſuper Lucæ capitulo tertio, affirmant Sanctum Matthæum narraſſe regiam Chriſti generationem, per lineam Salomonis: Sanctum verò Lucam, Sacerdotalem, per lineam ipſius Nathan. Et eorundem Doctorum opinionem non rectè videtur redarguiſſe Cardinalis Toletus ſuper Lucæ capitulo tertio, ſub finem annotationis 58. Vbi addit quod licet Sanctus quoque Auguſtinus in libro octoginta trium quæſtionum quæſtione 61. idem quod illi, aſſeruiſſe videatur; nihilominus, quomodo dictum ſuum intelligi debeat, ibidem explicauit, ſubiungens: memoratum Nathan filium Dauidis, & conſequenter de tribu Iuda, a quo Chriſti poſteritatem Sanctus Lucas deducit vſque ad Ioſeph virum Sanctiſſimæ Virginis Matris Ieſu, vxorem duxiſſe de tribu Sacerdotali; Et ſic Chriſtum ex regia pariter ac Sacerdotali tribu originem traxiſſe. Sed hæc accuratius diſcutere, non eſt præſentis loci. Nam de his ſub anno mundi 4051. numero decimo, vſque ad 16. latius pleniuſque agendum erit; Et quomodo Chriſtus etiam de ſtirpe Sacerdotali prodierit, ſignanter numero decimotertio, explicabimus. Nunc ad id vnde digreſſi ſumus redeamus.

Quæ verò alia geſſerit Dauid, poſtea quam regnare cœpit ſuper vniuerſo Iſraele, in Ieruſalem, deſcribuntur ſecundo Reg. capitulo quinto, vſque ad finem libri, & item libro tertio, vſque ad verſiculum duodecimum capitis ſecundi, 7

& item

& item 1. Paralip. c. 11. vſque ad calcem libri. Verum quia neq; hiſce in locis, neq; alibi ſemper notantur anni, in quibus ſingula geſta fuerint; neque facile eſt omnia proprijs aſſignare temporibus; vt id, quatenus fieri poteſt, præſtare poſſimus; ſupponere primo oportet, ea quæ narrantur 2. Reg. cap. 9. De Miphiboſeth filio Ionathæ, contigiſſe anno circiter ſexto regni Dauidis in Ieruſalem, qui erat decimus quartus, ex quo regnare cœperat in Hebron: Siquidem poterat eſſe Miphiboſeth decem & nouem circiter annorum, quando fecit cum eo Dauid miſericordiam, vt notat Abulenſis ſuper cap. Reg. proximè citato quæſt. 1. iam enim habebat filium paruulum, puta trium vel quattuor annorum nomine Micha, vt ibidem dicitur ver. 12. Neque veriſimile eſt, ipſum Miphiboſeth, qui ob colliſionem pedum, vt 2. Reg. cap. 4. ver. 4. & cap. 9. ver. 3. & 13. colligitur, debilis remanſerat, citius quam anno vitæ ſuæ decimo quinto, aut decimo ſexto, generare potuiſſe. Quod autem annus decimus nonus vitæ Miphiboſeth concurrat cum decimoquarto regni Dauidis, patet tum ex tabulis; tum etiam quia ipſe Miphiboſeth quinque erat annorum, quando mortui ſunt Saul, & Ionathas, vt dicitur 2. Reg. cap. 4. ver. 4. quibus ſi addas quattuordecim regni Dauid annos, fient anni vitæ Miphiboſeth decem & nouem. Ex his ergo inferri poteſt, intra primos ſex annos, ex quo tranſtulit Dauid ſedem regni ſui in Ieruſalem, acta eſſe omnia illa quæ narrantur 2. Reg. cap. 5. ver. 6. vſque ad finem capitis 9. vbi deſcribitur quomodo Dauid benefecerit ipſi Miphiboſeth: quorum multa repetuntur, 1. Paralip. cap. 11. & 13. vſque ad initium capitis 19. Igitur.

Quomodo gt

8 Hoc eodem anno regni Dauidis octauo, qui pro poſteriori medietate, concurrit cum primo tranſlatæ ſedis in Ieruſalem; arbitror Dauidem inchoaſſe plura ædificia in arce Sion quam ceperat; ſed non multo poſt, ab ipſis proſequendis fuiſſe auocatum: Siquidem vt primum audierunt Philiſthæi, quod Dauid vnctus eſſet Rex ſuper vniuerſum Iſrael (quod propter regionis vicinitatem ſatis cito audire potuiſſe videntur) conſpiratione facta, congregati ſunt omnes, vt venirent contra eum, antequam amplius in regno confirmatus augeret vires ſuas. Et tunc creditur Dauid, his auditis, compoſuiſſe ac ceciniſſe Pſalmum 2. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania &c. Quem pſalmum, ſi ad litteram de ipſo Dauide exponere velimus; vtique per gentes, & populos, & Reges ibidem memoratos, ritè poſſumus intelligere Philiſthæos, qui inter ſe diſtincti erant in plures prouincias, & populos, habebantq; quinque Reges: iſti, præ furore, frementes conuenerunt cum exercitibus ſuis in vnum, aduerſus Dominum, cuius prouidentia regnabat Dauid in monte Sion; & aduerſus Chriſtum eius, hoc eſt Dauidem, quem iam tertio idem Dominus vngi fecerat in Regem. Ipſe verò Dauid, in eo Pſalmo prophetizans, prædicit eoſdem a Domino irridendos fore, atque aduerſis ſucceſſibus conturbandos. Et propterea excitat ſe ſe ſuoſque ad excutiendum iugum eorum: adhuc enim Iſrael eis tributa pendebat, vt ex dicendis ſub anno mundi 2991. num. 1. conſtabit. Igitur cum veniſſent Philiſthæi, ac diffuſi eſſent in valle Raphidim, hoc eſt Gigantum, quæ erat in confinio tribus Iudæ, & Beniamin, non multum diſtans ab Ieruſalem, vt colligi poteſt Ioſu. cap. 15. ver. 8. Egreſſus eſt Dauid obuiam eis, & deſcendit in quoddam præſidium ſatis bene munitum, non procul ab eis, expectans præliandi opportunitatem, 2. Reg. cap. 5. ver. 17. vſque ad 19. & 1. Paralip. cap. 14. ver. 8. vſque ad 10. Et tunc, quando ſcilicet Dauid in dicto morabatur præſidio; & Philiſthæi ſtationem tenebant in Bethleem, credimus memorabile illud factum accidiſſe, quod 2. Reg. cap. 23. ver. 14. vſque ad 18. Et 1. Paralip. cap. 11. ver. 15. vſq; ad 20. veluti per recapitulationem deſcribitur, nimirum de Dauide, qui cum quadam die, ardenti quodam æſtuaret deſiderio bibendi aquam de ciſterna exiſtente iuxta portam Bethleem patriæ ſuæ, reſque viris ſuis innotuiſſet. Ecce tres viri fortiſſimi ex his qui cum eo erant, derepente, & audacter per media hoſtium caſtra irrumpentes, tulerunt de dicta ciſterna aquam Domino ſuo Regi; qui ne videretur tanto cum ſuorum periculo, voluiſſe appetitui ſuo ſatisfacere, noluit eam bibere, ſed libare maluit eam Domino. Poſt hæc videns Dauid quod Philiſthæi non audebant ipſum prouocare ad prælium; conſulto prius Domino, ipſe eos aggreſſus, percuſſit ac fugauit agmina eorum, & idola ibidem ab eis relicta, exuri iuſſit, locumque victo-

Philiſthæi bellum inferunt Dauidi.

Viri Dauidis magno ſuo periculo afferunt regi aquam de ciſterna Bethleem.

Dauid Philiſthæos percutit & fugat.

victoriæ appellauit Baalpharaſim dicens: Diuiſit Deus inimicos meos coram me, ſicut diuiduntur aquæ, 2. Reg. cap. 5. ver. 20. vſque ad 22. & 1. Paralip. cap. 14. ver. 10. vſque ad 13.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2988.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 445.

Iterum feliciter cum eiſdē pugnat.

ANNO, vt arbitror inſequente, qui erat regni Dauidis nonus, & a tranſlatione ſedis in Ieruſalem, ſecundus, Philiſthæi, reaſſumptis viribus, iterum congregati ſunt, & diffuſi in eadem valle Raphidim, quod cum audiſſet Dauid, egreſſus aduerſus eos, conſuluit bis Dominum: primo num deberet inire cum eis prælium, vt prius fecerat: & reſpondit negatiue: ſecundo num in gyrum vertere ſe deberet poſt tergum ipſorum, & ex illuc aduerſo pirorum illos aggredi; quo annuente, confeſtim Dauid clam ducto exercitu, irruit in hoſtes, & percuſſit eos de Gabaa vſque Gezer: ſiue, quod idem eſt, de Gabaon vſque Gazera: quo facto, diuulgatum eſt nomen Dauidis in vniuerſis per circuitum regionibus, & cœperunt timere eum, 2. Reg. cap. 5. ver. 22. vſque ad finem capitis, & 1. Paralipom. cap. 14. verſic. 13. vſque ad finem. 1

Ædificia extruit in Sion.

Parat locum Arcæ fœderis in domo ſua.

Eodem anno, nimirum poſt pulſos ſecundo Philiſthæos, conuertit ſe Dauid ad extruenda ædificia, quæ ſtatim poſt captam arcem Sion inchoauerat, vt dictum eſt: quo tempore miſit ad eum Hiram Rex Tyri nuncios, nimirum vt congratularetur ei de victorijs paulo ante partis: & poſtea ad petitionem eiuſdem Dauidis, miſit ei ligna cedrina, & artifices lignorum, lapidumque, ad eaſdem fabricas extruendas, 2. Reg. cap. 5. ver. 11. & 1. Paralip. cap. 14. ver. 1. Itaque fecit ſibi Dauid domos in ciuitate ſua, hoc eſt in Sion; & ædificauit locum Arcæ Domini, quam, vt erat valde pius, deſignabat reducere in domum ſuam: iuſſitque confici ac præparari tabernaculum nouum, ſub quo eam decentiſſime collocaret: 1. Paralip. cap. 15. ver. 1. Nam tabernaculum, quod olim fecerat Moyſes erat temporibus Dauidis in Gabaon, mãſitque ibi vſque ad tempora Salomonis, quemadmodum ſub anno mundi 2940. nu. 4. probatum eſt. Probabile verò admodum videtur, prædicta ædificia non citius quam duobus circiter annis potuiſſe abſolui (erant enim ſatis ampla & regia) quarè conſequenter credimus, reductionem Arcæ, de qua nunc dicturi ſumus, non niſi anno circiter quarto, ex quo Rex habitare venerat in Ieruſalem, fuiſſe celebratam. Itaque 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 2990.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 447.

Reducere volens ad ſe Arcā Domini diuertit eam in domum Obededon.

ANNO regni ſui vndecimo qui erat habitationis ſuæ in Ieruſalem quartus: Dauid expletis fabricis; & præparato ſeorſum in domo ſua decenter loco, in quo Arcam Dei reponere diſpoſuerat, inito cum tribunis, & centurionibus, & vniuerſis regni ſui Principibus, conſilio; congregauit Sacerdotes, & Leuitas, & cunctum Iſraelem; aſcenditque ipſe cum eo, ad collem Cariathiarim, qui erat in tribu Iuda, vbi (quemadmodum ſub anno mundi 2940. num. 3. diximus) repoſita fuerat Arca Domini in domo Abinadab, & inde eam tollentes per manus Leuitarum, impoſuerunt 1

runt

runt ſuper plauſtrum nouum, ac perduxerunt in Ieruſalem, Oza interim, & Ahio fratribus, & filijs Abinadab, Leuitis minantibus plauſtrum, & Dauide Rege cum omni Iſraele ludentibus coram Domino, cum canticis, & citharis, & pſalterijs, alijſque eiuſmodi omnibus muſicorum organorum generibus, & tubis. Cum autem peruenissent ad locum quendam, qui area Chidon, aut Nachon dicebatur, percuſſiſſetq; ibidem Dominus Ozam morte ſubitanea, eo quod tetigiſſet Arcam Domini; contriſtatus Dauid, ac timore perterritus, non eſt auſus ducere eam in domum ſuam, ſed diuertit illam in domũ Obededon Gethæi. dicitur autem iſte Obededon Gethæus, non quia verè eſſet de vrbe Geth, quæ fuit ciuitas Philiſthinorum, ſed quia aliquandiu manſerat cum Dauide in Geth, aut alia aliqua ſimili de cauſa ſic denominabatur; cum tamen re vera ipſe eſſet Iſraelita, & de tribu Leui, vt colligi poteſt ex 1. Paralip. cap. 15. ver. 18. & 21. & 25. & cap. 16. ver. 38. vbi inter cantores, & Ianitores connumeratur. Sic etiam ſexcenti illi Dauidis milites qui cum eo profecti fuerant in Geth, & inde cum ipſo pariter redierant in terram Iſrael; licet eſſent Hebræi; nihilominus eadem de cauſa vocantur Gethæi, 2. Reg. cap. 15. ver. 18. Manſit ergo Arca Dei in domo dicti Obededon, tribus menſibus, vt videre eſt 2. Reg. cap. 6. ver. 1. vſque ad 12. & 1. Paralip. cap. 13. per totum.

2 Verum enimuerò hic ſi quis percũtetur, quamobrem percuſſerit Deus Ozam, qui neceſſaria quodammodo de cauſa, videtur Arcam tetigiſſe, ne ſcilicet de plauſtro eam dilabi ſineret; breuiter reſpondemus: certiſſimè tenendum eſſe, ipſum non ſimpliciter aut ex pura neceſſitate, ſed auſu quodam temerario, eam tetigiſſe, vt colligitur loco Reg. citato, vbi expreſsè dicitur: quod iratus eſt indignatione Dominus contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate.] Quæ autem fuerit iſta temeritas: hoc variè a ſcriptoribus explicatum reperitur. Quidam enim aiunt, quod Oza perijt, quia tetigit Arcã cum eſſet immundus, nimirum quia præcedenti nocte cognouerat vxorem ſuam. Sed hoc probari non poteſt; & ſi hoc eſſet, potius percuti debuiſſet quando cum fratribus ſuis impoſuit Arcam plauſtro, quam quando peruentum eſt ad dictam aream. Alij dicunt temerarium fuiſſe Ozam in eo, quod impoſuit Arcam in plauſtrum, quam vectibus geſtare proprijs debebat humeris, vt colligitur ex his quæ dicuntur Num. cap. 4. ver. 6. & clarius ca. 7. ver. 9. Sed neque hoc videtur admittendum, tum quia neſcimus num ipſe aut alius fuerit in cauſa, vt Arca non Leuitarum humeris, ſed in plauſtro portaretur: tum etiam quia ſcriptura ſacra aperte aliam tradit cauſam interitus Ozæ dicens: quia temere tetigerat eam. Ioſephus verò qui 6. Antiq. cap. 2. dixerat, Abinadabum Ozæ patrem fuiſſe Leuitã, poſtea 7. Antiq. cap. 4. ait: quod Oza, cum non eſſet Sacerdos, auſus manum, ſuſtentandi cauſa, admoliri, in veſtigio expirauit. Cuius opinionem reprobat Abulenſis ſuper 2. Reg. cap. 6. quæſt. 10. & ſuper 1. Paralip. cap. 13. quæſt. 26. quia, inquit, ſi Leuitis licitum erat Arcam portare, vt patet Num. capitibus proximè citatis: ergo & eam aliquo modo tangere; ergo non quia ſimpliciter tetigit, ſed quia irreuerenter ac temere tetigit, occiſus eſt. Contra verò Franciſcus Ribera lib. 3. de templi fabrica cap. 3. num. 4. contendit ex Num. cap. 4. ver. 15. apertè colligi, quod Leuitæ poterant portare Arcam, ſed non eam tangere; & propterea probat cauſam mortis Ozæ a Ioſepho allatam; quia nimirum, cum non eſſet Sacerdos, auſus fuerat eam tangere. Sed demus Ozam, vt ait Ioſephus, fuiſſe ſolum Leuitam, non autem Sacerdotem: Si Ribera intelligit prohibitum fuiſſe Leuitis tangere Arcam nudam, hoc eſt antequam a Sacerdotibus operta velamentis, inuolutaque eſſet: hoc ad Ioſephi poſitionem confirmandam nihil facit, vt paulo poſt probabitur: Si autem putat vetitum quoque fuiſſe Leuitis, eam etiam velaminibus contectam atque inuolutam, quoquomodo contingere: dicimus ex nullo ſacræ ſcripturæ loco id poſſe inferri: Quin potius, oppoſitum multo rationabilius videtur, nimirum, vt qui eam opertam portare poterant, etiam poſſent cum opus eſſet aliquo modo contingere. Nam ſi ſub eadem pœna mortis cautum erat, non ſolum ne Arcam tangerent, ſed etiam ne vlla curioſitate eam viderent, vt patet Numer. cap. 4. ver. 20. & prohibitio eam videndi ibidem apertè declaratur: priuſquam inuoluta eſſet, non autem poſtea; alioqui neceſſe fuiſſet, vt eam clauſis oculis portarent: profectò idem prorſus videtur intelligendum de prohibitione eandem tangendi. Itaque cum non ſit veriſimile,

Cur percuſſerit Dominus Ozã.

Ozam

erat tabernaculum fœderis quod olim fecerat Moyſes, vt offerrent ibi holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis iugiter mane, & veſpere, iuxta omnia, quæ præceperat Dominus in lege Moſaica, & cum eis Leuitas, Cantores, ac Ianitores. Quæ omnia ex 2. Reg. cap. 6. ver. 12. vſque ad 20. & 1. Paralip. cap. 15. & 16. breuiter excepimus.

4 Expleta verò ſollemnitate, cum rediret Dauid, vt benediceret domui ſuæ, in cuius dedicatione cecinit Pſalmum 29. Exaltabo te Domine quoniam ſuſcepiſti me &c. vt colligitur ex titulo Michol filia Saulis (quæ prius, quando ſcilicet ingrediebatur Arca in montem Sion, de feneſtra proſpiciens, deſpexerat in corde ſuo Regem coram ipſa Arca ludētem) egreſſa in occurſum Dauidis, ſubſannare cœpit eū, quod ſaltaſſet coram Arca Domini; Sed ab eo grauiter obiurgata, etiam ſterilitatis pœna a Deo punita fuit vſque in diem mortis ſuæ, 2. Reg. cap. 6. ver. 20. vſque ad finem capitis, & 1. Paralip. cap. 15. ver. 29. Contra verò Deus, vſque adeo ſibi in illa interna pariter, & externa Dauidis humilitate complacuit, vt eum poſtea idoneum reddiderit, cui iure iurando repromitteret Chriſtum verum Dei filium, de ſtirpe eius fore naſciturum, quemadmodum notat Hugo Cardinalis ſuper 2. Reg. cap. 6. Et hæc eſt illa repromiſſio, quæ ab eodem Dauide refertur in Pſalmo 131. ver. 11. illis verbis: Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eam, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.] Hunc etenim locum eiuſdem Pſalmi expoſitores, & B. Hieron. ſuper Matth. c. 1. & communiter omnes Catholici Doctores, de prædicta repromiſſione intelligendum eſſe cenſent. Et Chriſtum de Dauidis proſapia natum eſſe, omnis ſcriptura teſtatur; cuius nos ſub anno mūdi 4051. plura teſtimonia adducemus. Quin etiam ipſimet Iudæi a Domino Matth. c. 22. ver. 42. interrogati: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? dicunt ei Dauid.

Humilitas Dauidis à Micol nō impune ſubſannata; a Deo miris premijs afficitur.

5 Eodem, vt arbitror, anno, non multo poſtquam collocauerat Dauid Arcam Dei in arca domus ſuæ, ſub tabernaculo quod eidem fieri mandauerat; conſiderans quadam die Rex, quod ipſe habitaret in domo cedrina, Arca verò Dei adhuc maneret ſub pellibus; cogitare cœpit de templo eidem extruendo; tunc præſertim, quoniam nullam ab hoſtibus moleſtiam patiebatur: Voluit tamen prius conſulere Nathan Prophetam, cuius fit mentio Eccleſiaſtici cap. 47. ver. 1. Iſte enim temporibus Dauidis, in magna erat ſanctitatis exiſtimatione, apud Regem, & populum. Et quidem huic ſancto viro, prima fronte res bona viſa eſt, & talis quæ non egeret conſultatione. Itaque ſtatim dixit Regi: Omne quod eſt in corde tuo vade, & fac: quia Dominus tecum eſt.] Verumtamen nocte proxima loquutus eſt Dominus ad Nathan, & miſit eum, vt diceret Regi: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandū.] Et poſt multa, ſubintulit, quod filius qui ex ipſo naſciturus erat, ipſe, inquit, ædificabit domum nomini meo. Et ſubinde prædixit Nathan Dauidi multa bona cum temporalia, tum ſpiritualia, quæ collaturus erat Dominus domui eius, & latius deſcribuntur in Pſal. 88. ver. 20. vſque ad 39. Porrò inter alia, etiam ſatis manifeſte inſinuatur bonum illud omnium maximum; quod ſcilicet Chriſtus verus ac naturalis Dei filius, de fructu, hoc eſt, ſemine eiuſdem Dauidis, vt habemus in Pſalm. 131. ver. 11. naſciturus eſſet, & ædificaturus domum ſpiritualem Deo, hoc eſt Sanctam Eccleſiam, & in æternum regnaturus. Pro quibus omnibus, Dauid in multas gratiarum actiones ac Dei laudes, magno ſpiritus ardore erupit; ac tandem humiliter precatus eſt Dominum, vt cunctas huiuſcemodi promiſſiones, opere implere, 2. Reg. cap. 7. per totum, & 1. Paralip. cap. 17.

Dauid cogitat extruere templum Domino.

Sed prohibitus eſt per Nathan Prophetā qui multa bona eidem prænunciat.

6 De hac pia Dauidis intentione, & voluntate ædificandi templum Domino, & pariter de prohibitione eidem diuinitus facta, fit mentio, etiam 1. Paralip. cap. 22. ver. 7. vſque ad 11. & cap. 28. ver. 2. vſque ad 8. & 3. Reg. cap. 8. ver. 17. vſque ad 20. & 2. Paralip. cap. 6. ver. 7. vſque ad 10. Cauſa autem, cur noluerit Dominus templum ſibi a Dauide, ſed potius a Salomone ædificari; non tam fuit illa, quam pluribus comprobare nititur rationibus Abulenſis ſuper 1. Paral. cap. 22. quæſt. 18. Videlicet; quia Dauid propter plures aſſiduaſque bellorum occupationes, non poterat huiuſcemodi ædificio vacare; quàm illa, quæ ſignanter aſſignatur, 1. Paralip. cap. 22. ver. 8. & 9. & cap. 28. ver. 3. & habetur in Epiſtola Decretali Felicis Papæ IIII. quæ refertur can. 2. de Conſecratione diſtinct. 1. Videlicet, quia Dauid vir

Cur Deus maluerit a Salomone, quam a Dauide ſibi templum ædificari.

bellator

bellator fuerat, & multum ſanguinem fuderat, licet iuſtè id feciſſet. e conuerſo autem Salomon, vir quietiſſimus, & pacificus erat futurus; Vnde etiam nomen ſortitus eſt, Siquidem Salomon pacificus interpretatur. Propterea igitur maluit Dominus ſibi a Rege pacifico, quam a bellicoſo templum extrui; non quia in lege veteri aliqua huiuſmodi extaret prohibitio, ſeu irregularitas; ſed vt hoc ſigno atque exẽplo, poſtea intelligerent Sancti legis Euangelicæ Rectores, quantæ manſuetudinis ac benignitatis eſſe deberent imprimis Sacerdotes, qui ad Eccleſiam Domino viuis ex lapidibus ſpiritualiter ædificandam, vocati ſunt. Ad quod forte etiam poſtea reſpicientes Summi Pontifices, diuinitus inſpirati, canonicum irregularitatis ex homicidio, etiam iuſto, impedimentum ſanxerunt; cauentes ne quis eo irretitus, ad ſacros ordines promoueri, aut iam promotus, in illis miniſtrare valeat.

De Nathã Propheta, quod fuerit diuerſus a Nathan filio Bethſabee.

Verum, quoniam hic primum cœpimus mentionem facere de Nathan Propheta, de quo aliàs quoque ſermo habendus erit: Si quis quærat, quiſnam ille fuerit; an ſcilicet (vt quidam putant) ſit ille Nathan, qui 2. Reg. cap. 5. verſic. 14. & 1. Paralip. cap. 3. ver. 5. connumeratur inter filios Dauidis, ei natos in Ieruſalem; an non: breuiter reſpondemus, nobis probabilius videri, non eſſe illum, ſed alium eiuſdem nominis. Nam loco Paralip. proxime citato, aperte dicitur, quòd ille Nathan filius Dauidis, fuit etiam filius Bethſabee; vnde ſi ipſa Bethſabee re vera illum genuit ex Dauide; non poteſt iſte Nathan idem eſſe cum Nathan Propheta: ſiquidem certũ eſt, quòd Dauid aliquot annis antequam cognoſceret ipſam Bethſabee, conſuluit Nathan Prophetam, num deberet ædificare Templum Domino. Si verò Nathan filius Bethſabee, fuerat prius de Vria primo eius viro generatus, deinde Vria mortuo, a Dauide cum ceteris Bethſabee liberis adoptatus: quemadmodum nos ſub anno mũdi 2987. num. 5. diximus: res magis dubia fit: quoniam conſtat (vt paulo poſt & itẽ ſub anno mundi 3059. num. 1. dicemus) Nathan Prophetam ſcripſiſſe acta prima & nouiſſima Salomonis; ex quo apparet, ipſum eidem ſaltem aliquantulum ſuperuixiſſe; & conſequẽter potuiſſe filius eſſe Bethſabee. Ex alia verò parte, etiam certum eſt, quòd antequam Dauid duceret ipſam Bethſabee in vxorem, iſte Nathan iã erat Propheta; & talis, vt eum Rex valde reuereretur; & conſilijs eius acquieſceret; Vnde oportet, quod iam tũc maturæ eſſet ætatis, puta ſaltem triginta annorum: Ex quo non fit credibile, quod iſte Nathan eſſet filius Bethſabee: ſiquidem oporteret ipſam fuiſſe quinquaginta ferè annorum, quando adamata fuit à Dauide; nam ipſa genuerat duos alios filios, videlicet Simmaa, & Sobab, ante Nathan, vt patet 1. Paralip. cap. 3. ver. 5. quare ſi Nathan erat triginta annorum, quando conſuluit eum Rex, num deberet extruere templum Domino; neceſſe eſt, quod tunc mater eius Bethſabee eſſet ad minus quadraginta ſex annorum; & conſequenter quinquagenaria; & Dauide ſenior, quando poſt annos quattuor (vt infra dicetur) ab eodem Dauide cognita fuit; Atqui non eſt veriſimile, quòd mulier nupta, & plurium mater filiorum, in tam prouecta ætate, tam pulchra eſſet, vt Regem ipſa iuniorem, allicere potuerit, ad ſe tam ardenter concupiſcendam, atque amandam. Quamobrem magis credendum eſt, Nathan Prophetam non fuiſſe filium naturalem Bethſabee, neque adoptiuum Dauidis. Et ad hoc confirmandum facit quod 3. Reg. ca. 1. vbi ſæpius fit mentio ipſius Nathan Prophetæ, & etiam Bethſabee; nihil prorſus innuitur, quod illa mater eius fuerit; neque ex modo loquendi ipſius Prophetæ ad ipſam Bethſabee, tale quid ſuſpicari quicquam poſſe videtur; quin potius oppoſitum; cum videatur eidem loqui, non tanquam matri, ſed tanquam alteri perſonæ ad ſe non pertinenti, vt etiam notauit Abulenſis ſuper 1. Paralip. c. 3. Et præterea Eccl. c. 47. ver. 1. legimus: Poſt hæc ſurrexit Nathã Propheta in diebus Dauid.] ex quibus verbis profecto inſinuatur, ipſum non magis pertinuiſſe ad cognationem Dauidis, quam ceteros Prophetas, ad illos Reges, in quorũ diebus ſurrexiſſe dicuntur. Quod ſi re vera Nathan Propheta, filius fuiſſet adoptiuus Dauidis; vtiq; ſcriptura ſacra, ad Prophetæ commendationem, loco illorum verborum: in diebus Dauid. dixiſſet: filius Dauidis. His adde, quod S. Epiphanius in lib. de vita Prophetarum, vbi agit de Nathan Propheta, dicit, ipſum fuiſſe ex proſapia Thock; & non de vrbe Ieroſolyma, de qua fuit Nathan filius Bethſabee, ſed de Gabath vrbe Galilææ; & alia quædam de ipſo profert, quæ certè filio Dauidis conuenire nequaquam poſſunt. Sed

nec

nec S. Iſidorus in libro de vita, & morte ſanctorum, quicquam meminit, agens de Nathan Propheta, quod fuerit filius Bethſabee, aut Dauidis; quin potius oppoſitū indicat dicens, ipſum fuiſſe ex Gabaonitis: nec videtur credendum, quod ſi fuiſſet filius Dauidis, id omnes qui de ipſo loquuntur, ſilentio inuoluiſſent. Denique S. quoque Auguſtinus lib. 2. Retractationum cap. 16. tenet, Nathan Prophetam fuiſſe diuerſum ab eo, qui dicitur filius Dauidis. Si autem, vt diximus, iſte Nathan Propheta, iam triginta ſaltem erat annorum, quando Dauid ipſum conſuluit, num deberet ædificare templum Domino; proculdubio oportet, ipſum ad centeſimum circiter vitæ annum perueniſſe: Siquidem ipſe ſcripſit geſta tum Dauidis, tum etiam Salomonis, prima & nouiſſima, vt dictum eſt, & expreſsè traditur, 1. Paralip. cap. vlt. ver. 29. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 29. Verumtamen ſcripta eius, temporum iniuria perierunt.

8 Sub finem huius anni oportet de hac vita abijſſe Dercilum regem Aſsyriorum. hoc enim circiter tempore (vt videre eſt in tabulis expleti ſunt quadraginta anni quibus eum regnaſſe tradit Euſebius in Chronicis. *Dercili regis Aſsyriorum obitus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2991.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 448.

1 ANNO proximo circiter inchoante, qui erat regni Dauidis duodecimus; regnauit in Aſsyria Eupales Rex Aſsyriorum trigeſimus, vt videre eſt apud Euſebium in Chronicis. *Regnat in Aſsyria Eupales.*

2 Eodem anno, Dauid ſucceſſiuè laceſſitus, vt arbitror, a finitimis populis, bellum geſſit primo aduerſus Philiſthæos, quos percuſſit, valdeque humiliauit; & cepit vrbem Geth, quæ erat metropolis ac ſedes vnius ex Regibus eorum. Et præterea abſtulit iugum tributi, quod vſque ad illum diem, pendere conſueuerāt Iſraelitæ Philiſthæis, 2. Reg. cap. 8. ver. 1. & 1. Paralip. cap. 18. ver. 1. Deinde profectus eſt Dauid contra Moabitas; Quorum alios quidem, nimirum qui ei reſiſtere auſi fuerant, omnino deleuit, coæquans terræ municipia eorum; alios verò videlicet non reluctantes; coegit ſeruire Iſraeli ſub tributo. Et hoc arbitror indicari, figurato illo loquendi modo, qui loco Reg. adducto, ſubiungitur illis verbis: Menſus eſt autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum.] Et hæc quidem duo bella, quæ breuiter locis citatis tanguntur, anno regni ſui duodecimo geſta eſſe credimus. *Dauid omnino liberat Iſraelē a ſubiectione Philiſthinorū.* *Facit Moabitas Iſraeli tributarios.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 2992.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 449.

1 ANNO autem inſequente, qui erat regni ſui decimus tertius, Dauid duo alia bella prædictis multo illuſtriora ſuſcepit, ac feliciter confecit. Et primo quidem, cum exercitu bene inſtructo perrexit in Syriam, vt dilataret imperium ſuum, vſque ad flumen magnum Euphraten, quemadmodum olim promiſerat Dominus Abrahæ, Geneſ. c. 15. ver. 18. Et poſtea Moyſi, Deuter. c. 1. ver. 7. & c. 11. ver. 24. *Dilatat, capta Syria, imperiū ſuum vſque ad Euphraten.*

& re-

& refertur etiam Ioſu.cap.1.ver.4. Cum ergo perueniſſet Dauid in eam Syriæ partem, quæ Soba ſiue Sobal tunc vocabatur, percuſſit ibi exercitum Adadezer Regis illius regionis, captis ſeptem millibus equitum, & viginti millibus peditum, & mille quadrigis, quarum centum ſibi reſeruauit; reliquos verò curruum iugales ſubneruauit. Cum autem ſuperueniſſent Syri Damaſceni, vt auxilium ferrent dicto Regi Adadezer; inito etiam cum eis prælio, Dauid percuſſit de ipſorum exercitu alios viginti duos mille viros, & capta Damaſco vrbe nobiliſſima, poſuit in ea præſidium; fecitque ſibi tributariam, etiam illam Syriæ partem, quæ Damaſcena, ſeu Syria Damaſci, vocabatur. Abſtulitque arma, & pharetras aureas, a ſeruis Adadezer; & de ciuitatibus eius aſportauit ſpolia multa; & præſertim magnum æris pondus, de quo poſtea Salomon fecit vaſa, & columnas æreas, in templo. Quæ vt audiuit Thou Rex Hemath, quæ eſt alia Syriæ prouincia, olim Syria Hemath dicta; miſit Ioram, ſiue Adoram filium ſuum, cum vaſis aureis, argenteis, ac æreis, ad Dauidem, poſtulans ab eo pacem; & vt cõgratularetur ei de victorijs habitis; & præſertim, vt eidem gratias ageret, quod expugnaſſet Adadezer, qui hoſtis quoque fuerat ipſius Thou. Atque in his omnibus Dauid a Domino mirabiliter adiutus, ſeruatusque fuit, 2. Reg. cap.8.ver.3. vſque ad 11. & 1. Paralip. cap.18. ver.3. vſque ad 11. Accidit autem eo tempore quo pugnabat Dauid contra Adadezer, vt Syrus quidam nomine Razon, fugeret Adadezer Dominum ſuum, & congregaret contra eum viros, factusq; ſit princeps latronum, qui poſtea temporibus Salomonis occupata Damaſco, conſtitutus fuit ibi Rex, & ipſe deinceps infeſtare cœpit Iſraelem, vt ex 3. Reg. cap. 11. ver.23. nos ſub anno mundi 3058. num.1. dicemus.

Razon Syrus.

Cum autem rediret Dauid capta Syria, aliud bellum geſſit contra Idumæos; & percuſſis per vnum ex ducibus ſuis nomine Abiſai, de ipſorum Idumæorum exercitu, decem & octo millibus virorum in valle Salinarum, fecit ſibi nomen, hoc eſt, vt multi exponunt, erexit ſibi fornicem, ſeu ſignum, vel titulum triumphalem; ſubegitque totam Idumæam; ac relicto in ea præſidio, abijt. 2. Reg. cap. 8. ver. 13. & 1. Paralip.cap.18.ver.12. Ac tunc cecinit Dauid Pſalmum 59. Deus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos &c. vt ex eiuſdem Pſalmi titulo manifeſtum eſt. Quoniam autem 3. Reg. cap.11. ver.15. ad hanc hiſtoriam additur, quod cum aſcendiſſet Ioab in Idumæam, ad ſepeliendum eos qui fuerant interfecti; ſex menſium ſpatio, quibus, ibidem cum exercitu moram traxit, interemit omnes maſculos in Idumæa: Hinc nonnulli crediderunt, Dauidem propter illud quod dictum fuerat Deuter. cap. 23. ver.7. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt.] hanc eiſdem Idumæis humanitatem præſtitiſſe; nimirum poſt eorum cladem, miſiſſe ipſum Ioab in Idumæam, vt curaret ſepeliri eos, qui in bello ceciderant. Sed non videtur probabile, quod pro hac re Dauid mitteret Ioab principem militiæ ſuæ cum exercitu; neque quod ipſe Ioab hac de cauſa tanto tempore ibidem moraretur. Quin etiam, quod magis vrget, ſi ad ſepeliendos Idumæos a Dauide in prælio occiſos, miſſus fuiſſet Ioab; profecto ipſe non interemiſſet omnes maſculos eorum. Itaque multo melius, vt arbitror, Caietanus ex citato 3. Re. loco colligit, Idumæos, non longe poſtquam a Dauide ſubacti fuerant, ab eodem defeciſſe; ac interfeciſſe Iſraelitarum præſidia in Idumææ vrbibus relicta; & propterea ſtatim a Dauide miſſum illuc fuiſſe Ioab cum exercitu, vt Iſraelitas ab Idumæis peremptos, ſepeliri curaret, & noxios plecteret, ac denuo prouinciam ſub Dauidis ditione redigeret. Et ideo ipſum tamdiu ibidem manſiſſe; ac non ſolum peſſimi illius facinoris auctores, ſed etiam ad maiorem ceteris timorem incutiendum, omnes Idumæorum mares interfeciſſe, quod nõ abſolutè accipiendum eſt, tamquam ſi ſolæ fœminæ in tam ampla prouincia reſeruatæ fuerint. Hoc enim repugnat rationi; præſertim cum certum ſit, Idumæam deinceps fuiſſe tributariam Dauidi, & filio eius Salomoni; & abſurdum ſit arbitrari, a ſolis fœminis accepta fuiſſe eiuſmodi tributa. Igitur occidit Ioab omnes Idumæorum maſculos non abſolutè, ſed reſpectiuè; nimirum omnes quos probabiliter credere poterat, poſſe denuo Iſraelitis reluctari, & nouam aliquam aduerſus eos rebellionem moliri, aut commouere. Eo autem tempore, quo talis a Ioab cædes exercebatur, Adad tunc puer paruulus de ſemine Idumæorum regio, fugit inde cum ſeruis patris ſui in terram Madian; & dein in Pharan; ac denique in Aegyptum; vbi inuenit

Subigit Iſraeli Idumæam.

Adad Idumæus fugit in Aegyptum.

uenit gratiam coram Pharaone, qui dedit ei domum, & cibos conſtituit, & terram delegauit; cui etiam, cum creuiſſet, dedit vxorem; videlicet ſororem reginæ vxoris ſuæ Taphnes; ex qua poſtea genuit filium nomine Genubath; quem Pharao nutriri & educari iuſſit cum filijs ſuis, 3. Reg. cap. 11. ver. 15. vſque ad 21. Et iſte Adad, poſt mortem Dauidis & Ioab, redijt in Idumæam, fuitque aduerſarius Salomoni, quemadmodum nos ſub anno mundi 3058. num. 1. dicemus.

3 Ceterum Dauid, cum reuerſus eſſet in Ieruſalem, pro gratiarum actione de tantis victorijs diuino fauore partis; imperioq; auctos & quod eum Deus in tot tantiſque periculis, ſeruaſſet incolumem, conſecrauit Domino omnia vaſa aurea, & argentea, æneaque, cum reliquo auro, atque argento, quod vſque tunc abſtulerat de vniuerſis gentibus, quas ſubegerat; nimirum de Amalecitis, Iebuſæis, Philiſthæis, Moabitis, Syris, ac Idumæis, 2. Reg. cap. 8. ver. 11. & 1. Paralip. cap. 18. ver. 11. Nam quod hiſce in locis etiam dicitur, de Ammonitis; ibidem per anticipationis figuram dictum debet intelligi: non enim hactenus bellum geſſerat Dauid cum Ammonitis; ſed illud poſtea geſſit, vt ſub anno mundi proximo num. 3. dicemus. Iſta autem anticipatio, non fruſtra hic adhibita creditur; ſed ad inſinuandum, quod Dauid, præ mira ſua pietate, etiam deinceps conſecrare conſueuit Domino, omne aurum, & argentum, quod in alijs quoque bellis ab eo poſtea geſtis, acquiſiuit.

Dauid conſecrat Domino argentum, aurum, & æs in bellis parta.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2993.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 450.

1 ANNO regni ſui Dauid decimo quarto, intermiſſis aliquantiſper prælijs, conuerſus eſt ad ipſius regni gubernacula; & iuſtè admodum iudicabat, regebatq; vniuerſum Iſraelem. Erantque miniſtri eius maiores, qui recenſentur, 2. Reg. cap. 8. ver. 15. vſque ad finem capitis, & 1. Paralip. cap. 18. ver. 14. vſque ad finem. Inter quos ponitur primo Ioab ſuper exercitum, hoc eſt Dux generalis, poſt Regem, in his quæ ad bellum ſpectabant; & princeps militiæ eius: Hanc enim dignitatē, a Rege propoſitam ei qui primo percuſſiſſet Iebuſæos, ipſe Ioab ſua ſtrenuitate fuerat conſecutus, vt 2. Reg. cap. 5. ver. 8. innuitur, & clarius exprimitur 1. Paralip. c. 11. ver. 6. & nos ſub anno mundi 2987. num. 4. diximus. Ponitur deinde Ioſaphat a commentarijs. Et poſt pauca. Saraias, qui & Suſa, Scriba. Puto autem alterum ex his fuiſſe ſupremum Regis Cancellarium; vel Ioſaphat; ſi illud-a commentarijs-idē eſt, ac ſi dictum eſſet, ab Epiſtolis. Et hoc poſito dicimus Saraiam fuiſſe Scribam; hoc eſt, Theologum Regis in lege doctiſſimum. Siquidem apud Hebræos, ordo Scribarum, erat veluti eſt apud nos, ordo Theologorum. Si verò Ioſaphat erat a commentarijs, id eſt (vt alij exponunt) Chroniſta Regis, qui eius geſta, & annales conſcribere, ex officio tenebatur: profecto dicendum erit, Saraiam fuiſſe Scribam, hoc eſt Cancellarium: vſque hodie enim etiam mos eſt apud Heluetios, & quaſdam alias nationes, Scribæ vocabulo, Cancellarios indicare. Quin etiam Ierem. cap. 36. ver. 26. & 32. legimus Baruch appellari Scribam, ipſius Ieremiæ, cum tamen certum ſit, eundem Baruch, non Theologum, ſed veluti Cancellarium eius extitiſſe. Sadoc autem, & Achimelech, erant Sacerdotes, hoc eſt principes Sacerdotum; nimirum primi poſt Abiathar, qui tum erat ſummus Sacerdos, vt ſub anno mundi 3020. num. 13. probabitur. Quod verò ſequitur. Banaias ſuper legiones Cerethi, & Phelethi: per iſtas legiones, aliqui intelligunt Baliſtarios, & Fundibularios: Sed melius eſt intelligere legiones quaſdam, ad aulæ regiæ, ac perſonæ ipſius Regis cuſtodiam, ſpecialiter deputatas, quales apud Romanos dicebantur prætoriæ cohortes. Quamquā ergo Cerethi vocabulo, nonnumquam in ſacris libris ſignificentur Palæſtini, vt patet primo Reg. cap. 30. ver. 14. vbi per auſtralem plagam Cerethi, intelligitur auſtralis plaga terræ Palæſtinorum; & Ezech. cap. 25. ver. 16. vbi, quod in Hebræo legi-

Regnum iuſte gubernat.

Miniſtri eius maiores qui.

Ioab princeps militiæ.

Ioſaphat, et Saraia, alter Scriba, alter a commentarijs.

Banaias dux legionum Cerethi, & Phelethi.

mus-Cerethi-vulgata editio, Latinè reddit-Philiſthæos-non tamen exiſtimare debemus memoratas legiones; vel ſaltē Cerethęos quibus Banaia præfuiſſe dicitur, fuiſſe Philiſthæos. Quis enim vnquam credat, quod Rex Dauid Philiſthæos alienigenas, ac perpetuos Iſraelis hoſtes, ad corporis ſui cuſtodiam, deſtinare voluerit? Neque verò quemquam fallat, quod 2. Reg. cap. 15. ver. 18. ſexcenti illi milites, qui præcedebant Regem; dicantur Gethæi: quia (vt ſub anno mundi 2990. num. 1. dictū eſt) re vera erant Hebræi, ſed dicuntur Gethæi; quoniam (quemadmodum ibidem ſubditur) ſecuti fuerant Dauidem, quando declinandæ perſecutionis gratia, coactus fuit diuertere, & habitare in Geth, vrbe Philiſthinorum; & item quando poſtea redijt in Iſrael. Dicuntur igitur dictæ legiones, Cerethi & Phelethi, non ad denotandam nationem aliquam, aut regionem, de qua collectæ eſſent; ſed ad exprimendam fortitudinem, ac ferocitatem virorum illorum, qui in ipſis continebantur. Siquidem, vt aiunt, Hebraicè Cerethi-Latinè idem ſignificat, ac ſi diceremus, interfectores. Et propterea, vt diximus, Palæſtini interdum Cerethi vocabulo nominantur; quia erant valde fortes, & ſæpius in bello Iſraelitas interfecerant. Phelethi verò, tanquam a voce quadam Hebraica ſignificante-eripere, ſeu liberare-deductam, quodammodo ereptores, ſeu liberatores, interpretari poſſe perhibent. Itaque iſtæ legiones, Cerethi, & Phelethi, ſunt denominatæ, ad inſinuandum, quod inſtitutæ fuerant, non ſolum ad ipſius Regis defenſionem, vt ſcilicet a periculis eum eriperent; ac liberarent; verum etiam, vt cum opus eſſet, vindicarent offenſas ei factas, interficiendo quoſcunque Rex ipſe iuberet interfici. Denique, quod poſtremo ſubiungitur: Filij autem Dauid, Sacerdotes erant.] non ſic accipiendum eſt, quaſi re vera ipſi eſſent Sacerdotes, erant enim de tribu Iuda, de qua vt teſtatur Apoſtolus ad Hebr. cap. 7. ver. 13. nullus altari præſto fuit. Quandoquidem, ius diuinum, in quo Reges diſpenſare non poterant; non permittebat Sacerdotium illud legale, exire de tribu Leuitica. quin etiam, neque omnes filij Leui, ſed ſola Aaronis poſteritas, eiuſmodi officij, ac dignitatis capax eſſe poterat. Vnde Num. c. 3. ver. 10. & c. 18. ver. 7. cautum fuerat ſub pœna mortis, ne alij in tale miniſteriū ſeſe quomodolibet ingerere auderent; & ſcimus Oziam Regem, lepra a Domino derepente fuiſſe percuſſum, eo quod in cenſum offerre auſus eſſet; quemadmodum traditur, 4. Reg. cap. 15. ver. 5. & clarius, 2. Paralip. cap. 26. ver. 16. vſque ad 21. & eadem de cauſa, ducentos quinquaginta viros cælitus exuſtos legimus, Nu. c. 16. ver. 35. Dicuntur ergo filij Dauid fuiſſe Sacerdotes, quatenus vox Hebraica, quę hic interpretatur Sacerdos, etiam ſignificat principem, & virū honorabilem; ac ſi dicere voluiſſet quod filij Dauidis, nullum quidem ſingulare munus habebant; ſed erant Principes, ac ceteris honorabiliores; & veluti ſuper omnes miniſtros; ac omnium primi, qui cum Rege agerent, vt clarius explicatur, 1. Paralip. in calce capitis 18. vbi eadem hiſtoria repetitur; & loco eius quod 2. Reg. in fine capitis 8. dicitur-filij autem Dauid Sacerdotes erant-legimus: porrò filij Dauid, primi ad manum Regis.] Sic a ſacris Doctoribus prædicta duo ſcripturæ loca exponi ſolent, & bene, vt arbitror: tametſi etiā rectè exiſtimari poſſit, non ocioſè editionem vulgatam, idem vocabulum Hebraicū, vno in loco tranſtuliſſe. Sacerdotes. & in alio. primos ad manum Regis. ſeu Primates curiæ Regis: nimirum ad inſinuandum, ni fallor, quod de filijs Dauidis, alij, videlicet naturales, erāt primates in domo Regis: alij verò nimirum, de Vria prius nati, & mox a Dauide, in gratiā Bethſabee, adoptati, inter quos (vt ſub anno mūdi 2987. n. 5. & 6. dictū eſt) erat ēt Nathā, re vera erant Sacerdotes, hoc eſt de genere Sacerdotali, & tribu Leuitica, ſicut pater eius naturalis Vrias-& propterea re vera ſacerdotij munere fugebātur, quemadmodū ſub anno mundi proxime allegato n. 6. explicauimus.

Quomodo filij Dauid dicantus fuiſſe Sacerdotes.

Dauid beneficit Miphiboſeth in gratiā patris ſui Ionathæ.

Eodem anno, nimirum regni ſui decimo quarto, quemadmodum ſub anno mundi 2987. nu. 6. probatum eſt; recordatus Dauid fœderis, quod non ſemel pepigerat cū Ionatha filio Saulis, a quo vnicè dilectus fuerat (vt patet ex his quæ ſub annis mundi 2971. nu. 2. & 2973. nu. 1. & 2974. nu. 2. & 2975. n. 2. dicta ſunt) memor inquam, Dauid amici, licet iam defuncti, requiſiuit, num remanſiſſet aliquis de domo Saulis, cui in recognitionem beneuolentiæ ipſius Ionathæ, benefaceret: Cumque intellexiſſet ſupereſſe Miphiboſeth (qui & Meribbaal 1. Paralip. c. 8. ver. 34. & c. 9. ver. 40. appellatur) filium Ionathæ; confeſtim illo accerſito, donauit ei omnes agros, qui fuerāt 2

Saulis

Saulis Aui ſui; præcepitque Sibæ ſeruo domus Saul, & omni cognationi eius, vt ſeruirent ipſi Miphiboſeth, ac filio eius paruulo nomine Micha. ipſum verò Miphiboſeth, licet eſſet claudus vtroque pede, retinuit Rex penes ſe in Ieruſalem, ac regium commenſalem deinceps eſſe perpetuo voluit, 2. Reg. cap. 9. per totum.

Dauid mittit regi Ammonitarum conſolatoriam legationem.

3 Eodem quoque, vt arbitror, anno, Naas Rege Ammonitarum defuncto; illo, inquam, Naas, contra quem ſtrenue pugnauerat Saul anno regni ſui primo, quemadmodum ſub anno mundi 2959. num. 6. dictum eſt; miſit Dauid conſolatoriam legationem ad Hanon filium eius, qui eidem in regno ſucceſſerat; vt gratiam quam a patre acceperat, filio rependeret. Quamuis autem quando, aut qualem dictus Naas gratiam Dauidi contuliſſet; ſcriptura ſacra, nuſquam tradiderit: dubitare tamen nō debemus, Dauidem aliquod a memorato Rege beneficium accepiſſe, tunc præſertim quando perſecutionem patiebatur a Saule; cui Naas cum hoſtis eſſet, probabile admodum eſt, quod in odium Saulis, data occaſione, aliquando iuuerit Dauidem, ab illo profugum: quod B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis, & alij putant accidiſſe inter Dauidis fugam de Geth, & aduentum eius ad ſpeluncam Odollam; quemadmodum ſub anno mundi 2974. num. 5. dictum eſt. Porrò Hanon filius Naas, conſiliarijs ſuis erga Dauidem male affectis, nimium credulus; fraudem ab ipſo Dauide perperam ſuſpicatus, iuſſit radi legatis dimidiam barbæ partem, & præcidi veſtes eorum vſque ad nates, ac ſic turpiter confuſos, dimitti. Veritus deinde, quod indubitanter expectabat, ne eiuſmodi iniuriam Dauid armis vlciſci moliretur; conduxit Syros in auxilium ſibi. Quæ cum audiſſet Dauid, protinus miſit in occurſum legatis; præcipiens eis, vt morarentur in Iericho, donec creſceret barba eorum: Et accerſito Ioab, iuſſit vt quantocius properaret cum exercitu contra Ammonitas; qui confeſtim mandata Regis perficiens; diuiſit cum Abiſai fratre copias, vt ille ſeorsū aduerſus Ammonitas; ipſe verò contra Syros dimicarent; quo facto, eodem conflictu vterque præualuit; & Syris pariter Ammonitisque ruptis, ac profligatis, reuerſus eſt Ioab in Ieruſalem. Verum non multo poſt audiens Dauid, quod Syri iterum eſſent congregati, & aucti ſub principe militiæ Adadezer Regis, nomine Sobach: ipſemet Dauid coacto exercitu, tranſiuit Iordanem, & commiſſo prælio, fugauit Syros, occiſo eorum Duce, ac de exercitu eius percuſſit ſeptingentos currus, & quadraginta millia equitum. Reliqui verò quinquaginta & octo millia Syri, qui fuga euaſerant, compoſita cum Dauid pace, deinceps ſeruierunt ei; nec vltra auſi ſunt Syri, præbere auxilium filijs Ammon. 2. Reg. cap. 10. per totum, & 1. Paralip. cap. 19. per totum.

Læſus a dicto rege, bellum aduerſus ipſum ſuſcipit.

Primo prælio Ammonitas Syrosq; vincit.

Secūdo prælio Syros percutit & fugat.

Syri compoſita pace ſeruiunt Dauidi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2994.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 451.

ANNO proximo (vt apertè colligitur, 2. Re. c. 11. ver. 1. & apertius 1. Paralip. c. 20. ver. 1.) qui erat regni Dauidis, quemadmodum ex antecedentibus conſequitur, annus decimus quintus; eo tempore quo ſolent Reges ad bella procedere; nimirum ineunte vere, hoc eſt, circa anni ſacri initia; Iterum miſit Dauid Ducē ſuū Ioab, cum exercitu, & Arca Dei contra Ammonitas; qui vaſtata terra eorū, tandē venit ad Rabba ſiue Rabbath, quæ erat ipſorum metropolis, & obſedit eam. Dum autē hæc in exercitu agerentur; accidit vt Dauid, qui remanſerat in Ieruſalem, quadam die ſurgens de ſtrato ſuo poſt meridiem, deambulansque in ſolario domus ſuæ, videret ex aduerſo mulierem pulcherimam ſe ſe lauantem; & concupiſcentia accenſus, miſit ad ipſam, adductamque dormiuit cum ea: erat autem hæc Bethſabee vxor Vriæ Hethæi, qui tum erat in exercitu, militabatque ſub Ioab militiæ Principe. Cum autem non multo poſt innotuiſſet Regi, quod Bethſabee de ipſo conceperat; vt oc-

Ioab obſidet Rabba metropolim Ammonitarum.

Dauid committit adulterium cū Bethſabee.

cultaret Dauid adulterium ſuum; accerſiuit ad ſe Vriam, ſub prætextu quodam interrogandi ipſum de his quæ in exercitu agerentur; deinde nihil non callidè latenterque fecit ac dixit, vt eum induceret ire in domum ipſius, ac dormire cum vxore eius: ſic enim poſtea dici potuiſſet ipſam de viro ſuo eſſe grauidam: ſed cum ille (fortaſſis quia aliquid audiſſet de his, quæ acciderant) ſe ſe coram Rege excuſaſſet; nec voluiſſet ire ad domum ſuam: Dauid callidè remiſit eum ad Ioab cum epiſtola, in qua mandabat ei Rex, vt exponeret Vriam maioribus belli periculis, ita vt hoſtium gladio caderet. Vt autem nunciatum eſt Regi, quod Vrias in prælio ceciderat, ipſe duxit Bethſabee, poſt planctum viri eius in vxorem, 2. Reg. cap. 11. per totum.

Occidi curat Vriam.

Ducit Bethſabee in vxorẽ.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2995.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 451.

1 ANNO inſequenti circiter inchoante, paulo poſtquam Bethſabee pepererat filium regi; venit Nathan Propheta miſſus a Domino ad Dauidem; & opportunè propoſita prius parabola viri diuitis, qui parcès ſumere de gregibus ſuis, tulerat ouem pauperis vnicam, vt daret epulum peregrino; increpauit Regem de adulterio, & homicidio, cum multorum ſcandalo commiſſis, & exprobrans plurima ei a Deo collata beneficia, & ingrati animi noxam hanc maximam, comminatus eſt ipſi, & domui eius, multa mala: Quæ audiens Dauid, ſtatim pœnituit, agnouitque, & ſine vlla excuſatione, palam faſſus eſt ſe peccaſſe, conuerſusque ad Dominum, cecinit Pſalmum 50. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam &c. quemadmodum ex titulo eius manifeſtum eſt. Quin etiam, ſunt qui putant, Dauidem tunc alijs quoque pſalmis, diuinam imploraſſe miſericordiam; ac ceciniſſe pariter Pſalmos 6. & 37. qui incipiunt Domine ne in furore tuo arguas me &c. & 31. cuius initium eſt. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates &c. Sed quicquid de hoc ſit; illud quidem certiſſimum eſt, quod Dauid verè, atque ex toto corde pœnituit: obtinuitque peccatorum ſuorum veniam, & commutationem pœnæ æternæ, in pœnas ac calamitates, afflictioneſque temporales, quas poſtea paſſus eſt, præſertim a proprio filio Abſalom, qui eum, non multo poſt, a regni ſede deiecit; & concubinas eius publicè turpiterque fœdauit; & vt fugatum patrem comprehenderet, ac perderet, totis Iſraelitici regni viribus laborauit; quemadmodum infra ſuis locis dicemus, & ipſi Dauidi ſubobſcurè memoratus prædixerat Nathan. Sed & ante hæc, valde contriſtatus eſt Dauid ob infirmitatem, mortemque paruuli, quem ei tunc pepererat Bethſabee; Siquidem quantumuis pro eo multum affligeretur pater, illumque orationibus, fletibus, ac ieiunijs, ab interitu liberare conatus eſſet: id tamen a Domino conſequi minime valuit; mortuus eſt enim (vt idem Propheta prænuntiauerat) idque accidit die ſeptimo, nimirum ab eius natiuitate: & tunc ceſſauit Rex a ieiunio, & lacrymis: & diuinæ voluntati acquieſcens, cœpit etiam conſolari Bethſabee vxorem ſuam, quæ non multo poſt de eodem Rege concepit alterum filium, vt ſub anno mundi proximo num. 1. dicemus.

Nathã arguit Dauidem de adulterio, & homicidio.

Dauidis pœnitentia.

2 Putant autem Hebræi, & B. Hieronymus in traditionibus Hebraicis libr. 3. Reg. Dauidem, ad maiorem Bethſabee conſolationem, tunc iuraſſe ei, ſe filium quem ex ipſa ſuſciperet relicturum regni ſui ſucceſſorem. Verumtamen, quia 3. Reg. c. 1. ver. 13. 17. & 30. vbi hoc memoratur iuramentũ, nunquã fit mentio pueri naſcituri, ſed ſemper, nominatim Salomonis tanquam iam nati: vr dici poſſe, aut non ante, ſed poſt ortum Salomonis, hoc ipſi Bethſabee iuramentum fuiſſe præſtitum; aut ſi ante, vt prædicti aſſerunt; profecto Dauidem, ſpiritu prophetico, præcognouiſſe aliſſe de Bethſabee filium ſuſcepturũ Salomonẽ nomine, qui ſibi in regno ſuccederet; alioqui niſi prius ſciuiſſet ſic a Deo fuiſſe præordinatum, non eſt veriſimile quod auſus

Dauid iurat Bethſabee ſe relicturum filio ſuo regnum.

auſus eſſet tale quid iureiurandò affirmare. Nam quod ait Abulenſis; hoc a Nathan Propheta iam prius Dauidi fuiſſe prædictum, quando eum monuerat ne de tẽplo a ſe ædificando ſolicitus eſſet; quandoquidem opus illud filio eidem mox naſcituro Deus reſeruauerat: non videtur omnino tollere difficultatem: Siquidem ex 2. Reg.cap.7. & 1. Paralip. cap.17. vbi hæc prænuntiatio deſcribitur, conſtat, quod tunc Nathan, de quanam vxore, vna ſcilicet illarum quas iam duxerat, an de mox ducenda, gignendus eſſet filius ille, Dauidi non indicauerat; ſed ſolum (vt ipſemet Dauid teſtatur, 1.Paralip.cap.22. ver.9.) quod vocandus eſſet Pacificus, quia, inquit, erit vir quietiſſimus, faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis, per circuitum, & ob hanc cauſam pacificus vocabitur. Sic ibi. Quare neceſſe eſt quod poſtea Dauid, vel ab eodem Propheta; vel a Deo, cum ipſe quoque eſſet Propheta, didicerit Salomonem de Bethſabee naſciturum, & poſt ſe ſuper Iſrael regnaturum: Ac propterea memoratum Bethſabee iuramentum præſtiterit de eodem Salomone, regni ſucceſſore relinquendo. Sanè hiſtoriam hic traditam, 2. Reg. ca. 12. ver.1. vſque ad 25. deſcriptam inuenies.

Expugnat Rabbath metropolim Ammonitarum.

3. Eodem, vt arbitror, anno Ioab, qui vt ſub anno mundi 2994. nu. 1. diximus, obſidebat vrbem Rabbath; cum aduertiſſet eam non diù amplius ab Ammonitis poſſe defendi, ſed potius breui a ſe fore capiendam; ne Regi ſuo cuius auſpicijs bellum illud ipſe gerebat, gloriam auferre, ac ſibi vſurpare velle videretur: admonuit Dauidem, Ieroſolymis tunc commorantem; qui reliquo exercitu congregato, profectus eſt in terram Ammonitarum; & expugnauit cepitque Rabbath vrbem ipſorum regiam; & tulit coronam auream pondo vnius talenti gemmis pretioſiſſimis exornatam, quam reperit in capite Moloch idoli Ammonitarum, quod etiam Melchon nuncupabant; hoc vocabulo ſignificantes, ipſum eſſe primarium Regem ipſorum. ex qua poſtmodum corona fecit ſibi Dauid diadema, quod impoſuit capiti ſuo. Aſportauit quoque Dauid inde ſpolia multa, & prædam multiplicem valdeque copioſam.

Cur plurimos Ammonitarũ acriter admodũ torſerit, et peremerit.

Memor autem malignitatis eorum, qui impulerant Regem ſine iuſta cauſa, ſed ex ſola leui, ac temeraria, falſaque ſuſpicione, vt tantam legatis ſuis, & ſibi in ipſis, inferret iniuriam; & conduceret contra ſe Syros, & item recolens diabolicam obſtinationem eorum, qui fuerant in cauſa, quod Ammonitæ toties a Dauide victi, numquã acquieuiſſent aliquomodo ſibi ſubeſſe; ſed denuo ſemper rupto fœdere cõtra ſe inſurrexiſſent: ne tantam adeoque irrationabilem pertinaciam, impunitam relinqueret; & vt ſimul etiam alijs finitimis populis timorem incuteret; diligenti præmiſſa inquiſitione, omnes quos tum in ipſa Rabbath, tum in alijs Ammonitarũ vrbibus reperit huiuſmodi criminis reos, ſæuis iuſſit necari tormentis: nimirũ alios culteris diuerſimodè ſecari; alios violenter trahi per duros incompoſitoſque lateres, donec eorum corpora miſerabiliter diſrumperentur, interirentque; Et ſuper alios extra vrbes eductos, & in via proſternatos, tranſire, ac circum agi graues currus, rotis ferratis, pariterque ferratis ſuſtentatos; qui laceros ipſorum artus horribiliter cõtundebant, & quemadmodum in area paleas, triturabant, 2. Reg.cap.12. verſic. 26. vſque ad finem capitis, & 1. Paralip.ca.20.ver.1. vſque ad 5.

De Sobi fratre regis Ammonitarum.

De Hanon autem Rege Ammonitarum, licet in ſacro textu expreſſum non ſit: veriſimile tamen eſt, ꝙ eum quoque Dauid aliquo modo interfecerit; & quod in gratiam patris ſui Naas, a quo, vt dictum eſt, beneficia acceperat, ei ſubſtituerit (ſine Regis tamen titulo) fratrem eius nomine Sobi: Ad hoc enim credendum, illud me mouet, quod nulla deinceps fit mentio dicti Hanonis; ſed tantummodo Sobi, qui 2. Reg.cap.17.verſic.27. connumeratur inter illos Dauidis amicos, qui obtulerunt ei munera, quando ab Abſalom filio de Ieruſalem expulſus, morabatur trans Iordanem in vrbe vocabulo Manahim; quod interpretatur caſtra.

Quod regia mãſuetudo non excludere debet iuſtitiam.

Ceterum nemo miretur Dauidem, virum cuius manſuetudo tãtopore commendatur in Pſalmo 131. illis verbis: Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius &c. adeo acriter torqueri, atque occidi iuſſiſſe prædictos Ammonitas: Quandoquidem certiſſime ſupponendum eſt, quod etſi grauiter, tamen pro modo culpæ eos punierit: Conſtat autem veram Deoq; acceptam manſuetudinem, non excludere iuſtitiam, in viris præſertim iuriſdictionem habentibus. Nam & Moyſes quoque de quo Numer. cap. 12. ver.3. legimus: quod ipſe erat vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra. iuſſit

vna die promiſcue interfici vigintitria millia hominum, pro peccato adorationis vituli. Sed quid opus eſt quærere huiuſmodi mitiſſimorum hominum exempla? Quid mitius Deo eſſe, excogitariue vnquam poteſt? Et tamē quis neſciat quam multa ac terribilia peccatoribus in hac vita intulerit ſupplicia, & longe omnium grauiora comminetur in alia? Sed ad intentum noſtrum redeamus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2996.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 453.

Salomonis ortus, & cur ſic appellatus.

ANNO proximo, qui fuit regni Dauidis decimus ſeptimus, non longe, vt reor, poſt initia anni; Bethſabee peperit Regi alterum filium; quem ipſa vocauit Salomonem, hoc eſt pacificum. quod ideo factum puto, quia (quemadmodum anno præcedente num. 2. dictum eſt) Dauid eidem iurauerat, quod filius quem ex ipſa ſuſciperet, ſibi in regno ſucceſſurus erat; & iam ipſa audierat, per Nathan Prophetā fuiſſe prænunciatum, quod Dauidis ſucceſſor, Pacificus foret nuncupandus. Porrò Nathan Propheta, vt audiuit Salomonem eſſe natum, prophetico ſpiritu, præuidēs Deum ipſi non ſolum largiturum ab hoſtibus pacem, ſed etiam diuitias maximas, & omnium rerum temporalium affluentiam, ſuper omnes qui fuerant ante ipſum in Ieruſalem (vt ipſemet poſtea teſtatum reliquit Eccleſiaſte cap. 2.) & inſuper, quod maius eſt, daturus erat ei cor ſapiens, & intelligens, ita vt nullus ante ipſum ſimilis ei fuerit, nec poſt ipſum tantam eſſet ſapientiam habiturus, quemadmodum dicitur 3. Reg. cap. 3. ver. 12. addidit priori aliud nomen, vocans eum etiam Hebraicè Idida, quod Latinè ſonat, Amabilis Domino. 2. Reg. cap. 12. ver. 24. Cur autem idem Salomon Prouerb. cap. 4. ver. 3. dicat ſe vnigenitum fuiſſe coram matre ſua, quæ præter illum qui ſeptimo ſui ortus die mortuus eſt, quattuor dicitur genuiſſe filios, ſub anno mundi 2987. num. 5. iam declaratum fuit. 1

De alio Salomonis nomine.

De inceſtu Amnon cum ſorore Thamar.

Eodem anno accidit inceſtus quem commiſit Amnon primogenitus Dauidis cū Thamar ſorore ſua, ex parte patris tantum, & ſorore Abſalom etiam vterina; quod facinus a Dauide diſſimulatum, fuit in cauſa, vt poſtea Abſalom callidè interficeret ipſum Amnon, cùm magna Regis indignatione, & dolore, vt ſuo loco dicetur. Quoniam autem huius inceſtus hiſtoria, accuratè admodum, & apertè deſcribitur, 2. Re. cap. 13. ver. 1. vſque ad 23. ideo libenter lectorem ad eum locum remittimus. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 2998.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 455.

Abſalom fratrem Amnon interficiendum curat.

POST biennij tempus, anno ſcilicet regni Dauidis decimo nono, Abſalom qui hactenus fraudulenter diſſimulauerat iniuriam illatam ſorori ſuæ; expectata occaſione ſatis opportuna temporis, quo tondebantur oues eius, in quadam villa nomine Baalhaſor, prope confinia ſortis Ephraim exiſtente, fecit ibi, vt mos erat, cōuiuium magnum; ad quod inuitauit omnes fratres ſuos, qui tandem, licet ægre admodum conſentiente Rege, profecti ſunt. In ipſo autem conuiuij feruore, ad vltionem violatæ Thamar ſororis ſuæ, Abſalom per ſeruos ſuos Amnonem vino temulentum ac nihil minus ſuſpicantem interfecit, coram fratribus ſuis; qui tam inopinato 1

caſu

caſu attoniti,& forte etiam ſibi timentes, confeſtim de menſa ſurgentes, fugerunt in Ieruſalē; Abſalom verò ne in manus irati Patris deueniret, illico etiam ipſe fugit ad Tholmai Regem Geſſur patruum ſuum; erat enim Maacha mater Abſalom, filia dicti Regis, vt traditur 2. Reg. cap. 3. ver. 3. manſitque ibi tribus annis; poſt quos ceſſauit Dauid lugere Amnon primogenitum ſuum, & perſequi Abſalom, qui eum occiderat. 2. Reg. cap. 13. ver. 23. vſque ad finem capitis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3001.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 458.

1 POST tres annos, nimirum currente anno regni Dauidis vigeſimo ſecundo; aduertēs Ioab, quod mitigata eſſet indignatio Regis, ſiue ex ipſa temporis diuturnitate, ſiue etiam fortaſſis ob aſſidua, quemadmodum credibile eſt, ſoceri ſui, pro nepote officia; & quod iam cor Regis videretur ſatis bene affectum erga filium ſuū Abſalom: ſubmiſſa ſolerti muliere Thecuita; impetrauit a Dauide licentiam reuocandi ab exilio ipſum Abſalom; ſed hac tamen lege, vt non videret faciem patris. Venit ergo Abſalom in domum ſuam, & manſit in Ieruſalem duobus annis, intra quos numquam auſus eſt venire in conſpectum Regis; ac per idem tempus nati ſunt ei tres filij, & vna filia. Et hæc omnia fuſius tradita inuenies, 2. Reg. cap. 14. ver. 1. vſque ad 29.

Abſalom reuocatur ab exilio, non tamen admittitur in cōſpectu regis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3003.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 460.

1 SVB finem ſecundi anni ſeu tertio inchoante ex quo Abſalom de Geſſur redierat in Ieruſalem, hoc eſt anno regni Dauidis circiter vigeſimo quarto, Abſalom non ſuſtinens amplius viſione, & conſuetudine Regis interdici; ſemel atque iterum aduocato Ioab, vt eum pro ſe mitteret ad Regem; & illo venire non curante; præcepit ſeruis ſuis, vt exurerent hordei meſſem exiſtentem in agro ipſius Ioab. Ex quo patet hoc accidiſſe circa initia anni ſacri; ſiquidem hordeum aliquanto ante matureſcere ſolebat, quam triticum, vt colligitur. Exo. ca. 9. ver. 31. & triticum ſub finem primi menſis colligi conſueuerat, vt alias probauimus. Igitur, hoc facto, venit Ioab ad Abſalom, cauſans quod ſegetem ſuam comburi iuſſiſſet; ille verò reddita facti ratione, miſit eum ad Regem; ac per ipſum plenè reconciliatus eſt patri. 2. Reg. cap. 14. ver. 29. vſque ad finem capitis.

Quomodo plene reconciliatus ſit patri.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3004.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 461.

1 ANNO inſequente, nimirum poſt proximè memoratam reconciliationem; elatus animo Abſalom, quod in integram Regis gratiam reſtitutum ſe videret;

Quomodo populos ſollicitauerit, vt a patre ad ſe deficerent.

ret; & iuuenili quadam ambitione, putans ſibi omnia licere, quod tanti Regis filius eſſet; & fortaſſe inter fratres ſuos tunc ſuperſtites, primogenitus; fecit ſibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui præirent ipſum. Ac deinde paulatim regnandi cupiditate incenſus; cœpit varijs modis, atque artibus, captare populorum beneuolentiam, & præſertim illorum, qui pro cauſis ſuis veniebant in Ieruſalem, ac ſenſim ſolicitare corda filiorum Iſrael, vt ſe potius quam patrem ſuum Regem habere in animum inducerent, quemadmodum videre eſt, 2. Reg. ca. 15. ver. 1. vſque ad 7. Neq; verò difficile fuit ipſi Abſalom, gratiam hominũ conſequi, & animos omnium ſibi conciliare, quippe qui cum eſſet formoſus præ cunctis filijs Iſrael, vt colligitur 2. Reg. cap. 14. ver. 25. conſequenter etiam erat in cunctis actibus ſuis gratioſiſſimus, & amabilis valde. Ad hæc cum viderent quam ipſe eſſet ſplendidus, ac generoſus, & erga omnes affabilis, atque officioſus; facile omnium oculos, animosque ad ſe amandum, commendandum, ſequendumque, rapiebat. præſertim verò cum inſuper quoque aduerterent, quod ſineret eum Pater ſuus facere quæcunque vellet. Itaque

AB ORBE CONDITO ANNVS 3005.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 462.

Coniuratione facta occupat ſibi regnum patris.

ANNO proximo circiter inchoante, qui erat regni Dauidis vigeſimus ſextus, hoc eſt (quemadmodum dicitur in ſacro textu) poſt quadraginta annos; quos credimus a prima vnctione Dauidis, (vt numero proximo probabitur, & apparet in tabulis) eſſe numerandos: Abſalom, conciliatis ſibi fraudulenter populis, & coniuratione facta, occupauit ſibi regnum Iſrael, expulſo patre, quemadmodum latè deſcribitur 2. Reg. cap. 15. ver. 7. vſque ad 16. 1

Exponitur textus 2. Reg. c. 15. verſ. 7.

Dixi hoc accidiſſe poſt quadraginta annos a prima vnctione Dauidis: Quia tametſi non ignorem plurima ſacri textus exemplaria, loco Reg. proxime citato, vice eius quod dictum eſt-Poſt quadraginta annos-habere-Poſt quattuor annos-eoſque diuerſimode a ſacris Expoſitoribus computari: Et item Ioſephum 7. Antiq. circa medietatem capitis octaui aſſerere Abſalom inuaſiſſe regnum patris anno poſt reconciliationem quarto, quem ſequuntur Gloſſa interlinearis, & B. Theodoretus, alijque nonnulli: Attamen, quia codices Bibliorum emendatiores, nimirum editionis vulgatæ, & lxx. Interpretum Romæ poſtremo excuſi, & Summorum Pontificum auctoritate editi, qui proculdubio inter omnes alios, in Sancta Eccleſia maioris ſunt auctoritatis; non legunt-Poſt quattuor-ſed-Poſt quadraginta annos-iccirco hos imprimis ſequendos duximus. Præſertim cum etiam S. Hieronymus in traditionibus Hebraicis lib. 2. Reg. cap. 15. dicat: Caue lector pleroſque mendoſos codices, in quibus ſcriptum inuenitur-poſt quattuor-non-poſt quadraginta annos-In veracioribus verò codicibus, & in Hebraica veritate, non quattuor, ſed quadraginta ſcribuntur anni. Sic ille. Reijciendam tamen omnino putamus opinionem quorundam Hebræorum, quam refert Abulenſis ſuper capite Reg. proximè citato quæſtione 12. dicentium, hoſce quadraginta annos, eſſe computandos ab eo tempore, quo a Samuele Hebræi petierunt conſtitui ſibi regem; & expletos eſſe tribus annis ante mortem Dauidis, nempe anno regni ſui trigeſimo ſeptimo. Nam hæc opinio manifeſtè, vt ibidem, citatus Auctor planè oſtendit, multa falſa ſupponit; & apertè pugnat cum recta temporum ratione; quæ proculdubio ponit a dicta regis petitione, ad trigeſimumſeptimum regni Dauidis annum, non quadraginta, ſed ſeptem, & quinquaginta fluxiſſe annos; nimirum viginti regni Saulis, & triginta ſeptem ipſius Dauidis. Non etiam probare poſſumus, quæ refert B. Hieronymus (ſiue ex propria, ſiue ex aliorum ſententia, neſcio) loco proximè allegato, dicens: Quadrageſimus 2

geſimus

geſimus agebatur annus, ex eo tempore, quo Saul Nobe ciuitatem, cum Sacerdotibus octogintaquinque, propter Dauid, intercmit. & iccirco hic idem quadrageſimus annus ponitur, vt monſtretur, diuinam vltionem ſuſcitari ſuper Dauid, eo quod Achimelech Sacerdotem feſellerit, & propter eum, tot Sacerdotum cædes facta fuerit. hactenus ille. Cuius ſententiam ſequuntur, Lyranus, & Hugo Cardinalis ſuper cap. Reg. citato, & Hiſtoria Scholaſtica eiuſdem capitis, & alij. Sed nos eidem ſubſcribere nullo modo poſſumus. Quia non videtur debere admitti, quod Dauid, petendo panes ab Achimelech, peccauerit, vt multis benè probat Abulenſis ſuper 1. Reg. cap. 22. quæſt. 32. & 33. præſertim cum neceſſitate cogente, id fecerit. Neque obſtat quod ipſemet Dauid ca. Reg. proximè adducto ver. 22. dixerit Abiathar ad ſe confugienti: Sciebam in die illa, quod cum ibi eſſet Doeg Idumæus, proculdubio nuntiaret Sauli. Ego ſum reus omnium animarum patris tui.] Non, inquam, hoc obſtat: quin potius hinc licet colligere, ſingularem Dauidis virtutem, qui quantumuis ad quælibet magna arduaque gerenda, animo eſſet impauido, admodumque generoſo & forti; nihilominus, in his, quæ ad Dei proximiue offenſam quoquomodo ſpectare poterant, timidioris, ſeu, vt aiunt timoratæ admodum conſcientiæ erat; ita vt quemadmodum de ſe ipſo fatebatur S. Iob capite libri ſui 9. ver. 28. vereretur omnia opera ſua. Etenim, vt optime dicebat S. Gregorius Epiſtolarum lib. 12. cap. 10. circa medium: Bonarum mentium eſt, etiam ibi aliquo modo culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt; quia ſæpe ſine culpa agitur, quod venit ex culpa. Quid igitur mirum eſt, ſi is de quo alibi, nempe 1. Reg. cap. 24. ver. 6. legimus: Percuſſit cor ſuum Dauid, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul. Nunc timeret ſe in cauſa fuiſſe, quod cæſi a Saule fuiſſent Sacerdotes, cum tamen id ſine vlla ſua culpa accidiſſet? Licet enim ipſe, viſo in Nobe prædicto Doeg, facile credidiſſet eum relaturum regi, quæ viderat; non ideo tamen tenebatur abſtinere a petitione panum, ac perire cum pueris ſuis fame; præſertim cum numquam putaſſet, Saulem eo impietatis deuenturum, vt tam leui de cauſa, tantam vellet, tamque ſacrilegam patrare cædem: Et fieri facile poteſt quod Dauid viderit Doegum, non antequam petiſſet ab Achimelecho panem & gladium, ſed poſt, quando ſcilicet iam inde abire volebat. Denique, vtcunque res fuerit; certa res eſt, quod eum excuſauit Dominus Matthæi cap. 12. ver. 3. & 4. Itaque ſicuti dicitur ad Rom. ca. 8. ver. 33. Quem Deus iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Si ergo Dauid in hoc non deliquit; vanum eſt credere, quod ideo, poſt annos quadraginta, punitus pulſusque regno fuerit. Huc accedit, quod (vt ex horum temporum ratione hactenus tradita, & in tabulis digeſta, manifeſte colligi poteſt) a dicta Sacerdotum internecione, ad occupatum ab Abſalom paternum regnum, non quadraginta, ſed vnus, & triginta duntaxat anni inueniuntur: Totidem enim, & non plures, ab anno mundi 2974. in quo (vt ibidem num. 8. dictum eſt) memorata Sacerdotum cædes facta eſt, vſq; ad hunc 3005. de quo agimus annum, numerantur. Oportet ergo, cum Abulenſe vbi ſupra, prædictos quadraginta annos ab alio fonte deriuare, nimirum, a prima vnctione Dauidis in regem, per Samuelem Prophetam facta in Bethleem: ita vt huius loci ſenſus ſit: Poſt quadraginta annos, hoc eſt, anno quadrageſimo primo ineunte, ex quo Dauid, anno vitæ ſuæ decimo quinto circiter deſinente (vt ſub anno mundi 2964. num. 1. diximus) Dei monitu vnctus primo electusque ac deſignatus fuerat rex ſuper Iſrael; a proprio filio eiectus, ſpoliatusque regno fuit.

3 Sed videamus, num ſalua hac ſententia, admitti quoque poſſit alia lectio, quæ habet poſt annos quattuor. Ad hoc dicimus, quod ſi ponamus quattuor hos annos fluxiſſe (quemadmodum ſenſiſſe videtur Ioſephus loco ſuperius citato) a plena integraue reconciliatione Abſalom cum patre, ad tempus quo ipſe Abſalom ſibi regnum patris occupauit; Vtique annus huius inuaſionis regni, non poterit coincidere cum anno, a prima Dauidis vnctione, quadrageſimoprimo, qui proculdubio concurrebat cum anno vitæ eiuſdem Dauidis quinquageſimo ſexto, regni verò vigeſimo ſexto, vt patet in tabulis; niſi mortem Naas regis Ammonitarū, quam ſub anno mundi 2993. num. 3. & in tabulis, poſuimus in anno regni Dauidis decimoquarto; ponamus incidiſſe triennio ante; nimirum anno vndecimo. Sic .n. adulterium, quod deinde, anno poſt mortem dicti Naas proximè ſequēti, commiſit *An alia lectio poſſit admitti.*

Dauid

Dauid cum Bethſabee, incideret in annũ duodecimũ regni Dauidis, & partus pueri ex eodẽ adulterio concepti, in decimũtertiũ; & natiuitas Salomonis; inceſtusq; Amnonis cum Thamar ſorore, in decimũquartũ: Quibus ſi adderemus annos duos inde vſque ad Amnonis occiſionem decurſos; & tres exilij Abſalom in Geſſur; & item duos a reditu eiuſdem de Geſſur, vſque quo plenè reconciliatus eſt patri; certè caderet reconciliatio hæc in annum regni Dauidis vigeſimũ primũ. Et conſequenter, ſi poneremus Abſalom, quadriennio poſt dictam eius reconciliationem, inuaſiſſe, occupaſſeque regnum patris; proculdubio incideret iſta inuaſio, in exordiũ anni vigeſimi ſexti regni Dauidis; & pariter inchoante anno quadrageſimo primo, a prima vnctione eiuſdem Dauidis. Et ſic vtraque lectio, nempe tam ea quæ habet poſt quattuor annos quam illa quæ habet poſt quadraginta vera vtique inueniri poſſet. Verum enimuerò, ſi res accuratius expendatur, inueniemus nullo modo, obitum prædicti Naas, poni poſſe in anno regni Dauidis vndecimo, alioqui ſequeretur ipſum Dauidem, eodem anno regni ſui vndecimo, vel etiam aliquanto antea, benefeciſſe Miphiboſeth filio Ionathæ, ſicuti narratur in toto cap. 9. 2. Reg. Siquidem initio capitis 10. qui ibidem ſequitur, ſcriptura ſacra, apertè teſtatur, mortem Naas poſtea accidiſſe, illis verbis: Factum eſt autem poſt hæc, vt moreretur rex filiorum Ammon &c. Atqui ex tabulis manifeſtum eſt, vndecimum regni Dauidis annum, concurrere cum anno decimoſexto vitæ Miphiboſeth: qui quando præſentatus fuit coram Dauide iam habebat filium paruulum (puta duorum vel trium annorum) 2. Reg. cap. 9. ver. 12. Non videtur autem veriſimile, quod ipſe Miphiboſeth, ob eius debilitatem (quemadmodum ſub anno mundi 2987. num. 7. probatum eſt) generare potuerit annum agens duodecimum aut decimumtertium. Præterea, quod magis vrget, ſequeretur ipſum Dauidem, interuallo trium duntaxat annorum, omnia bella geſſiſſe, fabricasque, & multa alia opera abſoluiſſe, quæ deſcribũtur 2. Reg. a cap. 5. vſque ad 10. & 1. Paralip. a cap. 13. vſque ad 19. Etenim cuncta hæc facta fuiſſe ab anno eiuſdem regni octauo iam per ſex menſes inchoato, hoc eſt ab initio regni eius ſuper vniuerſum Iſrael, vſque ad mortem prædicti Naas Regis Ammonitarum, quæ poſt prædicta, in vtroque libro citato refertur, certiſſimum eſt. Porrò hæc ſi diligenter attendantur, tam multa, & grauia ſunt, vt in tam breui temporis ſpatio, nullatenus confici potuiſſe videantur. Quomodo enim in tantis temporum anguſtijs, potuiſſet Dauid totius Regni Iſraelitici adminiſtrationem ſuſcipere; negotia, quæ plurima eademque grauiſſima in ipſis potiſſimum regni initijs occurrũt, expedire; bellum gerere contra Iebuſæos; arcem Sion municiſſimam, expugnare; plura, regiaque in Ieruſalem ædificia, lignis ac lapidibus; de Libano vſque præciſis, ac deuectis, extruere; duo bella grauiſſima aduerſus Philiſthæos, conficere; Arcam Dei cum vniuerſo Iſraele, de Cariathiarim in Ieruſalem, ad domum Obededon; & tertio poſt menſe, ad propriam ſuã domum, ac locum eidem præparatum, ritu ſollemniſſimo reportare; deinde iterum expeditionem contra Palæſtinos ſuſcipere, Geth vrbem ipſorum regiam capere; inſuper omnem quoque terram Moabitarum ſubiugare; & præterea copias in Syriam ducere; Regis Adadezer exercitum non ſemel percutere; vrbes eius depopulari; & inde prædas maximas in Ieruſalem aduehere; præſidium in Damaſco ponere, & Syriam ſibi tributariam facere; ac denique etiam Idumæam vniuerſam, ſuo ſub imperio redigere? Ad hæc, & huiuſmodi peragenda, quæ vt diximus, certum eſt geſta eſſe ante obitum Naas: Quis non videt longè plurium quam trium annorum tempus fuiſſe neceſſarium? Igitur ſit manifeſtum, mortem Naas, non poſſe poni ſub anno vndecimo, ſed debere collocari ſub decimoquarto regni Dauidis, quemadmodum ſupra, & in tabulis digeſtum eſt. Hoc autem poſito, etiam conſequitur, adulterium Dauidis cum Bethſabee, incidiſſe anno regni eius decimo quinto; & ortum pueri ex adulterio concepti, anno decimo ſexto; & natiuitatem Salomonis, inceſtumque Amnonis cum Thamar ſorore, anno decimo ſeptimo; & eiuſdem Amnonis interitum, anno decimo nono; & reuocationem Abſalom de Geſſur, anno vigeſimo ſecundo; & integram eius cum patre reconciliationem, anno vigeſimo quarto; Et denique regni inuaſionem, anno regni vigeſimo nono circiter inchoante; qui concurrit cum anno vitæ eiuſdem Dauidis quinquageſimo nono, vt patet in tabulis. Atqui a decimo ſexto vitæ Dauidis anno,

anno, circa cuius initia diximus ipſum primo fuiſſe vnctum, ad annum ætatis ſuæ quinquageſimum nonum, non anni quadraginta, ſed ferè quadraginta quattuor, inueniuntur: Non ergo poteſt (vt quidam exiſtimarunt.) in idem coincidere ſacer textus, cum textu Ioſephi, quod ſcilicet Abſalom inuaſerit regnum patris anno quadrageſimo, a prima Dauidis vnctione, & quarto ab integra Abſalom reconciliatione cum ſuo patre. Sed ſi volumus haſce lectiones inter ſe concordes facere; dicere poſſumus cum Hugone Cardinali, quod ſiue legamus-poſt quattuor annos-ſiue; vt alii qui, inquit, ſacri textus habent-poſt ſex-ſiue, vt probatiores-poſt quadraginta-omnia erunt conſona, ſi dixerimus, quod Abſalom, & quadriennio poſtquam de Geſſur redierat in Ieruſalem; & ſex annis poſt occiſum Amnonem; & poſt quadraginta annos, non a nece Sacerdotum, vt idem Hugo, Alijque perperam exiſtimarunt; ſed a prima vnctione Dauidis, quemadmodum probatum eſt; ipſe Abſalom callidè inuaſit obtinuitque, pulſo patre, regnum Iſrael. Quod ſi etiam voluerimus Ioſephi dictum, cum ſacra ſcriptura quoquomodo conciliare: neceſſe erit illa illius verba, quæ habent: quarto poſt reconciliationem anno.] ſic accipere, tanquàm ſi non de ſecunda reconciliatione, quæ integra plenaque fuit, ſint dicta; ſed de prima illa conditionata, quæ facta eſt, quando conceſſit pater, vt filius rediret de exilio, ea lege, ne vllo modo coram ſe interim accedere auderet. Et hæc de hiſce annis ſint dicta proſequamur hiſtoriam.

Quomodo poſſit textus ſacer cum textu Ioſephi conciliari.

4 Quæ autem in dicta regni inuaſione contingerint; hæc ferè ſunt. Abſalom, vt ſe vidit iam de populi fauore ſecurum; texta clam, cum intimioribus ſuis, tanti facinoris tela; adit regem, poſtulans ab eo licentiam eundi in Hebron, ſoluendi voti cauſa quod in Geſſur emiſerat; qua facile impetrata; expeditis ad omnes vrbes Iſrael nuntijs, qui clam amicos ac factioſos ſuos, die præſtituta, ad coniurationem in Hebron ſtabiliendam conuocarent, & ea firmata, buccinis vbique perſonantes conclamarent: Viuat rex Abſalom. & ſimilia. Ipſe, ne ſtratagema facile detegi poſſet, cum ducentis viris, prædictæ coniurationis omnino inſcijs, ſed quaſi ad ſacrificia inuitatis, profectus eſt de Ieruſalem in Hebron; Vbi ijs qui prius moniti fuerant, vndique confluentibus; inter ipſos quoque imprimis affuit Achitophel, qui cum eſſet primarius Dauidis conſiliarius, nihilominus ad partes Abſalom deſciuerat. Cum ergo omnes in Hebron conueniſſent; iamque ſacrificia fieri cœpta eſſent; ecce protinus ſtabilita eſt coniuratio, & ibidem ſollemniter vnxerunt Abſalom in regem ſuper Iſrael; quemadmodum obiter exprimitur 2. Reg. cap. 19. ver. 10. Vidiſſes ad primas proclamantium voces, illico Curſores ad hoc præparatos, circumquaque ad vrbes ſingulis aſſignatas, aduolare; & eos qui in vrbibus aduentum ipſorum ſedulo præſtolabantur, vix eiſdem de longe agnitis, protinus (vt in mandatis acceperant) buccinis concrepare, conclamare, ac magnis crebriſque replere omnia vocibus: regnat Abſalom in Hebron. Diſpereat Dauid. viuat rex Abſalom. & huiuſmodi. Quibus auditis, continenter cœperunt in ſingulis vrbibus omnia commoueri, conſurgere omnes, & exire confeſtim de domibus ſuis; circumcurſare per vicos, & plateas; inquirere, interrogare obuios, quidnam hoc eſſet; & audire alios Dauidi temerè procaciterque detrahentes; alios miris Abſalom laudibus extollentes, ac beatos prædicantes populos, quibus tam gratioſo, ac munifico regi inſeruire cælitus datum eſſet. Denique certatim plurimos, præſertim nobiliores, accurrere Hebronem verſus, vt primi nouum conſalutarent regem, & eidem ſe ſe ad omnia paratos vltro offerrent.

Quomodo Abſalom regnum patris inuaſerit.

5 Interea audiens Dauid, quod vniuerſus Iſrael, toto corde, promptiſque animis ſequebatur Abſalom; & prudenter aduertens, ſe tunc non poſſe impetum noui regis ſuſtinere; & nihil dubitans de peſſima filij intentione, qui nec patri, nec ciuitati pro ſe inſurgenti, parceret: operæ pretium duxit, nimijs, pro tunc, aduerſariorum viribus cedere; & exire cum ſuis de Ieruſalem; ac ſe ſe, ſuoſque in tuto ponere, donec quid magis conduceret ac facto opus eſſet, conſilio atque oratione indagaret. Itaque relictis ad regiæ cuſtodiam, decem concubinis; Ipſe rex, pedes, egreſſus eſt cum omni domo ſua. Porrò legiones Cerethi, & Pheleti, ac ſexcenti viri Gethæi pugnatores validi (nimirum qui olim Dauidem Saulis perſecutionem declinantem ſecuti fuerant in Geth) pedites præcedebant Regem; qui, cum relicta ciuitate,

Dauid audita filij coniuratione exit cũ ſuis de Ieruſalem.

per-

peruenisset ad torrentem Cedron non procul ab ea exiſtentem, ſubſtitit, expectans qui ſe turmatim ſequebantur, vt eos recognoſceret, ac videret, ſciretque quos ad ſui ſequelam admittere, remittereue expediret: Cum verò inter alios vidiſſet præcipuum quendam Philiſthæum, nomine Ethai, qui paulo ante de Geth venerat in Ieruſalem ad viſendum Regem, quem valde diligebat, & a quo pariter admodum diligebatur, rogauit eum rex, vt rediret cum ſuis; quo non acquieſcente, ſed & iureiurando affirmante, ſe velle ſiue in vita, ſiue in morte, eſſe cum Rege Domino ſuo; permiſit eum ire cum ceteris, & tranſire torrentem. Videns deinde Rex Sadoc, & Abiathar Sacerdotes, cum Leuitis portantibus Arcam fœderis Domini; iuſſit eos cum Arca redire in Ieruſalem & vt, poſtea per filios ſuos Achimas, & Ionathan, certiorem ſe facerent de his, quæ ibidem agerentur: ipſe verò Rex eo modo quo dictum eſt, cum populo ſuo, proſequutus eſt iter ſuum ad campeſtria deſerti; & vt audiuit, quod Achithophel quoque eſſet in coniuratione cum Abſalom; precatus eſt Dominum, vt infatuaret conſilia eius, quæ prudentiſſima optimaque eſſe conſueuerant. Cum autem aſcenderet Dauid montem olíueti, vt ibi adoraret Dominum, recolens, vt arbitror, intra ſe, quàm grauiter iam dudum in Vriam peccaſſet, Deumque offendiſſet; & quæ ſibi ex tunc prædixerat Nathan Propheta; ac proinde merito ſe præſentia mala pati probè intelligens; cœpit nudis pedibus, & operto capite ambulare; atque humiliter non tam propriam calamitatem; quàm culpam, qua illam commeruerat, deplorare; vt his quoque publicis pænitentiæ actibus, Deum ſibi aliquo modo placatum redderet, & ad temperandam (vt erga verè pænitentes aſſolet) iuſtam miſerationibus ſuis vindictam, prouocaret. Sed & omnis populus qui cum rege erat, ipſum imitatus, pariter operto capite aſcendebat plorans. Cum verò ei Chuſai Arachites, ſciſſa veſte, & puluere conſperſus caput (hoc enim tunc temporis magnæ ſignum erat mœſtitiæ) occurriſſet, hunc ſe ſequi volentem, precatus eſt rex, vt magis iret in Ieruſalem, & ſimulans ſe partium Abſalom ſtudioſum, diſſiparet conſilia Achitophelis. ex quo infertur, quod iſte quoque Chuſai, vir magni eſſet conſilij. Et tunc credimus Dauidem ceciniſſe Pſalmum 7. qui incipit. Domine Deus meus in te ſperaui &c. vt apparet ex titulo qui ſic habet. Pſalmus Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Chuſi filij Iemini. Nam etſi plures illius Pſalmi expoſitores, ibidem vocabulo Chuſi, quod Æthiopem interpretari aiunt, putent figuratè deſignari Saulem; qui iam ob multa eius crimina, denigratus admodum erat in fama: tamen melius videtur hic eſſe accipiendum Chuſi pro nomine proprio, vt indicat editio vulgata, quæ poſt dictum titulum, immediatè citat cap. 16. 2. Reg. in quo capite nihil omnino agitur de Saule; ſed de Chuſi Arachita quem ex eodem titulo etiam conſtat fuiſſe de tribu Beniamin. Non multo poſt apparuit Siba ſeruus Miphiboſeth cum cõmeatu; accuſauitque Dominum ſuum Regi, a quo obtinuit, pro remuneratione, omnia quæ fuerant dicti Miphiboſeth. Vbi verò peruenit Rex vſque Baurim, ecce Semei, vir de cognatione Saulis, inde egreſſus, & per montis iugum gradiens, demittebat lapides, ac terram contra Regem ſeruoſque eius, per viam quæ humilior erat incedentes; maledicebatque Regi maledictione peſſima, quamobrem voluit eum Abiſai interficere, ſed prohibuit eum Dauid, illo vſus argumento, quod ſi ipſe a proprio filio ad mortem tũc quærebatur; multo tolerabilius maledicta ab extraneo ſibi ſuſtinenda erant. Denique, vt ventum eſt ad campeſtria deſerti, præ itineris labore, animique afflictione, laſſus Rex cum populo ſuo, ibidem refocillatus eſt, 2. Reg. cap. 15. ver. 7. vſque ad ver. 24. capitis 17. Ceterum in hac ſua a facie Abſalom fuga, cecinit Dauid Domino Pſalmum 3. Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me &c. & Pſal. 142. Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationen meam &c. vt patet ex titulis. Credidit item Ianſenius, ipſum Dauidem hoc eodem tempore plures quoque alios compoſuiſſe Pſalmos, nimirum 38. Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea &c. & 39. Expectans expectaui Dominum, &c. & 40. Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem &c. & 41. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum &c. & 42. Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam &c. & 54. Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris &c. & 83. Quam dilecta tabernacula tua Domine &c.

De Dauidis pænitentia.

De Chuſai Arachitá.

Interea

6 Interea Abſalom cum omni populo qui ſequebatur eum, venit in Ieruſalem; ad quem conſalutandum omnibus concurrentibus, venit etiam Chuſai, & a nouo Rege interrogatus: cur priſtinum Regem dereliquiſſet, ſimulatè reſpondit, ſe velle obedire ei, quem elegit Dominus & vniuerſus populus: quibus verbis, Deo ſic permittente, tantam Abſalom adhibuit fidem, vt ipſum Chuſai, non ſolum inter ſuos ſtatim admiſerit; verum etiam eundem inter primarios belli contra Dauidem gerendi conſultores deligerit, quemadmodum ex mox dicendis apparebit. Expletis deinde ſalutationibus, fauſtiſque populi acclamationibus quibus in vrbe exceptus fuerat; Abſalom de conſilio Achitophelis, vt omnibus palam faceret auerſionem, quam aduerſus patrem ſuum gerebat in pectore, & cũctos ſectatores ſuos certiores redderet, quod ipſe deinceps numquam cum patre ſuo foret reconciliandus; & propterea illi fiducialius ſibi, arctiusque adhærerent; (alioqui enim ſatis probabiliter vereri potuiſſent, ne aliquando rebus inter patrem & filium compoſitis, ipſi deſertionis ſuæ pœnas luerent) vt, inquam, Abſalom graui hac ſuos cura ſolueret, iuſſit tendi in domate regiæ tabernaculum, & in eo palam ingredi ad concubinas Dauidis, ac paternum fœdare thorum non erubuit. Ecce ad quæ indigna committenda deueniunt, qui vt ſuas expleant voluntates, debitam patri obedientiam, obſeruantiamque violare audent. Ceſſit autem hæc Abſalom iniquitas patri ad caſtigationem adulterij, quod commiſerat cum Bethſabee vxore Vriæ, quemadmodum prædixerat ei Dominus per Nathan Prophetam, 2. Reg. cap. 12. ver. 11. illis verbis: Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malũ de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis Solis huius. tu enim feciſti abſconditè, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu Solis.] Poſt hæc Abſalom conſuluit Achitophelem, quid facto opus eſſet pro regni rebus firmè ſtabiliendis; cui conſilium e re ipſius Abſalom optimum dedit; nimirum, vt cum duodecim millibus electis ex Iſrael iuberet quantocius perſequi Dauidem ſuoſque, donec pauci erant, & antequam vires colligerent; facile .n. eſſe nunc omnes perimere, aut comprehendere, vtpote iam itineris labore admodum feſſos, & animorum nimia afflictione deiectos. Sed Deus, qui ſuos interdum licet caſtiget, non tamen deſerit; Dauidis oratione exaudita, diſſipauit conſilium Achitophelis; cõtinuo ſuggerens ipſi Abſalom, vt ſuper hac quoque re interrogaret Chuſai Arachitem; qui diuerſis rationibus, oppoſitum ſuaſit dicens: Notiſſimum eſſe omnibus Dauidem & qui cum eo erant, viros eſſe valde robuſtos, & in re bellica apprimè verſatos; quin etiam nunc, amiſſione bonorum, amaro admodum animo reperiri; quod ſi ſe inſuper inſequi, & pro vita quoque dimicandum fore perſpexerint, proculdubio euaſuros, deſperatione, multo fortiores: Non expedire nouo Regi rem in diſcrimen ponere; ne ſi quid forte aduerſi acciderit, frangantur corda Iſraelitarum; atque ad priſtini Regis partes paulatim defluere incipiant. Itaque multo conſultius videri cautius agere, & ad rem certam proficiſci; quod vtique, inquit, fiet, ſi Rex Abſalom, congregato ad ſe vniuerſo Iſraele, ipſemet cum eo prodierit ad inquirendum Dauidem: ſic enim vbicunque fuerit, viuus, aut mortuus, certiſſime comprehendi poterit; & regnum in ſumma pace conſtitui. Hæc fuit ſentẽtia Chuſai; quæ quia magis placuit Abſalom ac ſenioribus Iſrael; indignatus Achitophel (cuius conſilia hactenus haberi conſueuerant tanquam conſilia Dei) & prudenter præuidens, Dauidem, ſi res differatur, regnum ſuum facile recuperaturum; ac ſe tanquam præcipuum hoſtium ſuorum conſultorem, interempturum; de propria ſalute deſperans; abijt in domum ſuam; vbi diſpoſitis quæ ad eam pertinerent; vltro vitam ſuſpendio finiuit, & in ſepulchrum patrum ſuorum condi voluit. Chuſai verò, iuxta placitum Dauidis, clã de conſilijs datis edocuit Sadoc, & Abiathar Sacerdotes, qui confeſtim per filios ſuos Achimaas, & Ionathan in ſuburbijs ſecreto expectantes, Dauidẽ moneri curarunt, vt eadem nocte, ipſe ſuiq; tranſirent Iordanẽ; qui protinus amne tranſmiſſo, cum veniſſent in vrbem vocabulo Mahanaim, ꝙ interpretatur caſtra; (ſic .n. olim a Iacob nuncupatus fuerat locus ille, vt traditur. Gen. c. 32. ver. 2.) venerunt ad Dauidem tres amici eius, nẽpe Sobi filius Naas quondam Regis Ammonitarum; & Machir, qui alias educauerat in domo ſua Miphiboſeth filium Ionathæ

Abſalom venit in Ieruſalem cum lætitia exceptus.

Chuſai inter Abſalõ cõſultores cooptatur.

Abſalom cur ingreſſus ad cõcubinas patris.

Chuſai reprobat conſilium Achitophelis.

Achitophel laqueo ſe ſuſpendit.

Chuſai de conſilijs noui regis clam Dauidem curat edoceri.

nathæ filij Saulis, vt dicitur 2. Re. c. 9. ver. 4. & Berzellai Galaadites, de quo nu. proximo dicemus. Iſti cum eſſent valde diuites, & amici Dauidis, attulerunt ei, & exercitui ſuo, vtenſilia, & ad victum pertinentia. Interim verò Abſalom, iuxta conſilium quod dederat Chuſai, cógregato omni Iſraele, & Amaſa generali militiæ Principe conſtituto; properabat copias ducere trans Iordanem, vt pugnaret cum Dauide; qui confeſtim inſtructo exercitu ſuo, diuiſit illum in tres partes; quarum vnam dedit ſub manu Ioab; alteram tradidit Abiſai; & tertiam Ethai Gethæo; Volebatque Dauid egredi cum eis, & ire obuiam Abſalom; ſed populo reluctante, acquieuit voluntati eius: manſitque iuxta portam vrbis, præcipiens, audiente populo, Ducibus ſuis, vt ſeruarent puerum Abſalom, quem ſciebat tunc quidem Deo mortuum eſſe, ſperabat autem, ſi ſeruaretur, poſſe ad Dei gratiam reduci. Igitur exercitibus ſibi inuicem appropiantibus, commiſſum eſt prelium in ſaltu Ephraim; qui ſaltus cum eſſet trans Iordanem non poterat ad ſortem Ephraim pertinere; ſed forte ob aliquid notabile ibidem aliàs ab ea tribu perpetratum, communiter ſic denominabatur. Sanè in eo conflictu cæſus eſt Iſrael ab exercitu Dauidis; Abſalom verò, cum caſu quodam de quercu pendere viſus fuiſſet; tribus lanceis a Ioab confoſſus, occubuit; Et qui dum viueret, inſigne ſibi in valle Regis, ab Ieruſalem duobus ſtadijs diſſita, monumentũ erexerat, quod Manus Abſalom vocari voluerat; miſerrimè in foueam ſaltus, vbi ceciderat deiectus, aceruo lapidum deſuper congeſto, ſepelitur. Quo mortuo, Ioab dato receptus ſigno, cohibuit Dauidis exercitum, ne fugientem Iſraelem amplius perſequeretur. Dauid autem, vt audiuit cecidiſſe filium ſuum Abſalom, adeo inconſolabiliter lugere cœpit eius mortem, non tam corporalem, quemadmodum putabat Ioab, quam ſpiritualem; vt vix tandem ab eodem Ioab acrioribus potuerit increpationibus, a luctu reuocari. Surrexit tamen, & dolore diſſimulato, ſedens in porta vrbis, excepit exercitum de parta victoria lætum ad ſe redeuntem, 2. Reg. cap. 17. verſ. 24. vſque ad ver. 9. capitis 19.

Abſalom bellum parat aduerſus patrem.

Iſrael ab exercitu Dauidis caditur.

Abſalom necatur.

Dauid luget filium Abſalom.

Non multo poſtquam a ſeruis Dauid percuſſus, fugatuſque eſt Iſrael in taberna- 7
cula ſua; exortum eſt murmur magnum in populo, & contentio in cunctis tribubus Iſrael, de reducendo Rege: Dicebant enim multi, & præſertim qui inter ceteros magis cordati habebantur. Rex liberauit nos de manu inimicorum noſtrorum, ac præcipuè Philiſthinorum, qui tributis, & exactionibus nos opprimebant; nos autem propter Abſalom coegimus eum fugere, reddentes ei mala pro bonis: nunc ergo quid faciemus? Abſalom mortus eſt; & in toto Iſraele alius Dauidi ſimilis non eſt, quem Regem facere poſſimus; cur non magis Regem noſtrum naturalem, nobis a Deo datum, ad nos reducere curamus? quid cunctamur? an neſcimus, quod ſi vltro nos ei ſubdere non renuerimus, ipſe qui mitiſſimus eſt, gratioſe ſuſcipiet nos; ſin autẽ, fortiſſimus eſt, & potens inuitos quoque ſibi ſubiugare? ſi enim, Deo iuſtam eius cauſam fouente, nunc aduerſus numeroſiſſimum exercitum, profugus, & cum paucis præualuit; quanto magis ac facilius, ruptos ac fugatos, & ſine Rege, poterit in omnem ſui poteſtatem vel inuitos redigere? His, & huiuſmodi rationibus, conuictæ vndecim tribus Iſrael, Iudæis duntaxat exceptis; miſerunt qui dicerent Regi, ſe paratos eſſe obedire ei ſicut prius, & deducere ipſum in regiam. Placuit id valde Regi; ſed tantundem ei diſplicuit, quod Iudæi qui priores eſſe debuerant, adhuc neminem miſiſſent. Itaque, ratus eos magis timere, operæ pretium duxit, eoſdẽ anteuertere; mandans Sadoc, & Abiathar Sacerdotibus, qui erant in Ieruſalẽ, vt cõmunem ceterarum tribuum deliberationem notam facerent ſenioribus Iuda; & dicerent eis: Cur nouiſſimi reducetis Regem? & inſuper Amaſæ ſuggererent, quod eum Rex diligeret, & cogitaret militiæ ſuæ Magiſtrum facere: quibus auditis, qui prius ſe Regi magis exoſum putauerat, ac propterea hæſitabat quid conſilij caperet; deinceps feſtinauit inclinare corda filiorum Iuda, vt & ipſi mitterent legationem Regi; quod non ſolum confeſtim factum eſt; ſed vt primum audierunt Regem precibus ipſorum annuiſſe; primi vnanimiter occurrerunt ei vſque ad Galgala. Interim namque Rex cum ſuis receſſerat de Mahanain, & veniebat ad Iordanem; Porrò venienti Regi, plures certatim obuiare properabant; inter quos Semei, qui eidem fugienti maledixerat, primus cum mille viris de tribu Benia-

Verba populi de reducendo rege.

11. Tribuum legatio ad regem.

Cur tribus Iuda, & præcipuè Amaſa nouiſſimi legatos miſerint regi.

Venienti regi omnes certatim obuiare properant.

Semei veniam impetrat.

Beniamin, tranſgreſſus Iordanem, ac proſtratus coram Rege, ſuppliciter veniam petijt, & Abiſai licet reclamante, obtinuit. Item Siba, qui Regi dum fugeret, cibaria ſubminiſtrauerat, & accuſato Domino ſuo Miphiboſeth, omnes eius poſſeſſiones impetrauerat; nunc cum omni domo ſua venerat, vt famularetur Regi, & ſeruis eius in tranſitu Iordanis. Sed & ipſe Miphiboſeth; quem cum Rex interrogaſſet, ac pro ſe dicentem audiſſet; præcepit vt cum Siba ſeruo ſuo bona diuideret. Venit quoque Berzellai Galaadites, intimus Regis amicus qui traduxit cum eo Iordanem, paratus etiam vltra proſequi; verumtamen Rex, ne grauaret amicum ſuum, ætate iam ingraueſcentem (erat enim octogenarius,) eundem oſculatus, remiſit in pace; duxitq; pro eo ſecum Chamaam filium eius. Vt ergo venit Rex in Galgala; & ab omni tribu Iuda, ac media tantum parte ceterarum tribuum, (reliqua enim nondum aduenerat) honorificè ſuſceptus eſt; ecce, ſuper præuentione deducendi eum in Ieruſalẽ, contentio non leuis oboritur inter Iudæos, & Iſraelitas; eaque in tantum proceſſit, vt Iſraelitæ relicto Dauid Rege, ſequuti ſint virum belial, de tribu Beniamin nomine Seba, qui duriora virorum Iudæ reſponſa nõ ferens, dato buccina receſſus ſigno, ſeditioſè admodum auocauit Iſraelitas a Rege ſuo; quem tunc ſola tribus Iuda, perduxit in Ieruſalem, 2. Reg. cap. 19. ver. 9. vſque ad ver. 3. capitis 20.

Siba, & Miphiboſeth, diuidunt inter ſe prædia Saulis.

Berzellai intimus regis amicus.

De contentione inter Iudæos & Iſraelitas exorta.

Seba auertit Iſraelem a Dauide.

8 Vt autem venit Dauid in regiam ſuam, ſeparauit a ſe decem illas concubinas, quas fœdauerat Abſalom, conſtituitque eis alimenta, vt poſſent viuere, tanquam in viduitate, vſque ad diem mortis ſuæ. Deinde ablato militiæ principatu a Ioab, eo quod occidiſſet Abſalom, dedit illum Amaſæ, quod licet in ſacro textu expreſſum non ſit; colligitur tñ ex iuramento ꝙ fecit Dauid 2. Re. c. 19. ver. 13. illis verbis: Et Amaſæ dicite: non ne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi non Magiſter militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab.] Et item quia poſtea, vt dicemus, mãdauit ipſi Amaſæ, vt congregaret exercitum, ꝙ proprium militiæ Principis officium eſt. Sed & hoc idem quoque confirmari poteſt ex illa ſubſannatione ſociorum Ioab, iuxta cadauer ipſius Amaſæ dicentium: Ecce qui eſſe voluit pro Ioab comes Dauid.] 2. Reg. cap. 20. ver. 11. Et denique 3. Reg. cap. 2. ver. 5. & 32. vbi memoratur occiſio Amaſæ, etiam additur, quod erat princeps exercitus. Poſt vnum verò ſaltem (vt paulo inferius apparebit) menſẽ, ex quo Rex venerat in Ieruſalem; & ratus ſine bello poſſe ad ſe Iſraelitas reducere, iam exercitum dimiſerat: Videns rem ad vota non cedere; & Sebam obſtinatius fouere ſeditionem, quã excitauerat; & viribus iam, non verbis, ad eam ſedandam opus eſſe, idque quantocius, antequam malum magis excreſceret; accito Amaſa Principe militiæ, præcepit ei vt conuocaret ad ſe in diem tertium omnes bellatores Iuda. Cum autem ad præſtitutum diem non rediſſet Amaſa, audiſſetque Rex Sebam iam peragraſſe, ac tranſiſſe per omnes tribus Iſrael (quod non minus, vt dictum eſt vnius menſis interuallo fieri potuiſſe videtur) & electos quoſque ad ſe congregaſſe; & maiora in dies pro Regni diuiſione moliri; Dixit ad Abiſai: Vereor ne nos Seba magis affligat, quã fecerit Abſalom, ſi non ei maturius occurratur; & Amaſa adhuc cum exercitu non comparet: Quamobrem ſume tibi legiones Cerethi, & Phelethi, & bellatores quoſcunque ad manum habere poteris; & feſtina ad perſequendum Seba.] Confeſtim ergo egreſſus eſt Abiſai, & cum eo frater eius Ioab, & viri eius, & omnes robuſti bellatores qui reperti ſunt in Ieruſalem. Quibus cum occurriſſet in Gabaon Amaſa rediens ad Regem, Ioab qui ferre non poterat, quòd ei ille abſtuliſſet militiæ principatum; inuidiæ ſtimulis actus, doloſè eum ſalutans, & deoſculari ſimulans, inaduertentem gladiò impigrè perfodit; & mortuum ibidem relinquens, proſequutus eſt cum Abiſai fratre, perſequentes Seba: quem tandem concluſum in quadam vrbe cui nomen erat Abela; eandem munitionibus circundatam, oppugnare cœperunt. Adnitentibus autem quadam die viris Ioab deſtruere murum, Mulier quædam valde prudens, verita ciuitatis ruinam, vocato prius, & ſermone habito cũ ipſo Ioab, ſuaſit ciuibus ſuis, vt pro bono patriæ traderent ei caput Sebæ; quo facto, ſtatim ſoluta eſt obſidio; & ſublato eius auctore, poſtea ceſſauit ſeditio. Ioab verò cum capite Sebæ reuerſus ad Regem, ab eodem denuo conſtitutus eſt ſuper exercitum. Banaias autem erat ſuper Cerethi, & Pheleti, & Aduram præfectus tributis; & Ioſaphat a commentarijs; Siua verò Scriba; Sadoc autem, & Abiathar principes Sacer-

Dauid, vt venit in regiam ſeparat a ſe cõcubinas.

Pro Ioabo conſtituit Amaſã militiæ ſuæ principem.

Conuocat exercitum aduerſus Seba perduellem.

Ioab inuidia actus occidit Amaſam.

Occiſo Seba ceſſat ſeditio.

Ioab ferens caput Sebæ denuo a rege conſtituitur militiæ princeps.

Primarij regis officiales. dotum; & Ira Iairites, particularis Sacerdos Dauidis, 2. Reg. cap. 20. ver. 3. vſque ad finem. Ceterum per hæc circiter tempora creditur Dauid compoſuiſſe Pſal. 96. cuius initium eſt. Dominus regnauit exultet terra, lætentur inſulæ multæ &c. vt colligi poteſt ex titulo, qui habet. Quando terra eius reſtituta eſt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3006.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 463.

De fame triũ annorum in Iſrael. ANNO, vt arbitror proximo, qui erat regni Dauidis vigeſimus ſeptimus; facta eſt fames in terra Iſrael tribus annis continuis, quemadmodum expreſſe traditur 2. Reg. cap. 21. ver. 1. vbi licet non notetur particulare tempus, quo cœperit iſta fames; nihilominus quia Ioſephus 7. Antiq. cap. 10. circa medium; & alij ipſum ſequuti tenent, eam poſt hactenus prænarrata; & ante quattuor bella quæ mox dicemus contra Philiſthæos fuiſſe geſta, accidiſſe; probabiliter quoque credere poſſumus, eandem famem hoc circiter anno inchoante cœpiſſe.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3007.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 464.

Quid actũ ſit a rege pro tollenda fame. SVB finem anni proximi, qui erat dictæ famis ſecundus, & regni Dauidis vigeſimus octauus; videns rex quod fames diutius perduraret, in dieſque magis ac magis regnum ſuum premeret, conſulto Domino, intellexit eam eueniſſe ob peccatum Saulis, qui dum regnaret, zelo quodam inordinato, leuibus de cauſis occidere ſolebat Gabaonitas; ſenſim volens eos penitus delere, eo quod eſſent de genere Chananæorum; Et hoc contra expreſſum iuſiurandum eis olim præſtitum a Ioſue, & principibus Iſrael, vt patet Ioſu. cap. 9. ver. 15. Vocatis igitur Rex Gabaonitis, petijt quid pro delicti huius expiatione exoluendum eſſet: quibus reſpondentibus Regi, non opus eſſe vlla argenti auriue oblatione; ſed oportere ſobolem viri, qui eos iniquè oppreſſerat, prorſus de medio tollere; ſic enim iratum Deum, & non aliter Iſraeli placatum iri: dedit eis Dauid duos filios, quos genuerat Sauli Reſpha concubina eius; & alios quinque, quos Hadrieli filio Berzellai viro ſuo, genuerat quidem filia Saulis nomine Merob; ſed eos poſtea ſoror eius Michol, adoptauerat ſibi in filios, eo quod naturales nullos haberet. Pepercit autem Dauid Miphiboſeth filio Ionathæ filij Saulis, & poſteritati eius, propter fœdus antea ictum, plurieſque confirmatum inter ipſum Dauidem. & dictum Ionathan.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3008.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 465.

1 ANNO proximo (vt proxime apparebit) inchoante; Gabaonitæ acceptos a Rege ſeptem Saulis poſteros, crucifixerunt in monte proximo vrbi Gabaa, quæ fuerat patria ipſius Saul; & hoc factum fuit tempore meſſis hordeaceæ inchoante, hoc eſt circa anni ſacri initia; eorumque cadauera ibidem in patibulis ſuſpenſa reliquerunt, donec complacuit Domino pluuiam de cælo dare (quod quidam putant, non niſi ſeptimo poſt menſe circiter incipiente eueniſſe) ad irrigandas ac fœcundandas ſequentis anni fruges: Vnde infertur famem illam, ex pluuiæ defectu, tanquam ex cauſa proxima proueniſſe. Interim verò Reſpha mater, ſubſtrato ſibi pro culcitra cilicino craſſoque panno, ſupra petram patibulis proximam, manſit; cuſtodiens occiſorum corpora, ne a volucribus per diem, & a feris per noctem, dilaniarentur. rarum profecto, ac mirandum pietatis exemplum. Vt primum autem pluere cœpit, intelligens Dauid iam placatum eſſe Dominum, iuſſit aſportari oſſa Saulis ac Ionathæ de loco, in quo aliàs a viris Iabes Galaad ſepulta fuerant; & ſimul cum prædictorum ſeptem cadaueribus, condi in ſepulchro Cis patris eorum, quod erat in terra Beniamin. 2. Reg. cap. 21. ver. 1. vſque ad 15. Igitur ſub finem huius anni, ob frugum proximè colligendarum vbertatem ceſſare cœpit prædicta fames.

Poſteri Saulis ſuſpenſi manēt in patibulis donec dat Dominus pluuiam.

Maternū pietatis exemplū ſingulare.

Dauid iubet ſepeliri oſſa Saulis, et poſterorū eius in ſepulchro Cis patris eorum.

2 Quoniam autem loco Reg. proxime adducto, ſubiunguntur quattuor bella contra Philiſthæos deinceps ſucceſſiuè geſta, quæ etiam (primo duntaxat excepto) replicata habentur 1. Paralip. cap. 20. vſque ad finem capitis. Licet multi ex ſacris expoſitoribus putent, intentionem ſacræ ſcripturæ, locis citatis, eſſe ſimul repetere omnia bella, quæ geſſerat Dauid contra Gigātes, illaque non poſt prædictam famē, ſed multo ante fuiſſe confecta; eo præſertim ducti argumento, quod in tertio bello fiat mentio occiſionis Goliath, quam temporibus Saulis accidiſſe certum eſt: & propterea exponunt illa verba, quæ habentur 2. Reg. cap. 21. ver. 19. videlicet: In quo (nimirum bello) percuſſit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethleemites Goliath Gethæum.] exponunt, inquam, per Adeodatum, intelligi debere Dauidē; quia a Deo datus fuerat Iſraeli, vt liberaret ipſū ab inimicis eius; & addūt eundem, quē conſtat fuiſſe Bethleemitem, vocari etiam filium Saltus, eo ꝙ educatus eſſet in paſcuis, quæ haberi ſolebant in ſaltibus; dicique polymitarium, quod mater eius fuerit de proſapia Beſeleel, qui olim fecerat cortinas tabernaculi, veſteſque Sacerdotales, opere polymitario, quemadmodum traditur Exod. cap. 28. Attamen his non obſtantibus, magis placet opinio eorum, qui tenent memorata quattuor bella, poſt prædictam famem accidiſſe; quia Ioſephus 7. Antiq. cap. 10. eadem collocat inter præfatam famem, & dinumerationem populi, Dauide iubente, factam; & eodem loco, atque ordine, ponuntur in capite 2. Reg. proxime allegato; & ibidem Abulenſis quæſt. 39. dicit: magis conuenire textui ſacro poſitionem Ioſephi, quam aliorum; & ſuper loco 1. Paralip. citato, quæſt. 16. 19. 20. & 21. multis probat argumentis eadem bella conuenientius poni debere poſt prædictam famem; quod etiam indicant illa verba ſacri textus: Factum eſt autem rurſum prælium Philiſthinorum &c. illud enim - rurſum - proculdubio denotat ordinem ad prænarrata conſequentem; & eſt ac ſi dixiſſet: Poſt hæc initum eſt bellum &c. quemadmodum legimus 1. Paralip. cap. 20. ver. 4. vbi, quamuis inter ſubactos a Dauide Ammonitas, & prædicta prælia aduerſus Philiſthæos, multa prætermiſſa ſint, quæ ordinatè deſcripta erant 2. Reg. cap. 11. vſque ad 22. nempe adulterium Dauidis, natiuitas Salomonis, inceſtus Thamar, Amnonis occiſio, exilium Abſalom, eiuſdem reconciliatio, ac bellum quod poſtea intulit patri, & deniq; fames, quæ accidit poſteaquam occiſo Ab-

De quattuor bellis contra Philiſthæos a Dauide geſtis.

 ſalom,

ſalom, Dauid reſtitutus fuit regno: Nihilominus loco Paralip. citato, expreſsè traditur memorata bella cum Palæſtinis accidiſſe poſt domitos Ammonitas; quod maximè aduerſatur contrariæ opinioni, quæ, vt dictum eſt, tenet tertium bellum, tẽporibus Saulis geſtum fuiſſe. Videmus item, quod tam 2. Reg. quàm 1. Paralip. poſt prædictorum bellorum deſcriptionem, ponitur dinumeratio populi, tanquam non multo poſt, facta; ex quo etiam inferri poteſt, eadem bella non ante interitum memorati Abſalom, & memoratam famem, ſed poſt accidiſſe.

Reſponſio ad oppoſita.

Nec obſtant in contrarium adducta; quia intentio ſcripturæ ſacræ, locis citatis, 3 eſt deſcribere bella facta cum Gigantibus, non antequam regnaret Dauid in Iſrael, nec intra priores regni eius annos, ſed poſteriores; nimirum quando iam ſeneſcere incipiebat; vt colligunt Doctores ex eo, quod in primo ex hiſce quattuor bellis deſcribitur, vz, ꝙ deficiente Dauid, percuſſiſſet eum vnus Gigas, niſi ipſum adiuuiſſet Abiſai; & propterea iurarunt tunc ſerui eius, non permiſſuros eum amplius exire cum ipſis ad prælium; ne, inquiunt, extinguas lucernam Iſrael. ex quo facto ſatis inſinuatur, Dauidem tunc non ſolum fuiſſe Regem Iſrael, ſed etiam, præ ſenectute, viribus deficere incipientem. Nec refert, quod in tertio bello, fiat mentio de occiſione Goliath: Siquidem iſte Goliath, non eſt idem cum eo, quem interfecit Dauid, antequam regnaret; ſed frater eius, vt expreſſe traditur 1. Paralip. cap. 20. ver. 5. vbi in editione lxx. Interpretum, inſuper additur, quod iſte frater Goliath Gethæi, appellabatur Lachmi, quod erat nomen eius proprium; nuncupatur autem 2. Reg. & ipſe Goliath, quoniam, vt bene notat Abulenſis ſuper 1. Paralip. cap. 20. q. 20. iſte Lachmi, erat paruulus, quando frater eius Goliath a Dauide occiſus fuerat; deinde verò, ſiue ad renouandam memoriam fratris; ſiue quia cum creuiſſet, viderent eum eſſe eiuſdem proceritatis ac fortitudinis, ac quodammodo per omnia ſimilem fratri iam defuncto; quandoquidem, & ipſe geſtabat haſtam, cuius haſtile erat magnitudinis ferè, vt liciatorium texentium, quemadmodum vtrobique in ſacro textu traditur: propterea ipſum quoque ex fratris ſui nomine, Goliath appellarunt: & ſic iſte Goliath, valde differt ab illo. Præterea, neque concedendum eſt, ꝙ iſtum Lachmi, qui etiam dicebatur Goliath, occiderit ipſe Dauid, ſed vnus ex viris eius fortiſſimis, qui duplici nomine appellabatur; nam Ioſephus vbi ſupra, vocat eũ Nephanum, & dicit fuiſſe cognatum, ideſt de cognatione Dauidis (erat enim & ipſe Bethleemites) ſcriptura autem ſacra tam 2. Reg. quam 1. Paralip. in editione vulgata, appellat eum Latine Adeodatum; in ea verò, quæ eſt lxx. Interpretum, Eleanam, quod Hebraicè idem ſignificat; & iſte re vera erat polymitarius, hoc eſt, callebat artem polymiticam, videlicet conficiendi pannos diuerſis coloribus variatos; fuitque filius cuiuſdam viri qui dicebatur Saltus: Vnde patet diuerſitas tum occiſi, tum eius qui occidit. Nam quod aiunt alterius opinionis ſectatores, per Adeodatũ Bethleemitem polymitarium filium Saltus, debere intelligi Dauidem; gratis dictum videtur: quandoquidem, numquam huiuſcemodi nominibus Dauidem aliàs ſignificatum fuiſſe inuenimus; neque probare poſſunt, quod mater eius fuerit de proſapia Beſeleel; neq; vlla ratio adduci poteſt, cur ſcriptura ſacra, quem hactenus Dauidẽ Regem Iſrael appellare conſueuit; nunc tantum virum, nominibus etiam indignis, nuncupandum cenſuerit: Cum igitur conuinci nullo modo poſſit, vllum ex hiſce quattuor bellis, geſtum fuiſſe ante prædictam famem; & (vt ſæpius dictum eſt) non ſit ſine euidenti cauſa recedendum ab ipſo ſacræ narrationis ordine; ipſum hic omnino ſequendum duximus. Et quoniam etiam conuenientius videtur arbitrari, eadẽ quattuor bella, non vno eodemque anno, ſed ſingula ſingulis annis ſibi inuicem ſubſequentibus, geſta fuiſſe (non enim ſine grandi exercitu, & magno apparatu, contra Regem adeo potentem, Philiſthæos prodire conſueuiſſe; & poſteaquam ſemel rupti ac profligatiq; eſſent, non citius quam anno ſequenti, vires reaſſumere potuiſſe, credendum eſt) Propterea ſatis probabiliter credimus eadem bella, annis infra notandis accidiſſe. Igitur

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3009.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 466.

1 ANNO regni Dauidis circiter trigeſimo, rurſum Philiſthæi mouerunt bellum contra Iſrael. In quo bello illud memorabile accidit; quod Dauid viribus iam, præ labore ac ſenecta, deficientibus (erat enim iam ſexagenarius) penè a quodam Gigante vocabulo Ieſbibenob occiſus fuiſſet, niſi eidem præſto fuiſſet Abiſai, qui & Regem illæſum ſeruauit, & Philiſthæum interfecit; quo permoti periculo, iureiurando ſe ſe vltro obſtrinxerunt ſerui Regis, ne deinceps amplius ſinerent Regē cum ipſis in prælium exire. 2. Reg. cap. 21. ver. 15. vſque ad 18. *Dauid a Gigāte occidi periclitatur.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3010.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 467.

1 ANNO, vt arbitror, proximo initum eſt alterum bellum contra Philiſthæos, in Gazer, vt dicitur 1. Paralip. capit. 20. ver. 4. Siue in Gaza, vt ait Ioſephus vbi ſupra; ſiue in Gob, vt legimus 2. Reg. cap. 21. ver. 18. quæ nomina, licet diuerſa, vnum eundemque locum denotare credenda ſunt. Sanè in hoc bello nihil aliud memoria dignum accidiſſe deſcribitur, niſi quod vnus de ſeruis Dauid, nomine Subochai, Huſathites, hoc eſt, de quadam vrbe ſeu oppido nomine Huſati; percuſſit quendam Gigantē, qui dicebatur Saph, vel Saphai, de ſtirpe Arapha, & humiliauit Philiſthæos. Si quæratur de Arapha ſiue Rapha vtrum ſit nomen viri, an mulieris; dicimus id certo ſciri non poſſe. Nam licet Abulenſis ſuper 2. Reg. cap. 21. in fine, videatur ſupponere, quod ſit nomen mulieris, & ſuper 1. Paralip. cap. 20. quæſt. 17. teſtetur Hebræos ſic ſenſiſſe: attamen ibidem contradicit eorum opinioni, non ſolum in eo quod falſo crediderunt Arapham eſſe eandem cum Orpha, cuius ſit mentio Ruth. cap. 1. verſic. 4. Quia ibidem manifeſte ſcriptura ſacra facit Orpham Moabitidem; Arapha autem locis Reg. & Paralip. citatis, dicitur fuiſſe de Geth, quæ erat vrbs Philiſthinorum: Verum etiam ſubdit Abulenſis, Arapham viri potius nomen fuiſſe, quam mulieris, quia, inquit, progenies magis denominantur per lineam virorum, quam mulierum. Quicquid ſit, certum eſt, de Arapha ſiue Rapha prodijſſe quattuor illos Gigantes a ſeruis Dauid occiſos, vt patet locis Reg. & Paralip. allegatis. *Alterum bellū in quo cecidit Saph Gigas.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3011.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 468.

1 ANNO inſequenti, vt credimus, qui erat regni Dauidis trigeſimus ſecundus; factum eſt tertium prælium contra Philiſthæos in Geth, vt dicitur 1. Paralip. *Tertiū bellū in quo occiſus fuit Lachmi Gigas.*

ralip.

ralip.cap.20. ver.6. Siue in Gob,vt legimus 2. Reg.cap.21. ver.19.quod forte Gob locus prælij fuerit, in vtriuſque vrbis,Gazæ ſcilicet & Geth,confinio poſitus:atque in eo prælio,magnā tulit laudem quidam de viris fortiſſimis Dauid, vocabulo Eleanan,quod Latinè interpretatur Adeodatus,qui erat polymitarius, filius viri nomine Saltus,de Bethleem,& vt ait Ioſephus 7. Antiq.cap.10. etiam dicebatur Nephanus,eratque de cognatione Dauidis: Siquidem iſte Adeodatus; occidit alium Gigantem,cuius proprium nomen fuit Lachmi, communiter autē dicebatur Goliath, eo quod eſſet ſimul & frater,& quodammodo heres proceritatis, ac fortitudinis illius Goliath,contra quem, Saule regnante, Dauid adhuc adoleſcens, præualuerat in lapide, & funda, quemadmodum deſcribitur, 1. Reg. cap.17. Porrò memoratū bellum breuiter tangitur, 2. Reg.cap.21.ver.19. & 1. Paralip.cap.20. ver.5.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3012.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 469.

Quartum bellum in quo percuſſus eſt alius Gigas frater trium prioru.

ANNO regni Dauidis trigeſimo tertio, vt ex ſupra dictis deduci poteſt, accidit aliud bellum in Geth,quod ex prænotatis fuit quartum, cōtra Philiſthæorum Gigantes geſtum. In quo quidem bello,quartus Gigas de ſtirpe Arapha, qui erat corpore admodum procerus, ac viribus valde robuſtus,ſenoſque in vtraque manu,& totidem in vtroque pede,digitos habebat, hoc eſt in ſumma vigintiquattuor; cum blaſfemaſſet,hoc eſt maledixiſſet Iſraeli, percuſſus fuit à Ionathan nepote Dauidis,ex fratre Samaa 2. Reg.cap.21.verſ.20.& 1. Paralip. cap. 20. verſ. 7. Et hoc fuit vltimum bellum,quòd regnante Dauide,geſtum fuiſſe legimus. 1

Solutus bellis Dauid pſalmos cauit Domino.

Eodem circiter anno, videns Dauid, quod ceſſaſſent ſibi vndique bella, & quod dediſſet ſibi Dominus victorias de cūctis inimicis ſuis, cecinit,pro gratiarum actione,Domino Pſalmum 17.cuius initium eſt: Diligam te Domine fortitudo mea &c. vt ex titulo eius manifeſtum eſt,& etiam traditur 2. Reg.cap.22. Sed & non deſunt, qui putant Dauidem (quod non videtur improbabile) eodem quoque tempore, alios item compoſuiſſe,decantaſſeque Pſalmos: nimirum 45. qui incipit: Deus refugium noſtrum, & virtus &c. & 106. Confitemini Domino quoniam bonus,quoniā in ſæculum miſericordia eius, dicant qui redempti ſunt a Domino &c. & 123. Niſi quia Dominus erat in nobis &c. qui inter graduum cantica connumeratur. Et quidem quamquam, neque ex titulis; neque ex alio certo argumento probari poſſit quoſnam alios pſalmos, poſt bella compoſuerit: non tantum dubitandum videtur, quin (vt aſſerit Ioſephus 7. Antiq.cap.10. vltra medium) ipſe Dauid perſunctus iā bellis, ac periculis, & in altiſſima pace degens, vario genere carminum, odas, & hymnos in honorem Dei compoſuerit, partim trimetro verſu,partim pentametro. 2

Catalogus virorum fortium regis Dauid.

Ceterum catalogus præcipuorum virorum fortium, quorum auxilio Dauid tot tantasque de hoſtibus ſuis victorias reportauit, breuiter deſcribitur 2.Reg.cap.23.ver. 8. vſque in finem, & 1. Paralip.cap.11.ver.10. pariter vſque in finem capitis. Quin etiam Principes tribuum, qui fuerunt temporibus Dauidis,nominatim recenſentur 1. Paralip.cap.27. ver. 16. vſque ad 25. Vbi aduertendum eſt, quod (vt ibidem probat Abulenſis quæſt.13.) iſti non dicebantur Principes tribuum,quia vnuſquiſque fuiſſet a Rege conſtitutus ſuper vnam tribum,ſed ſinguli primogeniti,qui recta linea, per primogenitorum ſucceſſionem prodibant, a ſingulis filijs Iacob; ij dicebantur Principes, vnuſquiſque in tribu ſua.

Qui eſſent Principes tribuum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3016.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 473.

1 ANNO circiter regni ſui, vt arbitror, trigeſimo ſeptimo, Dauid, cum ſine vllis belli curis, iam aliquandiu, hoc eſt per annos quattuor, iugiter in ſumma pace regnaſſet; haberetque ſub ſe vniuerſum Iſraeliticum populum, & alios, quos ſubegerat, ſibi in omnibus obſequentiſſimos; Et inſuper aduerteret, quod finitimæ nationes, de ſua potentia iam ſatis edoctæ, non ſolum ſibi bellum inferre non auderent; ſed potius obſequia præſtare, atque ipſis beneuolum conſeruare ſatagerent; in ſuperbiam elatus eſt, quemadmodum in maxima præſertim rerum temporalium affluentia, tranquillitate, otioque euenire ſæpe ſolet, iuxta illud quod habetur in Pſal. 72. ver. 5. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos ſuperbia.] & poſt pauca: prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum.] Itaq; menſe eiuſdem anni quarto, vt ſub anno mundi proximo num. ſecundo probabitur, cum quadam die, inſidijs Satanæ, vehementer tentatus, tumore quodam intimæ elationis admodum inflatus eſſet; vt certior fieret de maxima quæ prædicabatur regni ſui potentia, poſſetque aliquando data occaſione ad oſtentationem, & inanem gloriam proferre numerum penè immenſum militiæ ſuæ; mandauit Ioabo Principi totius exercitus ſui, vt exiens recenſeret vniuerſos ad pugnam aptos, in cunctis tribubus Iſrael. Qui, licet inuitus, poſteaquam vidit non poſſe Regem de hac ſententia dimoueri; luſtrauit vniuerſum Iſraelem, 2. Reg. cap. 24. ver. 1. vſque ad 8. & 1. Paralip. cap. 21. ver. 1. vſque ad 5.

Iubet Dauid dinumerari populum ſuum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3017.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 474.

1 ANNO proximo, menſe circiter ſecundo, vt paulo poſt probabitur, Ioab poſt nouem menſes, ac viginti dies, ex quo exierat, reuerſus in Ieruſalem conſignauit Regi numerum populi, quem deſcripſerat, & inuenta ſunt mille millia, & centū millia virorum educentium gladium, præter illos qui erant in tribubus Beniamin, & Leui, quas Ioab adhuc dinumerare non curauerat, eo quod non libenter talem Regis iuſſionem exequeretur. Quamquam totus iſte numerus, non potuerit ordinatè regiſtrari in libris faſtorum Regis, propter ſuperuenientem mox plagam, vt expreſsè dicitur 1. Paralip. cap. 27. ver. 24. & hanc aſſignant cauſam differentiæ numeri, qui reperitur ſcriptus 2. Reg. ab eo qui habetur 1. Paralip. hic enim, inquiunt, ponitur tota ſumma, quam ex vndecim tribubus collegerat Ioab, illic verò, illa duntaxat, quæ ſigillatim per ſingulas vrbes, & oppida, recenſita iam erat in faſtis, quando peſtilentia ſuperuenit: Siquidem non multo poſtquam redijt Ioab in Ieruſalem, pœnituit Regem, quod iuſſiſſet recenſeri populum, ſupplexque a Deo veniam petijt, non tantum (vt putat Ioſephus) quod oblitus eſſet in hoc cenſu, colligere ſemiſiclum per ſingula capita, expendendum in vſus tabernaculi, quemadmodum præceperat Moyſes Exod. cap. 30. ver. 12. ſed multo magis, quod ſine cauſa legitima, & ad ſolam oſtentationem, populum recenſeri iuſſiſſet. Verumtamen, non ſine graui pœnitentia, expiare hoc peccatum valuit. Quandoquidem miſſus a Domino Gad Propheta, Regi optionem dedit, vt quod mallet ex tribus propoſitis flagellis deligeret;

Numerus pugnatorum ad regem delatus.

Pœnitet regem quod iuſſerit numerari populum, ſed non ſine graui pœnitentia obtinet veniam.

ret;aut famem ſeptem triumue ſaltem annorum; aut ineuitabilem hoſtium perſecutionem tribus menſibus duraturam; aut trium dierum peſtilentiam. Qui cum vndiq; coanguſtatus, poſtremum tandem diuina fr̄ætus miſericordia flagellum acceptaſſet; ac non multo poſt, audiſſet cecidiſſe ſeptuaginta millia virorum peſtilentia in Iſrael; & præterea ipſemet quoque vidiſſet Angelum Domini, euaginato gladio, ſtantē inter cælum & terram, vt percuteret Ieruſalem; cecidit Rex, & maiores natu, induti cilicijs, proni in terram, accuſanſque ſemetipſum Dauid, deprecabatur Dominum, vt populo parceret. Admonitus deinde Rex ab Angelo Domini per Gad Prophetam, venit ad Areuna, qui & Ornan, Iebuſæum; emitque ab eo aream ſuam ſexcentis ſiclis aureis; & boues quinquaginta ſiclis argenteis; & extructo ibidem altari, obtulit ſuper eo holocauſta, & pacifica; exaudiuitque eum Dominus in igne, quod mirabiliter deſcendit de cælo ſuper altare; & ſic ceſſauit plaga ab Iſrael, 2. Reg. cap. vlt. ver. 8. vſque ad finem capitis, & 1. Paralip. cap. 21. ver. 4. vſque ad finem.

Quando plaga peſtilentiæ acciderit.

Diximus memoratam peſtilentiæ plagam, menſe circiter ſecundo huius anni acciſſe; quia, vt traditur cap. Paralip. proximè citato, ver. 20. tunc temporis Ornā cum quattuor filijs ſuis terebat in area triticum, & cum ſuſpicientes vidiſſent Angelum, abſconderunt ſe: dictum verò ſæpius eſt, quod in Palæſtina, meſſis tritici fieri ſolebat ſub finem menſis primi; & conſequenter tritura menſe ſecundo circiter de ſinente. Et hinc quoque infertur, verum eſſe, quod ſub anno præcedente num. 1. diximus; nimirum populi dinumerationem cœptam fuiſſe menſe quarto anni antecedentis: Siquidem Ioab in ea decem ferè menſes conſumpſerat, vt cap. Reg. citato ver. 8. traditum eſt. 2

Quomodo locus templi ædificandi fuerit Dauidi demonſtratus.

Itaque Dauid Rex, ſigno ignis cælitus delapſi, certior factus, quod non ſolum exaudiſſet eum Dominus, ſed etiam accepta habuiſſet ſacrificia, quæ eidem in area Ornā Iebuſæi, in monte Moria exiſtente, obtulerat; intellexit illum eſſe locum a Domino electum, pro cultu eius ibidem exercendo; & propterea decreuit, vt templum, quod a ſucceſſore ſuo ædificandum erat Domino, in eadem area omnino extrui deberet. Vnde, quod dicitur 2. Paralip. cap. 3. ver. 1. locum iſtum fuiſſe demonſtratum Dauidi; poteſt intelligi, non ſolum fuiſſe demonſtratum ab Angelo, vt quibuſdā placet, aut a Gad Propheta, vt alij putant; ſed etiam ſigno prædicti ignis ibidem de cælo ſuper holocauſta delapſi. Et quoniam Dauid, tam ſancti ædificij admodum ardebat deſiderio; videbatque Salomonem filium ſuum, qui ſibi in regno ſucceſſurus erat, eſſe iuuenem in delitijs enutritum, & conſequenter minus habilem ad excogitanda, ac præparanda, quæ pro tam grandi opere opus eſſent; ſtatuit ipſe omnia ei prouidere, ac præparare. Itaque, quod reliquum vitæ habuit; totum ferè in eiuſmodi præparationibus inſumpſit. Præcepit ergo, vt congregarentur omnes Proſelyti exiſtentes in terra Iſrael; & conſtituit ex eis latomos, ad cædendos de lapidicinis poliendoſque lapides. Ferrum quoque plurimum, & æris immenſum pondus congregauit; & ligna cedrina per Tyrios ac Sidonios penè innumerabilia comportari mandauit, 1. Paralip. cap. 22. ver. 1. vſque ad 6. Item omnium penè artium plurimos alios præparauit artifices, cæmentarios, lignarios, ferrarios, & ærarios, argentarios quoque, atque aurifices omnium excellentiſſimos. ibidem ver. 15. & 16. Inſuper ſeparauit certa auri, argentique pondera, ad ſingula miniſterij vaſa conficiēda; atque alia item, ad fabricanda candelabra aurea, eorumque lucernas pariter aureas; & candelabra argentea, cum ſuis eiuſdem metalli lucernis; & præterea menſas propoſitionis aureas, atque argenteas, pro diuerſitate menſarum; & ad conficiēdas fuſcinulas, & phialas, & thuribula, ex auro puriſſimo, & leunculos, (hoc eſt vaſa quædam ad leunculorum ſimilitudinem conformata) aureos, argenteoſque, 1. Paralip. cap. 28. ver. 14. vſque ad 18. Speciatim verò etiam deſtinauit aliud auri puriſſimi pondus, vt ex eo fieret additamentum quoddam, ornatus gratia, ad Altaris incenſi latera; erat autem ornamentum, iſtud, ad ſimilitudinem quadrigæ Cherubim, extēdentium alas ſuper ipſum Altare; eo ferè modo, quo Cherubim olim a Moyſe fabrefacti, expandebant alas ſuper Arcam fœderis Domini (vt dicitur 1. Paralip. cap. 28. ver. 18. & nos ſub anno mundi 3030. nu. 14. effigiatum oſtendemus;) lapides onichinos, & quaſi ſtibinos; & diuerſorum colorum, alioſque pretioſos cuiuſuis generis pro rationali exornando; Et marmor parium copioſiſſimum, ad atria ſumptuoſiſſimè 3

Quæ præparauerit Dauid pro tēplo eiuſq; vaſis extruendis.

ſiſſimè ſternenda;& tria millia auri talenta,ac ſeptem millia argenti probatiſſimi,ad deaurandos pariter,ac inargentandos interiores templi parietes, 1.Paralip. ca.19. ver.2.vſque ad 5. Oſtenderat autem Dominus Dauidi,non ſolum ſpirituale quoddam totius templi exemplar,quemadmodum olim Moyſi typum tabernaculi; ſed etiam reipſa, eidem dederat tabulas quaſdam delineatas, atque depictas, quæ optimè ſingularum templi partium formas repræſentabant, habebantque ſuis locis diligenter notatas, atque deſcriptas, rerum omnium fabricandarum magnitudines, atque menſuras; vt vel ſic melius intelligere poſſet Rex, opera exemplaris, ideſt, qualiter ſingulæ templi partes,tum interiores,tum exteriores,puta porticus, atria, cellaria,cœnacula,cubicula,gazophilatia, exedræ,& huiuſmodi alia,fabricanda forent, ad formam exemplaris eidem præoſtenſi; & idem intelligendum videtur, de vaſis,aliiſque quibuſcunque, ad cultum Dei in eodem templo exercendum pertinẽtibus, 1. Paralip.cap.28. ver. 11. & 12. & 19. Neque ſolum, quæ pro extruendo, exornandoue templo opus erant, Dauid in poſtremis vitæ ſuæ annis præparare curauit; verum etiam,quæ ad cultum Dei in eodem templo magnificentiſſime præſtandũ,conuenientia videbantur, diſponere ac præordinare non omiſit,nempe Leuitarum, Sacerdotumque miniſteria, per vices ſuas, de quibus infra ſub anno mundi 3020. num.3. fuſius agemus. *Quænam templi ac partium eius exemplaria ſint data Dauidi.*

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3018.

QVARTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 475.

---

1 SVB finem anni trigeſimi noni regni Dauidis, Salomon, genuit Roboam de Naama Ammanite, vt colligitur 3. Reg.cap.14.ver.21. & 31. & 2.Paralip.cap. 12.ver.13. Quando autem hanc Salomon duxerit vxorem, ſcriptura ſacra non meminit. Illud verò certum eſt quod iſte Roboam, qui poſtea patri ſucceſſit in regno, natus eſt anno vno antequam Salomon regnare cœperit, vt colligitur 3. Reg. capit. 14. ver.21. & 2. Paralip.cap.12. ver.13. quibus in locis dicitur,quod quadraginta, & vnius anni erat Roboam cum regnare cœpiſſet: & tunc iam regnauerat Salomon annis quadraginta,vt legimus 3. Reg. cap.11. ver.24. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 30. Erat autem Salomon annorum viginti trium,quando genuit Roboam,vt colligi poteſt ex tabulis: Vnde manifeſtum fit, fabuloſam eſſe quorundam Hebræorum opinionem, quæ ponit Salomonem anno vitæ ſuæ decimo,vel vndecimo, genuiſſe Roboam; ſed eam nulla ratione, ſacræue ſcripturæ teſtimonio ſuffultam, pluribus quoque argumentis efficaciter confutat Abulenſis, ſuper 3. Reg.cap.11. quæſt. 14. Nec refert quod Beatus Hieronymus in Epiſtola ad Vitalẽ, quæ in ordine eſt 132. eiuſdem cum Hebræis videatur fuiſſe ſententiæ: quia ibidem S. Doctor, non abſolutè, ſed ex ſuppoſitione, loqui videtur: quandoquidem, ſuppoſita quæſiti veritate,tanquam fundata ſuper annorum Salomonis ſupputatione,a Rabbinis inita, a ſe autem minime diſcuſſa; ad interrogationem ſibi factam reſpondere nititur. quod ſi in mentem veniſſet ſancto viro, prius quæſiti veritatem diſcutere; profecto, vt arbitror, illud (quod ad Salomonem attinet) non admiſiſſet. Sed forte de hoc non curauit; quia nihilominus quæſiti veritas ſaltem in exemplo Achaz ibidem pariter adducto, quod inficiari non poterat, perſiſtebat; & propterea omnino neceſſarium videbatur quæſito ſatisfacere.

Salomon genuit Roboam.

Redarguitur opinio Hebræorum de ætate Salomonis quando genuit Roboam

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 3019.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 476.

Dauid non niſi adoleſcentula amplexu calefieri poteſt.

ANNO regni Dauidis quadrageſimo, vitæ verò eius ſeptuageſimo circiter 1
inchoante; Rex, cum præ ſenecta, calore naturali in dies magis ac magis deficiente; iam, quantumuis veſtibus operiretur, non poſſet calefieri; quæſierunt ſerui eius, de Medicorum conſilio, adoleſcentulam, in omni Iſraele, formoſiſſimam; nimirum Abiſag Sunamitidem, quæ miniſtraret Regi, dormienſque cum eo foueret languida membra eius; non enim aliter calefieri, aut in vita conſeruari poterat: Rex ergo non cognouit eam, ſed ad frigus duntaxat arcendum, in eiuſdem amplexibus morabatur. Circa medietatem autem, vt arbitror, eiuſdem anni, Adonias filius Dauid de Haggith; videns quod Rex diu admodum ſuperuiuere non poterat; ratus ſe patri in regno ſucceſſurum, quod ipſe eſſet ſecundus natu poſt Abſalom iam defunctum; fecit ſibi currus & equites, & quinquaginta viros, qui ipſum præcederent. 3. Reg. cap. 1. ver. 5. & 6.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3020.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 477.

Adonias inſcio patre procurat vngi in regem.

ANNO autem proximo circiter inchoante (vt ex his quæ nume. 11. dicemus 1
inferri poteſt) Adonias cum aduertiſſet ſe valde acceptum eſſe populo, & ꝙ Rex ſciens omnia, quæ faciebat, videbatur ſilentio ſuo, cuncta probare (nihil enim vnquam indicauerat Rex Adoniæ, quod regius ille comitatus, cum quo incedebat, ei vllatenus diſpliceret) propterea creſcente in dies magis regnandi libidine, moræ impatiens, tandem conſilio inito cum Ioab principe exercitus, & Abiathar Sacerdote, qui adiuuabant partes ſuas; quadam die, inuitauit omnes fratres ſuos, Salomone duntaxat excepto, ad locum quendam non procul ab vrbe exiſtentem, iuxta inſignem quendam lapidem nomine Zoheleth, ac prope fontem pariter famoſum, vocabulo Rogel; ibique coadunatis ſectatoribus ſuis, procurabat poſt victimas ſollemniter admodum immolatas, inſcio patre, acclamari, vngique in Regem: Sed hoc præuidens Nathan Propheta, nuntiauit Bethſabee matri Salomonis, illa verò Regi Dauid, qui cōfeſtim præcepit Sadoc Sacerdoti, & Nathā Prophetæ, ac Banaiæ præfecto legionum Cerethi & Phelethi, vt ducerent Salomonem in montem Gion ſuper mulam Regiam, & ibi eum vngerent in Regem ſuper Iſrael; quo cum concurriſſet omnis populus, ſtatim, vt per Sadoc Sacerdotem, & Nathan Prophetam vnctus eſt nouus Rex, dato buccina ſigno, conclamare cœperunt omnes: Viuat Rex Salomon, & præ gaudio exultantes, ſequuti ſunt eum redeuntem in Ieruſalem, tota interim tibijs, tubiſque perſonante ciuitate, & in occurſum noui Regis concurrentibus omnibus, eidemque fauſta acclamantibus, donec tandem eum ſedere fecerunt ſuper ſolium Regni. Quibus auditis, territi ſunt omnes, qui inuitati fuerant ab Adonia; & eo relicto, abierunt vnuſquiſque in viam ſuam; ſed & ipſe Adonias, veritus a Rege Salomone necem, fugit in tabernaculū quod fecerat Dauid in domo ſua; tenuitque cornu altaris (erat enim tunc temporis altare, tanquam Aſylum, ijs qui

Salomon de mandato patris primo vngitur in regem & in ſolio regni ſedit.

Adonias, & fautores eius territi fugiunt.

qui propter delicta quærebantur ad necem) ſed inde reuocatus, & adductus coram Rege Salomone, adorauit eum, & ab eo dimiſſus eſt in domum ſuam, 3. Reg. cap. 1. per totum, & hoc prudenter admodum fecit Salomon, tum quia voluit prius experiri, num regnandi affectationem Adonias omnino deponeret, vt planè colligitur capit. Reg. citato ver. 52. tum etiam quia Salomon, ob reuerentiam patris, & ne ipſum contriſtaret, noluit, eo viuente, occidere fratrem.

Adonias adorato rege dimittitur in domũ ſuam.

2 Eodem anno regni Salomonis primo; Dauid ſuffectum ſibi nouum Regem vocauit ad ſe; præcepitque ei ante omnia, vt ædificaret domum Domino Deo Iſrael; pro teſtatus, hanc eſſe voluntatem Dei, qui prohibuit ipſum Dauidem ne illam extrueret, prædicens velle, vt filius ac ſucceſſor eius illam exædificaret. Pluribus ergo cũ ad hoc opus excitare, atque animare non deſtitit, vt illud viriliter aggrederetur, ac perficeret, deprecans ei proſperitatem a Domino, non ſolum in ipſa templi fabrica proſequenda, atque abſoluenda, verum etiam, ad bonum totius populi regimen; ſubiũgens, eidem proculdubio cuncta feliciter admodum ſucceſſura, ſi accuratè diuinam legem, Moyſi miniſterio traditam, cuſtodierit. De cetero, vt eidem Salomoni negotium memorati ædificij facilius redderet; addidit, ſe iam præparaſſe omnes eius impenſas, & materiam, & artifices, & inſuper præcepturum ſe cunctis regni principibus, vt ipſum in toto hoc opere adiuuare ne omitterent, quæ omnia fuſius traduntur, 1. Paralip. c. 22. ver. 6. vſq; ad finem capitis. Igitur Dauid poſt hæc (quemadmodũ colligitur ex eiuſdem libri capite 23. ver. 1. & c. 26. ver. 31.) congregauit omnes Principes Iſrael, tam tribuum, ac familiarum, quam exercitus; & item Sacerdotes ac Leuitas, vt omnibus nota faceret, quæ ipſe pro templo extruendo, ac etiam pro debito Dei cultu in eodem inſtituendo, atque deinceps iugiter exercendo, ordinare intendebat. Congregatis ergo omnibus, iuſſit Dauid primo numerari Leuitas; volens eorum miniſteria ordinare, & in quibuſdam etiam, pro ratione temporis locique reformare; vicesque ipſorum diſtribuere, quibus ſinguli tenerentur in templo, cum fabricatum eſſet, deſeruire (ad illud enim tempus, tota hæc Leuitarum ac Sacerdotum recognitio, ac reordinatio, dirigebatur) facta autem fuit hæc Leuitarum dinumeratio, non ad Moſaicæ legis formam Numer. cap. 4. ver. 3. & cap. 8. ver. 24. traditam, nempe a trigeſimo, vel ſaltem a vigeſimo quinto anno, ad quinquageſimum; ſed a viginti annis & ſupra; ob cauſam aſſignatam 1. Paralip. ca. 23. ver. 24. vſque ad 28. quam paulo poſt memorabimus. Cum ergo ſic recenſiti Leuitæ, inuenti eſſent triginta octo millia; ante omnia, vt arbitror, declarauit Dauid præcipuum munus ipſorum omnium in eo eſſe poſitum, vt eſſent ſub manu filiorum Aaron, in cultu domus Domini, quemadmodum dicitur ver. 28. citati capitis; ideſt, vt obedirent, miniſtrarentque Sacerdotibus, in his quæ ad diuinum cultum pertinebant, intra limites tamen ipſis a lege præſcriptos: hoc enim præceperat Dominus Num. cap. 8. ver. 19. & ca. 18. ver. 2. vſque ad 7. & conſequenter, cum id eſſet de iure diuino, nulla poterat humana poteſtate tolli, aut immutari. Quod ſi quis quærat; quinam eſſent iſti Sacerdotes, quibus Leuitæ iure diuino inſeruire tenebantur; breuiter reſpondeo: quod (vt etiam ſub anno mundi 2545. num. 16.) dictum eſt præter Moyſen, ſolus Aaron, & omnes ac ſoli eius poſteri, dicebantur erantque Moſaicæ legis Sacerdotes; ipſi etenim ſoli, ſeparati fuerant a ceteris Leuitis, vt miniſtrarent in ſancto Sanctorum, in ſempiternum, 1. Paralip. cap. 23. ver. 13. & applicati, vt ſacerdotio fugerentur Domino, Exod. cap. 28. ver. 1. &, quod idem eſt, conſtituti ſuper cultum ſacerdotij, quemadmodum etiam traditur, Numer. cap. 3. ver. 10. Ceteri autem omnes qui erãt de poſteris Leui; etiam qui de Moyſe propagati erãt, in communi (vt expreſſe dicitur 1. Paralip. cap. 23. ver. 14.) Leuitarum numero cõputabantur. Et iſti ſunt, qui dono dati ſunt a Domino Aaroni, & poſteris eius, vt miniſtrarent eis, in his, quæ ad diuinum cultum pertinerent, vt clare traditur Num. cap. 3. ver. 6. vſque ad 10.

Dauid præcipit Salomoni, vt ædificet tẽplum Domino.

Leuitas recenſet, & eorum miniſteria reformat, ac per vices diſtribuit.

Præcipuũ munus Leuitarũ quod eſſet.

Quinam eſſent Sacerdotes.

3 Et quoniam extructo templo, conſequenter ceſſaturum erat illud ſatis graue munus circumferendi Sanctuarium, Leuitis olim a Moyſe iniunctum, quod validiores exigere vires videbatur; propterea ſtatuit quoque Dauid, vt deinceps Leuitæ templi miniſterijs applicandi, recenſeri deberent, a viginti annis, & ſupra, nullo

Cur Leuitæ deinceps a vigeſimo ætatis anno recenſendi.

ſenectutis termino limitato; tum quia exinde multo leuior ac facilior futura erat eorum miniſtratio; tum etiam quia iuniores, ad quædam miniſteria peragenda ſolent eſſe alijs promptiores atque elegantiores; & plura quoque erant officia, quæ etiam a ſenioribus commodè præſtari poterant; puta oblationum cuſtodia, & huiuſmodi alia. Itaque loco prædicti muneris, quod ceſſabat; alia Leuitis Dauid aſſignauit; non quidem promiſcuè omnibus; ſed cum hac diſtinctione. Siquidem ex memorato triginta octo millia Leuitarum numero, delegit viginti quattuor millia, qui poſtea diſtributi ſunt in miniſterium Domus Domini, quemadmodum dicitur, 1. Paralip. cap. 23. ver. 4. ideſt, vt explicat Ioſephus lib. 7. antiq. cap. 11. qui curarent ædificium templi; & item qui eo abſoluto, miniſtrarent Sacerdotibus, quæ ad ſacrificia opus eſſent præparantes, prout ſuper citato Paralip. capite exponit Abulenſis quæſt. 12. & etiam, vt in loco purificationis, inquinatam è labris aquam funderent, puramque imponerent ad Sacerdotum, victimarumque ablutiones, & alia huiuſmodi facerent. Ex alijs verò quattuordecim millibus Leuitis, qui reſtabant; deputati ſunt ſex mille, qui eſſent Præpoſiti, & Iudices in vrbibus Iſraël, intellige in his quæ ad legalia ceremoniaſque pertinerent, & in cauſis quæſitiſue minoris momenti; nam maiora ad domum conſilij exiſtentem in Ieruſalem, cui præerat ſummus Sacerdos, deferri debebant, quemadmodum præceptum fuerat Deuter. capit. 17. verſiculo 8. vſque ad 14. Alij verò quattuor mille, conſtituti ſunt partim Ianitores, ſiue Oſtiarij, & qui poſtea cuſtodirent quattuor templi portas, ad quattuor cæli partes reſpicientes; & partim Theſaurarij, qui cuſtodirent Exedras, & Gazophylacia, in templi atrijs fabricanda, pro aſſeruandis theſauris, hoc eſt oblationibus populi, & Principum; præſertim verò illas magni pretij, quas de hoſtium manubijs, ſanctificauerant Domino Dauid, & Ioab, & ante Samuel, & Saul, & Abner, & alij; vt obiter dicitur. 1. Paralipom. capitulo 26. verſiculo 26. vſque ad 29. Reliquos denique quattuor mille Leuitas, voluit Dauid, vt eſſent Cantores, & Pſaltes, qui quotidie, quando mane ac veſpere offerebatur iuge ſacrificium, & in ſabbatis, ac Neomenijs; alijſque ſollemnitatibus, canerent Pſalmos ab ipſo Dauide compoſitos; & pariter in varijs organis ab eodem fabrefactis, dulciter perſonarent in domo Domini, ideſt in atrio Sacerdotum, ad orientalem partem altaris, vt colligitur 2. Paralip. cap. 5. verſic. 12. Et de iſtis tantum, non autem de omnibus Leuitis accipiendum eſt illud, quod tradit Ioſephus lib. 7. antiq. cap. 10. vbi ait: quod Dauid perfunctus iam bellis ac periculis; & in altiſſima pace degens; inſtrumentis muſicis comparatis, docuit Leuitas, ad pulſum eorum, laudes Dei decantare, tam in ſabbatis diebus, quam in ceteris feſtiuitatibus. Et ſubinde, quædam de hiſce inſtrumentis, breuiter tangens, ſubiungit: Genera autem inſtrumentorum hæc fuere. Cinnyra decem cordis intenditur, & plectro pulſatur. Nabla duodecim ſonos continet, ſed digitis carpitur; cumque his aderant, & cymbala ærea, magna atque lata: quod ſanè de prædictorum inſtrumentorum natura, ne prorſus ignorentur, dixiſſe ſufficit. hucuſque Ioſephus. Et hæc eſt generalis illa Leuiticæ tribus dinumeratio, & diſtinctio, quæ traditur, primo Paralipom. capitulo 23. verſiculo 3. vſque ad 6.

24000 Ex ipſis in miniſterium domus Domini applicati.

6000. Deputati, vt eſſent Iudices, & Præpoſiti in vrbibus.

4000. Ianitores, & theſaurarij.

4000. Cantores, & Pſaltes.

Vices, & munia ſingulorũ Leuitarum.

Specialis verò mentio eorum, qui diſtributi ſunt in varijs miniſterijs Domus Domini, & Principum ipſorum recenſio, habetur ibidem a verſiculo 6. vſque ad 25. 4
Cantorum autem diuiſio, & familiæ viceſque eorum vigintiquattuor, habentes ſingulæ duodecim Doctores, qui erudirent alios, deſcribuntur 1. Paralip. cap. 25. per totum. Vbi etiam ponuntur tres Principes Cantorum, videlicet Aſaph, Heman, & Idithun. Creditur autem, vt notat Abulenſis ſuper primo Paralipomenon capitulo 25. quæſt. 6. iſte Idithun, fuiſſe binominis; eſſeque illemet, qui primo Paralip. cap. 6. verſic. 44. alio nomine vocatur Ethan; Vbi pariter memorantur tres Principes Cantorum, videlicet, Eman, Aſaph, & Ethan, qui ſinguli, de ſingulorum trium filiorum Leui progenie, deſcendiſſe dicuntur; ibidem namque a verſiculo 33. vſque ad 48. deducuntur ſingulæ eorum genealogiæ; primo ipſius Eman, vſque ad Caath ſecundum filium Leui; deinde ipſius Aſaph, vſque ad Gerſon primum filium Leui; poſtremo ipſius Ethan, vſque ad Merari tertium filium eiuſdem Leui. Ianitorum

rum

rum verò,& Theſaurariorum vices, & officia, & quibus aſſignata fuerit cura portæ Orientalis, & cuiuslibet aliarum trium, vide 1. Paralip. cap. 26. ver. 1. vſque ad 29. Denique Præpoſitorum, Iudicumque diſtributio, & Principũ nomina, & ſubiectorum numerus, breuiter tanguntur ibidem a ver. 29. vſque ad finem capitis. Plura quoque de Iudicum, ac Præpoſitorum officijs, vide apud Abulenſem ſuper 1. Paralip. cap. 26. quæſt. 44. vſque ad 48. Ceterum, vt idem Auctor ibidem quæſt. 23. latè probat, oportet non ſolum Cantores, ſed & alios Leuitas, tam eos qui ad miniſtrandum Sacerdotibus in templo; quam qui ad particularium portarum, exedrarumue eiuſdem templi cuſtodiam, ſpecialiter deputati fuerant; ſingulos, pro officij, & particularis aſſignationis ratione; ſimiliter, vt Cantores, & Sacerdotes, æqua lance, in vigintiquattuor vices fuiſſe diſtributos; alioqui non ſine magno incommodo, ac rerum domeſticarum iactura, ſinguli temporibus ſuis, munia ſua in templo obire potuiſſent. De Iudicibus autem, & Præpoſitis; non eadem videtur ratio militare; quia ipſi non in templo, ſed in vrbibus Iſrael, officia ſua exercere tenebantur; quorum conditio, non videbatur poſſe pati tam frequentem officialium mutationem.

5 Recenſuit poſtea Dauid etiam filios Aaron, hoc eſt Sacerdotes, per familias ſuas; quæ inuentæ ſunt viginti quattuor, quarum ſexdecim prodierant de Eleazaro, Aaronis filio; Octo autem de Ithamar dicti Eleazari fratre minore, vt legimus, 1. Paralip. cap. 24. ver. 1. vſque ad 20. Vbi tametſi non exprimatur Sacerdotum omnium numerus; ſicuti cap. præcedenti factum fuerat de Leuitis; recenſentur tamen nominatim, & iuxta eductæ ſortitionis ordinem, prædictæ omnes vigintiquattuor Sacerdotum familiæ; inter quas, octauo loco, exijt familia Abiæ, vnde fit clarum, Zachariam S. Io. Baptiſtæ patrem, fuiſſe de octaua hac Sacerdotum familia: fuit .n. de vice Abia, quemadmodum traditur Luc. cap. 1. ver. 5. & ſacerdotio fungebatur in ordine vicis ſuæ, hoc eſt, octauæ. De cetero, quod attinet ad munia Sacerdotũ, de quibus nos ſub anno mundi 2545. num. 17. & 18. fuſius diſſeruimus; nihil hic a Dauide immutatum inuenimus, quippe cuius primaria intentio ſolum fuit (quoniã videbat neceſſarium fore, vt extructo templo, iugiter in ipſo diuina miniſteria exercerentur) curare ne tum Sacerdotes, tum Leuitæ, nimis grauarentur, ſi ſinguli tantis, tamque varijs eiuſdem templi miniſterijs, ſemper præſto eſſe tenerentur; Sic enim oportuiſſet eoſdem ferè omnes, morari in Ieruſalem, & a cunctis domeſticis curis omnino eſſe immunes, & ciuitates illis olim a Moyſe aſſignatas, deſertas relinquere: propterea, ad hæc omnia incommoda remouenda; & vt ipſorum miniſtratio facilior, ac ſuauior euaderet; operæ pretium duxit ſanctus Rex, priuſquam decederet, totam tribum Leuiticam, vt etiam tradit Ioſephus lib. 7. antiq. cap. 11. in partes viginti quattuor diſtribuere; ita vt tam Sacerdotibus, quam Leuitis, octoni miniſterij dies obuenirent, quibus per ſingulas quiſque vices, hebdomadaſque, interdiu, noctuque circa cultum diuini numinis verſarentur; interim ab vxoribus ſeiuncti, & in ipſis templi ædibus habitantes; expleta autem vice ſua, quæ a ſabbato in ſabbatum extendebatur, vnuſquiſque venientibus ſucceſſoribus, ad proprias ciuitates, domoſque rediret, rebuſque domeſticis reliquo toto tempore vacare poſſet. Ceterum memoratam Sacerdotum, ac Leuitarum diſtributionem a Dauide factam fuiſſe, Domino ita iubente, per manus Gad, & Nathan prophetarum eius, colligitur ex 2. Paralip. c. 29. ver. 25. vbi id obiter inſinuatur, ſpecialiter de Cantoribus, & videtur idem eſſe intelligendum de alijs templi miniſtris: non enim maior ratio eſt de vno miniſtrorum ordine, quam de alijs.

24. Sacerdotũ familiæ per vices diſtributæ.

Sacerdotũ Leuitarumque diſtributio a Dauide, Domino iubente, facta.

6 His peractis, Dauid aliquantulum in lectulo ſuo erectus, loquutus eſt cunctis Principibus, quos ad hoc conuocauerat; nimirum Ducibus tribuum, Præpoſitis turmarum, quæ viciſſim ſingulis menſibus ſeruiebant Regi (quemadmodum ſub anno mundi 2980. num. 4. dictum eſt) & item tribunis, ac centurionibus, viriſque exercitus ſui fortiſſimis; Nec non & ijs, qui præerant ſubſtantiæ Regis; & filijs ac ſeruis ſuis potentioribus: dixitque eis, ſe aliàs cogitaſſe templum Domino extruere, in quo requieſceret Arca Dei: Verumtamen denuntiatum ſibi fuiſſe, quod ipſe Dominus, qui eum elegerat in Regem ſuper Iſrael, elegerat quoque de filijs ſuis Salomonem iam deſignatum vnctumque in Regem, vt ſibi in regno ſuccederet; &

Hortatur Dauid Principes, & Salomonem vt ſeruiant Domino, & ædificent ei tẽplum.

ipſe ædificaret templum, & atria Domino. Et vt cunctorum animos Salomoni magis obſequentes redderet; ſubiunxit: Dominum elegiſſe eum ſibi in filium; & pollicitum eſſe, eundem ſe paterno affectu proſequuturum, acfirmaturum regnum eius in æternum; ſi tamen ipſe & poſteri eius, implere præcepta eius non omiſiſſent. Deinde breui quidem, ſed graui, atque admodum efficaci oratione, obteſtari cœpit eos, & in ipſis vniuerſum Iſraelem, per diuinam præſentiam, vt ſatagerent cuſtodire præcepta Domini, quo poſſent ipſi, & poſteri eorum, poſſidere terram ipſis hac lege, a Deo promiſſam, ac datam, vſque in ſempiternum; tacitè inſinuans alioqui proculdubio eos illam amiſſuros. Denique ſanctus Senex, ad Salomonem filium conuerſus, grauiter eum coram omnibus quantum potuit, hortatus eſt, primo ad cultum Dei internum; vt ſcilicet ſeruire Deo patris ſui, corde perfecto ante omnia procuraret; ſciens quia ipſe ſcrutator eſt cordium, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit: & vt hoc, quod caput eſt omnium, cordi Salomonis arctius infigeretur; primariam hanc paternæ huius exhortationis partẽ, grauiſſimis illis concluſit verbis dicens: Si quæſieris eum, inuenies, ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternũ.] Mox eundem admonuit, vt ad exteriorem quoque cultum Deo honorificentius adhibendum, templum extrui curaret; deditque ei deſcriptionem illam omnium rerũ fabricandarum, cuius nos ſub anno mundi 3017. nu. 3. meminimus: & item omnia, quæ pro eodem ædificio ipſe iam præparauerat; nec non & quas fecerat Sacerdotũ ac Leuitarum diuiſiones, in miniſterijs Domus Domini viciſſim obeundis, vt latius videre eſt 1. Paralip. cap. 28. per totum.

Primates populi Dauide hortante offerunt aurum & argẽtum & æs pro Templi fabrica.

Poſt hæc iterum loquutus eſt Dauid ad omnem Eccleſiam, hoc eſt ad regni ſui 7
Primates, atque Optimates, & Proceres, qui totum Iſraeliticum populum repræſentabant; repetens quæ aliàs etiam non ſemel dixerat: nimirum, quod Deus elegiſſet Salomonem filium ſuum, qui præpararet ei habitaculum; quod quidem, quia grande admodum, ac magnificum eſſe decebat: & Salomon adhuc valde iuuenis eſſet, & ſolus tanto operi impar videretur; propterea ipſe Dauid, omni conatu præparauerat impenſas Domus Dei extruendæ: quæ, quia forte non ſufficerent; hortatus eſt eos, vt ſi quid ipſi quoque vellent in illud opus conferre; vltroque offerre Domino, gratum ſibi futurum, vt id ipſo Dauide adhuc viuente facerent. Qui his auditis: ſtatim vnanimiter, & cum magna cordium alacritate, ac promptitudine totius populi nomine, polliciti ſunt, ac poſtea re ipſa dederunt in opera Domus Domini, àuri talenta quinque millia, & ſolidos decem millia; & argenti talenta decem millia; & æris talenta decem & octo millia; ac ferri centum millia talentorum; & apud quemcunque inuenti ſunt lapides pretioſi, dederunt illos in theſauros Domus Domini: Lætatuſque eſt Rex Dauid, & deuotiſſima oratione habita, benedixit Domino coram vniuerſa multitudine, ac pro Salomone precatus eſt, vt daret ei Dominus cor perfectum, ad cuſtodienda mandata, & teſtimonia, ac ceremonias eius. Dein, præcipiente Rege, benedixit quoque omnis Eccleſia Domino, adoraueruntque cuncti Deum, ac poſtea Regem, 1. Paralip. capit. vltimo verſiculo primo, vſque ad 21.

Immolant victimas Domino.

Die verò inſequente, immolauerunt victimas, & holocauſta Domino, tauros mil- 8
le, arietes mille, & agnos mille, cum libaminibus ſuis, ritu celeberrimo, pro omni Iſraele; & cum grandi lætitia comederunt coram Domino, hoc eſt coram tabernaculo, & Arca Domini, quam reduxerat Dauid in domum ſuam; ibique multo quam antea ſollemniori ritu, denuo vnxerunt Salomonem in Principem, & Sadoc in ſummum Pontificem; ſeditque Salomon ſuper ſolium regni, pro Dauid patre ſuo: & placuit cunctis; paruitque, & ſubiectus eſt ei omnis Iſrael: ſed & ceteri filij Dauidis, & cuncti Principes ac potentes, conſenſum quoque ſuum præbentes, acceptauerunt eum in regem. Ibidem ver. 21. vſque ad 26. Quod autem dictum eſt de vnctione Sadoc in Pontificem: per anticipationis figuram in ſacro eloquio vſitatam, ibidem adiectum credimus; occaſione nimirum narratæ vnctionis memorati Salomonis in regem. Nam alioqui ratio dictat, hanc Sadoc vnctionem, non tunc fuiſſe factam, ſed poſt Abiathar depoſitionem; quam, Dauide iam mortuo, contigiſſe, ex conſequentibus apparebit: tunc enim, & non prius, Sadoc pro Abiathar ſuffectus dicitur 3. Re. cap. 2. ver. 35.

Salomon ſecundo vngitur in regem.

De vnctione Sadoc in Pontificem.

Circa

9 Circa medietatem verò (vt nu. 11. dicetur) eiuſdem anni, ſentiens Dauid ſe morti iam appropinquare, dedit poſtrema monita Salomoni filio ſuo, præcipiens ante omnia, atque inſtantiſſimè eidem commendans exactam totius Moſaicæ legis obſeruantiam; vt confirmet, inquit, Dominus ſermones ſuos, nimirum promiſſiones ſibi factas, de continuatione Regni in domo, & ſucceſſione ſua. Deinde eidem Salomoni mandauit, vt memor eſſet, vltionem ſumere de Ioab, qui duos Principes exercitus, Abner ſcilicet, & Amaſa, doloſè, & omnino contra Regis voluntatem occiderat; & ne impunitum relinqueret Semei, qui maledictione peſſima Regi maledixerat, quādo fugiebat a facie Abſalom. E conuerſo autem, vt eſſet gratus filijs Berzellai Galaaditis, qui eodem tempore beneſecerat ſibi; & propterea facies, inquit, eos commenſales tuos, 3. Reg. cap. 2. ver. 1. vſque ad 10. *Dauid morti proximus dat poſtrema monita Salomoni.*

10 Quibus expletis, ſanctus ille vir, & regius Pſaltes, Spiritu ſancto plenus, nouiſſima illa, eademque ſanctiſſima, ac prophetica verba protulit, quæ habentur 2. Reg. cap. 23. ver. 1. vſque ad 8. Spiritus Domini locutus eſt per me &c. Nam etſi Abulenſis, ſuper eodem capite quæſt. 2. & 3. ſecutus Rabbi Dauid Canbi, putet prædicta verba, aliquot prius annis a Dauide fuiſſe prolata; dicique nouiſſima, non quia non amplius poſtea locutus ſit, quod abſurdum videretur aſſerere; ſed quia, inquit, numquam deinceps alia verba prophetica protuliſſe credatur; tamen mihi magis placet opinio eorum, qui ſecuti Gloſſam interlinearem, aiunt, hæc verba dici nouiſſima; quia hanc laudem, Dauid in articulo mortis deuotè Domino decantauit. Neque enim veriſimile eſt, Dauidem, qui toto ferè quo vixit tempore, plurimos pſalmos prophetico ſpiritu plenos, componere, edereque ſolebat; in poſtremis vitæ annis, ab hoc tam ſancto exercitio abſtinere voluiſſe: quando præſertim, bellorum ſolutus occupationibus, atque impedimentis, ſapientiæ magis vacare poterat, & circa Dei laudes cultumque deuotior videbatur. Quinimo longe probabilius eſt, tantum virum, qui dum viueret prophetico ſpiritu frequenter agi, atque in diuinis laudibus, feruenti quodam impetu ſæpius proſilire conſueuerat; nouiſſimè etiam, eodem ſpiritu actum, prophetaſſe; & qui viuens dulciter pſalmos canere ſolitus fuerat; morientem quoque, veluti puriſſimum quemdam Olorem, multo ſuauius cecinisse; & non aliter ſanctiſſimum vitæ curſum, quam prophetando, pſallendoque concluſiſſe. *Poſtrema Dauidis verba.*

11 Obdormiuit itaque Dauid cum patribus ſuis eiuſdem anni regni Salomonis primi, menſe ſexto circiter deſinente, vt ex paulo poſt dicendis apparebit; & ſepultus eſt in ciuitate ſua, hoc eſt in arce Sion; quæ propriè ciuitas Dauid dicebatur; 3. Re. cap. 2. ver. 10. Sepeliuit autem eum (vt ait Ioſephus in calce lib. 7. antiq.) Salomon filius eius, Ieroſolymis magnificè, præter ſollemnia illa in Regum funeribus, illatis etiam in monumentum eius maximis diuitijs, quarum magnitudinem facile ſit conjectare ex hoc quod dicemus. Nam poſt annos mille trecentos, Hircanus Pontifex oppugnatus ab Antiocho cognomine Pio, Demetrij filio; volens pecuniam ei dare, vt abducto exercitu obſidionem ſolueret; nec valens aliunde ſumere: aperta cella monumenti Dauidis; & prolatis inde tribus talentorum millibus; eorumque parte Antiocho numerata; oppugnationis periculo ſe exemit, ſicut & alibi indicauimus. Ac rurſum poſt multos annos elapſos, Herodes Rex alia cella aperta, magnam pecuniam ſuſtulit; ad loculos tamen, qui Regum cineres continebant, neuter eorum peruenit; ſingulari enim arte ita erant ſub terram conditi; vt ab ingredientibus monumentum, inueniri nequirent. Hæc Ioſephus. Credimus quoque Salomonem, pro ſua in omnibus operibus magnificentia, honorificè celebrari iuſſiſſe luctum patris, ſaltem per integrum menſem, more maiorum. Sic enim legimus Num. cap. 20. in fine, & Deuter. cap. vlt. ver. 8. factum fuiſſe in obitu Aaron, & Moyſi. De annis verò regni Dauidis; quanquam 2. Reg. cap. 5. ver. 5. & 1. Paralip. cap. 3. ver. 4. dicatur ipſum regnaſſe in Hebron ſeptem annis, & ſex menſibus; & in Ieruſalem trigintatribus annis: quia tamen 3. Reg. cap. 2. ver. 11. & 1. Paralip. cap. vlt. ver. 27. nulla fit mentio ſex menſium; & in omnibus hiſce quattuor locis citatis, ſemper in ſumma dicitur ipſum regnaſſe quadraginta annis; neceſſario oportet, vel ſcripturam ſacrā, (more ſuo, vt ſub anno mundi 1659. nu. 2. probauimus) ſex illos menſes, tanquam modicum quid præterijſſe; aut (ne vllum quantumuis paruum ſacræ Chronologiæ offendiculum inijciamus) eoſdem ſex menſes, poſtea defeciſſe, vel in anno vltimo *De obitu, & ſepultura, & luctu Dauidis.* *De annis regni eius.*

quo Dauid regnauit in Ieruſalem, vel in quadrageſimo regni Salomonis; ita vt poſtremus annus alterius iſtorum Regum, fuerit incompletus; vel forte etiam (quod magis veriſimile videtur) ſex illos menſes ſupra quadrageſimum annum regni Dauidis, fluxiſſe a prima, ad ſecundam Salomonis vnctionem; vel etiam ipſius Dauidis mortem. Et propterea ſcripturam ſacram, verè ſemper dixiſſe, Dauidem, in ſumma, regnaſſe tantummodo annis quadraginta; quia ſex illi menſes, quos poſtea ſuperuixit; non computandi ſunt in annis regni eius; ſed regni Salomonis. Et hanc opinionem, tanquam ſacro textui magis conſonam, nos ſecuti ſumus. Geſta autem Datem Dauidis, ſcripta eſſe dicuntur in libro Samuelis, & in libris Nathan Prophetæ, & Gad videntis, vt habemus in calce lib. 1. Paralip. Verumtamen libri Nathan, & Gad, temporum iniuria, perierunt: Liber verò Samuelis proximè citatus, creditur eſſe is, quem nos 1. & 2. Reg. dicimus: hos enim Hebræi collectiuè, vt dicitur, vocant Samuel, quemadmodum teſtatur B. Hieronymus in Prologo lib. Reg. Non quia totus a Samuele ſcriptus ſit: Siquidem ipſe mortuus eſt, antequam acta eſſent, quæ cap. 25. 1. Reg. (in cuius initio notatur mors Samuelis) vſque ad finem lib. 2. ſcripta inueniuntur: Sed quia in principio libri agitur de Samuele; ideo (vt ait Abulenſis in Prologo 1. Re. quæſt. 4.) ab eo totus liber, nomen aſſumpſit. Hoc ſi verum eſt, appoſitè ſcriptura ſacra dixit: Geſta Dauidis ſcripta fuiſſe, non a Samuele; ſed in libro Samuelis; nimirum in libro, qui apud Hebræos, vt dictum eſt, inſcribitur Samuel. Nam eius ſecunda pars, quam nos 2. Reg. dicimus, manifeſtè tota eſt de rebus a Dauide geſtis.

Geſta Dauidis a quibus ſcripta.

12 Ceterum præclara Dauidis encomia, præter ea quæ ſparſim in ſacris libris repe riuntur; breuiter perſtricta habentur Eccleſiaſtici ca. 47. ver. 2. vſque ad 14. in hæc verba: Et quaſi adeps ſeparatus a carne, ſic Dauid a filijs Iſrael. Cum leonibus luſit quaſi cum agnis: & in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ouium a iuuentute ſua. Numquid non occidit gigantem, & abſtulit opprobrium de gente? In tollendo manum, ſaxo fundæ deiecit exultationem Goliæ: nam inuocauit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera eius, tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis ſuæ. Sic in decem millibus glorificauit eum, & laudauit eum in benedictionibus Domini in offerendo illi coronam gloriæ: contriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philiſthijm contrarios vſque in hodiernum diem: contriuit cornu ipſorum vſque in æternum. In omni opere dedit confeſſionem Sancto, & Excelſo in verbo gloriæ. De omni corde ſuo laudauit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: Et dedit illi contra inimicos potentiam: & ſtare fecit Cantores contra altare, & in ſono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vſque ad conſummationem vitæ, vt laudarent nomen ſanctum Domini, & amplificarent mane Dei ſanctitatem. Dominus purgauit peccata ipſius, & exaltauit in æternum cornu eius; & dedit illi teſtamentum regni, & ſedem gloriæ in Iſrael. hactenus verba Eccleſiaſtici.

Eius Encomia ex lib. Eccleſ.

13 Expleto Dauidis luctu, rogauit Adonias Bethſabee matrem Salomonis, vt poſtularet a rege dari ſibi Abiſag Sunamitem in vxorem; quod cum illa feciſſet; intelligens rex Salomon, vt erat ſapientiſſimus, & ingenio valde perſpicaci, quonam tenderet iſta Adoniæ petitio; nimirum, vt hac ratione pararet ſibi viam ad occupandũ regnum, quod adhuc etiam, cum adhæſione Abiathar Sacerdotis, & Ioab qui fuerat princeps exercitus Dauid, affectare videbatur: putabatque ſe facilius id poſſe conſequi, ſi Abiſag habuiſſet vxorem; ſiue quia illa magnam valdeque opulentam haberet dotem, vtpote multis a Dauide, vt credibile eſt, ditata diuitijs, pro ſedula iugiq; ſeruitute eidem præſtita; ſiue etiam quia ipſa eſſet valde accepta cunctis regni principibus, tum ob eximiam eius pulchritudinem, tum etiam fortaſſis ob multas eiſdẽ gratias, per ipſam, a Dauide obtentas; ſiue aliqua alia eiuſmodi de cauſa eidem Salomoni cognita: propterea iratus rex, non modo poſtulata non conceſſit; ſed & ipſum Adoniam, eodemmet die, interfici mandauit. Quo mortuo, etiam in eius fautores animaduertere cœpit. Et quidem a cæde Abiathar Sacerdotis abſtinuit, quod particeps fuiſſet laborum atque anguſtiarum Dauidis patris ſui, quando perſecutionem ſuſtinebat a Saule; Sed eiecit illum in Anathoth, ne amplius eſſet Sacerdos Domini in Ieruſalem. Quod ſcriptura ſacra teſtatur eueniſſe, vt impleretur ſermo Domini,

Adonias eur iubente rege occiſus.

Abiathar de pontificatu deponitur, & eijcitur.

mini,quem locutus fuerat ſuper domum Heli in Silo, 1. Reg.cap.2.ver.32. eo quod non caſtigaſſet filios ſuos; quemadmodum nos ſub anno mundi 2909. num.1. diximus. Porrò Ioab,vt audiuit quod rex interfeciſſet Adoniam,& eieciſſet Abiathar; & non ignoraret ſe quoque partes Adoniæ fuiſſe ſecutum; veritus, quod erat, ne & ipſe ad necem exquireretur; fugit ad tabernaculum Domini, tenebatque cornu altaris. Verumtamen, nec ſic potuit euadere manum regis; qui probè tenens, quod altare non proderat ijs,qui proximum de induſtria (vt apertè dicitur Exod. ca. 21. ver.14.) occidiſſent, quemadmodum fecerat Ioab duobus principibus, Abner, & Amaſæ: ibidem eum iuſſit occidi a Banaia filio Ioiade; quem conſtituit pro eo rex ſuper exercitum,hoc eſt principem militiæ, quemadmodum erat ipſe Ioab temporibus Dauidis. Pro Abiathar autem Sacerdote, ſubrogauit Sadoc,quem vnxerunt in Pontificem, vt dicitur 1.Paralip.cap.29.ver.22. Et a nobis ſupra num.8.dictum eſt. Memor quoque rex Salomon mandati,quod à patre acceperat,nimirum,vt aliquã aucuparetur occaſionem,iuſtè occidendi filium Gera nomine Semei,pro maledictione peſſima olim Dauidi inuſta; interdixit ei, pœna capitis appoſita, ne ab vrbe exire trans torrentem Cedron ei proximum,vnquam auderet 3.Reg.c.2. ver.13. vſque ad 39.

Ioab interficitur.

Banaias fit princeps militiæ pro Ioab.

Sadoc fit Pontifex pro Abiathar.

Semei interdicitur ab egreſſu trans torrentem Cedron.

14 Sanè ex eo quod dictum eſt,Salomonem abſtuliſſe pontificatum Abiathar, ac dediſſe illum Sadoc,colligere licet, quod tametſi 2.Reg.cap.8.ver.17.& 1.Paralip.c.18.ver.16. Achimelech filius Abiathar, & Sadoc, dicantur fuiſſe Sacerdotes tempore Dauidis; & aliàs quoque, non ſemel Sadoc eodem Dauide regnante, vocetur Sacerdos(quod nomen frequenter pro ſummo Sacerdote ſeu Pontifice, in ſacro eloquio vſurpari ſolet) non tamen inde inferendum eſt,quod aut ipſe Sadoc ſtatim poſt occiſum a Saule Achimelech, ſucceſſerit ei in pontificatu,vt credidere Abulenſis,& Sigonius;quorum nos ſententiam ſub anno mundi 2974. num.9.refutauimus; neque quod poſtea Abiathar, aliquando,ante hunc annum,deſierit eſſe ſummus Sacerdos: ſed potius,quod quemadmodum ſub anno mundi 2900. num.3.diximus de Heli; qui ſine vllo ſupremæ auctoritatis ſuæ detrimento,permittebat filios ſuos fungi officio ſummi Sacerdotis; ita ipſe Abiathar,prædictos duos, nempe Achimelech filium, cui legitima debebatur ſucceſſio; & Sadoc, tanquam regi valde acceptum, ob cauſam,quæ traditur 1.Paralip.ca.12.ver.23.& 28.& qui propterea a rege præfectus fuerat tabernaculo fœderis, quod tunc erat in Gabaon; & item tanquam primarium ſtirpis Eleazar, quæ magnum habebat ius in ea dignitate; aſſumpſerit ſibi quodammodo in ſui miniſterij ſocios, ſeu collegas; retenta tamen ſibi ſuprema auctoritate pontificia;quam eidem poſtea Abiathar,ac poſteris eius, ex cauſa numero præcedenti allegata,abſtulit Salomon rex, deditque eam dicto Sadoc. Sed & illud hic quoque notandum eſt,hoc eſſe primum trãnſlati pontificatus exemplum,de Pôtifice adhuc viuente in alterum. Nihil enim tale vnquam prius actum,in ſacra ſcriptura legimus; quippe cum alias,hæc dignitas,non niſi per mortem naturalem amitti ſoleret. Fallitur ergo Ioſephus 15. Antiq.cap.3. vbi ait, quod prius hanc legem violauit Antiochus Epiphanes, pro Ieſu, ſubrogato in hoc Sacerdotium fratre ipſius Onia. Secundo Ariſtobulus, ab Hircano fratre eum honorem in ſe tranſtulit. Tertius Herodes Ariſtobulum adoleſcentem, viuo adhuc pontifici,ſucceſſorem dedit. Sic ibi Ioſephus. Qui eo loci, pro Ieſu,& Onia, proculdubio Iaſonem,& Menelaum; intelligit; iuxta explicationem ab ipſomet antea lib.12. cap.6. factam. Quod ſi quis dixerit Abiathar quidem,propriam ob culpam: prædictos autẽ,ex mera regis voluntate,ſacerdotio fuiſſe priuatos;& de eiuſmodi Ioſephũ loqui: Reſpondere poſſumus, multo maioris culpæ reum fuiſſe Iaſonem, quam Abiathar: quoniam, etſi ille quodammodo non videatur peccaſſe in regem; peccauerat nihilominus,vel maxime in Deum, vt patet 2. Machab.cap.4. verſ. 10.& ſequentibus. Sed vtcunque hoc ſit. certe Ioſephum ab errore nemo vindicare poterit in eo quod ibidem aſſerit,primum Pontificem de ſua dignitate,ab Antiocho depoſitum,fuiſſe memoratum Iaſonem; cum ex capite Machab. proximè citato, luce meridiana clarius conſtet, dictum Antiochum, prius inique ſanctum Oniam pontificatu ſpoliaſſe; dediſſeque illum Iaſoni; mox eundem honorem ab Iaſone ſublatũ,Menelao adiudicaſſe.Sed non mirum eſt hunc Auctorem hic lapſum eſſe; quippe qui non hic ſolum;

Quod Abiathar ante memoratam eius depoſitionem verè fuerit ſũmus Pontifex.

Primum tranſlati a viuente pontificatus exemplum.

Refellitur Ioſephus.

ſed

ſed aliàs quoque non raro facile a ſacro textu,perperam diſcedere non vereatur.

Quinam Sadoc in pontificatu ſucceſſerint vſque ad Babylonicam captiuitatem, & quot annis ſinguli pontificatum tenuerat.

Verum ex quo iam de Sadoc Pontifice agere cœpimus; duo quæri hoc loco poſ- 15
ſunt. Primum, Quinam poſt ipſum Sadoc, vſque ad Babylonicam captiuitatem,
ſucceſſiue Pontifices fuerint. Nam de alijs qui poſt ipſam Pontifices extiterunt;
infra ſub anno mundi 3517. num. 4. agendum erit. Alterum, quot annis, dictus
Sadoc, & ſinguli eius poſteri, in pontificatu vixerint. Et quidem hoc poſterius, neque ex ſacris libris, neque ex Ioſepho, alioue probato ſcriptore, explorare potuimus. Nuſquam enim de hac re vllum fieri verbum inuenimus. Quo fit, vt non ſicuti Regum; ita & Pontificum continuata per ſingulos ipſorum annos ſucceſſio, in noſtris Annalibus, & tabulis deduci potuerit. Ad id verò quod primo quærebamus, ſciendum eſt, quod tametſi (vt alias diximus) 1. Paralip.cap.6.ver.4.vſque ad 15 recenſeatur genealogia ſeu poſteritas Eleazari filij Aaron, vſque ad Ioſedec, qui poſtea ductus fuit captiuus in Babylonem: Non tamen inde inferri poteſt, omnia huius temporis Pontificum nomina, in ſcripturis ſacris fuiſſe memorata: Quandoquidem (vt ſub anno mundi 2583. nu.6. probauimus) prædicto Paralipomenon loco recenſiti, neque omnes, neque ſoli, Pontificatum tenuiſſe creduntur. Nam & inter Sadoc, & Ioſedec (ſecluſis terminis) vndecim tantummodo numerantur: apud Ioſephum autem, vt paulo poſt patebit, quindecim. Porrò in libris Reg. & Paralip. vbi res geſtæ ab extructo Salomonis templo, ad idem a Chaldæis incenſum, atque exterminatum, deſcribuntur; nonnullorum duntaxat pontificum, ſparſim interruptoque ordine, fit mentio. Traditur enim quod Salomone regnante, Sadoc ſummus erat Sacerdos, quemadmodum num. 13. & 14. præcedentibus monſtratum eſt; & non exprimitur quis ei proximè ſucceſſerit; licet conſtet, ipſum duos filios habuiſſe, nempe Achimaan (vt dicitur 1. Paralip.c.6.ver.8. & 2. Re.c.18. ver.19.22. & 27.) & Azariam 3. Reg.cap.4.ver.2. & probabile ſit, quod poſt dictum Sadoc, pontificatum geſſerint, primo Achimaas, deinde Azarias filij eius, vt numero ſequenti ex Ioſepho dicemus: non tamen, vt arbitror, ille Azarias, qui regnante Aſa, memoratur 2. Paralip.cap.15. ver.1. tametſi tempora conſonent; quia is non Sadoc, ſed Obed filius, ibidem fuiſſe perhibetur; & nequaquam Sacerdos, ſed Propheta appellatur. Item regis Ioſaphat temporibus, erat Sacerdos, & Pontifex Amarias, vt apertè traditur 2. Paralip.cap.19. ver.11. Qui quidem Amarias, non videtur eſſe potuiſſe vllus ex ijs duobus, qui in citata Eleazari genealogia recenſentur 1. Paralip.cap.6. ver.7. & 11. Nam primus fuit auus Sadoc, & conſequenter videtur ad tempora potius Iudicum, quàm Regum pertinuiſſe: Alter verò, poſt tempora ponitur Oziæ regis, quæ fuerunt longe poſteriora temporibus regni Ioſaphat. Regnantibus autem Athalia, ac deinde Ioa, Ioiadam fuiſſe Pontificem, ſæpius repertum inuenies 4. Reg.cap.12. & 2. Paralip.cap.23. Cui poſterioribus eiuſdem regni Ioæ annis, ſucceſſit in Pontificatu Zacharias filius eius, vt colligitur ex eiuſdem lib. Paralip.c.24. ver. 20. Et tamen neuter horum, in dicta Eleazari genealogia recenſetur. Porrò Oziæ regis temporibus, præſertim verò poſterioribus, pontificatum tenebat Azarias, vt patet 2. Paralip.cap.27.ver.17. & 20. Regnante autem Achaz, ſacerdotio fungebatur Vrias ille, qui aliquoties memoratur 4. Reg.cap.16.ver.10. vſque ad finem capitis. Et neque hic Vrias reperitur in præallegata Eleazari genealogia. At verò ſub Ezechia rege, Azarias Pontifex, & primus de ſtirpe Sadoc nominatur, 2. Paralip.cap. 31. ver. 10. & 13. (intellige, non primus huius nominis qui exierit de ſtirpe Sadoc, ſed primus, hoc eſt primogenitus dictæ ſtirpis, dum ipſe viueret) vnde oportet iſtum fuiſſe diuerſum ab illo Azaria quem diximus nominari ſecundo loco inter filios Sadoc; & item, vt arbitror, ab eo qui pontificatum gerebat Ozia regnante, quique forſitan is eſt Azarias pontifex domus Dei cuius fit mentio, 1. Paralip. cap.9. ver.10. & dicitur filius Helciæ filij Moſollam filij Sadoc. Sub eodem Ezechia rege, poſt dictum Azariam, memoratur quidam Eliacim 4. Reg.ca.18. ver. 18. & 37. & cap.19. ver.2. & Iſai. cap.36.ver.3. & 22. & ca.37.ver.2. Qui quoniam ibidem dicitur Præpoſitus Domus, ſiue ſuper domum, creditur a Lyrano, & alijs, fuiſſe Præpoſitus Domus Domini, & conſequenter ſummus Sacerdos: Verumtamē nos ſub anno mundi 3322. num.5. cum Abulenſe probabimus eundem Eliacim non fuiſſe Sacerdotem, ſed Laicum, & domus regiæ præpoſitum. Quamquam, & eodem

Pontifices a Sadoc ad Babylonicam captiuitatem in ſacris paginis memorati.

Ezechia

Ezechia regnante, credimus poſt memoratum Azariam, extitiſſe alium Pontificem nomine Sobna: illum ſcilicet contra quem prophetat Iſaias ca.22. ver.15. vſque ad finem capitis. Sunt etiam qui putant, temporibus Manaſſe regis, Pontificem fuiſſe illum Eliacim, quem Iſaias capite proxime citato ver.20. prædicit, loco Sobnæ, in Pontificatu fore collocandum. Et ij duo quoque, Sobna videlicet, & Eliacim, in Eleazari genealogia iam ſæpius allegata, minime reperiuntur. Ioſiæ verò regis tempore Helciam fuiſſe Pontificem, apertè ac frequenter replicatur 4. Reg.cap.22. & 23. & 2.Paralip.cap.24. Denique ſub Sedecia rege, fit mentio Saraiæ primi Sacerdotis 4. Reg.cap.vlt.ver.18. & Ierem. cap. pariter vlt. ver.24. Nam Sophonias filius Maaſiæ, qui apud Ierem.cap.29.ver.25. 26.& 29. videtur eiſdem temporibus fuiſſe Pontifex, re vera non Sacerdos primus fuit, ſed poſt Saraiam ſecundus; quemadmodum in poſtremis 4. Reg. & Ierem. capitibus, verſibuſque proximè citatis, manifeſte traditur. Ceterum de Phaſſur Sacerdote filio Emmer, qui Ieremiam vinxit in carcerem, vt ipſemet cap. prophetiæ ſuæ 20. teſtatur, quidnam ſentiendum ſit, nos ſub anno mundi 3439. num. 2. dicemus. Iſti ergo ſunt Iudæorum Pontifices, quos ceteris intermedijs prætermiſſis, ſacræ paginæ nominatim recolunt, & intra memorata tempora extitiſſe produnt.

16 Ceteri verò Scriptores, nimirum Ioſephus 10. antiq. cap.11. aliquanto poſt initium; & B.Nicephorus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.2.c. 4. & Auctor Gloſſæ ordinariæ ſuper 3.lib.2. Machab. Et Abulenſis ſuper c.6. lib.1. Paralip. Et Genebrardus lib.1. ſuæ Chronologiæ, & alij, in recenſendis hiſce Pontificibus, varij admodum ſunt; & non ſolum inter ſe diſcrepant; verum etiam, ab his quæ de eiſdem Pontificibus, ſacra ſcriptura in Reg. Paralip.que libris tradit, non parum diſſentire videntur; vt cuiuis eorum ſcripta accuratè conferenti, facile conſtare poterit. Verum enimuerò, nullus eſt, vt arbitror, cui hac in re magis tutiuſue credi poſſe videatur, quàm vni Ioſepho, vtpote qui & Iudæus, & de ſtirpe Sacerdotali, & antiquitatum Hebraicarum ſtudioſiſſimus omniumq; peritiſſimus, & multo, quàm ceteri huius generis ſcriptores, antiquior fuerit. Is itaque loco citato, ſic ait: Ergo primus omnium in templo recens a Salomone extructo Pōtifex fuit Sadocus; cui filius Achimaas ſucceſſit; poſt Achimaam, Azarias; & poſt hunc, Ioramus; Poſt Ioramum, Iſus; & deinceps Axioramus; Phideas; Sudeas; Iulus; Iothamus; Vrias; Nerias; Odeas; Saldumus; Elcias; Sareas; Ioſadocus, qui captiuus Babylonem ductus eſt. Hi omnes, quaſi per manus traditum ſacerdotium, filij parentum ſucceſſores acceperunt, continuata generis ſerie: hæc Ioſephus. Cur autem Pontificum ſucceſſio, quam ponit Ioſephus, tantopere differat ab ea, quæ in ſacro eloquio reperitur, non tam in ipſorū numero, quàm etiam in nominibus: Dicimus, quod quidem ſpectat ad nomina; duo potiſſimum in cauſa eſſe potuiſſe. Alterum quia forte quidam ipſorum fuerint binomines; & altero eos Ioſephus; altero ſcriptura ſacra nuncupauerit. Propterea non deſunt, qui putant, quod quem Auctor 2. Paralip.c.19.ver.11. appellat Amariam; Ioſephus vbi ſupra vocet Ioramum, aut Iſum; & quos ſcriptura 4. Reg.cap.12. & 2. Paralip. cap. 23.nominat Ioiadam, & cap.24. Zachariam; Ioſephus, Sudeam, & Iulum dixerit. Et item duos Azarias, primum qui reſtitit Oziæ regi incenſum adolere tentanti; & alterum, qui ſub Ezechia rege 2. Paralip.cap.31. ver.10. memoratur; primum quidē vocauerit Ioathamum, alterum verò Neriam; & denique Sobnam atque Eliacim, Iſai.cap.22.ver.15. & 20. commemoratos, Odeæ, & Saldumi vocabulis ſignificauerit. Altera cauſa eſt, quia ex quo Iudæi, Græcis, hoc eſt Ægypti Syriæque regibus ac Alexandri Magni ſucceſſoribus, ſubditi eſſe cœperunt, paulatim ad Græca vocabula declinare aſſueuerunt, plurima ipſorum propria cum illis, vel quoquomodo commiſcentes, vel omnino commutantes; quemadmodum aperte teſtatur Ioſephus 12. antiq.cap.6. de Ieſu, qui ſe Iaſonem vocari maluit; & de Onia, qui Menelaus dici voluit. Qui mos ſubſequentibus poſtea temporibus magis inualuiſſe creditur; ita vt, non hominum duntaxat; ſed vrbium quoque plurima nomina, immutata fuerint. Siquidem certum eſt, quod quæ prius Sichem, poſtea Napolis dicta eſt; & quæ Bethſan, Scythopolis, & quæ Lydda, Diſpolis; & eiuſmodi aliæ alijs vocabulis ſunt appellatæ. Similiter credendum eſt accidiſſe Iudæis, quando ſub Romanorum Imperio redacti ſunt; quod ſcilicet interdum nomina ſua, latinis nominibus aliquatenus,

Auctorum varietas in hiſce Pontificibus recenſendis.

Cur differat Ioſephus a ſcriptura ſacra in Pontificum nominibus recenſendis.

nus,præſertim in eorum deſinentijs, aſſimilare ſtuderent: dicentes v. g. pro Ioram, Ioramum; pro Sellum, Seldumum; pro Saraia, Saream; pro Ioſedec, Ioſadocum; & ſic de alijs. Quid igitur mirum eſt, ſi Ioſephus, in recenſendis Pontificũ nominibus, eadem, vt ſuo tempore in vſu erant, protulit? nimirum, quædam Græcè, quædam Hebraicè, & non nihil Latini redolentia? Quod verò attinet ad differentiam numeri Pontificum qui in ſcriptura ſacra, & apud Ioſephum recenſiti inueniuntur: dicimus eam quoque ex duplici alia de cauſa oriri potuiſſe. Vel quia forte Ioſephus inter ſummos Sacerdotes, quoſdam quandoque computauerit, qui tametſi non eſſent ſummi; aliquando tamen pro ſummis ſupplebant, eorum officio fungentes. Vel quoniam ſcriptura ſacra, illorum duntaxat meminerit, qui continuata primogenitorum ſucceſſione Pontificatum tenuerunt: Ioſephus autem eos quoque recenſuerit, qui licet primogeniti non eſſent, Pontifices tamen fuerunt, quemadmodum accidere ſolebat, quando primogenito abſque liberis defuncto, frater eius, vel etiam quandoque fratres eius, vnus poſt alterum, in Pontificatu ſuccedebant. Sed iam tempus eſt, vt ad inſtitutam hiſtoriam, narratio noſtra recurrere debeat.

Cur in eorundem numero.

Per idem tempus, hoc eſt circa initia regni ſui, neceſſe eſt fateri miſſam fuiſſe Salomoni ab Hiram rege Tyri, legationem illam congratulatoriam, cuius, licet ſubobſcurè, & per recapitulationem, fit mentio 3. Reg. cap. 5. ver. 1. & clarius a Ioſepho explicatur 8. antiq. cap. 2. Siquidem credibile eſt Regem Tyri, vtpote Iſraelitis, regione proximum, celeriter audiuiſſe de Salomone, quod non ſolum vnctus rex; verum etiam æmulo, eiuſque ſequacibus occiſis, iam in regno patris confirmatus eſſet; & propterea non multum diſtuliſſe dictam trãſmittere legationem; alioqui nõ videretur fuiſſe opportuna. Crediderim quoque iam ex tunc vel non multo poſt, fieri cœpiſſe ea omnia, quæ narrantur in toto cap. proxime citato, & ferè eadẽ ſunt, cum his, quæ traduntur 2. Paralip. ca. 2. per totum. Et primo quidem, prædictæ legationis occaſione, oportet memoratos reges inuicem fœdus percuſſiſſe, ac obfirmaſſe pacẽ, & amicitiam, quę fuerat inter dictũ Hiram, & Dauidem. Ac deinde Salomonẽ, cum decreuiſſet fabricare domum Domino, & palatium ſibi, poſtulaſſe ab Hiram rege Tyri cedros, & alia de monte Libano ligna, abiegna, pineaque, & eiuſmodi alia, ad fabricas tam grandes opportuna; conueniſſeque cum ipſo, vt rex Tyri curaret cædi diuerſi generis ligna de Libano ac perduci ad mare Mediterraneum, ibiq; in ratibus componi, & in Ioppen aduehi: Salomon autem curaret ea inde transferri in Ieruſalem; daretque Tyrio Regi in cibum domui ſuæ, hoc eſt ſeruis qui cædebant ligna, tritici coros viginti millia, & hordei totidem, & vini metretas viginti millia, & olei ſata pariter viginti millia, per ſingulos annos, intellige donec explerentur fabricæ. Petijt quoque Salomon a Rege Tyri, vt mitteret ſibi virum gnarum, & eruditum in cunctis artibus, atque operibus auri atque argenti, æris & ferri, lignorum quoque, & marmoris, nec non purpuræ, hyacinthi, biſſi, & coccini; quique in omnibus cælaturis, alijſq; eiuſmodi pulcherrimis operum adinuentionibus, valde eſſet peritus, & excellens: Et miſit ei Rex Tyri, Hiram patrem ſuum, hoc eſt, virum eiuſdem quo Rex nominis, quem ob ætatem, eminentemque prædictarum artium ſcientiam apud ſe habebat, honorabatq; tanquam patrem. Erat autem iſte Hiram, de patre quidem Tyrio natus; ſed de matre Hebræa vidua, cuius parentes fuerant, alter de tribu Nephthali, alter de tribu Dan, vt colligitur ex 3. Reg. cap. 7. ver. 14. & 2. Paralip. cap. 2. ver. 14. & ſic poſſunt duo iſta loca conciliari: Et hic erat in omnibus prædictis artibus omnium ſui temporis excellentiſſimus. Iuſſit inſuper Salomõ in toto Iſraele cogi triginta millia operariorum, ex quibus viciſſim ſingulis menibus decem millia irent cum ſeruis Hiram Regis Tyri ad cædenda ligna de Libano. Et præterea mandauit denuo, poſt dinumerationem a patre ſuo factam, recenſeri Proſelytos in toto Iſraele exiſtentes, qui inuenti ſunt centum quinquaginta tria millia & ſexcenti; quorum octoginta millia deputata ſunt, vt cæderent lapides grandes in montibus; & ſeptuaginta millia, vt portarent onera, hoc eſt, eoſdem lapides de montibus, & ligna de Ioppen in Ieruſalem; reliqui verò ter mille, & ſexcenti, præfecti ſunt operibus. Atque omnis iſte apparatus, ſicuti videtur fieri cœpiſſe hoc anno primo regni Salomonis, vt dictum eſt; ita oportet quod poſtea continuauerit vſque ferè ad conſummationem fabricarum, hoc eſt per annos viginti, quemadmodum colligi poteſt 3. Re. c. 9. ver. 10. & 11.

Legationes & conuenta inter Salomonem et Hiram Tyri regem. 17

De operarijs a Salomone pro templi fabrica indictis.

Eodem

18 Eodem circiter anno regni Salomonis primo, Adad de ſemine Idumæorum regio, qui (vt ſub anno mundi 2992. nume. 2. dictum eſt) quando Ioab percutiebat Idumæos, transfugerat ad Pharaonem in Ægyptum; audita (quemadmodum dicitur 3. Reg. cap. 11. ver. 21.) morte Dauidis, & Ioab, petiit obtinuitque a Pharaone licentiam redeundi in patriam ſuam, ſperans ſe poſſe recuparare regnum patrum ſuorum, hoc eſt ipſam Idumæam, quam Dauid, & Ioab ſubegerant Iſraeli: verumtamen quod ipſe Adad, propter Salomonis potentiam, nihil attentare auſus fuerit, præſertim quamdiu Salomon in veri Dei cultu permanſit, manifeſtum eſt. Nam 3. Reg. cap. 5. ver. 4. de ſe ipſo dicit Salomon: Nunc autem requiem dedit Deus meus mihi per circuitum, & non eſt Satan, hoc eſt Aduerſarius, neque occurſus malus.] & cap. 4. ver. 24. de eodem Salomone dicitur: quod habebat pacem ex omni parte in circuitu, habitabatque Iuda, & Iſrael abſque timore vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, a Dan vſque Berſabee, cunctis diebus Salomonis.] intellige quibus verum Deum coluit. Ex quibus omnibus, aperte infertur, ipſum Adad veniſſe quidem hoc anno ad ſuos, animo ſolicitandi Idumæos, vt ab Iſraelitis deficientes, ad ſe redirent; ſed non auſum fuiſſe tunc id facere; præſertim cum non multo poſt audiuerit, Salomonem duxiſſe filiam Pharaonis in vxorem; & propterea diſtuliſſe conſilium ſuum exequi, vſque ad poſtrema eiuſdem Salomonis tempora, quemadmodū ſub anno mundi 3058. num. 1. dicemus.

Adad cur de Aegypto redierit in Idumeā terram patrū ſuorum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3021.

QVARTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 478.

---

1 ANNO regni Salomonis ſecundo (vt ex ſacro narrationis ordine, a quo ſine vrgenti cauſa, quæ hic non apparet, recedendum non eſt, conijci poſſe videtur;) nimirum inter occiſionem Adoniæ ac Ioab, eiectionemque Abiathar, primo anno factam; & profectionem Regis in Gabaon; quam anno tertio accidiſſe, ſub anno inſequenti probabimus: Salomon, confirmato iam regno ſuo per mortem eiectionemque inimicorum ſuorum, duxit filiam Pharaonis Regis Ægypti in vxorem. Et adduxit eam in ciuitatem Dauid, hoc eſt in arcem Sion, donec ædificaret domum ſuam, & domum Domini, & murum in circuitu Ieruſalem 3. Reg. cap. 3. ver. 1. Vbi Abulenſis quæſt. 1. ait, quod hæc fuit prima vxor, quā duxit Salomon ex quo factus eſt Rex; & propterea eam poſtea ſemper præ ceteris honorauit, vt videtur colligere ex illis verbis Cantic. cap. 6. ver. 7. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea.] & poſt pauca: Viderunt eam filiæ; & beatiſſimam prædicauerunt reginæ, & concubinæ; & laudauerunt eam.] Non eſt autem credendum, quod poſt occiſos Adoniam, & Ioab hoſtes ſuos primarios, multum diſtulerit Salomon ducere hanc vxorem; nimirum, vt adhuc magis firmaret regnum ſuum, nec tam facile eſſet finitimis populis inſurgere contra ipſum; ſcientes, quod affinitate iunctus eſſet Pharaoni, qui & ipſe erat Rex valde potens; & per hoc comprobari poteſt, quod ſupra dictum eſt, videlicet, Salomonem hoc circiter anno, prædictā duxiſſe vxorem; cui etiam dedit Pharao in dotem Gazer, vrbem tribus Ephraim, de qua dicitur Ioſue cap. 16. in fine: Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer, habitauitque Chananæus in medio Ephraim, vſque in diem hanc tributarius.] Porrò hanc vrbem poſtea cepit Pharao, & ſuccendit, interfecto Chananæo; deditque eam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis, vt dicitur 3. Reg. cap. 9. ver. 16.

Salomon ducit filiam Pharaonis vxorem.

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3022.

QVARTAE MVNDI AETATIS ANNVS 479.

Salomon ſacrificat Domino in Gabaon.

ANNO regni ſui tertio, vt numero proximo probabitur, Salomon rebus im- 1
perij ſui iam ſatis firmiter ſtabilitis; videns quod Deus eſſet cum eo, & proſperaret ac magnificaret eum valde; vt pro his debitas gratiarum actiones Domino rependeret; congregato vniuerſo Iſraele, nimirum Tribunis, Centurionibus, Ducibus, Iudicibus, ac Principibus familiarum; abijt cum eis in excelſum Gabaon, vbi tunc erat tabernaculum fœderis, & Altare æneum, quæ olim fabricauerat Beſeleel, iubente Moyſe, in deſerto; & ſolemniter obtulit ibi Salomon mille hoſtias. Et ecce in ipſa nocte, quæ poſt oblatas victimas ſubſequuta eſt, per ſomnium apparuit illi Dominus, præcepitq; ei, vt poſtularet ab eo quæcunq; vellet; cui Salomon, conſiderans magnitudinem regni quod dederat ei Dominus, & multitudinem ſubditorum, nihil aliud petijt, niſi vt ex quo ſubiecerat ſibi populum penè infinitum, daret quoque ſapientiam, & prudentiam talem, qua rectè, & conuenienter poſſet eum regere ac iudicare. Tantopere igitur placuit in oculis Domini hæc Salomonis ſancta petitio; vt dederit ei cor ſapiens, & intelligens, quale nullus ante eum habuerat, aut habiturus eſſet. Sed & diuitias, & gloriam dedit ei ſupra omnes Reges Iſrael, qui eum præceſſerant, aut poſt ipſum fuerint. Et inſuper, promiſit ei valde diuturnam vitam; Si tamen ita obſeruaſſet præcepta Domini, quemadmodum fecerat Dauid pater eius. Expergefactus ergo Salomon, Dei gratia, cognouit quod illud ſomnium non eſſet vanum, aut illuſorium, qualia eſſe ſolent, quæ interdum a diabolo, opera Dei nequiter imitante ac ſubuertente, excitantur, vt incautos decipiat: ſed miſſum ſibi fuerat a Deo, qui vt dicitur, Iob ca. 33. ver. 15. Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſciplina &c. Cum verò rediſſet Salomon in Ieruſalem, obtulit ibi quoque pro gratiarum actione Deo, holocauſta, & victimas coram arca fœderis Domini, quam reduxerat Dauid de Cariathiarim, vt ſub anno mundi 2990. num. 3. dictum eſt; & fecit grande conuiuium vniuerſis famulis ſuis; nimirum his, qui ipſum comitati fuerant euntem, ac redeuntem de Gabaon. Hæc latius tradita inuenies 3. Reg. cap. 3. ver. 4. vſque ad 16. & 2. Paralip. cap. 1. ver. 1. vſque ad 14.

Petit obtinetq; a Domino ſapientiam.

Probantur prædicta in Gabaō acta, contigiſſe anno regni Salomonis tertio.

Dixi prædicta contigiſſe anno regni Salomonis tertio, quod etiam ſentit Abu- 2
lenſis, ſuper 2. Paralip. cap. 1. quæſt. 2. quamuis id rectè non probet: ait enim profectionem Salomonis in Gabaon, factam eſſe poſt occiſum Semei; eo motus argumento, quod tam loco citato, quam 3. Reg. cap. 3. dicatur Salomon abijſſe in Gabaon, quando iam confirmatus erat in regno; & tunc proprie (inquit) dicebatur confirmatus in regno, quando interfecit omnes inimicos ſuos; inter quos etiam erat Semei; ergo &c. Deinde ſic arguit. Semei occiſus eſt triennio poſt initium regni Salomonis; ergo in fine anni tertij, vel circa initia quarti ipſius Salomonis. Sed mihi profectò probabilius videtur dicendum, quod tunc verè Salomon dici poterat confirmatus in regno, quando occidit Adoniam, & Ioab, & expulit a ſe Abiathar: Iſti enim erant viri admodum potentes, & quia cor eorum non erat cum Salomone, nō poterat ſatis firmum eſſe regnum eius, niſi poſteaquam illi de medio ſublati ſunt. At Semei, nuſquam legitur quod ſecutus fuerit partes Adoniæ; neque quod vllatenus aduerſatus fuerit Salomoni; ſed nec erat vir tantæ auctoritatis in populo, vt poſſet turbare regnum Salomonis; & certum eſt, ipſum non ob tale quid; ſed tantummodo propter iniuriam olim Dauidi irrogatam, iuſſum fuiſſe interfici. Præterea ſi Salomon profectus eſt in Gabaon antequam cæpiſſet fabricare templum, vt ex ipſa ſacri textus ſerie manifeſtum eſt; & ipſemet concedit Abulenſis; proculdubio fit

conſequens,

conſequens, id accidiſſe ante necem Semei. Nam ſiue ſupputemus annos regni Salomonis, a prima, ſiue a ſecunda eius vnctione, oportet ipſum Semei occiſum fuiſſe poſt iam inchoatam Templi fabricam; ad quòd probandum primo ſupponimus duo quæ certiſſima ſunt, nec in dubium vocari poſſunt. alterum eſt, interitũ Semei accidiſſe poſt tres annos non(vt putat Abulenſis)ex quo cœperat regnare Salomon; ſed ex quo ipſe Salomon interdixerat illi exitum de Ieruſalem; alterum quòd iſta interdictio, nõ fuit facta, niſi poſt obitum Dauidis; quando iam aliquot diebus ante, Salomon vnctus ſecundo fuerat in Regem: Deinde dicimus, Salomonem poſt obitum patris, integrum ſaltem menſem cum vniuerſo Iſraele traduxiſſe in celebrando luctu eius, quemadmodum ſub anno mundi 3020. num. 11. dictum eſt; quo expleto, non ſtatim, vt eſt veriſimile; ſed poſt aliquot dies Adoniã induxiſſe matrem Salomonis, vt poſtularet a Rege dari ſibi Abiſag in vxorem; & propterea fuiſſe interfectum; & poſtea Salomonem expuliſſe Abiatharum, ac iuſſiſſe occidi Ioab; & denique ex hac occaſione, recordatum præcepti paterni, de puniendo Semeo, præcepiſſe ei, nimirum circa medietatem ſecundi menſis, ne exiret de Ieruſalem; alioqui ſciret ſe moriturum. Cum igitur poſt tres annos ab hoc præcepto, vt dicitur 3. Reg. cap. 2. verſic. 39. transfugerint ſerui Semei ad Achis Regem Geth; & vbi hoc audiuit Semei, ipſe profectus ſit in Geth; ac inde reduxerit ſeruos ſuos in Ieruſalem; & poſt hæc delatus ad Regem Salomonem, iuſſus ſit interfici; profecto apparet, necem Semei non potuiſſe contingere, niſi quindecim circiter diebus poſt elapſos prædictos tres annos; & conſequenter, ſi ſupputarentur anni regni Salomonis a ſecunda eius vnctione, oporteret Semei fuiſſe occiſum anno quarto, ſub finem ſecundi menſis, vel potius circa initia tertij: & conſequẽter aliquanto poſt inchoatam Templi fabricam. ſi verò ſupputentur a prima eius vnctione, quæ tribus circiter menſibus præceſſit ſecundam, quemadmodum ſub anno mundi & numero proxime citatis ſupputãdos eſſe probauimus; proculdubio cadet interitus Semei, in anno regni Salomonis quarto, ſub finem menſis octaui aut circa initia noni; & per conſequens adhuc multo poſt initium dictæ fabricæ. Inſuper cum certum ſit, vt expreſſe traditur 3. Reg. capitulo ſexto, verſic. primo, & ſecundo Paralipom. capitulo 3. verſic. ſecundo Salomonem cœpiſſe Templi ædificium anno regni ſui quarto, menſe ſecundo; etiam ſi concederemus Semei fuiſſe occiſum circa medietatem eiuſdem menſis; non videretur Salomon potuiſſe poſt interitum Semei, ire cum toto Iſraele in Gabaon; & celebrare ibi ſacrificia ſollemniſſima; ac inde cum eodem comitatu redire in Ieruſalem; aliaq; ibidem ſacrificia, & conuiuia facere; & pòſtea eodem quoque menſe Templi fabricã inchoare; præſertim cum poſt prædicta conuiuia, videatur Salomon quædam alia geſſiſſe, vt paulo poſt dicemus, quæ aliquam etiam moram inter memorata conuiuia & Templi fabricam interceſſiſſe arguunt. Ex his ergo omnibus patere iam poſſe arbitror, prædictam Salomonis profectionem in Gabaon, factam eſſe ante occiſum Semei, non autem poſt; & propterea potius ſub anno regni Salomonis tertio, quàm ſub quarto eſſe ponendam: tunc enim iam ſatis confirmatus erat in regno; quia non ſolum ſuſtulerat inimicos ſuos, ſed etiam affinitatem cum Pharaone potentiſſimo Rege iam contraxerat, vt dictum eſt.

3 Eodē anno regni ſui tertio, Salomon reuerſus in Ieruſalē, poſt ſacrificia, & conuiuia ſuperius memorata, cœpit edere ſigna ſapientiæ, ſibi a Deo traditæ, admirabilia, & primo quidem, cum quadam die vacaret publicæ populi audientiæ; Ecce duæ mulieres meretrices, quarum vna infantem ſuũ dormiens oppreſſerat; & mortuũ cũ alterius infante viuo clã commutauerat; contendere cœperunt coram Rege; vtraq; affirmante, infantē viuũ eſſe filiũ ſuũ; neq; vlla cõueniens probatio magis pro vna, quam pro altera parte adduci poterat; quia ſolæ, in vna eadēque domo, ambæ pepererant. In hoc tam obſcuro, atque ancipiti iudicio, prudentiſſimus Rex, cunctis qui aderant cæcutientibus, & quid in tali caſu fieri poſſet ignorantibus; iubet adferri gladium, & diuidi infantem viuum; & vtrique medietatem dari; non ſine tacita aſtantium irriſione; verumtamen cum diligentius obſeruaſſet Rex mulieres, & alteram quidem ſententiæ libenter annuiſſe; alteram verò è contrario valde commotam videret, ac proteſtantem malle ſe filio ſuo viuo, quàm filium ſuum vi-

Salomon oſtendit ſapientiam ſuam in ſubditorũ cauſis diiudicandis.

Xxx ta

ta priuaris ſtatim cognouit eam eſſe veram pueri viuétis matrem; eidemque ipſum dari imperauit; obſtupeſcentibus omnibus, & cõmendantibus tantam in Rege ſuo iuniore prudentiam quæ res confeſtim in omni Iſraele diuulgata, fecit vt omnes deinceps timerent Regem, videntes ſapientiam Dei in eo eſſe, ad faciendum iudicium, 3.Reg.cap.3.ver.16. vſque ad finem. Cœpit deinde Salomon congregare ſibi currus & equites penè innumerabiles; & argentum, atque aurum, quaſi lapides in vijs exiſtentes; & cedrorum copiam, ac ſi eſſent veluti ſycomori, quæ ibidem paſſim naſcuntur in campeſtribus; aliaque multa inſignia, ac generoſi admodum cordis indiia facere, cum magna tum ſubditorum ſuorum, tum etiam exterorum admiratione, vt locis opportunioribus in ſequenti orbis ætate dicemus.

Cur Auctores de ſumma annorum huius mundi ætatis non conueniãt.

Ceterum, quoniam hic deſinit quarta mundi ætas; de cuius annorum ſumma, 4
non eadem eſt omnium ſententia, breuiter hoc loco, iuxta pollicitationem noſtram in operis præfatione præmiſſam, tangendę ſunt cauſæ huius diuerſitatis inter Auctores, qui de geſtis horum temporum ſcripſerunt. ſunt autem, ſi bene recolo, præcipuæ, tantummodo duæ; Altera eſt, quia variæ reperiuntur de tempore ſeu duratione Ducatus Ioſue opiniones, vt nos ſub anno mundi 2591.num.10.diſſeruimus. Altera, quoniam nonnulli exiſtimant annos in libro Iudicum notatos interregnorum, & ſeruitutum, quæ frequenter illis temporibus acciderunt, non eſſe computandos in annis ipſorum Iudicum; ſed ipſis potius ſuperaddendos; & propterea ab introitu Iſraelis in terram promiſſionis, vſque ad iacta Templi Salomonis fundamenta, numerant annos quingentos nonaginta & vnum: Nos verò ſecuti textum ſcripturæ ſacræ expreſſum 3. Reg. cap. 6. ver. primo ponimus tantummodo annos quadringẽtos octoginta; cuius rei rationes fuſius ſub anno mundi proxime adducto, a num.10. vſque ad 16. incluſiuè adduximus.

TABVLÆ

Digitized by Google

TABVLAE
Computationis, & concurſus annorum vitæ, Ducatusq; Procerũ, & Aerarum quartæ Mũdi ętatis.

	ANNI						
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchiæ Aſsyriorũ*	*Vitæ Iob.*	*Vitæ Mariæ ſororis Moyſi.*	*Vitæ Aaronis.*	*Vitæ Moyſi.*
Moyſes educit populum de Aegypto inch. an.	2544	888	529	216	88	84	81
Erigit tabernaculũ inch. an. Et deſinente, Iob moritur.	2545	889	530	217	89	85	82
Idumæi, ab Amorrhæis de proprijs ſedibus pellũtur an.	2546	890	531		90	86	83
Cecrops 1. Athenienſium rex moritur ſub fin. an.	2547	891	532		91	87	84
Athenis prima Ariopagi inſtitutio an.	2548	892	533		92	88	85
Poſt annos 23.	23	23	23		23	23	23
Naaſſon genuit Salmon an.	2571	915	556		115	111	108
Poſt annos 4.	4	4	4		4	4	4
Aſcadas rex Aſsyriorum moritur in fin. an.	2575	919	560		119	115	112
Amyntas regnat in Aſsyria inch. an.	2576	920	561		120	116	113
Poſt annos 6.	6	6	6		6	6	6
Iſraelitæ faciunt 32. manſionem in Aſiongaber an.	2582	926	567		126	122	119
Veniunt in Cades. Maria, Aarõ, & Moyſes moriũtur an.	2583	927	568		127	123	120
Ioſue dux, introducit populũ in terrã promiſsã, inch. an.	2584	928	569				
Poſt annos 5.	5	5	5				
Ioſephi oſſa in Sichem ſepeliuntur an.	2589	933	574				
1. Terræ diuiſio. & 1. annus ſabbaticus an.	2590	934	575				
Tabernaculũ trãsfertur in Silo. Terræ diuiſio abſoluit.	2591	935	576				
Poſt annos 2.	2	2	2				
Ioſue moritur in fine an.	2593	937	578				
Interregnum ſub regimine Seniorum inch. an.	2594	938	579				
Poſt annos 7.	7	7	7				
Cœperunt computari an. Ducatus Othonielis.	2601	935	586				
Poſt annos 15.	15	15	15				
Corinthus creditur condita an.	2616	950	601				
Poſt annos 4.	4	4	4				
Amyntas rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2620	954	605				
Regnat Belothus in Aſsyria inch. an.	2621	955	606				
Poſt annos 12.	12	12	12				
Annus Iubilei primi.	2633	967	618				
Poſt annos 7.	7	7	7				
Othonicl moritur in fine an.	2640	974	625				
Incipiunt an. qui tribuuntur Ducatui Aod.	2641	975	626				
Poſt annos 4.	4	4	4				
Belothus rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2645	979	630				
Bellepares in Aſsyria regnat inch. an.	2646	980	631				
Poſt annos 19.	19	19	19				
Salmon genuit Booz de Rahab an.	2665	999	650				
Poſt annos 10.	10	10	10				
Bellepares rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2675	1009	660				
Lamprides regnat in Aſsyria inch. an.	2676	1010	661				
Poſt annos 7.	7	7	7				

Vitæ

Vita Ioſue.	Regni Cecropis.	Vita Caleb	Vita Naaſſon.	Regni Aſcadas regis Aſſyriorum.	Ducatus Moyſi.	Ab exitu Iſraelis de Aegypto.	Sacerdotij Aaronis.	Vita Salmon.	Regni Amynthas in Aſſyria.	Sacerdotij Eleazari.	Ducatus Ioſue.	Ab introitu Iſrael in terram promiſſionis.	Regiminis Seniorum.	Ducatus Othoniclis.	Regni Belochi in Aſſyria.	Ducatus Aod.	Regni Bellepares in Aſſyria	Vita Booz.	Regni Lamprides in Aſſyria.	Sabbatici.	Iubileorũ
61	47	39	31	9	1	1															
62	48	40	32	10	2	2	1														
63	49	41	33	11	3	3	2														
64	50	42	34	12	4	4	3														
65		43	35	13	5	5	4														
23		23	23	23	23	23	23														
88		66	58	36	28	28	27	1													
4		4		4	4	4	4	4													
92		70		40	32	32	31	5													
93		71			33	33	32	6	1												
6		6			6	6	6	6	6												
99		77			39	39	38	12	7												
100		78			40	40	39	13	8	1											
101		79				41		14	9	2	1	1									
5		5				5		5	5	5	5	5									
106		84				46		19	14	7	6	6									
107		85				47		20	15	8	7	7								1	
108		86				48		21	16	9	8	8									
2		2				2		2	2	2	2	2									
110		88				50		23	18	11	10	10									
		89				51		24	19	12		11	1								
						7		7	7			7	7								
						58		31	26			18	8	1							
						15		15	15			15		15							
						73		46	41			33		16							
						4		4	4			4		4							
						77		50	45			37		20							
						78		51				38		21	1						
						12		12				12		12	12						
						90		63				50		33	13						1
						7		7				7		7	7						
						97		70				57		40	20						
						98		71				58			21	1					
						4		4				4			4	4					
						102		75				62			25	5					
						103		76				63				6	1			9	
						19		19				19				19	19				
						122		95				82				25	20	1			
						10		Quot verò annis ſuperuixerit Salmon incertum eſt				10				10	10	10			
						132						92				35	30	11			
						133						93				36		12	1		
						7						7				7		7	7		

	ANNI					
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſsyriorũ*	*Ab exitu Iſraelis de Aegypto.*	*Ab introitu Iſrael in terram promiſsionis.*	*Ducatus Aod.*
Annus Iubilei ſecundi. Poſt annos 24.	2683 24	1027 24	668 24	140 24	100 24	43 24
Lamprides rex Aſsyriorum moritur in fin. an.	2707	1051	692	164	124	67
Soſares regnat in Aſsyria inch. an. Poſt annos 12.	2708 12	1052 12	693 12	165 12	125 12	68 12
Obijt Aod circa initia, & Sangar in fin. an.	2720	1064	705	177	137	80
Incipiunt an. attributi præfecturæ Debboræ, & Barac.	2721	1065	706	178	138	
Ianus I. Italiæ rex, regnare cœpiſſe creditur an. Poſt annos 5.	2722 5	1066 5	707 5	179 5	139 5	
Soſares Aſsyriorum rex, obijt deſinente an.	2727	1071	712	184	144	
Lampares regnat in Aſsyria inch. an. Poſt annos 5. incidit.	2728 5	1072 5	713 5	185 5	145 5	
Annus Iubilei tertij. Poſt annos 15.	2733 15	1077 15	718 15	190 15	150 15	
Incipit hiſtoria libri Ruth an. Poſt annos 9.	2748 9	1092 9	733 9	205 9	165 9	
Lampares rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2757	1101	742	214	174	
Pannias regnat ſuper Aſsyrios inch. an.	2758	1102	743	215	175	
Noemi cum nuru Ruth redit in Bethleem inch. an. & ſub fin. an. Booz genuit Obed ex Ruth.	2759	1103	744	216	176	
Concurrit ferè totus cum an. I. vitæ Obed: & Debbora, & Barac moriuntur in fin. an.	2760	1104	745	217	177	
Incipiunt an. principatui Gedeonis attributi. Poſt annos 22.	2761 22	1105 22	746 22	218 22	178 22	
Annus Iubilei quarti. Poſt annos 17.	2783 17	1127 17	768 17	240 17	200 17	
Gedeon mortuus eſt in fin. an.	2800	1144	785	257	217	
Abimelech fit Dux populi Iſrael inch. an.	2801	1145	786	258	218	
Pannias Aſsyriorum rex obijt in fin. an.	2802	1146	787	259	219	
Soſarmus regnat in Aſsyria inch. an. & Abimelech moritur in Iſrael ſub fin. an.	2803	1147	788	260	220	
Thola fit Dux in Iſrael inch. an. Poſt annos 17.	2804 17	1148 17	789 17	261 17	221 17	
Soſarmus rex Aſsyriorum moritur in fin. an.	2821	1165	806	278	238	
Mitreus regnat in Aſsyria inch. an. Poſt annos 4.	2822 4	1166 4	807 4	279 4	239 4	
Thola Iſraelitarum Dux moritur in fin. an.	2826	1170	811	283	243	
Iair iudicat Iſraelem inch. an. Poſt annos 4.	2827 4	1171 4	812 4	284 4	244 4	
Iſrael traditur in manus Philiſthinorum an. Poſt annos 2.	2831 2	1175 2	816 2	288 2	248 2	
Annus Iubilei quinti. Poſt annos 9.	2833 9	1177 9	818 9	290 9	250 9	
Heli naſcitur circa initia an. Poſt annos 6.	2842 6	1186 6	827 6	299 6	259 6	
Mitreus rex Aſsyriorum, & Iair Dux Hebr. decedunt in fin. an.	2848	1192	833	305	265	

Vitæ Booz.	Regni Lamprides in Aſſyria.	Regni Soſares in Aſſyria.	Ducatus Deboræ, & Barac.	Regni Lampares in Aſſyria.	Regni Pannias in Aſſyria.	Vitæ Obed.	Ducatus Gedeonis	Ducatus Abimelech.	Regni Soſarmi in Aſſyria.	Ducatus Tholæ.	Regni Mitrei in Aſſyria.	Ducatus Iair.	Vitæ Heli.	Sabbatici.	Iubilæorum.
19 24	8 24														2
43	32														
44 12		1 12													
56		13													
57		14	1												
58 5		15 5	2 5												
63		20	7												
64 5			8 5	1 5											
69 15			13 15	6 15											3
84 9			28 9	21 9											
93			37	30											
94			38		1									25	
95			39		2										
Quot autem			40		3	1									
annis ſuperuixerit					4 22	2 22	1 22								
Booz incertum eſt					26 17	24 17	23 17								4
					43	41	40							31	
					44	42		1							
					45	43		2							
						44		3	1						
						45 17			2 17	1 17					
						62			19	18				34	
						63 4				19 4	1 4				
						67				23	5				
						68 4					6 4	1 4			
						72 2					10 2	5 2			
						74 9					12 9	7 9			5
						83 6					21 6	16 6	1 6	37	
						89					27	22	7		

	ANNI					
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſſyriorũ.*	*Ab exitu Iſraelis de Aegypto.*	*Ab introitu Iſrael in terram Chanaan.*	*Vitæ Obed.*
Tautanes in Aſsyria regnat, & Iephte fit Dux in Iſrael inch. an.	2849	1193	834	306	266	90
Iephte interficit Ephraimitas an.	2850	1194	835	307	267	91
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4
Iephte moritur ſub fin. an.	2854	1198	839	311	271	95
Abeſan Dux Iſrael. Et Obed genuit Ieſſe inch. an.	2855	1199	840	312	272	96
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	Quot
Septima Iſraelis præuaricatio an.	2860	1204	845	317	277	vero annos
Samſon naſcitur inch. an. Et Abeſan moritur in fin.	2861	1205	846	318	278	ſuper vixerit
Ahialon fit Dux in Iſrael inch. an.	2862	1206	847	319	279	Obed deffini
Poſt annos 9.	9	9	9	9	9	re non
Ahialon moritur in fine an.	2871	1215	856	328	288	poſſumus.
Abdon Dux Iſrael inch. an. Et Troia capta eſt.	2872	1216	857	329	289	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	
Aeneas regnat in Italia an.	2875	1219	860	332	292	
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	
Abdon moritur ſub finem an.	2879	1223	864	336	296	
Samſon iudicat Iſraelem inch. an. Et Tautanes rex Aſſyriorum moritur in fin. an.	2880	1224	865	337	297	
Tanteus regnat in Aſsyria inch. an.	2881	1225	866	338	298	
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	
Annus Iubilei ſexti.	2883	1227	868	340	300	
Poſt annos 16.	16	16	16	16	16	
Samſon moritur in fine an.	2899	1243	884	356	316	
Heli fit Iudex Populi Iſraelitici inch. an.	2900	1244	885	357	317	
Samuel natus creditur an.	2901	1245	886	358	318	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	
Offertur Domino in miniſterium tabernaculi an.	2904	1248	889	361	321	
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	
Heli acriter a Domino corripitur an.	2909	1253	894	366	326	
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	
Reuelatur Dominus Samueli an.	2913	1257	898	370	330	
Poſt annos 7.	7	7	7	7	7	
Tanteus rex Aſsyriorum moritur ſub fin. an.	2920	1264	905	377	337	
Thineus regnat in Aſsyria inch. an.	2921	1265	906	378	338	
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	
Berzelai Galaadites natus an.	2925	1269	910	382	342	
Poſt annos 8.	8	8	8	8	8	
Annus Iubilei ſeptimi.	2933	1277	918	390	350	
Poſt annos 6.	6	6	6	6	6	
Heli ceſſit e vita in fine an.	2939	1283	924	396	356	
Samuel fit Iudex populi inch. an.	2940	1284	925	397	357	
Poſt annos 10.	10	10	10	10	10	
Ieſſe gennit Dauidem inch. an. Et Thineus rex Aſsyriorum moritur in fin. an.	2950	1294	935	407	367	
Dercilus regnat in Aſsyria inch. an.	2951	1265	936	408	368	
Poſt annos 8.	8	8	8	8	8	

Vitæ Heli.	Regni Tautanes in Aſsyria.	Ducatus Iephte.	Ducatus Abeſan.	Vitæ Ieſſe.	Vitæ Samſonis.	Ducatus Ahialon.	Ducatus Abdon.	A Troia capta, et ſubuerſa.	Ducatus Samſonis.	Regni Tantei in Aſsyria.	Ducatus Heli.	Vitæ Samuelis.	Regni Tinei in Aſſyria.	Vitæ Berzelai Galaaditis.	Ducatus Samuelis.	Vitæ Dauidis.	Regni Dercilis regis Aſsyriorum.	Sabbatici	Iubileorum
8	1	1																38	
9	2	2																	
4	4	4																	
13	6	6																	
14	7		1	1															
5	5		5	5															
19	12		6	6															
20	13		7	7	1														
21	14			8	2	1													
9	9			9	9	9													
30	23			17	11	10													
31	24			18	12		1	1											
3	3			3	3		3	3											
34	27			21	15		4	4											
4	4			4	4		4	4											
38	31			25	19		8	8											
39	32			26	20			9	1										
40				27	21			10	2	1									
2				2	2			2	2	2									
42				29	23			12	4	3									6
16				16	16			16	16	16									
58				45	39			28	20	19									
59				46				29		20	1								
60				47				30		21	2	1							
3				3				3		3	3	3							
63				50				33		24	5	4							
5				5				5		5	5	5							
68				55				38		29	10	9							
4				4				4		4	4	4							
72				59				42		33	14	13						47	
7				7				7		7	7	7							
79				66				49		40	21	20						48	
80				67				50			22	21	1						
4				4				4			4	4	4						
84				71				54			26	25	5	1					
8				8				8			8	8	8	8					
92				79				62			34	33	13	19				50	7
6				6				6			6	6	6	6					
98				85				68			40	39	19	15					
				86				69				40	20	16	1			51	
				10				10				10	10	10	10				
				96				79				50	30	26	11	1			
				97				80				51		27	12	2	1		
				8				8				8		8	8	8	8		

	ANNI						
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſſyriorũ*	*Ab exitu Iſraelis de Aegypto.*	*Ab introitu Iſraelis in terrã Chanaan.*	*Vita Ieſſe.*	*A Troia capta, et ſubuerſa.*
Samuel purgat Iſraelem ab idololatria, inch. an. Et Saul eligitur rex populi ſub finem an.	2959	1303	944	416	376	105	88
Concurrit cum anno regni Saulis primo.	2960	1304	945	417	377	106	89
Saul exterminat Amalecitas an.	2961	1305	946	418	378	107	90
Idem à Deo reprobatur inch. an.	2962	1306	947	419	379	108	91
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2
Dauid primo vngitur a Samuele ſub fin. an.	2964	1308	949	421	381	110	93
Concurrit cum an. 1. a prima vnctione Dauidis.	2965	1309	950	422	382	111	94
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4
Hebræorum victoria de Agareis an.	2969	1313	954	426	386	115	98
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2
Dauidis monomachia cum Goliath gigante an.	2971	1315	956	428	388	117	100
Saul falſo promittit dare Merob Dauidi vxorem.	2972	1316	957	429	389	118	101
Dat Michol Dauidi vxorem an.	2973	1317	958	430	390	119	102
Incipit apertè perſequi Dauidẽ. Et Ieſſe creditur obijſſe	2974	1318	959	431	391	120	103
Miphiboſeth naſcitur, & Abiathar fit Pontifex inch. an.	2975	1319	960	432	392		104
Saul perſequitur Dauidem in montibus Engaddi.	2976	1320	961	433	393		105
Samuel moritur ſub finem an.	2977	1321	962	434	394		106
Saul perſequitur Dauidem in deſerto Ziph.	2978	1322	963	435	395		107
In prælio contra Philiſthæos perijt an.	2979	1323	964	436	396		108
Dauid ſup Iuda, & Isboſeth ſuper Iſrael regnãt inch. an.	2980	1324	965	437	397		109
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2		2
Cœpit bellum inter domum Saulis, & Dauidis	2982	1326	967	439	399		111
Annus Iubilei octaui.	2983	1327	968	440	400		112
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3		3
Abner curat ſubdere Iſraelem Dauidi ſub fin. an.	2986	1330	971	443	403		115
Isboſeth mortuo, regnat Dauid in Iſrael an.	2987	1331	972	444	404		116
Dauid bellum gerit contra Philiſthæos an.	2988	1332	973	445	405		117
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2		2
Reducit Arcam Dei in Ieruſalem an. Et Dercilus rex Aſſyriorum moritur in fin. an.	2990	1334	975	447	407		119
Eupales regnat in Aſſyria inch. an.	2991	1335	976	448	408		120
Dauid dilatat imperium ſuum in Syria.	2992	1336	977	449	409		121
Conuertit ſe ad regni gubernacula.	299·	1337	978	450	410		122
Committit adulterium cum Bethſabee.	2994	1338	979	451	411		123
Increpatur à Nathan de adulterio, & homicidio.	2995	1339	980	452	412		124
Genuit de Bethſabee Salomonem an.	2996	1340	981	453	413		125
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2		2
Abſalom occidit Amnonem fratrem.	2998	1342	983	455	415		127
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3		3
Reuocatur ab exilio.	3001	1345	986	458	418		130
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2		2
Plenè reconciliatur Regi an.	3003	1347	988	460	420		132
Facit ſibi currus, & equites an.	3004	1348	989	461	421		133
Iuuadit regnum patris an.	3005	1349	990	462	422		134
Cœpit fames in terra Iſrael an.	3006	1350	991	463	423		135
Gabaonitæ crucifigunt 7. Saulis poſteros.	3007	1351	992	464	424		136

Vitæ

Vitæ Samuelis.	*Vitæ Berzellai.*	*Ducatus Samuelis.*	*Vitæ Dauidis.*	*Regni Dercili in Aſſyria.*	*Regni Saulis in Iſrael*	*A prima unctione Dauidis.*	*Vitæ Miphiboſeth.*	*Pontificatus Abiathar.*	*Regni Dauidis.*	*Regni Iſboſeth.*	*Regni Eupales in Aſſyria.*	*Vitæ Salomonis*	*Sabbatici.*	*Iubileorū.*
59	35	20	10	9										
60	36		11	10	1									
61	37		12	11	2								54	
62	38		13	12	3									
2	2		2	2	2									
64	40		15	14	5									
65	41		16	15	6	1								
4	4		4	4	4	4								
69	45		20	19	10	5								
2	2		2	2	2	2								
71	47		22	21	12	7								
72	48		23	22	13	8								
73	49		24	23	14	9								
74	50		25	24	15	10								
75	51		26	25	16	11	1	1					56	
76	52		27	26	17	12	2	2						
77	53		28	27	18	13	3	3						
	54		29	28	19	14	4	4						
	55		30	29	20	15	5	5						
	56		31	30		16	6	6	1	1				
	2		2	2		2	2	2	2	2				
	58		33	32		18	8	8	3	3			57	
	59		34	33		19	9	9	4	4				8
	3		3	3		3	3	3	3	3				
	62		37	36		22	12	12	7	7				
	63		38	37		23	13	13	8					
	64		39	38		24	14	14	9					
	2		2	2		2	2	2	2					
	66		41	40		26	16	16	11					
	67		42			27	17	17	12		1			
	68		43			28	18	18	13		2			
	69		44			29	19	19	14		3			
	70		45			30	20	20	15		4			
	71		46			31	21	21	16		5			
	72		47			32	22	22	17		6	1	59	
	2		2			2	2	2	2		2	2		
	74		49			34	24	24	19		8	3		
	3		3			3	3	3	3		3	3		
	77		52			37	27	27	22		11	6		
	2		2			2	2	2	2		2	2		
	79		54			39	29	29	24		13	8	60	
	80		55			40	30	30	25		14	9		
			56			41	31	31	26		15	10		
			57	hucuſq; Miphiboſeth vixiſſe reperitur; quãdiu verò ſupuixerit, ignorat.				32	27		16	11		
			58					33	28		17	12		

	ANNI													
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Aſſyriorū	Ab exitu Iſrael de Aegypto.	Ab introitu Iſraelis in terrā Chanaan.	A Troia capta, et ſubuerſa.	Vita Dauidis.	Pontificatus Abiathar.	Regni Dauidis.	Regni Eupales in Aſſyria.	Vitæ Salomonis	Vita Roboam.	Regni Salomonis	Sabbatici
Deſinit memorata fames in fin. an.	3008	1352	993	465	425	137	59	34	29	18	13			
Bellum gerit Dauid contra Philiſthæos.	3009	1353	994	466	426	138	60	35	30	19	14			
Alterum Dauidis bellum contra eoſdem.	3010	1354	995	467	427	139	61	36	31	20	15			61
Tertium eiuſdem bellum aduerſus Philiſthæos.	3011	1355	996	468	428	140	62	37	32	21	16			
Quartum, & poſtremum bellum contra eoſdem.	3012	1356	997	469	429	141	63	38	33	22	17			
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			
Dauid iubet numerari populum.	3016	1360	1001	473	433	145	67	42	37	26	21			
Percutitur peſtilentia populus ob peccatum Dauidis an.	3017	1361	1002	474	434	16	68	43	38	27	22			62
Salomon genuit Roboam in fin. an.	3018	1362	1003	475	435	147	69	44	39	28	23			
Concurrit cum primo an vitæ Roboam, & cum vl. Dauidis.	3019	1363	1004	476	436	148	70	45	40	29	24	1		
Salomon regnat inch. an. & menſe circiter ſexto moritur Dauid.	3020	1364	1005	477	437	149	71	46		30	25	2	1	
Ducit filiam Pharaonis vxorem an.	3021	1365	1006	478	438	150				31	26	3	2	
Sacrificat in Gabaon, & ſapientiam a Deo impetrat an.	3022	1366	1007	479	439	151					27	4	3	

Pag. lin. Errata corrige

7. 42. alibi item alibi forte
8. 8. parte partæ
Ibidem *penult.* ſingulo octennio ſingulis octonis annis.
ult. in vnoquoq; *adde*, vt ita dixerim
22. 35. Angelotum Angelorum
32. 39. ſimul ſcilicet
33. 1. *ſeu titulari* Dies 1. Dies 2.
39. in qualem inæqualem
36. 1. Dies 2. Dies 3.
40. *ult.* fluret flueret
42. 3. Moyſem Moyſen
23. Moyſis Moyſi
47.&48. 1. ætatis ætas
49. *in 2. margine* homi hominem
50 19. cælelte cæleſtem
51. 54. cætorum cetorum
53.54. 1. ætatis ætas
40. naturaliier naturaliter
55.56. 1. ætatis ætas
61. 4. imperatis inſpiratis
68 *antepenult.* exornanda exornandam
69. 42. ſerie *adde* Geneſ. cap. 2. ver. 15. vſque ad 19.
72. 14. auxilium auxilijs
73. 24. irrationabilibus *adde* imperare
74. 19. huiuſcemoſtri huiuſcemodi
79 14. debeat debet
82. 3. facerent facere
83. 25. ſicut ſicuti
88. 22. proditores peremptores progenitores parentes effecti *adde* vt ait S. Bernardus homil. 2. ſuper Miſſus eſt
89. 49. fortuoſis tortuoſis
93 19. clauſo clauſos
101. 24. cupitate cupiditate
103. *vlt.* fecerant fecerat
104. 32. *dele* quod
105. 19. *dele* ita
112. 3. temporum tempore
113. 16. *dele* vſq; ad Diluuium
114 25. foret eſſet *& adde* filium procreaſſe
45. ſepti ſeptimi
116. 11. translatum translatam
119 40. natura noſtra
124 3. pœnam ante *dele* ante
15. propium proprium
131 2. a vitæ auitæ
in 2. margine præuaricatur præuaricantur
132 45. quada concupiſcẽtiam quadam concupiſcentia
133. 51. videtur videntur.
52. narrat narrant
141. *in 2. margine* quantum quamdiu
145. 15. illuuione eluuione
37. prima *adde* & ſecunda
149 41. illuuionem eluuionem
150. *vult. illa verba* Menſura trecentum cubitorũ. *transferenda ſunt ſupra figurã ibi exiſtentẽ.*
156. 11. directæ directè
162. 12. num. 5. num. 6.
168. 13. illuuionem eluuionem
169. 43. Hinc Hunc
178. *in vlt. marg.* Noe in Arca Noe de Arca
184. 26. poſſunt ponunt
190. 50. qui quæ
195. 15. ſecundæ: *adde* mundi
210. *vlt.* montuoſis montoſis
in 1. margine 02. 102.
214. 29. qui quæ
42. picta dicta
220. 4. tranſmigraſſet tranſmigraſſe
228. 36. binomium binominem
229. 34. num. 31. num. 32.
232 24. Tanaim Tanim
233 45. Abſalonem Abſalom
234. 3. remotam remotum
243. 19. capitulo capituli
244. 38. Iectan Iecſan
246. 1. 1959. 1956.
250. 17. Aſſipij Aſsyrij.
259 38. illi ille
262. 35. *ad illud* centeſimo *adde* trigeſimo. *& pro* ſexagintaquinq; ſeptuagintaquinq;
263. 26. *ad illud* parabolis *adde* &
268. 28. Abrahamo Abramo
29. Abrahami Abrami
286. *quæ notari debet, adde pro titulo* Tabulæ Annales
292. 53. numero 39. num. 40.
penult. qui vtpote vtpote qui
293. 19. venerit venit
295. 18. Nachor frater *dele* frater
30. *dele illud* adhuc quæri poteſt
298 *vbicũq; legis* Sichen Sichem
314. 23. vſque vſquam
317 12. multorum multarum
322 31. tamquam tamq;
325 *in 1. margine* pa patrem
in 2. margine inceſtum inceſtu
53. Euangeticam Euangelicam
vlt. on non
328. 29. ploratu & *dele* &. *ad illud* inuocantis *adde* &
334. *in 2. margine* viſa iuſſa
338. *in 1. margine* Agur Agar
339. 28. vz videlicet
345 34. vt &
350 41. validis *adde* tantum
355 *in 3. margine* mandate mandato
356. *vlt.* ſuis tuis
365. 14. compeſceret compeſcerent
34 auferre auferres
366 10. ac totius *dele* ac
16. piceorum picearum
369. 48. ædificatum ædificatam ab iſto diuerſum ab iſta diuerſam
49. denominatum denominatam
374. *in 3. margine* ſeptimo ſeptima
380. *quæ corruptè habet* 362. *in 1. margine* habitabat habitat
31. cap. 27. cap. 37.
34. Sichimis Sichem
385. *vlt.* conſpicatus *adde* Iudas
in 2. marg. ad illud non *adde* omnino
392. 10. recenſitos *adde* ad
396. 6. S. 5.
402. *in 1. marg.* Pharõ Phares
403. 1. An. 2312. An. 2328.
404 *antepenult.* cum eum
411 21. Rabbinoru Rabbinorum
412 46. vniuerſale vniuersè
414 4. ſolum de egreſſu ſolum egreſſus
416. 19. Driadon Driedo
417. 27. illa in illam
418. 12. eſt ſemper eſt quod ſemper
420 *in 2. marg.* prouentum prouentuum
422. 3. emerat quippe Sichem a filijs Hemor emerat a filijs Hemor patris Sichem
423 38. inquieta in quieta
426. 25. Et poſt planctum ſuper eo factum (poſt planctum ſuper eo factum)
428. 17. *quæ ibi traduntur ſub an. mundi* 2390 *transferenda ſunt ſub an. mundi* 2384.
431. 8. num. 25. num. 27.
434. 41. ſexageſimo primo ſexageſimo octauo
436. 31. certum eſt. & certum eſt ex
439. 1. 2365. 2465.
440. 22. ipſum Moyſen ipſumq; Moyſen
442. 36. Regem, vt traditur *dele* vt
443. 9. octoginta ferè ſeptuaginta trium
446. 38. quintus ſeptimus.
447. 21. annus 425. 424.
449. 36. 9. 19.
455. 4. 56. 62.
5. 57. 63.
6. 62. 68.
458. 21. Vel Qui &, Qui

Pag.	lin.	Errata	corrige
	22.	independer	independenter
	penult.	occiſionem Angelo	occiſionem ab Angelo
467.	9.	vnæ	quæ
472.	29.	de Aegypto conſequẽter	de Aegypto, & conſequenter
474	18.	anguſtia	anguſtijs
476.	17.	foret	eſſet
	27.	protegas	protegat
478.	24.	qua	quia
	30.	antequam	ante, quàm
482.	in 3. marg.	acta	facta
488.	51.	ergo debuit	ergo ſi voluit
	52.	ſeptendecim & ex ſecundo, dies ſumere vigintinouem	ſeptendecim, debuit ex ſecundo dies vigintinouem
491.	19.	Iſrael ſub	Iſrael, & ſub
496.	14.	quæ *adde* corporalibus	
501.	34.	memoratur	memorantur
505.	33.	prim ſagi	primi ſagi
512.	8.	ad ea	ab ea
513.	48.	niſi ex forte *dele* ex	
514	4.	quos quas	diuerſum diuerſam;
	5.	in quo	in qua
515.	29.	Credibile ſit	credibile ſit
516	in 5. marg. 2.	opinio	3. opinio
520.	14.	ſatis plum	ſatis amplum
521.	12.	cingebat	cingebant
	19.	emian	emiam
	54.	futuras	futuras
524.	10.	conuenientius	conuenientias
	20.	de tribu ſua eius debebat	de tribu eius eſſe debebat
525.	23.	Picturus	dicturus
533. 534. 535. 536. 537.	1.	An. 2544.	2545.
538.	vlt.	Apoſtolum	Apoſtolus
551.	14. 21. & 28.	*illud verbum* ſabbatum *&* *illud* & ſabbati *tranſponantur in ſequentem lineam.*	
554.	15.	captæ	captæ
564.	42.	ſciret	ſcirent
572.	in 5. margine	De actis in 25. manſione *dele* De actis in	
574.	antepenult.	noluerit	noluiſſet
577.	38.	filio	filium
580.	3.	citato 18.	citato, ver. 18.
	in vlt. margine	viola	ſabbati violator
582. 2	44.	num. 29.	num. 31.
	45.	num. 47.	num. 60.

Pag.	lin.	Errata	corrige
586.	in 1. margine	Aaroni	Aaron
	38.	genealogia *adde* ſeu poſteritas	
591.	23.	Eſdrai	Edrai
593.	10.	viderent ſe cum Iſraeli *dele* cum	
594.	44.	Damiani *adde* lib. 1.	
595.	2.	perſpicere	perſpicuè
596.	antepenult.	paucioribusue	paucioribus verò.
597.	6.	ſuccedant tranſiret	ſuccederent tranſeat
598.	11.	recedite, deſcẽdite	recedite atq; deſcendite
613.	50.	*in fine dele ſignum interrogantium ?*	
615.	51.	caperet capiat	diſtribueret diſtribuat.
616.	30.	fuiſſe	fuiſſet
618	35.	omnes, & bellatores *dele* &	
620.	29.	iuſſit	mandauit
638.	13.	redibãt ſedes	redibãt ad ſedes
639.	21.	repetit	repetens
644	vlt.	deptam	adeptam
645.	15.	ceperant	cœperant
647.	41.	ad belli gerendũ	ad bella gerenda
655.	31.	coeperunt	ceperunt
673.	5.	Iſraelit arm	Iſraelitarum
681.	7.	ortusq;	ortuq;
682.	30.	totidem namq;	fere enim totidem
690.	2.	requitatus	requiſitus
	27.	exercitu annorũ ſuo	exercitui ſuo annonam
703.	1.	2901.	2960.
	9.	ne fabricare	ne fabricaret
705.	21.	attigiſſe	expleuiſſe
706.	15.	ſex	quinque
709.	in 1. marg.	ad argumentum	ad argumenta
712.	33.	ne exprimatur	nec exprimatur
713.	3.	ſeum	ſecum
714.	in 3 marg.	prope	proſpere
	27.	Itaq; ut	vt igitur
719.	37.	num. 39.	num. 40.
722.	38.	montuoſis	montoſis
729.	53.	nullam	nullum
730.	40.	per ſomnia *adde* neq;	
744.	14.	& ex illuc aduerſo *dele* illuc	
	15.	Dauid *adde* illuc	
747.	46.	implere	impleret
767.	12.	fficundandis	fœcundandis
768.	13.	vz	videlicet
779.	44.	cineros	cineres
784	8.	eam quoque ex *dele* ex	
	48.	menibus	menſibus
785.	25.	a quo ſiue	a quo ſine

Ceterum in Tabulis Annalibus Tertiæ Mundi Aetatis, nimirum paginæ 452. & 453. propter plura errata in ipſis deprehenſa, deſuper glutinandæ erunt aliæ duæ denuo impreſſæ, & eiſdem numeris prænotatæ, quæ propterea a tergo relictæ ſunt albæ.

Item ne in diſponendis imaginibus, quæ a regeſto huius tomi ſunt ſeparatæ, quenquam falli contingat; viſum eſt hic propria ſingularum loca notare, ad quæ reſpicientes librorum compactores, non errabunt.

post paginam		ponatur
238		Situs partium præcipuarum orbis terrarum
506	1	Tabernaculi ſacri veſtigium cum interna tabulati eius parte
	2	Exterior Tabernaculi, tabularumq; eius & vectium aſpectus, & operimentorum adumbratio.
	3	Atrij ſancti typus.
514		Arca fœderis. Altare incenſi. candelabrum. & Menſa propoſitionis.
518		Varia Altaris holocauſti exempla
528		Sacer Pontificum, & Sacerdotum Aaronici ordinis habitus
565		Exercitus Hebræorum ordinatè vt Moyſes præſcripſerat proficiſcentis orthographia.
59.		Tabula xxxxij. manſionum populi Iſraelitici in deſerto
63.		Terræ Chanaan inter xij. tribus Iſrael diſtributæ orthographia.

Primus Sacrorum Annalium Tomus nunc pri-
mum prodit: Alter verò, qui adhuc ſub prælo
eſt, breui cum totius operis Indicibus, initio
Tomi Primi promisſis, Deo fauente,
prodibit.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr
Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx.

Omnes ſunt Terniones, Præter † qui eſt Duernio.

Digitized by Google